3137
B L Q. 1 tir p. 325
#

Cicéron
(Marcus Tullius)

107632

BIBLIOTHEQUE DE LA VILLE DE LYON

M. TVLLII CICERONIS OPERA, OMNIVM QVÆ HAC TENVS EXCVSA SVNT, CASTIGATIS SIMA NVNC PRI, MVM IN LVCEM EDITA.

VENETIIS IN OFFICINA LV, CÆANTONII IVNTÆ.

M. D. XXXVII.

CONSERVATOIRE DES ARTS A LYON

PETRVS VICTORIVS NICOLAO ARDINGHELLO S. D.

SI cum tu nobiſcũ adhuc in patria uiueres Ardinghelle ſuauiſſime,
nec ego ſuſpicarer fore, ut aliquò diu à nobis abfuturus his tempo-
ribus proficiſcerere, neminẽ potiorem habui, cui duas partes libro-
rum Ciceronis quæ tunc editę ſunt, mitterem, quanto magis nunc
debeo tertiam hanc, quę prima habetur, tertio autem loco non ſeruato ordine
formis excuſa eſt, nomini tuo dicare? cum.n. hic eſſes, mihi ſemper licebat aliq̃
partem diei tecum familiariſſimo ſermone conſumere, ac de cõmunibus literis
ſtudijsq; meis aliquid cõferre: Nũc autem cum hoc ſublatum ſit, nihilq; aliud
reſtet, quo deſiderium tui leniam, niſi ſæpius ad te ſcribere, cur non hoc crebrò
& quacunq; occaſione orta faciam? Sic.n. et multum de te cogito, quo nihil mi-
hi, cũ à te abſum, accidere iucundius poteſt, & amantiſſimas prudentiſſimasq;
literas tuas elicio, q̃ & me ualde delectant, & cum opus eſt cõſilio iuuãt: Ac cõ-
ſilium quidem tuũ in urbem migrandi laudo, non poſſum tamen non dolere,
quod iocũdiſſima tua cõſuetudine careo: cum.n. Roma omnium, qui aut inge-
nio, aut doctrina, aut aliqua excellenti uirtute cõmendantur, cõe domiciliũ ſit,
ſacerdotum tñ propria & quaſi germana patria exiſtimanda eſt, eamq; præci-
puè ſedem habere debent, quicũq; ueſtræ nationis uitę integritate, & laudatiſ-
ſimis ſtudijs prędi ti ſunt: nõ negarim iſtuc ẽt moꝝ ac tempoꝝ uitio plurimos
confluere, qui prauis artibus inſtructi ſint, & hos quoq; nõ in poſtremis ſæpe
haberi: uerũtamen non adeo hæc uirtuti ſęcula inimica ſunt, ut nõ uideamus ẽt
Romæ probitati, innocentię, ſapientiæ locũ eſſe, nam & ſanctiſſimos, & ſapiẽ-
tiſſimos uiros ſpõte ſua aduentantes illa comiter excipit, atq; aliunde ẽt pręmi-
is, & honoribus ad ſe allicit: quãtoq; magis antiqua inſtitutio & diſciplina diſ-
ſoluitur, tanto magis debent, qui hoc facere poſſunt, & quoꝝ maxime intereſt
labentem, & iam ruẽtem molem ſuis humeris ſuſtinere, ac regere, atq; iſtic prę-
cipue operam ſuam nauare, ubi Chriſtianę reip. ſedes collocata eſt: nã illi, quo-
rum ingeniũ in foro, & curia elucere poteſt, quem locum induſtriæ ſuæ exercẽ-
dæ aptiorẽ, aut clariorem habeant, q̃ eum, quo undiq; ex omnib. regionibus,
quæ Chriſti legibus parẽt, cauſæ deferuntur, & ubi ampla iudicia exercentur,
aut unde ſuoꝝ laborum maiora pręmia expectare poſſunt? nullo.n. tẽpore ue-
ſtri ordinis hominibus, in q̃bus optimæ artes, & pręclara ſtudia apparuerint,
altiſſimi honoꝝ gradus, & ampliſſimę dignitates defuerunt. Recte igit̃ & tu
feciſti, qui maximis tuis laboribus acquiſitas ſciẽtias & artes in iſta potiſſimũ
luce explicare uolueris, atq; ea ratione uiam tibi ad laudem & gloriam aperire
cogitaris, qua optimum quenq; & ſtudioſiſſimũ iuuenẽ uti decet, & qua ſi plu-
res uterentur, cõmodius profecto nobiſcum ageretur, meliusq; Chriſtiano no-
mini cõſuleretur, neq;.n. locus eſſet nequiſſimis quibuſdã atq; improbiſſimis
hominibus, qui languentibus ſtudijs iuuentutis, per facinora, ac ſcelera ad ho-
nores obrepunt, eosq; ſtatim uitæ ſuæ turpitudine cõmaculant, quę res nõ par-
uam quoq; inurit ſanctiſſimæ atq; optimæ religioni infamiam. Quod aũt mi-
hi in hoc tuo conſilio maxima laude dignum uidetur, de eo ſilere non poſſum,
quod cũ ſatis amplas fortunas haberes, ut poſſes domi copioſè ac lautè uiuere,

non eã te rés tenuit,quo minus ad laudem & decus poſthabitis omnibus com modis tenderes,anteponeresq́ ſollicitam & laborioſam uitam tranquillæ & otioſæ:multos.n.cognoui acutiſſimis ingenijs præditos, optimisq́ artibus à pueritia inſtitutos,quibus rei familiaris copia obfuerit,ſiqdẽ deliniti, captiq́ illecebris uoluptatum,quas nimia rerũ abundantia procreat,eum cõficere curſum,quem ingreſſi erant,ſuo ipſi uitio non potuerũt:neq́ .n. tu ꝙ dignitatem tuam patrimonij anguſtijs tueri nõ poſſes,honeſteq́ inter æquales uerſari,ad parandas tibi tua induſtria & labore opes exire coactus es:nam quemadmodum natura copioſe tibi et ample cuncta ſua bona largita ẽ, ita etiã fortuna tecum ualde benigne ſe geſſit: Iſtuc uero cum ueniſti (nulla autẽ res actioq́ tua nobis ignota & obſcura eſſe poteſt) ſubito omnium oculi in te cõuerſi:nec.n. illis penitus tuæ uirtutes inauditæ erant,& uigebat adhuc apud eos patris tui nobiliſſimi ac prudentiſſimi uiri memoria,qui Leonti.x.uere maximo Pontifici ita gratus & probatus extitit,ut ſemper in maximis rebus ipſius iudicio ac ſapientia ille uteretur,atq́ ei omnia ſua arcana conſilia crederet,ac deniq́ cuncta maiora negotia procuranda daret: ſed tamen cito,quod difficillimum eſt, expectationem,quæ de te incredibilis excitata erat,ſuperaſti, ac,quod paucis, qui Romã accedũt,cõtingere ſolet,ut maior fama euaderes cõſecutus es, nã & liberalium ſtudiorum cultores maiorem eſſe in te harum ingenuarum literarũ doctrinam, ꝙ unquam exiſtimaſſent,experti ſunt,et qui te olim iuris ac legum cognitioni operam dediſſe nõ ignorarent,quantum in eo ſtudio profeceris,facile animaduerterunt,ac omnes tandem uno cõſenſu neminem multis ãnis tot tantisq́ naturæ bonis cumulatum,tamq́ præclaris artibus inſtructum & ornatum Romam ueniſſe ꝓnunciauerunt. Fruere igitur iſtic Ardinghelle optime tuis egregijs animi & ingenij dotibus ac gaude his ampliſſimis de te hominum iudicijs: ego autem domi arctioribus uinculis detẽtus ꝙ honeſtiſſime potuero,hoc otium,quo nũc abundo,traducam & cum maiora adhuc nequeam, ſæpe te,(cuius cogitatione ſolum recreor) literis meis compellabo. Quod ſi recte duo illa uolumina ad te miſi,quod aptiſſime & appoſitiſſime mihi uideor feciſſe,nam & mirum quoddam ſcribendarum epiſtolarum artificium tenes, ac Ciceronem maxime in eo genere imitaris,& exprimis,nec nõ philoſophiæ ſtudijs à prima ætate ſemper deditus fuiſti, & in omni doctrinarum exercitatione uerſatus: multo rectius hoc ad te mitto,in quo cuncta eloquentiæ præcepta non ſine maxima eloquentię ui explicata & tradita continentur,hoc enim tuorum laborum curriculum futurum eſt,hęc ingenij tui in iſta urbe paleſtra: magna autem pars eruditorum libenter hos de arte dicẽdi libros in manus ſumit,ꝙ eorum lectione mirifice delectetur: tanto.n.lepore,tantaq́ elegãtia ſcripti ſunt,ut nullus in eis ſeu uerborũ ſeu ſententiarum ornatus deſideretur,pręcepta autem aut non ualde curant,aut ſi in eis quoq́ attentius cõmorentur ad ꝓnoſcẽdam potius uim naturãq́ orationũ Ciceronis ſibi illa ſeponant,aut ſiquãdo accidat,ad fictam aliquã orationem,quã ſummo otio ſcribant, ornamentis quibuſdam illuſtrandam,quàm quod ipſis extra ſua umbracula uſuri ſint, Tu uero & in ſolem proceſſurus,& tanꝙ in acie manus cum aduerſario ſæpe collaturus,quomodo igitur ad te id nõ maxime pertinet? Frigent quidẽ hodie pluribus locis ſtudia dicendi,ſiue omnis potius eloquentia muta eſt,nam antiqua

ratio

ratio iudiciorum penè amiſſa: ſcriptis.n.auctoritatibus quibuſdam clarorũ iuriſconſultorum, prolatis'q; priuatas cauſas tuentur: ſed nõ ſolum ex foro uerũ etiam ex curia ſenatu'q; ferè cunctis deletis rebus publicis omne eloquẽtię munus ſublatum eſt. Iſtic uero priſci in hoc moris, ut in multis etiam præclaris rebus nõ parua ueſtigia remanent, nãq; & eloquentiæ ſuus tribuitur honos, & paruæ magnæ'q; cauſæ uoce diſertorum, atq; eloquentium uirorũ defenduntur: Vbi igitur potius q̃ Romæ Romanæ eloquentiæ pater in cotidiano uſu uerſari debet? qua in urbe maxima cum ingenĳ gloria floruit, & in qua ſimulachrum adhuc eſt, & quaſi umbra quædam illius eloquentiæ, quam ipſe pluri mis ornamentis expoliuerat atq; perfecerat, aut cui magis q̃ tibi, tui'q; ſimilibus, qui eam retinetis, ac cotidie in diſcrimen adducitis, Cicero amandus, atq; eius ars ſemper in manibus eſt habenda? nam & ille quæ alios docere inſtituit, non ex Græcorum rhetorum libris corrogauit, ſed longo uſu, ac cotidiana in cauſis exercitatione perdidicit atq; probauit: Nam multum ipſa ualere, magnam'q; uim ad animos eorum, qui audiunt, permouendos perſuadẽdos'q; habere, documento eſſe poſſunt ea, quæ à Cicerone in dicendo admirabiliter effecta ſunt, quæ & multa traduntur, & ab omnibus celebrantur. Quem.n.potius aliquis in omni ſcientia & arte doctorem ac magiſtrum habere uelit, q̃ eum, q ſe egregium quoddam eius rei artificium tenere, agendo, atq; experiendo ſępius declarauerit? De laudibus uero eloquentiæ nihil eſt quod agam: nam ſi eã laudare oportet, à præſtantiſſimis ingenĳs accurate cõmendata eſt, & in cœlũ ſummis laudibus elata: ſi autem non oportet, cur uelim me nunc oſtentare, omnia ambitioſe argumenta colligendo, probationes'q; adferẽdo in re perſpicua & confeſſa, ut incerta & obſcura confirmanda? Quare hanc partem omittam, & ne te longius detineam, finem dicendi faciam.

OMNIVM M.T. CICERONIS OPERVM CATALOGVS.

LYON

PRIMVS TOMVS IN QVO.

Vita Ciceronis ex T. Liuio.
Rhetoricorum ad C. Herennium. lib. IIII. Incerti auctoris. fo. 1.
M. uero Tullij Ciceronis.
De inuentione lib. II. 61.
De Oratore ad Q. Fratrem lib. III. 126.
Brutus ſiue de claris Oratoribus. lib. I. 246.
Orator ad Brutum. 294.
Topica ad Trebatium. 329.
Oratoriæ partitiones. 363.
Initium libri de optimo genere oratorum: Quem tamen Aſconius uidetur Ciceroni falſò aſcriptum eſſe exiſtimare. 363.

SECVNDVS TOMVS.

Pro P. Quintio, Oratio. I. 1.
Pro Sex. Roſcio Amerino, Oratio. II. 17.
Pro Q. Roſcio Comœdo, Oratio. III. 42.
Accuſationis in C. Verrem, liber. I. qui Diuinatio dicitur, Oratio. IIII. 51.
Accuſationis in C. Verrem, liber. II. Oratio V. 62.
Accuſatiõis in C. Verrẽ, li. III. Oratio VI. 78
Accuſationis in C. Verrem, lib. IIII. Oratio. VII. 103.
Accuſationis in C. Verrem lib. V. Oratio. VIII 141.
Accuſationis in C. Verrem lib. VI. Oratio. IX. 192.
Accuſationis in C. Verrem lib. VII. Oratio. X. 227.
Pro M. Fonteio Oratio mutilata & manca. XI. 266.
Pro Aulo Cecinna Oratio. XII. 275.
Pro lege Manilia ad populum Romanum, Oratio. XIII. 295.
Pro A. Cluentio Habito cognomento, Oratio. XIIII. 309.
De Lege Agraria, contra P. Seruiliũ Rullum in ſenatu, Oratio. XV. 351.
De Lege Agraria, cõtra P. Seruiliũ Rullũ Tri. ple. ad populũ, orõ. XVI. 356
De Lege Agraria ad populũ Ro. cõtra Rullũ Trib. pleb. Orõ. XVII. 377.
Pro C. Rabirio perduellionis reo, ad Quirites, Oratio. XVIII. 380.
In L. Catilinam in ſenatu, inuectiua, ſeu Oratio. XIX. 387.
In L. Catilinam ad Quirites inuectiua, ſeu Oratio. XX. 394.
In L. Catilinam ad populum ſeu ad Quirites, Oratio. XXI. 400.
In L. Catilinam in ſenatu, Oratio inuectiua. XXII. 407.
Pro L. Murena, Oratio. XXIII. 413.
Pro L. Flacco, Oratio. XXIIII. 435.
Pro P. Sylla, Oratio. XXV. 457.
Pro A. Licinio Archia poeta, Oratio. XXVI. 475.
Ad quirites poſt reditũ ſuum, Oratio XXVII. 481.

Poſt reditum in Senatu Oratio.xxviii. 487
Pro domo ſua ad Pont.Oratio.xxix. 496
De Aruſpicum reſponſis in Senatu.Oratio.xxx. 526
Pro Cn.Plancio Oratio.xxxi. 542
Pro P.Seſtio Oratio.xxxii. 564
In Vatinium.Oratio.xxxiii. 598
Pro M.Cœlio Oratio.xxxiiii. 607
De prouincijs Conſularibus.Oratio.xxxv. 624
Pro L.Cornelio Balbo.Oratio.xxxvi. 634
In L.Piſonem Oratio.xxxvii.eſt autem imperfecta. 648
Pro T.Annio Milone.Oratio.xxxviii. 669
Pro C.Rabirio Poſthumo.Oratio.xxxix. 690
Pro M.Marcello.Oratio.xl. 698
Pro Q.Ligario ad Cęſarem.Oratio.xli. 703
Pro Rege Deiotaro ad Cæſarem.Oratio.xlii. 710
In M.Antonium Philippica prima.Oratio.xliii. 718
In M.Antonium Philippica.ii.Oratio.xliiii. 725
In M.Antonium Philippica.iii.Oratio.xlv. 747
In M.Antonium Philippica.iiii.Oratio.xlvi. 755
In M.Antonium Philippica.v.Oratio.xlvii. 758
In M.Antonium Philippica.vi.Oratio.xlviii. 769
In M.Antonium Philippica.vii.Oratio.xlviiii. 773
In M.Antonium Philippica.viii.Oratio.l. 780
In M.Antonium Philippica.ix.Oratio.li. 783
In M.Antonium Philippica.x.Oratio.lii. 787
In M.Antonium Philippica.xi.Oratio.liii. 792
In M.Antonium Philippica.xii.Oratio.liiii. 801
In M.Antonium Philippica.xiii.Oratio.lv. 807
In M.Antonium Philippica.xiiii.Oratio.lvi. 819
M.T.Ciceronis ad Octauium Epiſtola. 827
C.Criſpi Salluſtij in Ciceronem Oratio. 829
M.T.Ciceronis reſponſio. 831
Ad Equites Roma. antequàm iret in exilium Oratio Ciceronis ſi credendum eſt Ciceronem ita locutum. 835

TERTIVS TOMVS.

CONTINET M.TVLLII EPITOLARVM.

Libros. xv. ad diuerſos miſſarum: inter quos unus eſt M. Cœlij ad Ciceronem, quos omnes recentiores nouo, & parum illis apto nomine familiares appellarunt. folio.5.
Librum.i.ad M.Brutum. 249
Libros.iii.ad Q.Ciceronem fratrem. 264
Libros.xvi.ad T.Pomponium Atticum. 303
Librum unum Cornelij Nepotis de uita T.Pomponij Attici. 547

QVARTVS TOMVS CONTINET

OMNES, QVI SVPERSVNT CICERONIS Libros de Philoſophia hoc nomine & ordine.

De. IIII. Academicarum quæſtionũ libris ad Varronẽ miſſis Primi partẽ. Lucullum	folio. 5.
De Finibus bonorum, & malorum, libros. v.	48
Tuſculanarum quęſtionum, lib. v.	139
De natura Deorum, lib. III.	235
De Diuinatione, lib. II.	308
De Fato, lib. I.	364
Somnium Scipionis quod è ſex libris de Repub. ſupereſt.	374
De legibus, lib. III.	378
De Officijs, lib. III.	414
Lęlium, ſiue de Amicitia. lib. I.	482
Catonem Maiorem, ſiue de ſenectute, lib. I.	500
De Paradoxis ſtoicorum, lib. I.	516
De vniuerſitate, lib. I.	525
Q. Ciceronis de petitione Conſulatus, lib. I.	534
Phœnomena Arati à M. Tullio adoleſcente in latinum conuerſa.	542

T. LIVIVS HISTORIARVM LIBRO. CXX.

MAR. Cicero ſub aduentũ Trium virorũ vrbe ceſſerat, pro certo habẽs id quod erat, non magis Antonio eripi ſe, quàm Cęſari Caſſiũ, & Brutũ, poſſe. Primo in Tuſculanũ fugerat: inde trãſuerſis itineribus in Formianũ, vt ab Caieta nauim cõſcenſurus, proficiſcitur: vnde aliquoties in altũ prouectum, cum modo vẽti aduerſi retuliſſent, modo ipſe iactationẽ nauis cęco voluẽte fluctu, pati nõ poſſet, tedium tandem eũ & fugæ, & vitæ cępit. Regreſſus ad ſuperiorẽ villam, quæ paulo plus mille paſſibus à mari abeſt, Moriar, inquit, in patria ſæpe ſeruata. Satis conſtat ſeruos fortiter fideliterq́ʒ paratos fuiſſe ad dimicãdum: ipſum deponi lecticã, & quietos pati quod ſors iniqua cogeret, iuſſiſſe. Prominenti ex lectica, præbentiq́ʒ immotã ceruicẽ, caput pręciſum eſt. Nec ſatis ſtolidę crudelitati militũ fuit: manus quoqʒ ſcripſiſſe aliquid in Antonium expr operantes, pręciderũt. Ita relatũ caput ad Antoniũ, iuſſuq́ʒ eius inter duas manus in roſtris poſitũ: vbi ille Cõſul, vbi ſępe cõſularis, vbi eo ipſo anno aduerſum Antoniũ, quãta nulla vnquã humana vox, cum admiratione eloquẽtię, auditus fuerat. Vix attollẽtes lachrymis oculos homines intueri trucidata mẽbra eius poterãt. Vixit tres & ſexaginta annos: vt ſi vis abfuiſſet, ne immatura quidem mors videri poſſit. Ingenium, & operibus, & pręmijs operarum felix: ipſe fortunæ diu proſperæ, & in longo tenore felicitatis magnis interim ictus vulneribus, exilio, ruina partium, pro quibus ſteterat, filiæ morte exitu tam triſti atqʒ acerbo. Omnium aduerſorũ nihil vt viro dignum erat tulit, præter mortem, quę vere æſtimãti minus indigna videri potuit, quod à victore inimico crudelius paſſus erat, quàm quod eiuſdem fortunæ compoſito feciſſet. Si quis tamen virtutibus vitia penſarit, vir magnus ac memorabilis fuit, & cuius in laudes ſequendas Cicerone laudatore opus fuerit.

RHETORICORVM AD C. HERENNIVM LIBER PRIMVS.

ETSI Negotijs familiaribus impediti, uix ſatis otiũ ſtudio ſuppeditare poſſumus: & id ipſum, quod datur otij, libentius in philoſophia conſumere conſueuimus: tamen tua nos C.Herenni uolũtas commouit, ut de ratione dicendi conſcriberemus: ne aut tua cauſa noluiſſe nos, aut fugiſſe laborẽ putares. & eo ſtudioſius hoc negotium ſuſcepimus: quod te non ſine cauſa uelle cognoſcere rhetoricam intelligebamus. non enim parum habet in ſe fructus copia dicendi, & commoditas orationis: ſi recta intelligẽtia, & definita moderatione animi gubernetur. Quas ob res, illa, quæ græci ſcriptores inanis arrogantiæ cauſa ſibi aſſumpſerunt: reliquimus. nam illi, ne parum multa ſciſſe uiderentur: ea conquiſiuerunt, quę nihil attinebant: ut ars difficilior cognitu putaretur. nos autem ea, quæ uidebantur ad rationem dicendi pertinere: ſumpſimus. non enim ſpe quæſtus, aut gloria commoti uenimus ad ſcribendum, quemadmodum ceteri: ſed ut induſtria noſtra tuæ morem geramus uoluntati. Nunc, ne nimium longa ſumatur oratio: de re dicere incipiemus: ſed ſi te unum illud monuerimus; artem ſine aſſiduitate dicendi non multum iuuare: ut intelligas hanc rationem præceptionis accommodari ad exercitationem oportere.

ORATORIS Officium eſt, de ijs rebus poſſe dicere: quæ res ad uſum ciuilem moribus, ac legibus conſtitutæ ſunt, cum aſſenſione auditorum, quo ad eius fieri poterit. Tria ſunt genera cauſarũ, quę recipere debet orator: demonſtratiuum, deliberatiuum, iudiciale. Demonſtratiuum eſt, quod tribuitur in alicuius certę perſonæ laudem, uel uituperationẽ. Deliberatiuum eſt, quod in conſultatione poſitum, habet in ſe ſuaſionem, & diſſuaſionem. Iudiciale eſt, quod poſitum in controuerſia, habet accuſationem, aut petitionem cum defenſione. Nunc quas res oratorem habere oporteat, docebimus: deinde, quomodo has cauſas tractari conueniat: oſtendemus. Oportet igitur in oratore eſſe inuentionem, diſpoſitionem, elocutionem, memoriam, & pronuntiationem. Inuentio eſt excogitatio rerum uerarum, aut ueriſimilium, quæ cauſam probabilem reddant. Diſpoſitio eſt ordo, & diſtributio rerum: quæ demonſtrat, quid quibus in locis ſit collocandum. Elocutio eſt idoneorum uerborum, & ſententiarum ad inuentionem accommodatio. Memoria eſt firma animi rerum, & uerborum diſpoſitionis perceptio. Pronuntiatio eſt uocis, & uultus, & geſtus moderatio cum uenuſtate. Hæc omnia tribus modis aſſequi poterimus, arte, imitatione, exercitatione. Ars eſt præceptio, quæ dat certam uiam, rationemq́ dicendi. Imitatio eſt, qua impellimur cum diligenti ratione, ut aliquorum ſimiles in dicendo uelimus eſſe. Exercitatio eſt aſſiduus uſus, conſuetudoq́ dicendi. Quoniam igitur demonſtratum eſt, quas cauſas oratorem recipere, quasq́ res habere conueniret: nunc, quemadmodum ad orationem poſſint oratoris officia accommodari: dicendum uidetur.

INVENTIO in ſex parteis orationis cõſumitur, exordium, narrationem, diuiſionem, confirmationem, confutationem, cõcluſionem. Exordium eſt principiũ orationis, per quod animus auditoris, uel iudicis conſtituitur: uel apparatur ad audiendum. Narratio eſt rerum geſtarum, aut perinde ut geſtarum expoſitio. Diuiſio eſt, per quam aperimus, quid conueniat: & quid in controuerſia ſit: & per quam exponimus quibus de rebus ſimus dicturi. Confirmatio eſt noſtrorũ argumentorum expoſitio cum aſſeueratione. Confutatio eſt contrariorum locorum diſſolutio. Concluſio eſt artificioſus terminus orationis. Nunc, quoniã unà cum oratoris officijs, quo res cognitu facilior eſſet: ꝑducti ſumus, ut de orationis partibus loqueremur: & eas ad inuentionis rationẽ accommodaremus: de exordio primum dicendum uidetur. CAVSA poſita, quo commodius exordiri poſſimus, genus cauſæ eſt conſyderandum. Genera cauſarum ſunt quatuor, honeſtum, turpe, dubium, humile. Honeſtum cauſæ genus putatur, cum aut id defendimus, quod ab omnibus defendẽdum uidetur: aut id oppugnamus, quod ab omnibus uidetur oppugnari debere: ut pro uiro forti contra paricidam. Turpe genus cauſæ intelligitur, cũ aut honeſta res oppugnatur: aut defenditur turpis. Dubium genus eſt, cum habet in ſe cauſa & honeſtatis, & turpitudinis partem. Humile genus eſt, cum contempta res affertur. Cũ hæc ita ſint: conueniet exordiorũ rationem ad omne genus cauſę accõmodari. Exordiorum duo ſunt genera, principiũ, quod gręce προοίμιον appellatur: & inſinuatio, quæ ἔφοδος nominatur. Principium eſt, cum ſtatim auditoris animum nobis idoneum reddimus ad audiendum. Id ita ſumitur: ut attẽtos, ut dociles, ut beneuolos auditores habere poſſimus. Si genus cauſę dubium habebimus: à beneuolentia principiũ cõſtituemus: nequid illa turpitudinis pars nobis obeſſe poſſit. Sin humile genus erit cauſæ: faciemus attentos. Sin turpe cauſæ genus erit: inſinuatione utemur: de qua poſterius dicemus: niſi quid nacti fuerimus, quare aduerſarios criminando, beneuolentiam captare poſſimus. Sin honeſtum cauſę genus erit: licebit recte uel uti, uel nõ uti principio. Si uti uolemus aut id oportebit oſtendere, quare cauſa ſit honeſta: aut breuiter, quibus de rebus ſimus dicturi, exponere. Si principio uti nolemus: à lege, à ſcriptura, aut ab aliquo firmiſſimo noſtræ cauſæ adiumento principium capere oportebit. Quoniam igitur docilem, beneuolum, attẽtum habere auditorem uolumus: quo modo quidꝙ confici poſſit, aperiemus. Dociles auditores habere poterimus, ſi ſummam cauſæ breuiter exponemus: & ſi attentos eos faciemus. nam docilis eſt is, qui attente uult audire. Attẽtos habebimus, ſi pollicebimur nos de rebus magnis, nouis, inuſitatis uerba facturos, aut de ijs rebus, quæ ad rẽp. pertinent, aut ad eos ipſos, qui audient, aut ad deorum immortalium religionem, & ſi rogabimus, ut attente audiãt: & ſi numero exponemus res: ꝗbus de rebus dicturi ſumus. Beneuolos auditores facere quatuor modis poſſumus, à noſtra, ab aduerſariorum, ab auditorum perſona, & à rebus ipſis. A noſtra perſona beneuolentiam contrahemus, ſi noſtrum officium ſine arrogãtia laudabimus, aut in remp. quales fuerimus, aut in parẽtes, aut in amicos: aut in eos ipſos, qui audiunt: aliquid referemus: dũmodo hæc omnia ad eam ipſam rem, de qua agitur, ſint accõmodata. Item ſi noſtra incommoda proferemus, inopiam, ſolitudinem, calamitatem: & ſi orabimus, ut nobis ſint auxilio: & ſimul

oſtendemus,nos,in alijs ſpem noluiſſe habere. Ab aduerſariorũ perſona beneuolentia captabitur,ſi eos in odium,in inuidiã,in contemptionem adducemus. In odium rapiemus,ſiquid eorum ſpurce,ſuperbe,perfidioſe,crudeliter,cõfidenter,malitioſe,flagitioſe factum proferemus. In inuidiã trahemus, ſi uim,ſi potentiam,factionẽ,diuitias,incontinentiam,nobilitatem,clientelas, hoſpitum,ſodalitatem,affinitates aduerſariorum proferemus:& his adiumẽtis magis,ꝙ ueritati eos confidere aperiemus. In contemptionẽ adducemus, ſi inertiam,ignauiam,deſidiam,luxuriam aduerſariorũ proferemus. Ab auditorum perſona beneuolentia colligetur,ſi res eorum fortiter,ſapienter,manſuete,magnifice iudicatas proferemus:& ſi,quę de his exiſtimatio,quę iudicij expectatio ſit,aperiemus. A' rebus ipſis beneuolum efficiemus auditorem,ſi noſtram cauſam laudando extollemus:aduerſariorum per contemptionẽ deprimemus.Deinceps de inſinuatione aperiendum eſt. TRIA ſunt tempora, quibus principio uti non poſſumus:quæ diligenter ſunt conſyderanda:aut cum turpem cauſam habemus:hoc eſt cum ipſa res animum auditoris á nobis alienat:aut cum animus auditoris perſuaſus eſſe uidetur ab ijs,qui ante contra dixerunt:aut cum defeſſus eſt eos audiendo,qui ante dixerunt. Si cauſa turpitudinẽ habebit:exordiri poterimus his rationibus:rem,nõ hominem,aut hominem,nõ rem ſpectari oportere:nõ placere nobis ipſis quæ facta dicãtur ab aduerſarijs:& eſſe indigna,aut nefaria.Deinde,cum diu rem auxerimus:nihil ſimile á nobis factum oſtendemus:aut aliquorum iudicium de ſimili cauſa,aut de eadem,aut de minore,aut de maiore proferemus.Deinde ad noſtrã cauſam pedetentim accedemus:& ſimilitudinẽ conferemus. Item,ſi negabimus nos de aduerſarijs,aut de aliqua re dicturos:et tamen occulte dicemus interiectione uerborum. Si perſuaſus auditor fuerit:ideſt ſi oratio aduerſariorum auditoribus fidem fecerit(neque enim nõ facile ſcire poterimus:quoniam non ſumus neſcij,quibus rebus fides fieri ſoleat)ergo ſi fidem factã putabimus:his rebus nos inſinuabimus ad cauſam:ſi de eo,quod aduerſarij firmiſſimum ſibi adiumentũ putauerint:primum nos dicturos pollicebimur:aut ab aduerſarij dicto exordiemur,& ab eo maxime,quod ille nuperrime dixerit:aut dubitatione utemur:quid potiſſimũ dicamus:aut cui loco primum reſpondeamus, cum admiratione. Si defeſſi erunt audiendo:ab aliqua re,quæ riſum mouere poſſit:exordiemur,ab apologo,á fabula ueriſimili,imitatione,deprauatione, inuerſione,abiectione,ambiguo,ſuſpicione,irriſione,ſtultitia,exuperatione, collocatione,literarum mutatione,prętérea expectatione,ſimilitudine,nouitate,hiſtoria,uerſu,aut ab alicuius interpellatione,aut arriſione:& ſi promiſerimus aliter ac parati fuerimus,nos eſſe dicturos:nos non eodem modo,ut ceteri ſoleant,uerba facturos:quid alij ſoleant:quid nos facturi ſimus,breuiter exponemus. Inter inſinuationem,& principium hoc intereſt:quod principium huiuſmodi debet eſſe:ut ſtatim apertis rationibus,quas præſcripſimus: aut beneuolũ,aut attentũ,aut docilẽ faciamus auditorẽ. At inſinuatio eiuſmodi debet eſſe:ut occulte ꝑ diſſimulationẽ eadem illa oĩa conficiamus:ut ad eandem cõmoditatem in dicẽdi opere uenire poſſimus. Verũ hę tres utilitates tametſi in tota orõne ſunt cõparãdę:hoc eſt ut auditores ſeſe ꝑpetuo nobis attẽtos,dociles,beneuolos prębeãt:tamen id per exordiũ cauſæ maxime cõparandum eſt. Nunc,ne quãdo uitioſo exordio utamur:quę uitia uitãda ſunt doce-

bo. In exordienda cauſa ſeruandum eſt, ut lenis ſit ſermo, & uſitata uerborum conſuetudo: ut non apparata oratio uideatur eſſe. VITIOSVM exordium eſt, quod in plureis cauſas poteſt accommodari: quod uulgare dicitur. Item uitioſum eſt, quo nihilo minus aduerſarius poteſt uti: quod commune appellatur. Item illud, quo aduerſarius poterit uti ex cõtrario. Item uitioſum eſt, quod nimium apparatis uerbis compoſitum eſt, aut nimis longum eſt: & quod non ex ipſa cauſa natum uideatur: ut proprie cohereat cum narratione: et quod neq; beneuolum, neq; docilem, neq; attentũ facit auditorem. De exordio ſatis dictum eſt. Deinceps ad narrationem tranſeamus.

NARRATionũ tria ſunt genera: unum, quo exponimus rem geſtam & unumquodque trahimus ad utilitatem noſtram uincendi cauſa: quod pertinet ad eas cauſas, de quibus iudicium futurum eſt. Alterum genus eſt narrationis, quod intercurrit nõnunquam aut fidei, aut criminationis, aut tranſitionis, aut alicuius apparationis, uel laudationis cauſa. Tertium genus eſt id, quod à cauſa ciuili remotũ eſt: in quo tamen exerceri conuenit, quo commodius illas ſuperiores narrationes in cauſis tractare poſſimus. Eius narrationis duo ſunt genera: unum, quod in negotijs, alterum, quod in perſonis poſitum eſt. Id, quod in negotiorum expoſitione poſitum eſt: treis habet partes, fabulam, hiſtoriam, argumentum. Fabula eſt, quæ neque ueras, neque ueriſimiles continet res: ut eæ, quæ tragœdijs traditę ſunt. Hiſtoria eſt geſta res, ſed ab ętatis noſtrę memoria remota. Argumentũ eſt ficta res, quę tamen fieri potuit: uelut argumenta comœdiarũ. Illud genus narrationis, quod in perſonis poſitum eſt: debet habere ſermonis feſtiuitatẽ, animorum diſſimilitudinem, grauitatem, lenitatem, ſpem, metum, ſuſpicionem, deſiderium, diſſimulationem, miſericordiã, rerum uarietates, fortunę commutationem, inſperatum incommodum, ſubitam lætitiam, iucundum exitum rerum. Verum hoc in exercendo tranſigetur. Illud, quod ad ueritatem pertinet: quomodo tractari cõueniat, aperiemus. Treis conuenit res habere narrationem, ut breuis, ut dilucida, ut ueriſimilis ſit. quæ quoniã fieri oportere ſcimus: quemadmodum faciamus, cognoſcendum eſt. Rem breuiter narrare poterimus, ſi inde incipiemus narrare, unde neceſſe erit: et ſi non ab ultimo initio repetere uolemus: & ſi ſummatim, non particulatim narrabimus: & ſi nõ ad extremum, ſed uſq; eò, quò opus erit, proſequemur: & ſi trãſitionibus nullis utemur: & ſi non deerrabimus ab eo, quod cœperimus exponere: & ſi exitus rerum ita exponemus, ut ante quoq; quæ facta ſunt, ſciri poſſint: tametſi nos reticuerimus: quod genus, ſi dicam me ex prouincia rediſſe: profectum quoque in prouinciam intelligatur: & omnino nõ modo id, quod obeſt: ſed etiam id, quod neq; obeſt, neque adiuuat: ſatius eſt præterire: & ne bis, aut ſæpius idem dicamus, cauendum eſt: etiam ne id, quod ſemel ſupra diximus, deinceps dicamus, hoc modo. Athenis Megaram ueſperi aduenit Simo: ubi aduenit Megaram, inſidias fecit uirgini: inſidias poſtquã fecit, uim in loco attulit. Rem dilucide narrabimus, ſi ut quidque primum geſtum erit: ita primum exponemus: & rerum, ac temporum ordinem conſeruabimus: ut geſtæ res erunt, aut ut potuiſſe geri uidebuntur. Hic erit conſyderandũ, nequid perturbate, neqd contorte, nequid ambigue, nequid noue dicamus: nequam in aliam rem tranſeamus: ne ab ultimo repetamus: ne lõge proſequamur: nequid, quod ad rem

pertineat,

pertineat,prętereamus:& ſi perſequemur ea,quæ de breuitate præcepta ſunt: nam quo breuior,eo dilucidior, & cognitu facilior narratio fiet. Veriſimilis narratio erit,ſi,ut mos,ut opinio,ut natura poſtulat dicemus: ſi ſpatia temporum,perſonarum dignitates, conſiliorum rationes, locorum opportunitates conſtabũt,ne refelli poſſit:aut temporis parum fuiſſe: aut cauſam nullam, aut locum idoneum non fuiſſe: aut homines ipſos facere: aut pati non potuiſſe. Si uera res erit:nihilominus hæc omnia narrando conſeruanda ſunt: nam ſæpe ueritas, niſi hæc ſeruata ſint: fidem non poteſt facere. Sin erunt ficta: eo magis erunt conſeruanda. De his rebus caute confligendum eſt: quibus in rebus tabulæ,aut alicuius firma auctoritas uidebitur interfuiſſe. Adhuc quæ dicta ſunt, arbitror mihi conſtare cum ceteris artis ſcriptoribus: niſi quia de inſinuatione noua excogitauimus:quod eam ſoli præter ceteros in tria tempora diuiſimus:ut planè certam uiam, & perſpicuam rationem exordiorũ haberemus. Nunc,quod reliquum eſt, quoniam de rerum inuentione diſputandũ eſt:in qua ſingulare conſumitur oratoris officium:dabimus operam, ut nihilominus induſtrię, quàm rei utilitas poſtulabit, quæſiſſe uideamur: ſi prius pauca de cauſarum diuiſione dixerimus.

CAVSARVM diuiſio in duas parteis diſtributa eſt. Primum, perorata narratione debemus aperire, quid nobis conueniat cum aduerſarijs: ſi ea,quæ nobis utilia erunt: conuenient: quid in controuerſia relinquatur, hoc modo. Interfectam eſſe ab Oreſte matrem,conuenit mihi cum aduerſarijs:iure fecerit:& licuerit'ne facere: id eſt in controuerſia. Item è contrario. Agamemnonem eſſe à Clytemneſtra occiſum confitentur:cum id ita ſit,me ulciſci parentem negant oportuiſſe. Deinde,cũ hoc fecerimus,diſtributione debemus uti. Ea diuidit̃ in duas parteis,enumerationem,& expoſitionem. Enumeratione utemur,cum dicemus numero, quot de rebus dicturi ſumus.eam pluſquam trium partium numero eſſe non oportet:nam & periculoſum eſt,nequãdo plus,minus'ue dicamus: & ſuſpicionem afferet auditori meditationis,& artificij: quę res fidem abrogat oratori. Expoſitio eſt,cũ res,quibus de rebus dicturi ſumus: exponimus breuiter: & abſolute. Nunc ad confirmationem tranſeamus.

TOTA ſpes uincendi,ratioq́ꝫ ꝑſuadendi poſita eſt in confirmatione & confutatione. Nam,cũ adiumenta noſtra expoſuerimus: contrariaq́ꝫ diſſoluerimus: abſolute nimirum munus oratorium confecerimus. Vtrunqꝫ igitur facere poterimus, ſi conſtitutionẽ cauſę cognouerimus. Cauſarũ conſtitutiones alij quatuor fecerunt, noſter doctor Hermetes treis putauit eſſe: non ut de illorũ quidquam detraheret inuentione: ſed ut oſtẽderet,id,quod oportuiſſet ſimpliciter,& ſingulari modo docere: illos diſtribuiſſe dupliciter,& bipartito. Conſtitutio eſt prima deprecatio defenſoris cũ accuſatoris inſimulatione cõiuncta. Cõſtitutiones itaqꝫ,ut diximus, tres ſunt,cõiecturalis,legitima,iuridicialis. Cõiecturalis eſt, cũ de facto controuerſia eſt,hoc modo. Aiax ĩ ſylua,poſtquã reſciuit quę feciſſet per inſaniã:gladio incubuit. Vlyſſes interuenit:occiſum cõſpicatur:è corpore cruentũ telum educit. Teucer interuenit:cum fratrem occiſum,& inimicum fratris cum gladio cruento uidet:capitis arceſſit. Hic, quoniam coniectura uerum quæritur: de facto erit controuerſia: & ex eo conſtitutio cauſæ coniecturalis nominatur.

Legitima conſtitutio eſt,cum in ſcripto, aut ex ſcriptis aliquid controuerſiæ naſcitur.Ea diuiditur in parteis ſex,ſcriptum, & ſententiam, contrarias leges, ambiguum,definitionem,trãslationem,ratiocinationem. Ex ſcripto, & ſententia naſcitur controuerſia , cum uidetur ſcriptoris uoluntas cum ſcripto ipſo diſſentire,hoc modo.Si lex ſit,quæ iubeat eos, qui propter tempeſtatẽ nauim reliquerint : omnia perdere : eorum nauim,ceteraq; eſſe,ſi nauis cõſeruata ſit, qui remanſerunt in naui. Magnitudine tempeſtatis omnes perterriti , nauim reliquerunt:& in ſcapham conſcenderunt , pręter unum ægrotum.is propter morbum exire,& fugere non potuit.caſu , & fortuna nauis in portum incolumis delata eſt:illam ægrotus poſſidet:nauim petit ille,cuius fuerat . Hæc conſtitutio legitima eſt ex ſcripto,& ſententia. Ex contrarijs legibus cõtrouerſia conſtat,cum alia lex iubet,aut permittit:alia uetat quid piam fieri , hoc modo. Lex uetat eum,qui de pecunijs repetundis damnatus ſit:in concione orationẽ habere. Altera lex iubet,Augurem,in demortui locum qui petat,in cõcione nominare.Augur quidam damnatus de pecunijs repetundis , in demortui locum qui petat,nominauit:petitur ab eo multa. Cõſtitutio hæc eſt legitima ex contrarijs legibus. Ex ambiguo cõtrouerſia naſcitur,cum ſcriptum duas,aut plureis res ſignificat,hoc modo. Paterſamilias, cum filium heredem faceret: teſtamento uaſa argentea uxori legauit. Tullius hæres meus Terentię uxori meę.xxx.pondo uaſorum argenteorũ dato,quæ uolet.Poſt mortem eius uaſa pretioſa,& cęlata magnifice,illa petit: Tullius ſe quæ uelit ipſe.xxx. pondo ei debere dicit.Conſtitutio eſt legitima ex ambiguo. Ex definitione cauſa conſtat,cum in controuerſia eſt,quo nomine factum appelletur.ea eſt huiuſmodi.

Cum L.Saturninus legem frumẽtariam de ſemiſſibus , & trientibus laturus eſſet:Cepio,qui per id temporis Quæs.urbanus erat:docuit Senatum,ærarium non poſſe pati largitionem tantam.Senatus decreuit, ſi eam legem ad populum ferat,aduerſus remp.uideri eum facere.Saturninus ferre cœpit, collegę intercedere: ille nihilo minus ciſtellam detulit. Cepio,ut illum cõtra S.C.intercedentibus collegis aduerſus remp.uidit ferre:cum uiris bonis impetum facit:pontes diſturbat:ciſtas deijcit:impedimento eſt,quò ſecius feratur lex.acceſſitur Cepio maieſtatis.Conſtitutio eſt legitima ex definitione.uocabulum enim definitur ipſum,cum quæritur,quid ſit minuere maieſtatem. Ex trãslatione controuerſia naſcitur,cum aut tempus differendum,aut accuſatorem mutandum , aut iudices mutandos reus dicit . Hac parte conſtitutionis Græci in iudicijs,nos in iure ciuili plerunque utimur . In hac parte nos iuris ciuilis ſcientia iuuabit.In iudicijs tamen nonnihil ea utimur , ut hoc modo. Siquis peculatus accuſatur, quod uaſa argentea publica de loco priuato dicatur ſuſtuliſſe : poſſit dicere , cum definitione ſit uſus , quid ſit furtum , quid peculatus: ſecum furti agi,non peculatus oportere.Hæc partitio legitimæ conſtitutionis his de cauſis raro uenit in iudicium , quod in priuata actione prætoriæ exceptiones fiunt,& cauſa cadit is, qui non quemadmodum oportet, egerit : & in publicis quæſtionibus cauetur legibus , ut ante ſi reo commodum ſit , iudicium de accuſatore fiat : utrum illi liceat accuſare , nec ne . Ex ratiocinatione controuerſia conſtat,cum res ſine propria lege uenit in iudicium : quæ tamen ab alijs legibus ſimilitudinem quandã aucupatur. ea eſt huiuſmodi . Lex eſt. Si furioſus exiſtet:agnatorum,gẽtiliumq; in eo , pecuniaq; eius poteſtas eſto.

& lex.

& lex. Qui parentem necaſſe iudicatus erit: is obuolutus, & obligatus corio deijciatur in profluentem. & lex. Paterfamilias, uti ſuper familia, pecunia'ue ſua legauerit: ita ius eſto. & lex. Si paterfamilias inteſtato moritur: familia, pecuniaq́ꝫ eius agnatorum, gentiliumq́ꝫ eſto. Malleolus iudicatus eſt matrē necaſſe: ei dānato ſtatim ſolliculo lupino os obuolutū eſt: & ſoleę ligneæ pedibus inductę ſunt: & in carcerem ductus eſt. Qui defendebat eum, tabulas in carcerem afferunt: teſtamentum ipſo preſente conſcribunt: teſtes rite affuerunt: de illo ſupplicium paulo poſt ſumitur. Ii, qui heredes erant: teſtamento hereditatem adeunt. Frater minor Malleoli, qui eum oppugnauerat in eius periculo: ſuam uocat hereditatem lege agnationis. Hic certa lex in rem nulla affertur: & tamen multæ afferuntur, è quibus ratiocinatio naſcitur, quare potuerit, aut non potuerit iure teſtamentum facere. Conſtitutio legitima eſt ex ratiocinatione. Cuiuſmodi partes eſſent legitimæ conſtitutionis, oſtēdimus. nunc de iuridiciali cōſtitutione dicamus. IVRIDICIAlis conſtitutio eſt, cum factum conuenit: ſed iure, an iniuria factum ſit, quæritur. Eius cōſtitutionis partes ſunt duæ: quarū una abſoluta, altera aſſumptiua nominatur. Abſoluta eſt, cum id ipſum, quod factum eſt, ut aliud nihil foris aſſumatur, recte factum eſſe dicemus. ea eſt huiuſmodi. Mimus quidam nominatim Accium poëtam compellauit in ſcena: cum eo Accius iniuriarum agit: hic nihil aliud defendit, niſi licere nominari eū, cuius nomine ſcripta dentur agenda. Aſſumptiua pars eſt, cū per ſe defenſio infirma eſt, ſed aſſumpta ex extranea re, comprobatur. Aſſumptiuæ partes ſunt quatuor, cōceſſio, remotio criminis, trāslatio criminis, comparatio. Cōceſſio eſt, cum reus poſtulat ſibi ignoſci. ea diuiditur in purgationem, & deprecationem. Purgatio eſt, cum conſulto ſe negat reus feciſſe. ea diuiditur in fortunam, imprudentiam, neceſſitatem. Fortunam, ut Cepio ad Tribb. pl. de amiſſione exercitus. Imprudētiam, ut ille, qui de eo ſeruo, qui dominum occiderat: ſupplicium ſumpſit, cui frater eſſet, antequam tabulas teſtamenti aperuerit: cum is ſeruus manumiſſus teſtamento eſſet. Neceſſitudinem, ut ille, qui ad diem commeatus non uenit: quod eum aquę interclusiſſent. Deprecatio eſt, cum & peccaſſe, & conſulto feciſſe cōfitetur: & tamen poſtulat, ut ſui miſereantur. Hoc, in iudicio non poteſt ferè uſu uenire: niſi quando pro eo dicimus, cuius multa recte facta eſſe conſtant. Hoc modo, in loco communi per amplificationem inijciemus: quod, ſi hoc feciſſet: tamen ei pro priſtinis beneficijs ignoſci cōueniret: uerum nihil poſtulat ignoſci. Ergo in iudicium non uenit: at in Senatum, aut ante Imperatorem, & in concilium talis cauſa poteſt uenire. Ex translatione criminis cauſa conſtat, cum feciſſe nos non negamus: ſed aliorum peccatis coactos feciſſe dicimus: ut Oreſtes, cum ſe defendit, in matrem confert crimen. Ex remotione criminis cauſa conſtat, cum à nobis non crimen, ſed culpam ipſam amouemus: & uel in hominem transferimus: uel in rem quampiam conferimus. In hominē transfertur, ut ſi accuſetur is, qui P. Sulpicium ſe fateatur occidiſſe, et id iuſſu Coss. defendat: & eos dicat non modo imperaſſe: ſed rationem quoqꝫ oſtendiſſe, quare id facere liceret. In rem confertur, ut ſiquis ex teſtamēto, quod facere iuſſus ſit, ex plebiſcito uetetur. Ex comparatione criminis cauſa cōſtat, cum dicimus neceſſe fuiſſe alterutrū facere: & id quod fecerimus, ſatius fuiſſe facere: ea cauſa huiuſmodi eſt. C. Pompilius, cum à Gallis obſideretur: neque effugere ullo

modo poſſet:uenit cum hoſtium ducibus in collocutionem:ita diſceſſit, ut im
pedimenta relinqueret:exercitum educeret:ſatius eſſe duxit amittere impedi-
menta,quàm exercitum:exercitũ eduxit:impedimenta reliquit. accerſitur ma
ieſtatis. Quæ conſtitutiones, & quæ conſtitutionum partes ſint: ſatis uideor
oſtendiſſe. Nunc quomodo eas,& qua uia tractari conueniat,demonſtrandũ
eſt: ſi prius aperuerimus, quid oporteat ab ambobus in cauſa deſtinari: quo
ratio omnis totius orationis conferatur. Conſtitutione igitur reperta, ſtatim
quærenda eſt ratio. Ratio eſt,quæ cauſam facit, & continet defenſionem, hoc
modo:ut docendi cauſa in hac potiſſimum conſiſtamus. Oreſtes cum confitea
tur ſe occidiſſe matrem:niſi attulerit facti rationem, peruertit defenſionem:er
go affert eam:quæ niſi intercederet,ne cauſa quidem eſſet:illa enim, inquit,pa
trem meum occiderat. Ergo,ut oſtendi,ratio ea eſt,quę continet defenſionẽ:
ſine qua nec parua quidem dubitatio poteſt remorari damnationem. Inuenta
ratione,firmamẽtum quærendum eſt:ideſt,quod accuſationẽ continet: quod
affertur contra rationem defenſionis:de qua ante dictum eſt. Id conſtituetur
hoc modo. Cũ uſus fuerit Oreſtes ratione,hoc pacto iure occidi: illa enim pa-
trem meum occiderat:utetur accuſator firmamento,hoc modo. Sed nõ abs te
tamen occidi,neq; indemnatam pœnas pendere oportuit. Ex ratione defen-
ſionis,& ex firmamento accuſationis,iudicij quæſtio naſcatur,oportet:quam
nos iudicationem,Græci κρινόμενον appellant. Ea conſtituitur ex coniunctione
firmamenti,& rationis defenſione,hoc modo. Cum dicat Oreſtes ſe patris ul-
ciſcendi cauſa matrem occidiſſe:rectum'ne fuerit à filio ſine iudicio Clytemne
ſtram occidi. Ergo hac ratione iudicationem inueniri conuenit. Inuenta iudi-
catione, omnem rationem totius orationis eò conferri oportebit. In omni-
bus conſtitutionibus, & partibus conſtitutionum, hac uia iudicationes repe-
rientur,præterquam in coniecturali conſtitutione: in ea enim nec ratio quæri
tur,quare fecerit(feciſſe enim negatur)nec firmamentum exquiritur:quoniã
non ſubeſt ratio,quare ex intentione,& inficiatione iudicatio cõſtituitur, hoc
modo. Intentio:occidiſti Aiacẽ. Inficiatio:non occidi. Iudicatio,occiderit'ne.
Ratio omnis utriuſque orationis, ut ante dictum eſt, ad hanc iudicationem
conferenda eſt ſi plures erunt conſtitutiones, aut partes conſtitutionum: iu-
dicationes quoq; plures erunt in una cauſa: ſed omnes ſimili ratione reperien-
tur. Sedulo dedimus operam,ut breuiter, & dilucide quibus de rebus adhuc
dicendum fuit, diceremus. Nunc,quoniam ſatis huius uoluminis magnitudo
creuit:commodius eſt in altero libro de ceteris rebus deinceps exponere: ne-
qua propter multitudinem literarum poſſit animum tuum defatigatio retar-
dare. ſed, ſi quidem hæc tardius, quàm ſtudes, abſoluentur: cum rerum
magnitudini, tum noſtris quoq; occupationibus aſſignare debe-
bis. Veruntamen maturabimus: & quod negotio diminutũ
fuerit, exæquabimus induſtria: ut pro tuo in nos offi-
cio, & noſtro in te ſtudio, munus hoc accumula-
tiſſime tuæ largiamur uoluntati.

Rheticorum

RHETORICORVM AD C. HERENNIVM LIBER SECVNDVS.

IN primo libro Herẽni breuiter expoſuimus,quas cauſas recipere oratorẽ oporteret: & in quibus officijs artis elaborare conueniret:& ea officia qua ratione facillime cõſequi poſſet. Verũ,quod necq; de oĩbus rebus ſimul dici poterat: & de maximis primum ſcribendum fuit,quo cetera tibi faciliora cognitu uiderentur: ita nobis placitũ eſt,ut ea, quæ difficillima eſſent: potiſſimũ ſcriberemus. CAVſarum tria genera ſunt, demõſtratiuum,deliberatiuum,iudiciale:multo difficillimum eſt iudiciale: ergo id primum abſoluemus.hoc & priore libro egimus,cum de oratoris officijs tractabamus: quorũ inuentio & prima,et difficillima eſt:ea quocq; nobis erit hoc in libro propémodũ abſoluta: et paruam partem eius in tertium uolumen trãſferemus. De ſex partibus orationis primũ ſcribere incœpimus.In primo libro locuti ſumus de exordio,narratione,diuiſione, nec pluribus uerbis, quàm neceſſe fuit:nec minus dilucide,quàm te uelle exiſtimabamus.Deĩde cõiuncte de confirmatione,& confutatione dicendum fuit: quare genera conſtitutionum, & earum parteis aperuimus:ex quo ſimul oſtendebatur,quomodo cõſtitutionẽ,& parteis cõſtitutionis cauſa poſita reperiri oporteret. Deinde docuimus, iudicationem quemadmodũ quęri conueniret: qua inuenta,curandum,ut omnis ratio totius orationis ad eam conferatur. Poſtea admonuimus, eſſe cauſas quãplureis,in quibus plures conſtitutiones,aut partes cõſtitutionum accommodarentur.Reliquũ uidebatur eſſe,ut oſtenderemus,quæ ratio poſſet inuẽtiones ad unamquamq; conſtitutionẽ,aut partem cõſtitutionis accommodare:& item quales argumentationes,quas Gręci ἐπιχειρήματα appellant,ſequi,et qualeis uitari oporteret: quorũ utrunq; pertinet ad confirmationem,& cõfutationem. Deinde ad extremũ docebimus,cuiuſmodi concluſionibus orationum uti oporteat: qui locus erat extremus de ſex partibus orationis. Primum ergo quęremus, quemadmodũ quancq; cauſam tractari cõueniat.& nimirum coniecturalem,quæ prima,& difficillima eſt: potiſſimum cõſyderemus. IN Cauſa cõiecturali,narratio accuſatoris ſuſpiciones interiectas, & diſperſas habere debet:ut nihil actum,nihil dictũ,nuſquam uentum,aut habitum: nihil deniq; factũ ſine cauſa putetur. Defenſoris narratio ſimplicem, & dilucidã expoſitionem debet habere,cũ attenuatione ſuſpicionis. Huius cõſtitutionis ratio in ſex parteis eſt diſtributa,probabile,collationem,ſignum,argumentum,cõſecutionẽ,approbationem. Horum unũquodq; quid ualeat, aperiemus. Probabile eſt,per quod probatur expediſſe reo peccare:et à ſimili turpitudine hominem nunquã abfuiſſe. Id diuiditur in cauſam,et in uitã. Cauſa eſt ea,quæ induxit ad maleficiũ,commodorum ſpe, aut incommodorũ euitatione: ut cum quęritur,num quod cõmodum maleficio acquiſierit,num honorẽ,num pecuniam,num dominationẽ: num aliquam cupiditatẽ amoris, aut huiuſmodi libidinis uoluerit explere: aut num quod incõmodum uitarit,inimicitias,infamiam,dolorem,ſuppliciũ. Hic accuſator in ſpe commodi, cupiditatem oſtendet

aduerſarij: in uitatione incommodi, formidinẽ augebit. Defenſor aũt negabit fuiſſe cauſam, ſi poterit: aut eam uehementer extenuabit. Deinde iniquum eſſe dicet, omneis, ad quos aliquid emolumenti ex aliqua re peruenerit; in ſuſpicionem maleficij deuocari. Deinde uita hominis ex ante factis ſpectabit. In quo primũ conſyderabit accuſator, num quãdo ſimile quid fecerit. Si id non reperiet: quęret, num quãdo uenerit in ſimilẽ ſuſpicionem: & in eo debebit eſſe occupatus, ut ad eam cauſam peccati, quam paulo ante expoſuerit: uita hominis poſſit accõmodari, hoc modo. Si dicet pecunię cauſa feciſſe: oſtendet eum ſemper auarũ fuiſſe: ſi honoris, ambitioſum. ita poterit animi uitium cũ cauſa peccati conglutinare. Si non poterit par uitium cũ cauſa reperire: reperiat diſpar. Si non poterit auarũ demonſtrare: demõſtret corruptorem, uel perfidioſum, ſi quo modo poterit. deniqꝫ aliquo, aut quãplurimis uitijs contaminabit perſonã. deinde, qui fecerit illud tam nequiter: eundem hũc tam perperam feciſſe non eſſe mirandũ. Si uehementer caſtus, et integer exiſtimabitur: aduerſarius dicet, facta, non famã ſpectari oportere: illũ ante occultaſſe ſua flagitia: ſe planum facturũ ab eo maleficium nõ abeſſe. Defenſor primũ demonſtrabit uitam integrã, ſi poterit: id ſi non poterit: cõfugiet ad imprudẽtiam, ſtultitiam, adoleſcentiã, uim, perſuaſionẽ: quibus de rebus uituperatio eorũ, quæ extra id crimen erunt: nõ debeat aſſignari. Sin uehemẽter hominis turpitudine impedietur, & infamia: prius dabit operã, ut falſos rumores diſſipatos eſſe dicat de innocente: & utetur loco cõmuni: rumoribus credi nõ oportere. Sin nihil horum fieri poterit: utatur extrema defenſione: & dicat, non ſe de moribus eius apud Ceſs. ſed de criminibus aduerſariorũ apud iudices dicere. Collatio eſt, cum accuſator id, quod aduerſarium feciſſe criminatur: alij nemini, niſi reo, bono fuiſſe demoſtrat: aut alium neminem potuiſſe perficere, niſi aduerſariũ, aut eũ ipſum alijs rationibus aut nõ potuiſſe: aut nõ ęque cõmode potuiſſe: aut eũ effugiſſe alias rationes cõmodiores propter cupiditatem. Hoc loco defenſor ut demonſtret, oportet, aut alijs quoqꝫ bono fuiſſe: aut alios quoqꝫ id, quo de ipſe inſimuletur: facere potuiſſe. Signũ eſt, per quod oſtenditur idonea perficiendi facultas eſſe quęſita. id diuiditur in parteis ſex, locum, tempus, ſpatium, occaſionem, ſpem perficiendi, ſpem cælandi. Locus quæritur, celebris, an deſertus: ſemper, an tum cum id factum ſit, fuerit in eo loco ſolitudo: ſacer, an profanus: publicus, an priuatus fuerit: cuiuſmodi loci attingant: num qui eſt paſſus, perſpectus, aut exauditus eſſe poſſit. Horum quid reo, quid accuſatori conueniat: perſcribere nõ grauaremur: niſi facile quiuis cauſa poſita, poſſet iudicare. Initia enim inuẽtionis ab arte debent proficiſci. cetera facile cõparabit exercitatio. Tempus ita quęritur: qua parte anni, qua hora, noctu, an interdiu, & qua diei, & qua noctis hora factũ eſſe dicatur: & cuiuſmodi temporibus. Spatium ita conſyderatur: ſatis ne longum fuerit ad eam rem tranſigendã: & potuerit'ne ſcire, ſatis ad id perficiendum ſpatij futurum. nam parui refert, ſatis ſpatij fuiſſe ad id perficiendum: ſi id ante ſciri, & ratione prouideri nõ potuerit. Occaſio quæritur, idonea'ne ſatis fuerit ad rem adoriendam, an alia melior: quæ aut præterita ſit: aut non expectata. Spes perficiendi quæ fuerit, ſpectabitur hoc modo: ſi quæ ſupradicta ſunt ſigna, concurrent: ſi præterea ex altera parte uires, pecunia, conſilium, ſcientia, apparatio: ex altera parte imbecillitas, inopia, ſtultitia, imprudentia, inapparatio demonſtrabitur fuiſſe

per

per quas res ſcire poterimus,utrũ diffidendum,an confidendũ fuerit. Spes celandi quæ fuerit,quæritur ex conſcijs, arbitris, adiutoribus, liberis,aut ſeruis, aut utriſq;. Argumentum eſt, per quod res coarguitur certioribus argumentis,& magis firma ſuſpicione. Id diuiditur in tempora tria,preteritum, inſtãs, conſequens. In præterito tempore oportet conſyderare,ubi fuerit: ubi uiſus ſit: quo cum uiſus ſit:num quid appararit: num quem conuenerit: num quid dixerit:num quẽ habuerit de conſcijs,de adiutoribus,de adiumẽtis: num quo in loco præter cõſuetudinem fuerit, aut alieno tempore. In inſtanti tempore quæritur:num uiſus ſit,cum faciebat:num qui ſtrepitus,clamor,crepitus exauditus ſit:aut deniq; num quid aliquo ſenſu perceptũ ſit, aſpectu, auditu, tactu, odore,guſtatu.nam quiuis horum ſenſus poteſt conflare ſuſpicionem. In cõſequenti tempore ſpectabitur,num quid re tranſacta,relictum ſit: quod indicet aut factum eſſe maleficium,aut à quo factum ſit. Factum eſſe,hoc modo. Si tumore, aut liuore decoloratũ eſt corpus mortui:ſignificat eum ueneno necatum. A' quo factum ſit,hoc modo:ſi telum,ſi ueſtimẽtum,ſi quid eiuſmodi relictum ſit:aut ſi ueſtigium rei fuerit, aut ſi cruor in ueſtimentis: aut ſi in eo loco comprehenſus, aut uiſus ſit tranſacto negotio: quo in loco res geſta dicatur. Conſecutio eſt,cum quæritur,quæ ſigna nocentis, & innocentis cõſequi ſoleant. Accuſator dicet, ſi poterit, aduerſariũ, cum ad eum uentum ſit, erubuiſſe: expalluiſſe:titubaſſe:inconſtanter locutum eſſe:concidiſſe:pollicitum eſſe aliquid:quæ ſigna conſcientiæ ſunt. Si reus horum nihil fecerit: accuſator dicet, eum uſq; adeo premeditatum fuiſſe,quid ſibi eſſet uſu uenturum: ut confidentiſſime reſiſtens reſponderet: quę ſigna confidentiæ,non innocentię ſint. Defenſor,ſi pertimuerit:magnitudine periculi, non conſcientia peccati commotum eſſe dicet. Si nõ pertimuerit:fretum innocentia negabit eſſe commotum.

Approbatio eſt,qua utimur ad extremum confirmata ſuſpicione. Ea habet locos proprios,atq; communeis. Proprij ſunt ij,quibus niſi accuſator, nemo poteſt uti:et ij,quibus niſi defenſor. Communes ſunt,qui alia in cauſa ab reo, alia ab accuſatore tractantur. In cauſa cõiecturali proprius locus accuſatoris eſt,cum dicit malorum miſereri non oportere: & cum auget peccati atrocitatem. Defenſoris proprius locus eſt,cum miſericordiam captat: & cum accuſatorem calumniari criminatur. Communes loci ſunt cum accuſatoris, tum defenſoris, à teſtibus contra teſtes, à quæſtionibus contra quæſtiones,ab argumentis contra argumenta, à rumoribus contra rumores. A' teſtibus,dicemus ſecundum auctoritatem,& uitam teſtium,& conſtantiam teſtimoniorũ. Contra teſtes, uitæ turpitudinem, teſtimoniorum inconſtantiam: ſi aut non fieri potuiſſe dicemus:aut non factũ eſſe quod dicãt:aut ſcire illos non potuiſſe:aut cupide dicere,& argumentari. Hæc & ad improbationem, & approbationem teſtium pertinebunt. A' quæſtionibus dicemus, cum demonſtrabimus,maiores ueri inueniendi cauſa tormentis,& cruciatibus uoluiſſe queri: et ſummo dolore homines cogi, ut quidquid ſciant, dicant. Et præterea confirmatior hæc erit diſputatio,ſi quæ dicta erũt argumẽtando,ijſdem uijs, quibus omnis coniectura tractatur:trahemus ad ueriſimilem ſuſpicionẽ: idemq; hoc in teſtimonijs facere oportebit. Contra queſtiones hoc modo dicemus: primum maiores uoluiſſe certis in rebus interponi queſtiones:cum, quæ uere dicerentur,ſeruari: quæ falſo in quæſtione pronuntiarentur,refelli poſſent: hoc

modo. Quo in loco quid poſitum ſit: & ſi quid eſſet ſimile: quod uideri, aut aliquo ſimili ſigno percipi poſſet. Deinde, dolori credi non oportere, quod alius alio reticentior ſit in dolore: quod ingenioſior ad comminiſcendum: quod deniq; ſæpe ſcire, aut ſuſpicari poſſit, quid quæſitor uelit audire: quod cum dixerit, intelligat ſibi finem doloris futurum. Hæc diſputatio comprobabitur, ſi refellemus, quæ in quęſtionibus erunt dicta probabili argumẽtatione: idq; partibus coniecturæ, quas ante expoſuimus: facere oportebit. Ab argumentis, & ſignis, & ceteris locis, quibus augetur ſuſpicio: dicere hoc modo conuenit. Cũ multa cõcurrant argumenta, & ſigna, quę inter ſe conſentiant: rem perſpicuã, non ſuſpicioſam uideri oportere. Item, plus oportere ſignis, & argumẽtis credi, quàm teſtibus: hæc enim eo modo exponi: quo modo reuera ſunt geſta: teſtes corrumpi poſſe uel pretio, uel gratia, uel metu, uel ſimultate. Contra argumenta, & ſigna, & ceteras ſuſpiciones dicemus hoc modo: ſi demõſtrabimus, nullam rem eſſe, quã ſuſpicionibus quiuis poſſit criminari: deinde, unãquamque ſuſpicionem extenuabimus: & dabimus operã, ut oſtendamus, nihilo magis in nos eam, quàm in alium quempiam cõuenire: indignum facinus eſſe, ſine teſtibus coniecturam, & ſuſpicionem firmamenti ſatis habere. A` rumoribus dicemus, ſi negabimus temere famã naſci ſolere, quin ſubſit aliquid: & dicemus cauſam non fuiſſe, quare quiſpiam confingeret, & comminiſceretur. Et pręterea, ſi ceteri falſi ſoleant eſſe: argumẽtabimur hunc eſſe uerum. Contra rumores dicemus primũ, ſi docebimus multos eſſe falſos rumores: & exẽplis utemur, de quibus falſa fama fuerit: et aut inimicos noſtros, aut homines natura maleuolos, & maledicos confinxiſſe dicemus: & aliquam, aut fictam fabulam in aduerſarios afferemus: quam dicamus omnibus in ore eſſe: aut uerum rumorem proferemus, qui illis aliquid turpitudinis afferat: neq; tamen ei rumori nos fidem habere dicemus: ideo quod quiuis homo poſſit quemuis turpem de quolibet rumorẽ proferre: & confictam fabulam diſſipare. Veruntamen, ſi rumor uehementer probabilis eſſe uidebitur: argumentando, famę fidem poterimus abrogare. Quod & difficillima tractatu eſt conſtitutio coniecturalis: & in ueris cauſis ſæpiſſime tractanda eſt: eò diligentius omneis eius partes perſcrutati ſumus: ut ne paruula quidem titubatione, aut offenſione impediremur: ſi ad hanc rationem præceptionis aſſiduitatem exercitationis accõmodaremus. Nunc ad legitimæ conſtitutionis parteis trãſeamus. CVM Voluntas ſcriptoris cũ ſcripto diſſidere uidebitur: ſi à ſcripto dicemus: his locis utemur ſecundũ narrationem. Primum ſcriptoris collaudatione. Deinde ſcripti recitatione. Deinde percunctatione: ſcirent'ne aduerſarij id ſcriptũ fuiſſe in lege, aut in teſtamento, aut in ſtipulatione, aut quolibet ſcripto, quod ad eam rem pertineat. Deinde collatione: quid ſcriptum ſit: quid aduerſarij ſe feciſſe dicant: quid iudicem ſequi conueniat: utrum id, quod diligenter perſcriptum ſit: an id, quod acute ſit excogitatum. Deinde ea ſententia, quę ab aduerſarijs ſit excogitata, & ſcripto attributa: cõtemnetur, & infirmabitur. Deinde quæretur, quid ei obfuerit, ſi id uoluiſſet ſcribere, ut non potuerit perſcribere. Deinde à nobis ſententia aperietur: & cauſa proferetur, quare id ſcriptor ſenſerit, quod perſcripſit: & demõſtrabitur ſcriptum eſſe illud dilucide, breuiter, cõmode, perfecte, certa cum ratione. Deinde exẽpla proferẽtur: quæ res, cum ab aduerſarijs ſententia redderetur: & uoluntas afferretur: à ſcripto potius iu-

dicatæ

dicatæ ſint. Deĩde oſtẽdet, q̃ periculoſũ ſit à ſcripto recedere. Locus cõis ẽ cõ tra eũ, q cũ fateat̃ ſe cõtra id, qđ legibus ſãcitũ ẽ, aut teſtamẽto pſcriptũ ſit: feciſ ſe: tñ facti q̃rat defenſionẽ. A' ſñia ſic dicemus. Primũ laudabimus ſcriptoris cõ moditatẽ, atq; breuitatẽ: qđ tantũ ſcripſerit, qđ neceſſe fuerit: illud, qđ ſine ſcri pto ĩtelligi potuerit: nõ neceſſario ſcribẽdũ putarit. Deĩde dicemus calũniato ris eſſe officiũ, uerba, & lr̃as ſeq, negligere uolũtatẽ. Deĩde id, qđ ſcriptũ ſit, aut nõ poſſe fieri: aut nõ lõge, nõ more, nõ natura, nõ bono, & ęquo poſſe fieri: q̃ oĩa uoluiſſe ſcriptorẽ quã rectiſſime fieri, nemo dubitet, at ea, quę à nobis ſacta ſint, iuſtiſſime facta. Deĩde cõtrariã ſñiam aut nullã eſſe, aut ſtultã, aut iniuſtã, aut nõ poſſe fieri, aut nõ cõſtare cũ ſupioribus, & ĩferioribus ſentẽtijs, aut cũ iu re cõi, aut cũ alijs legibus cõibus, aut cũ rebus iudicatis diſſẽtire. Deĩde exẽplo rũ à uolũtate, & cõtra ſcriptũ iudicatorꝝ enũeratione utemur. Deĩde legũ, & ſti pulationũ breuiter exſcriptarꝝ, ĩ q̃bus ĩtelligat̃ ſcriptorꝝ uoluntas, & expoſitio. Locus cõis cõtra eũ, q ſcriptũ recitet, & uolũtatẽ ſcriptoris nõ ĩterp̃tet̃. Cũ duę leges ĩter ſe diſcrepent, uidẽdũ eſt, primum num q̃ abrogatio, aut derogatio ſit. Deĩde utrꝝ leges ita diſſẽtiãt, ut altera iubeat, altera uetet: an ita, ut altera cogat, altera pmittat. Infirma. n. erit eius defẽſio, q negabit ſe feciſſe, qđ cogeret̃, cũ al tera lex pmitteret. plus. n. ualet ſãctio pmiſſiõe. Itẽ illa defenſio tenuis ẽ, cũ oſtẽ dit̃ id factũ eſſe, qđ ea lex ſãciat, cui legi abrogatũ, uel derogatũ ſit, id qđ poſte riori lege ſãcitũ ſit, eſſe neglectũ. Cũ hęc erũt cõſiderata, ſtatĩ nr̃ę legis expõne, recitatiõe, collaudatiõe utemur. Deĩde cõtrarię legis enodabimus uolũtatẽ, & eã trahemus ad nr̃ę cauſę cõmodũ. Deĩde de iuridiciali abſoluta ſumemus rõnẽ iuris, & q̃remus pte iuris: utrũ cũ ea faciat: de qua pte poſterius diſſeremus. Si ãbiguũ eẽ ſcriptũ putabit̃, qđ ĩ duas, aut plures ſñias trahi poſſit, hoc modo tra ctãdũ eſt. Primũ, ſit'ne ambiguũ, q̃rẽdũ eſt: deĩde, quo modo ſcriptũ eſſet: ſi id qđ aduerſarij ĩterp̃tãtur, ſcriptor fieri uoluiſſet, oſtẽdẽdũ eſt. Deĩde id, qđ nos ĩterp̃temur & fieri poſſe, & hõeſte, rectẽ, lege, more, natura, bono, & ęquo fieri poſſe, qđ aduerſarij ĩterp̃tant̃ à cõtrario: nec eẽ ãbigue ſcriptũ, cũ ĩtelligat̃ utra ſñia uera ſit. Sũt q arbitrãtur ad hãc cauſam tractãdũ, uehemẽter ptinere cogni tionẽ amphibologiarꝝ eã, q̃ à dialecticis pſert̃. Nos uero arbitramur, nõ modo nullo adiumẽto eſſe, ſed potius maxĩo ĩpedimẽto. oẽs. n. illi ãphibologias aucu pant̃, eas etiã, q̃ ex altera pte ſñiam nullã poſſunt ĩterp̃tari. Itaq; & alieni ſermo nis moleſti ĩterpellatores, & ſcripti tũ odioſi, tũ obſcuri ĩterp̃tes ſunt, & dũ cau te, expediteq; loq uolũt, ĩſantiſſimi repiunt̃. Ita dũ metuunt ĩ dicẽdo neq̃d am biguũ dicãt, nomẽ ſuũ pnuntiare nõ poſſũt. Verꝝ horꝝ pueriles opiniões rectiſ ſimis rõnibus, cũ uoles, refellemus. In p̃ſentia hæc ĩterſerere non alienũ ſuit, ut huius ĩſãtię garrulã diſciplinã cõtẽneremus. Cũ definitiõe utemur, primũ aſſere mus breuẽ uocabuli definitionẽ, hoc mõ. Maieſtatẽ is mĩuit, q ea tollit, ex q̃bus rebus ciuitatis ãplitudo cõſtat, q̃ ſũt ea, q̃ capiũt ſuffragia ppli, & magiſtratus cõſilia. Nẽpe igr̃ tu & populũ ſuffragio, & magiſtratũ cõſilio priuaſti, cũ põtes diſturbaſti. Itẽ ex cõtrario. Maieſtatẽ is mĩuit, q ãplitudinẽ ciuitatis detrimẽto afficit. Ego nõ affeci, ſed phibui, detrimẽto, ęrariũ. n. cõſeruaui, libidini malorꝝ reſtiti: maieſtatẽ oẽm ĩterir̃ ñ paſſus ſũ. Primũ igr̃ uocabuli ſñia breuit̃, & ad uti litatẽ accõmodatã cauſæ deſcribet̃. Deĩde factũ nr̃m cũ uerbi deſcriptiõe cõiun get̃. Deĩde cõtrarię deſcriptiõis rõ refellet̃, ſi aut falſa erit, aut ĩutilis, aut turpis, ut ĩiurioſa. Id q̃q; ex iuris ptibus ſumet̃ de iuridiciali abſoluta: de q̃ iã loq̃mur. Quęrit̃ ĩ trãslatiõibus, pmũ, nũ aliq̃s eius rei actionẽ, petitionẽ, aut executionẽ

habeat,quem non oporteat:num alio modo,alio tẽpore,alio loco,num alia lege,num alio quærente,aut agente,hæc legibus,& moribus,ęquo,& bono reperientur: de quibus, dicetur in iuridiciali abſoluta. In cauſa rationali primũ quæreť,ecquid in rebus maioribus aut minoribus,aut ſimilibus,ſimiliter ſcriptum,aut iudicatũ ſit:deinde,utrũ ea res ſimilis ſit ei rei,de qua agitur, an diſſimilis:deinde,utrũ conſulto de ea re ſcriptũ nõ ſit,quod noluerit cauere, an qđ ſatis cautũ putarit propter ceterorũ ſcriptorũ ſimilitudinẽ.De partibus legitimę cõſtitutionis ſatis dictũ eſt:nũc ad iuridicialẽ reuertamur. ABSOLVTA iuridiciali conſtitutione utemur,cum ipſam rem,quã nos feciſſe confitemur,iure factã dicemus,ſine ulla aſſumptione extrarię defenſionis. in ea cõuenit quęri,iure'ne factum ſit. de eo cauſa poſita dicere poterimus,ſi ex quibus partibus ius conſtet,cognouerimus.Cõſtat igitur ius ex his partibus,natura,lege,conſuetudine,iudicato,æquo,& bono, pacto. Natura ius eſt, quod cognationis, aut pietatis cauſa obſeruatur:quo iure parentes à liberis, et à parentibus liberi colũtur.Lege ius eſt id,quod populi iuſſu ſancitum eſt: quod genus: ut in ius eas,cum uoceris. Cõſuetudine ius eſt id,quod ſine lege, æque ac ſi legitimum ſit,uſitatũ eſt:quod genus id:quod argẽtario obtuleris expenſum,à ſocio eius recte repetere poſſis. Iudicatũ eſt id,de quo ſententia lata eſt, aut decretũ interpoſitũ:ea ſæpe diuerſa ſunt,ut aliud alij iudici,aut Pręt.aut Cos.aut Tr.pl. placitũ ſit:& ſit,ut de eadẽ re ſæpe alius aliud decreuerit,aut iudicauerit:quod genus.M.Druſus Pręt.urbanus,quod cũ herede mandati ageretur,iudicium reddidit.Sext.Iulius nõ reddidit.Item C.Cœlius iudex abſoluit iniuriarũ,eũ qui Lucilium poëtam in ſcena nominatim læſerat. P.Mutius eum qui L.Accium poëtam nominauerat,condemnauit.Ergo,quia poſſunt res ſimili de cauſa diſſimiliter iudicatæ proferri,cum id uſu uenerit,iudicem cũ iudice, tempus cum tempore,numerum cũ numero iudiciorum proferemus. Ex ęquo, & bono ius conſtat,quod ad ueritatem, & utilitatẽ communem uidetur pertinere: quod genus:ut maior annis. LX. & cui morbus cauſa eſt cognitorem det. Ex eo nouum ius cõſtitui conuenit ex tempore, & hominis dignitate. Ex pacto ius eſt,ſiquid inter ſe pepigerunt:ſiquid inter quos conuenit.Pacta ſunt,quæ legibus obſeruanda ſunt,hoc modo.Rem ubi pagunt,oratione pagunt.in comitio, aut in foro ante meridiem cauſam conijcito. Sunt item pacta, quæ ſine legibus obſeruantur ex conuentu,quæ iuri præſtare dicuntur. His igitur partibus iniuriam demonſtrari,ius confirmari conuenit: idq; in abſoluta iuridiciali faciendum uidetur. CVM ex comparatione quæretur,utrum ſatius fuerit agere id,quod reus dicat ſe feciſſe,aut id,quod accuſator dicat oportuiſſe fieri,primum quæri conuenit,utrum fuerit utilius ex contentione, hoc eſt,utrum uenuſtius,facilius,cõducibilius.Deinde oportebit quęri, ipſum'ne oportuerit iudicare, utrum fuerit utilius, an aliorum fuerit ſtatuendi poteſtas.deinde interponetur ab accuſatore ſuſpicio ex coniecturali conſtitutione, quare putetur non ea ratione factum eſſe, quo melius deteriori anteponeretur, ſed dolo malo negotium geſtum.deinde quæretur,potuerit'ne uitari, ne in eum locum ueniretur. Ab defenſore contra refelletur argumentatio coniecturalis:de qua ante dictum eſt. His locis ita tractatis,accuſator utetur loco communi in eum, qui inutile utili præpoſuerit:cum ſtatuendi non habuerit poteſtatẽ.Defenſor contra eos, qui æquum cenſeant, rem pernicioſam utili præponi, utetur loco

communi

cõmuni per conqueſtionẽ: & ſimul quæret ab accuſatoribus, & ab iudicibus ipſis, quid facturi eſſent, ſi in eo loco fuiſſent: & tempus, locum, rem, deliberationem ſuam ponet ante oculos. Tranſlatio criminis eſt, cum ab reo facti cauſa in aliorum peccatum transfertur: in qua primum quærendum eſt, iure'ne in alium crimen transferatur. deinde ſpectandum eſt, an æque magnum ſit illud peccatum, quod in alium transferatur, atque illud, quod reus ſuſcepiſſe fateatur: deinde, oportuerit'ne in ea re peccare, in qua alius ante paccarit: deinde, oportuerit'ne iudicium ante fieri: deinde, cum factum iudicium non ſit de illo crimine, quod in alium trãsferatur, oporteat'ne de ea re iudicium fieri, quæ res in iudicium non uenerit. Locus communis accuſatoris, contra eũ, qui plus cenſeat uim, quàm iudicia ualere oportere: et ab aduerſarijs percunctabitur accuſator, quid futurũ ſit: ſi idem ceteri faciant, ut de indemnatis ſupplicia ſumant, quod eos idem feciſſe dicãt. quid ſi ipſe accuſator idem facere uoluiſſet? Defenſor eorum peccati atrocitatem proferet, in quos crimen transferetur, rem, locum, tempus ante oculos ponet, ut ij, qui audient, exiſtiment, aut non potuiſſe, aut non fuiſſe utile rem in iudiciũ uenire. Conceſſio eſt, per quã nobis ignoſci poſtulamus. ea diuiditur in purgationem, et deprecationem. Purgatio eſt, cum conſulto à nobis factũ negamus. ea diuiditur in neceſſitatem, fortunam, imprudentiam. De his primũ partibus oſtendendum eſt: deinde ad deprecationem reuertendum uidetur. Primum conſyderandũ eſt, utrum per culpam uentum ſit in neceſſitudinẽ: num culpam ueniendi neceſſitudo fecerit. deinde quærendum eſt, ecquo modo uis illa uitari potuerit, ac leuari: deinde, is, qui in neceſſitudinem cauſam cõferet, expertus'ne ſit, quid cõtra facere, aut excogitare poſſet: deinde, num quæ ſuſpiciones ex coniecturali conſtitutione trahi poſſint: quæ ſignificent id cõſulto factum eſſe, quod neceſſario accidiſſe dicitur: deinde, ſi maxime neceſſitudo quæpiam fuerit, cõueniat'ne eam ſatis idoneam putari. Si autem imprudentia reus ſe peccaſſe dicet, primũ quæretur, utrum potuerit ſcire, an nõ potuerit, deinde, utrum data ſit opera, ut ſciretur an non: deinde, utrum caſu neſcierit, an culpa. nam qui ſe propter uinum, aut amorem, aut iracundiam fugiſſe rationẽ dicet, is animi uitio uidebitur neſciſſe, non imprudentia. quare nõ imprudentia ſe defendet, ſed culpa contaminabitur. deinde, coniecturali conſtitutione quæretur, utrum ſcierit, an ignorauerit: & conſyderabitur, ſatis'ne imprudentia pręſidij debeat eſſe, cũ factum eſſe conſtet. Cum in fortunam cauſa cõferetur, & ea re defenſor ignoſci dicet reo oportere, eadem omnia uidentur conſyderanda, quæ de neceſſitudine præſcripta ſunt. & enim hæ tres partes purgationis inter ſe finitimæ ſunt, ut in omnes eadem ferè poſſint accõmodari. Loci communes in his cauſis accuſatoris, cõtra eum, qui cũ ſe peccaſſe confiteatur, tamen oratione iudices moretur: Defenſoris, de humanitate, miſericordia, uoluntatem in omnibus rebus ſpectari cõuenire, & quæ conſulto facta nõ ſint, in ijs fraudem eſſe nõ oportere. Dprecatione utemur, cũ fatebimur nos peccaſſe, neq; id imprudenter, aut fortuitu, aut neceſſario feciſſe dicemus, & tamen ignoſci nobis poſtulabimus. Hic ignoſcẽdi ratio quærit̃ ex ijs locis, ſi plura, aut maiora officia quã maleficia uidebũtur cõſtare. ſi qua uirtus, aut nobilitas erit in eo, q ſupplicabit, ſi qua ſpes erit, uſui futurũ, ſi ſine ſupplicio diſceſſerit, ſi ipſe ille ſupplex, mãſuetus, & miſericors in poteſtatibus oſtendetur fuiſſe: ſi ea, quę peccauit, non odio, nõ crudelitate, ſed officio,

& recto ſtudio cõmotus fecit: ſi tali de cauſa alijs quoqꝫ ignotũ eſt. ſi nihil ab eo periculi nobis futurũ uidebitur: ſi eum miſſum fecerimus: ſi nulla aut à noſtris ciuibus,aut ab aliqua ciuitate uituperatio ex ea re ſuſcipietur. Loci cõmunes,de humanitate,fortuna,miſericordia, rerũ cõmutatione. His locis omnibus ex cõtrario utetur is,qui contradicet,cũ amplificatione, & enumeratione oĩum peccatorũ. Hęc cauſa iudicialis fieri nõ poteſt,ut in primo libro oſtendimus: ſed quod poteſt uel ad Senatũ,uel ad concilium uenire, nõ uiſa eſt ſuperſedenda. Cũ à nobis crimen remouere uolemus,aut in rem,aut in hominem, noſtri peccati cauſam conferemus. Si cauſa in hominẽ conferetur,quęrendum erit primũ, potuerit ne tantum quantum reus demonſtrabit is, in quem cauſa conferetur: & ecquonã modo aut honeſte,aut ſine periculo potuerit obſiſti: ſi maxime ita ſit,num ea re cõcedi reo cõueniat, quod alieno inductu fecerit. deinde in coniecturalem trahetur controuerſiã, & quęretur, num conſulto factũ ſit. Si cauſa in rem quandã conferetur, & hęc eadem ferè, & omnia, quæ de neceſſitudine præcepimus,cõſyderanda erũt. Quoniã ſatis oſtendiſſe uidemur, quibus argumẽtationibus in uno quoqꝫ genere cauſæ iudicialis uti cõueniret, conſequi uidetur,ut doceamus, quẽadmodum ipſas argumentationes ornate, & abſolute tractare poſſimus. nam ferè nõ difficile eſt inuenire, quid ſit cauſæ adiumento: difficillimũ uero eſt,inuentũ expolire, et expedite pronũtiare. hęc enim res facit,ut neqꝫ diutius, quàm ſatis ſit,in eiſdem locis, cõmoremur, neqꝫ eodem identidem reuoluamur, neqꝫ inchoatã argumentationẽ relinquamus, neqꝫ incõmode ad aliam deinceps tranſeamus. itaqꝫ hac ratione & ipſi meminiſſe poterimus, quid quoquo loco dixerimus: & auditor cum totius cauſæ, tum uniuſcuiuſqꝫ argumentationis diſtributionẽ percipere, & meminiſſe poterit. Ergo abſolutiſſima, & perfectiſſima argumẽtatio eſt ea, quæ in quinqꝫ parteis eſt diſtributa, propoſitionẽ, rationem, rationis confirmationem, exornationem, complexionẽ. Propoſitio eſt, per quã oſtendimus ſummatim, quid ſit, quod probare uolumus. Ratio eſt cauſa, quę demõſtrat id uerũ eſſe, quod intendimus, breui ſubiectione. Rationis cõfirmatio eſt ea, quæ pluribus argumentis corroborat breuiter expoſitam rationem. Exornatio eſt, qua utimur rei honeſtandę, & collocupletandę cauſa, confirmata argumẽtatione. Complexio eſt, quę cõcludit, breuiter colligens parteis argumentationis. Hiſce igitũ quinqꝫ partibus ut abſolutiſſime utamur, hoc modo tractabimus argumentationẽ. Cauſam oſtendemus Vlyſſi fuiſſe, quare interfecerit Aiacẽ: inimicum enim acerrimũ de medio tollere uolebat: à quo ſibi non iniuria ſummum periculum metuebat. uidebat illo incolumi, ſe incolumem nõ futurũ. ſperabat illius morte, ſe ſalutem ſibi comparare. conſueuerat, ſi iure nõ poterat, quauis iniuria inimico exitium machinari: cui rei mors indigna Palamedis teſtimoniũ dat. ergo & metus periculi hortabatur eũ interimere, à quo ſupplicium uerebatur: & conſuetudo peccandi, maleficij ſuſcipiendi remouebat dubitationẽ. Omnes enim, qui minima peccata cum cauſa ſuſcipiũt, tum uero illa, quę multo maxima ſunt maleficia, aliquo certo emolumento inducti, ſuſcipere conantur. Si multos induxit in peccatum pecuniæ ſpes: ſi complures ſcelere ſe contaminauerunt imperij cupiditate: ſi multi leue compendium fraude maxima cõmutauerũt, cui mirum uidebitur, iſtum à maleficio propter acerrimã formidinem nõ temperaſſe? Virum fortiſſimũ, integerrimũ, inimicitiarũ perſequen-

tiſſimum

tiſſimũ,iniuria laceſſitum,ira excitatũ,homo timidus,nocens, cõſcius ſui peccati,inſidioſus,inimicũ incolumem eſſe noluit:cui tãdem hoc mirũ uidebitur? Nam,cũ feras beſtias uideamus alacres,& erectas uadere,ut alteri beſtię noceant,non eſt incredibile putandum, iſtius quoq; animũ ferum,crudelẽ,atq; inhumanũ cupide ad inimici perniciẽ profectũ : preſertim cum in beſtijs nullã neq; bonã,neq; malam rationẽ uideamus:in iſto plurimas,& peſſimas rationes ſemper fuiſſe intelligamus. Si ergo pollicitus ſum, me daturũ cauſam, qua inductus Vlyſſes acceſſerit ad maleficiũ:& ſi inimicitiarum acerrimam rationem,et periculi metũ interceſſiſſe demõſtraui,non eſt dubiũ,quin confiteatur cauſam maleficij fuiſſe. Ergo abſolutiſſima eſt argumentatio ea,quę ex qnq; partibus cõſtat:ſed ea nõ ſemper neceſſe eſt uti. Tum enim cõplexione ſuperſedendũ eſt,ſi res breuis eſt, ut facile memoria cõprehendatur:tum exornatio prętermittẽda eſt,ſi parum locuples ad amplificandum , & exornandum res uideẽ eſſe. Sin & breuis erit argumẽtatio,& res tenuis,aut humilis,tũ exornatione,& cõplexione ſupſedendũ eſt. In omni argumentatione de duabus partibus poſtremis,hęc,quã expoſui, ratio eſt habẽda. Ergo ampliſſima eſt argumentatio quinq; partita: breuiſſima eſt tripartita: mediocris,ſublata aut exornatione,aut cõplexione, quadripartita. GENERA duo ſunt uitioſarũ argumentationũ,unum,quod ab aduerſario reprehendi poteſt,idq; ptinet ad cauſam:alterũ,quod tametſi nugatoriũ eſt,tamen nõ indiget reprehẽſione. Quę ſint,quæ reprehenſione cõfutari conueniat, quę tacite contẽni, atq; uitari ſine reprehenſione,ſi exempla ſubiecero,intelligere dilucide poteris. Hęc cognitio uitioſarũ argumentationum duplicem utilitatẽ afferet: nam & uitare in argumentatione uitium admonebit,et ab alijs non uitatum cõmode reprehendere docebit. Quoniam igitur oſtendimus perfectam, & plenam argumentationem ex quinq; partibus conſtare,in unaquaq; parte argumentionis quę uitia euitanda ſunt,cõſyderemus:ut & ipſi ab his uitijs recedere , & aduerſariorum argumentationes hac præceptione in omnibus partibus tentare, & ab aliqua parte labefactare poſſimus. Expoſitio uitioſa eſt,cum ab aliqua,aut à maiore parte ad omnes confertur id,quod non neceſſario eſt omnibus attributum,ut ſiquis hoc modo exponat. Omnes,qui in paupertate ſunt,malũt maleficio parare diuitias,quam officio paupertatem tueri. Siquis hoc modo expoſuerit argumentationem, ut non curet quærere, qualis ratio , aut rationis confirmatio ſit,ipſam facile reprehẽdemus expoſitionem,cum oſtendemus id,quod in aliquo paupere improbo ſit , in omnes pauperes falſò,& iniuria conferri. Item uitioſa expoſitio eſt, cum id, quod raro fit , fieri omnino negatur , hoc modo. Nemo poteſt uno aſpectu,neq; præteriens in amorẽ incidere: nam, cum non nemo deuenerit in amorẽ uno aſpectu , & cum ille neminem dixerit , omnino nihil differt raro id fieri, dummodo aliquãdo fieri, aut poſſe fieri intelligatur.

Item uitioſa expoſitio eſt,cum omneis res oſtendemus nos collegiſſe , & aliquam rem idoneam præterimus,hoc modo. Quoniam igitur hominem occiſum conſtat eſſe,neceſſe eſt,aut à prædonibus,aut ab inimicis occiſum eſſe,aut abs te,quem ille heredẽ teſtamento ex parte faciebat. prędones illo loco nunquam ſunt uiſi. inimicum nullũ habebat:relinqtur,ſi neq; à prędonibus, neq; ab inimicis occiſus eſt,quod alteri non erant,alteros non habebat, ut abs te ſit interemptus. Nam in huiuſcemodi expoſitione,reprehenſione utemur ſiquos

preter eos,quos ille dixerit,potuiſſe ſuſcipere maleficium,oſtenderimus,uelut in hoc exemplo,cum dixerit neceſſe eſſe aut à prædonibus,aut ab inimicis,aut à nobis occiſum eſſe,dicemus potuiſſe uel à familia, uel à coheredibus noſtris. Cum hoc modo illorum collectionem diſturbauerimus, nobis latiorem locū defendēdi relinquemus. Ergo hoc quoq; uitandū eſt ī expoſitione, nequādo, cum omnia collegiſſe uideamur,aliquā idoneam partem reliquerimus. Item uitioſa expoſitio eſt,quæ conſtat ex falſa enumeratione, ut ſi, cum plura ſunt, pauciora dicamus,hoc modo.Duæ res ſunt iudices,quę omnes ad maleficium impellunt,luxuries,& auaritia.Quid amor?inquit quiſpiam: quid ambitio? quid religio?quid metus mortis?quid imperij cupiditas?quid deniq; alia permulta? Item falſa enumeratio eſt,cū pauciora ſunt,& plura dicimus, hoc modo.Tres res ſunt,quæ omneis homines ſolicitant,metus,cupiditas,ægritudo. Satis fuerat dixiſſe metum, & cupiditatem, quoniam ægritudinem cū utraq; re coniunctam eſſe neceſſe eſt. Item uitioſa expoſitio eſt, quæ nimium longe repetitur,hoc modo.Omnium malorum ſtultitia eſt mater,quæ parit immenſas cupiditates:immenſæ porrò cupiditates infinitæ,& immoderatæ ſunt:hæ pariunt auaritiam:auaritia porrò hominem ad quoduis maleficium impellit: igitur auaritia inducti aduerſarij noſtri, hoc in ſe facinus admiſerunt. Hic id, quod extremum dictum eſt:ſatis fuit exponere,ne Ennium,& ceteros poëtas imitemur,quibus hoc modo loqui conceſſum eſt.

Vtinam,ne in nemore pelio ſecuribus,
Cæſa cecidiſſet abiegna ad terram trabes:
Ne'ue inde nauis inchoandæ exordium
Cepiſſet,quæ nunc nominatur nomine
Argó,qua uecti Argiui delecti uiri,
Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis,imperio regis Peliæ per dolum:
Nam nunquam hera errans mea,domo efferret pedem
Medea,animo ægra,amore ſæuo ſaucia.

Nam hic ſatis erat dicere,ſi id modo,quod eſſet ſatis,curaſſet poëta.

Vtinam,ne hera errans mea modo efferret pedem
Medea,animo ægra,amore ſæuo ſaucia.

Ergo hac quoq; ab ultimo repetitione in expoſitionibus magnopere ſuperſedendum eſt:non enim reprehenſione eget,ſicut aliæ complures,ſed ſua ſponte uitioſa eſt. Vitioſa ratio eſt, quæ ad expoſitionem non eſt accommodata, uel propter infirmitatē,uel propter uanitatem. Infirma ratio eſt,quæ nō neceſſario oſtendit ita eſſe,quemadmodum expoſitum eſt,uelut apud Plautum.

Amicum caſtigare ob meritam malam noxam,
Immane eſt facinus,uerum in ætate utile,
Et conducibile.

Hæc expoſitio eſt:uidemus quæ ratio afferatur.

Nam ego amicum hodie meum
Non caſtigabo pro commerita noxa.

Ex eo,quod ipſe facturus eſt,nō, ex eo,quod fieri cōuenit,utile quid ſit,ratiocinatur. Vana ratio eſt,quæ ex falſa cauſa cōſtat,hoc modo. Amor fugiēdus nō eſt:nam ex eo uerissima naſcitur amicitia:aut hoc modo. Philoſophia uitā

da eſt:

da eſt: affert enim ſocordiam, atq; deſidiam. Nam hę rationes, niſi falſę eſſent, expoſitiones quoq; earum ueras eſſe cõfiteremur. Item infirma ratio eſt, quę non neceſſariam cauſam affert expoſitionis, uelut Pacuuius.

Fortunam inſanam eſſe, & cęcam, & brutam perhibent philoſophi.
Saxoq; inſtare globoſo prædicant uolubili.
Quia quò ſaxum impulerit fors, eò cadere fortunam autumant.
Cæcam, ob eam rem eſſe iterant, quia nihil cernat, quo ſeſe applicet.
Inſanam autem aiunt, quia atrox, incerta, inſtabilisq; ſit.
Brutam, quia dignum, atque indignum nequeat internoſcere.
Sunt autem alij philoſophi, qui contra fortuna negant
Miſeriam eſſe ullam, ſed temeritate omnia regi: id magis
Veriſimile aiunt, quod uſus reapſe experiundo edocet,
Velut Oreſtes modo fuit rex, modo mendicus factus eſt.
Naufragio res contigit. nempe ergo haud fortuna obtigit.

Nam hic Pacuuius infirma ratione utitur, cũ ait, uerius eſſe temeritate, q̃ fortuna res regi. Nam utraq; opinione philoſophorũ fieri potuit, ut is, q rex fuiſſet, mendicus factus eſſet. Item infirma ratio eſt, quę uidetur pro ratione afferri: ſed idem dicit, quod in expoſitione dictum eſt, hoc modo. Magno malo eſt omnibus auaritia, iccirco, quod homines magnis, & multis incõmodis conflictantur propter immenſam pecunię cupiditatẽ. nam hic alijs uerbis idem p ratione dicitur, quod dictũ eſt p expoſitionem. Item infirma ratio eſt, quę minus idoneã, q̃ res poſtulat, cauſam ſubijcit expoſitioni, hoc modo. Vtilis eſt ſapiẽtia, propterea quod qui ſapiẽtes ſunt, pietatẽ colere conſueuerũt. Item utile eſt amicos ueros habere: habes enim, quibus cũ iocari poſſis. nam huiuſmodi in rationibus nõ uniuerſali, neq; abſoluta, ſed extenuata ratione expoſitio confirmatᷓ. Item infirma ratio eſt, quę uel alij expoſitioni poteſt accõmodari, ut facit Paeuuius, q eandẽ affert rationẽ, quare cęca, eandẽ, quare bruta fortuna dicitur. IN Cõfirmatione rationis multa uitãda in noſtra, et obſeruãda in aduerſariorũ ratione ſunt uitia, proptereaq; diligẽtius conſyderanda ſunt, quod accurata cõfirmatio rationis totã uehementiſſime cõprobat argumentationẽ. Vtuntur igitur ſtudioſi in cõfirmanda ratione duplici cõcluſione, hoc modo.

Iniuria abs te afficior indigna pater.
Nam ſi improbum Chreſphontem exiſtimaueras,
Cur me huic locabas nuptijs? ſin eſt probus,
Cur talem inuitam inuitum cogis linquere?

Quę hoc modo concludentur, aut ex contrario conuertentur, aut ex ſimplici parte reprehendentur. Ex contrario, hoc modo.

Nulla te indigna nata afficio iniuria.
Si probus eſt, bene locaui: ſin autem eſt imbrobus,
Diuortio te liberabo incommodis.

Ex ſimplici parte reprehendentur, ſi ex duplici concluſione alterutra pars diluitur, hoc modo.

Nam ſi improbum Chreſphontem exiſtimaueras,
Cur me huic locabas nuptijs? Duxi probum:
Erraui: poſt cognoui, & fugio cognitum.

Ergo reprehẽſio huius cõcluſionis duplex eſt, accutior illa ſuperior, facilior

hæc poſterior ad excogitandũ. Item uitioſa eſt confirmatio rationis,cũ ea re, quæ plura ſignificat, abutimur pro certo unius rei ſigno, hoc modo. Neceſſe eſt,quoniã pallet,ęgrotaſſe:aut neceſſe eſt peperiſſe, quoniã ſuſtinet puerum infantẽ. Nam hęc ſua ſponte certa ſigna non habent,ſi nõ cetera quoq; ſimilia concurrant:quod ſi concurrerint, nonnihil huiuſmodi ſigna adaugent ſuſpicionem. Item uitioſum eſt,cũ uel in alium,uel in eum ipſum,qui dicit id,quod in aduerſarium dicitur poteſt conuenire,hoc modo.

Miſeri ſunt,qui uxores ducunt:at tu duxiſti alteram.

Item uitioſum eſt id,quod uulgarẽ hẽt defenſionẽ,hoc modo. Iracũdia inductus peccauit,aut adoleſcẽtia,aut amore.huiuſcemodi enĩ deprecationes ſi probabũtur,impune maxima peccata dilabentur. Itẽ uitioſum eſt, cũ id pro certo ſumit̃,quod inter omnes nõ cõſtat,quia etiã nũc in cõtrouerſia eſt,hoc modo.

Eho tu,dĳ,quibus eſt poteſtas,motus ſuperum,atq; inferum,
Pacem inter ſeſe conciliant,conferunt concordiam.

Nam ita pro ſuo iure, hoc exẽplo uſum Chreſphontẽ Ennius induxit, quaſi iam ſatis certis rationibus ita eſſe demonſtraſſet. Item uitioſum eſt, quod iam quaſi ſero,atq; acto negotio dici uidetur,hoc modo. In mentẽ mihi ſi ueniſſet Quirites, non commiſiſſem,ut hunc in locum res ueniret:nam hoc, aut hoc feciſſem:ſed me tum hæc ratio fugit. Item uitioſum eſt,cum id, quod in aperto delicto poſitum eſt,tamen aliqua leui tegitur defenſione,hoc modo.

Cum te expetebant omnes florentiſſimo
Regno reliqui,nunc deſertum ab omnibus
Summo periclo ſola ut reſtituam,paro.

Item uitioſum eſt,quod aliam in partẽ,ac dictũ ſit,poteſt accipi.id eſt huiuſmodi,ut ſiquis potens,ac factioſus in cõcione dixerit. Satius eſt uti regibus,q̃ malis legibus:nã hoc,tametſi rei arguendę cauſa poteſt ſine malitia dici, tamẽ propter potentiã eius,qui dicit,nõ dicitur ſine atroci ſuſpicione. Itẽ uitioſum eſt,ſalſis,aut uulgaribus definitionibus uti. Falſę ſunt huiuſmodi,ſiq̃s dicat iniuriam nullã eſſe,niſi quę ex pulſatione, aut cõuitio cõſtet. Vulgares ſunt, quę nihilominus in aliã rem trãſferri poſſunt,ut ſiquis dicat:quadruplator, ut breuiter deſcribã,capitalis eſt:eſt enĩ improbus,& peſtiſer ciuis. nã nihilo magis quadruplatoris,quàm furis,quàm ſicarĳ, aut proditoris attulit definitionem.

Item uitioſum eſt,pro argumẽto ſumere,quod in diſq̃ſitione poſitũ eſt,ut ſiquis quẽ furti arguat,dicat eum eſſe hominẽ improbum,auarum,fraudulentũ ei rei teſtimoniũ eſſe,quod ſibi furtum fecerit. Item uitioſum eſt, controuerſiam cõtrouerſia diſſoluere,hoc modo. Non conuenit Ceſs. iſtum uobis ſatisfacere,ex eo,quod ait,ſe nõ potuiſſe adeſſe,ita ut iuratus fuerat. quod ſi ad exercitum non ueniſſet,id'ne Tr.mil.diceret? Hoc ideo uitioſum eſt,quia non expedita,aut iudicata res,ſed impedita,& in ſimili controuerſia poſita, exempli loco profertur. Item uitioſum eſt,cum id,de quo ſumma controuerſia eſt,parum expeditur,& quaſi tranſactum ſit,relinquitur,hoc modo.

Aperte ſatur dictio,ſi intelligas.
Tali dari arma,qualis,qui geſſit,fuit,
Iubet,potiri ſi ſtudeamus pergamo:
Quæ ego profiteor eſſe mea:nam me æquum eſt frui
Fraternis armis,mihiq; adiudicarier,

Vel

Vel quod propinquus, uel quod uirtute æmulus.

Item uitioſum eſt, ipſum ſibi in ſua oratione diſſentire, & contra ea, quæ ante dixerit, dicere, hoc modo.

Qua cauſa accuſem hunc, nequeo exputando euoluere.
Nam, ſi ueretur, quid eum accuſem, qui eſt probus?
Sin inuerecundum animi ingenium poſſidet,
Quid eum accuſem, qui id parui auditu exiſtimet?

Non incommoda ratione uidetur ſibi oſtendiſſe, quare non accuſaret. Quid quod poſtea ait?

Nunc ego te ab ſummo iam detexam exordio.

Item uitioſum eſt, quod dicitur cõtra iudicis uoluntatẽ, aut eorũ, qui audiũt, ſi aut partes, qbus illi ſtudent, aut homines, quos illi caros habẽt, lędantur, aut aliquo huiuſmodi uitio læditur auditoris uolũtas. Item uitioſum eſt, non oẽs res cõfirmare, quas pollicitus ſis in expoſitione. Item uerendũ eſt, ne de alia re dicatur, cũ alia de re cõtrouerſia ſit: inq; huiuſmodi uitio conſyderandũ eſt, ne aut ad rem addaẽ quid, aut quippiã de re detrahaẽ, aut tota cauſa mutata, ĩ aliã cauſam deriuetur. uti apud Pacuuiũ Zethus cũ Amphione, quorũ controuerſia cum de muſica inducta ſit, diſputatio in ſapientiæ rationẽ, & uirtutis utilitatem cõſumitur. Item conſyderandũ eſt, ne aliud accuſatoris criminatio cõtineat, aliud defenſoris ratio purget, quod ſępe cõſulto multi ab reo faciunt anguſtijs cauſę coacti. uti ſi quis accuſetur ambitu magiſtratũ petiſſe, ab imperatoribus ſępenumero ſe apud exercitũ donatum eſſe dicat. Hoc ſi diligẽter in aduerſariorũ oratione obſeruauerimus, ſæpe deprehẽdemus, & in eiuſmodi deprehenſione oſtendemus, eos de ea ra, qd dicant, nõ habere. Item uitioſum eſt, artem, aut ſcientiã, aut ſtudiũ quodpiã uituperare, propter eorũ uitia, qui ĩ eo ſtudio ſunt, ueluti qui rhetoricã uituperãt propter alicuius oratoris uituperandã uitã. Item uitioſum eſt ex eo, quod perperam factũ eſſe conſtet, putare oſtendi à quo homine factũ eſt, hoc modo. Mortuum deformatũ, tumore prȩditũ, corpore decoloratũ conſtat fuiſſe: ergo ueneno necatus eſt. deĩde, ſi ſit uſqueadeo in eo occupatus, ut multi faciunt, uenenũ datum, uitio nõ mediocri conflictẽ. non enim factũ ne ſit, quȩritur, ſed à quo factũ ſit. Itẽ uitioſum eſt, in cõparandis rebus alterã rem efferre, de altera mentionẽ non facere, aut negligentius diſputare, ut ſi comparetur, utrũ ſatius ſit populũ frumentum accipere, an nõ accipere: quæ cõmoda ſint in altera re, curet enumerare. quę in altera re incõmoda ſint, uelut depreſſa prętereat, aut ea, quæ minima ſunt dicat. Item uitioſum eſt, in rebus cõparandis neceſſe putari, alterã rem uituperari, cũ alterã laudes, quod genus, ſi quȩraẽ, utris maior honor habendus ſit, Albẽſibus, an Veientibus, quod reip. & populo R. profuerũt, & is, q dicat, alteris alteros lædat. Nõ enim neceſſe eſt, ſi alteros pręponas, alteros uituperare. fieri enim poteſt, ut cũ alteros magis laudaris, aliquã alteris partẽ laudis attribuas, ne cupide pugnaſ ſe contra ueritatẽ puteris. Item uitioſum eſt, de nomine, et uocabulo eius rei cõtrouerſiam ſtruere: quã rem conſuetudo optime poteſt iudicare: uelut Sulpicius, qui interceſſerat, ne exules, quibus cauſam dicere non licuiſſet, reducerent. Idem poſterius immutata uoluntate, cũ eandem legẽ ferret, aliã ſeſe ferre dicebat propter nominũ commutationẽ: nam nõ exules, ſed ui eiectos ſe reducere aiebat: perinde quaſi id fuiſſet in cõtrouerſia, quo illi nomine appellarentur à

populo R.aut perinde quaſi non oẽs,ꝗbus aqua,& igni interdictũ eſt,exules
appellẽtur. Verum illi fortaſſe ignoſcimus,ſi cũ cauſa fecit. nos tamẽ intelliga
mus uitioſum eſſe intẽdere controuerſiã propter nominũ mutationem. Quo-
niam exornatio cõſtat ex ſimilibus & exemplis,& amplificationibus,iudica-
tis rebus,& ceteris,quæ ꝑtinẽt ad exaggerandã,& collocupletandã argumẽ-
tationẽ,quæ ſint his rebus uitia, conſyderemus. Simile uitioſum eſt, quod ex
aliqua parte diſſimile eſt, nec habet parem rationem cõparationis aut ſibiipſi
obeſt,qui affert. Exemplũ uitioſum eſt,ſi aut falſum eſt, ut reprehendatᷓ, aut ſi
improbum,ut nõ ſit imitandũ,aut maius,aut minus,q̃ res poſtulabit. Res iu-
dicata uitioſe ꝓfertur,ſi aut diſſimili de re proferatᷓ,aut de ea re, de qua cõtro-
uerſia non eſt,aut ſi improba,aut eiuſmodi,ut aut plures, aut magis idoneę res
iudicatæ ab aduerſarijs proferri poſſint. Item uitioſum eſt id,quod aduerſarij
factũ eſſe cõfiteantᷓ, de eo argumẽtari,et planũ facere factũ eſſe:nam id tantũ
augeri oportet. Item uitioſum eſt,id augere, quod cõuenit doceri, hoc modo:
Vt ſiquis,quẽ arguat hominẽ occidiſſe,et ante,q̃ ſatis idoneas argumentatio-
nes attulerit,augeat peccatũ,& dicat, nihil indignius eſſe, q̃ hominẽ occidere.
nõ enim utrum indignũ ſit,an non,ſed factũ'ne ſit,quęritur. Cõplexio uitio-
ſa eſt,quę nõ ut quidꝗ primũ dictum eſt,primum cõplectitur,& quę nõ bre-
uiter concluditur,& quæ nõ ex enumeratione certum,& conſtans aliꝗd relin
quit,ut intelligatᷓ,quid propoſitũ in argumentatione ſit, quid deinde ratione,
quid cõfirmatione,quid tota argumẽtatione demonſtratum ſit. CONCLV-
ſiones,quę apud gręcos ἐπίλογοι nominantᷓ, tripartitę ſunt.nam cõſtant ex enu
meratione,amplificatione,et cõmiſeratione. In quatuor locis uti poſſumus cõ
cluſionibus. In principio,ſecundũ narrationem,ſecundũ firmiſſimã argumen
tationẽ.in concluſione. Enumeratio eſt,per quã colligimus,& cõmonemus,
quibus de rebus uerba fecerimus,breuiter,ut renouetur,nõ redintegretur ora
tio,& ordine,quidquid erit dictũ,referemus, ut auditor,ſi memoriæ manda-
uerit,ad id,quod ipſe meminerit,reducatur. Item curandũ eſt,ne aut ab exor
dio,aut à narratione repetatur orõnis enumeratio. Ficta enim,et dedita opera
cõparata oratio uidebitᷓ eſſe,artificij ſignificandi,aut ingenij uẽditandi,uel me
moriæ oſtendendę cauſa.qua propter uitiũ numerationis ſumendũ eſt à diui-
ſione.deinde ordine breuiter exponẽdę ſunt res,quę tractatę erunt in cõfirma
tione,& confutatione. Amplificatio eſt res,quæ per locũ communẽ inſtiga-
tionis auditorũ cauſa ſumitur. Loci cõmunes ex decẽ pręceptis commodiſſi-
me ſumũtur adaugendi criminis cauſa. Primus locus ſumitur ab auctoritate,
cum cõmemoramus,quantæ curę ea res fuerit dijs immortalibus, aut maiori-
bus noſtris,regibus,ciuitatibus,nationibus,hominibus ſapientiſſimis, Sena-
tui. Itẽ maxime quomodo de his rebus in legibus ſancitũ ſit. Secundus locus
eſt,cum cõſyderamus,illæ res, de ꝗbus criminamur,ad quos pertineant:utrũ
ad oẽs,quod atrociſſimũ eſt,an ad ſuperiores,quod genus hi ſunt, à quibus au
ctoritatis locus cõmunis ſumitur:an ad pares, hoc eſt in eiſdẽ partibus animi,
corporis,fortunarũ poſitos:an ad inferiores, qui oĩbus his rebus antecellun-
tur. Tertius locus eſt,quo percunctamur,quid ſit euenturũ,ſi omnibus idem
cõcedatur,& ea re neglecta,oſtendemus,quid periculorũ, aut incommodorũ
cõſequatur. Quartus locus eſt,quo demõſtratur,ſi huic ſit remiſſum,multos
alacriores ad maleficia futuros,quos adhuc expectatio iudicij remoratᷓ. Quin

tus

tus locus eſt, per quem oſtendimus, ſi ſemel aliter iudicatum ſit, nullam rem fore, quæ in commodo mederi, aut erratum iudicium corrigere poſſit: quo in loco nō incommodum erit, uti ceterarum rerum comparatione: ut oſtendamus alias res poſſe aut uetuſtate ſedari, aut conſilio corrigi, huius rei aut leniendæ, aut corrigendæ nullam rem adiumento futurum. Sextus locus eſt, cum oſtēdemus ex conſulto factum, & dicemus uoluntario facinori nullam eſſe excuſationem, ſed imprudentiæ iuſtam deprecationē paratam. Septimus locus eſt, quo oſtendemus tetrum facinus, crudele, nefarium, tyrannicum eſſe, quod genus, iniuriæ mulierum, aut earum rerum aliquid, quarum rerum cauſa bella ſuſcipiuntur, & cum hoſtibus de uita dimicatur. Octauus locus eſt, quo oſtendimus, nō uulgare, ſed ſingulare eſſe maleficium, ſpurcum, nefarium, inuſitatū, quo maturius, & atrocius uindicandum ſit. Nonus locus conſtat ex peccatorum comparatione, quaſi cum dicemus, maius eſſe maleficium ſtuprare ingenuam, quàm ſacrum lædere, quod propter egeſtatem alterum, alterū propter intemperantem ſuperbiam fiat. Decimus locus eſt, per quem omnia, quæ in negotio gerendo acta ſunt, quæq; rem conſequi ſolent, exponemus acriter, & criminoſe, & diligenter, ut agi res, & geri negotium uideatur rerum conſequētium enumeratione. Miſericordia cōmouebitur auditoris animus, ſi uariam fortunarum commutationem dicemus: ſi oſtendemus, in quibus commodis fuimus, quibusq; in incōmodis ſimus comparatione: ſi quæ nobis futura ſint niſi cauſam obtinuerimus, enumerabimus, & oſtendemus: ſi ſupplicabimus, & nos ſub eorum, quorum miſericordiam captabimus, poteſtatem ſubijciemus: ſi quid noſtris parentibus, liberis, ceteris neceſſarijs caſurum ſit propter noſtras calamitates, aperiemus: & ſimul oſtendemus, illorum nos ſollicitudine, & miſeria, non noſtris incōmodis dolere: ſi de clementia, humanitate, miſericordia noſtra, qua in alios uſi ſumus, aperiemus: ſi nos ſemper, aut diu in malis fuiſſe, oſtendemus: ſi noſtrum fatum, aut fortunam conqueremur: ſi animum noſtrum fortem, patientem incommodorum oſtendemus futurum. Commiſerationem breuem eſſe oportet. Nihil enim lacrima citius areſcit. Ferè locos obſcuriſſimos totius artificij tractauimus in hoc libro: qua propter huic uolumini modus hic ſit: reliquas præceptiones, quo ad uidebitur, in tertium librum transferemus. Hæc ſi, ut conquiſite conſcripſimus, ita tu diligenter fueris conſecutus, & nos induſtriæ fructus ex tua ſcientia capiemus, & tute noſtram diligentiā laudabis, tuaq; perceptione lætabere: tu ſcientior eris præceptorum artificio: nos alacriores ad reliquum perſoluendum. Verū hęc futura ſatis ſcio: te enim nō ignoro. ſed nos deinceps ad cetera prę cepta trāſeamus, ut, quod libentiſſime facimus, tuæ uoluntati rectiſſimæ morem geramus.

RHETORICORVM AD C. HERENNIVM LIBER TERTIVS.

AD OMNEM iudicialē cauſam quemadmodū conueniret inuētionem rerum accōmodari,ſatis abundanter,ut arbitror,ſuperioribus libris demōſtratū eſt. Nūc earū rationē rerū inueniendarum,quæ pertinebāt ad cauſas deliberatiuas,& demōſtratiuas,in hūc librum trāſtulimus,ut omnis inueniendi præceptio tibi quā primum perſolueretur. Reliquæ quatuor partes erant artificij. De tribus partibus in hoc libro dicemus, diſpoſitione, pronuntiatione,& memoria. De elocutione,quia plura dicēda uidebātur, in quarto libro cōſcribere maluimus:quē,ut arbitror,tibi librū celeriter abſolutum mittemus,neqd tibi rhetoricę artis deeſſe poſſit. Interea prima quæq; & nobiſcū cū uoles,& interdū ſine nobis legendo cōſequere,nequid impediare, qn ad hāc utilitatem pariter nobiſcū progredi poſſis. Nūc tu fac,ut attentum te præbeas:nos proficiſci ad inſtituta pergemus. DELIBERationes partim ſunt huiuſmodi,ut quæratur,utrū potius faciēdū ſit:partim huiuſmodi,ut qd potiſſimū faciendū ſit,cōſiderēt. Vtrū potius, hoc modo. Carthago tollēda, an relinquenda uideat̄. Quid potiſſimū,hoc pacto:ut ſi Annibal cōſultet, cū ex Italia Carthaginem acceſſitur,an in Italia remaneat,an domū redeat,an ī Aegyptū profectus,occupet Alexandriā. Itē deliberationes partim ipſę ꝓpter ſe conſultādæ ſunt,ut ſi deliberet Senatus,captiuos ab hoſtibus redimat, an nō:partim propter aliquā extraneā cauſam ueniunt in deliberationem, & conſultationem,ut ſi deliberet Senatus,bello italico ſoluat'ne legibus Scipionem,ut eum liceat ante tempus Cos. fieri:partim & propter ſe ſunt deliberandæ,& magis propter extraneā cauſam ueniunt in conſultationem, ut ſi deliberet Senatus,bello italico ſocijs ciuitatem det,an non. In quibus cauſis rei natura faciet deliberationem,omnis ratio ad ipſam rem accōmodabit̄. In quibus extranea cauſa cōficiet deliberationem,in his ea ipſa erit cauſa adaugenda,aut deprimenda. Omnem orationē eorū,qui ſententiam dicent,finem ſibi conueniet utilitatis proponere,ut omnis eò totius orationis ratio conferatur. Vtilitas in duas partes in ciuili cōſultatione diuiditur,tutā,& honeſtā. Tuta eſt,q̄ cōficit inſtantis,aut cōſequentis periculi uitationem qualibet ratione. Hæc diſtribuitur in uim,& dolum,quorꝫ aut alterum ſeparatim,aut utrūq; ſumemus cōiunctè. Vis ſecernitur per exercitus,claſſes,arma,tormenta,auocationes hominū,& alias huiuſmodi res. Dolus cōſumitur in pecuniam,pollicitationes, diſſimulationes,maturationes,mentiones,& ceteras res,de quibus magis idoneo tēpore loqmur,ſi quādo de re militari,aut de adminiſtratiōe reip. ſcribere uelimus. Honeſta res diuidit̄ in rectū,& laudabile. Rectū eſt,quod cū uirtute,& officio fit.id diuidit̄ ī prudentiā,iuſtitiā,fortitudinē,modeſtiā. Prudētia eſt calliditas,q̄ ratione quadā poteſt delectū habere bonorꝫ,& malorꝫ. Dicit̄ itē prudentia,ſcientia cuiuſdā artificij. Itē appellatur prudētia multarū rerꝫ memoria,& uſus cōpluriū negociorꝫ. Iuſtitia eſt ęquitas,ius unicuiq; tribuēs pro dignitate cuiuſq;. Fortitudo eſt rerū magnarū appetitio,& rerum humilium

lium cõtemptio,& laboris cũ utilitatis ratione perpeſſio. Modeſtia eſt in anĩmo cõtinẽs moderatio cupiditatũ. Prudẽtiæ partibus utemur in dicendo, ſi cõmoda cũ cõmodis cõferemus,cũ alteꝝ ſequi,uitare alteꝝ cohortemur: aut ſi qua ĩ re cohortabimur aliquẽ,cuius rei aliquã diſciplinabilem ſcientiã poterimus habere,& quomodo,aut qua quidqꝫ ratiõe fieri oporteat, oſtẽdemus. Aut ſi ſuadebimus quippiã,cuius rei geſtę aut p̃ſentẽ,aut auditã memoriã poterimus habere: quã ĩ re facile id,quod uelimus,exẽplo allato perſuadere poſſimus. Iuſtitiæ ptibus utemur,ſi aut ĩnocentũ,aut ſupplicũ miſereri dicemus oportere: ſi oſtẽdemus,bene merentibus gratiã referri cõuenire,ſi demõſtrabimus,ulciſci male meritos oportere: ſi fidẽ magnopere cẽſebimus cõſeruãdã: ſi leges,& mores ciuitatis egregie dicemus ſeruari oportere: ſi ſocietates,atqꝫ amicitias ſtudioſe dicemus coli cõuenire: ſi quod ius ĩ parẽtes,deos,patriã natura cõparauit,id religioſe colẽdũ demonſtrabimus: ſi hoſpitia,clientelas,cognatiões,affinitates caſte colẽdas eſſe dicemus: ſi nec prece,nec pretio,nec gratia,nec periculo,nec ſimultate à uia recta oſtendemus deduci oportere: ſi dicemus in oĩbus ęquabile ius ſtatui cõuenire. His,atqꝫ huiuſmodi ptibus iuſtitiæ ſi quã rẽ in cõcione,aut in cõcilio faciẽdã cenſebimus,iuſtã eſſe oſtẽdemus, cõtrarĳs iniuſtã. ita fiet,ut eiſdẽ locis,& ad ſuadendũ, & ad diſſuadẽdum ſimus parati. Sin fortitudinis retinendæ cauſa faciendum quid eſſe dicemus,oſtendemus res magnas,& excelſas ſequi,& appeti oportere: & item res humiles, & indignas uiris fortibus uiros fortes propterea cõtẽnere oportere,nec idoneas dignitate ſua iudicare. Item à nulla re honeſta periculi,aut laboris magnitudine deduci oportere: antiquiorẽ mortẽ turpitudine haberi: nullo dolore cogi, ut ab officio recedaĩ: nullius pro rei ueritate metuere inimicitias: quodlibet ꝓ patria,parentibus,hoſpitibus,amicis, & ĳs rebus,quas iuſtitia colere cogit, adire periculũ,& quẽlibet ſuſcipere laborem. Modeſtię ptibus utemur,ſi nimias libidines honoris,pecuniæ,ſimiliumqꝫ rerũ uituperabimus: ſi unãquãqꝫ rem certo naturę termino definiemus: ſi deniqꝫ quod cuiqꝫ ſatis ſit, oſtendemus,& nimiũ ꝓgredi diſſuadebimus,& modũ unicuiqꝫ rei ſtatuemus. Huiuſmodi partes ſunt uirtutis,amplificãdę,ſi ſuadebimus: attenuandę, ſi ab his dehortabimur,ut hæc attenueñt,quę ſupra demõſtraui: nã nemo erit,qui cenſeat à uirtute recedendũ: uerũ aut res huiuſmodi nõ dicaĩ eſſe,ut uirtutem poſſimus egregiã experiri,aut in cõtrarĳs potius rebus,q̃ in his uirtus cõſtare oſtẽdaĩ. Item,ſi quo pacto poterimus: quã is,qui cõtra dicet,iuſtitiã uocarit, nos demõſtrabimus ignauiam eſſe,& inertiã,ac prauã libertatem: quam prudentiam appellarit,ineptam,& garrulam, & odioſam ſciẽtiam eſſe dicemus: quã ille modeſtiam dicet eſſe,eam nos inertiam, & diſſolutam negligentiam dicemus: quam ille fortitudinem nominarit, eam nos gladiatoriam, & inconſideratam appellabimus temeritatem. Laudabile eſt, quod conficit honeſtam,& præſentem, & conſequẽtem commemorationem. hoc nos eò à recto ſeparauimus,non quòd hæ quatuor partes,quæ ſubĳciũtur ſub uocabulo recti,hanc honeſtatis commemorationem dari non ſoleant: ſed,quãquã ex recto laudabile naſcatur,tamen in dicendo ſeorſum tractandum eſt hoc ab illo. neqꝫ enim ſolum laudis cauſa rectum ſequi cõuenit: ſed,ſi laus conſequitur, duplicatur recti appetendi uoluntas. Cum igitur erit demonſtratũ rectũ, laudabile eẽ demõſtrabimus,aut ab idoneis hominibus,ut ſi qua res honeſtiori or

dini placeat,q̃ à deteriore ordine ĩprobet̃,aut aliquibus ſocijs,aut oĩbus ciuibus,exteris natiõibus,poſteriſq; noſtris. Cũ huiuſmodi locoꝝ diuiſio ſit ĩ cõſultatiõe,breuiter aperiẽda ẽ totius tractatio cauſæ. Exordiri licebit uel à prĩcipio,uel ab ĩſinuatione,uel ijſdẽ rationibus,quibus in iudiciali cauſa.Si cuius rei narratio ĩcidet,eadẽ rõne narrari oportebit.Quoniã in huiuſmodi cauſis finis eſt utilitas,& ea diuidit̃ in rationẽ tutã,atq; honeſtã:ſi utrũq; poterimus oſtẽdere,utrũq; pollicebimur nos ĩ dicẽdo demõſtraturos eẽ:ſin alterum demõſtraturi erimus,ſimpliciter quod dicturi ſumus,oſtẽdemus.At ſi noſtram rationẽ tutã eſſe dicemus,diuiſione utemur in uim,& cõſiliũ.Nã quod in docẽdo rei dilucidãdæ cauſa dolũ appellauimus,id in dicẽdo honeſtius cõſilium appellabimus.Si rõnis noſtræ ſententiã rectã eſſe dicemus,& oẽs partes recti incidẽt,quadripartita diuiſione utemur:ſi nõ ĩcident,quot erunt,tot exponemus ĩ dicendo.In cõfirmatione,& cõfutatione utemur locis,quos ante oſtendimus,noſtris cõfirmãdis,cõtrarijs cõfutãdis.Argumẽtationis artificioſę tractãdæ ratio de ſecũdo libro petetur.Sed,ſi acciderit,ut ĩ cõſultatione alteri ab tuta ratione,alteri ab honeſta ſentẽtia ſit,ut in deliberatione eoꝝ,qui à Pœnis circũſeſſi deliberãt,quid agãt. Qui tutã rationẽ ſequi ſuadebit,his locis utet̃,nullã rẽ utiliorẽ eſſe incolumitate,uirtutibus uti neminẽ poſſe, qui ſuas rationes in tuto nõ collocarit:nec deos quidem eſſe auxilio ijs,qui ſe inconſulto in periculum mittãt.Honeſtum nihil oportere exiſtimari, quod nõ ſalutem pariat. Qui tutæ rei præponet rationem honeſtã,his locis utetur:uirtutem nullo tempore relinquẽdã,uel dolorẽ,ſi is timeatur,uel mortem,ſi ea formidetur, dedecore,& infamia leuiorem eſſe,conſiderare,quæ ſit turpitudo conſecutura.at nõ immortalitatem,neq; ęternã incolumitatem conſequi, nec eſſe exploratũ illo uitato periculo,nullũ in aliud periculũ uenturos:uirtute uel ultro ad mortem proficiſci,eſſe præclarum:fortitudini fortunam quoq; eſſe adiumento ſolere:eum tute uiuere,qui honeſte uiuat,nõ qui in præſentia incolumis ſit: & eum,qui turpiter uiuat,incolumem in perpetuum eſſe non poſſe. Concluſionibus ferè ſimilibus in his,& iudicialibus cauſis uti ſolemus, niſi quod his maxime conducit,quãplurima rerum ante geſtarum exempla proferre. Nũc ad demonſtratiuum genus cauſæ tranſeamus.

QVONIAM hæc cauſa diuiditur in laudẽ, & uituperationem,quibus ex rebus laudem conſtituerimus,ex contrarijs rebus erit uituperatio comparanda. Laus igitur poteſt eſſe rerum externarum, & corporis, & animi. Rerum externarum ſunt ea, quæ caſu,aut fortuna ſecunda, aut aduerſa accidere poſſunt, ut genus, educatio, diuitiæ, poteſtates, gloriæ, ciuitates, amicitiæ, & quæ huiuſmodi ſunt, & ea, quæ his ſunt contraria. Corporis ſunt ea, quæ natura corpori attribuit commoda, aut incommoda, ut uelocitas, uires, dignitas,ualetudo, & quæ contraria ſunt. Animi ſunt ea, quæ conſilio, & cogitatione noſtra conſtant, ut prudentia,iuſtitia,fortitudo, modeſtia,& quę contraria ſunt. Erit igitur hęc confirmatio, & confutatio nobis. in huiuſmodi igitur cauſa principium ſumetur, aut ab noſtra, aut ab eius, de quo loquemur, aut ab eorum, qui audient, perſona, aut ab re. Ab noſtra,ſi laudabimus,dicemus aut officio facere,qd̃ cauſa neceſſitudinis ĩtercedat:aut ſtudio,qd̃ eiuſmodi uirtutis,ſit,ut oẽs cõmemorare debeãt uelle,aut qd̃ rectũ ſit,ex alioꝝ laude oſtẽdere,q̃lis noſter

animus

animus ſit. Si uituperabimus, aut merito facere, quod ita tractati ſumus, aut ſtu dio ꝙ utile putemus eſſe ab oībus unicā malitiā, atq; nequitiam cognoſci: aut quod placeat oſtēdi, qd nobis diſpliceat, ex alioꝝ uituperatione. Ab eius pſo na, de quo loquemur, ſi laudabimus, dicemus, uereri nos, ut illius facta uerbis cōſequi nō poſſimus: oēs homines illius uirtutes prędicare oportere: ipſa fa cta omniū laudatoꝝ eloquentiā anteire. Si uituperabimus, ea, quę uidebimus cōtraria paucis uerbis cōmutatis dici poſſe, dicemus, ut paulo ante ſupra exē pli cauſa demōſtratū eſt. Ab auditorū pſona, ſi laudabimus, dicemus, quoniā nō apud ignotos laudemus, nos monēdi cauſa pauca eſſe dicturos: aut ſi erunt ignoti, ut talē uirū uelint cognoſcere petemus, quoniā in eodē uirtutis ſtudio ſint, apud quos laudemus, quo ille, q laudatus fuerit: ſperare nos facile ijs, qui bus uelimus, huius facta ꝓbaturos. Cōtraria uituperatio, quoniā norint, pau ca de neqtia eius nos eſſe dicturos: quod ſi ignorēt, petemus, ut cognoſcāt, uti malitiā uitare poſſint: quoniā diſſimiles ſunt, q audiant, atq; ille, q uituperaī: nos ſperare illius uitā uehemēter īprobaturos. Ab rebus ipſis, īcertos eſſe qd potiſſimū laudemus: uereri, ne cū multa dixerimus, plura prætereamus, & q̄ ſimiles ſentētias habebūt, qbus ſentētijs cōtraria ſumūtur à uituperatiōe. Prī cipio tractato, tum ab re, tum ab aliqua harū, quas ante cōmemorauimus, ra tionū, narratio nō erit ulla, quæ neceſſario cōſequatur: ſed, ſiqua inciderit, cū aliquod factū eius: de quo loquemur, nobis narrādū ſit cū laude, aut uitupera tione, præceptio narrādi de primo libro repetetur. Diuiſione hac utemur: pri mo exponemus quas res laudaturi ſumus, aut uituperaturi: deinde ut quæq;, quóue tēpore res erit geſta, ordine dicemus, ut, quid, quamq; tute, cauteq; ege rit, intelligaī. Sed exponere oportebit animi uirtutes, aut uitia: deinde cōmo da, aut incōmoda corporis, aut rerū externarū, quomodo ab animo tractata ſint, demōſtrare. Ordinē hūc adhibere in demōſtrāda uita debemus. Ab ex ternis rebus, genus ī laude, qbus maioribus natus ſit: ſi bono genere, parē, aut excelſiorē fuiſſe: ſi humili genere, ipſum ī ſuis, nō in maiorū uirtutibus habuiſ ſe pſidiū. In uituperatione: ſi bono genere, dedecori maioribus fuiſſe: ſi malo, tamē his ipſis detrimēto fuiſſe. Educatio ī laude, bene, & honeſte, in bonis di ſciplinis p omnē pueritiā, in uituperatione, è cōtrario. Deinde trāſire oportet ad corporis cōmoda. À natura in laude: ſi ſit dignitas, atq; forma, laudi fuiſſe eā, nō, queādmodum ceteris, detrimento, atq; dedecori. Si uires, atq; uelocitas egregia, honeſtis hæc exercitationibus, & induſtrijs dicemus cōparata. Si ua letudo, ex ꝑpetua diligentia, & tēperātia cupiditatū. In uituperatione, ſi erunt hæc corporis cōmoda, his male uſum dicemus: quæ caſu, & natura tanquam qlibet gladiator habuerit. Si nō erūt, præter formā omnia ipſius culpa, & in tēperātia nō fuiſſe dicemus. Deinde reuertemur ad extraneas res, & in his ani mi quæ uirtutes, aut quæ uitia fuerint, conſiderabimus: diuitię, an paupertas fuerit, & q̄ poteſtates, quę gloriæ, quæ amicitię, quę inimicitię, & qd fortiter ī inimicitijs gerēdis fecerit, cuius cauſa ſuſceperit inimicitias: qua fide, beneuo lētiā, officio geſſerit amicitias: ī diuitijs qualis, aut ī pauptate cuiuſmodi fuerit, queādmodū habuerit ī poteſtatibus gerēdis animum: ſi interierit, cuiuſmodi mors eius fuerit, cuiuſmodi res mortē eius ſit cōſecuta. Ad oēs autē res, in qui bus animus hominis maxime conſideratur, illæ quatuor animi uirtutes erunt accommodādæ, ut, ſi laudemus, aliud iuſte, aliud fortiter, aliud modeſte, aliud

prudenter factum eſſe dicamus.ſi uituperemus,è cõtrario,aliud iniuſte, aliud
ignaue,aliud ĩmodeſte,aliud ſtulte factũ eſſe dicemus.Perſpicuũ eſt iã nimirũ
ex hac diſpoſitiõe,quẽadmodũ ſit tractãda tripartita diuiſio laudis,& uitupe
ratiõis:ſi illud etiã aſſumpſerimus,nõ neceſſe eſſe nos omnes has partes ĩ lau-
dẽ,aut uituperationẽ trãſferre:propterea quod ſæpe ne ĩcidũt ꝗdẽ,ſæpe ita te-
nuiter incidũt,ut nõ ſint neceſſariȩ dictu.Quapropter eas partes,quæ firmiſ
ſime uidebuntur,legere oportebit.Cõcluſionibus breuibus utemur,enumera
tiõe ad exitũ cauſæ:in ipſa cauſa crebras:& breues amplificationes ĩterpone-
mus ꝑ locos cõmunes:nec hoc genus cauſæ,eo quod raro accidit ĩ uita, negli-
gẽtius cõſiderãdũ eſt.neqꝫ enĩ id,quod poteſt accidere,ut faciẽdũ ſit aliquãdo
nõ oportet uelle quã accõmodatiſſime poſſe facere.Et ſi ſeparatim hæc cauſa
minus ſȩpe tractaĩ:at ĩ iudicialibus,& in deliberatiuis cauſis ſæpe magnȩ par
tes uerſantur laudis,aut uituperationis.quare in hoc quoqꝫ genere cauſæ non-
nihil induſtriæ cõferẽdum putauimus.Nũc abſoluta nobis difficillima parte
rhetoricæ,hoc eſt inuentione perpolita,atqꝫ ad omne cauſæ genus accõmoda
ta,tẽpus eſt ad ceteras partes proficiſci,Deinceps igiĩ de diſpoſitione dicemus.

QVONIAM diſpoſitio eſt,per quã illa,quȩ inuenimus,in ordinem
redigimus,ut certo quidqꝫ loco pronũtietur,uidẽdum eſt,cuiuſmo
di rationẽ ĩ diſponẽdo habere cõueniat. Genera diſpoſitionis ſunt
duo:unũ ab inſtitutione artis profectũ,alterũ ad caſum tẽporis ac-
cõmodatũ.Ex ĩſtitutione artis diſponemus,cũ ſequemur eã ꝑceptionẽ,quã ĩ
primo libro expoſuimus,hoc eſt,ut utamur prĩcipio,narratione,diuiſione,cõ
firmatione,cõfutatione,cõcluſione:& hũc ordinẽ,quemadmodũ prȩceptum
eſt ante,in dicendo ſequemur.Itẽ ex inſtitutione artis nõ modo totas cauſas ꝑ
orationẽ,ſed ſingulas quoqꝫ argumentationes diſponemus,quẽadmodũ ĩ ſe-
cũdo libro docuimus:id eſt expoſitionem,rationẽ,confirmationem rationis,
exornationem,cõplexionem.Hȩc igitur duplex diſpoſitio eſt,una per oratio
nes,altera per argumentationes,ab inſtitutione artis profecta.Eſt autem alia
diſpoſitio:quȩ,cũ ab ordine artificioſo recedendũ eſt,oratoris iudicio ad tẽ-
pus accõmodatur:ut ſi à narratione dicere incipiamus,aut ab aliqua firmiſſi-
ma argumentatione,aut à literarũ aliquarũ recitatione:aut ſi ſecũdũ principi
um cõfirmatione utamur,deinde narratione:aut ſi quam huiuſmodi permuta
tionẽ ordinis faciamus:quorꝫ nihil,niſi cauſa poſtulet,fieri oportebit.Nam ſi
uehemẽter aures auditorũ obtuſæ uidebũtur,atqꝫ animi defatigati ab aduerſa
rijs multitudine uerborꝫ,cõmode poterimus principio ſuperſedere, & exor-
diri cauſam aut à narratione,aut ab aliqua firma argumẽtatione.deinde, ſi cõ
modũ erit,quia nõ ſemper neceſſe eſt,ad principij ſententiam reuerti licebit.
Si cauſa noſtra magnã difficultatem uidebitur habere,ut nemo æquo animo
principiũ poſſit audire,à narratione cũ incœperimus, ad principij ſentẽtiã re
uertamur,licebit.Si narratio parũ probabilis ẽ,exordiemur ab aliqua firma
argumẽtatione.His cõmutationibus,& trãslationibus partiũ ſæpe uti neceſſe
eſt,cũ ipſa res artificioſam diſpoſitionem artificioſe cõmutare cogit. In cõfir
matione,& cõfutatione argumẽtationũ diſpoſitiones huiuſmodi cõuenit ha-
bere:firmiſſimas argumẽtationes ĩ primis,& ĩ poſtremis cauſæ partibus col-
locare:mediocres,& neqꝫ inutiles ad dicẽdũ,neqꝫ neceſſarias ad ꝓbãdũ,q̃ ſi ſe
paratim,ac ſingulȩ dicãtur,ĩfirmæ ſũt,cũ ceteris cõiũctȩ,firmæ,& probabiles
fiunt:

ſiūt:interponi,& in medio collocari oportet. Nam & re narrata,ſtatim expectat animus auditoris,ex qua re cauſa confirmari poſſit, quapropter cōtinuo firmã aliquã oportet inferre argumẽtationẽ. Et quoniã nuperrime dictū facile memoriæ mandat̃,utile eſt,cū dicere deſinamus,recẽtẽ aliquã relinquere in animis auditorū bene firmã argumẽtationẽ. Hęc diſpoſitio locoꝝ,tanq̄ īſtructio militū facillime ī dicẽdo,ſicut illa in pugnãdo,parare poterit uictoriam.

PRONVNtiationẽ multi maxime oratori utilem dixerūt eſſe,& ad perſuadẽdū plurimū ualere,nos,ꝗd unū de quincꝫ rebus plurimū proſit,nõ facile dixerimus:nec egregie magnã eſſe utilitatẽ in pronūtiatione audacter cõfirmauerimus. Nã cõmodæ inuentiones,& cõcinnę uerboꝝ elocutiones,& partiū cauſę artificioſæ diſpoſitiones,& horū omniū diligẽs memoria ſine ꝓnūtiatione,nõ plus,quã ſine his rebus pronuntiatio ſola ualere poterit. Quare,ꝗa nemo de ea re diligẽter ſcripſit:nã oẽs uix putarūt poſſe de uoce,& uultu,geſtu dilucide ſcribi,cum hæ res ad ſenſus noſtros ꝑtinerent:& ꝗa magnopere ea pars à nobis ad dicendū cõparãda ẽ,nõ negligẽter uidet̃ tota res cõſiderãda. Diuidit̃ igitur ꝓnūtiatio in uocis figurã, & corporis motū. Figura uocis eſt,quę ſuū quendã poſſidet habitū ratione, & induſtria cõparatū. Ea diuidit̃ in tres partes, magnitudinẽ, firmitudinem, mollitudinẽ. Magnitudinẽ uocis maxime cõparat natura:nõnihil hãc auget, ſed maxime cura cõſeruat. Firmitudinẽ uocis maxime natura cõparat: nõnihil adauget,& maxime cõſeruat exercitatio declamationis. Mollitudinem uocis,hoc eſt,ut eã torquere in dicendo pro noſtro cõmodo poſſimus, maxime faciet exercitatio declamatiõis. Quapropter de magnitudine uocis,& firmitudinis ꝑte,quoniã altera natura,altera cura cõparat̃,nihil ad nos attinet cõmonere,niſi ut ab ijs,ꝗ nõ inſcij ſūt,eius artificij,ratio curandæ uocis petat̃. De ea ꝑte firmitudinis,ꝗ̃ cõſeruat̃ ratione declamationis,& de mollitudine uocis,ꝗ̃ maxime neceſſaria ẽ oratori,quoniã ea quocꝫ moderatione declamationis cõparat̃,dicendū uidet̃. Firmã igit̃ quãmaxime poterimus in dicẽdo uocẽ cõſeruare,ſi quãmaxime ſedata,& depreſſa uoce principia dicemus:nã leduntur arteriæ,ſi ante,quã leni uoce permulſæ ſunt,acri clamore cõpleantur:etiã interuallis longioribus uti cõueniet(recreatur.n.uox ſpiritu, & arteriæ reticendo acquieſcunt)& cõtinuū clamorem remittere,& ad ſermonem tranſire oportet. cõmutationes enim faciunt,ut nullo genere uocis effuſo,in omni uoce integri ſimus:& acutas uocis exclamationes uitare debemus:ictus enim fit,& uulnerãtur arteriæ acuta,atqꝫ attenuata nimis acclamatione:& ſiquis ſplendor ẽ uocis,cõſumitur clamore uniuerſus. & uno ſpiritu cõtinenter multa dicere,in extrema cõuenit oratione:fauces enim caleſiunt,& arteriæ cõplentur:& uox quæ uarie tractata eſt,reducitur in quendã ſonū ęquabilem,atqꝫ conſtantem. Sæpe rerū naturæ gratia quędã iure debetur,uelut accidit in hac re. nam quæ diximus ad uocem ſeruandam prodeſſe,eadẽ attinẽt ad ſuauitatem pronuntiationis:ut quod noſtræ uoci proſit,idem uoluptate auditoris probetur. utile ẽ ad firmitudinem uocis ſedata uox in principio. Quid inſuauius,ꝗ̃ clamor in exordio cauſę? interualla uocem confirmant:eadem ſententias concinniores diuiſione reddunt,& auditori ſpatium cogitandi relinquunt. Conſeruat uocem cõtinui clamoris remiſſio:et auditorem quidẽ uarietas maxime delectat, cum ſermone animum eius retinet,aut exſuſcitat clamore. Acuta exclamatio

uocē & fauces uulnerat:eadē lędit auditorē: habet enim quiddam illiberale, & ad muliebrē potius uociferationē,q̄ ad uirilē dignitatē in dicendo accōmodatū. In extrema oratione cōtinēs uox remedio eſt uoci.quid?hęc eadē,nō'ne animū uehemētiſſime calefacit auditoris in totius cōcluſione cauſæ? Quoniā igitur res eadem uocis firmitudini,& pronūciationis ſuauitudini proſunt, de utraq; re ſimul erit in pręſentia dictū,de firmitudine, quæ uiſa ſunt,& de ſuauitate,que coniuncta fuerunt,cetera ſuo loco paulo poſt dicemus. Mollitudo igitur uocis,quoniā omnis ad rhetoris præceptionē pertinet,diligētius nobis cōſiderāda eſt:eā diuidimus in ſermonē,contentionē,amplificationē. Sermo eſt oratio remiſſa,& finitima quotidianę locutioni.Cōtentio eſt oratio acris, & ad confirmādū,& confutādum accōmodata. Amplificatio eſt oratio,quæ aut ad iracundiā inducit,aut ad miſericordiā trahit auditoris animū.Sermo diuiditur in partes quatuor,dignitatē,demōſtrationē,narrationē, iocationem. Dignitas eſt oratio cū aliqua grauitate,& uocis remiſſione.Demōſtratio eſt, quæ docet remiſſa uoce,quo modo quid fieri potuerit,aut nō potuerit.Narratio eſt rerū geſtarū,aut perinde,ut geſtarū expoſitio. Iocatio eſt oratio,quæ ex aliqua re riſum pudentē,& liberalē poteſt cōparare.Cōtentio diuiditur in cōtinuationē,& diſtributionem.Cōtinuatio eſt orationis enuntiādę acceleratio clamoſa.Diſtributio eſt in cōtentione oratio frequēs cū raris,& breuibus interuallis,acri uociferatione. Amplificatio diuiditur in cohortationē,& conqueſtionem.Cohortatio eſt,quæ aliquod peccatum amplificās,auditorem ad iracundiā adducit.Conqueſtio eſt oratio,quæ incōmodorum amplificatione animum auditoris ad miſericordiā perducit.Quoniā igitur mollitudo uocis ī tres partes diuiſa eſt,& hæ partes ipſæ in octo partes alias diſtributæ, harū octo partium quæ cuiuſq; idonea pronuntiatio ſit, demonſtrandum uidetur. Sermo cū eſt in dignitate,plenis faucibus quā ſedatiſſima,& depreſſiſſima uoce uti cōueniet,ita tamen,ut ne ab oratoria cōſuetudine ad tragicā trāſeamus: cū autem eſt in demōſtratione,uoce paululum attenuata,crebris īteruallis, & diuiſionibus oportet uti:ut ipſa pronūtiatione eas res,quas demōſtrabimus, inſerere,atq; interſecare uideamur in animis auditorum. Cum autem ſermo in narratione eſt,tum uocum uarietate opus eſt: ut quo quidq; pacto geſtum ſit, ita narrari uideatur. Strenue quod uolumus oſtendere factum,celeriuſcule dicemus:at aliud otioſe retardabimus.deinde modo acriter,tum clementer,mœſte,hilariter in omnes partes commutabimus,ut uerba,ita pronuntiationē. Si qua inciderint in narratione dicta,rogata,reſpōſa,ſi quæ admirationes,de q̄bus nos narrabimus,diligēter animaduertemus,ut omniū perſonarū ſenſus, atq; animos uoce exprimamus. Sin erit ſermo in iocatione,leniter tremebūda uoce,cū parua ſignificatione riſus,ſine ulla ſuſpicione nimiæ cachinnationis, leniter oportebit à ſermone ſerio torquere ad liberalē iocum uocē. Cū autem cōtēdere oportebit,quoniā id aut per cōtinuationē,aut per diſtributionē faciendū eſt,in cōtinuatione adaucto mediocriter ſono uocis, uerbis cōtinuādis, uocē quoq; adaugere oportebit,& torquere ſonum,& celeriter cum clamore uerba cōficere:ut uim uolubilē orationis uociferatio cōſequi poſſit. In diſtributione uocē ab imis faucibus exclamatione quā clariſſima adhibere oportet, & quātū ſpatij per ſingulas exclamationes ſūpſerimus,tātū ī ſingula interualla ſpatij cōſumere iubemur. In amplificationibus,cū cohortatione utemur,uo

ce attenuatiſſima,clamore leni,ſono ęquabili,cōmutationibus crebris,maxima celeritate. In cōqueſtione utemur uoce depreſſa,īclinato ſono, crebris interuallis,lōgis ſpatijs,magnis cōmutationibus. De figura uocis ſatis dictū ē: nūc de corporis motu dicēdū uidet̃. Motus eſt corporis geſtus,& uultus moderatio quædā,quæ ꝓbabiliora reddit ea,quæ pronūciātur. Cōuenit igitur ī uultu pudorē,& acrimoniā eſſe:in geſtu nec uenuſtatē cōſpicuā,nec turpitudinē eſſe,ut aut hiſtriones,aut operarij uideamur eſſe. Ad eaſdē igitur partes,in quas uox eſt diſtributa,motus quoq; corporis ratio uidetur eſſe accōmodāda. Nā ſi erit ſermo cū dignitate,ſtātes ī ueſtigio,leui dexteræ motu loq̄ oportebit,hilaritate,triſtitia,mediocritate uultus ad ſermonis ſentētias accōmodata. Sin erit in demōſtratione ſermo,paululū corpus à ceruicibus demittemus. Nā hoc eſt à natura datū,ut quāproxime tum uultū admoueamus ad auditores,ſiquā rē docere eos,& uehementer inſtigare uelimus. Sin erit in narratiōe ſermo,idē motus poterit idoneus eſſe,qui paulo ante demōſtrabatur in dignitate. Sin erit in iocatione,uultu quandā debebimus hilaritatē ſignificare ſine cōmutatione geſtus. Sin cōtendemus per cōtinuationē,brachio celeri,mobili uultu,acri aſpectu utemur. Sin cōtentio fiet per diſtributionem,celeri porrectione brachij,inambulatione,pedis dextri rara ſupploſione, acri, & defixo aſpectu uti oportet. Sin utemur amplificatiōe per cohortationē,paulo tardiore,& cōſideratiore geſtu cōueniet uti,ſimilibus ceteris rebus,atq; in cōtentione per cōtinuationē. Sin utemur amplificatione per cōqueſtionem, fœmineo plāgore,& capitis ictu,nōnunquā ſedato,& conſtāti geſtu,mœſto, & cōturbato uultu uti oportebit. Nō ſum neſcius,quātum ſuſceperim negotij,qui motus corporis exprimere uerbis,& imitari ſcriptura conatus ſim uoces. Verum nec hoc cōfiſus ſū poſſe fieri,ut de his rebus ſatis cōmode ſcribi poſſet,nec ſi id fieri nō poſſet,hoc quod feci,fore inutile putabā,ꝓpterea quod hic admonere uoluimus,quod oporteret:reliqua trademus exercitationi. Hoc tamē ſcire oportet,pronūtiationē bonā id perficere,ut res ex animo agi uideat̃. Nunc ad theſaurū īuentorꝝ,atq; omniū partiū rhetoricæ cuſtodē memoriā trāſeamus.

MEMORIA utrū habeat quiddā artificij,an oīs à natura proficiſcatur,aliud dicendi tēpus magis idoneū dabit̃. Nūc perinde atq; cōſtet,ī hac re multū ualere artē,& pręceptionē, ita de ea re loq̄mur. Placet.n.nobis eſſe artificiū memoriā: quare placeat,aliâs oſtendemus: ī p̃ſentia cuiuſmodi ſit ea,aperiemus. Sūt igit̃ duæ memoriæ,una naturalis,altera artificioſa. Naturalis eſt ea,quæ noſtris animis inſita eſt,& ſimul cū cogitatione nata. Artificioſa ē ea,quā cōfirmat inductio quædā,& ratio præceptionis. Sed q̃a ī ceteris rebus ingenij bonitas imitat̃ ſępe doctrinā,ars porrò naturæ cōmoda cōfirmat,& auget,ita fit ī hac re,ut nōnūquā naturalis memoria,ſicui data ē egregia,ſimilis ſit huic artificioſæ: porrò hęc artificioſa naturę cōmoda retinet,& amplificat ratione doctrinæ. Quapropter & naturalis memoria p̃ceptione cōfirmāda eſt,ut ſit egregia,& hæc,quæ doctrina datur,īdiget īgenij. nec hoc magis,aut minus ī hac re,q̃ ī ceteris artibus fit,ut īgenio,doctrina,p̃ceptione,natura niteſcat. Quare & illis,qui natura memores ſūt,utilis hæc erit inſtitutio,quod tute paulopoſt poteris intelligere. Quod ſi illi freti īgenio,noſtra præceptiōe nō īdigerent,tamen iuſta cauſa daret̃,quare ijs,qui minus īgenij habent,adiumento uelimus eſſe. nūc de artificioſa memoria loquemur. Conſtat igitur artificioſa memoria ex locis,& imaginibus.

Locos appellamus eos,q breuiter,perfecte,ĩſigniter aut natura,aut manu ſũt
abſoluti,ut eos facile naturali memoria cõprehẽdere,&amplecti queamus,ut
ædes,ĩtercolũniũ,angulũ,fornicem,&alia,q̃ his ſimilia ſũt.Imagines ſunt for
mæ quædã,& notæ,& ſimulachra eius rei,quã meminiſſe uolumus,quod ge-
nus,equi,leones,aquilę,quoꝝ memoriã ſi uolemus habere,imagines eoꝝ cer-
tis ĩ locis collocare nos oportebit.Nũc cuiuſmodi locos ĩuenire,& quo pacto
reperire,& in locis imagines cõſtituere,oporteat,oſtendemus. Quẽadmodũ
igiť qui literas ſciũt,poſſũt id,quod dictũ eſt,ſcribere & recitare,quod ſcripſe
rũt:ita q μνημονικὰ didicerũt,poſſũt quæ audierũt,ĩ locis collocare,&ex his me
moriter ꝓnũciare.Loci.n.cerę,aut chartę ſimillimi ſũt:imagĩes literis: diſpo
ſitio,& collocatio imaginũ,ſcripturæ:ꝓnunciatio lectioni. oportet igiť,ſi uo
lumus multa meminiſſe,multos nobis locos cõparare,ut ĩ multis locis multas
imagines collocare poſſimus.Itẽ putamus oportere,ex ordine hos locos ha-
bere,nequãdo ꝑturbatione ordinis ĩpediamur,quo ſecius quoto quoq; loco
libebit,uel à ſuperiore:uel ab ĩſeriore,uel à media ꝑte,imagines ſeq,ea,quę mã
data locis erũt,edere,& proferre poſſimus.Nã,ut ſi ĩ ordine ſtãtes notos quã
plures uiderimus,nihil noſtra ĩterſit,utrũ à ſumo,an ab imo,an ab medio no-
mina eorũ dicere incipiamus,itẽ in locis ex ordine collocatis eueniet,ut ĩ quã-
libet partem quoto quoq; loco libebit,imaginibus cõmoniti dicere poſſimus
id,quod locis mãdauerimus.Quare placet & ex ordine locos cõparare,& lo-
cos,quos aſſũpſerimus egregie cõmeditari oportebit,ut ꝑpetuo nobis hęre-
re poſſint.Nã imagines,ſicut literę delẽtur,ubi nihil illis utimur:loci tanq̃ ce
ra remanere debẽt.Et,ne forte in numero locoꝝ falli poſſimus,quintũ quẽq;
locũ placet notari:quod genus:ſi in quinto loco manũ aureã colocemus , & ſi
ĩ decimo aliquẽ notũ,cui pręnomen ſit Decimo:deinde facile erit ſimiles no-
tas ꝗnto quoq; loco collocare.Itẽ cõmodius eſt in derelicta,q̃ in cerebri regio
ne locos cõparare,ꝓpterea quod frequẽtia,& obambulatio hominũ contur-
bat,& infirmat imaginũ notas.Solitudo cõſeruat integras ſimulachroꝝ figu
ras.Pręterea diſſimiles forma,atq; natura loci cõparãdi ſunt,ut diſtincte ĩter
lucere poſſint.nã ſi quis multa intercolũnia ſumpſerit, cõturbabitur ſimilitu-
dine locoꝝ,ut ignoret,quid in quoquo loco collocarit .Et magnitudine modi
ca,& mediocres locos haberi oportet:nã & præter modũ ampliuagas imagi
nes reddũt,& nimis anguſti ſæpe nõ uideñ poſſe capere imaginũ collocatio
nẽ.Tum nec nimis illuſtres,nec uehemẽter obſcuros locos haberi oportet , ne
aut obcæceñ tenebris imagines,aut ſplẽdore pręfulgeãt. Interualla locorum
mediocria placet eſſe ferè paulo plus,aut minus pedũ tricenũ . nã,ut aſpectus,
ita cogitatio minus ualet,ſiue nimis procul amoueris , ſiue uehementer propè
admoueris id,quod oportet uideri.Sed quãquã facile eſt ei,q paulo plura ex-
plorauerit,quãuis multos,&idoneos locos cõparare,tamẽ,ſiquis ad iſta ſatis
idoneos inuenire ſe nõ putabit,ipſe ſibi cõſtituat q̃ uolet multos,licebit.Cogi
tatio enim quãuis regionẽ poteſt amplecti,& in ea ſitum loci cuiuſdã ad ſuum
arbitriũ fabricari,& architectari.Quare licebit,ſi hac prõpta copia contenti
nõ erimus,noſmetipſos nobis cogitatione noſtra regionẽ cõſtituere , & ido-
neoꝝ locorum cõmodiſſimã diſtinctionem cõparare.De locis ſatis dictũ eſt:
nunc ad imaginũ rationem trãſeamus. Quoniam ergo rerum ſimiles imagi-
nes eſſe oportet,& ex omnibus uerbis notas nobis ſimilitudines eligere debe
mus,duplices ſimilitudines eſſe debent,unæ rerũ,alterę uerboꝝ. Rerũ ſimi-

litudines exprimuntur,cū ſummatim ipſorum negotiorum imagines cōpara-
mus. Verboꝝ ſimilitudines cōſtituunť,cū uniuſcuiuſqꝫ nominis,& uocabu-
li memoria imagine notať.Rei totius memoriā ſępe una nota,& imagine ſim
plici cōprehēdemus,hoc modo:ut ſi accuſator dixerit ab reo hominē ueneno
necatū,& hereditatis cauſa factū arguerit,& eius rei multos dixerit teſtes,&
cōſcios eſſe.Si hoc primū,ut ad defendēdū nobis expeditū ſit,meminiſſe uole
mus.in primo loco rei totius imaginē cōformabimus.ęgrotū in lecto cuban-
tē faciemus ipſum illū,de quo agetur,ſi formā eius detinebimus,ſi eū nō agno
uerimus,aliquē ęgrotū nō de minimo loco ſumemus,ut cito in mētem uenire
poſſit,& reū ad lectū eius adſtituemus,dextera poculū,ſiniſtra tabulas, medi
co teſticulos arietinos tenētē.Hoc modo & teſtium,& hereditatis,& ueneno
necati memoriā habere poterimus.Itē deinceps cetera crimina ex ordine ī lo-
cis ponemus,& quotieſcunqꝫ rem meminiſſe uolemus,ſi formarū diſpoſitio-
ne & imaginum diligenti notatione utemur,facile ea,quæ uolemus, memoria
cōſequemur.Cū uerboꝝ ſimilitudines imaginibus exprimere uolemus, plus
» negotij ſuſcipiemus,& magis ingenium noſtrū exercebimus:id nos hoc mo
do facere oportebit. Iā domuitionem reges Atridę parāt. In loco cōſtitue-
re oportet manus ad cœlū tollentē Domitiū,cum á regibus Martijs loris cæ-
datur.Hoc erit,iā domuitionem reges. In altero loco Aeſopū,& Cimbrum
ſubornare Iphigeniā,Agamēnonem,& Menelaū. Hoc erit, Atridę parant.
hoc modo omnia uerba erunt expreſſa.Sed hęc imaginum cōformatio tum
ualet,ſi naturalem memoriā exſuſcitauerimus hac notatione, ut uerſu poſito,
ipſi nobiſcū primū tranſeamus bis,aut ter eum uerſum,deinde cū imaginibus
uerba exprimamus:hoc modo naturę ſuppeditabitur doctrina:nā utraqꝫ alte
ra ſeparata minus erit firma:ita tñ,ut multo plus in doctrina, atqꝫ arte præſi-
dij ſit,quod docere non grauaremur,ni metueremus,ne,cum ab inſtituto no
ſtro receſſiſſemus,minus cōmode ſeruareť hęc dilucida breuitas p̃ceptionis.
Nunc quoniā ſolet accidere,ut imagines partim firmę,&ad monendū idonęę
ſint,partim imbecilles,& infirmæ,quæ uix memoriā poſſint excitare,qua de
cauſa utrūqꝫ fiat,cōſiderandum eſt,ut cognita cauſa,quas uitemus,& quas ſe-
quamur imagines,ſcire poſſimus.Docet igitur nos ipſa natura:quid oporte-
at fieri.nam ſi quas res in uita uidemus paruas,uſitatas,quotidianas,eas memi
niſſe non ſolemus,propterea quod nulla,niſi noua,aut admirabili re cōmoue
tur animus,at ſi quid uidemus,aut audimus ęgregie turpe,aut honeſtum,inu-
ſitatum,magnū,incredibile,ridiculum,id diu meminiſſe cōſueuimus. Itemqꝫ
quas res ante ora uidemus,aut audimus,obliuiſcimur plerūqꝫ: quę acciderūt
in pueritia,meminimus optime ſępe:nec hoc alia de cauſa poteſt accidere,niſi
quod uſitatæ res facile è memória elabuntur,inſignes, & nouæ manent diuti-
us.Solis exortus,curſus,occaſus nemo admiratur, propterea quod quotidie
fiunt:at eclipſis ſolis mirātur,quia raro accidunt,& ſolis eclipſis magis miran
tur,q̃ lunę,quoniā hę crebriores ſunt.Docet ergo ſe natura uulgari, et uſitata
re nō ex ſuſcitari,nouitate uero,et inſigni quodā negotio cōmoueri. Imitetur
igitur ars naturā,et quod ea deſiderat,inueniat,quod oſtēdit,ſequatur. Nihil
eſt enim,quod aut natura extremum inuenerit,aut doctrina primum:ſed reꝝ
principia ab ingenio profecta ſunt, et exitus diſciplina comparantur. Imagi-
nes igitur nos in eo genere conſtituere oportebit,quod genus in memoria ma

nere diutiſſime poteſt:id accidet, ſi quam maxime notas ſimilitudines cõſti-
tuemus.ſi nõ mutas:nec uagas,ſed aliquid agẽtes imagines ponemus : ſi egre
giã pulchritudinem,aut unicã turpitudinẽ eis attribuemus : ſi aliqua re exor-
nabimus,ut ſi coronis,aut ueſte purpurea,quo nobis notior ſit ſimilitudo,aut
ſi qua re deſormabimus,ut ſi cruentã,aut cœno oblitã,aut rubrica delibutã ĩ-
ducamus,quo magis ĩſignita ſit forma:aut ſi ridiculas res aliquas imaginibus
attribuamus. nã ea res quoq; faciet,ut facilius meminiſſe poſſimus. nam quas
res ueras facile meminimus,eaſdẽ fictas,& diligẽter notatas meminiſſe nõ eſt
difficile.ſed illud facere oportebit,ut idẽtidẽ primos quoſq; locos imaginũ re
nouãdaꝝ cauſa celeriter aĩo ꝑcurramus.Scio pleroſq; græcos , ꝗ de memoria
ſcripſerũt,feciſſe,ut multoꝝ uerboꝝ imagines cõſcriberẽt,uti qui eas ediſcere
uellẽt,paratas haberẽt,nequid in quærendo cõſumerent operæ : quoꝝ ratio-
nẽ aliquot de cauſis ĩprobamus.Primũ,quod in uerborũ innumerabiliũ mul
titudine ridiculũ ſit mille uerborũ imagines cõparare.Quantulũ enim pote-
rũt hæc ualere,cũ ex infinita uerboꝝ copia modo aliud,modo aliud nos uer-
bum meminiſſe oportebit? deinde,cur uolumus ab induſtria quẽquam remo
uere,ut ne quid ipſe quærat,cũ nos illi oĩa parata,quæſitaq; tradamus? Præ-
terea ſimilitudine alia alius magis cõmouetur.nã ut ſæpe,formã ſiquam ſimilẽ
cuipiã dixerimus eſſe,nõ omnes habemus aſſenſores,quod alij uideť aliud,ita
fit in imaginibus,ut quæ nobis diligẽter notæ ſint,eæ parũ uideantur ĩſignes
alijs.Quare ſibi quenq; ſuo cõmodo cõuenit imagines cõparare. Poſtremo
præceptoris eſt docere,quẽadmodũ quæri quidq; cõueniat,aut unũ aliquod,
aut alterũ,nõ omnia,quæ eius generis erunt,exẽpli cauſa ſubijcere,quo res poſ
ſit eſſe dilucidior:ut cum de proœmijs quærendis diſputamus,rationem da-
mus quærẽdi,nõ mille proœmiorum genera cõſcribimus , ita arbitramur de
imaginibus fieri cõuenire.Nunc,ne ſorte uerborum memoriã aut nimis diffi
cilem,aut parum utilem arbitreris,& ipſarum memoria rerum contentus ſis,
quod & utiliores ſint , & plus habeãt facilitatis,admonendus es,quare uerbo
rũ memoriã nõ improbemus.Nã putamus oportere eos , ꝗ uelint res facilio-
res ſine labore,& moleſtia facile meminiſſe , in rebus difficilioribus eſſe ante
exercitatos.Nec nos hãc uerborum memoriã inducimus,ut uerſus meminiſſe
poſſimus,ſed ut hac exercitatione illa rerũ memoria,quæ pertinet ad utilitatẽ,
cõfirmetur:ut ab hac difficili cõſuetudine ſine labore ad illã facilitatem trãſi-
re poſſimus.Sed cũ in omni diſciplina infirma eſt artis præceptio ſine ſumma
aſſiduitate exercitationis,tũ uero ĩ μνημονικοῖς minimum ualet doctrina,niſi in-
duſtria,ſtudio,labore,diligentia comprobetur.Quamplurimos locos ut ha-
beas,& quãmaxime ad præcepta accommodatos curare debebis.In imagini-
bus collocandis exerceri quotidie conueniet.non enim,ſicut in ceteris ſtudijs
abducimur nõnunquam occupatione,ita ab hac re nos poteſt cauſa deducere
aliqua.Nunquã eſt enim,quin aliquid memoriæ tradere uelimus,& tum ma-
xime,cũ aliquo maiore negotio detinemur.Quare,cũ ſit utile facile meminiſ-
ſe,nõ te fallit,quod tantopere utile ſit,quãto labore ſit appetendũ, quod pote
ris exiſtimare utilitate cognita.Pluribus uerbis ad eã te hortari nõ eſt ſenten-
tia,ne aut tu noſtro,aut nos tuo ſtudio diffidere,aut minus,ꝗ̃ res poſtulat,di-
xiſſe uideamur.De ꝗnta parte rhetoricæ deinceps dicemus:tu primas quaſq;
partes in animo frequẽta,&,quod maxime neceſſe eſt,exercitatione cõfirma.

RHETORICORVM AD C. HERENNIVM LIBER QVARTVS.

QVONIAM in hoc libro C.Herenni de elocutione cōſcripſimus,& qbus ĩ rebus opus fuit exēplis uti,noſtris exēplis uſi ſumus,& id fecimus pręter cōſuetudinē gręcorū, qui de hac re ſcripſerūt,neceſſario faciendū eſt,ut paucis rationē noſtri cōſilij demus. Atq; hoc nos neceſſitudine facere, nō ſtudio,ſatis erit ſigni,quod in ſuperioribus libris nihil neq; ante rē,neq; pręter rē locuti ſumus. Nūc, ſi pauca,q̃ res poſtulat,dixerimus, tibi id,quod reliquū eſt artis,ita,uti ĩſtituimus,ꝑſoluemus. Sed facilius noſtrã rationē intelliges,ſi prius quid illi dicãt,cognoueris. Cōpluribus de cauſis putãt oportere, cū ipſi p̄ceperint,quo pacto oporteat ornare elocutionē,uniuſcuiuſq; generis ab oratore,aut poeta ꝓbato ſumptū ponere exēplū. Et primū ſe id modeſtia cōmotos facere dicūt,ꝓpterea quod uideatur eſſe oſtentatio quędã,nō ſatis habere pręcipere de artificio,ſed ipſos etiã uideri uelle artificioſe gignere exēpla. hoc eſt,inquiunt,oſtētare ſe,nō artē oſtēdere. quare pudor ĩ primis eſt ad eã rē impedimēto,ne nos ſolos ꝓbare,nos amare,alios cōtemnere,& deridere uideamur. Etenĩ cū poſſimus ab Ennio ſūptū,aut à Graccho ponere exēplū, uidetˀ eſſe arrogãtia,illa relinquere,& ad ſua deuenire. Pręterea, exēpla teſtimoniorū locū obtinēt. Id enĩ,quod admonuerit,& leuiter fecerit præceptio,exēplo, ſicut teſtimonio cōprobatur. Nō igitˀ ridiculus ſit,ſiquis in lite,aut in iudicio, domeſtico pugnet,& ſuiipſius teſtimonio abutatur? ut enim teſtimoniū, ſic exēplū rei cōfirmãdę cauſa ſumitur. Nō ergo oportet hoc,niſi à probatiſſimo ſumi,ne,quod aliud cōfirmare debeat,egeat ipſum cōfirmationis. etenim neceſſe eſt,aut ſe omnibus anteponãt,& ſua maxime probēt,aut negēt optima eſſe exēpla,quæ à ꝓbatiſſimis oratoribus,aut poetis ſūpta ſunt. Si ſe omnibus anteponãt,intolerabili arrogãtia ſūt: ſi quos ſibi pręponãt,& eoꝝ exēpla ſuis exēplis nō putēt pręſtare,nō poſſunt dicere,quare ſibi illos anteponãt. Quid igitˀ ipſa auctoritas antiquorū? Nã cū res probabiliores, tum hominū ſtudia ad imitãdū alacriora reddit: ĩmo erigit omniū cupiditates,& acuit induſtriã, cū ſpes iniecta eſt,poſſe imitãdo Gracchi,aut Craſſi cōſequi facultatē. Poſtremo hoc ipſū eſt ſūmū artificiū,res uarias,& diſpares ĩ tot poematibus,& orationibus ſparſas,& uage diſiectas,ita diligēter eligere,ut unumquodq; genus exēplorū ſub ſingulos artis locos ſubijcere poſſis. Hoc ſi induſtria ſolum fieri poſſet,tamen eſſemus laudãdi,cū talē laborē nō fugiſſemus: nūc uero ſine ſūmo artificio non poteſt fieri. Quis eſt enim qui nō,cū ſūme teneat artē, poſſit ea,quę iubeat ars,de tãta,& tã diffuſa ſcriptura notare,& ſeparare? Cęteri,cū legūt orationes bonas,aut poemata,probant oratores,& poetas,neq; intelligūt,quare cōmoti probēt,quod ſcire nō poſſunt ubi ſit,nec quid ſit,nec quomodo factū ſit id,quod eos maxime delectet. At is,qui & hæc omnia intelligit,& idonea maxime eligit,& omnia in arte maxime ſcribēda redigit in ſingulas rationes pręceptionis,neceſſe eſt eius rei ſummus artifex ſit. Hoc igitur ipſum maximū artificiū eſt,in arte ſua poſſe & alienis exēplis uti. Hęc illi cum

dicũt,magis nos auctoritate ſua cõmouent,ꝗ̃ ueritate diſputationis. Illud enĩ
ueremur,necui ſatis ſit ad cõtrariã rationẽ probãdã,quod ab ea ſteterint ij, ꝗ
& inuentores huius artificij fuerũt,& uetuſtate iã ſatis omnibus probati ſunt.
quod ſi illoꝝ auctoritate remota,res oẽs uolent tã re cõ parare,intelligent,nõ
omnia eſſe cõcedẽda antiqtati.Primũ igit̃ quod ab eis modeſtia dicit̃,uidea-
mus ne nimiũ inutiliter,& pueriliter proferatur.Nã, ſi tacere,& nihil ſcribe-
re modeſtia eſt,cur quidquã ſcribũt,aut loquũtur? Sin aliqd ſuũ ſcribunt,cur,
quo ſecius omnia ſcribãt,ĩpediunt̃ modeſtia? Quaſi ſiquis ad olympiacũ ue-
nerit curſum,& ſteterit,ut mittat̃,ĩpudentesq; illos dicat eſſe,ꝗ currere cœpe
rint,ipſe ĩtra carcerẽ ſtet,& narret alijs quomodo Ladas,aut Boius cũ Sicyo
nijs curſitarint.Sic iſti,cũ in artis curriculũ deſcẽderũt,illos,ꝗ in eo, quod eſt
artificij,elaborẽt,aiũt facere ĩmodeſte:ipſi aliquẽ antiquũ oratorem,aut poe-
tã laudãt,aut ſcripturã,ſic ut in ſtadiũ rhetoricę artis prodire nõ audeãt. Non
auſim dicere,ſed tamen uereor,ne qua in re laudẽ modeſtię uenẽtur, in ea ipſa
re ſint ĩpudẽtes.Quid enim tibi uis aliquis inquiet? artẽ tuã ſcribis:gignis no
bis nouas p̃ceptiones:eas ipſe cõfirmare nõ potes:ab alijs exẽpla ſumis: uide
ne facias ĩpudẽter,ꝗ tuo nomini uelis ex alioꝝ laboribus libare laudẽ.Nam ſi
eorũ uolumina p̃henderint antiqui oratores,& poetę, & ſuũ quiſq; de libris
ſuis tulerint,nihil iſtis,quod ſuũ uelint,relinquet̃.At exẽpla,quoniã teſtimo-
nioꝝ ſimilia ſunt,item cõuenit ut teſtimonia ab hominibus probatiſſimis ſu-
mi.Primũ omniũ exẽpla ponũtur hic nõ cõfirmãdi,neq; teſtificãdi cauſa,ſed
demõſtrãdi.Nõ enim,cũ dicimus eſſe exornationẽ,quę uerbi cauſa cõſtet ex
ſimiliter deſinentibus uerbis,& ponimus hoc exemplum à Craſſo,quod poſ-
ſumus,& debemus,teſtimoniũ collocamus,ſed exemplũ. Hoc igitur intereſt
inter exẽplũ,& teſtimoniũ.Exemplo demõſtrat̃ id,quod dicimus cuiuſmodi
ſit.Teſtimonio eſſe illud ita,ut nos dicimus,cõfirmat̃.Prętere a oportet teſti-
moniũ cũ re cõuenire,aliter enim rem nõ poteſt cõfirmare.at id, quod illi fac
unt,cum re nõ cõuenit.Quid ita? ꝗa pollicentur artem ſe ſcribere,& exempla
ꝓferunt ab ijs pleruncq;,qui artem neſcierunt.tum quis eſt,qui poſſit id,quod
de arte ſcripſerit,cõprobare,niſi aliquid ſcribat ex arte? cõtraq; faciunt,ꝗ̃ pol
liceri uident̃.nã cum ſcribere artem ĩſtituũt,uident̃ dicere ſe excogitaſſe,quod
alios docerent:cũ uero ſcribũt,oſtendunt nobis,quid alij excogitarĩt. At hoc
ipſum eſt difficile,inqunt,eligere de multis.quid dicitis difficile? utrũ laborio
ſum,an artificioſum? Si laborioſum,nõ ſtatim p̃clarũ. Sunt enĩ multa laborio
ſa,ꝗ̃ ſi faciatis,nõ cõtinuo gloriemini:niſi etiã,ſi ueſtra manu fabulas,aut ora-
tiones totas trãſcripſiſſetis,glorioſum putaretis.Sin autẽ iſtud,artificiũ egre-
gium dicitis,uidete,ne inſueti rerum maioꝝ uideamini,ſi uos parua res, ſicuti
magna delectat.Nã iſto modo eligere rudis quidem nemo poteſt,ſed ſine ſũ-
mo artificio multi.Quiſquis enĩ audierit de arte paulo plus,in elocutione pre-
ſertim,omnia uidere poterit,quæ ex arte dicũtur,facere nemo poterit, niſi eru
ditus.Ita ut,ſi de tragœdijs Ennij uelis ſententias eligere, aut de Pacuuianis
periodos,ſed quia planè rudis id facere nemo poterit,cum feceris,te literatiſſi
mũ putes,ineptus ſis,propterea quod id facile faciat quiuis mediocriter litera
tus.Item ſi cũ ex orationibus,aut poematibus elegeris exempla, quę certis ſi-
gnis artificij notata ſunt,ꝗa rudis id nemo facere poſſit, artificioſiſſime te feciſ
ſe putes,erras,ꝓpterea quod iſto ſigno uidemus te nõ nihil eius ſcire, alijs ſi-
gnis

gnis te ſcire multa ītelligimus. Quod ſi artificioſum eſt ītelligere, quę ſunt ex
arte ſcripta, multo eſt artificioſius ipſum ſcribere ex arte. qui enī ſcribit artifi-
cioſe, ab aliјs cōmode ſcripta facile ītelligere poterit: qui eliget facile, nō conti
nuo ipſe cōmode ſcribit, & ſi eſt maxime artificioſum, alio tēpore utātur ea fa-
cultate, nō tum, cū parere ipſi, & gignere, & ꝓferre debēt. Poſtremo ī eo uim
artificij cōſumāt, ut ipſi ab aliјs potius eligendi, q̄ alioꝝ boni electores exiſti-
ment. Cōtra ea, quæ ab ijs dicūtur, qui dicūt alienis ſe exemplis uti oportere,
ſatis eſt dictū. Nūc quæ ſeparatim dici poſſint, cōſideremus. dicimus ergo eos
oēs, ideo quod alienis utātur, peccare, tum etiā magis delinquere, quod à mul
tis exempla ſumāt: ſed de eo, quod poſtea diximus, ante uideamus. Si concede
rem aliena oportere aſſumere exēpla, uincerē unius oportere. Primum, quod
cōtra hoc nulla ſtaret, eoꝝ ratio. liceret enim eligerent, & probarēt quēlibet,
qui ſibi in oēs res ſuppeditaret exēpla, uel poetā uel oratorē, cuius auctoritate
niterent. Deīde ītereſt magni eius, qui diſcere uult, utrū unū omnia, an omnia
neminē, ſed aliud aliū putet cōſequi poſſe. Si enim putabit poſſe omnia penes
unum cōſiſtere, ipſe quoq; ad omniū nitetur facultatem: ſi id deſperarit, ī pau
cis ſe exercebit, ipſis etiā cōtētus erit: nec mirū, cū ipſe præceptor artis omnia
penes unū reperire nō poterit. allatis igitur exemplis à Catone, à Gracchis, à
Lælio, à Scipione, Galba, Porcina, Craſſo, Antonio, ceteriſq;, itē ſūptis aliјs
à poetis, & hiſtoriaꝝ ſcriptoribus, neceſſe erit eū, qui diſcet, ab omnibus puta
re omnia, ab uno pauca uix potuiſſe ſumi. Quare ſi unius alicuius eſſe ſimilē ſa
tis habebit, omnia, quæ oēs habuerint, ſolū habere ſe poſſe diffidet. ergo inuti
le eſt ei, qui diſcere uult, putare nō unum omnia poſſe. igitur nemo in hāc inci
det opinionē, ſi ab uno exēpla ſūpſiſſent. nūc hoc ſigni eſt, ipſos artis ſcripto-
res nō putaſſe unū potuiſſe in oībus elocutionis partibus enitere, quoniā neq;
ſua protulerūt, neq; unius alicuius, aut deniq; duoꝝ, ſed ab oībus oratoribus,
& poetis exēpla ſupſerūt. Deīde, ſiquis uelit artē demōſtrare nihil ꝓdeſſe ad
diſcendū, nō male utat̄ hoc adiumēto, quod unus oēs artis ꝑtes cōſequi nemo
potuerit. Quod igit̄ iuuat horū rōnē, q omnino īprobent artem, id nō ridicu
lū eſt: ipſum ſcriptorem artis ſuo iudicio cōprobare? ergo ab uno ſumenda fu
iſſe docuimus exempla, ſi ſemꝑ aliūde ſumerent. Nūc omnino aliunde ſit intel
ligemus ſumenda nō fuiſſe. Primū omniū, quod ab artis ſcriptore afferat̄ exē-
plū, de eius artificio debet eſſe, nō, ut, ſiquis purpurā, aut aliud quippiam uen
dens, dicat ſume à me, ſed huius exēplū aliūde rogabo, tibiq; oſtendā. Si mer-
ces ipſi, qui uenditāt, aliūde exemplū quærítent aliud mercis: aut ſi aceruos ſe
dicāt tritici habere, & eoꝝ exemplū pugno nō habeāt, quod oſtendāt. Si Tri
ptolemus, cū omnibus ſemen largiret̄, ipſe ab aliјs hominibus id mutuaretur:
aut ſi Prometheus, cū mortalibus ignem diuidere uellet, ipſe à uicinis cū teſta
ambulās, carbunculos corrogaret, nō ridiculū uideretur? Iſti magiſtri omni-
um dicendi pręceptores nō uident̄ ſibi ridicule facere, cum id, quod aliјs polli
centur, ab aliјs quærūt. Si, q ſe fontes maximos penitus abſconditos aperuiſſe
dicat, & hęc ſitiens quā maxime loquat̄, neq; habeat quo ſitim ſedet, non irri-
deatur? Iſti, cum nō modo dominos ſe fontium, ſed ſe ipſos fontes eſſe dicant,
& omniū rigare debeāt ingenia, nō putant fore ridiculū, ſi, cum id polliceātur
aliјs, areſcāt ipſi ſiccitate. Chares à Lyſippo ſtatuas facere nō iſto modo didi-
cit, ut Lyſippus caput oſtenderet Myronis, brachia Praxitelis, pectus Poly-

cleti: ſed omnia coràm magiſtrũ facientẽ uidebat: ceteroꝝ opera uel ſua ſpon
te cõſiderare poterat. Iſti credunt eos, ꝗ hæc uelint diſcere, alia ratione doceri
poſſe cõmodius. Præterea, nec poſſunt quidẽ ea, quæ ſumunť ab alijs exẽpla,
tam eſſe accõmodata ad artẽ, q̃ ꝓpria, ꝓpterea quòd in dicendo leuiter unuſ-
quiſqꝫ locus plerũqꝫ tãgitur, ne ars appareat. In p̄cipiendo, expreſſe cõſcripta
ponere oportet exẽpla, ut in artis formã cõuenire poſſint: & poſt ĩ dicẽdo, ne
poſſit ars eminere, & ab oĩbus uideri, facultate oratoris occultať. Ergo etiam,
ut magis ars cognoſcať, ſuis exẽplis melius ẽ uti. Poſtremo hæc quoqꝫ res du-
xit nos ad hanc rationẽ, quod nomina reꝝ græca, quæ cõuertimus, ea remo-
ta ſũt à cõſuetudine. Quæ enĩ res apud noſtros nõ erãt, earũ reꝝ nomina non
poterãt eſſe uſitata. Ergo hæc aſperiora primo uideantur, neceſſe eſt, idqꝫ fiet
rei, nõ noſtra difficultate. Reliquum ſcripturę conſumeť in exẽplis. hæc alie-
na ſi poſuiſſemus, factũ eſſet, ut quod cõmodius eſſet in hoc libro, id noſtrum
non eſſet: quod aſperius, & inuſitatum, id proprie nobis attribueretur. Ergo
hãc quoqꝫ incõmoditatem fugimus. His de cauſis, cum artis inuentionem græ
corum probaſſemus, exemplorum rationem ſecuti nõ ſumus. Nũc tempus po
ſtulat, ut ad elocutionis pręcepta trãſeamus. Bipartita erit igitur nobis elocu-
tionis pręceptio. Primũ dicemus, quibus ĩ generibus ſemper omnis oratoria
elocutio debeat eſſe. Deinde oſtendemus, quas res ſemper habere debeat.

SVNT igiť tria genera, quæ nos figuras appellamus, in quibus om-
nis oratio non uitioſa cõſumitur: unã grauẽ, alterã mediocrẽ, tertiã
extenuatã uocamus. Grauis eſt, quæ cõſtat ex uerboꝝ grauium ma
gna, & ornata cõſtructione. Mediocris eſt, quæ cõſtat ex humi-
liore, neqꝫ tamen ex infima, & peruulgatiſſima uerboꝝ dignitate. Attenua-
ta eſt, quæ demiſſa eſt uſqꝫ ad uſitatiſſimã puri cõſuetudinẽ ſermonis. In gra
ui cõſumeť oratio figura, ſi, quæ cuiuſqꝫ rei poterũt ornatiſſima uerba reperi-
ri, ſiue propria, ſiue trãslata, ad unãquãqꝫ rem accommodabũtur: & ſi graues
ſentẽtię, quæ in amplificatione, & cõmiſeratione tractantur, eligenť: & ſi ex-
ornationes ſentẽtiaꝝ, aut uerboꝝ, quæ grauitatẽ habebunt, de quibus poſt di
cemus, adhibebũtur. In hoc genere figuræ erit hoc exemplum. Nã quis eſt ue
ſtrũ iudices, qui ſatis idoneam poſſit ĩ eum pœnã excogitare, qui prodere ho-
ſtibus patriã cogitarit? quod maleficium cum hoc ſcelere cõparari? quod huic
maleficio dignũ ſuppliciũ poteſt inueniri? In ijs, qui uiolaſſent ingenuã, ma-
tremfamilias cõſtupraſſent, pulſaſſent aliquem, aut poſtremo necaſſent, maxi
ma ſupplicia maiores noſtri cõſumpſerũt: huic truculentiſſimo, ac nefario faci
nori ſingularẽ pœnã nõ reliquerũt. Atqꝫ in alijs maleficijs ad ſingulos, aut ad
paucos ex alieno peccato iniuria peruenit: huius ſceleris qui ſunt affines, uno
cõſilio uniuerſis ciuibus atrociſſimas calamitates machinantur. O feros aĩos
O crudeles cogitationes. O derelictos ab humanitate homines. Quid agere
auſi ſũt, aut cogitare potuerũt? Quo pacto hoſtes reuulſis maiorũ ſepulchris,
deiectis mœnibus, ouãtes irruerẽt in ciuitatẽ? quo modo deûm ſpoliatis tem-
plis, optimatibus trucidatis, alijs arreptis in ſeruitutẽ, matribus familias, & ĩ-
genuis ſub hoſtilẽ libidinẽ ſubiectis, urbs acerbiſſimo cõcidat incẽdio cõfla-
grata? ꝗ ſe nõ putãt id, quod uoluerint, ad exitũ perduxiſſe, niſi ſanctiſſimę pa
trię miſerãdũ ſcelerati uiderint cinerẽ? Nequeo uerbis cõſequi iudices ĩdigni-
tatẽ rei, ſed negligentius id fero, quia uos mei nõ indigetis. Veſter enim uos

animus

animus amãtiſſimus reip.facile edocet,ut eũ,q fortunas omniũ uoluerit ꝑde re,ꝑcipitẽ pturbetis ex ea ciuitate,quã iſte ſpurciſſimorꝫ hoſtiũ dominatu nefario uoluerit obruere. In mediocri figura uerſabit̃ oratio,ſi hæc,ut ante dixi,aliquãtulũ demiſerimus,neq; tñ ad ĩfimũ deſcenderimus,ſic. Quibus cum bellũ gerimus iudices,uidetis,cũ ſocijs,q pro nobis pugnare,& ĩperiũ noſtrũ nobiſcum ſimul uirtute,& induſtria cõſeruare ſoliti ſunt.Hi cum ſe,& opes ſuas,& copiã neceſſariorꝫ norunt,tum uero nihilominus ꝓpter ꝓpinquitatem, & omniũ rerum ſocietatem:quid in omnibus rebus populus R.poſſet,ſcire, & ęſtimare poterãt.Hi,cũ deliberaſſent nobiſcũ bellum gerere,quæſo,q̃ res erat,qua freti bellũ ſuſcipere conarẽtur?cũ multo maximã ſociorꝫ partem ĩ officio manere ĩtelligerent:cũ ſibi nõ multitudinem militum,nõ idoneos imperatores,nõ pecuniã publicã pręſtò eſſe uiderent,non deniq; ullã rem,quæ res ꝑtinet ad bellum adminiſtrãdũ.Si cũ finitimis de finibus bellũ gererent:ſi totum certamen in uno prælio poſitũ putarẽt,tñ omnibus rebus inſtructiores, ac paratiores uenirent,nedũ illud imperiũ orbis terræ,cui ĩperio oẽs gentes, reges,nationes partim ui,partim uoluntate cõſenſerunt,cũ aut armis,aut liberalitate à populo R.ſuperati eſſent,ad ſe trãſferre tãtulis uiribus conarentur. Quæret aliquis,qd Fregellani,nõ ſua ſponte conati ſunt? Eo quidem minus iſti facile conarẽtur,quo illi queãdmodũ deſciſſent,uidebant. Nã rerum ĩperiti,qui uniuſcuiuſq; rei de rebus ante geſtis exẽpla petere nõ poſſunt,ij ꝑ imprudentiã facile deducuntur in fraudẽ.At ij,qui ſciunt quid alijs acciderit,facile ex aliorꝫ euẽtis ſuis rationibus poſſunt prouidere.Nulla igitur re inducti, nulla ſpe freti arma ſuſtulerunt?Quis hoc credat,tantã amentiã quemquã tenuiſſe,ut imperium populi R.tentare auderet nullis copijs fretus? ergo aliqd fuiſſe neceſſe eſt,qd aliud,niſi id,quod dico,poteſt eſſe. In attenuato figuræ genere,quod ad infimũ,& quotidianũ ſermonẽ demiſſum eſt,hoc erit exemplum.Nã,ut forte hic in balneas uenit,cœpit,poſtquã perfuſus eſt,defricari. Deinde,ubi uiſum,ut in alueũ deſcenderet,ecce ibi iſte de tranſuerſo: heus inquit adoleſcens,pueri tui modo me pulſauerunt:ſatiſfacias oportet.hic,qui id ætatis ab ignoto præter conſuetudinem appellatus eſſet,erubuit. Iſte clarius eadẽ,& alia dicere cœpit:hic uix tandẽ inquit,ſine me conſiderare.Tum uero iſte cœpit uoce clamare iſta,quę facile cuiuis rubores eijcere poſſet:ita petulãs es,atq; acer,ut ne ad ſolariũ quidẽ idoneus,ut mihi uidetur,ſed penes ſcenã,& ĩ eiuſmodi locis exercitus ſis?cõturbatus eſt adoleſcens,nec mirũ,cui etiã nũc pædagogi lites ad auriculas uerſarent ĩperito eiuſmodi cõuitiorum.Vbi enĩ iſte uidiſſet ſcurram exhauſto rubore,qui ſe putaret nihil habere,quod de exiſtimatione perderet,ut oĩa ſine famæ detrimento facere poſſet?Igitur genera figurarum ex ipſis exẽplis ĩtelligi poterunt.Erit enim & attenuata uerborum cõſtructio quædã:& item alia in grauitate,alia poſita in mediocritate.Eſt autem cauẽdũ,ne,dum hęc genera cõſectemur,in finitima,&propinqua uitia ueniamus. Nã graui figuræ,quæ laudãda eſt,propinqua eſt ea,quæ fugienda eſt:quæ rectè uidebit̃ appellari,ſi ſufflata nominabitur. Nam ita,ut corporis bonã habitudinẽ tumor imitatur ſæpe,ita grauis oratio ſępe imperitis uidet̃ ea,quæ turget,& inflata eſt,cũ aut nouis,aut priſcis uerbis,aut duriter aliũde translatis,aut grauioribus,q̃ res poſtulat,aliquid dicitur,hoc modo. Nã qui perduellionibus uenditat patriã,nõ ſatis ſupplicij dederit,ſi pręceps ĩ neptu-

nias depultus erit lacunas. Pœnitet igitur iſtũ, q̃ mõtes belli fabricatus ẽ, campos ſuſtulit pacis. In hoc genus plerique cũ declinaſſent, & ab eo quò profecti ſunt, aberrauerũt, & ſpecie grauitatis falluntᷓ, nec ꝑſpicere poſſunt orationis tumorẽ. Qui ĩ mediocre genus oratiõis ꝓfecti ſunt, ſi peruenire eò nõ potuerũt, errãtes perueniũt ad cõfine genus eius generis, quod appellamus fluctuans, & diſſolutũ, eo quod ſine neruis, & articulis fluctuat huc, & illuc, nec poteſt cõfirmare, nec uiriliter ſeſe expedire. id eſt huiuſmodi. Socij noſtri, cũ belligerare nobiſcum uellent, ꝑfecto ratiocinati eſſent etiam, atque etiã, quid poſſent facere: ſiquidẽ ſua ſpõte facerẽt, & nõ haberent hinc adiutores multos, & malos homines, & audaces. Solent enim diu cogitare oẽs qui magna negotia uolũt agere. Nõ poteſt huiuſmodi ſermo tenere attẽtũ auditorẽ: diffluit enim totus, neque quidquã cõprehẽdens perfectis uerbis amplectitᷓ. Qui non poſſunt ĩ illa facetiſſima uerborꝝ attenuatione cõmode uerſari, ueniũt ad aridum, & exangue genus orationis, quod nõ alienũ eſt exile nominari, cuiuſmodi eſt hoc. Nã iſtic ad balneas acceſſit: ad hũc poſtea dixit: hic tuus ſeruus me pulſauit: poſtea dixit hic illi, cõſiderabo: poſt ille cõuitium fecit, & magis, magiſque p̃ſentibus multis clamauit. Friuolus hic quidẽ iã, & illiberalis eſt ſermo: non enĩ adeptus eſt id, quod habet attenuata figura, puris uerbis, & electis cõpoſitã orationẽ. Omne genus orationis, & graue, & mediocre, & attenuatũ dignitate afficiũt exornatiões, de q̃bus poſt loq̃mur: quæ, ſi raræ diſponentᷓ, diſtinctã ſicuti coloribus: ſi crebræ collocabũtur, oblitã reddũt orationẽ. Sed figurã in dicendo cõmutari oportet, ut grauẽ mediocris, mediocrem excipiat attenuata: deinde idẽtidẽ cõmutentᷓ, ut facile ſatietas uarietate uitetᷓ. QVONiã quibus ĩ generibus elocutio uerſari debeat, dictũ eſt, uideamus nunc, quas res debeat habere elocutio cõmoda, & perfecta: quæ maxime admodũ oratori accõmodata eſt: tres res ĩ ſe debet habere, elegãtiã, cõpoſitionem, dignitatem. ELEGANTIA eſt, q̃ facit, ut unũquodque pure, & aperte dici uideatᷓ. Hæc diſtribuitᷓ ĩ latinitatẽ, & explanationẽ. Latinitas eſt, quæ ſermonẽ purũ cõſeruat ab omni uitio remotũ. Vitia in ſermone, quominus is latinus ſit, duo poſſunt eſſe, ſolœciſmus, & barbariſmus. Solœciſmus eſt, cũ uerbis pluribus conſequẽs uerbũ ſuperiori nõ accõmodatᷓ. Barbariſmus eſt, cũ uerbũ aliquod uitioſe effertur. Hæc qua ratione uitare poſſimus, in arte grammatica dilucide diſcemus. Explanatio eſt, quæ reddit apertã, & dilucidã orationẽ. ea cõparatᷓ duabus rebus, uſitatis uerbis, & ꝓprijs. Vſitata ſunt ea, quæ uerſantᷓ in ſermone, & cõſuetudine quotidiana. Propria, quæ eius rei uerba ſũt, aut eſſe poſſũt, qua de loquemur. COMPOSITIO ẽ uerborꝝ cõſtructio, quæ facit oẽs partes orationis æqualiter perpolitas. ea cõſeruabitᷓ, ſi fugiemus crebras uocaliũ cõcurſiones: quæ uaſtã, atque hiãtem orationem reddũt, ut hoc eſt: baccæ æneæ amœniſſimæ impẽdebãt. Et ſi uitabimus eiuſdẽ literę nimiã aſſiduitatẽ, cui uitio uerſus hic erit exẽplo. nã hic nihil prohibet in uitijs, alienis exẽplis uti. O Tite tute Tati tibi tãta tyrãne tuliſti: & hic eiuſdem poetę. Quidquã quiſquã cuiquã quod cõueniat, neget. Et ſi eiuſdem uerbi aſſiduitatẽ nimiã fugiemus: ea eſt huiuſmodi. nã cuius rationis ratio nõ extet, ei rationi ratio nõ eſt fidem habere, & ſi nõ utemur cõtinenter ſimiliter cadentibus uerbis, hoc modo. flẽtes, plorãtes, lacrimantes, obteſtãtes. Et ſi uerborum trãſiectionẽ uitabimus, niſi quæ erit cõcinna, qua de re poſterius loquemur: quo in uitio eſt Lucilius

aſſiduus,

aſſiduus,ut hoc eſt in priore libro.has res ad te ſcriptas Luci miſimus Eli. Itē fugere oportet longā uerborū cōtinuationem,quæ & auditoris aures,& oratoris ſpiritum lædit.His uitijs in compoſitione uitatis,reliquum operis conſumendum eſt in dignitate. DIGNITAS eſt,quæ reddit ornatam orationē uarietate diſtinguens.hæc & in uerborū,& ſententiarū exornationē diuidit. Verborꝝ exornatio eſt,quæ ipſius ſermonis inſignita cōtinetur perpolitione. Sententiarū exornatio eſt,quæ non in uerbis,ſed in ipſis rebus quandam habet dignitatem. REPEtitio eſt,cum cōtinēter ab uno,atq; eodē uerbo in rebus ſimilibus,& diuerſis principia ſumūtur,hoc modo.Vobis iſtud attribuēdū eſt:uobis gratia habēda:uobis res iſta erit honori.Item, Scipio Numātiā ſuſtulit:Scipio Carthaginem deleuit:Scipio pacem peperit:Scipio ciuitatem ſeruauit.Item,tu in forum prodire : tu lucem conſpicere:tu in horum conſpectum uenire conaris? audes uerbum facere : audes quidquam ab iſtis petere: audes ſupplicium deprecari? Quid eſt,quod poſſis defendere? quid eſt, quod audeas poſtulare? quid eſt,quod tibi putes concedi oportere? Nō iuſiurandū reliquiſti? non amicos prodidiſti? non parenti manus intuliſti? non denique in omni dedecore uolutatus es? Hæc exornatio cū multum uenuſtatis habet, tum grauitatis,& acrimoniæ plurimum.Quare uidetur eſſe adhibenda & ad exornandā,& ad augendā orationē. CONVERSIO eſt,per quam nō ut ante primū repetimus uerbū,ſed ad poſtremū cōtinēter reuertimur,hoc modo. Pœnos populus R.iuſtitia uicit,armis uicit,liberalitate uicit.Itē,ex quo tempore concordia de ciuitate ſublata eſt,libertas ſublata eſt,fides ſublata eſt,amicitia ſublata eſt.Item,C.Lęlius homo nouus erat,īgenioſus erat,doctus erat, bonis uiris,& ſtudioſis amicus erat,ergo ī ciuitate primus erat.Item, nā cum iſtos,ut abſoluant te,rogas,ut peierent,rogas:ut exiſtimationē negligant,rogas: ut leges populi R.tuæ libidini largiantur , rogas. COMplexio eſt, quæ utrāq; complectitur exornationē,& hāc,& quā ante expoſuimus , ut & repetatur idem primum uerbum ſæpius,& crebro ad idē poſtremū reuertamur, hoc modo.Qui ſunt,qui fœdera ſæpe ruperunt? Carthaginienſes. Qui ſunt, qui crudele bellum in Italia geſſerunt? Carthaginienſes.Qui ſunt,qui Italiā deformauerūt? Carthaginiēſes.Qui ſunt,qui ſibi poſtulant ignoſci? Carthaginienſes. Videte ergo,quid conueniat eos impetrare.Itē, quem Senatus dānarit,quē populus R.dānarit,quē omniū exiſtimatio damnarit,cum uos ſententijs ueſtris abſoluetis? TRADVCTIO eſt, quę facit,ut,cum idem uerbū crebrius ponatur,nō modo nō offendat animum,ſed etiam concinniorem orationem reddat,hoc pacto.Qui nihil habet in uita iucundius uita,is cū uirtute uitam non poteſt colere.Item,eū tu hominē appellas,qui,ſi fuiſſet homo, nunquam tam crudeliter uitam hominis petiſſet.at erat inimicus:ergo inimicum ſic ulciſci uoluit,ut ipſe ſibi reperiretur inimicus.Itē,diuitias ſine diuitum eſſe:tu uero uirtutem pręfer diuitijs:nam ſi uoles diuitias cum uirtute comparare,uix ſatis idoneæ tibi uidebuntur diuitię,quæ uirtutis pediſequæ ſint. Ex eodem genere exornationis,cum idem uerbum modo ponitur in hac,modo ī altera re,hoc modo.Cur eam rem tā ſtudioſe curas,quæ multas tibi dabit curas? Itē,amari iucundū eſt,ſi curetur,nequid inſit amari.Item,ueniā ad uos, ſi mihi Senatus det ueniam.ī his quatuor generibus exornationum, quæ adhuc propoſitæ ſūt,nō inopia uerborum fit,ut ad idem uerbū redeatur ſæpius: ſed

ineſt feſtiuitas quædam quę facilius auribus diiudicari,q̄ uerbis demonſtrari
poteſt. CONtentio eſt,cū ex cōtrarijs uerbis oratio cōficitur,hoc pacto.Ha
bet aſſentatio iucūda principia:eadē exitus amariſſimos affert.Itē,inimicis te
placabilē,amicis inexorabilē prębes.Itē in otio tumultuaris:in tumultu ſolus
es otioſus. In re frigidiſſima cales,ī feruētiſſima friges.Tacito cū opus eſt,cla-
mas:cū loqui cōuenit,obmuteſcis.Ades,abeſſe uis:abes,reuerti cupis.In pace
bellū quæritas:ī bello pacē deſideras.In cōcione de uirtute loqueris:ī pręlio
ꝑ ignauiā tubæ ſonitū perferre nō potes.Hoc genere ſi diſtinguemus oratio-
nē,& ornati,& graues poterimus eſſe. EXCLAmatio eſt,quę cōficit ſigni-
ficationē doloris,aut īdignationis alicuius,ꝑ hominis,aut urbis, aut loci, aut
rei cuiuſpiā cōpellationē,hoc modo.Te nūc alloquor Africane,cuius mortui
quoq; nomen ſplēdori,ac decori eſt ciuitati.Tui clariſſimi nepotes ſuo ſangui
ne abluerūt inimicoꝝ crudelitatē.Itē,ó perfidioſæ Fregellæ,q̄ facile ſcelere ue
ſtro cōtabuiſtis:ut cuius nitor urbis Italiā nuꝑ illuſtrauit,eius nūc uix funda-
mentoꝝ reliquiæ maneāt.Itē,bonoꝝ inſidiatores latrocinio uitā īnocentiſſi-
mi cuiuſq; petiſtis:tātā'ne ex iniq̄tate iudicioꝝ ueſtris calūnijs aſſumitis facul
tatē? Hac exclamatione ſi loco utemur,& raro,& cū rei magnitudo poſtulare
uidebit̃,ad quā uolemus īdignationē animū auditoris adducemus. INTER
rogatio nō omnis grauis eſt,neq; cōcinna,ſed hæc,quę,cū enumerata ſunt ea,
quæ obſunt cauſæ aduerſariorū,cō firmat ſuperiorē orationē,hoc pacto.Cum
igit̃ hæc omnia faceres,diceres,adminiſtrares,utrū animos socioꝝ ab repub.
remouebas,& alienabas? an nō? & utrum'ne aliquē exornari oportuit,q̄ iſta
prohiberet,ac fieri nō ſineret? an nō? RATIOcinatio eſt,per quā nos ipſi à
nobis rationē poſcimus,quare q̄dq; dicamus,& crebro noſmet à nobis peti-
mus uniuſcuiuſq; ꝓpoſitionis explanationem.ea eſt huiuſmodi.Maiores no-
ſtri,ſi quā unius peccati mulierē dānabāt,ſimplici iudicio multoꝝ maleficioꝝ
cōuictā putabāt.Quo pacto? quoniam,quā impudicā iudicarāt,eam ueneficij
quoq; dānatā exiſtimabāt.Quid ita? quia neceſſe eſt eā,quæ ſuum corpus ad
dixerit turpiſſimæ cupiditati,timere permultos.Quos iſtos? uirum,parentes
ceteros,ad quos uidet ſui dedecoris infamiā pertinere.Quid poſtea? quos tan
topere timeat,eos neceſſe eſt,ut quoquo modo poſſit,ueneficio petat.Cur? q̄a
nulla poteſt honeſta ratio retinere eā,quā magnitudo peccati facit timidā,in-
temperantia audacem,natura muliebris incōſideratā.Quid ueneficij damna-
tam? quid? putabāt impudicā quoq; neceſſario.Quare? quia nulla facilius ad
id maleficium cauſa,q̄ turpis amor,& intemperās libido cōmouere potuit, cū
cuius animus mulieris eſſet corruptus,eius corpus caſtum eſſe non putarint.
Quid in uiris? idem'ne hoc obſeruabant? minime. Quid ita? quia uiros
ad unum quoque maleficium ſingulæ cupiditates impellunt. Mulieres ad
omnia maleficia cupiditas una ducit. Item, bene maiores noſtri hoc compa-
rauerunt, ut neminem regem, quem armis cepiſſent, uita priuarent. Quid
ita? quia quā nobis facultatem fortuna dediſſet,iniquum erat in eorum ſuppli
cio cōſumere,quos eadem fortuna paulo ante in ampliſſimo ſtatu collocarat.
Quid quod exercitū cōtraduxit? deſino meminiſſe.Quid ita? quia uiri fortis
eſt,q̄ de uictoria cōtendāt,eos hoſtes putare:qui uicti ſunt,eos homines iudi-
care, ut poſſit bellū fortitudo minuere,pacē humanitas augere.At ille ſi uiciſ-
ſet,num idē feciſſet? nō ꝓfecto tā ſapiens fuiſſet.Quid igitur ei parcis? quia ta

lem

lem ſtultitiã cõtẽnere,non imitari cõſueui.Hæc exornatio ad ſermonem uehe
menter accõmodata eſt,& animũ auditoris reddit attentũ,tum uenuſtate ſer
monis,tum rationũ expectatione. SENTENtia eſt oratio ſumpta de uita q̄
aut quid ſit,aut quid eſſe oporteat,in uita breuiter oſtẽdit, hoc modo. Diffici
le eſt primũ uirtutẽ revereri,qui ſemper ſecunda fortuna ſit uſus.Itẽ liber is eſt
exiſtimãdus,qui nulli turpitudini ſeruit.Itẽ egens æque eſt is, qui nõ ſatis ha-
bet,& is,cui nihil ſatis poteſt eſſe.Itẽ optima uiuẽdi ratio eſt eligenda:eam iu
cundã cõſuetudo reddet.Huiuſmodi ſententiæ ſimplices nõ ſunt improbãdę,
propterea quod habet breuis expoſitio,ſi rationis nullius indiget,magnã de-
lectationẽ.Sed illud quoq; probãdũ eſt genus ſentẽtiæ,quod cõfirmatur ſub-
iectione rationis,hoc modo.Omnes bene uiuẽdi rationes in uirtute ſunt collo
cãdæ,propterea quod ſola uirtus in ſua poteſtate eſt:omnia præter eã ſubie-
cta ſunt fortunę dominationi.Itẽ,qui fortunis alicuius inducti,amicitiam eius
ſecuti ſunt,hi ſimul ac fortuna dilapſa eſt, deuolãt oẽs.Cũ enim receſſit ea res,
quæ fuit conſuetudinis cauſa,nihil ſupereſt,quare poſſint in amicitia retineri.
Sunt item ſententiæ,quæ duplices efferuntur,hoc modo ſine ratione. Errant,
qui ĩ proſperis rebus omnes impetus fortunæ ſe putãt fugiſſe. Sapienter cogi
tãt,qui tẽporibus ſecũdis caſus aduerſos reformidãt.Cum ratione,hoc pacto.
Qui adoleſcentium peccatis ignoſci putãt oportere,fallũtur,propterea quòd
ætas illa nõ eſt impedimẽto bonis ſtudijs:at hi ſapienter faciunt,qui adoleſcẽ
tes maxime caſtigãt,ut q̄bus uirtutibus omnẽ uitam tueri poſſint,eas in ætate
maturiſſima uelint cõparare.Sententias ĩterponi raro cõuenit,ut rei actores,
nõ uiuendi pręceptores eſſe uideamur.Cũ ita interponent̃,multũ afferent or-
namenti.nã neceſſe eſt animo eam cõprobet tacitus auditor,cũ ad cauſam ui-
deat accommodari rem certam ex uita,& moribus ſumptam. CONTRA-
rium idem ferè eſt,quod contentio. Contrarium eſt, quod ex rebus diuerſis
duabus alteram breuiter,& facile confirmat,hoc pacto.Nam qui ſuis rationi-
bus inimicus fuerit ſemper,eum quomodo alienis rebus amicum fore ſperes?
Et item.Nam quem ĩ amicitia perfidioſum eſſe cognoueris, eum quare putes
inimicitias cũ fide habere poſſe? Et qui priuatus intolerabili ſuperbia fuerit,
eum cõmodũ,& ſui cognoſcẽtem uidere in poteſtate quis ſperet? Et qui in ſer
monibus,& cõuentu amicorũ uerum dixerit nunquam,eum ſibi in concioni-
bus credis à mendacio temperaturum? Item. Quos ex collibus deiecimus, cũ
his in campo metuimus dimicare? Qui,cum plures erant, paucis nobis exæ-
quari non poterant,hi,poſtquam pauciores ſunt, metuimus, ne ſint ſuperio-
res? Hoc exornationis genus breuibus,& continuatis uerbis perfectum eſſe
debet,& cum cõmodum eſt auditu propter breuẽ,& abſolutã concluſionem,
tum uero uehementer id,quod opus eſt oratori,comprobat cõtraria re,& ex
eo,quod dubiũ nõ eſt,expedit illud,quod dubium eſt,ut aut dilui non poſſit,
aut multo difficillime poſſit. MEMBRVM orationis appellatur res breuiter
abſoluta ſine totius ſententiæ demonſtratione,quæ denuo alio membro ora-
tionis excipitur,hoc modo.Et inimico proderas.id eſt unum, quod appella-
tur membrum:deinde hoc excipiatur oportet ab altero. & amicum lædebas.
Ex duobus membris his hæc exornatio poteſt conſtare. Sed commodiſſi-
ma,& abſolutiſſima ẽ,quæ ex tribus cõſtat,hoc pacto,& inimimico ꝓderas:
& amicum lędebas:& tibi ipſi non conſulebas.Item nec reip.conſuluiſti, nec

amicis profuiſti: nec inimicis reſtitiſti. ARTiculus dicitur, cũ ſingula uerba interuallis diſtinguenĩ cæſa oratiõe, hoc modo. Acrimonia, uoce, uultu aduerſarios perterruiſti. Itẽ, inimicos ĩuidia, iniurĳs, potẽtia, perfidia ſuſtuliſti. Inter huius generis, & illius ſuperioris uehementiã hoc intereſt, quod illud tardius, & rarius uenit: hoc crebrius, & celerius peruenit. Itaq; in illo genere ex remotione brachĳ, & cõtortione dextræ gladius ad corpus afferri: in hoc autẽ crebro, & celeri uulnere corpus conſauciari uidetur. CONTINVATIO eſt denſa, & continens frequentatio uerborũ cum abſolutione ſententiarũ: ea utemur cõmodiſſime tripartito, in ſentẽtia, in cõtrario, in concluſione. In ſententia, hoc pacto. ei nõ multũ poteſt obeſſe fortuna, qui ſibi firmius in uirtute, q̃ in caſu præſidium collocauit. In contrario, hoc modo. nam ſi quis ſpei non multum collocarit in caſu, quid eſt, quod ei magnopere caſus obeſſe poſſit? In concluſione, hoc pacto. quod ſi in eos plurimum fortuna poteſt, qui ſuas rationes omnes in caſum contulerũt, nõ ſunt omnia cõmittenda fortunę, ne magnam nimis in nos habeat dominationẽ. In his tribus generibus ad cõtinuationis uim adeo frequentatio eſt neceſſaria, ut infirma facultas oratoris uideatur: niſi ſententiã, & cõtrarium, & cõcluſionẽ frequentibus afferat uerbis. Sed & aliàs quoq; nonnunquam nõ alienum eſt, tametſi neceſſe nõ eſt, eloqui res aliquas per huiuſcemodi continuationes. COMPAR appellatur, quod habet in ſe mẽbra orationis: de quibus ante diximus: quæ conſtant ex pari ferè numero ſyllabarũ. hoc non de enumeratione noſtra fiet, nam id quidem puerile eſt: ſed tantum affert uſus, & exercitatio facultatis, ut animi quodam ſenſu par membrum ſuperiori referri poſſimus, hoc modo. In prę lio mortem pater oppetebat: domi filius nuptias comparabat: hæc omnia graues caſus adminiſtrabant. Item, illi, fortuna felicitatem dedit: huic induſtria uirtutem comparauit. In hoc genere ſæpe fieri poteſt, ut nõ planè par ſit numerus ſyllabarum, & tamen eſſe uideatur, ſi una, aut etiam altera ſyllaba eſt alterum breuius: aut ſi, cum in altero plures ſunt, in altero longior, aut longiores, plenior, aut pleniores ſyllabæ erunt: ut longitudo, aut plenitudo harum, multitudinem alterius aſſequatur, & exæquet. SIMIliter cadẽs exornatio dicitur, cum in eadẽ conſtructione uerborum duo, aut plura ſunt uerba, quæ ſimiliter ĳſdem caſibus efferuntur, hoc modo. Hominem laudas egentem uirtutis, abundantem felicitatis. Item, cuius omnis in pecunia ſpes eſt, eius à ſapientia eſt animus remotus. Diligentia comparat diuitias: negligentia corrumpit animum: & tamen, cum ita uiuit, neminem præ ſe ducit hominem. SIMIliter definiẽs eſt, cum tametſi caſus non inſunt in uerbis, tamen ſimiles exitus ſunt hoc pacto. Turpiter audes facere: nequiter ſtudes dicere. Viuis inuidioſe: delinquis ſtudioſe, loqueris odioſe. Item, audacter territas, humiliter placas. Hęc duo genera, quorum alterum in exitus, alterum in caſus ſimilitudine uerſatur, ĩter ſe uehementer cõueniunt: & ea re, qui his bene utuntur, plerunq; ſimul ea collocãt in ĳſdem partibus orationis. Id hoc pacto facere oportet. Perditiſſima ratio eſt, amorẽ petere, pudorem fugere, diligere formã, negligere famam. hic & ea uerba, quæ caſus habent, ad caſus ſimiles, & illa, quæ non habent, ad ſimiles exitus ueniunt. ANNOminatio eſt, cum ad idem uerbum acceditur commutatione unius literæ, aut literarum: aut ad res diſſimiles ſimilia uerba accõmodãtur. Ea multis, & uarĳs rationibus cõficitur, attenuatione, aut cõplexiõe

eiuſdem

eiuſdem literę,ſic.Hic,q̃ ſe magnifice iactat,atq; oſtētat,uenijt à te ante q̃ Romā uenit.Ex contrario.hic quos homines alea uincijt,eos ferro ſtatim uincit. Productione eiuſdē literę,hoc modo.hūc auiū dulcedo ducit ad auiū.Breuitate eiuſdē literę,hoc modo.hic,tametſi uidet̄ eſſe honoris cupidus,tamē nō tantū curiā diligit,quātū Curiā.Addēdis literis,hoc pacto.hic ſibi poſſet tēperare,niſi amori mallet obtēperare. Demēdis literis,ſic.ſi lenones tāquā leones uitaſſet,uitę ſe tradidiſſet.Trāſferendis literis,ſic.Videte iudices utrū homini nauo,an uano credere malitis.itē,nolo eſſe laudator,ne uidear adulator. Cōmutādis,hoc modo.deligere oportet,quē uelis diligere.Hæ ſūt annominationes,q̃ in literarꝫ cōmutatione,breuitate,aut ꝓductione,aut trāslatione,aut aliquo huiuſmodi genere uerſant̄.Sunt aūt aliæ,quæ nō habēt tā ꝓpinquā ī uerbis ſimilitudinē,& tamē diſſimiles nō ſunt:qbus de generibus unū eſt huiuſmodi.Quid ueniā:q ſim:quare ueniā:quē inſimulem:cui proſim:quē poſtulē,breui cognoſcetis.Nā hic eſt in quibuſdā uerbis quædā ſimilitudo nō tam affectanda,q̃ illæ ſuperiores,ſed tn̄ adhibēda nōnūquā. Alterum genus huiuſmodi.Demus operā Quirites,ne oīno patres cōſcripti circūſcripti putēt.hæc annominatio magis accedit ad ſimilitudinē,q̃ illa ſuperior,ſed minus,q̃ illæ ſuperiores,ꝓpterea quod nō ſolū additæ,ſed uno tēpore demptæ quoq; literę ſunt. Tertiū genus eſt,quod uerſat̄ in caſuum commutatione,aut unius,aut plurium nominum.unius nominis,hoc modo. Alexāder Macedo ſummo labore animū ad uirtutes à pueritia cōfirmauit.Alexādri uirtutes ꝑ orbē terrę cū laude,& gloria uulgatæ ſunt.Alexādrū oēs maxime metuerunt,item plurimū dilexerūt.Alexādro ſi uita data longior eſſet,Oceanū Macedonum gloria trāſuolaſſet.Varie hic unū nomen in cōmutatione caſuum uolutatum eſt.Plura nomina caſibus cōmutatis.hoc modo facient annominationē.Tiberium Gracchū remp.adminiſtrātē indigna ꝓhibuit nex diutius in ea cōmorari.C.Graccho ſimiliter occiſio oblata eſt,quę uirū reip.amātiſſimū ſubito de ſinu ciuitatis eripuit.Saturninū fide captū,malorꝫ perfidia per ſcelus uita priuauit.Tus ò Druſe ſanguis domeſticos parietes,& uultum parētis aſperſit. Sulpitio,cui paulo ante omnia concedebant,eū breui ſpatio nō modo uiuere, ſed etiā ſepeliri ꝓhibuerunt.Hęc tria genera ꝓxima exornationū,quorꝫ unū in ſimiliter cadētibus,alterū in ſimiliter deſinētibus uerbis,tertiū ī annominationibus poſitū eſt,perraro ſumenda ſūt,cum in ueritate dicemus,propterea quod non hęc uidentur reperiri poſſe ſine elaboratione,& operę conſumptione.Eiuſmodi autem ſtudia ad delectationem,q̃ ad ueritatem uidentur accommodatiora.Quare fides,& grauitas,& ſeueritas oratoria minuitur his exornationibus frequenter collocatis,& nō modo tollitur auctoritas dicendi,ſed offenditur quoq; in eiuſmodi oratione auditor,propterea quod eſt in his lepos,& feſtiuitas,non dignitas,neq; pulchritudo.Quare,quę ſunt ampla,& pulchra,diu placere poſſunt:quę lepida,& concinna,cito ſacietate afficiunt aurium ſenſum faſtidioſiſſimum.Quo modo igitur,ſi crebro his generibus utemur,pueri li uidebimur elocutione delectari,ita ſi raro has īterſeremus exornationes,& in cauſa tota uarie diſpergemus,commode luminibus diſtinctis illuſtrabimus orationē. SVBIECTIO ē,cū īterrogamus aduerſarios, aut q̃rimus ipſi,qd ab illis,aut qd cōtra nos dici poſſit. Deīde ſubijcimus id, qđ dici oportet,aut ođ nō oportet,aut nobis adiumēto futurꝫ ſit,aut offuturū

illis è cõtrario,hoc modo.Quęro igiť,unde iſte tam pecunioſus factus ſit:am
plũ patrimoniũ relictũ eſt:at patris bona uenierũt,hereditas aliqua obuenit:
nõ poteſt dici,ſed etiã à neceſſarijs omnibus exheredatus eſt. Præmiũ aliqđ
ex lite,aut iudicio cepit: nõ modo id nõ fecit,ſed etiã inſuper ipſe grãdi ſpon-
ſione uictus eſt.Ergo ſi his rationibus locupletatus nõ eſt,ſicut oẽs uidetis,aut
iſti domi naſciť aurũ,aut unde licitũ nõ eſt,pecunias accepit.Itẽ, Sępe Iudices
animaduerti,multos aliqua ex honeſta re,quã ne inimici quidẽ criminari poſ-
ſint,ſibi pręſidiũ petere:quorꝫ nihil poteſt aduerſarius facere.nã,utrum ad pa
tris eius uirtutẽ cõfugiet? at eũ uos iurati capite dãnaſtis.an ad ſuã reuerteť an-
tiquã uitã,alicubi honeſte tractatã? nam hic quidem ante oculos ueſtros quo-
modo uixerit,ſcitis oẽs.an cognatos ſuos enumerabit,quibus uos cõueniat cõ
moueri? at hi quidẽ nulli ſunt.amicos proferet? at nemo eſt, qui ſibi nõ putet
turpe,iſtius amicum nominari.Itẽ,credo inimicũ,quẽ nocẽtẽ putabas,in iudi
cium adduxiſti? nõ,nã indẽnatũ necaſti.leges,quæ id facere ꝓhibent,ueritus
es? at ne ſcriptas quidẽ iudicaſti.cũ ipſe te ueteris amicitiæ cõmonefaceret, cõ-
motus es? at nihilo minus,ſed etiam ſtudioſius occidiſti.quid,cũ tibi pueri ad
pedes uolutarẽtur,miſericordia motus es? at eorꝫ patrẽ crudeliſſime ſepultura
quoqꝫ prohibuiſti.Multũ ineſt acrimoniæ,& grauitatis in hac exornatione,
ꝓpterea quod,cũ quęſitũ eſt,quid oporteat,ſubijcitur id nõ eſſe factũ:quare
facillime fit,ut augeať indignitas negotij.Ex eodẽ genere,ut ad noſtrã quoqꝫ
ꝑſonã referamus ſubiectionẽ,ſic. Nã quid me facere cõueniret,cũ à tãta mul-
titudine Gallorũ circũſederer? an dimicarẽ? at cum parua manu tum prodire
mus,locũ quoqꝫ inimiciſſimũ habebamus.Sederem ĩ caſtris? at neqꝫ ſubſidi-
um,quod expectarẽ,habebamus:neqꝫ erat,quo uitam produceremus.Caſtra
relinquerẽ? at obſidebamur.Vitam militũ negligerem? at ea uidebar eos acce
piſſe cõditione,ut quoad poſſem,incolumes patriæ, & parentibus conſerua-
rem.Hoſtium cõditionem repudiarem? at ſalus antiquior eſt militum, q̃ im-
pedimentorum.Huiuſmodi cõſequuntur idẽtidem ſubiectiones,ut ex omni-
bus oſtendi uideatur,nihil potius,q̃ quod factum ſit,faciundũ fuiſſe. GRA-
DATIO eſt,in qua nõ ante ad cõſequens uerbum deſcenditur, q̃ ad ſuperi-
us cõſcenſum eſt, hoc modo.Nam quę reliqua ſpes manet libertatis,ſi illis,&
quod libet,licet:& quod licet,poſſũt: & quod poſſunt,audent: & quod au-
dent, faciunt:& quod faciunt,uobis moleſtum non eſt. Item non ſenſi hoc,&
non ſuaſi,neque ſuaſi:& non ipſe ſtatim facere cœpi,neque facere cœpi:& nõ
perſeci,neque perſeci:& non probaui.Item Africano induſtria uirtutem, uir
tus gloriã,gloria ęmulos comparauit.Item imperium Gręcię fuit apud Athe
nienſes:Athenienſium potiti ſunt Spartiatæ.Spartiatas ſuperauere Theba-
ni:Thebanos Macedones uicerunt:qui ad imperium Gręcię breui tempore
adiunxerunt Aſiam bello ſubactam. Habet in ſe quendam leporem ſuperio-
ris cuiuſque crebra repetitio uerbi,quæ propria eſt huius exornationis. DE-
FINITIO eſt, quæ rei alicuius proprias amplectitur poteſtates breui-
ter, & abſolute, hoc modo. Maieſtas reipub. eſt, in qua continetur di-
gnitas, & amplitudo ciuitatis. Item, iniuriæ ſunt, quæ aut pulſatione cor-
pus, aut conuitio aures, aut aliqua turpitudine uitam cuiuſpiam uiolant.
Item,non eſt iſta diligentia,ſed auaritia,eo quod diligentia eſt accurata con-
ſeruatio ſuorũ,auaritia iniurioſa appetitio alienorũ.Item,nõ ẽ iſta fortitudo,

sed

ſed temeritas,ꝓpterea quod fortitudo eſt cõtemptio laboris,& periculi cum
rõne utilitatis,& cõpenſatiõe cõmodoꝝ:temeritas eſt,cũ incõſiderata labo-
rũ perpeſſione gladiatoria periculoꝝ ſuſceptio. Hæc igiẽ cõmoda putaẽ ex-
ornatio,quod oẽm rei cuiuſpiã uim,& poteſtatẽ ita dilucide ꝓponit,& breui
ter explicat,ut neq; pluribus uerbis oportuiſſe dici uideatur:neq; lucidius po
tuiſſe dici putetur. TRANſitio uocatur,quæ,cum oſtendit breuiter,quod di-
ctũ ſit,ꝓponit item breui,quod cõſequaẽ,hoc modo.In patriã cuiuſmodi fue
rit habetis:nũc in parẽtes qualis extiterit,cõſiderate. Item, mea in iſtum be-
neficia cognoſcitis:nũc quomodo iſte mihi gratiã retulerit, accipite. Proficit
hæc aliquãtũ exornatio ad duas res.nã & qd dixerit,cõmonet,& ad reliquũ
cõparat auditorẽ. CORrectio eſt,q̃ tollit id,quod dictũ eſt,& pro eo id, qđ
magis idoneũ uideẽ,reponit,hoc pacto.Quod ſi iſte ſuos hoſpites rogaſſet,ĩ-
mo innuiſſet modo, hoc facile perfici poſſet. Itẽ,nã poſtquã iſti uicerũt, atq;
adeo uicti ſunt,eam quomodo uictoriã appellem,quæ uictoribus plus calami
tatis,q̃ boni dederit? O' uirtutis comes ĩuidia,quæ bonos inſequeris plerũq;,
immo adeo inſectaris.cõmouetur hoc genere animus auditoris.res enim com
muni uerbo elata tãtũmodo dicta uidetur:ea poſt ipſius oratoris correctionẽ
magis idonea fit pronũtiatione.Nõ igitur ſatius eſſet,dicet aliquis,ab initio,
preſertim cũ ſcribas,ad optimũ,& electiſſimum uerbũ deuenire? Eſt cum nõ
eſt ſatius,ſi cõmutatio uerbi id erit demõſtratura,eiuſmodi rẽ eſſe,ut cũ eã cõ
muni uerbo appellaris,leuius dixiſſe uidearis,cũ ad electius uerbũ accedas, ĩ-
ſigniorem rem facias,quod ſi cõtinuo ueniſſes ad id uerbum,nec rei,nec uerbi
gratia animaduerſa eſſet. OCCVpatio eſt,cũ dicimus nos præterire,aut nõ
ſcire,aut nolle dicere id,quod tũc maxime dicimus,hoc modo. Nã de pueritia
quidem tua,quam tu omni intemperantiæ addixiſti,dicerẽ,ſi hoc tẽpus idone
um putarẽ:nunc conſulto relinquo,& illud prętereo,quod rei militaris te in-
frequentem tradidiſti.Deinde,quod iniuriarum ſatis feciſti L.Labeoni,nihil
ad rem pertinere puto.horum nihil dico,reuertor ad illud,de quo iudicium ẽ.
Item,non dico te ab ſocijs pecunias accepiſſe:non ſum in eo occupatus, quod
ciuitates,regna, domos omnium depeculatus es: furta, rapinas omnes tuas
omitto.Hæc utilis eſt exornatio,ſi aut rem,quam non pertineat alijs oſtende
re,occulte admonuiſſe prodeſt,aut ſi longum eſt, aut ignobile, aut planum,
aut non poteſt fieri,aut facile poteſt reprehendi,ut utilius ſit occulte feciſſe ſu-
ſpicionem,q̃ huiuſmodi intendiſſe orationem,quæ redarguatur.DISIVN-
ctio eſt,cum eoꝝ,de quibus dicimus,aut utrũq;,aut unũquodq; certo conclu-
ditur uerbo,ſic.Populus R.Numantiam deleuit,Carthaginem ſuſtulit,Corĩ
thum diſiecit,Fregellas euertit.Nihil numãtinis uires corporis auxiliatę ſũt:
nihil Carthaginiẽſibus ſcientia rei militaris adiumento fuit:nihil Corinthijs
erudita calliditas pręſidij tulit:nihil Fregellanis morum,& ſermonis ſocietas
opitulata eſt. Itẽ,formæ dignitas aut morbo defloreſcit,aut uetuſtate extin-
guiẽ.Hic utrũq;,& in ſuperiore exemplo unãquamq; rem certo uerbo cõclu
di uidemus. CONiunctio eſt,cũ interpoſitione uerbi,& ſuperiores oratiõis
partes cõprehenduntur,& inferiores,hoc modo.formæ dignitas aut morbo
defloreſcit,aut uetuſtate. ADIVNctio eſt,cũ uerbum,quo res comprehendi
tur, non interponimus, ſed aut primum, aut poſtremũ collocamus. Primũ
hoc pacto,defloreſcit formæ dignitas aut morbo,aut uetuſtate.Poſtremũ ſic.

aut morbo,aut uetuſtate formę dignitas defloreſcit. Ad feſtiuitatẽ diſiũctio ẽ appoſita.quare rarius utemur ea,ne ſatietatẽ pariat. Ad breuitatem cõiũctio. quare ſępius adhibenda eſt:hę tres exornationes de ſimplici genere manant. CONDVplicatio eſt,cũ rõne amplificationis,aut cõmiſerationis,eiuſdẽ unius,aut pluriũ uerborꝝ iteratio,hoc modo. Tumultus C.Gracchi tumultus domeſticos,& inteſtinos cõparat. Itẽ cõmotus nõ es,cũ tibi mater pedes amplexaret̃,nõ es cõmotus. Itẽ,nũc etiã audes in horũ cõſpectum uenire ꝓditor patriæ? ꝓditor inquã patriæ uenire audes ĩ horũ cõſpectũ? Vehemẽter auditorẽ cõmouet eiuſdẽ redintegratio uerbi,& uulnus maius efficit in cõtrario cauſę:quaſi aliquod telũ ſępius perueniat in eãdẽ partẽ corporis. INTERpretatio eſt,quæ nõ iterãs idẽ reditegrat uerbũ,ſed id cõmutat,quod poſitũ ẽ,alio uerbo,quod idem ualeat,hoc modo. Rẽpu.radicitus euertiſti:ciuitatem funditus deieciſti. Itẽ,patrẽ nefarie uerberaſti,parenti manus ſcelerate intuliſti. Neceſſe eſt eius,ꝗ audit,animũ cõmoueri:cũ grauitas prioris dicti renouat̃ ĩterpretatiõe uerborꝝ. COMMVtatio eſt,cum duæ ſentẽtiæ ĩter ſe diſcrepãtes ex trãſiectiõe ita efferunt̃,ut à priore poſterior,cõtraria priori ꝓficiſcat̃,hoc modo. Eſſe oportet,ut uiuas:nõ uiuere,ut edas. Itẽ,ea re poemata nõ facio,ꝗa cuiuſmodi uolo,nõ poſſũ:cuiuſmodi poſſũ,nolo. Itẽ,q̃ de illo dicũtur,dici non poſſũt q̃ dici poſſunt,nõ dicũt̃. Itẽ,ſi poema,loquẽs pictura ẽ:pictura,tacitũ poema debet eſſe. Itẽ,ꝗa ſtultus es,ea re taces:nõ ıñ,quia taces,ea re ſtultus es. Nõ poteſt dici,quin cõmode fiat,cũ cõtrarię ſentẽtiæ trãſlatiõe uerba quoq; cõuertãtur. Plura ſubiecimus exẽpla,ut,quoniã difficile eſt hoc genus exornationis ĩuentu:dilucidũ eſſet,ut cũ bene eſſet ĩtellectũ,facilius in dicendo inueniret̃. PERmiſſio eſt,cũ oſtẽdimus in dicendo nos aliquã rem totã tradere,& cõcedere alicuius uolũtati,ſic. Quoniã oĩbus ereptis,ſolum mihi supereſt animus,& corpus:hęc ipſa,quæ mihi de multis ſola relicta ſunt,uobis,& ueſtræ cõdono poteſtati. Vos me,quo pacto uobis uidet̃,utamini,atq; abutamini,licebit;impune in me,quidquid libet,ſtatuite:dicite,atq; obtẽperabo. Hoc genus,tametſi aliâs quoq; nõnunquã tractãdũ eſt,tamen ad miſericordiã cõmouendã uehemẽtiſſime eſt accõmodatũ. DVBItatio eſt,cũ quærere uidet̃ orator,utrũ de duobus potius,aut quid de pluribus potiſſimũ dicat,hoc modo. Obfuit eo tẽpore plurimũ reip. Coſs. ſiue ſtultitiã,ſiue malitiã dicere oportet,ſiue utrũq;. Itẽ,tu iſtud auſus es dicere homo omniũ mortaliũ? quæro quò nã te digno moribus tuis appellẽ nomine. EXPEditio eſt,cũ rationibus cõpluribus enumeratis,quibus aliqua res aut fieri,aut nõ fieri potuerit,cetерę tollũtur,una reliquitur,quã nos intẽdimus,hoc modo. Neceſſe eſt,cũ cõſtet iſtum noſtrũ fundũ fuiſſe,oſtendas te aut uacuũ poſſediſſe,aut uſu tuum feciſſe,aut emiſſe,aut hereditate tibi ueniſſe. Vacuũ,cũ ego adeſſem,poſſidere nõ potuiſti. Tuũ uſu feciſſe etiã num nõ potes. Emptio nulla profertur. Hereditate tibi me uiuo mea pecunia uenire nõ potuit. Relinquit̃ ergo,ut me ui de meo fũdo deieceris. Hæc exornatio plurimũ iuuabit cõiecturales argumentationes,ſed nõ erit tãquã in pleriſq;,ut,cũ uelimus,ea poſſimus uti nã facere id non poterimus,niſi nobis ipſa negotíj natura dabit facultatẽ. DISſolutio eſt,q̃ coniunctionibus uerborꝝ è medio ſublatis,ſeparatis ꝑtibus effertur,hoc modo. Gere morẽ parẽti:pare cognatis:obſeq̃re amicis:obtẽpera legibus. Itẽ,deſcẽde ĩ integrã defenſionẽ,noli quidquã recuſare:da ſeruos in quæſtionem.ſtude uerũ

inuenire,

inuenire. Hoc genus & acrimoniã habet, & uehementiſſimũ eſt, & ad breuitatẽ accõmodatũ. PRAEciſio eſt, cũ dictis q̃buſdã, reliquũ, quod cœptũ ẽ dici, relinquitur in audientiũ iudiciũ, ſic. Mihi tecũ pcertatio nõ ẽ, ideo q̃d populus R. me: nolo dicere, necui ſorte arrogans uidear: te autẽ ſæpe ignominia dignũ putauit. Itẽ, tu iſta nũc audes dicere, qui nuper alienę domui? nõ auſim dicere, ne, cũ te digna dixero, me indignũ quippiã dixiſſe uidear. hic atrocior tacita ſuſpicio, q̃ diſerta explanatio facta eſt. CONcluſio eſt, quæ breui argumentatione ex ĳs, q̃ ante dicta ſunt, aut facta, cõficit id, quod neceſſario cõſequatur, hoc modo. Quod ſi Danais datũ erat oraculũ, nõ poſſe capi Troiã ſine Philoctetæ ſagittis, hę autẽ nihil aliud fecerũt, niſi Alexãdrũ perculerunt: hunc extinguere, id nimirũ capi fuit Troiã. Reſtãt etiã decẽ exornationes uerborum, quas iccirco nõ uage diſperſimus, ſed a ſupioribus ſeparauimus, quod omnes in uno genere poſitæ ſũt. Nã earꝝ omniũ hoc propriũ eſt, ut ab uſitata uerborũ poteſtate recedat, atq; in aliã rationem cũ quadã uenuſtate oratio cõferat. de quibus exornationibus nominatio eſt prima, quæ nos admonet, ut cui rei nomen aut nõ ſit, aut ſatis idoneũ nõ ſit, eã noſmet idoneo uerbo nominemus aut imitationis, aut ſignificationis cauſa. Imitatiõis, hoc modo: ut maiores rudere, & uagire, & mugire, & murmurare, & ſibilare appellauerũt. Significandę rei cauſa, ſic. Poſtquã iſte ĩ remp. fecit impetũ, fragor ciuitatis ĩ primis ẽ auditus: hoc genere raro eſt utẽdũ, ne noui uerbi aſſiduitas odiũ pariat: ſed ſi cõmode q̃s eo utat, & raro nõ modo nõ offendet nouitate, ſed etiam exornabit orationẽ. PROnominatio eſt, q̃ ſicuti cognomĩe quodã extraneo demõſtrat id, q̃d ſuo noĩe appellari nõ poteſt: ut, ſiq̃s, cũ loquat de Gracchis, at nõ Africani nepotes, inquiet, iſtiuſmodi fuerũt. Itẽ ſi quis de aduerſario dicat. Videte nũc, ĩquit, iudices, queãdmodũ me Plagioſippus iſte tractarit. hoc pacto non inornate poterimus & in laudãdo, & ĩ lędẽdo, aut ĩ corpore, aut in animo, aut in extraneis rebus dicere, ſicuti cognomen, quod pro certo noĩe collocamus.

DENOminatio eſt, q̃ a ꝓpinquis, & finitimis rebus trahit orationẽ, qua poſſit ĩtelligi res, q̃ nõ ſuo uocabulo ſit appellata. Id aut ab inuẽtore cõficit, ut ſi quis de Tarpeio loquẽs, eũ Capitolinũ nominet, aut ab inuẽto, ut ſiquis pro Libero uinũ, pro Cerere frugem appellet: aut ab ĩſtrumento dominum, ut ſi quis Macedonas appellarit hoc modo. Nõ tam cito ſariſſę Grecia potitæ ſũt. aut idẽ Gallos ſignificãs dicat, nec tã facile ex Italia materis tranſalpina depulſa eſt: aut id, quod fit ab eo, q facit, ut ſiquis cũ bello uelit oſtendere aliq̃d quẽpiã feciſſe, dicat. Mars iſtud neceſſario te facere coegit: aut ſi, quod facit, ab eo, quod fit, ut cũ deſidioſam artẽ dicemus, quia deſidioſos facit, & frigus pigrũ, q̃a pigros facit. Ab eo, quod cõtinet id, quod cõtinet, hoc modo denominabitur. Armis Italia nõ poteſt uinci, nec Grecia diſciplinis. nã hic pro Græcis, & Italis q̃ cõtinent, notata ſunt. Ab eo, quod cõtinet, id, quod cõtinet, ut ſiq̃s aurũ, uel argẽtũ, aut ebur nominet, cũ diuitias uelit nominare. Harũ omniũ denominationũ magis ĩ pcipiẽdo diuiſio, q̃ ĩ quærẽdo difficilis inuẽtio eſt, ideo quod plena cõſuetudo eſt nõ modo poetarũ, & oratorũ, ſed etiam quotidiani ſermonis huiuſmodi denominationũ. CIRCVITIO eſt oratio rem ſimplicẽ aſſũptã circũſcribens elocutione, hoc pacto. Scipionis ꝓuidentia Carthaginis opes fregit. nã hic, niſi ornãdi ratio quædam eſſet habita, Scipio potuit, & Carthago ſimpliciter appellari. TRANS greſſio eſt, quæ uerborꝝ perturbat

ordinem peruerſione, aut traſiectione. Peruerſione, ſic. Hoc uobis deos im-
mortales arbitror dediſſe uirtute pro ueſtra. Trãſicctione, hoc modo. Inſta-
bilis in iſtũ plurimũ fortuna ualuit. Itẽ, omnes ĩuidioſe eripuit tibi bene uiuẽ-
di caſus facultates. Huiuſmodi trãſiectio, quæ rẽ nõ reddit obſcurã, multũ ꝓ-
derit ad cõtinuationes: de quibus ante dictũ eſt: in quibus oportet uerba ſi-
cut à poetis, in quẽdã extruere numerũ, ut perfecte, & ꝑpolitiſſime poſſint eſ-
ſe abſolutæ. SVPERlatio eſt oratio ſuperans ueritatem, alicuius augendi, mi-
nuẽdi'ue cauſa. hęc ſumitur ſeparatim, aut cũ cõparatione. Separatim, ſic, quod
ſi cõcordiã retinebimus in ciuitate: imperij magnitudinẽ ſolis ortu, atq; occa-
ſu metiemur. Cũ cõparatione, aut à ſimilitudine, aut à pręſtãtia ſuperlatio ſu-
mitur. A' ſimilitudine, ſic. corpore niueũ candorẽ, aſpectu igneũ ardorẽ aſſe-
quebatᷣ. A` pręſtãtia, hoc modo. cuius ore ſermo melle dulcior ꝓfluebat. Eo-
dẽ genere hoc eſt. tãtus erat in armis ſplẽdor, ut ſolis fulgor obſcurior uidere-
tur. INTELLEctio ẽ, cũ res tota parua de parte cognoſcitᷣ, aut de toto pars.
De parte totũ ſic intelligitur. nõ illæ te nuptiales tibiæ eius matrimonij com-
monebãtᷣ: nã hic omnis ſanctimonia nuptiarũ uno ſigno tibiarũ intelligitur.
De toto pars, ut ſiquis, ei, q ueſtitũ, aut ornatũ ſumptuoſũ oſtẽtet, dicat. Oſtẽ-
tas mihi diuitias, & locupletes copias iactas. Ab uno plura intelliguntur, hoc
modo. Pœno fuit Hiſpanus auxilio: fuit immanis ille Tranſalpinus: in Italia
quoq; nõ nemo ſenſit idẽ togatus. A' pluribus unum ſic ĩtelligitᷣ. atrox calami-
tas pectora mœrore pulſabat: itaq; anhelãs ex imis pulmonibus præ cura ſpi-
ritus ducebatᷣ. Nam in ſuperioribus plures Hiſpani, & Galli, & togati: & hic
unũ pectus, & unus pulmo intelligitᷣ: & erit illic diminutus numerus feſtiuita-
tis, hic adauctus grauitatis gratia. ABVSIO eſt, quę uerbo ſimili, & ꝓpin-
quo pro certo, & proprio abutitur, hoc modo. Vires hominis breues ſunt, aut
parua ſtatura, aut lõgũ in homine cõſiliũ, aut oratio magna, aut uti pauco ſer-
mone. Nã hic facile eſt ĩtellectu, finitima uerba rerũ diſſimiliũ, ratione abuſio-
nis eſſe traducta. TRANSlatio eſt, cũ uerbũ in quãdã rẽ transferᷣ ex alia re,
quod ꝓpter ſimilitudinẽ recte uideᷣ poſſe trãſferri. ea utimur rei ante oculos
ponẽdæ cauſa, ſic. Hic Italiã tumultus expergefecit terrore ſubito. Breuitatis
cauſa, ſic. Recẽs aductus exercitus ſubito ciuitatẽ extinxit. Obſcœnitatis uitan-
dę cauſa, ſic. Cuius mater quotidianis nuptijs delectatᷣ. Augẽdi cauſa, ſic. Nul-
lius mœror, & calamitas iſtius explere inimicitias, & nefariã ſaturare crudeli-
tatẽ potuit. Minuẽdi cauſa, ſic. Magno ſe prædicat auxilio fuiſſe, qa paululum
ĩ rebus difficillimis aſpirauit. Ornãdi cauſa, ſic. Aliquãdo reip. rationes, q̃ ma-
litia nocentũ exaruerunt, uirtute optimatũ reuireſcũt. Trãslationẽ dicunt pu-
dentẽ eſſe oportere, ut cũ ratione in cõſimilẽ rem trãſeat: ne ſine delectu teme-
re, & cupide uideatur in diſſimilẽ tranſcurriſſe. PERMVtatio eſt oratio ali-
ud uerbis aliud ſentẽtia demõſtrãs. ea diuiditur in tres partes, ſimilitudinem,
argumẽtũ, cõtrariũ. Per ſimilitudinẽ ſumitur: cũ trãslationes una, aut plures
frequẽter ponũtur a' ſimplici ratione ductæ ſic. Nã cũ canes fungantur officijs
luporũ, cuinã pręſidio pecuaria credemusᷣ: Per argumentũ tractatur, cũ a` ꝑſo-
na, aut à loco, aut à re aliqua ſimilitudo augẽdi, aut minuẽdi cauſa ducitᷣ, ut ſiqs
Druſum, Gracchũ, Numitorẽ obſoletũ dicat. Ex cõtrario ducitur, ſic, ut ſiqs
hominẽ prodigũ, & luxurioſum illudẽs, parcũ, & diligẽtẽ appellet. & in hoc
poſtremo, quod ex contrario ſumitur, & illo primo, quod a ſimilitudine du-

citur,

cit,per trâslationē argumēto poterimus uti. Per ſimilitudinem ſic. Quid ait hic rex, Atq; Agamēnon noſter,ſiue,ut crudelitas eſt,potius Atreus? Ex contrario,ſi quem impium,qui patrem uerberauerit, Aeneam uocemus: intemperantem,& adulterum,Hippolytum nominemus. Hæc ſunt ferè,quę dicenda uidebantur de uerborum exornationibus. Nunc res ipſa monet, ut deinceps ad ſententiarum exornationes tranſeamus.

DISTRIBVTIO eſt,cū in plures res,aut perſonas certas negotia quædā diſpertiuntur,hoc modo. Qui ueſtrū iudices nomen Senatus diligit,hunc oderit,neceſſe eſt. petulantiſſime enim ſemper iſte oppugnauit Senatum. qui equeſtrē locū ſplēdidiſſimum cupit eſſe in ciuitate,is oportet iſtum maximas pœnas dediſſe uelit,ne iſte ſua turpitudine ordini honeſtiſſimo maculæ, atq; dedecori ſit. qui parētes habetis,oſtendite iſtius ſupplicio,uobis homines īpios non placere. quibus liberi ſunt, ſtatuite exēplum,quantæ pœnæ in ciuitate ſint hominibus huiuſmodi comparatæ. Item,Senatus officium eſt,conſilio ciuitatem iuuare. Magiſtratus officium ē, opera,& diligentia conſequi uoluntatem ſenatus. Populi officiū eſt,res optimas,& homines idoneos maxime ſuis ſententijs eligere,& probare. Accuſatoris officium eſt,inferre crimina. Defenſoris,diluere,& propulſare. Teſtis ē dicere,quæ ſcierit,aut audierit. Quæſitoris eſt,unūquēq; horum ī officio ſuo cōtinere. Quare L. Caſſi,ſi teſtem,prȩterquā quod ſciat,aut audierit: argumentari,& cōiectura proſequi patieris,ius accuſatoris cum iure teſtimonij cōmiſcebis: teſtis improbi cupiditatem cōfirmabis: reo duplicem defenſionē parabis. Eſt hæc exornatio copioſa: cōprehendit enim breui multa,& ſuū cuiq; tribuens officiū,ſeparat,& res diuidit plures. LICENTIA eſt,cū apud eos, quos aut uereri,aut metuere debemus: tamē aliquid pro iure noſtro dicimus, quod eos minime offendat,aut quos hi diligunt,cum in aliquo errato uere reprehēdi poſſe uideātur,hoc modo. Miramini Quirites,quòd ab omnibus ueſtrȩ rationes deſerātur: quòd cauſam ueſtrā nemo ſuſcipiat,quod ſe nemo ueſtri defenſorem ꝓfiteatur,id tribuite ueſtræ culpȩ: atq; definite iſtud mirari. quid enim eſt,quare nō oēs iſtā rem fugere,ac uitare debeant? recordamini, quos habueritis defenſores: ſtudia eorum uobis ante oculos proponite, deinde omniū exitus cōſiderate. tum uobis ueniet in mentem,ut uere dicam, neglīgētia ueſtra,ſiue ignauia potius,illos oēs ante oculos ueſtros trucidatos eſſe, inimicos eorū ueſtris ſuffragijs in ampliſſimū locū perueniſſe. Itē, Nā qd fuit iudices,quare in ſentētijs ferendis dubitaueritis? aut iſtū hominē nefariū ampliaueritis? nō apertiſſimæ res erāt crimini datæ? nō omnes hȩ teſtibus comprobatȩ? nō cōtra tenuiter,& nugatorie reſpōſum? hic uos ueriti eſtis,ſi prīo cœtu cōdēnaſſetis,ne crudeles exiſtimaremini: dum eā uitaſtis uituperationē, quę lōge à uobis erat abſutura,eam inueniſtis,ut timidi,atq; ignaui putaremini. maximas,& priuatas,& publicas calamitates accepiſtis: cū etiam maiores impēdere uideātur,ſedetis,& oſcitamini. luce noctem, nocte lucē expectatis: aliquid quotidie acerbi,atq; incōmodi nuntiatur: & eum, cuius opera uobis hęc accidunt,remoramini diutius,& alitis,ac reip. perniciem retinetis,quoad poteſtis,in ciuitate. eiuſmodi licentia ſi nimium uidebitur acrimonię habere, multis mitigationibus lenietur. nā cōtinuo aliquid huiuſmodi licebit inferre. Hic ego uirtutē ueſtrā quæro,ſapientiā deſidero,ueterē cōſuetudinem requiro,

ut,quod erat cōmotum licētia,id laude mitigetur:ut altera res ab iracūdia, &
moleſtia remoueat:altera res ab errato deterreat.Hæc res ſicut in amicitia,ita
in dicendo,ſi loco fit,maxime facit,ut & illi,q̧ audiēt,à culpa abſint:& nos: q̧
dicimus,amici eorꝝ,& ueritatis eſſe uideamur. Eſt autē quoddā genus licen-
tiæ ī dicendo,quod aſtutiore ratiōe cōparat̃,cū aut ita obiurgamus eos, q̧ au-
diūt,quomodo ipſi ſe cupiūt obiurgari,aut id,quod ſcimus facile oēs auditu-
ros,dicimus nos timere,quomodo accipiāt,ſed tñ ueritate cōmoueri,ut nihilo
ſecius dicamus.horū amborꝝ generū exēpla ſubijciemus.Prioris, huiuſmodi.
Nimium Quirites animis eſtis ſimplicibus,& māſuetis : nimiū creditis uni-
cuiqꝫ:exiſtimatis unūquēqꝫ eniti,ut perficiat,quæ uobis pollicitus ſit : erratis
& fruſtra falſa ſpe iā diu detinemini.ſtultitia ueſtra eſt,q̧a quod erat in ueſtra
poteſtate,ab alijs petere,q̄ ipſi ſumere maluiſtis.Poſterioris licentiæ hoc erit
exēplū.Mihi cum iſto iudices fuit amicitia,ſed iſta tñ amicitia,tametſi uereor,
quomodo accepturi ſitis,uos me priuaſtis:quid ita? quia,ut uobis eſſem pro-
batus,eū,qui uos oppugnabat,inimicū,q̄ amicū habere malui. Ergo hæc ex-
ornatio,cui licētiæ nomen eſt,ſicuti demōſtrauimus,duplici ratione tractabit̃
acrimonia,quæ,ſi nimium fuerit aſpera,mitigabit̃ laude:& aſſimulatione,de
qua ſuperius diximus,q̄ nō īdiget mitigationis,ꝓpterea quod imitatur licen-
tiā,& ſua ſponte ad animū auditoris ſe accōmodat. DIMI nutio eſt,cū aliq̄d
eſſe in nobis,aut in ijs,quos defendimus,aut natura,aut fortuna,aut induſtria
dicemus egregiū,quod,nequa ſignificet̃ arrogās oſtētatio,diminuit̃, & atte-
nuatur oratiōe,hoc modo.Nā hoc pro meo iure iudices dico,me labore, & ī-
duſtria curaſſe,ut diſciplinā militarē nō ī poſtremis tenerē. Hic ſiq̄s dixiſſet,
ut optime tenerē,tametſi uere dixiſſet,tñ arrogās uiſus eſſet.nūc & ad inuidiā
uitandā,& ad laudē cōparandā ſatis dictū eſt.Item,utrum igitur auaritię cau-
ſa,aut egeſtatis acceſſit ad maleficium? auaritiæ? at largiſſimus fuit in amicos,
quod ſignū liberalitatis eſt,q̄ cōtraria auaritiæ eſt.Egeſtatis? at huic quidem
pater,nolo nimiū dicere,nō tenuiſſimū patrimoniū reliquit.hic quoqꝫ uitatū
eſt,ne magnū,aut maximū diceretur.Hoc igitur ī noſtris,aut eorꝝ quos defen-
demus,egregijs cōmodis ꝓferēdis obſeruabimus.nā eiuſmodi res & inuidiā
cōtrahunt ī uita,& odium ī oratione, ſi īcōſiderate tractes. Quare,quēadmo
dū in uiuendi ratione fugitur inuidia,ſic in dicendo conſilio uitatur odium.
DESCRI ptio nominatur,quæ rerum cōſequentium cōtinet perſpicuam,&
dilucidā cū grauitate expoſitionem , hoc modo. Quod ſi iſtū iudices ueſtris
ſentētijs liberaueritis,ſtatim,ſicut ē cauea leo miſſus,aut aliqua teterrima bel-
lua ſoluta ex cathenis uolitabit,& uagabitur in foro acuens dentes multos in
cuiuſqꝫ fortunas,in oēs amicos , atqꝫ inimicos,notos, atqꝫ ignotos incurſans,
aliorꝝ famam depeculās,aliorū caput oppugnās,aliorꝝ domum,ac omnem fa-
miliā perfringens,remp.funditus labefactans.Quare iudices eijcite eum de ci
uitate,liberate omnes formidine,uobiſqꝫ ipſis conſulite.nā ſi iſtum impunitū
dimiſeritis,in uoſmetipſos,mihi credite,feram,& truculentā beſtiam iudices
immiſeritis.Itē,Nā ſi de hoc iudices grauem ſententiam tuleritis,uno iudicio
ſimul multos iugulaueritis.grandis natu parens,cuius ſpes ſenectutis omnis ī
huius adoleſcentia poſita eſt,quare uelit in uita manere,nō habebit. filij par-
ui priuati patris auxilio ludibrio,& deſpectui paternis inimicis erunt oppoſi
ti.tota domus huius indigna cōcidet calamitate:at inimici ſtatim ſanguinolē

lenta

lenta palma,crudeliſſima uictoria potiti inſultabunt in horum miſerias,& ſu perbia re ſimul,& uerbis inuehentur. Itē, Nā neminem ueſtrum fugit Quirites,capta urbe quæ miſeriæ conſequi ſoleant: arma qui contra tulerint, ſtatim crudeliſſime trucidantur: ceteri,q̄ poſſunt p̄ ætatē,& uires laborē ferre, rapiūtur in ſeruitutē,q̄ nō poſſunt,uita priuantur: uno deniq;,atq; eodē tēpore domus hoſtili flagrat incēdio,& quos natura,aut uolūtas neceſſitudine, aut beneuolētia cōiunxerit,diſtrahūtur: liberi partim è gremijs parentū diripiuntur,partim in ſinu iugulanē,partim ante pedes cōſtuprantur. nemo iudices ē, qui poſſit ſatis rē cōſequi uerbis,nec referre oratione magnitudinem calamitatis, hoc genere exornationis uel indignatio,uel miſericordia poteſt cōmoueri,cū res cōſequētes cōprehenſę uniuerſæ perſpicua breuiter exprimuntur oratione. DIVISIO eſt,quæ rē ſemouēs à re,utrāq; abſoluit ratione ſubiecta,hoc modo. Cur ego nūc tibi quidq̄ obijciam? ſi probus es,nō meruiſti: ſin improbus,nō cōmoueris. Itē, Quid nūc ego de meis proprijs meritis prædicem? ſi meminiſtis,obtundā: ſin obliti eſtis,cū re nihil egerim,quid eſt, quod uerbis proficere poſſim? Itē duæ res ſunt,quæ poſſunt homines ad turpe compendiū cōmouere,inopia,atq; auaritia. te auarū in fraterna diuiſione cognouimus,inopē,atq; egentē nūc uidemus. q̄ potes igitur oſtēdere cauſam maleficij nō fuiſſe? Inter hāc diuiſionem,& illā,quæ de partibus orationis tertia eſt,de qua in libro primo diximus ſecūdū narrationē,hoc intereſt. illa diuidit p̄ enumerationē,aut p̄ expoſitionē,quibus de rebus in tota oratione diſputatio futura ſit: hęc ſe ſtatim explicat,& breui duabus,aut pluribus partibus ſubijciens rationes,exornat orationē. FREQVENtatio eſt,cū res in tota cauſa diſperſę cogunē unū in locū,quo grauior,aut acrior,aut criminoſior oratio ſit, hoc pacto. A` quo tādē abeſt iſte uitio? q̄d eſt iudices,cur uelitis eū liberare? ſuę pudicitię p̄ditor eſt,inſidiator alienę,cupidus,intēperans,petulans,ſuperbus, impius,in parētes,ingratus in amicos,infeſtus in cognatos,in ſuperiores contumax,in ęquos & pares faſtidioſus,in inferiores crudelis,deniq; in oēs intolerabilis. Eiuſdē generis eſt illa frequētatio,quæ plurimū coniecturalibus cauſis opitulaē,cū ſuſpiciones,quæ ſeparatim dictæ minutę,& infirmę erant,unū in locū coactę rē uidenē perſpicuam facere,nō ſuſpicioſam, hoc pacto. Nolite igitur iudices,nolite ea,quę dixi ſeparatim ſpectare: ſed omnia colligite,& cōferte in unū. Si & cōmodū ad iſtū ex morte illius ueniebat,& uita ē turpiſſima hominis,animus auariſſimus,fortuna familiaris rei attenuatiſſima. & res iſta bono nemini pręter iſtum fuit: neq; alius quiſquā ęque cōmode,neq; iſte alijs cōmodioribus rationibus facere potuit: neq; pręteritū quidquam eſt ab iſto, quod opus fuerit ad maleficiū: neq; factū,quod opus nō fuerit: & cum locus idoneus maxime quęſitus,tum occaſio aggrediēdi cōmoda,tēpus adeūdi opportuniſſimū,ſpaciū conficiendi lōgiſſimum ſumptū eſt non ſine maxima occultādi,& perficiēdi maleficij ſpe. & pręterea ante,q̄ occiſus homo is eſt,iſte uiſus eſt in eo loco,in quo eſt occiſio facta,ſolus. paulo poſt in ipſo loco maleficij,uox illius,qui occidebatur,audita eſt: deinde poſt occiſionem,iſtum multa nocte domū redijſſe conſtat: poſtera die titubāter,& inconſtanter de occiſione illius locutū. hęc partim teſtimonijs,partim quæſtionibus, & argumentis omnia cōprobātur,& rumore populi,quē ex argumentis natum neceſſe eſt eſſe uerū. Veſtrū iudices eſt his unum in locū collatis,certam ſumere ſcientiam,

non ſuſpicionē maleficij.nā unum aliquid,aut alterum poteſt in iſtum caſu ce-
cidiſſe ſuſpicioſe:ut omnia inter ſe à primo ad poſtremū cōueniāt maleficia,ne
ceſſe eſt caſu nō poſſe fieri. Vehemens eſt hæc exornatio,& in cōiecturali con
ſtitutione cauſæ fermè ſemper neceſſaria,& in ceteris generibus cauſarū,& in
omni oratione adhibēda nōnūquā. EXPOlitio eſt,cū in eodem loco mane-
mus,& aliud,atq; aliud dicere uidemur.ea dupliciter fit,ſi aut eandē planè dici
mus rem,aut de eadē re.Eandem rem dicimus non eodē modo:nā id quidem
obtūdere auditorem eſt,nō rem expolire:ſed cōmutare.cōmutabimus tripli-
citer,uerbis,pronuntiādo,tractādo. Verbis cōmutabimus,cū re ſemel dicta,
iterum,aut ſæpius alijs uerbis,quæ idem ualeāt,eadem res proferetur,hoc mo
do.Nullū tantū eſt periculum,quod ſapiens pro ſalute patriæ uitandum arbi
tretur.cū augetur incolumitas perpetua ciuitatis,qui bonis erit ratiōibus pręe-
ditus,profecto nullū uitæ diſcrimen ſibi pro fortunis reip.fugiendū putabit:
& erit in ea ſentētia ſemper,ut pro patria ſtudioſe, quāuis in magnam deſcen-
dat uitæ dimicationem.Pronūtiando cōmutabimus,ſi tum in ſermone,tum ī
acrimonia,tum in alio,atq; alio genere uocis,atq; geſtus,eadem uerbis cōmu-
tādo,pronūtiatione quoq; uehementius īmutabimus:hoc neq; cōmodiſſime
ſcribi poteſt,neq; parum eſt apertū.quare nō eget exempli. Tertiū genus eſt
commutationis,quod tractādo conficitur,ſi ſententiam traijciemus aut ad ſer
mocinationē,aut ad exſuſcitationem.Sermocinatio eſt,de qua planius paulo
poſt ſuo loco dicemus.nūc breuiter ad hanc rem,quod ſatis ſit,attingemus:in
qua conſtituetur alicuius perſonæ oratio accōmodata ad dignitatem,hoc mo
do,ut,quo facilius res cognoſci poſſit,ne ab eadem ſententia recedamus. Sapi
ens,qui omnia reip.cauſa ſuſcipienda pericula putabit,ſæpe ipſe ſecum loqui-
tur. Non mihi ſoli,ſed etiam,atq; adeo multo potius natus ſum patriæ: uita,
quæ fato debetur,ſaluti patriæ potiſſimū ſoluatur:aluit hæc me,tute,atq; ho-
neſte produxit uſq; ad hanc ętatem:munijt meas rationes bonis legibus, opti
mis moribus,honeſtiſſimis diſciplinis:ꝗd eſt,quod à me ſatis ei perſolui poſ-
ſit,unde hæc accepta ſunt? quia hæc loquitur ſecum ſapiens,ſępe ego in pericu
lis reip.nullum ipſe periculum fugi.Item mutatur res tractando,ſi traducitur
ad exſuſcitationem,cum & nos cōmoti dicere uideamur, & auditoris animū
cōmouemus,ſic.Quis eſt tam tenui cogitatione præditus,cuius animus tantis
anguſtijs inuidię continetur,qui non hunc hominem ſtudioſiſſime laudet, &
ſapientiſſimum iudicet? qui pro ſalute patrię,pro incolumitate ciuitatis,pro
reip.fortunis quāuis magnum,atq; atrox periculum ſtudioſe ſuſcipiat, & libē
ter ſubeat.equidē hunc hominem magis cupio ſatis laudare,ꝗ poſſim,idemq;
hoc certo ſcio uobis omnibus uſu uenire.Eadem res igitur his tribus in dicen-
do cōmutabitur rebus,uerbis,pronuntiando,tractando,ſed tractando dupli
citer,ſermocinatione,& exſuſcitatione.Sed de eadem re cum dicemus, pluri-
bus utemur cōmutationibus.nā cum rē ſimpliciter pronuntiauerimus,ratio-
nem poterimus ſubijcere:deinde duplicem,uel ſine rationibus,uel cum ratio-
nibus pronuntiare ſentētiam:deinde afferre contrarium:de quibus omnibus
diximus in uerborum exornationibus.deinde ſimile & exemplū, de quo ſuo
loco plura dicemus:deinde concluſionē,de qua in ſecundo libro,quæ opus fue
runt,diximus,demōſtrantes argumentationem quemadmodum concludere
oporteat.in hoc libro docuimus,cuiuſmodi eſſet exornatio uerbi, cui conclu-

ſioni

ſioni nomen eſt. Ergo huiuſmodi uehementer ornata poterit eſſe expolitio, q̄ cõſtabit ex frequẽtibus uerborꝫ exornationibus, & ſententiarum. Hoc modo igitur ſeptẽ partibus tractabitur: ſed ab eiuſdem ſententię nõ recedamus exẽplo, ut ſcire poſſis, q̄ facile pręceptione rhetorica res ſimplex multiplici ratione tractetur. Sapiens nullũ pro rep. periculum uitabit, ideo quod ſæpe fit, ut cum pro rep. perire noluerit, neceſſario cum rep. pereat. & quoniã ſunt omnia cõmoda à patria accepta, nullũ icõmodũ pro patria graue putandũ eſt. ergo qui fugiunt id periculũ, quod pro rep. ſubeundũ eſt, ſtulte faciunt. nã neq; effugere incõmoda poſſunt, & ingrati in ciuitatem reperiuntur: at qui patriæ pericula ſuo periculo expetunt, hi ſapientes putandi ſunt, cum & eum, quẽ debent, honorem reipu. reddunt, & pro multis perire malunt, q̄ cum multis. & enim uehemẽter eſt iniquum uitã, quã à natura acceptã propter patriam cõſeruaueris, naturę, cum cogat, reddere: patrię cũ roget, nõ dare: & cum poſſis cũ ſumma uirtute, & honore pro patria interire, malle per dedecus, & ignauiam uiuere: & cũ pro amicis, & parẽtibus, & ceteris neceſſarijs adire periculũ uelis, pro repub. in qua & hoc, & illud ſanctiſſimum nomen patrię continetur, nolle in diſcrimen uenire. Itaq; uti contemnendus eſt, qui in nauigãdo ſe, q̄ nauim, mauult incolumen, ita uituperandus, qui in reipub. diſcrimine ſuę plus, q̄ cõmuni ſaluti conſulit. naue enim fracta, multi incolumes fuerũt: ex naufragio patriæ ſaluus nemo poteſt enatare. quod mihi bene uidetur Decius intellexiſſe, qui ſe deuouiſſe dicitur, & pro legionibus in hoſtes immiſiſſe medios: amiſit uitam, at non perdidit. Re enim uiliſſima, & parua maximam redemit, uitã dedit, accepit patriam, amiſit animam: potitus eſt gloria, quę cũ ſumma laude prodita uetuſtate quotidie magis eniteſcit. quod ſi pro repub. debere accedere ad periculum & ratione demonſtratum eſt, & exemplo comprobatũ, ij ſapientes ſunt exiſtimandi, qui nullum pro ſalute patrię periculum uitant. In his igitur generibus expolitio uerſatur, de qua producti ſumus, ut plura diceremus, quod non modo, cum cauſam dicimus, adiuuat, & exornat orationem, ſed multo maxime per eam exercemur ad elocutionis facultatem. quare conueniet extra cauſam in exercendo rationes adhibere expolitionis, in dicendo, uti cum exornabimus argumentationem: de qua diximus in libro ſecundo. COMMORATIO eſt, cum in loco firmiſſimo, quo tota cauſa continetur, manetᷣ diutius, & eodem ſępius reditur. hac uti maxime conuenit, & id eſt oratoris boni maxime proprium. non enim datur auditori poteſtas animum de re firmiſſima dimouendi. huic exemplum ſatis idoneum ſubijci non potuit, propterea quod hic locus non eſt à tota cauſa ſeparatus, ſicut mẽbrum aliquod, ſed tanquam ſanguis perfuſus eſt per totum corpus orationis. CONTENTIO eſt, per quã cõtraria referũtur. Ea eſt in uerborum exornationibus, ut ante docuimus, eiuſmodi. Inimicis te placabilem, amicis inexorabilem prębes. In ſententiarum, huiuſmodi. uos huius incommodis lugetis, iſte reip. calamitate lætatur. Vos ueſtris fortunis diffiditis, iſte ſolus ſuis eo magis confidit. Inter hęc duo contentionum genera hoc intereſt: illud ex uerbis celeriter relatis conſtat: hic ſententię contrariæ ex comparatione referantur, oportet. SIMIlitudo eſt oratio traducẽs ad rẽ quãpiã aliq̄d ex re diſpari ſimile. Ea ſumitur aut ornandi cauſa, aut probandi, aut apertius dicendi, aut ante oculos ponẽdi. Quo modo igitur quatuor de cauſis ſumitur, ita quatuor

modis dicitur:per cõtrariũ,per negationẽ,per collationem,per breuitatẽ. ad unãquãq; ſumendæ cauſam ſimilitudinis accommodabimus ſingulos modos pronuntiãdi. Ornandi cauſa ſumitur per cõtrarium,ſic. Non enim, queãdmodũ in palæſtra,qui tedas candẽtes accipit,celerior eſt in curſu continuo,q̃ ille, qui tradit:ita melior imperator nouus,qui accipit exercitũ,q̃ ille,qui decedit, propterea quòd defatigatus curſor integro facem:hic peritus imperator imperito exercitũ tradit. Hoc ſine ſimili ſatis planè & perſpicue,& probabiliter dici potuit,hoc modo. Dicitur minus bonos imperatores à melioribus exercitum accipere ſolere:ſed ornandi cauſa ſimile ſumptum eſt, ut orationi dignitas quædã cõparetur. dictum eſt autem per contrarium. nam tunc ſimilitudo ſumitur per contrarium,cum ei rei,quam nos probamus,aliquam rem negamus eſſe ſimilem,ut paulo ante,cũ de curſoribus differebamus. Per negationẽ dicetur probandi cauſa,hoc modo. neq; equus indomitus,quãuis natura bene cõpoſitus ſit,idoneus poteſt eſſe ad eas utilitates, & aptus,quæ deſiderantur ab equo:neq; homo indoctus,quãuis ſit ingenioſus,ad uirtutem poteſt peruenire. hoc probabilius factũ eſt,quod magis eſt uerisimile. non poſſe uirtutem ſine doctrina cõparari,quoniã nec equus quidem indomitus idoneus poſſit eſſe. ergo ſumptum eſt probandi cauſa, dictum eſt autem pernegationem. id enim perſpicuum eſt de primo ſimilitudinis uerbo. Apertius dicendi cauſa ſimilitudo dicitur per breuitatem,hoc modo. in amicitia gerenda,ſicut in certamine currẽdi nõ ita conuenit exerceri,ut,quoad neceſſe ſit,ꝑuenire poſſis,ſed, ut productus ſtudio, & uiribus ultra facile procurras. Nam hoc ſimile eſt,ut apertius intelligatur,mala ratione facere,qui reprehendant eos,qui uerbi cauſa poſt mortẽ amici liberos eius cuſtodiãt,propterea quòd in curſore tantũ uelocitatis eſſe oporteat,ut efferatur uſq; ad finẽ. in amico tantũ beneuolẽtiæ ſtudiũ,ut ultra,quã amicus ſentire poſſit,procurrat amicitiæ ſtudio. dictũ autem ſimile eſt per breuitatẽ. nõ enim ita ut in ceteris rebus res ab re ſeparata eſt,ſed utræq; res cõiunctæ,& cõfuſe pronũtiatę. Ante oculos ponẽdi negotij cauſa, ſumetur ſimilitudo ꝑ collationẽ,ſic. Vti citharœdus,cum prodierit optime ueſtitus,palla inaurata indutus,cũ chlamyde purpurea coloribus uarijs intexta, & cũ corona aurea magnis fulgẽtibus gẽmis illuminata,citharam tenens exornatiſſimam auro,& ebore diſtinctam:ipſe præterea forma,& ſpecie ſit, & ſtatura appoſita ad dignitatem:ſi,cum magnam populo cõmouerit his rebus expectationẽ,repente ſilentio facto,uocẽ emittat acerbiſſimã cum turpiſſimo corporis motu:quo melius ornatus,& magis fuerit expectatus,eo magis deriſus,& cõtẽptus eijcitur. ita ſiquis in excelſo loco,& in magnis,ac locupletibus copijs collocatus fortunæ muneribus,& naturæ cõmodis omnibus abundabit,ſi uirtutis,& artium,quæ uirtutis magiſtræ ſunt,egebit,quo magis ceteris rebus erit copioſus,& illuſtris,& expectatus:eo uchemẽtius deriſus,& cõtẽptus ex omni cõuentu bonorũ eijcietur. Hoc ſimile exornatione utriuſq; rei, & alterius inſcitia artificij,alterius ſtultitia ſimili ratione collata ſub aſpectu omniũ rẽ ſubiecit. Dictũ autẽ eſt per collationẽ,propterea quod propoſita ſimilitudine,paria ſunt relata omnia. In ſimilibus obſeruare oportet diligẽter, ut,cum rem afferamus ſimilem,cuius rei cauſa ſimilitudinem attulerimus, uerba quoq; ad ſimilitudinẽ habeamus accõmodata:id ẽ huiuſmodi. Ita,ut hirũdines ęſtiuo tẽpore preſtò ſũt,frigore pulſę recedũt:ex eadẽ ſimilitudine nũc

per

per tranſlationẽ uerba ſumimus:ita falſi amici ſereno uitę tẽpore prę̀ſtò ſunt,
ſimul atq; hyemem fortunæ uiderint,deuolant oẽs.Sed inuentio ſimiliũ faci-
lis erit,ſiquis ſibi oẽs res animatas,& inanimatas:mutas, & loquentes: feras,
& mã ſuetas:terreſtres,& cœleſtes,& maritimas:artificio, caſu, natura cõpa-
ratas:uſitatas,atq; inuſitatas frequenter ante oculos poterit ponere, & ex his
aliquam uenari ſimilitudinem,quæ aut ornare,aut docere, aut apertiorẽ rem
facere,aut ponere ante oculos poſſit.Nõ enim res tota toti rei neceſſe eſt ſimi-
lis ſit,ſed ad ipſum,ad quod conſeretur ſimilitudinẽ habeat,oportet. EXEM
plũ eſt alicuius facti,aut dicti præteriti cũ certi auctoris nomine propoſitio.
Id ſumitur ijſdem de cauſis,qbus ſimilitudo. Rem ornatiorẽ facit, cũ nullius
rei,niſi dignitatis cauſa ſumit̃,Apertiorẽ,cũ id,quod ſit obſcurius,magis dilu
cidũ reddit.Probabiliorẽ,cũ magis ueriſimilẽ facit. Ante oculos ponit,cũ ex-
primit oĩa perſpicue,ut res dicta propè manu tentari poſſit. Vniuſcuiuſq; ge
neris ſingula ſubieciſſemus exẽpla,niſi exẽplũ,quod genus eſſet in expolitiõe
demõſtraſſemus,& cauſas ſumendi in ſimilitudine aperuiſſemus.quare nolui
mus,neq; pauca,quo minus intelligeret̃:neq; re intellecta, plura conſcribere.
IMAGo eſt formę cũ forma cũ quadã ſimilitudine collatio. hæc ſumitur, aut
laudis,aut uituperationis cauſa.Laudis cauſa,ſic.Ibãt in prę̀lium corpore tau
ri ualidiſſimi,impetu leonis acerrimi ſimiles. Vituperationis,ut in odium,aut
in inuidiã,aut in cõtẽptionem adducat. Vt in odiũ,hoc modo.Iſte quotidie p
forũ mediũ tanquam iubatus draco ſerpit,aſpectu rabido circũſpectans huc,
& illuc,ſiquem reperiat,cui aliquid mali faucibus afflare, quem ore attĩgere,
dentibus inſecare,lingua aſpergere poſſit. Vt in inuidiã adducat, hoc modo.
Iſte,qui diuitias ſuas iactat,ſicut Gallus è Phrygia, aut ariolus quiſpiam de-
preſſus,& oneratus auro clamat,& deierat. Vt in contẽptionem adducat, ſic.
Iſte,qui tanquã coclea abſcondẽs,retentat ſeſe tacitus,quo ſit tutus,comeditur
cũ domo ſua,& auſertur. EFFICTIO eſt,cũ exprimitur,& effingitur uer
bis corporis cuiuſpiã forma,quod ſatis ſit ad intelligendũ,hoc modo.Hũc di-
co iudices rubrum,breuem,incuruum,canum ſubcriſpum,cę̀ſium,cui ſanè ma
gna eſt in mento cicatrix,ſiquo modo poteſt uobis in memoriã redire. habet
hęc exornatio cum utilitatem,ſiquem uelis oſtendere,tum uenuſtatem,ſi bre-
uiter,& dilucide facta eſt. NOTATIO eſt,cum alicuius natura certis deſcri
bitur ſignis,quæ ſicuti notæ quædam naturæ ſunt attributa. Vt ſi uelis nõ di-
uitem,ſed oſtentatorem pecunioſum deſcribere.Iſte,inquies,iudices, qui ſe di
ci diuitem putat eſſe prę̀clarum,primum nũc uidete,quo uultu uos intueatur:
non'ne uobis uidetur dicere,darem,ſi mihi moleſti non eſſetis:cum uero ſini-
ſtra mentum ſubleuat,exiſtimat ſe gemmæ nitore,& auri ſplendore aſpectus
omnium perſtringere:cum puerum reſpicit hũc unũ,quẽ ego noui,uos nõ ar-
bitror nouiſſe,alio nomine appellat,deinde alio,atq; alio,heus tu inquit, ue-
ni Sannio,nequid iſti barbari perturbent,ut ignoti,qui audiunt unum putẽt
eligi de multis:ei dicit in aurem,aut ut domi lectuli ſternantur,aut ab auuncu
lo rogetur Aethiops,qui ad balneas ueniat, aut aſturconi locus ante oſtium
ſuum detur:aut aliquid fragile ſalſę choragium glorię comparetur. deĩde ex-
clamat,ut omnes audiant,uideto,ut diligenter enumeretur,ſi poteſt ante no-
ctẽ.puer,qui iam bene hominis naturã nouit,tu illò plures mittas oportet in-
quit,ſi hodie uis trãſnumerari.age inquit,duc tecum Libanum, & Soſiã ſanè.

Deinde caſu ueniunt hoſpites homini,qui iſtum ſplẽdide, dum peregrinaretᷣ
receperunt:ex ea re homo hercle ſanè cõturbatur,ſed tamen a uitio naturæ nõ
recedit.bene inquit, facitis,cũ uenitis,ſed rectius feciſſetis,ſi ad me domum re-
cta abiȷſſetis.id feciſſemus,inquiunt illi,ſi domũ nouiſſemus.at iſtud quidẽ fa
cile fuit undelibet inuenire.uerũ ite mecũ,ſequuntur illi.ſermo ĩterea huius cõ
ſumitur omnis in oſtẽtatione.Quærit in agris cuiuſmodi frumẽta ſint: negat
ſe,quia uillæ incẽſæ ſint,accedere poſſe,nec ædificare etiã nũc audere, tam etſi
in Tuſculano quidem cœpi inſanire,& in ȷſdẽ fundamẽtis ędificare. Dũ hæc
loqtur,uenit in ędes quaſdã,in quibus ſodalitiũ erat eodem die futurum, quó
iſte pro notitia domini ędium ĩgreditur cũ hoſpitibus.hic inquit,habito:per-
ſpicit argentũ,quod erat expoſitũ:uiſit tricliniũ ſtratũ.probat.accedit ſeruu-
lus:dicit homini clare dominũ iam uenturum,ſi uelit exire.itáne? inquit. Ea-
mus hoſpites,frater uenit ex Salerno:ego illi obuiã pergam? uos huc decima
uenitote,hoſpites diſcedũt.iſte ſe raptim domũ ſuã cõȷcit.illi decima,quo iuſ-
ſerat,ueniũt.quærunt hũc:reperiunt,domus cuia ſit:in diuerſorium deriſi con
ferũt ſeſe:uident hominem poſtera die:narrant,expoſtulant:accuſant,ait iſte
eos ſimilitudine loci deceptos,angiporto toto deerraſſe,cõtra ualetudinẽ ſuã
ſe ad multã noctẽ expectaſſe.Sannioni puero negotium dederas,ut uaſa,ueſti
mẽta,pueros corrogaret.ſeruulus nõ inurbanus ſatis ſtrenue,& cõcinne com
parat:iſte hoſpites domũ deducit:ait ſe ędes maximas cuidã amico ad nuptias
accõmodaſſe.nuntiat interea puer argentũ repeti(pertimuerat enim, qui cõ-
modarat)apagete,inquit,ædes cõmodaui, familiã dedi,argentũ quoq; uult?
tametſi hoſpites habeo,tamen utatur licet,nos Samȷs delectabimur. Quid
ego,quæ deinde efficiat,narrẽ? eiuſmodi eſt hominis natura, ut quæ ſingulis
diebus efficiat gloria,atq; oſtẽtatione,ea uix annuo ſermone enarrare poſſim.
Huiuſmodi notationes,quæ deſcribunt,quid cõſentaneum ſit uniuſcuiuſq; na
turæ,uehementer habent magnam delectationem . totam enim naturam cu-
iuſpiam ponũt ante oculos,aut glorioſi,ut nos exempli cauſa cœperamus,aut
inuidi,aut timidi,aut auari,ambitioſi,amatoris,luxurioſi,furis, quadruplato-
ris.deniq; cuiuſuis ſtudium protrahi poteſt in medium tali notatione. SER-
MOCI natio eſt,cũ alicui perſonæ ſermo attribuitur,& is exponitᷣ cũ ratione
dignitatis,hoc pacto.Cũ militibus urbs redundaret,& omnes timore oppreſ
ſi domi cõtinerẽtur,uenit iſte cũ ſago,gladio ſuccinctus,tenẽs iaculũ: quinque
adoleſcẽtes hominem ſimili ornatu ſubſequuntur.irrumpit in ędes ſubito: de-
inde magna uoce,ubi eſt iſte beatus,inquit,ædiũ dominus . quin mihi preſtò
fit? quid tacetis? hic alȷ omnes ſtupidi timore obmutuerunt:uxor illius infeli
ciſſimi cũ maximo fletu ad iſtius pedes abiecit ſeſe:parce,inquit,& per ea,quę
tibi dulciſſima ſunt in uita miſerere noſtri.noli extinguere extinctos. fer man
ſuete fortunã.nos quoq; fuimus beati.noſce te eſſe hominẽ.at ille,qn illũ mihi
datis? at uos auribus meis opplorare deſinitis? nõ abibit . illi nũtiatur interea
ueniſſe iſtũ,& clamore maximo mortẽ minari: quod ſimul ut audiuit , heus,
inqt,Gorgia pediſſequa puerorũ,abſcõde pueros.defende:fac,ut incolumes
ad adoleſcẽtiã perducas. Vix hæc dixerat,cũ ecce iſte præſto,ſedes,inquit,au-
dax? nõ uox mea tibi uitam ademit? exple meas inimicitias,& iracundiã ſatu
ra tuo ſanguĩe.ille cũ magno ſpiritu,metuebã,inqt,ne planè uictus eſſem:nũc
uideo in iudicio mecũ cõtendere non uis,ubi ſuperari turpiſſimum eſt,ſupare

pulcherrimũ

pulcherrimū.interficere me uis.occidar equidē,ſed uictus nō peribo at ille, in
extremo uitę tēpore etiā ſentētioſe loqueris,neq; ei,quem uides dominari,uis
ſupplicare.tum mulier,īmo qdem iſte rogat,& ſupplicat:ſed tu quæſo cōmo-
uere.& tu p deos inquit,hunc amplexare dominus eſt.uicit hic te.uince tu nūc
animū.cur nō deſinis inquit,uxor loqui,quę me digna nō ſunt.tace,& quæ cu
rāda ſunt,cura.tu ceſſas mihi uitā,tibi omnē bene uiuēdi ſpē mea morte eripe-
re?iſte mulierē repulit ab ſe lamentantē.illi neſcio quid incipiēti dicere,quod
dignū uidelicet illius uirtute eſſet,gladiū in latere defixit.Puto ī hoc exemplo
datos eſſe unicuiq; ſermones ad dignitatē accōmodatos,quod oportet in hoc
genere obſeruare.Sūt itē ſermocinationes cōſequētes hoc genus.nā quid puta
mus illos dicturos,ſic hoc iudicaueritis?non'ne hac oēs utētur oratiōe? deīde
ſubijcere ſermonē. CON formatio eſt,cū aliqua,quæ nō adeſt perſona confin
giť:quaſi adſit:aut cū res muta,aut informis fit eloquēs,& formata:& ei ora-
tio attribuiť ad dignitatē accōmodata:aut actio quędā hoc pacto.quod ſi nūc
hæc urbs inuictiſſima uocē emittat,nō hoc pacto loquať? Ego illa plurimis
trophæis ornata,triūphis ditata,certiſſimis,clariſſimis locupletata uictorijs,
nūc ueſtris ſeditiōibus ò ciues uexor:quā dolis malitioſa Carthago,uiribus p
bata Numātia,diſciplinis erudita Corinthus labefactare nō potuit, eā patie-
mini nūc ab homūculis deterrimis proteri,atq; cōculcari? Item,quod ſi nunc
L.ille Brutus reuiuiſcat,& hic ante pedes ueſtros adſit,nō hac uteť oratione?
Ego reges ejeci:uos tyrānos introducitis.ego libertatē,quæ non erat,peperi:
uos partā ſeruare nō uultis.ego capitis mei periculo patriā liberaui,uos liberi
ſine periculo eſſe nō curatis.hęc cōfirmatio,licet ī plures res mutas,atq; inani-
matas transferatur,proficit plurimū in amplificationis partibus,& cōmiſera
tione. SIGnificatio eſt,quæ plus in ſuſpicione relinquit,quā poſitū eſt ī ora-
tione,ea fit per exuperationem,ambiguum, cōſequentiam,abſciſionem,ſimili
tudinem.Per exuperationem,cum plus dictum eſt, quàm patitur ueritas au-
gendæ ſuſpicionis cauſa,ſic.Hic de tanto patrimonio tam cito teſtam,quā ſibi
petat ignem, non reliquit. Per ambiguum,cum uerbum poteſt in duas, plu-
res'ue ſententias accipi,ſed accipitur in eam partem,quam uultis, qui dixit:ut
de eo ſi dicas,qui multas hereditates adierit. Proſpice tu, qui plurimum cer-
nis. Ambigua quemadmodum uitanda ſunt,quæ obſcuram reddunt oratio-
nem,ita hæc conſequenda,quæ conficiunt huiuſmodi ſignificationem. Ea re-
perientur facile,ſi nouerimus,& animaduerterimus uerborum ancipites, aut
multiplices poteſtates.Per conſequentiam ſignificatio fit,cū res,quæ ſequun-
tur aliquam rem,dicūtur,ex quibus tota res relinquitur in ſuſpicione,ut ſi ſal-
ſamentarij filio dicas,quieſce tu,cuius pater cubito ſe emungere ſolebat. Per
abſciſionem,ſi,cum incipimus aliquid dicere,pręcidimus,& ex eo,quod iā di-
ximus,ſatis relinquiť ſuſpicionis,ſic,q iſta forma,& ętate nuper alienę domui,
nolo plura dicere.Per ſimilitudinē,cū aliqua re ſimili allata,nihil amplius di-
cimus,ſed ex ea ſignificamus,qd ſentiamus,hoc modo.Noli Saturnine nimiū
populi frequētia fretus eſſe,inulti iacēt Gracchi.Hæc exornatio plurimū feſti
uitatis habet īterdum,& dignitatis:ſinit enim quiddam tacito oratore ipſum
auditorem ſuſpicari. BREVItas eſt res ipſis tantummodo uerbis neceſſa-
rijs expedita,hoc modo.Lennū præteriens cepit,inde Tharſi præſidiū reli-
quit,poſt urbē in Bithynia ſuſtulit,inde pulſus in Helleſpontū, ſtatim potiť

Abido. Itē, modo cōſul, quondā tribunus, deinde primus erat ciuitatis, tū pro
ficiſcit̃ in Aſiā, deinde exul, & hoſtis eſt dictus, poſt imperator, poſtremo cō-
ſul factus eſt. Habet paucis cōprehēſa breuitas multarꝫ rerum expeditionem:
quare adhibenda ſępe eſt, cū aut res nō egent lōgę orationis, aut tēpus non ſi-
nit cōmorari. DEMONſtratio eſt, cū ita res uerbis exprimitur, ut geri nego-
tiū, & res ante oculos eſſe uideat̃. Id fieri poterit, ſi q̃ ante, & poſt, & in ipſa fa
cta erūt, cōprehēdemus, aut à rebus cōſequētibus, aut à circūſtātibus nō rece-
demus, hoc modo. Quòd ſimulatqꝫ Gracchus ꝓſpexit fluctuare populū, uerē
tē, ne ipſe auctoritate ſenatus cōmotus à ſentētia deſiſteret, iubet aduocari con
cionē. Iſte īterea ſcelere, & malis cogitationibus redūdās euolat ex templo Io
uis, & ſudās, oculis ardētibus, erecto capillo, cōtorta toga, cū pluribus alijs ire
celerius cœpit. Illi pręco faciebat audientiā, hic ſubſelliū quoddā calce ꝑmens
dextra pedē defringit, & alios hoc idē iubet facere. Cū Gracchus deos incipe-
ret precari, curſim iſti īpetū faciunt, ex alijs, alijſqꝫ partibus cōuolāt, atqꝫ è po
pulo unus fuge īquit Tiberi fuge: nō uides? reſpice inquā. Deīde uaga multitu
do ſubito timore ꝑterrita fugere cœpit: at iſte ſpumās ex ore ſcelus, anhelās ex
īſimo pectore crudelitatē, cōtorquet brachiū, & dubitanti Graccho, q̄d eſſet,
neqꝫ tamen locū, ī quo cōſtiterat relinquēti, percutit tēpus. Ille nulla uoce deli
bās inſitā uirtutem cōcidit tacitus: iſti uiri fortiſſimi miſerādo ſanguine aſper
ſus, quaſi facinus præclariſſimū feciſſet, circūſpectans, & hilaris ſceleratā gra-
tulātibus manū porrigēs, in templū Iouis cōtulit ſeſe. Hęc exornatio ī ampli-
ficanda, & cōmiſerāda re, plurimū prodeſt, & ī huiuſmodi narrationibus: ſta
tuit enī totā rem, & propè ponit ante oculos. Omnes rationes honeſtādæ elo
cutionis ſtudioſè collegimus, in q̄bus Herēni ſi te diligenter exercueris, & gra
uitatem, & dignitatē, & ſuauitatē habere in dicendo poteris, ut oratorie planè
loquaris, ne nuda, atqꝫ inornata inuētio uulgari ſermone efferatur. Nūc idē-
tidē noſmetipſi nobis inſtemus, res enim cōmunis agitur, ut frequenter, & aſ-
ſidue cōſequamur artis rationem ſtudio, & exercitatione, quod alij cum mole
ſtia tribus de cauſis maxime faciunt, aut ſi cum quibus libenter exerceātur, nō
habent, aut ſi ſibi diffidunt, aut ſi neſciunt, quam uiam ſequi debeant, quæ à no
bis abſunt omnes difficultates. Nam & ſimul libēter exercemur propter ami-
citiam, cuius initium cognatio fecit, cetera philoſophię ratio cōfirmauit. Et no
bis nō diffidimus, ꝓpterea quod & aliquantulū proceſſimus, & alia meliora
ſunt, quæ multo intentius petimus in uita, ut etiam ſi nō peruenerimus in dicē
do, quò uolumus, parua pars uitæ perfectiſſimę deſideretur. Et uiam, quā ſe-
quamur, habemus, propterea quod in his libris nihil præteritum eſt rethori-
cæ præceptionis: demōſtratum eſt enim, quo modo res ī omnibus generibus
cauſarum inueniri oporteat: dictum eſt, quo pacto eas diſponere conueniat:
traditū eſt, qua ratione eſſet pronuntiandū: præceptū eſt, qua uia meminiſſe
poſſemus: demōſtratū eſt, quibus modis perfecta elocutio cōpararet̃. Quæ ſi
ſequamur, acute, & cito reperiemus, diſtincte, & ordinate diſponemus, graui
ter, & uenuſte pronūtiabimus, firme, & ꝑpetuo meminerimus, ornate, & ſua-
uiter eloquemur. Ergo ī arte rhetorica nihil eſt amplius. Hæc omnia adipiſce
mur, ſi rationes præceptionis diligentia cōſequemur, & exercitatione.

Rhetoricorum ad C. Herennium Finis.

M. T. CICERONIS DE ARTE RHETORICA LIBER PRIMVS.

SÆPE, & multum hoc mecum cogitaui, boni'ne an mali plus attulerit hominibus, & ciuitatibus copia dicendi, ac ſummum eloquentiæ ſtudium: nam & cum noſtræ reip. detrimenta conſidero, & maximarum ciuitatum ueteres animo calamitates colligo, non minimam uideo per diſertiſſimos homines inuectā eſſe partem incommodorum. Cum autem res ab noſtra memoria propter uetuſtatem remotas ex literarum monumētis repetere inſtituo, multas urbes conſtitutas, plurima bella reſtincta, firmiſſimas ſocietates, ſanctiſſimas amicitias intelligo, cum animi ratione, tum faciliꝰ us eloquentia cōparatas. Ac me quidē diu cogitantem ratio ipſa in hanc potiſſimū ſententiā ducit, ut exiſtimem ſapientiā ſine eloquentia parum prodeſſe ciuitatibus, eloquentiā uero ſine ſapientia nimiū obeſſe plerūq;, prodeſſe nunquā. Quare ſiquis omiſſis rectiſſimis, atq; honeſtiſſimis ſtudiȷs rationis, & officiȷ, conſumit omnē operā in exercitatione dicendi, is inutilis ſibi, pernicioſus patriæ ciuis alitur. qui uero ita ſeſe armat eloquētia, ut nō oppugnare commoda patriæ, ſed pro his pugnare poſſit, is mihi uir et ſuis, & publicis rationibus utiliſſimus, atq; amiciſſimus ciuis fore uidetur. Ac ſi uolumus huius rei, quæ uocatur eloquētia, ſiue artis, ſiue ſtudiȷ, ſiue exercitationis cuiuſdam, ſiue facultatis à natura profectæ cōſiderare principiū, reperiemus id ex honeſtiſſimis cauſis natū, atq; optimis rationibus profectū: nā fuit quoddā tempus: cum in agris homines paſſim beſtiarū more uagabātur, & ſibi uictu ferino uitā propagabāt, nec ratione animi quidq̄, ſed pleraq; uiribus corporis adminiſtrabāt: nō dū diuinæ religiōis, nō humani officiȷ ratio colebatur: nemo nuptias uiderat legitimas, nō certos quiſq̄ inſpexerat liberos: nō ius æquabile quid utilitatis haberet, acceperat. Ita propter errorē, atq; inſcitiā cęca, ac temeraria dominatrix animi cupiditas ad ſe explēdā uiribus corporis abutebatur pernicioſiſſimis ſatellitibus. Quo tēpore quidā magnus uidelicet uir, & ſapiens cognouit, quæ materia eſſet, & quanta ad maximas res opportunitas animis in eſſet hominū, ſiquis eā poſſet elicere, & præcipiēdo meliorē reddere. Qui diſperſos homines in agris, & in tectis ſylueſtribus abditos ratione quadā cōpulit in unū locū, & cōgregauit, & eos in unāquāq; rē inducēs utilem, atq; honeſtā, primo propter inſolētiam reclamantes, deinde propter rationem, atq; orationem ſtudioſius audiētes, ex feris, & immanibus mites reddidit, & manſuetos. Ac mihi quidē uidetur hoc, nec tacita, nec inops dicendi ſapientia perficere potuiſſe, ut homines à conſuetudine ſubito conuerteret, & ad diuerſas rationes uitę traduceret. Age uero, urbibus conſtitutis, ut fidem colere, & iuſtitiā retinere diſcerent, & aliȷs parere ſua uolūtate conſueſcerent, ac non modo labores excipiendos communis commodi cauſa, ſed etiam uitam amittendam exiſtimarent. qui tādem fieri potuit, niſi homines ea, quæ ratione inueniſſent, eloquentia perſuadere potuiſſent? Profecto nemo niſi graui, ac ſuaui commotus oratione, cum uiribus plurimū poſſet, ad ius uoluiſſet ſine ui deſcēdere, ut

inter quos poſſet excellere,cum ijs ſe pateretur æquari,& ſua uoluntate à iucũ diſſima cõſuetudine recederet,quæ preſertim iam naturæ uim obtineret propter uetuſtatem. Ac primo quidem ſic,& nata,& progreſſa longius eloquẽtia uidetur,& item poſtea maximis in rebus pacis,& belli cum ſummis hominũ utilitatibus eſſe uerſata. Poſtquã uero commoditas quædam praua uirtutis imitatrix ſine ratione officij dicendi copiam conſecuta eſt,tum ingenio freta malitia peruertere urbes,& uitas hominum labefactare aſſueuit: atq; huius quoq; exordium mali,quoniam principium boni diximus, explicemus. Veriſimillimũ mihi uidetur quodam tempore,neq; in publicis rebus infantes,& inſipientes homines ſolitos eſſe uerſari,nec uero ad priuatas cauſas magnos,ac diſertos homines accedere,ſed cum à ſummis uiris maximæ res adminiſtrarentur,arbitror alios fuiſſe non incallidos homines,qui ad paruas controuerſias priuatorum accederent: quibus in controuerſiis cum ſæpe à mẽdacio contra uerũ ſtare homines conſueſcerent,dicendi aſſiduitas aluit audaciã ut neceſſario ſuperiores illi propter iniurias ciuiũ reſiſtere audacibus,& opitulari ſuis quiſq; neceſſarijs cogeretur. Itaq;,cum in dicendo ſæpe par,nonnũquam etiam ſuperior uiſus eſſet is,qui omiſſo ſtudio ſapientiæ,nihil ſibi præter eloquentiam cõparaſſet, fiebat, ut & multitudinis,& ſuo iudicio dignus, qui remp.gereret,uideretur. Hinc nimirum non iniuria,cum ad gubernacula reip.temerarij,atq; audaces homines acceſſerant,maxima,ac miſerrima naufragia fiebant. Quibus rebus tantum odij,atq; inuidiæ ſuſcepit eloquentia, ut homines ingenioſiſſimi,quaſi ex aliqua turbida tempeſtate in portum, ſic ex ſeditioſa,ac tumultuoſa uita ſe in ſtudium aliquod traderent quietũ. Quare mihi uidentur poſtea cetera ſtudia recta,atq; honeſta per otium cõcelebrata ab optimis enituiſſe,hoc uero à pleriſq; eorum deſertum obſoleuiſſe eo tẽpore,quo multo uehementius erat retinendum,& ſtudioſius ad augendum: nam quo indignius rem honeſtiſſimam,& rectiſſimam uiolabat ſtultorum, & improborum temeritas,& audacia ſummo cum reip. detrimento,eo ſtudioſius,& illis reſiſtendum fuit,& reipub. conſulendum. Quod noſtrum illum non fugit Catonem,neq; Lælium,neq; horũ (ut uere dicam) diſcipulũ Africanum,neq; Gracchos Africani nepotes,quibus in hominibus erat ſumma uirtus,& ſumma uirtute amplificata auctoritas,& quæ his rebus ornamẽto,& reipu. præſidio eſſet eloquẽtia. Quare meo quidẽ animo nihilo minus eloquentię ſtudendũ eſt,& ſi ea quidã & priuatim,& publice peruerſe abutũtur,ſed eo quidẽ uehementius,ne mali magno cum detrimento bonorũ,& cõmuni omniũ pernicie plurimũ poſſint,cũ preſertim hoc unũ ſit,quod ad omnes res,& priuatas,& publicas maxime pertineat: hoc tuta,hoc honeſta, hoc illuſtris,hoc eodẽ uita iucunda fiat: nã hinc ad remp. plurima cõmoda ueniũt ſi moderatrix omniũ rerũ pręſto eſt ſapiẽtia: hinc ad ipſos qui eã adepti ſunt, laus,honos,dignitas cõfluit: hinc amicis quoq; eorũ certiſſimũ,& tutiſſimum præſidiũ cõparatur. Ac mihi quidẽ uidentur homines,cũ multis rebus humiliores,& īfirmiores ſint,hac re maxime beſtijs pręſtare,quod loqui poſſunt. Quare præclarũ mihi quiddã uidetur adeptus is,qui qua re homines beſtijs præſtent,ea in re hominibus ipſis antecellat. Hoc ſi forte non natura modo, neq; exercitatione conficitur,uerũ etiam artificio quodã cõparatur,nõ alienũ eſt uidere,quæ dicant ij, qui quædam eius rei præcepta nobis reliquerunt.

Sed

Sed anteq̃ de p̄ceptis oratorijs dicamus, uidet̃ dicẽdũ de genere ipſius artis,
de officio, de fine, de materia, de partibus. Nam his rebus cognitis, facilius, &
expeditius uniuſcuiuſq; animus ipſam rationẽ, ac uiã artis cõſiderare poterit.

CIVILIS quædam ratio eſt, quę multis, & magnis ex rebus con
ſtat. Eius quędam magna, & ampla pars eſt artificioſa eloquẽtia,
quam rhetoricam uocant: nam neq; cum ijs ſentimus, qui ciuilem
ſcientiam eloquentia nõ putant indigere, & ab ijs, qui eam putant
omnem rhetoris ui, & artificio cõtineri, magnopere diſſentimus. Quare hãc
oratoriam facultatem in eo genere ponemus, ut eam ciuilis ſciẽtię partem eſſe
dicamus. Officium autẽ eius facultatis uidetur eſſe dicere apposite ad perſua-
ſionem. Finis perſuadere dictione. Inter officium autẽ & finem hoc intereſt,
quod in officio quid fieri, in fine, quid officio conueniat, conſideratur, ut medi
ci officiũ dicimus eſſe curare ad ſanandum appoſite, finẽ ſanare curatione. Itẽ
oratoris, quid officium, & quid finem eſſe dicamus, ĩtelligemus, cum id, quod
facere debet, officium eſſe dicemus, illud, cuius cauſa facere debet, finem appel
labimus. Materiam artis eam dicimus, in qua omnis ars, & ea facultas, quæ cõ
ficitur ex arte, uerſatur, ut ſi medicinę materiam dicamus morbos, ac uulnera,
quod in his omnis medicina uerſetur, itẽ quibus in rebus uerſatur ars, & facul
tas oratoria, eas res materiã artis rhetoricę nominamus. Has autẽ res alij plu
res, alij pauciores exiſtimauerũt: nã Gorgias Leontinus antiquiſſimus ferè
rhetor, omnibus de rebus oratorẽ optime poſſe dicere exiſtimauit, hic infini-
tam, & immenſam huic artificio materiã ſubijcere uidetur. Ariſtoteles autem,
qui huic arti plurima adiumenta, atq; ornamenta ſubminiſtrauit, tribus in ge
neribus rerum uerſari rhetoris officium putauit, demõſtratiuo, deliberatiuo,
iudiciali. Demonſtratiuum eſt, quod tribuitur in alicuius certę perſonę lau-
dem, aut uituperationem. Deliberatiuum eſt, quod poſitum in diſceptatio-
ne, uel conſultatione ciuili habet in ſe ſententię dictionem. Iudiciale eſt, quod
poſitum in iudicio, habet in ſe accuſationem, & defenſionem, aut petitionem,
& recuſationẽ. Et quemadmodum noſtra quidem fert opinio, Oratoris ars,
& facultas in hac materia tripartita uerſari exiſtimanda eſt: nam Hermago-
ras quidem nec quid dicat attendere, nec quid polliceatur intelligere uidetur,
qui oratoris materiam in cauſam, & in quęſtionem diuidat: Cauſam eſſe di-
cit, rem, quę habeat in ſe controuerſiam in dicendo poſitam cum perſonarum
certarum interpoſitione, quam nos quoq; oratori dicimus eſſe attributam:
nam ei tres partes, quas ante diximus, ſupponimus, iudicialem, deliberatiuã,
demonſtratiuam. Quęſtionem autem eam appellat, quę habeat in ſe contro-
uerſiam in dicẽdo poſitam ſine certarum perſonarum interpoſitione ad hunc
modum: Ut quid ſit bonum pręter honeſtatẽ, ueri ne ſint ſenſus: quæ ſit mũ
di forma: quę ſit ſolis magnitudo: quas quæſtiones procul ab oratoris officio
remotas, facile omnes intelligere exiſtimamus: nam quibus in rebus ſumma
ingenia philoſophorum plurimo cum labore conſumpta intelligimus, eas ſi-
cut aliquas paruas res oratori attribuere magna amentia uidetur. Quod ſi
magnam in his Hermagoras habuiſſet facultatem, ſtudio, & diſciplina com-
paratam, uideretur, fretus ſua ſcientia, falſum quoddam conſtituiſſe de orato
ris officio, & non quid ars, ſed quid ipſe poſſet, expoſuiſſe. Nunc uero ea uis
eſt in homine, ut ei multo rhetoricã citius quis ademerit, quàm philoſophiã

conceſſerit: necꝗ eò dico, quod eius ars, quam edidit, mihi mendoſiſſime ſcripta uideatur. (nam ſatis in ea uidetur ex antiquis artibus ingenioſe, & diligẽter electas res collocaſſe, & non nihil ipſe quoque noui protuliſſe). Verum oratori minimum eſt, de arte loqui, quod hic fecit, multo maximum ex arte dicere, quod eum minime potuiſſe omnes uidemus. Quare materia quidem nobis rhetoricæ uidetur ea, quã Ariſtoteli uiſam eſſe diximus. Partes autem hæ ſunt, quas pleriꝗ dixerunt. Inuẽtio, Diſpoſitio, Elocutio, Memoria, Pronunciatio. Inuentio eſt excogitatio rerum uerarum, aut ueriſimilium, quę cauſam probabilem reddant. Diſpoſitio eſt rerum inuentarum in ordinem diſtributio, Elocutio eſt idoneorum uerborum, & ſententiarum ad inuentionem accommodatio. Memoria eſt firma animi rerum, ac uerborum ad inuentionem perceptio. Pronuntiatio eſt ex rerum, & uerborum dignitate, uocis, & corporis moderatio. Nunc his rebus breuiter conſtitutis, eas rationes, quibus oſtendere poſſimus genus, & officium, & finem huius artis, aliud in tempus differemus: nam & multorum uerborum indigent, & non tantopere ad artis deſcriptionem, & præcepta tradenda pertinent. Eum autem, qui artem rhetoricam ſcribat, de duabus reliquis rebus, de materia artis, ac partibus ſcribere oportere exiſtimamus. Ac mihi quidem uidetur coniunctè agendum de materia, ac partibus. Quare inuentio, quæ princeps eſt omnium partium potiſſimum in omni cauſarum genere, qualis debeat eſſe, conſideretur.

OMNIS res, quæ habet in ſe poſitam in dictione, aut diſceptatione aliquam controuerſiam, aut facti, aut nominis, aut generis, aut actionis continet quæſtionem. Eam igitur quæſtionem, ex qua cauſa naſcitur, conſtitutionem appellamus. Conſtitutio eſt prima conflictio cauſarum ex depulſione intentionis profecta, hoc modo. Feciſti: non feci: aut iure feci. Cum facti controuerſia eſt, quoniam coniecturis cauſa firmatur, conſtitutio coniecturalis appellatur. Cum autem nominis, quia uis uocabuli definienda uerbis eſt, conſtitutio definitiua nominatur. Cum uero qualis ſit res quæritur, quia & de ui, & de genere negotij controuerſia eſt, conſtitutio generalis uocatur. At cum cauſa ex eo pendet, quod non aut is agere uidetur, quẽ oportet, aut non cum eo, qui cum oportet, aut non apud quos, quo tempore, qua lege, quo crimine, qua pœna oportet, translatiua dicitur conſtitutio, quia actio translationis, & commutationis indigere uidetur: atꝙ harum aliquam in omne cauſæ genus incidere neceſſe eſt: nam in quam non inciderit, in ea nihil eſſe poterit controuerſiæ: quare eam nec cauſam quidem conuenit putari. Ac facti quidem controuerſia in omnia tẽpora poteſt diſtribui: nam quid factum ſit, poteſt quæri hoc modo. occiderit ne Aiacem Vlyſſes. & quid fiat, hoc modo. Bono ne animo ſint erga populum R. Fregellani. & quid futurum ſit, hoc modo, Si Carthaginem reliquerimus incolumem, num quid ſit incommodi ad remp. peruenturum. Nominis controuerſia eſt, cum de facto conuenit, & quæritur id, quod factum eſt, quo nomine appelletur. Quo in genere neceſſe eſt ideo nominis eſſe controuerſiam, non quód de re ipſa non conueniat: non quód de facto non conſtet, ſed quód id, quod factum ſit, aliud alij uideatur eſſe, & idcirco alius alio nomine id appellet. Quare in huiuſmodi generibus definienda res erit uerbis, & breuiter deſcribenda, ut ſiquis ſacrum ex priuato ſurripuerit, utrum fur, an ſacrilegus ſit

iudicandus:

iudicandus: nam id cum quæritur, neceſſe erit definire utrunq;, quid ſit fur, quid ſacrilegus, & ſua deſcriptione oſtendere, alio nomine illam rem, de qua agitur, appellari oportere, atq; aduerſarij dicunt. Generis eſt cõtrouerſia, cũ & quid factum ſit, conuenit, & quo id factum nomine appellari oporteat, cõſtat, & tamen quantum, & cuiuſmodi, & omnino quale ſit, quæritur, hoc modo. Iuſtum, an iniuſtum. utile, an inutile. & omnia, in quibus quale ſit id, quod factum eſt, quæritur ſine ulla nominis controuerſia. Huic generi Hermagoras partes quatuor ſuppoſuit. deliberatiuam, demonſtratiuam, iuridicialem, negotialem. Quod eius, ut nos putamus, non mediocre peccatum reprehendendum uidetur, uerũ breui, ne aut ſi taciti prętererimus, ſine cauſa non ſecuti eum putemur, aut ſi diutius in hoc conſtiterimus, moram, atq; impedimentum reliquis præceptis intuliſſe uideamur. Si deliberatio, & demonſtratio genera ſunt cauſarum, non poſſunt recte partes alicuius generis cauſæ putari: eadem enim res alij genus eſſe, alij pars poteſt: eidem genus eſſe, & pars non poteſt. Deliberatio autem, & demonſtratio genera ſunt cauſarum: nam aut nullum cauſæ genus eſt, aut iudiciale ſolum, aut & iudiciale, & demonſtratiuum, & deliberatiuum. Nullum dicere cauſæ eſſe genus, cũ cauſas eſſe multas dicat, & in eas præcepta det, amentia eſt. Vnum autem iudiciale ſolum eſſe qui poteſt? cum deliberatio, & demonſtratio neq; ipſæ ſimiles inter ſe ſint, & ab iudiciali genere plurimum diſſideant, & ſuum quæq; finem habeat, quo referri debeat: relinquitur ergo, ut omnia tria genera ſint cauſarum. Deliberatio igitur, & demõſtratio non poſſunt recte partes alicuius generis cauſę putari: male igitur eas generalis conſtitutionis partis eſſe dixit. Quod ſi generis cauſæ partes nõ poſſunt recte putari, multo minus recte partis cauſæ partes putabũtur. Pars autem cauſæ cõſtitutio eſt omnis: non enim cauſa ad conſtitutionem, ſed conſtitutio ad cauſam accommodatur: ſed demõſtratio, & deliberatio generis cauſæ partes nõ poſſunt recte putari, quod ipſa ſunt genera: multo igitur minus recte partis eius, quod hic dicit, partes putabuntur. Deinde ſi conſtitutio & ipſa, & pars conſtitutionis eius quælibet, intẽtionis depulſio eſt, quæ intentionis depulſio non eſt, ea nec conſtitutio, nec pars conſtitutionis eſt. At ſi quæ intentionis depulſio non eſt, ea nec conſtitutio, nec pars conſtitutionis ẽ, demõſtratio, & deliberatio, neq; cõſtitutio, nec pars conſtitutionis ẽ. Si igitur conſtitutio, & ipſa, & pars eius intentionis depulſio eſt, deliberatio, & demonſtratio, neq; conſtitutio, neq; pars conſtitutionis eſt. Placet autem ipſi intentionis eſſe depulſionem: placeat igitur oportet non eſſe conſtitutionem, nec partem conſtitutionis. Atq; hoc eodem urgebitur, ſiue conſtitutionem primam cauſę accuſatoris confirmationem dixerit, ſiue defenſoris primam deprecationem: nam eum eadem omnia incommoda ſequentur. Deinde cõiecturalis cauſa non poteſt ſimul ex eadem parte eodem in genere & coniecturalis eſſe, & definitiua. Rurſus nec definitiua cauſa poteſt ſimul ex eadem parte eodem in genere & definitiua eſſe, & trãslatiua: & omnino nulla conſtitutio, nec pars conſtitutionis poteſt ſimul, & ſuam habere, & alterius in ſe uim continere: ideo quod unaqueq; ex ſe, & ex ſua natura ſimpliciter conſideratur: altera aſſumpta, numerus conſtitutionum duplicatur, non uis cõſtitutionis augetur. At deliberatiua cauſa ſimul ex eadem parte eodem in genere & coniecturalem, & generalem, & definitiuã, & transla-

tiuam ſolet habere conſtitutionem, & unam aliquam, & plures nõnunquam: ergo ipſa neq; conſtitutio eſt, nec pars conſtitutionis. Idem in demonſtratione ſolet uſu euenire. Genera igitur, ut ante diximus, hæc cauſarũ putanda ſunt, non partes alicuius conſtitutionis. Hæc ergo conſtitutio, quam generalem nominamus, partis nobis uidetur duas habere, iuridicialem, & negotialem. Iuridicialis eſt, in qua æqui, & recti natura, aut præmij, aut pœnę ratio quæritur. Negotialis eſt, in qua quid iuris ex ciuili more, & æquitate ſit, conſideratur, cui diligentiæ præeſſe apud nos iuriſconſulti exiſtimantur. Ac iuridicialis quidem ipſa in duas diſtribuitur partes, abſolutam, & aſſumptiuam. Abſoluta eſt, quæ ipſa in ſe continet iuris, & iniuriæ quæſtionem. Aſſumptiua eſt, quæ ipſa ex ſe nihil firmi dat ad recuſationem, foris autem aliquid defenſionis aſſumit. Eius partes ſunt quatuor, conceſſio, remotio criminis, relatio criminis, comparatio. Conceſſio eſt, cum reus non id, quod factum eſt, defendit, ſed ut ignoſcatur poſtulat. Hæc in duas partes diuiditur, purgationem, & deprecationem. Purgatio eſt, cum factum conceditur, culpa remouetur. Hæc partes habet tres, imprudentiam, caſum, neceſſitatem. Deprecatio eſt, cum & peccaſſe, & conſulto peccaſſe reus ſe confitetur, & tamen, ut ignoſcatur, poſtulat, quod genus perraro poteſt accidere. Remotio criminis eſt, cum id crimen, quod infertur, ab ſe, & à ſua culpa ui, & poteſtate in alium reus remouere conatur. Id dupliciter fieri poterit, ſi aut cauſa, aut factũ ĩ alium trãſferetur. Cauſa transfertur, cũ aliena dicitur ui, & poteſtate factũ. Factũ autem, cum alius aut debuiſſe, aut potuiſſe facere dicitur. Relatio criminis eſt, quod ideo iure factũ dicitur, quod aliquis ante iniuria laceſſierit. Cõparatio eſt, cũ aliud aliquod factũ rectũ, aut utile contẽditur, quod ut fieret, illud, quod arguitur, dicitur eſſe cõmiſſum. In quarta conſtitutione, quam translatiuã nominamus, eius conſtitutionis eſt controuerſia, cum aut quem, aut qui cum, aut quomodo, aut apud quos, aut quo iure, aut quo tẽpore agere oporteat, quæritur, aut omnino aliquid de cõmutatione, aut infirmatione actionis agitur. Huius cõſtitutionis Hermagoras inuentor eſſe exiſtimatur, nõ quo non uſi ſint ea ueteres oratores ſæpe multi, ſed quia non animaduerterint artis ſcriptores eã ſuperiores, nec retulerint in numerum cõſtitutionũ. Poſt autẽ ab hoc inuẽtã multi reprehenderunt, quos non tam imprudentia falli putamus (res enim perſpicua eſt) q̃ inuidia, atq; obtrectatione quadam impediri. Et conſtitutiones quidẽ, & earũ partes expoſuimus, exempla autem cuiuſq; generis tunc cõmodius expoſituri uidemur, cũ in unũquodq; eorũ argumentorum copiã dabimus: nã argumentãdi ratio dilucidior erit, cũ & ad genus, & ad exemplum cauſæ ſtatim poterit accõmodari. Conſtitutione cauſæ reperta ſtatim placet conſiderare, utrũ cauſa ſit ſimplex, an cõiuncta, & ſi coniuncta erit, utrum ſit ex pluribus quæſtionibus iũcta, an ex aliqua cõparatione. Simplex eſt, quæ abſolutã in ſe continet unã quæſtionẽ, hoc modo. Corinthijs bellũ indicamus, an non? Coniũcta ex pluribus quæſtionibus, in qua plura quærũtur, hoc pacto: utrum Carthago diruatur, an Carthaginiẽſibus reddatur, an eò colonia deducatur. Ex cõparatione, in qua per contentionẽ, utrũ potius, aut quid potiſſimũ ſit quæritur, ad hunc modũ. Vtrum exercitus in Macedoniã contra Philippũ mittatur, qui ſocijs ſit auxilio, an teneatur in Italia, ut quãmaximæ cõtra Annibalẽ copiæ ſint. Deinde cõſiderãdũ eſt, an ĩ ratione, an in ſcripto

ſit

ſit controuerſia: nã ſcripti controuerſia eſt ea, quæ ex ſcriptionis genere naſcitur: eius autem genera, quæ ſunt ſeparata à cõſtitutionibus, quinqꝫ ſunt: nam tũ uerba ipſa uidentur cũ ſententia ſcriptoris diſſidere, tum inter ſe duæ leges, aut plures diſcrepare, tum id, quod ſcriptũ eſt, duas, aut plures res ſignificare, tum ex eo: quod ſcriptũ eſt, aliud quoqꝫ, quod non ſcriptũ eſt, inueniri, tũ uis uerbi, quaſi in diffinitiua cõſtitutione, in quo poſita ſit, quæri, quare primum genus de ſcripto, & ſententia: ſecũdũ ex contrarijs legibus: tertium ambiguũ: quartum ratiocinatiuũ: quintũ diffinitiuũ nominamus. Ratio autẽ eſt, cũ omnis quæſtio non in ſcriptione, ſed in aliqua argumentatione conſiſtit. Ac tum conſiderato genere cauſæ, cognita conſtitutione, cum ſimplex ne, an coniũcta ſit, intellexeris, & ſcripti, an rationis habeat controuerſiam uideris. Deinceps erit uidẽdum, quæ quæſtio, quę ratio, quæ iudicatio, quod firmamentum cauſæ ſit, quæ omina à conſtitutione proficiſcantur, oportet. Quæſtio eſt ea, quę ex conflictione cauſarum gignitur controuerſia, hoc modo: non iure feciſti, iure feci. Cauſarum autem hæc eſt conflictio, in qua conſtitutio conſtat: ex ea igitur naſcitur controuerſia, quam quæſtionem dicimus, hoc modo: iuréne fecerit. Ratio eſt ea, quæ continet cauſam, quę ſi ſublata ſit, nihil in cauſa controuerſiæ relinquetur, hoc modo, ut docendi cauſa in facili, & peruulgato exemplo conſiſtamus. Oreſtes ſi accuſetur matricidij, niſi hoc dicat, iure feci: illa enĩ patrem meum occiderat, non habet defenſionem, qua ſublata, omnis quoque controuerſia ſublata ſit: ergo eius cauſæ ratio eſt, quod illa Agamemnonem occiderit. Iudicatio eſt, quę ex infirmatione, & cõfirmatione rationis naſcitur controuerſia: nã ſit ea nobis expoſita ratio, quam paulo ante expoſuimus: illa enim inquit patrẽ occiderat. At nõ inquit aduerſarius, abs te filio matrẽ necari oportuit: potuit enim ſine tuo ſcelere illius factum puniri. Ex hac deductione rationis illa ſumma naſcitur controuerſia, quã iudicationẽ appellamus: ea eſt huiuſmodi. Rectúmne fuerit ab Oreſte matrem occidi, cum illa Oreſtis patrẽ occidiſſet. Firmamentum eſt firmiſſima argumentatio defenſoris, & aptiſſima ad iudicationem: ut ſi uelit Oreſtes dicere: eiuſmodi animum matris ſuæ fuiſſe in patrem ſuũ, in ſeipſum, in ſorores, in regnum, in famam generis, & familiæ, ut ab ea pœnas liberi ſui potiſſimũ petere debuerint. Et in ceteris quidem conſtitutionibus ad hunc modũ iudicationes reperiuntur, in coniecturali autẽ cõſtitutione, quia ratio nõ eſt (factũ enim nõ cõceditur) non poteſt ex deductione rationis naſci iudicatio: quare neceſſe eſt eãdem eſſe quęſtionem, & iudicationem, ut factum eſt, non eſt, factum ne ſit. Quot autẽ in cauſa conſtitutiones, aut earũ partes erunt, totidem neceſſe erit quæſtiones, rationes, iudicationes, firmamẽta reperiri. His omnibus in cauſa repertis, tum deniqꝫ ſingulę partes totius cauſę cõſiderãdæ ſũt: nã nõ ut quidqꝫ dicẽdũ primũ, ita primum animaduertendum uidetur, ideo quod illa, quę prima dicuntur, ſi uehementer uelis congruere, & cohærere cum cauſa, ex eis ducas oportet, quæ poſt dicenda ſunt. Quare cum iudicatio, & ea quæ ad iudicationem oportet inueniri argumenta, diligenter erunt artificio reperta, cura, & cogitatione pertractata, tunc deniqꝫ ordinandæ ſunt ceteræ partes orationis. Hæ partes ſex eſſe omnino nobis uidentur, Exordium, Narratio, Partitio, Confirmatio, Reprehenſio, Concluſio. Nunc, quoniam exordium princeps omnium eſſe debet, nos quoque primum in ratione exordiendi præcepta dabimus.

EXORDIVM eſt oratio animũ auditoris idoneè comparans ad reliquam dictionẽ, quod eueniet, ſi eum beneuolũ, attentum, docilẽ fecerit. Quare, qui bene exordiri cauſam uolet, eum neceſſe eſt genus ſuæ cauſæ diligẽter ante cognoſcere. Genera cauſarum quinque ſunt. Honeſtum, Admirabile, Humile, Anceps, Obſcurum. Honeſtũ genus eſt, cui ſtatim ſine oratione noſtra auditoris fauet animus. Admirabile, a quo alienatus eſt animus eorũ, qui audituri ſunt. Humile, quod negligitur ab auditore, & non magnopere attẽdendũ uidetur. Anceps, in quo aut iudicatio dubia eſt, aut cauſa & honeſtatis, & turpitudinis particeps, ut beneuolentiam pariat, & offenſionem. Obſcurũ, in quo aut tardi auditores ſunt, aut difficilioribus ad cognoſcendũ negotijs cauſa implicita eſt. Quare, cũ tam diuerſa ſint genera cauſarum, exordiri quoq; diſpari ratione in uno quoq; genere neceſſe eſt. Igitur exordium in duas partes diuiditur, in principium, & inſinuationẽ. Principium eſt oratio perſpicue, & protinus perficiens auditorem beneuolũ, aut docilem, aut attẽtum. Inſinuatio eſt oratio quadam diſſimulatione, & circuitione obſcure ſubiens auditoris animũ. In admirabili genere cauſæ, ſi non omnino infeſti auditores erunt, principio beneuolentiam comparare licebit: ſin erunt uehementer abalienati, confugere neceſſe erit ad inſinuationem: nam ab iratis, ſi perſpicuè pax, & beneuolentia petitur, non modo ea non inuenitur, ſed augetur, atque inflammatur odium. In humili autem genere cauſæ, contemptionis tollendæ cauſa neceſſe erit attentum efficere auditorem. Anceps genus cauſæ, ſi dubiam iudicationem habebit, ab ipſa iudicatione exordiendum eſt: ſin autem partem turpitudinis, & partem honeſtatis habebit, beneuolentiã captare oportebit, ut in genus honeſtum cauſa tranſlata uideatur. Cum autem erit honeſtum cauſæ genus, uel præteriri principium poterit, & ſi commodum fuerit, aut à narratione incipiemus, aut à lege, aut ab aliqua firmiſſima ratione noſtræ dictionis: uel ſi uti principio placebit, beneuolentię partibus utendum eſt, ut id, quod eſt augeatur. In obſcuro cauſæ genere per principium dociles auditores efficere oportebit. Nunc, quoniam, quas res exordio cõficere oporteat, dictum ẽ, reliquum eſt, ut oſtendatur quibus queq; rationibus res confici poſſit. Beneuolentia quatuor ex locis comparatur: ab noſtra, ab aduerſariorum, ab iudicum perſona, à cauſa. Ab noſtra, ſi de noſtris factis, & officijs ſine arrogantia dicemus: ſi crimina illata, & aliquas minus honeſtas ſuſpiciones iniectas diluemus: ſi quæ incommoda acciderint, aut quæ inſtent difficultates, proferemus, ſi prece, & obſecratione humili, ac ſupplici utemur. Ab aduerſariorum autem, ſi eos aut in odium, aut in inuidiam, aut in contemptionem adducemus. In odium ducentur, ſiquid eorum ſpurcè, ſuperbè, crudeliter, malitioſè factum proferetur. In inuidiam, ſi uis eorum, potentia, diuitiæ, cognatio, pecuniæ proferentur, atq; eorũ uſus arrogans, & intolerabilis, ut his rebus magis uideantur, quàm cauſæ ſuæ confidere. In contemptionem ducentur, ſi eorũ inertia, negligentia, ignauia, deſidioſum ſtudium, & luxurioſum otium proferetur. Ab auditorũ perſona beneuolentia captabitur, ſi res ab his fortiter, ſapienter, manſuetè geſtæ proferentur, ut nequa aſſentatio nimia ſignificetur, & ſi de his, quàm honeſta exiſtimatio, quãtaq; eorum iudicij, & auctoritatis expectatio ſit, oſtẽdetur. Ab rebus ipſis, ſi cauſam noſtrã laudãdo extollemus, aduerſariorũ cauſam

per conteptionẽ deprimemus. Attentos autẽ faciemus, ſi demõſtrabimus ea, quæ dicturi erimus, magna, noua, incredibilia eſſe, aut ad omnes, aut ad eos, q audiũt, aut ad aliquos illuſtres homines, aut ad deos immortales, aut ad ſummã reip. pertinere: & ſi pollicebimur nos breui noſtram cauſam demõſtraturos, atq; exponemus iudicationem, aut iudicationes, ſi plures erunt. Dociles auditores faciemus, ſi aperte, & breuiter ſummam cauſæ exponemus, hoc eſt, in quo conſiſtat controuerſia: nã & cum docilem uelis facere, ſimul attentum facias oportet: nam is maxime docilis eſt, qui attentiſſime eſt paratus audire. Nunc inſinuationes quẽadmodum tractari conueniat, deinceps dicendũ uidetur. Inſinuatione igitur utendũ eſt, cũ admirabile genus cauſæ eſt, hoc eſt, ut ante diximus, cum animus auditoris infeſtus eſt. Id autẽ tribus ex cauſis fit maxime, ſi aut ineſt in ipſa cauſa quędam turpitudo, aut ſi ab ijs, qui ante dixerunt, iam quiddam auditori perſuaſum uidetur: aut eo tempore locus dicendi datur, cum iam illi, quos audire oportet, defeſſi ſunt audiendo: nam ex hac quoq; re non minus, q̃ ex primis duabus in oratione nonnunquã animus auditoris offenditur. Si cauſæ turpitudo cõtrahet offenſionẽ, aut pro eo, in quo offenditur, aliũ hominem, qui diligitur, interponi oportet, aut pro re, in qua offenditur, aliã rem, quę probatur, aut pro re hominem, aut pro homine rem, ut ab eo, quod odit, ad id, quod diligit auditoris animus traducatur, & diſſimulare id te defenſurum, quod exiſtimeris defenſurus. Deinde, cũ iam mitior factus erit auditor, ingredi pedetentim in defenſionem, & dicere ea, quæ indignentur aduerſarij, tibi quoq; indigna uideri. Deinde, cum lenieris eum, qui audiet, demõſtrare nihil eorũ ad te pertinere, & negare te quidquã de aduerſarijs eſſe dicturũ, neq; hoc, neq; illud, ut neq; aperte lędas eos, qui diligũtur, & tamen id obſcure faciens, quo ad poſſis alienes ab eis auditorum uoluntatem, & aliquorũ iudicium ſimili de re, aut auctoritatẽ proferre imitatione dignã. Deinde, aut eãdem, aut conſimilem, aut maiorem, aut minorem agi rem in pręſentia demonſtrare. Sin oratio aduerſariorum fidem uidebitur auditoribus feciſſe, idq; ei, qui intelligit, quibus rebus fides fiat, facile erit cognitu, oportet aut de eo, quod aduerſarij ſibi firmiſſimum putarint, & maxime ij, qui audierint, probarint, primum te dicturum polliceri, aut ab aduerſarij dicto exordiri, & ab eo potiſſimum, quod ille nuperrime dixerit, aut dubitatione uti, quid primum dicas, aut cui potiſſimum loco reſpondeas cum admiratione: nam auditor, cum eum, quem aduerſarij perturbatum putant, oratione uidet animo firmiſſimo cõtradicere paratum, plerunq; ſe potius temere aſſenſiſſe, q̃ illum ſine cauſa confidere arbitratur: Sin auditoris ſtudiũ defatigatio abalienauit à cauſa, te breuius, quàm paratus fueris eſſe dicturum, commodũ eſt polliceri, non imitaturum aduerſarium: Sin res dabit, non inutile eſt, ab aliqua re noua, aut ridicula incipere, aut ex tẽpore, quæ nata ſit, quod genus ſtrepitum, acclamationẽ, aut iam parata, quæ uel apologum, uel fabulam, uel aliquã contineat irriſionẽ, aut ſi rei dignitas adimet iocandi facultatem, aliquid triſte, nouum, horribile ſtatim non incõmodũ eſt inijcere, nã ut cibi ſatietas, & faſtidium, aut ſubamara aliqua re releuatur, aut dulci mitigatur, ſic animus defeſſus audiendo, aut admiratione integratur, aut riſu renouatur. Ac ſeparatim, quidẽ, quæ de prĩcipio, & de inſinuatione dicẽda uidebãtur, hæc ferè ſũt: nũc qddã breuiter & cõmuniter de utroq; pręcipiẽdũ uidetur. Exordiũ ſentẽ

tiarũ,& grauitatis plurimum debet habere,& omnino omnia,quę pertinent ad dignitatẽ in ſe cõtinere,propterea quód id optime faciẽdũ eſt,quod oratorẽ auditori maxime cõmendat. Splẽdoris,& feſtiuitatis,& cõcinnitudinis minimũ,propterea quod ex his ſuſpicio quædã apparationis,atq; artificioſæ diligẽtiæ naſcitur,quæ maxime orationi fidem,oratori adimit auctoritatẽ. Vitia uero hæc ſunt certiſſima exordiorũ,quæ ſummopere uitare oportebit,uulgare,commune, commutabile,longum,ſeparatum,trãslatum,contra præcepta. Vulgare eſt,quod in plures cauſas poteſt accommodari, ut conuenire uideatur. Commune eſt,quod nihilo minus in hanc, quàm in contrariam partem cauſæ poteſt cõuenire. Commutabile,quod ab aduerſario poteſt leuiter mutatum ex contraria parte dici. Longum eſt,quod pluribus uerbis, aut ſententijs ultra,q̃ ſatis eſt,producitur. Separatum,quod non ex ipſa cauſa ductũ eſt, nec ſicut aliquod membrum annexum orationi. Translatum eſt, quod aliud conficit,quàm cauſę genus poſtulat,ut ſiquis docilem faciat auditorem,cũ beneuolentiam cauſa deſideret,aut ſi principio utatur,cum inſinuationem res poſtulat. Cõtra præcepta eſt,quod nihil eorum efficit,quorum cauſa de exordijs præcepta tradũtur,hoc eſt,quod eum,qui audit,neq; beneuolum,neq; attentum,neq; docilem efficit,aut,quo profecto nihil peius eſt,ut cõtra ſit,facit. Ac de exordio quidem ſatis dictum eſt.

NARRATIO eſt rerum geſtarum, aut ut geſtarũ expoſitio. Narrationũ tria ſunt genera: Vnũ genus eſt,in quo ipſa cauſa,& omnis ratio cõtrouerſiæ cõtinetur: Alterum,in quo digreſſio aliqua extra cauſam,aut criminatiõis,aut ſimilitudinis,aut delectationis nõ alienæ ab eo negotio,quo de agitur,aut amplificationis cauſa interponitur. Tertiũ genus eſt remotum à ciuilibus cauſis,quod delectationis cauſa non inutili cum exercitatione dicitur,& ſcribitur: eius partes ſunt duæ,quarum altera in negotijs,altera in perſonis maxime uerſatur. Ea,quæ in negotiorum expoſitione poſita eſt, tres habet partes,fabulã,hiſtoriam,argumentum. Fabula eſt, in qua nec ueræ,nec ueriſimiles res continentur,cuiuſmodi eſt.

» Angues ingentes alites iuncti iugo.

Hiſtoria eſt geſta res ab ętatis noſtrę memoria remota, quod genus, Appius indixit Carthaginẽſibus bellum. Argumentum eſt ficta res, quæ tamẽ fieri potuit, huiuſmodi apud Terentium.

» Nam is,poſtquam exceſſit ex ephebis Soſia.

Illa autem narratio,quæ uerſatur in perſonis,eiuſmodi eſt,ut in ea ſimul cũ rebus ipſis perſonarũ ſermones,& animi perſpici poſſint,hoc modo.

» Venit ad me ſæpe clamitans,quid agis Mitio?
» Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
» Cur potat? cur tu his rebus ſumptus ſuggeris:
» Veſtitu nimio indulges,nimium ineptus es:
» Nimium ipſe durus eſt,præter æquum,& bonum.

Hoc ĩ genere narrationis multa debet ineſſe feſtiuitas cõfecta ex rerũ uarietate,animorum diſſimilitudine,grauitate, lenitate, ſpe, metu, ſuſpicione,deſiderio, diſſimulatione, errore,miſericordia, fortunæ commutatione,inſperato incommodo,ſubita lætitia,iucũdo exitu rerũ: uerum hæc ex ijs,quę poſtea de elocutione pręcipiẽtur,ornamẽta ſumuntur: nũc de narratione ea, quę cau

ſæ continet expoſitionem,dicendũ uidetur.Oportet igitur eã tres habere res, ut breuis,ut aperta,ut probabilis ſit.Breuis erit,ſi unde neceſſe eſt,inde initiũ ſumetur,& nõ ab ultimo repetetur,& ſi cuius rei ſatis erit ſummã dixiſſe, eius partes non dicentur,nã ſæpe ſatis eſt, quod factum ſit dicere, non ut enarres, queãdmodum ſit factum,& ſi non longius,quàm quod ſcitu opus eſt, in narrando procedetur,& ſi nullã in rem aliam tranſibitur,& ſi ita dicetur,ut nõnunquã ex eo,quod dictum ſit,id,quod dictum non ſit intelligatur,& ſi non modo id,quod obeſt,uerum etiã id,quod nec obeſt,nec adiuuat præteribitur: & ſi ſemel unumquodcꝫ dicetur,& ſi non ab eo in quo proxime deſitum erit, deinceps incipietur. Ac multos imitatio decipit breuitatis,ut cũ ſe breues putẽt eſſe,longiſſimi ſint,cum dent operam,ut res multas breuiter dicant,nõ ut omnino paucas res dicant,& non plures,ꝗ neceſſe ſit:nã pleriſcꝫ breuiter dicere uidetur,qui ita dicit.acceſſi ad ędes, puerũ euocaui,reſpõdit, quæſiui dominum,domi negauit eſſe.Hic tametſi tot res breuius nõ potuit dicere,tamẽ, quia ſatis fuit dixiſſe,domi negauit eſſe,fit rerum multitudine longus : quare hoc quocꝫ in genere uitanda eſt breuitatis imitatio, & nõ minus rerũ nõ neceſſariarũ,ꝗ uerborũ multitudine ſuperſedendũ eſt. Aperta autem narratio poterit eſſe,ſi ut quodcꝫ primũ geſtum erit,ita primum exponetur,& rerum, ac tẽporum ordo ſeruabitur,ut ita narrẽtur,ut geſtæ res erunt, aut ut potuiſſe geri uidebũtur,hic erit conſiderãdum,nequid perturbate,nequid contortè dicatur,nequam in aliã rem trãſeatur,ne ab ultimo repetatur, ne ad extremum prodeatur,nequid,quod ad rem pertineat,prætereatur,& omnino,quæ præcepta de breuitate ſunt,hoc quocꝫ in genere ſunt cõſeruãda:nam ſæpe res parũ eſt intellecta lõgitudine magis,ꝗ obſcuritate narrationis : ac uerbis quocꝫ dilucidis utẽdum eſt,quo de genere dicẽdũ eſt in præceptis elocutionis. Probabilis erit narratio,ſi in ea uidebũtur ineſſe ea,quæ ſolent apparere in ueritate,ſi perſonarũ dignitates ſeruabũtur,ſi cauſæ factorũ extabunt,ſi fuiſſe facultates faciũdi uidebuntur,ſi tẽpus idoneũ,ſi ſpatij ſatis,ſi locus opportunus ad eandẽ rem,qua de re narrabitur fuiſſe oſtendetur,ſi res & ad eorum qui agẽt, naturam,& ad uulgi rumorem,& ad eorum qui audiunt,opinionem accõmodabitur,ac ueri quidẽ ſimilis ex his rationibus eſſe poterit. Illud autem præterea cõſiderare oportebit,ne aut cum obſit narratio,aut cum nihil proſit, tunc interponatur, aut non loco, aut non quemadmodum cauſa poſtulat, narretur. Obeſt,tũ cum ipſius rei geſtæ expoſitio magnam excipit offenſionem, quam argumentando, & cauſam agendo leniri oportebit. Quod cum acciderit, membratim oportebit partis rei geſtę diſpergere in cauſam, & ad unamquamcꝫ confeſtim rationem accommodare,ut uulneri præſtò medicamẽtum ſit,& odiũ ſtatim defenſio mitiget. Nihil prodeſt narratio tũc,cũ ab aduerſarijs re expoſita,noſtra nihil intereſt iterũ,aut alio modo narrare, aut cũ ab ijs,qui audiũt,ita tenetur negotiũ,ut noſtra nihil interſit,eos alio pacto docere:quod cũ acciderit,omnino narratione ſuperſedẽdum eſt. Non loco dicitur,cũ non in ea parte orationis collocatur,in qua res poſtulat,quo de genere agemus tum,cũ de diſpoſitione dicemus:nã hoc ad diſpoſitionem pertinet. Non quemadmodum cauſa poſtulat,narratur,cum aut id, quod aduerſario prodeſt,dilucide,& ornate exponitur, aut id, quod ipſum adiuuat, obſcure dicitur, & negligenter. Quare, ut hoc uitium uitetur,omnia torquenda

ſunt ad commodum ſuę cauſę,contraria,quę præteriri poterunt prętereundo, quæ illius erunt,leuiter attingendo,ſua diligenter,& enodate narrando. Ac de narratione quidē ſatis dictū uidetur, deinceps ad partitionē transeamus.

RECTE habita in cauſa partitio,illuſtrem,& perſpicuam totam efficit orationem. Partes eius duæ ſunt, quarum utraq; magnopere ad aperiendam cauſam,& conſtituendam pertinet controuerſiam. Vna pars eſt,quæ,quid cum aduerſarijs conueniat,& quid in controuerſia relinquatur,oſtendit,ex qua certum quiddam deſignatur auditori, in quo animum debeat habere occupatum. Altera eſt,in qua rerum earum, de quibus erimus dicturi,breuiter expoſitio ponitur diſtributa, ex qua conficitur,ut certas animo res teneat auditor,quibus dictis, intelligat fore peroratum. Nunc utroq; genere partitionis quemadmodum conueniat uti, breuiter dicendum uidetur. Quæ partitio,quid conueniat,aut quid non conueniat,oſtendit,hęc debet illud,quod conuenit,inclinare ad ſuę cauſę commodum,hoc modo. Interfectam matrem eſſe à filio conuenit mihi cum aduerſarijs. Item contra,interfectum eſſe à Clitemneſtra Agamemnonem conuenit, nam hic uterq; & id poſuit, quod cōueniebat,& tamen ſuæ cauſæ commodo conſuluit. Deinde,quid controuerſiæ ſit, ponendū eſt in iudicationis expoſitione,quæ quemadmodum inueniretur,ante dictum eſt. Quæ autem partitio,rerum diſtributam continet expoſitionem, hæc habere debet breuitatē, abſolutionē,paucitatem. Breuitas eſt,cum niſi neceſſarium nullum aſſumitur uerbum: hæc in hoc genere idcirco utilis eſt,quod rebus ipſis,& partibus cauſæ,non uerbis,neq; extraneis ornamentis animus auditoris tenendus eſt. Abſolutio eſt,per quam omnia,quæ incidunt in cauſam,genera,de quibus dicendum eſt,amplectimur. In qua partitione uidendum eſt,ne aut aliquod genus utile relinquatur,aut ſero extra partitionem , id , quod uitioſiſſimum, ac turpiſſimum eſt,inferatur. Paucitas in partitione ſeruatur,ſi genera ipſa rerū ponuntur,neq; permiſtè cum partibus implicantur: nam genus eſt,quod plures partis amplectitur,ut animal: pars eſt,quæ ſubeſt generi,ut equus,ſed ſæpe eadem res alij genus,alij pars eſt,nam homo animalis pars eſt. Thebani, aut Troiani genus. Hęc ideo diligentius inducitur pręſcriptio,ut aperte intellecta generali partitione, paucitas generum in partitione ſeruari poſſit, nam qui ita partitur,oſtendam propter cupiditatem,& audaciam, & auaritiā aduerſariorum omnia incommoda ad remp. perueniſſe, is non intellexit in partitione expoſito genere,partem ſe generis admiſcuiſſe: nam genus eſt omniū nimirum libidinum cupiditas,eius autē generis ſine dubio pars eſt auaritia: hoc igitur uitandum eſt,ne cuius genus poſueris,eius ſecum aliquā, diuerſam ac diſſimilem partem ponas in eadem partitione. Quod,ſi quod in genus plures incident partes,id cum in prima partitione cauſæ erit ſimpliciter expoſitum,diſtribuetur eo tempore commodiſſime,cum ad ipſum uentum erit explicandum in cauſæ dictione poſt partitionem. Atq; illud quoq; pertinet ad paucitatem,ne aut plura,quàm ſatis eſt,demōſtraturos nos dicamus,hoc modo. Oſtendam aduerſarios,quod arguimus,& potuiſſe facere, & uoluiſſe, & feciſſe: nam feciſſe oſtendere ſatis eſt,aut cum in cauſa partitio nulla ſit, & cū ſimplex quiddam agatur,tamen utamur diſtributione,idq; perraro poteſt accidere, Ac ſunt alia quoq; præcepta partitionum,quæ ad hunc uſum oratoriū

non

non tantopere pertinēt,quæ uerſantur in philoſophia,ex quibus hæc ipſa trāſtulimus,quæ cōuenire uidebātur,quorum nihil in ceteris artibus inueniebamus. Atq; his de partitione præceptis, in omni dictione meminiſſe oportebit,ut & prima quæq; pars,ut expoſita eſt in partitione, ſic ordine tranſigatur,& omnibus explicatis,peroratum ſit,hoc modo:ut nequid poſterius pręter concluſionem inferatur. Partitur apud Terentium breuiter, & commodè ſenex in Andria,quæ cognoſcere libertum uelit.

" Eo pacto & gnati uitam,& conſilium meum
" Cognoſces,& quid facere in hac re te uelim.

Itaq; quēadmodum in partitione propoſuit,ita narrat,primum nati uitam.

" Nam is,poſtquam exceſſit ex ephebis Soſia.

Deinde ſuum conſilium.

" Et nunc id operam do.

Deinde quid Soſiam uelit facere,id,quod poſtremum poſuit in partitione,poſtremum dicit.

" Nunc tuum eſt officium.

Quēadmodum igitur hic & ad primam quāque partem primum acceſſit,& omnibus abſolutis,finem dicendi fecit,ſic nobis placet, & ad ſingulas partes accedere,& omnibus abſolutis, perorare. Nunc de confirmatione,deinceps ita ut ordo ipſe poſtulat,præcipiendum uidetur.

CONFIRMATIO eſt,per quā argumētādo noſtræ cauſæ fidē,& auctoritatē,& firmamētū adiungit oratio. Huius partis certa ſunt præcepta,quę in ſingula cauſarū genera diuidētur. Verūtamē nō incōmodū uidetur quādā ſyluā,atque materiā uniuerſam ante permiſtā,& confuſam exponere omniū argumentationū: poſt autē tradere quēadmodū unumquodq; genus cauſæ hinc omnibus argumentandi rationibus tractis,confimari oporteat. Omnes res argumētando cōfirmantur,aut ex eo, quod perſonis,aut ex eo,quod negotijs eſt attributū. Ac perſonis has res attributas putamus, nomen,naturam,uictum,fortunam,habitum, affectionē, ſtudia,conſilia,facta,caſus,orationes. Nomen eſt,quod unicuique perſonę datur,quo ſuo quæque proprio,& certo uocabulo appellatur. Naturā ipſam diffinire difficile eſt: partes autē eius enumerare eas,quarū indigemus ad hāc præceptionē facilius eſt: hæ autē partim diuino,partim mortali in genere uerſantur: mortalium autem,pars in hominum,pars in beſtiarum genere enumeratur,atq; hominum genus & in ſexu conſideratur,uirile,an muliembre ſit, & in natione,patria, cognatione & ætate. Natione Graius, an barbarus. Patria Athenienſis,an Lacedæmonius. Cognatione,quibus maioribus,quibus conſanguineis. Aetate, puer, an adoleſcens: natu grandior, an ſenex Præterea commoda,& incommoda conſiderantur ab natura data animo, aut corpori,hoc modo: ualens, an imbecillis, longus, an breuis, formoſus an deformis,uelox,an tardus ſit, acutus, an hebetior, memor, an obliuioſus, comis, officioſus, pudens, patiens, an contra. & omnino, quæ à natura data animo, & corpori conſiderabuntur, in natura conſideranda ſunt. Nam quæ induſtria comparantur, ad habitum pertinent, de quo poſterius dicendum eſt. In uictu conſiderare oportet, apud quem, & quo more, & cuius arbitratu ſit educatus, quos habuerit artium li-

beralium magiſtros,quos uiuendi præceptores,quibus amicis utatur,quo in
negotio,quęſtu,artificio ſit occupatus,quomodo rē familiarem adminiſtret,
qua conſuetudine domeſtica ſit. In fortuna quæritur ſeruus ſit,an liber, pe-
cunioſus,an tenuis,priuatus,an cum poteſtate,ſi cum poteſtate iure,an iniu-
ria,felix,clarus,an contra,quales liberos habeat: aut ſi de non uiuo quæretur,
etiam quali morte ſit affectus erit conſiderandum. Habitum autem hunc ap
pellamus animi,aut corporis conſtantem,& abſolutam aliqua in re perfectio
nem,ut uirtutis,aut artis alicuius perceptionem, aut quāuis ſcientiam: & itē
corporis aliquam cōmoditatem non natura datam,ſed ſtudio,& induſtria
partam. Affectio eſt animi,aut corporis ex tempore aliqua de cauſa commu
tatio,ut lætitia,cupiditas,metus,moleſtia,morbus,debilitas,& alia,quæ ge-
nere in eodē reperiuntur. Studium autem eſt animi aſſidua, & uehemens ad
aliquam rē applicata magna cū uoluntate occupatio,ut philoſophiæ,poetrię
geometriæ,literarum. Conſiliū eſt aliquid faciendi,aut non faciendi uerè ex-
cogitata ratio. Facta autem,& caſus,& orationes tribus ex temporibus conſi
derabuntur,quid fecerit,aut quid ipſi acciderit,aut quid dixerit,aut quid fa-
ciat,quid ipſi accidat,quid dicat,aut quid facturus ſit,quid ipſi caſurū ſit, qua
ſit uſurus oratione,ac perſonis quidem hæc uidentur eſſe attributa. Negotijs
autem,quæ ſunt attributa,partim ſunt continentia cū ipſo negotio,partim in
geſtione negotij conſiderantur,partim adiuncta negotio ſunt, partim geſtū
negotium conſequuntur. Continentia cum ipſo negotio ſunt ea,quæ ſemper
affixa eſſe uidentur ad rem,neq; ab ea poſſunt ſeparari. Ex his prima eſt bre-
uis cōplexio totius negotij,quæ ſummam continet facti,hoc modo. Parentis
occiſio,patriæ proditio. Deinde cauſa eius ſummæ,per quam, & quamobrē,
& cuius rei cauſa factum ſit,quæritur. Deinde ante geſtā rem, quæ facta ſunt
continentur,uſq; ad ipſum negotium. Deinde quid in ipſo gerendo negotio
quid actum ſit. Deinde quid poſtea factum ſit. In geſtione autē negotij, qui
locus ſecūdus erat,de ijs, quæ negotijs attributa ſunt,quęretur locus,tempus
modus,occaſio,facultas. Locus conſideratur in quo res geſta ſit ex oppor-
tunitate,quam uideatur habuiſſe ad negotium adminiſtrādum: ea autem op-
portunitas quæritur ex magnitudine,interuallo,longinquitate, propinqui-
tate,ſolitudine,celebritate,natura ipſius loci,& uicinitate totius regionis: ex
his etiam attributionibus,ſacer,an profanus,publicus,an ne priuatus, alienus
an ipſius,de quo agitur,locus ſit,an fuerit. Tempus autem eſt id,quo nunc uti
mur (nā ipſum quidē generaliter definire difficile eſt) pars quędā ęternitatis
cū alicuius annui,menſtrui,diurni,nocturni'ue ſpatij certa ſignificatione. In
hoc & quæ præterierunt conſiderantur,& eorum ipſorum,quæ propter ue-
tuſtatem obſoleuerunt,ut incredibilia uideantur,& iam in fabularum nume-
rum reponantur,& quæ iā diu geſta,& à memoria noſtra remota,tamen fa
ciant fidem uere tradita eſſe,quod eorum monumenta certa in literis extent,
& quæ nuper geſta ſint,quæ ſcire pleriq; poſſint,& itē quæ inſtent in pręſen
tia,& quę maxime fiant,& quę cōſequātur. In quibus poteſt cōſiderari,quid
ocius,& quid ſerius futurū ſit: & itē cōmuniter in tēpore perſpiciendo lōgin-
quitas eius eſt cōſiderāda: nā ſæpe oportet cōmetiri cū tēpore negotiū,& ui-
dere potueritne aut magnitudo negotij,aut multitudo rerū in eo tranſigi tē-
pore. Conſideratur autē tēpus & anni: & mēſis,& diei,& noctis, & uigiliæ,
& horæ,

Quid ſit ſtudium
Quid conſilium.

& horæ,& in aliqua parte alicuius horum. Occaſio autem eſt pars temporis habens in ſe alicuius rei idoneam faciendi,aut non faciendi opportunitatem:quare,cum tempore hoc differt: nam genere quidem utrumq; idem eſſe intelligitur: uerum in tempore ſpatium quodammodo declaratur,quod in annis, aut in anno, aut in aliqua anni parte ſpectatur. In occaſione ad ſpatium temporis faciendi quædam opportunitas intelligitur adiuncta: quare cum genere idem ſit,ſit aliud, quod quadam parte, & ſpecie, ut diximus, differat. Hæc diſtribuitur in tria genera,publicum,commune,ſingulare. Publicum eſt,quod ciuitas uniuerſa aliqua de cauſa frequentat, ut ludi, dies feſtus, bellum. Commune, quod accidit omnibus eodem fere tempore, ut meſſis,uindemia, calor, frigus. Singulare autem eſt, quod aliqua de cauſa priuatim ſolet alicui accidere,ut nuptiæ,ſacrificium, funus, conuiuium, ſomnus. Modus autem eſt,in quo quemadmodum, & quo animo factum ſit, quæritur: eius partes ſunt prudentia,& imprudentia. Prudentiæ autem ratio quæritur ex ijs,quæ clàm,palàm,ui,perſuaſione fecerit. Imprudentia autem in purgationem confertur,cuius partes ſunt inſcientia, caſus, neceſſitas,& in affectionem animi,hoc eſt moleſtiam,iracundiam, amorem, & cetera, quæ in ſimili genere uerſantur. Facultates ſunt,aut quibus facilius ſit,aut ſine quibus aliquid confici non poteſt. Adiunctum autem negotio id intelligitur quod maius,& quod minus,& quod ſimile erit ei negotio,quo de agitur, & quod æque magnum,& quod contrarium, & quod diſparatum, & genus, & pars, & euentus. Maius, & minus, & æque magnum ex ui, & ex numero, & ex figura negotij, ſicut ex ſtatura corporis conſideratur: ſimile autem ex ſpecie comparabili,cõparabile autem ex conferenda, atq; aſſimilanda natura iudicatur. Contrarium eſt, quod poſitum in genere diuerſo,ab eodem,cui contrarium eſſe dicitur,plurimum diſtat,ut frigus calori,uitæ mors. Diſparatum autem eſt id, quod ab aliqua re per oppoſitionem negationis ſeparatur, hoc modo: ſapere,& non ſapere. Genus eſt quod partis aliquas amplectitur, ut cupiditas. Pars eſt quæ ſubeſt generi,ut amor, auaritia. Euentus eſt exitus alicuius negotij,in quo quæri ſolet, quid ex quaque re euenerit, eueniat, euenturumq; ſit. Quare hoc in genere ut commodius, quid euenturum ſit,ante animo colligi poſſit, quid quaque ex re ſoleat euenire, conſiderãdum eſt,hoc modo: ex arrogantia odium,ex inſolẽtia arrogãtia. Quarta autem pars eſt ex ijs,quas negotijs dicebamus eſſe attributas, conſecutio: in hac hæ res quæruntur,quæ geſtum negotium conſequuntur. Primũ quod factum eſt,quo id nomine appellari cõueniat. Deinde eius facti qui ſunt principes,& inuentores, qui deniq; auctoritatis eius, & inuentionis comprobatores,atque æmuli: deinde ecquæ ea de re,aut eius rei ſit lex, conſuetudo, actio, iudicium, ſcientia, artificium: deinde natura eius euenire uulgo ſoleat,an inſolenter, & raro: poſtea homines id ſua auctoritate comprobare, an offendi in his conſueuerint, & cetera,quæ factum aliquod ſimiliter confeſtim, aut ex interuallo ſolent conſequi: deinde poſtremo attendendum eſt, num quæ res ex ijs rebus, quæ ſunt poſitę in partibus honeſtatis, aut utilitatis conſequantur, de quibus in deliberatiuo genere cauſæ diſtinctius erit dicendum: ac negotijs quidem ferè res eæ, quas commemorauimus,ſunt attributæ. Omnis autem argumentatio,quę

ex ijs locis,quos commemorauimus,ſumetur, aut probabilis,aut neceſſaria debebit eſſe: Etenim,ut breuiter deſcribamus,argumentatio uidetur eſſe inuẽtum aliquo ex genere,rem aliquam aut probabiliter oſtendens, aut neceſſarie demonſtrans. Neceſſariè demonſtrantur ea,quæ aliter ac dicuntur,nec fieri,nec probari poſſunt,hoc modo. Si peperit,cum uiro concubuit. Hoc genus argumentandi,quod in neceſſaria demonſtratione uerſatur, maxime tractatur in dicendo,aut per complexionem,aut per enumerationem, aut per ſimplicem concluſionem. Complexio eſt,in qua utrum conceſſeris, reprehenditur ad hunc modum: Si improbus eſt,cur uteris? ſi probus, cur accuſas? Enumeratio eſt,in qua pluribus rebus expoſitis, & ceteris infirmatis, una reliqua neceſſario cõfirmatur, hoc pacto. Neceſſe eſt,aut inimicitiarum cauſa ab hoc eſſe occiſum,aut metus,aut ſpei,aut alicuius amici gratia,aut ſi horum nihil eſt,ab hoc non eſſe occiſum:nam ſine cauſa maleficium ſuſceptum eſſe non poteſt: ſed neq; inimicitiæ fuerunt,nec metus ullus,nec ſpes ex morte illius alicuius commodi,neq; ad amicum huius aliquem,mors illius pertinebat: relinquitur igitur,ut ab hoc non ſit occiſus. Simplex autem concluſio ex neceſſaria conſecutione conficitur,hoc modo: Si uos me iſtud eo tempore feciſſe dicitis, ego autem eo ipſo tempore trans mare fui,relinquitur,ut id,quod dicitis,non modo non fecerim,ſed ne potuerim quidem facere: atque hoc diligenter uidere oportebit,ne quo pacto genus hoc refelli poſſit,ut ne confirmatio modũ in ſe argumentationis ſolum habeat, & quandam ſimilitudinem neceſſariæ concluſionis,uerum ipſa argumentatio ex neceſſaria ratione conſiſtat. Probabile autem eſt id,quod ferè fieri ſolet,aut quod in opinione poſitum eſt,aut quod habet in ſe ad hæc quandam ſimilitudinem,ſiue id falſum eſt, ſiue uerũ. Verum in eo genere,quod ferè ſolet fieri,probabile huiuſmodi eſt. Si mater eſt,diligit filium. Si auarus eſt,negligit iuſiurandũ. In eo autem,quod in opinione poſitum eſt,huiuſmodi ſunt probabilia. Impijs apud inferos pœnas eſſe præparatas. Eos,qui philoſophiæ dent operam,non arbitrari deos eſſe. Similitudo autem in contrarijs,& paribus,& in ijs rebus,quæ ſub eandem cadũt rationẽ,maxime ſpectatur. In cõtrarijs,hoc modo. Nã ſi ijs qui imprudẽtes læſerunt,ignoſci conuenit,ijs,qui neceſſario profuerunt,haberi gratiã nõ oportet. Ex pari ſic: nam,ut locus ſine portu nauibus eſſe non poteſt tutus, ſic animus ſine fide ſtabilis amicis non poteſt eſſe. In ijs rebus,quæ ſub eandem rationem cadunt,hoc modo probabile conſideratur: Nam,ſi Rhodijs turpe non eſt portorium locare,ne Hermacreonti quidem turpe eſt conducere. Hæc tum uera ſunt,hoc pacto. Quoniam cicatrix eſt,fuit uulnus. Tum ueri ſimilia,hoc modo. Si multus erat in calceis puluis,ex itinere eum uenire oportebat. Omne autem,ut certas quaſdam in partis diſtribuamus, probabile quod ſumitur ad argumentationem,aut ſignum eſt,aut credibile, aut iudicatum, aut comparabile. Signum eſt, quod ſub ſenſum aliquem cadit, & quiddam ſignificat, quod ex ipſo profectum uidetur, quod aut ante fuerit, aut in ipſo negotio, aut poſt ſit conſecutum, & tamen indiget teſtimonij, & grauioris confirmationis, ut cruor, fuga, pallor, puluis, & quæ his ſunt ſimilia. Credibile eſt, quod ſine ullo teſte auditoris opinione firmetur, hoc modo. Nemo eſt, qui non liberos ſuos incolumes & beatos eſſe cupiat. Iudicatum eſt res aſſenſione, aut auctoritate, aut iudicio

alicuius

alicuius,aut aliquorum comprobata. Id tribus in generibus ſpectatur,religioſo,cōmuni,approbato. Religioſum eſt,quod iurati legibus iudicarunt. Cōmune eſt,quod omnes uulgo probarunt,& ſecuti ſunt huiuſmodi,ut maioribus natu aſſurgatur,ut ſupplicum miſereatur. Approbatum eſt, quod homines,cum dubium eſſet,quale haberi oporteret,ſua conſtituerunt auctoritate, uelut Gracchi patris factum,quem Populus R.ob id factum , quod inſciente collega in cenſura nihil geſſit,poſt cenſuram conſulem fecit. Comparabile autem eſt,quod in rebus diuerſis ſimilem aliquam rationem cōtinet. Eius partes ſūt tres,imago,collatio,exemplum. Imago eſt oratio demonſtrans corporū,aut naturarū ſimilitudinem. Collatio eſt oratio rem cum re ex ſimilitudine conferens. Exemplum eſt,quod rem auctoritate,aut caſu alicuius hominis,aut negotij confirmat,aut infirmat. Horum exempla & deſcriptiones in præceptis elocutionis cognoſcentur. Ac fons quidem confirmationis,ut facultas tulit apertus eſt,nec minus dilucide,quàm rei natura ferebat, demonſtratus eſt. Quemadmodum autem quæꝗ conſtitutio,& pars conſtitutionis & omnis controuerſia , ſiue in ratione , ſiue in ſcripto uerſetur , tractari debeat,& quæ in quasꝗ argumentationes conueniant , ſingillatim in ſecundo libro de unoquoꝗ genere dicemus. In præſentia tantummodo numeros , & modos,& partis argumentandi confuſe,& permixtim diſperſimus,poſt deſcripte , & electe in genus quodꝗ cauſæ,quid cuiꝗ conueniat,ex hac copia digeremus,atꝗ inueniri quidem omnis ex his locis argumētatio poterit , inuentam exornari,& certas in partis diſtingui & ſuauiſſimum eſt , & ſumme neceſſarium,& ab artis ſcriptoribus maxime neglectū. Quare,& de ea præceptione nobis & in hoc loco dicendū uiſum eſt,ut ad inuentionem argumenti,abſolutio quoꝗ argumentandi adiungeretur,& magna cum cura,& diligentia locus hic omnis conſiderandus eſt,quod non rei ſolum magna utilitas eſt,ſed præcipiendi quoꝗ ſumma difficultas.

OMNIS igitur argumentatio aut per inductionem tractanda eſt, aut per ratiocinationem. Inductio eſt oratio,quæ rebus non dubijs captat aſſenſionem eius,qui cum inſtituta eſt,quibus aſſenſionibus facit,ut illi dubia quædam res propter ſimilitudinem earum rerum,quibus aſſenſit,probetur,uelut apud Socraticum Aeſchinem demonſtrat Socrates cum Xenophontis uxore,& cum ipſo Xenophonte Aſpaſiā locutā,dic mihi quæſo Xenophontis uxor,ſi uicina tua melius habeat aurū, ꝗ tu habes,utrū illius,an tuū malis? Illius inquit. Quod ſi ueſtem,& ceterum ornatū muliebrem pretij maioris habeat, quàm tu habes, tuū ne an illius malis? Illius uero reſpondit. Age inquit,ſi uirum illa meliorem habeat,quàm tu habes,utrum ne tuum,an illius malis? Hic mulier erubuit. Aſpaſia autem cum ipſo Xenophōte ſermonē inſtituit. Quęſo inquit Xenophon,ſi uicinus tuus meliorē equū habeat,ꝗ tuus eſt,tuū ne equum malis,an illius ? Illius inquit. quod ſi fundū meliorē habeat,ꝗ tu habes,utrum tandē fundū habere malis? Illū inquit,meliorē ſcilicet,quod ſi uxorem meliorē habeat , ꝗ tu habes , utrū illius malis? atque hic Xenophon quoꝗ ipſe tacuit,poſt Aſpaſia. Quoniam uterꝗ ueſtrum inquit,id mihi ſolum non reſpondit , quod ego ſolum audire uolueram,egomet dicam quid uterque cogitet. Nā & tu mulier optimū uirum mauis habere,& tu Xenophō uxorem habere lectiſſimā maxime uis.

Quare niſi hoc perfeceritis,ut neq; uir melior,neq; fœmina lectior in terris ſit,profecto id ſemper,quod optimum putabitis eſſe,multo maxime requiretis,& tu,ut maritus ſis,quamoptimæ mulieris,& hæc quamoptimo uiro nupta ſit.Hic,cum rebus non dubijs eſſet aſſenſum,factum eſt propter ſimilitudinem,ut etiam illud,quod dubium uidebatur,ſiquis ſeparatim quæreret, id pro certo propter rationem rogandi,concederetur.Hoc modo ſermonis plurimum Socrates uſus eſt,propterea quod nihil ipſe afferre ad perſuadendum uolebat,ſed ex eo,quod ſibi ille dederat qui cum diſputabat,aliquid conficere malebat,quod ille ex eo,quod iam conceſſiſſet,neceſſario approbare deberet.

Hoc in genere pręcipiendum nobis uidetur:primum,ut illud,quod inducemus per ſimilitudinem,eiuſmodi ſit,ut ſit neceſſe concedi.Nam ex quo poſtulabimus nobis illud,quod dubium ſit,concedi,dubium eſſe id ipſum nō oportebit.Deinde illud,cuius confirmandi cauſa fiet inductio,uidendum eſt,ut ſimile ijs rebus ſit,quas res quaſi non dubias ante induxerimus: nam ante aliquid nobis cōceſſum eſſe nihil proderit,ſi ei diſſimile erit id,cuius cauſa illud concedi primum uoluerimus.Deinde non intelligat,quo ſpectent illæ primæ inductiones,& ad quem ſint exitum peruenturæ: nam qui uidet ſi ei rei,quæ primo rogetur,recte aſſenſerit,illam quoque rem,quæ ſibi diſpliceat eſſe neceſſario concedendam,plerunq; aut non reſpondendo,aut male reſpondendo longius procedere rogationem nō ſinit.Quare ratione rogationis imprudens ab eo quod conceſſit ad id,quod nō uult concedere,deducendus eſt.Extremum autem aut taceatur oportet,aut cōcedatur,aut negetur. Si negabitur aut oſtendenda eſt ſimilitudo earum rerum,quæ ante conceſſę ſunt,aut alia utendum inductione.Si concedetur,concludenda eſt argumentatio.Si tacebitur,aut elicienda eſt reſponſio,aut quoniam taciturnitas imitatur confeſſionē, pro eo ac ſi conceſſum ſit,concludere oportebit argumentationem.Ita ſit hoc genus argumentandi tripartitū.Prima pars conſtat ex ſimilitudine una,pluribuſue. Altera ex eo,quod concedi uolumus,cuius cauſa ſimilitudines adhibitæ ſunt.Tertia ex concluſione,quæ aut confirmat conceſſionem,aut quod ex ea conficiatur,oſtendit.Sed quia non ſatis uidebitur alicui dilucide demonſtratum,niſi quod ex ciuili cauſarum genere exemplum ſubiecerimus,uidetur huiuſmodi quoq; utendum exemplo,non quo præceptio differat,aut aliter hoc in ſermone,atque in dicēdo ſit utendum,ſed ut eorum uoluntati ſatis fiat, qui quod aliquo in loco uiderint,alio in loco niſi demonſtratum eſt,nequeūt cognoſcere.Ergo in hac cauſa,quę apud græcos eſt peruagata,quod Epaminundas Thebanorum imperator,ei,qui ſibi ex lege prætor ſucceſſerat, exercitum non tradidit,& cum paucos ipſe dies contra legem exercitum tenuiſſet, Lacedæmonios funditus uicit.Poterit accuſator argumentatione uti per inductionem,cum ſcriptum legis contra ſententiam defendat,ad hunc modum. Si iudices id,quod Epaminundas ait legis ſcriptorem ſenſiſſe adſcribat ad legem,& addat exceptionem hanc,extra quam ſiquis reipub. cauſa exercitum non tradiderit,patiemini? non opinor. Quod ſi uoſmetipſi, quod à ueſtra religione,& ſapientia remotiſſimum eſt,iſtius honoris cauſa hanc eādem exceptionē iniuſſu populi ad legem adſcribi iubeatis,populus Thebanus patietur ne id fieri? profecto non patietur.Quod ergo adſcribi ad legem nefas eſt, id ſequi quaſi adſcriptum ſit,rectum uobis uideatur? Noui ueſtram intelligē

tiam

tiam,non poteſt ita uideri iudices. Quod ſi literis corrigi neque ab illo, neq; à uobis ſcriptoris uoluntas poteſt,uidete,ne multo indignius ſit,id re & iudi cio ueſtro mutari,quod ne uerbo quidem cõmutari poteſt. Ac de inductio ne quidem ſatis in pręſentia dictum uidetur. Nunc deinceps ratiocinationis uim,& naturam conſideremus. RATIOCINATIO eſt oratio ex ipſa re probabile aliquid eliciens,quod expoſitum,& per ſe cognitum ſua ſe ui, & ratione confirmet. Hoc de genere qui diligentius cõſiderandum putauerunt, cum idem uſu dicendi ſequerentur,paulũ in pręcipiendi ratione diſſenſerunt. Nam partim quinque eius partis eſſe dixerunt,partim nõ plus, quam in tres partis poſſe diſtribui putauerunt. Eorum controuerſiam non incommodum uidetur cum utrorunque ratione exponere. Nam & breuis eſt,& non eiuſ modi,ut alteri prorſus nihil dicere putentur,& locus hic nobis in dicendo mi nime negligendus uidetur. Qui putant in quinque diſtribui partes opor tere,aiunt primum conuenire exponere ſummam argumentationis ad hunc modum. Melius accurantur,quæ conſilio geruntur, quàm quæ ſine conſilio adminiſtrantur. Hanc primam partem numerant: eam deinceps rationibus uarijs,& quamcopioſiſſimis uerbis approbari putant oportere , hoc modo. Domus ea,quæ ratione regitur,omnibus inſtructior eſt rebus,& apparatior quàm ea,quæ temere,& nullo conſilio adminiſtratur. Exercitus is,cui prępo ſitus eſt ſapiens,& callidus Imperator,omnibus partibus commodius regi tur,quàm is,qui ſtultitia,& temeritate alicuius adminiſtratur. Eadẽ nauigij ratio eſt,nam nauis optime curſum conficit ea,quæ ſcientiſſimo gubernatore utitur. Cum propoſitio ſit hoc pacto approbata, & duæ partes tranſierint ratiocinationis,tertia in parte aiunt,quod oſtẽdere uelis,id ex ui propoſitio nis oportere aſſumere,hoc pacto. Nihil autem omniũ rerum melius, quàm omnis mundus adminiſtratur. Huius aſſumptionis quarto in loco aliam por rò inducunt approbationem,hoc modo. Nam & ſignorum ortus,& obitus definitum quendam ordinem ſeruant,& annuæ commutationes non modo quadam ex neceſſitate ſemper eodem modo fiunt,uerum ad utilitates quoq; rerum omnium ſunt accommodatæ,& diurnæ,nocturnęq; uiciſſitudines nul la in re unquam mutatæ quidquam nocuerunt. Quæ ſigno ſunt omnia,non mediocri quodam conſilio naturam mundi adminiſtrari. Quinto inducũt loco complexionem eam,quæ aut id infert ſolum,quod ex omnibus partibus cogitur,hoc modo,conſilio igitur mundus adminiſtratur, aut unum in locũ cum cõduxerit breuiter propoſitionem,& aſſumptionem,id adiungit,quod ex his conficiatur,ad hunc modum. Quod ſi melius geruntur ea,quæ conſi lio,quàm quę ſine conſilio adminiſtrantur,nihil autem omnium rerum meli us,quàm omnis mundus adminiſtratur,conſilio igitur mundus adminiſtra tur. Quinquepartitam igitur hoc pacto putant eſſe argumentationem. Qui autem tripartitam eſſe dicunt,ij non aliter putant tractari oportere argumen tationem,ſed partitionem horum reprehendunt: negant enim neq; à propo ſitione,neq; ab aſſumptione approbationes earum ſeparari oportere, neque propoſitionem abſolutam,neq; aſſumptionem ſibi perfectam uideri, quę ap probatione confirmata non ſit. Quare quas illi duas partes numerant,propo ſitionem,& approbationem,ſibi unam partem uideri propoſitionem,quæ ſi approbata non ſit,propoſitio non ſit argumentationis. Item, quæ ab illis aſ

ſumptio,& aſſumptionis approbatio dicitur,eandem ſibi aſſumptionem ſolam uideri. Ita fit,ut eadem ratione argumẽtatio tractata,alijs tripartita,alijs quinquepartita uideatur. Quare euenit,ut res non tam ad uſum dicendi pertineat,quàm ad rationem præceptionis. Nobis autem commodior illa partitio uidetur eſſe,quæ in quinque partes diſtributa eſt,quam omnes ab Ariſtotele,& Theophraſto profecti maxime ſecuti ſunt. Nam quemadmodum illud ſuperius genus argumentandi,quod per inductionem ſumitur, maxime Socrates,& ſocratici tractauerunt,ſic hoc,quod per ratiocinationem expolitur,ſumme eſt ab Ariſtotele,atque peripateticis,& Theophraſto frequentatum. Deinde à rhetoribus ijs,qui elegantiſſimi, atque artificioſiſſimi putati ſunt. Quare autem nobis illa magis partitio probetur, dicendum uidetur, ne temere ſecuti putemur,& breuiter dicendum,ne in huiuſmodi rebus diutius,quàm ratio præcipiendi poſtulat,commoremur. Siquidam in argumentatione ſatis eſt uti propoſitione,& non oportet adiungere approbationem propoſitioni, quadam autem in argumentatione infirma eſt propoſitio,niſi adiuncta ſit approbatio, ſeparatum quiddam eſt à propoſitione approbatio. Quod enim adiungi,& ſeparari ab aliquo poteſt,id non poteſt idem eſſe quod eſt id,ad quod adiungitur,& à quo ſeparatur. Eſt autem quędam argumentatio,in qua propoſitio non indiget approbatione,& quædam,in qua nihil ualet abſq; approbatione,ut oſtendemus. Separata eſt igitur à propoſitione approbatio. Oſtendemus autem id,quod polliciti ſumus, hoc modo. Quæ propoſitio in ſe quiddam continet perſpicuum,eo quod conſtare inter omnes neceſſe eſt,hanc uelle approbare,& firmare nihil attinet. Ea eſt huiuſmodi. Si quo die iſta cædes Romæ facta eſt,ego Athenis eo die fui, intereſſe in cæde non potui,hoc quia perſpicue uerũ eſt,nihil attinet approbari. Quare aſſumi ſtatim oportet,hoc modo,fui autem Athenis eo die,hoc ſi non conſtat,indiget approbationis,qua inducta,complexio conſequetur,igitur in cęde intereſſe non potui. Eſt igitur quædam propoſitio, quæ non indiget approbatione:nam eſſe quidem quandam,quæ indigeat,quid attinet oſtendere? quod cuiuis facile perſpicuum eſt. Quod ſi ita ẽ,ex hoc,& ex eo,quod propoſueramus,hoc conficitur,ſeparatum eſſe quiddam à propoſitione approbationem. Si autem ita eſt,falſum eſt non eſſe plus quam tripartitam argumẽtationem. Simili modo liquet alteram quoq; approbationem ſeparatam eſſe ab aſſumptione:nam ſi quadam in argumentatione ſatis eſt uti aſſumptione, & non oportet adiungere approbationem aſſumptioni,quadam autem in argumentatione infirma eſt aſſumptio,niſi adiuncta ſit approbatio. Saparatũ quiddam eſt extra aſſumptionem approbatio. Eſt autem argumentatio quędam,in qua aſſumptio non indiget approbationis,quædam autem in qua nihil ualet ſine approbatione,ut oſtendemus. Separata eſt igitur ab aſſumptione approbatio. Oſtendemus autem quod polliciti ſumus, hoc modo. Quæ perſpicuam omnibus ueritatem continet aſſumptio,nihil indiget approbationis:ea eſt eiuſmodi. Si oportet ſapere,dare operam philoſophię conuenit: hæc propoſitio indiget approbationis:non enim perſpicua eſt,neq; conſtat inter omnes,propterea quod multi nihil prodeſſe philoſophiam,plerīq; etiã obeſſe arbitrantur. Aſſumptio perſpicua eſt hæc. Oportet autem ſapere, hoc autem quia ipſum ex re perſpicitur,& uerum eſſe intelligitur,nihil attinet ap

probari,

probari. Quare ſtatim concludenda eſt argumentatio, igitur dare operam philoſophiæ conuenit. Eſt ergo aſſumptio quædam, quæ approbationis nõ indiget: nam quãdam indigere, perſpicuum eſt: ſeparata eſt igitur ab aſſumptione approbatio. Falſum ergo eſt, non eſſe pluſquam tripartitam argumentationem. Atq; ex his illud iam perſpicuum eſt, eſſe quandam argumentationem, in qua neq; propoſitio, neq; aſſumptio indigeat approbationis, huiuſmodi, ut certum quiddam, & breue exempli cauſa ponamus. Si ſummopere ſapientia petenda eſt, ſummopere ſtultitia uitanda eſt. Summo autem opere ſapientia petẽda eſt, ſummo igitur opere ſtultitia uitãda eſt. hic & aſſumptio, & propoſitio perſpicua eſt: quare neutra quoq; indiget approbatione. Ex his omnibus illud perſpicuum eſt, approbationem tum adiungi, tum non adiungi, ex quo cognoſcitur, neq; in propoſitione, neq; in aſſumptione contineri approbationem, ſed utranq; ſuo loco poſitam uim ſuam tanquam certam, & propriam obtinere. Quod ſi ita eſt, commode partiti ſunt illi, qui in quinque partes diſtribuerunt argumentationem. Quinq; ſunt igitur partes eius argumentationis, quæ per ratiocinationem tractatur. Propoſitio, per quã breuiter locus is exponitur, ex quo omnis uis oportet emanet ratiocinatiõis.

Propoſitionis approbatio, per quam id, quod breuiter expoſitum eſt rationibus affirmatum, probabilius & apertius fit. Aſſumptio, per quam id, quod ex propoſitione ad oſtendendum pertinet, aſſumitur. Aſſumptionis approbatio, per quam id, quod aſſumptum eſt, rationibus firmatur. Complexio, per quam id, quod conficitur ex omni argumentatione, breuiter exponitur. Quæ plurimas habet argumentatio partes, ea conſtat ex his quinque partibus. Secunda eſt quadripartita. Tertia tripartita. Dein bipartita, quod in controuerſia eſt. De una quoq; parte poteſt alicui uideri poſſe argumentationem conſiſtere. Eorum igitur, quæ conſiſtant, exempla ponemus. Horum, quæ dubia ſunt rationes afferemus. Quinquepartita argumentatio eſt huiuſmodi. Omnes leges iudices ad commodum reip. referri oportet, & eas ex utilitate communi, non ex ſcriptione, quæ in literis eſt, interpretari. Ea enim uirtute, & ſapientia maiores noſtri fuerunt, ut in legibus ſcribendis nihil ſibi aliud, niſi ſalutem, atq; utilitatem reip. proponerent. Neq; enim ipſi quod obeſſet, ſcribere uolebant, & ſi ſcripſiſſent, cum eſſet intellectum, repudiatum iri legem intelligebant. Nemo enim leges legum cauſa ſaluas eſſe uult, ſed reip. quod ex legibus omnis reſp. optime putant adminiſtrari. Quam ob rẽ igitur leges ſeruari oportet, ad eam cauſam ſcripta omnia interpretari conuenit, hoc eſt, quoniam reip. ſeruimus ex reip. commodo, atque utilitate leges interpretemur. Nam ut ex medicina nihil oportet putare proficiſci, niſi quod ad corporis utilitatem ſpectat, quoniam eius cauſa eſt inſtituta, ſic à legibus nihil cõuenit arbitrari, niſi quod reip. conducat, proficiſci, quoniam eius cauſa ſunt comparatæ. Ergo in hoc quoq; iudicio definite literas legis perſcrutari, & legem, ut ęquum eſt, ex utilitate reip. conſiderate. Quid enim magis utile Thebanis fuit, quàm Lacedæmonios opprimi? Quid magis Epaminundam Thebanorum imperatorem, quàm uictoriæ Thebanorum conſulere decuit? Quid hunc tanta Thebanorum gloria, tam claro, atque exornato trophæo carius, atque antiquius habere conuenit? Scripto uidelicet legis omiſſo, ſcriptoris ſententiam conſiderare debebat. Atque hoc quidem ſa-

tis conſideratum eſt, nullam eſſe legem, niſi reipub. cauſa ſcriptam. Summam
igitur amentiam eſſe exiſtimabat, quod ſcriptum eſſet reip. ſalutis cauſa, id nõ
ex reip. ſalute interpretari. Quod ſi leges omnes ad utilitatem reip. referri
conuenit, hic autem ſaluti reip. profuit, profecto non poteſt eodem facto, &
communibus fortunis conſuluiſſe, & legibus non obtemperaſſe. Quatuor
autem partibus conſtat argumentatio, cum aut proponimus, aut aſſumimus
ſine approbatione. Id facere oportet, cum aut propoſitio ex ſe intelligitur, aut
aſſumptio perſpicua eſt, & nullius approbationis indiget. Propoſitionis ap
probatione præterita, quatuor ex partibus argumentatio tractatur, ad hunc
modum. Iudices, qui ex lege iurati iudicatis, legibus optemperare debetis.
Obtemperare autem legibus non poteſtis, niſi quod ſcriptum eſt in lege ſe-
quamini. Quod enim certius legis ſcriptor teſtimonium uoluntatis ſuæ relin
quere potuit, q̃ quod ipſe magna cum cura, atque diligentia ſcripſit? Quod
ſi literæ non extarent, magnopere eas requireremus, ut ex his ſcriptoris uolũ
tas cognoſceretur, nec tamen. Epaminundę permitteremus, niſi extra iudici-
um quidem eſſet, ut is nobis ſententiam legis interpretaretur, nedum nunc
iſtud patiamur, cum præſtò lex ſit, non ex eo, quod apertiſſime ſcriptum eſt,
ſed ex eo, quod ſuæ cauſæ conuenit ſcriptoris uoluntatem interpretari. Quod
ſi uos iudices legibus obtemperare debetis, & id facere nõ poteſtis, niſi quod
ſcriptum eſt in lege ſequamini, quid cauſæ eſt, quin iſtum contra legem feciſſe
iudicetis? Aſſumptionis autem approbatione pręterita quadripartita, ſic fiet
argumentatio. Qui ſæpenumero nos per fidem ſeſellerunt, eorũ orationi fi-
dem habere non debemus. Siquid enim perfidia illorum detrimenti accepe-
rimus, nemo erit, præter noſmetipſos, quem iure accuſare poſſimus, ac primũ
quidem decipi incommodum eſt, iterum ſtultum, tertium turpe. Carthagi-
nienſes autem perſæpe iam nos fefellerunt, ſumma igitur amentia eſt in eorũ
fidem ſpem habere, quorum perfidia toties deceptus ſis. Vtraque approba-
tione præterita tripartita, fit hoc pacto, aut metuamus Carthaginienſes opor
tet, ſi incolumes eos reliquerimus, aut eorum urbẽ diruamus, ac metuere, qui-
dem non oportet. Reſtat igitur, ut urbem diruamus. Sunt autem qui putant
nonnunquam poſſe complexione & oportere ſuperſederi, cum id perſpicuũ
ſit, quod conficiatur ex ratiocinatione. Quod ſi fiat, bipartitam quoque fieri
argumentationem, hoc modo. Si peperit, uirgo non eſt: peperit autem: hic ſa
tis eſſe dicunt proponere, & aſſumere, quoniam perſpicuum ſit, quod confi-
ciatur, complexionis rem non indigere. Nobis autem uidetur & omnis ratio
cinatio concludenda eſſe, & illud uitium, quod illis diſplicet, magnopere uitã
dum eſt, ne quod perſpicuum ſit, id in complexionem inferamus. Hoc autem
fieri poterit, ſi complexionum genera intelligantur. Nam aut ita complecte
mur, ut in unum conducamus propoſitionem, & aſſumptionem, hoc modo.
Quod ſi leges omnes ad utilitatem reip. referri cõuenit, hic autem ſaluti reip.
profuit, profecto non poteſt eodem facto & ſaluti communi conſuluiſſe, &
legibus nõ obtẽperaſſe. Aut ita, ut ex contrario ſententia conficiatur, hoc mo
do. Summa igitur amentia eſt, in eorum fidem ſpem habere, quorum perfidia
toties deceptus ſis. Aut ita, ut id ſolum, quod conficitur, inferatur, ad hunc mo
dum. Vrbem igitur diruamus. Aut ut id, quod eam rem, quæ conficitur, ſequa
tur neceſſe eſt, id eſt huiuſmodi. Si peperit, cum uiro concubuit, peperit autẽ

conficitur

conficitur hoc. Concubuit igitur cum uiro: hoc ſi nolis inferre, & inferas id, quod ſequitur, fecit igitur inceſtum, & concluſeris argumentationem, & perſpicuam fugeris complexionem. Quare in longis argumentationibus, ex cõductionibus, aut ex contrario complecti oportet. In breuibus id ſolum, quod conficitur, exponere. In ijs, in quibus exitus perſpicuus eſt, conſecutione uti. Si qui autem ex una quoq; parte putabunt conſtare argumentationem, poterunt dicere ſæpe ſatis eſſe, hoc modo argumentationem facere. Quoniam peperit, cum uiro concubuit: nam hoc nullius neq; approbationis, neq; aſſumptionis, uel eius approbationis, neq; complexionis indigere, ſed nobis ambiguitate nominis uidentur errare. Nam & argumentatio nomine uno res duas ſignificat, ideo quod & inuentum aliquam in rem probabile, aut neceſſarium argumẽtatio uocatur, & eius inuenti artificioſa expolitio. Quãdo igitur proferent aliquid huiuſmodi. Quoniam peperit, cum uiro concubuit, inuentum proferẽt, non expolitionem. Nos autem de expolitionis partibus loquimur. Nihil igitur ad hãc rem ratio illa pertinebit, atq; hac diſtinctione alia quoq;, quę uidebũtur officere huic partitioni propulſabimus, ſi qui aut aſſumptionẽ aliquando tolli poſſe putent, aut propoſitionem. Quæ, ſi quid habet probabile, aut neceſſarium, quoquomodo commoueat auditorem neceſſe eſt, quod ſi ſolum ſpectaretur, ac nihil, quo pacto tractaretur id, quod eſſet excogitatum referret, nequaquã tantum inter ſummos oratores, & mediocres intereſſe exiſtimaretur. Variare autem orationem magnopere oportebit. Nam omnibus in rebus ſimilitudo eſt ſatietatis mater. id fieri poterit, ſi non ſimiliter ſemper ingrediamur in argumẽtationem. Nam primum omnium generibus ipſis diſtinguere conuenit orationem, hoc eſt tum inductione uti, tum ratiocinatione. Deinde in ipſa argumentatione non ſemper à propoſitione incipere, nec ſemper quinq; partibus abuti, neq; eadem ratione expolire partitiones, ſed tũ ab aſſumptione ĩcipere licet, tum ab approbatione alterutra, tum utraq;, tum hoc, tum illo genere complexionis uti. Id ut perſpiciatur, aut ſcribamus, aut in quolibet exemplo de ijs, quæ propoſita ſunt, hoc idem exerceamus, ut quam facile ſit factu. Ac de partibus quidem argumentationis ſatis nobis dictum uidetur. Illud autem uolumus intelligi, nos probe tenere, alijs quoq; rationibus tractari argumentationes in philoſophia multis, & obſcuris, de quibus certum eſt artificium conſtitutum. Verum illa nobis abhorrere ab uſu oratorio uidentur. Quæ pertinere autem ad dicendum putamus, ea nos commodius, q̃ ceteros attendiſſe nõ affirmamus, ſed perquiſitius, & diligentius conſcripſiſſe pollicemur. Nũc, ut ĩſtituimus, proficiſci ordine ad reliqua pgemus.

REPREHENSIO eſt, per quam argumentando aduerſariorum confirmatio diluitur, aut infirmatur, aut alleuiatur. Hæc fonte inuentionis eodem utetur, quo utitur confirmatio, propterea quod quibus ex locis aliqua res confirmari poteſt, ijſdem poteſt ex locis infirmari. Nihil enim conſiderandum eſt in his omnibus inuentionibus, niſi id, quod perſonis, aut negotijs attributum eſt. Quare inuentionem, & argumentationum expolitionẽ ex illis, quæ ante præcepta ſunt, hanc quoq; in partẽ orationis transferri oportebit. Veruntamen, ut quædã præceptio detur huius quoque partis, exponemus modos reprehenſionis, quos qui obſeruabunt facilius ea, quæ contra dicentur, diluere, aut infirmare poterunt. Omnis argu

mentatio reprehenditur,ſi aut ex iis,quæ ſumpta ſunt,non cõceditur aliquod unum,plura'ue,aut his conceſſis,complexio confici ex his negatur, aut ſi genus ipſum argumentationis uitioſum oſtenditur,aut ſi contra firmam argumentationem,alia æque firma,aut firmior ponitur. Ex ĳs, quæ ſumuntur, aliquid nõ conceditur,cum aut id,quod credibile dicunt,negatur eſſe eiuſmodi,aut quod comparabile putant,diſſimile oſtenditur,aut iudicatum aliam in partem traducitur,aut omnino iudicium improbatur,aut quod ſignum eſſe aduerſarĳ dixerunt,id eiuſmodi negatur eſſe,aut ſi complexio, aut una,aut ex utraque parte reprehenditur,aut ſi enumeratio falſa oſtenditur,aut ſi ſimplex concluſio falſi aliquid continere demonſtratur.Nam omne,quod ſumitur ad argumentandum ſiue pro probabili,ſiue pro neceſſario, neceſſe eſt ſumatur ex his locis,ut ante oſtendimus.Quod pro credibili ſumptum erit,id infirmabitur,ſi aut perſpicue falſum erit,hoc modo:nemo eſt,qui non pecuniam, q̃ ſapientiam malit,aut ex contrario quoque credibile aliquid habebit,hoc modo.Quis eſt qui non officĳ cupidior ſit,quàm pecuniæ?aut erit omnino incredibile,ut ſiquis quem conſtet eſſe auarum, dicat alicuius mediocris officĳ cauſa,ſe maximam pecuniam neglexiſſe,aut ſi quod in quibuſdam rebus, aut hominibus accidit,id omnibus dicatur uſu euenire,hoc pacto.Qui pauperes ſunt,ĳs antiquior officio pecunia eſt.Qui locus deſertus eſt,in eo cædem factam eſſe oportet:in loco celebri homo occidi qui potuit?aut ſi id,quod raro ſit,fieri omnino negatur,ut Curius pro Fuluio,nemo poteſt uno aſpectu, neque præteriens in amorem incidere:quod autem pro ſigno ſumetur, id ex ĳſdem locis,quibus confirmatur,infirmabitur. Nam in ſigno primum uerum eſſe oſtendi oportet,deinde eius eſſe rei ſignum proprium, qua de re agitur, ut cruorem cædis.Deinde factum eſſe,quod non oportuerit, aut non factum quod oportuerit.Poſtremo ſciſſe eum,de qua quæritur,eius rei legem, & cõſuetudinem:nam eæ res ſunt ſigno attributę,quas diligentius aperiemus,cum ſeparatim de ipſa coniecturali conſtitutione dicemus.Ergo horum unũquodq; in reprehenſione,aut non eſſe ſigno,aut parũ magno eſſe,aut à ſe potius, quã ab aduerſarĳs ſtare,aut omnino falſo dici,aut in aliam quoque ſuſpicionem duci poſſe demonſtrabitur.Cũ autẽ pro comparabili aliquid inducetur,quoniã id per ſimilitudinẽ maxime tractatur,in reprehendendo conueniet,ſimile id negare eſſe,quod cõferetur ei, qui cũ conferet.Id fieri poterit,ſi demõſtrabitur diuerſum eſſe genere,natura,ui,magnitudine,tẽpore,loco,perſona, opinione,ac ſiquo in numero illud,quod per ſimilitudinẽ afferetur,& quo in loco hoc genus,cuius cauſa afferetur,haberi cõueniat,oſtendetur.Deinde quid res cũ re differat,demõſtrabitur,ex quo docebimus aliud de eo,ꝙ comparabitur,& de eo,qui cũ cõparabitur,exiſtimari oportere.Huius facultatis maxime indigemus, cũ ea ipſa argumẽtatio,quę per inductionẽ tractatur,erit reprehẽdẽda.Si iudicatũ aliquod inferetur,quoniam id ex his locis maxime firmatur,laude eorũ,qui iudicarunt,ſimilitudine eius rei,qua de agitur,ad eam rẽ,qua de iudicatũ eſt,cõmemorando nõ modo nõ eſſe reprehenſum iudiciũ, ſed ab omnibus approbatũ,& demõſtrando difficilius,& maius fuiſſe id iudicatũ quod afferatur,quàm id,quod inſtet.Ex contrarĳs locis,ſi res aut uera aut ueriſimilis permittet,infirmari oportebit, atque erit obſeruandum diligenter,ne nihil ad id,quod agatur,pertineat id,quod iudicatum ſit,& uidedũ

eſt

eſt,ne ea res proferatur,in qua ſit offenſum,ut de ipſo,qui iudicarit,iudiciũ fieri uideatur.Oportet autem animaduertere,ne,cum aliter multa ſint iudicata, ſolitarium aliquod,aut rarum iudicatum afferatur.Nam his rebus auctoritas iudicati maxime poteſt infirmari.Atq; ea quidem argumẽta,quæ quaſi probabilia ſumuntur,ad hunc modum tentari oportebit.Quę uero ſicuti neceſſaria inducentur,ea ſi forte imitabuntur modo neceſſariam argumentationem, neq; erunt eiuſmodi,ſic reprehendẽtur. Primum complexio,quæ utrum cõceſſeris,debet tollere,ſi uera eſt,nũquam reprehendetur,ſin falſa,duobus modis,aut cõuerſione,aut alterius partis infirmatione. Conuerſione, hoc modo.

Nam ſi ueretur,quid eum accuſes,qui eſt probus?
Sin inuerecundum animi ingenium poſſidet,
Quid eum accuſes,qui id parui auditu æſtimet?

Hic ſiue uereri dixeris,ſiue non uereri, concludendum hoc putat, ut neges eſſe accuſandum. Quod conuerſione, ſic reprehendetur. Immo uero accuſandus eſt:nam,ſi ueretur,accuſes.non enim parui auditu ęſtimabit. Sin inuerecundum animi ingenium poſſidet,tamen accuſes:non enim probus eſt. Alterius autem partis ĩfirmatione hoc modo reprehendetur. Verum ſi ueretur,accuſatione tua correctus,ab errato recedet. Enumeratio uitioſa intelligitur,ſi aut præteritum quiddam dicemus,quod uelimus concedere, aut infirmum aliquid annumeratum, quod aut contra dici poſſit, aut cauſa non ſit, quare non honeſte poſſimus concedere. Præteritur quiddã in eiuſmodi enumerationibus.Quoniam habes iſtum equum,aut emeris oportet,aut hæreditate poſſideas,aut munere acceperis,aut domi tibi natus ſit,aut ſi horum nihil eſt,ſurripueris neceſſe eſt.Sed neq; emiſti, neq; hæreditate uenit,neq; domi natus eſt,neq; donatus eſt,neceſſe eſt ergo ſurripueris. hoc commode reprehenditur, ſi dici poſſit ex hoſtibus equus eſſe captus,cuius prædæ ſectio non uenierit,quo illato,infirmatur enumeratio, quoniam id ſit inductum, quod præteritum ſit in enumeratione. Altero autem modo reprehendetur, ſi aut contra aliquid dicetur,hoc eſt,ſi exempli cauſa,ut in eodem uerſemur,poterit oſtendi hæreditate ueniſſe,aut ſi extremum illud non erit turpe concedere, ut ſiquis, cum dixerint aduerſarij,aut inſidias facere uoluiſti,aut amico morem geſſiſti,aut cupiditate elatus es, amico ſe morem geſiſſe fateatur. Simplex autem cõcluſio reprehenditur,ſi id, quod ſequitur,non uideatur neceſſario cum eo,quod anteceſſit,cohęrere.Nam hoc quidem,ſi ſpiritum ducit,uiuit.Si dies eſt,lucet,eiuſmodi eſt,ut cum priore neceſſario poſterius cohærere uideatur. Hoc autem,ſi mater eſt,diligit,ſi aliquando peccauit, nunquam corrigetur, ſic conueniet reprehendi,ut demonſtretur non neceſſario cum priore poſterius cohærere:hoc genus & cetera neceſſaria, & omnino omnis argumentatio,& eius reprehẽſio maiorem quandam uim continet,& latius patet,quam hic exponitur, ſed eius artificij cognitio huiuſmodi eſt, ut non ad huius artis partem aliquam adiungi poſſit, ſed ipſa ſeparatim longi temporis, & magnæ,atque arduæ cognitionis indigeat. Quare illa nobis alio tempore, atque ad aliud inſtitutum,ſi facultas erit,explicabuntur.Nunc his præceptionibus rhetorum ad uſum oratorium contentos nos eſſe oportebit. Cum igitur ex ijs, quæ ſumuntur aliquid non conceditur, ſic infirmabitur. Cum autem his conceſſis,complexio ex his non conficitur,hęc erunt conſideranda;

num aliud cõficiatur,aliud dicatur,hoc modo,ſi cum aliquis dicat ſe profectũ eſſe ad exercitum,cõtraq; eum quis uelit hac argumentatione uti. Si ueniſſes ad exercitum à Tribunis militaribus uiſus eſſes, non es autem uiſus ab his,nõ es igitur profectus ad exercitum. Hic cum conceſſeris propoſitionẽ,& aſſumptionem,complexio eſt infirmanda. Aliud enim quàm cogebatur,illatũ eſt. Ac nunc quidem quo facilius res cognoſceretur,perſpicuo,& grãdi uitio prę ditum poſuimus exemplum,ſed ſæpe obſcurius poſitum uitium pro uero probatur, cum aut parum memineris, quod conceſſeris, aut ambiguum aliquod pro certo conceſſeris. Ambiguum, ſi conceſſeris ex ea parte, quam ipſe intellexeris,eam partem ſi aduerſarius ad aliam partem per complexionem uelit accommodare, demonſtrare oportebit,non ex eo, quod ipſe conceſſeris,ſed ex eo,quod ille ſumpſerit,confici complexionem ad hunc modũ. Si pecunia indigetis,pecuniam nõ habetis,ſi pecuniam non habetis, pauperes eſtis,indigetis autem pecunia: mercaturæ enim niſi ita eſſet,operã nõ daretis,pauperes igitur eſtis,hoc ſic reprehenditur. Cũ dicebas,ſi indigetis pecuniæ,pecuniã non habetis,hoc intelligebam,ſi propter inopiam in egeſtate eſtis,pecuniã nõ habetis,& idcirco concedebam. Cum autem hoc ſumebas, indigetis autẽ pecuniæ,illud accipiebã. Vultis autem pecunię plus habere, ex quibus conceſſionibus non conficitur hoc,pauperes igitur eſtis: conficeretur autẽ,ſi tibi primo quoq; hoc cõceſſiſſem,qui pecuniam maiorem uellet habere,cũ pecuniã non habere. Sæpe autẽ oblitum putãt,quid conceſſeris,& idcirco id,quod non conficitur,quaſi conficiatur,in concluſione infertur,hoc modo. Si ad illũ hæreditas ueniebat,ueriſimile eſt ab illo eſſe necatum. Deinde hoc approbant plurimis uerbis,poſt aſſumunt,ad illum autẽ hæreditas ueniebat: deinde infertur. Ille igitur occidit. Id ex ijs,quæ ſumpſerant,non conficitur. Quare obſeruare diligenter oportet,& quid ſumatur,& quid ex his conficiatur. Ipſum autem genus argumentationis uitioſum his de cauſis oſtendetur,ſi aut in ipſo uitium erit,aut ſi non ad id,quod inſtituitur,accommodabitur. Atq; in ipſo uitium erit,ſi omnino totum falſum erit,ſi commune ſi uulgare,ſi leue,ſi remotum,ſi mala definitio,ſi controuerſum,ſi perſpicuum, ſi non conceſſum,ſi turpe,ſi offenſum,ſi contrarium,ſi incõſtans,ſi aduerſum.

Falſum eſt,in quo perſpicue mendacium eſt,hoc modo. Non poteſt eſſe ſapiens,qui pecuniam negligit. Socrates autem pecuniam negligebat,non igitur ſapiens erat. Commune eſt,quod nihilo magis ab aduerſariis, quàm à nobis facit,hoc modo. Idcirco iudices, quia uerã cauſam habebã,breui peroraui. Vulgare eſt,quod in aliam quoq; rẽ nõ probabilem,ſi nunc conceſſum ſit,transferri poſſit,hoc modo. Si ueram cauſam non haberet,uobis ſe iudices non commiſiſſet. Leue eſt,quod aut poſt tempus dicitur,hoc modo,ſi in mẽ tẽ ueniſſet,nõ commiſiſſet,aut perſpicue rẽ turpẽ leui tegere uult defenſione.

Cum te expetebant omnes,florentiſſimo in
Regno reliqui,nunc deſertum ab omnibus
Summo periclo ſola ut reſtituam,paro.

Remotum eſt,quod ultra,quàm ſatis eſt,petitur,hoc modo. Quod ſi non P. Scipio Corneliã filiam Ti. Graccho collocaſſet,atq; ex ea duos Gracchos procreaſſet,tantæ ſeditiones natę nõ eſſent: quare hoc incommodum Scipioni adſcribendum uidetur. Huiuſmodi eſt illa quoq; conqueſtio.

Vtinam

Vtinam,ne in nemore pelio ſecuribus
Cæſa cecidiſſet abiegna ad terram trabes.

Longius enim repetita eſt,q̃ res poſtulabat. Mala definitio eſt, cum aut cõmunia deſcribit,hoc modo,Seditioſus eſt is,qui malus, atq; inutilis eſt ciuis:nã hoc non magis ſeditioſi,q̃ ambitioſi,q̃ calumniatoris,q̃ alicuius improbi hominis uim deſcribit. Aut falſum quiddam dicit,hoc pacto.Sapientia eſt pecuniæ acquirendæ intelligentia. Aut aliquid non graue,nec magnum cõtinens ſic.Stultitia eſt immenſæ gloriæ cupiditas : eſt hæc quidem ſtultitia,ſed ex parte quadam non ex omni genere definita. Controuerſum eſt,in quo ad dubium demonſtrandum dubia cauſa affertur,hoc modo.

Eho tu,dij,quibus eſt poteſtas motus ſuperum,atq; inferum
Pacem inter ſeſe conciliant,conferunt concordiam.

Perſpicuum eſt,de quo non eſt controuerſia,ut ſiquis,cum Oreſtẽ accuſet, planum faciat ab eo matrem eſſe occiſam.Nõ conceſſum eſt,cum id,quod augetur,in controuerſia eſt,ut ſiquis,cum Vlyſſem accuſet,in hoc maxime commoretur,indignum eſſe ab homine ignauiſſimo uirum fortiſſimum Aiacem necatum. Turpe eſt,quod aut eo loco, in quo dicitur,aut eo homine,qui dicat,aut eo tempore,quo dicitur,aut ijs,qui audiunt,aut ea re,de qua agitur,indignum propter inhoneſtam rem uidetur.Offenſum eſt,quod eorum, qui audiunt,uoluntatem lædit,ut ſiquis apud Equites R.cupidos iudicãdi Cæpionis legem iudiciariam laudet.Contrarium eſt,quod contra ea dicitur,quæ ij, qui audiunt,fecerũt,ut ſiquis apud Alexandrum Macedonem contra aliquẽ urbis expugnatorem diceret,nihil eſſe crudelius, quàm urbes diruere,cũ ipſe Alexander Thebas diruiſſet.Inconſtans eſt,quod ab eodem de eadem re diuerſe dicitur,ut ſi quis,cum dixerit,qui uirtutem habeat,cum nullius rei ad bene uiuendum indigere,neget poſtea ſine bona ualetudine poſſe bene uiuere, aut ſe amico adeſſe propter beneuolentiam : ſperare enim aliquid commodi ad ſe peruenturum. Aduerſum eſt,quod ipſi cauſæ aliqua ex parte officit,ut ſi quis hoſtium uim,& copias,& felicitatem augeat,cũ ad pugnam milites hortetur.Si non ad id,quod inſtituitur,accommodabitur aliqua pars argumentationis,horum aliquo in uitio reperietur.Si plura pollicitus pauciora demõſtrabit,aut ſi cum totum debebit oſtendere,de parte aliqua loquatur, hoc modo.Mulierum genus auarum eſt.Nam Eriphyle auro uiri uitã uendidit. Aut ſi non id,quod accuſabitur,defendet,ut ſiquis,cum ambitus accuſabitur, manu ſe fortem eſſe defendet,ut Amphion apud Euripidem. Itẽ apud Pacuuium,qui uituperata muſica,ſapientiam laudat. Aut ſi res ex hominis uitio uituperabitur, ut ſi quis doctrinam ex alicuius docti uitijs reprehendat. Aut ſi quis,cum aliquem uolet laudare,de felicitate eius non de uirtute dicat. Aut ſi quis rem cum re ita comparabit,ut alteram ſe non putet laudare, niſi alteram uituperarit, aut ſi alteram ita laudet, ut alterius non faciat mentionem, ut ſi quis,cum aliqui deliberent,bellum geratur,an non,pacẽ laudet omnino,non illud bellum inutile eſſe demonſtret. Aut ſi,cum de certa re quæretur,de communi inſtituetur oratio. Aut ſi ratio alicuius rei reddetur falſa,hoc modo Pecunia bonum eſt,propterea quod ea maxime uitam beatam efficiat. Aut ſi infirma,ut Plautus.

Amicum caſtigare ob meritam noxiam.

Immane eſt facinus,uerum in ætate utile,
Et conducibile,nam ego amicum hodie meum
Non caſtigabo pro commerita noxia.

Aut eadem,hoc modo. Maximum malum eſt auaritia : multos enim magnis incommodis afficit pecuniæ cupiditas. Aut parum idonea, hoc modo. Maximum bonum eſt amicitia: plurimæ enim delectationes ſunt in amicitia.

Quartus modus erat reprehenſionis,per quem contra firmam argumentationẽ æque firma,aut firmior ponebatur. Hoc genus in deliberationibus maxime uerſatur,cum aliquid,quod cõtra dicatur,æquum eſſe concedimus. Sed id,quod nos defendimus,neceſſarium eſſe demonſtramus. Aut cum id,quod illi defendant,utile eſſe fateamur,quod nos dicamus, demonſtremus eſſe honeſtum. Ac de reprehenſione hæc quidem exiſtimauimus eſſe dicenda. Deinceps nunc de concluſione ponemus. Hermagoras digreſſionem,deinde tum poſtremam concluſionem ponit. In hac autem digreſſione ille putat oportere quandam inferri orationem à cauſa,atque à iudicatione ipſa remotam,quę aut ſui laudem,aut aduerſarij uituperationem contineat, aut in aliam cauſam deducat,ex qua conficiat aliquid confirmationis,aut reprehenſionis non argumentando,ſed augendo per quandam amplificationem. Hanc ſi quis partem putarit orationis,ſequatur licebit. Nam & augendi,& laudandi,& uituperandi præcepta à nobis partim data ſunt,partim ſuo loco dabũtur. Nobis autem non placet hanc partem in numerum reponi,quod de cauſa digredi,niſi per locum communẽ diſplicet,quo de genere poſterius eſt dicendum. Laudes autem,& uituperationes non ſeparatim placet tractari, ſed in ipſis argumentationibus eſſe implicitas. Nunc de concluſione dicemus.

CONCLVSIO eſt exitus, & determinatio totius orationis. Hæc habet partes tres,enumerationem, indignationem, conqueſtionẽ. Enumeratio eſt, per quam res diſperſe, & diffuſe dictæ unum in locum coguntur,& reminiſcendi cauſa unum ſub aſpectum ſubijciuntur: hęc ſi ſemper eodem modo tractabitur,perſpicue ab omnibus artificio quodam tractari intelligetur. Sin uarie fiet,& hãc ſuſpicionem, & ſatietatem uitare poterit. Quare tum oportebit ita facere,ut pleriq; faciunt propter facilitatem,ſingillatim unamquãq; rem attingere,& ita omnes tranſire breuiter argumentationes,tum autem,id,quod difficilius eſt,dicere quas partes expoſueris in partitione,de quibus te pollicitus ſis dicturum,& reducere in memoriam,quibus rationibus unamquãq; partem confirmaris,tum ab ijs, qui audiunt, quærere quid ſit, quod ſibi uelle debeant demonſtrari, hoc modo.

Docuimus hoc, illud planum fecimus, ita ſimul & in memoriam redibit auditor & putabit nihil eſſe præterea, quod debeat deſiderare. Atque in his generibus (ut ante dictum eſt) tum tuas argumentationes tranſire ſeparatim, tum id, quod artificioſius eſt, cum tuis contrarias coniungere, & cum tuam argumentationem dixeris, tum contra eam quod afferebatur quemadmodum dilueris, oſtendere. Ita per breuem comparationem auditoris memoria & de confirmatione, & de reprehenſione redintegrabitur. Atque hæc alijs actionis quoq; modis uariarę oportebit. Nam tum ex tua perſona enumerare poſſis, ut quid, & quo loco quidque dixeris admoneas, tum uero perſonam, aut rem aliquam inducere, & enume-

rationem ei totam attribuere. Perſonam, hoc modo. Nam ſi legis ſcriptor exiſtat, & quærat à uobis, quid dubitetis, quid poſſitis dicere, cum uobis hoc, & hoc ſit demonſtratum. Atq; hic item ut in noſtra perſona licebit aliâs ſingillatim tranſire omnes argumentationes, aliâs ad partitiones ſingula genera referre, aliâs ab auditore, quid deſideret, quærere, aliâs hæc facere per comparationem ſuarum, & contrariarum argumentationum. Res autem inducetur, ſi alicui rei huiuſmodi, legi, loco, urbi, monimento attribuetur oratio per enumerationem, hoc modo. Quid ſi leges loqui poſſent, non ne hæc apud uos quererentur? Quid nam amplius deſideratis iudices, cum uobis hoc, & hoc planum factum ſit? In hoc quoque genere omnibus eiſdem modis uti licebit. Commune autem præceptum hoc datur ad enumerationem, ut ex unaquaq; argumentatione, quoniam tota iterum dici non poteſt, id eligatur, quod erit grauiſſimum, & unũquodq; q̃, breuiſſime trãſeatur, ut memoria non oratio renouata uideatur. Indignatio eſt oratio, per quam conficitur, ut in aliquem hominem magnum odium, aut in rem grauis offenſio concitetur. In hoc genere illud primum intelligi uolumus, poſſe omnibus ex locis ijs quos in confirmandi præceptis poſuimus, tractari indignationem: Nam ex ijs rebus, quæ perſonis, atq; negotijs attributæ ſunt, quæuis amplificationes, & indignationes naſci poſſunt, ſed tamen ea, quæ ſeparatim de indignatione præcipi poſſunt, conſideremus. Primus locus ſumitur ab auctoritate, cum cõmemoramus, quantę curæ res ea fuerit aut dijs immortalibus, aut eis, quorum auctoritas grauiſſima debeat eſſe, qui locus ſumetur ex ſortibus, ex oraculis, uatibus, oſtentis, prodigijs, reſponſis, ſimilibus rebus. Item ex maioribus noſtris, regibus, ciuitatibus, gentibus, hominibus ſapientiſſimis, ſenatu, populo, legum ſcriptoribus. Secundus locus eſt, per quem illa res, ad quos pertineat, cum amplificatione per indignationem oſtenditur, an ad omnes, an ad maiorẽ partẽ, q atrociſſimũ eſt, an ad ſuperiores, quales ſunt ij, quorũ ex auctoritate indignatio ſumitur, quod indigniſſimũ eſt, an ad pares, animo, fortuna, corpore, quod iniquiſſimum eſt, an ad inferiores, quod ſuperbiſſimum eſt. Tertius locus eſt, per quem quærimus quidnam ſit euenturum, ſi idem ceteri faciant, & ſimul oſtendimus huic ſi conceſſum ſit, multos æmulos eiuſdem audaciæ futuros, ex quo quid mali ſit euenturum demonſtrabimus. Quartus locus eſt, per quem demonſtramus multos alacres expectare quid ſtatuatur, ut ex eo, quod uni conceſſum ſit, ſibi quoque tali de re quid liceat, intelligere poſſint. Quintus locus eſt, per quem oſtendimus ceteras res perperã cõſtitutas, intellecta ueritate commutatas corrigi poſſe, hanc eſſe rẽ, quæ ſi ſit, ſi ſemel iudicata, neque alio cõmutari iudicio, neq; ulla poteſtate corrigi poſſit. Sextus locus eſt, per quẽ cõſulto, & de induſtria factũ eſſe demõſtratur, & illud adiũgitur, uoluntario maleficio ueniã dari nõ oportere, imprudẽtię concedi nonnũquã cõuenire. Septimus locus eſt, per quẽ idignamur, quod tetrũ, crudele, nefariũ, tyrannicũ factũ eſſe dicamus, per uim, per manũ opulẽtam, quæ res ab legibus, ab ęquabili iure remotiſſima ſit. Octauus locus eſt, per quẽ demõſtramus nõ uulgare, neque factitatũ eſſe, ne ab audaciſſimis quidẽ hominibus id maleficium, de quo agitur, atque id à feris quoq; hominibus & à barbaris gentibus, & immanibus beſtijs remotum eſſe. Hæc erunt, quæ in parentes, liberos, cõiuges, cõſanguineos, ſupplices crudeliter facta dicẽtur, & deinceps ſi

qua proferantur in maiores natu,in hoſpites,in uicinos,in amicos,in eos, qui bus cum uitam egeris,in eos,apud quos educatus ſis:in eos,à quibus eruditus ſis:in mortuos,in miſeros,& miſericordia dignos:in homines claros, nobiles,& honore uſos:in eos qui neq; lædere alium,nec ſe defendere potuerunt, ut in pueros,ſenes,mulieres,quibus omnibus acriter excitata indignatio ſummum in eum,qui uiolarit horum aliquid,odium commouere poterit. Nonus locus eſt,per quem,cum alijs,quæ conſtant eſſe peccata,hoc,quo de quæſtio eſt,comparatur,& ita per contentionem quanto atrocius,& indignius ſit illud,de quo agitur,oſtenditur.Decimus locus eſt, per quem omnia, quæ in negotio gerendo acta ſunt,quæq; poſt negotium conſecuta ſunt cum uniuſcu iuſq; indignatione,& criminatione colligimus,& rem uerbis,quammaxime ante oculos eius,apud quem dicitur,ponimus,ut id,quod indignum eſt, perinde illi uideatur indignum,ac ſi ipſe interfuerit,ac præſens uiderit. Vndecimus locus eſt,per quem oſtendimus ab eo factum,à quo minime oportuerit, & à quo,ſi alius faceret,prohiberi conueniret.Duodecimus locus eſt,per quē indignamur,quod nobis hoc primis acciderit,nec alicui unquam uſu euenerit. Tertiuſdecimus locus eſt,ſi cum iniuria contumelia iuncta demōſtratur, per quem locum in ſuperbiam,& arrogātiam odium concitatur.Quartuſdecimus locus eſt,per quem petimus ab ijs,qui audiunt,ut ad ſuas res noſtras in iurias referant:ſi ad pueros pertinebit,de liberis ſuis cogitent.ſi ad mulieres, de uxoribus,ſi ad ſenes,de patribus,aut parentibus. Quintuſdecimus eſt lo cus,per quem dicimus inimicis quoq;,& hoſtibus ea, quæ nobis acciderint indigna uideri ſolere,& indignatio quidem his ferè de locis grauiſſime ſume tur.Conqueſtionis autem huiuſmodi de rebus partes petere oportebit. Con queſtio eſt oratio auditorum miſericordiam captans.In hac primum animū auditoris mitem,& miſericordem conficere oportet,quo facilius conqueſtio ne commoueri poſſit.Id locis communibus efficere oportebit, per quos fortunæ uis in omnes & hominum infirmitas oſtenditur.qua ratione habita grauiter,& ſententioſe,maxime demittitur animus hominum, & ad miſericordiam comparatur,cum in alieno malo ſuam infirmitatem conſiderabit.Deinde primus locus eſt miſericordiæ,per quem quibus in bonis fuerint,& nunc quibus in malis ſint,oſtenditur. Secundus,qui in tempora tribuitur,per quē, quibus in malis fuerint,& ſint,& futuri ſint,demonſtratur.Tertius, per quē unumquodq; deploratur īcommodum,ut in morte filij pueritiæ delectatio, amor,ſpes,ſolatium,educatio,& ſi qua ſimili in genere quolibet de incommo do per conqueſtionem dici poterunt.Quartus,per quem res turpes,& humiles,& illiberales proferentur,& indignæ ætate,genere,fortuna, priſtino honore,beneficijs,quas paſſi perpeſſuri ue ſint. Quintus eſt,per quem omnia ante oculos ſingillatim incommoda ponentur,ut uideatur is,qui audit, uidere,& re quoq; ipſa quaſi adſit,non uerbis ſolum ad miſericordiam ducatur. Sextus,per quem præter ſpem in miſerijs demonſtratur eſſe, & cum aliquid expectaret,non modo id non adeptum eſſe,ſed in ſummas miſerias incidiſſe. Septimus, per quem ad ipſos,qui audiunt ſimilem caſum conuertimus,& petimus,ut de ſuis liberis,aut parentibus,aut aliquo qui illis carus debeat eſſe. nos cum uideant,recordentur. Octauus,per quem aliquid dicitur eſſe factū quod non oportuerit,aut non factum,quod oportuerit,hoc modo.Nō affui,

non

non uidi,non poſtremam eius uocem audiui,non extremum eius ſpiritum
excepi.Item,inimicorum in manibus mortuus eſt,hoſtili in terra turpiter ia-
cuit inſepultus,à feris diu uexatus communi quoq; honore in morte caruit.
Nonus,per quē oratio ad mutas,& expertes animi res refertur,ut ſi ad equū,
domum,ueſtem ſermonem alicuius accommodes,quibus animus eorum, qui
audiunt,& aliquem dilexerunt,uehementer commouetur.Decimus, per quē
inopia,infirmitas,ſolitudo demonſtratur. Vndecimus,per quem aut libero-
rum,aut parentum,aut ſui corporis ſepeliendi,aut alicuius eiuſmodi rei com-
mendatio fit. Duodecimus, per quem diſiunctio deploratur ab aliquo, cum
deducaris ab eo,qui cum libentiſſime uixeris,ut à parente,filio,fratre,familia
ri. Tertiuſdecimus,per quem cum indignatione conquerimur, quod ab ijs,à
quibus minime conueniat,male tractemur,propinquis,amicis,quibus bene-
fecerimus,quos adiutores fore putauerimus:aut à quibus indignū eſt, ut ſer-
uis,libertis,clientibus,ſupplicibus.Quartuſdecimus,qui per obſecrationē ſu-
mitur,in quo orātur modo illi,qui audiunt,humili,& ſupplici oratione,ut mi
ſereantur.Quintuſdecimus,per quem,non noſtras,ſed eorum,qui cari nobis
debent eſſe,fortunas cōqueri nos demonſtramus.Sextusdecimus eſt,per quē
animum noſtrum in alios miſericordem eſſe oſtendimus,& tamen amplum,
& excelſum,& patientem incommodorum eſſe,& futurum, ſiquid acciderit,
demonſtramus:nam ſæpe uirtus,& magnificentia,in quo grauitas,& aucto-
ritas eſt,plus proficit ad miſericordiam commouendam,q̄ humilitas, & obſe
cratio.Commotis autem animis,diutius in conqueſtione morari non oporte
bit.Quemadmodum enim dixit rhetor Apollonius,lacrima nihil citius are-
ſcit.Sed quoniam & ſatis,ut uidemur de omnibus partibus orationis dixi-
mus,& huius uoluminis magnitudo longius proceſſit, quæ ſequuntur dein-
ceps in ſecundo libro dicemus.

M. T. CICERONIS DE ARTE RHETO RICA LIBER SECVNDVS.

CROTONIATAE quondam, cum florerent omni-
bus copijs,& in Italia cum in primis beati numeraren
tur,templum Iunonis, quod religioſiſſime colebant,
egregijs picturis locupletare uoluerūt. Itaq; Eracleo-
tem Zeuſim,qui tum lōge ceteris excellere pictoribus
exiſtimabatur,magno pretio conductum adhibuerūt.
Is & ceteras tabulas complures pinxit,quarum nōnul
la pars uſq; ad noſtram memoriā propter fani religio-
nem remanſit,& ut excellentem muliebris formę pulchritudinem muta in ſe-
ſe imago contineret,Helenæ ſe pingere ſimulachrum uelle dixit. Quod Cro-
toniatæ,qui eum muliebri in corpore pingendo plurimum alijs præſtare ſæ-
pe accepiſſent,libenter audierunt.putauerunt enim eum ſiquo in genere pluri
mum poſſet,in eo magnopere elaboraſſet,egregium ſibi opus illo in fano re-
licturum.Neque tum eos illa opinio fefellit. Nam Zeuſis illico quæſiuit ab
his quaſnam uirgines formoſas haberent. Illi autem ſtatim hominem duxe-

runt in palæſtram,atque ei pueros oſtenderunt multos magna præditos di‑gnitate(Etenim quodam tempore Crotoniatæ multum omnibus corporũ uiribus,& dignitatibus ante ſteterunt,atq; honeſtiſſimas ex gymnico certa‑mine uictorias domum cum maxima laude retulerunt)cum puerorum igitur formas,& corpora magno hic opere miraretur,horum inquiunt illi,ſorores ſunt apud nos uirgines.Quare qua ſint illę dignitate potes ex his ſuſpicari. Præbete igitur mihi quæſo inquit,ex iſtis uirginibus formoſiſſimas, dum pingo id,quod pollicitus ſum uobis,ut mutum in ſimulacrum ex animali exẽ plo ueritas transferatur. Tunc Crotoniatę publico de conſilio uirgines unũ in locum conduxerunt,& pictori quam uellet eligendi poteſtatem dederunt. Ille autem quinq; delegit,quarum nomina multi poetę memorię tradiderũt, quod eius eſſent iudicio probatæ,qui ueriſſimum pulchritudinis habere iudi cium debuiſſet.Neq; enim putauit omnia,quæ quæreret ad uenuſtatẽ uno in corpore ſe reperire poſſe,ideo quod nihil ſimplici in genere omnibus ex par‑tibus perfectum natura expoliuit.Itaq; tãquam ceteris nõ ſit habitura, quod largiatur,ſi uni cuncta conceſſerit, aliud alijs commodi aliquo adiuncto in‑commodo muneratur. Quod quoniam nobis quoq; uoluntatis accidit,ut ar tem dicendi perſcriberemus,non unum aliquod propoſuimus exemplum,cu ius omnes partes,quocunq; eſſent in genere,exprimendę nobis neceſſario ui derentur.Sed omnibus unum in locum coactis ſcriptoribus,quod quiſq; cõ‑modiſſime præcipere uidebatur,excerpſimus,& ex uarijs ingenijs excellen‑tiſſima quæq; libauimus,ex ijs enim,qui nomine,& memoria digni ſunt, nec nihil optime,nec omnia præclariſſime quiſquã dicere nobis uidebatur. Qua propter ſtultitia nobis uiſa eſt,aut à bene inuentis alicuius recedere, ſiquo in uitio eius offenderemur,aut ad uitia quoq; eius accedere, cuius aliquo bene præcepto duceremur.Quod ſi in ceteris quoq; ſtudijs à multis eligere homi‑nes commodiſſimum quodq;,quàm ſeſe uni alicui certo uellent addicere, mi‑nus in arrogantiam offenderent,non tantopere in uitijs perſeuerarẽt, aliquã‑to ex inſcitia leuius laborarent. Ac ſi par in nobis huius artis,atq; in illo pictu ræ ſcientia fuiſſet,fortaſſe magis hoc ſuo in genere opus noſtrum, quàm ille in ſua pictura nobilis eniteret.Ex maiore enim copia nobis,quàm illi fuit exẽ plorum eligendi poteſtas. Ille una ex urbe,& ex eo numero uirginum, quæ tum erant,eligere potuit,nobis omnium quicunq; fuerunt ab ultimo princi pio huius præceptionis uſque ad hoc tempus expoſitis copijs,quodcunq; pla‑ceret eligendi poteſtas fuit. Ac ueteres quidem ſcriptoros artis uſque ab pri cipe illo,atque inuentore Tyſia repetitos unum in locum conduxit Ariſtote‑les,& nominatim cuiuſq; præcepta magna conquiſita cura perſpicue conſcri‑pſit,atque enodata diligenter expoſuit,ac tantum inuentoribus ipſis ſuauita‑te,& breuitate dicendi præſtitit,ut nemo illorum pręcepta ex ipſorum libris cognoſcat,ſed omnes, qui quod illi pręcipiãt, uelint intelligere,ad hunc qua‑ſi ad quendam multo commodiorem explicatorem reuertantur. Atq; hic qui dem ipſe & ſeſe ipſum nobis,& eos,qui ante ſe fuerant,in medio poſuit,ut cete ros,& ſeipſum per ſe cognoſceremus. Ab hoc autem,qui profecti ſunt, quan‑quam in maximis philoſophiæ partibus operæ plurimum conſumpſerunt, ſicut & ipſe,cuius inſtituta ſequebantur,fecerat,tamen permulta nobis præ‑cepta dicendi reliquerunt. Atq; alij quoq; alio ex fonte præceptores dicendi

emanauerunt,

emanauerunt, qui item permultum ad dicendum, ſi quid ars proficit, opitulati ſunt. nam, fuit tempore eodem, quo Ariſtoteles, magnus, & nobilis rhetor Iſocrates, cuius ipſius quam conſtet eſſe artem, non inuenimus. Diſcipulorũ autem, atqꝫ eorum, qui protinus ab hac ſunt diſciplina profecti, multa de arte præcepta reperimus. Ex his duabus diuerſis ſicuti familijs, quarum altera cũ uerſaretur in philoſophia, nonnullã rethoricæ quoqꝫ artis ſibi curam aſſumebat, altera uero omnis in dicendi erat ſtudio, & præceptione occupata, unum quoddam eſt conflatum genus à poſterioribus, qui ab utriſqꝫ ea, quę commode dici uidebantur, in ſuas artes contulerunt, quos ipſos ſimul atqꝫ illos ſuperiores nos nobis omnes, quoad facultas tulit, ꝓpoſuimus, & ex noſtro quoqꝫ non nihil in commune contulimus. Quod ſi ea, quę in his libris exponuntur, tantopere eligẽda fuerunt, quanto ſtudio electa ſunt, profecto neqꝫ nos, neqꝫ alios induſtriæ noſtræ pœnitebit. Sin autem temere aliquid alicuius prętermiſſe, aut non ſatis eleganter ſecuti uidebimur, docti ab aliquo facile, & libenter ſententiam commutabimus, non enim parum cognoſſe, ſed in parum cognito ſtulte, & diu perſeueraſſe turpe eſt, propterea quod alterum communi hominum infirmitati, alterum ſingulari uniuſcuiuſqꝫ uitio eſt attributum. Quare nos quidem ſine ulla affirmatione ſimul quærentes dubitanter unũquodque dicemus, ne, dum paruulum hoc conſequimur, ut ſatis commode hæc perſcripſiſſe uideamur, illud amittamus, quod maximum eſt, ut ne cui rei temere atque arroganter aſſenſerimus. Verum hoc quidem nos, & in hoc tempore, & in omni uita ſtudioſe quoad facultas feret, conſequemur. Nunc autem, ne longius oratio progreſſa uideatur, de reliquis, quæ præcipienda uidentur eſſe, dicemus. Igitur primus liber expoſito genere huius artis, & officio, & fine, & materia, & partibus, genera controuerſiarum, & inuentiones, & conſtitutiones continebat. Deinde partes orationis, & in eas omnes omnia præcepta. Quare, cum in eo ceteris de rebus diſtinctius dictum ſit, diſperſe autem de cõfirmatione, et de reprehenſione, nunc certos confirmandi, & reprehendendi in ſingula cauſarũ genera locos tradendos arbitramur. Et quia quo pacto tractari conueniret argumentationes in libro primo non indiligenter expoſitum eſt, hic tantum ipſa inuenta unamquãqꝫ in rem exponentur ſimpliciter ſine ulla exornatione, ut ex hoc inuenta ipſa, ex ſuperiore autem expolitio inuentorum petatur. Quare hæc, quæ nunc præcipientur ad confirmationis, & reprehenſionis partes referre oportebit.

OMnis & demonſtratiua, & deliberatiua, & iudicialis cauſa neceſſe eſt in aliquo eorum, quæ ante expoſita ſunt, conſtitutionis genere uno, pluribúſue uerſetur. Hoc quãquam ita eſt, tamen cum communiter quædam de omnibus præcipi poſſint, ſeparatim quoque aliæ ſunt cuiuſque generis, & diuerſæ pręceptiones. Aliud enim laus, aut uituperatio. Aliud ſententiæ dictio. Aliud accuſatio, aut recuſatio conficere debet. In iudicijs quid æquum ſit quæritur. In demonſtrationibus, quid honeſtum. In deliberationibus, ut nos arbitramur, quid honeſtum ſit, & quid utile. Nam ceteri utilitatis modo finem in ſuadendo, & in diſſuadendo exponi oportere arbitrati ſunt. Quorum igitur generũ fines, & exitus diuerſi ſunt, eorum præcepta eadem eſſe non poſſunt. Neqꝫ nunc hoc dicimus non eaſdẽ incidere conſtitutiones, ueruntamen oratio quædam ex ipſo fine, & genere

cauſæ naſcitur, quę pertineat ad uitæ alicuius demōſtrationē, aut ad ſententiæ dictionem. Quare nūc exponendis controuerſijs in iudiciali genere cauſarū, & pręceptorum uerſabimur. Ex quo pleraq; in cetera quoq; cauſarum genera ſimili implicita controuerſia nulla cum difficultate transferentur, poſt autem ſeparatim de reliquis dicemus. Nunc à coniecturali conſtitutione proficiſcemur, cuius exemplum ſit hoc expoſitum. In itinere quidam proficiſcentē ad mercatum quendam, & ſecum aliquantum nūmorum ferentem eſt comitatus, cum hoc, ut ferè fit, in uia ſermonem contulit, ex quo factum eſt, ut illud iter familiarius facere uellent. Quare, cū in quandam tabernam diuertiſſent, ſimul cenare, & in eodem loco ſomnum capere uoluerunt. Cenati diſcubuerunt ibidem, caupo autem (nam ita dicitur poſt inuentum, cum in alio maleficio deprehenſus eſſet) cum illum alterum uidelicet, qui nūmos haberet, animaduertiſſet, noctu poſtquam illos arctius, ut fit, iam ex laſſitudine dormire ſenſit, acceſſit, & alterius eorum, qui ſine nūmis erat, gladium propter appoſitum è uagina eduxit, & illū alterū occidit, nūmos abſtulit. gladium cruētū in uaginam recondidit. ipſe ſeſe in lectum ſuum recepit. Ille autem, cuius gladio occiſio erat facta, multo ante lucem ſurrexit. comitem illum ſuum īclamauit ſemel, & ſæpius. Illum ſomno impeditum non reſpondere exiſtimauit. ipſe gladium, & cetera, quę ſecum attulerat, ſuſtulit. ſolus profectus eſt. Caupo nō multo poſt conclamauit hominem eſſe occiſum, & cum quibuſdam diuerſoribus illum, qui ante exierat, conſequitur. in itinere hominem comprehendit. gladium eius è uagina educit, reperit cruentum, homo in urbem ab illis deducitur, ac reus fit. In hac intentio eſt criminis, occidiſti. depulſio, non occidi. Ex quibus conſtitutio eſt. Quęſtio eadem in cōiecturali, quæ iudicatio, occideri'tne.

Nunc exponemus locos, quorum pars aliqua in omnem coniecturalem incidit controuerſiam. Hoc autem & in horum locorum expoſitione, & in ceterorum oportebit attendere, non omnes in omnem cauſam conuenire. Vt enī omne nomen ex aliquibus, non ex omnibus literis ſcribitur, ſic omnem in cauſam non omnis argumentorum copia, ſed eorum neceſſaria pars aliqua conueniet. Omnis igitur, ex cauſa, ex perſona, ex facto ipſo, cōiectura capiēda eſt. Cauſa diſtribuitur in impulſionem, & in ratiocinationem. Impulſio eſt, quę ſine cogitatione per quandam affectionem animi facere aliquid hortatur, ut amor, iracundia, ęgritudo, uinolētia, & omnino omnia, in quibus animus ita uidetur affectus fuiſſe, ut rem perſpicere cum conſilio, & cura non potuerit, & id, quod fecit, impetu quodam animi potius, q̄ cogitatione fecerit. Ratiocinatio autem eſt diligens, & conſiderata faciendi aliquid, aut non faciendi excogitatio. Ea dicitur tum interfuiſſe, cum aliquid faciendum, aut non faciendū certa de cauſa uitaſſe, aut ſecutus eſſe animus uidetur, ut ſi amicitiæ quid cauſa factum dicetur, ſi inimici ulciſcendi, ſi metus, ſi glorię, ſi pecunię, ſi denique, ut omnia generatim amplectamur, alicuius retinendi, augendi, adipiſcēdi'ue cōmodi, aut contra rejciendi, diminuendi, deuitandi'ue incommodi cauſa. Nam horum in genus alterutrum illa quoq; incident, in quibus aut incommodum aliquod maioris uitandi incommodi cauſa, aut maioris adipiſcendi commodi ſuſcipitur, aut commodum aliquod maioris adipiſcendi commodi, aut maioris uitādi incommodi pręteritur. Hic locus ſicut aliquod fundamētum eſt huius conſtitutionis. nā nihil factum eſſe cuiquā probatur, niſi aliquid quare fa-

ctum

ſtum ſit,oſtenditur.Ergo accuſator,cum aliquid impulſione factum eſſe di-
cet, illum impetum & quandam commotionē animi affectionemq́ꝫ uerbis,&
ſententijs amplificare debebit,& oſtendere quanta uis amoris ſit,quanta ani
mi perturbatio ex iracundia fiat,aut ex aliqua cauſa earum,qua impulſum ali
quem id feciſſe dicet.Hic & exemplorum commemoratione,qui ſimili impul
ſu aliquid commiſerint,& ſimilitudinum collatione,& ipſius animi affectio-
nis explicatione curandum eſt,ut non mirum uideatur,ſiquod ad facinus tali
perturbatione commotus animus acceſſerit.Cum autem non impulſione, ue-
rum ratiocinatione aliquem commiſiſſe quid dicet,quid commodi ſit ſecutus
aut quid incommodi fugerit,demonſtrabit,& id augebit quammaxime po-
terit,ut quoad eius fieri poſſit,idonea quammaxime cauſa ad peccandum hor
tata uideatur.Si gloriæ cauſa,quantam gloriam cōſecuturam exiſtimarit. Itē
ſi dominationis,ſi pecuniæ,ſi amicitiæ,ſi inimicitiarum,& omnino quidquid
erit quod cauſæ fuiſſe dicet,id ſumme augere debebit,& hoc eum magnopere
conſiderare oportebit,non quid in ueritate modo,uerum etiam uehementius
quid in opinione eius,quem arguet,fuerit.Nihil enim refert non fuiſſe,aut nō
eſſe aliquid commodi,aut incommodi,ſi oſtendi poteſt ei uiſum eſſe, qui ar-
guatur.Nam opinio dupliciter fallit homines,cum aut res alijmodi eſt,ac pu
tatur,aut non is euentus eſt,quem arbitrati ſunt. Res alijmodi eſt tum, cum
aut id,quod bonum eſt,malum putant,aut contra quod malum eſt, bonum,
aut quod nec malum eſt,nec bonum,malum aut bonum,aut quod malum,
aut bonum eſt,nec malum,nec bonum.Hoc intellecto, ſiquis negabit ullam
eſſe pecuniam fratris,aut amici uita,aut deniq́ꝫ officio ſuo antiquiorem, aut
ſuauiorem,non erit hoc accuſatori negandum.Nam in eum culpa,& ſummū
odium transferetur qui id,quod tam uere,& pie dicetur,negabit. Verum il-
lud dicendum erit,illi non eſſe ita uiſum quod ſumi oportet ex ijs,quæ ad per
ſonam pertinent,de quo poſt dicendum eſt.Euentus autem tum fallit,cum ali
ter accidit,atq́ꝫ ij,qui arguuntur,arbitrati eſſe dicuntur.ut ſiquis dicatur aliū
occidiſſe,ac uoluerit,quod aut ſimilitudine,aut ſuſpicione,aut demonſtratio
ne falſa deceptus ſit,aut eum necaſſe,cuius teſtamento non ſit hęres,quod eius
teſtamento ſe hęredem arbitratus ſit.Non enim ex euentu cogitationē ſpecta
ri oportere,ſed qua cogitatione,& ſpe ad maleficium profectus ſit,conſidera-
re,& quo animo quid quiſq́ꝫ faciat,non quo caſu utatur ad rem pertinere, In
hoc autem loco,caput illud erit accuſatori,ſi demonſtrare poterit alij nemini
cauſam fuiſſe faciendi.Secundarium,ſi tantam,aut tam idoneam nemini. Sin
fuiſſe alijs quoq́ꝫ cauſa faciendi uidebitur,aut poteſtas alijs defuiſſe demōſtrā
da eſt,aut facultas,aut uoluntas.Poteſtas,ſi aut neſciſſe,aut non affuiſſe, aut
conficere aliquid non potuiſſe dicetur.Facultas,ſi ratio adiutores,adiumenta
& cetera,quæ ad rem pertinebunt,defuiſſe alicui demonſtrabuntur. Volun-
tas,ſi animus à talibus factis uacuus, & integer eſſe dicetur. Poſtremo, quas
ad defenſionem rationes reo dabimus,ijs accuſator ad alios ex culpa eximen-
dos abutetur.Verum id breui faciendum eſt,& in unum multa ſunt conducē
da,ut ne alterius defendendi cauſa hunc accuſare,ſed huius accuſandi cauſa de
fendere alterum uideatur,atq́ꝫ accuſatori quidem hæc ferè ſunt in cauſa facien
da,& conſideranda.Defenſor autem ex cōtrario.Primum impulſionem, aut
nullam fuiſſe dicet,aut ſi fuiſſe concedet,extenuabit, & paruulam quandam

ſuiſſe demõſtrabit,aut nõ ex ea ſolere huiuſmodi facta naſci docebit.Quo erit
in loco demonſtrandum quæ uis & natura eius ſit affectionis, qua impulſus
aliquid reus commiſiſſe dicetur,in quo & exẽpla,& ſimilitudines erunt pro-
ferendæ, & ipſa diligenter natura eius affectionis quamleuiſſime quietiſſi-
mam ad partem explicanda ,ut & res ipſa à facto crudeli, & turbulento ad
quoddam mitius , & tranquillius traducatur, & oratio tamen ad animum
eius qui audiet, & ad animi quendam intimum ſenſum accommodetur. Ra-
tiocinationis autem ſuſpitiones infirmabit, ſi aut commodum nullum fuiſſe,
aut paruum,aut alijs magis fuiſſe,aut nihilo ſibi magis,quàm alijs,aut incom
modum ſibi maius,quàm commodum dicet,ut nequaquam fuerit illius com-
modi,quod expetitum dicatur, magnitudo,aut cum eo incommodo,quod ac
ciderit,aut cum illo periculo,quod ſubeatur, comparanda. qui omnes loci ſi-
militer incommodi quoque uitatione tractabuntur. Sin accuſator dixerit,
eum id eſſe ſecutum, quod ei uiſum ſit commodum,aut id fugiſſe,quod puta-
rit eſſe incommodum,quamquam in falſa fuerit opinione, demonſtrandum
erit defenſori,neminem tãtæ eſſe ſtultitiæ,qui tali in re poſſit ueritatem igno
rare. Quod ſi id concedatur,illud non conceſſumiri, nec dubitaſſe quidem
hunc quid eius iuris eſſet,ſed id,quod falſum fuerit,ſine ulla dubitatione pro
falſo,quod uerũ pro uero probaſſe.Quod ſi dubitauerit, ſummæ fuiſſe amẽ-
tiæ,dubia ſpe impulſum certum in periculum ſe committere. Quemadmodũ
autem accuſator,cum ab alijs culpam dimouebit,defenſoris locis utetur,ſic ijs
locis,qui accuſatori dati ſunt,utetur reus:nõ in alios ab ſe crimen uolet tranſ-
ferre. EX PERSONA autem coniectura capietur,ſi eæ res,quæ perſonis at
tributæ ſunt,diligenter cõſiderabuntur,quas omnes in primo libro expoſui-
mus.nam & de nomine nonnunquam aliquid ſuſpicionis naſcitur. Nomẽ au
tem cum dicimus,cognomen quoq; ĩtelligatur oportet.De hominis enim cer
to,& proprio uocabulo agitur,ut ſi dicamus iccirco aliquem Caldum uocari,
quod temerario,& repentino conſilio ſit,aut ſi ea de re hominibus gręcos im
peritis uerba dediſſe,quod Clodius,aut Cæcilius,aut Mutius uocarentur. Et
de natura licet aliquantulum ducere ſuſpicionis.omnia enim hæc, uir an mu-
lier,huius an illius ciuitatis ſit, quibus ſit maioribus, quibus conſanguineis,
qua ætate,quo animo,quo corpore,quæ naturæ ſunt attributa,ad aliquam cõ
iecturam faciendam pertinebunt. Et ex uictu multæ trahuntur ſuſpiciones,
cum quemadmodum,& apud quos,& à quibus educatus,& eruditus ſit quę-
ritur,& quibus cum uiuat,qua ratione uitæ,quo more domeſtico uiuat. Et
ex fortuna ſępe argumẽtatio naſcitur,cum ſeruus,an liber.pecunioſus,an pau
per.nobilis,an ignobilis.felix,an infelix.priuatus,an cũ poteſtate ſit,aut fue-
rit,aut futurus ſit,conſideratur,aut denique aliquid eorum quęritur,quæ for-
tunæ eſſe attributa intelliguntur.Habitus autem, quoniam in aliqua perfe-
cta, & conſtanti animi, aut corporis abſolutione conſiſtit,quo in genere eſt
uirtus, ſcientia, & quæ contraria ſunt, res ipſa cauſa poſita docebit, ecquid
hic quoque locus ſuſpicionis oſtendat. Nam affectionis quidem ratio per-
ſpicuam ſolet præ ſe gerere coniecturam, ut amor, iracundia, moleſtia, pro-
pterea quod & ipſorum uis intelligitur, & quę res harum aliquam rem con-
ſequantur,faciles cognitu ſunt.Studium autem,quoniam eſt aſſidua, & uehe-
mens ad aliquam rem applicata magna cum uoluntate occupatio,facile ex eo

ducetur

ducetur argumentatio, quam res ipſa deſiderabit in cauſa. Item ex conſilio ſumetur aliquid ſuſpicionis. Nam conſilium eſt aliquid faciēdi, non faciendi ue excogitata ratio. Item facta & caſus, & orationes, quæ ſunt omnia (ut in confirmationis pręceptis dictum eſt) in tria tēpora diſtributa, facile erit uidere, ecquid afferant ad coniecturam confirmādam ſuſpicionis. Ac perſonis quidem res eæ ſunt attributæ, ex quibus omnibus unum in locum coactis accuſatoris erit improbatione hominis uti. Nam cauſa facti parum firmitudinis habet, niſi animus eius, qui inſimulatur, in eam ſuſpicionem adducetur, ut à tali culpa nō uideatur abhorruiſſe. Vt enim animum alicuius improbare nihil attinet, cum cauſa quare peccauerit, non interceſſerit, ſic cauſam peccati intercedere leue eſt, ſi animus nulli minus honeſtæ rationi affinis oſtenditur. Quare uitam eius, quem arguit, ex antefactis accuſator improbare debebit, & oſtendere, ſiquo in pari ante peccato conuictus ſit. Si id non poterit, ſiquam in ſimilem ante ſuſpicionem uenerit, ac maxime ſi fieri poterit, ſimili aliquo in genere eiuſmodi cauſa aliqua cōmotū peccaſſe, aut in æque magna re, aut in maiore, aut ī minore, ut ſiquis pecunia dicat inductū feciſſe, poſſit demōſtrare aliqua in re eius aliquod factum auarū. Item in omni cauſa naturam, aut uictum, aut ſtudium, aut fortunam, aut aliquid eorum, quæ perſonis attributa ſunt, ad eam cauſam, qua commotum peccaſſe dicet, adiungere, atque ex diſpari quoque genere culparum, ſi ex pari ſumendi facultas non erit, improbare animum aduerſarij oportebit, ſi auaritia inductum arguas feciſſe, & auarum eū, quem accuſes, demonſtrare non poſſis, alijs affinem eſſe uitijs doceas, & ex ea re non eſſe mirandum, qui in illa re turpis, aut cupidus, aut petulās fuerit, hac quoque in re eum deliquiſſe. Quātum enim de honeſtate, & auctoritate eius, qui arguitur, detractum eſt, tantum de facultate totius eſt defenſionis diminutum. Si nulli affinis poterit uitio reus ante admiſſo demonſtrari, locus inducetur ille, per quem hortandi iudices erunt, ut ueterem famam hominis nihil ad rem putent pertinere. Nam eum ante cęlaſſe, nunc manifeſto teneri. Quare non oportere hanc rem ex ſuperiori uita ſpectari, ſed ſuperiorem uitam ex hac re improbari, & aut poteſtatem ante peccandi non fuiſſe, aut cauſam, aut ſi hæc dici non poterunt, dicendum erit illud extremum non eſſe mirum, ſi nunc primum deliquerit. Nam neceſſe eſt eum, qui uelit peccare, aliquando primum delinquere. Sin uita ante acta ignorabitur, hoc loco præterito, & cur prætereatur demonſtrato, argumentis accuſationem ſtatim confirmare oportebit. Defenſor autem primum, ſi poterit, debebit uitam eius, qui inſimulabitur, quam honeſtiſſimam demonſtrare. Id faciat, ſi oſtendet aliqua eius nota, & communia officia, quod genus in parentes, cognatos, amicos, affines, neceſſarios, etiam quæ magis rara, & eximia ſunt, ſi ab eo, cum magno aliquo labore, aut periculo, aut utraq; re, cum neceſſe non eſſet officij cauſa, aut in remp. aut in parentes, aut in aliquos eorum, qui modo expoſiti ſunt, facta eſſe dicet. Deinde ſi nihil deliquiſſe, nulla cupiditate impeditum ab officio receſſiſſe, quod eo confirmatius erit, ſi cum poteſtas impune aliquid faciendi minus honeſte fuiſſe dicetur, uoluntas ei faciendi demonſtrabitur abſuiſſe. Hoc autem ipſum genus erit eo firmius, ſi eo ipſo in genere, quo arguetur, integer antea fuiſſe demonſtrabitur, ut ſi cū auaritiæ cauſa feciſſe arguatur, minime omni in uita pecuniæ cupidus fuiſſe doceatur. Hic illa magna

cum grauitate inducetur indignatio iuncta cōqueſtioni, per quam miſerum facinus eſſe, & indignum demonſtrabitur, cum animus omni in uita fuerit à uitijs remotiſſimus, eam cauſam putare, quæ homines audaces in fraudem rapere ſoleat, caſtiſſimum quoq; hominem ad peccandum potuiſſe impellere, aut iniquum eſſe, & optimo cuiq; pernicioſiſſimum, nō uitam honeſte actam tali in tempore quamplurimum prodeſſe, ſed ſubita ex criminatione, quæ cō fingi facile poſſit, non ex ante acta uita, que neque ad tempus fingi, neq; ullo modo immutari poſſit, facere iudicium. Sin autem in ante acta uita aliquę turpitudines erunt, aut falſo ueniſſe in eam exiſtimationem dicentur, aut ex aliquorum inuidia, aut obtrectatione, aut falſa opinione, aut imprudentiæ, neceſſitudini, aut perſuaſioni, adoleſcentiæ, aut alicui non malitioſæ animi affectioni attribuentur, aut diſſimili in genere uitiorum, ut animus non omnino integer, ſed à tali culpa remotus eſſe uideatur. Ac ſi nullo modo uitæ turpitudo, aut infamia leniri poterit oratione, negare oportebit de uita eius, & moribus quęri, ſed de eo crimīe, quo de arguatur, quare ante factis omiſſis, illud, quod inſtet, agi oportere. EX FACTO autem ipſo ſuſpiciones ducentur, ſi totius adminiſtratio negotij ex omnibus partibus pertentabitur, atq; hæ ſuſpiciones partim ex negotio ſeparatim, partim communiter ex perſonis, atq; ex negotio proficiſcentur. Ex negotio duci poterunt, ſi eas res, quæ negotijs attributæ ſunt, diligenter conſiderabimus. Ex ijs igitur in hanc conſtitutionem cōuenire uidentur genera eorum omnia, partes generum plereq;. Videre igitur primum oportebit, quæ ſint continentia cum ipſo negotio, hoc eſt, quæ ab re ſeparari non poſſunt. Quo in loco ſatis erit diligenter conſiderare, quid ſit ante rem factum, ex quo ſpes perficiendi nata, & faciendi facultas quæſita uideatur, quid in ipſa re gerenda, quid poſtea conſecutum ſit, deinde ipſius eſt negotij geſtio pertractanda. Nam hoc genus earum rerum, quæ negotio attributæ ſunt, ſecundo in loco nobis eſt expoſitum. Hoc ergo in genere ſpectabitur, locus, tempus, occaſiō, facultas, quorum uniuſcuiuſq; uis diligenter in confirmationis præceptis explicata eſt. Quare, ne aut hic non admonuiſſe, aut ne eadem iterum dixiſſe uideamur, breuiter demonſtrabimus, quid quaq; in parte conſiderari oporteat. In loco igitur opportunitas, in tempore longīquitas, in occaſione commoditas ad faciendum idonea, in facultate copia, & poteſtas earum rerum, propter quas aliquid facilius ſit, aut ſine quibus omnino confici non poteſt, conſideranda eſt. Deinde uidendum eſt, quid adiunctū ſit negotio, hoc eſt, quid maius, quid minus, quid æque magnum ſit, quid ſimile, ex quibus coniectura quædam ducitur, ſi quemadmodum res maiores, minores, æque magnæ, ſimilesq; agi ſoleant, diligenter conſiderabitur. Quo in genere euentus quoq; uidendus erit, hoc eſt quid ex una quaq; re ſoleat euenire, magnopere conſiderandum eſt, ut metus, lætitia, titubatio. Quarta autem pars erat ex ijs, quas negotijs dicebamus eſſe attributas, conſecutio. In ea quæruntur ea, quæ geſtum negotium confeſtim, aut ex interuallo conſequuntur, in qua uidebimus ecquæ conſuetudo ſit, ecquæ lex, ecquæ actio, ecquod eius rei artificium ſit, aut uſus, aut exercitatio hominum, aut approbatio, aut offenſio, ex quibus nonnunquam elicitur aliquid ſuſpicionis. Sunt autem aliquæ ſuſpiciones, quæ communiter, & ex negotiorum, & ex perſonarū attributionibus ſumūtur. Nam ex fortuna, & ex natura, & ex uictu, ſtudio,

factis,

factis,caſu,orationibus,conſilio,& ex habitu animi,aut corporis pleraq; pertinent ad eaſdem res, quæ rem credibilem, aut incredibilem facere poſſunt, & cum facti ſuſpicione iunguntur. Maxime enim quæri oportet in hac conſtitutione. Primum potuerit'ne aliquid fieri. deinde ecquo ab alio potuerit. Deinde facultas,de qua ante diximus. Deinde utrum id facinus ſit,quod pœnitere fuerit neceſſe. Item quod ſpem cælandi haberet. Deinde neceſſitudo, in qua num neceſſe fuerit id aut fieri,aut ita fieri quæritur. Quorum pars ad conſilium pertinet, quod perſonis attributum eſt, ut in ea cauſa, quam expoſuimus. Ante rem erit, quòd in itinere ſe tam familiariter applicauerit, quòd ſermonis cauſam quęſiuerit, quòd ſimul diuerterit, dehinc cœnarit. In re, nox, ſomnus. Poſt rem, quòd ſolus exierit, quòd illum tam familiarem comitatum tam æquo animo reliquerit, quòd cruentum gladium habuerit. horum pars ad conſilium pertinet. Quæritur enim utrum uideatur diligenter ratio faciendi eſſe habita, & excogitata, an ita temere, ut non uerisimile ſit quẽquam tam temere ad maleficium acceſſiſſe. In quo quęritur num quo alio modo commodius potuerit fieri, uel à fortuna adminiſtrari. Nam ſæpe, ſi pecunię adiumẽta, ſi adiutores deſint, facultas fuiſſe faciẽdi non uidetur hoc modo, ſi diligenter attendamus, apta inter ſe eſſe intelligimus hæc, quæ negotijs, & illa quæ perſonis ſunt attributa. Hic neque facile eſt, neq; neceſſarium diſtinguere, ut in ſuperioribus partibus, quo pacto quidq; accuſatorem, & quomodo defenſorem tractare oporteat. Non neceſſarium, propterea quòd cauſa poſita, quid in quaq; conueniat, res ipſa docebit eos, qui non omnia hic ſe inuenturos putabunt, ſed ad ea, quæ præcepta ſunt, comparationis modo quandam in commune mediocrem intelligentiam conferent. Non facile autem, quòd & infinitum eſt tot de rebus utranq; in partem ſingillatim de una quaque explicare, & aliâs aliter hæc in utrãq; partem cauſæ ſolent conuenire. Quare conſiderare hæc, quæ expoſuimus, oportebit. Facilius autem ad inuentionem animus incedet, ſi geſti negotij & ſuam, & aduerſarij narrationem ſæpe, & diligenter pertractabit, & quid quæq; pars ſuſpicionis habebit, eliciens conſiderabit. Quare, quo conſilio, qua ſpe perficiendi quidq; factum ſit. cur hoc modo potius, quàm illo. cur ab hoc potius, quàm ab illo. cur nullo adiutore, aut cur hoc. cur nemo ſit conſcius, aut cur ſit, aut cur hic ſit. cur hoc ante factum ſit. cur hoc ante factum nõ ſit. cur hoc in ipſo negotio. cur hoc poſt negotium, aut quid factum de induſtria, aut quid rem ipſam conſecutum ſit. Conſtet'ne oratio aut cum re, aut ipſa ſecum. hoc huius'ne rei ſit ſignum, an illius, an huius, & illius, & utrius potius. quid factum ſit, quod non oportuerit, aut non factum, quod oportuerit. Cum animus hac intentione omnes totius negotij partes conſiderabit, tum illi ipſi in medium conſeruati loci procedent, de quibus ante dictum eſt, & cum ex ſingulis, tum ex coniunctis argumenta certa naſcentur. quorum argumentorum pars probabili, pars neceſſario in genere uerſabitur. Accedunt autem ad coniecturam ſæpe quæſtiones, teſtimonia, rumores, quæ contra omnia uterq; ſimili uia præceptorum torquere ad ſuæ cauſæ commodum debebit. Nam & ex quæſtione ſuſpiciones, & ex teſtimonio, & ex rumore aliquo pari ratione ut ex cauſa, & ex perſona, & ex facto duci oportebit. Quare nobis & ij uidentur errare qui hoc genus ſuſpicionum artificij non putant indigere; & ij, qui aliter

LYON

hoc de genere, ac de omni coniectura præcipiendum putant. Omnis enim iiſdem ex locis coniectura ſumenda eſt. Nam & eius, qui in quæſtione aliquid dixerit, & eius qui in teſtimonio, & ipſius rumoris cauſa, & ueritas ex iiſdem attributionibus reperiretur. Omni autem in cauſa pars argumentorum eſt adiuncta ei cauſæ ſolum, quæ dicitur, & ab ipſa ita ducta, ut ab ea ſeparatim in omnes eiuſdem generis cauſas transferri non ſatis commode poſſit. Pars autem eſt peruagatior, & aut in omnes eiuſdem generis, aut in pleraſque cauſas accommodata. Hæc ergo argumenta, quæ transferri in multas cauſas poſſunt, locos communes nominamus. Nam locus communis, aut certæ rei quandam continet amplificationem. ut ſiquis hoc uelit oſtendere eum, qui parentem necarit, maximo ſupplicio eſſe dignum, quo loco niſi perorata, & probata cauſa, non eſt utendum. Aut dubiæ, quę ex contrario quoque habeat probabiles rationes argumentandi, ut ſuſpicionibus credi oportere, & contra, ſuſpicionibus credi non oportere. Ac pars locorum communium, aut per indignationem, aut per conqueſtionem inducitur, de quibus ante dictum eſt, pars per aliquam probabilem utraque ex parte rationem. Diſtinguitur autem oratio, atque illuſtratur maxime, raro inducendis locis communibus, & aliquo loco, iam certioribus illis auditoribus, & argumentis confirmatis. Nam & tum conceditur commune quiddam dicere, cum diligenter aliquis proprius cauſæ locus tractatus eſt, & auditoris animus aut renouatur ad ea quæ reſtant, aut omnibus iam dictis, exſuſcitatur. Omnia enim ornamenta elocutionis, in quibus & ſuauitatis, & grauitatis plurimum conſiſtit, & omnia, quæ in inuentione uerborum, & ſententiarum aliquid habent dignitatis, in communes locos conferuntur. Quare, non ut cauſarum, ſic oratorum quoque multorum communes loci ſunt, nam niſi ab iis, qui multa exercitatione magnam ſibi & uerborum, & ſententiarum copiam comparauerint, tractari non poterunt ornate, & grauiter, quemadmodum natura ipſorum deſiderat. Atque hoc ſit nobis dictum communiter de omni genere locorum communium. Nunc exponemus in coniecturalem conſtitutionem qui loci communes incidere ſoleant. Suſpicionibus credi oportere, & nō oportere. Rumoribus credi oportere, & non oportere. Teſtibus credi oportere, & non oportere. Quæſtionibus credi oportere, & non oportere. Vitam ante actam ſpectari oportere, & nō oportere. Eiuſdem eſſe, qui in illa re peccarit, & hoc quoque admiſiſſe, & non eſſe eiuſdem. Maxime ſpectari cauſam oportere, & non oportere. Atque hi quidem, & ſiqui eiuſmodi ex proprio argumento communes loci naſcentur, in contrarias parteis diducentur. Certus autem locus eſt accuſatoris, per quem auget facti atrocitatem, & alter per quem negat malorum miſereri oportere. Deſenſoris, per quem calumnia accuſatorum cum indignatione oſtenditur, & per quem cum conqueſtione miſericordia captatur. Hi, & ceteri omnes loci communes ex iiſdem præceptis ſumuntur, quibus ceteræ argumentationes, ſed illæ tenuius, & acutius, & ſubtilius tractantur, hi autem grauius, & ornatius, & cum uerbis, tum etiam ſententiis excellentibus. In illis enim finis eſt, ut id, quod dicitur, uerum eſſe uideatur, in his tametſi hoc quoque uideri oportet, tamen finis eſt amplitudo. Nunc ad aliam conſtitutionem tranſeamus.

Cum

CVM eſt nominis cõtrouerſia, quia uis uocabuli definiẽda uerbis ẽ, conſtitutio definitiua dicitur. Eius generis exẽplo nobis poſita ſit hæc cauſa. C. Flaminius is, qui cõſul remp. male geſſit bello punico ſecũdo, cum tribunus plebis eſſet inuito ſenatu, & omnino contra uoluntatem omnium optimatum per ſeditionem ad populum legem agrariam ferebat. Hunc pater ſuus concilium plebis habentem de templo deduxit. Acceſitur maieſtatis. Intentio eſt, maieſtatem minuiſti, quod tribunum plebis de templo deduxiſti. Depulſio eſt, nõ minui maieſtatem. Quæſtio eſt, maieſtatem ne minuerit. Ratio, in filium enim quam habebam poteſtatem, ea uſus ſum. Rationis infirmatio. At enim, qui patria poteſtate, hoc eſt priuata quadam tribunitiam poteſtatem, hoc eſt populi poteſtatem infirmat, minuit is maieſtatem. Iudicatio eſt, minuat'ne is maieſtatem, qui in tribunitiam poteſtatem patria poteſtate utatur. Ad hanc iudicationem argumentationes omnes afferri oportebit. Ac, nequis forte arbitretur nos nõ ĩtelligere aliã quoq; incidere cõſtitutionem in hanc cauſam, eam nos partem ſolã ſumimus, in qua pręcepta nobis danda ſunt. Omnibus autem partibus hoc in libro explicatis, quiuis omni in cauſa, ſi diligenter attendet, omnes uidebit conſtitutiones, & earum parteis, & controuerſias, ſiquę forte in eas incident. nam de omnibus perſcribemus. Primus ergo accuſatoris locus eſt, eius nominis, cuius de ui quæritur, breuis, & aperta, & ex hominum opinione definitio, hoc modo. Maieſtatem minuere eſt de dignitate, aut amplitudine, aut poteſtate populi, aut eorum, quibus populus poteſtatem dedit, aliquid derogare. Hoc ſic breuiter expoſitum, pluribus uerbis eſt, & rationibus confirmandum, & ita eſſe, ut deſcripſeris, oſtendendum. Poſtea ad id, quod definieris, factum eius, qui accuſabitur, adiungere oportebit, & ex eo, quod oſtenderis eſſe, uerbi cauſa, maieſtatem minuere, docere aduerſarium maieſtatem minuiſſe, & hunc locum totum communi loco confirmare, per quem ipſius facti atrocitas, aut indignitas, aut omnino culpa cum indignatione augeatur, poſt erit infirmanda aduerſariorum deſcriptio. Ea autem infirmabitur, ſi falſa demõſtrabitur, hoc ex opinione hominum ſumetur, cum quemadmodum, & quibus in rebus homines in conſuetudine ſcribendi, aut ſermocinandi eo uerbo uti ſoleant, conſiderabitur. Item infirmabitur, ſi turpis, aut inutilis eſſe oſtendetur eius deſcriptionis approbatio, etſi, quæ incommoda conſecutura ſint, eo conceſſo, oſtendetur. Id autem ex honeſtatis, & utilitatis partibus ſumetur, de quibus in deliberationis pręceptis exponemus. Et ſi, cum definitione noſtra aduerſariorum definitionem conferemus, & noſtram ueram, honeſtam, utilem eſſe demonſtrabimus, illorum contra. Quæremus autem res, aut maiori, aut minori, aut pari in negotio ſimiles, ex quibus affirmetur noſtra deſcriptio. Iam ſi res plures erunt definiendæ. ut ſi quęratur, fur ſit, an ſacrilegus, qui uaſa ex priuato ſacra ſurripuerit, erit utendũ pluribus definitionibus. Deinde ſimili ratione cauſa tractãda. Locus autem cõmunis in eius malitiam, qui non modo rerum, uerum etiã uerborum poteſtatem ſibi arrogare conetur, ut & faciat, quod uelit, & id, quod fecerit, quo uelit nomine appellet. Deinde defenſoris primus locus eſt, item nominis breuis, & aperta, & ex opinione hominum deſcriptio, hoc modo. Maieſtatem minuere eſt, aliquid de rep. cum poteſtatem non habeas, adminiſtrare. Deinde huius cõfirmatio eſt, ſimilibus & exemplis, & ra-

tionibus,poſtea ſui facti ab illa definitione ſeparatio. Deinde locus communis,per quem facti utilitas,aut honeſtas adaugetur.Deinde ſequitur aduerſariorum definitionis reprehenſio,quæ ijſdem ex locis omnibus,quos accuſatori præſcripſimus,conficitur,& cetera poſt eadem præter communem locum inducentur.Locus autem communis erit defenſoris is,per quẽ indignabitur, accuſatorem ſui periculi cauſa non res ſolum conuertere,uerum etiam uerba commutare conari.Nam illi quidem communes loci,qui aut calumniæ accuſatorum demonſtrandæ,aut miſericordiæ captandæ,aut facti indignandi, aut à miſericordia deterrendi cauſa ſumuntur,ex periculi magnitudine,non ex cauſæ genere ducuntur.Quare non in omnem cauſam,ſed in omne cauſæ genus incidunt.Eorum mentionem in coniecturali conſtitutione fecimus. In ductione autem eorum,cum cauſa poſtulabit,utemur.

CVM Autem actio translationis,aut commutationis indigere uidetur,quod non aut is agit,quem oportet,aut cum eo,qui cũ oportet,aut apud quos,qua lege,qua pœna,quo crimine, quo tempore oportet,conſtitutio translatiua appellatur.Huius nobis exempla permulta opus ſunt,ſi ſingula translationum genera quæramus,ſed quia ratio præceptorum ſimilis eſt,exemplorum multitudine ſuperſedendum eſt. Atq; in noſtra quidem conſuetudine multis de cauſis fit, ut rarius incidant translationes. Nam & prætoris exceptionibus multæ excluduntur actiones,& ita ius ciuile habemus conſtitutum,ut à cauſa cadat is,qui non quemadmodum oportet,egerit.Quare in iure plerunq; uerſantur.Ibi enim & exceptiones poſtulantur,& quodammodo agendi poteſtas datur,& omnis conceptio priuatorum iudiciorum conſtituitur.In ipſis autem iudicijs rarius incidunt,&tamen,ſiquando incidunt,eiuſmodi ſunt,ut per ſe minus habeant firmitudinis,confirmentur autem aſſumpta alia aliqua cõſtitutione.Vt in quodam iudicio,cum uenefici cuiuſdam nomen eſſet delatum,&,quia paricidij cauſa ſubſcripta eſſet,extra ordinem eſſet acceptum,cũ in accuſatione alia quędam crimina teſtibus,& argumentis confirmarentur, paricidij autem ſolum mentio facta eſſet,defenſor in hoc ipſo multum oportet ut diu conſiſtat,cum de nece parentis nihil demonſtratum ſit,indignum facinus eſſe ea pœna afficere eum,qua paricidæ afficiuntur,id autem ſi damnaretur,fieri neceſſe eſſet, quoniam & id cauſæ ſubſcriptum, & ex ea re nomen extra ordinem ſit acceptum.Ea igitur pœna ſi affici reum non oporteat,damnari quoq; non oportere,quoniam ea pœna damnationem neceſſario conſequatur. Hic defenſor pœnę commutationem ex translatiuo genere inducendo,totam infirmabit accuſationem.Veruntamen ceteris quoq; criminibus defendendis coniecturali conſtitutione translationem confirmabit.Exemplum autem translationis in cauſa nobis poſitum ſit huiuſmodi. Cum ad uim faciendam quidam armati ueniſſent,armati cõtra præſto fuerunt,& cuidam equiti romano quidam ex armatis ræſiſtenti gladio manum præcidit. Agit is,cui manus præciſa eſt,iniuriarum,poſtulat is,qui cum agitur,à prætore exceptionem,extra quam in reum capitis prȩiudicium fiat.Hic is,qui agit iudiciũ purũ poſtulat. Ille,qui cum agitur,exceptionem addi ait oportere.Quæſtio eſt, excipiendũ ſit,an non?Ratio.Non enim oportet in recuperatorio iudicio eius maleficij de quo inter ſicarios quęritur,præiudicium fieri.Infirmatio rationis.Eiuſmo

di ſunt iniuriæ,ut de his indignum ſit non primo quoq; tempore iudicari. Iudicatio. Atrocitas iniuriarum ſatis ne cauſæ ſit,quare dum de ea iudicetur, de aliquo maiore maleficio,de quo iudicium comparatum ſit,præiudicetur,atq; exemplum quidem hoc eſt. In omni autem cauſa ab utroq; quæri oportebit, à quo,& per quos,& quomodo,& quo tẽpore aut agi,aut iudicari,aut quid ſtatui de ea re conueniat. Id ex partibus iuris,de quibus poſt dicendum eſt,ſumi oportebit,& ratiocinari,quid i ſimilibus rebus fieri ſoleat,& uidere utrũ malitia quid aliud agatur,aliud ſimuletur,an ſtultitia,an neceſſitudine, quod alio modo agi non poſſit,an occaſione agendi ſic ſit iudicium, aut actio conſtituta,an recte ſine ulla re eiuſmodi res agatur. Locus autem communis contra eum,qui translationem inducet,fugere iudicium,ac pœnam , quia cauſæ diffidat. A translatione autem omnium fore perturbationem , ſi non ita res agatur,& in iudicium ueniat,quo pacto oporteat,hoc eſt ſi aut cũ eo agatur, qui cum non oporteat,aut alia pœna,alio crimine,alio tempore. Atque hanc rationem ad perturbationem iudiciorum omnium pertinere. Tres igitur eæ conſtitutiones,quę partes non habent,ad hunc modum tractabuntur. Nunc generalem conſtitutionem,& partes eius conſideremus.

CVM ET facto,& facti nomine conceſſo,neq; ulla actionis illata cõtrouerſia,uis,& natura,& genus negotij ipſius quæritur, conſtitutionem generalem appellamus. Huius primas eſſe parteis duas nobis uideri diximus,negotialem,& iuridicialem. Negotialis eſt,quę in ipſo negotio iuris ciuilis habet implicitam controuerſiam. Ea eſt huiuſmodi. Quidam pupillum hæredem fecit,pupillus autem ante mortuus eſt,quàm in ſuam tutelam ueniret. De hæreditate ea,quæ pupillo uenit inter eos,qui patris pupilli hæredes ſecundi ſunt,& inter agnatos pupilli controuerſia eſt. poſſeſſio hæredum ſecundorum eſt. Intentio eſt agnatorum,noſtra pecunia eſt, de qua is,cuius agnati ſumus teſtatus non eſt. Depulſio eſt,immo noſtra, qui hæredes ſecundi teſtamento patris ſumus. Quęſtio eſt,utrorum ſit. Ratio eſt pater enim & ſibi,& filio teſtamentum ſcripſit, dum is pupillus eſſet. Quare quæ filij fuerunt,teſtamento patris noſtra fiant neceſſe eſt. Infirmatio eſt rationis. immo pater ſibi ſcripſit,& ſecundum hęredem non filio,ſed ſibi iuſſit eſſe. Quare præterquam quod ipſius fuit in teſtamento , ullius ueſtrum eſſe non poteſt. Iudicatio,poſſit ne quiſquam de filij pupilli re teſtari,an hæredes ſecundi ipſius patris familias,non filij quoq; eius pupilli hæredes ſint. Atque hoc non alienum eſt,quod ad multa pertineat,ne aut nuſquam,aut uſquequaque dicatur hic admonere. Sunt cauſæ,quæ plures habent rationes in ſimplici conſtitutione,quod ſit,cum id,quod factum eſt,aut quod defenditur,pluribus de cauſis rectum,aut probabile uideri poteſt,ut in hac ipſa cauſa,ſupponatur enim ab hæredibus hæc ratio. Vnius enim pecuniæ plures diſſimilibus de cauſis hęredes eſſe non poſſunt,nec unquam factum eſt,ut eiuſdem pecunię alius teſtamento,alius lege hæres eſſet. Infirmatio autem hæc erit,non eſt una pecunia,propterea quod altera iam erat pupilli aduentitia,cuius hęres nõ illo in tempore in teſtamento quiſquam ſcriptus erat,ſi quid pupillo accidiſſet, & de altera patris etiam nunc mortui uoluntas plurimum ualebat,quæ iam mortuo pupillo ſuis hæredibus concedebat. Iudicatio eſt, unàne pecunia fuerit,ac ſi hac erunt uſi infirmatione,poſſe plures eſſe unius hæredes pecuniæ diſſimi

libus de cauſis. de eo ipſo iudicatio naſcitur, poſſint'ne eiuſdem pecuniæ plures diſſimilibus generibus eſſe hæredes. Ergo una in conſtitutione intellectum eſt, quomodo & rationes, & rationum infirmationes, & præterea iudicationes plures fiant. Nunc huius generis præcepta uideamus. Vtriſq;, aut etiam omnibus ſi plures ambigent, ius ex quibus rebus conſtet, eſt conſiderãdum. Initium ergo eius ab natura ductum uidetur. Quædam autem ex utilitatis ratione, aut perſpicua nobis, aut obſcura in cõſuetudinem ueniſſe. Poſt autem approbata quædam aut à conſuetudine, aut uero utilia uiſa, legibus eſſe firmata. Ac naturæ quidem ius eſt, quod nobis non opinio, ſed quædam innata uis afferat, ut religionem, pietatem, gratiam, uindicationem, obſeruantiam, ueritatẽ. Religionẽ, eã, quæ in metu, & cærimonia deorum ſit, appellant. Pietatem, quæ erga patriã, aut parentes, aut alios ſanguine coniũctos officiũ conſeruare moneat. Gratiã, quæ in memoria, & remuneratione, officiorum, & honorum, & amicitiarum obſeruantiã teneat. Vindicationem, per quam uim, & contumeliam defendendo, aut ulciſcendo propulſamus a nobis, & à noſtris, qui nobis eſſe cari debent, & per quam peccata punimus. Obſeruantiam, per quam ætate, aut ſapientia, aut honore, aut aliqua dignitate antecedentes reueremur, & colimus. Veritatem, per quam damus operam, ne quid aliter, q̃ confirmauerimus, fiat, aut factum, aut futurum ſit. Ac naturæ quidem iura minus ipſa quæruntur ad hanc controuerſiam, quod neque in hoc ciuili iure uerſantur, & à uulgari intelligentia remotiora ſunt, ad ſimilitudinem uero aliquam, aut ad rem amplificandam ſæpe ſunt inferenda. Conſuetudinis autem ius eſſe putatur id, quod uoluntate omnium ſine lege uetuſtas comprobarit. In ea autem iura ſunt quædam ipſa iam certa propter uetuſtatem. Quo in genere & alia ſunt multa, & eorum multo maxima pars, quæ prætores edicere conſueuerunt. Quędam autem genera iuris iam certa conſuetudine facta ſũt, quod genus, pactum, par, iudicatum. Pactum eſt, quod inter aliquos conuenit, quod iam ita iuſtum putatur, ut iuri pręſtare dicatur. Par, quod inter omnes æquabile eſt. Iudicatum, de quo iam ante ſententia alicuius, aut aliquorum conſtitutum eſt. Iam iura legitima ex legibus cognoſci oportebit. His ergo ex partibus iuris quidquid aut ex ipſa re, aut ex ſimili, aut ex maiore, aut ex minore naſci uidebitur, quemq; attendere, atque elicere pertentando unamquãq; partem iuris oportebit. Locorum autem communiũ, quoniam (ut ante dictum eſt) duo ſunt genera, quorum alterum dubiæ rei, alterum certæ cõtinet amplificationem, quid ipſa cauſa det, & quid augeri per communem locum poſſit, & oporteat, conſiderabitur. Nã certi, qui in omnes incidant loci pręſcribi non poſſunt. in pleriſque fortaſſe ab auctoritate iuriſcõſultorum, & contra auctoritatem dici oportebit. Attendendũ eſt autem in hac, & in omnibus, num quos locos communes, pręter eos, quos expoſuimus, ipſa res oſtẽdat. Nunc iuridiciale genus, & parteis eius conſideremus.

IVRIdicialis eſt, in qua æqui, & iniqui natura, & pręmij, aut pœnę ratio quęritur. Huius partes ſunt duę, quarum alterã abſolutam, alteram aſſumptiuam nominamus. Abſoluta eſt, quę ipſa in ſe, non ut negocialis implicite, & abſcondite, ſed patentius, & expeditius recti, & non recti quęſtionem continet. ea eſt huiuſmodi. Cum Thebani Lacedęmonios bello ſuperauiſſent, & ferè mos eſſet Grais, cum inter ſe bellum geſſiſſent,

ſiſſent,ut ij,qui uiciſſent, trophæum aliquod in finibus ſtatuerent uictoriæ
modo in præſentia declarandæ cauſa,non ut in perpetuum belli memoria ma
neret,æneum ſtatuerunt trophæum. Accuſantur apud Amphyctionas, ideſt
apud commune Græciæ concilium. Intentio eſt,non oportuit. Depulſio eſt,
oportuit. Quæſtio eſt,oportuerit ne? Ratio eſt,eam enim ex bello gloriam
uirtute peperimus,ut eius æterna inſignia poſteris noſtris relinquere uelle-
mus. Infirmatio eſt,attamen æternum inimicitiarũ monimentum Graios de
Grais ſtatuere non oportet. Iudicatio eſt, cum ſummæ uirtutis celebrandæ
cauſa Graij de Grais æternum inimicitiarum monimentum ſtatuerint, recte
ne,an contra fecerint? Hanc ideo rationem ſubiecimus,ut hoc cauſę genus ip-
ſum,de quo agimus,cognoſceretur. Nam ſi eam ſuppoſuiſſemus,qua ſortaſſe
uſi ſunt,non enim iuſte,neq; pie bellum geſſiſtis,in relationem criminis dila-
beremur,de qua poſt loquemur. Vtrumq; autem cauſę genus in hanc cauſam
incidere perſpicuum eſt. In hanc argumentationes ex iiſdem locis ſumendæ
ſunt,atq; in cauſam negotialem,de qua ante dictum eſt. Locos autem commu
nes & ex cauſa ipſa,ſiquid inerit indignationis,aut conqueſtionis,& ex iuris
utilitate,& natura multos,& graues ſumere licebit,& oportebit, ſi cauſæ di-
gnitas,uidebitur poſtulare Nunc aſſumptiuam partem iuridicialis conſidere
mus, ASSVMptiua igitur tunc dicitur,cum ipſum ex ſe ſactum probari nõ
poteſt,aliquo autem foris adiuncto argumento defenditur. Eius partes ſunt
quatuor. Comparatio, Relatio criminis. Remotio criminis, Conceſſio. Com
paratio eſt,cum aliquod ſactum,quod per ſe ipſum non ſit probandum,ex eo
cuius id cauſa ſactum eſt, defenditur. Ea eſt huiuſmodi. Quidam Imperator,
cum ab hoſtibus circunſideretur,neq; effugere ullo modo poſſet, depactus
eſt cum eis,ut arma,& impedimenta relinquerer,milites educeret. Itaq; fecit.
Armis,& impedimentis amiſſis,præter ſpem milites conſeruauit. Accuſatur
maieſtatis. Incurrit huc definitio,ſed nos hunc locum,de quo agimus,conſide
remus. Intentio eſt. Non oportuit arma,& impedimenta relinquere. Depul-
ſio eſt,oportuit. Quæſtio eſt,oportuerit ne? Ratio eſt, milites enim omnes
periiſſent. Infirmatio eſt,aut coniecturalis,non periiſſent,aut altera coniectu
ralis,non ideo feciſti. Ex quibus ſunt iudicationes. periiſſent ne? & ideo ne fe
cerit? aut hæc comparatiua,cuius nunc indigemus. At enim ſatius fuit amit-
tere milites, quàm arma,& impedimenta hoſtibus concedere. Ex qua iudica
tio naſcitur,cum omnes perituri milites eſſent,niſi ad hanc pactionem ueniſ-
ſent,utrum ſatius fuerit amittere milites,an ad hãc conditionem uenire? Hoc
cauſę genus ex his locis tractari conueniet. Oportebit adhibere ceterarum
quoq; conſtitutionum rationem,atq; præcepta,ac maxime coniecturis facien
dis infirmare illud,quod cum eo,quod crimini dabitur,ij qui accuſabuntur,
comparabuntur. Id fiet,ſi aut id,quod dicent defenſores futurum fuiſſe,niſi id
ſactum eſſet,quo de facto iudicium eſt,futurum fuiſſe negabitur,aut ſi alia ra-
tione,& aliam ob cauſam,ac dicet ſe reus feciſſe, demonſtrabitur eſſe factum.
Eius rei confirmatio,& item contraria de parte infirmatio ex coniecturali cõ
ſtitutione ſumetur. Sin autem certo nomine maleficij uocabitur in iudicium,
ſicut in hac cauſa,nam maieſtatis accerſitur,definitione,&,definitionis præce
ptis uti oportebit. Atq; hæc quidem plerunq; in hoc genere incidunt,ut con
iectura,& definitione utendum ſit. Sin aliud quoque aliquod genus incidet,

eius generis præcepta licebit huc pari ratione transferre. Nam accuſatori maxime eſt in hoc elaborandum,ut id ipſum factum,propter quod ſibi reus concedi putat oportere,quamplurimis infirmet rationibus. quod facile eſt, ſi quamplurimis conſtitutionibus aggrediatur id improbare. Ipſa autem comparatio ſeparata à ceteris generibus controuerſiarum ſic ex ſua ui conſiderabitur,ſi illud,quod comparabitur,aut non honeſtum,aut non utile,aut non neceſſarium fuiſſe,aut non tantopere utile,aut non tantopere honeſtum, aut nõ tantopere neceſſarium fuiſſe demonſtrabitur. Deinde oportet accuſatorem illud,quod ipſe arguat,ab eo,quod defenſor comparat,ſeparare. Id autem faciet,ſi demonſtrabit non ita fieri ſolere, neque oportere, neque eſſe rationem, quare hoc propter hoc fiat,ut propter ſalutem militum ea, quæ ſalutis cauſa comparata ſunt,hoſtibus tradantur. Poſtea comparare oportebit cum beneficio maleficium,& omnino id,quod arguitur,cum eo,quod factum ab defenſore laudatur,aut faciendum fuiſſe demonſtratur,contendere. Et hoc extenuando maleficij magnitudinem ſimul adaugere. Id fieri poterit,ſi demonſtrabitur,honeſtius,utilius,magis neceſſariũ fuiſſe illud,quod uitarit reus,quàm illud,quod fecerit. Honeſti autem,& utilis,& neceſſarij uis,& natura in deliberationis præceptis cognoſcetur. Deinde oportebit ipſam illam comparatiuam iudicationem exponere tanquã cauſam deliberatiuam,& de ea ex deliberationis præceptis deinceps dicere. Sit enim hæc iudicatio, quam ante expoſuimus. Cum omnes perituri milites eſſent,niſi ad hanc pactionem ueniſſent, utrum ſatius fuerit perire milites,an ad hanc pactionem uenire. Hoc ex locis deliberationis,quaſi aliquam in cõſultationem res ueniat, tractari oportebit. Defenſor autem quibus in locis ab accuſatore aliæ conſtitutiones erunt inductæ,in ijs ipſe quoq; ex ijſdem conſtitutionibus defenſionem comparabit, ceteros autem omnes locos,qui ad ipſam comparationem pertinebunt, ex contrario tractabit. Loci autem communes erunt accuſatoris,in eum qui cum de facto turpi aliquo,aut inutili,aut utroq; fateatur, quærat tamen aliquam defenſionem,& facti inutilitatem,aut turpitudinem cum indignatione proferre. Defenſoris eſt nullum factum inutile,neque turpe,neq; item utile,neq; honeſtum putari oportere,niſi quo animo,quo tẽpore, qua de cauſa factum ſit, intelligatur. Qui locus ita communis eſt, ut bene tractatus in hac cauſa, magno ad perſuadendum momento futurus ſit. Et alter locus, per quem magna cum amplificatione beneficij magnitudo ex utilitate, aut honeſtate,aut facti neceſſitudine demonſtratur. Et tertius,per quem res expreſſa uerbis ante oculos eorum,qui audiunt,ponitur,ut ipſi ſe quoque idem facturos fuiſſe arbitrẽtur, ſi ſibi illa res atque ea faciendi cauſa per idem tempus accidiſſet.

RELATIO criminis eſt,cum reus id,quod arguitur cõfeſſus,alterius ſe inductum peccato iure feciſſe demonſtrat. Ea eſt huiuſmodi. Horatius occiſis tribus Curiatibus,& duobus amiſſis fratribus,domum ſe uictor recepit. Is animaduertit ſororem ſuam de fratrum morte non laborantem,ſponſi autem nomen appellantem identidem Curiatis cum gemitu, & lamentatione,indigne paſſus uirginem occidit,accuſatur. Intentio eſt,iniuria ſororem occidiſti. Depulſio eſt. Iure occidi. Quæſtio eſt. iuréne occiderit. Ratio eſt. Illa enim hoſtium mortem lugebat,fratrum negligebat.me & Populum R.uiciſſe moleſte ferebat. Infirmatio eſt. Tamen à fratre indemnatam necari non oportuit.

tuit,ex qua iudicatio ſit.Cum Horatia fratrum mortem negligeret, hoſtium lugeret,de fratris,& Populi R.uictoria non gauderet, oportuerit ne eam à fratre indemnatam necari.Hoc in genere cauſæ,primum,ſi quid ex ceteris dabitur conſtitutionibus ſumi oportebit,ſicut in comparatione præceptum eſt. Poſtea ſi qua facultas erit,per aliquam conſtitutionem illum,in quem crimen transfertur,defendere.Deinde leuius eſſe illud, quod in alterum peccatum reus transferat,quàm quod ipſe ſuſceperit. Poſtea translationis partibus uti, & oſtendere à quo,& per quos,& quomodo,& quo tempore aut agi,aut iudicari,aut ſtatuî de ea re conuenerit,ac ſimul oſtẽdere nõ oportuiſſe ante ſupplicium,quàm iudicium interponere. Tum leges quoque, & iudicia demonſtranda ſunt,per quæ potuerit id peccatum,quod ſponte ſua reus punitus ſit, moribus,& iudicio uindicari. Deinde negare debebit,audiri oportere, id, quod in eum criminis conferatur,de quo is ipſe,qui conferat,iudicium fieri noluerit,& id,quod iudicatum non ſit,pro infecto haberi oportere. Poſtea impudentiam demonſtrare eorum,qui eum nunc apud iudices accuſent , quem ſine iudicibus ipſi condemnarint, & de eo iudicium faciant , de quo iam ipſi ſupplicium ſumpſerint. Poſtea perturbationem iudicij futuram dicemus , & iudices longius,quàm poteſtatem habeant progreſſuros,ſi ſimul & de reo, & de eo,quem reus arguat,iudicarint. Deinde hoc ſi conſtitutum ſit,ut peccata homines peccatis,& iniurias iniurijs ulciſcantur, quantum incommodorũ conſequatur. Ac ſi idem facere ipſe, qui nunc accuſat,ualuiſſet,ne hoc quidem ipſo quidquam opus fuiſſet iudicio. Si uero ceteri quoq; idem faciant , omnino iudicium nullum futurum. Poſtea demonſtrabitur,ne ſi iudicio quidem illa damnata eſſet,in quam id crimen ab reo conferatur,potuiſſe hunc ipſum de illa ſupplicium ſumere. Quare eſſe indignum,eum,qui ne de damnata quidem pœnas ſumere potuiſſet,de ea ſupplicium ſumpſiſſe, quæ ne adducta quidem ſit in iudicium. Deinde poſtulabit,ut legẽ,qua lege fecerit, proferat. Deinde(quemadmodum in comparatione præcipiebamus)ut illud, quod comparabatur,extenuaretur ab accuſatore quam maxime, ſic in hoc genere oportebit illius culpam,in quem crimen transferetur,cum huius maleficio,qui ſe iure feciſſe dicat,comparare. Poſtea demonſtrandum eſt,non eſſe illud eiuſmodi,ut ob id hoc fieri conueniret. Extrema eſt,ut in comparatione , aſſumptio iudicationis,& de ea per amplificationem ex deliberationis pręceptis dictio. Defenſor autem,quæ per alias conſtitutiones inducentur,ex ijs locis, qui traditi ſunt,infirmabit. Ipſam autem relationem comprobabit,primum augendo eius,in quem refert crimen,culpam,& audaciam,& quammaxime per indignationem,ſi res feret iuncta conqueſtione ante oculos ponendo. Poſtea leuius demonſtrando reum punitum,quàm ſit ille promeritus, & ſuum ſupplicium cum illius iniuria conferendo. Deinde oportebit eos locos , qui ita erunt ab accuſatore tractati,ut refelli,& contrariam in partem conuerti poſſint,quo in genere ſunt tres extremi,contrarijs rationibus infirmare. Illa autẽ acerrima accuſatorum criminatio,per quam perturbationem fore omnium iudiciorum demonſtrant,ſi de indemnato ſupplicij ſumendi poteſtas data ſit,leuabitur. Primum ſi eiuſmodi demonſtrabitur iniuria,ut non modo uiro bono,uerum etiam homini libero uideatur non fuiſſe toleranda. Deinde ita perſpicua,ut ne ab ipſo quidem,qui feciſſet ĩ dubium uocaretur. Deinde eiuſ

modi,ut in eam is maxime debuerit animaduertere,qui animaduerterit,ut nō
tam rectum,non tam fuerit honeſtum in iudicium illam rem peruenire,quam
eo modo,atq; ab eo uindicari,quomodo,& ab quo ſit uindicata. Poſtea ſic rē
fuiſſe apertam,ut iudicium de ea re fieri nihil attinuerit. Atq; hic demonſtran
dum ē,rationibus,& rebus ſimilibus,permultas ita atroces,& perſpicuas res
eſſe,ut de his non modo non neceſſe ſit,ſed ne utile quidem,quin mox iudiciū
fiat,expectare. Locus communis accuſatoris in eum,qui,cum id,quod argui-
tur,negare non poſſit,tamen aliquid ſibi ſpei comparet ex iudiciorum pertur
batione. Atq; hic utilitatis iudiciorum demonſtratio,& de eo conqueſtio,qui
ſupplicium dederit indemnatus,in eius autem,qui ſumpſerit audaciam,& cru
delitatem,indignatio. Ab defenſore,in eius,quem ultus ſit,audaciam ſui con-
queſtione,rem non ex nomine ipſius negotij, ſed ex conſilio eius, qui fecerit,
& cauſa,& tempore cōſiderari oportere,quid mali futurum ſit, aut ex iniuria
aut ex ſcelere alicuius,niſi tanta,& tam perſpicua audacia ab eo,ad cuius famā,
aut ad parentes,aut ad liberos pertinuerit,aut ad aliquam rem, quam caram
eſſe omnibus aut neceſſe eſt,aut oportet eſſe, fuerit uindicata. REmotio cri
minis eſt,cum eius intentio facti,quod ab aduerſario infertur,in alium,aut in
aliud dimouetur. Id fit bipartito. Nam tum cauſa, tum res ipſa remouetur.
Cauſæ remotionis hoc nobis exemplo ſit. Rhodij quoſdam legarunt Athe-
nas. Legatis quæſtores ſumptum,quem oportebat dari,non dederunt. Lega
ti profecti non ſunt. Accuſantur. Intētio eſt. Proficiſci oportuit. Depulſio eſt.
Non oportuit. Quæſtio eſt. Oportuerit'ne. Ratio eſt. Sumptus enim, qui de
publico dari ſolet,is ab quæſtore non eſt datus. Infirmatio eſt. Vos tamē id,
quod publice uobis datum erat negotij, conficere oportebat. Iudicatio eſt,cū
ijs,qui legati erant. Sumptus qui debebatur,de publico non daretur,oportue
rit'ne eos conficere nihilominus legationem. Hoc in genere primum ſicut in
ceteris,ſiquid aut ex coniecturali,aut ex alia conſtitutione ſumi poſſit, uideri
oportebit. Deinde pleraq; ex comparatione,& ex relatione criminis in hanc
quoque cauſam conuenire poterunt. Accuſator autem illum,cuius culpa id fa
ctum reus dicet,primū defendet,ſi poterit. Sin minus poterit,negabit ad hoc
iudicium illius,ſed huius,quē ipſe accuſet,culpam pertinere. poſtea dicet, ſuo
quenq; officio conſulere oportere,nec ſi ille peccaſſet, hunc oportuiſſe pecca-
re. deinde ſi ille deliquerit,ſeparatim illum,ſicut hunc accuſari oportere,& nō
cum huius defenſione coniungi illius accuſationem. Defenſor autem, cum ce
tera,ſiqua ex alijs incident conſtitutionibus pertractari,de ipſa remotione ſic
argumentabitur. Primum cuius acciderit culpa demonſtrabit. Deinde cū id
aliena culpa accidiſſet,oſtendet ſe aut non potuiſſe,aut non debuiſſe id facere,
quod accuſator dicat oportuiſſe. quod non potuerit,ex utilitatis partibus, in
quibus eſt neceſſitudinis uis implicata,demonſtrabit. quod non debuerit, ex
honeſtate conſiderabitur. De utroq; diſtinctius in deliberatiuo genere dice-
tur. Deinde omnia facta eſſe ab reo,quæ in ipſius fuerint poteſtate, quod mi-
nus quàm conuenerit,factum ſit,culpa id alterius accidiſſe. Deinde in alteri-
us culpa exponenda demonſtrandum eſt, quantum uoluntatis,& ſtudij fue-
rit in ipſo,& id ſignis confirmandum huiuſmodi,ex cetera diligentia,ex an-
te factis,aut dictis,atq; hoc ipſi utile fuiſſe facere. inutile autem non facere, &
cum cetera uita magis hoc fuiſſe conſentaneum, quàm quod propter alterius

culpam

culpam non fecerit. Sin autem non in hominem certum, ſed in rem aliquam cauſa dimouebitur, ut in hac eadem re, ſi quæſtor mortuus eſſet, & icciréo legatis pecunia data nõ eſſet, accuſatione alterius, & culpæ depulſione dempta, ceteris ſimiliter uti locis oportebit, & ex conceſſionis partibus quæ conuenient, aſſumere, de quibus poſt nobis dicendum erit. Loci autem communes iidem utriſq; ferè, qui ſuperioribus aſſumptiuis incidẽt. Hi tamen certiſſimi. Accuſatoris, facti indignatio. Defenſoris, cum in alio culpa ſit, aut in ipſo non ſit, ſupplicio reum affici nõ oportere. Ipſius autem rei ſit remotio, cũ id, quod datur crimini, negat neque ad ſe, neque ad officium ſuum reus pertinuiſſe, nec, ſi quod in eo ſit delictum, ſibi attribui oportere. Id genus cauſæ eſt huiuſmodi. In eo fœdere, quod factum eſt quondam cum Samnitibus quidam adoleſcens nobilis porcam ſuſtinuit iuſſu imperatoris. Fœdere autem ab ſenatu improbato, & imperatore Samnitibus dedito, quidam in ſenatu eum quoq; dicit, qui porcã tenuerit, dedi oportere. Intentio eſt. Dedi oportet. Depulſio eſt. Non oportet. Quęſtio eſt. Oporteat'ne. Ratio eſt. Non enim meum fuit officium, nec mea poteſtas, cum & id ætatis & priuatus eſſem, & eſſet ſumma cũ auctoritate, & poteſtate imperator, qui uideret, ut ſatis honeſtum fœdus feriretur. Infirmatio eſt. At tamen, quoniam tu particeps factus es in turpiſſimo fœdere ſummæ religionis, dedi te conuenit. Iudicatio eſt. Cum is, qui poteſtatis nihil habuerit iuſſu imperatoris in fœdere, & in tanta religione interfuerit, dedendus'ne ſit hoſtibus, nec'ne. Hoc genus cauſę à ſuperiore hoc differt, quòd in illo concedit ſe reus oportuiſſe facere id, quod fieri dicat accuſator oportuiſſe, ſed alicui rei, aut homini cauſam attribuit, quæ uoluntati ſuę fuerit impedimẽto ſine conceſſionis partibus. Nam earum quædam maior uis eſt, quod paulo poſt intelligetur. In hoc autem non accuſare alterum, nec culpam in alium transferre debet, ſed demonſtrare eam rem nec ad ſe, nec ad poteſtatem, neque ad officium ſuum pertinuiſſe, aut pertinere. Atque in hoc generę hoc accidit noui, quod accuſator quoque ſæpe ex remotione criminationem conficit. Vt ſiquis eum accuſet, qui, cum prætor eſſet, in expeditionem ad arma populum uocarit, cum conſules adeſſent. Nam ut in ſuperiore exemplo reus ab ſuo officio, ac poteſtate factum dimouebat, ſic in hoc ab eius officio, ac poteſtate, qui accuſatur, ipſe accuſator factum remouendo, hac ipſa ratione confirmat accuſationem. In hac ab utroque ex omnibus partibus honeſtatis, & omnibus utilitatis partibus exemplis, ſignis, ratiocinando quid cuiuſque officij, iuris, poteſtatis ſit, quæri oportebit, & fuerit'ne ei, quo de agitur, id iuris officij poteſtatis attributum, nec'ne. Locos autem communes ex ipſa re, ſiquid indignationis, ac conqueſtionis habebit, ſumi oportebit. CONCESSIO eſt, per quam non factum ipſum improbatur ab reo, ſed ut ignoſcatur, id petitur. Cuius partes ſunt duę, purgatio, & deprecatio. Purgatio eſt, per quam eius, qui accuſatur, non factum ipſum, ſed uoluntas defenditur. Ea habet parteis treis, imprudentia, caſum, neceſſitudinem. Imprudentia eſt, cum ſciſſe aliquid, qui arguitur, negatur. Vt apud quoſdam lex erat, nequis Dianæ uitulum immolaret. Nautæ quidam, cum aduerſa tempeſtate in alto iactarentur, uouerunt, ſi eo portu, quem conſpiciebant, potiti eſſent, ei deo, qui ibi eſſet, ſe uitulum immolaturos. Caſu erat in eo portu fanum Dianę eius, cui uitulum immolari non lię

cebat. Imprudentes legis cum exiſſent, uitulum immolauerunt. Accuſantur. Intentio eſt. Vitulum immolaſtis ei deo, cui non licebat. Depulſio eſt in conceſſione poſita. Ratio eſt, neſciui non licere. Infirmatio eſt. Tamen quoniam feciſti, quod non licebat, ex lege ſupplicio dignus es. Iudicatio eſt. Cum id fecerit, quod nō oportuerit, & id nō oportere neſcierit, ſit ne ſupplicio dignus. Caſus autem infertur in cōceſſionē, cum demōſtrabitur aliqua fortunę uis uoluntati obſtitiſſe, ut in hac. Cū Lacedęmonijs lex eſſet, ut hoſtias, niſi ad ſacrificium quoddam redemptor præbuiſſet, capitale eſſet. hoſtias is, qui redemerat, cum ſacrificij dies inſtaret, in urbem ex agro cœpit agere, tum ſubito magnis commotis tempeſtatibus fluuius Eurotas is, qui propter Lacedæmonem fluit, ita magnus, & uehemens factus eſt, ut eò traduci uictimæ nullo modo poſſent. Redemptor ſuæ uoluntatis oſtendendæ cauſa hoſtias conſtituit omnes in litore, ut qui trans flumē eſſent, uidere poſſent. Cum omnes ſtudio eius ſubitam fluminis magnitudinem ſcirent fuiſſe impedimento, tamen quidam capitis accerſierunt. Intentio eſt. Hoſtiæ, quas debuiſti, ad ſacrificium præſto non fuerunt. Depulſio eſt conceſſio. Ratio. Flumen enim ſubito accreuit, & ea re traduci non potuerunt. Infirmatio eſt, tamen quoniam quod lex iubet, factum nō eſt, ſupplicio dignus es. Iudicatio eſt. Cum in ea re redēptor contra legem aliquid fecerit, qua in re ſtudio eius ſubita fluminis obſtiterit magnitudo, ſupplicio ne dignus ſit? Neceſſitudo autem infertur, cum ui quadā reus id, quod fecerit, feciſſe defenditur, hoc modo. Lex eſt apud Rhodios, ut ſi qua roſtrata in portu nauis deprehenſa ſit, publicetur, cum magna in alto tempeſtas eſſet, uis uentorum inuitis nautis Rhodiorū in portum nauim coegit. Quæſtor nauim populi uocat. Nauis dominus negat publicari oportere. Intentio eſt. Roſtrata nauis in portu deprehenſa eſt. Depulſio eſt conceſſio. Ratio. Vi, & neceſſario ſumus in portum coacti. Infirmatio eſt. Nauim ex lege tamen populi eſſe oportet. Iudicatio eſt. Cum roſtratam nauim in portu deprehenſam lex publicarit, cumq; hæc nauis inuitis nautis ui tempeſtatis in portū coniecta ſit, oporteat ne eam publicari? Horum trium generū iccirco unum in locum contulimus exempla, quod ſimilis in ea præceptio argumētorū traditur. Nā in his omnibus primum, ſi quid res ipſa dabit facultatis, coniecturam ab accuſatore induci oportebit, ut id, quod uoluntate factum negabitur, conſulto factum ſuſpicione aliqua demonſtretur. Deinde inducere definitionem neceſſitudinis, aut caſus, aut imprudētię, & exempla ad eam definitionem adiungere, in quibus imprudentia fuiſſe uideatur, aut caſus, aut neceſſitudo, & ab his id quod reus inferat, ſeparare, id eſt oſtendere diſſimile, quod leuius, facilius, non ignorabile, non fortuitum, non neceſſariū fuerit. Poſtea demonſtrare potuiſſe euitari, & hac ratione prouideri potuiſſe, ſi hoc, aut illud feciſſet, aut niſi feciſſet, pręcaueri, & definitionibus oſtendere nō hanc imprudentiam, aut caſum, aut neceſſitudinem, ſed inertiam, negligentiam, fatuitatē nominari oportere. Ac ſi qua neceſſitudo turpitudinē uidebitur habere, oportebit per locorum communium implicationem redarguentem demonſtrare quid uis perpeti, mori deniq; ſatius fuiſſe, quàm eiuſmodi neceſſitudini obtēperare. Atq; tum ex ijs locis, de quibus in negotiali parte dictum eſt, iuris, & æquitatis naturam oportebit quærere, & quaſi in abſoluta iuridiciali per ſe hoc ipſum ab rebus omnibus ſeparatim conſiderare. Atque hoc in

loco,ſi facultas erit,exemplis uti oportebit,quibus in ſimili excuſatione non ſit ignotum,& contentione,magis illis ignoſcendum fuiſſe,& ex deliberationis partibus turpe,aut inutile eſſe concedi eam rem,quæ ab aduerſario commiſſa ſit.permagnum eſſe,& magno futurum detrimento,ſi ea res ab ijs , qui poteſtatem habent iudicandi,neglecta ſit. Defenſor autem conuerſis omnibus his partibus poterit uti. Maxime autem in uolũtate defendenda commorabitur,& in ea re adaugenda,quę uoluntati fuerit impedimẽto,& ſe pluſquã fecerit facere non potuiſſe,& in omnibus rebus uoluntatem ſpectari oportere,& ſe conuinci non poſſe,quod non abſit à culpa,& ex ſuo nomine communem hominum infirmitatem poſſe dãnari. Deinde nihil indignius eſſe,quàm eum,qui culpa careat,ſupplicio non carere. Loci autem communes accuſatoris unus in confeſſione,& alter quanta poteſtas peccandi relinquatur,ſi ſemel inſtitutum ſit,ut non de facto,ſed de facti cauſa quęratur. Defenſoris autem conqueſtio calamitatis eius,quæ non culpa , ſed ui maiore quadam acciderit, & de fortunæ poteſtate,& hominum infirmitate , & uti ſuum animum , non euentum conſiderent. In quibus omnibus conqueſtionem ſuarum erumnarum,& crudelitatis aduerſariorũ indignationẽ ineſſe oportebit. Ac neminẽ mirari cũueniet,ſi aut in ijs aut ĩ alijs exẽplis ſcripti quoq; cõtrouerſiam adiũctam uidebit. Quo de genere poſt erit nobis ſeparatim dicendum. propterea quod quædam genera cauſarum ſimpliciter,& ex ſua ui conſiderantur . quædam autem ſibi aliud quoq; aliquod controuerſiæ genus aſſumunt. Quare omnibus cognitis,non erit difficile,in unamquamq; cauſam transferre, quod ex eo quoque genere conueniet , ut in his exemplis conceſſionis ineſt omnibus ſcripti controuerſia ea,quę ex ſcripto,& ſententia nominatur. Sed quia de cõceſſione loquebamur,in eam pręcepta dedimus. Alio autem loco de ſcripto,& ſententia dicemus.nunc in alteram conceſſionis partem conſiderationem intendemus. DEPRECatio eſt,in qua non defenſio facti,ſed ignoſcendi poſtulatio continetur. Hoc genus uix in iudicio probari poteſt , ideo quod conceſſo peccato,difficile eſt ab eo,qui peccatorum uindex eſſe debet,ut ignoſcat impetrare. Quare parte eius generis,cum cauſam non in eo conſtitueris, uti licebit. Vt ſi pro aliquo claro,aut forti uiro,cuius in remp.multa ſint beneficia,dixeris,poſſis,cum uidearis non uti deprecatione.uti tamen ad hunc modum. Quod ſi iudices hic pro ſuis beneficijs , pro ſuo ſtudio,quod in uos habuit ſemper , tali ſuo tempore multorum ſuorum recte factorum cauſa,uni delicto ut ignoſceretis poſtularet,tamen dignum ueſtra mãſuetudine , dignum uirtute huius eſſet iudiçes à uobis hanc rem hoc poſtulante impetrari. Deinde augere beneficia licebit,& iudices per locum communem ad ignoſcendi uoluntatem ducere. Quare hoc genus,quanquam in iudicijs non uerſatur , niſi quadam ex parte, tamen quia & pars ipſa inducenda nonnunquam eſt,& in ſenatu,aut concilio ſępe omni in genere tractanda,in id quoque præcepta ponemus. Nam in ſenatu,& in concilio de Siphace diu deliberatum eſt,& de Q.Numitorio pullo,apud L.Opimium,& eius conſilium diu ductum eſt,& magis in hoc quidem ignoſcendi,quàm cognoſcendi poſtulatio ualuit. Nam ſemper animo bono ſe in populum R. fuiſſe non tam facile probabat, cum coniecturali conſtitutione uteretur , quàm ut propter poſterius beneficium ſibi ignoſceretur , cum deprecationis parteis adiungeret . Oportebit igitur

eum,qui ſibi ut ignoſcatur,poſtulabit,commemorare,ſiqua ſua poterit beneficia,& ſi poterit,oſtendere ea maiora eſſe,quàm hæc,quæ deliquerit,ut plus ab eo boni,quàm mali profectum eſſe uideatur.Deinde maiorum ſuorum beneficia,ſi qua extabunt,proferre.Deinde oſtendere non odio,neque crudelitate feciſſe,quod fecerit,ſed aut ſtultitia,aut īpulſu alicuius,aut aliqua honeſta, aut probabili cauſa.Poſtea polliceri,& confirmare,ſe & hoc peccato doctū & beneficio eorum,qui ſibi ignouerint,confirmatum,omni tempore à tali ratione abſuturum.Deinde ſpem oſtendere aliquo ſe in loco,magno ijs,qui ſibi cōceſſerint,uſui futurum.Poſtea,ſi facultas erit,ſe aut conſanguineum, aut iam à maioribus in primis amicum eſſe demonſtrabit, & amplitudinem ſuæ uoluntatis,& nobilitatem generis eorum,qui ſe ſaluum uelint,& dignitatem oſtendere,& cetera ea,quæ perſonis ad honeſtatem,& amplitudinem ſunt attributa,cum conqueſtione ſine arrogantia in ſe eſſe demonſtrabit, ut honore potius aliquo,quàm ullo ſupplicio dignus eſſe uideatur.Deinde ceteros proferre,quibus maiora delicta conceſſa ſunt,ac multum proficiet,ſi ſe miſericordē in poteſtate,& propenſum ad ignoſcendum fuiſſe oſtendet.Atq; ipſum illud peccatum erit extenuandum,ut quamminimum obfuiſſe uideatur, & aut turpe,aut inutile demonſtrandum tali de homine ſupplicium ſumere.Deinde locis communibus miſericordiam captare oportebit, ex ijs præceptis, quæ in primo libro ſunt expoſita. Aduerſarius autem malefacta augebit,nihil imprudenter,ſed omnia ex crudelitate,& malitia facta dicet.Ipſum immiſericordē, ſuperbum fuiſſe,&,ſi poterit,oſtendet ſemper inimicum fuiſſe,& amicum fieri nullo modo poſſe.Si beneficia proferet,aut aliqua de cauſa facta, non propter beneuolentiam demonſtrabit,aut poſtea odium eſſe acre ſuſceptum, aut illa omnia maleficijs eſſe deleta,aut leuiora beneficia,quàm maleficia,aut cum beneficijs honos habitus ſit,pro maleficio pœnam ſumi oportere.Deinde turpe eſſe,aut inutile ignoſci.Deinde de quo,ut poteſtas eſſet, ſæpe optarint, in eum poteſtate non uti ſummam eſſe ſtultitiam,& cogitare oportere quē animum in eum,uel quale odiū habuerint.Locus autem communis erit indignatio maleficij,& alter eorū miſereri oportere,qui propter fortunā nō propter malitiā in miſerijs ſint.Quoniā igitur in generali cōſtitutione tādiu propter eius partium multitudinē cōmoramur,ne forte uarietate, & diſſimilitudine rerū deductus alicuius animus in quendam errorem deferatur,quid etiam nobis ex eo genere reſtet,& quare reſtet,admonendū uidetur.Iuridicialem cauſam eſſe dicebamus,in qua æqui,& iniqui natura,præmij aut pœnę ratio quęreretur. Eas cauſas, in quibus de æquo, & inique quæritur, expoſuimus. Nunc reſtat ut de præmio,& de pœna explicemus. Sunt enim multæ cauſæ, quæ ex præmij alicuius petitione conſtant. Nam & apud iudices de præmio ſæpe accuſatorum quæritur,& à ſenatu,aut concilio aliquod præmium ſæpe petitur. Ac neminem conueniet arbitrari nos cum aliquod exemplum ponamus, quod in ſenatu agatur, ab iudiciali genere exemplorum recedere. Quidquid enim de homine probando, aut improbando dicitur, cum ad eam dictionem ſententiarū quoque ratio accomodetur, id non,ſi per ſentētię dictionem agitur, deliberatiuum eſt. Sed quia de homine ſtatuitur, iudiciale eſt habendum.Omnino autem qui diligenter omnium cauſarum uim, & naturam cognouerit,cum genere primo,tum etiam forma eas intelliget diſſi-

dere

dere.Ceteris autem partibus aptas inter ſe omnes,& aliam in aliam implicatam uidebit.Nunc de præmijs conſideremus L.Licinius Craſſus conſul quoſdam in citeriore Gallia nullo illuſtri,neque certo duce,neque eo nomine, neque numero præditos,ut digni eſſent,qui hoſtes Romani P.eſſe dicerentur, quod tamen excurſionibus, & latrocinijs infeſtam Prouinciam redderent, conſectatus eſt,& confecit.Romam redijt. triumphum ab ſenatu poſtulat. Hic,ut & in deprecatione nihil ad nos attinet,rationibus,& infirmationibua rationum ſupponendis ad iudicationem peruenire, propterea quòd niſi alia quoque incidet conſtitutio,aut pars conſtitutionis,ſimplex erit iudicatio,& ĩ quæſtione ipſa continebitur.In deprecatione, huiuſmodi oporteátne pœna affici.In hac,huiuſmodi. Oporteátne præmium dari. Nunc ad præmij quæſtionem appoſitos locos exponemus.Ratio igitur præmij quatuor eſt in parteis diſtributa.In beneficia,in hominem,in prẽmij genus,in facultates. Beneficia ex ſua ui,ex tempore,ex animo eius,qui fecerit,ex cauſa cõſiderantur.Ex ſua ui quærentur,hoc modo.Magna,an parua, facilia,an difficilia. ſingularia ſint,an uulgaria.uera,an falſa quadã ex oratione honeſtẽtur. Ex tẽpore autẽ, ſi tum cum indigeremus, cum cæteri non poſſent, aut nollent opitulari, ſi tũ cum ſpes deſeruiſſet,opitulatus ſit.Ex animo,ſi non ſui commodi cauſa,ſed eo conſilio fecit omnia, ut hoc conficere poſſet. Ex caſu, ſi non fortuna, ſed induſtria factum uidebitur, aut ſi induſtriæ fortuna obſtitiſſe. In hominem autem, quibus rationibus uixerit, quid ſumptus in eam rem, aut laboris inſumpſerit, & ſiquid aliquando tale fecerit, num alieni laboris, aut deorum bonitatis præmium ſibi poſtulet.num aliquando ipſe talem ob cauſam aliquem præmio affici negarit oportere. aut num iam ſatis pro eo, quod fecerit honos habitus ſit. aut num neceſſe fuerit ei facere id, quod fecerit, aut num huiuſmodi ſit factum, ut niſi feciſſet, ſupplicio dignus eſſet,non quia fecerit,præmio: aut num ante tempus præmium petat, & ſpem incertam certo uenditet pretio.aut num quo ſupplicium aliquod uitet, eo præmium poſtulet, uti de ſe præiudicium factum eſſe uideatur. In præmij autem genere, quid, & quantum, & quamobrem poſtuletur, & quo, & quanto quæq; res præmio digna ſit, conſiderabitur.Deinde apud maiores,quibus hominibus,& quibus de cauſis talis honos ſit habitus quæretur. Deinde ne is honos nimium peruagetur. Atq; hic eius, qui contra aliquem præmium poſtulantẽ dicet,locus erit communis,præmia uirtutis,& officij ſancta,& caſta eſſe oportere,neque ea aut cum improbis communicari, aut in mediocribus hominibus peruulgari. Et alter,minus homines uirtutis cupidos fore uirtutis præmio peruulgato.quæ enim rara,& ardua ſint,ea ex præmio pulchra,& iucunda hominibus uideri.Et tertius,ſi exiſtant,qui apud maiores noſtros ob egregiam uirtutem tali honore dignati ſunt, nónne de ſua gloria,cum pari præmio tales homines affici uideant,deliberari putent? & eorum enumeratio, & cum eis,quos contra dicat,comparatio. Eius autem, qui præmium petet, facti ſui amplificatio,& eorum,qui præmio affecti ſunt, cum ſuis factis contentio.Deinde ceteros à uirtutis ſtudio repulſum iri, ſi ipſe præmio non ſit affectus. Facultates autẽ conſiderantur,cum aliquod pecuniarium præmiũ poſtulatur.in quo utrum copiáne ſit agri,uectigalium,pecuniæ,an penuria conſideratur.Loci cõmunes.facultates augere,nõ minuere oportere,&impudentem

eſſe,qui pro beneficio non gratiam,uerum mercedem poſtulet,contra autem de pecunia ratiocinari ſordidum eſſe cum de gratia referenda deliberetur, & ſe non pretium pro facto,ſed honorem ita,ut factitatum ſit pro beneficio poſtulare. Ac de conſtitutionibus quidem ſatis dictum eſt. Nunc de ijs controuerſijs,quæ in ſcripto uerſantur,dicendum uidetur.

IN SCRIPTO uerſatur controuerſia,cum ex ſcriptionis ratione aliquid dubij naſcitur. Id fit ex ambiguo,ex ſcripto,& ſententia, ex contrarijs legibus,ex ratiocinatione,ex definitione. Ex Ambiguo autem naſcitur controuerſia,cum quid ſenſerit ſcriptor,obſcurum eſt,quod ſcriptum duas,pluréſue res ſignificat,ad hunc modum. Paterfamilias,cum filium heredem faceret, uaſorum argenteorum pondo centum uxori ſuæ ſic legauit. Heres meus uxori meæ uaſorum argenteorum pondo centum,quæ uolet,dato. Poſt mortem eius uaſa magnifica,& pretioſe cęlata petit à filio mater,ille ſe quæ ipſe uellet,debere dicit. Primum ſi fieri poterit, demonſtrandum eſt,non eſſe ambigue ſcriptum, propterea quod omnes in conſuetudine ſermonis ſic uti ſolent eo uerbo uno, pluribúſue in ea ſententia, in qua is,qui dicet accipiendum eſſe demonſtrabit. Deinde ex ſuperiore, & ex inferiore ſcriptura docendum id,quod quæratur,fieri perſpicuum. Quare ſi ipſa ſeparatim ex ſe uerba conſiderentur,omnia,aut pleraq; ambigua uiſum iri. Quæ autem ex omni conſiderata ſcriptura perſpicua fiant,hęc ambigua nõ oportere exiſtimari. Deinde qua in ſententia ſcriptor fuerit,ex ceteris eius ſcriptis,& factis,dictis,animo,atq; uita eius ſumi oportebit,& eam ipſam ſcripturam,in qua inerit illud ambiguum,de quo quæritur, totam omnibus ex partibus pertentare,ſi quid aut ad id appoſitum ſit, quod nos interpretemur, aut ei,quod aduerſarius intelligat,aduerſetur. Nam facile,quid ueriſimile ſit eum uoluiſſe,qui ſcripſit,ex omni ſcriptura,& ex perſona ſcriptoris,atq; ijs rebus,quæ perſonis attributæ ſunt,conſiderabitur. Deinde erit demonſtrandũ ſi quid ex ipſa re dabitur facultatis,id,quod aduerſarius intelligat, multo minus commode fieri poſſe,quàm id,quod nos accipimus,quod illius rei neque adminiſtratio,neq; exitus ullus extet. nos quod dicamus, facile & commode tranſigi poſſe,ut in hac lege: nihil enim prohibet fictam exempli loco ponere quo facilius res intelligatur. Meretrix coronam auream ne habeto: ſi habuerit,publica eſto,contra eum,qui meretricem publicari dicat ex lege oportere, poſſet dici,neq; adminiſtrationem eſſe ullam publicæ meretricis, neq; exitũ legis in meretrice publicanda,at in auro publicando & adminiſtrationem,& exitum facilem eſſe,& incommodi nihil ineſſe. Ac diligenter illud quoq; attendere oportebit,num illo probato,quod aduerſarius intelligat, utilior res, aut honeſtior,aut magis neceſſaria,á ſcriptore neglecta uideatur. Id fiet,ſi id, quod nos demonſtrabimus,honeſtum,aut utile,aut neceſſarium demonſtrabimus,& ſi id,quod ab aduerſarijs dicetur, minime eiuſmodi dicemus eſſe. Deinde ſi in lege erit ex ambiguo controuerſia,dare operam oportebit,ut de eo,quod aduerſarius intelligat,alia in lege cautum eſſe doceatur. Permultum autem proficiet illud demonſtrare quemadmodum ſcripſiſſet,ſi id, quod aduerſarius accipiat,fieri,aut intelligi uoluiſſet: ut in hac cauſa,in qua de uaſis argenteis quæritur,poſſit mulier dicere,nihil attinuiſſe adſcribi, quæ uolet, ſi heredis uoluntati permitteret,eo enim non adſcripto nihil ineſſe dubitatio-

nis,

nis,quin heres,quæ ipſe uellet,daret. Amentiæ igitur fuiſſe,cum heredi uellet cauere,id adſcribere,quo non adſcripto nihilominus heredi caueretur. Quare hoc genere magnopere talibus in cauſis uti oportebit: ſi hoc modo ſcripſiſſet,iſto uerbo uſus non eſſet,non iſto loco uerbum iſtud collocaſſet: nam ex his ſententia ſcriptoris maxime perſpicitur. Deinde quo tempore ſcriptum ſit quærendum eſt,ut,quod eum uoluiſſe in eiuſmodi tempore uerisimile ſit,intelligatur. Poſt ex deliberationis partibus, quid utilius, & quid honeſtius, & illi ad ſcribendum,& his ad comprobandum ſit demonſtrandum, & ex his ſiquid amplificationis dabitur,communibus utrunque locis uti oportebit. EX Scripto,& ſententia controuerſia conſiſtit,cum alter uerbis ipſis,quæ ſcripta ſunt,utitur,alter ad id,quod ſcriptorem ſenſiſſe dicet,omnem adiungit dictionem. Scriptoris autem ſententia ab eo, qui ſententia ſe defendet,tum ſemper ad idem ſpectare,& idem uelle demonſtrabitur,tum aut ex facto,aut ex euentu aliquo ad tempus id,quod inſtituit,accommodatur. Semper ad idem ſpectare,hoc modo. Paterfamilias,cum liberorum nihil haberet,uxorem autem haberet,in teſtamento ita ſcripſit. Si mihi filius genitus fuerit unus, pluréſue, is mihi heres eſto. Deinde,quæ aſſolent. Poſtea,ſi filius ante moritur, quàm in tutelam ſuam uenerit,tu mihi dicebat,ſecundus heres eſto. Filius natus nõ eſt,ambigunt agnati cum eo,qui eſt heres,ſi filius ante,quàm in tutelam ueniat,mortuus ſit. In hoc genere non poteſt hoc dici ad tempus,aut ad euentum aliquem ſententiam ſcriptoris oportere accommodari,propterea quod ea ſola demonſtratur,qua fretus ille,qui contra ſcriptum dicet,ſuam eſſe hereditatem defendit. Alterum autem genus eſt eorum, qui ſententiam inducunt, in quo non ſimplex uoluntas ſcriptoris oſtenditur,quæ in omne tempus, & in omne factum idem ualeat,ſed ex quodam facto,aut euentu ad tempus interpretanda dicitur. Ea partibus iuridicialis aſſumptiuæ maxime ſuſtinetur. Nã tum inducitur comparatio,ut in eũ qui,cum lex aperiri portas noctu uetaret, aperuit quodam in bello,& auxilia quædam in oppidum recepit,ne ab hoſtibus opprimerentur,ſi foris eſſent,quod prope muros hoſtes caſtra haberent. Tum relatio criminis,ut in eo,qui,cum communis lex omnium hominem occidere uetaret,tribunum militum ſuum,qui uim ſibi inferre conaretur,occidit. Tum remotio criminis,ut in eo,qui cũ lex quibus diebus in legationem proficiſceretur, præſtituerat, quia ſumptum non dedit quæſtor, profectus non eſt. Tum conceſſio per purgationem,& per imprudentiam,ut in uituli immolatione,& per uim,ut in naui roſtrata,& per caſum,ut in Eurotæ fluminis magnitudine. qua re aut ita ſententia inducetur,ut unum quoddam uoluiſſe ſcriptor demonſtretur: aut ſic, ut in eiuſmodi re, & tempore hoc uoluiſſe doceatur. Ergo is,qui ſcriptum defendit,his locis plerunque omnibus,maiore autem parte ſemper poterit uti. Primum ſcriptoris collaudatione,& loco communi,nihil eos, qui iudicent,niſi id, quod ſcriptum ſit,ſpectare oportere, & hoc eo magis,ſi legitimum ſcriptum proferetur, id eſt, aut lex ipſa,aut ex lege aliquid. Poſtea,quod uehementiſſimum eſt,facti,aut intentionis aduerſariorum cum ipſo ſcripto contentione,quid ſcriptum ſit,quid factum,quid iuratus iudex,quem locum multis modis uariare oportebit, tum ipſum ſecum admirantem quidnam contra dici poſſit, tum ad iudicis officium reuertentem,& ab eo quærentem,quid preterea audire,aut expectare debeat. tũ ipſum

aduerſarium, quaſi intentantis loco producendo, hoc interrogando, utrum ſcriptum neget eſſe eo modo, an ab ſe contra factum eſſe, aut contra contendi neget: utrum negare auſus ſit, ſe dicere deſiturum. Si neutrum neget, & contra tamen dicat nihil eſſe, quo hominē impudentiorem quiſquam ſe uiſurum arbitretur. In hoc ita commorari conueniet, quaſi nihil præterea dicendum ſit, & quaſi contra dici nihil poſſit, ſæpe id, quod ſcriptum eſt, recitando, ſæpe cum ſcripto factum aduerſarij confligendo, atque interdum acriter ad iudicem ipſum reuertendo. Quo in loco iudici demonſtrandum eſt, quid iuratus ſit, quid ſequi debeat, duabus de cauſis iudicem dubitare oportere, ſi aut ſcriptum ſit obſcure, aut neget aliquid aduerſarius. Cum & ſcriptum ſit aperte, & aduerſarius omnia confiteatur, tum iudicem legi parere, non interpretari legem oportere. Hoc loco confirmato, tum diluere ea, quæ contra dici poterant oportebit. Contra autem dicetur, ſi aut prorſus aliud ſenſiſſe ſcriptor, & ſcripſiſſe aliud demonſtrabitur, ut in illa de teſtamento, quam poſuimus controuerſia, aut cauſa aſſumptiua inſerretur, quamobrē ſcripto non portuerit, aut non opotuerit obtemperari. Si aliud ſenſiſſe ſcriptor, aliud ſcripſiſſe dicetur is, qui ſcripto utetur, hoc dicet, non oportere de eius uoluntate nos argumentari, qui ne id facere poſſemus indicium nobis reliquerit ſuæ uoluntatis: multa incommoda conſequi, ſi inſtituatur, ut à ſcripto recedatur: nā & eos, qui aliquid ſcribant, non exiſtimaturos id, quod ſcripſerint, ratum futurum, & eos qui iudicent, certum quid ſequantur, nihil habituros, ſi ſemel à ſcripto recedere conſueuerint. Quod ſi uoluntas ſcriptoris conſeruanda ſit, ſe non aduerſarios à uoluntate eius ſtare. Nam multo propius accedere ad ſcriptoris uolūtatem eum, qui ex ipſius eam literis interpretetur, quàm illum, qui ſententiam ſcriptoris non ex ipſius ſcripto ſpectet, quod ille ſuæ uoluntatis, quaſi imaginem reliquerit, ſed domeſticis ſuſpicionibus perſcrutetur. Sin cauſam afferet is, qui à ſententia ſtabit, primum erit contradicendum, quam abſurdum non negare contra legem feciſſe, ſed quare fecerit, cauſam aliquam inuenire. Deinde conuerſa omnia eſſe: ante ſolitos eſſe accuſatores iudicibus perſuadere affinem eſſe alicuius culpæ eum, qui accuſaretur, cauſam proferre, quæ eum ad peccandum impuliſſet, nunc ipſum reum cauſam afferre, quare deliquerit. Deinde hanc inducere partitionem, cuius in ſingulas partes multæ conuenient argumentationes. Primum nulla in lege ullam cauſam contra ſcriptum accipi conuenire: deinde ſi in ceteris legibus conueniat, hanc eſſe huiuſmodi legem, ut in ea non oporteat. Poſtremo ſi in hac quoque lege oporteat, hanc quidem cauſam accipi minime oportere. Prima pars his ferè locis confirmabitur, ſcriptori neque ingenium, neque operam, neque ullam facultatem defuiſſe, quo minus poſſet aperte perſcribere id, quod cogitaret. Non fuiſſe ei graue, nec difficile, eam cauſam excipere, quam aduerſarij proferant, ſi quidquam excipiendum putaſſet, conſueuiſſe eos, qui leges ſcribant, exceptionibus uti. Deinde oportet recitare leges cum exceptionibus ſcriptas, & maxime uidere, ſique in ea ipſa lege, qua de agatur, ſit exceptio aliquo in capite, aut apud eundem legis ſcriptorem, quo magis probetur eum fuiſſe excepturum, ſi quid excipiendum putaret: & oſtēdere cauſam accipere, nihil aliud eſſe, niſi legem tollere, ideo quod cum ſemel cauſa conſideretur, nihil attineat eam ex lege conſiderare, quippe quæ in lege

ſcripta

ſcripta non ſit. Quod ſi ſit inſtitutum, omnibus cauſam dari, & poteſtatem peccandi, cum intellexerint uos ex ingenio eius, qui contra legem fecerit non ex lege, in quam iurati ſitis, rem iudicare: deinde & ipſis iudicibus iudicandi, & ceteris ciuibus uiuendi rationes perturbatum iri, ſi ſemel à legibus receſſum ſit. Nam & iudices neq; quid ſequantur habituros, ſi ab eo, quod ſcriptum ſit, recedant, neque quo pacto alijs improbare poſſint, quod contra legem iudicarint, & ceteros ciues, quid agant, ignoraturos, ſi ex ſuo quiſque conſilio, & ex ea ratione, quæ in mẽtem, aut ī libidinem uenerit, non ex communi præſcripto ciuitatis unamquanque rem adminiſtrabit. Poſtea quærere à iudicibus ipſis, quare in alienis detineantur negotijs: cur reip. munere impediantur, cũ ſæpius ſuis rebus, & commodis ſeruire poſſint, cur in certa uerba iurent: cur certo tempore conueniant, certo diſcedant, nihil quiſquam afferat cauſæ, quo minus frequenter operam reip. det, niſi quæ cauſa in lege excepta ſit, an ſe legibus obſtrictos in tantis moleſtijs eſſe ęquum cenſeant, aduerſarios noſtros leges negligere concedant. Deinde item quærere ab iudicibus, ſi eius rei cauſam, propter quam ſe reus contra legem feciſſe dicat, exceptionem ipſe in lege adſcribat, paſſuri ne ſint. Poſtea hoc, quod faciat, indignius, & impudentius eſſe, quàm ſi adſcribat. Age porro, quid ſi ipſi uelint iudices adſcribere, paſſurus ne ſit populus? Atq; hoc eſſe indignius, quam rem uerbo, & literis mutare non poſſint, eam re ipſa, & iudicio maxime commutare. Deinde indignius eſſe, de lege aliquid derogari, aut legem abrogari, aut aliqua ex parte cõmutari, cum populo cognoſcendi, & probandi, aut improbandi poteſtas nulla fiat, hoc ipſis iudicibus inuidioſiſſimum futurum. Non hunc locum eſſe, neq; hoc tempus legum corrigendarum: apud populum hoc, & per populum agi cõuenire: quod ſi nunc id agant, uelle ſe ſcire, qui lator ſit, qui ſint accepturi, ſe actiones uidere, & diſſuadere uelle. Quod ſi hæc cum ſumme inutilia, tũ multo turpiſſima ſint, legem cuiuſmodi ſit in præſentia cõſeruari à iudicibus, poſt ſi diſpliceat à populo corrigi conuenire. Deinde, ſi ſcriptum non extaret, magnopere quæreremus, neq; iſti, ne ſi extra periculum quidem eſſet, crederemus. Nunc cum ſcriptum ſit, amentiam eſſe eius rei qui peccarit potius, quam legis ipſius uerba cognoſcere. His, & huiuſmodi rationibus oſtenditur, cauſam extra ſcriptum accipi non oportere. Secunda pars eſt, in qua eſt oſtendẽdum, ſi in ceteris legibus oporteat, in hac non oportere. Hoc demonſtrabitur, ſi lex aut ad res maximas, utiliſſimas, honeſtiſſimas, religioſiſſimas uidebitur pertinere, aut inutile, aut turpe, aut nefas eſſe tali in re non diligentiſſime legi obtemperare, aut ita lex diligenter perſcripta demonſtrabitur, ita cautum unaquaq; de re, ita quod oportuerit exceptũ, ut minime cõueniat quidquam in tam diligenti ſcriptura pręteritum arbitrari. Tertius locus eſt ei, qui pro ſcripto dicet maxime neceſſarius, per quem oſtendat oportet, ſi eo ueniat cauſam contra ſcriptum accipi, eam tamen minime oportere, quæ ab aduerſarijs afferatur, qui locus idcirco eſt huic neceſſarius, quod ſemper is, qui contra ſcriptum dicit, æquitatis aliquid afferat, oportet. Nam ſumma impudentia eſt, eum, qui contra quod ſcriptum ſit, aliquid probare uelit, nõ æquitatis pręſidio id facere conari. Siquid igitur ex hac ipſa quippiam accuſator deroget, omnibus partibus iuſtius, & probabilius, accuſare uideatur. Nam ſuperior oratio hoc omnis faciebat, uti iudices etiam ſi nollent, neceſſe eſſet, hæc autem

etiam ſi neceſſe non eſſet,ut uellent,contra iudicare. Id autem fiet,ſi quibus ex locis culpa demonſtrabitur,non eſſe in eo, qui comparatione aut remotione, aut relatione criminis,aut cōceſſionis partibus ſe defendit,de quibus ante, ut potuimus,diligenter perſcripſimus,ſi de his locis,quæ res poſtulabit,ad cauſam aduerſariorum improbandam trāſferemus,aut cauſæ, & rationes afferētur,quare,& quo conſilio ita ſit in lege,aut in teſtamēto ſcriptum,ut ſententia quoq;,& uoluntate ſcriptoris,non ipſa ſolum ſcripturæ cauſa confirmatū eſſe uideatur,aut alijs quoq; cōſtitutionibus factum coarguetur. Cōtra ſcriptum autē qui dicet,primū eū inducet locū,per quē æquitas cauſæ demōſtretur,aut oſtēdet,quo animo,quo conſilio,qua de cauſa fecerit,& quācūq; cauſam aſſumet,aſſumptionis partibus ſe defendet, de quibus ante dictum eſt. Atq; hoc in loco cum diutius commoratus ſui facti rationem,& æquitatem cauſæ exornauerit,tum ex his locis fere cōtra aduerſarios dicet,oportere cauſas accipi demonſtrabit,nullam eſſe legem,quæ aliquam rem inutilem, aut iniquam fieri uelit.omnia ſupplicia,quæ à legibus proficiſcātur,culpæ,ac malitiæ uindicandæ cauſa conſtituta eſſe.Scriptorem ipſum ſi exiſtat factum hoc probaturum, & idem ipſum,ſi ei talis res accidiſſet,facturum fuiſſe,& ea re legis ſcriptorem certo ex ordine iudices,certa ætate prędítos conſtituiſſe,ut eſſent,non qui ſcriptum ſuum recitarent,quod quiuis puer facere poſſet,ſed qui cogitationem aſſequi poſſent,& uoluntatem interpretari.Deinde illum ſcriptorem, ſi ſcripta ſua ſtultis hominibus,& barbaris iudicibus committeret,omnia ſumma diligentia perſcripturum fuiſſe,nunc uero quod intelligeret quales uiri iudicaturi eſſent,iccirco eum quæ perſpicua uideret eſſe non adſcripſiſſe, neq; enim uos ſcripti ſui recitatores,ſed uoluntatis interpretes fore putauit. Poſtea quærere ab aduerſarijs,quid ſi hoc feciſſem? quid ſi hoc accidiſſet? eorū aliquid in quibus aut cauſa ſit honeſtiſſima, aut neceſſitudo certiſſima, tumne accuſaretis? Atqui lex nuſquam excepit.Non ergo omnia ſcriptis,ſed quędam, quæ perſpicua ſunt,tacitis exceptionibus caueri.Deinde nullā rem neq; legibus, neq; ſcriptura ulla,deniq; ne in ſermone quidem cotidiano,atq; imperijs domeſticis recte poſſe adminiſtrari,ſi unuſquiſq; uelit uerba ſpectare,& non ad uolūtatem eius, qui uerba habuerit, accedere. Deinde ex utilitatis: & honeſtatis partibus oſtendere,q̄ inutile,aut quàm turpe ſit id,quod aduerſarij dicant fieri oportuiſſe,aut oportere,& id,quod nos fecerimus, aut poſtulemus, quam utile,aut quàm honeſtum ſit.Deinde leges nobis caras eſſe non propter literas,quę tenues,& obſcurę notę ſint uoluntatis,ſed propter earum rerum,quibus deſcriptum eſt utilitatem,& eorum,qui ſcripſerint,ſapientiam,& diligētiam.Poſtea quid ſit lex deſcribere,ut ea uideatur in ſententijs, non in uerbis conſiſtere,& iudex is uideatur legi obtemperare,qui ſententiam eius,non qui ſcripturam ſequatur.Deinde quam indignum ſit eodem affici ſupplicio eum, qui propter aliquod ſcelus,& audaciam contra legem fecerit, & eum,qui honeſta, aut neceſſaria de cauſa non ab ſententia, ſed ab literis legis receſſerit atq; his,& huiuſmodi rationibus & accipi cauſam,& in hac lege accipi,& eā cauſam,quam ipſe afferat,oportere accipi demonſtrabit.Et quemadmodum ei dicebamus,qui à ſcripto diceret,hoc fore utiliſſimum,ſi quid de æquitate ea, quæ cum aduerſario ſtaret,derogaſſet,ſic huic,qui contra ſcriptum dicet,plurimum proderit ex ipſa ſcriptura aliquid ad ſuam cauſam conuertere, aut ambigue

bigue

bigue aliquid ſcriptum oſtendere. Deinde ex illo ambiguo eam partem, quæ ſibi proſit, defendere, aut uerbi definitionē inducere, & illius uerbi uim, quo urgeri uideatur, ad ſuæ cauſæ commodum traducere, aut ex ſcripto, non ſcriptum aliquod inducere per ratiocinationem, de qua poſt dicemus, quacunq; autem in re, q̄uis leuiter probabili ſcripto ipſo ſe defenderit, etiam cum æquitate cauſa abundabit, neceſſario multum proficiet, ideo quod ſi id, quo nititur aduerſariorum cauſa ſubduxerit, omnem illam eius uim, & acrimoniam lenierit, ac diluerit. Loci autem cōmunes certis ex aſſumptionis partibus in utrāque partem conueniēt. Pręterea eius, qui à ſcripto dicet, leges ex ſe, nō ex eius, qui contra cōmiſerit, utilitate ſpectari oportere, & legibus antiquius haberi nihil oportere, contra ſcriptum, leges in conſilio ſcriptoris, & utilitate communi, non in uerbis conſiſtere. Quam indignum ſit æquitatem literis urgeri, quæ uoluntate eius, qui ſcripſerit, defendatur. Ex Contrarijs autem legibus controuerſia naſcitur, cum inter ſe duæ uidentur leges, aut plures diſcrepare, hoc modo. Lex. Qui tyrānum occiderit olympionicarum pręmium capito, & quam uolet ſibi rem à magiſtratu depoſcito, & magiſtratus ei conceditor. Et altera lex. Tyranno occiſo quinq; eius proximos cognatione magiſtratus necato. Alexandrum, qui apud Phęreos in Theſſalia tyrannidem occuparat, uxor ſua, cui Thebe nomen fuit, noctu, cum ſimul cubaret, occidit. Hæc filium ſuum, quem ex tyranno habebat, ſibi pręmij loco depoſcit. Sunt qui ex lege puerum occidi dicant oportere. Res in iudicio eſt. In hoc genere utranq; in partem ijdem loci, atq; eadem pręcepta conueniēt, ideo quod uterq; ſuam legem confirmare, contrariam infirmare debebit. Primum igitur leges oportet contendere, conſiderando utra lex ad maiores, hoc eſt ad utiliores, ad honeſtiores, ac magis neceſſarias res pertineat. Ex quo conficitur, ut ſi leges duę, aut ſi plures erunt, aut quotquot erunt conſeruari non poſſint, quia diſcrepēt inter ſe, ea maxime conſeruanda putetur, quę ad maximas res pertinere uideatur. Deinde utra lex poſterius lata ſit: nam poſtrema quæq; grauiſſima eſt. Deinde utra lex iubeat aliquid: utra permittat: nam id, quod imperatur, neceſſarium, illud, quod permittitur, uoluntarium eſt. Deinde in utra lege, ſi nō obtemperatum ſit pœna afficiatur, aut in utra maior pœna ſtatuatur: Nam maxime conſeruanda eſt ea, quę diligentiſſima, & ſancta eſt. Deinde utra lex iubeat, utra uetet: nam ſæpe ea quæ uetat, quaſi exceptione quadam corrigere uidetur illam, quæ iubet. Deinde utra lex de genere omni, utra de parte quadam, utra communiter ī plures, utra in aliquam certam rem ſcripta uideatur: nam quę in partem aliquam, & quę in certam quandam rem ſcripta eſt, prōprius ad cauſam accedere uidetur, & ad iudicium magis pertinere. Deinde ex lege utrum ſtatim fieri neceſſe ſit, utrum habeat aliquam moram, & ſuſtentationem: nam id, quod ſtatim faciendum ſit, perfici prius oportet. Deinde operam dare, ut ſua lex ipſo ſcripto uideatur niti. Contraria autem, aut per ambiguum, aut per ratiocinationem, aut per definitionem induci, quo ſanctius, & firmius id uideatur eſſe, quod apertius ſcriptum ſit. deinde ſuæ legis ad ſcriptum, ipſam ſententiam quoq; adiungere, contrariam legem item ad aliā ſententiam traducere, ut ſi fieri poterit, ne diſcrepare quidem uideantur inter ſe. Poſtremo facere, ſi cauſa facultatem dabit, ut noſtra ratione utraq; lex conſeruari uideatur, & aduerſariorum ratione, altera ſit neceſſario negligenda. Lo

cos autem communes, & quos ipſa cauſa det, uidere oportebit, & ex utilitatis, & honeſtatis ampliſſimis partibus ſumere, demonſtrantem per amplificationem ad utram potius legem accedere oporteat. EX ratiocinatione naſcitur controuerſia, cum ex eo, quod uſpiam eſt, ad id, quod nuſquam ſcriptum eſt, peruenitur. Hoc pacto. LEX. Si furioſus eſt agnatûm gentiliumq́ꝫ in eo pecuniaq́ꝫ, eius poteſtas eſto. Et LEX. Paterfamilias uti ſuper familia, pecuniaq́ꝫ ſua legauerit, ita ius eſto. Et LEX. Si paterfamilias īteſtato moritur, familia, pecuniaq́ꝫ eius agnatûm, gentiliumq́ꝫ eſto. Quidam iudicatus eſt parētem occidiſſe, & ſtatim, quod effugiendi poteſtas non fuit, ligneę ſoleæ in pedes inductæ ſunt. Os autem obuolutum eſt folliculo, & pręligatum: deinde eſt in carcerem deductus, ut ibi eſſet tantiſper, dum culleus, in quem coniectus in profluentem deferretur, compararetur. Interea quidam eius familiares in carcerem tabulas afferunt, & teſtes adducunt. Heredes, quos ipſe iubet, ſcribunt: tabulę obſignantur. De illo poſt ſupplicium ſumitur. Inter eos, qui heredes in tabulis ſcripti ſunt, & inter agnatos de hereditate controuerſia eſt. Hic certa lex, quæ teſtamenti faciendi iis, qui in eo loco ſint, adimat poteſtatem, nulla profertur. Ex ceteris legibus, & quæ hunc ipſum ſupplicio huiuſmodi afficiūt, & quę ad teſtamenti faciendi poteſtatem pertinent, per ratiocinationem ueniendum eſt ad eiuſmodi rationem, ut quæratur, habuerit'ne teſtamenti faciendi poteſtatem. Locos autem in hoc genere argumentandi hos, & huiuſmodi quoſdam eſſe arbitramur. Primum eius ſcripti, quod proferas laudationem, & confirmationem. Deinde eius rei, qua de quæratur, cum eo, de quo cōſtat collationem eiuſmodi, ut id, de quo quæritur, rei, de qua conſtet, ſimile eſſe uideatur. Poſtea admirationem percunctatione, qui fieri poſſit, ut qui hoc æquum eſſe concedat, illud neget, quod aut ęquius, aut eodem ſit in genere? Deinde iccirco de hac re nihil eſſe ſcriptum, quo'd, cum de illa eſſet ſcriptum, de hac is, qui ſcribebat, dubitaturum, neminem arbitratus ſit. Poſtea multis in legibus multa eſſe præterita, quæ iccirco pręterita nemo arbitretur, quo'd ex ceteris, de quibus ſcriptum ſit, intelligi poſſint. Deinde æquitas rei demonſtranda eſt, ut in iuridiciali abſoluta. Contra autem qui dicet, ſimilitudinem infirmare debebit, quod faciet, ſi demonſtrabit illud, quod conferatur, ab eo, cui conferatur, diuerſum eſſe genere, natura, ui, magnitudine, tempore, loco, perſona, opinione, ſi quo in numero illud, quod per ſimilitudinem affertur, & quo in loco illud, cuius cauſa afferetur, haberi conueniat, oſtendetur. Deinde quid res cum re differat, demonſtrabitur, ut non idem uideatur, de utraq́ꝫ exiſtimari oportere. Ac ſi ipſe quoq́ꝫ poterit ratiocinationibus uti, iiſdem ratiocinationibus, quibus ante prędictum eſt, utetur, ſi non poterit, negabit oportere quidquam, niſi quod ſcriptum ſit, conſiderare, periclitari omnia iura, ſi ſimilitudines accipiātur, nihil eſſe penè, quod non alteri ſimile eſſe uideatur multis diſſimilibus rebus, in unamquāq́ꝫ rem tantum ſingulas eſſe leges, omnia poſſe inter ſe uel ſimilia, uel diſſimilia demonſtrari. Loci communes à ratiocinatione oportere coniectura ex eo, quod ſcriptum ſit, ad id, quod non ſit ſcriptum peruenire, & neminem poſſe omnes res per ſcripturam amplecti, ſed cum commodiſſime ſcribere, qui curet, ut quædam ex quibuſdam intelligantur. Contra ratiocinationem, huiuſmodi coniecturam diuinationem eſſe, & ſtulti ſcriptoris eſſe non poſſe omnibus de rebus cauere, quibus uelit.

DEFInitio

DEFINITIO eſt,cum in ſcripto uerbum aliquod eſt poſitum, cuius de ui quęritur,hoc modo. Lex. Qui in aduerſa tempeſtate nauim reliquerint,omnia amittunto,eorum nauis,& onera ſunto,qui in naui remanſerint. Duo quidam,cum iam in alto nauigarent,& eorum alterius nauis, alterius onus eſſet, naufragum quendam natantem, & manus ad ſe tendentem animaduerterũt, miſericordia commoti,nauim ad eum applicauerunt,hominem ad ſe ſuſtulerunt. Poſtea aliquanto,ipſos quoq; tempeſtas uehementius iactare cœpit uſqueadeo,ut dominus nauis,cum idem gubernator eſſet, in ſcapham confugeret,& inde funiculo,qui a puppi religatus ſcapham annexam trahebat, naui quo ad poſſet,moderaretur. Ille autem,cuius merces erant,in gladium in naui ibidem incumberet. Hic ille naufragus ad gubernaculum acceſſit, & naui, quoad potuit,eſt opitulatus. Sedatis autem fluctibus,& tempeſtate iam commutata,nauis in portum prouehitur. Ille autem,qui in gladium incubuerat, leuiter ſaucius,facile eſt ex uulnere recreatus. Nauim cum onere,horum trium ſuam quiſq; eſſe dicit. Hic omnes ſcripto ad cauſam accedunt, & ex nominis ui naſcitur controuerſia. Nam & relinquere nauem,& remanere in naui, denique nauis ipſa quid ſit,definitionibus quæritur, iiſdem autem ex locis omnibus,quibus definitiua conſtitutio tractabitur. Nũc expoſitis iis argumentationibus,quæ in iudiciale cauſarum genus accommodantur,deinceps in deliberatiuum genus,& demonſtratiuum argumentandi locos, & præcepta dabimus,non quo non in aliqua conſtitutione omni ſemper cauſa uerſetur, ſed quia proprii tantum harum cauſarum quidam loci ſunt,non à conſtitutione ſeparati,ſed ad fines horum generum accommodati. Nam placet in iudiciali genere finem eſſe æquitatem,hoc eſt partem quandam honeſtatis. In deliberatiuo autem Ariſtoteli placet utilitatem, nobis & honeſtatem, & utilitatem. In demonſtratiuo autem honeſtatem. Quare in hoc quoque genere cauſę quædam argumentationes communiter, ac ſimiliter tractabuntur, quædam ſeparatius ad finem, quo referri omnem rationem oportet, adiungentur atque uniuſcuiuſque conſtitutionis exemplum ſupponere non grauaremur, niſi illud uideremus, quemadmodum res obſcuræ, dicendo fierent apertiores, ſic res apertas obſcuriores fieri oratione. Nunc ad deliberationis præcepta pergamus.

RERVM expetendarum tria genera ſunt. Par autem numerus uitãdarum ex contraria parte. Nam eſt quiddam,quod ſua ui nos alliciat ad ſeſe non emolumento captans aliquo, ſed trahens ſua dignitate,quod genus,uirtus,ſcientia,ueritas eſt. Aliud autem non propter ſuam uim,& naturam,ſed propter fructum, atque utilitatem petendũ,quod pecunia eſt. Eſt porro quiddã ex horum partibus iunctũ, quod & ſua ui,& dignitate nos inductos ducit,& præ ſe gerit quãdã utilitatẽ,quo magis expetatur,ut amicitia,bona exiſtimatio. Atq; ex his horũ contraria facile tacentibus nobis intelligẽtur. Sed ut expeditius ratio tradatur,ea quæ poſuimus,breui nominabuntur. Nã in primo genere quæ ſunt honeſta appellabũtur,quæ autem in ſecundo,utilia: hæc autem tertia, quia partem honeſtatis, continent,& quia maior eſt uis honeſtatis,iunctæ,res omnino ex duplici genere intelligentur,ſed in meliorem partem uocabuli conferantur, & honeſta nominẽtur. Ex his illud cõficitur,ut appetẽdarum rerũ partes ſint honeſtas,

& utilitas,uitandarũ turpitudo,& inutilitas.His igitur duabus rebus res duę grandes ſunt attributæ,neceſſitudo,& affectio,quarum altera ex ui,altera ex re,& perſonis conſideratur.De utraq; poſt apertius perſcribemus.Nunc honeſtatis rationes primum explicemus. Quod autem totum,aut aliqua ex parte propter ſe petitur,honeſtum nominabimus. Quare,cum eius duæ partes ſint,quarum altera ſimplex,altera iuncta ſit,ſimplicẽ prius conſideremus. Eſt igitur in eo genere omnes res una ui, atq; uno nomine amplexa uirtus. Nam uirtus eſt animi habitus naturæ modo rationi conſentaneus.Quamob rem omnibus eius partibus cognitis , tota uis erit ſimplicis honeſtatis conſiderata.Habet igitur partis quatuor,prudentiam , iuſtititiam , fortitudinem, temperantiam. Prudentia eſt rerum bonarum,& malarum,utrarunq; ſcientia.Partes eius,memoria,intelligentia,prouidentia.Memoria eſt , per quam animus repetit illa, quæ fuerunt. Intelligentia eſt,per quam ea perſpicit,quæ ſunt.Prouidentia eſt,per quam futurum aliquid uidetur ante , quàm factum ſit. Iuſtitia eſt habitus animi communi utilitate conſeruata,ſuam cuiq; tribuens dignitatem.Eius initium eſt ab natura profectum. Deinde quædam in conſuetudinem ex utilitatis ratione uenerunt.Poſtea res & ab natura profectas,& ab conſuetudine probatas legum metus,& religio ſanxit. Natura ius eſt,quod non opinio genuit,ſed quædam innata uis, inſeruit,ut religionem, pietatem,gratiam,uindicationem,obſeruantiam,ueritatem.Religio eſt, quæ ſuperioris cuiuſdam naturæ,quam diuinam uocant,curam,cerimoniamq; affert.Pietas,per quam ſanguine coniunctis,patriæq; beneuolis officium,& diligens tribuitur cultus.Gratia,in qua amicitiarum,& officiorum alterius memoria,& alterius remunerandi uoluntas continetur. Vindicatio eſt, per quã uis,& iniuria,& omnino omne,quod obfuturum eſt,defendendo,aut ulciſcẽdo propulſatur.Obſeruantia eſt,per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam,& honore dignantur. Veritas eſt,per quam immutata ea,quæ ſunt,aut ante fuerunt, aut futura ſunt, dicuntur. Conſuetudine ius eſt,quod aut leuiter à natura tractum aluit,& maius fecit uſus,ut religionem, aut ſiquid eorum , quæ ante diximus , ab natura profectum maius factum propter conſuetudinem uidemus,aut quod in morem uetuſtas uulgi approbatione perduxit , quod genus , pactum, par, iudicatum. Pactum eſt, quod inter aliquos conuenit.Par,quod in omnes æquabile eſt.Iudicatum , de quo alicuius, aut aliquorum iam ſententijs conſtitutum eſt. Lege ius eſt , quod in eo ſcripto,quod populo expoſitum eſt , ut obſeruet , continetur. Fortitudo eſt conſiderata periculorum ſuſceptio,& laborum perpeſſio. Eius partes magnificentia , fidentia , patientia , perſeuerantia. Magnificentia eſt rerum magnarum & excelſarum cum animi ampla quadam , & ſplendida propoſitione agitatio,atque adminiſtratio.Fidentia eſt,per quam magnis, & honeſtis in rebus multum ipſe animus in ſe fiduciæ certa cũ ſpe collocauit. Patientia eſt honeſtatis,aut utilitatis cauſa rerum arduarum,ac difficilium uoluntaria , ac diuturna perpeſſio. Perſeuerantia eſt in ratione bene conſiderata, ſtabilis,& perpetua permanſio.Temperantia eſt rationis in libidinẽ,atq; ĩ alios non rectos impetus animi firma , & moderata dominatio. Eius partes ſunt, continentia,clementia, modeſtia. Continentia eſt, per quam cupiditas conſilij gubernatione regitur.Clementia,per quã animi temere in odiũ alicuius

inuectionis concitati comitate retinentur. Modeſtia, per quam pudor honeſtus claram, & ſtabilem comparat auctoritatem. Atque hæc omnia propter ſe ſolum, ut nihil adiungatur emolumenti, petenda ſunt. Quod ut demonſtretur, neque ad hoc noſtrum inſtitutum pertinet, & à breuitate præcipiendi remotum eſt. Propter ſe autem uitanda ſunt, non ea modo, quæ his contraria ſunt, ut fortitudini ignauia, & iuſtitiæ iniuſtitia, uerum etiam illa, quæ propinqua uidētur, & finitima eſſe, abſunt autem longiſſime, quod genus, fidentiæ contrarium eſt diffidentia, & ea re uitium eſt. Audacia non contrarium, ſed appoſitum eſt, ac propinquum, & tamen uitium eſt. Sic unicuique uirtuti finitimum uitium reperietur, aut certo iam nomine appellatum, ut audacia, quæ fidentiæ, pertinacia, quæ perſeuerantiæ finitima eſt, ſuperſtitio, quæ religioni propinqua eſt, aut ſine ullo certo nomine, quæ omnia item uti contraria rerum bonarum in rebus uitandis reponemus. Ac de eo quidem genere honeſtatis, quod omni ex parte propter ſe petitur, ſatis dictum eſt. Nunc de eo, in quo utilitas quoque adiungitur, quod tamen honeſtum uocamus, dicendum uidetur. Sunt igitur multa, quæ nos cum dignitate, tum quoque fructu ſuo ducunt, quo in genere eſt gloria, dignitas, amplitudo, amicitia. Gloria eſt frequens de aliquo fama cum laude. Dignitas, alicuius honeſta & cultu, & honore, & uerecundia digna auctoritas. Amplitudo, pontentiæ, aut maieſtatis, aut aliquarum copiarum magna abundantia. Amicitia, uoluntas erga aliquem rerum bonarum illius ipſius cauſa, quem diligit, cum eius pari uoluntate. Hic, quia de ciuilibus cauſis loquimur, fructus ad amicitiam adiungimus, ut eorum quoq; cauſa petenda uideatur, ne forte, qui nos de omni amicitia dicere exiſtimant, reprehendere incipiant, quãquam ſunt qui propter utilitatem modo petendam putant amicitiam, ſunt qui propter ſe ſolum, ſunt qui propter ſe, & utilitatem, quorum quid, ueriſſime conſtituatur, alius locus erit conſiderandus. Nunc hoc ſic ad uſum oratorium relinquatur, utrãque propter rem amicitiam eſſe expetendam. Amicitiarum autem ratio, quoniam partim ſunt religionibus iunctæ, partim non ſunt, & quia partim ueteres ſunt, partim nouæ, partim ab illorum, partim ab noſtro beneficio profectę, partim utiliores, partim minus utiles, ex cauſarum dignitatibus, ex temporum opportunitatibus, ex officijs, ex religionibus, ex uetuſtatibus habebitur. Vtilitas autem aut in corpore poſita eſt, aut in extrarijs rebus, quarum tamen rerum multo maxima pars ad corporis cõmodum reuertitur, ut in rep. quædam ſunt, quæ (ut ſic dicã) ad corpus pertinent ciuitatis, ut agri, portus, pecunia, claſſes, nautæ, milites, ſocij, quibus rebus incolumitatem, ac libertatẽ retinent ciuitates. Alia uero, quæ iam quiddam magis amplum, & minus neceſſarium conficiunt, ut urbis egregia exornatio, atq; amplitudo, ut quædã excellens pecuniæ magnitudo, amicitiarum, ac ſocietatũ multitudo. Quibus rebus non illud ſolũ conficitur, ut ſaluæ, & incolumes, uerũ etiam ut amplæ, atq; potentes ſint ciuitates. Quare utilitatis duæ partes uidentur eſſe, incolumitas & potentia. Incolumitas eſt ſalutis tuta, atq; integra conſeruatio. Potentia eſt ad ſua conſeruanda, & alterius obtinenda idonearum rerum facultas. Atq; in ijs omnibus, quæ ante dicta ſunt, quid difficulter fieri, & quid facile fieri poſſit, oportet conſiderare. Facile id dicimus, quod ſine magno, aut ſine ullo labore, ſumptu, moleſtia quambreuiſſimo tempore con

ſici poteſt, difficile autem fieri, quod quanquam laboris, ſumptus, moleſtiæ, longinquitatis indiget, atque aut omnes, aut plurimas, aut maximas cauſas habet difficultatis, tamen his ſuſceptis difficultatibus, compleri, atque ad exitum perduci poteſt. Quoniam ergo de honeſtate, & de utilitate diximus, nunc reſtat, ut de ijs rebus, quas his attributas eſſe dicebamus, neceſſitudine, & affectione perſcribamus. Puto igitur eſſe hanc neceſſitudinem, cui nulla ui reſiſti poteſt, quæ neque mutari, neque leniri poteſt. Atq; ut apertius hoc ſit, exemplis licet uim rei qualis, & quanta ſit, cognoſcamus. Vri poſſe flammā ligneam materiam neceſſe eſt. Corpus mortale aliquo tempore interire neceſſe eſt, atque ita neceſſe, ut uis poſtulat, ea quam modo deſcribebamus, neceſſitudinis, cui nulla ui reſiſti poteſt, quæ neque mutari, neque leniri poteſt; huiuſmodi neceſſitudines cum in dicendi rationes incident, recte neceſſitudines appellabuntur. Si in aliquæ res incident difficiles, in illa ſuperiori poſſit ne fieri quæſtione conſiderabimus. Atq; etiam hoc mihi uideor uidere, eſſe quaſdam cum adiunctione neceſſitudines, quaſdam ſimplices, & abſolutas. Nam aliter dicere ſolemus, neceſſe eſt Caſſilinenſes ſe dedere Annibali. Aliter autē neceſſe eſt Caſſilinum uenire in Annibalis poteſtatem. Illic in ſuperiore adiūctio eſt hæc, niſi malint fame perire. Si enim id malunt, non eſt neceſſe, hoc inferius non item, propterea quod ſiue uelint Caſſilinenſes ſe dedere, ſiue famē perpeti, atque ita perire, neceſſe eſt Caſſilinum uenire in Annibalis poteſtatem. Quid igitur perficere poteſt hæc neceſſitudinis diſtributio? prope dicā; plurimum, cum is locus neceſſitudinis uidebitur incurrere. Nam, cum ſimplex erit neceſſitudo, nihil erit, quod multa dicamus, cum eam nulla ratione lenire poſſimus, cum autem ita neceſſe erit, ut aliquid effugere, aut adipiſci uelimus, tum adiunctio illa quid habeat utilitatis, aut quid honeſtatis, erit conſiderandum. Nam, ſi uelis attendere, ita tamen, ut id quæras, quod conueniat ad uſum ciuitatis, reperias nullam eſſe rem, quā facere neceſſe ſit, niſi propter aliquam cauſam, quam adiunctionem nominamus. Pariter autem inuenias eſſe multas res neceſſitudinis, ad quas ſimilis adiunctio non accedit. Quod genus, ut homines mortales neceſſe eſt interire ſine adiunctione, ut cibo utātur non neceſſe eſt, niſi cum illa exceptione, extra quam, ſi nolint fame perire. Ergo ut dixi, illud, quod adiungitur, ſemper cuiuſmodi ſit, erit conſiderandum. Nam omni tempore id pertinebit, ut aut ad honeſtatem hoc modo exponenda neceſſitudo ſit, neceſſe eſt hoc faciamus, ſi honeſte uolumus uiuere, aut ad incolumitatem, hoc modo, neceſſe eſt, ſi incolumes uolumus eſſe, aut ad commoditatem, hoc modo, neceſſe eſt, ſi ſine incommodo uolumus uiuere: ac ſumma quidem neceſſitudo uidetur eſſe honeſtatis, huic proxima incolumitatis, tertia ac leuiſſima commoditatis, quæ cum his nunquam poterit duabus contendere. Haſce autem inter ſe ſæpe neceſſe eſt comparari, ut quanquam præſtet honeſtas incolumitati, tamen utri potiſſimum conſulendum ſit, deliberetur: cuius rei certum quiddam præſcriptum uidetur in perpetuum dari poſſe. Nam qua in re fieri poterit, ut cum incolumitati conſuluerimus, quod ſit in præſentia de honeſtate delibatum, uirtute aliquando, & induſtria recuperetur, incolumitatis ratio uidebitur habenda, cum autem id non poterit, honeſtatis. Ita in huiuſmodi quoque re cum incolumitati uidebimur conſulere, uere poterimus dicere, nos honeſtatis ra-

tionem

tionem habere, quoniam ſine incolumitate eam nullo tempore poſſumus adipiſci. Qua in re uel concedere alteri, uel ad conditionem alterius deſcendere, & in præſentia quieſcere, atque aliud tempus expectare oportebit. In commoditatis uero ratione modo illud attendatur digna ne cauſa uideatur ea, quæ ad utilitatem pertinebit, quare aut de magnificentia, aut de honeſtate quiddam derogetur. Atq; in hoc loco mihi caput illud uidetur eſſe, ut quæramus quid ſit illud, quod ſi adipiſci, aut effugere uelimus, aliqua res nobis ſit neceſſaria, hoc eſt, quæ ſit adiunctio, ut proinde, uti quęq; res erit, laboremus, & grauiſſimam quanq; cauſam uehementiſſime neceſſariam iudicemus. AFFECTIO eſt quædam ex tempore, aut ex negotiorum euentu, aut adminiſtratione, aut ſtudio hominum commutatio rerum, ut non tales, quales ante habitę ſint, aut plerunque haberi ſoleant, habendæ uideantur eſſe, ut ad hoſtes tranſire turpe uidetur eſſe, at non illo animo, quo Vlyſſes tranſijt, & pecuniam in mare deijcere inutile, at non eo conſilio, quo Ariſtippus fecit. Sunt igitur res quę dam ex tempore, & ex conſilio, non ex ſua natura conſiderandæ, quibus in omnibus quid tempora petant, aut quid perſonis dignum ſit, conſiderandum eſt, & non quid, ſed quo quidq; animo, qui cum, quo tempore, quandiu fiat, attendendum eſt. His ex partibus ad ſententiam dicendam, locos ſumi oportere arbitramur.

Laudes autē, & uituperationes ex ijs locis ſumentur, qui loci perſonis ſunt attributi, de quibus ante dictum eſt. Sin diſtributius tractare quis uolet, partiatur in animū, & corpus, & extrarias res licebit. Animi eſt, uirtus, cuius de partibus paulo ante dictum eſt. Corporis, ualetudo, dignitas, uires, uelocitas. Extrariæ, honos, pecunia, affinitas, genus, amici, patria, potētia, & cetera, quę ſimili eſſe in genere intelligentur. Atq; in his id, quod in omnia ualet, ualere oportebit, contraria quoque quæ, & qualia ſint, intelligentur. Videre autem in laudando, & in uituperando oportebit, non tam quæ in corpore, aut in extrarijs rebus habuerit is, de quo agetur, quàm quo pacto his rebus uſus ſit. Nam fortunam quidem & laudare ſtultitia, & uituperare ſuperbia eſt. Animi autem, & laus honeſta, & uituperatio uehemens eſt. Nunc quoniam omne in cauſæ genus argumentandi ratio tradita eſt, de inuentione prima, ac maxima parte rhetoricæ ſatis dictum uidetur. Quare quoniam & una pars ad exitum hunc ab ſuperiore libro perducta eſt, & hic liber non parum continet literarum, quæ reſtant in reliquis dicemus.

M. T. CICERONIS AD QVINTVM FRATREM DIALOGI DE ORATORE

COGITANTI mihi ſæpenumero, & memoria uetera repetenti,perbeati fuiſſe Quinte frater illi uideri ſolẽt: qui in optima rep.quum & honoribus, & rerũ geſtarum gloria florerent: cum uitæ curſum tenere potuerunt:ut uel in negotio ſine periculo,uel in otio cum dignitate eſſe poſſent. Ac fuit tempus illud, cum mihi quoq; initium requieſcendi,atq; animum ad utriuſque noſtrum præclara ſtudia referendi fore iuſtũ,& propè ab omnibus conceſſum eſſe arbitrarer,ſi infinitus forenſium rerum labor, & ambitionis occupatio de curſu honorum etiam ætatis flexu conſtitiſſet: quã ſpem cogitationum,& conſiliorum meorum,cum graues communium temporum,tum uarij noſtri caſus fefellerunt.nam,qui locus quietis,& trãquillitatis pleniſſimus fore uidebatur:in eo maximę moleſtiarum,& turbulentiſſimæ tempeſtates extiterunt:neq; uero nobis cupientibus,atque exoptantibus fructus otij datus eſt,ad eas artes,quibus à pueris dediti fuimus celebrandas, inter nosq; recolendas:& ætate incidimus in ipſam perturbationem diſciplinæ ueteris:& conſulatu deuenimus in medium rerum omnium certamen,atque diſcrimen:& hoc tempus omne poſt conſulatum obiecimus ijs fluctibus qui per nos à communi peſte depulſi,in noſmetipſos redundarunt.Sed tamẽ in his uel aſperitatibus rerum,uel anguſtijs tẽporis obſequar ſtudijs noſtris: & quantum mihi uel fraus inimicorum,uel cauſæ amicorum, uel reſp. tribuet otij,ad ſcribendũ potiſſimum conferam.Tibi uero frater neq; hortãti deero, neq; roganti:nam neq; auctoritate quiſquam apud me plus te ualere poteſt, neq; uoluntate. Ac mihi repetenda eſt ueteris cuiuſdam memoriæ non ſanè ſatis explicata recordatio,ſed,ut arbitror,apta ad id, quod requiris, ut cognoſcas,quæ uiri omnium eloquentiſſimi,clariſſimiq; ſenſerint de omni ratione dicendi:uis enim,ut mihi ſæpe dixiſti,quoniam,quæ pueris,aut adoleſcentulis nobis ex commentariolis noſtris inchoata atque rudia exciderunt,uix hac ætate digna,& hoc uſu,quem ex cauſis,quas diximus , tot tantisq; conſecuti ſumus,aliquid ijſdem de rebus politius à nobis,perfectiusq; proferri: ſolesq; nonnunquam hac de re à me in diſputationibus noſtris diſſentire,quod ego eruditiſſimorum hominum artibus elequentiam contineri ſtatuam,tu autem illam ab elegantia doctrinę ſegregandam putes,& in quodam ingenij, atque exercitationis genere ponendam. Ac mihi quidem ſæpenumero in ſimmos homines, ac ſummis ingenijs præditos intuenti, quærendum eſſe uiſum eſt, quid eſſet,cur plures in omnibus artibus quàm in dicendo admirabiles extitiſſent,nam quocunq; te animo,& cogitatione conuerteris,permultos excellentes in quoque genere uidebis,nõ mediocrium artium,ſed propè maximarum.Quis enim eſt,qui ſi,clarorum hominum ſcientiam rerum geſtarum uel utilitate,uel magnitudine metiri uelit,non anteponat oratori imperatorem? Quis autem dubitet,quin belli duces ex hac una ciuitate præſtantiſſimos penè innumerabiles,in dicendo autẽ excellentes uix paucos proferre poſſimus?

Iam

Iam uero conſilio,ac ſapientia qui regere,ac gubernare remp.poſſent, multi noſtra,plures patrum memoria,atq; etiam maiorum extiterunt, quum boni perdiu nulli,uix autem ſingulis ætatibus ſinguli tolerabiles oratores inuenirentur. Ac nequis forte cum alijs ſtudijs,quæ reconditis in artibus, atque in quadam uarietate literarum uerſentur, magis hanc dicendi rationem, quam cum imperatoris laude,aut cum boni ſenatoris prudentia comparandam putet,conuertat animum ad ea ipſa artium genera:circunſpiciatq;, qui in ijs floruerint,quamq; multi ſint: facillime quãta oratorum ſit,ſemperq; fuerit paucitas,iudicabit:neq; enim te fugit omnium laudatarum artium procreatricẽ quandã,& quaſi parentẽ,eam,quam φιλοσοφίαν greci uocant,ab hominibus doctiſſimis iudicari,in qua difficile eſt numerare,quot uiri, quanta ſcientia, quãtaq; in ſuis ſtudijs uarietate,& copia fuerint,qui non una aliqua in re ſeparatĩ elaborarint,ſed omnia,quæcunq; eſſent,uel ſcientiæ perueſtigatione,uel diſſerendi ratione comprehenderint. Quis ignorat,ij,qui mathematici uocãtur quanta in obſcuritate rerum,& quam recondita in arte,& multiplici, ſubtiliq; uerſentur? quo tamen in genere ita multi perfecti homines extiterunt, ut nemo ferè ſtuduiſſe ei ſcientiæ uehementius uideatur, quin,quod uoluerit, cõſecutus ſit: quis muſicis? quis huic ſtudio literarum, quod profitentur ij, qui grammatici uocantur,penitus ſe dedit,quin omnem illarum artium penè infinitam uim,& materiam,ſcientia,& cognitione comprehenderit? Vere mihi hoc uideor eſſe dicturus,ex omnibus ijs,qui in harum artium ſtudijs liberaliſſimis ſint,doctrinisq; uerſati,minimam copiam poetarum egregiorum extitiſſe,atq; in hoc ipſo numero,in quo perraro exoritur aliquis excellens, ſi diligenter,& ex noſtrorum,& græcorum copia comparare uoles, multo tamẽ pauciores oratores,quàm poetæ boni reperientur,quod hoc etiam mirabilius debet uideri,quia ceterarum artium ſtudia fere reconditis, atque abditis è fontibus hauriuntur,dicendi autem omnis ratio in medio poſita, communi quodam in uſu,atque in hominum more,& ſermone uerſatur,ut in ceteris id maxime excellat,quod longiſſime ſit ab imperitorum intelligẽtia,ſenſuq; diſiunctum,in dicendo autem uitium uel maximum ſit à uulgari genere orationis,atq; à conſuetudine communis ſenſus abhorrere. Ac ne illud quidem uere dici poteſt,aut plures ceteris artibus ĩſeruire,aut maiore delectatione,aut ſpe uberiore,aut præmijs ad perdiſcendum amplioribus cõmoueri,atq;,ut omittam Græciam,quæ ſemper eloquentiæ princeps eſſe uoluit,atq; illas omniũ doctrinarum inuentrices Athenas,in quibus ſumma dicendi uis, & inuenta eſt,& perfecta,in hac ipſa ciuitate profecto nulla unquam uehemẽtius,quàm eloquentiæ ſtudia uiguerunt: nam poſteaquam imperio omnium gentium conſtituto diuturnitas pacis otium cõfirmauit,nemo ferè laudis cupidus adoleſcens non ſibi ad dicendum ſtudio omni enitendum putauit. Ac primo quidem totius rationis ignari,qui neq; exercitationis ullam uim,neque aliquod præceptum artis eſſe arbitrarentur, tantum quantum ingenio,& cogitatione poterant conſequebantur: poſt autem auditis oratoribus græcis, cognitisq; eorum literis,adhibitisq; doctoribus, incredibili quodam noſtri homines dicendi ſtudio flagrauerunt. Excitabat eos magnitudo,& uarietas, multitudoq; in omni genere cauſarum,ut ad eam doctrinam,quam ſuo quiſque ſtudio aſſecutus eſſet, adiungeretur uſus frequens,qui omnium magiſtrorum

præcepta ſuperaret. Erant autem huic ſtudio maxima, quæ nunc quoq; ſunt, propoſita præmia, uel ad gratiam, uel ad opes, uel ad dignitatem: ingenia uero (ut multis rebus poſſumus iudicare) noſtrorum hominum multum ceteris hominibus omnium gentium præſtiterunt. Quibus de cauſis, quis non iure miretur, ex omni memoria ætatum, temporum, ciuitatum, tam exiguum oratorum numerum inueniri? Sed nimirum maius eſt hoc quiddam, q̃ homines opinantur, & pluribus ex artibus, ſtudijsq; collectum: quis enim aliud in maxima diſcentium multitudine, ſumma magiſtrorum copia, præſtantiſſimis hominum ingenijs, infinita cauſarum uarietate, ampliſſimis eloquentiæ propoſitis præmijs eſſe cauſæ putet, niſi rei quandam incredibilem magnitudinẽ ac difficultatem? eſt enim & ſcientia comprehendenda rerum plurimarum, ſine qua uerborum uolubilitas inanis, atq; irridenda eſt, & ipſa oratio conformanda non ſolum electione, ſed etiam conſtructione uerborum, & omnes animorum motus, quos hominum generi rerum natura tribuit penitus pernoſcẽdi, quod omnis uis, ratioq; dicendi in eorum, qui audiũt, mentibus, aut ſedandis, aut excitandis exprimenda eſt. Accedat eodem oportet lepos quidam, facetiæq;, & eruditio libero digna, celeritasq;, & breuitas, & reſpondendi, & laceſſendi ſubtili uenuſtate, atque urbanitate coniuncta. Tenenda præterea eſt omnis antiquitas, exemplorumq; uis, neq; legum, aut iuris ciuilis ſcientia negligenda eſt: nam quid ego de actione ipſa plura dicam? quæ motu corporis, quæ geſtu, quæ uultu quæ uocis conformatione, ac uarietate moderanda eſt, quæ ſola per ſe, ipſa quanta ſit, hiſtrionũ leuis ars, & ſcena declarat: in qua cum omnes ĩ oris, & uocis, & motus moderatione elaborent, quis ignorat, q̃ pauci ſint, fuerintq;, quos animo æquo ſpectare poſſimus? quid dicam de theſauro rerum omnium memoria? quę niſi cuſtos inuentis, cogitatisq; rebus, & uerbis adhibeatur, intelligimus omnia, etiam ſi præclariſſima fuerint, in oratore peritura. Quamobrem mirari deſinamus, quæ cauſa ſit eloquentiũ paucitatis, cum ex illis rebus uniuerſis eloquentia conſtet, quibus in ſingulis elaborare permagnum eſt, hortemurq; potius liberos noſtros, ceterosq;, quorum gloria nobis, & dignitas cara eſt, ut animo rei magnitudinem complectantur, neq; ijs, aut præceptis, aut magiſtris, aut exercitationibus, quibus utũtur omnes, ſed alijs quibuſdam ſe id, quod expetunt, cõſequi poſſe confidant. Ac mea quidem ſententia nemo poterit eſſe omni laude cumulatus orator, niſi erit omnium rerum magnarum, atq; artium ſcientiam conſecutus: etenim ex rerum cognitione efflorescat, & redundet oportet oratio, quæ, niſi ſubeſt res ab oratore percepta, & cognita, inanem quandam habet elocutionem, & pené puerilem. Neq; uero hoc ego tantum oneris imponã noſtris præſertim oratoribus in hac tanta occupatione urbis, ac uitæ, nihil ut ijs putem licere neſcire, quanquam uis oratoris, profeſſioq; ipſa benedicendi hoc ſuſcipere, ac polliceri uideatur, ut omni de re, quæcunque ſit propoſita, ab eo ornate, copioſeq; dicatur. Sed quia non dubito, quin hoc pleriſq; immenſum, infinitumq; uideatur, & quod græcos homines non ſolum ingenio, & doctrina, ſed etiam otio, ſtudioq; abundantes partitionem quandam artium feciſſe uideo, neque in uniuerſo genere ſingulos elaboraiſe, ſed ſepoſuiſſe à ceteris dictionibus eam partem dicendi, quæ in forenſibus diſceptationibus iudiciorum, aut deliberationum uerſaretur, & id unum genus oratori reliquiſſe, non complectar

in

in his libris amplius,quàm quod huic generi,re quæſita,& multum diſputata,ſummorum hominum prope conſenſu eſt tributum,repetamq́; non ab in cunabulis noſtræ ueteris,puerilisq́; doctrinæ quendam ordinem pręceptorũ ſed ea,quæ quondam accepi in noſtrorum hominum eloquentiſſimorum, & omni dignitate principum diſputatione eſſe uerſata,non quód illa cõtemnã, quæ græci dicendi artifices,& doctores reliquerunt,ſed,quum illa pateant,in promptuq́; ſint omnibus,neque ea interpretatione mea,aut ornatius explicari,aut planius exprimi poſſint,dabis hanc ueniam mi frater, ut opinor , ut eorum,quibus ſumma dicendi laus à noſtris hominibus conceſſa eſt,auctoritatem græcis anteponam.

CVM igitur uehementius inueheretur in cauſam principum conſul Philippus,Druſiq́; tribunatus pro ſenatus auctoritate ſuſceptus, infringi iam,ac debilitari uideretur, dici memini ludorum romanorum diebus L.Craſſum quaſi colligendi ſui cauſa,ſe in Thuſculanum contuliſſe,ueniſſe eodem ſocer eius,qui fuerat Q. Mucius, dicebatur, & M.Antonius homo & conſiliorum in rep. ſocius , & ſumma cum Craſſo familiaritate coniunctus;exierant autem cũ ipſo Craſſo adoleſcentes,& Druſi maxime familiares,& in quibus magnam tum ſpem maiores natu dignitatis ſuæ collocarant.C.Cotta,qui tum tribunatum pl.petebat,& P.Sulpicius, qui deinceps eum magiſtratum petiturus putabatur.hi primo die de temporibus illis,deq; uniuerſa rep.quam ob cauſam uenerant, multum inter ſe uſq; ad extremum tempus diei collocuti ſunt,quo quidem in ſermone multa diuinitus á tribus illis conſularibus Cotta deplorata,& commemorata narrabat, ut nihil incidiſſet poſtea ciuitati mali,quod non impendere illi tanto ante uidiſſent.eo autem omni ſermone confecto,tantã in Craſſo humanitatem fuiſſe,ut cũ lauti accubuiſſent, tolleretur omnis illa ſuperioris triſtitia ſermonis, eaq; eſſet in homine iucunditas, & tantus in iocando lepos,ut dies inter eos curiæ fuiſſe uideretur,conuiuium Thuſculani. Poſtero autem die,cum illi maiores natu ſatis quieſſent,in ambulationem uentum eſſe dicebat,tum Scæuolam duobus ſpatijs,tribúsue factis dixiſſe,cur non imitamur Craſſe Socratẽ illum,qui eſt in Phędro Platonis? nam me hæc tua platanus admonuit, quæ non minus ad opacandum hunc locum patulis eſt diffuſa ramis,quám illa, cuius umbram ſecutus eſt Socrates,quæ mihi uidetur non tam ipſa aquula,quæ deſcribitur,quàm Platonis oratione creuiſſe, ſed quod ille duriſſimis pedibus fecit,ut ſe abijceret in herbam,atq; ita,quæ philoſophi diuinitus ferunt eſſe dicta,loqueretur,id meis pedibus certe concedi eſt æquius. Tum Craſſum Immo uero cõmodius etiam,puluinosq́; popoſciſſe,& omnes in ijs ſedibus, quæ erant ſub platano,conſediſſe dicebat. Ibi,ut ex priſtino ſermone relaxarentur animi omnium ſolebat Cotta narrare , Craſſum ſermonem quendam de ſtudio dicendi intuliſſe,qui cum ita eſſet exorſus. Non ſibi cohortandum Sulpicium,& Cottam,ſed magis utrunq; collaudandum uideri,quod tantam iam eſſent facultatem adepti,ut non æqualibus ſuis ſolum anteponerentur, ſed cum maioribus natu compararentur. Neq; mihi uero quidquam inquit præſtabilius uidetur,quám poſſe dicendo tenere hominum cœtus,mentes allicere,uoluntates impellere,quo uelit,unde autem uelit,deducere: hæc una res in omni libero populo,maximeq́; in pacatis,tranquillisq́; ciuitatibus præci-

pue ſemper floruit, ſemperq́; dominata eſt? Quid enim eſt aut tam admirabile, quàm ex infinita multitudine hominum exiſtere unum, qui id, quod omnibus natura ſit datum, uel ſolus, uel cum paucis facere poſſit? aut tam iucundum cognitu, atq; auditu, quàm ſapientibus ſententijs, grauibusq́; uerbis ornata oratio, & perpolita? aut tam potens, tamq́; magnificum, quàm populi motus, iudicum religiones, ſenatus grauitatem unius oratione cōuerti? quid tam porrò regium, tam liberale, tam munificum, quàm opem ferre ſupplicibus, excitare afflictos, dare ſalutem, liberare periculis, retinere homines in ciuitate? quid autem tam neceſſarium, quàm tenere ſemper arma, quibus uel tectus ipſe eſſe poſſis, uel prouocare improbos, uel te ulciſci laceſſitus? Age uero ne ſemper forum, ſubſellia, roſtra, curiamq́; meditere, quid eſſe poteſt in otio aut iucundius, aut magis proprium humanitatis, quàm ſermo facetus, ac nulla in re rudis? Hoc enim uno pręſtamus uel maxime feris, quòd colloquimur inter nos, & quòd exprimere dicendo ſenſa poſſumus. Quamobrem quis hoc nō iure miretur, ſummeq́; in eo elaborandum eſſe arbitretur, ut quo uno homines maxime beſtijs præſtent, in hoc hominibus ipſis antecellat? Vt uero iam ad illa ſumma ueniamus, quæ uis alia potuit aut diſperſos homines unum in locum congregare, aut à fera, agreſtiq́; uita ad hunc humanum cultū, ciuileq́; deducere, aut iam conſtitutis ciuitatibus, leges, iudicia, iura deſcribere? Ac ne plura, quæ ſūt pene innumerabilia, conſecter, comprehendam breui: ſic enim ſtatuo, perfecti oratoris moderatione, & ſapientia non ſolum ipſius dignitatem, ſed & priuatorum plurimorum, & uniuerſæ reip. ſalutem maxime contineri. Quamobrem pergite, ut facitis, adoleſcentes, atq; in id ſtudium, in quo eſtis, incumbite, ut & uobis honori, & amicis utilitati, & reip. emolumento eſſe poſſitis. Tum Scæuola comiter, ut ſolebat, Cetera inquit aſſentior Craſſo, ne aut de C. Lælij ſoceri mei, aut de huius generi, aut arte, aut gloria detrahā, ſed illa duo Craſſe uereor, ut tibi poſſim concedere. Vnum, quod ab oratoribus ciuitates, & ab initio conſtitutas, & ſæpe conſeruatas eſſe dixiſti. Alterū, quod remoto foro, concione, iudicijs, ſenatu ſtatuiſti oratorem in omni genere ſermonis, & humanitatis eſſe perfectum. Quis enim tibi hoc conceſſerit, aut initio genus hominum in montibus, ac ſiluis diſſipatum non prudentium conſilijs compulſum potius, quàm diſertorum oratione delinitum, ſe oppidis, mœnibusq́; ſepſiſſe? aut uero reliquas utilitates aut inſtituendis, aut conſeruandis ciuitatibus, nō à ſapiētibus, & fortibus uiris, ſed à diſertis, ornateq́; dicentibus eſſe conſtitutas? An uero tibi Romulus ille, aut paſtores, & conuenas congregaſſe, aut Sabinorum connubia coniunxiſſe, aut finitimorū uim repreſſiſſe eloquentia uidetur, non conſilio, & ſapientia ſingulari? Quid in Numa Pompilio? quid in Seruio Tullo? quid in ceteris regibus? quorum multa ſunt eximia ad conſtituendam remp. num eloquētiæ ueſtigiū apparet? Quid exactis regibus? tametſi ipſam exactionem mente non lingua perfectam L. Bruti eſſe cernimus, ſed deinceps omnia non ne plena conſiliorum, inania uerborum uidemus? Ego uero, ſi uelim & noſtrę ciuitatis exemplis uti & aliarum, plura proferre poſſim detrimenta publicis rebus, quàm adiumenta per homines eloquentiſſimos importata, ſed ut reliqua prætermittam, omnium mihi uideor, exceptis, Craſſe uobis duobus, eloquētiſſimos audiſſe Ti. & C. Sempronios, quorum pater homo prudens, & grauis, haud quaquam

eloquens,

eloquens, & ſæpe aliâs,& maxime cenſor ſaluti reip.fuit,atq; is non accurata
quadam orationis copia,ſed nutu,atq; uerbo libertinos in urbanas tribus trã
ſtulit,quod niſi feciſſet,remp.quam nunc uix tenemus,iandiu nullam habere-
mus. At uero eius filij diſerti,& omnibus uel naturæ, uel doctrinæ præſidijs
ad dicendum parati,cum ciuitatem uel paterno conſilio,uel auitis armis florẽ
tiſſimam accepiſſent,iſta præclara gubernatrice, ut ais,ciuitatem eloquentia
remp.diſſipauerunt. Quid leges ueteres,moresq́; maiorum? Quid auſpicia,
quibus & ego, & tu Craſſe,cũ magna reip.ſalute præſumus? quid religiones
& cerimoniæ? quid hæc iura ciuilia? quæ iampridem in noſtra familia ſine ul
la eloquentiæ laude uerſantur,num aut inuenta ſunt,aut cognita,aut omnino
ab oratorum genere tractata? Equidem & Sergium Galbam memoria teneo
diuinum hominem in dicendo, & M. Aemilium Porcinam, & Cn. ipſum
Carbonem,quem tu adoleſcentulus perculiſti, ignarum legum, hæſitantem
in maiorum inſtitutis,rudem in iure ciuili,& hæc ætas noſtra,præter te Craſ-
ſe,qui tuo magis ſtudio,quàm proprio munere aliquo diſertorum,ius à nobis
ciuile didiciſti,quod interdum pudeat,iuris ignara eſt. Quod uero in extre-
ma oratione quaſi tuo iure ſumpſiſti,oratorem in omnis ſermonis diſputatio
ne copioſiſſime poſſe uerſari,id niſi hic in tuo regno eſſemus, non tuliſſem,
multisq́; prȩeſſem,qui aut interdicto tecum contenderent,aut te ex iure ma-
nu conſertum uocarent,quod in alienas poſſeſſiones tã temere irruiſſes. Age
rent enim tecum lege primum Pythagorei omnes,atq; Democritici, ceteriq́;
in ſuo genere phiſici,uindicarẽtq́; ornati homines in dicendo,& graues, qui-
bus cum tibi iuſto ſacramento contendere non liceret. Vrgerent prȩterea phi
loſophorum greges,iam ab illo fonte,& capite Socrate,nihil te de bonis re-
bus in uita,nihil de malis,nihil de animi permotionibus, nihil de hominum
moribus,nihil de ratione uitȩ didiciſſe, nihil omnino quȩſiſſe,nihil ſcire con-
uincerent,& cum uniuerſi in te impetum feciſſent,tum ſingulæ familiæ litem
tibi intenderent. Inſtaret academia,quȩ quidquid dixiſſes,id teipſum negare
cogeret. Stoici uero noſtri diſputationum ſuarum,atq; interrogationum la-
queis te irretitum tenerent. Peripatetici autem etiam hæc ipſa,quæ propria
oratorum putas eſſe adiumenta,atq; ornamenta dicendi,ab ſe peti uincerent
oportere,ac non ſolum meliora,ſed etiam multo plura Ariſtotelem, Theo-
phraſtumq́; de his rebus,quàm omnes dicendi magiſtros ſcripſiſſe oſtende-
rent. Miſſos facio mathematicos,grammaticos,muſicos,quorum artibus, ue
ſtra iſta dicendi uis ne minima quidem ſocietate coniungitur. Quamobrem
iſta tanta,tamq́; multa profitẽda Craſſe nõ cenſeo,ſatis id eſt magnum,quod
potes præſtare,ut in iudicijs ea cauſa,quancunq; tu dicis,melior, & probabi
lior eſſe uideatur,ut in concionibus,& ſententijs dicendis ad perſuadendum
tua plurimum ualeat oratio,deniq; ut prudentibus diſerte, ſtultis etiam uere
dicere uidearis: hoc amplius ſiquid poteris,non id mihi uidebitur orator,ſed
Craſſus ſua quadam propria non communi oratorum facultate poſſe. Tum
ille, Non ſum (inquit) neſcius Scæuola iſta inter græcos dici,& diſceptari ſo
lere: audiui enim ſummos homines, cum quæſtor ex Macedonia ueniſſem
Athenas florente academia,ut temporibus illis ferebatur,quum eam Carnea
des,& Clitomachus: & Aeſchines obtinebant, erat etiã Metrodorus, qui
cum illis una ipſum illum Carneadem diligentius audierat,hominem omniũ

in dicendo,ut ferebant,acerrimum,& copioſiſſimum,uigebatqꝫ auditor Pa-
nætij illius tui Mneſarchus, & Peripatetici Critolaus, & Diodorus: multi
erant preterea præclari in philoſophia,& nobiles,à quibus omnibus una pe-
ne repelli uoce oratorem à gubernaculis ciuitatum,excludi ab omni doctrina
rerumqꝫ maiorum ſcientia,ac tantum in iudicia,& conciunculas,tanquam in
aliquod piſtrinum detrudi,& compingi uidebam. Sed ego neqꝫ illis aſſentie
bar,neqꝫ harum diſputationum inuentori,& principi longe omnium in dicē
do grauiſſimo,& eloquentiſſimo Platoni,cuius tum Athenis diligentius le-
gi cum Carneade Gorgiam,quo in libro in hoc maxime admirabar Plato-
nem,quod mihi in oratoribus irridendis ipſe eſſe orator ſummus uidebatur:
uerbi enim controuerſia tandiu torquet græculos homines contentionis
cupidiores,quàm ueritatis. Nam ſiquis hunc ſtatuit eſſe oratorem, qui tan-
tummodo in iure,aut in iudicijs poſſit,aut apud populum,aut in ſenatu copio
ſe loqui,tamen huic ipſi multa tribuat,& concedat neceſſe eſt: neqꝫ enim ſine
multa pertractatione omnium rerum P. neqꝫ ſine legum, morum,iuris ſcien-
tia,neqꝫ natura hominum incognita,ac moribus,in his ipſis rebus ſatis calli-
de uerſari,& perite poteſt. qui autem hæc cognouerit,ſine quibus ne illa qui-
dem minima in cauſis quiſquam recte tueri poteſt,quid huic abeſſe poterit de
maximarum rerum ſcientia? Sin oratoris nihil uis eſſe,niſi compoſitè,ornate,
copioſè eloqui,quæro id ipſum,qui poſſit aſſequi ſine ea ſcientia,quam ei non
conceditis? dicendi enim uirtus,niſi ei,qui dicit,ea de quibus dicit, percepta
ſint,extare non poteſt. Quamobrem ſi ornate locutus eſt,ſicut fertur,& mihi
uidetur phyſicus ille Democritus,materies illa fuit phyſici,de qua dixit,orna
tus uero ipſe uerborum oratoris putandus eſt,& ſi Plato de rebus à ciuilibus
controuerſijs remotiſſimis diuinitus eſt locutus,quod ego concedo,ſi itē Ari
ſtoteles,ſi Theophraſtus,ſi Carneades in rebus ijs,de quibus diſputauerunt,
eloquentes,& in dicendo ſuaues,atqꝫ ornati fuerunt,ſint hæ res,de quibus diſ
putant,in alijs quibuſdam ſtudijs,oratio quidem ipſa propria eſt huius unius
rationis,de qua loquimur,& quærimus. Etenim uidemus iiſdem de rebus ie-
iune quoſdam,& exiliter,ut eum,quem acutiſſimum ferunt Chryſippum, di
ſputauiſſe,neqꝫ ob eam rem philoſophiæ non ſatis feciſſe,quod non habuerit
hāc dicendi ex arte alienam facultatem. Quid ergo intereſt? aut qui diſcernes
eorum,quos nominaui,in dicendo ubertatem,& copiam ab eorum exilitate,
qui hac dicendi uarietate, & elegantia non utuntur? Vnum erit profecto,
quod ij,qui bene dicunt,afferunt proprium,compoſitam orationem,& orna
tam,& artificio quodam,& explicatione diſtinctam: hæc autem oratio,ſi res
non ſubeſt ab oratore percepta,& cognita,aut nulla ſit neceſſe eſt,aut omniū
irriſione ludatur: quid eſt enim tam furioſum,quam uerborum uel optimorū
atqꝫ ornatiſſimorum ſonitus inanis nulla ſubiecta ſententia? Quidquid erit
igitur quacunque ex arte,quocunque de genere,id orator,ſi tāquam clientis
cauſam didicerit,dicet melius,& ornatius,quàm ille ipſe eius rei īuentor,atqꝫ
artifex. Nam,ſiquis erit, qui hoc dicat,eſſe quaſdam oratorum proprias ſen-
tentias,atque cauſas,& certarum rerum forenſibus cancellis circunſcriptam
ſcientiam,fatebor equidem in his magis aſſidue uerſari hanc noſtram dictio-
nem,ſed tamen in ijs ipſis rebus permulta ſunt,quæ iſti magiſtri,qui rhetori-
ci uocantur,nec tradunt,nec tenent: quis enim neſcit maximam uim exiſtere

oratoris

oratoris in hominum mentibus,uel ad irā,aut ad odium, aut dolorem incitandis,uel ab hiſce ijſdem permotionibus ad lenitatem, miſericordiamq́ reuocandis? quæ niſi qui naturas hominum,uimq́ omnem humanitatis, cauſasq́ eas, quibus mentes aut incitantur, aut reflectuntur, penitus perſpexerit, dicendo, quod uolet,perficere non poterit. Atqui totus hic locus philoſophorum putatur proprius,neq́ orator me auctore,unquam repugnabit,ſed quū illis cognitionem rerum conceſſerit,quod in ea ſolū illi uoluerint eloborare,tractationē orationis,quæ ſine illa ſciētia nulla eſt,ſibi aſſumet: hoc enim eſt propriū oratoris,quod ſæpe iam dixi,oratio grauis,& ornata,& hominū ſenſibus,ac mētibus accommodata.quibus de rebus Ariſtotelē, et Theophraſtum ſcripſiſſe fateor. Sed uide,ne hoc Scæuola totum ſit à me: nam ego, quæ ſunt oratori cū illis cōmunia,nō mutuor ab illis,iſti,quæ de his rebus diſputant, oratorū eſſe concedunt,itaq́ ceteros libros artis ſuę nomine,hos rethoricos & inſcribunt, & appellant:Etenim,cū illi in dicendo inciderint loci(quod perſępe euenit) ut de dijs immortalibus,de pietate,de concordia,de amicitia,de communi ciuium,de hominum,de gētium iure,de æquitate,de temperātia, de magnitudine animi,de omni uirtutis genere ſit dicendū, clamabūt credo omnia gymnaſia, atq́ omnes philoſophorū ſcholæ, ſua hæc eſſe omnia propria, nihil omnino ad oratorem pertinere,quibus ego,ut de his rebus oībus in angulis conſumēdi otij cauſa diſſerant,cum conceſſero, illud tamē oratori tribuam, & dabo,ut eadē,de quibus illi tenui quodam,et exiguo ſermone diſputant, hic cum omni grauitate,et iocunditate explicet. hęc ego cum ipſis philoſophis,tum Athenis diſſerebā,cogebat enim me M.Marcellus hic noſter, qui nunc ædilis curulis eſt,& profectò,niſi ludos nunc faceret, huic noſtro ſermoni intereſſet, ac iam tum erat adoleſcentulus his ſtudijs mirifice deditus. Iam uero de legibus inſtituendis,de bello, de pace, de ſocijs, de uectigalibus, de iure ciuium generatim in ordines,ætatesq́ deſcripto,dicant uel græci, ſi uolunt Lycurgum, aut Solonem, quanquam illos quidem cenſemus in numero eloquentium reponendos, ſciſſe melius quàm Hyperidem, aut Demoſthenem, perfectos iam homines in dicendo,& perpolitos,uel noſtros decemuiros,qui.XII.tabulas perſcripſerunt,quos neceſſe eſt fuiſſe prudentes, anteponant in hoc genere,& Ser.Galbæ, & ſocero tuo C.Lælio, quos conſtat dicendi gloria præſtitiſſe, nunquam enim negabo eſſe quaſdam artes proprias eorum, qui in his cognoſcendis,atq́ tractandis ſtudium ſuum omne poſuerunt,ſed oratorem plenum atq́ perfectū eſſe eum dicam,qui de omnibus rebus poſſit uarie,copioſeq́ dicere:Etenim ſæpe in ijs cauſis, quas omnes proprias eſſe oratorū confitentur, eſt aliquid, quod nō ex uſu forenſi, quem ſolum oratoribus conceditis, ſed ex obſcuriore aliqua ſcientia ſit promendum,& aſſumendum, quæro enim num poſſit aut contra imperatorem, aut pro imperatore dici ſine rei militaris uſu, aut ſæpe etiam ſine regionum terreſtrium, aut maritimarum ſcientia? num apud populum de legibus iubendis,aut uetandis,num in ſenatu de omni reip. genere dici ſine ſumma rerum ciuilium cognitione, & prudentia? num admoueri poſſit oratio ad ſenſus animorum, atque motus uel inflammādos, uel etiam extinguendos, quod unum in oratore dominatur, ſine diligentiſſima peruestigatione earum omnium rationum, quæ de naturis humani generis, ac moribus à philoſophis explicantur? Atque haud ſcio, an minus hoc uobis

ſim probaturus,equidem nõ dubito,quod ſentio dicere,phiſica iſta ipſa,quæ
paulo ante,& mathematica, & ceterarum artium propria poſuiſti,ſcientiæ
ſunt eorum,qui illa profitentur,illuſtrare autem oratione ſiquis iſtas ipſas ar
tes uelit,ad oratoris ei confugiendum eſt facultatem. Neqꝫ enim ſi Philonem
illum architectum,qui Athenienſibus armamentarium fecit, conſtat perdi-
ſerte populo rationem operis ſui reddidiſſe,exiſtimandum eſt archicteti po-
tius artificio diſertũ,quàm oratoris fuiſſe.Nec ſi huic M.Antonio pro Her-
modoro fuiſſet de naualium opere dicendum,non cum ab illo cauſam didiciſ-
ſet,ipſe ornate de alieno artificio,copioſeqꝫ dixiſſet, neque uero Aſclepiades
is,quo nos medico,amicoqꝫ uſi ſumus,tum, cum eloquentia uincebat ceteros
medicos,in eo ipſo,quod ornate dicebat,medicinę facultate utebatur,non elo
quentiæ. Atqꝫ illud eſt probabilius,neque tamen uerum,quod Socrates dice
re ſolebat,omnes in eo,quod ſcirent,ſatis eſſe eloquentes,illud uerius , neque
quenquam in eo diſertum eſſe poſſe,quod neſciat,neqꝫ,ſi id optime ſciat,igna
rusqꝫ ſit faciundæ,ac poliendæ orationis,diſerte id ipſum poſſe,de quo ſciat,
dicere. Quamobrem,ſiquis uniuerſam , & propriam oratoris uim definire,
complectiqꝫ uult,is orator erit mea ſententia,hoc tam graui dignus nomine,
qui quæcunqꝫ res inciderit,quæ ſit dictione explicanda,prudenter,& compo
ſite,& ornate,& memoriter dicat cum quadam etiam actionis dignitate. Sin
cuipiam nimis infinitum uidetur,quod ita propoſui quacunqꝫ de re, licet hinc
quantum cuiqꝫ uidebitur,circũcidat,atqꝫ amputet,tamen illud tenebo,ſi,quæ
ceteris in artibus,aut ſtudijs ſita ſunt, orator ignoret,tantumqꝫ ea teneat, quę
ſint in diſceptationibus,aut in uſu forenſi,tamen his de rebus ipſis ſi ſit ei di-
cendum,cum cognouerit ab ijs,qui tenent,quæ ſint in quaqꝫ re, multo orato-
rem melius,quàm ipſos illos,quorum eæ ſunt artes,eſſe dicturum. Ita ſi de re
militari dicendum huic erit Sulpicio,quæret à C.Mario affini noſtro,& cum
acceperit,ita pronunciabit,ut ipſi C.Mario penè hic melius,quàm ipſe ille ſci
re uideatur. Sin de iure ciuili,tecum communicabit,teqꝫ hominem prudentiſ-
ſimum,& peritiſſimum,in ijs ipſis rebus,quas abs te didicerit,dicendi arte ſu
perabit. Sin quæ res inciderit,in qua de natura,de uitijs hominum,de cupidi-
tatibus,de modo,de continentia,de dolore,de morte dicendum ſit, forſitan,
ſi ei ſit uiſum(& ſi hæc quidem noſſe debet orator)cum Sex.Pompeio erudi
to homine in philoſophia communicabit:hoc profecto efficiet,ut quancunqꝫ
rem à quoque cognouerit,de ea multo dicat ornatius,quàm ille ipſe,unde co-
gnorit. Sed ,ſi mea audierit,quoniã philoſophia in tres partes eſt diſtributa,
in naturæ obſcuritatem,in diſſerendi ſubtilitatem,in uitam, atqꝫ mores , duo
illa relinquamus,idqꝫ largiamur inertiæ noſtræ, tertium uero quod ſemper
oratoris fuit,niſi tenebimus,nihil oratori,in quo magnus eſſe poſſit,relinque
mus. Quare hic locus de uita,& moribus totus eſt oratori perdiſcendus, cete
ra,ſi non didicerit , tamen poterit , ſi quando uolet , ornare dicendo , cum
erunt ad eum delata , & tradita. Etenim ſi conſtat inter doctos, hominem
ignarum aſtrologiæ, ornatiſſimis atque optimis uerſibus Aratum de cœ-
lo, ſtellisqꝫ dixiſſe, ſi de rebus ruſticis hominem ab agro remotiſſimum
Nicandrum Colophonium poetica quadam facultate non ruſtica ſcripſiſſe
præclare, quid eſt , cur non orator de rebus ijs eloquentiſſime dicat , quas
ad certam cauſam, tempusqꝫ cognorit? eſt enim finitimus oratori poeta,

numeris

numeris aſtrictior paulo, uerborum autem licentia liberior, multis uero ornādi generibus ſocius, ac penè par in hoc quidem certe propè idem, nullis ut terminis circunſcribat, aut definiat ius ſuum, quo minus ei liceat eadem illa facultate, & copia uagari, qua uelit. Nanque illud quare Scæuola negaſti te fuiſſe laturum, niſi in meo regno eſſes, quod in omni genere ſermonis, in omni parte humanitatis dixerim oratorem perfectum eſſe debere? nunquam mehercule hoc dicerem, ſi eum, quem fingo, meipſum eſſe arbitrarer, ſed ut ſolebat C. Lucilius ſæpe dicere homo tibi ſubiratus, mihi propter eā ipſam cauſam minus, quàm uolebat, familiaris, ſed tamen & doctus, & perurbanus, ſic ſentio, neminem eſſe in oratorum numero habendum, qui non ſit omnibus ijs artibus, quæ ſunt libero dignę, perpolitus, quibus ipſis, ſi in dicēdo non utimur, tamen apparet, atque extat utrum ſimus earum rudes, an didicerimus, ut qui pila ludunt, non utuntur in ipſa luſione artificio proprio palæſtræ, ſed indicat ipſe motus, didicerint'ne palæſtram, an neſciant, & qui aliquid fingunt, & ſi tum pictura nihil utuntur, tamen utrum ſciant pingere, an neſciant, non obſcurum eſt, ſic in orationibus hiſce ipſis iudiciorum, concionum, ſenatus, etiam ſi proprię ceteræ non adhibentur artes, tamen facile declaratur, utrum is, qui dicat, tantummodo in hoc declamatorio ſit opere iactatus, an ad dicendum omnibus ingenuis artibus inſtructus acceſſerit. Tum ridens Scæuola, Non luctabor inquit tecum Craſſe amplius, id enim ipſum, quod contra me locutus es, artificio quodam es conſecutus, ut & mihi, quæ ego uellem, non eſſe oratoris, concederes, & ea ipſa neſcio quomodo rurſus detorqueres, atque oratori propria traderes. Hæc cum ego præter Rhodum ueniſſem, & cum ſummo illo doctore iſtius diſciplinæ Apollonio ea, quę à Panætio acceperam, contuliſſem, irriſit ille quidem, ut ſolebat philoſophiam, atque contempſit, multaq; non tam grauiter dixit, quàm facetè, tua autem fuit oratio eiuſmodi, non ut ullam artem, doctrinam'ue contemneres, ſed ut omnes comites, ac miniſtras oratoris eſſe diceres, quas ego, ſiquis ſit unus complexus omnes idemq; ſi ad eas facultates iſtam ornatiſſimæ orationis adiunxerit, non poſſum dicere eum non egregium quendam hominem, atque admirandum fore, ſed is, ſiquis eſſet, aut ſi etiam unquam fuiſſet, aut uero ſi eſſe poſſet, tu eſſes unus profecto, qui & meo iudicio, & omnium uix ullā ceteris oratoribus (pace horum dixerim) laudem reliquiſti. Verū ſi tibi ipſi nihil deeſt, quod in forenſibus rebus, ciuilibusq; uerſetur, quin ſcias, neque eam tamen ſcientiam, quam adiungis oratori, complexus es, uideamus, ne plus ei tribuas, quàm res, & ueritas ipſa concedat. Hic Craſſus. Memento (inquit) me non de mea, ſed de oratoris facultate dixiſſe: quid enim nos aut didicimus, aut ſcire potuimus? qui ante ad agendum, quàm ad cognoſcendum uenimus quos in foro, quos in ambitione, quos in rep. quos in amicorum negotijs res ipſa ante confecit, quā poſſemus aliquid de rebus tantis ſuſpicari. Quod ſi tibi tantum in nobis uidetur eſſe, quibus etiā ſi ingenium, ut tu putas, nō maxime defuit, doctrina certe, & otium, & hercule etiam ſtudium illud dicendi acerrimum defuit, quid cenſes, ſi ad alicuius ingenium uel maius, illa, quæ ego non attigi, acceſſerint, qualem illum, & quantum oratorem futurum? Tum Antonius, Probas mihi īquit iſta Craſſe, quę dicis, nec dubito, quin multo locupletior in dicēdo futurus ſit, ſi quis omniū rerum, atque artium ratione, natu-

ramq; comprehenderit. Sed primum id difficile factu eſt, preſertim in hac noſtra uita, noſtrisq; occupationibus, deinde illud etiam uerēdum eſt, ne abſtrahamur ab hac exercitatione, & cōſuetudine dicēdi populari, & forenſi: aliud enim mihi quoddam genus orationis eſſe uidetur eorum hominum, de quibus pauloante dixiſti, quamuis illi ornate, & grauiter, aut de natura rerum, aut de humanis rebus loquantur. Nitidum quoddam genus eſt uerborum, & lætum, ſed palæſtræ magis, & olei, quàm huius ciuilis turbæ, ac fori. Nãq; egomet, qui ſero, ac leuiter græcas literas attigiſſem, tamen, cum proconſul in Ciliciam proficiſcens Athenas ueniſſem, complures tum ibi dies ſum propter nauigandi difficultatem commoratus, ſed cum quotidie mecum haberē homines doctiſſimos, eos ferè ipſos, qui abs te modo ſunt nominati, cumq; hoc, neſcio quomodo, apud eos increbuiſſet, me in cauſis maioribus, ſicuti te ſolere uerſari, pro ſe ut quiſque poterat, de officio, & ratione oratoris diſputabat. Horum alij, ſicut iſte ipſe Mneſarchus, hos, quos nos oratores uocaremus, nihil eſſe dicebat, niſi quoſdã operarios lingua celeri, & exercitata, oratorem autem, niſi qui ſapiens eſſet, eſſe neminem, atque ipſam eloquentiam quod ex benedicendi ſcientia conſtaret, unam quandam eſſe uirtutem, & qui unam uirtutem haberet, omneis habere, easq; eſſe inter ſe æqualis, & pares, ita qui eſſet eloquens, eum uirtutes omnes habere, atq; eſſe ſapientē. Sed hæc erat ſpinoſa quædam, & exilis oratio, longeq; à noſtris ſenſibus abhorrebat. Carneades uero multo uberius iiſdem de rebus loquebatur, non quo aperiret ſententiam ſuam (hic enim mos erat patrius academiæ aduerſari ſemper omnibus in diſputando) ſed tum maxime tamen hoc ſignificabat, eos, qui rhetores nominarentur, & qui dicendi præcepta traderent, nihil planè tenere, neq; poſſe quenquam facultatem aſſequi dicendi, niſi qui philoſophorum inuenta didiciſſet. Diſputabant contra diſerti homines Athenienſes in rep. cauſiſq; uerſati, in quibus erat etiã is, qui nuper Romę fuit, Menedemus hoſpes meus, qui, cum diceret eſſe quandam prudentiam, quæ uerſaretur in perſpiciendis rationibus conſtituendarum, & regendarum rerum publicarum, excitabatur homo promptus ab homine, abundanti doctrina, & quadam incredibili uarietate rerũ, atq; copia: omnis enim partes illius ipſius prudentiæ petendas eſſe à philoſophia dicebat, neq; ea, quæ ſtatuerentur in rep. de dijs immortalibus, de diſciplina iuuentutis, de iuſtitia, de patientia, de temperãtia, de modo rerum omnium, ceteraq;, ſine quibus ciuitates aut eſſe, aut bene moratæ eſſe non poſſent, uſq̃ in eorum libris inueniri. Quod, ſi tantam uim rerum maximarum arte ſua rhetorici illi doctores complecterentur, quærebat, cur de proemijs, & de epilogis, & de huiuſmodi nugis (ſic enim appellabat) referti eſſent eorum libri: de ciuitatibus inſtituendis, de ſcribendis legibus, de æquitate, de iuſtitia, de fide, de frangendis cupiditatibus, conformandis hominum moribus, litera in eorum libris nulla inueniretur. Ipſa uero præcepta ſic illudere ſolebat, ut oſtenderet non modo eos illius expertes eſſe prudentię, quam ſibi aſciſcerent, ſed ne hanc quidem ipſam dicendi rationem, ac uiam noſſe: caput enim eſſe arbitrabatur oratoris, ut & ipſis, apud quos ageret, talis, qualem ſe ipſe optaret, uideretur: id fieri uitæ dignitate, de qua nihil rhetorici iſti doctores in præceptis ſuis reliquiſſent, & uti eorum qui audirent, ſic afficerentur animi, ut eos affici uellet orator, quod item fieri nullo modo poſſe,

niſi

niſi cognoſceret is, qui diceret, quot modis hominũ mentes, & quibus rebus, & quo genere orationis in quãq; partem mouerẽtur: hæc autem eſſe penitus in media philoſophia retruſa, atq; abdita, quæ iſti rhetores ne primoribus quidem labris attigiſſent. Ea Menedemus exemplis magis quàm argumentis conabatur refellere, memoriter enim multa ex orationibus Demoſthenis præclare ſcripta pronuncians, docebat illum in animis uel iudicum, uel populi in omnem partem dicendo permouendis, non fuiſſe ignarum, quibus ea rebus conſequeretur, quæ negaret ille ſine philoſophia quẽquam ſcire poſſe. Huic reſpondebat, non ſe negare Demoſthenem ſummam prudentiam ſummamq; uim habuiſſe dicẽdi, ſed ſiue ille hoc ingenio potuiſſet, ſiue id, quod cõſtaret, Platonis ſtudioſus audiẽdi fuiſſet, non quid ille potuiſſet, ſed quid iſtí docerẽt, eſſe quærendũ. Sæpe etiam in eam partem ferebatur oratione, ut omnino diſputaret, nullã artẽ eſſe dicendi, idq; cum argumentis docuerat, quod ita nati eſſemus, ut & blandiri ſuppliciter ijs, à quibus eſſet petendũ, & aduerſarios minaciter terrere poſſemus, & rem geſtam exponere, & id, quod intenderemus confirmare, & id, quod contra diceretur, refellere, & ad extremum deprecari aliquid, & conqueri, quibus in rebus omnis oratorum uerſaretur facultas, & quod conſuetudo, exercitatioq;, & intelligendi prudentiam acueret, & eloquẽdi celeritatem incitaret. Tum etiam exẽplorum copia nitebatur, nã primum quaſi dedita opera neminem ſcriptorem artis, ne mediocriter quidẽ diſertum fuiſſe dicebat, cum repeteret uſq; à Corace neſcio quo & Thyſia, quos artis illius inuentores, & principes fuiſſe conſtaret, eloquentiſſimos autem homines, qui iſta nec didiciſſent, nec omnino ſciſſe curaſſent, innumerabiles quoſdam nominabat, in quibus etiam ſiue ille irridens, ſiue quod ita putaret, atque ita audiſſet, me in illo numero, qui illa non didiciſſem, & tamen (ut ipſe dicebat) poſſem aliquid in dicendo, proferebat. quorum ego illi alterum facile aſſentiebar, nihil me didiciſſe, in altero autẽ me illudi ab eo, aut etiã ipſum errare arbitrabar. Artẽ uero negabat eſſe ullam, niſi quæ cognitis, penitusq; perſpectis, & in unum exitum ſpectantibus, & nunquam fallentibus rebus contineretur. Hæc autem omnia, quæ tractarentur ab oratoribus, dubia eſſe, & incerta, cum & dicerentur ab ijs, qui ea omnia non planè tenerent, & audirentur ab ijs, quibus non ſcientia eſſet tradenda, ſed exigui temporis, aut falſa, aut certe obſcura opinio. Quid multa? ſic mihi tum perſuadere uidebatur, neq; artificium ullum eſſe dicendi, neque quẽquam poſſe, niſi qui illa, quæ à doctiſſimis hominibus in philoſophia dicerentur, cognoſcet, aut callidè, aut copioſè dicere. Quibus dicere Carneades ſolebat ingenium tuum Craſſe uehementer admirans, me ſibi perfacilem in audiendo, te perpugnacem in diſputando eſſe uiſum. Tumq; ego hac eadem opinione adductus, ſcripſi etiã illud quodam in libello, qui me imprudente, & inuito excidit, & peruenit in manus hominum, diſertos me cognoſſe nonnullos, eloquentẽ adhuc neminẽ, quod eum ſtatuebam diſertum, qui poſſet ſatis acute, atque dilucide apud mediocres homines ex communi quadam hominum opinione dicere, eloquentem uero, qui mirabilius, & magnificẽtius augere poſſet, atq; ornare, quæ uellet, omnisq; omnium rerũ, quæ ad dicẽdum pertinerẽt, fontes animo, ac memoria cõtineret. Id ſi eſt difficile nobis, qui ante q̃ ad diſcẽdũ ingreſſi ſimus, obruimur ambitione, & foro, ſi tamen in re poſitum, atq; natura. Ego enim

quantum auguror coniectura, quantaq́ꝫ ingenia in noſtris hominibus eſſe uideo, non deſpero fore aliquem aliquando, qui & ſtudio acriore, quàm nos ſumus, atqꝫ fuimus, & otio, ac facultate diſcendi maiore, ac maturiore, & labore, atqꝫ induſtria ſuperiore, cum ſe ad audiendum, legendum, ſcribendumq́ꝫ maiore opera dediderit, exiſtat talis orator, qualem quærimus, qui iure non ſolũ diſertus, ſed etiam eloquens dici poſſit, qui tamen mea ſententia, aut hic eſt iſ Craſſus, aut ſiquis pari fuerit ingenio, pluraq́ꝫ, quàm hic & audierit, & lectitarit, & ſcripſerit, paulũ huic aliquid poterit addere. Hoc loco Sulpicius. Inſperanti mihi (inquit) & Cottæ, ſed ualde optanti utriqꝫ noſtrum cecidit, ut in iſtum ſermonem Craſſe delaberemini, nobis enim huc uenientibus iucundum ſatis fore uidebatur, ſi, cum uos de rebus alijs loqueremini, tamen nos aliquid ex ſermone ueſtro memoria dignum excipere poſſemus, ut uero penitus in eam ipſam totius huius uel ſtudij, uel artificij, uel facultatis diſputationem penè intimam perueniretis, uix optandum nobis uidebatur. Ego enim, qui ab ineunte ætate incenſus eſſem ſtudio utriuſqꝫ ueſtrum, Craſſi uero etiã amore, cum ab eo nuſquam diſcederem, uerbum ex eo nunquam elicere potui de ui, ac ratione dicendi, cum & per me ipſum egiſſem, & per Druſum ſæpe tentaſſem, quo in genere tu Antoni (uere loquar) nunquam mihi percunctanti, aut quærenti aliquid defuiſti, & perſæpe me, quæ ſoleres in dicendo obſeruare, docuiſti. Nunc, quoniam uterqꝫ ueſtrum patefecit earum ipſarum rerum aditum, quas quærimus, & quoniam princeps Craſſus eius ſermonis ordiendi fuit, date nobis hanc ueniam, ut ea, quæ ſentitis de omni genere dicendi, ſubtiliter proſequamini. Quod quidem, ſi erit à uobis impetratum, magnam habebo Craſſe huic palæſtræ, & Thuſculano tuo gratiam, & longe Academiæ illi, ac Licio tuum hoc ſuburbanum gymnaſium anteponam. Tum ille. Immo uero (inquit) Sulpici rogemus Antonium, qui & poteſt facere id, quod requiris, & conſueuit, ut te audio dicere. Nam me quidem ſemper à genere hoc toto ſermonis refugiſſe, & tibi cupienti, atqꝫ inſtanti ſæpiſſime negaſſe, tute paulo ante dixiſti, quod ego non ſuperbia, neqꝫ inhumanitate faciebam, neqꝫ quo tuo ſtudio rectiſſimo atqꝫ optimo non obſequi uellem, preſertim, cum te unum ex omnibus ad dicẽdum maxime natum, aptumq́ꝫ cognoſſem, ſed mehercule iſtius diſputationis inſolentia, atqꝫ earum rerũ, quæ quaſi traduntur in arte, inſcitia. Tum Cotta. Quoniam id, quod difficillimum nobis uidebatur, ut omnino de his rebus Craſſe loquerere, aſſecuti ſumus, de reliquo iam noſtra culpa fuerit, ſi te, niſi omnia, quæ percunctati erimus, explicaris, dimiſerimus. De his credo rebus inquit Craſſus, ut in conditionibus ſcribi ſolet, quibus ſciam, poteroq́ꝫ. Tum ille. Nanque quod tu non poteris, aut neſcies quis noſtrum tam impudens eſt, qui ſe ſcire, aut poſſe poſtulet? Iam uero iſta conditione, dum mihi liceat negare poſſe, quod non potero, & fateri neſcire, quod neſciam, licet inquit Craſſus ueſtro arbitratu percunctemini. Atqui inquit Sulpicius hoc primum ex te, de quo modo Antonius expoſuit quid ſentias quærimus, exiſtimes ne artem aliquam eſſe dicendi. Quid mihi uos nunc (inquit) Craſſus, tanquam alicui græculo otioſo, & loquaci, & fortaſſe docto, atqꝫ erudito quæſtiunculam, de qua meo arbitratu loquar ponitis? quando enim me, iſta curaſſe aut cogitaſſe arbitramini, & non ſemper irriſiſſe potius eorum hominum impudentiam, qui cum in ſchola aſſediſſent,

ex magna hominum frequentia dicere iuberent, ſiquis quid quæreret: quod primum ferunt Leontinum feciſſe Gorgiam, qui permagnum quiddam ſuſcipere, ac profiteri uidebatur, cum ſe ad omnia, de quibus quiſq; audire uellet, eſſe paratum denuntiaret: poſtea uero uulgo hoc facere cœperũt, hodieq; faciunt, ut nulla ſit res neq; tanta, neq; tam improuiſa, neque tã noua, de qua ſe non omnia, quæ dici poſſunt, profiteantur eſſe dicturos. Quòd ſi te Cotta arbitrarer, aut te Sulpici de ijs rebus audire uelle, adduxiſſem huc græcum aliquem, qui nos iſtiuſmodi diſputationibus delectaret, quod ne nunc quidem difficile factu eſt: eſt enim apud M. Piſonem adoleſcentem iam huic ſtudio deditum, ſummo hominem ingenio, noſtriq; cupidiſſimum, peripateticus Staſeas homo nobis ſanè familiaris, & ut inter homines peritos conſtare uideo, in illo ſuo genere omnium prĩceps. Quem tu (inquit) mihi Mucius Staſeam, quem peripateticum narras? gerendus eſt tibi mos adoleſcentibus Craſſe, qui non græci alicuius quotidianam loquacitatẽ ſine uſu, neq; ex ſcholis cãtilenam requirunt, ſed ex homine omnium ſapientiſſimo atque eloquentiſſimo, atque ex eo, qui non in libellis, ſed in maximis cauſis, & in hoc domicilio imperij, & gloriæ, ſit conſilio, linguaq; princeps, cuius ueſtigia qui perſequi cupiunt, eius ſententiam ſciſcitantur. Equidem te cum in dicendo ſemper putaui deum, tum uero tibi nunquam eloquentiæ maiorem tributi laudem, quam humanitatis, qua nunc te uti uel maxime decet, neq; defugere eam diſputationem, ad quam te duo excellentis ingenij adoleſcentes cupiunt accedere. Ego uero ĩquit, iſtis obſequi ſtudeo, neq; grauabor breuiter meo more, quid quaque de re ſentiam dicere, ac primum illud (quoniam auctoritatem tuam negligere Scæuola fas mihi eſſe non puto) reſpondeo mihi dicendi aut nullam artem, aut pertenuem uideri, ſed omnem eſſe contentionem inter homines doctos in uerbi controuerſia poſitam. Nam ſi ars ita definitur, ut paulo ante expoſuit Antonius, ex rebus penitus perſpectis, planeq; cognitis, atque ab opinionis arbitrio ſeiunctis, ſcientiaq; comprehenſis, non mihi uidetur ars oratoris eſſe ulla: Sunt enim uaria, & ad uulgarem, popularemq; ſenſum accommodata omnia genera huius forẽſis noſtræ dictionis. Sin autem ea, quæ obſeruata ſunt in uſu, ac ratione dicendi, hæc ab hominibus callidis, ac peritis animaduerſa, ac notata, uerbis deſignata, generibus illuſtrata, partibus diſtributa ſunt (id quod fieri potuiſſe uideo) non intelligo, quamobrem non, ſi minus illa ſubtili definitione, at hac uulgari opinione ars eſſe uideatur. Sed ſiue eſt ars, ſiue artis quædam ſimilitudo, non eſt quidem ea negligenda, uerum intelligendum eſt, alia quædam ad conſequendam eloquentiam eſſe maiora. Tũ Antonius uehementer ſe aſſentiri Craſſo dixit, quòd neque ita amplecteretur artem, ut ij ſolerent, qui omnem uim dicẽdi in arte ponerent, neq; rurſum eam totam, ſicut pleriq; philoſophi facerent, repudiaret. Sed exiſtimo inquit, gratum te his eſſe Craſſe facturum, ſi iſta expoſueris, quæ putas ad dicendum pluſquam ipſam artem poſſe prodeſſe. Dicam equidem quoniam inſtitui, petamq; à uobis inquit, ne has meas ineptias efferatis, quãquam moderabor ipſe, ne ut quidam magiſter, atq; artifex, ſed quaſi unus è togatorum numero, atq; ex forenſi uſu homo mediocris, neq; omnino rudis uidear, non ipſe aliquid à me prompſiſſe, ſed fortuito in ſermonem ueſtrum incidiſſe. Equidem cum peterem magiſtratus, ſolebam in prehenſando dimittere à me Scæuolã,

cum ei ita dicerem,me uelle eſſe ineptum, id erat petere blandius, quod niſi
inepte fieret,bene non poſſet fieri,hunc autem eſſe unum hominem ex omni-
bus,quo præſente ego ineptus eſſe minime uellem,quem quidem nunc mea-
rum ineptiarum teſtem,& ſpectatorem fortuna conſtituit.Nam quid eſt ine-
ptius,q̃ de dicendo dicere,cum id ipſum dicere nunquam ſit non ineptum,ni-
ſi cum eſt neceſſarium? Perge uero Craſſe(inquit Mutius) iſtam enim cul-
pam,quam uereris,ego præſtabo. Sic igitur ſentio,inquit Craſſus,naturam
primum,atq; ingenium ad dicendum uim afferre maximam, neq; uero iſtis,
de quibus paulo ante dixit Antonius,ſcriptoribus artis,rationem dicendi,&
uiam,ſed naturam defuiſſe:nam & animi,atq; ingenij celeres quidam motus
eſſe debent,qui ad excogitandũ acuti,& ad explicandũ,ornandumq́; ſint ube
res,& ad memoriã firmi,atq; diuturni,& ſiquis eſt, qui hæc putet arte accipi
poſſe,quod falſum eſt(præclare enim ſe res habeat,ſi hęc accendi, aut cõmo-
ueri arte poſſint,inſeri quidem,&donari ab arte non poſſunt,omnia. ſunt enĩ
illa dona naturæ)quid de illis dicet,quæ certe cum ipſo homine naſcuntur lin
guæ ſolutio,uocis ſonus,latera,uires,conformatio quædam, & figura totius
oris,& corporis? Neq; hæc ita dico,ut ars aliquid limare non poſſit, neq; enĩ
ignoro,& quæ bona ſint,fieri meliora poſſe doctrina,& quæ non optima,ali
quo modo acui tamen,& corrigi poſſe,ſed ſunt quidam,aut ita lingua hæſitã
tes,aut ita uoce abſoni,aut ita uultu,motuq́; corporis uaſti,atq; agreſtes,ut eti
am ſi ingenijs:atq; arte ualeant,tamen in oratorum numerum uenire non poſ
ſint. ſunt autem quidam ita naturæ muneribus in iiſdem rebus habiles, ita or
nati,ut non nati,ſed ab aliquo deo ficti eſſe uideantur. Magnum quiddam eſt
onus,atque munus,ſuſcipere,atq; profiteri, ſe eſſe omnibus ſilentibus unum
maximis de rebus magno in conuentu hominum audiendum. adeſt enim fere
nemo,quin acutius,atque acrius uitia in dicente, quàm recta uideat, ita quid-
quid eſt,in quo offenditur,id etiam illa,quæ laudanda ſunt,obruit. Neq; hæc
in eam ſententiam diſputo,ut homines adoleſcẽtes,ſiquid naturale forte nõ
habeant,omnino à dicendi ſtudio deterream. Quis enim non uideat C.Cęlio
æquali meo magno honori fuiſſe homini nouo illam ipſam, quãcũq; aſſequi
potuerit,in dicendo mediocritatem? quis ueſtrum ęqualem meum Q. Variũ
uaſtum hominẽ,atque fœdũ nõ intelligit illa ipſa facultate,quamcũq; habuit
magnam eſſe in ciuitate gratiam conſecutum? Sed quia de oratore quęrimus,
fingendus eſt nobis oratione noſtra detractis omnibus uitijs orator, atque
omni laude cumulandus: neque enim,ſi multitudo litium, ſi uarietas cauſarũ,
ſi hæc turba, & barbaria forenſis dat locum uel uitioſiſſimis oratoribus, id-
circo nos hoc,quod quærimus,omittemus. Itaque in ijs artibus,in quibus nõ
utilitas quæritur neceſſaria,ſed animi libera quædam oblectatio, quàm dili-
genter,& quàm propè faſtidioſe iudicamus? nullæ enim lites,neque contro-
uerſiæ ſint,quæ cogant homines,ſicut in foro non bonos oratores,itẽ in thea
tro actores malos perpeti. Eſt igitur oratori diligenter prouidendum nõ uti
eis ſatiſfaciat,quibus neceſſe eſt,ſed ut ijs admirabilis eſſe uideatur, quibus li-
berè liceat iudicare. Ac ſi quæritis planè quid ſentiam,enunciabo apud homi-
nes familiariſſimos,quod adhuc ſemper tacui,& tacendum putaui. Mihi eti-
am quiq; optimè dicunt,quiq; id facillimè,atque ornatiſſimè facere poſſunt,
tamen,niſi timidè ad dicendum accedunt, & in exordienda oratione pertur-

bantur,

bantur, penè impudentes uidentur, tametſi id accidere non poteſt, ut enim
quiſque optimè dicit, ita maxime dicendi difficultatem, uarioſq; euentus ora
tionis, expectationemq; hominum pertimeſcit, qui uero nihil poteſt dignum
re, dignum nomine oratoris, dignum hominum auribus efficere, atque edere,
is mihi, etiam ſi commouetur in dicendo, tamen impudens uidetur: non enim
pudendo, ſed non faciendo id, quod non decet impudentiæ nomen effugere
debemus. Quem uero non pudet (id quod in pleriſq; uideo) hunc ego non
reprehenſione ſolum, ſed etiam pœna dignum puto. Equidem & in uobis ani
maduertere ſoleo, & in me ipſo ſępiſſime experior, ut exalbeſcam in princi-
pijs dicendi, & tota mente, atq; omnibus artubus contremiſcam. Adoleſcen-
tulus uero ſic in initio accuſationis exanimatus ſum, ut hoc ſummum beneficiū
Q. Maximo debuerim, quod continuo conſilium dimiſerit ſimul, ac me fra-
ctum, ac debilitatum metu uiderit. Hic omnes aſſenſi ſignificare inter ſeſe, &
colloqui cœperunt: fuit enim mirificus quidam in Craſſo pudor, qui tamen
non modo non obeſſet eius orationi, ſed etiam probitatis commendatione
prodeſſet. Tum Antonius, Sæpe, ut dicis, inquit, animaduerti Craſſe, & te,
& ceteros ſummos oratores, quanquam tibi par mea ſentētia nemo unquam
fuit, in dicendi exordio permoueri. Cuius quidem rei cum cauſam quærerem,
quid nam eſſet, cur ut in quoq; oratore plurimum eſſet, ita maxime is pertime
ſceret, has cauſas inueniebam duas: unam quòd intelligerent ij, quos uſus, ac
natura docuiſſet, nonnunquam ſummis oratoribus nō ſatis ex ſententia euen
tum dicendi procedere, ita non iniuria quotieſcunq; dicerent, id quod aliquā-
do poſſet accidere, ne tum accideret, timere. Altera eſt hæc, de qua queri ſæpe
ſoleo, ceterarum homines artium ſpectati, & probati, ſiquando aliquid mi-
nus bene fecerunt, quàm ſolent, aut noluiſſe, aut ualetudine impediti non po-
tuiſſe conſequi id, quod ſcirent, putantur, noluit, inquiunt, hodie agere Ro-
ſcius, aut crudior fuit, oratoris peccatum, ſiquod eſt animaduerſum, ſtultitiæ
peccatum uidetur, ſtultitia autem excuſationem nō habet, quia nemo uidetur
aut quia crudus fuerit, aut quòd ita maluerit, ſtultus fuiſſe, quo etiam grauius
iudicium in dicēdo ſubimus, quoties enim dicimus, toties de nobis iudicatur,
& qui ſemel in geſtu peccauit, non continuo exiſtimatur neſcire geſtum, cu-
ius autē in dicendo aliquid reprehenſum eſt, aut æterna in eo, aut certe diutur
na ualet opinio tarditatis. Illud uero, quod abs te dictū eſt, eſſe permulta, quę
orator, niſi a natura haberet, non multum, à magiſtro adiuuaretur, ualde tibi
aſſentior, inq; eo uel maxime probaui ſummum illum doctorem Alabandē-
ſem Apollonium, qui, cum mercede doceret, tamen non patiebatur eos, quos
iudicabat non poſſe oratores euadere, operā apud ſeſe perdere, dimittebatq;,
& ad quācunq; artem putabat eſſe aptum ad eam impellere, atq; hortari ſole
bat. Satis eſt enim in ceteris artificijs percipiendis tantummodo ſimilem eſſe
hominis, & id, quod tradatur, uel etiam inculcetur, ſiquis forte ſit tardior, poſ
ſe percipere animo, & memoria cuſtodire, non quęritur mobilitas linguę, nō
celeritas uerborum, non denique ea, quæ nobis non poſſumus fingere, facies,
uultus, ſonus. In oratore autem acumen dialecticorum, ſententię philoſopho-
rum, uerba propè poetarum, memoria iuriſconſultorum, uox tragœdorum,
geſtus penè ſummorum actorum eſt requirendus. Quamobrem nihil in ho-
minum genere rarius perfecto oratore inueniri poteſt: quæ enim ſingula

rum rerũm artifices ſingula ſi mediocriter adepti ſunt, probantur, ea niſi om-
nia ſũma ſunt in oratore probari non poſſunt. Tum Craſſus. Atq; uide (in-
quit) in artificio per quam tenui, & leui, quanto plus adhibeatur diligentiæ
quam in hac re, quam conſtat eſſe maximam: ſæpe enim ſoleo audire Roſciũ,
cum ita dicat, ſe adhuc reperire diſcipulum, quem quidem probaret, potuiſſe
neminem, non quo non eſſent quidam probabiles, ſed quia, ſi aliquid modo
eſſet uitij, id ferre ipſe non poſſet. Nihil eſt enim tam inſigne, nec tam ad diu-
turnitatem memoriæ ſtabile, q̃ id, in quo aliquid offenderis. Itaque, ut ad hãc
ſimilitudinẽ huius hiſtrionis, oratoriam laudem dirigamus, uidetis'ne, quàm
nihil ab eo, niſi perfectum, nihil niſi cum ſumma uenuſtate fiat, niſi ita ut dece-
at, & uti omnes moueat, atq; delectet? itaque hoc iandiu eſt conſecutus, ut in
quo quiſq; artificio excelleret, is in ſuo genere Roſcius diceretur. Hanc ego ab
ſolutionem, perfectionemq́; in oratore deſiderans, à qua ipſe longe abſum, fa
cio impudenter: mihi enim uolo ignoſci, ceteris ipſe non ignoſco: nam qui nõ
poteſt: qui uitioſe facit, quem deniq; non decet, hũc (ut Apollonius iubebat)
ad id, quod facere poſſit, detrudendum puto. Num tu igitur inquit Sulpici-
us me aut hunc Cottam ius ciuile, aut rem militarem iubes diſcere? nam quis
ad iſta ſumma, atque in omni genere perfecta poteſt peruenire? Tum ille;
Ego uero (inquit) quod in uobis egregiam quandam, ac prǽclaram indolem
ad dicendum eſſe cognoui, iccirco hæc expoſui omnia, nec magis ad eos deter
rendos, qui nõ poſſent, q̃ ad uos, qui poſſetis, exacuendos accommodaui ora-
tionem meam, & quanquam in utroq; ueſtrum ſummum eſſe ingenium, ſtu-
diumq́; perſpexi, tamen hæc, quæ ſunt in ſpecie poſita, de quibus plura fortaſ-
ſe dixi, q̃ ſolent græci dicere, in te Sulpici diuina ſunt: ego enim neminem nec
motu corporis, neque ipſo habitu, atque forma aptiorem, nec uoce plenio-
rem, aut ſuauiorem mihi uideor audiſſe, quę quibus à natura minora data ſũt;
tamen illud aſſequi poſſunt, ut ijs, quę habeant modice, & ſcienter utãtur, &
ut ne dedeceat: id enim eſt maxime uitandum, & de hoc uno minime eſt faci-
le prǽcipere, nõ mihi modo, qui ſicut unus paterfamilias his de rebus loquor;
ſed etiam ipſi illi Roſcio, quem ſępe audio dicere, caput eſſe artis decere, quod
tamen unum id eſſe, quod tradi arte non poſſit. Sed, ſi placet ſermonem aliò
transferamus, & noſtro more aliquando, nòn rhetorico loquamur. Minime
uero, inquit Cotta, nunc enim te iam exoremus neceſſe eſt, quoniam retines
nos in hoc ſtudio, nec ad aliam dimittis artem, ut nobis explices, quidquid eſt
iſtud, quod tu in dicendo potes: neq; enim ſumus nimis auidi, iſta tua medio-
cri eloquentia contenti ſumus, idq́; ex te quęrimus, ut ne plus nos aſſequamur
quàm quantulum tu in dicendo aſſecutus es, quoniam, quæ a natura expeten-
da ſunt, ea dicis non nimis deeſſe nobis, quid præterea eſſe aſſumendum pu-
tes? Tum Craſſus arridens. Quid cenſes (inquit) Cotta, niſi ſtudium, & ar
dorem quendam amoris? ſine quo, cum in uita nihil quidquam egregiũ, tum
certe hoc, quod tu expetis, nemo unquam aſſequetur: neque uero uos ad eam
rem uideo eſſe cohortãdos, quos, cum mihi quoque ſitis moleſti, nimis etiam
flagrare intelligo cupiditate. Sed profectò ſtudia nihil proſunt perueniendi
aliquò, niſi illud, quod eò, quò intendas ferat, deducatq́;, cognoris. Qua-
re, quoniam mihi leuius quoddam onus imponitis, neque ex me de orato-
ris arte, ſed de hac mea, quantulacunq; eſt, facultate quæritis, exponam uobis

non

nō quandã aut prẽconditã,aut ualde difficilẽ,aut magnificã,aut grauẽ rationẽ cõſuetudinis meæ,qua quondã ſolitus ſum uti,cum mihi in iſto ſtudio uerſari adoleſcenti licebat. Tum Sulpicius. O diẽ Cotta nobis (inquit) optatum, quod enim neque precibus unq̃,nec inſidiando,nec ſpeculando aſſequi potui, ut quid Craſſus ageret meditandi,aut dicendi cauſa,non modo uidere mihi, ſed ex eius ſcriptore,& lectore Diphilo ſuſpicari liceret,id ſpero nos eſſe adeptos,omniaq́ iam ex ipſo,quæ diu cupimus,cogniturOS. Tum Craſſus Atqui arbitror Sulpici,cum audieris non tam te hæc admiraturum,quæ dixero, quàm exiſtimaturum tum,cum ea audire cupiebas, cauſam cur cuperes non fuiſſe:nihil enim dicam reconditum,nihil expectatione ueſtra dignum, nihil aut inauditum uobis,aut cuiq̃ nouum.Nam principio illud,quod eſt homine ingenuo,liberaliterq́ educato dignum,non negabo me iſta omnium communia,& contrita præcepta didiciſſe. Primum oratoris officium eſſe, dicere ad perſuadendum accommodate, deinde eſſe omnem orationem,aut de infinitæ rei quæſtione ſine deſignatione perſonarum,& temporum,aut de re certis in perſonis,ac temporibus locata,in utraq; autem re quidquid in controuerſiã ueniat,in eo quæri ſolere,aut factum ne ſit,aut,ſi eſt factum,quale ſit, aut etiã quo nomine uocetur,aut,quod nõnulli addunt,recte ne factum eſſe uideatur. exiſtere autem controuerſias etiam ex ſcripti interpretatione, in quo aut ambigue quid ſit ſcriptum,aut contrarie, aut ita, ut à ſententia ſcriptum diſſideat: his autem omnibus partibus ſubiecta quædam eſſe argumenta propria, ſed cauſarum quæ ſint à communi quæſtione ſeiunctę, partim in iudicijs uerſari, partim in deliberationibus,eſſe etiam genus tertium, quod in laudandis, aut uituperandis hominibus poneretur,certosq́ eſſe locos,quibus in iudicijs uteremur,in quibus æquitas quæritur,alios in deliberationibus, qui omnes ad utilitatem dirigerentur eorum,quibus conſilium daremus,alios item in laudationibus,in quibus ad perſonarum dignitatem omnia referrentur: cumq́ eſſet omnis oratoris uis,ac facultas in quinq; partes diſtributa,ut deberet reperire primum quid diceret,deinde inuenta non ſolum ordine,ſed etiam momento quodam,atq; iudicio diſpenſare,atq; diſponere,tum ea denique ueſtire, atq; ornare oratione,poſt memoria ſepire,ad extremum agere cum dignitate,& uenuſtate.Etiam illa cognoram,& acceperam ante,quàm de re diceremus,initio conciliandos eorum eſſe animos,qui audirent,deinde rem demonſtrandam,poſtea controuerſiam conſtituendam,tum id,quod nos intenderemus,confirmandum,poſt,quæ contra dicerentur,refellenda, extrema autem oratione, ea, quæ pro nobis eſſent amplificanda, & augenda, quæq́ eſſent pro aduerſarijs infirmanda,atq; frangenda. Audieram etiam, quæ de orationis ipſius ornamentis traderentur,in qua præcipitur primum,ut pure,& latine loquamur,deinde,ut planè,& dilucidè,tum ut ornatè,poſt ad rerum dignitatem aptè, & quaſi decorè, ſingularumq́ rerum præcepta cognoram. Quin etiam,quæ maxime propria eſſent, naturæ tamen his ipſis artem adhiberi uideram,nam de actione,& de memoria quędam breuia, ſed magna cum exercitatione pręcepta guſtaram: in his enim ferè rebus omnis iſtoru artificum doctrina uerſatur,quam ego ſi nihil dicam adiuuare, mentiar: habet enim quædam quaſi ad commonendum oratorem, quo quidq; referat, & quo intuens, ab eo quodcunq; ſibi propoſuerit,minus aberret. Verum ego hanc uim intel-

ligo eſſe in præceptis omnibus, nō ut ea ſecuti oratores eloquētiæ laudem ſint adepti, ſed quæ ſua ſponte homines eloquentes facerent, ea quoſdam obſeruaſſe, atq; id egiſſe: ſic eſſe non eloquentiā ex artificio, ſed artificium ex eloquentia natum: quod tamen, ut ante dixi, nō eijcio: eſt enim etiam ſi minus neceſſarium ad benedicendum, tamen ad cognoſcendū non illiberale. Ea exercitatio quædam ſuſcipienda uobis eſt, quāquam uos quidem iampridem eſtis in curſu, ſed iis, qui ingrediuntur ad ſtudium, quiq́; ea, quæ agenda ſunt in foro tanquam in acie, poſſunt etiam nunc exercitatione, quaſi ludicra prædiſcere, ac meditari. Hanc ipſam inquit Sulpicius noſſe uolumus, attamen iſta, quę abs te breuiter de arte decurſa ſunt, audire cupimus, quanquam ſunt nobis quoq; non inaudita, uerum illa mox, nunc de ipſa exercitatione quid ſentias, quærimus. Equidem probo iſta Craſſus inquit, quæ uos facere ſoletis, ut cauſa aliqua poſita conſimili cauſarum earū, quæ in forum deferuntur, dicatis quāmaxime ad ueritatem accommodate: ſed plerique in hoc uocem modo, neq; eam ſcienter, & uires exercent ſuas, & lingue celeritatem incitant, uerborumq́; frequentia delectantur: in quo fallit eos, quod audierūt, dicendo homines, ut dicant efficere ſolere: uere enim etiam illud dicitur, peruerſe dicere homines, peruerſe dicendo facillime conſequi. Quamobrem in iſtis ipſis exercitationibus & ſi utile eſt etiam ſubito ſæpe dicere, tamen illud utilius ſumpto ſpatio ad cogitandum paratius, atq; accuratius dicere. Caput autem eſt, quod (ut uere dicam) minime facimus (eſt enim magni laboris, quem pleriq; fugimus) quāplurimum ſcribere, Stylus optimus, & præſtantiſſimus dicendi effector, ac magiſter, neq; iniuria, nam ſi ſubitam & fortuitam orationem commentatio, & cogitatio facile uincit, hanc ipſam profecto aſſidua, ac diligens ſcriptura ſuperabit: omnes enim ſiue artis ſunt loci, ſiue ingenij cuiuſdam, atq; prudētiæ, qui modo inſunt in ea re, de qua ſcribimus, anqrentibus nobis, omniq́; acie ingenij contemplantibus, oſtendunt ſe, & occurrūt, omnesq́; ſententiæ uerbaq́; omnia, quę ſunt cuiuſq; generis maxime illuſtria, ſub acumen ſtyli ſubeant, & ſuccedant neceſſe eſt, tum ipſa collocatio, conſormatioq́; uerborum perficitur in ſcribendo, non poetico, ſed quodam oratorio numero, & modo. Hæc ſunt, quæ clamores, & admirationes in bonis oratoribus efficiunt, neque ea quiſquam, niſi diu, multumq́; ſcriptitarit, etiam ſi uehementiſſime ſe in his ſubitis dictionibus exercuerit, conſequetur, & qui à ſcribendi conſuetudine ad dicendum uenit, hanc affert facultatem, ut etiam ſubito ſi dicat, tamen illa, quę dicātur, ſimilia ſcriptorum eſſe uideantur, atq; etiam ſi quando in dicendo ſcriptū attulerit aliquid, cum ab eo diſceſſerit, reliqua ſimilis oratio conſequetur. Vt concitato nauigio cum remiges inhibuerunt, retinet tamē ipſa nauis motum, & curſum ſuum ītermiſſo impetu, pulſuq́; remorum, ſic in oratione perpetua, cum ſcripta deficiunt, parem tamen obtinet oratio reliqua curſum ſcriptorum ſimilitudine, & ui concitata. In cotidianis autē cogitationibus equidem mihi adoleſcētulus proponere ſolebam illam exercitationem maxime, qua C. Carbonem noſtrum illum inimicum ſolitum eſſe uti ſciebam, ut aut uerſibus propoſitis quammaxime grauibus, aut oratione aliqua lecta ad eum finem, quem memoria poſſem comprehēdere, eam rem ipſam, quam legiſſem, uerbis alijs quammaxime poſſem lectis pronuntiarem, ſed poſt animaduerti hoc eſſe in hoc uitij, quod ea uerba, quæ maxime cuiuſq; rei propria, quæq́; eſſent ornatiſſima,

tiſſima,

tiſſima,atque optima occupaſſet,aut Ennius,ſi ad eius uerſus me exercerem, aut Gracchus,ſi eius orationem mihi forte propoſuiſſem, ita ſi ijſdem uerbis uterer,nihil prodeſſe,ſi alijs,etiam obeſſe,cum minus idoneis uti conſueſcerē. Poſtea mihi placuit,eoq; ſum uſus adoleſcens,ut ſummorum oratorum græcas orationes explicarem,quibus lectis, hoc aſſequebar, ut cum ea,quæ legerem græce,latine redderem,non ſolum optimis uerbis uterer,& tamen uſitatis,ſed etiam exprimerem quædam uerba imitando:quæ noua noſtris eſſent, dummodo eſſent idonea. Iam uocis, & ſpiritus,& totius corporis, & ipſius linguæ motus,& exercitationes, non tam artis indigent, quàm laboris,quibus in rebus habenda eſt ratio diligenter,quos imitemur,quorum ſimiles uelimus eſſe. Intuendi nobis ſunt non ſolum oratores,ſed etiam actores,ne mala conſuetudine ad aliquam deformitatem prauitatemq; ueniamus. Exercenda eſt etiam memoria ediſcendis ad uerbum quamplurimis & noſtris ſcriptis,& alienis. Atq; in ea exercitatione non ſanè mihi diſplicet adhibere,ſi conſueris etiam iſtam locorum,ſimulachrorumq; rationem, quæ in arte traditur. Educenda deinde dictio eſt ex hac domeſtica exercitatione & umbratili,medium in agmē,in puluerem,in clamorem,in caſtra,atq; aciem forenſem. ſubeundus uſus omnium,& periclitandæ uires ingenij,& illa commentatio incluſa in ueritatis lucem proferēda eſt. Legendi etiam poetæ,cognoſcenda hiſtoria,omnium bonarum artium ſcriptores, ac doctores & legendi,& peruolutandi,& exercitationis cauſa laudandi,interpretandi,corrigendi,uituperandi,refellendi,diſputandumq; de omni re in contrarias partes,& quidquid erit in quaq; re,quod probabile uideri poſſit,eliciendum,atq; dicendum. Perdiſcendū ius ciuile,cognoſcendæ leges,percipienda omnis antiquitas,ſenatoria conſuetudo, diſciplina reip. iura ſociorum, fœdera,pactiones,cauſa imperij cognoſcenda eſt,libandus eſt etiam ex omni genere urbanitatis facetiarum quidam lepos, quo tanquam ſale perſpergatur omnis oratio. Effudi uobis omnia quæ ſentiebam,quæ fortaſſe,ſi quemcunq; patremfamilias arripuiſſetis ex aliquo circulo,eadem uobis percunctantibus reſpondiſſet. Hæc cum Craſſus dixiſſet,ſilentium eſt conſecutum, ſed quamquam ſatis ijs,qui aderant,ad id, quod erat propoſitum,dictum uidebatur,tamen ſentiebant celerius eſſe multo, quàm ipſi uellent,ab eo peroratum. Tum Scæuola,Quid eſt Cotta inquit,quid tacetis? nihil'ne uobis in mentem uenit,quod prӕterea à Craſſo requiratis? Immo id mehercule inquit ipſum attendo,tantus enim curſus uerborum fuit,& ſic euolauit oratio,ut eius uim,& incitationem aſpexerim, ueſtigia,ingreſſumq; uix uiderim,& tanquam in aliquam locupletem, ac refertam domum uenerim, non explicata ueſte,neque propoſito argento,neque tabulis,& ſignis propalam collocatis, ſed his omnibus multis, magnificisq; rebus conſtructis,ac reconditis,ſic modo in oratione Craſſi diuitias,ac ornamenta eius ingenij per quędam inuolucra,atque integumenta perſpexi,ſed ea cum contemplari cuperem,uix aſpiciendi poteſtas fuit,ita neque hoc poſſum dicere,me omnino ignorare quid poſſideat, neque planè noſſe atque uidiſſe. Quin tu igitur facis idem inquit Scæuola,quod faceres,ſi ī aliquam domum plenam ornamentorum illam ueniſſes,ſi ea ſepoſita,ut dicis,eſſent,tuq; ualde ſpectandi cupidus eſſes,non dubitares rogare dominum,ut proferri iuberet, preſertim ſi eſſes familiaris, ſimiliter nunc petes à Craſſo, ut eam copiam or-

namentorum ſuorum, quam conſtructam uno in loco quaſi per tranſennam prætereuntes ſtrictim aſpeximus, in lucem proferat, & ſuo quidq; loco collocet. Ego uero inquit Cotta à te peto Scæuola, me enim, & hunc Sulpicium impedit pudor ab homine omnium grauiſſimo, qui genus huiuſmodi diſputationis ſemper contempſerit, hæc, quæ iſti forſan puerorum elementa uideantur exquirere. ſed tu hoc nobis da Scæuola, & perfice, ut Craſſus hęc, quæ coarctauit, & peranguſte referſit in oratione ſua, dilatet nobis, atque explicet. Ego mehercule inquit Mucius, antea ueſtra magis hoc cauſa uolebam, quàm mea, neque enim tantopere hãc à Craſſo diſputationem deſiderabam, quantopere eius in cauſis oratione delector, nunc uero Craſſe mea quoq; etiã cauſa rogo, ut quoniam tantum habemus otij, quantum iandiu nobis nõ contigit, ne grauere exædificare id opus, quod inſtituiſti. formam enim totius negotij opinione maiorem, melioremq; uideo, quã uehementer probo. Enimuero inquit Craſſus, mirari ſatis non queo etiam te hæc Scæuola deſiderare, quæ neq; ego teneo uti ij, qui docẽt, neq; ſunt eius generis, ut ſi optime tenerẽ digna eſſent iſta ſapientia, ac tuis auribus. An tu inquit ille, ſi de iſtis communibus, & peruagatis uix huic ætati audiendum putas, etiam'ne illa negligere poſſumus, quæ tu oratori cognoſcenda eſſe dixiſti? de naturis hominum, de moribus, de rationibus ijs, quibus hominum mentes & incitarentur, & reprimerentur, de hiſtoria, de antiquitate, de adminiſtratione reipu. deniq; de noſtro ipſo iure ciuili, hanc enim ego omnem ſcientiam, & copiam rerum in tua prudentia ſciebam ineſſe, in oratoris uero inſtrumento tam lautam ſupellectilem nunquam uideram. Potes igitur inquit Craſſus (ut alia omittã innumerabilia, & immenſa, & ut ad ipſum tuum ius ciuile ueniam) oratores putare eos, quos multas horas expectauit, cum in campum properaret, & ridẽs, & ſtomachãs Scæuola, cũ Hypſeus maxima uoce plurimis uerbis à. M. Craſſo prætore contenderet, ut ei, quem defendebat, cauſa cadere liceret, Cn. autẽ Octauius homo conſularis non minus longa oratione recuſaret, ne aduerſarius cauſa caderet, ac ne is, pro quo ipſe diceret, turpi tutelæ iudicio, atque omni moleſtia, ſtultitia aduerſarij liberaretur. Ego uero iſtos ĩquit (memini enim mihi narrare Mucium) non modo oratoris nomine, ſed ne foro quidem dignos putarem. Atqui non defuit illis patronis inquit Craſſus, eloquentia, neque dicendi ratio, aut copia, ſed iuris ciuilis prudentia, quod alter plus lege agendo petebat, quàm quantum lex in. XII. tabulis permiſerat, quod cũ impetraſſet, cauſa caderet, alter iniquum putabat, plus ſecum agi, quàm quod eſſet in actione, neque intelligebat, ſi ita eſſet actum, litem aduerſarium perditurum. Quid his paucis diebus? non ne nobis in tribunali Q. Pompeij prætoris urbani familiaris noſtri ſedentibus, homo ex numero diſertorum poſtulabat, ut illi, unde peteretur uetus, atque uſitata exceptio daretur, cuius pecuniæ dies fuiſſet? quod petitoris cauſa comparatum eẽ non intelligebat, ut ſi ille inficiator, probaſſet iudici ante petitam eſſe pecuniam, quàm eſſet cœpta deberi, petitor rurſus cum peteret, ne exceptione excluderetur, quod ea res in iudicium antea nõ ueniſſet. Quid ergo hoc fieri turpius, aut dici poteſt, quàm eũ, qui hanc perſonam ſuſceperit, ut amicorum controuerſias, cauſasq; tueatur, laborantibus ſuccurrat, ægris medeatur, afflictos excitet, hunc in minimis, tenuiſſimisq; rebus ita labi, ut alijs miſerandus, alijs irridendus eſſe uideatur?

Equidem

Equidem propinquum noſtrum P. Craſſum illum diuitem, & multis alijs in rebus elegantem hominem, & ornatum, præcipue in hoc ferendum, & laudandum puto, quod cum P. Scæuolæ frater eſſet, ſolitus eſt ei perſæpe dicere, neque illum in iure ciuili ſatis illi arti facere poſſe, niſi dicendi copiam aſſumpſiſſet, quod quidem hic, qui mecum conſul fuit, filius eius eſt conſecutus: neque ſe ante cauſas amicorum tractare, atque agere cœpiſſe, quàm ius ciuile didiciſſet. Quid uero ille. M. Cato? nónne & eloquentia tanta fuit, quantam illa tempora, atque illa ætas in hac ciuitate ferre maximam potuit, & iuris ciuilis omnium peritiſſimus? Verecundius hac de re iamdudum loquor, quod adeſt uir in dicendo ſummus, quem ego unum oratorem maxime admiror, ſed tamen idem hoc ſemper ius ciuile contempſit. Verum, quoniam ſententiæ, atque opinionis meæ uoluiſtis eſſe participes, nihil occultabo, & quoad potero, uobis exponam, quid de quaq; re ſentiam. Antonij incredibilis quædam, & propè ſingularis, & diuina uis ingenij, uidetur etiam, ſi hac ſcientia iuris nudata ſit, poſſe ſe facile ceteris armis prudentiæ tueri, atque defendere: quamobrem hic nobis ſit exceptus, ceteros uero non dubitabo primum inertiæ condemnare ſententia mea, poſt etiam impudentiæ. Nam uolitare in foro, herere in iure, ac prætorum tribunalibus, iudicia priuata magnarum rerum obire, in quibus ſæpe non de facto, ſed de æquitate, ac iure certetur, iactare ſe in cauſis centumuiralibus, in quibus uſuſcapionum, tutelarum, gentilitatum, agnationum, alluuionum, circunluuionum, nexorum, mancipiorum, parietum, luminum, ſtillicidiorum, teſtamentorum ruptorum, aut ratorum ceterarumq; rerum innumerabilium iura uerſentur, cum omnino, quid ſuum, quid alienum, quare denique ciuis, an peregrinus, ſeruus, an liber quiſpiam ſit, ignoret, inſignis eſt impudentiæ. Illa uero deridenda arrogantia eſt in minoribus nauigijs rudem eſſe ſe confiteri, quinqueremes autem, aut etiam maiores gubernare didiciſſe. Tu mihi, cum in circulo decipiare aduerſarij ſtipulatiuncula, & cum obſignes tabellas clientis tui, quibus in tabellis id ſit ſcriptum, quo ille capiatur, ego tibi ullam cauſam maiorem committendam putem? citius hercule is, qui duorum ſcalmorum nauiculam ĩ portu euerterit, in euxino ponto argonautarum nauem gubernarit. Quid ſi ne paruæ quidem cauſæ ſunt, ſed ſæpe maximæ, in quibus certatur de iure ciuili? quod tandem os eſt illius patroni, qui ad eas cauſas ſine ulla ſcientia iuris audet accedere? Quæ potuit igitur eſſe cauſa maior, quàm illius militis? de cuius morte cum domum falſus ab exercitu nuntius ueniſſet, & pater eius re credita teſtamentum mutaſſet, & quem ei uiſum eſſet, feciſſet heredem, eſſetq; ipſe mortuus, res delata eſt ad cẽtumuiros, cum miles domum reueniſſet, egiſſetq; lege in hereditatem paternam, teſtamento exheres filius. Nempe in ea cauſa quæſitum eſt de iure ciuili, poſſet'ne paternorum bonorum exheres eſſe filius, quem pater teſtamento neq; heredem, neq; exheredem ſcripſiſſet nominatim. Quid qua de re inter Marcellos, & Claudios patricios centumuiri iudicarunt? cum Marcelli ab liberti filio ſtirpe, Claudij patricij eiuſdem hominis hereditatem, gente, ad ſe redijſſe dicerẽt, nónne in ea cauſa fuit oratoribus de toto ſtirpis, ac gentilitatis iure dicendum? Quid quod item in centumuirali iudicio certatum eſſe accepimus? qui Romam in exilium ueniſſet, cui Romæ exulare ius eſſet, ſi ſe ad aliquem quaſi patronum applicuiſſet, inteſtatoq; eſſet

mortuus,nónne in ea cauſa ius applicationis obſcurum ſanè,& ignotum pate
factum in iudicio,atq; illuſtratum eſt à patrono? Quid nuper,cũ ego C. Ser-
gij Auratæ contra hunc noſtrum Antonium iudicio priuato cauſam defende
rem,nónne omnis noſtra in iure uerſata defenſio eſt? cum enim Marius Crati
dianus ædes Auratæ uendidiſſet,neque ſeruire quandam earum ædium par-
tem in mancipij lege dixiſſet,defendebamus quidquid fuiſſet incommodi in
mancipio,id ſi uenditor ſciſſet,neque declaraſſet,pręſtare debere. Quo qui-
dem in genere familiaris noſter M.Bucculeius homo neque meo iudicio ſtul
tus,& ſuo ualde ſapiens,& à iuris ſtudio non abhorrens,ſimili in re quodam
modo nuper errauit : nam , cum ædes L. Fuſio uenderet,in mancipio lumina
uti tum eſſent,ita recepit,Fuſius autem, ſimulatq; ędificari cœptum eſt,ĩ qua-
dam parte urbis , quæ modo ex illis ędibus conſpici poſſet,egit ſtatim cum
Bucculeio,quod cuicunq; particulæ cœli officeretur , quamuis eſſet procul,
mutari lumina putabat.Quid uero clariſſima M. Curij cauſa , & M. Copo-
nij nuper apud centumuiros,quo concurſu hominum , qua expectatione de-
fenſa eſt? cum Q.Scæuola ęqualis,& collega meus homo omnium & diſcipli
na iuris ciuilis eruditiſſimus,& ingenio,prudentiáq; acutiſſimus,& oratione
maxime limatus,atque ſubtilis,atque ut ego ſoleo dicere,iuris peritorum elo-
quentiſſimus,eloquentium iuris peritiſſimus,ex ſcripto teſtamẽtorũ iura de-
fenderet,negaretq; niſi poſthumus,& natus,& ante quàm in ſuam tutelam ue
niret,mortuus eſſet,heredem eum eſſe non poſſe,qui eſſet ſecundum poſthu-
mum,& natum,& mortuum heres ĩſtitutus,ego autem defenderem hac eum
mente fuiſſe,qui teſtamentum feciſſet,ut ſi filius non eſſet,qui in tutelam ueni
ret,M.Curius eſſet heres, num deſtitit uterque noſtrum in ea cauſa,in aucto-
ritatibus, in exẽplis,in teſtamentorũ formulis,hoc eſt in medio iure ciuili uer
ſari? Omitto iam plura exempla cauſarum ampliſſimarum,quæ ſunt innume-
rabilia,Capitis noſtri ſæpe poteſt accidere,ut cauſæ uerſentur in iure: etenim
ſi C.Mancinum nobiliſſimum,atque optimum uirum,ac conſularem,cũ pro-
pter inuidiam numantini fœderis pater patratus ex S.C. Numantinis dedi-
diſſet,eumq; illi non recepiſſent,poſteáq; Mancinus domum reueniſſet,neq;
in ſenatum introire dubitaſſet P.Rutilius.M.Filius Trib.Pl.de ſenatu iuſſit
educi,quod eum ciuem negaret eſſe,quia memoria ſic eſſet proditum, quem
pater ſuus,aut populus uendidiſſet,aut pater patratus dedidiſſet,ei nullum eſ
ſe poſtliminium.Quam poſſumus reperire ex omnibus rebus ciuilibus cau-
ſam,contentionemq; maiorem,quàm de ordine,de ciuitate,de libertate, de ca
pite hominis conſularis? preſertim,cũ hæc nõ in crimine aliquo, quod ille poſ
ſit inficiari,ſed in ciuili iure conſiſteret. Similiq; in genere inferiore ordine,ſi-
quis apud nos ſeruiſſet ex populo fœderato,ſeſeq; liberaſſet, ac poſtea domũ
reueniſſet,quæſitum eſt apud maiores noſtros,num is ad ſuos poſtliminio re
dijſſet,& amiſiſſet hanc ciuitatem. Quid de libertate,quo iudicium grauius
eſſe nullum poteſt? nónne ex iure ciuili poteſt eſſe contentio? cum quæritur
is,qui domini uoluntate cenſus ſit,ſi non ſit conditum luſtrum, ſit'ne liber.
Quid quod uſu memoria patrũ uenit,ut paterfamilias,qui ex Hiſpania Ro-
mam ueniſſet,cum uxorem pręgnantem in prouincia reliquiſſet, Romæq; al
teram duxiſſet,neque nuntium priori remiſiſſet,mortuusq; eſſet inteſtato,&
ex utraq; filius natus eſſet, mediocris'ne res in controuerſiam adducta eſt?

cum

cum quæreretur de duobus ciuium capitibus, & de puero, qui ex poſteriore natus erat, & de eius matre, quæ, ſi iudicaretur, certis quibuſdam uerbis non nouis nuptijs fieri cum ſuperiore diuortium, in concubinæ locum duceretur.

Hæc igitur, & horum ſimilia iura ſuæ ciuitatis ignorantem, erectum, & cel ſum alacri, & prompto ore, ac uultu huc, atque illuc intuentem, uagari cum magna caterua toto foro, præſidium clientibus, atque opem amicis, & prope cunctis ciuibus lucem ingenij, & conſilij ſui porrigentem, atque tendentem, nónne in primis flagitioſum putandum eſt? Et quoniam de impudentia dixi, caſtigemus etiam ſegnitiem hominum, atque inertiam. Nam, ſi eſſet iſta cognitio iuris magna, atque difficilis, tamen utilitatis magnitudo deberet homines ad ſuſcipiendum diſcendi laborem impellere: ſed ò Dij immortales non dicerem hoc audiente Scæuola, niſi ipſe dicere ſoleret, nullius ſibi artis faciliorem cognitionem uideri, quod quidem certis de cauſis à plerisque aliter exiſtimatur, primum, quia ueteres illi, qui huic ſcientiæ præfuerunt, obtinendæ, atque augendæ potentiæ ſuæ cauſa peruulgari artem ſuam noluerunt, deinde poſteaquam eſt editum expoſitis à Cn. Flauio primum actionibus, nulli fuerunt, qui illa artificioſe digeſta generatim componerent, nihil eſt enim, quod ad artem redigi poſſit, niſi ille prius, qui illa tenet, quorum artem inſtituere uult, habet illam ſcientiam, ut ex ijs rebus, quarum ars non dum ſit, artem efficere poſſit. hoc uideo, dum breuiter uoluerim dicere, dictum à me eſſe paulo obſcurius, ſed experiar, & dicam, ſi potero, planius. Omnia ferè, quæ ſunt concluſa nunc artibus, diſperſa, & diſſipata quondam fuerunt, ut in muſicis numeri, & uoces, & modi. In geometria lineamenta, formę, interualla, magnitudines. In aſtrologia cœli conuerſio, ortus, obitus, motusque ſyderum. In grammaticis poetarum pertractatio, hiſtoriarum cognitio, uerborum interpretatio, pronuntiandi quidam ſonus, in hac denique ipſa ratione dicendi excogitare, ornare, diſponere, meminiſſe, agere, ignota quondam omnibus, & diffuſa late uidebantur. adhibita eſt igitur ars quædam extrinſecus ex alio genere quodam, quod ſibi totum philoſophi aſſumunt, quæ rem diſſolutam, diuulſamque conglutinaret, & ratione quadam conſtringeret. Sit ergo in iure ciuili finis hic, legitimæ, atque uſitatæ in rebus, cauſisque ciuium æqualitatis conſeruatio. Tum ſunt notanda genera, & ad certum numerum, paucitatemque reuocanda. Genus autem id eſt, quod ſui ſimilis communione quadam, ſpecie autem differentis, duas, aut plures complectitur partes. Partes autem ſunt, quæ generibus ijs, ex quibus emanant, ſubijciuntur. Omniaque, quæ ſunt uel generũ, uel partium nomina, definitionibus, quam uim habeant, eſt exprimendum. Eſt enim definitio rerum earum, quæ ſunt eius rei propriæ, quam definire uoluſmus, breuis, & circunſcripta quędam explicatio.

Hiſce ego rebus exempla adiungerem, niſi apud quos hęc haberetur oratio, cernerem, nunc complectar, quod propoſui, breui, ſi enim aut mihi facere licuerit, quod iandiu cogito, aut alius quiſpiam, aut me impedito occuparit, aut mortuo effecerit, ut primum omne ius ciuile in genera digerat, quæ perpauca ſunt, deinde eorum generum quaſi quædam membra diſpertiat, tum propriam cuiuſque uim definitione declaret, perfectam artem iuris ciuilis habebitis, magis magnam, atque uberem, quàm difficilem & obſcuram. Atque interea tamen, dum hæc, quæ diſperſa ſint, coguntur, uel paſſim licet carpentem,

& colligẽtem undiq;, repleri iſta iuris ciuilis ſcientia. Nónne uidetis equitem R. hominem acutiſſimo omnium ingenio, ſed minime ceteris artibus eruditum C. Aculeonem, qui mecum uiuit ſemperq; uixit, ita tenere ius ciuile, uti cum ab hoc diſceſſeris, nemo de ijs, qui peritiſſimi ſunt anteponatur? Omnia enim ſunt poſita ante oculos, collocata in uſu cotidiano, in congreſſione hominum, atque in foro, neque ita multis literis, aut uoluminibus magnis continentur: eadem enim ſunt elata primum à pluribus, deinde paucis commutatis uerbis etiam ab ijſdem ſcriptoribus ſcripta ſunt ſępius: accedit uero quo facilius percipi, cognoſciq; ius ciuile poſſit (quod minime pleriq; arbitrantur) mira quædam in cognoſcendo ſuauitas, & delectatio. Nam ſiquem aliena ſtudia delectant, plurima eſt & in omni iure ciuili, & in pontificum libris, & in XII. tabulis antiquitatis effigies, quod & uerborum priſca uetuſtas cognoſcitur, & actionum genera quædam maiorum conſuetudinem, uitamq; declarant. Siue quis ciuilem ſcientiam contempletur, quam Scæuola non putat oratoris eſſe propriam, ſed cuiuſdam ex alio genere prudentiæ, totam hanc deſcriptis omnibus ciuitatis utilitatibus, ac partibus. XII. tabulis cõtineri uidebitis. Siue quem iſta præpotens, & glorioſa philoſophia delectat, dicam audacius, hoſce habet fontes omnium diſputationum ſuarum, qui iure ciuili, & legibus continentur: ex his enim & dignitatem maxime expetendam uidemus, cum uerus, iuſtus, atq; honeſtus labor honoribus, premijs, atque ſplendore decoratur, uitia autem hominum, atque fraudes, damnis, ignominijs, uinclis, uerberibus, exilijs, morte multantur, & docemur non infinitis, concertationumq; plenis diſputationibus, ſed auctoritate, nutuq; legum domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, noſtra tueri, ab alienis mẽtes, oculos, manus abſtinere. Fremant omnes licet, dicam quod ſentio, bibliothecas mehercule omnium philoſophorum unus mihi uidetur XII tabularum libellus, ſiquis legum fontes, & capita uiderit, & auctoritatis pondere, & utilitatis ubertate ſuperare. Ac ſi nos, id quod maxime debet, noſtra patria delectat, cuius rei tanta eſt uis, ac tanta natura, ut Ithacam illam in aſperrimis ſaxulis tanquam nidulũ affixam ſapientiſſimus uir immortalitati anteponeret, quo amore tandem inflammati eſſe debemus in eiuſmodi patriam, quæ una in omnibus terris domus eſt uirtutis, imperij, dignitatis? cuius primum nobis mens, mos, diſciplina nota eſſe debet, uel quia eſt patria parens omnium noſtrum, uel quia tanta ſapientia fuiſſe in iure conſtituendo putanda eſt, quanta fuit in his tantis opibus imperij comparandis. Percipietis etiam illam ex cognitione iuris lætitiam, & uoluptatem, quod quantum præſtiterint noſtri maiores prudentia ceteris gentibus, tum facillime intelligetis, ſi cum illorum Lycurgo, & Dracone, & Solone noſtras leges conferre uolueritis. Incredibile eſt enim, quàm ſit omne ius ciuile præter hoc noſtrum inconditum, ac penè ridiculum, de quo multa ſoleo in ſermonibus cotidianis dicere, cum hominum noſtrorum prudẽtiam ceteris hominibus, & maxime gręcis antepono. His ego de cauſis dixeram Scęuola, ijs, qui perfecti oratores eſſe uellent, iuris ciuilis cognitionẽ eſſe neceſſariã. Iã uero ipſa per ſeſe quãtũ afferat ijs qui ei præſũt, honoris, gratię, dignitatis, quis ignorat? Itaq; ut apud gręcos ĩfimi homĩes mercedula adducti miniſtros ſe prębẽt in iudicijs oratoribus, ij, q apud illos πραγματικοὶ uocantur, ſic in noſtra ciuitate contra ampliſſimus q̃ſq; & clariſſimus,

uir,

uir,ut ille,qui propter hāc iuris ciuilis ſciētiā ſic appellatus a ſummo poeta eſt.

Egregie cordatus homo Catus Aelius Sextus,

Multiq́ præterea,qui cū ingenio ſibi auctore dignitatē reperiſſent,perfecerunt,ut in reſpōdendo iure auctoritate plus etiam,q̄ ipſo ingenio ualerēt. Senectuti uero celebrādæ,& ornandæ,quod honeſtius poteſt eſſe perfugium, q̄ iuris interpretatio? Equidem mihi hoc ſubſidiū iam inde ab adoleſcētia cōparaui,non ſolū ad cauſarū uſum forenſem,ſed etiam ad decus,atq; ornamētū ſenectutis,ut cū me uires(quod ferè iam tempus aduētat)deficere cœpiſſent, iſta,ab ſolitudine domum meam uindicarem. Quid eſt enim prçclarius,q̄ honoribus,& reip. muneribus perfunctum ſenē poſſe ſuo iure dicere idē,quod apud Ennium dicat ille Pythius Apollo,ſe eſſe eum,unde ſibi,ſi non populi, & reges,at omnes ſui ciues conſilium expetant.

Suarum rerum incerti,quos ego mea ope ex
Incertis certos,compotesq́ conſili
Dimitto,ut ne res temere tractent turbidas.

Eſt enim ſine dubio domus iuriſcōſulti totius oraculū ciuitatis. Teſtis ē huiuſce Q. Mutij ianua,& ueſtibulū,quod in eius infirmiſſima ualetudine,affectaq́ iā ætate maxima cotidie frequentia ciuium,ac ſummorū hominū ſplēdore celebratur. Iam uerò illa nō longam orationē deſiderant,quãobrem exiſtimē publica quoq; iura,quę ſunt propria ciuitatis,atq; imperij,tum monimenta rerū geſtarū,& uetuſtatis exempla oratori nota eſſe debere. Nam ut in rerū priuatarū cauſis,atq; iudicijs depromenda ſçpe oratio eſt ex iure ciuili,& iccirco,ut ante diximus,oratori iuris ciuilis ſciētia neceſſaria eſt,ſic in cauſis publicis iudiciorū,cōcionum,ſenatus,omnis hęc & antiquitatis memoria,& publici iuris auctoritas,& regendę reip. ratio,ac ſcientia,tanquā aliqua materies ijs oratoribus,qui uerſantur in rep. ſubiecta eſſe debēt. Non enim cauſidicū neſcio quē,neq; proclamatorem,aut rabulā hoc ſermone noſtro conquirimus, ſed eū uirū,qui primū ſit eius artis antiſtes,cuius cū ipſa natura magnā homini facultatem daret,tamen eſſe deus putatur, ut & ipſum, quod erat hominis propriū,non partum per nos,ſed diuinitus ad nos delatum uideretur,deinde qui poſſit nō tam caduceo,q̄ nomine oratoris ornatus incolumis uel inter hoſtiū tela uerſari,tū qui ſcelus,fraudemq́ nocētis poſſit dicendo ſubijcere odio ciuium,ſupplicioq́ cōſtringere,idemq́ ingenij pręſidio innocentiam,iudiciorū pœna liberare,idemq́ languentem,labentemq́ populum aut ad decus excitare,aut ab errore deducere,aut inflāmare in improbos,aut incitatum in bonos,mitigare,qui deniq; quemcūq; in animis hominum motum res, & cauſa poſtulet,eū dicendo uel excitare poſſit,uel ſedare. Hanc uim ſiquis exiſtimat aut ab ijs,qui de dicendi ratione ſcripſerunt,expoſitam eſſe,aut à me poſſe exponi tam breui, uehementer errat, neque ſolum inſcitiam meam,ſed ne rerum quidem magnitudinem perſpicit. Equidem uobis, quoniam ita uoluiſtis,fontes,unde hauriretis,atque itinera ipſa ita putaui eſſe demonſtranda, non ut ipſe dux eſſem,quod & infinitum eſt,& non neceſſarium,ſed ut commonſtrarem tantum uiam,&,ut fieri ſolet, digitum ad fontes intenderem.

Mihi uero inquit Mucius ſatis,ſuperq́ abs te uidetur iſtorū ſtudijs, ſi modo ſunt ſtudioſi eſſe factum: nam ut Socratem illū ſolitum aiūt dicere,perfectum ſibi opus eſſe,ſiquis ſatis eſſet cōcitatus cohortatione ſua ad ſtudiū cognoſcē-

dæ, percipiendæꝗ uirtutis, quibus enim id perſuaſum eſſet, ut, nihil mallent ſe eſſe, quàm bonos uiros, ĳs reliquam facilem eſſe doctrinam, ſic ego intelligo, ſi in hæc, quæ patefecit oratione ſua Craſſus, intrare uolueritis, facillime uos ad ea, quæ cupitis, peruenturos ab hoc aditu, ianuaꝗ patefacta.
Nobis uero inquit Sulpicius, iſta ſunt pergrata, perꝗ iucunda, ſed pauca etiam requirimus, in primisꝗ ea, quæ ualde breuiter à te Craſſe de ipſa arte perſcurſa ſunt, cum illa te & non contemnere, & didiciſſe confiterere, ea ſi paulo latius dixeris, expleris omnem expectationem diuturni deſiderĳ noſtri, nam nunc quibus ſtudendum rebus eſſet, accepimus, quod ipſum eſt tamen magnum, ſed uias earum rerum, rationemꝗ cupimus cognoſcere. Quid ſi inquit Craſſus, quoniam ego quo facilius uos apud me tenerem, ueſtrę potius obſecutus ſum uoluntati, quàm aut conſuetudini, aut naturæ meæ, petimus ab Antonio, ut ea, quæ continet, neque adhuc protulit, ex quibus unum libellum ſibi excidiſſe iamdudum queſtus eſt, explicet nobis, & illa dicendi myſteria enuntiet? Vt uidetur inquit Sulpicius, nam Antonio dicente etiam quid tu intelligas ſentiemus. Peto igitur inquit Craſſus à te, quoniam id nobis Antoni hominibus id ætatis oneris ab horum adoleſcentium ſtudĳs imponitur, ut exponas quid ĳs de rebus, quas à te quæri uides, ſentias.
Deprehenſum equidem me inquit Antonius, planè uideo, atque ſentio, non ſolum quod ea requiruntur à me quorum ſum ignarus, atque inſolēs, ſed quia quod in cauſis ualde fugere ſoleo, ne tibi Craſſe ſuccedam, id me nunc iſti uitare non ſinunt, uerum hoc ingrediar ad ea, quæ uultis audacius, quod idem mihi ſpero uſu eſſe uenturum in hac diſputatione, quod in dicendo ſolet, ut nulla expectetur ornata oratio: neque enim ſum de arte dicturus, quam nunquā didici, ſed de mea conſuetudine, ipſaꝗ illa, quæ in commentarium meum retuli, ſunt eiuſmodi, non aliqua mihi doctrina tradita, ſed in rerum uſu, cauſisꝗ tractata, quæ ſi uobis hominibus eruditiſſimis non probabuntur, ueſtram iniquitatem accuſatote, qui ex me ea quæſieritis, quæ ego neſcirem, meam facilitatem laudatote, cum uobis non meo iudicio, ſed ueſtro ſtudio inductus, non grauatè reſpondero. Tum Craſſus, Perge modo inquit Antoni, nullum eſt enim periculum, ne quid tu eloquare, niſi ita prudēter, ut neminem noſtrum pœniteat ad hūc te ſermonem impuliſſe. Ego uero inquit pergam, & id faciam, quod in principio fieri in omnibus diſputationibus oportere cenſeo, ut quid illud ſit, de quo diſputetur, explanetur, ne uagari, & errare cogatur oratio, ſi ĳ, qui inter ſe diſſenſerint, non idem eſſe illud, de quo agitur, intelligent. Nam ſi forte quæreretur, quæ eſſet ars imperatoris, conſtituēdū putarē principio, quis eſſet īperator, qui cū eſſet cōſtitutus adminiſtrator quidem belli gerendi, tum adiungeremus de exercitu, de caſtris, de agminibus, de ſignorum collationibus, de oppidorum oppugnationibus, de cōmeatu, de inſidĳs faciēdis, atꝗ uitādis, de reliquis rebus, quę eſſent propriæ belli adminiſtrādi, quarū qui eſſent animo, & ſcientia cōpotes, eos eſſe imperatores dicerē, utererꝗ exēplis Africanorū, & Maximorū, Epaminondam, atꝗ Annibalem, atꝗ eius generis homines nominarē. Sin autem quæreremus, quis eſſet is, qui ad remp. moderandam uſum, & ſcientiam, & ſtudium ſuum contuliſſet, definirem hoc modo. Qui quibus rebus utilitas reip. pararetur, augereturꝗ, teneret, ĳsꝗ uteretur, hunc reip. rectorē, & cōſilĳ publici au-

ctorem

ctorem eſſe habendum, prædicaremq; P. Lentulum principem illum, & Ti. Gracchum patrem, & Q. Metellum, & P. Africanum, & C. Lælium, & innumerabiles alios cum ex noſtra ciuitate, tum ex ceteris. Sin autem quęreretur, quiſnam iuris conſultus uere nominaretur, eum dicerem, qui legum, & cõſuetudinis eius, qua priuati in ciuitate uterentur, & ad reſpondendum, & ad agendum, & ad cauendum peritus eſſet, & ex eo genere Sex. Aelium M. Manilium. P. Mutium nominarem. Atq; ut iam ad leuiora artium ſtudia ueniã, ſi muſicus, ſi grammaticus, ſi poeta quæratur, poſſim ſimiliter explicare, quid eorum quiſq; profiteatur, & quo non amplius ab quoque ſit poſtulandum.

Philoſophi deniq; ipſius, qui de ſua ui, ac ſapientia unus omnia penè profitetur, eſt tamen quædam deſcriptio, ut is, qui ſtudeat omnium rerum diuinarum, atque humanarum uim, naturam, cauſasq; noſſe, & omnem bene uiuendi rationem tenere, & perſequi, nomine hoc appelletur. Oratorem autẽ, quoniam de eo quærimus, equidem non facio eundem, quem Craſſus, qui mihi uiſus eſt omnem omnium rerum, atq; artium ſciẽtiam comprehendere uno oratoris officio, ac nomine, atq; eum puto eſſe, qui & uerbis ad audiendum iucundis, & ſententijs ad probandum accõmodatis uti poſſit in cauſis forenſibus, atq; communibus, hunc ego appello oratorem, eumq; eſſe pręterea inſtructũ uoce, & actione, & lepore quodã uolo. Craſſus uero mihi noſter uiſus eſt oratoris facultatem non illius artis terminis, ſed ingenij ſui finibus immenſis penè deſcribere: nã & ciuitatũ regendarum oratori gubernacula ſententia ſua tradidit, in quo per mihi mirũ uiſum eſt Scæuola te hoc illi concedere, cum ſępiſſime tibi ſenatus breuiter, impoliteq; dicẽti maximis ſit de rebus aſſenſus, M. uero Scaurus, quem non longe ruri apud ſe eſſe audio, uir regendę reip. ſcientiſſimus, ſi audierit hanc auctoritatem grauitatis, & conſilij ſui uindicari à te Craſſe, quod eam oratoris propriã eſſe dicas, iam credo huc ueniat, & hanc loquacitatem noſtram uultu ipſo, aſpectuq; cõterreat, qui, quãquam eſt in dicendo minime contemnendus, prudentia tamen rerum magnarum magis, q̃ dicendi arte nititur. Neq; uero, ſiquis utrumq; poteſt, aut ille cõſilij publici auctor, ac ſenator bonus, ob eã ipſam cauſam orator eſt, aut hic diſertus, aut eloquens, ſi eſt idem in procuratione ciuitatis egregius, aliquam ſcientiam dicendi copia eſt conſecutus. multum inter ſe diſtant iſtę facultates, longeq; ſunt diuerſæ, atq; ſeiunctę, neque eadẽ ratione, ac uia M. Cato. P. Africanus. Q. Metellus. C. Lęlius, qui omnes eloquẽtes fuerunt, orationem ſuam, & reip. dignitatem exornabant: neque enim eſt interdictum aut à rerum natura, aut à lege aliqua, atque more, ut ſingulis hominibus ne amplius, q̃ ſingulas artes noſſe liceat. Quare non etſi eloquentiſſimus Athenis Pericles, idemq; in ea ciuitate plurimos annos princeps conſilij publici fuit, iccirco eiuſdem hominis, atque artis utraq; facultas exiſtimanda eſt. nec ſi P. Craſſus idem fuit eloquens, & iuris peritus, ob eam cauſam ineſt in facultate dicendi iuris ciuilis ſcientia: nam ſi quiſque ut in aliqua arte, & facultate excellens, aliam quoque artem ſibi aſſumpſerit, is perficiet, ut quod præterea ſciet, id eius, in quo excellet, pars quędam eſſe uideatur. licet iſta ratione dicamus, pila bene, & duodecim ſcrupis ludere, proprium eſſe iuris ciuilis, quoniam utrunque eorum P. Mucius optime fecerit, eademq; ratione dicantur, & quos φυσικοὺσ gręci nominant, ijdẽ poetę, quoniã Empedocles phyſicus egregiũ poema fecerit: at hoc ne phi

loſophi quidẽ ipſi,qui omnia ſicut propria ſua eſſe,atq; à ſe poſſideri uolunt,
dicere audent,geometriam,aut muſicam philoſophi eſſe,quia Platonem om-
nes in illis artibus præſtantiſſimum fuiſſe fateãtur. Ac ſi iam placet,omnes ar
tes oratori ſubiũgere,tolerabilius eſt ſic potius dicere,ut quoniã dicẽdi facul-
tas nõ debeat eſſe ieiuna,atq; nuda, ſed aſperſa,atq; diſtincta multarũ rerũ iu
cunda quadam uarietate,ſit boni oratoris multa auribus accepiſſe,multa uidiſ
ſe,multa animo,& cogitatione,multa etiam legẽdo percurriſſe,neq; ea,ut ſua
poſſediſſe,ſed ut aliena libaſſe.fateor enim callidum quendam hunc,& nulla
in re tironem,ac rudem,nec peregrinum,atq; hoſpitem in agendo eſſe debe-
re.Neq; uero iſtis tragœdijs tuis,quibus uti philoſophi maxime ſolent, Craſ
ſe perturbor,quod ita dixiſti neminem poſſe,eorum mentes,qui audirẽt, aut
inflãmare dicẽdo,aut inflãmatas reſtĩguere,cũ eo maxime uis oratoris, magni
tudoq́; cernatur,niſi qui rerũ omniũ naturã,mores hominũ,atq; rationes pe-
nitus perſpexerit,in quo philoſophia ſit oratori neceſſario percipienda, quo
ĩ ſtudio hominũ quoq; ingenioſiſſimorũ otioſiſſimorũ totas ætates uidemus
eſſe contritas,quorũ ego copiam,magnitudinemq́; cognitionis,atq; artis nõ
modo non contemno,ſed etiam uehemẽter admiror,nobis tamen,qui in hoc
populo,foroq́; uerſamur,ſatis eſt ea de moribus hominum & ſcire,& dicere,
quæ non abhorrent ab hominum moribus. Quis enim unquam orator ma-
gnus,& grauis,cum iratum aduerſario iudicem facere uellet, heſitauit ob eã
cauſam,quod neſciret,quid eſſet iracundia,feruor'ne mentis,an cupiditas pu-
niendi doloris? quis cum ceteros animorum motus aut iudicibus, aut populo
dicendo miſcere,atq; agitare uellet,ea dixit,quę à philoſophis dici ſolent? qui
partim omnino motus negant in animis ullos eſſe debere,quiq́; eos in iudicũ
mentibus concitent ſcelus eos nefarium facere, partim qui tolerabiliores uo-
lunt eſſe,& ad ueritatem uitę propius accedere, permediocres,ac potius leues
motus debere eſſe dicunt. Orator autem omnia hæc,quæ putantur in cõmu-
ni uitæ conſuetudine mala,ac moleſta,& fugienda,multo maiora,& acerbio-
ra uerbis facit.itemq́; ea,quæ uulgo expetenda,atq; optabilia uidentur, dicen
do amplificat,atq; ornat,neq; uult ita ſapiens inter ſtultos uideri,uti qui audi
ant,aut illum ineptum,aut gręculum putent,aut etiam ſi ualde probent inge-
nium,oratoris ſapientiã admirentur,ſe eſſe ſtultos moleſte ferant,ſed ita per-
agrat per animos hominum,ita ſenſus,mentesq́; pertractat,ut non deſideret
philoſophorum deſcriptiones, neq; exquirat oratione, ſummum illud bonũ
in animo'ne ſit,an in corpore? uirtute,an uoluptate definiatur? an hæc inter ſe
iungi,copulariq́; poſſint? an uero,ut quibuſdam uiſum , nihil certum ſciri,ni-
hil planè cognoſci,& percipi poſſit? quarum rerum fateor magnam,multipli
cemq́; eſſe diſciplinam,& multas,copioſas,uariasq́; rationes. Sed aliud quid-
dam longe aliud Craſſe quærimus: acuto homine nobis opus eſt, & natura
uſuq́; callido,qui ſagaciter perueſtiget,quid ſui ciues,ijq́; homines, quibus ali
quid dicẽdo perſuadere uelit,cogitẽt,ſentiãt,opinẽtur,expectẽt. Teneat opor
tet uenas cuiusq; generis,ætatis,ordinis , & eorũ,apud quos aliquid aget,aut
erit acturus,mentes,ſenſusq́; deguſtet. Philoſophorum autem libros reſeruet
ſibi ad huiuſcemodi thuſculani requiem,atque otium , ne ſi quando ei dicen-
dum erit de iuſtitia , & fide , mutuetur à Platone , qui, cum hæc exprimenda
uerbis arbitraretur,nouam quandam finxit in libris ciuitatem , uſque eo illa

quæ

quæ dicenda de iuſtitia putabat,à uitæ conſuetudine,& à ciuitatum moribus abhorrebant. Quod ſi ea probarentur in populis,atq; in ciuitatibus,quis tibi Craſſe conceſſiſſet clariſſimo uiro,& ampliſſimo principi ciuitatis,ut illa di- » ceres in maxima concione tuorũ ciuium,quæ dixiſti? Eripite nos ex miſerijs, » eripite nos ex faucibus eorum, quorum crudelitas noſtro ſanguine non po- » teſt expleri,nolite ſinere nos cuiquam ſeruire,niſi uobis uniuerſis, quibus & poſſumus,& debemus. Omitto miſerias,in quibus,ut illi aiunt, uir fortis eſſe non poteſt,omitto fauces,ex quibus te eripi uis,ne iudicio iniquo exorbeatur ſanguis tuus,quod ſapienti negant accidere poſſe,ſeruire uero non modo te, ſed uniuerſum ſenatum,cuius tum cauſam agebas,auſus es dicere? Poteſt ne uirtus Craſſe ſeruire iſtis auctoribus,quorum tu præcepta oratoris facultate complecteris? quæ & ſemper,& ſola libera eſt,quæq; etiam,ſi corpora capta ſint armis,aut conſtricta uinclis,tamen ſuum ius,atq; omnium rerum impuni tam libertatem tenere debeat. Quæ uero addidiſti non modo ſenatum ſerui- re poſſe populo,ſed etiam debere,quis hoc philoſophus tam mollis,tam lan- guidus,tam eneruatus,tam omnia ad uoluptatẽ corporis, doloremq; referẽs probare poſſet? ſenatum ſeruire populo,cui populus ipſe moderandi,& regẽ di ſui poteſtatem quaſi quaſdam habenas tradidiſſet? Itaq; hęc,cũ abs te diui nitus ego dicta arbitrarer, P. Rutilius Rufus homo doctus,& philoſophiæ deditus,nõ parum cõmodè,ſed etiam turpiter,& flagitioſè dicta eſſe dicebat. Idem Q. Ser. Galbam,quem hominẽ probe cõmeminiſſe ſe aiebat pergraui ter reprehẽdere ſolebat,quod is L. Scribonio quæſtionem in eum ferente,po puli miſericordiã concitaſſet,cum M. Cato Galbæ grauis, atq; acer inimicus aſpere apud populũ R. & uehementer eſſet locutus,quam orationem in origi nibus ſuis expoſuit ipſe. Reprehendebat igitur Galbam Rutilius, quod is C. Sulpicij Galli propinqui ſui Q. Pupillum filium ipſe penè in humeros ſuos extuliſſet,qui patris clariſſimi recordatione,& memoria fletum populo mo- ueret,& duos filios ſuos paruos tutelæ populi cõmendaſſet,ac ſe tanq̃ in pro- cinctu teſtamentum faceret ſine libra,atq; tabulis populum R. tutorem inſti- tuere dixiſſet illorum orbitati. Itaq; cum & inuidia,& odio populi tum Gal- ba premeretur,his quaſi eum tragœdijs liberatum, ferebat,quod item apud Catonem ſcriptũ eſſe uideo,niſi pueris,& lacrimis uſus eſſet, pœnas eum da- turũ fuiſſe. Hæc Rutilius ualde uituperabat,& huic humilitati dicebat uel exi liũ fuiſſe,uel mortẽ anteponendã. Neq; uero hoc ſolũ dixit, ſed ipſe & ſenſit, & fecit: nam cum eſſet ille uir exemplum,ut ſcitis,innocẽtiæ,cumq; illo nemo neq; integrior eſſet in ciuitate,neq; ſanctior,nõ modo ſupplex iudicibus eſſe noluit,ſed ne ornatius quidẽ,aut liberius cauſam dici ſuã,quã ſimplex ratio ue ritatis ferebat. paulũ huic Cottæ tribuit partiũ diſertiſſimo adoleſcenti ſoro- ris ſuæ filio. dixit item cauſam illam quadã ex parte. Q. Mucius more ſuo,nul lo apparatu,pure & dilucide,quod ſi tu tunc Craſſe dixiſſes,qui ſubſidiũ ora- tori ex illis diſputationibus,quibus philoſophi utuntur,ad dicendi copiã pe- tendum eſſe paulo ante dicebas,& ſi tibi pro P. Rutilio non philoſophorum more,ſed tuo licuiſſet dicere,quãuis ſcelerati illi fuiſſent,ſicuti fuerunt peſtiſe- ri ciues,ſupplicioq; digni,tamen omnem eorum importunitatem ex intimis mentibus euelliſſet uis orationis tuæ: nunc talis uir amiſſus eſt, dum cauſa ita dicitur,ut ſi in illa cõmentitia Platonis ciuitate res ageretur: nemo ingemuit,

nemo ĩclamauit patronorũ,nihil cuiq̃ doluit,nemo eſt queſtus, nemo remp. implorauit,nemo ſupplicauit.Quid multa? pedẽ nemo in illo iudicio ſupploſit.credo,ne ſtoicis renunciaretur.Imitatus eſt homo Romanus, & cõſularis ueterẽ illum Socratem,qui cũ omnium ſapientiſſimus eſſet,ſanctiſſimeq́ uixiſſet,ita in iudicio capitis pro ſe ipſe dixit,ut non ſupplex,aut reus, ſed magiſter,aut dominus uideretur eſſe iudicum: quin etiam,cum ei ſcriptam orationem diſertiſſimus orator Lyſias attuliſſet,quam, ſi ei uideretur,ediſceret, ut ea pro ſe in iudicio uteretur,non inuitus legit, & cõmode ſcriptam eſſe dixit, ſed inquit,ut ſi mihi calceos ſicyonios attuliſſes,non uterer,quãuis eſſent habiles,& apti ad pedem,quia non eſſent uiriles,ſic illã orationem diſertam ſibi, & oratoriã uideri, fortẽ & uirilẽ non uideri.Ergo ille quoq; dãnatus eſt,neq; ſolũ primis ſententijs,quibus tantũ ſtatuebant iudices dãnarent, an abſoluerent,ſed etiam illis,quas iterum legibus ferre debebant. Erat enim Athenis reo damnato,ſi fraus capitalis non eſſet,quaſi pœnę æſtimatio, ex ſententia cum iudicibus daretur,interrogabatur reus,quam quaſi æſtimationem commeruiſſe ſe maxime cõfiteretur,quod cum interrogatus Socrates eſſet,reſpõdit ſeſe meruiſſe,ut ampliſſimis honoribus,& præmijs decoraretur,& ut ei uictus cotidianus in prytaneo publice præberetur,qui honos apud græcos maximus haberetur,cuius reſpõſo ſic iudices exarſerunt,ut capitis hominem innocentiſſimum condemnarent,qui quidem ſi abſolutus eſſet (quod mehercule,etiam ſi nihil ad nos pertinet,tamen propter eius ingenij magnitudinem, uellem) quo nam modo iſtos philoſophos ferre poſſemus,qui nunc,cum ille damnatus eſt nullam aliam ob culpam,niſi propter dicendi inſcitiam,tamen à ſe oportere dicunt peti præcepta dicendi,quibus cum ego nõ pugno,utrum ſit melius,aut uerius,tantum dico & aliud illud eſſe atque hoc, & hoc ſine illo ſummum eſſe poſſe. Nam,quòd ius ciuile Craſſe tam uehementer amplexus es,uideo quid egeris,tũ cũ dicebas uidebã. Primum Scæuolæ te dedidiſti,quem omnes amare meritiſſimo pro eius eximia ſuauitate debemus, cuius artem cum indotatam eſſe, atque incomitatam, & incomptam uideres, uerborum eam dote locupletaſti, & ornaſti. Deinde quòd in ea tu plus operæ,laborisq́ conſumpſeras,cum eius ſtudij tibi & hortator, & magiſter eſſet domi,ueritus es, niſi iſtam artem oratione exaggeraſſes, ne operam perdidiſſes, ſed ego ne cum iſta quidem arte pugno, ſit ſané tanta, quantam tu illam eſſe uis, etenim ſine controuerſia & magna eſt,& late patet,& ad multos pertinet,& ſummo in honore ſemper fuit,& clariſſimi ciues ei ſtudio etiam hodie præſunt.ſed uide Craſſe ne dum nouo,& alieno ornatu uelis ornare iuris ciuilis ſcientiam,ſuo quoque eam cõceſſo,& tradito ſpolies, atque denudes. Nam ſi ita diceres,qui iuris conſultus eſſet,eſſe eum oratorem,itemq́ qui eſſet orator,iuris ciuilis eundem eſſe conſultum,præclaras duas artes conſtitueres,atq; inter ſe pares,& eiuſdẽ ſocias dignitatis,nunc uero iuriſconſultum ſine hac eloquentia,de qua quærimus,fateris eſſe poſſe,fuiſſeq́ plurimos, oratorẽ negas,niſi illam ſcientiam aſſumpſerit,eſſe poſſe,ita & tibi iuriſconſultus ipſe per ſe nihil, niſi leguleius quidam cautus, & acutus,præco actionum,cãtor formularum,auceps ſyllabarum.Sed quia ſæpe utitur orator ſubſidio iuris in cauſis,iccirco iſtam iuris ſcientiam eloquentiæ tanquam ancillulam, pediſſequamq́ adiunxiſti. Quod uero impudentiam admiratus es

corum

eorum patronorum, qui aut cum parua neſcirẽt, magna profiterentur: aut ea, quæ maxima eſſent in iure ciuili, tractare auderent in cauſis, cum ea neſcirent, nũquamq́; didiciſſent: utriuſq; rei facilis eſt, & prompta defenſio. Nam neq; illud eſt mirandum, qui quibus uerbis coemptio fiat, neſciat, eundem eius mulieris, quæ coemptionem fecerit, cauſam poſſe defendere. Nec ſi parui nauigij, & magni eadem eſt in gubernando ſcientia, iccirco qui quibus uerbis herciſceri oporteat, neſciat, idem herciſcundæ familiæ cauſam agere non poſſit. Nam quod maximas centumuirales cauſas in iure poſitas protuliſti, quę tandem earum cauſa fuit, quæ ab homine eloquenti iuris imperito non ornatiſſime potuerit dici? quibus quidem in cauſis omnibus ſicut in ipſa M. Curij, quæ abs te nuper eſt dicta, & in C. Hoſtilij Mancini controuerſia, atque in eo puero, qui ex altera natus erat uxore, non remiſſo nuntio ſuperiori, fuit inter peritiſſimos homines ſumma de iure diſſenſio. Quæro igitur quid adiuuerit oratorem in his cauſis iuris ſcientia? cum hic iuris conſultus ſuperior fuerit diſceſſurus, qui eſſet non ſuo artificio, ſed alieno, hoc eſt non iuris ſcientia, ſed eloquentia ſuſtentatus. Equidem hoc ſæpe audiui cum ædilitatem P. Craſſus peteret, eumq́; maior natu, etiam conſularis, Sergius Galba aſſectaretur, quod Craſſi filiam C. filio ſuo deſpondiſſet, acceſſiſſe ad Craſſum conſulendi cauſa quendam ruſticanum, qui, cum Craſſum ſeduxiſſet, atque ad eum retuliſſet, reſponſumq́; ab eo uerum magis, quàm ad ſuam rem accommodatum abſtuliſſet, ut eum triſtem Galba uidit, nomine appellauit, quæſiuitq́;, qua de re ad Craſſum retuliſſet, ex quo ut audiuit, commotumq́; ut uidit hominem, ſuſpenſo inquit animo, & occupato Craſſum tibi reſpondiſſe uideo. deinde ipſum Craſſum manu prehendit, & heus tu inquit, quid tibi in mentem uenit ita reſpondere? tum ille fidenter homo peritiſſimus confirmare, ita ſe rem habere, ut reſpõdiſſet, nec dubium eſſe poſſe. Galba autem alludens uarie, & copioſe multas ſimilitudines afferre, multaq́; pro æquitate contra ius dicere, atque illum cum diſſerendo par eſſe non poſſet, quanquam fuerit Craſſus in numero diſertorum, ſed par Galbæ nullo modo, ad auctores confugiſſe, & id, quod ipſe diceret, & in P. Mucij fratris ſui libris, & in Sex. Aelij commentarijs ſcriptum protuliſſe, ac tamen conceſſiſſe Galbæ diſputationem ſibi probabilem, & propè ueram uideri. Attamen, quæ cauſæ ſunt eiuſmodi, ut de earum iure dubium eſſe non poſſit, omnino in iudicium uocari non ſolent. Num quis eo teſtamento, quod paterfamilias ante fecit, quàm ei filius natus eſt, hæreditatem petit? nemo, quia conſtat agnoſcendo rumpi teſtamentum: ergo in hoc genere iuris iudicia nulla ſunt. Licet igitur impune oratori omnem hanc partem iuris in controuerſijs ignorare, quæ pars ſine dubio multo maxima eſt. In eo autem iure, quod ambigitur inter peritiſſimos, non eſſe difficile oratori eius partis, quamcunq; defendat, auctorem aliquem inuenire, à quo cum amentatas haſtas acceperit, ipſe eas oratoris lacertis, uiribuſq; torquebit. Niſi uero (bona uenia huius optimi uiri dixerim Scęuolæ) tu libellis, aut præceptis ſoceri tui cauſam M. Curij defendiſti, nõnne arripuiſti patrocinium æquitatis, & defenſionem teſtamentorum, ac uoluntatis mortuorum? Ac mea quidem ſententia (frequens enim te audiui, atque affui) multo maiorem partem ſententiarum ſale tuo, & lepore, & poliſſimis facetijs pellexiſti, cum & illud nimium acumen illuderes, & admira-

rere ingenium Scæuolæ,qui excogitaſſet naſci prius oportere,quàm emori, cumq; multa colligeres,& ex legibus,& ex ſenatusconſultis,& ex uita,ac ſermone communi non modo acute,ſed etiam ridicule,ac facete,ubi,ſi uerba non rem ſequeremur,confici nihil poſſet. Itaque hilaritatis plenum iudicium,ac lætitiæ fuit,in quo quid tibi iuris ciuilis exercitatio profuerit, non intelligo, dicendi uis egregia ſumma feſtiuitate, & uenuſtate coniuncta profuit. Ipſe ille Mucius paterni iuris defenſor,& quaſi patrimonij propugnator ſui,quid in illa cauſa,cum contra te diceret,attulit,quod de iure ciuili depromptum uideretur? quam legem recitauit? quid patefecit dicendo,quod fuiſſet imperitis occultius? nempe eius omnis oratio uerſata eſt in eo,ut ſcriptum plurimum ualere oportere defenderet. At in hoc genere pueri apud magiſtros exercentur omnes,cum in eiuſmodi cauſis aliâs ſcriptum aliâs æquitatem defendere docentur. Et credo in illa militis cauſa ſi tu, aut heredem,aut militem defendiſſes,ad hoſtilianas te actiones non ad tuam uim,& oratoriam facultatem contuliſſes,tu uero uel ſi teſtamentum defenderes,ſic ageres,ut omne omnium teſtamentorum ius in eo iudicio poſitum uideretur,uel ſi cauſam ageres militis, patrem eius,ut ſoles,dicendo à mortuis excitaſſes,ſtatuiſſes ante oculos,complexus eſſet filium,flensq; cum centumuiris commendaſſet,lapides mehercule omnes flere, ac lamentari coegiſſet, ut totum illud, uti lingua nuncupaſſet, non in.XII.tabulis, quas tu omnibus bibliothecis anteponis,ſed in magiſtri carmine ſcriptum uideretur. Nam, quod inertiam accuſas adoleſcentium, qui iſtam artem primum facillimam non ediſcant, quæ quàm ſit facilis, illi uiderint, qui eius artis arrogantia, quaſi difficillima ſit, ita ſubnixi ambulant, deinde etiam tu ipſe uideris, qui eam artem facilem eſſe dicis, quam concedis adhuc artem omnino non eſſe, ſed aliquando, ſiquis aliam artem didicerit,ut hanc artem efficere poſſet,tum eſſe illã artem futuram, deinde quód ſit plena delectationis,in quà tibi remittunt omnes iſtam uoluptatem,& ea ſe carere patiuntur, nec quiſquam eſt eorum,qui,ſi iam ſit ediſcendum ſibi aliquid,non Teucrum Pacuuij malit,quàm Mamilianas uenalium uendendorum leges ediſcere. Tu autem,quod amore patriæ cenſes,nos noſtrorum maiorum inuenta noſſe debere,non uides ueteres leges, aut ipſas ſua uetuſtate conſenuiſſe,aut nouis legibus eſſe ſublatas. Quod uero uiros bonos iure ciuili fieri putas, quia legibus & præmia propoſita ſint uirtutibus,& ſupplicia uitijs, equidem putabam uirtutem hominibus (ſi modo tradi ratione poſſit) inſtituendo,& perſuadendo non minis, & ui, ac metu tradi.nam ipſum quidem illud etiam ſine cognitione iuris, quàm ſit bellum cauere malum,ſcire poſſumus. De me autem ipſo,cui uni tu concedis,ut ſine ulla iuris ſcientia tamen cauſis ſatiſfacere poſſem, tibi hoc Craſſe reſpondeo,neque me unquam ius ciuile didiciſſe,neque tamen in ijs cauſis,quas in iure poſſem defendere,unquam iſtam ſcientiam deſideraſſe. Aliud eſt enim eſſe artificem cuiuſdam generis,atq; artis,aliud in communi uita,& uulgari hominum conſuetudine nec hebetem,nec rudem.cui noſtrum non licet fundos noſtros obire? aut res ruſticas,uel fructus cauſa,uel delectationis inuiſere? tamen nemo tã ſine oculis,tam ſine mente uiuit,ut quid ſit ſementis,ac meſſis, quid arborum putatio,ac uitiũ,quo tẽpore anni,aut quo modo ea fiant,omnino neſciat. Nũ igitur,ſicui fundus inſpiciẽdus,aut ſi mãdãdũ aliquid procuratori de agricul-

tura

tura,aut imperandum uillico ſit,Magonis Carthaginienſis ſunt libri perdiſcendi? an hac communi intelligentia contenti eſſe poſſumus? Cur ergo non ijdē in iure ciuili,preſertim cū in cauſis,& in negotijs,& in foro conteramur, ſatis inſtructi eſſe poſſumus ad hoc duntaxat,ne in noſtra patria peregrini, atque aduenæ eſſe uideamur? Ac ſi iam ſit cauſa aliqua ad nos delata obſcurior,difficile credo ſit cum hoc Scæuola communicare, quamquam ipſi omnia, quorum negotium eſt conſulta ad nos,& exquiſita deferunt. An uero ſi de re ipſa,ſi de finibus,cum in rem præſentem non uenimus,ſi de tabulis,& præſcriptionibus controuerſia eſt,contortas res,& ſæpe difficiles neceſſario perdiſcimus? ſi leges nobis,aut ſi hominum peritorum reſponſa cognoſcenda ſunt,uerenur? ne ea,ſi ab adoleſcentia iuri ciuili minus ſtuduerimus,non queamus cognoſcere? nihil ne igitur prodeſt oratori iuris ciuilis ſcientia? non poſſum negare,prodeſſe ullam ſcientiam,ei preſertim,cuius eloquentia copia rerum debeat eſſe ornata,ſed multa & magna,& difficilia ſunt ea,quæ ſunt oratori neceſſaria,ut eius induſtriā in plura ſtudia diſtrahere nolim. Quis neget, opus eſſe oratori in hoc oratorio motu, ſtatuq; Roſcij geſtum,& uenuſtatem? tamen nemo ſuaſerit ſtudioſis dicendi adoleſcentibus in geſtu diſcendo hiſtrionum more elaborare. Quid eſt oratori tam neceſſarium,quàm uox? tamen me auctore nemo dicēdi ſtudioſus græcorum more,& tragœdorum uoci ſeruiet,qui & annos complures ſedentes declamitant,& cotidie ante quàm pronuntient,uocem cubantes ſenſim excitant,eādemq; cum egerunt,ſedentes ab acutiſſimo ſono uſq; ad grauiſſimum ſonum recipiunt,& quaſi quodammodo colligunt,hoc nos ſi facere uelimus,ante condemnentur ij, quorum cauſas receperimus,quàm toties,quoties perſcribitur,Pæanem, aut Munionem citarimus. Quod ſi in geſtu,qui multum oratorem adiuuat,& in uoce,quę una maxime eloquentiam uel commendat,uel ſuſtinet,elaborare nobis non licet, ac tantum in utroq; aſſequi poſſumus,quantum in hac acie cotidiani muneris ſpatij nobis datur,quanto minus eſt ad iuris ciuilis perdiſcēdi occupationem deſcendendum? quod & ſummatim percipi ſine doctrina poteſt,& hanc habet ab illis rebus diſſimilitudinem,quod uox,& geſtus ſubito ſumi,& aliunde arripi non poteſt,iuris utilitas ad quāq; cauſam,quamuis repente uel à peritis,uel de libris depromi poteſt. Itaq; illi diſertiſſimi homines miniſtros habent in cauſis iuris peritos,cum ipſi ſint peritiſſimi,& qui,ut abs te paulo ante dictum eſt,pragmatici uocantur,in quo noſtri omnino melius multo, quod clariſſimorum hominum auctoritate leges,& iura tecta eſſe uoluerunt,ſed tamen non fugiſſet hoc græcos homines,ſi ita neceſſe eſſe arbitrati eſſent, oratorem ipſum erudire ī iure ciuili,non ei pragmaticum adiutorem dare: nā quod dicis ſenectutem à ſolitudine uindicari iuris ciuilis ſcientia, fortaſſe etiam pecuniæ magnitudine,ſed nos non quid nobis utile,uerum quid oratori neceſſarium ſit quęrimus,quāquam quoniā multa ad oratoris ſimilitudinē ab uno artifice ſumimus,ſolet idem Roſcius dicere,ſe quo plus ſibi ętatis accederet,eo tardioris tibicinis modos,& cantus remiſſiores eſſe facturum. Quod ſi ille aſtrictus certa quadam numerorū moderatione,& pedum, tamen aliquid ad requiem ſenectutis excogitat, quanto facilius nos non laxare modos,ſed totos mutare poſſumus? neq; enim hoc te Craſſe fallit,quàm multa ſint, & quàm uaria genera dicendi,& quod haud ſciam,an tu primus oſtenderis,qui

iădiu multo dicis remiſſius,& lenius,quàm ſolebas,neque minus,hæc tamen tua grauiſſimi ſermonis lenitas, quàm illa ſumma uis, & contentio probatur,multiq; oratores fuerunt,ut illum Scipionem audiuimus,& Lælium, qui omnia ſermone conficerent paulo intentiore,nunquam ut Sergius Galba lateribus,aut clamore cōtenderent. Quod ſi iam hoc facere non poteris, aut noles,uereris ne tua domus talis & uiri,& ciuis,ſi à litigioſis hominibus non colatur,à ceteris deſeratur? Equidem tantum abſum ab iſta ſententia,ut nō modo non arbitrer ſubſidium ſenectutis in eorum, qui conſultum ueniant multitudine eſſe ponendum,ſed tanquam portum aliquem expectem iſtam, quam tu times, ſolitudinem: ſubſidium enī belliſſimum exiſtimo eſſe ſenectuti otium. Reliqua uero etiam ſi adiuuant,hiſtoriam dico, & prudentiam iuris publici,& antiquitatis iter,& exemplorum copiam,ſiquando opus erit, à uiro optimo,& iſtis rebus inſtructiſſimo familiari meo Longo mutuabor. Neq; repugnabo,quo minus(id quod modo hortatus es)omnia legant,omnia audiant,in omni recto ſtudio, atque humanitate uerſentur, ſed mehercule non ita multum ſpatij mihi uidetur,ſi modo ea facere, & perſequi uolent,quæ à te Craſſe præcepta ſunt,qui mihi propè iam nimis duras leges imponere uiſus es huic ætati, ſed tamen ad id, quod cupiunt adipiſcendum propè neceſſarias:nam & ſubitæ ad propoſitas cauſas exercitationes,& accuratæ,& meditatæ commentationes,ac ſtylus ille tuus,quem tu uere dixiſti perfectorem dicendi eſſe,ac magiſtrum,multi ſudoris eſt, & illa orationis ſuæ cum ſcriptis alienis comparatio,& de alieno ſcripto,ſubita,uel laudandi, uel uituperandi, uel comprobandi,uel refellendi cauſa, diſputatio, non mediocris contentionis eſt uel ad memoriam,uel ad imitādum. Illud uero fuit horribile,quod mehercule uereor,ne maiorem uim ad deterrendum habuerit,quàm ad cohortādum. uoluiſti enim in ſuo genere unumquemq; noſtrum quaſi quendam eſſe Roſcium,dixiſtiq; non tam ea, quæ recta eſſent, probari,quàm quæ praua ſunt faſtidijs adhæreſcere,quod ego non tam faſtidioſe in nobis,quàm in hiſtrionibus ſpectari puto. Itaq; nos raucos ſæpe attētiſſime audiri uideo, tenet enim res ipſa,atq; cauſa,at Aeſopū,ſi paulum irraucuerit,explodi. A quibus enim nihil,præter uoluptatem aurium,quæritur,in ijs offenditur,ſimul atque imminuitur aliquid de uoluptate. In eloquentia autem multa ſunt,quæ teneant,quæ ſi omnia ſumma non ſunt, & pleraq; tamen magna ſunt, neceſſe eſt ea ipſa,quæ ſunt, mirabilia uideri. Ergo ut ad primum illud reuertar,ſit orator nobis is,qui ut Craſſus deſcripſit,accommodate ad perſuadendum poſſit dicere,is autem concludatur in ea,quæ ſunt in uſu ciuitatum uulgari,ac forenſi,remótiſq; ceteris ſtudijs,quamuis ea ſunt ampla, atq; præclara,in hoc uno opere, ut ita dicam, noctes, & dies urgeatur, imiteturq; illum, cui ſine dubio ſumma uis dicendi conceditur Athenienſem, Demoſthenem, in quo tantum ſtudium fuiſſe, tantuſq; labor dicitur, ut primum impedimenta naturæ diligentia, induſtriaq; ſuperaret, cumq; ita balbus eſſet, ut eius ipſius artis,cui ſtuderet,primam literam non poſſet dicere, perfecit meditando, ut nemo planius eſſe locutus putaretur: deīde cum ſpiritus eius eſſet anguſtior, tantum continenda anima in dicendo eſt aſſecutus,ut una continuatione uerborū(id quod eius ſcripta declarāt)binę ei contētiones uocis,& remiſſiones cōtinerētur,qui etiā(ut memoriæ proditū ē)cōiectis ī os calculis,ſūma uoce

uerſus multòs uno ſpiritu pronunciare conſueſcebat, neque is conſiſtens loco, ſed inambulans, atque aſcenſu ingrediens arduo. Hiſce ego cohortationibus Craſſe ad ſtudium, & ad laborem incitandos iuuenes uehementer aſſentior, cetera, quæ collegiſti ex uarijs, & diuerſis ſtudijs, & artibus, tametſi ipſe es omnia conſecutus, tamen ab oratoris proprio officio, atque munere ſeiuncta eſſe arbitror. Hæc cum Antonius dixiſſet, ſanè dubitare uiſus eſt Sulpicius, & Cotta, utrius oratio propius ad ueritatem uideretur accedere. Tum Craſſus, Operarium nobis quendam Antoni oratorem facis, atque haud ſcio, an aliter ſentias, & utare tua illa mirifica ad refellendum conſuetudine, qua tibi nemo unquam præſtitit, cuius quidem ipſius facultatis exercitatio oratorũ propria eſt, ſed iam in philoſophorum conſuetudine uerſatur, maximeqꝫ eorum, qui de omni re propoſita in utranque partem ſolent copioſiſſime dicere. Verum ego non ſolum arbitrabar, his preſertim audientibus, à me informari oportere, qualis eſſe poſſet is, qui habitaret in ſubſellijs, neque quidquam amplius afferret, q̃ quod cauſarum neceſſitas poſtularet, ſed maius quiddam uidebam, cum cenſebam oratorem, preſertim in noſtra rep. nullius ornamenti expertem eſſe oportere, tu autem quoniam exiguis quibuſdam finibus totum oratoris munus circundediſti, hoc facilius nobis expones ea, quæ abs te de officijs, præceptisqꝫ oratoris quæſita ſunt, ſed opinor ſecundum hunc diem, ſatis enim multa à nobis hodie dicta ſunt. Nunc & Scæuola, quoniam in Tuſculanum ire conſtituit, paulum requieſcet, dum ſe calor frangat, & nos ipſi, quoniam id temporis eſt, ualetudini demus operam. Placuit ſic omnibus. Tum Scæuola, Sanè inquit uellem non conſtituiſſe in Tuſculanum me hodie uenturum eſſe Lælio. libenter audirem Antonium, & cum exurgeret ſimul arridens, neque enim inquit, tam mihi moleſtus fuit, quod ius noſtrum ciuile peruellit, q̃ iucundus, quod ſe id neſcire confeſſus eſt.

M. T. CICERONIS DE ORATORE

LIEER SECVNDVS

MAGNA nobis pueris Q. frater, ſi memoria tenes, opinio fuit. L. Craſſum non plus attigiſſe doctrinæ, quàm quantum prima illa puerili inſtitutione potuiſſet. M. autem Antonium omnino omnis eruditionis expertem, atque ignarum fuiſſe, erantqꝫ multi, qui, quanquam non ita ſe rem habere arbitrarentur, tamen quo facilius nos incenſos ſtudio diſcendi à doctrina deterrerent, libenter id, quod dixi de illis oratoribus prædicarent, ut ſi homines non eruditi ſummam eſſent prudentiam, atque incredibilem eloquentiam conſecuti, inanis omnis noſter eſſe labor, & ſtultum in nobis erudiendis patris noſtri optimi, ac prudentiſſimi uiri ſtudium uideretur. Quos tum ut pueri refutare domeſticis teſtibus patre, & C. Aculeone propinquo noſtro, et L. Cicerone patruo ſolebamus, quod de Craſſo pater, et Aculeo, quo cũ erat noſtra matertera, quẽ Craſſus dilexit ex omnibus plurimum, & patruus, qui cum Antonio in Ciliciam profectus unà deceſſerat, multa nobis de eius ſtudio, doctrinaqꝫ ſępe narrauit, cumqꝫ nos cũ conſobrinis noſtris

Aculeonis filijs,& ea diſceremus,quæ Craſſo placerent,& ab his doctoribus,quibus ille uteretur,erudiremur,etiam illud ſæpe intelleximus(cum eſſemus eiuſmodi,quod uel pueri ſentire poteramus)illum & græce ſic loqui,nullam ut noſſe aliam linguam uideretur,& doctoribus noſtris ea ponere in percunctando,eaq́ ipſum omni in ſermone tractare,ut nihil eſſe ei nouum,nihil inauditũ uideretur.De Antonio uero,quanquã ſæpe ex humaniſſimo homine patruo noſtro acceperamus,quemadmodum ille uel Athenis,uel Rhodi ſe doctiſſimorum hominum ſermonibus dediſſet,tamẽ ipſe adoleſcentulus quantum illius ineuntis ætatis meæ patiebatur pudor,multa ex eo ſæpe quæſiui.Non erit profecto tibi,quod ſcribo,hoc nouum(nam iam tum ex me audiebas)mihi illum ex multis,uarijsq́ ſermonibus,nullius rei,quæ quidem eſſet in his artibus,de quibus aliquid exiſtimare poſſem,rudem,aut ignarum eſſe uiſum.Sed fuit hoc in utroq́ eorum,ut Craſſus non tam exiſtimari uellet non didiciſſe,quàm illa deſpicere,& noſtrorum hominum in omni genere prudentiam græcis anteferre.Antonius autem probabiliorem hoc populo orationem fore cenſebat ſuam,ſi omnino didiciſſe nunquam putaretur,atq́ ita ſe uterq́ grauiorem fore,ſi alter cõtemnere,alter ne noſſe quidem græcos uideretur. Quorum conſilium quale fuerit,nihil ſanè ad hoc tempus,illud autem eſt huius inſtitutæ ſcriptionis,ac temporis,neminem eloquentia non modo ſine dicendi doctrina,ſed ne ſine omni quidem ſapientia florere unquã & præſtare potuiſſe.Etenim cæteræ ferè artes ſeipſę per ſe tuentur ſingulæ,benedicere autem,quod eſt ſcienter,& perite,& ornate dicere,non habet definitam aliquam regionem,cuius terminis ſepta teneatur.Omnia quęcunq́ in hominum diſceptationem cadere poſſunt,bene ſunt ei dicenda,qui hoc ſe poſſe profitetur,aut eloquẽtiæ nomen relinquendũ eſt.Quare equidẽ & in noſtra ciuitate,& in ipſa Græcia,quæ ſemper hæc ſumma duxit,multos & ingenijs,& magna laude dicendi ſine ſumma rerum omnium ſciẽtia fuiſſe fateor,talem uero exiſtere eloquentiam,qualis fuerit in Craſſo,& Antonio,non cognitis rebus omnibus,quæ in tantam prudentiam pertinerent,tantamq́ dicendi copiam,quanta in illis fuit,non potuiſſe confirmo.Quo etiã feci libentius ut eum ſermonem,quem illi quondam inter ſe de his rebus habuiſſent,mandarem literis,uel ut illa opinio,quæ ſemper fuiſſet,tolleretur,alterum non doctiſſimum,alterum planè indoctum fuiſſe,uel ut ea,quæ exiſtimarem à ſummis oratoribus de eloquentia diuinitus eſſe dicta,cuſtodirem literis,ſi ullo modo aſſequi complectiq́ potuiſſem,uel mehercule etiam ut laudem eorum iam propè ſeneſcentem,quantũ ego poſſem,ab obliuione hominum,atq́ à ſilentio uindicarem.Nam ſi ex ſcriptis cognoſci ipſi ſuis potuiſſent,minus hoc fortaſſe mihi eſſe putaſſem laborandum,ſed cum alter nõ multum,quod quidem extaret,& id ipſum adoleſcens,alter nihil admodum ſcripti reliquiſſet,deberi hoc à me tantis hominum ingenijs putaui,ut quum etiam nunc uiuam illorum memoriam teneremus,hanc immortalem redderẽ,ſi poſſem.Quod hoc etiam ſpe aggredior maiore ad probandum,quia non de Sergij Galbæ,aut C.Carbonis eloquentia ſcribo aliquid,in quo liceat mihi fingere,ſi quid uelim,nullius memoria iam me refellente,ſed edo hęc ijs cognoſcenda,qui eos ipſos,de quibus loquor,ſæpe audierunt,ut duos ſummos uiros,ijs,qui neutrũ illorum uiderint,eorum,quibus ambo illi oratores cogniti ſint,uiuorum,& pręſentium,

præſentium,memoria teſte commendemus.Nec uero te cariſſime frater, atq; optime,rhetoricis nunc quibuſdam libris,quos tu agreſtes putas,inſequor ut erudiam. Quid enim tua poteſt oratione aut ſubtilius, aut ornatius eſſe? ſed quoniam ſiue iudicio,ut ſoles dicere,ſiue,ut ille pater eloquentiæ de ſe Iſocrates ſcripſit ipſe,pudore à dicendo,& timiditate ingenua quadam refugiſti,ſiue,ut ipſe iocari ſoles,unum putaſti ſatis eſſe, non modo in una familia rhetorem,ſed penè in tota ciuitate,non tamen arbitror tibi hos libros in eo fore genere,quod merito propter eorum qui de dicendi ratione diſputarunt, ieiunitatem bonarum artium poſſit illudi.Nihil enim mihi quidem uidetur in Craſſi & Antonij ſermone eſſe præteritum, quod quiſquam ſummis ingenijs , acerrimis ſtudijs,optima doctrina,maximo uſu cognoſci,ac percipi potuiſſe arbitraretur,quod tu facillime poteris iudicare,qui prudentiam, rationemq; dicendi per te ipſum,uſum uero per nos percipere uoluiſti. Sed quo citius hoc,quod ſuſcepimus,non mediocre munus conficere poſſimus, omiſſa noſtra adhortatione,ad eorum, quos propoſuimus, ſermonem, diſputationemq; ueniamus.Poſtero igitur die,quàm illa erant acta hora ferè ſecunda, cum etiam tum in lecto Craſſus eſſet,& apud eum Sulpicius ſederet, Antonius autem inambularet cum Cotta in porticu,repente eò.Q.Catulus ſenex cũ C.Iulio fratre uenit,quod ubi audiuit commotus Craſſus ſurrexit, omneſq; admirati maiorem aliquam eſſe cauſam eorum aduentus ſuſpicati ſunt. Qui cum inter ſe,ut ipſorum uſus ferebat,amiciſſime conſalutaſſent,quid uos tandem Craſſus? nunquid nam inquit noui? Nihil ſanè inquit Catulus,etenim uides eſſe ludos,ſed uel tu nos ineptos licet inquit,uel moleſtos putes,cum ad me in Thuſculanum inquit heri ueſperi ueniſſet Cæſar de Tuſculano ſuo,dixit mihi à ſe Scæuolam hinc euntem eſſe conuentum,ex quo mira quædam ſe audiſſe dicebat,te,quem ego toties omni ratione tentans ad diſputandum elicere non potuiſſem,permulta de eloquentia cum Antonio diſſeruiſſe,& tanquam in ſchola propè ad græcorum conſuetudinem diſputaſſe. Ita me frater exorauit, me ipſum non quidem à ſtudio audiendi nimis abhorrentẽ,ſed mehercule,uerentem,ne moleſti uobis interueniremus,ut huc ſecum uenirẽ: Scæuolam enim ita dicere aiebat bonam partem ſermonis in hunc diem eſſe dilatam,hoc ſi tu cupidius factũ exiſtimas,Cæſari attribues,ſi familiarius, utriq; noſtrum,nos quidem,niſi forte moleſti interuenimus,ueniſſe delectat. Tum Craſſus,Equidem quæcunq; cauſa uos huc attuliſſet,lætarer,cum apud me uiderem homines mihi cariſſimos,& amiciſſimos,ſed tamen uere dicam,quæuis mallem fuiſſet,quàm iſta,quam dicis:ego enim(ut quemadmodum ſentio loquar)nunquam mihi minus,quàm heſterno die placui, magis adeo id facilitate,quàm alia ulla culpa mea contigit, qui dum obſequor adoleſcentibus me ſenem eſſe ſum oblitus,feciq; id,quod ne adoleſcens quidem feceram, ut ijs de rebus,quæ doctrina aliqua continerentur,diſputarem.Sed hoc tamẽ cecidit mihi peropportune,quod tranſactis iam meis partibus ad Antonium audiendum ueniſtis. Tum Cæſar,Equidem Craſſe ita ſum cupidus te in illa longiore,ac perpetua diſputatione audiendi,ut ſi id mihi minus cõtingat, uel hoc ſim cotidiano ſermone contentus.Itaq; experiar equidem illud,ut ne Sulpicius familiaris meus,aut Cotta plus quàm ego apud te ualere uideantur, & te exorabo profecto,ut mihi quoq;,& Catulo tuæ ſuauitatis aliquid imper

tias. Sin tibi id minus libebit, non te urgebo, neq; committam, ut dum uerea-
re, ne tu ſis ineptus, me eſſe iudices. Tum ille, Ego mehercule inquit Cęſar ex
omnibus latinis uerbis huius uerbi uim uel maximam ſemper putaui: quem
enim nos ineptum uocamus, is mihi uidetur ab hoc nomen habere ductum,
quod non ſit aptus, idq; in ſermonis noſtri conſuetudine perlate patet. Nam
qui aut tempus quid poſtulet non uidet, aut plura loquitur, aut ſe oſtentat, aut
eorum, quibus cum eſt, uel dignitatis, uel cōmodi rationem non habet, aut de
niq; in aliquo genere aut incōcinnus, aut multus eſt, is ĩeptus eſſe dicitur. Hoc
uitio cumulata eſt eruditiſſima illa græcorum natio, itaq; quod uim huius ma
li græci non uident, ne nomen quidē ei uitio impoſuerunt, ut enim quæras om
nia, quomodo græci ineptum appellent non reperies. Omnium autē ineptia-
rum, quæ ſunt innumerabiles, haud ſcio an ulla ſit maior, quàm illorum, qui ſo
lent quocunq; in loco, quoſcunq; inter homines uiſum eſt, de rebus aut difficil
limis, aut non neceſſarijs argutiſſime diſputare, hoc nos ab iſtis adoleſcenti-
bus facere ĩuiti, & recuſantes heri coacti ſumus. Tum Catulus, Ne gręci qui
dem inquit Craſſe, qui in ciuitatibus ſuis clari, & magni fuerunt, ſicuti tu es;
nosq; omnes in noſtra rep. uolumus eſſe, horũ græcorum, qui ſe inculcant au-
ribus noſtris, ſimiles fuerunt, nec tamen in otio ſermones huiuſmodi, diſputa-
tionesq; fugiebãt. Ac ſi tibi uidentur qui temporis, qui loci, qui hominum ra-
tionem non habent inepti, ſicut debent uideri, num tandem aut locus hic non
idoneus uidetur, in quo porticus hæc ipſa, ubi inambulamus, & palæſtra, &
tot locis ſeſſiones, gymnaſiorum, & græcarum diſputationum memoriã quo
dam modo commouent? aut importunum tempus in tanto otio, quod & raro
datur, & nunc peroptato nobis datum eſt? aut homines ab hoc genere diſpu-
tationis alieni? qui omnes hi ſumus, ut ſine his ſtudijs uitam nullam eſſe duca-
mus. Omnia iſta inquit Craſſus ego alio modo interpretor, qui primum pa
læſtram, & ſedes, & porticus, etiam ipſos Catule græcos, exercitationis, & de
lectationis cauſa, non diſputationis inueniſſe arbitror. Nam & ſeculis multis
ante gymnaſia inuenta ſunt, quàm in his philoſophi garrire cœperũt, & hoc
ipſo tempore cum omnia gymnaſia philoſophi teneant, tamen eorum audito
res diſcum audire, quàm philoſophum malũt, qui ſimul ut increpuit, in media
oratione de maximis rebus, & grauiſſimis diſputantem philoſophum omnes
unctionis cauſa relinquunt: ita leuiſſimam delectationē grauiſſimæ, ut ipſi fe-
runt, utilitati anteponũt. Otium autem, quod dicis eſſe, aſſentior, uerum otij
fructus eſt non cõtentio animi, ſed relaxatio, Sæpe ex ſocero meo audiui, cum
is diceret ſocerum ſuum Lælium ſemper ferè cum Scipione ſolitum ruſticari,
eosq; incredibiliter repueraſcere eſſe ſolitos, cum rus ex urbe tanquam è uin-
clis euolauiſſent. Non audeo dicere de talibus uiris, ſed tamen ita ſolet narra-
re Scęuola, conchas eos, & umbilicos ad Caietam, & ad Laurentũ legere con
ſueſſe, & ad omnem animi remiſſionem, ludumq; deſcendere. Sic enim ſe res
habet, ut quēadmodum uolucres uidemus procreationis, atque utilitatis ſuæ
cauſa effingere, et conſtruere nidos, eaſdem autem, cum aliquid effecerint, leuã
di laboris ſui cauſa paſſim, ac libere ſolutas opere uolitàre, ſic noſtri animi fo-
renſibus negotijs, atque urbano opere defeſſi, geſtiunt, ac uolitare cupiunt ua
cui cura, atque labore. Itaque illud, quod ego in cauſa curiana Scæuolæ dixi,
non dixi ſecus, ac ſentiebam. Nam ſi inquam Scæuola nullum erit teſtamentũ

recte

recte factum,niſi quod tu ſcripſeris,omnes ad te ciues cum tabulis ueniemus, omnium teſtamenta tu ſcribes unus.quid igitur inquam quando ages negotium publicū? quando amicorum? quando tuum? quando deniq; nihil ages? Tum illud addidi,mihi enim liber eſſe non uidetur,qui non aliquando nihil agit,in qua permaneo Catule ſententia, meq; ,cum huc ueni,hoc ipſum nihil agere,& planè ceſſare delectat.Nam quod addidiſti tertium,uos eos eſſe,qui uitam inſuauem ſine his ſtudijs putaretis,id me non modo non hortatur ad diſputandum,ſed etiam deterret.Nam ut C.Lucilius homo doctus,& perurbanus dicere ſolebat,ea,quę ſcriberet,neq; ab indoctiſſimis,neq; ab doctiſſimis legi uelle,quod alteri nihil intelligerent,alteri plus fortaſſe,quàm ipſe de ſe, quo etiam ſcripſit, Perſium non curo legere, hic fuit enim,ut noramus, omniū ferè noſtrorum hominum doctiſſimus,Lælium Decimum uolo,quē cognouimus uirum bonum,& non illiteratum,ſed nihil ad Perſium,ſic ego, ſi iam mihi diſputandum ſit de his noſtris ſtudijs,nolim equidem apud ruſticos,ſed multo minus apud uos:malo enim non intelligi orationem meam, q̃ reprehendi. Tum Cæſar,equidem inquit Catule iam mihi uideor nauaſſe operam,quod huc uenerim,nam hæc ipſa recuſatio diſputationis diſputatio quædam fuit mihi quidem periucunda. Sed cur impedimus Antonium,cuius audio eſſe partes,ut de tota eloquentia diſſerat,quemq; iandudum Cotta, & Sulpicius expectant. Ego uero inquit Craſſus,neq; Antonium uerbum facere patiar,& ipſe obmuteſcam,niſi prius à uobis impetraro. Quid nam inquit Catulus? ut hic ſitis hodie. Tum cū ille dubitaret,quod ad fratrem promiſerat. Ego inquit Iulius pro utroq; reſpondeo,ſic faciemus,atq; iſta quidem conditione,uel ut uerbum nullum faceres,me teneres. Hic Catulus arriſit,& ſimul pręciſa inquit mihi quidem dubitatio eſt,quoniam neq; domi im peraram,& hic,apud quem eram futurus,ſine mea ſententia tam facile promi ſit. Tum omnes oculos in Antonium coniecerunt,& ille. Audite uero,audite inquit,hominem enim audietis de ſchola,atq; à magiſtro, & græcis literis eruditum,& eo quidem loquor confidentius,quod Catulus auditor acceſſit, cui non ſolum nos latini ſermonis,ſed etiam græci ipſi ſolent ſuæ linguę ſubtilitatem,elegantiamq; concedere. Sed tamen quoniam hoc totum, quidquid eſt,ſiue artificium, ſiue ſtudium dicendi, niſi acceſſit os, nullum poteſt eſſe, docebo uos diſcipuli,quod ipſe non didici,quid de omni genere dicendi ſentiam.Hic poſteaquam arriſerunt,Res mihi uidetur eſſe inquit,facultate præclara,arte mediocris. Ars enim earum rerum eſt,quæ ſciuntur. Oratoris autē omnis actio opinionibus,non ſcientia continetur.Nam & apud eos dicimus qui neſciunt,& ea dicimus,quæ neſcimus ipſi,itaq; & illi aliâs aliud ijſdem de rebus & ſentiunt,& iudicant,& nos contrarias ſæpe cauſas dicimus, nō modo ut Craſſus contra me dicat aliquando,aut ego contra Craſſum,cum alterutri neceſſe ſit falſum dicere,ſed etiam ut uterq; noſtrum eadem de re aliâs aliud defendat,cum plus uno uerū eſſe non poſſit. Vt igitur in eiuſmodi re,quæ mendacio nixa ſit,quæ ad ſcientiam non ſæpe perueniat, quæ opiniones hominum,& ſæpe errores aucupetur,ita dicam,ſi cauſam putatis eſſe,cur audiatis. Nos uero & ualde quidem Catulus inquit putamus,atq; eo magis,quod nulla mihi oſtentatione uideris eſſe uſurus.exorſus es enim non glorioſe magis,ut tu putas à ueritate, q̃ à neſcio qua dignitate. Vt igitur de ipſo genere

ſum confeſſus inquit Antonius, artem eſſe non maximam, ſic illud affirmo,
præcepta poſſe quædam dari peracuta ad pertractandos animos hominum,
& ad excipiēdas eorum uoluntates: huius rei ſcientiam ſi quis uolet magnam
quandam artem eſſe dicere, non repugnabo. Etenim, cum pleriqꝫ temere, ac
nulla ratione cauſas in foro dicant, nonnulli autem propter exercitationem,
aut propter conſuetudinem aliquam callidius id faciãt, non eſt dubium, quin
ſiquis animaduerterit, quid ſit, quare alij melius, quàm alij dicant, id poſſit no
tare. Ergo id qui toto in genere fecerit, is ſi non planè artem, at quaſi artem
quandam inuenerit. Atque utinam ut mihi illa uidere uideor in foro, atque in
cauſis, ita nunc quemadmodum ea reperirentur, poſſim uobis exponere: ſed
de me uidero: nunc hoc propono, quod mihi perſuaſi, quamuis ars non ſit, ta
men nihil eſſe perfecto oratore præclarius, nam ut uſum dicendi omittam,
qui in omni pacata, & libera ciuitate dominatur, tanta oblectatio eſt in ipſa
facultate dicendi, ut nihil hominum aut auribus, aut mentibus iucundius per-
cipi poſſit. Qui enim cãtus moderata pronũciatione dulcior inueniri poteſt?
quod carmẽ artificioſa uerborum concluſione aptius? qui actor in imitãda, q̃
orator in ſuſcipienda ueritate iucundior? quid autem ſubtilius, quàm acutæ,
crebræqꝫ ſententię, quid admirabilius, quàm res ſplendore illuſtrata uerbo-
rum? quid plenius, quam omni rerum genere cumulata oratio? Neque enim
ulla non propria oratoris eſt res, quæ quidem ornatè dici, grauiterqꝫ debeat.
Huius eſt in dando conſilio de maximis rebus cum dignitate explicata ſentẽ-
tia, eiuſdem & languentis populi incitatio, & effrenati moderatio. Eadem fa
cultate fraus hominum ad perniciem, & integritas ad ſalutem uocatur. Quis
cohortari ad uirtutem ardẽtius? quis à uitijs acrius reuocare? quis uituperare
improbos aſperius? quis laudare bonos ornatius? quis cupiditatem uehemen
tius frangere accuſando poteſt? quis mœrorem leuare mitius conſolando? Hi
ſtoria uero teſtis temporum, lux ueritatis, uita memoriæ, magiſtra uitæ, nun-
tia uetuſtatis, qua uoce alia niſi oratoris, immortalitati commendatur? Nam
ſiqua eſt, ars alia, quæ uerborum aut faciendorum, aut deligendorum ſcientiã
profiteatur, aut ſi quiſquam dicitur, niſi orator, formare orationem, eamqꝫ ua
riare, & diſtinguere quaſi quibuſdam uerborum, ſententiarumqꝫ inſignibus:
aut ſi uia ulla niſi ab hac una arte traditur, aut argumẽtorum, aut ſententiarũ,
aut deniqꝫ deſcriptionis, atqꝫ ordinis, fateamur aut hoc, quod hęc ars profitea
tur alienum eſſe, aut cum aliqua alia arte eſſe commune, ſed ſi in hac una eſt ea
ratio, atqꝫ doctrina, non ſiqui aliarum artium bene locuti ſunt, eo minus id eſt
huius unius propriũ, ſed ut orator de ijs rebus, quæ ceterarũ artiũ ſũt, ſi modo
eas cognorit (ut heri Craſſus dicebat) optime poteſt dicere. ſic ceterarum ar-
tium homines ornatius illa ſua dicũt, ſi quid ab hac arte didicerũt: neqꝫ enim
ſi de rebus ruſticis agricola quiſpiam, aut etiã, id quod multi, medicus de mor
bis, aut de pingẽdo pictor aliquis diſerte dixerit, aut ſcripſerit, idcirco illius ar
tis putãda ſit eloquentia, in qua, quia uis magna eſt in hominum ingenijs, eo
multi etiam ſine doctrina aliquid omniũ generũ, atqꝫ artium cõſequũtur, ſed
quod cuiuſqꝫ ſit propriũ, & ſi ex eo iudicari poteſt, cũ uideris quid quæqꝫ do-
ceãt, tamen hoc certius nihil eſſe poteſt, q̃ quòd omnes artes aliæ ſine eloquẽ-
tia ſuũ munus præſtare poſſunt, orator ſine ea nomen ſuũ obtinere nõ poteſt,
ut ceteri, ſi diſerti ſint, aliquid ab hoc habeãt, hic niſi domeſticis ſe inſtruxerit

copijs,

copijs,aliunde dicendi copiam petere non poſſit. Tum Catulus.Etſi inquit » Antoni minime impediendus eſt interpellatione iſte curſus orationis tuæ, patiere tamen,mihiq́ ignoſces:nõ enim poſſum,quin exclamem, ut ait ille in Trinumo,ita mihi uim oratoris cũ exprimere ſubtiliter uiſus es,tum laudare copioſiſſime,quod quidem eloquentem uel optime facere oportet,ut eloquẽtiam laudet:debet enim ad eam laudandam ipſam illam adhibere, quam laudat.Sed perge porrò,tibi enim aſſentior,ueſtrum eſſe hoc totum diſerte dicere,idq́ ſiquis in alia arte faciat,eum aſſumpto aliunde uti bono non proprio nec ſuo.Et Craſſus,Nox te inquit nobis Antoni expoliuit,hominemq́ reddidit,nam heſterno ſermone unius cuiuſdam operis,ut ait Cæcilius,remigem » aliquem,aut baiulum nobis oratorem deſcripſeras,inopem quendam humanitatis,atq́ inurbanum. Tum Antonius, Heri enim inquit hoc mihi propoſueram,ut ſi te refelliſſem,hos à te diſcipulos abducerem, nunc Catulo audiente,& Cæſare uideor debere non tam pugnare tecum,q̃ quid ipſe ſentiam dicere.Sequitur igitur,quoniã nobis eſt hic,de quo loquimur,in foro,atq́ in oculis ciuium conſtituendus,ut uideamus,quid ei negotij demus,cuiq́ eũ muneri uelimus eſſe præpoſitum. Nam Craſſus heri cum uos Catule,& Cæſar non adeſſetis,poſuit breuiter in artis diſtributione idem,quod græci pleriq́ poſuerunt,neq́ ſanè quid ipſe ſentiret,ſed quid ab illis diceretur,oſtẽdit, duo prima genera quæſtionum eſſe,in quibus eloquentia uerſaretur, unum infinitum,alterum certum. Infinitum mihi uidetur id dicere,in quo aliquid generatim quæreretur,hoc modo,expetendáne eſſet eloquentia,expetendi'ne honores.Certum autem,in quo quid in perſonis,& conſtituta re,& definita quæreretur,cuiuſmodi ſunt,quæ in foro,atq́ in ciuium cauſis, diſceptationibusq́ uerſantur.ea mihi uidentur aut in lite ordinãda,aut in conſilio dando eſſe poſita,nam illud tertium,quod & à Craſſo tactum eſt,& ut audio,ille ipſe Ariſtoteles,qui hæc maxime illuſtrauit,adiunxit,etiam ſi opus eſt, tamen minus eſt neceſſarium. Quid nam inquit Catulus? an laudatiões? id enim uideo poni genus tertium. Ita inquit Antonius,& in eo quidem genere ſcio & me,& omnes,qui affuerunt,delectatos eſſe uehementer, cũ abs te eſt Popilia mater ueſtra laudata,cui primum mulieri hũc honorem in noſtra ciuitate tributum puto:ſed non omnia,quæcũq́ loquimur,mihi uidentur ad artem, & ad præcepta eſſe reuocanda.Ex his enim fontibus,unde omnia ornatè dicendi præcepta ſumuntur,licebit etiam laudationem ornare,neq́ illa elemẽta deſiderare, quæ ut nemo tradat,quis eſt,qui neſciat,quæ ſint in homine laudanda? poſitis enim ijs rebus,quas Craſſus in illius orationis ſuæ,quam contra collegam cẽſor habuit,principio dixit,quæ natura,aut fortuna darentur hominibus,in ijs rebus ſe uĩci poſſe animo æquo pati,quæ ipſi ſibi homines parare poſſent, in ijs rebus ſe pati uinci non poſſe. Qui laudabit quempiam, intelliget exponenda ſibi eſſe fortunæ bona.Ea ſunt,generis,pecuniæ,propinquorũ,amicorũ,opum,ualetudinis,formę,uiriũ,ingenij,ceterarumq́ rerũ,quę ſunt aut corporis,aut extraneæ,ſi habuerit,bene his uſum,ſi nõ habuerit, ſapiẽter caruiſſe.ſi amiſerit,moderate tuliſſe.deinde quid ſapiẽter is,quẽ laudet,quid liberaliter,quid fortiter,q̃d iuſte,quid magnifice,quid pie,quid grate,quid humaniter,quid deniq́ cũ aliqua uirtute aut fecerit,aut tulerit. Hęc,& quæ ſint eius generis facile uidebit,qui uolet laudare quẽpiam,& qui uituperare, cõtraria.

Cur igitur dubitas inquit Catulus, facere hoc tertium genus, quoniam ineſt in ratione rerum? nõ enim ſi eſt facilius, eo de numero quoq; eſt excerpendũ. Quia nolo inquit omnia, quæ cadunt aliquando in oratorem, quamuis exigua ſint, ea ſic tractare, quaſi nihil poſſit dici ſine præceptis ſuis: nam & teſtimonium ſæpe dicendum eſt, ac nonnunquam etiam accuratius, ut mihi neceſſe fuit in Sex. Titium ſeditioſum ciuem, & turbulentum, explicaui in eo teſtimonio dicẽdo, omnia conſilia conſulatus mei, quibus illi tribuno Pl. pro rep. reſtitiſſem, quæq; ab eo contra remp. facta arbitrarer, expoſui, diu retentus ſum, multa audiui, multa reſpondi, num igitur placet cum de eloquentia præcipias, aliquid etiam de teſtimonijs dicẽdis quaſi in arte tradere? Nihil ſanè inquit Catulus neceſſe eſt. Quid ſi (quod ſæpe ſummis uiris accidit) mandata ſint exponẽda, aut in ſenatu ab imperatore, aut ad imperatorem, aut ad regem, aut ad populũ aliquẽ à ſenatu? nũ quia genere orationis ĩ huiuſmodi cauſis accuratiore eſt utendum, icirco etiam pars hęc cauſarum numeranda uidetur, aut proprijs pręceptis inſtruenda? Minime uero inquit Catulus, nõ enĩ deerit homini diſerto in eiuſmodi rebus facultas ex ceteris rebus, & cauſis cõparata. Ergo item inquit illa, quæ ſæpe diſerte agenda ſunt, & quæ ego paulo ante (cum eloquentiã laudarem) dixi oratoris eſſe, neq; habent ſuum locũ ullum in diuiſione partium, neq; certum præceptorum genus, & agenda ſunt non minus diſerte, q̃ quæ in lite dicuntur, obiurgatio, cohortatio, conſolatio, quorum nihil eſt, quod non ſumma dicendi ornamenta deſideret, ſed ex artificio res iſtę pręcepta non quęrunt. Planè inquit Catulus aſſentior. Age uero inquit Antonius, qualis oratoris, & quanti hominis in dicendo putas eſſe hiſtoriam ſcribere? Sicut græci ſcripſerunt, ſummi, inquit Catulus, ſicut noſtri, nihil opus eſt oratore. ſatis eſt non eſſe mendacem. Atqui ne noſtros cõtemnas inquit Antonius, græci ipſi ſic initio ſcriptitarunt, ut noſter Cato, ut Pictor, ut Piſo: erat enim hiſtoria nihil aliud, niſi annalium confectio, cuius rei, memoriæq; publicę retinendę cauſa, ab initio rerum romanarum uſq; ad P. Mutium Pontificem Max. res omnes ſingulorum annorum mandabat literis Pontifex Maximus, efferebatq; in album, & proponebat tabulam domi, poteſtas ut eſſet populo cognoſcẽdi, ij, qui etiam nunc annales maximi nominãtur. Hãc ſimilitudinem ſcribendi multi ſecuti ſunt, qui ſine ullis ornamentis monimẽta ſolum tẽporum, hominũ, locorum, geſtarumq; rerum reliquerunt. Itaq; qualis apud græcos Pherecydes, Hellanicus, Acuſilas fuit, aliiq; permulti, talis noſter Cato, & Pictor, & Piſo, qui neq; tenent, quibus rebus ornetur oratio (modo enim huc iſta ſunt importata) & dum ĩtelligatur quid dicant, unã dicendi laudẽ putant eſſe breuitatem. Paululũ ſe erexit, & addidit hiſtoriæ maiorem ſonum uocis uir optimus Craſſi familiaris Antipater, ceteri non exornatores rerũ, ſed tantummodo narratores fuerunt. Eſt inquit Catulus, ut dicis, ſed iſte ipſe Cœlius neque diſtinxit hiſtoriam uarietate locorũ, neque uerborum collocatione, & tractu orationis leni & æquabili perpoliuit illud opus, ſed ut homo, neque doctus, neque maxime aptus ad dicendum ſicut potuit, dolauit, uicit tamen, ut dicis, ſuperiores. Minime mirũ inquit Antonius, ſi iſta res adhuc noſtra lingua illuſtrata nõ eſt, nemo enim ſtudet eloquẽtię noſtrorum hominũ, niſi ut in cauſis, atque in foro eluceat: apud gręcos autẽ eloquentiſſimi homines remoti à cauſis forenſibus, cum ad ceteras res il-

luſtres,tum ad ſcribendam hiſtoriam maxime ſe applicauerunt. Nanque & Herodotũ illum, qui princeps genus hoc ornauit, in cauſis nihil omnino uerſatum eſſe accepimus: atqui tanta eſt eloquentia, ut me quidem (quantum ego græce ſcripta intelligere poſſum) magnopere delectet, & poſt illum, Tucydides omnes dicendi artificio mea ſententia facile uicit, qui ita creber eſt rerũ frequentia, ut uerborum propè numerũ ſententiarum numero conſequatur. ita porrò uerbis aptus, & preſſus, ut neſcias utrum res oratione, an uerba ſententijs illuſtrentur. atqui ne hunc quidem, quanquam eſt in rep. uerſatus, ex numero accepimus eorum, qui cauſas dictitarũt, & hos libros tum ſcripſiſſe dicitur, cum à rep. remotus, atque id quod optimo cuiq; Athenis accidere ſolitum eſt, in exilium pulſus eſſet. Hunc conſecutus eſt Syracuſius Philiſtus, qui cum Dionyſij tyranni familiariſſimus eſſet, otium ſuum conſumpſit in hiſtoria ſcribenda, maximeq; Tucydidem eſt, ſicut mihi uidetur, imitatus. Poſtea uero quaſi ex clariſſima rhetoris officina duo præſtãtes ingenio Theopompus, & Ephorus ab Iſocrate magiſtro impulſi ſe ad hiſtoriam contulerunt, cauſas omnino nunquam attigerunt: Denique etiam à philoſophia profectus princeps Xenophon ſocraticus ille, poſt ab Ariſtotele Calliſthenes comes Alexandri ſcripſit hiſtoriam, & hic quidem rhetorico penè more, ille autem ſuperior leuiore quodã ſono eſt uſus, & qui illum ineptũ oratoris nõ habeat, uehemẽs fortaſſe minus, ſed aliquãto tamen eſt, ut mihi quidẽ uidetur, dulcior. Minimus natu horum omnium Timæus, quantum autem iudicare poſſum, longe eruditiſſimus, & rerum copia, & ſententiarum uarietate abundantiſſimus, & ipſa compoſitione uerborum non impolitus, magnam eloquentiam ad ſcribendum attulit, ſed nullum uſum forenſem. Hæc cum ille dixiſſet, quid eſt inquit Catulo Cæſar, ubi ſunt, qui Antonium græce negant ſcire? quot hiſtoricos nominauit? quàm ſcienter? quàm propriè de uno quoque dixit? Id mehercule inquit Catulus admirans illud iam mirari deſino, quod multo magis ante mirabar, hunc cum hæc neſciret, in dicendo poſſe tantum. Atqui Catule inquit Antonius, non ego utilitatem aliquam ad dicendum aucupans, horum libros, & nonnullos alios, ſed delectationis cauſa, cum eſt otium, legere ſoleo. Quid ergo eſt? fatebor, aliquid tamen, ut cum in ſole ambulem, etiam ſi aliam ob cauſam ambulem, fieri natura tamẽ ut colorer, ſic cum iſtos libros ad Miſenum (nam Romæ uix licet) ſtudioſius legerim, ſentio orationem meam illorũ cantu quaſi colorari. Sed ne latius hoc uobis patere uideatur, hęc dũtaxat in græcis intelligo, quę ipſi, qui ſcripſerunt, uoluerunt à uulgo intelligi. In philoſophos ueſtros ſiquãdo incidi, deceptus indicibus librorũ, quod ſunt ferè inſcripti de rebus notis, et illuſtribus, de uirtute, de iuſtitia, de honeſtate, de uoluptate, uerbum prorſus nullum intelligo, ita ſunt anguſtis, & conciſis diſputationibus illigati. Poetas omnino quaſi aliena quadam lingua locutos nõ conor attingere. cũ his me (ut dixi) oblecto, qui res geſtas, aut qui orationes ſcripſerunt ſuas, aut qui ita loquuntur, ut uideãtur uoluiſſe eſſe nobis, qui non ſumus eruditiſſimi, familiares. Sed illuc redeo, uidetis'ne quantum munus ſit oratoris hiſtoria? haud ſcio, an flumine orationis, & uarietate maximũ, neque tamẽ eam reperio uſquã ſeparatim inſtructã rhetorũ pręceptis, ſita ſunt enim ante oculos: Nam quis neſcit primã eſſe hiſtoriæ legem, nequid falſi dicere audeat, deĩde nequid uere nõ audeat, nequa ſuſpicio gratię ſit in ſcribẽdo, nequa

ſimultatis. Hęc ſcilicet ſundamenta nota ſunt omnibus. Ipſa autem exędificatio poſita eſt in rebus, & uerbis. rerum ratio ordinem temporum deſiderat, regionum deſcriptionem, uult etiam, quoniam in rebus magnis, memoriaq; dignis conſilia primum, deinde acta, poſtea euentus expectantur, & de conſilijs ſignificari, quid ſcriptor probet, & in rebus geſtis declarari, non ſolum quid actum, aut dictum ſit, ſed etiam quomodo, & cum de euentu dicatur. ut cauſæ explicentur omnes, uel caſus, uel ſapientiæ, uel temeritatis, hominumq; ipſorum non ſolum res geſtæ, ſed etiam qui ſama, ac nomine excellant, de cuiuſque uita, atque natura. Verborum autem ratio, & genus orationis ſuſum, atque tractum, & cum lenitate quadam æquabili profluens ſine hac iudiciali aſperitate, & ſine ſententiarum ſorenſium aculeis proſequendum eſt. Harum tot, tantarumq; rerum uidetis' ne nulla eſſe pręcepta, quę in artibus rhetorum reperiantur? In eodem ſilentio multa alia oratorum officia iacuerunt, cohortationes, cōſolationes, pręcepta, admonita, quæ tractanda ſunt omnia diſertiſſime, ſed locum ſuum in illis artibus, quę traditę ſunt, habent nullum. Atq; in hoc genere illa quoque eſt infinita ſilua, quod oratori plerique (ut etiã Craſſus oſtendit) duo genera ad dicendum dederunt. Vnum de certa, definitaque cauſa, quales ſunt, quę in litibus, quę ĩ deliberationibus uerſantur, addat ſiquis uolet etiam laudationis. Alterum, quod appellant omnes ferè ſcriptores, explicat nemo, infinitam generis ſine tempore, & ſine perſona quęſtionem: hoc quid, & quantum ſit, cum dicunt, intelligere mihi non uidentur: Si enim eſt oratoris quæcunque res infinitè poſita ſit, de ea poſſe dicere, dicendum erit ei quanta ſit ſolis mangnitudo, quæ forma terræ: de mathematicis, de muſicis rebus non poterit, quin dicat, hoc onere ſuſcepto, recuſare. Deniq; ei, qui profitetur eſſe ſuum non ſolum de ijs controuerſijs, quæ temporibus, & perſonis notæ ſunt, hoc eſt de omnibus ſorenſibus, ſed etiam de generum infinitis quęſtionibus dicere, nullum poteſt eſſe genus orationis, quod ſit exceptum. Sed ſi illam quoq; partem quæſtionum oratori uolumus adiungere uagam, & liberam, & late patentem, ut de rebus bonis, aut malis: expetendis, aut fugiendis, honeſtis, aut turpibus: utilibus aut inutilibus: de uirtute: de iuſtitia: de cōtinentia: de prudentia: de magnitudine animi: de liberalitate: de pietate: de amicitia: de fide: de officio: de ceteris uirtutibus, contrarijsq; uitijs dicendum oratori putemus: itemq; de rep. de imperio: de re militari: de diſciplina ciuitatis: de hominum moribus, aſſumamus eã quoque partem, ſed ita ut ſit circunſcripta modicis regionibus. Equidem omnia, quæ pertinent ad uſum ciuium: morem hominum. quæ uerſantur in conſuetudine uitæ: in ratione reip. in hac ſocietate ciuili: in ſenſu hominum communi: in natura: in moribus: comprehendenda eſſe oratori puto, ſi minus, ut ſeparatim de his rebus philoſophorum more reſpondeat, at certe, ut in cauſa prudenter poſſit intexere. Hiſce aũt ipſis de rebus, ut ita loquatur, uti ij, qui iura: qui leges: qui ciuitates conſtituerunt, locuti ſunt ſimpliciter, & ſplendidè ſine ulla ſerie diſputationũ, & ſine ieiuna cōcertatione uerborũ. Hoc loco, ne qua ſit admiratio, ſi tot, tãtarumq; rerum nulla a me pręcepta ponent, ſic ſtatuo, ut in ceteris artibus cũ tradita ſunt cuiuſq; artis difficillima, reliqua, quia aut faciliora, aut ſimilia ſint, tradi nō neceſſe eſſe: ut in pictura: qui hominis ſpeciem pingere perdidicerit, poſſe eum cuiuſuis uel formæ, uel ętatis etiam ſi non didicerit pingere, neque eſſe periculum, qui

lum, qui

lum,qui leonem, aut taurum pingat egregie, ne idem in multis alijs quadrupedibus facere non poſſit,neq; eſt omnino ars ulla,in qua omnia,quę illa arte effici poſſunt,à doctore tradantur.ſed qui primarum,et certarum rerum genera ipſa didicerunt,reliqua perſequuntur. ſimiliter arbitror in hac ſiue ratione, ſiue exercitatione dicendi,qui illam uim adeptus ſit,ut eorum mentes, qui aut de rep.aut de ipſius rebus,aut de ijs,cõtra quos,aut pro quibus dicat, cum aliqua ſtatuendi poteſtate audiant,ad ſuum arbitrium mouere poſſit,hunc de toto illo genere reliquarũ orationũ non plus quæſiturum eſſe quid dicat, quàm Polycletum illum,cum Herculem fingebat, quemadmodum pellem, aut hydram fingeret,etiam ſi hæc nunquam ſeparatim facere didiciſſet. Tum Catulus, Præclare mihi uideris Antoni poſuiſſe ante oculos, quid diſcere oporteret eum,qui orator eſſet futurus, quid etiam ſi non didiciſſet, ex eo, quod didiciſſet,aſſumeret: deduxiſti enim totum hominem in duo ſolum genera cauſarum,cetera innumerabilia exercitationi,& ſimilitudini reliquiſti, ſed uideto,ne in iſtis duobus generibus hydra tibi ſit,& pellis,Herculcs,& alia opera maiora ne in illis rebus,quas prætermittis,relinquantur : non enim mihi minus operis uidetur de uniuerſis generibus rerum,quàm de ſingulorum cauſis, ac multo etiam maius de natura deorum,quàm de hominum litibus dicere.

Non eſt ita inquit Antonius,dicam enim tibi Catule non tam doctus, quàm (id quod eſt maius)expertus.Omnium ceterarum rerum oratio, mihi crede, ludus eſt homini non hebeti, neque inexercitato, neque communium literarum, & politioris humanitatis experti,in cauſarum contentionibus magnum eſt quoddam opus, atque haud ſciam, an de humanis operibus longe maximum,in quibus uis oratoris plerunque ab imperitis exitu,& uictoria iudicatur,ubi adeſt armatus aduerſarius,qui ſit & feriendus,& repellendus:ubi ſæpe is, qui rei dominus futurus eſt, alienus, atque iratus, aut etiam amicus aduerſario, & inimicus tibi eſt, cum aut docendus is eſt,aut dedocendus, aut reprimendus, aut incitandus, aut omni ratione ad tempus, ad cauſam, oratione moderandus. in quo ſæpe beniuolentia ad odium, odium autem ad beneuolentiam deducendum eſt: qui tanquam machinatione aliqua, tum ad ſeueritatem, tum ad remiſſionem animi,tum ad triſtitiã,tum ad lætitiam eſt contorquendus:omnium ſententiarum grauitate,omnium uerborũ ponderibus eſt utendum:accedat oportet actio uaria: uehemens:plena animi:plena ſpiritus: plena doloris:plena ueritatis.In his operibus ſi quis illam artem cõprehenderit,ut tanquam Phidias Mineruæ ſignum efficere poſſit, non ſanè quẽadmodum in clypeo idem ille artifex minora illa opera facere diſcat, laborabit. Tum Catulus, Quo iſta maiora, ac mirabiliora feciſti, eo me maior expectatio tenet,quibuſnam rationibus, quibus'ue præceptis ea tanta uis cõparetur,non quo mea quidem iam interſit(neq; enim ætas id mea deſiderat, & aliud quoddam genus dicendi nos ſecuti ſumus, qui nunquam ſententias de manibus iudicum ui quadam orationis extorſimus, ac potius placatis eorum animis,tantũ,quantum ipſi patiebantur,accepimus) ſed tamen iſta tua, nullum ad uſum meum,tantum cognoſcẽdi ſtudio adductus, requiro: Nec mihi opus eſt græco aliquo doctore,qui mihi peruulgata præcepta decãtet, cũ ipſe nunquam forum, nunquã ullum iudicium aſpexerit, ut peripateticus ille dicitur Phormio,cũ Annibal Carthagine expulſus Epheſum ad Antiochũ ue-

niſſet exul,proq́ eo,quod eius nomen erat magna apud omnes gloria, inuitatus eſſet ab hoſpitibus ſuis, ut eum quem dixi, ſi uellet audiret, cumq́ ſe non nolle dixiſſet,locutus eſſe dicitur homo copioſus aliquot horas de imperatoris officio,& de omni re militari.tum cum ceteri,qui illum audierant,uehemēter eſſent delectati,quærebant ab Annibale quidnam ille ipſe de illo philoſopho iudicaret.hic pœnus,non optime græce,ſed tamen libere reſpondiſſe fertur,multos ſe deliros ſenes ſæpe uidiſſe,ſed qui magis,quàm Phormio deliraret, uidiſſe neminem. Neque mehercule iniuria, quid enim aut arrogantius, aut loquacius fieri potuit,quàm Annibali,qui tot annos de imperio cum Populo R.omnium gentium uictore certaſſet,græcum hominem,qui nunquam hoſtem,nunquam caſtra uidiſſet,nunquam denique minimam partem ullius publici muneris attigiſſet,præcepta de re militari dare? Hoc mihi facere omnes iſti,qui de arte dicendi præcipiunt, uidentur. quod enim ipſi experti non ſunt,id docent ceteros,ſed hoc minus fortaſſe errant quod non te, ut Annibalem,ſed pueros,aut adoleſcentulos docere conantur. Erras Catule inquit Antonius,nam egomet ī multos iam Phormiones incidi: quis enim eſt iſtorum græcorum,qui quenquam noſtrum quidquam intelligere arbitretur? ac mihi quidem non ita moleſti ſunt,facile omnes perpetior, & perfero, nam aut aliquid afferunt,quod mihi non diſpliceat, aut efficiunt, ut me non didiciſſe minus pœniteat,dimitto autem eos non tam contumelioſe, quàm philoſophum illum Annibal,& eo fortaſſe plus habeo etiam negotij, ſed tamen eſt eorum doctrina,quantum ego iudicare poſſum,perridicula : Diuidunt enim totam rem in duas partes, in cauſæ controuerſiam, & in quæſtionis.Cauſam appellant rem poſitam in diſceptatione rerum, & controuerſia. Quæſtionem autem rem poſitam in infinita dubitatione:de cauſa pręcepta dant. de altera parte dicendi, mirum ſilentium eſt:denique quinque faciunt quaſi membra eloquentiæ,inuenire quid dicas,inuēta diſponere,deinde ornare uerbis, poſt memoriæ mandare, tum ad extremum agere, ac pronuntiare : rem ſanè non reconditam.Quis enim hoc non ſua ſponte uiderit,neminem poſſe apte dicere, niſi & quid diceret,& quibus uerbis,& quo ordine diceret,haberet, & ea meminiſſet? Atque hæc ego non reprehendo,ſed ante oculos poſita eſſe dico, ut eas item quatuor,quinque,ſex' ue partes,uel etiam ſeptem(quoniam aliter ab alijs digeruntur)in quas eſt ab his omnis oratio diſtributa : Iubent enim exordiri, ita ut eum, qui audiat, beneuolum nobis faciamus, & docilem, & attentum.Deinde rem narrare,ita ut ueriſimilis narratio ſit,ut aperta, ut breuis. Poſt autem diuidere cauſam, aut proponere. noſtra confirmare argumentis, ac rationibus, deinde contraria refutare. Tum autem alij concluſionem orationis, & quaſi perorationem collocant. alij iubent ante quàm peroretur ornandi, aut augendi cauſa digredi, deinde concludere,ac perorare,Ne hęc quidem reprehendo: ſunt enim concinne diſtributa, ſed tamen, id quod neceſſe fuit hominibus expertibus ueritatis, non perite. Quæ enim præcepta principiorum,& narrationum eſſe uoluerunt, ea in totis orationibus ſunt cōſeruanda. Nam ego mihi beneuolum iudicem facilius facere poſſum, in curſu orationis, quàm cum omnia ſunt inaudita: docilem autem non cum polliceor me demonſtraturum, ſed tum, cum doceo, & explano. attentum uero crebro tota actione excitandis mētibus iudicum, non prima denunciatione efficere

ne efficere

ne efficere poſſumus. Iam uero narrationẽ, quòd iubent uerisimilẽ eſſe, & aptam, & breuem, recte nos admonent, quòd hæc narrationis magis putant eſſe propria, quàm totius orationis, ualde mihi uidentur errare, omninoq́ in hoc omnis eſt error, quod exiſtimant artificium eſſe hoc quoddam non diſſimile ceterorum, cuiuſmodi de ipſo iure ciuili heſterno die Craſſus componi poſſe dicebat, ut genera rerum primum exponerentur, in quo uitium eſt, ſi genus ullum prætermittatur, deinde ſingulorum generum partes, in quo & deeſſe aliquam partem, et ſuperare mendoſum eſt: tum uerborũ omnium definitiones, in quibus neq; abeſſe quidquam decet, neq; redundare. Sed hoc ſi in iure ciuili, ſi etiã in paruis, aut mediocribus rebus doctores aſſequi poſſunt, non idem ſentio tanta hac in re, tamq́ immenſa poſſe fieri. Sin autẽ qui arbitrantur, deducendi ſunt ad eos, qui hæc docent, omnia iam explicata, & perpolita aſſequentur: ſunt.n. innumerabiles de his rebus libri, neq; abditi, neque obſcuri. Sed uideant quid uelint, ad ludendum ne, an ad pugnandũ arma ſint ſumpturi: aliud enim pugna, & acies, aliud ludus, campusq́ noſter deſiderat. attamen ars ipſa ludicra armorum, & gladiatori, & militi prodeſt aliquid, ſed animus acer, & præſens, & acutus idem, atq; uerſutus inuictos uiros efficit non difficilius arte coniuncta. Quare ego tibi oratorẽ ſic iam inſtituã, ſi potuero, ut quid efficere poſſit ante perſpiciam: Sit enim mihi tinctus literis: audierit aliquid: legerit: iſta ipſa pręcepta acceperit, tentabo quid deceat: quid uoce: quid uiribus: quid ſpiritu: quid lingua efficere poſſit. Si intelligã poſſe ad ſummos peruenire, non ſolum cohortabor, ut elaboret, ſed etiam, ſi uir quoq; mihi bonus uidebitur, obſecrabo: tantum ego in excellente oratore, & eodẽ uiro bono pono eſſe ornamẽti uniuerſę ciuitati: Sin uidebitur, cum omnia ſumma fecerit, tamen ad mediocris oratores eſſe uenturus, permittam ipſi quid uelit, moleſtus magnopere non ero. Sin planè abhorrebit, & erit abſurdus, ut ſe cõtineat, aut ad aliud ſtudiũ trãsferat, admonebo: nam neq; is, qui optime poteſt deferendus ullo modo eſt à cohortatione noſtra, neq; is, qui aliquid poteſt, deterrendus, quod alterũ diuinitatis mihi cuiuſdã uidetur, alterum uel nõ facere, quod nõ optime poſſis, uel facere, quod nõ peſſime facias, humanitatis, tertiũ uero illud, clamare contra quàm deceat, & quàm poſſit, hominis eſt, ut tu Catule, de quodam clamatore dixiſti, ſtultitiæ ſuæ quamplurimos teſtes domeſtico præconio colligentis. De hoc igitur, qui erit talis, ut cohortandus, adiuuandusq́ ſit, ita loquamur, ut ei tradamus ea duntaxat, quæ nos uſus docuit, ut nobis ducibus ueniat eò, quò ſine duce ipſi peruenimus, quoniam meliora docere non poſſumus. Atque ut à familiari noſtro exordiar, hunc ego Catule Sulpicium primum in cauſa paruula adoleſcentulum audiui, uoce, & forma, & motu corporis, & reliquis rebus aptum ad hoc munus de quo quærimus, oratione autem celeri, & concitata, quod erat ingenij, & uerbis efferueſcentibus, & paulo nimium redundantibus, quod erat ætatis, non ſum aſpernatus, uolo enim ſe efferat in adoleſcente fœcunditas, nam facilius ſicut in uitibus reuocantur ea, quæ ſeſe nimium profuderunt, quàm ſi nihil ualet materies, noua ſarmenta cultura excitantur, ita uolo eſſe in adoleſcente, unde aliquid amputem, non enim poteſt in eo eſſe ſucus diuturnus, quod nims celeriter eſt maturitatem aſſecutum. Vidi ſtatim indolem, neque dimiſi tempus, & eum ſum cohortatus, ut forum ſibi ludum putaret eſſe ad

diſcendum, magiſtrum autem, quem uellet, eligeret, me quidem ſi audiret, L. Craſſum, quod iſte arripuit, & ita ſeſe facturum confirmauit, atque etiam addidit, gratiæ ſcilicet cauſa, me quoqꝫ ſibi magiſtrum futurum. Vix annus interceſſerat ab hoc ſermone cohortationis meæ, cum iſte accuſauit C. Norbanum deſendēte me, non eſt credibile quid intereſſe mihi ſit uiſum inter eum, qui tū erat, & qui anno ante fuerat, omnino in illud genus eum Craſſi magnificum, atqꝫ præclarum natura ipſa ducebat, ſed ea nō ſatis proficere potuiſſet, niſi eodem ſtudio, atque imitatione incidiſſet, atque ita dicere conſueſſet, ut tota mente Craſſum, atque omni animo intueretur. Ergo hoc ſit Primum in pręceptis meis, ut demonſtremus, quem imitetur, atqꝫ ita, ut quæ maxime excellant in eo, quem imitabitur, ea diligentiſſime perſequatur, tum accedat exercitatio, qua illum, quem ante delegerit, imitādo effingat, atque ita exprimat nō ut multos imitatores ſæpe cognoui, qui aut ea, quæ facilia ſunt, aut etiam illa, quæ inſignia, ac penè uitioſa, conſectentur imitando. nihil eſt facilius, quàm amictū imitari alicuius, aut ſtatum, aut motū: ſi uero etiam uitioſe aliquid eſt id ſumere, & in eo uitioſum eſſe, non magnū eſt, ut ille, qui nunc etiam amiſſa uoce fuerit in rep. Fuſius, neruos in dicendo C. Fimbriæ, quos tamen habuit ille, non aſſequitur, oris prauitatem, & uerborum latitudinem imitatur, ſed tamen ille nec deligere ſciuit, cuius potiſſimum ſimilis eſſet, & in eo ipſo, quem delegerat, imitari etiam uitia uoluit. Qui autem ita faciet, ut oportet, primum uigilet neceſſe eſt in deligendo, deinde quem probauit: in eo quę maxime excellent, ea diligentiſſime proſequatur. Quid enim cauſę cenſetis eſſe, cur ætates extulerint ſingulæ ſingula propè genera dicendi? quod non tam facile in noſtris oratoribus poſſumus iudicare, quia ſcripta, ex quibus iudiciū fieri poſſet, non multa ſanè reliquerunt, quàm in græcis, ex quorum ſcriptis, cuiuſqꝫ ætatis, quæ dicendi ratio, uoluntaſqꝫ fuerit, intelligi poteſt. Antiquiſſimi ferè ſunt, quorum quidem ſcripta conſtēt, Pericles, atque Alcibiades, et eadem ętate Tucydides, ſubtiles, acuti, breues, ſententijs magis, quàm uerbis abundantes, non potuiſſet accidere, ut unum eſſet omnium genus, niſi aliquem ſibi proponerent ad imitandum. Cōſecuti ſunt hos Critias, Theramenes, Lyſias, multa Lyſiæ ſcripta ſunt, nonnulla Critiæ, de Theramene audiuimus, omnes etiā tum retinebant illum Pericli ſucū, ſed erāt paulo uberiore filo. Ecce tibi exortus eſt Iſocrates magiſter iſtorum omnium, cuius è ludo, tanꝗ ex equo troiano, meri principes exierunt, ſed eorum partim in pompa, partim in acie illuſtres eſſe uoluerunt. Itaqꝫ & illi, Theopōpi, Ephori, Philiſti, Naucratæ, multiqꝫ alij naturis differunt, uoluntate autē ſimiles ſunt inter ſeſe, & magiſtri, & ij, qui ſe ad cauſas cōtulerunt, ut Demoſthenes, Hyperides, Lycurgus, Æſchines, Dinarchus, alijqꝫ complures, & ſi inter ſe pares non fuerunt, tamen ſunt omnes in eodem ueritatis imitandę genere uerſati, quorū quandiu manſit imitatio, tandiu genus illud dicendi, ſtudiumqꝫ uixit. poſteaquā extinctis his, omnis eorum memoria ſenſim obſcurata eſt, & euanuit, alia quædā dicendi molliora, ac remiſſiora genera uiguerunt, Inde Demochares, quem aiunt ſororis filium fuiſſe Demoſthenis, tum Phalereus ille Demetrius omnium iſtorum mea ſententia politiſſimus, alijqꝫ eorum ſimiles extiterunt: quę ſi uolemus uſqꝫ ad hoc tempus perſequi, intelligemus, ut hodie Alabadenſem illum Meneclē, & eius fratrem Hieroclem, quos ego audiui, tota imitetur Aſia: Sic ſemper

fuiſſe

fuiſſe aliquem, cuius ſe ſimiles pleriq; eſſe uellent. Hanc igitur ſimilitudinem qui imitatione aſſequi uolet, tum exercitationibus crebris, atque magnis, tum ſcribendo maxime perſequatur: quod ſi noſter Sulpicius faceret, multo eius oratio eſſet preſſior, in qua nunc interdum, ut in herbis ruſtici ſolent dicere, in ſumma ubertate ineſt luxuries quædam, quæ ſtylo depaſcenda eſt. Hic Sulpicius; Me quidem inquit recte, mones, idq; mihi gratum eſt, ſed ne te quidẽ Antoni multum ſcriptitaſſe arbitror. Tum ille. Quaſi uero inquit, nõ ea prę cipiam alijs, quæ mihi ipſi deſunt, ſed tamen ne tabulas quidem conficere exiſtimor, uerũ, et in hoc ex re familiari mea, & ĩ illo ex eo, quod dico, quãtulũ id cũq; eſt, quid faciã iudicari poteſt. Atq; eſſe tamẽ multos uidemus, qui neminem imitentur, & ſuapte natura, quod uelint ſine cuiuſquam ſimilitudine conſequantur, quod & in uobis animaduerti recte poteſt Cæſar, & Cotta, quorũ alter inuſitatum quidem noſtris oratoribus leporem quendam, & ſalem, alter acutiſſimum, & ſubtiliſſimum dicendi genus eſt conſecutus. Neq; uero ueſter æqualis Curio patre mea ſententia uel eloquentiſſimo temporibus illis, quenquam mihi magnopere uidetur imitari, qui tamen uerborum grauitate, & elegantia, & copia ſuam quandam expreſſit quaſi formam, figuramq; dicendi, quod ego maxime potui iudicare in ea cauſa, quam ille contra me apud centumuiros pro fratribus Coſſis dixit. In qua nihil illi defuit, quod non modo copioſus, ſed etiam ſapiens orator habere deberet. Verum ut aliquãdo ad cauſas deducamus illum, quem conſtituimus, & eas quidem, in quibus pluſculum negotij eſt, iudiciorum, atque litium (riſerit aliquis fortaſſe hoc præceptũ: eſt enim non tam acutum, quàm neceſſarium, magisq; monitoris non fatui, quàm eruditi magiſtri). Hoc enim primum præcipiemus, quaſcunque cauſas erit acturus, ut eas diligenter, penitusq; cognoſcat. Hoc in ludo non præcipitur: faciles enim cauſæ ad pueros deferuntur. Lex peregrinum uetat in murum aſcendere, aſcendit, hoſtes repulit, accuſatur. nihil eſt negotij huiuſmodi cauſam cognoſcere. recte igitur nihil de cauſa diſcenda præcipiunt. hæc eſt.n. in ludo cauſarum ferè formula. At uero in foro, tabulæ, teſtimonia, pacta, conuẽta, ſtipulationes, cognationes, affinitates, decreta, reſpõſa, uita denique eorum, qui in cauſa uerſantur, tota cognoſcenda eſt. quarum rerum negligentia pleraſque cauſas, & maxime priuatas (ſunt enim multo ſæpe obſcuriores) uidemus amitti. Ita nonnulli dum operam ſuam multam exiſtimari uolunt, ut toto foro uolitare, et à cauſa ad cauſam ire uideantur, cauſas dicunt incognitas: in quo eſt illa quidem magna offenſio, uel negligentiæ, ſuſceptis rebus, uel perfidiæ, receptis, ſed etiã illa maior opinione, quod nemo poteſt de ea re, quam non nouit, non turpiſſime dicere: ita dum inertiæ uituperationem, quæ maior eſt, contemnunt, aſſequuntur etiam illam, quam magis ipſi fugiunt, tarditatis. Equidem ſoleo dare operã, ut de ſua quiſq; re me ipſe doceat, & ut nequis alius adſit, quo liberius loquatur, & agere aduerſarij cauſam, ut ille agat ſuam, & quidquid de ſua re cogitarit, in medium proferat, itaque cum ille diſceſſit, tres perſonas unus ſuſtineo ſumma animi æquitate, meam, aduerſarij, iudicis, qui locus eſt talis, ut plus habeat adiumenti, quàm incommodi, hunc iudico eſſe dicẽdum: ubi plus mali, quàm boni reperio, id totum abiudico, atque reijcio. ita aſſequor, ut alio tempore cogitem quid dicam, & alio dicam, quæ duo plerique ingenio freti ſimul faciunt, ſed certe ijdem illi melius aliquãto dicerent,

ſi aliud ſumendum ſibi tempus ad cogitandum, aliud ad dicendum putarent. Cum rem penitus, cauſamq́ue cognoui, ſtatim occurrit animo, quæ ſit cauſa ambigui: nihil eſt enim, quod inter homines ambigatur, ſiue ex crimine cauſa cõſtet, ut facinoris, ſiue ex cõtrouerſia, ut hęreditatis, ſiue ex deliberatione ut belli, ſiue ex perſona, ut laudis, ſiue ex diſputatione, ut de ratione uiuendi, in quo non aut quid factum ſit, aut fiat, futurum'ue ſit quæratur, aut quale ſit, aut quid uocetur. Ac noſtræ ferè cauſæ, quę quidem ſunt criminum, plerunq; inficiatione defenduntur: Nam & de pecunijs repetundis, quæ maximæ ſunt, neganda ferè ſunt omnia, & de ambitu raro illud datur, ut poſſis liberalitatem, ac benignitatem ab ambitu, atque largitione ſeiungere, de ſicarijs, de ueneficijs, de peculatu inficiari neceſſe eſt, Id eſt igitur genus primum cauſarum in iudicijs, ex controuerſia facti. In deliberationibus plerunque ex futuri, raro etiam ex inſtantis, aut facti. Sæpe autem, res non ſit, necne, ſed qualis ſit quæritur, ut cũ L. Opimij cauſam defendebat apud populum audiente me C. Carbo conſul, nihil de C. Gracchi nece negabat, ſed id iure pro ſalute patriæ factum eſſe dicebat, ut eidẽ Carboni Tribuno Pl. alia tum mẽte remp. capeſſenti P. Africanus de Ti. Graccho interroganti reſpõderat, iure cæſum uideri. Iure autem oĩa defendũtur, quę ſunt eius generis, ut aut oportuerit, aut licuerit, aut neceſſe fuerit, aut imprudẽtia, aut caſu facta eſſe uideantur. Iã quid uocetur quęritur, cũ quo uerbo quid appellandũ ſit cõtenditur, ut mihi ipſi cũ hoc Sulpicio fuit in Norbani cauſa ſumma contẽtio: pleraq; enim de ijs, quæ ab iſto obijciebantur, cum confiterer, tamen ab illo maieſtatẽ imminutam negabam, ex quo uerbo lege apuleia tota illa cauſa pendebat. Atque in hoc genere cauſarum nonnulli præcipiunt, ut uerbum illud, quod cauſam facit, lucide, breuiter uterque definiat, quod mihi quidem perquam puerile uideri ſolet: alia eſt enim cũ inter doctos homines, de ijs ipſis rebus, quę uerſantur in artibus, diſputatur, uerborum definitio, ut cum quæritur quid ſit ars, quid ſit lex, quid ſit ciuitas. In quibus hoc præcipit ratio, atque doctrina, ut uis eius rei, quam definias, ſic exprimatur, ut neque abſit quidquam, neque ſuperſit, quod quidem in illa cauſa neque Sulpicius fecit, neque ego facere conatus ſum: nam quãtum uterque noſtrum potuit omni copia dicendi dilatauit, quid eſſet maieſtatẽ minuere. Etenim definitio primum reprehenſo uerbo uno, aut addito, aut dempto ſæpe extorquetur è manibus, deinde genere ipſo doctrinam redolet, exercitationemq́ue penè puerilem, tum & in ſenſum, & in mentem iudicis intrare non poteſt: ante enim præterlabitur, quàm percepta eſt. Sed in eo genere, in quo, quale ſit quid, ambigitur, exiſtit etiam ex ſcripti interprætatione ſæpe contentio, in quo nulla poteſt eſſe, niſi ex ambiguo controuerſia: nam illud ipſum, cum ſcriptum à ſentẽtia diſcrepat, genus quoddam habet ambigui, quod tum explicatur, cum ea uerba, quæ deſunt, ſuggeſta ſunt, quibus additis, defenditur, ſententiam ſcripti perſpicuam fuiſſe, & ex contrarijs ſcriptis ſiquid ambigitur, non nouum genus naſcitur, ſed ſuperioris generis cauſa duplicatur, idq́ue aut nunquam diiudicari poterit, aut ita diiudicabitur, ut referendis præteritis uerbis id ſcriptum, quodcunq; defendimus, ſuppleatur, ita fit, ut unum genus in ijs cauſis, quæ propter ſcriptum ambiguntur, relinquatur, ſi eſt ſcriptum aliquid ambigue. Ambiguorum autem complura genera ſunt, quæ mihi uidentur melius noſſe, qui dialectici appellantur, ij autem noſtri ignorare, qui non

minus

minus noſſe debeant, tum illud eſt frequentiſſimum in omni conſuetudine uel ſermonis, uel ſcripti, cum iccirco aliquid ambigitur, quod aut uerbum, aut uerba ſint prætermiſſa. Iterum autem peccant, cum genus hoc cauſarum, quod in ſcripti interpretatione uerſatur, ab illis cauſis, in quibus qualis quæque res ſit diſceptatur, ſeiungunt: nuſquam enim tam quæritur, quale ſit genus ipſum rei, quàm in ſcripto, quod totum à facti controuerſia ſeparatum eſt. Ita tria ſunt omnino genera, quæ in diſceptationem, & controuerſiã cadere poſſunt, quid fiat, factum, futurum'ue ſit, aut quale ſit, aut quomodo nominetur. nã & illud, quod quidam græci adiungunt, recte'ne factum ſit, totum in eo eſt, quod quale ſit, quærimus. Sed iam ad inſtitutum reuertar meum. Cum igitur accepto cauſæ genere & cognito rem tractare cœpi, nihil prius conſtituo, quàm quid ſit illud, quo mihi referenda ſit omnis illa oratio, quæ ſit propria quæſtionis, & iudicij, deinde illa duo diligentiſſime conſidero, quorum alterum commẽdationem habet noſtram, aut eorum, quos defendimus, alterum eſt accommodatum ad eorum animos, apud quos dicimus, ad id, quod uolumus, commouendos. Ita ratio omnis dicẽdi tribus ad perſuadendum rebus eſt nixa, ut probemus uera eſſe ea, quæ defendimus, ut conciliemus nobis eos, qui audiunt, ut animos eorum ad quemcunq; cauſa poſtulabit motum, uocemus. Ad probandum autem duplex eſt oratori ſubiecta materies, una rerũ earum, quæ nõ excogitantur ab oratore, ſed in re poſitæ, ratione tranctantur, ut tabulæ, teſtimonia, pacta, conuenta, quæſtiones, leges, ſenatuſconſulta, res iudicatæ, decreta, reſponſa, & reliqua, ſi quæ ſunt, quæ non ab oratore pariuntur, ſed ad oratorem à cauſa, atque à reis deferuntur. Altera eſt, quæ tota in diſputatione, & argumẽtatione oratoris collocata eſt, ita in ſuperiore genere de tractandis argumentis, in hoc autem etiam de inueniendis cogitandum eſt. Atque iſti quidem, qui docent, cum cauſas in plura genera ſecuerunt, ſingulis generibus, argumentorum copiam ſuggerunt, quod et ſi ad inſtituẽdos adoleſcentulos magis aptum eſt, ut ſimul ac poſita ſit cauſa, habeant quò ſe referant, unde ſtatim expedita poſſint argumenta depromere, tamen & tardi ingenij eſt riuulos cõſectari, fontes rerum non uidere, etiam ætatis eſt, uſuſq; noſtri à capite, quod uelimus arceſſere, & unde omnia manant uidere, & primũ genus illud earum rerum, quæ ad oratorẽ deferũtur, meditatum nobis in perpetuum ad omnem uſum ſimilium rerum eſſe debebit: nam pro tabulis, & contra tabulas, & pro teſtibus, & contra teſtes, pro quæſtionibus, & contra quæſtiones, & item de ceteris rebus eiuſdem generis uel ſeparatim dicere ſolemus de genere uniuerſo, uel definite de ſingulis temporibus, hominibus, cauſis, quos quidem locos (uobis hoc Cotta, & Sulpici dico) multa commentatione, atque meditatione paratos, atque expeditos habere debetis. Longum eſt enim nunc me explicare, qua ratione aut cõfirmare, aut infirmare teſtes, tabulas, quęſtiones oportet. Hæc ſunt omnia ingenij uel mediocris, exercitationis autem maximæ, artem quidem, & præcepta dũtaxat hactenus requirunt, ut certis dicendi luminibus ornentur: itemq; illa, quæ ſunt alterius generis, quę tota ab oratore pariuntur, excogitationem non habent difficilẽ, explicationem magis illuſtrem perpolitamq; deſiderant. Itaque cum hæc duo nobis quærenda ſint in cauſis, primum quid, deinde quomodo dicamus, alterum quod totum arte tinctum uidetur, tametſi artem requirit, tamen prudentiæ eſt penè mediocris, quid di-

cendum ſit uidere, alterum eſt, in quo oratoris uis illa diuina, uirtusq́ cernitur, ea, quæ dicēda ſunt, ornate, copioſe, uarieq́ dicere. Quare illam partem ſuperiorem, quoniam ſemel ita uobis placuit, non recuſabo, quo minus perpoliam, atque conficiam, quantum conſequar, uos iudicabitis, quibus ex locis ad eas tres res, quæ ad fidem faciendam ſolæ ualent, ducatur oratio, ut & concilientur animi, & doceantur, & moueantur. hęc ſunt enim tria numero: ea uero quemadmodum illuſtrentur, preſtò eſt, qui omnes docere poſſit, qui hoc primus in noſtros mores induxit, qui maxime auxit, qui ſolus effecit. Namq́ ego Catule, dicam enim non uereens aſſentādi ſuſpicionem, neminem eſſe oratorem paulo illuſtriorem arbitror, neque gręcum, neque latinum, quem ętas noſtra tulerit, quem non & ſæpe, & diligenter audierim. Itaque ſiquid eſt in me, quod iam ſperare uideor, quoniam quidem uos his ingenijs homines tantum operæ mihi ad audiendum datis, ex eo eſt, quod nihil quiſquam unquam me audiente egit orator, quod non in memoria mea penitus inſederit. Atque ego is, qui ſum, quantuſcunq́ ſum ad iudicandum, omnibus auditis oratoribus, ſine ulla dubitatione, ſic ſtatuo & iudico, neminem omnium tot, & tanta, quanta ſint in Craſſo, habuiſſe ornamenta dicendi. Quamobrem, ſi uos quoq́ hoc idem exiſtimatis, non erit, ut opinor, iniqua partitio, ſi cum ego hunc oratorem, quem nunc fingo, ut inſtitui, crearo, aluero, confirmaro, tradā eum Craſſo & ueſtiendum, & ornandum. Tum Craſſus, Tu uero inquit Antoni perge, ut inſtituiſti: neque enim boni eſt, neque liberalis parentis, quem procrearit, & eduxerit, eum non & ueſtire, & ornare, preſertim cum te locupletem eſſe negare non poſſis. quod enim ornamentū, quæ uis, qui animus, quæ dignitas illi oratori defuit? qui in cauſa peroranda non dubitauit excitare reum cōſularem, & eius diloricare tunicam, et iudicibus cicatrices aduerſas ſenis imperatoris oſtendere? qui idem hoc accuſante Sulpicio cum hominem ſeditioſum, furioſumq́ defenderet, non dubitauit ſeditiones ipſas ornare, ac demonſtrare grauiſſimis uerbis, multos ſæpe impetus populi non iniuſtos eſſe, quos præſtare nemo poſſit: multas etiam è rep. ſeditiones ſępe eſſe factas, ut cum reges eſſent exacti, ut cum tribunicia poteſtas eſſet conſtituta, illam Norbani ſeditionem ex luctu ciuium, & ex Cepionis odio, qui exercitum amiſerat, neq́ reprimi potuiſſe, & iure eſſe conflatam. Potuit hic locus tam anceps, tam inauditus, tam lubricus, tam nouus, ſine quadam incredibili ui, ac facultate dicendi tractari? Quid ego de Cn. Manlij? quid de Q. Regis commiſeratione dicam? quid de alijs innumerabilibus? in quibus hoc non maxime enituit, quod tibi omnes dant, acumen quoddam ſingulare, ſed hæc ipſa, quę nunc ad me delegare uis, ea ſemper in te eximia, & præſtantia fuerunt. Tum Catulus, Ego uero inquit in uobis hoc maxime admirari ſoleo, quod cum inter uos in dicendo diſſimiles ſitis, ita tamen uterq́ ueſtrum dicat, ut ei nihil neque à natura denegatum, neque à doctrina non delatum eſſe uideatur. Quare Craſſe neq́ tu tua ſuauitate nos priuabis, ut, ſiquid ab Antonio aut prætermiſſum, aut relictum ſit, non explices, neque te Antoni, ſiquid non dixeris, exiſtimabimus, non potuiſſe potius, quàm à Craſſo dici maluiſſe. Hic Craſſus, Quin tu inquit Antoni omittis iſta, quæ propoſuiſti, quæ nemo horum deſiderat, quibus ex locis ea, quæ dicenda ſint in cauſis reperiantur, quæ, quanquam abs te nouo quodam modo, præclareq́ dicuntur, ſunt tamen & re faciliora, & præ-

ceptis

ceptis peruagata, illa deprome nobis, unde afferas, quæ ſæpiſſime tractas, ſem perq; diuinitus. Depromam equidem inquit Antonius, &, quo facilius id á te exigam, quod peto, nihil tibi à me poſtulanti recuſabo. Meæ totius orationis, & iſtius ipſius in dicẽdo facultatis, quam modo Craſſus in cœlum uerbis extulit, tres ſunt rationes, ut ante dixi, una conciliandorum hominum, altera docendorum, tertia concitandorum. harum trium partium prima lenitatem orationis, ſecunda acumen, tertia uim deſiderat: nam hoc neceſſe eſt, ut is, qui nobis cauſam adiudicaturus ſit, aut inclinatione uoluntatis propendeat in nos aut defenſionis argumentis adducatur, aut animi permotione cogatur. Sed quoniam illa pars, in qua rerum ipſarum explicatio, ac defenſio poſita eſt, uidetur omnem huius generis quaſi doctrinam continere, de ea primum loquemur, & pauca dicemus: pauca enim ſunt, quæ uſu iam tractata, & animo quaſi habere notata uideamur. Ac tibi ſapienter monenti L. Craſſe libenter aſſentiemur, ut ſingularum cauſarum defenſiones, quas ſolent magiſtri pueris tradere, relinquamus, aperiamus autem ea capita, unde omnis ad omnem & cauſam, & orationẽ diſputatio ducitur. Neque enim quoties uerbum aliquod eſt ſcribendum nobis, toties eius uerbi literæ ſunt cogitatione conquirendæ, nec quoties cauſa dicenda eſt, toties ad eius cauſæ ſepoſita argumenta reuolui nos oportet, ſed habere certos locos, qui ut literę ad uerbum ſcribendum, ſic illi ad cauſam explicandam, ſtatim occurrãt. Sed hi loci ei demum oratori prodeſſe poſſunt, qui eſt uerſatus in rebus, uel uſu, quem ætas deniq; affert, uel auditione, & cogitatione, quæ ſtudio, & diligentia præcurrit ætatem. Nam ſi tu mihi quamuis eruditum hominem adduxeris, quamuis acrem, & acutũ in cogitando, quamuis ad pronuntiandum expeditum, ſi erit idem in conſuetudine ciuitatis, in exemplis, in inſtitutis, in moribus, ac uoluntatibus ciuium ſuorum hoſpes, non multum ei loci proderunt illi, ex quibus argumenta promuntur: ſubacto mihi ingenio opus eſt, ut agro non ſemel arato, ſed nouato & iterato, quo meliores fœtus poſſit, & grandiores edere. ſubactio autem eſt uſus, auditio, lectio, literæ. Ac primum naturam cauſæ uideat, quæ nunquam lateat, factum'ne ſit quæratur, an quale ſit, an quod nomen habeat, quo perſpecto, ſtatim occurrit naturali quadam prudentia, non his ſubductionibus, quas iſti docent, quid faciat cauſam, id eſt quo ſublato controuerſia ſtare non poſſit, deinde quid ueniat in iudicium, quod iſti ſic iubent quærere. Interfecit Opimius Gracchum, quid facit cauſam? quod reip. cauſa, cum ex ſenatuſconſulto ad arma uocaſſet: hoc tolle, cauſa non erit: at idipſum negat contra leges licuiſſe Decius: ueniet igitur in iudicium, licuerit'ne ex ſenatuſconſulto ſeruandæ reip. cauſa. Perſpicua ſunt hæc quidem, & in uulgari prudentia ſita. ſed illa quærenda, quæ ab accuſatore, & defenſore argumenta, ad id, quod in iudiciũ uenit, ſpectantia, debeant afferri. Atq; hic illud uidendum eſt, in quo ſummus eſt error iſtorum magiſtrorum, ad quos liberos noſtros mittimus, non quo hoc quidem ad dicendum magnopere pertineat, ſed tamen ut uideatis, quàm ſit genus hoc eorum, qui ſibi eruditi uidentur, hebes, atq; impolitum. Conſtituunt enim in partiendis orationum modis duo genera cauſarum, unum appellant, in quo ſine perſonis, atq; temporibus de uniuerſo genere quæratur, alterum, quod perſonis certis, & temporibus definiatur, ignari omnes cõtrouerſias ad uniuerſi generis uim, et naturam referri: nam in ea ipſa cauſa, de qua

ante dixi,nihil pertinet ad oratoris locos Opimíj perſona,nihil Decíj:de ipſo
enim uniuerſo genere infinita quæſtio eſt, num pœna uideatur eſſe afficien-
dus, qui ciuem ex S.C. patriæ conſeruandæ cauſa interemerit, cũ id per leges
non liceret. Nulla denique eſt cauſa,in qua id,quod in iudicium uenit, ex reo-
rum perſonis,ac non generum ipſorũ uniuerſa diſputatione quæratur. Quin-
etiam in íjs ipſis, ubi de facto ambigitur, ceperit'ne contra leges pecunias P.
Decius,argumenta & criminum,et defenſionis reuocentur oportet ad genus,
& ad naturam uniuerſam,quod ſumptuoſus,de luxuria, quod alieni appetẽs,
de auaritia,quod ſeditioſus,de turbulentis,& malis ciuibus,quod à multis ar-
guitur,de genere teſtium, contraq́; quæ pro reo dicentur, omnia neceſſario à
tempore,atque homine ad communes rerum, & generum ſummas reuoluen-
tur. Atque hæc forſitan homini non omnia,quę ſunt in natura rerum celeriter
animo comprehendenti,permulta uideantur,quę ueniant in iudiciũ tum cum
de facto quæratur,ſed tamen criminum eſt multitudo non defenſionũ, aut lo-
corum infinita. Quæ uero,cum de facto non ambigitur,quærũtur qualia ſint,
ea ſi ex reis numeres,et innumerabilia ſunt;& obſcura,ſi ex rebus,ualde et mo
dica,& illuſtria. Nam ſi Mancini cauſam in uno Mãcino ponimus, quoties-
cunque is,quem paterpatratus dediderit, receptus non erit, toties cauſa noua
naſcetur. Sin illa controuerſia cauſam facit,uideatur'ne ei,quem paterpatratus
dediderit,ſi is nõ ſit receptus, poſtliminium eſſe,nihil ad artem dicẽdi,nec ad
argumenta defenſionis Mãcini nomẽ pertinet. Ac ſiquid affert pręterea ho
minis aut dignitas,aut indignitas,extra quæſtionem eſt; & ea tamen ipſa ora
tio ad uniuerſi generis diſputationem referatur neceſſę eſt. Hæc ego non eo
conſilio diſputo,ut homines eruditos redarguam,quanquã reprehẽdẽdi ſunt,
qui in genere definiendo iſtas cauſas deſcribunt in perſonis,& in temporibus
poſitas eſſe: nam & ſi incurrũt tempora,& perſonæ, tamẽ intelligendum eſt,
non ex íjs,ſed ex genere quæſtionis pendere cauſas. Sed hoc nihil ad me: nul-
lum enim nobis certamen cum iſtis eſſe debet: tãtum ſatis eſt intelligi, ne hoc
quidem eos conſecutos,quod in tanto otio, etiam ſine hac forenſi exercitatio-
ne,efficere potuerunt,ut genera rerum diſcernerent,eaq́; paulo ſubtilius expli
carẽt: Verum hoc(ut dixi)nihil ad me. Illud ad me, ac multo etiam magis ad
uos Cotta noſter,& Sulpici, quomodo nũc ſe iſtorum artes habent,pertime-
ſcenda eſt multitudo cauſarum: eſt enim infinita. Si in perſonis ponitur, quot
homines tot cauſæ,ſin ad generum uniuerſas quæſtiones referuntur,ita modi
cæ,& paucæ ſunt,ut omnes eas diligentes,& memores, & ſobríj oratores per
curſas animo,& propè decantatas habere debeãt: niſi forte exiſtimatis à Ma
nio Curio cauſam didiciſſe L. Craſſum, & ea re multum attuliſſe, quãobrem
poſthumo non nato Curium tamen heredem Coponíj eſſe oporteret. Nihil
ad copiam argumentorum,neque ad cauſę uim,ac naturam nomen Coponíj,
ac Curíj pertinuit: in genere erat uniuerſo rei negotíjq́;,non in tempore,ac no
minibus omnis quæſtio,cum ſcriptum ita ſit, Si mihi filius gignitur, isq́; pri-
us moritur,& cetera,tum ut mihi ille ſit heres. Si natus filius non ſit,uideatur-
ne is,qui filio mortuo inſtitutus heres ſit, heres eſſe. perpetui iuris,& uniuer-
ſi generis quæſtio non hominum nomina ſed rationem dicendi,& argumen-
torum fontes deſiderat. In quo etiam iſti nos iuriſconſulti impediunt,à diſcen
doq́; deterrẽt. Video enim in Catonis,et Bruti libris nominatim ferè referri,
quid

quid alicui de iure, uiro, aut mulieri reſpōderint: credo ut putaremus in hominibus non in re, conſultationis, aut dubitationis cauſam aliquā fuiſſe, ut, quod homines eſſent innumerabiles, debilitati à iure cognoſcendo uoluntatem diſcendi ſimul cum ſpe perdiſcendi abijceremus. Sed hæc Craſſus aliquando nobis expediet, & exponet deſcripta generatim: eſt enī, ne ſorte neſcias, heri nobis ille hoc Catule pollicitus, ſe ius ciuile, quod nunc diffuſum, & diſſipatū eſt, in certa genera coacturum, & ad artem facile redacturum. Et quidem inquit Catulus haud quaquam id eſt difficile Craſſo, qui & quod diſci potuit de iure, didicit, & quod ijs, qui eum docuerunt, defuit, ipſe afferet, ut quæ ſint in iure, uel acute deſcribere, uel ornate illuſtrare poſſit. Ergo iſta inquit Antonius tum à Craſſo diſcemus, cum ſe de turba, & à ſubſellijs in otium (ut cogitat) ſolitudinemq; contulerit. Iam id quidem ſæpe inquit Catulus, ex eo audiui, cum diceret, ſibi certum eſſe à iudicijs, cauſisq; diſcedere. ſed, ut ipſi ſoleo dicere, nō licebit. neque enim ipſe auxilium ſuum ſæpe à uiris bonis fruſtra implorari patietur, neque id æquo animo feret ciuitas, quæ ſi uoce L. Craſſi carebit, ornamento quodam ſeſe ſpoliatam putabit. Nam hercle inquit Antonius, ſi hæc uere à Catulo dicta ſunt, tibi mecum in eodem eſt piſtrino Craſſe uiuendum, & iſtam oſcitātem, & dormitantem ſapientiam, Scęuolarum, & ceterorum beatorum otio concedamus. Arriſit hic Craſſus leuiter, & pertexe modo inquit Antoni, quod exorſus es, me tamē iſta oſcitans ſapientia, ſimul atq; ad eam confugero, in libertatem uindicabit. Huius quidem loci, quem modo ſum exorſus, hic eſt finis inquit Antonius, quoniam intelligitur non in hominum innumerabilibus perſonis, neque in infinita temporum uarietate, ſed in generum cauſis, atque naturis omnia ſita eſſe, quæ in dubium uocarentur, genera autem eſſe definita non ſolum numero, ſed etiam paucitate, ut eam materiem orationis, quæ cuiuſque eſſet generis, ſtudioſi qui eſſent dicendi, omnibus locis deſcriptam, inſtructam, ornatamq; comprehenderent, rebus dico, & ſententijs. Ea, ui ſua, uerba parient, quæ ſemper ſatis ornata mihi quidem uideri ſolent, ſi eiuſmodi ſunt, ut ea res ipſa peperiſſe uideatur. Ac ſi uerum quæritis, quod mihi quidē uideatur (nihil enim aliud affirmare poſſum niſi ſententiam, & opinionem meam) hoc inſtrumentum cauſarum, & generum uniuerſorum in forum deſerre debemus, neque ut quæque res delata ad nos erit, tum denique ſcrutari locos, ex quibus argumenta eruamus, quæ quidem omnibus, qui ea mediocriter modo cōſiderarint, ſtudio adhibito, & uſu, pertractata eſſe poſſunt, ſed tamen animus referendus eſt ad ea capita, & ad illos, quos ſæpe iam appellaui locos, ex quibus omnia ad omnem orationem inuenta ducuntur. Atque hoc totum eſt ſiue artis, ſiue animaduerſionis, ſiue conſuetudinis, noſſe regiones, intra quas uenire debeas, & perueſtiges quod quæras. Vbi eum locum omnem cogitatione ſepſeris, ſi modo uſum rerum percallueris, nihil te effugiet, atque omne, quod erit in re, occurret, atque incidet. & ſic cum ad inueniendum in dicendo tria ſint, acumen, deinde ratio, quam licet (ſi uolumus) appellemus artem, tertium diligentia, non poſſum equidem non ingenio primas concedere, ſed tamen ipſum ingenium diligentia, etiam ex tarditate, incitat. Diligentia inquam cum omnibus in rebus, tum in cauſis defendendis plurimum ualet, hæc præcipue colenda eſt nobis, hæc ſemper adhibenda, hæc nihil eſt, quod non aſſequatur, cauſa

penitus,quod initio dixi,nota ſit,diligentia eſt,ut aduerſarium attente audiamus, atque ut eius non ſolum ſententias, ſed etiam uerba omnia excipiamus, uultus denique perſpiciamus omnes, qui ſenſus animi plerunque indicant, id tamen diſſimulanter facere, ne ſibi ille aliquid proficere uideatur, prudentia eſt.deinde ut in ijs locis,quos proponam paulo poſt,reuoluatur animus, ut ſe penitus inſinuet in cauſam,ut ſit cura, & cogitatione intentus, diligentia eſt, ut his rebus adhibeat tanquam lumen aliquod memoriam,ut uocem,ut uires: hæc magna ſunt. Inter ingenium quidem,& diligentiam perpaululum loci reliquum eſt arti.ars demonſtrat tantum ubi quæras,atque ubi ſit illud,quod ſtudeas inuenire: reliqua ſunt in cura,attentione animi, cogitatione, uigilantia, aſſiduitate, labore, complectar uno uerbo, quo ſæpe iam uſi ſumus, diligentia,qua una uirtute omnes uirtutes reliquæ continentur: Nam orationis quidem copia uidemus ut abundent philoſophi, qui (ut opinor, ſed tu hæc Catule melius) nulla dant præcepta dicendi,nec iccirco minus quęcunque res propoſita eſt ſuſcipiunt,de qua copioſe,et abundanter loquantur. Tum Catulus.Eſt iuquit,ut dicis, Antoni, ut pleriq; philoſophi nulla tradāt præcepta dicendi,& habeant paratū tamen quid de quaq; re dicant.Sed Ariſtoteles is, quem maxime ego admiror,propoſuit quoſdam locos,ex quibus omnis argumentatio nō modo ad philoſophorum diſputationem,ſed etiā ad hanc,qua in cauſis utimur,inueniretur, à quo quidem homine iandudū Antoni non aberrat oratio tua, ſiue tu ſimilitudine illius diuini ingenij in eadem incurris ueſtigia,ſiue etiā illa ipſa legiſti,atq; didiciſti,quod quidē mihi magis uериſimile uidetur.plus enim te operę gręcis dediſſe rebus uideo,quàm putarā. Tū ille,uerum inquit ex me audies Catule,ſemper ego exiſtimaui iucundiorem, & probabiliorem huic populo oratorē fore, qui primum quāminimam artificij alicuius,deinde nullā græcarum rerum ſignificationem daret. atq; ego idem exiſtimaui pecudis eſſe non hominis,cum tantas res græci ſuſciperent,profiterētur,agerent,ſeſeq; & uidendi res obſcuriſſimas, & bene uiuēdi, & copioſe dicendi rationem hominibus daturos pollicerentur,non admouere aurem, & ſi palàm audire eos non auderes, ne minueres apud tuos ciues auctoritatem tuam, ſubauſcultando tamen excipere uoces eorum, & procul quid narrarent attendere. itaq; feci Catule, & iſtorum omnium ſummatim cauſas, & genera ipſa guſtaui. Valde hercule inquit Catulus,timide tanquam ad aliquem libidinis ſcopulum,ſic tuam mentem ad philoſophiam appuliſti, quam hęc ciuitas aſpernata nunquam eſt: Nam & referta quondam Italia pythagoreorū fuit,tum cum erat in hac gente magna græcia, ex quo etiam quidam Numam Pompilium regem noſtrum, fuiſſe pythagoreum ferunt, qui annis permultis ante fuit,quàm ipſe Pythagoras,quo etiam maior uir habendus eſt, cum illam ſapientiam conſtituendę ciuitatis duobus propè ſeculis ante cognouit, q̄ eam græci natam eſſe ſenſerunt: & certe non tulit ullos hæc ciuitas aut gloria clariores, aut auctoritate grauiores, aut humanitate politiores P. Africano. C.Lælio.L.Furio, qui ſecum eruditiſſimos homines ex Græcia palàm ſemper habuerunt. Atque ego ex iſtis ſæpe audiui,cum dicerent pergratum Athenienſes & ſibi feciſſe, & multis principibus ciuitatis, quod cum ad ſenatum legatos de ſuis maximis rebus mitterent,tres illius ætatis nobiliſſimos philoſophos miſiſſent Carneadem, & Critolaum, & Diogenem, itaque eos dum

Romæ

Romæ eſſent,& á ſe,et ab alijs frequẽter auditos,quos tu cũ haberes auctores
Antoni miror cur philoſophiæ, ſicut Zethus ille pacuuianus propè bellũ in-
dixeris. Minime inquit Antonius,ac ſic decreui philoſophari potius,ut Ne-
optolemus apud Ennium,paucis:nam omnino haud placet. Sed tamen hæc
eſt mea ſententia,quam uidebar expoſuiſſe:ego iſta ſtudia non improbo, mo
derata modo ſint:opinionem iſtorum ſtudiorũ,& ſuſpicionem artificij apud
eos,qui res iudicent,oratori aduerſariam eſſe arbitror:imminuit enim & ora-
toris auctoritatem,& orationis fidem.Sed,ut eò reuocetur,unde huc declina-
uit oratio, ex tribus iſtis clariſſimis philoſophis, quos Romã ueniſſe dixiſti,
uides'ne Diogenem fuiſſe,qui diceret,artem ſe tradere bene diſſerendi,& ue-
ra,ac falſa dijudicandi,quam uerbo græco διαλεκτικὴν appellaret: In hac arte,ſi
modo eſt hæc ars,nullum eſt pręceptum,quomodo uerum inueniatur,ſed tan
tum eſt,quomodo iudicetur:Nam & omne,quod eloquimur,ſic ut aut eſſe di
camus id aut non eſſe,& ſi ſimpliciter dictum ſit,ſuſcipiunt dialectici, ut iudi-
cent,uerum'ne ſit,an falſum,& ſi coniuncte ſit elatum,& adiuncta ſint alia,iu-
dicent recte'ne adiuncta ſint,& uera'ne ſumma ſit uniuſcuiuſq; rationis, & ad
extremum ipſi ſe compungunt ſuis acuminibus,& multa quærendo reperiunt
non modo ea,quæ iam non poſſint ipſi diſſoluere,ſed etiam quibus ante exor
ſa, & potius detexta propè retexantur. Hic nos igitur ſtoicus iſte nihil adiu-
uat, quoniam quemadmodum inueniam, quid dicam non docet, atque idem
etiam impedit, quod & multa reperit, quæ neget ullo modo poſſe diſſolui,
& genus ſermonis affert non liquidum, non fuſum, ac profluens,ſed exile,ari
dum, conciſum, ac minutum : quod ſi quid probabit, ita probabit, ut orato-
ri tamen aptum non eſſe fateatur: Hæc enim noſtra oratio multitudinis eſt
auribus accommodanda,ad oblectandos animos,ad impellendos,ad ea pro-
banda, quæ non artificis ſtatera, ſed quadam populari trutina examinantur.
Quare iſtam artem totam dimittamus,quæ in excogitandis argumentis mu-
ta nimium eſt,in iudicandis nimium loquax. Critolaum iſtum, quem ſimul
cũ Diogene ueniſſe cõmemoras,puto plus huic ſtudio noſtro prodeſſe potuiſ
ſe:erat enim ab iſto Ariſtotele,à cuius inuentis tibi ego uideor nõ longe aber-
rare, atque inter hunc Ariſtotelem, cuius & illum legi librum, in quo expo-
ſuit dicendi artes omnium ſuperiorum,& illos, in quibus ipſe ſua quædam de
eadem arte dixit, & hos germanos huius artis magiſtros, hoc mihi uiſum eſt
intereſſe,quod ille eadem acie mentis,qua rerum omnium uim,naturamq; ui-
derat,hæc quoque aſpexit,quæ ad dicendi artem,quam ille deſpiciebat,perti-
nebãt,illi autem,qui hoc ſolum colendum ducebant, habitarunt in hac una ra
tione tractanda, non eadem prudentia,qua ille,ſed uſu in hoc uno genere,ſtu-
dioq; maiore. Carneadis uero uis incredibilis illa dicendi,et uarietas perquã
eſſet optanda nobis, qui nullam unquam in illis ſuis diſputationibus rem de-
fendit,quam non probarit,nullã oppugnauit,quã non euerterit.Sed hoc ma-
ius eſt quoddam,quàm ab ijs,qui hæc tradunt,& docent,poſtulandũ ſit.Ego
autem, ſi quem nunc planè rudem inſtitui ad dicendum uelim, his potius tra-
dam aſſiduis uno opere eandẽ incudem diem,noctemq; tundentibus, qui oẽs
tenuiſſimas particulas, atque omnia minima manſa,ut aiunt, nutrices infanti-
bus pueris in os inſerant.Sin ſit is, qui & doctrina mihi liberaliter inſtitutus,
& aliquo iam imbutus uſu,& ſatis acri ingenio eſſe uideatur,illuc eum rapiam

ubi non ſecluſa aliqua aquula teneatur, ſed unde uniuerſum flumen erumpat, qui illi ſedes, & tanquam domicilia omnium argumentorum monſtret, & ea breuiter illuſtret, uerbiſq; definiat. Quid enim eſt, in quo hereat, qui uiderit omne, quod ſumatur in oratione, aut ad probandum, aut ad refellendum, aut ex ſua ſumi ui, atque natura, aut aſſumi foris? Ex ſua ui, cum aut res quæ ſit tota quæratur, aut pars eius, aut uocabulum quod habeat, aut quippiam rem illam quod attingat. extrinſecus autem, cum ea, quę ſunt foris, neque herent in rei natura colliguntur. Si res tota quæritur, definitione uniuerſa uis explicanda eſt ſic. ſi maieſtas eſt amplitudo, ac dignitas ciuitatis, is eã minuit, qui exercitum hoſtibus Populi R. tradidit, non qui eum, qui id feciſſet, Populi R. poteſtati tradidit. Sin pars, partitione, hoc modo. aut ſenatui parendum de ſalute reip. fuit, aut aliud cõſilium inſtituendum, aut ſua ſponte faciendum. aliud conſilium, ſuperbum. ſuum, arrogans. utendum igitur fuit conſilio ſenatus. Sin ex uocabulo, ut Carbo, ſi conſul eſt, qui conſulit patriæ, quid aliud fecit Opimius? Sin ab eo, quod rem attingat, plures ſunt argumentorum ſedes, ac loci. nam & coniuncta quærimus, & genera, & partes generibus ſubiectas, & ſimilitudines, & diſſimilitudines, & contraria, & conſequentia, & conſentanea, et quaſi præcurrentia, & repugnantia, & cauſas rerum ueſtigabimus, & ea, quæ ex cauſis orta ſunt. & maiora. paria. minora quæremus. Ex coniunctis ſic argumenta ducuntur. Si pietati ſumma tribuenda laus eſt, debetis moueri, cum Q. Metellum tam pie lugere uideatis. Ex genere autẽ. Si magiſtratus in Populi R. poteſtate eſſe debent, quid Norbanum accuſas, cuius tribunatus uoluntati paruit ciuitatis? Ex parte autem ea, quę eſt ſubiecta generi. Si omnes, qui reip. conſulunt, cari nobis eſſe debent, certe in primis imperatores, quorũ conſilijs, uirtute, periculis retinemus & noſtram ſalutem, & imperij dignitatem. Ex ſimilitudine autem. Si feræ partus ſuos diligunt, qua nos in liberos noſtros indulgẽtia eſſe debemus? At ex diſſimilitudine. Si barbarorum eſt in diem uiuere, noſtra conſilia ſempiternum tempus ſpectare debẽt. atq; utroque in genere & ſimilitudinis, et diſſimilitudinis, exempla ſunt ex aliorum factis, aut dictis, aut euentis, & fictæ narrationes ſæpe ponendæ. Iam ex contrario, Si Gracchus nefarie, pręclare Opimius. Ex conſequẽtibus. Si et ferro interfectus ille, et tu inimicus eius cũ gladio cruẽto comprehẽſus es in illo ipſo loco, & nemo præter te ibi uiſus eſt, & cauſa nemini, & tu ſemper audax, quid eſt, quod de facinore dubitare poſſimus? Ex conſentaneis, & præcurrentibus, & repugnantibus, ut olim Craſſus adoleſcens. Non ſi Opimium defendiſti Carbo, iccirco te iſti bonum ciuem putabunt. ſimulaſſe te, & aliud quid quæſiſſe perſpicuum eſt, quod T. Gracchi mortem ſępe in concionibus deploraſti, quod P. Africani necis ſocius fuiſti, quod eam legem in tribunatu tuliſti, quod ſemper à bonis diſſenſiſti. Ex cauſis autem rerum ſic. Auaritiam ſi tollere uultis, mater eius eſt tollenda luxuries. Ex ijs autem, quę ſunt orta de cauſis. Si ærarij copijs, & ad belli adiumenta, & ad ornamenta pacis utimur, uectigalibus ſeruiamus. Maiora autem, et minora, & paria cõparabimus ſic. ex maiore. Si bona exiſtimatio diuitijs præſtat, & pecunia tantopere expetitur, quanto gloria magis eſt expetenda? ex minore ſic.

Hic paruæ conſuetudinis
Cauſa huius mortem fert tam familiariter,

Quid

Quid ſi ipſe amaſſet? quid mihi hic faciet patri?
Ex pari ſic.eſt eiuſdem & eripere contra remp.& largiri pecunias. Foris autem aſſumūtur ea,quæ non ſua ui, ſed extranea ſubleuātur, ut hæc. hoc uerum eſt:dixit enim Q. Luctatius. hoc falſum eſt:habita enim quæſtio eſt: hoc ſequi neceſſe eſt.recito enim tabulas.de quo genere toto paulo ante dixi. Hæc ut breuiſſime dici potuerunt,ita à me dicta ſunt. Vt enim ſi aurum cui,quod eſſet multifariam defoſſum, cōmoſtrare uellem, ſatis eſſe deberet,ſi ſigna,& notas oſtenderem locorum,quibus cognitis,ille ſibi ipſe foderet, & id, quod uellet paruulo labore,nullo errore inueniret, ſic has ego argumētorum noui notas, quæ illa mihi quærenti,demonſtrāt ubi ſint,reliqua cura, & cogitatione eruuntur. Quod autem argumentorum genus cuique cauſarum generi maxime conueniat,non eſt artis exquiſitæ præſcribere, ſed eſt mediocris ingenij iudicare:neque enim nunc id agimus,ut artem aliquam dicendi explicemus,ſed ut doctiſſimis hominibus uſus noſtri quaſi quædam monita tradamus. His igitur locis in mente,& cogitatione defixis,& in omni re ad dicendum poſita excitatis,nihil erit,quod oratorem effugere poſſit; non modo in forenſibus diſceptationibus,ſed omnino in ullo genere dicendi. Si uero aſſequetur, ut talis uideatur,qualem ſe uideri uelit,& animos eorum ita afficiat, apud quos aget, ut eos quocunque uelit uel trahere, uel rapere poſſit, nihil profecto præterea ad dicendum requiret. Iam illud uidemus nequaquam ſatis eſſe reperire,quid dicas,niſi id inuentum tractare poſſis. Tractatio autem uaria eſſe debet.ne aut cognoſcat artem, qui audiat, aut defatigetur ſimilitudinis ſacietate. Proponi oportet quid afferas,& id quare ita ſit,oſtendere,& ex ijſdem illis locis interdum concludere,relinquere aliâs,alio'q; tranſire: ſæpe non proponere,ac ratione ipſa afferenda,quid proponendum fuerit,declarare: ſicui quid ſimile dicas, prius ut ſimile confirmes,deinde quod agitur adiungas. puncta argumentorum plerunque ut occulas,nequis ea numerare poſſit,ut re diſtinguantur, uerbis confuſa eſſe uideantur. Hæc ut & properans, & apud doctos, & ſemidoctus ipſe percurro,ut aliquando ad illa maiora ueniamus. Nihil eſt enim in dicendo Catule maius,quàm ut faueat oratori is,qui audiet, ut'q; ipſe ſic moueatur,ut impetu quodam animi,& perturbatione magis,quàm iudicio,aut conſilio regatur. Plura.n.multo homines iudicant,odio,aut amore, aut cupiditate,aut iracundia,aut dolore,aut letitia,aut ſpe,aut timore,aut errore,aut aliqua permotione mentis,quàm ueritate,aut præſcripto,aut iuris norma aliqua, aut iudicij formula,aut legibus.quare, niſi quid uobis aliud placet, ad illa pergamus. Paulum inquit Catulus etiam nunc deeſſe uidetur ijs rebus Antoni, quas expoſuiſti, quod ſit tibi ante explicandum, quàm illuc proficiſcare,quò te dicis intendere. Quid nam inquit? Qui ordo tibi placet inquit Catulus, & quæ diſpoſitio argumentorum, in qua tu mihi ſemper deus uideri ſoles. Vide quàm ſim in iſto genere inquit Catule deus, non mehercule mihi niſi admonito ueniſſet in mentem, ut poſſis exiſtimare me in ea, in quibus nonnunquam aliquid efficere uideor, uſu ſolere in dicendo, uel caſu potius incurrere. Ac res quidem iſta,quam ego,quia nō noram, ſic tanquam ignotū hominem præteribam,tantum poteſt in dicendo,ut ad uincendum nulla plus poſſit. Sed tamē mihi uideris ante tempus à me,rationē ordinis,et diſponēdarum rerū requiſiſſe: Nam ſi ego omnē uim oratoris in argumētis,& in re ipſa

per ſe comprobanda poſuiſſem, tempus eſſet iam de ordine argumẽtorum, & de collocatione aliquid dicere: ſed cum tria ſint à me propoſita, de uno dictũ, cum de duobus reliquis dixero, tum erit denique de diſponenda tota oratione quærendum. Valet igitur multum ad dicendum probari mores, inſtituta, & facta, & uitam, eorum qui agent cauſas, & eorum pro quibus, & item improbari aduerſariorum, animosq́; eorum, apud quos agitur, conciliari quammaxime ad beneuolentiam, cum erga oratorem, tum erga illum, pro quo dicet orator. Conciliantur autem animi dignitate hominis, rebus geſtis, exiſtimatione uitæ, quæ facilius ornari poſſunt, ſi modo ſunt, quàm fingi, ſi nulla ſunt. Sed hęc adiuuãt in oratore lenitas uocis, uultus, pudoris ſignificatio, uerborum comitas, ſi quid perſequare acrius, ut inuitus, & coactus facere uideare, facilitatis, liberalitatis, manſuetudinis, pietatis, grati animi, nõ appetentis, nõ auidi ſigna proferri perutile eſt, eaq́; omnia, quæ proborum, demiſſorum, nõ acrium, non pertinacium, non litigioſorum, non acerborum ſunt, ualde beneuolentiam conciliant, abalienantq́; ab ijs, in quibus hæc non ſunt. Itaque eadẽ ſunt in aduerſarios ex contrario conferenda. Sed genus hoc totum orationis in ijs cauſis excellet, in quibus minus poteſt inflammari animus iudicis acri, & uehementi quadam incitatione. Non enim ſemper fortis oratio quæritur, ſed ſæpe placida, ſummiſſa, lenis, quę maxime commendat reos. reos autem appello non eos modo, qui arguũtur, ſed omnes, quorum de re diſceptatur: ſic enim olim loquebãtur. Horum igitur exprimere mores oratione, iuſtos, integros, religioſos, timidos, perferentis iniuriarum, mirum quiddam ualet, & hoc uel in principijs, uel in re narranda, uel in perorãda tantam habet uim, ſi eſt ſuauiter, & cum ſenſu tractatum, ut ſæpe plus, quàm cauſa ualeat. tantum autem efficitur ſenſu quodam, ac ratione dicẽdi, ut quaſi mores oratoris effingat oratio: genere enim quodã ſententiarum, & genere uerborum, adhibita etiam actione leni, facilitateq́; ſignificandi, efficitur, ut probi, ut bene morati, ut boni uiri eſſe uideantur. Huic autem eſt illa diſpar adiũcta ratio orationis, quę alio quodam genere mentes iudicum permouet, impellitq́;, ut aut oderint, aut diligãt, aut inuideant, aut ſaluum uelint, aut metuant, aut ſpernant, aut cupiant, aut abhorreant, aut lætentur, aut mœreant, aut miſereantur, aut punire uelint, aut ad eos motus adducantur, ſi qui finitimi ſunt, & propinqui hís, ac talibus animi perturbationibus. Atq́; illud optãdum eſt oratori, ut aliquam permotionem animorum ſua ſponte ipſi afferant ad cauſam iudices, ad id, quod utilitas oratoris feret accõmodatam. facilius eſt enim currẽtem (ut aiunt) incitare, quàm commouere languentem. Sin id aut non erit, aut erit obſcurius, ſicut medico diligenti priuſquàm conetur ęgro adhibere medicinam, nõ ſolum morbus eius, cui mederi uolet, ſed etiam conſuetudo ualentis, & natura corporis cognoſcenda eſt, ſic equidem cum aggredior ancipitem cauſam, & grauem ad animos iudicum pertractandos, omni mente in ea cogitatione, curaq́; uerſor, ut odorer, quam ſagaciſſime poſſim, quid ſentiant, quid exiſtimẽt, quid expectent, quid uelint, quo deduci oratione facillime poſſe uideantur. Si ſe dant, &, ut ante dixi, ſua ſponte, quo impellimus inclinant, atque propendent, accipio quod datur, & ad id, unde aliquis flatus oſtenditur, uela do. ſin eſt integer, quietusq́; iudex, plus eſt operis: ſunt enim omnia dicendo excitanda nihil adiuuante natura. Sed tantam uim habet illa, quæ recte à bono poëta dicta eſt flexanima,

atque

atque omnium regina rerum oratio,ut non modo inclinantē erigere, aut ſtantem inclinare,ſed etiam aduerſantem, & repugnantem, ut imperator bonus, ac fortis capere poſſit. Hæc ſunt illa,quæ me ludens Craſſus modo flagitabat, quæ à me diuinitus tractari ſolere diceret, & in cauſa M. Aquilij. Caijq; Norbani,nonnullisq; alijs,quaſi præclare acta laudaret, quę mehercule ego Craſſe,cum à te tractantur in cauſis,horrere ſoleo,tanta uis animi, tantus impetus, tantus dolor,oculis,uultu,geſtu,digito denique iſto tuo ſignificari ſolet: tantum eſt flumen grauiſſimorum,optimorumq; uerborum, tam integræ ſententiæ,tam ueræ,tam nouę,tam ſine pigmentis,fucoq; puerili,ut mihi non ſolum tu incendere iudicem,ſed ipſe ardere uidearis. Neque fieri poteſt, ut doleat is, qui audit,ut oderit,ut inuideat,ut pertimeſcat aliquid,ut ad fletum, miſericordiamq; deducatur,niſi omnes ij motus, quos orator adhibere uolet iudici, in ipſo oratore impreſſi eſſe, atq; inuſti uidebuntur. Quòd ſi fictus aliquis dolor ſuſcipiendus eſſet,& ſi in eiuſmodi genere orationis nihil eſſet,niſi falſum atque imitatione ſimulatum, maior ars aliqua forſitan eſſet requirenda, nunc ego quid tibi Craſſe,quid ceteris accidat,neſcio,de me autē cauſa nulla eſt, cur apud homines prudentiſſimos,atque amiciſſimos mentiar.nō mehercule unquam apud iudices,aut dolorem,aut miſericordiam,aut inuidiam, aut odium excitare dicendo uolui,quin ipſe in commouendis iudicibus ijs ipſis ſenſibus, ad quos illos adducere uellem,permouerer. Neq; enim facile eſt perficere, ut iraſcatur,cui tu uelis iudex,ſi tu ipſe id lente ferre uideare,neque ut oderit eum, quem tu uelis,niſi te ipſum flagrantem odio ante uiderit. Neque ad miſericordiam adducetur,niſi ei tu ſigna doloris tui uerbis,ſententijs,uoce,uultu, collacrimatione denique oſtenderis. Vt enim nulla materies tam facilis ad exardeſcendum eſt,quæ niſi admoto igni, ignem concipere poſſit: ſic nulla mens eſt tam ad comprehendendā uim oratoris parata,quæ poſſit incendi, niſi inflammatus ipſe ad eam,& ardens acceſſeris. Ac ne forte hoc magnum, ac mirabile eſſe uideatur,hominem toties iraſci, toties dolere, toties omni animi motu cōcitari, preſertim in rebus alienis,magna uis eſt earum ſententiarum, atque eorum locorum,quos agas,tractesq; dicēdo,ut nihil opus ſit ſimulatione,& fallacijs. Ipſa enim natura orationis eius,quæ ſuſcipitur ad aliorum animos permouendos,oratorem ipſum magis etiam quàm quenquam eorum, qui audiunt,permouet. & ne hoc in cauſis,in iudicijs,in amicorum periculis, in concurſu hominum,in ciuitate,in foro accidere miremur,cum agitur non ſolum ingenij noſtri exiſtimatio (nam id eſſet leuius, quanquam cum profeſſus ſis te id poſſe facere,quod pauci, ne id quidem negligendum eſt) ſed alia ſunt maiora multo,fides,officium,diligētia,quibus rebus adducti,etiam cum alieniſſimos defendimus,tamē eos alienos,ſi ipſi uiri boni uolumus haberi, exiſtimare nō poſſumus,ſed ut dixi,ne hoc in nobis mirū eſſe uideatur, quid poteſt eſſe tam fictum,q̄ uerſus,q̄ ſcena,q̄ fabulæ? tamen in hoc genere ſæpe ipſe uidi, cum ex perſona mihi ardere oculi hominis hiſtrionis uiderētur, ſpōdalia illa dicētis.

Segregare abs te auſus,aut ſine illo ſalamina ingredi.

Neq; paternum aſpectum es ueritus.

Nunquam illum aſpectum dicebat, quin mihi Thelamon iratus furere luctu filij uideretur. Vt idem inflexa ad miſerabilem ſonum uoce, quem ætate exacta indigem.

Liberum laceraſti, orbaſti, extinxſti, neq; fratris necis

Neq; gnati eius parui, qui tibi in tutelam eſt traditus.

flens, ac lugens dicere uidebatur? Quæ ſi ille hiſtrio cotidie cum ageret, ta-
men recte agere ſine dolore non poterat, quid Pacuuium putatis in ſcribendo
leni animo, ac remiſſo fuiſſe? Fieri nullo modo potuit. Sæpe enim audiui, po-
ëtam bonum neminem (id quod à Democrito, & Platone in ſcriptis relictũ
eſſe dicunt) ſine inflammatione animorum exiſtere poſſe, & ſine quodam af-
flatu quaſi furoris. Quare nolite exiſtimare me ipſum, qui non heroum uete-
res caſus, fictosq; luctus uellem imitari, atque adumbrare dicendo, neq; actor
eſſem alienæ perſonæ, ſed auctor meæ, cum mihi M. Aquilius in ciuitate reti-
nendus eſſet, quæ in illa cauſa peroranda fecerim, ſine magno dolore feciſſe.
Quem enim ego conſulem fuiſſe, imperatorem ornatum à ſenatu, ouantem in
capitolium aſcendiſſe meminiſſem, hunc cum afflictum, debilitatum, mœren-
tem, in ſummum diſcrimen adductum uiderem, non prius ſum conatus miſeri-
cordiam alijs commouere, quàm miſericordia ſum ipſe captus. Senſi equidem
tum magnopere moueri iudices, cum excitaui mœſtum, ac ſordidatum ſenem,
& cum iſta feci, quæ tu Craſſe laudas, non arte, de qua quid loquar neſcio, ſed
motu magno animi, ac dolore, ut diſcinderem tunicam, ut cicatrices oſtende-
rem, cum C. Marius mœrorem orationis meæ præſens, ac ſedens multum la-
crimis ſuis adiuuaret, cumq; ego illum crebro appellans collegam ei ſuum cõ-
mendarem, atque ipſum aduocatum ad communem imperatorum fortunam
defendendã inuocarẽ, non fuit hæc ſine meis lacrimis, non ſine dolore magno
miſeratio, omniumq; deorum, & hominum, & ciuium, & ſociorum implora-
tio, quibus omnibus uerbis, quę à me tum ſunt habita, ſi dolor abfuiſſet meus,
non modo nõ miſerabilis, ſed etiam irridenda fuiſſet oratio mea. Quamobrẽ
hoc uos doceo Sulpici, bonus ego uidelicet, atque eruditus magiſter, ut in di-
cendo iraſci, ut dolere, ut flere poſſitis, quanquam te quidem quid hoc doceã?
qui in accuſando ſodali, & quæſtore meo tantum incendium non oratione ſo-
lum, ſed multo etiam magis ui, et dolore, & ardore animi concitaras, ut ego ad
id reſtinguẽdum uix conarer accedere: habueras enim tum omnia in cauſa ſu-
periora, uim, fugam, lapidationem, crudelitatem tribuniciam ĩ Cepionis gra-
ui, miſerabiliq; caſu, in iudiciũ uocabas, deinde principem & ſenatus, & ciuita-
tis M. Æmilium lapide percuſſum eſſe conſtabat, ui pulſum ex templo L. Cot-
tam. & T. Didium, cum intercedere uellent rogationi, nemo poterat negare.
Accedebat, ut hęc tu adoleſcẽs pro rep. queri ſumma cum dignitate exiſtima-
rere, ego homo cenſorius uix ſatis honeſte uiderer ſeditioſum ciuem, & in ho-
minis conſularis calamitate crudelem, poſſe defendere. Erant optimi ciues iu-
dices, bonorum uirorum plenum forum, uix ut mihi tenuis quædam uenia da-
retur excuſationis, quod tamen eum defenderem, qui mihi quæſtor fuiſſet.
Hic quid ego dicam me artem aliquam adhibuiſſe? quid fecerim narrabo, ſi
placuerit, uos meam defenſionem in aliquo artis loco reponetis. Omnium ſe-
ditionum genera, uitia, pericula collegi, eamq; orationẽ ex omni reip. noſtræ
temporum uarietate repetiui, concluſiq; ita, ut dicerem, & ſi omnes moleſtæ
ſemper ſeditiones fuiſſent, iuſtas tamen fuiſſe nonnullas, et propé neceſſarias.
tũ illa, quæ modo Craſſus cõmemorabat, egi, neq; reges ex hac ciuitate exigi,
neque tribunos pl. creari, neq; plebiſcitis toties conſularem poteſtatem minui

neque

neque prouocationem patronam illam ciuitatis, ac uindicem libertatis populo R. dari ſine nobilium diſſenſione potuiſſe, ac ſi illæ ſeditiones ſaluti huic ciuitati fuiſſent, nō continuo ſiquis motus populi factus eſſet, id C. Norbano in nefario crimine, atq; in fraude capitali eſſe ponendum. Quod ſi unquam populo R. conceſſum eſſet, ut iure concitatus uideretur, id quod docebam ſæpe eſſe conceſſum, nullam illa cauſam iuſtiorem fuiſſe. Tum omnē orationem traduxi, & conuerti in increpandam Cepionis fugam, in deplorandum interitū exercitus, ſic et eorum dolorem, qui lugebant ſuos, oratione refricabam, et animos equitum R. apud quos tum iudices cauſa agebatur ad Q. Cepionis odiū, à quo erāt ipſi propter iudicia abalienati, renouabam, atq; reuocabam. Quod ubi ſenſi me in poſſeſſione iudicij, ac defenſionis meæ cōſtitiſſe, quod & populi beneuolentiam mihi conciliaram, cuius ius etiam cum ſeditionis coniunctione defenderam, & iudicum animos totos uel calamitate ciuitatis, uel luctu, ac deſiderio propinquorum, uel odio proprio in Cepionem ad cauſam noſtram conuerteram, tunc admiſcere huic generi orationis uehementi, atque atroci genus illud alterum, de quo ante diſputaui, lenitatis, & manſuetudinis cœpi. me pro meo ſodali, qui mihi in liberum loco more maiorum eſſe deberet, & pro mea omni fama propè, fortuniſq; decernere, nihil mihi ad exiſtimationē turpius, nihil ad dolorem acerbius accidere poſſe, quàm ſi is, qui ſæpe alieniſſimis à me, ſed meis tamē ciuibus ſaluti exiſtimarer fuiſſe, ſodali meo auxilium ferre non potuiſſem. Petebā à iudicibus, ut illud ætati meæ, ut honoribus, ut rebus geſtis, ſi iuſto, ſi pio dolore me eſſe affectum uiderent, concederent, preſertim, ſi in alijs cauſis intellexiſſent, omnia me ſemper pro amicorum periculis, nihil unquam pro me ipſo deprecatū. Sic in illa omni defenſione, atque cauſa, quod eſſe in arte poſitum uidebatur, ut de lege apuleia dicerem, ut quid eſſet minuere maieſtatem explicarem, perquam breuiter perſtrinxi, atque attigi. His duabus partibus orationis, quarum altera concitationem habet, altera commēdationem, quæ minime præceptis artium ſunt perpolitæ, omnis eſt à me illa cauſa tractata, ut & accerrimus in Cepionis inuidia renouanda, & in meis moribus erga meos neceſſarios declarandis manſuetiſſimus uiderer, ita magis affectis animis iudicum quàm doctis, tua Sulpici eſt à nobis tum accuſatio uicta.

Hic Sulpicius, Vere hercule inquit Antoni iſta commemoras, nam ego nihil unquam uidi, quod tam è manibus elaberetur, quàm mihi tum eſt elapſa illa cauſa. cum enim, quemadmodum dixiſti, tibi ego non iudicium, ſed incendium tradidiſſem, quod tuum principiū dij immortales fuit? qui timor? quę dubitatio? quāta heſitatio, tractuſq; uerborum? Vt illud initio, quod tibi unum ad ignoſcendum homines dabant, tenuiſti? te pro homine perneceſſario quęſtore tuo dicere? quam tibi primum muniſti ad te audiendum uiam? Ecce autem cum te nihil aliud profeciſſe arbitrarer, niſi ut homines tibi ciuem improbum defendenti ignoſcendum propter neceſſitudinem arbitrarentur, ſerpere occulte cœpiſti nihil dum alijs ſuſpicantibus, me uero iam pertimeſcente, ut illam non Norbani ſeditionem, ſed illam populi R. iracundiam, neque eam iniuſtam, ſed meritam, ac debitam fuiſſe defenderes, deinde qui locus abs te prætermiſſus eſt in Cepionem? ut tu illa omnia odio, inuidia, miſericordia, miſcuiſti? neque hæc ſolum in defenſione, ſed etiā in Scauro, ceteriſq; meis teſtibus, quorum teſtimonia non refellendo, ſed ad eundem impetū populi confugien-

do,refutaſti. Quæ cum abs te modo commemorarentur, equidem nulla præcepta deſiderabam, iſtam enim ipſam demonſtrationem defenſionum tuarũ abs te ipſo commemoratam, doctrinam eſſe non mediocrem puto. Atqui ſi ita placet inquit Antonius, tradcmus etiam, quæ nos ſequi in dicendo, quæq; maxime ſpectare ſolemus. docuit.n. iam nos longa uita, uſusq; rerum maximarum, ut quibus rebus animi hominum mouerentur teneremus. Equidem primum conſiderare ſoleo, poſtulet'ne cauſa, nam neque paruis in rebus adhibendæ ſunt hæ dicendi faces, necq; ita animatis hominibus, ut nihil ad eorum mentes oratione flectendas proficere poſſimus, ne aut irriſione, aut odio digni putemur, ſi aut tragœdias agamus in nugis, aut conuellere adoriamur ea, quę nõ poſſint commoueri. Nam quoniam hæc ferè maxime ſunt in iudicum animis, aut quicunq; illi erunt, apud quos agemus, oratione molienda, amor, odium, iracundia, inuidia, miſericordia, ſpes, lætitia, timor, moleſtia, ſentimus amorẽ conciliari, ſi id uelle uideare, quod ſit utile ipſis, apud quos agas, defendere, ſi aut pro bonis uiris, aut certe pro ijs, qui illis boni, atq; utiles ſint laborare, nãque hæc res amorem magis conciliat, illa uirtutis defenſio caritatẽ, plusq; proficit, ſi proponitur ſpes utilitatis futuræ, quàm præteriti beneficij commemoratio. Enitendum eſt, ut oſtendas in ea re, quam defendas, aut dignitatem ineſſe, aut utilitatem, eumq;, cui concilies hunc amorem, ſignifices nihil ad utilitatem ſuam retuliſſe, ac nihil omnino feciſſe cauſa ſua: inuidetur enim commodis hominum ipſorum, ſtudijs autem eorum ceteris commodãdi, fauetur: Videndumq; hoc loco eſt, ne quos ob benefacta diligi uolemus, eorum laudem, atque gloriam, cui maxime inuideri ſolet, nimis efferre uideamur. Atque ijſdẽ his ex locis & odiũ in alios ſtruere diſcemus, & à nobis, ac noſtris dimouere, eademq; hæc genera tractanda ſunt in iracundia uel excitanda, uel ſedanda. nam ſi, quod ipſis, qui audiunt, pernicioſum, aut inutile ſit, id factum augeas, odium creatur. ſin quod, aut in bonos uiros, aut in eos, quos quiſque minime debuerit, aut in remp. tum excitatur, ſi non tam acerbum odium, tamen aut inuidiæ, aut odij non diſſimilis offenſio. Item timor incutitur aut ex ipſorum periculis, aut ex communibus, interior eſt ille proprius, ſed hic quoque communis ad eandem ſimilitudinem eſt perducẽdus. Par atque una ratio eſt ſpei, letitię, moleſtiæ. Sed haud ſciam an acerrimus longè ſit omnium motus inuidiæ, nec minus uirium opus ſit in ea comprimenda, quàm excitanda. Inuident autem homines maxime paribus, aut inferioribus, cum ſe relictos ſentiunt, illos autem dolent euolaſſe, ſed etiam ſuperioribus inuidetur ſæpe uehementer, & eo magis, ſi intolerantius ſe iactant, & æquabilitatẽ communis iuris, pręſtantia dignitatis, aut fortunæ ſuæ tranſeunt, quæ ſi inflammanda ſunt, maxime dicendum eſt, non eſſe uirtute parta, deinde etiã uitijs, atque peccatis. tum ſi erunt honeſtiora, atque grauiora, tamẽ non eſſe tanti ulla merita, quãta inſolentia hominis, quantumq; faſtidium. Ad ſedandum autem, magno illa labore, magnis periculis eſſe parta, nec ad ſuum cõmodum, ſed ad aliorum eſſe collata, ſeſeq; ſiquam gloriam peperiſſe uideatur, tametſi ea non ſit iniqua merces periculi, tamen ea non delectari, totamq; abijcere, atque deponere, omninoq; perficiendum eſt (quoniam plerique ſunt inuidi, maximeq; eſt hoc commune uitium, & peruagatum, inuidetur autem præſtanti, florentiq; fortunę) ut hæc opinio, minuatur, & illa excellens opinione fortuna, cum laboribus, &

miſerijs

miſerĳs permiſta eſſe uideatur. Iam miſericordia mouetur, ſi is, qui audit, adduci poteſt, ut illa, quæ de altero deplorentur, ad ſuas res reuocet, quas aut tulerit acerbas, aut timeat, aut intuēs aliū crebro ad ſeipſum reuertatur. ita cū ſinguli caſus humanarum miſeriarum grauiter accipiuntur, ſi dicuntur dolenter, tum afflicta, & proſtrata uirtus maxime luctuoſa eſt, & ut illa altera pars orationis, quæ probitatis commendatione boni uiri debet ſpeciem tueri, lenis (ut ſæpe iam dixi) atque ſummiſſa, ſic hæc, quæ ſuſcipitur ab oratore ad commutandos animos, atq; omni ratione flectendos, intenta, ac uehemens eſſe debet. Sed eſt quædam in his duobus generibus, quorum alterum lene, alterum uehemens eſſe uolumus, difficilis ad diſtinguendum ſimilitudo: nam ex illa lenitate, qua conciliamur ĳs, qui audiunt, ad hanc uim acerrimam, qua eoſdem excitamus, influat oportet aliquid, & ex hac ui nonnunquam animi aliquid influendum eſt illi lenitati, neque eſt ulla temperatior oratio, quàm illa, in qua aſperitas contentionis oratoris ipſius humanitate conditur: remiſſio autem lenitatis quadam grauitate, & contentione firmatur. In utroque autē genere dicendi, & illo, in quo uis, atq; cōtentio quæritur, & hoc, quod ad uitam, & mores accommodatur, & principia tarda ſunt, & exitus tamen ſpiſſi, & producti eſſe debent. Nam neq; aſſiliendum ſtatim eſt ad illud genus orationis (abeſt enim totum à cauſa) & homines prius ipſum illud, quod proprium ſui iudicĳ eſt, audire deſiderant, nec cum in eam rationem ingreſſus ſis, celeriter diſcedēdum eſt: non enim ſicut argumentum ſimulatque poſitum eſt, arripitur, alterumq;, & tertium poſcitur, ita miſericordiam, aut inuidiam, aut iracundiam, ſimulatq; intuleris, poſſis cōmouere: Argumentum enim ratio ipſa confirmat, quæ ſimulatq; emiſſa eſt, adhereſcit, illud autem genus orationis non cognitionem iudicis, ſed magis perturbationem requirit, quàm conſequi niſi multa, & uaria, & copioſa oratione, & ſimili contentione actionis nemo poteſt: quare qui aut breuiter, aut ſummiſſe dicunt, docere iudicem poſſunt, commouere non poſſunt, in quo ſunt omnia. Iam illud perſpicuum eſt, omnium rerum in contrarias partes facultatem ex ĳſdem ſuppeditari locis. Sed argumento reſiſtendum eſt, aut ĳs, quæ comprobandi eius cauſa ſumuntur, reprehēdendis, aut demōſtrando id quod concludere illi uelint, non effici ex propoſitis, nec eſſe conſequens, aut ſi ita non refellas, afferendum eſt in contrariā partem, quod ſit aut grauius, aut ęque graue. Illa autem, quæ aut conciliationis cauſa leuiter, aut permotionis uehementer aguntur, contrarĳs commotionibus inferenda ſunt, ut odio, beneuolentia, miſericordia inuidia tollatur. Suauis autem eſt, & uehementer ſæpe utilis iocus, & facetiæ, quæ etiam ſi alia omnia tradi arte poſſunt, naturæ ſunt propria certe, neque ullam artem deſiderant, in quibus tu longe alĳs mea ſentētia Cæſar excellis, quo magis mihi etiam teſtis eſſe potes, aut nullam eſſe artem ſalis, aut ſiqua eſt, eam tu nos potiſſimum docebis. Ego uero inquit Cæſar omni de re facetius puto poſſe ab homine non inurbano, q̃ de ipſis facetĳs diſputari. Itaq; cum quoſdam græcos inſcriptos libros eſſe uidiſſem de ridiculis, nonnullam in ſpem ueneram poſſe me aliquid ex iſtis diſcere, inueni autem ridicula, & ſalſa multa græcorum, nam & ſiculi in eo genere, & Rhodĳ, & Byzantĳ, & pręter ceteros Attici excellunt, ſed qui eius rei rationem quandam conati ſunt, artemq; tradere, ſic inſulſi extiterunt, ut nihil aliud eorum niſi ipſa inſulſitas rideatur. Quare mihi nullo uidetur modo do-

ctrina iſta res poſſe tradi. Etenim cum duo genera ſint facetiarum, alterũ ęqua
biliter in omni ſermone fuſum, alterum peracutum, & breue, illa à ueteribus ſu
perior, cauillatio, hæc altera, dicacitas nominata eſt. leue nomen habet utraqꝫ
res, ꝗppe leue.n.eſt totũ hoc, riſum mouere. Verũtamen, ut dicis Antoni mul
tum in cauſis perſępe lepore, & facetijs profici uidi. Sed cum in illo genere per
petuæ feſtiuitatis ars non deſideretur. natura.n.fingit homines, & creat, imi-
tatores, & narratores facetos, & uultu adiuuãte, et uoce, & ipſo genere ſermo-
nis, tum uero in hoc altero dicacitatis, quid habet ars loci? cum ante illud face-
tum dictum emiſſum herere debeat, quàm cogitari potuiſſe uideatur? Quid
.n. hic meus frater ab arte adiuuari potuit, cum à Philippo interrogatus quid
latraret, furẽ ſe uidere reſpondit. quid in omni oratione Craſſus, uel apud cen
tumuiros contra Scæuolam, uel contra accuſatorem Brutũ, cum pro Cn. Plã-
co diceret? nam id, quod tu mihi tribuis Antoni, Craſſo eſt omnium ſentẽtia
concedendum: non enim ferè quiſquam reperietur præter hunc in utroque ge
nere leporis excellens, & illo, quod in perpetuitate ſermonis, & hoc, quod in
celeritate, atqꝫ dicto eſt. Nam hæc perpetua contra Scæuolam curiana defen-
ſio tota redundauit hilaritate quadam, & ioco, dicta illa breuia non habuit:
parcebat enim aduerſarij dignitati, in quo ipſo ſeruabat ſuam, quod eſt homi-
nibus facetis, & dicacibus difficillimum, habere hominum rationem, & tem-
porum, & ea, quę occurrant, cum ſalſiſſime dici poſſunt, tenere. Itaque nõ nul-
li ridiculi homines hoc ipſum non inſulſe interpretantur: dicere.n. aiũt Enni-
um flammam à ſapiente facilius ore in ardẽte opprimi, quã bona dicta teneat,
hæc ſcilicet bona dicta, quæ ſalſa ſint: nã ea dicta appellantur proprio iã nomi
ne. Sed ut in Scęuolam cõtinuit ea Craſſus, atqꝫ illo altero genere, in quo nul-
li aculei contumeliarũ inerant, cauſam illam, diſputationemqꝫ luſit, ſic in Bru-
to, quem oderat, & quem dignum contumelia iudicabat, utroque genere pu-
gnauit. quàm multa de balneis, quas nuper ille uendiderat, q̃ multa de amiſſo
patrimonio dixit? atque illa breuia, cum ille diceret ſe ſine cauſa ſudare, mini-
me mirum inquit, modo enim exiſti de balneis. Innumerabilia huiuſcemodi
fuerunt, ſed non minus iucunda illa perpetua: cum enim Brutus duos lecto-
res excitaſſet, & alteri de colonia narbonenſi Craſſi orationem legendam de
diſſet, alteri de lege ſeruilia, & cum contraria inter ſeſe de rep. capita contuliſ-
ſet, noſter hic facetiſſimè tres patris Bruti de iure ciuili libellos tribus legẽdos
dedit. Ex libro primo. FORTE EVENIT, VT IN PRIVERNATI
ESSEMVS. Brute, teſtificatur pater ſe tibi priuernatem fundum reliquiſſe.
deinde ex libro ſecundo. IN ALBANO ERAMVS EGO, ET M. FI-
LIVS. Sapiẽs uidelicet homo cum primis noſtræ ciuitatis, norat hunc gur-
gitem, metuebat, ne cum is nihil haberet, nihil eſſe ei relictum putaretur. tum
ex libro tertio, in quo finem ſcribendi fecit, tot enim, ut audiui Scælam dicere,
ſunt ueri Bruti libri. IN TIBVRTI FORTE ASSEDIMVS EGO,
ET M. FILIVS. Vbi ſunt ij fundi Brute, quos tibi pater publicis commẽ-
tarijs conſignatos reliquit? quod niſi puberem te inquit iam haberet, quartũ
librum compoſuiſſet, & ſe etiam in balneis locutum cũ filio ſcriptum reliquiſ-
ſet. Quis eſt igitur, qui non fateatur hoc lepore, atque ijs facetijs, non minus
refutatum eſſe Brutum, quàm illis tragœdijs, quas egit idem? cum caſu in ea-
dem cauſa cum funere efferretur anus Iunia, proh dij immortales, quę fuit illa,

quanta

quanta uis,quàm inexpectata,quàm repentina? cũ coniectis oculis, geſtu omni imminẽti,ſumma grauitate,& celeritate uerborum,Brute quid ſedes? quid illã anum patri nũtiare uis tuo? quid illis omnibus,quorum imagines duci uides? quid maioribus tuis? quid L.Bruto,qui hunc populum dominatu regio liberauit? quid te facere? cui rei, cui gloriæ, cui uirtuti ſtudere? patrimonióne augendo? at id non eſt nobilitatis,ſed fac eſſe, nihil ſupereſt, libidines totum diſſipauerunt.an iuri ciuili? eſt paternum,ſed dicet te,cum ędes uenderes,ne in rutis quidem,& cæſis ſolium tibi paternum recepiſſe,an rei militari? qui nunquam caſtra uideris,an eloquentiæ? quæ nulla eſt in te, & quidquid eſt uocis, ac linguæ omne in iſtum turpiſſimum calumniæ quæſtum contuliſti. Tu lucem aſpicere audes? tu hos intueri? tu in foro? tu in urbe? tu in ciuium eſſe conſpectu? tu illam mortuam? tu imagines ipſas non perhorreſcis? quibus non modo imitandis,ſed ne collocandis quidem tibi ullum locum reliquiſti. Sed hæc tragica,atque diuina,ſaceta autem, & urbana innumerabilia ex una concione meminiſtis.nec enim cõcio maior unquam fuit,nec apud populum grauior oratio,quàm huius contra collegam in cenſura nuper,neque lepore,& feſtiuitate conditior. Quare tibi Antoni utrunque aſſentior, & multum facetias in dicendo prodeſſe ſæpe,& eas arte nullo modo poſſe tradi.& illud quidem admiror,te nobis in eo genere tribuiſſe tantum,& non huius rei quoque palmam, ut ceterarum Craſſo detuliſſe. Tum antonius, Ego uero ita feciſſem,inquit, niſi interdum in hoc Craſſo paulum inuiderem: nam eſſe quamuis facetum,atque ſalſum,non nimis eſt per ſe ipſum inuidẽdum, ſed cum omnium ſis uenuſtiſſimus, & urbaniſſimus, omnium grauiſſimum, & ſeueriſſimum & eſſe, & uideri, quod iſti contigit uni, id mihi uix ferendum uidebatur. Hic cum arriſiſſet ipſe Craſſus, Attamen inquit Antonius, cum artem eſſe facetiarum ullam negares,aperuiſti quiddam, quod præcipiendum uideretur.Haberi enim dixiſti rationem oportere hominum, rei, tẽporis, nequid iocus de gauitate decerperet,quod quidem in primis à Craſſo obſeruari ſolet. Sed hoc præceptum prætermittẽdũ eſt facetiarũ,quod his nihil opus ſit, nos autem quomodo utamur,cum opus ſit,quęrimus,ut in aduerſarium,& maxime ſi eius ſtultitia poterit agitari, in teſtem ſtultum, cupidum, leuem, ſi facile homines audituri uidebuntur.Omnino probabiliora ſunt, quæ laceſſiti dicimus,quàm quæ priores: nam & ingenij celeritas maior eſt, quæ apparet in reſpondendo,& humanitatis eſt reſponſio: uideremur enim quieturi fuiſſe,niſi eſſemus laceſſiti.ut in iſta ipſa cõcione nihil ferè dictum eſt ab hoc, quod quidem facetius dictũ uideretur,quod non prouocatus reſponderit: erat autẽ tanta grauitas in Domitio,tanta auctoritas, ut quod eſſet ab eo obiectum, lepore magis eleuandum,quàm contentione frangendum uideretur. Tum Sulpicius, Quid igitur inquit, patiemur Cæſarem, qui quanquam Craſſo facetias concedit,tamen multo in eo ſtudio magis ipſe elaborat, non explicare totum nobis genus hoc iocandi,quale ſit,& unde deducatur? preſertim cum tantam uim, & utilitatem ſalis, & urbanitatis eſſe fateamur. Quid ſi inquit Iulius aſſentior Antonio dicẽti nullam eſſe artem ſalis? Hic cum Sulpicius reticuiſſet, quaſi uero inquit Craſſus, horum ipſorum, de quibus Antonius tandiu loquitur, ars ulla ſit: obſeruatio quædam eſt, ut ipſe dixit, earum rerum, quæ in dicendo ualent, quæ ſi eloquentes facere poſſet, quis eſſet non eloquens?

quis enim hæc uel non facile, uel certe aliquo modo poſſet ediſcere? Sed ego in his præceptis hanc uim, & hanc utilitatem eſſe arbitror, non ut ad reperiendum, quid dicamus arte ducamur, ſed ut ea, quæ natura, quæ ſtudio, quæ exercitatione conſequimur, aut recta eſſe confidamus, aut praua intelligamus, cum quo referenda ſint, didicerimus. Quare Cæſar ego quoque à te hoc peto, ut, ſi tibi uidetur, diſputes de hoc toto iocandi genere, quid ſentias, ne qua forte dicendi pars, quoniam ita uoluiſtis, in hoc tali cœtu, atque in tam accurato ſermone præterita eſſe uideatur. Ego uero inquit ille, quoniam collectam à conuiua Craſſe exigis, non committam, ut ſi defugerim, tibi cauſam aliquam dem recuſandi, quanquam ſoleo ſæpe mirari eorum impudentiam, qui agunt in ſcena geſtum ſpectante Roſcio: quis enim ſeſe commouere poteſt, cuius ille uitia non uideat? ſic ego nunc Craſſo audiente primum loquar de facetijs, & docebo ſus (ut aiunt) oratorem eum, quem cum Catulus nuper audiſſet, fœnum alios aiebat eſſe oportere. Tum ille, iocabatur inquit Catulus, preſertim cum ita dicat ipſe, ut ambroſia alendus eſſe uideatur, uerum te Cæſar audiamus, ut ad Antonij reliqua redeamus. Et Antonius, Perpauca quidem mihi reſtant, inquit, ſed tamen deſeſſus iam labore, atque itinere diſputationis, requieſcam in Cęſaris ſermone, quaſi in aliquo peropportuno diuerſorio. Atqui inquit Iulius non nimis liberale hoſpitium meum dices, nam te in uiam ſimul ac perpaululum guſtaris, extrudam, et eijciam. Ac ne diutius uos demorer, de omni iſto genere, quid ſentiam perbreuiter exponam. De riſu quinque ſunt, quæ quærantur, unum, quid ſit, alterum, unde ſit, tertium, ſit'ne oratoris uelle riſum mouere, quartum, quatenus, quintum, quæ ſint genera ridiculi. Atque illud primum, quid ſit ipſe riſus, quo pacto concitetur, ubi ſit, quomodo exiſtat, atque ita repente erumpat, ut eum cupientes tenere nequeamus, & quomodo ſimul latera, os, uenas, uultum, oculos occupet, uiderit Democritus, neque enim ad hunc ſermonem hoc pertinet, & ſi pertineret, neſcire me tamen id non puderet, quod ne ipſi quidē illi ſcirent, qui pollicetur. Locus autem, & regio quaſi ridiculi (nam id proxime quæritur) turpitudine, & deformitate quadā continetur: hæc enim ridentur uel ſola, uel maxime, quæ notant, & deſignant turpitudinem aliquam non turpiter. Eſt autem, ut ad illud tertium ueniam, eſt planè oratoris mouere riſum, uel quod ipſa hilaritas beneuolentiam cōciliat ei, per quem excitata eſt, uel quod admirantur omnes acumen uno ſæpe in uerbo poſitum, maxime reſpondentis, nonnunquam etiam laceſſentis, uel quòd frangit aduerſarium, quòd impedit, quòd eleuat, quòd deterret, quòd refutat, uel quòd ipſum oratorem politum eſſe hominem ſignificat, quòd eruditum, quòd urbanum, maximeque quòd triſtitiam, ac ſeueritatem mitigat, & relaxat, odioſasque res ſæpe, quas argumentis dilui non facile eſt, ioco, riſuque diſſoluit. Quatenus autem ſint ridicula tractanda oratori, perquam diligenter uidendum eſt, id quod in quarto loco quærendi poſueramus: nā nec inſignis improbitas, & ſcelere iuncta, nec rurſus miſeria inſignis agitata ridetur. facinoroſos maiore quadam ui, quam ridiculi, uulnerari uolunt, miſeros illudi nolunt, niſi ſi ſe forte iactant: Parcendum eſt autem maxime caritati hominum, ne temere in eos dicas, qui diliguntur. Hæc igitur adhibenda eſt primum in iocando moderatio, itaque ea facillime luduntur, quæ neque odio magno, nec miſericordia maxima

digna

digna ſunt. Quamobrem materies omnis ridiculorum eſt in iſtis uitijs, quæ ſunt in uita hominum neque carorum, neque calamitoſorum, neque eorum, qui ob facinus ad ſupplicium rapiendi uidentur, eaq; belle agitata ridentur. Eſt etiam deformitatis, & corporis uitiorum ſatis bella materies ad iocãdum.

Sed quærimus idem, quod in ceteris rebus maxime quærendum eſt, quatenus. In quo non modo illud præcipitur, nequid inſulſe, ſed etiam ſiquid per ridicule poſſis: uitandum eſt oratori utrunque, ne aut ſcurrilis iocus ſit, aut mimicus. Quæ cuiuſmodi ſint, facilius iam intelligemus, cum ad ipſa ridiculorum genera uenerimus: Duo enim ſunt genera facetiarum, quorum alterum re tractatur, alterum dicto. Re, ſi quando quid tanquam aliqua fabella narratur, ut olim tu Craſſe in Memmium, comediſſe eum Lacertum Largij, cum eſſet cum eo Tarracinę de amicula rixatus, ſalſa, attamẽ à te ipſo ficta tota narratio, addidiſti clauſulam, tota Tarracina, tum omnibus in parietibus inſcriptas fuiſſe literas, tria. L L L. duo. M M. Cum quæreres id quid eſſet, ſenem tibi quẽdam oppidanum dixiſſe, lacerat lacertum Largij mordax Memmius. Perſpicitis hoc genus quàm ſit facetum, quàm elegans, quàm oratorium, ſiue habeas uere quod narrare poſſis, quod tamen eſt mendaciunculis aſpergendum, ſiue fingas. Eſt autem hæc huius generis uirtus, ut ita facta demonſtres, ut mores eius, de quo narres, ut ſermo, ut uultus omnes exprimantur, ut ijs, qui audiunt, tum geri illa, fieriq; uideantur. In re eſt item ridiculum, quod ex quadam deprauata imitatione ſumi ſolet, ut idem Craſſus: per tuam nobilitatem, per ueſtram familiam. quid aliud fuit in quo concio rideret, niſi illa uultus, & uocis imitatio? per tuas ſtatuas uero cum dixit, & extento brachio paululum etiam de geſtu addidit, uehementius riſimus. Ex hoc genere ẽ illa roſciana imitatio ſenis,

Tibi ego Antipho aſſero inquit, ſenium eſt cum audio.

Atque ita eſt totum hoc ipſo genere ridiculum, ut cautiſſime tractandum ſit. mimorum eſt enim ethologorum, ſi nimia eſt imitatio, ſicut obſcœnitas: orator ſurripiat oportet imitationem, ut is, qui audiat, cogitet plura quàm uideat, præſtet idem ingenuitatem, & ruborem ſuum uerborũ turpitudine, & rerum obſcœnitate, uitanda hæc ergo duo genera ſunt eius ridiculi, quod in re poſitum eſt, quæ ſunt propria perpetuarum facetiarum, in quibus deſcribũtur hominum mores, & ita effinguntur, ut aut re narrata aliqua, quales ſint intelligãtur, aut imitatione breui iniecta in aliquo inſigni ad irridendũ uitio reperiãtur. In dicto aũt ridiculũ eſt id, quod uerbi, aut ſentẽtiæ quodã acumine mouetur: ſed ut in illo ſuperiore genere, uel narrationis, uel imitationis, uitanda eſt mimorum ethologorũ ſimilitudo, ſic ĩ hoc ſcurrilis oratori dicacitas magnopere fugiẽda eſt. Qui igitur diſtinguemus à Craſſo à Catulo à ceteris familiarem ueſtrũ Granium, aut Vargulã amicum meum? non mehercule in mẽtem mihi quidẽ uenit, ſunt enim dicaces, Granio qdẽ nemo dicacior. Hoc opinor, primũ, ne, quotieſcunq; potuerit dictũ dici, neceſſe habeamus dicere. Puſillus teſtis proceſſit, licet inqt rogare Philippus? tũ quęſitor, properãs modo breuiter, hic ille, nõ accuſabis, perpuſillum rogabo. ridicule, ſed ſedebat iudex L. Aurifex breuior etiam, ipſe quàm teſtis, omnis eſt riſus in iudicẽ conuerſus, uiſum eſt totum ſcurrile iudicium. Ergo hæc, quæ cadere poſſunt in quos nolis, quamuis ſint bella, ſunt tamen ipſo genere ſcurrilia, ut iſte, qui ſe uult dicacẽ, &

mehercule eſt, Appius, ſed nonnunquam in hoc uitium ſcurrile delabitur. Cenabo inquit apud te, huic luſco familiari meo C. Sextio, uni enim locum eſſe uideo. Eſt hoc ſcurrile, & quod ſine cauſa laceſſiuit, et tamē id dixit, quod in omnes luſcos cōueniret, ea quia meditata putantur eſſe, minus ridētur. Illud egregium Sextij, et extempore, manus laua inquit, et cena. Temporis igitur ratio, & ipſius dicacitatis moderatio, & temperantia, & raritas dictorū diſtinguet oratorem à ſcurra, & quod nos cum cauſa dicimus, non ut ridiculi uideamur, ſed ut proficiamus aliquid, illi totum diem, & ſine cauſa. Quid enim eſt Vargula aſſecutus? cum eū candidatus A. Sempronius cum Marco ſuo fratre cōplexus eſſet, puer abige muſcas. riſum quæſiuit, qui eſt mea ſententia uel tenuiſſimus ingenij fructus. Tempus igitur dicendi prudentia, & grauitate moderabimur, quarum utinam artem aliquam haberemus, ſed domina natura eſt.

Nunc exponamus genera ipſa ſummatim, quæ riſum maxime moueāt. Hæc igitur ſit prima partitio, quod facete dicatur, id alias in re habere, alias in uerbo facetias, maxime autem homines delectari, ſiquando riſus coniūcte re, uerboq; moueatur. Sed hoc memenrote, quoſcunque locos attingam, unde ridicula ducātur, ex ijſdem locis ferè etiam graues ſentētias poſſe duci, tantum intereſt quod grauitas honeſtis in rebus ſeuere, iocus in turpiculis, & quaſi deformibus ponitur, uelut in ijſdem uerbis & laudare frugi ſeruum poſſumus, et ſi eſt nequam, iocari. Ridiculum eſt illud Neronianum uetus in furace ſeruo, ſolum eſſe, cui domi nihil ſit nec obſignatum, nec occluſum. quod idem in bono ſeruo dici ſolet, ſed hoc ijſdem etiam uerbis. Ex ijſdem autem locis omnia naſcuntur, nam quod Sp. Caruilio grauiter claudicanti ex uulnere ob remp. accepto, & ob eam cauſam uerecundanti in publicū prodire mater dixit, quin prodis mi Spuri, quotieſcunque gradum facies, toties tibi tuarum uirtutum ueniet in mentem. Præclarum & graue eſt: quod Caluino Glaucia claudicanti, ubi eſt uetus illud? num claudicat? at hic clodicat. Hoc ridiculū eſt, et utrunque ex eo, quod in claudicatione animaduerti potuit, eſt ductū. quid hoc Næuio ignauius? Seuere Scipio. At in male olentem uideo me à te circumueniri. Subridicule Philippus. At utrūq; genus continet uerbi ad literā immutati ſimilitudo. Ex ambiguo dicta, uel argutiſſima putantur, ſed nō ſemper in ioco, ſepe etiā in grauitate uerſantur. Africano illi maiori coronam ſibi in conuiuio ad caput accommodanti, cū ea ſepius rumperetur. P. Licinius Varus, noli mirari inquit, ſi nō conuenit, caput enim magnum eſt. Laudabile, et honeſtū. At ex eodē genere eſt. Caluus ſatis eſt, quod dicit. Parum'ne multa? nullū genus eſt ioci, quo non ex eodē ſeuera, & grauia ſumantur. Atq; hoc etiam animaduertendum, non eſſe omnia ridicula faceta: quid enim poteſt tam ridiculum, q̄ Sannio eſt? ſed ore, uultu, imitandis moribus, uoce, deniq; corpore ipſo ridetur, ſalſum hunc poſſum dicere, atq; ita non, ut eiuſmodi oratorem eſſe uelim, ſed ut mimum. Quare primū genus hoc quod riſum uel maxime mouet, non eſt noſtrum, moroſum, ſuperſtitioſum, ſuſpicioſum, glorioſum, ſtultū. naturæ ridentur ipſę, quas pſonas agitare ſolemus non ſuſtinere. Alterū genus eſt imitatione admodum ridiculū, ſed nobis tantum licet furtim, ſiquando, et curſim. Alterum minime eſt liberale. Tertium, oris deprauatio, non digna nobis. Quartum obſcœnitas, non ſolum non foro digna, ſed uix conuiuio liberorū. Detractis igitur tot rebus ex hoc oratorio loco, facetię reliquæ ſunt, quę aut in

re,ut ante diuiſi,poſitę uidentur eſſe,aut in uerbo: nam quod quibuſcunq; uerbis dixeris,facetum tamen eſt,re continetur:quod mutatis uerbis ſalem amittit,in uerbis habet leporem omnem. Ambigua ſunt in primis acuta,atque in uerbo poſita,non in re, ſed non ſæpe magnum riſum mouent, magis ut bellè, et literatè dicta laudantur,ut in illum Titium,qui cum ſtudioſè pila luderet, et idem ſigna ſacra noctu frangere putaretur, gregalesq; eum in campum nō uenifſe requirerent, excuſauit Veſpa Terentius, quod eum brachiū fregiſſe diceret.ut illud Africani,quod eſt apud Lucilium.

Quid Decius Nuculam,an confixum uis facere inquit?

Vt tuus amicus Craſſe Granius,non eſſe ſextantis.Et ſi quæritis,is qui appellatur dicax,hoc genere maxime excellit, ſed riſus mouent alia maiores. Ambiguū per ſe ipſum,probatur id quidē,ut ante dixi uel maxime, īgenioſi enim uidetur uim uerbi in aliud,atque ceteri accipiant, poſſe ducere,ſed admirationē magis,quàm riſum mouet,niſi ſi quādo incidit in aliud genus ridiculi:quę genera percurram equidem, ſed ſcitis eſſe notiſſimum ridiculi genus, cum aliud expectamus,aliud dicitur,hic nobiſmetipſis noſter error riſum mouet, quod, ſi admiſtum eſt etiam ambiguum,fit ſalſius.ut apud Næuium,uidetur eſſe miſericors ille,qui iudicatum duci uidet,percunctatur ita,

Quanti addictus? mille nummum,

Si addidiſſet tantummodo,ducas licet, eſſet illud genus ridiculi præter expectationem,ſed quia addidit

Nihil addo,ducas licet.

Addito ambiguo altero genere ridiculi,fuit, ut mihi quidem uidetur, ſalſiſſimus. Hoc tū eſt uenuſtiſſimū,cum in altercatione arripitur ab aduerſario uerbum,& ex eo,ut à Catulo in Philippum, in eum ipſum aliquid, qui laceſſiuit, infligitur. Sed cum plura ſint ambigui genera, de quibus eſt doctrina quædā ſubtilior,attendere,& aucupari uerba oportebit,in quo, ut ea, quæ ſint frigidiora uitemus:etenim cauendum eſt,ne arceſſitum dictum putetur, permulta tamen acute dicemus. Alterum genus eſt,quod habet paruam uerbi immutationem, quod in litera poſitum græci uocant παρονομασίαν, ut nobiliorem mobiliorem Cato,aut ut idem,cum cuidam dixiſſet,eamus deambulatum,& ille, quid opus fuit de? immo uero inquit, quid opus fuit te? aut eiuſdem reſponſio illa,ſi tu & aduerſus, & auerſus impudicus es. Etiam interpretatio nominis habet acumen, cum ad ridiculum conuertas, quamobrem ita quis uocetur, ut ego nuper, Nummium diuiſorem, ut Neoptolemum ad Troiam,ſic illum in campo martio nomen inueniſſe:atque hæc omnia uerbo continentur. Sæpe etiam uerſus facete interponitur, uel ut eſt, uel paululū immutatus: aut aliqua pars uerſus, ut Satius Scauro ſtomachāti,ex quo ſunt nonnulli,qui tuā legem de ciuitate natam Craſſe dicant,

St, tacete,quid hoc clamoris eſt? quibus nec pater,nec mater ſit

Tanta cofidentia eſtis,auferte iſtam enim ſuperbiam.

Nam in Cœlio ſanè etiā ad cauſam utile fuit tuū illud Antoni, cum ille à ſe pecuniam profectā diceret teſtis,& haberet filium delicatiorē, abeunte iam illo,

Sentin ſenem eſſe tactum triginta minis?

In hoc genus conijciuntur prouerbia,ut illud Scipionis cū Aſellus omnis prouincias ſtipendia merentē ſe peragraſſe gloriaretur,agas Aſellum,& cetera,

Quare ea quoqꝫ quoniam mutatis uerbis non poſſunt retinere eandem uenuſtatem, non in re, ſed in uerbis poſita ducantur. Eſt etiam in uerbo poſitum non inſulſum genus ex eo, cum ad uerbum, non ad ſententiam rem accipere uideare. ex quo uno genere totus eſt, tutor mimus uetus oppido ridiculus. Sed abeo à mimis, tantum genus huius ridiculi inſigni aliqua, & nota re notari uolo. Eſt autem ex hoc genere illud, quod tu Craſſe nuper, ei, qui te rogaſſet, num tibi moleſtus eſſet futurus, ſi ad te bene ante lucē ueniſſet, tu uero inquiſti moleſtus non eris: iubebis igitur te inquit ſuſcitari? & tu, certe negaras te moleſtum futurum. Ex eodem hoc uetus illud eſt, quod aiunt Maluginenſem illum M. Scipionem, cum ex centuria ſua renuntiaret Accidinum conſulem, præcoqꝫ dixiſſet, dic de L. Manlio, uirum bonum inquit, egregiumqꝫ ciuem eſſe arbitror. Ridicule etiam illud L. Portius Naſica cenſori Catoni, cum ille ex tui animi ſententia tu uxorem habes? non hercule inquit, ex animi mei ſententia. Hęc aut frigida ſunt, aut tum ſalſa, cum aliud eſt expectatum: natura enim nos (ut ante dixi) noſter delectat error, ex quo cum quaſi decepti ſumus expectatione, ridemus. In uerbis etiam illa ſunt, quę aut ex immutata oratione ducuntur, aut ex unius uerbi translatione, aut ex inuerſione uerborum. Ex immutatione, ut olim Ruſca, cum legem ferret annalem, diſſuaſor M. Seruilius, dic mihi inquit M. Pinnari, num, ſi cōtra te dixero, mihi male dicturus es, ut ceteris feciſti? ut ſementem feceris, ita metes inquit. Ex translatione autem, ut cum Scipio ille maior corinthijs ſtatuam pollicētibus eo loco, ubi aliorum eſſent imperatorum, turmales dixit diſplicere. Inuertuntur aūt uerba, ut Craſſus apud M. Perpennā iudicem pro Aculeone cum diceret, aderat contra Aculeonem Gratidiano L. Heluius Lamia deformis, ut noſtis, qui cum interpellaret odioſe, audiamus inquit pulchellum puerum Craſſus. cum eſſet arriſum, non potui mihi inquit Lamia formam ipſe fingere, ingenium potui: tum hic, audiamus inquit diſertum: multo etiam arriſum eſt uehementius. Sūt etiam illa uenuſta, ut in grauibus ſententijs, ſic in facetijs. Dixi enim dudum materiam aliam eſſe ioci, aliam ſeueritatis, grauium autem, & iocorum unam eſſe rationem. Ornant igitur in primis orationem uerba relata cōtrariè, quod idem genus eſt ſępe etiam facetum, ut Ser. ille Galba, cū iudices L. Scribonio Trib. Pl. ferret familiares ſuos, & dixiſſet Libo, quando tandem Galba de triclinio tuo exibis? cum tu inquit de cubiculo alieno. A quo genere ne illud quidē plurimum diſtat, Glautia Metello. uillam in Tyburte habes, cortem in palatio. Ac uerborum quidem genera, quæ eſſent faceta, dixiſſe me puto. Rerū plura ſunt, eaqꝫ magis (ut dixi ante) ridentur, in quibus eſt narratio, res ſanè difficilis. Exprimenda enim ſunt, & ponenda ante oculos ea, quæ uideantur, & ueriſimilia, quod eſt proprium narrationis, & quę ſint, quod ridiculi proprium eſt, ſubturpia, cuius exemplum, ut breuiſſimum, ſit ſanè illud, quod ante poſui Craſſi de Memmio. Et ad hoc genus aſcribamus etiam narrationes apologorum. Trahitur etiam aliquid ex hiſtoria, ut cum Sex. Titius ſe Caſſandram eſſe diceret, multos inquit Antonius poſſum tuos Aiaces Oileos nominare. Eſt etiam ex ſimilitudine, quæ aut collationem habet, aut tanquam imaginem, collationem, ut ille Gallus olim teſtis in Piſonem, cum innumerabilem Magio pręfecto pecuniam dixiſſet datam, idqꝫ Scaurus tenuitate Magi redargueret, erras inquit Scaure, ego enim Magium non conſeruaſſe dico,

ſed tanquam nudus nuces legeret in uētrem abſtuliſſe. Vt illud M. Cicero ſenex huius uiri optimi noſtri familiaris pater, noſtros homines ſimiles eſſe ſyrorum uenalium, ut quiſque optime græce ſciret, ita eſſe nequiſſimum. Valde autem ridentur etiam imagines, quę ferè in deformitatem, aut in aliquod uitium corporis ducūtur, cum ſimilitudine turpioris, ut meum illud in Helmium Manciam. iam oſtendam cuiuſmodi ſis, cum ille, oſtende quæſo, demonſtraui digito pictum Gallum in mariano ſcuto cimbrico ſub nodis diſtortum, eiecta lingua, buccis fluentibus: Riſus eſt commotus, nihil tam Mancię ſimile uiſum eſt. ut cum Teſtio Penario mentum in dicendo intorquēti, tum ut diceret, ſiquid uellet, ſi nucem fregiſſet. Etiam illa, quæ minuendi, aut augēdi cauſa ad incredibilē admirationem efferuntur, uelut tu Craſſe in cōcione, ita ſibi ipſum magnum uideri Memmium, ut in forum deſcendens caput ad fornicem Fabij demitteret. Ex quo genere etiam illud eſt, quod Scipio apud Numantiam cū ſtomacharetur cum C. Metello, dixiſſe dicitur, ſi quintum pareret mater eius, aſinum fuiſſe parituram. Arguta etiam ſignificatio eſt, cum parua re, & ſępe uerbo res obſcura, & latēs illuſtratur, ut cum C. Fabricio P. Cornelius homo, ut exiſtimabatur, auarus, & furax, ſed egregie fortis, & bonus imperator, gratias ageret, quòd ſe homo inimicus conſulē feciſſet, bello preſertim magno, & graui, nihil eſt, quo mihi gratias agas inquit, ſi malui compilari, q̃ uenire. Vt Aſello Africanus obijcienti luſtrū illud infelix, noli inquit mirari, is enim qui te ærarijs exemit, luſtrum condidit, & taurum immolauit. Tanta ſuſpicio eſt, ut religione ciuitatē obſtrixiſſe uideatur Mummius, quod Aſellum ignominia leuarit. Vrbana etiam diſſimulatio eſt, cum alia dicuntur, ac ſentias, nō illo genere, de quo ante dixi, cum contraria dicas, ut Lamiæ Craſſus, ſed cum toto genere orationis ſeuere ludas, cum aliter ſentias, ac loquare, ut noſter Scęuola Septumuleio illi Anagnino, cui pro C. Gracchi capite erat aurum repenſum, roganti, ut ſe in Aſiam præfectum duceret, quid tibi uis inquit inſane? tāta malorum eſt multitudo ciuium, ut tibi ego hoc confirmem, ſi Romæ manſeris, te paucis annis ad maximas pecunias eſſe uenturum. In hoc genere Fannius in annalibus ſuis Africanum hunc Æmilianū dicit fuiſſe, & eum græco uerbo appellat εἴρωνα. ſed uti ferūt, qui melius hæc norūt, Socratem opinor in hac ironia, diſſimulantiaq́ lōge lepore, & humanitate omnibus pręſtitiſſe. genus eſt perelegans, & cum grauitate ſalſum, cumq́ oratorijs dictionibus, tum urbanis ſermonibus accōmodatum. & hercule omnia hæc, quæ à me de facetijs diſputantur, non maiora forenſium actionum, quàm omnium ſermonum cōdimenta ſunt. Nam, quod apud Catonē eſt, qui multa retulit, ex quibus à me exempli cauſa multa ponuntur, per mihi ſcitum uidetur C. Publicium ſolitum dicere P. Mummium, cui uis tempori hominem eſſe. ſic profecto res ſe habet, nullum, ut ſit uitæ tempus, in quo non deceat leporem, humanitatemq́ uerſari. Sed redeo ad cetera. Eſt huic finitimum diſſimulationi, cum honeſto uerbo uitioſa res appellatur, ut cum Africanus cenſor tribu mouebat eum centurionem, qui in Pauli pugna non affuerat, cū ille ſe cuſtodiæ cauſa diceret in caſtris remanſiſſe, quæreretq́ cur ab eo notaretur, non amo inquit nimium diligentes. Acutum etiam illud eſt, cum ex alterius oratione aliud excipias, atque ille uult, ut Salinatori Maximus, cum Tarento amiſſo arcem tamen Liuius retinuiſſet, multaq́ ex ea prælia præclara feciſſet, cum aliquot poſt annos

Maximus id oppidum recepiſſet,rogaretq́ eũ Salinator,ut meminiſſet opera ſua ſe Tarentum recepiſſe, quid ni inquit meminerim? nunquam ego recepiſſem,niſi tu perdidiſſes. Sunt etiam illa ſubabſurda,ſed eo ipſo nomine ſæpe ridicula,non ſolum mimis perappoſita, ſed etiam quodammodo nobis. homo fatuus,poſtquã rem habere cœpit, eſt mortuus. quid eſt tibi iſta mulier? uxor? ſimilis medius fidius. quandiu ad aquas fuit nunquam eſt mortuus. Genus hoc leuius,et,ut dixi,mimicum,ſed habet nonnunquam aliquid etiã apud nos loci,ut uel non ſtultus, quaſi ſtulte cum ſale dicat aliquid, ut tibi Antoni Mancia, cum audiſſet te cenſorem à M. Duronio de ambitu poſtulatum,aliquando inquit tibi tuum negotium agere licebit. ualde hæc ridentur,& hercule omnia,quę à prudentibus,quaſi per diſſimulationem non intelligendi ſubabſurde,ſalſeq́ dicuntur. Ex quo genere eſt etiam nõ uideri intelligere quod intelligas,ut Põtidius,qualem exiſtimas, qui in adulterio deprehenditur? tardum. Vt ego,qui in delectu Metello cum excuſationem oculorum à me non acciperet,& dixiſſet,tu igitur nihil uides? ego uero inquam à porta exquilina uideo uillam tuam. ut illud Naſicæ,qui cum ad poëtam Ennium ueniſſet, eiq́ ab hoſtio quærenti Ennium,ancilla dixiſſet domi non eſſe,Naſica ſenſit illam domini iuſſu dixiſſe,et illum intus eſſe,paucis poſt diebus cum ad Naſicam ueniſſet Ennius,& cum à ianua quæreret,exclamat Naſica ſe domi non eſſe,tum Ennius,quid? ego non cognoſco uocem inquit tuam? hic Naſica, homo es impudens,ego cum te quærerem,ancillæ tuę credidi te domi non eſſe,tu mihi nõ credis ipſi? Eſt bellũ illud quoq́,ex quo is,qui dixit, irridetur in eo ipſo genere,quod dixit,ut cum Q. Opimius conſularis, qui adoleſcẽtulus male audiſſet,feſtiuo homini Egilio,qui uideretur mollior,nec eſſet,dixiſſet,

Quid tu Egilia mea
Quando ad me uenis cum tua colu,& lana?
Non pol (inquit) audeo,
Nam me ad famoſas uetuit mater accedere.

Salſa ſunt etiam,quæ habent ſuſpicionem ridiculi abſconditam,quo in genere eſt illud ſiculi,cui cum familiaris quidam quereretur,quod diceret uxorem ſuam ſuſpẽdiſſe ſe de ficu,amabo te inquit,da mihi ex iſta arbore quos ſeram ſurculos. In eodem genere eſt,quod Catulus dixit cuidam oratori malo, qui cum in epilogo miſericordiam ſe mouiſſe putaret,poſtquam aſſedit,rogauit hunc, uideretur'ne miſericordiam mouiſſe. Ac magnam quidem inquit: neminem enim puto eſſe tam durum,cui non oratio tua miſeranda uiſa ſit. Me quidem hercule ualde illa mouent ſtomachoſa,& quaſi ſubmoroſa ridicula,non cum à moroſo dicuntur: tum enim non ſal, ſed natura ridetur. In quo, ut mihi uidetur,perſalſum illud eſt apud Næuium,

Quid ploras pater? mirum ni cantem,condemnatus ſum.

Huic generi quaſi contrarium eſt ridiculi genus patientis,ac lenti, ut cum Cato percuſſus eſſet ab eo,qui arcam ferebat,cum ille diceret, caue, rogauit nunquid aliud ferret præter arcam? Etiam ſtultitiæ ſalſa reprehenſio,ut ille ſiculus,cui prætor Scipio patronum cauſæ dabat hoſpitem ſuum hominem nobilem,ſed admodum ſtultum,quæſo inquit prætor aduerſario meo da iſtum patronum,deinde mihi neminem dederis. Mouent illa etiam, quæ coniectura explanantur,lõge aliter,atq́ ſunt,ſed acutè,atq́ concinnè,ut cũ Scaurus accuſaret

ſaret Rutilium ambitus,cum ipſe conſul eſſet factus,ille repulſam tuliſſet, et in eius tabulis oſtēderet literas A F P R, idq́ diceret eſſe,actū fide P.Rutilij,Rutilius autem,ante factum poſt relatum C.Cānius eques R.cum Ruſo adeſſet, exclamat neutrū illis literis declarari. Quid ergo? inquit Scaurus,Æmilius fecit,plectitur Rutilius.Ridentur etiam diſcrepantia,quid huic abeſt? niſi res, & uirtus? Bella etiam eſt familiaris reprehenſio quaſi errantis, ut cum obiurgauit Albius Granium, quod, cum eius tabulis quiddam Albutio probatum uideretur,& ualde abſoluto Scæuola gauderet,neq́ intelligeret cōtra ſuas tabulas eſſe iudicatum. Huic ſimilis eſt etiam admonitio in cōſilio dando familiaris,ut cum patrono malo, cum uocem in dicendo obtudiſſet, ſuadebat Granius,ut mulſum frigidum biberet, ſimulac domum rediſſet, perdā inquit uocem,ſi id fecero,melius eſt inquit,quam reum. Bellum etiam eſt,cum quid cuiq́ ſit conſentaneum dicitur, ut cum Scaurus nonnullam haberet inuidiam ex eo,quod Phrygionis Pōpeij locupletis hominis bona ſine teſtamento poſſederat,ſederetq́ aduocatus reo Beſtiæ,cum funus quoddam duceretur, accuſator C.Memmius,uide īquit Scaure,mortuus rapitur,ſi potes eſſe poſſeſſor. Sed ex his omnibus nihil magis ridetur, quàm quod eſt præter expectationem,cuius innumerabilia ſunt exempla, uel Appij maioris illius, qui in ſenatu,cum ageretur de agris publicis, & de lege thoria, & premeretur Lucilius ab ijs, qui à pecore eius depaſci agros publicos dicerent, non eſt inquit Lucilij pecus illud,erratis.defendere Lucilium uidebatur:ego liberum puto eſſe,quà lubet paſcitur.Placet etiam mihi illud Scipionis illius, qui T.Gracchū percuſſit,cum ei M.Flaccus multis probris obiectis P.Mucium iudicē tuliſſet, Eiero inquit iniquus eſt, cum eſſet admurmuratum, ah inquit patres conſcripti, non ego mihi illum iniquum eiero, uerum omnibus. Ab hoc uero Craſſo nihil facetius,cum læſiſſet teſtis Silus Piſonem, quod ſe in eum audiſſe dixiſſet, poteſt fieri inquit Sile,ut is, unde te audiſſe dicis, iratus dixerit. annuit Silus. poteſt etiam ut tu non recte intellexeris, id quoque toto capite annuit, ut ſe Craſſo daret: poteſt etiam fieri inquit,ut omnino,quod te audiſſe dicis, nunq̄ audieris.hoc ita præter expectationem accidit, ut teſtem omnium riſus obrueret.huius generis eſt plenus Næuius,& iocus eſt familiaris.

Spiens ſi algebis tremes.

& alia permulta. Sæpe etiam facete concedas aduerſario idipſum, quod tibi ille detrahit,ut C.Lęlius,cum ei quidam malo genere natus diceret indignum eſſe ſuis maioribus, at hercule inquit tu tuis dignus. Sæpe etiam ſententioſe ridicula dicuntur.ut M. Cincius quo die legem de donis, & muneribus tulit, cum C.Cento prodijſſet,& ſatis contumelioſe,quid fers Cinciole? quęſiſſet. ut emas inquit Cai,ſi uti uelis. Sæpe etiam ſalſe quę fieri non poſſunt, optantur,ut M.Lepidus, cum ceteris in campo exercētibus in herba ipſe recubuiſſet,uellem hoc eſſet inquit laborare. Salſum eſt etiam quærentibus, & quaſi percunctantibus lente reſpondere quod nollent, ut cenſor Lepidus, cum M. Antiſtio Pyrgenſi equum ademiſſet,amiciq́ cum uociferarentur, & quærerent, quid ille patri ſuo reſponderet, cur ademptum ſibi equum diceret, cum optimus colonus, parciſſimus, modeſtiſſimus, frugaliſſimus eſſet, me iſtorū inquit nihil credere.Colliguntur à græcis alia nonnulla execrationes,admirationes,minationes: Sed hæc ipſa nimis mihi uideor multa in genera deſcrip-

ſiſſe: nam illa, quæ uerbi ratione, & ui continentur, certa ferè, ac definita ſunt, quæ plerunq;, ut ante dixi, laudari magis, quàm rideri ſolent. hæc autem, quæ ſunt in re, & in ipſa ſententia partibus ſunt innumerabilia, generibus pauca: Expectationibus enim decipiendis, & naturis aliorum irridendis, ipſorum ridicule indicandis, & ſimilitudine turpioris, & diſſimulatione, & ſubabſurda dicendo, & ſtulta reprehendendo, riſus mouentur. Itaq; imbuendus eſt is, qui iocoſe uult dicere, quaſi natura quadam apta ad hæc genera, & moribus, ut ad cuiuſquemodi genus ridiculi, uultus etiam accomodetur, qui quidem quo ſeuerior eſt, & triſtior, ut in te Craſſe, hoc illa, quę dicuntur, ſalſiora uideri ſolēt. Sed iam tu Antoni, qui hoc diuerſorio ſermonis tui libenter acquieturum te eſſe dixiſti, tanquam in pontinum diuerteris, neque amœnum, neque ſalubrē locum, cenſeo, ut ſatis diu te putes requieſſe, et iter reliquum conficere pergas. Ego uero atque hilare quidem à te acceptus inquit, et cum doctior per te, tum etiam audacior factus ſum ad iocandum. Non enim uereor, ne quis me in iſto genere leuiorem iam putet, quoniam quidem tu Fabricios mihi auctores, & Africanos, Maximos, Catones, Lepidos protuliſti. Sed habetis ea, quæ uoluiſtis ex me audire, de quibus quidem accuratius dicendum, & cogitandum fuit: nam cetera faciliora ſunt, atque ex ijs, quæ iam dicta ſunt, reliqua naſcuntur omnia. Ego enim, cum ad cauſam ſum aggreſſus, atque omnia cogitando, quo ad facere potui, per ſecutus, cum & argumenta cauſæ, & eos locos, quibus animi iudicum conciliantur, & illos, quibus promouentur, uidi, atque cognoui, tum cōſtituo quid habeat quęque cauſa boni, quid mali. nulla enim ferè res poteſt in dicendi diſceptationem, aut controuerſiam uocari, quæ non habeat utrunque, ſed quantum habeat, id refert: mea autem ratio in dicendo hæc eſſe ſolet, ut boni quod habeat, id amplectar, exornem, exaggerem, ibi commorer ibi habitem, ibi hæream. à malo áutem, uitioq; cauſæ ita recedam, non ut id me defugere appareat, ſed ut totum bono illo ornando, & augēdo diſſimulatum obruatur. & ſi cauſa eſt in argumentis, firmiſſima quæque maxime tueor, ſiue plura ſunt, ſiue aliquod unum: ſin autē in conciliatione, aut in permotione cauſa eſt, ad eam me potiſſimum partem, quæ maxime commouere animos hominum poteſt, confero. Summa denique huius generis hæc eſt, ut ſi in refellendo aduerſario firmior eſſe oratio, quā in confirmandis noſtris rebus poteſt, omnia in illum conferam tela: ſin noſtra facilius probari, quàm illa redargui poſſunt, abducere animos à contraria defenſione, et ad noſtram conor traducere. Duo denique illa, quæ faciliima uidentur, quoniam quæ difficiliora ſunt, non poſſum, mihi pro meo iure ſumo. unum ut moleſto, aut difficili argumēto, aut loco nonnunquam omnino nihil reſpondeam, quod forſitan aliquis iure irriſerit: quis enim eſt, qui id facere non poſſit? ſed tamen ego de mea nunc, non de aliorum facultate diſputo, confiteorq; me, ſi quæ premat res uehementius, ita concedere ſolere, ut non modo non abiecto, ſed ne reiecto quidem ſcuto fugere uidear, ſed adhibere quandam in dicendo ſpeciem, atque pompam, & pugnæ ſimilem fugam, conſiſtere uero in meo præſidio, ſic ut non fugiendi hoſtis, ſed capiendi loci cauſa ceſſiſſe uidear. Alterum eſt illud, quod ego oratori maxime cauendum, & prouidendum puto, quodq; me ſolicitare ſumme ſolet, nō tam ut proſim cauſis elaborare ſoleo, quàm ut ne quid obſim, nō quin enitendum ſit in utroque, ſed tamen multo eſt turpius oratori, nocuiſſe uideri

cauſæ,

cauſæ quàm non profuiſſe. Sed quid hoc loco uos inter uos Catule? an hæc, ut ſunt contemnenda, contemnitis? Minime inquit ille, ſed Cæſar de iſto ipſo quiddam uelle dicere uidebatur. Me uero lubente inquit Antonius dixerit, ſiue refellendi cauſa, ſiue quærendi. Tum Iulius, Ego mehercule inquit Antoni ſemper is fui, qui de te oratore ſic prædicarem, unum te in dicēdo mihi uideri lectiſſimum, propriumq; hoc eſſe laudis tuę, nihil à te unquam eſſe dictū, quod obeſſet ei, pro quo diceres: idq; memoria teneo, cū mihi ſermo cum hoc ipſo Craſſo multis audientibus eſſet, de te inſtitutus, Craſſusq; plurimis uerbis eloquentiam laudaret tuam, dixiſſe me, cum ceteris tuis laudibus hanc eſſe uel maximam, quod non ſolum, quod opus eſſet, diceres, ſed etiam quod non opus eſſet, non diceres: tum illum mihi reſpōdere memini, cetera in te ſummè eſſe laudanda, illud uerò improbi eſſe hominis, & perfidioſi, dicere quod alienum eſſet, & noceret ei, pro quo quiſque diceret: quare non ſibi eum diſertum qui id non faceret, uideri, ſed improbum, qui faceret. Nunc, ſi tibi uidetur Antoni, demonſtres uelim, quare tu hoc ita magnum putes nihil in cauſa mali facere, ut nihil tibi in oratore maius eſſe uideatur. Dicam equidē Cęſar inquit, quid intelligam, ſed & tu, & uos omnes, hoc inquit mementote, nō me de perfecti oratoris diuinitate quadam loqui, ſed de exercitationis, & conſuetudinis meæ mediocritate. Craſſi quidem reſpōſum excellentis cuiuſdam eſt ingenij, ac ſingularis, cui quidem portenti ſimile eſſe uiſum eſt, poſſe aliquem inueniri oratorem, qui aliquid mali faceret dicendo, obeſſetq; ei, quem defenderet: facit enim de ſe coniecturam, cuius tanta uis ingenij eſt, ut neminem niſi conſultò putet, quod contra ſe ipſum ſit dicere, ſed ego non de præſtanti quadam, & eximia, ſed propè de uulgari, & communi prudentia diſputo. Vt apud gręcos fertur incredibili quadam magnitudine conſilij, atque ingenij Atheniēſis ille fuiſſe Themiſtocles, ad quem quidam doctus homo, atque in primis eruditus acceſſiſſe dicitur, eiq; artem memoriæ, quæ tum primum proferebatur, pollicitum eſſe ſe traditurum, cum ille quæſiſſet. quid nam illa ars efficere poſſet, dixiſſe illum doctorem, ut omnia meminiſſet, & ei Themiſtoclem reſpondiſſe, gratius ſibi illum eſſe facturum, ſi ſe obliuiſci, quæ uellet, quàm ſi meminiſſe, docuiſſet. Vides'ne, quæ uis in homine acerrimi ingenij, quàm potens, & quanta mens fuerit? qui ita reſponderit, ut intelligere poſſemus, nihil ex illius animo, quod ſemel eſſet infuſum, unquam effluere potuiſſe: cum quidē ei fuerit optabilius obliuiſci poſſe potius, quod meminiſſe nollet, quàm quod ſemel audiſſet, uidiſſet'ue, meminiſſe. Sed neque propter hoc Themiſtoclis reſponſum memoriæ nobis opera danda non eſt, neque illa mea cautio, & timiditas in cauſis propter præſtantem prudentiam Craſſi negligenda eſt. uterq; enim iſtorum non mihi attulit aliquam, ſed ſuam ſignificauit facultatem. Etenim permulta ſunt in cauſis, in omniparte orationis circunſpiciunda, nequid offendas, nequò irruas. Sæpe aliquis teſtis, aut non lædit, aut minus lædit, niſi laceſſatur, orat reus, urgent aduocati, ut inuehamur, ut maledicamus, denique ut interrogemus, non moueor, non obtempero, non ſatiſfacio, neque tamen ullam aſſequor laudem: homines enim imperiti facilius, quod ſtulte dixeris reprehendere, quàm quod ſapienter tacueris, laudare poſſunt. Hic quantū ſit mali, ſi iratum, ſi non ſtultum, ſi non leuem teſtem læſeris? habet enim & uoluntatem nocendi in iracundia, & uim in ingenio, et pondus in uita: nec ſi hoc

Craſſus non committit,ideo non multi,& ſæpe committunt: quo quidem mihi uideri turpius nihil ſolet, quàm cum ex oratoris dicto aliquo, aut reſponſo, aut rogatu,ſermo ille ſequitur, occidit ille aduerſarium'ne? immo uero aiũt ſe, et eum,quem defendit.hoc Craſſus non putat niſi perfidia accidere poſſe:ego autem ſæpiſſime uideo in cauſis aliquid mali facere homines minime malos. Quid illud,quod ſupra dixi,ſolere me cedere, & ut planius dicam, fugere ea, quæ ualde cauſam meam premerent?cum id nõ faciunt alij, uerſanturq; in hoſtium caſtris,ac ſua præſidia dimittunt,mediocriter'ne cauſis nocent?cum aut aduerſariorum adiumẽta confirmant,aut ea,quæ ſanare nequeunt, exulcerãt? Quid cum perſonarum,quas defendunt,rationem non habent?ſi quæ ſunt in his inuidioſa,non mitigant extenuando, ſed laudando, & efferendo inuidioſiora faciunt?quantum eſt in eo tandem mali?Quid ſi in homines caros, iudicibusq; iucundos ſine ulla præmunitione orationis acerbius, & contumelioſius inuehare,non'ne abs te iudices abalienes?Quid ſi quæ uitia, aut incõmoda ſunt in aliquo iudice uno,aut pluribus, ea tu in aduerſarijs exprobando nõ intelligas,te in iudices inuehi,mediocre peccatum eſt?Quid ſi cum pro altero dicas,litem tuam facias,aut læſus efferare iracundia,cauſam relinquas,nihil'ne noceas?In quo ego, non quo libenter male audiam, ſed quia ego cauſam non libenter relinquo,nimium patiẽs,& lentus exiſtimor:ut cum te ipſum Sulpici obiurgabam,quod miniſtratorem peteres nõ aduerſarium. Ex quo etiam illud aſſequor,ut ſiquis mihi male dicat, petulans aut planè inſanus eſſe uideatur.In ipſis autem argumentis ſiquid poſueris,aut aperte falſum, aut ei, quod dixeris,dicturus'ue ſis,contrarium, aut genere ipſo remotum ab uſu iudiciorum,ac foro,nihil'ne noceas?Quid multa?omnis cura mea ſolet in hoc uerſari ſemper(dicam enim ſæpius)ſi poſſim,ut boni aliquid efficiam dicendo,ſin id minus, ut certe nequid mali. Itaque nunc illuc redeo Catule,in quo tu me paulo ante laudabas,ad ordinem collocationemq; rerum,ac locorũ, cuius ratio eſt duplex:altera,quam affert natura cauſarum,altera, quæ oratorum iudicio,& prudentia comparatur.Nam,ut aliquid ante rem dicamus,deinde ut rẽ exponamus,poſt ut eam probemus noſtris præſidijs cõfirmandis, contrarijs refutandis,deinde ut concludamus,atque ita peroremus, hoc dicẽdi genus natura ipſa præſcribit.Vt uero ſtatuamus ea,quæ probandi,docendi,perſuadẽdi cauſa dicenda ſunt, quemadmodum componamus, id eſt uel maxime proprium oratoris prudentiæ:Multa enim occurrunt argumenta, multa, quæ in dicendo profutura uideantur,ſed eorum partim ita leuia ſunt, ut contemnẽda ſint,partim etiam,ſiquid habent adiumenti,ſunt nonunquam eiuſmodi,ut inſit in ijs aliquid uitij,neque tanti ſit illud,quod prodeſſe uideatur, ut cũ aliquo malo coniungatur.Quæ autem ſunt utilia,atq; firma, ſi ea tamen(ut ſæpe fit) ualde multa ſunt,ea, quæ ex ijs aut leuiſſima ſunt,aut alijs grauioribus cõſimilia, ſecerni arbitror oportere,atque ex oratione remoueri: equidem cum colligo argumenta cauſarum,non tam ea numerare ſoleo,quàm expẽdere. Et quoniam,quod ſæpe iam dixi,tribus rebus omnes ad noſtram ſententiam perducimus,aut docẽdo,aut cõciliando,aut permouẽdo, una ex tribus his rebus res præ nobis eſt ferenda, ut nihil aliud niſi docere uelle uideamur, reliquæ duæ ſicuti ſanguis in corporibus, ſic illæ in perpetuis orationibus fuſæ eſſe debebunt.Nam & principia,& cæteræ partes orationis,de quibus paulo poſt pau-

ca dicemus

ca dicemus, habere hanc uim magnopere debent, ut ad eorum mentes, apud quos agetur, mouendas permanere poſſint. Sed his partibus orationis, quæ & ſi nihil docent argumentando, perſuadendo tamen, & commouendo proficiunt plurimum, quanquam maxime proprius eſt locus et in exordiendo, & in perorando: digredi tamen ab eo, quod propoſueris, atque agas, permouendorum animorum cauſa, ſæpe utile eſt. Itaque uel narratione expoſita ſæpe datur ad commouendos animos digrediendi locus, uel argumentis noſtris confirmatis, uel contrarijs refutatis, uel utroque loco, uel omnibus, ſi habet eam cauſa dignitatem, atque copiam, recte id fieri poteſt, hæcq́ cauſæ ſunt ad agendum, & ad ornandum grauiſſimæ, atque pleniſſimæ, quæ plurimos exitus dant ad eiuſmodi digreſſionem, ut his locis uti liceat, quibus animorum impetus eorum, qui audiunt, aut impellantur, aut reflectantur: atque etiam in illo reprehendo eos, qui quæ minime firma ſunt, ea prima collocant, in quo illos quoque errare arbitror, qui ſiquando (id quod mihi nunquam placuit) pluris adhibent patronos, ut in quoque eorum minimum putant eſſe, ita eum primum uolunt dicere: Res enim hoc poſtulat, ut eorum expectationi, qui audiunt quam celerrime occurratur, cui ſi initio ſatisfactum non ſit, multo plus ſit in reliqua cauſa laborandum: male enim ſe res habet, quæ non ſtatim, ut dici cœpta eſt, melior fieri uidetur. Ergo ut in oratore optimus quiſque, ſic & in oratione firmiſſimum quodque ſit primum, dum illud tamē in utroque teneatur, ut ea, quæ excellant, ſeruentur etiam ad perorandum, ſi quæ erunt mediocria (nam uitioſis nuſquam eſſe oportet locum) in mediam turbam, atque in gregem conijciantur. Hiſce omnibus rebus conſideratis, tum denique id, quod primum eſt dicēdum, poſtremo ſoleo cogitare, quo utar exordio: nam ſi quando id primum inuenire uolui, nullum mihi occurrit, niſi aut exile, aut nugatorium, aut uulgare, atque commune. Principia autem dicendi ſemper cum accurata, & acuta, & instructa ſententijs, apta uerbis, tum uero cauſarum propria eſſe debent: prima eſt enim quaſi cognitio, & commendatio orationis in principio, quæ continuo eum, qui audit, permulcere, atque allicere debet: in quo admirari ſoleo non equidem iſtos, qui nullam huic rei operam dederunt, ſed hominem in primis diſertum, atque eruditum Philippum, qui ita ſolet ad dicendum ſurgere, ut quod primum uerbum habiturus ſit, neſciat, & ait idem, cum brachiū concaleſecerit, tum ſe ſolere pugnare, neque attendit eos ipſos, unde hoc ſimile ducat, illas primas haſtas ita iactare leniter, ut & uenuſtati uel maxime ſeruiant, & reliquis uiribus ſuis conſulant, neque eſt dubium, quin exordiū dicendi uehemens, & pugnax non ſæpe eſſe debeat, ſed ſi in ipſo illo gladiatorio uitæ certamine, quo ferro decernitur, tamen ante congreſſum multa fiunt, quæ non ad uulnus, ſed ad ſpeciem ualere uideantur, quanto hoc magis in oratione expectandum eſt, in qua non uis potius, ſed delectatio poſtulatur? Nihil eſt denique in natura rerum omnium, quod ſe uniuerſum profundat, & quod totum repente euolet, ſic omnia, quæ fiunt, quæq́ aguntur acerrime, lenioribus principijs natura ipſa prætexuit. Hæc autem in dicendo non extrinſecus alicunde quærenda, ſed ex ipſis uiſceribus cauſæ ſumenda ſunt: iccirco tota cauſa pertentata, atque perſpecta, locis omnibus inuentis, atque inſtructis, conſiderandum eſt, quo principio ſit utendum, ſic & facile reperietur: ſumentur enim ex ijs rebus, quę erunt uberrimæ, uel in argumē-

tis,uel in ijs partibus,ad quas dixi digredi ſæpe oportere. Ita & momenti aliquid afferent,cum erunt penè ex intima defenſione depromptæ, & apparebit eas non modo non eſſe communes,nec in alias cauſas,poſſe transferri, ſed penitus ex ea cauſa,quę tum agatur,defluxiſſe. Omne autem principium aut rei totius,quæ agetur,ſignificationem habere debebit, aut aditum ad cauſam, & munitionem,aut quoddam ornamentum,& dignitatem. Sed oportet ut ædibus,ac templis ueſtibula,et aditus,ſic cauſis principia pro portione rerum prę ponere. Itaque in paruis,atque in frequentibus cauſis ab ipſa re eſt exordiri ſępe commodius. Sed cum erit utendum principio (quod plerunq; erit) aut ex reo,aut ex aduerſario,aut ex re,aut ex eis, apud quos agitur, ſententias ducilicebit. Ex reo (reos appello, quorum res eſt) quæ ſignificent uirum bonum, quæ liberalem,quæ calamitoſum,quæ miſericordia dignum,quæ ualeant contra falſam criminationem. Ex aduerſario, iiſdem ex locis ferè contraria. Ex re, ſi crudelis, ſi infanda, ſi præter opinionem, ſi immerito, ſi miſera, ſi ingrata, ſi indigna, ſi noua, ſi quæ reſtitui, ſanarięq; non poſſit. Ex ijs autem, apud quos agetur, ut beneuolos, beneq; exiſtimantes efficiamus, quod agendo efficitur melius, quàm rogando. eſt id quidem in totam orationem confundendum,nec minime in extremam,ſed tamen multa principia ex eo genere gignũtur. Nam & attentum, monent græci, ut principio faciamus iudicem,& docilem,quæ ſunt utilia,ſed non principij magis propria,quàm reliquarum partium, faciliora etiam in principijs, quod & attenti tum maxime ſunt, cum omnia expectant,& dociles magis initijs eſſe poſſunt: illuſtriora enim ſunt,quæ in principijs,quàm quæ in medijs cauſis dicuntur,aut arguendo, aut refellendo. Maxima autem copia principiorum ad iudicem aut alliciendum,aut incitandum ex ijs locis trahitur, qui ad motus animorum conficiendos inerunt in cauſa,quos tamen totos in principio explicari non oportebit,ſed tantum impelli primo iudicem leuiter, ut iam inclinato reliqua incumbat oratio. Connexum autem ita ſit principium conſequenti orationi, ut non tanquam cithatœdi procœmium affictum aliquod, ſed cohærens cum omni corpore membrum eſſe uideatur: nam nonnulli, cum illud meditati ediderunt, ſic ad reliqua tranſeunt, ut audientiam ſibi fieri uelle uideantur. Atque eiuſmodi illa proluſio debet eſſe, non ut Samnitum, qui uibrant haſtas ante pugnam, quibus in pugnando nihil utuntur, ſed ut ipſis ſententijs, quibus proluſerunt,uel pugnare poſſint. Narrare uero rem quod breuiter iubent, ſi breuitas appellanda eſt, cum uerbum nullum redundet, breuis eſt L. Craſſi oratio, ſi tum eſt breuitas, cum tantum uerborum eſt, quantum neceſſe eſt, aliquando id opus eſt,ſed ſępe obeſt,uel maxime in narrando,non ſolũ quod obſcuritatem affert, ſed etiam quod eam uirtutem, quæ narrationis eſt maxima, ut iucunda, & ad perſuadendum accomodata ſit, tollit, uidelicet illa.

Nam is poſtquam exceſſit ex ephebis

Quàm longa eſt narratio? mores adoleſcentis ipſius,& ſeruilis percunctatio, mors Chryſidis,uultus,& forma.& lamentatio ſororis, reliqua, peruarié, iucundeq; narrantur. Quod ſi hanc breuitatem quæſiſſet.

Effertur,imus,ad ſepulchrum uenimus,

In ignem poſita eſt

in his ferè decem uerſiculis totum cõficere potuiſſet, quãquã hoc ipſum effertur,imus,

tur, imus, conciſum eſt, ita ut non breuitati ſeruitum ſit, ſed magis uenuſtati. Quod ſi nihil fuiſſet, niſi in ignem poſita eſt, tamen res tota cognoſci facile potuiſſet, ſed & feſtiuitatem habet narratio diſtincta perſonis, & interpūcta ſermonibus, & eſt probabilius, quod geſtum eſſe dicas, cum quemadmodum actum ſit, exponas, & multo apertius ad intelligendum eſt, ſi ſic conſtituitur aliquando, ac nō iſta breuitate percurritur: Apertam enim narrationem tam eſſe oportet, quàm ceteras, & hoc magis in hac elaborandum eſt, quod & difficilius eſt, non eſſe obſcurum in re narranda, quàm aut in principio, aut in argumento, aut in purgando, aut perorando, & maiore periculo hæc pars orationis obſcura eſt, quàm ceteræ, uel quia ſi quo alio in loco eſt dictum quid obſcurius, tantum id perit, quod ita dictum eſt narratio obſcura totam obcęcat orationem, uel ꝙ alia poſſis, ſemel ſi obſcurius dixeris, dicere alio loco planius, narrationis unus eſt in cauſa locus. Erit autem perſpicua narratio, ſi uerbis uſitatis, ſi ordine temporum conſeruato, ſi non interruptè narrabitur. Sed quando utendum ſit, aut non ſit narratione, id eſt conſilij: neque enim ſi nota res eſt, nec ſi dubium ſit, quid geſtum ſit, narrari oportet, nec ſi aduerſarius narrauit, niſi ſi refellemus, ac ſiquando erit narrandū, ne illa, quę ſuſpicionem, & crimen efficient, contraꝗ nos erunt acriter perſequamur, & quidquid poterit, detrahamus, ne illud, quod Craſſus ſiquando fiat, perfidia non ſtultitia fieri putat, ut cauſæ noceamus, accidat: nam ad ſummam totius cauſæ pertinet caute, an contra demonſtrata res ſit, quod omnis orationis reliquæ fons eſt narratio. Sequitur, ut cauſa ponatur, in quo uidendum eſt, quid in controuerſiam ueniat. Tunc ſuggerenda ſunt firmamenta cauſæ coniuncte, & infirmandis contrarijs, & tuis confirmandis: nanque una in cauſis ratio quædam eſt eius orationis, quæ ad probandam argumentationem ualet, ea autem & confirmationem, & reprehenſionem quærit, ſed quia neque reprehendi, quæ contra dicuntur, poſſunt, niſi tua confirmes, neque hęc confirmari, niſi illa reprehendas, iccirco hęc & natura, et utilitate, & tractatione cōiuncta ſunt. Omnia autem concludenda plerunque rebus augendis, uel inflammando iudice, uel mitigando, omniaꝗ cū ſuperioribus orationis locis, tum maxime extremo, ad mentes iudicum quammaxime permouendas, & ad utilitatem noſtram uocandas, conferēda ſunt. Neꝗ ſanè iam cauſa uidetur eſſe, cur ſecernamus ea precepta, quę de ſuaſionibus tradenda ſunt, aut laudationibus: ſunt enī pleraꝗ cōmunia, ſed tamē ſuadere aliquid, aut diſſuadere, grauiſſime mihi uidetur eſſe perſonę, nam & ſapientis eſt conſilium explicare ſuum de maximis rebus, & honeſti, & diſerti, ut mente prouidere, auctoritate probare, oratione perſuadere poſſit, atꝗ hęc in ſenatu minore apparatu agēda ſunt: ſapiēs enim eſt conſilium, multiſꝗ alijs dicendi relinquendus locus, uitanda etiam ingenij, oſtentationiſꝗ ſuſpicio. Concio capie omnem uim orationis, & grauitatem, uarietatēꝗ deſiderat. Ergo in ſuadendo nihil eſt optabilius, quàm dignitas: nam qui utilitatem putat, nō quid maxime uelit ſuaſor, ſed quid interdum magis ſequatur uidet: Nemo eſt enim preſertim in tam clara ciuitate, quin putet, expetendā maxime dignitatē, ſed uincit utilitas plerunꝗ, cum ſubeſt ille timor, ea neglecta, ne dignitatem quidem poſſe retineri. Controuerſia autē inter hominū ſententias, aut in illo eſt, utrum ſit utilius, aut etiam, cum id conuenit, certatur, utrū honeſtati potius, an utilitati cōſulendū ſit. Quę qa pugnare

ſæpe inter ſe uidentur: qui utilitatem defendit, enumerabit commoda pacis, opum, potentiæ, pecuniæ, uectigalium, præſidij, militum, utilitates ceterarum rerum, quarum fructum utilitate metimur, itemq́; incommoda cõtrariorum: qui ad dignitatem impellet, maiorum exempla, quæ erunt, uel cum periculo glorioſa colliget, poſteritatis immortalem memoriam augebit, utilitatem ex laude naſci defendet, ſemperq́; eam cum dignitate eſſe coniunctam: Sed quid fieri poſſit, aut non poſſit, quidq́; etiam ſit neceſſe, aut non ſit, in utraque re maxime eſt quærendum: inciditur enim omnis iam deliberatio, ſi intelligitur nõ poſſe fieri, aut ſi neceſſitas affertur, & qui id docuit nõ uidentibus alijs, is plurimum uidit. Ad cõſilium autẽ de rep. dandum caput eſt, noſſe rẽp. ad dicendũ uero ꝓbabiliter, noſſe mores ciuitatis, qui quia crebro mutãtur, genus quoq; orõnis eſt ſæpe mutãdũ, et quãquã una ferè uis eſt ſępe eloquẽtię, tamẽ qa ſumma dignitas eſt populi, grauiſſima cauſa reip. maximi motus multitudinis, genus quoq; dicẽdi grãdius quoddã, et illuſtrius eſſe adhibendũ uidetur, maximaq́; pars orationis admouenda eſt ad animorũ motus, nonnunquã aut cohortatione, aut cõmemoratione aliqua, aut in ſpem, aut in metũ, aut ad cupiditatẽ, aut ad gloriã concitandos, ſæpe etiam à temeritate, iracundia, ſpe, iniuria, inuidia, crudelitate reuocandos. Fit autem, ut, quia maxima quaſi oratori ſcena uideatur concio, natura ipſa ad ornatius dicendi genus excitetur: habet enim multitudo uim quandam talem, ut quemadmodum tibicen ſine tibijs canere, ſic orator niſi multitudine audiente eloquens eſſe non poſſit. Et cum ſint populares multi, uarijq́; lapſus, uitãda eſt acclamatio aduerſa populi, quæ aut orationis peccato aliquo excitatur, ſi aſpere, ſi arroganter, ſi turpiter, ſi ſordide, ſi quoquo animi uitio dictum eſſe aliquid uideatur, aut hominum offenſione, uel inuidia, quæ aut iuſta eſt, aut ex criminatione, atq; fama, aut res ſi diſplicet, aut ſi eſt in aliquo motu ſuæ cupiditatis, aut metus multitudo, hisq́; quatuor cauſis totidem medicinæ opponũtur. Tum obiurgatio, ſi eſt auctoritas, tum admonitio quaſi lenior obiurgatio, tum promiſſio, ſi audierint probaturos, tum deprecatio, quod eſt infimum, ſed nonnunquam utile. nullo autem loco plus facetiæ proſunt, & celeritas, & breue aliquod dictum, nec ſine dignitate, & cum lepore: nihil enim tam facile, quàm multitudo à triſtitia, & ſæpe acerbitate, commode, ac breuiter, & acute, & hilare dicto deducitur. Expoſui ferè, ut potui, uobis in utroque genere cauſarum, quæ ſequi ſolerem, quæ fugere, quæ ſpectare, quaq́; omnino in cauſis ratione uerſari. Nec illud tertium laudationum genus eſt difficile, quod ego initio quaſi à præceptis noſtris ſecreueram, ſed & quia multa ſunt orationum genera & grauiora, & maioris copiæ, de quibus nemo ferè præciperet, & quòd nos laudationibus non ita multum uti ſoleremus, totum hunc ſegregabam locum. Ipſi enim græci magis legendi, & delectationis, aut hominis alicuius ornandi, quàm utilitatis huius forenſis cauſa, laudationes ſcriptitauerunt, quorum ſunt libri quibus Themiſtocles, Ariſtides, Ageſilaus, Epaminondas, Philippus, Alexander, alijq́; laudantur. Noſtræ laudationes, quibus in foro utimur, aut teſtimonij breuitatem habent nudam, atq; inornatam, aut ſcribuntur ad funebrem concionem, quæ ad orationis laudem minime accommodata eſt. Sed tamen, quoniam eſt utendum aliquando, nonnũquam etiam ſcribendum, uelut P. Tuberoni Africanũ auunculũ laudanti ſcripſit C. Lęlius, uel ut noſmetipſi ornandi

cauſa

cauſa græcorum more,ſiquos uelimus,laudare poſſimus, ſit à nobis quoq; tractatus is locus. Perſpicuum eſt igitur alia eſſe in homine optanda,alia laudãda. Genus,forma,uires,opes,diuitię,ceteraq́;,quę fortuna det,aut extrinſecus, aut corpori, non habent in ſe ueram laudem, quæ deberi uirtuti uni putatur, ſed tamen quod ipſa uirtus in earum rerum uſu, ac moderatione maxime cernitur,tractanda etiam in laudationibus hæc ſunt naturæ, & fortunæ bona,in quibus eſt ſumma laus non extuliſſe ſe in poteſtate,non fuiſſe inſolentem in pecunia,non ſe prætuliſſe alijs propter abundantiam fortunæ,ut opes, & copiæ non ſuperbiæ uideãtur,ac libidini,ſed bonitati,ac moderationi facultatem, & materiam dediſſe. Virtus autẽ, quæ eſt per ſe ipſa laudabilis, & ſine qua nihil laudari poteſt,tamẽ habet plures partes, quarũ alia eſt ad laudationẽ aptior: ſunt enim aliæ uirtutes, quæ uidentur in moribus hominum, & quadam comitate,ac beneficẽtia poſitę,aliæ quę in ingenij aliqua facultate, aut animi magnitudine, ac robore: Nam clementia, iuſtitia, benignitas, fides, fortitudo in periculis communibus, iucunda eſt auditu in laudationibus. omnes enim hæ uirtutes non tam ipſis,qui eas in ſe habent, quàm generi hominum fructuoſæ putantur. Sapientia,& magnitudo animi, qua omnes res humanæ geruntur, tenues,& pro nihilo putantur,& in excogitando uis quædam ingenij,& ipſa eloquẽtia,admirationis habet non minus, iucunditatis minus. ipſos enim magis uidetur,quos laudamus,quàm illos apud quos laudamus,ornare, ac tueri, ſed tamen in laudando iungenda ſunt etiam hæc genera uirtutũ: feriunt enim aures hominum,cum illa,quæ iucunda,& grata,tum etiam illa,quæ mirabilia ſunt in uirtute laudari, & quoniam ſingularum uirtutum ſunt certa quædam officia,ac munera, & ſua cuique uirtuti laus propria debetur, erit explicãdum in laude iuſtitiæ, quid cum fide, quid cum æquabilitate, quid cum eiuſmodi aliquo officio is,qui laudabitur,fecerit: itemq́; in ceteris res geſtæ ad cuius uirtutis genus,& uim,& nomen accommodabuntur. Gratiſſima autem laus eorum factorum habetur, quæ ſuſcepta uidentur à uiris fortibus ſine emolumento,ac præmio: quæ uero etiam cum labore, & periculo ipſorum hæc habent uberrimam copiam ad laudandum, quod & dici ornatiſſime poſſunt, & audiri facillime: ea enim denique uirtus eſſe uidetur præſtantis uiri,quæ eſt fructuoſa alijs, ipſi autem laborioſa, aut periculoſa, aut certe gratuita. Magna etiam illa laus, & admirabilis uideri ſolet, tuliſſe caſus ſapienter aduerſos, non fractum eſſe fortuna, retinuiſſe in rebus aſperis dignitatem. Neque tamen illa non ornant, habiti honores, decreta uirtutis præmia, res geſtæ iudicijs hominum comprobatæ, in quibus etiam felicitatem ipſam deorum immortalium iudicio tribui,laudationis eſt. Sumendæ autem res erunt, aut magnitudine præſtabiles,aut nouitate primæ,aut genere ipſo ſingulares: neque enim paruæ,necq; uſitatę,neque uulgares, admiratione, aut omnino laude dignæ uideri ſolent. Eſt etiam cum ceteris præſtantibus uiris comparatio,in laudatione præclara :de quo genere libitum mihi eſt paulo plura, quàm oſtenderam dicere, non tam propter uſum forenſem, qui eſt à me in omni hoc ſermone tractatus,quàm ut hoc uideretis, ſi laudationes eſſent ĩ oratoris officio, quod nemo negat, oratori uirtutum omnium cognitionem, ſine qua laudatio effici non poſſit, eſſe neceſſariam. Iam uituperandi præcepta, contrarijs ex uitijs ſumẽda eſſe,perſpicuum eſt. ſimul eſt illud ante oculos, nec bonũ uirum

proprie,& copioſe laudari,ſine uirtutum,nec improbum notari, ac uitupera‐ri,ſine uitiorum cognitione,ſatis inſigniter,atq; aſpere poſſe. Atq; his locis & laudandi,& uituperandi ſæpe nobis eſt utendum in omni genere cauſarũ. Habetis de inueniendis rebus,diſponẽdisq; quid ſentiam: adiungã etiam de memoria,ut labore Craſſum leuem:neque ei quidquam aliud,de quo diſſerat,relinquam,niſi ea,quibus rebus hæc exornẽtur. Perge uero inquit Craſſus:libenter enim te cognitum iam artificem,aliquandoq; euolutum illis integumẽtis diſſimulationis tuæ,nudatumq; perſpicio,et quod mihi nihil;aut quod nõ multum relinquis,percommode facis,eſtq; mihi gratum. Iam iſtuc quantũ tibi ego reliquerim,inquit Antonius,erit in tua poteſtate: ſi enim uere agere uolueris,omnia tibi relinquo,ſin diſſimulare,tu quemadmodum his ſatisfacias,uideris. Sed ut ad rem redeam, non ſum tanto ego inquit ingenio, quanto Themiſtocles fuit,ut obliuionis artem,quàm memoriæ malim, gratiamq; habeo Simonidi illi chio,quem primum ferunt artẽ memoriæ protuliſſe: Dicũt enim,cum cenaret Cranone in Theſſalia Simonides apud Scopam fortunatũ hominẽ,& nobilem,ceciniſſetq; id carmen,quod in eũ ſcripſiſſet, in quo multa ornandi cauſa poëtarum more in Caſtorem ſcripta, et Pollucem fuiſſent,nimis illum ſordide Simonidi dixiſſe, ſe dimidiũ eius ei, quod pactus eſſet pro illo carmine,daturũ,reliquum à ſuis tyndaridis,quos ęque laudaſſet,peteret ſi ei uideretur,paulo poſt eſſe ferũt nuntiatũ Simonidi,ut prodiret,iuuenes ſtare ad ianuam duos quoſdam,qui eum magnopere euocarent, ſurrexiſſe illum ipſum,prodiſſe,uidiſſe neminem:hoc interim ſpatio conclaue illud, ubi epularetur Scopas,concidiſſe,ea ruina ipſum oppreſſum cum ſuis interiſſe, quos cũ humare uellent ſui,neq; poſſent obtritos internoſcere ullo modo, Simonides dicitur ex eo,quod meminiſſet,quo eorum loco quiſque cubuiſſet,demonſtrator uniuſcuiuſque ſepeliendi fuiſſe: hac tum re admonitus inueniſſe fertur ordinem eſſe maxime,qui memorię lumen afferret: Itaq; ijs, qui hanc partem ingenij exercerent,locos eſſe capiendos,& ea,quæ memoria tenere uellent,effingenda animo,atque in his locis collocanda,ſic fore, ut ordinem rerum locorũ ordo conſeruaret,res autem ipſas rerum effigies notaret,atq; ut locis pro cera, ſimulachris pro literis uteremur. Qui ſit autẽ oratori memoriæ fructus,quanta utilitas,quanta uis,quid me attinet dicere? tenere quæ didiceris in accipienda cauſa,quæ ipſe cogitaris, omnes fixas eſſe in animo ſententias, omnem deſcriptum uerborum apparatum,ita audire uel eum unde dicas,uel eum, cui reſpondendum ſit,ut illi non infundere in aures tuas orationem,ſed in animo uideantur inſcribere. Itaq; ſoli,qui memoria uigent,ſciunt quid,& quatenus,& quomodo dicturi ſunt,cui reſponderint,quid ſuperſit: ijdemq; multa ex alijs cauſis aliquando à ſe acta,multa ab alijs audita meminerunt. Quare confiteor equidem huius boni naturam eſſe principem,ſicut earum rerum,de quibus ante locutus ſum omnium,ſed hæc ars tota dicendi, ſiue artis imago quędam eſt, & ſimilitudo,habet hanc uim,non ut totum aliquid, cuius in ingenijs noſtris pars nulla ſit,pariat, & procreet, uerum ut ea, quæ ſunt orta iam in nobis, & procreata, educet, atq; confirmet. Veruntamen neque tam acri memoria ferè quiſquam eſt,ut,non diſpoſitis,notatisq; rebus,ordinem uerborum,aut ſentẽtiarum complectatur,neque uero tam hebeti,ut nihil hac conſuetudine,& exercitatione adiuuetur. Vidit enĩ hoc prudenter ſiue Simonides,ſiue alius quis

inuenit,

inuenit,ea maxime animis effingi noſtris,quæ eſſent à ſenſu tradita,atque impreſſa,acerrimum autē ex omnibus noſtris ſenſibus eſſe ſenſum uidendi, quare facillime animo teneri poſſe ea,quę perciperentur auribus,aut cogitatione, ſi etiam oculorum commendatione animis traderentur,ut res cecas,& ab aſpectus iudicio remotas confirmatio quædam,& imago,& figura ita notaret, ut ea,quæ cogitando complecti uix poſſemus,intuēdo,quaſi teneremus.His autem formis,atque corporibus,ſicut omnibus,quę ſub aſpectum ueniunt, ſedes opus eſt,etenim corpus intelligi ſine loco non poteſt. Quare ne in re nota,& peruulgata multus,& inſolens ſim,locis eſt utendum multis,illuſtribus, explicatis,modicis interuallis.Imaginibus autem agētibus,acribus,inſignitis,quæ occurrere,celeriterq; percutere animum poſſint. Quam facultatem & exercitatio dabit,ex qua conſuetudo gignitur,ſimilium uerborum conſeruata,& immutata caſibus,aut traducta ex parte ad genus notatio, & unius uerbi imagine totius ſententiæ informatio pictoris cuiuſdam ſummi ratione, & modo, formarum uarietate locos diſtinguentis.Sed uerborum memoria, quę minus eſt nobis neceſſaria, maiore imaginum uarietate diſtinguitur: multa enim ſunt uerba,quæ quaſi articuli connectunt membra orationis, quæ formari ſimilitudine nulla poſſunt,eorum fingendæ nobis ſunt imagines, quibus ſemper utamur. rerum memoria propria eſt oratoris: eam ſingulis perſonis bene poſitis notare poſſumus,ut ſententias imaginibus, ordinem locis comprehendamus.Neq; uerum eſt,quod ab inertibus dicitur, opprimi memoriam imaginum pondere,& obſcurari etiam id,quod p ſe natura tenere potuiſſet. Vidi enim ego ſummos homines, & diuina propè memoria, Athenis Carneadem, in Aſia,quem uiuere hodie aiunt,Sceptium Metrodorum,quorum uterq; tāquam literis in cera,ſic ſe aiebat imaginibus in ijs locis,quos haberet, quę meminiſſe uellet,perſcribere. Quare hac exercitatione nō eruenda memoria eſt, ſi eſt ulla naturalis,ſed certe,ſi latet,euocanda eſt.Habetis ſermonem bene longum hominis utinam non impudentis,illud quidem certe,non nimis uerecundi,qui quidem cum te Catule, tum etiam L.Craſſo audiente de dicendi ratione tam multa dixerim:nam iſtorū ætas minus me fortaſſe mouere debuit: ſed mihi ignoſcetis profecto,ſi modo quæ cauſa me ad hanc inſolitam mihi loquacitatem impulerit,acceperitis. Nos uero inquit Catulus,etenim pro me hoc, & pro meo fratre reſpondeo,non modo tibi ignoſcimus, ſed te diligimus,magnamq; tibi habemus gratiam,& cum humanitatem, & facilitatem agnoſcimus tuam,tum admiramur iſtam ſcientiam,et copiam.Equidem hoc me affecutum puto,quod magno ſum leuatus errore, & illa admiratione liberatus, quod multis cum alijs ſemper admirari ſolebam, unde eſſet illa tāta tua in cauſis diuinitas:nec enī te iſta attigiſſe arbitrabar, quæ diligentiſſime cognoſſe, & undiq; collegiſſe,uſuq; doctum partim correxiſſe uideo, partim comprobaſſe.Neque eo minus eloquentiam tuam, & multo magis uirtutem, & diligentiam admiror,& ſimul gaudeo iudiciū animi mei comprobari, quod ſemper ſtatui,neminem ſapientiæ laudem,& eloquentię,ſine ſummo ſtudio,& labore,& doctrina cōſequi poſſe.Sed tamen quidnam eſt id,quod dixiſti, fore ut tibi ignoſceremus,ſi cognoſſemus,quæ te cauſa ī ſermonē impuliſſet? Quę eſt enim alia cauſa,niſi quod nobis,& horū adoleſcentium ſtudio,qui te attentiſſime audierūt,morem gerere uoluiſti? Tum ille, Adimere inquit omnem

recuſationem Craſſo uolui, quē ego paulo ſciebam uel pudentius, uel inuitius, nolo enim dicere de tā ſuaui homine faſtidioſius, ad hoc genus ſermonis accedere. quid enim poterit dicere? conſularem ſe eſſe hominem, & cenſorium, eadem noſtra cauſa eſt: an ętatem afferet? quadriennio minor eſt, an ſe neſcire? quæ ego ſerò, quæ curſim arripui, quæ ſubſiciuis operis (ut aiunt) iſte à puero ſummo ſtudio, ſummis doctoribus. Nihil dicā de ingenio, cui par nemo fuit, etenim me dicentem qui audierit, nemo unquam tam ſui deſpiciens fuit, quin ſperaret, aut melius, aut eodem modo ſe poſſe dicere, Craſſo dicēte nemo tam arrogans, qui ſimiliter ſe unquam dicturum eſſe confideret. Quamobrem ne fruſtra hi tales uiri uenerint, te aliquando Craſſe audiamus. Tum ille, Vt ita iſta eſſe concedam inquit Antoni, quæ ſunt longe ſecus, quid mihi tu tandem hodie, aut cuiquam homini, quod dici poſſit, reliquiſti? Dicam enim uere amiciſſimi homines quod ſentio, ſæpe ego doctos homines, quid dico ſæpe? immo nonnunquam, ſæpe enim qui potui? qui puer in forum uenerim, neque inde unquam diutius, quàm quęſtor abfuerim? ſed tamen audiui, ut heri dicebā, & Athenis cum eſſem, doctiſſimos uiros, & in Aſia iſtum ipſum Sceptium Metrodorum, cum de his ipſis rebus diſputaret, neque uero mihi quiſquam copioſius unquam uiſus eſt, neque ſubtilius in hoc genere dicendi, quàm iſte hodie, eſſe uerſatus, quod ſi eſſet aliter, & aliquid intelligerem ab Antonio prætermiſſum, non eſſem tam inurbanus, ac penè inhumanus, uti eo grauarer, quod uos cupere ſentirem. Tum Sulpicius, An ergo inquit oblitus es Craſſe, Antonium ita partitum eſſe tecum, ut ipſe inſtrumentum oratoris exponeret, tibi eius diſtinctionem, atque ornatum relinqueret? Hic ille, Primum quis Antonio permiſit inquit, ut & partes faceret, & utram uellet prior ipſe ſumeret? deinde, ſi ego recte intellexi, cum ualde libenter audirem, mihi coniūcte eſt uiſus de utraque re dicere. Ille uero inquit Cotta ornamenta orationis non attigit, neque eam laudem, ex qua eloquentia nomen ipſum inuenit. Verba igitur inquit Craſſus mihi reliquit Antonius, rem ipſe ſumpſit.

Tum Cæſar, Si quod difficilius eſt, id tibi reliquit, eſt nobis inquit cauſa, cur te audire cupiamus, ſin quod facilius, tibi cauſa non eſt, cur recuſes. Et Catulus, Quid quod dixiſti inquit Craſſe, ſi hic hodie apud te maneremus, te morem nobis eſſe geſturum, nihil'ne ad fidem tuam putas pertinere? Tum Cotta ridens, Poſſem tibi inquit Craſſe concedere, ſed uide, nequid Catulus attulerit religionis, opus hoc cenſorium eſt, id autem committere uide quàm ſit homini turpe cenſorio. Agite uero ille inquit, ut uultis, ſed nūc quidem, quoniam id temporis eſt, ſurgendum cenſeo, & requieſcendum, poſt meridiem, ſi ita uobis eſt commodum, loquemur aliquid, niſi forte in craſtinum differre mauultis. Omnes ſe uel ſtatim, uel ſi ipſe poſt meridiē malet, quam primū tamen audire uelle dixerunt.

M. T. CICERONIS DE ORATORE

LIBER TERTIVS

INSTITVENTI mihi Q. frater eum ſermonem referre, & mandare huic tertio libro, quem poſt Antonij diſputationem Craſſus habuiſſet, acerba ſanè recordatio ueterē animi curā, moleſtiamq; renouauit. Nam illud immortalitate dignum ingenium, illa humanitas, illa uirtus L. Craſſi morte extīcta ſubita eſt, uix diebus decem poſt eum diem, qui hoc, & ſuperiore libro continetur: ut enim Romam redijt extremo ſcenicorum ludorum die, uehementer cōmotus ea oratione, quæ ferebatur habita eſſe in concione à Philippo, quem dixiſſe conſtabat, uidendum ſibi aliud eſſe conſilium, illo ſenatu ſe remp. gerere non poſſe, mane idibus Septembris, & ille, & ſenatus frequens uocatu Druſi in curiam uenit, ibi cum Druſus multa de Philippo queſtus eſſet, retulit ad ſenatum de illo ipſo, quod conſul in eum ordinem tam grauiter in concione eſſet inuectus. Hic ut ſæpe inter homines ſapientiſſimos conſtare uidi, quanquam hoc Craſſo, cum aliquid accuratius dixiſſet, ſemper ferè contigiſſet, ut nunquam dixiſſe melius putaretur, tamen omnium conſenſu ſic eſſe tum iudicatum, ceteros à Craſſo ſemper omnes, illo autem die etiam ipſum à ſeſe ſuperatum: Deplorauit enim caſum, atq; orbitatem ſenatus, cuius ordinis à cōſule, qui quaſi parens bonus, aut tutor fidelis eſſe deberet, tanquā ab aliquo nefario prædone diriperetur patrimonium dignitatis, neque uero eſſe mirandum, ſi cum ſuis conſilijs remp. profligaſſet, conſilium ſenatus à rep. repudiaret. Hic cum homini & uehementi, & diſerto, & in primis forti ad reſiſtendum Philippo quaſi quaſdam uerborum faces admouiſſet, non tulit ille, & grauiter exarſit, pignoribusq; ablatis Craſſum inſtituit coercere. Quo quidem ipſo in loco multa à Craſſo diuinitus dicta efferebantur, cum ſibi illum conſulem eſſe negaret, cui ſenator ipſe non eſſet. An tu cum omnem auctoritatem uniuerſi ordinis propugnare putares, eamq; in conſpectu populi R. concideres, me his pignoribus exiſtimas poſſe terreri? non tibi illa ſunt cedenda, ſi Craſſum uis coercere, hęc tibi eſt excidēda lingua, qua uel euulſa ſpiritu ipſo libidinem tuam libertas mea refutabit. Permulta tum uehementiſſima contētione animi, ingenij, uirium, ab eo dicta eſſe conſtabat, ſententiamq; eā, quam ſenatus frequens ſecutus eſt, ornatiſſimis, et grauiſſimis uerbis, ut populo R. ſatisfieret, nunquam ſenatus, neque conſilium reip. nec fidem defuiſſe, ab eo dictam, & eundem id quod in auctoritatibus perſcriptis extat, ſcribēdo affuiſſe. Illa tanquam cygnea fuit diuini hominis uox, & oratio, quam quaſi expectantes poſt eius interitum ueniebamus in curiam, ut ueſtigium illud ipſum, in quo ille poſtremum inſtitiſſet, contueremur. Namque tum latus ei dicenti condoluiſſe, ſudoremq; multum conſecutū eſſe audiebamus, ex quo cum cohorruiſſet, cum febri domum redijt, dieq; ſeptimo eſt lateris dolore conſumptus. O fallacem hominum ſpem fragilemq; fortunam, & inanes noſtras contentiones, quæ in medio ſpatio ſæpe franguntur, & corruunt, & ante in ipſo curſu obruuntur, quam portum conſpicere potuerunt: Nam quamdiu Craſſi

fuit ambitionis labore uita diſtracta,tandiu priuatis magis officijs,& ingenij laude floruit,q̃ fructu amplitudinis, aut reip.dignitate, q aũt ei annus primus ab honorum perfunctione aditum omniũ cõceſſu ad ſummam auctoritatem dabat,is eius omnem ſpem,atq; omnia uitæ conſilia morte peruertit.Fuit hoc luctuoſum ſuis,acerbum patriæ,graue bonis omnibus, ſed ij tamẽ remp. caſus ſecuti ſunt,ut mihi non erepta L. Craſſo à dijs immortalibus uita , ſed donata mors eſſe uideatur: non uidit flagrantem bello Italiam, nõ ardentem inuidia ſenatum,non ſceleris nefarij principes ciuitatis reos, non luctũ filiæ, non exilium generi, non acerbiſſimam C. Marij fugam , non illam poſt reditum eius cædem omnium crudeliſſimam,non denique in omni genere deformatã eam ciuitatem , in qua ipſe florentiſſima multum omnibus gloria præſtitiſſet. Sed quoniam attigi cogitatione uim,uarietatemq; fortunæ,non uagabitur oratio mea longius,atq; his ferè ipſis definietur uiris,qui hoc ſermone,quem referre cœpimus,continentur. Quis enim non iure beatam L. Craſſi mortem illam, quæ eſt à multis ſæpe defleta,dixerit,cum horum ipſorum ſit,qui tum cum illo poſtremum ferè collocuti ſunt,euentum recordatus? Tenemus enim memoria Q. Catulum uirum omni laude præſtantem, cum ſibi non incolumem fortunam,ſed exilium,& fugam deprecaretur,eſſe coactum , ut uita ſeipſe priuaret. Iã M. Antonij in eis ipſis roſtris, in quibus ille rẽp.conſtantiſſime conſul defenderat,quæq; cẽſor imperatorijs manubijs ornarat, poſitum caput illud fuit,à quo erant multorum ciuium capita ſeruata. Neq; uero longe ab eo C. Iulij caput hoſpitis etruſci ſcelere proditum cum L. Iulij fratris capite iacuit,ut ille,qui hæc non uidit, & uixiſſe cum repu. pariter , & cum illa ſimul extinctus eſſe uideatur: Neque enim propinquum ſuum maximi animi uirum P. Craſſum ſuapte interfectum manu,neque collegę ſui Pontificis Maximi ſanguine ſimulachrum Veſtę reſperſum eſſe uidit: cui,mœrori (qua mente ille in patriã fuit) etiã C. Carbonis inimiciſſimi hominis eodem illo die mors nefaria fuiſſet. Non uidit eorum ipſorum,qui tum adoleſcentes Craſſo ſe dicarant, horribiles,miſerosq; caſus,ex quibus C. Cotta,quem ille florentem reliquerat, paucis diebus poſt mortem Craſſi depulſus per inuidiam tribunatu,nõ multis ab eo tempore menſibus eiectus eſt è ciuitate. Sulpicius autem,qui in eadem inuidiæ flamma fuiſſet,quibus cum priuatus coniunctiſſime uixerat,hos in tribunatu ſpoliare inſtituit omni dignitate , cui quidem ad ſummam gloriam eloquentiæ floreſcenti,ferro erepta uita eſt,& pœna temeritatis non ſine magno reip.malo conſtituta. Ego uero te Craſſe,cum uitæ flore, tum mortis opportunitate,diuino cõſilio & ortum,& extinctũ eſſe arbitror: nam tibi aut pro uirtute animi,conſtantiaq; tua ciuilis ferri ſubeũda fuit crudelitas, aut ſi qua te fortuna ab atrocitate mortis uendicaſſet,eadem eſſe te funerum patriæ ſpectatorem coegiſſet,neque ſolum tibi improborũ dominatus,ſed etiam propter admiſtam ciuium cędem bonorũ uictoria mœrori fuiſſet. Mihi quidem Q. frater & eorum caſus , de quibus ante dixi , & ea , quæ noſmetipſi ob amorem in remp. incredibilem,& ſingularem pertulimus, ac ſenſimus cogitãti , ſententia ſæpe tua uera,ac ſapiens uideri ſolet,qui propter tot,tantos, tamq; præcipites caſus clariſſimorum hominum,atque optimorum uirorum me ſemper ab omni contentione,ac dimicatione reuocaſti. Sed quoniam hęc iam neque in integro nobis eſſe poſſunt,& ſummi laborꝫ noſtri magna compenſari gloria mitigantur,

tigantur, pergamus ad ea ſolatia, quæ non modo ſedatis moleſtijs iucũda, ſed etiam hęrentibus, ſalutaria nobis eſſe poſſunt, ſermonemq́ L. Craſſi reliquũ, ac penè poſtremum memoriæ prodamus, atque ei, & ſi nequaquam parem illius ingenio, at pro noſtro tamen ſtudio meritam gratiam, debitamq́ referamus: Neque enim quiſquam noſtrum, cum libros Platonis mirabiliter ſcriptos legit, in quibus ferè Socrates exprimitur, nõ, quanquam illa ſcripta ſunt diuinitus, tamen maius quiddam de illo, de quo ſcripta ſunt, ſuſpicatur: quod item nos poſtulamus nõ à te quidem, qui nobis ſumma omnia tribuis, ſed à ceteris, qui hæc in manus ſument, ut maius quiddam de L. Craſſo, quam quantum à nobis exprimetur, ſuſpicentur: nos enim, qui ipſi ſermoni non interfuiſſemus, & quibus C. Cotta tantummodo locos, ac ſententias huius diſputationis tradidiſſet, quo in genere orationis utrũque oratorem cognoueramus, id ipſum ſumus in eorum ſermone adumbrare conati. Quod ſi quis erit, qui ductus opinione uulgi, aut Antonium ieiuniorem, aut Craſſum fuiſſe pleniorem putet, quàm quomodo à nobis uterque inductus eſt, is erit ex ijs, qui aut illos non audierit, aut iudicare nõ poſſit: Nam fuit uterque (ut expoſui antea) cum ſtudio atque ingenio, & doctrina præſtans omnibus, tum in ſuo genere perfectus, ut neque in Antonio deeſſet hic ornatus orationis, neque in Craſſo redundaret. Vt igitur ante meridiem diſceſſerunt, paululumq́ requierũt, in primis hoc à ſe Cotta animaduerſum eſſe dicebat omne illud tempus meridianũ, Craſſum in acerrima, atque attentiſſima cogitatione poſuiſſe, ſeſeq́, qui uultũ eius, cum ei dicendum eſſet, obtutumq́ oculorum in cogitando probe noſſet, atque in maximis cauſis ſæpe uidiſſet, cum dedita opera quieſcentibus alijs in eam exhedram ueniſſet, in qua Craſſus lectulo poſito recubuiſſet, cumq́ eum in cogitatione defixum eſſe ſenſiſſet, ſtatim receſſiſſe, atque, in eo ſilentio duas horas ferè eſſe conſumptas. deinde cum omnes inclinato iam in poſt meridianum tempus die ueniſſent ad Craſſum. Quid eſt Craſſe inquit Iulius, imuſne ſeſſum? & ſi admonitum uenimus te, non flagitatũ. Tum Craſſus, An me tam impudentem eſſe exiſtimatis, ut uobis, hoc preſertim munus, putem diutius poſſe debere? Quinam igitur inquit ille locus, an in media ſylua placet? eſt enim is maxime & opacus, & frigidus. Sanè inquit Craſſus, etenim eſt in eo loco ſedes huic noſtro nõ inopportuna ſermoni. Cum placuiſſet idem ceteris, in ſyluam uenitur, & ibi magna cum audiendi expectatione conſiditur. Tum Craſſus, Cum auctoritas, atq́ amicitia ueſtra, tum Antonij facilitas eripuit inquit mihi in optima mea cauſa libertatem recuſandi, quanquam in partiẽda diſputatione noſtra, cũ ſibi de ijs, quę dici ab oratore oporteret, ſumeret, mihi aũt relinqueret, ut explicarẽ, quẽadmodum illa ornari oporteret, ea diuiſit, quæ ſeiuncta eſſe non poſſunt. Nam cum omnis ex re, atque uerbis conſtet oratio, neq́ uerba ſedem habere poſſunt, ſi rem ſubtraxeris, neq́ res lumen, ſi uerba ſemoueris. Ac mihi quidem ueteres illi maius quiddam animo complexi, plus multo etiam uidiſſe uidẽtur, quã quãtum noſtrorum ingeniorum acies intueri poteſt, qui omnia hęc, quæ ſupra, & ſubter, unũ eſſe, & una ui, atq́ una conſenſione naturæ conſtricta eſſe dixerunt: Nullum eſt enim genus rerum, quod aut auulſum à ceteris per ſeipſum conſtare, aut quo cetera ſi careãt, uim ſuam, atq́ æternitatẽ conſeruare poſſint. Sed hęc maior eſſe ratio uidetur, quã ut hominum poſſit ſenſu, aut cogitatione cõprehendi; Eſt etiam illa Platonis

uera,& tibi Catule certe nõ inaudita uox,omnem doctrinam harum ingenua
rum,et humanarũ artium uno quodã ſocietatis uinculo cõtineri:ubi enim per
ſpecta uis eſt rationis eius,qua cauſæ rerũ,atq; exitus cognoſcũtur,mirus qui-
dam omniũ quaſi cõſenſus doctrinarũ,concentuſq; reperitur.Sed ſi hoc quo-
que uidetur eſſe altius,quã ut id nos humi ſtrati ſuſpicere poſſimus, illud certe
tamen,quod amplexi ſumus,quod profitemur,quod ſuſcepimus, noſſe, & te-
nere debemus. Vna eſt enim,quod & ego heſterna die dixi,et aliquot locis an
temeridiano ſermone ſignificauit Antonius,eloquentia, quaſcunq; in oras di
ſputationis,regionesue delata eſt:nam ſiue de cœli natura loquitur,ſiue de ter
ræ,ſiue de diuina ui,ſiue de humana,ſiue ex inferiore loco,ſiue ex æquo, ſiue ex
ſuperiore,ſiue ut impellat homines,ſiue ut doceat,ſiue ut deterreat , ſiue ut cõci
tet,ſiue ut reflectat,ſiue ut incẽdat,ſiue ut leniat, ſiue ad paucos, ſiue ad multos,
ſiue inter alienos,ſiue cũ ſuis,ſiue ſecum,riuis eſt diducta oratio nõ fontibus,et
quocũq; ingreditur eodẽ eſt inſtructu,ornatuq; comitata.Sed quoniã oppreſ
ſi iam ſumus opinionibus nõ modo uulgi, uerum etiã hominum leuiter erudi-
torum,qui quæ cõplecti tota nequeunt,hæc facilius diuulſa,& quaſi diſcerpta
contrectant,et qui tanquam ab animo corpus,ſic à ſententijs uerba ſeiungunt,
quorũ ſine interitu fieri neutrum poteſt , non ſuſcipiã oratione mea plus , quã
mihi imponitur,tantũ ſignificabo breui,neq; uerborum ornatũ inueniri poſ-
ſe non partitis,expreſſiſq; ſententijs,neq; eſſe ullam ſententiam illuſtrem ſine
luce uerborũ.Sed prius quàm illa conor attingere, quibus orationem ornari,
atq; illuminari putem, proponam breuiter , quid ſentiam de uniuerſo genere
dicendi. Natura nulla eſt(ut mihi uidetur)quæ non habeat in ſuo genere res
cõplures diſſimiles inter ſe,quæ tamen conſimili laude dignentur.Nam & au
ribus multa percipimus,quæ & ſi nos uocibus delectant,tamẽ ita ſunt uaria ſę
pe,ut id,quod proximum audias,iucundiſſimũ eſſe uideatur,& oculis colligũ
tur penè innumerabiles uoluptates,quæ nos ita capiunt, ut unum ſenſum diſſi
mili genere delectẽt,& reliquos ſenſus uoluptates oblectãt diſpares,ut ſit diſ-
ficile iudicium excellentis maxime ſuauitatis. At hoc idem,quod eſt in naturis
rerum,transferri poteſt etiã ad artes . Vna fingendi eſt ars , in qua preſtantes
fuerunt Myro,Polycletus,Lyſippus,qui oẽs inter ſe diſſimiles fuerũt, ſed ita
tamen,ut neminẽ ſui uelis eſſe diſſimilẽ. Vna eſt ars,ratioq; picturę, diſſimilli
miq; tamen inter ſe Zeuſis, Aglaophon, Apelles,neq; eorũ quiſquam eſt,cui
quidquã in arte ſua deeſſe uideatur: & ſi hoc in his,quaſi mutis artibus eſt mi-
randũ,& tamen uerũ,quanto admirabilius in oratione,atq; in lingua,quæ cũ
in ijſdem ſentẽtijs,uerbiſq; uerſetur,ſummas habet diſſimilitudines, nõ ſic, ut
alij uituperãdi ſint,ſed ut ij,quos cõſtet eſſe laudãdos,in diſpari tamen genere
laudẽtur. Atq; id primũ in poëtis cerni licet, quibus eſt proxima cognatio cũ
oratoribus,quã ſint ĩter ſeſe Ennius, Pacuuius, Acciuſq; diſſimiles,quã apud
gręcos Æſchylus,Sophocles,Euripides,quanq̃ oĩbus par penè laus in diſſimi
li ſcribẽdi genere tribuatur. Aſpicite nunc eos homines,atq; intuemini,quorũ
de facultate quęrimus,quid interſit inter oratorũ ſtudia,atq; naturas,ſuauita-
tem Iſocrates,ſubtilitatẽ Lyſias,acumẽ Hyperides,ſonitũ Aſchines,uim De-
moſthenes habuit,quis eorũ non egregius? tamẽ quis cuiuſquã niſi ſui ſimilis?
Grauitatẽ Africanus,lenitatẽ Lęlius,aſperitatẽ Galba, profluẽs quiddam ha
buit Carbo,& canorũ , quis horum nõ princeps temporibus illis fuit? & ſuo

tamen

tamen quiſque in genere princeps. Sed quid ego uetera conquiram, cum mihi liceat uti præſentibus exemplis, atque uiuis? Quid iucundius auribus noſtris unquam accidit huius oratione Catuli? quæ eſt pura ſic, ut latine loqui penè ſolus uideatur, ſic autem grauis, ut in ſingulari dignitate omnis tamen adſit humanitas, ac lepos. quid multa? iſtum audiens equidem ſic iudicare ſoleo, quidquid aut addideris, aut mutaueris, aut detraxeris, uitioſius, & deterius futurū. Quid noſter hic Cæſar? non'ne nouam quandam rationem attulit orationis, & dicendi genus induxit propè ſingulare? quis unquam res præter hunc tragicas penè comice, triſtes remiſſe, ſeueras hilare, forenſes ſcenica propè uenuſtate tractauit? atque ita, ut neque iocus magnitudine rerum excluderetur, nec grauitas facetijs minueretur. Ecce præſentes duo propè æquales Sulpicius, & Cotta: quid tam inter ſe diſſimile, quid tam in ſuo genere præſtãs? limatus alter, & ſubtilis, rem explicans proprijs, aptisq; uerbis, heret in cauſa ſemper, et quid iudici probandum ſit cum acutiſſime uidit, omiſſis ceteris argumentis in eo mentem, orationemq; defigit. Sulpicius autẽ fortiſſimo quodam animi impetu, pleniſſima, & maxima uoce, ſumma contentione corporis, & dignitate motus uerborum quoque ea grauitate, & copia eſt, ut unus ad dicendū inſtructiſſimus à natura eſſe uideatur. Ad noſmetipſos iam reuertor, quoniã ſic fuimus ſemper comparati, ut hominum ſermonibus quaſi in aliquod contentionis iudicium uocaremur, quid tam diſſimile, quàm ego in dicendo, & Antonius? cum ille is ſit orator, ut nihil eo poſſit eſſe præſtantius, ego autem, quanquam memet mei pœnitet, cum hoc maxime tamen in comparatione coniungar. Videtis'ne genus hoc, quod ſit Antonij, forte, uehemens, commotum in agendo, pręmunitum, & ex omni parte cauſæ ſeptum, acre, acutum, enucleatū, in unaquaq; re commorans, honeſte cedens, acriter inſequens, terrens, ſupplicans, ſumma orationis uarietate, nulla noſtrarum aurium ſacietate. Nos autẽ, quicunq; in dicendo ſumus (quoniam eſſe aliquo in numero uobis uidemur) certe tamen ab huius multum genere diſtamus: quod quale ſit, non eſt meum dicere, propterea quòd minime ſibi quiſq; notus eſt, et difficillime de ſe quiſq; ſentit, ſed tamẽ diſſimilitudo intelligi poteſt, & ex motus mei mediocritate, et ex eo, quod quibus ueſtigijs primum inſtiti, in ijs ferè ſoleo perorare, & quod aliquanto me maior in uerbis, & in ſententijs eligendis, quam eum labor, & cura torquet, uerentẽ, ne ſi paulo obſoletior fuerit oratio, nõ digna expectatione, & ſilẽtio fuiſſe uideatur. Quod ſi in nobis, qui adſumus, tantę diſſimilitudines, tam certę res cuiuſq; proprię, & in ea uarietate ferè melius à deteriore facultate magis, quàm genere, diſtinguitur, atq; omne laudatur, quod in ſuo genere perfectū eſt, qd cẽſetis, ſi oẽs, qui ubiq; ſunt, aut fuerũt oratores amplecti uoluerimus, nũ'ne fore, ut quot oratores, totidẽ penè reperiantur genera dicẽdi? Ex qua mea diſputatiõe forſitã occurrat illud, ſi penè innumerabiles ſint quaſi formę, figurę'q; dicẽdi, ſpecie diſpares, genere laudabiles, nõ poſſe ea, quæ inter ſe diſcrepant, ijſdem præceptis, atque in una inſtitutione formari. Quod non eſt ita, diligentiſſimeq; hoc eſt eis, qui inſtituunt aliquos, atque erudiũt, uidendum, quo ſua quenq; natura maxime ferre uideatur. Etenim uidemus ex eodem quaſi ludo ſummorum in ſuo cuiuſque genere artificum, & magiſtrorum exiſſe diſcipulos, diſſimiles inter ſe, attamen laudandos, cum ad cuiuſque naturã inſtitutio doctoris accõmodaretur. Cuius eſt uel maxime ĩſigne illud

exemplum(ut ceteras artes omittamus)quod dicebat Iſocrates doctor ſingu
laris, ſe calcaribus in Ephoro, contra autem in Thepompo frenis uti ſolere:
alterum enim exultantem uerborum audacia reprimebat, alterum cunctan-
tem, & quaſi uerecundantem incitabat: Neque eos ſimiles effecit inter ſe, ſed
tantum alteri affinxit, de altero limauit, ut id confirmaret in utroque, quod
utriuſque natura pateretur. Hæc eo mihi prædicenda fuerunt, ut ſi non om-
nia, quæ proponerentur à me ad omnium ueſtrum ſtudium, & ad genus id,
quod quiſque ueſtrum in dicendo probaret, adhæreſcerent, id à me genus ex-
primi ſentiretis, quod maxime mihi ipſi probaretur: Ergo hæc & agenda
ſunt ab oratore, quæ explicauit Antonius, & dicenda quodammodo. Qui-
nam igitur dicendi eſt modus melior?(nam de actione poſt uidero)quàm ut
latine, ut planè, ut ornate, ut ad id, quodcunque agetur, apte, congruenterq;
dicamus. Atque eorum quidem, quæ duo prima dixi, rationem non arbitror
expectari à me puri, dilucidíq; ſermonis, neq; enim conamur docere eũ dicere
qui loqui neſciat, nec ſperare qui latine nõ poſſit, hũc ornate eſſe dicturũ, neq;
uero, qui non dicat, quod intelligamus, hunc poſſe, quod admiremur, dicere.
Linquamus igitur hæc, quæ cognitionem habent facilem, uſum neceſſarium,
nam alterum traditur literis, doctrinaq; puerili, alterum adhibetur ob eã cau-
ſam, ut intelligatur, quid quiſque dicat, quod uidemus ita eſſe neceſſarium, ut
tamen eo minus nihil eſſe poſſit. Sed omnis loquendi elegantia, quanquam
expolitur ſcientia literarum, tamen augetur legendis oratoribus, & poëtis:
ſunt enĩ illi ueteres, qui ornare nondum poterãt ea, quæ dicebant, omnes pro
pè præclare locuti, quorum ſermone aſſuefacti qui erunt, ne cupientes qui-
dem poterunt loqui niſi latine, neque tamen erit utendum uerbis ijs, quibus
iam conſuetudo noſtra non utitur, niſi quando ornandi cauſa parcè, quod
oſtendam, ſed uſitatis, ita poterit uti, lectiſſimis ut utatur ijs, qui in ueteribus
erit ſcriptis ſtudioſè, & multum uolutatus. Atque ut latine loquamur, non ſo
lum uidendum eſt, ut & uerba efferamus ea, quæ nemo iure reprehendat, &
ea ſic, & caſibus, & temporibus, & genere, & numero conſeruemus, ut ne-
quid perturbatum, ac diſcrepans, aut præpoſterum ſit, ſed etiam lingua, &
ſpiritus, & uocis ſonus eſt ipſe moderandus. Nolo exprimi literas putidius,
nolo obſcurari negligentius, nolo uerba exiliter exanimata exire, nolo infla-
ta, & quaſi anhelata grauius: nam de uoce nondum ea dico, quæ ſunt actio-
nis, ſed hoc, quod mihi cum ſermone quaſi coniunctum uidetur. Sunt enim
certa uitia, quæ nemo eſt, quin effugere cupiat, mollis uox, ut muliebris, aut
quaſi extra modum abſona, atque abſurda. eſt autem uitium, quod nonnul-
li de induſtria conſectantur: ruſtica uox, & agreſtis quoſdam delectat, quo
magis antiquitatem, ſi ita ſonet, eorum ſermo retinere uideatur, ut tuus Ca-
tule ſodalis L. Cotta gaudere mihi uidetur grauitate linguæ, ſonoq; uocis
agreſti, & illud, quod loquitur, priſcum uiſum iri putat, ſi planè fuerit ruſti
canum. Me autem tuus ſonus, et ſuauitas iſta delectat, omitto uerborum, quan
quam eſt caput, uerum id affert ratio, docent literæ, confirmat cõſuetudo & le
gendi, & loquendi, ſed hanc dico ſuauitatem, quæ exit ex ore, quæ quidem, ut
apud græcos atticorũ, ſic in latino ſermone huius eſt urbis maxime propria.
Athenis iandiu doctrina ipſorũ Athenienſium interijt, domicilium tantũ in
illa urbe remanet ſtudiorũ, quibus uacant ciues, peregrini fruũtur capti quo-

dammodo

dammodo nomine urbis,& auctoritate, tamen eruditiſſimos homines Aſia-
ticos quiuis Athenienſis indoctus, non uerbis, ſed ſono uocis, nec tam bene,
quàm ſuauiter loquendo facile ſuperabit. Noſtri minus ſtudent literis, quam
latini, tamen ex iſtis, quos noſtis, urbanis, in quibus minimum eſt literarum,
nemo eſt quin literatiſſimũ togatorum omnium. Q. Valerium Soranum leni
tate uocis, atque ipſo oris preſſu,& ſono facile uincat. Quare cum ſit quędam
certa uox romani generis, urbiſq; propria, in qua nihil offendi, nihil diſplice-
re, nihil animaduerti poſſit, nihil ſonare, aut olere peregrinum, hãc ſequamur,
neque ſolum ruſticam aſperitatem, ſed etiam peregrinã inſolentiam fugere di
ſcamus. Equidem cum audio ſocrum meã Læliam (facilius enim mulieres in-
corruptam antiquitatem conſeruant, quod multorum ſermonis expertes, ea
tenent ſemper, quæ prima didicerunt) ſed eam ſic audio, ut Plautum mihi aut
Næuium uidear audire, ſono ipſo uocis ita recto,& ſimplici eſt, ut nihil oſten
tationis, aut imitationis afferre uideatur, ex quo ſic locutum eſſe eius patrem-
iudico, ſic maiores, non aſpere, ut ille, quem dixi, non uaſte, non ruſtice, non
hiulce, ſed preſſe & æquabiliter,& leniter, quare Cotta noſter, cuius tu illa la-
ta Sulpici nonnunquam imitaris, ut iotam literam tollas, et e pleniſſimum di
cas, non mihi oratores antiquos, ſed meſſores uideris imitari. Hic cum arriſiſ
ſet ipſe Sulpicius, ſic agam uobiſcum inquit Craſſus, ut quoniam me loqui uo
luiſtis, aliquid de ueſtris uitijs audiatis. Vtinam quidem inquit ille, id enim
ipſum uolumus, idq; ſi feceris, multa (ut arbitror) hic hodie uitia ponemus.

At enim non ſine meo periculo Craſſus inquit poſſum Sulpici te reprehen-
dere, quoniam Antonius mihi te ſimillimum dixit ſibi uideri. Tum ille, tum
quod monuit idem ut ea, quæ in quoq; maxima eſſent, imitaremur: ex quo ue
reor, ne nihil ſim tui niſi ſupploſionẽ pedis imitatus,& pauca quędã uerba, &
aliquẽ ſi forte motum. Ergo iſta inquit Craſſus, quę habes à me, non reprehen
do, ne meipſum irrideam, ſunt autem mea multo,& plura, et maiora quàm di-
cis, quæ aũt ſunt, aut tua planè, aut imitatione ex aliquo expreſſa, de ijs te, ſiqui
me forte locus admonuerit, cõmonebo. Pręteream us igitur pręcepta latinè lo
quẽdi, quæ puerilis doctrina tradit, et ſubtilior cognitio, ac ratio literarũ alit,
aut conſuetudo ſermonis cotidiani, ac domeſtici libri confirmant, et lectio ue-
terum oratorum, et poëtarum. Neq; uero in illo altero diutius cõmoremur, ut
diſputemus quibus rebus aſſequi poſſimus, ut ea, quæ dicamus, intelligantur,
latinè ſcilicet dicendo, uerbis uſitatis, ac proprie demonſtrãtibus ea, quæ ſigni
ficari, ac declarari uolemus, ſine ambiguo uerbo, aut ſermone, nõ nimis longa
continuatione uerborum, non ualde productis ijs, quæ ſimilitudinis cauſa ex
alijs rebus transferũtur, non diſcerptis ſententijs, non præpoſteris tẽporibus,
non cõfuſis pſonis, nõ perturbato ordine. quid multa: tam facilis eſt tota res,
ut mihi permirũ ſępe uideatur, cũ difficilius intelligat quid patronus uelit di-
cere, q̃ ſi ipſe ille, qui patronũ adhibet, de re ſua diceret: Iſti enĩ qui ad nos cau
ſas deferunt, ita nos plerunq; ipſi docent, ut nõ deſideres planius dici. Eaſdem
res autem ſimulac Fuſius, aut ueſter ęqualis Pomponius agere cœpit, nõ ęque
quid dicãt, niſi admodũ attendi, intelligo: ita confuſa eſt oratio, ita pturbata,
nihil ut ſit primum, nihil ut ſecundum, tantaq; inſolentia, ac turba uerborũ, ut
oratio, quæ lumen adhibere rebus debet, ea obſcuritatem & tenebras afferat.
atque ut quodammodo ipſi ſibi in dicendo obſtrepere uideantur. Verum ſi

placet,quoniam hæc ſatis ſpero uobis quidem,certe maioribus moleſta,& putida uideri,ad reliqua aliquãto odioſiora pergamus. Atqui uides inquit Antonius,cum alias res agamus,quàm te inuiti audiamus, qui adduci poſſumus, de me enim conijcio,relictis ut rebus omnibus te ſectemur,te audiamus,ita de horridis rebus nitida,de ieiunis plena, de peruulgatis noua quædam eſt oratio tua. Faciles enĩ inquit Antoni partes eæ fuerũt duæ,quis modo percucurri,uel potius penè præterij,latine loquendi,planeq; dicendi,reliquæ ſunt magnæ,implicatę,uarię,graues,quibus omnis admiratio ingenij,omnis laus eloquentiæ continetur:nemo enim unquam eſt oratorem, quod latine loqueretur,admiratus,ſi eſt aliter,irrident,neq; eum oratorem tantummodo, ſed hominem non putant:nemo extulit eum uerbis: qui ita dixiſſet, ut qui adeſſent intelligerent,quid diceret,ſed contempſit eum qui minus id facere potuiſſet.

In quo igitur homines exhorreſcunt? quem ſtupefacti dicentem intuentur? in quo exclamant? quem deum,ut ita dicam, inter homines putant? qui diſtincte,qui explicate,qui abundanter,qui illuminate & rebus,& uerbis dicunt,& in ipſa oratione quaſi quendam numerum,uerſumq; cõficiunt,id eſt quod dico ornatè. qui idem ita moderantur, ut rerum, ut perſonarum dignitates ferunt, ij ſunt in eo genere laudandi laudis, quod ego aptum, & congruens nominem:qui ita dicerent, eos negauit adhuc ſe uidiſſe Antonius & ijs hoc nomen dixit eloquentiæ ſolis eſſe tribuendum. Quare omnes iſtos me auctore deridete, atque contemnite,qui ſe horum,qui nunc ita appellantur, rhetorum præceptis omnem oratorum uim complexos eſſe arbitrantur,neque adhuc quam perſonam teneant,aut quid profiteantur,intelligere potuerunt. Verum enim oratori quæ ſunt in hominum uita,quandoquidẽ in ea uerſatur orator, atque ea eſt ei ſubiecta materies, omnia quæſita, audita, lecta, diſputata, tractata, agitata eſſe debent. Eſt enim eloquentia una quædam de ſummis uirtutibus,quanquam ſunt omnes uirtutes ęquales,& pares,ſed tamen eſt ſpecies alia magis alia formoſa,& illuſtris,ſicut hæc uis,quæ ſcientiam complexa rerum,ſenſa mentis,& conſilia ſic uerbis explicat,ut eos,qui audiant,quocunque incubuerit,poſſit impellere, quæ quo maior eſt uis, hoc eſt magis probitate iungenda,ſummaq; prudentia,quarum uirtutum expertibus,ſi dicẽdi copiam tradiderimus,non eos quidem oratores effecerimus, ſed furẽtibus quædam arma dederimus. Hanc inquã cogitandi,pronuntiandiq; rationẽ, uimq; dicendi ueteres græci ſapientiam nominabãt,hinc illi Lycurgi, hinc Pittaci, hinc Solones,atq; ab hac ſimilitudine Coruncanij noſtri, Fabricij, Catones, Scipiones fuerunt,nõ tam fortaſſe docti,ſed impetu mentis ſimili, & uoluntate. Eadem aũt alij prudentia,ſed conſilio ad uitæ ſtudia diſpari,quietem, atq; otium ſecuti,ut Pythagoras,Democritus,Anaxagoras, à regẽdis ciuitatibus totos ſe ad cognitionẽ rerum tranſtulerunt,quę uita propter tranquillitatem, & propter ipſius ſcientiæ ſuauitatẽ, qua nihil eſt hominibus iucundius,plures quàm utile fuit rebus publicis,delectauit. Itaq; ut ei ſtudio ſe excellentiſſimis ingenijs homines dediderunt,ex ea ſumma facultate uacui,ac liberi temporis, multo plura,q̃ erat neceſſe,doctiſſimi homines otio nimio, & ingenijs uberrimis affluentes curanda ſibi eſſe,ac quærenda,& inueſtiganda duxerũt. Nam uetus quidem illa doctrina eadem uidetur & recte faciendi, & benedicendi magiſtra, neque diiuncti doctores, ſed ijdem erant uiuendi præceptores,

atque dicendi, ut ille apud Homerum Phœnix, qui ſe à Peleo patre Achilli iuueni comitem eſſe datum dicit ad bellum, ut illum efficeret oratorem uerborum, actoremq́ rerum. Sed ut homines labore aſſiduo, & cotidiano aſſueti, cum tempeſtatis cauſa opere prohibentur, ad pilam ſe, aut ad talos, aut ad teſſeras conferunt, aut etiam nouum ſibipſi aliquem excogitant in otio ludum, ſic illi à negotijs publicis, tanquam ab opere, aut temporibus excluſi, aut uoluntate ſua feriati totos ſe alij ad poëtas, alij ad geometras, alij ad muſicos contulerunt, alij etiam, ut dialectici, nouum ſibiipſi ſtudium, ludumq́ pepererũt, atque in ijs artibus, quæ repertæ ſunt, ut puerorum mentes ad humanitatem fingerentur, atque uirtutem, omne tempus, atque ætates ſuas conſumpſerunt. Sed quod erant quidam, ijq́ multi, qui aut in repu. propter ancipitem, quæ non poteſt eſſe ſeiuncta, faciendi, dicendiq́ ſapientiam florerent, ut Themiſtocles, ut Pericles, ut Theramenes, aut qui minus ipſi ĩ repu. uerſarentur, ſed ut huius tamen eiuſdem ſapientiæ doctores eſſent, ut Gorgias, Traſimachus, Iſocrates, inuenti ſunt, qui cum ipſi doctrina, & ingenijs abundarent, à re autem ciuili, & à negotijs animi quodam iudicio abhorrerent, hanc dicendi exercitationem exagitarent, atque contemnerent, quorum princeps Socrates fuit is, qui omnium eruditorum teſtimonio, totiusq́ iudicio Græciæ, cum prudentia, & acumine, & uenuſtate, & ſubtilitate, tum uero eloquentia, uarietate, copia, quam ſe cunque in partem dediſſet, omnium fuit facile princeps. Is, qui hæc, quæ nos nunc quærimus, tractarent, agerent, docerent, cum nomine appellarent uno, quod omnis rerum optimarum cognitio, atque in ijs exercitatio philoſophia nominaretur, hoc commune nomen eripuit ſapienterq́ ſentiendi. & ornate dicendi ſcientiam re cohærentes, diſputationibus ſuis ſeparauit, cuius ingenium, uariosq́ ſermones immortalitati ſcriptis ſuis Plato tradidit, cum ipſe literam Socrates nullam reliquiſſet. Hinc diſcidium illud extitit quaſi linguæ, atque cordis, abſurdum ſanè, & inutile, & reprehendendum, ut alij nos ſapere, alij dicere docerent. Nam cum eſſent plures orti ferè à Socrate, quod ex illius uarijs, & diuerſis, & in omnem partem diffuſis diſputationibus alius aliud apprehenderat, proſeminatæ ſunt, quaſi familiæ diſſentientes inter ſe, & multum diiunctæ, & diſpares, cum tamen omnes ſe philoſophi, ſocraticos & dici uellent, & eſſe arbitrarentur. Ac primo ab ipſo Platone Ariſtoteles, & Xenocrates, quorum alter Peripateticorum, alter Academiæ nomẽ obtinuit. deinde ab Antiſthene, qui patientiam, & duritiam in ſocratico ſermone maxime adamarat, cynici primum, deinde ſtoici, tum ab Ariſtippo, quem illæ magis uoluptariæ diſputationes delectarant, cyrenaica philoſophia manauit, quam ille & eius poſteri ſimpliciter defenderant: ij qui nũc uoluptate omnia metiuntur, dum uerecundius id agunt, nec dignitati ſatisfaciunt, quam non aſpernantur, nec uoluptatem tuẽtur, quam amplexari uolunt. Fuerunt etiam alia genera philoſophorum, qui ſe omnes ferè ſocraticos eſſe dicebant, Ereticorum, Erilliorum, Megaricorum, Pyrrhoneorum, ſed ea horum ui, & diſputationibus ſunt iandiu fracta, & extincta. Ex illis autem, quæ remanent, ea philoſophia, quæ ſuſcepit patrociniũ uoluptatis, & ſicui uera uideatur, procul abeſt tamen ab eo uiro, quem quærimus, et quem auctorem publici conſilij, & regendæ ciuitatis ducem, & ſententiæ, atque eloquentiæ principem in ſenatu, in populo, in cauſis publicis eſſe uolumus. nec

ulla tamen ei philoſophiæ fiet iniuria à nobis: non enim repelletur inde, quó aggredi cupiet, ſed in hortulis quieſcet ſuis, ubi uult, ubi etiam recubans molliter, & delicate, nos auocat à roſtris, à iudicijs, à curia, fortaſſe ſapienter, ac preſertim à repu. uerum ego non quæro nunc, quæ ſit philoſophia uerißima, ſed quæ oratori coniuncta maxime. Quare iſtos ſine ulla contumelia dimittamus, ſunt enim & boni uiri, & quoniam ſibi ita uidentur, beati: tantumq́; eos admoneamus, ut illud, etiam ſi eſt uerißimum, tacitum tamen tanquam myſterium teneant, quòd negant uerſari in repu. eſſe ſapientis: nam ſi hoc nobis, atque optimo cuique perſuaſerint, non poterunt ipſi eſſe, id quod maxime cupiunt, otioſi. Stoicos autem, quos minime improbo, dimitto tamē, nec eos iratos uereor, quoniam omnino iraſci neſciunt, atque hāc ab ijs habeo gratiam, quod ſoli ex omnibus, eloquentiam uirtutem, ac ſapientiam eſſe dixerunt: ſed utrunque eſt in his, quod ab hoc, quem inſtruimus, oratorem ualde abhorreat, uel quòd omnes, qui ſapientes non ſint, ſeruos, latrones, hoſtes, inſanos eſſe dicunt, neque tamen quenquam eſſe ſapientem, ualde autem eſt abſurdum ei concionem, aut ſenatum, aut ullum cœtum hominum committere, cui nemo, illorum, qui adſint, ſanus, nemo ciuis, nemo liber eſſe uideatur. Accedit, quòd orationis etiā genus habent fortaſſe ſubtile, & certe acutum, ſed ut in oratore exile, inuſitatum, abhorrens ab auribus uulgi, obſcurum, inane, ieiunum, attamē eiuſmodi, quo uti ad uulgus nullo modo poßit: Alia enim & bona, & mala uidentur ſtoicis, & ceteris ciuibus, uel potius gentibus, alia uis honoris, ignominiæ, præmij, ſupplicij, uere, an ſecus, nihil ad hoc tempus, ſed, ea ſi ſequamur, nullam unquam rem dicendo expedire poßimus. Reliqui ſunt Peripatetici, & Academici, quanquam academicorum nomen eſt unum, ſententiæ duæ: nam Speuſippus Platonis ſororis filius, & Xenocrates, qui Platonem audierat, & qui Xenocratem Polemo, & Crātor, nihil ab Ariſtotele, qui unà audierat Platonem, magnopere diſſenſit, copia fortaſſe, & uarietate dicendi pares non fuerunt. Arceſilas primum, qui Polemonem audierat, ex uarijs Platonis libris, ſermonibusq́; ſocraticis hoc maxime arripuit, nihil eſſe certi, quod aut ſenſibus, aut animo percipi poßit, quem ferunt eximio quodam uſum lepore dicendi, aſpernatum eſſe omne animi, ſenſusq́; iudicium, primumq́; inſtituiſſe (quanquam id fuit ſocraticum maxime) non quid ipſe ſentiret oſtendere, ſed contra id, quod quiſque ſe ſentire dixiſſet, diſputare. Hinc hæc recentior Academia emanauit, in qua extitit diuina quadam celeritate ingenij, dicendiq́; copia Carneades, cuius ego, & ſi multos auditores cognoui Athenis, tamen auctores certißimos laudare poßum, & ſocerum meum Scæuolam, qui eum Romæ audiuit adoleſcens, & Q. Metellum L.F. familiarem meum clarißimum uirum, qui illum à ſe adoleſcente Athenis, iam affectum ſenectute, multos dies auditum eſſe dicebat. Hæc autem, ut ex Apennino fluminum, ſic ex communi ſapientium iugo ſunt doctrinarum facta diuortia, ut philoſophi tanquam in ſuperum mare ionium defluerent, græcum quiddam, & portuoſum, oratores autem in inferum hoc tuſchum, & barbarum, ſcopuloſum, atque infeſtum laberentur, in quo etiam ipſe Vlyſſes erraſſet. Quare ſi hac eloquentia, atque hoc oratore contenti ſumus, qui ſciat, aut negare oportere, quod arguere, aut, ſi id non poßis, tum oſtendere, quod is fecerit, qui inſimuletur, aut recte factum, aut alterius culpa, aut iniuria, aut

ex lege,

ex lege, aut non contra legem, aut imprudentia, aut neceſſario, aut non eo nomine uſurpandum, quo arguatur, aut non ita agi, ut debuerit, ac licuerit, & ſi ſatis eſſe putatis, ea, quæ iſti ſcriptores artis docent, diſcere, quæ multo tamen ornatius, quàm ab illis dicuntur, & uberius explicauit Antonius, ſed ſi his contenti eſtis atq; ijs etiam, quę dici uoluiſtis à me, ex ingenti quodam oratorem, immenſoq́; campo in exiguum ſanè gyrum compellitis. Sin ueterem illum Periclem, aut hunc etiam, qui familiarior nobis propter ſcriptorum multitudinem eſt, Demoſthenem ſequi uultis, & ſi illam præclaram, & eximiam ſpeciem oratoris perfecti, & pulchritudinem adamaſtis, aut uobis hęc carneadia, aut illa ariſtotelia uis comprehendenda eſt: Nanque (ut ante dixi) ueteres illi uſque ad Socratem omnem omnium rerum, quæ ad mores hominum, quæ ad uitam, quæ ad uirtutem, quæ ad remp. pertinebant, cognitionem, & ſcientiam, cum dicendi ratione iungebant: poſtea diſſociati (ut expoſui) à Socrate diſerti à doctis, & deinceps à ſocraticis itẽ omnibus, philoſophi eloquentiam deſpexerunt, oratores ſapientiam, neque quidquam ex alterius parte tetigerunt, niſi quod illi ab his, aut ab illis hi mutuarentur, ex quo promiſcue haurirent, ſi manere in priſtina communione uoluiſſent. ſed ut pontifices ueteres propter ſacrificiorum multitudinem tres uiros epulones eſſe uoluerunt, cum eſſent ipſi à Numa, ut etiam illud ludorum epulare ſacrificium facerent, inſtituti, ſic ſocratici à ſe cauſarum actores à communi philoſophiæ nomine ſeparauerunt, cum ueteres, dicendi, & intelligendi mirificam ſocietatem eſſe uoluiſſent. Quæ cum ita ſint paululum equidem de me deprecabor, & petam à uobis, ut ea, quæ dicam, non de memet ipſo, ſed de oratore dicere putetis: ego enim ſum is, qui cum ſummo ſtudio patris in pueritia doctus eſſem, & in forum ingenij tantum, quantum ipſe ſentio, non tantum quantum ipſe forſitan uobis uidear, detuliſſem, non poſſim dicere me hæc, quæ nunc complector, perinde ut dicam diſcenda eſſe, didiciſſe, quippè qui omnium maturrime ad publicas cauſas acceſſerim, annosq́; natus unum, & uiginti nobiliſſimum hominem, & eloquentiſſimum in iudicium uocarim, cui diſciplina fuerit forum, magiſter uſus, & leges, & inſtitura populi R. mosq́; maiorũ: paulum, ſitiens iſtarum artium, de quibus loquor, guſtaui quæſtor in Aſia, cum eſſem æqualem ferè meum ex Academia rhetorum nactus Metrodorum illum, de cuius memoria commemorauit Antonius, & inde decedens, Athenis, ubi ego diutius eſſem moratus, niſi Athenienſibus, quod myſteria non referrent, ad quæ biduo ſerius ueneram, ſuſcenſuiſſem. Quare hoc, quod complector, tantam ſcientiam, uimq́; doctrinę, non modo non pro me, ſed contra me eſt potius. non enim quid ego, ſed quid orator poſſit, diſputo, atque hos omnes, qui artes rhetoricas exponunt, perridiculos: Scribunt enim de litium genere, & de principijs, & de narrationibus: illa uis autem eloquentiæ tanta eſt, ut omniũ rerum, uirtutum, officiorum, omnisq́; naturę, quæ mores hominum, quæ animos, quæ uitam continet, originem, uim, mutationesq́; teneat. eadem mores, leges, iura deſcribat, remp. regat, omnia, quę ad quancunq́; rem pertineant, ornatè, copioſeq́; dicat. In quo genere nos quidem uerſamur tantum, quantum poſſumus, quantum ingenio, quantũ mediocri doctrina, quantum uſu ualemus, neque tamen iſtis, qui in una philoſophia quaſi tabernaculum uitę ſuę collocarunt, multum ſanè in diſputatione concedimus: quid enim

meus familiaris C. Velleius afferre poteſt, quaobrem uoluptas ſit ſummum bonum, quod ego non copioſius poſſim uel tutari, ſi uelim, uel refellere ex illis locis, quos expoſuit Antonius, hac dicendi exercitatione? in qua Velleius eſt rudis, unuſquiſq; noſtrorum uerſatus. quid eſt, quod aut Sex. Pompeius, aut duo Balbi, aut meus amicus, qui cum Panætio uixit, M. Vigellius, de uirtute hominum ſtoici poſſint dicere, qua in diſputatione ego his debeam, aut ueſtrum quiſquam concedere? Non eſt enim philoſophia ſimilis artium reliquarum: nam quid faciet in geometria qui non didicerit? quid in muſicis? aut taceat oportebit, aut ne ſanus quidem iudicetur. hæc uero, quæ ſunt in philoſophia, ingenijs eruuntur, ad id, quod in quoq; uériſimile eſt eliciendum, acutis, atque acribus, eaq́; exercitata oratione poliuntur. Hic hic noſter uulgaris orator, ſi minus erit doctus, attamen in dicendo exercitatus, hac ipſa exercitatione communi, iſtos quidem noſtros uerberabit, neq; ſe ab ijs cõtemni, ac deſpici ſinet. Sin aliquis extiterit aliquãdo, qui ariſtotelio more de omnibus rebus in utranq; ſententiam poſſit dicere, & in omni cauſa duas contrarias orationes pręceptis illius cognitis, explicare, aut hoc Arceſilæ modo, & Carneadi contra omne, quod propoſitum ſit, diſſerat, quiq; ad eam rationem adiungat hunc rhetoricum uſum, moremq́; exercitationemq́; dicẽdi, is ſit uerus, is perfectus, is ſolus orator: Nam neq; ſine forenſibus neruis ſatis uehemens, & grauis, nec ſine uarietate doctrinę ſatis politus, & ſapiens eſſe orator poteſt. Quare Coracem iſtum ueſtrum patiamur nos quidem pullos ſuos excludere in nido, qui euolent clamatores odioſi, ac moleſti, Pamphilumq́; neſcio quem ſinamus in infulis tãtam rem, tanquam pueriles delitias aliquas depingere, noſq́; ipſi hac tam exigua diſputatione heſterni, & hodierni diei totum oratoris munus explicemus, dummodo illa res tãta ſit, ut omnibus philoſophorum libris, quos nemo oratorum iſtorum unquam attigit, comprehenſa eſſe uideatur.

Tum Catulus. Haud quaquam hercle inquit Craſſe mirandum eſt, eſſe in te tantam dicendi uel uim, uel ſuauitatem, uel copiam, quem quidem antea natura rebar ita dicere, ut mihi non ſolum orator ſummus, ſed etiam ſapientiſſimus homo uiderere, nunc intelligo illa te ſemper etiam potiora duxiſſe, quæ ad ſapientiam ſpectarent, atq; ex his hanc dicendi copiam fluxiſſe, ſed tamen, cum omnis gradus ætatis recordor tuę, cumq́; uitam tuam, ac ſtudia conſidero, neque quo tempore iſta didiceris, uideo, nec magnopere te iſtis ſtudijs, hominibus, libris intelligo deditum, neque tamen poſſum ſtatuere, utrum magis mirer, te illa, quæ mihi perſuades maxima eſſe adiumenta, potuiſſe in tuis tantis occupationibus perdiſcere, an, ſi non potueris, poſſe iſto modo dicere. Hic Craſſus. Hoc tibi inquit Catule primum perſuadeas uelim, me non multo ſecus facere, cum de oratore diſputem, ac facerem ſi eſſet mihi de hiſtrione dicendum: negarem enim poſſe eum ſatisfacere in geſtu, niſi palæſtram, niſi ſaltare didiciſſet, neque ea cum dicerem, me eſſe hiſtrionem neceſſe eſſet, ſed fortaſſe non ſtultum alieni artificij exiſtimatorem, ſimiliter nũc de oratore, ueſtro impulſu loquor, ſummo ſcilicet: Semper enim quacũq; de arte, aut facultate quęritur, de abſoluta, et perfecta quęri ſolet. Quare ſi iam me uultis eſſe oratorem ſi etiam ſat bonum, ſi bonum denique, nõ repugnabo (quid enim nũc ſim ineptus? ita me exiſtimari ſcio) quod ſi ita eſt, ſummus tamen certe non ſum: neque enim apud homines res eſt ulla difficilior, neque maior, neque quæ plura

adiumenta

adiumenta doctrinæ deſideret. Attamen quoniam de oratore nobis diſputandum eſt, de ſummo oratore dicam neceſſe eſt: uis enim, & natura rei, niſi perfecta ante oculos ponitur, qualis, & quanta ſit intelligi non poteſt. Me autem Catule fateor, neque hodie in iſtis libris, & cum iſtis hominibus uiuere, nec uero id, quod tu recte commeminiſti, ullum unquam habuiſſe ſepoſitum tẽpus ad diſcendum, ac tantum tribuiſſe doctrinæ temporis, quantum mihi puerilis ætas, forenſes feriæ conceſſerint. At ſi quęris Catule de doctrina iſta quid ego ſentiam, non tantum ingenioſo homini, et ei qui forum, qui curiam, qui cauſas, qui remp. ſpectet, opus eſſe arbitror temporis, quantũ ſibi ij ſumpſerunt, quos diſcentes uita defecit: omnes enim artes aliter ab ijs tractãtur, qui eas ad uſum transferunt, aliter ab ijs, qui ipſarum artium tractatu delectati, nihil in uita ſunt aliud acturi. Magiſter hic Samnitiũ ſumma iam ſenectute eſt, & cotidie commẽtatur, nihil enim curat aliud, atque uelocius puer addidicerat. ſed quod erat aptus ad illud, totumq́ cognorat, fuit, ut eſt apud Lucilium.

Quamuis bonus ipſe
Samnis in ludo, ac rudibus cuiuis ſatis aſper,

ſed plus operæ foro tribuebat, amicis, rei familiari. Valerius cotidie cantabat: erat enim ſcenicus, quid faceret aliud? at Numerius Furius noſter familiaris, cum eſt commodum, cantat: eſt enim paterfamilias, eſt eques R. puer didicit, quod diſcendum. Eadem ratio eſt harum artium maximarum, dies, et noctes uirum ſumma uirtute, & prudentia uidebamus philoſopho cum operam daret Q. Tuberonem, at eius auunculum uix intelligeres id agere, cum ageret tamen, Africanum. Iſta dicuntur facile, ſi & tantum ſumas, quantum opus ſit, & habeas, qui docere fideliter poſſit, & ſcias etiam ipſe diſcere. Sed ſi tota uita nihil uelis aliud agere, ipſa tractatio, & quæſtio cotidie ex ſe gignit aliquid, quod cum deſidioſa delectatione ueſtiges: ita fit, ut agitatione rerum ſit ĩfinita cognitio, facilis uſus doctrinam confirmet, mediocris opera tribuatur, memoria, ſtudiumq́ permaneat, libet autẽ ſemper diſcere: ut ſi uelim ego talis optime ludere, aut pilæ ſtudio tenear, etiam fortaſſe, ſi aſſequi nõ poſſim. at alij, quia præclare faciunt, uehementius, quàm cauſa poſtulat, delectantur, ut Tityus pila, Brulla talis. Quare nihil eſt, quod quiſquam magnitudinem artium ex eo, quod ſenes diſcunt, pertimeſcat: namque aut ſenes ad eas acceſſerunt, aut uſque ad ſenectutem in ſtudijs detinẽtur, aut ſunt tardiſſimi: res quidem ſe mea ſententia ſic habet, ut niſi quod quiſq́ cito potuerit, nunquam omnino poſſit perdiſcere. Iam iam inquit Catulus, intelligo Craſſe quid dicas, & hercule aſſentior, ſatis uideo tibi homini ad perdiſcendum acerrimo, ad ea cognoſcenda, quæ dicis, fuiſſe temporis. Pergis'ne inquit Craſſus, me quæ dicam, de me non de re putare dicere? Sed iam, ſi placet, ad inſtituta redeamus. Mihi uero Catulus inquit, placet. Tum Craſſus, Quorſum igitur hęc ſpectat, inquit, tam longa, & tam alte repetita oratio? hæ duæ partes, quæ mihi ſuperſunt, illuſtrandæ orationis, ac totius eloquentiæ cumulandę, quarum altera dici poſtulat ornate, altera apte, hanc habent uim, ut ſit quammaxime iucunda, quammaxime in ſenſus eorum, qui audiunt, influat, et quamplurimis ſit rebus inſtructa. Inſtrumentum autem hoc forenſe, litigioſum, acre, tractum ex uulgi opinionibus, exiguum ſanè, atque mendicum eſt. illud rurſus ipſum, quod tradunt iſti, qui profitentur ſe dicendi magiſtros, non multum eſt maius, quàm

illud uulgare,ac forenſe. Apparatu nobis opus eſt,& rebus exquiſitis undiq;, et collectis,arceſſitis,cōportatis,ut tibi Cęſar faciendum eſt ad annum,ut ego in ędilitate laboraui,quód cotidianis, & uernaculis rebus ſatisfacere me poſſe huic populo non putabam. Verborum eligendorum, & collocandorum, & concludendorum facilis eſt,uel ratio, uel ſine ratione ipſa exercitatio. Rerum eſt ſilua magna,quam cum gręci iam non tenerent,ob eamq; cauſam iuuentus noſtra dediſceret penè diſcendo,etiam latini,ſi dijs placet, hoc biennio magiſtri dicendi extiterunt,quos ego cenſor edicto meo ſuſtuleram, nō quo(ut ne ſcio quos dicere aiebant)acui ingenia adoleſcentium nollem, ſed contra ingenia obtundi nolui, corroborari impudētiam. Nam apud gręcos, qui cuiuſmo di eſſent uidebam, tamen eſſe præter hanc exercitationem linguę,doctrinam aliquam, & humanitatem dignam ſcientia, hos uero nouos magiſtros, nihil intelligebam poſſe docere,niſi ut auderent, quod etiam cum bonis rebus coniunctum per ſeipſum eſt magnopere fugiendum: hoc cum unum traderetur, & cum impudentię ludus eſſet,putaui eſſe cenſoris,ne longius id ſerperet,pro uidere,quanquam non hæc ita ſtatuo,atque decerno,ut deſperem latine ea, de quibus diſputauimus,tradi,ac perpoliri:patitur enim & lingua noſtra,& natura rerum,ueterem illam, excellentemq; prudentiam græcorum ad noſtrum uſum,moremq; transferri, ſed hominibus opus eſt eruditis, qui adhuc in hoc quidem genere noſtri nulli fuerunt,ſin quando extiterint, etiam græcis erunt anteponendi. Ornatur igitur oratio genere primum, & quaſi colore quodam,& fuco ſuo: nam ut grauis,ut ſuauis,ut erudita ſit, ut liberalis, ut admirabilis,ut polita,ut ſenſus,ut dolores habeat,quantum opus ſit, non eſt ſingulorum articulorum,in toto ſpectantur hęc corpore. Vt porro conſperſa ſit quaſi uerborum,ſententiarumq; floribus,id non debet eſſe fuſum ęquabiliter per omnem orationem, ſed ita diſtinctum, ut ſint quaſi in ornatu diſpoſita quædam inſignia, & lumina. Genus igitur dicendi eſt eligendum, quod maxime teneat eos,qui audiant,& quod non ſolum delectet, ſed etiam ſine ſacietate delectet: non enim à me iam expectari puto,ut moneam,ut caueatis, ne exilis, ne inculta ſit ueſtra oratio,ne uulgaris, ne obſoleta, aliud quiddam magis & ingenia me hortantur ueſtra,& ætates: Difficile enim dictu eſt, quænam cauſa ſit, cur ea, quæ maxime ſenſus noſtros impellunt, uoluptate, & ſpecie prima acerrime commouent,ab ijs celerrime faſtidio quodam, & ſacietate abalienemur. Quanto colorum pulchritudine, & uarietate floridiora ſunt in picturis nouis pleraque,quàm in ueteribus? quę tamen, etiam ſi primo aſpectu nos ceperunt,diutius non delectant, cum ijdem nos in antiquis tabulis illo ipſo horrido,obſoletoq; teneamur. Quanto molliores ſunt,& delicatiores in cantu flexiones,& falſę uoculæ,quàm certæ,& ſeueræ? quibus tamen non modo auſteri,ſed,ſi ſæpius fiunt,multitudo ipſa reclamat. Licet hoc uidere in reliquis ſenſibus,unguentis minus diu nos delectari ſumma, & acerrima ſuauitate conditis,quàm his moderatis,& magis laudari,quod terram, quàm quod crocum olere uideatur: in ipſo tactu eſſe modum & mollitudinis, & leuitatis. Quin etiam guſtatus,qui eſt ſenſus ex omnibus maxime uoluptarius, quiq; dulcitudine præter ceteros ſenſus commouetur, quamcito id, quod ualde dulce eſt, aſpernatur, ac reſpuit? quis potione uti, aut cibo dulci diutius poteſt? Quam utroque in genere ea,quæ leuiter ſenſum uoluptate moueant,facillime fugiant

ſacietatem,

ſacietatẽ, ſic omnibus in rebus uoluptatibus maximis faſtidium finitimũ eſt, Quo hoc minus in oratione miremur, in qua uel ex poëtis, uel ex oratoribus poſſumus iudicare, concinnam, diſtinctam, ornatam, feſtiuam, ſine intermiſſione, ſine reprehenſione, ſine uarietate, quamuis claris ſit coloribus picta uel poeſis, uel oratio, non poſſe in delectatione eſſe diuturna: atq; eo citius in oratoris, aut in poëtæ cincinnis, ac fuco offenditur, quod ſenſus in nimia uoluptate natura non mente ſatiantur, in ſcriptis, & in dictis non aurium ſolum, ſed animi iudicio etiam magis, infucata uitia noſcuntur. Quare: bene, & præclare: quamuis nobis ſæpe dicatur: belle, & feſtiue. nimium ſæpe nolo. quãquam illa ipſa exclamatio: non poteſt melius: ſit uelim crebra, ſed habeat tamen illa in dicendo admiratio, ac ſumma laus umbram aliquam, & receſſum, quo magis id, quod erit illuminatum, extare, atque eminere uideatur. Nunquam agit hunc uerſum Roſcius eo geſtu, quo poteſt,

Nam ſapiens uirtuti honorem præmium, haud prædam petit.

ſed abijcit prorſus, ut in proximos,

Ecquid uideo? ferro ſeptus poſſidet ſedes ſacras.

incidat, aſpiciat, admiretur, ſtupeſcat. Quid ille alter.

Quid petam præſidij?

quàm leniter, quàm remiſſe, quàm non actuoſe? inſtat enim.

O pater, o patria, o Priami domus,

in quo tanta commoueri actio non poſſet, ſi eſſet conſumpta ſuperiore motu, & exhauſta, neque id actores prius uiderunt, q̃ ipſi poëtæ, quàm denique illi etiam, qui fecerunt modos, à quibus utriſque ſummittitur aliquid, deinde augetur, extenuatur, inflatur, uariatur, diſtinguitur. Ita ſit nobis igitur ornatus, & ſuauis orator, nec tamen poteſt aliter eſſe, ut ſuauitatem habeat auſteram, et ſolidam, non dulcem, atq; decoctam, nam ipſa ad ornãdum præcepta quæ dantur, eiuſmodi ſunt, ut ea, quamuis uitioſiſſimus orator, explicare poſſit. Quare, ut ante dixi, primum ſylua rerum, ac ſententiarum comparanda eſt, qua de parte dixit Antonius, hæc formanda filo ipſo, & genere orationis, illuminanda uerbis, uarianda ſententijs. Summa autem laus eloquentiæ eſt amplificare rem ornando, quod ualet non ſolum ad augendum aliquid, & tollendum altius dicendo, ſed etiam ad extenuãdum, atque abijciendũ. Id deſideratur omnibus ijs in locis, quos ad fidem orationis faciendam adhiberi dixit Antonius, uel cum explanamus aliquid, uel cum conciliamus animos, uel cum concitamus. Sed in hoc quod poſtremum dixi, amplificatio poteſt plurimum, eaq; una laus oratoris eſt, & propria maxime, etiam maior eſt illa exercitatio, quã extremo ſermone inſtruxit Antonius (primo reijciebat) laudandi, & uituperandi: Nihil eſt enim ad exaggerandam, & amplificandam orationem accommodatius, quàm utrunque horum cumulatiſſime facere poſſe. Conſequentur etiam illi loci, qui quanquam proprij cauſarum, & inhærentes in eorum neruis eſſe debent, tamen, quia de uniuerſa re tractari ſolent, communes à ueteribus nominati ſunt, quorum partim habent uitiorum, & peccatorum acrem quandam cum amplificatione incuſationem, aut querelam, contra quam dici nihil ſolet, nec poteſt, ut in depeculatorem, in proditorem, in parricidam, quibus uti cõfirmatis criminibus oportet, aliter enim ieiuni ſunt, atque inanes. Alij autem habẽt deprecationem, aut miſerationem, alij uero an-

cipites diſputationes, in quibus de uniuerſo genere in utrãque partem diſſeri copioſe licet. Quæ exercitatio nunc propria duarum philoſophiarum, de quibus ante dixi, putatur: apud antiquos erat eorum, à quibus omnis de rebus ſorenſibus dicendi ratio, & copia petebatur. de uirtute enim, de officio, de æquo & bono, de dignitate, honore, ignominia, præmio, pœna ſimilibusq; de rebus in utranque partem dicendi, animos, & uim, & artem habere debemus. Sed quoniam de noſtra poſſeſſione depulſi in paruo, & eo litigioſo prædiolo relicti ſumus, & aliorum patroni noſtra tenere, tueriq; non potuimus, ab iis (quod indigniſſimum eſt) qui in noſtrum patrimonium irruperunt, quod opus eſt nobis, mutuemur. Dicunt igitur nũc quidem illi qui ex particula parua urbis, ac loci nomen habent, & peripatetici philoſophi, aut academici nominantur, olim autem propter eximiam rerum maximarum ſcientiam à græcis politici philoſophi appellati, uniuerſarum rerum publicarum nomine uocabãtur, omnem ciuilem orationem in horum alterutro genere uerſari, aut definita controuerſia certis temporibus, ac reis, hoc modo, placeat'ne à Carthaginienſibus captiuos noſtros redditis ſuis recuperari, aut infinite de uniuerſo genere quærentis, quid omnino de captiuo ſtatuendum, ac ſentiendum ſit. atque horum ſuperius illud genus, cauſam, aut controuerſiam appellant, eamq; tribus, lite, aut deliberatione, aut laudatione definiunt. hæc autem altera quæſtio infinita, et quaſi propoſita, cõſultatio nominatur, atque hactenus loquantur. Etiam hac inſtituendo diuiſione utuntur, ſed ita non ut iure, aut iudicio, ut denique recuperare amiſſam poſſeſſionem, ſed ut ex iure ciuili ſurculo defringendo uſurpare uideantur. Nam illud alterum genus, quod eſt temporibus, locis, reis definitum, obtinent, atque id ipſum lacinia: Nunc enim apud Philonem, quem in academia maxime uigere audio, etiam harum iam cauſarum cognitio, exercitatioq; celebratur. Alterum uero tantummodo in prima arte tradenda nominant, & oratoris eſſe dicunt, ſed neque uim, neque naturam eius, nec partes, nec genera proponũt. ut prſteriri omnino fuerit ſatius, quàm attẽtatum deſeri: nunc enim inopia reticere intelliguntur, tum iudicio uiderentur. Omnis igitur res eandem habet naturã ambigendi, de qua queri, & diſceptari poteſt, ſiue in infinitis conſultationibus diſceptatur, ſiue in iis cauſis, quæ in ciuitate, & in forenſi diſceptatione uerſantur, neque eſt ulla, quæ non aut ad cognoſcendi, aut ad agendi uim, rationemq; referatur: nam aut ipſa cognitio rei, ſcientiaq; perquirit, ut, uirtus ſuam'ne propter dignitatem, an propter fructus aliquos expetatur? aut agendi conſilium exquiritur, ut ſit'ne ſapienti capeſſenda reſp? Cognitionis autẽ tres modi, coniectura, definitio, &, ut ita dicã, cõſecutio. Nam quid in re ſit coniectura, quæritur, ut illud. Sit'ne in humano genere ſapientia? Quam autem uim quæq; res habeat, definitio explicat, ut ſi quæratur quid ſit ſapientia: Conſecutio autem tractatur, cum quid quamque rem ſequatur, inquiritur, ut illud, ſit'ne aliquando mentiri boni uiri? Redeunt rurſus ad cõiecturam, eamq; in quatuor genera diſpertiunt. nam aut quid ſit, quæritur, hoc modo: natura'ne ſit ius inter homines, an opinionibus? aut quæ ſit origo cuiuſq; rei, ut quod ſit initium legum, aut rerum publicarum? aut cauſa, & ratio, ut ſi quæratur, cur doctiſſimi homines de maximis rebus diſſentiant? aut de immutatiõe, ut ſi diſputetur: nũ interire uirtus in homine, aut, num in uitium poſſit cõuerti? Definitionis autem ſunt diſceptationes, ut cum quæ-

ritur

ritur quid in communi mente quaſi impreſſum ſit,ut ſi diſſeratur,id'ne ſit ius, quod maximę parti ſit utile? aut cum quid cuiuſq; ſit proprium exquiritur, ut ornate dicere proprium'ne ſit oratoris? an id etiã aliquis præterea poſſit? aut cũ res diſtribuitur in partes,ut ſi quæratur,quot ſint genera rerum expetẽdarũ, ut ſint'ne tria,corporis,animi,externarumq; rerum? aut cum quæ forma, & quaſi naturalis nota cuiuſq; ſit,deſcribitur,ut ſi quæratur auari ſpecies,ſeditioſi,glorioſi.Conſecutionis autem duo prima quæſtionum genera ponũtur. Nam aut ſimplex eſt diſceptatio,ut ſi diſſeratur, expetendáne ſit gloria? aut ex comparatione,laus,an diuitiæ magis expetendæ ſint? Simplicium autem ſunt tres modi,de expetẽdis fugiendis'ue rebus,ut expetẽdi'ne honores ſint? num fugiẽda paupertas? de æquo,aut iniquo,æquum'ne ſit ulciſci iniurias etiam propinquorum? de honeſto,aut turpi,ut hoc,ſit'ne honeſtum gloriæ cauſa mortem obire? Comparationis autem duo ſunt modi,unus,cum idem'ne ſit,an aliquid interſit quæritur,ut metuere,& uereri,ut rex,& tyrannus, ut aſſentator,& amicus: alterum,cũ quid præſtet aliud alŋ quæritur,ut illud,optimi'ne cuiuſq; ſapiẽtes,an populari laude ducãtur? Atq; eæ quidẽ diſceptationes,quę ad cognitionẽ referũtur,ſic ferè à doctiſſimis hominibus deſcribunt. Quæ uero referuntur ad agendum,aut in officŋ diſceptatione uerſantur,quo in genere quid rectum,faciendumq; ſit,quæritur,cui loco omnis uirtutum,& uitiorum eſt ſylua ſubiecta,aut in animorum aliqua permotione,aut gignenda,aut ſedanda tollendá ue tractantur,huic generi ſubiectæ ſunt cohortationes,obiurgationes,cõſolationes,miſerationes,omniſq; ad omnem animi motum & impulſio,et,ſi ita res feret,mitigatio. Explicatis igitur his generibus ac modis diſceptationum omnium,nihil ſanè ad rẽ pertinet,ſiqua in re diſcrepauit ab Antonŋ diuiſione noſtra partitio: eadẽ enim ſunt membra in utriſq; diſputationibus, ſed paulo ſecus à me, atque ab illo partita,ac diſtributa. Nunc ad reliqua progrediar,meq; ad meum munus,penſumq; reuocabo.Nã ex illis locis,quos expoſuit Antonius,omnia ſunt ad quæq; genera quæſtionũ argumenta ſumenda,ſed alŋs generibus alŋ loci magis erunt apti: de quo non tam quia longum eſt,q̃ quia perſpicuum, dici nihil eſt neceſſe. Ornatiſſimæ ſunt igitur orationes eę,quæ latiſſime uagantur,& à priuata,ac ſingulari controuerſia ſe ad uniuerſi generis uim explicandam conferunt,& conuertunt,ut ŋ,qui audiant,natura,& genere,& uniuerſa re cognita,de ſingulis reis,& criminibus,& litibus ſtatuere poſſint.Hanc ad conſuetudinem exercitationis uos adoleſcentes eſt cohortatus Antonius,atque à minutis, anguſtiſq; concertationibus ad omnẽ uim,uarietatemq; uos diſſerendi traducendos putauit.Quare non eſt paucorum libellorum hoc munus, ut ŋ, qui ſcripſerũt de dicendi ratione, arbitrati ſunt, neque thuſculani, atque huius ambulationis antemeridianæ, aut noſtræ pomeridianæ ſeſſionis.Non enim ſolum acuenda nobis,neque procudenda lingua eſt, ſed onerandum, complendumq; pectus maximarum rerum,& plurimarum ſuauitate,copia,uarietate. Noſtra eſt enim(ſi modo nos oratores ſumus,ſi in ciuium diſceptationibus,ſi in periculis, ſi in deliberationibus publicis adhibendi auctores, & principes ſumus)noſtra eſt inquam omnis iſta prudẽtię,doctrinęq; poſſeſſio,in quã homines quaſi caducã,atq; uacuã abundantes otio nobis occupatis inuolauerũt, atque etiã aut irridẽtes oratorem,ut ille in Gorgia Socrates cauillatur,aut ali

quid de oratoris arte paucis præcipiunt libellis, eosq; rhetoricos inſcribunt,
quaſi nō illa ſint propria rhetorū, quæ ab ijſdē de iuſtitia, de officio, de ciuita-
tibus inſtituendis, & regendis, de omni uiuendi, deniq; etiā de naturæ ratio-
ne dicuntur. Quæ quoniam iam aliunde non poſſumus, ſumenda ſunt nobis
ab ijs ipſis, à quibus expilati ſumus, dūmodo illa ad hāc ciuilē ſcientiam, quo
pertinent, & quam intuentur, transferamus, neque (ut ante dixi) omnem tera
mus in his diſcendis rebus ætatem, ſed cum fontes uiderimus, quos niſi qui ce
leriter cognorit, nunquam cognoſcet omnino, tum quotieſcunque opus erit,
ex ijs, tantum, quantum res petet, hauriemus. Nam neque tam eſt acris acies ī
naturis hominum, & ingenijs, ut res tantas quiſquam, niſi monſtratas, poſſit
uidere, neque tanta tamen in rebus obſcuritas, ut eas non penitus acri uir inge
nio cernat, ſi modo aſpexerit. In hoc igitur tanto, tamq; immenſo campo, cum
liceat oratori uagari libere, atq; ubicunque conſtiterit, conſiſtere in ſuo, facile
ſuppeditat omnis apparatus, ornatusq; dicendi. Rerum enim copia uerborū
copiam gignit, & ſi eſt honeſtas in rebus ipſis, de quibus dicitur, exiſtit ex rei
natura quidam ſplendor in uerbis: ſit modo is, qui dicet, aut ſcribet inſtitutus
liberaliter educatione, doctrinaq; puerili, & flagret ſtudio, & à natura adiuue
tur, & in uniuerſorum generū infinitis diſceptationibus exercitatus: ornatiſſi
mos ſcriptores, oratoresq; ad cognoſcendum, imitandumq; cognorit, næ ille
haud ſanè, quemadmodum uerba ſtruat, & illuminet à magiſtris iſtis requi-
ret. Ita facile in rerum abundantia ad orationis ornamenta ſine duce, natura
ipſa, ſi modo eſt exercitata, labetur. Hic Catulus, Dij immortales inquit, quā-
tam rerum uarietatem, quantam uim, quantam copiam Craſſe complexus es,
quantisq; ex anguſtijs oratorem educere auſus es, & in maiorum ſuorum re-
gno collocare. Nāq; illos ueteres doctores, auctoresq; dicendi nullum genus
diſputationis à ſe alienum putaſſe accepimus, ſemperq; eſſe in omni orationis
ratione uerſatos: ex quibus Helæus Hippias, cum Olympiam ueniſſet maxi-
ma illa quinquennali celebritate ludorum, gloriatus eſt cuncta penè audiente
Græcia, nihil eſſe ulla in arte rerum omniū, quod ipſe neſciret, nec ſolū has ar-
tes, quibus liberales doctrinæ, atq; ingenuæ continerentur, geometriam, mu
ſicā, literarū cognitionē, & poetarū, atq; illa, quæ de naturis rerū, quæ de ho-
minū moribus, quæ de rebusp. dicerētur, ſed annulum quē haberet, pallium,
quo amictus, ſoccos, quibus indutus eſſet, ſe ſua manu confeciſſe. ſcilicet nimis
hic quidē eſt progreſſus, ſed ex eo ipſo eſt coniectura facilis, quātū ſibi illi ipſi
oratores de præclariſſimis artibus appetierint, qui ne ſordidiores quidē repu
diarint. Quid de Prodico Cio? quid de Thraſimacho chalcedonio? de Pro-
tagora Abderita loquar? quorū unuſquiſq; plurimū tēporibus illis etiam de
natura rerū & diſſeruit, & ſcripſit. Ipſe ille Leontinus Gorgias, quo patrono
(ut Plato uoluit) philoſopho ſuccubuit orator, qui aut nō eſt uictus unquā à
Socrate, neq; ſermo ille Platonis uerus eſt, aut ſi eſt uictus, eloquentior uideli
cet fuit, & diſertior Socrates, &, ut tu appellas, copioſior, & melior orator.
Sed hic ī illo ipſo Platonis libro de omni re, quęcūq; ī diſceptationē, quęſtio-
nemq; uocaretur, ſe copioſiſſime dicturū eſſe profitetur, isq; prīceps ex omni
bus auſus eſt in cōuētu poſcere, qua de re quiſq; uellet audire, cui tātus honos
habitus eſt à Græcia ſoli, ut ex omnibus, delphis non inaurata ſtatua, ſed au-
rea ſtatueretur. Atque ij, quos nominaui, multiq; præterea ſummi dicendi do

ctores

ctores uno tempore fuerunt, ex quibus intelligi poteſt, ita ſe rem habere, ut tu Craſſe dicis, oratoriſq; nomen apud antiquos in Græcia maiore quadã uel copia uel gloria floruiſſe. Quo quidẽ magis dubito, tibi ne plus laudis, an græcis uituperationis eſſe tribuẽdum ſtatuam? cũ tu in alia lingua, ac moribus natus occupatiſſima in ciuitate, uel priuatorum negotijs pene omnibus, uel orbis terræ procuratione, ac ſummi imperij gubernatione diſtrictus, tãtam uim rerum, cognitionemq; comprehenderis, eamq; omnem cum eius, qui cõſilio, & oratione in ciuitate ualeat ſcientia, atq; exercitatione ſociaris, illi nati in literis, ardentesq; his ſtudijs, otio uero diffluentes non modo nihil acquiſierint, ſed ne relictum quidẽ, & traditũ & ſuũ conſeruauerint. Tum Craſſus. Non in hac, inquit, una Catule re, ſed in alijs etiam compluribus diſtributione partium, ac ſeparatione magnitudines ſunt artium diminutæ. An tu exiſtimas, cũ eſſet Hippocrates ille cous, fuiſſe tum alios medicos, qui morbis, alios, qui uulneribus, alios, qui oculis mederẽtur? num geometriam Euclide, aut Archimede, num muſicam Damone, aut Ariſtoxeno, num ipſas literas Ariſtophane, aut Callimacho tractãte tam diſcerptas fuiſſe, ut nemo genus uniuerſum complecteretur, atq; ut alius aliã ſibi partem, in qua elaboraret, ſeponeret? Equidem ſæpe hoc audiui de patre, & de ſocero meo, noſtros quoq; homines, qui excellere ſapientię gloria uellent, omnia, quæ quidẽ tum hęc ciuitas noſſet, ſolitos eſſe complecti, meminerãt illi Sex. Aelium. M. uero Manliũ nos etiam uidimus tranſuerſo ambulantem foro, quod erat inſigne, eum, qui id faceret, facere ciuibus omnibus cõſilij ſui copiã, ad quos olim & ita ambulantes; & in ſolio ſedentes domi, ſic adibatur, nõ ſolũ, ut de iure ciuili ad eos, uerum etiam de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni deniq; aut officio, aut negotio referretur. Hæc fuit P. Craſſi illius ueteris, hæc T. Corrũcani, hęc proaui generi mei Scipionis prudentiſſimi hominis ſapiẽtia, qui omnes põtifices maximi fuerunt, ut ad eos de omnibus diuinis atq; humanis rebus referretur, ijdemq; & in ſenatu, & apud populum, & in cauſis amicorum, & domi, & militiæ conſilium ſuum, fidemq; præſtabant. Quid enim M. Catoni pręter hanc politiſſimam doctrinam tranſmarinam, atq; aduẽtitiam defuit? num quia ius ciuile didicerat, cauſas non dicebat? aut quia poterat dicere, iuris ſcientiã negligebat? at utroq; in genere & laborauit, & præſtitit: num propter hanc ex priuatorum negotijs collectam gratiam tardior in rep. capeſſenda fuit? nemo apud populum fortior, nemo melior ſenator, idẽ facile optimus imperator: deniq; nihil in hac ciuitate temporibus illis ſciri, diſci'ue potuit, quod ille non cum inueſtigarit, & ſcierit, tum etiam conſcripſerit. Nunc contra pleriq; ad honores adipiſcendos, & ad remp. gerendam nudi ueniũt, atque inermes, nulla cognitione rerum, nulla ſcientia ornati. Sin aliquis excellet unus è multis, effert ſe, ſi unum aliquid affert, ut bellicam uirtutẽ, aut uſum aliquem militarem, quæ ſane nunc quidem obſoleuerũt, aut iuris ſcientiam. ne eius quidem uniuerſi, nam põtificium, quod eſt coniunctum, nemo diſcit, aut eloquentiam, quam in clamore, & in uerborum curſu poſitam putãt. omnium uero bonarum artium, deniq; uirtutum ipſarum ſocietatem, cognationemq; non norunt. Sed ut ad græcos referam orationem, quibus carere in hoc quidem ſermonis genere non poſſumus, nam ut uirtutis à noſtris, ſic doctrinæ ſunt ab illis exempla repetenda, ſeptẽ fuiſſe dicuntur uno tempore, qui

ſapientes & haberentur,& uocarentur, hi omnes præter mileſium Thalē ci-
uitatibus ſuis præfuerunt: quis doctior ijſdem illis temporibus, aut cuius elo-
quentia literis inſtructior fuiſſe traditur,q̄ Piſiſtrati? qui primus Homeri li-
bros cōfuſos antea ſic diſpoſuiſſe dicitur,ut nunc habemus. Non fuit ille qui-
dē ciuibus ſuis utilis,ſed ita eloquentia floruit,ut literis,doctrinaq́ꝫ præſtaret.
Quid Pericles? de cuius dicēdi copia ſic accepimus,ut cū contra uoluntatem
Atheníenſiū loqueretur pro ſalute patriæ,ſeuerius tamen id ipſum, quod ille
cōtra populares homines diceret,populare omnibus , & iucundū uideretur,
cuius in labris ueteres comici etiā cū illi maledicerēt(quod tum Athenis fieri
licebat)leporē habitaſſe dixerunt,tātamq́ꝫ in eo uim fuiſſe,ut in eorū menti-
bus,qui audiſſent,quaſi aculeos quoſdā relinqueret. At hunc non declamator
aliqs ad clepſydrā latrare docuerat,ſed,ut accepimus,Clazomenius ille Ana
xagoras uir ſummus in maximarum rerū ſcientia. Itaque hic doctrina , conſi-
lio,eloquētia excellens quadraginta annos præfuit Athenis,& urbanis eodē
tēpore,& bellicis rebus. Quid Critias? Quid Alcibiades? ciuitatibus ſuis q-
dem non boni,ſed certe docti,atque eloquētes,nónne ſocraticis erāt diſputa-
tionibus eruditi? Quis Dionē ſyracuſium doctrinis omnibus expoliuit? non
Plato? atque eū idem ille nō linguæ ſolū,uerum etiam animi,ac uirtutis magi
ſter ad liberādā patriā impulit,inſtruxit,armauit. alijs'ne igitur artibus hunc
Dionem inſtituit Plato? alijs Iſocrates clariſſimū uirum Timotheum Cono
nis prẹſtantiſſimi imperatoris filiū ſummum ipſum imperatorē,hominemq́ꝫ
doctiſſimum? aut alijs pythagoreus ille Lyſias Thebanum Epaminondam,
haud ſcio an ſummū uirū unū omnis Grẹcię? aut Xenophon Ageſilaum? aut
Philolaum Architas tarentinus? aut ipſe Pythagoras totam illā ueterem Ita
liæ Græciā,quę quondā magna uocitata eſt? Equidem nō arbitror. Sic enim
uideo,unā quandā omnium rerū,quę eſſent homine erudito dignæ,atque eo,
qui in rep. uellet excellere,fuiſſe doctrinā,quam qui accepiſſent,ſi ijdem inge
nio ad pronuntiādum ualuiſſent,& ſe ad dicendum quoque nō repugnante
natura dediſſent,eloquētia præſtitiſſe. Itaq; ipſe Ariſtoteles,cum florere Iſo
cratem nobilitate diſcipulorum uideret,quod ipſe ſuas diſputationes à cauſis
forēſibus,& ciuilibus ad inanem ſermonis elegantiam tranſtuliſſet, mutauit
repēte totā formam propé diſciplinæ ſuæ,uerſumq́ꝫ quendam de Philoctera
paulo ſecus dixit: ille enim turpe ſibi ait eſſe tacere cum barbaris. Hic autē cū
Iſocratē pateretur dicere. itaq; ornauit , & illuſtrauit doctrinā illam omnem,
rerumq́ꝫ cognitionem cū orationis exercitatione coniunxit. Neque uero hoc
fugit ſapientiſſimum regē Philippū,qui hunc Alexandro filio doctorem ac-
cierit,à quo eodem ille & agendi acciperet præcepta,& loquendi. Nunc ſiue
qui uolet,eū philoſophum,qui copiam nobis rerū,orationisq́ꝫ tradat,per me
appellet oratorem licet,ſiue hunc oratorem,quem ego dico ſapientiam iūctā
habere eloquentię,philoſophum appellare malit,non impediam,dummodo
hoc conſtet,neque infantiam eius,qui rem norit,ſed eām explicare dicēdo nō
queat,neque inſcitiam illius,cui res non ſuppetit,uerba non deſint,eſſe laudā
dam: quorum ſi alterum ſit optandum,malim equidem indiſertam pruden-
tiam,quàm ſtultitiam loquacem: ſin quærimus quid unum excellat ex omni-
bus , docto oratori palma danda eſt , quem ſi patiuntur eundem eſſe philo-
ſophum ſublata controuerſia eſt: ſin eos diſiungent,hoc erūt inferiores,quod

in

in oratore perfecto ineſt illorum omnis ſcientia, in philoſophorum autem cognitione nõ continuo ineſt eloquentia, quæ quãuis contẽnatur ab eis, neceſſe eſt tamen aliquem cumulum illorum artibus afferre uideatur. Hæc cũ Craſſus dixiſſet, parumper & ipſe conticuit, & ceteris ſilentium fuit. Tum Cotta, Equidem inquit Craſſe non poſſum queri, quod mihi uideare aliud quiddam, & non id, quod ſuſceperis, diſputaſſe: plus enim aliquãto attuliſti, quàm tibi eſſet tributum à nobis, ac denunciatum. Sed certe hæ partes fuerunt tuæ, de illuſtranda oratione ut diceres, & eras ipſe iam ingreſſus, atq; in quatuor partes omnem orationis laudem deſcripſeras, cumq; de duabus primis nobis quidem ſatis, ſed ut ipſe dicebas, celeriter, exigueq; dixiſſes, duas tibi reliquas feceras, quemadmodum primum ornatè, deinde etiam aptè diceremus, quo cum ingreſſus eſſes, repẽte te quaſi quidam ęſtus ingenij tui procul à terra abripuit, atq; in altum à conſpectu penè omnium abſtraxit, omnemq; rerum ſcientiam complexus non tu quidem eã nobis tradidiſti: neq; enim fuit tam exigui temporis, ſed apud hos quid profeceris neſcio, me quidem in academiam totum compuliſti, in qua uelim ſit illud, quod ſępe poſuiſti, ut non neceſſe ſit conſumere ętatem, atq; ut poſſit is illa omnia cernere, qui tantummodo aſpexerit, ſed etiam, ſi eſt aliquanto ſpiſſius, aut ſi ego ſum tardior, profecto, nunquam conquieſcam, neq; defatigabor ante q̃ illorũ ancipites uias, rationesq;, & pro omnibus, & contra omnia diſputandi percepero. Tum Cæſar, Vnũ inquit me ex tuo ſermone maxime Craſſe commouit, quod eum negaſti, qui non cito quid didiciſſet, unquam omnino poſſe perdiſcere, ut mihi non ſit difficile periclitari, & aut ſtatim percipere iſta quę tu uerbis ad cœlum extuliſti, aut ſi non potuerim, tempus non perdere, cum tamen his noſtris poſſim eſſe contentus. Hic Sulpicius, Ego uero inquit Craſſe, neq; Ariſtotelem iſtum, neq; Carneadem, nec philoſophorum quẽquam deſidero, uel me licet exiſtimes deſperare poſſe iſta perdiſcere, uel, id quod facio, contẽnere: mihi rerũ foreñium, & cõmunium uulgaris hæc cognitio ſatis magna ẽ ad eam, quã ſpecto eloquentiã, ex qua ipſa tamen permulta neſcio, quæ tũ deniq;, cũ cauſa aliqua, quæ à me dicenda eſt, deſiderat, quæro. Quãobrem niſi fortè es iam defeſſus, & ſi tibi nõ graues ſumus, refer ad illa te, quæ ad ipſius orationis laudem, ſplẽdoremq; pertinent, quæ ego ex te audire uolui, non ut deſperarem me eloquẽtiam conſequi poſſe, ſed ut aliquid addiſcerem. Tum Craſſus, peruulgatas res requiris inquit, & tibi, nõ incognitas Sulpici, quis enim de iſto genere nõ docuit, nõ inſtituit, non etiam ſcriptũ reliquit? ſed geram morem, & ea dũtaxat, quæ mihi nota ſunt, breuiter exponam tibi: cenſebo tamen ad eos, qui auctores, & inuentores ſunt harũ ſanè minutarum rerum reuertendum. Omnis igitur oratio conficitur ex uerbis, quorũ primum nobis ratio ſimpliciter uidẽda eſt, deinde coniuncte: nam eſt quidam ornatus orationis, qui ex ſingulis uerbis eſt, alius, qui ex continuatis, cõiunctisq; cõſtat. Ergo utemur uerbis aut ijs, quæ propria ſunt, & certa quaſi uocabula rerum penè unà nata cum rebus ipſis, aut ijs, quæ transferuntur, & quaſi alieno in loco collocantur, aut ijs, quæ nouamus, & facimus ipſi. In proprijs eſt igitur uerbis illa laus oratoris, ut abiecta, atque obſoleta fugiat, lectis, atq; illuſtribus utatur, in quibus plenum quiddam, & ſonãs ineſſe uideatur. Sed in hoc uerborũ genere propriorũ delectus eſt quidã habendus, atq; is aurium quodam iudicio ponderandus, in

quo conſuetudo etiam bene loquendi ualet plurimum. Etiam hoc, quod uulgo de oratoribus ab imperitis dici ſolet: bonis is uerbis, aut aliquis nō bonis utitur: nō arte aliqua perpenditur, ſed quodam quaſi naturali ſenſu iudicatur, in quo nō magna laus eſt uitare uitium, quāquam id eſt magnum, uerum hoc quaſi ſolum quoddam, atq; fundamentum eſt, uerborum uſus, & copia bonorum, ſed quid ipſe ædificet orator, & in quo adiungat artē, id eſt à nobis quærendum, atq; explicandum uidetur. Tria ſunt igitur in uerbo ſimplici, quæ orator afferat ad illuſtrandam, atq; exornandam orationem, aut inuſitatum uerbum, aut nouatum, aut tranſlatum. Inuſitata ſunt priſca ferè, ac uetuſta, & ab uſu cotidiani ſermonis iandiu intermiſſa, quæ ſunt poetarum licentiæ liberiora, q̄ noſtra, ſed tamen raro habet etiam in oratione poeticum aliquod uerbum dignitatem: neq; enim illud fugerim dicere, ut Cœlius, qua tempeſtate pœnus in Italiam uenit, nec prolem, aut ſobolem, aut effari, aut nūcupari, aut, ut tu ſoles Catule, non rebar, aut opinabar, & alia multa, quibus loco poſitis grādior, atq; antiquior oratio ſępe uideri ſolet. Nouantur autem uerba, quę ab eo, qui dicit, ipſo gignuntur, ac fiunt, uel coniungendis uerbis, ut hæc.

Tum pauor ſapientiam mihi omnem ex animo expectorat.

Num non uis huius me uerſutiloquas malitias.

Videtis enim & uerſutiloquas, & expectorat ex coniunctione facta eſſe uerba non nata: uel ſæpe ſine coniunctione uerba nouantur * ut ille ſenſus diſertus indigenitalis. ut

Bacarum ubertate incurueſcere.

Tertius ille modus transferendi uerbi, late patet, quem neceſſitas genuit inopia coacta, & anguſtijs, poſt autem delectatio, iucunditasq; celebrauit: nam ut ueſtis frigoris depellendi cauſa reperta primo, poſt adhiberi cœpta eſt ad ornatum etiam corporis, & dignitatem, ſic uerbi tranſlatio inſtituta eſt inopiæ cauſa, frequentata delectationis. nam gemmare uites, luxuriem eſſe in herbis, lætas ſegetes etiam ruſtici dicunt. quod enim declarari uix uerbo proprio poteſt, id tranſlato, cū eſt dictum, illuſtrat id, quod intelligi uolumus eius rei, quam alieno uerbo poſuimus, ſimilitudo. Ergo hę tranſlationes quaſi mutuationes ſunt, cum quod non habeas, aliunde ſumas. Illę paulo audaciores, quæ non inopiam indicant, ſed orationi ſplendoris aliquid acerſunt, quarum ego quid uobis aut inueniēdi rationem, aut genera ponam? Similitudinis eſt ad uerbum unum contracta breuitas, quod uerbum in alieno loco tāquam in ſuo poſitum, ſi agnoſcetur, delectat, ſi ſimile nihil habet, repudiatur. Sed ea tranſferri oportet, quæ aut clariorem faciunt rem, ut illa omnia.

inhorreſcit mare
Tenebræ conduplicantur, noctisq; & nimbūm occecat nigror,
Flamma inter nubes coruſcat, cœlum tonitru contremit,
Grando miſta imbri largifluo ſubita præcipitans cadit,
Vndiq; omnes uenti erumpunt, ſęui exiſtunt turbines,
feruet æſtu pelagus

omnia ferè quo eſſent clariora, tranſlatis per ſimilitudinem uerbis dicta ſunt. Aut quo ſignificetur magis res tota ſiue facti alicuius, ſiue conſilij, ut ille, qui occultātem conſulto, ne id, quod ageretur, intelligi poſſet, duobus tranſlatis uerbis ſimilitudine ipſa indicat.

Quandoquidem

Quandoquidem iſte circumueſtit dictis, ſepit ſedulo.

Nonnunquam etiam breuitas translatione conficitur, ut illud. ſi telum manu » fugit. imprudentia teli emiſſi breuius proprijs uerbis exprimi non potuit, q̄ eſt uno ſignificata translato. Atq; hoc in genere perſępe mihi admirandum uidetur, quid ſit, quòd omnes translatis, & alienis magis delectantur uerbis q̄ proprijs, & ſuis: nam ſi res ſuum nomen, & proprium uocabulum non habet, ut pes in naui, ut nexum, quod per libram agitur, ut in uxore diuortium, neceſſitas cogit, quod non habeas, aliunde ſumere, ſed in ſuorum uerborũ maxima copia, tamen homines aliena multo magis, ſi ſunt ratione translata, delectant. Id accidere credo, uel quod ingenij ſpecimen eſt quoddam tranſilire ante pedes poſita, & alia lõge repetita ſumere: uel quod is, qui audit, aliò ducitur cogitatione, neq; tamen aberrat, quæ maxima eſt delectatio, uel quod ſingulis uerbis res, ac totum ſimile conficitur: uel quod omnis translatio, quæ quidem ſumpta ratione eſt, ad ſenſus ipſos admouetur, maxime oculorum, qui ẽ ſenſus acerrimus. Nã & odor urbanitatis, & mollitudo humanitatis, & murmur maris, & dulcedo orationis, ſunt ducta à ceteris ſenſibus. Illa uero oculorum multo acriora, quæ ponunt penè in conſpectu animi, quæ cernere, & uidere non poſſimus. Nihil eſt enim in rerum natura, cuius nos non in alijs rebus poſſimus uti uocabulo, & nomine: unde enim ſimile duci poteſt, poteſt autẽ ex omnibus, indidem uerbum unum, quod ſimilitudinem cõtinet translatũ, lumen affert orationi. Quo in genere primũ fugienda eſt diſſimilitudo.

Cœli ingentes fornices.

Quamuis ſphæram in ſcenam (ut dicitur) attulerit Ennius, tamen in ſphæra fornicis ſimilitudo non poteſt ineſſe.

Viue Vlyſſes dum licet,
Oculis poſtremum lumen radiatum rape.

Non dixit cape, non pete: haberet enim moram ſperantis diutius eſſe ſeſe uicturum, ſed rape, hoc uerbum eſt ad id aptatum, quod ante dixerat, dum licet. Deinde uidendum eſt, ne longe ſimile ſit ductum, ſyrtim patrimonij, ſcopulũ libentius dixerim, charybdim bonorum, uoraginem potius. facilius enim ad ea, quæ uiſa, q̄ ad illa, quæ audita ſunt, mentis oculi feruntur. Et quoniam hæc uel ſumma laus eſt uerbi trãsferẽdi, ut ſenſum feriat id, quod translatum ſit, fugienda eſt omnis turpitudo earum rerũ, ad quas eorum animos, qui audiũt, trahet ſimilitudo. Nolo morte dici Africani caſtratam eſſe remp. nolo ſtercus curię dici Glauciam, quãuis ſit ſimile, tamen eſt in utroq; deformis cogitatio ſimilitudinis. Nolo eſſe aut maius, q̄ res poſtulet, tempeſtas comeſationis, aut minus comeſatio tempeſtatis, nolo eſſe uerbum anguſtius id, quod translatum ſit, q̄ fuiſſet illud proprium, ac ſuum.

Quidnam eſt obſecro? quid te adiri abnutas? melius eſſet, uetas, prohibes, abſterres, quoniam ille dixerat,

illico iſtic
Ne contagio mea bonis, umbráue obſit.

Atq; etiam ſi uerearere, ne paulo durior translatio eſſe uideatur, mollienda eſt præpoſito ſæpe uerbo, ut ſi olim M. Catone mortuo pupillum ſenatum quis relictum diceret, paulo durius, ſin, ut ita dicam, pupillum, aliquãto mitius eſt. Etenim uerecunda debet eſſe translatio, ut deducta eſſe in alienum locum, nõ

irruiſſe,atq; ut precario,non ui ueniſſe uideatur. Modus autem nullus eſt florentior in ſingulis uerbis,nec qui plus luminis afferat orationi. Nam illud quod ex hoc genere profluit,non eſt in uno uerbo tranſlato, ſed ex pluribus continuatis connectitur,ut aliud dicatur,aliud intelligendum ſit.

Neq; me patior,
Iterum ad unum ſcopulum,& telum claſſem achiuum offendere.

Atq; illud,

Erras,erras: nam exultantem te,& præſidentem tibi
Repriment ualidæ legum habenæ,atq; imperij inſiſtent iugo.

Sumpta re ſimili,uerba eius rei propria deinceps in rem aliam (ut dixi) trãſferuntur. Eſt hoc magnum ornamentum orationis,in quo obſcuritas fugiẽda eſt,etenim ex hoc genere fiunt ea,quæ dicuntur ænigmata: non eſt autem in uerbo modus hic,ſed in oratione,id eſt in continuatione uerborum. Ne illa quidem traductio, atque immutatio in uerbo quandam fabricationem habet,ſed in oratione.

Africa terribili tremit horrida terra tumultu.

Pro afris eſt ſumpta Africa,neq; factum uerbum eſt,ut
Mare ſaxifragis undis, neq; tranſlatum,ut
Mollitur mare, ſed ornandi cauſa proprium proprio commutatum,
Deſine Roma tuos hoſtis,
Teſtes ſunt campi magni.

Grauis eſt modus in ornatu orationis, & ſæpe ſumendus,ex quo genere hæc ſunt,Martem belli eſſe communem,Cererem pro frugibus,Liberum appellare pro uino,Neptunum pro mari,curiam pro ſenatu,campum pro comitijs, togam pro pace,arma,ac tela pro bello. Quo item in genere & uirtutes,& uitia pro ipſis,in quibus illa ſunt,appellãtur,luxuries quam in domum irrupit, & quo auaritia penetrauit,aut fides ualuit,iuſtitia cõfecit. Videtis profecto genus hoc totum cum inflexo,commutatoq; uerbo res eadem enuntiatur ornatius,cui ſunt finitima illa minus ornata,ſed tamen non ignoranda, cum intelligi uolumus aliquid aut ex parte totum, ut pro ædificijs,cum parietes,aut tecta dicimus,aut ex toto partem,ut cum unam turmam equitatum populi R. dicimus,aut ex uno plures.

At romanus homo,tamen,& ſi res bene geſta eſt,
Corde ſuo trepidat aut cum ex pluribus intelligitur unum.
Nos ſumu' romani,qui fuimus rutuli.

aut quocũq; modo non ut dictum eſt,in eo genere intelligitur, ſed ut ſenſum eſt. Abutimur ſæpe etiam uerbo,non tam eleganter,q̃ in transferendo,ſed etiam ſi licentius,tamen interdum non impudenter,ut cum grãdem orationem pro magna,minutum animum pro paruo dicimus. Verum illa uidetis'ne eſſe non uerbi,ſed orationis,quæ ex pluribus,ut expoſui,tranſlationibus connexa ſunt,hæc autem,quæ aut immutata eſſe dixi,aut aliter intelligenda,ac dicerentur,ſunt tranſlata quodam modo. Ita fit, ut omnis ſingulorum uerborum uirtus,atque laus tribus exiſtat ex rebus,ſi aut uetuſtum uerbum ſit, quod tamen conſuetudo ferre poſſit,aut factum,uel coniunctione,uel nouitate,ĩ quo item eſt auribus,conſuetudiniq; parcendum, aut tranſlatum,quod maxime

tanquam

tanquam ſtellis quibuſdam notat,& illuminat orationem. Sequitur continuatio uerborum,quæ duas res maxime,collocationem primum,deinde modum quendam,formamq́ deſiderat.Collocationis eſt componere,& ſtruere uerba ſic,ut néue aſper eorum concurſus,néue hiulcus ſit, ſed quodam modo coagmentatus,& leuis:in quo lepide ſoceri mei perſona luſit is,qui elegantiſſime id facere potuit,Lucilius.

Quàm lepide lexeis compoſtæ,ut teſſerulæ omnes
Arte pauimento,atq; emblemate uermiculato.

quæ cum dixiſſet in Albutium illudens,ne à me quidem abſtinuit.
Craſſum habeo generum,ne retoricotero' tu ſis.

Quid ergo iſte Craſſus,quoniam eius abuteris nomine,quid efficit?idem illud ſcilicet,ut ille uoluit,& ego uellem,melius aliquanto,q̃ Albutius: uerum in me quidem luſit ille,ut ſolet.Sed eſt tamen collocatio conſeruanda uerborum,de qua loquor,quæ iunctam orationem efficit,quæ cohærentem,quæ lenem,quæ æquabiliter fluentem,id aſſequemini, ſi uerba extrema cum conſequentibus primis ita iungetis,ut néue aſpere concurrant,néue uaſtius deducãtur.Hanc diligentiam ſubſequitur modus etiam,& forma uerborum,quod iã uereor,ne huic Catulo uideatur eſſe puerile.Verſus enim ueteres illi in hac ſoluta oratione propemodum,hoc eſt numeros quoſdam nobis eſſe adhibendos putauerunt,interſpirationis enim,non defatigationis noſtræ,neq; librariorum notis,ſed uerborum,& ſententiarum modo,inter punctas clauſulas ĩ orationibus eſſe uoluerunt,idq; princeps Iſocrates inſtituiſſe fertur,ut inconditam antiquorum dicendi conſuetudinem delectationis,atque aurium cauſa (quemadmodũ ſcribit diſcipulus eius Naucrates)numeris aſtrĩgeret. Nãq; hæc duo muſici,qui erant quondam ijdem poetæ, machinati ad uoluptatem ſunt,uerſum,atq; cantum,ut & uerborum numero,& uocum modo, delectatione uincerent aurium ſatietatem.Hęc igitur duo,uocis dico moderationem, & uerborum cõcluſionem,quo ad orationis ſeueritas pati poſſit,à poetica ad eloquentiam traducenda duxerunt,in quo illud eſt uel maximum,quod uerſus in oratione ſi efficitur coniunctione uerborum,uitium eſt,& tamen eã cõiunctionem,ſicuti uerſum numeroſe cadere, & quadrare,& perfici uolumus, neq; eſt ex multis res una,quæ magis oratorem ab imperito dicendi,ab ignaroq; diſtinguat,q̃ quod ille rudis incõdite fundit,quãtum poteſt,& id,quod dicit,ſpiritu,non arte determinat:orator autem ſic illigat ſententiam uerbis, ut eam numero quodam complectatur, & aſtricto, & ſoluto: nam cum uinxit modis, forma & relaxat,& liberat immutatione ordinis, ut uerba neque alligata ſint,quaſi certa aliqua lege uerſus,neq; ita ſoluta,ut uagentur. Quonam igitur modo tantum munus inſiſtemus, ut arbitremur nos hanc uim numeroſe dicendi conſequi poſſe?Non eſt res tam difficilis,q̃ neceſſaria:nihil ẽ enim tam tenerum,neq; tam flexibile,neque quod tã facile ſequatur,quocũq; ducas,q̃ oratio,ex hac uerſus,ex eadẽ diſpares numeri conficiuntur,ex hac hęc etiam ſoluta uarijs modis,multorumq; generum oratio : non enim ſunt alia ſermonis,alia contentionis uerba,neque ex alio genere ad uſum cotidianum, alio ad ſcenam,pompamq; ſumuntur,ſed ea nos cum iacẽtia ſuſtulimus è medio,ſicut molliſſimam ceram ad noſtrum arbitrium formamus,& fingimus: itaque tum graues ſumus,tum ſubtiles,tum medium quiddam tenemus,ſic in-

ſtitutam noſtram ſententiam ſequitur orationis genus,idq; ad omnem ratio nem,& aurium uoluptatem,& animorum motum mutatur, & uertitur. Sed ut in pleriſq; rebus incredibiliter hoc natura eſt ipſa fabricata,ſic in oratione, ut ea,quæ maximam utilitatem in ſe continetent,eadem haberent plurimum uel dignitatis,uel ſæpe etiam uenuſtatis. Incolumitatis,ac ſalutis omnium cau ſa uidemus hunc ſtatum eſſe huius totius mūdi,atq; naturæ,rotundum,ut cœ lum,terraq; ut media ſit,eaq; ſua ui,nutuq; teneatur,ſol ut circunferatur,ut ac cedat ad brumale ſignum,& inde ſenſim aſcendat in diuerſam partem,ut lu na acceſſu,& receſſu ſuo ſolis lumen accipiat,ut eadem ſpacia quinq; ſtellę diſ pares motu,curſuq; conficiant,hæc tantam habent uim,ut paulum immutata cohærere non poſſint,tantam pulchritudinem,ut nulla ſpecies ne excogitari quidem poſſit ornatior. Referte nunc animum ad hominum,uel etiam cetera rum animantium formam,& figuram,nullam partem corporis ſine aliqua ne ceſſitate affictam,totamq; formam quaſi perfectam reperietis arte,non caſu. Quid in arboribus? in quibus non truncus,nō rami,non folia ſunt denique, niſi ad ſuam retinendam,conſeruandamq; naturam, nuſquam tamen eſt ulla pars,niſi uenuſta. Linquamus naturam,artesq; uideamus: quid tam in naui gio neceſſarium,q̄ latera,q̄ carinę,q̄ prora,q̄ puppis,q̄ antemnæ,q̄ uela,q̄ ma li? q̄ reliqua? quæ tamen hanc habent in ſpecie uenuſtatem,ut non ſolum ſalu tis,ſed etiam uoluptatis cauſa inuenta eſſe uideantur. Columnæ & templa,& porticus ſuſtinent,tamen habent non plus utilitatis,q̄ dignitatis. Capitolij fa ſtigium illud,& ceterarum ædium,non uenuſtas,ſed neceſſitas ipſa fabricata eſt: nam cum eſſet habita ratio,quēadmodum ex utraq; parte tecti aqua de laberetur,utilitatem templi faſtigij dignitas conſecuta eſt,ut etiam ſi in cœlo capitolium ſtatueretur,ubi imber eſſe nō poſſet,nullam ſine faſtigio dignita tem habiturum fuiſſe uideatur. Hoc in omnibus item partibus orationis eue nit,ut utilitatem,ac propè neceſſitatem,ſuauitas quædam,& lepos conſequa tur: clauſulas enim,atq; interpuncta uerborum,animę interclusio,atq; angu ſtiæ ſpiritus attulerūt: id inuentum eſt ita ſuaue,ut ſi cui ſit infinitus ſpiritus da tus,tamen eū perpetuare uerba nolimus: id enim auribus noſtris gratum eſt inuentum,quod hominum lateribus non tolerabile ſolum,ſed etiam facile eſ ſe poſſit. Lōgiſſima eſt igitur complexio uerborum,que uolui uno ſpiritu po teſt,ſed hic naturę modus eſt,artis alius: nam cum ſint numeri plures,iābum, & trochæum frequentem ſegregat ab oratore Ariſtoteles Catule ueſter, qui natura tamen incurrunt ipſi in orationem,ſermonemq; noſtrum,ſed ſunt inſi gnes percuſſiones eorum numerorum,& minuti pedes. Quare primū ad he roum nos dactyli,& anapæſti,& ſpondei pedem inuitat,in quo impune pro gredi licet duos duntaxat pedes,aut paulo plus,ne planè in uerſum,aut ſimili tudinem uerſuum incidamus: aliæ ſunt geminæ,quibus hi tres heroi pedes in principia cōtinuandorum uerborum ſatis decore cadunt,probatur autem,ab eodem illo maxime pæan,qui eſt duplex: nam aut à longa oritur, quam tres breues conſequuntur,ut hæc uerba,definite,incipite,comprimite, aut à breui bus deinceps tribus extrema producta,atq; longa,ſicut illa ſunt, domuerant, ſonipedes,atq; illi philoſopho ordiri placet à ſuperiore pęane,poſteriore fini re. eſt autem pæan hic poſterior non ſyllabarum numero,ſed aurium menſu ra,quod eſt acrius iudicium,& certius, par ferè cretico, qui eſt ex longa, & breui,

breui, & longa, ut

Quid petam præſidij, aut exequar? quóue nunc.

» A' quo numero exorſus eſt Fannius. Si quirites minas illius. hunc ille clauſulis aptiorē putat, quas uult longa plerunq; ſyllaba terminari. Neq; uero hæc tam acrem curam, diligentiamq; deſiderant, q̄ eſt illa poetarum, quos neceſſitas cogit, & ipſi numeri, ac modi, ſic uerba uerſu includere, ut nihil ſit, ne ſpiritu quidem minimo breuius, aut longius, q̄ neceſſe eſt. Liberior eſt oratio, & planè, ut dicitur, ſic & eſt uere ſoluta, non ut fugiat tamen, aut erret, ſed ut ſi ne uīculis ſibiipſa moderetur. Nāq; ego illud aſſentior Theophraſto, qui putat orationem, quæ quidem ſit polita, atq; facta quodammodo, non aſtrictè, ſed remiſſius numeroſam eſſe oportere. Etenim ſicut ille ſuſpicatur, ex illis modis, quibus hic uſitatus uerſus efficitur, poſt anapæſtus procerior quidam numerus effloruit, inde ille licentior, & diuitior fluxit dithyrābus, cuius mēbra, & pedes, ut ait idem, ſunt in omni locupleti oratione diffuſa: & ſi numeroſum eſt id in omnibus ſonis, atque uocibus, quod habet quaſdam impreſſiones, & quod metiri poſſumus interuallis æqualibus, rectè genus hoc numerorū, dūmodo ne continuum ſit, in orationis laude ponetur. Nam ſi rudis, & indocta putanda eſt illa ſine interuallis loquacitas perennis, & profluens, quid eſt aliud cauſæ, cur repudietur? niſi quod hominum aures uocem naturæ modulantur ipſæ, quod fieri, niſi ineſt numerus in uoce, non poteſt: numerus autem in continuatione nullus eſt, diſtinctio, & ęqualium, & ſępe uariorum īteruallorum percuſſio, numerum conficit, quem in cadentibus guttis, quod interuallis diſtingūtur notare poſſumus, in amni præcipitante non poſſumus. Quod ſi continuatio uerborum hæc ſoluta multo eſt aptior, atque iucundior, ſi eſt articulis, membriſq; diſtincta, q̄ ſi continuata, ac producta, uerba illa modificata eſſe debebunt, quæ ſi in extremo breuiora ſunt, infringitur ille quaſi uerborum ambitus: ſic enim has orationis cōuerſiones græci nominant. Quare aut paria eſſe debēt poſteriora ſuperioribus, extrema primis, aut, quod etiam eſt melius, & iucundius, longiora. Atque hęc quidem ab ijs philoſophis, quos tu maxime diligis Catule, dicta ſunt, quod eo ſæpius teſtificor, ut auctoribus laudandis ineptiarum crimen effugiam. Quarum tādē inquit Catulus? aut quid diſputatione iſta afferri poteſt elegantius? aut omnino dici ſubtilius? At enī uereor, inquit Craſſus, ne hæc aut difficiliora iſtis ad perſequendum eſſe uideantur, aut quia non traduntur in uulgari iſta diſciplina, nos ea maiora, ac difficiliora uideri uelle uideamur. Tum Catulus, erras, īquit Craſſe, ſi aut me, aut horū quēquam putas à te hæc opera quotidiana, & peruagata expectare: iſta quæ dicis, dici uolumus, neque tam dici, q̄ iſto dici modo, neque tibi hoc pro me ſolum, ſed pro his omnibus ſine ulla dubitatione reſpōdeo. Ego uero inquit Antonius, inueni tandem quem negaram in eo, quem ſcripſi, libello me inueniſſe, eloquentem, ſed eò te ne laudādi quidem cauſa interpellaui, ne quid de hoc tam exiguo ſermonis tui tempore uerbo uno meo diminueretur. Hāc igitur Craſſus īquit ad legem cum exercitatione, tum ſtylo, qui & alia, & hoc maximè ornat, ac limat, formanda uobis oratio eſt, neque tamen hoc tanti laboris eſt, quanti uidetur, nec ſūt hæc rhythmicorum, ac muſicorum acerrima norma dirigenda, & efficiendum eſt illud modo uobis, ne fluat oratio, ne uagetur, ne inſiſtat interius, ne excurrat longius, ut membris diſtinguatur, ut

conuerſiones habeat abſolutas. Neque ſemper utendum eſt perpetuitate, &
quaſi conuerſione uerborum,ſed ſæpe capienda membris minutioribus ora-
tio eſt,quæ tamen ipſa membra ſunt numeris uincienda.Neque uos pæan,aut
herous ille conturbet,ipſi occurrent orationi,ipſi inquam ſe offerent,&reſpõ
debunt non uocati,conſuetudo modo illa ſit ſcribendi,atque dicendi, ut ſentẽ
tiæ uerbis finiantur,eorumq́; uerborum iunctio naſcatur à proceris numeris,
ac liberis,maxime heroo,& pæane priore,aut cretico,ſed uarie,diſtinctéq; cõ
ſidat.Notatur enim maxime ſimilitudo in conquieſcendo, & ſi primi,& po-
ſtremi illi pedes ſunt hac ratione ſeruati,medij poſſunt latere,modo ne circui-
tus ipſe uerborum ſit aut breuior,q̃ aures expectent,aut longior, q̃ uires, atq;
anima patiatur. Clauſulas autem diligentius etiam ſeruandas eſſe arbitror,
quam ſuperiora,quod in his maxime perfectio,atq; abſolutio iudicatur. nam
uerſus æque prima, & media,& extrema pars attenditur, qui debilitatur in
quacunq; ſit parte titubatum.in oratione autem prima pauci cernunt, poſtre
ma pleriq;,quæ quoniam apparent,& intelliguntur,uarianda ſunt,ne aut ani
morum iudicijs repudientur,aut aurium ſatietate.Duo enim,aut tres ſunt ſerè
extremi ſeruandi,& notandi pedes,ſi modo non breuiora,& præciſa erunt ſu
periora,quos aut chorios,aut heroos,aut alternos eſſe oportebit, aut in pæa-
ne illo poſteriore,quem Ariſtoteles probat,aut ei pari cretico.Horum uiciſſi
tudines efficient,ut neque ij ſatientur,q audient,faſtidio ſimilitudinis,nec nos
id,quod faciemus,opera dedita facere uideamur.Quod ſi Antipater ille ſido
nius,ille,quẽ tu probe Catule meminiſti,ſolitus ẽ uerſus hexametros, aliosq;
uarijs modis,atq; numeris fundere extempore,tantumq́; hominis ingenioſi,
ac memoris ualuit exercitatio,ut cũ ſe mente,ac uoluntate conieciſſet in uerſũ,
uerba ſequerentur,quanto id facilius in oratione exercitatione,& conſuetudi
ne adhibita conſequemur? Illud autem nequis admiretur quonam modo hęc
uulgus imperitorum in audiendo notet,cum in omni genere,tum in hoc ipſo
magna quædam eſt uis,incredibilisq; naturæ,omnes enim tacito quodã ſen-
ſu ſine ulla arte,aut ratione quæ ſint in artibus,ac rationibus recta,ac praua di
iudicant,idq́; cum faciunt in picturis & in ſignis,& in alijs operibus,ad quo-
rum intelligentiam à natura minus habent inſtrumenti,tum multo oſtendũt
magis in uerborum,numerorum,uocumq; iudicio,quod ea ſunt in communi
bus infixa ſenſibus,neq; earũ rerum quẽquam funditus natura uoluit eſſe ex-
pertem.Itaque non ſolum uerbis arte poſitis mouentur omnes,uerum etiam
numeris ac uocibus.Quotus enim quiſq; ẽ,qui teneat artem numerorum, ac
modorum? at in his ſi paulum modo offenſum eſt,ut aut contractione breui-
us fieret,aut productione longius,theatra tota reclamant. Quid hoc,non idẽ
fit in uocibus? ut à multitudine,& populo,non modo cateruæ,atq; cõuentus,
ſed etiam ipſi ſibi ſinguli diſcrepantes ejciantur.Mirabile eſt,cum plurimum
in faciendo interſit inter doctum,& rudem,quam non multum differat in iu
dicãdo: Ars enim,cum à natura profecta ſit,niſi naturam moueat,ac delectet,
nihil ſanè egiſſe uideatur: nihil eſt autẽ tam cognatum mentibus noſtris, quã
numeri,atque uoces,quibus & excitamur,& incendimur, & lenimur, & lan-
gueſcimus,& ad hilaritatem,& ad triſtitiam ſæpe deducimur: quorum illa ſũ
ma uis carminibus eſt aptior,& cantibus,non neglecta,ut mihi uidetur à Nu
ma rege doctiſſimo, maioribusq́; noſtris, ut epularum ſolemnium fides,ac

tibiæ,

tibiæ,ſaliorumqꝫ uerſus indicant,maxime autẽ à Græcia uetere celebrata,quibus utinam,ſimilibusqꝫ de rebus diſputari,quam de puerilibus his uerborum translationibus maluiſſetis. Verum ut in uerſu uulgus, ſi eſt peccatum, uidet, ſic ſi quid in noſtra oratione claudicat,ſentit,ſed poëtę non ignoſcit,nobis concedit,tacite tamen omnes non eſſe illud, quod diximus, aptum, perfectumqꝫ cernunt. Itaqꝫ illi ueteres,ſicut hodie etiam nonnullos uidemus, cum circuitũ, & quaſi orbem uerborum conficere non poſſent (nam id quidem nuper uel poſſe,uel audere cœpimus) terna, aut bina, aut nonnulli ſingula etiam uerba dicebant,qui in illa infantia naturali illud, quod aures hominum flagitabant, tenebant tamen,ut & illa eſſent paria, quæ dicerent, & æqualibus interſpirationibus uterentur. Expoſui ferè,ut potui, quæ maxime ad ornatum orationis pertinere arbitrabar, dixi enim de ſingulorum laude uerborum, dixi de coniunctione eorum,dixi de numero,atque forma. Sed ſi habitum etiam orationis, & quaſi colorem aliquem requiritis, eſt plena quædam, & tamen teres,& tenuis,& non ſine neruis,ac uiribus, & ea, quæ particeps utriuſque generis quadam mediocritate laudatur. His tribus figuris inſidere quidam uenuſtatis non fuco illitus, ſed ſanguine diffuſus debet color. Tum denique nobis hic orator ita conformandus eſt & uerbis, et ſentẽtijs, ut quemadmodum qui utuntur armis,aut palæſtra,non ſolum ſibi uitandi, aut feriendi rationem eſſe habendam putant, ſed etiam ut cum uenuſtate moueantur, ſic uerbis quidem ad aptam compoſitionem,& condecentiam, ſententijs uero ad grauitatẽ orationis utatur,ut ij, qui in armorum tractatione uerſantur. Formantur autem & uerba,& ſententiæ penè innumerabiles, quod ſatis ſcio notum eſſe uobis,ſed inter conformationem uerborum,& ſententiarum hoc intereſt, quod uerborum tollitur,ſi uerba mutaris,ſententiarũ permanet,quibuſcunque uerbis uti uelis. Quod quidem uos & ſi facitis,tamen admonendos puto, nequid eſſe aliud oratoris putetis,quod quidem ſit egregium,atqꝫ mirabile,niſi in ſingulis uerbis illa tria tenere, ut trãslatis utamur frequenter, interdumqꝫ factis, raro autem etiam peruetuſtis,in perpetua autem oratione, cum et coniunctionis lenitatem,& numerorum, quam dixi rationem tenuerimus, tum eſt quaſi luminibus diſtinguenda, & frequentanda omnis oratio ſententiarum, atque uerborum. Nam & commoratio una in re permultum mouet, & illuſtris explanatio,rerumqꝫ,quaſi gerantur, ſub aſpectum penè ſubiectio, quæ & in exponenda re plurimum ualet, & ad illuſtrandum id, quod exponitur, & ad amplificandum, ut ijs, qui audient, illud quod augebimus, quantum efficere oratio poterit,tantum eſſe uideatur,& huic contraria ſæpe pręciſio eſt,et plus ad intelligendum,quàm dixeris,ſignificatio, & diſtincte conciſa breuitas, & extenuatio, & huic adiuncta illuſio à præceptis Cæſaris non abhorrens, & ab re non longa digreſſio, in qua cum fuerit delectatio, tum reditus ad rem aptus,& cõcinnus eſſe debebit,propoſitioqꝫ quid ſis dicturus,& ab eo, quod eſt dictum,ſeiunctio,& reditus ad propoſitum,& iteratio,& rationis apta cõcluſio,tum augendi, minuendi'ue cauſa ueritatis ſuperlatio, atque traiectio,& rogatio,atque huic finitima quaſi percunctatio,expoſitioqꝫ ſententię ſuæ,tum illa, quæ maxime quaſi irrepit in hominum mentes alia dicentis, ac ſignificantis diſſimulatio, quę eſt periucunda,cum in oratione,non contentione,ſed ſermone tractatur,deĩde dubitatio,tum diſtributio,tũ correctio, uel ante, uel

poſtquam dixeris, uel cũ aliquid à te ipſo reijcias, præmunitio eſt etiam ad id, quod aggrediare, & reiectio in alium, communicatio, quę eſt quaſi cum ijs ipſis, apud quos dicas, deliberatio, morum, ac uitæ imitatio uel in perſonis, uel ſine illis, magnum quoddam ornamentum orationis, & aptum ad animos conciliandos uel maxime, ſæpe autem etiam ad commouendos. Perſonarum ficta inductio, uel grauiſſimum lumen augendi, deſcriptio, erroris inductio, & in hilaritatem impulſio, ante occupatio, tum duo illa, quæ maxime mouent, ſimilitudo, & exemplum, digeſtio, interpellatio, contentio, reticentia, commendatio, uox quædam libera, atque etiam effrenatior augendi cauſa. iracundia, obiurgatio, promiſſio, deprecatio, obſecratio, declinatio breuis à propoſito, non ut ſuperior illa digreſſio, purgatio, conciliatio, læſio, optatio, atque execratio. His ferè luminibus illuſtrant orationem ſententiæ. Orationis autem ipſius tanquam armorum eſt, uel ad uſum comminatio, & quaſi petitio, uel ad uenuſtatem ipſa tractatio: Nam & geminatio uerborum habet interdũ uim, leporem aliâs. & paulum immutatum uerbum, atque deflexum, & eiuſdem uerbi crebra tum à primo repetitio, tum in extremum conuerſio, & in eadem uerba impetus, & concurſio, & adiunctio, & progreſſio, & eiuſdem uerbi crebrius poſiti quædam diſtinctio, & reuocatio uerbi, & illa, quæ ſimiliter deſinunt, aut quæ cadunt ſimiliter, aut quæ paribus paria referuntur, aut quæ ſunt inter ſe ſimilia. Eſt etiam gradatio quædam, & conuerſio, & uerborum concinna tranſgreſſio, & contrarium, & diſſolutum, & declinatio, & reprehenſio, & exclamatio, & imminutio, & quod in multis caſibus ponitur, & quod de ſingulis rebus propoſitis ductum, refertur ad ſingula, & ad propoſitum ſubiecta ratio, & item in diſtributis ſuppoſita ratio, & permiſſio, & rurſum alia dubitatio, & improuiſum quiddam, & dinumeratio, & alia correctio, & diſputatio, & quod continuatum, & interruptum, & imago, & ſibiipſi reſponſio, & immutatio, & diſiunctio, & ordo, & relatio, & digreſſio, & circunſcriptio. Hæc enim ſunt ferè, atque horum ſimilia uel plura etiã eſſe poſſunt, quæ ſententijs orationem, uerborumq́; conformationibus illuminent. Quæ quidem te Craſſe uideo inquit Cotta, quod nota eſſe nobis putes ſine definitionibus, & ſine exemplis effudiſſe. Ego uero inquit Craſſus, ne illa quidem, quæ ſupra dixi, noua uobis eſſe arbitrabar, ſed uoluntati ueſtrum omnium parui. His autem de rebus ſol me ille admonuit, ut breuior eſſem, qui ipſe iam præcipitans me quoque hæc præcipitem penè euoluere coegit. Sed tamen huius generis demonſtratio eſt, & doctrina ipſa uulgaris, uſus autem grauiſſimus, & in hoc toto dicendi ſtudio difficillimus. Quamobrem, quoniam de ornatu omni orationis, ſi non ſunt omnes patefacti, at certe commonſtrati loci, nunc quid aptum ſit, hoc eſt, quod maxime deceat in oratione, uideamus, quanquam id quidem perſpicuum eſt, non omni cauſæ, nec auditori, neque perſonæ, neque tempori congruere orationis unum genus: Nam & cauſæ capitis alium quendam uerborum ſonum requirunt, alium rerum priuatarum, atque paruarum, & aliud dicendi genus deliberationes, aliud laudationes, aliud iudicia, aliud ſermones, aliud cõſolatio, aliud obiurgatio, aliud diſputatio, aliud hiſtoria deſiderat. Refert etiam qui audiant ſenatus, an populus, an iudices, frequentes, an pauci, an ſinguli, & quales ipſi quoque oratores, qua ſint ætate, honore, auctoritate, debent uideri. tempus pacis, an

belli,

belli, feſtinationis, an otij. Itaque hoc loco nihil ſanè eſt, quod præcipi poſſe uideatur, niſi ut figuram orationis, plenioris, & tenuioris, & item illius mediocris ad id, quod agimus, accommodatam deligamus, ornamentis ijſdem uti ferè licebit, aliàs contentius, aliàs ſummiſſius, omniq; in re poſſe, quod deceat facere, artis, & naturæ eſt, ſcire quid quandoq; deceat, prudentię. Sed hæc ipſa omnia perinde ſunt, ut aguntur, actio inquam in dicendo una dominatur, ſine hac ſummus orator eſſe in numero nullo poteſt, mediocris hac inſtructus ſummos ſępe ſuperare. Huic primas dediſſe Demoſthenes dicitur, cū rogaretur quid in dicendo eſſet primū, huic ſecundas, huic tertias. Quo mihi melius etiam illud ab Æſchine dictū uideri ſolet, qui, cum propter ignominiam iudicij ceſſiſſet Athenis, & ſe Rhodum contuliſſet, rogatus à Rhodijs legiſſe fertur orationem illam egregiā, quam in Cteſiphontem contra Demoſthenem dixerat, qua perlecta, petitū eſt ab eo poſtridie, ut legeret illā etiam, quæ erat cōtra à Demoſthene pro Cteſiphonte edita, quam cum ſuauiſſima, & maxima uoce legiſſet, admirantibus omnibus, quanto inquit magis admiraremini, ſi audiſſetis ipſum? ex quo ſatis ſignificauit, quantū eſſet in actione, qui orationem eandem aliam eſſe putaret auctore mutato. Quid fuit in Graccho? quē tu Catule melius meminiſti, quod me puero tātopere ferretur? Quò me miſer conferam? quò uertam? in capitoliū ne? at fratris ſanguine redūdat. an domum? matrem ne ut miſerā, lamentantemq; uideam, & abiectam? quæ ſic ab illo acta eſſe conſtabat oculis, uoce, geſtu, inimici ut lacrimas tenere non poſſent. Hęc eo dico pluribus, quod genus hoc totum oratores, qui ſunt ueritatis ipſius actores, reliquerunt, imitatores autem ueritatis hiſtriones occupauerunt. Ac ſine dubio in omni re uincit imitationem ueritas, ſed ea ſi ſatis in actione efficeret ipſa per ſeſe, arte profecto nō egeremus. uerū quia animi permotio, quæ maxime aut declaranda, aut imitanda eſt actione, perturbata ſępe ita eſt, ut obſcuretur, atque penè obruatur, diſcutienda ſunt ea, quæ obſcurant, & ea, quæ ſunt eminentia, & prompta ſumēda: Omnis enim motus animi, ſuum quendam à natura habet uultū, & ſonum, & geſtum, totumq; corpus hominis, & eius omnis uultus, omnesq; uoces, ut nerui in fidibus ita ſonant, ut à motu animi quoque ſunt pulſæ. Nam uoces, ut chordæ ſunt intentæ, quæ ad quenque tactum reſpondeant, acuta, grauis, cita, tarda, magna, parua, quas tamen inter omnes eſt ſuo quęque in genere mediocris. Atque etiam illa ſunt ab his delapſa plura genera, lene, aſperum, contractum, diffuſum, cōtinēti ſpiritu, intermiſſo, fractum, ſciſſum, flexo ſono, attenuatum, inflatum. Nullū eſt enim horum ſimilium generum, quod non arte, ac moderatione tractetur, hi ſunt actori, ut pictori expoſiti ad uariandum colores. Aliud enim uocis genus iracūdia ſibi ſumat, acutum, incitatum, crebro incidens.

Impius hortatur me frater, ut meos malis miſer
Manderem natos. & ea, quæ tu dudum Antoni protuliſti.
Segregare abs te auſus, &
Ecquis hoc animaduertit? uincite.

& Atreus ferè totus. Aliud miſeratio, ac mœror, flexibile, plenum, interruptum, flebili uoce.

Quò nunc me uertam? quod iter incipiam ingredi?
Domum paternam ne? an ne ad Peliæ filias? & illa.

O pater,o patria,o Priami domus, & quę ſequuntur.
Hæc omnia uidi inflammari,
Priamo ui uitam euitari.
Aliud metus,demiſſum,& hæſitans,& abiectum.
Multi modis ſum circũuentus,morbo,exilio,atque inopia,
Tum pauor ſapientiam mihi omnem ex animo expectorat,
Alter terribilem minitatur uitæ cruciatum,& necem,
Quæ nemo eſt tam firmo ingenio,& tanta confidentia,
Quin refugiat timido ſanguen,atque exalbeſcat metu,
Aliud uis,contentum,uehemẽs,imminens,quadam incitatione grauitatis.
Iterum Thyeſtes Atreum attractum aduenit,
Iterum iam aggreditur me,& quietum exſuſcitat,
Maior mihi moles,maius miſcendum eſt malum,
Qui illius acerbum cor contundam,& comprimam.
Aliud uoluptas,effuſum,lene,tenerum,hilaratum,ac remiſſum.
Sed mihi cum tetulit coronam ob collocandas nuptias,
Tibi ferebat,cum ſimulabat ſeſe alteri dare,
Tum ad te ludibunda docte,& delicate detulit.
Aliud moleſtia, ſine commiſeratione graue quiddam, & uno preſſu, ac ſono obductum,
Qua tempeſtate Paris Helenam innuptis iunxit nuptijs,
Ego tum grauida expletis iam ferè ad pariendum menſibus,
Per idem tempus Polydorum Hecuba partu poſtremo parit.

Omnis autẽ hos motus ſubſequi debet geſtus non hic uerba exprimens ſcenicus,ſed uniuerſam rem,et ſententiã non demonſtratione,ſed ſignificatione, declarans,laterũ inflexione,hac forti,ac uirili nõ ab ſcena,& hiſtrionibus,ſed ab armis,aut etiã à palæſtra. Manus autem minus arguta,digitis ſubſequẽs uerba nõ exprimens,brachium procerius proiectum quaſi quoddam telum orationis,ſupploſio pedis in contentionibus aut incipiẽdis,aut finiendis. Sed in ore ſunt oĩa. In eo autem ipſo dominatus eſt omnis oculorũ,quo melius noſtri illi ſenes,qui perſonatum,ne Roſcium quidẽ, magnopere laudabant: Animi eſt enim omnis actio,& imago animi uultus eſt,indices oculi,nã hæc eſt una pars corporis,quę quot animi motus ſunt,tot ſignificationes,& cõmutationes poſſit efficere.neq; uero eſt quiſquam, qui eadem contuẽs efficiat. Theophraſtus quidem Tauriſcũ quendam dixit actorem auerſum ſolitum eſſe dicere, qui in agẽdo contuens aliquid, pronũtiaret. Quare oculorũ eſt magna moderatio: nam oris non eſt nimiũ mutanda ſpecies,ne aut ad ineptias, aut ad prauitatem aliquã deferamur. Oculi ſunt,quorũ tum intentione,tum remiſſione, tum coniectu,tum hilaritate,motus animorum ſignificemus apte cum genere ipſo orationis:eſt enim actio quaſi ſermo corporis,quo magis menti cõgruens eſſe debet. Oculos autẽ natura nobis,ut equo,& leoni ſetas,caudam,aures,ad motus animorũ declarandos dedit. Quare in hac noſtra actione ſecundũ uocẽ uultus ualet,is aũt oculis gubernatur. Atq; in ijs omnibus,quę ſunt actionis,ieſt quędam uis à natura data: quare etiã hac imperiti,hac uulgus, hac deniq; barbari maxime cõmouentur: uerba enim neminem mouent,niſi eum, qui eiuſdem linguæ ſocietate coniũctus eſt,ſentẽtięq; ſępe acutę,non acutorũ hominum ſenſus,

ſus prꝺteruolant,actio,quę pręſe motum animi fert,omneis mouet:ijſdē enim omniū animi motibus concitātur,& eos ijſdem notis,& in alijs agnoſcunt, & in ſeipſi iudicant: Ad actionis aūt uſum,atq; laudē,maximam ſine dubio partem uox obtinet,quę primū eſt optanda nobis,deinde,quęcūq; erit, ea tuēda, de quo illud iam nihil ad hoc pręcipiendi genus quemadmodū uoci ſeruiatur, equidē magnopere cenſeo ſeruiendū. Sed illud uidetur ab huius noſtri ſermonis officio nō abhorrere,quod,ut dixi paulo ante occurreret,plurimis ī rebus, quod maxime eſt utile,id neſcio quo pacto etiā decet maxime:nā ad uocē in dicendo obtinendā nihil eſt utilius,q̃ crebra mutatio,nihil pernicioſius,q̃ effuſa ſine intermiſſione cōtentio, quid? ad aures noſtras,& actionis ſuauitatē, quid eſt uiciſſitudine,et uarietate,et cōmutatione aptius? Itaq; idē Gracchus,quod potes audire Catule ex Licinio cliente tuo literato homine, quē ſeruū ſibi ille habuit ad manum,cū eburneola ſolitus eſt habere fiſtula,q ſtaret occulte poſt ipſum,cū concionaretur,peritum hominē, qui inflaret celeriter eū ſonum,quo illum aut remiſſum excitaret, aut à cōtentione reuocaret. Audiui mehercule inquit Catulus,& ſępe ſum admiratus hominis cum diligentiā,tum ēt doctrinā,& ſcientiā. Ego uero inquit Craſſus, ac doleo quidē illos uiros in eā fraudem in rep. eſſe delapſos,quāq̃ ea tela texitur,& ea incitatur in ciuitate ratio uiuendi,ac poſteritatis oſtenditur,ut eorū ciuiū,quos noſtri patres nō tulerunt, iam ſimiles habere cupiamus. Mitte obſecro inquit Craſſe Iulius ſermonem iſtū,et te ad Gracchi fiſtulā refer, cuius ego nō dū plane rationē intelligo. In omni uoce inqt Craſſus,eſt quiddā mediū,ſed ſuū cuiq; uoci, hīc gradatī aſcēdere uocē utile,& ſuaue eſt:nam à principio clamare agreſte quiddā eſt, & illud idem ad firmandū eſt uocē ſalutare. deinde eſt quiddā contentionis extremū,quod tamē inferius eſt,q̃ acutiſſimus clamor,quò te fiſtula progredi non ſinet,& tamē ab ipſa cōtentione reuocabit. Eſt itē cōtra qddam in remiſſione grauiſſimū,quoq; tanq̃ ſonorū gradibus deſcenditur. Hęc uarietas,& hic per oēs ſonos uocis curſus,& ſe tuebitur,& actioni afferet ſuauitatē,ſed fiſtulatorē domi relinquetis,ſenſum huius cōſuetudinis uobiſcū ad forū deferetis. Edidi quæ potui,nō ut uolui,ſed ut me tēporis anguſtiæ coegerunt: ſcitum eſt enim cauſam conferre in tēpus,cū afferre plura ſi cupias,nō queas. Tu uero inqt Catulus,collegiſti oīa,quantū ego poſſum iudicare,ita diuinitus,ut non à græcis didiciſſe,ſed eos ipſos hęc docere poſſe uideare. Me quidē iſtius ſermonis participē factum eſſe gaudeo,ac uellē ut meus gener ſodalis tuus Hortēſius affuiſſet,quē quidē ego confido omnibus iſtis laudibus, quas tu oratione cōplexus es,excellentem fore. Et Craſſus fore dicis inquit? ego uero eſſe iam iudico,& tum iudicaui,cū me conſule in ſenatu cauſam defendit Africæ,nuperq; etiā magis cum pro Bithynię rege dixit. Quamobrem recte uides Catule, nihil enim iſti adoleſcenti neq; à natura, neq; à doctrina deeſſe ſentio, quo magis eſt tibi Cotta,et tibi Sulpici uigilandū,ac laborandū: non enim ille mediocris orator ueſtrę quaſi ſuccreſcit ętati, ſed & ingenio peracri,& ſtudio flagrāti,& doctrina eximia,& memoria ſingulari: cui quanquam faueo, tamen illum ætati ſuæ præſtare cupio, uobis uero illum tanto minorem præcurrere uix honeſtū eſt. Sed iam ſurgamus inquit,noſq; curemus,& aliquando ab hac contentione diſputationis animos noſtros,curamq; laxemus.

BRVTVS

CVM È Cilicia decedens Rhodum ueniſſem, & eò mihi de Q. Hortenſij morte eſſet allatum, opinione omniũ maiorem animo cepi dolorem: nam & amico amiſſo, cũ conſuetudine iucunda, tum multorum officiorum cõiunctione me priuatum uidebam, et interitu talis auguris dignitatem noſtri collegij diminutam dolebam, qua in cogitatione, & cooptatum me ab eo in collegium recordabar, in quo iuratus iudicium dignitatis meę fecerat, & inauguratum ab eodem, ex quo augurum inſtitutis in parentis eum loco colere debebam. Augebam etiam moleſtiam, quod magna ſapiẽtium ciuium, bonorumq́; penuria, uir egregius, coniunctiſſimusq́; mecum conſiliorum omnium ſocietate, alieniſſimo reip. tempore extinctus, & auctoritatis, & prudentię ſuę triſte nobis deſiderium reliquerat: dolebamq́;, quod, non ut pleriq́; putabãt, aduerſarium, aut obtrectatorẽ laudum mearum, ſed ſocium potius, & conſortem glorioſi laboris amiſerã: Etenim ſi in leuiorum artium ſtudio memoriæ proditum eſt, poëtas nobilis poëtarum æqualium morte doluiſſe, quo tãdem animo eius interitum ferre debui? cum quo certare erat glorioſius, quàm omnino aduerſarium nõ habere, cum preſertim non modo nunquam ſit, aut illius à me curſus impeditus, aut ab illo meus, ſed cõtra ſemper alter ab altero adiutus, & cõmunicando, & monendo, & fauendo. Sed quoniã perpetua quadam felicitate uſus ille ceſſit è uita ſuo magis, quàm ſuorum ciuiũ tempore, & tum occidit, cũ lugere facilius remp. poſſet, ſi uiueret, quàm iuuare, uixitq́; tandiu, quàm licuit in ciuitate bene, beateq́; uiuere, noſtro incommodo, detrimentoq́;, ſi eſt ita neceſſe, doleamus, illius uero mortis opportunitatẽ beneuolẽtia potius, quàm miſericordia proſequamur, ut quotieſcunq́; de clariſſimo, et beatiſſimo uiro cogitemus, illum potius, quàm noſmetipſos diligere uideamur: nam ſi id dolemus, quod eo iam frui nobis nõ licet, noſtrum eſt id malũ, quod modicè feramus, ne id non ad amicitiam, ſed ad domeſticã utilitatẽ referre uideamur: ſin tanquam illi ipſi acerbitatis aliquid acciderit angimur, ſummam eius felicitatẽ non ſatis grato animo interpretamur. Etenim ſi uiueret Q. Hortenſius, cetera fortaſſe deſideraret unà cum reliquis bonis, & fortibus ciuibus, hunc autem, & præter ceteros, aut cum paucis ſuſtineret dolorem, cum forum populi R. quod fuiſſet quaſi theatrum illius ingenij, uoce erudita, & romanis, græcisq́; auribus digna, ſpoliatum, atque orbatum uideret. Equidem angor animo, non cõſilij, non ingenij, non auctoritatis armis egere remp. quæ didiceram tractare, quibusq́; me aſſuefeceram, quæq́; erant propria, cum præſtantis in rep. uiri, tum bene moratę, et bene conſtitutę ciuitatis. quod ſi fuit in rep. tempus ullum, cum extorquere arma poſſet è manibus iratorum ciuium boni ciuis auctoritas, et oratio, tum profecto fuit, cum patrocinium pacis excluſum eſt aut errore hominũ, aut timore. Ita nobiſmetipſis accidit, ut quanquã eſſent multo magis alia lugenda, tamen hoc doleremus, quod quo tempore ætas noſtra perfuncta rebus ampliſſimis tanquam in portum confugere deberet, nõ

inertię,

inertię,neque deſidiæ,ſed otij moderati,atque honeſti, cumq́ ipſa oratio iam noſtra caneſceret, haberetq́ ſuam quãdam maturitatem, & quaſi ſenectutem, tum arma ſunt ea ſumpta,quibus illi ipſi,qui didicerãt eis uti glorioſe, quemadmodum ſalutariter uterentur,non reperiebant. Itaq́ ij mihi uidentur fortunate,beateq́ uixiſſe,cum in ceteris ciuitatibus,tum maxime in noſtra,quibus, cum auctoritate,rerumq́ geſtarum gloria, tum etiam ſapientiæ laude perfrui licuit:quorum memoria, & recordatio in maximis noſtris, grauiſſimisq́ curis iucunda ſanè fuit,cum in eam nuper ex ſermone quodam incidiſſemus: Nã cum inambularem in xiſto,& eſſem otioſus domi,M.ad me Brutus,ut cõſueuerat,cum T.Pomponio uenerat, homines cum inter ſe coniuncti, tum mihi ita cari,itaq́ iucundi,ut eorum aſpectu omnis, quæ me angebat, de repu.cura conſederit,quos poſtquam ſalutaui,quid uos inquam Brute,& Attice nunc? quid tandem noui? Nihil ſanè inquit Brutus,quod quidem, aut tu audire uelis,aut egò pro certo dicere audeam. Tum Atticus,eo inquit ad te animo uenimus,ut de rep.eſſet ſilentiũ,& aliquid audiremus potius ex te, quàm te afficeremus ulla moleſtia. Vos uero inquam Attice,& præſentem me cura leuatis,& abſenti magna ſolatia dediſtis,nam ueſtris primum literis recreatus,me ad priſtina ſtudia reuocaui. Tum ille,legi inquit perlubenter epiſtolã,quam ad te Brutus miſit ex Aſia,qua mihi uiſus eſt & monere te prudenter, & conſolari amiciſſime. Recte inquam eſt uiſus, nam me iſtis ſcito literis, ex diuturna perturbatione totius ualetudinis,tanquam ad aſpiciendam lucem eſſe reuocatum:atque ut poſt Cãnenſem illam calamitatem primum Marcelli ad Nolam prælio populus ſe romanus erexit, poſteaq́ proſpere res deinceps multæ conſecutæ ſunt,ſic poſt rerum noſtrarum, & communium grauiſſimos caſus, nihil ante epiſtolam Bruti mihi accidit,quod uellem, aut quod aliqua ex parte ſolicitudines alleuaret meas. Tum Brutus, uolui id quidem efficere certe, & capio magnum fructum,ſiquidem quod uolui, tanta in re conſecutus ſum: ſed ſcire cupio quæ te Attici literę delectauerint? Iſtæ uero inquã Brute non modo delectationem mihi,ſed etiam,ut ſpero,ſalutem attulerũt. Salutem inquit ille?quodnam tandem genus iſtuc tam præclarum literarũ fuit? An mihi potuit inquam eſſe aut gratior ulla ſalutatio,aut ad hoc tempus aptior, quã illius libri,quo me hic affatus,quaſi iacẽtem excitauit? Tum ille, nempe eum dicis inquit, quo iſte omnem rerum memoriam breuiter, &, ut mihi quidem uiſum eſt, perdiligenter complexus eſt. Iſtum ipſum inquam Brute dico librum mihi ſaluti fuiſſe. Tum atticus,Optatiſſimum mihi quidem eſt, quod dicis,ſed quid tandem habuit liber iſte,quod tibi aut nouũ,aut tanto uſui poſſet eſſe? Ille uero,& noua inquã mihi quidem multa,et eam utilitatem,quam requirebam,ut explicatis ordinibus temporum,uno in conſpectu omnia uiderem,quæ cum ſtudioſe tractare cœpiſſem, ipſa mihi tractatio literarum ſalutaris fuit,admonuitq́ Pomponi, ut à te ipſo ſumerem aliquid ad me reficiendum,teq́ remunerandum,ſi non pari,at grato tamen munere, quanquã illud Heſiodium laudatur à doctis,quod eadem menſura reddere iubet,qua acceperis,aut etiam cumulatiore,ſi poſſis. Ego autem uoluntatem tibi profecto emetiar,ſed rem ipſam non dum poſſe uideor, idq́ ut ignoſcas à te peto: nec enim ex nouis(ut agricolæ ſolent)fructibus eſt,unde tibi reddam,quod accepi, ſic omnis fœtus repreſſus,exuſtusq́ flos ſiti ueteris ubertatis exaruit, nec ex con-

ditis,qui iacent in tenebris,& ad quos omnis nobis aditus, qui penè ſolis patuit,obſtructus eſt.Seremus igitur aliquid tãquam in inculto,& derelicto ſolo,quod ita diligenter colemus,ut impendijs etiam augere poſſimus largitatẽ tui muneris,modo idem noſter animus efficere poſſit,quod ager,qui, cũ multos annos quieuit,uberiores efferre fruges ſolet. Tum ille, Ego uero et expectabo ea,quæ polliceris,nec exigam,niſi tuo commodo, & erunt mihi pergrata,ſi ſolueris. Mihi quoq; inquit Brutus, & expectanda ſunt ea, quæ Attico polliceris,& ſi fortaſſe ego à te huius uoluntarius procurator petam,quod ipſe,cui debes, incommodo exacturum negat. At uero inquam tibi ego Brute non ſoluam,niſi prius à te cauero, amplius eo nomine neminem, cuius petitio ſit, petiturum. Non mehercule inquit tibi repromittere iſtuc quidem auſus ſim, nam hunc, qui negat, uideo flagitatorem, non illum quidem tibi moleſtum,ſed aſſiduum tamen,& acrem,fore. Tum pomponius, ego uero inquit Brutum nihil mentiri puto.uideor enim iam te auſurus eſſe appellare,quoniã longo interuallo modo primum animaduerti paulo te hilariorem. Itaq; quoniam hic quod mihi deberetur ſe exacturum profeſſus eſt, quod huic debes, ego à te peto. Quidnam id inquam? Vt ſcribas inquit aliquid, iampridem enim conticuerunt tuæ literæ. Nam,ut illos de rep. libros edidiſti,nihil à te ſanè poſtea accepimus,eisq; noſmetipſi ad rerum memoriam cõprehendẽdã impulſi,atq; incenſi ſumus: Sed illa cum poteris, atq; ut poſſis rogo. Nunc uero ĩquit,ſi es animo uacuo,expone nobis, quod quærimus. Quidnam eſt id inquam? Quod mihi nuper in Thuſculano inchoauiſti de oratoribus, quãdo eſſe cœpiſſent,qui etiam,et quales fuiſſent. Quem ego ſermonem cum ad Brutum tuum,uel noſtrũ potius, detuliſſem, magnopere hic audire ſe uelle dixit: itaque hunc elegimus diem,cum te ſciremus eſſe uacuũ. Quare,ſi tibi eſt commodum,ede illa,quæ cœperas,& Bruto,et mihi. Ego uero inquam, ſi potuero,faciam uobis ſatis. Poteris inquit,relaxa modo paulum animum,aut ſanè (ſi potes) libera. Nempe igitur hinc tum Pomponi ductus eſt ſermo, quod erat à me mentio facta, cauſam Deiotari fideliſſimi, atque optimi regis ornatiſſimè, & copioſiſſimè à Bruto me audiſſe defenſam. Scio inquit ab iſto initio tractum eſſe ſermonem, teq; Bruti dolentem uicem, quaſi defleuiſſe iudiciorum uaſtitatem, & fori. Feci inquam iſtuc quidem, & ſæpe facio: nam mihi Brute in te intuenti crebro in mentem uenit uereri, ecquodnam curriculum aliquando ſit habitura tua, & natura admirabilis, & exquiſita doctrina, & ſingularis induſtria: cum enim in maximis cauſis uerſatus eſſes, & cum tibi ætas noſtra iam cederet, faſciſq; ſummitteret, ſubito in ciuitate cum alia ceciderunt, tum etiam ea ipſa, de qua diſputare ordimur, eloquentia obmutuit.

Tum ille ceterarum rerum cauſa inquit iſtuc & doleo, & dolendum puto, dicendi autem me, non tam fructus, & gloria, quàm ſtudium ipſum, exercitatioq; delectat, quod mihi nulla res eripiet, te preſertim tam ſtudioſo: Et dicere enim bene nemo poteſt, niſi qui prudenter intelligit. quare qui eloquentiæ ueræ dat operam, dat prudentiæ, qua ne maximis quidem in bellis æquo animo carere quiſquã poteſt. Præclare inquam Brute dicis, eoq; magis iſta dicẽdi laude delector,quod cetera,quæ ſunt quodã habita in ciuitate pulcherrima,nemo eſt tam humilis, qui ſe non aut poſſe adipiſci, aut adeptum putet. Eloquentem neminẽ uideo factum eſſe uictoria: ſed quo facilius ſermo explicetur,

cetur,ſedẽtes, ſi uidetur,agamus.Cũ idem placuiſſet illis , tum in pratulo pro-
pter Platonis ſtatuam conſedimus. HIC ego:laudari igitur eloquentiam,
& quanta uis ſit eius expromere,quãtamq́ꝫ ijs,qui ſint eam conſecuti,dignita-
tem afferat,neqꝫ propoſitum nobis eſt hoc loco,neque neceſſarium.Hoc uero
ſine ulla dubitatione confirmauerim,ſiue illa arte pariatur aliqua,ſiue exercita
tione quadam, ſiue natura , rem unam eſſe omnium difficillimã : quibus enim
ex quinque rebus conſtare dicitur, earum unaquęqꝫ eſt ars ipſa magna per ſe-
ſe.Quare quinque artium concurſus maximarum,quantã uim,quãtamq́ꝫ diffi
cultatem habeant,exiſtimari poteſt.Teſtis eſt Græcia,quæ cũ eloquentiæ ſtu
dio ſit incenſa,iamdiuq́ꝫ excellat in ea,præſtetq́ꝫ ceteris, tamen omnis artes ue
tuſtiores habet,& multo ante,non inuẽtas ſolum,ſed etiã perfectas, quàm hęc
eſt à gręcis elaborata dicẽdi uis,atqꝫ copia: In quam cum intueor, maxime mi
hi occurrunt Attice,& quaſi lucent Athenæ tuæ , qua in urbe primum ſe ora-
tor extulit,primumq́ꝫ etiam monimentis,& literis oratio eſt cœpta mandari,
tamen ante Periclen,cuius ſcripta quædam feruntur,& Thucydidẽ , qui non
naſcentibus Athenis,ſed iam adultis fuerunt,litera nulla eſt , quæ quidem or-
natum aliquem habeat , & oratoris eſſe uideatur . Quanquam opinio eſt , &
eum,qui multis annis ante hos fuerit,Piſiſtratũ, & paulo ſeniorẽ etiam Solo-
nẽ,poſteaq́ꝫ Cliſthenẽ multum ut temporibus illis ualuiſſe dicendo.Poſt hãc
ętatẽ aliquot annis,ut ex Attici monimẽtis poteſt perſpici, Themiſtocles fuit
quẽ conſtat cum prudentia,tum etiã eloquentia præſtitiſſe:poſt Pericles,qui
cum floreret omni genere uirtutis,hac tamen fuit laude clariſſimus: Cleonem
etiam temporibus illis turbulentũ illum quidem ciuẽ , ſed tamen eloquentem
cõſtat fuiſſe,huic ętati ſuppares Alcibiades,Critias,Theramenes, quibus tẽ-
poribus,quod dicẽdi genus uiguerit,ex Thucydidi ſcriptis, qui ipſe tum fuit,
intelligi maxime poteſt:grandes erant uerbis,crebri ſententijs,compreſſione
rerum breues,et ob eam ipſam cauſam interdum ſubobſcuri.Sed,ut intellectũ
eſt,quantã uim haberet accurata,& facta quodam modo oratio,tum etiã ma-
giſtri dicẽdi multi ſubito extiterũt,tum Leontinus Gorgias, Thraſymachus
Chalcędonius,Protagoras Abderites,Prodicus Cius,Hippias Eleus,in ho-
nore magno fuit,alijq́ꝫ multi temporibus eiſdem docere ſe profitebãtur,arro-
gantibus ſanè uerbis,quemadmodũ cauſa inferior (ita enim loquebãtur) di-
cendo fieri ſuperior poſſet: Iis oppoſuit ſeſe Socrates, qui ſubtilitate quadã di
ſputandi refellere eorum inſtituta ſolebat uerbis.Huius ex uberrimis ſermoni
bus extiterunt doctiſſimi uiri,primumq́ꝫ tum philoſophia,non illa de natura,
quæ fuerat antiquior,ſed hæc,in qua de bonis rebus,& malis,deq́ꝫ hominum
uita,& moribus diſputatur, inuenta dicitur,quod quoniã genus ab hoc,quod
propoſuimus,abhorret,philoſophos aliud in tempus reijciamus, ad oratores
à quibus digreſſi ſumus , reuertamur . Extitit igitur iam ſenibus illis , quos
paulo ante diximus, Iſocrates , cuius domus cunctæ Græciæ quaſi ludus qui-
dam patuit,atqꝫ officina dicendi,magnus orator,et perfectus magiſter,quan-
quam forenſi luce caruit,intraq́ꝫ parietes aluit eam gloriam,quam nemo meo
quidem iudicio,eſt poſtea conſecutus: is & ipſe ſcripſit multa præclare,& do-
cuit alios,& cum cætera melius,quàm ſuperiores,tum primus intellexit,etiam
in ſoluta oratione,dum uerſum effugeres,modum tamen, & numerum quen-
dam oportere ſeruari: ante hunc enim uerborum quaſi ſtructura,& quædam

ad numerũ concluſio nulla erat, aut ſi quãdo erat, non apparebat, eam dedita opera eſſe quęſitam, quæ forſitan laus ſit, ueruntamen natura magis, tum caſu nonnunquam, quàm aut ratione aliqua, aut obſeruatione fiebat: ipſa enim natura circunſcriptione quadam uerborum comprehendit, concluditq́ ſententiam: quę cum aptis conſtricta uerbis eſt, cadit etiã plerũque numeroſe: nam & aures ipſæ quid plenum, quid inane ſit, iudicant, & ſpiritu quaſi neceſſitate aliqua uerborum comprehenſio terminatur, in quo non modo defici, ſed etiã laborare turpe eſt. Tum fuit Lyſias ipſe quidem in cauſis forenſibus non uerſatus, ſed egregie ſubtilis ſcriptor, atque elegans, quem iam propè audeas oratorem perfectum dicere, nam planè quidem perfectum, et cui nihil admodum deſit, Demoſthenem facile dixeris, nihil acutè inueniri potuit ĩ eis cauſis, quas ſcripſit, nihil (ut ita dicam) ſubdolè, nihil uerſutè, quod ille non uiderit, nihil ſubtiliter dici, nihil preſſè, nihil enucleatè, quo fieri poſſit aliquid limatius, nihil contra grande, nihil incitatum, nihil ornatum, uel uerborum grauitate, uel ſentẽtiarum, quo quidquam eſſet elatius. Huic Hyperides proximus, & Æſchines fuit, & Lycurgus, & Dinarchus, & is, cuius nulla extant ſcripta, Demades, aliiq́ plures, hæc enim ætas effudit hanc copiam, & ut opinio mea fert, ſucus ille, & ſanguis incorruptus uſque ad hanc ætatem oratorum fuit, in qua naturalis ineſſet, non fucatus nitor: Phalereus enim ſucceſſit eis ſenibus adoleſcens, eruditiſſimus ille quidem horum omnium, ſed non tam armis inſtitutus, quam palæſtra, itaque delectabat magis Athenienſes, quàm inflammabat: proceſſerat enim in ſolem, & puluerem, non ut è militari tabernaculo, ſed ut è Theophraſti doctiſſimi hominis umbraculis. Hic primus inflexit orationem, & eam mollem, teneramq́ reddidit, & ſuauis, ſicut fuit, uideri maluit, quàm grauis, ſed ſuauitate ea, qua perfunderet animos, non qua perfringeret, & tantum ut memoriam concinnitatis ſuæ, non quemadmodum de Pericle ſcripſit Eupolis, cum delectatione aculeos etiam relinqueret in animis eorum, à quibus eſſet auditus, Videſ'ne igitur, ut in ea ipſa urbe, in qua, & nata, & alta ſit eloquentia, quam ea ſero prodierit in lucem? ſiquidem ante Solonis ætatem, & Piſiſtrati, de nullo, ut diſerto memoriæ proditum eſt. At hi quidem, ut populi R. ætas eſt, ſenes, ut Athenienſium ſęcla numerantur, adoleſcentes debent uideri: nam & ſi Ser. Tullo regnante uiguerunt, tamen multo diutius Athenæ iam erant, quàm eſt Roma ad hodiernum diem, nec tamen dubito, quin habuerit uim magnam ſemper oratio: neque enim iam Troicis temporibus tantum laudis in dicendo Vlyſſi tribuiſſet Homerus, & Neſtori, quorum alterum uim habere uoluit, alterum ſuauitatem, niſi iam tum eſſet honos eloquentia: neque ipſe poëta hic tam idem ornatus in dicendo, ac planè orator fuiſſet, cuius & ſi incerta ſunt tempora, tamen annis multis fuit ante Romulum, ſiquidem non infra ſuperiorem Lycurgum fuit, à quo eſt diſciplina Lacedęmoniorũ aſtricta legibus: Sed ſtudiũ eius generis, maiorq́ uis agnoſcitur in Piſiſtrato: Denique hunc proximo ſæculo Themiſtocles inſecutus eſt, ut apud nos perantiquus, ut apud Athenienſes nõ ita ſanè uetus: fuit enim regnante iam Græcia, noſtra autem ciuitate non ita pridem dominatu regio liberata, nam bellum Volſcorum illud grauiſſimum, cui Coriolanus exul interfuit, eodem ferè tempore, quo Perſarum bellum fuit, ſimiliſq́ fortuna clarorum uirorum, ſiquidem uterque, cum ciuis egregius fuiſſet, populi ingrati

pulſus

pulſus iniuria, ſe ad hoſtes contulit, conatumq; iracundiæ ſuæ, morte ſedauit, nam & ſi aliter apud te eſt Attice de Coriolano, concede tamen ut huic generi mortis potius aſſentiar. At ille ridens, tuo uero inquit arbitratu, quoniam quidem conceſſum eſt rhetoribus ementiri in hiſtorijs, ut aliquid dicere poſſint argutius, ut enim tu nūc de Coriolano, ſic Clitarchus, ſic Stratocles de Temiſtocle finxit: Nam quē Thucydides, qui & Athenienſis erat, & ſummo loco natus, ſummusq; uir, & paulo ætate poſterior, tantum mortuum ſcripſit, & in Attica clàm humatum, addidit fuiſſe ſuſpicionem ueneno ſibi cōſciuiſſe mortem, hunc iſti aiunt, cum taurum immolauiſſet, excepiſſe ſanguinem patera, & eo poto, mortuū concidiſſe: hanc enim mortem rhetorice, et tragice ornare potuerūt, illa mors uulgaris nullam præbebat materiem ad ornatum: quare quoniā tibi quadrat, omnia fuiſſe in Themiſtocle paria, & Coriolano, pateram quoque à me ſumas licet, præbebo etiam hoſtiam, ut Coriolanus ſit planè alter Themiſtocles. Sit ſanè inquā, ut lubet de iſto, & ego cautius poſt hac hiſtoriam attingam te audiente, quem rerum romanarum auctorem laudare poſſum religioſiſſimum. Sed tum ferè Pericles Xantippi filius, de quo ante dixi, primus adhibuit doctrinam, quæ quanquam tum nulla erat dicendi tamen ab Anaxagora phyſico eruditus exercitationē mentis à reconditis, abſtruſisq; rebus, ad cauſas forenſes, popularesq; facile traduxerat: huius ſuauitate maxime hilaratę Athenę ſunt, huius ubertatem, & copiam admiratę, eiuſdem uim dicendi, terroremq; timuerunt. Hęc igitur ætas prima Athenis oratorem propè perfectum tulit: nec enim in conſtituentibus rempu. nec in bella gerentibus, nec in impeditis, ac regum dominatione deuinctis, naſci cupiditas dicendi ſolet: pacis eſt comes, otijq; ſocia, et iam bene conſtitutę ciuitatis, quaſi alumna quædam eloquentia. Itaque ait Ariſtoteles, cum ſublatis in Siciliam tyrannis res priuatæ longo interuallo iudicijs repeterentur, tum primum, quod eſſet acuta illa gens, & controuerſia natura, artem, & præcepta ſiculos Coracem, & Tiſian conſcripſiſſe, nam antea neminem ſolitum uia, nec arte, ſed accurate tamē, & de ſcripto pleroſque dicere, ſcriptasq; fuiſſe, & paratas à Protagora rerum illuſtrium diſputationes, quę nunc communes appellantur loci. Quod idem feciſſe Gorgiam, cum ſingularum rerum laudes, uituperationesq; conſcripſiſſet, quod iudicaret hoc oratoris eſſe maxime proprium, rem augere poſſe laudando, uituperandoq; rurſus affligere. Huic antiphontem Rhamnuſium ſimilia quædam habuiſſe conſcripta, quo neminem unquā melius ullam orauiſſe capitis cauſam, cum ſe ipſe defenderet, ſe audiente locuplex auctor ſcripſit Thucydides: nam Lyſiam primo profiteri ſolitum artem eſſe dicendi, deinde quod Theodorus eſſet in arte ſubtilior, in orationibus autem ieiunior, orationes eum ſcribere alijs cœpiſſe, artem remouiſſe. Similiter Iſocratem primo artem dicendi eſſe negauiſſe, ſcribere autē alijs ſolitum orationes, quibus in iudicijs uterentur, ſed cum ex eo, quia quaſi committeret contra legem, quo quis iudicio circunueniretur, ſępe ipſe in iudiciū uocaretur, orationes alijs deſtitiſſe ſcribere, totumq; ſe ad artes componendas tranſtuliſſe. Et Gręciæ quidem oratorum partus, atq; fontis uides ad noſtrorum annaliū rationem ueteres, ad ipſorum ſanè recētes: nam ante quàm delectata eſt Athenienſium ciuitas hac laude dicendi, multa iam memorabilia & in domeſticis, & in bellicis rebus effecerat. Hoc autem ſtudium non erat commune Gręciæ,

ſed proprium Athenarum: quis enim aut Argiuum oratorem, aut Corinthi-
um, aut Thebanum ſcit fuiſſe temporibus illis? niſi quid de Epaminonda do-
cto homine ſuſpicari libet. Lacedæmonium uero uſque ad hoc tempus audi-
ui fuiſſe neminem, Menelaum ipſum, dulcem illum quidem tradit Homerus,
ſed pauca dicentem: breuitas autem laus eſt interdum in aliqua parte dicendi,
in uniuerſa eloquentia laudem non habet. At uero extra Græciam magna di-
cendi ſtudia fuerunt, maximiq; huic laudi habiti honores illuſtre oratorũ no-
men reddiderũt: nam, ut ſemel è Peireęo eloquẽtia euecta eſt omnes peragra
uit inſulas, atque ita peregrinata tota Aſia eſt, ut ſe externis oblineret mori-
bus, omnemq; illam ſalubritatem Atticæ dictionis, quaſi ſanitatem perderet,
ac loqui penè dediſceret. Hinc Aſiatici oratores non contẽnendi quidem, nec
celeritate, nec copia, ſed parum preſſi, & nimis redundantes, Rhodij ſaniores,
& Atticorum ſimiliores, ſed de Græcis hactenus, etenim hæc ipſa forſitan fue
rint non neceſſaria. Tum Brutus, iſta uero inquit, quàm neceſſaria fuerint,
non facile dixerim, iucunda certe mihi fuerunt, neq; ſolum non longa, ſed etiã
breuiora, quàm uellem. Optime inquam, ſed ueniamus ad noſtros, de quibus
difficile eſt plus intelligere, quã quantum ex monimentis ſuſpicari licet: Quis
enim putet aut celeritatem ingenij L. Bruto illi nobilitatis ueſtrę principi de-
fuiſſe? qui de matre ſuauianda ex oraculo Apollinis tam acute, arguteq; conie
cerit, qui ſummã prudentiam ſimulatione ſtultitiæ texerit, qui potentiſſimum
regem, clariſſimi regis filiũ, expulerit, ciuitatẽq; perpetuo dominatu liberatã,
magiſtratibus annuis, legibus, iudicijsq; deuinxerit, qui collegæ ſuo imperiũ
abrogauerit, ut è ciuitate regalis nominis memoriã tolleret, quod certe effici
nõ potuiſſet, niſi eſſet oratione perſuaſum. Videmus itẽ paucis annis poſt re-
ges exactos, cũ plebes propè ripam Anienis ad tertium miliariũ conſediſſet,
eumq; montẽ, qui ſacer appellatus eſt occupauiſſet, M. Valerium dictatorem
dicendo ſedauiſſe diſcordias, eiq; ob eam rem honores ampliſſimos habitos,
& eũ primum ob eam ipſam cauſam maximum eſſe appellatum. Ne L. Vale-
rium quidẽ potitum, arbitror non aliquid potuiſſe dicendo, qui poſt decem-
uiralem inuidiã plebem in patres incitatam, legibus, & concionibus ſuis miti-
gauerit. Poſſumus Appiũ Claudiũ ſuſpicari diſertũ, quia ſenatũ iamiam incli
natum, à Pyrrhi pace reuocauerit. Poſſumus C. Fabriciũ, quia ſit ad Pyrrhũ
de captiuis recuperandis miſſus orator. T. Corũcanium, quod ex põtificũ cõ-
mentarijs longe plurimũ ingenio ualuiſſe uideatur. M. Curiũ, quod is Trib.
pl. interrege Appio Cęco diſerto homine comitia cõtra leges habẽte, cum de
plebe conſulem nõ accipiebat, patres ante auctores fieri coegerit, quod fuerit
permagnũ nõ dũ lege Menia lata. Licet aliquid etiã de. M. Popilij ingenio ſu
ſpicari, qui cũ Cos. eſſet, eodẽq; tẽpore ſacrificiũ publicũ cũ lęna faceret, quod
erat flamẽ carmentalis, plebei cõtra patres cõcitatione, & ſeditione nuntiata,
ut erat lęna amictus, ita uenit in cõcionem, ſeditionemq; cum auctoritate, tum
oratione ſedauit. Sed eos oratores habitos eſſe, aut omnino tum ullũ eloquen
tiæ præmiũ fuiſſe, nihil ſanè mihi legiſſe uideor, tantummodo coniectura du-
cor ad ſuſpicãdum. Dicitur etiam C. Flaminius is, qui Trib. pl. legem de agro
gallico, et piceno uiritim diuidendo tulerit, qui Cos. apud Traſimenum ſit in-
terfectus, ad populum ualuiſſe dicendo. Q. etiam Maximus Verrucoſus ora-
tor habitus eſt temporibus illis, & Q. Metellus is, qui bello punico ſecundo

cum

cum L. Veturio Philone Coſ. fuit. Quem uero extet, & de quo ſit memoriæ proditum eloquentem fuiſſe, & ita eſſe habitum, primus eſt M. Cornelius Cethegus, cuius eloquentiæ eſt auctor, & idoneus quidem mea ſententia Q. Ennius, preſertim eum & ipſe eum audiuerit, & ſcribat de mortuo, ex quo nulla ſuſpicio eſt, amicitiæ cauſa eſſe mentitum: eſt igitur ſic apud illum in nono (ut opinor) annali.

» Additur orator Cornelius ſuauiloquenti.

» Ore Cetegus Veturio collega Philoni,

» Filius, .& oratorē appellat, & ſuauiloquētiam tribuit, quæ nunc quidem nō tam eſt in pleriſq;: latrant enim iam quidam oratores, non loquuntur, ſed eſt ea laus eloquentiæ certe maxima,

» Is dictus ollis popularibus olim.

» Qui tum uiuebant homines, atque æuum agitabant,

» Flos delibatus populi. Probe uero, ut enim hominis decus ingenium, ſic ingenij ipſius lumen eſt eloquentia, qua uirum excellentem præclare tum illi homines florem populi eſſe dixerunt.

» Suadæq; medulla,

πειθὼ quam uocant græci, cuius effector eſt orator, hanc ſuadam appellauit Ennius, eius autem Cethegum medullam fuiſſe uult, ut quam deam in Pericli labris ſcripſit Eupolis ſeſſitauiſſe, huius hic medullam noſtrum oratorem fuiſſe dixerit. At hic Cetegus Coſ. cum P. Tuditano fuit bello punico ſecūdo, queſtorq; his Coſſ. M. Cato, modo planè, annis. CXXXX. ante me conſulem, & id ipſum niſi unius eſſet Ennij teſtimonio cognitum, hunc uetuſtas, ut alios fortaſſe multos, obliuione obruiſſet. Illius autem ætatis, qui ſermo fuerit ex Næuianis ſcriptis ītelligi poteſt: his enim Coſſ. ut in ueteribus commētarijs ſcriptum eſt, Næuius eſt mortuus quanq̄ Varro noſter diligentiſſimus inueſtigator antiquitatis, putat in hoc erratum, uitamq; Næuij producit longius: nā Plautus P. Claudio L. Portio. XX. annis poſt illos, quos ante dixi, Coſſ. mortuus eſt Catone cenſore. Hunc igitur Cethegum conſecutus eſt ætate Cato, qui annis. VIIII. poſt eum fuit Coſ. cum nos, ut perueterem habemus, q L. Marcio. M. Manilio Coſſ. mortuus eſt annis. LXXXIII. ipſis ante me conſulem. Nec uero habeo quēquam antiquiorem, cuius quidem ſcripta proferenda putem, niſi quem Appij Cæci oratio hæc ipſa de Pyrrho, & nonnullæ mortuorum laudationes forte delectāt, & hercules hæ quidem extant: ipſę enim familiæ ſua quaſi ornamēta, ac monimenta ſeruabant, & ad uſum, ſiquis eiuſdem generis occidiſſet, & ad memoriam laudum domeſticarum, & ad illuſtrādum nobilitatem ſuam, q̄q̄ his laudationibus hiſtoria rerum noſtrarū eſt facta mendoſior: multa enim ſcripta ſunt in eis, quæ facta non ſunt, falſi triumphi, plures conſulatus, genera etiam falſa, & ad plebē tranſitiones, cum homines humiliores in alienum eiuſdem nominis infunderētur genus, ut ſi ego me à M. Tullio eſſe dicerem, qui Patricius cum Ser. Sulpicio Coſ. anno. X. poſt exactos reges fuit. Catonis autē orationes nō minus multę ferè ſunt, quā Attici Lyſiæ, cuius arbitror plurimas eſſe: eſt enim Atticus, quoniam certe Athenis eſt & natus, & mortuus, & functus omni ciuium munere, quanquā Timæus eū, quaſi Licinia, & Mucia lege repetit Syracuſas: & quodāmodo ē nōnulla in ijs etiā inter ipſos ſimilitudo, acuti ſunt, elegātes, faceti, breues. Sed

ille græcus ab omni laude felicior: habet enim certos ſui ſtudioſos, qui non tã habitus corporis opimos, quã gracilitates cõſectentur, quos, ualetudo modo bona ſit, tenuitas ipſa delectat, quanquam in Lyſia ſunt ſæpe etiam lacerti, ſic, ut & fieri nihil poſſit ualentius, uerũ eſt certe genere toto ſtrigoſior, ſed habet tamen ſuos laudatores, qui hac ipſa eius ſubtilitate admodũ gaudeãt. Catonẽ uero quis noſtrorũ oratorum, qui quidẽ nunc ſunt, legit? aut quis nouit omninoꝰ At quẽ uirum (dij boni) mitto ciuem, aut ſenatorẽ, aut imperatorẽ? oratorẽ enim hoc loco quærimus, quis illo grauior in laudãdo, acerbior in uituperãdo? in ſentẽtijs argutior? in docendo, ediſſerendoq́ꝫ ſubtilior? Refertæ ſunt orationes amplius cẽtumquinquaginta, quas quidem adhuc inuenerim, & legerim, & uerbis, & rebus illuſtribus, licet ex his eligant ea, quæ notatione, & laude digna ſint, omnes oratoriæ uirtutes in eis reperientur. Iã uero origines eius quẽ florẽ, aut quod lumen eloquentię nõ habẽt? amatores huic deſunt, ſicuti multis iam ante ſæclis, & Philiſto Siracuſio, & ipſi Thucydidi: nã, ut horũ conciſis ſentẽtijs, interdum etiam non ſatis apertis cũ breuitate, tum nimio acumine, officit Theopõpus elatione, atq́ꝫ altitudine orationis ſuæ, quod idẽ Lyſiæ Demoſthenes, ſic Catonis luminibus obſtruxit hæc poſteriorũ quaſi exaggerata altius oratio. Sed & ĩ noſtris inſcitia eſt, quod ij ipſi ꝗ ĩ Græcis antiquitate delectantur, eaq́ꝫ ſubtilitate, quã Atticam appellant, hanc in Catone nõ nouerunt quidem, Hyperidæ uolunt eſſe, & Lyſiæ, laudo, ſed cur nolunt Catonis? Attico genere dicẽdi ſe gaudere dicunt, ſapiẽter id quidẽ, atq́ꝫ utinã imitarentur, nec oſſa ſolum, ſed etiam ſanguinem, gratum eſt tamen quod uolunt, cur igitur Lyſias, & Hyperides amatur, cũ penitus ignoretur Cato? antiquior eſt huius ſermo, & quædam horridiora uerba, ita enim tum loquebantur, id muta, quod tũ ille nõ potuit, & adde numeros, & aptior ſit oratio, ipſa uerba cõpone, & quaſi cogmenta, quod ne græci quidẽ ueteres factitauerunt, iam neminem antepones Catoni. Ornari orationẽ Græci putãt, ſi uerborum immutationibus utãtur, quos appellãt τρόπους, & ſentẽtiarũ, orationisq́ꝫ formis, quæ uocãt σχήματα, nõ uériſimile eſt, ꝗ ſit in utroq́ꝫ genere & creber, & diſtinctus Cato. Necuero ignoro nõ dum eſſe ſatis politum hunc oratorem, & quærendum eſſe aliquid perfectius, quippe cum ita ſit ad noſtrorum temporum rationem uetus, ut nullius ſcriptum extet dignũ quidem lectione, quod ſit antiquius, ſed maiore honore in omnibus artibus, quã in hac una dicendi, uerſatur antiquitas: quis enim eorum, qui hæc minora animaduertunt, nõ intelligit Canachi ſigna rigidiora eſſe, quã ut imitentur ueritatẽ? Calamidis dura illa quidem, ſed tamen molliora, ꝗ̃ Canachi: nõ dum Myronis ſatis ad ueritatem adducta, iam tamen quæ non dubites pulchra dicere: pulchriora etiam Policleti, & iam planè perfecta, ut mihi quidem uideri ſolent. Similis in pictura ratio eſt in qua Zeuſim, & Polygnotum, & Timantem, & eorum, qui nõ ſunt uſi pluſ quàm quatuor coloribus, formas & liniamenta laudamus. At in Aetione, Nicomacho, Protogene, Apelle iam perfecta ſunt omnia, & neſcio an reliquis in rebus omnibus idem eueniat: nihil eſt enim ſimul & inuentum, & perfectum. Nec dubitari debet, quin fuerint ante Homerum poetæ, quod ex eis carminibus intelligi poteſt, quæ apud illum, & in phæacum, & in procorum epulis canuntur. Quid noſtri ueteres uerſus ubi ſunt?

» Quos olim Fauni, uatesq́ꝫ canebant,

Cum

Cum necꝙ muſarum ſcopulos quiſquam ſuperarat
Næc dicti ſtudioſus erat
Ante hunc:

ait ipſe de ſe, nec mentitur in gloriando, ſic enim ſeſe res habet, nam & odyſſea latina eſt,ſic, tanquam opus aliquod Dædali,& Liuianæ fabulæ nõ ſatis dignæ,quæ iterũ legantur. Atꝙ hic Liuius,qui primus fabulam C.Clodio Cæci F.& M.Tuditano Coss.docuit anno ipſo ante ꝗ̃ natus eſt Ennius, poſt Romam conditam autẽ quartodecimo & quingẽteſimo,ut hic ait,quem nos ſequimur:eſt enim inter ſcriptores de numero annorũ cõtrouerſia. Accius autẽ à Q. Maximo quintum Cos.captum Tarento ſcripſit Liuium annis XXX.poſtquã eum fabulam docuiſſe,& Atticus ſcribit, & nos in antiquis cõmẽtarijs inuenimus. Docuiſſe autem fabulam annis poſt.XI.C.Cornelio Q.Minucio Coss.ludis Iuuẽtatis,quos Salinator Senenſi prælio uouerat,in quo tãtus error Accij fuit,ut his Coss.XXXX.ãnos natus Ennius fuerit,cui cũ ęqualis fuerit Liuius,minor fuit aliquãto is,qui primus fabulã dedit,quã ij ꝗ multas docuerant ante hos Coss.& Plautus,& Neuius.Hæc ſi minus apta uidentur huic ſermoni Brute Attico aſſigna,qui me inflãmauit ſtudio illuſtrium hominum ætates,& tẽpora perſequẽdi. Ego uero inquit Brutus, & delector iſta quaſi notatione temporũ,& ad id,quod inſtituiſti oratorum genera diſtinguere ætatibus,iſtam diligentiã eſſe accõmodatam puto. Recte inquã Brute intelligis,atꝙ utinam extarent illa carmina,quæ multis ſæclis ante ſuã ætatem in epulis eſſe cantitata à ſingulis cõuiuis de clarorum uirorũ laudibus in originibus ſcriptum reliquit Cato,tamen illius,quem in uatibus, & faunis enumerat Ennius,bellũ punicũ,quaſi Myronis opus delectat. Sit Ennius ſanè,ut eſt certe,perfectior,qui ſi illũ,ut ſimulat,cõtẽneret,nõ omnia bella perſequẽs primũ illud punicũ acerrimũ bellum reliquiſſet.Sed ipſe dicit,cur id faciat,Scripſere(inquit)alij rẽ uerſibus, & luculente quidem ſcripſerunt, etiã ſi minus,ꝗ̃ tu,polite.Nec uero tibi aliter uideri debet,qui à Næuio,uel ſumpſiſti multa,ſi fateris,uel ſi negas, ſurripuiſti.Cum hoc Catone grandiores natu fuerunt C.Flaminius.C.Varro.Q.Maximus.Q.Metellus. P. Lentulus. P. Craſſus,qui cum ſuperiore Africano Cos.fuit. Ipſum Scipionem accepimus nõ infantem fuiſſe,filius quidem eius,is qui hunc minorem Scipionem à Paulo adoptauit,ſi corpore ualuiſſet in primis habitus eſſet diſertus, indicant cũ oratiunculæ,tum hiſtoria quædam græca,ſcripta dulciſſime. Numeroꝗ eodem fuit Sex. Aelius,iuris quidẽ ciuilis omniũ peritiſſimus,ſed etiam ad dicẽdum paratus.De minoribus autem C.Sulpicius Gallus, qui maxime omniũ nobiliũ græcis literis ſtuduit,isꝗ & oratorum in numero eſt habitus, & fuit reliquis rebus ornatus,atꝙ elegãs:iam enim erat unctior quædam, ſplendidiorꝗ conſuetudo loquendi:nã hoc prætore ludos Apollini faciente,cũ Thyeſten fabulam docuiſſet Q.Marcio.Gn.Seruilio Coss.mortem obijt Ennius. Erat iiſdem temporibus Ti.Gracchus.P.F.qui bis Cos.& cenſor fuit,cuius eſt oratio græca apud Rhodios,quem ciuem cum grauem,tum etiam eloquẽtem cõſtat fuiſſe.P.etiam Scipionem Naſicam,qui eſt Corculum appellatus, qui item bis Cos. & cenſor fuit,habitum eloquentem,M.alium illius,qui ſacra acceperit filium,dicunt etiã L.Lentulũ,qui cũ C.Figulo Cos.fuit Q.Nobiliorem M.Filium.iam patrio ĩſtituto deditum ſtudio literarum, qui etiam

Q. Ennium, qui cum patre eius in Aetolia militauerat ciuitate donauit, cum III. uir coloniam deduxiſſet, & T. Annium Luſcum huius Q. Fuluij collegã non indiſertum dicunt fuiſſe. Atq; etiam L. Paulus Africani pater, perſonam principis ciuis facile dicendo tuebatur. At uero etiam tum Catone uiuo, qui annos. V. &. LXXX. natus exceſſit è uita, cum quidem eo ipſo anno contra Ser. Galbam, ad populum ſumma contentione dixiſſet, quam etiam orationẽ ſcriptam reliquit, ſed uiuo Catone minores natu multi uno tempore oratores floruerunt: nam & A. Albinus is, qui græce ſcripſit hiſtoriam, qui Cos. cũ L. Lucullo fuit, & literatus, & diſertus fuit, & tenuit cum hoc locũ quendã, etiam Ser. Fuluius, & unà Ser. Fabius pictor, & iuris, & literarũ, & antiquitatis bene peritus. Q. q; Fabius Labeo fuit ornatus ijſdem ferè laudibus: nam Q. Metellus, is, cuius quatuor filij conſulares fuerunt, in primis eſt habitus eloquens, qui pro L. Cotta dixit, accuſante Africano, cuius & aliæ ſunt orationes, & contra Ti. Gracchum expoſita eſt in C. Fannij annalibus, tum ipſe L. Cotta ueterator habitus, ſed C. Lælius, & P. Africanus in primis eloquentes, quorum extant orationes, ex quibus exiſtimari de ingenijs oratorum poteſt. Sed inter hos ætate paulum his antecedens ſine controuerſia Ser. Galba eloquentia præſtitit, & nimirum is princeps ex latinis, illa oratorum propria, & quaſi legitima opera tractauit, ut egrederetur à propoſito ornandi cauſa, ut delectaret animos, aut permoueret, ut augeret rem, ut miſerationibus, ut communibus locis uteretur, ſed neſcio quomodo huius, quem conſtat eloquentia præſtitiſſe, exiliores orationes ſunt, & redolentes magis antiquitatem, quàm aut Lęlij, Scipionis, aut etiam ipſius Catonis. Itaq; exaruerunt, uix iam ut appareant. De ipſius Lęlij, & Scipionis ingenio, quanquam ea eſt iam, ut plurimum tribuatur ambobus, dicendi tamen laus eſt in Lælio illuſtrior. At oratio Lęlij de collegis non melior, q̃ de multis, q̃ uoles Scipionis, non quo illa Lælij quidquã ſit dulcius, aut quod de religione dici poſſit auguſtius, ſed multo tamen uetuſtior, & horridior ille, q̃ Scipio, & cum ſint in dicendo uariæ uoluntates, delectari mihi magis antiquitate uidetur, & lubenter uerbis etiam uti paulo magis priſcis Lælius. Sed eſt mos hominum, ut nolint eundem pluribus rebus excellere: nam ut ex bellica laude aſpirare ad Africanum nemo poteſt, in qua ipſa, egregium Viriati bello reperimus fuiſſe Lælium, ſic ingenij, literarum, eloquentiæ, ſapientiæ deniq;, & ſi utriq; primas, prioris tamen libenter deferunt Lælio. Nec mihi ceterorum iudicio ſolum uidetur, ſed etiam ipſorum inter ipſos conceſſu, ita tributum fuiſſe. Erat omnino tum mos, ut in reliquis rebus melior, ſic in hoc ipſo humanior, ut faciles eſſent in ſuum cuiq; tribuendo, memoria teneo Smyrnæ me ex P. Rutilio Rufo audiſſe, cum diceret adoleſcentulo ſe accidiſſe, ut ex S. C. P. Scipio, & D. Brutus (ut opinor) Coss. de re atroci, magnaq; quærerent. Nam cum in Sylua ſua facta cædes eſſet, notiq; homines interfecti, inſimulareturq; familia, partim etiam liberi, ſocietatis eius, quę picarias de P. Cornelio. L. Mummio cenſoribus redemiſſet, decreuiſſe ſenatum, ut de ea re cognoſcerent, & ſtatuerent Coss. cauſam pro publicanis accurate, ut ſemper ſolitus eſſet, eleganterq; dixiſſe Lælium, cum Coss. re audita, amplius de conſilij ſententia pronuntiauiſſent, paucis interpoſitis diebus iterum Lælium multo diligentius, meliusq; dixiſſe, iterumq; eodem modo à Coss. rem eſſe prolatam, tum Lęlium, cum eum ſocij domum reduxiſſent,

duxiſſent,egiſſentq; gratias,& ne defatigaretur orauiſſent,locutum eſſe,ita ſe quæ feciſſet honoris eorũ cauſa,ſtudioſe,accurateq; feciſſe,ſed ſe arbitrari cauſam illã à Ser.Galba,quod is in dicẽdo fortior,acriorq; eſſet,grauius, & uehemẽtius poſſe defẽdi,itaq; auctoritate C.Lælij publicanos cauſam detuliſſe ad Galbã:illũ autẽ,quod ei uiro ſuccedẽdum eſſet,uerecunde, & dubitãter receptiſſe,unum,quaſi cõperendinatus,mediũ diem fuiſſe,quem totum Galbam ĩ conſiderãda cauſa,cõponendaq; poſuiſſe,& cũ cognitionis dies eſſet, & ipſe Rutilius rogatu ſociorũ domum ad Galbã mane ueniſſet,ut eum admoneret, & ad dicendi tẽpus adduceret,uſq; illũ quoad ei nunciatum eſſet Coss. deſcendiſſe,omnibus excluſis cõmentatum in quadam teſtudine cum ſeruis literatis *fuiſſe,quorũ aliud dictare eodem à tempore ſolitus eſſet, interim cum eſſet ei nuntiatũ tẽpus eſſe,exiſſe in ędis eo colore, & ĳs oculis,ut egiſſe cauſam non cõmentatum putares. Addebat etiam,idq; ad rem pertinere putabat, ſcriptores illos male mulcatos exiſſe cũ Galba. Ex quo ſignificabat illum nõ in agendo ſolũ,ſed etiam in meditando o uehemẽtem atq; incenſum fuiſſe. Quid multa? magna expectatione, plurimis audientibus coràm ipſo Lęlio,ſic illam cauſam,tanta ui,tantaq; grauitate dixiſſe Galbam,ut nulla ferè pars orationis ſilentio præteriretur, Itaq; multis querelis,multaq; miſeratione adhibita,ſocios,omnibus approbãtibus,illa die quæſtione liberatos eſſe. Ex hac Rutiliana narratione ſuſpicari licet,cum duæ ſummæ ſint in oratore laudes,una ſubtiliter diſputãdi ad docendũ,altera grauiter agendi ad animos audiẽtium permouendos,multoq; plus proficiat is,qui inflãmet iudicem, q̃ ille,qui doceat, elegantiam in Lælio,uim in Galba fuiſſe: quę quidem uis tum maxime cognita eſt,cum Luſitanis à Ser.Galba prætore,contra interpoſitam,ut exiſtimabatur,fidem,interfectis. T. Libone Tr.pl. populum incitante, & rogationẽ in Galbam priuilegĳ ſimilem ferente,ſumma ſenectute (ut ante dixi) M.Cato legem ſuadẽs in Galbam multa dixit,quam orationem in origines ſuas retulit,paucis ante,q̃ mortuus eſt,an diebus,an menſibus. Tum igitur recuſans Galba pro ſeſe,& populi R. fidem implorans,cum ſuos pueros,tum.C. Galli etiam filium flens commendabat,cuius orbitas,& fletus mirè miſerabilis fuit, propter recentem memoriam clariſſimi patris,isq; ſe tum eripuit flãma propter pueros miſericordia populi commota,ſicut idem ſcriptũ reliquit Cato. Atq; etiam ipſum Libonem non infantem uideo fuiſſe,ut ex orationibus eius intelligi poteſt. Cum hæc dixiſſem,& paulum interquieuiſſem. Quid igitur inquit eſt cauſæ Brutus,ſi tanta uirtus in oratore Galba fuit cur ea nulla ĩ orationibus eius apparet? quod mirari non poſſum in eis, qui nihil omnino ſcripti reliquerunt. Nec enim eſt eadem inquam Brute cauſa non ſcribendi, & non tam bene ſcribendi,q̃ dixerint: nã uidemus alios oratores inertia nihil ſcripſiſſe,ne domeſticus etiam labor accederet ad forenſem,plerq; enim ſcribuntur orationes habitæ iam,non ut habeantur: alios non laborare,ut meliores fiant: nulla enim res tantum ad dicendum proficit,quantum ſcriptio: memoriam autem in poſterum ingenĳ ſui nõ deſiderant,cum ſe putant ſatis magnam adeptos eſſe dicendi gloriam,eamq; etiam maiorem uiſumiri ſi ĩ exiſtimantium arbitrium ſua ſcripta non uenerint. Alios quod melius putent dicere ſe poſſe,q̃ ſcribere,quod perĩgenioſis hominibus,neq; ſatis doctis plerũq; contigit,ut ipſi Galbæ,quem fortaſſe uis non ingenĳ ſolum,ſed etiã animi,&

naturalis quidã dolor dicentem incendebat,efficiebatq́;,ut & incitata, & grauis,& uehemens eſſet oratio,dein cum otioſus ſtylum prehenderat, motusq́; omnis animi,tanquã uetus hominem defecerat,flacceſcebat oratio, quod ijs, qui limatius dicendi cõſectãtur genus,accidere nõ ſolet,propterea quod prudentia nunquã deficit oratorem,qua ille utens eodem modo poſſit & dicere, & ſcribere,ardor animi nõ ſemper adeſt,isq́; cum conſedit,omnis illa uis, & quaſi flãma oratoris extinguitur:hãc igitur ob cauſam uidetur Lælij mẽs ſpirare etiã in ſcriptis,Galbæ autẽ uis occidiſſe. Fuerũt etiam in oratorum numero mediocrium L.& SP. Mummij fratres,quorum extant amborum orationes:ſimplex quidẽ Lucius,& antiquus,Spurius autẽ nihilo ille quidem ornatior,ſed tamen aſtrictior,fuit enim doctus ex diſciplina ſtoicorũ. Multæ ſunt SP. Albini orationes. Sunt etiam L.& C. Aureliorum,oreſtarum,quos aliquo uideo in numero oratorum fuiſſe. P. etiam Popilius cum ciuis egregius, tum nõ indiſertus fuit. C. uero filius eius diſertus. C.q́; Tuditanus cũ omni uita atq́; uictu excultus,atq́; expolitus,tũ eius elegãs eſt habitũ etiã orationis genus. Eodẽq́; ĩ genere eſt habitus is,qui iniuria accepta fregit Ti. Gracchũ patientia,ciuis ĩ rebus optimis cõſtantiſſimus M. Octauius. At uero M. Aemilius Lepidus,qui eſt Porcina dictus,ijſdem temporibus ferè, quibus Galba, ſed paulo minor natu,& ſummus orator eſt habitus,& fuit,ut apparet ex orationibus,ſcriptor ſanè bonus. Hoc in oratore latino primũ mihi uidetur & lenitas apparuiſſe illa græcorum,& uerborum comprehenſio,etiam artifex,ut ita dicã,ſtylus. Hunc ſtudioſe duo adoleſcentes ingenioſiſſimi & propè æquales C. Carbo, & Ti. Gracchus audire ſoliti ſunt, de quibus iam dicendi locus erit,cum de ſenioribus pauca dixero. Q. enim Pompeius non cõtemptus orator temporibus illis fuit,qui ſummos honores,homo per ſe cognitus, ſine ulla cõmendatione maiorum,eſt adeptus. Tum L. Caſſius multum potuit,nõ eloquentia,ſed dicendo tamen,homo nõ liberalitate,ut alij, ſed ipſa triſtitia, & ſeueritate popularis,cuius quidem legi tabellariæ M. Antius Briſo Tr. pl. diu reſtitit,M. Lepido Cos. adiuuante. Eaq́; res P. Africano uituperationi fuit,quod eius auctoritate de ſententia deductus Briſo putabatur. Tum duo Cæpiones multum clientes conſilio,& lingua,plus auctoritate tamen, & gratia ſubleuabant. Sed Pompeij ſunt ſcripta,nec nimis extenuata,quanquam ueterum eſt ſimilis,& plena prudentiæ. P. Craſſum ualde probatum oratorem ijſdem ferè temporibus accepimus,qui & ingenio ualuit, & ſtudio,& habuit quaſdam etiam domeſticas diſciplinas:nam & cum ſummo illo oratore Ser. Galba,cuius C. filio filiam ſuam collocauerat,affinitate ſeſe deuĩxerat,& cum eſſet P. Mucij F. fratremq́; haberet P. Scæuolam domi ius ciuile cognouerat, in eo induſtriam conſtat ſummã fuiſſe,maximamq́; gratiam,cum & conſuleretur plurimum,& diceret. Horum ætatibus adiuncti duo C. Fannij C. M. filij fuerunt,quorum C. Filius,qui Cos. cum Domitio fuit,unam orationem de socijs,& nomine latino,contra Gracchum reliquit, ſanè & bonam, & nobilem. Tum Atticus,quid ergo? eſt ne iſta Fãnij? nam uaria opinio pueris nobis erat,alij à C. Perſio literato homine ſcriptam eſſe aiebant illo,quem ſignificat ualde doctum eſſe Lucilius,alij multos nobiles,quod quiſq́; potuiſſet in illam orationẽ contuliſſe. Tum ego,audiui equidem iſta inquam de maioribus natu,ſed nunquã ſum adductus,ut crederem,eamq́; ſuſpicionem propter

hanc

hanccauſam credo fuiſſe,quod Fãnius in mediocribus oratoribus habitus eſ-
ſet, oratio autem uel optima eſſet illo quidem tempore orationum omnium,
ſed nec eiuſmodi eſt,ut à pluribus confuſa uideatur:unus enim ſonus eſt toti-
us orationis,& idem ſtylus,nec de Perſio reticuiſſet Gracchus,cum & Fanni
us de Menelao Maratheno,& de ceteris obieciſſet, preſertim cum Fannius
nunquam ſit habitus elinguis,nam & cauſas deſenſitauit,& tribunatus eius,ar
bitrio,& auctoritate P. Africani geſtus,non obſcurus fuit. Alter autem C. Fã
nius M.F.C. Lælij gener,& moribus,& ipſo genere dicendi durior,is ſoceri
inſtituto,quem quia cooptatus in augurum collegium nõ erat,non admodũ
diligebat,preſertim cum ille Q. Scæuolam ſibi,minorem natu generum, præ
tuliſſet,cui tamen Lælius ſe excuſans non genero minori dixit ſe illud,ſed ma
iori filię detuliſſe:is tamen inſtituto Lælij Panætium audiuerat:eius omnis ĩ
dicendo facultas,ex hiſtoria ipſius nõ ineleganter ſcripta perſpici poteſt,quæ
neq; nimis eſt infans,neq; perfecte diſerta. Mutius autem augur,quod pro ſe
opus erat,ipſe dicebat,ut de pecunijs repetundis cõtra T. Albuciũ,is oratorũ
in numero non fuit,iuris ciuilis intelligẽtia,atq; omni prudentiæ genere prę-
ſtitit. L. Cœlius antipater ſcriptor,quemadmodum uidetis, fuit,ut tempori-
bus illis,luculẽtus,iuris ualde peritus,multorum etiam,ut L. Craſſi magiſter.
Vtinam in Ti. Graccho C.q; Carbone talis mens ad remp. bene gerendam
fuiſſet,quale ingenium ad bene dicendum fuit: profecto nemo his uiris glo-
ria præſtitiſſet, ſed eorum alter propter turbulentiſſimum tribunatum, ad
quem ex inuidia fœderis Numãtini bonis iratus acceſſerat,ab ipſa rep. eſt in-
terfectus:alter propter perpetuam in populari ratione leuitatem morte uolũ-
taria ſe à ſeueritate iudicũ uindicauit:ſed fuit uterq; ſummus orator, atq; hoc
memoria patrum teſte dicimus:nam & Carbonis,& Gracchi habemus ora-
tiones non dum ſatis ſplendidas uerbis,ſed acutas, prudentiæq; pleniſſimas.
Fuit Gracchus diligẽtia Corneliæ matris à puero doctus,& græcis literis eru
ditus:nam ſemper habuit exquiſitos è Gręcia magiſtros. In eis iam adoleſcẽs
Diophanem Mithyleneum Græciæ temporibus illis diſertiſſimum, ſed &
breue tempus ingenij augendi,& declarandi fuit. Carbo,quod uita ſuppedi-
tauit,eſt in multis iudicijs,cauſisq; cognitus. Hunc qui audierant prudentes
homines,in quibus familiaris noſter L. Gellius, qui ſe illi contubernalem in
conſulatu fuiſſe narrabat, canorum oratorem, & uolubilem,& ſatis acrem,
atq; eundem & uehementem,& ualde dulcem, & perfacetum fuiſſe dicebat:
addebat induſtrium etiam,& diligentem,& in exercitationibus,commenta-
tionibusq; multum operæ ſolitum eſſe ponere. Hic optimus illis temporibus
eſt patronus habitus,eoq; forum tenente plura fieri iudicia cœperũt:nam &
quæſtiones perpetuæ,hoc adoleſcente conſtitutæ ſunt, quæ antea nullæ fue-
rũt. L. enim Piſo Tr. pl. legẽ primus de pecunijs repetũdis Cẽſorino,& Ma-
nilio coss. tulit. Ipſe etiã Piſo & cauſas egit,& multarũ legum aut auctor:aut
diſſuaſor fuit:isq; & orationes reliquit,quæ iã euanuerunt,& annalis ſané exi
liter ſcriptos,& iudicia populi,quibus aderat Carbo, iam magis patronum
deſiderabant,tabella data,quam legem L. Caſſius Lepido,& Mãcino coss.
tulit. Veſter etiam D. Brutus M. F. ut ex familiari eius L. Accio poeta ſum
audire ſolitus,& dicere non inculte ſolebat,& erat cum literis latinis,tum eti-
am græcis, ut temporibus illis, eruditus. Quæ tribuerat idem Accius etiam

Q. Maximo L. Pauli nepoti,& uero ante Maximum illum Scipionem,quo
duce priuato T. Gracchus occiſus eſſet,cum omnibus in rebus uehementē,tũ
acrem aiebat in dicendo fuiſſe. Tum etiam P. Lentulus ille princeps, ad rēp.
dũtaxat quod opus eſſet,ſatis habuiſſe eloquētiæ dicitur, ijſdemꝗ tempori-
bus L. Furius Pilus perbenè latine loqui putabatur,literatiusꝗ, quàm ceteri
P. Scęuola ualde prudenter,& acutè,paulo etiam copioſius,nec multo minus
prudenter M. Manilius, Appij Claudij uolubilis,ſed paulo feruidior oratio
erat. In aliquo numero etiam M. Fuluius Flaccus,& C. Cato Africani ſoro-
ris F. mediocres oratores,etſi Flacci ſcripta ſunt,ſed ut ſtudioſi literarũ, Flac-
ci autem æmulus P. Decius fuit,non infans ille quidem,ſed ut uita,ſic oratio-
ne etiam turbulentus M. Druſus C. F. qui in tribunatu C. Gracchum collegã
iterum tri. fecit uir & oratione grauis,& auctoritate,eiꝗ proxime adiunctus
C. Druſus frater fuit,tuus etiam gentilis Brute M. Pennus facile agitauit in
tribunatu paulum C. Gracchum ætate antecedēs: fuit enim M. Lepido,& L.
Oreſte coss. quęſtor Gracchus,tr. Pennus illius M. F. qui cum Q. Aelio cos.
fuit,ſed is omnia ſumma ſperans,ædilicius eſt mortuus: nam de T. Flaminio
quem ipſe uidi,nihil accepi,niſi latine diligenter locutum. Iis adiuncti ſunt C.
Curio M. Scaurus. P. Rutilius. C. Gracchus. De Scauro,& Rutilio breuiter
licet dicere,quorum neuter ſummi oratoris habuit laudem, & uterꝗ in mul-
tis cauſis uerſatus. erat in quibuſdam laudandis uiris etiam ſi maximi ingenij
nõ eſſent,probabilis tamen induſtria,quãquam ijs quidem non omnino in-
genium,ſed oratorium ingenium deſuit: neꝗ enim refert uidere, quid dicen-
dum ſit,niſi id queas ſolute,& ſuauiter dicere,ne id quidē ſatis eſt,niſi id,quod
dicitur,fit uoce,uultu,motuꝗ conditius. quid dicam opus eſſe doctrinæ? ſine
qua etiam ſiquid bene dicitur adiuuãte natura,tamen id,quia fortuito fit,ſem-
per paratum eſſe nõ poteſt. In Scauri oratione ſapientis hominis,& tecti gra-
uitas ſumma,& naturalis quædam inerat auctoritas,non ut cauſam,ſed ut te-
ſtimonium dicere putares,cum pro reo diceret. hoc dicendi genus ad patroci-
nia mediocriter aptum uidebatur,ad ſenatoriam uero ſententiam,cuius erat il
le princeps,uel maxime,ſignificabat enim non prudentiam ſolum, ſed quod
maxime rem continebat,fidem: habebat hoc à natura ipſa , quod à doctrina
non facile poſſet,quãquam huius quoꝗ ipſius rei,quēamodum ſcis,præcepta
ſunt. Huius & orationes ſunt,& tres ad L. Fufidium libri ſcripti de uita ipſius
acta,ſanè utiles,quos nemo legit,at Cyri uitam,& diſciplinam legunt,præcla
rã illam quidē,ſed neꝗ tam noſtris rebus aptam , nec tamen Scauri laudibus
anteponendam. Ipſe etiã Fufidius,in aliquo patronorum numero fuit. Rutili
us autem in quodam triſti,& ſeuero genere dicendi uerſatus eſt,& uterꝗ na-
tura uehemens,& acer. Itaꝗ cum unà conſulatum petiuiſſent,non ille ſolum,
qui repulſam tulerat,accuſauit ambitus deſignatum cõpetitorem,ſed Scaurus
etiã abſolutus,Rutilium in iudiciũ uocauit, multaꝗ opera,multaꝗ induſtria
Rutilius fuit,quæ erat propterea gratior,quod idem magnum munus de iure
reſpondēdi,ſuſtinebat,ſunt eius orationes ieiunæ,multa præclara de iure,do-
ctus uir,& græcis literis eruditus,Panætij auditor,propè perfectus in ſtoicis,
quorũ peracutũ,& artis plenũ orationis genus,ſed tamen exile, nec ſatis po-
pulari aſſenſioni accõmodatum. Itaꝗ illa,quæ propria eſt huius diſciplinæ,
philoſophorum de ſe ipſorum opinio,firma in hoc uiro,& ſtabilis inuēta eſt,

qui

qui quum innocentiſſimus in iudicium uocatus eſſet, quo iudicio conuulſam penitus ſcimus eſſe remp. cum eſſent eo tempore eloquentiſſimi uiri L. Craſſus,& M. Antonius cõſulares, eorum adhibere neutrum uoluit, dixit ipſe pro ſeſe,& pauca C. Cotta, quòd ſororis erat filius,& is quidem tamen ut orator, quanquam erat admodum adoleſcẽs. Sed Q. Mucius enucleatè ille quidem,& politè, ut ſolebat, nequaquam autem ea ui, atq; copia, quam genus illud iudicij,& magnitudo cauſæ poſtulabat. Habemus igitur in ſtoicis oratoribus Rutilium, Scaurum in antiquis, utrunq; tamen laudemus, quoniam per illos, ne hæc quidem in ciuitate genera, hac oratoria laude caruerunt: uolo enim ut in ſcena, ſic etiam in foro, nõ eos modo laudari, qui celeri motu,& difficili utãtur, ſed eos etiam, quos ſtatarios appellant, quorum ſit illa ſimplex in agendo ueritas non moleſta. Et quoniam ſtoicorum eſt facta mentio, Q. Aelius Tubero fuit illo tempore L. Pauli nepos, nullo in oratorum numero, ſed uita ſeuerus,& congruens cum ea diſciplina, quam colebat, paulo etiam durior, qui quidem in triumuiratu iudicauerit contra P. Africani auũculi ſui teſtimoniũ, uacationem augures, quo minus iudicijs operam darent, non habere, ſed ut uita, ſic oratione durus, incultus, horridus, itaq; honoribus maiorum reſpondere non potuit: fuit autem conſtans ciuis,& fortis,& in primis Graccho moleſtus, quod indicat Gracchi in eum oratio. Sunt etiam in Gracchum Tuberonis. Is fuit mediocris in dicendo, doctiſſimus in diſputando. Tum Brutus, quam hoc idem in noſtris contingere intelligo, quod in græcis: ut omnes ferè ſtoici prudentiſſimi in diſſerendo ſint,& id arte faciant, ſintq; architecti pene uerborum. Iidem traducti à diſputando ad dicendum inopes reperiantur. Vnum excipio Catonem, in quo perfectiſſimo ſtoico ſummam eloquentiam non deſiderem, quam exiguam in Fannio, ne in Rutilio quidem magnam, in Tuberone nullam uideo fuiſſe. Et ego non inquã Brute ſine cauſa, propterea quod iſtorum in dialecticis omnis cura cõſumitur: uagum illud orationis,& fuſum,& multiplex, nõ adhibetur genus. Tuus autem auunculus, quemadmodum ſcis, habet à ſtoicis id, quod ab illis petendum fuit, ſed dicere didicit à dicendi magiſtris, eorumq; more ſe exercuit, quod ſi omnia à philoſophis eſſent petenda, Peripateticorum inſtitutis commodius fingeretur oratio, quo magis tuũ Brute iudiciũ probo, qui eorum id eſt ex uetere Academia philoſophorũ ſectã ſecutus es, quorum in doctrina, atq; præceptis diſſerendi ratio cõiungitur cum ſuauitate dicendi,& copia, quanq̃ ea ipſa Peripateticorum, Academicorumq; conſuetudo in ratione dicendi talis eſt, ut nec perficere oratorẽ poſſit ipſa per ſeſe, nec ſine ea orator eſſe perfectus. Nam ut ſtoicorũ aſtrictior eſt oratio, aliquãtoq; contractior, quam aures populi requirunt, ſic illorum liberior,& latior q̃ patitur conſuetudo iudiciorum,& fori: quis enim uberior in dicendo Platone? Iouem ſic, ut aiunt Philoſophi, ſi græce loquatur, loqui, quis Ariſtotele neruoſior? Theophraſto dulcior? lectitauiſſe Platonem ſtudioſe, audiuiſſe etiam Demoſthenes dicitur: idq; apparet ex genere,& granditate uerborum. Dicit etiam in quadam epiſtola hoc ipſe de ſeſe, ſed & huius oratio in philoſophiam traslata pugnatior (ut ita dicam) uidetur,& illorum in iudicia pacatior. Nũc reliquorũ oratorum ætates, ſi placet,& gradus perſequamur. Nobis uero inquit Atticus,& uehementer quidem, ut pro Bruto etiam reſpõdeam. Curio fuit igitur eiuſdem ætatis ferè, ſanè illuſtris orator,

cuius de ingenio ex orationibus eius exiſtimari poteſt : ſunt enim & aliæ,&
pro Ser. Fuluio de inceſtu nobilis oratio. Nobis quidē pueris hæc omnium
optima putabatur,quæ uix iam comparet in hac turba nouorum uoluminū.
Præclare inquit Brutus teneo, qui iſtam turbam uoluminum effecerit. Et
ego inquam ītelligo Brute, quem dicas,certe enim & boni aliquid attulimus
iuuētuti,magnificentius,q̄ fuerat genus dicendi,& ornatius,& nocuimus for
taſſe,quod ueteres orationes poſt noſtras, non à me quidem,meis enim illas
antepono,ſed à pleriſq; legi ſunt deſitæ.Enumera inquit me in pleriſq;,q̄q ui
deo mihi multa legenda iam te auctore,quæ antea cōtemnebam. Atqui hęc
inquā de inceſtu laudata oratio puerilis eſt locis multis,de amore, de tormen
tis,de rumore,loci ſanè inanes,uerūtamen nondum tritis noſtrorum hominū
auribus,nec erudita ciuitate,tolerabiles.Scripſit etiā alia nōnulla, & multa di
xit,& illuſtria,& in numero patronorū fuit,ut eū mirer,cū & uita ſuppedita-
uiſſet,& ſplendor ei non defuiſſet,conſulem non fuiſſe. Sed ecce in manibus
uir,& præſtantiſſimo ingenio,& flagranti ſtudio,& doctus à puero C. Grac
chus: noli enim putare quenquam Brute pleniorem,aut uberiorem ad dicen-
dum fuiſſe. Et ille,ſic prorſus (inquit) exiſtimo,atque iſtum de ſuperioribus
penè ſolum lego. Immo planè inquam Brute legas cenſeo: damnum enim il
lius immaturo interitu res Romanę,latinæq; literæ fecerunt,utinam non tam
fratri pietatem,quā patriæ,pręſtare uoluiſſet,quam ille facile tali ingenio,diu
tius,ſi uixiſſet,uel paternā eſſet,uel auitam gloriā conſecutus.Eloquentia qui-
dem neſcio an habuiſſet parem neminem,grandis eſt uerbis,ſapiens ſentētijs,
genere toto grauis,manus extrema nō acceſſit operibus eius,præclare inchoa
ta multa,perfecta nō planè,legendus inquam eſt hic orator Brute, ſi quiſquā
alius iuuētuti: nō enim ſolū acuere,ſed etiā alere ingeniū poteſt.Huic ſucceſſit
ætati,P. Galba Ser. illius eloquentiſſimi uiri F. P. Craſſi eloquentis,& iuris
periti gener. Laudabant hunc patres noſtri,fauebant etiā propter patris me-
moriam,ſed cecidit in curſu: nā rogatione Mamilia, Iugurthinæ coniuratio-
nis inuidia,cū pro ſeſe ipſe dixiſſet,oppreſſus eſt.extat eius peroratio,qui epi-
logus dicitur,qui tāto in honore pueris nobis erat,ut eum etiam ediſceremus:
hic,qui in collegio ſacerdotum eſſet,primus poſt Romā conditam iudicio pu
blico eſt condēnatus.P. Scipio,qui eſt in cōſulatu mortuus,nō multū ille qui-
dē,nec ſæpe dicebat,ſed & latinè loquēdo,cuiuis erat par,& omnes ſale, face-
tijsq; ſuperabat.Eius collega L. Beſtia bonis initijs orſus tribunatus: nam P.
Popiliū ui. C. Gracchi expulſum ſua rogatione reſtituit,uir & acer,& nō indi
ſertus,triſtis exitus habuit cōſulatus: nā īuidioſā lege manilia quęſtio C. Gal-
bam ſacerdotem,& quatuor cōſulares L. Beſtiam. C. Catonem. SP. Albinū,
ciuemq; præſtantiſſimū L. Opimium Gracchi interfectorem à populo abſo-
lutū,cū is contra populi ſtudium ſtetiſſet,gracchani iudices ſuſtulerūt.Huius
diſſimilis in tribunatu,reliquaq; omni uita,ciuis improbus C. Licinius Ner-
ua nō indiſertus fuit.C. Fimbria tēporibus ijſdem ferè,ſed lōgius ętate proue
ctus,habitus eſt ſanè (ut ita dicā) luculentus patronus,aſper,maledicus, gene
re toto paulo feruidior,atq; cōmotior,diligentia tamen,& uirtute animi,atq;
uita bonus auctor in ſenatu. Idem tolerabilis patronus, nec rudis in iure ciui-
li,& cum uirtute,tum etiā ipſo orationis genere liber,cuius orationis pueri le
gebamus,quas iā reperire uix poſſumus. Atq; etiā īgenio,& ſermōe elegāti,

uáletudine

ualetudine incommoda C.Sextius Caluinus fuit,qui,& ſi cũ remiſerant dolo-
res pedũ,nõ deerat in cauſis,tamen id non ſępe faciebat:itaq; conſilio eius,cũ
uolebãt,homines utebãtur,patrocinio,cum licebat. Iiſdem tẽporibus M.Bru-
tus,in quo magnum fuit Brute dedecus generi ueſtro,qui cũ tanto nomine eſ-
ſet,patremq; optimũ uirum habuiſſet,& iuris peritiſſimũ, accuſationẽ facti-
tauerit,ut Athenis Lycurgus,is magiſtratus non petiuit,ſed fuit accuſator ue-
hemens,& moleſtus,ut facile cerneres naturale quoddã ſtirpis bonum,dege-
nerauiſſe uitio deprauatæ uoluntatis. Atq; eodẽ tẽpore accuſator de plebe L.
Cæſulenus fuit,quẽ ego audiui iã ſenem,cum ab L.Sabelio multã lege Aqui-
lia de iuſtitia petiuiſſet. Non feciſſem hominis penè infimi mẽtionem, niſi iu-
dicarem qui ſuſpicioſius,aut criminoſius diceret, audiuiſſe me neminem. Do-
ctus etiã græcis T.Albucius,uel potius penè græcus(loquor, ut opinor)ſed
licet ex orationibus iudicare. Fuit autẽ Athenis adoleſcens,perfectus Epicure-
ius euaſerat,minime aptum ad dicendũ genus. Iam Q.Catulus nõ antiquo il-
lo more,ſed hoc noſtro,niſi quid fieri poteſt perfectius,eruditus, multæ lite-
ræ,ſumma,nõ uitæ ſolũ,atq; naturæ,ſed orationis etiam comitas, incorrupta
quædã latini ſermonis integritas,quæ perſpici cũ ex orationibus eius poteſt,
tum facillime ex eo libro,quẽ de cõſulatu,& de rebus geſtis ſuis conſcriptum
molli, et Xenophõteio genere ſermonis miſit ad A.Furium poetam familia-
rem ſuũ,qui liber nihilo notior ẽ,q̃ illi tres,de quibus ante dixi,Scauri libri.

Tum Brutus,mihi quidem inquit nec iſte notus eſt,nec illi,ſed hęc mea culpa
eſt:nunquã enim in manus inciderunt:nunc autẽ & à te ſumã, & conquiram
iſta poſthac curioſius. Fuit igitur in Catulo ſermo latinus,quæ laus dicendi
non mediocris ab oratoribus pleriſq; neglecta eſt:nã de ſono uocis,& ſuaui-
tate appellandarũ literarũ,quoniã filium cognouiſti,noli expectare quid di-
cam,quãquam filius quidem non fuit in oratorum numero,ſed non deerat ei
tamen in ſententia dicenda cum prudentia,tum elegans quoddam,& eruditũ
orationis genus. Nec habitus eſt tamen pater ipſe Catulus princeps in nume-
ro patronorum,ſed erat talis,ut cum quoſdam audires,qui tum erant præſtã-
tes,uideretur eſſe inferior:cum autem ipſum audires ſine comparatione,non
modo contentus eſſes,ſed melius non quæreres. Q.Metellus Numidicus, &
eius collega M.Silanus dicebant de Re. P.quod eſſet illis uiris,& conſulari
dignitati ſatis,M.Aurelius Scaurus,non ſępe dicebat, ſed polite, latine uero
in primis eſt eleganter locutus, quæ laus eadem in A. Albino beneloquen-
di fuit : nam flamẽ Albinus etiam in numero eſt habitus diſertorum.

Q.etiam Cæpio uir acer, & fortis, cui fortuna belli, crimini, inuidia po-
puli, calamitati fuit. Tum etiam C.L.Memmij fuerunt oratores medio-
cres,accuſatores acres,atque acerbi:itaque in iudicium capitis multos uocaue-
runt,pro reis non ſæpe dixerunt. SP. Torius ſatis ualuit in populari genere
dicendi,is,qui agrum publicum uitioſa, & inutili lege, uectigale leuauit. M.
Marcellus Aeſernini pater non ille quidem in patronis,ſed & in promptis ta-
men,& non inexercitatis ad dicendum fuit,ut filius eius P.Lentulus. L.etiam
Cotta prętorius in mediocrium oratorũ numero,dicendi nõ ita multum lau-
de proceſſerat, ſed de induſtria,cum uerbis, tum etiam ipſo ſono quaſi ſubru-
ſtico proſequebatur,atq; imitabatur antiquitatem. Atque ego & in hoc ipſo
Cotta & in alijs pluribus intelligo me nõ ita diſertos homines & retuliſſe in

oratorum numerum,& relaturum. Eſt enim propoſitũ colligere eos, qui hoc
munere in ciuitate functi ſint, ut tenerent oratorum locum, quorum quidem
quæ fuerit aſcẽſio,& quam in omnibus rebus difficilis optimi perfectio, atq;
abſolutio, ex eo, quod dicam, exiſtimari poteſt. Quàm multi enim iam orato-
res commemorati ſunt,& quãdiu in eorum enumeratione uerſamur, cum ta-
men ſpiſſe, atq; uix, ut dudum ad Demoſthenẽ,& Hyperiden, ſic nunc ad An
tonium, Craſſumq́; peruenimus: nam ego ſic exiſtimo hos oratores fuiſſe ma
ximos,& in his primum cum græcorum gloria, latinè dicendi copiam æqua-
tam. Omnia ueniebãt Antonio in mentem, eaq́; ſuo quæq; loco, ubi plurimũ
proficere,& ualere poſſent, ut ab imperatore equites, pedites, leuis armatura,
ſic ab illo in maxime opportunis orationis partibus collocabantur. Erat me-
moria ſumma, nulla meditationis ſuſpicio, imparatus ſemper aggredi ad dicẽ
dum uidebatur, ſed ita erat paratus, ut iudices illo dicente nonnunquã uiderẽ
tur non ſatis parati ad cáuendum fuiſſe. Verba ipſa, non illa quidem elegantiſ
ſimo ſermone, itaq; diligenter loquendi laude caruit, neq; tamen eſt admodũ
inquinate locutus, ſed illa, quæ proprie laus oratoris eſt in uerbis, nam ipſum
latinè loqui eſt illud quidem (ut paulo ante dixi) in magna laude ponendum,
ſed non tam ſua ſponte, q̃ quod eſt à pleriſq; neglectum, non enim tam præ-
clarum eſt ſcire latine, quam turpe neſcire, neq; tam id mihi oratoris boni,
q̃ ciuis romani proprium uidetur, ſed tamen Antonius in uerbis & eligendis,
neque idipſum tam leporis cauſa, q̃ ponderis,& collocandis,& compreſſio-
ne deuinciendis, nihil non ad rationem,& tanquam ad artem dirigebat, nerũ
multo magis hoc idem in ſententiarum ornamentis,& conformationibus,
quo genere quia præſtat omnibus Demoſthenes, iccirco à doctis oratorum
eſt princeps iudicatus, σχήματα enim quæ uocant græci, ea maxime ornant ora
torem, eaq́; non tam in uerbis pingendis habent pondus, q̃ in illuminandis
ſententijs, ſed cum hæc magna in Antonio, tum actio ſingularis, quæ ſi partiẽ
da eſt in geſtum, atq; uocem, geſtus erat non uerba exprimens, ſed cum ſentẽ-
tijs cõgruẽs, manus, humeri, latera, ſupploſio pedis, ſtatus, inceſſus, omniſq́;
motus cum uerbis, ſententijſq́; conſentiens, uox permanens, uerum ſubrauca
natura, ſed hoc uitium huic uni in bonum conuertebat, habebat enim flebile
quiddam in quæſtionibus, aptumq́; cum ad fidem faciendam, tum ad miſeri-
cordiam commouendam, ut uerum uideretur in hoc illud, quod Demoſthe-
nem ferunt, ei, qui, quæſiuiſſet, quid primum eſſet in dicendo, actionem, quid
ſecundum, idem,& idem tertium reſpondiſſe. Nulla res magis penetrat in ani
mos, eoſq́; fingit, format, flectit, taliſq́; oratores uideri facit, quales ipſi ſe uide
ri uolunt. Huic alij parem eſſe dicebant, alij anteponebant. L. Craſſum, illud
quidem certe omnes ita iudicabant, neminem eſſe, qui horum altero utro pa-
trono, cuiuſq̃ ingenium requireret. Equidem quanq̃ Antonio tãtum tribuo,
quãtum ſupra dixi, tamen Craſſo nihil ſtatuo fieri potuiſſe perfectius, erat ſũ
ma grauitas, erat cum grauitate iunctus facetiarum,& urbanitatis oratorius,
non ſcurrilis lepos, latine loquendi accurata,& ſine moleſtia diligens elegan-
tia, in diſſerendo mira explicatio, cum de iure ciuili, cum de æquo,& bono diſ
putaretur, argumentorum,& ſimilitudinum copia. Nam ut Antonius conie-
ctura mouenda, aut ſedanda ſuſpicione, aut excitanda, incredibilem uim habe
bat, ſic in interpretando, in definiendo, in explicanda ęq̃tate, nihil erat Craſſo
copioſius,

copioſius,idq́ cum ſæpe aliâs, tum apud C.V.in M.Curij cauſa cognitū eſt: ita enim multa tum contra ſcriptum,pro ęquo,& bono dixit,ut hominem acutiſſimū.Q.Scęuolā, & in iure,in quo illa cauſa uertebatur,paratiſſimū,obrueret argumentorū,exēplorumq́ copia,atq; ita tum ab his patronis æqualibus, etiam conſularibus cauſa illa dicta eſt,cū uterq; ex contraria parte ius ciuile defenderet,ut eloquentium iuris peritiſſimus Craſſus,iuriſperitorum eloquētiſſimus Scęuola putaretur,qui quidē cum peracutus eſſet ad excogitādum quid in iure,aut in ęquo,uerum,aut eſſet,aut nō eſſet,tum uerbis erat ad rem cū ſumma breuitate mirabiliter aptus. Quare ſit nobis orator in hoc interpretandi, explanandi, diſſerendi genere mirabilis,ſic ut ſimile nihil uiderim. In augendo,in ornando, in refellendo magis exiſtimator metuendus, quàm admirandus orator. Verum ad Craſſum reuertamur. Tum Brutus, et ſi ſatis inquit mihi uidebar haberi cognitum Scæuolā ex ijs rebus, quas audiebā ſępe ex C.Rutilio,quo utebatur propter familiaritatē Scæuolæ noſtri,tamen iſta mihi eius dicēdi tanta laus nota nō erat. Itaque cepi uoluptatē tam ornatū uirum,tamq́ excellens ingeniū fuiſſe in noſtra rep. Hic ego,noli inquam,Brute exiſtimare his duobus quidquam fuiſſe in noſtra ciuitate præſtantius. Nam(ut paulo ante dixi)conſultorum alterum diſertiſſimum, diſertorum alterum conſultiſſimum fuiſſe,ſic in reliquis rebus ita diſſimiles erant inter ſeſe,ſtatuere ut tamē non poſſes,utrius te malles ſimiliorem. Craſſus erat elegantium parciſſimus, Scęuola parcorum elegantiſſimus.Craſſus in ſumma comitate habebat etiam ſeueritatis ſatis, Scæuolæ multa in ſeueritate non deerat tamen comitas, licet omnia hoc modo,ſed uereor,ne fingi uideātur hęc, ut dicātur à me quodāmodo,res ſe tamē ſic habet,cum omnis uirtus ſit, ut ueſtra Brute uetus Academia dixit,mediocritas,uterq; horum medium quiddam uolebat ſequi, ſed ita cadebat, ut alter ex alterius laude partem, uterq; autē ſuam totam haberet. Tum Brutus,cū ex tua oratione mihi uideor inquit bene Craſſum,& Scęuolam cognouiſſe,tum de te,et de Ser.Sulpicio cogitās eſſe quandā uobis cum illis ſimilitudinē iudico. Quonā inquā iſtuc modo? Quia mihi & tu uideris inquit tantum iuris ciuilis ſcire uoluiſſe, quantum ſatis eſſet oratori, & Seruius eloquentiæ tantum aſſumpſiſſe,ut ius ciuile facile poſſit tueri, ætatesq́ ueſtræ, ut illorum,nihil,aut non ferè multum,differūt. Et ego de me inquam dicere nihil eſt neceſſe,dę Seruio autem et tu probe dicis,et ego dicam quod ſentio: nō enim facile quem dixerim plus ſtudij,quàm illum,& ad dicendum, & ad omnis bonarum rerum diſciplinas adhibuiſſe,nam & in iiſdem exercitationibus ineunte ætate fuimus,& poſtea una Rhodum ille etiam profectus eſt, quo melior eſſet,& doctior,& inde ut redijt, uidetur mihi in ſecunda arte primus eſſe maluiſſe, quàm in prima ſecūdus: atque haud ſcio an par principibus eſſe potuiſſet,ſed fortaſſe maluit,id quod eſt adeptus, longe omniū non eiuſdem modo ætatis,ſed eorum etiam,qui fuiſſent,in iure ciuili eſſe princeps. Hic Brutus ain' tu inquit? etiam'ne Q.Scæuolę Seruium noſtrum anteponis? ſic enim inquam Brute exiſtimo, iuris ciuilis magnum uſum & apud Scæuolam, & apud multos fuiſſe, artem in hoc uno, quod nunquam effeciſſet ipſius iuris ſcientia,niſi eam præterea didiciſſet artem,quæ doceret rem uniuerſam tribuere in partes,latentem explicare definiendo, obſcuram explanare interpretando,ambiguam primum uidere, deinde diſtinguere, poſtremo habere regulā,

qua uera,& falſa iudicarentur,et quę qbus propoſitis eſſent, quęq; nõ eſſent; cõſequentia:hic enĩ attulit hanc artẽ oĩum artiũ maximã,quaſi lucẽ,ad ea,quę cõfuſè ab alijs aut reſpondebãtur,aut agebantur. Dialecticã mihi uideris dicere inquit. Recte inquã intelligis,ſed adiũxit etiã et literarũ ſciẽtiã,et loquẽdi elegantiã,quæ ex ſcriptis eius,quorũ ſimilia nulla ſunt, facillime pſpici poteſt: Cumq; dicendi cauſa duobus peritiſſimis operã dediſſet. L. Lucilio Balbo C. Aquilio Gallo,Galli hominis acuti,et exercitati,prõptam,& paratã in agendo,et in reſpõdendo celeritatẽ ſubtilitate,diligentiaq; ſuperauit: Balbi docti, & eruditi hominis in utraq; re cõſideratam tarditatem uicit,expediendis,conficiendisq; rebus,ſic & habet, quod uterque eorum habuit, & expleuit, quod utrique defuit: Itaque ut Craſſus mihi uidetur ſapientius feciſſe,quàm Scęuola,hic enim cauſas ſtudioſe recipiebat,in quibus à Craſſo ſuperabatur,ille ſe cõſuli ſolebat,nequa in re inferior eſſet,quàm Scęuola, ſic Seruius ſapientiſſime, cum duo ciuiles artes,ac forenſes plurimum & laudis haberent,& gratię,perfecit, ut altera præſtaret omnibus, ex altera tantum aſſumeret, quantum eſſet et ad tuendum ius ciuile,& ad obtinendam conſularem dignitatẽ ſatis. Tum Brutus,ita prorſus inquit & antea putabam : audiui enim nuper eum ſtudioſe,& frequenter Sami,cum ex eo ius noſtrum pontificium, qua ex parte, cum iure ciuili coniunctum eſſet,uellem cognoſcere, & nunc meum iudicium multo magis cõfirmo teſtimonio,& iudicio tuo,ſimul illud gaudeo,quod et ęqualitas ueſtra, & pares honorum gradus, & artium, ſtudiorumq; quaſi finitima uicinitas,tantum abeſt ab obtrectatione inuidię,quæ ſolet lacerare pleroſque,uti ea non modo non exulcerare ueſtram gratiam,ſed etiam conciliare uideatur,quali enim te erga illum perſpicio, tali illum in te uoluntate, iudicioq; cognoui. Itaque doleo & illius conſilio, & tua uoce Populum R. carere tandiu,quod cum per ſe dolendum eſt,tum multo magis cõſideranti ad quos iſta non tralata ſint, ſed neſcio quo pacto deuenerint. Hic Atticus, dixeram,inquit,à principio de repu. ut ſileremus, itaq; faciamus: nam ſi iſto modo uolumus ſingulas res deſiderare, non modo querendi, ſed ne lugendi quidem finem reperiemus. Pergamus ergo, inquam, ad reliqua & inſtitutum ordinẽ perſequamur. Paratus igitur ueniebat Craſſus, expectabatur, audiebatur à principio ſtatim,quod erat apud eum ſemper accuratum, expectatiõe dignus uidebatur,non multa iactatio corporis,non inclinatio uocis, nulla inambulatio,nõ crebra ſupploſio pedis, uehemens & interdum irata,& plena iuſti doloris oratio,multę & cum grauitate facetiæ,quodq; difficile eſt,idem & perornatus,& perbreuis. Iam in altercando inuenit parem neminem: uerſatus eſt in omni ferè genere cauſarum: mature in locum principum oratorũ uenit. Accuſauit C. Carbonem eloquentiſſimum hominẽ admodum adoleſcens, ſummã ingenij nõ laudem modo,ſed etiã admirationem eſt conſecutus : defendit poſtea Liciniã uirginẽ,cum annos. XXVII. natus eſſet, in ea ipſa cauſa fuit eloquentiſſimus, orationisq; eius ſcriptas quaſdam partis reliquit. Voluit adoleſcens in colonia Narbonenſi cauſæ popularis aliquid attingere,eamq; coloniã ut fecit,ipſe deducere. Extat in eam legẽ ſenior (ut ita dicã) quam ætas illa ferebat oratio. Multę deinde cauſę,ſed ita tacitus tribunatus, ut niſi in eo magiſtratu cenauiſſet apud præconem Granium, idq; nobis bis narrauiſſet Lucilius, Tribunũ pl. neſciremus fuiſſe. Ita ꝓrſus inqt Brutus, Sed ne de Scæuolæ

quidem

quidē tribunatu quidquā audiuiſſe uideor,& eum collegā Craſſi credo fuiſſe. Omnibus quidem alijs inquā in magiſtratibus, ſed tribunus anno poſt fuit, eoq; in roſtris ſedente ſuaſit Seruiliam legem Craſſus: nam cenſuram ſine Sceuola geſſit,eum enim magiſtratum nemo unquam Sceuolarū petiuit, ſed hæc Craſſi cum edita oratio eſt,quam te ſæpe legiſſe certo ſcio,quatuor, & triginta tum habebat annos,totidemq; annis mihi ætate præſtabat:his enim conſulibus eam legem ſuaſit,quibus nati ſumus,cum ipſe eſſet.Q.Cæpione Cos.natus,& C.Lælio,triennio ipſo minor, quàm Antonius, quod iccirco poſui,ut dicendi latine,prima maturitas,in qua ætate extitiſſet,poſſet notari,et intelligeretur iam ad ſummum pené eſſe perductam,ut eò nihil fermè quiſquam addere poſſet,niſi qui à philoſophia,à iure ciuili,ab hiſtoria fuiſſet inſtructior. Erit inquit M.Brutus,aut iam eſt iſte,quē expectas. Neſcio inquam,Sed eſt etiam L.Craſſi in conſulatu,pro Q.Cæpione defenſione iūcta, non breuis,ut laudatio,ut oratio autem,breuis, poſtrema cenſoris oratio, qua anno duodequinquageſimò uſus eſt. In his omnibus ineſt quidam ſine ullo fuco ueritatis color,quinetiam comprehēſio,& ambitus ille uerborum(ſi ſic periodum appellari placet)erat apud illum cōtractus & breuis, & in membra quædā,quę κῶλα græci uocāt,diſpertiebat orationem lubentius. Hoc loco Brutus,Quandoquidem tu iſtos oratores,inquit tantopere laudas,uellem aliquid Antonio præter illum de ratione dicendi, ſanè exilem libellum, plura Craſſo libuiſſet ſcribere, cum enim omnibus memoriam ſui, tum etiam diſciplinā dicendi nobis reliquiſſent:nam Sceuolæ dicendi elegātiam ſatis ex ijs orationibus, quas reliquit, habemus cognitam. Et ego mihi quidem à pueritia quaſi magiſtra fuit inquam illa in legem Cæpionis oratio, in qua & auctoritas ornatur ſenatus,quo pro ordine illa dicuntur,& inuidia concitatur in iudicum, & in accuſatorum factionem,contra quorum potentiam populariter tum dicendū fuit, multa in illa oratione grauiter, multa leniter, multa aſpere, multa facete dicta ſunt,plura etiam dicta,quàm ſcripta,quod ex quibuſdam capitibus expoſitis, nec explicatis intelligi poteſt. Ipſa illa cenſoria contra Cn.Domitium collegā non eſt oratio,ſed quaſi capita rerum,& orationis commentarium paulo plenius:nulla eſt enim altercatio clamoribus unquam habita maioribus:& uero fuit in hoc etiā popularis dictio excellens: Antonij genus dicendi multo aptius iudicijs,quàm concionibus:hoc loco ipſum Domitium non relinquo,nam & ſi non fuit in oratorum numero,tamen pono ſatis in eo fuiſſe orationis, atque ingenij, quo & magiſtratus perſonam, & conſularem dignitatem tueretur,quod idem de C.Cœlio dixerim,induſtriā in eo ſummā fuiſſe, ſummasq; uirtutes,eloquentię tantū, quod eſſet in rebus priuatis amicis eius,in rep.ipſius dignitati ſatis. Eodem tēpore M.Herennius in mediocribus oratoribus latine,& diligēter loquentibus numeratus eſt,qui tamen ſumma nobilitate hominem cognatione,ſodalitate,collegio, ſumma etiā eloquētia L.Philippū in cōſulatus petitiōe ſuperauit. Eodem tēpore C.Clodius, & ſi propter ſummā nobilitatē,& ſingularē potentiā magnus erat, tamen etiā eloquentiæ quandā mediocritatē afferebat.Eiuſdem ferè temporis fuit eques romanus.C.Titius, qui meo iudicio,eò perueniſſe uidetur,quo potuit ferè latinus orator ſine gręcis literis,& ſine multo uſu puenire.Huius orationes tantum argutiarū, tantū exēplorum, tantū urbanitatis habēt ut pené attico ſtylo ſcriptę eſſe uideātur.

Eaſdem argutias in tragœdias, ſatis ille quidem acutè, ſed parum tragicè tranſtulit, quem ſtudebat imitari L. Afranius poëta, homo perargutus, in fabulis quidem etiam, ut ſcitis, diſertus. Fuit etiam Q. Rubrius Varro, qui à ſenatu hoſtis, cum C. Mario iudicatus eſt, acer, & uehemens accuſator. In eo genere ſanè probabilis, doctus autem græcis literis, propinquus noſter, factus ad diſcēdum M. Gratidius M. Antonij perfamiliaris, cuius præfectus, cum eſſet in Cilicia, eſt interfectus, qui accuſauit C. Fimbriam M. Marij Gratidiani patrē atque etiā apud ſocios, & latinos oratores habiti ſunt, Q. Vectius Vectianus è Marſis, quem ipſe cognoui, prudens uir, & in dicendo breuis. Q. D. Valerij Sorani uicini, & familiares mei, nō tam in dicēdo admirabiles, quàm docti & græcis literis, & latinis. C. Ruſticellus Bononienſis, is quidem & exercitatus, et natura uolubilis. Omniū autem eloquentiſſimus extra hāc urbem T. Betucius Barrus Aſculanus, cuius ſunt aliquot orationes Aſculi habitæ. Illa Romæ contra Cæpionem, nobilis ſanè, cui orationi Cæpionis ore reſpōdit Ælius, qui ſcriptitauit orationes multis, orator ipſe nunquam fuit. Apud maiores autem noſtros uideo diſertiſſimum habitum ex Latio L. Papyrium fregellanum T. Gracchi P. F. ferè ætate, eius etiam oratio eſt pro Fregellanis, Coloniſq; latinis habita in ſenatu. Tum Brutus, Quid tu igitur inquit tribus iſtis externis quaſi oratoribus? Quid cēſes inquam? niſi idem quod urbanis, præter unū, quod non eſt eorum urbanitate quadam, quaſi colorata oratio. Et Brutus, qui eſt inquit, iſte tādem urbanitatis color? Neſcio inquā, tantum eſſe quendam ſcio. Id tu Brute iam intelliges, cum in Galliam ueneris, audies tu quidē etiam uerba quædam non trita Romæ, ſed hæc mutari, dediſciq; poſſunt. Illud eſt maius, quod in uocibus noſtrorum oratorum recinit quiddam, & reſonat urbanius: nec hoc in oratoribus modo apparet, ſed etiā in ceteris. Ego memini T. Tincam placentinum hominem facetiſſimum, cū familiari noſtro Q. Granio præcone dicacitate certare. Eon' inquit Brutus, de quo multa Lucilius? Iſto ipſo, ſed Tincam non minus multa ridicule dicentē Granius obruebat neſcio quo ſapore uernaculo, ut ego iam nō mirer, illud Theophraſto accidiſſe, quod dicitur, cum percunctaretur ex anicula quadam, quanti aliquid uenderet, & reſpondiſſet illa, atque addidiſſet, hoſpes non potè minoris, tuliſſe eum moleſte, ſe non effugere hoſpitis ſpeciem, quum ætatem ageret Athenis optimeq; loqueretur. Omnium (ſicut opinor) in noſtris eſt quidam urbanorum, ſicut ille Atticorum ſonus, ſed domum redeamus, ideſt ad noſtros reuertamur. Duobus igitur ſummis Craſſo, & Antonio L. Philippus, pximus accedebat, ſed longo interuallo tamen proximus. Itaq; eum, & ſi nemo intercedebat, qui ſe illi anteferret, neque ſecundū tamen, neq; tertium dixerim: nec enim in quadrigis eum ſecundum numerauerim, aut tertiū, qui uix è carceribus exierit, cum palmam iam primus acceperit, nec in oratoribus, qui tātum abſit à primo, uix ut in eodem curriculo eſſe uideatur, ſed tamen erant ea in Philippo, quæ qui ſine comparatione illorū ſpectaret, ſatis magna diceret, ſumma libertas in oratione, multæ facetiæ, ſatis creber in reperiendis, ſolutus in explicandis ſententijs, erat etiam in primis, ut temporibus illis, græcis doctrinis inſtitutus, in altercando cum aliquo aculeo, & maledicto facetus. Horum ætati prope coniunctus L. Gellius non tam uendibilis orator, quàm ut neſcires quid ei deeſſet, nec enim erat indoctus, nec tardus ad excogitandum, nec romanarum

rerum immemor,& uerbis ſolutus ſatis,ſed in magnos oratores inciderat eius ætas,multam tamen operam amicis,& utilem præbuit, atque ita diu uixit, ut multarũ ætatum oratoribus implicaretur, multum etiam in cauſis uerſaretur. Iiſdem ferè temporibus D.Brutus is, qui Cos. cum Mamerco fuit, homo & græcis doctus literis,& latinis.Dicebat etiam L.Scipio non imperite, Cn.ꝗ Pompeius Sex.F.aliquem numerum obtinebat,nam Sex.frater eius præſtantiſſimum ingenium contulerat ad ſummam iuris ciuilis, & ad perfectam geometriæ, rerum ſtoicarum ſcientiam. Item in iure, & ante hos M.Brutus, & paulo poſt eũ C. Bilienus homo per ſe magnus propè ſimili ratione, ſummus euaſerat, qui Cos. factus eſſet niſi in Marianos conſulatus, & in eas petitionis anguſtias incidiſſet. Cn. autem Octauij eloquentia, quæ fuerat ante conſulatum ignorata, in conſulatu multis concionibus eſt uehementer probata, ſed ab eis, qui tantum in dicentium numero non in oratorum fuerunt: iam ad oratores reuertamur. Cenſeo inquit Atticus, eloquentis enim uidebare, non ſedulos uelle conquirere. Feſtiuitate igitur, & facetijs inquam C. Iulius. L.F.& ſuperioribus,& æqualibus ſuis omnibus præſtitit,oratorꝗ fuit, mini me ille quidem uehemens,ſed nemo unquam urbanitate, nemo lepore, nemo ſuauitate conditior.Sunt eius aliquot orationes, ex quibus, ſicut ex eiuſdẽ tragœdijs,lenitas eius ſine neruis perſpici poteſt. Eius æqualis P.Cethegus, cui de rep.ſatis ſuppeditabat oratio,totam enim tenebat eam, penitusꝗ cognouerat.Itaꝗ in ſenatu conſularium auctoritatem aſſequebatur, ſed in cauſis publicis nihil priuatis ſatis ueterator uidebatur.Erant in priuatis cauſis. Q.Lucretius Viſpillo & acutus,& iuriſperitus,nam Aphilia cõcionibus aptior,quàm iudicijs.prudens etiam T.Annius Velina, & in eius generis cauſis orator ſanè tolerabilis.In eodem genere cauſarum multum erat T.Iuuentius,nimis ille quidem lentus in dicendo,& penè frigidus,ſed & callidus,& in capiendo aduerſario uerſutus,& præterea nec indoctus, & magna cum iuris ciuilis intelligẽtia, cuius auditor P.Orbius meus ferè æqualis,in dicendo non nimis exercitatus, in iure autem ciuili non inferior, quàm magiſter fuit: nam T. Aufidius, qui uixit ad ſummam ſenectutem, uolebat eſſe ſimilis horum, eratꝗ & bonus uir,& innocẽs,ſed dicebat parum. Nec ſanè plus frater eius M.Virgilius, qui tribunus pl.L.Sullę imperatori diem dixit.Eius collega P.Magius,in dicendo paulo tamen copioſior.Sed omnium oratorum,ſiue tabularum, qui & planè indocti,aut inurbani,aut ruſtici etiam fuerunt,quos quidem ego cognouerim,ſolutiſſimum in dicendo,& acutiſſimum iudico noſtri ordinis. Q.Sertorium,equeſtris C.Gorgonium fuit etiam facilis, & expeditus ad dicẽdum, & uitæ ſplẽdore multo,& ingenio ſanè probabili T.Iunius L.filius tribunicius, quo accuſante P. Sextius Pr.deſig. damnatus eſt ambitus, is proceſſiſſet honoribus longius,niſi ſemper infirma,atꝗ etiam ægra ualetudine fuiſſet. Atꝗ ego præclare intelligo,me in eorum commemoratione uerſari, qui nec habiti ſint oratores,neꝗ fuerit,prætermiriꝗ à me aliquot ex ueteribus cõmemoratione,aut laude dignos,ſed hoc quidẽ ignoratione,quid enim eſt ſuperioris ætatis,quod ſcribi poſſit de ijs,de quibus nulla monimẽta loquũtur,nec aliorum, nec ipſorum: de ijs autem, quos ipſi uidimus, neminem ferè prætermittimus eorum, quos aliquando dicentes uidimus. uolo enim ſciri in tanta, & tam ueтere repu.maximis præmijs eloquentiæ propoſitis, omnis cupiſſe dicere, non

plurimos auſos eſſe, potuiſſe paucos. Ego tamẽ ita de unoquoq; dicam ut intelligi poſſit, quem exiſtimem clamatorem, quem oratorem fuiſſe. Iiſdem ferè temporibus, ætate inferiores paulo, quàm Iulius, ſed æquales propemodũ fuerunt C. Cotta. P. Sulpicius. Q. Varius. Cn. Pomponius. C. Curio. L. Fufius. M. Druſus Patiſtius, nec ulla ætate uberior oratorũ fœtus fuit. Ex his Cotta, & Sulpicius cũ meo iudicio, tum omnium, facile primas tulerũt. Hic Atticus quomodo iſtuc dicis inquit, cum tuo iudicio, tum omnium? ſemper'ne in oratore probando, aut improbando uulgi iudicium, cum intelligentium iudicio congruit? an alij probantur multitudine, alij autem ab ijs, qui intelligunt?

Recte requiris inquam Attice, ſed audies ex me fortaſſe, quod non omnes probent. An tu inquit adlaboraſſe huic modo Bruto probaturus es? Planè inquam Attice diſputationem hanc de oratore probando, aut improbando multo malim tibi, & Bruto placere, eloquentiã autem meam populo probari uelim: Etenim neceſſe eſt, qui ita dicat, ut à multitudine probetur, eundẽ doctis probari: nam quid in dicendo rectum ſit, aut prauum ego iudicabo, ſi modo is ſum, qui id poſſim, aut ſciã iudicare, qualis uero ſit orator, ex eo, quod is dicendo efficiet, poterit intelligi: Tria ſunt enim, ut quidem ego ſentio, quæ ſint efficienda dicendo, ut doceatur is, apud quem dicetur, ut delectetur, ut moueatur uehementius, quibus uirtutibus oratoris, quidq; efficiatur, aut quibus uitijs orator aut non aſſequatur hæc, aut etiam in his labatur, & cadat, artifex aliquis iudicabit. Efficiatur autem ab oratore, necne, ut ij, qui audiunt, ita afficiantur, ut orator uelit, uulgi aſſenſu, & populari approbatione iudicari ſolet: itaque nunquam de bono oratore, aut non bono doctis hominibus cum populo diſſenſio fuit. An cẽſes, dum illi uiguèrunt, quos ante dixi, non eoſdẽ gradus oratorum uulgi iudicio, & doctorum fuiſſe? De populo ſiquem ita rogauiſſes, quis eſt in hac ciuitate eloquentiſſimus? in Antonio, et Craſſo aut dubitaret, aut hunc alius, illum alius diceret, nemo'ne Philippum tam ſuauem oratorem, tam grauem, tam facetum his anteferret? quem noſmetipſi, qui hæc arte aliqua uolumus expendere, proximum illis fuiſſe diximus: nemo profecto: id enim ipſum eſt ſummi oratoris, ſummum oratorem populo uideri. Quare, tibicen Antigenidas dixerit diſcipulo ſanè frigenti ad populum, mihi cane, & muſis, Ego huic Bruto dicenti, ut ſolet, apud multitudinem, mihi cane, & populo mi Brute dixerim, ut qui audient, quid efficiatur, ego etiam cur id efficiatur, intelligam. Credit ijs, quæ dicuntur, qui audit oratorem, uera putat, aſſentitur, probat, fidem facit oratio. Tu artifex, quid quæris amplius? delectatur audiens multitudo, & ducitur oratione, & quaſi uoluptate quadam perfunditur, quid habes, quod diſputes? gaudet, dolet, ridet, plorat, fauet, odit, contemnit, inuidet, ad miſericordiam inducitur, ad pudendum, ad pigendũ, iraſcitur, miratur, ſperat, timet, hæc perinde accidunt, ut eorum, qui adſunt, mentes, uerbis, & ſententijs, et actione tractantur. Quid eſt, quod expectetur docti alicuius ſententia? quod enim probat multitudo, hoc idem doctis probandum eſt. denique hoc ſpecimen eſt popularis iudicij, in quo nunquam fuit populo cum doctis, intelligentibusq; diſſenſio. Cum multi eſſent oratores in uario genere dicendi, quis unquam ex his excellere iudicatus eſt uulgi iudicio, qui nõ idem à doctis probaretur? Quando autem dubium fuiſſet apud patres noſtros eligendi, cui patroni daretur optio, quin aut Antonium optaret, aut Craſſum.

Aderant

Aderant multi alij, tamen utrum de his potius, dubitaſſet aliquis, quin alterū, nemo. Quid adoleſcētibus nobis, cum eſſet Cotta, & Hortenſius, num quis, cui quidem eligendi poteſtas eſſet, quenquam his anteponebat? Tum Brutus, Quid tu inquit quęris alios? de te ipſo, nonne quid optarent rei, quid ipſe Hortēſius iudicaret, uidebamus? qui cum partiretur tecum cauſas (ſæpe enim interfui) perorandi locum, ubi plurimum pollet oratio, ſemper tibi relinquebat. Faciebat ille quidem inquam, & mihi beneuolentia credo ductus tribuebat omnia: ſed ego quæ de me populi ſit opinio, neſcio, de reliquis hoc affirmo, qui uulgi opinione diſertiſſimi habiti ſint, eoſdem intelligentium quoq; iudicio fuiſſe probatiſſimos: Nec enī poſſet idem Demoſthenes dicere, quod dixiſſe Antimachum Clarium poëtam ferunt, qui, cum conuocatis auditoribus legeret, eis magnum illud, quod nouiſtis, uolumen ſuum, et eum legentem omnes præter Platonem reliquiſſent, legam inquit nihilo minus, Plato enim * mihi unus inſtar eſt omnium, me illum, & recte: Poëma enim recōditum paucorum approbatione, oratio popularis ad ſenſum uulgi debet moueri. Atſi eundem hunc Platonem unum auditorem haberet Demoſthenes, cum eſſet relictus à ceteris, uerbum facere non poſſet. Quid tu Brute poſſes? ſi te ut Curionem quōdam concio reliquiſſet? Ego uero inquit ille, ut me tibi indicem, in eis etiam cauſis, in quibus omnis res nobis cum iudicibus eſt, non cum populo, tamen ſi à corona relictus ſim, non queam dicere. Ita ſe inquam res habet, ut ſi tibiæ inflatæ nō referant ſonum, abijciendas eas ſibi tibicen putet: ſic oratori populi aures tanquam tibiæ ſunt, eæ ſi inflatum non recipiunt, aut ſi auditor omnino tanquam equus non facit, agitandi finis faciendus eſt. Hoc tamen intereſt, quod uulgus interdum non probandum oratorem probat, ſed probat ſine comparatione, cum à mediocri, aut etiam à malo delectatur, eo eſt contentus, eſſe melius non ſentit, illud quod eſt, qualecunq; eſt, probat: tenet enim aures uel mediocris orator, ſit modo aliquid in eo, nec res ulla plus apud animos hominum, quàm ordo, & ornatus orationis ualet. Quare quis ex populo cum Q. Scęuolam pro M. Coponio dicentem audiret in ea cauſa, de qua ante dixi, quidquā politius, aut elegantius, aut omnino melius aut expectaret, aut poſſe fieri putaret? Cum is hoc probare uellet M. Curiū, cum ita hęres inſtitutus eſſet, ſi pupillus ante mortuus eſſet, quā in ſuam tutelam ueniſſet, pupillo non nato hęredem eſſe non poſſe. Quid ille nō dixit de teſtamentorum iure, de antiquis formulis? quēadmodum ſcribi oportuiſſet, ſi etiam filio non nato hęres inſtitueretur. Quàm captioſum eſſe populo, quod ſcriptū eſſet negligi, & opinione quęri uoluntates, & interpretatione diſertorum ſcripta ſimplicium hominū peruertere. quàm ille multa de auctoritate patris ſui, qui ſemper ius illud eſſe defenderat? quàm omnino multa de conſeruando iure ciuili, quæ quidem omnia cum perité, & ſcienter, tum ita breuiter, & preſſè, & ſatis ornatè, et pereleganter diceret, quis eſſet in populo, qui aut expectaret, aut fieri poſſe quidquam melius putaret? At uero ut contra Craſſus ab adoleſcente delicato, qui in litore ambulans ſcalmum reperiſſet, ob eamq; rem ædificare nauem cōcupiuiſſet, exorſus eſt, ſimiliter Scęuolam ex uno ſcalmo captionis centumuirale iudicium hæreditatis effeciſſe, hoc in illo initio conſecutus, multis eiuſdem generis ſententijs delectauit, animosq; omnium, qui aderant, in hilaritatem à ſeueritate traduxit, quod eſt unū ex tribus, quæ dixi ab oratore effici

debere,deinde hoc uoluiſſe eum,qui teſtamẽtum feciſſet, hoc ſenſiſſe, quoquo
modo filius non eſſet,qui in ſuam tutelam ueniret,ſiue nõ natus, ſiue ante mor
tuus,Curius hęres ut eſſet,ita ſcribere pleroſq;,& id ualere,& ualuiſſe ſemper.
Hæc,& multa eiuſmodi dicens fidem faciebat, quod eſt ex tribus oratoris offi
cijs alterum.deinde ęquum bonum teſtamentorũ ſententias, uoluntatesq; tu-
tatus eſt,quanta eſſet in uerbis captio cũ in ceteris rebus,tum in teſtamentis,ſi
negligerentur uoluntates, quantam ſibi potentiã Scęuola aſſumeret, ſi nemo
auderet teſtamentum facere poſtea, niſi de illius ſententia, hæc cum grauiter,
cum ab exemplis copioſè, tum uariè,tum etiam ridiculè, & facetè explicans,eã
admirationem,aſſenſionemq; cõmouit,dixiſſe ut contra nemo uideretur, hoc
erat oratoris officium partitione tertium,genere maximum.Hic ille de popu-
lo iudex,qui ſeparatim alterum admiratus eſſet,idem audito altero, iudicium
ſuum contẽneret. At uero intelligens,& doctus,audiẽs Scęuolam,ſentiret eſſe
quoddã uberius dicendi genus,& ornatius,ab utroq; autem cauſa perorata, ſi
quæreretur uter præſtaret orator,nunquam profecto ſapientis iudiciũ à iudi-
cio uulgi diſcreparet.Qui pręſtat igitur intelligẽs imperito? magna re,& diſ-
ficili,ſiquidem magnum eſt ſcire quibus rebus efficiatur,amittatur'ue dicendo
illud,quidquid eſt,quod aut effici dicẽdo oportet,aut amitti nõ oportet. Prę-
ſtat etiã illo doctus auditor indocto, quod ſæpe,cum oratores duo, aut plures
populi iudicio probantur, quod dicendi genus optimum ſit,intelligit. Nam
illud,quod populo non probatur,ne intelligenti quidem auditori probari po
teſt. Vt enim ex neruorum ſono in fidibus,quàm ſcienter ei pulſi ſint, intelligi
ſolet,ſic ex animorum motu cernitur,quid tractandis his perficiat orator. Ita-
que intelligens dicendi exiſtimator non aſſidens, & attentè audiens, ſed uno
aſpectu,& præteriens de oratore ſæpe iudicat. Videt oſcitantem iudicem, lo-
quentem cum altero, nonnunquam etiam circulantem, mittentem ad horas,
quæſitorẽ ut dimittat rogãtem,intelligit oratorem in ea cauſa non adeſſe, qui
poſſit animis iudicum admouere orationẽ, tanquam fidibus manum. Idem ſi
præteriens aſpexerit, erectos intuentes iudices, ut aut doceri de re, idq; etiam
uultu probare uideãtur,aut ut auẽ cantu aliquo, ſic illos uiderit oratione quaſi
ſuſpenſos teneri,aut id quod maxime opus eſt,miſericordia,odio,motu animi
aliquo perturbatos eſſe uehementius,ea ſi præteriens (ut dixi) aſpexerit,ſi ni-
hil audiuerit,tamen oratorem uerſari in illo iudicio,& opus oratoriũ fieri,aut
perfectũ iam eſſe,profecto intelliget. Cum hæc diſſeruiſſem, uterq; aſſenſus
eſt,& ego tanq̃ de integro ordiens.Quando igitur inquam à Cotta,& Sulpi
cio hęc omnis fluxit oratio,cum hos maxime iudicio illorũ hominum,et illius
ætatis dixiſſem probatos,reuertar ad eos ipſos,tum reliquos,ut inſtitui, dein
ceps pſequar.Quoniam ergo oratorũ bonorũ (hos enim quęrimus) duo ge-
nera ſunt,unum attenuate,preſſeq;.alterum ſublate, ampleq; dicentiũ, & ſi id
melius eſt,quod ſplendidius,et magnificentius,tamen in bonis,oĩa, quæ ſum-
ma ſunt,iure laudantur,ſed cauenda eſt preſſo illi oratori,inopia, & ieiunitas.
Amplo aũt,inflatum,& corruptum orationis genus. Inueniebat igitur acutè
Cotta,dicebat purè,ac ſolutè,& ut ad infirmitatem laterũ perſcienter conten-
tionem omnem remiſerat, ſic ad uiriũ imbecillitatem dicendi accommodabat
genus.Nihil erat in eius oratione, niſi ſincerum, nihil niſi ſiccum, atq; ſanum,
illudq; maximum,quod cum contẽtione orationis flectere animos iudicũ uix
poſſet,

poſſet,nec omnino eo genere diceret,tractando tamen impellebat, ut idem facerent à ſe commoti,quod à Sulpicio cōcitati: fuit enim Sulpicius uel maximè omnium,quos quidem ego audiuerim,grandis,& ut ita dicam, tragicus orator. Vox cum magna, tum ſuauis, & ſplendida, geſtus, & motus corporis ita uenuſtus,ut tamen ad forū,non ad ſcenam inſtitutus uideretur. Incitata,& uolubilis,nec ea redundans tamen,nec circunfluens oratio. Craſſum hic uolebat imitari,Cotta malebat Antoniū,ſed ab hoc uis aberat Antonij.Craſſi ab illo lepos. O magnā inquit artem Brutus,ſiquidem iſtis, cum ſummi eſſent oratores,duæ res maximæ altera alteri defuit. Atq; in his oratoribus illud animaduertendum eſt,poſſe eſſe ſummos,qui inter ſe ſint diſſimiles.nihil enim tā diſſimile,quàm Cotta Sulpicio,& uterq; æqualibus ſuis plurimum præſtitit. Quare hoc doctoris intelligentis eſt,uidere quò ferat natura ſua quenq;,& ea duce utentem ſic inſtituere,ut Iſocratem in acerrimo ingenio Theopompi,& leniſſimo Ephori dixiſſe traditum eſt,alteri ſe calcaria adhibere,alteri frenos. Sulpicij orationes quæ feruntur, eas poſt mortē eius ſcripſiſſe P. Canutius putatur æqualis meus,homo extra noſtrum ordinem,meo iudicio diſertiſſimus. Ipſius Sulpicij nulla oratio eſt,ſæpeq; ex eo audiui,cum ſe ſcribere, neque conſueſſe,neque poſſe diceret. Cottæ pro ſe lege Varia, quæ inſcribitur, eam L. Ælius ſcripſit Cottæ rogatu. Fuit is omnino uir egregius,& eques R.cum primis honeſtus,idemq; eruditiſſimus & græcis literis, & latinis, antiquitatisq; noſtræ,& in inuentis rebus & in actis,ſcriptorumq; ueterum literatè peritus, quā ſcientiam Varro noſter acceptā ab illo,auctamq; per ſeſe uir ingenio præſtans,omniq; doctrina,pluribus, & illuſtrioribus literis explicauit, ſed idem Ælius ſtoicus uoluit,orator autē nec ſtuduit unquam, nec fuit, ſcribebat tamē orationes,quas alij dicerēt,ut Q. Metello. F.ut Q. Cæpioni,ut Q. Pompeio Rufo,quāquam is etiā ipſe ſcripſit eas, quibus pro ſe eſt uſus, ſed nō ſine Ælio. his enim ſcriptis etiam ipſe interfui,cum eſſem apud Ælium adoleſcens,eumq; audire perſtudioſè ſolerem. Cottam autem miror ſummum ipſum oratorem, minimeq; ineptū, ælianas leuis oratiūculas,uoluiſſe exiſtimari ſuas. His duobus eiuſdem ętatis annumerabatur nemo tertius,ſed mihi placebat Pōponius maxime, uel dicam minime diſplicebat. locus erat omnino in maximis cauſis præter eos,de quibus ſupra dixi,nemini,propterea quod Antonius,qui maxime expetebatur,facilis in cauſis recipiēdis erat, faſtidioſior Craſſus, ſed tamē recipiebat,horum qui neutrum habebat,confugiebat ad Philippum ferè, aut ad Cæſarem,Cotta,Sulpicius expetebantur, ita ab ijs ſex patronis cauſæ illuſtres agebantur,neq; tam multa, quàm noſtra ætate iudicia fiebant, neq; hoc, quod nunc fit, ut cauſæ ſingulæ defenderentur à pluribus, quo nihil eſt uitioſius. Reſpondemus ijs, quos non audiuimus, in quo primum ſæpe aliter eſt dictum,aliter ad nos relatum,deinde magni intereſt corā̀m uidere me, quemadmodum aduerſarius de quaque re aſſeueret, maxime autē quemadmodum quæque res audiatur,ſed nihil uitioſius,quàm cū unum corpus debeat eſſe defenſionis, naſci de integro cauſam, cum ſit ab altero perorata: omnium enim cauſarum,unum eſt naturale principium,una peroratio,reliquæ partes, quaſi membra ſuo quæque loco locata,ſuam & uim,& dignitatem tenent. Cum autem difficile ſit in longa oratione non aliquando aliquid ita dicere, ut ſibi ipſe nō conueniat,quanto difficilius cauere, nequid dicas, quod nō conueniat eius

orationi,qui ante te dixerit: ſed quia & labor multo maior eſt totam cauſam, quàm partem dicere,& quia plures ineuntur gratię, ſi uno tempore dicas pro pluribus,iccirco hanc conſuetudinem lubenter aſciuimus. Erant tamē quibus uideretur illius ętatis tertius Curio,quia ſplēdidioribus fortaſſe uerbis utebatur,& quia latine non peſſime loquebatur, uſu credo aliquo domeſtico, nam literarum admodum nihil ſciebat: ſed magni intereſt,quos quiſque audiat cotidie domi,quibus cū loquatur à puero,quēadmodum patres, pędagogi,matres etiā loquantur. Legimus epiſtolas Corneliæ matris Gracchorum, apparet filios nō tam in gremio educatos,quàm in ſermone matris. Auditus eſt nobis Læliæ C.filiæ ſępe ſermo,ergo illam patris elegantia tinctam uidimus, & filias eius Mucias ambas, quarum ſermo mihi fuit notus, & neptes Licinias, quas nos quidem ambas,hanc uero Scipionis etiā tu Brute credo aliquādo audiſti loquentem. Ego uero ac lubenter quidem inquit Brutus, & eo lubētius, quod L.Craſſi erat filia. Quid Craſſum inquam illum cenſes iſtius Liciniæ filium,Craſſi teſtamento qui fuit adoptatus? Summo iſte quidem dicitur ingenio fuiſſe inquit. Et uero hic Scipio collega meus, mihi ſane bene & loqui uidetur,& dicere. Recte inquam iudicas Brute: etenim iſtius genus eſt ex ipſius ſapientiæ ſtirpe generatum: nam & de duobus auis iam diximus,Scipione,& Craſſo,& de tribus proauis, Q. Metello,cuius quatuor filij, P.Scipione, qui ex dominatu Gracchi priuatus in libertatem rempu. uindicauit, Q.Scæuola augure,qui peritiſſimus iuris,idemq; percomis eſt habitus. Iam duorum abauorum quàm eſt illuſtre nomen P.Scipionis, qui bis Cos. fuit qui eſt Corculum dictus,alterius omnium ſapientiſſimi C.Lælij. O generoſam inquit ſtirpem, & tanquam in unam arborem plura genera, ſic in iſtam domum multorum inſitam,atq; illuminatam ſapientiam. Similiter igitur ſuſpicor (ut cōferamus parua magnis) Curionis,& ſi pupillus relictus eſt patrio fuiſſe inſtituto puro ſermone aſſuefactam domum,& eo magis hoc iudico, quod neminem ex ijs quidē,qui aliquo in numero fuerūt,cognoui in omni genere honeſtarum artiū tam indoctum,tam rudem. Nullum ille poëtam nouerat,nullum legerat oratorem, nullam memoriā antiquitatis collegerat, non publicū ius, non priuatū,& ciuile cognouerat,quanquā id quidem fuit etiā in alijs,& magnis quidē oratoribus, quos parum his inſtructos artibus uidimus, ut Sulpiciū,ut Antoniū: Sed ij tamen unum illud habebāt dicēdi opus elaboratū,idq; cū cōſtaret ex quinq; notiſſimis partibus, nemo in aliqua parte earū omnino nihil poterat. In quacūq; enim una planè claudicaret, orator eſſe non poſſet, ſed tamē alius in alia excellebat,magis reperiebat quid dici opus eſſet,& quomodo præparare,& quo loco locari,memoriaq; ea comprehēdebat Antonius,excellebat autem actione,erantq; ei quędā ex his paria cum Craſſo,quædā etiam ſuperiora: at Craſſi magis enitebat oratio. Nec uero Sulpicio,neq; Cottæ dicere poſſumus,neq; cuiquā bono oratori rem ullā ex illis quinque partibus planè,atq; oīno defuiſſe: Itaque in Curione hoc ueriſſime iudicari poteſt, nulla re una magis oratorē cōmendari,quā uerborū ſplendore,& copia: nam cum tardus in cogitādo,tum in ſtruēdo diſſipatus fuit. Reliqua duo ſunt,agere,& meminiſſe,in utroq; cachinnos irridentiū commouebat. Motus erat is, quē & C.Iulius in perpetuū notauit, cum ex eo in utranq; partē toto corpore uacillāte quæſiuit,quis loqueretur è lintre. & Cn.Sicinius homo impurus, ſed

admodum

admodũ ridiculus,neqꝫ aliud in eo oratoris ſimile quidquã: Is,cum Tribunus pl.Curionẽ,et Octauiũ Coſs.produxiſſet, Curioq́ꝫ multa dixiſſet ſedẽte Cn. Octauio collega,qui deuinctus erat faſcijs,& multis medicamẽtis propter dolorem artuum delibutus,nunquam inquit Octaui collegę tuo gratiam referes qui niſi ſe ſuo more iactauiſſet,hodie te iſtic muſcę comediſſent. Memoria autem ita fuit nulla,ut aliquoties,tria cum propoſuiſſet,aut quartum adderet,aut tertium quæreret. qui in iudicio priuato, uel maximo, cum ego pro Titinia Cottæ perorauiſſem, ille contra me pro Seruio Næuio diceret, ſubito totam cauſam oblitus eſt,idq́ꝫ ueneficijs,& cantionibus Titinię factum eſſe dicebat. Magna hæc immemoris ingenij ſigna,ſed nihil turpius, quàm quod etiam in ſcriptis obliuiſcebatur,quid paulo ante poſuiſſet,ut in eo libro, ubi ſe exeuntẽ è ſenatu,& cum Panſa noſtro,& cum Curione F. colloquentem facit, cum ſenatum Cæſar Cos.habuiſſet,omniſq́ꝫ ille ſermo ductus è percunctatione filij, quid in ſenatu eſſet actum. In quo multis uerbis cum inueheretur in Cæſarem Curio,diſputatioq́ꝫ eſſet inter eos, ut eſt conſuetudo dialogorum, cum ſermo eſſet inſtitutus ſenatu miſſo,quem ſenatum Cęſar Cos.habuiſſet, reprehendit eas res,quas idẽ Cęſar anno poſt, & deinceps reliquis annis adminiſtrauiſſet in Gallia. Tum Brutus admirans, tantam'ne fuiſſe obliuionem inquit in ſcripto preſertim, ut ne legens quidem unquam ſenſerit,quantum flagitij commiſiſſet? Quid autem inquã Brute ſtultius,q̃ ſi ea uituperare uolebat,quę uituperauit,nõ eo tẽpore inſtituere ſermonẽ,cum illarum rerũ iam tẽpora præterijſſent? Sed ita totus errat,ut in eodem ſermone dicat in ſenatu ſe Cęſare Cos.nõ accedere,ſed id dicat ipſo Cos.exiens è ſenatu. Iam qui hac parte animi,quę cuſtos eſt ceterarũ ingenij partiũ, tam debilis eſſet,ut ne in ſcripto quidẽ meminiſſet quid paulo ante poſuiſſet,huic minime mirum eſt,ex tempore dicenti ſolitam effluere mentem. Itaqꝫ cũ ei nec officium deeſſet,& flagraret ſtudio dicẽdi,perpaucę ad eum cauſæ deferebantur: orator autẽ uiuis eius ęqualibus proximus optimis numerabatur,propter uerborum bonitatẽ,ut ante dixi, & expeditam,ac profluentem quodã modo celeritatem: itaqꝫ eius orationes aſpiciẽdas tamen cenſeo,ſunt illæ quidem languidiores, uerũtamen poſſunt augere, & quaſi alere id bonum,quod in illo mediocriter fuiſſe concedimus,quod habet tantam uim,ut ſolum ſine alijs in Curione ſpeciem oratoris alicuius effecerit. Sed ad inſtituta redeamus. In eodem igitur numero eiuſdem ętatis C.Carbo fuit illius eloquentiſſimi uiri filius,nõ ſatis acutus orator, ſed tamen orator numeratus eſt. Erat in uerbis grauitas,& facile dicebat,& auctoritatem naturalem quandã habebat oratio. Acutior Q. Varius rebus inueniendis,nec minus uerbis expeditus,fortis uero actor, & uehemens, & uerbis nec inops, nec abiectus,et quẽ planè oratorem dicere auderes Cn. Pomponius lateribus pugnans,incitans animos,acer,acerbus,criminoſus. Multũ ab ijs aberat L.Fufius,tamen ex accuſatione M. Aquilij diligentiæ fructũ ceperat: nam M.Druſum tuum magnũ auunculum,grauẽ oratorem,ita dumtaxat cum de rep.diceret. L.autem Lucullũ etiam acutũ,patremq́ꝫ tuũ Brute,iuris quoqꝫ et publici, & priuati ſanè peritum M.Lucullum, M.Octauiũ Cn.filios, qui tantum auctoritate,dicẽdoq́ꝫ ualuit, ut legem ſemproniam frumentariã populi frequentis ſuffragijs abrogauerit, M.Octauiũ M.Filium,M.Catonem patrẽ,Q.etiã Catulum filium abducamus ex acie,ideſt à iudicijs;et in pręſidijs reip.cui facile

ſatisfacere poſſint,collocemus.Eodē Q.Cępionem referrem,niſi nimis equeſtri ordini deditus,à ſenatu diſſediſſet.Cn.Carbonem.M.Mariū,& ex eodē genere compluris minime dignos elegantis conuentus auribus,aptiſſimos cognoui turbulentis concionibus. quo in genere(ut in ijs perturbem ętatū ordinem)nuper L.Quītius fuit, aptior autem etiam Palicanus auribus imperitorum.Et quoniā huius generis facta mentio eſt,ſeditioſorum omniū poſt Gracchos L.Apuleius Saturninus eloquentiſſimus uiſus eſt,magis ſpecie tamē, & motu,atq; ipſo amictu capiebat homines,quàm aut dicendi copia,aut mediocritate prudentię.Longe autem poſt natos homines improbiſſimus C. Seruilius Glaucia,ſed peracutus, & callidus., cum primisq; ridiculus : Is ex ſummis & fortunæ,& uitæ ſordibus in pętura Cos.factus eſſet,ſi rationem eius haberi licere iudicatum eſſet:nam & plebem tenebat,& equeſtrem ordinem beneficio legis deuinxerat.Is prætor eodem die, quo Saturninus Trib.pl.Mario, & Flacco Coss.publice eſt interfectus, homo ſimillimus Atheniēſis Hyperboli,cuius improbitatem ueteres Atticorū comœdiæ notauerunt.Quos Sex. Titius conſecutus,homo loquax ſanè,& ſatis acutus,ſed tam ſolutus,et mollis in geſtu,ut ſaltatio quędā naſceretur,cui ſaltationi Titius nomē eſſet: Ita cauēdum eſt, ne quid in agendo, dicendo'ue facias, cuius imitatio rideatur. Sed ad paulo ſuperiorē ætatē reuecti ſumus,nūc ad eā, de qua aliquantū ſumus locuti, reuertamur.Cōiunctus igitur Sulpicij ætati P. Antiſtius fuit rabula ſanèprobabilis,qui multos cum tacuiſſet annos,neq; contemni ſolum, ſed irrideri etiā ſolitus eſſet,in tribunatu primum contra C.Iulij illam conſulatus petitionem extra ordinariam, ueram cauſam agens eſt probatus, & eo magis, quòd eandem cauſam cum ageret, eius collega ille ipſe Sulpicius, hic plura, & acutiora dicebat. Itaq; poſt tribunatum primo multæ ad eum cauſæ,deinde omnes,maximæ quæcunq; erant,deſerebantur. Rem uidebat acute,componebat diligēter,memoria ualebat,uerbis non ille quidem ornatis utebatur,ſed tamen non abiectis:expedita autem erat, & perfacile currens oratio, & erat eius quidem tanquā habitus nō inurbanus: actio paulum cum uitio uocis, tum etiam ineptijs claudicabat.Hic temporibus floruit ijs, quibus inter profectionem, reditumq; L.Syllę ſine iure fuit,& ſine ulla dignitate reſp.hoc etiam autem magis probabatur,quod erat ab oratoribus quędam in foro ſolitudo,Sulpicius occiderat,Cotta aberat,& Curio,uiuebat è reliquis patronis eius ętatis nemo pręter Carbonem,& Pomponium, quorum utrunque facile ſuperabat. Inferioris autem ætatis erat proximus L.Siſenna doctus uir,& ſtudijs optimis deditus,bene latine loquens,gnarus reip.non ſine facetijs,ſed neque laboris multi, nec ſatis uerſatus in cauſis,interiectusq; inter duas ætates Hortenſij, & Sulpicij, nec maioris conſequi poterat, & minori neceſſe erat cedere. Huius omnis facultas ex hiſtoria ipſius perſpici poteſt,quæ cum facile omnis uincat ſuperioris,tum indicat tamen quantum abſit à ſummo,quamq; genus hoc ſcriptionis non dum ſit ſatis latinis literis illuſtratum:nam Q.Hortenſij admodum adoleſcentis ingenium,ut Phidiæ ſignum,ſimul a ſpectum,& probatum eſt.Is L. Craſſo.Q.Scæuola Coss.primū in foro dixit,& apud hos ipſos quidē Coss. & cum eorū,qui affuerūt,tum ipſorum conſulum, qui omnis intelligentia anteibant, iudicio diſceſſit probatus, undeuiginti annos natus erat eo tempore. Eſt autem L.Paulo.C.Marcello Coss.mortuus, ex quo uidemus eū in patro

norum

norum numero annos quatuor,& X L.fuiſſe: hoc de oratore, paulo poſt plu-
ra dicemus : hoc autem loco uoluimus ætatem in diſparem oratorum ætatem
includere,quanquam id quidem omnibus uſu uenire neceſſe fuit , quibus pau-
lo longior uita contigit,ut & cum multo maioribus natu , quàm eſſent ipſi,&
cum aliquanto minoribus compararentur:ut Accius ijſdem ædilibus ait ſe,&
Pacuiuum docuiſſe fabulam, cũ ille octuagĩta , ipſe triginta annos natus eſſet.
Sic Hortenſius non cum ſuis æqualibus ſolum,ſed & mea cum ætate,& cũ tua
Brute,& cum aliquanto ſuperiore coniungitur. Siquidẽ & Craſſo uiuo dice-
re ſolebat,& magis iam etiã uigebat Antonio, & cum Philippo iam ſene pro
Cn.Pompeij bonis dicente,in illa cauſa adoleſcens cum eſſet, princeps fuit,&
in eorum,quos in Sulpicij ætate poſui,numerũ facile peruenerat,& ſuos inter
ęquales.M.Piſonem.M.Craſſum. Cn.Lentulum.P.Lentulum ſuram longe
pręſtitit, & me adoleſcentem nactus octo annis minorem, quã erat ipſe, mul-
tos annos in ſtudio eiuſdem laudis exercuit,& tecum ſimul, ſicut ego pro mul
tis,ſic ille pro Appio Claudio dixit,paulo ante mortem. Vides igitur,ut ad te
oratorem Brute peruenerimus,tam multis inter noſtrum,tuumq́ initium di-
cẽdi interpoſitis oratoribus,ex quibus quoniam in hoc ſermone noſtro ſtatui
neminem eorũ,qui uiuerent,nominare, ne uos curioſius eligeretis ex me quid
quoq; iudicarem,eos,qui iam ſunt mortui,nominabo. Tum Brutus,non eſt
inquit iſta cauſa,quam dicis, quamobrem de ijs, qui uiuunt, nihil uelis dicere.

Quænam igitur inquam eſt? Vereri te inquit arbitror , ne per nos hic ſer-
mo tuus emanet,& ij tibi ſuſcenſeant,quos prætereris. Quid uos inquam ta
cere nõ poteritis? Nos quidem inquit facillime , ſed tamen te arbitror malle
ipſum tacere , quàm taciturnitatem noſtram experiri . Tum ego , uere tibi in-
quam Brute dicã,non me exiſtimaui in hoc ſermone uſque ad hãc ætatem eſſe
uenturum,ſed ita traxit ordo ætatum orationem,ut iam ad minoris etiã perue
nerim. Interpone igitur inquit, ſi quos uidetur, deinde redeamus ad te , & ad
Hortenſium. Immo uero inquam ad Hortenſiũ, de me alij dicent, ſi qui uolẽt.
Minime uero inquit,nam et ſi me facile omni tuo ſermone tenuiſti, tamẽ is mi
hi longior uidetur,quod propero audire de te,nec uero tam de uirtutibus dicẽ
di tuis,quæ cum omnibus,tum certe mihi notiſſimæ ſunt, quàm quod gradus
tuos,et quaſi proceſſus dicendi ſtudeo cognoſcere. Geretur inquam tibi mos,
quoniã me non ingenij prædicatorem eſſe uis,ſed laboris mei:uerum interpo
nam,ut placet,alios,et à M.Craſſo, qui fuit æqualis Hortẽſij exordiar. Is igi-
tur medioeriter à doctrina inſtructus,anguſtius etiã à natura, labore, & indu
ſtria,& quod adhibebat ad obtinendas cauſas,curam etiam,& gratiã,in prin
cipibus patronis aliquot annos fuit. In huius oratione ſermo latinus erat,uer-
ba non abiecta,res compoſitę diligenter,nullus flos tamen,neque lumen ullũ,
animi magna,uocis parua contentio, omnia ferè ut ſimiliter, atque uno modo
dicerentur : nam huius æqualis , & inimicus C. Fimbria non ita diu iactare ſe
potuit,qui omnia magna uoce dicẽs, uerborum ſanè bonorum curſu quodam
incitato,ita furebat tamen,ut mirarere tam alias res agere populũ,ut eſſet inſa
no inter diſertos locus. Cn.autem Lentulus multo maiorem opinionem dicẽ-
di,actione faciebat,quàm quanta in eo facultas erat , qui cum eſſet nec peracu-
tus,quãquam ex facie,& ex uultu uidebatur,nec abũdans uerbis , & ſi fallebat
in eo ipſo, ſic interuallis, exclamationibus, uoce ſuaui, & canora, admirando,

irridebat,calebat in agendo,ut ea,quæ deerant,non deſiderarētur. Ita tanquā Curio copia nonnulla uerborum, nullo alio bono tenuit oratorum locum, ſic Lentulus ceterarum uirtutum dicendi mediocritatem, actione occultauit, in qua excellens fuit. Neq; multo ſecus P. Lentulus, cuius & excogitandi, & loquendi tarditatem tegebat formę dignitas,corporis motus plenus & artis,& uenuſtatis,uocis, & ſuauitas, & magnitudo, ſic in hoc nihil præter actionem fuit: cetera etiam minora, quàm in ſuperiore. M. Piſo quidquid habuit, habuit ex diſciplina, maximeq; ex omnibus, qui ante fuerunt, græcis doctrinis eruditus fuit: habuit à natura genus quoddam acuminis, quod etiam arte limauerat,quod erat in reprehendendis uerbis uerſutum, & ſolers, ſed ſępe ſtomachoſum,nonnunquam frigidum,interdum etiam facetum. Is laborem quaſi curſum forenſem diutius non tulit,ꝙ & corpore erat infirmo, & hominum ineptias,ac ſtultitias,quæ deuorandæ nobis ſunt,non ferebat, iracundiusq; reſpuebat,ſiue moroſe,ut putabatur,ſiue ingenuo,liberoq; faſtidio. Is, cum ſatis floruiſſet adoleſcens,minor haberi eſt cœptus poſtea, deinde ex uirginum iudicio magnam laudem eſt adeptus,& ex eo tēpore, quaſi reuocatus in curſum, tenuit locum tandiu,quàm ferre potuit laborem, poſtea quantum detraxit ex ſtudio,tantum amiſit ex gloria. P. Murena mediocri ingenio, ſed magno ſtudio rerum,ueterum literarum & ſtudioſus,& non imperitus,multę induſtrię, & magni laboris fuit. C. Cēſorinus græcis literis ſatis doctus, quod ꝓpoſuerat explicās expedite, non inuenuſtus actor,ſed iners,& inimicus fori. L. Turius paruo ingenio,ſed multo labore quoquo modo poterat,ſępe dicebat: itaque ei paucæ centuriæ ad conſulatum defuerunt. C. Macer auctoritate ſemper eguit,ſed fuit patronus propemodum diligentiſſimus,huius ſi uita,ſi mores,ſi uultus deniq; non omnem commendationem ingenij euerteret,maius nomen in patronis fuiſſet,non erat abundans,non inops tamen, non ualde nitens, nō planè horrida oratio, uox, geſtus, & omnis actio ſine lepore, at inueniendis, componendisq; rebus mira accuratio,ut non facile in ullo diligentiorem, maioremq; cognouerim,ſed eam ut citius ueteratoriam,quàm oratoriam diceres hic ſi etiā in publicis cauſis probabatur, tamen in priuatis illuſtriorem obtinebat locū. C. deinde Piſo,ſtatarius,& ſermonis plenus orator,minime ille quidem tardus in excogitando, ueruntamen uultu, & ſimulatione, multo etiam acutior,quàm erat,uidebatur: nam eius æqualē M. Glabrionē bene inſtitutū aui Scæuolę diligentia,ſocors ipſius natura,negligensq; tardauerat. Etiam L. Torquatus elegans in dicendo, in exiſtimando admodum prudens, toto genere perurbanus. Meus autem æqualis,Cn. Pōpeius uir ad omnia ſumma natus,maiorem dicendi gloriam habuiſſet,niſi eum maioris gloriæ cupiditas ad bellicas laudes abſtraxiſſet, erat oratione ſatis amplus, rem prudenter uidebat,actio uero eius habebat & in uoce magnum ſplendorem, & in motu ſummam dignitatem. Noſter item æqualis D. Silanus uitricus tuus,ſtudij ille quidem habuit non multum,ſed acuminis,& orationis ſatis. Q. Pompeius. A. F. qui Bitynicus dictus eſt,biennio quàm nos fortaſſe maior, ſummo ſtudio dicendi, multaq; doctrina, incredibili labore, atque induſtria, quod ſcire poſſum, fuit enim mecum, & cum M. Piſone, cum amicitia, tum ſtudijs, exercitationibusq; coniunctus, huius actio non ſatis commendabat orationem, in hac enim ſatis erat copiæ, in illa autem leporis parum. Erat eius æqualis P.

Antronius uoce peracuta,atque magna,nec alia re ulla probabilis.Et L.Octa
uius Reatinus, qui , cum multas iam cauſas diceret, adoleſcens eſt mortuus, is
tamen ad dicendũ ueniebat magis audacter,quàm parate.Et C.Staienus, qui
ſe ipſe adoptauerat,& de Staieno Ælium ſecerat,feruido quodam,& petulan-
ti,& furioſo genere dicendi,quod quia multis gratũ erat,et probabatur,aſcen
diſſet ad honores,niſi in facinore manifeſto deprehẽſus,pœnas legibus,& iu-
dicio dediſſet.Eodem tempore C.L.Cępaſij fratres fuerunt, qui multa opera
ignoti homines & repentini, quæſtores celeriter facti ſunt, oppidano quodã;
& incondito genere dicendi. Addamus huic etiam,nequem uocalem præteriſ
ſe uideamur,C.Coſconiũ Calidianum,qui nullo acumine,eam tamen uerbo-
rum copiam,ſi quam habebat,præbebat populo cũ multa concurſatione,ma-
gnoq́ clamore.Quod idem faciebat Q.Arrius , qui fuit M.Craſſi quaſi ſecũ
darius.Is omnibus exẽplo debet eſſe,quantum in hac urbe polleat multorum
obedire tẽpori,multorumq́ uel honori, uel periculo ſeruire: is enim rebus in-
fimo loco natus,& honores,& pecuniam,& gratiam conſecutus, etiam in pa-
tronorum,ſine doctrina,ſine ingenio,aliquem numerũ peruenerat, ſed ut pu-
giles inexercitati etiam ſi pugnos , & plagas olympiorũ cupidi ferre poſſunt,
ſolem tamen ſæpe ferre non poſſunt,ſic ille, cũ omni iam fortuna proſpere fun
ctus labores etiam magnos excepiſſet , illius iudicialis anni ſeueritatem quaſi
ſolem non tulit . Tum Atticus , tu quidem de fece inquit hauris , idq́ iandu-
dum,ſed tacebam,hoc uero non putabam te uſque ad Staienos,& Antronios
eſſe uenturum . Non puto inquam exiſtimare te ambitione me labi , quippe
de mortuis,ſed ordinem ſequens in memoriam notam,& æqualem neceſſario
incurro.Volo autẽ hoc perſpici,omnibus conquiſitis, qui in multitudine dice
re auſi ſint,memoria quidem dignos perpaucos,uerũ qui omnino nomen ha-
buerint,non ita multos fuiſſe,ſed ad ſermonẽ inſtitutum reuertamur.T.Tor-
quatus T.F.& doctus uir ex Rhodia diſciplina Molonis,& à natura ad dicẽ-
dum ſatis ſolutus , atque expeditus, cui ſi uita ſuppeditauiſſet , ſublato ambitu
conſul factus eſſet,plus facultatis habuit ad dicendũ,quàm uolũtatis.Itaq́ ſtu
dio huic non ſatisfecit, officio uero nec in ſuorum neceſſariorum cauſis , nec in
ſententia ſenatoria defuit . Etiam M. Pontidius municeps noſter multas pri-
uatas cauſas actitauit,celeriter ſanè uerba uoluens,nec hebes in cauſis, uel dicã
plus etiam,quàm non hebes , ſed efferueſcens in dicendo ſtomacho ſæpe , ira-
cundiaq́ uehementius,ut non cum aduerſario ſolum, ſed etiam(quod mirabi
le eſſet)cum iudice ipſo,cuius delinitor eſſe debet orator, iurgio ſępe cõtende
ret.M.Meſſala minor natu quàm nos nullo modo inops,ſed non nimis orna
tus genere uerborum,prudens,acutus,minime incautus, patronus in cauſis co
gnoſcendis,cõponendisq́ diligens,magni laboris,multę operę, multarumq́
cauſarum.Duo etiam Metelli Celer, & Nepos nihil in cauſis uerſati , nec ſine
ingenio,nec indocti,hoc erant populare dicendi genus aſſecuti.C.autem Len
tulus Marcellinus , nec unquam indiſertus , & in conſulatu pereloquens uiſus
eſt,non tardus ſententijs,non inops uerbis,uoce canora,facetus ſatis.C.Mem
mius L.F.perfectus literis,ſed gręcis,faſtidioſus ſanè latinarũ,argutus orator
uerbisq́ dulcis,ſed fugiens non modo dicendi,uerumetiã cogitandi laborem,
tantum ſibi de facultate detraxit,quantũ imminuit induſtriæ. Hoc loco Bru
tus , quàm uellem inquit de his etiam oratoribus , qui hodie ſunt , tibi dicere

luberet, & ſi de alijs minus, de duobus tamen, quos à te ſcio laudari ſolere, Cæſare, & Marcello, audirē non minus lubenter, quàm audiui de ijs, qui fuerunt. Cur tandē inquā: an expectas quid ego iudicē de iſtis, qui tibi ſunt æque noti, ac mihi? Mihi mehercule inquit, Marcellus ſatis eſt notus, Cæſar autē parum, illum enim ſæpe audiui, hic, cum ego iudicare iam aliquid poſſem, abſuit. Quid igitur de illo iudicas, quē ſæpe audiuiſti? Quid cenſes inquit, niſi id, quod habiturus es ſimilem tui? Næ ego inquā, ſi ita eſt, uelim tibi eum placere quāmaxime. Atq; & ita eſt inquit, & uehemēter placet, nec uero ſine cauſa, nam & didicit, & omiſſis ceteris ſtudijs, unum id egit, ſeſeq; cotidianis cōmentationibus acerrime exercuit: itaq; & lectis utitur uerbis, & frequentibus & ſplendore uocis, dignitate motus fit ſpecioſum, & illuſtre quod dicitur: omniaq; ſic ſuppetunt, ut ei nullā deeſſe uirtutem oratoris putem, maximeq; laudandus eſt, qui hoc tempore ipſo cum liceat in hoc communi noſtro, & quaſi fatali malo conſoletur ſe, cū conſcientia optimæ mentis, tum etiā uſurpatione, & renouatione doctrinæ: uidi enim Mitylenis nuper uirū, atq; (ut dixi) uidi planè uirum. Itaq; cū eum antea tui ſimilem in dicēdo uiderim, tum uero nunc à doctiſſimo uiro, tibiq; ut intellexi, amiciſſimo Cratippo inſtructū omni copia, multo uidebam ſimiliorē. Hic ego, & ſi inquam de optimi uiri, nobiſq; amiciſſimi laudibus lubēter audio, tamen incurro in memoriā communiū miſeriarū, quarum obliuionem quęrens hūc ipſum ſermonem produxi longius. Sed de Cęſare cupio audire, quid tandem Atticus iudicet? Et ille, pręclare inquit tibi cōſtas, ut de ijs, qui nunc ſint, nihil uelis ipſe dicere, & hercle ſi ſic ageres, ut de ijs egiſti, qui iam mortui ſunt, neminem ut prętermitteres næ tu in multos Antronios, & Staienos incurreres. Quare ſiue hanc turbam effugere uoluiſti, ſiue ueritus ne quis ſe aut præteritum, aut nō ſatis laudatum queri poſſit, de Cæſare tamen potuiſti dicere, preſertim cū & tuum de illius ingenio notiſſimum iudiciū eſſet, nec illius de tuo obſcurum: Sed tamē Brute inquit Atticus de Cæſare, & ipſe ita iudico, & de hoc huius generis acerrimo exiſtimatore ſepiſſime audio, illū omnium ferè oratorū latine loqui elegantiſſime, nec id ſolum domeſtica cōſuetudine ut dudum de Læliorū, & Muciorū familijs audiebamus, ſed q̄q̄ id quoq; credo fuiſſe, tamen ut eſſet perfecta illa bene loquēdi laus, multis literis, & ijs quidē reconditis, & exquiſitis, ſummoq; ſtudio & diligentia eſt conſecutus, quin etiā in maximis occupationibus, cū ad te ipſum inquit in me intuēs de ratione latine loquēdi accuratiſſime ſcripſerit, primoq; in libro dixerit uerborum delectum originem eſſe eloquentiæ, tribueritq; mi Brute huic noſtro, qui me de illo maluit, quàm ſe dicere, laudem ſingularem. Nam ſcripſit his uerbis, cum hunc nomine eſſet affatus. ac ſi cogitata præclare eloqui poſſent, nonnulli ſtudio, & uſu elaborauerunt, cuius te penè principem copiæ, atque inuentorem bene de nomine, ac dignitate populi R. meritum eſſe exiſtimare debemus, hunc facile & cotidianum nouiſſe ſermonem, nunc pro relicto eſt habendum. Tum Brutus, amice hercule inquit, & magnifice te laudatum puto, quem non ſolum principem, atque inuentorem copiæ dixerit, quæ erat magna laus, ſed etiam benemeritum de populi Ro. nomine, & dignitate, quo enim uno uincebamur à uicta Græcia, id aut ereptum illis eſt, aut certe nobis cum Græcis communicatum. Hanc autem inquit gloriam, teſtimoniumq; Cæſaris tuę quidem ſupplicationi non ſolum, ſed triūphis

multorum

multorum antepono. Et recte quidem inquam Brute, modo ſit hoc Cæſaris iudicij, non beneuolentiæ teſtimoniũ, plus enim certe attulit huic populo dignitatis, quiſquis eſt ille, ſi modo eſt aliquis, qui non illuſtrauit modo, ſed etiã genuit in hac urbe dicendi copiam, quàm illi qui Ligurum caſtella expugnauerunt, ex quibus multi ſunt, ut ſcitis, triumphi. Verum quidem ſi audire uolumus, omiſſis illis diuinis cõſilijs, quibus ſępe conſtituta eſt imperatorũ ſapientia ſalus ciuitatis, aut belli, aut domi, multo magnus orator prętat minutis imperatoribus: at prodeſt plus imperator, quis negat? ſed tamen, non metuo ne mihi acclametis, eſt autẽ quod ſentias dicendi liber locus. Malim mihi L. Craſſi unam pro M. Curio dictionem, quàm caſtellanos triumphos duo. At plus interfuit reip. caſtellum capi Ligurum, quàm bene defendi cauſam M. Curij. credo. Sed Athenienſium quoque plus interfuit firma tecta in domicilijs habere, quàm Mineruæ ſignum ex ebore pulcherrimum, tamen ego me Phidiam eſſe mallem, quàm uel optimum fabrum tignarium. Quare non quantum quiſque proſit, ſed quanti quiſque ſit, ponderandum eſt, preſertim cum pauci pingere egregie poſſint, aut fingere, operarij autem, aut baiuli deeſſe non poſſint. Sed perge Pomponi de Cæſare, & redde quæ reſtant. Solum quidẽ inquit ille, & quaſi fundamentum oratoris uides locutionem emendatam, & latinam, cuius penes quos laus adhuc fuit, non fuit rationis, aut ſcientię, ſed quaſi bonæ conſuetudinis. Mitto C. Lælium. P. Scipionem, ætatis illius iſta fuit laus, tanquam innocentiæ, ſic latinè loquendi, nec omnium tamen, nam illorum æquales Cęcilium, & Pacuuium male locutos uidemus, ſed omnes, tum ferè, qui nec extra urbem hanc uixerant, neq; eos aliqua barbaries domeſtica infuſcauerat, recte loquebantur: ſed hanc certe rem deteriorem uetuſtas fecit, & Romæ, & in Græcia: confluxerunt enim & Athenas, & in hanc urbem multi inquinatè loquentes ex diuerſis locis, quo magis expurgandus eſt ſermo, & adhibenda quamobtruſa ratio, quę mutari non poteſt, nec utendum prauiſſima conſuetudinis regula. T. Flaminium, qui cum Q. Metello Cos. fuit, pueri uidimus: exiſtimabatur bene latine, ſed literas neſciebat. Catulus erat ille quidem minime indoctus, ut à te paulo eſt ante dictum, ſed tamen ſuauitas uocis, & lenis appellatio literarum bene loquendi famam confecerat. Cotta, quia ſe ualde dilatandis literis à ſimilitudine grecæ locutionis abſtraxerat, ſonabatq; contrarium Catulo ſubagreſte quiddam, planeq; ſubruſticũ, alia quidem quaſi inculta, & ſyluestri uia ad eandem laudem peruenerat. Siſenna autem quaſi emendator ſermonis uſitati cum eſſe uellet, ne à C. Ruſio quidem accuſatore deterreri potuit, quo minus inuſitatis uerbis uteretur. Quidnam iſtuc eſt inquit Brutus? aut quis eſt iſte C. Ruſius? Et ille, fuit accuſator ĩquit uetus, quo accuſante Chritilium, Siſenna defendens dixit quædam eius ſputatilica eſſe crimina, Tum C. Ruſius circunuenior inquit iudices, niſi ſubuenitis. Siſenna quid dicas neſcio. metuo inſidias. ſputatilica. quid eſt hoc? ſputa quid ſit ſcio, tilica neſcio. maximi riſus, ſed ille tamen familiaris meus recte loqui putabat eſſe, inuſitate loqui: Cæſar autem rationem adhibens, conſuetudinem uitioſam, & corruptam, pura, & incorrupta conſuetudine emendat. Itaque cum ad hanc elegantiam uerborum latinorum, quæ etiam ſi orator non ſis, & ſis ingenuus ciuis Ro. tamen neceſſaria eſt, adiungit illa oratoria ornamenta dicendi, tum uidetur tanquam tabulas bene pictas collocare in bono lumine

hanc cum habeat præcipua m laudem in communibus, non uideo, cui debeat cedere, ſplẽdidam quandam, minimeꝗ ueteratoriam rationem dicendi tenet, uoce, motu, forma & magnifica, & generoſa quodammodo. Tum Brutus, Orationes quidem eius mihi uehementer probantur, compluris autem legi: atq; etiam commentarios quoſdam ſcripſit rerũ ſuarũ, ualde quidem inquam probandos, nudi enim ſunt, recti, & uenuſti, omni ornatu orationis, tanquam ueſte detracta, ſed dum uoluit alios habere parata, unde ſumerent, qui uellent ſcribere hiſtoriam, ineptis gratum fortaſſe fecit, qui uolunt illa calamiſtris inurere, ſanos quidem homines à ſcribendo deterruit: nihil enim eſt in hiſtoria, pura, & illuſtri breuitate dulcius. ſed ad eos, ſi placet, qui uita exceſſerunt, reuertamur. C. Sicinius igitur Q. Pompeij illius, qui cenſor fuit, ex filia nepos, quæſtorius mortuus eſt, probabilis orator, iam uero etiã probatus ex hac inopi ad ornandum, ſed ad inueniendũ expedita Hermagoræ diſciplina: ea dat rationes certas, & præcepta dicendi, quæ ſi minorem habẽt apparatum (ſunt enim exilia) tamen habent ordinem, & quaſdam errare in dicendo non patiẽtes uias: has ille tenens, & paratus ad cauſas ueniens, uerborum non egens, ipſa illa comparatione, diſciplinaq; dicẽdi iam in patronorum numerum peruenerat. Erat etiam uir doctus in primis C. Viſellius Varro conſobrinus meus, qui fuit cum Sicinio ætate coniunctus: is cum poſt curulem ædilitatem iudex quæſtionis eſſet, eſt mortuus, in quo fateor uulgi iudiciũ à iudicio meo diſſenſiſſe, nam populo non erat ſatis uendibilis, præceps quædam, & cũ iccirco obſcura, quia peracuta, tum rapida, & celeritate cęcata oratio, ſed neq; uerbis aptiorẽ cito alium dixerim, neq; ſententijs crebriorem, præterea perfectus in literis, iuriſq; ciuilis iam à patre Aculeone traditã tenuit diſciplinam. Reliqui ſunt, qui mortui ſint, L. Torquatus, quem tu nõ tam cito rhetorem dixiſſes, et ſi nõ deerat oratio, quàm, ut græci dicunt, πολιτικόν. Erant in eo plurimę literę, nec eæ uulgares, ſed interiores quædam, & reconditæ, diuina memoria, ſumma uerborũ & grauitas, & elegantia, atque hæc omnia uitæ decorabat grauitas, & integritas: me quidem admodum delectabat etiam Triarij in illa ætate plena literatæ ſenectutis oratio, quanta ſeueritas in uultu, quantum pondus in uerbis, quàm nihil nõ conſideratũ exibat ex ore. Tum Brutus, Torquati, & Triarij mentione commotuſ (utrũque enim eorum admodum dilexerat) næ ego inquit, ut omittam cetera, quæ ſunt innumerabilia, de iſtis duobus cum cogito, doleo nihil tuam perpetuam auctoritatẽ de pace ualuiſſe, nam nec iſtos excellentis uiros, nec multos alios prętantis ciues reſp. perdidiſſet. Sileamus inquam Brute de iſtis, ne augeamus dolorem, nam & præteritorum recordatio eſt acerba, & acerbior expectatio reliquorum: itaque omittamus lugere, & tantum quid quiſque dicẽdo potuerit, quoniam id quærimus, prædicemus. Sunt etiam ex ijs, qui eodem bello occiderunt, M. Bibulus, qui & ſcriptitauit accurate, cum preſertim non eſſet orator, & egit multa conſtanter. Appius Claudius ſocer tuus, collega, & familiaris meus, hic iam & ſatis ſtudioſus, & ualde cum doctus, tum etiam exercitatus orator, & cum auguralis, tum omnis publici iuris, antiquitatiſq; noſtræ bene peritus fuit. L. Domitius nulla ille quidem arte, ſed latinè tamen, & multa cum libertate dicebat. Duo præterea Lentuli conſulares quorũ Publius ille noſtrarum iniuriarũ ultor, auctor ſalutis, quidquid habuit, quantũcunq; fuit, illud totum habuit è diſciplina: inſtru-

menta

menta naturæ deerant,ſed tantus animi ſplendor,& tanta magnitudo, ut ſibi
omnia,quæ clarorum uirorum eſſent,nõ dubitaret aſciſcere, eaꝗ omni digni
tate obtineret. L. autem Lentulus ſatis erat fortis orator ſi modo orator, ſed
cogitandi non ſerebat laborem,uox canora, uerba non horrida ſanè, ut plena
eſſet animi,& terroris oratio: quęreres in iudicijs fortaſſe melius,in rep.quod
erat,eſſe iudicares ſatis.Ne T. quidem poſthumius contemnẽdus in dicendo,
de rep.uero nõ minus uehemens orator,quàm bellator fuit,effrenatus, & acer
nimis,ſed bene iuris publici leges,atque inſtituta cognouerat. Hoc loco At-
ticus,Putarẽ te inquit ambitioſum eſſe, ſi(ut dixiſti)ij, quos iamdiu colligis,
uiuerent. Omnis enim commemoras, qui auſi aliquando ſunt ſtantes loqui,
ut mihi imprudens M.Seruilium præteriſſe uideare. Non inquam ego iſtuc
ignoro Pomponi multos fuiſſe, qui uerbum nunquam in publico feciſſent cũ
melius aliquãto poſſent,quàm iſti oratores,quos colligo, dicere: ſed his com-
memorandis etiam illud aſſequor, ut intelligatis primum ex omni numero,
quàm nõ multi auſi ſint dicere: deinde ex ijs ipſis quàm pauci fuerint laude di
gni: Itaquę ne hos quidem Equites R.amicos noſtros,qui nuper mortui ſunt
P.Cominium Spoletinum,quo accuſante defendi C.Cornelium,in quo et cõ
poſitum dicendi genus,& acre,& expeditum fuit. T. Accium Piſaurenſem,cu
ius accuſationi reſpondi pro A.Cluentio, qui & accurate dicebat, & ſatis co-
pioſe,eratꝗ præterea doctus Hærmagoræ præceptis, quibus & ſi ornamen-
ta non ſatis opima dicendi, tamen,ut haſtæ uelitibus amentatæ,ſic apta quæ-
dam,& parata ſingulis cauſarum generibus argumenta traduntur. ſtudio au-
tem neminẽ,nec induſtria maiore cognoui, quãquam ne ingenio quidem qui
præſtiterit,facile dixerim C.Piſoni genero meo,nullũ tempus illi unquam ua
cabat aut à forenſi dictione,aut à cõmentatione domeſtica, aut à ſcribẽdo,aut
à cogitando,itaꝗ tantos proceſſus efficiebat,ut euolare, nõ excurrere uidere-
tur: eratꝗ uerborũ & delectus elegans, & apta, & quaſi rotunda cõſtructio,
cumꝗ argumẽta excogitabantur ab eo multa,& firma ad probandũ,tum cõ-
cinnæ,acutæꝗ ſentẽtiæ,geſtusꝗ natura ita uenuſtus,ut ars etiã quæ non erat,
et è diſciplina motus quidam uideretur accedere. Vereor ne amore uidear plu
ra,quàm fuerint in illo, dicere, quod non ita eſt, alia enim de illo maiora dici
poſſunt,nam nec continentia, nec pietate, nec ullo genere uirtutis quenquam
eiuſdem ætatis,cum illo conferendum puto.Nec uero M.Cœlium prætereun
dum arbitror,quęcunꝗ eius in exitu uel fortuna,uel mens fuit,qui quandiu au
ctoritati meę paruit,talis Trib.pl.fuit, ut nemo contra ciuium perditorum po
pularem,turbulentamꝗ dementiam à ſenatu, & à bonorum cauſa ſteterit con
ſtantius,quàm eius actionem,multum tamen & ſplendida, & grandis, & ea-
dem in primis faceta,& perurbana commendabat oratio. Graues eius concio
nes aliquot fuerunt,acres accuſationes tres,eæꝗ omnes ex reip.contentione ſu
ſceptæ,defenſiones & ſi illa erant in eo meliora,quæ dixi, non comtemnendæ
tamen,ſaneꝗ tolerabiles.hic cum ſumma uoluntate bonorum ędilis curulis fa
ctus eſſet, neſcio quomodo diſceſſu meo diſceſſit à ſeſe, ceciditꝗ poſtea, cum
eos imitari cœpit,quos ipſe peruerterat.Sed de M. Calidio dicamus aliquid,
qui nõ fuit orator unus è multis, potius inter multos propè ſingularis fuit: ita
reconditas,exquiſitasꝗ ſententias mollis, & pellucens ueſtiebat oratio, nihil
tam tenerum, quàm illius comprehenſio uerborum, nihil tam flexibile, nihil

quod magis ipſius arbitrio fingeretur, ut nullius oratoris æque in poteſtate fuerit, quæ primum ita pura erat, ut nihil liquidius, ita libere fluebat, ut nuſquam adhæreſceret, nullum niſi loco poſitum, & tanquam in uermiculato emblemate, ut ait Lucilius, ſtructum uerbum uideres, nec uero ullum aut durum, aut inſolens, aut humile, aut in longius ductum, ac non propria uerba rerum, ſed pleraque tralata, ſic tamen, ut ea non irruiſſe in alienum locum, ſed immigraſſe in ſuum diceres, nec uero hæc ſoluta, nec diffluentia, ſed aſtricta numeris, non aperte, nec eodem modo ſemper, ſed uarie, diſſimulanterq́ concluſis. Erant autem & uerborum, & ſententiarum illa lumina, quæ uocant græci σχήματα, quibus tanquam inſignibus in ornatu diſtinguebatur omnis oratio, quã de re agitur autem, illud quod multis locis in iuriſconſultorum includitur formulis, et ubi eſſet, uidebat. Accedebat ordo rerum plenus artis, actio liberalis, totumq́ dicendi placidũ, & ſanum genus. Quod ſi eſt optimum ſuauiter dicere, nihil eſt, quod melius hoc quærendum putes. Sed cum à nobis pualo antè dictũ ſit, tria uideri eſſe, quæ orator efficere deberet, ut doceret, ut delectaret, ut moueret, duo ſumme tenuit, ut & rem illuſtraret diſſerendo, & animos eorum, qui audirent, deuinciret uoluptate: aberat tertia illa laus, qua permoueret, atque incitaret animos, quam plurimum pollere diximus, nec erat ulla uis, atq; contentio, ſiue conſilio, quod eos, quorũ altior oratio, actioq́ eſſet ardentior, furere, & bacchari arbitraretur, ſiue quod natura non eſſet ita factus, ſiue quod non conſueſſet, ſiue quod non poſſet, hoc unũ illi, ſi nihil utilitatis habebat, abfuit, ſi opus erat, defuit. Quinetiam memini, cum in accuſatione ſua Q. Gallio crimini dediſſet, ſibi eum uenenũ parauiſſe, idq; à ſe eſſe deprehenſum, ſeſeq; chirographa, teſtificatiões, indicia, quęſtiones, manifeſtam rem, deferre diceret, deq; eo crimine accurate, & exquiſite diſputauiſſet, me in reſpondẽdo, cum eſſem argumentatus, quantum res ferebat, hoc ipſum etiã poſuiſſe pro argumento, quod ille, cum peſtem capitis ſui, cũ indicia mortis ſe comperiſſe manifeſto, & manutenere, diceret, tam ſolute egiſſet, tam leniter, tã oſcitanter. Tu iſtuc M. Calidi, niſi fingeres, ſic ageres? præſertim cum iſta eloquentia alienorum hominũ pericula defendere acerrime ſoleas, tuum negligeres? ubi dolor? ubi ardor animi? qui etiam ex infantium ingenijs elicere uoces, & querelas ſolet, nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons non percuſſa, non femur, pedis (quod minimum eſt) nulla ſupploſio: itaque tantum abfuit, ut inflammares noſtros animos, ſomnum iſto loco uix tenebamus. ſic nos ſummi oratoris, uel ſanitate, uel uitio pro argumento ad diluendum crimen uſi ſumus. Tum Brutus, Atque dubitamus inquit, utrũ iſta ſanitas fuerit, an uitium? quis enim non fateatur: cũ ex omnibus oratoris laudibus longe iſta ſit maxima, inflammare animos audientium: et quocunq; res poſtulet modo flectere: qui hac uirtute caruerit, id ei, quod maximũ fuerit, defuiſſe? Sit ſanè ita inquã, ſed redeamus ad eum, qui iam unus reſtat, Hortenſiũ, tum de nobiſmetipſis, quoniã id etiã Brute poſtulas, pauca dicemus, quanquam faciẽda mentio eſt, ut quidem mihi uidetur, duorum adoleſcentiũ, qui ſi diutius uixiſſent, magnam eſſent eloquentiæ laudem conſecuti. C. Curionẽ te inquit Brutus, et C. Licinium Caluum arbitror dicere. Recte inquam arbitraris, quorum quidem alter, quod ueriſimile dixiſſet, ita facile, ſoluteq́ uerbis uoluebat, ſatis iterdum acutas, crebras quidẽ certe ſententias, ut nihil poſſet ornatius eſſe, nihil expeditius: atq;

hic à

hic parum à magiſtris inſtitutus naturam habuit admirabilẽ ad dicendum, induſtriam nõ ſum expertus, ſtudium certe fuit, qui ſi me audire uoluiſſet, ut cœperat, honores, quàm opes conſequi maluiſſet. Quidnam eſt inquit iſtuc? & quemadmodum diſtinguis? Hoc modo inquam. Cum honos ſit præmium uirtutis iudicio, ſtudioq́ ciuium delatum ad aliquẽ, qui eum ſententijs, qui ſuffragijs adeptus eſt, is mihi & honeſtus, & honoratus uidetur. Qui autẽ occaſione aliqua etiã inuitis ſuis ciuibus nactus eſt imperium, ut ille cupiebat, hunc nomẽ honoris adeptum, non honorem puto, quę ſi ille audire uoluiſſet, maxima cum gratia, et gloria ad ſummam amplitudinẽ perueniſſet, aſcendens gradibus magiſtratuũ, ut pater eius fecerat, ut reliqui clariores uiri. Quę quidem etiam cum P. Craſſo M. F. cum initio ætatis ad amicitiam ſe meam contuliſſet ſæpe egiſſe me arbitror, cum eum uehementer hortarer, ut eam laudis uiam rectiſſimam eſſe duceret, quam maiores eius ei tritam reliquiſſent: erat enim cũ inſtitutus optimè, tum etiam perfectè, planeq́ eruditus: ineratq́ & ingenium ſatis acre, & orationis non inelegans copia, prætereaq́ ſine arrogantia grauis eſſe uidebatur, & ſine ſegnitia uerecundus, ſed hunc quoque abſorbuit æſtus quidam inſolitæ adoleſcentibus gloriæ, quí quia nauarat miles operam imperatori, imperatorem ſe ſtatim eſſe cupiebat, cui muneri mos maiorum ætatem certam, ſortem incertam reliquit: Ita grauiſſimo ſuo caſu dum Cyri, & Alexãdri ſimilis eſſe uoluit, qui ſuum curſum tranſcurrerant, & L. Craſſi, & multorum Craſſorum inuẽtus eſt diſſimillimus. Sed ad Caluum, is enim nobis erat propoſitus, reuertamur, qui orator fuiſſet, cum literis eruditior, quàm Curio, tum etiam accuratius quoddam dicendi, & exquiſitius afferebat genus, quod quanquam ſcienter, eleganterq́ tractabat, nimium tamen inquirens in ſe, atq́ ipſe ſeſe obſeruans, metuensq́ ne uitioſum colligeret, etiam uerum ſanguinem deperdebat. Itaque eius oratio nimia religione attenuata, doctis, et attente audientibus erat illuſtris, à multitudine autem, & à foro, cui nata eloquentia eſt, deuorabatur. Tum Brutus, Atticum ſe inquit Caluus noſter dici oratorem uolebat, inde erat iſta exilitas, quam ille de induſtria conſequebatur. Dicebat inquam ita, ſed & ipſe errabat, & alios etiam errare cogebat: nam ſiquis eos, qui nec inepte dicunt, nec odioſe, nec putide, attice putat dicere, is recte, niſi Atticum, probat neminem: inſulſitatem enim, & inſolentiam tanquam inſaniam quandam orationis odit, ſanitatem autem, & integritatem quaſi religionem, & uerecundiam oratoris probat, hæc omnium debet oratorum eadem eſſe ſententia: Sin autem ieiunitatem, & ſiccitatem, & inopiam dummodo ſit polita, dum urbana, dum elegans, in attico genere ponit, hoc recte duntaxat, ſed quia ſunt in atticis alia meliora, uideat, ne ignoret & gradus, & diſſimilitudines, & uim, & uarietatem atticorum. Atticos inquit uolo imitari, quos? nec enim eſt unum genus, nam quid eſt tam diſſimile, quàm Demoſthenes, & Lyſias? quàm idem, & Hyperides, quàm horum omnium Æſchines? quem igitur imitaris? Si aliquem, ceteri ergo attice non dicebant: ſi omnis, qui potes? cum ſint ipſi diſſimillimi inter ſe. In quo illud etiam quæro, Phalereus ille Demetrius attice'ne dixerit? mihi quidẽ ex illius orationibus redolere ipſæ Athenæ uidentur. At eſt floridior, ut ita dicã, quàm Hyperides, quàm Lyſias: natura quædam, aut uoluntas ita dicendi fuit. Et quidem duo fuerunt per idem tempus diſſimiles inter ſe, ſed attici tamen, quorũ Chariſius multarum orationũ,

quas ſcribebat alijs,cum cupere uideretur imitari Lyſiam:Demochares autē, qui fuit Demoſtheni ſororis filius,& orationes ſcripſit aliquot,& earū rerum hiſtoriam,quæ erant Athenis ipſius ętate geſtæ,non tam hiſtorico,quàm oratorio genere perſcripſit. At Chariſij uult Hegeſias eſſe ſimilis, isq; ſe ita putat atticum, ut ueros illos præ ſe penè agreſtis putet. At quid eſt tam fractum, tam minutum, tam in ipſa, quam tamen conſequitur, concinnitate puerile? Atticorum ſimiles eſſe uolumus,optime.Sunt'ne igitur ij attici oratores? quis negare poteſt? hos imitamur.quo modo? qui ſunt et inter ſe diſſimiles,et aliorum.Thucydidem inquit imitamur, optime.ſi hiſtoriam ſcribere, non ſi cauſas dicere cogitatis: Thucydides enim rerum geſtarum pronuntiator ſincerus, & grandis etiam fuit, hoc forenſe concertatorium iudiciale non tractauit genus. Orationes autem, quas interpoſuit(multæ enim ſunt)eas ego laudare ſoleo,imitari neq; poſſim,ſi uelim: nec uelim fortaſſe, ſi poſſim, ut ſiquis falerno uino delectetur,ſed eo nec ita nouo,ut proximis conſulibus natum uelit,nec rurſus ita uetere,ut Opimiū, aut Anicium conſulem quærat. Atqui eæ notæ ſunt optimæ:credo,ſed nimia uetuſtas nec habet eam, quam quærimus, ſuauitatē,nec eſt iam ſanè tolerabilis. Num igitur, qui hoc ſentiat, ſi is potare uelit,de dolio ſibi hauriendum putet? minime,ſed quandam ſequatur ętatem, ſic ego iſtis cenſuerim, & nouam iſtam quaſi de muſto, ac lacu feruidam orationem fugiendam, nec illam præclaram Thucydidi nimis ueterem tanquam Anicianam notam perſequendam: ipſe enim Thucydides ſi poſterius fuiſſet, multo maturior fuiſſet,& mitior.Demoſthenem igitur imitemur.O dij boni quid quaſi nos aliud agimus,aut quid aliud optamus? at non aſſequimur: iſti enim uidelicet Attici noſtri,quod uolunt, aſſequuntur:ne illud quidem intelligunt,non modo ita memoriæ proditum eſſe, ſed ita neceſſe fuiſſe, cum Demoſthenes dicturus eſſet,ut concurſus,audiendi cauſa, ex tota Græcia fierent. At cum iſti attici dicunt, non modo à corona(quod eſt ipſum miſerabile)ſed etiam ab aduocatis relinquuntur.Quare ſi anguſte,& exiliter dicere eſt Atticorum, ſint ſanè attici, ſed in comitium ueniant, ad ſtantem iudicem dicant: ſubſellia grandiorem,& pleniorem uocem deſiderant. Volo hoc oratori contingat,ut cum auditum ſit eum eſſe dicturum,locus in ſubſellijs occupetur,cōpleatur tribunal,gratioſi ſcribæ ſint in dando, & cedendo loco, corona multiplex,iudex erectus,cū ſurgit is,qui dicturus ſit ſignificetur à corona ſilentiū, deinde crebræ aſſenſiones,multæ admirationes,riſus cum uelit, cum uelit fletus,ut qui hæc procul uideat,etiam ſiquid agatur, neſciat, at placere tamen, & in ſcena eſſe Roſcium intelligat.Hæc cui contingant,eum ſcito attice dicere,ut de Pericle audiuimus,ut de Hyperide,Æſchine,de ipſo quidem Demoſthene maxime.Sin autem acutum,prudens,& idem ſincerum,& ſolidum,& exiccatum genus orationis probant, nec illo grauiore ornatu oratorio utuntur, & hoc proprium eſſe atticorū uolunt,recte laudant:eſt enim in arte tanta,tamq; uaria, etiam huic minutæ ſubtilitati locus, ita fiet, ut non omnes, qui atticè,ijdem benè,ſed ut omnes,qui benè,ijdem etiam atticè dicant.Sed redeamus rurſus ad Hortenſium. Sanè quidem inquit Brutus,quāquam iſta mihi tua fuit periucunda à propoſita oratione digreſſio. Tum Atticus, Aliquoties ſum inquit conatus,ſed interpellare nolui. Nunc quoniam ad perorandum ſpectare uidetur ſermo tuus, dicam, opinor, quod ſentio. Tu uero inquam Tite.

Tum

Tum ille, Ego inquit ironiam illam, quam in Socrate dicunt fuiſſe, qua ille in Platonis, & Xenophontis, & Æſchini libris utitur, facetam, & elegantem puto: eſt enim & minime inepti hominis, & eiuſdem etiam faceti, cum de ſapientia diſceptetur, hanc ſibi ipſum detrahere: eis tribuere illudentem, qui eam ſibi arrogant: ut apud Platonem Socrates in cœlum effert laudibus Protagorã, Hippiam, Prodicum, Gorgiam, ceteros: ſe autem omnium rerum inſcium fingit, & rudem. decet hoc neſcio quomodo illum: nec Epicuro, qui id reprehendit, aſſentior: ſed in hiſtoria, qua tu es uſus in omni ſermone, cum qualis quiſque orator fuiſſet, exponeres: uide quæſo inquit, ne tam reprehendenda ſit ironia, quam in teſtimonio. Quorſus inquã iſtuc? nõ enim intelligo. Quia primum inquit ita laudauiſti quoſdam oratores, ut imperitos poſſes in errorem inducere. Equidem in quibuſdam riſum uix tenebam, cum Attico Lyſiæ Catonem noſtrum comparabas, magnũ mehercule hominem, uel potius ſummum, & ſingularem uirum, nemo dicet ſecus, ſed oratorem, ſed etiam Lyſię ſimilem, quo nihil poteſt eſſe pictius, bella ironia ſi iocaremur: ſin aſſeueramus, uide, ne religio nobis tam adhibẽda ſit, quàm ſi teſtimonium diceremus. Ego enim Catonem tuum, ut ciuem, ut ſenatorem, ut imperatorem, ut uirum denique cum prudentia, & diligentia, tum omni uirtute excellentem probo: orationes autem eius, ut illis temporibus, ualde laudo: ſignificant enim formam quandam ingenij, ſed admodum impolitam, & planè rudem. Origines uero cum omnibus oratoris laudibus refertas diceres, & Catonem cum Philiſto, et Thucydide comparares: Brutóne te id cenſebas, an mihi probaturum? quos enim ne è græcis quidem quiſquam imitari poteſt, ijs tu comparas hominem thuſculanum, non dum ſuſpicantem quale eſſet copioſe, & ornate dicere. Galbam laudas: ſi ut illius ætatis principem, aſſentior: ſic enim accepimus: ſin ut oratorem, cedò quæſo orationes (ſunt enim) & dic hunc, quem tu plus, quàm te amas Brutum, uelle te illo modo dicere. Probas Lepidi orationes: paulum hic tibi aſſentior, modo ita laudes, ut antiquas: quod item de Africano, de Lælio, cuius tu oratione negas fieri quidquam poſſe dulcius: addis etiam neſcio quid anguſtius. nomine nos capi ſummi uiri, uitæq; elegantiſſimæ ueriſſimis laudibus: remoue hæc, næ iſta dulcis oratio ità ſit abiecta, ut eam aſpicere nemo uelit. Carbonem in ſummis oratoribus habitum ſcio: ſed cum in ceteris rebus, tum in dicendo ſemper, quoniam nihil eſt melius, id laudari, qualecunq; eſt, ſolet. Dico idem de Gracchis: et ſi de eis ea ſunt à te dicta, quibus ego aſſentior: omitto ceteros, uenis ad eos, in quibus iam perfectam putas eſſe eloquentiam, quos ego audiui ſine controuerſia magnos oratores, Craſſum, & Antonium: de horum laudibus tibi prorſus aſſentior, ſed tamen non iſto modo: ut Polycleti Doryphorum ſibi Lyſippus aiebat, ſic tu ſuaſionem legis ſeruiliæ tibi magiſtram fuiſſe: hæc germana ironia eſt: cur ita ſentiam non dicam, ne me tibi aſſentari putes. Omitto igitur, quæ de ijs ipſis, quæ de Cotta, quæ de Sulpicio, quæ modo de Cœlio dixeris: ij enim fuerunt certe oratores: quanti autem, & quales, tu uideris: nam illud minus curo, quod congeſſiſti operarios omnis, ut mihi uideantur mori uoluiſſe nonnulli, ut à te in oratorum numerum referrentur. Hæc cum ille dixiſſet: longi ſermonis initium depuliſti in quam Attice, remq; commouiſti noua diſputatione dignam, quam in aliud tempus differamus: uoluendi enim ſunt libri, cum aliorum, tum in primis Ca-

tonis,intelliges nihil illius lineamentis,niſi corꝫ pigmentorum,quę inuẽta nõ
dum erant, florem, & colorem defuiſſe : nam de Craſſi oratione ſic exiſtimo,
ipſum fortaſſe melius potuiſſe ſcribere, aliũ, ut arbitror, neminem: nec in hoc
ironiam duxeris eſſe, quod eam orationem mihi magiſtram fuiſſe dixerim :
nam & ſi tu melius exiſtimare uideris, de ea ſi quam nunc habemus, facultate,
tamen adoleſcentes, quid in latinis potius imitaremur, non habebamus: quod
autem plures à nobis nominati ſunt, eo pertinuit (ut paulo ante dixi) quod in
telligi uolui in eo, cuius omnes cupidiſſimi eſſent, quàm pauci digni nomine
euaderent. Quare ἄρωνα, me, ne, ſi Africanus quidem fuit (ut ait in hiſtoria ſua
C. Fannius) exiſtimari uelim. Vt uoles inquit Atticus: ego enim non alienũ
à te putabam, quod et in Africano fuiſſet, & in Socrate. Tum Brutus de iſto
poſtea, ſed tu inquit me intuens orationes nobis ueteres explicabis? Vero in-
quam Brute, ſed in Cumano, aut in Thuſculano aliquando, ſi modo licebit,
quoniam utroque in loco uicini ſumus: ſed iam ad id, unde digreſſi ſumus, re-
uertamur. Hortenſius igitur cum admodum adoleſcens orſus eſſet in foro di-
cere, celeriter ad maiores cauſas adhiberi cœptus eſt, quanquam inciderat in
Cottæ, & Sulpicij ætatem, qui annis decem maiores, excellente tum Craſſo, et
Antonio, deinde Philippo, poſt Iulio, cum ijs ipſis dicendi gloria compara-
batur. Primum memoria tanta, quanta in uiro cognouiſſe me arbitror, ut quę
ſecum commentatus eſſet, ea ſine ſcripto uerbis eiſdem redderet, quibus cogi-
tauiſſet, hoc adiumento ille tanto, ſic utebatur, ut ſua & cõmentata, & ſcripta,
& nullo referente, omnia aduerſariorum dicta meminiſſet. Ardebat autem cu
piditate ſic, ut in nullo unquã flagrantius ſtudium uiderim, nullum enim pa-
tiebatur eſſe diem, quin aut in foro diceret, aut meditaretur extra forum: Sępiſ
ſime autem eodem die utrũque faciebat, attuleratq́ minime uulgare genus di-
cẽdi, duas quidem res, quas nemo alius, partitiones quibus de rebus dicturus
eſſet, & collectiones, memor & quæ eſſent dicta contra, quæq́ ipſe dixiſſet.
Erat in uerborum ſplendore elegans, compoſitione aptus, facultate copioſus,
eaq́ erat cum ſummo ingenio, tum exercitationibus maximis conſecutus, rem
complectebatur memoriter, diuidebat acute, nec prætermittebat ferè quid-
quam, quod eſſet in cauſa, aut ad confirmandum, aut ad refellendum, uox ca-
nora, & ſuauis, motus, & geſtus etiam plus artis habebat, quàm erat oratori ſa
tis. Hoc igitur floreſcente Craſſus eſt mortuus, Cotta pulſus, iudicia intermiſ-
ſa bello, nos in forum uenimus. Erat Hortenſius in bello primo anno miles,
altero Trib. militum, Sulpicius legatus aberat, etiam M. Antonius, exerceba
tur una lege iudicium Varia, ceteris propter bellum intermiſſis: qui frequen-
tes aderant, quanquam pro ſe ipſi dicebant, oratores non illi quidem princi-
pes L. Memmius, & Q. Pompeius, ſed oratores tamen, teſte diſerto uterque
Philippo, cuius in teſtimonio contentio, & uim accuſatoris habebat, & copi-
am. Reliqui, qui tum principes numerabãtur, in magiſtratibus erãt, cotidieq́
ferè à nobis in concionibus audiebantur: erat enim Trib. pl. tum C. Curio,
quanquam is quidem ſilebat, ut erat ſemel à cõcione uniuerſa relictus. Q. Me
tellus celer non ille quidem orator, ſed tamen infans, diſerti autem Q. Varius
C. Carbo. Cn. Pomponius, & ij quidem habitant in roſtris. C. etiam Iulius,
Æd. Cur. cotidie ferè accuratas conciones habebat, ſed me cupidiſſimum audi
endi primus dolor percuſſit, Cotta cum expulſus: reliquos frequẽter audiens

acerrimo

acerrimo ſtudio tenebar, cotidieq́ & ſcribens, & legens, & commētans, oratorijs tantum exercitationibus contentus non eram. Iam conſequente anno Q. Varius ſua lege damnatus exceſſerat: ego autem iuris ciuilis ſtudio multū operæ dabam Q. Scæuolę P. F. qui quanquam nemini ſe ad docēdum dabat, tamen conſulentibus reſpondendo, ſtudioſos audiendi docebat. Atque huic anno proximus Sulla Cos. & Pompeio fui, tum P. Sulpicij in tribunatu cotidie concionantis totum genus dicendi penitus cognouimus, eodemq́ tempore cum princeps Academiæ Philo cum Athenienſium optimatibus Mithridatico bello domo profugiſſet, Romamq́ ueniſſet, totum ei me tradidi admirabili quodam ad philoſophiam ſtudio concitatus, in quo etiam commorabar attentius, & ſi rerum ipſarum uarietas, & magnitudo ſumma me delectatione retinebat, ſed tamen ſublata iam eſſe in perpetuum ratio iudiciorum uidebatur. Occiderat Sulpicius illo anno, tresq́ proximo trium ætatum oratores erant crudeliſſimè interfecti, Q. Catulus. M. Antonius. C. Iulius. Eodem anno etiam Moloni Rhodio Romæ dedimus operam, & actori ſummo cauſarum, & magiſtro. Hæc & ſi uidentur eſſe à propoſita ratione diuerſa, tamen iccirco à me proferūtur, ut noſtrum curſum perſpicere, quoniam uoluiſti, Brute poſſis, nam Attico hæc nota ſunt, & uidere quemadmodum ſimus in ſpatio Q. Hortēſiū ipſius ueſtigijs perſecuti. Triennium ferè fuit urbs ſine armis, ſed oratorum aut interitu, aut diſceſſu, aut fuga (nam aberant etiam adoleſcētes M. Craſſus, & Lentuli duo) primas in cauſis agebat Hortenſius, magis, magisq́ cotidie probabatur. Antiſtius Piſo ſæpe dicebat, minus ſæpe Pomponius, raro Carbo, ſemel aut iterum Philippus. At uero ego hoc tempore omni, noctes & dies, in omnium doctrinarum meditatione uerſabar. Eram cum ſtoico Diodoto, qui, cum habitauiſſet apud me, cumq́ uixiſſet, nuper eſt domi meæ mortuus, à quo cum in alijs rebus, tum ſtudioſiſſime in dialectica exercebar. quæ quaſi contracta, & aſtricta eloquentia putanda eſt, ſine qua etiam tu Brute iudicauiſti, te illam iuſtam eloquentiam, quam dialecticam eſſe dilatatā putant, conſequi non poſſe. Huic ego doctori, & eius artibus uarijs, atque multis ita eram tamen deditus, ut ab exercitationibus oratorijs nullus dies uacuus eſſet. Commentabar declamitans (ſic enim nunc loquuntur) ſæpe cum M. Piſone, & cum Q. Pompeio, aut cum aliquo cotidie, idq́ faciebam multum etiam latine, ſed græce ſæpius, uel quod græca oratio plura ornamenta ſuppeditans conſuetudinem ſimiliter latinè dicendi afferebat, uel quod à græcis ſummis doctoribus, niſi græce dicerem, neque corrigi poſſim, neque doceri. Tumultus interim pro recuperanda repu. & crudelis interitus oratorum trium, Scæuolæ, Carbonis Antiſtij, reditus Cottæ, Curionis, Craſſi, Lentulorum, Pompeij, leges, & iudicia conſtituta, recuperata reſpu. ex numero autem oratorum Pomponius, Cenſorinus, Murena ſublati, tum primum nos ad cauſas & priuatas, & publicas adire cœpimus, non ut in foro diſceremus, quod plerique fecerunt, ſed ut quantum nos efficere potuiſſemus, docti in forum ueniremus. Eodem tempore Moloni dedimus operam, dictatore enim Sulla legatus ad ſenatum de Rhodiorum præmijs uenerat. Itaque prima cauſa publica pro Sex. Roſcio dicta tantum cōmēdationis habui, ut non ulla eſſet, quæ non digna noſtro patrocinio uideretur, deinceps inde multę, quas nos diligenter elaboratas, etiam quam elucubratas

afferebamus. nunc, quoniam totum me non næuo aliquo, aut crepundijs, ſed corpore omni uideris uelle cognoſcere, complectar nonnulla etiam, quæ forte taſſe uideantur minus neceſſaria. Erat eo tempore in nobis ſumma gracilitas, & infirmitas corporis, procerum, & tenue collum, qui habitus, & quæ figura non procul abeſſe putatur à uitæ periculo, ſi accedit labor, & laterum magna contentio. Eoq́ magis hoc eos, quibus eram carus, commouebat, quod omnia ſine remiſſione, ſine uarietate, ui ſumma uocis, & totius corporis contentione dicebam. Itaque cum me & amici, & medici hortarentur, ut cauſas agere deſiſterem, quoduis potius periculum mihi adeundum, quàm à ſperata dicendi gloria diſcedendum putaui. Sed cum cenſerem remiſſione & moderatione uocis, & commutato genere dicendi me & periculum uitare poſſe, & temperatius dicere, ut conſuetudinem dicendi mutarem, ea cauſa mihi in Aſiam proficiſcēdi fuit. Itaque cum eſſem biennium uerſatus in cauſis, & iam in foro celebratum meum nomen eſſet, Roma ſum profectus. Cum ueniſſem Athenas ſex menſes cum Antiocho ueteris academiæ nobiliſſimo, & prudentiſſimo philoſopho fui, ſtudiumq́ philoſophiæ nunquam intermiſſum, à primaq́ adoleſcentia cultum, & ſemper auctum, hoc rurſus ſummo auctore, & doctore renouaui. Eodem tamen tempore Athenis apud Demetrium Syrum ueterem, & non ignobilem dicendi magiſtrum, ſtudioſè exerceri ſolebam, poſt à me Aſia tota peragrata eſt, cum ſummis quidem oratoribus, quibus cum exercebar ipſis lubentibus, quorum erat princeps Menippus ſtratonicenſis, meo iudicio tota Aſia illis temporibus diſertiſſimus, & ſi nihil habere moleſtiarum, nec ineptiarum atticorum eſt, hic orator in illis numerari rectè poteſt. Aſſiduiſſime autem mecum fuit Dionyſius Magnes, erat etiam Æſchilus Gnidius. Adramyttenus Xenocles, hi tum in Aſia rhetorum principes numerabantur, quibus non contentus Rhodum ueni, meq́ ad eundem, quem Romæ audiueram, Molonem applicaui, cum actorem in ueris cauſis, ſcriptoremq́ præſtantem, tum in notandis, animaduertendisq́ uitijs, & inſtituendo, docendoq́ prudentiſſimum. Is dedit operam, ſi modo id conſequi potuit, ut nimis redundātes nos, & ſuperfluentes iuuenili quadam dicendi impunitate, & licentia, reprimeret, & quaſi extra ripas difluentem coerceret. Ita recepi me biennio poſt non modo exercitatior, ſed propè mutatus: nam & cōtentio nimia uocis reciderat, et quaſi referuerat oratio, lateribusq́ uires, & corporis mediocris habitus acceſſerat, duo tum excellebant oratores, qui me imitandi cupiditate incitarent, Cotta, & Hortenſius, quorum alter remiſſus, & lenis, & proprijs uerbis comprehendens ſolute, & facile ſententiam, alter ornatus, acer, & non talis, qualem tu eum Brute iam defloreſcētem cognouiſti, ſed uerborum, & actionis genere commotior. Itaq́ cū Hortenſio mihi magis arbitrabar rem eſſe, quod & dicendi ardore erā propior, & ætate coniunctior. Etenim uideram in ijſdem cauſis, ut pro M. Canuleio, pro Cn. Dolobella conſulari, cum Cotta princeps adhibitus eſſet, priores tamē agere partis Hortenſium, acrem enim oratorē, incenſum, & agentem, & canorum, concurſus hominum, foriq́ ſtrepitus deſiderat. Vnum igitur annum cum redijſſemus ex Aſia cauſas nobilis egimus, cum quęſturam nos, conſulatum Cotta, ędilitatem peteret Hortenſius: interim me quæſtorē Sicilienſis excepit annus. Cotta ex cōſulatu eſt profectus in Galliam: princeps & erat, & habebatur Hortenſius.

Cum

Cum autē anno poſt è Sicilia me recepiſſem, iam uidebatur illud in me, quidquid eſſet, eſſe perfectum, & habere maturitatem quandam ſuam. Nimis multa uideor de me, ipſe preſertim, ſed omni huic ſermoni propoſitum eſt, non ut ingenium, & eloquentiam meam perſpicias, unde longe abſum, ſed ut laborē, & induſtriam. Cū igitur eſſem in plurimis cauſis, & in principibus patronis quinquennium ferè uerſatus, tum in patrocinio Sicilienſi maxime in certamē ueni deſignatus ędilis cum deſignato conſule Hortenſio. Sed quoniam omnis hic ſermo noſter nō ſolum enumerationem oratoriam, uerumetiam pręcepta quædam deſiderat, quid tanquam notādum, & animaduertendum ſit in Hortenſio, breuiter licet dicere: nam is poſt cōſulatum (credo quod uideret ex cōſularibus neminem eſſe ſecum comparandum, negligeret autem eos, qui cōſules non fuiſſent) ſummum illud ſuum ſtudium remiſit, quo à puero fuerat incēſus, atque in omnium rerum abundantia uoluit beatius, ut ipſe putabat, remiſſius certe uiuere. primus, & ſecundus annus, & tertius tantum quaſi de picturę ueteris colore detraxerat, quantū non quiuis unus ex populo, ſed exiſtimator doctus, & intelligens poſſet cognoſcere. Longius autem procedens, & in ceteris eloquentiæ partibus, tum maxime in celeritate, & continuatione uerborum adhæreſcens ſui diſſimilior uidebatur fieri cotidie. Nos autem non deſiſtebamus, cum omni genere exercitationis, tum maxime ſtylo noſtrum illud quod erat, augere, quantūcunque erat. Atque (ut multa omittam) in hoc ſpatio, & in ijs poſt ædilitatem annis, & prætor primus, & incredibili populari uoluntate ſum factus: nam, cum propter aſſiduitatem in cauſis, & induſtriam, tum propter exquiſitius, & minime uulgare orationis genus, animos hominum ad me dicēdi nouitate conuerterā. Nihil de me dicā: dicam de ceteris, quorum nemo erat, qui uideretur exquiſitius, quàm uulgus hominū ſtuduiſſe literis, quibus fons perfectę eloquentiæ continetur: nemo, qui philoſophiam cōplexus eſſet, matrem omnium benefactorum, beneꝙ dictorum: nemo, qui ius ciuile didiciſſet, rem ad priuatas cauſas, & ad oratoris prudentiam maxime neceſſariam: nemo, qui memoriam rerum romanarum teneret, ex qua ſiquando opus eſſet, ab inferis locupletiſſimos teſtes excitaret: nemo, qui breuiter, arguteꝙ incluſo aduerſario laxaret iudicū animos, atꝙ à ſeueritate pauliſper ad hilaritatē, riſumꝙ traduceret: nemo, qui dilatare poſſet, atꝙ à propria, ac definita diſputatione hominis, ac temporis, ad cōmunem quæſtionē uniuerſi generis orationem traduceret: nemo, qui delectādi gratia digredi parumper à cauſa: nemo, qui ad iracundiam magno opere iudicem: nemo, qui ad fletum poſſet adducere: nemo, qui animum eius (quod unū eſt oratoris maxime propriū) quocūꝙ res poſtularet, impelleret. Itaque cū iam penè euanuiſſet Hortenſius, & ego anno meo, ſexto autem poſt illum conſulem cōſul factus eſſem, reuocare ſe ad induſtriam cœpit, ne cum pares honore eſſemus, aliqua re ſuperiores uideremur. Sic duodecim poſt meum conſulatū annos in maximis cauſis, cū ego mihi illum, ſibi me ille anteferret, coniunctiſſime uerſati ſumus, conſulatusꝙ meus, qui illū primo leuiter perſtrinxerat, idem nos rerū mearum geſtarum, quas ille admirabatur, laude cōiunxerat. Maxime uero perſpecta eſt utriusꝙ noſtrū exercitatio, paulo ante quàm perterritum armis hoc ſtudium Brute noſtrū conticuit ſubito, & obmutuit, cū lege Pompeia ternis horis ad dicēdū datis ad cauſas ſimillimas inter ſe, uel potius eaſdem noui ueniebamus

cotidie,quibus quidem cauſis tu etiam Brute præſtò fuiſti,compluriſꝗ & nó-
biſcum,& ſolus egiſti:ut qui non ſatis diu uixerit Hortenſius,tamen hunc cur
ſum conſecerit, annis ante decem cauſas agere cœpit, quàm tu es natus, idem
quartoſexageſimo anno perpaucis ante mortem diebus unà tecum ſocerũ tu-
um defendit Appium. Dicẽdi autem genus quod fuerit in utroque orationes
utriuſque etiam poſteris noſtris indicabunt: Sed ſi quærimus, cur adoleſcens
magis floruerit dicẽdo,quàm ſenior Hortẽſius, cauſas reperiemus uerißimas
duas primũ quod genus erat orationis aſiaticum, adoleſcentiæ magis conceſ-
ſum,quàm ſenectuti:Genera autem aſiaticę dictionis duo ſunt: Vnũ ſententio
ſum,& argutũ,ſententijs nõ tam grauibus,& ſeueris,quàm cõcinnis,& uenu-
ſtis,qualis in hiſtoria Timæus,in dicendo autem pueris nobis Hierocles Ala
bandeus,magis etiã Menecles frater eius fuit, quorũ utriuſque orationes ſunt
in primis,ut aſiatico in genere laudabiles. Aliud autem genus eſt non tam ſen
tentijs frequentatum,quàm uerbis uolucre,atque incitatũ,quali eſt nunc Aſia
tota,nec flumine ſolũ orationis,ſed etiam exornato,& faceto genere uerborũ,
in quo fuit Æſchilus Gnidius, & meus æqualis Mileſius Æſchines. In ijs erat
admirabilis orationis curſus,ornata ſententiarũ concinnitas nõ erat: Hęc au-
tem(ut dixi)genera dicendi aptiora ſunt adoleſcentibus,in ſenibus grauitatẽ
non habent. Itaꝗ Hortenſius utroꝗ genere florens,clamores faciebat adole-
ſcens:habebat enim & Meneclíũ illud ſtudium crebrarũ,uenuſtarumꝗ ſentẽ
tiarum:in quibus ut in illo græco, ſic in hoc erant quædã magis uenuſtæ, dul-
ceſꝗ ſentẽtię,quàm aut neceſſariæ,aut interdum utiles: & erat oratio cum in-
citata,& uibrans,tum etiam accurata,& polita. Non probantur hæc ſenibus,
ſæpe uidebam cum irridentem,tum etiam iraſcentem, & ſtomachantem Phi-
lippum,ſed mirabantur adoleſcentes,multitudo mouebatur.Erat excellens iu
dicio uulgi,& facile primas tenebat adoleſcens: & ſi enim genus illud dicendi
auctoritatis habebat parum, tamen aptum eſſe ætati uidebatur,& certè quod
& ingenij quędam forma lucebat, & exercitatione perfecta erat,uerborumꝗ
aſtricta comprehenſio,ſummam hominũ admirationem excitabat: Sed cum
iam honores,et illa ſenior auctoritas grauius quiddam requireret,remanebat
idem,nec decebat idem, quodꝗ exercitationẽ, ſtudiumꝗ dimiſerat, quod in
eo fuerat acerrimum, concinnitas illa, crebritaſꝗ ſententiarum priſtina ma-
nebat,ſed ea ueſtitu illo orationis,quo cõſueuerat,ornata nõ erat.Hoc tibi ille
Brute minus fortaſſe placuit,quàm placuiſſet,ſi illum flagrãtem ſtudio,& flo
rentem facultate audire potuiſſes. Tum Brutus,Ego uero,inquit et iſta,quę
dicis uideo qualia ſint,et Hortenſium magnum oratorem ſemper putaui,ma-
ximeꝗ probaui pro Meſſalla dicentem,cum tu abfuiſti. Sic ferunt inquam:
idꝗ declarat totidem, quot dixit (ut aiunt) ſcripta uerbis oratio. Ergo ille à
Craſſo Cos. & Scæuola uſque ad Paulum, & Marcellum Coss. floruit, nos
in eodem curſu fuimus à Sulla dictatore,ad eoſdem ferè Coss. Sic Q. Horten
ſij uox extincta fato ſuo eſt, noſtra publico. Melius quæſo ominare inquit
Brutus. Sit ſanè, ut uis inquam, & id non tam mea cauſa, quàm tua, ſed for-
tunatus illius exitus, qui ea non uidit, cum fierent, quæ prouidit futura: ſæpe
enim inter nos impendentes caſus defleuimus, cum belli ciuilis cauſas in priua-
torum cupiditatibus incluſas, pacis ſpem à publico conſilio eſſe excluſam uide
remus: ſed illum uidetur felicitas ipſius, qua ſemper eſt uſus, ab eis miſerijs,

quæ conſecutæ ſunt, morte uindicauiſſe: Nos autem Brute, quoniã poſt Hortenſij clariſſimi oratoris mortem orbæ eloquentię quaſi tutores relicti ſumus, domi teneamus eã ſeptam liberali cuſtodia, & hos ignotos, atque impudentes procos repudiemus, tueamurq; ut adultam uirginem caſte, & ab armatorum impetu quantum poſſumus, prohibeamus. Equidem, & ſi doleo, me in uitam paulo ſerius tanquam in uiam ingreſſum priuſquam confectum iter ſit, in hãc reip. noctem incidiſſe, tamen ea conſolatione ſuſtentor, quam tu mihi Brute adhibuiſti tuis ſuauiſſimis literis, quibus me forti animo eſſe oportere cenſebas, quod ea geſſiſſem, quæ de me etiã me tacente ipſa loquerentur, mortuoq; uiuerent. Quę, ſi recte eſſet, ſaluti reip. ſin ſecus, interitu ipſo teſtimonium meorum de rep. conſiliorum darent: ſed in te intuens Brute doleo, cuius in adoleſcentiam per medias laudes, quaſi quadrigis uehementem tranſuerſa incurrit miſera fortuna reip. hic me dolor tangit, hæc cura ſolicitat, & hunc mecum ſocium eiuſdem & amoris, & iudicij. Tibi fauemus, te tua frui uirtute cupimus, tibi optamus eam rempu. in qua duorum generum ampliſſimorum renouare memoriam, atq; augere poſſis: tuum enim forum, tuum erat illud curriculum, tu illuc ueneras unus, qui non linguam modo acuiſſes exercitatione dicendi, ſed & ipſam eloquentiam locupletauiſſes grauiorum artium inſtrumento, & iiſdem artibus decus omne uirtutis cum ſumma eloquentię laude iunxiſſes: ex te duplex nos afficit ſolicitudo, quod & ipſe rep. careas, & illa te. Tu tamen, & ſi curſum ingenij tui Brute premit hæc importuna clades ciuitatis, contine te in tuis perennibus ſtudijs, & effice id, quod iam propemodum, uel planè potius effeceras, ut te eripias ex ea, quam ego congeſſi in hunc ſermonem, turba patronorum: nec enim decet te ornatum uberrimis artibus, quas cum domo haurire non poſſes, arceſſiuiſti ex urbe ea, quæ domus eſt ſemper habita doctrinę, numerari in uulgo patronorum: Nam quid te exercuit Pammenes uir longe eloquentiſſimus Græciæ? quid illa uetus Academia, atque eius hæres Hariſtus hoſpes, & familiaris meus, ſiquidem ſimiles maioris partis oratorum futuri ſumus? non'ne cernimus uix ſingulis ætatibus binos oratores laudabilis conſtitiſſe? Galba fuit inter tot æquales unus excellens, cui, quemadmodum accepimus, & Cato cedebat ſenior, & qui temporibus illis ętate inferiores fuerunt, Lepidus poſtea, deinde Carbo: nam Gracchi in concionibus multo faciliore, & liberiore genere dicendi, quorum tamen ipſorum ad ætatem laus eloquentiæ perfecta non dum fuit, Antonius, Craſſus, poſt Cotta, Sulpicius, Hortenſius, nihil dico amplius, tantum dico, ſi mihi accidiſſet, ut numerarer in multis, ſi operoſa eſt concurſatio magis opportunorum.

*

M. T. CICERONIS AD MARCVM BRVTVM ORATOR.

VTRVM difficilius, aut maius eſſet negare tibi ſæpius
idẽ rogãti, an efficere id, quod rogares, diu, multumq́
Brute dubitaui: Nã & negare ei, quem unice diligerẽ,
cuiq́ me cariſſimũ eſſe ſentirem, preſertim et iuſta pe-
tenti, & præclara cupiẽti, durum ad modum mihi uide
batur, & ſuſcipere tantam rem, quãtam nõ modo facul
tate cõſequi difficile eſſet, ſed etiam cogitatione com-
plecti, uix arbitrabar eſſe eius, qui uereretur reprehen
ſionem doctorum, atque prudentium. Quid enim eſt maius, quàm cum tanta
ſit inter oratores bonos diſſimilitudo, iudicare, quę ſit optima ſpecies, & quaſi
figura dicẽdi? Quod quoniam me ſępius rogas, aggrediar, non tam perficiũ-
di ſpe, quàm experiundi uoluntate: malo enim cum ſtudio tuo ſim obſecutus,
deſiderari à te prudentiam meam, quàm ſi id non fecerim, beneuolentiam.
Quæris igitur, idq́ iam ſæpius, quod eloquentiæ genus probem maxime, &
quale mihi uideatur illud, cui nihil addi poſſit, quod ego ſummum et perfectiſ
ſimum iudicem. In quo uereor, ne, ſi id, quod uis, effecero, eumq́ oratorem,
quem quæris, expreſſero, tardem ſtudia multorum, qui deſperatione debilita
ti, experiri id nolent, quod ſe aſſequi poſſe diffidant. Sed par eſt omnis om-
nia experiri, qui res magnas, et magno opere expetẽdas cõcupiuerunt. Quod
ſi quem aut natura ſua, aut illa prętantis ingenij uis, forte deficiet, aut minus
inſtructus erit magnarum artium diſciplinis, teneat tamẽ eum curſum, quem
poterit: prima enim ſequentem, honeſtum eſt in ſecundis, tertijsq́ conſiſtere.
An in poëtis, non Homero ſoli locus eſt (ut de gręcis loquar) aut Archiloco,
aut Sophocli, aut Pindaro, ſed horum uel ſecundis, uel etiam infra ſecundos.
Nec uero Ariſtotelem in philoſophia deterruit à ſcribendo amplitudo Plato
nis: nec ipſe Ariſtoteles admirabili quadam ſcientia, & copia ceterorum ſtu-
dia reſtinxit: nec ſolum ab optimis ſtudijs excellentes uiri deterriti non ſunt,
ſed ne opifices quidem ſe artibus ſuis remouerunt, qui aut Ialyſi, quem Rhodi
uidimus, non potuerunt, aut Coæ Veneris pulchritudinem imitari: nec ſimu
lachro Iouis olympij, aut Doryphori ſtatua deterriti, reliqui minus experti
ſunt, quid efficere, aut quò progredi poſſent. Quorum tanta multitudo fuit,
tanta in ſuo cuiuſque genere laus, ut cum ſumma miraremur, ĩferiora tamẽ pro
baremus. In oratoribus uero, græcis quidem, admirabile eſt, quantum inter
omnes unus excellat. Attamen, cum eſſet Demoſthenes, multi oratores ma-
gni, & clari fuerunt, & antea fuerant, nec poſtea defecerunt: Quare non eſt,
cur eorum, qui ſe ſtudio eloquentiæ dediderunt, ſpes infringatur, aut langue-
ſcat induſtria: nam neque illud ipſum, quod eſt optimum, deſperandum eſt, et
in pręſentibus rebus magna ſunt ea, quæ ſunt optimis proxima. Atque ego in
ſummo oratore fingẽdo talem informabo, qualis fortaſſe nemo fuit: nõ enim
quæro quis fuerit, ſed quid ſit illud, quo nihil eſſe poſſit præſtantius, quod in
perpetuitate dicendi non ſæpe, atque haud ſcio, an unquam, in aliqua autem
parte, eluceat aliquando, idem apud alios denſius, apud alios fortaſſe rarius.

Sed ego

Sed ego ſic ſtatuo, nihil eſſe in ullo genere tam pulchrum, quo non pulchrius id ſit, unde illud, ut ex ore aliquo quaſi imago, exprimatur, quod neque oculis, neque auribus, neque ullo ſenſu percipi poteſt, cogitatione tantum, & mente complectimur. Itaq; & Phidiæ ſimulachris, quibus nihil in illo genere perſectius uidemus, & his picturis, quas nominaui, cogitare tamen poſſumus pulchriora. Nec uero ille artifex, cum faceret Iouis formam, aut Mineruæ, contẽplabatur aliquem, è quo ſimilitudinem duceret, ſed ipſius in mente inſidebat ſpecies pulchritudinis eximia quędam, quam intuẽs, in eaq; defixus, ad illius ſimilitudinem artem, & manum dirigebat. Vt igitur in formis, & figuris eſt aliquid perfectum, & excellens, cuius ad cogitatam ſpeciem imitando referuntur ea, quæ ſub oculos ipſa non cadunt, ſic perfectæ eloquentiæ ſpeciem animo uidemus, effigiem auribus quęrimus. Has rerum formas appellat ideas ille nõ intelligendi ſolum, ſed etiam dicendi grauiſſimus author, & magiſter Plato, easq; gigni negat, & ait ſemper eſſe, ac ratione, & intelligentia contineri, cetera naſci, occidere, fluere, labi, nec diutius eſſe uno, & eodem ſtatu. Quidquid eſt igitur, de quo ratione, & uia diſputetur, id eſt ad ultimã ſui generis formã, ſpeciemq; redigendum. Ac uideo hanc primam ingreſſionem meam non ex oratoris diſputationibus ductam, ſed è media philoſophia repetitam, & eam quidem, cum antiquam, tum ſubobſcuram, aut reprehenſionis aliquid, aut certe admirationis habituram: Nam aut mirabuntur, quid hæc pertineant ad ea, quæ quærimus, quibus ſatisfaciet res ipſa cognita, ut non ſine cauſa alte repetita uideatur: aut reprehendent, quod inuſitatas uias indagemus, tritas relinquamus. Ego autem & me ſæpe noua uideri dicere intelligo, cum peruetera dicam, ſed inaudita pleriſque, et fateor me oratorem, ſi modo ſim, aut etiam quicunque ſim, non ex rhetorum officinis, ſed ex academiæ ſpatijs extitiſſe: illa enim ſunt curricula multiplicium, uariorumq; ſermonum, in quibus Platonis primum ſunt impreſſa ueſtigia, ſed & huius, & aliorum philoſophorũ diſputationibus & exagitatus maxime orator eſt, & adiutus: omnis enim ubertas, & quaſi ſylua dicendi ducta ab illis eſt, nec ſatis tamen inſtructa ad forenſes cauſas, quas, ut illi ipſi dicere ſolebant, agreſtioribus muſis reliquerunt, ſic eloquẽtia hæc forenſis, ſpreta à philoſophis, & repudiata, multis quidem illa adiumentis, magnisq; caruit, ſed tamen ornata uerbis, atque ſententijs iactationem habuit in populo, nec paucorum iudicium, reprehẽſionemq; pertimuit: Ita & doctis eloquentia popularis, & diſertis elegans doctrina defuit. Poſitum ſit igitur in primis, quod poſt magis intelligetur, ſine philoſophia non poſſe effici, quem quærimus eloquentem: Non ut in ea tamen omnia ſint, ſed ut ſic adiuuet, ut palæſtra hiſtrionem, parua enim magnis ſæpe rectiſſime cõferuntur: nam nec latius, nec copioſius de magnis, uarijsq; rebus ſine philoſophia poteſt quiſquam dicere, ſiquidem etiam in Phædro Platonis hoc Periclem prẹſtitiſſe ceteris dicit oratoribus Socrates, quod is Anaxagorę phyſici fuerit auditor, à quo cenſet eum, cũ alia prẹclara quędam, & magnifica didiciſſet, uberem, & fœcundũ fuiſſe, gnarumq; (quod eſt eloquentiæ maximũ) quibus orationis modis quęq; animorum partes pellerentur: quod idem de Demoſthene exiſtimari poteſt, cuius ex epiſtolis intelligi licet, quàm frequẽs fuerit Platonis auditor. Nec uero ſine philoſophorum diſciplina genus, & ſpeciem cuiuſq; rei cernere, neq; eam definiendo explicare, nec tribuere in partes

poſſumus,nec iudicare quæ uera,quæ falſa ſint,neque cernere conſequentia,re pugnantia uidere,ambigua diſtinguere. Quid dicam de natura rerum? cuius cognitio magnam orationis ſuppeditat copiam,de uita,de officijs, de uirtute, de moribus,ſine multa earũ ipſarum rerum diſciplina aut dici,aut intelligi poſ ſe?ad has tot,tantasq́ res adhibenda ſunt ornamenta innumerabilia,quę ſola tum quidem tradebantur ab ijs, qui dicendi numerabãtur magiſtri. Quo fit, ut ueram illam,& abſolutam eloquentiam nemo conſequatur, quod alia intel ligendi,alia dicendi diſciplina eſt,& ab alijs rerũ, ab alijs uerborum doctrina quæritur. Itaq; M. Antonius,cui uel primas eloquentiæ patrum noſtrorũ tri buebat ætas,uir natura peracutus,& prudens,in eo libro, quem unũ reliquit, diſertos ait ſe uidiſſe multos,eloquentem omnino neminem: Inſidebat uidel cet in eius mente ſpecies eloquentiæ, quam cernebat animo, re ipſa non uide bat. Vir autem acerrimo ingenio(ſic enim fuit)multa & in ſe, & in alijs deſi derans,neminem planè,qui rectè appellari eloquens poſſet,uidebat. Quod ſi ille nec ſe,nec L. Craſſum eloquentem putauit, habuit profecto comprehen ſam animo quandam formam eloquentiæ, cui quoniam nihil deerat, eos qui bus aliquid,aut plura deerant,in eam formam non poterat includere. Inueſti gemus hunc igitur Brute,ſi poſſumus, quẽ nunquam uidit Antonius, aut qui omnino nullus unquam fuit,quem ſi imitari,atque exprimere non poſſumus, quod idem ille uix deo conceſſum eſſe dicebat, at qualis eſſe debeat, poteri mus fortaſſe dicere. Tria ſunt omnino genera dicendi,quibus in ſingulis qui dam floruerunt,peræque autẽ,id quod uolumus,perpauci in omnibus: Nam & grandiloqui,ut ita dicam,fuerunt cum ampla & ſententiarum grauitate,& maieſtate uerborum,uehementes, uarij, copioſi, graues, ad permouendos, & conuertendos animos inſtructi,& parati,quod ipſum alij aſpera,triſti,horri da oratione,neque perfecta, neque concluſa: Alij leui, & inſtructa, & termi nata: Et contra tenues,acuti,omnia docentes,& dilucidiora,non ampliora fa cientes,ſubtili quadam,& preſſa oratione limati: in eodemq; genere alij calli di,ſed impoliti,& conſulto rudium ſimiles,& imperitorum, alij in eadem ieiu nitate cõcinniores,ideſt faceti,florẽtes etiam,& leuiter ornati. Eſt autem qui dam interiectus intermedius,& quaſi temperatus, nec acumine poſteriorum, nec fulmine utens ſuperiorum,ut cinnus amborum,in neutro excellens,utriuſ que particeps,uel utriuſque,ſi uerum quærimus,potius expers: isq́; uno teno re,ut aiunt, in dicendo fluit, nihil afferens præter facultatem, & æqualitatem, aut addit aliquos,ut in corona,toros, omnemq́; orationem ornamentis modi cis uerborum, ſententiarumq́; diſtinguit. Horum ſingulorum generum qui cunque uim ſingulis conſecuti ſunt, magnum in oratoribus nomen habuerũt. Sed quærendum eſt,ſatis'ne id,quod uolumus,effecerint: uidemus enim fuiſſe quoſdam, qui ijdem ornate, ac grauiter, ijdem uerſute, & ſubtiliter dicerent: Atque utinam in latinis talis oratoris ſimulachrum reperire poſſemus, eſſet egregium non quærere externa,domeſticis eſſe contentos. Sed ego idem,qui in illo ſermone noſtro,qui eſt expoſitus in Bruto, multũ tribuerim latinis,uel ut hortarer alios,uel quod amarem meos,recordor longe omnibus unum an teferre Demoſthenem,qui uim accommodarit ad eam, quam ſentiam,eloquẽ tiam, non ad eam, quam in aliquo ipſe cognouerim. Hoc nec grauior extitit quiſquam,nec callidior,nec temperatior: Itaq; nobis monendi ſunt ij, quorũ

ſermo

ſermo imperitus increbuit, qui aut dici ſe deſiderant atticos, aut ipſi attice uolunt dicere, ut mirentur hũc maxime, quo Athenas quidem ipſas magis credo fuiſſe atticas, quid enim ſit atticum, diſcant, eloquentiamq́; ipſius uiribus non imbecillitate ſua metiantur: Nunc enim tantum quiſque laudat, quantũ ſe poſſe ſperat imitari: ſed tamen eos ſtudio optimo, iudicio minus firmo præditos, docere, quæ ſit propria laus atticorum, nõ alienum puto. Semper oratorum eloquentiæ moderatrix fuit auditorum prudentia: omnes enim, qui probari uolunt, uoluntatem eorum, qui audiunt, intuentur, ad eamq́; et ad eorum arbitrium, & nutum totos ſe fingunt, & accommodant. Itaq; Caria, & Phrygia, & Myſia, quod minime politæ, minimeq́; elegantes ſunt, aſciuerunt aptũ ſuis auribus opimum quoddam, & tanquam adipatæ dictionis genus, quod eorũ uicini, non ita lato interiecto mari, Rhodij nunquam probauerunt: Græci autem multo minus, Athenienſes uero funditus repudiauerunt, quorum ſemper fuit prudens, ſincerumq́; iudicium, nihil ut poſſent, niſi incorruptum audire, & elegans. Eorum religioni cum ſeruiret orator, nullum uerbum inſolẽs, nullum odioſum ponere audebat. Itaque hic, quem præſtitiſſe diximus ceteris, in illa pro Cteſiphõte oratione lõge optima ſummiſſius à primo, deinde, dum de legibus diſputat, preſſius, poſt ſenſim incẽdens, iudices ut uidit ardentes, in reliquis exultauit audacius. Ac tamen in hoc ipſo diligenter examinãte uerborum omniũ pondera, reprehendit Æſchines quædam, & exagitat, illudensq́;, dura, odioſa, intolerabilia eſſe dicit: quin etiam quærit ab ipſo, cum quidem eũ beluam appellet, utrum illa uerba, an portenta ſint, ut Æſchini, ne Demoſthenes quidem uideatur attice dicere: facile eſt enim uerbum aliquod ardens (ut ita dicam) notare, idq́; reſtinctis iam animorum incendijs, irridere. Itaque ſe purgans iocatur Demoſthenes, negat in eo poſitas eſſe fortunas Græciæ, in *hoc in eum, huc, an illuc manũ porrexerit. Quonã igitur modo audiretur Myſus, aut Phryx Athenis, cum etiam Demoſthenes exagitetur ut putidus? Cũ uero inclinata, ululantiq́; uoce more aſiatico canere cœpiſſet, quis eum ferret? aut potius quis non iuberet auferri? Ad Atticorum igitur aures teretes, & religioſas qui ſe accommodant, ij ſunt exiſtimandi attice dicere. Quorum genera plura ſunt, hi unum modo quale ſit, ſuſpicantur: putant enim qui horride, inculteq́; dicat, modo id eleganter, enucleateq́; faciat, eum ſolum attice dicere. Errant, quod ſolum, quod attice, non falluntur: iſtorum enim iudicio ſi ſolum illud eſt atticum, ne Pericles quidem dixit attice, cui primæ ſine controuerſia deferebantur: qui ſi tenui genere uteretur, nunquam ab Ariſtophane poëta fulgere, tonare, permiſcere Græciã dictus eſſet. Dicat igitur attice uenuſtiſſimus ille ſcriptor, ac politiſſimus Lyſias: qs enim id poſſit negare? dum intelligamus, hoc eſſe atticum in Lyſia, non quod tenuis ſit, atque inornatus; ſed quod nihil habeat inſolens, aut ineptum. Ornate uero, & grauiter, & copioſe dicere, aut atticorum ſit, aut ne ſit Æſchines, ne'ue Demoſthenes atticus. Ecce autem aliqui ſe thucydidios eſſe profitentur, nouum quoddam, imperitorum, & inauditum genus: Nam qui Lyſiam ſequuntur, cauſidicum quendam ſequuntur non illum quidem amplum, atque grandem, ſubtilem, & elegantem tamen, & qui in forenſibus cauſis poſſit præclare conſiſtere. Thucydides autem res geſtas, & bella narrat, & prælia, grauiter ſanè, & probe, ſed nihil ab eo transferri poteſt ad forenſem uſum, & publicum. Ipſæ illæ conciones

ita multas habẽt obſcuras,abditaſq́; ſententias, uix ut intelligantur, quod eſt
in oratione ciuili uitium uel maximum. Quæ eſt autẽ in hominibus tanta per
uerſitas,ut inuentis frugibus,glande ueſcantur? an uictus hominum athenien
ſium beneficio excoli potuit,oratio non potuit? Quis porrò unquam græco-
rum rhetorum à Thucydide quidquam duxit? At laudatus eſt ab omnibus,
fateor,ſed ita,ut rerũ explicator prudens,ſeuerus,grauis,non ut in iudicijs uer
ſaret cauſas,ſed ut in hiſtorijs bella narraret: itaq; nunquã eſt numeratus ora-
tor: nec uero ſi hiſtoriam non ſcripſiſſet,nomen eius extaret, cũ preſertim fuiſ
ſet honoratus,& nobilis: Huius tamen nemo neq; uerborum, neq; ſententia-
rum grauitatem imitatur,ſed cum mutila quædam,& hiantia locuti ſunt,quæ
uel ſine magiſtro facere potuerunt,germanos ſe putant eſſe Thucydidas. Na
ctus ſum etiam, qui Xenophontis ſimilem eſſe ſe cuperet, cuius ſermo eſt ille
quidem melle dulcior, ſed à forenſi ſtrepitu remotiſſimus. Referamus igitur
nos ad eum,quem uolumus inchoandum, & eadem eloquentia informandũ,
quam in nullo cognouit Antonius. Magnum opus omnino, & arduum Bru
te conamur,ſed nihil difficile amanti puto: amo autem,& ſemper amaui inge-
nium,ſtudia,mores tuos: incendor porrò quotidie magis,nõ deſiderio ſolum
quo quidẽ conficior,cõgreſſus noſtros,conſuetudinẽ uictus, doctiſſimos ſer-
mones requirẽs tuos,ſed etiam admirabili fama uirtutum incredibilium,quæ
ſpecie diſpares prudentia coniunguntur: Quid enim tam diſtans,quàm à ſeue
ritate comitas? Quis tamen unquam te aut ſanctior eſt habitus, aut dulcior?
Quid tam difficile,quam in plurimorum controuerſijs diiudicandis ab omni
bus diligi? conſequeris tamen,ut eos ipſos, quos contra ſtatuas, æquos,placa-
toſq́; dimittas: Itaq; efficis,ut cum gratiæ cauſa nihil facias,omnia tamen ſint
grata, quæ facis. Ergo omnibus terris,una Gallia communi non ardet incen-
dio,in qua frueris ipſe te,cum in Italię luce cognoſceris, uerſariſq́; in optimo-
rum ciuium uel flore,uel robore. Iam quantum illud eſt, quod in maximis oc-
cupationibus nunquam intermittis ſtudia doctrinę,ſemper aut ipſe ſcribis ali
quid, aut me uocas ad ſcribendum. Itaque hoc ſum aggreſſus ſtatim Catone
abſoluto, quem ipſum nunquam attigiſſem, tempora timens inimica uirtuti,
niſi tibi hortanti, & illius memoriam mihi caram excitanti, non parere nefas
eſſe duxiſſem, ſed teſtificor me à te rogatum, & recuſantem hæc ſcribere eſſe
auſum: uolo enim mihi tecum commune eſſe crimen,ut ſi ſuſtinere tãtam quę-
ſtionem non potuero,iniuſti oneris impoſiti tua culpa ſit, mea recepti: in quo
tamen iudicij noſtri errorem, laus tibi dati muneris compenſabit. SED
in omni re difficillimum eſt formam, quod χαρακτὴρ græce dicitur, exponere
optimi,quod aliud alijs uidetur optimum. Ennio delector ait quiſpiam,quod
non diſcedit à communi more uerborum. Pacuuio inquit alius, omnes apud
hunc ornati,elaboratiq́; ſunt uerſus,multa apud alterum negligentius: fac ali-
um Accio,uaria enim ſunt iudicia,ut in græcis, nec facilis explicatio, quæ for-
ma maxime excellat. In picturis alios horrida,inculta, abdita, & opaca, con-
tra alios nitida,læta,colluſtrata delectat. Quid eſt,quo pręſcriptum aliquod,
aut formulam exprimas cum in ſuo quodque genere præſtet, & genera plu-
ra ſint? Hac ego religione non ſum ab hoc conatu repulſus, exiſtimauiq́; in
omnibus rebus eſſe aliquid optimũ, etiam ſi lateret, idq́; ab eo poſſe, qui eius
rei gnarus eſſet iudicari. Sed quoniam plura ſunt orationum genera, eaq́; di

uerſa,

uerſa,neque in unam formam cadunt omnia:laudationum,ſcriptionum,& hiſtoriarum,et talium ſuaſionum,qualem Iſocrates fecit Panegyricum,multiq; alij,qui ſunt nominati ſophiſtæ, reliquarumq; rerum formam,quæ abſunt ab forenſi contentione, eiusq; totius generis,quod græce ἐπιδεικτικὸν nominatur quod quaſi ad inſpiciendum, delectationis cauſa comparatum eſt, non complectar hoc tempore, non quo negligenda ſit, eſt enim illa quaſi nutrix eius oratoris,quem informare uolumus,& de quo molimur aliquid exquiſitius dicere. Ab hac & uerborum copia alitur,& eorum conſtructio, & numerus liberiore quadam fruitur licentia:datur etiam uenia concinnitati ſententiarum, & arguti, certiq;, & circunſcripti uerborum ambitus conceduntur, de induſtriaq; non ex inſidijs, ſed aperte, ac palàm elaboratur, ut uerba uerbis quaſi demenſa, & paria reſpondeant, ut crebro conferant pugnantia, comparentq; contraria, & ut pariter extrema terminentur, eundemq; referant in cadendo ſonum,quæ in ueritate cauſarum, & rarius multo facimus, & certe occultius. In panathenaico autem Iſocrates ea ſtudioſe conſectatum fatetur: non enim ad iudiciorum certamen, ſed ad uoluptatem aurium ſcripſerat. Hæc tractaſſe Thraſimachum Chalcedonium primum, & Leontinum ferunt Gorgiam, Theodorum inde byzantium, multosq; alios, quos λογοδαιδάλους appellat in Phædro Socrates,quorum ſatis arguta multa,ſed ut modo, primumq; naſcentia, minuta, & uerſiculorum ſimilia quædam, nimiumq; depicta.quo magis ſunt Herodotus, Thucydidesq; mirabiles, quorum ætas cum in eorum tempora, quos nominaui, incidiſſet, longiſſime tamen ipſi à talibus delicijs, uel potius ineptijs abfuerunt: Alter enim ſine ullis ſalebris, quaſi ſedatus amnis fluit, alter incitatior fertur, & de bellicis rebus canit etiam quodammodo bellicum, primisq; ab his (ut ait Theophraſtus) hiſtoria commota eſt, ut auderet uberius,quàm ſuperiores,& ornatius dicere.Horum ætati ſucceſſit Iſocrates, qui præter ceteros eiuſdem generis laudatur ſemper à nobis, nonnunquam Brute,leuiter,& erudite repugnante te. Sed credas mihi fortaſſe,ſi, quid in eo laudē,cognoueris:Nam cum cōciſus ei Thraſimachus minutis numeris uideretur, & Gorgias, qui tamen primi traduntur arte quadam uerba iunxiſſe:Thucydides autem præfractior,nec ſatis(ut ita dicam)rotūdus,primus inſtituit dilatare uerbis,et mollioribus numeris explere ſentētias.In quo cum doceret eos,qui partim in dicendo,partim in ſcribendo principes extiterunt,domus eius officina habita eloquentiæ eſt.Itaque,ut ego,cū à noſtro Catone laudabar,uel reprehendi me à ceteris facile patiebar,ſic Iſocrates uidetur teſtimonio Platonis aliorum iudicia debere contēnere:eſt enim(ut ſcis)quaſi in extrema pagina Phædri his ipſis uerbis loquēs Socrates. Adoleſcens etiam nunc o Phædre Iſocrates eſt:ſed quid de illo augurer, lubet dicere. Quid tandem inquit ille? Maiore mihi ingenio uidetur eſſe, quàm ut cum orationibus Lyſiæ comparetur,præterea ad uirtutem maior indoles, ut minime mirū futurum ſit,ſi cum ætate proceſſerit,aut in hoc orationum genere, cui nunc ſtudet, tantum, quantum pueris reliquis præſtet omnibus, qui unquam orationes attigerunt,aut, ſi contentus his non fuerit, diuino aliquo animi motu maiora concupiſcat: ineſt enim natura philoſophia in huius uiri mente quędam.

Hæc de adoleſcente Socrates auguratur:at ea de ſeniore ſcribit Plato,& ſcribit ęqualis,& quidem exagitator omnium rhetorum hunc miratur unum,me

autem, qui Iſocratem non diligunt, una cum Socrate, & cum Platone errare patiantur. Dulce igitur orationis genus, & ſolutum, & effluens, ſententijs argutum, uerbis ſonans eſt in illo epidictico genere, quod diximus proprium ſophiſtarum, pompæ, quàm pugnæ aptius, gymnaſijs, & palęſtrę dicatum, ſpretum, & pulſum foro. Sed quod educata huius nutrimentis eloquentia eſt, ipſa ſe poſtea colorat, & roborat, nō alienum fuit de oratoris quaſi incunabulis dicere. Verum hæc ludorum, atque pompæ, nos autem iam in aciem, dimicationemq́ ueniamus. Quoniam tria uidēda ſunt oratori, quid dicat, & quo quidque loco, & quomodo, dicendum omnino eſt, quid ſit optimum in ſingulis, ſed aliquanto ſecus, atque in tradenda arte dici ſolet, nulla præcepta ponemus, neque enim id ſuſcepimus, ſed excellentis eloquentię ſpeciem, & formā adumbrabimus, nec quibus rebus ea paretur, exponemus, ſed qualis nobis eſſe uideatur: ac duo breuiter prima, ſunt enim non tam inſignia ad maximam laudem, quàm neceſſaria, & tamen cum multis penè communia: nam & inuenire, & iudicare quid dicas, magna illa quidem ſunt, & tanquam animi inſtar in corpore, ſed propria magis prudentiæ, quàm eloquentiæ, qua tamen in cauſa eſt uacua prudentia? Nouerit igitur hic quidem orator, quē ſummum eſſe uolumus, argumentorum, & rationum locos: nam quoniam quidquid eſt, quod in controuerſia, aut in cōtentione uerſetur, in eo aut ſit'ne, aut quid ſit, aut quale ſit, quæritur ſit'ne? ſignis. quid ſit? definitionibus. quale ſit? recti, prauiq́ partibus: quibus ut uti poſſit orator, non ille uulgaris, ſed hic excellens à proprijs perſonis, & temporibus ſemper, ſi poteſt, auocat controuerſiam: latius enim de genere, quam de parte diſceptare licet, ut quod in uniuerſo ſit probatum, id in parte ſit probari neceſſe. Hæc igitur quæſtio à proprijs perſonis, & temporibus, ad uniuerſi generis orationem traducta, appellatur theſis. In hac Ariſtoteles adoleſcentes, nō ad philoſophorū morem tenuiter diſſerendi, ſed ad copiam rhetorum in utranque partem, ut ornatius, & uberius dici poſſit, exercuit: Idemq́ locos, ſic enim appellat, quaſi argumentorum notas tradidit, unde omnis in utranque partem traheretur oratio. Facile igitur hic noſter (non enim declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro, ſed doctiſſimum, & perfectiſſimum quærimus) quoniam loci certi traduntur, percurret omnes, utetur aptis generatim, diſcet ex quo emanant etiā qui communes appellantur loci, nec uero utetur imprudenter hac copia, ſed omnia expendet, & ſeleget. Non enim ſemper, nec in omnibus cauſis, ex ijſdem, argumentorum momenta ſunt, iudicium igitur adhibebit, nec inueniet ſolum quid dicat, ſed etiam expendet: nihil enim eſt feracius ingenijs, his preſertim, quæ diſciplinis exculta ſunt. Sed ut ſegetes fœcundæ, & uberes non ſolum fruges, uerum herbas etiam effundūt inimiciſſimas frugibus, ſic interdum ex illis locis aut leuia quædam, aut cauſis aliena, aut non utilia gignuntur: quorum ab oratoris iudicio delectus magnus adhibebitur. Quonam modo ille in bonis hærebit, & habitabit ſuis? ut molliet dura? aut occultabit, quæ dilui non poterunt, atque omnino opprimet, ſi licebit, aut abducet animos, aut aliud afferet, quod oppoſitum probabilius ſit, quàm illud, quod obſtabit? Iam uero ea, quę inuenerit, qua diligentia collocabit? quoniam id ſecundum erat de tribus. Veſtibula nimirum honeſta, aditusq́ ad cauſam faciet illuſtres, cumq́ animos prima aggreſſione occupauerit, infirmabit, excludetq́ contraria, de firmiſſimis alia

prima

prima ponet,alia poſtrema,inculcabitq; leuiora. Atq; in primis duabus dicē-
di partibus qualis eſſet,ſummatim breuiterq; deſcripſimus:ſed, ut ante dictū
eſt,in his partibus,& ſi graues,atq; magnę ſunt, minus & artis eſt,& laboris.
Cum autem & quid,& quo loco dicat, inuenerit,illud eſt longe maximū, ui-
dere quo nam modo:ſcitum eſt enim quod Carneades noſter dicere ſolebat,
Clithomachum eadem dicere, Charmadam autem eodem etiā modo dicere.
Quod ſi in philoſophia tantū intereſt, quemadmodum dicas,ubi res ſpecta-
tur,non uerba penduntur,quid tandē in cauſis exiſtimandum eſt,quibus totis
moderatur oratio? Quod quidē ego Brute ex tuis literis ſentiebā,non te id ſci
tari qualē ego in inueniendo,& in collocando ſummū eſſe oratorem uellē,ſed
id mihi quærere uidebare,quod genus ipſius orationis optimū iudicarē, rem
difficilem(dij immortales)atq; omniū difficillimam:nam cū eſt oratio mol-
lis,& tenera,& ita flexibilis,ut ſequatur quocunq; torqueas,tum & naturę ua
riæ,& uoluntates,multum inter ſe diſtantia effecerunt genera dicēdi. Flumen
alijs uerborum,uolubilitasq; cordi eſt,qui ponunt in orationis celeritate elo-
quentiā:Diſtincta alios,& interpuncta,interualla,moræ,reſpirationesq; de-
lectant. Quid poteſt eſſe tam diuerſum? tamen eſt in utroq; aliquid excellens.
Elaborant alij lenitate,& æquabilitate,& puro quaſi quodam,& candido ge
nere dicendi. Ecce aliqui duritatē, & ſeueritatem quandā uerbis, & orationis
quaſi mœſtitiam ſequūtur,quodq; paulo ante diuiſimus,ut alij graues,alij te-
nues,alij temperati uellent uideri, quot orationum genera eſſe diximus, toti-
dem oratorum reperiuntur. Et quoniam cœpi iam cumulatius hoc munus au-
gere,quàm à te poſtulatum eſt,tibi enim tantū de orationis genere quærenti,
reſpondi etiam breuiter de inueniendo,& collocando,ne nunc quidem ſolum
de orationis modo dicam,ſed etiam de actiōis,ita prætermiſſa pars nulla erit,
quandoquidem de memoria nihil eſt hoc loco dicendum, quæ communis eſt
multarum artium. Quomodo autem dicatur,id eſt in duobus,in agendo, &
in eloquendo:eſt enim actio quaſi corporis quædam eloquentia,cum conſtet
è uoce,atq; motu. Vocis mutationes totidem ſunt,quot animorū,qui maxime
uoce commouentur. Itaq; ille perfectus,quem iandudū noſtra indicat oratio,
ut cunq; ſe affectum uideri,& animū audientis moueri uolet, ita certum uocis
admouebit ſonū,de quo plura dicerē,ſi hoc præcipiendi tempus eſſet,aut ſi tu
hoc quæreres:dicerem etiā de geſtu, cū quo iunctus eſt uultus,quibus omni-
bus dici uix poteſt,quantum interſit quemadmodum utatur orator:nā & in-
fantes actionis dignitate eloquentiæ ſæpe fructum tulerunt,& diſerti deſormi
tate agendi multi infantes putati ſunt:ut iam non ſine cauſa Demoſthenes tri-
buerit,& primas,& ſecundas,& tertias actioni: ſi enim eloquentia nulla ſine
hac,hæc autē ſine eloquentia tanta eſt,certe plurimum in dicendo poteſt. Vo-
let igitur ille,qui eloquentiæ principatum petet,& contenta uoce atrociter di-
cere,& ſummiſſa leniter,& inclinata uideri grauis,& inflexa miſerabilis: mi-
ra eſt enim quædā natura uocis,cuius quidem è tribus omnino ſonis, inflexo,
acuto, graui,tanta ſit, & tam ſuauis uarietas perfecta in cantibus. Eſt autem
etiam in dicendo quidam cantus obſcurior,non hic è Phrygia, & Caria rhe-
torum epilogus penè canticum,ſed ille,quē ſignificat Demoſthenes,& Æſchi
nes, cum alter alteri obijcit uocis flexiones. Dicit plura etiam Demoſthenes,
illumq; ſæpe dicit uoce dulci,& clara fuiſſe: In quo illud etiā notandum mihi

ũidetur ad ſtudium perſequendę ſuauitatis in uocibus, ipſa enim natura quaſi modularetur hominum orationem, in omni uerbo poſuit acutam uocem, nec una plus, nec à poſtrema ſyllaba citra tertiam, quo magis naturam ducem ad aurium uoluptatem ſequatur induſtria. Ac uocis quidem bonitas optãda eſt (non eſt enim in nobis) ſed tractatio, atque uſus in nobis: ergo ille princeps uariabit, & mutabit, omnis ſonorum tum intendens, tum remittens perſequetur gradus, idemq́; motu ſic utetur, nihil ut ſuperſit in geſtu. Status erectus, & celſus, rarus inceſſus, nec ita longus, excurſio moderata, eaq́; rara, nulla mollitia ceruicum, nullæ argutiæ digitorum, non ad numerũ articulus cadens, trunco magis toto ſe ipſe moderans, & uirili laterum flexione, brachĳ proiectione in contentionibus, contractione in remiſſis. Vultus uero, qui ſecundum uocem plurimum poteſt, quantã affert tum dignitatem, tum uenuſtatem, in quo cum effeceris, nequid ineptum, aut uultuoſum ſit, tum oculorũ eſt quædam magna moderatio: nam ut imago eſt animi uultus, ſic indices oculi, quorũ & hilaritatis, & uiciſſim triſtitiæ modum, res ipſæ, de quibus agetur, temperabunt.

Sed iam illius perfecti oratoris, & ſummæ eloquentiæ, ſpecies exprimenda eſt, quem hoc uno excellere ideſt oratione, cetera in eo latere, indicat nomen ipſum: non enim inuentor, aut compoſitor, aut actor, hæc complexus eſt omnia, ſed & græce ab eloquendo rhetor, & latine eloquẽs dictus eſt: ceterarum enim rerum, quæ ſunt in oratore, partem aliquam ſibi quiſque uendicat, dicendi autem ideſt eloquendi maxima uis ſoli huic conceditur. Quanquã enim & philoſophi quidam ornate locuti ſunt, ſiquidem & Theophraſtus diuinitate loquendi nomen inuenit, & Ariſtoteles Iſocratem ipſum laceſſiuit: & Xenophontis uoce muſas quaſi locutas ferunt, & longe omnium, quicunque ſcripſerunt, aut locuti ſunt extitit, & grauitate princeps Plato, tamen horum oratio neque neruos, neque aculeos oratorios, ac forenſes habet. Loquuntur cum doctis, quorum ſedare animos malunt, quam incitare, ſic de rebus placatis, ac minime turbulentis docẽdi cauſa, non capiendi loquũtur, ut in eo ipſo quod delectationem aliquam dicendo aucupentur, plus nonnullis, quam neceſſe ſit, facere uideantur. Ergo ab hoc genere non difficile eſt hanc eloquentiam, de qua nunc agitur, ſecernere. mollis eſt enim oratio philoſophorum, & umbratilis, nec ſententĳs, nec uerbis inſtructa popularibus, nec iuncta numeris, ſed ſoluta liberius, nihil iratum habet, nihil inuidum, nihil atrox, nihil mirabile, nihil aſtutum, caſta, uerecunda, uirgo incorrupta quodammodo, itaque ſermo potius, quam oratio dicitur: quanquam enim omnis locutio oratio eſt, tamen unius oratoris locutio hoc proprio ſignata nomine eſt. Sophiſtarum, de quibus ſupra dixi, magis diſtinguenda ſimilitudo uidetur, qui oẽs eoſdem uolunt flores, quos adhibet orator in cauſis perſequi. Sed hoc differũt, quod cũ ſit his propoſitũ non perturbare animos, ſed placare potius, nec tam perſuadere, quã delectare, & apertius id faciunt, quàm nos, & crebrius, concinnas magis ſententias exquirunt, quàm probabiles, à re ſæpe diſcedunt, intexunt fabulas, uerba apertius transferunt, eaq́; ita diſponunt, ut pictores uarietatem colorũ, paria paribus referunt, aduerſa contrarĳs, ſæpiſſimeq́; ſimiliter extrema definiunt. Huic generi hiſtoria finitima eſt, in qua & narratur ornate, & regio ſæpe, aut pugna deſcribitur, interponuntur etiam conciones, & hortationes, ſed in his tracta quædam, & fluens expetitur, non hæc contorta, & acris oratio.

Ab his

Ab his non multo ſecus, quàm à poëtis hæc eloquentia, quam quærimus, ſeuocanda eſt: nam etiam poëtæ quæſtionem attulerunt, quidnam eſſet illud, quo ipſi differrent ab oratoribus, numero maxime uidebantur antea & uerſu, nunc apud oratores iam ipſe numerus increbuit: Quidquid eſt enim, quod ſub aurium menſuram aliquam cadit, etiam ſi abeſt à uerſu (nam id quidem orationis eſt uitium) numerus uocatur, qui græce ῥυθμὸς dicitur. Itaque uideo uiſum eſſe nonnullis, Platonis, & Democriti locutionem, & ſi abſit à uerſu, tamen quod incitatius feratur, et clariſſimis uerborum luminibus utatur, potius poema putandum, quàm comicorum poëtarum, apud quos, niſi quod uerſiculi ſunt, nihil eſt aliud quotidiani diſſimile ſermonis, nec tamē id eſt poëtæ maximũ, & ſi eſt, eo laudabilior, quod uirtutes oratoris perſequitur, cũ uerſu ſit aſtrictior. Ego autē etiam ſi quorũdam grandis, & ornata uox eſt poëtarum, tamen in ea cum licentiam ſtatuo maiorem eſſe, quàm in nobis faciendorum, iungendorumq́; uerborũ, tum etiã nonnullorum uoluptati uocibus magis, q̃ rebus inſeruiũt. Nec uero ſiquid eſt unum inter eos ſimile (id autem eſt iudicium, electioq́; uerborum) propterea ceterarum rerũ diſſimilitudo intelligi nõ poteſt, ſed id nec dubium eſt, & ſiquid habeat quęſtionis, hoc tamen ipſum ad id, quod propoſitum eſt, nõ eſt neceſſariũ. Seiunctus igitur orator à philoſophorum eloquētia, à ſophiſtarum, ab hiſtoricorum, à poëtarum, explicandus eſt nobis, qualis futurus ſit. Erit igitur eloquens (hunc enim auctore Antonio quęrimus) is, qui in foro, cauſiſq́; ciuilibus ita dicet, ut probet, ut delectet, ut flectat. probare neceſſitatis eſt, delectare ſuauitatis, flectere uictoriæ: nam id unum ex omnibus ad obtinendas cauſas poteſt plurimum: Sed quot officia oratoris, tot ſunt genera dicendi. Subtile in probando, modicum in delectando, uehemens in flectendo, in quo uno uis omnis oratoris eſt. Magni igitur iudicij, ſummę etiam facultatis eſſe debebit moderator ille, & quaſi temperator huius tripartitæ uarietatis: nam & iudicabit quid cuique opus ſit, & poterit, quocunque modo poſtulabit cauſa, dicere, Sed eſt eloquentiæ, ſicut reliquarum rerum fundamentum ſapientia, Vt enim in uita, ſic in oratione nihil eſt difficilius, quàm quid deceat uidere. πρέπον appellant hoc græci, nos dicamus ſanè decorum, de quo præclare, & multa præcipiuntur, & res eſt cognitione digniſſima. Huius ignoratione nõ modo in uita, ſed ſæpiſſime & in poëmatis, & in oratione peccatur: eſt autem quid deceat oratori uidendum, non in ſententijs ſolum, ſed etiam in uerbis: non enim omnis fortuna, non omnis honos, non omnis auctoritas, non omnis ætas, nec uero locus, aut tempus, aut auditor omnis, eodem aut uerborum genere tranctandus eſt, aut ſententiarũ, ſemperq́; in omni parte orationis, ut uitæ, quid deceat, eſt conſiderandum, quod & in re, de qua agitur, poſitum eſt, & in perſonis, & eorũ, qui dicunt, & eorum, qui audiunt. Itaq; hunc locum longe, & late patentem philoſophi ſolent in officijs tractare, non cum de recto ipſo diſputãt, nam id quidem unum eſt, Grammatici in poëtis, Eloquentes in omni & genere, & parte cauſarum: quàm enim indecorum eſt, de ſtillicidijs, cum apud unum iudicem dicas, ampliſſimis uerbis, & locis uti communibus? de maieſtate populi Ro. ſummiſſe, & ſubtiliter? hic genere toto: at perſona alij peccãt, aut ſua, aut iudicum, aut etiam aduerſariorum, nec re ſolum, ſed ſæpe uerbo, & ſine re nulla uis uerbi eſt, tamen eadem res ſæpe aut probatur, aut reijcitur alio, atque alio elata

uerbo: in omnibusq; rebus uidendum eſt quatenus, & ſi ènim ſuus cuique modus eſt, tamen magis offendit nimium, quàm parum: In quo Apelles pictores quoque eos peccare dicebat, qui non ſentirent, quid eſſet ſatis. Magnus eſſet locus hic Brute, quod te non fugit, & magnum uolumen aliud deſiderat, Sed ad id, quod agitur, illud ſatis: cum hoc decere, quod ſemper uſurpamus in omnibus dictis, & factis minimis, & maximis, cum hoc inquam decere dicimus, illud non decere, & id uſquequaque quantum ſit, appareat, in alioq; ponatur, aliudq; totum ſit, utrum decere, an oportere dicas, oportere enim perfectionem declarat officij, quo & ſemper utendum eſt, et omnibus. decere, quaſi aptum eſſe cõſentaneumq; tempori, & perſonę, quod cum in factis ſæpiſſime, tum in dictis ualet, in uultu deniq;, & geſtu, & inceſſu, cõtraq; item dedecere. Quod ſi poëta fugit, ut maximũ uitium, qui peccat etiam cũ probam orationem affingit improbo, ſtulto'ue ſapiẽtis. Si deniq; pictor ille uidit, cũ immolanda Iphigenia triſtis Chalcas eſſet, mœſtior Vlyſſes, mœreret Menelaus, obuoluẽdum caput Agamemnonis eſſe, quoniam ſummum illum luctum penicillo non poſſet imitari. Si deniq; hiſtrio quid deceat, quærit, quid faciendũ oratori putemus? ſed cum hoc tantum ſit, quid in cauſis, earumq; quaſi membris faciat orator uiderit. Illud quidem perſpicuũ eſt, non modo partis orationis, ſed etiã cauſas totas, alias alia forma dicendi eſſe tractandas. Sequitur, ut cuiuſq; generis nota quæratur & formula, magnum opus, & arduum (ut ſępe iam diximus) ſed ingredientibus conſiderandum fuit, quid ageremus. Nunc quidem iam quocunq; feremur, danda nimirum uela ſunt: Ac primum informandus eſt ille nobis, quem ſolum quidam uocant atticum. Summiſſus eſt, & humilis, conſuetudinem imitans, ab indiſertis re, pluſquam opinione differẽs. Itaque eum qui audiunt, quamuis ipſi infantes ſint, tamen illo modo confidũt ſe poſſe dicere: nam orationis ſubtilitas imitabilis illa quidem uidetur eſſe exiſtimanti, ſed nihil eſt experienti minus: & ſi enim non plurimi ſanguinis eſt, habeat tamen ſucum aliquem oportet, ut etiam ſi illis maximis uiribus careat, ſit (ut ita dicam) integra ualetudine. Primum igitur eum tanquam è uinculis numerorum eximamus: ſunt enim quidam (ut ſcis) oratori numeri, de quibus mox agemus, obſeruandi ratione quadam, ſed alio in genere orationis, in hoc omnino relinquendi, ſolutum quiddam ſit, nec uagum tamen, ut ingredi libere, non ut licenter uideatur errare: Verba etiam uerbis quaſi coagmentare negligat, habet enim ille tanquã hiatus concurſu uocalium molle quiddam, & quod indicet non ingratam negligentiam, de re hominis, magis quàm de uerbis laborantis. Sed erit uidendum de reliquis, cum hæc duo ei liberiora fuerint, circuitus, conglutinatioq; uerborum: illa enim ipſa contracta, & minuta non negligenter tractanda ſunt, ſed quædam etiam negligentia eſt diligens. Nam ut mulieres eſſe dicuntur nonnullæ inornatæ, quas id ipſum deceat, ſic hæc ſubtilis oratio etiã incompta delectat, fit enim quiddam in utroq;, quo ſit uenuſtius, ſed nõ, ut appareat: tum remouebitur omnis inſignis ornatus, quaſi margaritarum, ne calamiſtri quidem adhibebuntur: fucati uero medicamenta candoris, & ruboris, omnia repellentur, elegantia modo, & munditia remanebit. Sermo purus erit, & latinus, dilucide, planeq; dicetur, quid deceat circunſpicietur. Vnum aderit, quod quartum numerat Theophraſtus in orationis laudibus, ornatum illud ſuaue, & affluens, acutæ crebræq;

ſententiæ

ſententię ponetur,& neſcio unde ex abdito erutæ,atque in hoc oratore domi-
nabitur. Verecundus erit uſus oratoriæ quaſi ſuppellectilis, ſupellex eſt enim
quodammodo noſtra,quæ eſt in ornamentis,alia rerum,alia uerborum. Or-
natus autem uerborũ duplex, unus ſimplicium, alter collocatorum. Simplex
probatur ĩ proprijs uſitatisq́ uerbis, quod aut optime ſonat,aut rem maxime
explanat. In alienis,aut translatum,aut factum aliunde, ut mutuo, aut factum
ab ipſo,aut nouum, aut priſcum, & inuſitatum: ſed etiã inuſitata,ac priſca ſunt
in proprijs,niſi quod raro utimur. Collocata autem uerba habent ornatum,ſi
aliquid concinnitatis efficiunt, quod uerbis mutatis non maneat manente ſen
tentia: nam ſentẽtiarum ornamẽta, quæ permanent etiam ſi uerba mutaueris,
ſunt illa quidem permulta,ſed quę emineant pauciora. Ergo ille tenuis orator
modo ſit elegans,nec in faciendis uerbis erit audax,& in transferendis uerecũ
dus,& parcus,& in priſcis reliquisq́ ornamentis, & uerborum, & ſententia-
rum demiſſior,translatione fortaſſe crebrior, qua frequẽtiſſime ſermo omnis
utitur,non modo urbanorum,ſed etiam ruſticorum: Siquidem eſt eorũ gem-
mare uites,ſitire agros,lætas eſſe ſegetes,luxurioſa frumenta,Nihil horum pa
rum audacter,ſed aut ſimile eſt illi,unde transferas, aut ſi res ſuum nullum ha-
bet nomen,docendi cauſa ſumptum,non ludendi uidetur. Hoc ornamento li-
berius paulo,quàm ceteris utetur hic ſummiſſus, nec tam licenter tamẽ, quàm
ſi genere dicẽdi uteretur ampliſſimo. Itaque illud indecorum, quod quale ſit,
ex decoro debet intelligi,hic quoq́ apparet, cum uerbum aliquod altius trãſ-
fertur,idq́ in oratione humili ponitur, quod idem in alia deceret: Illam autẽ
concinnitatem, quæ uerborum collocationem illuminat his luminibus, quæ
græci quaſi aliquos geſtus orationis σχήματα appellant, quod idem uerbum ab
his etiam in ſententiarum ornamẽta transfertur, adhibet quidem hic ſubtilis,
quem niſi quod ſolum ceteroquin recte quidam uocãt atticum, ſed paulo par-
cius: nam ſi,ut in epularum apparatu à magnificentia recedens,non ſe parcum
ſolum,ſed etiam elegantem uideri uolet,eliget quibus utatur: ſunt enim plerę-
que aptę huius ipſius oratoris,de quo loquor,parſimonię: nam illa,de quibus
ante dixi,huic acuto fugienda ſunt, paria paribus relata, & ſimiliter concluſa,
eodemq́ pacto cadentia,et immutatione literę quaſi quęſitę uenuſtates, ne ela
borata cõcinnitas,& quoddam aucupium delectationis manifeſto deprehen-
ſum appareat. Itemq́ ſi quæ uerborum iterationes contentionem aliquam,&
clamorem requirent,erunt ab hac ſummiſſione orationis alienæ, ceteris pro-
miſcue poterit uti,cõtinuatione uerborum modo relaxet,& diuidat, utaturq́
uerbis,quam uſitatiſſimis, translationibus quammolliſſimis: etiam illa ſen-
tentiarum lumina aſſumat, quæ non erunt uehementer illuſtria. Non faciet
rempu. loquentem,nec ab inferis mortuos excitabit, nec aceruatim multa fre-
quentans,una complexione deuinciet. Valentiorum hęc laterum ſunt, nec ab
hoc quem informamus,aut expectanda, aut poſtulanda: erit enim ut uoce,ſic
etiam oratione ſuppreſſior, ſed pleraque ex illis conuenient etiam huic tenui-
tati, quanquam iiſdem ornamentis utetur horridius, talem enim inducimus:
Accedit actio nõ tragica,nec ſcenæ,ſed modica iactatiõe corporis, uultu tamẽ
multa conficiens,nõ hoc quo dicuntur,os ducere,ſed illo,quo ſignificant inge
nue,quo ſenſu quidq́ pronuntient. Huic generi orationis aſpergẽtur etiam ſa
les,qui in dicendo nimium quantum ualent, quorum duo genera ſunt, unum

facetiarum,alterum dicacitatis,utetur utroque,ſed altero in narrando aliquid uenuſte, altero in iaciendo,mittendoq́; ridiculo, cuius genera plura ſunt, ſed nunc aliud agimus. Illud admonemus tamen, ridiculo ſic uſurum oratorem, ut nec nimis frequenti,ne ſcurrile ſit,nec ſubobſcœno, ne mimicum, nec petulanti,ne improbū, nec in calamitatem, ne inhumanum, nec in facinus, ne odij locum riſus occupet,neque aut ſua perſona,aut iudicum,aut tempore alienum: hæc enim ad illud indecorum referuntur. Vitabit etiam quęſita,nec ex tempore ficta,ſed domo allata, quæ plerunque ſunt frigida, parcet & amicitijs,& dignitatibus,uitabit inſanabilis contumelias: tantūmodo aduerſarios figet, nec eos tamen ſemper,nec omnis, nec omni modo, quibus exceptis ſic utetur ſale, & facetijs,ut ego ex iſtis nouis atticis talem cognouerim neminem,cum id certe ſit uel maxime atticum. Hanc ego iudico formam ſummiſſi oratoris, ſed magni tamen,& germani attici,quoniam quidquid eſt ſalſum,aut ſalubre in oratione,id proprium atticorum eſt,è quibus tamen non omnes faceti,Lyſias ſatis,& Hyperides,Demades præter ceteros fertur, Demoſthenes minus habetur,quo quidem mihi nihil uidetur urbanius,ſed non tam dicax fuit, quàm facetus: eſt autem illud acrioris ingenij,hoc maioris artis. Vberius eſt aliud,aliquantoq́; robuſtius,quàm hoc humile, de quo dictum eſt, ſummiſſius autem, quàm illud,de quo iam dicetur,ampliſſimū. Hoc in genere neruorum uel minimum,ſuauitatis autem eſt uel plurimum,eſt enim plenius,quàm hoc enucleatum,quàm autem illud ornatum,copioſumq́;,ſummiſſius. Huic omnia dicendi ornamenta conueniunt,plurimumq́; eſt in hac orationis forma, ſuauitatis, ī qua multi floruerūt apud gręcos: ſed Phalereus Demetrius meo iudicio prę ſtitit ceteris, cuius oratio cum ſedate, placideq́; loquitur, tum illuſtrant eam, quaſi ſtellæ quædam tralata uerba, atque immutata: Tralata ea dico, ut ſæpe iam,quæ per ſimilitudinem ab alia re aut ſuauitatis, aut inopiæ cauſa, transferuntur. Mutata, in quibus pro uerbo proprio ſubijcitur aliud, quod idem ſignificet,ſumptum ex re aliqua conſequenti, quod quanquam transferēdo fit, tamen alio modo tranſtulit, cum dixit Ennius, arcem, & urbem orbas. alio modo,ſi pro patria arcem dixiſſet: & horridam Africam terribili tremere tumultu cum dicit,pro Afris immutat Africam. Hāc hypallagen rhetores, quia quaſi ſummutantur uerba pro uerbis, metonomiam grammatici uocāt, quod nomina transferūtur. Ariſtoteles autem tralationi hęc ipſa ſubiungit, & abuſionem,quam κατάχρησιν uocant,ut cum minutum dicimus animum pro paruo, & abutimur uerbis propinquis,ſi opus eſt, uel quod delectat, uel quod licet. iam cum fluxerunt continuæ plures tralationes, alia planè fit oratio. Itaque genus hoc græci appellāt ἀλληγορίαν, nomine recte,genere melius ille, qui iſta omnia tralationes uocat. Hæc frequentat Phalereus maxime, ſuntq́; dulciſſima,& quāquam tralatio eſt apud eum multa, tamen immutationes nuſquam crebriores,in idem genus orationis(loquor enim de illa modica, ac temperata)uerborum cadunt lumina omnia, multa etiam ſententiarum, latæ, eruditæq́; diſputationes ab eodem explicantur,& loci communes ſine contentione dicuntur. Quid multa? è philoſophorum ſcholis tales ferè euadunt,& niſi coràm erit comparatus ille fortior,per ſe hic, quem dico, probabitur: eſt enim quoddam etiam inſigne,& florens orationis,pictum,& expolitum genus, in quo omnes uerborum, omnes ſententiarum illigantur lepores. Hoc totum è

ſophiſtarum fontibus defluxit in forum, ſed ſpretum à ſubtilibus, repulſum à grauibus, in ea, de qua loquor, mediocritate conſedit. Tertius eſt ille amplus, copioſus, grauis, ornatus, in quo profectò uis maxima eſt, hic eſt enim, cuius ornatum dicendi, & copiam admiratæ gentes eloquentiam in ciuitatibus plurimum ualere paſſæ ſunt: ſed hanc eloquentiã, quæ curſu magno, ſonituq́ ferretur, quam ſuſpicerent omnes, quam admirarentur, quã ſe aſſequi poſſe diffiderent. Huius eloquentiæ eſt tractare animos, huius omni modo permouere. Hæc modo perfringit, modo irrepit in ſenſus, inſerit nouas opiniones, euellit inſitas: ſed multũ intereſt inter hoc dicẽdi genus, & ſuperiora. Qui ĩ illo ſubtili, & acuto elaborauit, ut callide, argutéq́ diceret, nec ꝗdquã altius cogitaret, hoc uno perfecto magnus orator eſt, ſi nõ maximus, minimeq́ in lubrico uerſabitur, & ſi ſemel conſtiterit, nunquam cadet. Medius ille autem, quem modicum, & temperatum uoco, ſi modo ſuum illud ſatis inſtruxerit, nõ extimeſcit ancipitis dicendi, incertosq́ caſus, etiã ſiquãdo minus ſuccedet, ut ſæpe fit, magnum tamen periculũ non adibit, alte enim cadere nõ poteſt. At uero hic noſter, quẽ principem ponimus, grauis, acer, ardẽs, ſi ad hoc unum eſt natus, aut in hoc ſolo ſe exercuit, aut huic generi ſtudet uni, nec ſuam copiam cũ illis duobus generibus temperauit, maxime eſt contemnendus: Ille enim ſummiſſus, quod acute, & ueteratorie dicit, ſapiens iam, medius, ſuauis, hic autem copioſiſſimus, ſi nihil eſt aliud, uix ſatis ſanus uideri ſolet. qui enim nihil poteſt tranquille, nihil leniter, nihil partite, definite, diſtincte, facete dicere, preſertim, cũ cauſæ partim totæ ſint eo modo, partim aliqua ex parte tractandæ, ſi is nõ pręparatis auribus inflãmare rem cœpit, furere apud ſanos, et quaſi inter ſobrios bacchari uinolentus uidetur. Tenemus igitur Brute, quem quęrimus, ſed animo, non manu, ſi prehẽdiſſem, ne ipſe quidem ſua tanta eloquentia mihi perſuaſiſſet, ut ſe dimitterem: Sed inuentus profectò eſt ille eloquens quem nunquam uidit Antonius. Quis eſt igitur is? complectar breui, differam pluribus. Is eſt enim eloquẽs, q et humilia ſubtiliter, & magna grauiter, & mediocria temperate poteſt dicere. Nemo is inquies unquã fuit. ne fuerit, ego enim quid deſiderem, non quid uiderim diſputo: redeoq́ ad illam Platonis, de qua dixeram, rei formam, & ſpeciem, quam & ſi non cernimus, tamen animo tenere poſſumus: non enim eloquentem quæro, neque quidquam mortale, & caducum, ſed illud ipſum, cuius qui ſit compos, ſit eloquens, quod nihil eſt aliud, niſi eloquentia ipſa, quam nullis niſi mentis oculis uidere poſſumus: Is erit igitur eloquens (ut idem illud iteremus) qui poterit parua ſummiſſe, modica temperate, magna grauiter dicere. Tota mihi cauſa pro Cecina de uerbis interdicti fuit, res inuolutas definiendo explicauimus, ius ciuile laudauimus, uerba ambigua diſtinximus. Fuit ornandus in Manilia lege Pompeius, temperata oratione ornandi copiam perſecuti ſumus. Ius omne retinendæ maieſtatis Rabirĳ cauſa continebatur. Ergo in omni genere amplificationis exarſimus. At hæc interdum temperanda, & uarianda ſunt. Quod igitur in accuſationis ſeptem libris non reperitur genus? quod in Habiti? quod in Cornelĳ? quod in plurimis noſtris defenſionibus? quę exempla ſelegiſſem, niſi uel nota eſſe arbitrarer, uel poſſe eligere, qui quærerent: nulla eſt enim ullo in genere laus oratoris, cuius in noſtris orationibus non ſit aliqua, ſi non perfectio, at conatus tamen, atque adumbratio. non aſſequimur, at quid deceat uidemus,

nec enim nunc de nobis,ſed de re dicimus: in quo tantum abeſt, ut noſtra miremur,ut uſque eo difficiles,ac moroſi ſimus, ut nobis non ſatisfaciat ipſe Demoſthenes, qui quanquam unus eminet inter omnes in omni genere dicendi, tamen non ſemper implet auris meas,ita ſunt auidæ,& capaces, & ſemper aliquid immenſum,infinitumq́; deſiderant.Sed tamen, quod iam & hunc tu oratorem cum eius ſtudioſiſſimo Pammene, cum eſſes Athenis, totum diligentiſſime cognouiſti,neque eum dimittis è manibus,& tamen noſtra etiam lectitas,uides profecto illum multa perficere,nos multa conari, illũ poſſe, nos uelle, quocunque modo cauſa poſtulet, dicere: ſed ille magnus, nam & ſucceſſit ipſe magnis, & maximos oratores habuit æquales, nos magnum feciſſemus, ſiquidem potuiſſemus, quò contendimus peruenire, in ea urbe, in qua(ut ait Antonius)auditus eloquens nemo erat. Atqui,ſi Antonio Craſſus eloquens uiſus non eſt, aut ſibi ipſe, nunquam Cotta uiſus eſſet, nunquam Sulpicius, nunquam Hortenſius: nihil enim ample Cotta, nihil leniter Sulpicius, non multa grauiter Hortenſius: ſuperiores magis ad omne genus apti, Craſſum dico,& Antonium.Ieiunas igitur huius multiplicis, & æquabiliter in omnia genera fuſæ orationis auris ciuitatis accepimus, eaſq́; nos primi, quicunque eramus, & quantulum cunque dicebamus, ad huius generis dicendi audiendi incredibilia ſtudia conuertimus. Quantis illa clamoribus adoleſcentuli diximus,de Supplicio paricidarum? quæ nequaquam ſatis deſerbuiſſe poſt aliquanto ſentire cœpimus. Quid enim tam commune, quàm ſpiritus uiuis,terra mortuis, mare fluctuantibus, litus eiectis? Ita uiuunt, dum poſſunt, ut ducere animam de cœlo non queant,ita moriuntur,ut eorum oſſa terra non tangat,ita iactantur fluctibus,ut nunquam alluantur, ita poſtremo eiiciuntur, ut ne ad ſaxa quidem mortui conquieſcant,& quæ ſequuntur: ſunt enim omnia; ſicut adoleſcentis non tam re,& maturitate,quam ſpe,et expectatione laudati. ab hac indole iam illa matura,uxor generi,nouerca filij,filiæ pellex. Nec uero hic erat unus ardor ĩ nobis,ut hoc modo omnia diceremus: ipſa enim illa pro Roſcio iuuenilis redundantia multa habet attenuata,quędam etiam paulo hilariora. At pro Habito, pro Cornelio, compluresq́; aliæ: nemo enim orator tam multa,ne in græco quidem otio,ſcripſit,quàm multa ſunt noſtra,eaq́; hãc ipſam habẽt,quam probo,uarietatem. An ego Homero,Ennio,reliquis poëtis, & maxime tragicis concederem, ut ne omnibus locis eadem contentione uterentur,crebroq́; mutarent? nonnunquã etiam ad cotidianum genus ſermonis accederent, ipſe nunquã ab illa acerrima cõtentione diſcederem? Sed quid poëtas diuino ingenio profero? Hiſtriones eos uidimus, quibus nihil poſſet in ſuo genere eſſe præſtantius,qui non ſolum in diſſimillimis perſonis ſatisfaciebant,cum tamen in ſuis uerſarentur,ſed & comœdum in tragœdijs, & tragœdum in comœdijs admodum placere uidimus, ego non elaborem? cum dico me,te Brute dico,nam in me quidem iampridem effectum eſt,quod futurũ fuit: Tu autem eodem modo omnis cauſas ages? aut aliquod cauſarum genus repudiabis? aut in iiſdem cauſis perpetuum,& eundem ſpiritum ſine ulla commutatione obtinebis? Demoſthenes quidẽ, cuius nuper inter imagines tuas, ac tuorum,quod eum credo amares,cum ad te in Thuſculanum ueniſſem, imaginem ex ære uidi, nihil Lyſiæ ſubtilitate cedit,nihil argutiis,& acumine Hyperidi, nihil lenitate Æſchini, & ſplendore uerborum. Multæ ſunt eius totæ

orationes

oƿones ſubtiles, ut contra Leptinē,multę,& totę graues,ut quędā philippicę, multæ uariæ,ut contra Æſchinem falſæ legationis,ut contra eundem pro cauſa Cteſiphontis. Iam illud medium quoties uult,arripit,& à grauiſſimo diſcedens eò potiſſimum delabitur: clamores tamen tum mouet, & tum in dicendo plurimum efficit,cū grauitatis locis utitur: ſed ab hoc parumper abeamus, quandoquidem de genere,non de homine quærimus, rei potius,ideſt eloquētiæ uim,& naturam explicemus. Illud tamen, quod iam ante diximus, meminerimus,nihil nos præcipiendi cauſa eſſe dicturos,atque ita potius acturos,ut exiſtimatores uideamur loqui, non magiſtri: in quo tamen longius progredimur,quod uidemus nō te hæc ſolum eſſe lecturum,qui ea multo,quàm nos, qui quaſi docere uideamur,habeas notiora: ſed hūc librum etiam ſi minus noſtra commēdatione,tuo tamen nomine diuulgari neceſſe eſt. Eſſe igitur perfecte eloquentis puto, non eam ſolum facultatem habere, quæ ſit eius propria fuſe,lateq́ dicendi,ſed etiam uicinam eius,atq; finitimam dialecticorum ſcientiam aſſumere,quanquam aliud uidetur oratio eſſe,aliud diſputatio,nec idem loqui eſſe,quod dicere,attamen utrunq; in diſſerendo eſt: diſputandi ratio,& loquendi dialecticorum ſit,oratorum autem dicendi, & ornandi. Zeno quidem ille,à quo diſciplina ſtoicorum eſt,manu demonſtrare ſolebat,quid inter has artes intereſſet: nam cum compreſſerat digitos, pugnumq́ fecerat, dialecticam aiebat eiuſmodi eſſe. Cū autem diduxerat, & manum dilatauerat, palmæ illius ſimilem eloquentiam eſſe dicebat. Atq; etiam ante hunc Ariſtoteles principio artis rhetoricæ dicit,illam artem quaſi ex altera parte reſpōdere dialecticæ,ut hoc uidelicet differant inter ſe,quod hæc ratio dicendi latior ſit, illa loquendi contractior. Volo igitur huic ſummo,omnē, quæ ad dicendum trahi poſſet,loquendi rationem eſſe notam,quę quidem res (quod te his artibus eruditum minime fallit) duplicem habuit docendi uiam: nam & ipſe Ariſtoteles tradidit præcepta plurima diſſerendi, & poſtea qui dialectici dicuntur ſpinoſiora multa pepererunt. Ergo eum cenſeo, qui eloquentię laude ducatur, non eſſe earū rerum omnino rudem,ſed uel illa antiqua,uel hac Chryſippi diſciplina inſtitutum,nouerit primum uim,naturam,genera uerborū,et ſimplicium,& copulatorū: deinde quot modis quidq; dicatur, qua ratione uerum, falſum'ne ſit,iudicetur, quid efficiatē è quoq;,quod cuique cōſequēs ſit,quodq́ contrarium. Cumq́ ambigue multa dicantur, quomodo quidq; eorū diuidi, explanariq́ oporteat: hæc tenenda ſunt oratori,ſæpe enim occurrūt, ſed quia ſua ſponte ſqualidiora ſunt,adhibendus erit in his explicādis quidam orationis nitor. Et quoniam in omnibus,quæ ratione docentur,& uia, primum conſtituendū eſt,quid quidq; ſit,niſi enim inter eos,qui diſceptent, cōuenit, quid ſit illud,de quo ambigitur,nec recte diſſeri,nec unquam ad exitū perueniri poteſt. explicanda eſt ſæpe uerbis mens noſtra de quaq; re, atq; inuolutæ rei notitia definiendo aperienda eſt: ſiquidem eſt definitio oratio, quę quid ſit id,de quo agitur,oſtendit quambreuiſſime. Tum,ut ſcis, explicato genere cuiuſque rei,uidendum eſt, quæ ſint eius generis,ſiue formę,ſiue partes,ut in eas tribuatur omnis oratio. Erit igitur hæc facultas in eo, quē uolumus eſſe eloquentem, ut definire rem poſſit,neq; id faciat tam preſſe,& anguſte, quàm in illis eruditiſſimis diſputationibus fieri ſolet,ſed cum explanatius,tum etiam uberius, & ad communc iudicium,popularemq́ intelligentiam accommodatius: idemq́

etiam,cum res poſtulabit,genus uniuerſum in ſpecies certas,ut nulla neq; prætermittatur,neque redundet,partietur,ac diuidet: quãdo autem, aut quomodo id faciat,nihil ad hoc tempus,quoniam(ut ſupra dixi)iudicem eſſe me,nõ doctorẽ uolo. Nec uero dialecticis modo ſit inſtructus, ſed habeat omnis philoſophiæ notos,& tractatos locos:nihil enim de religione,nihil de morte,nihil de pietate, nihil de caritate patriæ, nihil de bonis rebus, aut malis, nihil de uirtutibus, aut uitijs, nihil de officio, nihil de dolore, nihil de uoluptate, nihil de perturbationibus animi,& erroribus,quæ ſæpe cadũt in cauſas, ſed ieiunius aguntur, nihil inquam ſine ea ſcientia, quam dixi,grauiter, ample, copioſe dici,& explicari poteſt. De materia loquor orõnis etiam nunc,non genere de ipſo dicẽdi: uolo enim prius habeat orator rem,de qua dicat,dignam auribus eruditis,quàm cogitet,quibus uerbis quidque dicat,aut quomodo. quem etiam,quo grandior ſit,& quodammodo excelſior(ut de Pericle dixi ſupra)ne phyſicorum quidem eſſe ignarum uolo. Omnia profecto,cum ſe à cœleſtibus rebus refert ad humanas,excelſius,magnificentiusq; et dicet,& ſentiet:cumq; illa diuina cognouerit,nolo ne ignoret, ne hæc quidem humana. Ius ciuile teneat,quo egent cauſæ forẽſes cotidie. Quid eſt enim turpius,quàm legitimarum, & ciuilium controuerſiarum patrocinia ſuſcipere, cum ſis legum, & ciuilis iuris ignarus? Cognoſcat etiam rerum geſtarum,& memoriæ ueteris ordinem,maxime ſcilicet noſtræ ciuitatis, ſed & imperioſorum populorum, & regum illuſtrium,quem laborem nobis Attici noſtri leuauit labor,qui conſeruatis,notatisq; temporibus, nihil cum illuſtre prætermitteret, annorum ſeptingentorum memoriam uno libro colligauit. Neſcire autem,quid ante quàm natus ſis,acciderit,id eſt ſemper eſſe puerum. Quid enim eſt ætas hominis,niſi cum memoria rerum ueterum,cum ſuperiorum ætate contexitur? Commemoratio autem antiquitatis, exemplorumq; prolatio ſumma cum delectatione & auctoritatem orationi affert, & fidem. Sic igitur inſtructus ueniet ad cauſas, quarum habebit genera primum ipſa cognita: erit enim ei perſpectũ, nihil ambigi poſſe,in quo non aut res cõtrouerſiam faciat, aut uerba. Res aut de uero,aut de recto,aut de nomine. Verba aut de ambiguo,aut de contrario: nam ſiquando aliud in ſententia uidetur eſſe, aliud in uerbis, genus eſt quoddam ambigui,quod ex præterito uerbo fieri ſolet: in quo, quod eſt ambiguorum proprium,res duas ſignificari uidemus. Cum tam pauca ſint genera cauſarum,etiam argumentorũ præcepta pauca ſunt: traditi ſunt, è quibus ea ducãtur,duplices loci,uni è rebus ipſis,alteri aſſumpti. Tractatio igitur rerum efficit admirabiliorẽ orationem,nam ipſæ quidem res in perfacili cognitione uerſantur: quid enim iam ſequitur, quod quidem artis ſit? niſi ordiri orationem, in quo aut concilietur auditor,aut erigatur,aut paret ſe ad diſcendum,rem breuiter exponere,& probabiliter,& aperte,ut quid agãt intelligi poſſit, ſua confirmare,aduerſaria euertere,eaq; efficere non perturbate,ſed ſingulis argumẽtationibus ita concludendis,ut efficiatur,quod ſit conſequens ijs, quæ ſumentur ad quanq; rem confirmandam: poſt omnia perorationem inflammantẽ, reſtinguentem'ue concludere. Has partis quemadmodũ tractet ſingulas, difficile dictu eſt hoc loco,nec enim ſemper tractantur uno modo. Quoniam autem non quẽ doceam quæro,ſed quẽ probem, probabo primũ eum, qui quid deceat,uidebit: hæc enim ſapientia maxime adhibenda eloquẽti eſt, ut ſit tem-

porum,

porum,perſonarumqꝫ moderator: nam nec ſemper,nec apud omnis, nec contra omnis,nec pro omnibus, nec omnibus eodẽ modo dicendum arbitror. Is erit ergo eloquẽs,qui ad id quodcunqꝫ decebit, poterit accommodare orationem: quod cũ ſtatuerit,tum ut quidqꝫ erit dicẽdum,ita dicet,nec ſatura ieiune, nec grandia minute,nec item contra,ſed erit rebus ipſis par,& ęqualis oratio. Principia uerecũda non elatis intenſa uerbis,ſed acuta ſententijs, uel ad offenſionẽ aduerſarij,uel ad cõmendationem ſui. Narrationes credibiles nec hiſtorico,ſed propè cotidiano ſermone explicatę dilucide: Dein ſi tenues cauſę,tum etiam argumẽtandi tenue filum & in docendo, & in refellendo, idqꝫ ita tenebitur,ut quanta ad rem,tanta ad orationẽ fiat acceſſio. Cum uero cauſa ea inciderit,in qua uis eloquentiæ poſſit expromi, tum ſe latius fundet orator, tum reget,& flectet animos,& ſic afficiet,ut uolet,ideſt ut cauſę natura,et ratio temporis poſtulabit. Sed erit duplex omnis eius ornatus ille admirabilis,propter quem aſcendit in tantũ honorem eloquentia : nam cum omnis pars orationis eſſe debet laudabilis,ſic ut uerbum nullum,niſi aut graue, aut elegans excidat, tum ſunt maxime luminoſæ, & quaſi actuoſæ partes duæ : quarum alteram in uniuerſi generis quæſtione pono,quam (ut ſupra dixi) græci appellant θέσιν: alteram in augendis,amplificandisqꝫ rebus,quę ab eiſdem αὔξησις eſt nominata. Quæ & ſi ęquabiliter toto corpore orationis fuſa eſſe debet, tamen in communibus locis maxime excellet,qui communes appellati,quòd uidentur multarum ijdem eſſe cauſarum,ſed proprij ſingularum eſſe debebunt. Ac uero illa pars orationis,quę eſt de genere uniuerſo,totas cauſas ſæpe cõtinet: Quidquid eſt enim illud,in quo quaſi certamen eſt controuerſiæ, quod græce κρινόμενον dicitur,id ita dici placet,ut traducatur ad perpetuam quæſtionem, atqꝫ ut de uniuerſo genere dicatur,niſi cum de uero ambigetur, quod quęri coniectura ſolet: dicetur autem non peripateticorum more (eſt enim illorum exercitatio elegans iam inde ab Ariſtotele conſtituta) ſed aliquanto neruoſius, & ita de re communia dicentur,ut & pro reis multa leniter dicantur, & in aduerſarios aſpere. Augendis uero rebus,et contra abijciendis nihil eſt,quod nõ perficere poſſit oratio,quod & inter media argumenta faciendum eſt,quotieſcũque dabitur uel amplificandi,uel minuendi locus,& penè infinite in perorando. Duo ſunt, quæ bene tractata ab oratore admirabilem eloquentiam faciant: quorum alterum eſt,quod græci ἠθικὸν uocant,ad naturas,& ad mores,& ad omnem uitę conſuetudinem accommodatum,alterum (quod ijdem παθητικὸν nominant) quo perturbantur animi,& concitãtur, in quo uno regnat oratio. Illud ſuperius,come,iucundum, ad beniuolentiam cõciliandam paratum, hoc uehemens, incenſum,incitatum, quo cauſæ eripiuntur, quod cum rapide fertur,ſuſtineri nullo pacto poteſt. Quo genere nos,mediocres, aut multo etiam minus,ſed magno ſemper uſi impetu,ſæpe aduerſarios de ſtatu omni deiecimus. Nobis pro familiari reo ſummus orator non reſpondit Hortenſius. A nobis homo audaciſſimus Catilina in ſenatu accuſatus,obmutuit. Nobis priuata in cauſa magna, & graui, cum cœpiſſet Curio pater reſpondere, ſubito aſſedit,cum ſibi uenenis ereptam memoriam diceret. Quid ego de miſerationibus loquar? quibus eo ſum uſus pluribus, quod etiam ſi plures dicebamus, perorationẽ mihi tamen oẽs relinquebãt,in quo ut uiderer excellere,nõ ingenio,ſed dolore aſſequebar. Quæ qualiacũque in me ſunt,mę enim ipſum non

pœnitet quanta ſint, ſed apparent in orationibus, & ſi carent libri ſpiritu illo propter quē maiora eadem illa cū aguntur, quam cum leguntur, uideri ſolent. Nec uero miſeratione ſolū mens iudicum permouēda eſt, qua nos ita dolenter uti ſolemus, ut puerum infantem in manibus perorantes tenuerimus, ut alia in cauſa excitato reo nobili, ſublato etiam filio paruo, plangore, & lamentatione compleremus forum. Sed etiā eſt faciendum, ut iraſcatur iudex, mitigetur, inuideat, faueat, cōtemnat, admiretur, oderit, diligat, cupiat, ſatietate afficiatur, ſperet, metuat, lætetur, doleat: qua in uarietate, duriorum, accuſatio ſuppeditabit exempla, mitiorū, defenſiones meæ. Nullo enim modo animus audientis, aut incitari, aut leniri poteſt, qui modus à me non tentatus ſit, dicerē perfectum, ſi ita iudicarē, nec in ueritate crimen arrogantiæ extimeſcerē, ſed (ut ſupra dixi) nulla me ingenij, ſed magna uis animi inflammat, ut me ipſe non teneam, nec unq̄ is, qui audiret, incenderetur, niſi ardens ad eum perueniret oratio. Vterer exemplis domeſticis, niſi ea legiſſes: uterer alienis, uel latinis, ſi ulla reperirem, uel græcis, ſi deceret, ſed Craſſi perpauca ſunt, nec ea iudiciorum, nihil Antonij, nihil Cottæ, nihil Sulpicij: dicebat melius, quàm ſcripſit Hortenſius, Verum hæc uis, quam quęrimus, quanta ſit ſuſpicemur, quoniā exemplū non habemus, aut ſi exempla ſequimur, à Demoſthene ſumamus, & quidē perpetuæ dictionis ex eo loco, unde in Cteſiphontis iudicio de ſuis factis, conſilijs, meritis in rēp. aggreſſus eſt dicere. Ea profecto oratio in eam formā, quæ eſt inſita in mentibus noſtris, includi ſic poteſt, ut maior eloquentia non requiratur.

Sed iam forma ipſa reſtat, & character ille qui dicitur, qui qualis debeat eē ex ipſis, quę ſupra dicta ſunt, intelligi poteſt. Nā & ſingulorū uerborum, & collocatorū lumina attigimus, quibus ſic abundabit, ut uerbū ex ore nullum, niſi aut elegās, aut graue exeat: ex omnīq; genere frequentiſſime tralationes erūt, quod eæ propter ſimilitudinē transferunt animos, & referunt, ac mouent huc, & illuc, qui motus cogitatiōis celeriter agitatus per ſe ipſe delectat: & reliqua ex collocatione uerborū, quę ſumuntur quaſi lumina magnum afferunt ornatum orationi: ſunt enim ſimilia illis, quę in amplo ornatu ſcenę, aut fori appellantur inſignia, nō quod ſola ornent, ſed quod excellant. Eadē ratio eſt horū, quę ſunt orationis lumina, & quodāmodo inſignia, cum aut duplicantur, iterantur q; uerba, aut breuiter cōmutata ponuntur, aut ab eodē uerbo ducitur ſępius oratio, aut in idē conijcitur, aut in utrūq;, aut adiungitur idē iteratum, aut idem ad extremū refertur, aut cōtinenter unum uerbū non in eadem ſententia ponitur, aut cū ſimiliter uel cadunt uerba, uel deſinunt, aut multis modis contrarijs relata contraria, aut cum gradatim ſurſum uerſus reditur, aut cum demptis coniunctionibus, diſſolute plura dicuntur, aut cum aliquid prætereuntes, cur id faciamus, oſtendimus, aut cum corrigimus noſmetipſos quaſi reprehendentes, aut ſi eſt aliqua exclamatio, uel admirationis, uel quęſtiōis, aut cum eiuſdem nominis caſus ſæpius commutantur: Sed ſententiarum ornamēta maiora ſunt, quibus quia frequētiſſime Demoſthenes utitur, ſunt qui putēt iccirco eius eloquentiam maxime eſſe laudabilem. Et uero nullus ferè ab eo locus ſine quadam conformatione ſententię edicitur, nec quidquam eſt aliud dicere, niſi omnes, aut certe pleraſq; aliqua ſpecie illuminare ſentētias, quas cum tu optime Brute teneas, quid attinet nominibus uti, aut exemplis? tantum notetur locus. Sic igitur dicet ille, quem expetimus, ut uerſet ſæpe multis modis

eandem,

eãdem,& unam rẽ,& hæreat in eadẽ,commoreturq́ ſententia. Sæpe etiam ut extenuet aliquid, ſępe ut irrideat, ut declinet à propoſito, deflectatq́ ſententiam, ut proponat, quid dicturus ſit, ut cum tranſegerit iã aliquid, definiat, ut ſe ipſe reuocet, ut quod dixit, iteret, ut argumentum ratione concludat, ut interrogando urgeat, ut rurſus quaſi ad interrogata ſibi ipſe reſpondeat, ut contra ac dicat accipi, & ſentiri uelit, ut addubitet, quid potius, aut quomodo dicat, ut diuidat in partis, ut aliquid relinquat, ac negligat, ut ante præmuniat, ut in eo ipſo, in quo reprehendatur, culpam in aduerſarium conferat, ut ſępe cum ījs, qui audiunt, nonnũquam etiam cum aduerſario quaſi deliberet, ut hominum ſermones, moresq́ deſcribat, ut muta quędam eloquentia inducat, ut ab eo, quod agitur, auertat animos, ut ſæpe in hilaritatem, riſum'ue conuertat, ut ante occupet, quod uideat opponi, ut comparet ſimilitudines, ut utatur exemplis, ut aliud alīj tribuens diſpertiat, ut interpellatorem coerceat, ut aliquid reticere ſe dicat, & denunciet quid caueãt, ut liberius, quid audeat, ut iraſcatur etiam, ut obiurget aliquando, ut deprecetur, ut ſupplicet, ut medeatur, ut à propoſito declinet aliquantulũ, ut optet, ut execretur, ut fiat ījs, apud quos dicet, familiaris, atq́ alias etiam dicẽdi, quaſi uirtutes ſequatur, breuitatem, ſi res petet. Sæpe etiam rem dicendo ſubījciet oculis, ſæpe ſupra feret q̃ fieri poſſit, ſignificatio ſæpe erit maior, q̃ oratio, ſæpe hilaritas, ſæpe uitæ, naturarũq́ imitatio. Hoc in genere (nam quaſi ſyluam uides) omnis eluceat oportet eloquentię magnitudo, ſed hæc niſi collocata, & quaſi ſtructa: & nexa uerbis, ad eam laudem, quam uolumus, aſpirare nõ poſſunt. De quo cum mihi deinceps uiderem eſſe dicendum, & ſi non mouebant iam me illa, quæ ſupra dixeram, tamen ījs, quæ ſequuntur, perturbabar magis: occurrebat enim poſſe reperiri, non inuidos ſolum, quibus referta ſunt omnia, ſed fautores etiam mearum laudum, qui non cenſerent eius uiri eſſe, de cuius meritis tanta ſenatus iudicia feciſſet comprobante populo R. quanta de nullo, de artificio dicendi literis tã multa mandare. Quibus ſi nihil aliud reſponderem, niſi me M. Bruto negare roganti noluiſſe, iuſta eſſet excuſatio, cum & amiciſſimo, & præſtantiſſimo uiro, & erecta, & honeſta petenti ſatiſfacere uoluiſſem. Sed ſi profitear, quod utinam poſſem, me ſtudioſis, dicendi, præcepta, & quaſi uias, quæ ad eloquentiam ferrent, traditurum, quis tandem id iuſtus rerum æſtimator reprehenderet? nam quis unquam dubitauit, quin in rep. noſtra primas eloquentia tenuerit ſemper urbanis, pacatisq́ rebus, ſecundas iuris ſcientia? cum in altera gratiæ, gloriæ, præſidīj plurimum eſſet, in altera perſecutionum, cautionumq́ præceptio, quæ quidem ipſa auxilium ab eloquentia ſæpe peteret, ea uero repugnante uix ſuas regiones, finesq́ defenderet. Cur igitur ius ciuile docere ſemper pulchrum fuit? hominumq́ clariſſimorum diſcipulis floruerunt domus? ad dicendum ſiquis acuat, aut adiuuet in eo iuuentutem, uituperetur? Nam, ſi uitioſum eſt dicere ornate, pellatur omnino è ciuitate eloquentia, ſin ea non modo eos ornat, penes quos eſt, ſed etiam uniuerſam rempu. cur aut diſcere turpe eſt, quod ſcire honeſtum eſt, aut quod noſſe pulcherrimum eſt, id non glorioſum docere? At alterum factitatum eſt, alterum nouum, fateor, ſed utriuſque rei cauſa eſt: alteros enim reſpondentes audire ſat erat, ut ī qui docerent, nullum ſibi ad eam rem tempus ipſi ſeponerent, ſed eodem tempore &

diſcentibus ſatiſfacerent,& cõſulentibus. Alteri,cum domeſticum tempus in cognoſcendis,componendiſq; cauſis,forenſe in agendis, reliquum in ſeipſis reficiendis omne conſumerent, quem habebant inſtituendi, aut docendi locum? atq; haud ſcio,an pleriq; noſtrorum oratorum ingenio plus ualuerint, quàm doctrina: itaq; illi dicere melius,q̃ præcipere,nos,contra fortaſſe poſſumus. At dignitatem docere non habet,certe,ſi quaſi in ludo, ſed ſi monendo, ſi cohortando,ſi percunctando,ſi communicando, ſi interdum etiam unà legendo,audiendo,neſcio cur non docendo etiam aliquid aliquando, ſi poſſis meliores facere,cur nolis? An quibus uerbis ſacrorum alienatio fiat, docere honeſtum eſt(ut eſt)quibus ipſa ſacra retineri,defendiq́; poſſint,non honeſtum eſt? At ius profitentur etiam qui neſciunt,eloquentia autem illi ipſi, qui conſecuti ſunt,tamen ſe ualere diſſimulant, propterea quòd prudentia hominibus grata eſt, lingua ſuſpecta. Nũ igitur,aut latere eloquẽtia poteſt, aut id, quod diſſimulat,effugit,aut eſt periculum nequis putet in magna arte,& glorioſa,turpe eſſe docere alios,id quod ipſi fuerit honeſtiſſimum diſcere? Ac fortaſſe ceteri tectiores,ego ſemper me didiciſſe pręme tuli. Quid enim poſſem? cum & abfuiſſem adoleſcens,& horum ſtudiorum cauſa mare tranſiſſem, & doctiſſimis hominibus referta domus eſſet,& aliquæ fortaſſe ineſſent in ſermone noſtro doctrinarum notę,cumq́; uulgo ſcripta noſtra legerentur: diſſimularem me didiciſſe? quid erat cur probarem? niſi quod parũ fortaſſe profeceram. Quod cum ita ſit,tamen ea,quæ ſupra dicta ſunt,plus in diſputando,q̃ ea,de quibus dicendum eſt,dignitatis habuerunt,de uerbis enim cõponẽdis, & de ſyllabis propemodũ dinumerãdis,& dimetiendis loquemur quæ etiã ſi ſunt,ſicuti mihi uidentur,neceſſaria,tamen fiunt magnificentius, q̃ docentur. eſt id omnino uerum,ſed proprie in hoc dicitur: nam omnium magnarum artium,ſicut arborum,altitudo nos delectat,radices,ſtirpeſq; non item,ſed eſſe illa ſine his non poteſt: me autem ſiue peruagatiſſimus ille uerſus,qui uetat

» Artem pudere proloqui,quam factites

diſſimulare non ſinit,quin delecter,ſiue tuũ ſtudiũ hoc à me uolumen expreſſit,tamen eis,quos aliquid reprehẽſuros ſuſpicabar,reſpondendũ fuit. Quod ſi ea,quæ dixi,non ita eſſent,quis tamen ſe tam durum,agreſtemq́; præberet, qui hãc mihi non daret ueniam,ut cum meæ forẽſes artes,& actiones publicę concidiſſent,nõ me aut deſidię,quod facere non poſſum,aut mœſtitiæ,cui reſiſto,potiusquam literis dederem,quæ quidem antea ĩ iudicia,atq; in curiam deducebant,nunc oblectant domi. Nec uero talibus modo rebus,quales hic liber cõtinet,ſed multo etiam grauioribus,& maioribus,quæ ſi erunt perfectę, profecto forenſibus noſtris rebus etiam domeſticæ literę reſpondebunt. Sed ad inſtitutam diſputationem reuertamur. Collocabũtur igitur uerba,aut ut inter ſe quam aptiſſime cohęreant extrema cum primis,eaq; ſint quam ſuauiſſimis uocibus,aut ut forma ipſa,cõcinnitaſq; uerborum conficiat orbem ſuũ, aut ut comprehenſio numeroſe,& apte cadat. Atq; illud primum uideamus, quale ſit,quod uel maxime deſiderat diligentiam(eſt enim quaſi ſtructura quędam)nec id tamẽ fiet operoſe,nam eſſet cum infinitus,tum puerilis labor, quod apud Lucilium ſcite exagitat in Albutio Scæuola,

» Quàm lepide lexis compoſtæ,ut teſſerulæ omnes
» Arte pauimento,atq; emblemate uermiculato.

Nolo

Nolo tam minuta hæc conſtructio appareat, ſed tamen ſtylus exercitatus efficiet facile hanc uiam componēdi. Nam ut in legendo oculus, ſic animus in dicendo proſpiciet, quid ſequatur, ne extremorum uerborum cum in ſequentibus primis cōcurſus, aut hiulcas uoces efficiat, aut aſperas: quãuis enim ſuaues, graues'ue ſententiæ, tamen ſi inconditis uerbis efferuntur, offendent aures, quarum eſt iudicium ſuperbiſſimũ: quod quidem latina lingua ſic obſeruat, nemo ut tam ruſticus ſit qui uocaleis nolit coniungere: in quo quidem etiam Theopompum reprehēdunt, quod eas literas tanto opere fugerit, & ſi id magiſter eius Iſocrates, at nō Thucidides, ne ille quidem haud paulo maior ſcriptor Plato, nec ſolum in his ſermonibus, qui dialogi dicũtur, ubi etiam de induſtria id faciendum fuit, ſed in populari oratione, qua mos eſt Athenis, laudari in concione eos, qui ſint in prælijs interfecti, quæ ſic probata eſt, ut eam quotannis (ut ſcis) illo die recitari neceſſe ſit, in ea eſt crebra iſta uocum concurſio, quam magna ex parte, ut uitioſam, fugit Demoſthenes, ſed græci uiderint, nobis, ne ſi cupiamus quidem, diſtrahere uoces conceditur. Indicant orationes illæ ipſæ horridulæ Catonis, indicant omnes poetæ, præter eos, qui, ut uerſum facerent, ſæpe hiabant, ut Næuius,

» Vos, qui accolitis Hiſtrum fluuium, atq; Algidam. & ibidem,
» Quam nunquam uobis grai, atq; barbari. At Ennius ſemel.
» Scipio inuicte. & quidem nos,
» Hoc motu radiantis eteſiæ in uada ponti.

Hoc idem noſtri ſæpius non tuliſſent, quod græci laudare etiam ſolent. Sed qd ego? uocales ſine uocalibus ſæpe breuitatis cauſa contrahebant, ut ita dicerēt multi' modis, uas' argenteis, palm' et crinibus, tecti' fractis. Quid uero licentius, q̃ quod hominum etiam nomina cōtrahebant, quo eſſent aptiora, nam ut duellum bellum, & duis bis, ſic Duellium eum, qui pœnos claſſe deuicit, Bellium nominauerunt, cum ſuperiores appellati eſſent ſemper Duellij. Quin etiam uerba ſæpe contrahuntur, non uſus cauſa, ſed aurium: quomodo enim ueſter Axilla ala factus eſt, niſi fuga literæ uaſtioris? quã literam etiam è maxillis è taxillis, & uexillo, & paxillo conſuetudo elegans latini ſermonis euellit. Libenter etiã copulando uerba iungebant, ut ſodes pro ſi audes, ſis pro ſi uis. Iam in uno capſis tria uerba ſunt. Ain', pro ais'ne, nequire, pro non quire, malle, pro magis uelle, nolle, pro nō uelle: dein etiam ſæpe, & exin pro deinde, & pro exinde dicimus. Quid illud, non olet unde ſit? quod dicitur cum illis, cum autem nobis non dicitur, ſed nobiſcum, quia ſi ita diceretur, obſcœnius cōcurrerent literę, ut etiam modo, niſi autem interpoſuiſſem, concurriſſent. Ex eo eſt mecum, & tecum, non cum me, & cum te, ut eſſet ſimile illis uobiſcum, atq; nobiſcum. Atque etiam à quibuſdam ſeró iam emendatur antiquitas qui hæc reprehendunt, nam proh deum, atq; hominum fidem, deorum aiunt. Ita credo, hoc illi neſciebant, an dabat hanc licentiam conſuetudo? Itaq; idē poeta, qui inuſitatius contraxerat,

» Patris mei meum factum pudet. Pro meorum factorum, &
» Texitur exitiũ examen rapit. pro exitiorũ, non dicit liberum, ut pleriq; loquimur, cum cupidos liberum, aut in liberum loco dicimus. ſed, ut iſti uolunt,
» Neq; tuum unq̃ in gremium extollas liberorum ex te genus. & idem
» Nanq; Aeſculapij liberorum. At ille aliter in Chryſe, non ſolum

„ Ciues antiqui amici maiorum meum, quod erat uſitatũ,ſed durius etiã.
„ Conſilium ſocij,augurium,atq; extum interpretes. Idemq; pergit
„ Poſtquam prodigium horriferum portentum pauos,
quæ non ſanè ſunt in omnibus neutris uſitata.Nec enim dixerim tam libẽter armum iudicium,& ſi eſt apud eundem.
„ Nihil'ne ad te de iudicio armum accidit?
quam centuriam,ut cenſoriæ tabulæ loquũtur,fabrum,& procum audeo dicere,non fabrorum,& procorum.Planeq; duorum uirorum iudicium,aut trium uirorum capitalium,aut decem uirorum litibus iudicandis dico nunquã. atqui dixit Accius,
„ Video ſepulchra dua duorum corporum. Idemq;.
„ Mulier una duum uirum,
quid uerum ſit intelligo,ſed aliàs ita loquor,ut conceſſum eſt,ut hoc uel proh deum dico,uel proh deorum.Aliàs ut neceſſe eſt,cum triumuirum, non uirorum,cum ſeſtertium numum, non numorum, quod in his conſuetudo uaria non eſt.Quid quod ſic loqui,noſſe, iudicaſſe uetant,nouiſſe iubent,& iudicauiſſe? quaſi uero neſciamus in hoc genere & plenum uerbum recte dici, & imminutum uſitate.Itaq; utrũq; Terentius,
„ Eho tu cognatum tuum non noras? poſt idem
„ Stilphonem inquam noueras.
Siet,plenum eſt,ſit,imminutum,licet utare utroq;,ergo ibidem,
„ Quàm cara ſintq; poſt carendo intelligunt,
„ Quamq; attinendi magni dominatus ſient. Nec uero reprehenderim
„ Scripſere alij rem, & ſcripſerunt eſſe uerius ſentio,ſed cõſuetudini auribus indulgenti libenter obſequor.
„ Idem campus habet. inquit Ennius,&
In templis iſdem. probauit,at eiſdem erat uerius,nec tamen eiſdem opi„mius,male ſonabat ijſdem.Impetratũ eſt à conſuetudine,ut peccare ſuauitatis cauſa liceret,& pomeridianas quadrigas,q̃ poſtmeridianas libẽtius dixerim, & mehercule,quã mehercules.Nõ ſcire quidem barbarum iam uidetur,neſcire dulcius:ipſum meridiẽ,cur nõ medidiem? credo quod erat inſuauius. Vna præpoſitio eſt,ab eaq; nunc tantum in accepti tabulis manet,ne his quidem omnium,in reliquo ſermone mutata eſt:nã amouit dicimus,& abegit,& abſtulit,ut iam neſcias,ab'ne uerũ ſit,an abs. Quid ſi etiam abſugit? turpe uiſũ eſt,& abfer noluerunt,aufer maluerunt,quæ præpoſitio præter hæc duo uerba,nullo alio in uerbo reperitur. Noti erant, & naui, & nari,quibus cum in præponi oporteret,dulcius uiſum eſt,ignoti,ignaui, ignari dicere, q̃ ut ueritas poſtulabat.Ex uſu dicunt,& è rep.quod in altero uocalis excipiebat,in altero eſſet aſperitas,niſi literam ſuſtuliſſes,ut exegit,edixit,refecit,retulit,reddidit adiuncti uerbi primam literam præpoſitio commutauit, ut ſubegit, ſummutauit, ſuſtulit. Quid in uerbis iunctis? q̃ ſcite inſipientem,non inſapientem? iniquum,non inæquum? tricipitem,non tricapitem? conciſum,non conceſum? Ex quo quidam pertiſum etiam uolunt,quod eadem conſuetudo non probauit.Quid uero hoc elegãtius? quod non fit natura,ſed quodam inſtituto,inclytus dicimus breui prima litera,inſanus producta,ĩhumanus breui,infelix lõga,& ne multis,quibus ĩ uerbis eę primę literę ſunt,quę in ſapiẽte,atq; felice,

ſelice, producte dicitur, in ceteris omnibus breuiter, itemq; cõpoſuit, cõſueuit, concrepuit, conſecit, conſule ueritatem, reprehendet, reſer ad auris, probabũt. quære cur? ita ſe dicent iuuari, uoluptati autẽ auriũ morigerari debet oratio. Quin ego ipſe, cũ ſcirem ita maiores locutos eſſe, ut nuſq; niſi in uocali aſpiratione uterentur, loquebar ſic, ut pulchros, & Cetegos, triũpos, Cartaginẽ dicere, aliquando, idq; ſero, cõuitio aurium, cũ extorta mihi ueritas eſſet, uſum loquendi populo conceſſi, ſcientiam mihi reſeruaui. Orciuios tamen, & Matones, Otones, Cępiones, ſepulcra, coronas, lacrimas dicimus, quia per aurium iudicium ſemper licet. Purrum ſemper Ennius, nunquam Pyrrhum,

Vi patefecerunt fruges,

non phryges, ipſius antiqui declarant libri, nec enim græcam literam adhibebãt, nũc autẽ etiam duas, & cũ phrygum, & cũ phrygibus dicẽdum eſſet, abſurdum erat, aut tãtũ barbaris caſibus, græcam literam adhibere, aut recto caſu ſolum græce loqui, tamen & phryges, & Pyrrhum aurium cauſa dicimus. Quinetiam quod iã ſubruſticum uidetur, olim autem politius, eorum uerborũ, quorũ eædem erãt poſtremæ duæ literæ, quæ ſunt in optumus, poſtremã literam detrahebant, niſi uocalis inſequebatur: ita non erat ea offenſio in uerſibus, quam nunc fugiunt poetæ noui: ita enim loquebamur.

» Qui eſt omnibu' princeps. non omnibus princeps. &

» Vita illa dignu', locoq;. non dignus.

quod ſi ĩdocta cõſuetudo tã ẽ artifex ſuauitatis, qd ab ipſa tãdẽ arte, & doctrina poſtulari putamus? Hæc dixi breuius, quã ſi hac de re una diſputarẽ, ẽ enĩ hic locus late patẽs, de natura, uſuq; uerborũ, longius autẽ, q̃ inſtituta ratio poſtulabat. Sed quia rerũ, uerborumq; iudiciũ prudẽtiæ eſt, uocum autem, & numerorũ aures ſunt iudices, & quod illa ad intelligentiã referuntur, hæc ad uoluptatẽ, in illis ratio inuenit, in his ſenſus artem, aut enim negligẽda fuit nobis uoluptas eorũ, quibus probari uolebamus, aut ars eius cõciliandæ reperiẽda. Duæ ſunt igitur res, quæ permulceant aures, ſonus, & numerus. De numero mox, nunc de ſono quærimus. Verba (ut ſupra diximus) legenda ſunt potiſſimum bene ſonãtia, ſed ea nõ, ut poetę, exquiſita ad ſonũ, ſed ſumpta de medio.

» Qua pontus Helles. ſuperat modum. At

» Auratus aries Colchorum ſplẽdidis nominibus illuminatus eſt uerſus, ſed proximus inquinatus inſuauiſſima litera infinitus,

» Frugifera, & ferta arua Aſiæ tenet.

quare bonitate potius noſtrorum uerborum utamur, q̃ ſplendore gręcorum, niſi forte ſic loqui pœnitet,

» Qua tempeſtate Paris Helenam. & quæ ſequuntur, immo uero iſta ſequamur, aſperitatemq; fugiamus,

» Habeo iſtam ego perterricrepam. idemq;,

» Verſutiloquas malitias.

Nec ſolum componentur uerba ratione, ſed etiam finientur, quoniam id iudicium eſſe alterũ aurium diximus, ſed finiuntur, aut compoſitione ipſa, & quaſi ſua ſponte, aut quodam genere uerborum, in quibus ipſis concinnitas ineſt; quæ ſiue caſus habẽt in exitu ſimiles, ſiue paribus paria redduntur, ſiue opponuntur contraria, ſuapte natura numeroſa ſunt, etiam ſi nihil eſt factum de induſtria. In huius cõcinnitatis cõſectatione Gorgiã fuiſſe principẽ accepimus,

quo de genere illa noſtra ſunt in miloniana. Eſt enim iudices hæc nõ ſcripta,
ſed nata lex, quã nõ didicimus, ſed accepimus, nõ legimus, uerũ ex natura ipſa
arripuimus, hauſimus, expreſſimus, ad quam non docti, ſed facti, non inſtitu
ti, ſed imbuti ſumus. Hæc enim talia ſunt, ut quia referuntur ad ea, quæ debẽt
referri intelligimus nõ quæſitum eſſe numerum, ſed ſecutum, quod fit item in
referendis contrarijs, ut illa ſunt, quibus non modo numeroſa oratio, ſed etiã
uerſus efficitur: eam, quam nihil accuſas, dãnas, condẽnas diceret, qui uerſum
effugere uellet, bene quam meritam eſſe autumas, dicis male mereri, id, quod
ſcis prodeſt, nihil id, quod neſcis, obeſt. Verſum efficit ipſa relatio contrario-
rum, id eſſet in oratiõe numeroſum, quod ſcis nihil prodeſt, quod neſcis, mul-
tum obeſt. Semper hæc, quæ græci ἀντίθετα nominant, cum contrarijs oppo-
nuntur contraria, numerum oratorium neceſſitate ipſa efficiunt, & eũ ſine in-
duſtria. hoc genere antiqui, iam ante Iſocratẽ delectabantur, & maxime Gor
gias: cuius in oratione plerũq; efficit numerum ipſa concinnitas. Nos etiã in
hoc genere frequẽtes ut illa ſunt in quarto accuſationis. Conferte hãc pacem,
cum illo bello, huius prætoris aduentum, cum illius imperatoris uictoria, hu-
ius cohortẽ impurã, cũ illius exercitu inuicto, huius libidines, cũ illius continẽ
tia, ab illo, qui cepit, conditas, ab hoc, qui cõſtitutas accepit, captas dicetis Sy
racuſas. Ergo & hi numeri ſint cogniti genus illud tertiũ explicetur quale ſit,
numeroſæ, & aptæ orationis: quod q nõ ſentiũt, quas auris habeant, aut quid
ĩ his hominis ſimile ſit, neſcio: meę quidẽ & perfecto, cõpletoq; uerborũ am-
bitu gaudẽt, & curta ſentiũt, nec amãt redũdãtia, quid dico meas? cõciones ſę-
pe exclamare uidi, cum apte uerba cecidiſſent, id enim expectant aures, ut uer
bis colligentur ſententiæ. Non erat hoc apud antiquos, & quidem nihil aliud
ferè non erat: nam & uerba eligebant, & ſententias grauis, & ſuauis reperie-
bant, ſed eas haud uinciebant, haud explebant: parum hoc meipſum delectat
inquiunt. Quid ſi antiquiſſima illa pictura paucorum colorum magis, q̃ hæc
iam perfecta delectet? illa nobis ſit, credo, repetenda, hæc ſcilicet repudianda.
Nominibus ueterum gloriantur, habet autem ut in ætatibus auctoritatem ſe-
nectus, ſic in exemplis antiquitas, quæ quidem apud meipſum ualet plurimũ,
nec ego id, quod deeſt antiquitati, flagito potius, q̃ laudo quod eſt, preſertim
cum ea maiora iudicem, quæ ſunt, q̃ illa, quę deſunt: plus eſt enim in uerbis, &
in ſententijs boni, quibus illi excellunt, q̃ in concluſione ſententiarum, quam
non habent, poſt inuenta concluſio eſt, qua credo uſuros ueteres illos fuiſſe, ſi
iam nota, atq; uſurpata res eſſet, qua inuenta omnis uſos magnos oratores ui-
demus, ſed habet nomen, inuidiam, cum in oratione iudiciali, & forenſi nu-
merus latine græce ῥυθμὸς ineſſe dicitur: nimis enim inſidiarum ad capiendas
auris adhiberi uidetur, ſi etiam in dicendo numeri ab oratore quæruntur: hoc
freti iſti, & ipſi infracta, & amputata loquuntur, & eos uituperant, qui apta,
& finita pronuntiant, ſi inanibus uerbis, leuibusq; ſententijs, iure, ſin probæ,
rès, lecta uerba, quid eſt cur claudicare, aut inſiſtere orationem malint, quàm
cum ſententia pariter excurrere? hic enĩ inuidioſus numerus nihil affert ali-
ud, niſi ut ſit apte uerbis comprehẽſa ſententia, quod fit etiam ab antiquis, ſed
plerunq; caſu, ſæpe natura, & quæ ualde laudantur apud illos, ea ferè, quia ſũt
concluſa, laudantur. & apud græcos quidem iam anni propè CCCC ſunt cũ
hoc ꝓbatur, nos nuper agnouimus. Ergo Ennio licuit uetera cõtẽnẽti, dicere,

Verſibu'

» Verſibu' quos olim Fauni,uatesꝗ canebant.   mihi de antiquis eodẽ modo non licebit,preſertim cum dicturus non ſim.
» Ante hunc,   ut ille,nec quæ ſequuntur.
» Nos auſi reſerare,

legi enim,audiuiꝗ nonnullos,quorum propemodum abſolute concluderetur oratio:quod qui non poſſunt,non eſt eis ſatis non contẽni, laudari etiam uolunt.Ego autem illos ipſos laudo,idꝗ merito,quorum ſe iſti imitatores eſſe dicũt,etſi in his aliquid deſidero,hos uero minime,qui nihil illorum niſi uitium ſequũtur,cum a' bonis abſint longiſſime.Quod ſi aures tam inhumanas, tamꝗ agreſtes habent,ne doctiſſimorum quidem uirorum eos mouebit auctoritas.Omitto Iſocratem,diſcipulosꝗ eius,Ephorum,& Naucratem,quãquam orationis faciendæ,& ornandæ auctores locupletiſſimi, ſummiꝗ ipſi oratores eſſe debeant.Sed quis omnium doctior, quis acutior, quis in rebus uel inueniendis,uel iudicandis acrior Ariſtotele fuit? quis porro' Iſocrati eſt aduerſatus infenſius? Is igitur uerſum in oratione uetat eſſe, numerum iubet: eius auditor Theodectes ĩ primis(ut Ariſtoteles ſæpe ſignificat)politus ſcriptor,atꝗ artifex,hoc idem & ſentit,& præcipit. Theophraſtus uero,ijſdẽ de rebus etiam accuratius.Quis ergo iſtos ferat,qui hos auctores non probent? niſi omnino hæc eſſe ab his præcepta neſciunt.Quod ſi ita eſt(nec uero aliter exiſtimo)quia ipſi ſuis ſenſibus non mouentur,nihil ne eis inane uidetur, nihil inconditum,nihil curtum,nihil claudicans,nihil redundans? In uerſu quidem Theatra tota exclamant,ſi fuit una ſyllaba aut breuior,aut longior. Nec uero multitudo pedes nouit,nec ullos numeros tenet,nec illud,quod offendit, aut cur,aut in quo offendat intelligit,& tamen omnium longitudinum,& breuitatum in ſonis,ſicut acutarum,grauiumꝗ uocum,iudicium ipſa natura in auribus noſtris collocauit. Vis'ne igitur Brute totũ hunc locum accuratius etiã explicemus,ꝙ illi ipſi,qui & hæc,& alia nobis tradiderunt? An his contenti eſſe,quæ ab illis dicta ſunt,poſſumus? Sed quid quæro,uelis'ne? cũ literis tuis eruditiſſime ſcriptis,te id uel maxime uelle perſpexerim. Primum ergo origo,deinde cauſa,poſt natura,tum ad extremũ uſus ipſe explicetur orationis, aptæ,atꝗ numeroſæ,nam qui Iſocratem maxime mirantur,hoc in eius ſummis laudibus ferunt,quod uerbis ſolutis numeros primus adiunxerit. Cum enim uideret oratores cum ſeueritate audiri,poetas autem cum uoluptate, tũ dicitur numeros ſecutus,quibus etiam in oratione uteremur,cum iucunditatis cauſa,tum ut uarietas occurreret ſatietati : quod ab his uere quadam ex parte, non totum dicitur:nam neminem in eo genere ſcientius uerſatum Iſocrate cõfitendum eſt,ſed princeps inueniendi fuit Thraſymachus,cuius omnia nimis etiam extant ſcripta numeroſe:nam(ut paulo ante dixi)paria paribus adiuncta,& ſimiliter definita,itemꝗ contrarijs relata contraria,quæ ſua ſponte etiã ſi id nõ agas,cadunt plerumꝗ numeroſe,Gorgias primus inuenit, ſed his eſt uſus intemperantius,id autem eſt genus(ut ante dictum eſt)ex tribus partibus collocationis alterum:horum uterꝗ Iſocratem ætate præcurrit,ut eos ille moderatione non inuentione uicerit:eſt enĩ ut in tranſferendis,faciendisꝗ uerbis trãquillior,ſic in ipſis numeris ſedatior,Gorgias autem auidior eſt generis eius,& his feſtiuitatibus(ſic enim ipſe cẽſet)inſolentius abutitur, quas, Iſocrates,cum tamen audiuiſſet in Theſſalia adoleſcens ſenem iam Gorgiã,

moderatius etiam temperauit. Quin etiam ſe ipſe tantum, quantum ętate pro-
cedebat (propè enim cētū cōfecit annos) relaxarat à nimia neceſſitate nume-
rorum, quod declarat in eo libro, quem ad Philippum macedonem ſcripſit,
cum iam admodum eſſet ſenex, in quo dicit ſeſe minus iam ſeruire numeris, q̄
ſolitus eſſet, ita non modo ſuperiores, ſed etiam ſe ipſe correxerat. Quoniam
igitur habemus aptæ orationis eos prīcipes, auctoresq́;, quos dicimus, & ori
go inuenta eſt, cauſa quæratur, quæ ſic aperta eſt, ut mirer ueteres non eſſe cō-
motos, preſertim cum, ut fit, fortuito ſæpe aliquid concluſe, apteq́; dicerent.
Quod cum animos hominum, aurisq́; pepuliſſet, ut intelligi poſſet, id quod
caſus effudiſſet, cecidiſſe iucunde, notandum certe genus, atq; ipſi ſibi imitan-
di fuerunt: aures enim, uel animus aurium nūtio naturalem quandam in ſe cō
tinet uocū omnium menſionem: itaq; & lōgiora, & breuiora iudicat, & perfe
cta, ac moderata ſemper expectat: mutila ſentit quædā, & quaſi decurtata, qui
bus tanquam debito fraudetur, offenditur. Productiora alia, & quaſi immo-
deratius excurrentia, quæ magis etiam aſpernantur aures, quod cum in ple-
risq;, tum in hoc genere nimium quod eſt, offendit uehemētius, q̄ id, quod ui-
detur parum. Vt igitur poetica, & uerſus inuentus eſt terminatione aurium,
obſeruatione prudentium, ſic in oratione animaduerſum eſt, multo illud qui-
dem ſerius, ſed eadem natura admonente, eſſe quoſdam certos curſus, conclu-
ſionesq́; uerborum. Quoniam igitur cauſam quoque oſtendimus, naturam
nunc (id enim erat tertium) ſi placet, explicemus, quæ diſputatio non huius
inſtituti ſermonis eſt, ſed artis ītimæ. Quæri enim poteſt, qui ſit orationis nu
merus, & ubi ſit poſitus, & natus ex quo, & is unus'ne ſit, an duo, an plures;
quaq́; ratione componatur, & ad quam rem, & quando, & quo loco, & quē-
admodum adhibitus aliquid uoluptatis afferat. Sed ut in plerisq; rebus, ſic in
hac duplex eſt conſiderandi uia, quarum altera eſt longior, breuior altera, ea-
dem etiam planior. Eſt autem longioris prima illa quæſtio, ſit'ne omnino ul-
la numeroſa oratio, quibuſdam enim non uidetur, quia nihil inſit in ea certi, ut
in uerſibus, & quod ipſi, qui affirment eſſe eos numeros, rationem, cur ſint, nō
queant reddere. Deinde, ſi ſit numerus in oratione, qualis ſit, aut quales, & è
poeticis'ne numeris, an ex alio genere quodam, etſi è poeticis, quis eorum ſit,
aut qui: nanq; alijs unus modo, alijs plures, alijs omnes ijdem uidentur: dein-
de quicūq; ſunt, ſiue unus, ſiue plures, communes'ne ſint omni genere oratio-
nis, quoniam aliud genus eſt narrandi, aliud perſuadendi, aliud docendi: an
diſpares numeri cuiq; orationis generi accommodentur. ſi cōmunes, qui ſint,
ſi diſpares, quid interſit, & cur non æque in oratione, atq; in uerſu numerus ap-
pareat, deinde quod dicitur in oratione numeroſum, id utrū numero ſolum ef-
ficiatur, an etiam uel compoſitione quadam, uel genere uerborum, an eſt ſuū
cuiuſq;, ut numerus interuallis, compoſitio uocibus, genus ipſum uerborum
quaſi quædam forma, & lumen orationis appareat, ſitq́; omnium fons com-
poſitio, ex eaq́; & numerus efficiatur, & ea, quæ dicuntur, orationis quaſi for-
mæ, & lumina, quæ (ut dixi) græci uocant σχήματα: at non eſt unum, nec idem
quod uoce iucundum eſt, & quod moderatione abſolutum, & quod illumina
tum genere uerborum, quanquam id quidem finitimum eſt numero, quia per
ſe plerūq; perfectum eſt, compoſitio autem ab utroq; differt, quę tota ſeruit
grauitati uocum, aut ſuauitati. Hæc igitur ferè ſunt, in quibus rei natura quæ-

renda

renda ſit. Eſſe ergo in oratione numerum quendam non eſt difficile cogno-
ſcere, iudicat enim ſenſus, in quo iniquum eſt, quod accidit non agnoſcere, ſi
cur id accidat reperire nequeamus: neq; enim ipſe uerſus ratione eſt cognitus,
ſed natura, atq; ſenſu, quem dimēſa ratio docuit, quid acciderit, ita notatio na-
turæ, & animaduerſio peperit artem. Sed ī uerſibus res eſt apertior, quā quam
etiam à modis quibuſdam cātu remoto ſoluta eſſe uideatur oratio, maximeq;
id in optimo quoq; eorum poetarum, qui λυρικοὶ à gręcis nominantur, quos cū
cantu ſpoliaueris, nuda penè remanet oratio: quorum ſimilia ſunt quędam eti
am apud noſtros, uelut ille in thyeſte.

» Quēnam te eſſe dicam? qui tarda in ſenectute

& quę ſequuntur, quę niſi cum tibicen acceſſit, orationi ſunt ſolutę ſimillima.
At comicorum ſenarij propter ſimilitudinem ſermonis ſic ſæpe ſunt abiecti,
ut nonnunquam uix in his numerus, & uerſus intelligi poſſit, quo eſt ad inue-
niendū difficilior, in oratione numerus, quam in uerſibus. Omnino duo ſunt,
quę condiant orationem, uerborum, numerorumq; iucūditas. In uerbis ineſt
quaſi materia quędam, in numero autem expolitio, ſed ut ceteris ī rebus neceſ
ſitatis inuenta antiquiora ſunt, quam uoluptatis, ita & in hac re accidit, ut mul
tis ſeculis ante oratio nuda, ac rudis ad ſolos animorum ſenſus exprimendos
fuerit reperta, q̄ ratio numerorum cauſa delectatiōis aurium excogitata. Itaq;
& Herodotus, & eadē, ſuperiorq; ætas numero caruit, niſi quando temere, ac
fortuito, & ſcriptores perueteres, de numero nihil omnino, de oratione præ-
cepta multa nobis reliquerunt: nam quod & facilius eſt, & magis neceſſariū,
id ſemper ante cognoſcitur. Itaq; tralata, aut facta, aut iuncta uerba facile ſūt
cognita, q̄a ſumebantur è cōſuetudine, quotidianoq; ſermone: numerus autē
non modo depromebatur, neq; habebat aliquam neceſſitudinem, aut cogna-
tionem cum oratione: itaq; ſerius aliquanto notatus, & cognitus quaſi quan-
dam palæſtram, & extrema liniamenta orationi attulit. Quod ſi & anguſta
quędam, atq; conciſa, & alia eſt collatata, & diffuſa oratio, neceſſe eſt id non li
terarum accidere natura, ſed interuallorum longorum, & breuium uarietate,
quibus implicata, atq; permiſta oratio, quoniam tum ſtabilis eſt, tum uolubi
lis, neceſſe eſt eiuſmodi naturam numeris contineri: nam circuitus ille, quē ſæ-
pe iam diximus, incitatior numero ipſo fertur, & labitur, quod perueniat ad fi
nem, & inſiſtat. Perſpicuum eſt igitur numeris aſtrictam orationem eſſe de-
bere, carere uerſibus, ſed hi numeri poetici'ne ſint, an ex alio genere quodam,
deinceps eſt uidendum, nullus eſt igitur numerus extra poeticos, propterea
quod definita ſunt genera numeroꝝ: nam omnis talis eſt, ut unus ſit è tribus:
pes enim, qui adhibetur ad numeros, partitur in tria, ut neceſſe ſit partē pedis
aut æqualem eſſe alteri parti, aut altero tanto, aut ſeſqui eſſe maiorem. Ita fit
æqualis dactylus, duplex iambus, ſeſqui pæan, qui pedes in orationem nō ca-
dere qui poſſunt? quibus ordine locatis, quod efficitur numeroſum ſit neceſſe
eſt. Sed quæritur quo numero, aut quibus potiſſimū ſit utēdū. Incidere uero
omnis in orationem, etiam ex hoc intelligi poteſt, quod uerſus ſępe in oratio-
ne per imprudentiam dicimus, quod uehementer eſt uitioſum, ſed non atten-
dimus, neq; exaudimus noſmetipſos. Senarios uero, & hyponacteos effugere
uix poſſumus. Magnā enim partē ex iambis noſtra conſtat oratio, ſed tamen
eos uerſus facile agnoſcit auditor, ſunt enim uſitatiſſimi. Inculcamus autē per

imprudentiam ſæpe etiam minus uſitatos, ſed tamen uerſus, uitioſum genus, & longa animi prouiſione fugiendũ. Elegit ex multis Iſocrati libris triginta fortaſſe uerſus Hieronymus, peripateticus in primis nobilis, pleroſq; ſenarios, ſed etiã anapęſta, quo quid poteſt eſſe turpius? etſi in eligẽdo fecit malitioſe, prima enim ſyllaba dempta in primo uerbo ſententiæ, poſtremum ad uerbum primam rurſus ſyllabam adiunxit inſequẽtis: ita factus eſt anapęſtus, is, qui Ariſtophaneus nominatur, quod ne accidat, obſeruari nec poteſt, nec neceſſe eſt. Sed tamen hic corrector, in eo ipſo loco, quo reprehendit, ut à me animaduerſum eſt ſtudioſe inquirenti in eum, immittit imprudẽs ipſe ſenarium. Sit igitur hoc cognitũ in ſolutis etiã uerbis ineſſe numeros, eoſdemq; eſſe oratorios, qui ſint poetici. Sequitur ergo, ut qui maxime cadant in orationẽ aptã numeri, uidẽdum ſit: & ſunt enim qui iambicum putẽt, quod ſit orationi ſimillimus, qua de cauſa fieri, ut is potiſſimum propter ſimilitudinẽ ueritatis adhibeatur in fabulis, quod ille dactylicus numerus hexametrorũ magniloquentiæ ſit accõmodatior. Ephorus autem leuis ipſe orator, ſed profectus ex optima diſciplina, pæana ſequitur, aut dactylũ, fugit autem ſpondeum, & trochæum. Quod enim pæan habeat tris breuis, dactylus autem duas, breuitate, & celeritate ſyllabarũ labi putat uerba procliuius, contraq; accidere in ſpondeo, & trochæo, quod alter è longis conſtaret, alter è breuibus fieret, alterã nimis incitatã, alterã nimis tardam orationem, neutrã temperatam. Sed & illi priores errant, & Ephorus in culpa eſt: nam & qui pæana prætereunt, non uidẽt molliſſimũ à ſeſe numerũ, eundemq; ampliſſimũ præteriri, quod longe Ariſtoteli uidetur ſecus, qui iudicat Heroum numerũ grandiorem, quã deſideret ſoluta oratio, iambum autẽ nimis è uulgari eſſe ſermone: ita neq; humilem, nec abiectam orationem, nec nimis altam, & exaggeratam probat, plenam tamẽ eam uult eſſe grauitatis, ut eos, qui audient, ad maiorem admirationem poſſit traducere, trochæum autem, qui eſt eodem ſpacio, quo choreus, cordacem appellat, quia contractio, & breuitas dignitatem non habeat: ita pæana probat, eoq; ait uti omnes, ſed ipſos non ſentire, cũ utantur, eſſe autem tertium, ac medium inter illos, ſed ita factos eos pedes eſſe, ut in eis ſingulis modus inſit aut ſexquiplex, aut duplex, aut par. Itaq; illi, de quibus ante dixi, tantummodo commoditatis habuerunt rationem, nullam dignitatis: iambus enim, & dactylus in uerſum cadunt maxime, itaq; ut uerſum fugimus in oratione, ſic hi ſunt euitandi cõtinuati pedes: aliud enim quiddam eſt oratio, nec quidquam inimicius, quam illa uerſibus, pæan autem minime eſt aptus ad uerſum, quo libentius eum recepit oratio. Ephorus uero ne ſpondeum quidem, quem fugit, intelligit eſſe æqualem dactylo, quem probat, ſyllabis enim metiẽdos pedes, non interuallis exiſtimat, quod idem facit in trochæo, qui temporibus, & interuallis eſt par iambo, ſed eo uitioſius in oratione, ſi ponatur extremus, quod uerba melius in ſyllabas longiores cadunt. Atque hæc, quæ ſunt apud Ariſtotelem, eadem à Theophraſto, Theodecteq; de pæane dicuntur. Ego autem ſentio omnis in oratione eſſe quaſi permiſtos, & confuſos pedes: nec enim effugere poſſemus animaduerſionem, ſi ſemper ijſdem uteremur, quia nec numeroſa eſſe, ut poema, neque extra numerum, ut ſermo uulgi eſt, debet oratio. Alterum nimis eſt uinctum, ut de induſtria factum appareat: alterum nimis diſſolutum, ut peruagatum, ac uulgare uideatur, ut ab altero non delectere, alterum

terum

terum oderis. Sit igitur (ut ſupra dixi) permiſta, & temperata numeris, nec diſſoluta, nec tota numeroſa, Pæane maxime, quoniam optimus auctor ita cẽſet, ſed reliquis etiam numeris, quos ille præterit, temperata. Quos autem numeros, cum quibus tanquam purpuram miſceri oporteat, nunc dicẽdum eſt, atque etiam quibus orationis generibus ſint quiq; accommodatiſſimi. Iambus enim frequentiſſimus eſt in ijs, quæ demiſſo, atque humili ſermone dicũtur, pæan autem in amplioribus, in utroq; dactylus, ita in uaria, & perpetua oratione hi ſunt inter ſe miſcendi, & temperandi, ſic minime animaduertetur delectationis aucupium, & quadrãdæ orationis induſtria, quæ latebit eo magis, ſi & uerborum, & ſententiarum ponderibus utemur. Nam qui audiunt, hæc duo animaduertunt, & iucunda ſibi cenſent, uerba dico, & ſententias, eaq; dum animis attentis admirantes excipiunt, fugit eos, & præteruolat numerus, qui tamen ſi abeſſet, illa ipſa delectarent. Nec uero nimius is curſus eſt numerorum, orationis dico, nam eſt lõge aliter in uerſibus, nihil ut fiat extra modum, nam id quidem eſſet poema: ſed omnis nec claudicans, nec quaſi fluctuans, & æqualiter, conſtanterq; ingrediens numeroſa habetur oratio. Atq; id in dicendo numeroſum putatur, non quod totum conſtat è numeris, ſed quod ad numeros proxime accedit, quo etiam difficilius eſt oratione uti, quàm uerſibus, quod in illis certa quædam, & definita lex eſt, quam ſequi ſit neceſſe, in dicendo autem nihil eſt propoſitum, niſi aut ne immoderata, aut anguſta, aut diſſoluta, aut fluens ſit oratio. Itaq; non ſunt in ea tanquam tibicini percuſſionum modi, ſed uniuerſa comprehenſio, & ſpecies orationis clauſa, & terminata eſt, quod uoluptate aurium iudicatur. Solet autem quæri totóne in ambitu uerborum numeri tenendi ſint, an in primis partibus, atq; in extremis: pleriq; enim cenſent cadere tantum numeroſe oportere, terminariq; ſententiam: eſt autem ut id maxime deceat, non id ſolum: ponendus eſt enim ille ambitus, non abijciendus. Quare cum aures extremum ſemper expectent, in eoq; acquieſcant, id uacare numero non oportet, ſed ad hunc exitum tamen à principio ferri debet uerborum illa comprehenſio, & tota à capite ita fluere, ut ad extremum ueniẽs ipſa conſiſtat. Id autem bona diſciplina exercitatis, qui & multa ſcripſerint, & quæcunq; etiam ſine ſcripto dicerent, ſimilia ſcriptorum effecerint, non erit difficillimum: ante enim circunſcribitur mente ſententia, confeſtimq; uerba concurrunt, quæ mens eadem, qua nihil eſt celerius, ſtatim dimittit, ut ſuo quodq; loco reſpondeat, quorum deſcriptus ordo, aliâs alia terminatione concluditur, atq; omnia illa & prima, & media uerba, ſpectare debẽt ad ultimum. Interdum enim curſus eſt in oratione incitatior, interdũ moderata ingreſſio, ut iam à principio uidendum ſit, quemadmodum uelis uenire ad extremum, nec in numeris magis, q̃ in reliquis ornamẽtis orationis, eadem cum faciamus, quę poetę, effugimus tamen in oratione poematis ſimilitudinem: eſt enim in utroque & materia, & tractatio, materia in uerbis, tractatio in collocatione uerborum. Ternæ autem ſunt utriuſq; partes uerborum, translatum, nouum, priſcum, nam de proprijs nihil hoc loco dicimus. Collocationis autem, eæ, quas diximus, cõpoſitio, concinnitas, numerus, ſed in utroq; frequentiores ſunt, & liberiores poetæ, nam & transferunt uerba cum crebrius, tum etiam audacius, & priſcis libentius utuntur, & liberius nouis, quod idẽ fit in numeris, in quibus quaſi neceſſitati parere coguntur, ſed tamen hæc nec

nimis eſſe diuerſa,neq; ullo modo coniuncta intelligi licet. Ita fit, ut non item in oratione,ut in uerſu numerus extet,idq́;,quod numeroſum in oratione dicitur,non ſemper numero fiat,ſed nonnunquam aut concinnitate,aut cõſtructione uerborum. Ita ſi numerus orationis quæritur qui ſit,omnis eſt,ſed alius alio melior,atq; aptior. Si locus,in omni parte uerborum,ſi unde ortus ſit, ex aurium uoluptate,ſi componendorum ratio, dicetur alio loco,quia pertinet ad uſum,quæ pars quarta,& extrema nobis in diuidendo fuit,ſi ad quam rem adhibeatur,ad delectationem,ſi quando,ſemper,ſi quo loco,in tota continuatione uerborum,ſi quæ res efficiat,uoluptatem, eadem,quæ in uerſibus, quorum modum notat ars,ſed aures ipſæ tacito eum ſenſu ſine arte definiunt. Satis multa de natura,ſequitur uſus,de quo eſt accuratius diſputãdum:in quo quæſitum eſt,in totóne circuitu illo orationis,quẽ græci περίοδον,nos tum ambitum,tum circuitum,tum comprehenſionem,aut continuationem,aut circũſcriptionem dicimus,an in principijs ſolum,an in extremis,an in utraq; parte numerus tenendus ſit. Deinde,cum aliud uideatur eſſe numerus,aliud numeroſum,quid interſit:tum autem in omnibus'ne numeris æqualiter particulas deceat incidere,an facere alias breuioris,alias longioris, idq́; quando,aut cur,quibusq́; partibus,pluribus'ne,an ſingulis,imparibus, an æqualibus, & quando,aut iſtis,aut illis ſit utendum,quæq; inter ſe aptiſſime collocentur, & quomodo,an omnino nulla ſit in eo genere diſtinctio, quodq́; ad rem maxime pertinet,qua ratione numeroſa fiat oratio. Explicandum etiam eſt, unde orta ſit forma uerborum,dicẽdumq́; quantos circuitus facere deceat,deq́; eorum particulis,& tanquam inciſionibus differẽdum eſt,quærendumq́; utrũ una ſpecies,& longitudo ſit earum,an'ne plures,& ſi plures,quo loco,aut quãdo,quoq́; genere uti oporteat. Poſtremo totius generis utilitas explicanda ẽ, quæ quidem patet latius,non ad unam enim rem aliquam,ſed ad plures accõmodatur. Ac licet non ad ſingulas res reſpondentem de uniuerſo genere ſic dicere,ut etiam ſingulis ſatis reſpõſum eſſe uideatur. Remotis igitur reliquis generibus,unum ſelegimus,hoc,quod in cauſis, foroq́; uerſatur, de quo diceremus. Ergo in alijs,ideſt in hiſtoria,& in eo,quod appellamus ἐπιδεικτικὸν placet omnia dici Iſocrateo, Theopõpeoq́; more,illa circũſcriptione,ambituq́;, ut tanquã in orbe incluſa currat oratio,quoad inſiſtat in ſingulis perfectis,ab ſolutisq́; ſententijs. Itaq; poſteaquam eſt nata hæc uel circunſcriptio, uel comprehenſio,uel continuatio,uel ambitus,ſi ita licet dicere, nemo,qui aliquo eſſet in numero,ſcripſit orationem generis eius,quod eſſet ad delectationem cõparatum,remotumq́; à iudicijs,forenſiq́; certamine,quin redigeret omnis ferè in quadrum,numerumq́; ſententias. Nam cum is eſt auditor,qui non uereatur,ne compoſitæ orationis inſidijs ſua fides attentetur,gratiam quoq; habet oratori uoluptati aurium ſeruienti. Genus autem hoc orationis, neque totum aſſumendum eſt ad cauſas forenſes,neq; omnino repudiandum : ſi enim ſemper utare,cum ſacietatem affert,tum quale ſit,etiam ab imperitis,agnoſcitur.

Detrahit præterea actionis dolorem, auſert humanum ſenſum actoris,tollit funditus ueritatem,& fidem. Sed quoniam adhibenda nonnunquam eſt,primum uidendũ eſt,quo loco,deinde quãdiu retinenda ſit,tum quot modis cõmutanda. Adhibenda eſt igitur numeroſa oratio,ſi aut laudãdum eſt aliquid ornatius,ut nos in accuſationis ſecundo,de Siciliæ laude diximus,aut in ſena-

tu de conſulatu meo, aut exponenda narratio, quæ plus dignitatis deſiderat,
quã doloris, ut in quarto accuſationis, de Ennenſi Cerere, de Segeſtana Dia-
na, de Syracuſarum ſitu diximus. Sępe etiam in amplificanda re conceſſu om-
nium funditur numeroſe, & uolubiliter oratio. Id nos fortaſſe nõ perfecimus,
conati quidem ſępiſſime ſumus, quod plurimis locis perorationes noſtræ uo-
luiſſe nos, atq; animo contendiſſe declarant. Id autem tum ualet, cũ is, qui au-
dit, ab oratore iam obſeſſus eſt, ac tenetur, nõ enim id agit, ut inſidietur, & ob
ſeruet, ſed iam fauet, proceſſumq́; uult, dicendiq́; uim admirans, non inquirit
quod reprehendat. Hæc autem forma retinenda non diu eſt, nec dico in per-
oratione, quam ipſe includit, ſed in orationis reliquis partibus: nam cum ſis
his locis uſus, quibus oſtẽdi licere, transferenda tota dictio eſt ad illa, quæ ne-
ſcio cur cum gręci κόμματα, & κῶλα nominent, nos non recte inciſa, & membra
dicamus. neq; enim eſſe poſſunt rebus ignotis nota nomina, ſed cũ uerba aut
ſuauitatis, aut inopię cauſa transferre ſoleamus, in omnibus hoc fit artibus, ut
cum id appellandum ſit, quod propter rerum ignorationem ipſarũ, nullũ ha
buerit ante nomen, neceſſitas cogit aut nouum facere uerbum, aut à ſimili mu-
tuari: quo autem pacto deceat inciſe, membratim'ue dici, iam uidebimus: nũc
quot modis mutẽtur cõprehenſiones, concluſionesq́;, dicẽdum eſt. Fluit om-
nino numerus à primo, tum incitatius breuitate pedum, tum proceritate tardi
us, curſum contentiones magis requirunt, expoſitiones rerum, tarditatem. In
ſiſtit autem ambitus modis pluribus, é quibus unum eſt ſecuta Aſia maxime
qui dichoreus uocatur, cum duo extremi chorei ſunt, ideſt é ſingulis lõgis, &
breuibus, explanãdum eſt enim, quod ab alijs ijdẽ pedes alijs nominantur uo
cabulis. Dichoreus non eſt ille quidem ſua ſponte uitioſus in clauſulis, ſed in
orationis numero, nihil eſt tam uitioſum, q̃ ſi ſemper eſt idem. Cadit autẽ per
ſe ille ipſe pręclare, quo etiam ſatietas formidanda eſt magis. me ſtãte. C. Car-
» bo C. F. Trib. pl. in concione dixit his uerbis. O' M. Druſe, patrem appello.
» Hęc quidem duo binis pedibus inciſim, dein membratim. Tu dicere ſolebas,
» ſacram eſſe remp. hæc item membra ternis, poſt ambitus. Quicunque eam
» uiolauiſſent, ab omnibus eſſe ei pœnas perſolutas. Dichoreus, nihil enim ad
» rem extrema illa longa ſit, an breuis, deinde. Patris dictum ſapiens, temeritas
filij comprobauit. Hoc dichoreo tãtus clamor concionis excitatus eſt, ut admi
rabile eſſet. Quæro non'ne id numerus effecerit? uerborum ordinem immu-
ta, fac ſic. comprobauit filij temeritas. iam nihil erit, etſi temeritas ex tribus bre
uibus, & lõga eſt, quẽ Ariſtoteles, ut optimũ probat, à quo diſſentio: at eadẽ
uerba, eadem ſentẽtia, animo iſtuc ſatis eſt, auribus nõ ſatis: ſed id crebrius fie-
ri non oportet. primum enim numerus agnoſcitur, deinde ſatiat, poſtea cogni
ta facilitate, contẽnitur, Sed ſunt clauſulę plures, quæ numeroſe, & iucunde ca
dant: nã & creticus, qui eſt è longa, & breui, & lõga, & eius ęqualis pæan, qui
ſpatio par eſt, ſyllaba longior, quamcommodiſſime putatur in ſolutam ora-
tionem illigari, cum ſit duplex, nam ut è longa, & tribus breuibus, qui nume
rus in primo uiget, iacet in extremo, aut totidem breuibus, & longa, in
quem optimè cadere cenſent ueteres, ego non planè reijcio, ſed alios antepo-
no, ne ſpõdeus quidẽ funditus eſt repudiãdus, etſi quod eſt è lõgis duabus, he
betior uidetur, & tardior, habet tamen ſtabilẽ quẽdã, & nõ expertem dignita
tis gradũ: in inciſionibus uero multo magis, & in membris: paucitatem enim

pedum, grauitatis ſuę tarditate compenſat, ſed hos cum in clauſulis pedes nomino, non loquor de uno pede extremo, adiungo, quod minimum ſit, proximum ſuperiorem, ſæpe etiam tertium, ne iambus quidem, qui eſt è breui, & lõga, aut par choreo, qui habet tris breues, ſed ſpatio par, non ſyllabis, aut etiam dactylus, qui eſt è longa, & duabus breuibus, ſi eſt proximus à poſtremo, parum uolubiliter peruenit ad extremum, ſi eſt extremus choreus, aut ſpondeus, nunquam enim intereſt uter ſit eorum ĩ pede extremo: ſed ijdem hi tres pedes male concludunt, ſi quis eorum in extremo locatus eſt, niſi cum pro cretico poſtremus eſt dactylus, nihil enim intereſt dactylus ſit extremus, an creticus, quia poſtrema ſyllaba breuis, an longa ſit, ne in uerſu quidem refert. Quare etiam pæana qui dixit aptiorem, in quo eſſet longa poſtrema, uidit parum, quoniam nihil ad rem eſt poſtrema, quàm longa ſit. Iam pæan, quòd plures habeat ſyllabas, quàm tris, numerus à quibuſdam non pes habetur. Eſt quidẽ, ut inter omnis conſtat antiquos, Ariſtotelẽ, Theophraſtum, Theodectem, Ephorum unus aptiſſimus orationi uel orienti, uel mediæ, putant illi etiam cadenti, quo loco mihi uidetur aptior Creticus. Dochimus autem è quinq; ſyllabis, breui, duabus longis, breui, longa, ut eſt hoc, amicos tenes, quouis loco aptus eſt, dum ſemel ponatur, iteratus, aut cõtinuatus numerum apertum, & nimis inſignem facit. His igitur tot cõmutationibus, tanq; uarijs ſi utemur, nec deprehendetur manifeſto, quid à nobis de induſtria fiat, & occurretur ſatietati. Et quia non numero ſolum numeroſa oratio, ſed & compoſitione fit, & genere, quod ante dictũ eſt, cõcinnitatis, compoſitione poteſt intelligi, cũ ita ſtructa uerba ſunt, ut numerus nõ quæſitus, ſed ipſe ſecutus eſſe uideatur, ut apud Craſſum. Nam ubi lubido dominatur, innocentiæ leue præſidium eſt. Ordo enim uerborũ efficit numerum, ſine ulla aperta oratoris induſtria, itaq; ſi quę ueteres illi, Herodotum dico, & Thucydidem, totamq; eam ætatem aptè, numeroſeq; dixerunt, ea non numero quæſito, ſed uerborum collocatione ceciderunt. Formæ uero quædam ſunt orationis, in quibus ea cõcinnitas ineſt, ut ſequatur numerus neceſſario: nam, cum aut par pari refertur, aut contrarium cõtrario opponitur, aut quæ ſimiliter cadunt uerba uerbis comparantur, quicquid ita cõcluditur, plerũq; fit, ut numeroſe cadat, quo de genere cum exẽplis ſupra diximus, ut hæc quoq; copia facultatem afferat, non ſemper eodem modo deſinendi, nec tamen hæc ita ſunt arcta, & aſtricta, ut ea cum uelimus laxare, nequeamus. Multũ intereſt utrũ numeroſa ſit, id eſt ſimilis numerorum, an planè è numeris conſtet oratio, alterum ſi ſit intolerabile, uitium eſt, alterum niſi ſit, diſſipata, & inculta, & fluens eſt oratio. Sed quoniam non modo non frequenter, uerumetiam raro in ueris cauſis, aut forenſibus circunſcripte, numeroſeq; dicendum eſt, ſequi uidetur, ut uideamus, quæ ſint illa, quæ ſupra dixi inciſa, quæ membra: hęc enim in ueris cauſis maximam partem orationis obtinent: conſtat enim ille ambitus, & plena comprehenſio è quatuor ferè partibus, quæ membra dicimus, ut & aures impleat, & néue breuior ſit, quàm ſatis ſit, neque longior, quamquam utrunq; nonnunquam, uel potius ſæpe, accidit, ut aut citius inſiſtendum ſit, aut longius procedendum, ne breuitas defraudaſſe auris uideatur, néue longitudo obtudiſſe: ſed habeo mediocritatis rationem: nec enim loquor de uerſu, & eſt liberior aliquanto oratio. E' quatuor igitur, quaſi hexametrorum inſtar uerſuum

quod

quod ſit, conſtat ferè plena comprehenſio. His igitur ſingulis uerſibus
quaſi nodi apparent continuationis,quos in ambitu cõiungimus: ſin mem
bratim uolumus dicere,inſiſtimus, idꝗ cum opus eſt,ab iſto curſu inuidioſo
facile nos,& ſæpe dijũgimus: ſed nihil tam debet eſſe numeroſum,quàm hoc;
» quod minime apparet,& ualet plurimũ.Ex hoc genere illud eſt Craſſi, Miſ-
» ſos faciant patronos,ipſi prodeant.niſi interuallo dixiſſet. Ipſi prodeant,ſen-
ſiſſet profecto effugiſſe ſenarium. omnino melius caderet. prodeant ipſi: ſed
» de genere nũc diſputo.Cur clandeſtinis conſilijs nos oppugnant? cur de per-
» fugis noſtris copias comparant contra nos? Prima ſunt illa duo,quæ κόμματα
græci uocant,nos inciſa dicimus,deinde tertium,κῶλον illi,nos membrum.Se-
quitur non longa,ex duobus enim uerſibus.i.membris perfecta comprehen-
ſio eſt,& in ſpondæos cadit,& Craſſus quidem ſic plerunꝗ dicebat,idꝗ ipſe
genus dicendi maxime probo,ſed quę inciſim,aut membratim efferuntur, ea
» uel aptiſſime cadere debent,ut eſt apud me.Domus tibi deerat,at habebas,pe
» cunia ſuperabat,at egebas.hæc inciſè dicta ſunt quatuor: at membratim quæ
» ſequuntur duo.Incurriſti amens in columnas,in alienos inſanus inſaniſti.de-
» inde omnia tanquam crepidine quadam comprehenſione longiore ſuſtinen-
» tur.Depreſſam,cæcam,iacentem domum pluris,q̃ te,& q̃ fortunas tuas æſti-
maſti.dichoreo finitur.at ſpondęus proximum illud,nam in ijs,quibus ut pũ
giunculis uti oportet,breuitas facit ipſa liberiores pedes: ſępe enim ſingulis
utendum eſt,plerunꝗ binis,& utriſꝗ addi pedis pars poteſt,non ferè ternis
amplius.Inciſim autem,& membratim tractata oratio ĩ ueris cauſis plurimũ
ualet,maximeꝗ his locis,cum aut arguas,aut refellas,ut noſtra in corneliana
» ſecunda.O callidos homines,ò rem excogitatam,ò ingenia metuenda.Mem
bratim adhuc,deinde cęſim diximus.rurſus membratim.teſtis dare uolumus.
» extrema ſequitur comprehenſio,ſed ex duobus membris,qua non poteſt eſſe
» breuior.quem quaſi noſtrum ſefellit,ita uos eſſe facturos? Nec ullum genus ẽ
» dicendi aut melius,aut fortius,binis,aut ternis ferire uerbis,nonnũquam ſin-
gulis,paulo aliâs pluribus,inter quas uarijs clauſulis interponit ſe raro nume
roſa comprehenſio,quam peruerſe fugiens Egeſias,dũ ille quoꝗ imitari Ly-
ſiam uult,alterum penè Demoſthenem ſaltat,incidens particulas,& ijs quidẽ
non minus ſententijs peccat,quàm uerbis,ut non quærat quem appellet ine-
ptum,qui illum cognouerit.Sed ego illa Craſſi, & noſtra poſui,ut qui uellet
auribus ipſis,quid numeroſum etiam in minimis particulis orationis eſſet,iu-
dicaret. Et quoniam plura de numeroſa oratione diximus, quam quiſquam
ante nos, nunc de eius generis utilitate dicemus: nihil enim eſt aliud Brute
(quod quidem tu minime omnium ignoras) pulchrè,& oratoriè dicere, niſi
optimis ſententijs,uerbisꝗ lectiſſimè dicere.Et nec ſententia ulla eſt,quę fru-
ctum oratori ferat,niſi apte expoſita,atꝗ abſolute,nec uerborum lumen ap-
paret niſi diligenter collocatorum,& horum utrunꝗ numerus illuſtrat. Nu-
merus autẽ (ſæpe enim hoc teſtãdum eſt) non modo non poetice iunctus,ue-
rum etiam fugiens illum,eiꝗ omniũ diſſimillimus,non quin ijdem ſint nume
ri,non modo oratorum,& poetarum,uerum omnino loquẽtiũ,deniꝗ etiam
ſonantium omnium,quæ metiri auribus poſſumus, ſed ordo pedum facit, ut
id,quod pronuntiatur,aut orationis,aut poematis ſimile uideatur. Hanc igi-
tur ſiue cõpoſitionẽ,ſiue perfectionẽ,ſiue numerum uocari placet,& adhibere

neceſſe eſt,ſi ornate uelis dicere, non ſolum, quod ait Ariſtoteles,& Theo-
phraſtus,ne infinite feratur,ut flumen oratio,quæ non aut ſpiritu pronuntiā-
tis,aut interductu librarij,ſed numero coacta debet inſiſtere,uerumetiā,quod
multo maiorem habēt apta uim,q̄ ſoluta:ut enim athletas,nec multo ſecus gla
diatores uidemus nihil nec uitādo facere caute,nec petēdo uehemēter,in quo
non motus hic habeat palæſtram quandam,ut quidquid in his rebus fiat uti-
liter ad pugnam,idem ad aſpectum etiam ſit uenuſtum,ſic oratio nec plagam
grauem facit,niſi petitio fuerit apta,nec ſatis tectè declinat impetum, niſi etiā
in cedendo,quid deceat,intelligit. Itaq; qualis eorum motus, quos ἀπαλαίςους
græci uocant,talis horum mihi uidetur oratio,qui non claudunt numeris ſen-
tentias,tantumq́; abeſt,ne,quod ij,qui hoc aut magiſtrorum inopia, aut ingē
nij tarditate,aut laboris fuga non ſunt aſſecuti ſolent dicere, eneruetur oratio
compoſitione uerborum,ut aliter in ea,nec impetus ullus, nec uis eſſe poſſit.
Sed magnam exercitationem res flagitat,nequid eorum,qui genus hoc ſecuti
non tenuerūt,ſimile faciamus,ne aut uerba traijciamus apertè quo melius aut
cadat,aut uoluatur oratio. Quod ſe L.Cœlius Antipater in procemio belli
punici,niſi neceſſario facturū negat. O,uirum ſimplicem,qui nos nihil cælat,
ſapientem,qui ſeruiendum neceſſitati putet,ſed hic omnino rudis. Nobis autē
in ſcribendo,atq; in dicendo neceſſitatis excuſatio non probatur,nihil eſt enī
neceſſe,& ſiquid eſſet,id neceſſe tamen non erat confiteri. Et hic quidem, qui
hanc à Lælio,ad quē ſcripſit,cui ſe purgat,ueniā petit,& utitur ea traiectione
uerborū,& nihilo tamen aptius explet,concluditq́; ſententias. Apud alios au
tem,& Aſiaticos maxime numero ſeruientes,inculcata reperias inania quæ-
dam uerba quaſi cōplementa numerorum. Sunt etiam qui illo uitio, quod ab
Egeſia maxime fluxit,infringendis,concidendisq́; numeris in quoddam ge-
nus abiectum incidant Siculorū ſimillimū. Tertium eſt in quo fuerūt fratres
illi Aſiaticorum rhetorum principes Hierocles,& Menecles,minime mea ſen
tentia contemnēdi:etſi enim à forma ueritatis,& ab Atticorum regula abſūt,
tamen hoc uitium compēſant uel facultate,uel copia,ſed apud eos uarietas nō
erat,quod omnia ferè cōcludebantur uno modo:quæ uitia qui fugerit,ut neq;
uerbum ita traijciat,ut id de induſtria factum intelligatur,neq; inferciēs uer-
ba quaſi rimas expleat,nec minutos numeros ſequens concidat, delumbetq́;
ſententias,nec ſine ulla commutatione in eodem ſemper uerſetur genere nume
rorum,is omnia ferè uitia uitauerit: nam de laudibus multa diximus, quibus
ſunt alia perſpicue uitia contraria. Quantū autem ſit apte dicere, experiri li-
cet,ſi aut compoſiti oratoris bene ſtructam collocationem diſſoluas permuta
tione uerborum,corrumpatur enim tota res, ut & hęc noſtra in Corneliana,
» & deinceps omnia,neq; me diuitiæ mouent,quibus omnis Africanos,& Læ
» lios multi uenalicij,mercatoresq́; ſuperarunt. Immuta paulum ut ſit. multi ſu
perarunt mercatores,uenalicijq́;:perierit tota res,& quæ ſequuntur. neq; ue-
» ſtis aut cælatū aurū,& argētum,quo noſtros ueteres Marcellos, maximosq́;
» multi eunuchi è Syria,Aegyptoq́; uicerunt. Verba permuta ſic ut ſit. uicerūt
eunuchi è Syria,Aegyptoq́;. Adde tertium. Neq; uero ornamēta iſta uillarū,
» quibus L.Paulū,& L.Mumiū qui rebus his urbē,Italiamq́; omnem referſe-
» runt,ab aliquo uideo perfacile Deliaco,aut Syro potuiſſe ſuperari. Fac ita. po
tuiſſe ſuperari ab aliquo Syro, aut Deliaco. Vides'ne, ut ordine uerborum
paulum

paulum commutato ijſdem uerbis ſtante ſententia ad nihilum omnia recidāt, cum ſint ex aptis diſſoluta, aut ſi alicuius inconditi arripias diſſipatam aliquā ſentētiam, eamq́ ordine uerborum paulum commutato in quadrum redigas, efficiatur aptum illud, quod fuerit antea diffluens, ac ſolutum: age ſume de " Gracchi apud cenſores illud. Abeſſe non poteſt, quin eiuſdē hominis ſit pro- " bos improbare, qui īprobos probet. quanto aptius, ſi ita dixiſſet, quin eiuſdē hominis ſit, qui improbos, probet probos īprobare. hoc modo dicere nemo unquam noluit, nemoq́ potuit, quin dixerit. qui autem aliter dixerunt, hoc aſſequi non potuerunt, ita facti ſunt repente Attici, quaſi uero Trallianus fuerit Demoſthenes, cuius non tam uibrarent fulmina illa, niſi numeris cōtorta ferrentur. Sed ſi quos magis delectāt ſoluta, ſequātur ea. Sanè modo ſi quis Phidiæ clypeum diſſoluerit, collocationis uniuerſam ſpeciem ſuſtulerit, non ſingulorum operum uenuſtatem, ut in Thucydide, orbem modo orationis deſidero, ornamenta comparēt. Iſti autem, cum diſſoluunt orationem, in qua nec res, nec uerbum ullum eſt niſi abiectum, non clypeum, ſed ut in prouerbio eſt, & ſi humilius dictum eſt, tamen ſimile eſt, ſcopas (ut ita dicam) mihi uidētur diſſoluere, atq́ ut planè genus hoc, quod ego laudo, contempſiſſe uideantur, aut ſcribant aliquid uel Iſocrateo more, uel quo Aeſchines, aut Demoſthenes utitur, tum illos exiſtimabo non deſperatione ſormidauiſſe genus hoc, ſed iudicio refugiſſe, aut reperiam ipſa eadem conditione, qui uti uelit, ut aut dicat, aut ſcribat, utra uoles lingua, eo genere, quo illi uolunt: facilius eſt enim apta diſſoluere, q̄ diſſipata cōnectere. Res autem ſe ſic habet (ut breuiſſime dicam, quod ſentio) compoſite, & apte, ſine ſententijs dicere inſania eſt, ſententioſe autem ſine uerborum & ordine, & modo, īfantia. ſed eiuſmodi tamen infantia, ut ea qui utantur non ſtulti homines haberi poſſint, etiam plerūq́ prudentes, quo qui eſt contentus, utatur. Eloquens uero, qui non approbationes ſolum, ſed admirationes, clamores, plauſus, ſi liceat, mouere debet, omnibus oportet ita rebus excellat, ut ei turpe ſit quidquam aut ſpectari, aut audiri libētius. Habes meum de oratore Brute iudicium, quod aut ſequere, ſi probaueris, aut tuo ſtabis, ſi aliud quoddam eſt tuum, in quo neq́ pugnabo tecū, neq́ hoc meum, de quo tanto opere hoc libro aſſeueraui, unquā affirmabo eſſe uerius, q̄ tuum: poteſt enim nō ſolum aliud mihi, ac tibi, ſed mihi ipſi aliud aliàs uideri: nec in hac modo re, quæ ad uulgi aſſenſum ſpectet, & ad aurium uoluptatem, quæ duo ſunt ad iudicandum leuiſſima, ſed ne in maximis quidem rebus quidquam adhuc inueni firmius quod tenerem, aut quò iudicium meum dirigerem, q̄ id quodcūq́ mihi quam ſimillimum ueri uideretur, cum ipſum illud uerum in occulto lateret. Tu autem uelim ſi tibi ea, quæ diſputata ſunt, minus probabuntur, ut aut maius opus inſtitutum putes, quàm effici potuerit, aut, dum tibi roganti uoluerim obſequi, uerecundia negandi, ſcribendi me impudentiam ſuſcepiſſe.

M. T. CICERONIS AD C. TREBATIVM TOPICA.

MAIORES nos res ſcribere ingreſſos C. Trebati, & ijs libris, quos breui tẽpore ſatis multos edidimus, digniores ẽ curſu ipſo reuocauit uoluntas tua. Cũ enim mecum in Thuſculano eſſes, & in Bibliotheca ſeparatim uterq; noſtrum ad ſuum ſtudiũ libellos, quos uellet, euolueret, incidiſti ĩ Ariſtotelis Topica quædam, quę ſũt ab illo pluribus libris explicata. Qua ĩſcriptione commotus continuo à me eorum librorum ſententiam requiſiſti: quam tibi cum expoſuiſſem, diſciplinam inueniendorum argumentorum, ut ſine ullo errore ad eam rationem, uia perueniremus ab Ariſtotele inuenta libris illis contineri, uerecũde tu quidem, ut omnia, ſed tamen, ut facile cernerem te ardere ſtudio, mecum, ut tibi illa traderem, egiſti. Cum autẽ ego te non tam uitãdi laboris mei cauſa, quã quod intereſſe tua arbitrarer, uel ut eos per te ipſe legeres, uel ut totam rationem à doctiſſimo quodam rhetore acciperes hortatus eſſem, utrunq;, ut à te audiebam, es expertus. Sed à libris te obſcuritas reiecit, rhetor autem ille, magnus ut opinor, ariſtotelica ſe ignorare reſpondit: quod quidem minime ſum admiratus, eum philoſophum rhetori non eſſe cognitum, qui ab ipſis philoſophis pręter admodum paucos, ignoretur, quibus eo minus ignoſcendum eſt, quòd non modo rebus ijs, quæ ab illo dictæ, & inuentæ ſunt, allici debuerunt, ſed dicendi quoq; incredibili quadam, cum copia, tum etiam ſuauitate. Non potui igitur tibi ſæpius hoc roganti, & tamen uerenti, ne mihi grauis eſſes (facile enim id cernebam) debere diutius, ne ipſi iuris interpreti fieri uideretur iniuria. Et enim cum tu mihi, meisq; multa ſæpe cauiſſes, ueritus ſum, ne ſi ego grauarer, aut ingratum id, aut ſuperbum uideretur. Sed dum fuimus unà, tu optimus es teſtis, q̃ fuerim occupatus. Vt autem à te diſceſſi ĩ Græciam proficiſcẽs, cum opera mea nec resp. nec amici uterentur, nec honeſtè inter arma uerſari poſſem, ne ſi tutò id quidem mihi liceret, ut ueni Veliam, tuaq;, & tuos uidi, admonitus huius ęris alieni, nolui deeſſe, ne tacitæ quidem flagitationi tuæ. Itaque hæc, cum mecum libros non haberem, memoria repetita in ipſa nauigatione conſcripſi, tibiq; ex itinere miſi, ut mea diligentia mandatorum tuorum, te quoque, & ſi admonitore non eges, ad memoriam noſtrarum rerum excitarem. Sed iam tempus eſt ad id, quod inſtituimus, accedere.

CVm omnis ratio diligens diſſerendi, duas habeat partis, unam inueniendi, alteram iudicandi, utriuſq; princeps, ut mihi quidem uidetur, Ariſtoteles fuit. Stoici autem in altera elaborauerunt: iudicãdi enim uias diligenter perſecuti ſunt, ea ſcientia, quam dialecticen appellant. Inueniendi uero artem, quæ Topicę dicitur, quæq; ad uſum potior erat, & ordine naturæ certe prior, totam reliquerũt. Nos autem, quoniam in utraq; ſumma utilitas eſt, & utrãq;, ſi erit otiũ, perſequi cogitamus, ab eã, quę prior eſt, ordiemur. Vt igitur earum rerum, quæ abſconditæ ſunt, demonſtrato, & notato loco facilis inuentio eſt, ſic cũ perueſtigare argumentum aliquod

uolumus

uolumus,locos noſſe debemus,ſic enim appellatæ ab Ariſtotele ſunt hæ qua-
ſi ſedes, é quibus argumẽta promũtur. Itaq; licet definire,locum eſſe argumẽ
ti ſedẽ,argumẽtũ autem rationem,quæ rei dubiæ faciat fidẽ. Sed ex his locis,
in quibus argumẽta incluſa ſunt,alij in eoipſo,de quo agitur, herent,alij aſſu-
mũtur extrĩſecus. In ipſo,tum ex toto,tum ex partibus eius,tum ex nota, tum
ex ijs rebus,quę quodãmodo affectæ ſunt ad id,de quo quæritur. Extrinſecus
autem ea dicuntur, quæ abſunt, longéq; diſiuncta ſunt. Sed ad id totum,
de quo diſſeritur,tum definitio adhibetur,quæ quaſi inuolutũ euoluit id,de
quo quæritur. Eius argumẽti talis eſt formula. Ius ciuile eſt,æquitas conſtitu
ta ijs,qui eiuſdẽ ciuitatis ſunt,ad res ſuas obtinẽdas. Eius autẽ æquitatis utilis
cognitio eſt,utilis ergo eſt iuris ciuilis ſciẽtia. Tum partium enumeratio,quę
tractatur hoc modo. Si neq; cenſu,neq; uindicta,nec teſtamẽto liber factus ẽ,
nõ eſt liber,neq; eſt ulla earũ rerum,nõ eſt igitur liber. Tum notatio,cum ex
uerbi ui argumentũ aliquod elicitur,hoc modo. Cum lex Aelia ſentia aſſiduo
uindicem aſſiduum eſſe iubeat,locupletem iubet locupleti,locuplex enim aſſi
duus,ut ait Aelius,appellatus ab ære dando. Ducuntur etiam argumenta ex
ijs rebus ,quæ ſunt quodãmodo affectę,ad id,de quo quæritur,ſed hoc genus
in plures partis diſtributum eſt: nam alia coniugata appellamus,alia ex gene
re,alia ex formula,alia ex ſimilitudine,alia ex differẽtia,alia ex contrario , alia
ex adiunctis,alia ex antecedentibus,alia ex conſequentibus,alia ex repugnãti
bus,alia ex cauſis,alia ex effectis,alia ex cõparatione maiorũ , aut parium,aut
minorũ. Cõiugata dicuntur,quæ ſunt ex uerbis generis eiuſdem. Eiuſdẽ au-
tem generis uerba ſunt,quæ orta ab uno uarie cõmutantur,ut ſapiens,ſapien-
ter,ſapiẽtia,hæc uerborum coniugatio συσυγία dicitur,ex qua huiuſcemodi eſt
argumẽtum. Si cõpaſcuus ager ẽ,ius eſt cõpaſcere. A' genere ſic ducitur,quo-
niã argentum omne mulieri legatum eſt,nõ poteſt ea pecunia,quæ numerata
domi relicta eſt,nõ eſſe legata. Forma enim á genere quoad ſuum nomen reti
net,nũquam ſeiungitur. Numerata autẽ pecunia nomen argenti retinet, lega
ta igitur uidetur. A' forma generis,quã interdũ,quo planius accipiatur,par-
tem licet nominare,hoc modo. Si ita Fabiæ pecunia legata eſt à uiro,ſi ei uiro
materfamilias eſſet,ſi ea in manum nõ conuenerat , nihil debetur. Genus eſt
uxor,eius duæ formæ,una matrumfamilias,earũ quæ in manũ conuenerũt,al
tera earũ,quæ tãtummodo uxores habentur. Qua in parte cum fuerit Fabia,
legatum ei nõ uidetur. A' ſimilitudine,hoc modo. Si ædes eæ corruerunt,ui
tium'ue fecerunt,quarum uſus fructus legatus eſt,heres reſtituere non debet,
nec reficere,non magis,quã ſeruũ reſtituere,ſi is,cuius uſus fructus legatus eſt,
deperiſſet. A' differentia,non ſi uxori uir legauit omne argentum,quod ſuũ
eſſet,iccirco quæ in nominibus fuerũt,legata ſunt. Multum enim differt in ar
ca'ne poſitum ſit argentum,an in tabulis debeatur. Ex contrario autem ſic.
Non debet ea mulier cui uir bonorũ ſuorum uſumfructum legauit,cællis uina
rijs,& olearijs plenis relictis,putare id ad ſe pertinere: uſus enim non abuſus
legatus eſt. Ea ſunt inter ſe contraria. Ab adiunctis, Si ea mulier teſtamentum
fecit,quæ ſe capite nunquam diminuit,non uidetur ex edicto prætoris ſecun-
dum eas tabulas poſſeſſio dari,adiungitur enim ut ſecundum ſeruorum,ſecũ-
dum exulum,ſecundum puerorum tabulas poſſeſſio uideatur ex edicto dari.
Ab antecedentibus autem,& conſequentibus,& repugnantibus, hoc modo.

Ab antecedentibus. Si uiri culpa factum eſt diuortium,etſi mulier nuntium remiſit,tamen pro liberis manere nihil oportet. A`conſequentibus. Si mulier cũ fuiſſet nupta cum eo,qui cum cõnubium nõ eſſet,nuntium remiſit,quoniam qui nati ſunt,patrem non ſequuntur,pro liberis manere nihil oportet. A' repugnantibus. Si paterfamilias uxori ancillarũ uſumfructum legauit à filio,neq; à ſecundo herede legauit,mortuo filio,mulier uſumfructum nõ amittet. Quod enim ſemel teſtamento alicui datum eſt,id ab eo inuito, cui datum eſt,auſerri nõ poteſt: pugnat enim recte accipere,& inuitum reddere. Ab efficiẽtibus cauſis,hoc modo. Omnibus eſt ius parietem directum ad parietem cõmunem adiungere,uel ſolidũ,uel ſornicatũ. At ſiquis in pariete communi demoliẽdo dãni infecti promiſerit,non debebit præſtare quod ſornix uitij ſecerit: non enim eius uitio,qui demolitus eſt,dãnum factum eſt,ſed eius operis uitio,quod ita ædificatũ eſt,ut ſuſpendi nõ poſſit. Ab effectis rebus,hoc modo, Cũ mulier uiro in manũ conuenit,omnia quæ mulieris ſuerunt,uiri fiunt dotis nomine. Ex cõparatione autẽ omnia ualent,quæ ſunt eiuſmodi, quod ĩ re maiore ualet,ualeat in minore,ut ſi in urbe fines nõ reguntur,neq; aqua ĩ urbe arceatur. Itẽ contra,quod in minore ualet,ualeat in maiore. licet idẽ exemplũ conuertere. Item quod in re pari ualet,ualeat in hac,quæ par eſt,ut quoniam uſus auctoritas ſundi biẽnium eſt, ſit etiam ædium. At in lege ædes nõ appellantur,& ſũt ceterarum omnium,quarum annuus eſt uſus,ualeat æquitas, quæ paribus in cauſis paria iura deſiderat. Quæ autẽ aſſumuntur extrinſecus, ea maxime ex auctoritate ducuntur,itaq; gręci tales argumẽtationes ἀτέχνους uocant,ideſt artis expertes,ut ſi ita reſpondeas. Quoniam P. Scæuola id ſolũ eſſe ambitus ædium dixerit,quod parietis cõmunis tegendi cauſa tectũ proijceretur,ex quo ĩ tectum eius,ædis qui protexiſſet,aqua deflueret,id tibi ius uideri. His igitur locis,qui ſunt expoſiti,ad omne argumentum reperiendum tanquam elementis quibuſdam ſignificatio, & demonſtratio datur. Vtrum igitur hactenus ſatis eſt? tibi quidẽ tã acuto, & tam occupato puto. Sed quoniam auidum hominem ad has diſcẽdi epulas recepi,ſic accipiam, ut reliquiarum ſit potius aliquid,q̃ te hinc patiar non ſatiatum diſcedere. Quando ergo unuſquiſq; eorum locorum,quos expoſui,ſua quædam membra habet,ea quã ſubtiliſſime perſequamur,& primum de ipſa definitione dicatur. Definitio ẽ oratio,quæ id,quod definitur,explicat quid ſit. Definitionum autem duo ſũt genera prima,unum earum rerum,quæ ſunt,alterum earum, quæ intelliguntur. Eſſe ea dico,quæ cerni,tangi'ue poſſunt,ut ſundum,ædes,parietem, ſtillicidium,mancipium,pecudẽ,ſupellectilem,penus,cetera, quo ex genere quædam interdum nobis definienda ſunt. non eſſe rurſus ea dico,quę tangi,demõſtrari'ue non poſſunt,cerni tamen animo, atque intelligi poſſunt, ut ſi uſucapionem,ſi tutelam,ſi gentem,ſi agnationem definias, quarum rerum nullum ſubeſt quaſi corpus,eſt tamen quædam conformatio inſignita,& impreſſa in intelligentia,quam notionem uoco,ea ſæpe in argumentando definitione explicanda ſunt. Atque etiam definitiones,aliæ ſunt partitionum, aliæ diuiſionum. Partitionum cum res ea, quæ propoſita eſt, quaſi in membra diſcerpitur: ut ſiquis ius ciuile dicat id eſſe,quod in legibus,ſenatusconſultis,rebus iudicatis,iuriſperitorum auctoritate,edictis magiſtratuum,more,æquitate conſiſtat. Diuiſionum autem definitio formas omnes complectitur, quæ ſub eo

genere

genere ſunt,quod definitur,hoc modo. Abalienatio eſt eius rei,quæ mancipi eſt,aut traditio alteri nexu,aut in iure ceſſio,inter quos ea iure ciuili fieri poſſunt. Sunt & alia genera definitionum,ſed ad huius libri inſtitutum illa nihil pertinent,tantum eſt dicendum,qui ſit definitionis modus. Sic igitur ueteres præcipiunt,cum ſumpſeris ea,quæ ſunt ei rei,quam definire uelis,cum alijs cō munia,uſq; eo perſequi,dum proprium efficiatur,quod nullam in aliam rem tranſferri poſſit. Vt hoc, hereditas eſt pecunia.commune adhuc,multa enim genera ſunt pecuniæ.adde quod ſequitur, quæ morte alicuius ad quempiam peruenit,non dum eſt definitio,multis enim modis ſine hereditate teneri mortuorum pecuniæ poſſunt. Vnum adde uerbum, iure. iam à communitate res diſiuncta uidebitur, ut ſit explicata definitio ſic. hereditas eſt pecunia,quæ morte alicuius ad quempiam peruenit iure. Nondum eſt ſatis,adde. nec ea aut legata teſtamento,aut poſſeſſione retenta.confectum eſt, Item'q; ut illud. Gētiles ſunt,qui inter ſe ſunt eodem nomine.non eſt ſatis.qui ab ingenuis oriundi ſunt.ne id quidem ſatis eſt.quorum maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit.abeſt etiam nunc.qui capite non ſunt diminuti,hoc fortaſſe ſatis eſt.nihil enim uideo Scæuolam pontificem ad hanc definitionem addidiſſe. Atq; hęc ratio ualet in utroq; genere definitionū,ſiue id,quod eſt,ſiue id,quod itelligitur, definiendum eſt. Partitionum autem,& diuiſionum genus quale eſſet, oſtendimus,ſed quid inter ſe differāt,planius dicendum eſt. In partitione quaſi membra ſunt,ut corporis,caput,humeri,manus,latera,crura,pedes,& cetera. In diuiſione formæ ſunt,quas græci ἰδέας uocant,noſtri, ſiqui hæc forte tractant, ſpecies appellant,non peſſime id quidem,ſed inutiliter ad mutandos caſus in dicendo:nolim enim,ne ſi latine quidem dici poſſit,ſpecierum,& ſpeciebus dicere,& ſæpe his caſibus utendum eſt:at formis,& formarum uelim.cum autē utroq; uerbo idem ſignificetur,commoditatem in dicendo non arbitror negligendam. Genus,& formam definiunt hoc modo.Genus eſt notio ad plures differentias pertinens.Forma eſt notio,cuius differentia ad caput generis, & quaſi fontem referri poteſt.Notionem appello,quod gręci tum ἔννοιαν,tum πρόληψιν dicunt.Ea eſt inſita,& ante percepta cuiuſq; formæ cognitio enodationis indigens.Formę igitur ſunt hæ,in quas genus ſine ullius prętermiſſione diuiditur,ut ſiquis ius in legem,morem,æquitatem diuidat.Formas q putat idem eſſe,quod partes,cōfundit artem,& ſimilitudine quadam conturbatus non ſatis acute,quæ ſunt ſecernenda,diſtinguit. Sæpe etiā definiunt & oratores,& poetæ,per tranſlationem uerbi ex ſimilitudine cum quadam ſuauitate. Sed ego à ueſtris exēplis niſi neceſſario non recedam. Solebat igitur Aquilius collega,& familiaris meus,cum de litoribus ageretur,quæ omnia publica eſſe uultis,quærentibus ijs,ad quos id pertinebat,quid eſſet litus,ita definire,qua fluctus eluderet.hoc eſt quaſi qui adoleſcentiam florem ætatis,ſenectutem occaſum uitæ uelit definire: Tranſlatione utens diſcedebat à uerbis proprijs rerum,ac ſuis. Quod ad definitiōes attinet hactenus, reliqua uideamus.

Partitione autem ſic utēdum eſt,nullam ut partem relinquas, ut ſi partiri uelis tutelas,inſciēter facias,ſi ullam prætermittas. At ſi ſtipulationum,aut iudiciorum formulas partiare,non eſt uitioſum in re infinita prætermittere aliquid,quod idem in diuiſione uitioſum eſt. Formarum enim certus eſt numerus,quæ cuique generi ſubijciantur. Partium diſtributio ſæpe eſt infinitior

tanquam riuorum à fonte deductio. Itaq; in oratorijs artibus quæſtionis genere propoſito, quot eius formæ ſint, ſubiungitur abſolute. At cum de ornamentis uerborũ, ſententiarũq; præcipitur, quæ uocantur χήματα, non fit idẽ, res enim eſt infinitior, ut ex hoc quoq; intelligatur, quod uelimus inter partitionem, & diuiſionem intereſſe. Quanquam enim uocabula propè idem ualere uideantur, tamen quia res differebant, nomina rerum diſtare uoluerunt.

Multa etiam ex notatione ſumuntur. ea eſt autem, cum ex ui nominis argumẽtũ elicitur, quam ǫreci ἐτυμολογίαν uocant, id eſt uerbum ex uerbo ueriloquiũ: nos autem nouitatem uerbi non ſatis apti fugiẽtes, genus hoc notationem appellamus, quia ſunt uerba rerum notæ. Itaq; hoc idem Ariſtoteles σύμβολον appellat, quod latine eſt nota. Sed cum ĩtelligitur quid ſignificetur, minus laborãdum eſt de nomine. Multa igitur in diſputando notatione eliciuntur ex uerbo, ut cum quæritur poſtliminium quid ſit, non dico quæ ſint poſtliminij; nã id caderet in diuiſionem, quę talis eſt. Poſtliminio redeunt hæc, homo, nauis, mulus clitellarius, equus, equa, quæ frena recipere ſolet: ſed cum ipſius poſtliminij uis quæritur, & uerbum ipſum notatur: in quo Seruius noſter (ut opinor) nihil putat eſſe notandum, niſi poſt, & liminium illud productionem eſſe uerbi uult, ut in finitimo, legitimo, ędítimo, non plus ineſſe timum, q̃ in meditullio tullium, Scæuola autem P. filius iunctum putat eſſe uerbum, ut ſit in eo, & poſt, & limen. ut quæ à nobis alienata ſunt, cum ad hoſtem peruenerint, & ex ſuo tanquã limine exierint, dein cum redierint poſt ad idem limen, poſtliminio uideantur rediſſe. Quo in genere etiã Mancini cauſa defendi poteſt, poſtliminio rediſſe, deditum non eſſe, quoniam non ſit receptus. Nam neq; deditionem, neq; donationem ſine acceptione intelligi poſſe. Sequitur is locus, qui conſtat ex ijs rebus, quæ quodammodo affectæ ſunt ad id, de quo ambigitur, quem modo dixi in plures partes diſtributum: cuius primus eſt locus ex coniugatione, quam græci συζυγίαν uocant, finitimus notationi, de qua modo dictum eſt, ut ſi aquam pluuiam eam modo intelligeremus, quam imbri collectam uideremus, ueniret Mucius, qui, quia, cõiugata uerba eſſent pluuia, & pluẽdo, diceret omnẽ aquã oportere arceri, quæ pluẽdo creuiſſet. Cum autẽ à genere ducetur argumẽtũ, nõ erit neceſſe id uſq; à capite arceſſere, ſæpe etiã citra licet, dũmodo ſupra ſit, quod ſumitur, q̃ id, ad quod ſumitur, ut aqua pluuia ultimo genere ea eſt, quæ de cœlo ueniẽs creſcit imbri, ſed propriore loco, in quo quaſi ius arcẽdi cõtinetur, genus eſt, aqua pluuia nocens. eius generis formæ, loci uitio, & manu nocens, quarum altera iubetur ab arbitro coerceri, altera non iubetur. Commode etiam tractatur hæc argumẽtatio, quæ ex genere ſumitur, cum ex toto perſequare partes, hoc modo. Si dolus malus eſt, cum aliud agitur, aliud ſimulatur, enumerare licet, quibus id modis fiat, deinde in eorum aliquem id, quod arguas, dolo malo factum includere, quod genus argumenti in primis firmum uideri ſolet. Similitudo ſequitur, quæ late patet, ſed oratoribus, & philoſophis magis, q̃ uobis. Etſi enim omnes loci ſũt omnium diſputationum ad argumenta ſuppeditanda, tamen alijs diſputationibus abundantius occurrunt, alijs anguſtius. Itaq; genera tibi nota ſint, ubi autem his utare, quæſtiones ipſæ te admonebunt. Sunt enĩ ſimilitudines, quæ ex pluribus collationibus perueniunt, quò uolunt, hoc modo. Si tutor fidem præſtare debet, ſi ſocius, ſi cui mandaris, ſi qui fiduciam acceperit, debet etiam

procurator,

procurator. Hæc ex pluribus perueniens quó uult, appellatur inductio, quæ
græce ἐπαγωγὴ nominatur, qua plurimum eſt uſus in ſermonibus Socrates. Al
terum ſimilitudinis genus collatione ſumitur, cū una res uni, par pari cōpara-
tur, hoc modo. Quemadmodum ſi in urbe de finibus controuerſia eſt, quia fi-
nes magis agrorum uidentur eſſe, q̄ urbis, finibus regendis adigere arbitrum
non poſſis. Sic ſi aqua pluuia in urbe nocet, quoniam res tota magis agrorum
eſt, aquæ pluuiæ arcendę adigere non poſſis arbitrum. Ex eodem ſimilitudi-
nis loco etiam exempla ſumuntur, ut Craſſus in cauſa Curiana exemplis pluri
mis uſus eſt, agens de eo, qui teſtamento ſic heredem inſtituiſſet, ut ſi filius na
tus eſſet in decem menſibus, isq́ꝫ mortuus prius, q̄ in ſuam tutelam ueniſſet, ſe-
cundus heres hereditatem obtinuiſſet, quæ commemoratio exemplorum ua
luit, eaq́ꝫ uos in reſpondendo uti multum ſoletis. Ficta etiā exempla ſimilitudi
nis habent uim, ſed ea oratoria magis ſunt, q̄ ueſtra: quāquam uti etiam uos ſo
letis, ſed hoc modo. Finge mancipio aliquem dediſſe id, quod mancipio dari
non poteſt, num iccirco id eius factum eſt, qui accepit? aut num is, qui manci-
pio dedit, ob eam rem ſe ulla re obligauit? In hoc genere oratoribus, & phi-
loſophis cōceſſum eſt, ut muta etiam loquātur, ut mortui ab inferis excitētur,
aut aliquid, quod fieri nullo modo poſſit, augendæ rei gratia dicatur, aut mi-
nuēdæ, quæ hyperbole dicitur, & multa mirabilia alia. Sed latior eſt campus
illorū, eiſdē tamen ex locis (ut ante dixi) & in maximis, & in minimis quæ-
ſtionibus argumenta ducuntur. Sequitur ſimilitudinem differentia rei maxi
me cōtraria ſuperiori, ſed eſt eiuſdem diſſimile, & ſimile inuenire, eius generis
hæc ſunt. Non quēadmodū, quod mulieri debeas, recte ipſi mulieri ſine tuto-
re auctore ſoluas, ita quod aut pupillæ, aut pupillo debeas, recte poſſis eodem
modo ſoluere. Deinceps locus eſt, qui à contrario dicitur. Contrariorū autē
genera ſunt plura. Vnū eorum, quæ in eodem genere plurimum differunt, ut
ſapientia, ſtultitia. Eodem autem genere dicūtur, quibus propoſitis, occurrūt
tanq̄ è regione quadam contraria, ut celeritati, tarditas, non debilitas, ex qui-
bus contrarijs argumenta talia exiſtunt. Si ſtultitiam fugimus, ſapientiam ſe-
quamur, & bonitatem, ſi malitiam. hęc quæ ex eodem genere contraria ſunt,
appellantur aduerſa. Sunt enim alia contraria, quę priuantia licet appellemus
latine, grece appellantur στερητικά. Præpoſitio enim, in, priuat uerbum ea ui,
quam haberet, ſi, in, prępoſitum non fuiſſet, ut dignitas, indignitas, humani-
tas, inhumanitas, & cetera generis eiuſdem. quorum tractatio eſt eadem, quę
ſuperiorum, quę aduerſa dixi. Nam alia quoq́ꝫ ſunt contrariorum genera, ue-
lut ea, quę cum aliquo conferuntur, ut duplum, ſimplum, multa, pauca, longū,
breue, maius, minus. Sunt etiam ualde contraria alia, quę appellantur negan-
tia, ea ἀποφατικά gręci, contraria aientibus, ut ſi hoc eſt, illud non eſt. Quid enī
opus exemplo eſt? tantum intelligatur argumento quærendo contrarijs om-
nibus contraria non conuenire. Ab adiunctis autem poſui equidem exēplū
paulo ante, multa ſcilicet adiungi, quę ſuſcipienda eſſent, ſi ſtatuiſſemus ex edi
cto ſecundum eas tabulas poſſeſſionem dari, quas is inſtituiſſet, cui teſtamen-
ti factio nulla eſſet. Sed locus hic magis ad coniecturales cauſas, quę uerſantur
in iudicijs, ualet, cum quęritur quid aut ſit, aut euenerit, aut futurum ſit, aut q̄d
omnino fieri poſſit, ac loci quidem ipſius forma talis eſt. Admonet autem hic
locus, ut quæratur quid ante rē, quid cū re, quid poſt rem euenerit: nihil hoc

ad ius,ad Ciceronẽ inquibat Gallus noſter,ſiquis ad eum quid tale retulerat, ut de facto quæreretur. Tu tamen patiere nullum à me artis inſtitutæ locum præteriri,ne ſi nihil,niſi quod ad te pertineat,ſcribendum putaris,nimium te amare uidear. Eſt igitur magna ex parte locus hic oratorius,non modo nõ iuriſconſultorum,ſed ne philoſophorum quidem. Ante rem enim quæruntur, quæ talia ſunt,apparatus,colloquia,locus,cõſtitutum conuiuium. Cum re autem,pedũ crepitus,ſtrepitus hominum,corporum umbræ,& ſiquid eiuſmodi. At poſt rem,rubor,pallor,titubatio,ſiqua alia ſigna conturbationis,& cõſcientiæ:præterea reſtinctus ignis,gladius cruentus,ceteraq́;,quæ ſuſpicionẽ facti poſſunt mouere. Deinceps eſt locus dialecticorum proprius ex conſequentibus,& antecedentibus,& repugnantibus,qui etiam ab adiunctis lõge diuerſus eſt. Nam adiuncta,de quibus paulo ante dictum eſt,non ſemper eueniunt,conſequentia autem ſemper. Ea enim dico conſequentia,quæ rem neceſſario cõſequũtur. Itemq; & antecedentia,& repugnantia,quidquid enim antecedit quãq; rem,id coheret cum re neceſſario, & quidquid repugnat,id eiuſmodi eſt,ut cohærere nunquam poſſit. Cum tripartito igitur diſtribuatur locus hic,in conſecutionem,anteceſſionem,repugnantiam,reperiendi argumẽti locus ſimplex eſt,tractandi triplex. Nã quid intereſt,cum hoc ſumpſeris,pecuniã numeratam mulieri deberi,cui ſit omne argentum legatum, utrum hoc modo concludas argumentum? Si pecunia ſignata argentum eſt,legata ẽ mulieri,eſt autem pecunia ſignata argentum,legata igitur. An illo modo? ſi numerata pecunia non eſt legata,non eſt numerata pecunia argentum, eſt autẽ numerata pecunia argentum,legata igitur eſt. An illo modo? nõ & legatum argentum eſt,& non eſt legata numerata pecunia, legatum autem argentum eſt,legata igitur numerata pecunia eſt. Appellant autem dialectici eam cõcluſionem argumenti,in qua,cũ primũ ſumpſeris,conſequitur id, quod annexũ eſt,primum concluſionis modum. Cum id, quod annexum eſt,negaris,ut id quoq;,cui fuerit annexum,negandum ſit,ſecundus appellatur cõcludendi modus. Cum autem aliqua coniuncta negaris,& his alia negatio rurſus adiungitur,& ex his primum ſumpſeris,ut quod relinquitur tollendũ ſit,is tertius appellatur cõcluſionis modus. Ex hoc illa rhetorũ ſunt ex cõtrarijs cõcluſa,quæ ipſi enthymemata appellant,nõ quod non omnis ſententia proprio nomine enthymema dicatur,ſed ut Homerus propter excellentiam commune poetarum nomen efficit apud græcos ſuum,ſic cum omnis ſententia enthymema dicatur,quia uidetur ea,quæ ex cõtrarijs conficiatur acutiſſima,ſola proprie nomen commune poſſidet,eius generis hæc ſunt. hunc metuere,alterum in metu non ponere,eam,quam nihil accuſas,damnas,bene quam meritam eſſe autumas,dicis male mereri,id,quod ſcis,prodeſt,nihil id,quod neſcis, obeſt. hoc diſſerendi genus attingit omnino ueſtras quoq; in reſpondendo diſputationes,ſed philoſophorum magis,quibus eſt cum oratoribus illa ex repugnãtibus ſentẽtijs communis concluſio,quæ à dialecticis tertius modus, à rhetoribus enthymema nuncupatur. Reliqui dialecticorum modi plures ſunt,qui ex diſiunctionibus conſtant. aut hoc,aut illud,hoc autẽ,non igitur illud. Itemq;, aut hoc,aut illud,non autem hoc illud igitur. Quę concluſiones iccirco ratæ ſunt,quod in diſiunctione plus uno uerum eſſe non poteſt. Atq; ex ijs concluſiõibus,quas ſupra ſcripſi,prior quartus,poſterior qntus à dialecticis modus appellatur.

appellatur. Deinde addunt coniunctionum negantiam, ſic. Non & hoc & illud, hoc autem, non igitur illud. hic modus eſt ſextus. Septimus autem non & hoc & illud, non autem hoc, illud igitur. Ex his modis concluſiones innumerabiles naſcũtur, in quo eſt ferè tota dialectica. Sed ne eæ quidem, quas expoſui, ad hanc inſtitutionẽ neceſſariæ. Proximus eſt locus rerum efficientium, quę cauſæ appellantur, deinde rerum effectarum ab efficientibus cauſis. Harum exempla, ut reliquorum locorum paulo ante poſui, & quidem ex iure ciuili, ſed hęc patent latius. Cauſarum igitur genera duo ſunt. Vnum quod ui ſua id, quod ſub ea ſubiectum eſt, certe efficit, ut ignis accendit. Alterum quod naturam efficiendi non habeat, ſed ſine quo effici nõ poſſit. ut ſiquis æs cauſam ſtatuæ uelit dicere, quod ſine eo nõ poſſit effici. Huius generis cauſarum ſine quo non efficitur, alia ſunt quieta, nihil agentia, ſtolida quodammodo, ut locus, tempus, materiæ, ſerramenta, & cetera generis eiuſdem. Alia autem præcurſionem quandam adhibent ad efficiendum, & quædam afferunt per ſe adiuuantia, & ſi non neceſſaria, ut amori congreſſio cauſam attulerit, amor flagitio. Ex hoc genere cauſarum ex æternitate pendentium fatum à ſtoicis nectitur. Atq; ut earum cauſarum ſine quibus effici non poteſt, genera diuiſi, ſic etiam efficientium diuidi poſſunt. Sunt enim aliæ cauſæ, quæ planè efficiant nulla re adiuuante, aliæ, quæ adiuuari uelint, ut ſapientia efficit ſapientes ſola per ſe, beatos efficiat, nec'ne ſola per ſe, quæſtio eſt. Quare cum in diſputationem inciderit cauſa efficiens aliquid neceſſario, ſine dubitatione licebit, quod efficitur ab ea cauſa concludere. Cum autem erit talis cauſa, ut in ea non ſit efficiendi neceſſitas, neceſſaria concluſio non ſequitur. Atq; illud quidem genus cauſarum, quod habet uim efficiendi neceſſariam, errorem afferre non ferè ſolet, hoc autem, ſine quo non efficitur, ſæpe coturbat: Non enim ſi ſine parentibus filij eſſe non poſſunt, propterea cauſa fuit in parentibus gignendi neceſſaria. hoc igitur, ſine quo non fit, ab eo, in quo certè fit, diligenter eſt ſeparandum. illud enim eſt tanquam,

Vtinam ne in nemore pelio ſecuribus

niſi enim cecidiſſent abiegnæ ad terram trabes, argo illa facta non eſſet, nec tamen fuit in his trabibus efficiendi uis neceſſaria. At cum in Aiacis nauim criſpiſulcans igneum fulmen iniectum eſt, inflammatur nauis neceſſario. Atque etiam eſt cauſarum diſſimilitudo, quod aliæ ſunt, ut ſine ulla appetitione animi ſine uoluntate, ſine opinione, ſuum quaſi opus efficiant, uelut, omne intereat, quod ortum eſt. Aliæ autem aut uoluntate efficiuntur, aut perturbatione animi, aut habitu, aut natura, aut arte, aut caſu. Voluntate, ut tu, cum hunc libellum legis. Perturbatione, ut ſiquis euentum horum temporum timeat. Habitu, ut facile, & cito iraſcatur. Natura, ut uitium in dies creſcat. Arte, ut bene pingat. Caſu, ut proſpere nauiget. Nihil horum ſine cauſa, nec quidquam omnino, ſed huiuſmodi cauſæ non neceſſarię. Omnium autem cauſarũ in alijs ineſt conſtantia, in alijs non ineſt. In natura, & in arte conſtantia eſt, in ceteris nulla. Sed tamen earum cauſarum, quæ non ſunt conſtantes, alię ſunt perſpicuæ, aliæ latent. Perſpicuæ ſunt, quæ appetitionem animi, iudiciumq; tangunt. latent, quæ ſubiectę ſunt fortunæ. Cum enim nihil ſine cauſa fiat, hoc ipſum eſt fortunę, euentus obſcura cauſa, quæ latenter efficitur. Etiam ea, quę fiunt, partim ſint ignorata, partim uoluntaria. Ignorata, quę neceſſitate

effecta ſunt. Voluntaria, quæ conſilio. Quæ autem fortuna uel ignorata, uel uoluntaria. Nam iacere telum uoluntatis eſt. ferire quem nolueris, fortunæ. Ex quo aries ille ſubijcitur in ueſtris actionibus. Si telum manu fugit, magis quàm iecit. Cadunt in ignorationem, atque in imprudentiam perturbationes animi, quanquã ſint uoluntariæ, obiurgatione enim, & admonitione deijciuntur, tamen habent tantos motus, ut ea, quę uoluntaria ſunt aut neceſſaria interdum, aut certe ignorata uideãtur. Toto igitur loco cauſarum explicato, ex earum differentia in magnis quidem cauſis uel oratorum, uel philoſophorum magna argumentorum ſuppetit copia. In ueſtris autem ſi non uberior, at fortaſſe ſubtilior: Priuata enim iudicia maximarum quidem rerum in iuriſconſultorum mihi uidentur eſſe prudentia: Nam & adſunt multum, & adhibentur in conſilio, & patronis diligentibus ad eorum prudentiam cõfugientibus haſtas miniſtrant. In omnibus igitur ijs iudicijs, in quibus, ex fide bona, eſt additum, ubi uero etiam, ut inter bonos bene agi oportet, in primiſq; in arbitrio rei uxoriæ, in quo eſt, quid æquius, melius, parati eſſe debent. Illi dolum malum, illi fidem bonam, illi æquum bonum, illi quid ſocium ſocio, quid eum, qui negotia aliena curaſſet, ei, cuius ea negotia fuiſſent, quid eum, qui mandaſſet, eum'ue, cui mandatum eſſet alterum alteri præſtare oporteret, quid uirum uxori, quid uxorem uiro tradiderunt. Licebit igitur diligenter cognitis argumentorum locis, non modo oratoribus, & philoſophis, ſed iuris etiam peritis copioſe de conſultationibus ſuis diſputare. Coniunctus huic cauſarum loco locus ille eſt, qui efficitur ex cauſis: Vt enim cauſa effectum indicat ſic quod effectum eſt, quæ fuerit cauſa, demonſtrat: hic locus ſuppeditare ſolet oratoribus, & poëtis, ſæpe etiam philoſophis, ſed ijs, qui ornate, & copioſe loqui poſſunt, mirabilẽ copiam dicendi, cum denuntiant, quid ex quaq; re ſit futurum. Cauſarum enim cognitio, cognitionem euentorum facit. Reliquus eſt comparationis locus, cuius genus, & exemplum ſupra poſitum eſt, ut ceterorum, nunc explicanda tractatio eſt. Comparantur igitur ea, quæ aut maiora, aut minora, aut paria dicuntur, in quibus ſpectantur hæc, numerus, ſpecies, uis, quædã etiam ad res aliquas affectio. Numero ſic comparabuntur, ut plura bona paucioribus bonis anteponantur, pauciora mala, malis pluribus, diuturniora bona, breuioribus, longe, & late peruagata, anguſtis, ex quibus plura bona propagentur, quęq; plures imitentur, & faciãt. Specie autem comparantur, ut anteponantur, quæ propter ſe expetenda ſunt ijs, quę propter aliud, & ut innata, atq; inſita, aſſumptis & aduentitijs, integra, contaminatis, iucunda, minus iucundis, honeſta, ipſis etiam utilibus, procliuia, laborioſis, neceſſaria, non neceſſarijs, ſua, alienis, rara, uulgaribus, deſiderabilia, ijs, quibus facile carere poſſis, perfecta, inchoatis, tota partibus, ratione utentia, rationis expertibus, uoluntaria, neceſſarijs, animata, inanimatis, naturalia, non naturalibus, artificioſa, non artificioſis. Vis autem in comparatione ſic cernitur, efficiens cauſa grauior, quàm non efficiens, quæ ſe ipſis contenta ſunt meliora, quàm quæ egent alijs, quæ in noſtra, quàm quę in aliorum poteſtate ſunt, ſtabilia, incertis, quæ eripi non poſſunt, ijs, quæ poſſunt. Affectio autem ad res aliquas eſt huiuſmodi. principum cõmoda maiora, quàm reliquorum, itemq; quæ iucundiora, quæ pluribus probata, quæ ab optimo quoque laudata. Atque ut hæc in comparatione meliora, ſic deteriora quæ ijs ſunt contraria.

Parium

Parium autem comparatio nec elationem habet, nec ſubmiſſionem, eſt enim æqualis. Multa autem ſunt, quæ ęqualitate ipſa comparantur, quę ita ferè concluduntur. Si conſilio iuuare ciues, & auxilio, ęqua in laude ponendum eſt, pari gloria debent eſſe ij, qui conſulunt, et ij, qui defendunt, at quod primum eſt, ſequitur igitur. Perfecta eſt omnis argumētorum inueniēdorum pręceptio, ut cum profectus ſis à definitione, à partitione, à notatione, à coniugatis, à genere, à forma, à ſimilitudine, à differentia, à contrarijs, ab adiunctis, à conſequentibus, ab antecedentibus, à repugnantibus, à cauſis, ab effectis, à comparatione maiorum, minorum, parium, nulla præterea ſedes argumenti quęrenda ſit. Sed quoniam ita à principio diuiſimus, ut alios locos diceremus in eo ipſo, de quo ambigitur, herere, de quibus ſatis eſt dictum, alios aſſumi extrinſecus, de ijs pauca dicamus, & ſi ea nihil omnino ad ueſtras diſputationes pertinent, ſed tamen totam rem perficiamus, quandoquidem cœpimus: Neque enim tu is es, quem nihil niſi ius ciuile delectet, & quoniam ad te hæc ita ſcribuntur, ut etiam in aliorum manus ſint uentura, detur opera, ut quamplurimum ijs, quos recta ſtudia delectant, prodeſſe poſſimus. HAEC ergo argumentatio, quæ dicitur artis expers, in teſtimonio poſita eſt. Teſtimonium autem nunc dicimus omne, quod ab aliqua externa re ſumitur ad faciendum fidem. Perſona autem non qualiſcunq; eſt teſtimonij pondus habet, ad fidem enim faciendam auctoritas quæritur: Sed auctoritatem aut natura, aut tempus affert. Naturę auctoritas in uirtute ineſt maxime. In tempore autem multa ſunt, quę afferant auctoritatem, ingenium, opes, ætas, fortuna, ars, uſus, neceſſitas, concurſio etiam nonnunquam rerum fortuitarum: Nam & ingenioſos, & opulentos, & ętatis ſpatio probatos, dignos quibus credatur, putant, nō recte fortaſſe, ſed uulgi opinio mutari uix poteſt: ad eamq; omnia dirigūt, & qui iudicāt, & qui exiſtimant: qui enim rebus his quas dixi, excellunt, ipſa uirtute uidentur excellere. Sed reliquis quoq; rebus, quas modo enumeraui, q̄q̄ in ijs nulla ſpecies uirtutis eſt, tamen interdum cōfirmatur fides, ſi aut ars quędam adhibetur, magna enim eſt uis ad perſuadēdum ſcientiæ, aut uſus, plerunq; enim creditur ijs, qui experti ſunt. Facit etiam neceſſitas fidem, quę cum à corporibus, tum ab animis naſcitur: nā & uerberibus tormētis igni fatigati, quę dicūt, ea uidetur ueritas ipſa dicere: et quę à perturbationibus animi ſunt, dolore, cupiditate, iracundia, metu, quia neceſſitatis uim habent, afferūt auctoritatem, & fidem. Cuius etiam generis illa ſunt, ex quibus uerum nonnunquā inuenitur, pueritia, ſomnus, imprudentia, uinolentia, inſania: nam & pueri ſępe indicauerūt aliquid, ad quod pertineret ignari, & per ſomnum, uinum, inſaniam, multa ſæpe patefacta ſunt. Multi etiam in res odioſas imprudentes inciderunt, ut Stalerio nuper accidit. Qui ea locutus eſt bonis uiris ſubauſcultantibus pariete interpoſito, quibus patefactis, in iudiciumq; prolatis, rei capitalis iure damnatus eſt. Huic ſimile quiddam de Lacedęmonio Pauſania accepimus. Concurſio autem fortuitorum talis eſt, ut ſi interuētum eſt caſu, cum aut ageretur aliquid, quod proferendū non eſſet, aut diceretur. In hoc genere etiā illa eſt in Palamedem coniecta ſuſpicionum proditionis multitudo, quod genus refutare interdum ueritas uix poteſt. Huius etiam generis eſt fama uulgi quoddam multitudinis teſtimonium. Quę autem uirtute fidem faciunt, ea bipartita ſunt, Ex quibus alterum natura ualet, alterum induſtria: deorum enim

uirtus,natura excellit, hominum autem induſtria. Diuina hæc ferè ſunt teſtimonia. Primum orationis,oracula enim ex eo ipſo appellata ſunt, quod ineſt in his deorum oratio. Deinde rerum, in quibus inſunt quaſi quędam opera diuina. primum ipſe mundus,eiusq́ꝫ omnis ordo,& ornatus,deinceps aerei uolatus auium,atque cantus,deinde eiuſdem aeris ſonitus,& ardores,multarumq́ꝫ rerum in terra portenta,atque etiam per exta inuenta pręſenſio. à dormientibus quoque multa ſignificata uiſis,quibus ex locis ſumi interdum ſolent ad fidem faciẽdam teſtimonia deorum. In homine uirtutis opinio ualet plurimũ: opinio autem eſt non modo eos uirtutem habere, qui habeant, ſed eos etiam, qui habere uideantur. Itaque quos ingenio,quos doctrina,quos ſtudio prędictos uident,quorumq́ꝫ uitam conſtantem,& probatam,ut Catonis,Lęlij, Scipionis, aliorumq́ꝫ plurium, rentur eos eſſe, quales ſe ipſi uelint. Nec ſolum eos cenſent tales eſſe,qui in honoribus populi,atque in repu. uerſantur, ſed & oratores,& philoſophos,& poëtas,& hiſtoricos,ex quorum & dictis,& ſcriptis ſæpe auctoritas petitur ad faciendam fidem. EXPO ſitis omnibus argumentandi locis,illud primum intelligendum eſt, nec ullam eſſe diſputationem,in quam non aliquis locus incurrat,nec ferè omnes locos incidere in omnem quęſtionem,& quibuſdam quęſtionibus alios, quibuſdam eſſe alios aptiores locos. Quæſtionum duo ſunt genera,alterum infinitum, alterum definitum. Definitum eſt quod ὑπόθεσιν gręci,nos cauſam. Infinitum, quod θέσιν illi appellant,nos propoſitum poſſumus nominare. Cauſa certis perſonis, locis,temporibus,actionibus,negotijs cernitur,aut in omnibus,aut in pleriſque eorum. Propoſitum autem in aliquo eorum,aut in pluribus, nec tamen in maximis. Itaque propoſitum pars cauſæ eſt. Sed omnis quęſtio, earum aliqua de re eſt,quibus cauſæ continentur,aut una,aut pluribus, aut nonnunquam omnibus. Quæſtionum autem, quacunque de re ſint, duo ſunt genera, unum cognitionis, alterum actionis. Cognitionis ſunt hæ, quarum finis eſt ſcientia, ut ſi quęratur à natura'ne ius profectum ſit,an ab aliqua quaſi condicione hominum,& pactione. Actionis autem huiuſmodi exempla ſunt. Sit'ne ſapiẽtis ad remp. accedere. Cognitionis quęſtiones tripartitę ſunt: cũ an ſit, aut quid ſit,aut quale ſit quęritur: horum primum coniectura: ſecũdum definitione: tertium iuris, & iniuriæ diſtinctione explicatur. Coniecturæ ratio in quatuor partes diſtributa eſt: quarum una eſt,cum quęritur ſit'ne aliquid: Altera, unde ortum ſit: Tertia,quæ id cauſa effecerit: Quarta, in qua de mutatione rei, quęritur. Sit nec ne ſit: ecquidnam honeſtum ſit, ecquid æquum: re uera,an hęc tantum in opinione ſint: Vnde autem ſit ortũ,ut cum quæritur natura,an doctrina poſſit effici uirtus. Cauſa autem efficiens ſic, ut cum quęritur, quibus rebus eloquẽtia efficiatur. De commutatione ſic, poſſit'ne eloquentia mutatione aliqua conuerti in infantiam. Cum autem quid ſit quęritur,notio explicanda eſt, & proprietas,& diuiſio, & partitio. hæc enim ſunt definitioni attributa,additur etiam deſcriptio, quàm gręci χαρακτῆρα uocant. Notio ſic quęritur, ſit'ne id ęquum, quod ei, qui plus poteſt,utile eſt. Proprietas ſic,in hominem'ne ſolum cadat,an etiam in beluas ęgritudo. Diuiſio, & eodem pacto partitio ſic. Tria'ne genera bonorum ſint. Deſcriptio, qualis ſit auarus, qualis aſſentator, ceteraq́ꝫ eiuſdem generis, in quibus natura, & uita deſcribitur. Cum autem quęritur quale quid ſit,aut ſimpliciter quęritur,aut compa-

rate.

rate. Simpliciter, expetenda'ne ſit gloria. Comparate, præponenda'ne ſit diuitijs gloria. Simplicium tria genera ſunt, de expetendo, fugiendoq́, de æquo, & iniquo, de honeſto, & turpi. Comparationum autem duo, unum de eodem, & alio, alterum de maiore, & minore. De expetendo, & fugiendo huiuſmodi. Si expetendæ diuitiæ, ſi fugienda paupertas. De æquo, & iniquo. æquum'ne ſit ulciſci à quocunque iniuriam aceperis. De honeſto, & turpi. honeſtum'ne ſit pro patria mori. Ex altero autem genere quod erat bipartitum, unum eſt de eodem, & alio, ut ſi quęratur, quid interſit inter amicum, & aſſentatorem, regem, & tyrannum. Alterum de maiore, & minore, ut ſi quæratur, eloquentia'ne pluris ſit, an iuris ciuilis ſcientia. De cognitionis quæſtionibus hactenus. Actionis reliquæ ſunt, quarum duo ſunt genera, unum ad officium, alterum ad motum animi gignēdum, uel ſedandum, plane'ue tollendum. Ad officium ſic, ut cum quæritur ſuſcipiendi'ne ſint liberi. Ad mouendos animos, tum fiunt cohortationes ad defendendam rempu. ad gloriam, & ad laudem, quo ex genere ſunt querelæ, incitationes, miſerationesq́ flebiles, ruſusq́ oratio, cum iracundiam reſtinguens, tum metum eripiens, tum exultantem lætitiam comprimens, tum ægritudinem abſtergens: hæc cum in propoſitis quæſtionibus genera ſint, eadem in cauſas transferuntur. Loci autem, qui ad quaſque quæſtiones accomodati ſunt deinceps eſt uidendum: Omnes illi quidem, ad pleraſque, ſed alij ad alias, ut dixi aptiores. Ad coniecturam igitur maxime apta, quæ ex cauſis, quæ ex effectis, quæ ex coniunctis ſumi poſſunt. Ad definitionem autem pertinet ratio, & ſcientia definiendi. atque huic generi finitimum eſt illud, quod appellari de eodem, & altero diximus, quod genus forma quædam definitionis eſt: Si enim quæratur. idem'ne ſit pertinacia, et perſeuerantia, definitionibus iudicandum eſt. Loci autem cōuenient in eius generis quæſtionem conſequentes, antecedentes, repugnantes, adiunctis etiam duobus ijs, qui ſumuntur ex cauſis, & effectis. Nam ſi hanc rem illa ſequitur, hanc autem non ſequitur, aut ſi huic rei illa antecedit huic non antecedit, aut ſi huic rei repugnat, illi non repugnat, aut ſi huius rei hæc, illius alia cauſa eſt, aut ſi ex alio hoc, ex alio illud effectum eſt, ex quouis horum, id, de quo quæritur idem'ne, an aliud ſit, inueniri poteſt. Ad tertium genus quæſtionis, in quo quale ſit quæritur, in comparationem ea cadūt, quę paulo ante in comparationis loco enumerata ſunt. In illud autem genus, in quo de quo expetendo, fugiendoq́ quæritur, adhibentur ea, quæ ſunt aut animi, aut corporis, aut externa uel commoda, uel incommoda: Itemq́ cum de honeſto, turpiq́ quæritur ad animi bona, uel mala omnis oratio dirigenda eſt. Cum autē de æquo, & iniquo diſſeritur, æquitatis loci colliguntur: hi cernuntur bipartito, & natura, & inſtituto: Natura partis habet duas, tuitionem ſui, & ulciſcēdi ius. Inſtitutio autem æquitatis tripartita eſt. Vna pars legitima eſt, altera conuētis, tertia moris uetuſtate confirmata. Atque etiam ęquitas tripartita dicitur eſſe. Vna ad ſuperos deos, altera ad manes, tertia ad homines pertinere. Prima pietas, ſecunda ſanctitas, tertia iuſtitia, aut æquitas nominatur. De propoſito ſatis multa, deinceps de cauſa pauciora dicenda ſunt. Pleraque enim ſunt ei cum propoſito communia. Tria ſunt igitur genera cauſarum, iudicij, deliberationis, laudationis. quarum fines ipſi declarant, quibus utendum locis ſit: Nam iudicij finis eſt ius, ex quo etiā nomen. Iuris autem partes tum expoſitæ, cum

æquitatis. Deliberãdi finis utilitas, cuius eæ partes, quæ modo expoſitæ rerũ expetendarum. Laudationis finis honeſtas, de qua item eſt ante dictum. Sed definitæ quæſtiones à ſuis quæq; locis quaſi proprijs inſtituuntur, in accuſationem, defenſionemq́; partitę, in quibus exiſtunt hęc genera, ut accuſator perſonam arguat facti, defenſor aliquid opponat de tribus, aut non eſſe factum, aut ſi ſit factum, aliud eius facti nomen eſſe, aut iure eſſe factum. Itaq; aut inficialis, aut coniecturalis prima appelletur, definitiua altera, tertia quãuis moleſtum nomen hoc ſit, iuridicialis uocetur. Harum cauſarum propria argumenta ex ijs ſumpta locis, quos expoſuimus, in præceptis oratorijs explicata ſunt. Reſutatio autem accuſationis, in qua eſt depulſio criminis quę græce ςάσις dicitur, latine appellctur ſtatus, in quo primũ inſiſtit quaſi ad repugnãdum congreſſa defenſio. Atque etiam in deliberationibus, et laudationibus ijdem exiſtunt ſtatus. Nam & negantur ſępe ea futura, quæ ab aliquo in ſententia dicta ſunt fore, ſi aut omnino fieri nõ poſſint, aut ſine ſumma difficultate nõ poſſint. In qua argumentatione ſtatus coniecturalis exiſtit. At cum aliquid de utilitate, honeſtate, æquitate diſſeritur, deq́; ijs rebus, quæ his ſunt contrariæ, incurrunt ſtatus aut iuris, aut nominis: quod idem cõtingit in laudationibus: nam aut negari poteſt id factum eſſe, quod laudetur, aut nõ eo nomine afficiẽdum, quo laudator affecerit, aut omnino non eſſe laudabile, quod non recte, nõ iure factum ſit. Quibus omnibus generibus uſus eſt nimis impudenter Cæſar contra Catonem meũ. Sed quæ ex ſtatu contentio efficitur, eam græci κρινόμενον uocant. mihi placet id quoniã quidem ad te ſcribo, qua de re agitur, uocari. Quibus autem hoc qua de re agitur, continetur, hæc continẽtia uocentur quaſi firmamenta defenſionis, quibus ſublatis defenſio nulla ſit. Sed quoniam lege firmius in controuerſijs diſceptandis eſſe nihil debet, danda eſt opera, ut legem adiutricem, et teſtem adhibeamus. In qua re alij quaſi ſtatus exiſtunt noui, ſed appellenť legitimę diſceptationes: Tum.n. defenditur nõ id legẽ dicere, quod aduerſarius uelit, ſed aliud: id aũt contingit, cum ſcriptum ambiguũ ſit, ut duæ differentes ſententiæ accipi poſſint. Tum opponitur ſcripto, uoluntas ſcriptoris, ut quęratur, uerba'ne plus, an ſententia ualere debeat. Tum legi lex contraria affertur. Ita ſunt tria genera, quæ controuerſiam in omni ſcripto facere poſſunt, ambiguum, diſcrepantia ſcripti, & uoluntatis, ſcripta contraria. Iam hoc perſpicuum eſt, nõ magis in legibus, quàm in teſtamentis, in ſtipulationibus, in reliquis rebus: quę ex ſcripto aguntur, poſſe controuerſias eaſdem exiſtere. Horũ tractationes in alijs libris explicantur. Nec ſolũ perpetuæ actiones, ſed etiam partes orationis ijſdem locis adiuuãtur, partim proprijs, partim cõmunibus, ut in principijs, q̃bus ut beneuoli, ut dociles, ut attenti ſint, qui audiant, efficiẽdum eſt proprijs locis. Itemq́; narrationes, ut ad ſuos fines ſpectẽt, ideſt ut planæ ſint, ut breues, ut euidentes, ut credibiles, ut moratæ, ut cũ dignitate: quæ quanquã in tota oratione eſſe debent, magis tamen ſunt propria narrandi. Quæ aũt conſequitur narrationẽ fides, ea perſuadẽdo quoniã efficitur, qui ad perſuadendũ loci maxime ualeant, dictũ eſt in ijs, in quibus de omni ratione dicendi. Peroratio aũt & alia quędam habet, & maxime amplificationem, cuius effectus is debet eſſe, ut aut perturbentur animi, aut tranquillentur: & ſi ita iam affecti ante ſunt, ut augeat eorũ motus, aut ſedet oratio. Huic generi, in quo & miſericordia, & iracundia, & odiũ, & inuidia, & ceterę animi affectio-

nes

nes perturbantur,præcepta ſuppeditantur alijs in libris,quos poteris mecum legere,cum uoles. Ad id aũt, quod te uelle ſenſeram, cumulatè ſatisfactum eſſe debet uoluntati tuę:Nam,ne præterirem aliquid,quod ad argumentũ in omni ratione reperiendum pertineret,plura quàm à te deſiderata erant, ſum complexus,fecíq; quod ſæpe liberales uenditores ſolent,ut cũ ędes,fundum'ue uendiderint,rutis cæſis receptis,cõcedant tamen aliquid emptori, quod ornandi cauſa apte,& loco poſitum eſſe uideatur.Sic tibi nos,ad id,quod quaſi mancipio dare debuimus,ornamenta quædam uoluimus non debita accedere.

M. T. CICERONIS DE PARTITIONE ORATORIA DIALOGVS.

Cicero Filius.

STVDEO mi pater latine ex te audire ea, quę mihi tu de ratione dicendi gręce tradidiſti, ſi modo tibi eſt otium,& ſi uis. C.Pater. An eſt mi Cicero, quod ego malim,q̃ te quam doctiſſimum eſſe? Otium autẽ primum, & ſummũ eſt, quoniam aliquando Roma exeundi poteſtas data eſt,deinde, iſta tua ſtudia uel maximis occupationibus meis anteferrẽ libenter. C.Filius. Vis'ne igitur,ut tu me græce ſoles ordine ĩterrogare, ſic ego te uiciſſim eiſdem de rebus latine interrogem? C.P. Sanè ſi placet: ſic enim et ego te meminiſſe intelligam,quæ accepiſti,& tu ordine audies,quę requiris. C.F. Quot in partes diſtribuenda eſt omnis doctrina dicendi? C.P. In tris. C.F. Cedò quas? C.P. Primum in ipſam uim oratoris, deinde in orationem, tum in quęſtionem. C.F. In quo eſt ipſa uis? C.P. In rebus, & uerbis.Sed & res, & uerba inuenienda ſunt, & collocanda : Proprie autem in rebus inuenire,in uerbis eloqui dicitur:Collocare aũt & ſi eſt commune, tamen ad inueniendũ refertur. Vox,motus,uultus,atq; omnis actio eloquẽdi comes eſt, earũq; omniũ cuſtos eſt memoria. C.F. Quid orationis, quot ſunt partes? C.P. Quatuor,earũ duę ualent ad rem docendã,narratio,& confirmatio. Ad impellendos animos duę,principium, & peroratio. C.F. Quid quęſtio? quaſnam habet partes? C.P. Infinitã,quam conſultationẽ appello,& definitam,quã cauſam nomino. C.F. QVONIam igitur primũ eſt ĩuenire oratoris,quid quæret? C.P. Vt inueniat quẽadmodum fidẽ faciat eis, quibus uolet pſuadere,& quẽadmodum motũ eorũ animis afferat. C.F. Quibus rebus fides fit? C.P. Argumentis,quæ ducuntur ex locis,aut in re ipſa inſitis, aut aſſumptis. C.F. quos uocas locos? C.P. Eos, in quibus latent argumenta. C.F. Quid eſt argumentum? C.P. Probabile inuentum ad faciendam fidem. C.F. Quomodo igitur duo genera iſta diuidis? C.P. Quæ ſine arte putãtur,ea remota appello,ut teſtimonia. C.F. Quid inſita? C.P. Quæ inhærent in ipſa re. C.F. Et teſtimoniorum,quę ſunt genera? C.P. Diuinum,et humanum. Diuinum, ut oracula,ut auſpicia, ut uaticinationes,& reſponſa ſacerdotũ,aruſpicum,coniectorum.Humanũ,quod ſpectatur ex auctoritate,& ex uoluntate, & ex ora-

tione aut libera, aut expreſſa, ĩ quo inſunt ſcripta, pacta, promiſſa, iurata, quæſita. C.F. quæ ſunt, quæ dicis inſita? C.P. quæ infixa ſunt rebus ipſis, tum ex toto, tum ex partibus, tum ex notatione, tum ex ijs rebus, quæ quodammodo affectæ ſunt, ad id, de quo quæritur, & ad id totum, de quo diſſeritur, tum definitio adhibetur, tum partium enumeratio, tum notatio uerbi: ex ijs aũt rebus, quę quodãmodo affectæ ſunt, ad id, de quo quæritur, alia cõiugata appellantur, alia ex genere, alia ex forma, alia ex ſimilitudine, alia ex differentia, alia ex cõtrario, alia ex cõiunctis, alia ex antecedẽtibus, alia ex cõſequentibus, alia ex repugnãtibus, alia ex cauſis, alia ex effectibus, alia ex cõparatione maiorũ, aut parium, aut minorũ, ut definitio, ut contrarium, ut ea, quę ſunt ipſi, cõtrario'uę eius aut ſimilia, aut diſſimilia, aut conſentanea, aut diſſentanea, aut ea, quę ſunt quaſi coniuncta, aut ea, quæ ſunt quaſi pugnantia inter ſe, aut earum rerum, de quibus agitur cauſæ, aut cauſarũ euentus id eſt quæ ſunt effecta de cauſis, ut diſtributiones, ut genera partiũ, generum'ue partes, ut primordia rerũ, & quaſi præcurrentia, in quibus ineſt aliquid argumenti, ut rerum contentiones, quid maius, quid par, quid minus ſit, in quibus aut naturę rerum, aut facultates comparãtur. C.F. Omnibus'ne igitur ex his locis argumẽta ſumemus? C.P. Immo uero ſcrutabimur, & quæremus ex omnibus, ſed adhibebimus iudicium, ut leuia ſemper rejiciamus, nonnunquam etiam communia prætermittamus, & non neceſſaria. C.F. Quoniam de fide reſpondiſti, uolo audire de motu. C.P. Loco tu quidem quæris, ſed planius quod uis explicabitur, cum ad orationis ipſius, quęſtionumq́ rationẽ uenero. C.F. Quid ſequitur igitur? C.P. cum inueneris collocare, cuius in infinita quæſtione ordo eſt idem ferè, quem expoſui locorum. In definita autem adhibenda ſunt illa etiam, quæ ad motus animorũ pertinent. C.F. Quomodo igitur iſta explicas? C.P. Habeo communia præcepta fidem faciendi, & cõmouendi. Quoniam fides eſt firma opinio, motus autem, animi incitatio, aut ad uoluptatem, aut ad moleſtiam, aut ad metum, aut ad cupiditatem, tot enim ſunt motus genera, partes plures generũ ſingulorum, omnem collocationem ad finẽ accõmodo quæſtionis, nam eſt in propoſito finis, fides, in cauſa, & fides, & motus. Quare cũ de cauſa dixero, in qua eſt propoſitum, de utroq; dixero. C.F. Quid habes igitur de cauſa dicere? C.P. Auditorũ eam genere diſtingui. Nam aut auſcultator eſt modo, qui audit, aut diſceptator, id eſt rei, ſententiæq́ moderator, ita ut delectetur, aut ſtatuat aliquid. Statuit autem aut de pręteritis, ut iudex, aut de futuris, ut ſenatus, ſic tria ſunt genera, iudicij, deliberationis, exornationis, quæ, quia in laudationes maxime confertur, proprium habet iam ex eo nomen. C.F. Quas res ſibi proponet in iſtis tribus generibus orator? C.P. Delectationem in exornatione, in iudicio aut ſæuitiam, aut clementiam iudicis, in ſuaſione aũt, aut ſpem, aut reformationem diliberãtis. C.F. Cur igitur exponis hoc loco genera controuerſiarum? C.P. Vt rationem collocandi ad finem cuiuſque accommodẽ. C.F. Quonam tandem modo? C.P. Quia quibus in orationibus delectatio finis eſt, uarij ſunt ordines collocandi: Nam aut temporum ſeruantur gradus, aut generum diſtributiones, aut à minoribus ad maiora aſcendimus, aut à maioribus ad minora delabimur, aut hæc inæquabili uarietate diſtinguimus, cum parua magnis, ſimplicia coniunctis, obſcura dilucidis, læta triſtibus, incredibilia probabilibus inteximus, quæ in exornationẽ cadunt omnia. C.F.

Quid

Quid in deliberatione, quid ſpectas? C. P. Principia, uel non longa, uel ſæpè nulla, ſunt enim ad audiendum, qui deliberant ſua cauſa parati, nec multum ſanè ſæpe narrandum eſt, eſt enim narratio præteritarum rerum, aut præſentium, ſuaſio autem futurarũ. Quare ad fidem, & ad motum adhibenda eſt omnis oratio. C. F. Quid in iudicijs, quæ eſt collocatio? C. P. Nõ eadẽ accuſatoris, & rei, quod accuſator rerum ordinem proſequitur, & ſingula argumenta quaſi haſta in manu collocata uehementer proponit, concludit acriter, confirmat tabulis, decretis, teſtimonijs, accuratiusq́ue in ſingulis commoratur, perorationisq́ue præceptis, quæ ad incitandos animos ualent, & in reliqua oratione paululum digrediens de curſu dicendi, utitur, & uehementius in perorando, eſt enim propoſitum, ut iratum efficiat iudicem. C. F. Quid faciẽdum eſt contra, reo? C. P. Omnia longe ſecus, ſumenda principia ad beneuolentiam conciliandam. Narrationes aut amputandæ, quæ ludunt, aut relinquendæ, ſi totæ ſunt moleſtæ. Firmamenta ad fidẽ poſita, aut per ſe diluenda, aut obſcuranda, aut digreſſionibus obruenda, perorõnes aũt ad miſericordiã conferendæ. C. F. Semper'ne igitur ordinẽ collocãdi, quẽ uolumus, tenere poſſumus? C. P. Non ſane, nam auditorum aures moderãtur oratori prudenti, & prouido, & quod reſpuunt, immutandum eſt. C. F. Expone deinceps, quæ ipſius orationis, uerborumq́ue præcepta ſunt. C. P. Vnum igitur genus eſt eloquẽdi ſua ſponte fuſum, alterum uerſum, atque mutatum. Prima uis eſt in ſimplicibus uerbis, in coniunctis ſecunda. Simplicia inuenienda ſunt, coniuncta collocanda ſunt, & ſimplicia uerba partim natiua ſunt, partim reperta. Natiua ea, quæ ſignificata ſunt ſenſu. Reperta, quæ ex his facta ſunt, & nouata aut ſimilitudine, aut imitatione, aut inflexione, aut adiunctione uerborum, atque etiam eſt hæc diſtinctio in uerbis, altera natura, tractatione altera. Natura, ut ſint alia conſonantiora, grauiora, leuiora, & quodammodo nitidiora, alia contra. Tractatione autem, cum aut propria ſumũtur rerum uocabula, aut addita ad nomen, aut noua, aut priſca, aut ab oratore modificata, & inflexa quodammodo, qualia ſunt ea, quę transferuntur, aut immutantur, aut ea, quibus tanquam abutimur, aut ea, quæ obſcuramus, quæ incredebiliter tollimus, quæq́ue mirabilius, quàm ſermonis conſuetudo patitur, ornamus. C. F. Habeo de ſimplicibus uerbis, nunc de coniunctione quæro. C. P. Numeri quidam ſunt in coniunctione ſeruandi, conſecutioq́ue uerborum. Numeros, aures ipſæ metiuntur, ne aut non compleas uerbis, quod propoſueris, aut redundes. Conſecutio autem ne generibus, numeris, temporibus, perſonis, caſibus perturbetur oratio. Nam ut in ſimplicibus uerbis, quod non eſt latinum, ſic in coniũctis, quod nõ eſt conſequens, uituperandum eſt. Communia autem ſimplicium, coniunctorumq́ue ſunt hæc quinque quaſi lumina, dilucidum, breue, probabile, illuſtre, ſuaue. Dilucidum fit uſitatis uerbis, proprijs, diſpoſitis aut circunſcriptione concluſa, aut intermiſſione, aut conciſione uerborum. Obſcurum autem aut longitudine, aut contractione orationis, aut ambiguitate, aut inflexione, atque immutatione uerborum. Breuitas autem conficitur ſimplicibus uerbis, ſemel unaquaque re dicenda, nulli rei, niſi ut dilucide dicas, ſeruiendo. Probabile autem genus eſt orationis, ſi non nimis eſt comptum, atque expolitum, ſi eſt auctoritas, & pondus in uerbis, ſi ſententiæ uel graues uel aptæ opinionibus hominum, & moribus. Illuſtris autem oratio eſt, ſi & uerba grauitate de-

lecta ponuntur,ac tranſlata,& ſuperlata,& ad nomen adiuncta,& duplicata, & idem ſignificantia, atque ab ipſa actione, atque imitatione rerum non abhorrentia.Eſt enim hæc pars orationis,quæ rem conſtituat penè ante oculos, is enim maxime ſenſus attingitur,ſed ceteri tamen, & maxime mens ipſa moueri poteſt : ſed quæ dicta ſunt de oratione dilucida, cadunt in hanc illuſtrem omnia,eſt enim plus aliquanto illuſtre,quam illud dilucidum:altero fit,ut intelligamus, altero uero, ut uidere uideamur. Suaue autem genus erit dicendi, primum elegantia, & iucunditate uerborum ſonantium, & lenium, deinde coniunctione,quæ neque aſperos habeat concurſus, neque diſiunctos, atque hiantes,& ſit circunſcripta non longo anfractu, ſed ad ſpiritum uocis apto,habeatq; ſimilitudinem,ęqualitatemq; uerborum,tum ex contrarijs ſumpta uerbis crebra crebris,paria paribus reſpondeant,relataq; ad idem uerbum,& geminata,atque duplicata,uel etiam ſæpius iterata ponantur,conſtructioq; uerborum tum cōiunctionibus copuletur,tum diſſolutionibus relaxetur. Fit etiam ſuauis oratio, cum aliquid aut inuiſum, aut inauditum, aut nouum dicas. Delectat enim quidquid eſt admirabile, maximeq; mouet ea, quæ motū aliquem animi miſcet, oratio, quæq; ſignificat oratoris ipſius amabiles mores, qui exprimuntur aut ſignificando iudicio ipſius ex animo humano, ac liberali,aut inflexione ſermonis,cum aut augēdi alterius,aut minuendi ſui cauſa, alia dici ab oratore,alia exiſtimari uidentur,idq; comitate fieri magis, quàm uanitate.Sed multa ſunt ſuauitatis præcepta,quæ orationem aut magis obſcuram, aut minus,probabilem faciunt.Itaque etiam hoc loco nobis eſt ipſis, quid cauſa poſtulet, iudicandum. C.F. Reliquum eſt igitur, ut dicas de conuerſa oratione, atque mutata. C.P. Eſt itaque id genus totum ſitum in commutatione uerborum, quæ ſimplicibus in uerbis ita tractatur, ut aut ex uerbo dilatetur, aut in uerbum contrahatur oratio.Ex uerbo, cum aut proprium, aut idem ſignificans,aut factum uerbum in plura uerba deducitur. Ex oratione, cum aut definitio ad unum uerbum reuocatur, aut aſſumpta uerba remouentur, aut in circuitus diriguntur,aut in coniunctione fit unum uerbum ex duobus.In coniunctis autem uerbis triplex adhiberi poteſt commutatio,non uerborum, ſed ordinis tantummodo,ut cum ſemel dictum ſit directe,ſicut natura ipſa tulerit, inuertatur ordo,& idem quaſi ſurſum uerſus,retroq; dicatur, deinde idem interciſe,atque permiſte.Eloquendi autem exercitatio maxime in hoc toto conuertendi genere uerſatur. C.F. Actio igitur ſequitur,ut opinor. C.P. Eſt ita, quæ quidem oratori & cum rerum, & cum uerborum momentis commutanda maxime eſt:Facit enim & dilucidam orationem,& illuſtrem,& probabilem,& ſuauem,non uerbis,ſed uarietate uocum,motu corporis,uultu,quæ plurimum ualebunt, ſi cum orationis genere conſentient, eiusq; uim, ac uarietatem ſubſequentur. C.F. Nunquid nam de oratore ipſo reſtat? C.P. Nihil ſanè præter memoriam,quæ eſt gemina literaturæ quodammodo,& in diſſimili genere perſimilis: Nam ut illa conſtat ex notis literarum, & ex eo, in quo imprimuntur illæ notæ, ſic confectio memoriæ tanquam cera locis utitur, & in his imagines, ut literas collocat. C.F. QVONIAM igitur uis oratoris omnis expoſita eſt, quid habes de orationis pręceptis dicere? C.P. Quatuor eſſe eius partes, quarum prima, & poſtrema ad motum animi ualet, is enim initijs eſt,& perorationibus concitandus. Secunda narratio, & tertia confirmatio

matio fidem facit orationi. Sed amplificatio quanquam habet proprium locum, ſæpe etiam primum, poſtremum quidem ferè ſemper, tamen reliquo in curſu orationis adhibenda eſt, maximeq́ cum aliquid aut confirmatum eſt, aut reprehenſum. Itaque ad fidem quoque uel plurimum ualet: Eſt enim amplificatio uehemens quædam argumentatio, ut illa docendi cauſa ſit, hæc commouēdi. C. F. Perge igitur ordine quatuor mihi iſtas partis explicare. C. P. Faciam, & à principijs primum ordiar: quæ quidem ducuntur, aut ex perſonis, aut ex rebus ipſis. Sumuntur autem trium rerum gratia, ut amicè, ut intelligenter, ut attentè audiamur. Quorum primus locus eſt in perſonis, noſtris, diſceptatorum, aduerſariorum, è quibus initia beneuolentiæ cōciliandæ comparantur, aut meritis noſtris, aut dignitate, aut aliquo genere uirtutis, & maxime liberalitatis, officij, iuſtitiæ, fidei, contrarijs rebus in aduerſarios conferendis, & cum ijs, qui diſceptant aliqua coniunctionis aut cauſa, aut ſpe ſignificanda, & ſi in nos aliquod odium, offenſio'ue collata ſit, tollenda ea, minuenda'ue, aut diluendo, aut extenuando, aut compenſando, aut deprecando. Intelligenter autem ut audiamur, & attente, à rebus ipſis ordiendum eſt. Sed facillime auditor diſcit, & quid agatur intelligit, ſi complectare à principio genus, naturamq́ cauſæ, ſi definias, ſi diuidas, ſi neque prudentiam eius impedias confuſione partium, nec memoriam multitudine, quæq́ mox de narratione dilucida dicentur, eadem etiam huc poterunt rectè referri. Vt attente autem audiamur, trium rerum aliqua conſequemur: Nam aut magna quædam proponemus, aut neceſſaria, aut cōiuncta cum ipſis, apud quos res agetur. Sit autem hoc etiam in præceptis, ut ſiquando tempus ipſum, aut res, aut locus, aut interuentus alicuius, aut interpellatio, aut ab aduerſario dictum aliquod, & maxime in perorando dederit occaſionem nobis aliquam, ut dicamus aliquid ad tempus apte, ne derelinquamus, & quę ſuo loco de amplificatione dicemus, multa ex his poterunt ad principiorū præcepta transferri. C. F. Quid in narratione? quæ tandem conſeruanda ſunt? C. P. Quoniam narratio eſt rerum explicatio, & quædam quaſi ſedes, ac fundamentum conſtituendæ fidei, ea ſunt in ea ſeruanda maxime, quę etiam in reliquis ferè dicendi partibus, quæ partim ſunt neceſſaria, partim ſunt aſſumpta ad ornandum: Nam ut dilucidè, probabiliterq́ narremus, neceſſarium eſt, ſed aſſumimus etiam ſuauitatem: ergo ad dilucidè narrandum eadem illa ſuperiora explicandi, & illuſtrādi præcepta repetemus, in quibus eſt breuitas, eaq́ ſæpiſſime in narratione laudatur, de qua ſupra dictum eſt: Probabilis autem erit, ſi perſonis, ſi temporibus, ſi locis ea, quæ narrabuntur, conſentient, ſi cuiuſque facti, & euenti cauſa ponetur, ſi teſtata dici uidebuntur, ſi cum hominum opinione, auctoritate, ſi cum lege, cum more, cum religione coniuncta, ſi probitas narrantis ſignificabitur, ſi antiquitas, ſi memoria, ſi orationis ueritas, & uitæ fides. Suauis autem narratio eſt, quæ habet admirationes, expectationes, exitus inopinatos, ſi interpoſitos motus animorum, colloquia perſonarum, dolores, iracundias, metus, lætitias, cupiditates. ſed iam ad reliqua pergamus. C. F. Nempe ea ſequūtur, quæ ad faciendam fidem pertinent. C. P. Ita eſt, quæ quidem in confirmationem, & in reprehenſionem diuiduntur. Nam in confirmando, noſtra probare uolumus, in reprehendendo redarguere contraria. Quoniam igitur omne, quod in controuerſiam uenit, id aut ſit, nec'ne ſit, aut quid ſit, aut quale

ſit quæritur. In primo coniectura ualet, in altero definitio, in tertio ratio. C. F.
Teneo iſtam diſtributionem. Nunc coniecturæ locos quæro. C. P. In ueriſi-
milibus, & in proprijs rerum notis poſita eſt tota. Sed appellemus docendi
gratia ueriſimile, quod plerunque ita fiat, ut adoleſcentiam procliuiorem eſſe
ad libidinem. Propriæ autem notæ argumentum, quod nunquam aliter fit,
certumq́ue declarat, ut fumus ignẽ. Veriſimilia reperiuntur ex partibus, et qua-
ſi membris narrationis: ea ſunt in perſonis, in locis, in temporibus, in factis, in
euentis, in rerum ipſarum, negotiorumq́ue naturis. In perſonis, naturæ primũ
ſpectantur, ualetudinis, figurę, uirium, ætatis, marium, fœminarum, atque hęc
quidem in corpore. Animi autem aut quemadmodum affecti ſunt, uirtutibus,
uitijs, artibus, inertijs, aut quemadmodum commoti, cupiditate, metu, uolu-
ptate, moleſtia, atque hęc quidem in natura ſpectantur. In fortuna, genus, ami-
citiæ, liberi, propinqui, affines, opes, honores, poteſtas, diuitiæ, libertas, & ea,
quæ ſunt ijs contraria. In locis autem & illa naturalia maritimi, an remoti à
mari, plani, an mõtuoſi, leues, an aſperi, ſalubres, an peſtilentes, opaci, an apri-
ci, & illa fortuita, culti, an inculti, celebres, an deſerti, cœdificati, an uaſti, obſcu-
ri, an rerum geſtarum ueſtigijs nobilitati, conſecrati, an profani. In tempori-
bus autem præſentia, & præterita, & futura cernuntur. In his ipſis, uetuſta, re-
centia, inſtantia paulo poſt, aut aliquãdo futura. Inſunt etiam in temporibus
illa, quæ temporis quaſi naturam notant, ut hyems, uer, æſtas, autumnus, aut
anni tempora, ut menſis, ut dies, ut nox, hora, tempeſtas, quæ ſunt naturalia.
Fortuita autem ſacrificia, feſti dies, nuptiæ. Iam facta, & euentus, aut conſilij
ſunt, aut imprudentiæ, quæ eſt aut in caſu, aut in quadam animi permotione.
Caſu cum aliter accidit, ac putatum ſit. Permotione, cum aut obliuio, aut error
aut metus, aut aliqua cupiditatis cauſa permouit. Eſt etiam in imprudentia ne-
ceſſitas ponenda. Rerum autem bonarũ, & malarum tria ſunt genera: Nam
aut in animis, aut in corporibus, aut extra eſſe poſſunt. Huius igitur materiæ
ad argumentum ſubiectę perluſtrandæ animo partes erunt omnes, & ad id,
quod agetur, ex ſingulis coniectura capienda. Eſt etiam genus argumento-
rum aliud, quod ex facti ueſtigijs ſumitur, ut telum, cruor, clamor editus, titu-
batio, permutatio coloris, oratio inconſtans, tremor, & eorum aliquid, quod
ſenſu percipi poſſit, etiam ſi præparatum aliquid, ſi communicatum cum ali-
quo, ſi poſtea uiſum, auditum, indicatum. Veriſimilia autem partim ſingula
mouent ſuo pondere, partim, etiam ſi uidentur eſſe exigua per ſe, multum ta-
men, cum ſunt coaceruata, proficiunt. Atque in his ueriſimilibus inſunt non-
nunquam etiam certæ rerum, & propriæ notæ, maximam autem facit fidem
ad ſimilitudinem ueri, primum exemplum, deinde introducta rei ſimilitudo,
fabula etiam nonnunquam, & ſi ſit incredibilis, tamen homines commouet.
C. F. Quid definitionis? quæ ratio eſt, & quæ uia? C. P. Non dubium eſt id
quidem, quin definitio genere declaretur, & proprietate quadam, aut etiam
communium frequentia, ex quibus proprium quid ſit eluceat. Sed quoniam
de proprijs oritur plerunque magna diſſenſio, definiendum eſt ſæpe ex con-
trarijs, ſæpe etiam ex diſſimilibus, ſæpe ex paribus. Quamobrem deſcriptio-
nes quoque ſunt, in hoc genere ſæpe aptæ, & enumeratio conſequentium, in
primisq́ue commouet explicatio uocabuli, ac nominis. C. F. Sunt expoſita iam
ferè ea, quæ de facto, quæq́ue de facti appellatione quęruntur. Nempe igitur ea
reſtant,

reſtant,quæ,cum ſactum conſtet,& nomen,qualia ſint uocatur in dubium. C.P. Eſt ita,ut dicis. C.F. Quæ ſunt igitur in eo genere partes? C.P. Aut iure factum depellitur aut ulciſcendi doloris gratia, aut pietatis, aut pudicitiæ,aut religionis,aut patriæ nomine,aut deniq; neceſſitate,īſcitia,caſu. Nam quæ motu animi,& perturbatione facta ſine ratione ſunt,ea defenſionem contra crimen,in legitimis iudicijs non habent,in liberis diſceptationibus habere poſſunt:hoc in genere,in quo quale ſit quæritur,ex cōtrouerſia iure, & recténe actum ſit quæri ſolet,quorum diſputatio ex locorum deſcriptione ſumēda eſt. C.F. Age ſis ergo,quoniam in confirmationem, & reprehenſionem diuiſeras orationis fidem,& dictum de altero eſt, expone nunc de reprehendendo. C.P. Aut totum eſt negandum,quod in argumentatione aduerſarius ſumpſerit,ſi fictum,aut falſum eſſe poſſis dicere, aut redarguenda ea, quæ pro ueriſimilibus ſumpta ſunt. Primum dubia ſumpta eſſe pro certis: deinde etiam in perſpicue falſis eadem poſſe dici,tum ex ijs,quæ ſumpſerint,non effici,quæ uelint. Accedere autem oportet ad ſingula, ſic uniuerſa frangentur. Commemorāda ſunt etiam exempla,quibus ſimili in diſputatione creditum non ſit,conquerenda condicio communis periculi,ſi ingenijs hominum criminoſorum ſit expoſita uita innocentium. C.F. Quoniam unde inueniuntur, quæ ad fidem pertinent,habeo,quemadmodum in dicendo ſingula tractentur expecto. C.P. Argumentationem quærere uideris, quæ eſt argumenti explicatio,quæ ſumpta ex ijs locis,qui ſunt expoſiti,conficienda & diſtinguēda dilucide eſt. C.F. Planè iſtuc ipſum deſidero. C.P. Eſt ergo (ut ſupra dictum eſt) explicatio argumenti argumentatio,ſed ea conficitur,cum ſumpſeris aut non dubia,aut probabilia,ex quibus id efficias, quod aut dubium,aut minus probabile per ſe uidetur. Argumentandi autem duo ſunt genera,quorum alterum ad fidem directo ſpectat. Alterum ſe inflectit ad motum. Dirigitur cum propoſuit aliquid,quod probaret,ſumpſitq; ea,quibus uteretur,atq; his confirmatis,ad propoſitum ſeſe retulit, atq; concluſit. Illa autem altera argumentatio,quaſi retro,& contra prius ſumit,quæ uult,eaq; confirmat:deinde id,quod proponendum fuit,permotis animis iacit ad extremum. Eſt autē illa uarietas in argumentando,& non iniucunda diſtinctio,ut cum interrogamus nos metipſos,aut percūctamur,aut imperamus,aut optamus,quæ ſūt cū alijs cōpluribus ſententiarū ornamēta. Vitare autē ſimilitudinem poterimus non ſemper à propoſito ordientes,& ſi non omnia confirmando diſputabimus,breuiterq; interdū,quæ erunt ſatis aperta,ponemus: quodq; ex his efficietur,ſi id apertū ſit,nō habebimus neceſſe ſemper cōcludere. C.F. Quid illa,quæ ſine arte appellantur,quæ iādudum aſſumpta dixiſti, ecquonāmodo, ecquonā loco artis indigent? C.P. Illa uero indigent,& nec eo dicuntur ſine arte,quod ita ſunt,ſed quod ea non parit oratoris ars,ſed foris ad ſe delata,tamen arte tractat,& maxime in teſtibus. Nam de toto genere teſtium,quam id ſit infirmū,ſæpe dicēdum eſt,& argumēta rerum eſſe propria,teſtimonia uolūtatum:utēdumq; eſt exēplis,quibus teſtibus creditum nō ſit,& de ſingulis teſtibus,ſi natura uani,ſi leues,ſi cū ignominia,ſi ſpe,ſi metu,ſi iracūdia,ſi miſericordia impulſi,ſi pręmio,ſi gratia adducti,comparandiq; ſuperiore cum auctoritate teſtiū,quibus tamē creditū nō ſit. Sæpe etiam quæſtionibus reſiſtēdū ē:quod & dolorē ſugiētes multi in tormētis ementiti,perſæpe ſūt, moriq;

maluerunt falſum fatendo, quàm inficiando, dolere: multi etiã ſuam uitam neglexerũt, ut eos qui his cariores, quã ipſi ſibi eſſent, liberarẽt. Alij autẽ aut natura corporis, aut cõſuetudine dolendi, aut metu ſupplicij, aut mortis, uim tormẽtorum pertulerũt. Alij emẽtiti ſunt in eos, quos oderant: atq; hæc exẽplis firmãda ſunt. Neq; eſt obſcurũ, quin, quoniã in utraq; parte ſunt exempla, & item ad coniecturã faciẽdam loci, in contrarijs cõtraria ſint ſumẽda: atq; etiã incurrit alia quædam in teſtibus, & in quæſtionibus ratio. Sæpe enim ea, quę dicta ſunt, ſi aut ambigue, aut incõſtãter, aut incredibiliter dicta ſunt, aut etiã aliter ab alio dicta, ſubtiliter reprehendũtur. C. F. Extrema tibi pars reſtat orationis, quæ poſita in perorando eſt, de qua ſanè uelim audire. C. P. Facilior eſt explicatio perorationis, nã eſt diuiſa in duas partis, amplificationẽ & enumerationẽ. Augẽdi autẽ & hic eſt proprius locus in perorando, & in curſu ipſo orationis declinationes ad amplificandũ dantur confirmata re aliqua, aut reprehenſa. Eſt igitur amplificatio grauior quædã affirmatio, quæ motu animorũ conciliet in dicendo fidem: ea & uerborum genere conficitur, & rerum. Verba ponẽda ſunt, quæ uim habeant illuſtrandi, nec ab uſu ſint abhorrentia, grauia, plena, ſonantia, iuncta, facta, cognominata, non uulgata, ſuperlata, in primisq; translata, nec in ſingulis uerbis, ſed in continentibus ſoluta, quæ dicuntur ſine coniunctione, ut plura uideantur. Augent etiam relata uerba, iterata, duplicata, & ea, quæ aſcendũt gradatim ab humilioribus uerbis ad ſuperiora: omninoq; ſemper quaſi naturalis, & non explanata oratio, ſed grauibus referta uerbis, ad augendum accommodatior, hæc igitur in uerbis, quibus actio uocis uultus & geſtus congruens, & apta ad animos permouendos accommodata eſt. Sed & in uerbis, & in actione cauſa erit tenenda, & pro re agenda. Nam hæc, quia uidentur perabſurda, cum grauiora ſunt, quàm cauſa, diligenter ferè, quid quenq; deceat iudicandum eſt. Rerum amplificatio ſumitur eiſdem locis omnibus, quibus illa, quæ dicta ſunt ad fidem, maximeq; definitiones ualent conglobatæ, & conſequentium frequentatio, & contrariarum, & diſſimilium, & inter ſe pugnantium rerum conflictio, & cauſæ, & ea quæ ſunt de cauſis orta, maximeq; ſimilitudines, & exempla, fictæ etiam perſonæ, muta denique loquantur, omninoq; ea ſunt adhibenda, ſi cauſa patitur, quæ magna habentur, quorum eſt duplex genus. Alia enim magna natura uidentur, alia uſu. Natura, ut cœleſtia, ut diuina, ut ea, quorum obſcuræ cauſæ, ut in terris, mundoq; admirabilia quæ ſunt, ex quibus, ſimilibusq;, ſi attendas ad augendum, permulta ſuppetunt. Vſu, quę uidentur hominibus aut prodeſſe, aut obeſſe uehementius, quorum ſunt genera ad amplificandum tria. Nam aut caritate mouentur homines, ut deorum, ut patriæ, ut parentum, aut amore, ut fratrum, ut coniugum, ut liberorum, ut familiarium, aut honeſtate, ut uirtutum, maximeq; earum, quæ ad communionẽ hominum, & liberalitatẽ ualent. Ex ijs & cohortationes ſumuntur ad ea retinenda, & in eos à quibus ea uiolata ſunt, odia incitãtur, & miſeratio naſcitur. Proprius locus augẽdi in ijs rebus aut amiſſis, aut amittendi periculo. Nihil eſt enim tam miſerabile, q̃ ex beato miſer: & hoc totũ quidem moueat, ſi bona ex fortuna quis cadat, & à quorũ caritate diuellatur, quæ amittat, aut amiſerit, in q̃bus malis ſit, futurus'ue ſit, exprimatur breuiter. Cito enim areſcit lacrima, preſertim in alienis malis. Nec quidquam in amplificatione nimis enucleandum eſt,

minuta

minuta eſt enim omnis diligentia,hic autem locus grandia requirit. Illud iã eſt iudicij,quo quacꝫ in cauſa genere utamur augendi. In illis enim cauſis,quę ad delectationem exornantur,ij loci tractandi ſunt,qui mouere poſſunt expectationem,admirationem,uoluptatem. In cohortationibus autem bonorum, ac malorum enumerationes,& exempla ualent plurimum. In iudicijs,accuſatori ferè,quæ ad iracundiam,reo pleruncꝫ,quæ ad miſericordiam pertinent. Nonnunquam tamen accuſator miſericordiam mouere debet,& defenſor iracundiam. Enumeratio reliqua eſt,nonnunquam laudatori, ſuaſori non ſæpe, accuſatori ſæpius,quàm reo neceſſaria. Huius ipſa tempora duo ſũt,ſi aut memoriæ diffidas eorum,apud quos agas,uel interuallo temporis,uel longitudine orationis,aut frequentatis firmamẽtis orationis,& breuiter expoſitis,uim eſt habitura cauſa maiorem. Et reo rarius utendum eſt,quòd ponenda ſunt contraria,quorum diſſolutio in breuitate latebit,aculei pungent. Sed erit in enumeratione uitandum,ne oſtentatio memoriæ ſuſcepta,uideatur eſſe puerilis. Id effugiet,qui non omnia minima repetet, ſed breuia ſingula attingens, pondera rerum ipſa comprehẽdet. C.F. Quoniam & de ipſo oratore,& de oratione dixiſti,expone eum mihi nũc,quem ex tribus extremum propoſuiſti quæſtionis locum. C.P. duo ſunt,ut initio dixi,quæſtionum genera,quorum alterum finitum temporibus,& perſonis cauſam appello. alterum infinitum,nullis neque perſonis,neque temporibus notatũ,propoſitum uoco. Sed eſt conſultatio quaſi pars cauſę quædam,& controuerſiæ: ineſt enim infinitũ in definito,& ad illud tamen referuntur omnia. Quamobrem prius de propoſito dicamus,cuius genera ſunt duo. Cognitionis alterum,eius ſcientia eſt finis,ut ueri'ne ſint ſenſus. alterum actionis,quod refertur ad efficiendum quid, ut ſi quæratur,quibus officijs amicitia colenda ſit. Rurſus ſuperioris genera ſunt tria. Sit nec'ne. quid ſit. quale ſit. Sit nec'ne,ut ius in natura ſit, an in more. Quid autem ſit,ſit'ne ius id,quod maiori parti ſit utile. Quale autem ſit,iuſte uiuere ſit nec'ne utile. Actionis autem duo ſunt genera. Vnum ad perſequendum aliquid, aut declinandum,ut quibus rebus adipiſci gloriam poſſis, aut quomodo inuidia uitetur. Alterum,quod ad aliquod commodum,uſumq́ꝫ refertur,ut quemadmodum ſit reſp. adminiſtranda,aut quemadmodum in paupertate uiuendum. Rurſus autem ex cognitionis conſultatione ubi ſit, nec'ne ſit,aut fuerit,futurum'ue ſit quæritur,unum genus eſt quæſtionis,poſſit'ne aliquid effici,ut cum quæritur ecquiſnam perfecte ſapiens eſſe poſſit. Alterum, quemadmodum quidcꝫ fiat, ut quonam pacto uirtus pariatur, natura'ne, an ratione,an uſu. Cuius generis ſunt omnes,in quibus ut in obſcuris, naturalibusq́ꝫ quæſtionibus cauſæ,rationesq́ꝫ rerum explicantur. Illius autem generis,in quo quid ſit id,de quo agitur,quæritur, duo ſunt genera,quorum in altero diſputandum eſt,aliud an idem ſit,ut pertinacia,& perſeuerantia. In altero autem deſcriptio generis alicuius,& quaſi imago exprimenda eſt,ut qualis ſit auarus,aut quid ſit ſuperbia. Tertio autẽ in genere, in quo quale ſit quæritur,aut de honeſtate,aut de utilitate,aut de æquitate dicendum eſt. De honeſtate ſic,ut honeſtum'ne ſit pro amico periculum,aut inuidiam ſubire. De utilitate autem ſic,ut ſit'ne utile in rep. adminiſtranda uerſari. De æquitate uero ſic, ut ſit'ne æquum amicos cognatis anteferre. Atcꝫ in hoc eodem genere,in quo quale ſit,quæritur,exoritur aliud quoddã diſputandi genus. Non enim

ſimpliciter ſolum quæritur,quid honeſtum ſit,quid utile,quid æquum, ſed etiam ex comparatione, quid honeſtius, quid utilius,quid æquius , atque etiam quid honeſtiſſimum,quid utiliſſimum , quid æquiſſimum. cuius generis illa ſunt,quæ præſtãtiſſima ſit dignitas uitæ:atq; ea quidem,quæ dixi,cognitionis ſunt omnia.Reſtant actionis,cuius alterum eſt præcipiẽdi genus,quod ad rationem officij pertinet,ut quemadmodum colendi ſint parentes,alterum autem ad ſedandos animos,& oratione ſanãdos,ut in conſolandis mœroribus, ut in iracundia comprimenda,aut in timore tollendo,aut in cupiditate minuenda,cui quidem generi contrarium eſt diſputandi genus ad eoſdem illos animi motus,quod in amplificanda oratione ſæpe faciendum eſt,uel gignendos, uel concitandos. Atq; ferè hæc eſt partitio conſultationum. C.F. Cognoui, ſed quæ ratio eſt in his inueniendi,& diſponendi requiro. C.P. Quid tu aliam'ne cẽſes,& non eandem eſſe,quæ eſt expoſita,ut ex eiſdem locis ad fidem, & ad inueniendum ducantur omnia? Collocandi autem quæ eſt expoſita in alijs ratio eadem huc transfertur. Cognita igitur omni diſtributione propoſitarum conſultationum,cauſarum genera reſtant omnino.Et earum quidem forma duplex eſt,quorum altera delectationem ſectatur auriũ,alterius ut obtineat,probet,& efficiat,quod agit,omnis eſt ſuſcepta cõtentio. Itaq; illud ſuperius exornatio dicitur,quod cum latum genus eſſe poteſt, ſaneq; uarium, unum ex eo delegimus,quod ad laudandos claros uiros ſuſcepimus,& ad improbos uituperandos.Genus enim nullum eſt orationis,quod aut uberius ad dicendũ,aut utilius ciuitatibus eſſe poſſit,aut in quo magis orator in cognitione uirtutum,uitiorumq; uerſetur. Reliquũ autẽ genus cauſarũ,aut ĩ prouiſione poſteri temporis,aut in præteriti diſceptatione uerſatur, quorum alterum deliberationis eſt,alterum iudicij. Ex qua partitione tria genera cauſarũ extiterunt. Vnum, quod à meliori parte laudationis eſt appellatum, deliberationis alterum,tertium iudiciorum.quamobrem de primo primum,ſi placet,diſputemus. C.F. Mihi uero placet. C.P. Ac laudandi,uituperandiq; rationes,quæ non ad bene dicendum ſolum, ſed etiam ad honeſte uiuendum ualent,exponam breuiter,atq; à principijs exordiar & laudandi, & uituperandi.Omnia enim ſunt profecto laudanda, quæ coniuncta cum uirtute ſunt, & quæ cum uitijs uituperanda. Quamobrem finis alterius eſt honeſtas,alterius turpitudo.Conficitur autem genus hoc dictionis , narrandis , exponendiſq; factis,ſine ullis argumentationibus ad animi motus leniter tractandos magis,quàm ad fidem faciendam,aut confirmandam accommodate. Non enim dubia firmantur,ſed ea,quæ certa,aut pro certis poſita ſunt, augentur. Quãobrem ex ijs,quæ ante dicta ſunt,& narrandi, & augendi præcepta repetentur.Et quoniam in his cauſis omnis ratio ferè ad uoluptatem auditoris,& ad delectationem refertur , utendum erit his in oratione ſingulorum uerborum inſignibus , quæ habent plurimum ſuauitatis , ideſt ut factis uerbis,aut uetuſtis, aut translatis frequenter utamur, & in ipſa conſtructione uerborum,ut paria paribus,& ſimilia ſimilibus ſæpe referantur,ut contraria,ut geminata, ut circunſcripta numeroſe non ad ſimilitudinem uerſuum, ſed ad explendum aurium ſenſum, apto quaſi quodam uerborum modo. Adhibendaq; frequentius etiam illa ornamenta rerum ſunt, ſiue quæ admirabilia,nec'opinata,ſiue ſignificata mõſtris,prodigijs,oraculis,ſiue quę uidebunt

ei,de quo agimus,accidiſſe diuina,atq; fatalia: omnis enim expectatio eius, q audit,& admiratio,& improuiſi exitus habent aliquam in audiendo uoluptatem. Sed quoniã in tribus generibus bona,maláue uerſantur,externis, corporis,& animi. prima ſunt externa,quæ ducuntur à genere,quo breuiter, modiceq; laudato,aut ſi erit infame prætermiſſo,ſi humile uel præterito,uel ad augendam eius,quem laudas,gloriam tacto,deinceps, ſi res patiatur, de fortunis erit,& facultatibus dicẽdum,poſtea de corporis bonis,in quibus quidem, quæ uirtutem maxime ſignificat,facillime forma laudatur. Deinde eſt ad facta ueniendum, quorum collocatio triplex eſt, aut enim temporum ſeruandus eſt ordo,aut in primis recentiſſimum quodq; dicendum,aut multa,& uaria facta in propria uirtutum genera ſunt dirigenda. Sed hic locus uirtutum, atque uitiorum latiſſime patens,ex multis,& uarijs diſputationibus nunc in quandam anguſtam,& breuem concludetur. Eſt igitur uis uirtutis duplex: aut enim ſcientia cernitur uirtus,aut actione. Nam quæ prudentia, quæ calliditas,quæq; grauiſſimo nomine ſapientia appellatur,hæc ſcientia pollet una. quæ uero moderãdis cupiditatibus,regendisq; animi motibus laudatur, eius eſt munus in agendo,cui temperantiæ nomen eſt. Atque illa prudentia in ſuis rebus domeſtica,in publicis ciuilis appellari ſolet. Temperantia autem in ſuas itidem res, & in communes diſtributa eſt,duobusq; modis in rebus commodis diſcernitur,& ea,quæ abſunt,non expetendo,& ab ijs,quę in poteſtate ſunt abſtinendo. In rebus autem incommodis eſt itidem duplex: nam quæ uenientibus malis obſtat fortitudo,quæ quod iam adeſt,tolerat,& perfert,patientia nominatur. Quæ autem hęc uno genere complectitur,magnitudo animi dicitur,cuius eſt liberalitas in uſu pecuniæ,ſimulq; altitudo animi in capiendis incommodis,& maxime iniurijs,& omne,quod eſt eius generis,graue, inſedatum,& turbulentum. In commune autem quæ poſita pars eſt, iuſtitia dicitur,eaq; erga deos religio,erga parentes pietas,uulgo autem bonitas,creditis in rebus fides,in moderatione animaduertendi lenitas,amicitia in beneuolentia nominatur. Atq; hæ quidem uirtutes cernuntur in agendo. Sunt autem aliæ quaſi miniſtræ,comitesq; ſapientiæ,quarum altera,quæ ſint in diſputãdo uera,atq; falſa,quibusq; poſitis,quid ſequatur,diſtinguit,& iudicat,quę uirtus omnis in ratione,ſcientiaq; diſputandi ſita eſt: altera autem oratoria,nihil enim eſt aliud eloquẽtia,niſi copioſe loquens ſapientia,quæ ex eodem hauſta genere,quo illa,quę in diſputando,uberior eſt,atq; latior,& ad motus animorum,uulgiq; ſenſus accommodatior. Cuſtos uero uirtutum omnium dedecus fugiens,laudemq; maxime cõſequens uerecundia eſt, atq; hi ſunt quidem ferè quaſi quidam habitus animi ſic affecti,& conſtituti,ut ſint ſinguli inter ſe proprio uirtutis genere diſtincti,à quibus,ut quæq; res geſta eſt,ita ſit: honeſta neceſſe eſt,ſummeq; laudabilis. Sunt autem alij quidam perfecti animi habitus ad uirtutem,quaſi præculti,& præparati rectis ſtudijs, & artibus,ut in ſuis rebus,ſtudia literarum,ut numerorũ,ac ſonorum, ut menſuræ,ut ſyderũ, ut equorum,ut uenandi,ut armorum. In communibus,propenſiora ſtudia in aliquo genere uirtutis colendo,aut diuinis rebus deſeruiendo,aut parentibus, amicis,hoſpitibus,præcipue,atq; inſigniter diligẽdis,atq; hæc quidẽ uirtutũ, uitiorũ autẽ ſunt genera contraria. Cernẽda autem ſunt diligenter, ne fallant ea nos uitia,quæ uirtutem uidentur imitari. Nã & prudentiã malitia,& tem-

perantiam immanitas in uoluptatibus aſpernandis, & magnitudinem animi ſuperbia in animis extollendis,& deſpicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effuſio,& fortitudinem audacia imitatur, & patientiam duritia immanis,& iuſtitiam acerbitas,& religionem ſuperſtitio, & lenitatem mollitia animi,& uerecundiam timiditas,& illam diſputandi prudentiam cõcertatio,captatioq́ uerborum,& hanc oratoriam uim inanis quædam profluentia loquendi. Studijs autem bonis ſimilia uidẽtur ea,quæ ſunt in eodem genere nimia. Quamobrem omnis uis laudandi, uituperandiq́ ex his ſumetur uirtutum,uitiorumq́ partibus. Sed in toto quaſi conteſtu orationis hæc erũt illuſtranda maxime,quemadmodum quiſq; generatus,quemadmodum educatus, quemadmodum inſtitutus, moratusq́ fuerit: & ſiquid cui magnum, aut incredibile acciderit,maximeq́ ſi id diuinitus accidiſſe potuerit uideri, tũ quod quiſque ſenſerit,dixerit,geſſerit,ad ea,quæ propoſita ſunt, uirtutum genera accommodabuntur, ex illisq́ ijſdem inueniendi locis cauſæ rerum, & euentus, & conſequentia requirentur: neque uero mors eorum, quorum uita laudabitur,ſilentio præteriri debebit, ſi modo quid erit animaduertendum, aut in ipſo genere mortis,aut in ijs rebus,quæ poſt mortem erunt conſecutæ. C.F. Accepi iſta, didiciq́ breuiter,non ſolum quemadmodum laudarem alterum,ſed etiam quemadmodum eniterer,ut poſſem ipſe iure laudari. Videamus igitur deinceps in ſententia dicenda, quam uiam,& quæ præcepta teneamus. C.P. Eſt igitur in deliberando finis utilitas, ad quem omnia ita referuntur in conſilio dando,ſententiaq́ dicenda,ut illa prima ſint ſuaſori,aut diſſuaſori uidenda,quid aut poſſit fieri,aut non poſſit,& quid aut neceſſe ſit,aut non neceſſe. Nam & ſi quid effici non poteſt,deliberatio tollitur,quamuis utile ſit,& ſiquid neceſſe eſt,neceſſe autem id eſt,ſine quo ſalui,liberi'ue eſſe non poſſumus,id eſt reliquis & honeſtatibus in ciuili ratione,& commodis anteponendum. Cum autem quęritur,quid fieri poſſit,uidendum etiam eſt,quàm facile poſſit. Nam quæ perdifficilia ſunt,perinde habẽda ſæpe ſunt,ac ſi effici non poſſint. Et cum de neceſſitate attendemus,& ſi aliquid non neceſſarium uidebitur,uidendum tamen erit,q̃ ſit magnum. Quod enim permagni intereſt,pro neceſſario ſæpe habetur. Itaq; cum cõſtet hoc genus cauſarum ex ſuaſione,& diſſuaſione,ſuaſori proponitur ſimplex ratio,ſi & utile eſt,& fieri poteſt,fiat. Diſſuaſori duplex,una,ſi nõ utile eſt,ne fiat,altera,ſi fieri non poteſt, nec ſuſcipiatur. Sic ſuaſori utrũq; docendum eſt,diſſuaſori alterum infirmare ſat eſt. Quare quoniam ĩ his uerſatur omne conſilium duobus de utilitate ante dicamus,quæ in diſcernendis bonis,malisq́ uerſatur. Bonorum autem partim neceſſaria ſunt,ut uita,pudicitia,libertas,ut liberi,cõiuges,germani, parẽtes: partim non neceſſaria,quorum alia ſunt per ſe expetenda, ut ea, quæ ſita ſunt in officijs,atq; uirtutibus. Alia quod aliquid commodi efficiunt,ut opes, & copiæ. Eorum autem,quæ propter ſe expetuntur, partim honeſtate ipſa, partim commoditate aliqua expetuntur. Honeſtate,ea,quę proficiſcuntur ab ijs uirtutibus,de quibus paulo ante eſt dictum,quæ ſunt laudabilia ipſa per ſe. Commoditate autem aliqua,quæ ſunt in corporis,aut fortunæ bonis expetenda,quorum alia ſunt quaſi quodammodo cum honeſtate coniuncta,ut honos,ut gloria. Alia diuerſa,ut uires,forma,ualetudo,nobilitas, diuitiæ, clientelæ. Eſt etiam quaſi quædam materies ſubiecta honeſtati, quæ maxime ſpectatur

ctatur in amicitijs,amicitiæ autem caritate,& amore cernuntur. Nam cũ deorum,tum parentum,patriæq́ cultus,eorumq́ hominum,qui aut ſapientia, aut opibus excellunt,ad caritatem referri ſolet. Coniuges autem, & liberi,& fratres,& alij,quos uſus,familiaritasq́ coniunxit,quanquam etiam caritate ipſa, tamen amore maxime continentur. In his igitur rebus cum bona ſint, facile ẽ intellectu,quæ ſint contraria. Quod ſi ſemper optima tenere poſſemus,haud ſanè,quoniam quidem ea perſpicua ſunt,conſilio multum egeremus. Sed quia temporibus,quæ uim habent maximam,perſæpe euenit,ut utilitas cum honeſtate certet,earumq́ rerum cõtentio plerunq́ deliberationes efficit,ne aut opportuna propter dignitatem,aut honeſta propter utilitatem relinquantur,ad hanc difficultatem explicandam præcepta referamus. Et quoniam non ad ueritatem ſolum,ſed etiam ad opiniones eorum,qui audiunt,accommodanda eſt oratio,hoc primum intelligamus hominum duo eſſe genera,alterum indoctũ & agreſte, quod anteferat ſemper utilitatem honeſtati, alterum expolitum, quod rebus omnibus dignitatem anteponat. Itaque huic generi laus, honor, gloria,fides,iuſtitia,omnisq́ uirtus,illi autem alteri quæſtus,emolumentum, fructusq́ proponitur,atque etiam uoluptas, quæ maxime eſt inimica uirtuti, boniq́ naturam fallaciter imitando adulterat, quam immaniſſimus quiſque acerrime ſequitur, neque ſolum honeſtis rebus, ſed etiã neceſſarijs anteponit, in ſuadendo, cum ei generi hominum conſilium des, ſæpe ſanè laudanda eſt. Et illud uidendum quanto magis hominis mala fugiant, quàm ſequantur bona. Nam neque honeſta tam expetunt,quàm deuitant turpia. Quis enim honorem? quis gloriam? quis laudem? quis ullum decus tam unquam expetat, quàm ut ignominiam,infamiam,cõtumeliam,dedecus fugiat? quarum rerum dolor grauis eſt. Eſt genus hominum ad honeſtatem natum,malo cultu, prauisq́ opinionibus corruptum. Quare in cohortando, atque ſuadendo propoſitum quidem nobis erit illud,ut doceamus,qua ui bona conſequi,malaq́ uitare poſſimus. Sed apud homines bene inſtitutos plurimum de laude,& de honeſtate dicemus,maximeq́ ea uirtutum genera tractabimus,quę in communi hominum utilitate tuenda,augendaq́ uerſantur. Sin apud indoctos,imperitosq́ dicemus,fructus,emolumenta,uoluptates,uitationesq́ dolorum proferantur,addantur etiam contumeliæ atq́ ignominię. Nemo enim eſt tam agreſtis,quem non ſi ipſa minus honeſtas, contumelia tamen, & dedecus magnopere moueat. Quare quod ad utilitatem ſpectat,ex ijs,quæ dicta ſunt,reperietur. Quod autem poſſit effici, nec'ne poſſit, in quo etiam quàm facile poſſit, quàmq́ expediat,quæri ſolet,maxime ex cauſis ijs,quæ quanq́ rem efficiant, eſt uidendum. Cauſarum autẽ genera ſunt plura. Nam ſunt alię, quę ipſe conficiunt,alię quæ uim aliquam ad conficiendum afferunt. Itaque illę ſuperiores conficientes uocentur,hæ reliquę ponantur in eo genere, ut ſine his confici nõ poſſit. Conficiens autem cauſa alia eſt abſoluta, & perfecta per ſe, alia aliquid adiuuans, & efficiendi ſocia quædam. cuius generis uis uaria eſt, & ſæpe aut maior,aut minor,ut & illa,quæ maximam uim habet, ſola ſæpe cauſa dicatur. Sunt autem aliæ cauſæ,quæ aut propter principium,aut propter exitum conficientes uocantur. Cum autem quęritur quid ſit optimum factu, aut utilitas, aut ſpes efficiendi ad aſſentiendum impellit animos. Et quoniam de utilitate iam diximus,de efficiendi ratione dicamus. Quo toto genere quibus cum, &

contra quos,quo tempore,aut quo loco,aut quibus facultatibus,armorũ pe-
cuniæ,ſociorum,earum'ue rerum,quæ ad quancꝙ rem efficiendam pertinent,
poſſimus uti,requirendum eſt. Necꝙ ſolum ea ſunt,quæ nobis ſuppetunt, ſed
etiam illa,quæ aduerſantur,uidenda.Et ſi ex cõtentione procliuiora erunt no
ſtra,non ſolum effici poſſe,quę ſuademus,erit perſuadendum , ſed curandum
etiam,ut illa facilia,procliuia, iucunda uideantur. Diſſuadentibus autem aut
utilitas labefactanda eſt,aut efficiẽdi difficultates efferendæ, necꝙ alĳs ex prę
ceptis,ſed ĳſdem ex ſuaſionis locis. Vtercꝙ uero ad augẽdum habeat exemplo
rum,aut recẽtium,quo notiora ſint,aut ueterũ , quo plus auctoritatis habeãt,
copiam. Maximećꝙ ſit in hoc genere meditatus,ut poſſit uel utilia , ac neceſſa-
ria ſępe honeſtis,uel hęc illis anteferre. Ad commouendos autem animos ma
xime proficient,ſi incitandi erunt,huiuſmodi ſententię,quę ad explendas cu-
piditates,aut ad odium ſatiãdum,aut ad ulciſcendas iniurias pertinebunt. Sin
autem reprimendi,de incerto ſtatu fortunæ,dubĳsćꝙ euentis rerum futurarũ,
& retinendis ſuis fortunis,ſi erunt ſecũdę,ſin autem aduerſę,de periculo,com-
monendi. Atꝙ hi quidem ſunt perorationis loci. Principia autem in ſenten-
tĳs dicendis breuia eſſe debebunt.Non enim ſupplex,ut ad iudicem uenit ora
tor,ſed hortator,atꝙ auctor.Quare proponere,qua mente dicat , quid uelit:
quibus de rebus dicturus ſit,debet,hortarićꝙ ad ſe breuiter,dicentem audien-
dũ. Tota autem oratio ſimplex,& grauis,& ſententĳs debet ornatior eſſe,q̃
uerbis.C.F.Cognoui iam laudationis,& ſuaſionis locos,nũc quæ iudicĳs ac-
commodata ſunt expecto,idćꝙ nobis genus reſtare unum puto. C.P. Recte
intelligis,atꝙ eius quidem generis finis eſt ęquitas , quę non ſimpliciter ſpe-
ctatur,ſed ex comparatione nonnunquam,ut cum de ueriſſimo accuſatore diſ
putatur,aut cum hereditatis ſine lege,aut ſine teſtamento petitur poſſeſſio , in
quibus cauſis,quid ęquius,ęquiſſimum'ue ſit,quęritur,quas ad cauſas facultas
petitur argumentationum ex ĳs de quibus mox dicetur , ęquitatis locis. Atꝙ
etiam ante iudicium de conſtituendo ipſo iudicio ſolet eſſe contentio,cum aut
ſit'ne actio illi,qui agit,aut iam'ne ſit,aut num iam eſſe deſierit,aut illáne lege,
his'ne uerbis ſit actio quęritur,quę etiam ſi ante q̃ res in iudicium uenit,aut cõ
certata,aut dĳudicata,aut confecta nõ ſunt,tamen in ipſis iudicĳs permagnũ
ſępe habent pondus,cum ita dicitur. Plus petiſti. ſerò petiſti. non fuit tua peti
tio. non à me. non hac lege. non his uerbis. non hoc iudicio. Quarum cauſarũ
genus eſt poſitum in iure ciuili,quod eſt in priuatarum,ac publicarum rerum
lege,aut more poſitum,cuius ſciẽtia neglecta ab oratoribus pleriſꝙ,nobis ad
dicendum neceſſaria uidetur.Quare de conſtituendis actionibus, accipiẽdis,
ſubeundisćꝙ iudicĳs,de excipienda iniquitate actionis,de comparanda ęqui-
tate,quod ea ferè generis eius ſunt,ut quamquam in ipſum iudicium ſępe dila-
bantur,tamen ante iudicium tractanda uideantur,paululum ea ſeparo à iudi-
cĳs,tempore magis agendi,q̃ diſſimilitudine generis.Nam omnia,quę de iu-
re ciuili,aut de ęquo,& bono diſceptantur,cadũt in eam formam,in qua qua-
le quid ſit ambigitur,de qua dicturi ſumus,quę in ęquitate,& iure maxime cõ
ſiſtit. In omnibs igitur cauſis tres ſunt gradus,ex quibus unus aliquis capiẽ-
dus eſt,ſi plures non queas ad reſiſtendum. Nam aut ita conſiſtendum eſt,ut
quod obĳcitur factum neges.aut illud,quod factum fateare,neges eã uim ha-
bere,atque id eſſe,quod aduerſarius criminetur. Aut ſi neque de facto,neque

de

de facti appellatione ambigi poteſt, id quod arguere, neges tale eſſe, quale ille dicat, & rectum eſſe, quod feceris, concedendum'ue defendas. Ita primus ille ſtatus, & quaſi conflictio cum aduerſario, coniectura quadam. Secundus autem definitione, atque deſcriptione, aut informatione uerbi. Tertius æqui, & ueri, & recti, & humani ad ignoſcēdum diſputatione tractandus eſt. Et quoniam ſemper is, qui defendit, non ſolum reſiſtat oportet aliquo ſtatu, aut inficiando, aut definiendo, aut æquitate opponenda, ſed etiam rationem ſubijciat recuſationis ſuę. Primus ille ſtatus rationem habet iniqui criminis, ipſam negationem, inficiationemq; facti. Secundus, quod non ſit in re, quod ab aduerſario ponitur in uerbo. Tertius, quod id recte factum eſſe defendet, quod ſine ulla nominis controuerſia factum fatetur. Deinde unicuiq; rationi opponendum eſt ab accuſatore, id quod ſi non eſſet in accuſatione, cauſa omnino eſſe non poſſet. Itaq; ea, quæ ſic referuntur, continentia cauſarum uocentur, quanquam non ea magis, quæ contra rationem defenſionis afferuntur, quam ipſæ defenſionis rationes continent cauſas. Sed diſtinguēdi gratia rationem appellamus eam, quæ affertur à reo ad recuſandum depellendi criminis cauſa, quæ niſi eſſet, quid defenderet non haberet. Firmamentum autem, quod cōtra ad labefactandam rationem refertur, ſine quo accuſatio ſtare non poteſt. Ex rationis autē, & ex firmamenti conflictione, & quaſi concurſu quæſtio exoritur quædam quam diſceptationem uoco, in qua quid deueniat in iudicium, & de quo diſceptetur, quæri ſolet. Nam prima aduerſariorum contentio diffuſam habet quæſtionem, ut in coniectura, ceperit'ne pecunias Decius. In definitione, minuerit'ne maieſtatem Norbanus. In æquitate iuréne occiderit Opimius Gracchum. Hæc, quæ primam contentionem habent exarguendo, & reſiſtēdo, lata, ut dixi, & confuſa ſunt. Rationum, & firmamentorum contentio adducit in anguſtam diſceptationem. ea in cōiectura nulla eſt. Nemo enim eius, quod negat factum, rationem aut poteſt, aut debet, aut ſolet reddere. Itaq; in his cauſis eadem & prima quæſtio, & diſceptatio eſt extrema. In illis autem, ubi ita dicitur, non minuit maieſtatem, quod egit de Cepione turbulētius. Populi enim R. dolor iuſtus uim illam excitauit, non tribuni actio. Maieſtas autem, quoniam eſt magnitudo quædam populi R. in eius poteſtate, ac iure retinendo, aucta eſt potius, q̄ diminuta. & ubi ita refertur. Maieſtas eſt in imperio, atq; in omni populi R. dignitate, quam minuit is, qui per uim multitudinis rem ad ſeditionem uocauit, exiſtit illa diſceptatio. minuerit'ne maieſtatē, qui uoluntate populis R. rem gratam, & æquam per uim egerit. In his autem cauſis, ubi aliquid recte factum, aut cōcedendum, eſſe factum defenditur, cum eſt facti ſubiecta ratio, ſicut ab Opimio, iure feci ſalutis omnium, & conſeruandæ reip. cauſa, relatumq; eſt ab Decio. Ne ſceleratiſſimum quidem ciuem ſine iudicio iure ullo necare potuiſti, oritur illa diſceptatio, potuerit'ne recte ſalutis reip. cauſa ciuem euerſorē ciuitatis indemnatum necare. Ita diſceptationes eæ, quæ in his controuerſijs oriuntur, quæ ſunt certis perſonis, & temporibus notatæ, fiunt rurſus infinitæ, detractisq; temporibus, & perſonis, rurſum ad conſultationis formam, rationemq; reuocantur. Sed in grauiſſimis firmamentis, & illa ponenda ſunt, ſiqua ex ſcripto legis, aut teſtamenti, aut uerborum ipſius iudicij, aut alicuius ſtipulationis, aut cautionis opponuntur defenſioni contraria. Ac ne hoc quidem genus in eas cauſas incurrit, quæ coniectura con

tinentur. Quod enim factum negatur, id argui non poteſt ſcripto. ne in defini tionem quidem uenit, genere ſcripti ipſius. Nam etiam ſi uerbum aliquod de ſcripto definiendum eſt, quam uim habeat, ut cum ex teſtamentis, quid ſit pe- nus, aut cum ex lege prædij quæritur, quæ ſunt ruta cæſa, nō ſcripti genus, ſed uerbi interpretatio controuerſiam parit. Cum autem plura ſignificantur ſcri pto propter uerbi, aut uerborum ambiguitatem, ut liceat ei, qui cōtra dicat eò trahere ſignificationem ſcripti, quo expediat, aut uelit. aut etiā ſi ambigue ſcri ptum non ſit, uel à uerbis uoluntatem, & ſententiam ſcriptoris abducere, uel alio ſe eadem de re contrarie ſcripto defendere. tum diſceptatio ex ſcripti con tentione exiſtit, ut in ambiguis diſceptetur, quid maxime ſignificetur. in ſcripti, ſententiæq́ contentione, utrum potius ſequatur iudex. in cōtrarijs ſcri ptis, utrum magis ſit comprobandum. Diſceptatio autem, cum eſt conſtituta, propoſita eſſe debet oratori, quo omnes argumentationes repetitæ ex inueni endi locis conijciantur. quod quāquam ſatis eſt ei, qui uidet, quid in quoq; lo co lateat, quiq́ illos locos tanquam theſauros aliquos argumētorum notatos habet, tamen ea, quæ ſunt certarum cauſarum propria, tangemus. In coniectu ra igitur cum eſt in inficiando reus, accuſatori hęc duo prima ſunt, ſed accuſa torem pro omni actore, & petitore appello, poſſunt enim etiam ſine accuſato re in cauſis hæc eadē controuerſiarū genera uerſari. ſed hæc duo ſūt ei prima, cauſa, & euentus. Cauſam appello rationem efficiendi, euentum id, quod eſt ef fectum, atque ipſa quidem partitio cauſarum paulo ante in ſuaſionis locis di ſtributa eſt. Quæ enim in conſilio capiendo futuri temporis præcipiebantur, quamobrem aut utilitatem uiderentur habitura, aut efficiendi facultatem, eadem, qui de facto argumentabitur, colligere debebit. Quamobrem & uti lia illi, quem arguet, fuiſſe, & ab eo effici potuiſſe demonſtret. Vtilitatis conie ctura mouetur, ſi illud, quod arguitur, aut ſpe bonorum, aut malorum metu, fe ciſſe dicitur, quod fit acrius, quo illa in utroq; genere maiora ponuntur. Spe ctantur etiam ad cauſam facti motus animorum ſi ira recens, ſi odium uetus, ſi ulciſcendi ſtudium, ſi iniurię dolor, ſi honoris, ſi glorię, ſi imperij, ſi pecunię cu piditas, ſi periculi timor, ſi æs alienum, ſi anguſtiæ rei familiaris, ſi audax, ſi le uis, ſi crudelis, ſi impotēs, ſi īcautus, ſi inſipiens, ſi amans, ſi commota mente, ſi uinolentus, ſi cum ſpe efficiendi, ſi cum opinione cælandi, aut ſi patefactum eſ ſet depellendi criminis, uel perrumpendi periculi, uel in longinquum tempus differendi, aut ſi iudicij pœna leuior, quàm facti præmium, aut ſi facinoris uo luptas maior, quàm damnationis dolor. His ferè rebus facti ſuſpicio cōfirma tur, cum & uoluntatis in reo cauſæ reperiuntur, & facultas. In uolūtate autem utilitas ex adeptione alicuius commodi, uitationeq́ alicuius incommodi quę ritur, ut aut ſpes, aut metus impuliſſe uideatur, aut alius repentinus animi mo tus, qui etiam citius in fraudem, quàm ratio utilitatis impellit, quãobrem ſint hæc dicta de cauſis, C. F. Teneo, & quæro, qui ſint illi euētus, quos ex cauſis effici dixiſti. C. P. Conſequentia quædam ſigna pręteriti, & quaſi impreſſa facti ueſtigia, quę quidem uel maxime ſuſpicionem mouent, & quaſi tacita ſūt criminum teſtimonia. Atque hęc quidem grauiora, quod cauſę communiter uidentur inſimulare, & arguere omnes poſſe, quorū non interfuerit aliquid.

Hæc proprie attingunt eos ipſos, qui arguuntur, ut telum, ut ueſtigium, ut cruor, ut deprehenſum aliquid, quod ablatum, ereptum'ue uideatur, ut reſpon

ſum

ſum inconſtanter, ut heſitatum, ut titubatum, ut cum aliquo uiſus, ex quo ſuſpicio oriatur, ut eoipſo in loco uiſus, in quo facinus, ut pallor, ut tremor, ut ſcriptum, aut obſignatum, aut depoſitum quippiam. Hæc enim, & talia ſunt, quæ aut in re ipſa, aut etiam ante quàm factum eſt, aut poſtea, ſuſpicioſum crimen efficiant. Quæ ſi non erunt, tamen cauſis ipſis, & efficiendi facultatibus niti oportebit, adiuncta illa diſputatione communi, non fuiſſe illum tam amentem, ut indicia facti aut effugere, aut occultare non poſſet, ut ita apertus eſſet, ut locum crimini relinqueret. Communis ille contra locus, audaciam temeritati, non prudentiæ eſſe coniunctam. Sequitur autem ille locus ad augendum non eſſe expectandum, dum fateatur, argumentis peccata conuinci. & hic etiam exempla ponentur. Atque hæc quidem de argumentis. Sin autem erit etiam teſtium facultas, primum, genus erit ipſum laudandum, dicendumq́; ne argumentis teneretur reus, ipſum ſua cautione feciſſe, teſtes effugere non potuiſſe. Deinde ſinguli laudentur. Quæ autem eſſent laudibilia dictum eſt. Deinde etiam argumento firmo, quia tamen ſæpe falſum eſt, poſſe recte non credi uiro bono, & firmo, ſine uitio iudicis non poſſe non credi. Atque etiam, ſi obſcuri teſtes erunt, aut tenues, dicendum erit, non eſſe ex fortuna fidem ponderandam, aut eos eſſe cuiuſque locupletiſſimos teſtes, qui id, de quo agatur, facillime ſcire poſſint. Sin quæſtiones habitæ, aut poſtulatio, ut habeantur, cauſam adiuuabunt, confirmandum genus primum quæſtionum erit, dicendum de ui doloris, de opinione maiorum, qui eam rem totam niſi probaſſent, certe repudiaſſent. De inſtitutis Athenienſium, Rhodiorum doctiſſimorum hominum, apud quos etiam (id quod acerbiſſimum eſt) liberi, ciueſq́; torquentur. De noſtrorum etiam prudentiſſimorum hominum inſtitutis, qui, cum de ſeruis in dominos queri noluiſſent, de inceſtu tamen, & coniuratione, quæ facta me conſule eſt, quærendum putauerunt. Irridenda etiam diſputatio eſt, qua ſolent uti ad infirmandas quæſtiones, & meditata, pueriliſq́; dicenda, tum facienda fides, diligenter eſſe, & ſine cupiditate quæſitum, dictaq́; quæſtionis argumentis, & coniectura ponderanda. Atque hęc accuſationis ferè membra ſunt. Defenſionis autem primum infirmatio cauſarum, aut non fuiſſe, aut non tantas, aut non ſibi ſoli, aut commodius potuiſſe idem conſequi, aut non his eſſe moribus, nō ea uita, aut nullos animi motus, aut non tam impotentes fuiſſe. Facultatum autem infirmatione utetur, ſi aut uires, aut animum, aut copias, aut opes abfuiſſe demonſtrabit, aut alienum tempus, aut locum non idoneum, aut multos arbitros, quorum crederet nemini, aut non ſe tam ineptum, ut id ſuſciperet, quod occultare non poſſet, neque tam amentem, ut pœnas, ac iudicia contemneret. Conſequentia autem diluet exponendo, non eſſe illa certa indicia facti, quæ etiā nullo admiſſo cōſequi poſſent. cōſiſtetq́; in ſingulis, & ea, aut eorū, q̃ ipſe facta eſſe dicet, propria eſſe defendet potius q̃ criminis, aut ſi ſibi cū accuſatore cōmunia eſſent, pro periculo potius, q̃ contra ſalutem ualere debere. Teſtiumq́;, & quæſtionum genus uniuerſum, & quod poterit in ſingulis, ex reprehenſionis locis, de quibus ante dictum eſt, refellet. Harum cauſarum principia ſuſpicioſa ad acerbitatem ab accuſatore ponentur. Denuntiabiturq́; inſidiarum commune periculum, excitabunturq́; animi, ut attendant. A' reo autem querela conflati criminis, collectarumq́; ſuſpicionū, & accuſatoris inſidię

& item commune periculum proferetur, animiq́ꝫ ad miſericordiam allicientur, & modice beneuolentia iudicum colligetur. Narratio autem accuſatoris erit quaſi membratim geſti negotij ſuſpicioſa explicatio, ſparſis omnibus argumentis, obſcuratis defenſionibus. Defenſoris, aut præteritis, aut obſcuratis ſuſpicionum argumentis, rerum ipſarum euentus erunt, caſusq́ꝫ narrandi. In confirmandis autem noſtris argumentationibus, infirmandisq́ꝫ cōtrarijs ſæpe erunt accuſatori motus animorum incitandi, reo mitigandi. atque hæc quidem utriqꝫ maxime in peroratione facienda, alteri frequentatione argumentorum, & coaceruatione uniuerſa, alteri ſi planè cauſam redarguendo explicarit, enumeratione, ut quidqꝫ diluerit, & miſeratione ad extremum. C. F. Scire mihi iam uideor quemadmodum coniectura tractanda ſit, nunc de definitione audiamus. C. P. Communia dantur in iſto genere accuſatori, defenſoriq́ꝫ pręcepta. Vter enim definiendo, deſcribēdoqꝫ uerbo magis ad ſenſum iudicis, opinionemq́ꝫ penetrarit, & uter ad communem uerbi uim, & ad eam præceptionem, quam inchoatam habebunt in animis ij, qui audient, magis, & propius acceſſerit, is uincat neceſſe eſt. Non enim argumentando hoc genus tractatur, ſed tanquam explicando, excutiendoqꝫ uerbo, ut ſi in reo pecunia abſoluto, rurſusq́ꝫ reuocato, præuaricationem accuſator eſſe definiat omnem iudicij corruptelam ab reo, defenſor autem non omnem, ſed tantummodo accuſatoris corruptelam ab reo. Sit ergo hæc contentio prima uerborum, in qua etiam ſi propius accedat ad conſuetudinem, mentemq́ꝫ ſermonis defenſoris definitio, tamē accuſator ſententia legis nititur. Negat enī probari oportère, eos, qui leges ſcripſerunt, ratum habere iudicium, ſi totum corruptum ſit, ſi unus accuſator corruptus ſit, reſcindere, nititur æquitate, ut illa quaſi ſcribenda lex ſic eſſet, quæq́ꝫ tamē complecteretur in iudicijs corruptis, ea uerbo uno præuaricationis comprehendiſſe dicitur. Defenſor autem teſtatur conſuetudinem ſermonis, uerbiq́ꝫ uim ex contrario reperiet quaſi ex uero accuſatore, cui contrarium eſt nomen præuaricationis, ex conſequentibus, quod ea litera de accuſatore ſoleat dari iudici, ex nomine ipſo, quod ſignificat eum, qui in contrarijs cauſis, quaſi uarie eſſe poſitus uideatur. Sed huic tamen ipſi confugiendum eſt ad æquitatis locos, ad rerum iudicatarum auctoritatem, ad finem aliquē periculi, communeq́ꝫ ſit hoc præceptum, ut cum uterqꝫ definierit, quāmaxime potuerit ad cōmunem ſenſum, uimq́ꝫ uerbi, tum ſimilibus exēplisq́ꝫ eorum, qui item locuti ſunt, ſuā definitionem, ſententiamq́ꝫ confirmet, atqꝫ accuſatori in hoc genere cauſarum locus ille cōmunis. minime eſſe concedendū, ut is, qui de re confiteatur, uerbi ſe interpretatione defendat. Defenſor autem de ea, quam propoſui, æquitate nitatur, & ea cum ſecum faciat, non re, ſed deprauatione uerbi ſe urgeri queratur. Quo in genere percēſere poterit pleroſqꝫ inueniēdi locos. Nam & ſimilibus utitur, & contrarijs, & conſequentibus, quāquam uterqꝫ, tamen reus, niſi planè erit abſurda cauſa, frequentius. Amplificādi autem cauſa quæ aut cum digredientur à cauſa, dici ſolent, aut cum perorabunt, hæc uel ad odium, uel ad miſericordiam, uel ad omnino animos iudicum mouendos ex ijs, quæ ſunt antepoſita, ſumentur, ſi modo rerum magnitudo, hominum'ue aut inuidia, aut dignitas poſtulabit. C. F. Habeo iſta. nunc ea, quæ, cum quale ſit quippiam diſceptatur, quæri ex utraqꝫ parte deceat, uelim audire. C. P. Confiteantur in iſto genere, qui arguuntur, ſe id

feciſſe ipſum,in quo reprehenduntur.Sed quoniam iure ſe feciſſe dicunt, iuris eſt omnis ratio nobis explicãda, quod diuiditur ĩ duas partes primas naturã, atque legem, & utriuſque generis uis,in diuinum,& humanum ius eſt diſtributa.Quorum æquitatis eſt unum,alterum religionis.Æquitatis autẽ uis eſt duplex,cuius altera directi,& ueri,& iuſti,&,ut dicitur,æqui,& boni ratione defenditur.Altera ad uiciſſitudinem referendæ gratiæ pertinet,quod in beneficio gratia,in iniuria ultio nominatur.Atque hæc communia ſunt naturę, atque legis,ſed propria legis & ea,quæ ſcripta ſunt,& ea,quę ſine literis,aut gẽtium iure,aut maiorum more retinentur.Scriptorũ autem priuatum aliud eſt, publicum aliud.Publicum,lex.ſenatuscons.fœdus.Priuatum, tabulæ.pactũ. conuentum.ſtipulatio. Quæ autem ſcripta non ſunt, ea aut conſuetudine, aut conuentis hominum, & quaſi conſenſu obtinentur. Atque etiam hoc in primis,ut noſtros mores,legesq́ tueamur quodammodo naturali iure præſcriptum eſt.& quoniam breuiter aperti fontes ſunt quaſi quidam æquitatis,meditata nobis ad hoc cauſarum genus eſſe debebunt ea, quæ dicenda erunt in orationibus,de natura,de legibus,de more maiorum,de propulſanda iniuria, de ulciſcenda,de omni parte iuris.Si imprudẽter,aut neceſſitate, aut caſu quippiam fecerit, quod non concederetur ŋs, qui ſua ſponte,& uoluntate feciſſent, ad eius facti deprecationem ignoſcendi petenda uenia eſt, quę ſumetur ex pleriſque locis æquitatis.Expoſitum eſt,ut potui breuiſſime, de omni controuerſiarum genere, niſi pręterea tu quid requiris. C.F. Illud equidem, quod iam unum reſtare uideo,quale ſit, cum diſceptatio uerſatur in ſcriptis. C.P. Recte intelligis,eo enim expoſito,munus promiſſi omne cõfecero.Sunt igitur ambigui duobus aduerſarŋs pręcepta communia.Vterque enim hanc ſignificationem, qua utetur ipſe dignam ſcriptoris prudentia eſſe defendet. Vterque id, quod aduerſarius ex ambigue ſcripto intelligendum eſſe dicet,aut abſurdum, aut inutile,aut iniquum, aut turpe eſſe defendet, aut etiam diſcrepare cum ceteris ſcriptis,uel aliorum,uel maxime, ſi poterit, eiuſdem, quamq́ defendet ipſe eam rem,& ſententiam quemuis prudentem, et iuſtum hominem ſi integrum daretur,ſcripturum fuiſſe,ſed planius,eamq́ ſententiam, quam ſignificari poſſe dicet,nihil habere,aut captionis,aut uitŋ.Contrariam autem ſi probarit, fore ut multa uitia,ſtulta,iniqua,contraria conſequantur.Cum autem aliud ſcriptor ſenſiſſe uidetur,& aliud ſcripſiſſe,qui ſcripto nitetur,eum re expoſita recitatione uti oportebit,deinde inſtare aduerſario,iterare, renouare, interrogare,num aut ſcriptum neget,aut contra factum inficietur. Poſt iudicem ad uim ſcripti uocet, hac confirmatione uſus, amplificet rem lege laudanda, audaciamq́ confutet eius,qui cum palàm contra fecerit,idq́ fateatur,adſit tamen,factumq́ defendat.Deinde infirmet defenſionem, cum aduerſarius aliud uoluiſſe,aliud ſenſiſſe ſcriptorem, aliud ſcripſiſſe dicat, non eſſe ferendum à quoquã potius latoris ſenſum,quàm à lege explicari.Cur ita ſcripſerit, ſi ita non ſenſerit? Cur,cum ea,quæ planè ſcripta ſint,neglexerit, quæ nunquam ſcripta ſint, proferat? Cur prudentiſſimos in ſcribendo uiros ſumme ſtultitiæ putet eſſe damnandos? Quid impedierit ſcriptorem, quo minus exciperet illud, quod aduerſarius tanquam ſi exceptum eſſet, ita dicit ſe ſecutum? Vtetur exemplis ŋs,quibus idem ſcriptor, aut ſi id non poterit, quibus alŋ quod excipiendum putarint,exceperint. Quærenda etiam ratio eſt,ſiqua poterit inueniri, quare

nõ ſit exceptum, aut iniqua lex, aut inutilis futura dicetur, aut alia cauſa obtem
perandi, alia abrogandi, diſſentire aduerſarıj uocem, atque legis. Deinde am-
plificandi cauſa, de conſeruandis legibus, de periculo rerum publicarum, atq;
priuatarum, cum alijs locis, tum in perorando maxime, grauiter erit, uehemen
terq; dicendum. Ille autem, qui ſe ſententia legis, uoluntateq; defendet, in con
ſilio, atque in mente ſcriptoris, non in uerbis, ac literis uim legis poſitam eſſe
defendet, quodq; nihil exceperit in lege laudabit, ne diuerticula peccatis darẽ-
tur, atq; ut ex facto cuiuſque, iudex legis mentem interpretaretur. Deinde erit
utendum exemplis, in quibus omnis æquitas perturbetur, ſi uerbis legum ac
non ſententijs pareatur. Deinde genus eiuſmodi calliditatis; & calumniæ re-
trahatur in odium iudicis, cum quadam inuidioſa querela. & ſi incidet impru-
dentiæ cauſa, quæ non ad delictum, ſed ad caſum, neceſſitatem'ue pertineat,
quod genus paulo ante attigimus, erit ijſdem æquitatis ſententijs contra acer-
bitatem uerborum deprecandum. ſin ſcripta inter ſe diſſentient, tanta ſeries ar
tis eſt, & ſic inter ſe ſunt pleraque connexa, & apta, ut quæ paulo ante præce-
pta dedimus ambigui, quæq; proxime ſententiæ, & ſcripti, eadem ad hoc ge-
nus cauſæ tertium transferantur. Nam quibus locis in ambiguo defendimus
eam ſignificationem, quæ nos adiuuat, eiſdem in contrarijs legibus noſtra lex
defendenda eſt. Deinde eſt efficiendum, ut alterius ſcripti ſententiam, alterius
uerba defendamus. Ita quę modo de ſcripto, ſententiaq; pręcepta ſunt, eadem
huc omnia transferamus. EXPOSITAE ſunt tibi omnes oratorię par
titiones, quæ quidem è media illa noſtra Academia floruerunt, neque ſine ea
aut inueniri, aut intelligi, aut tractari poſſunt. Nam & partiri ipſum, & defini
re, & ambigui partitiones diuidere, & argumentorũ locos noſſe, & argumen
tationem ipſam concludere, & uidere, quæ ſumenda in argumentando ſint,
quidq; ex ıjs, quæ ſumpta ſunt, efficiatur, & uera à falſis, ueriſimilia ab incredi-
bilibus diiudicare, & diſtinguere, & aut male ſumpta, aut male concluſa repre
hendere, & eadem uel anguſte diſſerere, ut dialectici, qui appellantur, uel ut
oratorem decet, late exprimere, illius exercitationis, & ſubtiliter diſputandi,
& copioſe dicendi artis eſt. De bonis uero rebus, & malis, æquis, iniquis, uti-
libus, inutilibus, honeſtis, turpibus, quam poteſt habere orator, ſine illis maxi
marum rerum artibus, facultatem, aut copiã? Quare hęc tibi ſint mi Ci-
cero, quæ expoſui, quaſi indicia fontium illorum, ad quos ſi nobis
eiſdem ducibus, alıjs'ue perueneris, tum et hęc ipſa melius, &
multo maiora alia cognoſces. C. F. Ego uero, ac ma-
gno quidẽ ſtudio mi pater, multisq; ex tuis p̃cla-
riſſimis muneribus nullum maius expecto.

M. T. CICERONIS DE OPTIMO GENERE ORATORVM.

ORATORVM genera eſſe dicuntur tanquam poëtarum. id ſecus eſt, nam alterum eſt multiplex. Poematis enim Tragici, Comici, Epici, Melici ẽt, ac Dithyrambici, quod magis eſt tractatũ à latinis, ſuum quoduis eſt diuerſum à reliquis. Itaq; & in Tragœdia comicum uitioſum eſt, & in Comœdia turpe tragicum. Et in ceteris ſuus eſt cuiuſq; certus ſonus, & quędam intelligentibus nota uox. Oratorum aũt ſiquis ita numerat plura genera, ut alios grandes, aut graues, aut copioſos. alios tenues, aut ſubtiles, aut breues. alios eis interiectos, & tanquã medios putet, de hominibus dicet aliquid, de re parum. In re enim quod optimum ſit, quæritur, in homine dicitur quod eſt. Itaque licet dicere & Ennium ſummum Epicum poëtam, ſicui ita uidetur, & Pacuuium tragicum, & Cęcilium fortaſſe comicum. Oratorem genere nõ diuido, perfectum enim quęro. Vnum eſt autem genus perfecti, à quo qui abſunt, non genere differunt, ut ab Accio Terentius, ſed in eodem non ſunt pares. Optimus eſt enim orator, qui dicendo animos audientium & docet, & delectat, & permouet. Docere debitum eſt, delectare honorariũ, permouere neceſſarium, hæc ut alius melius quàm alius cõcedendum eſt. uerum id fit non genere, ſed gradu. Optimum quidem unum eſt. et proximum, quod ei ſimillimũ ex quo perſpicuũ eſt, quod optimo diſſimillimum ſit id eſſe deterrimũ. Nam quoniam eloquentia cõſtat ex uerbis, & ſententijs, perficiendum eſt, ut pure, & emendate loquentes, quod eſt latine, uerborum præterea & propriorũ, & translatorum elegãtiam perſequamur. In proprijs, ut aptiſſima eligamus. In translatis, ut ſimilitudinem ſecuti uerecunde utamur alienis. Sententiarum autem totidem genera ſunt, quot diximus eſſe laudum. Sunt enim docendi, acutę. delectandi, quaſi argutæ. commouendi, graues. Sed & uerborum eſt ſtructura quędam duas res efficiens, numerum, & lenitatẽ, & ſententię ſuam compoſitionem habent ad probandam rem accommodatum ordinem. ſed earum omnium rerum, ut ędificiorum, memoria eſt quaſi fundamẽtum, lumen actio. Ea igitur omnia in quo ſumma, erit orator peritiſſimus, in quo media, mediocris, in quo minima, deterrimus. Et appellabãtur omnes oratores, ut pictores appellantur, etiã mali, nec generibus inter ſeſe, ſed facultatibus different. Itaq; nemo eſt orator, qui ſe Demoſthenis ſimilem eſſe nolit, at Męnander Homeri noluit. genus enim erat aliud. id non eſt in oratoribus, aut etiam ſi eſt, ut alius grauitatem ſequens ſubtilitatem fugiat, cõtra, alius acutiorem ſe quàm ornatiorem uelit, etiam ſi eſt in genere tolerabili, certe non eſt in optimo, ſiquidem quod omnes laudes habet, id eſt optimum. Hæc dixi breuius equidem, quàm res petebat, ſed ad id, quod agimus, nõ fuit dicendum pluribus. Vnum enim cum ſit genus, id quale ſit, quęrimus. Eſt autem tale, quale floruit Athenis, ex quo atticorum oratorum ipſa uis ignota eſt, nota gloria, nam alterum multi uiderunt, uitioſi nihil apud eos, alterum pauci, laudabilia eſſe multa. Eſt enim uitioſum in ſententia, ſiquid abſurdum, aut alienum, aut non acu-

tum,aut ſubinſulſum eſt. In uerbis,ſi inquinatum,ſi abiectum, ſi non aptum,ſi durum, ſi longe petitum. hæc uitauerunt ferè omnes, qui aut attici numerantur,aut dicunt attice,ſed quatenus ualuerunt, ſani & ſicci duntaxat habeantur, ſed ita,ut Palęſtrice ſpatiari in xyſto ut liceat, non ab olympijs coronã petant qui cum careant omni uitio,non ſunt cõtenti quaſi bona ualetudine, ſed uires, lacertos,ſanguinem quęrunt,quandam etiam ſuauitatẽ coloris, eos imitemur, ſi poſſumus,ſin minus,illos potius,qui incorrupta ſanitate ſunt,quod eſt proprium atticorum,quàm eos,quorum uitioſa abundantia eſt,quales Aſia multos tulit. quod cum faciemus, ſi modo idipſum aſſequemur(eſt enim permagnum)imitemur, ſi poterimus, Lyſiam, & eius quidem tenuitatem potiſſimum. Eſt enim multis in locis grandior,ſed quia & priuatas ille pleraſque,& eas ipſas alijs,& paruarum rerum cauſulas ſcripſit, uidetur eſſe ieiunior, quoniam ſe ipſe conſulto ad minutarum genera cauſarum limauerit. quod qui ita faciet,ut ſi cupiat uberior eſſe,non poſſit,habeatur ſanè orator, ſed de minoribus. magno autem oratori etiam illo modo ſæpe dicendum eſt in tali genere cauſarũ. Ita fit,ut Demoſthenes certe poſſit ſummiſſe dicere,elate Lyſias,fortaſſe non poſſit. Sed ſi eodem modo putant, exercitu in foro, & in omnibus templis,quæ circum forum ſunt,collocato,dici pro Milone decuiſſe,ut ſi de re priuata ad unum iudicem diceremus,uim eloquentiæ ſua facultate,non rei natura metiuntur. Quare quoniam nonnullorum ſermo iam increbuit, partim ſeipſos attice dicere,partim neminem noſtrum dicere,alteros negligamus, ſatis enim his res ipſa reſpondet,cum aut nõ adhibeantur ad cauſas, aut adhibiti derideantur,nam ſi arriderentur,eſſet idipſum atticorum. Sed qui dici à nobis attico more nolunt,ipſi autem ſe non oratores eſſe profitentur. ſi teretes aures haberent,intelligensq; iudicium,tanquam ad picturam probandam adhibẽtur etiam inſcij faciendi, cum aliqua ſolertia iudicandi. Sin autem intelligentiam ponunt in audiendi faſtidio,neque eos quidquã excelſum,magnificumq; delectat,dicant ſe ſubtile quiddam, & politum uelle, graue, ornatumq; contemnere, id uero deſinant dicere, qui ſubtiliter dicunt, eos ſolos attice dicere. ideſt quaſi ſicce,& integre,& ample,& ornate,& copioſe, cum eadem integritate atticorum eſt, quid dubium eſt utrum orationẽ noſtram tolerabilem tantum,an etiam admirabilem eſſe cupiamus? Non enim iam quærimus, quid ſit attice,ſed quid ſit optime dicere,ex quo intelligitur,quoniam græcorum oratorum præſtantiſſimi ſunt ij, qui fuerunt Athenis, eorum autem princeps facile Demoſthenes, hunc ſiquis imitetur, eum et attice dicturum, & optime, ut quoniam attici nobis propoſiti ſunt ad imitandum, bene dicere id ſit attice dicere,ſed cum in eo magnus error eſſet,quale eſſet id dicẽdi genus,putaui mihi ſuſcipiendum laborem utilem ſtudioſis,mihi quidem ipſi non neceſſarium. Conuerti enim ex atticis duorum eloquentiſſimorum nobiliſſimas orationes inter ſe contrarias, Æſchinis, Demoſthenisq;, nec cõuerti, ut interpres, ſed ut orator ſententijs ijſdem,& earum formis tanquam figuris,uerbis ad noſtram conſuetudinem aptis, in quibus nõ uerbum pro uerbo neceſſe habui reddere, ſed genus omnium uerborum, uimq; ſeruaui, non enim ea me annumerare lectori putaui oportere,ſed tanquam appẽdere,hic labor meus hoc aſſequetur, ut noſtri homines,quid ab illis exigant, qui ſe atticos uolunt; & ad quam eos quaſi formulam dicendi reuocent, intelligant. Sed exorietur Thucydides,

eius

eius enim quidam eloquentiam admirantur, id quidem recte, ſed nihil ad eum oratorem, quem quærimus. Aliud eſt enim explicare res geſtas narrando, aliud argumentando criminari, crimen'ue diſſoluere, aliud narratione tenere auditorē, aliud concitare. At loquitur pulchre, num melius quàm Plato? neceſſe tamen eſt oratori, quem quærimus, controuerſias explicare forenſes dicendi genere apto ad docendum, ad delectandum, ad permouendum. Quare ſiquis erit, qui Tucydidio genere cauſas in foro dicturum eſſe profiteatur, is abhorreat etiã à ſuſpicione eius, quæ uerſatur in re ciuili, & forenſi. qui Thucydidem laudauit, aſcribat ſuæ noſtram ſentētiam. quin ipſum Iſocratem, quem diuinus author Plato ſuum ferè æqualem admirabiliter in Phædro laudari fecit à Socrate, quémque omnes docti ſummum oratorem eſſe dixerunt, tamen hunc in numero non repono. Non enim in acie uerſatur, & ferro, quaſi rudibus eius eludit oratio. à me autem, ut cum maximis minima cōferam, gladiatorum par nobiliſſimū inducitur. Æſchines tanquã æſerninus (ut ait Lucilius)

Non ſpurcus homo, ſed doctus, & acer,
Cum Pacidiano hic componitur optimu' longe
Poſt homines natos.

nihil enim illo oratore arbitror cogitari poſſe diuinius. Huic labori noſtro duo genera reprehenſorum opponūtur, unum hoc. uerum melius græci. à quo quæratur, ecquid poſſint ipſi melius latine? alterum. quid iſtas potius legam, quàm græcas? Iidem Andriam, & Synephebos, nec minus Terentium, & Cæcilium, quàm Mænandrum legunt. nec Andromacham aut Anthiopam, aut Epigonos latinos recipiant, ſed tamen Ennium, & Pacuuium, & Accium potius, quàm Euripidem, & Sophoclem legunt. Quod igitur eſt eorū in orationibus à græco conuerſis faſtidium, nullum cum ſit in uerſibus? Sed aggrediamur iam quod ſuſcepimus, ſi prius expoſuerimus, quæ cauſa in iudicium deducta ſit. Cū eſſet lex Athenis, nequis populiſcitum faceret, ut quiſquam corona donaretur in magiſtratu prius, quàm rationes detuliſſet. Et altera lex, eos, qui à populo donarentur, in cōcione donari debere. quia in ſenatu Demoſthenes curator muris reficiendis fuit, eosq́; refecit pecunia ſua, de hoc igitur Cteſiphon ſcitum fecit, nullis ab ipſo rationibus relatis, ut corona aurea donaretur, eaq́; donatio fieret in theatro populo conuocato, qui locus non eſt concionis legitimæ, atque ita prædicaretur, eum donari uirtutis ergô, beneuolentiæq́;, quam erga populum Athenienſem haberet. Hunc igitur Cteſiphontem in iudicium adduxit Æſchines, quod contra leges ſcripſiſſet, ut & rationibus non relatis corona donaretur, & ut in theatro, & quod de uirtute eius, & beneuolentia falſa ſcripſiſſet, quoniam Demoſthenes nec uir bonus eſſet, nec benemeritus de ciuitate. Cauſa ipſa abhorret illa quidem formula conſuetudinis noſtrę, ſed eſt magna, habet enim & legum interpretationem ſatis acutam in utranque partem, & meritorum in remp. contentionem ſanè grauem. itaq́; cauſa fuit Æſchini, quoniam ipſe à Demoſthene eſſet capitis accuſatus, quod legationem ementitus eſſet, ut ulciſcendi inimici cauſa nomine Cteſiphontis iudicium fieret de factis, famaq́; Demoſthenis. Nō enim tam multa dixit de rationibus non relatis, quàm de eo, quod ciuis improbus, ut optimus laudatus eſſet. Hanc multã Æſchines à Cteſiphonte petijt quadriennio ante Philippi Macedonis mortē, ſed iudicium factum eſt aliquot annis poſt Alexãdro iam

Aſiam tenente, ad quod iudicium concurſus dicitur è tota Græcia factus eſſe. Quid enim aut tam uiſendum, aut audiendum fuit, quàm ſummorum oratorum in grauiſſima cauſa accurata, et inimicitijs incenſa contentio? Quorũ ego orationes, ſi, ut ſpero, ita expreſſero uirtutibus utens illorum omnibus, ideſt ſententijs, & earum figuris, & rerum ordine, uerba perſequens eatenus, ut ea non abhorreant à more noſtro, quæ ſi è gręcis omnia conuerſa non erunt, tamen ut generis eiuſdem ſint, elaborauimus, erit regula, ad quam eorum dirigantur orationes, qui attice uolunt dicere, ſed de nobis ſatis. Aliquando enim Æſchinem ipſum latine dicentem audiamus.

INDEX CARTHARVM

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z AA BB CC DD EE FF GG HH Terniones omnes prẹter HH duernionem.

Venetijs in Officina Lucęantonij Iuntæ Florentini Menſe Auguſto
M. D. XXXVI.

LYON

L A

PETRI VICTORII EX=
PLICATIONES SVARVM IN CICERO NEM CASTIGATIONVM.

LYON

VENETIIS M .D. XXXVI.

LYON

Petrus Victorius Bartholomæo Caualcanti Suo. Sal.

Veram ſemper eſſe putaui nobiliſſimi tragici ſententiam illam πόνος πόνῳ πόνον φέρει. Nunc uero etiã expertus ſum: Poſt q̄.n. negare non potui rogãtibus ſatis multis, ut quędã quæ ex antiquiſſimis exẽplaribus ſincerè (ut arbitror) reſtituerã in epiſtolis Ciceronis diuulgarem, cupiens omni rõne, qua poteram, uoluntati illorꝝ morem gerere, et eruditis hominib. ſtudium meũ probare, in magnam turbã incidi moleſtiarũ: nã & dum ea colligerẽ, non parũ laboraui, & cum mihi uiſus eſſem nõ nihil utilitatis libris illis adtuliſſe, me quaſi teneri arbitratus ſum, eos etiam, quibus idem auctor philoſophiã explicauit, & quibus oratorꝝ præcepta elegantiſſimè perſecutus eſt, ſi poſſem meliores reddere. Quare multis priſcis exemplaribus comparatis id opus, magnum ſanè & arduũ, adgreſſus ſum, & q̄ accuratiſſimè potui abſolui atq; ad exitum perduxi. Sed cum poſtea animaduerterẽ multa eſſe loca maxime in epiſtolis, quæ niſi aperirentur, obſcura futura eſſent, cum aut hiſtoria illarum rerũ à multis ignorat̃, aut uerſus reconditi aliquorꝝ poetarum citantur, non nulla etiã parum certa, & in uarijs libris uariè ſcripta, quędam ſuſpecta, alia aũt prorſus mendoſa, quæ omnino oporteret indicare, neceſſe eſſe duxi quaſdam adnotationes conficere, quæ obſcura illuſtrarent, incerta & ſuſpecta oſtenderent, deprauata & manca, ne quempiã nulla utilitate exerceant, denotarent. Verꝝ in priorib. adhuc negotijs ĩplicatus aliud cõmodius tẽpus expectare cogitabã, cum ſtatim quibuſdam imp̄ſſorꝝ impedimentis hoc opere intermiſſo, ſatis idoneum tempus nactus ſum, ut quæcunq; mihi declaratione aliqua indigere uiderentur, colligerem, & breuiter explicata in paruũ hoc uolumen conferrem: ea autẽ ſine fucis (ut natura mea fert) expoſui: nec enim meũ cõſilium unquã fuit, hac occaſione doctrinam aliquã (quæ in me nulla eſt) aut multarũ rerũ ſcientiam oſtentare: tantum conatus ſum, quę in his libris maioris alicuius momenti immutaui, tueri, rationes, quibus ductus id fecerim, adferendo, & teſtimonia priſcorꝝ codicum adducendo: ſuſpiciones etiam multas, quæ mihi occurrerunt, & aliquãtulum uiſæ ſunt poſſe ſtudioſos adiuuare, libere protuli: nec in ulla re ueritus ſum ſimplicitatẽ mei ingenij aperire, dum quęcunq; mihi in mentem ueniunt, narro: tanta cupiditate exarſi clariſſimum hunc ſcriptorẽ fœdiſſimis maculis inquinatum purgandi. Quantum aũt in hoc profecerim alij iudicabunt: ſtudium quidẽ certe & egregia quædam uoluntas non defuit: ſed quia fieri poteſt, imo potius neceſſe eſt, ut in quibuſdam decepti ſimus, cognoſcimus.n. ingenij noſtri infirmitatem, & lubricam periculoſamq; harum rerum tractationem, petimus ab eruditis, ut errores noſtros ſiquos animaduertent, non paucorꝝ locorum non ineleganter illuſtratorꝝ meritis compenſent, nec me arrogantiæ condẽnent, ꝙ hoc onus minimè mearum uirium in me receperim: nec.n. id unquã expetiui, ſed potius ab alijs mihi impoſitũ ualde cupiẽs ſubterfugere non potui, ut ſiquid in hoc à me peccatum ſit, facilitate potius quadã, & naturæ bonitate peccatum ſit, ꝙ ea quæ iuſtè repudiare poteram, onera ſubierim: nam (ut ſupra à me expoſitum eſt) paulatim & non uno conſilio hoc munus ſuſcepi, à primo.n. ex occaſione quadam tibi nota cœpi ſummo ſtudio epiſtolas ad Atticum ſcriptas ad meum & amicorꝝ uſum mẽdis purgare: quum.n.

domi tuæ antiquum illud ab Angelo Politiano laudatũ illarũ epiſtolarum exemplar uidiſſem, quod diſparem ſortem ab ea, quam ille ei tributam dicit, multos ſanè annos expertum fuerat: eripueras. n. tu illud è manibus ignobilis grãmatici, apud quem diu latuerat, à te ſumpſi illud, & ſũma cura, quæ in eo à uulgari lectione diſcrepabant notaui: ex quo tempore cum eã iam, quę à me capi poterat, utilitatem ab eo accepiſſem, & non nihil quoq; illud ſuę dignitatis ac nominis per me recepiſſet, citó priſtinam fortunã recuperauit: in manus. n. clariſſimorum & doctiſſimorum uirorum, poſtq̃ á me exijt peruenit: Cum igitur à te ortum ſit huius mei laboris initium non uacare omnino culpa mihi uiſus eſſem, niſi paruo hoc munere tibi grati animi memoriam oſtendiſſem: quare ſemper cogitaui ad te hunc libellum, quemadmodũ nũc facio mittere: quãuis (ut uerum fatear) maiora fuerint ea, quæ me ad hoc impulerunt: cum. n. à teneris (ut aiunt) unguiculis, ætatib. noſtris non multum differentib. iocundiſſima familiaritate coniuncti inter nos fuerimus, nec unq̃ noſtræ beneuolentiæ iter interruptum ſit, ſed cotidie potius aliquid acceſſerit ad amorem, nunq̃q; ego excellens ingenium tuum, incredibilẽ doctrinã, ſuauiſſimos mores, ſingularem ꝓbitatem admirari & amare deſtiterim, cur non debui primos tibi ingenij mei fructus largiri? ſimulq; cum noſtra amicitia ciuib. noſtris notiſſima, & (ut ſpero) probatiſſima ſit, quantũ per me fieri poteſt, eniti ut externis etiam gentib. non incognita eſſet. Quod ſi multi opibus potentiaq; illuſtres perſonas quærunt quib. labores ſuos cõmendẽt, rectius ego eſſe putaui, eum cum quo familiariſſime uiuo, cunctis animi & ingenij munerib. clarum non præterire, & cui fortuna potius defuiſſe uideatur ad præclaras & honeſtas res gerendas, q̃ aut ea, quæ ipſi ſibi ſummo ſtudio & diligentia homines ad laudem & gloriam nati parare ſolent, aut illis à natura, ut ampliſſimi uiri euadant, tribui. Accipies igitur hoc, qualecunq; ẽ, læto animo munuſculum, & quæ à te ingenij tui monimenta expectant, ne patiare diutius ea ingenuis artibus deditos deſiderare. Vale.

PETRI VICTORII EX-
PLICATIONES SVARVM IN CICERO
NEM CASTIGATIONVM.

EXPONENDA primum á nobis cauſa eſt, cur titulum XVI. primorum librorum mutauerimus, qui vulgò ab omnibus Familiarium epiſtolarũ appellabantur, ne forte aliquis nos id temerè feciſſe ſuſpicetur: ob idq; malit vſitatum, & receptum iam errorem ſequi, q̃ vetus & legitimũ nomẽ harum epiſtolarũ comprobare: nã cum nihil ſit in his libris immutatũ cuius non poſſimus, ſi non verã, probabilem tñ aliquam cãm reddere: videmur quoq; nobis huius rei argumenta & rationes nõ contemnendas poſſe adducere, quæ falſo nomine has diu appellatas eſſe oſtendãt, & cõſilium noſtrũ nõ reprehendi ſinant, qui id induxerimus, non aũt id nouandi cupiditate capti fecimus ſed potius ſinceræ & incorruptæ vetuſtatis deſiderio moti, quã cotidie magis à nouis quibuſdam inquinari, & ludibrio haberi pati nõ poſſumus: exiſtimo aũt hos vt hęc volumina ab alijs Ciceronis, & maximè ab his, quę ad Atticum ſcripta ſunt diſtinguerent, nomen illud excogitauiſſe: quo'd quã ſapiẽter fecerint, alij maioris auctoritatis viri iudicabunt. Scimus ſanè quoddam epiſtolarũ genus familiare rectè appellari & dici, cuius ẽt generis nõnullę hoc volumine epiſtolę continẽt, non tñ ob id oẽs ita appellandę, cum plurimę ſint de grauibus & magnis rebus ſũmo artificio ſcriptę: quod ſi vllis epiſtolarum voluminibus hic titulus cõueniret, verius hoc nomine appellari poſſent illę, quę ad Atticum familiariter ſcriptę ſunt: quę licet & ipſę ſępe de publicis rebus agant, remiſſiore tamẽ & ſolutiore genere dicẽdi vtũtur, & minore arte & ſtudio ſcriptę ſunt, quomodo familiares inter ſe homines ſcribere cõſueuerunt. Hoc autem ab alijs diſertis & elegantibus viris animaduerſum eſſe (quibus merito ſemper hoc nomen ſuſpectum fuit) cõpertum habemus. Mouit aũt nos maximè vt id repudiaremus, quod in nullis manu ſcriptis paulo antiquioribus codicibus illud inuenimus, vt omnino nouum eẽ & nuper ortum cõfiteri neceſſe ſit: Nam in egregię & probatę vetuſtatis exẽplari, quod meritò ſemper ſummæ auctoritatis apud nos fuit, nullum eſt huius vocis veſtigium: Animaduertimus ẽt, quod rẽ penitus cõfirmare videt̃, à nullo vnquã veterũ auctorũ, & nõ ignobilium grãmaticorũ, qui crebro teſtimoniũ harũ epiſtolarũ adducunt, illas familiares appellari, ſed eo quẽ nos reſtituimus titulo & nomine. Hi ſunt A. Gellius, Nonius Marcellus, Priſcianus, q non has ſolum, verũ etiam multos alios libros epiſtolarũ à M. Tullio ſcriptarũ citant, qui ab eo ſemper ad quẽ miſſę ſunt, cognomen accipiunt. Hoc aũt tam notũ vnicuiq; eſſe põt, & tam facile ab illis, qui nõ obſeruarint, põt perſpici, vt exemplis adducendis, id cõprobari neceſſe eſſe nõ putem, vnum tñ notandũ fuit, cum liber ab eo, ad quem primę epiſtolę ſcriptę ſint, appelletur, cõtineatq; ferè ſemper ad alios ẽt miſſas literas, qũo illę poſteriores citandę ſint: quod ẽt ab illis diligenter obſeruatũ eſt, quod maximè eo loco declarat̃, qui à Nonio Mar-
» cello adducitur è libro qui ante nonus appellabatur: ſed cura vt valeas, ne ego te iacente bona tua co-
» medim: ſic.n iquit Nonius: Cicero ad Varronem epiſtola Pæti: ſunt.n. hęc verba in epiſtola Pæti, ideſt quę ad Pætum miſſa eſt: epiſtolę aũt ad Pætum miſſę continentur in volumine ad Varronẽ, ſic appellato, quia primę eius libri epiſtolę ad M. Varronem ſcriptę ſunt, vt hoc p̃cipuè loco, & multis ẽt alijs, quę nunc ne lõgiores nulla neceſſitate ſimus, omittemus, ſcrupulum hũc quemadmodũ veteres vitare ſoliti eſſent, appareat, & legitimũ hunc eẽ titulum horum librorũ amplius dubitari nõ debeat, cũ ab optimis auctoribus ita citentur: nec debent noie, in quo oẽs cõprehendunt̃, ſublato, numeri notari librorũ: tunc.n. neceſſarij ſunt, cũ ad eundem plures libri mittuntur, vt in multis ex his, q vetuſtate amiſſi ſunt, accidit, nã non pauci fuere, ad quos multa epiſtolarũ volumina ſcripſerit, vt ad Cn. Pompeiũ, Cęſarem Dictatorem, Cęſarem Iuniorem: ſiquidẽ ex libro. IX. epiſtolarũ ad A. Hirtiũ à Nonio Marcello Ciceronis teſtimoniũ adducitur, & ex his qui reſtant. III. ad Q. Fratrem. XVI. ad T. Pomponium Atticum: in hoc ẽt fidem priſcorũ codicum nobiſcum habemus. His igitur ego & rationibus & auctoritatibus motus, inueteratũ & receptũ iam errorem tollere non dubitaui.

È LIBRO AD P. LENTVLVM.

5 Quod cõmode facere poſſis ſic olim in prima ad Lẽtulũ epiſtola locus hic legẽbat̃, emendarunt poſtea nõnulli, COMMODO REIP. non oĩno ineptè aut longè à vetere lectione, nec tamen penitus cũ ea concordantes, partem .n. vetuſtæ lectionis receperunt, partem reprobarunt, ſiquidem, QVOD COMMODO REM FACERE POSSIS, vetuſtiores habent: quod ſi, commodo, aptè & opportunè ſignificaret, nos hanc valdè probaremus, vt diceret, ideo quoſdam ipſi Lentulo decernere, vt regem deduceret, quod id ille maximè propter loci vicinitatem & opportunitatem cõmodè & aptè facere poſſet, nã Lentulus in ijs locis erat, vt ipſi propè in cõſpectu Aegyptus eſſet, arbitramur .n. in hac ſpectaſſe potius quoſdã, vt id negotiũ alicui cõmitteretur, qui id cõmodè conficere poſſet, quã

vllum reip.cõmodum aut vtilitatẽ.Nõ tñ negauerimus, poſſe etiã locũ eſſe reſtitutę ab alijs lectiõi, quãuis veterem magis veram exiſtimemus,ſi modo paruo illo mẽdo purgetur, nam COMMODE potius q̃ COMMODO ſcribendum eſſe puto.Paulo etiam poſt initium huius epiſtolæ, QVI, pro QVONIAM ſcriptum eſt in cũctis veteribus exemplaribus,quod à nobis pręteritum (quamuis tenuis animaduerſio ſit)hic tñ adnotare viſum eſt.Qui tritas habent aures notandis huius auctoris verbis dijudicare poterunt,vtra ſincerior ſit,& magis huius loci propria lectio.

10 Septima ad Lentulum epiſtola reddenda à nobis rõ eſt,cur locũ,qui antea in oĩbus impreſſis codicibus nulla mendi ſuſpicione legebatur,vt mutilũ notauerimus,duabus ſubtractis dictionibus. Noſtrum cõſiliũ fuit optime lector(quod oĩbus probari cupio)vt quantũ per nos fieri poſſit,ſincerã Ciceronis ſcripturã reſtitueremus,quod ſicubi in locos mancos incidimus,tutius nobis viſum eſt,eos, vt in antiquis,& ꝓbatis exemplaribus inuenimus,ſcribere,q̃ vt à quibuſdã(mea qdem ſnia parũ in alienis ſcriptis modeſtis) ſuppleti ſunt,qui operã dabant,vt nullus locus eſſet,è quo non aliquis ſenſus eliceretur:putabantq́; hoc eſſe officiũ correctoris,nihil iacere pati:à quorꝫ opinione,iampridẽ à doctis viris damnata,& eiecta nos longè diſſentimus,diuerſumq́; penitus inſtitutũ ſecuti ſumus:oẽs.n.locos,qui cõtrà veterꝫ codicũ fidem à recentioribus grãmaticis ſuppleti ſunt,quos nos veteribus veſtigijs herentes corrigere nõ potuimus,in antiqua lectionẽ retraximus,ne quis verba illa pro legitimis Ciceronis accipiens fallat,& vt induſtria ſtudioſorꝫ habeat,in quo ſe exerceat,quæranturq́; antiquiora,& integriora exemplaria,ſi vlla fortaſſe adhuc latent,quæ verã lectionẽ retineant.Hic aũt locus,de quo nũc loquimur,vt vides,legitur in melioribus codicibus:deſideretur'ne aliud pręter verbũ, quo ſuperiores dictiones necti debent,doctiores diligẽtius animaduertẽt:ſcimus aũt nõnullos ꝓ, PRAEFVISTI,legere FAVISTI:quæ res auget ẽt ſuſpicionem,vel potius me in hac opinione cõfirmat, vt ea,quæ nos deleuimus verba,noua ſint,& ab aliquo ſuppleta,cum.n.non ſatis bene firma ſcriptura eſt,aliquid ferè ſemper vitij ſubeſt.

10 Eadem epiſtola: Te verò moneo cũ beneficijs tuis.Nos receptã lectionem hoc loco cõſeruauimus:veterem aũt(quãuis eã non probemus)volumus tñ teſtatam relinquere:in antiquiorib.n. & melioribus libris,beneficentiis pro beneficijs legimus.Eſt aũt apud hunc auctorem hoc nomen:verꝫ beneficẽtia potius illi eſt(niſi fallimur)aĩ virtus,& quædã bonitas naturæ,quę opibus ſuis alios iuuare,& beneficia in homines cõferre delectatur:Beneficẽtias ab eo beneficia collata appellari nõ memini me legiſſe.

12 Epiſtola nona.Qui tibi ex me fructus debenf,eos vberiores,& præſtantiores pſens capere potuiſſes. Veteres codices præſentiores habent,vt nos ſcripſimus:Mirum eſt q̃ multis locis hãc vocẽ PRAESENTEM in pręſtãtem mutauerint,credo,nõ putãtes latinè hoc ſignificatu dici:ſed (vt opinio mea ẽ) peccarunt,ſępe.n.eam apud hũc legimus,vt in Epiſt.ad Catonem.228.vir cũ beneuolentia,& fide erga populum Ro.ſingulari,tum pręſenti magnitudine & animi,& conſilij:& ſi in eum ẽt locũ idem error inuaſerat,quẽ nos ſuſtulimus,vulgati.n.codices pſtanti habebant:In prohemio quoq; Oratoris,& in pſentibus rebus magna ſunt ea,quę ſunt optimis proxima:etſi ibi etiam vulgati,& communes codices præſtantibus.Videtur pręterea non parũ elegantiæ retinere geminatio illa eiuſdẽ dictionis,alio,& alio ſignificatu poſitę.

15 Quo in diſcrimine cum mirifica Senatus,incredibilis Italiæ totius,ſingularis bonorꝫ omniũ conſenſus:verba illa,MIRIFICA,&,CONSENSVS non coherent inter ſe,vt patet:omnes tñ vetuſti codices hanc lectionẽ retinent,quam ẽt in impreſſis quibuſdã inuenias,& ſi in alijs , qui facilitatem,& claritatem ſecuti ſunt, CONSENSIO,repoſuerunt,pro,cõſenſus,proculdubio planam , & apertam lectionem,niſi vetuſtorꝫ codicum auctoritas repugnet. Videant igitur eruditi viri,quomodo hũc locum tueantur.Scimus nos quãdoq; veteres grãmaticos in libris Ciceronis quoſdam locos notaſſe, in quibus ſolœciſmus ineſſe videretur:in orationis.n.curſu ea qñq; vox exit,quę parum reſpõdet ſuperiori ſtructuræ:an huiuſmodi ſit hic locus,accuratè animaduertendum eſt.

15 Si ij pro me ſtante,pugna nõ deſtitiſſent:emendauimus ex vetuſtis codicibus,Si ijs pro me ſtante , pugnare licuiſſet.Quo loco Mediceus codex ille inq̃ omniũ ꝓbatiſſimus, & integerrimus liquiſſet, per q, ſcribit: ſępe.n.inuenias in antiqs exemplaribus has literas inter ſe cõmutari, & viciſſim alterã ꝓ altera capi,vt in hoc,ad Mẽmiũ epiſt.Q. Valerij:ſic locus ille legitur.Quare Cuſpianorꝫ omnium cõmendationis cãm hac tibi epiſtola exponendã putaui:reliquis epiſtolis tñ faciam,& cetera:Et eodem libro,in Epiſtola ad Seruium . Quod relicum eſt velim augeas tua in eũ beneficia, & cetera.Eſt autem hæc omnino cõmodior,& verior lectio,non.n.pugnarunt,quãuis parati eſſent, & vellent pugnare pro ſalute Ciceronis,duces.n.defuerunt:vtitur ẽt hac eadem locutione in Libro ad Senatum, epiſtola ad Catonem,cũ eandem ferè ſniam exponeret,Mitto quod inuidiã,quod pericula,quod oẽs meas tempeſtates & ſubieris,& multo ẽt magis,ſi per me licuiſſet,ſubire paratiſſimus fueris.

15 Recreatis.n.bonis viris &c.Nos quia horum codicum probitatem multis modis perſpectã habemus, nihil ferè in illis inuenimus,quod penitus cõtemnamus,quæ tamẽ non tuto viſi ſumus poſſe recipere,& tamen digna putauimus,vt de his lectorem admoneremus,conſeruata priore ſcriptura huc conferemus,quẽadmodum hunc locũ,ſic.n.in antiquis legitur. RECREATI ENIM BONI VIRI CONSVLATV TVO,ET CONSTANTISSIMIS, ATQVE OPTIMIS ACTIONIBVS TVIS

TVIS EXCITATI, &c. vt poſſint alij maioris ingenij, & eruditionis viri rem diligenter cōſiderare, quod ſi negligentiæ librariorum tribuendum ſit, mirum profecto eſt accuratum alioquin hominē, qualis fuit qui librū Mediceū ſcripſit (vt alios taceam) quater in eodem tractu peccaſſe, & cū ſemper ſeptimo caſu quattuor nomina ſcribere debuiſſet, ne ſemel quidem recte reddidiſſe.

25 Primum illa furta muliebriū religionum: Nos furia legimus, non tamē in hac parte ab antiquis codicibus adiuti ſumus, eſt.n. in illo etiam probatiſſimo idem error, ſed cum ſit vnius tantū literæ faciēda parua immutatio, ſententiaq́; huius loci valde illuſtretur, cū ante nullus cōmodus ſenſus eliceretur, ſperauimus ſi peruerſionē illam correxiſſemus, in reprehenſionem non caſuros; cum.n. hic manifeſto de Clodio agatur, quem ſæpe furiam appellat digno illius flagitijs nomine, cur nō hic quoq; ita appellet! In epiſtola ad Q. Fratrem de Clodio agens ſic inquit, Aut vllū ad illam furiam verbū reſcriberet, Quod autem dicit furia religionū, vt generandi caſum hęc vox furia ſuſtineat, idē facit in oratione in L. Piſonem, cum illū furiam ſociorum appellat: nam quod ſequitur. IMPVNITATEM SCELERVM EORVM SENTENTIIS, vetuſti codices habēt: IMPVNITATEM'ST ILLORVM SENTENTIIS, pro IMPVNITATEM EST: quę ſcriptura ſemp eſt in Mediceo, vt in melioribus Plauti, & Terentij codicibus ſuppreſſa E, litera: quod cum nōnulli fortaſſe non intellexiſſent, ex illis verbis 'ST ILLORVM ſcelerum, fecerunt, de ſuoq́; EORVM addiderunt, & alia quædam, q̄ mirifice hunc locū perturbarunt, quibus ſublatis, locoq́; omnib. maculis diligēter purgato ſentētia eius, quāuis occultior, ignota eſſe non poterit ſtudioſis, & his præcipuè qui accuratè hiſtoriam illorum tēporū & earum maximè rerum, q̄ ad ſe ptinebant, à Cicerone ſæpius ſcriptis ſuis explicatam didicerint.

28 Scripſi etiam carmina quædam, nam &c. Hæc duo verba, CARMINA QVAEDAM, in nullis repiūtur antiquis exemplaribus: in illoq́; probatiſſimo alia noua manu à recētiori aliquo, & audaci (vt puto) repoſita ſunt: qui cum longum hunc ſententię tractum non perciperet, putauit ea verba deeſſe, & parum conſiderate inculcauit, eſt autem locus κατὰ παρένθεσιν legendus ab illa dictione ETIAM vſque ad SCRIPSI, poſt quam vocem, quod ſequitur ETIAM in IGITVR cōmutandum eſt: ſicq́; nihil diſcrepabit locus ab optimis codicibus: elegantemq́; admodum ſentētiā præſeferet. Similis huic locutio eſt in vltimo libro ad Atticum: Tu vero ſapienter (nunc demum.n. reſcribo his literis, quas mihi miſiſti conuento Antonio Tyburi) ſapienter igitur, quod manus dediſti: poſſem huius ſtructuræ plura exēpla adferre, pręcipueq́; apud Ariſtotelem, quæ ſępe adeo cōturbant noſtros expoſitores, qui hæc nec diligenter curant, nec poſſunt, etiā ſi velint, cum ſint in barbaris illis interpretationibus corrupta, & confuſa, vt dolendum ſit tam bona ingenia in tam deprauatis libris eſſe verſata, quæ tū gręci enarratores diligenter notant: Fortaſſe etiā, eum, qui hunc locum contaminare auſus eſt, fefellit vox ea MVSAS, cum non crederet ille niſi de poematibus dici, quod adeo falſum eſt, vt id longius cōfutare non oporteat: ſed quia ſemper Cicero in verſibus faciendis ſe libenter exercuit, infra narrat, qd eo tempore numeris ſcripſerit: dicit enim ſe. III. libros ſcripſiſſe de temporibus ſuis, nam illud CARMINA QVAEDAM ta otioſe dictum non dignum videbatur elegātia Ciceronis, nec tam accurata ſuarum rerum expoſitione, qua in epiſtola vtitur.

29 Si curiata lex nō eſſet, ſe paraturū cum collega: Cū hic nōnihil mendi appareret, alij alijs modis corrigere adgreſſi ſunt, quidā pro SEPARATVRVM, PARTITVR'VM legunt, nā ſæpe apud Liuiū dicunt Conſules inter ſe prouincias partiri: Alij SE PACTVRVM lōgius adhuc à vetere ſcriptura & audacius: Nos cū in priſcis oībus exēplaribus: SEPARATVRVM inuenerimus, diligētius re cōſiderata, SE PARATVRVM legi debere iudicauim⁹ nulla alia re antiq̄ lectionē variātes, niſi qđ ex vna duas dictiōes fecimus, primā ſyllabā, q̄ male ſequēti heſerat, & p ſe ſtare debebat, ab illa abſcindentes, Quā frequēs ſit apud Liuiū hic modus dicendi, cū de diuiſione prouinciarum agitur, ſeu de alia re, quā Senatus arbitrio conſulum permittit, nihil neceſſe eſt dicere, cum facile ſit cuilibet plurima exempla inuenire: vt tamen qui hoc non animaduertit hoc onere leuetur, ex multis quædam hic adponemus. li. xxiiij. Quo die magiſtratū inierunt Coſs. ſenatus in capitolio eſt habitus: decretūq́; oium primū, ut Coſs. ſortirentur, cōpararentq́; inter ſe, ut Claudius comitia pficeret. li. xxvj. inter ſe cōpararent Claudius, Fuluiusq́;, vtri obſidenda Capua, vtri ad prohibendā obſidione patriā, Romā veniendū eēt. In initio li. xxx. Cn. Seruilius Cœpio & Cn. Seruilius Geminus Coſs. Sext⁹ decimus is annus belli punici erat) quū de Rep. belloq́; & prouincijs ad Senatū retuliſſent, cenſuerūt patres vt Coſs. inter ſe cōpararent, ſortirentur ue, vter Brutios aduerſus Annibalē, vter Etruriā ac Liguriā prouinciā haberet: in eodē libro iuxta finē: patres igitur iurati (ita cōuenerat) cēſuerūt, vti Coſs. prouincias inter ſe cōpararent, ſortirētur ue vter Italiā, vter claſſem nauiū L. haberet. Mādabat igitur Senatus, vt prouincias Coſs. vel in ſortē cōijcerent, vel inter illos cōueniret, & ſua volūtate ipſi cōſtituerent vter vtrā hberet, vtiq́; illos ſolitos hoc verbo in ea re infinitis auctoritatibus certū eſt: Quin ēt in antiqs qbuſdā libris ita locus hic Salluſtij in Iugurt. legitur. Poſt A. fœdus, exercitusq́; noſtri fugā fœdā Metellus & Silanus Coſs. declarati prouincias inter ſe parauerāt: Metelloq́; Numidia euenerat: vt oino SE PARATVRVM verā legitimāq́; eē hui⁹ loci lectionē putē. Quāuis āt i ſuperiorib. Liuij. exēplis cōparare ſit, Cicero vero hic parare dixerit, nō tū dubitādū ē, qn eādē rē ambo intelligāt, quā.n. ppoſitionē Liuius cū verbo coniūxit, Cicero noī attribuit. Infert.n. cū collega: vt idē pfecto ſignificet, parū variato ſermone dicere Cōſules inter ſe cōparare, & Conſulē parare cum collega.

19 Ad tuam ſummam amplitudinem, dignitatem, liberalitatem, qua te ſcio libẽtiſſime frui ſolere: Vetuſti codices LIBERTATEM habent: melius omnino meo iudicio: Puto autem hic libertatem ſignificare, vacare moleſtijs prouincialibus, poſſeq́; pro ſuo arbitrio quicquid cõmodum fuerit agere, quod facere nequeunt, qui in oculis tot populorũ viuunt: quod ſi voluiſſet retinere prouinciam, nec ſucceſſori tradere, opus ei fuiſſet multis inſeruire, ad multaq́; deſcendere, quæ ſeruitutis non nihil illi attuliſſent: Præterea ob hoc etiam vulgata lectio mihi diſplicet, quia frui liberalitate mihi is videt, in quem liberalitas confertur, non qui ea ſtudioſe vtitur. Vt non ſatis aptè dicere potuerit Lentulum liberalitate libentiſſimè frui ſolere, cum antea liberalitatem in eo eſſe dixiſſet: nam qui ea præditus eſt, eam in alios exercet.

19 Facilitate quidem quid vellem: Hic locus nõnihil mendi continet: Quidã ſic caſtigarunt, FACILITATE AVTEM QVOD VELLEM, &c. hac ſententia vt puto, potuiſſes conſequi facilitate tua (qđ vellem. s. feciſſes) ne eius ordinis, quẽ ſemper ornaſti, rem, aut volũtatem offenderes: ideſt ſi facilis in publicanos fuiſſes, eorũq́; commodis indulſiſſes, profecto non ordinẽ illum à te alienaſſes: Nos antiquã ſcripturam ſecuti ſumus, cuius elegantior eſt etiã (vt puto) ſententia: eſt autem hæc. Dolet ſanè Lentulũ aliquid aduerſus cõmoda publicanorũ egiſſe, ſed quaſi eum excuſat: quod. n. fecerat contra illos, quaſi coactum feciſſe oſtendit, cũ ſemper ante (ut ait) ordinem eũ ornare cõſueſſet: caſus autem fecit, vt illorũ volũtatem offenderet, quem vitare non potuit: docet. n. ipſum iure feciſſe, quod in illos decreuerat, cũ laudet æquitatem eius; voluiſſet aũt Cicero felicitate aliqua Lentulus cõſequi potuiſſet, ne accidiſſet, vt illorũ voluntas offendenda eſſet. hęc eſt noſtra huius loci opinio, & omnium meliorũ codicũ lectio: id ſequatur, quod ſibi rectum videbitur vnuſquiſq;.

19 Cur. n. tibi hoc non gratificer neſcio. Cogitandũ eſt accuratius, an huius paruæ epiſtolę principiũ deſit: nam videtur omnino, ſi diligenter prima verba examines, aliquid deſiderari, arguunt. n. quædam dicta eẽ, quibus illa reſpondeant: per ſe autem parũ apta ſunt initio literarũ: quod ſi nõnullis cõiecturis, quę ex paucorũ horũ verſuum ſententijs, & aliunde etiam non importune duci poſſunt, fides habẽda eſt, iudices maiorem partẽ eius amiſſam eſſe, & eam quæ cõſeruata eſt, magis extremo q̃ principio literarũ propinquam fuiſſe. Non me tamẽ latet multos credere nihil deſiderari, à verboq́; IVRISCONSVLTO quod in epiſtolę inſcriptione eſt: regi ſenſum & ſtructuram conſequentiũ verborũ, vt familiariter cũ eo iocetur, faceteq́; hominem irrideat, qui ſe iuriſconſultũ haberi & appellari vellet, cũ non eſſet fortaſſe valde iuriſconſultus, quia tamẽ hoc mihi parum ſatiſfacit, nolui quin meam de hac re ſententiã notam facerẽ, prętermittere, eſt. n. opinio illa cõmenticia & nulla auctoritate, aut teſtimõio confirmata, & prima illa verba, in quibus iocus ineſſę debebat, nullam in ſe leporis rationem, aut ſpeciem habere videntur.

AD CVRIONEM.

20 Etenim quis eſt tam in ſcribendo impiger, q̃ ego? à te vero bis, ter'ue ad ſummum: Veteres codices ambas has dictiones SCRIBENDO & SVMMVM ſine præpoſitionibus habent, vt etiam ad Appium, cõmittere, vt negligens ſcribendo fuiſſe videar. Sũmum ſæpe inuenias aduerbialiter ſine præpoſitione, vt in epiſtola ad Meſcinium in bonis codicibus, excepto vno, aut ſummũ altero: ad Atticum lib. xj. etiam in vulgatis rectè: ſcies igitur fortaſſe cras, ſummũ perendie: Item lib. xiij. Expectabã hodie aut ſummum cras ab eo tabellarios.

20 Nempe ſtudiũ non defuit, ſic ferè in omnibus excuſis libris: Alij peius adhuc, STVDIVM MEVM legunt: Quomodo. n. poteſt ſtudium ſuũ in eo negotio non defuiſſe dicere, cum id ſibi non placuiſſe oſtendat, ſeq́; cum alijs auctorem fuiſſe, ne fieret? Erat hic certe locus valde obſcurus: ego tamen mihi videor in antiquo Mediceo codice veram lectionẽ reperiſſe. Deleta erat in eo prima huius epiſtolæ dictio, vt nullum omnino veſtigiũ eius supereſſet, aliaq́; manu repoſitum NEMPE: Sed qa in veterib⁹ codicibus ante ſingulos libros notata ſunt initia omniũ epiſtolarum, quę eo volumine continẽtur, cũ titulis etiã, & eorũ, qui ſcribũt, & ad quos miſſę ſunt, vt facilius, credo, lector inuenire poſſęt, quas vellet, indicem illũ aſpexi, in quo ſic eſt. M. CICERO SAL. DICIT CVRIONI. RVPAE STVDIVM: Quã puto eſſe ſincerã, & incorruptã lectionem: Rupa. n. nomẽ eẽ arbitror liberti ipſius Curionis, quẽ ille cũ mandatis Romã miſerat: quorũ vnum fuerat, vt declararet munera, ſuo nomine, quod cũ ab eo factũ non fuiſſet, excuſat illũ nunc Cicero, docetq́; per Rupã non ſtetiſſe, quo minus qđ imperatum erat, faceret, ſũmum. n. in illo ſtudiũ fuiſſę, vt id negotiũ conficeretur, ſe tamen, alioſq́; ſuos conſulto impediuiſſe, vt poſtea accurate exponit.

22 In quo oĩa mea ſtudia poſita eſſe decreui: Nos dictionem illã STVDIA ex vetuſtis codicibus, & re ipſa, vacare iudicauimus, ideoq́; deleuimus: Dicit aũt omnia ſua ſe i Milone decreuiſſe poſita eẽ, ideſt omnes ſuas fortunas, & oẽm vitę ſuę ſtatum ita voluiſſe in illo poſita eẽ, vt ex illo penderẽt, quẽadmodũ in Tuſculanarũ lib. v. Qui aũt poteſt eẽ celſus, & erectus, & ea, quę homini accidere poſſunt, omnia parua ducens (qualẽ ſapientem eẽ volumus) niſi omnia ſibi in ſe poſita eẽ cenſebit? Eadem rõ eſt vocis illius BENEFICIA, quã paucis ſupra verſibus nõ neceſſario in oratione ſitam (intelligebat. n.) omiſimus, ſed nec ea ẽt in veteribus libris erat: verũ multa his ſimilia, q̃ per ſe patebũt, ſiqs acutè attẽdere volet, tranſibimus, ne videamur ex minutis omnibus animaduerſionibus ambitioſe laudẽ velle aucupari, & lectorum ingenijs penitus diffidere, quorum ſperamus maiorem partem, indicata tantũ

antiqua

antiqua,& incorrupta lectione,reliqua per ſe cogituram,ambaꝝ ſaltē lectionū conlatione facta.

24 Ego voluptatē homini nimiā.Hic locus variè legitur:alij.n.pro HOMINI, HABVI legunt:alij etiam alijs modis,quos nō neceſſe eſt oēs enumerare.In antiquis exemplaribus ſanè HOMINI eſt: animi tñ legēdū puto,eſt aūt verſiculus nō tot⁹ Trabeę poetæ comici.In Tuſcul.ferè integer eſt, ſnīa certè
» eius non deſideratur,vt ille,qui voluptatē animi nimiā ſummū errorem eē arbitratur. Item lib.ij.de
» Finibus,nā & ille apud Trabeam voluptatē animi nimiā lætitiā dicit:eandem,quā ille Cæcilianus,
» qui omnibus lætitijs lætum eſſe ſe narrat:Exiſtimo aūt hoc loco verſiculum Cæcilij intelligere, quē
» Cicero in hac ipſa epiſtola integrū ponit hunc ſcilicet:Repente vero inceſſi omnibus lætitijs. Hæc
» autem tota penè verſibus epiſtola contexta eſt:nam illa ēt verba,Non ædepol quantam egeris rem,
» neq; quantum facinus feceris,arbitror eē ex aliquo poeta,ſed quia confuſa citantur non facile numeros in illis inuenias:verba tamen ipſa diuerſa a pedeſtri ſermone videntur.

24 Vide q̄ timidè,quam ad me literę non perferantur.Quidam emendarūt,tu vide quam temere,cum ad me literę non perferantur:ſecus prorſus q̄ in antiquis exemplaribus eſt:cū aūt lectionem illā vulgatam cōtemnerent,aliā cōmenti ſunt,vt ſibi videbantur,cōmodiorem:Nos nihil ab optimis libris declinauimus:eſt aūt in illis:tu vide quam ad me literæ nō perferant,quā lectionem cenſeo ſequendum eſſe,vide quam non perferantur literę negligentia.ſ.tabellarioꝝ,aut aliquo caſu,non.n.perſuaderi ſe poſſe dicit nullas à Cęlio literas datas,poſtq̄ ędilis declaratus eſt:docetq; interim tempus,quod ſine eius literis egit:Miratur igitur non mediocriter,cur hoc accidat,quaſiq; attentiorèm, & diligentiorē uule facere Cęlium in dandis literis,cum nullę ad eum perferantur.

24 Quia quod ſperabam de nihilo.Hic locus ualde mihi ſemper obſcurus uiſus eſt,quare fieri etiā pōt,ut mendo nō uacet:id ego neq; negare,neq; affirmare auſim,cum tñ omnes ferè impreſſos codices,cunctos certè manu ſcriptos candē lectionē retinere uideam,nolui aliquid cōtra tot librorum cōſenſum ſtatuere:alijsq; eruditioribus de hoc decernēdum relinquere ſatius eē duxi.Qui nuper Venetijs has epiſtolas ediderunt,de Hillo emēdarunt,hanc ſecuti rōnem,& coniecturam,vt puto,ut de Hirri repulſa agat,qui cū Ciceronis quōdā competitor fuiſſet,graues cum illo poſtea inimicitias geſſit, de quo eſt in epiſtolis Cœlij,ut magnam lętitiā Cicero ceperit,illum etiā à Cœlio uictum,& ędilitate deiectum eſſe:appelletq; nunc eū Hillum more balboꝝ qui linguę uitio R.literam exprimere nequeunt, & pro illa .L. proferunt,quemadmodū apud Ariſtophanē Alcibiades inducitur,qui naturæ uitio in hoc peccabat:adiungit.n.ſtatim Cicero,Balbus ſum,quod non putabam:lepidū ſanè cōmentū.nec ineptè excogitatum,Quibus placuerit,poterunt ita intelligere,& emendare:nobis magis acutè q̄ uere expoſitum uidetur:fit.n.nimis multarū literarū immutatione,uel potius totius uocis peruerſione: Quod ſi liceret tantū ſibi in corrigendis libris permittere,nihil tam deprauatum eſſet,quod non ita poſſet concinnari,ut ex eo aliquid cōmodę ſententię eliceretur:ſed id parū tutum eſt,ſępiuſq; in malum uertit: nōnullas quoq; coniecturas,quę hanc emendationē,ut uiolentā,ita etiam non uerā eſſe arguerent, adferre poſſem,quas tñ omittam,ne uidear alioꝝ induſtriam uelle inſectari,cū nihil ego, quod magis ſenſum huius loci illuſtret,maculaſq; ſiquæ ſunt abluat,adferam.

25 Ita tumultuoſæ cōciones,ita moleſtę quinquatrijs adferebātur.Vetuſti codices quinquatrus generandi caſu:ſi.n.QVINQVATRIIS eſſet,ſignificaret(ut puto) diem quo adlatæ eſſent ad ſe non quo geſtę illę res:intelligere autem eum diem quo conciones illę tumultuoſæ habitæ ſunt, declarat vox illa CITERIORA: dicit.n.ſe non dum audiſſe,quę poſt eum diem in urbe geſta ſunt:Pręterea potius apud bonos auctores quinquatrus inuenias quam quinquatria:ſic.n.ſemper apud Sex. Pōpeium,& Nonii Marcellum,qui hanc uocem diligenter interpretātur ſcriptum eſt.Nonius etiā de for
» ma uocabuli accuratè diſputat:nam quod apud Tacitum li.xiiij.miro tamen certamine procerum
» decernūtur,ſupplicationes apud omnia puluinaria,utq; Quinquatria,quibus apertę inſidiæ eſſent ludis annuis celebrarentur:Mendum eſt,nam in uetuſto codice,qui in Diui Marci bibliotheca eſt,
» Quinquatrus eſt nō Quinquatria:idem quoq; non multo ante ēt in uulgatis libris.Placuit ſolertia
» tempore ēt adiuta quando Quinquatruū feſtos dies apud Baias frequentabant.

26. Vrbē mi Rufe cole:In antiquis exēplaribus repetita eſt uox illa VRBEM eleganter profecto,maiore eorum uerboꝝ ui:quam figurā,cū multis locis,ea Cicero uſus ſit,imperitia librarioꝝ ſępe ſuſtulit:alteram enim earum dictionum uacare arbitrantes,erroremq; priorum(ut putabant) corrigere ſtudētes grauiter ipſi peccarunt.

26 Quoniam κωμικὸς μάρτυς(ut opinor)accidit Phania.Eraſmus uir doctiſſimus noſtris tēporibus,& πολυγραφώτατος,locum hunc corruptū eē cenſet,corrigitq; οἰκεῖος μάρτυς uel οἴκοθεν μάρτυς.i.domeſticus teſtis,cū nullibi apud Gręcos auctores(ut uidet)hoc prouerbiū legiſſet:Nos in antiquis exēplarib⁹ gręcas has uoces nulla uarietate ſcriptas animaduertimus,ſed recte admodū, & integerrime, quod raro accidit in latinis uetuſtis codicibus:uix.n.poterāt,q linguę illius rudes eſſent,ut erāt illaꝝ ętatū librarij,tā accuratè characteras illos effingere,ut nō aliqd peccarent:prouerbiūq; hoc apud Sudā reperimus in dictione ἰωφωνὶς:cū.n.locū ex hiſtoria Polybij adduceret,hęc uerba ipſius ponit: καὶ προσκατέθεντο τ' ἀνδρὸς κωμικόν τινα μάρτυρα προσπεπτωκότας αὐτὸν ὑμᾶν.Nihil igiť amplius de hoꝝ uerboꝝ integritate dubitandū eſt,cū apud Græcos ēt auctores hoc ꝓuerbiū inueniať:potius quęrēda ē ſnīa, & uis ipſius:etſi ex uerbis Polybij,q̄ à Suda accepimus(nec.n.integrā hiſtoriam ꝑclariſſimi illius uiri

habemus) videtur de his proferri ſolitum, qui aliquod mendacium ficto aliquo teſte confirmare volebãt, nã quod alij comicum teſtem opportunum intelligunt, & in tempore aduenientem, alij autem aliter exponunt, cum nullo hæc auctore dicant, mirari non debent, ſi paucos admodum ſuæ ſententiæ comites habent.

27 Cæſari honeſtiſſimè cupio: vetuſti codices CAESAREM HONESTVM ESSE CVPIO, vt nos emẽdauimus, eadẽ ſnia & ſignificatione, qua Brutus, & Caſſius de Antonio in epiſtola ad eũ miſſa dicũt: Nos in hac ſnia ſumus, vt te cupiamus in libera rep. magnũ & honeſtum eſſe.

27 At quæſtorem, at nobilem adoleſcentem, at omniũ ferè exemplum: Emendauimus EXEMPLO, vt eſt in antiquis codicibus. Ad Att. li. vij. de hac eadẽ re agens ſic inqt. Hoc melius, & huius rei plura exẽpla: Itẽ in eadẽ hac epiſtola: Poſtremo nõ tam mea ſponte q̃ potentiſſimorum duorum exemplo: intelligit aũt Põpeiũ, & Cæſarem, vt ex epiſtola ad Atticũ ſupra citata declaratur: Põpeius eo robore vir, his radicibus Q. Caſſiũ ſine ſorte delegit, Cæſar Antoniũ: Q̃d aũt hic AD QVAESTOREM, &c. in vetuſto codice ad q̃ſtorẽ, ad nobilẽ, ad omniũ &c. legit̃, ſecundũ veterẽ ſcripturã ꝓpter affinitatẽ harũ literarum: ſic. n. in hoc exẽplari pluribus locis reperias, vt cõtra AT PATI in epiſtola ad Salluſtiũ in hoc eodẽ volumine. At quẽ intelligebat eius belli periculũ ſpectare: & alijs infinitis locis.

27 De matrimonio: Vetuſti codices oẽs, de Matrinio, quã lectionẽ magis ꝓbo: præter. n. vetuſtorum codicũ auctoritatem, quõ põt coniugiũ inter res geſtas numerari? Quod ſi de nuptijs illius ageret, nõ tã frigide hanc rem tetigiſſet, nã & clarius totam rem narraſſet, & quod moris erat, ei gratulatus fuiſſet: innuit autem (vt puto) negotium ipſius quoddam: de quo, etſi tunc aliquis ſermo fuit, poſtea tamen cito obſcuratum eſt, cum dignum non eſſet, quod in hiſtorijs traderetur. De C. Matrinio quodam equite R. meminit Cicero in oratione. vij. in Verrem.

30 Equitibus auxiliarijs egere ſe inqt: in nullis vidi antiquis codicibus duas has dictiones EGERE SE q̃ in excuſis oĩbus viſunt: & ſane puto additas eſſe temere ab aliquo, qui non intelligeret verba eẽ ex epiſtola Bibuli ad Senatũ: ex aũt totum hunc locum peruertũt, ſi accuratè, attenteq́; legas: Hæc. n. ſunt illa verba, quibus quod ſuũ erat cũ Cicerone ille cõicauerat, de quo nunc Cicero querit̃: cũ ſcripſiſſet enim Bibulus POSTVLAREMVS, indicabat ſe i eo deſiderio nõ ſolũ fuiſſe: vox aũt illa INQVIT, declarat eẽ quæ circa ſunt verba, Bibuli, quæ maioribus literis ſcripſimus, vt diſtincta à ſermone Ciceronis facilius intelligerentur, nec amplius quẽq̃ fallerent.

31 A me ornamenta in te proficiſcentur, elaborabo vt omnes: Nos à veteribus codicibus noſtram accepimus ſcripturam, quã caſtiorem putamus ſine ELABORABO, vt ſi intellexeris quæcunq́;, ideſt oia, nullus ſcrupulus reſtet: pollicetur enim Cicero vniuerſa ſe in illum effuſurum eſſe ornamenta, ſic. n. poſtulare, & illius, & maiorum ſuorum dignitatem.

EX LIBRO AD APPIVM PVLCHRVM.

31 Verum, quod vidi, etiam curioſus: Nos ex vetuſtis codicibus, VERVM ETIAM (QVOD IVVET) CVRIOSVS, legimus: ſæpe. n. malum ingenium indicat curioſitas: non igitur ſic curioſum Phaniam vult accipi, ſed ea curioſitate præditum quæ delectet, & ametur: puto autem huius erroris quaſi anſam dediſſe antiquam ſcripturã: hic enim & ferè omnibus locis hoc verbum per vnum tantũ. v. ſcriptum eſt in veteribus his codicibus, quod cũ Librarij non intelligerent, mendum ineſſe ſuſpicantes, locum hunc inquinarunt: legitur autem in epiſtola ad Meſcinium in Mediceo codice ſic etiã locus ille: Iuitq́; me tibi cũ ſummam humanitatem, tum etiam tuas literas profuiſſe: Item ad A. Torquatum. Nec eos quos adiuiſti: ſicq́; infinitis alijs locis, ne longior ſim, rationem hui⁹ orthographiæ nunc nõ eſt operæpretium perquirere, & fortaſſe totum hoc culpæ librariorum aſſignandum eſt, tantum admonere placuit, ne ea quenquam amplius falleret, in erroréq; induceret, qui hoc non animaduertiſſet. Sed quod iam huius loci fatum eſt! nunc. n. vidimus in noſtro etiam, vitio librariorum corruptam dictionem eẽ quam reſtituimus, & VIVET eius loco temere poſitum: Quis igitur poſſet amplius perditam horum negligentiam ferre!

32 Pro noſtra conſtantiſſima voluntate erga te: Diuerſam ab hac lectionem habent vetuſti codices: quam ſcilicet in noſtris libris vides, elegantiorem profecto, & veriorem: neſcio enim quomodo conſtantiſſimam meã voluntatem erga Appium dicere poſſit, quæ magnis ſimultatibus interrupta ſit. Nam cõſociatas eorum inter ſe voluntates poſt reconciliatam gratiam recte poteſt appellare: Quidam totũ hunc locum immutarunt rati fortaſſe parum latinam vocem eſſe CONSOCIATAS: qui quãtum decepti ſint, nihil attinet dicere.

34 Vtriuſque noſtrum magni intereſt, prius vti te conueniã q̃ decedas. Locus hic in antiquis omnibus, quos vidi codicibus mancus eſt: ſic enim in illis legitur. MAGNI IN TE QVAM DECEDAS nos tamen, quia ſatis cõmode reſtitutus eſt, (etſi fortaſſe non verè) nihil à vulgatis permutauimus: officio tamen noſtro conuenire putauimus rem ſilentio non præterire: ſuſpiciones quibus ducti non eẽ hãc legitimam huius loci lectionem putauimus (præter antiquorum exemplariorum fidem, & auctoritatẽ) quia minutæ ſunt, ſilebimus, vnuſquiſq; in hoc ſuum iudicium ſequatur.

35 Legati Appiani mihi volumen, &c. Magna ſemper varietate ſcriptus eſt hic locus. cum nõnulli Apameani

m eani pro Appiani legerẽt:ſed falſo᾽,vt puto:nã & Appiani vbiq; habent veteres codices: & hos populos ee prouinciæ,cui Cicero præerat,docet Plin.lib.v.cap.xxix.his verbis:Alter cõuẽtus à Synnada accipit nomen:cõueniunt Lycaones,Appiani,Cercopeni, Doryłei,Midei,Iulienſes,& reliq ignobiles populi.xv. Cum igitur vetuſtiſſimorũ codicum lectio ratione, & optimorũ auctorũ teſtimonio confirmetur,non video cur temere mutanda ſit.

36 A Pauſania Lẽtuli liberto,ac Cæſonio audiui: Nos ſcripſimus ACCENSO MEO: nõ tamẽ ſic penitus eſt in antiqs:nõ nihil.n.mẽdi hunc locũ occupauit:Ibi.n. A PAVSANIA LENTVLI LIBERTO ACCESSO MEO ſcriptũ ẽ:vulgata lectio oĩno deprauata eſt, AC CAESONIO de vno.n.tñ loquit̃,vt ex ſequẽtibus verbis manifeſtò colligit̃: volui antiquã ſcripturã oĩb⁹ ꝑponere, vt ſiqs noſtrã non ꝓbaret cõminiſcat̃ aliã ſi põt,meliorẽ,nullius.n.induſtriæ inuidemus: pollicemurq; ſemper notũ facturos ſiquando ab antiqua ſcriptura diſceſſerimus:cupio.n.ſi minus ingeniũ,at fidem, & ingenuitatẽ noſtram cõmendari:Alij in acceſſu meo legunt,quod minus placet, niſi.n. Pauſanias aliquo Ciceroni miniſterio cõiunctus eſſet, vix mihi veriſimile videtur Appium cũ eo tam libere queſtũ eſſe de Ciceronis iniurijs:ſed quia hæ tenues cõiecturæ ſunt,totã hanc rẽ eruditiori iudicio relinquemus:quod aũt Accenſi,Conſules,& Prætores ſequi ſoliti eſſent in caſtra,& cur ſic appellati,quia ab antiquis grãmaticis doctè,& diligenter declaratum eſt,nihil attinet repetere.

36 Vt mihi nihil,neq; ad honorẽ,neq; ad gloriã acquirendam deeſſe putarẽ: Noſtrã lectionẽ magis ꝓbatũ iri puto eãdẽ cũ antiqua: NIHIL ESSE ADQVIRENDVM:ideſt me oĩa iã adeptũ eſſe,& cõſecutum,vt nihil amplius ad honorẽ,& gloriã acquirere debeam: Illis.n.aliquid ad honorem, & gloriam adhuc adquirendũ eſt,qui nondũ plenè & honorem,& gloriam adepti ſunt,quamuis multum in eis proceſſerint:cõmunis lectio durior,& confuſior.

36 Si paulo diligentius,& quid ſit ἐξοχὴ,quid ſit εὐγένεια intelligas &c̃. Nos noſtram lectionẽ à veteribus libris accepimus,nec parua quidẽ immutatione facta:exiſtimamus aũt hanc eſſe non paulo meliorẽ: certè locus planus eſt,& clarus,cũ ante obſcuriſſimus plurimis mendis eſſet: vocis illius græcæ ἐξοχὴ nullũ veſtigium eſt in antiquis codicibus: vſurpat eam ſanè Cicero ad Atticum lib.iiij. ἐξοχὴ in nullo eſt:pecunia oĩum dignitatẽ exæquat,non tñ nobilitatẽ intelligit,dicit.n.cãdidatos ita inter ſe pares,vt nulla re alij alios excedant:ſi.n.vlla erat generis inęqualitas,eã pecunia adęquabat. Credebat Appius nobilitatẽ eſſe non poſſe,vbi nõ eſſet εὐγένεια,qui familiæ ſuæ antiquitatem, & ſplendorẽ iactaret in contemptũ Ciceronis nouitatis: Aliter ſentit Cicero,q̃ ſibi licet obſcuris parentibus orto, poſtq̃ honorificè adeptus eſſet, & geſſiſſet ſũma imperia,nihil neq; ad honorem,neq; ad gloriã deeſſe putabat,vt nobiliſſimis hominibus par eſſet dignitate:de qua re ſi ille aliter exiſtimet,rectè facturum illum dicit,ſi paulo diligentius animaduerterit quid Athenodorus ſtoicus de his rebus iudicet, põt.n.aliquis εὐγένειαν habere,nec tñ nobilis eſſe,cũ pleriq; ex bonis & illuſtribus parentibus nati, inertiſſimi,flagitioſiſſimiq; reperiantur,quos verè nemo nobiles appellare poſſet,qui.n.rectè intelligunt,& nõ vulgi opinionibus ducunt̃,virtutem eſſe,quæ verã nobilitatem faciat,& nõ claros natales,putãt: multitudo aũt decipitur,quæ credat oẽs ex clariſſimis familijs ortos debere nobiles dici,cum potius εὐγενεῖς appellãdi ſint:nobiles aũt ſolũ illos eſſe exiſtimandum eſt,qui egregijs ſuis factis dignitatem, gloriamq; ſibi parauiſſent,etiam ſi eorũ maiores ignoti fuiſſent: Meminit aũt Athenodori Sandonis Plutarchus in vita Publicolæ his verbis: τοῦτον δὲ τὸν ἄνδρα μούκιον ὁ μόνον πάντων σκαιόλαν ἀθηνόδωρος ὁ σάνδων ἐν τῷ πρὸς ὀκταουίαν τὴν καίσαρος ἀδελφὴν καὶ ὀψίγονον ὀνομάζεσθαί φησι,quem puto eundem eſſe cũ hoc,de quo hic Cicero. Præterea Strabo li.xiiij. qui Athenodoros duos Tarſenſes fuiſſe tradit in Stoicorũ diſciplina claros quorũ vnus Cordylion appellatus ſit,qui cum M.Catone vixit, domiq; eius obijt, alter vero Sandonis,quem ẽt Cananitam vocatũ eſſe docet à pago quodam: Hunc aũt Cæſarẽ Auguſtũ erudiuiſſe,magnosq; honores apud eũ conſecutũ eſſe:vixit aũt ad extremam vſq; ſenectutem: Plura autem de hoc narrat,quæ cum ad hunc locum nihil faciant,omittemus.

39 Limitauit aliquid poſterior annus:alij elimabit. Vetuſti hic codices non nihil mendi continent: quod tñ,vt puto facile tolli põt:ſic.n.in illis legit̃. LIMAVIT ABIT &c̃. Sũt aũt(ni fallor) quattuor vltimæ literæ bis repetitæ:cũ fortaſſe librarius eandẽ dictionem:vt diuerſam imperitè bis ſcripſiſſet:credo.n.in aliquo exemplari LIMABIT ſcriptũ fuiſſe:olim aũt(nam ſæpe. B.pro.V.ponebant, vt ex vetuſtis lapidibus colligitur)quẽpiam fortaſſe,ne id aliquẽ falleret, putaretq; eſſe futuri tẽporis ſupra extremã partẽ illius dictionis LIMABIT, AVIT,ſcripſiſſe,qđ librarius,qui inde deſcripſit, vt reſtitutũ,& neceſſariũ verbũ accepit,priorẽq;,dictionem integrã ſcripſit:ita nimia,& curioſa diligẽtia nõ parũ peccati admiſit. Limitauit aũt oĩno puto mẽdoſum eſſe:limitare.n.eſſe exiſtimo limites, & terminos collocare:limauit aũt hic minuit μικροφερικῶς oẽs inutiles ſumptus quaſi conterendo.

39 In agro Moſheſtiæ. Græci hanc vrbem μόψου ἑσίαν appellant:hanc intelligit Cicero libro primo de Di-
" uinatione. Amphilochus & Mopſus Argiuorũ Reges fuerunt,ſed ijdẽ augures:ijq; vrbes in ora ma-
" ritima Ciliciæ græcas condiderunt. Appianus in Syriacis ἑσίαν μόψου appellat ἀλλὰ καὶ τινὰς κιλικίας ὁ αὐτὸς χὼν τοῦ γρυποῦ παῖς ὑπερκατέβαινε ὄντι περὶ ... περιῆλθε τὴν ἀρχὴν. σέλευκος δὲ καὶ τυραννικώτατος ὢν ἐν ... ἑσίᾳ μόψου τῆς κιλικίας κατεπρήσθη κατὰ τὸ γυμνάσιον: nos quia ſcimus ſæpe Romanos græca noĩa locorũ aliquãtulũ diuerſe à gręca voce appellaſſe,& cum ſic in antiqs codicibus inuenerimus;ne tantulũ quidem ab illis deflectere voluimus.

40 Ego enim planè video fore neruis opus, ſapientiaq́; tua. Noſtra lectio accepta eſt ex vetuſtis codicibus quam nos longe meliorē putamus: id. n. vulgata verba mihi videntur ſignificare, quod non eſſe ſatis accõmodatum ſenſui arbitror: video tibi opus fore neruis ſapientiaq́; tua, ideſt iudico te omne ſtudium tuũ, & laborem ponerę debere, vt inimici tui doleant ſe tibi moleſtos fuiſſe, quaſi dicat, niſi. n. oĩbus viribus conarere, non eos peniteret, ideſt nõ poſſes illos vlciſci: quod nullo modo mihi placet. Nos ſic hũc locũ intelligimus. Ego planè & perſpicuè video fore vt vehementer doleãt inimici tui, ſe in te tam petulantes fuiſſe: atq; id quidem exiſtimo fretus potentia copijs & ſapiẽtia tua eos. n. in te neruos & opes video, vt poſſis dignitatem tuá tueri, & illos, quò d tibi moleſti fuerint facile ad penitentiá reducere: nã quod paulo poſt eſt: CONTESTANS DEOS OMNES, è vetuſtis pariter exemplaribus eruimus, meliore profectò ſentẽtia: metaphora à litibus ſumpta, quæ conteſtatæ dicebantur cũ verba illa pronunciata eſſent: TESTES ESTOTE: conteſtans citáſq́; teſtes cunctos deos, nec. n. deos orare, ſed potius in teſtimonium vocare oportebat.

41 Ad me adire quoſdá memini (NIMIRVM EX EPICTETO) q dicerẽt: tres hę dictiones, quas nos repoſuimus in oĩbus ſunt antiqs exẽplaribus, & ſi eas nõnulli conati ſunt delere linea circũducta, tãq̃ vacent: quod ſemper nõnulli facere cõſueuerunt, vt oĩa à ſe nõ intellecta improbent, & expungãt homines parua eruditione, & nullo iudicio prediti. verba oĩno hęc & incorrupta ſunt, & ſententiá etiá Ciceronis nõ parũ adiuuant: cũ enim totá rem diligentius explicet, & locũ ẽt ipſum, vnde ad ſe venerant, narret: maiorẽ fidem verbis ſuis comparat: & cũ tam longè domo veniſſe oſtendit arguit rẽ, de qua queſtũ venerant, non paruũ ipſis detrimẽtũ adtuliſſe, quę coegerit eos tam longè à ſuis finibus ad procõſulem adire: Eſt aũt Epictetus Phrygia minor quaſi poſterius iuſto & antiquo regno adnexa. Strabo lib. xij. φρυγίας δ' ἡ μὲν καλεῖται μεγάλη ἧς ὁ μίδας ἐβασίλευε, ἧς μέρος οἱ γαλάται κατέσχον· ἡ δὲ μικρὰ ἡ ἐφ' ἑλλησπόντῳ καὶ ἡ περὶ ὄλυμπον ἡ καὶ ἐπίκτητος καλουμένη: quo nomine alibi ẽt idem auctor, eandem prouinciá appellat: ſed certá rem nõ oportet pluribus teſtibus confirmare.

42 Atq; hæc agimus. Ante hęc verba MVLTA DESVNT ſcripſimus: quis. n. non videat hunc locum eſſe mutilum, & decurtatũ: deſiderariq́; explicationem eoꝝ omnium beneficioꝝ, quę Cicero in appium cõtulerit, quęq́; conferre inſtituiſſet? Non erimus in hoc lõgiores, ſatis enim rem ſignaſſe fuit: ſi quis nobis felicior locum hunc ex antiquiore, & minus lacero exẽplari reſtituere potuerit, is à me, & ſtudioſis omnibus magnam gratiam inierit.

È LIBRO AD SER. SVLPICIVM.

47 In tantis tenebris, & quaſi perpetuis reip. Nos emendauimus PARIETINIS: ſunt aũt parietinę
» parietum ruinę, muri ſemicõſumpti, vt in epiſtola ad C. Memmiũ. Peteremq́; vt neſcio qd illud Epi
» curi parietinarũ ſibi concederes. In tertio lib. Tuſc. Magiſq́; me mouerant Corinthi ſubito aſpectæ
» parietinę quam ipſos Corinthios & ſi eo quoq; loco mendoſi ſunt vulgati codices: habẽt. n. parietũ
ruinę, pro parietinę: manu tñ ſcripti antiquiores verá lectionem retinẽt. Nonius Marcellus Siſennæ
» hunc locũ adducit ex hiſt. libro tertio. Poſt villanũ macerias, ac parietinas quinq; cohortes in inſidijs reliquit. Appellat aũt parietinas Cicero reip. μεταφορικῶς quaſi ruinas, & relliquias, quę ne videretur dura, & parũ verecunda tranſlatio, particula illa QVASI mitigat: verecundior eſt certè ea ipſa, quam protulit Seruius, qui dixit cadauera oppidum. Eſt aũt in antiquo illo, quem omniũ optimũ inuenimus PARTETINIS: vt ſi. T. in. I. permutes nihil deſideretur: quia rarior eſt vox, ideo tam facilem lapſum, & tá paruũ erratum nulli hactenus animaduęrterũt. Quidá aũt PARRICIDIIS reponere auſi ſunt: quam recte iudicent doctiores.

49 In epiſtola priore Sulpicij: Et ſi genus hoc conſolationis minimũ, atq; acerbũ eſt. Nos, MISERVM ſcripſimus, non nihil à vetuſto codice adiuti: ſed tñ in illo hęc vox luxata eſt: mirũ. n. legitur: nos mediam ſyllabá à librarijs relictá putamus: Hanc ẽt lectionẽ aut inuenerunt in antiquo exemplari, aut certè excogitauerunt germani: habent. n. eam illoꝝ codices Baſileæ anno. M. D. XXVIII. impreſſi: vt. n. ex multis lectionibus, quas in margine libri collocauerunt, unũ quoddam egregium omniũ epiſtolaꝝ exemplar uidenſ illi habuiſſe, quodq́; plurimis locis cũ noſtro cõcordet: & ut rem, ut ẽ exponamus à nullo ferè alio formis excuſo eo excepto ullá opem accepimus, cũ autem eius ſępe caſtigatiões cũ noſtra antiqua lectione cõgruere animaduertimus, fidentius ita emendare auſi ſumus: eo autẽ ſtudio & diligẽtia illi optimis libris pergrendis ſe multos annos dediderũt, ut è tenebris nõ paucos eruerint. eaq́; liberalitate eruditos & ingenioſos uiros, quoꝝ opera in corrigendis libris uterenſ, proſecuti ſunt, ut magná utilitatẽ latinę linguę attulerint, & ſi uerũ fateri uolũt humanoꝝ ſtudioꝝ amatores, non aliunde tñ auxilij ipſoꝝ ſtudijs ſuppeditatũ eſt: quicquid. n. ferè his temporibus aut emendatũ exijt, aut reconditũ latenſq́; in lucẽ prodijt, inde profectum eſt. Alij DVRVM emendarunt: quod quia tam longè ab antiquis exẽplaribus diſcedit, negligimus: Noſtra lectio ualde ſnię congruit, eſt. n. miſerum ſanè, cũ ipſe conſolatiõe egeas, pariq́; in luctu uerſeris, officio quaſi cogi, alioꝝ lacrimas abſtergere; quod autem nos emendaueramus, CONFIERI librariorum incuria in CONFITERI turpiter cõmutauit: ſed hic, & huiuſcemodi errores quęſo, ne nobis uitio dentur: nec. n. præſentes impreſſioni adfuimus, & táta eſt hoꝝ operarioꝝ negligentia, ut nulla ſedulitas ſatis eſſe poſſit ad eorum peccata corrigenda.

50 Hem nos homunculi indignamur. Non pigebit rem parui momenti notare, vnuſquiſque vt vult, accipiat. Scias optime lector in illo Mediceo codice, quem omnium probatiſſimum iudicamus, eſſe, HOMVNICVLI: quod fortaſſe erratum librarij putaremus, niſi in alijs antiquiſſimis exemplarib. vocem hanc legi accepiſſemus: vidimus nos Terentianũ codicem Angeli Politiani, illum inquam, quem ipſe olim Venetijs cum Petri Bembi codice contulit, ſuaq; manu accuratiſſimè emendauit, qui locũ hunc in Eun. ſic legit. Ego Homunicio non facerem: exemplar ſanè ipſum non vidi, fidẽ tamen habeo diligentię Politiani: manu. n. ſua ſũma cura, & ſtudio ſe id opus peregiſſe narrat. Mirifice autem laudat antiquitatem eius codicis Politianus, literiſq; ſimillimis earum, quibus quondam Piſanę, nunc verò Florentinę Pandectæ ſcriptę ſunt, exaratum dicit: iam tũq; optimę Bembi indoli blanditur, & fauet, quem etiam ſibi diligenter operam ſuã in ea collatione, quãuis pene puerum præſtitiſſe dicit: eaq; de illo auguratur, quę poſtea vberrime prę̃ſtitit: eſt. n. vir is, qui ꝓpter egregias ſuas, & admirabiles ingenij, & animi dotes, & ab omnibus laudatur, & citra vllam aſſentationis ſuſpicionem laudari poteſt: ſed non capiunt hę contractiores paginę debitas tanto viro laudes. Si igitur ſic etiam optimus ille codex habet, diligentius res animaduertenda eſt: à grãmaticis enim etiam hę res conſideratę in corruptis codicibus non inueniũtur, vt his duobus locis deleta erat hęc vox, niſi ex vetuſtis exemplaribus eruta eſſet. Sũt aũt nonnulla in hac epiſtola aliquanto antiquiora, vt CONFIERI & ſi Virg. etiam ea voce vſus eſt, & OPPIDVM pro oppidoꝝ: quod item ab antiquo codice acceptum eſt: & infra APISCI pro adipiſci, quam vocem ſępe & Lucretius, & Tacitus vſurpant.

51 Iis temporibus fuerunt, vt eos tũ ipſoꝝ dignitas conſolaret: nos emẽdauimus, EORVM LVCTVM: nec tamen hæc integra eſt lectio in antiquo exemplari, & ſi eius non parua veſtigia ſint: ſic. n. ibi ſcriptum reperias VT EORVM LVM, IPSORVM DIGNITAS CONSOLARETVR, omnino corruptè niſi eam aliquantulum adiuues. Nos hanc veram eſſe huius loci lectionem arbitrati ſumus, quia, tamẽ parua quadam licẽtia vſi ſumus rectum nobis viſum eſt lectorẽ admonere, vt ſi hãc noſtram opinionem non probauerit, poſſit ipſe meliorem excogitare. Nos raro admodum tantũ nobis tribuimus, vt aliquid, quod non in vetuſtis codicibus inuenerimus reciperimus: ſiquando tamẽ id accidet, vt aliquãtulum, nõ longè tñ à vetuſtis veſtigijs diſceſſerimus, ſemper ingenue fatebimur: ſæpe autem in optimis etiam, & vetuſtiſſimis exemplaribus, dictiones nonnullę luxatę, & debilitatę reperiunt, vt infra etiã in hac ipſa epiſtola locus hic, quẽ nos nõ tñ ſoli ſic legimus. Maior mihi leuatio adferri nulla põt: prior ſyllaba dictionis illius LEVATIO deſecerat, vt VATIO tñ eſſet in bonis codicibus: hincq; fortaſſe natus erat error, vt ferè i oĩbus impſſis codicib. RATIO legeret: ſed q̃a hæc clara exiſtimauimus: rõnemq; oẽm noſtram, qua vſi ſumus expoſuimus, non erimus longiores.

51 Nunc autem hoc tam graui vulnere etiam illa, quæ cõſenuiſſe videbant, recrudeſcunt: Nos ſcripſimus cum antiquis exẽplaribus CONSANVISSE, quę omnino elegantior eſt locutio, vt maneat in tralatione vulnerum, quod facit etiam in verbo recrudeſcunt.

52 Se victos eſſe crediderũt: Nos legimus, VICTORI SESE CREDIDERVNT, alio verbi illius ſignificatu, & à grãmaticis notato, & ab optimis auctoribus uſurpato: Eſt. n. inquiunt, credere, fidei ſe cõmittere: credunt. n. ſe alicui, qui in illius poteſtatem ſe tradunt, & in ea loca deueniunt, vt in eorum arbitrio ſint, ſicut ij, qui aut in Italiam redierant, aut in ijs locis manſerant, quę Cæſaris pręſidijs tenerentur: ſimili uel eadem potius ſententia uſus eſt ad Marium ſcribens, quãuis ibi committere, non credere dixerit. Certè nihil fuit pręterea, ſi te Victori nolles, aut non auderes cõmittere: Nam eundẽ ferè ſignificatum eſſe utriuſq; verbi hoc pręcipue Terentij loco in Eun. declaratur: Cum. n. Pythias dixiſſet de virgine uitiata, quid facerem: ita vt iuſti, ſoli credita eſt, reſpõdet Thais. Sceleſta, ouem lupo cõmiſiſti. Eſt autem hoc loco unius tantum literę peccatũ in antiquis codicibus: VICTORE. n. cum, VICTORI, legi debeat, in illis eſt, ſępe autem hę uocales immutatę in antiquis exemplaribus inueniuntur, ut nos alibi accuratius notabimus.

52 Illud tamen multum me monuiſſe. Ego nõ longe ab antiquis codicibus, pro MVLTVM uel tu ſcripſi: non. n. eſt, ne in illis quidem integra, & incorrupta hęc lectio: in una enim litera lapſus eſt librarius: duoq; monoſyllaba in unam dictionem coniunxit, VVLTV. n. ſcripſit, cum VEL TV foret ſcribẽdum: ſed hęc minuta, quæ tamen reſtituta, in tanto ſcriptore non ingrata fore arbitror.

53 A q in bello cũ oium noſtrũ coniunctũ eſſet periculũ ſuo: nõnulli emẽdarũt, CONIVNCTVM ESSE PERICVLVM SVO CERNERET. Nos q̃uis hãc lectionẽ ſecuti ſimus, fatemur tñ, etſi q̃dã eius ueſtigia ſint i ãtiq̃ſſimo, & pbatiſſimo illo codice, nõ tñ ſic oĩno ibi legi, ut aũt eruditi poſſint, huic ne, an uulgatę magis credendũ ſit, ſtatuere: hic cũ fide antiq̃ exponemus: ſciãt igiṫ è duabus dictionibus, q̃ imutatę ſunt priorẽ, ESSE inq̃, ita in antiqs legi, poſteriorẽ aũt, CERNERET, nõ integrã in illis eẽ. ſed eius tñ poſtremã ſyllabã, ſcilicet: ET. debeat ne igiṫ ex hac ſyllaba diuinari totã illã dictionẽ deeſſe, an hãc particulã abũdare exiſtimãdũ ſit, ſuũ unuſq̃ſq; iudiciũ cõſulat: nos, etſi hãc magis ꝓbauerimus (nec. n. illã recepiſſemus, niſi meliorẽ credidiſſemus) nõ tñ eã pertinaciter defendimus i rebꝰ. n. icertis, nihil ꝓ certo aſſerimus: qđ ãt i antiqs ESSE legiṫ, nõ, ESSET, adiuuat hãc recẽtẽ lectionẽ.

54 Inſcriptio poſterioris epiſtolæ Sulpicij hæc eſt in priſco illo codice. SERVIVS CICERONI SALVTEM PLVRIBVS VERBIS. Conſiderent eruditi, & ingenioſi uiri, uacent ne hæc uerba, quæ ipſi non accepimus, & ut parui omnino momenti, & ut ſuſpecta, quia in nullis alijs epiſtolis.

huiuſcemodi aliquid vidimus:adnotauimus tamen,vt ſiquis ea probarit,poſſit in ſuum codicem re ſtituere.Quod aũt ſtatim legitur in initio epiſtolę, QVONIAM CASVS ET NATVRA (quæ ſe rectè habent,verba,& ferè in omnibus impreſſis eodẽ modo leguntur)ea nõnulli labefactare & peruertere auſi ſunt,nõ potuimus diſſimulare;hi.n.pro NATVRA fortuna repoſuerunt, & cõtra veterũ codicum fidẽ facientes,& nulla neceſſitate receptam lectionẽ immutantes:loquitur,n.ex opinione illorũ,qui naturã nõ alicuius gratia,& certo ꝓpoſito ſibi fine,neq; quod melius ita ſit,ſed temere,& fortuito agere putabant:quam Ariſtoteles libro. II. naturalis auſcultationis diligenter oppugnat:qui fuerint huius opiniõis auctores,& defenſores Simplicius eo loco his verbis docet ταύτης δὲ δοκοῦσι τῆς δόξης τῆς μὲν ἀρχαίων φυσικῶν ὅσοι τὴν ὑλικὴν ἀνάγκην αἰτίαν εἶναι τῆς γινομένων φασὶ, καὶ τῆς ὕστερον οἱ ἐπικού-
” ρειοι. Sic ẽt loquitur auctor Rhetoricorũ ad Herenniũ quiſquis fuerit lib.iij, In vituperatione ſi erunt
” hæc corporis cõmoda,malè his vſum dicemus,quę caſu,& natura tanquã quilibet gladiator habue
” rit:& ſi illinc quoq; eam dictionẽ delere conati ſunt,& in eius locum FORTVNA ponere: verũtamẽ in antiquis,& in Aldinis etiam codicibus NATVRA legas.

54 Supra Maias Italiam verſus.Locus hic ſemper corruptus eſt habitus, multiq; multis modis eum corrigere adgreſſi ſunt;nos tantopere in hac re dubij ſumus, vt nihil aſſerere audeamus,faciliusq; quid nobis nõ placeat,q̃ quid probemus,pronũciare poſſumus:in tanta aũt obſcuritate,& veri ignoratione,vulgatã lectionem retinere,tutius nobis viſum eſt,q̃ nouam aliquã,& eã parũ firmã reponere:in omnib.n.manu ſcriptis nulla varietate ſupra Maias ſcriptum eſſe animaduertimus,quod quãuis nõ probemus(quid.n.ſignificent ea verba,non intelligimus)tamẽ,niſi veriorẽ ſcripturã reſtitueremus, cur mutaremus eã nõ fuit.Nõnulli nuper ita caſtigationem illã peruulgatam SVPRA MALEAS amauerunt,vt ita ſcribere in libris,quos formis excuderunt,non dubitarint:nec eos ſanè reprehendimus,quãuis imitati nõ ſimus,audiuimus.n.doctis viris hanc emendationẽ valde probari:in eã autem fuit,ꝙ ſingulari potius numero animaduertimus locũ illum appellari,promontoriũq; Maleę dici,& à Gręcis,& à Latinis auctoribus:nauigationem aũt fuiſſe quãpiam valde celebrem quã ὑπὲρ μαλέας appellabant,plures auctores tradũt:ſic aũt niſi fallor eam vocabant,quia ſi è Piræeo,exempli cauſa, in Italiam nauigandũ erat,duo erant curſus,vnus,quem ὑπὲρ μαλέας dicebant,quia neceſſe eſſet id promontoriũ nauibus ſuperare,qui erat ſanè breuior ſed pericula quędam cõtinebat ꝓpter anguſtias illas,Tunc n.dicit̃ quis ſupra promontoriũ tranſmittere,quũ nõ longinquũ ab eo curſum tenet, ſed propè illud nauigat;Alter aũt cum per pelagus aliquis nauigat,& longè ſe remouet à terra : ſunt aũt inſulæ quædam e regione Maleę promõtorij nõ valde ab eo diſtantes·inter quas & promõtoriũ qui tranſibant ὑπὲρ μαλέας nauigare dicebant: quẽ curſum fortaſſe Marcellus tenere in ſua nauigatione conſtituerat.Plut.in Arato valde hanc rem aperit: συνέχει μὲν οὖν ἀπὸ Μεθώνης ὑπὲρ μαλέας ὡς τῷ διὰ τοῦ πόρου δρόμῳ χρησάμενος πρὸς δὲ μέγα πνεῦμα καὶ πολλὴν θάλασσαν ἐκ πελάγους κατιοῦσαν ἐνδόντος τοῦ κυβερνήτου παρενεχθεὶς μόλις ἥψατο τῆς Ἀδρίας πολεμίας οὔσης:prętereа Plinius iunior in epiſtola ad Traia
” nũ ſic de ea nauigatione loquit̃,Nuncio tibi me Epheſũ cum omnib.meis ὑπὲρ μαλέας nauigaſſe,q̃uis contrarijs ventis retentus·Auunculus item eius in hiſtorię naturalis lib.iiij.cap.xij.hanc eandem rẽ
” videtur innuere de inſula Cythera loquens:hęc ſita eſt à Maleę promontorio.v. mil.pas. ancipiti ꝓpter anguſtias ibi nauium ambitu. Cum autem latini ẽt homines gręcis verbis hanc nauigationem appellare ſint ſoliti,quod teſtimonio Plinij in epiſtolis probatur,ſuſpicari poſſet aliquis ẽt Sulpiciũ ὑπὲρ μαλέας ſcripſiſſe;ſed imperitos poſtea librarios locũ deprauaſſe,cum in aliquo fortaſſe exemplari prępoſitionem illam latina voce quã ſignificat,declaratam legiſſent,vnde poſtea creditũ ſit MALEAS numero multitudinis accuſandi caſu vt præpoſitio illa requirit dictum:& ſic locum tantopere paulatim contaminatũ eſſe,vt nihil inquinatius fuerit:hęc aũt leuis quędam eſt coniectura: negari non põt locum valde perturbatũ fuiſſe,ideoq; nihil ſtatuere de eo tutũ exiſtimauimus.Strabo tamen numero multitudinis MALEAS appellat,ſed neſcio an potius vrbem aliquã in ea regione eodẽ nomine appellatam intelligat,hæc eius è libro.viij.verba ſunt: εἶτ' ὄνου γνάθος λιμένα ἔχουσα· εἶτα Βοιαὶ πόλις· εἶτα μαλέαι· στάδιοι δ' εἰς αὐτὰς ἀπὸ τῆς ὄνου γνάθου πεντήκοντα καὶ ἑκατόν· ἔστι δὲ καὶ ἀσωπὸς πόλις ἐν τῇ λακωνικῇ· prępoſitionem aũt IN. ante vocem illam ITALIAM repoſuimus,quia eã in vetuſtioribus codicibus inuenimus,& ita etiam locutũ Hirtiũ obſeruauimus de bello ciuili cum ſcripſit ad Cordubã verſus:quare non mirandũ eſt etiam Sulpicium in Italiam verſus dixiſſe.

55 Et rogaret vti cogerem medicos:coegi &c.Mediceus & quiq; optimi codices COGEREM non habent, quare cũ hanc vocem retinuerim,viſum eſt mihi nunc antiquã lectionem notam facere,ſi fortè ea melior eſſet,vt verbum illud potius intelligi bis debeat,q̃ ſcribi,animaduerti.n.alijs locis,cum idẽ verbum repetitur,quẽadmodũ hic coegi,ſemel tantũ poni,& q̃uis prior ſentẽtia ſine verbo imperfecta videatur,tñ abſolutam eſſe,intelligi.n.idẽ verbum,quod ſequitur eo tẽpore & perſona conformatum quod conueniat ſuperiorũ nominũ ſtructurę:Huius ſermonis elegantis,vt arbitror,& familiaris plura exempla ſuppeterent,niſi vt deminutus,mancusq; à recentiorib.improbatus eẽt, & addito , quod deſiderari credebant,ſuppletus atq; corruptus,niſi tñ veteres libri & hic & alijs nõ paucis locis deprauati ſunt,integer eſt ſermo & vſitatus,nã ſi ipſis fides habẽda eſt,ſic locus ille libri.xvj.epiſt.ad Att.di
” ctus fuit,De duob.primis præclarè diſſeruit, de tertio pollicetur ſe deinceps,ſed nihil ſcripſit.Nec nõ
” ille etiam in lib.xiij. Varroni ſcribis te ſimulac venerit,dati igitur iam ſunt;& non t vulgo leguntur

in excuſis,prior.n.ita ſuppletus eſt.De tertio pollicetur ſe deinceps ſcripturum,ſed nihil ſcripſit: alter verò ſic. Simulac venerit ei daturum,dati igitur iam ſunt. Qui hunc modum dicendi probarint, po terunt otioſam illam vocem delere,& ad fidem veterum codicum hunc etiam locum reuocare: qui re cepta lectione contenti ſunt,eam etiam in noſtro codice inuenient.

55 Tamen nihilominus eis conficior curis: Dictio illa NIHILOMINVS in antiquis diminuta eſt:pro NIHILOMINVS EIS, ibi NIHIL EIS ſcriptum:vnde ridiculè nõnulli ACHILLEIS legi de bere putarunt:nos cõmunem,& receptam lectionem ſecuti ſumus,quia meliorem ipſi ex illis verbis excogitare non potuimus:rem tamẽ notare placuit,vt ſiquis velit,laboret in veritate requirenda:nec miretur quare hic locus diuerſis modis legatur.

56 Vt te horter & obſecrem: Nos emendauimus OREM ET OBSECREM: ſic.n.ferè eſt in antiqs exẽ planbus:& eſt hæc Ciceronis familiaris locutio.

EX LIBRO EPISTOLARVM AD Q. METELLVM, ET CETEROS.

59 Immutata eſt: Nos IMMINVTA EST: vetuſtus.n.codex imminutaẽſt:& hic enim, & multis locis
» prima litera huius monoſyllabi EST vocali præcedente eliditur:vt in hac ipſa epiſtola infra. Si hu
» manitas appellandaẽſt in acerbiſſima iniuria: vbi etiam V.pro.B.ſcriptum eſt,quod ex multis anti quorum monimentis colligit ſæpe priſcos vſurpaſſe,& paulo poſt,nullaẽſt à me vnquã ſententia.

59 In ãnuo magiſtratu. Nõnulli IN ALIQVO MAGISTRATV legunt. Nos cũ meliores codices hoc loco corruptos inuenerimus, vulgatam lectionem immutare,etſi nobis parum ꝓbatam, noluimus. Quid.n.prodeſt,ſi non ſinceriorem,& clariorem reponas,receptam quãuis parum firmã repudiare? Vetus ille codex,quem omnium longè optimum cognouimus, IN ANIMO habet quam ſcri pturam volui hic notare,etſi proculdubio deprauatam,vt poſſint ex his veſtigijs ſtudioſi veram le ctionem indagare,& ſuo loco inuentam reponere. Vnuſquiſq; igitur nunc in veritate perueſtiganda ſe exerceat:in eodem etiã codice,& altero pari ferè bonitate paulo ante hunc locũ, dictio illa CREDO variata eſt,& fortaſſe corrupta:illic.n. QVOD TE AVDISSE CERTO legitur: Quare niſi deſit SCIO, aut alia vox,quæ ſenſum eius loci perficiat,proculdubio peccatum fuiſſe librarij dicendũ eſt: & ſi ille quõcunq; negligens fuit,aut aliquã dictionẽ omittendo,aut CERTO ꝓ CREDO ſcribẽdo.

61 Emi eam ipſam domũ millibus nummũ XXXV. Nos antiquam ſcripturã repoſuimus, ſed ſuſpicamur hunc locum non vacare mendo:nec.n.eſt hoc pretium domus illius,quæ inuidiã Ciceroni faciebat, In codice qui eſt in Diui Marci bibliotheca,aliquantũ ſpatij inane relictum eſt,vbi vulgares codices MILLIBVS NVMMVM habent:ille Mediceus cõtractius ſpacium habet,& anguſtius: ſed etiam dubitari poteſt,quia DOMVM eſt extrema dictio lineæ,& ſi non tam producta ſit linea illa,ut æqua lis ſit alijs,an fortaſſe relictũ ſit à librario,nõ quia deſit,ſed quia numerũ illum integrum locus ille nõ caperet:quem cũ ipſe interrumpere & frangere nollet,citius ad initiũ alterius lineæ properarit. Cupio hunc locũ diligentius animaduerti à peritioribus:nos vt in antiquo præcipue illo ſcriptum inueni mus ſic & ipſi locum deſcripſimus,& quæcunq; ſuſpiciones ortæ ſunt ſignificamus: exiſtimamus.n. aliquam notã deeſſe,& eam aut ante,aut ſupra collocatam numerũ hunc augendi vim habuiſſe: nã etiam vulgata lectio non idoneũ precium illius domus ſignificat. Budeus etiam cuius iudiciũ in his rebus magni apud omnes eſſe debet(is.n.hæc acutè,& perdiligenter tractauit)numerũ hunc inqna tum eſſe cenſet,legiq; debere arbitratur tricies quinquies ſeſtertiũ: Eius opinionẽ cõfirmant nři vetuſtiores co dices,qui duabus illis dictionibus vacãt,in quibus maximè vitium eſſe putat,vt aliqua fortaſſe (vt diximus) nota deſideretur,quæ his numeris appoſita pecuniam eam redderet:aut per hos numeros (quod vix veriſimile eſt) ſumma illa ingens pecuniæ ſignificetur:ipſe quid ſentiat de hoc loco li. iij. De aſſe & part. expoſuit.

62 Homini ſemiſſis magna copia eſt: Et hic locus diligenter ẽt conſiderandus eſt:alij legũt OMNINO SE MISSIVM. Vetuſti codices, OMNI SEMISSIBVS: Nos lectionem eam ſecuti ſumus,quæ parũ à priſcis exemplaribus diſcederet,& ſentẽtiam eãdem retineret: in SEMISSIBVS enim clari ſunt & certi vetuſti codices: Vox illa OMNINO quam reſtituimus,nõ integra in illis legitur, vt non nihil ſcrupuli ẽt reſtet: mentionẽ facit huius loci Hermolaus in.ij. editione Plinianarũ caſtigationum lib. xiij. cap. iij. qui eandem ferè,quam nos emendationem probat: quæ ſit in veterib. exẽplarib. ſcriptu ra volumus nos notum facere,cum videamus adhuc hunc locum titubare.

64 Qui tot ingenuas matres familias. Vetus omnino codex elegantiorem, & ſinceriorem lectionẽ habet, quam nos accepimus:non.n.ingenuas matresfamilias appellat: Matres.n.familias & probatas mu lieres,& nobiles intelligimus,ſed INGENVOS, MATRESFAMILIAS, ſeparatim de diuerſis ge
» neribus: Vt Orat. vj. In verrem: Mitto adhibitam vim ingenuis,matresfamilias violatas: pueros.n. ingenuos & honeſto loco natos nefas erat & illis ſtuprare: nam in mancipijs,& libertinis quaſi impu ne libidinem ſuam exercebant. Quòd autem addit ciues Romanos, tribusq; verbis tria hæc nefa ria ſcelera exaggerat oratorie eſt,& grauiſſimè dictum: cuius tam elegantis locutionis nullum in vul garis codicib. veſtigium inerat.

64 Simul vero ſemiſſis homo: Lõge alia eſt in antiqs codicibus lectio, quã libenter arripuimus: SIMIVS,

NON, SEMISSIS: Simiolum etiam Cicero; quē irridet appellat, & qui ſuis inimicitijs ꝓpter humilitatem eius & ſordes indignus eſſet. Græci quoq; quos contēnunt ita vocant, ut Ariſtophanes in Ranis οἱ δ' ὁ πίθηκος οὗτος γ' ὁ νῦν ὀσχλῶν κλαγγάνης ὁ μικρός: vt duobus hic modis Catilium ignominioſe appellet, & vocando ipſum ſimium, & ne viliſſimo quidem ꝓcio illum dignum eſſe dicendo.

65 A qua te affici non magis potuiſſe demonſtras: Quidam pro AFFICI, ALLICI legunt: quę varietates oriuntur ex ambigua, & corrupta antiqua lectione: in meliorib. n. codicibus AFFECTI ſcriptū eſt: quam vocem nos ēt diligenter conſiderauimus, cenſuimusq; tutius legi poſſe FLECTI non omnino nimis longè à priſcorum exemplarioꝝ veſtigijs, & fortaſſe ſententia non inepta: exiſtimamus n. vt fermè colligitur ex verbis Ciceronis, Lucceium de gratia in quodam procemio ſuarū hiſtoriarū ſcripſiſſe; vt ſe diceret libere, & vere hiſtoriam explicaturū: nec unq̄ potuiſſe tantū alicuius in ſe gratiam, vt à veritate, & fide rerū geſtarū diſcederet: quāuis. n. ſæpe gratia hortata eſſet: vt amicoꝝ rōnem haberet in rebus exponendis, ad ſeq; vocaſſet, ſe vt dixerit nō magis potuiſſe flecti, & de via recta deduci, q̄ Hercules à voluptatis illecebris ſibi oſtenſis, & propoſitis, flecti, & arripi potuerit. Sicut noſtra lectio minus placebit, ipſe meliorem excogitet: ideo antiquæ lectionis oībus copiā fecimus, vt quis iudicet, an nos coniectura feſellerit: & ſi queat ipſe meliorem inde eliciat.

66 Themiſtoclis fuga. Vetera exemplaria THEMISTOCLI, ratione veteris declinationis qua dādi caſum in huiuſcemodi nominib. ꝑ generandi ponebant: vt Vlyſſi pro Vlyſſis, Achilli, pro Achillis: ſic etiam in noſtro probatiore codice epiſt. ad Att. lib. xiij. non vides ipſum illum Ariſtoteli diſcipulū, pro Ariſtotelis. Item ad Att. lib. ix. & Lucceii conſilia, ac Theophani perſequamur: & eodem libro ēt in vulgatis Ariarathes Ariobarzani filius pro Ariobarzanis: Hanc rem priſci, & recētiores grāmatici adnotarunt plurimis ex Virgilio, & ex oratoribus etiam, & hiſtoricis exemplis adductis.

68 Quia poſtea non fuiſti q̄ à me diſceſſeras. Sic omnes vulgati codices nulla mendi ſuſpicione ipſi antiquam lectionē ſecuti ſumus, quam & genuinam, & probā putamus: vt intelligat poſtq̄ Roma diſceſſerat Cęſar ſcilicet, quāquā nomen Cæſaris nō ponit, nihil aūt mirum videri debet, de magnis. n. & principibus viris ſic loquimur: Dicit igitur Lucceius Ciceronem Roma exiſſe, cum Cæſar diſceſſit, nec poſtea rediſſe, dum Cęſar abeſſet: Poſſemus infinita exempla ex epiſtolis ad Att. citare: quæ nūc prætermittemus: ſperamus tamē rem claram ſine tot exēploꝝ coaceruatione fore: In epiſtolis ad Varronem. Eſt igitur aduentus in expectatione: ſic. n. olim locū illum ſolitū eſſe legi eo loco docebimus: Aliqui aūt dum rem clariorē facere ſtudent conſuetū dicendi modū corrumpunt, cum. n. hanc loquēdi rōnem non alibi in veteribus auctorib. adnotaſſent, & noſtris ēt temporib. cōmunem eē non cogitarent, locum Ciceronis deprauarunt: in eandemq; culpam inciderunt eodē errore decepti qui nuper has epiſtolas Venetijs ediderunt, cū enim ante in vulgatis omnibus libris recte hic locus legeret in epiſtolis ad Pætum. Cum eſſem otioſus in Tuſculano propterea quod diſcipulos obuiam miſeram, vt ij me q̄ maxime conciliarent familiari ſuo: (ſermo. n. proculdubio eſt de Cæſare: nec tamē nominatur, ſicq; legitur in cunctis, & antiquis, & ante hunc impreſſis codicib.) hi, hic etiam CAESARI repoſuerunt: nos cunctis his locis antiquam, & meliorem lectionē conſeruauimus.

69 Vetuſtus eſt amor, conſuetudo, ſtudia paria. In antiquis exemplaribus: vetuſtas, amor, vt nos etiā ſcripſimus: hæc. n. eſt vera huius loci lectio, & ſic ipſe etiam alibi loquitur, vt in epiſt. ad D. Brutū de L. Lamia loquens, magna vetuſtas, magna conſuetudo intercedit.

70 Nam quod allatura eſt ipſa diuturnitas, quæ maximos luctus vetuſtate tollit, id nos præripere cōſilio, prudentiaq; debemus. Quiddam in his verbis eſt: quod cum mutari iuſſiſſemus, in noſtros etiā codices incuria librarioꝝ irrepſit: PRAECIPERE. n. non PRAERIPERE legendum eſt, ex auctoritate, & fide priſcoꝝ exemplarioꝝ, & ratione ipſa id confirmante. Pręcipere. n. antecapere: vt nos infinita exempla prætereamus huius ipſius auctoris: pulcherrimum eſt in elegātiſſima illa. M. Antonij epiſtola, quam Cicero in Philippicis exagitat. Sin autem aliud me fatum manet, præcipio gaudia ſuppliciorum veſtrorum &c.

72 In poſteriore epiſtola ad Rufum. SI AD ME VENISSES. Quis non videat, ſi diligenter conſideret, legendū eē cum antiquis codicibus: SI AD ME MISISSES! idēſt ſi mihi notum feciſſes, ſi miſiſſes, qui mihi id nūciarent: Ad D. Brutum. Mitte ad Lupum noſtrū, vt is eas centurias cōficiat: & huius ſignificationis huius verbi plurima ſunt apud Ciceronem exempla, quę nunc in re clara non proferemus. Ter. in Eunucho. Miſit porro orare, vt venirem ſerio. Si. n. Rufus ad Ciceronem veniſſet, morem geſſiſſet ei Cicero nullo ſuo incōmodo. Dicit autem ſe ante laturū fuiſſe illius voluntatē ſuo cōmodo, quare penitus conuicta vulgata lectio explodatur.

72 Non habui cui potius id negotij darem, q̄ Tullio Scribę: ſic oēs vulgati, & impreſſi: antiqui vero cūcti codices hoc loco corrupti, & diminuti aliqua dictione ſunt: nos autem & hic, & alijs multis locis rectius eē putauimus mutila, et imperfecta multa relinquere, vt in antiqs exemplaribus inueniūtur, q̄, vt à nonnullis ſuppleta, & reſtituta ſunt, legere; pauca autem admodum, & fortaſſe nomen Tullij tantum deſideratur.

72 Confectas & conſolidatas: Nos vt in antiquis CONSOLVTAS legimus. Quod autem paulo poſt ad Voluſium tra'ferri nomen: veteres codices TRAFERRI. Qua ratione ad Attică lib. xvj. TRALATVM: Hunc tu tralatū in Macrocolū: nec tamē ſic in noſtro ſcripſimus, ne omnia velle immutare

tate videremur, tantum rem notaſſe antiquitatis cauſa placuit. Ille etiam locus in .IIII. epiſtola ad Lẽtulũ in veterib. codicib. ita ſcriptus eſt. Cauſam enim frequẽti ſenatu non magna varietate magnaq; inuidia eorum, qui à te cauſam regiam alio traſferebant, optinebamus: quod etiam alijs non paucis locis obſeruauimus: nam TRALATIO pro TRANSLATIO boni codices ſemper habent, in libris oratorijs: Donatus etiam accuratiſſimus Ter. interpres ſic veteres dixiſſe teſtatur, cum locum hunc in prologo Phormionis exponeret: ET TRANSDERE HOMINEM IN OTIVM. Sic enim inquit Tranſdere veteres ſonãtius, quod nos lenius dicimus tradere vt tralatum, quod nos tranſlatum è contrario. Cõſuetudinem autẽ ita pronunciandi ad ætatem vſq; M. Tullij productam eſſe veriſimile eſt: cum in vetuſtioribus cunctis eius libris ita ferè ſemper ſcriptum ſit: Nã Ciceronẽ īter veteres à Donato poni nõ mirum videri debet qui tot ſæculis poſt eum fuit: Retinuiſſe etiã quędam libenter Ciceronem ab antiquiorib. vſurpata notiſſimum eſt: vt poſtquam ita ferè vbiq; in integrioribus exemplaribus ſcriptum inuenitur ita legendum omnino cenſeam: ſi auctoribus ſermo, q̃ eorũ ætate vigebat, cõſeruandus eſt, & nõ ad poſterioꝝ normã & conſuetudinẽ conformãdus.

73 Non inſipienter actam, ne cogitatam quidem putes. Lacera aliquantulum ſunt in his verbis antiqua exemplaria: Quare vulgatam receptamq; lectionem ſecutus ſum: Hic tamen viſum eſt diligentius hanc rem conſiderare, videreq; an ex vetere ſcriptura quãuis mutila & decurtata legitima lectio coniectura elici poſſit: maximè cum alij etiam, qui Manutiorum nomine has epiſtolas nuper Venetijs caſtigarunt, id facere tentauerint: eam igitur primo cum fide proponam: ſic autem in meliorib. cunctis legit. CVM REM A' ME NON INSIPIENTER EXCOGITATAM QVIDEM PVTES: manifeſto defectu. Quod ſi licet libere ſententiam ſuam proferre, ſic ego hunc locum reſtituendũ putarim: CVM REM A' ME NON INSIPIENTER EXCOGITATAM, NE COGITATAM QVIDEM PVTES: vt ſimilitudine duaꝝ illarum penè earundem vocum deceptus librarius incuria alteram cum monoſyllabo, quod eam præcedebat omiſerit, qui lapſus frequens eſt, & quãdoq; totius clauſulæ damno fecit: ſenſus ſi ita legas meo iudicio optimus erit, vt queratur Cicero, mireq; Rufum illam rem, quę non ſolum à ſe cogitata ſit, ſed etiam acutè & ſapienter excogitata, in mentem ſibi non veniſſe, neq; à ſe cogitatã eſſe, credidiſſe: excogitare autem eſſe cogitando quod quærebatur inuenire, notiſſimum eſt: Sic autem caſtigarunt Veneti: CVM REM A' ME NE INSIPIENTER QVIDEM COGITATAM PVTES. antiqua ſcriptura in duobus verbis contaminata, & frigidiore ſanè ſenſu, niſi intelligas voluiſſe Ciceronem oſtendere rem illam à ſe non tantũ cogitatam ſed perſpectam & animaduerſam fuiſſe: Quare magis iudicium Rufi reprehendit, qui ab ipſo illam ne cogitatam quidem eſſe exiſtimauerit: Oſtendit autem infra ſuo conſilio geſta eſſe omnia & à ſe initam rationem eſſe, quomodo ea rectè fieri poſſet: quam etiam ſententiam recepta lectio continet quamuis à vetere ſcriptura recedat, & (vt puto) ab aliquo ſuppleta ſit, qui ex ſuo arbitrio locũ hunc reſtituere voluerit.

73 Cum populum ſuum ſeruaret. Alij emendarunt POPVLIS. Nos vt in antiquis libris inuenimus, & vt ratio ipſa docet POPVLVS hac ſententia. putaui eſſe boni viri cum poſſem, nullo populi damno, cõmodare ciuibus, & eoꝝ fortunas ſuſtentare.

73 Nam de Luceio: Locus non nimiũ certus, & ſanè tota epiſtola obſcurior, & fortaſſe mendoſior: parum enim conſtans eſt ſcriptura etiam in meliorib. exemplarib. Nos vt in antiquo illo probatiore codice inuenimus, ſcripſimus. Lucceij autẽ nomẽ in illo ſemper per duo. C. ſcriptũ eſt: hoc loco alij LYCEO repoſuerũt neſcio quam rectè: Locus autem qui infra eſt, QVVM DE LOGEIO PARVM GRATIOSVM EST, videndum an huic reſpondeat: fortaſſe. n. λογεῖον appellat locum vbi rationes deponuntur: Quod ſi ita ſit, dubito an hic etiam DE LOGEIO ſcribendum ſit, nihil tamen in dubia re certi aſſerimus, ſuſpiciones noſtras proponimus, quę nobis ex parum firma ſcriptura oriuntur, quas cupimus eadem animi ſinceritate, qua proferimus accipi, & examinari: totamq; rem accuratius à peritiorib. perpendi, & iudicari: Nam quod in poſteriore loco quidam legunt de Lucceio parum prouiſum eſt LOGEIO habent omnes præter hunc nuper Venetijs impreſſum excuſi codices, & vulgata lectio in voce illa PROVISVM quam ipſi reſtituerunt, magis mihi placet, etſi in ea etiam dictione titubat antiquus codex: totus enim locus ſic eſt in illo melioris notæ, ne amplius lectorem ſuſpẽſum teneam: & is noſtræ heſitationi veniam det, cum videat, quot difficultatibus premamur QVOM DE LOGAEO PARVM GRAVISVM EST: ſed & antiqua ſcriptura, & ſententia etiam magis cõuenire mihi uidetur cõmuni, & uulgatæ lectioni, q̃ huic nouæ, & ab aliquo pro ſuo ingenio excogitatæ: Nos nihil quod in mediũ afferamus, certius habemus.

73 Quam tamen depoſuerat Sextius. In ueteribus codicib. Sic ferè, ut nos quoque ſcripſimus locus hic legitur: qua pecunia Pompeius eſt uſus, ut tua, quam tu depoſueras ex tuis: etſi noſtri librarij pro TV, TVM, puerſè, ut eſt negligens hominum genus ſcripſerunt. Sextius ſanè pro EX TVIS habet uetus ille codex, ſed puto eandem literam, ultimam ſcilicet antecedentis dictionis, & primam huius, ut ſæpe accidit bis inutiliter eſſe repetitam: nam Seſtius nomen uix unquam per .x. ſcriptum inuenies in antiquis exemplaribus, de quo paulo poſt: ſed tamen etſi nos antiquæ viciniorem, & no-

ſtro iudicio meliorem lectionem ſecuti ſumus, non adeo certa hæc eſſe iudicamus, vt non velimus tã tam rem in arbitrio eruditorum relinquere.

73 Smyrna literas eẽ allatas: Vetuſti codices omnes Myrina, quod nos rectum iudicamus: eſt autem Myrina vrbs in inſula Lemno Stephano, Ptolemæo, & Strabone lib. xiij. auctoribus: Plinius etiam li. iiij. in deſcriptione Lemni, oppida inquit habet Epheſtiam: & Myrinam in cuius forum ſolſtitio Athos eiaculatur vmbras.

EX LIBRO EPISTOLARVM M. TVLLII AD A. TORQVATVM, ET CETEROS.

76 Si enim bene ſentire, recteq́ facere ſatis eſt ad bene, beateq́ viuendum, non vereor ne eum, qui ſe optimorum conſiliorum conſcientia ſuſtentare poſſit miſerum eſſe nefas ſit dicere: Negatiuam particulam ante VEREOR vetus ille codex non habet, Quæ tamen ſi non ſit ſententiam non corrumpit, poteſt enim cum interrogatione locus legi, quaſi dixerit vereri debeo? &c. Nos nihil immutauimus: ſiquis vetere lectione magis delectatur, eam reponat.

77 Si arma valebũt, nec eos à quib. receſſeris vereri debes, nec eos quod adiuuiſti. Et ſi hic vulgatam lectionem conſeruauerimus, magis tamen antiquam probamus, quæ neſcio quomodo tunc nos ſubterfugit, pro RECESSERIS enim reciperis legendum eſt, vt intelligat nunc Cęſarianas partes: Si enim RECESSERIS legas, Pompeianas intelligas oportet, ab illis enim diſceſſerat poſt aduerſam eorũ pugnam, quod ſententiæ nullo modo quadrabit: Eędem autem erant, quas adiuuerat, & à quibus receſſerat, cum hic de ambabus loquatur: Aut enim armis inquit vrgebitur res p. ſempiternis, quo caſu nulla tua pręcipua calamitas erit, ſed vt in malis res tuæ in tuto ſunt: nec enim Cæſarianos timere debes, à quibus reciperis (præſenti autem tempore vtitur, quia non dum res confecta erat: nam vt ſupra inquit in magna varietate eius cauſa verſata eſt, de qua tamen bene ſperare licebat, propter animum Cęſaris mitigatum) nec eos quos adiuuiſti: hi autem erant Pompeiani: Durante igitur bello inquit malum à neutra parte expectare debes: Illi enim quibus fauiſti, & cum quibus in rebus gerendis fuiſti propter priſtinam ſocietatem te incolumem volent: Hi autem te recipiunt, & ſuũ iam numerant. Sæpe autem veteres codices propter variam, & aliquãtulum inquinatam ſcripturam primo ita perturbant, vt non mirum ſit, ſiquę quandoq; pręterecunt: nec enim facile eſt ſiquid boni lateat perſpicere: nam parua quęq; illuſio, & labes optimam lectionem occulere poteſt: RECEPERIS autem in illis ſcriptum eſt, cum RECIPERIS eſſe deberet, quod ſi ita ſcriptum fuiſſet, non alij fortaſſe, dum verbum illud corrigere vellent, mendoſum eſſe arbitrantes, nec ſatis ſententiam huius loci intelligentes, deterius multo feciſſent, eſt autem pro. I. ſępe poſitum. E. in priſcis exemplaribus, & I. pro E. Quin etiam hoc ipſum verbum eadem ratione in ijſdem codicibus ſcriptũ eſt in epiſtola ad Brutum non recepi à Lepido Antonium, pro recipi: Pręterea quod in his verbis eſt ADIVVISTI Mediceus codex ADIVISTI facili in aliam vocem lapſu, niſi obſeruatum eſſet, hoc verbũ per vnũ tãtũ V. in eo exemplari ſemper legi, & alijs etiam, quos vidi vetuſtis codicibus.

77 Aut eorum qui diſceſſerint. Quia vno membro deminuti hic ſunt omnes non ſolum veteres, ſed etiam recentiores manu ſcripti codices: ipſe meum eſſe arbitratus ſum rem notam facere, lectoresq́ admonere notha eſſe hæc verba (niſi fallor) & ſuppoſiticia, Sic enim in melioribus cunctis nulla varietate legitur. AVT EORVM QVI DISCESSERINT ALTERI DIMICANT. Puto autem librarium in particula AVT deceptum eſſe, totumq́ ſuperius membrum reliquiſſe: ego vulgatam lectionẽ remouere nolui, ſiquis illa delectetur, mihi non dubium eſt, quin ab aliquo ſuppleta ſit eorũ, qui ſemper quę deſiderari credunt, pro ſuo arbitrio reponunt: quantum diſſentiã ab his, alibi dixi. Eſt autem & in ſequenti epiſtola alter locus, quem pariter mancum cum inuenerim eodem iudicio ductus, eadẽ nota ſignaui. Sic autem ille proculdubio lacer, & decurtatus in antiquis codicibus legitur. Equidem cum hæc ſcribebam, aliquid iam actum putabam: non quo, ſed quod difficilis erat cõiectura. Quot autem verbis additis reſtitutus ſit & q̃ aptis quiuis nunc videt, itaq; ſuam ſententiam ſequatur: nos in his planè diuulſis, & fractis locis nihil habemus, quod melius adferamus.

78 Ad pugnandum. Veteres codices depugnãdum: quos ſecuti ſumus: Eſt autem depugnare vna pugna, vnoq; prælio de tota re, & toto bello decernere: Ad Att. lib. vij. Nec adhuc ferè inueni, qui non concedendum putaret Cęſari quod poſtularet, potiusq̃ depugnãdum. In eodem libro: Depugnes oportet niſi concedis: ſępe & alibi Cicero, ne longiores ſimus in re aperta, hac vtitur voce.

81 Nec ex tripudijs ſoliſtimis, aut ſomnijs. Ipſe priſcam quam reſtitui vocem ex priſcis erui exemplaribus: Poſſe autem fieri arbitror, vt in Augurali diſciplina quædam tripudia ſoniuia appellata ſint: ſed hæc tam obſoleta ſunt propter vetuſtatem, & diuerſos ritus, vt penitus, incognita ſint: Vocẽ certè hanc Sex. Pompeius exponit SONIVIO inquiens ſonãti: Nam vulgata lectio proculdubio falſa, & inepta eſt: nec. n. hic de diuinatiõe per ſomnia agit, quæ & ſi ſit (de ea. n. Artemidorus Gręce copioſe ſcripſit) nõ tñ de hac intelligit, loquit̃. n. de Augurali diſciplina, & vt ipſe augur, & vt ad Etruſcũ hominẽ, & Etruſcæ diſciplinæ peritũ ſcribens: ego alibi hãc vocẽ nõ inueni: nec mirũ eſt rex tã priſcarũ

ac ne unq̃

ac ne vnq̃ q̃dẽ vulgatarum, & communium vocabula penitus ignorari: Quod ſi etiam apud alios auctores hoc nomen fuit, fortaſſe quia non intellectum, vt deprauatum, deletum eſt: nonnullæ enim huiuſmodi voces niſi è veteribus, & non contaminatis exemplaribus reſtituantur, obliteratæ ſunt, & è finibus latinæ linguæ eiectæ, & expulſæ. Videndum tamen accuratius, an huius vocis certior vlla ratio, & ſignificatio haberi poſſit: nã quod paulo ſupra nos ſcripſimus INVOLATV pro VOLATV ex antiquo etiam codice accepimus.

84 Quod tardius q̃ eſt æquum, & q̃ ego vellem receperis fortunam & dignitatem tuam: Nos recuperas: vetus codex RECIPERAS per. i. quod fortaſſe fecit, vt receperis iam ſcriberetur Eſt ſane & hic & ſequenti epiſtola hoc verbum in Mediceo codice per. i. ſcriptum, quid reciperaris cogitare, & ſæpe eodem modo: Quandoq; tamen, quod etiam in Pandectis Florẽtinis animaduertas, recuperare legas, quod hodie in vſu eſt, ſed tamen multo rarius, q̃ reciperare.

88 Simulac accepi. In antiquis exemplaribus. SIMVL ſine AC. quod alibi apud Ciceronem legimus, ſi vetuſtis codicibus fides habeatur. Ad Att. libro. viij. ſimul aliquid audiero ſcribam ad te: non vt vulgati ſimulatq;. Item libro ix. in epiſtola Balbi, & Oppij ad Ciceronem: vt ſimul Romã venerit agat de reconciliatione gratiæ ſuę, & Pompeij. Quamuis hic etiam impreſſi omnes SIMVLAC: Videnda res diligentius cum enim tot probati libri ſæpe eandem diuerſis locis locutionem habeant, non facile exiſtimandum eſt corruptos eſſe, rem fortaſſe aliquorum iudicio parui momenti non negleximus nihil enim in hoc auctore non accurate, quod ad ornatum ſermonis faciat cõſiderãdum eſt, Nam quod hac ipſa epiſtola paulo inferius. De Hiſpanis noui, nihil error fuit librariorum DE HISPANIIS . n. legendum eſt, & ſic habet vetus codex.

88 Aedificia mea me delectant: Nos vt in antiquis DELECTABANT ſcripſimus, longe diuerſo ſenſu, q̃ ſi pręſenti tempore legas: Adfert enim rationem cur non ſit tam peregrinator, quam antea, ob id (inquit) peregrinabar libenter, quia ędificia mea me delectabant, & otium, magnificas enim villas & ſumptuoſe ædificatas habebat, quas ipſe, ocellos Italiæ ad Atticum ſcribens appellat: nunc ea,
» quę quærebam in villis, domi habeo: infert enim Domus eſt quæ nulli mearum villarum cedat, otium omni deſertiſſima regione maius. Quod non quattuor integros Heſiodi verſus, ſed primi partẽ ſcripſimus, in hoc etiam antiquorum codicum auctoritatem ſecuti ſumus. Scimus præterea ſemp in his allegationibus Ciceronem breuem & conciſum admodum eſſe, vt trium etiam dictionũ prouerbium nõ integrum qñq; adducat, nedũ quattuor totos verſus celebres, & vulgatiſſimos recitaret.

88 Sed tamen aliquid videbimus, in quo ſit ſpes: Nos cum antiquis exemplaribus SPECIES legimus
» idest dignitas, & honeſtas aliqua, vt ad Lentulum. Hic meę vitæ curſus offendit eos fortaſſe, qui ſplẽdorem, & ſpeciem huius vitę intuentur, &c̃. Huius vocis hoc ſignificatu plurima exempla adiungerem, niſi tam obuia eſſent, vt quis perſe facile inuenire poſſet: Potius conabor hiſtoriam huius epiſtolæ ex nonnullis locis ad Atticum collectam explanare, Inſtabant hoc tempore Ludi Romani, q magnifice ſemper edi ſoliti erant: Iamq; Cęſar è bello contra liberos Cn. Pompeij geſto reuertebatur, ſcripſeratq; ad Lamiam ſe ante diem ludorum Romę futurum, nonnihilq; ſe properaturum, vt ludis ipſis intereſſet, mandaratq; vt ad ludos omnia pararent. Deſiderabat igitur Lepta ſibi horum ludorum aliquam curationem tradi: cum Oppioq; & Balbo de ea re Ciceronem agere volebat: iamq; domum ad Balbum propter hoc negotium eum perduxerat. Rem totam ſibi diſplicere Cicero hac epiſtola ad Leptam ſcribit, nec laborandum eſſe in ea re docet: ſe tamen quoniam tam valde ille cuperet, ei nõ defuturum pollicetur, operamq; daturum, vt ſi aliquid in ea curatione, quod aliquem ſplendorẽ habeat inueniri poſſit ab illis impetret, vt Leptæ cõmittatur: Quod autem hic de Hoſpitio loquit̃: Cogitabat obuiam ire Cæſari, & hoſpitia ſibi parabat: nam ẽt li. xiij. ad Att. dicit ſe ad Murenam de hoſpitio ſcripſiſſe: ſed tunc Romæ erat, nunc fortaſſe iam exierat: dicit enim ſe arbitrari Aſturæ ſibi diutius cõmorãdũ eſſe quoad ille qñq; veniat, ille aũt Cęſar κατ᾽ ἐξοχὴν, ſic enim de magnis, & claris uiris loqui mos eſt, ut nos ſupra adnotauimus: ille enim & ipſe pro nominib. proprijs ſumuntur, ut etiam Ariſtophanis interpres docet in Nubibus, eo loco ἀλλ᾽ εἴσιθ᾽ ἵνα μὴ ᾽κεῖνος ὑμῖν ἐπιτύχῃ ſic etiam loquitur Thetis apud Homerum τίπτέ μ᾽ ἐκεῖνος ἄνωγε μέγας θεός: & apud Pythagoricos αὐτὸς ἔφα idest Pythagoras, ducebatur.

89 Ne illud quidem negligendum quãuis. NEGLIGENDVM in antiquis codicibus non eſt, ſed eius loco negatiua eſt particula NON, ipſi legimus, non quantiuis, hoc ſenſu, præter pericula, & moleſtias q̃ uitaris, cõmodum illud non paruum habendum eſt, ſed tale, ut magnifaciendum ſit, ſubito cum certi aliquid audieris te iſtinc poſſe proficiſci.

89 Iſtinc poſſe proficiſci: Hic ueteres codices & in fine huius epiſtolę iterum pro iſtinc ISTIM habẽt, neq; hac epiſtola ſolum ſed multis etiam alijs locis, etſi nos nunquam ita ſcripſimus, ne antiquitatis nimis cupidi, & affectatores uideremur, rẽ tamen qn adnotaremus facere non potuimus. Sic ẽt eſt ĩ hoc
» codice locus ille ad Plancũ: Ita erant oĩa, quæ iſtim adferebant̃ incerta: & ille ad Tironẽ: lis. n. uentis
» iſtim nauigat̃: & alibi ẽt. idem aduerbiũ multis locis eſt in illo codice Epiſtolaꝝ ad Atticũ, quem nos
» oĩum optimũ, atq; integerrimum uidimus, ut ille locus in vii. De malis noſtris tu prius audis, q̃ ego,
» iſtim. n. emanant. Item ille, quę mihi iſtim adferũtur! quæ hic uideo! Item ille in. ii. ualde ego te iſtim

excitarem. Nam ſecundo Aeneidos: Illi mea triſtia facta; illi pro ibi aduerbium eſſe vult Donatus Terentij interpres: Et etiam alibi, patet iſti ianua lęto, pro iſtic: quidam intelligunt: nam Petrus Bēbus in ſuo illo diſertiſſimo, & elegantiſſimo de Terentianis fabulis dialogo, ſic hunc verſum legit in Phormione, Interea dum ſedemus illi, interuenit. & illum item in Hecyra, Itaq; ineptus hodie dum illi ſedeo. vt quiſque venerat: Hæc igitur quæ rara admodum, & abſurda videntur, videmus ab optimis auctorib. crebro eſſe vſurpata, & frequentius etiam inueniremus, niſi à iunioribus quibuſdā caſtigatoribus tanquam menda, & errata librarioꝝ ex omnibus ferè libris ſublata eſſent.

89 Cum Milone noſtro. Nos Chilone, vt ſit liberti nomen, Milo enim iam perierat: vetus ſanè codex Cilone ſine aſpiratione, vt etiam in epiſtola Sulpitij à P. Magio Cilone. videndum igitur an ſic legi debeat, vt eſt in antiquo codice, Cilo enim ſine aſpiratione auctore Sex. Pompeio appellabatur, cui frons eſſet eminentior, ac dextra, ſiniſtraq; velut reciſa videretur, ſiue Chilo, qui à magnitudine labiorū ſic nominabatur: Alibi etiam nomina quædam, quę aſpirationem exigunt, ſine ea in illo ſcribūtur, vt in epiſtola ad Lucceium Herculem zenopontium, & ad Pætum, Pileros tabellarius pro zenophontium, & Phileros.

EX LIBRO EPISTOLARVM AD M. MARIVM, ET CETEROS.

91 Stabianum perforaſti, & pateſeciſti Seianum, quidam legunt Scianum: nos nihil immutauimus, & ſi veteres codices SENVM: puto autem nomina eē locoꝝ: nam Stabiæ collis celebris in agro campano laudatus etiam à Galeno in Therapeutica propter caſei bonitatem Stabias autem oppidū fuiſſe dicit Plinius, poſtcaq; deletū in villas abijſſe, Columella ēt de eo agit in hortulo, Stabięq; vetuſtæ,

91 Gręcos vero ita ames, ſic omnes vulgati: quaſi ironice dictum ſit; ſed elegantius in antiqs, ITA NON AMES. ideſt tam infenſo odio proſequare tam longe ſis, vt φιλέλλην iure dicaris: qua & alibi locu» tione vtitur, vt in. ij. de finib. Atqui reperiemus aſotos: primum ita non religioſos, vt edane de pa» tella: Deinde mortem ita non timentes, vt illud in ore habeant &c. Tantum inquit longe es, vt Græcos ames, vt omnia, quæ eius gentis nomine appellantur ferre non poſſis, adeo vt ne ad villam qdem tuam græca via ire velis.

91 Sed quę poteſt homini eſſe Politico delectatio: Vetuſti oēs codices, vt nos ſcripſimus HOMINI ESSE POLITO latina voce habent: frequens autem eſt apud hunc auctorem hoc, elegātes homines ſigni» ficans elegans dictio, vt etiam apud Lucretium candidiſſimum, & facundiſſimum Romanę linguę ſcriptorem: quāuis doctrina politos Conſtituat pariter quoſdam, tamen &c.

94 M. Furium, quem mihi cōmendas: ego caſtigaui M. Ortium: Vetus codex in hoc nomine nō nihil mēdi continet: potius enim VRFIVIVM, ibi legas: Nos & ex his veſtigijs, & ex loco in epiſtola ad Q. Fratrem Orſium legendum eſſe cenſuimus: nam hunc eſſe apparet, quem cum literis ad Fratrem miſit, & quem illi commendat, & Tribunum militum eſſe dicit in Cęſaris exercitu. Verba autē hæc Cęſaris ita legūtur in omnibus antiquis exemplarib. vt nos maioribus literis, vt facilius diſtinguantur, ſcripſimus.

94 Quod familiaritatem inducit: ſic omnes vulgati codices, omnino male, Ego veterem lectionē reſtitui, FAMILIAM DVCIT. Dicitur enim familia iuriſcōſultorum, familia gladiatorum, familia phi» loſophorum ideſt ſecta. Ad Att. lib. ij. puto enim me Dicearcho affatim ſatis feciſſe, reſpicio nūc ad» hanc familiam, quæ mihi non modo vt requieſcam permittit, ſed reprehendit, quia non ſemper quieuerim. Illi autem familiam ducere dicuntur, quem ceteri eiuſdem generis ſequuntur, vt auctorem &» ducem, vt in. v. Philippica L. quidem frater eius, vtpote qui peregre depugnauerit familiam ducit. In iiij. de Finib. dicit ſententiam ducere familiam, quæ maiorem vim habet & maioris eſt ponderis &» quaſi caput aliarum. Sed primum illud vide grauiſſimam illam veſtram ſententiam, quę familiā du» cit, Honeſtum quod ſit id eſſe ſolum bonum, honeſteq; viuere bonorum finem: cōmunem fore vobis cum omnibus &c. Non paruæ igitur auctoritatis eſſe dicit Trebatium in iure ciuili, habereq; ſuos ſectatores: Nam quod paulo ſupra erat, PRVDENTIOREM ESSE NEMINEM: ego PVDENTIOREM, vt in melioribus libris inueni, ſcripſi: loquitur autem & in ſecunda poſt hanc epiſtola de pudore Trebatij: Nā & in alia ſic ait, ſępe aſit etiā, quod à te alieniſſimum eſt, ſubimpudēs videbare.

96 Sed ad eum propter eius occupationes nihil ſum auſus ſcribere: ipſe huic loco mendi notam adpoſui, quod fortaſſe multi mirati ſunt, cum ſententia loci ſatis plana, & aperta ſit, reprehenderent etiam, niſi quid me hoc vt facerē impulerit, explicaſſem. Primo ſcire debent omnes me vocem illam OCCVPATIONES in nullis paulo antiquiorib. libris, nedum vetuſtiſſimis legiſſe, quod mihi originem attulit ſuſpicionis: Deinde cum accuratiſſime conſideraſſem, non mihi viſa eſt ſatis digna cauſa eſſe quæ retraheret Ciceronem à ſcribendo occupationes Cæſaris: nam ſępe ad eum Cicero ſcribebat, cum ille mirifice Ciceronis literis delectaretur, & ipſas omni ratione eliceret, nec ea tēpeſtate vllo maiore negotio impediebatur, vt cauere deberet ne ob id illi moleſtus eſſet: nec tamen tantum temporis in legendis amicorum literis collocatur vt non quiuis occupatiſſimus ſe ab illis de omnibus rebus certiorem fieri velit: Maius igitur quiddam eſſe putaui: qđ Ciceronē ab inſtituto ſuo deduceret: & vt libere oēm meā ſuſpicionē proferā, ſi aliqd̄ cōiectari datū eſt, putarim PROPTER EIVS LVCTVM

legendum

legendum eſſe:Conſtat enim hoc tempore Cæſaris filiam mortuam eſſe, quæ Pompeio nupta erat, Iuliam ſcilicet, quod etſi valde notum ſit, tamen verba Dionis hiſtorici de hac re ponemus ἐν δὲ τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ καὶ ἡ τοῦ πομπηΐου γυνὴ θυγάτριον τεκοῦσα ἀπέθανε καὶ αὐτὴν ἔτι διαπεπραγμένων τῶν τε ἐκείνου καὶ τῶν τοῦ καίσαρος φίλων ἢ καὶ ἄλλως πῶς χαρίσασθαί σφισιν ἐθελησάντων συναρπάσαντες ἐκ δὲ τύχης τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπαίνου ἔτυχε, καὶ ἐν τῷ ἀρείῳ πεδίῳ ἐθάφθη καίτοι Δομιτίου ἀντιπραξαμένου καὶ λέγοντος ἄλλα τε καὶ ὅτι οὐχ ὅσιος ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ ἄνευ τινὸς ψηφίσματος θάπτεσθαι. Dicit etiam lib.iij.ad Quintum, ſe ad Cæſa-
» rem non reſcripſiſſe propter eius luctum de obitu filię intelligens. Ex Britānia Cæſar ad me Kal. Sep-
» temb. dedit literas, quas ego accepi. iiij. kal. Octob. ſatis cōmodas de Britānicis rebus, quibus ne ad-
» mirer, quod à te nullas acceperim ſcribit, ſe ſine te fuiſſe, cum ad mare acceſſerit, ad eas ego ei literas
» nihil reſcripſi, ne gratulandi quidem cauſa propter eius luctum. De hac eadem re intelligit etiam illo
» loco ad Quintum: de virtute, & grauitate Cæſaris, quam in ſummo dolore adhibuiſſet, magnam ex
» epiſtola tua accepi voluptatem: Nam & ipſe Cicero ad Dolabellam ſcribens de morte Tulliæ, nō dū ſatis confirmatum ſe dicit ad ſcribendum, impedit. n. officia mœror & prouidi omnes homines, eos qui in dolore, & luctu ſunt ꝓpter cariſſimarum perſonarū interitum nolunt afflictos, & perturbatos, amplius perturbare, & in vlla re illis moleſti eſſe. Hæc eſt cauſa cur ſtellulam poſuerim, vt lector ſcilicet locum illum attentius, accuratiuſq; examinet: nec tamen coniecturis fretus receptam lectionē delere volui, etſi eam nullo modo probo: ſi. n. vlla reponenda eſt vox, vt defectum illum ſuppleat, noſtrū potiorem iudico; Sed tamē iudicio eruditoꝝ ſtare volo.

16 Cn. Octauius eſt tuus familiaris. Hæc verba addidimus ex vetuſtis codicibus, AN CN. CORNELIVS QVIDEM: quæ ab Angelo olim Politiano dum hunc locum citaret etiam reſtituta fuerāt cap. xviij. ſuorum Miſcellaneoꝝ: habuimus. n. & nos peruetertem illum codicem, quē Philelphi fuiſſe dicit, qui etiam nunc in bibliotheca Medicea cum multis, nobiliſſimiſq; libroꝝ voluminibus cuſtoditur: et illum item nō adeo veterem, qui in Diui Marci bibliotheca adhuc manet: Quoꝝ ille maxime auxilio nōnulla corrigit: & quibus nos quæcunq; ferè in his caſtigauimus, accepta referimus: nō ſunt autem otioſa hæc verba, oſtendunt. n. illum ſibi adeo ignotum eſſe, vt ne nomen quidem hoīs recordetur, vt ſi vellet eū proprio nomine appellare, neſciret vtro, cum diuerſa inter ſe ſint, nominaret.

16 Quem antea ne andabatam quidem &c. Nos hic cōmunem, vulgatamq; lectionem ſecuti ſumus, nulla re ab antiqua diuerſam, alij NE ANABATA QVIDEM legendum putant, permutato vocabulo, & caſu: Nos tutius affirmare poſſumus de integritate huius verbi, ꝙ de ſignificatu reſponderet Nonius certe ſępe Varronem Andabatis citat, Eraſmus putat hic Andabatam vim prouerbij habere, quo etiam ſæpe Diuus Hieronymus vſus ſit, quos locos diligenter ille colligit, vt cum nihil amplius viderim, malim ea ab eo peti ꝙ hic nulla neceſſitate deſcribere: Nec tamen vir ille erudititiſſimus potuit originem huius prouerbij aperire, fuerint. n. populi Anabatę clauſis oculis pugnare ſoliti, an gladiatores quidam, qui ſic in aduerſarium tenderent ſeu potius Luſus genus ſe non compertū habere ingenue fatetur, & ſi in vltimam ſententiā potius inclinat.

17 Non ex iure manu conſertum &c. Non totos duos hos Ennij verſus ſcripſimus, reliquum. n. poſterioris in nullis antiquis legitur: quidam minime neceſſariam partem repoſuerunt, eaq; verba omiſerunt, ꝙ & in antiquis leguntur, & ſententiā integriorem, & cōcinniorem reddunt, cum ſtatim illū interroget an & ipſe ad vim faciendam adhiberi ſoleat! qui autem hæc viderant, ij quoq; parum caſtigata ſcripſerunt, NON. n. incōmode importuneq; de ſuo addiderunt: Nollem tamē ea cum Ennij verbis coniuncta eſſe, quod vitio librarioꝝ factum eſt in noſtris codicibus, ſeparentur igitur ab illis, cū verbiſq; Ciceronis coniungantur. Quod etiā ſequitur, QVOD TV PRIOR VI HOMINIB. ARMATIS NON VENERIS: de quo tot diuerſę ſententię: concertationeſq; fuerunt: ſcripſimus, vt ī Mediceo eſt, nā lectionem eius libri ſinceram, & integram eſſe credimus, ut qui immutare aliquid velint potius corrumpant, ꝙ corrigant: nam verba eſſe interdicti patet: inueniuntur ea in oratione pro Cæcina multis locis, & in pandectis ſæpius: Hunc autem eoꝝ ſenſum eſſe exiſtimamus, vt dicat Cicero non eſſe Trebatio pertimeſcendam exceptionem illam. qua vtuntur illi ad Prætorem, qui cum cōfeſſi ſint ſe deieciſſe, clamant tamen ſe non interdicto teneri, nec debere reſtituere, nam ſe prius ab aduerſarijs vi hominib. armatis deiectos eſſe: ſubiungit. n. ſcio te nō eſſe procacē in laceſſendo, vt iniuriaꝝ origo à te orta eſſe poſſit, nam vt timidum, & parui animi hominem taxat, & qui libēter pugnas, turbaſq; fugeret & bello minime eēt aptus: quibus. n. valebat armis, in pręlio vti non poterat: quū aūt cum iuriſconſulto ſermo ſit, verbis iuris frequenter vtitur Cicero ioci cauſa.

18 Tu tamen mi vetule. Hæc & vulgata, & antiqua huius loci lectio eſt: nos nihil mutauimus etſi nō nullos ſcimus pro vetule βάκηλε emendare conatos, cuius tamen Gręcę vocis nullo in antiquo exemplari veſtigium vllum vidimus: ſcimus & nos βακήλους antiquo prouerbio appellatos eſſe lāguidos, & diſſoluto corpore homines, & potius mulieres, ꝙ viros: non tamē recte facere exiſtimamus qui tam facile veterem ſcripturā tollunt: appellat aūt hūc varijs ſæpe cognominibus, vt teſtam etiā, quoꝝ rōnem ſi velis coneriſq;, fortaſſe non facile explicare poſſis.

18 Non minus Philoctetem &c. Magna eſt eruditorum hominum diſſenſio in huius loci declaratione, & ſcriptura: nos tū opinionē noſtram inter tātos auctores libere ꝓferemus, & fortaſſe in quo illi decepti

deceptí ſint, demonſtrabimus: Et primo lectionẽ, quã Politianus reſtituit uno tantũ parum mutato verbo comprobamus: eadem.n.exemplaria ſequimur, quibus ille adiutus cõmodiorẽ húc locũ fecit, MINVS tantum in NIMIS facili, & frequenti admodum lapſu pmutato: Nonnihil etiam ab eo de intellectu horum verborum diſſentimus; ni fallor.n. non parũ peccat ille in huius rei hiſtoria, putat.n. Trebatium in inſulam Britanniã acceſſiſſe, quod falſum eſt ex verbis his Ciceronis: Qui neq; in oceano natare volueris, nec ſpectare eſſedarios: Item ex hoc loco confirmatur: Sin æſtiuorũ timor te debilitat, aliquid excogita, vt feciſti de Britãnia: quę declarant ſcire iam Ciceronem eum in Britãniam nõ profectum, cum dicat illi, vt aliquam cauſam quęrat, ne faciat, quod non ſibi commodum ſit, vt fecerat de Britannia, quo ire noluerit excuſatione quapiam vſus: nam primo crediderat Ciceronem, illum eò cum Cæſare iſſe: Verba autem hęc IN BRITANNIA &c̃. quę (ut nos putamus) Politianum in errorem induxerunt, perſuaſeruntq; illi, vt crederet eò profectum Trebatium, illicq; valde Philotheorũ fuiſſe, non eã habẽt ſententiam, quã ille exiſtimauit: ſed IN BRITANNIA, ſic intelligo in expeditione, & negotio Britãniæ: quantũ ad Britãniam, in nauigatione illa, quæ in Britanniam facta eſt, quo modo dicendi tam ſæpe vtitur hic auctor, vt non millies obſeruaſſe pudor ſit illis, qui aliquãdo ipſum viderint: nã credere Trebatium etiã ſi in Britanniam acceſſiſſet, in theatris verſatum, ſpectationibusq; operam dediſſe fugitantem prælium, otioq; ſe aſſerẽtem (vt ille exponit) nimis ineptum mihi videtur, indignumq; acerrimo hominis iudicio, paucis.n.diebus, qbus i maximis periculis in inſula manſerunt, non locus erat ludis, delicijsq;: nos hic φιλοθέαμον intelligimus φιλοθεάμονα & φιλοπλανήτην. Sic.n. Gręci appellant illum, qui nouas terras, nouaq; loca ſemper viſere vult, ſtudioq; p peregrinationis mirifice tenetur, vt ſitum orbis terrarum ſpectet, moreſq; diuerſarum gentium, & inſtituta perdiſcat, quemadmodum Plut. in libello περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων dicit fuiſſe Cleombrotum quendam lacedęmonium his verbis: Κλεόμβροτος δὲ ὁ λακεδαιμόνιος, πολλὰ μὲν ἐν αἰγύπτῳ καὶ περὶ τὴν τρωγλοδυτικὴν γῆν πεπλανημένος πόῤῥω δὲ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐκπεπλευκὼς οὐ κατ' ἐμπορίαν ἀλλ' ἀνὴρ φιλοθεάμων καὶ φιλομαθὴς οὐσίαν δὲ ἔχων ἱκανὴν καὶ πλέονα τῆς ἱκανῆς ἔχειν οὐκ ἄξιον πολλοῦ ποιούμενος ἐχρῆτο τῇ σχολῇ πρὸς τὰ τοιαῦτα: & hanc deniq; ſententiam eſſe horum verboꝝ putamus, vt Cicero dicat ſe laudare conſilium Trebatij, quod non fuerit ex hoc hominum genere, qui omnia viſere cupiũt: multos enim illuc ſtudio videndę inſulę, quę tunc tanq̃ nouus orbis Romanis aperta erat libẽter acceſſiſſe veriſimile eſt, Cũ nauigatio illa multoꝝ piculoꝝ & incõmodorum plena eſſet, vt ſapientius feciſſe viderentur, qui neglecta gloria, cõtemptaq; etiã loci ſpectatione, aliquam cauſam inuenerunt, quare illuc non ierint; quod feciſſe Trebatium lętatur, ſimulq; vt parum militarem virum, nec bellicę laudis auidum, clam taxat, quod etiam alijs locis ioci gratia libenter facit. Reſtat nunc, vt Crinito, qui aliter hunc locum intellexit reſpondeamus, ipſe enim contra Politiani emendationem Philoctetem tuetur, multumq; ſibi in ea expoſitione placet, cũ dicat etiam Politianum cum de hac re ſermonem cum eo haberet, errorem ſuum agnouiſſe, libenterq; in ſuam ſentẽtiam veniſſe: quod miror virũ pertinacem in tam bona cauſa tam facile manus dediſſe, & non animaduertiſſe alium intellectum habere verba illa Ciceronis, quibus nititur aduerſarius, & longe diuerſum ab eo, quem ille credidit, nec enim puto hoc Crinitum cõmentum eſſe, ſunt autem hæc verba quę Crinitus putauit pro ſe facere ad Q. Fratrem li. ij. De rep. nimium te laborare doleo, & meliorem ciuem eſſe, quàm Philoctetã, qui accepta iniuria, ea ſpectacula quęrebat, quę tibi acerba eſſe uideo. Hanc autem illorũ ſententiã eſſe puto: Querebatur Quintus remp. eo tempore in magnis malis uerſari: valdeq; de eius miſerijs animo cruciabatur: reprehendit hominẽ Marcus ꝙ tantum ei publica damna dolerent, & meliorem ciuem cum eſſe dicit, q̃ Philoctetam, qui accepta iniuria à Græcis in illas eos calamitates cecidiſſe gaudebat, quas Quintus in ſua rep. eſſe moleſte ferebat: deſiderabat Philoctetes dãna & infortunia Græcis, quia ſe in inſula deſtitutum meminerat. Quintus vero etſi cum fratre graues erumnas ob remp. perpeſſus erat, tamen cum ſciret eam multis malis conflictari, ut bonus ciuis, qui iniurias patrię obliuiſci debet, iniquo animo ferebat: Damnat igitur eius conſilium Cicero, nec debere illum ob id ſe nimis macerare oſtendit, cum poſt tot accepta beneficia nimis in ipſos ingrata Reſp. fuiſſet, ut facile ferre debeant eius naufragia, quam ſententiam perſequitur ad Atticum ſcribens libro. iiij. in epiſtola cuius eſt initium OCCVPATIONVM MEARVM: tam graues enim fuerant in Ciceronẽ inimicoꝝ iniurię, & tam acerba exilij memoria, ut cum ſe à rep. deſtitutum fuiſſe recordaretur, non poſſet aliquando in eam ſatis placato animo eſſe, querebat autem ſpectacula, intelligimus lętitiam capiebat cum videbat rem eò deductam, vt qui ſibi damnum intuliſſent, poenas darent ſuę petulantiæ, ut loquitur lib. x. ad Att. de Dionyſio, & hoi nõ amico noſtra icõmoda, tãta pſertim, ſpectaculo eſſe nollem, ideſt prębere illi voluptatem, libenter enim qui ſe male tractatos iudicant, uident in aduerſa fortuna conſtitutos, quos ſibi mali cauſam fuiſſe arbitrantur, eamq; delectationem capiunt ex illorum infortunijs, & miſerijs, quam ex aliquo ſpectaculo capere homines conſueuerunt: Nihil igit̃ facit ad locum hunc in epiſtola Trebatij: locus ille ad Q. Fratrem: nos autem utrũq; quemadmodũ intelligi debere credimus pluribus uerbis expoſuimus, ſed res de qua tanta controuerſia extiterat, nõ potuit breuius explicari.

Ego.n. renouabo cõmendationẽ, ſed tpe. nos quin hæc lectio, & integra, & incorrupta ſit. nõ dubitam⁹,

volumus

volumus tñ antiquã quandam ſcripturam à nobis animaduerſam notare quæ fortaſſe aliquẽ, qui eã nõ obſeruaſſet ꝑturbaret, moleſtiãq; ei nõ paruã exhiberet, vt videãt oẽs nõ poſſe quẽlibet vetera exẽplaria tractare: hoc loco vetuſtiſſimus ille Mediceus codex, & alter ẽt nõ malus, nõ æque tñ antiquus pro tempore habent TAM fractã omnino, & parũ cõmodam hoc loco vocem: ipſi vnius literæ mendum ibi eſſe exiſtimamus, deceptumq; librarium TAM, pro TEM. ſcripſiſſe: nõ ſemel autẽ in priſcis exemplarib. ſic conciſam hãc vocem reperies, vt prima ad Att. epiſtola in vetere illo noſtro codice ſic
» locus hic ſcriptus eſt: Nos initiũ prenſandi facere cogitaramus eo ipſo tem. quo tuum puerum &c. ꝑ
» tempore, vbi vulgati codices DIE habebant ab illis, vt putamus repoſitum, qui hanc ſcribendi rõnẽ nõ animaduerterant, & quid intelligi deberet ſuo ingenio fermè perſpexerant: Itẽ ille lib. x. Quod me
» mones, de vultu, & oratione, at tem: accõmodanda, pro ad tẽpus, qui locus etiã corrupte legebatur AD REM: cum. n. nõ intelligerent poſteriores librarij, nimis temere, & indocte TE'M. IN REM conuerterunt: harũ minutarum, puſillarumq; rerũ inſcitia maximas peruerſiones, labesq; gignit in antiquis voluminibus deſcribendis: nos tam tenuem notationem aſpernatos non eſſe neminem mirari volumus: ducti. n. ſtudio iuuandi pro imbecillis noſtris viribus hunc preclariſſimum auctorẽ ad oĩa, dum deſideriũ noſtrum expleamus, deſcendimus: cupimus aũt hanc noſtram diligentiã in bonã partem accipi, illos certe qui quãdoq; in hoc negotio laborarunt, ſedulitatem noſtram non contempturos credimus, & ſperam⁹: eo aũt loco, q paulo poſt ſequit QVANDO VESTRAE CAVTIONES. Antiqui codices etiam illi probatiores & antiquiores CAVSATIONES pro cautiones habẽt: nos hoc erratum librarij putamus, ſed tñ non diſſimulauimus, peritiores rem ſubtilius cõſiderabunt.

100 Doctorem tñ, lumenq; deſiderant. Nos cũ fide in antiquis cunctis exemplaribus inuentam lectionẽ reſtituimus, VNVMQVE DESIDERANT, nec. n. vulgata lectio nobis valde ſatiſfaciebat, & hanc nõ ineptum ſenſum habere iudicauimus, ipſi quoq; hũc modũ dicendi vulgo ferè habemus, cum aliquid vno indigere dicimus, qui regat, & inſtituat, vt hoc in loco qui lucem afferat rebus obſcuris: q̃uis. n. libri iuriſconſultoꝝ, qui ius ciuile continent, tot ſint, tamq; explicati, non tamẽ ſine doctore, & vno aliquo, qui aliquantũ in illoꝝ lectione exercitatus ſit, & quem rudes eius diſciplinæ ſequant, intelligi poſſunt, quaſi quiuis dum nõ oĩno rudis ſit, poſſit hoc munus ſuſtinere.

200 Quãq̃ illa quidem habet locũ: Nos antiquos codices in hoc etiam ſecuti ſumus, quos incorruptos eſſe cenſemus. De lotoꝝ nobilitate, & q̃ iucunda eaꝝ opacitas eſſet, q̃tiq; olim in domibus æſtimarentur Plin. docet in libri. xvij. prohemio. Polybius à ſe viſam in Attica deſcribit libro. xij. hiſtoriaꝝ, quem locum, quia nondũ integer vulgatus eſt Polybius leges apud Athænẽũ [illegible] lib. xij. qui totã verbis ipſius huius arboris deſcriptionem perſequit, nam qui LVCVM emendarunt deceptos cẽ putamus, impiũ. n. Ciceronis cõſilium fuiſſet, cũ. n. ſacri eſſent luci nõ ſine ingenti piaculo, & ſcelere incidi poterant, domusq; priuata nõ luci erat capax, cum loti deliciarum cauſa ſũma arte in domib⁹ colerentur, aduenę aũt raram arborem viſebant, & eius iocũdo aſpectu tenebantur: propter quam rẽ iocans (vt arbitror) iubet ipſum lotum illam excindere, quia ſibi eſſet ſumptus cauſa, cum ſępe hoſpitum domus plena eſſet: nam in verbo illo proſpexeris ambiguũ ſenſum eſſe puto, videtur enim dicere ſi lotũ excideris, maius cœli ſpatium aſpicies, illa. n. ſua opacitate proſpectũ impedit, & luminib⁹ obſtruit: cum dicat rebus tuis cõſules, minores. n. ſumptus facies, non. n. cauſa erit aduenis, cur domum tuã frequentent, & oĩa hæc facete, & cũ ioco, vt conſueuit, ferè. n. ſemper cum eo iocatur. Aduerſaĩ ſolum antiquæ lectioni q lotũ fœminino genere alij auctores appellarunt, cũ ipſe maſculino vſurpet: quare accuratẽ cõſideradũ eſt, vitium ne ea parte vetus habeat, ſiue eo genere cõtra plurimoꝝ morẽ, quod vix veriſimile eſt Cicero appellare lotum voluerit.

201 Tantum ex Arpinati venerã: Nos ex veterib. exemplarib. TANTVM QVOD reſtituimus: Quod primo multos miraturos credimus, & fortaſſe non nimiũ probaturos: aliquos etiam (qui recepta lectione nõ ſolum magis delectentur, verũ etiam hanc etſi nõ nouam (non enim nunc primũ in impreſſos codices migrauit) tamẽ vt ſępius exploſam & eiectam, nec ſatis primo aſpectu elegantem abhorreant) fore qui noſtro iudicio dãnato hanc iterũ ſua ſede indigne deijcere cõentur: quod ne accidat, conabimur antiquorum exemplariorum fidem auctoritatemq; tueri, oſtendentes alibi etiam Ciceronem ſic locutum eſſe, vt libro. xv. epiſtolarum ad Att. 527. quod etiam in vulgatis libris inuiolatum permanſit: Hæc cum ſcriberem tantum quod exiſtimabam ad te orationẽ eſſe perlatam: hui q̃
» timeo, quid exiſtimes: Exiſtimamus autem nos tantũ quod idem ferè ſignificare quod commodum,
» quo frequenter vtitur Cicero vt lib. xiij. ad Att. Cõmodum diſceſſerat Hilarus librarius. iiij. Kalẽ. cui dederam literas ad te, cum venit tabellarius cum tuis literis pridie datis, & alijs infinitis locis, quod manifeſtũ fit, ſi duo hęc loca diligenter conſideres: ſed hẽo aliud etiã non paruũ teſtimoniũ: Eſt apud me Terentius ille quẽ olim Angelus Politianus cũ venerandæ vetuſtatis codice (vt ſunt eius verba) Petri Bembi contulit. ſuaq; manu nõ tantum quęcũq; in eo à vulgatis diſcrepabant, verũ etiam doctas quaſdã interpretatiões, quę in eius libri marginibus adſcriptæ erãt, accuratẽ perſcripſit, quæ & multæ ſunt & eruditi prorſus viri: iudicio etiã optimi & doctiſſimi viri Petri Bembi, qui libri illius dominus ſermonem elegantiſſimum de ipſius laudibus confecit, in quo declarationes etiam has, &
» probat & amplexatur, Is igiĩ liber in Phormione, eo loco. Tũ dixeras huic facinus indignũ Chreme
» ſic circuiri Dem: ad cũ hoc agebam cõmodum; ſupra dictionem illam COMMODVM ſcriptum

habet, TANTVM quod nota iuxta appoſita qua Politianus ſignificabat ex antiquo exemplari ſe accepiſſe: vt nunc neq; de integritate horum verborum, neq; de ſententia dubitari amplius debeat. Credimus ſi vetera exemplaria haberemus omnium librorũ M. Tullij, frequentius huius etiã aduerbij exempla reperturos nos fuiſſe, quod nunc tam raro inuenimus, quia vulgati codices contaminati ſunt: quodq; hoc loco auſus quiſpiam eſt, vt probam lectionem peruerteret, exiſtimare poſſumus, alijs etiam plurimis accidiſſe, Donatus etiam Terentij interpres COMMODVM ſemper per tantum quod, declarat.

302 Vereor ne in Catonium Cato nos. Locus valde obſcurus, nec uno modo in omnib. exẽplarib. ſcriptus. Mediceus & quiq; optimi libri pro CATO NOS, CATONINOS habent: quod non improbaui: Mendi aũt notam hic appoſui, quia in priore quoq; voce diuerſos antiquos codices ĩueni: nec apud me cõſtituere potui, quæ ſincerior lectio habenda eſſet, quãuis autem certam ex tã dubio & contaminato loco ſententiam vix elici poſſe putem, tñ non veritus ſum quid ſentiam exponere: per MAGISTRVM arbitror eum intelligere Cęſarem dictatorem: MANVM AVTEM DE TABVLA prouerbium eſſe exiſtimo ſumptum à pueris pictorũ, qui abſente magiſtro ſumpto penicillo aliquid & ipſi furtim in tabula pingere conantur: Quo repente ſuperueniente admonentur à ceteris vt cito manũ de tabula remoueant, ne in illos magiſter animaduertat: Monet igitur Cicero Fabium, vt appropinquante Cęſare, manum & ipſe de tabula cito auferat, ſcribebat enim Catonem, quę ſcriptio parum Cæſari grata & iucunda eſſe poterat. vt, quę inimiciſſimum illi hominẽ ſummis laudib. ornaret: Cũ aũt ſe quoq; cogitaret, quia & ipſe etiam Catonem ſcripſerat, apud eum offendiſſe, ſubiungit, vereor ne in Catonium Catoninos idẽſt timeo ne Cęſar cõmotus ira ad inferos dimittat Catoni deditos, & Catonem amantes, idẽſt meipſum & te, qui Catonis laudes ſcripſimus: CATONINOS, autẽ pro CAVONIANOS dictum videtur, quemadmodũ ſepe veteres locutos paulo poſt oſtendam: Nã & Aulus Gellius videtur oſtendere Catoniũ pro inferis ſumi quãdoq; ſolitum, ſic. n. li. xviij. Noct. Att. cap. vij. quod cõtra Laberiũ ſcriptum eſt, inquit. Poſtq̃ oſtendit illum multa verba licenter nouaſſe.
" Neq; non obſoleta quoq; & maculantia ex ſordidiore vulgi vſu ponit, quale eſt, in ſtaminarijs, Tollet
" bona fide uos orcus in Catonium. Vbi unum adnotandũ eſt, quod uidi priſcũ eius ſcriptoris & ualde probatum exemplar, quod CATOMVM non CATONIVM in eo uerſu habet, quemadmodũ in hac epiſtola in meliorib. exemplarib. ſcriptum eſt, & hęc cauſa fuit q̃ è regione eius vocis aſteriſcũ appoſui, quis. n. diiudicare poſſit impreſſiſ ne codicib. an potius priſcis exemplarib. maior fides habẽda ſit in dictione iam pridem obſoleta, & cuius certam rõnem nemo aſſignare poſſit? niſi illa à Græco aduerbio κάτω originem ducat, quod & ipſum inferiora & ſubterranea loca ſignificat.

303 Terra nata, quę lege excepta ſunt: Etſi nihil mendi ſit in his verbis, uolui tamen ut melius hic locus intelligatur, uerba ex Athenæo legis Fannię ſumptuariæ adponere, quæ & ipſa omnia, quę oriuntur è terra excipiebat. cum. n. alijs cibis, & dapibus modum quendam ſtatueret, olera, leguminaq;, & cuncta, quę terra fert concedebat, ſunt aũt lib. vj. δειπνοσοφιστῶν; ἐκέλευε δ' ὁ νόμος τριῶν μὲν πλέονας τῶν ἔξω τῆς οἰκίας μὴ ὑποδέχεσθαι, κατὰ ἀγορὰν δὲ τῶν πέντε· τοῦτο δὲ τρὶς τοῦ μηνὸς ἐγίνετο· ὀψώνιον δὲ πλέον τῶν δυεῖν δραχμῶν καὶ ἡμίσους, οὐκ ἐπιτρέπει, κρέως δὲ καπνιστοῦ δέκα λίτρας τάλαντον δαπανᾶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν ἐπιχωρεῖ καὶ ὅσα γῆ φέρει λάχανα καὶ ὄσπρια ἑψήματα: Quod autem ſtoicos dicit male accipere ſolitos Epicurũ, qđ fateretur ſibi ueſicę & torminum morbos ualde moleſtos eſſe: narrat hoc ipſe de ſe in epiſtola ad Idomeneum auctore Laertio, quãuis Cicero ad Hermachum miſſam dicat lib. ij. de finib. ibi. n. elegãtiſſimè illam interpretatur: Gręcam inuenies apud Laertium in vita Epicuri, quã non inutile erit cum latina conferre. Erant autem infenſiſſimi Epicuro Stoici & iniquo animo rõnem & vitam illius exagitabant: nã parciſſimi illũ uictus fuiſſe apud optimos auctores legimus: Modeſtius ſe gerit Plutarchꝰ qui ne dum ob hoc Epicurũ maledictis inceſſat excuſat potius tueturq; exẽplo tẽperantiũ ſanctorũq; virorum Pherecidis & Heracliti, qui ſũma abſtinentia corporis, uictusq; moderatione, moleſtiſſimis tamen ęgritudinibus implicati & conflictati ſunt: atq; hoc in libello facit, quem contra illius decreta ſcripſit cui titulus eſt, NON POSSE IOCVNDE VIVI SECVNDVM EPICVRVM.

303 Miror cur me accuſes: Initium huius epiſtolę ualde mihi dubium eſt, & ſanè maior eius pars breuitate ſua obſcurior: nam mordacibus eſt amariſq; dictis referta, quę quanto magis conciſe arguteq; pronunciantur, tanto magis pungunt, perturbantq; eũ, in quem dicta ſunt: ſuſpicor uerba illa: EGO. NTE IN CONSVLATV OBSERVARAM: non eẽ Ciceronis, ſed repetita ab eo ex epiſtola Galli: quib. Gallus ipſe ſuam in Ciceronẽ obſeruantiam illi exprobaret, cũ quereretur ſe tunc ingrate ab eo deſtitutum eſſe, cum ipſe ſemp in illum fuerit officioſiſſimus: ſolemus. n. in ira ea, quę acerbè ĩ nos dicta ſunt, & animo noſtro ualde heſerunt cum ſtomacho ſępius pronunciare, & etiã ea quæ perſpicue falſa ſunt, & leuiter poſſumus repellere cum riſu repetere, quemadmodũ hic (ut opinor) facit: ſuſpicor aũt ea potius Galli eẽ: nam nec Gallus Cos. fuerat, ut ea de illo à Cicerone dici poſſint: nec ueriſimile eſt dicere Ciceronem ſe dum Conſul eẽt, Gallum obſeruaſſe, nec. n. rectũ eſt, nec decet ita loq eum qui in tanta dignitate fuerit, priuatum ſe hominem obſeruaſſe, niſi pro obſeruaram conſeruarã legas, tunc. n. pulchre conueniret & poſſent omnia credi eẽ Ciceronis uerba, illius. n. perſonę optime congruunt, vt ipſe Cicero potius queratur de ingrato animo Galli: quod tamen pręterq̃ quod in cũctis manu ſcriptis OBSERVARAM eſt, parũ etiam procedit, nam ex inferiorib. verbis perſpicitur

potius

potius repetere Ciceronem, quę Fabius dixiſſet, eaq; falſa oſtendere, q̃ ipſe querelam inſtituere: Colligitur aũt manifeſto plurib. modis initiũ feciſſe expoſtulandi Fabium & ex fine epiſtolæ intelligimus, ſi diligenter verba illa attendimus Ciceronem huius opera uſum in patefacienda coniuratiõe, quare poſſumus credere vere Fabium dixiſſe ſe illum in Conſulatu obſeruaſſe, nobis ſatis viſum eſt (nec tamen nõ neceſſario id factum videtur in tanta veri ignoratione) ſuſpiciones noſtras indicaſſe: rem vt inuenimus, ita incertam reliquimus. Paruũ omnino eſt in quo Mediceus codex ab impreſſis diſcrepat PLEBEI. n. paulo poſt non PLEBIS habet, quod tñ nos hic adnotare volũim⁹: Nam meminimus Priſcianum dicere ſic inueniri à recto plebes genitiuum caſum, qui adducit ẽt locum húc Salluſtij in primo hiſtoriarũ Plebei tribuniciam poteſtatem, quare potuit ẽt Cicero vſurpaſſe.

304 Quę nõ ſolum ſuis erga me ſed etiã: In cunctis quos vidimus manu ſcriptis paulo antiquioribus codicib. locus hic mancus, decurtatusq; eſt: Nos tñ cum vulgata lectio cõmoda ſit, eã loco nõ mouimus: ſic aũt legitur in illis; QVAE NON SOLVM SED ETIAM À MEIS ERGA SE BENEFICIIS &c. proculdubio cum deſiderio nõnullarum dictionum.

304 Inter nos ſenes emptionales: ipſi inter ſenes coemptionalis, vt penè eſt in antiquo ſcripſimus: ſcimus autem variè hunc locum legi, ſed tñ confutare omnia nõ neceſſe eſt, neq; etiã tãtopere otio abundamus vt quæcunq; cuiuis in mentem venerint referre poſſimus: Vetus ſanè codex COMPTIONALIS vnius tantum defectu literæ: cum. n. duæ vocales cõiunguntur, ſępe in hoc codice altera perit, vt RELIQVIS pro RELIQVIIS, & ſic multis alijs locis: Quę autem ſint coemptiones, & qui coemptionales ſenes verba propria iuris, nunc penè obſoleta minutè pertractare animus non eſt, Ciceronis tantum locum in oratione pro Murena ponemus. Sacra interire illi noluerunt, horum ingenio ſenes ad coemptiones faciendas interimendorum ſacrorum cauſa reperti ſunt, noſtrum potius conſilium eſt maculas, quas poſſumus delere, q̃ vocabula (niſi neceſſe fuerit) interpretari, cum aũt opus fuerit, dabimus operam, vt illa etiam pro infirmitate noſtri ingenij declaremus.

305 Maximo meo beneficio affectus eſt: Sic oẽs vulgati codices habebant: in antiquioribus dictio illa AFFECTVS, non eſt, quare eam deleuimus: repoſitam aũt ab aliquo arbitramur, qui ſine ea ſentẽtiam horum verboꝝ non perciperet, quã eſſe hanc exiſtimamus, vt maximo meo beneficio eſt, par ſit huic, maximo meo beneficio viuit, ideſt, quod ſit, & viuat mihi debet, qui. n. bis erat iudicio capitis defenſus vitam cõſeruatori ſuo debebat: Non negamus latine dici poſſe affici beneficijs: ſcimus. n. ab antiquis grãmaticis obſeruatũ eſſe dici hoc verbũ de bonis, & malis: huiusq; locutionis plura extare exẽpla, ſed illam lectionem cõcinniorẽ, veriorem q; iudicamus, nam & maiorem vim habet: qui. n. ſalutẽ ab aliquo accepit, potius dicetur eſſe, & viuere beneficio illius, qui ſalutem dedit, q̃ affectus eẽ beneficio illius, hoc. n. nomẽ de minoribus cõmodis dici ſolet: Eandem quaſi vim habet (vt arbitramur) hoc verbum in epiſtola ad Q. Fratrem li. iij. cum inquit Cicero tuus, noſterq; ſumo ſtudio eſt Pęonij ſui Rhetoris hominis opinor valde exercitati, & boni.

306 Ne pluribus legerem tuas literas: Hęc erat omnium impreſſorũ, & antiquoꝝ codicum lectio, parum tamen ſincera (ni fallor) Quidam auſi ſunt pro pluribus PERINVITVS legere, quos nõ reprehendimus, quippe quos imitati ſimus: vulgata lectione offenſi, & nulla meliore excogitata, aut inuenta.

EX LIBRO M. COELII AD CICERONEM.

306 Epiſtolas M. Coelij exiſtimamus nos ſtudioſos animaduertiſſe q̃ in vulgatis codicibus mendoſæ, & corruptę ſint, cum autẽ nõ eiuſdem integritatis in his vetuſtum codicem inuenerimus, q̃ in Ciceronis epiſtolis illũ retinere vidimus, etſi multis ꝑtib⁹ melior illis ſit, deſerti ea ope nõ potuim⁹, ea ſanare vulnera, quę apparent: Quicqd tñ boni potuimus, fecimus, multa quæ trũca, & mutila credimus, nulla nota adpoſita reliquimus, nec. n. vnum, aut alterũ locum ſignare volumus, reliquos nobis ſuſpectos tranſire, ne videremur illos noſtro iudicio cõfirmaſſe, & probaſſe: Quod ſi cunctis, quibus parũ confidimus locis ſignum adponere voluiſſemus, infinitũ fuiſſet, & quædã fortaſſe ꝓpter huius duriorem, & aſperiorem ſtylũ immerito à nobis damnata eſſent, quę recte ſe haberent: fatemur igitur noluiſſe nos hoc periculũ ſubire: eruditis ſuũ in hoc iudiciũ relinquimus, noſtrũ in re tam dubia, & incerta nõ interponimus: Qui à melioribus codicib. adiuti maiorem operã hic nauare potuerint, magno nos ſibi beneficio obligabunt: ipſi de quibuſdam, & ijs quidem maioris momenti eorũ q̃ immutauimus, rationem, qua ducti id fecimus, adferemus.

307 Q. Pompeiũ Baulis Schenobaticam facere. Hunc locũ alij aliter caſtigarũt, ſuum aũt quiſq; iudicium ſecutus eſt, ſuoq; arbitrio in hoc vſus quod diuerſitas lectionum arguit, quid enim adfine habet vox EPIBATICAM cũ vulgata, & recepta? nos ne vna quidem litera a veteribus exemplaribus mutata, Baulis embæneticam facere ſcripſimus, quã verã eſſe lectionẽ cupimus, & ab eruditis probari, & corroborari: eã aũt potiorem duximus, quæ hic ſtaret ꝓpter vetuſtoꝝ codicum auctoritatem, in quibus paſſim inuenitur, & quia fortaſſe non incõmodior ſenſus ex hac elicitur, q̃ ex illis, quas iuniores ſuo ingenio excogitarunt: cũ tamẽ rarior ſit, & grecum verbũ, niſi prius recipi à peritioribus audierimus non firmiter id tenebimus: cũ & alia ſignificet ἐμβαίνειν, non eſt dubium, quin ſignificet etiã in nauim conſcendere, ut contra ἐκβαίνειν de naui exire, vt apud Ariſtophanẽ in Ranis. ἐμβαινε πεχ... & paulo,

poſt ἐμβαίνει δὴ in eadē comœdia ſic iubet de naui exire ἐκβαίνει ἐκ τῆς νεώς: Appellari igitur potu
it ars embęnetica eoꝝ qui nauicularıam facerent, cū eſſet ipſoꝝ hoc frequens, & familiare verbū dum
crebro hortarentur in nauim aſcendere, iuberentq́ feſtinare, qui aliquo vehi volebant, quod ſordidū
erat & vile miniſterium, vnde dicit ſe miſereri eius eſuriei, qui eò deſcenderet, vt tā turpem quæſtum
» ſequeretur: Bauli aūt locus in littore Neapolitano, de quo Tacitus. xiiij. Dehinc obuius ī littora nā
» Antio aduentabat, excepit manu, & amplexu, duxitq́ Baulos, id villæ nomen eſt, quę promōtorium
Miſenū inter, & Baianum lacū flexo mari alluitur: Aliqui fortaſſe hanc ſua diligentia lectionē iuua-
bunt, aut meliorem inuenient, nos tantā illi fidem habuimus quia integram, & incorruptā in cūctis
melior. codicib. reperimus, quoꝝ cōſenſum magnifaciendum ſemper exiſtimauimus.

107 Ego incidi in competitorem nobilem, & ignobilē egentem, Nos veterem, & ſinceriorem, vt putamus, le
ctionem reſtituimus: is enim nobilem agit, qui cum non ſit, videri vult nobilis, agere enim aliquē eſt
perſonam illam imitari, & effingere.

108 Lentuli ſurę repulſi vultum nō vidiſſe: ſic omnes impreſſi codices: Antiq quos vidimus CRVRIS. Pu-
to cum Cœlius ſciret Lentulū illum, qui Catilinæ cōiurationis ſocius ſupplicio affectus eſt, Suram
eſſe vocatū: cuius cognominis originem, & cām Plut. in Ciceronis vita explicat, Lentulum alium vt
ad huius cognomen alluderet iocoſe Crurem appellaſſe, quē irridere vellet, vt omnes eius familiæ ab
ea corporis parte cognomen acciperent, ſed hæc cōiectura eſt: vox certe illa CRVRIS cū in antiqs
exemplarib. ſit, nō debuit á nobis relinqui, & negligi, de re tam parua cū alibi nulla mentio fiat, relin-
quitur vnicuiq; liberū ſuū iudicium: Quod aūt nōnulli SPINTHERIS legunt nouū eſt, & vt oēs
nunc vident longe ab antiquoꝝ codicum fide, quare melius operam poni credimus in uetere lectio-
ne confirmanda.

109 Senatus dicto audientes eſſe: Antiqua exemplaria Senatui dandi caſu habent, quemadmodū ēt illū lo-
» cum in huius item epiſtola: vtrū C. Cæſar ſenatui dicto audiens futurus nō eſſet, an pareret, qui ſena
» tum decernere nō pateretur. M. item Varro ſic loquitur de re ruſtica, Facilius. n. his ꝙ minorib⁹ natu,
» dicto ſunt audientes. Cicero in. vij. Philippica ſcilicet legatos ad eū miſimus, non vt pareret, & dicto
audiens eſſet huic ordini, ſed vt condiciones ferret.

110 Sanè tanquā vi quadam in Cilicia omnia adheſerūt: Nos hunc locū valde corruptū inuenimus in anti
quis exemplaribus: vulgati ēt codices diuerſas inter ſe, & parum firmas lectiones habent eam igitur
ſumus ſecuti, quá probabiliorem duximus, etſi nulli ſatis cōfidimus, cū tamen neceſſe eſſet vnā aliꝗ
ex illis omnino capere (nec. n. meliorem ipſi aut inuenimus, aut excogitauimus) minus deprauatam
(niſi fallor) elegimus: ſic aūt habent antiquiores codices SANÈ TANQVAM IN QVODAM
IN CILICIA OMNIA ADHESERVNT: Quę profecto verba non parum peruerſa, & inqui-
nata ſunt: nos ea hic poſuimus, vt omnes hunc locū ſuſpectū habeāt, & vt ingenioſiores videāt attē
te, poſſint ne meliorem ex his veſtigijs lectionem elicere, aut cōminiſci.

110 Et Hercules confecta omnia fœda, & inhoneſta ſunt: Nos hūc locū in meliorib. etiam exemplarib. miſe
rabiliter lacerū inuenimus: Quia tamē varijs modis legitur, quod ferè ſemper accidit, cum veritas ex
vetuſtiſſimis libris accipi nō poteſt, cui oēs libenter acquieſcant, nos hic antiquá ſcripturam appo-
nemus, etſi peruerſam, & corruptā, vt poſſit, qui voluerit experiri an cōmodiorem vllam lectionem ex
ea exprimere queat, ſimulq́ videre quæ circūferunt diuerſæ huius loci lectiones ꝙ pudenter, quāq́ fi-
deliter ex antiquis ferè vetuſtate deletis veſtigijs deductæ ſint, eſt autē hæc: ET HERCVLES CON
SAEPTA OMNIA FODERA ET INHONESTA SVNT: Quidā legunt CONSCRIPTA
OMNIA FOEDERA, alij CONSILIA OMNIA, vt nihil icertius ſit.

111 Metus aliqui perturbent. Vetus codex perturbet ſingulari numero: frequenter aūt in vetuſtis codicibus
ALIQVI pro aliquis inuenitur, vt in fine huius ipſius epiſtolæ, cū qua ſit aliqui deprehēſus, & in
principio epiſtolæ ad Mariū ſi te dolor aliqui corporis.

111 C. Sēpronium Rufum &c. In meliorib. codicib. repetitū eſt nomen illud RVFVM omnino eleganter, nō
librarioꝝ vitio, vt putarunt, qui bis vocem illam deſcribere neglexerunt.

111 Siquid iniurijs ſuis eſſet quo Neſtorius teneretur: Poſſum & hic vetuſtam ſcripturam proferre, ſiquid ex
ea cōmodi elici poſſit: Locus certe varijs & iter ſe diuerſis modis legitur: quas tā icertas lectiones quis
videre poterit: & etiā alias excogitare, nos in tātis tenebris, cū nihil lucis adferre queamus, vetere ſcri-
ptura propoſita, ad alia tranſibimus SIQVOD INIVRIIS SVIS ESSET, VT VESTORI-
VS TENERET.

111 Et ad extremum vt ſolent &c. Sic omnes antiqui & noui codices, vno excepto nuper Venetijs impreſſo,
habet. n. ille VT SOLET AIT REFERAM: etſi poſtea ijdem, qui librū ipſum excudere inter va-
rietates exemplariū quas ad finem libri adpoſuerunt, negatiua particula addita NON REFERAM
corrigunt: de qua lectione quid ſtatuendū ſit alij viderint, ego ſanè parum illi confido, nam cum tan
topere ab antiquis veſtigijs recedat, exiſtimo quēpiam coniectura ductum ſic perturbatum & demi
nutum locum ſupplere voluiſſe.

112 De vi reus à quodam ſuo emiſſario eſt factus: Eſt certe miſerū videre quot vulneribus confectus ſit hic
M. Cœlij liber, cū preſertim ea ſint, quę vix, aūt ne vix quidem ſanari queant: nos quod tutius reme-
dium viſum eſt, vbi nullam meliorem opem adferre poſſumus, veterē plagam nudamus: felicioriq́

medico

medico tã deſperatũ ægrotũ libẽter tradimus:vetuſti igiť codices A' QVODAM SVO RVSTETIO FACTVS ſignificat aũt nota q̃dã in illis huic loco adpoſita deprauatũ eũ eſſe:quidã ex his reliquijs legunt,A' QVODAM SVO EMISSARIO TVTIO EST FACTVS: Nos nec damnamus,nec probamus:vnuſquiſq; rem ante oculos ſibi poſitam attente,accurateq; animaduertat,& ſecum quid agendum ſit deliberet,ſi modo rem dignam in quã tantus labor inſumatur, iudicant.

113 Agit cãm liberaliter:vetuſti codices LIBERALIS p liberaliter:ſi igiť liberalis accuſandi caſu intelligas, cauſas legere oportebit,vt numeros copules,vel cõtra facere:nõ eſt autem cõtẽnenda hęc lectio: quæ eſſent cauſę liberales notiſſimum eſt:Cic.ẽt pro Flacco:Atq; huic eidem nuper tres equites R. hone
» ſti,& graues cum in cã liberali cum,qui aſſerebatur,cognatũ ſuũ eſſe diceret,nõ crediderunt.

114 Agros quos fructuarios habent ciuitates:in vetuſtis codicibus legitur HABET,quod ſuſpicionem mihi auget,nam de mendo ob alias ẽt cãs valde timeo : Quidam legunt CYBIRATE, quod diligen
» tius cõſiderandũ eſt:eſt autem in.vj.ad Att.locus huic valde ſimilis,& affinis,de quo nõ minus ma
» le exiſtimo:Nam Cœlius libertum ad me miſit & literas accurate ſcriptas,& de pantheris, ſed à ciuitatibus reſcripſi &c. Videtur.n.& illic nõ nihil ineſſe mendi,tota res accuratius animaduertenda:nihil adhuc certi habeo quod aſſeram.

115 Sed cũ de hoſtibus ageretur,& poſſet rem impedire:Nos,DE HOSTIIS ſcripſimus cum vetuſtis codicib.Quamuis aũt ratio ipſa,& priſcoꝝ exemplarioꝝ auctoritas ſic legendum eſſe perſuadeant, nõ tamẽ(vt verũ fateamur) morem hunc numerandi hoſtias penitus cognitum habemus, nec tamen ob id ſinceram(vt putamus)lectionem cõtempſimus;nã quandoq; ſperamus inueniri poſſe hãc cõſuetudinem numerandi hoſtias:apud Græcos maxime Romanarũ hiſtoriarũ auctores,qui cũ externis gentibus ſcriberent,quę Romanos ritus ignorabant,diligentius,minutiusq; hęc pertractarunt quæ latini ſcriptores,vt paſſim,vulgoq; nota præteribant:Eſt autem idem error,cũ de eadem re age
» ret in epiſt.ad Q.Fratrem: Interim ipſo decimo die,quo ipſum oportebat hoſtiarũ numerũ, & mili
» tum renunciare &c·Sic.n·etiam eo loco habent antiquiores codices,nõ hoſtium:quomodo.n· poterat hoſtium numerũ,qui triumphũ poſtulabat renũciare,q aut diſſipati,& deleti eẽnt,aut ſi manerẽt, ferè in remotiſſimis regionib.verſarentur!Quod ſi de cęſis intelligas, oportebat.n. definitum quẽdã numerũ vno prelio cecidiſſe:cum multo ante interfecti eſſent,q̃uo tunc poterant numerari:aut quis rem,quæ non præſens ſit,& adſit,numerat!Multa ſunt,ne omnia recenſeamus,quę lectionem illam vulgatã coarguunt,eſt.n.omnino inepta,& noua:ſed potius operã demus,vt morem hunc, & ritum hoſtiarũ numerũ renunciandi in poſtulatione triumphi inueſtigemus:tũc·n.nihil ſcrupuli reſtabit. Non recte autem facere mihi videntur,qui ea quæ nõ aſſequuntur ſuo ingenio,ſtatim delent , exiſtimare.n.debent eẽ alios peritiores,& diligentiores:multaq; præterea,quę abdita adhuc ſunt;cum noui cotidie Græci maxime auctores tenebris eruanť,in lucem propediem eſſe proditura.

116 Vix hoc erat pręlocutus. Antiquiſſimus ille Mediceus codex POLAE LOCVTVS habet,nos nihil addimus,veterem ſcripturã tantũ ſignaſſe voluimus:Quare deliberent alij quomodo legendum ſit. Paulo autem ſupra idem codex SCANDVIT habet pro EXCANDVIT. quod ſi cõpoſitũ verbum in vſu eſt,non eſt mirandum quandoq; ſimplex,& ſi rarius inueniatur à Cœlio preſertim, vſurpatum fuiſſe.

117 Lomentum,aut vitrũ:veteres codices omnino melius NITRVM, nec.n.vitrum res eſt vilis,& nullius pretij,vt ferè nitrum,quo nõnullę gentes pro ſale vtebantur in condiendis, conſeruandiſq; obſonijs,viriditatem etiam braſſicæ nitro reddebant,Mart.Ne tibi pallentes moueant faſtidia caules,Nitrata viridis braſſica fiet aqua.

118 Vellem quidẽ verna propugnaturus:Sic in omnib.vulgatis:Antiquiores codices multo melius,& ſi ne illi quidem penitus purgati,ſic enim habent: VENEREM PROPVGNATVS, nos emendauimus VENERE PROGNATVS, vt Cęſarem intelligat ,quem ſuę ſtirpis originem à Venere duxiſſe omnibus notum eſt,vt ipſe etiam in laudatione amitæ apud Suetonium docet Amitę meæ
» Iuliæ maternum genus a' Regib.ortum,paternum cũ dijs immortalib.coniunctum eſt:nã ab Anco
» Martio ſunt Martij Reges,quo nomine fuit Mater, à Venere Iulij, cuius generis familia eſt noſtra. Appianus lib·vij. τῇ ἐμφυλίῳ, θυόμενός τε νυκτὸς μέσης τὸν ἄρη κατεκάλει καὶ τὴν ἑαυτοῦ πρόγονον ἀφροδίτην, ἐκ γὰρ αἰνείου καὶ ἴλου τοῦ αἰνείου. τὸ τῶν ἰουλίων γένος παρενεχθέντος τοῦ ὀνόματος ἡγεῖτο νεών τε αὐτῇ νικηφόρῳ χαριστήριον ἐν ῥώμῃ ποιήσειν εὔχετο κατορθώσας: Dion ẽt libro·xliiij.hiſtoriarũ ταύτην τε οὖν καὶ τὸν νεὼν τὸν τῆς ἀφροδίτης ὡς καὶ ἀρχηγέτιδος τοῦ γένους αὐτοῦ οὔσης ποιήσας καθιέρωσεν εὐθὺς τότε καὶ πολλοὺς ἐπ᾽ αὐτοῖς καὶ παντοδαποὺς ἀγῶνας ἔθηκε: Hanc autem ſententiã eſſe puto & vim horũ omnium verboꝝ poſtquã inquit tam vbicunq; moleſti ſunt Domitij, Vellem Cæſar fortius ſe in veſtrum Domitiũ geſſiſſet,nec dubitaſſet facere diuina ſtirpe oriundus,quod Bellienus verna auſus eſt facere in ſuo Domitio: acerbiſſimas autem gerebat inimicitias M.Cœlius cum L.Domitio,quem Corfinij captum Cęſar dimiſerat (ne mirũ alicui videatur eum aduerſus Domitium tam male animatum fuiſſe) quod prius quar
» ta ab hac epiſtola docuit,Cum L.Domitio(vt nũc eſt)mihi inimiciſſimo homine: Quare offenſus eſt clementia Cęſaris:quãtum poteſt autem oſtendit rectius,& honeſtius Cæſarem potuiſſe facere, quod verna cõmiſerat,illius ſtirpem extollẽdo,huius contra eleuando,dum catenatum vernam(quę peſſima eſt ſeruoꝝ conditio)appellat;Cæſarem autem Venere prognatum.

118 Iratus ſenatui exiit: ſic vulgati codices, & antiqui etiam: Nos tamē ſcripſimus EXIIT: Hæc.n.ipſa Coelij epiſtola eſt etiam lib.x.ad Atticum: quo loco, etſi impreſſi EXISTIT habent, EXIIT, tamē retinet noſter ille probatior, & recte quidem, vt nos putamus, loquitur.n.de Cæſare, qui Roma exijt Senatui iratus, quod ea, quæ volebat ab eo impetrare non potuerit, proficiſcebatur autem in Hiſpaniam. Exire & alibi poſitū eſt abſolute, vt, x. ad Atticum, Exeamus modo, de ſe loquitur Cicero. ideſt ex Italia diſcedamus: Eſt autem in omnib. codicib. quibuſdam locis aliquantulum ſuſpecta hæc epiſtola: nam quod infra in vulgatis legit PARVM OPTIMATEM ESSE, in antiquis eſt PARVM ADOPTATIM ESSE, Quod etſi nō probo, peruerſum.n. & īquinatum omnino eſt, nō nihil ſcrupuli tamen relinquit, non eſſe, quā habemus genuinam lectionem, & fortaſſe aliter legendum locum illum eſſe.

119 Ac ſimulatq; hanc mihi dixit: Nos antiquam lectionem reſtituimus HAVE. Hunc autē ſenſum huius loci credimus eſſe, ſimulatq; Cæſar me ſalutauit: primis ſtatim verbis mihi narrauit, quæ de te audiſſet, Audierat autem Cæſar Ciceronem parare fugam, velleq; omnino ex Italia diſcedere: Quod ſi HANC legas, nullum inde cōmodū ſenſum elicere poteris: Siquis autem, HAVE, quia aſpirate ſcriptum eſt, ſuſpectum habet, is omnino infrequens eſt in antiquorū librorū, & lapidum obſeruatiōe, in quibus paſſim ſic ſcribitur, Eſt pulcherrimis literis ita ſcriptus lapis Piſis: PARTHENI HAVE BENE BALEAS QVI ME SALVTAS CVM SOSSIA FILIA MEA. Item plurimi Romæ ſic leguntur, raro autem admodū aliter: harū autem inſcriptionum cū exempla quædam ab eo petijſſem, quo poſſem hanc ſcripturā nunc abolitam confirmare, magnam copiam mihi Romæ miſit Marcellus Ceruinus iuuenis omni laude dignus propter ſummam omnium ingenuarum artium eruditionem, & candidiſſimorū morum integritatem: Nōnulla igitur ex ijs, quę illi debeo, exēplis adferam MACEDO HAVE. BENE VALEAS QVISQVIS ES FECER. C. MODESTIVS MACEDO PATRI PIISSIMO ET FORTVNATA CONIVX. CVRANTE RVFINO COLLIBERTO. item. IPHIGENIA SVAVIS HAVE. VIX. MENSIB. OCTO. item: HAVE HYGIA ANIMA DVLCISSIMA EIDIAE SECVRISSIMAE QVAE VIX. ANN. XVI. SIT TIBI TERRA LEVIS. item Hoſtiæ hanc inſcriptionem eſſe idem mihi affirmauit IVLIAE SP. F. THA IDI HAVE THAIS: DII TIBI BENE FACIANT. & aliam etiā ibidem, quam, ne in re tot iam teſtimonijs clara, longiores ſimus, prętenbimus: nec non Arimini plures eandem orthographiam ſeruantes: Nihil igitur dubitandum quin hęc vera ſit lectio: cum aūt in pluīb. peruetuſtibus codicibus hanc epiſtolam legerimus (quippe quę ſit etiam inter ad Atticū) omnes concordes ſunt in hac lectione.

119 Iracundia timore ablatam, Nos, IRACVNDIA, ET AMORE, vt eſt in antiquis legimus, & ſi non ignoramus eloquentiſſimum iuuenem Chriſt. Longolium timore ablatam hinc (vt opinor) acceptum in ſuas elegantiſſimas epiſtolas tranſtuliſſe: Queritur Coelius ſe parum fœlicem in hac re fuiſſe, partes.n. Pompeij fugiſſe, ne cum inimiciſſimo eſſe cogeretur, illic.n.erat Appius, Cæſariſq; ſecutū, illectum amicitia Curionis: Iracundia igitur, & inimicitię cum Appio à Pompeij caſtris Coelium retraxerunt, amor, & familiaritas Curionis in Cæſaris amicitiam deduxerunt: nos quod potuimus præſtitimus in his Coelij epiſtolis: multa pręterijſſe fatemur: Qui meliorem codicem nacti fuerint, quę reſtant non pauca vulnera ſanare facilius poterūt: Alius mihi viſus eſt in hoc libro, quam in ceteris Mediceus codex: nos ab eo deſtituti quātum cupiebamus facere non potuimus: non enim diuinare noſtrū conſilium eſt: Illa autem verba in fine huius epiſtolæ INRITAVI IN ME CATONEM aliter leguntur in illis, ſed adeo confuſe, & inquinate, vt pigeat meminiſſe, nam quod nonnulli INRITAVI IN ME CRABRONES, vel IN ME CAESAREM legūt, ſūt lōge à veteribus veſtigijs, & vereor, ne quanto magis corrigere volunt, tanto magis contaminent: iaceant igitur hi loci, donec ex meliorib. codicibus vera lectio eluceſcat.

E LIBRO AD M. VARRONEM, ET CETEROS.

119 Quas Atticus à te miſſas mihi legit, Quidam pro A TE, AD SE legunt Antiquus codex AD TE corrupte: & ex quo vtraq; lectio ſi aliquantulū eam adiuues, confirmari poteſt, ego non aſpernor AD SE: Quin.n. Varronis eſſent literæ ex ijs, quæ ſubiūgit dubiū eſſe non poteſt, conſuetudo autem eſt dicere ad quem literæ miſſę ſint: Extrema quoq; dictio huius epiſtolę in impreſſis etiam anceps eſt, & VIDEATVR.n.& DIIVDICETVR legitur, quod ortum eſt ab incerta vetere ſcriptura: In antiquiſſimis.n. DIVIDETVR eo loco legitur, Quæ vox cum aliquantum peruerſa ſit, quidā duabus literis interiectis diiudicetur reſtituerunt: Sępe.n. aliqua ſyllaba truncatę, & diminutę aliquæ dictiōes reperiuntur incuria librariorum: Alij melius legi credunt VIDEATVR. Nos priorem opinionem ſecuti ſumus, quia non nimis ab antiqua lectione diſcedit.

120 Adire te placebit: Alij emendarunt, ADESSE TIBI PLACEBIT, locum explanare cupiētes, nos veterē ſcripturā (vt arbitror) ſincerā, & incōtaminatā repoſuimꝰ AD TE, ideſt apud te, & in tua villa: habuit.n. & M. Varro villā in Cumano, quod ex prœmio Academicorū ad ipſum miſſorū colligitur.

Caninius

320 Caninius idem tuus,& idem noſter. Nulli antiqui codices habent TVVS, quare nos quoq; prætermiſimus, elegantius ſine ea voce locum & legi,& intelligi putantes: Nam quod paulo poſt, p, NVPER VESPERI, PERVESPERI ſcripſimus, vetuſtorum id quoq; exemplarium auctoritati tribuimus: auget autem PER, vt ſero admodum dicat eum veniſſe,& cũ ſe mane poſtridie dixiſſet proficiſci velle, docet ſe vix tempus habuiſſe ad ſcribendam epiſtolam.

320 A quibus antea delectationem, modo ſolatium petebamus &c. Sic ante in cunctis vulgatis legebatur: Miror olim qui ab antiquis codicib. deſcripſerunt apertũ, elegantẽ admodum locũ non intellexiſſe, & maluiſſe nõnullis additis dictionib. ſententiam totam cõtaminare,& labefactare, q̃ planam, & germanam ſequi: Noſtram lectionem tã lucidam eſſe arbitramur, vt nihil eam opus ſit amplius confirmare, illi tres voces inculcauerant, puncta ſuo loco mouerant,& vbi minime conueniebat, collocarant, ordinem duarũ dictionum mutauerant, adeoq; totum hunc locũ corruperant, vt ęgrè ferẽdum ſit, tantã eſſe imperitorum audaciam, quæ omnia perturbet,& euertat, nam q̃ frigida ſit ſententia, quã ex illis verbis eliciebant, vix dici poteſt, optima eruditorum ingenia facile cognoſcent: nos hic nullum alium laborem ſuſtinuimus, niſi dum accurate vnius tantũ literę peruerſio in antiquo codice, cogitamus quo modo corrigenda ſit: inſederat autẽ quicquid erat vitij in hoc vocabulo POTIVS, PATIVS.n. in medioco,& in meliorib. legebatur: atq; hoc eo libentius admonere placuit, vt videãt eruditi lectores tam parua peruerſio in antiquis codicib. q̃ magnos errores pariat, nacti.n. eam occaſionem ſiniſtri quidam correctores, dum paruam maculam delere volunt, totas ſententias lacerant, & diuellunt: per ea autem verba, ET POTIVS LIBENTER ACCVRRERE quaſi reprehendit ſe ipſum,& quaſi caſtigat ſegnitiem verborum ſuperiorum NON DEESSE SIQVIS & cetera. dicit enim non eſſe expectandum dum vocentur, imo ſi paruam aliquã inclinationem Cæſaris ad meliorem ciuitatis ſtatum conſtituendũ viderint, debere vltro ſe offerre,& libẽter accurrere: Qui aũt vulgatam lectionem ſequebantur illud MODO pro nunc poſitum credebant, vt illi aduerbio ANTE reſponderet, nos pro tantũmodo intelligimus: Eſt autem eadem ſentẽtia iiſdem penè verbis pro
» nunciata in extrema epiſtola ad Ampium, ſed eſt vnum perfugiũ doctrina, ac literę quibus ſemper
» vſi ſumus, quę ſecundis rebus delectationem modo habere videbãtur, nunc vero etiam ſalutem. Sed vt hęc certa,& firma putamus, ſic locũ paulo infra illum NAVARE REIP. corruptum eſſe arbitramur: antiqui certe libri mendoſi ſunt ea parte, nullo.n. ſenſu habent, GRAVARE REMP. verbo autem illi GRAVARE qui locus hic eſſe poteſt? nos nihil, cui acquieſcamus excogitare potuimus: ingenioſiores videbunt attentius, an ex his veſtigijs poſſint ſinceram lectionem indagare, nos cõmunem lectionem ſuſpectam habemus, melioremq; omnino quærendam exiſtimamus. Poſtquã hęc adnotaui ſcripſit ad me Marcellus Ceruinus, de cuius eruditione & amore in me paulo ante locatus ſum, ſe vidiſſe librũ manu ſcriptũ Bernardini Maphęi nobiliſſimi & ſtudioſiſſimi iuuenis, q IVVARET REM PVBLICAM ſcriptũ haberet, quã lectionẽ nõ cõtemno, nec valde ꝓbo: quõ.n. põt aliquis in literis & libris prodeſſe reip? agendum profecto eſt aliquid ab eo, qui velit reip. afflictæ ac ꝑditæ vtilitatem & opem adferre. poſtq̃, vt conſtitueram ſilere non potui, ecce quomodo hunc locum legi nõ inepte poſſe putem, cõiecturam aũt ex antiquis veſtigijs duco, AT IN LITERIS ET LIBRIS (VT DOCTISSIMI VETERES FECERVNT) GVBERNARE REMP. cum ingt curia & foro excludemur: vt nullo pacto poſſimus aliquid in rep. agere,& eius, quemadmodum conſueueramus, clauũ tenere, poterimus in literis & libris remp. gerere, eam ſcilicet, quam nos fingemus, & ingenio noſtro ad optimum ſtatum conformabimus.

321 Περὶ δυνατῶν &c̃. Cum ad Varronem virũ eruditiſſimum ſcribat, quęſtionẽ illam obſcuram tangit, quã περὶ δυνατῶν appellant: de qua magna erat inter philoſophos contentio pręcipue inter Diodorum dialecticum,& Chryſippũ Stoicum: Quam aũt varie hęc illi acciperent oſtẽdit Cicero in libro de Fato
» cum inquit. At hoc Chryſippe minime vis, maximeq; tibi de hoc ipſo cum Diodoro certamẽ eſt: ille
» enim id ſolum fieri poſſe dicit, quod aut ſit verũ aut verum futurũ ſit,& quicquid futurum ſit, id di
» cit fieri neceſſe eſſe,& quicquid non ſit futurũ, id negat fieri poſſe: Tu & quæ non ſint futura, poſſe fie
» ri dicis, vt frangi hanc gemmam, etiam ſi id nunquam futurum ſit. De eadem hac re alibi etiam in paucis illis, quæ remãſerunt eius libri paginis loquitur. Rõnẽ Diodori diligenter Alexander Aphrodiſienſis explicat in cõmentariis in primũ τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν his verbis δυνατὰ λέγων καὶ περὶ τῶν δυνατῶν τοῦτο ὃ Διόδωρος λέγεται, ἤγουν ὃ ἔστιν ἢ ἔσται· τὸ γὰρ ἢ ὂν ἢ ἐσόμενον πάντως δυνατὸν μόνον ἐκεῖνος ἐτίθετο· τὸ γὰρ ἐμὲ ἐν Κορίνθῳ γενέσθαι, δυνατὸν κατ' αὐτὸν εἰ ἦν ἐν Κορίνθῳ ἢ πάντως μέλλοιμι ἔσεσθαι· εἰ δὲ μὴ γενοίμην, οὐδὲ δυνατὸν ἦν· καὶ τὸ παιδίον γενέσθαι γραμματικὸν δυνατὸν εἰ ἔσοιτο &c̃. Chryſippi vero, Plutarchus in libro quem aduerſus ſtoicos edidit inſcriptum στωϊκῶν ἐναντιωμάτων vbi etiam idẽ de Diodoro confirmat, ea nos, ne longiores ſimus omittemus. Iocatur hic Cicero cum docto,& graui viro, docte,& grauiter: nec.n. unquã poſſunt ab artificio ſuo recedere: qui literis,& ingenuis diſciplinis delectãtur: cognitis diuerſis corũ ſententijs de hac re quid Cicero nunc dicat manifeſtum eſt: à recepta lectione diſcrepat Mediceus codex eo loco CHRYSIPPE, A NE AN HAEC QVAM NOSTER &c. Sic.n. habet CHRYSIPPIAS HAEC QVAM NOSTER &c. Et vereor ne ex maiori pte hoc non ſine culpa librarij acciderit, eruditiores hoc cenſebũt: quę certe ſupra dixit ex opinione Diodori dixit, Chryſippi

ſitionem non exponit:In eo,quod conſequit nomine integrior eſt idem codex, DIODOTVS enim
recte habet,cum omnes ante noſtrum mendoſe DIODORVS haberent,nec enim de Diodoro, de
quo ſupra,ſermo nunc eſt, nec eum intelligere pōt,ſed de Diodoto philoſopho,qui domi Ciceronis
multos annos vixit,ob id.n.ſuum illum dicit:de quo cum multis locis agat (vt manifeſto percipia
tur alium eſſe à Diodoro dialectico) ferè ſemp id nomen in impreſſis codicibus inquinatum ē,& in
Diodorum imperite immutatum,neſcio an ſemel tantum illud recte in excuſis libris ſcriptum inue-
nerim,cum antiqua exemplaria contra ſemper incontaminatum conſeruarint,is eſt in·ij.lib· epiſto-
larum ad Att.Diodotus mortuus eſt,reliquit.nobis HS fortaſſe centies:De eodem lib. v. Tuſcula-
narum longius agit.

121 Eſt igitur aduentus Cæſaris in expectatione:nos arbitrati ſumus hanc dictionem CAESARIS vaca-
re,propter modum illum dicendi cōciſum,& compendioſum,quo ſępe vtitur,& quem nos antea no
tauimus:manifeſtius autem ſuperuacaneā eſſe docent vetuſtiores codices,in quibus eſt SCILICET
CESARIS,vt planè perſpiciatur fuiſſe olim expoſitionem,declarationemq́;, verbi illius ADVEN-
TVS ſuperne poſitam,poſteaq́; temere à librarijs in ordinem verbo℞ Ciceronis conlatam:Sic etiam
» ad Att·loquitur plurib·locis,vt lib.x.Cum quid ſcriberem planè nihil haberem: hęc autem reliqua
» eſſent,quæ ſcire cuperem,profectus'ne eſſet,quo in ſtatu vrbem reliquiſſet:loquitur.n. de Cęſare pfi
ciſcente in Hiſpanias,nec tamen nominat,notiſſimum.n.erat,quem intelligeret,ita autem de Princi
pibus viris,Regibusq́; loqui mos eſt.

121 In Pomptinū videri cōmodius eum exire poſſe.Nos Oſtię vt in antiquis inuenimus,ſcripſimus,& ſi ſa
tis negligenter noſtri librarij hunc locum impreſſerunt:punctis.n.à ſuperioribus hoc verbum diſtin
guere debebant,maioreq́; prima litera ſcribere,vt oppidi nomen ſed nos petimus à ſtudioſis veniam
horum erro℞,cum.n.adeſſe impreſſioni nobis non licuerit,hæc illo℞ vitio cōmiſſa peccata corrige-
re nequiuimus.Dicitur aūt exire ſæpe nulla mentione habita loci,vnde diſceditur,ſed illius tantū in
quem venimus aut vbi conſiſtimus,vt exire in prouinciam,& in epiſtola ad Cęſarem C.Trebatium
cogitaram quocunq; exire &c.eſt hic exire,de naui deſcendere,vt ad Att.lib.vj.in Piræa cū exiſſem
& in.ij.Rhetorico℞ Ciceronis de nautis qui tempeſtate in alto iactati fuiſſent, Imprudētes legis cū
» exiſſent vitulum imolauerunt:q̄q̄ exemplum ad Atticum,quod protulimus ad locum eſt,dixit enim
IN PIREAEA:hic autē in loco hoc verbum poſitū eſſe videtur,& hanc ſignificationem habere,qa
locum tantum cōſideret,vbi terminus erat nauigationis,& vbi de naui exeūdum erat,nec ſpęctet vn-
de diſcedebatur,nec quo peruenire oportebat:Roma.n·vltimum eius itineris erat,cuius non fit men-
tio,nam exire etiam ſic dici poſſe,poſteriore exemplo declaratum eſt quāuis hic adiungat Hoſtiæ in
loco,vt res(niſi fallor)exigebat,nā vt dictum eſt,notare tantū voluit vbi finis nauigationis fieri de-
bebat,ſermo.n·eſt de Cęſare nauib.ex Hiſpania redeunte,& variæ ſententię erant,vbi ille cōmodius
poſſet finem imponere nauigationi:ſic arbitror antiquā & omnium ferè manu ſcriptorum codicum
lectionem defendi & conſtitui poſſe.

123 Tibi dedi partes Antiochianas,Nos veterem ſcripturā ſecuti ſumus ANTIOCHINAS,nec enim er-
» ratum librarij putauimus,quod in multis huiuſcemodi nominib.animaduertimus , vt in primo ad
Att.noſti.n·Marinas pro Marianas,&.xiiij.de Hęreſi veſtorina pro viſtoriana:item in cunctis vetu-
ſtioribus codicib.& maxime in Mediceo.in epiſtola Pollionis,Hirtino pręlio:& in literis Caſſij,Spe-
ctra Catina:pro Catiana,& Hirtiano·Hoc idē vr̄ obſeruaſſe Priſcianus nō idiligēs grāmaticus, Cu
» ius li.ij.hęc ſunt verba.Inueniunt tamē auctoritate veterum,vel Euphonię cauſa,& maxime in pro
» prijs quędam non ſeruantia ſupradictas regulas,vt Ligus Liguris Ligurinus , non Ligurianus,Cen-
» ſor Cenſoris Cenſorinus,non Cenſorianus.

124 Et ingentium culinarū cum Sophia ſeptimę·Nos hunc locum valde ſuſpectum habemus,quidā corri-
gunt COCLEARVM, nos nihil immutare voluimus cum nihil certi haberemus,nec tamē locum
ſilentio pręterire rectum putauimus preſertim cum antiquus codex hac parte luxatus ſit non ſine no
ta illa in margine,quam mendoſis locis adponit,eſt autem in illo,vt nihil prætermittamus INGEN
TIVM CVLARVM, vt appareat vnde verbum illud,quod nunc omnes impreſſi habent CVLI-
NARVM deductum ſit·

124 Ego cetera qui animo æquo fero.Hęc erat vulgaris lectio,quę nihil à vetuſta diſcrepabat:nec tamē eā
veriti ſumus damnare & explodere:exiſtimamus enim aliquātum mendi illam occupaſſe,legiq́; debe
re:EGO CETEROQVI ANIMO AEQVO FERO. Eſt.n.dura admodum ſtructura, ſi illo mo
do legas,nec uidetur de ullis alijs rebus loqui uoluiſſe,ut uerbum illud CETERA locum hic habe-
re poſſit:tantū de morte Syllę iocoſe(ut opinor)narrauit:hoc aūt aduerbio duobus locis uſus eſt in
» epiſtolis ad Atticum quemadmodū in optimis exemplaribus inuenimus,ut li·xij.Ne uiuā mi Atti-
» ce,ſi mihi non modo Tuſculanum,ubi ceteroqui ſum libenter,ſed μακάρων νῆσοι tanti ſunt , ut ſine te
» ſim totos dies:& li·xiiij.o loca ceteroqui ualde expetenda,interpellantium aūt multitudine penè fugi
» enda.Sed & in Oratore ēt in uulgatis codicibus:Illam autem concinnitatem, quę uerbo℞ colloca-
» tionem illuminat his luminibus,quæ gręci(quaſi aliquos geſtus orationis)σχήματα appellāt,quod
» idem uerbum ab ijs etiam in ſententiarum ornamenta transfertur:adhibet quidē hic ſubtilis,quem
niſi

» niſi quod ſolum,ceteroqui rectè quidam vocant Atticum,ſed paulo parcius.& in epiſtola etiam poſteriore ad Leptam. Si modo tectũ ſatis eſt ad comitatum noſtrũ recipiẽdum,ceteroqui is mihi locus non diſplicet. Credimus aũt formatum eſſe hoc aduerbium quemadmodum alioqui,quod magis in vſu eſt,& eundem penè ſignificatum habet,vt hic oſtendat ſe mortem Syllæ non moleſtè laturũ fuiſſe,niſi vereretur vnũ incõmodum tantũ quod ex eius obitu conſequi videbatur,id autẽ erat, ne haſta Cæſaris refrixiſſet,vt taxet illum tanq̃ ſectorem & emptorem bonoꝝ ciuium,quę à Ceſare vendebantur:eſt aũt facete dictum eundem etiam iocũ mouet iiſdem penè verbis in eadem perſona in epiſtola ad Caſſiũ:Nos hic D. Syllam patrem mortuũ habebamus,alij à latronib. alij cruditate dicebant,
» populus nõ curabat,combuſtum.n.eſſe conſtabat:hoc tu pro ſapientia tua feres æquo animo, quãq̃
» πρόσωπον πόλεως amiſimus:Ceſarem putabant moleſtę laturũ verentem ne haſta refrixiſſet: Vt accuratius videndũ ſit,cum de eodem agi ambobus his locis manifeſtum ſit,cum priore P. appelletur,poſteriore vero.D.in vtro mendum ſit:vulgata ſanè lectio frigida erat & inepta meo iudicio, vnius aũt literę correctione arbitror illam valde illuſtratam eſſe,nec mirũ eſt in voce parum frequẽti antiquiores etiam librarios deceptos eſſe.

¶ 25 Munuſculũ mittere volui Leuidẽſe Craſſo filo:Nos verbũ illud VOLVI in nullis antiquiorib. codicib. inuenimus,nec tamen delere voluimus,cum aliquid omnino,ſi non ſit illud, deſideretur , vt perfecta ſit ſentẽtia,niſi fortaſſe(quod ſuſpicor) verba illa ſint ex aliquo poeta,quę ſi tota haberemus , locum hunc per ſe illuſtrem,& planum facerent nũc ignorata nõ paruas tenebras eidẽ offundũt,nos vt in re incerta nihil qđ certi pferamus habemus.

¶ 27 Pergratam tibi eſſe ſententiam meam:Nos maluimus hunc locum vt in vetuſtioribus reperimus tradere mendoſum,& lacerum,q̃ vt à quibuſdam(vt opinor)ſuppletus erat:Quod ſi attentius verba illa odoraberis,ſenties profecto ſuppoſita eſſe, tam male inter ſe cohęrent,& tam parũ reliquis conueniunt:Si noſtrũ cõſiliũ probabiť,gaudebimus,ſcimus aũt eruditoꝝ multoꝝ cõſenſum in repudiandis, expungendiſq; dictionib. ſententijſq; oibusquę temere intra bonorum auctorum fines irruperant,

¶ 27 Non perinde vt eſt re abſens literis &c̃. Veteres codices, VT EST REAPSE EX LITERIS, Sic.n.
» non ſolum pro re ipſa priſci illi dicebant,vt Pacuuius,ſi non eſt ingratum reapſe quod feci, ſed poſte-
» riores , & politiores etiam, vt Cicero.cuius in.v.de finib.hęc ſunt verba . Quamobrem ordiamur ab eo,quod modo poſui,quod idem reapſe primum eſt:nõnulli autem ſunt,qui omnia in quæ non paſſim incidunt,vt obſoleta,& rudia faſtidiant.

¶ 27 Omnes mihi Graccos,omnes Lucilios. Veteres omnes codices GRANIOS habẽt, quę vera eſt huius loci lectio,fuit.n.Granius quidam valde facetus,ſed amaris quandoq; ſalibus dicax. Lucilius itẽ ſaty-
» ras ſuas multis ſalibus,iociſq; reſperſit. De Granio meminit Cicero lib.ij.de Oratore. Qui igitur di-
» ſtinguemus à Craſſo,à Catulo,à ceteris,familiarem noſtrum Granium,aut Vargulá amicum meũ,
» non mehercule in mentẽ mihi quidem venit,ſunt.n.dicaces,Granio quidem nemo dicacior:Alijs ẽt locis de Granio meminit vt faceto:Nam Granium,Luciliumq; & dicaciores, & humilioris fortunæ homines cõiungit,Craſſum autem,& Lęlium,qui & nobiliores,vrbanioreſq; erant ab illis ſeparat.

¶ 28 Aut facetè dictoꝝ offenſionem fama ingenij &c. Nulli veteres codices OFFENSIONEM habent,quidam eius loco alio atramento repoſitum habent OPINIONEM,nos FAMAM maluimus ſcribere, hac coniectura ducti,quod ſępe cum duo ſint eadem ferè vocabula librarij alterum vacare arbitrantes relinquant:Sententia autem egregia ex hac lectione colligitur. Querebatur Cicero,quod ſępe nõ nulla acutè,& facetè dicta ad Cæſarem adferebãtur,quę fortaſſe illum reip.ſtatum taxarent, aut aliqua ratione Cæſarem læderent,quoꝝ cum auctor ignoraretur,omnes aiebant à Cicerone eſſe pnunciata,quod illi creare periculum poſſet:Dolet ſe nulla ratione poſſe id incõmodum vitare, vná tantũ viam ſibi dicit eſſe,vt effugiat famam acutè,& facetè dictorum(famam autem,quia vno ore omnes oia ſalſè,& vrbanè dicta illi tribuebant)'& hanc eſſe,famá ingenij abijcere, ideſt ex hominũ mentib. firmã opinionẽ delerę quam de ſuo ingenio habebant:ſi.n.quod fieri non poterat , famam , quæ erat de ſuo ingenio extinxiſſet,non amplius hominum conſenſus omnia acutę dicta in illum contuliſſet: Nos in rę incerta;& in qua alij etiam ſibi nõ parum permiſerunt expoſita noſtri iudicij ratione nõ nihil nobis indulſimus:rationẽ tamen noſtrá patefacere voluimus,vt ſicui,quod fieri poteſt, noſtrũ iudicium diſplicuerit,poſſit vulgatam,cõmunemq; lectionem ſequi,nos nihil repugnabimus: Videat tñ accurate cum vna omnino dictio ſupplenda ſit,an noſtra cõmodior,aptiorq; ſit, nã quod facilius hanc librarius negligens omittere potuerit,multo veriſimilius eſt.

¶ 29 Quem denariũ narras:Multi locum hunc mendoſum eſſe exiſtimauerunt,uarijſq; modis corrigere adgreſſi ſunt,vt poſtremo Veneti QVEM OENOMAVM NARRAS, ſcribere auſi ſint, cum illi dictioni nullus hic locus(niſi fallimur)eſſe poſſit:quáuis ſupra de Oenomao Accij ſermo ſit:erat enim Oenomaus tragedię nomẽ,vt putamus ab Accio ſcriptæ,nã & Nonius Accium Oenomao ſępe citat. Qui aliquid hic mutandũ cenſuerunt,omnes videntur coniecturas aliquas non ſatis firmas ſecuti eſſe:nos nullius induſtriam inſectamur,nec tamẽ fuit cur eos imitaremur , animaduertimus .n. in cunctis manu ſcriptis DENARIVM legi,Quare contra tot librorum conſenſum aliquid decernere nimis audax,& periculoſum viſum eſt:Quamuis autem huius lectionis certam aliquam ratio-

nem reddere nequeamus, noluimus tamen eam reijcere, multa enim eſſe ſcimus, vel infinita potius,
quę à nobis ignorantur, & multis etiam quamuis eruditis obſcura ſunt, non tamē ob id deprauata,
ſunt exiſtimanda, & explodenda vt putamus: eandem hanc vocem inuenies in tertia ab hac epiſto-
la, quo loco edulium quoddam ſignificare uidetur, quod magni apud me momenti fuit, ne nihil hic
» temere mutaremus, neque ollam, inquit, denariorum implere: Nam quamuis theſaurus in ollis à
ſenibus maxime condi ſoleat, vnde argumentū & titulum ſuę comoediæ Plautus accepit arbitror tū
argutiorem quępiam eſſe ſenſum horū verborū: voluiſſeq́; Ciceronem hoc loco ludere, & materiā ioci
ex ambiguitate illius dictionis traxiſſe: quod tamen non affirmo: nec.n. vllo teſtimonio aliorū aucto-
rum confirmare poſſum: Id autē quod ſuſpicati ſumus non ineptè vt puto conſideratis diligēter am
bobus his locis, notū facere voluimus. Quod ſi recipitur, probaturq́; eduliū illic ſignificare, nō video
cur hic quoq; idem ſignificare nō poſſit, neq; cur hinc vocem hanc delere tentent, cum illic eā mane-
re ſināt, eandem.n. eius vtroq; loco rōnem eſſe puto, eruditiores, hoc diligentius conſiderare poterūt,
quorū ego iudicio ſemper libenter acquieſcam: ſatis hic nobis fuit conſilij noſtri rōnem oſtēdere, qđ
non vt cuncti ferè alij fecerunt, dictionem hanc delere voluimus.

129 Illos apud me declamitare, me apud eos cenitare. Locus hic quoq; in omnib. antiquorib. & in multis ēt,
quos vidi manu ſcriptis parentum noſtrorū ętate, luxatus eſt & mancus, multa.n. verba deſunt Libra
riorum incuria in deſcribendo omiſſa, nos nihil immutauimus, etſi locum ſuppletum exiſtimemus,
quia nō incōmoda omnino verba reſtituta ſunt: ſententiā aūt hanc ipſam prorſus deſiderari arbitra-
mur: conſilij tamen noſtri memores rem ſilentio pręterire non potuimus: Sic autē quos vidimus ma
nu ſcripti codices oēs hñt. PVTO ENIM TE AVDISSE (SI FORTE AD VOS OMNIA
PERFERVNTVR) ILLOS CENITARE &c̄.

129 Tum.n. cum rem habebas quęſtiunculis te faciebam attentiorem. Peruetus ille codex Mediceus ſolus
rectam lectionē ſeruat: nam qui ab eo deſcriptus videtur, quem aiunt Franciſci Petrarcæ manu exa-
ratum, vt fit, ab illa integritate degenerat, Sic omnia fatis, in peius ruere, vt inquit prudētiſſimus, poe
ta, QVAESTIVNCVLIS.n. legit, è quo vulgatam lectionem perfluxiſſe arbitramur: ille incorru-
tior QVAESTICVLIS adhuc retinet. quæ vox huic ſententię mirè quadrat: olim enim cum rē ha
bebat dicit cōſueuiſſe ſe illum attentiorem paruis quibuſdam lucris facere: vtitur autem hac ipſa hu
» ius verbi diminutione Cicero lib. ij. de Diuinatione, aut filium iecoris cum lucello meo, aut meis q̄
» ſticulus cum coelo terra, rerūq́; natura.

129 Solebam.n. antea delectari oleis, & lucanicis tuis: Petrarca ſeu quis fuit, q̄ de Mediceo deſcripſit hic ēt
deceptus eſt, cum enim peruetus ille DELIBITARI haberet, ſcripſit ipſe DEBILITARI: Quę cū
vana eſſet lectio, & nihil ſignificans, alij DELECTARI, quod nunc in vulgatis omnibus, ſententiā
ſequentes, ſuppleuerunt: non tamen antiqua lectio vno nobis quod ſciam adhuc codice imobiliter
manens amplius negligenda eſt.

130 Tamen quando ego vir fortis, idemq́; philoſophus: Antiqua lectio meo iudicio melior, ingenioſiorq́;
QVVM EGO VIR FORTIS, IDEM QVOD PHILOSOPHVS: iocatur enim ferè ſemper
in his epiſtolis. Si non contigerit inquit vt poſſim agros conſeruare, quod eos militibus diuidere vo-
lit Cęſar, licet hoc magnum fortunis meis detrimentum adferat, nō tamē poſſum Cęſarem nō ama-
re, à quo vitam ſalutemq́; impetraui, quum ego vir fortis tantopere viuere pulcherrimum duxerim,
quod non debebam poſt tot patrię calamitates: eratq́; honeſtius philoſopho, q̄ mihi: quod.n. viro
forti turpe eſt, id nullam philoſopho reprehenſionem adfert: Feci igitur dicit vir fortis (ſibi enim vir
fortis videbatur Cicero propter res à ſe fortiter in conſulatu geſtas) quod philoſophus agere debe-
bat: Vir.n fortis amiſſa ſua dignitate amplius in vita manere velle non debet, Philoſophus autē hu
manas omnes res, fortunæq́; iniurias, & iniuſtos patriæ dominatus adeo contemnit, vt Socrates etiā
cum Athenis XXX. tyranni eſſent pedem porta non extulerit.

131 Cum mecum ſumptus habebas: Nos veterem ſcripturam etſi parum planam, & fortaſſe mendoſam re-
poſuimus, quod enim aliud faceremus in tantis tenebris non habuimus. quod ſi illam non ſatis inte
gram eſſe eruditiores iudicabunt, nos tamen confidimus, vt minus inquinatam viciniorem eſſe verę
lectioni: hanc rem in arbitrio optimorū ingeniorū relinquimus. Eſt ſanè & alijs locis (ni fallimur) in
antiquis codicibus negligenter ſcripta hęc epiſtola GASSATRA.n. pro caſtra illi habent, qđ cor-
ruptum arbitror, & infra ARTOLAGYNI pro ARTOLAGANI, quæ vox etiā apud Athenæū
eſt lib. iij. vbi etiā eius confecturam docet his verbis: ὡς δὲ τὸ καλούμενον ἀρτολάγανον ἐμβάλλεται οἰνάριον
ὀλίγον καὶ πέπερι γάλα τε καὶ ἔλαιον ὀλίγον ἢ στέαρ præterea locus ille, NEC TAMEN AD HANC IN-
SOLENTIAM: parum mihi certus videtur, quem tamē quia ſic inuenimus in cunctis melioribus,
non mutauimus, & ſi ſciamus nonnullos coniectura ductos legere INDOLENTIAM: quod parū
nobis probatum eſt: q̄uis meliorem vocem reponere neſciamus: atq; omnia hęc in mediū propoſuiſ
ſe non inutile exiſtimamus, & vt omnes videant, q̄tis in tenebris verſemur circa bonorū auctorū inte-
gritatem, & vt poſſit vnuſquiſq; in tam dubia, & incerta re iudiciū ſuum ſequi.

131 Ex areis tantum habemus. Vetuſtiores codices ARTIS loco AREIS habent, ſed tamen EX præpoſi
tionem retinent: alij alijs modis locum reſtituerunt, vt q̄dā etiā auſi ſint EX ARTE COCI legere

contra

cõtra veterũ exẽplariorũ auctoritatẽ,ego inſtitutũ meũ ab antiq̃ ſcriptura modice declinãdi tenẽs ET ARTIS legi: alibi .n. in antiqs codicib⁹,nec ſemel EX pro ET ſcriptũ obſeruaui,ſnĩa aũt,& verborũ ſtructura egregiè rñdent.nã & paulo ante dixit ſe iã aliqd intelligere,& q̃uis ſero᷃,tñ aliqd didiciſſe:nũc aũt explicat q̃tũ in ea arte ꝓgreſſus ſit,qđ ſiqs veterẽ ſcripturã tueri velit videat an EX ARTIS dictũ eẽ poſſit, quẽadmodũ in epiſtolis ad Atticũ,ex Apollodori,vt intelligaꝛ,rõne aut p̃ceptis,ſitq́; hæc vna earũ locutionũ, q̃ cõciſę ſunt,& ad imitationẽ græci ſermonis platę,vt ad opis,ꝑ Locuſtæ & Varronis ducere,magna ẽ in ſcapulæ celebritas:de q̃bus lõgius accuratiusq́; alibi loquar.

31 Bona tua comedã·Antiqores codices priſcã,& obſoletã hac ętate vocẽ retinẽt, COMEDIM .n. & Medice⁹, & Petrarcę liber ꝑ comedã hñt:Quã lectionẽ agnoſcit & Nonius Marcellus de ꝓprietate ſermonis: poſtq̃ .n. Plautũ in Bacchidib. vſum eẽ hac voce docuit,addit,Cicero ad Varronẽ epiſtola Petiſſet, Cura ſi me amas &c. Vbi aĩaduertendũ eſt locũ eẽ corruptũ,legiq́; debere ꝑPETISSET PAETI,SET CVRA &c. facili,& frequenti errore eandẽ literã inutiliter repetẽdi,& duas dictiões coagmẽtãdi, & cõiũgendi: Et hoc maximè loco cõfirmaꝛ,quõ has epiſtolas,q̃ familiares falſo᷃,& ineptè nřis tẽpibus appellatę ſint,vocare,& citare debeamus:cõcordãt .n. cũ vetere ipſarũ inſcriptiõe verba Marcelli,totus.n.liber ad Varronẽ iſcribiꝛ & ceteros:Cũ igiꝛ dixit Cicero ad Varronẽ,librũ hũc deſignauit,in quo ẽt ſunt epiſtolę ad Pætũ, cũ aũt epiſtola Pæti ideſt ad Pætũ miſſa certius declarauit,vbi hæc ſint verba,nã qn ita locus ille legi debeat neminẽ arbitror dubitaturũ nũc re apta,& indicata,Quid.n.vox illa PETISSET eo loco faciat?nã Periocha illa Cicerõis a᷃ voce hac SED,nõ ã CVRA icipit,quã ſi attẽte locũ leges,videbis Marcellũ nullo mõ omittere debuiſſe:peccarũt aũt i deſcribẽdo codice Nonij,etſi plurimis ille mẽdis ſcatet,qa legitimũ titulũ harũ epiſtolarũ ignorabãt,pariterq́; rõnẽ hanc nõ tenebant,qua vtebantur antiqui in citandis locis harũ epiſtolarũ quib.diligenter obſeruatis nõ amplius de harũ epiſtolarum inſcriptione dubitandum eſt:& locus Nonij antea corrupt⁹,& multa offuſa caligine obſcuratus oĩ mõ purgatus luci, claritatiq́; ſuę reſtitut⁹ ẽ.

31 Sed prius meũ: ἀπόφθεγμα: Nos vt in vetere illo Mediceo inuenimus ἀπόθεγμα ſcripſimus:Mirũ aũt ẽ q̃ cõpoſitè,& rectè in eo exẽplari gręcę dictiones pſcriptę ſint: vt raro admodũ in illis aliqd deſideraꝛ:ẽ aũt hæc
» vox & alibi à Cicerone vſurpata in epiſtolis ad Atticũ li.xiij.vbi.n. ἀπόθεγμα magnũ nullũ fieri poſſit: ἀ-
» πόθεγμα vel nõ magnũ,moleſtũ futurũ ſit;Quid opus eſt [illegible] cũ.n.latinã vocẽ nõ hẽt,q̃ poſſit rẽ, quã vult exactè exprimeꝛ,græca vtiꝛ ad familiares ſcribẽs:qđ.n.ſupra dixerat,ſi cõſeq nõ poſſes,nũc breui⁹ vna uoce exponit,tũc aũt ἀπόθεγμα facit aliqs cũ rẽ,quã adgreſſus eſt,nõ cõſequiꝛ,& nãciſciꝛ:Quod igiꝛ conatus erat Pætus ſtilũ Cicerõis imitari,nec ei ex animi ſnĩa ſucceſſerat,dixerat fortaſſe prius ipſe ſe ἀπόθεγμα feciſſe:quod aũt eſſet ἀπόθεγμα à Trabea uix nunc ſciri põt tam minuta res poſt tot ſæcula.

32 Amo uerecũdiã.Quęſtio q̃ hac epiſtola lepidè ſimul & eruditè explicaꝛ,ab alijs ẽt agitata eſt, docet.n.cũ de pulchritudine & turpitudine nominũ li.iij.Rhetorices Ariſtoteles diſſereret,rõnẽ hãc quã poſtea,vt patet ſtoici arripuerũt(qđ turpitudo.ſ.nõ eſſet in uerbis)ſophiſticã eẽ,eiuſq́; fallaciæ auctorẽ Bryſonẽ fuiſſe, & quẽadmodũ ea ſolui debeat,accurate ſubtiliterq́; his uerbis diſputat:Eſt.n.(inqt)aliud alio magis ꝓpriũ
» nomẽ & magis ſimile rei,magiſq́; aptũ & accõmodatũ ad cõſtituẽdã rẽ ante oculos:p̃terea nõ eodẽ pacto
» ſe habẽs ſignificat hãc rẽ & illã:quapp ob hoc ẽt aliud alio turpius aut honeſtius iudicãdũ eſt:ambo.n.ſa
» nè & honeſtũ & turpe ſignificãt,nõ tñ quatenus honeſtũ aut turpe:an hæc qdẽ᷃ uerũ magis aut minus: Ex poſitis ãt Cicero diligẽter ſtoicorũ argumẽtis q̃uis ad ea nõ rñdeat,ſe tñ Platonis uerecũdiã ſeq malle oſtẽdit,q obſcœnas res tectis verbis ſolitus eſt ſignificare:hoc igiꝛ à doctore ſuo Ariſtoteles accepit,ſed nõ ſolũ ipſe ut pudorẽ ſeruaret ab ea ſnĩa,q̃ tũc(ut uideꝛ)ualde celebris erat,alienus fuit,ſed rõnes quaſdã,& argumẽta excogitauit,q̃ eã inanẽ & falſam eẽ doceret:Nũc poſtq̃ qđ ꝓpoſitũ fuit hac epiſtola Ciceroni declaratum eſt,ad quaſdã eius partes purgandas,q̃ fœdis maculis inquinatæ ſunt,ueniamus,facilius.n. iudicari & ſtatui poterit de robitate & prauitate illarũ,tota totius epiſtolę ſentẽtia percepta & cognita: explicat ẽt Cicero hanc eandẽ diſputationem cõtra uerecundiã lib.primo officiorũ. ſed breuius.

32 Vt ille in Trinũmo uirgo mõ:Antiqua cũcta exẽplaria,q̃ uidimus,ẽt margines Germani libri, ubi illi quaſdã diuerſas à uulgatis lectiones ex antiquo,ut teſtati ſunt,& mihi ſanè pſuadẽt,codice poſuerũt, habent VT ILLE IN DEMIVRGO MODO:itelligit aũt Turpiliũ comicũ,q fabulã docuit hoc titulo·Non. Marcellus Turpiliũ citat in Demiurgo in dictione QVAESTI itẽ in dictione PORTI itẽ alibi hunc Tur
» pilij uerſum adducit in Demiurgo,apertæ ſurę,brachia autem errorẽ mihi corde exſuſcitabãt: nã uox illa MODO ſignificat hanc comœdiã paulo ante recitatam fuiſſe: Quod uerba etiam illa NOSTI CANTICVM,MEMINISTI ROSCIVM, confirmant:locum autem hunc in Trinummo apud Plautum non inueniri omne dubium tollit,coarguitq́; uulgatã lectionem falſam,& deprauatam eſſe.

33 Sed iã multis factũ eſt tã obſcœnũ:Nos antiq̃ lectionẽ in noſtro libro repoſuimus ſincerã,ut arbitror,& incorruptã,planã certè,& clarã:qđ tu in epiſtola ſuo noĩe appellas Piſo ille frugi tectius,& minus apto uocabulo appellabat penẽ ſed qa multi,poſt eũ.ſ.ſic appellauerũt,ut ipſe antea appellarat,cũ amplius nõ tectum eẽt,& obſcurũ,factũ eſt tã obſcœnũ q̃ id uerbũ,quo uſus eſt Pætus:poſtq̃.n.nõ latuit,nec clã fuit, qd ea uoce ſignificareꝛ,ſtatim factũ eſt turpe,& obſcœnũ,nõ.n.intelligi ab oĩbus qd ea denotareꝛ,ipſam uerecũdiorẽ faciebat,iđq́; infinitis penè noĩb. apud Græcos,nec paucis ẽt apud Romanos hę hoĩs ptes, q̃ honeſtæ noĩari nõ pñt idicãꝛ: vnuſqſq́; recõditã vocẽ ſectaꝛ:uulgatã,& nimis aptã ꝑꝑ turpitudinẽ fugit,& aſpnaꝛ.

33 Battuit inqt impudẽter:Eſt & hoc uerbũ ex illis,q̃ turpẽ rẽ ſignificabãt,cũ alium ẽt haberẽt nõ obſcœnum ſignificatũ:nã pro uerberare frequẽter accipiebaꝛ:habemus & nos huic ſimile uerbum & noĩe & ſignificatu .i. qđ ab hoc deductum uř,& ipſum quoq́ uerberaꝛ & flagello cędere ſignificat,qđ flagitioſam et nefandã

tem alio ſignificatu innuit,& eandē(vt puto)quā apud Romanos Battuere:quis.n.Cicero impudētius adhuc eē tradat Depſere q̄ Battuere:dicit hoc fortaſſe,qa tūc ñ tātope deteſtabanť eas libidines, q̄ priore verbo ſignificanť,q̄ nos nūc merito facimus:ſed licēter illis amorib.vtebanť:ſed nō nřm eſt,neq; ad hoc iſtitutū ptinet,qd grauius aut leuius peccatū ſcelus've ſit,minute pq̄rere,illo certè qd verbo Depſere innuiť, nihil ſpurcius fœdiusq; fieri pōt,veniā mihi datū iri ſpero,qui vt huius epiſtolæ ſenſum aperirem, declararemq; breuiter & tecte de obſcœnis rebus aliquantulum diſputaui.

133 Depſit multo impudētius: Vetuſti codices, DEMPSIT. Nos literā. M. vacare putauimus ac, DEPSIT ſcripſimus: Non. Marcellus Varronē myſterijs hac voce vſum eē docet hoc verſu: ſed tibi fortaſſe alius molit, & depſit: à Græco aūt(ut ei⁹ verba ſunt)magis ſignificātiā & originē trahit. qd aūt verſus Homeri i Odyſſea, quē Nonius citarat nullū veſtigiū ibi ē, vt inane illud ſpaciū repleať, vidēdū ē an reponi hic debeat κηρὸν δεψήσας μελιηδέα χερσὶ στιβαρῇσι q eſt in .xij. li. cū ſermo eēt de Vlyſſe, q mellita cera aures ſocior̄ obturabat, ne cantus illi ſirenar̄ audirent. qd vero δέψειν apud Græcos ſit, notiſſimū eſt: Tāta erat priſcor̄ comicor̄ licētia, vt nedū puduerit Ariſtophanē obſcœno noīe i comœdia vti, totā hāc rē ſcurriliter deſignet, & pingat, qd mirū eſt, ea tpa tantā verbor̄ obſcœnitatē ferre in theatro potuiſſe, & tātope riſu, iocisq; inſanire hoīes illos ſolitos, ut paterenť ſiniſtre facetos poetas, tā turpiter, ſceleſteq; bonis moribus inludere.

133 Supplere flagitiū ē: Nos parua admodū imutatiōe ab antiqs exēplaribus. SVPPEDIT legimus, nā ſic ēt ſupra BATTVIT, DEPSIT, tertia pſona ſingularis numeri: res aūt clara ē, nō ſolū ingt verba, q̄ rē ſignificāt ſed res ipſa ēt, q̄ verbis illis declarať p loci rōne mō turpis eſt, & culpať. mō ſi nō honeſta, tñ conceſſa, & nō reprehēſa: Quod. n. in balneis vitio nulli dať, id alibi cōmittere flagitiū eſt, manifeſtū ē aūt qd intelligať.

134 Hoc tpe fieri poſſe: Vetuſti codices FERRI: nā qd alij pro TEMPORE, TEPORE, legūt in nullo iueni antiquo codice: Idem dicimus de voce illa SERVITVTEM quā alij in SEVERITATEM cōmutarūt: nos n. omnibus vetuſtis exemplarib. concordes vulgatos codices nunq̄ damnare auſi ſumus, ideoq; & hic, & alijs locis hæc argutè ab alijs excogitata non recepimus.

135 Sed tñ Ariſtippus qdē ille Socraticus nō erubuit, Nulli veteres hñt particulā illā negatiuā, quare nos cū Germanico codice NE ARISTIPPVS QVIDEM ILLE SOCRATICVS ERVBVIT, ſcripſimus: ferè autē ſemp QVIDEM añ ſe hēt NE: Græca aūt verba Ariſtippi q̄ melius viſa ſunt Ciceroni dictū illud exprimere nos adferemus, vt poſſint ſtudioſi facile cū interptatione Cicerōis cōferre, ſūt āt apud Athenæū δειπνοσοφιστῶν li. xij. ὁ δ᾽ Ἀρίστιππος ... ἔχω καὶ οὐκ ἔχομαι.

135 Ibi loquor aliqd, qd in ſolū, vt dř. &c. Loc⁹ obſcurus, & multis ſuſpectus: vetuſtiorib⁹ oīb⁹ exēplarib⁹ cū uulgata lectiōe cōueīt, verbū tñ ALIQVID nō hñt antiq̄, quare neq; nos recepim⁹: ut fit: alij alijs modis dū corrigere uolūt locū hūc magis deprauarūt: qdā p SOLVM, SOLATIVM reponūt cōiectura ducti, & ea inani, & falſa: vtinā āt tā certa eēt ſnia, q̄ verba ſunt icorrupta: pūerbiū. n. ē ſed rarū admodū, q̄ de cā par̄ pſpiciť vñ ductū ſit, à Cicerōe tñ li. j. de Natura deor̄ iter̄ vſurpatū ē: abuteris ad oia atomor̄ regno, & licētia: hic qdcūq; i ſolū, venit(vt dř)effingis atq; efficis: nos nihil aliud poſſum⁹: tñ nō temere euertēdā eē hāc receptā, cū ātiq̄ cōſentiētē lectionē, admonem⁹, locūq; aliū indicauim⁹, quo Cicero hoc eodē pūerbio vſus eſt. Qd aūt ijdē GENIVM, p GEMITVM emēdare voluerūt, à fide ēt in hoc antiquor̄ codicū diſceſſere.

135 A' me dixeris: Mediceus ille puetus codex A' MANE vnà cū Petrarcæ libro, q̄re nos quoq; eos ſecuti ita legimus: ſic ēt loquiť Plautus in Amphitrione: hæc illis pugnata eſt pugna uſq; à mane, ad veſperū: ſic itidē Lucilius apud Firmianū li. v. nūc vero à mane ad noctē feſto atq; pfeſto tot⁹ idē pariterq; dies populusq; patresq; iactare: &c. Nec mihi difficile ē credere, ſic ēt Ciceronē referētē familiarē Pęti ſermonē dixiſſe.

135 Ille vero: Nos ILLE BARO vt in ijſdē pbatiſſimis codicib⁹ inuenimus: quæ ſi rara ē vox nō iō repudiāda, & delēda: Quātū aūt de hac re iudicare poſſumus, ille fatuus ſignificat, & ſtultus: ſic. n. & alibi hāc vocē acceptā vidimus, etſi ferè ab oīb. ſua ſede mota, & indigne deiecta ē: li. ij. de Diuinatiōe añ Venetā editionē ita in cūctis impſſis locus hic legebať: Huic eqdē Antichobaro ingt uictū te eē nō vides! mēdoſe pculdubio, ſic ēt in multis manu ſcriptis, & nōnullis antiqoribus vidimus: Illi quā gfam in pria voce corrigēda à ſtudioſis oībus merito inire debebāt, amiſerūt, dū parū cōſiderate poſteriorē, q̄ integra erat, corrūpūt, nā qd PANTICHO, ANTIPHO ſcripſerūt, laudē meruerūt: Fuit. n. Antipho Athenieſis, quē nūc itelligit, cōiector ſomnior̄, & ut Græci dicūt ὀνειροκρίτης. ſcripſit aūt qūo debeāt iudicari ſomnia, de quo ēt Artemidorus li. ij. ὀνειροκριτικῶν cap. de Sæpia loqť: μέμνηται τοῦ ὀνείρου τούτου καὶ Ἀντιφῶν ὁ Ἀθηναῖος: Quod aūt p BARO, TV VBRO repoſuerūt, culpā depcari nō pñt: eſt aūt ualde ſimilis locus in Diuinatiōe, de quo nunc locuti ſumus, huic quē in manibus hēmus: Hāc eādē uocē(ut opinor)in cūctis manu ſcriptis codicib. inuenies li. ij. de finib. hoc loco: Hæc cū loq̄ris, nos barones ſtupemus, tu uidelicet tecū ipſe rides: etſi i impſſis VARRONES malè, & mēdoſe, ſtolidos aūt quoſdā vř & hic innuere: Nā qd in epiſtolis ad Att. incontaminata manet hęc uox locū illū ſatis celebrē citare nō neceſſe iudicauimus, tot aūt locis inuentā, etſi rarā, & obſoletam uocē errare amplius ſua regione pulſam paſſi non ſumus: Doctiores conabuntur eā certi⁹ explicare, nos quod opera noſtra potuimus, non indiligenter fecimus.

IN LIBRVM EPISTOLARVM AD L. PLANCVM ET CETEROS.

136 Hoīs īpudētiſſimi: Antiqua oīa exēplaria IMPOTENTISSIMI: Impotēs aūt ſæpe, ut à veteribus ēt grammaticis notatū ē, dř ualde potēs, plerūq; tñ i malā ptē, ut impotēs Sylla. Cicero Tuſculanarū li. v. Qui nihil metuāt, nihil agant nihil concupiſcāt, nulla impotētia efferanť: Eadem rōne appellauit elegantiſſimus poeta, freta impotentia: Cicero in epiſtola ad Lepidum: ſin iſta pax perditum hominem in poſſeſſionē impotentiſſimi dominatus reſtitutura, hoc animo cito omnes ſanos, ut mortem ſeruituti anteponant.

Victoriã pateremur:ſic oẽs impſſi,nos partiremur cũ vetuſtis ferè exẽplarib.i.illi.n.vnius literę defectu,PATIREMVR:

140 Partiri ãt cãs hẽs apud hũc auctorẽ:nã qd Germani in ſuo codice emẽdarũt PARAREMVS, minus mihi ſatiſfacit ea lectio.parare.n.nobis potius dicimus rẽ cupitã,& optatam:Nulli pterea codices antiqores vocẽ eã hñt:partiri aũt cũ paucioribus recte dictũ eſt,malui inqt plures ſocios hře,indeq; minorẽ laudem adipiſci eius victorię,q̃ cũ paucis,vt maiorẽ gloriã,ſi recte res ceſſiſſet,cõſequerer,partiri,& diuidere victoriã,iacturã.n.potius æquo animo laudis facere volui(defendendę reip.ſocios quærens, cum pluribusq; victoriã cõmunicans)q̃ cũ paucioribus periculoſe nimis,& temerarie ea diuidere, & ſi.n. eã adeptus cũ paucioribus maiorẽ gloriã acqrerẽ:nimis magno tñ reip.dãno id feciſſem.funeſta.n.victoria fuiſſet.

142 Et tuarũ literarũ ad me pmiſſa meminiſſem:Sic oẽs veteres,& noui codices,quos vidi,hñt· Cælius tñ quidã Rhodiginus homo multę lectionis,PRAEMISSA corrigit ex antiquis(vt ipſe ait)exẽplaribus, intelligitq; PRAEMISSA primitias quaſdã,ſic ẽt legit locũ Plinij cõtra Hermolai emendationẽ:oleiq;,ac vini » pmiſſa retinens ſecũ tuliſſet:qd nõ reprehendo:nimis tñ mihi durũ videt,& epiſtolarũ claritate alienũ hic pmiſſa legere.eſſet.n.obſcurior,& nõ parũ uiolenta tranſlatio:nã q̃tũ ad antiquorũ codicũ fidẽ,habuimus nos miræ vetuſtatis Mediceũ:Vellẽ aũt eos,qui antiquis exemplaribus nituntur,vbi ſint hæc egregia vetuſtatis monimenta,notũ facere:Quamuis·n.nullius eruditi viri fidem condemnemus,nihil tamẽ nobis non ſuſpectum eſſe debet,cum homines plerũq; omnia tentent,vt ſuis opinionibus fidem acquirant:pmiſſa aũt intelligit ea,quę in ſuis literis Plancus facturum ſe eſſe promiſerat.

143 Breuia,ſugacia,& caduca exiſtima:Antiquiores codices Mediceus inq̃,& qui Petrarcæ fuit,hac parte luxati ſunt,& mãci,ſic.n.hñt,BREVIA FVGATO CADVCA EXISTIMA:quã rem pp librorũ dignitatẽ, & probitatẽ nullo mõ ſilentio pterire potui q̃q̃ receptã lectionẽ rectã & verã eſſe iudico,nec video quõ veterẽ tueri ſi velim poſſim:credendũ igit eſt hoc erratũ fuiſſe librarij:cũ raro ãt accidere ſoleat, vt peccet,nõ alienũ mihi viſum ẽ,hoc ẽt teſtari,pter deformatã illã dictionẽ FVGACIA cõiũctio nõ ẽ in antiqoribus.

145 Quàm me tueri poſſet i caſtris:Nos IVVARE ex antiquo codice,qd ẽt germani adnotarũt.decepit hoc loco(vt opinor)eos,qui ab antiquis deſcripſerunt,quod hoc verbũ per vnũ tatũ·v.in illis eſt,aliter ac nũc ſcribimus:nã ſi IVVARE legiſſent,nunq̃ cõmiſiſſent,vt eius loco tueri ſcriberẽt.

145 Quo obſide fide illius,& ſocietate in rep.adminiſtrãda vterer:Nõnulli genitiuo caſu recte fidei illius,& ſocietatis emendarũt:vno tñ diſſentiũt ab antiqs codicibus,qd in illis fide eſt,nõ fidei:vt fortaſſe eadem ratiõe » dictũ ſit,qua Virg.Libra die,ſõniq; dixit:& in Roſis Ad primi radios interitura die:Quã lectionẽ confirmat,quod in vulgatis omnibus FIDE ẽt legebatur,etſi illi ablatiuo caſu intelligebant,ideoq; pro SOCIETATIS,ſocietate emendarant,improbe omnino,& imperite,quia ſincerã lectionẽ nõ intellexerunt.

145 Quid in animo habuerim cũ Lernus:Quidã legunt LERNVS,vel LERINVS,nos vetuſtã ſcripturã repo» ſuimus LAEVVS:eundẽq; credimus eſſe hũc & illũ,de quo ſic nõ multo poſt,Læuo Ciſpio dabo pferẽda.

146 Quibus ſubito impetui,ac latrocinio parricidarũ reſiſtat:Nos vt in veterrimo Mediceo codice inuenimus » IMPETV ſcripſimus,vt ẽt in epiſtola ad P.Seruiliũ:Vt intelligat hãc cõmẽdationẽ ſibi magno vſu, atq; adiumento fuiſſe:ſæpe aũt ſic protuliſſe huiuſcemodi noĩa tertio caſu Virgiliũ notiſſimũ eſt:vt in.IIII. » Geor.qd nec cõcubitu indulgent:& teq; aſpectu ne ſubtrahe nro,& alijs locis:Quod diligentiſſimus uir Iohãnes Pierius in ſuis Virgilianis caſtigationibus adnotat:nã qd hunc locũ ut Ciceronis citat, cum ſit ex epiſtola L.Plancij μνημονικὸν ἁμάρτημα uel potius ſequit nõnullorũ morẽ,q cũctas epiſtolas,q̃ his uoluminib.cõtinent,quia nõ ualde ſtilo inter ſe diuerſæ ſunt,ut ſi Ciceronis eſſent,adducũt,ne minimũ pbi & eruditi hoĩs erratũ cũ maxima eiuſdẽ laude cõiũgã,docetq; ille Cæſarẽ tñ tã minutarũ rerũ auctorẽ in huiuſcemodi noĩbus.i.literã cenſuiſſe abijciẽdã:dnatuq;,& ornatu,& reliqua hmõi & ſcribẽdũ,& pferẽdũ eẽ.

148 Vel cũ ſalute recipe me poſſem: Aliq̃tũ mendi hoc loco hñt antiqores codices,SALVTARI.n.legunt pro ſalutariter,ni fallimur:eſt aũt Planco familiare aduerbium ſequenti.n.epiſtola in uulgatis etiã,nedum ueteribus,& melioribus libris:Nihil.n.me non ſalutariter cogitare ſcio:& nos igitur ſalutariter ſcripſimus: uſurpauit etiam Cicero hoc aduerbium.

148 Aut ab illis furentibus latronib. Mediceus codex & Petrarcæ liber,Germanic⁹ item impreſſus,q ſępe antiq̃ lectionẽ in margine adpoſitã habet,oẽs cõueniunt:& pro FVRENTIBVS,FERVENTIBVS legũt: Nos igit hũc cõſenſum pbatiſſimorũ codicũ aſpnare nõ potuim⁹:nã qd paulo ſupra hac ipſa epiſtola Lepido OFFENSVS,cũ antea INFENSVS legeret ſcripſimus,ueterũ in hoc ẽt codicũ auctoritatẽ ſecuti ſumus.

153 Vt amplius paſſus centum ultra aciẽ &c. Nos paſſuum numerum in nullis manu ſcriptis inuenimus: notã igitur mendi adpoſuimus,quæ ſignificet numerum deſiderari.

155 Gladiatoribus aũt:Sic oẽs uulgati,uno excepto,q nup Venetijs impſſus eſt,Gladiatorijs.n. hẽt,pculdubio male:Nec·n.(ut puto)inuenies dici ludis gladiatorijs:gladiatorib.aũt in uſu erat.i.die illo,quo munera gladiatorũ dabãt,ut ludis ẽt dicebat quo die ludi cõmittebãt.Cicero ad Att.multis locis hoc oñdit,maxie li.ij.de Clodio loquẽs:Quin ẽt cũ cãdidatũ deducerẽ,is q̃rit ex me,nũ cõſueſſem ſiculis locũ Gladiatorib⁹ » dare.i.eo die,quo pugnarẽt Gladiatores:In.ix.ẽt Philippica circa finẽ: Circũq; eã ſtatuã locũ Gladiatoribus,ludiſq; liberos,poſteroſq; eius,quaq; uerſus pedes.v·hrẽ:Itẽ pro P.Seſtio:Etenim tribus locis ſignificari maxime Populi R·iudiciũ,ac uolũtas põt cõcione,comitijs,ludorũ,gladiatorũq; cõſeſſu:Quod autẽ paulo poſt AVCTORARI SESE NOLEBAT,legũt ijdẽ repudiãtes receptã & eandẽ ueterẽ lectionẽ, q̃ eſt,AVCTORE SESE NOLEBAT:in hoc quoq; iudiciũ eorũ nõ probo:ęgre.n.tulit Balbus, qd cũ añ bis ille gratis pugnaſſet,poſtea auctof ſeſe noluit,idq; cũ multis modis excruciatũ necauit: qd ſi dictio illa DEPRESSVS mutãda ſit,DEPREHENSVS malim,q̃ aliť,uetuſti tñ codices uulgatã lcõnẽ retinẽt.

155 Coniecti.n.lapides ſunt in eū:Antiquiores nōnulli COLLECTI: Quod tamē erratū puto librarij cōemq
» lectionē potiorē eſſe iudico:nam & ad Att.lib.iiij.Q.Fratris domus primo fracta coniectu lapidū ex area
» mea:niſi aliquis intelligere velit multitudinē lapides collegiſſe,vt in illū conijceret,non tamen conieciſſe.
155 Vllū finē:VLLAM veteres codices:ē.n.& poetis,& ijs,q proſa orōne ſcripſerūt,incerti generis hæc vox.Lu
» cretius li.ij.Et latere ex vtroq; ſuperq;,infraq; per oē Nulla eſt finis.Cicero in principio ſtatim libri ad Caſ
» ſiū in meliorib.codicib.finē nullā facio mihi crede Caſſi de te,& de Bruto nrō ideſt de tota rep.cogitandi.
156 Simularē planè neceſſe erat.Miror nullos hunc locū,vt mēdoſum aiaduertiſſe,atq; notaſſe,pter.n.antiq̄ ſcri
pturā,q̄ oīno diuerſiſſima eſt,vñ,ſi ita legas,dictio illa,SCRIBENTI pēdet,qūo aūt altera CONCIONI
BVS regit? Vtinā tā facile poſſemus locū ſuæ itegritati reſtituere,q̄ facile poſſum⁹ plurimis argumētis cor
ruptū eū eē cōuincere:q̄uis at nō cōfidamus locū nos planè inluſtraturos,nō poenitebit tñ,neq; igratū for
taſſe erit ſtudioſis viris,receptā lectionē inanē pſertim,& nouè ſuppletā coarguiſſe,& dānaſſe:alij fortaſſe,
qđ nobis nō licuit,pſtabūt:apta.n.purgataq; plaga,facilius pōt medicus artē ſuā explicare,& remedia ad
hibeť:Nō paruā huic claritatē adfert,locus in prima Pollionis epiſtola eādē rē tractās,q̄re q eū cū hoc con
» tulerit,nō paruū hēbit aditū ad huius loci reſtitutionē:eſt aūt hic,Viias.n.poſt idus Martias demū à Pā
» ſa lr̄as accepi,i q̄bus hortať me,vt ſenatui ſcribā me,& exercitū in ptāte eius futurū:Q đ cū Lepidus cōcio
» nareť,atq; oībus ſcriberet ſe cōſentire cū Antonio,cōtrariū fuit:nā q̄bus cōmeatib⁹ &c.Purgat ſe qđ non
Pāſę lr̄is paruerit,ſenatuiq; ſcripſerit,cōſiliū.n.eius nō ſapiēs eē vult,reip.q; inutile,& maxie cōtrariū rōni
bus eius,q ſe q̄ polliceretur ſenatui,poſſe pſtare,& ad exitū pducere vellet:cū.n.reſp.ſuo exercitu in Italia idi
geret,Lepidusq; cū Antonio cōſentiret,ſi ipſe Pollio tā apte ſenatui ſcripſiſſet ſe in eius fore ptāte,auctori
tatēq; eius velle defendere,nō potuiſſet ſuas copias in Italiā p Lepidi pūinciā traijcere:nec.n.cōmeat⁹ ſup
peditaſſet Lepidus ei,q cōtrarijs ptib⁹ palā auxilio veniret:eū igiť qđ Pāſa ſuadebat cōtrariū eē velit,docet
ſe,recte texiſſe cōſiliū ſuū bonaq; mēte ſemp Lepido oñdiſſe,ſe Antonij ſalutis rōnē habiturų,vt rēp.iuuať
poſſet,& vt Lepidū falleret.His argumētis,& teſtimōijs veteų codicū ductus vulgatā lectionē iprobaui &
eieci,veterēq; q̄uis ingnatā reſtitui:Q đ āt poſtea mihi i mētē vēit,& tārope mihi ſe ex oī pte pbauit, vt ni
ſi iā liber excuſus eēt ſic vt ſcriberēt mādatum⁹ fuerit,nūc exponā:ſuſpicor p PALMARER, i quo tñ verbo
mēdoſi ſūt priſci codices PALPARER legi dēre:pua oīno licētia op⁹ ē,vni⁹.n.tm̄ lr̄ę imutatiōe totus lo
cus inluſtrať:Q đ āt Palpare,& Palpari idifferēter p adulari,& ſubblādiri μεταφορικῶς dicať,planū ē,& a di
ligētiſſimis grāmaticis aiaduerſū,& notatū,tertioq; caſui SCRIBENTI pulchre rñdet,Sic.n.& Horati⁹ li.
ij.ſermonū,Satyra pria de Cæſare Auguſto loquēs hoc ipſo verbo vtiť:Cui male ſi palpere,recalcitrat vn
» diq; tutus,& Plaut⁹ i Amphitriōe:Obſeruatore q̄ blāde mulieri palpabiť.Nā q̄ SIMILIS legēdū ſit,nul
» lus(niſi fallor)reuocabit i dubiū,dicit āt lr̄as ſimilis,& cōſentiētes cōciōib⁹,q̄s hēbat,vt loco ſupra citato
inq̄t:cū Lepid⁹ cōciōareť,atq; oīb⁹ ſcriberet ſe cōſentiř cū Antōio,nec.n.aliud Pollioni Lepidus ſcribebat,
aliud i cōciōib.loq̄bať,ſed ſp i eadē mēte ſe eē oſtendebat,ſibi cōuenire,ſocietatēq; eē cū Antōio,Quo ma
gis eū tā apte id oībus & ſcriberet,& loq̄reť,dicit ſibi op⁹ fuiſſe Pollio,vt poſſet reip.opitulari,ſe à Lepido ñ
alienū eſſe oſtendere,ſed illi ſubblandiri,& adulari,vt poſſet ad finē optimas ſuas cogitationes perducere.
156 Pontiū Aquilam.Hic vnus eſt ex interfectoribus Cæſaris,quē D.Bruti legatū hoc prælio occidiſſe his ver
bis narrat Dion hiſtoriaų Romanaų li.xlvj.ὡς δ' οὖν ταῦτ' ἐγένετο καὶ πόντιος ἀκύλας ἐκ τῆς σφαγῆς ὢν καὶ τῷ
δεκίμῳ ὑποστρατηγῶν,τὸν μουνάτιον πλάγκον ἀντιπολεμοῦντα αὐτῷ μάχαις ἐνίκησε &c.pauloq; infra de decretis
pp hāc victoriā Romę factis loquēs inq̄t:καὶ τὸν ἀκύλαν ἀποθανόντα,ἐν τῇ μάχῃ εἰκόνι ἐτίμησαν·τὰ δὲ χρήματα ἃ
ἐς τὴν παρασκευὴν τῆς τοῦ δεκίμου στρατιᾶς εἰσενεγκὼν ἀνηλώκει τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ ἀπέδωκαν.
156 Sed hřē eq̄tatū:Antiq̄ exēplaria,EQVITVM:deeſt āt nota nūeri eq̄tū:nā EQVITATVM oīo maleī excuſis le
giť,receſſet.n.hic nūeų copiaų:quē cū i nullo veteri exēplari iuenerim⁹,notā,q̄ deeſſe ſignificet,adpoſuim⁹.
156 Et Pupilli Bagiēni vnā:Nos emēdauimus P.Bagiēni:etſi veteres ēt codices pupilli hñt:Sed mių ē quā ſint
foedè corrupti oēs,quos vidimus in his cōpēdij notis:vt locus ille in.II.epiſtola ad Lentulū CVI LVPVS
TR.PL.QVOD IPSE DE POMPEIO RETVLISSET&c.in Medicea ēt ceteris pbatiore, legatur,
CVI LVPVS TIRANNVS PVBLIO LENTVLO QVOD IPSE&c:& ſic quotieſcūq; impit⁹
ille,& audax q̄ſq; fuerit notas illas cōpēdij interptari voluit:queādmodū ſępe C.Cōſul iterptať, vt eo loco
» ad Appiū:Ego C.Pōptinū legatū meū Brūdiſij expectabā:hñt.n.āńq ego Cōſul.Pōptinū & ſic i Medicea
titulus epl'aų ad C.Curionē ē.INCIPIT EIVSDEM AD CONSVLEM CVRIONEM.itē in vltima epl'a
eiuſdē libri C.Coelio ſcripta loc⁹ ille:Q đ itēC.Virgini ppiqu⁹ tu⁹&c.Sic i eodē legiť:qđ itē Cōſul Virgi
ni⁹&c.Q đ tñ mēdū turpiť oēs ferè vulgatos codices occupauerat:q̄s.n.ea tēpeſtate Cōſul hoc noie extitit?
Sed q̄tū ad Pupillū alibi ēt in eo codice p P.pupillus deprauate legiť, vt i epl'a,q̄ cōmēdat Bruto L.Titiū
Strabonē his verbis:Huic i tua pūincia pecuniā debet pupillus Corneli⁹,cū tñ vulgati oēs eo loco P.Cor
nelius hēant,quare nos tuto viſi ſum⁹ receptū licet errorē reijcere,& aſpnari.tem aūt plurib.verbis explica
uimus,vt intelligāt ſtudioſi vñ hæc in pnominib.errata,quæ ſæpe mirificè lectorem perturbant,orta ſint.
157 Lepidus Imp.itē pōt.max.Nos antiquā ſcripturā in Medicea vix cōſeruatam reſtituimus:erat.n. etiā in illo
prima litera eius dictionis ITER cōtaminata i oībus his lepidi titulis,ſed rubrica tñ circūducta,vt prior
lectio euidēter appareret.Petrarca vero,ſiue q̄s alius,q ab eo exēplari librum,q eſt in Diui Marci biblio
theca deſcripſit,maiorē quā debuit iportunę illi caſtigationi fidem habuit, TER.n.ſemp hēt:nos vetu
ſtiorē illā recepimus,& ſincerā putamus.Iter,aūt vt in antiq̄s oībus monumētis p,iterum, ſcriptū eē cre
dimus,cōiūgitur aūt cū priore dictiōe Impator: Nam quoties felici aliquo plio facto Impatores ab exer
citu appellati eēnt,toties i memorijs,titulisq; notabāt:Quod ex nomiſmatib⁹,& lapidibus antiq̄s tam

clarum

clarũ,& teſtatũ eſt,vt nõ neceſſe ſit id magis cõfirmare,nã ad ſequentẽ dignitatem nullo modo ptinet: nõ enim acceptũ ſemel id ſacerdotiũ aliquis niſi morte amittebat : Quod in Lepido hoc manifeſtũ eſt: cum enim cum prouincia,exercitu,omniq; dignitate ſpoliaſſet Auguſtus,nunq̃ auſus eſt põtificatum ei eripere,quem illo mortuo ſibi ſtatim aſſumpſit.

157 Sed inermium:INERMORVM,hñt oẽs vetuſti codices,vt ẽt in Ciceronis epiſtola ad D.Brutũ eo loco,
» cũ paucis inermis,ꝑterritis metu,fracto aĩo fugiſſe Antoniũ:& ſi eo ẽt loco vulgati codices INERMIBVS habeant contra omnium veterum fidem.

157 Vt ſint amplius equitum triginta milia:In nullis manu ſcriptis paulo antiquioribus hunc numerũ,aut aliũ eqtũ Antonij iuenire potui:Qua ꝑpter notã,q̃ illũ ſignificaret,à librarijs negligenter omiſſam,arbitratus ſum,eã aũt ego,quæ defectũ indicaret,adpoſui,quã etiã Mediceus codex oĩbus his locis,q̃bus numerus deſideratur,& ſi non ſimilem noſtrę,ſuam tamen quandam,& ſemper eandem habet.

157 In ciuibus cõſeruãdis.Nos quã in cũctis reperimus antiquioribus exẽplaribus dictionẽ nõ neglexirmus, nõ enim temerè oẽs vno cõſenſu OBSERVANDIS legũt:nec ſemꝑ oportet cunctas rariores,& infreq̃uẽtiores voces cõdẽnare & explodere,nimis.n.anguſtè latos latinę lĩguę termios cõtraheremus,quos maiores noſtri eruditiores,& meliore iudicio prædıti,ſemper ſummo ſtudio proferebant.

EX LIBRO EPISTOLARVM AD M. BRVTVM ET CETEROS.

160 Progreſſus ſum ad tranſalpinos:veteres omnes codices,prætereã Germanicus INALPINOS:nos etiam longè meliorẽ hanc lectionẽ putantes INALPINOS legimus:nõ.n.alpes tranſijt Brutus,vt cũ gẽtib. trans alpes ſitis bellũ gereret,ſed cũ feris populis alpes colentibus pugnauit ,eorumq; caſtella expugnauit: In vetuſtis etiã codicibus ſic ſcriptus eſt hic locus Suetonij in Auguſto: Itẽ Rhetiã,& vindelicos,ac Salaſſos gẽtes inalpinas coercuit,Nec deſunt,q ita quoq; verſum hũc Tibulli legãt: Teſtis inalpinis Epas per natus in armis:quãuis in impreſſis codicib.longè aliter legatur.

161 Cũ adhibuiſſet domi meæ Lupus me:Oẽs hic vulgati codices cũ veterib.cõcordãt,quare locum ſilentio prætermiſſem,niſi quidã attentare auſi eſſent,& purã lectionẽ inquinare,ADIISSET,legẽdo pro ,ADHIBVISSET,vt noſtra fert opinio,male:hic.n.adhibere ſignificat qđ alibi plenius in cõſiliũ adhibere:coegerat aũt familiaris D.Bruti Lupus Ciceronis domi cõſiliũ amicoꝝ Decimi,vt illoꝝ ſentẽtias de re Bruti exquireret in qđ etiã Ciceronẽ adhibuerat,ideſt admiſerat,& receperat:ſic ad Atticũ lib.11.De
» muro iperaui Philotimo,ne ipediret,quo minus id fieret,qđ tibi videretur,vt cẽſeo tñ adhibeas Vectiũ,
» ideſt in cõſiliũ voces,rẽ cũ ipo deliberes:erat.n. Vectius Cyri architecti libertus,vt q̃cq̃d de ędificando ſtatuẽdũ eẽt optimè ṽidere poſſet:in pria epiſtola ad A.Torquatũ plenius:de te aũt ipſo Torquate tuũ
» eſt ſic agitare aio,vt nõ adhibeas in cõſiliũ cogitationum tuarum deſperationem,aut timorem.

161 Eo tp̃e Polla tua miſit ad me,vt ad te &c.Nulli veteres codices,AD ME,hñt,quare nos eoꝝ auctoritatem
» ſecuti eã ꝑtẽ neglexirmus:Sępe ãt miſit,notũ fecit,certiorẽ reddidit,ſignificat.Cicero ad Tironẽ:Curio
» miſi,vt medico honos hẽretur, ad Atticũ:lib.xiij.miſi equidẽ ei nũciari te quoad potuiſſes expectaſſe
» eius aduentum:et ſi hoc eodem libro inq̃t mitte ad Lupũ noſtrũ,vt is nobis eas cẽturias cõficiat,& ad Att.li.iij.id cuiuſmodi ſit,aut nunc ſi ſcies,aut,cum is Romã venerit,ad me mittas velim.

162 Si ãt hoc tp̃e ab his videaſ dici cã ſimulatiõis &c.Nos hũc locũ mẽdoſum exiſtimamus:ſed tñ q̃a in veteribus nõ nihil ſcrupuli erat,receptã lectionẽ nõ deleuimus:adpoſita tñ nota q̃ſi dãnauimus,& non ſine ꝑiudicio quodã huc ad cãm dicendã reiecimus:ſemel iã auditis vtriuſq; rõnibus,in alterã ꝑtẽ magis ꝑ pẽſi ſumus,ĩpreſſa lectio oĩbus expoſita,& apta ẽ:vetus vt ẽ,huc trãsferetur:SIT AN HOC TEMPORE IS VIDEANTVR DICI CAVSA MALLE ME &c.nos ſi paulũ eã adiuues ſinceriorẽ veterẽ iudicamus:arbitramur aũt ex duabus illis dictiõibus ,TEMPORE IS,vnã faciẽdã ſecũdo caſu ab
» hoc recto,tp̃s,antiq̃ nec ĩfrequẽti ſcriptura in hoc codice,vt ad Tironẽ:dei boni quãto mihi illud erit
» amabilius:& ad Plãcũ:Qui aut armis poſiteis pacẽ petere debẽt:retinet.n.Mediceus codex veterẽ ſcripturã,vt hac etiã epiſtola,qđ in iſinitis marmorib.notatũ ẽ,LIBORE,ꝑ LIVORE,poſitũ ẽ:hoc aũt cõceſſo,vel vt hęc ꝑ hoc legas,vel cõtra ſingulariter qđ ẽ in antiquo numero multitudinis VIDEANTVR,oẽm hũc locũ(vt arbitror)nõ incõmodè reſtitueris.Dictiones autẽ quędã in vulgatis ſupplerę (ni fallor)abundant , Quod ſi duriuſculus eſt huius loci ſenſus, cõciſiorq; verborum ſtructura,huius viri ſcriptioni attribues,qui imitabatur λακωνισμὸν.

162 Initiat nouitas:Omnes veteres codices VACVITAS omnino melius,ideſt ſpoliatam eſſe remp.Conſulibus,non dum enim noui creati erant.

163 Suſtinere ſumptum: Veteres omnes ſubſiſtere ſumptui habẽt:Quã lectionẽ & recepimus,& ꝑbauimus, intelligimus eni ſubſiſtere ſumptui pares eẽ ſumptui,poſſe in ſumptibus,q ſiũt manere,& ꝑdurare:ita quaſi me ſortem prębere his ſumptibus,vt eos regam,nec eorum preſſu corruam.

163 Dertona.Plinius ſanè lib.iij.cap.v.Dertonam coloniã his locis memorat cuius eadem & vna eſt (vt putamus)quę Decimi Derthoma:nã quantum ad eius verũ nomen Dertonam ne,an Derthoma fuerit, maluimus nos hac parte antiquoꝝ codicũ fidem ſequi,quos admirandę vetuſtatis habuimus , q̃ vulgatos Plinij codices:Quod ſi Strabonis orthographiæ fidem habeamus rectè vetera exemplaria aſpirationem retinent:melius tamẽ impreſſi codices DERTONA non Dertomam habent,ab eo.n. Derthon appellatur ἐςι δὲ ὁ δέρθων πόλις ἀξιόλογος κειμένη κατὰ μέσον τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ γενούας εἰς πλακεντίαν

ἐκκαλεῖσθαι δίκαιον εὐδήλως ὡς: nam quod nõnulli DE RHOTONIA rem claram confundunt.

164 Meq́ꝫ illæ vehemẽtes cõciones: Nos, CONTENTIONES, ſcripſimus, vt inuenimus in duobus illis maximẽ mihi probatis codicibus, quorum ope olim Politianus hac ipſa in epiſtola græcas voces abolitas reſtituit, eoſdem.n.habuimus, accurateq́ꝫ ſũmo otio pertractauimus: Loca autem ab Angelo reſtituta ab omnibus nunc recepta nos quoq́ꝫ mirabiliter probamus.

165 A Gabinio Conſule relegatus eſt: Hanc rem tangit hiſtoriarũ Romanarum lib. xxxviij. Dion, non tamẽ Lamiam nominat, ſunt aũt hæc eius verba ἀλλ' ἐν τοῖς τ' ἀντιπαρασιτῶν δυνατώτερα οὔτε ὁ Γαβίνιος χρηματίζειν τι ὑπὲρ αὐτοῦ τῇ γερουσίᾳ ἐπέτρεψεν οὔτε γνωσθέντας τὴν πρόσοδον τοῖς ἱππεῦσιν ἐς τὴν βουλὴν ἔδωκεν ἀλλὰ καὶ ἕνα τινὰ αὐτῶν ὡς πολὺς ἐδόκει ἐν τῷ πολιτικῷ ἐξήλασε.

166 Te perterrefacto: Vetera omnia exemplaria PERTIMEFACTO: quę vox, quia rara eſt, cum eam fortaſſe ꝓ latina nõ hẽrent, nõ hinc tñ indigniſſime deiecta ẽ, ſed alijs ẽt ſuis ſedibus deturbata. Inuenimus nos in multis manu ſcriptis Lucretij codicibus in proœmio ſecundi libri hanc vocem iterum eandem
» poenã immerito paſſam: eo ſcilicet verſu, His tibi cũ rebus timefactę religiones, eius.n.loco in vulgaris TVMEFACTO repoſitũ eſt, priore dictiõe importunẽ deleta, cuius criminis culpã putamus nos Marullũ Byzantiũ ſuſtinere, vidimus.n.eius librũ, q cũ TIMEFACTAE ante ſcriptum habuiſſet in TVMEFACTO eam dictionẽ cõuerſam habebat. Fuit aũt Marullus admirabilis ingenij vir, & elegantiſſimus poeta, Lucretijq́ꝫ in primis ita ſtudioſus, & admirator, vt ferẽ nunq̃ ẽ manibus dimitteret: magnã ꝓterea operã in eo cũ foediſſimis mendis ſcateret, purgãdo collocauit, multaq́ꝫ foeliciter reſtituit: Q̃ nõ tñ cũ nimis ingenio ſuo indulgeret, nõnulla, quę corrigere voluit, deprauauit: parũ.n.manu ſcriptos codices, cũ tã corruptos paſſim inueniret, ſequebat̃, quæq́ꝫ ſuo iudicio probaſſet, ea recta iudicans, multis locis deceptus eſt: quæ lõgius percurri ęgreferens tam bonũ poetã tot vulneribus cõciſum iacere, cũq́ꝫ ab oĩbus ametur, & colatur, nullũ tñ ei tã miſerẽ tempoꝝ iniuria manco, & detrũcato opẽ ferre, remedium'ue vllũ adhibere. Quã rectius aũt ibi timefactę legat̃, planũ credo futurũ oĩbus, qui accuratẽ totũ locũ cõſiderarint, cũ.n.ſupra docuerit, opes, nobilitatẽ, regna, nõ poſſe morbos ẽ corpore tollere, neque ꝑturbationes ex aĩo poſſe demere, vult: tollit tñ oẽm, qua aduerſarius vti potuiſſet rõnẽ, niſi forte inquiens metus mortis, ſupſtitionesq́ꝫ, quæ animi morbi ſunt, ꝑterritæ aſpectu armorũ militũq́ꝫ in vmbratilibus pugnis cõcurſu fugiunt, animũq́ꝫ cura, ſolicitudinibusq́ꝫ vacuũ relinquunt, Si.n.hoc accideret, tũ magnũ adferrent adiumentũ diuitiæ, & impia, verũ hoc credere ridiculũ, & ſtultũ eſt: nã metus mortis, aliæq́ꝫ animi perturbationes nõ metuunt vim militũ, cõtẽnuntq́ꝫ maieſtatẽ regũ, & imperatoꝝ, audacterq́ꝫ inter eos verſant̃, nec ſpecioſas veſtes reuerent̃, ideſt nulla res eſt, q̃ illis timorẽ incutiat: Quæ oĩa lectionẽ illã TIMEFACTAE confirmãt, nã TIBI quã vim hic habeat, puto manifeſtũ eẽ, eandem ſcilicet, quã habet eo Ciceronis loco ad Atticum. At ille tibi πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens pergit Brundiſium: & alijs multis locis, ne longiores ſimus in re clara exempla adducendo.

170 Aiunt.n.patriã amicitię ꝑponendã eẽ. Nos veterẽ lectionẽ, q̃ multos primo aſpectu falleret, ob idq́ꝫ fortaſſe repudiata quondã eſt, ſua ſede, repoſuimus PATRIAE AMICITIAM: cũ.n. poſſumus antiquoꝝ exemplarioꝝ dignitatẽ, auctoritatẽq́ꝫ tueri libẽter facimus, ſæpius.n.q ea paruifecerũt, deceptos uidimus: hancq́ꝫ coꝝ uerboꝝ ſniam credimus eẽ: aiunt.n. patrię amicitiã ꝑponendã eẽ. ſ. amicitię neceſſarioꝝ: duo.n.ſunt, quę quis amare ſũmo ardore debet, patria, & neceſſarij, fatet̃ hic ſe diſſentire ab illis, qui pręponendum eſſe amorẽ patrię dicebant, amori neceſſarioꝝ, & ſamiliarium, cũ.n.nemo ſit, q non patriã diligat, & amicos ſaluos uelit, potius uter amor ꝑponendus ſit diſputãdum eſt.

EX LIBRO AD C. CASSIVM.

172 Pecunię maximę diſtribuunt̃. Nos, ut in ueteribus libris iuenimus, cõtrario ſenſu DESCRIBVNTVR legimus: eſt aũt deſcribere pecunias, frequens apud M. Tulliũ ideſt hãc huic, hãc illi pecuniæ ſummã,
» quã ſoluere debeat, definire: In oratione ꝑ L. Flacco: deſcripſit aũt pecuniã ad Pompeij rõnẽ, quæ fuit accõmodata L. Syllæ deſcriptioni: Itẽ in epiſtola magna ad Q. Fratrẽ. Nomẽ aũt publicani aſpernari
» nõ poſſunt q pẽdere ipſi uectigal ſine publicano nõ potuerint, quod ijs inæqualiter Sylla deſcripſerat.

173 Qui ſiue ad me referent, ſiue nõ mea tibi tñ &c. Nos cõtra hęc uerba mendi notã collocauimus, quæ huc reiecto lectore diligẽtius hunc locũ animaduertendũ eẽ admoneret: eſt.n.in antiquoribus codicib⁹ diminutus, luxatusq́ꝫ, ut, quẽadmodũ nũc in uulgaris legit̃, à recẽtiorib⁹ ſupplentũ putẽ: alij de hoc ſuo unuſquiſq́ꝫ arbitrio iudicabũt: nos antiq̃ ſcripturã in mediũ ꝓponemus: QVI SIVE AD ME REFERENT, MEA TIBI TAMEN IN BENEVOLENTIA, FIDESQ́Ꝫ PRAESTABITVR, ut mẽbrũ alterũ defeciſſe exiſtimãdũ ſit, quẽ fortaſſe defectũ in ſuis ẽt codicib⁹ cũ hẽrent Germani, nec aliqd deſiderari putarẽt, uerbis his aliq̃tũ imutatis, ſic ꝑuerſionẽ hãc ſe poſſe corrigere opinati ſunt, SI QVAE AD ME DEFERVNT, MEA TIBI &c. ut in impreſſis. Omnino eſt locus corruptus.

175 Sin, qđ dij oẽs auertant, oppreſſus ibi erit: Tria ultima uerba in antiqs exẽplaribus nõ legunt̃, nec (ut opinor) legi debẽt, eſt.n, figura ἀποσιώπησις; itelligunt̃.n.ea, q̃ reſtituta erant verba, aut quæpiã alia q̃ parẽ vim habeant, frequẽs aũt eſt hæc figura apud hunc auctorẽ, ſed multis locis cõtaminata, in epiſtola tñ ad Terẽtiã incorrupta eſt, ſi perficitis (inquit) qđ agitis, me ad vos venire oportet, ſin aũt, ſed nihil &c.

176 Vt ſi hæc ex ſententia confecta eſſent, conſilio, atq́ꝫ auctoritate tua roboraremur: In nullis paulo antiquoribus

ribus libris ROBORAREMVR legi:& ſanè vacat:omnis.n.periodi ſenſus ab extremo ei⁹ verbo bis repetito pendet, & regitur:vt ſi hæc inquit ex ſententia cōfecta eſſent,conſilio,atq; auctoritate tua niteremur:ſin quid forte titubatum (vt fit in bello) exercitu tuo niteremur:ipſe ſentētiam, ſtructuramq; verboꝝ ſine ea voce pulcherrime poſſe ſtare exiſtimo:Quod aūt inculcauerant verbum, & ſi nō malū eſt,Non eſt fortaſſe hic valde aptum,certe nō neceſſariū:alij poſtea caſtigarunt ROBORARENTVR de rebus intelligentes,quæ quamuis ex ſententia cōfectę eſſent,eius cōſilio & auctoritate indigere videbanẗ,vt firmius cōſtituerent:ego in eadē ſententia pmaneo vt melior elegantiorq; ſit vetus lectio,nam hæc poſterior meo iudicio durior,cū à rebus ad hoīes,& à tertia pſona ad primā importune tranſeat.

178 Vt hæc nouiſſima noſtra facta nō ſubita,nec incōuenientia.Omnes antiqui codices et mediceus CONVENIENTIA habent:quā vocem non recepi:nec tamen viſum eſt propter libroꝝ vetuſtatem,dignitatēq; cōmittere,vt ſi forte hęc melior eſſet lectio,amplius in tenebris,ſqualloreq; iaceret:nec.n.eſſe debet noſtra alicuius rei inſcientia damno huic ſcriptori:quod.n.ignoramus,alios optime callere poſſe intelligimus,& credimus:neſcio.n.(vt nihil taceam coꝝ,quæ in mentem veniunt)an hic conuenientia caſu orta,& vt greci dicunt,συμβεβηκότα ſignificare poſſit,nam & hunc etymon τῶν συμβεβηκότων videtur adferre Simpl.in cōmētario primi libri Ariſtotelis de anima,quod cum alio cāt,et vt vadāt: Hæc aūt ſunt eius verba κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἴδια τὰ ἀποδεδειγμένα λέγεται κἂν οὕτως ἔχῃ ὅτι ὡς ἄλλο ἄλλου κατηγορεῖται τῶν δεικνυμένων καὶ διὰ τοῦτο μὲν συμβεβηκὸς ὡς τῷ ἄλλῳ βεβηκός: nec tamē memoria tenemus, alibi hanc vocem hoc ſignificatu legiſſe.Peritiores totam hanc rem diligentius animaduertēt,nos eorum iudicio libenter ſtabimus,petimusq;,ne ſtudium iuuandi omni ratione,qua poſſumus latinā linguam in nobis culpetur:Quid.n.hæc diligentia nocere poteſt?Dictionem autem hanc cum ſine vllo auctore probare nō poſſemus,reliquimus,nec tamē adeo ſpernendam cenſuimus vt hic ſaltem de ea mentionem feciſſe nobis cōcedi non debeat.Cupidus autem laudis,& glorię C.hic Caſſius acutè, & prudenter videri volebat,q̄ tunc honeſtè geſſerat,ſimilia eſſe illis ſuis cogitationib.quarū teſtis erat Cicero,illi.n.cogitationes ſuas aperuerat,& huius rei ab eo fidem omnib.fieri deſiderabat, ne nouiſſima ſua facta ſine conſilio,& electione facta eſſe ab hominib.exiſtimarentur:maximum aūt argumentū eſt, ſi oſtendere velis ea,quæ rectè feceris à iudicio,& virtute pfecta,& nō à fortuna & caſu(tunc.n.nō multum laudis adipiſcerere)proferre quę ſæpe antea ſimilia feceris,vel ſaltem cogitaris,ſi pficere nō potueris.Docet hoc Ariſtoteles li.primo Rhet.Qui vult ea quoq;,quę caſu euenerint poſſe probare auidos laudis cum cōſilio ſe feciſſe,ſi multa illis ſimilia antea ſe geſſiſſe planū fecerit:eius verba quę hęc declarāt,& ſuſpicionē noſtrā nō parū augent,nō importunū viſum ē adponere ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος· ἴδιον δὲ τοῦ σπουδαίου τὸ κατὰ προαίρεσιν,πειρατέον δεικνύναι πράττοντα κατὰ προαίρεσιν χρήσιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα διὸ καὶ τὰ συμπτώματα καὶ τὰ ἀπὸ τύχης ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον ἂν καὶ πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται σημεῖον ἀρετῆς εἶναι δόξει καὶ προαιρέσεως.

178 Caſtra habet poſita cum vallo:Hæc ſunt tam inepta verba,vt nullus labor ſit inquinata ea oſtēdere,quę .n.caſtra verè appellari poſſunt ſine vallo?cum aūt caſtra dixiſſet,nihil attinebat addere cū vallo: Veteres codices,caſtra habet poſita ΠΑΛΤΩ quæ lectio ſincera noſtro iudicio eſt:Eſt.n.Paltos teſte Strabone lib.xvj.τῶν γεωγραφουμένων Syriæ oppidū Laodicęę vicinum,hęc aūt eius verba τῇ δὲ λαοδικείᾳ πλησιάζει πολίχνια τό,τε ποσείδιον καὶ τὸ ἡράκλειον καὶ τὰ γάβαλα εἶτα ἤδη ἡ τῶν ἀραδίων παραλία πάλτος καὶ βαλαναία,καὶ κάρανος τὸ ἐπίνειον τῆς ἀράδου:Plin.ēt lib.v.ca.xx.ſic de ea meminit.Hic rurſus Syria deſinēte phœnice:oppida,Carne,Balanæa,Paltos,Gabale,Palto aūt aduerbialiter vt in epiſtola ad Senatū, Pacorē Orodi Regis Parthoꝝ filium cū permagno eqtatu parthico trāſiſſe Euphratē,& caſtra poſuiſſe Tybę, vt oīa iā cōueniant,quo aūt πάλτῳ hic tertio caſu dixerit cōſiderandū eſt:nā ſi latinā cōſuetudinē ſecutus eſſet,Palti ſm formā genitiui dixiſſet,an qa græce id nomē poſuit latinoꝝ vſum nō ſeruauit? q̄uis græci quoq; aliā q̄dā rōnē habere videnẗ:Quod vero Laodiceæ obſeſſus Dolobella perierit magno vrbis illius detrimēto docet Strabo li.xvj.de Laodicea loquens:ἐλύπησαν δὲ οἱ μετρίως δολοβέλλαν καταφυγόντα εἰς αὐτὴν καὶ ἐμπολιορκηθέντα ὑπὸ κασσίου μέχρι θανάτου συνδιαφθείραντα ἑαυτῷ καὶ τῆς πόλεως πολλὰ μέρη.

178 Ita p noſtra parte celeriter iter nobis expediri poſſe cōfidere:ſic oēs,quos vidimus,& vulgati,& antiq codices hñt:Quis tñ nō uideat abūdare uocē eā,ITER,inutiliterq; à librarijs quattuor literas antecedentis dictiōis repetitas eē?agiẗ.n.de expediēda rep.& de uictoria parāda,nō de itineris expeditiōe, qđ ridiculū eſt:iubet bonā ſpē hřē Ciceronē,cōfidereq; ēt ipſos poſſe bene rē gerere,q in Aſia reip.ptes defendebāt,ut illi in Italia geſſerāt: Vidēdū potius(qd puto)an in illis uerbis, ET VOLO BENE SPERAREPET,TE legi debeat:nā qđ ante,ET VOS,legebaẗ,nos antiqs codicibus auctoribus deleuimus.

178 Data Id. Iun.acromani iacride:ſic oēs uulgati codices habēt meo qdē iudicio,mēdoſē, & nullo ītellectu: Alij CYPRO ACROMANIA CLIDE emēdarūt,interp̄tanturq; his uerbis caſtigationē ſuā,quaſi dixerit apud ſūmā Clidē ex Ptolemæo,Plinio & alijs:nos credere nō poſſumus ſi ſūmā Clidē intelligere uoluiſſet,Acromaniā dicturū fuiſſe:quę(niſi fallimur)uox neq; Græcis,neq; latinis id hřē pōt ſignificari.Clides aūt duę paruæ inſulę ſūt ex aduerſo Syriæ:cū aūt literas datas Cypro dicat,ut certiorē locū declararet ubi eſſent(eſt.n.ſatis magna inſula Cypros)locū quēpiā in ea inſula narrare debuit,non extra:ſi.n.extra(ut ſūt Clides)nō Cypro datę lřę eēnt:Nos ex uetuſtis nřis codicibus,in qb⁹ penè īcorruptus hic locus ē,legiẗ.n.ACROMAMYV ACRIDE una tñ abūdāte lřa,legim⁹ ACROMMYV ACRIDE:eſt aūt Cypri promontoriū κρομμύου ἄκρα, contra Anemuriū promontoriū Cilicię:de quo

Strabo in fine.xiiij.libri τῆς γῆς χερρονηſίζουσαν ἵδρυμαι δ' που κατὰ τὸ ἀντικείμενον ἄκραν τῆς τραχείας κιλικίας ἀνεμούριον τὸ τῆς κυπρίας ἀκρωτήριον τὸν κρομμύου ἄκραν ὀκτακοσίοις καὶ πεντήκοντα σταδίοις: nec multo poſt iterum ὑπέρκειται δὲ ἐν μεσογαίᾳ λαμπίας πόλις ἀφ' ἧς κρομμύου ἄκρα. Quod autem in Ptolemei latinis codicibus CROMMION EXTREMA: appellatum eſt hoc promontorium, pudendus eſt error interpretis, qui geographum vertere aggreſſus ſit, cum neſciret græcis ἄκρας promōtorium ſignificare, nā quod ab hoc κρομμύου ἄκρα vocatum eſt, diminutiua forma voluiſſe appellare credimus, vt νησῖδας etiam paruas inſulas eadem ratione nominant: ſi quis noſtram opinionem non recipit, ipſe meliorem inueniat: nobis ſanè ſatis certa hæc lectio videtur, & antiquæ ſcripturæ (quod maximum eſt) ſimilis vel potius eadem quæ illa.

181 Duum milium amphorarum. Nos vt habent priſca exemplaria AMPHORVM ſcripſimus Græco autē more à recto ἀμφορεὺς ſecundo multitudinis caſu amphorum inclinauit.

182 Ἀχημονέστερος: cuncti veteres libri ἀσχημονέστερος à verbo, quo ad Pætum ſcribens vtitur ἀσχημονεῖν: ſecunda collatione ideſt aliquantulum in verbis liberior, & rem ipſam nulla circūſcriptione quaſi rectis verbis deſcribens, quod cum licentiam quandam primo præ ſe ferat, nonnullis reprehendendum videtur etſi ſtoicorū erat præceptum, vt eorum ſapiens ſic loqueretur, ἀσχημονέστερος.n. ideſt deformior, & turpior, fœdam potius corporis effigiem declarat.

186 Vt Minerua noſtra cuſtos vrbis. Nullus eſt, (vt exiſtimo) qui neſciat Ciceronem antequā Roma exiret expulſus à Clodio, ſimulacrum Mineruæ, quod domi ſuæ longo tempore religioſiſſimè coluerat, i Capitolium detuliſſe, ibiq; dedicaſſe cum in baſi inſcripſiſſet, MINERVAE CVSTODI VRBIS: non tamen viſum eſt ſilendum, quod Dion. li. xlv. rem quā nūc Cicero tangit, prodigij loco notat, necē ipſi pſignificaſſe confirmat: magnā āt vim vētorū extitiſſe docet, multaq; loca vrbis ea tēpeſtate deformata καὶ πνεῦμα μέγα ἐμπεσὸν τάς τε στήλας περὶ τὸ κρόνιον καὶ περὶ τὸν τῆς πίστεως ναὸν προσπεπηγυίας ἀνέρριψε καὶ διεσκέδασε· καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ τῆς ἀθηνᾶς τῆς φυλακίδος ὃ πρὸ τῆς φυγῆς ὁ κικέρων ἐς τὸ καπιτώλιον ἀνετεθείκει, κατέβαλε καὶ κατέθραυσε· καὶ τοῦτο μὲν καὶ αὐτῷ τῷ κικέρωνι τὸν ὄλεθρον προεδήλωσε, τοὺς δὲ ἄλλους ἐκεῖνά τε ἐξέπληξε καὶ σεισμὸς μέγας γενόμενος.

186 Sūmo gaudio, & approbatiōe minotauri ideſt clauis, & tauri. Sic omnes recepti, & vulgati codices: quā etiam lectionem in cūctis vetuſtioribus inuenimus: Quia tamen locus obſcurus eſt, nihil certi de eo pferre poſſum: Germani pro CLAVIS, ET TAVRI, CALVISII TAVRI emendarūt: nos nec pbamus, nec damnamus: Verūtamen quia ſæpe cognouimus illos, antiquos codices ſequi, eorū lectionem nō ſpreuimus: nec tamen illi valde confidimus, res enim penitus nobis incerta eſt: Quod ſi eam ſequare donec vel meliorem inuenias, vel hæc comprobetur: melius fortaſſe, vt vnum hominem tantū intelligat & deſcribat, coniunctio illa è medio duorū illorū nominum tolleretur. quāuis nullibi legimus quempiam Caluiſium Taurum appellatum.

186 Quoddam græcū tempus ſeruitutis: ſic omnes impreſſi codices, ſed nec vetuſti meliorem, aut diuerſam ſaltem lectionē habent: Germani CAECVM TEMPVS legunt, vt nos arbitramur coniectura ducti in hanc lectionē: Alij, GRAVE TEMPVS: Nos in tot diuerſis ſententijs quid ſentiremus tacere, & occulere noluimus, EGREGIVM igitur repoſuimus, non nimis omnino longè à vetuſtis veſtigijs, & ſententia valde congruente: illis tamen, quæ nullius antiqui codicis auctoritate freti caſtigamus nō firmiter nitimur Quod ſi hanc noſtram emendationē diſplicere ſenſerimus, nos quoq; facile illam deſeremus: ſi tn̄ meliorem quiſpiam vel inuenerit, vel excogitarit, verū antiquorū codicum auxilio deſtituti quod induſtria noſtra huic loco opis adferre potuimus, libenter fecimus.

187 Senatus ſæpius pro dignitate tua appellaretur, ſi &c. Nos cōmunem lectionē ſecuti ſumus: nec tamen tacere volumus in veteribus APPELLARET legi: vt ſenatum fortaſſe intelligat cōmotum gloria rerū à Cornificio geſtarum, & ſtudio in omnibus rebus illi cōmodandi appellaturū fuiſſe, & per ſe à nullo etiā excitatum de rebus Cornificij acturū ſi cogeretur: ſed cū abſentibus conſulibus raro, aut nūquam niſi ad rem nouam cogatur, non pōt quæ ſentit de eius dignitate conficere.

EX LIBRO EPISTOLARVM AD C. MEMMIVM, ET CETEROS.

189 Cum Patrone Epicureio omnia mihi cōmunia ſunt: nos COMMVNIA delcuimus vocem à nobis in nullis antiquis inuentam: Scimus aūt hanc eſſe familiarem Ciceronis locutionē, vt omnia cū aliquo
» ſibi eſſe dicat, cum inter eos omnia intercedunt officia. In epiſt ad C. Marcellum: ſi mihi tecū minus
» eſſet, q̄ eſt cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, à quibus intelligis me præcipue diligi: & ad Att. li.
» xiiij. Bruto certè meo nullo loco deero: idq; etiamſi mihi cum illo nihil fuiſſet, facerē propter eius ſingu
» larem, incredibilemq; virtutem.

191 Orcæ. Titulum epiſtolarū ad Q. Valerium, nos ex antiquis codicibus accepimus, ne parua quidē re ab illis diſcrepantes: quod præcipue notauimus, quia alij dixerunt veterem codicem ſemper ORTAE habere, nos autem in cunctis ORCAE legimus vno modo, & medicco & reliquis.

194 Cuius ex familia natus eſt L. Seſtius: Sic ferè omnes impreſſi, & antiqui codices proculdubio corruptè: EX FILIA enim legendum eſt. C. autē hic Albinius ſenator, ſocer fuit P. Seſtij, vt in oratione pro P.
» Seſtio traditur: eo (inquit) auctore duxit honeſtiſſimi, & ſpectatiſſimi viri C. Albinij filiam: ex qua hic

eſt puer

eſt puer, & nupta iam filia &c. Cum autem quatuor locis in hac epiſtola nomen eius ponat, ſemel tantum Albinium Mediceus codex nominat, cũ primum de eo mẽtionẽ facit. De re C. Albinij ſenatoris: poſtea ſemper ALBANIVM, mutato. I. in. A. & vna ſyllaba aucto nomine, niſi Albini ẽt pro Albinij antiqua orthographię rõne ſcriptũ ſit, vt puto, in orationibus tñ ẽt alijs caſibus hoc nomẽ triſyllabũ.

197 En hic eſt ille &c. Mediceus codex & alij veteres EM ſine aſpiratione, Vt Politiani Terentius in Adelphis Em tibi reſciuit omnẽ rem: id nunc clamat.

197 Ὣς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα: Hemiſtichiũ hoc Homeri in veteribus cũctis exemplaribus poſt alterũ eiuſdem poetę verſum collocatũ eſt: hoc inquam ordine: ὣς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα, Sed tamen idem me conſolatur &c. vt primo verſu narret nunquã ſibi probaſſe Precilij conſiliũ ſuum, nec ſibi perſuaſiſſe, vt ſe cũ Caeſare coniũgeret: poſtea addat rõnem, cur optimũ illius conſiliũ neglexerit, audiebã. n. inquit, noſtros proceres clamitantis ἄλκιμος ἔσσ' ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ: nunc cur accidere potuerit, vt pręclare Precilij conſiliũ repudiarit, oſtendit, curq; non animo ſuo ille fidẽ fecerit, quoniã inquit atra nubes ita occulebat, vt ad eũ nulla ratione penetrare potuerit.

197 Ἀλλ' ἄγε πᾶς μίμνετε: Sic omnes vulgati codices deprauatẽ. Noſtri veteres hac ẽt parte incorrupti manẽt: ſunt aũt Homeri verſus. λ. χ. ab Hectore pronũciati: eoſdem ẽt in prima epiſtola. ix. libri ad Atticũ ponit Cicero: generoſa aũt & clariſſimo uiro digna ſententia his uerſibus continetur, & quę ignauũ etiã hominẽ ad gloriam excitaret, & incenderet. Horũ verſuum ſententiã vult Polybius Cleomenẽ illũ fortiſſimũ, & glorioſiſſimũ ſpartæ regem ſecutũ fuiſſe, cũ omni ſpe destitutus ne aliquid ſe indignũ ſuſtineret poſtremũ illud auxilium tentauit, non tam ſpe conatum illũ ad finem perducendi, q̃ pulchrã mortem obeundi: Eſt aũt locus egregie ab eo ſingulari auctore pertractatus ideoq; nõ inepte puto me facturũ ſi hic eius verba qb' totũ negotiũ expõit, poſuero: ὡς ἂν βλέπων ὁ Κλεομένης καὶ μοχθηρὰς ἐλπίδας ἰσχὼν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος παντὸς πράγματος, ἔκρινε πεῖραν λαμβάνειν: οὐχ οὕτω πεπεισμένος κατακρατήσειν τῆς προθέσεως (οὐδὲν γὰρ εἶχεν τῶν εὐλόγων πρὸς τὴν ἐπιβολήν) τὸ δὲ πλέον ἀλλὰ κατὰ τρόπον σπουδάζων καὶ μηδὲν ἀνάξιον ὑπομεῖναι τοῖς πρὸ αὐτοῦ γεγενημένοις βασιλεῦσι. ἅμα δὲ καὶ λαμβάνων εἰς νοῦν τὸ τοιοῦτον ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ προτεθέμενος ὅπερ φιλεῖ συμβαίνειν πρὸς τοὺς μεγαλόφρονας τὴν αἰσθῶν: μὴ μὰν ἀσπουδί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

197 Nam domi meę cũ Diodoro Stoico &c. Nos & hic, & alijs multis locis emendauimus DIODOTVM: ſępe. n. de hoc mentionẽ facit, ut in epiſtola ad Varronẽ cuius initium: περὶ δυνατῶν, eo loco: Quã noſter Diodotus non cõcoquebat: & ſi eo etiam loco impreſſi omnes Diodorus mendoſe habebant: duobus aũt his locis noſtri ueteres inuiolatam ſcripturã retinent: nec tantũ horum auctoritate Diodotus ſemper ſcripſimus, ſed nullos unq̃ uidimus Ciceronis libros manu ſcriptos, qui non hoc nomen recte ſcriptum haberent, quẽadmodũ contra, nullos formis excuſos qui non contaminatum: Item in prohemio primi libri de Natura deorũ: quod & orationes declarãt refertæ philoſophorũ ſententijs, & doctiſſimorũ hominũ familiaritates, quibus ſemper domus noſtra floruit, & principes illi Diodotus, Philo, Antiochus, Poſidonius, à quibus inſtituti ſumus. Diodorus aũt dialecticus, de quo loquitur ſupra citata epiſtola ad Varronẽ, & in libello de fato, alius ab hoc eſt, & tempore antiquior.

201 Magnũ tamẽ eſſe ſperauit apud te meas literas pondus habituras: Hic tantum admonere uiſum eſt, nos hunc locũ ex antiquioribus codicibus, ut in noſtro legitur emendaſſe: Quã. n. cultior ſit, & elegantior à nobis reſtitutus ſenſus: & modus dicendi nullũ puto dubitaturũ. Cur aũt non anteponã integrã, & genuinã lectionem noue & contaminatę?

201 Heli negotiatus eſt. Nõnullis uiſum eſt rectius hic ELIDE legi, q̃ ELI: adeo ut in poſteriorũ editionũ codicibus ita ferè ſcriptũ ſit, quod miror, cũ frequenter huius urbis nomen in obliquis caſibus parẽ ſyllabarũ numerũ cum recto habeat. Plinius lib. xvj. Sunt qui fœminã Ilicem uocent, atq; ubi nõ naſcitur ilex, pro ea ſubere utuntur, ut in Carpẽtanijs præcipue fabricis, ut circa Elin, & Lacedęmonem: ſed nec multo poſt iterũ. Eadem ignorantia aliqui fortaſſe decepti ita emendarũt hunc locũ in. III. de Natura deorum Venus prima Cœlo, & die nata cuius Elide delubrum uidimus: cum in ueteribus exemplaribus ibi etiam ELI legatur.

202 Illud quod ſupraſcripſi id in me recipio. Sic vulgati omnes nulla defectus ſuſpicione: nos ex vetuſtis exẽplaribus cognouimus verbũ aliquod deſiderari: nec tamẽ id auſi ſumus (quod nõ difficile fuiſſet) reſtituere: maluimus locũ qua conſueuimus nota ſignare, & ita, videmur officio noſtro ſatiſfeciſſe: Qui locum mancũ eſſe, ferre nõ poteſt, is PROMITTO, IN MEQVE RECIPIO legat: vt ipſe in epiſtola qua M. Varronem Bruto cõmendat loquitur: vel SPONDEO, IN MEQ; RECIPIO: vt in ea qua Sulpicio Curium: vel vt alij locum hunc ſuppleuerunt, CONFIRMO, IN MEQ; RECIPIO. Nos in re tam parua fidem fallere noluimus, quã dedimus ſtudioſis omnibus nunquam de noſtro aliquid, niſi certiſſimis argumentis ductos repoſituros: atq; id quidem raro admodum, nec ſine teſtificatione licentię, qua vſi erimus.

206 Hippiã Philoxeni F. Calatinũ. Veteres noſtri codices ſemper CALACTINVM habent: videtur etiam Priſcianus li. ij. oſtendere diuerſa oppida fuiſſe Calate, & Calacte à quibus Calatinus & Calactinus, vt nihil peccari poſſit ſi hic CALACTINVM legatur: in fine tamen epiſtolarũ ad Terentiam menſis Quintilis per. c. ſemper ſcriptus eſt, multę enim eo menſe ſunt datę literæ ad Terentiã, quod videtur potius culpa librarij cõmiſſum eſſe, q̃ vllam rationem habere.

207 L. Luccius meus familiariſſimus: Nos vltimā dictionē ĩ nullis antiq̃s exemplaribus inuētā, & ſanè abundātē neglexmus, ſatis fuit.n. MEVS dixiſſe, maioremq́; omnino vim habet meus p ſe, q̃ meus familiariſſimus, Q uēadmodū elegātiſſimus poeta Catullus, meus Caluus dixit: Nam qđ hoc nomē ſemp p duo. cc. ſcripſimus dedimus hoc antiquorū exemplariorū fidei, q̃ cū multis locis hoc nomen habeāt, nullibi non ſic ſcriptum habent.

208 Sūpſi hoc mihi: Aucto volunt ſcriptā fuiſſe hāc epiſtolā veteres libri, non Ariſto, ſic.n. eſt in illis eius inſcriptio CICERO S.D. AVCTO PROCOS. Nos nihil hic à vulgatis diſceſſimus, rē tñ licet paruā, & minutā ſilentio pręterire noluimus cum paruo noſtro labore noſtrę, & antiquorum librorum fidei rationem habere poſſimus.

209 Quot ei patriana ciuitas decreuit: nos PARIANA ſcripſimus cum antiquis codicibus, Pariō autem ciuitas in Helleſpōto Stephano, Straboni, reliq̃s: Parianā coloniā his locis nominat Plinius: Miror hoc mendum tanto tempore non ſublatum eſſe, cum.n. negotia, quę in Helleſponto contraxerat commendet, quid hoc ad Patras Achaię vrbē pertinet? ſi vlla ratione à patris Patrianus deduci poſſet.

209 Quod in longa apparitione: omnes, quos vidimus veteres codices, Mediceus etiam APPARATIONE habent: Vt etiam lib. primo ad Q. Fratrem, locum illum antiqui itidē codices, Q uos vero aut ex domeſticis cōiunctionibus, aut ex neceſſarijs apparationibus tecum eſſe voluiſti, &c. apparitores tamen ſemper recepti codices habent.

210 Milaſij & Alabandenſes. Nos auctoritate vetuſtorꝫ codicū Mylaſeis, & Alabādeis ſcripſimus, ſunt autē gręca declinatione à ſingulari recto μυλασεὺς & ἀλαβανδεὺς deducti.

213 In hominē tanti, & talem: Sic omnes vulgati, & antiqui codices. Quia tamen audiui nonnullos eruditos viros aliter hunc locum legiſſe quemadmodū illi ſubtiliter magis q̃ vere (ni fallor) corrigebāt exponam: legebant inquam illi TAM TVVM, ET TAM CALAMITOSVM, maxime (vt opinor) in hoc conſilium impulſi, quod ſupra dicit ipſum proprium clientem ipſorum familiæ, nos receptam & in cunctis veteribus, nouiſq́; eandem lectionem nunq̃ reijcęremus: TANTVM autem eum appellare credimus, qđ fuit verè ſummus vir, & maxima ingenij fama, TALEM autē vt ingenuos & probatos mores intelligat: laudatur autem mirifice cunctis locis à Cicerone, Seneca quātopere eum admiretur, & celebret omnibus notū eſſe arbitror. Sic ēt Balbus locutus eſt in epiſtola ad Ciceronem. Atq; hoc nō ſolum in te tali, & tāto viro ſatis habebit, ſed etiam mihi ipſe ſua conceſſit bonitate &c.

214 Vt intelligeres me nō vulgariter, nec ambitioſe. Omnia vetera exemplaria, VVLGARE non vulgariter Quod licet non recepimus, nec.n. alibi hoc aduerbiū legimus: tamē hic adnotare rectū putauimus: Nam alijs etiā nominibus pro aduerbijs vſos eſſe antiquos compertum eſt, vt ſublime pro ſublimiter, & recens pro recenter: Quare non mirum eſſet, ſi hic quoq; vulgare p vulgariter ſumptum eſſet.

214 Cum Tito Appio Balbo. Nos AMPIO ſcripſimus & hic, & paulo poſt, ſed alijs etiam multis locis eorundem codicum incontaminatam fidem ſecuti.

215 Cęrellię neceſſarię meę. Hęc eſt Cęrelia illa, cū qua familiaritatem habuit ſenex Cicero vt non ceſſarint aduerſarij hunc amorē, laſciuaſq́; epiſtolas ad illā ſcriptas ei exprobare, maximeq́; Q. Fuſius Calenus perpetuus Ciceronis hoſtis, ea oratiōe quā apud Dionē lib. xlvi. habet dū Antoniū defenderet, criminaq; in illum à Cicerone conlata dilueret, cuius verba nō importune hic ponā, cū videātur nō nihil lucis rebus Ciceronis adferre, eadem autē acerbitate petulāter in Ciceronem inuectus eſt Calenus, qua Cicero ante Antonij peſſima conſilia, et attrocia ſcelera ſenatui expoſuit: Sunt autem hęc verba Caleni vel Dionis potius ex libris quos Antonius contra Philippicas oratiōes edidit (vt puto) collecta τίς δ' οὐκ οἶδεν ὅτι τὴν γυναῖκα τὴν προτέραν τὴν τεκοῦσάν σοι δύο τέκνα ἐξέβαλες, ἑτέραν δὲ ἐπεισηγάγου παρθένον ὑπεργήρως ὤν, ἵνα τὴν οὐσίαν αὐτῆς τοῖς δανεισταῖς ἀποτίσῃς· καὶ οὐδὲ ἐκείνην μέντοι κατέσχες, ἵνα Κερελλίαν ἐν' ἀδεῶς ἔχοις ἣν τοσούτῳ πρεσβυτέραν σαυτοῦ οὖσαν ἐμοίχευσας ὅσῳ νεωτέραν τὴν κόρην ἔγημας, πρὸς ἣν καὶ αὐτὴν τοιαύτας ἐπιστολὰς γράφεις οἵας ἂν γράψειεν ἀνὴρ σκωπτόλης ἀθυρόγλωσσος πρὸς γυναῖκα ἑβδομηκοντοῦτιν πλαττόμενος nā quod epiſtolas Cicero Cęrelię ſcripſerit, etiā Quintilianus lib. vi. narrat his verbis etiā illud quod
" Cicero Cerelię ſcripſerit, reddens rationē cur illa C. Cęſaris tempora tam patienter toleraret, hęc aut
" animo Catonis ferenda ſunt, aut Ciceronis ſtomacho.

EX LIB. EPISTOLARVM AD TERENTIAM VXOREM.

217 Quo neq; Hypſo veniret, nec milites: nos vulgatorum codicū lectionē non mutauimus, qa nihilo meliorem in vetuſtis inuenimus, eſt autem nobis obſcurū, quis hic Hypſo fuerit, quem fugiebat: Mediceus, & Petrarcæ codex IPSO habent pro HYPSO: eruditiores hunc locū diligētius videbunt.

220 Salluſtius officio vincet oēs ſpes. Cennius &c. nos ex duabus dictionibus vnū nomē cōfecimus. ſ. Peſcēnius magis receptę lectionis vitio offenſi, q̃ à veterib. exēplarib. adiuti, cū.n. de officio, qđ erga ſe in tā aduerſa fortuna prę̄ſtabāt amici, familiariſq; loqueretur dicit (niſi fallor) ſe ita animatū videre Salluſtiū, vt ſperet illū officio ſuperaturū eſſe reliquos amicos: Quid.n. hic SPES ſignificet? niſi ſatis ineptā meo iudicio ſententiā ex his verbis elicias, vt dicat nunq̃ de Salluſtio ſe tantum ſpei habuiſſe, q̃tū ille oſtēdit nūc re ipſa, & aſſiduis officijs: magis autē priore ſenſu delector horꝫ verborꝫ, vt facta comparatione officiorum cęterorum domeſticorum & Salluſtij pronunciet illū reliquos officio victurum. Germanus

manus etiam codex in margine ita emendat.

221 Quod noſtra tibi gratias agit. Videndus accuratius locus obſcurus: nihil ſanè à recepta diſcrepat antiqua lectio, vt mendum difficilius ineſſe credi poſſit: Quã tamen intelligat NOSTRAM non planè perſpicio, niſi Tulliã ſignificet, quod puto: de rebus autẽ domeſticis, cum vxore, ſuiſq; loquens non mirum eſt rem tantũ indicaſſe, quod etiã ſupra facit, cũ dicit, quomodo ſatisfiat ei, nec tamen nomen ponit cui ſatisfieri cupiebat. Nam, QVOD VIDEATIS, ET SCITIS ſcripſimus, q͞d vulgati libri vnitatis numero habebant, antiquos codices ſecuti ſumus, qui etiã hanc lectionem confirmant titulo epiſtolæ, ſic enim eſt in illis huius epiſtolę inſcriptio SVIS S. D. Vt penè peccaſſe mihi videar, quod ab illis etiam hac parte diſceſſerim, nam dubiis tẽporibus ſcripta epiſtola videtur voluiſſe, ſi in alienas manus incidiſſet, à nullo cuius, & ad quos ſcripta eſſet, quibuſq; de rebus ageret intelligi poſſe, ideoq; non apertè, vt ſolet, ſcribit, cum tamen ad ſuos ſcribat, qui & manum eius agnoſcerent, & res, quas innueret, optimè callerent, non neceſſe fuit apertius ſcribi.

221 χολὴν ἄκρατον. Alciphron etiam χολὴν ἄκρατον appellat in epiſtola Callipidis ad Cnemonem his verbis ἴσως δ' ἂν οὕτως ὁ αὐτὸς οὗτος θεὸς καὶ παιδιὰν καὶ ἀπόλυσιν τῆς ἀκράτου χολῆς οἴνῳ σβέσας τὸ τοῦ θυμοῦ ἔκκαυμα: hortatur autẽ, vt triſtitiam, acerbitatemq; animi deponat, quod pulchrè faciet, ſi ludos Bacchi celebrans, dei illius muneribus vſus merã bilem diſcuſſerit: fuit autem Cnemon non minus, q͞ Timon ille Athenienſis humani generis oſor, vt ambo appellati ſint μισάνθρωποι. Ariſtoteles etiã. III. Meteororum Irim ἄκρατον appellat: quam tamen cur appellarit ἄκρατον dubitat interpres ille, qui nunc Alexander Aprodiſięus fuiſſe creditur, ſunt autem hæc eius verba συμβαίνει παρατίθεσθαι, ὅταν ᾖ νέφος μέλαν σφόδρα τότε μάλιστα ἄκρατον γίνεσθαι ἶριν τουτέστι μὴ παραμιγνύουσαν ἄλλο τι χρῶμα ἀλλ' ἐπὶ τῶν τριῶν μένουσαν & paulo poſt: δύναται δὲ ἄκρατον ἶριν λέγειν τὴν μάλιστα ἔχουσαν τρανὰ καὶ ἀπηκριβωμένα τὰ προειρημένα χρώματα quæ tamen diuerſæ expoſitiones in vnam redeunt: neceſſe eſt enim vt quæ nullis alijs coloribus permixta ſit, ſed ſuos tantũ, & proprios, meros, puroſq; habet, clariores eos, apertioreſq; habeat, & magis expreſſos: ſed hoc quidẽ notauimus, vt videant omnes, quam propriè, & eleganter græco ſermone vtatur Cicero.

223 De venuſio. Mediceus codex, DE VENSINO, nos de Venuſino ſcripſimus, vnius literæ defectum illũ habere arbitrati. Petrarcæ ſanè liber de venuſino habet: nam de venuſio nullo pacto probamus: venuſia enim hæc vrbs appellatur, non venuſium neutro genere, prætera non adpoſuiſſet præpoſitionem ciuitati, vt ſupra, Dat. pr. Non. Nouẽb. Brundiſio, & alijs infinitis locis. Quod autem in hac ipſa paruula epiſtola bis deleuimus FAC tribuimus id & antiquorum codicum auctoritati, & familiaris ſermonis conſuetudini, ſæpe enim huiuſmodi voces elegantius deſiderantur, nam & facile intelligi poſſunt, & breuitatem ſermonis adiuuant: quã autem ſæpe ſic Cicero, & comici maximè loquantur (quia crebra ſunt exempla) non longior ero id oſtendendo.

EX LIBRO AD SENATVM ET CETEROS.

224 Literæ redditæ ſunt à Tarcondimoto. Dion Tarcondomotum hunc regulum appellat, nam apud alios auctores aliquantulum, hoc nomen librariorum vitio (vt puto) variatum reperias. De clementia Cęſaris loquens Dion libro XLI. ſic argumentatur τεκμήριον δὲ ὅτι τὰς ἀδήλου μὲν τοῦ ἐρωτάδε καὶ ἀπορρήτου τοῦ χαλεπτοῦ καίτοι καὶ τότ' ἐν τῇ μάχῃ γιγνομένου παρασχόμενον τι ἐν μέρει μέντοι τῆς κιλικίας δυναστεύοντος κλάσεως δὲ αὐτῷ πρὸς τὰ ναυτικὰ βοηθήσαντος ἐφείσατο.

226 Amicoſq; in patris eius fide, atq; iudicio probatos &c. Hoc loco veteres codices manci ſunt ad vnũ omnes, vt ſuſpicer hunc locum, vt multos alios reſtitutum eſſe, ſuppletũq; ab aliquo arbitrio ſuo potius, & coniectura, q͞ veterum, & integrorum codicum auxilio: Nos tamen nulla re uulgatam, & receptã lectionem permutauimus, ſuſpectam tamen mirum in modum habemus: nec enim valde ſincerus ſermo nobis videtur, IN PATRIS EIVS FIDE ATQVE IVDICIO PROBATOS: Quid enim facit ibi prępoſitio illa IN? nobis ſanè omnem ſenſum (ſi legitima alia verba ſint) perturbare videtur: PATRIS IVDICIO PROBATOS, optima nobis locutio videtur: FIDE non ita: videant quæſo hunc locum accuratius doctiores, elegantioreſq; viri: niſi fallor, parũ hunc ſermonẽ probabunt: ἄκυρος enim profecto eſt, & male coherens, nos tamen nihil aliud, q͞ ſuſpicionem adferimus: cum fide tantum antiquã multorum codicum ſcripturam proponemus, quæ fortaſſe, ſi diligentius animaduerſa fuerit, magno erit adiumento ad veram lectionem inueſtigandam: eſt autem hæc. AMICOSQVE IN PATRIS EIVS, ATQVE IVDICIO PROBATO HORTATVS SVM &c.

228 Et toto ijs, qui nouari aliquid volebãt. Hæc erat vulgatorum omnium, nec non antiquorũ corrupta profecto lectio: alij alijs modis emendarunt: nonnulli ET PECVNIA PARATVS ET SOCIIS legunt: Quidam, ET PECVNIA PARATVS, ET ANIMO: Nos etiã pro viribus conati ſumus hoc mendum corrigere, & in re tam incerta, & in qua omnes laborarint, ſibiq; indulſerint, nõ nihil nobis permiſimus: abundare enim cenſuimus ex priore monoſyllabo acceptam priorem literam ſequentis dictionis, & eandem literam inter duas vocales ſitã ex. I. importune. T. factam. nam paruã illam lineam, quæ elementum id cõmutat exiſtimauimus ſupra tres illas vocales adponi debuiſſe ſic OMNINO, vt nota eſſet quæ compendioſam illam dictionem perficeret, vt OMNINO, ſignificaret, nos hac coniectura ducti auſi ſumus ita locum reſtituere: nam quin ſententia egregia ſit, ſi ita legas, nullũ puto

contradicturum,minus etiam à priſcis veſtigijs declinauimus vt quiuis exiſtimare poteſt.

229 Interclusi reliqui Fugeranam aũt &c. Nos hoc loco Mediceum codicem,vt probiorem, integrioremq́; ſecuti ſumus,nullum.n.meliorem,minus'ue corruptũ inuenimus:Quare cum hic noſtrum librũ legis, puta te mirę vetuſtatis exemplar ante oculos habere.Confugio ãt hic ad vetuſtatẽ,fidemq́; antiq codicis,ſunt.n.hæc tam minuta caſtella,vt vix alibi reperias nomina eorũ,vt poſſit aliorũ ſcriptorũ teſtimonio confirmari veræ lectionis ĩtegritas. Vox illa RELIQVI. in nullis eſt antiquis, & profectò abundat:dicit.n.ſe plerosq́;,nec opinantes oppſſiſſe,qui occiſi,captiq́; ſunt interclusi fuga: Quos .n.fuga ſubito aduentu interclusẽrunt,hi occiſi,captiq́; ſunt:docet aũt quõ capi,occidiq́; potuerint:nõ .n.illis fuga patuit in caſtella obſtructis à militibus vijs. Intercludi fuga,vt intercludi cõmeatibus dictum eſt.Eranã autem vicũ,ſeu vrbem(vt vult Cicero,vt ſe magnas res geſſiſſe oſtenderet) nullibi meminime legiſſe.

231 Etſi non modo vnus,verũ etiam multi &c.Nos auctoritate veterũ codicũ,& ratione ducti NON MODO OMNES emendauimus.Si,inquit,omnes eſſent Catones in ciuitate noſtra plus me putarem aſſecutum eſſe,poſtq̃ à te laudatus ſum,q̃ ſi mihi triumphus decretus fuiſſet:ſed quid dico omnes?ſi multi eſſent Catones(minus aũt eſt multi,q̃ omnes) eiuſdem ſententię eſſem,vt currũ,laureamq́; prę tua laudatione contẽnerem:cum aũt nedum omnes,aut multi ſint Catones,ſed vix vnus fuerit , oportet etiã me reliquorũ rõnem habere,qui non rectè,incorruptèq́; res iudicant,nam eorũ quoq; exiſtimationẽ de me magnifacere debeo,cum velim famam & dignitatem meam Clodianis temporibus perculſam & labefactatam inſtaurare , apud quos ſi viderint me à ſenatu ornatum triumphoq́; decoratum , rurſus vt ſolebam,florebo,ſin autem eo honore indignus exiſtimabor , nunquam maculam illam delere potero. In longa autem ad ipſum epiſtola cauſam exponit,quare velit, vel cupiat potius triumphare, ad ſanandum vulnus iniuriæ ſcilicet aptiſſimum triumphum eſſe ſibi iudicans, quam etiã cauſam

» ad Atticum adfert lib.vj.His verbis. Amicorũ literæ me ad triumphũ vocant,rem à nobis (vt ego arbitror) pꝑter hanc παλιγγενεσίας noſtrã non negligendam:videbatur.n.ſibi poſt integrè adminiſtratã prouinciã quaſi exoriri.iterũq́; naſci,nec.n.cenſebat aliter poſſe ſe acceptas iniurias delere ex animis hominum,niſi ſũmis poſtea honoribus ornatus eſſet,antiquasq́; laudes ob conſeruatam patriã ſibi meritò tributas renouaſſet:Si aũt omnes,aut multi ſaltem(gratius omnino,meliusq́; fuiſſet ſi oẽs) eo iudicio,quo Cato eſſent,non opus ſibi eſſe Cicero exiſtimaſſet nouis Senatus,populiq́; de ſua laude iudicijs:ſciret.n.in animis eorũ nunquam ſuam laudem imminutam eſſe,caſumq́; illum ſuũ ab ipſis reip. calamitatem ærũnamq́; potius,q̃ ſuam habitum eſſe.

235 Cum hęc tertia iam epiſtola ante te oppreſſit,Nos cũ antiquis codicibus ANTE OPERIS SIT ſcripſimus,eleganti ni fallimur ſenſu,& ſi nos intelligimus eruditos viros,vt in alijs quibuſdam receptam lectionem ſecutos eodẽ modo dicendi vſos eſſe,vt qui antiquam ſcripturam nõ vidiſſent,illam.n.vt opinor,magis probaſſent. Puto te ſuppudere,inquit,cũ hæc tertia iam epiſtola ſit operis,id eſt opus,volumẽq́; penè conficere poſſit,quã tu ſchidam,aut literam:hæc.n.infra poſita nõ reſpondent numero epiſtolarũ,ſed magnitudini ſuarũ iam trium,illius ſe mirari dicit ne ſchidulam quidem habere:aut literã: Scidulam aũt vt in antiquis libris ſemper inuenimus ſcripſimus ſine aſpiratione licet à verbo σχίζω videatur deductum eſſe nomen:alia aũt ſunt nomina à gręcis deriuata aſpiratam literam habẽtibus,

» ipſa tamen non retinent:Sic autem & in epiſtolis ad Atticum hoc nomen ſcriptum inuenimus libro

» primo:Enitere per amicos,clientes,hoſpites,libertos deniq; ac ſeruos tuos,vt ſcida nequa depereat: & in Plinianis vetuſtis codicibus:Alij autem ſcedam ſcribunt,vt hic omnes vulgati codices habebant, quod non tam probo.

235 κατ' εἰδώλων φαντασίας Antiqui codices aliter,nec tamen,vt putamus,incorruptè,ſed longè minore errato: κατ' εἴδων φαντασίας nos duas literas in medio defeciſſe arbitrati pro εἴδων εἰδώλων,ſcripſimus:Putabant enim.Epicuræi,ut infra copioſe diſputat,nõ aliter nos de aliquo abſente cogitare,niſi ſimulachrorum, ſpectrorum'ue phantaſijs impulſi:Quod cum apertius hac epiſtola diſſeratur,planumq́; oĩbus mediocriter doctis ſit,à nobis longius non tractabitur.

235 Catius inſuper Epicurẹius. Sic omnes vetuſti,& impreſſi codices. Quidam nuper INSVBER emendarunt,quã nec dãnamus,nec ſequimur adhuc lectionẽ:nuſquã enim patriã eius,regionem'ue, in qua ortus eſſet inuenimus. Eſt autem Catius ille,de quo Horatius in Satyris:nam per Gargettium Epicurus intelligitur à loco vbi natus,Laertius in principio eius uitæ. ἐπίκουρος νεοκλέους καὶ χαιρεστράτης ἀθηναῖος τῶν δήμων γαργήττιος,γένους τοῦ τῶν φιλαϊδῶν Statius ẽt eundem,ſenem Gargettium appellat.

235 Quod uelis ipſa currunt. Quis nõ uidet hunc locũ deprauatum eſſe,& tamẽ omnes codices ſic habent: Germanicus tantũ pro CVRRVNT,OCCVRRVNT habet:Nos uocem illã VELIS in duas diuiſimus dictiones,vt à principio fuiſſe credimus,uitioq́; poſtea librariorũ compactas,ut ſit, VEL IIS: ſępe autẽ,cum duę hererent uocales,in antiquo codice una tantũ ſcribitur;ut alibi adnotauimus: Adfert aũt rõnẽ,q̃re difficilius credat nos de aliquo cogitare occurſu ſimulacrorũ,q̃ eorũdẽ incurſu uidere quippiam:(videre aũt nos διὰ τὰς τῶν εἰδώλων ἐμπτώσεις cenſebant Democritus & Epicurus:quod ĩ epiſtola ad Atticum etiã oſtendit Cicero,in qua diſputat de feneſtrarũ anguſtijs:)Quod ſi inquit his ſpectris oculos feriri poſſe conceſſerim(uix autem hoc concedit,ut ſpectra cum ſint tam ἄπνοα oculos ferire poſſint)ſed ſi cõceſſerim inquit,videbor aliqua rõne facere,quod ſaltem oculis ſpectra occurrit,vt

poſſint

poſſint τῇ ἐμπτώσει et occurſu viſionẽ conficere, ex excitare: Quomõ aũt animus & διάνοια feriri poſſint non video, non enim ſpectra animo, vt oculis occurrunt: qua enim ratione corpus penetrare poſſent,
» frangerentur enim ἀπαθῆ ὄντα lib. autem primo de finibus hanc eandem rem tangit: Imagines
» quæ εἴδωλα nominant, quorum incurſione non ſolum videamus, ſed etiam cogitemus: Et ſi ante vulgati deprauatè INCVRSIONEM legebant: Sunt autem verba Ciceronis contra L. Torquatum, qui Epicuri diſciplinam ſectabatur diſputantis, vbi etiam minus veriſimile eſſe putat nos incurſione & ἐμπτώσει ſimulacrorum cogitare q̃ videre: De occurſu autem ſimulacrorum hac ipſa epiſtola paulo poſt: vt prorſus hanc veram eſſe credam huius loci lectionem, deprauatam autem ab aliquo, qui has Epicuri rationes (quod nunc amiſſis eius diſciplinę libris, obſcuræ ſunt) ne guſtaſſet quidem. Qui tamen, vt Ciceronis infinita loca intelligat: atq; Lucretium candidiſſimum poetam legere poſſit, non penitus rudis eius diſciplinæ eſſe vult, Epicuri vitam à Laertio perſcriptam legat, vbi ferè omnes illius ſententias, decretaq; ipſius verbis explicata colligit. Liber autem primus de finibus, & non parua pars ſecundi ex verbis penè Epicuri contexti ſunt, à Cicerone ſumma fide, et elegantia conuerſis.

z 36 Alteras habebis, has breues: Nos putamus punctis malè diſtinctas eſſe has dictiones vt longè diuerſum ſenſum præſeferant à vero niſi fallimur: non enim alteras habebis, intelligimus, quod alias longiores, plenioresq; nunc polliceatur, ideoq; ęquiore animo velit ferre illum harum breuitatem, nam
» id paulo poſt largè promittit verbis illis, ſed expecta πάντα περὶ πάντων, ſed ignoſci ſibi velit, quod hæ non ſolum breues ſint, ſed alias etiam ante breues acceperit, vt hæ ſint iam ſecundæ literę ad eum ſcriptæ breues: Quo magis poſtea liberalius ſpondet, ſe copioſe omnia perſcripturum: videbatur enim ſibi non nihil culpæ admiſiſſe, qui iterum iam breues miſiſſet: vt ſi alteras has habebis breuis dixiſſet, nullus ſcrupulus fuerit: interpoſita autem vox illa HABEBIS locum obſcuriorem facit, ſed eſt elegantiſſimus modus dicendi, à Cicerone crebro vſurpatus, vt lib. x. ad Atticum tres dictiones in me-
» dium inculcauerit. Alteram tibi eodem die hanc epiſtolam dictaui: lib. autem. xiij. ordine permuta-
» to, has alteras hodie literas, dixit: vt etiam lib. iiij. nam vt veni Romam, iterum nunc ſum certior factus eſſe cui darem literas: itaq; has alteras dedi, priorib. tibi declaraui &c. Vt nihil ſcrupuli reſtet, quin hic per has alteras, ſecundas ſignificet.

z 36 Tamen ad te ſcribam aliquid: nos hic. D. Syllam patrem &c. Omnino elegantius in antiquis codicibus, quemadmodum nos ſcripſimus, legitur hic locus: vt verba illa TAMEN AD TE SCRIBAM ALIQVID, ſint poſt duas illas dictiones, NOS HIC: cum enim ſupra dixiſſet non opus ſibi eſſe excuſatione cum Caſſio, nec debere ſe illi purgare, cum inanes ab eo veniant tabellarij, ad eumq; cum epiſtolis reuertantur, quaſi hoc loco finem epiſtolæ facere voluiſſet: imprudenter tamen addit, NOS HIC, principium narrationis, ideoq; ſtatim cognito errore infert (tamen ad te ſcribam aliquid) ſe caſtigans quod propoſitum mutauerit, quaſi dicat non tamen potui, vt decreueram, me continere, quin aliquid ad te ſcriberem: Nos profecto hanc lectionem argutiorem politioremq; putauimus: inuentamq; in priſcis exemplaribus nullo pacto prætermittere debuimus: Speramus etiam eruditos ingenioſosq; multo hanc magis vulgata probaturos eſſe.

z 36 Si ἀχρῶες πάλιν fueris. Nos deletis his ineptiſſimis verbis cum antiquis codicibus κενόσπουδος ſcripſimus: vna tantum parum peruerſa litera, in illis clara hæc erat ſcriptura, vt mirer vnde græcas illas voces eruerint, quæ in vulgatis nihil prorſus quod hic quadraret ſignificantes, legebantur: Cicero ad Att. prima noni libri epiſtola nimiam ſuam diligentiam in rebus inanibus, & nullius
» momenti inueſtigandis taxans, ſed hęc fortaſſe κενόσπουδε, dixit, vt non debeat maius ſtudium in illis inquirendis poni: κενόσπουδος autem Sudae eſt qui in rebus inanibus, leuibusq; ſtudium ponit, vt quid hic κενόσπουδος ſignificet dubium non ſit, elegans prorſus verbum, & quod ſolum declaret ſententiam, quę niſi pluribus verbis latinè exprimi non poſſet.

z 36 Si φωνεῖν aliquem habuiſſet: Antiqua exẽplaria φλύαρον recte: φλύαρος. ὁ. φλυαρίας καὶ λῆρος vt docet Sudas, quod pulchre reſpondet ſequenti græcæ dictioni. Longior inquit epiſtola fuiſſet, ſi nugas fabulaſq; habuiſſet aliquas, quas iocoſe ſcribendo pleniorem epiſtolam feciſſem: de rebus enim ſerijs vix ſine periculo agere poſſumus, quod temporum iniquitate accidebat: opponitur autem σπουδάζειν iocis, riſui, nugis, vt exprimit Ariſtophanes σκώπτειν πολλὰ καὶ κωμῳδεῖν τοῦ σπουδάζειν ἀμελοῦντας: vt nihil de loci huius integritate dubitari poſſit: Quod autem paulo poſt in eadem epiſtola legitur: ET QVIDEM IN CVLINA MEA MOLESTA EST: uerba alicuius poetæ uidentur: nullibi tamen ea me legere memini: nos autem nihil mutauimus: inuenimus enim hoc loco antiquos codices cum uulgatis conuenire: quare tantum librorum conſenſum condemnare temerarium uiſum eſſet: ſcimus alios alijs modis emendaſſe: cum autem docuerint, quo conſilio, auctoritateq; hoc fecerint, nos ſententiæ illorum ſubſcribemus: uerum dum nihil certius adferunt, non peccare nobis uidemur (ut in malis), qui antiquorum codicum fidem ſequamur.

237 Ἡδονὴν vero & εὐεξίας Sic oẽs habebant vulgati codices, prorſus mendoſe. Germani videntur exemplar habuiſſe, quod minus incorruptum hunc locum conſeruarit: credimus enim illos, vt teſtati ſunt, ex vetuſto codice collegiſſe, quas in marginibus collocarũt lectionũ varietates: ἀταξίας, n. legũt: Quod ſi in medio ſyllabã vnã reponas, errore librariorũ (vt puto) omiſſã rectiſſime hic locus reſtitutus erit: nec mirũ videri debet in latinis libris antiquitus exaratis Græcas voces aliquantum peruerſas eſſe, & inquinatas, cum enim ſermonem illum ignorarent, vix poterant ab erroribus cauere: videmus enim illos quaſi deſcripſiſſe, pinxiſſeq́; græcos characteres non negligenter, ſi conſideres eos, eorum quæ ſcribebant ſententia nõ percepiſſe: Quod ſi quandoq; aliqua deſunt, aut abundãt, venia digni ſunt: ego potius miror quomodo potuerint tam integras græcas voces effingere eius linguæ rudes: ſed de hoc nimis. ἀταραξίας inquã facies, quã genuinam eſſe hic vocem puto, & antiquis veſtigijs propinquã, & ſententię ipſi optime quadrantem: Nam diuiſerat Epicurus voluptates, vt quædã illarum in motu, quædam in ſtatu eſſent: ſed hæc verbis ipſius Epicuri, quæ apud Laertium ſunt, melius declarabuntur, ſic enim Laertius dicit: ὁ δ' Ἐπίκουρος ἐν τῷ περὶ αἱρέσεων οὕτω λέγει· ἡ μὲν γὰρ ἀταραξία καὶ ἀπονία καταστηματικαί εἰσιν ἡδοναί· ἡ δὲ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη κατὰ κίνησιν ἐνεργείᾳ βλέπονται: quam etiam divisionem percurrit Cicero lib. 1. de finib. his ver-
» bis: Non enim hanc ſolam ſequimur, quæ ſuauitate aliqua naturam ipſam mouet, & cum iocunditate
» quadam percipitur ſenſibus, ſed maximam illam voluptatem habemus, quæ percipitur omni dolore detracto, &c. Sæpe autem eſt ἀταραξία in ſcriptis Epicuri: nam hoc præcipue nomine tranquillum illum ſtatum hominis declarat, quo vacuus omni perturbatione degit, vt qui ante nos ἀναλγησίας emendarãt, cum locum corruptum eſſe in vulgatis animaduertiſſent, nihil laborantes circa antiqua veſtigia ſententiamq́; tantum ſecuti, non penitus aberrarint: noſtra tamen lectio verior, vt quæ ex antiquis exẽplaribus eruta ſit, & nomen illud habeat, quo præcipuè vteretur ipſe Epicurus: nã qui λείας κινήσεως emendarunt, multo audacius & improbius fecerunt: lenis enim motus, interpretatio eſt voluptatis, vt idem ſit ἡδονὴ & λεία κίνησις: voluit autem Caſſius vtranq; voluptatem declarare, per ἡδονὴν enim hic voluptatem in motu intelligit: neceſſe igitur eſt vocem, quæ ſequitur, voluptatem eam quæ detractis perturbationibus percipitur ſignificare: Qui autem εὐεξίας repoſuerunt conati ſunt ex corruptis illis characteribus, qui vulgo legebantur, vicinam, & ſimilem vocem elicere: ſed nimis ſe rudes rationis Epicuri oſtẽderunt: & nedum Epicuri rationem expreſſerint, vix idoneam ſentẽtiam effinxerunt, cum enim εὐεξία ſit bona corporis habitudo; Quomodo vllus vnquam proferret eam virtute, iuſtitia, dignitate, parari: cũ voluptas, ſecuritasq́; ex his virtutibus in animis hominum gignatur!

237 Catij & Amaſinij. Vetuſti codices, AMAFINII: & ſi noſter aliter operarum vitio habet: ſcilicet AMAFANII: C. enim Amafinius Epicuri diſciplinam ſectatus edidit libros qui eam rationem explicarent, nam de Catio ex Horatio præcipuè notum eſt: & ſi hi videntur fuiſſe ex illis quos legitimi Epicurei σοφιστὰς (vt ait Laertius) ſoliti eẽnt appellare: degenerabant enim non nihil ab Epicuri decretis, & vt inquit Caſſius, mali erant Epicuri verborum interpretes. Amafinij multis alijs locis Cicero mentionem fecit, & ſi fere ſemper hoc nomen corruptum aliquantulum eſt: In procemio lib. iiij. Tuſculanarum quæſtionum bis Amafanium appellat: vbi tamen manu ſcripti codices Amafinium habent: Cũ
» interim illis ſilentibus C. Amafinius extitit dicens: Et paulo poſt, iterum. Nos cum tot antiqui & probati codices concurrãt AMAFINIVM legi debere exiſtimamus, ſed cum hoc loco AMASINII ante in cunctis libris ſcriptum eſſet, alijs vero multis locis in Cicerone Amafanius, quis vnquam putaſſet eundem intelligi debere! Non parum igitur hæc menda, quę alioqui minuta videntur, ſæpe tenebras offundunt, vt omnia animaduertere non inutile, nec ineptum negotium eſſe videatur.

EX LIBRO EPISTOLARVM AD TIRONEM.

241 Cura te mi Tiro: Nos auxilio vetuſtorũ codicum bis CVRA ſcripſimus, nota figura & quę oſtendat maiore quodã affectu pronunciata eſſe hęc verba: Q d verſimile eſt cum tantũ de ſalute Tironis ſolicitus eſſet. Ariſtoph. in Ranis non ſemel ſic locutus eſt πρᾶγμα πρᾶγμα γὰρ κινεῖται μέγα ἐν τοῖς νεκροῖς, καὶ στάσις πολλὴ πάνυ: item ἄρτ' ἄρτι μέλλεται τῶδε ἐξενέγκειν: Sed tam frequens eſt apud poetas & oratores hęc figura, vt omnes ſciãt vim, quam habet, eiusq́; elegantia capiantur: ſępe tamen (quod incommodè accidit) vitio librariorum deleta eſt: qui cum in exemplari eandem vocem repetitam viderent, mendum eſſe putantes ſemel tantum ſcribebant.

241 Magnę nobis eſt ſolicitudini &c. Nos ſecuti antiquorum codicum fidem, qui in hoc omnes conueniebant hanc epiſtolam Q. Ciceroni reſtituimus: nam etſi quaſdam coniecturas quę id cõfirmarent adferre poſſemus, ſatis eſſe putauimus librorum vetuſtatem, & teſtimonium, vt ſuum vnicuiq; reddatur. Quod autem in cunctis impreſſis ante legebatur. Q. FRATER TIBI SAL. DIC. nos cum iiſdem codicib. ſcripſimus Q. F. TIBI SAL. DIC. F. autem filium ſignificare non fratrẽ nemo eſt qui neſciat.

241 Ad Caſſodẽ: Vetuſta exẽplaria CASSIODEM: Nos erratũ vnius ſcę in illis eẽ exiſtimauimus: & CASSIOPEM reſtituimus: de quo portu ſtrabo li. 7. ἐν τούτῳ δ' ἐστὶ τῷ διαστήματι πάνορμος τε λιμὴν καὶ μέγας ἐν μέσοις τοῖς κεραυνίοις ὄρεσι· καὶ μετὰ ταῦτα ὄγχισμος ἄλλος, καθ' ὃν τὰ δυσμικὰ ἄκρα τῆς Κερκυραίας ἀντίκειται· καὶ πάλιν ἄλλος Κασσιόπη, ἀφ' οὗ ἐπὶ Βρεντέσιον χίλιοι ἑπτακόσιοι στάδιοι· ἴσοι δ' εἰσὶ καὶ ἐπὶ Τάραντα ἀπὸ ἄλλης ἀκρωτηρίου νοτιωτέρου τῆς Κασσιόπης ὃ καλοῦ-

(σι Φαλακρὸν

Plinius etiam lib·iiij.cap.xij.inſulæ autem ex aduerſo Theſprótię à Buthroto xij ∞ paſs.eadem ab Acroceraunijs L ∞ cum vrbe eiuſdem nominis Corcyra liberæ ciuitatis & oppido Caſſiope temploq; Caſſij Iouis paſs.LXXXXVII.in longitudine patens,ſed & A.Gellius in initio li.xx·Nauigabamus à Caſſiope Brundiſium.

242 Sed mirus inuaſerat furor non ſolum improbos.Nos hic vulgatã,receptamq; lectionẽ non mutauimus: priſca tñ exemplaria ab ea diſſentiunt:quorũ lectionẽ à recentioribus Grãmaticis repudiatã fuiſſe, ob idq; hinc deletã exiſtimo:Non ſum autẽ illã ego contra hos reſtituere auſus:nec tamẽ cõmittere volui, vt huius locutionis exemplũ è latina lingua extinguatur,ſi forte doctioribus probaretur:Quare rectũ me facere putaui,ſi hic eam adnotaſſem:ſcias igitur optime lector IMPROBIS tertio multitudis caſu in illis legi:Quod quia nõ facile credas librariorũ negligentia accidiſſe,quod ſequitur eadem ratione in illis legitur:SED ETIAM HIS,non HOS accuſandi caſu vt in reliquis libris: Vix autem veriſimile eſt imperitos librarios temerè in ambobus locis lapſos:Nos tam nouam,& noſtris auribus inauditam ſtructuram verborum recipere,& probare auſi non ſumus: nec tamen culpam mereri nobis videmur, quod hanc rem,quantulacunq; eſt,admonere non piguit:Quicquid de hoc ſtatuent elegantiores,& eruditiores viri, nos libenter ſequemur.

244 Itaq; habui noctem plenam timoribus,ac miſerijs:Sic omnes vulgati libri tam magno cõſenſu,vt noſter etiam cõmunẽ culpam ſuſtineat:vt verum enim fateamur parum in hoc ipſo vidimus:Quod tamen tunc peccati cum alijs admiſimus,nunc omnino reiecimus,auctoresq; vnicuiq; ſumus,vt noſter etiam liber caſtigetur,cum antiquisq; concordare cogatur, qui rectam lectionem retinent, ſic enim legunt.
» Itaq; habui noctem plenam timoris:ac miſerius,tuis literis nihilo ſum factus certior &c. Vt meo iudi-
» cio ſic prorſus legi,& intelligi debeat:duo accidiſſe,quę maximè Ciceronem cruciarint,vnum Andricũ poſtridie veniſſe,q̃ expectarat,vt ſolicitus de valetudine Tironis,multaq; quæ nollet cogitans noctem, quæ interceſſit inter diem illum,quo expectabat,& illum,quo venit plenam timoris habuerit:Alterum quod,miſerius,appellat,in literis Tironis,quas Andricus attulit,non ſcriptum fuiſſe quomodo ſe haberet,ſe tamen recreatum dicit:Cognouit enim & aduentu Andrici,& ipſius literis illum viuere:quare maiorem illum metum depulit quem mora Andrici attulerat de morte ipſius:magnum tamen ei dolorem adportauit poſt ſolicitudinem,quã ea nocte habuerat,non eſſe ſe accuratè à Tirone certiorem factum quomodo ſe haberet:Quod ipſe miſeriã quandã ſuã,& infelicitatem putat.Nolumus hic amplius cõmunẽ lectionẽ damnare,ne noſtrum iudicium vna condemnemus,qui primo tam contaminatam,& foedam ſcripturam non animaduertimus:verę tantum & incorruptæ collatio,quam beneficio priſcorum codicum nunc promulgamus, ſatis valet ad illam cõuincendam in hac ipſa epiſtola ijdem codices Vmmium habẽt,vbi vulgati Mummium:quod nomen noſtri librarij corruperunt, quare corrigatur. Ne autem hoc nomen quia rarum eſt,amplius vt nouum repudietur, adſcribemus epitaphiũ quod Piſis in antiquo lapide vidimus:in quo valde ſimile huic & quaſi ab eo deriuatũ nomen legitur.

D.M.
VMMIDIAE CALE
FELICIO PATER
CALE MATER
MYRTILVS TATA
ET EROS CONIVX
FECER.
VIX·A XVI.M·VIII.DIEB·VIII·

245 Tibi διαφόρησιν gaudeo pfuiſſe:Hęc eſt vetus & ſincera lectio:TIBI διαφόρησιν &c.Quid ſit διαφόρησις docet Galenus lib·xiij. Therapeutices,cap.de Iecoris inflammatione his verbis ποιησάμενος γοῦν ἐν μὲν ἀπὸ τῆς φλεγμονῆς διάθεσιν τῶν ποιητῶν ἐστὶ μία, καλοῦσι δ' αὐτὴν διαφόρησιν ἐκκενοῦσαν λόγῳ θεραπευτικῷ τρόπους τὸν ἐν τῷ φλεγμαίνοντι μορίῳ χυμόν: latini digeſtionẽ aut euaporationem dixerunt:huiuſcemodi res nõ meum eſt hic longius declarare,ſunt enim medicorum vocabula, & ad eorũ artẽ pertinet ea accuratius explicare:ſatis mihi fuit priſcã lectionẽ notam facere,& quam ea huic loco conueniat oſtendere.

245 Ἀλυπίας:nos emendauimus ἀκοπίας adiuti ab antiquis exemplaribus:quid enim ἀλυπία poteſt ad bonam valetudinẽ?quæ vacuitas eſt doloris:nam quod ſanitatem adiuuat lætitia animi delectatioq; paulo poſt addit, τρίτον,dicendo: ἀκοπία autem ideſt vitatio immodicarum defatigationum , neceſſaria eſt ei, qui ſanitatem tueri vult: κόποι enim ideſt nimiæ defatigationes febrim gignunt:vt rectè ἀκοπίας poſuerit inter ea quæ bonam valetudinem conſeruant.Simpl·in Commentarijs in Phyſica Ariſtotelis τῷ γὰρ ἰσχνὸν χαίρειν γυμνασαμένῳ πλέον καὶ διὰ κόπον πυρέξαντι ἀπέρχεται μὲν τὸ πυρέξαι οὐκ ἀπὸ τύχης μέντοι ἀλλὰ γὰρ τῶν πλείων τῶν ἀσυμμέτρων γυμνασίων κόπος ἐγγίνεται, ὑπὸ δὲ τούτου πυρετός:ſed tam frequens eſt hoc verbum apud medicos & alios etiam bonos auctores,vt nihil notius ſit:Remedia etiam quædam medici quæ defatigationes has ex nimijs laboribus ortas leuent ἄκοπα,appellant.

245 Helluo nequiſſimus ſeſtertia ducenta dabat &c· Vetuſti libri ſic habent, HELICO NEQVISSIMVS HS ∞ dabat:Noſter tamen hic pro nota qua veteres mille ſignificabãt,M.habet cum nondum typi illi qui à nobis renouati ſunt, fabricati eſſent:alijs autem locis ſemper vbi M.habebant vulgati codices: ∞ in cunctis priſcis exemplaribus à nobis inuentam notam, repoſuimus:neq; ſolum in his vidimus epiſtolarum antiquis libris hoc ſemper ſeruatum eſſe, ſed etiam in Liuianis quibuſdam vetuſtiſſimis exemplaribus quæ in Diui Marci bibliotheca ſeruantur:quod idem & M.Varronis in eadem bibliotheca miræ antiquitatis codex retinet,& Columellæ non negligenter ſcriptus à Nicolao Nicolo liber, quem olim Politianus viderat et laudat: ſed quid opus eſt hæc tam accuratè vel ambitioſe potius teſtimonia colligere? nullos vnquã vidi antiquiores codices,qui non ſemper loco millenarij

numeri hanc notam retinerẽt, Non debuimus igitur licet omiſſam & obſoletã rem contemnere: cum noſtrum totum ſtudium fuerit ad priſcam & genuinam ſcripturam hos libros reducere: nec enim caſtigare, aut emendare receptos Ciceronis codices volumus: ſed ope priſcorum exemplariorum importunas, & ineptas quorundam audaciorum caſtigationes eicere, & delere: ſecuti conſilium Timonis Phliaſij, qui Diogene Laertio auctore ab Arato interrogatus quomodo ſincerum, & integrum Homeri poema ſibi parare poſſet, reſpondiſſe fertur, ſi antiqua, eius exemplaria ſibi propoſuiſſet, non quę ab aliquo caſtigata iam eẽnt: Cenſuit ille optimi iudicij vir, quo magis tractati eſſent, & caſtigati antiqui auctores, eo magis contaminatos, inquinatosq; effeciam tum enim vigebat hæc peſtis, quæ noſtris temporibus adeo peruagata eſt, vt omnes meliores libros fœdis maculis deturpatos habeamus, eandẽ igitur notam renouauimus: vt quantum à nobis fieri potuit vetuſtatem illam, & integritatem, quã ſummo noſtro labore, deprehendimus, exprimeremus: Quomodo autem hæc nota conflata fuit, quia ſcimus eruditos quoſdam viros in hoc multum laboraſſe, nec tamen rem, vt erat, inuenire potuiſſe, ex Priſciano docebimus qui in libello de ponderibus, & menſuris id aperit his verbis. Mille ſecundũ Atticos per χ literã, ſed vt ſit differẽtia ad. x. circũſcriptis lateribus (∞): quod infra etiam tangit: Quam ſimile autem haberent latini ſuum. x. qua litera decem ſignificant χ græcæ literæ declaratur maximè quia id qđ Græci χιάζειν, ab hac litera formato verbo appellant, id ipſi à ſua itidem litera deſcuſſare dicunt: licet igitur hac ætate omnes mille numerum prima eius nominis litera deſcribant, cum tamẽ antiquos potius hac nota vſos & antiqua omnia exemplaria, & non contemnendus Grammaticus doceant: non debuimus eorum libros aliter, q̃ ipſis viſum ſit, deſcribere: nam qui in ſuis libris morem vſumq; noſtri temporis potius ſequetur, nunquã à nobis reprehendetur, quẽadmodum nos culpa digni non ſumus, ſi antiquos auctores antiqua conſuetudine, & quæ vſq; ad hæc ferè tempora durauit, ſcribimus, nam in multis etiam non ita antiquis ijsdem notis hi numeri deſignati ſunt, modeſtiores enim librarij tunc erant, & non omnia, quæ aliquem ſcrupulum habebant reiiciebant, quod poſteriores nimis audacter fecerunt: quod autem olim hanc notam non perciperent, intemperanter temereq; aliquis pro ipſa ducenta ſcripſit, quod erratum in omnes codices inuaſit.

247 Vtriq; ad aquas ſemas: Sic omnes habebant vulgati codices: Nos his neglectis vt in veteribus libris inue
» nimus, ſcripſimus: ad aquas autem intelligit Baianas quemadmodum in epiſtolis ad Atticũ lib. 14.
» haud amo vel hos deſignatos, qui etiam declamare me coegerunt, vt ne apud aquas quidem acquieſcere liceret: id eſt Baijs: nam quod in cunctis in fine epiſtolæ APPIAM legebatur, nos ijſdem antiquis codicibus auctorib. PAPIAM ſcripſimus.

247 De quadrimo Catone: Sic omnes & antiqui & impreſſi codices habẽt. Aliquos tamen ſcimus, DE QVA PRIMO CATONE emendaſſe: parua omnino licentia, vnius ſcilicet tantum literę conuerſione, vt cum ſuperiore ſermone cõiunctum ſit hoc membrum: de qua omnino interpoſitione primo Catone diximus ſeu aliquid tale intelligẽtes: ſed quia nunq̃ ſcimus illum ſic appellaſſe librum de ſenectute, ſed ſemper Catonem maiorem ideo receptam lectionem cõmouere auſi non ſumus: Quia tñ res non oĩno contẽnenda viſa eſt, noluimus prǣterire, quin lectorem admoneremus, preſertim cum ſit locus obſcuriſſimus, & noſtro etiam iudicio non vacuus mendo.

EX LIBRO EPISTOLARVM AD M. BRVTVM.

250 VIndici illi, quidem: veteres codices: VINDICI QVIDEM ALIENAE DOMINATIONIS &c. Quia tñ hunc locũ ſuſpectũ habemus: conſuetã notã adpoſuimus Alij vt planior ſententia eſſet, SVPPLICA, de ſuo addiderunt, leguntq; SVPPLICA ILLI QVIDEM.

262 An hoc ipſum ea re facit: Manu ſcripti libri, CAREFACIT: etſi nouum verbum, non tamen contemnendum: Quia viſus eſt nobis valde cõſiderandus, & huic etiam loco notam adpoſuimus: & quam habent meliores libri varietatem propoſuimus: non multo ſupra in hac ipſa epiſtola locus eſt nõ minus obſcurus, & in antiquis codicibus valde perturbatus, & mãcus, quorum nos lectionem in medium proponemus, vt iudicium faciãt doctiores, ſit ne habendus & ipſe inter deprauatos: Eſt autem hic. Imo triumphus, & ſtipendium, & omnibus decretis hortationis: pudeat concupiſcere fortunam, cuius nomen ſuſceperit conſularis vt Ciceronis eſt. Nos tantopere peruerſione horum verborum, & defectu etiam conturbati ſumus, vt quid dicamus non ſuccurrat.

AD Q. FRATREM LIBRO PRIMO.

266 Aut ex domeſticis coniunctionibus. Diligenter conſiderandum an potius CONVICTIONIBVS legendum ſit: quo nomine vtitur M. Cicero filius in epiſtola ad Tironem, Tum etiam iucundiſſima cõuictio: & eo etiam loco in pluribus codicibus deprauate coniunctio legebatur: Quod autem hic paulo poſt legimus, APPARITIONIBVS, vetus ille codex, APPARATIONIBVS habet quemadmodum in epiſtola, qua Q. Thermo commendat M. Marcilium ſcriptum habet Mediceus codex. Ego cũ antea ſtudioſè commendabam Marcilium: tum multo nunc ſtudioſius, quod in longa apparatione ſingularem, &c. Quam tamen orthographiam neutro loco nos ſecuti ſumus.

273 Ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν: Hemiſtichium eſt Homeri ex libro. x. Odyſſeæ. Pronunciatum à Polyphemo, cũ vero nomine Vlyſſis audito recordatus eſt: ſibi olim à Telemo uate hanc calamitatem prę ſignificatã eſſe: quod tamen eum decepit: inſidijsq; expoſitum reddidit, fuiſſe dicit, quod nunquam putaſſet illum Vliſſem eſſe tam paruo corpore, & tam nullis viribus præditum: ſed ſemper ſe exiſtimaſſe, magnũ quempiam virum, & formoſum illuc venturum, à quo ſibi timendum eſſet: quod Stathio pulcre conuenit: cum enim Romæ multus ſermo fuiſſet Stathium quendam eſſe, qui tantum apud Quintum poſſet, vt eius voluntate omnia in prouincia gereret: exiſtimaſſentq; omnes hunc prudentem quempiam virum eſſe, & magni conſilij: cum poſtea ſpecioſum puerum vidiſſent, eumq; eſſe cognouiſſent Stathium illum, cuius nutum cuncta prouincia obſeruabat, ſe tantæ ſtultitiæ damnantes in ſententiam verborum Polyphemi cadebant, pariter vt ille, decepti: quas omnes voces Quinto abſente emiſſas eſſe, omniaq; ea confecta ante aduentum eius lætatur Cicero: magis enim timendas fuiſſe maleuolorum linguas ſi vnà ſecum illum duxiſſet: nec antea Romæ puer ille viſus eſſet: quicquid enim dici poterat, quod Q. pudorem adferret, iam exhauſtum erat: ſcimus Eraſmum aliter de hoc loco ſenſiſſe in prouerbijs: nec tamen veriti ſumus noſtram ſententiam libere contra tanti viri iudicium exponere, quia veriorem eam putamus: tam autem veritatis amici ſumus, q̃ qui maxime.

275 Ὀρθὴν τὴν ναῦν. Videtur alludere ad ſententiam illam vulgatam ὦ ἴσθι ποσειδὰν ὅτι ὀρθὴν τὴν ναῦν καταδύσω, quam Seneca libro. xij. epiſtolarum latine pronunciat in illo loco Gubernator tibi non felicitatẽ promiſit, ſed fidelem operam, & nauis regendę ſcientiam, hæc eo magis apparet, quo illi magis aliqua fortuita vis obſtitit, qui hoc potuit dicere: Neptune nunquam hanc nauem niſi rectam: arti ſatiſfecit. &c. Ad eandem puto ſpectare Quintilianum, cum dicit: Nam & gubernator vult ſalua naue in portũ peruenire, ſi tamen tempeſtate fuerit abreptus, non ideo minus erit gubernator: dicet notum illud. Dũ clauum rectum teneam.

LIBRO SECVNDO AD Q. FRATREM.

280 Diem dicendo eximere cœpit: Nos vt in manuſcriptis libris inuenimus DICENDI ſcripſimus: quod etiam Germani adnotarunt in marginibus ſui codicis: Diem autem dicendi ideſt tempus: ad Att. li. iiij. Metellus calumnia dicendi tempus exemit.

283 Idem mihi aiebat ſe velle nobis placere: omnes manu ſcripti FACIEBAT pro AIEBAT habent. Quare nos exiſtimauimus vnius literę defectu locum hunc eſſe peruerſum: pro IDEM igitur FIDEM ſcripſimus, niſi fallimur longè meliore ſententia: cum enim Longilium redemptorem cohortatus eſſet:

dicit illum ita reſpondiſſe, vt fidem ſibi fecerit, ſe velle nobis placere: quod in ſermone ſuo cupere ſe ipſe maximè oſtenderat.

285 Non: Aprilib. S. C. Pompeio pecunia decreta in rem frumentariam ad HS. M. CCCC. nos notã hanc M. deleuimus nunquã à nobis in antiquis libris neq; hic, neq; alibi inuentã: Habent tamen hoc loco antiqua exemplaria ſupra numerum illum lineam, quæ augumentum Millenarij numeri ſignificat: quam nollem librarios noſtros omiſiſſe.

285 Μουσοπάταγος Nos rectius vt in aliquo libro vidimus μουσοπάτακτος legi putauimus, ideſt à muſis percuſſus & vulneratus: πάταγος enim ſonus eſt, qui ex percuſſione reſultat: hanc etiam vocem videntur Germani in ſuo antiquo inueniſſe.

286 Lucretij peomata (vt ſcribis) lita ſunt multis, & cetera. Non veriti ſumus hanc licet ſatis receptam lectionem delere: In manu enim ſcriptis libris non inuenimus, & nullo modo rectam eſſe iudicamus: Nam quæ infra poſita ſunt verba MVLTAE TAMEN ARTIS neceſſe eſt, vt antecedenti ſententiæ repugnent: cum igitur artem in illis laudet veriſimile eſt aliquid prius improbatum fuiſſe: quod ſicut mirum videtur iudicatum eſſe quandoq; Lucretium elegantiſſimum, & ornatiſſimum poetã, nõ Satis multis ingenij luminibus ſua poemata ſcripſiſſe, is iudiciũ Quinti reprehendat: nam ſuſpicari poſſumus, cũ quo modo põt eum tueatur, & ornet M. Cicero, non valde, & ſi videatur illud confirmare, fratris iudicio de hac re ſtetiſſe, noluiſſe tamen iracundo homini aduerſari: qui fortaſſe, qđ ipſe quoq; verſus ſcribebat, inuidia motus verũ nõ videbat: potuit tamen ſic iudicare, quod Lucretius poema ſuum non contexuit, vt ingenium eius elucescat, ſed rationem ab Epicuro traditam ſumma induſtria, & artificio explicauit.

287 Secutus ille capitalis. Nos, SIGVLVS ILLE, auxilio meliorum librorum reſtituimus: cum enim de Calliſthene, & Philiſto ſupra locutus eſſet, iudiciumq; ſuum de Caliſthene iam protuliſſet, nunc de Philiſto quid ſentiat exponit: quem ſiculum quaſi vafrum, & callidum appellat: ſic enim de Epicharmo quoque loquitur libro primo ad Atti. ille ſiculus inſuſurret Epicharmus, fuit enim Syracuſius Dionyſij tyranni cognatus, pro quo contra ciues ſuos pugnans, ab illis captus, & interfectus eſt.

288 Cum equis: tum viris, quoniam ſcribis poema noſtrum ab eo probari quadrigis poeticis. Omnes excuſi codices, & manu etiam ſcripti vnam, eandemq; hanc lectionem habent, ſed tñ nos eam peruerſam, & deprauatam eſſe putamus. Eraſmus pro VIRIS, VELIS legit, quod non improbamus: vt ſit prouerbium equis, velisq; ſequi, aut fugere cum omni conatu, & totis viribus ſignificare volumus: Nos tamen pro VIRIS, VERO ſcripſimus aliquantulum, quod neceſſe erat, à veſtigijs illis corruptis declinantes: vt totum illud (quoniam ſcribis poema noſtrum ab eo probari) κατὰ μεταφορὰν dictum ſit, maneatq; in translatione curſus tum equorum, tum quadrigarum, cum enim fortaſſe velis inferre vellet, aptius viſum eſt, quadrigis poeticis dicere, cum recordatus eſſet poema ſuum ab eo probari: nam ſi aliter legas, verba illa quadrigis poeticis quaſi abundare videbuntur, & cum à nullo pendeant, otioſa nimis eſſe, & inania.

288 Ταῦτ' ἐξηργάσατο: Nos hunc ſenariolum diſſolutum, & fractum in ſuos numeros reſtituimus, quos in noſtro etiam vetere codice conſeruarat: Eſt autem Euripidis verſus in Icetidibus à Theſeo pronunciatus cum Adraſto loquente: cum enim ille aduerſam ſuam fortunam lamentaretur narrans cędem fortium virorum, ducumq; in Thebana clade, dixiſſetq; [illegible] ſubiungit Theſeus ταῦτ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξηργάσατο.

289 Ambitus redit immanis, nunquam fuit par: Quintanus & cetera. Locus hic in vulgaris codicibus valde corruptus, & mancus legebatur, in noſtro multo minus deprauatus eſt, & ſi aliquid adhuc deſideretur: nos enim quæ tuto potuimus caſtigauimus (Quæ enim in antiquis libris ſententiæ optimè quadrantia inuenimus, ſi recipimus, non videmur nobis in culpam incidere poſſe: quæ autem in illis quoq; deprauata deprehendimus, vt ab illis accepimus, alijs damus) Videtur hic eandem rem exponere, quam ad Atticum ſcripſit libro quarto his verbis. Ardet ambitus σῆμα δέ τοι ἐρέω, fœnus ex triente id: Quintilibus factum erat Beſſibus: vt fortaſſe notæ hę, quas nos, vt potuimus ex antiquo noſtro libro depinximus, trientem, & beſſem ſignificent hoc ſenſu. Idib. Quint. fœnus fuit beſſibus ex triente. Hanc tamen ſuſpicionem, & coniecturam quandam eſſe fatemur, & ita accipi volumus: Notis autem quibusdam ſolitos eſſe maiores illos ſignificare partes, & nomina libræ nemini dubium eſſe debet: nam etiam Voluſius Metianus libellum de illis compoſuit, qui extat: nec omnino his diſſimiles quaſdam habet, quibus hæc nomina ſignificari docet, et ſi veriſimile eſt, notas has vetuſtate, & incuria librariorum corruptas, deformatas eſſe: in verbis etiam, quæ ſtatim poſt has ſunt, nonnihil mendi ineſt, vt propter hoc nos ſtellulam appoſuerimus. Quod autem per MESSALA FLERET, ſcripſimus, MESSALA FLACCET, vetuſto codici tribuimus, & concordat cum illo in epiſtola ſupra citata, Meſſala languet.

289 HS, quæ in ſingulos apud M. Catonem depoſitis. Nos pro QVAE, QVINGENIS ſcripſimus vero

baq; hæc omnia κατὰ περίληψιν dicta intelligimus, & ita notauimus: QVAE, autem pro Q. errore librariorum ſcriptum fuiſſe putauimus, per quam literam eum numerum quandoq; ſignificabant cum prima eius nominis eſſet, pro Q. etiam, cum nomen ſignificat ſæpe in antiquis libris QVAE, legitur: hic autem in noſtro ſanè antiquiore Q. recte eſt: Eandem rem. iiij. libro ad Atticum his verbis explicat: Tribunicij candidati iurarunt ſe arbitrio Catonis petituros, apud eum HS Quingena depoſuerũt, vt qui à Catone damnatus eſſet id perderet, & competitoribus tribueretur: Quam rem & Plinius in procemio ſuorum librorum tangit: & Plut. in vita Catonis diligentiſſime narrat, qui depoſuiſſe dicit δραχμῶν ἕκαστον ἀργυρίου εἶναι δύο ἥμισυ μυριάδας.

EX LIBRO TERTIO AD Q. FRATREM.

290 Vel honeſtate teſtudinis, vel valde boni. Hic locus pręcipuè debuit mendi nota ſignari, eſt enim corruptiſſimus. Noſtri meliores codices nihil à vulgatis hic diſcrepant, nonnulli pro BONI, BONVM legunt nulla vtilitate vetera veſtigia licet corrupta, magis contaminantes. & peruertentes, etenim nihilominus vera ſententia latet.

290 De Fuſidio HS CCCC. emeramus. Sic vulgati codices: Noſter antiquus HS CCCIↃↃↃ∞ emeramus: quæ notæ centum milia ſignificant, vt ait Priſcianus non ſpernendus grãmaticus in libello de ponderibus, & menſuris: ſeu quis magis alius verus eius libelli auctor eſt, nam à doctiſſimis viris Priſciani eſſe non creditur: noſtri librarij pro CI. in medio ET ſcripſerunt peruerſè, Quare locus emendandus eſt: ſunt autem pluribus locis hæ notæ in libris Ciceronis, quas nos ex antiquis exemplaribus reſtituimus: ſæpe tamen eadem, negligentia vſi noſtri librarij, virgulam illam, vel lineam, quæ cum his apoſtrophis C. ponitur per L. literam expreſſerunt, omnino male, & contra veterum codicũ auctoritatem, in quibus I. ſemper ſcriptum eſt.

290 Seſe autem menſum pedibus aiebat CCCC. M. Longe diuerſus numerus eſt pedum in noſtro antiquo exemplari, Sic enim in illo legitur: Paſſuum. III. bus. vt paſſuum III. milibus putem legi debere. Quod autem paulo ſupra RESINERE, in excuſis libris legebatur, nos RETINERE, vna tantũ mutata litera caſtigauimus, Quod verbum, ſi diligenter locus conſiderabitur, optime quadrare, ni fallor, iudicabitur, Germani improbius, & deteriore ſignificatu RESCINDERE emendarant.

292 Honeſtè vergit in tectum inferioris porticus: Manu ſcripti VERTIT habent, Quam vocem hic nõ improbo: paulo poſt. Sed his iudicijs nihil audeo conſidere: ijdem libri INDICIIS habens: Nos receptã lectionem ſecuti ſumus, nec tamen veterem ſupprimere volumus: poſſunt nunc ſtudioſi, ſi has magis probauerint, ipſi ſuo arbitrio reſtituere.

293 Ego vero nullas δευτέρας φροντίδας & cetera. Etſi nos hic nihil mutauimus, non ingratum tamen fore putamus, ſi ſententiam horum verborum aperuerimus. Prouerbium eſt, δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι quod illi pronunciare ſolent, qui ſe, quod ſententiam mutarint excuſant, re enim à ſe melius, & accuratius conſiderata, ſe cognouiſſe errorem, perſeuerareq; in illo noluiſſe oſtendunt: Euripides in Hippolyto Coronato ex perſona nutricis, q̃ cum Phædrę amorẽ grauiter increpuiſſet, poſtea re diligẽtius, meliusq; cogitata, & animaduerſa, cum ipſam intempeſtiuæ ſeueritatis pœniteret, ſe conſilium mutaſſe dicit his verbis νῦν δ᾽ ἐννοοῦμαι φαῦλος οὖσα κἀν σοφοῖς αἱ δεύτεραι πως φροντίδες σοφώτεραι operamq; illi ſuam in eo amore conficiendo pollicetur: Athęneus etiam libro. xiij. Sex verſus Euripidis ex Creſſis, (quę tragœdia perijt) citat quorum primus eſt idem qui in Hippolyto αἱ δεύτεραι πῶς φροντίδες σοφώτεραι Quin etiam Cicero in. xij. Philippica hoc prouerbium interpretatur. Poſteriores enim cogitationes (ut aiunt) ſapientiores ſolent eſſe: Quare cognoſcere poſſumus, nihil aliud hic Ciceronem per hæc verba ſignificare voluiſſe, niſi ſe, quod ſemel conſilium cœperit de Cęſaris rebus, id perpetuo velle retinere, etiam ſi non nimis ſapienter feciſſet, in integrumq; reſtituere poſſet: nec. n. vllas ſe habere in illis poſteriores cogitationes, quãuis vulgato prouerbio ſapientiores haberi ſoleant.

293 De epiſtolis illis, quas in Tuſculano eius & cetera. Omnes quos vidi manu ſcripti codices hic epiſtolis retinent, quos nos ſecuti ſumus, nec tamen ita damnamus receptam lectionem, ut prorſus eam deleamus, repudiemusq;.

294 In re hæſit ſumma infrequentia. Germani INREPSIT caſtigarunt, quam lectionem non contemno: Quia tamen in nullis inueni manu ſcriptis, eam reponere non ſum auſus, ſatis admonere lectorem viſum eſt. Quod autem paulo poſt legebatur: HOMO VNDIQ; A TVIS nullo ſenſu, caſtigauimus HOMO VNDIQ; ACTVS: Quam lectionem verba quæ ſequuntur non parum cõfirmãt: cum omnes hominem (inquit) agerent, & truderent, & cum ego eum maxime vulnerarem, ſuſtinere non potuit: quia grauiorib. & acerbiorib. verbis: q̃ ceteri in illum vſus erat, dicit ſe illũ vulneraſſe, cum illi tantum proturbarent, & de recto gradu deijcerent.

296 Ille enim & Appium Conſulem ſecum habebit. Magno fuit auxilio Appius Pomptino in hoc ſuo negotio: ſeq; ab eo magnum beneficium accepiſſe Pomptinus ſemper præ ſe tulit, gratoq; animo operã illi ſuam poſtea præſtitit, cum legatus Ciceronis in Cilicia illum à Dolabella reum factum audiſſet,

» Quod Cicero ad Appium his verbis ſcripſit. Pomptinus qui à te tractatus eſt praeſtanti, ac ſingulari
» fide, cuius tui beneficij ſum ego teſtis, pręſtat tibi memoriam, beneuolentiamq́; quã debet. Nõ tamen parum negotij habuit Pomptinus, vt putabat Cicero: Valde enim ipſi Tribuni plebis moleſti fuerunt, ut ſine magnis concertationibus, & cædibus illi triumphum ducere non licuerit: Cur autem tantopere illi infenſi eſſent, narrat Dion hiſtoriarum libro .xxxix. quem locum diligenter ab ipſo explicatum, quo melius tota hęc res intelligatur, hic ſcribemus κἀν τούτῳ καὶ ὁ πομπτῖνος ὁ γάϊος τὰ ἐπινίκια τῶν γαλατῶν ἔπεμψεν. ἐς γὰρ ἐκεῖνο τοῦ χρόνου μηδενός οἱ διδόντος αὐτὰ ἔξω τοῦ πωμηρίου διέμενε. καὶ τότε δ' ἂν αὐτῶν ἡμάρτανεν, εἰ μὴ ὁ γάλβας ὁ σέργιος συστρατευσάμενος αὐτῷ κρύφα καὶ ὑπὸ τὴν ἕω στρατηγῶν, τὴν ψῆφον ποιεῖν καίπερ οὐκ ἐξὸν ἐκ τῶν νόμων πρὶν πρώτην ὥραν γενέσθαι τῷ πλήθει χρηματίσαι ἔδωκε. καὶ διὰ τοῦτο τῶν δημάρχων τινὲς ἀπολειφθέντες τῆς ἐκκλησίας. οὐ γοῦν τῇ πομπῇ πράγματα αὐτῷ παρέσχον ὥστε καὶ σφαγὰς συμβῆναι.

297 Ἀμπώτις ad ea vero &c. Verbum Grecum, qualecunque eſt, coniungi debet cum ſequenti clauſula, ſimulq́; ordo trium primarum vocum reſtituendus, qui peruerſus erat: quod etiam cum noſtro concordantes adnotarunt Germani in margine ſui codicis. Reſtat nunc de characteribus illis Graecis diuinare, qui non mediocriter corrupti ſunt, nos ὑποθέσεις ſcripſimus videntes ex verborum ſtructura accuſandi caſu eſſe omnino debere dictionem illam, in noſtroq́; antiquo libro formas eas literarum huic verbo viciniores, & ſimiliores inuenientes, itaque deſinentes vt caſum illum multitudinis numero prę ſe ferant: Vtitur autem ſæpe hac gręca voce Cicero, eaq; huic loco recte cõuenire videt: vel enim ὑποθέσεις appellat argumenta, ex quibus poetæ ſua poemata conficiunt, vel quas intelligit, de oratione quapiam Bruti cum Attico loquens: Ego tamen, ſi illam cauſam habuiſſem, ſcripſiſſem ardentius ὑποθέσεις: ego quod potui prętiti, ſiquis, qui noſtrã hãc opinionem non probant, meliorem ipſe, certioremq́; inuenerit, me quoq; habebit ſuæ ſententiæ comitem, & defenſorem.

298 Et κλέος quęris: Eſt etiam nobis hęc dictio græca non parum ſuſpecta: non enim ex antiquo codice manifeſto comprehenditur, quomodo legenda ſit: Alij alijs modis caſtigauerunt. Nonnulli χρέος legunt. Germani πλέον nobis immutare non tutum viſum eſt: magis enim adhuc vulgatas lectiones improbare poſſumus, quàm veram eſſe vllam ex ipſis confirmare, aut ipſi certiorem in medium adferre: huiuſcemodi ſunt veſtigia in manu ſcriptis libris, vt qui πάθος legerent, non longe ab illis diſcederent: primum enim eius dictionis elementum, potius. π. Græco ſimile eſt, quàm κ. literæ; λ. autem, & α. tam ſimiles ſunt, vt altera pro altera paſſim ſumatur: ſed quę idonea ſententia eliceretur? Nos rẽ incertam relinquimus, cupimusq́; integriorem aliquem codicem in lucem venire, qui hanc litem dirimat: nam etiã minutæ quædã peruerſiones tantã caliginem offundunt, vt vix, aut ne vix quidem, veritas poſſit pulſis tenebris apparere.

298 Sed & iſtam, & Erigonã: Germani putantes de duabus tragœdijs ſupra ſermonem habitum eſſe, iſtas corrigunt: Nos vt in cunctis & excuſis, & manu ſcriptis inuenimus ISTAM retinuimus: Potius ſuſpicamur ſupra vitium eſſe in illis verbis, Electram, & Troada: nec enim Troas proprium nomen vnde appellata ſit tragœdia: & in noſtro antiquiore non legimus TROADA, ſed CRODA omnino deprauate, & deformiter, non nego: ſed tamen vt ſuſpicionem noſtram augeat, de vna tantum tragœdia intelligere, vocemq́; hanc cum antecedente copula coniunctam, Electræ fortaſſe cognomen quoddam debere ſignificare: nunc tamen nihil habemus, quod certius proferamus: ſcripturam, quã inuenimus, eam conſeruauimus: Quod tamen iudicij habuerim de hac re non potui ſilentio præterire: quod ſtudio iuuandi hos libros ea, qua poſſumus ingenuitate facimus: petimus ne in nobis culpetur: Confidimus autem eos, qui hunc locum accuratius conſiderarint, non penitus hanc noſtram ſuſpicionem coniecturamq́; contempturos.

298 Cadit enim in abſolutionem Garrini. Sic iam excuſi codices habebant: Nos cum de Gabinio manifeſto agatur: Gabini emendauimus: & tamen noſter melior codex GARIRNI retinet, ſeu fuerit hoc librarij vitium, quod puto, ſeu aliquod illius obſcurum cognomen, poſt quod nomen duos Homeri verſus reſtituimus, qui à Germanis quoq; inuenti, & ſuo loco repoſiti fuerant, qui ſuperiores duos conſequuntur, quibus iudicium facit, quid immodici illi imbres portendant: ſunt autem omnes ἐν τῷ π. λ.

298 Cum eſſes ſanè mentis. Nos cum eſſes Sami reſtituimus (ni fallimur) recte, ab antiquo noſtro codice ferè nihil, aut nihil potius diſcedentes: tantum aliquantulum uox illa SAMI diuulſa erat, ſed tamen, vt nullum eius membrum deeſſet, extrema ſolum pars eius importune ſequenti dictioni implicita erat, vt poſſit integra iterum componi: intelligit autem, vt putamus, tempus, quo Aſiam regebat.

299 Qui Ludos HS .CCC. Vereor, ne hi numeri, qui ſumptum, quem Milo in ludis faciebat, indicant, corrupti ſint: nam cum ſupra in alia (vt arbitror) epiſtola, quæ tamen in omnib. impreſſis cum hac cohæſit, dixerit. Ludos apparat magnificentiſſimos, ſic inquam, ut nemo ſumptuoſiores: & cætera. Non mihi videtur hæc ſumma pecuniæ talis eſſe, quæ profuſa rem poſſet eius familiarem euertere, & quæ omnes impenſas quæ vnquam in ludis factæ eſſent, ſuperaret: multo enim maiores ſumptus erant, qui paſſim in huiuſcemodi rebus ab eis fiebant: unde ſæpe multi fortunarum ſuarum naufragia faciebãt: Tradit autem Plinius tot milia æris alieni Milonem debuiſſe, ut ad illã ſummam hæc nõ magna pecuniæ portio ſit: Quod autem mihi ſuſpicionem auget, & rem (vt arbitror)

manifeſtiorem

manifeſtiorem facit, eſt, quod in ueterib. exemplaribus poſt tres illos CCC eſt alius quidam charaꝯter, qui fortaſſe ſummam eam maiorem reddit, cuius ego certam rationem adferre non poſſum, eſt enim deformatus & non parum contaminatus, ut puto: Non eſt autem uirgula illa, quę ſolet figuras has rectas ab apoſtrophis diſtinguere, ſed potius apoſtrophus Ↄ: ſed neque hæc etiam compoſita, & bene formata: nec tamen fruſtra ibi eam deſcriptam eſſe exiſtimandum eſt: non eſt mirum harum notarum imperitos librarios omnia confudiſſe & commaculaſſe: nullam certiorem de hac re coniecturam & ſcientiam adferre poſſum, rem totam doctiores cognoſcent, & quicquid eis uiſum fuerit ſtatuent.

299 Cuius in hoc vno conſiderantiam. Ego hunc locum corruptum puto: verbum enim hoc barbarum eſt: quod ſi latinum ſit, & elegans, ſententiæ tamen admodum repugnat & contrarium eſt: erat enim temeritas, & inſania potius quædam rem ſuam familiarem effundere in ludorum apparatione: oſtendit autem verbis Homeri nunc illum tantopere inſanire, vt non amplius ſuſtineri poſſit: vt quod de illo Pli- " libro·xxxvj.cap.xv·tradit, cum hoc loco conueniat: itaq; & ipſum Milonē HS ſeptuaginta milia æris " alieni debuiſſe inter prodigia humani animi iudico: Nos contra hoc verbum ſtellulam adponi volebamus: Librarij vero è regione Græcorum verborum importunè ſtatuerūt, quæ & integra ſunt, & planæ: huiuſcemodi tamen errata præſtare non debemus: nec·n·præſentes eorꝫ negligentiam corrigere potuimus, quę ſanè tanta eſt, vt ā nullo regi, & refrenari queat.

300 Qđ ego nactus. Locus corruptus, & lacer: Germani ſic ī margine ſui codicis ſcripſerūt. NE ACCIPIAT QVOD ERIGONAE TVAE QVOD SOLI CAESARE &c· Vt ſi cōiecturis locus ſit, putē legi nō incōmode poſſe: SED QVAERO LOCVPLETEM TABELLARIVM, NE ACCIDAT QVOD ERIGONAE TVAE, CVI SOLI CAESARE IMPERATORE ITER EX GALLIA TVTVM NON FVIT: vt intelligamus Q. Ciceroēm M. Fratri ex Gallia Erigonam tragœdiam miſiſſe: quæ tamē in itinere amiſſa ſit, vel aliquem caſum paſſa, vt ſalua non venerit, timens igitur ne idem ſuo accidat poematī M. Cicero, ſe locupletem tabellarium quærere dicit, qui illud ad Cæſarē portet: Parua nobis omnino licentia videtur poſſe ſatis aptè locus hic deprauatiſſimus reſtitui, ſi teſtimonio Germanorum fides habeatur: qui omnia ſe è vetere codice, quę in marginibus adnotarunt accepiſſe teſtati ſunt: Quod ſi noſter antiquus liber cum Germanico penitus concordaſſet, nō veriti fortaſſe eſſemus aliq̄tulū nobis indulgētes locū, vt ſupra ſcripſimus, reſtituere: ſed paulo ille vulgatis hoc loco melior eſt: ERGO tantum habet, vbi excuſi, EGO, vt tamen & ipſe Erigonę veſtigium aliquod retineat: ſed tamen cum ſtatim tam abrupte in ſermonem de ędificijs veniat neceſſario cogimur locū hunc mancum, & decurtatum eſſe credere.

300 Imagines enim iſtæ & palęſtra, & piſcina, & in his. Nos ex melioribus libris, ET NILVS, ſcripſimus: Quis enim, non vidiſſet ante IN HIS corruptè legi? nec tamen ſine antiquorum librorum ope poterat locus reſtitui: Vox enim hęc rara admodum eſt: & ex illis maximè, quæ, quia raro inueniebantur, " ferè è latinæ linguæ finibus eiectæ ſunt: Cicero libro.ij·de Legib. Ductus verò aquarum, quos iſti Ni- " los & Euripos vocant, quis non cum hæc videat irriſerit? ex quo loco integritas huius vocis oſtenditur, & ſignificatus aperitur: & ſi illinc etiam penè deiecta eſt: plures enim excuſi codices, & hi etiam, qui meliores putantur, TVBOS habent: cum tamē omnes manu ſcripti Nilos retineant: videndū quoq; eſt accuratius an è loco etiam quodam Plinij, qui eſt lib.xxxij.cap.ij. eadem vox indigniſſime deturbata ſit: Sic enim in omnibus impreſſis ſcriptum eſt: E manu veſcuntur piſces in plurib'. quidem Cæſaris villis. Cum (vt opinor) Cęſaris Nilis ſcribendum ſit: nam & antiqua exemplaria NILLIS habent: & vulgaris illa lectio parum apta & propria mihi videtur: Quis enim qui propriè loqui vellet, vnquam diceret piſces in villis viuere & non potius in ſtagnis, piſcinis, & aquis omnino, vbi illi aluntur, & extra quas degere non poſſunt: non enim villę ſemper piſcinas habere intelliguntur: ſed non tā facile huius lectionis incōcinnitas & ruſticitas refelli poteſt, quàm veræ ſinceritas & probitas ab vnoquoq; cognoſci: Non ignotum fuit hoc nomen erudito & diligenti viro, vt tempora illa ferebant, Blondo Foroliuieſi: Sic enim lib.ix. Romæ triumphantis cum de Pegaſo loqueretur, quod inſtrumentū quodam in domibus vult fuiſſe à Pegaſo equo, quem poetæ fingunt, denominatum, ſuper quo ueſtes ſu- " ſpenderētur, inquit· De qua duriore forſan tranſlatione minus mirabitur, qui infra videbit Euripos, Nilos à ſimilitudine dicta fuiſſe parua in domib. aquarum canalia: adducit autem non multo poſt, cum iterum de hoc ageret locum Ciceronis è .ii. de legib. emendatum: non dum enim ea quæ poſtea per omnes libros diu impune graſſata eſt tempeſtas inuaſerat, è quo ſignificatum eius vt puto elicuit. Idē fatum fuit etiam latinæ, & elegantiſſimæ vocis, eandemq; penè rem ſignificantis SILANVS: Vt cum paucis admodum locis inueniretur, illinc ferè ſemper ab his, qui ſe corrigere libros putant, cum verius inquinent, & corrumpant ſublata ſit: ut ex libro ſexto Lucretij, vbi atrocem illam peſtilentiā deſcribit, quæ Athenas uaſtauit, uel potius ex.ij.lib· Thucididis interpretatur, à quo accuratiſſimè nar- " rata eſt. Multa ſiti proſtrata uiá per proq; uoluta corpora Silanos ad aquarum ſtrata iacebant: Interclusa anima nimia dulcedine aquai. quod Thucidides his uerbis expreſſerat καὶ περὶ τὰς κρήνας ἁπάσας ἡμιθνῆτες τῇ τοῦ ὕδατος ἐπιθυμίᾳ. Quem locum in cunctis ante ſe & excuſis & manu ſcriptis codi-

cibus integrum Marullus Byzantius vitiauit: SIC AMNIS pro SILANOS emendando: Quod
etiam nuper candidiſſimo auctori Cornelio Celſo accidit, cum enim dixiſſet lib. ſecũdo confert etiam
» aliquid ad ſomnum Silanus iuxta cadens: Quidam contra veterum codicum auctoritatem: Solenos
» græcam vocem reponere pro illa auſi ſunt, Silani autem nominãtur etiam à Sex. Pompeio in dictione
Tullij. Tullios alij dixere eſſe Silanos, alij riuos &c.

300 Quædam in epiſtola ad Octauium ex veteribus exemplaribus caſtigauimus: quę quia ſatis firma ſunt,
& per ſe plana, omittemus, properantes ad epiſtolas ad Atticum in quibus multus ſe nobis offert la-
bor: quem tamen non fugiemus, ut fidem noſtram ſoluamus: argumenta, & rationes afferentes, qbus
ducti maioris momenti locos (nam omnia, quæ mutauimus infinitum eſſet retractare) reſtituerimus:
Hanc autem epiſtolam non pauci docti, & ingenioſi viri minime Ciceronis eſſe arbitrantur, falſoq; illi
attributam eſſe iudicant, ſcriptam autem ab aliquo, qui non ſolum perſonam illius, & conſilia expri-
mere vellet, ſed ſtilum etiam imitari: Quod ſanè, ſi ita eſt, vt hi opinantur, egregie, quicunq; ille fuit, qd
voluit conſecutus eſt: nam quin ſententiæ ipſius conueniat, & ſtomacho, quem extremis illis tempo-
rib. contra Octauianum habuit, cum ſe ab eo deluſum ſenſit, & remp. (ſcelerata regni ſocietate ab eo
cum Antonio & Lepido inita) deletã, dubitari nõ poteſt: cũ cogitaſſe etiam eum tradat Plutarchus au
dita nefaria illa proſcriptione domum Cęſaris iunioris clam ingredi, ibiq; ſe in penetralib. domus iu-
gulare, maneſq; ſuos iratos qui eum ſemper excogitarent, ita in illum, domumq; eius immittere: vt fa-
cile credi poſſit voluiſſe quoq; Ciceronẽ hac acerbiſſima epiſtola dolorẽ ai ſui effundere, Octauianoq;
cum aliter non poſſet, his conuicijs, & maledictis dolorem afferre: Nobis igitur nec verbis nec ſenten-
tijs, videtur valde ab illo diſcrepare: Nunc ſuum qſq; iudicium conſulat, & quod ei rectũ vr̃ id ſequat.

È PRIMO AD ATTICVM.

303 Meridie non lucere: Nos non liquere emendauimus: dedit autem huius erroris occaſionem quod in anti-
quis libris hoc verbum hoc loco per C. non per Q. ſcriptum eſt: Quod tamen & frequens eſt, & ſæpe
obſeruatum, vt in codice Mediceo in epiſtola ad Lentulum ſic locus ille legitur. Eſſe & tuæ & noſtri im
perij dignitatis Ptolemaide aut alio propinquo loco, De iudicijs autem quę exercebantur meridie.
» Cicero ad Q. Fratrem meminit: Ego eodem die poſt meridiẽ Vatinium aderam defenſurus: Et auctor
Rhetoricorum ad Heren. libro primo rem vbi pagunt, oratione pagunt in comitio, aut in foro añ me-
ridiem cauſam conijcito: Quando autem iudices nõ liquere pronunciarẽt, & quę vis eſſet hoꝝ verbo-
rũ, & qd hoc tempore Catilina reus eſſet, oĩa ab Aſconio Pædiano diligenter tradita, ſi voles, accipies.

303 Quoniam videtur in ſuffragijs multum poſſe Galba: Nos ex vetuſtis codicibus GALLIA emendaui-
mus: Quis enim neſcit multos Gallię Ciſalpinę populos ius ferendorum ſuffragiorum habuiſſe: quo
ſe Cicero excurrere velle dicit, vt illorum animos ſibi conciliaret, cum Romæ à iudicijs forum refrixe-
rit, multos enim defenſionum ſibi beneficio obligabat, vt nollet, dum poſſet forenſi labore, & induſtria
» amicos ſibi, fautoreſq; parare, eam occaſionem amittere: li. ij. ad Quintum. Sed magna manus ex Pice
» no, & Gallia expectatur. Hirtius in Comment. vlt. de bello Gallico. T. Labienum Togatæ Galliæ præ
» fecit, quo maiore cõmendatione conciliaretur ad Conſulatus petitionem. Cic. etiam in. II. Philippica
» Ex omnium omnibus flagitijs nullum turpius vidi, nullum audiui, q̃ quod, qui magiſter equitum fu-
» iſſe tibi viderere, in proximum annum conſulatum peteres, vel potius rogares, is per municipia, colo-
niaſq; Gallię à qua, cum conſulatus noſter petebatur non rogabatur: petere conſulatum ſolebamus,
cum Gallicis, ac lacerna cucurriſti.

303 Negant me ei iratum fore, &c. NEGA habent veteres libri: quam lectionem recepi: nam & veriorem & ele-
gantiorem eſſe iudicaui: Hanc autem ex toto hoc loco ſententiam elicio, vt, cum paulo ſupra inquit: Il
lam manum tu mihi cura vt pręſtes, intellexerit manum Pompeij, ideſt non partiam hominum mul-
titudinem, in quibus Pompeius ita regnabat, vt eos poſſet, quibus voluiſſet conciliare: Hoc autem au
ctoritate vir ille ampliſſimus & egregijs ſuis meritis conſecutus erat: ſed cum Pompeius tam longe ab
eſſet (gerebat. n. hoc tempore bellum aduerſus Mithridatem, & Aſiæ reges) Atticus autem, quãuis &
ipſe quoq; abeſſet, quia tñ propius Roma aberat quã Pompeius, petit ab eo, vt sũma diligentia, tanq̃
familiariſſimus Pompeij totam illam illius manum ſibi conciliet: poſtea autem iocatur cum Attico
familiariter: vult enim ipſum Pompeio ſignificare, Ciceronem non ei iratum fore ſi ad ſua comitia nõ
venerit: nec velle ſe vllo pacto Pompeiũ nunc relictis omnibus rebus Romam properare, ut tẽpori ſuo
ſeruiat, ſeq; illi hoc officiũ remittere: verba aũt illa (qm̃ propius abes) per περίφρασιν dicta ſunt. Abeſſe
» aũt propius ab aliquo loco frequens eſt Ciceronis locutio, vt li. primo Tuſcul. Et primum omniũ anti
» quitate, quę quo propius aberat ab ortu & diuina progenie, hoc melius ea fortaſſe quę erant infra cer-
» nebat: & in libello de ſenectute. Equidẽ nõ video cur qd ipſe ſentiã de morte, nõ audeã vobis dicere, qd
eã melius cernere mihi uidear, qꝫ ab ea ꝓpius abſũ, Poſterior tñ hic locus in vulgarib. libris antea mẽdo
ſe legebatur: Quia aũt propius aberat, ideo poterat hoc cõmodius uel literis uel aduẽtu ſuo pſtare At-
ticus: nã ẽt ſeqnti epiſtola rogat eũ accurate, ut Romã ueniat, illiuſq; aduẽtu docet ſibi opus eẽ matu-
ro ad volũtatẽ nobiliũ cõciliãdã, quos audiuerat honori ſuo aduerſarios fore: Ex priſtina lectiõe nullus

neq;

neq; urbanus neq; ſatis commodus ſenſus meo iudicio elici poterat: quare meliore (ut arbitror) inuenta, illam repudiaui.

504 Θεῖν περὶ ἀγαθὸν ἢ τιμήν: Sic quondam legebant deprauatè: Cum enim literas Græcas, quæ in manu ſcriptis exemplaribus aliquantum confuſæ, & deformatæ eſſent, non intelligerent, eam repoſuerunt ſententiam, quæ illorum iudicio huic loco quadrare uidebatur: ſed mirum eſt quanto magis illuſtrent verba Homeri, quæ Germani etiam reſtituerant, & nos magno noſtro labore ex antiquo noſtro libro erueramus: ea ſunt in. χ. λ. cum de Achille loquitur, qui Hectorem fugientem ſequebatur effuſo curſu: Quem locum Virg. Aeneidos lib. xij. accurate expreſſit, vt ſic horum verborum ſententiã reddiderit: Neq; n. leuia, aut Ludicra petunt Pręmia. Celeriter (inquit) & magna feſtinatione currebant: neq; n. eorum curſus erat pro adipiſcendis pręmijs, quæ curſoribus proponi ſolẽt, Verum de vita, & morte Hectoris. Cum autem Homeri locum oſtẽderimus, ſatis officio noſtro feciſſe putamus: non erimus in verbis illis explicandis longiores, quę & aperta ſunt, & nunc paſſim (magna ſæculi huius felicitate cum græca lingua tantopere perdiſcitur, & tanta Gręcorum librorũ copia in lucem venit) omnibus nota, & expoſita: Quod ſiquis nimis obſtinate vulgatam illam lectionem adhuc amplexaretur, conſideret verba Ciceronis, quæ ſequuntur: VIDES ENIM IN QVO CVRSV SVMVS, Quæ omnem ſcrupulum tollunt: ſuũ. n. honorum curſum, vt illorum verũ curſum, non eſſe de leui re docet, ſed pro adipiſcendo cõſulatu: Talem aũt eſſe, & tam iuſtam illam ambitionem, vt etiam ſi illa occæcatus in aliqua re lapſus fuerit, ſibi ignoſcendum ſit.

504 Vt totum Gymnaſiũ ἑρμαθῆνα eſſe videatur. Nos in noſtro antiquo ἡλίου ἀνάθημα inuenimus, quod etiã Germani in ſuo codice modica omnino peruerſione ſe reperiſſe teſtati ſunt. Quare non paſſi ſum⁹ amplius veram lectionem (vt putamus) iacere: Quis enim conſenſum tam bonorum, & veterum exemplariorum audeat repudiare?

504 De meis ad te rationibus. Non mutauimus hic receptam lectionem: Admonemus tamen lectorem, meliorem noſtrũ codicem DE MEIS DETRACTIONIBVS habere, ſiquis hãc magis probat, is eam ſuo arbitrio ſequatur: Vulgata lectio & defendi poteſt, & veriorem fortaſſe ſententiam retinet: Nos epiſtolam, in qua hęc verba ſunt à ſuperiore ſeiunximus, nam importune illi adheſerat: quod multis argumentis (quę vnuſquiſq; qui diligenter attenderit, videbit) cognoſci poteſt.

506 Si qua ornamenta gymnaſio reperire poteris. Antiquus noſter liber I GYMNASIO DE REPERIRE POTERIS. Nos ſyllabam illam DE arbitrati ſumus cõiungi debere cum antecedente dictione: quemadmodum eo etiã loco, quod retinet idem codex: Quæ gymnaſiode maxime ſunt: cum vulgati ibi etiã deprauati ſint: γυμνασιώδη q; in ambobus locis ſcripſimus, ea intelligentes ornamenta γυμνασιώδη, quæ gymnaſij ſint, illiq; loco pręcipue conueniant, quod ẽt inquit in epiſtola ad Fabiũ Gallum: Ea. n. ſigna ego emere ſoleo, quę ad ſimilitudinẽ gymnaſiorum exornent mihi in palęſtra locum.

507 Εὐμολπιδῶν πατρίδα: πάτρια ferè omnes excuſi, quemadmodum eſt in antiquis habent, vt intelligat ritus patrios, & inſtitutiones illius ſacræ familię, & auguſta myſteria vt inquit Cicero. ii. de legib. Cupiebat igitur Chilius ſibi mitti ab Attico Eumolpidarum ſacra, fortaſſe vt poematibus ſuis includeret, erat .n. poeta. vt ex illo loco colligitur: Epigrammatis tuis, quę in Amalthea poſuiſti contenti erimus, præſertim cũ & Chilius nos reliquerit, & Archias nihil de me ſcripſerit. nihil tamẽ illius ad nos peruenit, vt Archię, cuius quędam legimus: epigrãma ſanè illud de quattuor Græciæ certaminibus ipſum auctorem habet: πάτρια σύρων appellat Atheneus lib. viij. δειπνοσοφιστῶν leges & ritus quoſdã Syrorum: καὶ τοιαῦτα μὲν ἴσως ὁ Δημόκριτος καὶ αὐτὸς ὑμῖν προσποιήσομαι οὐκ ἰχθυοφαγεῖν φυλάττων διὰ τὰ πάτρια τῶν ... σύρων πάτρια καὶ ἡμᾶς τῶν ἰχθύων ἀπεχόμενοι ... παρεσκευάσθαι.

507 Et ſi quid aliud οἰκεῖον eius loci &c. Præter antiqui codicis fidem, quędã etiã argumenta habuimus, quæ fecerunt vt οἰκεῖον ſcriberemus: non paruum illud, quod animaduertimus, nunquam ferè Ciceronem græca voce vti, cum latinam habet, quæ egregiè, quod vult exprimat: tam autem plenè ſignificat VENALE latinis, & tam receptum eſt, q̃ græcis ὤνιον quod non accidit de alia voce, quam reſtituimus: nec. n. latini vllum habent verbum, quo plenè οἰκεῖον dicant: Itaq; Cicero in Lucullo græcam dictiõem ponit, cuius antea vim complexus fuerat, vt manifeſtius faceret, quid ſuperioribus verbis intelligere voluiſſet: Nam quomodo non poteſt animal vllum non appetere id, quod accommodatum ad naturã appareat: Gręci id οἰκεῖον appellant: &c. Vt quod illi vno nomine dicunt, vix ipſe duobus exprimat, & in eodem libro, idq; initium eſſe naturę accommodatum: pro οἰκεῖον dixit: ut hic etiam οἰκεῖον eius loci, ideſt illi maximè aptum & accõmodatum ſignificet, quod ſupra dixit ornamentum academiæ proprium meę: & tamen nũc expreſſius dicit οἰκεῖον ideſt ſuum & ualde adpoſitum: paulo autem ante HERMERACLAS ſcripſimus ex antiquo illo codice ubi HERMEROTAS prius erat ex Mercurij & Herculis formis compactis ſtatuis.

507 Typos tibi mando. Scimus Hermolaum in ſui Corollarij libro primo cap. xxxiiij. Rhypos potius legere q̃ emendare, ſic enim dicit. Sed & apud Ciceronem in epiſtolis ad Atticum Rhypos ſcriptum eſt, pro ceris ſiue formis unde ſigilla fingebantur, fortaſſe à ſitu vetuſtatis appellatas: &c. Quod tamen in nullo vnq̃ uidimus neq; excuſo neq; manu ſcripto: Noſter ſanè antiquior LYPOS habet: Nos adhuc magis receptam lectionẽ ſecuti ſumus, & magis antiquę uicinam, cũ certius aliquid ipſi inuenerimus, aut ab alijs docti erimus, tunc hanc delebimus, ac meliorem reponemus.

307 Plutealia Sigilla. Sic aiunt olim emendaſſe Beroaldum: quod in quoſdam etiã propter uiri auctoritatẽ excuſos libros manauit: nobis non tanti ea fuit, vt non magis veteribus libris crederemus, quorũ mirificã concordiã in hoc perſpeximus: nec tamen iudicium illius contemnimus: lectio certè ab eo conformata plana & expedita eſt, poterit vnuſquiſq; ſeruata antiqua ſuo loco ſcriptura, q̃d magis probabit eligere: ſcyphos ſigillatos nominat Cicero in Verrinis, Accurrit Venerius, iubet me ſcyphos ſigillatos ad prætorem ſtatim adferre.

307 Sin aũt eũ & offendes: Quàuis hic notã, quæ mendũ indicet, nõ adpoſuerimus, tñ locũ deprauatũ eẽ exiſtimamus, cũ aũt ab antiquo codice adiuti nõ ſimus, vulgatã lectionẽ magis, q̃ ẽ cõtamiare noluimus

308 Teucris illa: Nos ante hec verba, MVLTA DESVNT ſcripſimus, plurimis argumẽtis in hãc opinionẽ ducti: Cũ.n. paulo ſupra adhuc ſe cãdidatũ eẽ fateaẽ, q̃ ex hoc loco tradunẽ poſt peractũ cõſulatum geſta ſunt, paulo.n. iſra de ꝓdromis Põpeianis agit, & de voluntate Põpeij (q iã ex ſua expeditiõe reuertebaẽ) q apertè agere cogitabat Antonio ſuccedi oportere, is ãt poſt peractũ cõſulatũ (collega.n. fuit Ciceronis) in Macedoniã cũ iperio ꝑfectus erat. Manifeſto etiã colligiẽ ex plurib. locis Põponiũ Atticum Romã veniſſe, vt ex illo ſequẽtis epiſtolæ: ſunt aũt poſt diſceſſum à me tuũ, &c. Vt nullo mõ cohærere potuerint, q̃ poſt ſpatiũ ſaltẽ duorũ annorũ ſcripta ſint, deeſſe ãt q̃dã hic p̃cipuè iudicauimus: nõ enim TEVCRIS ILLA idoneũ epiſtolæ principiũ videẽ, nã intermiſſionẽ ẽt ſcribẽdi factã cũ Romæ mãſerit Põponius nemo nõ ĩficiari. Pluribus aũt locis iſra de Teucride hac loqtur, cum ſupra nunq̃ de hoc negotio mẽtionẽ fecerit: hæc autẽ ſufficiãt: Qui vero` attẽtius cõſiderarint, plures etiã cõiecturas videbunt, quas nos ſciẽtes omiſimus: nemo autẽ miretur nos iterdũ mãcos, & decurtatos eẽ hos libros credere, apud optimos.n. auctores iuenimus citatos eẽ locos ex epiſtolis ad Atticum, q nuſq̃ in his reperiuntur, vt Suetonium, cuius in Cæſare hæc ſunt verba. De hac ſignificare videtur & Cicero in quadam ad Atticum epiſtola, referens Cæſarem in conſulatu confirmaſſe regnũ, de quo ædilis cogitarat. Poſſemus & alia non infirmiora teſtimonia proferre; quæ nunc omittemus.

308 Teucri Syllani: Nos moti auctoritate vetuſti codicis ita emẽdauimus: Teucris illa lẽtũ &c. Qui ſemp ſic ſcriptũ hẽt: iſra.n. de hoc negotio bis agit: cũ ãt obſcurè ſcripſerit, & δι' αἰνιγμάτων, vix poſſumus q̃d intelligere voluerit, diuinare: in extremo ſcđæ ab hac epiſtolæ ferè hoc nomẽ in vulgatis ẽt rectè ſcriptũ erat, cũ dixit τεῦκρις ꝑmiſſa patrauit, q̃a ãt ignotis hoib. has l̃ras dabat, parum in illis liberè loquebatur: nã ſequenti epiſtola cum dicit, tuus autem ille amicus &c. Credimus nos eum Põpeium intelligere: quod ex vltima huius voluminis epiſtola manifeſtius colligitur, iiſdem enim penè verbis idem de illo iudicium facit: ſuppreſſo tamen nomine; ſed ita certis indicijs, vt dubitari non poſſit.

308 Nihil ego illa ipudẽtius, nihil aſtutius, nihil lẽtius vidi: Sic nos emẽdauimus ex vetuſto codice: illa autẽ, Teucride itelligimus: lẽtius vero`, q̃a ſemp hoc eius negotiũ lẽtũ eẽ dicit: ad hũc ãt locũ: NAM A CAECILIO PROPINQVI &c. Alludit Seneca epiſtolarũ lib. xxj. his verbis. Quã durus ſit fœnerator Cecilius, a` quo minoris cẽteſimis ꝓpinqs numus moueri nõ poſſit: in q̃bus nõ nihil mẽdi ineſt: vt ſiqs cũ hoc loco cõcordare velit ꝑpoſitione tñ addita facile` poſſit, A` PROPINQVIS legendo: nã ꝓpinquis moueri ꝑ à ꝓpinqs intelligere, nimis durũ videtur: aliter quomodo locus ille intelligi debeat, nõ video.

308 Tito mãdaui σκῆψις. Hoc græcũ nomen in nr̃o antiquo latinis literis SCEPSIS ſcriptum eſt, vt græcum quõdã σκῆψις fuiſſe exiſtimem: Sunt ãt σκῆψις excuſationes & προκαλύμματα quæ excogitamus, & fingimus, cũ alicui negotio adeſſe nolumus: Sophocles ἀλλ' ἄνδρα μὴ σκῆψιν οὐκ αὐτῷ τίθει. Ariſtophanes etiã πλούτῳ ſycophãtẽ cũ interrogatus eẽt, an mercaturæ operã daret, r̃ndẽtẽ iducit, ναὶ, σκήπτομαι ἔμπορος τύχῃ. i. cũ mihi cõmodũ eſt, fingo me mercatorẽ eẽ, vt fugiã officia ac munera, q̃bus illi ſoluti ſunt: vtor hac excuſatiõe, & p̃textu quodã, vt vacatiõibus illorũ fruar. Deniq; Cicero lib. xvj. harũ epiſtolarũ, cũ crebris eũ literis Octauianus rogaret, vt in cãm ſuã deſcẽderet, inq̃t: ille vrget, ego ãt σκήπτομαι nõ cõfido ætati, &c. ideſt ſimulo aliquid ipedimenti mihi ortum eſſe, & p̃textum aliquẽ inuenio, quare id facere nõ poſſim: ἀναβολὴ autem procraſtinatio, & in alium diem dilatio: Mandarat igitur Cicero Tito, vt ſe excuſaret, & negotium illud in aliud tempus reijceret.

308 Sed neſcio an ταὐτόματον: Sic quõdã i excuſis ẽt legebaẽ, poſtea ταὐτομάτων ἡμῶν ſcribeẽ cœpeẽt, ãtiquor ẽt nr̃ ἡμῶν ταὐτόματον hẽbat: ἡμῶν ãt alia manu poſtea repoſitũ fuit, ex quo nõnulli (vt puto) ἡμῶν feceẽt: Nos vulgatã nũc lectionẽ (etſi nõ ꝓbemus) ſecuti ſumus, ſed q̃a locus obſcurus ẽ, cũ nihil certi adferre poſſemus, eũ intactũ reliq̃mus: potius tñ ſuſpicamur, ταὐτόματον legẽdũ eẽ, hac ſententia, vt dicat ſe ꝑfecto`. T. mãdaſſe σκῆψις atq; ἀναβολὴν quæ tñ fortaſſe nõ neceſſariæ erunt, res.n. ταὐτόματον. i. ſponte ſua quem opto exitũ habebit: poſtea addit rõnem, quare nõ opus fore excuſatiõibus, & dilatiõe putet, nam (inq̃t) mihi Põpeiani ꝓdromi nunciarunt &c. Nos in re dubia ſuſpicionẽ ẽt: quã hẽmus reticere noluimus, ſimulq; inuere quã veriorẽ, & caſtiorẽ lcõnẽ eẽ putem⁹: doctiorũ tñ iudicio virorũ de hac re ſtare volumus.

308 Per manus ſeruulæ ſeruatũ, & eductum. Sic etiã nos ſcripſimus, cum tñ Germani ex antiquo codice, SEPRVLLAE in margine ſui codicis pro SERVVLAE ſcribant: & nos in noſtro etiam meliore, & antiquiore SEPRVLAE ſcriptum inuenerimus: noluimus rem ſilentio præterire: quin noſtrum iudiciũ de ea proferremus, & antiquam lectionem teſtatã relinqueremus, ſiquid fortaſſe lateret, quod nos ignoraremus. Cicero tamen in oratione de Aruſpicum reſponſis receptam lectionem confirmat, cũ inquit de C odio loquens. Niſi ex eo loco, quo` eum adire fas non fuerat, ancillarum beneficio emiſſus eſſet: & Plutarchus in vita Ciceronis eidem adſtipulatur.

Quomodo

§10 Quomodo ἐνεπερπεράμην ſic ferè omnes vulgati codices deprauatiſſime, quod etiam ita negligenter interpretati ſunt, vt nullam rationem habuiſſe videantur, neq; huius loci ſententiæ, neq; grecæ etiã ſcripturæ: Nos ἐνεπερπερευσάμην legimus ex noſtro meliore libro, ideſt me oſtẽtaui, & quaſi iuueniliter iactaui, omnibus adhibitis fucis, & ornamentis orationi meę tanq̃ exultaui, & placere illi ſtudui: hinc autem colligere poſſumus quàm perfecte Gręcum ſermonem calleret Cicero, qui tam proprię, & aptè abſtruſioribus etiam verbis eius linguæ vtatur, originem & rõnem huius vocis ex Suda accipies: & alijs quorum ſtudium eſt hęc minute explicare: ea autem non vna eſt: cum tamẽ omnes in ſignificatu conſentiant, nouum autem auditorem Pompeium appellat, quia tunc ab illa feliciſſima expeditiõe cõtra Aſię reges redierat.

§10 Si vnq̃ mihi ἐπιχειρήματα ſuppeditauerunt. Nos ex vetere noſtro libro noſtram lectionẽ accepimus: quam etiam Germani ex vetuſto codice adnotarant: vt conſentientibus tam remotis teſtibus, fides omnino illis haberi debeat: ẽ autem hæc lectio vehemẽtior, & illo animi ardore, quo hęc pronũciabat Cicero dignior, multas vno ſpiritu argumentorum ſpecies, & orationis ornamẽta nominare. Quid autem καρποὶ hoc loco ſint, fatemur nos non compertũ habere, in quo etiã dubitarunt Germani, cum multa apud Gręcos hoc nomẽ ſignificare ſciamus, nunquam inuenimus hoc ſignificatu, quo hic videtur Cicero ponere, niſi mendum fortaſſe ſit eo loco in his veteribus codicib. quod tamen alijs iudicandum relinquimus: Reprehendit Ariſtoteles lib. iij. Rhetorices inane Studium eorum, qui nimis curioſe nomina quibuſcunq; reb. imponerent: & maxime Lycimnium quendam rhetorem, qui multa huiuſcemodi vocabula finxerat: taxat: ἐπούρωσιν, ἀποπλάνησιν, ὄζους, vt fortaſſe ab eodem quoq; hæc vox καρποὶ excogitata fuerit: Si. n. quaſdam orationis partes ille μεταφορικῶς ramos appellauit, cur non credi poteſt eundẽ nõnullas alias ab eadem re tranſlato nomine fructus appellaſſe? Verum hęc leuis coniectura eſt, quam tñ non ſpreuimus, ſi forte noſtro iudicio poſſit aliqñ certior quædã rõ huius nominis aſſignari.

§11 Fuſius circũceſſit. Hic locus varijs modis legitur: cum. n. omnes corruptum eſſe exiſtimarint, quiſq; pro ſuo ingenio ſuppleuit. Germani corrigunt FVSIVS TERT. CONSVL CESSIT: quod inane, & falſum puto: Noſter antiquior. FVSIVS TERTIVM CONCESSIT quod nos recepimus: in tantis. n. tenebris quid potius faceremus non habuimus, q̃ vt libri illius, quem infinitis locis fidelem experti ſumus, non certam ẽt lectionem ſequeremur: eſt autem hic Q. Fuſius Calenus perpetuus inimicorum Ciceronis defenſor, qui cauſam Clodianã acerrime defendebat, ſi autẽ noſtrã lectionem probes intelligere potes, cum ante bis conceſſiſſet, tertium nunc conſenſu optimatũ victus, coactus ẽ cõcedere.

§12 Tribuni non tam ęrarij, q̃ vt appellanẽ ærati. Contra in noſtro antiqore libro. TRIBVNI NON TAM AERATI, QVÀM VT APPELLANTVR AERARII. Appellabantur ſanè ęrarij tribuni à tribuendo ære auctore feſto, vnuſquiſq;, quę commodior lectio viſa fuerit, eam ſequatur.

§12 Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι: Germani videntur in ſuo antiquo codice non parua veſtigia veræ lectionis inueniſſe: nec tñ plenè locum reſtituerunt, eadem nos, & paulo fortaſſe integriora in noſtro probatiore habemus: quãuis neſcio cuius culpa cum Germanico exemplari noſtrum etiã impreſſum aliquantum inquinatum ſit: nũc tamen omne vitium eius detrahemus: Eſt ſępe apud Homerũ (vt omnes ſciunt) verſus ille, qui totus ante in cũctis impreſſis legebatur: ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι quãdo auxilium muſarũ implorat aliquã nouam narrationem exordiens: In. xvi. autẽ Iliadis cum in naues Gręcorum Troiani faces iniicere coepiſſent, vt claſſem incẽderent, nouum nouę rei principiũ faciens eũdẽ verſum repetit, ſtatimq; infert ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε νηυσὶν ἀχαιῶν. Quare Cicero hic rem admirabilem exponere volens loco illo Homeri eleganter, & accõmodate vtitur, poſtremam partem prioris verſus, ut nõ neceſſariam omittens, & tantũ poſterioris adſumens, quantum ſibi ad declarãdum, quod volebat, utile erat: & ſanè rectè in antiquo totum id ſcriptum eſt: quia tamen aliqua ſemper dictio aliquãtulum peruerſa eſt, fit ut non parũ perturbationis adferant Græci hi loci, niſi intelligas cuius auctoris ſint, & literas illas cum integris, & incorruptis verbis ſcriptoris illius cõferas: tunc omnia, quæ prius diuulſa erãt verbor̃ membra componuntur, nã elementa ipſa nunquã ferè deſunt, etſi deformata aliqua parte ſint: Quare ne longiores ſimus, ſic ex vetere ſcriptura, & ratione ipſa locus hic legendus eſt ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι: ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε: ut nõ tãtum opem muſarum inuocet, ſed exponat etiã in qua re narrãda velit illas ſibi auxilio eſſe. Plato etiã. viij. libro Polit. hoc eodẽ Homeri principio vtitur, cum tradere vellet, quibus motibus ſua ciuitas perturbari poſſet, quęq; ſeditiones oriri inter ſocios, & eos, qui remp. regerent: Cum autem ſermo Platoni futurus eſſet de ſeditionibus, & diſcordijs, vbi Homerus ignis, ille ſeditio excitata eſt, inquit. Hęc illius verba ſunt: πῶς οὖν δὴ ὦ γλαύκων ἡ πόλις ἡμῖν κινηθήσεται· καὶ πῆ στασιάσουσιν οἱ ἐπίκουροι καὶ οἱ ἄρχοντες πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς αὐτοὺς ἢ βούλει ὥσπερ ὅμηρος εὐχώμεθα ταῖς μούσαις εἰπεῖν ἡμῖν ὅπως δὴ πρῶτον στάσις ἔμπεσε καὶ φῶμεν αὐτὰς τραγικῶς ὡς πρὸς παῖδας ἡμᾶς παιζούσας καὶ ἐρεσχηλούσας ὡς δὴ σπουδῇ λεγούσας ὑψηλολογουμένας λέγειν: quę eo libentius poſui, vt viderent omnes quomodo grauiſſimi ſcriptores iiſdẽ Homeri locis unuſquiſque pro ſuo cõmodo vterentur.

§13 Ne aut ignorãdo ſtultiſſimi iudicaremur. Nos hic mendi notam adpoſuimus: maniſ̃ſto enim deeſt quiddam: cum. n. duas propoſuiſſet, vni tãtum parti reſpondet: non nulli (ut puto) coniectura ducti ſic locum ſuppleuerunt: NE AVT IGNORANDO STVLTISSIMI, AVT METVENDO IGNAVISSIMI IVDICAREMVR: qui integriorem codicem nactus erit, hic tuto poterit omnes hos

verborum defectus reſtituere:noſtrum ſemper conſilium fuit hæc mutila,& decurtata loca,vt in veteribus libris inuenimus potius dare,q̃ aut nos ſupplere,aut vt ab alijs ſuppleta ſunt,tradere.

314 Comeſſatores.Nos cõmiſſatores ſcripſimus,vt hic noſter vetus codex habet:& in epiſtolis ad P.Lentulũ,medicous:vbi verſus Terentij citat:Phædriam intromittamus cõmiſſatum.In noſtro ſanè Terentio,quem olim Politianus cum vetuſtiſſimo illo Petri Bembi accuratiſſimè contulit,ſemper ita in illo quidem vetere,hoc verbum ſcriptum eſſe Politiani manu adnotatum eſt.

314 Itaq; & ludentes Gladiatoribus:Nos ex noſtro antiquiore exemplari ET LVDIS ET GLADIATORIBVS ſcripſimus:qua eſſe legitimã,& veram huius loci lectionem nõ dubitamus:ſed ne hic iterũ eadem repetamus,videnda ea,quę adnotauimus ſupra locum illum in epiſtola Aſinij: GLADIATORIBVS AVTEM FADIVM QVENDAM,&c. ἐπισημασίας,autem hic intelligit: quas lib. I.ad Q.Fratrem ſignificationes appellat eo loco de Aſia loquens,vt theatro μεταφορικῶς:natura autẽ ita re-
» ſonans,vt vſq; Romam ſignificationes,voceſq; referantur: item Liuius Deinde ex dignitate magis
» viſum ſcribere eum de quibus videretur,quã præſentem aut referendis ſuis in ciuitatem beneficijs eru-
» beſcere,aut ſignificationibus,acclamationibuſq; multitudinis aſſentatione ĩmodica pudorẽ oneran-
» tis &c.Polybius etiam lib.iij. πάντων δ' ἐπισημαινομένων ὡς δίκαια λέγοντος τοῦ Σκίπωνος &c.i.plauſu,& cla-
» more ſignum ſuæ mentis,voluntatiſq; dantibus:In his etiam epiſtolis lib.xiiij.Tu ſiquid pragmaticon habes,ſcribes,ſi minus,populi ἐπισημασίας,& mimorũ dicta perſcribito: non enim hic dicit ſe abſtuliſſe mirandas ἐπισημασίας gladiatoribus:eſſet enim ineptum:ſed populo ludorum gladiatorũq; conſeſſu:tunc enim propter multitudinem,quæ ſimul coit populi R.iudicium,ac voluntas ſignificatur.

314 In comitiorum cauſa.Hæc poſtrema dictio in noſtro antiquo non eſt,vt fortaſſe dictum ſit quemadmo-
» dum lib.xij. Maxima eſt in Scapulę celebritas,propinquitas:& lib.xiij.cum video in Libonis prætorem,vt enim ſupra hortis,ſic hic annalibus intelligendum eſt,videntur enim hæ locutiones ſimiles illi eſſe,qua vſus eſt Cicero ad Q.Fratrem de aquæductu ſcribens:Preſertim cum tu neq; per Locuſtę,neq; per Varronis velles ducere:de qua doctiſſimus vir Budeus eruditè diſſeruit:qui alias quoq; huic cõſimiles apud Ciceronẽ eſſe docet,& oẽs à græco ſermone originem ducere:illis autem receptis & probatis,cur non huic quoq; pari locus eſſe poteſt?ſed omnia vt puto imperiti librarij contaminarunt.

314 Vt quoad viuat ſingulis tribubus HS.ccccxxxv.debeat:Nos numerũ HS.quem in antiquo codice ijſdẽ etiam notis perſcriptum inuenimus,repoſuimus:Quid autem per notas illas ſignificetur iam declaratum eſt:Germani pro TRIBVBVS: TRIBVLIBVS legunt:Nos tamen receptam lectionem,quam etiam in cunctis manu ſcriptis vidimus,retinuimus,& ſi illam non improbemus.

314 Fabam mimum:Adeo perturbatus eſt & obſcurus hic locus , vt quid de eo ſtatuendum ſit,mihi non conſtet,quicunq; manu ſcripti meliores ſunt,FABA MINIMVM primo habebant:ex quib.tam deprauatis vocibus factum poſtea fuerat FABAM MIMVM ab iiſdem,qui libros illos ſcripſerãt:eã igitur caſtigationem recepi:non q; illi valde confiderem,ſed quia meliorem,& certiorem nõ habui:quid enim in tantis tenebris aliud facerem,q̃ à priſcis exemplaribus vt optimis ducibus ne tantulum quidem declinare?Qui integriores codices nactus erit,is poterit ex hoc loco hanc quaſi fuliginem abſtergere , aut eruditiores fortaſſe aliqui veterem veram & ingenuam eſſe lectionem probabunt:nec meliorẽ quærendam eſſe oſtendent.Alij FABAM NVMVM legunt,non minus dubia & incerta mihi lectione: Sententia huius loci perſpicua eſt:queritur Cicero conſulatum illum ſuum quem antea optimus & clariſſimus vir ſummis laudibus in cœlum tollere ſolitus erat,ſi indigniſſimæ perſonæ honorem illum adipiſceretur(quod accidet ſi L.Afranius Cos.factus erit)omnem dignitatem amiſſurum,& rem vilem & abiectam euaſurum:quare laudat conſilium Attici,qui ſe literis & ſapientiæ ſtudijs dediderit,& honores omnes,magiſtratuſq; neglexerit.

314 Nonne ἰλλοφυρίον:Antiquior noſter,& omnes manu ſcripti FLOCIFACTEON prima tantum litera aliquatenus peruerſa,ſed errore ſatis frequenti:multis.n.locis(quod ſæpe magnas peruerſiões produxit) E,pro F.ſcriptum eſt:credo ſimilitudine,quam inter ſe in antiqua illa ſcriptura hæ literę habebãt,quæ maioribus literis conſtabat:ut ex lapidib.& multis etiam peruetuſtibus libris deprehenditur:latinũ aũt uerbum Grçcorum more inflexit:alludit.n.ad uocem illam φιλοπατρίαν,quam paulo ante poſuit:nam ut alibi formauit ſullaturit , Lentulitates & Appietates,ſic(ut opinor)in hoc loco floccifacteon dixit, non q; eadem omnino ſit ratio huius & illarum formationum,ſed quia conſimilem quandam habẽt licentiam diſcedentis aliquo modo ab uſu,& conſuetudine latini ſermonis,ut aptius quod uolebat,effingeret,& uno uerbo exprimeret:& iſtos conſulatus nõ floccifacteon,ideſt non debemus facere flocci,& dignos exiſtimare,in quibus aſſequendis tantũ ſtudij,& laboris ponamus.

317 Vt anniuerſaria ſacra iuuentuti non committerentur:Meliores codices rectam lectionem retinent: IVVENTVTIS:non enim dicit ſacra anniuerſaria non eſſe cõmiſſa iuuentuti , ut iuuentus illis excluſa intelligatur:Sed ſacra iuuentutis:que ſcilicet pro iuuenib.ſunt inſtituta auctore Feſto (ſingulis aũt annis redibant)non eſſe commiſſa dicit eodem ſignificatu,quo committere ludos , & commiſſionem ludorum dicit.

317 Memmius ſuis ſacris uitiauit:Nos in cunctis manu ſcriptis INITIAVIT legimus. Germani quoq; in margine ſui codicis ſic ſcribunt:Credimus omnino intelligere Ciceronem Luculli uxorem à Mẽmio uitiatam,& ſtupratam eſſe:ſed cum ſuis ſacris id flagitium cõmiſerit,cum ioco initiauit dixiſſe : mos

eſt.n.

eſt enim in ſacris mulieres initiare,& non ſtuprare:vt rem igitur turpem honeſto nomine proferret:ſi/
mulq́; ſiniſtrum morem initiandi,quo Memmius vſus erat,taxaret,pro vitiauit initiauit dixiſſe:Quæ
autem ſacra Memmij intelligat conſiderandum:Multa argentea nomiſmata viſuntur, quæ in auerſa
fronte Cereris imaginem habeant cum hac inſcriptione, MEMMIVS AED·CVR·CERIALIA
PREIMVS FECIT. Quam rem etiam Politianus animaduerterat,& tradit Miſcellaneorum capi/
te LXXXV. fortaſſe igitur Cerialibus intelligit:cum enim ea primus fecerit , rectè eius ſacra appella/
ri poſſunt:vel quibuſdam ſuæ genti,& familię proprijs ſacris.

317 Auct.filius:Nos in manu ſcriptis AVLI AVTEM FILIVS legimus. Vt L.Afranium intelligat Me/
tellì collegam in conſulatu:cum enim ſupra de Metello , quid ei videatur expoſuerit : nunc iudicium
» ſuum de altero conſule profert : ſic enim ſupra etiam Afranium appellat : omnibus inuitis trudit no/
ſter magnus Auli filium.

319 νῆφε καὶ μέμνασο ; Hæc verba gręca corruptè antea legebantur , nam & pro ἄρθρα αἴθρα : Scriptum erat,
& alijs mendis fęda erant:Nos ex noſtro codice illa reſtituimus. Sudas etiá in dictione πρόχειρος locum
Polybij adducit , vbi dictũ hoc Epicarmi celebraſ : ἀλλ᾽ ἔστιν ἄπορον τοῦ μὲν πρόχειρον ὑπάρχειν, τὸ παρ᾽ ἐπιχάρμῳ
καλῶς εἰρημένον νῆφε καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν·ἄρθρα ταῦτα φρενῶν : quã rectam eſſe lectionem confirmat Q. Cice/
» ro qui in libello de petitione conſulatus ſic ea interpretatur:Quamobrem ἐπιχάρμειον illud teneto:ner/
» uos,atq; artus eſſe ſapientiæ non temerè credere.

319 Barbara quædam,& obſoleta:Meliores codices , quos nos ſecuti ſumus πόλεμα habent tam certè & huic
loco accommodatè vt nullo opus ſit argumento ad hanc lectionem confirmandam .

320 Nam vt ait Rhinton. Poeta hic comicus fuit patria Tarentinus. Athenęus lib. iij. δειπνοσοφιστῶν : ipſum
citat in comœdia Amphitrõe:ad hunc Rhintonis ſenariolum vice prouerbij iactatum puto M.Var
» ronem lib.iij.de re ruſtica alludere cum inquit. Quis contra nunc Rhinton nõ dicit ſua nihil intereſſe,
» vtrum his piſcibus ſtagnum habeat plenum,an ranis:Noſtri librarij ſecundam vocem huius verſus
deprauarunt pro μὲν enim μετὰ ſcripſerunt turpi,ſed manifeſto errato.

EX LIBRO II. AD ATTICVM.

321 Vt σεμνότερός τε & πολιτικώτερος videretur. Quamuis hic receptam lectionem conſeruauerim & antiquã
contempſerim fortaſſe non ſine culpa:volo nunc ipſam mea opera in lucem prodire nec enim eam ita
prauam iudico,vt penitus repudiari debeat: ne σεμνότερός τε &c.habent priſca exemplaria,quod prima
ſpecie valde abſonum videtur,cum NE , pro,vt non,poni ſoleat:perſpicuũ autem ſit Philippicas ora/
tiones ſcripſiſſe Demoſthenem, & ſe à iudiciali genere abiunxiſſe , vt ea res ſibi honorem dignitatéq;
adferret,& vt grauior grandiorq́; orator haberetur , id enim eſt σεμνότερος quod ex Cicerone colligitur,
qui in oratore ſic verba hæc Ariſtotelis in tertio Rhetorices interpretatur ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς καὶ λεκτικὸς καὶ
ἁρμονίας δεόμενος, ὁ δ᾽ ἴαμβος αὐτή ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέ
» γοντες· δεῖ δὲ σεμνότερον γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι:quod longè Ariſtoteli videtur ſecus,qui iudicat heroũ nume/
» rum grandiorem q̃ deſideret ſoluta oratio: Iambum autem nimis è vulgari eſſe ſermone: itaq; neq; hu/
» milem nec abiectam orationem,nec nimis altam & exaggeratam probat:plenam tamen eam vult eſſe
grauitatis,vt eos,qui audient,ad maiorem admirationem poſſit traducere. Alibi σεμνὸς diuinus à Ci/
» cerone dicitur,vt opinor:nam cum dixit in proœmio ſecundi libri de oratore,ſed hæc tragica atq; di/
uina:puto illum hoc verbum exprimere voluiſſe:nam Ariſto.lib.ij.Meteororum cum fere eandem ſen
tentiam proferre vellet , ita locutus eſt τραγικώτερον γὰρ οὕτω καὶ σεμνότερον ὑπέλαβον ἴσως εἶναι τὸ λεγόμενον.
Quamuis autem huius verbi ſignificatus notiſſimus eſſet,non malum tamen fuiſſe puto hæc è tam
claris auctoribus diſſeruiſſe:ſi igitur NE , ſemper VT NON ſignificet, videtur omnino ſententiæ repu/
gnare,& nullo modo antiqua lectio probari poſſe:ſed alibi mihi legiſſe videor(niſi fallor)NE pro VT,
» affirmatiuè poſitum eſſe, vt in Oratore. Tantumq́; abeſt,ne,quod ij,qui hoc aut magiſtrorum inopia
» aut ingenij tarditate aut laboris fuga non ſunt aſſecuti,ſolent dicere,eneruetur oratio cõpoſitione ver/
» borum,vt aliter in ea nec impetus vllus,nec vis eſſe poſſit. Sunt autem omnes:qui illo volumine con/
tinentur Ciceronis libri(meo iudicio)minus q̃ ceteri contaminati:nam hæc cum in ea incidunt,con
ſueuerunt iuniores quidam ſine vlla dubitatione peruertere:quod fortaſſe etiam fecerunt hoc loco,quẽ
in manibus habemus,quo fit,vt huius locutionis pauciora exempla adferre poſſimus : Nihil autem
nunc aliud mihi occurrit,quo poſſim antiquam lectionem magis confirmare:eruditiores hoc diligen
tius conſiderabunt:& ſi videbitur,ipſi priſcam hic vocem quamuis rariorem reſtituent:Contra autem
VT pro NE ab optimis auctoribus frequenter vſurpatum eſt,& à doctis viris accuratè animaduerſum
nos etiam id pluribus locis temeritate quorũdã ſiniſtrorũ correctorũ ſublatum in ſuã ſedẽ reſtituimus.

322 Cum in Sicilia ædilitatem ſæpe dictitaſſet:Quia hic locus obſcurus eſt,non verebor antiquam lectionẽ
(etſi corruptam,& ineptam) proponere,nam quum tam variè in melioribus legatur,auget mihi ſuſpi
tionem,locum non carere mendo:Elegantiores homines,ſinceræq; M.Tullij locutionis amatores dili/
gentius hunc locum conſiderabunt:mihi enim difficilis admodum videtur;quod ſi commentitijs fa/
bulis contenti eſſe volumus,omnia erunt plana,& aperta:ſed illas nec aures eruditorum delectare arbi
tror,nec animum alere : ſic ſcriptum eſt in antiquioribus CVM IN SICILIA HEREDITATEM

SAEPE HEREDITASSET NEQVE MAGNOPERE, &c. Hæc videant ſtudioſi: quid enim nocere poſſunt hic notata? Saltem vt conſiderent quantum etiam antiqua exemplaria aliquibus locis deprauata ſunt.

322 Sed ſoror, quæ tantum habeat conſularis loci. Munera gladiatorum in foro dabantur: Conſules autem, & alij magiſtratus gerentes, pro magiſtratus dignitate ſpatiũ habebant, vbi ſpectare poſſent, ſiue amicis, familiaribusq; ad ſpectandum dare. Virgines item veſtales ſuum locum gladiatorium habebant, & conſulum vxores: qui magiſtratus petebant, ſoliti erant à propinquis, & neceſſarijs vel precario, vel mercede magnam vim horum locorum impetrare, & hac liberalitate cãdidati multorum animos ſibi conciliabant: Cum nonnulli etiam nobiles viri in circo totas tabernas tribulium cauſa compararent: Decreto autem M. Tullij, liberi, poſteriq; Seruij Sulpitij circũ eam ſtatuã, quæ illi, quod ob remp. mortem obijſſet in roſtris erecta eſt locum Gladiatoribus, ludisq; habebant quaqꝫ verſus pedes quinq;. Cũ igitur Clodius candidatus eſſet, petierat à ſorore Clodia Metello Celeri nupta, quæ multum haberet loci conſularis, vt ſibi aliquantum concederet, illa autem parum liberaliter ei viſa eſt reſpondere cum vnum tantum pedem promiſiſſet, de quo cum Cicerone queſtus reſponſum tulit iniuria illum de ſororis vno pede queri, poſſe enim, cum ei cõmodum eſſet etiam alterum pedẽ tollere, acerbo, ſed laſciuo nimis dicto & parũ grauitate, dignitateq; Ciceronis digno: putabatur enĩ Clodius tres ſorores ſtupraſſe: Tollere aũt pedẽ figurã quandã veneris deſignat de qua Martialis intellexit, cũ dixit ſuſtulit ille pedes, ſuſtulit hic tunicã: ſed & lib. xj. Tolluntur, q; pedes, o medicina grauis: Iocus igitur Ciceronis iam planus eſt. ſed cur primã vocẽ poſterioris epigrãmatis Martialis, quod adduxi meo iudicio deprauatã nõ corrigã? præſertim cum, ſi rectè cogites, omnẽ vim illius & elegantiã perturbet; nec enim HICTERICAM legi debet, Quis enim vnquã audiuit, Hictericos eo modo curari? falſum hoc profecto eſt, & à nullo vnqua traditũ, ſed HYSTERICAM: Sic enĩ appellantur mulieres, quæ vuluæ ſuffocationibus laborant, quas venere curari notiſſimũ eſt. Galenus lib. vj. de locis affectis ἐγὼ δὲ θεασάμενος πολλὰς γυναῖκας ὑστερικὰς ὡς αὐταί τε σφᾶς αὐτὰς ὀνομάζουσι, ἀλλ' ἰατρῶν πρώτη ... ὧν εἰκός ἐστι ... τοῦτο μὲν, &c. narrat autẽ in hoc epigrãmate malitiã Ledæ, quæ finxit ſe hyſtericã eſſe, ut non modo lubente, ſed etiam iubente marito poſſet libidinẽ ſuã explere, exclamatq; in tam facilẽ & ſuauẽ medicinã: Si autem hictericã legas, cum regius morbus nullo modo ea curatione indigeat, falſa & inepta totius epigrãmatis ſententia erit, nec enim ea ratione potuiſſet Læda vetulo marito imponere, & quod volebat, hoc artificio aſtutè ab illo extorquere.

323 Neq; te in Decuriõibus habebã. Sic vulgati habebãt: manu ſcripti TOCVLIONIBVS quẽadmodum & nos etiam ſcripſimus deprauatè oĩno (vt puto) ſed tñ tali rectæ, & ſinceræ lectionis veſtigio, vt nunc poſſit vel intelligi obſcura, & inaudita vox, vel induſtria ſtudioſoꝝ reſtitui, nos ſanè nihil de illa cõpertũ habemus: quiddã de vſuris præ ſe ferre videtur, quas Græci τόκους appellant, putamus tñ quæ nobis ignota ſunt, ea doctioribus hominibus, & qui plura legerint percepta eſſe, quare noluimus cõmittere, vt noſtra huius rei ignoratio alijs noceret: miramur tñ non eſſe contra ipſam adpoſitũ aſteriſcũ: ſtatueramus enim donec alicuius eruditionis opera & ingenio magis declararetur, notã illã hanc adpoſitã eſſe vt ſuſpectæ, & inquinatæ: vulgatã lectionẽ exiſtimamus nos falſam eſſe & ab aliquo ſupplẽtã coꝝ, qui oẽs obſcuriores voces tanquã ſcopulum fugiunt: dumq; oĩa Ciceronis vulnera occulere ſtudent, faciunt, vt nequeant ea remedia adhiberi, quibus acri iudicio viri poſſent has quandoq; Ciceronis plagas ſanare, nobis certũ eſt hos nullo pacto imitari. Decuriones tenuiſſimus in Italiæ municipijs magiſtratus erat: Quid igitur hoc ad Atticũ? videt potius, vt ſuſpiciones oẽs nr̃as ingenuè pferamus, tale eius negotiũ innuere, qd parũ honeſtũ & igenuũ eẽt, ſed de tota hac re alijs doctioribus ſtatuẽdũ relinqmus.

324 Cyrus agebatur viridiorꝫ διαχύσεις &c. Sic locus hic antea corruptiſſimè legebatur: Nos auxilio noſtri antiqui codicis illum emendaſſe nobis videmur: CYRVS AIEBAT RADIORVM διαχύσεις: hoc ſenſu: cum idem mihi quoq; quod tibi videretur, rem cũ Cyro contuli, ille autẽ affirmabat radiorum διαχύσεις latis luminibus nõ tã eſſe ſuauis: Qua de cauſa nõ poſſunt reprehendi feneſtrarum anguſtiæ: Erat autẽ Cyrus architectus, quod etiã ex epiſtola ad Trebatium manifeſtò colligitur: ait enim Chry-
» ſippus vettius Cyri architecti libertus, fecit vt te non imemorẽ putarẽ mei: Ratione igitur ductus Cyrus anguſtas feneſtras fecerat: cũ enim videre noſtrũ fieri κατὰ ἀκτίνων ἔκχυσιν καὶ περίπτωσιν crederet, iudicabat radioꝝ ipſoꝝ exitus, & trãſparentias (vt vulgo appellãt) p anguſtas feneſtras magis ſuauis eſſe, in quo non fallebatur, ſiquidem cum ſemper ſe radij magis aperirent, & in laxius ſpatium ex anguſtis meatib. effunderẽtur, tanquã recreabãtur, & ita iocundiorẽ aſpectum efficiebãt: Lumina autẽ appellat feneſtras, & oĩa foramina, per quæ lux domum ingreditur: Atticus autẽ qui putabat διὰ τῶν εἰδώλων ἐμπτώσεως viſionẽ noſtrã effici, delectabatur enim ratione, & ſententijs Epicuri, rectè putabat erratũ eẽ in feneſtrarum anguſtijs: videbat enim ſimulacra, quæ à rebus à nobis viſis diſcedunt, ad oculoſq; noſtros perueniunt, ſi per anguſta lumina tranſirẽt, neceſſario laboratura in anguſtijs illis, idq; nobis inſuauiorẽ illarum rerum aſpectũ efficere debere, ideoq; illas iprobabat. Laudandus igitur eſſet an vituperandus Cyrus ex eo pendebat, vtra verior eſſet ratio, & opinio de origine, ac cauſa noſtræ viſionis: nam ſi Democriti & Epicuri ſententia recta eſſet, non poterat ille culpam effugere: Si autẽ Academicorum
» opinio, nihil peccauerat. Cicero autẽ quaſi opinionẽ Democriti confutauerit, inquit, nunc fit lepide illa ἐκχύσεις radiorum: Sic autem & Ariſtoteles loqtur, poſtq̃ opinionẽ aliquã alicuius falſam eẽ docuit:

nam

nam quaſi ſenſui illam repugnare oſtendere volens infert & ipſe NVNC: Quaſi manifeſtum iam ſit rem illo modo ſe habere non poſſe, & abſurdum eſſe, & conuictam opinionem illam: lib. iij. de animas διὸ οὐδὲ μεμῖχθαι εὔλογον αὐτὸν τῷ σώματι, ποιὸς γὰρ ἄν τις γίγνοιτο θερμὸς ἢ ψυχρὸς κἂν ὄργανόν τι ἂν ὥσπερ τῷ αἰσθητικῷ· νῦν δὲ οὐδέν ἐστιν: & lib. primo περὶ οὐρανοῦ, ἀλλὰ μὴν οὐδ' ὑπ' ἄλλου φαίνεται αὐτῷ τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω οὐδὲ βίᾳ ὥσπερ τινές φασιν τῇ ἐκθλίψει βραδύτερον γὰρ ἂν ἐγίνετο τὸ πλεῖον πῦρ ἄνω καὶ ἡ πλείων γῆ κάτω νῦν δὲ τοὐναντίον. Eodem dicendi modo, vtitur perſæpe Lucretius vt lib. 1. cum incommoda oſtendiſſet, quæ ſequerentur, ſi res è nihilo orirētur: ſubiecit. At nunc ſeminibus quia certis quæq; creātur &c. & eodem lib. At nunc per Maria ac terras ſublimaq; coeli, &c.

324 In qua συγκριτικῶς ὡς ἑκάτερον Cum græca vox hic deſideraretur poſt aduerbium illud συγκριτικῶς excuſi omnes ne ſpatium quidem habebant, quo ipſa recipi poſſet: ſtulto omnino conſilio illorū, qui id commiſerant: dum enim ſe omnes maculas deleuiſſe ambitioſè oſtendere volunt, omniaq; manca loca ſuppleſſe, membra illa, quæ vitiata ſunt, occulunt, aut reſecant, cum melius meo iudicio facerēt, ſi quę ipſi vulnera ſanare nequeunt, non tangerent: aut peritiores medicos in conſilium adhiberent. Magis prudenter, & ingenuè ſe in hoc germani geſſerunt, qui antiquā ſcripturam maioribus quidem illam conſcriptam literis depinxerunt, vt in priſcis exemplarib. inuenerant, quibus characteribus nos valde ſimiles, vel potius æquales in noſtro antiquiore libro inuenimus: ijs autē diligenter, ſæpiusq; conſideratis putauimus nihil aliud poſſe ſignificare q̄ ὡς ἑκάτερον vel aliquis ea accuratius veſtigia examinet: nos eo animo ſumus, vt meliori ſemper iudicio acquieſcamus: hanc autem eſſe exiſtimo huius loci ſententiam: in qua πολιτικὴν noſtra more Socraticorum in vtrāq; partē copioſè diſſerui, deinde ad extremum τὴν κρίνουσαν. i. ſententiā, quā magis probabā, cōfirmaui ſcilicet: & ſecutus ſum: Sic etiam fecit Cicero cum ſententiæ in Lentulum, & reliquos coniuratos dicerentur: poſt enim ſententiā à C. Cæſare dictā, inquit Plutarchus Ciceronē multa verba feciſſe, partim ſententiam D. Syllani reliquorumq;, qui eū ſecuti fuerant, confirmans, partim vltimam C. Cæſaris: quo etiam loco ſic loquitur Plutarchus, vt nos hic emendauimus, vt idem locus exēplū nobis ſit morē hūc habuiſſe Ciceronē etiā in ſenatu in vtrāq; partē diſſerēdi, & modi illius dicendi, cum etiā illo græci, cū hoc exprimere volūt vtanť. Eſt autem hic: οὕτως δὲ τῆς γνώμης ἐπαινοῦς καὶ τοῦ λέγοντος ἀπὸ τοῦ δήμου τὸ πλέον ἔχοντος ὁ Κικέρων περιεῖδεν οὐ μικρὰν αὐτὸς τι γὰρ ἐνεκὰς συνεχώρησεν ὡς ἑκάτερον, τὰ μὲν τῇ προτέρᾳ τὰ δὲ τῇ γνώμῃ Καίσαρος συνειπών.

324 Θεοφράστου περὶ φιλομαθείας affer mihi de libris Q. Fratris. Titulus libri Theophraſti in antiquo noſtro codice deminutus eſt: Sic enim in eo legitur ΠΕΡΙΦΙΑΟΤΕΙΑΣ vt alij alijs modis emendauerint: vt cuiq; enim videre licet parua permutatiōe varijs modis reſtitui poteſt, ſed omnino diuinare aliquantulum oportet: Nos περὶ φιλοτιμίας ſcripſimus: ſcimus enim ex ipſius vita illum hoc titulo librum ediſſe, nec tamen id affirmamus, ſed in malis, quod magis veriſimile viſum eſt, id ſecuti ſumus.

324 Velim Syrpiæ conditione: olim excuſi libri ſic ſcriptum habebant, alij SCIRE CONDICIONES caſtigarunt, neſcio q̄ benè: Nos SYRPIAE CONDITIONE: quod & in cunctis manu ſcriptis inuenimus, & Germani etiā adnotarunt: Cum tamen locum corruptum eſſe arbitrer (mihi certè ignotus eſt) ideo contra eum notā, qua deprauatos locos indicamus adponi volebamus, quæ vitio librariorū duobus verſibus ante poſita eſt: doctiores hūc locū accuratius videbūt, q̄a antiquiorē ſcripturā minus ingnatā eē putauimus, faciliuſq; ea duce in ſincerā lectionē peruenri poſſe cōfidimus, idē eā retinuimus.

324 Et iſte ſacerdos bonæ deæ cuiuſmodi futurus ſit, ſciri poſſit: Longè diuerſam habet lectionē antiquus noſter codex: duę enim poſtremæ voces in eo non legūtur: ſed melius oīno eſt antiquā ſcripturam qualis qualis eſt hic deſcribere, vt poſſint doctiores videre an hic locus rectè ſuppletus ſit, vel ipſi his veſtigijs ducti fidelius illum reſtituere: eſt autē hęc. ET ISTE SACERDOS BENE DE TE CVIVSMODI FVTVRVS SCIVS SIT: INTEREA QVIDEM: &c. Etſi hęc valde mendoſa appareat, cū tñ à vulgata tā diuerſa ſit, nō peccaſſe nos arbitror, q hanc antequā penitus interirat, teſtatā relinquere voluerimus: receptā tñ in noſtro libro nulla varietate ſcripſimus, q̄q̄ ea nobis nō parū ſuſpecta eſt.

325 Cato ille noſter. Nos ante hæc verba verſum Homeri reſtituimus, quē inuenimus in antiquis exemplaribus: eſt autē λ. χ. Pronunciatus ab Hectore, cum ſecum cogitaret ignominiam, quā ſubiret, ſi pugnā cū Achille detrectaſſet: maximè enim veretur ille Polydamantem hunc fratrem ſuum ſapientiſſimū, & optimū virū qui, vt rediret cum exercitu intra vrbem, conſilium ei dederat: cui cū non paruiſſet, reprehenſionē illius ſe ſuſtinere nō poſſe iudicat, niſi forti animo cū Achille pugnarit: hunc etiā verſum adducit Ariſtoteles in libris de moribus, cum de hac fortitudine loquitur: quæ oritur ex infamiæ metu: δοκοῦσι γὰρ ὑπομένειν κινδύνους οἱ πολῖται διὰ τὰ ἐκ τῶν νόμων ἐπιτίμια καὶ τὰ ὀνείδη καὶ διὰ τὰς τιμὰς καὶ διὰ τοῦτο ἀνδρειότατοι δοκοῦσιν εἶναι παρ' οἷς οἱ δειλοὶ ἄτιμοι οἱ δὲ ἀνδρεῖοι ἔντιμοι, τοιούτους δὲ καὶ Ὅμηρος ποιεῖ οἷον Διομήδην καὶ τὸν Ἕκτορα Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει: &c. eē āt ſibi dicit Catonē, q̄d Hectori Polydamātē.

326 Qui quēquā ex vigintiuiris vnum eſſe ſaluum velit: Et hoc etiam loco noſter antiquus valde deformatus eſt: eodem tamen conſilio, quo paulo ante vſi ſumus, nos hic etiam antiquam ſcripturam ſtudioſis omnibus proponemus, vt diligentius animaduertant, an poſſit ex ea aliquid boni erui, vt ille faciebat: qui ſe ex ſtercore Ennij aurum colligere dicebat: ſic enim eſt in illo. QVI QVEMQVAM EX VIGINTIVIRIS VIVVM EST SAECIVM VELIT, vt fortaſſe viuum, & ſaluū velit, legere oporteat: ſed opus eſt rem totam diligentius conſiderare.

326 Piſaurenſis nebuloni Vatinio reſeruatur: Antiquus noſter codex: PISAVRENSI A' NEPTILONI. VATINIO RESERVATVR: Nonnulli etiam excuſi ſic penè habebant: Nos hunc locum nonvno hoc tantum nomine peruerſum arbitramur, ſed alijs etiam, neq; eũ noſtro labore, & induſtria illuſtrare potuimus: quare, quod ſupererat, illum, vt corruptum ſignauimus: Qui meliorem codicẽ nactus erit, is poterit has facile maculas delere: aliter vix poſſe puto tam deprauatum locum reſtitui.

327 Κἂν ὑπὸ ſτέγῃ: &c. Locus hic ante deprauatiſſimè legebatur, in noſtro antiquo penè integer eſt, ita tamẽ ſcriptus, vt vix intelligi queat: paruæ enim etiam peruerſiones adeo lectorem turbãt, ante quã verum inuenerit, vt vix poſſe videatur ex tam cõtaminatis veſtigijs vera lectio indagari. Laborauit valde Eraſmus doctiſſimus, & ſtudioſiſſimus ſenex, vt hunc locum reſtitueret, nec tamen conſequi potuit, quod omni conatu tentauit. Quod autem quoſdam codices ψάκαλος habere dicit, ſeq; tñ quid id ſit ignorare fatetur: noſter antiquus liber minus deprauatam eam vocem habet, eſt enim in illo ΨΑΚΑΔΟΣ, vt ſi ſecundã literã ex Α, in Ε, cõmutes ψεκάδος facias, quod tũc rectè ſe habebit ſecundo caſu à recto ψεκὰς quæ gutta, & imber eſt: nec eſt verſus trochaicus catalecticus, vt credidit ille, ſed pene dimidius, & integer ſenarius: Deeſt tamen in vulgatis, & excuſis libris tota dictio πυκνῆς quæ ex illa ψεκάδος pendet, nec eũ acris iudicij virũ fiuit numeros inueſtigare, vt ſic totus locus legi debeat καὶ ὑπὸ ſτέγῃ πυκνῆς ἀκούειν ψεκάδος εὑδούσῃ φρενί: inuenimus primum integrum, cuius hic extrema pars adducta eſt, & qui illũ etiã ordine præcedebat apud Iohannẽ Stobæum περὶ ναυτιλίας καὶ ναυαγίων λόγῳ νζ Nomine etiã Sophoclis, vt ſententia tota plana ſit, & pulcherrimus ſenſus elegantiſſimi poetæ totus intelligatur, diciq; non poſſit, q̃ egregiè hic quadret: miram enim ſecuritatem declarat τί τοῦδε χάρμα μεῖζον ἂν λάβοις ποτὲ τοῦ γῆς ἐπιψαύσαντα κᾆθ' ὑπὸ ſτέγῃ πυκνῆς ἀκοῦσαι ψεκάδος εὑδούσῃ φρενί: cũq; ſupra ſe aliorũ naufragia e terra Cicero intueri cupere dixiſſet, his nunc Sophoclis verbis maiorem animi tranquillitatem exprimit, cum affirmet, ſe maximè deſiderare domi ſuæ quietum ſecuros, & profundos ſomnos capere: vt oſtendat ſe penitus à gerendis rebus abhorrere, quærereq; omnia, quæ in vita otioſa grata eſſe ſolent: imber autem: et
» denſæ guttæ ſomnos ſuauiores conciliant: quod etiam Tibullus candidiſſimus poeta tangit, Aut ge-
» lidas hibernus aquas cum fuderit auſter, Securum ſomnos imbre iuuante ſequi. RECEPTIS AVTEM GVBERNACVLIS ſcripſimus, auctoribus melioribus libris, non EREPTIS, vt vulgari habebãt: nã, etſi coactus erat exire de naui, non tamẽ abiecerat gubernacula, ſed receperat, vt poſſet poſtq̃ aliorum naufragia vidiſſet, ipſe accurrere, & nauem conſeruare: artem enim benè regendæ nauis ſecum exportauerat. Numeros quoq; qui infra ſunt, antea corruptos ex antiquo noſtro codice reſtituimus.

328 Deniq; etiam vatinij ſtrumam ſacerdotij δίβαφῳ veſtiauit. Credo his verbis ſignificari rem, quam copioſè explicat in Oratione contra Vatinium: in Augurũ enim collegium ſe ſperauit Vatinius poſſe cooptari Cæſare conſule, nonnulliſq; alijs etiã adiuuantibus: quod quidem cogitaſſe illum, prodigij ſimile Ciceroni videbatur, qui non ceſſauit de hoc etiam ipſum in ea oratione acerbiſſimis verbis interrogare: totamq; hanc eius cupiditatem irridere & exagitare: quã autem id indignum ei videatur, his etiã verbis breuiter innuit: Dibaphon autem purpuram eſſe bis tinctã nemini iam ignotum eſt ex Plinio, Tibullo, & alijs auctoribus, vt putem idem etiam intelligi loco illo ex epiſtola quadã ad Cœlium, cũ
» inquit: ſed tamen togam prætextam teri Appio, puto te audiſſe, nam Curtius noſter dibaphum cogi-
» tat, quod ipſe etiam Curtius voluerit fieri augur: atq; id ab inſigni hoc eius ſacerdotij Cicero indicet, quod qui eo honore fungerentur, purpura hac vterentur. Sed cur locum Plinij poſtquã in purpuræ ſermonem incidi, non corrigam qui turpiter deprauatus eſt? præſertim cum omnes omni ſtudio & induſtria egregium illum ſcriptorem conentur purgare, & meliorem facere qui tam valde olim mendoſus erat vt non minore auxilio ei opus fuerit in ſuis vulneribus curandis quã quod præbitum eſt omnium
» ſtudioſorum conſpiratione in eo fouendo, & ſanando: is eſt lib. ix. cap. xxxviij. cum de purpuris agens
» inquit. Capi eas poſt canis ortum, aut ante vernum tempus vtiliſſimum, quoniam cum fœtificauere, fluxos habent ſucos, &c. Quomodo enim FOETIFICAVERE, rectè ſcriptum eſſe poteſt cum conſtet purpuras è purpuris non gigni? ſed auctore etiam Ariſtotele cum ipſas, tum reliqua teſtis incluſa è Limo, & è materia putreſcente oriri? Legendum igitur quemadmodum eſt in veteribus libris CERIFICAVERE, pro fœtificauere: Finxit enim (vt arbitror) hoc nomen Plinius, vt Græcum verbũ quo Ariſtoteles pluribus locis dum hiſtoriam earum tradit vtitur, exprimeret: ideſt κηρίζειν: Nam & ſententiam etiam ipſam ab Ariſtotele accepit, qui ĩquit ὅταν δὲ κηρίζωσιν αἱ πορφύραι τὸν χειμῶνα ἔχουσιν αἰεὶ & non multo antea ἁλίσκονται δὲ τοῦ ἔαρος ὅταν κηρίζωσιν ὑπὸ κύνα δὲ οὐχ ἁλίσκονται: nec fortaſſe neceſſe erat Theodoro aliud verbum formare, ſi integros Plinianos codices nactus eſſet, cur enim auctoritatẽ Plinij in nominibus fingendis non ſequeretur? ille autem fauificare dixit, niſi fortaſſe cum vitium in verbo fœtificauere eſſe animaduertiſſet, putauit erratum hoc fuiſſe librarij, & pro fœtificauere, fauificauere à Plinio ſcriptum fuiſſe, in quo iudicium hominis non valde reprehendendum eſſet, qui labem illam & maculam perſpexiſſet, & coniectura duce non incommodè locum reſtituiſſet: quãuis dum variare orationem vult, vt copiam, & elegantiam oſtendat, idem nomen quandoq; etiam duobus uerbis interpretatur, ut ordiri fauos, & extruere fauos, Plin. autem cap. xxxvj. eandem rem his verbis videtur expoſuiſſe: Congregantur verno tempore, mutuoq; attritu lentorem cuiuſdam ceræ ſaliuant: Sic enim videtur verba hæc Ariſtotelis reddere voluiſſe ἀθροῖσαι δὲ ἐρχόμεναι κηρίζουσι γλισχρότητά τινα μυξώδη, ἐξ ἧς τὰ κηρία.

κηρία δ' ἃ συνίσταται: quid autem κηριάζειν esset, ipſe Ariſtoteles libro. v. de hiſtoria animalium, vnde etiã ſuperiora exempla accepimus, diligenter narrat his verbis: αἱ μὲν οὖν πορφύραι τοῦ ἔαρος συναθροιζόμεναι εἰς ταὐτὸ ποιοῦσι τὸ καλούμενον μελίκηρας. τοῦτο δ' ἐστὶν οἷον κηρίον, πλὴν οὐχ οὕτω γλαφυρὸν ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ ἐκ λεπυρίων τῶν ἐρεβίνθων λευκῶν πολλὰ συμπαγείη. ἅπαν δ' οὐκ ἔχει ἀνεῳγμένον πόρον οὐδὲν τούτων, οὐδὲ γίνονται ἐκ τούτων αἱ πορφύραι, ἀλλὰ φύονται καὶ αὗται καὶ τἆλλα τὰ ὀστρακόδερμα ἐξ ἰλύος καὶ σήψεως. τοῦτο δὲ συμβαίνει ὥσπερ ἀπόκαθαρμα καὶ ταύταις καὶ τοῖς κήρυξι· κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες: q̃ q latina habere vult is laudatã illã Theodori interpretationem adeat: ibi enim omnia accurate & eleganter expreſſa leget: quam uis autem κηρίον vnde κηριάζειν deductum eſt, fauum potius, quam ceram ſignificet (κηρὸς enim cera dicitur non κηρίον) nemo tamen miretur Plinium cerificare dixiſſe: nam & latini fauos ipſos ceras appellarunt. vt Virgilius, & Columella multis locis & græcum nomẽ quo fauos illi nominãt a cera deriuatum eſt & hos pręcipue purpurarum fauos ceras appellare non alienum fuit, qui figuram tantum fauorum habẽt, melle vacui ſunt: quare omnino hanc eſſe duco genuinam Plinij lectionem, nec quenq̃ elegãtius puto, aptiusq́; potuiſſe græcum verbum exprimere quàm Plinius fecerit.

329 Conuiuijs tuis ἀσιάγοις: Nos ſcripſimus, CONVIVII ISTIVS ἀστυαγοῦς ex noſtro codice quemadmodum etiam Germani in margine adnotarant: quæ profecto vera eſt huius loci lectio: Quid. n. hic Aſtyages Rex: nam ſi fabulas audire volumus, nihil tam abſurdum eſt, quod non poſſit aliquo figmento, concinnari: Eandem hanc rem in principio ſecundæ ab hac epiſtolæ indicat: quantam etiam (.ſ. expectationẽ) moues de illo delicato conuiuio, vt nihil de ſinceritate hoȝ verboȝ dubitari amplius poſſit.

329 Terentia affectatã eſt tuis literis: Sic olim omnes excuſi habebant: Germani ea dictione (vt puto) offenſi AFFECTA EST emendarunt: quos nonnulli poſtea ſecuti ſunt, ita enim locum legunt, citátq́; Nos DELECTATA ſcripſimus: quam ingenuam eſſe lectionem exiſtimamus: ea enim ſunt eius veſtigia in noſtro codice, vt ſi ex. F. facias E, nihilq́; amplius addas, omnes maculas, quæ hanc vocem fœdauerant, abluens: eamq́; purgatam, & nitidam reddideris: Eſt autem, vt ante etiam teſtati ſumus, frequens in eo libro harum literarũ inter ſe permutatio: ſed hac tantũ indicata lectione ſine alijs argumentis ſperamus nos, omnes eius integritatem cogituros.

330 In Formiano te præſtoler: Nos auctoritatem ſecuti noſtri antiqui codicis, TIBI PRAESTOLER ſcripſimus: in quo nequis nos reprehendat (quod hodie cum accuſandi caſu conſtruatur hoc verbũ) verba Aelij Donati adducemus, qui miratur Terentium in Eunucho: quem præſtolare dixiſſe: ſunt autem
» hęc: Nouè, non cui pręſtolare ſed quem dixit: aliter Tullius, qui tibi ad forum Aurelium pręſtolaretur: Præſtolari eſt præſto eſſe, & parere, hoc eſt obſequi: Non male igitur fecimus, quod veteri exemplari fidem habentes conſuetam Ciceroni locutiõem reſtituimus: Quod autẽ paulo infra PVBLICANIS PENDIS, omnes quos vidimus, manu ſcripti, PVBLICANOS habent: quod etiam Germani adnotarunt: Nos q̃q̃ receptam lectionem ſecuti ſumus, veterẽ tñ teſtatã relinquere voluimus.

332 Velim ex Theophane reſpicere. Noſter antiquus EXSPICERE: quã etiã lectionem in margine ſui libri Germani adnotarunt. Nos ſuſpicati ſumus vnius literæ in antiqua ſcriptura defectum eſſe, vel potius literam illam non deeſſe, ſed non ſuo loco poſitam fuiſſe librarioȝ incuria: ac Expiſcere ſcripſimus, id eſt diligenter quæras, et perſcruteris. Arabarchem autem intelligo hic Cn. Pompeium, quem nominibus appellat Reguloȝ, dynaſtarũq́; illorum, quos aut deuicerat, aut ſocios habuerat contra Mithridatem, vt interim rationem adferamus cur ſemper ſampſiceramum, nõ vt ante legebatur, ſcripſerimus, tribuimus id quidem maxime antiquo exemplari: ſed etiam hoc nomen apud Strabonem inuenimus libro xvj. Geographię: ait enim. ἀεὶ δ' οἱ πλησιαίτεροι τοῖς σύροις ἡμερώτεροι καὶ ἧττον ἄραβες καὶ σκηνῖται ἡγεμονίας ἔχοντες συντεταγμένας μᾶλλον καθάπερ ἡ σαμψικεράμου ἀρέθουσα καὶ ἡ ἰαμβλίχου: nã quin per Sampſiceramũ Pompeiũ intelligat, vix dubitari poteſt ex illo maxime loco: Nunc vero Sampſicerame quid dices? Vectigal
» te nobis in monte Antilibano cõſtituiſſe, agri Campani ademiſſe? Theophanẽ autem hunc familiariſſimũ Pompeij extitiſſe, magnæq́; apud ipſum auctoritatis, plures auctores tradunt: Tacitus autẽ his
» & ipſe verbis manifeſtũ facit. Datum erat crimini quod Theophanẽ Mytilenæũ proauũ eoȝ Cn. ma-
» gnus inter intimos habuiſſet, quodq́; defuncto Theophani cœleſtis honores Græca adulatio tribuerat: vt cum Theophanes maxĩe Pompeij cõſilia cognita haberet, per ipſum vellet indagare M. Cicero, quo ille erga ſe animo eſſet,

332 Nec meũ imperiũ, ac mitto impiũ &c. Verba hæc ſunt Terẽtij ex Phormione, cũ queritur Demipho filiũ
» ſe abſente, & inſcio duxiſſe vxorẽ: Itáne tandẽ vxorem duxit Antipho iniuſſu meo: nec meũ imperium,
» ac mitto imperiũ, non ſimultatẽ meã Reuereri ſaltẽ, non pudere? Quod ideo hic adnotaui, quia noſtri librarij notulis (quibus mos eſt) vt conſtituerã, ſignare hunc locũ neglexerunt.

336 Sed res eſt (vt ſpero) non tam exitu moleſta, quàm auditu: NOS ADITV ſcripſimus, vt reſpondeat verbo illi EXITV: rem illam, & periculum, quod intendebatur, non tam exitum difficilem habere confidebat, q̃ moleſtum aditum, vt μεταφορικῶς aditum principium appellet, quemadmodum exitum finem, & extremum.

337 Et C. Cæpio hic Brutus. Sic quondam omnes excuſi libri habebant. Alii, dum corrigere volunt, venus deprauarunt, importune inculcata copula, quę Cæpionem à Bruto diſtingueret, qui vnus, & idẽ eſt, quod pluribus teſtimonij s oſtendemus. Cicero in Philippica x. cum de M. Bruti literis ad

ſenatum loquitur, S.q.C. quibus verbis fieri velit complectitur: ſic inquit. Quod Panſa Conſul verba fecit de literis, quæ à Q. Cæpione Bruto Proconſule allatę, & huic ordini recitatę ſunt: ea de re ita cenſeo: cum Q. Cæpionis Bruti Proconſulis opera, conſilio, &c. in quo S.C. Pluribus locis ſic illum appellat. Appianus etiá lib. ἐμφυλίων. Μᾶρκός τε Βροῦτος ὁ καιπίων ἐπίκλην Βρούτου τοῦ κατὰ Σύλλαν ἀνῃρημένου παῖς, αὐτῷ τε καίσαρι προσφυγὼν ἐκ τοῦ κατὰ φάρσαλον ἀτυχήματος: &c. Dion etiam in fine. xlj. libri. ἀμέλει καὶ τὰ γράμματα ἀπέδειξε ἐν τοῖς τοῦ πομπηίου κιβωτίοις εὑρεθέντα ὅσα τινές τισι πρὸς ἐκεῖνον εὔνοιαν ἢ τὴν πρὸς ἑαυτὸν δύσνοιαν ἐλέγχει, οὔτ' ἀνέγνω οὔτ' ἐξεγράψατο ἀλλ' εὐθὺς κατέφλεξεν ὅπως μηδὲν ἀπ' αὐτῶν δεινὸν ἀναγκασθῇ δρᾶσαι ὥστε τινὰ καὶ διὰ ταῦτα τοὺς ἐπιβουλεύσαντας αὐτῷ μισῆσαι, τοῦτο δὲ οὐχ ἁπλῶς εἶπον ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ καιπίων ὁ βροῦτος ὁ μάρκος ὁ μετὰ τοῦτο αὐτὸν ἀποκτείνας καὶ ἑάλω ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐσώθη,

338 τὰς τῶν κρατούντων: Initiú verſus Euripidis valde celebris: integer eſt τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεών: eſt autem in Phęniſſis pronúciatus à Polynice, cum miſerias, calamitatesq́;, quas ſuſtinent, qui in exilio viuunt, matri exponeret: inter alia.n. mala hoc eſſe narrat quod illi coguntur Regum deméntias, ac ſiniſtra conſilia ferre, & ſequi: quorum ope ſperant ſe quandoq; in patriam poſſe redire. Hanc ſententiam, cum ad eá in ſuo poemate alluderet, mortis cauſam ciui R. fuiſſe ab immiti principe Dion tradit: Quē ego locú ita interpretatus ſum: M. autem Aemilius ſcaurus, qui nullam prouinciam imperio rexerat, neq; repetundarum accuſatus erat, códemnatus eſt propter tragœdiá: in acerbioremq́; caſum incidit, q̄ ille erat, quem ſcripſerat. Atreus erat poema, ſuadebatq́; cuipiam eorum, quibus imperabat ſecundum Euripidem vt regum ſtultitiam ęquo animo ferret: cum hoc audiſſet Tiberius, in ſe verſum illum pronunciatum eſſe dixit, exiſtimans ſe Atreum, quia multos crudeliter necaſſet, eſſe appellatum: ſubiungensq́;: Ego vero ipſú, Aiacem faciam: neceſſitatem illi attulit, vt ſe ipſe ſuis manib. conficeret: non tamen hoc nomine in iudicium vocatus eſt, ſed quod cú Liuilla adulterium commiſiſſet.

E LIBRO III. AD ATTICVM.

340 Nam Phętolibeá nõ vidit: Nos, PHAETO LIB. EVM NON VIDIT. Nulla aút noſtra in hec induſtria fuit, niſi tres voces importunè compactas ſeiungere, & diſtinguere: miſerat autem hunc cum literis ad Q. Fratrem: quod etiam inuenies in vltima primi libri epiſtola ad Q. Fratrem, inquit.n. ſed de hoc ſcripſi ad te in ea epiſtola, quam Phaetonti dedi.

340 Thryphonem Cęcilium non vidi. Cum noſtri manu ſcripti eandem, quam excuſi, lectionem habeant, nihil immutauimus: Germani tamen (quod vnde hauſerint neſcio) TRYPHONEM CECILIVM NON VISENDVM VIDI, ſcripſerunt.

341 Quod optimo tempore facere non licuit: Nos receptam lectionem retinuimus: Noſter tamen antiquus, quod, etiam Germani adnotarunt, OPTIMO GENERE. habet: ſed etiam codices harum epiſtolarum, qui primis illis temporibus excuſi ſunt: vt non negligendus ſit tot librorú conſenſus: Inuenimus etiam in antiquis exemplarib. lib. primo officiorum ſic ſcriptum locum hunc: Quid ad hanc manſuetudinem addi poteſt? eum qui cum bella geras tam molli genere appellare, vbi vulgati tam molli nomine habent; res tota diligenter conſideranda.

341 Quod vnus tu facere maxime potuiſti victores & cetera. Omnes quos vidimus manu ſcripti libri ante dictionem illam victores, AVT, habent: quare ſuſpicari poſſemus mancú eſſe locum, alterumq́; membrum vitio librariorú defeciſſe: cum tamen in margine eius libri, quem nos omnium optimum habuimus, repoſitum ſit, AVT OCCVBVISSE HONESTE: nos quoq; ita locum ſuppleuimus, nihil de noſtro addentes: putamus enim accidere potuiſſe, vt ea verba (vt fit) errore librarij, dum librum exararet, relicta: cum poſtea erratú agnoſceret vel ipſe, vel alius, vbi nunc ſunt, poſita fuerint: Quod ſiquis illa ſuſpecta habet, ſciat ſaltem aliqua deſiderari, quę ſententiá perficiant.

344 Hic mihi primum non modo conſilium defuit, ſed etiá obſunt, Nos pro, non modo MEVM ſcripſimus antiquo exemplari fidem habentes: Quod & hic, & alijs multis locis SED ETIAM habet, cum ante NON MODO in eo ſcriptum non ſit: confirmat.n. & auget rem antedictam: omnibus tamen locis húc modum dicendi in vulgatis excuſisq́; libris corruptú inuenimus: quod ab illis commiſ
» ſum eſt, qui omnia temere, quę ipſi nõ intelligunt, improbant, atq; peruertunt: Ad Att. lib. iiij. Amiſi
» mus mi Pomponi omnem ſucum: ac ſanguinem, ſed etiam faciem priſtinam ciuitatis: quem tamen
» locum omnes vulgati eadem peruerſione deprauatum habent: Item lib. x. Tu quoniam quartana ca
» res, & nouum morbum remouiſti, ſed etiam grauedinē. vbi excuſi pro, NOVVM, NEDVM habebant. Auctor etiam Rhetorices ad Herennium: Traductio eſt, quę facit vt cum idem verbum crebrius
» ponatur non offendat animú, ſed ēt cõcinniorē orationē reddat: ſic.n. habent antiquiores codices, nam vulgati idē mendú retinent, In. xuj. Philippica ēt manu ſcripti purgati, incorruptiq; ſunt, cú excuſi pari
» ter oēs inquinati ſint. Brundiſij in ſinu auariſſimę ſed ēt crudeliſſimę vxoris delectos Martię legionis centuriones trucidauit: Eſt autem modus dicendi à Gręcis ſumptus: Ariſtoteles lib. iij. Phyſicorum ἄτοπον τὸ, δύο κινήσεις ἅμα κινεῖσθαι τὸ ἕν· ἔσονται ἀλλοιώσεις δύο τοῦ ἑνὸς καὶ εἰς ἓν εἶδος, ἀλλ' ἀδύνατον: cú.n. vt ex Simplicij commētarijs accepimus Alexander hunc locum varijs modis exponeret: vna erat declaratio talis, ut oporteret illud, ἀλλὰ, pro ſed etiá accipi, cú tamē in verbis Ariſtotelis ante nõ eſſet οὐ μόνον quod

ipſe

Ipſe dum ſenſum magis planũ, apertumq́; facere vellet, in explanatione illius loci poſuit: videtur autem Alexandro hæc ipſa Ariſtotelis clara & facilis locutio: nam modum dicendi hunc, vt cõmunem, conſuetumq́; græcis auctorib. non adnotat, ſũt autem hæc eius verba à Simplicio repetita ὅπως τὸν ἥφαιστ καὶ τῷ διαλέγεσθαι τῆς σαφηνείας τὴν λέξιν ποιῆσαι οὕτως· ὥς τε ἄτοπον τὸ δύο κινήσεις ἅμα κινεῖσθαι καὶ εἰς ἓν εἶδος καὶ οὐ μόνον ἄτοπον ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον τοῦτο, ὥς τε ἐπὶ τούτοις τό, τινὰς γὰρ ἔσονται ἀλλοιώσεις τοῦ ἑνὸς &c. Budeus etiã eruditiſſimus, & accuratiſſimus vir hunc modum dicendi in Cræco ſermone notat, cum propter librorũ peruerſiões (vt puto) apud latinos auctores eius exempla nõ adferat: inqt enim in ſuis commentarijs: ἀλλὰ δὴ pro atq; etiam, & quinimo ponitur, citatq́; hunc locũ Libanij οὔτοι διὰ τὴν οἰκείαν τέχνην ἄδηλοι χεῖν ἀπεῖναι ὅποι ἂν βούλωνται, ἀλλὰ δὴ καὶ πρὸς πολεμίους. fuimus in hoc longiores: cum enim in omnib⁹ excuſis libris aliter legantur cuncti hi loci, verebamur nequis nos hoc finxiſſe putaret: qui vero libros manu ſcriptos viderint, cognoſcent nos ſumma fide vſos: rem autem tam inauditam multorũ aurib⁹, & primo, quod neceſſe eſt, nouitate ſua ſuſpectam, oportuit grauioribus teſtibus confirmare: Animaduertimus poſtea libro ſecũdo de Oratore hunc modũ dicẽdi in vulgaribus etiã libris inueniri: illi enim minus q̃ cæteri cõtaminati ſunt: ſic. n. loquitur. Inuident autẽ homines maxime paribus aut inferioribus, cum ſe relictos ſentiũt: illos autem dolent euolaſſe: ſed ẽt ſuperioribus inuidetur, Quare firmiores habendę ſunt ſuperiores noſtrę caſtigationes.

344 Vtinam modo agatur aliquid. Poſt hæc verba, ſic ſcriptũ erat in excuſis: IN QVOD IPSA IVBEAT: quod neglecimus: in noſtro. n. antiquo eius loco tantũ erat QVO IPSA atq; id quidem deletũ, & eiectum: quare nos quoq; mancam, vel potius inanem, & vacantem clauſulam repudiauimus.

345 In me ipſo ſatis eſſe conſilij decreueras: NOS DECRERAS κατὰ συγκοπὴν ſcripſimus: quẽadmodũ lib. iiij. Cũ pontifices decreſſent ita, pro decreuiſſent: Item ad Att. li. vj. Decrerã. n. cũ eo valde familiariter viuere, ferẽ autem ſemper in bonis codicibus ſic ſcriptum reperies hoc verbum.

345 Eo autem die Liuinius M. Reguli libertus: Sic habet noſter liber, cum ante valde hic locus peruerſus eẽt. Germani qui & ipſi hanc ex antiquo exemplari lectionem in margine poſuerũt. M. nomen reliquerũt: quod noſter antiquus retinet. Cicero in epiſtola ad C. Numatium, qua hunc ipſum ei cõmẽdat L. Reguli, non M. hunc libertũ fuiſſe dicit: quare videndum an nomen illud, in noſtro antiquo vacet: exiſtimo aũt eoſdem eſſe illum & hunc de quo hic loquiẽ (etſi ibi L. Liuineius appellatur) quia in ea epiſtola teſtaẽ ſũma ei⁹ erga ſe officia extitiſſe his calamitoſiſſimis tpibus: qđ hoc loco verũ eſſe confirmaẽ. In antiquoribus ãt libris, qđ etiam Germani oñdunt pro LIBERTVS L. tantũmodo hic ſcriptum eſt.

345 Et eò magis, quod Appij quæſtio eſt. Noſter antiquior liber APPI SPECTIO habet: quam nos verã eſſe, & ſinceram huius loci lectiõem putamus: eſt autem ſpectio verbum augurum diſciplinæ propriũ: fuiſſe autẽ Augurem Appium hũc Claudium notiſſimũ eſt, cuius ſpectionem, vt inimici Cicero iure formidabat: Interceſſiſſe quoque inimicitias inter hunc, & Ciceronem perſpicuum eſt ex epiſtolis Ciceronis ad illum ſcriptis M. Varro. libro. vj. de lingua latina, vt priſci codices habent, nam qui nũc primus eſt in illis eſt quintus. Spectare (inquit) dictũ ab antiquo, quo etiam Ennius vſus, voſ epulo poſtquam ſpexit, & quod in auſpicijs diſtributum eſt: qui habent ſpectionem, qui non habeant: & quod in augurijs etiam nunc augures dicunt auem ſpecere conſuetudo communis quæ cum prouerbijs coniuncta fuerunt, etiam nunc ſeruat, vt aſpicio, conſpicio, &c. quid autem ſpectio in auſpicijs eſſet, cum ea diſciplina ita perierit, vt nullum eius veſtigium reliquum ſit, vix nunc puto ſciri poſſe. Eandem rem videtur tangere Cicero in ſecũda Philippica, q̃q̃ illic inſpectio ſcriptum eſt, ſed librariorũ fortaſſe culpa. Iſtuc quod te ſacerdotij iure facere poſſe dixiſti, ſi augur non eſſes, & Conſul eſſes, minus facere potuiſſes, vide ẽt ne facilius, nos. n. nunciationẽ ſolum habemus, Cõſules & reliq magiſtratus ẽt inſpectionẽ.

346 Q. Cęcilio Q. F. Pomponiano Attico. Anteq̃ teſtamẽto adoptatus eſſet à Q. Cæcilio auunculo ſuo T. Pomponius vocabatur: poſtea Q. Cæcilius appellatus eſt: vt Varro de re ruſtica li. ij. docet. Oportebat autem qui adoptabatur reliquam appellationem ab eo ſumere, qui adoptaſſet: vnum tantũ nomẽ ex prioribus, atq; id ẽt rõne quadam cõformatũ cõſeruare: vt à Põponius quod vetus erat nomen Põponianus, ab Octauius Octauianus: qđ declarat Dion hiſtoricus de Octauiano, q poſtea Auguſtus appellatus eſt, loquẽs, cũ Iulij Cæſaris hereditatẽ adijt: καὶ οὕτως ἐξ ἐκείνου γάϊος ἰούλιος καῖσαρ ὀκταουιανὸς ἐπικληθεὶς γενόμενος γὰρ αὐτῷ εἰσποιητὸς, τὸ μὲν ἄλλο αὐτὸν πρόσρημα ἀπὸ τοῦ πεποιηκότος λαμβάνειν, ἓν δέ τι τῶν προτέρων ὀνομάτων σχηματισθέν πως τηρεῖν: meliores aũt hic libri Põponianus recte, quẽadmodũ ẽt nos ſcripſimus.

347 Quomodo ſunt ſcribas. Nos hic emẽdauimus, CVI CVIMODI SVNT: qđ in manuſcriptis exẽplaribus inuenimus: quoq́; Priſcianus vſum eẽ Ciceronẽ pro CVIVS CVIVSMODI docet: q locũ ẽt ex
» Oratiõe ꝑ Sex. Roſcio hũc citat. Vereor. n. cuicuimodi eſt Roſci, ne ita hũc videar ſeruare, ut tibi non pepercerim. Alibi ẽt hãc vocẽ apud Ciceronẽ inuenimus in antiqs codicibus: nã excuſi oẽs uarijs peruerſionibus vbicũq; ea eẽ debebat cõtaminati ſunt: nõnulli. n. (vt puto) cũ corruptã eẽ exiſtimarẽt, ſemp
» ipſi deprauarũt: In fine. iij. libri Tuſc. Queſt. ſupeſt. n. nobis hoc cuicuimodi ẽ otiũ: Itẽ in extrema pte
» v. libri. Vbi. n. melius vti poſſumus hoc cuicuimodi eſt, otio: In libro ẽt ſecũdo de Legibus: Nam neq;
» medicorũ præcepta dici uere poſſent, ſi quæ inſcij, imperitiq́; pro ſalutaribus mortifera conſcripſerint:
» neq; in populo lex cuicuimodi fuerit illa etiãſi pernicioſum aliquid populus acceperit: Qui locus ĩ his etiam, qui meliores habentur, fœde inquinatus eſt.

348 Aut nimium, aut ceteros fugerit inueſtiges velim. Quis non videat hunc locum corruptum eſſe, vocẽq;

illam NIMIVM nomen proprium eſſe debere! Germani NVMIVM caſtigarunt, nec tamen recte. NINNIVM enim quemadmodum nos ſcripſimus, legendum eſt: Intelligit autem L. Ninniũ Quadratum: qui tunc Trib. pl. fuit, enixeq́; cauſam Ciceronis adiuuit contra Clodij furorem: qui tamen ab illo quemadmodum & Cicero deluſus eſt: Dion ſępe hunc nominat, vt eo loco καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος συνεῖδε τὸ λεγόμενον λούκιον νίννιον κουάδρατον δημαρχοῦντα ἑαυτῷ ἐπιτεθῆναι πᾶσι σφίσι ... ἔδεισε μὴ καὶ θόρυβος ἐκ τούτου καὶ διατριβή τις γένηται. καὶ ὑπῆλθεν αὐτὸν ἀπατήσας, προδιομολογησάμενος τῷ αὐτῷ μηδ᾽ ἐποῖον, ... νομοθετουμένων ἐμποδίσαι κατ᾽ αὐτοῦ γράψειν ... καὶ τοῦ ... ἄγοντες ... αὐτοῦ μετὰ τοῦτο καὶ τῷ κικέρωνι ἐπεχείρησεν li. ēt. x. harum epiſtolarum de eodem meminit Cicero. Hæc mecũ Ninnius noſter velle eos mihi ſe, & oppidum tradere.

È LIBRO IIII. AD ATTICVM.

350. Et brunduſinę colonię & tuæ vicinę ſalutis. Alij pro ſalutis SEDIS legunt: alij alijs modis corrigũt. Nos communem lectionem, etſi nobis nõ parum ſuſpectam retinuimus: eadem enim in noſtro vetere exemplari, & omnibus manu ſcriptis à nobis inuenta eſt: cum autem nihil certi haberemus: quid opus fuit veterem ſcripturã delere! quæ ſi non recta eſt, & integra, neceſſe eſt, quo minus contaminata eſt, magis propinqua ſit verę, & ſincerę lectioni.

351 Pręter Meſſalam, & Ceránium: noſter antiquior liber AERANIVM habet: Quod ſi. E. literam in. F. cõmutes, in qua ſępe hic librarius peccauit: pro F. illam ponendo, vt iam teſtati ſumus, omne mendum ſuſtuleris. L. autem Afranium cum Q. Metello Conſulem fuiſſe ex primo libro harum epiſtolarũ colligitur: Idem erratum erat in penultima huius libri epiſtola in illo loco: Monumentum illud, quod tu
» tollere laudibus ſolebas, vt forum laxaremus, & vſq; ad atriũ Libertatis explicaremus &c. nam & in antiquis, & in excuſis libris pro FORVM, EORVM ſcriptum erat.

352 Itaq; oratio iubet, vt in noſtrę fortunę caſu quod debere &c. Conſidera quæſo optime lector, quot maculis reſperſus, fœdatusq́; fuerat hic locus: Quod enim nonnulli non intellexerant hanc ſiue ſcripturam, ſiue locutionem: multis additis parum aptis dictionibus adeo hunc locum peruerterant, vt ſine bonorum librorũ auxilio nullo modo emendari potuiſſet: Nec tamen negamus eſſe etiam in illis aliquantulum importunè diſſolutam fractamq́; hanc vocem IVVENTVTI, ſic enim eſt in antiquis ITAQVE ORATIO IVBENT VTI NOSTRAE DEBERE NON POTEST. Quod ſi verbũ illud ſtulte diſſectum iterum componas, nullus ſcrupulus reſtabit: quã. n. paſſim. B. pro. V. capi ſolitũ eſſet, omnibus iam notum eſt: non debere autem orationem iuuentuti intelligit: quia tam perfectam illam eſſe ſciebat, vt iuuentus nihil aliud deſiderare poſſet: Quæ enim ſcribebat, iuuentutis ſtudio incenſus ſcribebat, vt ipſe alibi inquit: Qui autem, quod à ſe expectatur poſtulaturq́; exacte pręſtat, is non amplius debet: Quod ſi DEBERI NON POTEST, ſcriberes, hic eſſet ſenſus longe melior meo iudicio, Ciceroniq́; magis familiari, & conſueta locutione, oratio non poteſt deberi iuuentuti: ideſt, nos cogimur orationem ipſam edere, iuuentutiq́; noſtræ, vt ſit vnde diſcat deſcribẽdam dare. Cic. in extremo
» lib. Tuſculanarũ quæſtionum. Sed tibi hoc video nõ poſſe deberi: Itẽ li. iij. de oratore. An me tã impu
» dentem eſſe exiſtimatis vt vobis hoc preſertim munus putem diutius poſſe debere! & de legib. li. ij. Præ
» clare exigis Quinte, at ego effugiſſe arbitrabar, & tibi horum nihil deberi poteſt.

353 Propè omnium fanorũ, ac ſacrorũ locorũ: Hic locus imminutus decurtatusq́; eſt in manu ſcriptis codicibus, quẽ tamen, vt in vulgatis eſt conſeruauimus: in illis autem ſic ſcriptum eſt: PROPE OMNIVM FANORVM LOCORVM.

353 Cum ſacra via deſcenderem. Hęc eſt omnium antiquorũ, excuſorumq́; codicum lectio, Aldino excepto, q DISCEDEREM habet: Fuit ille quidem in huius voluminis editione ſui diſſimilis: domus Cicerõis in Palatio fuit: deſcendebat igitur, cũ in forum ſacra via iret, quod etiam Horatius in Epodo tãgit, In
» tactus aut Britãnus, vt deſcenderet ſacra cathenatus via. Aſconius itẽ hoc oſtendit pro M. Scauro. De
» monſtraſſe vobis memini me hanc domũ in ea parte palatij eſſe, quæ cũ ab ſacra via deſcẽderis, & perp
» ximum &c. Plutarchus etiam in vita Ciceronis προσλαβὼν δὲ ὁ κικέρων ἐκάλει τὴν σύγκλητον εἰς τὸ ἱερὸν Διὸς ἱερὸν ὃν στάτορα ῥωμαῖοι καλοῦσι ἱδρυμένον ἐν ἀρχῇ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ πρὸς τὸ παλάτιον ἀνιόντων: Templum igiẽ Iouis ſtatoris in principio ſacrę vię poſitum eſſe docet illis, qui ad palatium aſcendunt.

353 Trudi videret. Nos q̃uis variatum, vel potius deprauatũ hunc locũ in cunctis manu ſcriptis inuenerim⁹, tñ nihil permutauimus. Verũ quia non ſine cã tot melioris notæ codices à vulgatis diſſentire exiſtimãdum eſt, prętermittere noluimus. quin ueterẽ ſcripturã, etſi deformatã, notã, teſtatamq́; relinquerem⁹: Acrioris iudicij viri diligenter conſiderabunt, an genuina ſit vulgata lectio, ſimulq́; an verior, & ſincerior ex hac vetere ſcriptura elici poſſit, quæ hic interim notata nemini moleſta erit: eſt autem hęc: SED AD SVPPLICIVM PRAESENS VIDERI VIDERET.

353 Sed ille ſe in interiorẽ partẽ ædiũ abdidit Sulla in ſenatu. Et hunc locũ mancũ inuenim⁹, diminutũq́; ĩ antiqs exẽplaribus: q multis poſtea additis verbis ſupplet⁹ fuit: nobis rectius viſum eſt, ſublatis quęcũq; adcreuerat, legitimas tñ Ciceronis uoces relinq̃re: Sic. n. facilius puto poſſe uerã lectionẽ inueſtigari.

353 Veriſſimæ lr̃e Seſtij fuere: Manu ſcripti codices, SESTIVS FVRERE, ut ſit furere pro furebat, quod frequens eſt: debebant tamen à ſuperiori periodo hæc duo uerba punctis diſtingui: non poterat ullo pacto inquit hæc ferre Seſtius, ideoq́; fremebat: nec tamen huius lectionis aliud teſtimonium habemus, quàm veterum codicum auctoritatem: quare qui vulgatam ſequi mauult, ſuo arbitrio, me

non

non repugnante faciat.

355 Pauci pannoſi ſine laterna. Neſcio an hic locus corruptus ſit, nõ parũ certè timeo: Vetus nr̃ codex ſic habet, PAVCIS PANNOSI SINÈ ALANTERNA: vt nihil relinquamus eorũ, quæ in illo diuerſa ſunt, maximeq; vbi mendi ſuſpicio eſt: vt aliorũ induſtria, quum nobis non licuit, aliquando poſſit præclarus hic auctor hac etiam parte iuuari, & purgari.

354 Publium reum &c. Nos (niſi fallimur) auctoritate meliorũ codicum moti melius hũc locum reſtituimus: tranſpoſitę erant dictiones: puncta perperam collocata: quædam etiam vox temere inculcata: Non. n. primo dicit, niſi ante occiſus erit à Milone, ſed reum Publium fore à Milone puto: κατὰ παρένθεσιν autẽ niſi ante occiſus erit: Reum autem à Milone, ideſt Milone accuſatore, non autem primo pronunciat à quo occidi debeat, ſed indefinite (niſi ante occiſus erit) inquit, à pluribus enim periculum mortis Clodio impendebat, ſiquidem tam ſeditioſe ſe gerebat, vt ſingulis diebus mors ei inſtaret: quod etiam ſupra hac epiſtola dixit: ipſe occidi potuit. M. etiam Antonius Clodium interficere voluit, cũ gladio ſtri-
" cto cum inſecutus eſt, negotiumq; tranſegiſſet (vt inquit Cicero in. II. Philippica niſi ille ſe ſub ſcalas tabernæ librariæ coniecilſet, iiſq; oppilatis impetum Antonij compreſſiſſet: ariolatur autem a Milone occiſum iri, ſi ſe interim ei obuiam obtulerit, ideſt antequam ĩ iudicium ab eo vocatus ſit. Eſt autem aliquan tum peruerſionis in hac altera parte: vnde nõnulli ex re geſta ITVRO LANVVIVM reſtituerunt. Nos parcius (vetere ſcriptura diligenter conſiderata) SI SE INTERIM OBVIAM OBTVLERIT ſcripſimus: Quia tamen falſa noſtra coniectura eſſe poteſt: veterem ſcripturam hic oĩbus diſcutiendam proponimus: vt ſicui noſtrũ iudicium diſplicuerit, ipſe habeat, vbi ingenium ſuũ exercere poſſit: eſt autem hęc: SI SENTITVR VEIAM OBTVLERIT.

355 An tu me exiſtimas. Vetus codex habet, quod nos recepimus: AIN TV! AN EXISTIMAS cum interrogatione pronũciatum, quaſi familiariter, & amicè corrigat, quod id ſuſpicatus ſit: lib. xij. Venio
" ad Tyrannionem, ain tu! Verum hoc fuit! ſine me, &c. Lenis eſt autem iocundaq; reprehenſio, quaſi di-
" cat ita'ne facere oportet. Sæpe etiam, ain tandem! pari ſignificatu dicit, vt lib. vj. Ain tãdem Attice lau-
" dator integritatis, & elegantiæ noſtrę: Item in epiſtola ad Pætum: Ain tãdem! inſanire tibi videris, q̃d imitere meorum verborum (vt ſcribis) fulmina.

355 Et ij ſubrogentur. Nos ex cunctis melioribus libris SVBRINGENTVR, ſcripſimus: Ringi autem iraſci, & ſtomachari: Horatius lib. ij. epiſtolarum: quã ſæpe, & ringi: Eſt autem notiſſimum, & elegantiſſimum verbum, licet de eius etymologia pugnent inter ſe Grammatici.

355 Aſt num geram manũ fuiſſet. Nos quod etiam in Germanici libri margine adnotatũ eſt: GERMANVM ſcripſimus, ideſt priſtinis noſtris actionibus congruens & cõſentaneum Græci ἀδελφὸν dicunt. Iſocrates in Panegyrico καλὰ μὲν οὖν ταῦτα καὶ πρέποντα τοῖς περὶ ἡγεμονίας ἀμφισβητοῦσιν, ἀδελφὰ δὲ τῶν εἰρημένων Plato lib. iij. de legib⁹: συντιθέμενοι ἀδελφοὺς ὄντας τοῖς γενομένοις ἑαυτῶν πρὸς τὴν δυστυχίαν πλατωνίσαντες ἐπελθόντας Sed & Grææ, & latinæ vocis plura exempla adfert Gulielmus Budeus in ſuis doctiſſimis commentarijs: vt qui vtrũq; nomen exacte intelligere velit, illuc eum reijciamus: vnde enim hæc melius diſci poſſunt: q̃ ab illo, qui vtriuſq; linguę theſaurum ita vno libro complexus eſt: ut alijs facultatem quicquã in tali genere ſcribendi eripuerit: quãuis locum hunc in oratione contra L. Piſonem non oportere pu-
" to, quemadmodum ille iubet, corrigi: Illud verum geminum conſilijs Catilinæ & Lentuli, quod me do-
" mo mea expuliſti, nam geminum eandem vim & ſignificatum quam germanũ habere duco: & in cunctis exemplaribus nulla varietate ita legitur: Pręterea in partitionibus GEMINA, non GERMANA, vt ipſe legit, omnes codices habent: vt eo exemplo recepta potius Ciceronis in Piſonem lectio q̃ illius caſtigatio probari, & corroborari videatur.

355 Bibliothecam mihi tui pinxerunt cõſtructione, & ſi ſcribis. Noſter antiqıor codex, ET SIT TYBISEOS habet: ſupra quas voces alia noua manu vulgata lectio perſcripta fuerat: vnde in excuſos omnes codices (vt puto) fluxit: Nullum mendum eſt in antiqua ſcriptura, niſi quod librarij vitio, vna dictio diuulſa fuit, cuius fractæ partes cum vicinis dictionibus coheſerunt: vt ſi eas iterum cõiungas, nihil ſcrupuli reſtet: Sic igitur legẽdum eſt, CONSTRVCTIONE ET SYTTIBIS: ſunt autem Heſychio. σιττύβαι, διφθέριναι στολαί, μικρὰ ἱματίδια: ut fortaſſe hic Syttibas appellet, quas antecedente epiſtola membranulas vocat: Quàm falſa autem, & inepta eſſet vulgata lectio, unuſquiſq; iam facile pſpicere põt.

355 Ergo erimus ὁπλῖται, qui togati eſſe voluimus. Noſter melior liber, & integrior ERGO ERIMVS ΟΠΛΟΙ QVI ΤΑΓΟΙ ESSE NOLVIMVS. Nos ita ſcripſimus, Ergo erimus ὅπλοι &c. defectum vnius literæ in antiqua ſcriptura eſſe arbitrati. Queritur Cicero ſibi non licere in otio viuere: ſed cogi in bellum, & in caſtra alios ſequi, cum ſemper ciuilia bella deteſtatus ſit, & fugerit: atque hoc etiam id indignius putat, quod nunc ſi ad arma ueniendum erit, ipſe alios cogetur duces habere, & illorum conſilio, & quaſi iuſſu res gerere: cum olim ſi pugnare uoluiſſet, ipſe dux eſſe potuerit, & alijs imperare, & quid faciendum fuerit mandare: nec tamen uoluit: ſignificat autem tempus, quo magnas copias paratas habuit pro ſe pugnare contra vim, & furorem Clodij, ut eum in ciuitate retinerent: quando ipſe, quia à cæde ciuium abhorrebat, potius cedere uoluit, & illis ſua ſtudia, & ardores animi remiſit: hanc ſententiam præſe ferre Græca verba notiſſimum eſt: quare non erimus in illis declarandis longiores. Amazonas appellatas eſſe ὅπλους Martis propter robur, & animi præſtantiam in rebus bellicis tradit Proclus in commentarijs in Politiam Platonis his uerbis

ἁμαξεύοντ' λέγω τὰς διὰ τὴν ἐ᾽ὁμιλίαν καὶ ἀξίως ἄνευ ἐνδιατρίψαντα δοὺς καὶ τιμήσαντας μετὰ τὴν ὕβριν.

355 Quibus melius Lẽtulo eſſe ſcriptum erat: Scripſimus nos ex antiquiore noſtro codice meliſcule: Quo diminuto aduerbio utitur etiam in prima epiſtola ad Tironem: Volebã ad te Marionẽ remittere, quem cum meliuſcule tibi eſſet, ad me mitteres: errorẽ aũt fortaſſe fecerat, qđ in ea uoce Q. pro C. ſcriptũ eſt: alibi aũt oſtendimus q̃ ſępe has literas nullo diſcrimine permutarent.

355 Nos uero ferrei: emendauimus SERVI nõ parũ adiuti ab antiquo exemplari: etſi ne in illo quidẽ integra eſt hæc dictio: nã ui una litera aliquãtulum peccati eſt: ſed maxime rõne ducti: iterũ. n. ſuperiorum uerbo⁊ ſniam (ut ipſe ẽt teſtatur) breui perſequiť: ſupra ãt benè cũ Lentulo actũ putat, quod morte, illo⁊ tempo⁊ iniquitatẽ fugerit: ſe & Atticum, qui uiuunt, potius miſeros appellandos: precipuè tamen ſe, nã nullã habere Atticum propriã ſeruitutem, cõi tantũ nomine ſeruũ eſſe: cum. n. oẽs ſint, neq; ipſe excipitur, ſed alio⁊ fortunæ comes eſſe itelligitur: explicat aũt multis uerbis, quare ipſe præter alios ſeruus ſit: ex quibus oĩbus manifeſto cõprehenditur, hic SERVI, non FERREI legendũ eſſe: nã locũ ẽt illum emendauimus, q corruptiſſime pro SERVITVTEM, VIRTVTEM, ante habebat,

356 Οὐχ ὁσίη φθιμένοισι: Vetus codex οὐχ ὁσίη φθιμένοισι quę uera eſt, & caſta lectio huius loci: eſt autem hemiſtichium Homeri. οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι: raro autem Cicero itegra prouerbia citat: prima tantũ uerba ponit, Satis. n. illi eſt loca indicaſſe: quoniam erant tunc in ore ferè omnium. Non fas aũt eſſe dicit aduerſus mortuos ſe iactare: de mortuo aũt loquitur, ut ipſius uerbis declarať ſimile eſt hoc prouerbium illi: Cum mortuis non niſi laruas luctari.

356 Ὁ δ' οὐκ ἐστι μύθων: Nos ſcripſimus ὁ δ' οὐκ ἐμπάζετο μύθων quæ ſunt idem uerba Homeri hoc ſenſu. Hic uero nihil curabat de ſermonibus, & fabulis illis: Eſt aũt hæc epiſtola obſcurior ſua breuitate: tantũ. n. res indicat, & nõ longiore ſermone, vt ei mos eſt explicat: vt videať ſtudio, & iduſtria cũ de rebus domeſticis agat, voluiſſe eẽ obſcurior. Videndũ aũt, an pro PRAESIDIA, PRAEDIA, in hac ipſa epiſtola legendum ſit: quod ego ſanè puto: prædia enim locantur, non præſidia: Quid autem nunc de præſidijs agat? & ſanè frequenter inuenies in hoc peccaſſe etiam antiquos librarios, cum alteram pro altera ponerẽt harum vocum: quemadmodum in Aldinis etiã codicibus in libello de ſenectute, prędio, pro pręſidio ſcriptũ eſt: vetatq; Pythagoras iniuſſu imperatoris, ideſt dei de prædio & ſtatione vitę decedere: cum pręſidio proculdubio legẽdum ſit. qui opinionem noſtrã probant, PRAEDIA LOCABIS leget: nos tamẽ in antiquis, & excuſis ſimul libris inuentam uocẽ ueriti ſumus nr̃a auctoritate delere.

356 Sed nihil magis q̃ patina Cyrotari: cenã &c. Hic locus flagitioſè corruptus ẽ: nam Beroaldus, qui corrigere voluit, magis deprauauit: nos ſincerã lectionẽ reſtituim⁹ ex vetuſtis codicibus: quos ſi diligẽter ſtudioſi inſpicerẽt, nõ tantis vulneribus optimi auctores cõfecti eſſent. Nulla prorſus erat in noſtro meliore libro niſi vnius literæ peruerſio PE enim pro DE ſcriptũ erat eo loco: Nã de Rauduſculo, qui errores æquiore alo ferri poſſunt, & ſine impudentiæ crimine tolli: De tyrotaricho aũt in epiſtolis ad Pętũ. Tu vero (volo. n. abſtergere animi tui metũ) ad Tyrotarichũ antiquũ redi. In eadem aũt epiſtola: Quẽ denariũ narras, quã Tyrotarichi patinã. Quid aũt per Rauduſculũ intelligat, non planè mihi notũ eſt. li. xiiij. Nec me hercule me Rauduſculũ mouet, ſed homines beniuolos, qualeſcunq; ſunt, graue eſt inſequi cõtumelia: Sic. n. in noſtris exemplaribus legimus, nõ Rãduſculus: de porta Rauduſcula meminit M. Varro de lingua latina, ſic appellata, qđ ærata fuit ab ære raudo: & Valerius Maximus li. v. cap. v. de pietate: nã Sex. Pompeius, Rodus, vel Raudus ſignificare rem rudẽ, vel imperfectam tradit.

356 Μήπω μέγ' εἴπῃς: &c. Nos hunc Sophoclis ſenariũ repoſuimus tã integra, & tam certa vetere ſcriptura, vt nihil fermè in ea deſideretur: ſed hæc poſtea cũ in verã lectionem incideris, cognoſci poſſunt: ante enim vnius literulæ peruerſio: vel defectus tantã gignit obſcuritatẽ, vt nihil moleſtius ſit, q̃ ex his ita ſcriptis characteribus velle verã lectionẽ elicere: Inuenimus hunc verſiculum apud Iohannem Stobæũ λόγῳ ργ. ὅτι ἄδηλος ἡ εὐπραξία ſub nomine Sophoclis μήπω μέγ' εἴπῃς πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς explicat aũt ferè Solonis ſententiã, qui neminem beatũ ante, q̃ obijſſet, dici volebat.

356 Nihil alſius, nihil amænius. Poſt hæc verba inuenimus in noſtro antiquo exẽplari quaſdam grecas voces, quas nõ potuimus intelligere oĩ diligentia adhibita. Quod reſtabat, conati ſumus, characteres illos imitari, & effingere, vt alio⁊ labore & induſtria aliqñ hic locus reſtituatur: ſnia valde cõuenit, (& extrema ẽt verba nõ parũ ſimilia ſunt) cũ loco illo in. xv. lib. Hęc loca venuſta ſunt, abdita certe, & ſiquid ſcribere velis, ab arbitris libera: ſed neſcio qũo, εἰ καὶ φίλος: multũ tñ diſcrepãt priores partes: quare melius & certius quiddã quærendũ eſt: ſunt autem uerba illa gręca ex fabula æſopi de teſtudine.

356 De Domitio οὐδὲν οὕτως ὁμοιοῦται τῷ ἀδελφῷ: Nos (niſi fallimur) hunc ẽt locum reſtituimus, à nullo alio quã ab antiquo codice adiuti, qui incorruptã ſeruat adhuc (ut nos putamus) ſcripturã: eſt ſanè integer, ſenarius, & dimidius, cuius aũt dicere non poſſumus: nuſq̃. n. alibi hæc uerba legimus: credimus comici alicuius eſſe: de ficorum aũt inter ſe ſimilitudine prouerbium hoc græci habebant σύκου ὁμοιότερος Plutarchus etiam in cõmentario de cõmunibus notionibus aduerſus ſtoicos, οὐ μόνον φάττα φάττῃ, μήτε μελίττῃ μέλιττα, μήτε πυρὸς πυρῷ ἢ σῦκον τὸ τοῦ λόγου σύκῳ ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ γέγονεν ἀπαράλλακτον.

357 Et in eo γραμμὴν teneam. Vetus codex: & τὴν ἐς γραμμὴν teneam: quãuis autem falſam hanc lectionem putem, & ſanè repudiauerim, volui tamẽ eam hic proponere: Quid. n. quod hic quadret ἡ ἐς γραμμὴ ideſt matutina linea ſignificare poteſt? Si. n. τὴν ἄνω γραμμὴν habuiſſet, ſupremam lineam ſignificaſſet, qđ fortaſſe potuiſſet defendi; dixit enim etiam Euripides ſummam lineã malorum, cum extremũ terminũ mi

ſeriarum

ſeriarum intelligere vellet: Hæc eius verba [illegible]: hic autem tenere lineã arbitror ſignificare in eo negotio ita ſegerere, vt à recto & tuto tramite ne digitum quidem recedatur: ideo autem nõ penitus eam contempſi quia miratus ſum rudem græcarũ literarum librariũ cũ rectam ſcripturam cõſeruare nõ potuiſſet, ita peccaſſe, vt aliquem tñ ſenſum illæ literę retinerent.

357 In nos verò ſuauiſſime hercule & effuſus: Nos SVAVIS MEHERCVLE, ET EFFVSVS ſcripſimus: Quam lectionẽ veriorem, & elegantiorem viſum iri putamus: Locum aũt illum, ET VOLVPTATIBVS PROPTER REMP. &c. valde ſuſpectum habemus: nam in manu ſcriptis VOLVPTATVM legimus, non VOLVPTATIBVS: & monoſyllabum illud SIC non intelligimus cui parti reſpondeat: Eruditiores accuratius hæc conſiderabunt, vtinã noſtra ſuſpicio manis ſit, & curioſa.

357 Noſtram ambulationẽ, & Laconicũ eaq́; quæ circa ſint. Nos veterem ſcripturã reſtituimus: cum enim de ædificijs agat Cyrea intelligimus, ea quæ à Cyro architecto, quo in ſuis ædificationibus plurimũ vtebatur, fabricata ſint: magni aũt hic nominis ea tempeſtate fuit: Meminit illius Cicero plurib. locis, vt ſępe in oratione pro Milone, ſemel aũt his verbis: ſed ſubito ei eſſe nunciatũ Cyrũ architectũ eſſe mortuum: itaq; Romam repente conſtituiſſe proficiſci.

358 Nec metuo tamen ne mihi ſermo ſit abſte, quo magnopere delector. Sic quondã legebatur ſed aut nulla, aut admodũ frigida erat (niſi fallor) ſententia co[rum] verbo[rum]: alij poſtea reliquis eius partib. conſeruatis pro SIT, DESIT, ſcripſerũt, quemadmodum eſt in antiquis libris: Quod ſi facili quadam & plana lectione contentus eſſe vis, & veterem ſcripturam non curas, hãc potes eligere & tenere, apertus. n. ſenſus eius eſt: antiqua autem valde diuerſa eſt, habetq́; nõ parũ difficultatis & obſcuritatis: quã tñ in mediũ propoſui vt accuratius à diſertis viris cõſiderari poſſit: nec. n. arbitror ſine cauſa antiquos oẽs libros ab impreſſis tãtopere diſſentire, exiſtimoq́; nõnullos eius obſcuritate offenſos illam repudiaſſe, & duab[us] interiectis dictionib. apertiorẽ & clariorem lectionẽ facere voluiſſe: qđ ſi verũ eſſet, non me pœniteret veterem potius q̃uis ſuſpectã & duram reſtituiſſe quã ab illis concinatã & factam: nunq̃. n. ratio illa corrigendi libros mihi placuit: Aduerbiũ illud opere nõ alias, vt puto, ab hoc auctore ſimplex vſurpatum eſt, niſi fuerit illinc ẽt ſublatum, vbi eſſe debebat, quemadmodũ hic ei fortaſſe acciderat, cum alia voce, nec vna tantũ, complicatum frequens eſt, vt magnopere ſummopere, & alijs: ſignificaret autem hic valde, ſi proba et fidelis hæc lectio eſt. Liuius tamen nõ ſemel eo vſus eſt, etſi opere apud eum aliud videtur ſignificare libro primo. Quæ longo effata carmine nõ opere eſt referre, & v. etiã. Poſtquam audiuit aruſpicem eſſe haud intacti religione animi, cauſatus de priuati portenti procuratione, ſi opere illi eſſet cõſulere velle ad colloquiũ vatem elicit: ideſt ſi cõmodum ei eſſet, & nullo maiore negotio impediretur. Vtuntur & alij nõ incelebres auctores hoc aduerbio. De ſinceritate loci Ciceronis quid iudicandũ ſit, eruditi & ingenioſi viri ſtatuẽt. Cum aũt in hac epiſtola de duob[us] Demetrijs agat, qui fuerit ille, de quo ſermo eſt in extrema eius parte dubiũ non eſt, ipſe enim aperit: de quo aũt Demetrio loquatur, cũ in prima parte epiſtolæ dixit. Potes à Demetrio, nõ tam perſpicuũ eſt. Puto autem intelligi Demetriũ quendam libertũ Cn. Pompeij, qui magnã apud eum auctoritatẽ habuit, & omniũ ipſius cõſiliorum particeps fuit: vnde Cicero cupiens ſcire vim & ſenſum ſermonis Pompeij quẽ habuerat cũ Craſſo, hortatur Atticũ vt inde quæret: facile enĩ ex eo oẽm rem intelligi poſſe Plin. lib. xxxv. cap. xviij. cũ numeraret eos quos è ſeruili cõditione fortuna in altũ euexiſſet, quia eos patroni valde dilexerãt, nõ p̃termiſit hũc
» ſic. n. inquit. Sed quid hos refero aliquo literarii honore cõmendatos, talẽ in cataſta videre Chryſogo-
» num Syllę, Amphionẽ Q. Catuli, Heronẽ L. Luculli, Demetriũ Pompeij, Tradit ẽt Dion, cũ de Thea-
» tro Pompeij in hiſtoria ſua loqueret, ſe audiuiſſe illud nõ Pompeiũ ædificaſſe, ſed Demetriũ quẽdam eius libertũ è pecunia quã ſibi parauerat in cunctis expeditiõibus cũ patrono uerſatus: Qua de cauſa merito ei operis illius cognomẽ attribuit, ne Pompeius ipſe male audiret, q̃ eius libertus tã multã pecuniã coegiſſet, ut hmõi ſumptus facere poſſet: Mira ẽt quędam de huius potẽtia & opibus Plutarch[us] narrat, qui hortos ẽt illos magnificos eũ ædificaſſe tradit, qui horti Demetrij ſunt poſtea appellati.

358 Macroni vix uideor pręſto eſſe. Idibus. n. auctionẽ larini &c. Diuerſam inuenimus lectionẽ in manu ſcriptis exẽplaribus, nec tñ receptam, & cõem reiecimus: hic igitur illa teſtatã relinquemus: nos ſanè in antiqua nõ nihil uitij putamus eſſe: quin etiã uulgatã mendo uacare non arbitramur: Quid igitur in tãtis tenebris aliud gerere potuimus, aut quod tutius cõſilium capere, q̃ doctiorũ iudiciũ expectare, copia illis antiquę lectiõis facta! Sic ergo melioris notę liber habet. MACRONI VIX VIDEOR PRAESTO ESSE ENIM AVCTIONEM LARINI VIDEO ET IDVVM PRAETEREA.

358 Ergo & ſi rata fuiſſe me in altercationibus &c. Locus manifeſto corruptus: Nos conati ſumus dũ melior lectio indagetur, ita locũ caſtigare, ut probabilis aliqua ſnia eliciat, nec tñ ualde illi confidimus: Veterẽ aũt ſcripturã hic cõſtituemus, ut poſſint igenioſiores uidere, an ſuo labore, & induſtria maculæ, labesq́; ex hoc loco tolli queãt: eſt aũt hęc cũ fide huc trãſlata. ERGO ET SI IRATA FVISSE ME &c.

358 Hunc ὄχλον: Nos σκυλμὸν ut in antiquo exẽplari inuenimus, ſcripſimus. i. p̃turbationẽ, & tẽpeſtatẽ ciuitatis: σκυλμὸς, n. ταραχὴ καὶ σάλος: Artemidorus onirocriticon li. ij. [illegible] paulopoſt [illegible]: intelligit aũt altercationes quas in Senatu factas audierat.

358 Soles enim tu hæc feſtiuè odorari. Videant eruditi an rectius quod manu ſcripti adhuc retinent libri: &

Germani in margine ſui codicis adnotarũt.feſtiuè legaſ: ideſt elegãter, & ſuauibus qbuſdã blanditijs.

359 Deditus Grecis literis,ac pituanijs. Nos cum locum hũc puerſum eſſe liquido credamus,veterem ſcripturam,qualis qualis eſt,repoſuimus:putantes omnino illam minus deprauatam, & contaminatam eẽ: notam autem,quæ mendum indicaret propè eam adpoſuimus: Præterea vidẽdum eſt, an pro, PRAETOR CLODIVS, P. Clodius legi debeat:nam ſæpe inuenimus,quod ante teſtati ſumus , veteres ẽt libros,& alijs partibus probatiſſimos,in his pr̨enominibus turpiter deformatos:Quod accidit librariorum imperitia:Cum.n.per notas prænomina ſcribere moris eſſet,hi autem interpretari vellent,ſæpe voces riſu dignas ſcribebant,quod fortaſſe etiam hic accidit.

359 Dedi ac multis quidem de rebus ἡμερολογικῶν perſcripta omnia:Noſter antiquus,& Germanicus etiã codex ἡμερολογδὸν vt ſit aduerbium,ideſt prout ſingulis diebus geſta ſunt: Hanc vocem ſuo loco apud Sudam reperies , etſi illam non exponit,vt puto,quia ſatis nota,& vulgata erat. Paulo poſt vbi QVONIAM NON MIHI VIDERIS ſcriptum ante erat , ſcripſimus QVONIAM MIHI VERO ex vetuſto noſtro exemplari, Coniectatur Cicero Attico non redditas eſſe literas,quia diutius mãſit in Epiro,quàm dixerat:cum aũt pp iter Aſiaticum,quod ab illo ſuſceptum erat exiſtimaret Cicero Atticum iam in via eſſe,in alia loca epiſtolam illam,quo venturum ipſum putabat,miſerat:cum igiť videat illum diu in Epiro moratum,conijcit literas eas non redditas .

359 Procilius condemnatus : Noſter antiquus liber COMMENDATVR: Non tamen receptam lectionem repudiauimus .

359 Eratini me ad ſua tempora:Caſtigauimus ex vetere codice. REATINI ME AD SVA TEMPE: Habet autem idem codex: CONTRA INAMNATIS: non, INTER AMNATIS vna ſyllaba ſuppreſſa:nam apud Strabonem etiam interamna appellatur: Sic autem hunc locum legi debere confir-
» mãt etiam verba illa Varronis libro.iij.de agricultura. Axius Appio ſubridẽs,recipe nos inquit in tuũ
» Ornithona,vbi ſedes inter aues: Ille ego vero inquit,te preſertim cuius aues hoſpitales etiam nunc ru-
» ctor:quas appoſuiſti paucis ante dicbus in villa Reatina ad lacum Velini eunti de controuerſijs inte-
» ramnatium,& Reatinorum cognituro: Dionyſius Alicarnaſſeus libro primo [illegible] cũ loqueretur de vrbibus in quibus primo Aborigines habitarunt(erant autem hæ in Reatina regione) mentionem fecit etiam ſeu oppidi,ſeu pagi ſeptem aquæ appellati, paucas autem admodum illarum ſua tempeſtate manere dicit plurimas vero bello & alijs iniurijs dirutas,& euerſas, habitatoribus vacuas relictas eſſe.

359 Defluit in Cumanum:Loco horum verborum: ROSIAE VIXI CVM AXIO : habent manu ſcripti codices:rectè profectò,& vere:Roſia autem ſeu villa,ſeu ager in his locis. M. Varro de Agricultura. Cæſar Vopiſcus Aedilicius cauſam cum ageret apud cenſores campos Roſiæ Italiæ dixit eſſe ſumẽ in quo relicta pertica poſtridie non appareret propter herbam. Virgilius Roſea rura Velini appellat. Axium autem hunc eſſe credo,de quo meminit M. Varro in ſuperiore à nobis citato loco, q agros ea regione poſſidebat: Viuere autem cum aliquo,frequens eſt ſermo Ciceronis:libro.xiiij. Cum Panſa vixi in Pompeiano,& alijs plurimis locis.

359 In Andromacha tamen maior fuit,q̃ Aſtyanacte:emendauimus q̃ Aſtyanax vt ſint ambo hiſtrionũ nomina . Vetus codex ſic habet QVAM ASTIA NAM IN CETERIS. Nos particulam illam NAM coniungendam eſſe putauimus cum pr̨ecedente dictione, vltimamq; eius literam in.x.eſſe vertendam,:Qua coniectura etiam paulo ante vbi erat OPERAM MISERAT, caſtigauimus. DEINDE ANTIPHONTI OPERAM, IS ERAT ANTE &c. Vt importune litera illa m. bis repetita eſſet,ex duabusq; vocibus vna facta:vt cum Antiphontẽ ſupra valde contempſerit , in Andromacha tamen illum dicat maiorem fuiſſe,q̃ Aſtyanax qui & ipſe tragœdus erat: multi decepti ſũt qui Aſtyanactem tragœdiæ nomen eſſe crediderunt .

359 Non quo animus deſit,aut amicis careat. Vetus noſter codex extremam hanc dictionem non hẽt: quare exiſtimaui vltimã antecedentis literã,cum ea quę ſequitur ab eadem litera,qua illa deſinit,incipiat ,vacare,& AMICI legi debere:vt ſit, NON QVO AVT ANIMVS DESIT AVT AMICI, ſcilicet deſint:hanc aũt ita certam,& ingenuã caſtigationẽ putaui,vt ſic in meo libro ſcripſerim.

359 Ex comitiatis puto fore vt ducantur Tribunitij. Hæc eſt vulgata lectio:pro COMITIATIS manu ſcripti omnes COMICIA. Nam verbum illud Tribunicij cum ſequenti periodo coniungi debet: vt ex ſecundo etiã lib.epiſtolarum ad Q. Fratrem colligitur:vbi eandem hanc rem iiſdem penè verbis narrat: Debuit aũt explicare qui candidati:fuere.n.tribunicij candidati,& non conſulares,qui pecunia apud Catonem depoſita compromiſerunt ſe illius arbitrio petituros, Ducere aũt comicia,differre ſignificat. Reſtat tñ accuratiꝰ cogitare qũo uox il a EX prſus mẽdoſa corrigi debeat:nos SED COMITIA ſcripſimus. Qui verius hũc locũ aut meliores codices nacti,aut feliciore cõiectura vſi reſtituere poterũt,hi nobis rẽ gratam faciẽt:quia tñ in ſupioribus verbis nõ nihil diſcrepãt ab excuſis manu ſcripti codices, hic veterem lectionẽ cum fide,& diligentia deſcribemus. SED COICIO CONSVLIS POMPEIVS APSVNT EX COMICIA PVTO FORE VT DVCANTVR.

360 Nam cum Cæſari legarat Appius. Noſter antiquus LEGERAT habet,non LEGARAT:quod etiam Germani adnotarunt in margine ſui libri: In illo etiam loco libro.x. Vbi alij habebant LEGARER, noſtri codices, LEGERER retinẽt:me legatũ iri nõ arbitror:cuiꝰ adhuc(vt optaui)mẽtio facta nulla ſit,

eo minus

" co minus habeo neceſſe ſcribere, aut etiam cogitare quid ſim facturus, ſi acciderit, ut legerer: Quod ſi
recipiatur, ut nos fecimus, illum etiam locum in oratione pro Seſtio corrigere oportebit: Ne iſti qdem
" quos legatos non modo nullo. S. C. Sed etiam repugnante ſenatu tibi tute legaſti: in nullis autem
uidimus manu ſcriptis libris eam orationem: excuſi autem omnes contaminati ſunt: credimus autẽ
legi legatum, quemadmodũ legi iudicem dici: nam quin Senatus officium eſſet legatos legere dubium
eſſe non debet: Colligitur hoc optimè ex oratiõe in Vatinium, vbi idem erratum eſſe, quod alijs locis
credendum eſt: Sed hoc etiã planius confirmatur, quia infra deligere dixit eum eandẽ rem magis explanaret,
vt crimen Vatinij augeret, qui cõtra morem maioꝝ, quos ſibi viſum erat ipſe legerat: ibi autem
" nõ tam facile potuit vt primo loco peccare librarius, quia verbum prępoſitionem habebat: Verba Ci
" ceronis hæc ſunt: Ne hæc quidem ſenatui relinquebas, quę nemo vnquam ademit, vt legati ex eius or
" dinis auctoritate legarentur: adeo ne tibi ſordidum cõſilium publicũ viſum eſt: adeo afflictus ſenatus,
" adeo miſera, & proſtrata reſp. vt non nuncios pacis, ac belli, nõ curatores, non interpretes, nõ bellici cõ
" ſilij auctores, non miniſtros muneris prouincialis ſenatus more maioꝝ deligere poſſet.

360 Huic ioculatoriæ diſputationi ſenem illũ. Hic locus ante corruptiſſimus erat: Nos veram ex antiquis codicibus
lectionem reſtituimus. Reddit rationẽ cur in ſermone de Oratore, tribus libris ad Q. Fratrem
miſſis, expoſito Scęuolę perſonam ex poſterioribus duobus dimouent, exemploq; Platonis oſtendit ſe
" nõ temere feciſſe: curq; in primo libro loquẽtem inducat docet: Nam primi libri (inquit) ſermo nõ alie
" nus erat à Scęuolę ſtudijs: reliqui libri τεχνολογίαν habent, id eſt rationẽ & præcepta artis rhetoricæ: cui
ſermoni, & diſputationi grauiſ. & ſeriæ ioculatorem ſenem illum intereſſe rectum mihi viſum non eſt:
Nec. n. tam curioſam, & ſubtilem diſputationẽ ille ferre potuiſſet: Primo ãt libro late de arte locuti ſũt:
in quo ſermone ſæpe de legibus (quod ſtudiũ proprium erat Scęuolæ) loqui accidit: Quare non incõ
mode, nec grauate in primo illo ſermone verſatus eſt.

361 Etſi vberior liberalitatis huiuſce ratio. Nos auxilio antiquoꝝ libroꝝ hunc locum fœde inquinatum purgauimus
vt in noſtro ſcriptum eſt: Dicit autem: quãuis Scauri liberalitas vberior ſit: gratiorem tamen
videri liberalitatem illoꝝ, qui occuparant, ideſt qui præuenerant hunc. & animos, beneuolentiãq; mul
titudinis ſibi præconciliarãt, intelligit aũt Meſſalam, & Domitium: Supra in hac ipſa epiſtola: Meſſa
" la noſter, & eius Domitius cõpetitor liberalis in populo valde fuit: nihil gratius: certi erant Coss. Qui
locus & ipſe non parum ante mendoſus erat.

361 Iam. n. tibi luciſci loqueretur: Cõmutata ſeries duarum dictionũ pulcherrimũ ſenſum diu latere fecit: in
noſtro. n. antiquiore poſt illam dictionem LVCISCI eſt TIBI non ante vt in vulgatis: Quod ſi primam
huius TIBI, literã cum antecedente dictione cõiungas, luciſcit, feceris: incipit aũt iam genuina
lectio apparere: reliqua vt nos in noſtro libro ſcripſimus ex vetuſtioribus exemplaribus colliguntur: animaduertant
igitur ſtudioſi tam parua peruerſio q̃tas tenebras offundat: quãq; elegantes ſenſus perturbet.
Luciſcit aũt per. i, non luceſcit ſemper in antiquis libris ſcriptũ obſeruauimus: quod etiam in Terentio
illo Politianus adnotat, de quo alibi diximus: nec nõ omni laude & honore dignus Petrus Bem
" bus in ſuo dialogo de fabulis Terentij in illo loco. Luciſcit: hoc iam cur ceſſo pultare oſtiũ? tã puſillã, &
tã tenuẽ [illegible] tã magnus & tam grauis uir nõ eſt aſpernatus, Nos ẽt in codice Mediceo animaduerti
" mus ita locũ illũ in epiſtola ad Catonẽ ſcriptum eſſe. Expedito exercitu ita noctu iter fecivt ad. III. idus
octobr. cum luciſceret in Amanũ aſcenderẽ: Dicit aũt hic Cicero iam enim luciſcit, quia cum ante lucem
epiſtolã ſcriberet, ſupraq; dixiſſet ſe hæc pridie Kal. ſcripſiſſe, cum iam lux appropinquaret, oporte
retq; diem notare quo ſenatus fuerat futurus, hodie ſcribit: Ne autem (quia ſupra prid. Kal. ſe ſcripſiſſe
dixerat) deciperetur Atticus apertius diem exponit, hodiè dicens ideſt Kalen. Octob. ne tamen contrarium
eſſet illi, quod paulo ante ſcripſerat, docet, quia iam luciſcit ſe poſſe Kal. Octobr. iam vere dicere:
IBI autem in Senatu intelligimus.

361 Non feciſſe videntur. Sic modeſtiæ gratia ſententias iudices pronũciabant, nihil temere affirmantes Cic.
oratione. vij. in Verrem. Comprehendi iuſſit: quis non pertimeſcat? cauſam dicere dominos: Quid ſer
uis tam formidoloſum? feciſſe videri pronunciauit. Itẽ in Lucullo. Quęq; iurati iudices cognouiſſent,
vt ea non eſſe facta, ſed vt videri pronunciarentur.

361 Quos ſtudio laudas: QVOS TV DILAVDAS emendauimus. Quo verbo alibi vtitur ut lib. ſexto.
" Et ego audebo legere unquam, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas ſi tale quid fecero? Qui locus
" in excuſis etiam integer eſt: Item ſequenti epiſtola in eodem libro: Digna ijs libris, quos tu dilaudas:
Vbi tamen vulgati codices contaminati ſunt. Dilaudas autem, ualde laudas: ut Diuendere in prima
" oratione contra Rullum de lege Agraria: Vt in qua velint ſolitudine bona populi R. poſſint diuende
" re: & Dilargiri effuſè largiri, & diſſipare, in eadem oratione. Nec L. Sylla, qui omnia ſine ulla religione, qui
" bus uoluit eſt dilargitus, agrum campanum attingere auſus eſt.

361 Omnino accuſatorum &c. Inter has dictiones quoſdam Gręcos characteres à nobis non intellectos, vt
in antiquo codice inuenimus, conſtituimus: ijdem autem ſunt ne dum ſimiles illis, quos ante eodem
conſilio uſi Germani ex uetuſto codice deſcripſerunt. Idem accidit nobis in altero etiam loco in eadem
hac epiſtola, quẽ etiam pari diligentia effinximus: poterunt doctiores viri, quod nobis non licuit, his
accurate literis conſideratis hos fortaſſe locos reſtituere, ob idq; nos veteres has lr̃as hic collocauimus:
cui hoc contigerit, ille non parum hanc epiſtolam illuſtrabit.

362 Concaluit vt digerat multa cruda facilius. Omnia hæc corrupta: nam CONCALLVIT pro CONCALVIT legendum eſt, auctore etiam Nonio Marcello, qui & hic, & lib. iij. de Nat. deorum concaluit legit: quæ autẽ ſequuntur verba credimus nos interpretationẽ eſſe illius vocis CONCALVIT: cum enim non viderent, quid aliud ibi calor facere poſſet, putarunt ob id concaluiſſe ſtomachum ſibi Ciceronem dicere, vt facilius concoqueret: quod poſtea temere ab imperitis librarijs in ordinem verborum Ciceronis traductum eſt. In nullis autem antiquis inueniuntur, & ſanè ſunt verba Cicerone indigna, ſi diligenter attenderis, ſtomachum autem iram hic intelligimus, & iuſtam indignationem: ſi aũt concalluit legas, & verbum ipſum elegans erit, & ſententia egregia, & plana: Alter autem locus citatus à Nonio de Natura deorũ eſt, quem hic poſuimus, quia propter ſententię ſimilitudinẽ non nihil hanc lectionem confirmare videtur; quorũ tanquam manus opere, ſic animus vſu cõcalluit: Infra autem rectè INDICIA CALENT: Quod in excuſis, vulgatisq; exemplaribus CALLENT: adeo omnia peruerſa ſunt, & inquinata eodem ſignificatu, quo dixit ad Trebatium. Quan uá vos iſtic ſatis calere audio INDICIA autẽ, non IVDICIA ex antiquis libris legimus; ab indicibus, qui aliquid occultum crimen detegunt, & eius auctorem in iudicium vocant.

362 Solidis petitoribus: Nos quia hunc locum vald obſcurũ eſſe cognouimus, & fortaſſe mendoſum, veterem ſcripturam, nulla parte immutatá hic poſuimus: quare pro PETITORIBVS, vt in antiquis libris inuenimus, ſcripſimus PICTORIBVS, & pro LAESAE MAIESTATIS LEGE MAIESTATIS. quod ſi verba illa græca intelligeremus, niſi ſpe fallimur, etiam aliquid certius de his varietatibus dicere poſſemus, & omnis fortaſſe hic locus illuſtraretur: quare danda opera eſt, vt ex veſtigiis. quæ nos oſtendimus ſtudioſis omnibus, vera lectio, quæ latet, indagetur.

362 Recordans ſuperioris tuæ tranſmiſſionis: videbatur ſanè ponere debuiſſe Cicero locum, vnde tunc Atticus tranſmiſerat, quare ΔΕΡΡΙΣ inuentam à me vocem in antiquis exemplaribus non neglexi, non certa tamẽ mihi eius ratio eſt, nec video quõ ſic loqui potuerit. Derra vrbs eſt de qua ſic Plinius lib. iuj. cap. x. In Thermaico ſinu oppida Dicæa, Pydna Derra, Scione. Derris eadem appellatur à Ptolemęo. Eſt ẽt Derris promontorium. Dicemus igitur veterem codicem veſtigia potius quædam, ac ea quidem valde perturbata veræ lectionis q̃ eam integram nobis conſeruaſſe.

363 Niſi tres augures dediſſent: Cum omnes antiqui, & impreſſi codices NISI habeant, miror non parum, viros tam temere contrario ſenſu SI caſtigaſſe, vel potius deprauaſſe: Nos receptam lectionẽ verá eẽ, & ingenuá non dubitamus hoc ſenſu: quod candidati pactionem fecerint cum conſulibus, vt cõſulũ opibus, & gratia vterentur in ſuffragijs: quod ſi Conſules declarati eẽnt, ipſi pro merito, & pro accepto beneficio Conſulibus ſpoponderunt ſe inuenturos, & daturos tris augures, qui ſe adfuiſſe dicerẽt cum lex Curiata ferretur, & duos cõſulares, qui ſe dicerent in ornandis prouincijs cõſularibus ſcribendo adfuiſſe: quod ſi poſtea præſtare nõ potuiſſent, tunc ipſi darẽt Conſulibus HS Quadragena pro poena: quod promiſſa nõ perfeciſſent, quemadmodũ aũt candidati valde cupiebant conſulatũ adipiſci, ſic ẽt cõſules legem curiatá ferri, & conſulares prouincias ornari nõ minore deſiderio flagrabát: ideo ſuorum omnes cõmodorũ gratia tam turpem pactionem fecerant: Quin autẽ infra DIREMPTA COITIONE INVITO CALVINO, legendum ſit, nõ CONCIONE, nemini dubium eſſe debet: Coitiones candidatorũ quæ ſint, nunc omnibus notum: inuito autem Caluino, quia ſuo conſilio contra Domitij voluntatem eá pactionem in ſenatu recitarat.

463 Et eo magis nũc cõcitare dictaturá, fauere iuſtitio: &c. Hic antiquus codex valde diuerſus eſt: ſed tamẽ mirum in modum inquinatus, & lacer: vt nulla ferè ex parte nos iuuerit: tantũ fecit nobis vulgatá lectionẽ per ſe parũ probatá, magis ſuſpectá: nec. n. temere putamus illũ tantopere ab excuſis diſſentire. Nec nobis compertum eſt an CONCITARE DICTATVR'AM eo ſenſu, quẽ hic præ ſefert, ſatis eleganter dictũ eſſe poſſit, receptá lectionẽ ſuſpicamur ab aliquo ꝑ ſuo arbitrio reſtitutá eſſe illorũ, qui hoc negotium olim habebant, vt nihil relinquerent in auctoribus, quos ſibi emendare videbãtur, e quo non aliqs ſenſus, cuicuimodi eſſet, eliceretur: eſt aũt hæc antiqua ſcriptura. ET EO MAGIS NVNC COCIACE DICTA TVRAM. FLVERE IVSTICIO ET OMNIVM RERVM LICENTIA. Quá quæſo ſtudioſiores accurate videant, vt ſua opera, & induſtria locus hic maculis quandoq; purgetur.

364 Et contemptionẽ Seleucianę prouinciæ. Nihil differũt ab excuſis omnes, quos vidimus manu ſcripti codices. Germani tamen in margine ſui codicis SELICIANAE VNCIAE ſcripſerunt: Nos nec probamus, nec damnamus: Alij doctiores hoc iudicabũt, nobis hic omnia caliginis plena ſunt.

364 Si me amas: Nos ex veteribus exemplaribus VT repoſuimus: vt itelligatur FAC vel aliquod huiuſmodi verbum, quod ſępe in huiuſcemodi familiari ſermone deſideratur: ſic bis locutus eſt in parua quadam epiſtola ad Terentiá vxorem; quod etia ibi adnotauimus: ibi vt ſint omnia parata: Item labrũ ſi in balineo non eſt, vt ſit: intelligitur. n. fac, aut videbis.

EX LIBRO V. AD ATTICVM.

364 Et maximè quod CCC. aperuiſti: nos numerũ auximus: vt cũ alijs locis in hoc libro concordet, vbi de hoc nomine agitur: & ſanè. DCCC. habet noſter antiquior codex: Verbum tamen, vt erat, conſeruauimus; Quãuis Germani pro APERVISTI ADPROMISISTI legant, nullá. n. varietatẽ in manu

ſcriptus

ſcriptis libris inuenimus:in tertia ab hac epiſtola ſic de hac re loquitur. De oppio bene curaſti, quod ei DCCC. expoſuiſti. Nos ambobus locis receptam lectionem retinuimus, quę eadem eſt, cum antiqua: Quid.n. aliud in re dubia nos facere oportuit? omnem diligentiá, & cautionem adhibebimus, ne, vbi hunc librum meliorem facere non poſſumus, cum deteriorem faciamus.

364 Ex ratione ſumpta offenſio: Eandem inuenimus lectionem in cunctis manu ſcriptis libris quare nihil mutare viſum eſt. Germani tamen in margine ſui libri EX RATIONE SVMPTVS adnotarunt.

364 Vt prandium nobis prębèret: Nos cum antiquis exemplaribus VIDERET ſcripſimus, melius (niſi fallimur), & elegantius. Videre enim curare, parare, & prouidere ſignificat: ad Trebatiũ: » Mea negotia videbis, meq́; ante brumã expectabis: in Lucullo » Tribunum aliquẽ cenſeo videant, à me iſtam exceptionem nunquã impetrabũt: in procemio. iij. libri de oratore. Quẽ dixiſſe conſtabat, videndum ſibi aliud eſſe conſilium: illo ſenatu ſe remp. gerere non poſſe. lib. xiiij. Quare talaria videamus: vbi tamen mendum erat, quod nos ſuſtulimus: INDVAMVS enim ſcriptum erat.

365 Cumq́; expenſè ſua villa: Nos: CVM ME SPECTANS E SVA VILLA caſtigauimus: putamus autem hunc errorẽ ſic ortum eſſe, vt librarius vna ſyllaba relicta EXPENS pro EXPECTANS ſcripſiſſet: Quã ſæpe ãt ſpectare, & expectare inter ſe cõfundantur, dici vix poſſet. teſtes nobis erunt, qui in priſcorum exemplariorum lectione verſati ſunt, Qui poſtea error (vt fit) ita auctus eſt, vt ineptiſſimus tandem ſenſus ex tam contaminatis verbis eliceretur.

365 Eos iuſſu illius viros creare: Ex veteribus libris ſcripſimus: EOS IVSSOS IIII VIROS CREARE. IIII viri autẽ magiſtratus erat in municipijs: quem alibi etiam ijſdem notis ſcriptum offendimus: vt in epiſtolæ illius titulo qua commendat municipibus ſuis. C. Valgium Hippianum ſic enim vt nos quoq; ſcripſimus, habẽt optimi illi, quibus vſi ſumus codices. M. Cicero IIII. viris & decurionibus S.D. Cœlius hanc rem tangit (niſi fallor) illis verbis: Rumores de comitijs Tranſpadanorum.

366 Lentulum ponam tecum in gratiam. Noſter antiquior codex: PONAM TE, non TECVM: quare arbitrati ſumus præpoſitionẽ deeſſe: ſcripſimuſq; APVD LENTVLVM: &c. ſic enim multis locis loqui Ciceronẽ animaduertimus, vt lib. vj. Lepta tua epiſtola gaudio exultat: etenim ſcripta bellè eſt: meq́; apud eum magna in gratia poſuit: eodem libro. At te apud eum, dij boni, quãta in gratia poſui: eiq́; legi literas non tuas, ſed librarij tui. Deniq; hoc etiam libro non multo poſt. Apud Patronem et reliquos barones te in maxima gratia poſui: Quibus locis diligẽter animaduerſis videbimus lõgè aliud eſſe ponere quempiam in gratia apud aliquẽ: ab illo: ponere aliquos inter ſe in gratia: ſi ſic bonis auctoribus loqui moris eſt: hic enim apud Lentulum ponã te in gratia ſignificat, commodum illud quod in Lentulum conferre debeo faciam, vt à te profectũ eſſe credat: ſeq́; ob id tibi valde obligatum putet: niſi enim tua gratia interceſſiſſet, à me ſe id non impetraturũ fuiſſe: Quod ſi, vt antea legebatur ſcriptum ſit, ſignificaret, vt exiſtimo, vos inter vos recõciliabo. Quod quã verum ſit, & eruditũ, videant ſtudioſi.

367 Qui nos pręfectos delaturum nouos. Quã inuenimus in noſtro antiquiore libro ſcripturam hic reſtituimus, eandem fermè cum illa, quam etiam Germani ex vetuſto codice (vt ferunt) acceptam in margine adnotarunt. Videbunt eruditi, an hic locus mutilus, decurtatuſq́; ſit: Quinos autem præfectos prorſus legendum credimus, non diremptta dictione QVI NOS: nam antea inquit de quinq; pręfectis, quid Pompeius facturus ſit.

368 Epulati eſſemus hilarem in modũ: Noſter antiquior: ESSEMVS ALIA. REM IN MODVM Nos coniecimus importunè diſſectam eſſe dictionem hanc: ſimulq́; vltimã antecedentis vocis literam bis ſcribi debuiſſe, vt ſaliarem in modũ tandem conficiatur. cenę autem, & epulæ ſaliares appellabantur, quę ſumptuoſæ ẽent, & ſuauiſſimis cibis refertæ. Sex. Pompeius cũ de ſalijs ageret inquit. Quibus per omnes dies vbicunq; manerent, quia amplæ ponebantur cenæ, ſiquæ aliæ magnę cenę ſunt, ſaliares appellantur. eadem ratione dixit Horatius dapes ſaliares opimas, & abundantes: nec me mouet quod Plinius Iunior hilare accepti ſumus dixit: neq; ob id vulgata lectio minus diſplicet: habet ſanè illa oratio non malum ſenſum: Quaſi enim ex aduerſo reſpondet ſermoni illi Terentiano, Inuitat triſtis. Verum hic potius indicare velle Cicero videtur copiam, & ſuauitatem dapium, q̃ hilarem, & lętum animum accipientis: nam ſi diligenter attenderis, intelliges potius illos ex muneribus ab Attici familiaribus miſſis amplè, & opipare in illis locis, vbi tunc erant epulatos eſſe, q̃ ab eiſdem Attici domi ſplendidè, & hilari vultu acceptos.

368 O, illum verũ. Cũ antea inane ſpatiũ relictum eſſet nõnulli γραφία inculcarũt, adeoq́; abſurdè, & ineptè interpretati ſunt, vt nihil dici poſſit ſupra. Quos tamen omnes poſtea ſecuti ſunt: in cũctisq́; nũc excuſis libris ea dictio cum ſua illa falſa, & inani declaratione inuenitur: Noſter antiquior liber ſic habet CPΔOITIC Quod ſi ex prima litera, E. facias idest ſi ſemicirculũ illũ trãſuerſa linea ſeces (vides autem quam facile, & nullo periculo facere poſſis) nihil amplius deſiderabitur: locumq́; totum illuſtraueris: eſt enim prouerbialis ſenarius ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην valde notus, & celebris. Cicero ipſe in prima Tuſculana latinũ fecit: bene enim illo græcorum prouerbio pręcipitur, quã quiſq; nouit artem in ea ſe exerceat: Memini cum ab hinc. x. annos domi meę de caſtigatione hac Benedictũ Lampridium elegantiſſimũ poetam conſulerem, librumq́; illi veterem, cuius auxilio hoc conſecutus eram, oſtenderem, noſtrũ illum de hac re iudicium probaſſe, vehementerq́; emendatione hac delectatũ eſſe, & magnopere mihi auctorem fuiſſe, vt annotationes has conficerẽ: ſtudioſis omnibus eas admodum gra

tas fore confirmando, qui tot horrũ voluminum peruerſionibus offenſi, & territi vix vnquam ea in manus ſumerent: Cuius conſilium, cũ eſſet magni apud me ponderis, ſemper mihi hęſit in pectore: ſed varijs poſtea caſibus, & occupationibus interruptũ, ac penitus relictum fuit, donec tandem precibus amicorum adductus nũc poſt tantum temporis ſpaciũ ad id iterum animum appuleram: nec etiá idem ceſſauit, cũ Florentiam ſe nuper priuatorum negotiorum cauſa contuliſſet, me, vt id quáprimum facerem cohortari: Cuius pręcipue voluntatẽ, auctoritatẽq; ſecutus multo citius, q̃ cogitaram (nactus vacuũ tempus à Philoſophiæ ſtudijs) in hoc incubui. Mirũ autem nemini videri debet, ſi huius iudicium tãti facio, nullũ enim inueni, qui mihi melius ſuadere poſſet, & vellet, q̃ ipſum: ſumma enim erga me beneuolentia cũ optimo ingenio in eo cõiuncta eſt: ſed nihil opus eſt hic eius mores, ingeniũ, doctrinam celebrare: Nec enim qui alijs, quibus vult, famá, gloriamq; ſuis carminibus cotidie dat, indiget aliorũ pręconio in ſuis laudibus declarãdis: dum enim illuſtriũ, fortiumq; virorũ res geſtas, laudesq; ad aſtra tollit, magnum ſibi ipſe decus peperit, ſuumq; nomẽ immortalitati commendauit. Sed hactenus: ſummus autem amor, quo illum proſequor, vel incredibilium potius virtutum admiratio me longius: quàm volebam prouexit.

368 Sed quia δυσεκνίπτα ſunt. Qui primis illis temporibus excuſi ſunt libri, vacuũ hic ſpatium habebant: poſteriores gręcam hanc dictionem reſtituerunt, difficilia mitigatu exponentes: nos non negligenter vetuſtas literas gręcas conſiderauimus, recti vſq;, & fidelius arbitrati ſumus ex illis veſtigijs δυσέκνιπτα ſcribi poſſe, vt ſignificet talia ſunt, vt nequeát in iudiciũ vocari, quędam enim res, etſi te offendant, nõ tamen tantũ criminis habent, vt de ipſis iudicium exerceri poſſit. Nos antiquam ſcripturá cõfirmare volentes hanc excogitauimus ſententiam (niſi fallimur) non ineptã: verumtamẽ quia volumus omnia facere, vt hę maculę tollantur: ſi fortè nos non verè antiquá illam ſcripturam reddiderimus, cũctis hic eam ſtudioſis proponemus: vt ipſi etiam ſi noſtram non probarint, ex illis meliorem lectionem conentur eruere. Sunt omnino (vt puto) aliquantulum græca hæc elementa corrupta: ΔΥCCEKIΑΑΗΤΑ igitur eſt antiqua lectio.

369 Marcellus ſedendi comes: Nos hunc locũ mancum, diminutũq; eſſe putamus, vt omnino ſine meliorum librorum copia, nullo pacto corrigi, reſtituiq; poſſit: Quia tamẽ quacũq; ratione poſſumus, volumus his libris opem ad ferre, opinionem noſtram proferemus, non de verbori reſtitutione (vix enim id puto poſſe fieri) ſed de re, quam credimus hic tractari, quę tamen etiã verbis aliquid lucis adferet: Niſi fallimur, exponit hiſtoriam quandam de Comẽſe à Marcello virgis cęſo in ludibriũ Cæſaris: cum enim ei ciuitati ius latij Cęſar dediſſit, quicunq; in ea magiſtratũ gerebãt, ſtatim fiebant ciues R. Comenſem igitur quendam, qui magiſtratum in ſua patria geſſerat, ob idq; ciuis R. eſſe exiſtimabatur, Marcellus Conſul Romæ cecidit, vt beneficia Cæſaris rata non eſſe oſtenderet, non enim ea poena afficiebantur ciues R. iuſſitq; odio, & acerbitate ductus qua in Cęſarem ferebatur, eum plagas illas Cęſari oſtendere, quę peregrinum eum, non ciuem eſſe coarguebãt: Que res nocere reip. viſa eſt: quales enim aduerſus illum eius inimici futuri eſſent, ſi priuatus redijſſet, declarauit: animũq; Cęſaris ad noua conſilia capiẽda exacuit: hanc autẽ rem diligenter Appianus narrat.

369 Et aliquid ἐπίκοπον de Parthis &c. Sic ſcripſimus ex vetuſto noſtro libro: quia tamen diuinare aliquantulum oportuit, voluimus vetera veſtigia nota facere, vt ſicui noſtrũ iudicium diſplicuerit, habeat & ipſe vbi ingeniũ ſuum exerceat: ẽ aũt ſic hic locus ſcriptus ĩ antiquiore noſtro libro ET ALIQVID ΕΠΙΚΟΝ ΔΕΙ: DE PARTHIS. Nos arbitrati ſumus ſyllabã in media gręcę dictionis vitio librarij defeciſſe: vtitur autẽ alibi in his epiſtolis hac voce: tres aũt vltimas literas abũdare exiſtimauimus: quaſiq; ſequens monoſyllabũ ineptè, & incommodè bis repetitũ eſſe: non autem hic tantum gręcis characteribus latinas voces ſcriptas habet hic codex: Germani ferè eandem lectionẽ, quam nos, videntur inueniſſe (ſi fideliter illã reddiderũt) in antiquo ſuo libro, quę tamẽ mutilata eſt, indigetq; aliquo auxilio.

369 Οἵαπερ ἡ δέσποινα: Hęc eſt antiqui noſtri exemplaris lectio: Raro autẽ Cicero integrũ prouerbium adducit: Prima tantum verba, quæ totum indicent, ponit. Idem hoc prouerbium Plato in. viij. Politiæ deminutum pronunciat ἀτεχνῶς γὰρ αὐτὸ καὶ αἱ κύνες κατὰ τὴν παροιμίαν οἷαίπερ αἱ δέσποιναι γίγνονταί τε δὴ καὶ ἵπποι καὶ ὄνοι πάνυ ἐλευθέρως καὶ σεμνῶς εἰθισμένοι πορεύεσθαι.

370 Ananius autẽ &c. Noſter antiquior ſanè liber habet MANIVS: Sic et alij manu ſcripti, ſic Germanorum codex: nos tamen MEMMIVS emendauimus: intelligit aũt epiſtolam illam, quæ prima eſt eius voluminis, in quo oẽs, quibus aliquos aliquibus commẽdat, collectę ſunt, qui ante erat liber. xiij. ibi autem totam hanc rem diligenter narrat: quare, quin Memmius ſcribendum ſit, dubitari non poteſt: nam cum ędificandi conſilium abieciſſe, in illa etiam traditur, cum inquit. Nũc vero ſi audierit te ędificationem depoſuiſſe & cetera. Cum ſuperiore autem coniunximus, quia multis, & euidentibus argumentis iudicauimus importunè diſſectam fuiſſe.

370 Ad. VIII. ID. ad Ceocũ vicum: Deinde &c. Emẽdauimus ex manu ſcriptis AB CEO IVCVNDE: Narrat enim quas faciles, & iocũdas, quas moleſtas, & difficiles nauigationes habuerit: tot enĩ diebus vná tantum tranquillã nauigatiõem habuit, reliquas odioſas & multorum incommodorum plenas.

370 Συνηγωνίζόμην: Veteres codices συνηγωνίων prima pręteriti imperfecti perſona à verbo ἀγωνιῶ: quod metuere, & mœrore confici ſignificat: cui quidem valde συνηγωνίων id eſt vnà cum illo mœrore, cruciatuq; afficiebar de incommodis maliſq; quę illi acciderant: incertum autem de qua re intelligat: Sudas hæc

Po libij

Polybij verba citat ἠγωνίων δὲ τοὺς στρατιώτας μὴ ἐκλείπῃ τὰ ἐπιτήδεια idest, mœrore autem milites afficiebat timor ne deficerent cibaria.

370 Deſtrue ſalinarum planè rogo: Nos receptam lectionem cõſeruauimus: non tamen viſum eſt alienum in obſcura, & incerta re veterem lectionem teſtatam relinquere maxime cum tam diuerſa ſit, etſi nos nihil ex ea, quod veriſimilius ſit elicere potuimus: eſt aũt hæc DESTRVES ALTERVM PLANE ROGO: deprauata omnino & manca: ſed propter exemplaris auctoritatem, & huius negotij obſcuritatem: quæ nullo pacto omitti debuerit.

370 Philogenẽ, & Seium Rhodiũ &c. ex vetere noſtro libro lectionẽ noſtram hauſimus. Tradere autem quẽpiam alicui, eſt conſtituere ipſum apud illum, & quaſi præſentem in manus porrigere, & dare. Vt Cicero in Epiſtola, qua commendat C. Cęſari Trebatium. Totum deniq; hominem tibi ita trado: de manu (vt aiunt) in manum tuam iſtam & victoria, & fide pręſtantem: Erat autem Philogenes libertus Attici, vt ex verbis illis colligitur, quę ſunt in. vj. libro. Cum Phylogenes libertus tuus Laodiceam ad me ſalutandi cauſa veniſſet.

371 Ex ea die ſi meas &c. Diu manſit hic inane ſpatiũ: cum omnis gręcæ literę quomodo reponi deberent, neſciret. Germani παραγγέλμα ἐνιαύσιον reſtituerunt: quos ipſi ſecuti ſumus, quoniã ſimiles valde characteras in noſtro antiquiore inuenimus: rectius tamen eſſe putauimus antiquã hic ſcripturã collocare, maximè cũ locus obſcurus ſit, & fortaſſe lacer: eſt autẽ hęc ΠΑΓΓΕΑΜΑ ΕΝΙΑΥϹΙΟΝ. videtur autem eandem rem, quam in principio ſequentis epiſtolæ exponit, hic tractare, vbi quędam verba nos ex antiquis exemplaribus reſtituimus: de quibus paulo poſt agemus: erant autem & latina verba hic parũ integra: quę nos auxilio meliorum codicum caſtigauimus: Omnis autẽ noſtra ſuſpicio eſt in primo illo gręco nomine: nihil tamen certi, quod in medium adferamus habemus.

371 In primis quid illud οὐ ὁμιλῶ &c. Ipſi hanc ſcripturam inuenimus in antiquo ΕΝΟΜΥΧΟΝ. Quare vnam literá tantum addentes ἐνδόμυχον ſcripſimus: ſignificat autẽ ἐνδόμυχον, occultum, & abditũ, quaſi in domus penetralibus reconditũ: Eſt autem idem hoc verbũ in fine huius libri in eodem codice ſincerè ſcriptum: De ἐνδομύχῳ probo idem, quod tu: vbi etiá in vulgatis deprauatũ erat: eandem enim rem paucis verbis & illic tangit: innuit autẽ, ſi diuinare licet, ideſt non certis omnino coniecturis fidem habere, Tulliæ nuptias, quę hoc tẽpore Dolabellę nupſit: eſt enim omnino domeſticum quoddam negotium, quod ipſi magnę curę erat: nam quid aliud eſſe poterat, quod ille tãtopere celaret, & ſæpe tam accurate commendaret? arbitramur etiam eandem hanc rem tangi verbis illis, quæ in ſuperiore epiſtola ſcripta ſunt. Deinde exhauri mea mandata: maxime quæſo quid poteſt de illo domeſtico &c. vt fortaſſe domeſticũ illic appellet, quod poſtea ἐνδόμυχον. Item illis, quę in tertia ab hac epiſtola ſunt: Seſtius ad me ſcripſit, quę tecũ eſſet de mea domeſtica, & maxima cura locutus, & quid tibi eſſet viſum, &c.

371 Ex hoc die clauum commouebis: Nos ex noſtro illo antiquiore repoſuimus hęc verba, quæ negligenter (niſi fallimur) relicta erát: Clauis autem numeros annorũ antiquitus ſignari ſolitos, ex T. Liuio cõpertum habemus, vt alludat nũc Cicero ad priſcũ illum morem, poſt eum enim diem annuũ tempus iam minui incipiebat: valde autẽ cupiebat Cicero, vt ex multis locis manifeſtum eſt, annuũ ſibi hoc negotium nõ prorogari: magnopere ſanè huic loco cum ſuperiore illo cõuenit, ex ea die &c. Quare nos magis, magiſq; ſuſpicamur in voce illa gręca mendum, & peruerſionem quampiam eſſe, vt potius ea aliquod, quod cum clauo aliquam ſimilitudinem habeat, ſignificari debeat: quod tamẽ nos nõ videmus in extrema harum etiam dictionum, quas hic reſtituimus, aliqua peruerſio eſt in antiquo codice: quã tamen nos quam parua fieri potuit mutatione correximus.

372 Plura ſcribam tarde tibi reddituro. Nos hũc locum corruptũ eſſe exiſtimamus: nec potuimus antiquorũ codicũ auxilio, qui & ipſi nõ minus deprauati ſunt aliquid opis adferre. Germani qui ALIAS TARDÈ emendarunt, nõ fecerunt hoc (vt putamus) vetuſtorum exẽplariorum auctoritate ducti: in nullis enim manu ſcriptis ALIAS inuenimus, ſed omnes omniũ emendationes illi in vnum congeſſerunt: quod ſi quę tãtum in priſco illo exemplari inuenerunt, adnotaſſent, nec cũ illis violentas quasdam caſtigationes cõmiſcuiſſent, melius profecto ſtudioſorũ vtilitati, ſuęq; fidei conſuluiſſent: nobis etiá inuitis vox illa ALIAS neſcio quo caſu in noſtrum codicẽ irrepſit, ſed difficile eſt, cum deprauatiſſimũ librum in manibus habeas, quẽ caſtigandum ſuſceperis, poſſe ita oẽs maculas ex eo delere, vt non aliquando parua aliqua nota inhereat, quę oculos ſubterfugerit.

372 Omnes poſſeſſiones omnium: in cũctis manu ſcriptis, ONAS OMNIVM VENDITAS, legimus: quare gręcis literis ὠνὰς ſcripſimus: duas autẽ has dictiones gręcas quibus hic vtitur Cicero pluribus verbis exprimit in epiſtola quadã ad Appium. Atq; hoc tamen te ſcire volo, me de iſto ſumptu legationum aut minuẽdo, aut remittendo, decreuiſſe nihil, niſi quod principes ciuitatũ me poſtulaſſent, ne in venditionẽ tributorum, & illam acerbiſſimam exactionem, quam tu non ignoras capitum, atq; oſtiorum inducerentur ſumptus minimè neceſſarij: cũ enim dicit venditionem tributorum, puto τὰς ὠνὰς eum intelligere: deinde per acerbiſſimam exactionem capitum, τὸ ἐπικεφάλιον: vtiť át in his ipſis epiſtolis Cicero prima voce, cum de bonis Milonis à Timotheo emptis obſcurè gręco ſermone cum Attico loquitur προσφωνεῖται τὰς ψήφους ἐν ταῖς ὠναῖς τῶν ὑπερεχόντων τοῦ κροτωνιάτου τυραννοκτόνου: locus nunc tam clarus eſt, vt nulla eum amplius indigere putem declaratione.

372 Bibulus nunciabatur quidem: Antiquior noſter liber NEGOTIABAT QVIDEM: Nos caſtigaui-

mus NE COGITABAT QVIDEM; parua omnino peruerſione ſi conſideres ſępe antiquos librarios G. pro C. ſcripſiſſe, & contra: Prima autē particula NE, q̄ neceſſaria ſit, multis argumentis oſtendi poteſt: non paruū ducitur ex particula illa, QVIDEM, quę ferè ſemper ante ſe habet NE. ſic etiā loquitur Cicero de ſe in. vj. libro. Non. Maijs in Ciliciam cogitabam.

374 Cum ſubito applicuit tabellarius. Nos auxilio antiquioris noſtri codicis, APPII TABELLARIVS ſcripſimus. Putamus autem huius erroris anſam dediſſe, quod APPEII in priſcis exemplaribus ſcriptum fuiſſet, tanta ex tam paruo initio labes ſępe oritur. Quod autem paulo poſt, antea deprauatè legebatur IVIT TAM MIHI LONGE, eadem librarioū imperitia commiſſum arbitramur, legendūq; eſſe κατὰ παρέλκον (hui tam longe) vt queratur ingematq; ſe tāto loci ſpatio Roma abeſſe, vbi eē valde cupiebat: nā alias ſic ēt ingemiſcit, vt hoc ipſo in libro hui totiēs ne me literas dediſſe Romā &c.

374 Quę de Tarētinis &c. Nihil diſcrepāt hoc loco noſtri manu ſcripti codices ab excuſis: quare ab illis deſtituti cōmunem, vulgatamq; lectionē conſeruauimus, etſi valde dubiam, & obſcurā. Audiuimus acutos quoſdā viros ſic hunc locum corrigere QVAE DE PARIETINIS À MEMMIO IMPETRAVI: Cum enim ſupra de Epicureis loquatur, crediderunt rem illam hic tractari, de qua & hoc libro, & in epiſtola ad C. Memmiū longius egit: in qua cum hæc verba ponat. Peteremq; vt neſcio quid illud Epicuri parietinarum ſibi concederes: &c. illi exiſtimauerunt pro TARENTINIS, PARIETINIS eſſe legendum: Nobis nimis dura, & violenta hęc videtur emēdatio: nec video, cur hic parietinas cum Attico loquēs Epicuri domicilium appellare debeat, quod cū Memmio loquens nō ſine cauſa fecit: vt ipſe quaſi cū eo cōſentire videretur: nō debere Patronem tantopere laborare de re leui, & parui momēti: atq; hoc vt facilius ab eo, quod vellet, impetraret: cum infra rem, & cauſam Patronis augeat omni ratione, qua poteſt: cū exponat illum dicere honorem, officium, teſtamentorū ius, Epicuri auctoritatem, Phędri obteſtationē, ſedem, domicilium, veſtigia ſummorū virorum ſibi tuenda eſſe. Quodſi receptā lectionē retineamus, videndum eſt cur ſtatim cū ad huc de Epicureis loqueretur, de Tarētinis verba faciat: Quid enim eſt Tarentinis cū Epicureis? Eſt tamen locus in epiſtola ad Trebatiū, vbi cū de Epicureorū diſciplina iocaretur Tarēti meminit, tanquā ibi ea doceretur:
» Indicauit mihi Panſa meus te Epi
» curcum eſſe factum, ò caſtra pręclara, quid tu feciſſes, ſi te Tarentū, & nō Samarobriuam miſiſſem! qui non mihi parum argumenti eſt poſſe & hic vulgatā lectionem ſinceram eſſe, nihil tamen affirmamus, nam nondum certi aliquid habemus, quod omnes ſcrupulos eximat: nec tamen Tarentum intelligimus, ideſt in locum, vbi delicatè, luxurioſeq; viueretur.

374 Quod   deiu Apameę Nos hic inane ſpatiū reliquimus: exiſtimamus enim verbū aliquod gręcum deeſſe: nā & ſentētia imperfecta eſt: & priſca etiā exemplaria ſedem vnius dictionis vacuā habent.

374 Qui Syriam à Cilicia aquarū diuortio. Cuncti quos vidimus manu ſcripti codices IN AQVARVM DIVORTIO habent: nullus tamen excuſus prępoſitionem IN retinet: nos quoq; illam omiſimus: nec tamen voluimus hanc varietatem, etſi paruam tacere.

375 Oſates dux Parthorū. Noſter antiquior liber rectè Oſaces habet: hoc enim verum nomen huius Parthorum ducis fuit: quod autē magna auctoritate eū fuiſſe dicit Cicero: idem cōfirmatur à Dione lib. xxxx. his verbis πακόρου μὲν ὀνόματι ἄρχοντ(ος) (παῖς γὰρ ἔτι ἐκεῖνος ἦν) ὀσάκου ἡγουμένου σφίσιν ἐστράτευσαν καὶ μέχρι τῆς ἀντιοχείας ἦλθον. Hoc autem Caſſij ſtratagema idem accurate narrat: Quem locum, quia nondum vulgatus eſt hic auctor, aut in latinam linguam cōuerſus hic adſcribemus: eſt autem eodem in libro, quo ſuperiora eius verba, nec multo poſt illa: ἀμαρτόντες δὲ τῆς ἀντιοχείας ὅτι γὰρ κάσσιος ἰσχυρῶς αὐτοὺς ἀπεκρούσατο καὶ ἐκεῖνοι ἀδύνατοι πολιορκῆσαι πόλεις ἦσαν ἐπ' ἀντιγόνειαν ἐτράποντο καὶ ἐπειδὴ τὰ προάστεια αὐτῆς σύμφυτα ἦν καὶ οὐκ ἐθάρσησαν ἀλλ' οὐκ ἐδυνήθησαν ἐς αὐτὰ ἐσελάσαι. ἐκκόψαι μὲν τὰ δένδρα ἠθέλησαν καὶ τὸ χωρίον πᾶν ψιλῶσαι ὅπως καὶ θαρσοῦντες καὶ ἀσφαλῶς τῇ πόλει προσμίξωσι μὴ δυνηθέντες δὲ ὅτι γὰρ πόνος πολὺς ἐγίγνετο καὶ ὁ χρόνος ἄλλως ἀνηλοῦτο ὅ τε κάσσιος τοὺς ἀποσκεδαννυμένους σφῶν ἐλύπει, ἀπανέστησαν ὡς καὶ ἐπ' ἄλλο τι στρατεύσοντες κἀν τούτῳ ὁ κάσσιος ἔς τε τὴν ὁδὸν δι' ἧς ἀποχωρήσειν ἔμελλον ἐλόχισε κἀνταῦθα ὑποφανεὶς σφίσι μετ' ὀλίγων ἔς τε δίωξιν αὐτοὺς ὑπηγάγετο καὶ περισχισάμενος ἄλλους τε καὶ τὸν ὀσάκην ἀπέκτεινε. τελευτήσαντος δὲ ἐκείνου πᾶσαν τὴν συρίαν ὁ πάκορος ἐξέλιπε.

375 Saturnalibus certis: Nos ex vetere noſtro libro, TERTIIS emendauimus: Appellat autem in vltima xiij. lib. epiſtola, in qua Attico narrat, quomodo Cęſarē hoſpitio acceperit, ſecūda, & tertia ſaturnalia, inquit enim, Ille tertijs ſaturnalibus apud Philippum ad H. VII.

375 Facere poſſem rectè: nihil eſt præclarius: Nos in medio harū dictionum apud vetus noſtrum exemplar, gręcam vocē inuenimus, quam πεφυσίωμαι, reddidimus, accuratè enim characteribus illis animaduerſis nihil cogitare potuimus, quod minus à veteribus veſtigijs diſcederet, magisq; ſententię quadraret: eſt enim πεφυσίωμαι, ἐπαίρομαι, χαυνοῦμαι: ideſt his tam præclaris rebus merito animo ſublatus ſum, & inflatus. Germani qui vidēt & ipſi eaſdē, aut valde ſimiles lras in vetere ſuo codice inueniſſe πέφασμαι ſcripſerunt: Doctiores hunc locum accuratius animaduertent, videbuntq; noſtrum ne, an illorum iudicium magis probandum ſit. Si, quam in noſtro exemplari ſcripturam inuenimus, conſideres, magis illi, quàm nos diuinarunt: ſententiam tamen præcipuè ſpectandam cenſeo: Noſtra autem (niſi fallimur) verior, & accōmodatior eſt: in verbis etiam illis latinis FVIT TANTI nō nihil mendi putamus eſſe: quod tamen non confidimus poſſe tuto tollere: quare communem lectionem, quæ eadem eſt in manu ſcriptis ſuo loco non mouimus.

Ἀπρόσιτον

375 Ἀπερίοπτον me, non modo ἀπεριόπτευτον. Hanc vltimam grçcam dictionem in nullis manu ſcriptis inueni mus: quare putamus ab aliquo ſuppletam eſſe: etſi Germani quoq; eam acceperũt: ſed illi potius, quæ deficerent, addere voluerunt, quàm quç abundarent, tollere.

375 Togam puram iubebo dari. Manu ſcripti codices IVBEOR DARE. Quã lectionem & ſecuti ſumus, & meliorem exiſtimamus: ſcimus enim mandaſſe Q. Ciceronẽ fratri, vt Q. Filio togam purã daret: ſe quenti libro: Q. Togã puram liberalibus cogitabã dare, mandauit enim pater: Huius autem rei nunc Atticũ certiorem facit: dicit etiam ſe illi moderaturũ eſſe, erat enim puer ferocis ingenij, vel malefici po tius: & iã tum apparebant in eo ſigna peſſimi animi, vt illum ſumma cura regere oporteret: non multo autem poſt in nefaria ſcelera prorupit, quç ſuis omnibus magnarũ moleſtiarum, mœroriſq; cauſa fue runt: M. q; Ciceroni exprobatũ poſtea fuit illum de patris, & patrui cçde cogitaſſe: Hoc ipſo libro Cice

» ro de eo ſic loquitur. Quid ſiquid filius puer, & puer benè ſibi fidens, qui eſſet dolor: &c. Sic etiã de Hor tenſio filio loquitur: qui & corruptus erat, & aliquo rectore indigebat nequid flagitij committeret: ſin

» fuerit meus comes, moderabor ita nequid eum offendam, quem minimè volo.

375 Deiotarus cuius magnis auxilijs &c. Deiotari nomẽ in nullo manu ſcripto inuenitur: quin autẽ Deiota rum intelligat, nemo dubitare debet: huius enim tantũ magnis auxilijs vſus eſt: ſupraq; dixit Deiota rum filium ſecũ in regnum Cicerones pueros duxiſſe: Videndũ potius an rectius ſine nomine DEIOTARVS legatur: voluerit q; Cicero illũ deſignare, & indicare his verbis CVIVS AVXILIIS MAGNIS VSVS SVM: Quod ita puto eſſe, vt iocetur cũ Attico, quod ſçpe facit, vt cum ſupra in fine antecedentis epiſtolç ſe ipſum deſcribit his verbis. Quod ſcribis libenter repulſam tuliſſe eum, qui cũ ſororis tuç filij patruo certarit. Per patruũ enim filij ſororis Attici ſe ipſum intelligit: tangit autẽ repul ſam Hirri, quã paſſus erat cum Ædilitatem cum M. Cœlio peteret: quã rem Cœlius ipſe in epiſtola ad Ciceronem explicat. Si enim DEIOTARVS, dixiſſet, quid attinebat verba illa addere, CVIVS AVXILIIS MAGNIS VSVS SVM: Satis enim erat Deiotari nomen, nihilq; neceſſe erat ea ſub iungere: nunc autem cum Deiotari nomen reticuerit, ea neceſſario ponuntur, quæ illum declarent: Hu iuſmodi iocis, elegantijsq; plenus eſt hic liber: Quare meo iudicio vox illa, quç contra noſtram ſenten tiam in noſtrum librum inrepſit delebitur.

376 Phameo queritur κέρας: Nos PHEMIO caſtigauimus, qui cantoris nomen apud Homerũ eſt in Odyſ ſea: De quo etiã meminit Plutarchus in libro de muſica: qui tradit ipſum reditũ Grçcorũ, qui cũ Aga mẽnone à Troia tranſmiſerunt verſibus cecinisse: κέρας autem inſtrumentũ muſicum eſſe nemini du bium eſt: libro. vj. de hac re iterum agit, vbi in vulgatis etiã exemplaribus rectè omnia ſcripta ſunt: de claraturq; hic locus mirificè, inquit enim: κέρας Phemio mãdatum eſt, reperietur modo aliquid quod illo dignum canat: ante enim ſe Phemio cornu, quo canere poſſet, quærere dixit, nunc eo inuento & illi mandato, ſe quæſiturũ aliquod argumentum quod illo canere poſſit. Phemius autẽ pro omni muſico & cãtore ponebatur, quẽadmodum et apud Ouidiũ: Quid iuuet ad ſurdas ſi cãtet Phemius aures: quẽ autẽ per Phemium intelligat obſcurum eſt: nos id curioſius nõ quæremus contenti locum emendaſſe.

376 Angunt me dubitationes tuç. PVNGVNT caſtigauimus, auxilio antiquioris codicis vt lib. ij. Quid quçris? primo ita me pupugit, vt ſomnũ mihi ademerit: verbũ aũt Græcũ, quod paulo ſupra eſt, ama torũ propriũ eſt, & illorũ pturbationibus exprimẽdis accõmodatũ: eorũ. n. voluptates, delectationesq; doloribus, çgritudinib. q; permixtç ſunt quod ẽt Plutarchus in. v. libro. συμποσιακῶν cap. vij. his ver bis docet. Διὸ καὶ θαυμάσιον ἄντως εἶναι μάλιστα τὴν πάσχειν μὲν καὶ κακοῦσθαι τὸν ἐρῶντα διὰ τῆς ὄψεως αἱρουμένου οὐκ ἔτι δὲ δρᾶν καὶ βλάπτειν τὸ ἀντιβλέποντος τὴν ὥραν καὶ τὸ διὰ τῶν ὀμμάτων ἐκπίπτον εἴτε αὐγὴ φῶς εἴτε ῥεῦμα τῆς ἐρῶντας ἐκτήκει καὶ ἀπόλλυσι μεθ᾽ ἡδονῆς ἀλγηδόνι μεμιγμένης ἣν αὐτοὶ γλυκύπικρον ὀνομάζουσι.

377 Prçterquam in L. Tullium legatum in ceteros qui. Nos eam hic ſcripturam reſtituimus, quam in noſtro antiquiore inuenimus, exiſtimamus autem illam ſinceram, & incorruptam eſſe: nam hoc aduerbio ali

» bi vtitur Cicero: vt lib. xiiij. harum epiſtolarum. O loca ceteroqui valde expetenda, interpellantium au tem multitudine penè fugienda: ante de hoc diligentius locuti ſumus.

377 Statuas prohibeo. Inter has duas dictiones & latinã, & Grçcã vocem antiquiores codices habent: quarũ Græca certa eſt: τέθριππα enĩ manifeſto legitur id eſt quadrigas: Latina vero inquinata EANA enim ante τέθριππα nos AENEA arbitrati ſumus legi debere: vt ſit epithetõ τῶν τεθρίππων, verũ quia aliquã tulum hoc loco noſtrç opinioni indulſimus: non nihilq; à priſcis literis diſceſſimus, id omnino indica re voluimus: vt ſi fortè, quod fieri poteſt, decepti ſimus, nõ culpetur in hoc, minorq; fiat vetuſtorũ libro rum auctoritas: ſimulq; vt qui noſtram coniecturam non probarint, poſſint antiqua ſcriptura duce veriorem lectionem inueſtigare.

377 Cum ſemio diſpiciam κέρας omniũ. Pro SEMIO, PHEMIO ſcripſimus eodem, quo ſupra errore à li branjs peccatũ eſſe credẽtes: nam κέρας AONIVM veteres codices adhuc ſeruãt: nec vlla opus fuit in duſtria in his verbis corrigẽdis: In Aonia autẽ, quç poſtea Bœotia appellata eſt, Helicon mons erat ſe des muſarum. Virg. etiã in Bucolicis cum de muſis loqueretur, quç in Helicona montẽ Gallum duxe

» runt, inquit. Tum canit errantẽ Permeſſi ad flumina Gallũ Aonas in montes vt duxerit vna ſororum.

» Quãuis credam hic aonium potius cornu, ipſius excellẽtiam, q̃ regionem illam ſignificare: longe enim tunc ab his locis erat Cicero: Eſt autem ſemper hçc res breuiter, obſcureq; tractata: vt nihil certi affir mari poſſit: ſtudioſi tres hos locos (nam toties de eadem re agit) diligentius animaduertẽt vt nos ſen

tentiam,& huius negotij hiſtoriam explanare non poſſumus:ita videmur de vera,& à nobis conſtituta ſcriptura fidenter,aſſerere poſſe.

378 Hortatus ſum demũ etiá: Locus deprauatus: antiquior noſter codex DETIVI habet corruptè prorſus: ex quo tamẽ facilè legitima lectio(niſi fallimur)exculpi poteſt:cõuerſa enim prima litera deorſum verſus fiet: PETIVI: Quo facto omnis locus inluſtratus erit:non tãtum inquit hortatus ſum,ſed petiui pro meis in ciuitatẽ beneficijs,vt negotium conficerẽt: vt oſtendat quãtopere Bruti cauſa laborarit cum eo etiá deſcenderit,vt beneficij loco ſe hoc ab illis accepturum dixerit.

378 Ille ex ſyngrapha poſtulabat illo:Nos IIII. ideſt quaternas ſcripſimus:vt intelligat centeſimas: Nam in

" fra hac epiſtola: nam aut bono nomine centeſimis contentus erat, aut nõ bono quaternas centeſimas

" ſperabat:Item lib.vj.cum de hoc eodẽ negotio loqueretur: inquit. Tu qui ais Brutum cupere aliquid

" perdere,quaternas habebat in Syngrapha:& eadem epiſtola infra. Niſi forte id volumus armis efficere

" vt fœnus quaternis centeſimis ducant.

378 De ἐνδόμυχ: vetuſtior noſter codex:de ἐνδομύχῳ ideſt de noſtro illo domeſtico,& occulto negotio: ſupra ãt longius de hoc ipſo loco diſſeruimus: vbi aũt paulo poſt POMELIA legebatur,nos PONTIDIA ex vetuſti codicis auctoritate ſcripſimus. Pręterea idem nomẽ in lõga ſequẽtis libri epiſtola reperies,nõ multo poſt,ꝗ̃ de Tullia egerat,cũ inquit.Multo enim malo hũc à Pontidia,quàm illũ à Seruilia.

EX LIBRO.VI.AD ATTICVM.

379 Ad quintũ miliare laodicęę:Nos hic vulgarẽ, & communem lectionẽ retinuimus,noſter tamẽ antiquior TERMILIA pro MILIARE habet:Germani vero i ſui codicis margine TERMINALIA emẽdarũt:qua propter videãt doctiores in quibus libris vitiũ ſit, & qui ſinceriorẽ ſcripturam conſeruarint.

379 Iis igitur reſpõdebo.Nos iudicauimus gręcá vocẽ deeſſe,quę doceret modũ quo vellet ſibi Atticus reſpõderi:ideoq́; inane ſpatiũ reliquimus, vt ſi i itegriore aliquo libro inueniretur,reponi poſſit:Pręterea ne fallat aliquẽ imperfectam eſſe ſentẽtiam huius loci:Nec enim veriſimile eſt poſtulaſſe Atticũ à Cicerone, vt tantum reſponderet:ſed potius illi quomodo vellet ſibi reſponderi, mandaſſe. Quia epiſtola Attici confuſior,perturbatiorq́; erat,illa inquam,cui hęc reſpondet: ſcripſerat enim quicquid ſibi ex tempore in mẽtem veniſſet: poteſt fieri,vt a Cicerone petierit,vt ipſe quoq; αὐτοσχεδίως ſcriberet: ſed hoc magis poteſt aliquis ſuſpicari,aut hariolari,quàm confirmare,aut credere:infra autẽ dicit. Sed enim οἰκονομία

" ſi perturbatior eſt,tibi aſſignato:te enim ſequor σχεδιάζοντι.

379 Quã meam βαθύτητα:&c. Vetus noſter liber i QVOD MEAM: Pauloq́; poſt vbi antea PROBARI: idem PROBO habet:quę nos accepimus:eam enim ſinceram eſſe putauimus lectionem: hac ſententia,& ordine:vehementer gaudeo,quod probo tibi meam &c.veteres tamen codices LIBERALITATEM I quod fortaſſe nõ adeo contẽnendum erat,vt eijcerẽt: videbatur enim ſibi fuiſſe in Bruto liberalis,quod illius negotium omni cura,& diligentia conficere voluerit:nec tamen penitus, LIBERTATEM, improbo:vt intelligas,qua vſus eſt erga Brutum,ea,quę parum honeſta eſſent,ei fortiter negãdo:quã parum probatũ iri ab Attico rebatur:quem omni ratione velle putabat Bruto cõmodari.

379 Enectam,& προσανατετριμμένην Hinc duo magna mẽda ſuſtulimus:nec enim copula eſſe debet: & προσανατρεφομένην legendum eſt:quod ex veteribus libris,& ratione,ſentẽtiaq́; verborũ animaduertimus:loquitur enim verbis medicorũ:& vſq; ad finem clauſulę manet in eadem tranſlatione: tanquam enim ęgrotum,qui repletione laboraret,prouinciã curaſſe Appium dicit,miſſione ſanguinis, media, exinanitionũq́; omni genere,omnibusq́; detractis quę poſſet, extenuatam, & quaſi enectam tot purgationibus prouinciã Ciceroni tanquã alteri medico tradidiſſe: cum eam autẽ ipſe idoneis cibis vellet refocillare, & priſtinas ei vires reddere,ęgre tulit Appius: ἀνατρέφειν autẽ eſt ęgrotum ex diutino morbo curationibusq́; valentibus imbecillũ,& macilentum,reficere:ſic loquitur apud Ariſtophanẽ in Ranis Euripides μεταφορικῶς de tragœdia,quã à ſe primo purgationibus,detractionibusq́; extenuatã dicit; poſteaq́; recuratam,& refocillatã:quem locum(nam huic valdè ſimilis eſt)nõ importunum fore arbitror hic ſcribere. ἴσχνανα μὲν πρώτισον αὐτὴν καὶ τὸ βάρος ἀφεῖλον ἐπυλλίοις καὶ περιπάτοις καὶ τευτλίοισι μικροῖς χυλὸν διδοὺς στωμυλμάτων ἀπὸ βιβλίων ἀπ' ἠθῶν εἶτ' ἀνέτρεφον μονῳδίαις τὴν κηφισοφῶντα μιγνύς:Gręcam autem hanc dictionem προσανατρεφομένην cum ſequentibus verbis coniungi puto debere:non enim tradiderat illam προσανατρεφομένην: nam potius moleſtè tulit cum vidit illam recreari ex tam graui morbo: Primas autem voces poſt illam græcam quẽadmodum Germani legimus: nec ferè aliter in noſtro antiquiore leguntur: quę ſi probentur,recipianturq́;,alia omnibus auctoritatibus firma ſunt.

379 Quam vt mandatis tuis ſatisfacerem: Noſtri libri ſcriptura ex antiquiore noſtro exemplari accepta eſt: quam valde probauimus:quia Brutum fuiſſe,qui, quæ fieri vellet mandarat,non Atticum,vt ipſe ſtatim infert,animaduertimus.

380 Dum ne negociarentur:Nos: DVM NE NEGOTIATORI, ſcripſimus:ita enim veteres codices habent,& ſic oĩno melius:nõ multo item poſt,id vero per te exceperamus negotiatori:vbi etiá PRAEFECTVRAS, erat antea,nos PRAETEREA ex iiſdem libris reſtituimus,vt duas ſe ei pręfecturas dediſſe dicat,pręter illas duas,quas ei ꝓmiſerat rogatus ab Attico:quas M.Scaptio L.Gauio detulerat.

380 In T.Lentulo:Nos IN TVO LENIO ſcripſimus:nam ſic habent veteres libri:& libro.v.legimus quid dicam

dicam Torquato, de M. Lenio tuo? nam & ex illo loco M. prænomen illi fuiſſe non T. cognoſcimus: & cum LENIO TVO legatur illic, rectè etiam hic IN TVO LENIO ſcriptum eſſe credere poſſumus: Item in hoc ipſo volumine iterum: non C. Vennonio meo familiari: non tuo M. Lenio: quibus in locis etiam vulgati libri omnes ſine mēdo ſunt.

381 Tū in burſa: ſcripſimus Burſa maiore prima litera, vt declaretur eſſe proprium nomē: fuit autem hic Ciceronis inimicus, qui in iudicium vocatus à quodam Ciceronis amico condemnatus eſt: ipſe hoc » docet in epiſtola ad Marium: de Burſa te gaudere certo ſcio, ſed nimis verecundè mihi gratularis: pu» tas enim vt ſcribis propter hominis ſordes minus me magnam illam lętitiam putare: credas mihi ve» lim: magis me iudicio hoc quàm morte inimici lętatū: &c. lōgius enim de hoc in ea epiſtola loquitur.

381 In moribus eſt: Nos IN AMORIBVS caſtigauimus: quemadmodū locutus eſt in epiſtola ad Volūni» um: id cum ipſius cauſa (eſt mihi vt ſcis in amoribus) tum me hercule etiā reip. In amoribus enim di» ctum eſſe credimus, vel delicijs, & noſtri amores, vt noſtrę delicię li. ij. harū epiſtolarum Pompeius no» ſtri amores (quod mihi ſummo dolori eſt) ipſe ſe adfluxit lib. autē. xvj. & amoribus, & delicijs dixit. Piliæ ſalutem dices, & Atticę delicijs, atq; amoribus meis.

381 Eum fureter iraſci: Nos SE, vt in melioribus cūctis libris inuenimus ſcripſimus: SE aūt pro IPSVM » vt alijs locis, dictum eſſe à Cicerone hic credimus vt ſecunda. iiij. libri epiſtola. Ille noctem ſibi poſtu» lauit, non concedebant: reminiſcebantur enim Kalē. Ianua. vix tamen ſibi de mea volūtate cōceſſum eſt: ſecundū enim SIBI pro EI poſitū eſt: Poſſem huius rei plura exempla apud hunc auctorē adferre: ſed quia de hoc à doctiſſimo, & optimi iudicij viro Budęo in cōmentarijs copioſe & eruditè contra vallam diſputatū eſt: nō neceſſarium eſſe arbitror conſtitutā iam rem plurimis clariſſimorū auctorum teſtimonijs, & ſummi viri patrocinio, & auctoritate, nūc nouis argumētis, & exemplis corroborare.

382 Noſtra armatura. xxx. ęque erit ad ſuſtentandum: Nos pro his corruptis verbis veterem ſcripturā reſtituimus, nulla mutatione facta, vt notas etiā illas deſcripſerimus, quæ nūc in vſu non erant: in cunctis autem veteribus inueniuntur, vbi mille numerum per notam illis ſignare commodum erat.

382 Sed rectiorem ex Q. Municipi P. F. Nos caſtigauimus, Q. MVCII. Quis enim non videat nomen propriū illud eſſe debere? rexerat aūt hic Aſiā admirabili iuſtitię & innocētiæ fama: qđ Cicero ēt teſtaſ li. v. his verbis: Et ſimul hanc gloriā iuſtitię, & abſtinentię fore iuſtiorem ſpero ſi cito deceſſerimus, id quod Scæuolę contigit, qui ſolos nouē mēſes Aſię pręfuit: ſed nihil huius laude clarius ex hac prouincię iuſta adminiſtratione parta: Ne autē paruā rem negligamus ſemper in antiquis libris hoc nomē per. C. Scriptum notauim⁹, quod etiā in gręcis exemplaribus inuenies: vt doleā nō ſemper hoc obſeruaſſe noſtros librarios: Videndū adhuc eſt de verbo illo RECTIOREM: Noſter enim antiquior TECTIOREM habet: quod fortaſſe melius, ſinceriusq; eſt, vt cum exceptionem Bibuli culpet, quia nimis graui erat pręiudicio in equeſtrem ordinem: quamuis iuſta eſſet: ſe dicat habere exceptionem, quę par illi ſit vi, & robore, ſed tectiorem, & occultiorem, vt non poſſit equeſter ordo de illa queri: cupiebat enim Cicero quod in illa boni erat, & honeſti, non omittere: & tamen ſui ordinis offenſiōem verebatur, quare tectius occultiusq; ęqua exceptione vſus eſt.

382 In illa autem, quę eſt ad πόδας ἠγκαλίους: auxillo noſtri antiquioris libri ad πολυδεύκους ſcripſimus, parum enim in illo deſideratur, vt hęc ibi dictio itegra ſit: Ad pollucis autem, vt paulo ſupra, ad opis: & infinitis locis, vt intelligatur, aut ſacellum aut templum: nemo autem miretur, cur πολυδεύκους gręcè ſcripſerit, cum latine Pollucis dicere poſſet: Nam et alibi quędam nomina gręcè ſcribit, cum nihil vetaret ea latinis literis, & romano ſermone pronunciare, vt libro. ij. Quare ſiquid ἀφορμῆς tecū forte contulerit: & lib. iiij. vt προοιμίοις in his, quos ἐξωτερικοὺς vocat: & alijs etiā locis, ne longiores ſimus.

383 Αἴδεσθεν μὲν &c. Homeri uerſus in. vij. Iliadis ex poetæ perſona pronunciatus: cum Hector fortiſſimum quemq; ex exercitu Gręcorum ad pugnam prouocaſſet: inter illos autem diu ſilentium fuit: etenim ut ait ipſe αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι: huius autem verſus ſententiam ni fallor, Liuius exprimere voluit libro. vij. ubi de Gallo, qui in pōtem Anienis proceſſit, magnaq; uoce fortiſſimum virum Romanorum ad pugnā uocauit, inquit: diu inter primores iuuenum Romanorum ſilētium fuit, cum & abnuere certamen uererentur, & pręcipuam ſortem periculi petere nollent.

383 Et heus tu genuarios: Nos omnium excuſorum ferè codicum lectionem, certè cunctorum manu ſcriptorum retinuimus, etſi corruptam, & mendoſam: quid enim aliud faceremus in tam peruerſa ſcriptura? poſſe autem fieri putamus, ut his conſeruatis ueſtigijs quandoq; uera lectio indagetur: quod ſi hæc quoq; perturbata, & deformata fuerint, omnis ſpes amiſſa erit poſſe vllo tempore ſinceram lectionē inueniri, & ſuo loco reponi: è regione tñ huius loci mendi notam adpoſuimus.

384 Vidi illum ibi. Caſtigauimus apud Pompeium Vindullum: quam lectionem magis probatum iri putamus: nec enim ſe illū Vindulli domi vidiſſe dicit Cicero: ſed cum ibi diuerſatū eſſe, ibiq; ſua depoſuiſſe cum ad ſe profectus eſt, tradit. Vindullus autem hic Pompeius, quia fortaſſe eius libertus erat, appellabatur, qua de cauſa etiam illius res ad Pompeium pertinere exiſtimabatur.

384 Quinq; lagunculæ matronarum. Manu ſcripti libri LANGVNCVLAE habent: vt fortaſſe cum non integra ſit hæc dictio, legi debeat imagunculæ: quod tamen non adfirmo: etſi vt tenuem ſuſpicionem quandam proponere excutiendam accuratius, non dubitarim.

384 Num in Epiro fuerimus: Sic oēs manu ſcripti libri habent, mendoſè profectò (niſi valde fallimur): Nos,

NVM INEPTI FVERIMVS, ſcripſimus: aiunt autem ſic olim Beroaldum hunc locũ emendaſſe: libenter autem in hoc eum ſecuti ſumus, quia animaduertimus alibi etiam Ciceronẽ ſic loqui: vt hoc ipſo volumine, cum de triumpho ageret, ad quem amicorum literis vocabatur, ait: quare tu quoq; mi Attice incipe id cupere, quo nos minus inepti videamur: non nihil enim ineptiarum, & uanitatis habet hac inani gloria delectari.

584 Id conſilium probari. De iſto autẽ &c. Hic locus valde corruptus erat: nos, ope antiquioris noſtri codicis eum emendauimus: eſt autem ἀγανακτικὸν plena indignationis, & ſtomachi: Audierat Atticus ut puto Q. Ciceronẽ de repudianda uxore cogitare, quę ipſi ſoror erat: Ciniusq; ſcripſerat ad eũ Statium libertum Q. Ciceronis, dicere id cõſiliũ à M. Cicerone ꝓbari: de quo nũc ſe purgat: circa finẽ ſequẽtis ep̃lę de eadem re iterũ loquitur: Item tertio in eodem hoc libro his verbis. Cicero Q. Filius piè ſanè, me quidem certè multũ hortante ſed currentem, animum patris ſui ſorori tuę reconciliauit.

585 Vetabat autẽ Alexius. Nullum hic aliud erat mendum: niſi quod ex tribus uerbis unum conflauerant negligenter nimis, & imperitè librarij: intelligit autem A. Gabinij legem, ut ipſe paulo ante dicit, Prænomina uero nõ integra ſolitos eſſe ſcribere Romanos, ſed primis tantum literis denotare docet accuratè Plutarchus in quæſtionibus Romanis ubi de Spurio diſſerit his verbis ἀλλ' ἔστιν σπόριος τῶν πρώτων ὀνομάτων ὡς ὁ σίξτος καὶ ὁ δέκιμος καὶ ὁ γάϊος, τὰ δὲ πρῶτα τῶν ὀνομάτων οὐχ ὁλογραφοῦσιν ἀλλ' ἢ δι' ἑνὸς γράμματος ὡς τὸν τίτον καὶ τὸν λούκιον καὶ τὸν μάρκον ἢ διὰ δυοῖν ὡς τὸν τιβέριον καὶ τὸν γναῖον ἢ διὰ τριῶν ὡς τὸν σίξτον καὶ τὸν σερουίον &c.

586 Sumptum iam ne poſſe uadit Scaptius: Nos ex noſtro antiquiore codice noſtram collegimus lectionem: minus enim illic perturbata, q̃ in impreſſis eſt: quam tamen nonnulli poſtea longè peius corruperant, dum corrigere parum cõſiderate aggrediuntur: quod ſi, SVMPTV, ut in antiquis eſt, nõ ſumptum accuſandi caſu, excuſi etiã habuiſſent: diligẽs uir, & qui aliquid induſtriæ, & exercitationis habuiſſet in libris corrigẽdis, parum laboraſſet, in hoc loco inluſtrãdo: nihil enim ferè aliud opus erat, q̃ malè diſſectas literas cõponere: miratur Cicero cur turmas equitũ potius uelit Scaptius, q̃ peditũ cohortes: cũ in illis alendis maiores ſumptus facere oporteat, quaſiq; iocans dicit (ut putamus) ſumptu iam nepos euadet Scaptius, cũ primum auarus ut fœnerator à nobis haberetur, nũc repẽte prodigus & ſumptuoſus factus eſt. hãc etiam lectionem uidentur perſpexiſſe Germani.

587 Liberius eſt Brutus: omnes profectò & excuſi, & manu ſcripti cõueniunt in hac uoce LIBERIVS. Videndum tamen accurate an liberalius potius legendum ſit, quod ſanè puto: contra tamen tot exemplariorum auctoritatem nihil auſus ſum decernere.

588 Τῆς δυνάμεώς μου Græcis his verbis loquitur obſcurè de re ſua familiari, maximeq; de emptione illa bonorum Milonis: nam vt libro quinto apertè narrat, Philotimus ſocius erat in bonis Milonis: de quo Milo querebatur: quod Cicero ſe voluiſſe oſtendit illius commodi gratia, vt ibi accuratè ſe purgãs, docet libertus autẽ hic Terentiæ, Ciceroni ſuſpectus erat corrupiſſe, perturbaſſeq; rationes emptionis eorum bonorũ: mandatq; Attico, vt id diligenter obſeruet. Res tota δι' αἰνιγμοῦ narratur, ut nihil certi tradi poſſit: putamus tamen nos hanc eſſe ſummam: τὰ ὑπάρχοντα τοῦ κροτωνιάτου τυραννοκτόνου, bona Milonis appellat: alludens ad Milonẽ illum Crotoniatam pugilem, cum vellet Anniũ Milonem ſignificare, quem τυραννοκτόνον appellat, quia Clodium ſeditioſum, & turbulentũ ciuem occiderat: vbi autẽ ante διαφθαρῆναι legebatur: ταραχθῆναι caſtigauimus ex uetere libro: Nam vbi ultima huius voluminis epiſtola inquit περιφύλαξον (ſi me amas) τὴν τοῦ φυρατοῦ φιλοτιμίαν credimus nos ad hoc verbũ Ciceronem alludere, appellareq; φυρατὴν illum, qui perturbarat, permiſcueratq; calculos, quem quia ſcimus Philotimũ fuiſſe (ſic enim appellabatur Cononis Athenienſis Imperatoris pater, cui hũc dicit ὁμώνυμον fuiſſe) ſuſpicamur per vocẽ illam φιλοτιμίαν eum Philotimũ ſignificare, vt iubeat Atticũ diligenter obſeruare Philotimum perturbatorẽ illorum calculorũ: hæc tamẽ icerta ſunt: itaq; accipi volumus: potiusq; veniã precamur, quod de his verbũ facere audeamus: cum Cicero ipſe ſe fateatur δι' αἰνιγμοῦ ſcripſiſſe, quàm petamus nobis omnino credi oportere, cõtendamusq; ita eſſe: ne longiores ſimus, quædã in his grecis verſibus emendauimus: quædam à nobis non ſatis intellecta, vt in antiquis libris inuenimus, deſcripſimus: magnus profectò labor eſt ex his Græcis characteribus velle ſinceram lectionem eruere, tam deprauati ſunt, & tam parua quęq; peruerſio moleſta, & odioſa eſt.

589 Ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου: Credimus his verbis eum Romam indicare: ſic & Propertius ſeptem vrbs alta iugis: quin etiam hoc ipſo nomine eam Plutarchus à ſeptem collibus appellat in problematib⁹ Romanis: cum inquit: τὸ δὲ σεπτιμοντίον ἄγουσιν ἐπὶ τῷ τὸν ἕβδομον λόφον τῇ πόλει προσκατανεμηθῆναι καὶ τὴν ῥώμην ἑπτάλοφον γενέσθαι.

589 Καὶ τιναι κεκομμένου: reſtituimus κληρονομίας, ſtatimq; ex his antiquis libris numeros pecuniæ ſcripſimus, quæ ex eis hereditatibus venerat: pro quibus Germani κλήρων, ni fallimur, longius à veterũ librorum fide, & rei veritate, intellexerunt.

589 Πυρούς εἰς δῆμον: Credimus hoc prouerbium fuiſſe in eos dictum, qui frumentum populo diuiderent: exiſtimabantur enim illi multorum exemplis adipiſcendæ tyrannidis gratia id facere: vt cum plebem ea liberalitate ſibi cõciliaſſent eius auxilio ciuium libertati imponerent: cũ igitur audiſſet Cicero Atticum vniuerſos Athenienſes frumento donaſſe, vt à Cornelio etiã nepote traditur, iocatur cum eo, quaſi ille velit ibi his artibus Tyrannidem occupare: quod tamen (poſtquã de hoc eum leuiter caſtigauit) ipſe egregię tuetur; negatq; contra ſuos ſex libros de Rep. id factum eſſe: bene enim conſtituta reſp. largitionem

gitionem in ciues prohibere debet, non tamen impedire liberalitatem, & munificentiã in hoſpites, vbi nullum periculum eſt attentatę libertatis: Attici autem fuerat potius liberalitas in hoſpites, q̃ largitio in ciues: Quod ſi Romæ id cõmiſiſſet, non culpa vacaſſet.

390 Expectare iuſſi: Nos, MISI, ex omnibus manu ſcriptis caſtigauimus: antea aũt de hoc egimus: tria vero quæ ſequebantur verba, eorũdem auctoritate expũximus: & ſanè inania, & parũ hic apta erant.

390 Eſſeq; reliquiſſem. Manu ſcripti codices, ESSE. Qui Patris emendant, grauiter meo iudicio peccãt: Quõ .n. ſe nunc eum Patris reliquiſſe dicere poteſt Cicero, qui adhuc in Aſia erat: vt ẽt ex ſequenti epiſtola colligitur: Neceſſe igitur eſt locũ eſſe in Aſia, vbi relictus fuit Tiro: cũ tñ poſtea ille ex morbo alleuatus Ciceronẽ aſſecutus eſſet, iterum Patris relictus eſt Achaię vrbe, vt ex multis locis perſpicuũ eſt: oportet igitur videre (ſi hæc vox integra eſt) quæ nam ſit vrbs, vel oppidum Eſca appellatum.

391 Qui dum vnus hoſpes. Lib. vj. vbi eandem hanc rem iiſdem penè verbis narrat, vnus hoſtis inquit, vt ſic etiam hic fortaſſe legendum ſit: manu tñ ſcripti, & excuſi omnes vno cõſenſu hoſpes, vt veritus ſim aliter & ipſe ſcribere: Videndum autem an cum paulo poſt dicit: pedem porta non plus extulit, q̃ domo ſua, alludat ad tempus illud cum Bibulus in Conſulatu octo menſes ita ſe domi continuit, vt nunquã foris viſus ſit.

391 Hác quæ mehercule &c. Statim poſt Gręca verba icœpit loqui de hereditate Præciana: quare nos ita orationẽ pupugimus: eſt aũt orationis ſtructura (duabus κατὰ παρένθεσιν ſententijs interpoſitis) obſcurior moroſiorq́;, ſic aũt legi, & intelligi debere oſtendũt præterea hæc verba in epiſtola ad Terentiã: De hereditate Præciana, quæ quidem mihi magno dolori eſt, valde. n. illũ amaui &c.

391 Ἐπέχειν vt ſcribebas: nos ἐπέχειν TER caſtigauimus, maxime quidẽ ex antiquo exemplari: non minus tñ, vt conſentiret cum illo loco: nam quas multo ante acceperã literas, in quibus ἐπέχειν ter ſcripſeras: eſt ſanè ambobus locis nõ nihil obſcuritatis: doctiores hæc accuratius cõſiderabũt: ἐπέχειν erat philoſophis illis, qui ab hoc verbo ἐφεκτικοὶ appellati ſunt, ſuſtinere aſſenſionem: primus autem Pyrrhon eius ſectę conditor nomina hæc ἀκαταληψίαν & ἐποχὴν excogitarat: vt ẽt multis verbis docet Hãmonius Henneus in procemio cõmentariorum in prędicamenta Ariſtotelis.

391 Τοῦτο μὲν σὺ ὀνειρώττεις. Auxilio antiquioris noſtri exẽplaris, vt ſcriptum eſſe in noſtro codice vides, emẽdauimus: eſt aũt prouerbiũ, quod valde quadrat huic loco: meũ mihi ſomniũ narras, ideſt rem, quam ego melius te noui, mihi explicas: gaudet ſe conſentire cum Attico de Q. Cicerone puero, admoneriq́; ſe, ne illum in prouincia relinquat, quod ipſe ante fecerat: quod ſi ante de hoc ſimul cõſilium cepiſſent, nõ aliter factum eſſet: prouerbium ab Eraſmo exponitur: Sudęq́;, & Platonis teſtimonio freques apud Græcos auctores fuiſſe declaratur.

391 De Cenſoribus, maximeq́; de ſignis, & tabulis: Diligentius in hiſtoria quærendum eſt, quæ eẽt Cenſorum actio ad ſigna, tabulaſq́; pertinens: magni enim momenti rem fuiſſe planum eſt: Cœlius etiam in epiſtolis de hoc ipſo negotio, & eodem hoc tempore loquens inquit: ſcis Appium Cenſorem hic oſtenta facere de ſignis, & tabulis: & cetera. & in eadem epiſtola: Appium de tabulis, & ſignis agere: fuere autem cenſores Appius Claudius, & L. Piſo: vt Dion etiam libro. xxxx. narrat καίτοι παρὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὅτι Κλαύδιος ὁ ἄππιος καὶ ὁ πείσων καίτοι μὴ βουληθεὶς ἐγένετο καὶ οὗτος μὲν διὰ τὴν συγγένειαν ὑπῆρχε τῷ καίσαρι ὁ δὲ δὴ κλαύδιος ἐνεκεποίει μὲν αὐτῷ, τὰ δὲ τοῦ πομπηίου ᾑρεῖτο οὐκ ἐλάχιστα δὲ καὶ ἄκων αὐτῷ φίλους πλείους δὴ καὶ τῆς ἱππάδος καὶ τῆς βουλευτικῆς ἐξήλασεν ἐκβιασάμενος τὸν συνάρχοντα καὶ τοῦτο πάντας αὐτοὺς τὰ τοῦ καίσαρος φρονεῖν ἐποίησεν ὁ δὲ πείσων οὔτ᾽ ἄλλως πρᾶγμα ἔχειν ἐθέλων καὶ πρὸς τὴν τοῦ γαμβροῦ χάριν πολλοὺς θεραπεύων αὐτὸς μὲν οὐδὲν τοιοῦτον ἐποίησεν ἐκείνῳ δὲ οὐκ ἀντῆρξεν.

391 Macte ſcribas Athenis: Locus erat valde deprauatus: Nos ope meliorũ codicum IN ARCE ATHENIS STATIO MEA NVNC PLACET: emendauimus: Cum. n. videret remp. in maximis periculis: omniaq́; in Italia crudeli bello euerſum iri: quid futurum ſit timet: tutiusq́; ſibi eſſet putat, dũ hęc aliquẽ exitũ inueniant, in arce Athenis extra omne periculũ manere: iocatur aũt: vt conſueuit: cetera ſpero ita nota eſſe, vt nihil amplius de illis loqui oporteat: Noſtri librarij vellem non punctũ ante verbum illud Athenis, tam importune collocauiſſent: quare deleas neceſſe eſt: id. n. oẽm ſñiam perturbat.

EX LIB. VII. EPIST. AD ATTICVM.

393 Ἐπίκηρα fuerunt. Sic in cũctis manu ſcriptis codicibus inuenimus: qui ἐπίκηρα legunt, cõtra fidem omnium librorũ faciunt: & deteriorem ſententiã (vera, & eleganti, aut neglecta, aut non ſatis intellecta) inducunt: ἐπίκηρα appellauit, cum cito fluxerint, & euanuerint ea, in quibus ille, vt perpetuam gloriam ſibi adferrent, laborauerat: citoq́; ſe cognouiſſe ait, quàm deceptus ſit, qui ea diutius ſtare poſſe putauit.

393 Alter iratus Hircius. Nos & hic, & paulo iufra duobus locis, HIRRVS, emendauimus, ſic enim habent meliores codices: & intelligit C. Hirrum, qui Ciceronis ante competitor fuerat, grauesq́; cum eo inimicitias geſſerat: de hoc Cœlius in epiſtola, cuius initium eſt, SIC TV INQVIS HIRRVM TRACTASTI: multum loquitur: vnde illum ſibi iratum appellat: & infra agit diligenter cum Attico, vt eũ ſibi placet: docetq́; quos adhibere debeat. quum gratiæ reconciliationem eam facere vult.

393 Ita puto ἀμίμητα fore: Olim nulli excuſi hic græcam vocem habebant: poſtea ἀμίμητα reſtitutum eſt: noſtro etiam iudicio recte, & antiquis characteribus valde congruenter: quare miror Germanos ea voce deleta ἀμενηνὰ repoſuiſſe: id eſt debilia & imbecilla, & omnino ſine robore: nam id parum ſententiæ huius loci quadrat: ἀμίμητα autem hic intelligo: quę culpari & reprehendi nõ poſſint: cum.n. triũphi apparatum ex priuata ſua pecunia conficere cogitet: vere exiſtimat omnes voces, accuſationesq́; maleuolorum ſe hac ratione eſſe euitaturum.

393 Auſter mitis: Nos ita ſcripſimus: qui.n. non multis ab hinc annis excuſi ſunt, ſic ferè habent: cum primæ impreſſionis omnes ANCHES, pro AVSTER haberent: quę vox in cunctis etiam manu ſcriptis reperitur: quod teſtari voluimus: & ſi illam, vt nobis ignotam, & deprauatam reliquimus: nam recepta lectio non incõmoda eſſet, ſi maneret copula illa inter AVSTER, &, MITIS, quam deleuimus, quia in antiquis libris à nobis viſa non eſt, & quia omnem ſententiam perturbat huius loci: nam corrũpit verſum ſpondaicum, qui à preterito illo FLAVIT, incipit: & verbo illo MITIS terminaꝰ: de quo poſtea iocans infert: hunc σπονδειάζοντα ſicui voles &c. id eſt me ipſum, qui ſpondeum carmen inter ſcribẽdum effundo: credimus enim forte illũ verſum ipſum ſcripſiſſe, quæ poſtea ioci occaſio fuit: ſtatim enim cognouit Cicero ſe ſpondaicũ in orationis tractu pronũciaſſe: accidit autẽ quandoq;, vt nolentes verſus edant, maximeq́; ſenarios, vt qui proſæ orationi ſint ſimiliores; qui autem hanc rem nõ animaduerterant σπονδειάζοντα ſcripſerant, nullo ſatis idoneo ſenſu, & contra antiquoꝝ codicum fidem: nos, vt ad ſupiora redeamus: verba illa AVSTER MITIS: mendo vacare non putamus: nec tamen omni diligentia adhibita, cõſultis eruditis, & ĩgenioſis hominibus, qd ANCHES MITIS ſignificet, quomodo ue corrigi poſſit, vnq̃ intelligere potuimus: quare quibus licuit mendis hinc ſublatis, reliquũ quod eſt doctioribus viris emendandum tradimus.

394 Fecit palam te ex libella, me ex teruncia: Locus valde inquinatus: Nos nihil à vulgatis mutauimus: hic autem antiquam ſcripturam etſi (vt arbitror) fœde & ipſam deturpatam conſtituemus: eſt autẽ hęc: TE EX LIBERTV ME. EX TARVACVS, ipſi ex tã deformata lectione deſperauimus aliquid ſin cerũ elicere. & exculpere poſſe.

394 Corcyræ Alexiõ &c. Nos, IACTIO, repoſuimꝰ añ CORCYRAE ex vetere illo libro q hic minus lacer, deprauatusq́; erat: ſane Actium regio eſt Acarnaniæ, & promontorium, quod ſinum facit eodem nomine & ipſum appellatum: erat autem vt putamus in inſula Corcyra, quę contra hęc loca iacet, ager aliquis ſic etiam vocatus: habebat enim illis in inſulis Atticus ſundos, vt ex lib. v. colligitur: vbi inquit:
" cum quidem & Corcyræ, & Sybotis muneribus tuis, quæ & Areus, & meus amicus Eutychides opi-
" pare, & φιλοπροσηνέστατα nobis conceſſerant, epulati eſſemus ſaliarem in modum.

394 Exprobari tibi φυσικὴν eſſe τὴν πρὸς τὰ τέκνα, ita ſcripſimus cum antiquis libris: hancq́; putamus eſſe ſinceram lectionem, articulumq́; illum accuſandi caſu, quem nos eorum auctoritatẽ ſecuti reſtituimus, credimus indicare verbum στοργὴν quod potius ex eo intelligi debeat, quam ſupra eſſe & legi: ſententię huius auctores ſuerunt Xenocrates, & Ariſtoteles: vt Cicero etiam docet lib. iiij. de finib. cum inquit: Primiq́; ex oibus pliis à natura tributũ eſſe docuerũt, vt hi q procreati eſſent, à pcreatoribus amarentur.

394 Sed tamen prudentius: Nos PVDENTIVS caſtigauimus, id eſt minus flagitioſe, & turpiter: per Lucium autem credimus intelligere L. Torquatum: quem Epicuri rationem tuentem inducit in libris de finib. De Patrone autem Epicureo multis locis mentio facta eſt.

394 Quicq̃ alterius cauſa fieri putent! Ita lego cum interrogatione ex antiquo noſtro libro: quaſi non eſt hoc ab illis expectandum. Atticus, qui Epicuri diſciplinę valde deditus erat (quod & multis locis declaratur, & Epicureorum etiam hominum conſuetudines quibus delectatus eſt ſignificant) cœperat orta ſibi filia, magis Peripateticorum opinionem probare, quam & Stoici ſecuti ſunt: amorem erga liberos eẽ naturalem: cognouit.n. ſe natura tantum cogente, non quod vllum inde cõmodum expectaret, filiam ſuam diligere: hoc laudat Cicero: gauderq́; illum re doctum ſententiam mutaſſe: percurritq́; breuiter, quam falſo, impudenterq́; reliqui ab hac opinione diſſentiant.

394 Sed nihil neceſſe, Seſtiam.n. Abundat ſyllaba SE, negligentia, & imperitia librarioꝝ: vt olim ſic legeref (ut puto) NECESSE'S T: ſic.n. ſemp id verbũ ſcriptũ inueni in priſcis exẽplaribus, ut alibi ẽt adnotaui, q̃ pœrſio magni erroris cã extitit: ſequẽs.n. vox cũ hac ĩportune cõiũcta eſt adeoq́; creſcente labe & malo locus cõtaminatus eſt, ut nõ nihil induſtriæ neceſſarium fuerit ad eũ purgandum: non putat neceſſe eẽ ad omnes epiſtolas reſcribere, cum cum cito viſurus ſit.

395 Etſi cupidiſſime expreſſum, & expeditũ. Locus antea ualde deformatus erat ſincera tamen adhuc lectio in antiquiore noſtro cõſeruaꝰ: expetitũ aũt deſideratũ, & omnibus uotis, pcibusq́; poſtulatũ frequẽs hoc uerbũ hoc ſignificatu apud Terentiũ: quin & à Cicerone crebro eſt uſurpatũ, ut non multo poſt: quid multa non modo nõ expetere pacem iſtam, ſed etiam timere viſus eſt.

396 Sed quid eſt quod cuncti Luceis ſint addicti. Nos, QVOD EI VICI LVCCEI, ex uetere noſtro codice caſtigauimus: non quod omnino ita in eo legatur; talis tamẽ eſt in eo ſcriptura, ut ſi eam paulũ adiuues ſatis clare inde hanc lectionem elicias: quia tamen aliquantum coniectura in hoc uſi ſumus, placuit id notum facere: de negotio autem hoc, nihil amplius legimus.

396 Nomen rebatur oppidi eſſe Piræa. Lego cum antiquiore noſtro codice: NON REBATVR OPPIDVM ESSE: Quod ſi, ut Dionyſius, & Nicias grãmatici putant: non eſt oppidum Piræus nihil peccauit;

peccauit Cicero, qui IN præpoſitionem addiderit, & ſi aliter etiam ſe tueri poſſit: vulgata ante lectio falſa, & contraria erat: ſi.n. nomen oppidi fuiſſe Piræeum grãmatici illi cenſuiſſent, ægrius ſtructuram ſuam tueri Cicero poterat: nõ.n. oppidis prępoſitiones addi debẽt: reſtabat igitur, vt ſe auctoritate veterum comicorũ defenderet, qui ſic locuti ſunt.

397 Mihi exeunti vrbe: Poſtremã dictionem deleui: non.n. in manu ſcriptis libris eſt, & ſententiam huius loci corrumpit: quod ſi declarandum erat vnde exiret, ſenatu potius dicendum erat, quod patebit illi, q̃ diligenter ſuperiora verba conſiderarit: dixit enim puto ſi quãdo pręclarè in ſenatu pro rep. dixero Tarteſſium iſtum tuũ mihi exeunti dicturum, &c. vt qui offenſus ſit, quod libere ibi ſententiam dixerim ſtatim cum me exeũtem videbit, vt curem ſibi pecuniam, quã Cęſari debeo poſtulabit: erat autem Cicero Cęſaris debitor, vt non multo poſt his verbis aperte narrat: Mihi autem illud moleſtiſſimum eſt, quod ſoluendi ſunt numi Cęſari, & inſtrumentum triumphi eo conferendum, eſt.n. ἄμορφον ἀντιπολιτευόμενον χρεωφειλέτην εἶναι: per Tarteſſium autem arbitror eum Cornelium Balbum intelligere, qui Gaditanus erat, & negotia Cæſaris curabat.

397 Etſi mirabilis, vtilitatis fructum mihi præbet. Ego lego vnà cum manu ſcriptis codicibus, MIRABILIS VTILITATES: quę profecto ſincera eſt lectio: ſæpe vtitur Cicero hac voce multitudinis numero, vt pro Milone: Magnam ſpem in Milonis morte propoſitam: magnas vtilitates fuiſſe: in libris de finibus etiã plurimis locis: ſed non opus eſt tam planam, & tam elegantem vocem, tam multis teſtimonijs, nõ indignam eſſe Cicerone probare.

397 De Lugenio: Ego hic nihil mutaui, etſi aliquid omnino mendi, & peruerſionis ineſſe putem: quia nihil, quod tuto reponi poſſet, inueni: antiqui certe libri, nihil hic à nouis, vulgaribusq́; diſcrepant: audiui quoſdã non ineruditos viros DE EIVS INGENIO legere, nõ me hercule inſulſe: vt de Tirone ſermo adhuc ſit: Philogenes autem libertus erat Attici, de quo fit ſæpe mentio: viſendum tñ accuratius: ne tñ locum hũc ſuſpectum, vel maculoſum potius ſilentio præterirem (cũ nihil ipſe melius habuerim) aliorum ingenio excogitatam lectionem, notam facere volui.

398 Οὐ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἔπι κακόν: ſententia Homerica eiſdem ferè verbis pronunciata ab Vlyſſe, dum exhortaretur ſocios ad ſuſtinenda fortiter pericula, quæ ſubire debebant in tranſeundo freto Scyllæ, & Charybdis ὦ φίλοι οὐ γάρ πώ τι κακῶν ἀδαήμονές εἰμεν οὐ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἔπι κακὸν ἢ ὅτε κύκλωψ εἴλει ἐνὶ σπῆι γλαφυρῷ κρατερῆφι βίηφι.

398 Tua λῆψις: Lego cum antiqore noſtro libro tua λῆψις, vt de quartana agat: qua Atticus laborabat, vt antea ex multis locis didicimus: λῆψις autem febris acceſſio eſt, vt nos etiam vulgo loquimur: qui f. brim nos cepiſſe, cum illa acceſſerit, dicimus. Ariſtoteles in problematis, ſegmento primo ἐν ταῖς τεταρταίοις πυρετοῖς δεῖ μὴ λεπτύνειν ἀλλὰ πῦρ ἐν τοῖς σώμασιν ἐμποιεῖν ἀνάγοντα, δεῖ δὲ καὶ τοῖς γυμνασίοις χρῆσθαι, ἡ δὲ ἡμέρα ἡ λῆψις λαμβάνει ὅταν μὴ ζητῶν: præterea idem ὅτι ὡς ἁρμόττει ἢ πρὸ τοῦ τὴν λῆψιν εἶναι: tribus autem locis hoc nomẽ in his epiſtolis eſt, ſemperq́; in vetuſtiore noſtro libro integrum, & ſincerum: in vulgatis autem deprauatum, & varijs modis inquinatum. lib. enim. viij. bis inuenitur, & ſi ſemel διάληψιν quod tamen idẽ eſt: vt ibi: tamen ad eam ipſam breuem quam. iij. Nonas ὑπὸ τὴν διάληψιν dediſti, reſcribendum putaui: & poſtea λῆψιν: eo inquam loco. Deinde. iij. Non. Mart. ὑπὸ τὴν λῆψιν cum breuiter ſcriberes &c. Cum igiẽ diem neſciret Cicero, quo febris redibat, timet, ne illi moleſtus ſit: ſi forte eo ipſo die ad vrbem veniret, in quem febricula incidebat: vix.n. putat illum ſibi temperaturũ, ne ad ſe ſtatim veniat: quare petit ab eo, ne ſe incõmodo valetudinis ſuę cõmoueat: vt omnino de morbo, & ægritudine aliqua ſermo ſit: ſequenti autem epiſtola quod antea neſciebat, dicit ſe ex eius epiſtola notaſſe, & intellexiſſe, diem ſcilicet illius, ideſt eum in quem λῆψις incurrerat. Non me latet Eraſmum aliter hunc locum declaraſſe, quàm recte alij potius iudicabunt.

400 Etſi mihi crebrò ὕπνος νήδυμος: Duo hęc græca verba nullam hic ſententiã habebant: vt valde mirer illos, q̃ ea poſuerunt, nã prorſus huc nihil pertinebant: nos ex noſtro antiquiore codice ξυνὸς ἐνυάλιος reſtituimus, quæ vera, & huic loco germana lectio eſt: cum.n. ſupra ſermonem Pompeij recitaſſet: qui pericula ſimulatæ pacis expoſuerat, bonumq́; ſe animum habere oſtenderat, ſi ad arma ventum eſſet: fore, vt Cęſar vinceretẽ, ualdè.n. cõfidebat ſuis, & reip. copijs: q̃uis igitur inquit ſcirem Martem cõmunem eẽ, idq́; mihi crebro prouerbium occurreret, uarioſq́; caſus belli mẽte agitarem, qui imparationibus ſępe victoriam adferunt: tamen cura metuq́; leuabar audiens uirũ fortem, & peritũ, magnæq́; auctoritatis ducem differentem de ſimulatæ pacis periculis, & tantopere aduerſarij copias contẽnentem. Ariſtoteles lib. ij. Rhetoricorũ χρῆσθαι δὲ δεῖ καὶ ταῖς τεθρυλλημέναις γνώμαις κοιναῖς διὰ τὸ εἰ ἀεὶ κοιναὶ ὡς ὁμολογούντων ἁπάντων ὀρθῶς ἔχειν δοκοῦσιν οἷον παρακαλοῦντι ὡς τὸ κινδυνεύειν μὴ θυσαμένοις, εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης καὶ ἐπὶ τὸ ἥττους ὄντας ξυνὸς ἐνυάλιος: idemq́; prouerbiũ copijs, & reliquo belli apparatu inferiores, bene ſperare iubet: eiſq́; animũ addit: contraq́; eis, qui numero militũ, & virtute ducũ ſuperiores ſunt timorẽ incutit, cum affirmet belli deum communem eſſe, ſæpeq́; cum imparatioribus ſe coniungere. Cicero in Oratione pro P. Seſtio latinis verbis enunciat. Hic ego quid prædicem, quibus hic rebus Conſulem ad rem gerendam excitarit, quot ſtimulos admouerit: homini fortaſſe ſtudioſo victoriæ, ſed tamen nimium, cõmunem Martem, belliq́; caſum intuenti: reſpexiſſe.n. puto Ciceronẽ ad duo prouerbia, quorũ vnum hoc eſt: alterũ autem ante in his epiſtolis verbis pariter græcis protulit, cum inquit. Direpto, & vaſtato Amano inde diſceſſimus: ſcis enim dici quædam πανικά: Dici item τὰ κενὰ τοῦ πολέμου

ad eandem hanc ſententiam alluſit lib·vij.in verrem,cum eum nauali crimine premeret,inquit.n.In illa autem calamitate non Martem fuiſſe cõmunem,ſed Venerem poſſumus dicere:eſt autem Homeri Hemiſtichium pronunciatum ab Hectore.λ.σ.Sic etiam Germani in ſui libri margine adnotarunt.

400 Ex illa autem ſententia ira relinquendę verbis &c.Ni fallimur hic locus corruptus eſt:nullus·n. certus,& elegans ſenſus ex his verbis elici poteſt:nos tamen nihil mutauimus:antiquior noſter codex vno tantũ verbo diuerſus eſt:pro IRA enim habet IN.Quod pariter deprauatum eſt.

401 Prętérijt tempus legitimum.Nos ope noſtri vetuſtioris codicis(quod etiam à Germanis adnotatũ eſt) integram hic lectionem reſtituimus,cum ante in vulgatis libris deminute,peruerſeq; hic locus legeretur:tam aperta aũt verba ſunt,vt nulla declaratione indigeant.

401 Niſi ego inſanio ſtulte omnia,& incaute agi video:Nos poſtremas duas dictiões deleuimus:in nullis.n. manu ſcriptis libris inueniuntur:& declarationem quandam eſſe putandum eſt ab imperito quopiã librario importune additam:concitatus.n.ſermo,qualis hic eſt,ſæpe figuram ἔλλειψιν patitur:qd aũt deſideretur planum eſt.

401 Τὴν θεῶν μεγίστην Senarius Euripidis in Phœniſſis prõſiciatus ab Eteocle:quum ſe regnum fratri negaret redditurum,ſic.n.inquit. ἄστρων ἂν ἔλθοιμ' ἡλίου πρὸς ἀντολὰς καὶ γῆς ἔνερθε δυνατὸς ὢν δρᾶσαι τάδε,τὴν θεῶν μεγίστην ὥστ' ἔχειν τυραννίδα.

401 Libenter.n.in his moleſtijs ἐνσχολάζω:Nos ſcripſimus cum antiquiore noſtro exemplari ἐνσχολάζω σοι: ideſt explico tibi ſcholam:vt antea in his epiſtolis dixit ἐμπολιτεύομαί σοι:ſcholam autem Gręci appellabant de aliqua certa re,& materia cõtinuam & abſolutam diſputationem:eſt autem hoc verbum frequens apud Ciceronem:vt in·ij.de Finibus·Primum inquã deprecor,ne me tanquã philoſophũ putetis ſcholam vobis aliquã explicaturum. In epiſtola ad Pætum:ὁ σοφὸς ὁ λεγόμενος habes ſcholam ſtoicã·in.uj.
" lib.Tuſculanarum.Separatim aũt certæ ſcholæ de exilio,de interitu patriæ,de ſeruitute, de debilitate,
" de cecitate,& de omni caſu in quo nomen poni ſolet calamitatis:has Græci in ſingulas ſcholas, & in ſingulos libros diſponunt:Plut·etiam in cõmentario περὶ τοῦ ἀκούειν·τὴν γενομένην μοι σχολὴν περὶ τοῦ ἀκούειν ἀπέσταλκά σοι γράψας.verſus etiam Alexidis hos legimus ex comœdia Olympiodoro ĩ vita Platonis:in quibus hoc ſignificatu ſcholam ponit:irridet autem Platonem σῶμα μὲν ἡμῶν τὸ θνητὸν αὖον ἐγένετο τὸ δ' ἀθάνατον ἐξῆρε πρὸς τὸν ἀέρα ταῦτ' οὐ σχολὴ Πλάτωνος.

401 Οὕτω που τῶν πρόσθεν:Hic verſus in multis non erat:in alijs corrupte legebatur:eſt carmen Homeri.λ.ι. pronunciatum à Phœnice vno ex Agamẽnonis ad Achillem oratoribus:miſſis ab eo,vt eum ſibi reconciliarent:conatur autem illi perſuadere veterum exemplo vt iniuriam ſibi inlatam obliuiſcatur:illos.n. docet acceptis muneribus nunquam ſolitos eſſe non placari:ſicq; laudes inquit priſcorum virorũ audiebamus celebrari:Eſt autem penè prouerbialis hic verſus,cum volumus oſtendere à maioribus nos multum degeneraſſe:Hunc etiam Syneſius in quadam epiſtola adducit.

401 Exitium habiturũ:EXITVM antiquis libris conſentientibus legimus: nunc pro Pompeij parte diſputat, iudicatq; ex dolore,ſermonibusq; municipalium hominũ,qui Pompeij fugam ęquo animo ferre non poterant,vehementerq; Cęſari irati erant Pompeij cõſilium,rationemq; belli gerendi poſſe explicari,&
" nõ incõmode cõcludi:Sic etiam li.ix.loquitur·Quid illa,dic M.Tulli quem exitum habebunt!&c.

402 Quæ ſit ora vię Cæſaris.auxilio noſtri antiquioris codicis caſtigaui,QVAE SIT ὁρμή: etſi in illo latinis literis,gręca dictio ſcripta erat:quod erroris fortaſſe occaſionem dedit:quam inepta autẽ foret vulgata lectio,omnes,qui attente animaduerterint,cognituros puto:ὁρμὴ autem de animi motibus dicitur·Cicero in Lucullo:nam aliter appetitio (eam.n.eſſe volumus ὁρμὴν, qua ad agẽdum impellimur, & id appetimus,quod eſt viſum)moueri non poteſt. Polybius etiam apud Sudam ἐπίκειται δέ τις ὁρμὴ τῷ στρατιώτῃ καὶ διαπόρευσις ἡ δεῖ συμβαλεῖν καὶ μονομαχῆσαι πρὸς τὸν βάρβαρον: dicitur etiam impreſſio, & vehemens impetus exercitus in hoſtes irrumpentis:Idem hiſtorię prudentiſſimus ſcriptor: τῶν δὲ ἱππέων οὐ δεξαμένων τὴν ὁρμὴν ἀλλ' ἐξ ἀποστάσεως τραπέντων ἀπέκτεινε μὲν αὐτῶν ὡς τριακοσίους: Dion de Pompeio loquens,eodem quo hic Cicero ſignificatu,cum eandem ferè rem ageret,capit, inquit enim καὶ πρότερον πρὸς τὸν καίσαρα λυπηρῶς καίπερ συγγενῆ αὐτῷ ὄντα,καὶ λυπηρῶς ὥσπερ στρατηγοῦντα αὐτὸν περιήγγελτο ἐπίστευεν ὅπως τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ ἐκφυγὼν ἔπειτα ἂν μετρίως πως συμβαίη: quare cenſeo noſtram lectionem ſinceram, & germanam eſſe.

402 Ecquod Pompeij deſiderium,ec quę Cęſaris iniuria apparet:Emendaui & hic auxilio mei probatioris codicis·ECQVAE CAESARIS INVIDIA·Quęrit·n.an iam quæ geſſit Cęſari inuidiam faciãt: & quis eſſet de omnibus rebus ſenſus populi:non enim quęrendum erat an aliqua Cęſaris iniuria appareret:plurimę enim graues,& nefariæ erant:ab omnibusq; manifeſto perſpiciebãtur.D.autem Brutus in ſua ad Brutum,& Caſſium epiſtola dicit, ſe poſtulaſſe à contrariarum partium ducibus,vt liceret Cęſaris interfectoribus Romę eẽ publico pſidio,vt inuidiã illis faceret:ſperabat Cicero magnum Romę eẽ deſideriũ Põpeij,magnãq; Cæſari inuidiã facere illi⁹ miſerabilẽ fugã,& inſectationẽ Cæſaris.

403 Labienũ ἥρωα iudico: Sic emẽdaui ex eodẽ codice:excuſi formis aut gręcã vocẽ nõ habebãt, aut ἥρωα legebãt mẽdoſe.ἥρωα.n.hic Cicero Labienũ,quo fortiſſimos viros nomine decorare cõſueuit, appellat:vt li. xuij.nñ aũt ἥρωες qd̃ p ipſos cõfici potuit gl'ioſiſſime,& magnificẽtiſſime geſſerũt:& eodẽ.lib·de Dolabella loquẽs,eiuſq; pclaro illo facinore,qd̃ ſp ſũmis laudib⁹ in cœlũ fert,inqt.Magnã ἀναθήματα res hẽt: de ſaxo in crucẽ,colũnã tollere,locũ illũ ſternendũ locare:quid quęris! ἡρωϊκά. Qui autẽ ἥρωα legunt

putantes

putantes Ciceronem ſic appellare Pompeianarum partium ſectatores, in magno errore uerſantur: quãuis enim antecedente epiſtola dicat αἰδέομαι Τρῶας non magis intelligit Pompeianos quàm cũctos bonos viros, & ciues: dicit enim ſe pudore deterreri, ne ſe det, & coniungat cum illis, qui tenent oĩa: Nam I I. etiam libro harum epiſtolarum eodem verſu vtitur: nulli tamen tunc erant Pompeiani: ſed eam vim habent ea Homeri verba, vt ſi dixiſſet facerem, niſi ignominiam, vituperiumq́; vererer, vt ſe metu infamiæ ab eo conſilio deterreri oſtendat: ſępe enim vitæ, ſecuritatiq́; noſtrę conſulentes ea caperemus conſilia, quæ omni periculo vacua eſſent, niſi ea ignominiam ſecum ferrent: quã boni viri valde fugiũt: eſt enim nõ contẽnenda pars fortitudinis rectè, honeſteq́; facere, vt infamiam, vituperiumq́; fugiamus.

403 Quã autem ſine conſilio res ſtet. Omnes & manu ſcripti, & impreſſi codices cõſentiunt: quare nihil mutauimus: noſtram tamen ſuſpicionẽ proferre quid nocebit? non parum timeo, ne in extremis dictionibus mendum inſit: cum enim de Pompeio diſſerat, ſupraq́; dixerit quàm ille omnis imperatoriæ diſciplinę expers ſit ſe credere Atticum quoq; animaduertere, cauſamq́; addiderit cur ita ſentiat: quippe cui ne » Picena quidem nota ſint. De Pompeio item loquẽs infert. Quàm autem ſine conſilio: vt poſt hęc verba, punctum meo iudicio ponendũ ſit: vt deinde exponat, quod ſit quod declaret, & aperiat illum ſine conſilio eẽ vt ante fecerat, cum eum ἀστρατήγητον eſſe pronunciauerat, tunc enim adeo id certum eſſe, vt Atticus quoq; animaduertere poſſet dixerat: nec enim (niſi fallimur) de re ipſa, ideſt de toto negotio Ciceroni nunc ſermo eſt: ſed de natura Pompeij, eiuſq́; culpa, & peccatis: quod etiam ex inferioribus verbis egregiè declaratur: tota enim hac epiſtola iudicium facit de rebus geſtis Põpeij, multaq́; eius nõ ſapientia conſilia liberè accuſat.

403 Μάντις δ᾽ ἄριστος: Huiuſcemodi verſus, & dicta, quę prouerbij vim haberent adeo nota tunc erant, & vulgata: vt tantũ qui ſententiam illorum adferre vellet, prima verba pronunciaret: reliqua enim intelligebãtur: noſtris temporibus, cum multi poetæ vetuſtate perierint, quorũ ſcripta in theatris frequenter recitabantur, id multo difficilius eſt, vt nõnulla inueniantur deminute pronunciata prouerbia, quorum ſenſus vix, aut ne vix quidem, intelligi poteſt: nos tamen integrum hunc verſiculum reperimus in extrema margine ſecundi libri τῶν ἐμφυλίων Appiani: cũ de morte Cæſaris ageret: ſic enim inquit τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ ἀλεξάνδρῳ συνέπεσεν ἐπανιόντι ἐξ ἰνδῶν ἐς βαβυλῶνα μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ πλησιάζοντι ἤδη προλεγόντων οἱ χαλδαίων τὴν εἴσοδον ἐπισχεῖν ἐν τῷ παρόντι τοῦ δὲ τὸ ἰαμβεῖον εἰπόντος ὅτι μάντις ἄριστος ὅστις εἰκάζει καλῶς, δεύτερον ἐκ γοῦν οἱ χαλδαῖοι &c. itẽ apud Plutarchũ in cõmẽtario περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων q Euripidis verſũ eẽ dicit hęc eius verba: οὐ γὰρ ὡς εὐριπίδης φησὶ μάντις ἄριστος ὅστις εἰκάζει καλῶς: & cetera: nec non in eo cui titu» lus eſt περὶ τοῦ μὴ χρᾶν ἔμμετρα νῦν τὴν πυθίαν etſi ibi nõnihil in excuſis deſideratur. Cicero hunc ſenarium » latinum fecit lib. ij de diuinatione: Eſt quidam Græcus verſus in hanc ſententiam. Bene qui conijciet, vatem hunc perhibeto optimum: vt tot exemplis certum nunc factum ſit, quam hoc loco hæc græca verba vim habeant.

403 Oppios enim de Velia ſanctones. Cũ vulgata verba nullam certam ſignificationem habeãt, eſſetq́; oĩno locus obſcuriſſimus, & qui uix his tẽporibus intelligi poſſit, nos cum fide veterem ſcripturam reddidimus, quæ veri ſimile eſt aut ſincera ſit, & incorrupta, aut ſincerę propinquior.

404 Scutorum in ludo M. fuerũt: Nos SECVTORVM, ſcripſimus, quod alios etiam animaduertiſſe ſcimus: hanc. n. putauimus non paruis argumentis eſſe huius loci rectam lectionem. Cęſar ipſe in commen» tarijs de bello ciuili. Gladiatoresq́; quos ibi Cæſar in ludo habebat ad forum productos Lẽtulus liber» tati confirmat, atq; ijs equos attribuit, & ſe ſequi iuſſit: quos poſtea monitus à ſuis quod ea res omniũ » iudicio reprehendebatur, circum familiares conuentus campaniæ, cuſtodiæ cauſa diſtribuit. Scripſit etiam Cæſar ad Ciceronem de hoc negotio, vt ex ſecunda. viij. libri epiſtola colligimus. Nam quin ſecutores Gladiatores ſint dubium eſſe non debet, ex Iuuenale, & Artemidoro de ſomnijs, qui lib. ij. cap. περὶ μονομαχίας uaria genera gladiatorum nominat, omniaq́; uarijs nominibus appellat. de ſecutorib. autem ſic ὁ δὲ σεκούτορι ὁμόσε μὲν λέγεται (loquitur autem de nuptijs & vxore ducenda) γυναῖκα καὶ πλουσίαν μεγάλα δὲ φρονοῦσαν ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ διὰ τοῦτο καταφρονοῦσαν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ κακῶν πολλῶν αἰτίαν ἐσομένην καὶ τῷ διώκειν: numerus autem longe maior eſt in noſtro libro, quem ex ueteri exemplari accepimus: ſic autem de his notis Priſcianus in libello de ponderibus, & menſuris. Quinque milia per I, & duas à dextra parte apoſtrophos. IↃↃ. etſi noſtri librarij pro uirgula illa primam literam ex quattuor, quæ permutationem non patiuntur imperitè poſuerunt, in quod peccatum ſæpe propter ſimilitudinem characterum lapſi ſunt: Tu igitur humaniſſime lector huiuſmodi menda, quæ uix caueri poſſunt æquo animo ferto, & corrigito.

406 Quæ quidem ille ſi repudiarit, iacebis: Scripſimus ex noſtro antiquiore codice, IACEBIT hãc autem ſententiam inde elicimus ſi: Cæſar reſpõſa Pompeij repudiarit, iacebit, ideſt omnium amorem, beneuolentiamq́; amittet, & peſſime rebus ſuis conſulet: cum enim ea ſint grata populo, & probata concioni, non poteſt ea Cæſar repudiare, quin in omnium odium ueniat: frequẽs autem eſt hoc verbũ apud » hunc auctorẽ vt libro. x. ad Atticum: iacere Cęſarem putans offenſione populari: quæ autem ſequuntur verba SI ACCEPERIT cum interrogatione legenda ſunt: quaſi dicat quid erit: non minus. n. ab illo mali inſtat, ſi eas condiciones acceperit: fractis enim ſemel inimicis ſuis intolerabilis in rep. erit, ut incertum ſit, quid magis ſit optandum: eſt autem ἀποσιώπησις figura: non enim exponit, quid futurum ſit ſed reticet.

406 Ne ſit moleſtiſſimus, inuituſq́; &c. Legimus cum uetere noſtro codice, NE MOLESTI SIMVS INVITO, & cetera. Si contigent inquit ut Romam nobis redeundum ſit, tunc enim conſtituerat acceſſendum eſſe: vide ne moleſtiſſimus inuito: ideſt ſi inuitus ad vos venit, noli eum vrgere: nec. n. volumus ei moleſti eſſe: vulgata lectio (niſi fallimur) non tam venuſta, & elegans eſt. Poſtrema tria verba, hęc inquam: CVRA VT VALEAS, in his non reperiuntur: quare ea deleuimus.

407 Legionum vicinarũ. Nos legimus eodem maxime exemplari auctore, LEGIONVM ACTINARVM: Antea hoc ipſo volumine: Pompeius ad legiones Actianas eſt profectus. hic autẽ Actinas ſcripſimus credentes. ab Actio Actinus poſſe deduci: vt à Mario Marinus, & ab Hirtio Hirtinus: quod alibi etiam adnotauimus.

408 Recte ſic cenſeo cedendum &c. legimus cum manu ſcriptis. RECTE SIT: vt ſit votum quoddam: Cũ enim cędes & proſcriptio formidetur, vtinam inquit proſpere omnia cedant: fruſtraq́; nos hæc mala
» timuerimus: vt ſimilis ſit illi hæc locutio quę eſt in. ij. lib. harum epiſtolarum. patria propitia ſit, habet
» à nobis etiam ſi non pluſquã debitum eſt, plus certe quam poſtulatum eſt. Demoſthenes etiam in fine primę Olynthiacę χρηστὰ δ᾽ ἂν πάντας νικῴη dixit eadem, qua Cicero hoc loco ratione dicendi.

409 Manebo igitur, & ſi viuere nõ liceat: Nos poſtrema duo verba deleuimus, nulli. n. manu ſcripti habebãt: Credimus autem addita fuiſſe ab aliquo, qui figuram hanc dicendi (eſt. n. ἀποσιώπησις) non animaduerterat: quod igitur ille deſiderari putauit, imperite, & fidenter de ſuo adpoſuit: nos potius intelligi debere arbitramur, tędet, vel turpe eſt.

408 Ecce poſtridie Caſſij literæ. Nos, AD CASSIVM, caſtigauimus: non. n. Caſſius eas literas ſcripſerat, ſed ad eum miſſæ erant (ut ſtatim infert) à Lucretio familiari eius: erat autem hoc tempore Caſſius cum Cicerone in Formiano: niſi intelligas Caſſij literas ſecundo caſu non ab eo ſcriptas, ſed ad illũ miſſas, quemadmodum Non. Marcellus appellat epiſtolam Peti, quæ ad Petum à Cicerone miſſa eſt: cum locum citaret ex libro ad Varronem: ſi vera eſt noſtra illa valde probabilis emendatio, de qua eo loco diximus: Et ſanè (vt verę cõfiteamur) in nullis manu ſcriptis AD CASSIVM: vidimus: ſed in cũctis CASSII LITERAE: Quare accuratius animaduertẽdũ, an alibi ſic loquaẽ Cicero: nos certe in nřo ſermone ſæpe ita conſueuimus loqui.

409 Si te ſecundo lumine. Hunc ſenarium ſeparatim ſcripſimus, ne quẽquam amplius falleret: adducitur aũt à Cicerone, vt exemplum Regiorum imperiorum: eſt autem verſus Ennij (ut putamus) is. n. Euripidis Medeam latinam fecit: credimuſq́; hunc Euripidis locũ interpretari, qui eſt in ea tragœdia, vbi Creon Medeæ minatur, interdicitq́; illi ne longiore ſpacio temporis Corinthi, vbi imperabat maneat: εἴ σ᾽ ἡ 'πιοῦσα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ, καὶ παῖδας ἐντὸς τῆσδε τερμόνων χθονὸς θανῇ, λέλεκται μῦθος ἀψευδὴς ὅδε. multi autem citantur ab antiquis auctoribus Ennij verſus ex ea fabula: Hunc etiam verſum cum idem exprimere
» vellet, Cicero in oratione pro Rabirio Poſthumo poſuit: Regum autem imperia hęc ſũt. Animaduerte, & dicto pare: & præter rogitatum ſi querare: & illę minæ: ſi te ſecundo lumine hic offendero, Morieſe:
» quę non vt delectemur ſolum legere, & ſpectare debemus, ſed vt cauere ẽt, & effugere diſcamus.

409 Planè eum quin noſter &c. Locus hic fœdis maculis deformatus erat: Ego auxilio meliorum codicũ (vt mihi videor) eum purgaui: Eadem ſententia libro. viij. explicatur ijſdem ferè verbis, quę hic ſubiungam: Me eſſe vnum, qui ſi offendiſſem eius animum, cui tum, cum iam in armis eſſemus, cõſulatus ta-
» men alter, & triumphus ampliſſimus deferebatur, &c. & clarius ſequenti epiſtola: Caui ne animũ eius
» offenderẽ, cui Pompeius iam armatus, armato conſulatum, triumphumq́; deferret. Magnam aũt huic
» errori occaſionem dedit quod QVI pro, CVI in antiquis exemplaribus, propter earum literarum affinitatem ſcriptum fuerat: id tamen frequens eſt & à nobis alibi adnotatum: Alia autem in hac epiſtola emendaui, quę quia & plana ſunt, & minoris omnino momenti, prętereo.

IN LIBRVM. VIII. AD ATTICVM.

411 Non in ipſa vrbe &c. Quis non videat hunc locum deprauatum eſſe? Nam vt ſuppletus etiam eſt, nõ bene intelligitur, nec certum aliquẽ, aut planum ſenſum habet: quare nos iudicauimus rectius eſſe antiquã ſcripturam reſtituere, ipſiq́; notam, quę mendum, & defectum indicaret adponere.

411 Animaduertito locum illum vbi erit diple. Diligentiores erant antiqui in libris ſcribẽdis, quàm nos nũc ſumus, nam ſigna quædam in marginibus eorum collocabant, quibus tantum inſpectis, perſpici poterat, qui ſenſus eo loco ſcriptoris fuiſſet, aut orationis ornatus, vel vitium. Hoc ipſorum inſtitutũ maxime obſeruatũ eſſe in libris Platonis, docet Laertius Diogenes in vita diuini illius viri exponenda his verbis: ἐπεὶ δὲ καὶ σημεῖά τινα τοῖς βιβλίοις αὐτοῦ παρατίθενται, φέρε καὶ περὶ τούτων τι εἴπωμεν, χῖ λαμβάνεται πρὸς τὰς λέξεις καὶ τὰ σχήματα καὶ ὅλως τὴν πλατωνικὴν συνήθειαν, διπλῆ πρὸς τὰ δόγματα καὶ τὰ ἀρέσκοντα τῷ πλάτωνι, χῖ περιεστιγμένον πρὸς τὰς ἐκλογὰς καλλιγραφίας, διπλῆ περιεστιγμένη πρὸς τὰς ἐνίων διορθώσεις, ὀβελὸς περιεστιγμένος πρὸς τὰς εἰκαίους ἀθετήσεις; ἀντίσιγμα περιεστιγμένον πρὸς τὰς διττὰς χρήσεις καὶ μεταθέσεις τῶν γραφῶν; κεραύνιον πρὸς τὴν ἀγωγὴν τῆς φιλοσοφίας, ἀστερίσκος πρὸς τὴν συμφωνίαν τῶν δογμάτων; ὀβελὸς πρὸς τὴν ἀθέτησιν, τὰ μὲν σημεῖα ταῦτα; Quis neget autem (ſi manſiſſet hic mos) multam lucem adlaturas fuiſſe has notas antiquorum ſcriptis! Diplam autem quomodo fingerent, habes apud Ariſtophanem ab Aldo ſatis accurate impreſſum: nam reliquę editiones eas notas non recte omiſerunt, licet interpres

ferè

fere ſemper de illis loquatur,& vbi adponendæ ſint doceat:duas aũt ponit ille diplas,vnam intra, alte-ram extra declinãtem:Hephæſtion quoq; in libello de metris vno capite egit de huiuſcemodi notis ve-rum mẽdoſe apud eum in impreſſo codice illæ deſcriptæ ſunt:quę.n.ἔξω νενευκυῖα διπλῆ appellari debet. eſt in eo ἡ ἔσω νενευκυῖα,hęc autem,quam hic pinximus < ſi in fine verſus collocata fuerit ἔσω νενευκυῖα appellanda eſt:ſi vero contra ſic illam formabis > ἔξω νενευκυῖα erit,ideſt dicetur declinaſſe ab ea parte, quæ extra eſt: νεύειν enim,ideſt declinare dicuntur auctore Philopono in commentarijs in primum τῶν ὑστέρων ἀναλυτικῶν rectæ lineę,quæ ſi productæ fuerint ad vnum ſignum concurrunt, quemadmodum dimetiens ſe habet cum latere:& hæc igitur ea ratione,quæ ab exteriore parte coniungitur ἔξω νενευκυῖα iure appellabitur:& altera huic aduerſa ἔσω νενευκυῖα. Eſt etiã in Ariſtophanis illo codice: paragraphus alia nota,quę hac figura —— ſignabatur:vt putẽ diplã ſic appellatã,quod ex duabus paragraphis cõ ſtaret,ideſt paruis quibuſdam rectis lineis,ex altera parte in ſe inclinatis.& ad vnum punctum concur-rentibus:eſt & coronis,& eius figura diligenter ibi expreſſa.animaduertit idem,vbi relictæ ſint notę hę à librarijs,& cur deſiderẽtur,& eſſe debeant,vt in nubibus cũ dixiſſet poeta: ὦ θεώμενοι κατερῶ πρὸς ὑμᾶς ἐλευθέρως ſubiungit ille,ἐχρῆν τὴν λέξιν ὑπὸ τοῦ χοροῦ συμμελῳδεῖσθαι ἐχρήσατο τῇ μεταχῇ αὐτοῖ ὀνόματος: & ſic de reliquis notis:non igitur dubitandum eſt,quin hæc ſit ſincera lectio:neq; ob aliud hoc adnotaui,niſi quia nõ-nulli conati ſunt hanc vocem,vt mendoſam peruertere:ſententia aũt huius loci clara,& plana admo-dum eſt:cum.n.Attico miſiſſet Pompeij literas Cicero,hanc notam loco illi adpoſuerat,vt eũ diligen-tius Atticus animaduerteret:putabat.n.ex eo,ſi acutè ſubtiliterq; conſideraretur poſſe cognoſci, quid exiſtimaret,ſentiretq; Vibullius de Cn.Pompeio:nos etiam conſueuimus,cum accidit,vt aliquid ac-curatius vel à nobis ipſis alias,vel ab alijs animaduerti velimus in libris,& epiſtolis etiam aliqđ ſignũ ponere,quod doceat non nihil ibi eſſe animaduerſione dignum:ſed id caſu,& pro ſua quiſq; libidine fa cit,non certas aliquas notas obſeruans quæ diuerſæ diuerſas etiam res arguant,& declarent:quod aũt ex Põpeij literis dicit,credimus nos literas illas à Vibullio ſcriptas fuiſſe,ad Pompeiũq; miſſas , ideoq; Pompeij nunc à Cicerone appellatas:cum.n.ex illis iuberet Cicero Atticum animaduertere,quid Vi-bullius de Pompeio exiſtimaret:neceſſe eſt,à Vibullio ſcriptas fuiſſe:eadem autem ratione nunc ſecũ-do caſu Pompeij appellatas eſſe , qua pauloante oſtendimus poſſe intelligi & defendi receptã lectionẽ eius loci.Ecce poſtridie Caſſij literæ Capua à Lucretio familiari eius.&c.

411 Si de pace agetur , profectus:ſi de bello,quid erit.Locus aliquantulum perturbatus,& corruptus:à ma-nu ſcriptis codicibus nulla ferè varietate:nos lectionem,quã probauimus,accepimus:videndũ an par-uo lapſu AGETVR futuro tempore pro ageretur,legẽdum ſit: exiſtimabat Cicero cum ad Põpeium veniſſet,ſi de pace ageretur,ſe præfectum fore μεταφορικῶς ideſt eius negotij principẽ:valde enim aptã ad ea conſilia perſonã ſuam iudicabat,contra,ſi de bello inquit ageretur,quid ero?cum parum idoneũ ſe ſciat ad belli munia:quod etiam ingenue fateť his verbis ex.xiiij.libro: Et neſcio quo pacto tibi ego poſſim,mihi tu dicere τέκνον ἐμὸν οὔ τοι δέδοται πολεμήϊα ἔργα,ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο: aliter .n.cum alijs,aliter cum Attico loquebatur.

411 Maximis,& miſerrimis rebus perturbatus ſum:&c.Non parum deprauatus erat & hic locus: ope tamen meliorum codicum facilè eum reſtituimus:ſi diligenter animaduertes,videbis nullam quaſi idoneã,& ſibi conuenientem ſententia ex ea,quã condemnauimus lectione colligi poſſe:ex ea autem,quã proba-uimus & elegantem,& planam.

412 Et quanta ei fides ſit adhibenda:Nos HABENDA legimus,vt in cunctis manu ſcriptis inuenimus : & ſanè habere fidem frequens eſt apud optimos auctores. Adhibere neſcio an à Cicerone hoc ſignifi-catu vſurpatum ſit,nam adhibere fidem in aliquo negotio vt adhibere ſtudium,induſtriã,artem, vſita tum eſt atq; eleganter dictũ Cic. pro A.Cluentio,vt quam ipſe adhibere conſueuit in amicorum peri culis fidem & diligentiam,cum vim animi libertatemq; dicendi in hac mihi concedat &c.Eadẽ peruer ſio erat in ſecũdo libro de diuinatione,nam in impreſſis codicibus,& his etiam qui meliores putantur, ita locus hic legebatur:qđ ſi inſanorũ viſis fides non eſt adhibenda,quod falſa ſunt:&c.Cum vetuſtio-res omnes (habuimus enim & illorum librorum non contemnenda exemplaria) fides non eſt haben-da,retineant:vt facile quemuis etiam diligentem,& peritum virum hæ labes in errorem inducere po-tuerint. Scio clariſſimos noſtrę ætatis viros,& qui ſcriptis ſuis Ciceronem exprimere,ac reddere ſum-mo ſtudio,& admirabili induſtria conati ſunt,adhibere fidem,pro habere,dixiſſe:nollem eos his aucto ritatibus nixos id pronunciare:nam tot optimorum codicum conſenſu,& teſtimonio deprauata eſſe ea loca conuincitur:ſed puto illos prudentiſſimos,& accuratiſſimos viros alia etiam exempla proferre poſſe,vt latinitatem ſuam tueantur.

412 Non futurus ſit ſui iuris: Nihil ſanè hic mutauimus , cum tamen omnes codices antiquiores diuerſos inueniamus : non viſum eſt committere , vt aliquis nos id negligentia putet prætermiſiſſe : Eſt igitur in illis hic locus mancus , decurtatusq; : tres enim poſtremæ dictiones ibi non leguntur, oratioq; om-nino imperfecta eſt : reſtat nunc diligenter conſiderare, an quod poſt dictionem FVTVRVS, ſequi tur , fuerit ab aliquo ſuppletum eorum, qui operæ precium ſe facere exiſtimabant , cum veterum ſcri-pta vetuſtate dilapſa,& lacera, ipſi ſuo ingenio aliqua excogitata veriſimili ſententia replebãt . Nos to tam hanc rem à doctioribus(ſi ſuo ingenio dignam exiſtimauerint)volumus iudicari: tantum quam inuenimus varietatem oſtendere,& teſtificari volumus.

412 Ille legibus ſerui mei contra auſpicia ferendis auctor:Hic locus cõtinet vetera peccata Pompeij,qui Cæſari omnia tribuit,eamq́; illi potentiam,auctoritatemq́; comparauit,ac poſtea confirmauit, vt nefariũ patrię bellum inferre potuerit:duarum autem literarum non magna peruerſiõe adeo deprauatus erat, vt nihil fœdius dici,cogitariq́; poſſet:Nos PER VIM ET CONTRA AVSPICIA caſtigauim⁹, quæ lectio tam clara eſt,vt nullos dubitaturos credamus,quin ita legendũ ſit, ſæpe ẽt Cicero ſic loqt.

412 M·q́; Marcello conſuli finienti prouincias Gallias kal.Mart.reſtitit.Hanc rem diligenter narrat Appianus lib.ij.τῶν ἐμφυλίων his verbis ἐσηγεῖτο δ' ἤδη (loquitur autem de Marcello) καὶ διαδόχους αὐτῷ πέμπειν ἐπὶ τὰ ἔθνη προαφαιρῶν τοῦ χρόνου ἀλλὰ διεκώλυσεν ὁ πομπήιος ἐπιεικεῖ τε λόγου καὶ εὐνοίας ὑποκρίσει·μὴ δεῖν ἄνδρα λαμπρὸν καὶ ὡς πολλὰ χρήσιμον τῇ πατρίδι γενόμενον ὑβρίζειν βραχεῖ διαστήματι χρόνου καὶ δῆλον ἐποίησεν ὅτι χρὴ μετὰ τὸν χρόνον παραλύειν τῆς ἀρχῆς αὐτίκα τὸν καίσαρα:Cœlius quoq; de hoc ipſo certiorem fecit Ciceronem,
" qui in Cilicia eo tempore cum imperio erat,inquit·n. Illa præterea Cn.Pompeij ſunt animaduerſa, q̃
" maxime confidentiã attulerunt hominibus,vt diceret ſe ante kal.Mart.non poſſe ſine iniuria de prouin
" cijs Cæſaris ſtatuere:poſt kal.Mart.ſe non dubitaturum·

413 Ego autem paraui.Nos ſcripſimus EGO NAVEM PARAVI:quod ẽt Germani adnotarunt,Quæ ſequuntur aũt verba cum ſequenti ſententia legi debent,quãuis,inquit,nauem pararim,citoq́; me nauigaturum putem,tñ expecto tuas literas,quibus reſpondeas conſultationi meę.

414 πολλὰ μαθὼν; Hęc gręca verba corrupta erant:nec.n.μαθὼν vt diſcere ſignificet,ſed μάτην vt fruſtra,in veteribus ſcriptum eſt:Nos quę potuimus tuto emendare,ea caſtigauimus,reliqua quam maxima potuimus fide,& ſedulitate deſcripſimus,vt ſiquis in hæc verba ab aliquo gręco auctore, vel enunciata, vel citata incidat,poſſit locum nullo labore reſtituere,conferens cum ijs priſcis veſtigijs: credimus enim ea omnino ex aliquo poeta eſſe,ſed cum tam multi perierint,vt hęc etiã(ſeu tragœdia,ſeu aliud poema erat)temporis iniuria amiſſa ſit,difficile admodum eſt,ſeu magna potius felicitas in hęc incidere:ex his autem characteribus vix poſſe puto ſinceram lectiõem elici:quod aũt ἐκθυμᾶν pro ἐκθυμᾶν ſcriptum in noſtro libro vides,vitio librariorũ factum eſt·

414 Sed mea manſuetudine,Meliores codices, MEAM MANSVETVDINEM,habent,vt ſit exclamatio: admiratur.n.& ipſe tantam ſuam eſſe manſuetudinem,vt poſt tot flagitia,& graues Dionyſij iniurias ne animum illius offendat,iubeat ad ſe referri epiſtolam,quam ad illum miſerat,arbitror autem eã accuſationẽ Dionyſij continuiſſe,expoſtulationemq́; iniuriarum ſibi inlatarũ: quare ne leuem,& iratũ hominem magis exaſperaret,ſummũ ſtudiũ ponit,ne ea in illius manus perueniat.

414 Faſciculum,qui eſt M.Decurioni ſcriptus. Scripſimus ferè hunc locũ quemadmodum ſcriptus eſt in vetuſtis codicibus,monoſyllabum tantum. DE.neglexımus,quod neſcio quomodo huc inrepſerat, ſic.n. in antiquiore noſtro legitur TV FASCICVLVM QVI EST DE MARCO CVRIO INSCRIPTVS·Hic eſt aũt Curius ille,qui Patris viuebat,cui cõmendarat Tironem ægrotum,& in cuius diligentia omnem ſpem eius ſalutis habebat,tres autem ad hunc ſcriptæ epiſtolę in volumine ad M.Marium leguntur.

414 Spero etiam,quoniam adhuc nihil nobis obfuit,nihil mutaſſet: Locus hic miſerabiliter lacer,& diuulſus eſt:antiquior noſter codex(vt omnẽ,quam poſſumus ſtudioſis opem feramus, etſi hunc ego pro deſperato habeo)pro MVTASSET, VNITASSET, habet: reliqua ei cum vulgatis cõueniunt,oportet omnino hic ſtellulam,quę mẽdum coarguat adponere: nam quod paulo ſupra vacuum ſpatium reliquimus, exiſtimamus vocem aliquam gręcam deeſſe : cuius cum nullum veſtigium in manu ſcriptis ſit,nihil aliud nobis faciendum fuit,niſi ſedem ſuam illi conſeruare, vt ſi quãdo in integriore aliquo codice inuenta fuerit:illinc in noſtrum etiam transferri poſſit·

414 Deſeret igitur talem ciuem!& eos vna quos is ſecum habeat:Nos multa hinc menda ſuſtulimus, vel potius totum locum alium reddidimus,ex mẽdoſo ſcilicet,& obſcuro clarum,& integrum facientes, atq; id beneficio antiquioris noſtri codicis: qui diligenter noſtram lectionem conſiderarit ſpero, iudicium noſtrum probabit. Fingit aliquem mirari ſuam ſentẽtiam, nec poſſe credere hoc vnquam Pompeium commiſſurũ:diligenterq́; ſe interrogare,quomodo putet fieri poſſe,ut talem ciuem deſerat,& quos vna ſciat eſſe:cum habeat preſertim ipſe cohortes·XXX.cui ipſe DESERET: reſpõdet,additq́; cauſam cur ita credat:tanto enim timore perculſum illum tãtopereq́; de ſua ſalute ſollicitum eſſe dicit, vt nihil ſpectet aliud,niſi fugam.Cum aũt aliquid vehementer aſſeueramus,de quo interrogati ſimus, eodem vtimur verbo,quo vſus fuerat,qui cum admiratione,& indignatione aliqua nos interrogauerat: vt eſt
" ẽt in illo eleganti epigrãmate quod eſt in libello,qui continet luſus in Priapum.Fur abeas: pœnã licet indignere,ferãq; Propter olus,dicas,hoc ego!propter olus· Sic.n.legimus eos verſus:non vt in melioribus ẽt editionibus ſcripti ſunt:quod ẽt declarat gręcum epigrãma:vnde hoc expreſſum eſt,antea enim gręcum factum eſſe putamus,poſteaq́; latine non ineleganter redditum :hi autem vltimi duo verſus ἀλλ' ὡς ἀτίμαμαι φησὶ ἐμβαλῶ ἰ τοῦτο δ' ἐρωτήσεις τῶν ὀλίγων λαχάνων εἵνεκα, τῶν ὀλίγων,quod SI EX IPSO: idest ipſius Pompeij intellexiſſet,falſum eſſet,& contra hiſtoriam:nam Pompeius in epiſtola ad Coſs. hoc ipſo in volumine illum habere tradit.XIX.cohortis,quę ſuę ſint.XII·autem ipſius proprias:quę numerum ferè conficiunt.XXX·cohortium,quas Domitius habebat:ſupraq́; narrat ſe ad illum ſcripſiſſe: primum vti ipſe cum omni copia ad ſe veniret,ſi de ſe dubitaret vt cohortes·XIX. quæ ex Piceno ad ſe iter habebant,mitteret.

Quod

414 Quod.n.tu meũ conſiliũ laudas:nos, CONSILIVM deleuimus,in nullis.n.manu ſcriptis vidimus:& niſi hoc me fallit,vacare puto,vel potius elegantiorẽ ſenſum fœdare:meũ enim ſcilicet dictũ,& ἀπόφθεγμα intelligo:ſic enim quod ſubiũgit,vocari debet non conſiliũ:multis autem locis ſic loquitur Cicero.

15 Qui patriã reliqt:Italiã deſeruit:Antiq libri melius,ITALIAM RELINQVIT: nondum.n. ex Italia fugerat:quanq̃ id facere cogitabat:omnesq́; videbant eam ipſum omnino relinquere velle.

415 πρὸς ταῦθ᾽ ὅτι χρὴ:&c.Hęc verba gręca,quę ante deprauata legebãtur,ex antiquo noſtro exẽplari accepimus citãtur autẽ à Suda in dictione πελαμῶδαι non memini me alibi ea repperiſſe:quãuis eorum ſententia nõ obſcura ſit:recteq́; intelligatur,quam vim hoc loco habeant:eſſet tamẽ nõ inutile ſcire, cuius auctoris eſſent:clariorem enim hũc locum faceret,videre,à quo,& qua occaſione pronũciata eſſent.

415 Quo ad te plura ſcribam non habeo. Veterem hic etiam lectionẽ repoſuimus,vt intercludor dolore, prohibeor ſignificet,ne ad te plura ſcribã:non ſinit inquit dolor,quo premor,me ad te plura ſcribere: nimis autem(ſi accuratè animaduertas)frigida,& inepta erat ſententia vulgatę lectionis.

415 Ex Italia exire ullo modo,&c.Locus erat valde deprauatus:Nos ex manu ſcriptis noſtram lectionem ſatis planam,& veram,ut arbitror collegimus:hoc ipſo uolumine hos iterum coniunxit: pariq́; conſilio vti » uelle oſtendit.De Lepido,& Tullio quid quęris? illi vero non dubitant, quin Cæſari præſto futuri, in » ſenatumq́; venturi ſint:erat autem hic M.Tullius Ciceronis noſtri neceſſarius,quem ad Atticum non multo poſt dicit ſe miſiſſe.

416 Occultauit occurrens ad Lentulum &c. Hęc verba aliquid omnino mendi cõtinebant: neſcio an recte id ſuſtulerim:Parum hic adiutus à manu ſcriptis codicibus nihil habeo,quod affirmẽ: currens autem in» telligo,magna celeritate iter faciens,ut lib.xix.uix dum epiſtolam tuã legeram , cum ad me, currens ad illum Poſthumus Curtius venit:nec multo poſt,in initio ſcilicet ſequẽtis epiſtolę. Domitij filius tranſijt Formias.viij.id. currens ad matrẽ Neapolim.Quod ſi occultaui te legas:exiſtimare poſſumus il» lum ante de hac re Atticum certiorem facere noluiſſe,uel tu aliquid melius excogita: MISSV autem ſcripſimus,vbi antea IVSSV legebatur,auctoritate ueterum codicum nixi.

416 In ſtudijs,ac literis noſtris conſumo omne tempus:Elegantiorẽ, & ueriorem lectionem retinent antiqua exemplaria,quam in noſtro libro ſcripſimus:nõ enim ſe dicit conſumere omne tempus in ſtudijs,ac literis,nam falſum id fuiſſet: nec ſatis honeſtum illi in tantis reip. perturbationibus, tantoq́; belli motu officio boni ciuis deeſſe: ſed loquitur de lamẽtationibus,& querelis,in quibus totos dies uerſabatur:dicit enim ſe vereri,ne cũ nihil proficiat,dedecori ſit ſtudijs,& literis ſuis:qui enim philoſophię operã dedit,eiuſq́; pręſidijs munitus eſt,debet fortiore animo fortunę caſus ſuſtinere: conſumere autẽ ſe omne tempus in pręclaris,& egregio ciue dignis cogitationibus:conſiderabat enim quanta vis eſſet illius viri &c.in cũctis vulgatis codicibus pręter pũcta, quę peruerſè cõlocata erãt IN prępoſitio abũdabat: deeratq́; IGITVR poſt verbum CONSVMO, quę caſtigata planã,& ſinceram ſcripturã relinquũt.

417 Iamq́; maiora magno tumultu: Antiqua lectio omni penè mendo vacua eſt vna tantum litera in noſtro abundat: pro MARI enim MARIA in eo legitur: Eſt autem initiũ carminis ea tempeſtate notiſſimi:quo Caſſandra futura mala Troianis denũciat: Id eſt apud Ciceronem lib.primo de diuinatione: Iamq́; mari magno claſſis cita. Texitur,exitiũ examẽ rapit: Aduenit & fera veliuolãtibus Nauibus cõpleuit manus littora:quod autẽ pronunciatũ ſit à Caſſandra paulo ante declaratur,inquit enim Deus incluſus corpore humano,nõ iam Caſſandra loquitur:quę autem nunc nobis tam obſcura ſunt,& incerta ea tunc plana,& nota omnibus erant: Ilias autem malorum ideſt infinita quędam vis,& multitudo,prouerbium eſt,de quo Euſthatius in procemio in Homerum mentionem fecit καὶ παροιμία μέν τοι κακῶν Ἰλιάδα φησιν αὐτὴ δὲ καλῶν παντοίων ἰλιάς ἐστιν.

417 Conculcari inquã miſeram Italiã videbis proxima ęſtate,aut vtriuſq; mancipijs:Hęc uerba mendo vacare nõ puto:nã & antiquę ſcripturę diuerſitas id arguit,& monoſyllabũ AVT, quod,cũ diſiungendi naturam habeat,ſemel tantum poni nõ ſolet.Nos primo cum fide veterem lectionẽ proponemus,dein de quid leuiter ſuſpicemur explicabimus:PROXIMA AESTATE QAVT VTRIVSQVE IN MANCIPIIS: videndũ an ex QAVT recte QVATI fieri poſſit,vt priori verbo ſimile, & ferè par ſecundum ponat,cõculcari inquam,& quati:quatere autem infeſtare ſignificat auctore Nonio Marcello,qui id cõfirmat teſtimonio Virgilij in.viij.libro.Aut raſtris terram domat,aut quatit oppida bello. ſed hęc incerta ſunt,& tenuibus quibuſdam tantũ coniecturis nixa: Animaduertimus autẽ hanc epiſtolam fœdis multis maculis reſperſam eſſe: & à librarijs vndiq; peſſimè acceptam.

417 Nec tam inruptio pertimeſcẽda.Nos arbitrati ſumus legi debere PROSCRIPTIO: in antiquo enim codice IPTIO & nõ multo poſt: CONFLIGENDO vbi OBLIGANDO ante legebatur: cuius etiam caſtigatiõis non paruũ in eodem libro veſtigiũ inuenitur,& ne vllã rem,quę poſſit aliquid opis adferre ad ingenuam lectionẽ indagandam,vel ad loci vitium,& peruerſionẽ animaduertendam,relinquamus,ſic in illo hic locus ſcript⁹ eſt. MVLTIS SERMONIBVS DENVNCIATA EST IGITVR QVAM VNIVERSAM INTERITVS:Hoc autem omiſimus,nec enim potuimus ex tam confuſis dictionibus aliquid boni eruere.

417 C.Hircium cum.v.cohortibus ſubſequi. caſtigauimus Hirrum,putamus autem intelligere Hirrũ illum inimicum Ciceronis,olimq́; eius competitorem,de quo ante lõgius locuti ſumus: rem parui omnino momenti adnotare non pigebit:hoc inquam nomen .n. litera terminari in antiquiore noſtro codice

quod etiã animaduertimus in primo lib. cõmẽt., Cęſaris de bello ciuili, ſic enim & ibi ſcriptum eſt: ipſe ex finitimis regionibus quas poteſt contrahit cohortes ex delectibus Pompeianis in ijs Camerino fugientem Vlcilam Hirrum cum ſex cohortibus, quas ibi pręſidio habuerat, excipit.

418 Cum eo veniſſem, vidi amplum delectum habere: quiuis videre poterat hic mẽdum ineſſe: nec. n. erat nomen eius, qui delectum haberet. Auctoritate igitur vetuſtioris noſtri codicis caſtigauimus T. Ampiũ. Secutum autem hunc eſſe Pompeij partes notum eſt, cõſolatur enim eum Cicero, vel potius bene ſperare iubet confirmans illi de ſuo celeri reditu epiſtola illa, cuius initium eſt: Gratulor mi Balbe & ce. appellabatur autem T. Ampius Balbus, vt etiam colligitur ex epiſtola quadam, qua ipſius libertum
» Ser. Sulpicio commendat, ita enim inquit. Cum T. Ampio Balbo mihi ſumma familiaritas, neceſſitu
» doq; eſt: eius libertum T. Ampium Menandrum hominem frugi, & modeſtum, & patrono, & nobis ve
» hementer probatum, tibi commendo maiorem in modum.

418 In fine poſterioris epiſtolæ Cn. Pompeij ſunt hęc verba. CVRA VT VALEAS: quæ in melioribus manu ſcriptis non leguntur: ea, ſeu nos non deleuimus, quod in legendo prætererint, ſeu tunc à nobis dãnata contra noſtrum mandatũ librarij deſcripſerunt: verum ſint ne, an nõ ſint, parui omnino refert.

418 Quæ Dialio ad Conſules dederas. Nos & hic, & iterum in epiſtola Pompeij, quæ non multo poſt eſt: D. Ælio ſcripſimus.

419 Atq; ad ea honorificè, & tardè: Emendauimus LARGÈ ex noſtro illo codice: quam quis non videat meliorem eſſe lectionẽ? Cum enim primo Romę cœptum eſt agi de pace, multi libenter odio ciuilis belli eius condiciones accipiebant: valdeq; ad eam propenſi, & inclinati erant, ideoq; Cicero ad Cæſaris condiciones, poſtulataq; honorificè, & largè reſponſum eſſe tradit: ſi autem TARDÈ, contrarium eſſet ſententiæ Ciceronis.

420 Quæ quonia ratio omiſſa eſt: hic receptam lectionẽ conſeruauimus, cum autẽ manu ſcripti omnes aliter habeant, nõ viſum eſt alienum eam quoq; ſcripturã notam facere, & teſtatam apud omnes relinquere: ita enim eſt in illis QVAE QVONIAM RATIO MISIT. Fateor ſanè me nunquam hoc verbum ſic poſitum inueniſſe: veruntamen, quia quędam in natura verborũ inueniũtur: quæ quãuis nos facere aliquid, dicere videantur, tamẽ potius rem illã, de qua dicũtur, pati ſignificãt, vt verto ſæpe apud
» Liuiũ & alios optimos auctores: quẽadmodum etiam apud Ciceronẽ conuerto in Bruto: vox perma
» nens, verũ ſubrauca natura: ſed hoc vitiũ huic vni in bonũ conuertebat. & in libro de Fato. Quia ſunt
» immutabilia, nec in falſum è vero pręterita poſſunt conuertere: Quẽ locum ego emendaui ex vetuſto exemplari cũ corruptè antea conuerti, legeretur, & nõ pauca alia, vt notiſſimum eſt, & à Grãmaticis diligenter adnotatum: quis ſcit an etiã MISIT hic à Cicerone ita ſumptũ ſit? Accuratius hoc eruditiores cõſiderabunt, ego nolui officio meo deeſſe: cur enim, quę aliquã imaginem priſcę lectionis habeãt, nota nõ facerem? ſi improbabũtur, poterunt facile repudiari: & tamẽ ſic (cõſeruata ſuo loco recepta tam lectione) adnotata, nihil nocere poſſe videntur: & ſępe non parum prodeſſe.

420 Per L. Cęſarem, & Fabiũ allatas. Manu ſcripti FABATVM, non Fabium habent, nos tamen nihil mutauimus. Dion L. Cæſarem, & L. Roſcium nominat, quem locum ante citauimus libro ſeptimo dum confirmamus caſtigationem illam. QVAE SIT ΟΡΜΗ CAESARIS: videndum igitur an L. Roſcius Fabatus appellaretur.

421 Seu per mõtes explicare: Et hunc etiã locũ non tetigimus, licet corruptus ſit, vt putamus, nec enim ei vllã opẽ adferre potuimus: ꝓponemus hic tantũ veterem ſcripturã, & ipſam inquinatã, & peruerſam: eſt autẽ hęc SVBSIDIO DOMITIO IRE POSSIM SEMPER MONTIS EXPLICARE &c.

422 Vt pars exercitus ad Balbum mittatur. Manu ſcripti libri, AD ALBAM. Sic etiam Cicero ad Atticum ſcribens hoc volumine, cohorteſq; ſex, quæ Albæ fuiſſent & cetera, quare ad Albam ſcripſimus: erant autem ibi cohortes Domitij in pręſidio: antea in epiſtola Pompeij de Domitio loquentis: Nam partim Albę, partim ſulmone cõlocauit.

422 Vt quãprimum cum omnibus copijs huc uenias. Nos, CVM OMNI COPIA, ut eſt in antiquiore noſtro ſcripſimus, Appellat autem ſępe Pompeius in his epiſtolis copiam ſingulari numero τὴν δύνα-
» μιν: antea inquit: ut ſi vobis videretur alteruter veſtrum ad me veniret, alter in Siciliam cũ ea copia, quã Capuę, & circa Capuam comparaſtis, ſic Virgilius, Reſpicio, & quę ſit mecũ copia luſtro. Quin & Cicero pro L. Murena eam vocẽ eodem ſignificatu vſurpaſſe videtur, cum inquit. Non vſq; eo L. Catilina remp. deſpexit atq; contẽpſit, vt ea copia, quam ſecum eduxit, ſe hanc ciuitatem oppreſſurũ arbitraretur. Sequẽti tamen epiſtola idem Põpeius copias numero multitudinis protulit, vbi tamẽ aduerſariũ pro aduerſariorũ poſuit: quę antiquis familiaris locutio à Cicerone notatur in Oratore. Seruius etiã Sulpicius oppidum dixit pro oppidorũ. Cum vno loco tot oppidum cadauera proiecta iaceant.

422 Quod magis defuerit, multũ eſſe à literis: Partim ab antiquo adiuti, partim coniectura ducti, DEBVERIT MVTVM ESSE À LITERIS ſcripſimus, mutum autẽ à literis vt in Oratiõe ad Põtifices pro domo ſua: inops ab amicis dixit, & nuda à magiſtratibus, locũ autem ipſum ponemus, tam inops autem ego eram ab amicis, aut tam nuda reſp. à magiſtratibus. quod ſi diligẽter antiquior noſter liber conſideretur ſic etiã ſcriptus inuenietur locus ille quinti libri in eo. In Amano tuto conſedimus, copioſo à frumẽto: Ciliciam propè conſpiciente &c. Verum quia totus ille locus aliquantulum perturbatus eſt, ibi receptam lectionem, quę prępoſitionem eam non habet conſeruauimus: non incõmodum autẽ

fuit,

fuit, datam nobis eſſe occaſionem hanc rem tunc negligentius actam, retractandi.

423 Eo modo autẽ ambulat Cæſar, & ijs diarijs: Ita enim ſcripſimus: cũ ante impſſi HIS DICTIS hęrent. Alij corrigunt: HIS TRIARIIS: quod nõ probo: quid ſi HIS CONGIARIIS legas? omnino (niſi fallimur) locus mendoſus. DIARIIS autem ſcripſimus non quod ea lectione delectemur: ſed in tantis tenebris à luce veterum codicum deflectere timuimus: iuſſimus autem ad hũc locum ſtellulam poni: quę infra tribus verſibus importune poſita eſt: nihil enim mendi eſt in eo verſu, propè quẽ poſita eſt: & hic, vbi neceſſaria (noſtro iudicio) eſt, deeſt.

424 An maris adipiſcendi: Cum antiquiores codices APISCENDI habeant, vtãturq; hac voce Lucretius, Terentius, Tacitus: cur non debui & ego ita ſcribere? nam ſcimus quandoq; Ciceronem delectatum eſſe verbis antiquioribus: Ser. quoq; Sulpicius in epiſtola de obitu Tulliæ inquit: Magnamq; ex ea re laudem apiſci.

424 Nec me mouet (quod ſcribis) ionupſi meum: ſi diligenter animaduertas, Nihil ferè mendi habent hoc loco antiqui codices, vnde reliqui fluxerũt: vt mirer tãtopere poſtea ab alijs (cũ facile ante corrigi poſſet) deprauatũ fuiſſe. Noſter antiquior IOVI IPSINICVM: quod ſi conſideraſſent C. & Q. Literas ſępe confundi, alteramq; pro altera capi, nullo labore quicquid reſtabat peruerſionis reſtituiſſent: nam cũ duę ſint vocales ſibi herẽtes, ſępe altera ſupprimitur, & interit, vt paulo ſupra DIARIS, pro diarijs, in antiquo eſt ſcriptum, & eadem ratione infinitę penè voces: Nos igitur putamus IOVI IPSI INIQVVM ſcribendum eſſe: ideſt vehemẽter iratum, & exaſperatum, vt nec dijs, nec hominibus parcat: ſic appellat in epiſtola ad Plancũ, ſeruilium, qui actionibus ſuis aduerſabatur. Res in poſterũ dilata, venit paratus Seruilius Ioui ipſi iniquus, cuius in templo res agebatur c. autem pro qu. in antiquis codicibus alibi ſcriptum obſeruaui.

424 Sed nihil deſero: Nos DESIDERO emendauimus: vt ſit ſenſus, nihil amplius opto: nam quod tibi placeat, & quod rectum ſit intelligo: cũ enim de his duobus ante dubitaret, cupiebat ab Attico doceri, nũc ſe cognouiſſe dicit, nihilq; amplius deſiderare: ſuas nũc partes, vt ſibi honoriq; ſuo non deſit.

425 Vt res ſine ſanguine cõficeretur: Nos CONFIERET: ex antiquis codicibus caſtigauimus: quo etiam verbo vſus eſt Ser. Sulpicius in epiſtola, qua conſolatur Ciceronem de obitu filię: inquit enim. Propterea per quos ea confieri debent, propinquos, ac familiaris, ipſi pari moleſtia afficiũtur: Nam Virgiliũ etiam hoc non repudiaſſe, vt vetus nimis verbum, notum vnicuiq; eſt.

425 Municipia vero adeunt: Sic antea in cũctis legebatur: eam nos lectionem improbauibus, veteremq; reſtituimus, credentes hanc eſſe ſinceram, & rectã, agit enim de honoribus Cęſari habitis, & oſtendit quemadmodum omnes omnia facerẽt, quo illum ſibi conciliarent, optimates enim occurrebant, & ſe ei venditabãt: municipia vero deum. ſ. faciebant, omniũ honorum, & laudum genere in illum effuſo, & olim de ęgroto Põpeio fecerant, deos orando, & vota nũcupando pro illius ſalute: ſic & alibi de hominibus loquendo, dicit Cicero: vt in epilogo orationis pro P. Seſtio. Video P. Lentulum cuius ego patrem & deum, & parentem ſtatuo fortunæ ac nominis mei, fratris, rerumq; noſtrarum &c. In. iij. item libro. de Orato. Quem deum (vt ita dicam) inter homines putant: ADEVNT autem multis de cauſis (niſi fallimur) probari non poterat.

425 Qui me exturbent, cum ipſi domi maneant: debuit declarare locũ, vnde ſe exſturbarent, quare nos, QVI ME EXTVRBENT CVMIS caſtigauimus: ita enim fere habẽt manu ſcripti codices: exturbare eſt de loco violenter mouere, & quaſi precipitem agere: ipſi autem domi maneãt, otioſi omnibus commoditatibus circũfluentibus, in me autem ſeueritatem exercere volunt.

EX LIBRO. VIIII. EPIST. AD ATTICVM

426 Ac Theophani perſequamur. Animaduerte vulgatos etiã codices hoc loco Theophani ſecundo caſu habere à recto Theophanes, vt Achilli, Temiſtocli, Oronti, eadem ratione, qua alibi etiam notammus. Diximus alias habere nos Terentium illum, qui olim Politiani fuit: locus igitur hic in Heauton. cum prima luci ibo hinc Me. de nocte cẽſeo: aliter in eo legit, ideſt, cũ primo luci ibo hinc: eſtq; eius hęc locutionis declaratio ex antiquo exemplari ab Angelo deſcripta: Primo luci alterum ablatiui eſt, alterum genitiui: nam luci declinauit, vt Virgilius Orõti Achilli, & Vlixi: Etſi non latet me Ælium Donatum aliter cum locum legere, & fortaſſe verius, eodemq; caſu duas illas voces prolatas eſſe intelligere: tradit enim veteres maſculino genere lucem dixiſſe: ſi autem luci genitiuo caſu, vt interpretationis illius auctor cenſuit, dictum fuiſſet, poſſemus ſuſpicari à recto luces, deductum eſſe: nam in vſu etiam priſcis illis fuiſſe mirum videri non debet.

426 Prope ego vnus &c. Accepimus ab antiquiore noſtro, noſtri libri lectionem: numerat autẽ Fauſtum proquęſtorem cum illis, qui ius habebant, & iuſtam excuſationem mare cum Pompeio traſeundi: de Fauſto hoc, cum de Pompeij comitibus ageret, his item verbis alibi meminit: quid enim tu illuc Scipionem, quid Fauſtum, quid Libonem prętermiſſurum ſceleris putas? Quę autẽ eſſent recentium inimicitiarum cauſæ inter Appiũ & Cæſarem aperit Plutarchus in Pompeio his verbis, [illegible]

πρὸς καίσαρα φθεγγόμενον ἐν αὐτοῖς καταγελᾶσθαι τοῖς ἐκείνου στρατεύμασιν ὅταν πρῶτον ὀφθῇ τοιοῦτος καὶ μόνος πρὸς καίσαρα καὶ πόθεν πρὸς πομπήιον συνεπιχεῖν αὐτοῖς.

426 Quam. III. Non. Mart. ὑπὸ τὴν διάλυσιν dediſti: Caſtigauimus ope noſtri melioris exemplaris: Quam. III. Non. ὑπὸ τὴν διάλυψιν dediſti: eſt autem διάλυψις idem quod λῆψις vide, ne idem inutiliter repetam, quæ adnotauimus eo loco. vij. libri. Tua λῆψις quem in diem incurrat, neſcio.

427 τίς δ᾽ ἐστὶ δοῦλος: Euripidis ſenarius, auctore Plutarcho in commentario, cui titulus πῶς δεῖ τὸν νέον τῶν ποιημάτων ἀκούειν inquit autem καὶ πάλιν τοῦ εὐριπίδου λέγοντος. τίς δ᾽ ἐστὶ δοῦλος τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν; ὑπακούσειν ὅτι καὶ περὶ πόνου καὶ νόσου τὸ αὐτὸ ἁρμόζει ad huius verſus ſententiã exiſtimo alluſiſſe Didonem. IIII. Aeneidos, cum dixit. Quem timui moritura.

427 Confido igitur aduentum noſtrum illi quoquo tẽpore fuerit (vt ſcribis ἀσμενιστὸν) fore: Antiqui codices in tertia collatione ἀσμενιστέον habent, & ita ſcripſit Atticus: vt colligitur ex epiſtola, in qua multa loca ex eius literis citat: in vltimo hæc ſunt verba: Poſtea ſi opus fuerit, non erit difficile & illi quoquo tẽpore fiet, erit ἀσμενιστέον.

428 Μὴ αὐτός τι πάθῃ: Non pauca in his græcis conſultationibus caſtigauimus: quorũ hac vnũ eſt: pro πάθῃ. ἀφανίσηται ſcriptũ in antiquis eſt: id eſt è medio tollat, & extinguatur. Plut. in cõmentario de ſtoicis contrarietatibus πάλιν ἐν τῷ α. περὶ δικαιοσύνης εἰπὼν περὶ τῶν θεῶν ὡς ἐνισταμένοις ἐνίων ἀδικήμασι, κακίας δέ φησι καθόλου ἀρθείσης οὔτε δυνατόν ἐστιν οὔτε ἔχει καλῶς ἀρθῆναι τὴν ἀκολασίαν, τὴν ἀδικίαν, τὴν ἀβελτηρίαν.

428 Τυραννουμένης μᾶλλον ἢ ἐν πολέμῳ: emendauimus ſic, τῇ εἰρήνῃ μᾶλλον ἢ πολέμῳ vulgata lectio nullum, ſatis idoneum ſenſum habebat.

428 εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν: inducit Philicum quendam ſua in hiſtoria Dion hortantem Ciceronem vt forti animo exilium ferret longo ſermone cum eo habito: ſuadet autem hoc illi, quod nunc Cicero conſultatione hac complectitur: eius hæc ſunt verba σὺ μὲν γάρ μοι πεισθῇς καὶ πάνυ ἀγαπήσεις τὸ χωρίον τι τῇ παραθαλάσσιον ἔξω πάτου ἐκλεξάμενος καὶ ἐν αὐτῷ γεωργῶν τι ἅμα καὶ συγγράφων τι ὡς ξενοφῶν, ὡς θουκυδίδης. τό τε γὰρ εἶδος τοῦτο τῆς σοφίας διαρκέστατόν ἐστι καὶ παντὶ μὲν ἀνδρὶ πρέπον δὲ πολιτείᾳ ἁρμοδιώτατον.

428 Qui nos hoc defendente ne dicam grauius: Credidimus negatiuã particulam negligenter omiſſam fuiſſe: vt NON DEFENDENTE antea lectum ſit, eamq; addidimus: Non potuit autem magis Pompeij culpam minuere, iniuriamq; ab illo acceptã leuiorem reddere, q̃ dicens, ſe ab eo nõ defenſum, cum verius Pompeius ipſum prodidiſſet: cũ enim ab eo immortalia beneficia accepiſſet, poſtquam periclitari vidit, ne ſibi ille moleſtus eſſet, in Albanũ ſuum exiuit: quo cum Piſonem generum ad opem implorandam Cicero miſiſſet, ipſe quoq; poſtea ſupplicatũ veniſſet, ab eo neglectus eſt, ac ne cõſilio quidem adiutus, cum Pompeius alijs foribus domo clam ſe ſubripuiſſet. Plutarchus, qui hanc rem diligenter explicat, ſemper proditum à Pompeio Ciceronem dicit.

429 Et mater, & dea dixiſſet αὐτίκα τεθναίην. Deerat Homeri verſus: quem nos reſtituimus: eſt autem in σ. λ. pronunciatus à Thetide, cum vellet filiũ perterre facere à pugna cũ Hectore cõmittenda, ſignificans paratam ei eſſe necem ſtatim poſt interfectum ab ipſo Hectorem: cui poſtea Achilles ſequenti verſu reſpondet: decepti autem fuere librarij, quia ambo hi verſus ab eodem temporis aduerbio incipiunt priorem igitur omiſerunt.

429 Ego vero hæc efficiam: ei cãdida vita puto: Ex antiquiore noſtro exemplari noſtram lectionem eruimus: quam Germani quoq; ex priſco (vt puto) et illi exemplari adnotarant VITA tamen, quod neceſſarium verbum eſt, neſcio cur omiſerint: iacet enim ſine eo omnis ſententia: qua voce cõſeruata, & ſublatis ijs quę antea mẽda inerant: pręclara & plana admodum ſententia ex hoc loco elicitur.

429 Ad Curium in Municia: Nos AD CVRTIVM MINVTIA ſcripſimus: tribus mutatis vocibus: credimus enim Ciceronem hic Curtium poſthumum intelligere de quo prius: cũ ad me currens ad illum, Poſthumus Curtius venit: IN VIA abundare nobis viſum eſt: non enim manu ſcripti libri habent, & declarationem potius eſſe exiſtimamus ſequentis vocis: nam nomina viarũ perſępe ſola ponuntur: vt lib. xvi. ſtatuerã enim recta Appia Romam: vnus quiſq; enim ſcit viã ſignificare: pro MVNITIA autẽ MINVCIA in antiquis libris legimus, & Germani etiam idem obſeruaſſe videntur.

429 Quam vt certũ videat: Germani adnotarunt Curium: Nos credimus ex CVRTIVM Curtum factum eſſe errore illo, qui ſępe in priſcis etiã codicibus inuenitur, vt duabus vocalibus contractis altera deſideretur: quia antea multa exempla huius maculę prolata ſunt, nõ erimus nũc longiores: eundẽq; Curtiũ poſthumum intelligere putamus, de quo paulo ante ſermo fuit, hanc autem vim habere credimus hęc verba: quouis potius certe, quàm vt Curtiũ videat: vt intelligat ſe Domitium nõ reprehẽſurum, eat ille quo vult, modo ne Romã redeat: vbi Curtiũ videre cogeretur, qui tanto odio dignus eſt, vt ne ipſe quidem Cicero patronus, eũ aſpicere poſſit, PATRONVS autem nõ PRORSVS omnes manu ſcripti habent: vt neceſſe ſit aliquẽ intelligere, qui ab ipſo antea defenſus fuerit: fuit etiã quãdo in hac ipſa epiſtola ſic locũ illũ putarem legẽdum. Hęc qui in mea villa nõ feram Curtum in curia potero ferre: vt Curtum nomẽ ſit, nõ duę partes orationis: Egerat autẽ paulo ante de illo, cũ eum ad ſe in villam ſuam veniſſe dixiſſet: Fuit apud me Poſthumus, ſcripſi ad te quã grauis: quod autẽ ante ſe ſcripſiſſe dicit, his verbis de eius leuitate Atticũ docuerat. Vix dum epiſtolam tuam legeram, cum ad me, currẽs ad illum Poſthumus Curtius venit, nihil niſi claſſes loquens, & exercitus: eripiebat Hiſpanias, tenebat Aſiam, Siciliam, Aphricam, Sardiniã: confeſtim in Gręciam perſequebatur. Sed quia vulgata lectio aliquem

etiam

etiam ſenſum habebat, noluimus aliquid temere facere: nec enim nobis tantū tribuimus, vt quicquid viſum ſemel ſit, ilico rectum eſſe ſtatuamus: rem autem qualis qualis eſt, attentius conſiderandam proponimus: quod ſi hunc Poſthumum à Cicerone quãdoq; defenſum inuenerimus, omnia fermè, quæ adhuc non parum ſcrupuli habent, certa & aperta erunt.

429 Sicut res ſcilicet ipſa cogebat, quo vti conſilio poſſem. Hic locus deminutus eſt, & mutilus in noſtro antiquiore codice, ſic enim in eo ſcriptum eſt: SICVT RES SCILICET IPSA CVM CONSILIO POSSEM: in alijs autem manu ſcriptis verbum illud cogebat legimus: Germani integriorem codicem hoc loco videntur habuiſſe: eam enim lectionem reſtituerunt, quã nos hic aptam, & accõmodatam iudicantes probauimus, in noſtrumq; codicem tranſtulimus.

429 οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον ἀλλ' ἀλαλύνται: Legimus ex antiquiore noſtro libro, & ex Homeri emendatis codicibus ἀλαλύκτημαι, prima perſona: verba ſunt Homeri λ. κ. pronunciata ab Agamẽnone cum Neſtore loquẽte: ἀλαλύκτημαι: autem mente conturbor ſignificat, & ἀδημονῶ: Diſſentiunt de hoc verbo grãmatici: quidam enim prçteritũ perfectum, quidam vero prçſens tempus eſſe volunt: ſed hçc nunc curioſe tractare neceſſe nõ eſt, qui volet quicquid de huiuſcemodi rebus ſenſerint diligentiores grammatici, ſcire, is eos auctores adeat, quibus has quçſtiones explicare operç pretiũ eſt. qui nec pauci ſunt, nec ignoti.

430 Qua facta volebã vt populari &c. Hic locus valdè mendoſus eſt, veteribus codicibus nullũ mihi auxiliũ adferentibus, quid facerem aliud nõ habui, q̃ vt ad hunc verſum nota adponerem, quç peruerſum eſſe, & deminutũ doceret: ea tñ aliter, ac nos ſtatueramus aliquãtulo inferius neglig̃etia librariorũ lapſa eſt.

430 Quæ mihi quiddam quo ſtarem inſtillarunt: Et hunc etiam locum deprauatum eſſe cenſuimus ſcripturam autem noſtri melioris codicis hic ponemus, vt quàm inquinatus ſit, omnes videre queant: & vt alij etiam quã poſſunt opem ei adferre conentur: eſt aũt hçc. QVAE MIHI QVIDDAM QVASTANT MVTA EST ILLI ARVNT.

431 εἰδότι λέγω: Scripſimus εἰδότι σοι λέγω ex antiquis exemplaribus: quã lectionem Germani etiam agnoſcunt: vt dicat, niſi hoc rectè ſcirem, non tantopere affirmarem, non erat autem facile hoc perſpexiſſe cum eſſet natura tectus Pompeius, ſoleretq; aliud ſentire, aliud loqui: ex priore etiam lectione egregius ſenſus elicitur: dicerem melior, niſi me pudor vetaret, dignitati veterum monimentorum, & quaſi mihi ipſi, qui illis tantũ tribuerim, contradicere: eſt enim prouerbiũ ſatis frequens εἰδότι λέγω idest rem quãpiam alicui narrare, qui eam optimè ſciat, quaſi hoc Atticus (cũ nõ, vt ſolebat, res ſuas Pompeius, ita hoc quoq; obſcurè tuliſſet) animaduertiſſe & ipſe potuerit.

431 Ὁ πλοῦς ὡραῖος: Vetuſta lectio ὁ πλοῦς ὡραῖος idest idonea, & bella nauigatio: infra autem inquit: abeamus igitur inde qualibet nauigatione, idest etiam fœda & μὴ ὡραίᾳ: etſi enim idonea tempeſtas nõ obrepſerit, abeamus tamen ne diutius horum ſcelera, & inſaniam videre cogamur, videtur autẽ ſe corrigere, quod ſupra ſe opportunam, & bonam nauigatiõem quaſi expectaturum eſſe dixerat: vtitur autẽ & in. xv. lib.

» harum epiſtolarum hac grçca voce, cum inquit, Hic autẽ quantus πλοῦς, ſed videbimus.

431 Senatorum nullos: Emendaui auctoritate eorundem librorum, & ratione ipſa motus SENATORES MVLTOS: magis enim mirandum erat multos eius ordinis eſſe Romæ cum ferè omnes à Pompeio relicta vrbe diſceſſiſſent: ſed poſtea rebus ipſius aduerſis animo fracti: demum illo Italia pulſo in vrbem redibant. Supra etiam pro, PAVLVS: AVLVS ſcripſi, qui manifeſtus erat error in cunctis vulgatis. A. autem hunc Torquatum conſolatur ſuis literis Cicero, qui poſt victoriam Cæſaris diu Athenis manſit.

433 Feſtiuo enim ſimillimus decurro: Hunc locũ non paruis argumentis cenſui deprauatum eſſe: quare antiquam ſcripturã etſi inquinatam, & corruptã in noſtrum librum trãſtuli: vt poſſint vires ingenij ſui doctiores in ea purganda experiri: Eſt etiã non multo ſupra in hac epiſtola alter locus nõ parum mihi ſuſpectus, quẽ tamen nõ variaui. non alienũ autẽ puto eſſe hic docere quã diuerſam in noſtro meliore, pro

» batioreq; exẽplari lectionẽ habeamus: ſic in vulgatis: & iã de ſupero mari perlabor, vt antea ad te ſcripſi: in eo autem, PLABOQVE, vbi illi PERLABOR: priſca igitur lectio deformata non parum eſt: Eſt autem accuratè videndum, an hoc etiã, quod receptum eſt PERLABOR, ſubdititium ſit, & ſuppletũ à quopiam, vt aliquis ſenſus qualis qualis eſſet, illinc eliceretur: magis enim moleſtos, & periculoſos eos errores puto, qui tecti ſunt, & prima ſpecie multos cum mundi integriq; appareant, fallere poſſunt: de his tamen quiſq; pro ſuo ingenio iudicet.

434 Ad quam veniet iratus: Nos, AT QVAM &c. caſtigauimus, vt cũ admiratione pronunciatũ ſit, vt in II. Philippica. At, quam paratus venerat, cum in villa Metelli &c. & paulo poſt, vbi ante, QVI EVM MAXIMÈ SALVVM: QVI EAM MAXIMÈ SALVAM ſcripſimus: intelligit autem Italiã vt dicat Pompeium maximè iratũ eſſe illis, qui Italiã ſaluam vellent: cũ enim eã deſerere cogitaſſet, nõ poterat illis amicus eſſe, qui conſiliũ hoc ſuum improbabant, & eam omnibus viribus tueri volebant.

434 Vt ais epiſtola tertia expectabas: Emendauimus ex antiquis libris VT ALIIS: vt ſit hçc ſententia horum verborũ: vt alijs epiſtolis, ſic etiam tertia Philotimũ expectabas: nondum venerat Philotimus, cũ tertiã epiſtolam ad me dediſti, expectabas autẽ illum, vt prioribus etiam literis faciebas.

434 De Lanuino ſtatim vt audiui: Hic totus locus multis maculis, (vt putamus) deturpatus eſt: Nos conati ſumus in tantis anguſtijs veterẽ ſcripturã reddere: quaſdã tamẽ, quas tuto viſi ſumus poſſe nõ paruas omnino notas deleuimus: nõ minores autem reſtant, quas tollere, & abluere non paruum negotiũ erit:

eſt nō multo poſt, hoc ipſo in volumine alter locus, qui eandem rem iterum tractat, & ipſe quoq; lacer, & inquinatus, & eandem obſcuritatem retinens: In fine autem huius epiſtolæ D. Liberalibus ſcripſimus: ſignificat enim diem, quo hæc epiſtola data eſt: quæ verba impreſſi oēs codices in principio ſequētis epiſtolę pudendo errore habebant, ortus autem ille erat, vt puto, quia in manu ſcriptis libris nō eſt ſeparata ab hac, inferior epiſtola: Cū autem malè herentem diſiungere vellent, ſuperioris extremam partem, inferiori non bene attribuerunt.

435 Sicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, alienatur immundę inſulis nudę decore. In antiquis libris hic locus valde deformatus eſt: nos eam lectionem ſecuti ſumus, quæ magis ſimilis antiquę ſcripturę viſa eſt, & magis pura, & ingenua: nec tamen ei tantum confidimus, vt hanc germanam eſſe, & veram contendamus, vt autem facilius certior, firmiorq; indagari poſſit, vetus hic à nobis ſcriptura, qualis qualis eſt, adpoſita eſt. Si„ cut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienantur immunde inſulis vnde decore fit, ſic me illius fugæ, negligentiæq; deformitas auertit ab amore.

435 Tanquam auis illa mare proſpecto, euolare cupio: Alludit ad locū Platonis in epiſtola. vij. ad Dionis propinquos, cuius hęc ſunt verba τὸ δὲ μετὰ ταῦτα ἐζῶμεν ἐγὼ καὶ Διονύσιος, ἐγὼ μὲν βλέπων ἔξω καθάπερ ὄρνις ποθῶν πόθεν ἀναπτῆναι, ὁ δὲ μηχανώμενος τινὶ τρόπῳ με ἀναθοβήσοι: habitabat enim tūc Plato in horto, qui Regiæ domui coniunctus erat, vnde exire cum ianitor niſi iuſſu, mandatoq; Dionyſij non ſiuiſſet, ideoq; dicit ſe ſpectare extra tanquam auem, cauea ſcilicet incluſam: Accipit igitur ſententiā Platonis, eamq; latinè pronunciat, & rebus ſuis accommodat: dicit autem ſe mare proſpectare Cicero, quia animus erat in curſu, & nauigatione.

435 Quæ norā etiam viris bonis. Alij alijs modis hunc locū corrigere tentarunt: quorum opiniones vtinam tam eſſent probatę, q̄ ſunt notę: antiquior ſanè noſter codex NOMINA habet, pro NORAM, ſi nō rectè, vt nos credimus, tamē ſincerę lectioni vicinius: Nos ex NOMINA ETIAM, NOMINATIM fecimus: quā emendationem eruditis viris probauimus, ideoq; eam nulla dubitatione eiectis, exploſisq; ceteris ſecuti ſumus: putamus autē ἀπὸ κοινοῦ ſumendū eſſe MINAE: vt ſit, quę minę nominatim viris bonis: quę deniq; (vt iterum minę intelligatur) omnibus, qui remanſiſſent.

436 Fuga quā tu peregrinationē ὑποκορίζων appellas. Sincerius, elegantiusq; antiqui codices quā tu peregrinationē ὑποκορίζῃ habent ſecūda perſona pręſenti à verbo ὑποκορίζομαι quod eſt rem turpem, & deformē honeſtiore, tolerabilioreq; nomine appellādo velo & minuo. Plato lib. viij. τελευτῶσι. τὸ μετὰ τοῦτο ἤδη ὕβριν καὶ ἀναρχίαν καὶ ἀσωτίαν καὶ ἀναίδειαν λαμπρὰς μετὰ πολλοῦ χοροῦ κατάγουσιν ἐστεφανωμένας ἐγκωμιάζοντες καὶ ὑποκοριζόμενοι ὕβριν μὲν παιδείαν καλοῦντες, ἀναρχίαν δὲ ἐλευθερίαν, ἀσωτίαν δὲ μεγαλοπρέπειαν, ἀναίδειαν δὲ ἀνδρείαν: Athenęus lib. xiij. de Omphale Regina lydorum loquēs, quæ ante quàm regnū occuparet vnà cum alijs multis & virginibus, & matronis certo quodam loco à Lydis contumeliā paſſa eſt: gens enim illa quondam luxu, & intemperantia admodū perdita erat: poſtquā autem ipſa regnū adepta eſt, veteris iniurię memor, & ipſa quoq; intemperans vlciſci ſtatuit eos, à quibus antea paſſa eſſet ludibria: ſeruis igitur, qui in vrbe erant virgines heriles filias tradidit: in eumq; locū, vbi vim, contumeliasq; omnes perpeſſa erat, coactis mulieribus, vi inuitas heras cū ſeruis vnà clauſit: ἔνθα (inquit) Λυδοὶ τὸ πικρὸν τῆς πράξεως ὑποκοριζόμενοι, τὸν τόπον καλοῦσιν γυναικῶν ἀγῶνα γλυκὺν ἀγκῶνα: eadem igitur ratione, vt culpam Pompeij minueret Atticus quæ fuga appellanda erat, peregrinationem nominauit: animaduertit tamen Cicero conſilium illius.

436 Fugam ne fidam an moram deſerendam. Contra hunc locum ſtellulam adpoſuimus: deprauatus enim omnino nobis videtur: nonnulli in antiquiore noſtro verbum FIDAM in FEDAM mutare tentarunt: nam vbi vulgati DESERENDAM, ille DEFENDAM habet. Nonnullas aliquorum emendationes recitare piget: nec tamen ipſi quod firmius ſit, inuenimus.

436 Cum tu ad me quędam ἀξιωματικώτερα ſcripſiſſes: ſcripſimus γενναιότερα nam ita vetuſtiores codices habēt: primo autem libro Ad Atticum γενναῖα dixit: vulgata lectio, nō vt inepta & falſa à nobis repudiata eſt, ſed hęc vt verior, & certior magis probata.

436 Hanc νέκυιαν: Valde ante in vulgatis corruptū verbum Gręcum erat: quod integrum ferè in antiquis adhuc conſeruatur: νεκύα enim erat Attici verbum, quo turpem comitatum Cęſaris ſignificabat, & flagi„ tioſam turbā improborum, quam ille ſecum ducebat, ſequēti epiſtola quam ille hęc non probare mihi„ quidem viſus eſt, quam illam νεκύαν (vt tu appellas) timere! Alludebat autem Atticus (vt puto) ad librum. xj. Odyſſeę, in quo Vlyſſes narrat quomodo iuſſu Circes ad inferos peruenit, vt Tireſiam uatem de reditu in patriā, & de ſua ſociorumq; ſalute conſuleret, eam enim eius poematis partem appellarunt antiqui νεκύαν: quod ibi de mortuis agatur, & q; fingat Homerus ſimulacra & vmbras heroum & illuſtrium fœminarū ad Vlyſſem confluere, & ſermonem cum eo habere: Non viſa eſt autem quibuſdam hæc de mortuis narratio eam habere grauitatem quam reliqua illius diuini poematis membra: quod etiam ipſum Homerum animaduertiſſe argumentantur: nam verſum illum quo iubet mater Vlyſſem ea diligenter perdiſcere, vt poſſit poſtea vxori exponere de hac potiſſimum νεκύα dixit: vt qui perſpiciebat auſcultationem eam mulieribus potius quā viris aptam & accommodatam eſſe.

435 Deinde. IIII. Non. Mart. ἐν ἀπολογίᾳ τινί, cū breuiter ſcriberes: ter iam eandem vocem reſtituimus, quæ aut omnino deeſſet, aut falſò repoſita eſſet: legimus autem, ut hic etiam priſcū habet exemplar fere ſincerè, ὑπὸ τὴν λῆψιν: ideſt cū appropinquaret acceſſus quartanę febris; intelligit autem epiſtolam, de qua

meminit

meminit etiam ante hoc ipſo in volumine his verbis, Tamen ad eam ipſam breuem, quã . III. Non. ὑπὸ τὴν διάλυσιν dediſti, reſcribendum.

437 Conſcius ego alijs: locus valde obſcurus, & fortaſſe corruptus: manu ſcripti libri nihil ab excuſis diſcre- pant. Germani conſcijs alijs etiã legunt: videãt quęſo doctiores, quod de hac re ſtatuendum ſit: nobis vtraq; lectio ſuſpecta eſt, cũ autem nihil certi haberemus, vulgatã lectionẽ retinuimus.

437 Exiſtimatus quidẽ eſt ſemper auctor otij: Quáuis receptam lectionẽ nõ improbem, tamẽ quia antiquior noſter codex aliquantũ ab ea diſcrepat, non veritus ſum (licet ingratã) illius ſcripturã notã, ac teſtatã facere: pro AVCTOR OTII igitur, AVCTORITATI ille habet: iudicet nũc de hoc quiſq; pro ſuo ingenio: auctorem hunc pacis, vel potius non ſuſcipiendi belli grauiſſimum Cicero in epiſtola ad ipſum ſcripta appellat: quare cũ hominis natura receptę lectioni reſpondeat, & ſermo Ciceroni fami- liaris ſit (nam quoſdã etiam lib. xiiij. auctores latrocinij appellat) rectè mihi videor hic antiquo codici fidem nõ habuiſſe: cũ tamen raro ſoleat ille peccare, non malũ fuit peruerſiones etiã illius adnotare.

438 Qui prudentia potius attendere: Locus peruerſus, & deminutus: Antiqui codices cum vulgatis conſen- tiunt: quare nos eorum auxilio deſtituti, nihil nouare auſi ſumus: cum nihil quod melius eſſet aut ipſi excogitare potuerimus, aut ab alijs excogitatũ ſciamus.

438 Quid enim tu illuc Scipionẽ quid Emagiũ: Nos QVID FAVSTVM, ex antiquis libris emẽdauimus: mentionẽ ante de hoc fecit in prima hui⁹ voluminis epiſtola, cũ catalogũ faceret eorũ, qui Cn. Magnũ in Gręciã ſecuti erant: inqt enim & tamẽ pręter hunc, & C. Caſſium reliqui legati, Fauſtus proquęſtor.

438 Quã vero μακροψυχίαν nec noſtri eſſe nunciant Ægyptũ &c. Cõſentiunt cũ vulgatis codicibus antiquio- res hoc loco: Nos tamẽ ex NEC Cn. fecimus, id eſt Cnei noſtri, vt Pompeius intelligatur, quẽ ſæpe in
» his epiſtolis ſic appellat, vt nõ multo poſt, cui Cn. noſter locũ, vbi hortos edificaret dedit: nam de eo ſer monem eſſe, nulli dubiũ eſſe debet: quę ſequũtur autem verba id manifeſtè coarguũt: exiſtimabatur au tem Pompeius in Hiſpanias prouinciã ſuam, vbi & legati ipſius, & exercitus erãt, nauigaturus, & om- nino ad occidentem ſpectare: cũ decimo libro Cicero perſuaſum in Italia multis fuiſſe dicat Pompeiũ cum magnis copijs iter in Germaniã per Illyricũ feciſſe: miratur autẽ μακροψυχίαν Pompeij, qui in tam remotas terras proficiſci cogitaret, & tam longinquã fugam pararet: quod etiã in vltima huius volumi
» nis epiſtola tangit: In Ægyptum nos abdimus, exercitu pares eſſe nõ poſſumus, pacis fides nulla eſt: eo dem autẽ ſignificatu quo μακροψυχίαν hic Cicero: ſtrabo μακροθυμίαν dixit loquens de illis, qui Caſilini ab Annibale obſeſſi erant in quinto libro his verbis ἰδὼν δὲ αὐτοὺς πλησίον τοῦ τείχους σπείροντας γογγύλην ἐθαύμαζεν, ὡς ἔοικεν, ὁ Ἀννίβας τῆς μακροθυμίας, εἰ ἐλπίζουσι τέως ἀνθέξειν ἕως τελεσφορήσουσι τὴν γογγύλην: vtroq; au- tem vocabulo longanimitas, ſi latinũ verbum grȩco par fingere velis, ſignificatur, & infinita quędam, & obſtinata ratio obſiſtẽdi.

439 Et quidem eſt tui conſilij ad finem huius miſerrimæ vitę: Locus obſcurus, & fortaſſe deprauatus: quidam ADFINIS emendãt, vt eſt etiam in nõnullis manu ſcriptis, quos puto à noſtro antiquiore deſcriptos eſſe: in eo enim ADFINES legi, ſupraq; vltimam vocalem, quę ſequitur ordine vocalis, ſcripta eſt: vt ADFINIS fiat: nulla tamen ex his lectio ita mihi perſpicua eſt, vt nõ valde adhuc de ſinceritate huius loci dubitem: quod autẽ paulo poſt ex QVIDEM, QVIBVSDAM feci, habui huius animaduer- ſionis auctores antiquos libros: torquebatur mirificè Cicero: quod nõnullis ſapiens, aut felix fuiſſe vi- debatur, quia in Italia mãſiſſet: tanquã nullius rei rationẽ habere debuiſſet, niſi ſuę ſalutis, & vtilitatis: ſapiens, ſi id conſilio feciſſet, felix, ſi caſu hoc accidiſſet, ille vero, qui ſe omnia honeſta conſilia cautiori- bus pręponere videri volebat, ęgre ferebat, homines ita de ſe exiſtimare.

439 Nec interim poteſt nõ modo ſtatui, ſed ne cogitari quidẽ: Nos ex antiquo noſtro codice reſtituimus locu- tionẽ ſimilem illi, & penè eandem, quę lib. ij. harũ epiſtolarũ adnotata eſt: ea autẽ (niſi fallimur) deleta erat ab aliquo eorũ, qui eam latinã eſſe, & à Grȩco ſermone fluxiſſe, neſcirent.

439 Quod ab ijſdem dilecti ſumus: Antiquior idem codex ILLECTI habet: ego tamen receptam lectionẽ conſeruaui, videbunt nunc doctiores vtra caſtior, veriorq; ſit.

440 Sed ſit hoc ψαυτολόγον quã inconſideratè hic poſitũ eſſet hoc verbum Grecũ dici non poteſt, qui πλάσμα emendarunt coniecturã magis ſecuti ſunt, q̃ auctoritatẽ veterum exemplariorũ, id enim verbum ſup- pleuerunt, quod ſententiã tantum impleret: ſi Germani accurate ſuum veterẽ librum perſpexiſſent, inte gram (vt puto) & ingenuã in illo lectionem inueniſſent: in noſtro enim tam certa, & clara eſt, vt nihil in ea deſideretur: itaq; eam auidè arripuimus, eſt autem λάπισμα, καύχημα vt Heſychius etiã docet: & λαπι- σὲς καυχήσεις ψεύσμα nõ credebat autem Cicero tantas copias habere Cęſarem, Matiumq; amicum illius eas nimis verbis augere, & glorioſe iactare putabat: Eſt igitur λάπισμα falſa quędam oſtentatio, & am- plificatio rerum ſuarum.

440 Ludum ac vellem: Locum hunc valde corruptum & deminutum eſſe exiſtimamus ideo notam, quę men- dum indicet adpoſuimus: antiquiores etiã codices nihilo hac parte meliores: alij conati ſunt rem diffi- cilem, & periculoſam meo iudicio, ſuo ſcilicet ingenio hũc locum reſtituere, & ſupplere, quorum quia notę ſunt opiniones, nihil eas attinet explicare.

440 A λήμματα video tibi non probari. Hoc loco parum diligenter librarij noſtri ſe geſſerunt, nam & latinam vo cem, quę hanc grȩcã pręcedere debebat, omiſerũt, & perperam orationẽ pupugerunt: poſt locũ autem
» ex Platone citatum; altero principio facto (in aliam enim rem tranſit) ita ſcribere eos volebamus. Illa

ἀλίμενα video tibi nō probari &c. Vocat autem ἀλίμενα loca quędam, quę portus non habebant: quare ea Atticus nō probabat, ſe tamen de illis cogitaſſe Cicero dicit, quia occultationem eam, quam quęrebat, in illis habiturus erat, nec qui ea quę ſibi opus forent fideliter adminiſtrarent, ſuppeditarētq́, deſuturos ſperabat, quę omnia ſe alio celebri loco inuenire poſſe diffidebat: toto autē pectore hoc tempore de nauigatione cogitabat: verba autē Platonis dictione illa ἀνάγκαις, terminantur: ſunt autem accepta ex. vij. epiſtola, quę ſcripta eſt ad Dionis propinquos: Germanos quoq; hanc ſcripturā in ſuo antiquo exemplari credendū eſt repperiſſe, in margine enim eam adnotant.

445 Et occulte ſic omnem: Emendauimus OCCVLTATIONEM: antiqua autem ſcriptura, etſi aliquātulum inquinata eſt: adeo tamen huic, quam reſtituimus propinqua eſt, vt ſine temeritatis culpa uideatur ita potuiſſe corrigi: cū autem infra, ſed ibi occultatio nulla eſt, dicat, videtur omnis dubitatio ſubla» ta eſſe: ex illis enim commodis, quę in locis importuoſis videbat, alterum omnino Brundiſij deficiebat, de altero non loquitur: nihil enim verendum de eo Brundiſij: In locis autem deſertis periculum erat, ne quæ ſibi ad vſum neceſſaria erant, deeſſent, pręcipuè ſi vellet ibi occultè degere, quod tamen ipſe diligenter ſe prouidiſſe dicit.

440 Locum vberem vt hortos ędificaret: Nos auxilio veterum codicū LOCVM, VBI HORTOS AEDIFICARET: ſcripſimus: VBE tantum in illis, pro VBI legebatur, in reliquis nihil omnino peruerſionis: ſed qui in antiquis exēplaribus tractandis exercitati ſunt, huiuſcemodi errores ſæpe inuenerint neceſſe eſt: confunduntur enim hæ duo vocales et altera ſæpe alerius locum ſubit, vt à diligentiſſimis, & eruditiſſimis viris animaduerſum eſt.

441 Nihil Curione ſe duce facere: Manu ſcripti libri, CVRIONEM accuſandi caſu habent, quam lectionem & accepimus, & ſinceram eſſe exiſtimamus, vt ſe Syllę, Curionē Pompeio comparans dicat: Nihil Curionem facere ſe duce, quod Pompeius antea Sylla duce non fecerit: locus tam certus eſt (niſi fallor) vt nihil amplius cum oporteat confirmare, & declarare: vidēdum potius accuratius in verbis his quę ſequuntur, an uitium ſit. Ad ambitionem quibus exilij pœna &c. Ego enim valde dubito: nec tamē in manu ſcriptis vllam varietatem inueni.

441 Cōtra ſe mouerūt: Nos duas has vltimas voces deleuimus: nec enim neceſſarię ſunt: pulchreq́; itelligitur, quod deſideratur: & declarationem, paraphraſinq́; quandam illas fuiſſe arbitramur à recētiore, nec valde erudito factam: e regione ſequentis verſus notam, quæ deprauationem oſtendat, conſtitui iuſſimus: Quis enim ex his verbis HOMO NON INFANS SED QVIS VLLI NON DICAT: idoneum ſenſum vllum eliciat.

441 Illinc equidem Cn. profectum puto. Receptam hic lectionē conſeruauimus: in antiquiore tamen noſtro codice: ILLIM EQVIDEM: &c. Legimus: eadem ratione, qua antea multis locis obſeruaſſe nos expoſuimus, iſtim, pro iſtinc ſcriptū eſſe: Nam illi pro illic & Virgi. dixit: vt patet illi ianua læto: & in. II. » Illi mea triſtia facta Degeneremq; Neoptolemū narrare memēto: ita enim exponit Ælius Donatus. Terentius. Interea, dum ſedemus illi, interuenit adoleſcens quidam lacrimās: & in Ecyra: Itaq; ineptus hodie dum illi ſedeo: huius autem aduerbij multa (vt puto) exempla inuenirentur, niſi paſſim illa ab aliquibus, qui corruptā ſcripturam credebant, deprauata, & contaminata eſſent.

441 Et primas eius actiones horreo: Nos ſinceriorem, & meliorem lectionem putauimus eſſe eam, quam reſtituimus inuentam à nobis in antiquis libris: Vt, prima, caput intelligat & principium: non enim actiones appellat, vt puto, quæ gerere debebat Cæſar in ſenatu, ſed quæ in congreſſu illo à ſe agenda, & tranctanda erant cum Cæſare.

441 Cum tu hæc leges, ego illū fortaſſe conuenero: Poſt hæc verba addidimus ex vetere codice τέτλαθι κραδίη: videtur autem & Germanorū antiquus codex, ex notis, quas illi pinxerūt eandem hanc ſcripturam habuiſſe: in noſtro tam integri ſunt, & rectè cōpoſiti hi caracteres, vt nō facile exiſtimandū ſit hunc locum corruptum eſſe, nec tamen, omni ſcrupulo vacuus eſt τέτλαθι ſępe dixit Homerus pro ſuſtine, perfer, perdura, quod à verbo τλῆμι, vt maxima pars grammaticorum putat, modo imperandi τλῆθι & κατὰ συγκοπὴν τετλακέναι μὲν τέτλαθι formatū eſt: quidam non ignobilis grāmaticus cenſuit eſſe verbū τέτλημι vnde τέτλαθι ortum ſit, à cuius fortaſſe profecto τετλάθι τέτλα formatū eſt eodem modo, & ſignificatu vel τέτλα per extremę ſyllabę abſciſionem a τέτλαθι factū eſt: ſeu vitium potius fuit librarij, qui τέτλαθι ſcribere debuit, & fortaſſe reliqua verba, quę inter hanc ſunt, & poſteriorem vocem in verſu Homeri, qui infra poſitus eſt: nam duo ſola illa verba vix poſſunt abſolutā ſentētiam reddere, nec ea memoria teneo me vnquam ita apud Homerū legiſſe: ſnīa ſanè eius verſiculi, quē pronunciat Vlyſſes videtur hic valde apta & accōmodata eſſe, & hęc cauſa fuit cur hanc lectionē probarem & reciperem: nam duo hęc gręca verba etſi rectè ſcripta ſunt in priſco exēplari, non tamen ita perfectā ſententiam, & certā rationem habent vt non aliqua dubitatio inſit: hortatur autem ſe ipſum vt forti animo congreſſum illum cum Cæſare ſuſtineat, quem maximè formidabat: iiſdē ferè verbis & Vlyſſes cor ſuum perferre iubet præſentia mala: difficiliorem fortunā quādoq; illud perpeſſum eſſe docens: eſt autē is verſus ab illo pronūciatus lib. ij. Odyſſeę. τέτλαθι δὴ κραδίη· καὶ κύντερον ἄλλο ποτ᾽ ἔτλης.

44[1] Vt ne Trebatiū quidem: vetus ſanè lectio Trabilium: Quā vocem cuncti quoq; formis excuſi libri olim habebant, nōnulli eam poſtea in TREBATIVM conuerterūt: vnde in omnibus nunc Trebatiū eſſe cœpit: Ego vt illius nominis nullā rationem, aut hiſtoriam adferre poſſum, quæ rem obſcurā aperiat, ita tot

ita tot librorū conſenſum vix contemnendum eſſe puto: qui primi priſcam, & receptam lectionem condēnarunt, ſi aliquo argumento caſtigationē ſuam confirmaſſent, ſtudioſis omnibus omne dubium exemiſſent: cum vero nihil eiuſmodi fecerint, mirari nō debent, ſi maioris adhuc auctoritatis apud quoſdam eſt antiquorū exemplariorū fides, q̄ illorum iudicium.

441 ἀλλὰ μὲν αὐτὸς &c. Verba Homeri ex. iij. lib. Odyſſeæ: quæ Minerua Mentorem referens pronunciat hortās Telemachū, vt abſq; timore Neſtorē alloquaf: Verebaf. n. adoleſcens ſapientē ſenectutē laudati viri: ipſe imperitus rerū: & qui tunc primo pedes domo mouiſſet: ſic autem loquiſ. Τηλέμαχ᾽ ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις, ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται: adducitur hic locus à Platone li. ij. de Legibus. Iiſdē ferè verbis de eadem re ſollicitos bene ſperare iuſſit diſcipulos ſuos verus deus, & q nobis indigniſſima nece ſalutem, vitamq; procurauit, ſi diuina profanis commiſcere licet.

442 Vide q̄ ſit antiquorū: Caſtigauimus: VIDE QVAM SIM ANTIQVORVM HOMINVM: ideſt ſimplicis ingenij, & minime callidi, quales antiqui homines erant: Græci item ἀρχαίους appellāt rudes, & ſtultos homines, & pp eandem cām εὐήθεις eoſdem quoq; vocant: miratur Cicero, ſeq; nimię ſimplicitatis damnat, quod Atticus iuſtam ſuā in Dionyſium iracundiā reprehenderit, ſeq; magnopere ſtultitia ſua, & nimia bonitate deceptū dicit, putaſſe grauius illum laturū, quæ Dionyſius improbè fecerat, quam ſe, duabus de cauſis, & quia amicum offenderat, debemus autem iniurijs amicorū cōmoueri: & quia iudicium ac teſtimonium quod de illo apud ſe fecerat, fefellerat.

442 Philargyro bñ: Sic oēs veteres, & noui codices: quare nihil mutauimus, quāuis alij, DE PHILARGYRO legant: putamus aūt de Dionyſij iniuria adhuc Ciceronē loqui: cum. n. (ut opinor) de hac re Philargyrus ſermonem haberet cum Attico, Ciceronemq; fortaſſe accuſaret, planum ei fecit Atticus rem aliter ſe habere, atq; ille putaret, credebat enim Philargyrus Dionyſium eſſe relictum, & eiectū, cum ipſe potius improbè Ciceronem reliquiſſet: ideoq; dicit illum habuiſſe cām & veram, & bonam: res. n. ita ſe habebat: facile autem Ciceroni videbatur defenſio ſua ſuſcipi & ad exitum perduci poſſe, vt ſcilicet in eo negotio nihil culpę admiſiſſe probaret: exiſtimamus autem intelligi debere, reſpondiſti, ſeu aliquod ſimile verbum.

442 Sed qd præcipiat ſentiam: Antiqores libri, SED QVID PRAERIPI, STATIM &c. Cū paulo ante ingreſſus eēt diſputare, qd à ſe in eo congreſſu faciendū eſſet, cito mutata ſnīa quid p̄ripi, inquit. ſ. neceſſe eſt: ſtatim vt cū eo locutus ero pſcribā quęcūq; fecero: nō oportet hæc anticipare, & ante, quā geſta ſint, velle explicare: eodē hoc verbo, eodē ſignificatu vtitur prima ſequentis libri epiſtola: Niſi ſi tu aliter cenſeas, & hinc abero, & filij, ſed alterū mihi eſt certius, nec præripiā tñ, expectabo tuū conſilium. Vulgata aūt lectio ſenſum frigidum habet, & paruū etiam ſermonis candorem.

443 Tardioris fore belli quod cū ijs Sinueſſam nō venerimus: Auxilio veteris noſtri libri hunc locum turpiter fœdatum purgauimus niſi fallimur: ſic aūt ſcribimus: TARDIORIS FORE RELIQVOS, SI IN HIS NON VENERIMVS: nullum aūt eſt vitium, niſi unius tantū literæ in antiqua ſcriptura, pro RELLIQVOS, enim BELLIQVOS ſcriptum eſt: nam relliquos per duo ll. vt quādoq; relliqas credidit fortaſſe librarius ſcribi oportere, q̄ inepta aūt, & falſa vulgaris eſſet lectio nihil attinet dicere: qd. n. nunc de Sinueſſa loquaf, cū exponat q̄relā Cęſaris, quā ſecū habuerat, qd' ei negaſſet ſe ad vrbē venturū: qūo aūt hæc res tardius bellū facere poterat: hæc ſunt tam inania, & ridicula, vt nihil ſupra dici poſſit: recte autē iudicabat Cæſar reliquos fore tardioris, ſi Cicero in illis non fuiſſet: omnes enim boni viri reprehenſionem eā fugere cupiebant; cum aūt vnus inuentus eſſet, qui fidenter negaſſet, illi quoq; difficilius cogi poterant: ſequitur autem ſermo huic ſententię conformis: tardioris autem accuſandi caſum numero multitudinis, quis non videat eſſe: non vnitatis generandi: quod fortaſſe non nihil occaſionis dedit ad errandum: in his autem, frequens eſt apud Ciceronem, ideſt unus ex his, vt in eis etiam: li. xiij. Academicam oēm quęſtionē libris. iiij. in eis, quæ erant cōtra ἀκαταληψίαν præclare collecta ab Antiocho Varroni dedi: Itē in eodē lib. Incidiſſemus etiam in illos, in eis in cognatum tuum.

443 Quæ vt tu ſoles dicere νέκυια: Sic locum reſtituimus auxilio meliorum codicum, in quibus adhuc hæc vox Græca inuenitur, etſi imperitia librariorum aliquantulum inquinata, non tamen ita, vt tota non agnoſcatur, nam ante etiam cum hac dictione vſus eſſet, vt de nomine prius ab Attico & ſæpe vſurpato locutus eſt: ita enim inquit: Quam illam νέκυιαν (vt tu appellas) timere: quod ita eſſe ſcimus ex epiſtola illa, in qua multa loca ex epiſtolis Attici citat, nā in vno ſic legimus: ita vt ſi ſaluus ſit Pompeius, & conſtiterit alicubi, hanc νέκυιαν relinquas: quid autem de hoc nomine ſentiamus ante diximus. quæ autem poſt hanc vocem ſequuntur verba, adeo conturbata ſunt, & peruerſa, vt nos rectum eſſe iudicarimus contra ea ſtellulam adponere: antiquam autem ſcripturam repoſuimus cum fide, & diligentia: ſiqua enim ſpes reſtat quandoq; ſinceram lectionem reſtitutum iri ex priſcis veſtigijs eam exprimi atq; erui poſſe ſperandum eſt: quidam AREA SCELERVM, legunt: Alij pro AREA græcam vocem ἅλως quæ tamen idem ſignificat, reponunt, alij etiam alijs modis, vt fit, cum veritas occulta eſt: nos nihil, quod certum eſſet videntes, inſtitutum noſtrum conſeruauimus, vt in tantis tenebris antiquorum codicum lucem etſi obſcuram, & tenuem, non dimitteremus.

443 Illa tū κατακλείς: Sic nonnulli legunt: quomodo autē exponāt, notum eſt: antiq ſanè codices KATAKIC

habent: ego puto vnam ſyllabam in medium reſtitui debere, quæ incuria librariorum omiſſa fuerit,
& ita κατάληψις fieri & legi: quo uerbo etiam utitur lib. ij. harum epiſtolarum: ſed me κατάληψις mea illa
cõmouet &c. Arbitror autẽ denunciationẽ illam hic intelligere, quam ipſe Cæſar in primo commenta
” rio de bello ciuili mitioribus uerbis à ſe factã eẽ tradit, inquit .n. Pro quibus orat, atq; poſtulat, ut rẽp.
” ſuſcipiant, atq; unà ſecum adminiſtrent: ſin timore defugiant, illi ſe oneri nõ defuturum, & per ſe remp.
” adminiſtraturum: nam neq; illic hoc nomen cõmuni ſignificatu ponitur.

443 Non fuit rogandũ. Nos cũ antiquis libris, NON FVIT NEGANDVM, legimus: conſtituerat omnino
hoc illi Cicero libere negare, quod tñ moleſtũ, & periculoſum erat, quum aũt hoc Cæſar quaſi perſpe-
xiſſet, vt honeſtiorem finem ſermoni imponeret vt deliberaret petijt; quare Cicero gaudens cõmodio-
rem exitũ, quã ſperabat ſermonẽ illum habuiſſe: non fuit negandũ inquit: in antecedente etiã epiſtola:
ergo ei negandũ inquit: quaſi dicat, hoc non niſi cum periculo fieri poteſt.

443 Inde expecto quidẽ ἀλλὰ παῖνε illam tuã: hęc eſt recepta lectio: quã cum ſententiã nullam habere exiſti-
mauerimus, eo cõfugimus, vt antiquos characteres potius deſcripſerimus, quã inania hęc verba, & in
erudita hic inutiliter iacere pateremur: vnũ aũt tantũ nomẽ, atq; id fœminino genere deſiderari ſuſpica
mur & ex hoc loco, & ex illo ẽt, qui eſt in ſecũda epiſtola ſequentis libri, qui in noſtro antiquiore valde
ſimiles huic notas habet, vt qui vnum purgarit, ambos reſtituerit.

444 Ille vero non Negatiuã particulã deleui, quippe quã in nullis antiquis libris inueni: exiſtimo aũt figurã
eſſe ἀντιθέσεως vt magis accuſandus ſit Seruius, q̃ Pontius: nã is timoris cã id cõmiſit: turpior autem
res Seruiũ impulit ad id conſiliũ capiendũ: in quo aũt diſcrepat paulo ſupra antiquũ exemplar à vul-
” gata lectione quãuis id nõ receperim, celare nolo. in eo .n. ita legitur, ſed erit immitiſſimus Seruius, qui
filium miſit ad effligendũ Cn. Pompeiũ, aut certe capiendũ &c. Quod ſi effligere expellere ſignificaret,
& quaſi vi et preſſu quodam extrudere, quemadmodum apud gręcos ἐκθλίβειν quod latini (vt puto)
exprimere dicunt, nõ ineptum fortaſſe ſenſum hęc lectio haberet, eundemq; planum & apertum. ſed q̃a
de hoc mihi parum compertum eſt, ideo veterem lectionem repudiaui.

444 Et aliq̃n ſñiam terminemus: Nulli manu ſcripti hoc extremũ verbum habent vt κατ' ἰλλοθεν hic locus p-
nunciatus ſit, qualis eſt ſermo iratorũ: cuiuſmodi hic eẽ Ciceronis, ex verbis ipſius liquido apparet.

EX LIB. X. EPIST. AD ATTICVM.

444 Nonis illis Decembribus: iuſſeram ego, vt dictio ILLIS bis ſcriberetur, nota figura in quo magna culpa
eſt librariorũ: qui ea, quę non ſine aliqua moleſtia, & labore indagaui, ipſi ſua negligentia omiſerũt: ſæ-
” pe ita locutus eſt Cicero, vt in. ij. lib. ad Atticum. Vectius ille, ille noſter index &c. & in primo. Noſti
” Caluum ex Nannelanis illum, illũ laudatorẽ noſtrũ: quã aũt vim & ἔμφασιν habeat hęc repetitio, vni-
cuiq; planum eẽ arbitror: quãtopere aũt ſolitus eſſet Cicero celebrare Nonas Decembres, quo die de cõ
iuratis ſuppliciũ ſumpſit, manifeſtũ eſt: nimius enim erat ille laudum ſuarũ iactator: vt amicis etiã ne
” dum alienis faſtidium tam crebra illarũ prędicatio gigneret. Brutus in epiſtola ad Atticum. An quia
” non oĩbus horis iactamus idus Martias ſimiliter, atq; ille Nonas Decembres ſuas in ore habet, eo me-
” liore condicione Cicero pulcherrimũ factum vituperabit, quã Beſtia, & Clodius reprehendere illius cõ
ſulatum ſoliti ſunt.

444 Quid nã ego quid ille: & locũ hunc auxilio veteris codicis antea corruptum, & deminutũ reſtitui: verba
aũt Græca Homeri ſunt. λ. χ. pronunciata ab Hectore: eoſdem verſus adducit Cicero in epiſtola, qua
Pręcilium Cæſari cõmendat: quo loco plenius eius ſñię vim, & excellentiam explicaui.

445 Me attractũ iri ſi de pace agatur. Vetus illud exemplar, ſi de ea re agatur, habet, ego tamẽ receptã lectionẽ
non ſpreui, qui vetere magis delectatur, poteſt nunc eam pro ſuo arbitrio reponere: nam quin de pace
intelligat, dubium eſſe non poteſt ex ſequentibus verbis.

445 Vt dum oratores cantent, rideant, quieſcat: tradunt Beroaldum ſic emendaſſe, EANT, REDEANT: quã
nos caſtigationem non improbauimus; nam & ſatis modeſta eſt & ingenua: & quę antea verba lege-
bantur, riſum vere vnicuiq; mouere poterant: in manu autem ſcriptis codicibus, QVIESCAT vnita-
tis numero legitur: nam in alijs nihil diſcrepant priſca, ac noua lectio, quem autem ſummarium appel
let, nobis ignotum eſt: eam vocem, etſi nonnulli attentare conati ſint, quia in cunctis manu ſcriptis eſt,
& nihil melius, neq; à nobis excogitari potuit, neq; ab alijs adhuc prolatum ſcimus, ut erat reliquum:
ſit ne autem corrupta, an non ſit, nihil compertum habemus.

445 ἐκφώνησις τὸ ῥῆμα: Poſteriorem Græcam vocem deprauatam eẽ credimus: Quid .n. ibi τὸ ῥῆμα faciat cũ pau-
lo poſt DELECTAVIT, ſcriptũ ſit: quod verbũ ſuperiorẽ ſetentiã cõcludit: Nos aũt aduerbiũ quod-
dam. uel ἐπίθετον vocis illius ἐκφώνησις deſiderari arbitramur: quod tamẽ quale ſit dicere nõ poſſumus:
Græcos autem characteres depinximus, vt alij veram ex illis lectionem, quę latet euocare poſſint: Q̃d
cum omni ſtudio ipſi facere conati ſimus, adhuc pręſtare non potuimus.

445 Hęc eſt ἄλωσις in qua nunc ſumus mortis inſtar: veteres libri ἄλη habent, ideſt πλάνη, & erratio: animi ta-
men, nõ corporis errationem intelligere debemus: cum aliquis varijs grauibusq; cogitationibus diſtra
ctus in quo conſilio conſiſtat reperire nõ poteſt: quod magnam moleſtiam, vel vitę potius tędium gi-
gnit: Malè noſtri illi librarij per duo λλ hanc vocem ſcripſerunt.

Si acciderit

445 Si acciderit vt legaret: Legeret hñt manu ſcripti codices, vt in.iiij.ẽt li. teſtati ſumus: illic.n.eãdem locutionem reſtituimus: eſt aũt huic ille locus valde ſimilis, Meſſius defendebat à nobis é legatione reuocat⁹, nã cũ Cæſari legerat Appius: ſunt aũt lecti legati nõ tñ vrbe exierunt: cũ Piſo ẽt ſocer apud Cæſarẽ offenderit, quod in ſenatu de ea re mentionẽ facere auſus ſit: Hoc ex Dione accepimus, quod hac legatiõe ſic loquit̃ καίτοι πλείστων πρέσβεις ὑπέρ τε τῆς εἰρήνης καὶ περὶ τῆς ὁμονοίας σφῶν παραχρῆμα πρός τε τοὺς ὑπάτους καὶ πρὸς τὸν Πομπήιον πεμφθῆναι ψηφισάντων: & paulo poſt. καὶ ἐκεῖνοι ὑποτόπησαν ἢ μάλισθ᾽ ὅτι οἱ πρέσβεις οἱ τὰς καταλλαγὰς δῆθεν πρυτανεύοντες ἐξελέχθησαν μὲν, οὐκ ἐξῆλθον ἔξω· ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ἐμνήσθη ποτὲ αὐτῶν ὁ πενθερὸς ὁ ἀτρείδης αὐτοῦ αἰτίαν ἔσχε.

445 Iam adeſt & animus ardet: Ante hæc verba græca dictio deſideratur: quã cũ ex priſcis characteribus intelligere nequiuerimus, illos diligẽter deſcripſimus: nullo autem modo μαίτθημα legi poteſt, vt crediderũt Germani: nam & nullũ ſenſum hic ea vox habet, & fœmininũ eſſe debere iam ante docuimus in penultima pręcedẽtis libri epiſtolã: perſpicere autem poſſumus conſimiles noſtris omnino characteras eẽ in antiquo codice Germanoꝝ: quos ipſi dum ſtudent eam vocẽ aliquẽ ſignificatum habere, aliquãtulum peruerterunt, ſed tñ non ita vt non retineant adhuc multum ſimilitudinis.

445 Alteram tibi eodem die epiſtola dictaui: Nos HANC repoſuimus ex manu ſcriptis exemplaribus: quæ vox culpa librariorum omiſſa fuit, cum eſſe debeat: locuti antea ſumus de hoc loco, vbi etiam plura exempla huius ſermonis adpoſuimus.

446 Quorum ſocietas, & ſceleratę cõſenſionis fides: Caſtior omnino, elegantiorq́; antiqua lectio eſt, à me reſtituta quę SOCIETATIS habet: vt poſtea ſe quaſi corrigat; qui ſocietatem appellant conſenſum, & coitionem eorum: cum potius ſcelerata, & nefaria conſenſio appellanda ſit, fidem autem ſocietatis dicit, quia illi cũ fide, quæ cogitauerant texerunt, & poſtea exercuerunt.

447 Quod intelligeret ſe apud ipſum legẽ offendiſſe de ærario. Nulla ſanè alia re diſcrepãt antiquiores codices, niſi qd̃ IPSAM, & nõ ipſum hñt: vt nunq̃ ferè fruſtra inſpiciat̃: q, ſi & ipſi aliqua parte mẽdoſi ſũt, tñ aliquod veſtigiũ retinent verioris lectionis, vt hic accidit: putamus.n. nos pro LEGEM, PLEBEM legi debere, vt intelligamus Cæſarẽ perturbatũ eſſe, qd̃ intellexerit ſe in magnũ odiũ plebis veniſſe ĩ eo negotio de ærario: ærariũ.n. clauſum nõ ſine ſcelere, à qbus nõ debebat, apiri poterat: qd̃ ẽt inter magna

» Cęſaris impedimẽta Cicero collocat li.vij. cũ inqt de illo: Non eũ reꝝ prolatio, nec ſenatus, magiſtra-

» tuũq; diſceſſus, nec ærariũ clauſum tardabit: Cũ igit̃ ille eius clauſtra fregiſſet, publicaſq; pecunias diripuiſſet, valde ab oĩbus reprehẽſus erat: & plebs violatũ ab eo Tribunũ, cõtra cuius voluntatẽ auſus fu-

» it id facere, iniquo aĩo tulerat: ſequenti aũt epiſtola idẽ his verbis affirmat. Curio mecũ vixit, iacere Cę-

» ſarem putans offenſione populari: Itẽ ſecunda ab hac epiſtola: Quippe qui florentis, ac nouos, vt vni

» diebus ipſi illi egenti, ac pditæ multitudini in odiũ acerbiſſimũ venerit: etſi in primis verbis mendũ ſit: offendere aũt apud aliquẽ, ideſt odio illi eẽ alibi apud Ciceronẽ reperies, vt ad Q. Fratrẽ li.ij. Nã apud perditiſſimã illã atq; infimã fecẽ populi pp Milonẽ, ſuboffendit, & boni multa ab eo deſiderant.

447 Atq; ego me receſſurũ, & ſolitudinẽ quærere: Emendauimus RECESSVM. Receſſum enim appellat loca ab hominum cœtu remota: ipſe li.xij. nam mihi receſſus, & ſolitudo prouincia eſt.

448 Atq; videbat: Reliquũ huius epiſtolę multis mendis ſcatet: ipſi in tantis peruerſionibus conati ſumus quã tutiſſime potuimus oĩa ad antiquoꝝ codicũ fidem reuocare: multæ tñ reſtant maculæ, ut dici nõ poſſit q̃ male habita ſit hæc epiſtola: in vetuſtiore nr̃o exemplari ne illud quidẽ IVBEBAT integre legit̃: ſed detrũcata, & lacera quędam uox IVLEBAT: quæ magis adnotamus, ut fidẽ faciamus mancum, & corruptũ eſſe totũ hunc locum, q̃ ut ullã opẽ adferant huic contextui verboꝝ: cum pſidium illud, quo multa mẽda ſuſtulimus, nos penè deſeruerit: qd aliud facere poſſumus, q̃ deprauata loca indicare?

448 Et ſermonis Hirtiani. Lurtiani habent manu ſcripti codices: & infra Lurtio cõuento, ubi prius Hirtio: qd̃ quãuis nõ certã hiſtoriam faciat huius negotij, tñ à nobis receptum eſt: cur.n. non potius antiquis codicibus fidem habeamus, q̃ nouis, & contaminatis?

448 Tu optimos Terentię dabis: Ita ẽt hñt manu ſcripti codices nullo ſenſu: nos tñ Oppios legi poſſe arbitrati ſumus: nã in extremo ſequẽtis epiſtolę de eodẽ negotio agens (vt putamus) de Oppijs veliẽſibus. (inqt) qd placeat, cũ Philotimo videbis: & li.vij. vbi loquit̃ de ęnigmate, quo vſus fuerat Attic⁹ in ſua

» epiſtola inqt. Aenigma oppioꝝ ex uelia: & paulo poſt: Oppios.n. de Velia, &c. eſt aũt de nũmis (vt opi-

» nor) & pecunia ſemp ſermo. lib. ẽt. viij. ſic inqt, ad Philotimũ ſcripſi de viatico, ſiue à moneta, nemo.n. ſoluit, ſiue ab oppijs tuis contubernalibus: Hoc cauſæ fuit cur Oppios potius ſcribendũ eẽ exiſtimauerim, qui meliorem, certioremq́; lectionẽ inuenerit, me facile in ſuam opinionem ducet.

448 Quod mihi mandas de quodã regendo ἀρχαδίαν: Hoc ẽt verbum grecum in uetuſtioribus incertũ eſt, & deformatũ, ut puto: nã ibi ita legit̃ ΑΡΚΑΙΑΝ: Nos (ut in malis) nõ oĩno iepte (ut putamus) ἀρχαῖον legi poſſe iudicauimus: ideſt ſimplex, & ſtultum, nam hęc uox Gręcis quemadmodum ANTIQVVS, latinis, ſępe non bene ſonat: Ariſtophanes παλαιὰ καὶ ἀρχαῖα καὶ διθυραμβικὰ καὶ πάλιν αὖ ἀρχαῖα: ſcio ſanè Eraſmum uiꝝ doctiſſimũ receptã lectionem ſequi: crederetq́; Ciceronem ad Gręcũ prouerbiũ alludere, qd̃ eſt ἀρκαδίαν μ᾽ αἰτεῖς, qd̃ nõ reprehendo: licet antiqua ſcriptura aliq̃tũ diuerſa ſit, & durũ mihi uideat̃ ſi prouerbiũ indicare uoluiſſet unũ tãtum uerbum poſuiſſe: Quãuis.n. ut plurimum Cicero truncata, & mutila prouerbia adferat: hoc tamẽ mihi modum excedere videtur: vetuſtũ exemplar mihi hanc ſuſpicionẽ creauit: nam alioqui libenter optimè de latina lingua meriti iudiciũ ſecutus eſſem. Loquitur

autem, vt putamus, de Q. Cicerone filio: nam in fine ſequētis epiſtolę, cum nominatim de illo ſupra
» egiſſet (inquit) quem tñ nos diſciplina regimus: itē ſupra in eadem epiſtola, cum de eodem ſermo eēt:
» vellem inquit ſuſcepiſſes iuuenē regendū: item nō multo poſt, cū dixiſſet, iuuenē noſtrū nō poſſum non
amare, addit poſtea: ſed erit curæ, & eſt, vt regatur, vt fortaſſe pro Q VODAM, Quinto, legendum ſit:
quod tñ non adfirmo, nunq̄.n. tam incertus fui, q̄ ſum, in hac huius epiſtolę parte.

448 Reſcripſi & iſta madio ſi uis cum ioco tñ familiari: Noſter antiquior pro ISTA habet ISTO. Germani quoq; in margine ſui codicis ex vetuſto exemplari videnť adnotaſſe ISTOMACHO; quę.n. à notis q buſdam correctoribus nō acceperunt, ex veteri codice illos hauſiſſe poſſumus exiſtimare: ipſe RESCRIPSI EI STOMACHOSE, partim ex veteribus codicibus, partim ex rōne ipſa auſus ſum ſcribere: vt
» intelligat rem illā, quam poſtea apertius exponit, cū inquit. Vectenum mihi amicū, vt ſcribis, ita puto
» eſſe: cū eo (quod ἀποτόμως ad me ſcripſerat de numis curandis) δυσμενέστερον erat: id tu ſi ille aliter accepe-
» rit, ac debuit, lenies: Monet ıli autē adſcripſi, quia ille ad me proconſulem &c. credo autē intelligere locum familiarē, qđ monetalem eum appellauerat: nā ſimultatē inter illos interceſſiſſe ex hoc etiam loco declaratur dum certius aliquid reperitur, non incommodè ſic legi poſſe exiſtimo: nam & ſi coniecturis aliq̄tulum vſus ſum, eas tamen tam firmas arbitror, vt non omnino repudiandę ſint: numerum autem dierum, quo epiſtola data eſt, qui incommode in caput ſequentis epiſtolæ collapſus erat, in finem huius retraxi, hæc.n. ſua illorum verborum ſedes.

448 Et tñ recitet. Caſtigauimus: ET TAMEN RETICE, cū verba illa nihil ſignificati haberent: vt dixerit ſe omnino velle nauigare ad Pompeiū, conſiliūq; hoc ſuū aperte ſe exequi velle, nec exitū rerū Hiſpanarū ſe expectaturū: fiat in illis quidlibet q̄uis autē non callide hoc agere velit, tñ iubet, vt reticeat hoc ſuū cōſiliū, ne vlla rōne impediri poſſit: timuit.n. ne cū ſe qđ cogitaret palā facere velle dixiſſet: Atticus id nō tegeret: id āt cū vtilitatē nullā hēat, & icōmodi aliqđ gignere poſſet, nullo mō vult Cicero diuulgari

449 Nec tñ in acie ſed militia, aut alio i loco: Nos caſtigauim⁹ pro militia MELITA: quæ inſula eſt, vicina Siciliæ penè adhuc antiquū nomen ſeruans, de qua meminit Cicero in Verrinis. Pli. li. iij. cap. vij. & Strabo: vnde appellatos volunt Catulos Meliteos: eā nunc Hieroſolymitanæ religionis equites Rhodo pulſi muniunt, & ſedē reliquarū ſuarū fortunarum fecerunt: cogitauit aūt Cicero ibi manere donec bellū eſſet, quieto loco, & ab omni belli ſuſpicione remoto, vt in fine ſequentis epiſtolę narrat his ver-
» bis. Cū Antonio itē eſt agendū, ut cū Curione Melitę me velit eē: Itē nō multo poſt: Melitā igitur (opi-
» nor) ca peſſemus, dum qđ in Hiſpania, quod quidē propemodū videor ex Cęſaris literis ipſius volun-
» tate facere poſſe: quamuis igitur nō habeamus nobiſcū hoc loco veteres codices, ex poſterioribus tamē his locis videtur ſatis tuto poſſe mendum, quod illos etiam occupauit, deleri.

449 Cretenſi Curio: Hæc eſt vulgata lectio, q̄ quā falſa ſit dici non pōt: uetuſtior nř codex. Fretenſi: nos admoniti ab antiqua ſcriptura, & hiſtoriæ veritatē ſectantes FRETO SICILIENSI, ſcripſimus: ſic.n. Cęſar ipſe primo lib. de bello ciuili de Curione loquens: Fretūq; Sicilię claſſe occupauerat: Itē in initio. ij.
» libri. Interim L. Naſidius ab Cn. Pompeio cū claſſe nauiū. xvj. in quibus paucæ erant ęratę L. Domi-
» tio, Maſſilienſibusq; ſubſidio miſſus freto Sicilię, imprudente, atq; inopinante Curione pucitur: dicitur autem fretum ſicilienſe, ut prætura ſicilienſis. De natura deorū li. iij. Quid Chalcidico Euripo i motu idētidem reciprocando putas fieri poſſe conſtantius? quid freto ſicilienſi?

449 Quintū puer; accepi vehementer: male punctis diſtincta hæc oratio adeo confuſa erat, & tātas tenebras gignebat, vt qńq; hic locus immerito corruptiſſimus exiſtimatus ſit, in quibuſdamq; impreſſis aſteri-
» ſco vt mancus, ſignatus: Accepi aūt vehementer, ſignificat grauiter accuſaui, & aſperioribus verbis re-
» prehendi: ſic loquiť & Cœlius de Pompeio: accipitur ſatis male à Curione, & totus eius ſecūdus conſulatus exagitatur: nā ſępe ēt in bonā partem hoc verbū ſumi pro ſignificatu, & vi aduerbij, quod ei adiūgiť, notiſſimū eſt: Gręci eadē rōne τραχέως δέχεσθαι grauiter accuſare dicūt, & è cōtrario οἰκείως δέχεσθαι familiariter, & lęto animo recipere, utriuſq; locutiōis exemplū eſt. apud Plutarchum: in vita.n. Craſſi, vbi de Mummio eius legato agit, qui cōtra Spartacum parū proſpere pugnauerat, ſic loquiť ὁ δὲ κράσσος αὐτόν τε τὸν μόμμιον ἐδέξατο τραχέως· καὶ τοὺς στρατιώτας ὁπλίσας αὖθις, ἐγγυητὰς ᾔτησε τῶν ὅπλων ὅτι φυλάξουσι i Cicerone aūt, cū de ipſo ſermo eſſet, qui puer; adhuc Octauium obuiā ſibi forte in uia factū accurate, & blande ſemp excipiebat, ſomnio de futura illius potentia admonitus, ita inquiť. ἐκ τούτου φασὶ τὸν κικέρωνα τῷ παιδὶ κατὰ τὰς ἀπαντήσεις ἐντυγχάνοντα ἐμμελῶς, κἀκεῖνον οἰκείως δέχεσθαι τὰς φιλοφροσύνας: & illum etiā, puerum ſcilicet Octauium blanditias illecebraſq; Ciceronis familiariter ſolitum eē accipere.

449 Quod fieri nō debet: duo poſtrema verba in manu ſcriptis libris nō inueniunť: alij codices excuſi pro illis DICITIS OPORTERE hńt: donec tñ videro ātiquorē codicē, q ea hēat, ſemp ſuſpicabor noua eē, & ab aliquo īculcata, videndū potius an ſit figura ἀποσιώπησις vt qđ ītelligēdū ſit relinquat l ais auditorū.

450 An ni ualde hic in abſentia: p ABSENTIA, ABSENTIS, hńt cūcti manu ſcripti codices, primum autē uerbū ANNIBAL eē debere cenſuimus, adiuuante nō parum noſtram cōiecturā antiquo illo codice: cum autem de immiti atrociq; hoſte ſermo eſt, ſemper ſic loquitur, ut antea lib. vij. Vtrum de imperatore populi R. an de Annibale loquuntur: & in Philippicis: Annibal credo erat ad portas: quod ſi nō ita legatur, negare non poſſumus hunc locum corruptiſſimum eſſe.

450 Non hęc collegij noſtri ab Attico. Legimus, AB APPIO: ſcripſit autem Appius de diſciplina augurali
» librum, quod declarat M. Tullius in epiſtola quadam ad ipſum his verbis: Quod ego met multis iā ar

gumentis

gumentis ante iudicaram:maximeq; illo libro augurali,quẽ ad me amantiſſimè ſcriptũ,ſuauiſſimũ mi
» ſiſti:item Sex.Pompeius in dictione ſoliſtimum inquit.Appius pulcher in auguralis diſciplinæ lib.pri
» mo ait eſſe tripudium &c.Similitudo nominis decepit librarium:hoc.n.nomen quod ſæpe,imo in ſin-
» gulis paginis harum epiſtolaꝝ habetur,in errorem hominem induxit.

450 Quippe qui florentis ac nouos vt vti diebus &c.Hæc erat ferè omnium impreſſoꝝ codicum lectio,à qua nihil diſcrepabat antiquior noſter liber:aiunt poſtea Beroaldum emendaſſe:quippe qui florens, ac nouus primis diebus &c.alij rectius putant:quippe qui florentibus,ac bonis veluti rebus ipſi illi &c. Vt fit cum occulta veritate vnuſquiſq; in ſuam aliquã ſniam omnia conatur extorquere:Tutius igiť exiſtimauimus in tam peruerſo, & deminuto loco veterem ſcripturam conſeruare,illiq; mendi notã adponere,quę tantiſper maneat,dum aliquid certius inueniatur.

450 Manſuetudinis in Metello,diuitiarũ in Afranio:Nos,IN AERARIO legimus:vt idem Cæſaris factũ, nec manſuetũ,nec diuitem(quod videri volebat)eũ eſſe argueret:quomodo.n.manſuetus,qui Metellum Trib.pl.occidi voluerit!nã ſi diuitias quas oſtentabat habuiſſet,quid opus erat ærariũ clauſum, vi,impediẽte Trib.aperire,publicasq; pecunias auferre!Non paruam auſam huic errori dediſſe puto, qđ ſępe in hoc codice F.litera pro E.ſumpta eſt:propter ſimilitudinẽ(vt puto)quã inter ſe habebant in vetere ſcriptura hæ literæ:quid aũt de Afranio loquatur!q eo tpe legatus Põpeij in Hiſpania erat.

450 Sedeo enim πλουτοδοκῶν:Hoc verbũ græcũ,cũ antea qddam oino deſideraretť nõnulli repoſuerũt acceptũ, vt apparet,ex manu ſcriptis,nec tñ ſatis purgatis libris,interp̃tatiq; ſunt:ditem expectans:quam nihil aũt ad hunc locũ faciat oẽs facile videre poſſunt:antiqui codices vna minus ſyllaba πλουδοκῶν habẽt, quæ ſincera eſt,& vera lectio:πλουδοκῶν enim tempeſtatẽ,& nauigationẽ idoneam expectans ſignificat cõpoſito verbo cum notiſſimo apud grꝺcos nomine,& quo vſum eẽ antea Ciceronẽ docuimus:nã in li.xv.in vulgatis ẽt codicibus legimus,hic aũt quãtus πλοῦς:ſed videbimus:ob hoc igitur Cicero ſe dicit nõ reperire qđ ſcribat:qa cum oĩa,quæ parari,cõficiq; debebãt prouidiſſet:nauigatiõiq; intẽtus idoneam tantũ tempeſtatẽ expectaret,quę oĩ momẽto tpis ſurgere poterat:qđ amplius ſcribere attinebat!

451 Vt meam ipſe   iam euocem:Sic erat in impreſſis codicibus inani aliq̃to ſpatio relicto:quod nſi veteris auxilio expletur:legiť.n.in eo:ne meam ipſe συμπάθειαν euocem:adeo clare,vt mirer ab alijs non eſſe id animaduerſum:quã aũt hic accõmodata ſit græca hęc vox dici non põt:cum.n.de incredibili amore in ſe Tulliæ ſupra locutus ſit,cito ex eo ſermone delabitur:ſentiebat.n.ſe iam cõmoueri,affectusq; ſuos excitari,quod nolebat:verbum hoc notũ eſt:quod ſi tam facile exprimi poſſet verbo latino, quã uis eius,ſignificatusq; intelligitur,nihil laboraremus.Cicero id nomen ponit lib.ij.de diuinatione eiusq;
» vim non vno verbo reddit:hęc illius verba ſunt.Aut.n.diuina vis quædam conſulens nobis ſomnioꝝ
» ſignificationes facit:aut coniectores ex quadam conuenientia,& cõiunctione naturę,quã vocant συμ-
» πάθειαν quid cuiq; rei cõueniat ex ſomnijs,& quid quãq; rem ſequatur intelligunt:&c. Verũ hic diuerſam vim συμπάθεια hře videtur ab ea quã in diuinatione habet,& potius eodẽ ſignificatu hoc loco ſumpta eſſe,quo alibi verbũ ab ea deductũ Cicero vſurpauit,cũ dixit Atticæ cõmotiunculis συμπάσχω.

451 Infamiã quoq; quã uis ſit falſa nauigio eſſe te iturũ trans mare:Valde diuerſus eſt hic locus in antiqs codicibus:nec tñ eſt in illis integer,& incorruptus,ſed profecto mancus:nos dum aliqd certius,, meliusq; reperitur,quã maxime potuimus cautè,& parcè,cum caſtigauimus:antiq̃ tamẽ ſcripturã,vt teſtatã relinquamus,& vt quam nobis tutũ uiſum ſit ab ea diſcedere,notũ faciamus:ad firmamus,omnia, quæ in noſtro leguntur in eis legi exceptis his verbis TE ITVR V̄M: quæ cum in omnibus excuſis inueniſſemus reliquimus,ut aliqs ſenſus elici ex hoc loco poſſet:de noſtro aũt nihil addidimus:ubi in impreſſis erat NAVIGIO,antiqui magno uel magni habebant:reliqua quę nunc in noſtro ſunt,eadẽ quoq; in illis erant:ſi acute conſideres vulgatam lectionem,nihil ea ineptius:quid.n.nauigio addere oportebat:quaſi aliter trans mare iri poſſet,nimis otioſa,& frigida(niſi fallimur)ea oratio fuiſſet:adhuc tamẽ aliquid inueſtigandum puto:locus enim hic in manu ſcriptis ita deminutus eſt,ut niſi ex uulgatis TE ITVRVM ſuppleas,imperfectus ſit ſenſus.

451 Si non fortunæ obſecutus fueris ut debes:Locus hic ex epiſtola Cęſaris aliter in antiqs legiť:quoꝝ lectionẽ nos magis ꝓbantes in noſtrũ eã trãſtulimus:VIDEBERE.n.ſeu VIDEBERIS eſt in illis,vbi vulgati,& excuſi oẽs FVERIS VT DEBES hñt:paulo itẽ ſupra uerba hęc neglexi mus,deleuimusq; QVOD MINVS PLACET:nã in nullis manu ſcriptis inueniunť,& inutiliter ab aliquo addita exiſtimamus.

453 Vide quã ad hæc   Poſt hæc uerba ſpatiũ inane relictũ erat:ὑφαντικῶς ibi repoſuimus: nã ita ante nos Germani in ſuo codice ſcripſerant,& ita unius tñ literæ tranſpoſitione in noſtro uetuſtiore legas: quare ita ſcribendũ eſſe cenſemus:poſt hanc grꝺcam vocem incipit epiſtola M.Antonij.

453 Quare parui refert me ꝓbare:Importune collocatũ poſt dictionẽ PARVI punctũ,qđ p̃fectã orationẽ indicat,fecit,ut crederetť ea eẽ p̃teriti tpis,à pareo,ideſt qđ iuſſit & impauit ille,feci,meq; obediẽtẽ mandatis illius p̃bui:cũ debeat puncto ſublato,parui refert,legi:uoxq; illa PARVI ſecũdo caſu nomẽ ſit, ſeu potius aduerbiũ hoc ſenſu:parui refert me probare cogitationẽ tuã,niſi mãdata Cęſaris negligere uolo:quãuis.n.ea probem,nihil in hoc tibi cõmodare poſſum:debeo.n.quas mihi Cęſar impoſuit ptes ſuſtinere,& omni diligentia exequi:quare ad illum,cuius in arbitrio res eſt,& qui ius quod petis concedendi habet,mittas cenſeo,à me.n.id imperrare non potes.

453 Tentabo audeam nihil properare:Hæc uerba ualde corrupta,& mãca ſunt;cum igitur nihilo meliorem

hac antiquã ſcripturam inuenerim,ſed eandem penitus,& ſimili modo peruerſam, & laceram, contra hunc locum aſteriſcum figi iuſſi:Non me latebat:quoſdam hunc locum coniectura reſtituere tẽtaſſe: ſed quia parum illorum caſtigatiões ſinceræ,& fideles mihi uiſæ ſunt,eas neglexi:in impreſſis CERTE, noſter antiquior CARTI habet:quod tam corruptum eſt,ut receptam eius loci lectionem nulla utilitate mutare noluerim.

453 Atq; utinam ad Curionem:Reſtituimus auxilio uetuſtioris exẽplaris uerba græca,quæ hic deſiderabantur: quę & ſi in eo aliquantũ perturbata ſunt:non tamẽ adeo ſunt confuſa,ut non perſpiciatur in illis ſi diligenter attendas,noſtra lectio:Germanos quoq; adfirmarim conſimiles his, q̃ ſunt in noſtro characteres,in ſuo codice inueniſſe,è quibus cum ſententiam exprimere uellent,ueram aſſequi non potuerunt: quam frequens ſit hic modus dicẽdi apud Græcos auctores notum eſt:cum aũt de ſe magnum qddam loqui uellet,humanæ infirmitatis memor,anteq̃ id proferret σὺν θεοῖς λέγω dixit:ideſt volente, & nõ aduerſante deo:ut nos etiam cum de nobis aliquid magnum pollicemur,ſemp̃ hoc addimus ad minuẽdam arrogantiam.Ariſtophanes in Pluto οἴμαι γὰρ οἴμαι σὺν θεῷ δ' εἰρήσεται ταύτης ἀπαλλάξειν σε τῆς ὀφθαλμίας: Demoſthenes ẽt in Epiſtola ad Athenienſes,quam cum in exilio eẽt,ſcripſit οὐ μὴν ἀλλ' ἐὰν ἐθελήσητε ἀκοῦσαι στρῦ καὶ πειραθῆναί τι πάντας μαθεῖν οἴομαι ἂν σὺν θεοῖς εἰρήσεται αὐτός τι φανερώτερον μετὰ πάσης εὐνοίας τὰ δέοντα πρὸς ὑμᾶς πρᾶξαι καὶ τὸ συμφέρον ὑμῖν ἐμφανὲς δόξειν: multa huius locutionis exẽpla adducit in ſuis cõmentarijs admirabilis doctrinę vir Budæus:quę,qui ſcire volet,ibi legat:qui etiá latinos adfirmat, deum benignitate & dijs bene iuuantibus dicẽdo,idem expreſſiſſe:Eſt autem locus Homeri. λ. ι. σὺν θεῷ vbi vetuſtam declarationẽ hanc legimus τὸν λόχον τὸ ἐκλύειν τῇ βίῃ ἐξ ὅτῃ λύῃ: ἴσα δὲ ὅμοιον τῷ, παθήματα τὰ μαθήματα quod non incõmode hic adnecti poſſe iudicauimus:Nollẽ aũt noſtros librarios perfecto pũcto quæ ſequuntur verba ab his diſtinxiſſe;verba.n.quæ nimis contumaciter niſi mitigata eſſent,dicta fuiſſent,hæc ſunt:efficietur aliquid dignum nobis:quare nulla rõne ea ſeparare conuenit.

453 Tua mihi valde moleſta eſt:Inane ſpatium græca quę deſiderabatur,voce repleuimus quę in vetuſtioribus codicibus integra eſt:dicit igitur ſe valde perturbatum,quod audierit eũ δυσουρίᾳ vexari: ſic.n.græci morbũ illum appellant,cũ ęgre lotium it:quem ẽt aut ei non diſſimilem στραγγουρίαν vocant:ná hæc medici accurate & minute vt ſuę artis vocabula diſtingunt,quæ ceteri eius imperiti inconſiderantius tradunt:ex illorũ aũt decretis diligentiſſime hoc docuit Marcellus Virgilius in ſuis i Dioſcoridẽ à ſe cõuerſum eruditiſſimis annotationibus:qui igitur ſcire volet inde petat,vnde & nos hoc hauſimus,& ſiquid in humanis literis & his politioribus ſtudijs ſcimus:eo.n.doctore vſi ſumus & doctiſſimo & noſtri amantiſſimo,latini vrinæ difficultatem & ſtillicidiũ vocant:quod aũt mederi iubet dum eſt ἀρχὴ ad notiſſimum græcũ prouerbiũ alludit,quo traditur ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λῷον, ἢ τελευτὴν eſſe.

453 Septem præterea coniunctæ lecticæ amicarum hę ſunt amicorũ:Non parũ mihi ſuſpectus eſt hic locus: nam & in antiqore noſtro codice vox illa HAE, non legitur & multa obſcuritas prçterea verſatur, niſi vulgari,& expoſito ſenſu contentus ſis,qui mihi parum ſatiſfacit.

453 Ego vero vehiculo ſi nauis non erit &c.Ego puto hunc locũ peruerſum,præter.n.q̃ ꝙ valde diuerſam veterem lectionem repperi:qui poteſt hic vſus eſſe vehiculi,cũ trans mare eundum eſſet?ſed alijs ẽt de cauſis valde inſulſa hæc mihi videtur lectio:ſiquem tñ ea delectat,is ſuũ iudiciũ ſequaꝛ,noſtrũ ſpnat:antiq codices ſic hñt:EGO VERO VELLVNT RIDICVLO SI NAVIS NON ERIT:&c.

454 De itinere & de ſorore quę ſcribis moleſta ſunt:Antiqua lectio D'E ITINE:Nos, DE IVVENE caſtigauimus,ſic.n.ſępe appellat Q.Filium:vt cũ inquit vellem ſuſcepiſſes iuuenem regendũ,& alijs multis locis:vt intelligat de ſimultatibus,rixiſq; quibuſdam inter eum, & matrem Pomponiam Attici ſororem:nam in matrem ẽt parũ pium hunc fuiſſe ex multis locis colligitur,vt li.xiij.cũ hæc ipſius verba
» recitaſſet:Ita minus multũ vna erimus,nam ego iſtam domũ videre non poſſum,qua de cauſa ſcis:Po
» ſtea Cicero ſubdidit:hanc autem cám pater odium matris eẽ dicebat:de hac re(niſi fallimur)nõ multo poſt ſic loquitur:De ſorore laudo:de Q.Puero datur opa,ſpero eẽ meliora:ſed hęc negotia obſcure dicuntur,quia ille hęc domeſtica vulnera,quantum poterat tegebat,ne in vulgus emanarent.

454 Sed ſi mihi quę l hac mea fuga:Veteres codices:SED SI MIHI QVAE AXIVS IN HAC &c. emẽdauimus igitur Q.Axius:Nam infinitis locis vbi Q.eẽ debebat,QVAE inuenimus:quod eo factum exiſtimo,quia librarij cũ primam literá eius nominis(quá ſolam veteres ponebant,cũ Quintus ſignificare volebant)in exemplaribus inueniſſent,interpretari voluerint,utq; accidere par erat imperitis hominibus,QVAE ſignificare crediderint,itaq; ſcripſerint:qua alia cauſa hoc tam frequenter erratum accidere potuerit non video,omnino.n.peccatum eẽ puto:de Q.hoc Axio quod ſibi deberet,non multo poſt agit.Axius de.xij.milibus pudens.

454 Cũ audio exilio ſe vrgueri.Quis nõ videat,qui diligẽter attẽderit EX ILLO legi debere, vt ſint duę orationis partes,non exilio?ná ſupra ẽt CETERI,ubi ceteris erat caſtigauimus, ut ſit ſenſus,ſi alij ẽt qbus debent ad tẽpus rñdere nõ poſſunt,utunẽq; excuſatiõe tpis,ſoleo mirari cũ audio ex illo ſe urgueri de neſcio qs HS.xx.&c.Omnino excuſat fratrẽ,qđ pecuniá quá Attico debebat,nõ ſolueret:cũ.n.ſępe ſecum q̃ſtus eẽt frater de illo,qđ nulla publicę difficultatis habita rõne nimis ſe vrgueret, ſe hoc mirari dicit Cicero,nõ.n.deeſſe Quinto uolũtatẽ,eſſeq; à quo ſoluat,ſed pecunię anguſtijs illũ ipediri:hác eádẽ rẽ tractat iterũ hoc ipſo in libro his uerbis:de Q.Fratre ſcito eũ nõ mediocriter laborare de uſura: ſed adhuc nihil ab Egnatio expreſſit:lib.aũt.vij.longius totá rem explicat,quo ẽt loco fratrẽ accurate defendit.

Vulteium

454 Vulteium mihi amicum, vt ſcribis, ita puto eſſe: Hæc vltima pars epiſtolę valde corrupta erat, & deminuta, eam nos reſtituiſſe nobis videmur adiuti ab eiſdem codicibus: primoq́; pro VVLTEIVM, Vecteнum fecimus auctoritate priſcorum exemplariorum, vt ſit ille, de quo antea meminit, & ad quem ſe ſtomachoſe ſcripſiſſe dicit, cum ioco tñ familiari: vbi autem θυμικώτερον erat ἀποτόμως poſuimus: idq́; gręcum nomen in ſpatium, quod paulo infra vacuum erat, tranſtulimus: ſed anteq̃ ad alia veniamus, hæc explicemus. Cicero pecuniam debebat Vecteno: quam cũ ille ſibi ſolui vellet, literis eum admonuerat, vt Ciceroni viſum eſt, nimis acerbè & aſperè, ęgrè igitur tulit hoc Cicero, reſcripſitq́; ad eũ cũ ſtomacho, accuſauitq́; hominem quod ſecũ de illo negotio tam inhumaniter egiſſet, permixtis tñ iocis quibuſdam vt ſolebat: operam dabat Atticus, vt eos reconciliaret, & (vt coniectari poſſumus) leuiter Ciceronẽ re-
» prehenderat, quod tam ſtomachoſe ad eum reſcripſiſſet, id ex alio loco colligimus, quo Cicero ſe pur-
» gans cũ Attico dicit. reſcripſi ei ſtomachoſe, ſi vis: quaſi diceret, mihi ſanè non viſus ſum, ſed quoniam tibi videor, fac me ſtomachoſe ſcripſiſſe, cum ioco tñ inquit familiari: De hac re iterum nũc agit: narratq́; originem, cauſamq́; inimicitiarũ: eram, inquit, illi aliquantulũ iratus, quod ad me præciſe, & duriter ſcripſerat, de numis curandis: quare ad eum reſcripſeram accuſans eum de hac iniuria mixtis expoſtulationibus iocis, vt nõ ille grauiter & iniquo animo ferre hoc debuerit: quod tñ ſi aliter ac debuit acceperit, lenies: Hanc eſſe ſententiam horũ verborum puto: ſuſpicari autem licet Germanos conſimiles noſtris characteras in ſuo antiquo libro inueniſſe, nam vocem quandam reſtituerunt, quæ retinet quidam ſimilitudinis cum noſtra, nam principium eius, & extremitas cõueniunt, media diſſident: voluerunt omnino illi vocem quæ aliquid certi ſignificaret, ponere, nec veram, & ingenuã inuenere, nullo magis proprio verbo ad id, quod volebat exprimendum vti poterat Cicero, quàm eo, quo vſus eſt: quod & ex vi ipſius intelligitur, & exemplo Plutarchi in Craſſi vita manifeſtũ eſt: nã cũ tradat Craſſum amicorum anguſtias ſuis opibus ſæpe ſubleuaſſe, pecuniasq́; ſine fœnore illis cõmodaſſe, cũ præterijſſet tñ tẽpus, quod ſumptum eſſet, ſolitum illum inquit eas repetere ἀποτόμως qđ moleſtius ſæpe nõnullis erat (cũ tã ſubito reddere cogerentur) quam ſi vſura accepta commodius tempus expectaſſet: hæc eius ſunt verba καὶ τοῖς φίλοις ἐδάνειζεν ἄνευ τόκων ἀπῄτει δ' ἀποτόμως τοῦ χρόνου παρελθόντος εἰς ὃν ἐδάνειζεν καὶ τὸ προῖκα πολλῶν ἐγίνετο τόκων ἐπαχθέστερον: ἢ ἀποτόμως τραχέως, σκληρῶς. Demoſthenes in Erotico pro abſolute & præciſe poſuit cum inquit: τοῖς δὲ καλῶς φρονοῦσιν οὐκ ἐπακολουθεῖν ἄξιον τῇ τούτων ἀπειρίᾳ μάλιστα μὲν οὖν ἡγουμένους ὅτι τῶν πραγμάτων οὔτε καλῶν οὔτε αἰσχρῶν ἀποτόμως ὄντων, ἀλλὰ παρὰ τοὺς χρωμένους τὸ πλεῖστον διαλλαττόντων ἀλόγως μιᾷ γνώμῃ περὶ ἀμφοτέρων χρῆσθαι: ſim aũt gręcũ verbũ, & elegans eſt, & valde itẽ huic loco accõmodatum. Polybius hiſt. li. iiij. ὁ δ' Ἄρατος χλευαζόμενος καὶ παροξυνόμενος ὑπὸ τῇ τόλμῃ τῶν Αἰτωλῶν θυμικώτερον ἐχρῆτο τοῖς πράγμασιν ἅτε καὶ πρὶν προέχοντας αὐτοῖς ἀλλοτριότητος ἐν τῷ ἐπάνω χρόνῳ: & iterum eodem libro καὶ στρατηγὸς ᾑρέθη Δορίμαχος ὃς παραυτίκα τὴν ἀρχὴν παραλαβὼν καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ἀθροίσας μετὰ τῶν ὅπλων ἐνέβαλεν εἰς τοὺς ἄνω τόπους τῆς Ἀχαΐας καὶ τὴν χώραν ἐδῄου θυμικώτερον χρώμενος τῇ καταφορᾷ idest iracundius nam θυμὸν iracũdiam etiam à græcis ſignificare nemo eſt qui neſciat.

454 Monetali aũt adſcripſi: Non ſolum ſic habent manu ſcripti cuncti codices, ſed ẽt maior pars excuſorum, vt non poſſim non mirari imprudentiam quorundam, qui ex MONETALI duo verba fecerunt, & MONEO: TALIA &c. ſcripſerunt, quam inepte, & peruerſe nihil attinet dicere: quę tamen in cunctos recentiorum impreſſionum libros, vt bona, & neceſſaria emendatio tranſlata eſt: nos nihil mutandum à vetere ſcriptura cenſemus, vt ſit hoc in quo familiariter ſibi cum eo iocatus eſſe videbatur: de quo nũc ſe purgat occaſionem ſibi illum huius rei dediſſe ſcribens, cum ante ad ſe procõſulem ſcripſiſſet: quod cum Cicero, vt ſe derideret, ſcriptum ab eo eſſe interpretaretur, pariter titulo hoc illum repungere voluit: in Monetę autem Iunonis æde publicę pecuniæ cudebantur: Cum igitur ille tam accurate de nummis, & re pecuniaria ageret, à moneta monetalem appellauit, ſiue quod alicui negotio præfectus eſſet, quod ad monetam pertineret: hę. n. tam minutę res certo ſciri nequeunt: planum tamen eſt hoc nomẽ parum honorificum eſſe, cum vt ipſi notam aliquam turpitudinis inureret, hoc illi exprobet. De Moneta lib. viij. meminit: ad Philotimum ſcripſi de uiatico: ſiue à moneta (nemo. n. ſoluit) ſiue ab Oppijs
» tuis contubernalibus: & in principio. vij. Philippicę. Paruis de rebus, ſed fortaſſe neceſſarijs cõſulimur
» P. C. de Appia uia, & de moneta Conſules, De Lupercis Trib. ple. referunt: Suetonius etiam in Cæſare
» Dict. Pręterea monetæ publicisq́; vectigalibus peculiaris ſeruos præpoſuit: nec non T. Liuius lib. vj.
» Adiectę mortuo notæ publica una, quod cum domus eius fuiſſet ubi nũc ædes, atq; officina monetæ,
» latum ad populum eſt, ne quis patritius in arce, aut capitolio habitaret.

454 Sed ſatis lacrimis: Ferè in cunctis excuſis poſt hęc verba ſpatium inane relictum erat: Germani παρεκβάσιν ſcripſerunt parum niſi fallimur ſincere: Noſter antiquior codex, ſi diligenter animaduertas priſcos characteras παρακλητικὸν habet: quod coniungi debet cum ſequenti clauſula ſatis nota uoce, & quadrante ſentẽtia: eſt etiam in pandectis hoc verbum de Iudicijs. l. Heres. §. Si qs: Et quaſi à viatore emit uel ab eo qui παρέπτα.

455 Commeatum illũ delectũq́; habere cœpiſſe: Multo purgatior, & melior eſt antiquorum librorum lectio: q pro COMMEATVM habent COMMOTVM: reliquaq́;, quemadmodum nos ſcripſimus: hoc ſenſu: ut ſiculi ad Catonem concurrerint, orauerintq́;, ut reſiſteret: Catonem aũt cõmotum concurſu ſiculorũ (nec. n. contẽnenda erat tam pręclara uoluntas, conſenſusq́; prouincię) delectum habere cœpiſſe, ideſt milites ſcribere quo pręſidio inſulam tueretur.

455 Nam & inuicti & diligẽtes ſunt: Locus parum certus in manu ſcriptis libris:noſtri probatiores VICTI habẽt,quod proculdubio corruptũ eſt;Germani IVNCTI adnotarunt:inuictos cur appellet, non video;nã ẽt ſi inuicti recte dici non poſſent,qd hoc ſigni erat,quod Hiſpaniæ ſe cõtra Cęſarẽ fortiter defenderent:quod aũt iuncti ſint Hiſpanijs,nec verũ eſt,nec antiq codices ita legunt:quęrenda igĩ accõmodatior lectio,& verior:quod ſi cõiectura hęc inueſtigare liceret,libentius VICINI legerẽ q̃ iunctis: Hoc tñ loco germanicã,& ſi nõ valde ꝓbemus lectionẽ,accepimus,cũ.n.vno omnino modo ſcribẽdũ foret:atq; ipſi nihil certi haberemus,alioꝝ iudicio plus quã noſtro tribuere voluimus.

455 Odium aũt recte animaduertis ſignificãtũ theatrũ:&c·Auxilio melioꝝ exemplarioꝝ ita emendauimus, vt in noſtro libro ſcriptum vides:vt laudet acumen Attici,qui bene animaduerterit odium eſſe ſignificatum theatro:ideſt homines,qui in theatro erant,ſigna quædam dediſſe ꝙ odio Cæſarem proſequerentur,percurrit.n.difficultates,quas habebat Cæſar:ſequenti aũt ẽt epiſtola de duab.legionib·alienatis loquitur:qui ẽt de Duab.legionib.luculentos auctores eſſe dicebat.

455 Modo aliquid hoc ſit:duobus his verſibus tria inania ſpatia aut relicta erãt,aut laceris,& peruerſis dictionibus repleta:A nobis ſi alterũ Græcũ verbũ primę partis corrigere potuiſſemus, ꝑclare(niſi fallimur) hic locus reſtitutus eſſet:quod tñ antiquis literis formatis,quale in antiquis inuenimus,oibus expoſuimus,vt vnus quiſq; in eo laboret:donec eo ẽt membro,hæc poſtrema epiſtolæ pars ſanetur: magna ãt cõtentio erat apud priſcos an virtus doctrina acquiri poſſet·Plutarchus ſcripſit cõmẽtariũ hoc titulo ὅτι διδακτὸν ἡ ἀρετή:eſt ẽt Platonis dialogus in nõ legitimis tñ eius auctoris numeratus,qui eandẽ diſputationẽ continet·Philoponus in cõmentarijs in primũ poſterioꝝ Analyticoꝝ argumentis concludere conatur ὅτι διδακτὸν virtus eſt:oĩno de nulla re tam crebra mentio:ipſe Cicero in Topicis his verbis hãc
" quęſtionẽ complexus eſt;vt cũ quęritur natura an doctrina,poſſit effici virtus.Horatius quoq; ad hãc diſputationẽ alluſit cũ inquit in epiſtola ad Lollium. Virtutem doctrina paret,natura ne donet;erat ãt ſententia ſtoicoꝝ virtutem eſſe διδακτὸν quod Plutarchus ex Homero oſtendere vult illos hauſiſſe cũ dixit ἐστι τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων δόγμα καὶ τὸ διδακτὸν εἶναι τὴν ἀρετὴν ἔχουσαν μὲν ἀρχὴν τὴν ἀγένειαν ὃ καὶ ὅμηρος φησί. παῖς ἦν μὲν πρὸς ὅπιν πεπνυμένα βάζεις:alibi quoq; quod græci ἦθος,indolem latine vertit Cicero: nã cum hæc Platonis verba ex Phędro interpretaretẽ ὅτι ἤθει γεννικωτέρῳ κεκρᾶσθαι:ſic dixit in Oratore:Præterea ad virtutem maior indoles:in libro autem de vniuerſitate ſtatum vertit,cum ex Timæo locũ hũc exprimeret: καὶ ὁ μὲν δὴ ταῦτα πάντα διατάξας ἔμενεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ κατὰ τρόπον ἤθει: atq; is quidem,qui cuncta compoſuit conſtanter in ſuo manebat ſtatu,

455 Poteris me de miſerijs:Si hanc lectionẽ probas,eripere,aut ſimile verbum intelligere neceſſe eſt.valde aũt diuerſa antiqua ſcriptura,non tñ adeo incolumis, vt perfecta inde ſententia elici poſſit:quę tñ pars ei⁹ integra eſt,non diſplicet:nos recepta lectione cõſeruata(quę tamen mihi aliquantulum ſuſpecta eſt,) quid in melioribus exemplaribus inuenerimus,notũ facere volumus,ſic enim in illo legitur; POTERIS NE DEMISERIS.vt huiuſcemodi ſniam innuat:ſi igitur aliquid ad ſpem poteris, ne dimiſeris:nec.n.in vulgata lectione mihi ſatis probatur hic ſenſus:ſcribes aliquid mihi ad ſpem,quod ſi diligenter feceris poteris me de miſerijs eripere:nec.n.ſpes ſola alicuius boni euentus ſatis eſt ad extrahendum aliquem ex miſerijs:quare niſi veterem ſcripturã contẽnis,& noua mendoſiorem putas,ſuſpicandum eſt in antecedentibus dictionib.vitiũ eſſe,quod tñ vbi ſit non perſpicio:ſanè in iiſdem libris ALIQVAM ſuperius,vbi in cunctis excuſis ALIQVID eſt,legitur:quod tñ deprauatum putamus,receptæq; lectioni maiorem fidem habuimus:nam & alibi ſic loquitur Cicero,vt in.xj·lib. ſemper.n. adſerunt aliquid mihi tuæ literę·

455 Tu Antonij leones pertimeſcas caue: Quod audierat(aut viderat fortaſſe)Atticus M.Antonium curru, rhedaue leonibus iuncta uehi ſolitum,ualde timebat:erat.n.id ei argumentũ feri, & immitis ai: quare conſolatur eum Cicero,iubetq; ponere timorem ſignis quibuſdã,iners Antonij ingeniũ voluptariũq; declarans,& ab omni crudelitate cõſilia eius abeſſe docens: falſus ẽ.n·diu in Antonij morib. naturaq;
" iudicãda Cicero:cũ ẽt li.xiij·ſic de illo loquatur:odorare tñ Antonij διάθεσιν quem quidẽ ego epularũ
" magis arbitror rõnem habere,q̃ quicquã mali cogitare. Superbiã hanc,& arrogantiã eius plures hiſtoriæ ſcriptores tradiderunt,quod iugo ſcilicet primus leones ſubdiderit,ad curruq; iunxerit:ſed Plinius lib·viij.c.xvj.egregie,& luculenter hanc rem tractat:quare orta mihi ſuſpicio eſt locũ in·ij.Philippica
" mendoſum eſſe,cũ inquit.Sequebatur rheda cũ lenonibus:comites nequiſſimi;reiecta mater amicam impuri filij tanq̃ nurũ ſequebatur:pro lenonibus.n.leonibus legendũ exiſtimo plurimis cõiecturis ductus:nec.n.veriſimile eſt in tam longa oratione hoc non aliqñ exprobaſſe illi Ciceronẽ,qui omnia eius facta,quæ culpari poſſent,accurate perſecutus eſt,& quia hoc in oculis oium geſtum erat,ſatis ei fuit rem in memoriam eoꝝ,qui audierant,reducere,nec opus fuit pluribus verbis exagitare, nequis mirẽ Ciceronẽ tam improbũ facinus vno tantũ verbo indicatum pertranſiſſe·Rhedę aũt ab animantibus
" trahebantẽ,vt intelligitur ex multis locis,uno in his epiſtolis li.vj.cum inquit: Hic Vedius uenit mihi obuiã cum duobus eſſedis,& rheda eqs iuncta:pręterea quę ſequunẽ uerba:comites nequiſſimi,lenones,aleatores,& huiuſcemodi hoies complectunẽ:quos ſecũ habebat,vt nõ debuerit lenones ſeparatim ponere,aut eodẽ caſu inferre oportuerit comitibus neqſſimis:poſſemus & alia nõ leuiora argumẽta adferre,q̃ noſtrã opinionẽ confirmarent: Veꝝ ſperamus diligentem lectorem ꝑ ſe ea cogitaturum.

455 Attende ἀρχὴν πολιτικήν. Nos ex noſtro antiquiore libro πρᾶξιν potius legimus; qua voce non ſemel in his

epiſtolis

epiſtolis vtitur: & cuius ſignificatus, melius mihi huius loci ſententiæ quadrare videtur quàm eius nominis quod deleuimus.

455 Puella eius &c. Hic locus ineptè (niſi proſus omni iudicio orbatus ſum) ante legebatur, auxilio ego meliorum codicum, AD VILLAM EIVS, caſtigaui: venire autē ad villam ſermo eſt ab eo vſurpatus, vt in penultima huius libri epiſtola: Cum ad uillam ueniſſem: &c. intelligo autē notis illis ad Horā tertiam, nō ad horas tris: ut oſtendat inertiā Antonij, qui ad quartā diei partē ſomnū duceret, ſic enim antiqui horas diei numerabant: ferè autem ſemper in antiquis libris, cū horā ſignificare uolunt H. inueni quod cū nonnulli ſępe nō intelligerent, aut omiſerūt, ut in fine epiſtolę cuiuſdam ad Tironem: ſic enim

» in priſcis illis exemplaribus, quę apud me magnę auctoritatis ſunt, legitur: Etiam atq; etiam uale. III.

» idus. H. III. aut deprauarunt: ut lib. xiij. harū epiſtolarum: cum Balbo autē puto te aliquid feciſſe. H. in capitolio: Excuſi autem antea pro. H. ridiculè HS. habebant.

456 Videlicet aliquid atrocius &c. Nos totum hunc locū ad veterem ſcripturam reduximus: illud autem VIDELICET ita dictū puto, ut adfirmet id, de quo prius dubitauerat: Antonium ſcilicet parū certa fide ſecum agere: ut hęc ſententia ſit horū uerborum, intellectis etiam illis quæ ipſe per ἀποσιώπησιν reticet: uidelicet Antonius fallere me cogitat: ſignū enim eſt parum amici animi, quod ad me ne nunciū quidem miſerit: poſtea autē ſi hoc non eſt, ut de eius fide, & beneuolentia timendū ſit, cum cōſiderarit, quid eſſe poſſit quod ad ſe nō acceſſerit, interpretatur ob id accidere potuiſſe, quod cū ipſi aliquid atrocius à Cęſare imperatū ſit, coram ſibi negare noluerit: miratur igitur Cicero tam ſubitam in Antonio mutationem, cum enim antea valde ipſum obſeruaſſet, repētè omnia in illum officia deſeruit: quare iudicat aut parum ſincero animo illum antea ſecum ſe geſſiſſe, aut pudore deterritum ad ipſum nō acceſſiſſe, ne cogeretur ſibi coram negare, quę cōmodare nequibat.

456 Te quoq; à Curio impediri video: vetera exēplaria À CVRTO, quēadmodum etiā prius: Nos à Curtio caſtigauimus, vt intelligat eundē Poſthumū Curtiū, de quo ante longius egimus: omnino hoc nomen ſępius Curtus eſt, q̄ Curtius in manu ſcriptis codicibus, vt adhuc magis in eam opinionem dela

» bar, locū illum in. ix. lib. ſic legi debere: Hęc qui in mea villa nō feram: Curtū in Curia potero ferre? non diſſecta voce in duo monoſyllaba CVR TVM vt in impreſſis ſcriptū eſt: de quo loco alibi ēt diximꝰ.

456 Etſi vt opinor habes. Hic inane ſpatiū relictū erat. Germani ἐν τῷ ἀγῶνι repoſuerūt: alij ἐν τῷ πλανήτων, Nulla tamē mihi harum caſtigationū valde probatur fatemur quidē antiquos caracteras non parū perverſos eſſe: ipſi accuratè antiqua ſcriptura cōſiderata ſcripſimus: SCYTHA ὄνον: Ὦ VITAM MISERAM, &c. Vt alludat ad prouerbiū notum σκύθης ὄνον δάκνει: vel σκύθης ὄνον nam vltima pars in columnis eſt in antiquis exēplaribus, etenim ONON Ὦ VITAM &c. In illis planè legitur: in priore verbo potius aliqua peruerſio eſt: quod rectius nobis viſum eſt, & antiquę lectioni vicinius id ſecuti ſumus: quod ſicui noſtra hęc caſtigatio nō ſatisfaciet, ſciat ne nos quidem illi penitus cōfidere: ea enim ſola certa putamus, quę in antiquis monimētis integra inuenimus.

456 Heres Philothimi: Cum manu ſcriptis libris EROS legimus: eſt autem ſerui nomen cuius ſæpe mentio facta eſt: qui rationes pecuniæ adminiſtrabat: putamus etiam in ſuperiore verſiculo mendum eſſe, ideoq; nota illi, quæ maculam indicet appoſita eſt: penitus autem locum quemadmodum in antiquioribus libris inuenimus, deſcripſimus.

457 Qui etiā Antonium confirmaſſe dicitur &c. Ante hūc locum verba quędam Gręca ex melioribus libris, pręcipueq; ex noſtro vetuſtiore reſtituimꝰ: quę & plana ſunt, & huic loco valdè accōmodata: exclamat autē contra ipſum Seruiū, qui parum generoſè, & ingenuè ſe gerebat, vt etiā eo deſcenderit, vt Antoniū per ſe in eam ſententiā inclinatum confirmaret, ne ſe ſineret ex Italia diſcedere: vt ipſe honeſtius, minoreq; infamia remaneret comite ſibi adiuncto Cicerone.

457 Me vero adiuuarēt ijs in anguſtijs ſeductos: In poſtrema hac voce mendū erat: nec etiā veteres codices ea parte ſatis purgati, & integri; eam autē retinēt lectionem, vt nō manifeſto intelligatur quomodo legendum ſit: eſſet enim obſcurus locus per ſe ſua breuitate etiam ſi nō inquinatus, & deprauatus foret: nunc addita ad eam, quam ſecum habēt obſcuritatē certę lectionis ignoratione, omnia plena erroris, & tenebrarū: ipſi dum aliquid certius meliorū librorum auxilio inueniatur, eam ſecuti ſumus lectionē, quę minus ab antiquis veſtigijs recedit: id enim, aut ſi fortè alicui magis placeat, SED DI ISTOS, expriſca ſcriptura elicitur, vt intellecto verbo aliquo Deos illis aduerſos eſſe eū cupere intelligatur.

457 Ego dum naues, & cetera parātur: Melior (niſi fallor) antiqua lectio: Naues enim iam ante parauerat: non dum tamen omnia, quę ad nauigandū neceſſaria erant, prouiderat: quę dum cōparantur, vt fugę ſuſpicionem minueret, ſe in Pompeianū excurrere velle nunciat.

457 Hæc mecum Minnius noſter. Veteres codices NINNIVS habent: quę vera eſt lectio: intelligit enim L. Ninnium quadratum, quem collegā Clodij in tribunatu ualde amicum habuit, rerumq; ſuarum defenſorē: ante de hoc plenius locutus ſum.

458 Et ne dum morbum remouiſti: Ipſi vt in manu ſcriptis libris inuenimus: ET NOVVM MORBVM legimus, ea ratione dicendi, quam multis locis ex antiquis libris Ciceronem vſurpaſſe cognouimus, & aliàs notauimus à Gręcis maximè auctoribus acceptam.

458 Tullia mea peperit puerū &c. Hic locus antea mācus erat: nō nulla enim deerāt, quę ex antiquiore noſtro libro repoſuimus, nec enim mētio erat diei, quo peperiſſet: quē addimus, & omnino totū loci. in elegan

tiorē,& perfectiorē reddidimus [illegible] tamē perperam pro [illegible] in noſtro ſcriptum eſt:quis enim neſcit diphthongū illam nullam auctionem tēporis ſuſcipere? lętatur Tulliam facile peperiſſe: quāuis plenum gaudiū imbellicitate eius,quod natum eſt,non fuerit.

418 Furias nūc ſequimur.Locus adeo obſcurus,vt ab eo ita,ne ab alienis intelligeretur de induſtria prolatum exiſtimem:ego FORMIAS, vt in melioribus libris inueni,ſcripſi:quāuis hęc immutatio nō aperiat ſententiam,quę tecta eſt:in re tam incerta cur nō potius antiquę ſcripturę fidem habeam,q̃ nouę,& fortaſſe inquinatę ab aliquo qui omnino hanc vellet aliquā ſentētiam eruere: & hāc ex ſequētibus verbis, vbi de furijs ſermo eſt,excogitauerit:etſi in eiſdē libris numero potius vnitatis, EADEM NOS FORTASSE FVRIA, legatur:verbum tamē quod ſequitur,multitudinē prę ſe fert, & in prioribus verbis poſtulat,vt aut mendū aliquod inſit,aut ſeptimo,& nō primo caſu,furia accipi debeat:nihil igitur adfirmo:omnia autē nota facere volui,quę eū,qui verę lectionis reſtituēdę ſollicitus ſit,iuuare poſſint.

EX LIBRO.XI. EPISTOLARVM AD ATTICVM

459 Ex multiſſimis,& miſerrimis curis: EX MVLTIS MEIS auxilio meliorū codicum caſtigauimus:nam in noſtro antiquiore copula ET nō legitur: & Germani etiā ſic in ſuo illo vetuſto exemplari legiſſe vidētur:ita enim & ipſi ſcribūt:putamus autē hanc ortum eſſe, vt ex multis meis, MVLTISSIMIS ab imperitis librarijs fieret, quia nō vno tantū loco in priſcis exēplaribus pro meis MIIS ſcriptum inue-
» nimus:vt lib.xiij.Et ſis in tuis multo minus diligens,quàm in mijs.Et in epiſtola ad Catonem: Nihil poteſt eſſe laudabilius,quàm ea tua oratio,quæ eſt ad me perſcripta à mijs neceſſarijs:ſcimus autē eruditos viros,& Ciceronis pręcipuos imitatores hac voce uſos eſſe, cuius hoc unū tātum exemplū apud hūc optimum auctorē arbitramur illos habuiſſe:quod ſi corruptū fuiſſe conſtabit; uideāt illi quomodo latinitatē ſuam tueātur,eos tamē non facilè exiſtimare poſſumus in culpa eſſe.

460 Iſta quam ſcribis abruptio:Locus(niſi fallor)mancus, deprauatusq́;: quod aūt alij ſcribunt, ISTA RE QVAM SCRIBIS ABRVPTA: non eſt in manu ſcriptis libris,quare nouum puto ab illisq́; excogitatum,vt deminutam lectionem ſupplerēt:in antiquiore noſtro codice ABRVPTO legitur:quod adhuc magis confundit,ne dum locum inluſtret,aut explicet: Nihil in tātis peruerſionibus permutare tutum eſſe arbitratus ſum:quare omnium manu ſcriptorū codicum ſcripturam cum multis etiam excuſis concordantē reſtitui,quāuis deminutam eſſe,iudicem.

460 Sit à me vt eſt: Ita omnes ferè & formis excuſi,& manu ſcripti codices habēt:quare ipſi quoq; hanc eandē lectionē ſecuti ſumus: alij autem quō emēdarint notū eſt : nos ſi aliquid imutādum ſit,apud me pro a me,potius legeremus:qui modus dicēdi apud Ciceronē frequens eſt: vt ſit ſenſus: Res meę eodem ſtatu maneant:non dum enim perſpicere poſſum,quid maximè opus ſit, ſciam autem cum bellum tranſactū erit,ex cuius exitu quid mihi bonū ſit,rebusq́; meis vtile iudicaꝛ potero:& quod etiam magis mirum videatur, exponit ſe omnibus rebus egere, quare potius mutationem, quàm ſtatum ſuis rebus optare debuerit: Cum tamen omnia incerta eſſent , citoq́; ſperaret poſſe elucere , quid opus eſſet , in id tempus vota ſua reſeruat:infra autem vbi OPINOR,antea legebatur, OPINANTES ſcripſimus, quod ex antiquiore noſtro accepimus.

460 Luctu vt poſſum: Ipſe ope antiquioris codicis, HIC TVA emendaui,in illo enim LVCTVA legebatur:quare facile fuit mēdum in prima parte illius cōpactę ex duabus dictionis animaduertere , & tollere:ſentētia autem nūc tam clara eſt,& aperta,vt nulla egeat explicatione.

460 Me cōficit ſolitudo: Solicitudo habēt vetuſta exēplaria,quę vera,& ingenua eſt(vt opinor)lectio: Quod autē tradit ex mœrore ſe in morbū incidiſſe,vt in caſtris eſſe nō potuerit cōfirmatur id à Plutarcho,qui in ipſius vita docet illū in Pharſalica acie propter infirmitatē corporis nō fuiſſe: vt exiſtimare poſſimus hanc epiſtolam nō multo ante,quàm pręlium factum ſit,ſcriptam . Quod autem Cn. Pompeium in magna ſpe fuiſſe dicit potiūdę victorię,traditum eſt eum ex felici illa pugna,quam fecit, valde ſuis militibus confidere cœpiſſe,omnesq́; illarum partium duces rem pręlio committere properaſſe,in tantam
» ſpem venerant: quod etiam paulo ſupra hac in epiſtola Cicero quoq; ſe ſperaſſe oſtendit , cum inquit: Reliqua non videntur eſſe difficiliora:orationem autē aliter pupugimus:nam ante BRVTVS AMICVS, punctum conſtituendum cenſemus,intelligit autē M. Brutum,quem enixe Pompeianas partes fouiſſe in Pharſalicoq́; pręlio contra Cęſarem pugnaſſe notiſſimum eſt.

461 Quę auerſiſſimo animo Patris ſunt. Hic locus valde,antea corruptè legebatur : omnis autē error ex eo ortus erat, quod infinitis locis in antiquioribus etiā codicibus QVAE pro quintus ſcriptum eſt:hoc autem alibi etiam teſtati ſumus. Patris autem ſecundum caſum nō eſſe à recto PATER, quis nō videat?ſed aduerbialiter ſumptum locum ſignificare. Patrę enim vrbs achaię.in qua Q. Cicero pater manſit, vt ex multis locis colligitur,eisq́; maximè verbis,quę ex epiſtola cuiuſdā ad ſe miſſa Cicero in epi-
» ſtola ſua includit,his inquam:etſi ego(vt in malis)Patris ſum non inuitus,eſſem libentius, ſi frater tu-
» us ea de te loqueretur,quę ego audire vellem: Hoc autē cognito, & reſtitutis ex manu ſcriptis libris A ME, quę deſiderabantur,omnia perſpicua ſunt.

461 Quos ego nō paulisper: Valde vereor,ne locus hic corruptꝰ ſit,cū tñ nihil certi occurreret,eandēq́; penitus in antiquorib' ſcripturā inuenerim,nihil mutare auſus ſum ; ſuſpicionē tātum meā notam facere volui,

Quod

463 Quod ſcribis efflagitare:Meliores libri TE FLAGITARE habēt:quare nos TERENTIAM FLA/
GITARE ſcripſimus:animaduertimus enim plurimis locis eius nominis primā tantum ſyllabā totū
nomē ſignificare: ſępe aūt de ea agit, verū ſemp obſcurè queādmodū ſolet domeſtica negotia tractare.

463 Furnius eſt illic mihi inimiciſſimus,qui miſit filium: Veteres codices pro QVI habēt QVE: Nos,igi
tur Q.Scripſimus,vt intelligatur Q.Cicero pater filiū miſiſſe ad Cæſarē: nam de Furnio,qui illic erat
loqui nō poteſt:ſi enim cū Cęſare erat quomodo ad eum filiū mittere poterat?pręterea qui diligēter cō
ſiderabit,manifeſto videbit ex inferioribus verbis de fratre ſermonem eſſe.

463 Noſti genus huiuſmodi hominū:Poſtremę duę voces ideo deletę à nobis,quia in nullis manu ſcriptis in
uentę ſunt:importunas igitur eſſe iudicauimus:intelligi autē arbitramur, ſermonū, & maledictorum:
Quo crebro genere Q.Ipſe vtebatur etiam in cōiunctiſſimas ſibi perſonas: id autem omne in ſe nunc
conuerſum eſſe dicit M.Cicero:ita enim legimus ex veteribus codicibus, in me id eſt omne conuerſum
non vt ante in peruagatis libris ſcriptum erat,ideſt omne illud virus ſuę acerbitatis à Q.in me effuſum
eſt,quod conſueuerat in multos ſpargere.

464 Ex his quę de Q.Fratre ad me adferuntur:de.Q.Q.habēt veteres libri,ideſt de Quintis: vt intelligat Cice/
rones patrem,& filiū:ſic etiam ſcripſimus in titulo quodam epiſtolę ad Tironē,quod ex Mediceo libro
accepimus:Tullius,& Cicero &.Q.Q.Tironi Sal.plur.dicunt.

464 Et alienata alia:Nos Italia ſcripſimus:id etiā antea Germani animaduerterant: qđ aūt nō multò infra ne
intermittas legebatur,nos VT INTERMITTAS ſcripſimus cū antiquis libris, nihil tamē mutata
» ſentētia:nam VT ſępe pro NE ponitur:queādmodum in epiſtola ad Caſſium: In mea poteſtate vt
» ſit ſpectrum tuū: Item ad Cornificium:Non enim dubitabam,quin eas libenter lecturus eſſes:verebar
vt redderētur,ſic enim habet optimus ille codex Medicęę familię:& hoc ipſo in libro:Accepi enim à te
» literas,quibus videris vereri,vt epiſtolas illas acceperim,quas quidē vellem nunquā mihi redditas: ſed
huius locutionis tam multa exempla paſſim obuia ſunt,vt hęc non neceſſaria fuerint.

465 Qui nō dum cognoſceret:legimus cum antiquis codicibus, COGNOSSEM: qui nō dum planè inquit
Cicero cognoſſem,quę de me Q.ſcripſiſſet ad multos,quāuis multa pręſens in pręſentē & dixerat, & fe
cerat,tamē literas his verbis ad Cęſarem ſcripſi:quę infra poſuit:per L.enim literas intelligimus: poſt/
quā literam titubant antiqui codices vt mendum omnino in primis verbis poſt eam eſſe putē:eſt autē
adeo peruerſa antiqua lectio, vt nihil ex ea boni elicere potuerim: locumq; vt in vulgatis omnibus eſt,
relinquere ſatius eſſe putauerim, quàm inquinatam ſcripturam magis contaminare.

466 Quod me audis erectiorē eſſe animo:Nos FRACTIOREM ESSE ANIMO, caſtigauimus:contra/
rio enim penitus ſenſu ante legebatur:putamus autem anſam huic errori dediſſe quod ſępe E.pro F.
poſita eſt,& cōtra ſed de hoc alias locuti ſumus:pclaras autē generi actiōes, credimus eū ironice dixiſſe.

466 Duco enim Curionem fuiſſe ſimplicem. Veterum codicum auctoritatem ſecuti: PVTO ENIM CRE
TIONEM SIMPLICEM FVISSE, ſcripſimus:quid autē ſit cretio, & quid Cernere hereditatē ſa/
tis iam notum eſt:Cicero his vocibus ſępe vſus eſt.

466 Iis queādmodum flatu videbis:Nos pro FLATV, FIAT, legendū eſſe ſuſpicamur: vt ſiue vltima vo
cali abundante FIAT, VIDEBIS: legatur, ſiue antecedente conſonāte conduplicata FIAT, TV
VIDEBIS: Videndum tamen adhuc eſt accuratius an in ſuperioribus illis verbis mendum ſit:Neq;
tamē mihi deſperatum ita videbamur: nam & per ſe mihi ſuſpectus locus eſt, & in antiquioribus VI/
DEBANTVR, non VIDEBAMVR, legitur,ipſi tamē vulgatam lectionē conſeruauimus.

467 Quam videre,ſi vllo modo poteſt res enim,peruellem.Locus adeo corruptus,& lacer vt ſine meliorum li/
brorum ope nullo pacto corrigi queat:vnum nō ſignauimus,quod in veteribus,quos habuimus exem
plaribus eſt: POST enim non POTEST in illis legitur,reliqua concordant cum noſtra hac ſcriptu
ra:ſunt tamen adeo perturbata,vt nihil peruerſius,inquinatiuſq; eſſe poſſit.

468 Itaq; ęmathiam cum primū &c.Locus hic totus ita deprauatus eſt,& mancus, vt nullus ſenſus inde elici
queat:in tantis igitur tenebris lucē videre non potuimus,ideoq; locum,vt in manu ſcriptis libris inue
nimus,conſeruauimus: qui eandem ferè lectionem habebant, quam excuſi, & vulgares:notam, quam
ſolemus hic adpoſuimus,quę locum mēdoſum indicet: Antiquior noſter codex EMATIAM habet
in quo vno à noſtro impreſſo diuerſus eſt,in reliquis conſentiunt.

469 Ne profectum quidem illo quenquā poſt id:Mart.Antiquior codex ILLI, habet: vt ILLIM legendū
putem pro illinc:quo aduerbio ſępe vſum eē Ciceronē ex antiquis libris cognoſcimus: queādmodum
obſeruauimus etiam ISTIM pro iſtinc multis locis eundē protuliſſe: nam illi,pro illic & Terētius,&
Virgilius vſurparūt,quemadmodum alibi adnotauimus & ſanè veriſimilius eſt illim, ideſt ex Alexan/
dria legi debere:quam illo,ideſt in ea loca ad Cęſarem:ex multis enim regionibus ſingulis diebus com
plures ad Cæſarem proficiſcebantur: nec tantopere adfirmare poterat nullos ad eum profectos,quàm
neminem ab eo in Italiam veniſſe.

470 Nullam putāt ſe commoraturam: In omnibus ferè manu ſcriptis,& impreſſis codicibus COMMOTV/
RAM legimus:itaq; prorſus legendum eſſe iudicamus: opinio (inquit) eſt omnium nullam legio/
nem ſe commoturam eſſe,nec vſquam iter facturam:quod etiam in ſequenti epiſtola confirmat his ver
» bis.Currunt ad illum pulſi à militibus,qui ſe negant vſquā niſi acceperint: vſquam ſcilicet ſe cōmotu
» ros:exercitum autem in Africam traijcere parabat,vt magnum illi impedimentum adferret conſenſus

militum,qui niſi ſtipendium ſibi perſolutum eſſet,loco,in quo erant,ſe mouere nolebant.
470 Negari quidem ſe paſſus eſt:Nos NE ROGARI QVIDEM, coniectura emendauimus: ſtatim(in=
» quit)quęcunq; poſtulauit Q.Filius de patre impetrauit:ita facile,vt ne rogari quidem ſe paſſus ſit:ea=
dem fere ſentẽtia eſt in fine antecedentis epiſtolę:ſic enim inquit:quod ſcribis illum per me Q. fore pla
» catiorem,ſcripſi ad te antea eum ſtatim Q.F.omnia tribuiſſe,noſtri nullam mentionem.
470 Sic rem difficilem eſſe ſed vt malis. Sic omnes manu ſcripti habent: quam etiam lectionẽ retinebant cun
cti excuſi codices:Sed aiunt poſtea Beroaldũ VT IN MALIS emendaſſe dixerim,an corrupiſſe?ego
ſanè vix poſſum tot librorum cõſenſum non probare : ſinceriorem autẽ ſenſum elici puto , ſi receptam
ſcriptura non permutes:nec enim MALIS nomẽ eſſe puto ſed verbũ:vt hęc ſit ſentẽtia horum verbo
rum:ſcio rem difficilem eſſe:ſed dummodo velis mihi obſequi,vinces omnes difficultates.
471 Sed cũ à nullo accepiſſem literas deſideraui tuas:Accidit hoc in omnibus rebus, vt arbitror, vt cũ aliquẽ
ſincerę & ſpectatę fidei ſępe expertus fueris,nõ facile poſſis eũ mendacẽ exiſtimare: hoc quoq; mihi for
taſſe euenit in hoc meo antiquo libro:nam cũ eum multis locis fidelẽ animaduerterim , vix poſſe puto
illum fidem fallere:& ob hanc cauſam ea etiá quę non ſatis probo,haud facile mihi perſuadere poſſum
falſa eſſe:quẽadmodum hoc:ſic enim ille ſcriptũ habet. SED CVM À NILLO &c. Quãuis enim
receptam lectionẽ conſeruarim:nõ tamen adeo hanc prauã & ineptam iudico,vt eam notam facere no
luerim:poſſet enim fortaſſe À NILO legi,vbi Nillo legitur: nam alibi in vetuſtis exẽplaribus hoc no
men ſic ſcriptũ inueni,corruptè vt arbitror,ſed nihil hoc refert:ſatis enim eſt oſtendiſſe antiquos libra=
rios ſic quandoq; ſcribere cõſueſſe:rectè an perperã,nihil ad me qui eos in hoc non imitor: quod ſi ita le
geretur,poſſet intelligi de literis illis,quas Cicero à Cęſare dum adhuc Alexãdriæ eſſet,accepit : vt ipſe
» tradit in oratione pro Ligario his verbis.Apud quem igitur hoc dico?nempe apud eũ,qui cum hoc ſci
» ret,tamẽ me antequã vidit,reip.reddidit:qui ad me ex Ægypto literas miſit,vt eſſem idem qui fuiſſem:
vt dicat ſe magnopere deſideraſſe illis temporibus literas Attici & vehemẽter admiratũ eſſe eũ ad ſe nõ
ſcripſiſſe,cum propinquis in locis eſſet,& cõmode hoc facere poſſet:Cęſar autẽ ad ſe à Nilo vſq;,& è re
motiſſimis regionib.literas miſiſſet:nõ facile poteſt certũ aliquid de hac re ſtatui:nam tota epiſtola mẽ
dorum plena eſt:& vitiũ etiam eſſe in ſuperioribus verbis puto.
471 Hic plures locos ſtellulis vt deprauatos,macosq; ſignauimus, & ſanè extrema pars huius libri valde dimi
nuta,& mendoſa eſt:nec codices,quos habuimus manu ſcriptos ipſi etiã integri, incorruptiq; manẽt ,
etſi minus,quàm excuſi inquinati ſunt: quę igitur potuimus tuto caſtigare, libenter fecimus : reliqua
ad fidem antiquorum, meliorumq; codicum, reuocauimus : aut enim ex illis vera lectio quandoq; ex=
cudetur, aut in perpetuum hęc loca iacebunt : multis enim partibus ita contaminata ſunt hæc volu=
mina epiſtolarum,vt vix humano ingenio reſtitui poſſe videantur: niſi aliqua adhuc ſinceriora exem=
plaria in lucem prodierint.

EX LIBRO. XII. EPISTOLARVM AD ATTICVM

473 Quid garriat in ruſticatu:Nos meliorem,ſincerioremq; iudicauimus Germanorum lectionem: quę poſt
GARRIAT punctata oratione, SIN RVSTICATVR, infert:ſcribere autem debuit Atticus ad
Ciceronem quid garriat filia, ſi eam ſecum habuiſſet:quod ſi in aliqua villa,& ruri eſſet,quid ad ſe ſcri=
beret ? delectabatur enim Cicero garritu puellariq; ſermone Atticæ , & eius ſuaui ingenio , quod in
literis ipſius apparebat.
473 Nauis delatas in Vticam reflatu:ex antiquis codicibus,L.nauis delata in Vticam & cetera legimus: puta
mus autem intelligere nauem L.Scipionis illius Cn.Pompeij ſoceri, quæ aduerſo vento in Africam re
lata eſt,in hoſtiumq; manus deuenit.
473 Τί δαὶ αὐτῷ μέλει Dandi omnino caſu poni debet perſona illius, cui μέλει idest qui rem aliquã curat, & cui
negotiũ illud cordi eſt:quare αὐτῷ legi debet: vt Balbum nihil curare, tanquã ſua nihil interſit, quid in
Hiſpania geratur,dicat: ſic in Epigrámate Anacreontis οὔ μοι μέλει γύγεω, τοῦ σαρδίων ἄνακτος cum res de
qua nihil ſolliciti ſumus,ſiue quam ad nos valde pertinere arbitramur,& recto, & patrio caſu frequẽter
ponatur:nam in verſiculo illo Rhintonis comici, quẽ Cicero.ij.li.ad Atticũ adducit recto ponitur οἷς
δ' οὐδὲν μέλει: nec nõ cum prępoſitione περὶ τούτου dicitur:exẽpla adeo obuia,vt ea adiũgere nõ neceſſariũ
putẽ:in noſtro autẽ libro vitio librariorum τῷ pro αὐτῷ factum eſt.
473 Ego fructũ puto:obſcuriſſimus locus eſt,& verbis:& ſentẽtia: ſit'ne aũt mendũ in dictione FRVCTVM
alijs iudicandũ relinquo:nobis certè nõ parum ea vox ſuſpecta eſt nec tamen deprauatã eſſe aſſerimus,
ne omnia in dubium vocare videamur : manu ſanè ſcripti codices nihil à vulgata lectione diſcrepant.
473 Vnum te puto minus blandum eſſe,quam me: Hęc epiſtola valde lacera,& contaminata eſt: inuenimus
autem antiquiores codices non multo integriores:quę igitur illorum auxilio corrigere potuimus,reſti
tuimus:reliqua ad meliorũ codicum fidem deſcripta alijs emẽdanda relinquimus:nec enim vlla ratio=
ne quomodo tam peruerſa ſcriptura melior reddi poſſet vidimus: erat autẽ eadem hæc epiſtola in.xvj.
librum iterum inculcata,ſed ibi quoq; nõ minus male habita.
474 Angebar enim quod Tiro ἐμβριθὴς σοι te ſibi eſſe viſum dixerat:Magnũ mendum in Greca voce hic locus
cõtinebat:quomodo eni potuiſſet Cicero angi quod Atticũ ἐμβριθὴς σοι eſſe à Tirone audiſſet: ἐμβριθὴς
enim

enim gratiem ſiue ſortem & σεμνὸν ſignificat, à quo nomine ſecunda collatiõe vox illa formatur. Hippocrates in epiſtola ad ſenatũ Abderitanũ de Democrito loquens παυλώσομαι γὰρ αὐτὸν ἐμβλέψιν καὶ σεμνὸν τί ὄν, ὅτι καὶ τὰς ἡμετέρας πόλιος εἶναι κόσμον: nos igitur ὑπερυθίσιον quemadmodum eſt in noſtro antiquiore ſcripſimus, quod etiã Germani adnotarũt in margine ſui libri, ideſt aliquãtum rubrũ, vel rubicundi orem, id enim vox ea ſignificat: arguebat autem id febrim, aut morbi aliquid ineſſe, ideo Cicero dixit ſe anxiũ ſollicitumq́; de eius valetudine fuiſſe: Cum autem literis Attici poſtea certior factus eſſet nihil incommodi adeſſe, & mali, reſtitutum ſibi dixit diem feſtum, qui perturbatus erat malo illo nuncio de inflammatione Attici à Tirone allato: ſudas hoc nomine ſic exponit ὑποθρίας ἀντὶ τοῦ ἐρυθρός exemplumq́; eius dictionis hoc adducit τῷ χρώματι γενόμενος ὑπόθρεως.

474 Qui lętetur luperco filio teſtario. Hic caſtigauimus qđ etiã Germani animaduerterũt, ET STATHIO: erat enim Stathius ſpecioſus libertus Q. Ciceronis: de duobus enim neceſſe eſt ſermo antea fuerit: cũ paulo poſt Philotimũ tertium appellet: pręterea cõfirmatur etiam ex verbo DVPLICI: De Lupercis autem agit Cicero in oratione pro M. Cœlio: cũ Cœlio obiectum eſſet ab accuſatore quod in ea ſodalitate fuiſſet: quę nõ parum hunc locum illuſtrant: ea autem ibi leges.

474 Quod autem olim hanc rẽ: Locũ hũc corruptũ eſſe arbitramur: nulla enim certa ſentẽtia ex his verbis elicitur, ideo notã illi appoſuimus, OSIN aũt legimus, quia ita inuentũ à nobis eſt, in manu ſcriptis codicibus, & qa illa, quę antea erat vox licet integrior videretur, nihil ptinebat ad reliquã orationẽ: arguit aũt hoc deprauatũ eſſe totum, & fortaſſe auxilio eſſe poterit ad ſinceram lectionem inueſtigandam.

474 Sed ad πειρήνην, eum veniſſe: Nos πειρήνην legimus. De Pirene autẽ fonte multa apud auctores reperiuntur: hęc ſtrabo tradit lib. viij. de ſitu loquens Corinthi: ὑπὸ δὲ τῇ κορυφῇ τήν τε πειρήνην εἶναι συμβαίνει κρήνην ἔκρυσιν μὲν οὐκ ἔχουσαν, μεστὴν δ᾽ ἀεὶ διαυγοῦς καὶ ποτίμου ὕδατος: φασὶ δὲ καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἐξ ἄλλων ὑπονόμων τινῶν φλεβίων συνθλίβεσθαι τὴν πρὸς τῇ ῥίζῃ τοῦ ὄρους κρήνην ἐκρέουσαν εἰς τὴν πόλιν ὥστ᾽ ἱκανῶς ἐξ αὐτῆς ὑδρεύεσθαι ſed & alia quędam, quę nũc omittemus: quę autẽ ſequũtur Gręca verba ex antiquo noſtro codice eruimus, ſunt aũt, excepta poſtrema dictione, cũcta ex Pindaro accepta, ſic eñ incipit ode prima in Nemeis ἄμπνευμα σεμνὸν ἀλφεοῦ κλεινᾶν συρακοσσᾶν θάλος ὀρτυγία Memini me oſtendiſſe Cyriaco ſtrozę (quẽ ego vt ciuem & plurimis officijs mihi coniunctiſſimũ valde diligo) huius loci antiquã ſcripturã, qui ſtatim & ipſe verba Pindari agnouit, cũ enim pręcipue poetã ille ſapienter admiratus eſt, & ad verbũ penè edidicit, quũ gręcos omnes auctores ita ſtudioſe & aſſidue legerit, vt mirificã ex illis eruditionẽ hauſerit, & eam eius linguę ſcientiã vſumq́; habeat, vt medijs Athenis natus & educatus eſſe videatur: cum obſcurum atq; abſcõditũ ſenſum huius loci aperire nõ quiuerim, volui ſaltẽ lectionẽ quã reſtitui, verã & genuinã eſſe cõfirmare teſtimonio amiciſſimi, & eruditiſſimi iuuenis, qui eã ſuis oculis in priſco exẽplari inſpexit.

474 Etſi poteris tabulis & quo crimine: Antiquiores codices, TVBVLIS. Tubuli autem Romana familia: credimus hic cũ Cicero petat, vt Atticus tribunatũ etiã Tubulis det: ĩtelligere rem illã, quã legimus in vita ipſius Pomponij: ſcribit enim Cornelius Nepos eum cũ eſſet antiquitatis admodum amator, illã totã in eo volumine expoſuiſſe, quo magiſtratus ornauit, & quod difficillimũ fuit ſic familiarũ orginẽ ſubtexuit, vt ex eo clarorum virorũ propagines poſſent cognoſci: nam quod ĩfert, QVO CRIMINE obſcurũ eſt, & deprauatũ videri poteſt: cũ autẽ adiungat Nepos eum verſibus, qui honore rerumq́; geſtarum amplitudine ceteros R. P. pręſtiterunt, ex poſuiſſe, ita vt ſub ſingulorum imaginibus facta, magiſtratusq́; eorum non amplius quaternis quinisq́; verſibus deſcripſent, diligenter conſiderandum eſt, an ad hoc reſpiciat pro crimineq́; CARMINE legi debeat: quod tamen nec affirmamus, nec omnino nobis ipſis perſuaſimus: rem tantum alijs cogitandam proponimus, non penitus contemnendam (ni fallimur) in tam peruerſo, & incerto ſenſu.

474 Et puto me Bruti Faniana. Fannium Romanã hiſtoriam ſcripſiſſe compertũ eſt etiam ex primo libro de legib. Brutumq́; Fannianę hiſtorię epitomẽ feciſſe, ipſe paulo poſt tradit: quare hic vt in antiquorib⁹ libris inuenimus EPITOME ſcripſimus: Delectabatur aũt Brutus hoc genere exercitationis, & multa antiquorũ ſcripta in compendium redigebat, & ea maximè, quę rerum geſtarum notitiam traderẽt: credo, vt ſibi vſui eſſent, memoriamq; ſuã adiuuarẽt: hoc autem ab alijs auctoribus accepimus, & Plutarchi maximè teſtimonio compertũ habem⁹, qui in eius vita ſcribit ipſum in caſtris Põpeianis, quod dici tempus cũ Pompeio nõ erat, totũ in ſtudijs conſumere ſolitum, vt eo etiã die, qui cũ pręceſſit, quo pugnatũ eſt, cũ alij aut ſomno indulgerent (erãt enim maximi calores) aut ſolliciti de euentu pugnę in ea cogitatione toti eſſent, ipſe vſq; ad veſperam ſcripſerit componens epitomen Polybij.

475 Etſi Kalendę mutandę fuerũt, meaſſionũq; ὀψχίτωνα fugienda. Et hic veterẽ lectionem reſtituimus: quã & in noſtris melioribus inuenimus, & Germanos etiam in margine ſui libri adnotaſſe animaduertimus: Cur autẽ ſibi kalendas vitandas fuiſſe tradat, dicere nõ poſſumus: cũ tamẽ de tabulis cõficiendis agat, videndũ eſt an de perſcribendis vſuris loquatur: kalendis enim pecunias fœnerari moris erat: quod oſtẽdit Plutarchus in libello περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι qui diem illum omniũ auguſtiſſimũ dicit fœneratores reddere nefaſtũ, & odioſum ſua acerbitate: ſic enim inquit de fictilibus, quibus ipſe iubet vti diuenditis argenteis lancibus οὐκ ἔξω τόκον βαρὺ καὶ δυσχερὲς ὥσπερ ἰοῦ καθ᾽ ἡμέραν ἐπερχόμενον αὐτοῖς τὴν πολυτέλειαν, οὐδὲ ἀναμνήσει τὰς καλάνδας καὶ τὰς νουμηνίας: ἣν ἱερωτάτην τῶν ἡμερῶν οὖσαν ἀποφράδα ποιοῦσιν οἱ δανεισταὶ καὶ στυγνήν.

» Horatius etiã docet, cũ inquit: Omnem relegit idibus pecuniã: quęrit kalendis ponere: Nam quod idibus ſoluerentur Cicero etiã innuit libro. iiij. ad Atticum: Ardet ambitus σῆμα δ᾽ ἵνα εἰδῇς fœnus ex trien

» te idib. quintilib. factū erat beſſibus: Item lib. xiiij. Dolabellę pręclara, iam vel ſibi habeat nūmos mo-
do numeret idib. NICASIONVM autē ſcripſimus eorūdem codicū auctoritati fideiq́; hoc dantes:
nā vox hęc rara eſt, & parū certi intellectus, nō tamen ob id à nobis repudianda: facile enim credimus,
q̄d nobis nō ſatis cognitū ē alios pręclare ſcire. Cęcilius multis locis à Nonio Marcello adducit̃ in co-
moedia noto Nicaſione: Nicaſio etiā nomen propriū eſt apud Ciceronē in verrinis: Audiſtis Theodo-
rum, & Numiniū, & Nicaſionē legatos Ennenſes publice dicere.
475 Ain tu vnum hoc fui. Auxilio antiquorum codicum caſtigauimus: verum hoc fuit: quaſi dicat, ita ſe fa-
cere oportet: verum enim ſępe à Cicerone pro iuſtum, & par ponitur: De finib. libro. iiij. Quibus natu
» ra iure reſponderit, non eſſe verum aliunde finem beatè viuendi, à ſe principia rei gerendę peti: Item in
» Lucullo: Nec verum eſſe vllam rationem diſputare cum his, qui nihil probarēt: exempla apud Cicero-
nem tā crebra ſunt, ut locos hos adduxiſſe neceſſarium nō fuerit: caſtigat autem Atticum familiariter,
& iocoſè, quod ad Tirannionem ſine ſe acceſſiſſet.
475 Amo. n. πάντα φιλόδημον: Gręca hęc verba in cūctis codicibus deerāt: Germani primi locū reſtituerūt: ean-
dem & nos lectionē in noſtro antiquiore libro integrā inuenimus: intelligit autē φιλόδημον quaſi popu-
larē eum, qui paruis, minutisq́; queſtionibus delectetur, omniaq́; etiā tenuia, & humilia perſequatur.
475 Cremes tantum ne ab re tua eſt otij tibi: Alludit ad locum Terentij in heautōtimorumeno, alloquiturq́;
Atticū verbis, quibus Menedemus in ea fabula Cremetem alloquitur: quod autē Menedemus inquit,
aliena vt cures, Cicero ſimili ſermonis forma infert, vt etiam oratorem legas.
475 Quęſo illud tuū quod erat εὐπινὲς, & vrbanū: Gręcum hoc verbū diu deſideratū eſt in eiſdem ego exem-
plaribus repertū ſuo loco reſtitui: Intelligimus autē hic εὐπινὲς πεπινωμένον, nam quāuis πῖνος Sordes, hu-
militatē'q; ſępe ſignificet, vnde πιναρὰ ſordida, tenuia, fœda, & humilia dicūtur, laudatur tamen in ora-
tione πῖνος, vt Sudas etiam exēplo Damaſcij docet, qui ſic inquit ὁ δὲ οὐ μὰ λόγον ἱκανὸς οὐ τοὺς νεωτέρους ἐκ-
μιμησάμενος σοφιστὰς ἀλλὰ πρὸς τὸν ἀρχαῖον πῖνον τῆς λογογραφίας ἁμιλλώμενος & Cicero etiam de filio loquens
in his epiſtolis ſcripſit: πῖνος literarum ſignificat doctiorem: eſt enim πῖνος forma & idea orationis quem-
admodum aperte docet interpres Sophoclis in Aiace, cum. n. poeta dixiſſet, κατεπινώσατον τὸ ἄλγημα τεμ-
τοῦ ſubiungit ipſe. τὸν πῖνον ποιεῖ μὲν ἀπὸ τῆς ἰδέας, ποιεῖ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀδιεξεργάστου τὸν χαλκόν.
475 Deinde fore, vt ageretur: Nos, quod Germani etiam viderunt, ANGERETVR ſcripſimus: duo adfere-
bat Cicero, quibus dehortaretur filium à conſilio proficiſcendi in Hiſpaniam: primum ipſe apertiſſi-
mè narrat: alterum autem erat, quod illi oſtendebat fore, vt ipſe moleſte ferret, cū videret ſe à fratre fami-
liaritate, & gratia vinci: ideſt Q. Ciceronem Cęſari magis familiarem, & apud eum magis gratioſum
(gerebat aūt ille hoc tēpore bellum cōtra liberos Cn. Pompeij) vt ſatius eſſet hoc iter propter hoc etiā
nō facere, ne in dolorē incideret, quē merito caperet, cū ſe videret in poſtremis haberi, & contemni.
476 Et ſiquid habet tollis ἀνδήρων. Rectè fecerant meo iudicio, qui ad locum hūc olim ſtellulam adpoſuerāt:
eſt enim lacer & deminutus: id igitur renouauimus: exiſtimamus enim mendo eum non vacare, ſiue
potius aliquid in eo deſiderari: quod tamē in veteribus libris inuenimus COLLIS vbi antea TOL-
LIS erat, ſcripſimus: cum enim nec ex vulgata lectione ſententia vlla eliciatur, cur nō penitus antiquā
effingamus opinione noſtra expoſita de nouę infidelitate & peruerſione.
476 Germanam ἀποθέωσιν habere videatur: Videtur oīno aliquid deeſſe, diminutusq́; eſſe locus: Germani his
verbis ſuppleuerunt: SED VEREOR NE MINOREM τιμὴν HABERE VIDEATVR: quos
planè nō reprehendimus: quia tamen in nullis manu ſcriptis ea inuenimus, in noſtrū codicem traduce-
re auſi nō ſumus, miſcuerūt enim illi multa, quę à recentioribus acceperūt interpretibus, & caſtigatori-
bus, cū eis, quę ex antiquo, & probo exēplari eruerunt, nulla diſtinctione facta, vt periculū ſit, ne quorū-
dam cōmenta, & cōiecturas ſępe pro ſinceris, & veris emēdationibus capias, ſi legitima ſint Ciceronis
verba, perſpicua, & aperta ſunt, incipit aūt iam nunc agere de loco, vbi Tulliā filiam cōſecraret: De hac
» aūt inſula in Arpinati loquitur in. II. de legib. ſed ventum in inſulam eſt: hac vero nihil eſt amœnius,
» vt enim hoc quaſi roſtro finditur Fibrenꝰ, & diuiſus ęqualiter in duas partes latera hęc alluit, rapidoq́;
» dilapſus cito in vnū confluit, & tantū amplectitur, quantū ſit modicę paleſtrę loci: quo effecto tanquā
id habuerit operis, ac muneris vt hanc nobis efficeret ſedē ad diſputandum ſtatim pręcipitat in litem.
476 Non me hercule indulgente me: ſed tamen repugnante: Negatiuam particulam deeſſe arbitrati ſumus,
eamq́; repoſuimus, vt ſe dicat non ſanè indulgere dolori & fletui: non tamen magnopere repugnare, &
reſiſtere: officiū enim ſuū eſſe exiſtimabat, obitū tam ſuauis, & carę filię fletu lacrimisq́; decorare: quod
» ſi vim feciſſet dolori ita, vt a fletu omnino ſibi tēperaret, ſe non mediocriter peccaturum eē iudicabat:
» In eandem ſententiā & illa dicta ſunt: mœrorem minui: dolorem nec potui, nec ſi poſſem, vellem: Quā-
» uis autem paulo poſt dicat, ſe fletui repugnare: cum inquit in hac mihi omnis ſermo eſt cum literis, cū
» tamē interpellat fletus, cui repugno, quoad poſſum: nō mirum videri debet: nec noſtrę caſtigationi ad-
uerſatur: in tanto enim caſu nō certam quomodo ſe gereret ſententiā tenebat: quod & ipſe etiam docet
» his verbis: ad omniaq́; nitor nō ad animum, ſed ad vultum ipſum (ſi queam) reficiendū: idq́; faciens in-
» terdum mihi peccare videor: interdū peccaturus eſſe, niſi faciam. Itaq; noſtra emendatio ſtat, nec labefa-
ctari oppoſito eo loco, poteſt: quę enim ſentētia eſt vulgaris lectionis: niſi fallimur, ſic legere rectius eſt,
vt ſe mediā quandam viam tenere dicat: neq; totum ſe tradere dolori, quod eſſet nimis imbecilli animi:
neq; penitus illi repugnare, & vim facere, hoc enim inhumanā, & agreſtem naturam argueret.

Mihi

477 Mihi enim ante ędilitatē: Veteres codices: MIHI ANTE ENIM, quos nos ſecuti ita & ipſi ſcripſimus, animaduertimus autem multis locis ENIM poſt duas dictiones collocari, vt hoc ipſo in libro. Druſia cupit eni vendere: & libro.xiij.nihil eſt.n.illis elegātius: etſi in ambobus locis corruptè antea legebatur: item libro.xiiij.odioſa illa enim fuerant legiones venire: quod tamen in vulgatis etiam codicibus rectè ſcriptum erat, plura etiam exempla huius obſeruationis adferre facile potuiſſemus: ſed quę perſpicua ſunt, longa eſſe non debent.

477 Poteſt tamē videri: vereor ne hic locus deprauatus ſit: nā nec planus vllus ſenſus inde elicitur: & in antiqioribus exēplaribus aliter ſcriptus eſt: mēdoſè pfectio etiā in illis, & deminutè: ſed tamē quod ſuſpicionē creare, vel ortā augere poſſit, locū mēdo nō vacare, ita.n.in illis legit: POTEST TAMEN ETERI.

477 Placet enim mihi Cluati: ſic omnes noui, & veteres codices habent, exceptis Aldinis in quib⁹ Claudi perverſè ſcriptum eſt: intelligo autem fanum: de hoc ipſo Cluatio iterum meminit hoc ipſo in libro his verbis: Etiā tibi placebit ſic agere de fano (vt cœpimus) velim cohortere, & exacuas Cluatium nam etiā ſi alio loco placebit, illius nobis opera, conſilioq; vtendum puto: quare videndum eſt, cum ſibi opera, conſilioq; illius vtendum eſſe dicat, an architectus is fuerit, qui fanum feciſſet: cuius generis etiam ſibi Cicero ędificari vellet: Cum autem tria eſſent de quibus conſultandum erat: an fanum faciendum eſſet: cuius generis facere melius eſſet: tertium vbi facere oporteret. De duobus primis ſibi conſtitutum eſſe: de loco tantum ſe adhuc dubitare dicit.

478 Sed tamen faciat illa quoad ego dabo.&c. Veteres libri QVOD non QVOAD habent: quare accuratè videndum eſt, an aliquid poſt eam dictionem deſit, quod priorem ſententiam expleat: Vt tandem ipſe Cicero Terentiæ calumnijs defeſſus in hanc vocem prorumpat: faciat illa, quod vult: ego dabo meum teſtamentum legendum cui voluerit: vt ei penitus omnem ſuſpicionem eximam: verum hoc non adſerimus: ſed talem aliquam ſentētiam eſſe huius loci arbitramur: vulgatam enim lectionem ſuſpectam habemus, parumq; integram, & ſinceram iudicamus.

479 Hoc quidem feciſſet etiā ſi Rannio admonitus eſſet. Hunc locū & ſententia, & verbis iudico eſſe obſcuriſſimū: quin etiam de aliqua peruerſione valde timeo: Nos quia in vetuſtioribus, & mihi probatioribus RARIO legimus, ideo ſic ſcripſimus: nihil tamē aliud habemus, quare hanc lectionē integriorem exiſtimemus niſi librorum illorū dignitatem & fidem: ſiquis certius aliquid attulerit, me facile in ſuam ſententiā traducet: Ne tamē aliquid pręteremittamus, quod hunc locū iuuare poſſit, admonemus eſſe locū in.xiij.libro qui cū hoc non paruā ſimilitudinem habet, vt diligentius conſiderandū ſit, an eundem ſenſum retineant: quod tamē nobis ignotū eſt, neutrum enim ſatis intelligimus: ſed vetus maxime ſcriptura, & idem modus dicendi nō nihil ſuſpicionis creant, poſſe eandem ſententiā latere aliqua verborum peruerſione obſcuratā: eſt autē hic locus ille, de quo loquimur: omnia ſcilicet nūc minoris: ſed accedit cupiditas, in qua pręter Othonē non puto nos vllum aduerſariū habituros: ſed eum ipſum tu potens monere, facilius etiam ſi canum haberes: o' gulam inſulſam &c. veteres autem libri KANVM habēt vt fortaſſe non multum diſſimili forma literarum hic ſeptimo caſu KANO ADMONITVS ESSETI legendum ſit: quod tamen non adſerimus: quippe qui eius vocis ſignificatum, & rationem non valde deprehenſam habemus.

479 Si vero etiā à Falerio recedit: nihil ei negotij eſt: Dictionem EI deleuimus: in nullis enim antiquis codicibus inuenitur, & noſtro iudicio ſenſum cōturbat: de emptione inquit hortorū rationes meas noſti: quare quo progredi poſſim ſcis: quod ſi Faberius nobis nomē illud explicaret, omnia facilia eſſent, nec vllū laborē haberemus FABERIO enim nō FALERIO legendū eſt: quod manu ſcripti libri docent, & ex alijs locis colligitur, in quibus de hac re mētio facta eſt: vt hoc ipſo in libro, Poſſim autē aſſequi nec ne tu velim cogites, ſi enim Faberianum venderem, explicare, vel repręſentatione non dubitarem. Item libro.xiij. Reliquum eſt vt ſi Faberius nomen illud explicat: noli quęrere quanti, Othonem vincas voło: ſed & alijs locis: Tātum nobis ſcrupulus quidam reſtat in ea voce RECEDITI dubitamus enim ne illi mendum aliquod inſit: eandem tamen inuenimus lectionē in cunctis manu ſcriptis codicibus.

479 Venales certè ſunt Druſæ. Hæc nomina hortorum, vt in melioribus libris ſcripta inuenimus, ita ſcripſimus: ſint'ne autē integra, nec ſcimus, nec adfirmare audemus: de huiuſcemodi locis nihil tutius eſſe exiſtimo, q̄ veterem ſcripturā, vt minus inquinatam conſulere, & deſcribere.

479 Ouiate Lęlij curāda ſunt, &c. antiquam lectionem reſtitui: de hoc autem nomine quod Ouię curari volebat, nō multo poſt, iterū agit: de ouia confice, vt ſcribis: Item tertio: Cū ouia quęſo quidē vt cōficiatur. Quod autem paulo poſt FORS legebatur mendoſum erat: pro FORS igitur EROS emendaui: is enim rationes numarias tractabat Ciceronis: origo huius deprauationis fuit, quod pro E. librarius F. legit: in hoc enim ſępe peccat.

480 Quę etiā ex Appollodoro puto poſſe inuenire. Ex Appollodori habent antiquiores codices, vt nos etiam ſcripſimus: intelligi autem putamus commentarijs & ſcriptis, eaq; ratione hoc dictum videtur, qua libro.xiij. dixit in Libonis: Eum video in Libonis pretorem L. Popilio P. Rupilio Coss. annis.xiiij. antequam prætor factus eſt: deeſt enim annalib. & hoc ipſo in libro: Maxima eſt in ſcapulæ celebritas propingtas: intelligitur.n.hortis: & ad Q. Fratrē: per Varronis: pſertim cū tu neq; per Locuſtę, neq; per Varronis velles ducere: ſcilicet fundos: ſed alia ſunt apud Ciceronē ſic pronunciata: quę nos ne in re plana longiores ſimus, omittemus: ſunt autem ad imitationē Gręci ſermonis dicta, ex illorumq; copioſis fon

tibus in latinos campos deriuata, & traducta: ſic etiã videtur locutus eſſe Vlpianus: ita enim hic locus in noſtris Pandectis legitur, de aqua, & aquę pluuię arcendę L. Sicut aqua pluuia. §. Idem aiunt aquã, pluuiam in ſuo retinere, vel ſuperfluentē ex vicini in ſuũ deriuare, dum opus in alieno nō fiat omnibus ius eſſe: Non autem ex vicini fundo, ut eſt in peruulgatis codicib.

480 Habes T. in Oſtienſi Cotta. Habet in Oſtienſi legendũ: error eſt ortus, quod non viderit librarij literã illã ſolitariam in locũ antecedētis ea deleta ſuccedere debere: In Oſtienſi autē agro intelligimus, vt loquitur etiam nō multo poſt: de illo Oſtienſi nihil eſt cogitandum, ſi hoc non aſſequimur.

481 Auidè ergo numerato: Antiqua lectio: vnde ergo numerato? quam & recepimus, & ſinceram eſſe iudicamus: cũ enim ſupra dixiſſet, ſe numerato malle quàm ęſtimatione, nunc ſecum ipſe loquitur, ſeq; interrogat: quomodo poſſit numerato, ideſt pręſenti pecũia Silio ſatiſfacere: deiceps rationē ſubducit, vnde eam pecuniã corradere poſſit, Numerato autē nomen eſt, quo paulo ante etiã vſus fuerat. Et in epiſtola quadam ad Rufum: quod ſi mihi expenſa iſta HS c. tuliſſes, tamen, quę tua eſt ſuauitas, quiq; in me amor nolles à me hoc tēpore ęſtimationē accipere, nam numeratum ſi cuperem, non erat.

481 Nam quod ſcribis ἐπίγραμμα actum iam de iſto eſt. ἐγγήραμα habent veteres codices: & ita ſanè legēdum eſt: vtitur autē non ſemel hac voce in his epiſtolis: verum ea vbiq; corrupta erat: in ἐπίγραμμάq; ſemper verterat: intelligit autem locum, in quo ſenectus commodè tranſigi poſſit, & qui ſit requies, & oblectamentum eius ętatis: ſcripſerat autē Atticus (vt conijcere licet ex verbis Ciceronis) hortos pręterea Ciceroni fore requietem ſuę ſenectutis, quę iam aduentabat, vel potius aderat: quod nunc Cicero ſe quęrere negat, adeoq; mœroris, & deſperationis plenus eſt, vt de illo iam actum eſſe dicat, nec ſe videre quomodo ſibi in tantis malis, et tam graui caſu quies, delectatioq; vlla contingere poſſit.

481 Tuis occupationibus ignoſco: Antiqua exemplaria CVIVS OCCVPATIONIB. Quare & nos ita ſcripſimus: De Sicca autem adhuc loquitur, quem etiam infra oſtendit ſe deſiderare, ſecumq; eſſe cuperet: promiſerat aũt ille literis ſe cito ad Ciceronem venturum, magniſq; ſuis occupationib. fieri docuerat, quod ab eo adhuc abeſſet.

482 Quod faciebã ſed intererat enim vbi acquieſcerē. Antiqua lectio SED INTVS: ERAT ENIM, &c. nos cōiectura ducti, SED INVITVS caſtigauimus: Cui iudiciũ noſtrum diſplicebit, is ex priſcis veſtigijs, quorũ nos illi copiam fecimus, aptiorem, verioremq; lectionem eliciat.

482 De Triario bene interpretaris &c. In antiquiorib⁹ primę literę defectu, DE RIARIO, ſcriptũ eſt: Hãc licet paruã varietatem adnotare voluimus, quia ſatis obſcurum eſt hoc negotium.

482 Si Caſtricius Romam cupit: Locus hic olim corruptiſſimè legebatur: Nos, quod Germani etiam ante viderant: PRO MANCIPIIS emendauimus: PRO MANCVPIIS enim putamus olim ſcriptũ fuiſſe, vt antiquitus ſolebant: Non multo poſt de eodem hoc negotio iterum agens inquit; de mancipijs Caſtricianis cōmodiſſimum eſſe credo tranſigere Egnatium.

482 Eamq; ſibi ſolui, vt nũc ſoluitur: Manu ſcripti libri: Eamq; ei ſolui &c. retinent: vt enim quandoq; apud Ciceronē SIBI pro EI inuenitur: ſic contra EI pro SIBI, quēadmodum credimus, hoc loco dictum eſt, & alijs etiam non paucis: vt libro. x. ad Atticum: Cum hęc ſcripſiſſem, à Curione mihi nunciatum eſt, eum ad me venire: venerat enim is in Cumanũ veſperi pridie, ideſt Idibus: erant & alia exempla: quę nunc nos omittemus: Tranſierunt hic noſtri librarij vulgatam vocem à nobis circumſcriptã, & deletam: nec eam, quam pro illa reſtitueramus acceperunt: quare mancum hunc locum nobis ſua iniuria tradidere: Tu igitur corrigito.

483 Vetus illud ἐπίγραμμα quēadmodum ſcripſiſti vel ἐπιτάφιον putato: Idem error, qui ſupra, nec ſolus: nam conſimilis etiã in altera gręca voce: ἐπιτάφιον enim pro ἐντάφιον & habent veteres codices, & legendũ eſt: inuenies ambas has voces apud Plutarchum in vita Catonis Maioris: Cũ enim diceret illum in ſenectute etiã, à rep. nō diſceſſiſſe: nec ſe otio tranquillęq; vitę dediſſe, vt alij excellētes in rep. adminiſtrãda viri ſępe fecerant, infert ἀλλ' ὥσπερ Διονύσιόν τις ἔπεισε κάλλιστον ἐντάφιον ἡγῆσαι τὴν τυραννίδα, κάλλιστον αὐτὸς ἐγγήραμα τὴν πολιτείαν ἡγησάμενος, ἃ ἀνάπαυσιν ἐχρῆτο καὶ παιδιὰν ὁπότε σχολάζοι, τῷ συντάττεσθαι βιβλία καὶ γεωργεῖν. poſteriorem in Paulo Aemilio: cum dicit omnia illi adfuiſſe, quæ exiſtimantur beatam vitam cōficere καὶ γὰρ ἦν περὶ τὴν ἐκφορὰν πομπὴ θαυμαστὴν ἔχων καὶ ζῆλον ἐπικοσμοῦντα τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς ταῖς ἀρίσταις καὶ μακαριωτάταις ἐνταφίοις· ταῦτα δ' ἦν οὐ χρυσὸς οὐδ' ἐλέφας οὐδ' ἡ λοιπὴ πολυτέλεια καὶ φιλοτιμία τῆς παρασκευῆς, ἀλλ' εὔνοια καὶ τιμὴ καὶ χάρις οὐ μόνον παρὰ τῶν πολιτῶν ἀλλὰ καὶ τῶν πολεμίων.

483 Publia ad me ſcripſit. Publilia habent veteres codices: & paulo poſt PVBLILIO, pro Publio: eſt autem locus meo iudicio verbis obſcurior, & fortaſſe deprauatior: verbũ illud MORATVRAM quod in nullis paulo antiquioribus libris inuenitur, ſuperuacaneum iudicauimus, atq; deleuimus; intelligiq; putamus oportere, VENTVRAM.

484 Ex quo intelligam te certũ illius profectionis diem nō habere. Vetuſtius noſtrum exemplar ſic habet: EX QVO INTELLIGAM TE CERTITVDINEM ILLIVS PROFECTIONIS NON HABERE: quod tamē neglexímus: nec enim ſcimus Ciceronē alibi hac voce vſum eſſe: nolui tamē committere quin hoc (vt puto) peccatũ, & mendũ melioris illius codicis patefacerē, ſi non ob aliud, vt videant, ſciantq; omnes in antiquiſſimis, & probatiſſimis etiã codicibus quędam peruerſè legi, & barbarè.

484 Accepiq; ab Ægypta literas eodem die &c. Antiqui codices, AB AEGYPTA L. EODEM DIE VT accuratius, attentiusq; videndũ ſit, an ab Ægypta liberto legendum ſit: alibi enim L. Libertũ ſignificat:

vt accepi

vt accepi hic,pro audiui poſitum ſit,vt paſſim inuenitur apud hunc auctorem accepi ſcilicet Piliam, & Atticam planè bellè ſe habere:nam quin Aegypta libertus fuerit dubium non eſt:ſequẽti libro etiã ita eum appellat:inquit enim de Bruti aduentu eram factus certior:attulerat enim ab eo Aegypta libertus literas. Poteſt tamen recepta etiam lectio ex antiqua ſcriptura elici,nam L. quoq; literas ſignificare alibi animaduertimus.

485 Κύρου mihi ſic placuit,vt cetera Antiſthenis. Antiqua ſcriptura aliquanto eſt confuſior non ita tamẽ deformata,vt non ex ea vel Κύρου vel Κῦρος parua omnino licentia erui poſſit:Pertinet aũt ea uox niſi fallãmur ad inſequentem clauſulam:ſuperior enim perfecta eſt:ſcripſit autem Antiſthenes duo volumina, quorum vtrũq; Cyrus appellabatur. Athenæus δειπνοσοφ. lib. v. αὐτὸς δ' ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν Κύρων κακολογῶν ἀλκιβιάδην καὶ παράνομον εἶναι λέγει καὶ εἰς γυναῖκας καὶ εἰς τὴν ἄλλην δίαιταν &c. pterea Laertius in ei⁹ vita,cũ volumina ab eo ſcripta recenſeret τόμος τέταρτος ἐν ᾧ Κῦρος, ἡρακλῆς ὁ μείζων, ἢ περὶ ἰσχύος. τόμος πέμπτος ἐν ᾧ Κῦρος ἢ περὶ βασιλείας:ſcripſimus autem Κύρου nullam aliam ob cãm,niſi quod non nihilo vetuſtis characteribus ꝓpinquior,ſimiliorq; illa vox hęc eſt:ſed ẽt qa ſi Κῦρος tñ ſcripſiſſet,dubiũ foret quẽ librũ ĩtelligeret illũ ne q claudebat quarto ſegmẽto,an illũ q de regno loquebat,& in qnto cõtẽtus erat:eſt.n. Κῦρος libri ĩtidẽ titulus eiuſdẽ auctoris eodẽ Laertio teſte,qui in eodẽ catalogo librorũ ingt Κῦρος ἢ ἐρώμενος.

486 Et quidem mecũ habeo & ἀριστοτέλους πρὸς ἀλέξανδρον:Aliud Grecũ nomen quod poſt ἀριστοτέλους poni debebat,quia non intellexerant,olim omiſerant:Germani reddere id conati ſunt:quod tamẽ aſſequi nõ potuerunt:perperam enim ἐγκώμια,(contaminata antiqua ſcriptura,repoſuerunt:Nos ex noſtris exemplarib. veram(vt putamus)lectionem eruimus,eam ſcilicet quam in noſtro impreſſo legis:Theopompus.n.ſcripſit ſuaſiones ad Alexandrum,auctore Athenæo li. vj. δειπνοσοφιστῶν, θεόπομπος δ' ὁ χῖος ἐν ταῖς πρὸς ἀλέξανδρον συμβουλαῖς περὶ θεοκρίτου τοῦ πολίτου λόγον ποιούμενος:Citat ẽt eũdem in ep̃la ſcripta ad Alexandrum lib. xiij. θεόπομπος δ' ἐν τῇ πρὸς ἀλέξανδρον ἐπιστολῇ τὴν ἁρπάλου διαβάλλων ἀκολασίαν φησὶν &c.

486 Non ipſum ea lego:ea ſcribo &c. Antiqui codices: NVNC IPSVM: quæ vera,& ingenua eſt lectio:ideſt hoc ipſo momento,& puncto temporis. Vtitur & alibi hac locutiõe Cicero,vt hoc ipſo in libro. Nũc tñ ipſum ſine te eſſe nõ poſſum:& lib. ẽt. x. cum exponit ſermonem à ſe habitum cum Curione: Quin nũc ipſum minime offendiſſes,ſi eius cauſa in Italia non fuiſſes.

486 Et quod tu ſcire volebas lego qñ ex hoc loco:Nos coniectura emendauimus EGO QVANDO: &c. exiſtimantes huic pronomini incõmode L. literam adcreuiſſe:nam ex illa lectione nullus,niſi ineptus ſenſus elicitur,ex noſtra vero egregius,vt nos arbitramur:Cum eum literis interrogaſſet Atticus, quãdo ex eo loco diſceſſurus eſſet:repetitis eius ferè verbis,exponit diligenter ſuorũ itinerum rationem, quod etiam nõ multo infra bis repetit:quæ loca clariorẽ,& certiorem hanc emendationẽ reddunt: primus ẽ: ego me hinc poſtridie exiturum puto:alter aũt hic:Ego poſtridie idus,vt ſcripſi ad te ante,Lanuuij manere cõſtitui:paulo autem ſupra apertiſſime his verbis docet Atticum quæſiſſe à ſe quam diu illic maneret:Quod quæris quam diu hic:paucos dies ſed certum non habeo:&c.

486 Scis q̃ ſit φιλαίτιον συμφορὰ,minime uito quidem. Parũ conſtans reperit̃ in manu ſcriptis exẽplaribus hæc lectio:nonulli ẽt MINIME VITAE,quod mendoſum prorſus eſt legunt. eã igit̃ elegimus, quã in melioribus inuenimus,& q̃ nobis magis ꝓbata eſt:hanc autẽ eſſe arbitramur ſñiam huius loci: Ardebat Cicero deſiderio fani faciundi:mandaratq; Attico,ut locũ fano ſibi videret:cum igitur hoc negotium lente procederet,incipit longe,tanq̃ leuiter accuſare eius negligẽtiã,vt eũ ad id magis exacueret, ſtimularetq;:quod ſi ingens acciderit,vt eo ẽt dolore impellar,vt te culpem,nihil mirari debes:ſcis enim q̃ ſit φιλαίτιον συμφορὰ id eſt q̃ facile de omnibus querant̃,oẽsq; accuſent,qui in aliqua calamitate conſtituti ſunt:quãuis enim συμφορὰ vocabulum ſit ἐκ τῶν μέσων (ſignificat enim & proſperam,& aduerſam fortunam)tñ hoc loco miſeriã ſignificat:non tñ inquit in te:adhuc.n. te in nulla re accuſo:ſed tñ tam auide ſum affectus de fano,vt tibi quoq; nõ parſurus ſim,niſi fieri videro:ſed incurſabit in te dolor meus, & & cetera,quæ ipſe in hanc ſñiam infert:q̃uis aũt genera repugnent in Græcis verbis,tñ mendo vacát, vt intelligatur συμφορὰν vſitato dicendi mõ rẽ,& vitiũ quoddã ẽẽ,quod cupidè reliquos culpet,crimineturq; ideſt φιλαίτιον quo verbo vtitur ẽt in epiſtola quadã ad Appiũ:ſi aũt natura es φιλαίτιος illud nõ pficies,quo minus tua cauſa velim:&c. Qui autem in aliquẽ acerbũ caſum incidunt(quod acciderat Ciceroni)ab omnibus ſe deſtitutos putant:eaq; alios in ſe cõmittere exiſtimant,quia ſe negligant grauibus fortunę iniurijs perculſos:ideoq; de illis ſępe ẽt ſine iuſta cauſa queruntur. Niſi locus mancus eſt, vel deprauatus,hanc ex his verbis ſententiam elicimus.

487 Niſi hac æſtate abſolutũ erit quã rem vides integrã reſtare:Veteres libri REM non hñt:& ſanè vacat,uel potius conturbat oẽm ſenſum:per QVAM,enim æſtatẽ intelligimus vt oſtẽdat ei Cicero nullã ſe exiguitatis tp̃is excuſationẽ habiturũ,cũ ęſtas integra adhuc reſtet:vt ſatis ſpatij ille ad ędificandũ etiã ſi opus non vrgueat,habiturus ſit:paulo poſt de hac ipſa ędificatione loquens admonet item Atticum vt videat,ne æſtas effluat,quin & in prima ſequentis libri epiſtola inquit de hac re agens:cuius feſtinatiõem mihi tollis,quoniam de æſtate polliceris vel potius recipis.

487 Quod ſcies recte in illã rem fore leuamento:Hunc locũ corruptiſſimũ eſſe iudicaui, ideoq; notã ad eũ adpoſui,quę mendoſum indicaret:ſi qd tñ hoc opis adferre illi põt,eã quã in veteribus, & probatioribus codicibus lectionem inueni,deſcripſi & recepi,parum quidem illam à vulgari diuerſam quę tamẽ IN præpoſitionem non habeat,pro qua Germani MIHI ſcripſerunt:& paruis quibuſdam alijs rebus

eum ſſla diſcordet:ſed longe aliud eſt, quod totum hunc locum peruertit, nec intelligi ſinit.

488 Eſt Quirini malo quam ſalutis. Diu hic inane manſit ſpatiū vnius dictiōis. Germani id explere conati ſunt: nec tamen veterem ſcripturam intellexerunt; Videntur autem ferè quos & nos characteres in vetuſto ſuo exemplari repperiſſe: in noſtro antiquiore EVNNAON erat prima tantū litera aliquantulum inquinata: σύνναον enim arbitramur legi debere: σύνναος autem aliquis alicuius dicitur, qui in eodē cum illo templo colitur. Syneſius in epiſtola quadam ad Nicandrum appellat poeticem Philoſophiæ
» σύνναον quaſi contubernalem; vt ipſe Cicero lib. xiij. cum hanc vocem latine exprimere vellet dicit (ean-
» dem enim rem tractat). Quid tu hunc de pōpa, Quirini contubernalem, his noſtris moderatis epiſtolis lætaturum ſperas? intelligit enim Cęſarem: quantū autem ad hiſtoriam, quæ totam hanc rem aperiet, traditum eſt nobis Romanos Cæſaris dictatoris imaginē in templo Quirini dedicaſſe, quæ DEO INVICTO inſcriptum habebat: quod nunc Cicero breuiter tangit. Dion καὶ τότε μὲν ἀνδριάντα αὐτοῦ ἐλεφάντινον, ὕστερον δὲ καὶ ἅρμα ὅλον ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις μετὰ τῶν θείων ἀγαλμάτων πέμπεσθαι ἔγνωσαν· ἄλλην τέ τινα εἰκόνα ἐς τὸν τοῦ κυρίνου ναὸν, θεῷ ἀνικήτῳ ἐπιγράψαντες, καὶ ἄλλην ἐς τὸ καπιτώλιον παρὰ τοὺς βασιλεύσαντάς ποτε ἐν τῇ ῥώμῃ ἀνέθεσαν. Domū aūt Attici ſcimus fuiſſe in colle Quirinali; quē P. Victor conſtituit in vi. vrbis regione: eam autem ille ſtatim poſt templum Quirini collocat, QVIRINO pro Quirini in noſtro codice culpa impreſſorum ſcriptum eſt.

488 Tantūmodo ocius &c. Quis non videat hunc locum perturbatum eſſe? quare nos etiam vt mendoſum eum notauimus: ſolum quod à melioribus exēplarib. accepimus OCTIVS ex ocius variauimus: ſi forte id aliqua ratione (licet non minus inquinatum videatur) poſſet ad veram lectionem eruendam, aliquid opis afferre: quærendum aūt, cur ſibi nunc poſtquam vicit animum, facilius putet eſſe in Tuſculanū
» accedere: nam non multo ante cum illuc ſe proficiſci velle dixiſſet, ſubiunxit: Contudi enim animum, & fortaſſe vici: ſi modo permanſero: an quod ibi aliquid eſſet, quod illi memoriam ſui doloris renouaret: niſi coniectura fallor aliquid erat, quod ad Tulliolę obitum pertinebat; Suſpicarer eam ibi diem ſuum obijſſe, niſi ſcirem Plutarchum hoc de ipſa dicere ἀπέθανε τίκτουσα παρὰ λέντλῳ; & Aſconium etiam tradere eam apud ſecundū virū mortuam eſſe ex partu. Verū hi optimi auctores fortaſſe intelligere voluerunt, quod verū eſt, eam quo tempore obijt, in coniugio Dolabellę fuiſſe: nam & alium coniugē habuit, vt ambo illi crediderunt piſonem, & fortaſſe duos, vt ex plurimis Ciceronis locis videtur colligi, & affirmari poſſe: neque de loco intellexerunt, vt non repugnet, quin credi poſſit, eam in Tuſculano patris degentem morte correptam fuiſſe, preſertim cum peregre vir eſſet: eo enim tēpore Dolabella in Hiſpania cum Cęſare aduerſus Cn. Pompeij liberos bellum gerēte erat: neque tñ hoc affirmo: ſed cum cogitarem quid eſſe potuerit, quod ei vulnus ſui doloris refricaturum eſſet, ſi eo proficiſceretur: nil aliud mihi occurrit, & hoc valde quadrare viſum eſt: Hæc. n. præcipue res dolorem renouare poterat, quæ eū in maximo mœrore & luctu tenuerat; verū eruditiores hoc diligentius inueſtigabunt.

488 Iſto. n. animo nihil agreſte; nihil inhumanum eſt: veteres libri EXTO: Nobis exculto viſum eſt ſcribere: nam vulgatam lectionem omnino deprauatam eſſe exiſtimamus: ex antiquisque veſtigijs non incōmode, vt caſtigauimus, poſſe legi arbitrati ſumus; vt media ſyllaba negligenter à librario omiſſa ſit; Cuius generis errores frequenter eos cōmittere ſolitos ſciunt, qui in priſcis monimentis inſpiciundis aliquid operę poſuerunt. Excolere aūt ingeniū, & animū diſciplinis apud Ciceronē non ſemel legitur: vt in oratione etiam pro Archia dixit. Niſi animos noſtros doctrina excolamus.

489 Vel vna dies mihi erit vtilis quid dicam gratius? Vulgata hæc eſt lectio, niſi fallor inanis, & frigida: vetuſtiores codices, VEL VNVS DIES. ex quo perſpicitur etiam GRATVS eſſe legendum: cum. n. poſtulaſſet ab Attico, ut ſe reuiſeret, pronunciat illum non fruſtra eſſe uenturum: paruum. n. etiam temporis ſpatium ſibi utile futurum eē, nam quin gratum quoque futurū ſit, non oportet dicere: utile aūt, quia dolorem, animique ſui ęgritudinem leuabit.

489 Τοῦτο δὲ γνώσῃ; ex noſtro probatiore codice μηλώσῃ potius quam γνώσῃ eruimus: quod ēt Germanus ex priſco illo exemplari adnotaſſe credimus; μήλη autem inſtrumētum quo chirurgi utuntur in vulnerum profunditate inueſtiganda, ex quo verbum formatum eſt quod perſcrutari, & attente inquirere ſignificat: quare huius lectionis hęc ſnīa erit: hoc autem diligenter inueſtigabis.

489 Hoc metuere alterum in metu non ponere. Verſus hic eſt ſępius à Cicerone pronunciatus: auctorem aūt ignoramus: eundē adducit in penultima. xiiij. libri epiſtola: & in Topicis ad Trebatium: quo loco exēplum ponit enthymematis, quod conſtat ex contrarijs.

489 Vtrum quando veneant: an ſint'ne uenales: Nos, QVANDO VENIAT, cum ueteribus libris ſcripſimus: hancque putamus eſſe ueram lectionem: nam antea de ea, ut quæ Roma abeſſet, expectareturque egerat: & ex hoc loco: ſcripſi tamen neſcio quid de Clodia, ubi ergo ea eſt, aut quando uentura? & illo etiā huic, quem in manibus habemus propinquiore. Sed quando Clodia Romę futura eſt, & quanti rem æſtimas eo prorſus expecto.

EX LIBRO XIII. EPISTOLARVM AD ATTICVM.

490 Totum in hunc ipſum perſequor æque amo, atque illū amaui. Nos aliter legimus ex antiquis codicibusque

totum

totum autem in hunc ipſum effudi,& conuerti intelligimus: Cum igitur filium per ſe pari amore,quo patrem proſequeretur,& amorem etiam,quo patrem dilexerat,eo extincto in hunc conuertiſſet, duplo eum q̄ patrem fecerat, amabat.

490 Parochijs publicis: Antiquiores codices, PAROCHVS PVBLICVS: quo ſanè pacto ipſi quoq; legendum putamus: quis parochos diceretur à Non. Marcello declaratum eſt his verbis, Parochos à græco tractum eſt nomen: quod vehiculo præeat: ochemata enim græcè latinè vehicula appellātur: & eſt officij genus, quod miniſtrantibus paret, &c. ex quibus Nonij verbis mendū ſuſtulimus HOC SCHEMATE enim falſo pro OCHEMATA ſcriptum erat in peruagatis exemplaribus: dubitamus etiā, ne pro miniſtrantibus, MAGISTRATIBVS legendum ſit: nam ſi Acronis verba attendas peregrinantibus potius legendum iudicabis: is.n. hunc locū Horatij & parochi quę debent ligna ſalemq;, ita interpretatur. Parochi genus officij, qui ſolent peregrinis ſalē, & ligna p̄bere, & ſignificat publicum curſum.

490 Expers aliquando factus eſſet &c. Nos PRAES legimus: quod etiam ante Germani adnotarant: ita enim eſt in noſtro meliore: non tamen quod illi fecerunt FACTVS ES ſcripſimus: ſed receptam lectionem ea parte retinuimus: cum ea enim faciunt antiqui libri: non tamen illorum lectionem contēnimus: doctiores, vtra potior ſit, iudicabunt.

491 Animus enim videtur in officio futurus: Veteres codices AVIVS habent: quam veram eſſe lectionē exiſtimamus: nam & antea hoc ipſo in lib. Oppio, & Balbo epiſtolas deferri iubebis: & tamen Piſonem ſicubi de Auio. q̄uis excuſi, vulgatiq; libri eo loco corrupti erant: vetuſtiores tamen, qͩ ēt Germani animaduerterunt, DE AVIO legunt.

491 De Criſpo & multis ſcilicet &c. De Criſpo, & Muſtela emendauimus: ſupra ēt eoſdem coniunxit: De Criſpo & Muſtela videbis: & velim ſcire quæ ſit pars duorum.

491 Qui nuper eſt epiſtolas mihi pronunciabat verſiculis factas: Mihi non parum videtur hic locus eſſe deprauatus: nam ante dictionem EPISTOLAS, non nihil uidetur deſiderari: & pro FACTAS antiquiores, probatioresq; codices FACIES habent. Nōnulli FACETIS corrigunt, quos nos, qm̄ nihil melius habemus, ſequimur: nec.n. penitus probamus: quod niſi manu ſcripti codices reclamarent, receptam ab alijs lectionem non damnaremus.

492 Velim cures eas titulum Oleſtorū. Ea eſt vetuſtioris noſtri exemplaris ſcriptura, ut qui obſeruaſſet, quā ſępe in eo, E. pro F. poſitum ſit (cuius errati nos, multis locis, lectorē admonuimus) turpiſſime deprauatum locum facile corrigere potuerit CICVLVM enim, non titulum in eodem legitur, ut quin FASCICVLVM legendum ſit, dubium eſſe non poſſit: cetera autem recta ſunt, & integra in antiquis libris, vt nos ſcripſimus: tam paſſim autem faſciculus hoc ſignificatu capitur, vt exemplis ad hoc oſtendendum opus non ſit.

492 Ventum eſt tamen ad quæ: Non ſemel iam expoſui, crebro vel potius ferè ſemper in antiquis exēplarib. vbi Q. eē debebat: QVAE ſcriptum eē: cauſamq; huius erroris quam opinatus ſim eē non reticui: hoc autem non paruas maculas, peruerſionesq; creauit, ut alibi oſtendimus: Hoc igitur itidem loco quę (vt eſt in meliorib. codicib. pro Q. perperam librarios ſcripſiſſe puto, exiſtimoq; ſermonē eē de Q. Cicerone puero, cuius multa grauia ſcelera Dolabella narrabat perpetrata ab eo in caſtris, dum comes Cæſaris eſſet contra liberos, Cn. Pompeij bellum gerentis: quæ quidem appellat [illegible] & [illegible] vt ea, quę adeo turpia eſſent, vt recitari & narrari non deberent: inter quæ vnum eſſe dicit, quod excedit oēm turpitudinem; id autem ille ita palam fecerat, vt exercitus, qui illic eſſet, omnis ſcierit: & hic locus in noſtro exemplari negligentia impreſſorum deminutus eſt, deeſt.n. QVINTVM: ita enim ſupra oſtendimus legi debere ex QVAE: quare tu eum corrige & tantis eorū peccatis qm̄ aliud fieri non pōt ignoſce.

492 Valde enim deſiderat Brutus ſiquid egerit &c. Nulli manu ſcripti codices eorū, quos vidimus EGERIT habent: & ſanè vacat ea dictio: totus autem locus male punctis diſtinctus erat: in noſtro volumine accuratius ea collocata ſunt: Dolabella enim erat, qui valde deſiderabat à Cicerone aliquid fieri, quo laudem gloriamq; conſequeretur: vt etiam non multo poſt affirmat: cum, inquit: volo Dolabellæ valde deſideranti: non reperio quid: Bruti voluntatē non dum perſpexerat: iubet igitur, vt videat, an is quoq; deſideret, cui ſi cupiet, quam primum morem gerere vult: Eſt autem omnis Sermo de libris, quos hoc Tempore valde multos ſcribebat Cicero: quo enim ſe verteret non habebat niſi id ſolatium ſui doloris excogitaſſet: mittebat autem illos familiaribus, neceſſarijsq; ſuis qui monumentis illis celebrari, & famam adipiſci non mediocriter gaudebant: ut autem ad verba veniamus: Brutus inquit ſiquid: ſcilicet deſiderabit fieri inquam, & ad ſe ſcribi, facies vt ſciam: miſit autem ei poſtea quinq; libros de finibus, cū certior factus eſſet ab Attico, idipſum non nolle: quod etiam Cicero non multū poſt teſtatur.

493 De Brutiniana auctione: Veteres codices Brinniana (quæ vera lectio eſt) retinent. Brinnius quidam Ciceronē multis cum coheredibus heredem reliquit: inter quos erat & eius libertus: vt ex verbis Ciceronis colligitē. Sic enim ex antiquis codicibus locū illum legimus: Brinnij libertus coheres noſter ſcripſit ad me velle (ſi mihi placeret) coheredes Sabinū Saluiū ad me venire: nō Brinna libertus: Si enim Brinna coheres fuiſſet, omnia, quæ omnibus relicta bona erant, non debuiſſent ab eo Brinniana appellari, quemadmodum ſupra Brinnianam auctionem vocat: quare meliorem, & veriorem hac quoque parte putauimus eſſe priſcam ſcripturam: iuxta finem huius libri eadem ratione Brinnianum fundum nominat: q; ambas has (ſi diligenter animaduertas) caſtigationes confirmat: eius loci

" hęc verba ſunt: Veſtorius ad me ſcripſit, vt iuberē mācipio dari ſeruo ſuo pro mea parte Heterio cuidā
" fundum Brinnianum: vt ipſe ei Puteolis rectè mancipio dare poſſet.

49 3 Id ei dereſtabat: Recte meo iudicio fecerant, qui olim huic loco mendi notam adpoſuerant: eſt enim proculdubio peruerſus: noſter antiquior codex & ipſe aliquanto conturbatior eſt: ex eo nos, quam in noſtrum codicem contulimus lectionē, accepimus: quæ & ipſa maculas quaſdam habet: quas eluere non potuimus: qui autem IDEM EDERE RESTABAT legebant, lectionem nullius ſententiæ adamarūt: antiquę ſcripturæ magis conſentaneū erat, ID EI RESTABAT, legere: vt ID bis culpa librarij ſcriptū eſſet: nihil tamē adfirmam⁹ emēdauimus aūt pro QVAE INTELLEXERIS, QVEM INTELLEXERIS: ita enim habent manu ſcripti codices, & ſenſus (niſi fallimur) poſtulat: credimus. n. hanc eſſe ſententiam huius loci: vt Cicero magnopere ſcire cuperet, quo nam pacto Atticus ſenſiſſet velle, & cupere Varronem ſibi librum aliquem à Cicerone mitti: ſed illud multo magis, quem nam intellexiſſet à Varrone ζηλοτυπῶσι idest qui nam ille eſſet, cui Varro ζηλοτυπίας haberet: non multo poſt
" de iiſdem his rebus iterum interrogat: Primū qui intellexeris eum deſiderare à me, cum ipſe homo πο-
" λυγραφώτατος nunquam me laceſſiſſet: Deinde quem ζηλοτυπῶν: multo Hortenſium minus, aut eos, qui de rep. loquuntur: cum multos ſuis ſcriptis illuſtraſſet Cicero, ſcire cupiebat, quis nā ille foret, cui Varro inuideret: num Brutus, cui ſcripſerat libros de Finib. Quod ſi non Brutus ab eo ἐζηλοτυπεῖτο multo minus Hortenſium exiſtimabat ab eo poſſe ζηλοτυπῶσι, aut eos, quos induxerat loquentes in libris de rep. illi enim iam mortui, inuidemus autē viuis; quare petit ut accurate totam hanc rem inquirat, & ei explicet: libros aūt ſuos quos tantope laudat credimus nos plurimis argumētis eſſe quinq; libros de Finib. etſi ſcimus quoſdam non inelegantes, nec ineruditos viros credidiſſe dicta ea eſſe de libris Academicis, qui in eo vereor, ne decepti ſint: nam nondum libri Academici, quos ad Varronem miſit confecti erant & abſoluti: vt ex inſequentib. verbis colligitur, inquit enim. Multo tamen hęc erunt ſplendidiora breuiora, meliora, Inchoati igitur erant & imperfecti, cum illis, de quibus ſupra loquitur & quos laudat, ſupremam iam manū impoſuiſſet: vt ex his eius verbis apparet. Libri quidem ita exierunt (niſi
" me cōmunis φιλαυτία decipit, vt in tali genere ne apud græcos quidem ſimile quicq̄. Intelligo autē exie-
" runt, euaſerunt, & poſtq̄ abſoluti ſunt, ſe mihi oſtenderunt: quemadmodum Horatius in Poetica inqt. Amphora cœpit inſtitui currente rota, cur vrceus exit? Sed in alijs etiā rebus ab eius iudicio nos & ſuia diſſentimus, de quibus ſuo loco accurate diſputabitur.

49 3 Tamen expecto nouas: Priſca lectio NONAS. eam nos recepimus, partim hoc fideli vetuſtati libri illius
" tribuentes, partim quia non multo infra inquit. Ego ad nonas quemadmodum dixi: quod omnem tollit ambiguitatem.

49 4 Non illa quidem ἀπαιδευσίᾳ ſed in his rebus ἀτριψίᾳ: Non nihil fanè mendi habet antiquius etiam noſtrū exemplar in poſteriore gręca dictione ΑΤΡΕΙΨΙΑ enim in eo ſcriptum eſt: ſed vſitatus illi error: ſæpe
" enim pro ſimplici Ι. eo dipthongo abutiſ: ἀτριψίᾳ igitur dandi caſu legendū putamus, vt dicat Academicam rōnem nobiliſſimis viris ignotam eſſe, non quod eſſent diſciplinarum expertes: erant enim illi eruditi optimis artibus, ſed quia eam tritam, & bene cognitam non haberēt: τρίβων apud Ariſtophanem in nubibus pro ἔμπειρος ponitur καὶ τῶν κρημαλέων οὐ τρίβων τ᾽ οὐδέν: nec non apud Euripidē in Medea σοφὸς γὰρ ἀνὴρ καὶ τρίβων τὰ τοιάδε, inde ἄτριψ alicuius rei ille dicitur, cui res ea bene cognita non eſt, ſed ignorata: Altera voce vtitur Plato in Eythydemo, pro ignoratione diſciplinarum πάλιν οὖν ἴσως ἐγὼ τοῦ διώκειν ἀπεκρινάμην ὑπὸ ἀπαιδευσίας ἀλλὰ συγγίνωσκέ μοι.

49 4 Ne viderer φιλόδοξος: Non ſolum manu ſcripti omnes, ſed etiam excuſi codices ante Aldinam editionem φιλένδοξος retinent: quæ lectio non video, cur repudiari debuerit: is enim φιλένδοξος eſſe poteſt, qui clarorum, & illuſtrium virorum cupide amicitiam, & gratiam ſectantur, eo enim ſtudio quęrere videtur, vt ab illis illuſtretur, & illorum beneficio famam adipiſcatur: fugiſſe Ciceronē in ſuis Dialogis. M. Varronem inducere, credidit fortaſſe Atticus, ne ſibi hoc aliquis vitio daret, quod beneuolentiam eius, vt clari in iſtis viri ſibi conciliaret, vt eius ſcriptis celebraretur: quam tamen ipſe cauſam ſe in Varrone nō mouiſſe adfirmat: etſi vt culpā, & ſuſpiciōem oēm euitaret, libenter diſcedebat à talibus viris, qua de cā neminem olim eoꝝ, qui viuerent, in ſuis dialogis introducere ſtatuerat.

49 5 Erant enim λογικώτερα quàm inutilia de ijs omnia & iniqua viderentur: vt hic iam, fœde deprauatus erat locus, ita nunc planus, & integer legitur: ea ſunt in noſtro antiquiore ſinceræ lectionis veſtigia, vt parū omnino deſideretur, nec vllus mediocri ingenio prędιtus illis ducibus non ad veram lectionem perueniret: Viderunt hoc etiam Germani, in margine enim ſui codicis hanc quoq; collocarūt: ſed cur nō vulgata lectione exploſa, & eiecta hanc in ſuam ſedem repoſuerunt? quis illi tam vitioſæ, & fœdæ hac reperta locus eſſe poteſt!

49 5 Sunt enim vehementer Antiochia: Gręcum diu verbum hic deſideratum eſt, ne ſpatio quidem illi relicto: libet autem exponere quàm parua peruerſio tam magnum incommodum attulerit, vt à doctiſſimis uiris, in quorum manibus, quantum illis commodum fuit, liber, quem nunc domi noſtræ habemus, manſit, intellectum & reſtitutum non ſit: ita enim in eo eſt ΠΙΟΑΝΑ vt ſi circulo illi punctum in medio, tanquam centrum colloces, quod à librarijs negligenter relictum eſt, omnes tenebras expuleris, lucemq; illi dictioni, & ſplendorem reddideris: Hec autem poſtquam illuſtrata ſunt, tam clara, & aperta, magnas moleſtias exhibent, antequam intellecta ſint: nec nunc ideo hoc dicimus, quia

valde

valde nobis in his nugis placeamus: nam & Germani hoc ante viderāt, & minuta hæc eſſe, & leuia ſentimus, Antiochus autem hic Aſcalonita ueteris Academiæ ferè iam deſertæ patrocinium ſuſcepit, eamq́; totis ingenij viribus defenſitauit: fuit autem L. Lucullo valde familiaris, vt Plutarchus in eius vita tradidit, ſic ēt de eo loqt̄ ἴδιον δὲ τῆς ἀκαδημίας ἐξ ἀρχῆς ἐρῶντα καὶ ζῆλον ἔχων οὐ τῆς νέας λεγομένης καίπερ ἀνθούσης τότε τοῖς καρνεάδου λόγοις διὰ φίλωνος· ἀλλὰ τῆς παλαιᾶς πιθανὸν ἄνδρα καὶ δεινὸν εἰπεῖν τότε προεστῶτα ἔχουσης τὸν ἀσκαλωνίτην ἀντίοχον ἐκ παντὸς σπουδῇ ποιησάμενος φίλον ὁ λούκολλος καὶ συμβιωτὴν αὐτὸν ἐτίθετο τοῖς φίλωνος ἀκροαταῖς ὃν καὶ κινούμενον. Idem ferè de eodem loquitur in vita Bruti: Vides igitur ēt Plutarchum idem ſentire cum Cicerone, qui Antiochum πιθανὸν appellet, ideſt magnam habere perſuadendi vim eiꝰ orationem, & magno verboꝝ impetu pronunciari tradat.

495 Viden quā philoſophos aut tu nos &c. Legimus φιλοσόφως vt aduerbium ſit, intelligaturq́; ſentiamꝰ, vel diſputemus: ſupra enim de ſama ex ōnibus philoſophoꝝ diſſeruerat: quaſi dicat vides ne q̄ in omni re philoſophia abutamur, & oēs noſtras cogitationes ad ipſius ꝑcepta dirigamus, quod mirari nō debes, cum enim cotidie philoſophumena explicemus, videremur ea fruſtra tractare, niſi in vitæ rationibꝰ inſtitutis illis vteremur: Vbi aūt HAVT TV NOS legebatur antiquoꝝ codicū auxilio, AN TV NOS &c. emendauimus: Illud aūt græcum aduerbium frequenter græci auctores vſurpant Plut. in Catone maiore πρᾴως δὲ καὶ φιλοσόφως λέγεται τὴν συμφορὰν ἐνεγκεῖν: Græcis enim φιλοσόφως ſignificat, qđ nos vulgo philoſophice dicimus.

495 Διδῆχθαι te nollem quod nihil erat. Vetus lectio δεδῆχθαι: parua ſcripturæ varietate, magna ſententiæ: δεδῆχθαι ἀ δάκνω quod eſt mordeo vel δήκω potius, quod in vſu nō eſt, idem tamē ſignificat, deriuatur: hic eſt igitur ſenſus, Nollem te eo morſum eē (nam etiam latini verbum MORDEO ad animum transfeꝛrunt) quod nullum erat: nec. n. debuit tam parua res te ſolicitum habere: vel (ſi patiendi verbum pro agendi ſumptum eſſe vis) momordiſſe te nollem id, quod nullum erat: vtunt frequenter Græci ſuo verbo cum animi dolorem, & moleſtam acutamq́; ſolicitudinem ſignificare volūt, vt nutrix medeæ apud Euripidem de era loquens τί ποτ' ὀρίνεται μεγαλόσπλαγχνος δυσκατάπαυστος ψυχὴ δηχθεῖσα κακοῖσιν. Cicero etiā latino vſus eſt. Li. vj. ad Atticum. Qui ſcribis morderi te interdum, ꝙ non ſimul ſis.

495 Suſtineat currum equoſq́; &c. Mutato horum verboꝝ ordine integer eſt hexameter in antiquis codicibꝰ: quod etiam Germani animaduertiſſe videntur in ſuo exemplari: quare nos quoq; id recepimus: cur. n. tot integerrimoꝝ teſtium fidem, & auctoritatem damnaremus? Poſt autē hęc verba SIMILEM FACIT, diu uerbum græcum deſideratum eſt: quidam ἐποχὴν ὁμοδρόμου reſtituerunt falſo: Quid. n. Hermodoro eſt cum aſſenſionis retentione? ita enim Cicero interpretatur ἐποχὴν: ſumptum autem eſt id ꝓprium nomen ex prouerbio λόγοισιν Ἑρμόδωρος ἐμπορεύεται quo paulo poſt Cicero vtitur inepteq́; in hunc locum tranſlatum: ipſi ex iiſdem codicibus SIMILEM FACIT ἐποχῇ, ſcripſimus intelligimusq́; cum planius explicare vellet Carneades quid eſſet ἐποχὴ ſemper ſolitum eē ſimilitudihe τῆς προβολῆς in pugile, & retentionis equoꝝ in auriga eam declarare, & notam facere: Habent autem hæ res ſtatum, & firmitatem, ſed ad tempus vt maiore vi, & impetu hic in aduerſarium inferatur: ille vero dato ſigno prorumpat, & in curſum equos concitet: quid autem ſit προβολὴ ab erudito viro Budeo iam explicatum eſt: qui omnem vim & naturam huius nominis diligenter expoſuit: nec non locum ēt hunc Ciceronis adduxit, & quicquid de eo ſentiret, docte & ingenue pronunciauit: aperit autem non parum huius loci ſententiam, qui obſcurus eſt, & eruditionis plenus illa illius diſerti viri declaratio.

496 λόγοισιν Ἑρμόδωρος integrum prouerbium ſenario clauditur. Seruat in hoc morem ſuum Cicero: partem enim ſupprimit: originem ſignificatūq́; eius Sudas exponit: Simplicius in cōmentariis in primū phyſicorum narrat Hermodorum Platonis ſodalem librum ſcripſiſſe de decretis ipſius: vbi cum multas eiꝰ opiniones, tum quid de materia ſenſerit, explicarit: hoc autem tradere Dercyllidē, qui & ipſe multa volumina de Platonis philoſophia ediderit.

496 Ne & ἀδιόρθωτα habeat Balbus, & ἕωλα Brutus: Idem qui ſupra error maioris erroris cauſa extitit: ſi enim in antiqua ſcriptura in medio circuli, quo quinta vocalis apud illos effingitur punctum ſtatueris pro ΑΔΙΟΡΟΩΤΑ ἀδιόρθωτα feceris, quę vera, & ingenua eſt lectio, ideſt imperfecta, & ſi græcam vocem exprimere velis non dum correcta. Reprehendit leniter Atticum, quod parum diligenter quędam ex libris de finibus continuerit: ex hocq́; non parua incommoda naſci oſtēdit: nam cum Bruto, ſuaſore eo ipſo Attico, ij. libri deſponſi eēnt, non rectum videbatur, vt antea eos Balbus haberet, q̄ is, cui mitti debebant, eſſent enim iam obſoleti cum ad illum peruenirent, vt non grati, iucundiq́; eē poſſent: cui malo aliud etiam accedebat, quod inemendata, & inchoata ea ſcripta Balbus habebat: non dum enim ea abſoluerat, & quaſi ſupremam illis manum Cicero impoſuerat: Græcas has duas voces totidē latinis non incommode interpretatur, cum eandem hanc ſententiam paulo poſt pronunciat tantum nolebā
» aut obſoletum Bruto, aut Balbo inchoatum dari: nam paſſim imperfectum; & rude INCHOATVM appellare Ciceronem notum eſt: Prima græca uoce vtitur Simplicius in phyſicis 116 de Ariſtotele loquens, qui rudes, & mancas antiquorum ſententias de infinito corrigere aggrediebatur καὶ τὰς ἀδιορθώτους ἐννοίας τὰς περὶ τοῦ ἀπείρου δόξας διορθῶσαι προτίθεται poſteriore ipſe Cicero in epiſtola ad Varronem: Etſi erat ἕωλος illa epiſtola &c. Deleuimus autem Paulo ſupra maculam, quę non mediocriter ſenſum fœdabat: pr QVICQVAM BRVTO enim caſtigauimus ab antiquis exemplaribus adiuti CVIQVAM ANTE QVAM BRVTO.

496 Sed ea timui foras dari: In antiquis codicibus ſincera lectio manet, hæc enim inquinata eſt: ſic autem in
illis: SED EA TVM FORAS DARI: Redit aũt ad rem, de qua ſupra egerat: quod Atticus ſe inuito quædam ex libris de Finibus edidiſſet: de quo Cicero familiariter cũ eo queſtus eſt: affirmatq́; ſe valde velle ſua ſcripta apud eũ eſſe, non tñ ea prius diuulgari, q̃ cõmuni conſilio ea edenda eſſe cenſuerint:
quã falſa & rudis vulgata lectio eſſet, quiuis ſi diligẽter attendat, videre poterit: nõ omittendum omnino videtur, & ſi parua res ſit, quod in antigore noſtro paulo poſt vbi in excuſis SATISFACIENDVM FVISSE legitur, SAT FACIENDVM eſt: nam id ẽt in margine ſui codicis Germani adnotarunt:
vt qui in vetuſto illo, quod habuerũt, exemplari legerint; quod enim in priſcis monimẽtis inuenerim⁹, non poſſumus animum inducere, vt penitus contemnamus,

496 Ad tribunos qđ appelles, valde ꝓbo: Veteres codices, ATTRIBVTOS QVOD APPELLAS VALDE PRDBE habent: longe diuerſa hac à noua lectione & ſnĩa, & verbis; eam ſanè ego recepi, quia in priſcis exemplaribus inueni, & quia ſinceriorem iudico: quãuis aũt vulgatam falſam dicere nõ poſſim, non tñ ingenuã & huic loco aptam eſſe arbitror, nec.n. de ea appellatione hic agi puto, quę fit cum ad ſuperiorem poteſtatẽ quis cõfugit; ſed appellare hic ſignificare cenſeo, admonere de pecunia: quo ſignificatu Cicero frequenter illud vſurpat: appellareq́; attributos, vt appellare ſponſores dictũ eſſe, diſſeruit Budeus in annotat. in Pandectas: ex Varrone & Cicerone diligenter de huius verbi origine & natura.
Attributos ut adlegatos dictos exiſtimo, non quod idẽ vtriuſq; verbi ſignificatum eſſe cenſeam, ſed formatione tñ & à ſuo verbo conſimilẽ deriuationẽ. de quib. Cicero ad Q. Fratrem. Sed idẽ Nerius index
„ edidit adlegatos Cn. Lentulũ Vaciã, & C. Corneliũ. & pro A. Habito. In quo inter adlegatos Opp[i]anici nomen primũ eẽ conſtabat: ſed vltimo ẽt volumine de bello Gallico: ſiue illud Oppius, ſiue Hirti⁹
„ ſcripſit, eſt hoc nomẽ, & ſi de alia attributione video illic intelligi. Erat attributus Antonio Præfectus equitum C. Voluſenus Quadratus, qui cum eo hibernaret.

497 Quãq̃ iſta retentione oẽs vt ait ei Trebatius: Hęc erat cõmunis lectio, quæ ſanè aut manca eſt, aut aliqd intelligi, quod ſnĩam perficiat, neceſſe eſt: certe obſcura eſt: quã nos lectionem ſecuti ſumus, eruimus ſanè eam ex antiquo exẽplari aliq̃tulũ ẽt in illo contaminatam ſcripturã adiuuantes, modice tñ, & temperate: eſt ẽt in re de qua loquitur obſcuritas, vt vix quicq̃ liquido aſſeri poſſit.

497 Noſtri domũ quã confice εὐλόγως: Quia in antiqua ſcriptura media litera gręcę dictionis defecit, vt ΕΥΛ ΓΩΣ legatur: quidã crediderũt debere εὐλόγως legi: ita magnam aũt ſimilitudinẽ habet prima impermutabiliũ cũ prima totius Alphabeti, ſi maioribus formis eas conſcribas: quẽadmodum in priſcis exẽplaribus & monimentis ſcriptę ſunt, vt ſępe ab imperitis librarijs confundãtur: hoc ẽt ſuſpicati ſunt Germani, qui εὐλόγως legunt: nos facile adducimur, vt credamus receptam lectionẽ probam eſſe: ideoq́; eam conſeruauimus: nam quod antiqua ſcriptura vna litera deminuta eſt, non mirũ videri debet: pręterea
„ non multo ante huius aduerbij nomẽ vſurpat, cum vt mihi videtur, eandem hanc rem exponeret: locũ inquiens hoibus nõ ſane probo, qđ eſt deſertior: ſed habet ἀλογίαν: nam quod crebro hoc noie vtaꝛ, cũ latinam vocẽ, quę id exprimeret non haberet, omnibus, vt arbitror, compertum eſt.

497 Quid eſt quod Hermogenes mihi Clodius &c. Obſcuritas tanta eſt rei de qua loquitur, tantaq́; breuitas verboꝝ, vt uerear, ne peruerſio mendũq́; aliquod inſit: non tñ receptam lectionẽ variaui, q̃uis antiqua exemplaria pro CORCYRAE, CVRRERE habeant: quod tñ non adeo neglexi ut ſilentio ꝑterirem:
Quis.n. in tantis tenebris hanc magis q̃ illã lectionem verã eẽ conuincere poteſt? Corcyrę Q. Puerum fuiſſe poſt deuictũ Pompeium Magnũ ſcimus: ſed quid hoc ad hunc locum, cum tanto tp̃is interuallo ante id fuerit? nos nihil, quo vlla ratione poſſimus huic loco lucem aliquam adferre habemus.

498 Quod enim aliud argumentũ epiſtolę noſtrę, niſi colacia fuit? manu ſcripti libri COLACIA recte, nos tñ Græcis literis græcam uocẽ, ut rem clariorẽ faceremus, ſcripſimus, qui enim ſibi propoſuiſſet ea ſcribere in ea epiſtola quę illum uelle arbitrabatur, nihilq́; aliud ſpectaret, niſi ei placere, is argumentũ epiſtolę ſuæ aſſentationem habebat: id enim propriũ eſt adulatoris ad uoluptatem loqui, vt colax ille Teren
„ tianus: Negat quis, nego: ait, aio: poſtremo imperaui ego met mihi oia adſentari: infra latino noie utiꝛ
„ & ſe hoc cogi lamentatur his uerbis. De epiſtola ad Cæſarem (iurato mihi crede) nõ poſſum: nec me
„ turpitudo deterret (etſi maxime debebat) quã .n. turpis eſt aſſentatio, cũ uiuere ipſum turpe ſit nobis, ſed ut cœpi, non me hoc turpe deterret: Nam quod aiunt Beroaldum COLLATIO emendaſſe: uix adduci poſſum ut credam uerum eſſe, non.n. uériſimile eſt tam ineptam & falſam lectionem, non omnino rudem & imperitum uirum probaſſe.

499 Video nihil aut paucã aut ut balnearia &c. Totus hic locus fœde deprauatus erat, in impſſis codicib⁹, in manu ſcriptis multo integrior, ex q̃bus eã, quã ſecuti ſumus lectionẽ eruimus, quę aut recta eſt, & ingenua, aut illi ualde proxima niſi fallimur. Chryſippus aũt hic eſt architectus ille, de quo mentionẽ facit
„ ad Trebatiũ ſcribẽs Chryſippus Vettius Cyri architecti libertus fecit ut te nõ immemorẽ putarẽ mei. utebaꝛ aũt hoc in ſuis ędificationibus li. xuij. Sed qđ quæris qui arceſſerim Chryſippum, tabernę mihi duę corruerunt: &c. debebat aũt illud (ut opinor) CVIVS INSVLSITATEM BENE NORAM κατὰ περίβιον legi, credo.n. iſulſitatẽ uillæ intelligere ut dicat in uilla ſe uideꝛ nihil, aut pauca mutata.

500 Non ſanè quadratulo aliquem olympia: Locus adeo mutilus, & inquinatus, ut ſine meliorum codicũ ope uix credam poſſe reſtitui: mihi non uiſum eſt à uetere ſcriptura diſcedere, ne, dum conarer corrigere, magis deprauarem.

De epiſtola

500 De epiſtola ad Cæſarem κέκρικα: Nos κεπφικὰ ſcripſimus: in vetere illo maximè probato quãuis non integre κεπφικὰ legatur, ea tñ eſt ſcriptura, vt nihil vicinius eſſe poſſit, vtitur & alibi Cicero in his epiſtolis ab eadem aue deriuata voce pro fatuus & ſtultus, ſed ego ipſe κέπφωμαι quę ſit hæc auis parum compertum eſt, Theodorus fulicam interpretatur: Virgilius, & Cicero ex Arato videnť fulicam appellaſſe, quã ille ἐρῳδιὸν vocarat, nullo modo vt quidã crediderunt Ciceronis fulix eſſe põt auis quam nos eodẽ penè nomine appellamus, illa.n. alba, nã dixit Cicero, cana fulix, hæc aũt nigra: ſed neq̃ κέπφος (niſi fallor) eſt noſtra fulix: interpres.n. Arati tradit cepphon eſſe gracili admodum & minuto corpore, vt ferè nihil aliud ſit, vt ipſe, inquit q̃ oſſa pinnæq́; noſtra autem pleno ac pingui eſt corpore, ſed hęc nõ eſt quæſtio huius loci: multa quæ traduně de Cepphi inſulſitate non abſcondita eſſe poſſunt diligentibus.

500 Facilius ẽt ſi canum haberes. Kanum habẽt antiqores codices: de hoc loco ante locutus ſum mihi, vt ingenue fatear, non perceptũ eſt quæ ſit origo, & vis huius dictionis: ab alijsq́; libenter perdiſcerẽ: ijdem libri MOVERE habent, nõ MONERE: quam vis ex loco qui eſt li. xij. huic conſimili monere potius q̃ mouere videatur legendum: omnia tñ adeo incerta ſunt, & confuſa, vt nihil meo iudicio tutius, & melius fieri poſſe videatur, q̃ ab antiquis exemplaribus nõ multum deflectere.

500 πολιτικὸν non inuenio: τριπολιτικὸν habent manu ſcripti codices, quæ vera eſt lectio: ſcripſit enim Dicæarchus librum cui titulus erat τριπολιτικὸς ex quo quędam adducit Athenęus li. iiij. δειπνοσοφιστῶν. περὶ τοῦ τῶν φιδιτίων δείπνου Δικαίαρχος τάδε ἱστορεῖ ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ τριπολιτικῷ: nam quod ante καταβάσεως dicit, alios eiuſdem libros intelligit, quos ſcripſit περὶ τῆς εἰς Τροφωνίου καταβάσεως, hæc.n. integra eſt illius opis inſcriptio, de quo item Athenæus meminit lib. xiij. Δικαίαρχος δ᾽ ἐν ταῖς περὶ τῆς εἰς Τροφωνίου καταβάσεως φησί, videndũ aũt accuratius, an quo loco ſupra mandat vtroſq; ſibi Dicęarchi mitti περὶ ψυχῆς mendũ
» inſit: tres.n. arbitror de anima libros eũ ſcripſiſſe. Cicero in primo lib. Tuſculanaꝝ. Dicęarchus autẽ in
» eo ſermone, quẽ Corinthi habitũ tribus libris exponit, doctoꝝ hominũ diſputantiũ primo libro mul
» tos loquentes facit: duobus Pherecratẽ quendam Phthiotam ſenẽ. Eodem ẽt libro Acerrime aũt deli
» cię meæ Dicæarchus, is.n. tres libros ſcripſit, qui Leſbiaci vocantur qđ Mitylenis ſermo habeť, in qui
» bus vult efficere, animos eſſe mortales: vt vtrũq; hoꝝ voluminum in quibus de anima loquitur, in tres
» libros diſtinctũ ſit, niſi aliud ẽt περὶ ψυχῆς volumen cõfecerit, quod duobus libris contentũ ſit. Sed potius Cicero cũ dixit Dicæarchi περὶ ψυχῆς, vtroſq; velim mittas, ſermones intellexit, non libros, illum ſcilicet, qui Corinthi eſt habitus, & illum, qui Mitylenis, quoꝝ vterq; tribus libris exponebatur: quod ſanè uerius eſſe puto, vt cõſeruetur, recepta lectio, q̃uis in eo verbo aliquantulũ vetus ſcriptura contaminata ſit, quod dubitationem mihi attulit ne in hoc loco mendum aliquod ineſſet.

500 L. Popilio P. Rupilio Coss. annis. xiiij. ante, q̃ p̃tor factus eſt: Veteres codices coss. non habẽt: vt diligẽter videndum ſit, an q̃nq; breuitati cõſulentes id omitterent: intelligereturq́; nihilominus: nã quin ſępe in ſcribendo huiuſcemodi compendia ſectarentur, dubium non eſt: etenim in hac ipſa pagina id multis locis vſurpatum videbis, ſi antiquos libros inſpexeris. Nam & an, pro annis, & mag. pro magiſtrat⁹ in illis ſcriptum eſt: quæ tñ nõ neceſſe habuimus omnia recipere: ne imperitum lectorẽ nimis p̃turbaremus: quædam tñ nõ diſſimulauimus. pro Quæſtor autẽ multis locis prima tñ eius nõis litera poſita eſt, in epiſtola ẽt quadam ad Ampiũ BEN. pro BENEVOLENTIA ſcriptum eſt in mediceo codice, ſic.n. ibi hic locus legitur, nec ijs concedo, q̃q̃ ſunt ſingulari in te ben. vt te ſaluũ malint, q̃ ego: Nã de TEM. pro TEMPORE alibi diximus: ſed alia eſt ratio horum compendioꝝ, quibus librarij breuitatis ſtudioſi vtebantur, & illius, ſi ita legi debet, de quo ſupra diximus; nã id ſermonis erat, & vſus, qui aliquid intelligi malebat, q̃ proferri.

501 Memini enim tui: Veteres libri TVVM: vt intelligatur factum aut huiuſcemodi aliquid: ſæpe enim ſic loquitur, vt in prima Tuſculana de Socrate loquens. Sed ſuum illud, nihil vt affirmet, tenet ad extremũ: ſcilicet morem, vel conſuetudinem.

501 De vrbe augenda à ponte Miluio ad Tiberim &c. Hic locus fœdis maculis diu inquinatus manſit, quas, vt ſperamus. ſuſtulimus, melioꝝ codicũ auxilio vſi: id aũt & Germani prius fecerant, q quidẽ in ſui libri margine eã, quę nobis probata eſt ſcripturã adnotarant: Nullã aũt rõnẽ, aut ſniam hñt vulgata verba: Quõ.n. vrbs augeri põt à ponte Muluio ad Tiberim, q pons eſt ſupra Tiberim! ſed ne pluribus maniſeſtũ mendũ argumentis refellamus, lux, claritaſq́, quã vetus ſcriptura ſecũ fert, ſatis eſt ad vulgarẽ lectionẽ conuincendã, ſeq́; cõfirmandã: abundat aũt in ea AD p̃poſitio, & ex PAVCI, duci faciendũ eſt: ſic aũt ſuis locis punctata oratione, oĩa certa & plana erunt: cũ.n. vrbem augere vellent: eoꝝ cõſiliũ erat Tiberim deriuare, & ſm mõtes Vaticanos ducere, ſumpto initio fluminis deducendi à Põte Muluio. Ducere aũt flumẽ dictũ eſt queãdmodũ ad Q. Fratrẽ ducere aquã dixit prima. iij. lib. epiſtola. Et ſimul
» M. Tauꝝ quẽ tibi audio promiſiſſe, qui nunc Romæ eſt de aqua per fundũ eius ducenda, rogabo: qđ autem Muluio non Miluio ſcripſimus, dedimus id priſcoꝝ codicum auctoritati & fidei, qui ſic & ipſi hoc loco habent: nam apud alios etiam auctores, & maxime Cornelium Tacitum inſpectis vetuſtis exemplaribus idem obſeruaui.

501 Teſti in tua re cõfici minime volo: Antiq codices IN VIA CONFICI, hñt, quos ſecuti ſumus: id eſt dũ ad me accedis, in itinere nimiũ laborare, & defatigari, & cũ ſenex eẽt confici, & conſumi: Frequentius in hoc ſignificatu capitur hoc verbum, q̃ ut id exemplis docere oporteat: eademq; de cauſa credimus nos eũ Dionyſio ẽt ignoſcere, quod ad ſe nõ veniat, quod nollet eum nimis in via defatigari & cõfici.

§ 92 Poſſe in diē tertium differre: Sincerior eſt (niſi fallimur) antiquorū codicū lectio, IN DIEM DIEM DIFFERRI: ideſt proferri auctionem: quod ſi ad eum diem, qui propoſitus erat nondum Cęſar adueniſſet: diem illū deſtinatum in aliū diem differri: & ita donec Cęſar adeſſet: paulo autē poſt in verbis Q. Ciceronis pueri (quę nos, vt facilius diſtinguantur, maioribus literis conſcripſimus) illa nō leguntur in antiquioribus libris: NON PROBO: quod culpa, vt puto, librarij cōmiſſum eſt: niſi imperfectā, & mancā clauſulā adduxit, vt verbū, quo oratio illa cōcluderetur, in parte, quæ relicta ſit, omiſſum fuerit, ſuppleta aūt poſtea ſit ab aliquo, qui quod deſiderari credebat iniecerit: cū tamē idem verbū à Cicerone repetatur, videntur potius negligenter eſſe in deſcribendo illæ voces relictę.

§ 02 Bruti noſtri cotidianis &c. Locus hic mancus, deprauatusq́; eſt: nec melior ſanè eſt aut integrior (vt videtur) antiqua lectio: quam tñ hic omnibus proponemus, ſi forte alicuius induſtria in integrum deletis maculis, & peruerſionibus, quæ eam occuparunt reſtitui poſſit. QVAE BRVTI NOSTRIS COTIDIANIS ASSIDVISQ́; LAVDIBVS NE QVAS AB EO DE NOBIS HABERI PERMVLTI MIHI RENVNCIAVERVNT &c.

§ 02 Πότερον ἢ σκολιαῖς ἀπάταις; Vetera exemplaria verā, & ingenuam lectionem retinent: quę tñ vſq; ad hoc tēpus iacuit difficultate gręcos characteras legendi: nihil aūt deſideratur in ea ſi diligentius attēdas: qđ tñ manifeſtius nunc apparet, poſtq̄ veritas eluxit: re nondū perſpecta, & cognita omnia obſcuritatē augent. Verba ſunt Pindari ſolita pronūciari ab ijs, qui incerto animo ſecum deliberant, qua potiſſimū via ſibi ingrediendū ſit ad aliquid agendū. Apud Platonē ea legimus, qui & ipſe ſimili de cā ea adducit: eſt aūt locus. ij. lib. πολιτείας; ὥσπερ ἐπιλεγόμενοι συλλογίσαιτ' ἂν ἐξ αὐτῶν ποῖός τις ἂν ὢν καὶ πῇ πορευθεὶς τὸν βίον ὡς ἄριστα διέλθοι λέγοι γὰρ ἂν ἐκ τῶν εἰκότων πρὸς αὐτὸν κατὰ πίνδαρον ἐκεῖνο τὸ, πότερον δίκᾳ τεῖχος ὕψιον ἢ σκολιαῖς ἀπάταις ἀναβὰς καὶ ἐμαυτὸν οὕτω περιφράξας διαβιῶ exponit autem ipſe quid per prima verba intelligat, id eſt vtrum aperte hominem aſperner, & reſpuam ἢ σκολιαῖς ἀπάταις. Sic. n. legimus generandi caſu vt eſt etiā ſi diligenter attendas in latinis antiquioribus exemplaribus: & vt legitur apud Platonem, vt ſuperiori caſui reſpondeat, pendeatq́; pariter ac δίκᾳ à nomine illo τεῖχος: eſt autem Doricus Sermo, vt cetera ferè eius poetæ.

§ 02 Et maxime φαῖδρον ſic ferè omnes excuſi deminute, & corrupte. Germani locum reſtituere tentarunt: neſcio tñ an id conſecuti ſint, ſic. n. legunt: & maxime φαῖδρον περὶ ἴσον τῆς λαΐδος, arbitror aūt conſimilē noſtrę illos in ſuo exemplari ſcripturam inueniſſe: ſed vereor ne ſuus ſenſus eos & coniectura fefellerit: nullam. n. cōmodiorem ſententiā ex ea lectione elicio; nos quod potuimus non temere auſi ſumus exprimere: cetera potius depinximus: ſi enim ex o. facimus ⊙, in quo ſupra oſtendimus ſæpe librarium peccaſſe, punctum illud, quod centri inſtar in medio eius literę eē debet, omittētem: cetera nulla correctiōe egēt: librum tamē Phædrum (vt verū fateamur) hoc titulo ſcripſiſſe non legimus. De poſteriore Gręca voce quid dicam nō habeo, nihil. n. adhuc reperio, in quo acquieſcam.

§ 02 Vbi igitur φιλοτέχνημα illud tuum: Adeo inquinatus eſt, & lacer hic locus, ut nihil deprauatius eē poſſit: nam & in ſuperioribus latinis verbis turpes apparent maculę, & de hac ipſa gręca voce nihil certi pronunciari poteſt: in codice certe noſtro antiquiore φιλοτέχνημα ſcriptum eſt, alio, & longe diuerſo ſignificatu: φιλότεχνοι appellantur induſtrij homines in artibus excogitandis, & exercendis: τέχνημα enim artificium; Plato in Protagora; ἢ καλὸν ὂν δ' ἐγὼ τέχνημα ἄρα κέκτημαι οὐ σὺ ἄλλοτι πρὸς σὲ ἀφίσταμαι ἢ ἄγε νῦν; nos tñ receptam lectionē retinuimus, quia videtur nobis eſſe integrior.

§ 02 Quod vidi in parthenon cala & Brutū: Nihil deformatius hac parte huius paginę: Germani in parthenone Alani: quod nos (qm̄ melius non habemus) ſecuti ſumus: nihil enim confirmamus: Antiquior ille noſter codex cum recepta lectione conſentiret niſi φ τ, aſpiratum non habet: vnam autem tantum huic loco ſtellulam adpoſuimus, quæ mendoſum illū eſſe ex omni parte oſtenderet, ſi. n. cunctis eius peruerſionibus adponi debuiſſet, pluribus opus fuiſſet.

§ 03 At vellem aliquid deguſtaſſe de fabulis. Nihil ſanè diſcrepant antiqui codices ab impreſſis hac parte: Videndum tñ accuratius, an tabulis legendum ſit: nam ante, quum de Bruto itidem ſermo eſſet, ita inqt:
» Nec enim ad tabulam eum deſideraturus eram; in tali enim negotio cur tu vnus non ſatis es! Nihil tamen contra antiquā ſcripturam decernere auſim.

§ 03 Ad ſaxa acrimonia; Scripſimus ex melioribus codicibus AD SAXA ACRVNOMA: vt ſit loci nomē: non tamē in regionum ſcriptoribus inuenimus locū illum ſic appellari, quod meminerimus, q̄uis aūt non oīa certa in hac lectione habeamus, tñ eā longe vulgatę p̄ponimus: nihil enim illa frigidius.

§ 03 Tum. n. mentio canai: Arbitror hunc locū corruptum eſſe: Nihil aūt opis adtulerunt veteres codices, qbꝰ prorſum cū excuſis conuenit: ſententia etiam non mediocriter obſcura eſt, & incerta.

§ 03 Fatur μιαναυκρῶον antiqua exemplaria, FATVR: Quę aūt ſequunť gręca verba depinximus cū fide & diligentia: ex his, n. quæ circūferunť lectionibus, nulla eſt cui plane acquieſcamus: nihilq́; à nobis excogitari potuit, quod mediocriter ſatis faceret: Quod igitur (vt in malis) reſtabat, fecimus, vt antiquā ſcripturam omnibus conſiderandam, & excutiendam proponeremus.

§ 03 Vel de toto: Nōnulli ſunt manu ſcripti codices, qui de Cota habent. Athenęus in fine. vij. libri, quo loco de parſimonia Romanoꝝ loquiť, meminit de Cota quodā Iulij Cæſaris legato in Gallia. qui volumē ediderit de rep. Romanoꝝ quod gręca lingua ſcriptum ſit, hęc eius verba ſunt ἰουλίως δὲ καίσαρος ὁ πρῶτος τῶν πάντων ἀνθρώπων περαιωθεὶς ἐπὶ τὰς βρεττανίδας νήσους μετὰ χιλίων σκαφῶν τρεῖς οἰκέτας τοὺς πάντας συνεπήγετο

πύγετο δὲ κόμης ἱστορεῖ τὴν ὑπεσχημένων αὐτῷ ἐν τῷ περὶ τῆς ἑρμηνείας πολιτικῶν συγγράμματι ὁ τῷ πατρὶ ὑμῶν γέγραπται φανερῶ.

503 Ne victoria quidẽ plauditur. Omnes antiquiores codices. VICTORIAE QVIDEM PLODITVR: quos deſerere nolui:ſcio equidẽ doctiſſimum uirũ Budęum receptam lectionẽ probare: & Gręci ſermonis exẽplo confirmare, ut uictoria plauditur, ideſt plauſu excipitur, intelligatur: quẽadmodũ apud illos οὐδ' ἡ νίκη κροτεῖται cũ tamen alibi à Cicerone hoc uerbũ ſic uſurpatũ nõ inuenerim, & ueteres codices reclament: antiquã potius lectionẽ ſecutus ſum: Quod autẽ ploditur in ea pro plauditur ſcriptũ eſt, non mendum eſſe puto: nam ita quoq; legit Acron in uerſu illo Horatii. Cole ſuburbano qui ſiccis creuit in hortis: ſubditq;: cole, hoc eſt caule, vt clode pro claude, ſorices pro ſaurices, coda pro cauda: vide igitur in quot nominibus AV trãſierit in O. vt idem quoq; in hoc verbo quandoq; factũ eſſe mirum videri nõ debeat, quin & li. v. harũ epiſtolarum lorcolã in ijſdem codicibus ſcriptũ eſt eo loco: In eodẽ Ama» no cœpit lorcolam in muſtaceo quęreretat ille cohortẽ primam totam perdidit.

504 Lepta enim de ſua vi in Curionẽ laborans: Quã fœdè corruptus eſſet hic locus dici nõ poteſt: quomodo enim nũc de Curione ſermo eſſe poteſt, qui tanto ante in Aphrica à Iuba Rege cũ exercitu interfectus fuerat? veteres codices IN CVRATIONE, habẽt: quę vera lectio eſt: cupiebat enim Lepta ſibi tradi curationẽ ludorum, quos Cęſar parabat ex Hiſpania reuertens: vtebaturq; opera Ciceronis: qui cum Balbo, & Oppio familiaribus Cęſaris cõficeret, vt hoc negotiũ ſibi cõmitteretur: de quo agit etiam in epiſtola ad Leptã ipſum ſcripta, quę eſt in libro ad A. Torquatũ his verbis. De curatione aliqua mune» rum regiorũ cũ Oppio locutus ſum: nam Balbũ poſtea quã tu es profectus nõ vidi, tantis pedum doloribus afficitur, vt ſe cõueniri nolit: omnino de tota re, vt mihi quidem videtur, ſapiẽtius faceres, ſi non » curares: quod enim eo labore aſſequi vis, nullo modo aſſequere: &c. cũ autẽ de ſua vi in curatione laborans dicat: vidẽdum diligẽtius, an iam hoc impetraſſet Lepta, ad eumq; delata eſſet curatio regiorũ munerum, laboraretq; ille poſtea de poteſtate & vi: quã magnam ille ſibi tradi vellet in eo negotio: ſic enim » loquitur libro primo de Oratore. Philoſophi deniq; ipſius, qui de ſua vi ac ſapiẽtia vnus omnia penè » profitetur, eſt tamẽ quędã deſcriptio: vt is, qui ſtudeat omniũ rerum diuinarum, atq; humanarũ vim, naturam, cauſaſq; noſſe, & omnẽ benẽ viuẽdi rationẽ tenere, & pſequi nomine hoc appelletur: cũ enim oſtendere vellet nullam eſſe ſcientiam, aut artẽ, quę non definiri poſſet, atq; id exemplo imperatoris, & iuriſconſulti ante declaraſſet, docet etiã philoſophi naturã deſcribi, & explanari poſſe, quãuis ille de ſua facultate, & natura omnia teneat, & omnia ſe poſſe explicare profiteatur. Paulo ſupra hũc locum erratũ eſſe animaduerti in noſtro codice: vbi enim NEGLECTIORES eſt, NECLIGENTIORES eſſe debet: verebatur enim Cicero ſi ipſe ad numos illos cũ coheredibus diuidendos, & ad auctionem faciẽdam nõ acceſſiſſet, quãuis diligentẽ & officioſum hominẽ cui negotiũ illud imponeret, elegiſſet, ne negligentior in re familiari tuenda videretur, & nimis fugitans laboris ac moleſtiarum.

504 Cluuiũ autẽ Attico Hordeonio legare, & Terẽtiæ: &c. Meliores codices habent À TITO, HORDEONIO LEGARE. &c. vt Cluuius Hordeonio & Terentię, itẽq; ſepulchro & alijs reb⁹ legaret HS IↃↃↃ. Quã pecuniam Titus heres illis ſoluere, & curare teneretur: à Cicerone autẽ, qui item heres eſſet, nihil legaret, neminiq; vllã pecuniã eum dare teſtamento ſuo iuberet: pręter autẽ antiquorũ codicum fidem, verba illa À ME AVTEM NIHIL: à Tito legi debere oſtendunt, nõ Attico. Modum hunc loquẽdi frequẽti in vſu eſſe apud Iuriſconſultos notiſſimũ eſt, Ciceronis tamẽ exemplum in Topicis adferemus, quia hic valde accõmodatum eſt: ſi pater familias vxori ancillarum vſumfructum legauit à filio, neq; à ſecundo herede legauit, mortuo filio, vxor vſumfructum non amittet, paulo autem ſupra, vbi LIBERALIVS in cunctis, quos vidimus manu ſcriptis, & impreſſis codicibus ſcriptum, Germani contrario ſenſu illiberalius ſcribunt: quod non admiſimus contra tot librorũ conſenſum, & rem ipſam ni fallor: aliorũ tamen de hac re iudicium ſit.

504 Deos mihi doleo. Caſtigauimus ex vetuſtis codicibus DE COSINIO: quod etiam Germani adnotarunt, vt queratur de obitu huius, quem, vt ait, dilexerat.

504 Poſtea quã abs te Agamẽnon vt venirem &c. In veteribus codicib. ACAMEMNO NON, rectè: negatiua enim particula omnino neceſſaria eſt, & ſine ea, ſentẽtia diminuta eſt: quod autem Agamẽno ſcriptum in illis eſt, mendoſum nõ eſt, Docet enim Priſcianus libro. vj. quod antea licet breuius, tradiderat Quintilianus libro primo antiquos ſolitos eſſe hęc nomina ablata N, proferre, & ſecundũ latinorum regulam in O, terminantiũ quod vbiq; Terẽtius facit, declinare: exemplaq; plura huius rei ex Cicerone » adducit, vt in frumẽtaria. Tum iſte venerius magna voce imperat vt Xeno audiret, pro ξήνων: de ſuppli» cijs Bexo Tyndaritanus homo nobilis, pro Bexon, & pro Murena zeno, pro zenon pfert: & huius ipſius nominis ſtatij exẽplum adfert in primo Achilleidos Conclamant danai, ſtimulatq; Agamemno volentes: vt eadẽ ratione ſic hoc loco à Cicerone dictũ ſit: quod autem paulo poſt erat: SED VT SCRIBEREM FECIT vt in noſtro antiquiore erat, ſcripſimus. SED VT SCRIBEREM TETIGIT. Germani uero pluribus uerbis additis ſic reſtituunt. Sed ut ſcriberẽ tetigit aures nuncius extẽplo inſtituta omiſi: ea &c. Quæ nos in nullo manu ſcripto inuenimus, ideoq; nõ recepimus.

506 Quippe hominum CCCCM. quis non uidiſſet hũc numerum contaminatum eſſe? quæ enim ſtultitia eſt credere Cæſarem tantum comitatum ſecum duxiſſe! In manu ſcriptis exemplaribus ſunt notæ de quibus ſępe iam diximus: ſignificant autem hominum duo milia, quę Ciceroni nimis magna mul

titudo uidebatur,uerebatur enim ne eam ſua uilla capere poſſet.

506 Ad.viij.Non.nec quẽq̃ admiſit. Mirum eſt quã multis peruerſionibus inquinata eſſet hæc ualdè bella,& ſuauis epiſtola:cum in ueruſtis exẽplaribus,ut arbitror,integra,& incorrupta maneret; In illis eſt, AD H.VII. Ideſt ad horam ſeptimam:& paulo poſt ubi in uulgatis erat. POST HAEC IN BALNEVM: eadem exemplaria habebant: POST H.VIII. IN BALNEVM: factę autem ſunt hę maculæ ab illis,qui omnia quę nõ intelligebant,ſubuertebant.

506 Sed benè cocto & condito,ſermone bono & ſi quęris libẽter:Exiſtimo hęc eſſe uerba Lucilij poetę:Nam ſi diligẽter attendas,agnoſces eſſe phraſim numeroſam, mihi ſanè uidetur integer eſſe hexameter,& duo poſtremi pedes prioris verſus:dictionẽ enim CONDITO facio initium pfecti verſus,quattuorq́; antecedẽtes,ſpondeum ſcilicet illum & dactylũ finem pręcedẽtis,qui totus adductus non eſt: Nam q̃ ,s, intereat in verbo QVAERIS frequẽs eſt apud priſcos poetas,qui impolitiores erant:Eadem ferè Cicero in II. de finib.adducit.Semper Lęlius bene,quid bene?dicet Lucilius:horto condito:ſed cedò caput cenę:ſermone bono:quid ex eo,ſi quęris libẽter:veniebat enim ad cenã,vt ſatiaret deſideria naturę an autem aliquid in alterutro mẽdi ſit,facilius ſuſpicari poſſum,quam in vtro id ſit oſtendere.

506 Hoſpes tamen nouis qui diceres: Parua omnino res fuit, quæ anſam dedit librarijs errandi quod ſcilicet QVI dandi caſu ſic ſcriptum in priſcis exemplaribus erat propter earum literarum affinitatem ſolitis antiquis ſępe alteram pro altera capere;nullę autẽ erant in illis maculę:nam NON IS habebant,vbi excuſi libri mendoſè NOVIS: ſed vno quãuis paruo mẽdo,& errato producto plura paulatim,& magna gignũtur:ſenſus horũ verborum tam planus,& apertus eſt,vt declaratione nõ egeat:neq; hęc caſtigatio,vt arbitror,cõfirmatione:ſolemus & nos quibus delectamur hoſpites, quiq; nobis cari ſunt, his ferè verbis abeũtes rogare vt cũ per ea loca iter faciãt,hoſpitij memores ſint: ad noſq; domũ reuertãtur.

EX LIBRO.XIIII.EPISTOLARVM AD ATTICVM

507 Cum pro Deiotaro Nicęę dixerit: Narrat etiã in oratore Cicero Brutũ defendiſſe cauſam Deiotari Regis: quare videtur mendũ occupaſſe Gręcos Plutarchi codices is enim Bruto tradit illũ ſuſcepiſſe patrocinũ Lybię regis,cauſamq; eius cõſtanter egiſſe:quẽ cum innocentẽ oſtendere non potuiſſet,magnitudine criminum regis victus eſſet,precibus tamẽ,& intercesſionibus conſeruauit illi nõ paruam partem regni,hęc ipſius verba ſunt καὶ δὴ καὶ τῷ τῶν λιβύων βασιλεῖ προσηγορῶν μὲν ἐλάττω τοῦ μεγέθους τῶν κατηγοριῶν, δεόμενος δὲ καὶ παραιτούμενος πολὺ μέρος αὐτῷ διέσωσε τῆς ἀρχῆς: nec enim Africa regem habuit:nec qui erant eius regionis Reges cauſam capitis dixerunt apud Cęſarem,quod ſciam.

507 Quod autem ad te ſcripſeram obſecro fortaſſe &c.Nos legimus OBSCVRÈ, quod Germani etiam ex vetuſto illo codice adnotarant:ex vulgata lectione nullum idoneum ſenſum eliciebamus:nec verba ſatis,niſi fallimur,inter ſe coherebant:explicat apertius quod ſupra obſcurè & ἀσαφῶς narrauerat.

507 Torumbus Balbi nullus adhuc:Locus ſentẽtia,& verbis obſcurus:vetuſtiores codices,quod etiã Germani adnotarũt CORVMBVS: nõ tamen quẽ intellectũ hęc verba habeant,liquido affirmarim. Interpres Thucididis cũ hunc locum è primo libro exponeret ἐνέρσει κρωβύλου: de qbuſdam capillorũ plicaturis Corymbũ eſſe tradidit plicatura eam,quę mulierũ eſſet,hęc eius verba.κρωβύλος δ᾽ ἐστὶν εἶδος πλέγματος τῶν τριχῶν ἀπὸ ἑκατέρων εἰς ὀξὺ ἀπολῆγον· καλεῖται δὲ τῶν μὲν ἀνδρῶν κρωβύλος, τῶν δὲ γυναικῶν κόρυμβος; τῶν δὲ παίδων, σκορπίος an de huiuſcemodi capitis ornatu,& corymbo,hic ſermo ſit ignoro.

508 Quoniam quidẽ ἰσίγωνας quã leuiter cõmotus: Cum diu Gręcũ verbum deſideratũ eſſet inani ſpatio relicto,Germani primi ἰσίγωνας reſtituerũt, quos nõ reprehendimus,cum ipſi etiã id fecerimus: & ſanè ita ferè habent noſtri antiquiores codices:in illis enim eſt ICEIΓHCAC vt,ſi ita legendũ eſt, in prima tantũ litera peccatũ ſit:Nam vt nõ multo ante admonuimus, e ſępe in latinis exẽplaribus pro .I. poſitum inuenitur,vt hic iam vſitatus error minus perturbare debeat,ſed quod magis cõſiderandũ eſt, cur gręca hic voce vſus ſit non videmus: animaduertimus enim nunquam ferè Ciceronem Gręcas voces in romano ſermone vſurpare,niſi cum latinas non habet, quę id quod vult plenè & perfectè exprimãt: poterat autẽ hoc egregiè latino verbo explicare,& reddere:pręterea ſenſus parum nobis planus,& apertus videtur:cuius rei cauſam fortaſſe in ſe habet peruerſio aliqua in hac ipſa dictione:quod tamen non adfirmamus:placuit tamẽ ingenuè fateri,quod nobis nõ paruum ſcrupulum iniecit.

508 Ab aleatore φυρμὸς πολύς: Ita habent cuncti & excuſi,& manu ſcripti codices,quos vidimus exceptis Germanicis,qui, À BALNEATORE habent: nos cũ in nullis ita ſcriptum antiquioribus inuenerimus, receptam lectionem,mutare noluimus:error tamen facilis in alterutram ex altera dictionem: ſi compertum nobis eſſet,quem intelligeret,poſſemus fidentius ex eius vita,& moribus confirmare,quę ſincerior lectio ſit:quod cũ ignoremus vtranq; voluimus teſtatam relinquere: vt cum hoc certius factum fuerit, poſſit,vnuſquiſq; eam,quę magis congruens illi eſt,eligere.

508 Cui certè ſi poſſem mederi odiſſe nõ deberem: veteres codices DESSE NON DEBEREM: Nos caſtigauimus DEESSE: animaduertimus enim in infinitis penè locis ex duabus vocalibus coniũctis alteram ſuppreſſam eſſe:Huius rei plura habemus exẽpla, vnum non longè petitum,nam in hac ipſa epiſtola CVSTODIS pro cuſtodijs ijdem codices habebãt:quod cum aliquis nõ animaduertiſſet CVSTODES caſtigauit,an corruppit?quis.n.nõ videat antiquis maximè exẽplaribus ſuffragãtibus CVSTODIIS

STODIIS legendũ eſſe.Fatetur ſuum officiũ fuiſſe,ſi mederi poſſet,nõ deeſſe reip. & illi rerum tumori,
qui excitatus eſſet:quã tamen remedia difficilia ſint explicat:ſępe ſic loquitur,vt hoc ipſo in libro,cum
» tandẽ ſentẽtiam exponeret: Impendentis periculi nõ nihil vitare videor, ſed caſurus in aliquã vitupera
» tionẽ,quod reip.defuerim tam graui tpe: ex vulgata lectiõe nihil niſi ineptũ & frigidũ intelligi poterat.

508 Nam de Octauio ſcis quę expecto.Antiqui etiã noſtri SVSQVE DEQVE habent:nam hoc ante nos
Germani animaduerterũt:volum⁹ tamẽ noſtrorũ etiã codicũ cõſenſum,& auctoritatẽ producere, quo
pluribus quaſi teſtibus vulgata,& corrupta lectio cõuincatur,& penitus deleatur:ſuſq; deq; Sex.Pom-
peius,plus,minus'ue ſignificare tradit:quo modo alij nõ ineruditius exponant,notũ,& manifeſtũ eſt.

508 Nam quoniã Fundis ſum cũ Ligure noſtro ſtructore &c. Nos ex antiquis exẽplarib⁹ legimus CVM LI-
GVRE NOSTRO, DISCRVCIOR SESTVLII FVNDVM &c.Erat enim fortaſſe hic Seſtulij
fundus in illis locis, vt animo ęquo videre non poſſet illũ à verberone Curtilio iniuſtè poſſideri: DE-
SCRVCIOR tamẽ potius eſt in illis:quod etiã in alijs vocibus obſeruauimus: vt in deuerſorium,&
deuertor:ita enim ſemper in antiquis libris ſcriptũ offendimus:quod cum factum eſſet in prima huius
libri dictione(Deuerti enim in illis eſt)diu Reuerti,mendoſè lectũ eſt:contra in ijſdem dilectus,pro de-
lectus,cũ de delectibus militum ſermo eſt ſcriptum reppeři.Quod autẽ Seſtulij fundum legendum ſit,
» confirmant etiã hęc uerba:nõ multo poſt poſita.At ego cũ tibi de Curtilio, ſeſtulianoq; fundo ſcripſi,
de Cenſorino,de Meſſala,de Planco,de Poſthumio,de genere toto,&c.

509 Is mihi de Mario & de rep.&c.Antiqua exẽplaria DE MARIO quã ſinceram eſſe lectionẽ puto:Huius
hiſtoriã narrat Valerius Maximus li.ix.cap.de Herophilo medico equario:paulo ſupra:quid de Mario?
» quẽ quidem ego ſublatũ rebar à Ceſare:Item in prima Philippica: Liberat⁹ cędis periculo paucis poſt
» diebus ſenatus:vncus impactus eſt fugitiuo illi,qui in C.Marii nomen inuaſerat.

509 A Cicerone mihi literę πεπινευμέναι & bene longę:Caſtigauimus auctoritate vetuſtorum codicum πεπι-
νωμέναι & paucis poſt dictionibus πίνος:quod ſentiremus de hac dictione ante diximus:vbi locus etiam
Damaſcij adductus eſt,quem Sudas citat.

510 Cum à ſe Catilius circumſederetur:ſcribendũ CAECILIVS: quod etiã Germani ex vetere(vt opinor)
ſuo codice viderũt:intelligit autẽ C.Antiſtiũ veterem,qui literas ad Balbum miſit:quibus loquebatur
de bello,quod contra Cęcilium Baſſum gerebat in Syria, quis autẽ hic fuerit Cęcilius diligẽter narrat
Dion libro Romanarũ hiſtoriarum. XXXXVII. et qua ratione cũ ex aduerſo prælio Põpeij fugiſſet,
in Syriã venerit,magnasq; ibi copias pararit,& iuſti exercitus dux factus ſit.Tradit tamen Alchando-
nium Arabem eũ ex obſidione exemiſſe,illũ,qui cõtra Parthos Luculli rebus fauit:Parthos aũt,quam-
uis & ipſi à Baſſo acciti cũ magnis copijs ad eũ veniſſent:nihil tamen memoria dignũ feciſſe : paruoq;
tempore propter hyemẽ manſiſſe:Huius Baſſi meminit Cicero in Oratione pro Deiotaro : etſi Cęlius
deprauatè pro Cęcilius ibi ſcriptum eſt: Inter alia aũt crimina dixerat accuſator Regem ad eum nun-
» cios miſiſſe:verba Ciceronis hæc ſunt.At miſit ad Cęcilium neſcio quem,ſed eos quos miſit, quod ire
» noluerunt,in vincula coniecit:infra:ſed tamen cum ad Cęcilium mittebat, vtrum cauſam illam victã
» eſſe neſciebat,an Cęcilium iſtum magnum hominem putabat? quem profecto is, qui optimè noſtros
» homines nouit:vel quia nõ noſſet,vel ſi noſſet contemneret:Prętera D.Brutus in epiſtola ad Brutum
» & Caſſium.Quia vbi conſiſtamus nõ habemus,pręter Sex.Pompeium & Baſſum Cęcilium, qui mi-
» hi videntur hoc nuncio de Cęſare allato firmiores futuri.

510 Redeo ad Theobaſſos,Sueuos,Francones,Quã nos lectionẽ ſecuti ſumus ex antiquis exemplaribus erui
mus.Opinio aũt noſtra eſt hęc eſſe nomina veteranorũ,qui ex haſta , & largitiõe Cęſaris magnas opes
ſibi acquiuiſſent:& in fundos,poſſeſſionesq; aduerſariorũ inuaſiſſent: quorũ amittendi metu remp. tur-
bari cuperẽt:& omnia potius cõmiſceri quã pati opimam illã prędam ſibi è manibus eripi.

510 Sed vt ſcribis ἐρίζομεν magnam cum Antonio : vna tantum litera diuerſa eſt antiqua lectio:quãuis eam
quoq; aliquãtulum vitioſam eſſe putẽ,nam vulgata,& ipſa mihi parũ ſatiſfacit. Videndum eſt,an de-
beat emendari ἐκζίθμεν, vt ſignificare voluerit concertationẽ Octauij cũ Antonio de Cęſaris hęredita
te,cuius ille magnam partem auerterat:nam antequã armis cõtenderunt,iure & legibus diſceptarunt,
probat hic igitur Cicero,(ſi ita legas)iudicium Attici, qui inter illos magnã litem erupturã ſcripſerat:
ſiue fortaſſe per hoc verbũ rem ad arma venturã , & contemptis fractisq; legibus, armis illos dimicatu-
ros ſignificarat,& orituram inter eos iuris fractionẽ & diſſolutionem:Multa ſanè cõponunt & compli-
cant nomina cũ hac voce græci:nam ἐκζίφερνα dicunt & ἐκζίνερα & ἐκζίφλονα : quare nõ mirum eſſet eos
etiam ἐκζίθμεν formaſſe:in eam,tamen adhuc nõ incidi,nec vllam rem certiorem adferre poſſum,ſiue de
ſinceritate,ſiue de ſententia huius aut illius lectionis.

511 Nam rem non fecit deteriorem:Antiqua exemplaria VNA. Nos coniectura ducti ſenſu optimè(niſi fal
lor)quadrante ex veteribus vt minus inquinatis veſtigijs RVINA caſtigauimus,vt intelligat ruinã
tabernarũ,quas ita reędificare Cicero cogitabat,vt dãnum, quod ruina importarat, ſibi quęſtum ad-
» ferret:ita enim ſupra inquit,cũ de inſtauratione earum ageret,ſed tamẽ ea ratio ędificandi initur (conſi
» liario quidem,& auctore Veſtorio)vt hoc damnũ quęſtuoſum ſit.

511 Preter lętitiam & odij poenã & doloris:Germani quoq; POENAM legunt: prętera cũcti manu ſcripti
PENAM: ſine diphthongo tamen,ita etiã noſter melior, ſed mendoſè,vt puto, PLENAM enim le
gendũ omnino exiſtimo,pendereq; hoc nomẽ à voce illa LAETITIAM cum queratur cędem Cęſa

ris nihil ipſis attuliſſe pręter lętitiã,ſed nec eam ſincerã meramq́;,verum plenã odij,& doloris: rem autẽ
qua aliquis refertus eẽt ſecũdo,& non ſeptimo caſu,vt poſtea cœptum eſt, ſolitũ eſſe Ciceronẽ ponere,
teſtatur Quintilianus lib.ix.vt diceret plenũ vini,& nõ vino,ex vulgata,& recepta lectione nullũ pau-
lo commodiorem ſenſum elicere poſſumus:qui poteſt,ipſe nos doceat,paulo autem poſt ISTIM ha-
bent veteres codices,vbi excuſi iſtinc:quod quãuis plurimis locis in priſcis epiſtolarum exemplaribus
obſeruarimus(vt non facile in eadem voce ſemper vitium eſſe credendum ſit):tamen nunquã ita ſcrip
ſimus: de hoc autem alibi longius locuti ſumus.

511 Verũtamen autẽ ecce Antonius &c· Pulcherrimũ ſenſum,& elegantẽ modũ dicendi,à Ciceroneq́; crebro
vſurpatũ,perturbatus ordo duarum dictionum fœdabat:cum purgauimus:ad auctoritatẽ veterum co
dicum ratione etiã accedente:Ecce autem de rebus magnis,& repentinis ſolitum dici notum eſt, & ab
antiquis grãmaticis declaratũ:quare de hoc inane eſſet amplius verba facere:Illud potius adnotandũ
eſſe admonemus: VERVMTAMEN hic alio ſignificatu ſumptum eſſe,quã paſſim capiatur:Hic enĩ
hanc vim habet:cũ antea expoſuerit Siculis Cæſarẽ multa cõmodauiſſe,neq; ſe inuito:gaudebat enim
eos qui ſecum aliqua neceſſitudine cõiuncti eſſent,beneficiis cumulari:quãuis,inquit,latinitas erat nõ
ferenda:verũtamen:Quaſi dicat cũ Cæſar ita facere animũ induxerit,illisq́; omnino gratificari volue-
rit,ęquo animo ferendum:aliquidq́; ei,cui reſiſti non poteſt, concedendum : cum vero poſtea, ECCE
AVTEM, infert,docet Cæſaris beneficia in Siculos præ Antonij effuſione quaſi nihil eſſe: Inuenitur
» etiam alijs locis ita locutus eſſe Cicero,vt lib.xvj.De Q.Filio gaudeo tibi meas literas prius à tabella-
» rio meo,q̃ ab ipſo redditas,q̃q̃ te nihil feſelliſſet:verũtamen.Sed expecto quid ille tecum:dixiſſet enim ſi
plenè locutus eſſet:verũtamen hoc melius & cõmodius fuit:eſt autẽ hic modus dicendi, in quo multa
» ſupprimuntur,& reticentur:hoc etiã libro non multo antea : De Bruto ſemper ad me omnia perſcribi-
» to:vbi ſit,quid cogitet:quẽ quidẽ ego ſpero iam tutò,vel ſolum tota vrbe vagari poſſe:verũtamen.De
» rep.&c.tanquã enim ſe corrigit,quod tutò Brutum tota vrbe vagari poſſe aſſeueraſſet,vt ſi dixiſſet, de
» hoc melius cogitandũ eſt,nec ſe tanto periculo fortaſſe cõmittẽdũ. In prima etiã epiſtola.xiii.lib.Tuas
» literas hodie expectabam:nihil equidem vt ex his noui:quid enim?Verũtamen.Oppio, & Balbo epi-
ſtolas &c.nam & hic etiã aliquid intelligitur:quãuis,inquit,nihil ex tuis literis noui expectabã:verũta
men ſiquid forte accidiſſet præter opinionẽ meã ſcire volebã, quãuis enim exiſtimẽ te nihil habere,tñ
quis ſcit,an aliqd ortũ ſit:ideo nõ penitus ſpe excludebar fore in illis aliqd noui : Sed huius ſermõis alia
nec pauca haberemus exẽpla,quæ nunc omittemus,ſatis enĩ hæc eẽ arbitramur ad declarãda eius vim.

511 An ambulatione ἀλιτενεῖ delecter:valde mancus quondã hic locus legebatur:deficiente hic gręca voce, &
paulo infra tribus Homericis verſibus: Ipſi penè integrum,& incorruptum in vetuſtioribus exemplari-
bus eũ inuenimus:inerant enĩ in carminib.Homeri minutæ quædã peruerſiones,vel illuſiones potius,
quæ facile tolli poſſent,& corrigi,vt mirer tandiu illũ iacuiſſe,& intellectũ nõ eſſe:Germani tamẽ & ipſi
animaduerterunt,primiq́; locũ reſtituerunt,quorũ lectio cũ noſtra antiqua penitus congruit:Quęſie-
rat autẽ à Cicerone Atticus rem,de qua ipſe valde anceps erat,vbi maior ſcilicet delectatio eẽt,in tumu
lis,proſpectuq́;:an in ambulatione ἀλιτενεῖ, fatetur Cicero vtriuſq; loci tantã eſſe amœnitatem,vt ipſe
quoq; dubitet vtra anteponẽda ſit,nõ tamen hanc eſſe quęſtionẽ eius tẽporis docet,tantis enim malis
vrgeri rempub.& tam grauia pericula optimo cuiq; inſtare,vt penitus ſibi ex animo & villę,& huiuſce
modi delectationes exciderint:accõmodat autẽ ad hanc ſentẽtiã egregiè verba Vlyſſis pronunciata ab
eo. λ. ι. Cũ enim miſſus eſſet orator ab Agamẽnone cũ Phœnice,& Aiace ad Achillẽ,vt eũ illi reconci
liarẽt,& ita afflictis rebus grecorũ ſubuenirent:viſa Achilles,& ſalutata tam nobili legatione, iuſſit Pa-
troclũ maioribus poculis vnicuiq; miniſtrare:ipſe quoq; magna vi carnis deprõpta : & aſſata menſam
multis dapibus onerare,& refertã habere cœpit: Vlyſſes aũt inde initium orationis ſuæ ſumpſit:lauda-
ta enim eius copia,& ſplẽdore inquit ἀλλ᾽ οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν. Quamuis inquit ſplendidæ ſint
epulæ,non tñ nobis dulcis conuiuij opera curæ,& cordi ſunt,ſed cum magnũ detrimentum, ingensq́;
exitium vicinum videamus,timemus,indubioq́; ſumus de ſalute,vel interitu nauium,totiusq́; claſſis:
Quẽadmodum igitur Vlyſſes tunc tẽpus non eſſe dicit inſtruendarũ epularum,nec ſe animũ ad dapes
applicare poſſe:ita hic Cicero ſe nihil de honeſtis illis voluptatibus,delectationibusq́; hoc tempore co
gitare poſſe propter ingruentia mala,& pericula affirmat:illa enim tranquillũ tẽpus requirere,hoc autẽ
eſſe turbulentiſſimũ: ἀλιτενὴς autẽ humilis:quẽadmodum mare dicitur ἀλιτενὲς, quod profunditatẽ nõ
habet.Polybius lib.iiij·hiſtoriarum καλεῖται δὲ τὸ μὲν τῆς μεσαιπέδου σῶμα κιμμερικὸς βόσπορος ὃ τὸ μὲν πλά-
τος ἔχει περὶ τριάκοντα στάδια, τὸ δὲ μῆκος ἑξήκοντα στάδια, πᾶν δ᾽ ἐστὶν ἀλιτενὲς Appianus οἱ δὲ παρεχώρησαν ἐξ ἐ-
φόδου ὑπὸ τῶν ῥωμαίων μηχανήμασι οὐ κατὰ γῆν (οὐ γὰρ ἦν δίοδος)· οὐδὲ ναυσίν, ἀλιτενὴς γὰρ ἦν ἡ θάλασσα ἀλλὰ
γυμνοὶ οἱ μὲν ἄχρι τῶν μαζῶν ἀρχόμενοι οἱ δὲ δεῖνον: humilis autem,planaq́; regio,& ambulatio opponitur
tumulis,locisq́; proſpectum habentibus.

513 Iterandum eadem iſta mihi·Cum Cicero ſit,qui interroget:Atticusq́; certiorem eum fecerit de hac re:ite-
randum ſcilicet tibi eſt eadem iſta intelligo,id eſt oportet vt iteres,& eadem iſta repetas:Sic loquitur in
ij.lib. Tuſculanarũ. Iterandum eadem iſta mihi:non enim intelligo quid ſummũ dicas eſſe, quid bre-
ue.Parilibus autem Romam eſſe conditam notum,eſſeq́; eum diem ad.xij.kal.Maij.Ludosq́; ea die ce
lebrari ſolitos vrbano populo, & peregrinis etiam per vrbem vagantibus coronatis cum tibijs, cym-
baliſq́; & omni genere luſus laſciuiæq́;·Docet hoc Athenæus viij. δειπνοσοφιστῶν his verbis: τούτων ἐν

πολλῷ

πολλῶν λεγομένων τότε ἐξαίφνης ἐγένετο κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν αὐλῶν βόμβος καὶ κυμβάλων ἦχος ἔτι τυμπάνων κτύπος μετὰ ᾠδῆς ἅμα γινόμενος. ἔτυχε δὲ οὖσα ἑορτὴ τὰ παρίλια μὲν πάλαι καλούμενα νῦν δὲ ῥωμαῖα τῇ τῆς πόλεως τύχῃ ναοῦ καθιδρυμένου ὑπὸ τοῦ πάντ᾽ ἀρίστου καὶ μουσικωτάτου βασιλέως ἀδριανοῦ· ἐκείνην τὴν ἡμέραν κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἐπίσημον ἄγουσι πάντες ἑορτὴν οἱ ῥώμην κατοικοῦντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες τῇ πόλει.

514 Fac id potuiſſe aliquo modo fieri: quã nos ſecuti ſumus lectionẽ, eam auxilio vetuſtorũ codicũ reſtituim⁹: in quibus poſtremę harũ dictionum nullum veſtigiũ: ex noſtra hunc elicio ſenſum valde accommodatum, vt arbitror, & elegantem: cũ enim dixiſſet: quis potuit Liberalibus in ſenatũ non venire? quaſi hoc fuerit valde durum, & acerbum tantopere cogi ſenatores, vt nullus etiã verę excuſationi locus eſſet: veruntamen cõcedamus inquit, id oportuiſſe, & rectum fugiſſe, quod grauius, & violentius fuit: num etiã cum veniſſemus libere potuimus ſententiam dicere? ex vulgata nõ adeo planum, & verum, niſi nos fortaſſe nimis noſtra, vel antiqua potius, & incorrupta amamus.

514 Nec me hercule Rauduſculus mouet. Veteres codices ME RAVDVSCVLVM MOVET. prorſus incertũ eſt quid intelligat: ſemper de hac re breuiter, & obſcure loquitur: diximus quędam de hac voce lib. iiij. harum epiſtolarũ in illo loco. Nam de Rauduſculo μῦθος μέγας ὥσπερ ἐν πλατωνικαῖς ἰδέαις: nihil
» aliud adhuc habemus, quod hoc negotiũ aperiat, & explanet.

515 Quis enim audeat violare propoſita cruce aut ſaxo: Hęc eſt recepta lectio: quam vetere meliorẽ iudicauimus: illa autẽ LAVDARE habet: quod etiã Germani reperiſſe in antiquo codice videntur, adnotãt enim eam in ſui libri margine: vitioſos igitur hac parte omnes antiquos puto.

515 Herodi autẽ mandatum vt mihi κατὰ μίτον ſcriberet: Hęc eſt vulgata lectio: Antiqua autem, MANDARAM VT MIHI KATAMITΩN: omitto quẽadmodum alij emẽdarint: qui veterib⁹ libris aut nõ inſpectis, aut neglectis eam quã huic ſententię lectionem quadrare arbitrati ſunt, reſtituerũt: multi enim in hoc laborarũt: omnes autẽ has turbas, difficultatesq́; peperiſſe iudicamus vnius literę peruerſionem: ſi enim o, paruũ in poſtrema ſyllaba, & nõ magnum, vt perperã factũ eſt, poſitum fuiſſet, omne mendum abfuiſſet, & eadem ſententia ex veris Ciceronis verbis elici potuiſſet: κατὰ μίτον autem λεπτῶς ſignificat, quaſi filatim: μίτον enim filum. Adducit Varinus in magno illo ſuo lexico Pherecratem, qui ita locutus ſit κατὰ μίτον τὰ πράγματα ἐκλογίζομαι: Hoc pacto conſeruatur priſcorum exemplariorũ auctoritas: nam etiã Germanica KATAMITΩN habere certũ eſt: illi enim ita in margine codicis, quẽ excuderũt, adnotarũt: & ſenſus pręclare conuenit, & cũ multorum iudicio cõcordat qui aut κατὰ λεπτὸν, aut ſimili quopiam modo nõ incommodè ſi ſententiã tantum ſpectes emendabant.

515 Nec ſero quodammodo dependatur: Ea eſt omnino in antiquioribus quos vidimus codicibus lectio, vt modica immutatione NE PRO SE QVODAMMODO caſtigari poſſit: quod fecimus vulgatæ peruerſione, & maculis offenſi: vnius enim tantũ literę ſeriem permutauimus, & ita hanc meliorem, niſi fallor, & ſinceriorẽ lectionem confecimus.

516 Qui valetudinis cauſa in hęc loca veniant. In libro etiam ad M. Varronem hęc & lepida & grauis epiſtola, ad Dolabellam Coſ. incluſa eſt: ex diſſimillimo enim genere eſt conflata: nam & iocatur cum eo familiariſſime & acutiſſimis ſtimulis ad virtutẽ & dignitatem cohortatur: primis aũt eius verſibus nõ parua varietas eſt in ea, quã ad Dolabellam ſcripſit, & in hac, quod eius exemplũ eſt ad Atticũ miſſum, vt ipſe quoq; legeret: neutram mihi placuit lectionẽ repudiare: nam vtraq; à me in vetertimis & ꝓbatiſſimis exẽplaribus inuẽta eſt, & vtranq; elegantem & ſplendidã puto, & quę magis verbis q̃ ſententia diſcrepẽt: Cur autẽ huius magis libri teſtimonio quã illius fidẽ haberem? cũ vtrunq; fidelem expertus ſim & vtrunq; etiã, & ſi rarius, tamen quãdoq; fallere: res omnino nõ magni eſt momenti, ne tamen aliquis hoc negligentia à nobis cõmiſſum exiſtimaret, hoc narraſſe volui: locus ipſe de quo loquimur, ne nũc longiores nulla neceſſitate ſimus, eas interſe conferentibus patebit.

517 O hominẽ impudentẽ. Veteres libri PVDENTEM: quod εἰρωνικῶς dictũ eſſe oportet, nã quod & opem ab eo petierit, dixit, alludit ad ingentẽ illam vim pecunię publicę, quã Cõſules diſſiparũt ex ęde Opis,
» de qua in Philippicis his verbis: ſcelerũ magnitudo cõſcientia maleficiorũ, direptio eius pecunię, cuius
» ratio in ęde opis cõfecta eſt hãc tertiam decuriã excogitauit: ſed & alijs quibuſdã locis hanc rem tãgit.

517 Sed cũ Dolabellę aritia &c. Nos AVARITIA legimus: nam ſupra queritur Dolabellã nomen, quod ſibi debebat, nolle diſſoluere: ſępiuſq́; de hoc negotio loqtur, erat autẽ hoc auaritię: nam ne ARISTIA legas, repugnat vt arbitror illud, quod ſe magna ob eam rem deſperatione affectũ eſſe dicit: delectabat
» enim Ciceronẽ mirificè, nõ offendebat ἀριστεία Dolabellę, eamq́; ille ſummis laudibus in coelum ferebat:
» inqt enim o Dolabellę noſtri magnã ἀριστείαν: quãta eſt ἀντιπάθεια: cõtrariũ igitur eſſet ſentẽtię ipſius.

518 L. Antonij horribilis contentio: emendauimus CONCIO, multis argumentis ad hoc inducti, poſterio
» re etiam ſequentis libri epiſtola inquit: L. Antoniũ concionatum eſſe, cognoui tuis literis vt alijs ſordi
» de: ea etiã verba quę ſequũtur. Dolabellę pręclara iam &c. id confirmãt: cum enim hic concionẽ pręclaram intelligat, nõ dubium quin etiam ſupra horribilis concio intelligi debeat: nec enim rectè (vt arbitror) pręclara cõtentio appellaretur: & nõ multo poſt hac ipſa ep̃la de Dolabellę concione loqtur. Dolabellę & prima illa actio, & hęc contra Antonium concio mihi profeciſſe permultum videtur: quod autem paulo infra inquit: Expecto ſi, vt putas, L. Antonius produxit Octauiũ, qualis concio fuerit: & hic etiam de concione ſermonem habitum eſſe oſtendit.

518 De Cęſare illo. Omnes in hoc codices conſentire video ueteres ac nouos: & tamen ſuſpicor aliqd mendi

latere:nihil autem mutaui;quibus enim auxilijs uti conſueui,ab iſs relictus ſum.

518 De Quintis ac Buthrotijs,cū uenero ut ſcribis. Veteres libri DE QVINTI BVTHROTO:quamuis enim de Quintis in illis ſcriptū ſit,poſtrema tamē litera ibi deleta eſt,ſi diligēter attendas: nam punctū ſupra ſe habet:puncta autē ſupernè in priſcis exemplaribus delent. Buthrotus autē fortaſſe fundus erat Quinti,de quo nūc loqtur:nihil tamē adfirmam⁹, quippe cū de hoc compertū aliquid nō habeamus.

519 Se aſſentire & cupere pacē:Caſtigauimus ex ueteribus libris SE BENE SENTIRE: quod niſi ſpe fallimur accuratè re perſpecta,& animaduerſa reſtitutam à nobis lectionem meliorem putabis, & illam noſtro iudicio ſatis frigidam,repudiabis.

519 Q.Frater(ut arbitror)eſt dextella.Antiqua exemplaria pro FRATER. F.habent:ideſt filius:in alijs cū excuſis cōcordant:qd ea uox DEXTELLA ſignificet mihi cōpertum nō eſt,ea aūt, quę adhuc nōnulli excogitauit,parū ſatiſfaciūt,nihil enim certi habēt:quare meliora adhuc, & veriora quærēda cenſeo.

519 Et quidem portēti ſimiles in tuis literis. Sic quondā mendoſè legebatur. Germani primi, PORTENTI SIMILE SINE TVIS LITERIS, emēdarunt:rectè illi quidem, & eleganter: portēti ſimile putat, quod ſuus tabellarius ab Attico ſine literis redierit:dicitur portenti ſimile quod raro accidit, & admirabile omnibus videtur:ſępe vtitur Cicero hoc modo dicendi libro.ij.de Oratore.Craſſi quidem reſponſum excellentis cuiuſdam eſt ingenij ac ſingularis,cui quiddam portenti ſimile eſſe viſum eſt, poſſe aliquē inueniri oratorem,qui aliquid mali faceret dicēdo.In V.etiā Philippica dixit. Vt portēti ſimile videatur,tantam pecuniā populi R.tam breui tempore perire potuiſſe.

519 Vtrū oēs haberēt. Vitioſi ſunt hoc loco veteres codices: vt nō certo pſpiciatur ex illis quomodo legendū ſit:nos inſtitutū noſtrū tenuimus,vt quā minimum à priſcis veſtigijs declinaremus:& tamē aliquātulum neceſſario deflectendū fuit:tam putrſa enim,& maculoſa antiqua ſcriptura erat, vt aliquid opis ei adferre oporteret VT RATA igitur legim⁹:in illa aūt VTRAM erat:alij VT ARMA emēdant.

519 Ponti Neapolitanū à matre tyrānoctoni poſſiderī:Ita ſcriptum inuenimus in cunctis manu ſcriptis,impreſſiſq; codicibus:alij alijs modis corrigere tentarūt:Quorum opiniones qui ſcire volent,habent vbi eas legant:nos videbimus an ex cōmuni lectione,aliquid,quod nō contemnēdum ſit,dici poſſit:Neapolitanū prędij nomen vt Cumanū,& Arpinas hic eſſe exiſtimamus, quod in agro Neapolitano eſſet, ita appellatū Cicero in Lucullo.Quo quidem etiā maturius venimus, ꝙ erat conſtitutū, ſi ventus eſſet Lucullo in Neapolitanū, mihi in Pompeianum nauigare matrē Tyrānoctoni Seruiliam intelligimus: adhuc nihil niſi planū dictum puto:nūc quę proferam minus aſſeuerāter pronunciabo. Ponti patrius caſus eſſe poteſt à proprio nomine Pontius: ita enim ferè in priſcis monimentis hic caſus huiuſcemodi nominum ſcribitur:vt eſt etiam apud Martialē Quod vomis, Antoni & cetera. Fuit autem Pōtius Aquila inter Cęſaris cōiuratos,qui poſtea Mutinenſi prelio cecidit, vt eſt etiā in epiſtola quędam Pollionis: Ibi Hirtium,quoq; perijſſe,& Pontiū Aquilam, vt huius fortaſſe hoc prædiū Cęſaris haſtæ ſubiectū ſit,quod ille Seruilię matri Bruti dederit: cui ampliſſima prædia ex auctionibus haſtæ nūmo addixit,vt Suetonius tradidit:vt [illegible] nūc, & ſubabſurdū videatur Ciceroni, Bruti matrē prędia eius poſſidere, quē filius pręclari illius facinoris ſociū habuerit:Huc nos coniectura, & ſenſus noſter duxit,dum volumus maximè cōmunem lectionē tueri,& loco ſuo moueri nō pati:vt aūt eam nō affirmatè,& cōtumaciter defendimus:ſic prę alijs,quę adhuc prolatę ſunt, nō ſpernendam eſſe contendimus.

519 Quare talaria induamus. Vetera omnia exēplaria VIDEAMVS habēt:ideſt paremus,& vt vulgo dicitur,prouideamus.Prima quinti libri epiſtola: Id autem ex eo,vt opinor,quod anteceſſerat Stathius, vt prandiū nobis videret:in Lucullo.Sed hoc extremū eorū eſt: poſtulāt vt explicentur hæc inexplicabilia: Tribunum aliquē cenſeo videant,à me iſtam exceptionē nunquam impetrabūt. In procemio.iij.libri de Oratore:quē duxiſſe conſtabat videndum ſibi aliud eſſe conſilium, illo ſenatu ſe remp.gerere nō poſſe:quāuis vulgata lectio recipi,& defendi poſſit,maluimus tamē antiquorū codicum fidem, & auctoritatem ſequi,ſenſu optimè cōueniente,ne dicā magis quadrante: ſatis enim tūc erat expedire ſe ad fugā, eaq; parare,quę neceſſaria erant,nō dum enim bellum eruperat,otium tantum turbabatur.

519 Perturbat ne gemā.Hunc locum inquinatū eſſe quis nō fateatur?Caſtigauimus igitur NEQVE IAM: partim cōiectura ſimilitudinē illarum literarum ſecuti,partim argumentis quibuſdam ducti, quorum nō paruū hoc eſt:quod cū hoc ipſo in libro ſententiā eandem explicaret,ijſdem ferè verbis inquit: Neq; enim iam licebit,quod Cęſaris bello licuit,&c.pungēda aūt oratio eſt poſt verbū perturbat: hoc enim initiū ē clauſulę: qua rationē reddit,cur hęc ſe ſpecies,cogitatioq; perturbet:ita enī legimus cū vetuſtis exēplaribus nō CONTAGIO: cū belli inquit ſpecies mihi obuerſatur, & cogito fore bellū perturbor.

EX LIB. XV. EPIST. AD ATTICVM.

520 Sed vix enim & ad pacē ſum cohortatus. Deformatā hanc lectionē eſſe putauimus mendumq; vna litera poſtpoſita inoleuiſſe,qua in ſuā ſedem reſtituta,omnē maculam ſublatam eſſe ſperamus:Hoc verbum frequenter hoc ſignificatu ſumitur:cū plura exempla nobis occurrerent, vno ex harum epiſtolarū lib.v. contenti erimus.Cum hęc diſſeruiſſem,ſeducit me Scaptius,ait ſe nihil contradicere.

520 Audientibus tribus filijs eius,& tua filia: Inane ſpatiū hic diu māſit:Germani characteras quoſdam græcos in vetere exemplari repertos depinxerunt,& in hunc locū interpoſuerunt; eos ipſi quoq; nulla parte

ab illis

ab illis diſcrepantes in noſtro antiquiore inuenimus,& in noſtrum codicem quàm maximè potuimus illis ſimiles contulimus,: cum enim à nobis nõ intelligeretur,fore puto, vt aliquis acri ſtudio in hoc poſito nobis felicior, & eruditior, hoc ei ſuppeditato auxilio hunc quandoq; locum reſtituat , & tenebras quę ipſum occupauerunt,repellat:nam quoniam in antiquioribus omnibus,probatioribusq; codicibus eodem pacto ſcriptus inuenitur,ſcire licet etſi aliqua in eo macula,peruerſioq; verſetur,non tamen à vera tantopere lectione diſtare,vt deſperandum ſit de illius reſtitutione.

521 Vt nihil poſſit vltra ego tamen:in antiquiore noſtro codice ea , quam ipſi reſtituimus potius lectio inuenitur , ideoq; nos ipſam vulgatæ prętulimus: nam ſenſus ex vtraq; idem ferè elicitur : ex noſtra tamen cõmodior,& elegantior,vt puto.

521 Quãquam vereor ne cognomine tuo lapſus ὑπεραττικὸς ſis in iudicãdo: Manu ſcripti omnes HYPERATTICVS habẽt:quę prorſus vera eſt lectio,miror autẽ quomodo tam diu latuerit . Germani tamen eã viderunt:quã inepta autem,& frigida vulgata eſſet,nihil attinet dicere: Credebant pleriq; eius temporis oratores,quos ſemper Cicero redarguit,Atticum dicendi genus ſubtile,& ſedatum eſſe: quare veretur Pomponij iudicio hoc cõmittere, timens ne ille cognomine ſuo lapſus,tenui,& tranquillo ſtilo magis delectaretur,q̃ concitato & quaſi ardenti,tanquã ipſe Atticus appellatus,Atticũ etiam ſtilum amare deberet: In oratore etiã eandem hãc ſententiã perſequitur:qui autem aliter dixerunt,hoc aſſequi non potuerũt,ita facti ſunt repente Attici,quaſi vero Trallianus fuerit Demoſthenes,cuius nõ tam vibrarẽt fulmina illa,niſi numeris contorta ferrentur: ὑπὲρ autem in cõpoſitione augere notũ eſt. Ab hoc nomine verbũ fingit Simplicius in cõmentarijs in Phyſica Ariſtotelis ὑπεραττικίζειν idest nimis ſtudioſe elegãtias & flores eius linguę ſectari:inuehitur autẽ vt ſolet in Alexandrũ κάλλιον οὖν εἶ μοι ἀλκαῖον ἢ ὑπεραττικίζειν:Emendauimus item paulo poſt,pro Attico tota: ἀττικώτατα vt nõ ſolum Atticè dici poſſe cõfirmet, ſed etiam Atticiſſimè,vt ita dicam,quod ipſe proferre noluit:apud Gręcos autem id vſitatiſſimum eſt: quod hic aptiſſimè nunc Cicero vſurpauit.

521 Quod puto tantũ enim odium video &c. Locum hũc deprauatũ,mancumq; eſſe puto:ea vox ODIVM in antiquioribus non inuenitur:qua propter nos eam deleuimus: notam autem,quæ mendum ſubeſſe indicaret,illi adponi iuſſimus,quia ſine melioris codicis copia corrigi poſſe deſperauimus:VICTORI autem eſt in illis non VICTVRI, ne nihil prætermittatur à nobis, quod nõ teſtatum relinquamus: ſępe tamen in antiquis monimẽtis hę duę poſtremę vocales inter ſe permutantur.

522 Tabula Demonici quod tibi curę eſt gratum:de malo ſcripſi &c.Quod punctis male diſtincta erant hęc verba,induxerunt nonnullos,vt ſinceram ſcripturam contaminarent:de Matioq; ſcriberent inconſiderate:poſt voces illas DE MALO pungi debet oratio,vt gratum de malo id ſibi eſſe dicat : quo modo dicendi ſępe vtitur:ſed hęc tam perſpicua,vt nulla egeant argumentatione, quo magis confirmentur: quędam etiam paulo poſt ex iiſdem exemplaribus melius,vt puto,ſcripſimus.

522 De Q.F.quod ſcribis ad me ad Q.De patre.Quis nõ videat in his verbis vitiũ eſſe? ita autẽ excuſi fermè omnes habẽt:neſcio an antiquã ſcripturã deprauatiorem dicere debeam:nihil certè illa cõturbatius,& confuſius, non verebimur tamen eam proferre, alijsq; conſiderandam tradere : ſi fortè alicuius ingenio aliquid, quod lucem huic loco adferat ex ea erui , & excogitari poſſit : eſt autem hæc. DE QVE FIL SCRIBIS A, M. C. DE PATRE CORAM AGEMVS, vt videatur gręca quępiam dictio deſiderari,cuius quędam partes,& reliquię ſuperſint.

522 X.kal.Iunij ferè ea quę à Fuſio ; &c.Eam, quam hic reſtituimus lectionem,ab antiquiore noſtro accepimus,nulla,ne parua quidem immutatione facta, VIII. autem hora intelligimus:ita enim ſępe appellare ſolitos illas notũ eſt à numero ſcilicet,ſuppreſſo horę nomine: quod item menſis nomẽ reticet breuitatis gratia vſitatũ eſt,ſiquidem & infra unam.xi.alterã.x.kalen.eadem ratione dictum eſt: erãt enim in tam vicinis locis,vt plures dies in itinere literę manere non poſſent:non igitur menſem,quo ſcriptæ eſſent adponere neceſſe erat,ignorari enim non poterat.Loquitur autẽ de Q.Fuſio Caleno, cui ſemper aduerſarius fuit,paulo autem poſt grauiſſimę inter illos inimicitię exortę ſunt,cum cauſam ille Antonij in ſenatu defenderet.Dion autem orationẽ,in qua cuncta Ciceronis crimina colligit,et vitã, actioneſq; Antonij contra Philippicas tuetur, ab hoc pronunciari facit.

522 Quoniam caret Buthrotis:rides ab Cordilio &c.Hęc verba valde deformata ſunt, & diminuta, vt puto, Nos diligenter cõſiderata,& perſpecta vetere ſcriptura,eam quã in noſtro codice vides lectionem,ex illa eruimus:quã tamen nõ ita amamus, vt ſi meliorẽ videremus,hanc non defereremus:nulli enim magnopere confidimus,quę cõſtituta,& ſuffulta ſit noſtra,aut alicuius induſtria,eſt igitur hęc vetus QVONIAM CARETVR BVTHROTIS RIDES APS CONDOLEO NON MEA POTIVS &c.Quãtopere autem cuperet in hoc negotio Attico ſatiſfacere,ex multis locis in his epiſtolis clarum eſt,nec non ex epiſtolis in fine.xvj.libri ad Plancum & Capitonem ſcriptis,quibus cauſam, remq; Buthrotiam illis diligentiſſimè commendat.

523 De oratione Bruti prorſus contendis,mecumq; iterum tam multis verbis agis. Antigores codices habẽt PRORSVS CONTENDIS COMMITTERE TAM MVLTIS: &c. ideſt omni ſtudio conaris nos inter nos cõmittere,vt quodãmodo certemus:quis argumentum,cauſamq; illã pulchrius,elegantiusq; explicet?quẽadmodum cõmitti dicitur gladiatores,à Gręcis συμβάλλεσθαι hoc dicitur.

523 Quẽ di mortuũ perdant tu vt noſtra &c.Monoſyllabum TV interiectũ totum ſenſum perturbauit:quo

ſublato omnia plana,& perſpicua fiunt:putamus id conflatũ eſſe ex poſtrema antecedentis dictionis li tera,& prima ſequẽtis imprudenter compactis,ſiquidem nullus ei hic,locus eẽ poteſt:accidunt autẽ ni mis ſępe huiuſcemodi errores:reliqua ex antiquis codicibus reſtituimus:hu9 autem clauſulę prolixi tas,quæ tot inculcatis nec ſemel κατὰ περιόδων verbis facta eſt, obſcuritatem quendam induxit, quæ totum hunc locum occupauit.

523 Sanum putas αὐθέκαστος: Veſtigia alterius grecæ dictionis in antiquis exemplaribus reperiuntur: quę to ta hic deſideratur. Germani ita ſe in ſuo codice inueniſſe teſtantur ὅτι ναῦς αὐθέκαστος valde huic conſimi lem ſcripturam nos quoq; in noſtro antiquiore deprehendimus: quã diligẽter animaduerſam ſic puta uimus non incõmodè poſſe reſtitui ὁ ἐνταυθοῖ αὐθέκαστος Prouerbiũ id eſſe nemini ignotum eſt:profertur de his,qui cũ de aliqua re potiũda in magnam ſpem venerint,ſe poſtea deluſos, ſpeq; fruſtratos ſenſe rint. Sud.de illis pronunciari ſolitum tradit,qui cum bona ſperaſſent,detrimento affecti ſint,ex illis re bus,à quibus erat ipſis cõmodorum ſpes:quibus hęc noſtra caſtigatio nõ probabitur,ipſi operã dent, vt meliorem ex mutila illa,& deminuta dictione eliciant.

523 De prouincia Bruti & Caſſij per ſcita. Locus proculdubio mendoſus. Quidam PERCITA legunt nõ minus perturbata, & incerta lectione: alios etiam alijs modis hanc maculam delere conari nouimus: nos PER S. C. legimus,nulla dempta,aut addita litera:tantum diſtinctis tribus vocibus,quæ te merè,vt coniecimus,in vnam coaluerant:veterem autẽ ſcripturam cũ noua conſentire obſeruauimus, vt nullam ex ea opem expectare potuerimus.

523 Non modo florui cum ſumma ſama &c. Poſtremũ verbum ſuperuacaneum eſt:quare id deleuimus:intel ligitur enim DIGNITATE, quę vox infra eſt,& huic etiã loco ἀπὸ κοινοῦ ſeruit: eſt autem ſi ita legas cum veteribus codicib.elegantior,& non paulo ſuauior lectio.

524 Vt(illius enim ſtatum odi) abeſſem. Sic excuſi omnes habẽt , longè à veteribus codicibus ODI enim (ut de alijs varietatibus taceam)in antiquis nõ eſt:Nos illis auctoribus ita vt in noſtro vides,emenda uimus:quę ſi proba eſt,(vt confidimus)lectio,nulla amplius declaratione eget : vnicuiq; enim plana, & cognita ſua facilitate eẽ poteſt: Initiũ etiã hu9 epiſtolę eorundẽ codicũ auctoritate nixi mutauim9.

524 Ne quod callidius ineant conſilium &c. Antiqua exemplaria & hic & paulo poſt iterum CALIDIVS. Non. Marcellus, Calidum ferox, & inconſultũ etiam ſignificare tradit: citatq; hęc M. Tullij verba è li » bro primo de officijs. Sic reperias multos, quibus periculoſa, & calida conſilia quietis cogitationibus » ſplendidiora & maiora videantur, quod ſi diligẽter Donati Terẽtiani interpretis verba cõſideres, vide bis hunc Terẽtij locum in Eunucho ſic quondã multos legiſſe. Vide ne nimiũ calidum hoc ſit modo: ille enim periculoſum exponit , quãuis melius callidũ legi adfirmet:erat autem ibi callidis, & vafris cõ ſilijs locus,omnia enim à ſeruis doloſè aguntur,& in eo precipuè negotio aſtutia, & malitia opus erat: hic vero nullus:ſermo enim de clariſſimis,& fortiſſimis viris,qui omnia virtute gerebant,quorũ pericu loſa,& ferocia conſilia Hirtius metuebat: eodem autem ſenſu idem appellat acerrima conſilia: nos rece ptam lectionem nõ mutauimus:verum tamen poſt tot exempla reperta,quæ veterem lectionem corro borant,magis hac lectione delectamur,eamq; veriorem ducimus:qui ergo his argumentis,auctorita tibuſq; perſuaſi erunt,poterunt cõmuni deleta,hanc etiam nunc reponere: nobis enim non ſolum con ſentientibus ſed etiam auctoribus id facient.

524 Seruius vero pacificatus cũ librariolo ſuo &c. Locus nõ parum obſcuritatis cõtinens:valde autem diuer ſa ſcriptura eſt in antiquis codicib.quorũ nos,quamuis nõ magnopere certam lectionẽ maluimus ſe qui,q̃ eam quę eſt in excuſis libris nõ minus obſcuram, & incertam,cur enim nõ potius fidem habea mus veterum,& incorruptorũ codicum teſtimonio quã nouorũ & pluribus de cauſis ſępe mentientiũ? puto autẽ fore vt à nobis reſtituta lectio ſincerior eſſe quandoq; cognoſcatur:poſſet aliquis fortaſſe ſu ſpicari à Liber,(ſic enim quãdoq; veteres vnitatis numero filium appellaſſe cõpertum eſt) ὑποκοριστικῶς liberiolum formatũ eſſe,quẽadmodum à filius filiolus:cõſtat enim Seruium filiũ habuiſſe ſatis cõtuma cem,de quo ſępius in his epiſtolis meminit : vt vltima.ix.libri epiſtola : ſed erit immitiſſimus Seruius, qui filium miſit ad affligendũ Cn. Pompeium , aut certe capiendum cũ Pontio Titiniano : ſed & alijs etiam,quę ne longiores ſimus nulla vtilitate omittemus: nouũ hoc ſanè & durum , & parum omnino mihi veriſimile:quis tamẽ poteſt confirmare,in aliena lingua et iamdiu extincta hoc non vt alia multa formari potuiſſe? Hęc igitur leui quadã coniectura motus nõ quod ita omnino eſſe crederem dixi:nam locum valde ambiguũ & incertum eſſe fateor, & tamen nõ contemnendum eſſe veterẽ ſcripturam arbi tror:certiorẽ enim & veriorẽ rationem ea habere poteſt:quã eruditiores fortaſſe explicabunt.

524 Et illæ quæ plures videndę. Et hic etiam valde deprauatus, & mancus, quẽ nullo pacto corrigere tentauĩ, quũ ne magis adhuc corrũperem vererer:ſcio ſanè quo modo alij emẽdare conati ſint:verũ illa mihi pa rum ſatiſfaciũt:in veteribus ſic inueni: VT ILLE QVE PLVRES VIDENDAE: ne aliqd omit tamus,quod aliquãdo locũ hunc adiuuare poſſet: quin & paulo poſt verbũ POLLICETVR in no ſtro antiquiore nõ eſt:fuerit autẽ hoc erratum librarij,an vero ab aliquo ita ſuppletũ ſit, cũ quiddã deſi derari appareret,doctorũ virorũ volumus eſſe iudiciũ: à nobis, cum nihil aliud poſſimus contentus ſit clemens,ingenuuſq; lector,ueteris lectionis,qualis qualis eſt ſibi poteſtatem factam.

524 Quã illa Perſei porticus. Ea eſt obſcuritas in his verbis:ſiue ea ab aliqua ſcripturę peruerſione oriatur,ſi ue à dicti ambiguitate,quod cõtinent,vt me nõ intelligere fatear vim,& ſignificatũ eorum : nolo enim

quod

quod neſcio,ſcire videri,atq; hoc magno ſtudioſoꝝ dãno cõmittere. Quod reſtabat cũ fide,& diligẽtia veterẽ lectionẽ deſcripſi,illam.n.minus corruptam arbitror,quo minus cõtaminata eſt. Videndũ eſt etiã,an in hac voce LEGATARIAM mẽdum quoq; inſit:mihi certe illa valde ſuſpecta eſt. Veteres pterea paulo diuerſius eam habent: LEGATORIAM enim eſt in illis.

525 Nec iam poſſunt,nec audent: Nos veterẽ lectionẽ ſecuti ſumus:nec audient inqt:id eſt nõ potero illis hoc pſuadere,nec cõſilijs meis parebũt:ſe.n.timere ne fidẽ hẽat apud illos ẽt paulo poſt his verbis declarat, poſſum id negligere pficiẽs: NEC POSSVM:ita ſanè eſt in veteribus codicibus ſed ſi POSSVNT legeret,nõ rephẽderem:nã & paulo poſt,Caſſius querit amiſſas occaſiones:ſed nõ põt de his firmiter conſtitui & decerni quomodo ea legenda ſint:ex vtraq;.n.lectione non ineptus ſenſus elici poteſt.

525 De Decijs Gracchis noſtris: GRECEIS ferè eſt in antiquiore noſtro,& ſanè ita legendum puto. Greceius aũt vnus ex interfectoribus Cæſaris,de quo antea meminit: Greceius ad me ſcripſit C.Caſſiũ ſibi ſcripſiſſe hoĩes cõparari &c. p DECIIS aũt(quod corruptũ oĩno eſt,Decimus.n.pnomẽ Caſſij fuit. Decij aũt nobilis & illuſtris familiæ nomen) D.tm̃ in antiquo eſt,quod Decimo ſignificat:cum Decimis vt Greceis dicendũ foret:duob⁹ aũt DD.opus fuerat(vt opinor)ſi Decimis interptandũ eſſet:vt alibi duo QQ.Quintos patrẽ ſcilicet filiũq; ſignificant:quauis enim Decimos,Greceiosq; appellet ſingulares homines intelligit,vt multis locis loquitur:videndum igitur accuratius,an alterum D.à librario relictum temere fuerit,ſiue potius cum Decimis ſcriptum ante fuiſſet,librarius breuitati conſulens D.imperitè ſcripſerit,putans ita quoq; Decimis ſignificari.

525 Sed poſſum id negligere proficiſcens. Veteres codices PROFICIENS habent:quã lectionẽ verã eſſe arbitramur:ſupra oſtendimus metuiſſe Ciceronẽ,ne fruſtra illis cõſilia daret,q̃ ipſi nõ eſſent audituri:qđ ẽt nunc veret: cur igitur rẽ quæ ſibi periculũ importaret aggrederet,cũ nihil ſe profecturũ crederet!

525 Matrem ſpectare dicere: Dici non põt quã eſſent hac parte ignari impreſſi codices:in veteribus ſincera adhuc,& integra lectio pmanſerat,quã in noſtrum exemplar traduximus:in epiſtola quadã ad Q.Fratrem eandem ſñiam Grecis verbis pronũciat:ſed minatur tñ,in primisq; κῆρ πνέων Q. Scæuola:ſumptus eſt aũt ex Homeri poeſi modus hic dicendi,vbi fremere,& toto pectore vim bellicã effundere ſignificat: verſiculus aũt eſt alicuius poetæ,quẽ dicit à Caſſio pronunciatũ,quo oſtendit illũ contẽnere,& repudiare curationẽ frumenti:cũ nos ad fidem antiquoꝝ codicũ reduximus:quod ſi integra ſñia nõ apparet,& aliqd intelligere opus eſt,nõ debet hoc mirũ videri:quæ.n.tunc plana,& perſpicua erant,cum ſcripta eoꝝ poetaꝝ in manibus erant,& cotidie audiebant,nunc iniuria tempoꝝ amiſſis illis,obſcura,& incerta fuit:appellat etiã infra Cicero ex hoc verſu curationem hanc frumenti beneficium Antonij cõtumelioſum:de Bruto,Caſſioq; loquens,quos appellat Antiatas,quod Antij tunc eſſent,vt antea etiam indicat,cum ſe Antium ad illos veniſſe dicit.

525 Nec tamen illum locũ attingere quemq̃ &c. Hic vitioſi ſunt omnes codices,niſi fallor,nam veteres nihilo meliores inueni,ſed prorſus cũ vulgatis cõcordãtes:adeo aũt perturbata ẽ meo iudicio hæc lectio, vt deſperarim ex ea me vllam idoneam ſñiam poſſe elicere,aut aliquo pacto maculas,quibus reſperſa,& fœdata eſt eluere.

526 Quæ ſi ſtetiſſet reſp.bonis non ſumere &c. Veteres codices BOVIS SI MEAM EVERSA &c. Qui in priſcis monimentis frequẽter B.pro V.ſcriptũ eſſe animaduerterit,nõ paruũ aditũ habebit ad hui⁹ loci caſtigationẽ:qđ nos infinitis locis in hoc ẽt epiſtolaꝝ volumine obſeruauimus,vt(ne lõgius exẽpla petamus)paulo ſupra,ne antea quidẽ dubitabi.& nõ multo poſt: Dolabella me ſibi legabit. Reliqs igitur literis parũ diſcrepãtibus ſñia,& ſtructura verboꝝ optime cõgruẽte coniecimus NOVISSEM, EA ME,&c.legendũ eſſe:& ita ſcripſimus:hac aũt conſtituta,& confirmata lectione,ſenſus eius ita planus,& facilis eſt,vt nulla amplius egeat declaratione.

526 Sed ἀλογοσμίαν mittamus: Veteres codices diuerſo genere eodẽ ſignificatu ἀλέσφημα habẽt,ſic aũt appellat,quod cõtrahi mihi negotiũ vr̃,dixerat:rephendit aũt ſe ipſum qa quodãmõ malũ ſibi,reiq; p.ominetur,cũ.n.ſupra ppoſuiſſet ſibi iuris quinquẽnij licẽtiã,ſtatim ſe ipſum correxerat,qđ tm̃ tp̃is ſpatiũ ſecuritatem ſibi promiſiſſet,cũ res in anguſtũ adduci videret,vicinũq; iã periculũ,& infortunium eſſet.

526 Noſter vero Brutus in Aſiã: Antiquior noſter codex καὶ μάλα σεμνὸς pro BRVTVS habet:ita recte,& ordine ſcriptũ,vt prima tm̃ eius vocalis in poſtrema voce græca deſideretur:p pronomen autẽ NOSTER Brutus intelligit:ſic.n.eundẽ alibi appellat:vt nõ multo antea:& noſter cito deiectus ẽ de illo mani ſermone:licet eo quoq; loco ab imperitis librarijs Bruti nomẽ additũ foret,quæ declaratio potius eius pnominis erat,& in ſeriem verboꝝ Ciceronis incõmode tranſlata fuerat:carpit aũt his grẹcis verbis,vt opinor,Brutũ,qui æquiore animo iter illud ſuſciperet,nec cogitaret q̃ ſibi inhoneſtũ,eſſet id negotiũ:inqt.n.illum ita in Aſiã proficiſci,grauitatem præ ſe ferentem,quaſi ea res ipſi dignitatem afferret,ob eãq; magis honorifice incederet:is enim σεμνὸς eſt,qui dignitate aliqua,& honore ornatus magnopere ob id ſibi placet. Sic de Cicerone loquitur Plutarchus cum ſumpto de coniuratis ſupplicio ab optimatibus comitatus:viris pro foribus lumina facesq; figentibus,mulieribus autem ex tectis,quacunq; iter faceret,prẹlucentibus,domum valde honeſte,& maxima cum dignitate redijt:verba eius hæc ſunt. τὰ δὲ φῶτα πολλὰ κατέλαμπε τοὺς στενωποὺς λαμπάδια καὶ δᾷδας ἱστάντων ἐπὶ ταῖς θύραις, αἱ δὲ γυναῖκες ἐκ τῶν τεγῶν προὔφαινον ἐπὶ τιμῇ καὶ θέᾳ τοῦ ἀνδρὸς ὑπὸ πομπῇ τῶν ἀρίστων μάλα σεμνῶς ἀνιόντος.

526 O negotia nõ ferenda,quæ ferunt tñ. Poſt hẹc verba grẹce quẹdam dictiones legunt in priſcis exempla

ribus:eas nos vt in antiquiore noſtro inuenimus,ſcripſimus,quamuis non certa ſit ſententia earū:nec
Ciceronis'ne ſint, an cuiuſpiam poetæ,quod veriſimilius videtur,valde cōſtet:Germani & ipſi viden-
tur in vetuſto ſuo codice non diſſimiles characteras noſtris repperiſſe, quos tamen aliter reddiderunt:
nullum tamen etiam ex illis ſenſum huic loco ſatis accommodatum elicere potuimus: quare rectius
viſum eſt,quam fieri poteſt maxime antiquam ſcripturam exprimere,& effingere,quod cū cura & dili-
gentia à nobis factum eſt.

526 Si præcipit noſtro noſtri &c.Locum hunc inquinatum,mendoſumq́; eſſe olim etiam eſt animaduerſum
ſiquidem in impreſſis quibuſdam codicibus mēdi nota ad eum adpoſita erat:cum nos in his quos vi-
dimus manu ſcriptis libris ita etiam eſſe obſeruauimus:fuere autem nonnulli qui emendare eū adgreſ
ſi ſunt,neq; hi vni,neq; vno pacto id tentarunt,quibus parum noſtro iudicio,ſucceſſit:nobis tutius vi
ſum eſt,poſtquam maculas,quæ apparent,eluere poſſe deſperauimus,nō committere, vt magis illum
contaminemus.

526 Sed quando illum diem tu tuendum putes.Quis non videat hunc locum vitioſum eſſe!eum nobis viſi
ſumus caſtigaſſe,ope quidem antiquorum codicum:nec tamen ſinceram illi lectionem retinebant ſed
eius nō parua quædam veſtigia,ſiquidem ita eſt in illis: SED QVANDO ILLVM DIEM CVM
TVENDAM PVTES: legimus igitur: CVM TV EDENDAM PVTES:vt de oratione ea loqua
» tur de qua li.xvj.in eandem ſententiam ſic loquitur.Atq; vtinam eum diem videam , cum iſta oratio
» ita libere vagetur,vt etiam in ſiccæ domum introeat:videtur autem ſcripta fuiſſe in Antonium ex hoc
poſteriore loco,ſi verba quæ ante ea,quæ citauimus ſcripta ſunt,accuratius conſideres:optat autē ve-
nire tempus,quo tuto illa edi poſſit,eo.n.tempore periculum adportaſſet,ſi emanaſſet, ſed etiā hoc in
libro nō multo poſt.Hæc cum ſcriberē tantum quod exiſtimabam ad te orationem eſſe perlatā, quam
timeo quid exiſtimes,& ſi quid ad me!quę non ſit foras proditura niſi re p.recuperata,de quo, quid ſpe
rem non audeo ſcribere.

526 Legationes duas Brundiſium veniſſe.Legiones legendum eſt:intelligit enim de legionibus quas Cæſar
in Græciam præmiſerat,quibus bellum Parthis inferre parabat:hæ enim ibi aliquod tempus manſe-
runt:eo' ad illas acceſſit Antonius,vt eas ſibi pecunia conciliaret,quarum etiam fortiſſimos centurio-
» nes iugulauit.De his ſæpius in his epiſtolis ſermo eſt vt libro.xvj.Brundiſium cogito, facilior enim &
» exploratior deuitatio legionum fore videtur,q̄ piratarum & eodem libro.Iter illud Brundiſiū (de quo
dubitabam) ſublatum videtur,legiones enim aduentare dicuntur. BRVNDISIVM autem ſcripſi-
mus,quia ita in multis antiquiſſimis codicibus ſcriptum obſeruauimus,vt in Tacito etiā illo, in quo
conſeruati ſunt quinq; primi libri eius hiſtoriæ,ex eoq; exemplari in lucem editi:quod etiā Beroaldus
ille iunior qui editioni illi præfuit probauit,cuſtodiuitq;: Βρεντήσιον hanc urbē Græci vocant: quo mo-
do etiam eam Scæuola appellauit de verborum obligationibus.L.Qui Romę.§.Callimachus mu-
tuam pecuniam nauticam accepit à Sticho ſeruo Seij in prouincia Syria,ciuitate Beryto vſq; ad Bren
teſium:Sic.n.in noſtris Pandectis ſcriptum eſt.Gręcum igitur nomen magis q̄ latinum amauit Scæ-
uola,nam ſemper hanc vrbem in ea lege ſic appellauit.

526 Quāquam ſceleſte quidem egerit:Veterem lectionem reſtituimus ſinceram:vt arbitramur:eſt autem ἐπα-
νόρθωσις quaſi enim reprehendit ſe ipſum,quod tam bene de Clodio ſentiat,ſicq; ſignificat aliquid ſub
eſſe,de quo dubitandum ſit,quo animo fecerit:non nulli cum ἐλλειπῆ eſſe vidiſſent figurā , familiarēq;
loquendi modum Ciceroni eſſe,non animaduertentes,quod deſiderari credebant,addiderunt,& vt par
eius feciſſe videretur,verba ipſa à ſe non intellecta ſubuerterunt: CLOELIVM autem nō CLODIVM
habent antiqui codices,quod teſtari voluimus,ſępe autem accidit vt in nominibus proprijs ea varie-
tas ſit,vt quod ſequare neſcias,nec aliquo argumento hoc magis,q̄ illud repudiare poſſis.

527 Sed Seliciam veniſſe M.Scaptium &c.Alij alijs modis corruperunt potius,q̄ correxerunt hunc locū: Ve-
teres codices SELICIA habent,quam ingenuam eſſe lectionem puto,vt ſit mulieris nomen, intelliga
» turq́;,dicebat:Confirmatur hoc ex verbis,quę paulo poſt ſunt poſita:inquit enim:interea narrat eadē
Baſſi ſeruum veniſſe &c.vt de muliere prorſus ſermonem antea fuiſſe appareat:Intelligit autem Cæci-
lium illū Baſſum,qui exercitum in Syria comparauit,de quo nos ante ex Dione plura narrauimus,cu
ius autem mater,vxor'ue eſſet Selicia hæc,nōdum compertum habemus:neq;.n.eadem diligentia ſcri
ptores mulierum nomina,qua virorum tradunt.

527 Nos hic φιλοσοφοῦμεν quid.n.aliud!In veteribus codicib.φιλοσοφούμενα legimus vt participium ſit,nō ver
bum:quod à verbo EXPLICAMVS, pendeat:in epiſtola ad Matium eadem voce vtitur,cum etiam
» (meminiſti)vt hæc φιλοσοφούμενα ſcriberē:tu me impuliſti.

528 Auctoritate,& auxilio tuo tutam velis eſſe:Legimus TECTAM:Quam ſæpe autem tegere pro defende-
re,ac tueri vſurpet Cicero nihil attinet exemplis docet,omnib.enim notum eſt.

528 Acta eius cōmemorare ſine magno dolore non poſſum:Primę duæ dictiones in antiquis libris non ſunt,
quare eas deleuimus:intelligimus aūt Ciceronem ſuperbiā ipſius reginę(qua vſa eſt cū in hortis eēt)
ſe cōmemorare non poſſe,vt verba illa ab his ſuppleta inſulſe ſint,qui ſtructuram horū verbo℞,interie-
ctis quibuſdam κατὰ περίοδον longiorem inuenire non poterant.

528 Quod idipſum perſpicaciam aliquam ſignificaret:Legimus προκοπὴν ex antiquis codicibus :quod etiam
Germani adnotarunt:προκόπτειν autem proficere eſt,& procedere in virtute ex quo προκοπὴ pgreſſus:quo

nomine

noīe ſæpe vtitur Plutarchus in cōmētario cui titulus πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῇ vt in initio ſtatim τίς τῶν λόγων ὦ σόσσιε σενεκίων τὴν ἑαυτοῦ βελτιουμένου πρὸς ἀρετὴν συναίσθησιν ἀ μηδεμίας αἱ προκοπαὶ ποιοῦσι τῆς ἀφροσύνης ἀνέσεως. Idem iudiciū facit de Cicerone filio ex literis item ab eo ad ſe ſcriptis lib. xiiij. his verbis. A Cicerone mihi literę ſanè πεπινωμέναι & bene longæ: cetera autem vel fingi poſſunt: πίνος literarum ſignificat doctiorem: nam cum doctiorem illum eſſe dicit, indicat eum προκοπὴν in ſtudijs feciſſe: quam aptè autem græca hęc vox hoc loco poſita ſit, dici non poteſt, vt mirer illos, qui latinam eius loco inculcarunt, quę etiam ſi à Cicerone vſurparetur, parum tamen ſententiam Ciceronis exprimeret: nec defuere, qui hunc locum, vt planè mendo vacuum citarent, tantum incommodi pariunt corrupta, & deprauata exemplaria.

528 Τοπιογραφία ripulæ. Antiqua exemplaria ϑαμνογραφίας: ϑάμνοι dicuntur virgulta ſtirpesq́; vnde: ϑαμνῶν etiã loca arboribus plena, & denſa ſylua. Homerus λ. χ. ἐλθέμεναι πεδίον διὰ ϑάμνια πυκνά: Ripas autem fluminum populis, virgultisq́; abundare notum eſt, ea autem ita deſcripta erãt ſeu natura, ſeu arte, vt non parum delectarent: ſperabat tamen Cicero eius delectationis, quæ ex ita diſpoſitis plantarum ordinibus orıretur, fore celerem ſacietatem: nos lectionem hanc doctam, & valde accōmodatam, integrã à nobis repertam in vetuſtis codicibus cur repudiaremus, cauſam non habuimus.

528 Quid tu autem tamen ἀδόμενα: Pro TAMEN τὰ μὲν ſcribendum eſt: ſed vtinam q̃ facile fuit hoc corrigere, ita integrum prouerbium à nobis inuentum eſſet, vt quæ latet ſententia erui poſſet: morem hunc habuit Cicero deminuta & manca huiuſcemodi prouerbia adducendi: primas enim tãtum dictiones profert, adeo tunc nota erant, & vulgata. quorum quædam nunc, tot auctoribus vetuſtate amiſſis incognita ſunt, & incerta: totidem eiuſdem verba adducit lib. vj. cum inquit. meq́; obiurgauit vetere prouerbio τὰ μὲν ἀδόμενα: ſed quid ego verear me hoc neſcire fateri? cum Eraſmus vir doctiſſimus, qui cũctos latinę & græcę linguæ auctores, qui ſuperſunt, legit, vt pu̾erbia inde colligeret, ex quibus copioſa illa, & docta volumina confecit ingenue faſſus ſit ſe integrum prouerbium nullibi legiſſe.

529 Auctoritate vel vi: Mirifice nobis hic locus ſuſpectus ē, cui noſtrę ſuſpicioni ſuffragatur antiqua ſcriptura, quamuis corrupta, & lacera, ita tamen à vulgata diuerſa, vt non ſine cauſa exiſtimem veterem tãtoperè ab illa diſſentire: argumenta autem plurima ſunt, quę id nobis ſuadent, quę omnia exponi nō poſſunt: ab illis tamen qui diligenter animaduerterint, perſpiciētur: mendum autem in his tribus, quę propoſuimus verbis ineſſe puto, quod poſſe nos tollere deſperauimus: ſi ante illa perfectum punctum collocaretur, fortaſſe non peccaretur, vt verbo DETERREBIS ſuperior ſententia clauderetur: amicus aũt erat M. Antonio Atticus, eius igitur auxilio ſperabat Cicero poſſe L. Fratrem deterreri, ne Buthrotijs moleſtus eēt, quod faciebat: erat autem L. Antonius VII vir agris diuidẽdis, quod ex Philippicis patet deinde incipit, vt opinor, de alia re agere, de nummis ſcilicet Arpinatiũ, de quo negotio non multo ante multis verbis egit: volebat autem eos L. Fadio ſi petijſſet, reddi, pręter eum, nemini: epiſtolam autem qua, quid de hac re geri vellet, expoſuerat, non dum dicit illum accepiſſe, vt quę ſua de ea re volũtas eēt ſcire poſſet: in eandem autem ſententiam quędam verba addit, in quibus DEDERAS erat quod non habent manu ſcripti codices, ideoq́; à nobis deletum eſt: debere autem intelligi putamus reddas, vt de nummis, quemadmodum ſupra ſermo ſit: pro AVCTORITATE autem antiqui codices ANTRONI habent: quod verbum q̃ peruerſum ſit, & inquinatum vides: receptam lectionē retinuimus, de qua, vt quiſq; volet, exiſtimet: nos eam parum ſinceram iudicamus.

529 Niſi explicato A. nihil cogito. Deſcripſimus hoc loco, ſeu potius depinximus veteres codices ſiue autem A, vt in excuſis, ſiue A. vt in manu ſcriptis ſcriptum ſit, fatemur nos ignorare, quid ea nota ſignificet: non multo autem poſt, cum eandem ſententiam ijſdem penè verbis perſequeretur, niſi explicata ſolutione dixit: quid autem de hoc ſtatuendum ſit, alij doctiores viderint.

529 Vt eas vel in agro ſic audeam legere. Veteres, IN AGROASI, quare ACROASI legimus: laudans filij literas inquit, eas ita amanter, & grauiter ſcriptas eſſe, vt eas multis audientibus tãquam lectionem aliquam recitare audeat, nihil enim in illis quod non laudari debeat, vel quo audito non doctiores fiant, qui auſcultarint, quid ἀκρόασις ſit notum eſt: acroama dicebatur id, quod delectationis cauſa in conui-
" uijs pronunciabatur. Cicero actione VI in Verrē. Hic quaſi feſtiuum acroama ne ſine Corollario de
" conuiuio diſcederet, ibidem conuiuis inſpectantibus emblemata auellenda curauit: item pro Archia.
" Themiſtoclem illum ſummum Athenis virum dixiſſe aiũt, cum ex eo quęreretur, quod acroama, aut
" cuius vocem libentiſſime audiret, eius à quo ſua virtus optime predicaretur: Gręci ab auſcultantibus nomen acroaſi impoſuerunt: latini à legentibus eandem rem nominauerunt vnde ἀκροαματικὰ libri Ariſtotelis, qui ea continebant, quę legitimis tantum diſcipulis, ijsq́; nō rudibus expoſuiſſet: latini auſcultatorios dixerunt. Libri item, qui rerum naturalium principia declarant περὶ φυσικῆς ἀκροάσεως inſcripti
" ſunt. Ciceronis ſenſus huius loci, ſimilis eſt illi, quem non multo ante de promiſſis Ammonij luculen-
" ter ſcriptis profert: quę quidem promiſſorum eius erant φιλόλογα & dignitatis meæ, vt vel in concione dicere auderem, vt ferè idem in concione valeat, quod hic in acroaſi.

529 Et in lacuna vigilarem. Sic omnes fermè excuſi, à quibus etiam non diſſentiunt manu ſcripti codices, maculoſi & ipſi (niſi fallor) hac parte: aiunt Beroaldum in lacu nauigarem, emendaſſe, ſuo ſenſu, vt arbitror, & coniectura ductum, quod mihi tamen ita placuit, vt eum ſecutus ſim, & ſic in meo ſcripſerim

viſum tñ ẽ de hoc lectorẽ admonere, ne putaret me ſic in veteribus exẽplaribus inueniſſe: nã quis hanc lectionem amem, non tamen ita illi confido, vt facerem, ſi in antiquis monimentis eam inueniſſem: cõfirmatus præterea fui, vt caſtigatiõem hanc probam exiſtimarem, quod libro. xiiij. oſtẽdit ſe quiddam ad lacum poſſidere: per quem fortaſſe, dum ad agrum illum viſendum accederet, nauigabat: verba eius hæc ſunt: ſcribis enim eẽ rumores me ad lacum quod habeo vẽditurum, minuſculam vero villã vtiq; Quinto traditurum &c. Nihil certius, quod ꝓferam habeo, & ſanè facilius poſſe puto infirmari, & cõuinci vulgatam lectionem, q̃ hanc probari, & conſtitui.

529 De mulis vecturæ itineris & meis: Vereor ne hic locus corruptus ſit: antiquior certe noſter codex deprauatior: ſic in eo ſcriptum eſt DE MVLLIS VICTVRE ITINERIS ET IN EIS: quod teſtari volui, lectoremq; admonere, vt accurate hunc locum animaduertat, quãuis enim recepta lectio integrior videatur, non parum mihi tamen pluribus de cauſis ſuſpecta eſt: nam magiſtratus cũ in prouincias proficiſcebantur, mulos, tabernacula, multaq; alia ornamenta ex publico ſolitos eſſe accipere teſtatur etiam Cicero libro. vij. in Verrẽ, cum inquit: vbi quæſtores? vbi legati? vbi ternis denarijs ęſtimatum frumentum? vbi muli? vbi tabernacula? vbi tot tantaq; ornamẽta magiſtratibus? Suetonius quoq; in Auguſto. Auctor fuit, vt Proconſulib ad mulos & tabernacula, quæ publicè locari ſolebant certa pecunia conſtitueretur. Ipſi autem poſtea (vt puto) cohorti ſuæ & comitibus ea tribuebant: quod ex hoc Ciceronis loco manifeſto perſpicitur.

529 Eſt illud quidem: Poſt has dictiones diu græcum verbum deſideratum eſt, quod Germani repoſuerunt: eſt etiam idem in noſtris manu ſcriptis, quod eo teſtari uoluimus, vt omnes id libentius recipiant, poſtq̃ in cunctis antiquioribus exemplaribus inuenitur.

529 Demea domi eſt vt ſcribis: Ea eſt in antiquiore noſtro ſcriptura, vt facile aliquis exiſtimare poſſit de MENEDEMO legendum eẽ: accedentibus autem quibuſdã argumentis ita legi debere credidimus, & ſcripſimus: antea hoc ipſo in libro breuiter de hoc bis agit, ſemel his verbis. De Menedemo probe. Iterum his. De Menedemo vellem verum fuiſſet: quantum coniectura licet iudicare intelligit Menedemum illum, de quo Antonius in epiſtola ad Hirtium, & Cæſarem, quę in. xiij. Philippica incluſa eſt his verbis agit: ſecuri percuſſos Petum, & Menedemum: ciuitate donatos, & hoſpites Cæſaris, laudaſtis.

529 Quis enim hæc vt ſcribis anteno nunc dubitare &c. Vitium omnino eẽ puto in his verbis, quod tamen vnius literæ mutatione tolli poſſe arbitratus ſum, vt pro, ANTENO, ante ne nunc &c. ſcripſerim: vbi autem Niceæ ſcriptum erat, NICIAE caſtigaui, ſuffragantibus antiquis exemplaribus: intelligit autẽ Curtium Niciam nobilem grammaticum, de quo libro. xij. pluribus egit: erat enim is familiaris Dolabellę, vt etiam ex epiſtola Ciceronis ad Dolabellam cognoſcitur, in qua ſic cum illo iocatur: nihil enim Romę geritur, quod te putem ſcire curare, niſi forte ſcire vis me inter Niciam noſtrum, & Vidium iudicem eẽ: profert autem (opinor) duobus verſiculis expenſum Niciæ: alter Ariſtarchus hoc ὀβελίζει &c. Huius etiam inter grammaticos vitam ſcribit Suetonius Tranqllus ſeu quicunque fuit, qui libellum illum conſcripſit: ducebat autem ſecum, vel potius præmiſerat in prouinciam Niciam hunc Dolabella: ſenſum igitur horum verborum hunc eſſe puto, vt cum Dolabellæ legatus Cicero proficiſceretur (legati autem cum mandatis mittebantur) dicat mandata Dolabellę ſint quęlibet, quod ſi nihil aliud habet, quod mihi mandet, aliquid ſaltem quod Niciæ noſtro nunciem: quis enim ante nullius etiam conſilij homo dubitaſſet, quin meus diſceſſus deſperationis eẽt, non legationis: ne nunc dubitare poſſit aliquis prudens: nullam. n. ob cauſam me legationem hanc ſuſcepiſſe quis non videat? niſi vt hęc pericula vitarem cũ reip. nullam opem ferre poſſim, de qua deſperaui. Quam corruptus eẽt antea hic locus, quiuis perſpicere põt: q̃ facile autem ſic purgetur, omnibus nunc arbitror manifeſtum eſſe.

530 Veſtram de re cauſam deliberationis probo: Ante hęc verba gręca vox deſiderabatur: quam Germani reſtituerant: eam nos emendationem noſtrorũ codicum auctoritate confirmari teſtamur: aliud tamẽ: qđ Germani pręterierunt, ex iiſdem exemplaribus hauſimus: quod in noſtrũ librum contulimus: intelligimus autem Ciceronem probare ἐποχὴν deliberationis de re cam: vt fortaſſe de eodem negotio agatur de quo li. xiij. duobus locis loquitur, ſed id tamen non adfirmamus: quippe cum ea, quę hoc nomine ſignificantur, fateamur nos ignorare, quod aũt ita ſcripſimus, dedimus id vetuſtorũ librorũ fidei, & probitati: nam vulgatam lectionem nec probamus, nec ſinceram eẽ credere poſſumus: alterũ ꝓterea verbum græcũ, quod excuſi codices nõ habebant, à germaniſq; primis in ſua ſede repoſitum erat, ipſi quoq; illic manere voluimus: nam noſtri etiã codices eam propriã illi ſedem eẽ teſtificantur. Superiore verbo Academici retentionẽ aſſenſionis ſignificabãt: hic aũt retẽtionẽ ſimpliciter ſignificat: ex ea diſciplina ad hoc negotiũ trãſlatũ à Cicerone: poſteriore aduerbio puriter, ſine culpa detrimẽtoq; ſignificat.

530 Hic ãt noſter Citherius: Niſi vitium ſit in hoc nomine, nam antiquior noſter CICHERIVS habet, põt ita Antonium appellare à Citheride mima, quam amauit: erat aũt hæc P. Volumnij liberta à Cornelio etiam Gallo infeliciter amata, ſiquidem illo relicto Antonium in galliam ſecuta eſt: hanc Lycorim Virgilius nominauit. Antonium aũt putamus intelligi, nam alibi eandem illius ſñiam eẽ de bello narrat, cum inquit, media. n. tollit Antonius: Hoc nomen in quadam etiam M. Bruti epiſtola eſt ad Ciceronem. Gręcam epiſtolam tibi miſi Cytherei cuiuſdam ad Satrium: & ſi eo quoq; loco, manu ſcripti habent CICHERIVS quod non mediocriter me perturbat, ibi enim de Antonio non poteſt ſermo

eſſe:

eſſe:vt aliam fortaſſe originem hoc nomen habeat:de hoc autem accuratius videndum eſt.

ſ 31 Tabellarius quem ad eum miſeram &c.Ex veterib.exemplarib. AD BRVTVM ſcripſimus: quod mihi argumentum eſt,eſſe hanc aliã à ſuperiore epiſtolam:ſi.n.eadem ſit AD EVM potius dixiſſet,cum paulo ante Bruti nomen poſitum eſſet:præterea de eodem negotio bis in eandem prorſus ſententiã mutatis tantum verbis non egiſſet:nam id nulla vtilitate facere importunum eſſet.ſupra enim inquit, Siluũ expectabam cui ὑπόμνημα compoſitum:infra vero paulo poſt:Silius ad me nõ venerat,cauſam compoſui:aliud etiam eſt quod hoc loco valde conſiderandũ puto:vbi BRVTVM HIS PROFECTVM: ſcriptum eſt,in quo mẽdum eſſe prorſus credimus:omnes tamen & noui,& veteres codices inter ſe concordant, quare nihil mutare auſi ſumus:ne tamen hoc ſilentio prætereamus, arbitramur non inepte BAIS PROFECTVM poſſe legi,nam tanta eſt harum vocum ſimilitudo,vt non temere credi poſſit in hoc librarium peccaſſe:accedit huic ſuſpicioni,quod circa hæc loca Brutus eo tempore morabatur: nõ multum præterea ab antiquis veſtigijs diſcederes ſi CVMIS PROFECTVM legeres: in re.n. incerta,& vbi leuibus tantum quibuſdam coniecturis certari poteſt,nihil vehementer adfirmamus,ne dum nimium pertinaces in noſtra opinione tuenda eſſe velimus.

ſ 31 Et tu etiam ſcire quo die olympia:Locus hic vt puto mẽdoſus eſt:tota etiam extrema pars huius libri crebris maculis confecta eſt:contra veterum codicum fidem,in tantis tenebris,nihil mutare auſi ſumus: vbi aũt paulo poſt,DVBITEMVS IGITVR,ſcriptum eſt:antiquiores codices DVBITEM HIS IGITVR habent:nam quod ENIM ἀρχαϊκῶς hic legimus,ab illis accepimus, rarum id quidem apud hos auctores,ſæpe tamen ab Aelio Donato in Terentio obſeruatum:hic autem periculũ eſt,ne ita mẽdoſe ſcriptum ſit,cum in cõiunctis verbis vitium eſſe appareat:alijs aũt locis ita poſitum eẽ in his epiſtolis animaduertimus:de his rebus noſtram fidem in nullam partem aſtringimus:quæ tantũ in melioribus libris obſeruauimus,cum fide exponimus.

ſ 31 An fidem infirmet Silio mandibili:Obſcuriſſimus,& vt arbitror,deprauatiſſimus locus:nos ex vetere codice hũc locum deſcripſimus,cur.n.in tantis tenebris non potius certum,& optimũ ducem ſequamur, q̃ malum,& crebro in aliquo offendentem:nihil autem aliud habemus,quod nobis hanc potius q̃ illã probam eſſe lectionem fidem faciat,præter antiquorum codicum teſtimonium: quibus item auctoribus pro ψευδεγγράφως ψευδεγγράφων S.C.ſcripſimus,quod ſincerum,& rectum eſſe putamus:id ẽt Germani adnotarunt,quo certius id habeatur.

ſ 31 In quibus vnum alienum ſumma tua prudentia & cetera.SVA habent manu ſcripti codices ideſt Bruti, qui literas eas ſcripſerat,quibus petierat à Cicerone,vt ludos ſuos ſpectaret: quod Cicero puerile eſſe dicit,indignumq́; ſua in alijs rebus prudentia.Plutarchus etiam in Bruto de magnificentia ludorũ ipſius agens narrat illum ad Ciceronẽ ſcripſiſſe,vt ludis ſuis omnino intereſſet:verba eius hæc ſunt: ἔγραφε καὶ κινδύνοις πάντως παρατυχεῖν ταῖς θέαις.

ſ 31 M.Aelium cura libera vis me pauca ſpe &c.Locus hic inquinatiſſimus erat:ipſi ope meliorum codicum nõ paruas eius ſordes eluimus,nam totum nos purgaſſe,non audeo dicere:ſpecus etiam genere maſculino dici oſtendit Non.Marcellus exemplo Varronis rerum diuinarũ lib.iiij.& Ennij lyris his verbis, Inferum vaſtos ſpecus:nam ſpecus etiam illos appellari,quibus aqua deducitur notũ eſt:Cæſar in cõmentario de bello Alexandrino.Alexandria eſt fere tota ſuffoſſa ſpecusq́; habet ad Nilum pertinentes, quibus aqua in priuatas domos inducitur,quę paulatim ſpatio temporis liqueſcit,ac ſubſidet:non nihil mendi mihi reſtare videtur in his verbis APVD TALE QVID HABITVROS: quod delere nulla ratione potuimus:nihilo aũt hac parte meliores,aut integriores vetuſtos libros inuenimus.

ſ 31 Octauam partem tuli luminarium &c.Locus hic magnopere corruptus eſt:ad eum igitur,vt deſperatum mendi notam adpoſuimus:veterem autem lectionem licet deformatam,& mancam cum fide in noſtrum librũ contulimus,ſperantes ex ea vt minus cõtaminata facilius poſſe maculas deleri:audiui quoſdam TVLLIANARVM AEDIVM legere,coniectura potius ductos,vt arbitror, q̃ certiore aliquo argumento,vt ita emendarent:nullius nos induſtriam & ſolertiam damnamus non tamen nobis tutũ viſum eſt,niſi ſentẽtiam ſuam illi rationibus,& argumentis comprobarint,ita ſcribere: quia tamen ea caſtigatio neſcio quid boni in ſe habere videbatur,nec ab antiqua ſcriptura prorſus aliena erat eo voluimus illam notam facere. auctore ipſius,cum nobis etiam ignotus ſit, non prolato.

ſ 31 Memineris excuſare tarditatem mearũ literarum & modũ iſtum:Antiqui codices copulam non habẽt:præterea pro MODVM ISTVM, MVNDVS ISTVM legunt, vt nos quoq; ſcripſimus, non quia eam lectionẽ ſinceram eẽ ſciamus,ſed(vt in malis)cum vetuſtis potius codicibus errare volentes: nam excuſos omnes cõtaminatos,corruptosq́; eſſe exiſtimandum eſt:in extremo tamẽ huius voluminis, de Mundo ſiquid ſcies,inquiens videtur non nihil,quod hanc lectionem adiuuet innuere,obſcurũ tamen adeo eſt hoc negotium,vt nihil de illo proferre poſſimus.

ſ 32 Excudam aliquid Ἡρακλείδειον quod lateat in theſauris tuis:qui hic aliquid τῶν φιλοσόφων legunt,non mediocriter meo iudicio peccant:duxerunt autem has voces(vt arbitror)è ſuperiore loco,vbi aptè, & accõmodatè collocatæ ſunt:huc tñ importune & peruerſe cõiectę:i antiqs certe codicibus, Ἡρακλείδειον ſcriptum eſt:quod etiam teſtati ſunt Germani,quos nõ latuit vera lectio:quãuis illi non tantum tribuerint,quãtum oportebat:nam vulgatam etiam lectionem nõ ſua ſede manere paſſi ſunt, contenti vete

tem lectionem indicaſſe.vtitur ſequenti libro ter hoc nomine,cum ſemper idem (niſi fallor) ſignificare velit: ἡρακλείδειον enim eum appellare credimus egregium aliquod σύνταγμα & librum vel à ſe,vel ab alio ſcriptum ab Heraclide Pontico deducto nomine,vt etiam in his epiſtolis ἀρχιμήδειον πρόβλημα vocat acutum,& ſubtile,qualia erant Archimedis Syracuſani problemata:multos enim elegantiſſimosq́; ſermones ſcripſiſſe hunc Laertius tradit in eius vita:in ijs non pauca de vita,& moribus:magnum etiam huius nomen apud latinos auctores fuiſſe notum eſt:nam illum imitatum eſſe quandoq; Ciceronem eo etiam loco declaratur,qui eſt in epiſtola ad Q.Fratrem:Preſertim cum non ſim Heraclides Pŏticus, ſed conſularis:ſępe etiam in M.Varronis locis à Nonio Marcello citatis fit huius mentio: vt Varronem quoq; hunc accurate legiſſe,& imitatum eſſe coniici poſſit,vt non ſine cã etiam Cicero librũ Varronis,quẽ expectabat ἡρακλείδειον appellet:cum narrat,ſe illũ ab eo nondũ auferre potuiſſe.

532 De Planco Memio:Attica iure queritur:Ex veteribus codicibus legimus:de Planco memini.intelligit, ni fallor,de negotio Buthrotio,qđ cõmendauit per literas L.Planco,q̃ in fine.xvj.voluminis poſitæ ſunt: illi.n.negotio is prȩfectus à Cæſare dictatore erat:vt Atticus fortaſſe admonuerit Ciceronẽ,vt ad eum ſcriberet:valde.n.ea cã Attico cordi erat,quare plurimis locis de ea agi minime mirũ videri debet; laborauit aũt vehementer Cicero pro Buthrotijs,vt Attico rem gratam faceret,quẽ ſciebat ſalutis eorũ ſtudioſiſſimũ eſſe:præter antiquorũ codicum auctoritatẽ non parum hanc lectionẽ confirmat, quod non multo poſt inquit:& de Herode,& Metio meminero,& de omnibus quȩ te velle ſuſpicor: declarat.n. ſe ante pollicitũ eſſe fore,vt de aliquo negotio meminerit:erãt aũt non parũ hȩc q̃ citauimus verba peruerſa in vulgatis libris:de Erote.n.in illis erat:nos aũt de Herode ſcripſimus,cuius ſæpe mentionẽ facit,vt li.xiiij.Herodi aũt mandaram vt mihi κατὰ μέρος,ſcriberet.Plutarchus item in Cicerone narrat ad hũc grȩcas eſſe Epiſtolas Ciceronis,verba ipſius adſcripſimus ἐπιστολαὶ δὲ παρὰ τοῦ κικέρωνος εἰσὶ πρὸς ἡρώδην.Sequenti item libro iterum pro Herode.Erote mendoſe ſcriptum erat,quod nos correximus: De Herode factum,vt mandas.

532 Et ei tamen confirmes me minime totum amorem,&c.Antiqua ſcriptura hoc loco valde cõturbata eſt,vt nihil ferè ex illa boni erui poſſit:quod potuimus,fecimus,reliqua,vt erant,a nobis conſeruata: receptæ lectioni non valde confido.

532 De Tulliano ſemiſſe marimam adhibebis:Nos veterem lectionem reſtituimus , exiſtimamusq́; Mariaman mulieris nomen eſſe,quam Cicero Atticum iubet de eo negotio cum agit,in conſilium adhibere, & cum ea quid gerendum ſit,conferre:plenum eſt adhibere in cõſilium,quomodo multis locis loquiť: Adhibere etiam aliquem alibi vſurpatum ab eo eſt.

532 Ait hic mihi Iuliam nõ uelle amplius ferre:iam ſupra teſtati ſumus poſtremam huius libri partem multis mendis deformatam eſſe:hunc locũ ualde in antiquis exemplaribus diuerſum inuenimus,quorũ auctoritatem in re ancipiti,& dubia libenter ſequimur:nam eam ẽt lectionem non penitus certã eſſe animaduertimus:quo tñ potius in tantis tenebris me conuertã non habeo:nõnulli,q manu ſcriptos quoſpiam libros uidentur habuiſſe ita corrigunt: AIT HIC HVNC VIX IVLIAM FERRE:nam & illi tria ſimul poſita verba omittunt,quod nos quoq; fecimus:in prima parte diſſentiunt à noſtris melioribus libris,à quibus nos,ne tantulum q̃dem hoc loco declinauimus:qui noſtram igitur lectionem uidet,is ſe antiqua exemplaria ante oculos poſita hře putet,& de ea,ut de uetere ſcriptura conſtituat.

EX LIBRO.XVI.EPISTOLARVM AD ATTICVM.

533 Ità ne nobis Iulijs:ſic excuſi fermè omnes.Ipſi NONIS IVLIIS emendauimus: Item non multo poſt: quicq̃ ne turpius,q̃ Bruto Iul:ideſt Iulijs:ubi ante nil,unius literæ peruerſione,legebatur:ſic.n.in antiquis libris ſcriptum eſt:eſt ſanè obſcurum initium huius epiſtolȩ & fortaſſe inquinatum:ſi tamen hȩc lectio ſincera eſt,ut nos putamus,hic ſenſus ex ea elici poteſt:ut Cicero Atticum rephendat,qđ Nonis Iulijs ad Brutũ ſcribens dixerit,quaſi honores Cęſari ob timorem à ſenatu decretos confirmaret , cum Quintilibus dicere debuerit:ea.n.quæ per uim,& factionem uoluerat ſibi decerni, irrita eẽ debebãt illo interfecto,hoc ipſo in libro eandem hanc rẽ,niſi fallor,tangit,cum inquit.Quintus.n. altero die ſe aiebat in Neſida.viij.Id.ibi Brutus:quam ille doluit de Nonis Iulijs,mirifice eſt cõturbatus.pcipue autẽ ita menſem illũ appellans Brutũ,reliquosq́; lȩdebat:qui ſi honores Cęſari decreti,ut clariſſimo ciui, & optime de rep.merito manerent,ſicarij,parricideq́; iudicarenť,neceſſe erat:legimus tñ apud Dionẽ nullo.S.C.ſancitũ eſſe,ut menſi hunc priſcum nomen reddereť:multosq́; ita eum appellare non dubitaſſe timore multitudinis,ne magis exaſperaretur:uerba eius adpoſuimus ἐκεῖνό τε οὖν τοῦτο τῷ φόβῳ τοῦ ὁμίλου ἐκάλουν οὕτω δὲ καὶ ἄλλα τινὰ τῶν ἐς τὴν τοῦ καίσαρος τιμὴν προσδεδογμένων ἐγένετο τόν τε γὰρ μῆνα τὸν ἰούλιον ὁμοίως ἐκάλουν καὶ ἱερομηνίας τινὰς ἐπινικίους ἡμέρας ἰδίας ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἱερώθυον:quod aũt Brutus in Neſide cãpanię hoc tpe manebat,teſtať Cicero hoc ipſo ĩ libro ſępius:& in.x.Philippica ſic inquiẽs de Bruto.At hunc his ipſis ludorũ diebus uidebam in inſula clariſſimi adoleſcentis Luculli ppinq́ ſui, nihil niſi de pace,& concordia ciuiũ cogitantẽ: quo.n.uniuerſę nomine uocanť,inſulam ibi appellat, quã hic ſuo ipſius inſulæ,& pprio noie Neſida appellat,à græca uoce νῆσος ὑποκοριστικῶς pp inſulæ paruitatem deducta noiatione:qđ ẽt in uetuſtis oĩbus exẽplaribus in principio huius epiſtolæ diuerſum eſt,

quãuis

quãuis corruptum exiſtimẽ,libet teſtari:FLENS.n.pro IENS in illis ſcriptum eſt:hoc aũt participiũ & is ẽt modus dicendi apud hunc auctorem alibi eſt:vt lib.iij.harũ epiſtolarũ. Ante diẽ.iij.Kal.Mai iens in Põpeianũ bene mane hęc ſcripſi,vt vix iã dubitari poſſit,qn ita legẽdũ ſit.

§ 33 Redeo ad meum igitur ἰλλομυν:in gręca dictione exiſtimo mendũ eſſe:nã & in priſcis exemplaribus diuerſi characteres ab his ſunt,& ex hac lectione nullũ ſatis idoneũ,& cõmodum ſenſum elicio:nec tamẽ potui unq̃ ex vetere ſcriptura aliquid quod probarẽ eruere:eã igitur proponã,vt oẽs ingenij ſui neruos in hoc loco corrigendo intẽdere poſſint,eſt aũt hæc,nã in latinis vocibus nihil diuerſũ eſt: ΕΤΕΩΜΕΝ quã potuimus maxima cura,& diligentia antiquas notas expreſſimus,& effinximus.

§ 33 Diemachos agro pulſos &c.Locũ hunc veterũ codicum auxilio videmur nobis correxiſſe. Dyme vrbs eſt Achaiæ,cuius ciues Dymęi appellantur:in ea Põpeius cõſtituit maiorem partem,quos vicerat,piratarũ,ibiq; habitare iuſſit:penẽ.n.icolis ſpoliata erat:multũq; & fertilẽ agrũ hẽbat:tradit hoc Plutarchus in Pompeio his verbis τοὺς δὲ πολλοὺς εἰκατῴκισεν δίδωκε δύμην τὴν ἀχαΐδα χηρεύουσαν ἀνδρῶν τότε γῆν δὲ πολλὴν καὶ ἀγαθὴν ἔχουσαν: Hi igitur,cũ ipſis ager ereptus eſſet,denuo piraticã exercere cœperunt:quod veriſimile erat eos facturos,poſtq̃ eo,quẽ colebant agro pulſi eſſent,ad antiq̃ vt artem,vitãq; redirent: Notandũ aũt eſt qũo clauſulã hanc Cicero in hunc locũ inculcarit,anteq̃ ſuperiorem ſniam expleſſet: qđ.n.infertur,videndũ eſt,vt manſio laudetur:cũ ſuperiore ſnia cõnexum eſt,& illam perficit:non tñ ſeriem horum verboꝶ immutandã cenſeo:arbitror.n.cũ MEAM PROFECTIONEM LAVDARI GAVDEO dixit,non dũ ipſi in mentẽ veniſſe,quod poſtea ſuccurrit,addere,& ob id ad aliã rem trãſiſſe,qua expoſita tum demũ cogitaſſe illud ſupiori ſnię adfigere:quod in epiſtolis non mirum videri debet.

§ 33 ἐνομοτίᾳ Bruti vř &c. Ita in cũctis impreſſis legitur deprauate:antiqui libri multo integriores,in quibus penẽ incorrupte οἱ ὁμοπλοίᾳ ſcriptum eſt:nã ita legendũ eſſe,nemo(niſi fallor)negabit:ſnia.n.optime q̃drat:& hac ipſa voce nõ ſemel hoc in libro vtit̃ cũ de hoc ipſo negotio Cicero agit,vt cũ inqt: Hęc aũt nauigatio hẽt quaſdã ſuſpitiões periculi:itaq; cõſtituebã vti ὁμοπλοίᾳ,paratiorẽ offendi Brutũ,q̃ audiebã:& nõ multo poſt:Bruto cũ ſæpe inieciſſem de ὁμοπλοίᾳ,nõ pinde accipe viſus ẽ,atq; ego putarã.Qui aũt vnà nauigãt,vt facilius ſe à piratis tueant̃,ſaluoſq; pſtent,hi ὁμοπλοίαν facere dicũt̃ nři tpis nautæ cõſeruã facere appellãt,qa illi,q ita nauigant,mutuã ſe ſalutẽ procurare pmittãt,fideq; dent,ſe p his,ſi oportuerit,pugnaturos,eadẽq;,quę ſocij picula ſubierint,ipſi quoq; ſubire nõ recuſaturos:quia ãt Brutus Claſſis nõ nihil hẽbat:iõ Cicero cũ eo i gręciã nauigare cupiebat,vt tutius,quo volebat pueniret.

§ 33 Ob ius.n.receníes multa &c.Nemo nõ confeſſus eſt hunc locũ deprauatum eſſe:alij aũt alijs modis corrigere tentarunt:nobis rectius viſum eſt veterem ſcripturam deſcribere,notamq; quę mendũ indicet,adponere,nihil.n.nobis in mentem venit,quo poſſimus maculas has eluere,& quæ ab alijs adhuc excogitata ſunt,violenta nobis,& inania videntur.

§ 33 Sed Xenonem perexigue & κατακερματίζων præbere. Spatiũ longo tpe hic inane mãſit:græca.n. dictio,deſiderabatur:nõnulli κατακερματίζων repoſuerũt, nõ cõſultis antiquis exemplaribus quę eius dictiõis,ne vmbram quidem habent,Germani primi recte,& noſtris manu ſcriptis cõuenienter γλίσχρως reſtituerunt:nullo.n.magis proprio,& apto verbo vti poterat.ut Xenonis puſillum,& ſordidum animum exprimeret,qui nimis parce,& illiberaliter prębebat,quæ Ciceroni filio attribuere debebat:qn & nos vocem habemus noſtro in ſermone à gręca hac vt arbitror,deductã.paulũ tñ imutatam,qua ſordidũ,& puſilli animi hominẽ appellamus,aduerbiũq; ab ea formatum,qđ in ſignificatu huic mirifice rñdet.

§ 34 Loco quidem meo ſi tibi videbit̃ poteris.Quàm deprauatus,inquinatuſq; multis fœdis maculis hic locus eſſet,dici uix põt:qui cũctos hactenus impſſos libros in manus capiẽt facile id pſpicient: eũ tñ ope melioris,& antiqoris noſtri codicis nobis purgaſſe,& reſtituiſſe uidemur,ita claro,& maniſeſto ſenſu,ut nulla ferè cõfirmatione indigeat:ueterẽ aũt ſcripturã hic ponere uiſum eſt:ne aliqs à nobis hãc fictã,aut nimis extortã putet,eſt aũt hæc. LOCI QVO MEO SI TIBI VIDEBITVR POTERIS EVM &c.Reliqua.n.nullã ullius induſtriam deſiderabant,cũ itegra,& optime ſcripta in eo eſſent,q̃uis in uulgatis corruptiſſima:nos prima duo uerba,que pueriſionis aliq̃tũ hẽbant ita parce caſtigauimus: LOQVI CVM EO:&c.quã ſæpe obſeruauerim᷉ i hoc codice,& in Mediceo illo ẽt C.pQu.ſcriptũ eſſe,aut alibi teſtati ſumus,aut nihil attinet dicere,eſt.n. id crebrũ & vſitatũ:unum tñ locũ adducem᷉ ex fine antecedentis libri,ubi COAD pro quoad ſcriptũ eſt eodẽ modo quo hic LOCI pro loqui:quouſq; inges!coad erit integrũ:erit uſq; dũ ad nauem:ſed quũ idẽ hoc uerbũ eodẽ pacto ſcriptũ cẽ li. xvj. nobis nũc i mentẽ ueniat,cur nõ id quoq; exemplũ adponamus,quo clarius ſit quod dicimus!ſermo ẽ de Octauiano:atq; à me poſtulat primo ut clã conlocat̃ mecum,uel Capuæ.Quõ aũt pro cũ ferè ſemper ſcriptum in antiqs eſt,ſed potius cum tpis aduerbium eſt q̃ cum prępoſitio,ut hoc in loco.

§ 34 Sed in laudando cõſumere:Germani in plaudendo legunt:Nos tñ receptã lectionem ſecuti ſumus,ſic.n. in cunctis,quos uidimus manu ſcriptis legimus:reprę̃ſentare improbitatem μεταφορικῶς dictũ nã proprie ſignificat pſentem pecuniã ſoluere:ut Cicero ſæpe utit̃ in his epiſtolis:q̃uis ẽt tranſlatio huius verbi ad alias res frequens ſit,& apud hunc & alios optimos quoſq; auctores:ut,Cęſarẽ commẽtario primo de Bello Gallico,itaq; ſe quod in longiorem diẽ conlaturus fuiſſet,repręſentaturũ,& prima nocte de quarta uigilia caſtra moturũ. Verba aũt illa quæ paulo poſt legunt̃:dũmodo doleant aliqd,doleãt qdlibet:Afranij comici ſunt parũ immutata:eundẽ uerſum ſępe adducit Cicero ut li.iiij. Tuſculanaꝶ: ex quo illud eſt è uita ductum ab Afranio:nã cum diſſolutus filius,heu me miſerum dixiſſet:tũ ſeuerus

pater:Dũmodo doleat aliquid,doleat quodlibet.Nec multo poſt eundem verſum repetit.

534 Sed qm̃ furore illo extrudimur:q̃ inquinatus eẽt hic locus,oẽs perſpicere põt:ea aũt ẽ in antiqoribus lectio,
vt ſi,qđ ſępe obſeruauimus,in mentẽ tibi reducas E.ſcilicet in F.mutatũ eſſe poſſe, maculas penè oẽs
deleueris,& locũ vt arbitror reſtitueris,qa animaduertimus crebro in hoc ab eo q nr̃m antiqorẽ librum
deſcripſit,peccatũ eſſe,iõ hic ẽt vitiũ illũ feciſſe exiſtimauimus,idq; correximus,nãq; eũ in villa mãſiſſe
intelligiẽ ẽt ex his verbis,quæ aliq̃to poſt legunẽ:at mihi cũ ad villã rediſſem Cn. Lucceius,q multum
» vtiẽ Bruto &c.narrat aũt ſe qm̃ cũ naurib' in ſtatiõe ad villã in qua erat manere nõ poterat Euro illi mo
leſto Brundiſiũ in tutiorẽ portũ velle ꝓficiſci:nã illinc ẽt nauigationẽ in græciã expeditiorẽ,& ſine peri
culo fore,q̃uis legiones,quæ illic erãt,nõ nihil timoris adferrẽt: infero aũt mari piratis,obſidentib' ſine
claſſis p̃ſidio nõ tutũ eſſe nauigare:putamus aũt itelligere villã P.Valerij,de qua ſic in pria Philippica.
» Cũ aũt me ex Sicilia ad Leucopetrã,qđ eſt agri Rhegini promõtoriũ,venti detuliſſẽt: ab eo loco cõſcẽ
» di,vt trãſmitterẽ:nec ita multũ ꝓuectus reiectus Auſtro ſum in eũ ipm̃ locũ vñ cõſcenderã,cũq; intẽpe
» ſta nox eſſet,mãſiſſemq; in villa P.Valerij comitis,& familiaris mei,poſtridieq; apud eundẽ ventũ expe
» ctans manerẽ &c.his aũt ipſis penè verbis hoc in libro vtitur cum eandem rem exponeret.

534 Quod verò ſine munuſculo ſcribis &c.Credimus SINE MVNVSCVLO abũdare,& ex inferiore loco
huc importune trãſlatas ambas has dictiones:in quo ẽt cõcordes Germanicos libros hẽmus: vt ẽt i eo
qđ O TITE,pro,OTIO ſcripſimus:nec tñ adhuc mihi penitus purgata recepta lectio vr̃, vereor ẽt ne
deminuta,& mãca ſit,qđ corrigere nõ poſſumus:vnum tamen p̃terea volumus diligẽtẽ lectorẽ admo
nere,in noſtro illo ꝓbatiore codice vocem hãc,ADDIS,non legi,quod ꝓturbatiorẽ adhuc intellectum
facit:& niſi hoc culpa librarij acciderit magis mutilũ eſſe hũc locũ arguit:hoc tamen nõ recepimus cõ
tenti id admonuiſſe.

535 Quãq̃ te nihil fefelliſſet:verũtamẽ expecto &c. Veteres codices SED EXPECTO,hñt,quã lectionẽ ꝓba
uimus,vt VERVMTAMEN,eo quo ſupra ſignificatu ſępe à Cicerone accipi docuimus,hic ẽt ſum
» ptũ ſit:oñdimus aũt id li.xiiij.in eo loco.Scis q̃ diligã ſiculos,& q̃ illã clientelã honeſtã iudicem, multa
» illis Cæſar,neq; me inuito,etſi latinitas erat nõ ferenda:verũtñ.Ecce aũt Antonius &c.Hic aũt cum ſe
gaudere dixiſſet illi ſuas literas ante à tabellario redditas,q̃ à Quinto F.(illæ.n.Atticũ admonebant,
ne crederet lr̃is ſuis,quas Q.puer ad eũ adlaturus erat,eas.n.ſe arbitratu illius patriſq; ſcripſiſſe:nec ma
gnopere illis quæ pollicebaẽ puer,fidẽ hr̃e) tñ tñ ſe dicit cõfidere prudentię Attici, vtſi priores ẽt illæ
ꝓueniſſent,nõ tñ id aliqd incõmodi adlaturũ fuerit.qđ pulchre ipſe animaduerſurus eẽt,cogitaturuſq;
ſe hoc petenti puero negare(quo minus.ſ.illius probitatis ſpõſor apud Atticũ fieret),nõ potuiſſe: non
tñ vt id ex aĩo,& quod ita ſentiret ſcripſerit,ſe ſperare,unq̃ illũ crediturũ fuiſſe quod q̃ male de puero illo
exiſtimaret,ſciret:intulit aũt VERVMTAMEN:quaſi diceret q̃q̃ ſperẽ te nõ facile decipi potuiſſe, tñ
cõmodius fuit ita accidere,vt priores.ſ.illę redderentur,quę totam rem aperirent:ita.n.facilius cogita
re poteris,quid agendum ſit:reliqua ita perſpicua,vt nulla declaratione egeant.

535 Relinqmus,n.pacẽ vt ad bellũ reuertamur.Hęc pluribus modis vatẽ,diuinũq; Ciceronẽ fuiſſe arguũt:nã
& ita accidit,ut ariolatus ẽ:& crimini ipſi datũ ẽ ab inimicis eũ Roma fugiſſe,ꝙ tranqllũ illũ ſtatũ ciui
tatis ferre nõ poſſet:turbatis aũt reb',neglectis ſpecioſis illis cauſis,quas tũc iactabat libẽter ad tumul
tũ,& bellũ aduolaſſe.Q.aũt Fuſius Calenus apud Dionẽ,q cuncta Ciceronis crimina aucupaẽ, in ea,
quã cõtra ipm̃ orationẽ habet,dũ Antonium tueẽ,accuſationibuſq; Ciceronis rñdet,hoc ẽt his verbis
ei exprobat: οὐχ ἥκιστα ὅτι καὶ μετὰ τὸν τοῦ Καίσαρος θάνατον ὅτι μὲν τὰ πράγματα ὑμῶν δι' αὐτὸν ἐν μάχαις (ὡς
οὐδ' αὐτὸς ἀρνήσασθαι δύναται) καὶ πῶς ἀπεδήμησε καὶ ἀλλότριον καὶ ἀκίνδυνον ἑαυτῷ τὸν τῆς ὁμονοίας ὑμῶν βίον εἶναι
νομίζων ἐπειδὴ τὰ πεπραγμένα αὐτὸς οὐδὲν τὸ μακρὰν χαίρειν εἰπὼν καὶ τὰς ἀθήνας φράσας ἀπεκύλιεν.

535 Et qd amas Deiotarũ & nõ amas Erã:quia veteres oẽs,nouoſq; codices cõcordare animaduerti,nõ viſum
eſt aliqd ĩmutare,q̃uis exiſtimẽ HIER'AM potius legendũ eſſe:ſic.n.hunc appellat(vt arbitror) in ora
tione ꝓ Deiotaro,in qua ſæpe eũ noiat:fuit.n.is Regi amiciſſimus,eiuſq; opa Rex in magnis rebus ſp
vſus eſt:quẽ ẽt cũ alijs ad Cæſarẽ ꝓ ſalute ſua dep̃cãda miſit': cũ apud eum abſens Deiotarus cauſam
» dixit.Verba Ciceronis in ꝑoratione hęc ſunt.Corpora vero ſua ꝓ ſalute regũ ſuorũ hi legati tibi regij
» tradũt Hieras,& Bleſamius,& Antigonus tibi,nobiſq; oĩbus iã diu noti:eadẽq; fide, & virtute p̃ditus
Doryalus,q nuper cum Hiera legatus eſt ad te miſſus cum regũ amiciſſimi,tum tibi ꝓbati,vt ſpero.

536 Etſi cũ proceſſerimus exploratiora videbunẽ,& teſtibus vtemur:Hunc locũ inquinatum eſſe omnes vide
re poſſunt:quid.n.nauigationi cum teſtibus?Veteres codices habent TESTIS:nos TECTIS caſtiga
uimus,ut de tectis nauibus intelligas: modice vt vides,& parce à priſcę lectionis veſtigijs declinantes:
quia tñ falli potuimus antiq̃ ſcripturam teſtatam reliquimus.

536 Bruto cũ ſpem inieciſſem de ἐμπλοίᾳ &c.antiqui libri SAEPE:vbi excuſi ſpẽ habent: veterẽ aũt lectionẽ
ſinceriorem iudicamus:inijcere hic ſignificare videẽ inter loquendũ,quędã breuiter proferre,quę deſide
riũ noſtrum ſi acute,vt dicta ſunt,accipianẽ,indicent:quẽadmodum hoc verbum vſurpat Trebonius
» in epiſtola ad Ciceronem,vbi de Cicerone filio loquiẽ:qui cum mihi in ſermone inieciſſet ſe velle Aſiã
» viſere,nõ modo inuitatus,ſed ẽt rogatus eſt à me,vt id potiſſimum nobis obtinentibus prouinciam,
faceret:Miratur igiẽ Cicero,cum ſæpe in ſermone Bruto inieciſſet ſe cupere cum eo in Græciã nauiga
re,illum non cupide id arripuiſſe:nã vbi ACCIPERE antea legebatur, ARRIPERE emendauimus
auctoritate veterũ codicum adducti,& verbi huius elegantia.quod optime hic cõuenit:nã & æquum

cẽlebat

cenſebat pro ſua dignitate ſe quæ ſua voluntas eſſet leniter admonere,& Brutum vix percepto eius ſermone non modo id facile pati,ſed ẽt libenter,& cupidè expetere debere,ſeq; eius nauigationis ſociũ offerre ſic dictum eſt illud à Cherea in Eunucho : Submonuit me Parmeno ibi ſeruus,quod ego arripui. Cicero de Orat.lib.ij.Magiſtrum aũt,quem vellet eligeret,me quidem ſi audiret,L.Craſſum,quod iſte arripuit,& ita ſe facturum confirmauit.

5 3 6 De legionibus ſtatuerunt vt quidã arbitrantur &c.Corrupti hac parte erant oẽs fermis excuſi libri:nos ingenuam,vt putamus,lectionem auxilio vetuſtorum codicum reſtituimus:nã DE LEGIONIBVS partẽ putamus eẽ ſuperioris clauſulę:vt,& ibi ideſt venuſię expectem nunciũ de legionibus,intelligamus:ſtatimq; inferat:ſi aberunt ipſæ legiones,vt nõnullorum eſt opinio,Hydruntem ſcilicet proficiſcar: ſi neutrũ erit ἀσφαλὲς ideſt ſi nec Hydrũtẽ petere,nec Venuſiæ manere periculo vacabit, eodẽ reuertar : legiones aũt Brundiſij,& circa ea loca adeſſe rumor increbuerat,quas oĩno vitare pp quaſdã ſuſpiciones periculi volebat Cicero,quẽadmodũ ex multis locis colligit̃:vt ex hoc,q nõ multo ante eſt. Iter illud Brundiſium,de quo dubitabã.ſublatum videt̃,legiones.n.aduentare dicunt̃;quãuis aũt aliquantulũ cõtaminata ſit vetuſta etiã lectio,non tñ tales eam maculę occuparunt,vt non facile elui poſſint.

5 3 6 Atq; vtinã te illis: Illic habẽt veteres codices,quos ſecutus ſum,hæc.n.recta eſt(vt opinor) lectio: vt illic ideſt Athenis intelligas:ſpem.n.ei proficiſcenti dederat Atticus,ſe ante,q̃ illinc Cicero diſcederet,Athenas venturũ:nã prius inquit. Deinde tu iã,vt ſpero,& vt pmittis,aderis:quod qdem ſi acciderit, oĩa nobis erunt meliora:& nõ multo ante:mihiq;,aut ſcribe,aut,quod multo malim, adfer ipſe.

5 3 6 Cupidius ille meorum.Legimus interrogantis geſtu:CVPIDVS ILLE MEORVM! Græcam aũt vocẽ, quæ diu deſiderata eſt,Germani primi reſtituere:eandem incorruptã habent noſtri antiquiores libri: quare non dubitandũ,quin recta hęc ſit lectio:ſignificatus eius planus eſt,& notiſſimus.

5 3 6 Ego adhuc videbo &c.Poſtremã hanc vocẽ manu ſcripti codices paulo antiquiores nõ hñt:& ſanè ſuppleta eſt ab his,qui ſtructuram horum verborum non percipiebãt:quod ſi quæ κατὰ παρένθεσιν legenda ſunt,notes,nihil hac lectione clarius,& planius erit,intelligesq; dictionem illam VIDEBO non ſolũ inanẽ, & ſuperuacaneã eſſe,verũ etiam oẽm horum verborum ſenſum conturbare.

5 3 7 Sed putabã cũ Rhegiũ ueniſſem fore,vt ſi &c.Diu iacuit hęc ſñia,cũ plura græca verba deſiderarent̃, ſine qbus impfecta erat:ea primi Germani reſtituere ex veteribus codicibus:eandẽ aũt nos lectionẽ in nr̃is exẽplaribus repperimus:ſunt ãt verba Homeri ex Odyſſeę.iij.libro,à Neſtore pnũciata cũ Telemacho loquẽte ὅτι δὴ μαντικῷ ... ἐν λίσῳ δ' ... πλείω ἐρμάσσεται.Eſt aũt tã uariũ Homeri poema quẽadmodũ oẽs ſciunt,vt nihil ferè dici,excogitariq; poſſit,qđ verbis ipſius exprimere nõ facile ſit ei,q in ipſius lectione attente verſatus ſit:olim aũt Romanis hoibus,ne dũ Græcis tã familiare,& tritũ,ut oẽs eius ſñias memoria tenerent,& cũ uſus illis erat in ſermone proferrent , & ad oẽm ſuũ ſenſum patefaciendũ accõmodarent:qđ tam planũ eſt,& vnicuiq; notũ,vt id cõfirmare non oporteat, ſiquidẽ in his epiſtolis,& alijs ẽt ſuis libris Cicero crebro tãq̃ prouerbia,& ſñias maxime ratas,teſtimonia eius adducit,quod à pleriſq; alijs ſcriptoribus ẽt uſurpatum eſt:ut Suetonio,qui Homericis uerſibus cõcepta mentis ſæpe exprompſiſſe Romanos Cęſares narrat:multis aũt hoc locis facit , è quibus unũ adducemus,q deprauatus eſt,nec patiemur,q̃uis nunc aliud agamus eũ diutius ignarũ manere: eſt aũt in Caligula cũ inquit. Interdũ cum Capitolino Ioue ſecreto fabulabatur,modo inſuſurrans, ac prębens inuicem aures,modo clarius,nec ſine iurgijs:nam uox cõminãtis audita eſt ἤ μ' ἀνάειρ' ἢ ἐγὼ σέ: Sic enim legendũ eſt,nõ vt in cunctis excuſis codicibus ſcriptum eſt εἰς αἶαν Δαναῶν περάσω: Huius autẽ lectionis (ne aliquis hæc nos fingere fortaſſe exiſtimet)ea ueſtigia ſuperſunt in vetere codice, qui eſt in Diui Marci bibliotheca,vt qui diligẽter ea animaduerterit,queat hanc agnoſcere,& ex notis illis ingenuam eſſe iudicare:ſed ut omnis dubitatio tollatur,Dion de Caligula loquens,eandemq; rem diligenter exponens locum illũ Homeri eum pronunciaſſe tradit:hæc ipſius verba ſunt τοῖς τε βροντῶσι ἐκ μηχανῆς τινος ἀντεβρόντα καὶ ταῖς ἀστραπαῖς ἀντήστραπτε καὶ ὁπότε κεραυνὸς καταπέσοι λίθον ἀντηκόντιζεν ἐπιλέγων ἐφ' ἑκάστῳ τὸ τοῦ Ὁμήρου ἤ μ' ἀνάειρ' ἢ ἐγὼ σέ: Vt autem diligentia remedioq; pluribus uulneribus medeamur quamuis pręter conſuetudinem noſtram longius euagemur,monemus corrigendum eſſe locum apud Senecam libro primo de Ira:vbi relicto inani ſpatio uerba eadem deſiderantur:ſic enim legi debet:Eloquent̃ aliqd,qđ tu magni putes,ſicut C.Cæſar,q iratus cœlo quod obſtreperet pãtomimis,quos imitabatur ſtudioſius,q̃ ſpectabat,quodq; commeſſatio ſua fulminibus terreretur prorſus parum certis: ad pugnam uocauit Iouem:& quidem ſine intermiſſione Homericum illum exclamans verſum ἤ μ' ἀνάειρ' ἢ ἐγὼ σέ quanta demẽtia fuit! putauit aut ſibi noceri ne à Ioue quidem poſſe.aut ſe nocere etiam Ioui poſſe:ſunt ãt λ. ψ. pnunciata ab Aiace Telamonis filio cum deſcendiſſet in certamẽ cum Vlyſſe: in ludis quos Achilles in Patrocli inferijs faciebat:cum enim inter eos diu certatum eſſet : ad neutrumq; uictoria inclinaret,eaq; res iam Achiuis tędium adferret , impatiens morę Aiax, furoriſq; plenus , ut id cito certamen finem haberet ita Vlyſſem allocutus eſt: διογενὲς Λαερτιάδη πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ ἤ μ' ἀνάειρ' ἢ ἐγὼ σέ· τὰ δ' αὖ Διὶ πάντα μελήσει: Eſſe autem hunc vnum ex Homeri verſibus, qui tanquã prouerbia in ore omnium verſari ſoliti eſſent,declaratur etiam ex epiſtola quadam Philoſtrati, in qua hęc verba ſunt. ὡς δὲ ὑπτίας ὑπέχει πηγὰς δὲ ἔργα θερμουργὰ καὶ χαμαικοιτίαι καὶ ἡ πρὸς θάλπος καὶ χειμῶνα καρτερίας καὶ ἤ μ' ἀνάειρ' ἢ ἐγὼ σέ.

5 3 8 Qui ἀθεωρήτως bene relinqs patriam.Neſcio an in his Attici verbis mendũ aliquod ineſſe dicã,ſiue poti-

us ipſa ſcrupuli aliq̃tulũ hẽt, quia totũ locũ nõ adducat Cicero: idq; obſcuritatẽ hanc procreet: nã certe nõ nihil ſubeſt, qđ nõ parũ moleſtũ eſt, & ſñiam perturbat: nec. n. mirũ videri deberet, ſi ex paucis verbis ex aliqua epiſtola citatis, cũ ea, quæ antecedebãt, aut cõſequebant̃ ignota ſint, integer ſenſus nõ colligeret̃: alij mendoſum locũ prorſus eſſe putãtes corrigere conati ſunt: cũ his igit̃ anguſtijs pmeremur, tutius viſum eſt antiq̃ lectionẽ reddere, & exſcribere: quare pro, relinques, RELINQVE legimus, ne à vetuſtorũ codicũ fide in re dubia diſcederemus: cũ. n. vulgata ẽt lectio ſuſpecta ſit, & incerta, cur non ad illorũ potius auctoritatem cõfugiamus, q̃ recentẽ, & eã parũ firmã lectionẽ tueamur? ſed aliud ẽt in primis verbis Ciceronis diuerſum eſt ab impreſſis in ijſdem codicibus, quod tamen omiſimus, ne veterẽ quoq; lectionem cogeremur corrigere, nam niſi eam adiuues, prorſus inepta eſt, & falſa, vbi. n. PROHIBEBAS alij habent, in illis IVBEBAS eſt: quod ſi velles è duabus poſteriorem negationem tollere, fortaſſe non male faceres: Eſt. n. qñ aliqua quempiam agere iubemus, hortamurq;, quæ nõ probamus, ſed illi, periculi, & incõmodi alicuius vitandi cauſa, vt ea faciat, auctores ſumus.

ſ 38 Apud Helctem fretum: Fluuiũ legendum eſt: cuius quidem lectionis non parua veſtigia ſunt in probatiore noſtro exemplari: Helctem autem fluuium eſſe notiſſimum eſt: cuius ẽt in quadam ad Trebatiũ epi-
» ſtola his verbis mentionem facit: Neq; Helctem nobilem amnem deſeres.

ſ 38 Deſperatiõis ac religionis reip. Nõ ipſi primi deprauatũ hunc locũ eſſe cenſuimus: ſiqdẽ aiunt Beroaldũ doctũ virũ RELICTIONIS REIP. ſolitũ legere: nos magis vitiũ, & maculã aliq̃ ſubeſſe adfirmare audemus, q̃ quõ caſtigari, & elui poſſit proferre: tã noui. n. auribus meis hoc nomẽ eſt, vt id temere recipe, & probare hereã: in antiquiorib. exẽplarib. eadẽ ferè lectio eſt, vna tñ litera ĩmutata RELIGIONIS ĩ illis legit̃: nõ multũ diſſimilis emẽdatio eẽt, ſi REIECTIONIS legeres, nec magis à priſca ſcriptura declinaret̃, ſi queãdmodũ capeſſere rẽp. ita ẽt reijcere rẽp. Cicero alias dixiſſet. i. abijceret̃ curã reip. & totũ ſe ab eius adminiſtratiõe remouere: videndũ ẽt accuratius, an in verbo illo quod ſequit̃ FLENTES mẽdũ ſit (vt puto) cogitandũq; attentius eſt, an EVNTES caſtigari debeat: hac quoq; parte vetuſtiores codices nihilo recentibus excuſiſq; ſinceriores ſunt: quãuis ab illis deſtituti ſilere ſoleamus: tñ hic iterũ quid in mentem incidiſſet, cum hæc cõmentaremur, proferre non veriti ſumus.

ſ 38 Prouides ſicui qd debet̃: PROVIDE legi debere putaui, eſſeq; hũc locũ ex epiſtola Attici ijſdẽ verbis repetitũ: quare maioribus cũ literis, vt neminẽ amplius fallat, ſcripſi. Atticus. n. erat, q Ciceroni famã ſuam cõmẽdabat: cũ. n. Romæ eẽt, quę parãdę, cõficiẽdęq; pecuniæ difficultas eẽt, videbat, vt diligẽter iubeat illũ prouidere, vt cũ dies pecunię ſoluẽdę venerit, ne vnde par pari rideatur: q aũt accuratius, quæ inferuntur verba attenderit, perſpiciet, ea quæ Attice eſſe dico, à Cicerone prolata eẽ non poſſe: maxime
» cũ conſiderabit, verbis ẽt quibuſdam nedum ſnię ipſi reſpõdere, vt cum inquit: ut quid poſſem prouidere in mentem mihi nõ veniret: ita. n. primo huius clauſulæ verbo reſpondet.

ſ 38 Piliam πειρᾶσθαι παραλύσει: Nõnulli q̃uis non ſolum vetuſti, ſed ẽt noui excuſiq; codices ita ſcriptũ recte hẽent, hunc tñ locũ deprauarunt: ex noĩe q; qđ dandi caſu à priore verbo regebat̃, verbum infiniti tpis effecerunt: ſtultiſſimeq; TENTARE DISSOLVERE, interptati ſunt: cum πειρᾶσθαι hic quo ſignificatu ſæpe latini elegãtiſſimi auctores tẽtari capiũt, acceptũ ſit: hi ſũt Lucretius, Horati⁹, Cicero multis locis: nec nõ Cęſar li. iij. de bellis ciuilibus: q ſic inqt & grauis autũnus in Apulia, circũq; Brundiſium
» ex ſaluberrimis Gallię, & Hiſpaniæ regionib⁹ oẽm exercitũ valetudine tẽtauerat. Sed & græci quoq; eodẽ ſignificatu græco hoc ipſo verbo vtunt̃. Strabo li. xvj. πειραζομένους δὲ τῆς στρατιᾶς ὑποχωρίοις πάθεσιν &c.

ſ 39 Quingentos denarios dat. Melius QVIGENOS, vt habent manu ſcripti codices: qđ aũt hic Cicero denarios, Dion cum hanc rem lib. xliiij. narraret. drachmas dixit: ita. n. inquit ὁ καῖσαρ τοῦ ἀντωνίου δὲ ἐς τὸ βρεντέσιον πρὸς τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐκ τῆς μακεδονίας περαιωθέντας ἀφορμήσαντος ἐκείνοις μὲν ἔπεμψε τινὰς μετὰ χρημάτων ὅπως σφᾶς σφετερίσωσι προσεπισπάσωσιν, αὐτὸς δὲ μέχρι καμπανίας ἐλθὼν πλῆθος ἀνθρώπων ἐκ τῆς καπύης μάλιστα ὅτι καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ [illegible] πολλὰ καὶ ἐδίδου ἑκάστῳ τινὰ κατὰ πεντακοσίας δραχμάς.

ſ 39 Fugiam Romã, ne deſideremur: nõ poſſum me cõtinere quin ſuſpicionẽ meã narrem: ualde. n. timeo, ne in his verbis aliquid mendi lateat: quã. n. FVGIAM ROMAM vim habere poſſit non video, aut quis locus fugæ Roma illi eſſe potuerit, pręcipue cum inferat, ne deſideremur: quis. n. ſic loqueretur, ne dum latini ſermonis parens potius, q̃ optimus auctor? eſt omnino neſcio quid, quod me lędit, perturbatq;: id autẽ magis cogitare, q̃ exponere, & pronunciare poſſum: in veteribus codicib. parum omnino diſcriminis, ſed tñ nõ nihil eſt: FVGAM, enim vbi reliqui FVGIAM habent: id quãuis magis corruptum eſſe videatur, tamẽ adnotare debui, ſi cunde lux, quę tenebras has pelleret, effulgere poſſet.

ſ 39 Centurias Capuæ dinumerat. Longe diuerſius, & melius antiqui codices hñt: CENTVRIAT CAPVAE: DINVMERAT: Centuriare enim eſt milites in centurias diuidere: diſtribuebat. n. Cãpanos colonos in centurias; ijſq; pecunias dinumerabat: hoc & alibi verbo utitur, ego cum homines in tribunali Aurelio palam conſcribi, centuriariq; uidiſſem &c.

ſ 39 Vi. Arpinum ueni. Ad. iiij. in Sinueſſanũ. Antiqua lectio valde diuerſa, quã tñ nõ recepimus, qa aliq̃tulũ ingnata eſt: nec tñ eam penitus dãnamus, nã utra ſincerior ſit, iudicari uix põt: vocis illius ARPINVM, in ea ueſtigiũ nullũ, ita. n. ẽ. VI. VENI AD ME IN SINVESSANVM: qđ ſi pro ueni, VENIT legeretur, ut cũ ſupiore clauſula cõnecti poſſet, de tabellarioq; ſermo adhuc eẽt, fortaſſe nõ peccaretur certe uetuſtiori ſcripturę magis propinqua hęc caſtigatio eẽt, & fortaſſe ſententię non minus cõgruens.

Haſta

540 Haſta ea egre me tenui. Nos aliter hunc locum legimus, & niſi fallimur verius, vt ſic caſtigaremus inducti non paucis argumentis, & tamen non ſine veterum librorum auxilio, qui etſi aliquantulum hac parte corrupti ſunt, minus tamen ſunt, quàm ceteri inquinati: quomodo autem alij emendare cōati ſint, q volet facile videbunt, omnes. n. hunc locum vitioſum eſſe exiſtimauerūt. Probat Attici iudicium de ſicca, pollicetur ſe non aliter, q̃ ipſi viſum ſit facturum: fatetur tamen, vix potuiſſe ſe continere, quin, dum Antonij vitam, moresq́; perſtringeret, ſiccam quoq; accuſaret: putamus. n. de oratione aliqua intelligere, quam in Antonium ſcripſerit & quā poſtea in. ij. Philippicam iniecit: licet ne emanaret omni diligentia tunc cauerit: nāq; in ea Antonio exprobat, quæ hic ſe in illum dicturum eſſe cōminatur, vt cum inquit. Sed hoc idcirco cōmemoratum a te puto, vt te infimo ordini cōmendares, cū omnes recordarentur libertinum generū, & liberos tuos nepotes Q. Fadij libertini hominis fuiſſe: quāuis in prænomine, quod vitio librariorum potuit accidere in alterutro erratum ſit. Sed etiam in. iiij. eandem rem, vt arbitror, & ſi obſcurius tangit. Quæ porro amētię ſunt, cum dicere aliquid de vxorum ignobilitate cuius pater Numitoriam Fregellanā proditoris filia habuerit vxorē, ipſe ex libertini filia ſuſcepit liberos.

540 Tantū vt ſciam παῖδας παίδων ſine vallo Luciliano &c. Pluribus maculis hic locus inquinatus erat, quas quātum in nobis fuit, deleuimus, atq; id antiquorum codicū auctoritate ſuffragante: παῖδες παίδων p poſteris frequenter vſurpari ab optimis ſcriptoribus notiſſimum eſt: nam Plato plurimis locis eo puerbio vtitur, & Ariſtoteles primo libro πολιτικῶν. Originem aūt duxiſſe ex Homeri hoc verſu ἀ. γ. arbitratur καὶ παῖδες παίδων τοί κεν μετόπισθε γένωνται: quem fortaſſe Virgilius interpretari voluit cū inquit. Et nati natorum, & qui naſcentur ab illis: Lucilium aūt in ſuis *Satyris* ſumma libertate nobiles etiam homines maledictis inſectatum eſſe quis neſcit? vnde ab eo qui illum æmulatus eſt, dictum fuit: Secuit Lucilius vrbem te Lupe, te Muti &c. Dicit igitur Cicero nihil opus fore ſtilo Lucilij, vt poſteri ſciant Antonium ex C. Fadij filia liberos ſuſcepiſſe, ſine eo. n. orationem ſuam effecturam vt hoc futuris gentibus innoteſcat. eadem forma dicendi vtitur Varro in ſermonib. de agricultura: non'ne item L. Albutius homo vt ſcitis, adprime doctus, cuius Luciliano charactere ſūt libelli, dicebat, &c. In antiquioribus codicibus VALLO quoq; legitur vt in impreſſis, quod ſolum mihi moleſtiam exhibet, reliqua noſtræ lectioni conueniunt. id nos q̃ potuimus parciſſime caſtigauimus.

540 Moriar niſi facere: Locus vti videtur, mancus, & deminutus. In veteribus ſic legit̃ MORIAR FACETE NISI: ab ijs deſtitutus, quorum ope in dubijs rebus plurimum vtor, quid faciam non habeo optandū vt, vt integriores aliqui codices reperiāt̃, aliter non video quomō huiuſcemodi loca reſtitui poſſint.

540 Εἷς ἐμοὶ μυρίοι: Sincerior lectio eſt, quam ego ex antiquis exemplaribus hauſi ita recte in illis conſeruatam, vt prorſus omni macula vacet: eadem aūt hęc ſententia eſt atq; illa, quam lib. ij. harū epiſtolarum latinis verbis ſic exprimit de Catone loquens: qui mihi vnus eſt pro centum milibus.

540 Quod vereris ne &c. Diu vox græca hic deſiderata eſt, vacuaq́; illi ſedes relicta quo recipi poſſet, ſi quādo inueniretur: greci characteres, qui in antiquis libris reperiuntur conturbati, & peruerſi ſunt, eoſdē quos nos aut valde ſimiles ſuſpicor Germanos in ſuo antiquo codice habuiſſe ex his vocibus, quas ſcripſerunt, nec tamen probo illorū caſtigationem. ſic. n. legunt ἀδδε λέσχης: Ipſe potius ἀδολέσχης legi debere iudicaui: ita enim loquax, nugaxq́; appellatur: timebat. n. Atticus, ne Ciceroni loquax videretur quod longiores epiſtolas ſcriberet, quod negat Cicero: verūtamen quia veterem ſcripturam aliquantulū deformatam emendare opus fuit, volui illam, vt eſt in antiquioribus tradere, itaq; cum fide eam deſcripſi, vt ſi forte in hoc deceptus eſſem, poſſet ab alijs doctioribus hic locus felicius corrigi: eſt aūt hęc ΔΙΛΟ, ΔΛΕCΧΟC. Quomodo à librarijs peccatum eſſe iudicarim, nunc omnes videre poſſunt: valde autem ſimilis eſt primę literæ forma quartæ in antiquo noſtro exemplari: nec mirum in hoc græcæ linguę rudes librarios erraſſe: ſi. n. quæ media latera ſecat, lineam, ad extremas ipſorum partes deduxeris, ſicq; latera ipſa coniunxeris, ex alpha triquetrum feceris, qua figura quarta apud gręcos litera notatur, ſi maiores literas quibus priſci illi vſi ſunt, quibuſq; ſemper in antiquioribus latinis libris gręcę voces ſcriptæ inueniuntur conſideres.

540 Quo Rubriana potius, q̃ quo Scipionis. Locus valde obſcurus, & (vt arbitror) deminutus: ſunt autē niſi fallor plures maculæ in his paucis verſibus, quę vix elui poſſunt ſine meliorū codicū auxilio: nam vbi paulo poſt CONTRA CIVIS IN ACIE: in antiquis exemplaribus PER CONTRA ſcriptum ē: quod potius arguit laceros: & male habitos eſſe oēs hac parte libros, q̃ vllā opē afferat, quo facilius vera lectio inueſtigari poſſit: nō veritus ſum hoc ēt notum facere: q̃uis abſurdum, & manifeſto deprauatū ſit: raro. n. inueni in antiquiore & probatiore illo huiuſcemodi labes lapſusq́;, quin aliquid in vulgari lectione vitij eo loco ſit: nam alioqui eſt etiam interrupta, & vndequaq; ſuſpecta recepta lectio.

540 O Tite tibi prodeſſe lætor. Nihil diſcrepāt ij, quos vidi antiq codices, ab excuſis, nec aliqd deſiderari arbitror, q̃q̃ alij ante hęc verba tres dictiones addiderint, ſic legentes: Librū illū meū o Tite &c. Integrā igit̃ eſſe receptā lectionē puto: ſniamq́; hāc ex ea elici nō inelegantē, neq; inſuauē, vt cū ab eo Atticus q̃ſiſſet qui eſſent illi, q tantope Antonio familiares eſſent, his verbis ipſi rn̄deat, O Tite tibi ꝓdeſſe lętor. i. magnā capio voluptatē cū aliqua rōne tibi ꝓſum, & volūtati tuæ morē gero ſtatimq́; exponat, quod Atticus ſcire cupiebat, de Anagninis illis, de q̄bus ēt loquit̃ in. ij. Philippica his verbis: præſertim cū duos ſecū Anagninos haberet Muſtelā, & Laconē, quorū alter gladiatorū eſt princeps, alter poculorum.

540 Viſum eſt non ἄκαιρον ſic legendum ſine dubio eſt. Olim hic etiam locus deminutus erat græcæ vocis defectu: quam primi Germani reſtituerunt, & nos quoq; in noſtro antiquiore libro inuenimus: εὔκαιρον proprium, accõmodatumq; ſignificare nemini ignotum eſt, cõtrarium autem, ἄκαιρον, quare hoc loco viſum eſt non ἄκαιρον, viſum eſt accõmodatum ſignificat, & maxime congruens. Ariſtoteles etiã libros de moribus ad Nicomachum filium miſit: Græca hac voce vtitur Plutarchus in commentario, quo Apollonium conſolatur de obitu filij pro incõmodum, & importunum, ſic enim inquit τότε μὲν οὖν περὶ τὸν τῆς τελευτῆς καιρὸν ἐντυγχάνειν σοι καὶ παρακαλεῖν ἀνθρωπίνως φέρειν τὸ συμβεβηκὸς ἄκαιρον ἂν παρεφάνη τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῆς παραλόγου συμφορᾶς.

540 De M. Cœcilio dilucide. Veteres codices DE MYRTILO: quod etiam Germani obſeruarunt: de hoc ipſo, vt puto, in antecedente libro agit. Sed perſcribe quæſo quæ cauſa ſit Myrtilo pœnas quidem illũ pependiſſe audiui &c. nihil autem de eo amplius inueni.

541 Si Valerius Mitres ad me nomina gratioſorum miſerit. Sunt ſanè in hoc etiam nomine antiqui codices deminuti, ita tamen, vt non paruum ſinceræ lectionis veſtigiũ retineant: ſic enim habent IN TRES: quare interpres emendaui. De Valerio hoc interprete etiam primo libro harum epiſtolarum agit. De eo mihi Valerius interpres nunciat &c.

541 Meq; Torquato &c. Hic locus deprauate in impreſſis legitur, ſed in manu ſcriptis non recte, ita tamen vt ſi primam literam tantum permutes, cum lectione quam in noſtro vides, eorum ſcriptura conueniat: nam Torquati ſecundo caſu in illis etiam eſt: mihi ſic caſtigare tutius viſum eſt, q̃ vt alij fecerunt, q to tis permutatis dictionibus ſñiam lõge diuerſam excogitarunt, & vt arbitror nõ valde hic accõmodatã.

541 Bonam enim vnde ἱεραλινθίῳ &c. Nos BONVM ANIMVM accedẽtibus noſtræ opinioni eruditis quibuſdam viris emendauimus, nam quæ ſequuntur, vt inuenimus in antiquis libris, ita ſcripſimus: appellat autem negotia ſalſa, plena ſalis, & facetiarum.

541 Ecce tibi altera, qua ortaris παρ' ἠνεμόεντα Μίμαντα: Primi Germani locum hunc reſtituerũt, cum antea inane ſpatium relictum in impreſſis eſſet: vbi græcæ voces eſſe debebant: quo firmius autem credantur vera eſſe verba quæ reſtituta ſunt, & huius loci legitima, teſtamur & nos ea in noſtro codice inueniri: ſumpta ſunt ex Odyſſeæ libro. iij. vbi à Neſtore pronunciantur cum Telemacho loquente: narrabat autem ille reditum græcorum à Troia: ea nunc Cicero, vt mos ipſi eſt, ad ſuam ſententiam accõmodat, nõ ſeruãs ordinem quo apud Homerum dicũtur, ſed vt cõmodum ſibi fuit pronũcians: verba Neſtoris hæc ſunt ὀψὲ δὲ δὴ μετὰ νῶι κίε ξανθὸς Μενέλαος. ἐν Λέσβῳ δ' ἔκιχε δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντας, ἢ καθύπερθε Χίοιο νεοίμεθα παιπαλοέσσης, νήσου ἔπι ψυρίης, αὐτὴν ἐπ' ἀριστέρ' ἔχοντες, ἢ ὑπένερθε Χίοιο παρ' ἠνεμόεντα Μίμαντα: Deſcripſerat autem Ciceroni Atticus iter quod tenere debebat, cum Romã veniret, vt pericula vitaret: ubi autem in Homero αὐτὴν. eſt, ipſe Appiam poſuit, quæ autem loca intelligat per ea nola difficile (vt arbitror) ẽ ſcire.

543 Nos autem eius voluntatem ante Id. Decemb. ſciemus &c. Antiqui codices vulgatis mendoſiores videntur, cum tamen (quãuis aliquãtulum contaminati ſint) ſinceræ lectionis veſtigia non parua retineant: PERSCIEMVS enim habent: cum PERSPICIEMVS (niſi fallor) legendum ſit: quod qui diligenter attenderit facile animaduertet: quod autem ſequitur IN CASCA: male alij cum inſequẽti clauſula coniungebant, cum huic hærere debeat. Nos inquit videbimus Octauiani voluntatem in Caſca idest in negotio Caſcæ: nam ſi Caſcæ fauiſſet, vt tribunatum, quem à Cæſare dictatore habuerat, gereret, bene omnino de illo exiſtimari poſſe iudicabat: magnum enim eſſe putabat Cicero argumentum, ſignumq; præclari eius in remp. animi, ſi hoc feciſſet: nam paulo ſupra dixit in hanc ſententiam: certiſſimum eſſe video diſcrimen Caſcæ noſtri tribunatum: indignum autem videbatur Cæſarianarum partium hominibus Caſcam honores illos gerere, quos ab eo obtinuerat, in quem poſtea tam ingratus, & crudelis fuiſſet: exprobauit autem hoc Antonius in epiſtola, quam ſcripſit Hirtio, & Cæſari, quod Caſcam ſcilicet Tribunatum gerere paſſi eſſent.

543 Non potui vt conſueueram reſcribere. Antiqui hic codices CONSVERAM habent: hoc enim verbũ nõ ſolum poetæ ſed etiam qui proſa oratione ſcripſerunt ſæpe κατὰ συγκοπὴν pronunciant: id ego nõ ſemel in manu ſcriptis libris obſeruaui: ſunt etiam proxima verba parum purgata, & integra vt puto: ea multi multis modis conati ſunt emendare, ipſe vulgatam lectionem, quãuis ſuſpecta mihi ſit, retinui, eandem enim in manu ſcriptis inueni: quare non temerè reiciendam cenſui.

EX LIBRO QVI LVCVLLVS INSCRIBITVR.

MAgnum ingenium L. Luculli &c. Subtiliter, & eleganter diſputatum eſt à diſerto, & eloquente viro in epiſtola quadam ſua, quomodo inſcribēdi ſint libri Ciceronis, in quibus quęſtiones Academicę explicātur. Quid autem ille poſtea de eo ſtatuerit, omnes ſcire arbitror, ego tamen non ſtudio concertandi, ductus, neq; quo ab aliquo libenter diſſentiam, ſed veri inueniendi cupiditate incenſus, non veritus ſum ab illius iudicio leuiter declinare: itaq; librum, quem ipſe primę editionis ſecundum appellauit, Lucullum vocandum cenſui, me autem hoc non temere feciſſe, nunc conabor oſtendere. Primum nō ſolum omnes manu ſcripti codices pro me ſunt, ſed etiam multi impreſſi, in quibus Lucullus hic liber nominaſ: eorum autem magni apud me ponderis ſemper auctoritas fuit, non contemnendis preſertim rationib. comprobata: praeterea Cicero ipſe teſtatur ſe librum ſcripſiſſe Lucullum appellatum. cuius procemium laudes ipſius contineret, qui locus eum cum ſtudioſe plures epiſtolarū libros ob hoc euoluiſſet, pręterijt: nam ſi ab ipſo animaduerſus eſſet, perſpicuè vidiſſet hoc legitimum eſſe huius libri nomen, nec ei opus fuiſſet primam, & ſecundam editionem excogitare: hęc enim Ciceronis verba ſunt libro. xiij. ad Atticum. Torquatus Romæ eſt, iuſſi, vt tibi daretur, Catulum & Lucullum (vt opinor) antea: his libris noua procemia ſūt addita, quibus eorum vterq; laudatur. Quomodo autem vir aliquis magnificentius laudari poſſit, q̄ Lucullus his paucis paginis exiſtimare nō poſſum: quod verò Catulum, & Lucullum dicit, ambos hos libros coniungens, Catulumq; ante Lucullum collocans, cognoſcitur ex multis locis ex hoc libro, quem Lucullum debere appellari adfirmamus, hūc poſteriorem ſermonem fuiſſe: alium autem, qui hunc praecederet priore die à Catulo in ſua villa eſſe habitum, quem item Cicero literis mandauit, & Catulum (vt opinor) appellauit: interijt tamen ille, & grauiore fortunę condicione vſus eſt, q̄ germanus ſuus frater: inſcripſiſſe autem multos libros Ciceronem more Platonis, & omnium ferè veterum, nomine eorum, qui in libris illis diſputabant, compertum omnes habere puto: nam omni ratione, qua potuit, ſemper amicos ſibi homines, neceſſarioſq; celebrare, & illuſtrare non deſtitit: quin & à mortuis etiam laudatis viris, nec Romanis modo, ſed etiam Græcis, eos quandoq; nominauit: nam Ciceronem teſtem citatum in Protagora memini me legiſſe: Plutarchus autem in vita Luculli apertius adhuc, manifeſtiusq; totam hanc rem docet, narrat enim eum valde vetere Academia delectatum eſſe: ſummaq; diligentia amicum ſibi, familiaremq; feciſſe Antiochum illum Aſcalonitam, qui valde ſcriptis Ciceronis celebratur, quem tunc ea ratio, & diſciplina acerrimum defenſorem, & patronum habuerit, & à quo inſtructus Lucullus Ciceronis, ceterorumq; Philonis auditorum in diſputationibus impetus ſuſtinebat: Philo enim nouę academiæ amore tenebatur, quæ tunc maxime eius ingenio florebat. Ciceronem etiam pulcherrimum librum idem ſcripſiſſe tradit, qui has diſputationes complecteretur, in quo induxerit Lucullum ſuſcipientem defenſionem καταλήψεως, quam ipſe perceptionem aut cognitionem vocat: quum ſibi contrarias partes impoſuiſſet, nomenq; illi Lucullo eſſe, apertiſſime declarat, eſſe autem hunc de quo diſputamus, librum, quem Plutarchus intelligit dubitari non poteſt, niſi ab eo qui eū non legerit: multis enim & perſpicuis argumentis id manifeſtum eſt. Quintiliani quoq; teſtimonium non mediocriter hanc rem confirmat: cuius in. iij. libro hęc ſunt verba, & M. Tullius non dubitauit aliquos ſuos libros iam editos, alijs poſtea ſcriptis ipſe damnare, ſicut Catulum, atque Lucullum, & hos ipſos, de quibus modo ſum locutus artis Rhetoricæ: ſperauit autem ſe Cicero duos hos poſſe extinguere, & abolere, quare cum illos antea Catuli, & Luculli nomine inſcripſiſſet, poſteaq; ad Varronem tranſtuliſſet inquit Catulo, & Lucullo alibi reponemus, videbatur enim ſibi illis iniuriā feciſſe, cum id quod iā eis tribuerat, quodq; eorum quaſi iure factum erat, eripuiſſet, quamuis enim alij quoque in illis libris nobiliſſimi homines inducerentur, vt ipſe de Hortenſio teſtatur, hi tamen duo pręcipue in hoc nouo Ciceronis conſilio damnum faciebant, quibus deſponſi, & conſecrati libri ipſi erant, & à quibus denominabantur. ſed aut difficultate illos abolendi victus eſt Cicero, aut non incommode quoque eos in vita poſſe verſari cogitauit, quare nihil neceſſe fuit nouos libros ſcribere, quibus Catulum & Lucullum compenſaret, ſed illos potius concinnauit, ac quibus rebus potuit, expoliuit: nam noua illis procemia adtexuit, quibus eorū vterq; (vt ipſe inquit) laudaretur. Voluiſſe autem primo Ciceronem duos illos libros, quos non probabat, tollere, nemini dubium eſſe poteſt, nam ipſe ad Atticum ſic ſcripſit: tu illam iacturam feres ęquo animo, q̄ illa, quę habes de Academicis fruſtra deſcripta ſunt: cum ipſe met tamen non multo poſt, mutato conſilio eoſdem illos nouis tantum procemijs auctos, deſcribendos dare nō dubitauerit, quod manifeſtum fit ipſius verbis, quæ ſupra adduximus. Hæc omnis mea eſt de hac re opinio: magna autem laude, meo

iudicio dignus eſt (quicunq; ille fuit) qui tam erudite, & belle de his libris in epiſtola ſua diſputauit, is .n. primus ſtudio, & diligentia ſua ordinem & tempora illorum aperuit, atq; explicauit, cum antea omnes in turpi eius rei ignoratione verſarentur, ꝙ ſi tria trium locupletiſſimorum teſtium dicta notaſſet, quæ à me recitata ſunt, & quæ perſpicuè docēt, quod in eius diſputatiōe deſiderari poterat, oēm ſanè huius rei veritatem luculenter indagaſſet.

17 Parmenidem Zenonem. Vetus lectio potius XENOPHANEM: ſed & hoc ipſo in libro cum ſermoni Luculli Cicero reſpondet, eoſdēq; veteres phyſicos, quos ille nominatim expoſuerat, appellat, poſt Parmenidē Xenophanē ponit: Parmenides, Xenophanes minus bonis q̄q̄ verſibus, ſed tamē illis verſibus increpāt eorum arrogantiam, quaſi irati, qui cum ſciri nihil poſſit, audeant ſe ſcire dicere: Præterea ſcimus ex Laertio in vita Pyrrhonis, qui hanc philoſophiam acerrime defenſitauit & nouæ familiæ à ſe nomen impoſuit ſolitos eius ſectæ æmulos Xenophanem Colophonium hunc in ſuis numerare, cū his verbis certi aliquid homines ſcire poſſe rogaſſet καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ ἴδεν οὐδέ τις ἔσται εἰδώς. Sed illi etiam Zenonem Eleatem pro ſe ſtare affirmabant: quid .n. hic habere explorati potuit, cum motum ſuſtuliſſet: auditor aūt fuerat Parmenidis hic Zenon: quare ſi Colophonium intelligas, & non Citieum illū principem ſtoicorū, cuius crebra eſt mentio, poteſt etiā vulgaris lectio defendi. Cicero itidē alibi in hoc libro Zenonem Parmenidi ſubiungit, ego tū priſcā ſcripturā ſinceriorem iudicaui.

17 Quia nobiſmetipſis modo ceruleum videbatur, mane flauū: Nōnulli exiſtimauerunt in his verbis mēdū eſſe, ꝙ animaduertiſſent apud Non. Marcellum in dictione RAVVM citari Ciceronis è lib. quarto Academicorum locum, qui eandem penitus ſententiam retinet, aliquātulum immutatis verbis & maxime ꝙ ibi RAVVM pro FLAVVM ſumptum eſſet: maiorem .n. fidem Nonio habendam eſſe cenſebant, qui ea parte vix deprauatus eſſe poterat, & qui falſo exemplum illud Ciceronis adpoſuiſſe exiſtimandus non eſt: q̄ contaminatis, & laceris Ciceronis exemplaribus, nemo tamen receptam Ciceronis lectionem aboleuit, quam ego quoq; conſeruaui, quia in cunctis manu exaratis ita ſcriptum eſſe obſeruaueram, vt tamen hunc ſcrupulum, qui multis moleſtus fuit, coner auellere quid ſentiam de hac re exponam: planum iam factum eſt bis omnem academicam quæſtionem Ciceronē libris ſuis explicaſſe, primo duobus, iterum quattuor libris de ea confectis, in quibus tamen eędem res, ſentētięq; tractarentur, ſed in poſteriorib. vt ipſe refert, breuius, melius, ſplendidius: Potuit igitur fieri, vt, cum idē locus in ambabus editionibus tractandus eſſet, aliquantulum variatis verbis expoſitus fuerit, & vt hic locus qui eſt in Lucullo, de quo diſſerimus, quemadmodum eſt in omnib. nouis, veteribuſq; codicib. ita legi debeat, & Nonius cum citet, qui in illis, quos ad Varronem miſit, incluſus fuerit: nam ſi vlla fides haberi poteſt Marcelli ipſius vulgatis exemplaribus in .iiij. Academicorꝫ exēplum, quod ipſe adducit eſſe traditur. Sic puto defendi poſſe receptam in Lucullo lectionem, & teſtimoniū Nonij non improbari.

41 Sed vbi Socrates, vbi Ariſtoteles iſta tetigit: Nullo modo SOCRATES legi poteſt, aduerſatur enim ei, quod paulo ſupra dixit: non ꝙ mihi diſpliceant, ſunt enim Socratica pleraq;: nihil autē Socratem ſcriptum reliquiſſe quis neſcit? Quare cum antiquis libris XENOCRATES legendum eſt: hi enim duo Platonicæ diſciplinæ Vicarij extiterunt: Academici ab hoc, ab Ariſtotele Peripatetici cognominati ſunt: aperit adhuc magis hoc, ꝙ inquit, Hos enim quaſi eoſdem eſſe vultis: nam illos ex eodem fonte ortos leuiter inter ſe diſſentientes multi idem re ſentire exiſtimabant, Cicero in hoc libro de Platone loquens, Alter quia reliquit perfectiſſimam diſciplinam, Peripateticos, & Academicos nominibus diſſerentes, re congruentes,

E LIBRIS DE FINIBVS BONORVM ET MALORVM.

103 Hæc verba libri .iiij. de finib. ſic leguntur in codicibus ab Aſulano impreſſis, qui putanꝫ ceteris emendatiores, cumq; duæ ſint artes, quibus perfecte ratio, & oratio compleatur vna inueniendi, altera diſſerendi, hanc poſteriorem & Stoici, & Peripatetici, priorem autem illi egregie tradiderunt, Stoici omnino ne attigerunt quidem: cum in cunctis manu ſcriptis & in reliquis ferè formis excuſis vbi illi habēt STOICI OMNINO &c. HI OMNINO legatur, quod ab illis factum arbitror qui libros eos correxerunt, cum enim alibi neq; apud latinos, neq; apud Græcos fortaſſe auctores hanc locutionem obſeruaſſent, & duriuſculam iudicaſſent, deprauatam eē exiſtimarunt, quod ſcilicet per ILLI peripateticos intellexerit: quę dictio propinquior erat, & de quibus poſtremo locutus fuerat: per HI vero Stoicos, quę remotior. cum contra plerumq; fieri ſoleat: nam quin ita verba illa intelligi debeant dubium eē non poteſt. Quis enim neſcit Stoicos diſſerendi rationem ideſt dialecticam diligenter perſecutos eſſe: inueniendi vero artem ideſt Topicam totam reliquiſſe? docet hoc etiam Cicero in initio ſtatim Topicorum, vt alios nunc auctores taceam: ego cum rectam eſſe iudicem, antiquam lectionem in ſuum locum reuocaui. animaduerti enim ſępe ſic luculentos ſcriptores dixiſſe, vt Ciceronem pro Roſcio Comœdo. Quid eſt ꝙ negligenter ſcribamus aduerſaria? quid eſt ꝙ diligenter conficiamus tabulas? qua de cauſa? quia hęc ſunt menſtrua, illæ æternę: hęc delentur ſtatim, illę ſeruantur ſanctæ, hæc parui temporis memoriam, illę perpetuę exiſtimationis fidem, & religionem amplectuntur, hæc ſunt deiecta, illę in ordinem confectę, & Terentium Phormione. Quia non recte accipitri tenditur, neq; miluo, qui

malefaciunt

» malefaciunt nobis:illis,qui nihil faciunt,tenditur, quia enim in illis fructus eſt , in his opera luditur. Græcos vero auctores ſi diligenter attenderis,paſſim inuenies ita eſſe locutos, duo nunc Ariſtotelis exẽpla proferam,quæ mihi notaui dum libros eius de anima quos Franciſcus verinus doctiſſimus,& ſanctiſſimus ſenex interpretabatur,ſtudioſe audirem:libro ſecundo. ἔστι δὲ ὡς ὅταν λέγομεν ἐπιστήμονα τὸν ἔχοντα τὴν γραμματικὴν ἑκάτερος δὲ τούτων οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον δυνατός ἐστιν ἀλλ᾽ ὁ μὲν ὅτι τὸ γένος τοιοῦτον καὶ ἡ ὕλη ὁ δὲ βουληθεὶς δυνατὸς θεωρεῖν ἂν μή τι κωλύσῃ & libro.iij. δοκεῖ γὰρ οὐχ ἧττον γὰρ τῇ ψυχῇ βλάπτειν ἢ τῷ σώματι τοῦ δὲ οὐδέτερον ἡ μὲν γὰρ οὐ μᾶλλον τοῦτο, τοῦ δὲ οὐδὲν ἴσως μᾶλλον ἐκεῖνο.

133 Quem Tyberina decurſio feſto illo die tanto gaudio affecit &c. Meliores codices DISSENSIO non DECVRSIO habent. Sed quid prodeſt hoc animaduertiſſe,cum locus ſit adhuc corruptiſſimus? Quare recte fuit in Aſulana editione,vt deprauatus,& mancus,notula ſignatus:agitur autẽ de re (vt opinor) obſcura,& parum ab antiquis auctoribus(quod ſciam)pertractata. Quid enim iuxta Tyberim,quod tantopere delectaret,gaudioq́; afficeret,gereretur,non mihi valde compertum eſt:declaratur autẽ verbis Ciceronis magnas omnino corporis voluptates eo loco capi ſolitas,& eas quidem certo quodam die,quem feſtum ob eam rem agebant,exiſtimo ſanè poſſe fieri,vt aliquis.qui maiore ſtudio, diligentiaq́; ritus,& mores antiquorum obſeruarit,aliquid,quod hunc locum illuſtret,inuenerit,& hæc cauſa fuit,cur adnotarẽ:propoſita enim hac queſtione,aut qui hoc deprehenderit,alios docere animum inducet,aut aliquorum ingenia ad id inueſtigandum excitabuntur:Epigramma quoddam (vt qđ ego hactenus indagaui,in medium proferam) ſatis argutum,& elegans,ſed parum integrum , & purgatũ Virgilij nomine legitur,in quo ſignificatur turpes quaſdam,& obſcœnas voluptates propè Tyberim exerceri ſolitas eſſe,vt de eadem fortaſſe re hic intelligi debeat,quod tamen non adfirmo,nihil enim mihi de hoc compertum eſt:verſus eius epigrãmatis in quibus de obſcœno hoc luſu mentio fit,hi ſunt.

Non me vocabis pulchra per Cotyttia
 Ad feriatos faſcinos,
Nec dein mouere lumbos in rotulam
 Prenſis videbo altaribus
Flauum prope Tyberim,& olentis nauticum
 Vocare:vbi adpulſæ rates
Stant in vadis cœno retentę ſordido
 Macraq́; luctantes aqua.

Cotyttia autem ſacrificia fuiſſe à dea Cotye,quam Thraces pręcipue colebant à Politiano quondam declaratum eſt,cui nocturnis peruigilationibus operabantur:fuerunt autem ea ab Athenienſib. recepta: neſcio tamẽ an Romę quoq; coli,celebrariq́; ſint ſolita:Paulum autem Aemilium ab expeditione cõtra Perſen Macedonum regem redeuntem Romam Tyberi intraſſe cum omni pompa,tanq̃ ſi triũphũ ageret diligenter docet Plutarchus extrema parte eius vitę,q̃uis locus ille mutilus, fractusq́; ſit.

EX LIBRO PRIMO TVSCVLANARVM QVAESTIONVM.

142 Emori nolo,ſed me eẽ mortuum nihil ęſtimo. Gręcum verſiculum Epicharmi,qui non valde diſſimilem ſententiam habet reppери:an autem ſit,quem hic Cicero expreſſit,affirmare non audeo:nec tamen vehementer negauerim:is eſt apud Sex. Empiricum cap. quo diſſerit ὅτι τὸ περὶ τοὺς ποιητὰς καὶ συγγραφέας μέρος τῆς γραμματικῆς ἀνυπόστατόν ἐστιν:eſt autem ſermo de Epicuro: τὸν δὲ θάνατον ὅτι οὐδέν ἐστι πρὸς ἡμᾶς Ἐπίχαρμος αὐτῷ προωμιλημένον εἰπών, ἀποθανεῖν ἢ τεθνάναι οὔ μοι διαφέρει: poſterior certe pars non potuit elegantius, aut fidelius reddi:priorum verborum intellectus aliquantum à græca ſententia diuerſus eſt : potuit eã ſententiam Cicero magis amare,vt ſibi tunc aptiorem:nec enim tanta religione è gręco ille vertebat, q̃ta faciunt huius ætatis interpretes,qui ita ſententijs,& verbis eius auctoris,quem in latinum conuertunt,addicti & conſecrati ſunt,vt tantulum ab illis declinare nefas eſſe putent,& fortaſſe recte in multis auctorib. q̃uis non in omnib. nec.n. omnia eodem modo tractari debent.

143 Si aer eſt fortaſſe diſſipabitur. Sermo eſt de animo id eſt περὶ ψυχῆς: exponit autem varias diuerſorum opiniones de eius natura:quãuis igitur ſententia eadem ſit:quia tamen alia ab hac recepta,vetuſta eſt lectio,viſum eſt hoc non pręterire:pro AER.I.ANIMA eſt in manu ſcriptis:quod ſanè ſincerum eẽ puto:animaduerti enim in laceris illis partib. quę reſtant libri de vniuerſitate animam etiã pro aere ſumptam eſſe,ſed hoc in antiquis exemplaribus perſpexi,nam in vulgarib. idem,quod hic mendum inoleuerat,in illis autem ſic legitur.
» Quod tum eueniet,cum illa,quæ ex igni,aqua,anima, atq; terra turbulenta,& rationis expertia inſederint,ratione depulerit . Capi autem ibi animam pro aere dubium eſſe non poteſt,cum quattuor ea,quę appellantur elementa nominent:ſed ex gręco præcipue codice manifeſtũ fit,vbi illa eodẽ ordine exponunt,& nõ multo infra in iiſdem:
» Particulas ignis , & terrę,& aquę,& animę à mũdo,quas rurſus redderent,mutuabantur:cũ autem aer græca vox ſit, quamuis vſu recepta poſt fuerit à latinis,veriſimile eſt ſuam etiam , & propriam quandam eos habuiſſe, qua illud elementum appellarent ante,q̃ hanc à Gręcis mutuarentur,eam autem ego exiſtimo hanc fuiſſe , cuius fortaſſe vario multipliciq́; ſignificatu offenſi , Græca vti maluerunt : quamuis autem omnibus notum

„ eſſe poſſit aerem græcum nomen eſſe, vt tamen certius hoc ſit docet Cicero libro. ij. de Natura deo-
„ rum his verbis. Principio enim terra ſita in media parte mundi circũfuſa vndiq; eſt hac animali, ſpira-
„ bilíq; natura, cui nomen eſt aer: Græcum illud quidem ſed receptum tamen vſu à noſtris, tritum eſt enim pro latino. Item in particula primi libri quæ reſtat librorum Academicorum ad Varronẽ. Itaq; aer quoque. (vtimur enim pro latino) ignis, aqua, & terra prima: adeo autem iam tunc inualuit græcum huius elementi nomẽ, vt ſepius grȩco, q̃ latino Romani vterentur, nunc autem latinũ adeo antiquatum eſt, & inuſitatum, vt ferè ab omnibus, vt ignotum repudietur, & deleatur: Animum autem ſæpius, q̃ animam τὴν ψυχὴν appellari à Cicerone compertũ eſt: & ſic in antiquis exemplaribus locus ille
„ in. iij. de Natura deorum legitur. At. n. quærit apud Xenophontem Socrates vnde animum arripuerit, ſi nullus fuerit in mundo.

155 Eius autem, quem dixi Egeſiæ liber eſt ἀποκαρτερῶν τις; Vetuſta lectio ἀποκαρτερῶν, quam genuinam eſſe puto, nam etiam interpretatio Ciceronis ipſi egregie reſpondet: quæ nullo modo (niſi fallor) alteri lectioni accõmodari poteſt, is eſt. n. ἀποκαρτερῶν qui à cibo abſtinet, & per inediam vitam finit. Plut. in Pericle: καὶ μέν τοι γε λέγουσιν τὸν ἀναξαγόραν αὐτὸν ἀσχολουμένου περικλέους κεῖσθαι συγκεκαλυμμένον ἤδη γηραιὸν ἀποκαρτεροῦντα. Idem in Symp. 8 5 6. διὸ καὶ πολὺν ζῶσιν χρόνον ἔνιοι τῶν ἀποκαρτερούντων ἂν ὕδωρ μόνον λαμβάνωσιν; Callimachi autem epigramma de quo paulo ſupra loquitur eſt apud Hammonium in commẽtarijs in libellum Porphyrij, inquit enim κλεόμβροτος γάρ τις ὀνόματι ἐγκύψας τῷ τοῦ πλάτωνος φαίδωνι καὶ ὅτι μὲν δεῖ τὸν φιλόσοφον θάνατον μελετᾶν γνούς: ὅτῳ δὲ τρόπῳ δεῖ μὴ γνούς, ἀνελθὼν ἐπὶ τοῖχος ἑαυτὸν κατεκρήμνισεν· τούτου μαρτύριον ὃ εἰς αὐτὸ τὸ ἀμβρακιώτου καλλιμάχου κείμενος ἐπίγραμμα ποιητὴς φησὶ γάρ,

Εἴπας ἥλιε χαῖρε κλεόμβροτος ὡμβρακιώτης,
ἥλατ' ἀφ' ὑψηλοῦ τείχεος εἰς ἀΐδην
ἄξιον οὐδὲν ἰδὼν θανάτου κακόν, ἀλλὰ πλάτωνος
ἓν τὸ περὶ ψυχῆς γράμμ' ἀναλεξάμενος;

158 Qui cum coniectus in carcerem triginta iuſſu tyrannorum venenum, vt ſitiens, obbibiſſet. cuncti veteres codices OBDVXISSET habent: quin & Germani ita quoq; & ipſi adnotant, vt qui ex aliquo antiquo exemplari id hauſerint: tanta eſt autem varietas huius verbi ſignificatorum, vt mirum etiam videri non debeat, hic pro, celeriter abſorpſiſſet (ut puto) poſitum eſſe: cur enim credendum facile ſit in omnib. libris idem mendum inſediſſe: alijs autem fortaſſe locis eandem vim habere verbum id inuenies: nam lib. xvj. ad Atticum neſcio quid ſimile omnino ſonat, cum inquit. viij. Kal. igitur ad Sicam, ibi tan-
„ quam domi meȩ ſcilicet, itaq; obduxi poſterum diem: tantopere enim ſe ibi delectatum eſſe, & tã commode dicit manſiſſe, vt poſterum etiam diem penè contra voluntatem ſuam ibi conſumpſerit: omnino exiſtimo locum ita legi debere, & hanc rectam eẽ lectionem, olet enim ea quiddam ſinceri prorſus, & elegans, quãuis aperte vim, & rationem eius explanare non poſſim. hic autem miſerabilis Theramenis exitus accurate narratur à Xenophonte libro. ij. de rebus Grȩcorum: nam & ille hominem admiratur, qui tam forti, & lȩto animo de vita diſceſſerit, vt iocari etiam in extremo ſpiritu potuerit. Quare non inutile eſſe arbitror cum eundem locum ambo hi prȩclariſſimi auctores diligenter pertractent verba hic Xenophõtis adponere, quȩ ſũt hæc καὶ ἐπεί γε ἀποθνήσκειν ἀναγκαζόμενος τὸ κώνειον ἔπιε τὸ λειπόμενον ἔφασαν ἀποκοτταβίσαντα εἰπεῖν αὐτόν, κριτίᾳ τοῦτ' ἔστω τῷ καλῷ· καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἀγνοῶ ὅτι ταῦτα ἀποφθέγματα οὐκ ἀξιόλογα ἐκεῖνο δὲ κρίνω τοῦ ἀνδρὸς ἀγαστόν τὸ τοῦ θανάτου παρεστηκότος μήτε τὸ φρόνιμον μήτε τὸ παιγνιῶδες ἀπολιπεῖν ἐκ τῆς ψυχῆς; quod autem Grȩci vno uerbo comprehendunt τῷ ἀποκοτταβίζειν ſcilicet (nam propter hoc etiam non incommodum fuiſſe puto hos locos contuliſſe) Cicero ipſe coactus eſt plurib. uerbis exprimere: erat autem luſus quidam in conuiuijs Grȩcorum, quem κότταβον appellabant, talis, collocabant vas in medio, & reliquum vini quod erat in poculo cum biberant, ita in illud proijciebát, ut magnum ſonum ederet. Pleni ſunt Grȩcorum libri huius nominis, & moris: Athenȩus libro. x. δειπνοσοφιστῶν à Siculis hoc genus luſus fluxiſſe tradit: inquit. n. ἦσαν δὲ τῇ ἀρχαίᾳ τῶν ἐπιχωρίων, ὥς φησι δικαίαρχος ἐν τῷ περὶ μέθης, οὐ παλαιά, ἀλλ' ἐν ἀπ' ἀρχῆς τὸ μὲν σπένδειν ἀποδιδομένων τοῖς θεοῖς ὁ δὲ κότταβος τοῖς ἐρωμένοις ἐχρῶντο γὰρ ἐπιμελῶς τῷ κοτταβίζειν ὄντος τοῦ παιγνίου σικελικοῦ καθάπερ καὶ ὁ ἀνακρέων ὁ τήιος πεποίηκε σικελικὸν κότταβον ἀγκύλῃ δαΐζων. ἀγκύλην autem poculi genus fuiſſe ad hunc luſum exercendum accommodatum docet Heſychi-
„ us, qui etiam exponit quanta induſtria, & artificio id facerent, inquit enim. Qui cottauos eiciebát, dex-
„ tram manum curuabant, in orbem ipſam quãmaxime fieri poterat decenter formantes: ob hoc tanquã
„ ob prȩclaram, & honeſtam quampiam rem ſibi placentes: libabant igitur à primo hoc merum pueris, quos amabant, vnde Theramenes (ut opinor) inquit pulchro hoc Critiæ propino: nam Athenȩus citat etiam eo loco Pindarum, qui ἀγκύλαισι δὲ καλῷ κότταβον dixit: quamuis Cicero uidetur aliter hunc lo-
„ cum intellexiſſe, cum morem eum exponens dicat: Grȩci enim in conuiuijs ſolent nominare cui poculum tradituri ſint; ſed ſi attentè conſideres Xenophontis, & Pindari uerba, & primum ortum huius luſus à Theophraſto traditum, non inelegantius fortaſſe putabis alluſiſſe Theramenem ad antiquam conſuetudinem amoribus, & delicijs ſuis hoc merum libandi: cur enim & Theramenes ipſe & Pindarus καλῷ addidiſſent, niſi hoc innuere voluiſſent!

159 Dic hoſpes ſpartæ &c. Grȩcos Simonidis uerſus, quos Cicero ſic iterpretatus eſt, legimus in oratiõe quadam Lycurgi aduerſus Leocratem, ſunt autem hi.

ξεῖν'

ὦ ξεῖν᾽ ἀγγέλλειν λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε
κείμεθα τοῖς κείνων πειθόμενοι νομίμοις

Sed & in volumine epigrammatum ſunt,quamuis paulum immutati:in verbis, quę ſequuntur:Quid ille dux Leonidas dicit? Vereor ne mendum ſit:nam manu ſcripti codices LEONIDAS non habent,ſed pro illa vocem parum ſinceram (vt arbitror): SEMIDEA ſcilicet,è qua ſanè ego nihil elicere vlla ratione potui,quod hic accõmodatum videretur:nec tamen occulere volui hanc omniũ quos vidi paulo antiquiorum librorum,licet ſquinatam lectionem:nam & per ſe recepta verba non parum mihi ſuſpecta ſunt,ſi enim proprium nomen ponere voluiſſet,non dixiſſet(vt opinor)ILLE DVX:cũ autem ſic loquatur.videtur potius illum deſcribere,& innuere voluiſſe,q̃ nominare:quare adpoſitũ potuit tertium illud nomen eſſe,quo certius Leonidas ſignificaretur:ſæpe enim claras,& illuſtres perſonas ſic innuit Cicero:non poterat autem obſcurum eſſe,quem intelligeret ex eius dicto, quod ſubiungit à plurimis auctoribus celebrato,in quibus Plutarchus ſic illud exponit in libello,quo ſpartanorum apophthegmata complexus eſt τοὺς δὲ σπαρτιάτας παρήγγελλον ἀριστοποιεῖσθαι ὡς ἐν ἅδου δειπνοποιησομένους; eſt omnino quiddam,quod fortaſſe exprimere neſcio,quod me valde dubitare facit,ne locus contaminatus ſit,cui accedit veterum librorum fides non parui apud me ponderis,ſæpe.n.& illi quamuis deprauati ſint,quum valde diſſonant ab impreſſis,argumento eſſe poſſunt:vitium aliquod ſubeſſe in vulgata lectiõe,quis ea plana prima ſpecie videat:An merito hęc ſuſpicio mihi orta ſit, eruditiores cẽſebũt.

162 Nam nos decebat &c.Quia Creſphõtes ſabula Euripidis, vt multę alię eiuſdem ita ſapientis poetæ,vt ſcenicus Philoſophus vulgo appellatus ſit,vetuſtate & hominum negligentia perijt, non iniucũdum fore arbitror,ſi Græcos eius verſus quibus hanc ſententiam expreſſit, adpoſuero,inuentos à me apud Sex.Empiricum li.iij.cap. τίς ἐστιν ἡ λεγομένη τέχνη περὶ βίον ſic enim inquit:ἔνιοι δὲ καὶ βέλτιον εἶναι τὸ ἀποθανεῖν τοῦ ζῆν ὑπολαμβάνουσιν ὁ γοῦν εὐριπίδης φησίν

ἀλλ᾽ ἐχρῆν ἡμᾶς σύλλογον ποιουμένους
τὸν φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ᾽ ἔρχεται κακὰ
τὸν δ᾽ αὖ θανόντα καὶ κακῶν πεπαυμένον
χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων

Fabulam autẽ de Sileno capto à Mida Rege Ariſtoteles multis verbis expoſuit,In libro cui titulus erat Eudemus,vel de animo,quem totum locum Plutarchus accepit,in conſolatione ad Apollonium:poſtremam tantum hic eius partem adfigam nam & valde hic apta,& egregie ab eo narrata eſt: τοῦτο μὲν ἐκείνῳ τῷ μίδᾳ λέγουσι δήπου μετὰ τὴν θήραν ὡς ἔλαβε τὸν σειληνὸν διερωτῶντι καὶ πυνθανομένῳ τί ποτ᾽ ἐστὶ τὸ βέλτιστον τοῖς ἀνθρώποις καὶ τί τὸ πάντων αἱρετώτατον τὸ μὲν πρῶτον οὐδὲν ἐθέλειν εἰπεῖν ἀλλὰ σιωπᾶν ἀρρήτως ἐπειδὴ δέ ποτε μόλις πᾶσαν μηχανὴν μηχανώμενος προσηγάγετο φθέγξασθαί τι πρὸς αὐτὸν οὕτως ἀναγκαζόμενον εἰπεῖν· δαίμονος ἐπιπόνου καὶ τύχης χαλεπῆς ἐφήμερον σπέρμα,τί με βιάζεσθε λέγειν ἃ ὑμῖν ἄρειον μὴ γνῶναι; μετ᾽ ἀγνοίας γὰρ τῶν οἰκείων κακῶν ἀλυπότατος ὁ βίος ἀνθρώποις δὲ πάμπαν οὐκ ἔστι γενέσθαι τὸ πάντων ἄριστον οὐδὲ μετασχεῖν τῆς τοῦ βελτίστου φύσεως ἄριστον γὰρ πᾶσι καὶ πάσαις τὸ μὴ γενέσθαι τὸ μέντοι μετὰ τοῦτο καὶ τὸ πρῶτον τῶν ἄλλων ἀνυστὸν δεύτερον δὲ γενομένους ἀπολέσθαι ὡς τάχιστα: Sed & cõſequentem ſabulam de Eliſio Terinæo (à patria autem ita ille appellatus eſt:nã Terina vrbs fuit in agro Crotonięſi)in eodẽ cõmẽtario Plutarchus plure narrat:quare ne longior ſim eam omittam:poteſt,qui diligentius ipſam explicatam videre vult,ibi eam legere:tres tantum verſiculos,quos Cicero & ipſe verſib.reddit adponam:etſi mendoſiores ſunt (niſi ſallor) in excuſis Plutarchi codicib.ſunt autem hi:

ἦ που νήπιε ἠλύσιε φρένες ἀνδρῶν
εὐθύνοος κεῖται μοιριδίῳ θανάτῳ
οὐκ ἦν γὰρ ζώειν καλὸν αὐτῷ οὔτε γονεῦσι

exiſtimo aũt LETO ſine diphthongo in ipſorum interpretatione ſcribi debere,vt potitur leto, mortuus eſt ſignificet,munere autem ſatorum,quia mors illa fatalis fuerit,& non præter naturam, præterq; fatum,quemadmodum ille ſuſpicabatur,nam ſic expreſſiſſe Ciceronem credendum eſt verba hæc poſterioris verſus κεῖται μοιριδίῳ θανάτῳ.

EX LIBRO SECVNDO.

276 Nam cum ex renibus laboraret:Sermo eſt de Dionyſio illo,quem Græci appellarunt μεταθέμενον tãquam tranſfugam,q Stoicos deſeruiſſet,& ad Cyrenaicos ſe tranſtuliſſet,cauſam ei fuiſſe huius inconſtantiæ Cicero hic tradit morbum renum,diſſentiens & à ſe ipſo,& à Diogene Laertio:nam & ipſe in vltima
» parte.v.libri de finib.ſic ſcribit.Nobis Heracleotes ille Dionyſius flagitioſe deſciuiſſe videtur à Stoicis
» propter oculorum dolorem:& Laertius in vita Zenonis,cum eius auditores recenſeret,inquit διονύσιος ὁ μεταθέμενος εἰς τὴν ἡδονὴν διὰ γὰρ σφοδρὰν ὀφθαλμίαν ὤκνησεν ἔτι λέγειν τὸν πόνον ἀδιάφορον οὗτος ἦν ἡρακλεώτης: nec non in vita Erilli idẽ confirmauit διονύσιος δὲ ὁ μεταθέμενος τέλος εἶπε τὴν ἡδονὴν διὰ περίστασιν ὀφθαλμίας: quod autem Cicero varie de eodem tradiderit,accidere potuit,quia fortaſſe alij etiam Gręci auctores aliter de eo locuti ſint:vel fuit μνημονικὸν ἁμάρτημα cuiuſmodi errores & parui omnino momenti ſunt,& ab eo,qui multa ſcribat,ęgrè vitari poſſunt.

È LIBRO TERTIO.

181 Nec abſurde Crantor ille &c. Verba græca Crãtoris ex aureolo illo (vt puto) libello de luctu inueni apud Plutarchum in commentario quod ſcripſit ad Apollonium conſolans illum de acerbo obitu filij, quæ adducere operæ pretium mihi viſum eſt, ſunt enim & polita, & diſerta, & noſtram lectionem corroborant, quæ vna & eadem eſt atque Aſulana: ab eo enim quicunque ille fuit, qui hos libros caſtigauit locus hic reſtitutus eſt: cum in alijs omnibus flagitioſe deprauatus antea legeretur: & ſi vereor adhuc ne aliquid mendi inſtet ea parte NE EGROTVS SIM, INQVIT, SED SI FVERIM SENSVS ADSIT: ſed quod magis verba contaminet, q̃ ſententiam immutet: nam ſic potius legitur in antiquis exemplaribus. NE EGROTASSIM, SIN QVID FVERIT, SENSVS ADSIT: hęc autem lectio magis congruit gręcis verbis, vt videbis, & cum paulo ſupra INQVIT dixiſſet, qd attinuit hic iterum inutiliter repetere: gręca verba hæc ſunt: μὴ γὰρ νοσοῖμεν φησὶν ὁ ἀκαδημαϊκὸς κράντωρ· νοσήσασι δὲ παρείη τις αἴσθησις εἴτ' οὖν τέμνοιτό τι τῶν ἡμετέρων εἴτ' ἀποσπῷτο, τὸ γὰρ ἀνώδυνον τοῦτο οὐκ ἄνευ μεγάλων ἐγγίνεται μισθῶν τῷ ἀνθρώπῳ, τεθηριῶσθαι γὰρ ἐκεῖ, εἰκὸς μὲν σῶμα τοιοῦτον, ἐνταῦθα δὲ ψυχήν: eundem finem habent vtręque citationes, non idem tamen principium: primam enim ſententiam omiſit Plutarchus quæ à Cicerone poſita eſt, vel potius ſex verſus ſupra, cum non dum Crantoris mentionem feciſſet collocauit: exiſtimo enim eius illa verba eſſe, quę Plutarchus vt ſua protulit, ideſt nõ citato auctoris nomine, quæ tamen facile cuius eſſent cognoſci poterant: in manib. enim omnium erat mirabiliter probatus libellus ille, quemadmodum narrat etiam Laertius in eius vita his verbis θαυμάζεται δὲ αὐτοῦ μάλιστα βιβλίον περὶ πένθους, intelligo autem hęc οὐ γὰρ ἔγωγε συμφέρομαι τοῖς τὴν ἄγριον ὑμνοῦσιν καὶ σκληρὰν ἀπάθειαν ἔξω καὶ τοῦ
» δυνατοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος οὖσαν: quis .n. non videat verba hæc Ciceronis. Minime aſſentior his, qui iſtã
» neſcio quam indolentiam magnopere laudant, quę nec poteſt eſſe villa, nec debet, de superiorib. Græcis expreſſa eſſe: nec enim fidelius, aut elegantius eorum ſententia reddi potuit: quãuis autẽ Plutarchus μὴ νοσοῖμεν φησὶν dixit, ego autem ſupra cẽſuerim illud INQVIT illinc tollendum eſſe (in latina dico interpretatione) non aduerſatur id opinioni meę, cum illic omnino poni debuerit, vbi auctoritas Crantoris adducebatur: quare cum Plutarchus eo loco teſtimonium Crantoris produxerit, recte ibi collocauit. Cicero vero qui à ſuperiore ſententia initium fecerat, debuit, vbi verba eius recitare incœpit, illic ſolum ponere.

184 Nam qui hæc audita à docto meminiſſem viro. Grecos Euripidis verſus, quos hic Cicero elegantiſſime interpretatur, repperi apud Plutarchum in conſolatione ad Apollonium: eas hic adponere volui: nec enim in ijs, quę reſtant eius poetę fabulis, memini hos vnquam legiſſe: & valde vtile eſſe puto huiuſcemodi loca à Cicerone conuerſa, cum græcis conferre: digni autem ſunt illi, qui à prudentiſſimis, & clariſſimis auctoribus vehementer laudentur, & ad vitam inſtituendam adducãtur: tam ſapiens enim eſt eorum ſñia, vt merito iudicet Cicero illos Euripidẽ protuliſſe ex Anaxagoræ opinione & mente: ſic Plutarchus καλῶς γὰρ ὁ παρὰ τῷ εὐριπίδῃ θησεὺς παρακελεῦσθαι φαίνεται πρὸς τὰ τοιαῦτα ἑτοίμους γενέσθαι φησίν,

ἐγὼ δὲ παρὰ σοφοῦ τινος μαθὼν
ἐς φροντίδας, ὡς συμφορὰς ἐβαλλόμην
φυγάς τ' ἐμαυτῷ προστιθεὶς πάτρας ἐμῆς
θανάτους τ' ἀώρους καὶ κακῶν ἄλλας ὁδούς
ἵν' εἴ τι πάσχοιμ' ὧν ἐδόξαζον φρενὶ
μή μοι νεαρὸν προσπεσὸν μᾶλλον δάκῃ.

186 Solent enim iſti negare nos ĩtelligere, qd dicat Epicurus. hoc dicit, & hoc ille græculus me audiente Athenis ſenex Zeno iſtorum acutiſſimus &c. Poſſum falli, quid tamen ſentiam qui hoc loco reticere nolo: ego puto in dictione illa GRAECVLVS vitium eſſe, atque id quidem non paruum, nec quod facile tolli queat, non enim illum contemnit, & irridet, vt ob id gręculum appellet, quem acutiſſimum eẽ tradit, & cuius auctoritatem adducit, vt planum faciat, ſe optimè ex eius verbis & declaratione tenere qd ſentiat Epicurus de voluptate: Multos vidi manu ſcriptos codices qui omnes hac parte inquinati fuẽ, ſic enim ferè habent AGRICOLVS, quo nihil deprauatius prima ſpecie eſſe poſſe videtur: aliqui autẽ exiſtimarunt (ut opinio mea eſt) vocem illam corrigi poſſe, ſi ex ea græculus fieret (à quibus vehementer diſſentio) vnde nunc in oĩbus impreſſis ita legitur: quis non valde eam probem, libet tñ ſuſpicionẽ quandam proferre: Videndum eſt an ACROCHOLVS potius legi debeat. ita enim appellat homo iracundior, & qui propter paruam offenſam in iram cõmouetur, & denique pręter alios eſt Oxycholus & aſperioris naturę. Verbum hoc apud græcos frequẽs eſt, & notiſſimum: Ariſtophanes in equitibus νῦν γάρ ἐστι δεσπότης ἄγροικος ὀργὴν κυαμοτρὼξ ἀκράχολος: fecerunt me hoc ſuſpicari verba, quę ſtatim inſert CONTENDERE ET MAGNA VOCE DICERE SOLEBAT, hoc enim ſignum eſt talis ingenij, in diſputationib⁹ vehementer iraſci, & clamores tollere: ſed & Cicero in. j. de legib. de Attico loquẽs,
» qui ei rationi deditus erat, & iſtorum familiariſſimus: atqui cauendum eſt: ſolent enim id quod virorũ bonorum eſt, admodum iraſci: cum tamen non facile ſoleat vti Cicero in latino ſermone verbis grecis non poſſum valde hanc emendationem probare: quod potui ad hunc locum adiuuãdum in medium protuli: ſi quis acutiora excogitarit, ſiue in vulgari & recepta lectione tuenda, ſiue in meliore reſtituẽda,

is ea

is ea reliquos docere animum inducat.

187 A'n hortabere vt audiat voces potius q̃ Platonis? Sic habent veneti codices: Germanici HYDRAVLORVM: antiquiores quoſcunq; vidi HYDRAVLEOS retinent: quam puto multo ſinceriorẽ eſſe lectionem: nomen autem hoc eſt nobiliſſimi, inſtrumenti muſici, cuius Cteſibius Alexãdrinus repertor fuiſſe traditur, ita appellati, q; eius fiſtulę ab aqua flatum acciperent, nam in aquã ima parte verſę erãt, qua commota, & perturbata ab adoleſcentulo quopiam in illas ſpiritus effundebatur, qui ſuauiſſimũ ſonum reddebat. Deſcribitur hoc accuratiſſime à Vitruuio, & omnino valde ſimile fuiſſe perſpicitur ei, quod nũc nos communi omnium muſicorum inſtrumẽtorũ genere vulgo organũ appellamus, niſi q; in noſtro nullus aquæ eſt vſus. Atheneus libro .iiij. δειπνοσοφιστῶν diligẽter & ipſe de eo agit, & ſuauem, iucundumq; admodum ſonum edere tradit: adducit præterea Ariſtoclis ex libro περὶ χορῶν diſputationem quandam, inter quę referri debeat inſtrumentum hoc, inter ea ne, quæ muſici appellabant ἐμπνευστὰ an inter ea, que ἐντατὰ dicebantur; nam quia ex vtroque genere conſtare videbatur, de hoc magna quæſtio erat: docet autem ibi ille eius formam, & nonnulla alia, quæ qui ſcire volet, apud eum poterit legere.

188 Pſaltriam adducamus, cedrum incendamus: Aliter habent veteres libri, nec manu ſcripti tantum, ſed etiã primarum impreſſionum, HEDYCHRVM enim non CEDRVM retinent, quæ vox cum aliquanto ignotior ſit, ſublata fuit culpa, vt puto, eorum, qui cuncta, in quę non paſſim incidunt, deprauata

» eſſe cenſent: cum enim non multo ante legiſſent, incendes odores, & ſertis redimiri iubebis: & lib. etiam

» v. Aderant vnguenta, coronæ, incendebantur odores: ſic ſemper crediderunt eſſe legendum: cum veriſimile ſit aliquando etiam Ciceronem orationem variare voluiſſe. non poſſum autem cogitare, quomodo hoc nomen in antiquioribus omnib. exemplaribus integrum inueniatur, & vnde huc obrepſerit, niſi legitimum ſit huius loci, non enim eſt vulgi verbum, vt facile credi debeat huc ab aliquo inculcatũ, ſed & græcum, & elegans: ſolum non parum ſcrupuli adfert, q; inter vnguenta potius q̃ odoramẽta hedychrum à medicis recenſetur, vnde ita appellatum volunt q; gratam aſpectu, ſuauemq; & nitidam cutem redderet, ac bonitatem coloris pręſtaret.

190 Nec ſiletur illud potentiſſimi Regis Anapęſtum, qui laudat ſenem, & fortunatum eſſe dicit &c. Intelligit Agamẽnonem: eſt autem hoc carmen apud Euripidem Iphigenia in Aulide: cum enim ſenex Agamemnoni fideliſſimus vidiſſet illum ſilente nocte ſolum ambulantem extra tẽtorium, miratur rei nouitatem, & hortatur vt intra tectum ſe referat, cui ſic Agamemnon reſpondet ζηλῶ σε γέρον ζηλῶ δ' ἀνδρῶν ὃς ἀκίνδυνον βίον ἐξεπέρασ' ἀγνὼς ἀκλεὴς τοὺς δ' ἐν τιμαῖς μᾶλλον ζηλῶ quem locum hic Cicero eleganter expreſſit: ζηλῶ autem quomodo reddat (quod verbum non facile poteſt vno latino verbo exprimi) planũ eſt: ζηλῶ enim (niſi fallor) eſt: qui tu es, ego eſſe velim, & beatum te iudico, qui in iſta conditione vitę ſis: ita etiam reſpondet nutrix Medeæ apud eundem poetam pædagogo, cum ille oſtendiſſet ſe putare infortunia Medeę terminum iam habere: ſic enim, inquit ζηλῶ σ', ἐν ἀρχῇ πῆμα, κοὐδέπω μεσοῖ idest qui in vellem in ea qua tu es huius rei ignoratione verſari, & fortunatum te iudico. qui hęc mala neſcias, eſt autem familiariſſimus modus dicendi, vt nos etiam conſueuimus. dicere, o te beatum, qui ita ſentias. Euripidis Senarios, qui paulo poſt ſunt à Cicerone latini facti citat Plutarchus in conſolat. ad Apollonium, eorũq; ſententiam laudat οὐ φαύλως γὰρ ἂν δόξειεν ὁ παρὰ τῷ ποιητῇ ἀμφιάρεως παραμυθεῖσθαι. τὴν ἀρχεμόρου μητέρα δυσχεραίνουσαν ὅτι νήπιος ὢν ὁ παῖς καὶ ἄγαν ἄωρος ἐτελεύτησε φησὶ γὰρ οὕτως· ἔφυ μὲν οὐδεὶς ὅστις οὐ πονεῖ βροτῶν καὶ θάπτει τέκνα χἄτερα κτᾶται νέα αὐτός τε θνήσκει καὶ τάδ' ἄχθονται βροτοὶ εἰς γῆν φέροντες γῆν· ἀναγκαίως δ' ἔχει βίον θερίζειν ὥστε κάρπιμον στάχυν καὶ τὸν μὲν εἶναι, τὸν δὲ μή· τί ταῦτα δεῖ στένειν ἅπερ δεῖ κατὰ φύσιν διεκπερᾶν δεινὸν γὰρ οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς tres autem poſtremos verſiculos non interpretatur Cicero.

È LIBRO IIII. TVSCVLANARVM.

192 Voluptati maleuolentia lętans malo alieno: Sic in omnibus priſcis nouiſq; quæ vidi exemplarib. Non tamen Marcellus pro lætans, lactans legit: cum verbum lactare (quod ei eſt inducere vel mulcere, vel decipere) exponeret, hunc locum adducens: nec tamen contẽnenda eſt recepta lectio: nam cum ex opinione ſtoicorum Cicero loquatur, qui quattuor genera perturbationum eſſe dicerent, his nominibus ab ipſis appellata λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, ἡδονήν. (ipſe quomodo nominet planum eſt) & ſingulis generibus partes plures ſubijcerent, vt alias nunc omittam ἡδονῇ idest voluptati (quamuis quandoq; lætitiam Cicero interpretetur) ſubijciebant κήλησιν, ἐπιχαιρεκακίαν, τέρψιν, διάχυσιν vt docet Laertius in vita Zenonis: potuit igitur reddere, verbum è verbo ducens, ἐπιχαιρεκακίαν, maleuolentiam lætantẽ malo alieno: nec tamen lectionem Marcelli propter eius auctoritatem improbo: quamuis vereor, ne multis locis deprauatum ſit exemplar, quod in manibus omnium eſt: ita enim legit & exponit nõnullos locos Ciceronis, vt vix videantur illo modo poſſe intelligi, niſi omnia mendorum, & peruerſionum plena ſunt.

200 Diligentia libido rerum ipſarum eſt: videtur omnino INDIGENTIA legendum eſſe: cum enim partes libidinis expoſuiſſet, iram, excandeſcentiam, odium, inimicitiam, indigentiam, deſiderium: alio etiam pacto eoſdem (Stoicos inquam) has res diſtinguere dicit, ut neceſſe ſit res ſupra explicatas iterum tra-

ctare:dixerat autem indigentiam eſſe libidinem inexplebilē: reddideratq́; indigentiā (niſi fallor) quā illi appellabant σπάνιν ſicq́; definiebant auctore Laertio σπάνις ἐστὶν ἐπιθυμία τις ἐν ἀτελεῖ ἕξει καὶ οἷον κεχωρισμένη ἐκ τοῦ πράγματος τεταμένη δὲ διακενῆς ἐπ' αὐτὸ καὶ σπωμένη: Quare ex hac ipſius etiam græca definitione mihi videtur,ſic,vt emendauimus omnino locus ille legi debere:quem enim ſenſum hic DILIGENTIA habere poterat?

È LIBRO V. TVSCVLANARVM.

218 Vitam regit fortuna non ſapientia: Græcum verſum,qui hanc ſententiam continet,& quem Theophraſtus mirifice laudabat,videor mihi repperiſſe,hunc enim eſſe puto τύχη τὰ θνητῶν πράγματ' οὐκ εὐβουλία. aduerſus quem Plutarchus grauiſſimus auctor,accuratè commentarium ſcripſit: propoſito enim illo ſummo ſtudio eius ſententiam refellere conatur:eſt etiam inter ſenarios eos variorum poetarum, quos Menander neſcio quis collegiſſe videtur ad humanam vitam inſtituēdam,q̄ præcepta,& officia quædam tradant hominibus non inutilia:nunc autem quia pueris eos more quodam legunt magiſtri,à reliquis negligunt. Theophraſtum in Calliſthene adducit Alexander Aphrodiſienſis in fine poſterioris libri de anima:inquit enim φαίνεται δὲ Θεόφραστος δεικνὺς ταὐτὸν ὂν τὸ καθ' εἱμαρμένην τῷ κατὰ φύσιν ἐν τῷ
" Καλλισθένει: verba etiam græca Metrodori,quę Cicero non longè ab hoc loco ſic interpretatus eſt,occupaui te fortuna,atq; cepi,omneſq́; aditus tuos interclusi,vt ad me aſpirare non poſſis, adducit Plutarchus in cōmentario de tranquillitate animi,quāuis auctorem celet:nam & ipſe quemadmodum Cicero,ſententiam probat,dolet tamen,vt ſuſpicari licet,ab eo dictam,quem non amabat,ſunt autem hęc: προκατείλημμαί σε ὦ τύχη καὶ πᾶσαν τὴν σὴν ἀφῄρημαι παρείσδυσιν.

220 Neq; enim lætabitur vnquam: Initium eſt hoc duorum ſenariorū,quos vt facilius animaduerti & diſtingui poſſint,ſeparatim imprimendos curauimus:fuit enim hæc ſententia vetus (nam vt prouerbium ferebatur) quam Plato hic adduxit,& numeris comprehenſa erat:ideoq́; Cicero etiam totidem verſiculis eam expreſſit: παροιμίαν autem Cicero præceptum interpretatus eſt,ſic enim eſt apud Platonem πείσεται τῇ παροιμίᾳ, οὔτε ἂν χαίρων οὔτε λυπούμενος ἄγαν φανήσεται διὰ τὸ αὑτῷ πεποιθέναι:ſed neq; in græco Platonis codice diſtincti ſunt,aut aliqua nota indicati:numeris tantū & in græco & in latino ſermone verſus eſſe,qui præceptum illud continebant,declarabatur.

222 Et ea quæ Euryclia laudat Vlyſſi pedes abluens: in cunctis manu ſcriptis codicibus,& in nonnullis etiam impreſſis ANTICLIA legitur:ſic autem appellabatur Vlyſſis mater:ſed ea nuſquam neque apud Homerum,neq; alium vllum poetam (quod ſciam) inducitur filij pedes abluere:quare aut erratū hoc fuit librariorum aut μνημονικὸν ἁμάρτημα Ciceronis cuiuſmodi quędā alia ab alijs animaduerſa ſunt: huiuſcemodi erratum eſt in Plinij libro.x.cap.xvj.ſiue illud memoriæ lapſu ab auctore commiſſum ſit, ſeu poſtea librariorum imperitia ortum , quod potius puto:nam vetuſtos vidi codices , qui rectam lectionem retinebat,nunc tamen (quod miror) etiam qui creduntur caſtigatiores,id mendum habēt
" Hæc illius verba. Nota etiam Homero fuit: Trogete vocatur,ab alijs Thya:hāc igitur inter odores vri
" tradit in delicijs Circes,quam deam volebat intelligi,magno errore eorum,qui odoramenta in eo vo
" cabulo accipiunt,cum preſertim eodem verſu cedrum laricemq́; vnà tradat,in quo manifeſtum eſt de arboribus tantum locutum: Locus autem Homeri,quem Plinius intelligit eſt in libro.v. Odyſſeę , ſic enim inquit πῦρ μὲν ἐπ' ἐσχαρόφιν μέγα καίετο, τηλόσε δ' ὀδμὴ κέδρου τ' εὐκεάτοιο θύου τ' ἀνὰ νῆσον ὀδώδει, καιομένων: Calypſonis igitur non Circes legendum,ibi enim de ea ſermo eſt : id autem tam manifeſtum , vt amplius declarare non oporteat:quod autem Plinius argumentatur eſſe Homero Thyon arborem nō odoramentum,quia eodem verſu Cedrum Laricemq́; vnà tradat, explicare me non poſſe fateor : nec enim (vt patet) eo verſu,aut alio,qui circa ſit mentio vlla fit de Larice:locum autem illum in eo poeta corruptum eſſe non facile mihi perſuadeo:ſit ne igitur in hoc etiam Plinij memoria culpanda,aut potius de librariorum negligentia querendum,apud me conſtituere non poſſum: Euryclia autem (vt ad Ciceronem redeam) quemadmodum nunc legitur,nomen eſt Vlyſſis nutricis,quę in.xix.libro Odyſſeę iuſſu Penelopes eius pedes abluit,quo in miniſterio illum ex cicatrice agnouit,verū ea nullibi hæc in eo laudat,quę Cicero hic dicit ipſam laudare,quare credendum eſt hoc ipſum ab alio poeta accepiſſe, q hoc traderet,nec.n.hic Homeri vlla mentio,quamuis plerūq; Cicero ſoleat, cum huiuſcemodi res tractat ex Homeri poemate accipere,& vt ab illo narratæ ſunt,exponere.

222 Conſilijs noſtris laus eſt &c. Epaminondas Thebanus non ſolum belli artibus clarus,ſed etiā in liberalibus ſtudijs & philoſophia excellens,elegos quoſdam verſus ſcripſit,quibus res à ſe geſtas celebrabat, q poſtea in baſi ſtatuę,quę ei erecta eſt inſculpti ſunt:primus erat : ἡμετέραις βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν quem hic Cicero fideliter in latinum conuertit: Græcus eſt apud Plutarchum in commentario, cui titulus eſt:quod nemo poteſt iucunde viuere ſequens præcepta Epicuri,inquit enim οὐδ' ἂν ταῦτα φαίη τις εὐφροσύνας εἶναι καὶ χαράς, ὅσαι τοῖς ὑπερβολὰς τῆς ἐκείνων ἱκανὰς ἐργασ: ἡμετέραις βουλαῖς &c. Pauſanias in Boœoticis non hunc ſolum adducit,ſed tres deinceps alios,cum enim multa de fortitudine & clementia eius locutus eſſet ſic infert : τῷ δὲ ἀνδριάντι τῷ Ἐπαμινώνδου καὶ ἐλεγεῖα ἔπεστιν ἄλλα τε ἐς αὐτὸν λέγοντα καὶ ὅτι Μεσσήνης γένοιτο οἰκιστὴς καὶ τοῖς Ἕλλησιν ὑπάρξαι ἐλευθερίαν δι' αὐτοῦ καὶ οὕτως ἔχει τὰ ἐλεγεῖα:

ἡμετέραις

ἡμετέραις βουλαῖς σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν,
μεσσήνη δ' ἱερὰ τέκνα χρόνῳ δέχεται
θήβαι δ' ὅπλοισι μεγάλη πόλις ἐστεφάνωται
αὐτόνομος δ' ἑλλὰς πᾶσ' ἐν ἐλευθερίᾳ

226 Tardis enim mentibus virtus non facile committitur: Manu ſcripti codices (vt arbitror) melius, & elegã tius habent pro COMMITTITVR, COMITATVR: ideſt tardorũ ingeniorum raro virtus comes eſt, atq; ea ſectatur. Vtitur alibi etiam Cicero hoc modo dicendi, ſed vt omnis ſcrupulus tollatur, adducemus locum in hoc ipſo libro ex Platone expreſſum, ex quo quam vim hoc verbum hic etiam habeat facile perſpici poterit. inquit. n. Ceteraq; quę comitantur huic vitę, cum hęc ſint verba Platonis in epiſtola ad Dionis propinquos quæ ille interpretatur καὶ ὅσα τούτῳ ξυνέπεται τῷ βίῳ; quare exiſtimare poſſumus hunc locum deprauatum fuiſſe ab aliquo, qui cum ſincerę lectionis intellectum non percepiſſet falſo illam vitioſam putauit.

232 Nemo de nobis vnus excellat &c. Gręca verba quæ Heraclitus pronunciault, recitat Strabo li. xiiij. cum. n. Epheſios claros viros numeraret, inq̃t καὶ τὸν παλαιὸν ἡράκλειτον τὸν σκοτεινὸν καλούμενον καὶ ἑρμόδωρον περὶ οὗ ὁ αὐτὸς οὗτος φησὶν ἄξιον ἐφεσίοις ἡβηδὸν ἀπάγξασθαι οἵτινες ἑρμόδωρον ἄνδρα ἑωυτῶν ὀνήιστον ἐξέβαλον φάντες, ἡμέων οὐδεὶς ὀνήισος ἔστω εἰ δὲ μὴ, ἄλλη τε καὶ μετ' ἄλλων; eadem ferè leguntur in vita Heracliti apud Laertium: ſimilem ſententiam vulgo traditur apud nos per pręconem pronunciare ſolitos Nurſinos rudẽ admodum gentem, cum ſuum Senatum cogunt, iubent enim omnes literis excultos & ſapientia pręſtantes viros Curia exire: nec tamẽ aliunde tantum aduerſus illos odium oritur, niſi q̃ ijs ſuſpecta ſunt meliora ingenia. & libero homine dignæ artes: timent enim ſtulte quidem, ſed tamen timent ne ornata eorũ oratione & prudenti, de recta, & vtili ſententia ſępe deducantur, exercent hi (vt qui magis corporis, q̃ ingenij viribus valent) in vrbibus Italię artem quã olim in Grecia Ægyptij, ferendorũ ſcilicet onerũ, quod genus hominũ Grçci ἀχθοφόρους appellabãt: nam Ariſtophanes cum immodicũ pondus, & q̃d nullis penè virib. ſuſtineri poſſet, oſtendere vellet, ne centum quidem ęgyptij ferent, inquit.

233 Aſclepiadem ferũt non ignobilem, nec inexercitum philoſophum. Mirum profecto eſt tam turpe mendum tanto tempore hunc locum foedaſſe, & à nullo animaduerſum & ſublatum fuiſſe: nam præterq̃ q̃ nullam hoc auctore dignam ſententiam ea verba prę ſe ferebant, nomen illud INEXERCITVS pro imperitus vix capi poſſe puto: frequens autem eſt eo ſignificatu quo Virgilius dixit Nate iliacis exercite fatis. Manu ſcripti etiam libri ab hac tam rudi lectione diſſentiebant, quamuis & ipſos non nihil vitij occupauerat: id tamẽ facile corrigi potuit ab eo, qui diligenter & attente locum conſideraſſet: nõnulli enim, eorum habent pro NEC EXERCITVM, metricum: alij vero hereticum: quare emendaui vt vides parua mutatione facta ERETRICVM: fuerunt enim philoſophi, qui Eretrici ſiue Eretriaci (q̃d tñ idem eſt) appellati ſint, de quib. Cicero multis locis egit, ſed in. iij. de Oratore his verbis. Fuerunt & alia genera philoſophorum, qui ſe omnes ferè Socraticos eſſe dicebant, Eretricorum, Erilliorum, Megaricorum, Pyrrhoneorum &c. Aſclepiadem autem hunc eius ſectæ fuiſſe docet Laertius in vita Phædonis his verbis καὶ τρίτος ἀπ' αὐτοῦ οἱ περὶ μενέδημον τὸν ἐρετριέα καὶ ἀσκληπιάδην τὸν φλιάσιον μεταγαγόντες ἀπὸ στίλπωνος καὶ ἕως μὲν τούτου, ἠλιακοὶ προσηγορεύοντο, ἀπὸ δὲ μενεδήμου, ἐρετρικοί,

E LIBRO PRIMO DE NATVRA DEORVM.

239 Tanquam modo ex deorum concilio & ex Epicuri intermundijs deſcendiſſet: Hęc ſanè recta eſt lectio: de ea igitur ſiluiſſem, niſi vidiſſem in multis codicibus INTERNVNCIIS mendoſe legi, nec ijs tantum impreſſis, verum etiam quibuſdam manu ſcriptis, & antiquioribus, quare eijcienda penitus & conuincenda falſa illa fuit: vtitur & alibi Cicero hac voce, interpretaturq; ipſa μετακόσμια vt opinor, quod uerbum erat Epicuri, & eorum, qui innumerabiles mundos eſſe dicebant, ſic enim appellabant ſpatia & interualla, quę inter mundos illos inania relicta erant: Epicurus ipſe in epiſtola quam ad Pythoclem περὶ τῶν μετεώρων ſcripſit, accurate hoc nomen expoſuit ὅτι δὲ καὶ τοιοῦτοι κόσμοι τὸ πλῆθος ἐισὶ καταληπτὸν, καὶ ὅτι καὶ ὁ τοιοῦτος δύναται κόσμος γίνεσθαι καὶ ἐν κόσμῳ καὶ ἐν μετακοσμίῳ ὃ λέγομεν μεταξὺ κόσμων διάστημα ἐν πολυκένῳ τόπῳ καὶ οὐκ ἐν μεγάλῳ εἰλικρινεῖ κενῷ &c. ponit autem ipſam Laertius in eius vita, cum docere uellet, quæ ipſius opinio & ſententia de rebus ſublimibus fuiſſet: quomodo autem melius Diogenes potuit rõnem illam & decreta explicare, q̃ auctoris ipſius uerbis ac cõmentarijs, quod ſanè ſtudioſe ille fecit, ut qui ab ea ratione, q̃tum ſuſpicari licet, non valde abhorrebat.

314 Orphicum carmen Pithagorici ferunt cuiuſdam fuiſſe cerdonis. Poſtrema hęc dictio in manu ſcriptis inquinatior eſt: habent enim meliores CERCONIS: alij autem adhuc deprauatius. Legi apud Sudã in dictione, ὀρφεὺς cum de his uerſibus loqueretur, hæc verba: λέγονται δὲ εἶναι θεογνήτου τοῦ θεσσαλοῦ: οἱ δὲ κέρκωπος τοῦ πυθαγορείου quare & ex antiquis ueſtigijs & ex græcorum teſtimonio CERCOPIS non CERDONIS puto eſſe legendum.

E LIBRO II. DE NATVRA DEORVM.

266 Quę tum eſt aquilonalis, tum auſtralis: Inueni in cunctis manu ſcriptis libris, quorum duo erant anti-

quiſſimi & mihi valde probati, AQVILENTA pro AQVILONALIS: animaduerti & Germanos, ꝙ ſic fortaſſe & ipſi in aliquo exemplari legiſſent, eandem vocem in margine ſui codicis adnotaſſe, nec tamen eam recepi, non enim alibi apud hunc auctorem repperi: ſcio recentiorum pleroſq; eã vſurpaſſe eruditos viros, vt nõ temere eos id feciſſe exiſtimãdum ſit. Cicero Aquilonius alibi dixit, quid de hoc loco conſtituendum ſit non dum planè perſpexi, vix puto poſſe omnes codices antiquos in eodem errore verſari.

279 Cedit equi partis properans ſubiungere cetis. Antiqui quidam libri CHELIS non CETIS habẽt: quod rectum eſſe puto: nam & Arati verſus, quem interpretatur ita habet, ἐν πορείῃ δ' ὑπὸ σφίσι χηλαὶ ἔχονται & ſanè non pauca menda de his carminibus ex Arato conuerſis ſuſtulimus: nec tamen neceſſe eſſe duxi nunc omnia repetere: nam quędam certiora & illuſtriora ſunt quam, vt oporteat illa aut confirmare vllis auctoritatibus, aut magis declarare.

281 Vomitione canis purgare aluos ibes ęgyptię curant. Hic locus deprauatus mihi viſus eſt, neq; enim vllã certam ſtructuram, aut ſententiam horum verborum eſſe puto, & in veteribus etiam exemplaribus nõ parum ab hac diuerſam lectionem inueni: quamuis neq; in illis etiam, ea integra & ſincera ſit: talis eſt tamen, vt indicio eſſe poſſit in hoc loco vitium ſubeſſe, & peruerſionem aliquam. Duo ſunt remedia; quæ medici à beluis (ut ferũt) didicere, & vtraq; ad corpa purgãda accõmodata, vnũ ſcilicet vomitus, quod à canibus, cum eos herbula quadam perpurgari conſpexiſſent, acceperunt: alterum clyſter, ab Ibi ęgyptia videntes eam marina aqua per inferiores partes ſe abluere: exponebat igitur ea nunc Cicero: ſed in hac, quam habemus, ſcriptura confuſa ſunt, & perturbata omnia: itaq; rectius eſſe putaui hũc locum quemadmodum in priſcis libris eſt, deſcribere: cum tamen corruptum eſſe conſtet, ad eum notam quæ mendum indicet, adpoſui. Plut. in commentario, quo diſputat, vtra ſint animantia prudentiora terrena'ne, an aquatilia, vtrãq; hiſtoriam tradit his verbis κύνες δὲ πόᾳ τινὶ καθαίρονται ἑαυτοὺς χολῶντες & paulo infra; τῆς τε ἴβιδος τὸν ὑποκλυσμὸν ἅλμῃ καθαιρομένης αἰγύπτιοι συνιδεῖν καὶ μιμήσασθαι φασίν.

È LIBRO. III DE NATVRA DEORVM.

299 Dioſcuri etiam apud Graios multis modis nominantur: Primi tres qui appellant anactes Athenis: emẽdaui ANACES: hoc enim eſt verum Dioſcurorum nomen: vnde ἀνάκειον illorum templum dicebatur: traduntur multæ rationes & cauſę à græcis auctoribus huius appellationis, vel à verbo ἀνέχειν vel ab aduerbio ἀνακῶς ideſt humaniter & diligenter, ꝙ ſe ita geſſerunt erga Athenienſes: magnis. n. copijs in vrbe exiſtentibus, ſua intereſſe illi arbitrati ſunt, ne quiſquam omnino ciuis iniuriam à militibus pateretur, atq; id ſũmo ſtudio procurauerunt: vel ab ἄνω καὶ ἐκὰς quod cuſtodiunt nauigantes cum ſint ſtellę, & ſupra nos ſtent: nam duo hæc aduerbia componentes ἀνεκὰς Athenienſes ſolebant dicere: & has, & alias etiam huius nominis deriuationes exponit Plutarchus in vita Theſei: ſic enim inquit. καὶ τιμὰς ἰσοθέους ἔσχον ἄνακες προσαγορευθέντες ἢ διὰ τὰς γενομένας ἀνοχὰς ἢ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ κηδεμονίαν τοῦ μηδένα κακῶς στρατιᾶς τοσαύτης ἔνδον οὔσης; ἀνακῶς γὰρ ἔχειν τοὺς ἐπιμελουμένους ἢ φυλάττοντας ὁτιοῦν καὶ τοὺς βασιλεῖς ἴσως ἄνακτας διὰ τοῦτο καλοῦσιν εἰσὶ δὲ οἱ λέγοντες διὰ τὴν τῶν ἀστέρων ἐπιφάνειαν ἄνακας ὀνομάζεσθαι τὸ γὰρ ἄνω τοὺς ἀττικοὺς ἀνεκὰς ὀνομάζειν καὶ ἀνέκαθεν τὸ ἄνωθεν Anactes generale nomen erat omnium Regum, vt nonnulli putant (in quibus etiam Plutarchus eſt) ab eodem aduerbio, quo Anaces deducto nomine, ꝙ cuſtodirent ſumma cura & diligentia ſalutem eorum quibus pręeſſent.

È LIBRO PRIMO DE DIVINATIONE.

311 Quis eſt qui ranunculos hoc videre ſuſpicari poſſit? ſed ineſt mirè & ranunculis natura quædam &c. Antiquiora exemplaria diſcrepant ab hac lectione, ſunt tamen & ipſa non parum inquinata: nam in peruulgatis quoq; vereor ne ſit mendum: præter. n. q̃ quod valde diuerſam habent lectionem ab antiqua, qđ ſemper mihi ſuſpectum eſt, quia ſine cauſa hoc accidere non arbitror: eam etiam quam habent, per ſe parum ſinceram iudico: Quid enim MIRÈ ibi faciat, & quam vim habeat hoc loco id aduerbium nõ video: omnino neq; plana, neq; elegans mihi ſtructura videtur: cum quid dubitem potius, q̃ quid ſentiam expoſuerim, volo nunc veterem ſcripturam notam facere, quę eſt hęc. SE,D INEST IN RIVIS ET RANVNCVLIS &c. Vt poſſint erudiriores an merito ſuſpectũ hũc locũ habeam, videre, & vnde tanta orta ſit de hoc loco inter antiquos, & nouos codices diſſenſio, cogitare: Diligentius igitur conſiderandum, an & ex antiquis veſtigijs, & ex Gręco verſu Arati recte poſſit IN GYRINIS emendari,
» nam gyrinos & græci, & latini appellant ranarum partus, Plin. lib. ix. cap. ij. pariunt minimas carnes ni
» gras, quas gyrinos vocant, oculis tantum, & cauda inſignes mox pedes figurantur, cauda fundente ſe in
poſteriores: & Aratus in Phœnomenis ἢ μᾶλλον δειλαὶ γενεαὶ ὕδρῳσιν ὄνειαρ αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων: cuius etiam interpres de illis ſic loquitur γυρῖνοι δὲ λέγονται οἱ ἀδιάπλαστοι βάτραχοι τουτέστι τὰ γεννώμενα τῶν βατράχων ἀδιάπλαστα γὰρ τίκτονται καὶ ἄποδα ὡς ἐπὶ τὸ πρῶτον: receptam lectionem conſeruaui, ortam autem mihi ſuſpicionem quãuis leuem, & fortaſſe inanem aperire non malum duxi, cauſas etiam quæ me ad hoc impulerint, ſupra expoſui.

131 Materia deinde quid iuuaret, niſi confectionis eius fabricam haberemus? Meliores libri CONFECTIONIS habent, quemadmodum etiam libro ſecundo de Natura Deorum: arborum autem confectione omniq́; materia & culta & ſilueſtri partim ad calefaciendum corpus igni adhibita, & ad mitigandum cibum vtimur &c. Eſt autem varius & multiplex huius verbi vſus apud optimos auctores, quemadmodum omnibus notum eſt, emendauimus etiam, quod nunc mihi ex proxima allegatione ſuccurrit, eorundem librorum auctoritate moti in ſecundo libro huius operis MITIFICATO CIBO, vbi antea MODIFICATO legebatur: vides enim ex hoc loco etiam mitigare cibũ concoquere ſignificare.

È LIBRO II DE DIVINATIONE.

154 L. quidem Tarutius Firmanus familiaris noſter ĩ primis chaldaicis literis eruditus: Veteres libri, CHALDAICIS RATIONIBVS habent: quod recepi: liber etiam Democriti phyſici χαλδαϊκὸς λόγος inſcriptus erat, vt tradit Diogenes Laertius in vita ipſius.

È LIBRO DE FATO.

164 Cognouimus ex antiquis exemplaribus hunc librum quemadmodum multis ſui partibus vetuſtate lacer, & mutilus eſt, ita etiam principio carere: quod ex peruulgatis quoque libris, ſi diligenter prima eius verba conſiderata eſſent, animaduerti potuit, quamuis nonnulli, vt hoc vitium tegerent, pro ILLI: GRAECI ſcripſiſſent, quę vox manifeſto docet de græcis ſupra etiam mentionem eſſe factam, ſed non eſſe hoc ſatis idoneum, & concinnum libri initium multis modis perſpici poteſt: ſcripſit etiam Plutarchus librum περὶ εἱμαρμένης qui non diſſimilem fortunam ſortitus eſt: nam & ipſe ex maiore ſui parte perijt. Alexander autem Aphrodiſienſis meliore fato librum de fato ſcripſit, namque integer ille, & incorruptus in vita permanſit: in hoc quædam caſtigauimus ope meliorum codicum: ſed vnum non parui omnino momenti (vt opinamur) PERCEPTA ſcilicet multis locis, vbi PRAECEPTA antea ſcriptum erat: ita enim θεωρήματα Cicero interpretatur, docte ſanè, & eleganter, nam θεωρήματα quamuis & ipſa protendantur, tamen cognita iam, & ſpectata ſunt, vnde ſolent Mathematici in fine eorum demonſtrationis ſemper dicere, QVOD OPORTVIT OSTENDISSE cum problematibus explicatis ſubijciant, QVOD OPORTVIT FECISSE: & in hoc maxime differant theoremata à problematibus, ꝙ in theorematibus ratio tantum reddi debeat, cur ita ſit, cum ſint illa iam percepta, & ſpectata, in illis autem fabricandę ſint deſcriptiones: ſed hę non ſunt huius temporis quęſtiones: qui tamen hęc ſcire cupit Proclum Lycium adeat diligentiſſimum Euclidis interpretem, hęc enim ille copioſe, & erudite tractat: quomodo autem pręcepta θεωρήματα reddi potuerint, neſcio: ſed hoc tam multis locis in priſcis exemplaribus nomen eſt ſemper recte ſcriptum, præterq̃ quod egregium ſignificatum habet, vt vix credi poſſit erratum eſſe librarij: ſed (vt arbitror) nouitas huius vocis, & rei, rationisq; ipſius ignoratio induxit aliquem recẽtiorum, vt eam deleret, & hanc, quę in omnibus nunc impreſſis inoleuerat, reponeret.

È LIBRIS DE LEGIBVS.

Libros de legibus dici non poteſt q̃ laceros, & corruptos habeamus: nec tamen deſtiti veteribus quibuſdam codicibus comparatis videre an poſſem aliquibus illorũ vulneribus meo labore, & diligentia mederi: quid præſtiterim eruditiores iudicabunt: non enim mihi videor penitus omnem operam perdidiſſe, neq; etiam multum (vt verum fatear) perfeciſſe: quædam eorum, quę mihi viſus ſum correxiſſe nũc recenſebo, non nulla vt certa, & plana omittam.

182 Nec vero ferent ſi audierint te primum capitulum optimum prodidiſſe. Sunt ſanè inquinatiores & antiqui libri hac parte, ea tamen eſt in illis ſcriptura, vt tuto corrigi poſſe putem, CAPVT LIBRI OPTIMI: Intelligit autem niſi fallor librum Epicuri, qui continebat appellatas ab ipſo κυρίας δόξας idest ſententias maxime ratas, vt Cicero interpretatur, nam multis locis de illis mentionem facit: Primum eius libri caput erat hoc, cuius ſententiam nunc Cicero breuiter exponit, τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει οὔτε ἄλλῳ παρέχει, ὥστε οὔτε ὀργαῖς οὔτε χάρισι συνέχεται· ἐν ἀσθενεῖ γὰρ πᾶν τὸ τοιοῦτον: alibi autem diligentiſſime his verbis interpretatur. Quod ęternum, beatumq́; ſit, id nec habere ipſum negotij quicquam, nec exhibere alteri: itaq; neq; ira, neq; gratia teneri, ꝙ quæ talia eẽnt, imbecilla eſſent omnia: colligitur hoc ex Laertio, qui ſuum librum, vitamq́; Epicuri his maxime ratis ſententijs claudit, inqt enim καὶ φέρε οὖν δὴ νῦν τὸν κολοφῶνα, ὡς ἂν εἴποι τις, τοῦ παντὸς συγγράμματος καὶ τοῦ βίου τοῦ φιλοσόφου τὰς κυρίας αὐτοῦ δόξας παραθέμενοι καὶ ταύταις τὸ πᾶν σύγγραμμα καταλείσαντες τέλει χρησάμενοι τῇ τῆς εὐδαιμονίας ἀρχῇ, & primam hanc ſententiam ponit: caput hoc ſignificatu alibi à Cicerone vſurpatum eſt, vt in Lucullo. Ita nobis tacentibus ex vno Epicuri capite, altero veſtro, perceptio, & comprehenſio tollitur: Prodere autem caput (vt opinor dixit quẽadmodum in eodem ipſo libro, Prodere decretũ. Sapientię

vero quid futurum eſt? quæ neque de ſe ipſa dubitare debet, neque de ſuis decretis, quæ philoſophi appellant δόγματα quorum nullum ſine ſcelere prodi poteſt: cum enim decretum proditur, lex veri, rectique proditur.

384 Vnde etiam illa Pythagorea vox τὰ τῶν φίλων κοινά Græcas has voces nulli manu ſcripti codices retinent: duo autem qui ſunt in Diui Marci bibliotheca ſatis antiqui, vnus latinis, alter longobardicis literis exaratus illarum loco habent hęc verba DE AMICITIA LOCVS: quam adnotatiunculam quandam fuiſſe in margine ab aliquo collocatã credimus, poſtea autem ab imperitis librarijs in ordinem verborum Ciceronis importune tranſlatam. Gręca tamẽ verba vbi inuenimus, reliquimus: quãuis certi non ſimus, an illa ſint, quę Cicero intelligit: acutioribus igitur ingenijs hoc iudicandum relinquemus: vtramq; tamen Pythagoræ fuiſſe ſententiam, & ab illo primum pronunciatam à Laertio in eius vita didicimus, qui Timæum hoc tradere his verbis adfirmat εἶπέ τε πρῶτος ὥς φησι Τίμαιος κοινὰ τὰ φίλων εἶναι, καὶ φιλίαν ἰσότητα.

È LIBRO II DE LEGIBVS.

400 Diuiniſſima autem dona habes, & formæ &c. Sic non pauci impreſſorum codicum habent, in alijs autem (qui meliores putantur) adhuc deprauatius eſt: DONA HABENT ET FORMAE legẽdum eſt ex Platone, vnde totus hic locus ſumptus eſt, AVES ET FORMAE: Quare prior lectio veræ propinquior, abundante ferè tantum in ea aſpiratione: nam B. pro V. frequenter capiebatur. Hæc ſunt verba Platonis in libro. xij. de legibus· quæ Cicero elegantiſſime interpretatur: γῆ μὲν οὖν ἑστία τε οἰκήσεως ἱερὰ πᾶσι πάντων θεῶν· μηδεὶς οὖν δευτέρως ἱερὰ καθιερούτω θεοῖς. χρυσὸς δὲ καὶ ἄργυρος ἐν ἄλλαις πόλεσιν ἰδίᾳ τε καὶ ἐν ἱεροῖς ἐστιν ἐπίφθονον κτῆμα, ἐλέφας δὲ ἀπολελοιπότος ψυχὴν σώματος οὐκ εὐαγὲς ἀνάθημα, σίδηρος δὲ καὶ χαλκὸς πολέμων ὄργανα, ξύλου δὲ μονόξυλον ὅτι ἂν ἐθέλῃ τις ἀνατιθέτω καὶ λίθου ὡσαύτως πρὸς τὰ κοινὰ ἱερά, ὑφὴν δὲ μὴ πλέον ἔργον γυναικὸς μιᾶς ἔμμηνον· χρώματα δὲ λευκὰ πρέποντ' ἂν θεοῖς εἴη καὶ ἄλλοθι καὶ ἐν ὑφῇ, βάμματα δὲ μὴ προσφέρειν ἀλλ' ἢ πρὸς τὰ πολέμου κοσμήματα. θειότατα δὲ δῶρα ὄρνιθές τε καὶ ἀγάλματα ὅσαπερ ἂν ἐν μιᾷ ζωγράφος ἡμέρᾳ εἷς ἀποτελῇ καὶ τἆλλα ἔστω κατὰ τὰ τοιαῦτα ἀναθήματα μεμιμημένα.

È LIBRO III DE LEGIBVS.

405 Cenſores populi, ciuitatis ſoboles, familias, pecuniasq; cenſento. Veteres libri, POPVLI AEVITATES SOBOLES & cetera. Sed neque hic tantum, ſed alijs etiam locis in hac lege hoc nomen reſtituimus, cum ſemper in eundem errorem incidiſſet librarius, vt paulo poſt, ex in pecunias æuitates, ordines partiunto: cum antea CIVITATIS eẽt. Aeuitas autem pro æuo in vſu fuit, apud antiquos, auctore Non· Marcello de proprietate verborum, qui etiam adducit Varronis Tithono vel περὶ γήρως, hunc locum: qua voluntatem æuitatis extima attigit metam æuitas: ſtudioſe autem in hac lege deſcribẽda Cicero priſca verba ſectatur.

407 Mirabiliter doctrinam ex vmbraculis eruditorum, otioq; non modo in ſolem, atque puluerem ſed in ipſum diſcrimen, aciemq; produxit: Antiqua exemplaria quadam parte horum verborum valde deformata ſunt & corrupta ibi, ſcilicet OTIOQ;: ſic enim habent, EX VMBRACVLIS ERVDITORVM QVAE HODIEQ; NON MODO &c. quibus verbis nihil inquinatius dici, aut cogitari poteſt: & tamen cum tantopere recepta lectio à vetere diſſentiat, dubitãdum eſt, an in noua inſit vitium, & an ſuppoſita ſit ab aliquo, ne locus hic tam turpiter fœdatus appareret, cum antiquam ſe poſſe corrigere ille deſperaſſet: quod mihi etiam accidit, nihil enim vnquam ſinceri elicere potui ex tam peruerſa lectione: nec tamen committendum fuit, vt hęc quamuis perturbata veſtigia delerentur. ſi forte ab aliquo illis ducibus poſſet quandoque genuina lectio indagari: & ob hanc cauſam ipſa teſtata hic eſſe voluinam receptam lectionem non variaui, quamuis aliquantulum ob hoc mihi ſuſpecta eſſet: Locus ẽ in Bruto, vbi eadem ferè de Phalereo pronunciat, & parum omnino mutatis verbis: nec tamen hoc quoque auxilio potui veram & legitimam lectionem excogitare, ita enim de illo loquitur. Phalereus enim ſucceſſit eis ſenibus adoleſcens, eruditiſſimus ille quidem horum omnium, ſed non tam armis inſtitutus q̃ paleſtra: itaq; delectabat magis Athenienſes, quàm inflammabat, proceſſerat. n. in ſolem, & puluerem, non vt è militari tabernaculo, ſed vt è Theophraſti doctiſſimi hominis vmbraculis: alter autem (non tamen huic tam ſimilis) locus eſt in epiſtola ad Brutum. quę ante παράδοξα legitur, qui videtur communem lectionem adiuuare: Ego vero illa ipſa, quę vix in gymnaſijs & in otio Stoici probant ludens conieci in communes locos: quare in ea fortaſſe acquieſcendum.

È LIBRO

È LIBRO DE VNIVERSITATE.

530 Omnis enim orbis eorum quaſi facilitatis inflexione vertebatur. Minus corrupta eſt antiqua lectio, quãuis non nihil maculę etiam in ipſa inſederit: VERTEBAT autem ea habet: non VERTEBATVR, quod rectum eſt: nam voces illæ OMNIS ORBIS accuſandi caſu multitudinis numero, non nominandi capi debent: omnis igitur error & macula reſtat in dictione illa FACILITATIS, quę deprauatiſſima eſt: ſinceræ vocis, quæ meo iudicio ibi eſſe debet conſeruata ſunt quædam parua omnino veſtigia in priſcis exemplaribus, ſic enim eſt in illis FELICITATE: quare & ex ijs & ex Grȩco codice, vnde veritas huius rei exculpi melius poteſt iudicaui HELICAE eſſe legendum, vt quod erat in Platone ἕλικα idest κατὰ ἕλικα Cicero helicae inflexione dixerit, totus locus hic eſt: πάντας γὰρ τοὺς κύκλους ἀπὸ τῆς στρέφουσα ἕλικα &c. quam ſit autem lacer, & diuulſus hic liber nihil attinet dicere vnuſquiſq; hoc & ex grȩco codice & ex peruulgata eius interpretatione facile videre poteſt: ego ſanè quantum diligentia & ſtudio meo potui, conatus ſum non paruas maculas, quæ eam partem, quæ remanſit, occupauerant, eluere, membra illa, quę ab ipſo temporis iniuria ablata erant, ei reſtituere non potui.

531 Alterum quod ante mouit inquam partem à conuerſione eiuſdem & ſimilis pelleretur. Quam deprauatus antea eſſet hic locus facile cognoſci poteſt, nam in eo nec verborum ſtructura, nec ſententia vlla idonea inueniebatur. Acciderat autem hoc incommodum vt arbitror imperitia librariorum, qui priſcæ ſcripturæ rationem non tenebant: nam in antiquioribus, niſi ab hoc fallare, omnia ſe rectè habent, ſic enim eſt in illis, ALTERVM QVOD IN ANTIQVAM PARTEM À CONVERSIONE &c. Non ſemel autem in his caſtigationibus admonuimus in veteribus libris ſæpe C. pro QV. & è contrario QV. pro C. inueniri, cuius rei quamuis paruæ ignoratio ſæpe magnas peperit deprauationes: hinc ortum arbitramur vt aliqui QVOTIDIE ſcribant, alij COTIDIE, & ne longiores in re perſpicua ſimus in multis hoc nominibus accidit. Quãquam nemini dubium eſſe iã poterat, quin hęc ſincera eſſet lectio, tamen vt res planior, manifeſtiorq; adhuc ſit, adponemus Græca Platonis verba, quæ omnem omnibus ſcrupulum eximant: ſunt autem hæc, vt perfectam, & abſolutam ſententiam adducamus κινήσας δὲ δύο περιφορὰς ἐπ' ἴσῳ, τὴν μὲν οὖν ταυτῷ κατὰ ταυτὰ περὶ τῷ αὐτῷ ἐν τῷ αὐτῷ ἑαυτῷ διαγομένην, τὴν δὲ εἰς τὸ πρόσθεν ὑπὸ τῆς ταυτοῦ καὶ ὁμοίου περιφορᾶς κρατουμένην: quod igitur Plato dixit εἰς τὸ πρόσθεν Cicero vertit, in anticam partem: quemadmodum autem Poſticum dicitur quod eſt poſt nos, ita Anticum quod eſt ante nos: declarat hoc Sex. Pompeius accuratiſſime, & M. etiam Varro.

È LIBRO PRIMO DE OFFICIIS.

419 Ea negare interdum, & non ſeruare ſit iuſtum: omnes antiquiores libri pro NEGARE MIGRARE habent: quam rectam eſſe lectionem cenſeo, vt migrare hic agendi vim, & ſignificatum habeat, poſitumq; ſit pro tranſgredi, & tranſilire: quemadmodum etiam idem verbum vſurpauit in. iij. li. de finib. cum inquit. Quoniãq; ea natura eſſet hominis, vt cum genere humano quaſi ciuile ius intercederet, qui id conſeruaret, eum iuſtum, qui migraret iniuſtum fore. Sic autem legitur in peruulgatis etiam codicib. quamuis nonnulli deprauare eum quoq; locum tentauerint, eandem pro illa vocem, quæ huc ẽt irrepſerat, reſtituentes. Quare puto, cum alibi etiam inueniatur Cicero ſic locutus, hic omnino, vt ẽ in priſcis exemplaribus, MIGRARE, non NEGARE legendum eſſe.

434 Qui voce freti ſunt Epigonos, Medeamq;. Vetuſta lectio, quam Probo MEDVMq; habet ita enim appellata eſt Pacuuij tragedia: Nonnulli, qui hoc ignoraſſent hac exploſa, & deleta voce MEDEAM repoſuerunt, cum ſcirent maxime Medeæ caſus, immanitatemq; eius aduerſus filios in theatris agitatam eſſe: nec cogitaſſent fieri poſſe etiam, vt aliqua tragedia Medi eius filij nomine ſcripta fuerit. Non. Marcellus in dictione ILICO adducit Pacuuium Medo. Iohannes autem Pierius & Probus, & Eruditus vir, ac ſupra omnes in literis accuratus in ſuis in. iij. Aeneidos caſtigationibus adducit Fl. Soſipatri grammatici locum, vbi mentiõem ille facit huius tragedię his verbis. Pacuuius in Medo cum oſtenderet à Medo Medeę filio matrem quęri ait. Te ſol inuoco, vt mihi poteſtatẽ duis inquirẽdi mei parentis: quare teſtimonio & auctoritate priſcorum codicum ita cenſeo eſſe legendum.

È LIBELLO DE AMICITIA.

490 Partim fugiendas eſſe nimias amicias &c. Noui hanc queſtionem diligentiſſime à Philoſophis quibuſdam eſſe tractatam, qui omnino πολυφιλίαν damnarunt, & multis de cauſis fugiendam eſſe exiſtimauerunt: ſed tamen Euripides in Hippolyto coronato ita acutè & eleganter hanc ſententiam perſequitur, vt putem illinc Ciceronem hunc locum accepiſſe, ita enim ibi loquitur Phædrę nutrix.

χρῆν γὰρ μετρίας ἐς ἀλλήλους

φιλίας θνητοὺς ἀνακίρνασθαι
καὶ μὴ πρὸς ἄκρον μυελὸν ψυχῆς
εὔλυτα δ' εἶναι στέργηθρα φρενῶν
ἀπό τ' ὤσασθαι καὶ ξυντεῖναι
τὸ δ' ὑπὲρ δισσῶν μίαν ὠδίνειν
ψυχὴν χαλεπὸν βάρος· ὡς κἀγὼ
τῆσδ' ὑπεραλγῶ
βιότου δ' ἀτρεκεῖς ἐπιτηδεύσεις
φασὶ σφάλλειν πλέον ἢ τέρπειν
τῇ θ' ὑγιείᾳ μᾶλλον πολεμεῖν
οὕτω τὸ λίαν ἧσσον ἐπαινῶ
τοῦ μηδὲν ἄγαν
καὶ συμφήσουσι σοφοί μοι

Emendauimus ſanè non pauca, & in hoc libello & in Catone etiam maiore, quę quia ſatis firma & plana arbitrati ſumus, nunc retractare neceſſarium eſſe non exiſtimauimus.

IN PARADOXIS.

117 Quam delicatas aliorum pateras. Veteres omnes libri FILICATAS, itaq; & ipſe ſic ſcripſi: Sex. Pōpeij ſunt verba. Filicata patera dicta, ꝙ ad filicis herbę ſpeciem ſit celata.

120 Sed dementem & inſanum rebus addicam neceſſarijs. Inquinatus adeo eſt hic locus, vt quemadmodum corrigi poſſit nō viderim, optimus omnium quos tractaui codicum, ita habet, ſed mendoſe vt opinor & ipſe: Ego vero te non ſtultum, vt ſępe, non improbum vt ſemper, ſed dementem rebus ad victū neceſſarijs: eſſe inuictus poteſt ſapientis animus magnitudine conſilij, tolerantia rerum humanarum, contemptione fortunę &c. Quare receptam lectionem ſua ſede nō moui, & tamen veterem ſcripturā, qualis qualis eſt teſtatam relinquere uolui.

120 Serui atrienſes ac tu pari ſtultitia. Vetus lectio ATRIENSES AC TOPIARII STVLTITIAE TVAE quam & recepi & ſinceram iudico: nihil autem peruulgata dici poteſt deprauatius: multitudo ſeruorum, quam antiqui poſſidebant, facultatem illis dabat, vt vnicuiq; officio & miniſterio ſuos, & peculiares ſeruos imponerent, eosq; appellarent à negotio illo, quod eorum curæ cōmiſſum & traditū erat: quare opulenti illi & beati, quibus viridaria erant, ſeruos qui opera topiaria facerent, habebant: in Pandectis de inſtrum. vel inſtrum. leg. L. inſtrumento fundi. §. Cōſeruandi qualia ſunt dolia, licet defoſſa non ſint, & cupę quibuſdam in regionibus accedunt inſtrumento, ſi villa cultior eſt, etiam atrienſes, ſcoparij, ſi etiam Viridaria, Topiarij, ſi fundus, ſaltus, paſtionesq; habet, greges pecorum, paſtores ſaltuarij. Cicero etiam libro tertio epiſtolarum ad Q. Fratrem eandem hanc rem ſignificauit, quamuis non tam aperte, inquit. n. vt deniq; illi palliati topiariam facere videantur, & ederam vendere. Niſi fallor, huic loco reddita ſua integritas eſt: quæ autem prius erat lectio & falſa, & rudis admodum erat, ſententia nunc & plana, & elegans.

Non negligentia aut laboris fuga commiſſum eſt humaniſſime lector, ꝙ in omnibus his, qui oratorem inſtituunt libris, pauca admodum à me caſtigata ſunt, cum enim vetera exemplaria ſummo ſtudio ac diligentia non mea ſolum, ſed etiam amicorum perquiſita, nuſquam inuenta fuerint, quid in hac re facere aut prçſtare potui? Benedictus Lampridius, qui me ſingulari quadam naturæ ſuæ bonitate non meis vllis meritis incredibiliter amat, me mihi non defuiſſe grauiſſimus teſtis erit, qui & ipſe vt deſiderio meo ſatisfaceret plures bibliothecas excuſſit, ac per alios etiam huic negotio aptos homines (floret. n. ille amicitia illuſtrium, ac doctorum virorum) plura loca, vbi aliquid reperiri poſſe ſperabat, diligenter perſcrutatus eſt, nec tamen aliquid, quod mediocrem opem vllam adferret, inuenire potuit: quin etiam cum ſuperiore anno Benedictus Varicenſius erudiriſſimus, ac mihi amiciſſimus iuuenis officij cuiuſdam gratia ſe Patauium contuliſſet, de hac ipſa re mandato meo egit cū ſummo Oratore, omnibusq; doctrinis exculto viro Lazaro Bonamico, renunciauitq; mihi poſtea dixiſſe illum valde aſſeuerāter, nō eſſe in hoc vllo pacto elaborandum, nullum enim tota Italia exemplar eorū librorum extare, quod ab excuſis magnopere diſcreparet, ſeq; antea illos ipſos omnib. locis diu multumq; fruſtra perquiſiuiſſe: Iohannes autem Gaddius, qui cunctis egregijs rebus pro ſumma ſua elegantia ſplendoreq; abundat, trium de Oratore librorum bina exēplaria manu ſcripta mihi Roma valde amanter miſit vt eſt natura munificus ac liberalis: illic autem ea laudari audieram, ob eamq; cauſam ipſum popoſceram, quæ tamē nihilo vulgatis à me diligenter tractata meliora inuenta ſunt: quomodo autem ſe res habeat, ꝙ nullum horum librorum ſatis vetuſtum exemplar inuenitur, ipſi tamen minus quàm ceteri Ciceronis libri (quantum iudicari poteſt) corrupti ſunt affirmare non audeo, quid tamen ſuſpicer proferre non alienum puto. Opinor omnes & formis excuſos, & manu ſcriptos codices, quos nunc habemus ab vno fluxiſſe, qui multos ab hinc annos Laude Pompeij, quemadmodum plures eius

temporis

temporis auctores,tradunt, inuentus eſt,inter quos Blondus Forliuienſislibro.iiij·Romæ Inſtauratæ quomodo id acciderit,diligenter narrat,rectum autem eſſe puto,cum huius rei cognitio multum hic apta ſit,& ſcriptor ille non valde celebris ipſius verba adponere. Vbi id maxime adiumentum ſtudijs eloquentiæ attulit,φ repertus Laude à ſummo viro Gerardo Landriano tunc ibi epiſcopo multis maximiſq; in ruderibus codex Ciceronis peruetuſtus,& cuius literas vetuſtiores pauciſſimi ſcirent legere,ad eius perueniens manus interitum euaſit,continebat is codex præter rhetoricorum nouos & veteres qui habebantur,tres quoq; de Oratore integerrimos,Brutum de Oratoribus claris, & Oratorē ad Brutum M·Tullij Ciceronis,vnde liberatus eſt bonus ipſe vir Gaſparinus ingenti quem aſſumpſerat, labore,ſupplendi quoad poterat librorum de Oratore defectus,ſicut diu antea in Quintiliani inſtitutionibus multo labore ſuppleuerat,& cum nullus Mediolani eſſet repertus,qui eius vetuſti codicis literā,ſciret legere,Coſmus qdā egregij ingenij Cremonenſis.iij.de Oratore libros primus tranſcripſit,multiplicataq; inde exempla omnem Italiam deſideratiſſimo codice repleuerūt. Nos vero cum publicis patriç tractandis negotijs adoleſcentes Mediolanum adiſſemus Brutū de Claris Oratoribus primi omnium mirabili ardore ac celeritate tranſcripſimus,ex quo primum Veronam Guarrino poſt Leonardo Juſtiniano Venetias miſſo omnis Italia exemplis pariter eſt repleta.Quod etiam eo libentius feci, vt videant omnes id de quo ſęplus queſti ſumus verum eſſe,quomodo ſcilicet ſuperiores illi librorum correctores in hac prouincia ſe gerere ſoliti ſint,quemadmodumq; conſueuerint totas quandoq; ſentētias & integra etiam loca,nedum ſingula verba,ſicubi res exigere videretur,de ſuo addere,cognoſcantq; eorum temporum atq; hominum errorem,qui rectum putarent ſcripta antiquorum vetuſtate dilapſa & fracta à nouis ingenijs ſuppleri & reſtitui:nec mirentur me quandoq; verba quædam parum illuſtria non reperta in priſcis exemplaribus ſuſpecta habuiſſe,& à iunioribus his ſuppoſita eſſe exiſtimaſſe:qđ autem nonnulli libri certis quibuſdam locis cuncti inquinati & manci ſint,ne id quoq; debet mirū videri,cum eorum exemplaria quandoq; ſingularia extiterint,vt quod vitium in ipſis forte fuerit, neceſſario etiam in ea,quę inde deſcripta ſunt manauerit:eò autem rem deductam eſſe atq; ita morti propinquos quandoq; optimos auctores fuiſſe,vt ſi vnum exemplar,quod fortunæ potius beneficio q̄ hominum diligentia conſeruatum eſt,perijſſet,nullum eorum veſtigium permanſurum fuerit & teſtimonio Blondi in his ipſis,& alijs quibuſdam antiquorum voluminibus,& aliorum etiam fideliſſimorū ſcriptorum manifeſtum omnibus eſſe debet.Quare ſi cogitarimus nos in maximo periculo quondam fuiſſe,ne funditus his egregijs monimentis orbaremur.non male omnino nobiſcum actum putabimus, φ ea,q̄uis diminuta & manca habemus.

E LIBRO IIII. RHET. AD HERENNIVM.

142 Non tā cito *Sariſſæ* Græcia potitæ ſunt:aut idē gallos ſignificās dicat:nec tam facile ex Italia armatura tranſalpina depulſa eſt·Vetuſta lectio MATERIS TRANSALPINA quā rectā eē puto:Eſt.n.Materis telū, quo vtebanť galli.Non.Marcellus de genere armoꝝ hæc duo loca Siſennæ citat,in qbus hui⁹ teli mētioē *Siſennę* hiſtoriaꝝ li.iij.Gallia materibus,Sam läceis cōfigunt· Idē li.iiij.alij materibus aut lanceis tū medių perturbant. Per hoc aūt telum Gallos intelligi vult,quoꝝ peculiare erat,vt p Sariſſas ſuas Macedonas.Quia ignotius inuentuq; rarius erat hoc verbum,ideo hinc deletum fuiſſe puto:qđ etiam ei contigerat in·vij.libro hiſtoriarum T·Liuij vbi prælium cum Gallis factum narratur,ſic enim legi debet ſtetitq; ſuppreſſo impetu Romanus:& quia iterum feſſis ſubeunda dimicatio erat,& φ Cos. dum inter primores incautus agitat læuo humeri materi propè traiecto ceſſerat parumper ex acie,non MACHERA,vt in cunctis impreſſis libris olim erat.Germani autē nuper eum locum reſtituerūt,qui T.Liuij libros,quos temporis vetuſtas & hominum incuria non abſumpſit ſumma cura,& diligentia emendatos ediderunt:vidi etiam ipſe priſcum Liuij exemplar,quod eam vocem incorruptā retinebat.

E LIBRO I. DE ORATORE AD Q.FRATREM.

259 Pœanem aut Munionem citarimus.Nemini hic dubiū eſſe poteſt,quin de pedibus intelligar: qui tamē pes munio ſit,ſanè mihi ignotum eſt,Audiui à ſtudioſo & fide digno viro codicem inueniri non planè nouum,nec malum,in quo MVNYCHIONEM legatur,omnes tamen quos ego vidi, manu ſcripti,receptam lectionem habent:Munychionem menſis nomen fuiſſe notiſſimum eſt,apud nullos autem inuenire potui ex his,qui de pedibus & numeris agunt,hoc nomen,tractaui autem non paucos,& maxime Epheſtionem,qui libellum de metris ſcripſit· Varijs ſanè hi nominibus appellabantur, vt notum vnicuiq; eſt,& valde inter ſe diuerſis,vt non abſurdum ſit credere quempiam etiam munychionē appellatum.Munychiam etiam vocatum eſſe à Munycho quodam collem propè Athenas in peninſulæ ſpeciem,qui tris illos portus continebat,traditum eſt ab auctoribus,in quo etiam erat Dianæ templum Munychiæ cognominatę:nihil habeo,quo poſſim caſtigationem hanc cōfirmare, & vulgatam lectionem falſam & inanem puto:quare ſatis ſtudioſis ſit,me hoc tradidiſſe quod etiam ab alio accepi: Ipſi vero dent operam,vt aliquid certius inueſtigent.

E LIBRO II. DE ORATORE.

309 Feriunt enim aures hominum, cum illa quæ iucunda & grata, tum etiam illa, quæ mirabilia ſunt, in virtute laudari. Niſi valde fallor, non paruum vitium eſt in his verbis, nec tamen id auſus ſum corrigere, veritus receptam lectionem ſine teſtimonio veterum codicum condemnare, in eiusq; locum meo ingenio excogitatam ponere: quod igitur de hac re meum iudicium ſemper fuerit, nunc exponam, Arbitror pro FERIVNT, legendum eſſe FERVNT, dictionemq; illam AVRES primo multitudinis caſu capi debere, tertiam vero ab ipſa ILLA ſcilicet, quarto, contra ac antea neceſſe erat facere, nec aliter rectam vllam ſtructuram eſſe puto, aut ſententiam horum verborum, vt dicat magis eſſe accõmodatas laudationibus, iocundasq; auditu primas illas virtutes, nec tamen omittendam eſſe explicationem earum, quæ magis in animis eorum, qui audiunt, admirationem procreant q̃ iucunditatem: facilè enim patiuntur aures hominum, cum prima illa, quę iucunda & grata, tum ſecunda etiam, quæ admirabilia ſunt, in virtute laudari. Res nunc tam manifeſta eſt, vt non opus eſſe putem eam alijs argumentis, quę ſanè non deeſſent, confirmare.

E BRVTO.

248 Eisq; nos metipſi ad rerum naturalium memoriam comprehendẽdã impulſi, atq; incẽſi ſumus: credimus vocem illam NATVRALIVM vacare, nec vllo pacto ibi ſtare poſſe, vt intelligat Atticus (is enim eſt qui loquitur) librum quem ſcripſit de antiquitate. dicatq; ſe libris Ciceronis de rep. excitatum, & impulſum fuiſſe ad illius libri confectionem, cuius Cicero multis locis mentionem fecit, vt paulo ante cum Brutum ſic loquentem inducit. Nempe cum dicis, inquit, quo iſte omnem rerum memoriam breuiter, & vt mihi quidem viſum eſt perdiligenter, complexus eſt. Sed etiam Cornelius Nepos in eius vita his verbis. Moris etiam maiorum ſummus imitator fuit, antiquitatisq; amator. quam adeo diligenter habuit cognitam, vt eam totam in eo volumine expoſuerit, quo magiſtratus ornauit &c. Complexus igitur eſt hiſtoriam, & memoriam temporum Atticus ſuo libro, non rerum naturalium ſcientiam, quomodo autem rectè appellari poſſit memoria rerum naturalium non video, cum eodem modo ſemper illæ ſe habeant, & nunquã ceſſent rurſus gigni, & interimi: memoria verò de illis rebus dicat, quas ex hiſtoria factas ſcimus.

251 Ludis luctatijs. Liber quẽ habui manu eruditi & perdiligentis viri Nicolai Nicoli ſcriptus, pro LVCTATIIS, IVENTATIS habet: quę lectio oculos mihi aperuit ad ſinceram lectionem indagandam, in quo ſanè parum laboraui: obſeruauerã enim multis in locis (vt alias teſtatus ſum) in dictionibus, quæ per duo v. nunc ſcribuntur, alterum in priſcis exemplaribus ſuppreſſum eſſe, quemadmodum iuare, pro iuuare: vt vocis huius affinis exemplum adferam, nam in alijs etiam eadem macula inſedit. Eſt in iij. libro Taciti hic locus, qui ab eo, qui hoc obſeruaſſet facile corrigi potuit, Fruſtra vulgatum dictitãs non licere Dialibus egredi Italia, neq; aliud iuſſum q̃ Martialium Quirinaliumq; flaminum. IVS SVM enim pro IVSSVM legendum eſt. Iuuentatis igitur ſtatim ſuſpicatus ſum eſſe legendum. Iuuẽtatem autem deam eius ętatis, non Iuuentutem dici iam antea mihi cognitum erat, quemadmodum etiam emendaueram libro primo de Natura Deorum in illo loco. At poetę quidem nectar, Ambroſiã, epulas comparant, & aut Iuuentatem, aut Ganymedem pocula miniſtrantem: exemplum mihi ſoliũ ex vetere memoria, quod rem confirmaret & patefaceret, ſtatim non occurrebat, cetera q̃tum coniecturis credi poteſt, non deerant: quare cum alijs de cauſis Romam ad Marcellum Ceruinum ſcriberem iuuenem doctrina, ingenio, & humanitate clarum, viſum eſt illum de hac mea opinione certiorem facere, ſimulq; quid ſentiret de hac re, ipſum interrogare: ille autem mihi reſpondit ſibi hanc caſtigationem valde probari, & quo certior ea haberetur, protulit locum hunc T. Liuij è libro. xxxvj. qui omnem rem declarat. Item Iuuentatis ędem in Circo Maximo C. Licinius Lucullus Duumuir dedicauit: vouerat eam. xvj. annis antę M. Liuius Cos. quo die Aſdrubalem, exercitumq; eius cecidit: idem Cenſor eã faciendam locauit: de hac igitur voce amplius non eſt dubitandum, vulgataq; lectio explodenda, vt falſa, & inepta. Reſtat ſolum accuratè conſiderare, q Cicero dicit ludos illos uouiſſe Liuium Senẽſi prçlio, an in eo nomine SENENSI ſit adhuc mendum, vt puto, legiq; debeat SENONENSI, vna ſyllaba aucta dictiõe, quam incuria fortaſſe librarius omiſit: cum enim Aſdrubal cum exercitu cęſus ſit iuxta metaurum amnem à Senonibus Gallis, qui eam regionem iam antea occuparant, à ſeq; nominauerant, potuit id prælium Senonenſe Cicero appellare, nam Senogallia urbs in uicinis locis ſita, ab illis etiam condita, & ſic uocata fuit.

271 Quod is in dicẽdo ornatior, acriorq; eſſet. Nõnulli pro ORNATIOR legunt FORTIOR, quos planè non reprehẽdo: Idẽ codex & ipſe hac parte inquinatus eſt, ſic enim habet ADORTOR ACRIORq;. eſt aũt ſignum, quod ſupra eã vocẽ eſt in eo libro more Græco nota aſpirationis: Priſtina lectio, quæ ORNATIOR habebat, nullo modo mihi placet, quæ poſtea reſtituta eſt, multo melior videtur, nec tamen veſtigijs quæ reſtant ſincerę & veræ ſcripturę reſpõdet: nihil ego autem ex illis, quod magis quadraret, elicere potui, & tamen teſtata relinquere ea volui.

Scriptores

257 Scriptores illos male multatos exiſſe cum Galba: Codex ille Nicolai de quo ſupra locutus ſum, MVL
» CATOS habet, quam lectionem valde probo: Hoc verbo uſus eſt Tacitus, & Terentius etiam
» Eunucho, Male mulcabo ipſam. Item Adelphis, Ipſum dominum, atque omnem familiam mul
cauit uſque ad mortem: ſed alios etiam optimos auctores frequenter id uſurpaſſe arbitror: ſed quia
aliquanto ignotius, & obſcurius erat, à recetioribus illud correctoribus ſublatum (vt opinor) fuit &
pro illo MVLCTATVM repoſitum: quis enim uerbum in ſermone pronunciare uereatur, quo
Terentius latini ſermonis candidiſſimus auctor vſus ſit? hoc quod ego ſuſpicor veriſimile eſſe iudicari
poteſt, quod in vulgatis codicibus nuſquam legitur: debere autem in locis quos ſupra adduximus eſſe
ex priſcis exemplaribus cognoſcitur. nam quod in Taciti impreſſis etiam exemplarib. ita legatur, factum
eſt ſtudio, & diligentia Beroaldi illius, qui priores quinque libros ex vetuſtiſſimo eo codice, qui tunc è tene-
bris erutus erat, deſcripſit & edidit, non dũ enim in manus venerat eorũ, qui huiuſcemodi loca conta-
minare ſolent, quare quantum coniectura iudicari poteſt, exiſtimo illum etiam locum Ciceronis in li.
» vj. in Verrem ita legi debere: Clamor à vigilibus fanique cuſtodib. tollitur, qui primo cum obſiſtere, ac de-
» fendere conarentur male mulcati clauis, ac fuſtib. depelluntur, nõ MVLTATI ut in omnib. eſt impreſſis:
& omnino niſi fallor, non eſt hoc verbum ex illis, quę propter vetuſtatem à pleriſque repudiabantur, &
iam obſoleta erant, potius puto ipſi vicinitatem literarum, quam habet cum alio verbo MVLTO ob-
fuiſſe: cum enim multi quã diuerſam verba hæc vim habeant, ignorarent, confuderũt, è duobuſque vnum
fecerunt: paulo ſupra locus eſt meo iudicio deprauatus: quare notam ad eum adpoſui, & hoc rectius eẽ
putaui, quã quemadmodum alij fecerunt emendare.

281 Quo magis expurgandus eſt ſermo, & adhibenda quã obtruſa ratio quæ mutari non poteſt: Vereor ne in
his verbis aliqua inſit macula, nam & per ſe illa mihi non parum ſuſpecta ſunt, & in illo ſatis probato
codice diuerſam quamuis perturbatam lectionem inueni, eam hic adponam: ET ADHIBENDA
QVANTVM OBRVSSA RATIO, &c. Signata autem erat ea vox vt deprauata in vetere illo nota
quadam, qua qui librum eum deſcripſit mendoſa loca indicare conſueuerat.

EX ORATORE.

297 Itaque ſe purgans iocatur Demoſthenes: negat in eo poſitas eſſe fortunas Græcię in hoc in eum, huc an il-
luc manum porrexerit. Non paruum mendum in priore dicto eſt: quis enim vllum idoneum ſenſum
ex tam perturbata lectione elicere queat? eandem tamen ſcripturam in meliorib. manu ſcriptis inueni:
nonnulli autem eruditi viri, ex Græcis (vt arbitror) Demoſthenis verbis, non incommode hunc locũ
ſic reſtituerunt. NEGAT IN EO POSITAS ESSE FORTVNAS GRAECIAE, HOC AN
ILLVD, HVC AN ILLVC MANVM PORREXERIT. Omnino, ſi ita legas, ſnia integra eſt:
mihi tñ tutius viſum eſt, antiqua lectione conſeruata, locũ vt vitioſum, nota qua ſoleo, indicare, vt in-
ſtitutum meum ſeruem non temerè priſcam ſcripturam peruertendi: nimis enim id lubricum, & pericu
loſum puto: diſceditenim ſatis libere à priſcis veſtigijs ille caſtigator: nam ſententia Demoſthenis ex
eius verbis præclare intelligi poteſt, ſiquis eam quęrit: potius deſiderandum erat videre, quibus verbis
eam Cicero expreſſiſſet.

EX TOPICIS.

840 Additur etiam deſcriptio quam Gręci καταγραφὴν vocant. Vetuſta lectio, quam probo χαρακτῆρα reti-
net, ſic etiam illam appellauit in Oratore, cum dixit. Sed iam ipſa forma reſtat & χαρακτὴρ ille, qui di-
citur, qui qualis eſſe debeat, ex ipſis quæ ſupra dicta ſunt, intelligi poteſt: & li. ij. epiſtolarum ad Q. Frá-
» trem. Dic mihi verum, num aut res eum, aut χαρακτὴρ non delectat? nihil eſt quod verears.

FINIS.

HÆc ſunt quæ in meis caſtigationib. mihi aliqua explicatione egere viſa ſunt: reliqua vero haud his ſanè pauciora per ſe patebunt, ac niſi fallor eruditis probabuntur, hæc autẽ ipſa penè vt nunc edidi olim in marginib. mei libri cum attentius illum legerem adnotaram: cum. n. nunc longius mihi tempus dari non poſſe ſcirem, quomodo ſatis ſpatij habuiſſem ad tot Ciceronis volumina relegẽda, nedum accuratè conſideranda? Accedebat eò quod alijs poſtea literis deditus hęc ex animo dimiſeram, vt ſatius fuiſſe putarim ad eas me cogitationes & iudicia referre, quę tunc, cum hęc acriore ſtudio & diligentia pertractabam, de his locis feceram, quàm nunc poſt tot annos penè in his ſtudijs nouus aliquid non ſatis maturè cogitatum adferre: Eo autem ſermone hæc expoſui qui mihi ex ore fluxit, quod quidem facilè me omnibus probaturũ puto, nihil. n. minus mihi elaborandum eẽ exiſtimaui, q̃ quibus verbis hęc enarrarem, dummodo illud quod vellem, complecterer, quæ tantiſper in vita permanſura putarim (atq; ita velim) donec fidẽ meã liberauerint, ac (ſi modo id facere potuerint) lectionem à me inductam comprobarint, nec. n. vllam ea reconditam eruditionem cõtinent, aut alia quapiam re cõmendantur vt valdè amari, caraq́; haberi debeant, ob idq́; etiam cum ſuum munus peregerint, lõgius detineri: propter hoc autem ſcripta ſunt, q neminem volui in hoc meo negotio falli, qui aut nimis crederet, aut magis q̃ oporteat, contra veritatẽ pugnax eſſet, & hæc cauſa fuit, quod ſemper teſtimonia veterum codicum produxi, exempla quę caſtigationes cõfirmare viderentur protuli, atq; omnes deniq; rationes & argumenta in medium attuli, vt aut illis crederetur, aut qui eis non moueretur, minimeq́; ea digna exiſtimaret, quibus fides haberetur, poſſet aliam, quę magis idonea viſa eſſet, lectionẽ ſequi: nõ nulla ſanè ex his, ac multa fortaſſe ab alijs quoq; animaduerſa eſſe potuiſſe non nego, nec. n. occultis quibuſdam auxilijs vſus ſum, ſed vetera exẽplaria, quę mihi præcipue adiumento fuerunt, ſemper omnibus in promptu fuere: quędam. n. eorum ſunt in nobili illa & nunq̃ ſatis laudata Medicеæ familię bibliotheca, quam ampliſſimi illi ac ſapientiſſimi viri Coſmus & Laurentius Medices plurimis è Gręciæ ruinis Italięq́; latebris non ſine ingenti labore & ſumptu erutis libris, confecerunt, quæ etſi nondum explicata eſt, ſtudioſorum tamen commodis priuatim ſeruit: Reliqua verò in Diui Marci altera nõ minus priſcis voluminibus referta, quę omnibus omni tempore patet, vno tãtum ex priuata domo vſi ſumus: quod tamen & ipſum eruditiſſimi & accuratiſſimi quidam viri habuerunt, quantumq́; ſibi commodum fuit tractauerunt: Ceteris verò, quę in huiuſcemodi negotio neceſſaria ſunt, quemlibet paratiorem eſſe puto. Vtinam autem qui ea, quæ me prçterierunt, præſtantibus ſuis ingenijs inueſtigarint (ſi vlli ſunt, quemadmodum ego ſuſpicor) velint ea ceteris impertire, ſic. n. ſuus huic ſcriptori ſplendor quandoq; reddetur, & cum à multis nunc cupidè legatur, maiore adhuc voluptate in eo vndiq; purgato & nitido ſtudioſi omnes commorabuntur: nam ego tantum abeſt, vt offendar, ſi aliquis plura & meliora attulerit, & me quoque vbi opus fuerit, refellerit, vt tum deniq; labores, quos in hac re ſuſcepi, largè compenſatos putem: ſi quẽadmodum ego nonnullos ſtudio & opera mea ex erronb. in quibus erãt eripui, ſic ipſe in quibus deceptus ſim, quæq́; non viderim, amicè & beneuole docear, ſcire. n. cupio, nec res vlla eſt, in qua, ſi iuuer tantopere gaudeam. In collatione autem veterum librorum vſus valde ſum fideli diligentiáq́; Ludouici Bonaccurſij opera eruditi ſanè iuuenis, & in arte grammatica, quam publicè hic Florentiæ maxima cum laude profitetur, acutiſſimi: Cum igitur ipſum huius mei negotij ſocium habuerim nec inſuauem nec inertem, multaq́; ille, vt mihi inſeruiret, incommoda in hoc perpeſſus ſit, meas partes eſſe exiſtimaui, hoc teſtimonio ſtudium, operamq; eius commẽdare, vt ſiqua ipſi laude ex noſtro hoc labore digni ſumus, ipſe quoq; debitam ſibi inde partem auferat.

INDEX CARTHARVM.

A B C D E F G H I K   Omnes ſunt quaterni.

Venetijs in Officina Lucęantonij Iuntę Florentini
Anno dñi. M. D. XXXVII.
Menſe Ianuario.

LYON

L A

INDEX OMNIVM

QVI HACTENVS EXCVSI SVNT LOCV-
pletiſſimus & caſtigatiſſimus
eorum quæ digna no-
tatu uiſa ſunt.

LYON

VENETIIS EX OFFICINA LVCÆ
ANTONII IVNTÆ ANNO
M. D. XXXVI.

LYON

IN OMNIA M. T. CICERONIS, OPERA, VERBORVM, SENTENTIARVM, LOQVVTIONUM, rerum deniq; non uulgarium Index locupletiſſimus.

AB, abs, & au, prepoſitiones &c. Tomo primo. 316
Abacũ, Tomo ſecundo 124. & Tomo quarto. 203
Ab adoleſcentulo Tomo ſecundo. 1.
Ab adinuẽtis locũ to. 1. 331.335
Abalienatio tomo primo. 331
Abazea ſacra tomo quarto. 199
Abſceſſu, tomo. 4. 140
Abdere ſe literis, to. 2. 476
Abducere ſe fide to. 1. 458
Abducere hominem ab negocio to. 1. 454
abijcere haſtam, pro. to. 1. 414
ab igenuſcas to. 1. 196
ab ineunte ætate to. 3. 191
abis in malum peſtẽm to. 1. 818
abiudico tomo. 1. 175
abnutare tomo. 1. 235
abortio tomo. 2. 315
abrogandæ legis formula to. 3. 348
abſoluta iuridicialis to. 1. 7.14
abſoluta conſtitutio to. 1. 104
abſolutio in partitione to. 1. 72
abſtergebo to. 3. 168
abſtinentia ἀδιαλλακτος dici poteſt to. 4. 181
abſtinentia Cicero. & ſuorum in prouincia tomo tertio 372
abſyrtbus frater Medea, idem qui Ægialeus tomo. 4. 298
abuſio figura to. 1. 50
abuſio κατάχρησις to. 1. 149
Ἀθαμβία, id eſt animi à terrore liberatio Democrito ſummum bonum to. 4. 136
academicorum una ſententia quam iam reliquorum philoſopho. nemo probet tomo quarto 19
academicorum umbram dũ taxat ſecutus èſt Antiochus to. 4. 30
academicarum queſtionum æditionis primæ interlocutores to. 3. 494
academicorum libri apud Varronem anguli tomo 3. 494
academicarum queſtionum libri quatuor tomo tertio 494
academia Cice gymnaſium to. 3. 301. 308
academicarum queſtionum editiones duæ &c. tomo. 3. 493
academicorum libris ne apud Græcos quidem ſimile quicquam &c. eodem.
academia noua to. 4. 2.1
academia noua & uetus to. 4. 13
academi am ueterem cur reuocarit Antiochus tomo quarto 29
academia locus omni turba uacuus tomo quarto 117
academia hortus, ubi Plato diſputare ſolebat tomo quarto 117
academiæ conſuetudo de omnibus rebus in contrarium diſſerendi to. 4. 165
academiæ proprium to. 4. 364
academicarum queſtionum libri ſecundi collocutores to. 4. 15
academici unde dicti to. 4. 3.
academicorum & peripat. communis ratio tomo. 4. 4.
academici qui fuerint to. 4. 5.
academici in Dialectica & rheto. tradenda copioſiſſimi to. 4. 102
academici & peripat nominibus differentes re congruunt to. 4. 17
academicorũ mos in diſputando to. 2. 136
academicorum, quod nihil affirment incerta luctatio tomo quarto 71
academicos quare potiſſimum ſequatur Cicero tomo. 4. 237
academici olim Politici philoſophi dicti tomo primo 218
academicis ſolis in philoſophia nihil iudicandi libertas eſt to. 4. 129
academicos prudẽter à rebus incertis aſſertionem cohibuiſſe to. 4. 235
academia gymnaſium nobiliſſimum Tomo tertio 51
academicorum captioſiſſima genera interrogationis to. 4. 24
academ. uolatius & ſui ſimilis to. 3. 498
academici mediocritates in affectibus probabant tomo. 4. 44
academicorum & peripateticorum perfectiſſima diſciplina to. 4. 17
academici non in ſuo genere, ut in cæteris fluctuantes to. eodem 20
academici certi cognitione deſperata ueriſimile ſequuntur, to. 4. 71
a calce ad carceres, prouerb. to. 4. 515
acantho tomo. 4. 299
ἀκατάληπτον, quod comprehendi non poteſt tomo quarto 18
acatalepſia to. 3. 494
accenſus quo ſit numero to. 3. 266
acceptum referre to. 3. 310
accerſitus tomo quarto 138
acceſſio tomo ſecundo 159
accilius bis defenſus à Cice. to. 3. 56
accĩtus tomo ſecundo 819
accĩus D. Bruti familiaris & cætera. tomo ſecundo 480
accĩus in numero annorum de Liuio turpiter errauit to. 1. 343
accĩus Næuius ſit augur & cætera. tomo quarto. 159
accij Næuij lituus to. eodem 291
accĩus nouacula cotem præcidit to. 4. 315
C. accij Hiſtorici loquacitas to. 4. 407
accij carmina to. 2. 480
accij & Pacuuij ætas to. 1. 37
accĩpit uerbis to. 2. 99
accĩpere quàm facere iniuriam præſtat tomo quarto 224
accumbere in robore to. 2. 431
accubatio to. 4. 437. & 152
accub itio ibidem.
accuſatorum utilitas to. 2. 26
accuſandi ratio quam honeſta to. 2. 60
accuſandi difficultas eodem to. 414
accuſare quid to. 2. 608
accuſatori in conſtituendo duo conſideranda tomo ſecundo 53
accuſatori neceſſaria ibidem 55
accuſatorie to. 2. 138
accuſare innocentem, ſcelestũ, humanum, defendere tomo quarto 452
accuſatores anſeribus & canibus comparantur to. 1. 36
accuſatores qui ſint uehementiſſimi to. 1. 62
accuſatoris officium to. 1. 345
accuſatio adoleſcentes multos euexit nobilitauitq; to. 4. 452
accuſandum raro, & quatenus to. 4. 452
accuſatorem purum & inculpatum eſſe oportere to. 2. 55
accuſabilis tomo. 4. 205
accuſare aliud quàm maledicere to. 1. 608
accuſilas apud Græcos qualis apud Latinos Piſo to. 1. 168
aceruatim to. 2. 314
acerbus tomo. 4. 480
achaſtus Cicero. ſeruus to. 3. 120
achilleus Bruti familiaris to. 3. 152
achillis Homerici irati fœditas to. 4. 106
achilles Hectorem ad currum trahit alligatum 160
achillem Aſtypalisſa inſula ſanctiſſima colit tomo quarto. 197
achilli Hector mortem denũciat to. 4. 322
acilij hiſtoria græca to. 4. 202
acilia lex de repetundis to. 2. 70
acradina urbs Syracuſarum to. 2. 110
acratophoron uox à latinis uſurpata Tomo quarto 89
acredula auis to. 4. 310
acrio Pythagoreus to. 4. 236
acroama feſtiuum to. 1. 203
acta tomo ſecundo 244
acta Cæſaris to. 1. 728
acta agere to. 3. 430. Item to. 4. 357
actiana legiones to. 3. 405
actionem intendere to. 1. 676
actionum genera plura to. 4. 130
Actionis commendatio & utilitas Tomo primo 305
actio in dicendo una dominatur. to. 1. 143
actio eſt quaſi ſermo corporis to. 1. 244
Actioni primas, ſecundas, & tertias par

tes in dicendo tribuit Demoſthenes tomo primo 264.301
Actio iniuriarum non ius poſſeſſionis aſſequitur, ſed dolorem imminutæ libertatis mitigat to.1. 279
actionum genera duo to.1. 351
actionis quæſtiones to.1. 340.355
actio una in dicendo dominatur to.1. 143
actio ſine eloquentia eſſe poteſt, & non contra to.1. 302. Eſt quaſi quædam corporis eloquentia to.1. Eius uis 264
actione in omni tria ſeruanda to.4. 439
actionis locus & tempus quid to.4. 459
actori fides diligentiaq; præſtanda to.1. 176
Actores induſtrij in extremo actu diligentiſſimi eſſe ſolent to.3. 378
Actorum Græcorum mos to.1. 58
Actuoſa tomo quarto 255
Actus to.2. 293.699
Actum eſt to.3. 530
Actus primus uitæ to.2. 77
Actu quarto to.1. 106
Actuum to.1. 379
Aculei Orationis Cice. to.1. 465
Acumen to.4. 141
Acutilij de Attico querimoniæ apud Ciceronem to.3. 306
Acutulus to.4. 292
Ἀδηλα quæ nos incerta to.4. 26
Ἀδιαφορία ſummũ bonũ Ariſtoni. to.4. 43
Ἀδιάφορον, indifferens latine to.4. 96
Addo de meo to.1. 536
Adducere to.2. 181
Adeptionem to.4. 210
Adeſſe & deeſſe to.2. 458
Adeſte animis to.2. 463
Ad Eurotam ſedere to.3. 527
Adferre neruos to.1. 461
Ad frugẽ bonã recipere prouerb. to.3. 613
Ad hanc diem uiuere to.2. 729
ad Heracliam accedere to.2. 283
Adhibere calcaria, frenos, to.1. 273
Adhinnire to.1. 663
Ad impluuium ſtat to.1. 83
Adipale tomo.1. 297
Aditur ad Ciceronem in prouincia facillimi tomo tertio 385
Adiunctio figura to 1. 48
Ad Iuuernæ to.2. 329
Adminiſter to.2. 29. & to.4. 412
Adminiſtratores to 4. 225
Admirabilis παράδοξα græce to.4. 116
Admirabile cauſæ genus to.1. 68
Admirabilitas to.4. 274
Admiratio to.3. 268
Admirationem quæ res moueant & contemptum &c. to.4. 449
Admiſſarius to.2. 661
Admonitu tomo.4. 217
Ad Mutinam profectus to.2. 822
Adoleſcentiã quæ proprie deceãt to.4. 435
Adoleſcentis acerba, ſenis matura mors tomo quarto 515
Adoleſcentes accuſando defendendoq; gloriam adepti to.4. 452
Adopis tomo.1. 742
Adoptionis ius to.2. 903
Ad unum tomo.3. 231
Adrianus quidam legatus Vticæ in Prætorio ſuo exuſtus eſt to.2. 84
ad Sagram prouerb. to.4. 291
ad ſcopulos appellere to.2. 385
Ad ſenatum deprehenſus to.2. 654
Ad ſenatorem relictus to.2. 66.
ad ſpeciem uetuſtatis to.1. 210
ad Tibiãnẽ Cõſules immolabãt to.2. 378
aduerſa quomodo ferenda to.4. 432
Aduerſarium, qui laudat Deo ſimillimus tomo ſecundo 699
Aduerſaria to.2. 43
aduerſum argent. uitium to.2. 87
aduesperaſcere to.2.146. & to.4.117. 307
ad unum diſtrũ to.2. 621
ad uiuum reſecare prouerbium to.4. 485
adulari paſſiue to.4. 430
adulatio tomo.4. 287
adulatio fugienda to.4. 497
adumbratus uir Pippæ to.2. 157
aduocationes to.2. 97
aduocatum to.3. 301
aduocati tomo.2. 203
Æacus index to.4. 259
Ædes ſacræ quomodo conſerrentur, Tomo ſecundo. 521
Ædes Caſtoris celeberrimum & clariſſimum monimentum Romæ to.2. 97
Ædes Caſtoris à Verre ſpoliata eſt ibidem
Ædes Caſtoris de manubijs à L. Metello ſtructa to.2. 102
Ædicula to.1. 610
Ædificiorum qui modus adhibendus ſit tomo quarto 439
Ædificatiuncula to.3. 291
Ædilitiæ repulſæ to.2. 512
Ædilitas apud Romanos to.4. 453
Ædilitia munera to.2. 235
Ædilitij iudices to.2. 425
Ægeſiæ liber ἀποκαρτερῶν to.4. 155
Æginetis pollices præciderunt Athenienſes tomo quarto 467
Ægialeus qui Abſyrtus to.4. 298
Ægina Pyræo imminet to.4. 467
Ægina oppidum dirutum to.3. 49
Ægina inſula è regione Atticæ to.4. 467
Ægritudo opinio recens mali præſentis tomo quarto 198.183.192.194. item tomo tertio 349.353.
Ægritudo in opinione non natura tomo.4. 183.184.191.193.195. to.4.313.193.
Ægritudo an in ſapientem cadat to.4. 180
Ægritudinem in ſapientem non cadere tomo quarto 181.195
Ægritudo eſt animi aduerſante ratione cõtractio to.4. 199
Ægritudines omnes genere quatuor, partibus plures to.4. 183
Ægritudinis leuatio in duabus rebus conſiſtit ibidem tomo.4. 185
Ægritudo in animo eſt, in corpore ægrotatio tomo quarto 183
Ægritudo in ſapientem cadere poteſt, Tomo quarto. 180
Ægritudo fortitudini repugnat & cætera. tomo quarto 181
Ægritudini quæ ſubiiciantur to.4. 199
Ægritudo fons miſeriarum to.4. 213
Ægrotationes Græci ἀῤῥωστήματα uocant tomo quarto 200
Ægrotatio animi quomodo definiatur tomo quarto 200
Ægrotatio morbus cum imbecillitate Tomo quarto. 201
Ægroto dum anima eſt ſpes eſt prouerbium tomo tertio 55.
Ægrotare to.2. 343
Agypta Cicero. ſeruus to.3. 244
Ægyptij mortuos condiunt & domi ſeruant tomo.4. 162
Ægyptum Nilus fluuius irrigat, & fœcũdat tomo quarto 282
Agyptij fere omne genus beſtiarum in deos conſecrarunt to.4. 253
Ægyptij nullam belluam, niſi ob aliquam utilitatem conſecrarunt eodem
Ægyptij diuinandi artem longinquitate tẽporum conſequuti to.4. 308
Ægypti regnum regis Alexãdrini teſtamẽto popu. Roman. factum to.2. 364
Ægyptiorum ſuperſtitioſus animaliũ cultus to.4. 228.249.253
Ælius ſextus cordatus & iuriſperitiſſimus to.1.143. item to.4. 258
Æmilius quære Paulus
Æmulatio in bonam & in malam partem accipitur to.4. 200
Æmulatio quid to.4. 207
Æneæ ſomnium to.4. 317
Æquabilitas dici poteſt, quæ Græce ἰσονομία tomo quarto 254.244
Æquabilitas in omni uita præclara eſt Tomo quarto 430
Æquabilitas animi propria fortitudinis tomo quarto 396
Æquam, atq; to.2. 258
Æquatio bonorum in republica capitalis tomo quarto 456
Æquitatis loci & partes to.1. 348
Æquitatis uis duplex to.1. 362
Æquitas iuſtitiæ maxime propria Tomo quarto 425
Æquitatem ab utilitate ſeparari non poſſe tomo tertio 308
Æquimelium to.2. 518
ex Æquo & bono to.1. 24
Æquum & bonum to.2. 285
Ærarium ſanctius to.2. 215
Æris ſinus & effectus to.4. 276
Ærarius tomo.2. 334
Aer græcum nomen ſed à latinis receptum tomo quarto 274
Aer craſſus & concretus terræ proximus tomo quarto 147
Aer qui natura eſt maxime frigidus, minime eſt expers caloris to.4. 262
Aere dirutus to 2. 234
Aer Iunonis nomine conſecratus to.4. 169
Aer oritur ex reſpiratione aquarum tomo quarto. 262

Aera

Aera infinitum Anaximenes aſſerit & cætera, tomo quarto 40
Aer Neptunus eſt Chryſip. to. 4. 141
Ærumna, ægritudo laborioſa to. 4. 199
Ærumnæ Herculis, id eſt labores Herculis to. 4. 85
Ærumnæ quid antiquis to. 4. 85
Æs & ferrum duelli non ſani inſtrumenta to. 4. 400
Æſchylus Gnidius Rhetor. &c. to. 1. 190
Æſchylus Gnidus Atticus tomo pri. 193. Ciceronis præceptor in Rhetoricis tomo primo 190. Ornato et faceto genere uerborum uſus tomo primo 193
Æſchylus non poeta tantum, ſed Pythagoreus to. 4. 169
Æſchines to. 1. 150
Æſchines Demoſthe. obijcit quod hoſtias poſt filiæ mortem immolaſſet to. 4. 191
Æſchinis teſtimonium de Demoſthen. actione to. 1. 144
Æſchines Demoſthenem ut putidum uerbis exagitat to. 1. 197
Æſchinis et Demoſthenis controuerſiæ cauſa tomo primo 193
Æſchines Mileſius Aſiatico genere ſed faceto & ornato uſus to. 1. 193
Æſchines & Hyperides inter ſe diſſimillimi tomo primo 185
Æſchine oratore nihil diuinius excogitari poteſt to. 1. 364
Æſchrio Syracuſanus in Herbitenſibus decumis publicanus tomo ſecundo 157. Verris æmulus eodem
Æſculapij tres, eorumq́; genealogia tomo quarto 199
Æſculapiorũ primus Apollinis filius quẽ Arcades colunt to. 4. 199
Æſculapius ſecundus Mercurij frater qui fulmine ictus to. 4. 199
Æſculapius tertius Arſippi & Arſinoes filius ibidem.
Æſculapius Syracuſis colebatur to. 2. 223.
Æſculapij Epidauri auream barbam demi iuſſit Dioniſius to. 4. 305
Æſerinius gladiator apud Lucilium tomo primo 305
Æſopi ſeruum fugitiuum domino remitti mandat Cicero to. 3. 176
Æſopus non ſæpe Aiacem tragœdiam agere ſolitus to. 4. 434
Æſopus magno dolore affectus propter ſerui audaciam to. 3. 176
Æſopus hiſtrio inſignis to. 3. 92
Æſopus Tragœdi Ciceron. familiaris ſeruus aufugit to. 3. 176
Æſtimatio ũſuræ grate to. 4. 90. 93
Æſtimatio to. 2. 183
Ætas uolat to. 4. 154
Ætatula to. 2. 536
Ætas flexibilis eſt to. 3. 164
Ætas breuis ſatis eſt ad bene uiuendum tomo quarto 513
Ætas Solis filius dolore turpiter fractus tomo quarto 184
Ætas ſuccedit ætati to. 2. 802
ab Ætate loci to. 1. 73
Ætatum genera uaria to. 4. 313
Æternitas &c. to. 4. 239
Æther Stoicis ſummus Deus mente præditus tomo quarto. 42
Æther, Iupiter eſt, Chryſip. to. 4. 142
Æther conſtat exaltiſſimis ignibus tomo quarto 273
Æther uocabulum à Græcis mutuatur tomo quarto 274
Ætheris ſitus & utilitas to. 4. 276
Æthera ſumma pars cœli to. 4. 279
Aeti caniculæ ortum obſeruant Tomo quarto 334
Æthiops ſtipes to. 2. 490
Ætnam, & eam Siciliæ partem Cyclops tenuiſſe dicitur to. 2. 157
Ætnenſes à Verre uexati tomo. 2. 163
Ætneorum ignium eruptione tenebræ per biduum exortæ to. 4. 275
Ætna grauius onus ſuſtinere to. 4. 500
Ætolia in medio fere Græciæ collocata tomo ſecundo 667
Affabre to. 2. 64
Affabilitas ad conciliandam amicitiam efficaciſſima to. 4. 451
Affecta ætate to. 2. 114
Affecta & perfecta differunt to. 2. 632
Affectum bellum to. 2. 628
Affectiones animi recte uirtutes appellantur to. 4. 173
Affectio apud rhetores quid ſit to. 1. 125
Affectus quid to. 1. 74. 125. 338
Affectus animi talis, qualis homo Tomo quarto 500
de affectibus mouendis to. 1. 186
ex affectis loci to. 1. 184
Afficere ſtipendio to. 2. 647
A. filio grandem legat pecuniam Tomo ſecundo 315
Affinis rei capitalis to. 2. 221
Affinitatis autoritas minor to. 2. 510
Affirmatiue to. 4. 457
Afflictaret to. 3. 173
Afflictio eſt ægritudo cum uexatione corporis to. 4. 194
Afranius nihili Coſ. to. 3. 318
Afranius à Menandro multa tranſtulit tomo quarto 49
Afranius in Hiſpania ſuperatus to. 3. 65
Afranij Conſulatus Pompei ũn ũᵃᵢᵃ tomo tertio 320
Afranius Trebonium deuincit to. 3. 413
Africa prouinciarum arx to. 2. 707
Africani dictum to. 2. 107
Africani nobile factum to. 2. 336
Africani ſtatua to. 3. 381
Africanus Lælij & Catonis diſcipulus tomo primo 64
Africanus ἁγὼν &c. to. 1. 299. 288
Africanus Cyripædiam nunquam de manibus deponere ſolebat to. 3. 168
Africanum C. Carbo interemit to. 3. 281
Afrinatio immanis to. 3. 269
Africanus P. Craſſus Coſſ. to. 1. 255
Agamemnonis error ad Caietam to. 2. 450
Agamemnoni regi à Conſilijs erat Neſtor to. 3. 126. 409.
Agamemnon non Aiacis ſed Neſtoris ſimiles multos optat to. 4. 505.
Agamẽnon Iphigen. immolat to. 4. 476.
Agamedes & Trophonius tẽpli Delphici Apollinis ædificatores to. 4. 162.
Agas aſellum prouerb. to. 1. 198.
Agathocles rex to. 1. 230.
Agathocles hiſtoricus to. 4. 318.
Agellum conferte to. 2. 470.
Agellos to. 4. 305.
Agentẽ nihil omnino non eſſe to. 4. 265.
Ager bene cultus to. 4. 311.
Agere animam to. 1. 46. 111.
Agere de loco ſuperiore to. 2. 230.
Agere gratias to. 1. 53. 488.
Ager Latinienſis to. 2. 531.
Ager Colonus to. 1. 768.
Ager Campanus to. 2. 371.
Ager præneſtinus ibidem
Ager Sabinus flos Italiæ to. 1. 708.
Ageſilaum uirum clariſſimũ inſtituit Xenophon to. 1. 233.
Ageſilaus Spartiates à quibuſdam fingi ſuam imaginem nolebat to. 3. 66.
Ageſilaus in ſummo imperio modeſtiſſimus to. 3. 280.
Ageſilaus, ſe neq; fingi neq; pingi paſſus eſt to. 3. 66.
Agis occiditur to. 4. 418.
Aglaophon & Xeuxis pictores inſignes tomo. 1. 216.
Agnoſco ex me to. 2. 549.
agraria lex à Flauio Canuleio, promulgatur to. 3. 317. 318.
Agraria de lege Cice. orationes to. 3. 322.
Agri ne conſecrentur to. 4. 399.
Agricolæ laus to. 4. 441. 509.
Agricolis optatiſſimũ eſt otiũ to. 3. 399.
Agricultura innocentiſſima & libero homine digniſſima to. 4. 441.
Agricultura ab omni elegãtia politiore, abhorret to. 4. 87.
agricolæ memorabile exemplũ to. 2. 372.
Agriculturæ laus to. 2. 24.
Agrigentũ urbs nobiliſſima & quondam doctiſſima totius Siciliæ to. 3. 219
Agrigentinorũ leges de Senatu cooptando à Scipione conſcriptæ to. 2. 127.
Agripetas to. 4. 248.
Agrorum diuiſio indigna to. 4. 450.
Agros captos Imp ator conſecrat to. 2. 366.
Agyrinenſ. à Verre ſpoliati to. 2. 135.
Ἀγὼν, contentionis ſtudium to. 3. 313.
Agonis liberta Veneris etc. to. 2. 59.
Aiacis & Hectoris congreſſus to. 4. 205.
Aiacem ira ad furorẽ perduxit to. 4. 206.
Aiacem trag. Æſopus non ſæpe agere ſolitus to. 4. 434.
Aiax quo fuerit animo to. 4. 434.
Aiax Cyzicinorum to. 2. 223.
Aiax ſemper fortis. fortiſſimus tamen in furore to. 4. 206.
Aiax Homericus cum hilaritate pugnaturus accedit to. 4. 205.

Aiax ſimplex & impatiens contumeliæ tomo.4. 434.
Aiacis & Medeæ ſtatuæ apud Cyzicenos, tomo.2. 223.
Aio te Aeacida & Enni eſt to.4. 317.
Aio deo ara quãdo cõſecrata eſt to.4. 328.
Aius Deus to.4. 318.349.
Ἀρεσκίε tomo.4. 317.
Ala axilla to.2. 317.
Alabandum alabani colunt to.4. 296.
Alaudarum legio to.2. 722.
Alba Æmilius etc.to.2. 273.
Alba ipſe ſe ſcurram improbiſſimum exiſtimari uult to.2. 273.
Alba à ſcurris ſemp gladiator potius quã ſcurra appellatus ibidem
Alba C.Verris non ſolum amicus, uerum etiam amator antiquiſſimus ibidem
Alba lacus emiſſus à Roma.quo Veij capi poſſent to.4. 328.
Albani tumuli to.2. 685.
Albani lacus emiſſio to.4. 318.349.
Albini interitus to.4. 157.
item to.3. 166.
Albinus conſularis Mummij legatus tomo.3. 499.
Albus color deo præcipuus to.4. 400.
Albus an ater to.2. 733.
Albutius, ut Græculus à Scæuola græce ſalutatus to.4. 49.
Albutius in Sardinia cũ triumphaſſet Romæ damnatus to.1. 667.
Alcamenes Vulcanum fecit to.2. 241.
Alcæus de iuuenũ amore ſcripſit to.4. 221.
Alcæum næuus in articulo pueri delectat tomo.4. 249.
Alcibiad. ab Eupolide notatus to.3. 383.
Alcibiadi perſuaſerat Socrates inter eum & baiulũ nihil intereſſe to.4. 194.
Alcibiadis ſomnium to.4. 361.
Alcidami oratio de laudibus mortis tomo.4. 163.
Alcidamus Rhetor antiquus in primis nobilis to.4. 163.
Alcmæo Crotoniates Soli lunæ ſideribusq; diuinitatem dedit to.4. 240.
Alcmæon tragœdia to.4. 33.
Ale equinum cur dicantur to.4. 532.
alea ludere romãis prohibebãtur to.2.736
Aleo etc.to.4. 299.
Alexandrini regis reductio to.3. 423.
Alexander cur ab Apelle pingi & à Lyſippo fingi uoluerit to.3. 66.
Alexander ad Achillis tumulum to.3.67.
Alexander Epheſiorum to.2. 223.
Alexander Macedo, trigeſimo tertio anno obijt mortem to.2. 767.
Alexander Magnus poſt regis appellationem in omnia uitia lapſus to.3. 499.
Alexandri dictum de Homero ad Achillis tumulum to.2. 480.
Alexandrum Phareum Thebe uxor occidit tomo.1. 119.
Alexandri præceptor Ariſtot.to.1. 232.
Alexandrũ Lyſippus inſculpſit.to.4. 33.
Alexander Clytum occidit to.4. 212.
Alexãder rebus ſecũdis uti neſcit to.4.182
Alexander apud Solem in delubro pecuniam depoſuit to.4. 399.
Alexander rebus geſtis patre clarior humanitate autem inferior to.4. 430.
Alexãder pheræus qualis to.4. 447.
Ad cubiculum uxoris accedẽs Barbarũ ſeruũ diſtricto gladio præmittebat ibidẽ.
Alexander Tyrannus occiditur to.4. 319.
Alexandri magni apud Iſſum caſtra etc. tomo.3. 28.
Alexandri ſomnium to.4. 361.
Alexander magnus imperator haud paulo melior quam Cicero aut Atticus tomo.3. 374.
Alexander in ſomnis à Dracone herbam edoctus eſt, qua Ptolomeum ſanauit tomo.4. 361.
Alexan.ſtatua apud Epheſios to.1. 223.
Alexander ſummo ingenio, ſumma modeſtia, poſtquã rex appellatus eſt, ſupbus, crudelis immoderatus fuit to.3. 499.
Alexander poeta non bonus, ſed tamen nõ inutilis to.3. 334.336.
Alexander quare potiſſimũ ab Apelle pingi uoluit to.3. 66.
Alexander magnus cum occidiſſet Clytũ familiarem ſuum, uix à ſe manus abſtinuit to.4. 212.
Alexandro mors prædicta to.4. 318.
Alexandro nato, deflagraſſe templum Dianæ Epheſiæ to.4. 270.318.
Alexis Attici puer humaniſſ.to.3. 399.
Alexis amanuenſis Attici to.3. 394.541.
Alfius grauis et firmus quæſtor to.3. 295.
Alienare to.2. 223.
Aliphira oppidum non admodum uetus tomo.3. 317.
Ἅλις δρυός prouerbium to.3. 332.
Ἅλις σπουδῆς to.3. 323.
Ἀλληγορία quæ to.2. 306.
Alligarius Cæſaris amicus etc.to.3. 245.
Alimentaria lex to.3. 120.
Altier to.4. 288.
Aliud agere to.2. 443.
Aliud ſtans, aliud ſedens prouer.to.2. 830
Allegationes to.2. 98.822.
Alleuamentum to.2. 469.
Alleuationẽ nullã ſperat Cicero to.3.119.
Alleuatio to.4. 55.
Allobrogum legati in ponte Tybris intercepti to.2. 537.
Alueolus to.4. 130.
Alui ſitus & uſus in animante to.4. 283.
Alui purgationẽ quis inuenit to.4. 299.
Alpes Italiæ munimentum to.2. 631.
Alpium altitudo ibidem
Alta to.2. 250.
Alter to.3. 388.
Alyzia locus citra Leucadem to.3. 27.
Amalthea ἀμαλθεῖα Attici to.3.309.314.
Amalthea Cicer.to.3. 323.
Amanus mons aquarum diuortio Syriam à Cilicia diuidens to.3. 374.
Amanũ montẽ inuadit Cicero to.3. 328.
Amanus mons plenus ſempiternorum hoſtium to.3. 25.228.
Amans & amator differunt to.4. 201.
Amans ſine riuali to.3. 299.
Amandum ſic, ut ſit aliquando oſurus an Biantis ſit ſententia to.4. 492.
Amandare to.2. 241.483.
Amandatio
Amare quid ſit to.4. 77.
Amare uehementius quã diligere to.3.249.
Amanti nihil eſt difficile to.1. 298.
Amafinius malus uerborum interpres tomo.3. 237.
Ambientes, ne hominum mentes ſibi allicere debent to.2. 431.
Ambienti quid obſeruandum to.2. 541.
Ambiguum ſi ſit to.1. 13.
Ambiguorum plura genera to.1. 276.
Ambiguum quomodo defendatur ibidem.
ex Ambiguo to.1. 214.
ex Ambiguo facetiæ to.1. 297.
Ambitio miſerrima eſt to.4. 429.
Ambitio in rep.peſtilentiſſima to.2. 374.
Ambitio honoris publ.comes to.2. 374.
Ambitio timida to.2. 677.
Ambitus quid to.3. 43.
Ambitus legem tulit Cice.to.2. 414.
Ambitus tpe Ciceronis immanis to.3. 289
Ambitus uerborum περίοδος to.1. 267.
A Quatuor membris conſtat 326.
Ambulatio to.3. 290.
Ambulatiuncula to.3. 499.
Amentia quid to.4. 180.
Amentia animi affectio lumine mentis carens to.4. 319.
Amentatus to.5. 157.
Ameſtratini à Verre ſpoliati to.2. 160.
Amicitia & fides duæ ſanctiſſimæ res tomo.2. 35.
Amicitias coniungit ſtudiorum naturæq; ſimilitudo to.2. 318.
Amicitia to.1. 123.
Amicitia ad beate uiuendum nihil conducibilius to.4. 60.
Amicitia an in uoluptate to.4. 61.
Amicitiam à uoluptate ſeiungi poſſe negat Epicurus to.4. 78.
Amicitia ab amãdo dicta tomo.4.77.312. 487.499.
Amicitiam non ſpe fructus expetendam tomo.4. 77.257.488.
Amicitia à Charite nata to.4. 257.
Amicitia omnibus rebus anteponenda tomo.4. 485.
Amicitiam niſi in bonis eſſe non poſſe tomo.4. 485.493.
Amicitia an ob imbecillitatem inopiamq; deſideranda ſit etc.to.4. 487.
Amicitiam uſq; ad extremum permanere difficillimum to.4. 488.
in Amicitia eſt uerecundia neceſſaria tomo.4. 498.
Amicitia eſt diuinarũ humanarũq; rerũ cũ charitate cõſenſio to.1.123.et to.3.527
Amicitia æque neceſſaria ac elementa tomo.4. 486.
Amicitia officioſa to.1. 123.

amicitia

Amicitia iuxta Pythagoram æqualitas eſt tomo.3. 446.
Amicitia ſimilitudine moru̅ arctiſſime copulatur to.4. 493.
Amicitia à dijs immortalibus habemus melius nihil & iucundius to.4. 490.
Amicitiam, quã in cœlum laudibus effert funditus euertit Epicurus to.4. 77.
Amicitia ſine uirtute eſſe non põt to.4.486
in Amicitia qui ſint fines to.4. 487.
ſine amicitia omnia corruere ibidem.
Amicitia omnes res ipſumq́; mundum totum conſtare etc.to.4. 487.
Amicitia in omni genere uitæ iucunda tomo quarto. 491.
Amicitiæ lex ut ſemp idẽ uelint to.2. 543.
Amicitiæ immortales inimicitiæ mortales eſſe debent to.2. 695.
Amicitiæ non modo fautrices, ſed & uoluptatum affectrices to.4. 60.
Amicitiæ uis to.4. 384.497.
Amicitiæ peſtis maxima pecuniæ honoris q́; cupiditas to.4. 489.
Amicitiæ lex prima, ut neq; rogemus res turpes nec faciamus etc.to.4. 489.
Amicitiæ q̃tenus uenia dari põt to.4. 493.
Amicitiæ proprium monere & moneri tomo quarto. 438.497.
Amicitia bona & cõmoditates to.4. 465.
Amicitiæ peſtis, aſſentatio to.4. 497.
Amicitiæ ornamentu̅ uerecu̅dia to.4. 496.
Amicitiæ uenenum odium to.4. 497.
Amicitiæ fondamentum fides to.4. 494.
Amicitiæ prouecta ætate iudicandæ ibidẽ.
Amicitiæ fons eſt bonorum inter bonos beneuolentia to.4. 491.
Amicitiæ condimentum, morum ſuauitas tomo.4. 493.
Amicitiæ diſſuendæ quam diſcindẽdæ magis to.4. 495.
Amici cauſa non peccandum to.4. 487.
Amici optima et pulcherima ſuppellex uitæ to.4. 491.
Amici noui ueteribus non anteponendi tomo quarto. 495.
Amici qui qualesq́; deligendi to.4. 493
Amici quomodo monendi & obiurgandi tomo.4. 438.497.
Amicis quatenus obſequẽdum to.4. 467.
Amicorum communia omnia prouerbium to.4. 384.
Amicorum ſtudia quibus modis parentur tomo.4. 536.
Amicorum epiſtolas non diuulgandas tomo ſecundo. 342.
Amicorum uix tria aut quatuor paria tomo.4. 53.838.
Amicos in aduerſis cognoſci to.4. 491.
Amicos quàm diuitias parare laudibilius tomo.4. 491.
Amicum iudicare niſi expertum difficile eſt to.4. 493.
Amicus certus incerta in re cernitur tomo.4. 493.
ab amico quid petendum etc.to.4. 495.
Amicus uel mortuus diligendus to.3. 176.
Amicus & amator to.2. 173.
Amicus uerus tanquã alter idem to.4.496
Amicus niſi uir bonus eſſe non poteſt ibidẽ
Amiterninos agros Sylla publicarat neq; diuiſerat to.3. 318.
Ἀμνησίας præteritarum iniuriarum obliuio eſt to.2. 718.
Amor flagitij & leuitatis autor to.4. 210.
Amoribus muliebribus maiorem licentiã natura tribuit to.4. 211.
Amor quid ſecundum Cecilium to.4. 210 & Stoicos ibidem.
Amor quidam qui nihil uel parum ab inſania differt to.4. 211.
Amor libidinoſus quomodo curandus tomo quarto. 211.
amor ſui, naturæ primum to.4. 416
amor & amicitia ab amando dicta tomo quarto. 77.495
amore maxime flagrauit Reginus Stoicus. tomo.4. 211
amoris furor & perturbatio uehementiſſima to.4. 211.
amor ad beneuolentiã coniungendã princeps to.4. 487.
amor uerus & fictus non facile dijudicatur etc.to.3. 118.
amor quatenus in amicitia progrediatur tomo.4. 488.
amphiaraus ut deus habitus to.4. 326.
amphictiones commune græciæ conſiliu̅ tomo primo 105
amphilochus & Mopſus argiuorum reges, & ijdem augures to.2. 322.
amphion apud Pacuuium uituperata Muſica ſapientiam laudat to.1. 87.
ampliandi to.2. 76.
amplificatio tomo primo 21.30.350.311. Eius diuiſio 30.
amplificatio reru̅ & uerborum to.1.350
amplificatio eſt uehemens quædam argumentatio to.1. 347.
amplificatio ad quid ualeat to.1. 227.
amplificator to.4. 215.
amplitudo quid to.1. 123.
ampliuagas to.1. 31.
amplo oratori quæ cauenda to.1. 272.
anacharſis epiſtola ad Hamnonẽ to.4.230
Anacharſis Scytha, pecuniã faſtumq́; omnem contempſit to.4. 230.
Anacreontis poeſis, amatoria to.4. 211.
Anactes to.4. 299.
Ἀναλογία cõparatio, proportio to.4.527.
Anapeſtus to.1. 238.
Anapeſticus qui Ariſtophan.to.2. 321.
Anatocïſmus to.3. 378.
Anaxarchus Democritius nullu̅ Nicocreontis ſupplicium deprecatur to.4. 175.
Anaxarchus excarnificatus to.4. 305.
Anaxagoras materiam infinitam rerum principium dixit to.4. 40.
Anaxagoras niuẽ nigrã dicit to.4. 30.36
Anaxagoras de filij morte Sciebam me genuiſſe mortalem ait to.4. 184.190.
Anaxagoras quid de Deo to.4. 240.
Anaxagoras Clazomenius ad inferos undiq; acceſſum patere reſpon.to.4. 160.
Anaxagoræ Clazomenij morie̅tis præclarum dictum to.4. 160.
Anaximander infinitatem naturæ ponit, ex qua omnia gignerentur to.4.Eius de Deo opinio.240.Lacedemo.monuit ut urbem linqueret terræmotum prædixit & cætera.330.
Anaximenes Anaximãdri auditor aera infinitum aſſerit &c. tomo.4. 40.Eumq́; deum ſtatuit 240.
anceps cauſæ genus to.1. 68.
ancharius popularis to.1. 89..
anchillaus L.Egnatij ſeruus apuleio commendatur to.3. 28.
ancillares to.2. 830.
ancillari to.2.389.776.to.4. 224.
anconam occuppat Cæſar to.3. 243
andabatum defraudare prouerb.to.3.96
andria Terentij à Menandro conuerſa tomo quarto 48.
andricus Cicero ſeruus to.3. 244
andromacha fab.Ennij to.4. 19.
androm.ſtella to.4. 278.542.545.
andro arthemonis filius cõmend.to.3.213
andronem Laodicenſem hoſpitem ſuu̅ Seruilio commendat Cice.to.3. 213.
Ἀνηθία to.3. 369.
anfractibus to.4. 166.
anfractu to.4. 360
angor, ægritudo premens to.4. 338.207.
angor ab anxietate differt to.4. 201
anguitenens to.4. 217.548
angulata to.4. 247
anien fluuius to.4. 296
aniliter to.4. 307.
animaduertendi & caſtigandi modus tomo quarto 429
animaduerſores to.4. 440
animal omne ſimul ut natu̅, ſe, ſuasq; partes omnes diligit to.4. 69
animam agere & efflare to.4. 143
animal omne an mortale to.4. 295
animantiu̅ differe̅tia to.4.105.paſtus.280
animantium uita tribus rebus ſuſtinetur tomo 4.283.Reliqua in beſtia et belua.
animi quomodo permouendi tomo.1.187 & ſequentib.
animi quot motus ſint tot ſignificationes tomo primo 293
animi magni eſt fortiter ferre, quæ euenerint tomo ſecundo. 794
animi imago uultus &c.ibidem
animi uis quo maior, quàm corporis hoc ſunt grauiora ea quæ concipiuntur animo, quam corpore to.2. 794
animi morbi qui ſint hos philoſophi perturbationes uocant to.4. 59
animi ingenui eſſe cui multum debeas, eidem plurimum uelle debere to.3. 22
Animi maiores uoluptates, et dolores quã corporis to.4. 58.83.179.
animis cœleſte quid & diuinum ineſſe tomo quarto 84
animus percitus to.2. 681
anima immortalis to.4. 484

anima triplex Platoni to.4. 42.143
Anima propria natura ac uis to.4. 377
animi uis to.4. 147.153
animi ſedes & ſuſtentatio to.4. 148
animi immortalitas to.4. 153
animi an intereant to.4.154.& ſequent.
animi magni refert, quali in corpore ſint collocati to.4. 155
animi beſtiarum quales ibidem
animi cultura, philoſophia ibidem
animi medecina ſerius inuenta & minus culta quam corporis to.4. 178
animi medicina, philoſophia to.4. 179
animi morbi perturbationes tomo.4.179. Et quod plures ſint quàm corporis ibidē
animi omnis commotio inſania to.4. 180
animi ſanitas to.4. 180
Animi fœtus triplex to.4. 126
animis quibus tēdantur inſidiæ to.4. 387
animi motus duplices to.4. 437
animi bene conſtituti proprium to.4. 490
animi uitia, prauitates to.4. 520
Animi uirtutes uoluntariæ & inuoluntariæ. to.4. 115
animi hominum incertā to.3. 257
animi præſtantia to.4. 518.519
animi rectæ affectiones uirtutesq; appellantur tomo quarto 173
animo nihil uelocius, celeriusq; to.4. 147
animo et corpe ɔſtamus to.4.106.114.178
animo ualere opus eſt, ut corpore poſſis tomo tertio 244
animo iniuſſu Dei ex cuſtodia corporis nō migrandum to.4. 375
animorum diſiunctio diſſenſionem fecit tomo ſecundo 361
animorum in terris nulla origo to 4. 152
animorum labes nullo modo elui poteſt tomo 4. 332
animorū duplex uis atq; natura to.4. 438
animoſus, & animatus to.4. 143
animū perſpicui cedere neceſſe eſt to.4.22
animula to.3. 49
animum qui uincit, non ſolum ſummis uiris comparandis, ſed ſimillimus Deo iudicatur to.2. 699
animum, quaſi corporis expertes, eſſemus ſolum amplexatur Zeno.to.4. 45
animū ab animo ſolum cognoſci to.4.149
animus quibus uirtutibus ſit ornatus tomo quarto 124
animus ſui pro ſale &c.ibidem
animus i homine excellētiſſimū to.4. 252
animus exulceratus to.2. 711
animus ab anima dictus & idem cum anima to.4. 143
animus quid to.4. 42
animus Xenocrati, mens nullo corpore tomo.4.42. Zenoni ignis 103.143. ariſtoteli, quinta quedā eſſentia 143.152. ariſtoxeno, corporis intenſio quedā 143. Empedocli, cordi ſuffuſus ſanguis 143. Euripidi, Deus 152. Xenocrati et Pythagoræ numerus. Dicæarcho, et Ariſtoxeno, nomen inane 143. Democrito atomi. 143.
animus quid & ubi ſit to.4. 143
animus æternus to.2. 480
animus diuinus potius quàm humanus tomo quarto 149.144.484
animus ex quibus concretus to.4. 152
animus in capite habitat to.4. 153
animꝰ ſine doctrina, ut ager ſine cultu fructuoſus eſſe non poteſt to.4. 166
animus æger ſemper errat to 4. 179
animus in duas ptes diuiſus to.4.174.198
animus humanus decerptus è mente diuina to.4. 210
animus nobis unde datus to.4. 236
animus eſt cœleſtis, et cur in corpora ſparſus &c.to.4. 514
animus unde genitus to.4. 519
animus ſemper agere cupit to.4. 119
anitius Manlius con.to.4. 374
annales leges to.2. 767
annales Maximi to.2. 268
annales Pontificis max.to.4. 379
anneus Brochus Senator à Verre per Symmachum Veneriū ſpoliatus to.2. 161
annibal quantus to.2. 597
annibalis dictum ad Pruſiam to.4. 345
annibal. reſponſum ad phorin.to.2. 172
annibalem Capua corrupit to.2. 354
annicerij philoſophi to.4. 480
anni inſtitutio to.4. 530.
anniuerſaria ſacra to.2. 212
annij aſelli filia hereditas à Verre per fraudem intercepta eſt to.2. 92.93
annominatio to.1. 45
annonæ magna uilitas to.2. 303
annonæ differētia to.2. 184
annona Romæ ingrauescit to.2. 497
annos natus ad quinquaginta to.2. 331
annus 366. diebus conſtat to.4. 266
annus mag. quando efficiatur to.4. 267
annulus ſubſignatorius to.3. 266
annus uertens to.4. 377
annul. aureis ſcrib. donabantur to.2. 182
annus fit, ubi ſol ſuum cōſtāt & peragraut orbem to.4. 530
anſa reprehenſionis to.2. 559
anſa ſermonis to.2. 568
anſcribus cibaria publicæ Romæ locabantur. to.2. 33
ante diem 12. Calend.to.2. 388
ante diem 8. Calend. ibidem
antegreſſa to.4. 373
Αντιϕάσεις to.4. 252
ante canis ſtella to.4. 279
ex antecedentibus loci to.1. 332.66
antheros Veneris et Martis filius tomo 4. 300.459
anthronianam domum Meſſala emit tomo tertio 309
antelucanæ cœnæ to.2. 398
ante uleritis nobilitati to.2. 357
anticipatio πρόληψις gr.to.4. 243
anticipatum to.4. 248
Αντίλυτρον to.3. 285
antigoni epiſtolæ ad Philippum F. ad humanitatem cohortantes to.4. 451
antigonus Cn. Octauij libertus to.3. 205
antigenidas diſcipulo &c.to.1. 270
anthy librorum copiam habebat Cicero tomo tertio 326
antimachi poetæ dictum ad auditores ſuos tomo primo 272
antinomachus Epicuri heres tomo 4. 82
antiochia patria Archiæ poetæ to.2. 476
antiochus Ciceronis præcep.tomo 1. 290
antiochus rex populi Roma. amicus præcepi è prouincia populi Romani exturbatus eſt to.2. 207
antiochi lib. contra Philonem præceptorē to.4.14. Luculli præceptor ibidem
antiochus philoſoph. homo natura leniſſimus to.4. 16
antiochus Gabinius libertus condemnatus &c.to.3. 362
antiochus commagenus rex to.3. 214
antiochi regis de regno dictum to.2. 716
Antiochei to.4. 30
Antiochi liber de concordantia Stoicorum & peripate to.4. 238
Antiochi partes efficaciores in Academicis quæſtionibus to.3. 495
Antiocho Academico ſex menſes operam dedit Cicero to.2. 290
Antiochus intra montem Taurum regnare iuſſus to.2. 577
Antiochus Academicus Stoicis germaniſſimus to.4.44. Stoicis de finibus bonorum diſſentit to.4. 44
Antiochus quando à Philone diſceſſerit tomo quarto 29
Antioch. cur Academiam ueterem renouarit ibidem
Antioch. Cicer. familiarſſi. to.4.388. Politiſſi. & acutiſſi. ſuæ memor. to.4. 39
Antiochus ueterem peripateti. diſciplinam optime profeſſus eſt to.4. 210
Antiochus Pomponij magiſter to.4. 388
Antiochus uitam beatam in ſola uirtute poſuit, ſed non beatiſſimam to.4. 44
Antipater Hiſtori.to.1. 268
Antipater Sidonius ex tempore uerſus fundebat to.2. 258
Antiopam Rutilius ſemper agere ſolitus tomo quarto 434
Antiopa Pacuuij ex Eurip. uerſ. tomo 4.48
antipat. Derbetes commend.to.3. 215
Antipater Stoicus in reprehendendo Academicos multus to.4. 25
antipater Dialec. opinioſiſſi. to.4. 46
Antipa. Cyren. cæci dictum to.4. 95
Antipater Tyrius Stoicus to.4. 459
Antipa. epiſtole ad Caſſandrum filiū ad humanitatem hortantes to.4. 452
Antipater Diogenis Babylo. auditor et homo acutiſſimus to.4.235. eius duo de ſomnijs libri 309
antiphon re amnuſius to.2. 262
Antipodes eſſe qui aduerſis ueſtigijs ſtent contra noſtra to.4. 42
Antiquari to.4. 466
Antiqui homines to.2. 22
Antiquitas &c.to.4. 344.
Antiquitas in multis errabat to.4. 348

Antiqui philoſophi & Academici & Peripatetici intelligũtur to.4. 133
Antiſites to.2. 215
Antiſthenes patientiam et duritiam in Socratico ſermone adamauit to.1. 231
Antiſthenes homo acutus magis quàm erudims tomo tertio 485
Antiſthenes quid de deo to.4. 241
Antiſthe.lib.qui phyſic.inſcrib.to.4. 242
Antiſtius Piſo orat.Cice.Tempo.to.1.289
Αντίθετα quando numerum orationum efficiant to.1. 318
Antonij pugna cũ Panſa & Hirtio ad Mutinam to. 3.152.& inde ſequent.
Antonij ingenij uis &c.to.1. 147
Anton. proconſu. in Cilicia, proficiſcens Athenas diuertit tomo.4. 202
Anto.quantus orator to.1. 217.264
Antonius diſſimulator &c.to.1. 165
Anto.orator cur nihil ſcripſerit to.2. 337
Anto.Clodium interficere uult to.2. 677
Antonij filius obſes &c.to.2. 724
Antoni.cum C.Trebonio conſilium capit interficiendi Cæſaris to.2. 732
Antonius ſcortum to.2. 732
Antonius uirilem togam, muliebrem ſtolam reddidit to. 2. 733
Antonius declamitat to.2. 733
Antonius prætextatum decoxit to.2. 733
Antonius Clodium petit &c.to.2. 734
Antonij & Craſſi oratorum laus & comparatio to. 2. 264.273
Antonio nihil iucundius to.3. 454
Antonij offenſio magis à Zelotipia, quam à Ciceronis iniuria nata to. 3. 451
Antonij conſilia turbulenta ad bellum ſpectantia to. 3. 462
Antonij literæ odioſæ ad Ciceronem nomine Cæſaris to.3. 451
Antonius epularum magis ratonẽ habens quam aliquid mali cogitet to.3. 451
Antonius Pompei quæſtor infirmus et inops tomo tertio 400
Antonius pudore deterritus ad Ciceronem non uenit to.3. 457
Anto.Trebonij beneficio ſeruat.to.3. 152
Antonius equitatu ualet to.3. 153
Anto.ad lepidum confugit to.3. 310
Antonij literæ ad Brutum contumelioſæ tomo tertio 259
Antonij à Mutina fuga to.3. 162
Anto.uſus eſt uomere non dicere to.3. 173
Anto.gladiator nequiſſimus to.3. 184
Anto.belli ciuilis caput to.3. 246
Antonius quæſtor factus to.2. 734
Antonij uomitus to.2. 737
Anto.ſector Pompei to.2. 737
Anto.Cæſari diadema imponit to.2. 741
Anton.crudelitas to.2. 749
Anto.nudus concionatur to.2. 749
Anton.poteſtas & autoritas non parua tomo tertio. 159
Anton.hoſtis iudicatus to.2. 655
Anton.Ciceroni denunciat inimicitias tomo ſecundo 614
Anto.Cicero inſidiatur to. 3. 165.40
Anto.crudelitas in Centuriones to.2. 761
Antonium imagines in carcere ſolantur tomo ſecundo 604
antoniũ Cicero defendere nõ põt to.3.308
Antonius in cogendis pecunijs Cice.ignominia afficit to. 3. 308
Antonij accuſatio in Pompeium à toga pura tomo.3. 400
Antonius Ciceronem monet ne à Cæſare deſciſcat &c.to.3. 451
Anton.ſibi induxit in animum licere quod uellet tomo.3. 512
Anton.in Brutos animo peſſimo & infideliſſimo to. 3. 157
Anton.orator ſero ac leuiter Græcas literas attigit tomo primo 136
Anton.præfectus euocatorum to. 3. 35
Antonius Octauiani iuuenis conſilio fractus tomo tertio. 152
Antronios tomo. 1. 279
Antronius Q.Põpei æqualis fuit to. 1.279
Anus in obſcenam partem to.3. 132
Anxietas, & angor differunt to.4. 201
Apage te &c.to.3. 64.
Απάλαξαι tomo primo 189
Απάθεια an in ſapientem cadat to.4. 43
Apellea Venus inchoata &c.to 3. 15
Appenſum tomo.4. 235
Απειρία, infinitio latine to.4. 79
Apameæ Cicero commoratus to.3. 38
Apamæorum querele de Ciceron.to.3. 35
Aphya tomo tertio 348
Aphilia orator to.1. 269
Aphracta Rhodiorum fluctum ferre non poſſunt tomo.3. 370
Aphricanus ut Socrates Ironiam ſolitus tomo quarto 17
Aphricanus ſuperior maxima lætitia affectus Annibale uicto to.4. 133
Aphricanus fratris nepos homo perditiſſimus to.4. 155
Aphricanus Xenophõtem Socraticum ſemper in manibus habebat to.4. 177
Aphricanus M.Halienum ſcuto defendit tomo quarto 206
Aphricanus domi ſuæ perijt to.4. 304
Aphricanus apophtegma to.4. 430
Aphricanus Pauli F.cũ bellica uirtute eloquentiam coniunxit to.4. 434
Aphricanus ſuperior Pauli Æmilij filium adoptauit to.4. 435
Aphricani abſtinentia to.4. 457
Aphricani otium & ſolitudo to.4. 460
aphrica pro aphris Synedochicos to.1.236
Aphricanus Q.Maximo fratri partẽ ſuam hereditatis conceſſit to.4. 514
Aphricanus Lelij & Catonis diſcipulus tomo primo 62
Aphrica arx omniũ prouinciarũ to.2.707
Aphri.à C.Carbone interẽptus to.3. 281
Aphrican.Cyropædian nunquam de manibus ponebat to.3. 268
Aphricani ſtatua Cenſoria & conſularis tomo tertio 382
Aphricanus diuinus to.2. 478
Aphricani nomen unde to.2. 410
Aphricanus philoſophiæ operam dabat ut uix ſentiretur to.1. 235
Apis ſanctus Ægyp.Bos to.4. 349
Απόδειξις definitio to.4. 20
Apodyterium to.3. 290
Apollinares ludi.to.2. 788
Apollini præter cæteros conceſſa uaticinandi ſcientia to.4. 162
apollinis Pytij oraculo nihil uerius.t.3.150
Apollinis Delphici templi ædificatores tomo quarto 162
Apollo qui ſol to.4. 370.298
Apollines quatuor to.4. 299
Apollinis oraculis Chryſippus totum uolumen impleuit to.4. 357
Apollinis oracula uana eſſe eodem
Apollonium Græcum exercebat Cicero tomo tertio 356
Apolli. oraculum Crœſo redditum ambiguum tomo.4. 357
Apollinis non eſſe Ennij.Aiote Æacida tomo quarto 357
Apollon, Pyrrhi temporibus uerſus facere deſijt tomo quarto 357
Apollo nunquam latine locutus to.4.357
Apollo Delphicus to.2. 80
Apollo Myronis to.2. 214
Apollo Temnites to.2. 220
Apollodorus peragus &c.to.1. 157
Apollonius Alabandenſis qualis ergo diſcipulos, quum mercede doceret indociles non patiebatur apud ſe operam perdere tomo primo 142
Apollonius Niconius filius, alias A.Clodius omni argento à Verre ſpoliatus eſt tomo ſecundo 300
Apollon.homo pecunioſus to.2. 230
Apollodorũ Syllum cæteroſq; figebat maledictis Zeno to.4. 352
Apollonius P.Craſſi libertus Cæſari commendatur to.3. 197
Apollonius Molo.Romam legatus miſſus eſt tomo primo 290
Apollonius Rhetor philoſophiæ contemptor tomo primo 335
Apothecæ tomo.2. 737
Αποπροηγμένα dicta quaſi remota reiecta.lati.tomo quarto 89.96
Αποφθέγματα quæ to.4. 432
Αποφθεγμάτων lib.Cæſa.to.3. 128
Αποφατικὰ, negantia to.1. 335
Appella libertus F.Galli to.3. 102
Appellari in libus teſtium dictis,aut tabulis tomo ſecundo 698
Appellitur nauis Syracuſis to.2. 239
Appenduntur non numerantur pecuniæ tomo ſecundo 743
Appendicula to.2. 698
Appetentes gloriæ Romani to.2. 296
Appetio animi ὁρμὴ to.4. 90.109
Appetitus animi ὁρμὴ tomo.4. 120.446.
Appeti.rationi obtẽperare debe.to.4. 439
Appetitus tomo.4. 437
Appia uia to.2. 614.672.676
Appiã uiã Appius cæcus ſtrauit to.2. 672
Appij cæci carnem &c.to.4. 197

Appij ψυχομαντεῖα to.4. 346
appij caci proſopopeia to.2. 614
appij caci ſenectus to.4. 302
appietas tomo.3. 36
appio Balbo Cicer. gratulatur to.3. 85
appius Balbus tuba belli ciuilis to.3. 86
appio pulchro Cicero ſuccedit in prouincia tomo.3. 32
appius pulch. M. Bruti ſocer to.3. 33
appius pulch. natura φιλαίτιος to.3. 36
Appij pulchri cum Cicerone ſimultas tomo tertio. 35
appius Pulcher ambitus accuſatus to.3. 43
appius ingratitudo in Calium to.3. 116
appius reus factus &c. to.3. 110
appij Claudius D. Bruto commendatur tomo tertio. 167
appius pulcher abſolutus to.3. 44
appius Pſycomantia uti ſolitus to.4. 335
appius Claudius Cacus & ſenex pacem cum Pyrrho diſſuadet to.4. 203
Appius Claudius L. Æmilius Coſſ. tomo quarto. 507
appius cacus nec priuato, nec publico muneri ob cacitatem defuit to.4. 233
appius Claudius cacus orator to.2. 252
appius Claudius orator to.1. 260
appius Claudius Bruti ſocer to.1. 282
appius quanquam cacus & ſenex tamen quatuor filios, & filias quinq; & familiam optime regebat to.4. 506
appius qui ſe diceret eſſe uale nonnunquam in ſcurrilitatem dilabitur to.1. 196
appi. pulchro ſe purgat Cicer. to.3. 45
appij pulcheri liberalitas to.5. 37
appius Cenſor de tabulis & ſignis agit tomo tertio. 117
appij homo ingratus et auarus to.3. 216
appium Claud. D. Bruto commendat Cicero. tomo tertio 168
appius propilaum Eleuſina adificat tomo tertio 384
appius caci oratio de Pyrrh. reg to.1. 253
appius Claudius in ſermone uolubilis & feruidior to.1. 260
appij amici, ſtulte Ciceronem bene audire uelle, ut ille male audiret interpretabantur tomo tertio 393
appi. Ciceroni iratus quod, quadā à ſe conſtituta in prouincia mutaret to.3. 392
appi. Ciceroni literas expoſtulatorias mittit ibidem.
appi. Ciceroni blanditur to.3. 286
appi. honorificus in Ciceronem to.3. 26
applicatum to.4. 208
appoſitor to.2. 222
appriciatio to.4. 512
Approbatio συγκατάθεσις figura Tomo quarto 22.439
approbatum indicatum to.1. 77
approbatio argument. to.1. 81.82
appromiſiſti to.2. 364
appropinquatio to.1. 295
apron. à Timarthide laudatus to.2. 175
apronius Delitia Verris to.2. 74
aptus, pro aptatus to.4. 226
apta tomo quarto 275
apuero tomo ſecundo 794
apulia magnis terra motibus conquaſſata eſt tomo quarto 318
apuleia lex to.1. 276.644
apuleius Cice. commendatur to.3. 253
appulſu tomo tertio 232
aqua omnia conſtare Thales to.4. 40.240
aqua & ignis interdicatur to.2. 506
aqua haret prouerbium tomo quarto. 482 item tomo tertio. 283
aquarius to.4. 278
aquai to.4. 312
aquatiles to.4. 254
aquatio to.4. 469
aquila argentea to.2. 390.396
aquila Iouis nuncius to.4. 378
aquila ſtella to.4. 278.544
aquilij lex dolo malo to.4. 476
aquilij iudiciale regnum to.3. 303
aquilius & Tuditanus Coſſ. to.4. 260
aquilius de dolo malo primus formulas protulit to.4. 393.476
aquinius poeta Cicero. familiaris to.4. 319
aquula to.1. 119
ara mala fortuna Exquilijs conſecrata tomo quarto 301
arati carminis exordium to.4. 392
ara Alexandri iuxta amanum montem tomo quarto 236
ara uirtutis to 2. 215
Aratus de aſtrologia optime ſcripſit tomo primo 134
aratus ciuium & reipublica ſtudioſiſſimus to.4. 458
arabartes Pompeius dictus to.3. 332
aras tenens iurabat to.2. 314
arati Scyonij ſalutare exēplum to.4. 458
arati phanomena Cicer. uertit adoleſcens tomo quarto 276
aratus tomo.1. 35
aratus Sicyonius Methodeo Tyranno interfecto Sicyoniorum rēpublicam liberauit to.3. 447
arbitror, uerbum teſtis & iurati to.2. 270
arbitrium aliud quàm iudicium to. 2.44.
arbor infœlix to.2. 382
arbor fici to.2. 443
arborem nouellam et uetulam dicimus uigere & ſeneſcere tomo.4. 126. & uiuere tomo quarto 150
arbores quando tempeſtiue cadantur tomo quarto 341
arbuſcula tomo.3. 319
arcadum duorum ſomni &c. to.4. 320
arcanum fundus Q. Fratris to.3. 364
arcanum adificatur to.3. 223
arcem è cloaca ſatere to.2. 562
arceſſere capitis to.2. 715
archagatum Cicero commendat &c. tomo tertio 205
archelaus Perdica filius ſuo tempore fortunatiſſimus iudicatus &c. to.4. 210
archelaus & Caſſander ſimul aſtrologi tomo quarto 213.352
archelaus Anaxagora auditor & catera. tomo quarto 254
arceſilas omne animi ſenſusq; iudicium reſpuit tomo primo 232
arceſilas Zenonis diſcipulus to.4. 5.
arceſila calumnia cum Democriti uerecundia nequāquam conferenda to.4. 17
arceſilas Zenoni obtrectans rebus tenebras obducere conatur to.4. 17
arceſilas cōſtitutam philoſophiam, ut Gracchus rempub. euertit to.4. 17
archeſilas in ἐποχῇ Carneade conſtantior tomo quarto 27
arceſilam non obtrectandi cauſa Zenone ſed uerum inueniēdi pugnaſſe to.4. 32
arceſilas Socraticum morem in diſputando reuocauit to.4. 62
Arceſilas Polemonis diſcipulus in diſputādo pertinacior eiuſdemq; ingenij acumen tomo quarto 138
arceſila dictū podagra laborantis ibidē.
archias Roſcij portentum uerſibus cōplexus eſt to.4. 524. item to.3. 314
archias quando Romam uenit to.2. 476
archias ciuitate donatus à Tarentinis tomo ſecundo 476
arch. ex tempore uerſus dicebat to.2. 478
archia ſtudia to.2. 475
archidem. Dial. opinioſiſſimus to.4. 46
archilochium edictum to.3. 334.335
archilochus Romulo regnante floruit tomo quarto 239
archimedes interfectus to.2. 221
archimedes non melius potuit deſcribere tomo ſecundo 327
archimedes in puluere quadam deſcribēs patriam nō ſenſit eſſe captam to.4. 128
archimedis ſphera diuino ingenio excogitata to.4. 251
Archimedis in contemplatione ardor tomo quarto 228
archimedis ſphera to.4. 152
archim. ſepulchrū inuentū &c. to.4. 225
archim. cum Dyonyſio comparatio ibidem
archipyrata to.4. 447
architas Tarentinus philoſophus Crotoniathem inſtituit to.1. 270
architas philolai praceptor to.2. 270
archita Tarentini Arati dictum in uilis cum praclarum to.4. 218
archita Tarentini oratio contra uoluptatem tomo.4. 307
architectari to.1.32. tomo quarto. 72
architectus ſceleris to.2. 322
arcti dua nunquam occidentes to.4. 277
arctophylax qui bootes to.4. 277
arcturus ſtella ibidem
arcus Cœli quare Thaumante natus Tomo quarto 298
arcta conſcientia ne tranſuerſum unguem diſcedendum to.3. 495
arenaria to.2. 315
areopagita to.2. 640
arethuſa fons to.2. 220
argentonij atas to.4. 513
argentariam facere to.2. 259.262
argentum purum to.2. 203

argentum

argenteum flumen to. 3. 157
argentum qui inuenerit to.4. 299
argiæ ſacerdotis filij beati to.4. 162
argonauis unde dicta to.4. 148
argo tomo quarto 274.545
arguitelanum ædificium &c.to.3. 312
argumentationes quomodo ſint ornandæ tomo primo 16
Argumentatio quid & qualis Tomo primo. 76.83.349
Argumentationum uitioſarum genera Tomo primo. 27
Argumentatio neceſſaria to. 1. 76
Argumētatio, bipartita, tripartita, itē quadripartita, et quinque partita to. 1. 79. 80.81.82.
Argumentationis uitia to. 1. 86
Argumentum to. 1. 70
argumenti concluſiones to. 1. 20.22
Argumenti definitiones to. 1. 331
Argumenta tomo primo. 343
Argumentatio quæ dicitur artis expers tomo primo 332.349.
Argumentandi duo ſunt genera to. 1. 349
Argumenta qbus locis ducuntur to. 1.331
Argumentatio eſt ratio quæ rei dubiæ facit fidem to.1. 331
Ariarathē ob ueterē neceſſitudinē inuitat Cicero, ut apud ſe diuerſetur to. 3. 490.
Ariciæ laus to.2. 750
Arietare to.4. 317
Aries tomo quarto 278.542
Aricinum municipium to.2. 750
Ariminum occupat Cæſa. &c.to.3. 243.
Ariobarzanis filius regnum à Cæſare emit puerus Romam uenit to.3. 496
Ariobarzanis regnum ſpoliatum, ac egentiſſimum to.3. 387
Ariobarzanes à Pōpei procuratoribus grauiter preſſus to 3.. 379
Ariobarzanes Rex perpauper to.3. 387
Ariobarzanes cum toto regno Ciceronis opera ſeruatus to.3. 375
Aribarzanes Popul. Roman. amicus tomo tertio 253.
Arioli to.4. 245
Ariona Metymnæum delphinus excepit tomo quarto 178
Ariopagitarum decretum, quē Græci ὑπομνηματισμοὺς uocant to.3. 190
Ariſtarchus uerſus malos notabat tomo.2. 663. Homeri uerſum negat quem probat tomo tertio 44
Ariſtæ tomo quarto 509
Ariſtei ſignum tomo.2.222. Dexionis filius tomo ſecundo 116.
Ariſtæus liberi filius, olei inuentor Tomo. ſecundo. 193. item to.4. 222.
Ariſtides etiam mortuus dilectus to.1.124
Ariſtides patria pulſus &c.to.2. 227.
Ariſtide autore Temiſtoclis conſilium repudiant Athenienſes to.2. 468.
Ariſtidis fuga, & quod unus omnium iuſtiſſimus fuerit. to. 2. 582
Ariſtippi Socrat. dictum memorabile tomo tertio 235
Ariſtippus corpus ſolum tuetur to.4.45.
Pecuniam in mare proiecit to.1. 125
Ariſtippus principes ponentium uoluptatem ſummum bonum tomo.4.43.125.
Eius opinio refellitur 69. & ſequent.
Ariſtippus Socratis auditor unde Cyrenaici tomo quarto 43
Ariſtip. Socrat. non dubitauit dolorē ſummum malum dicere to.4. 167
Ariſto Ciccr. familiaris to.3. 30
Ariſto philoſophus to.4. 16
Ariſto Zenonis auditor to.4. 43.243
Ariſtoni ἀδιαφορία ſummum bonum tomo quarto 43
Ariſto elegans, ſed grauitas in eo deſideratur to.4. 110
Ariſto Chius de Senectute to.4. 500
Ariſto quid de Deo &c.to.4. 242
Ariſtonis Chij memorabile dictum, tomo quarto 304
Ariſtolochia herba quæ ab inuentore nomen reperit contra ſerpentum morſus efficaciſſima to.4. 311.344
Ariſtomache Dionyſij Tyranni uxor tomo quarto 224
Ariſtonicum bellum quis geſſerit to.2.796
Ariſtopha. poeta facetiſſimus to.4. 398
Ariſtophanes in literis ætatem conſumpſit tomo quarto 128
Ariſtophanes poeta nocturna ſacra & deos perigrinos uexat to.4. 403
Ariſtophaneus qui anapeſticus to.1. 322
Ariſtonis cum Cicerone contentio, tomo quarto 218.220.
ariſto Antiochi frater to.4. 16
Ariſto ſua adiaphoria omnem uitam confudit to.4. 96
Ariſtophani Archilochi Iambus longiſſi. quiſq; optimus uidebatur to.3. 532
Ariſtoteles quam diligenter de Rhetoricis ſcripſerit to.1. 92
Ariſtoteles in rebus uel iudicandis uel inueniendis acerrimus to.1. 330
Ariſtotelis Topica. ibidem.
Ariſtotelis loci communes to.1. 183
Ariſto. Alexandri præceptor to.1. 232
Ariſtotel. dictum de Iſocrate to.1. 132.
Ariſto. cum Iſocratem florere uideret, mutauit prope totam diſciplinæ formā ibidē.
Ariſtote. in philoſophia non deterruit amplitudo Platonis to.1. 294
Ariſtotel. in theſi adoleſcentes exercuit tomo primo 300
Ariſtote. duplicem docendi habuit uiam tomo primo 284
Ariſtotel. Iſocrati aduerſatus inſenſius tomo primo 191
Ariſtote. ſententiæ de ſapiente Zenonis contrariæ to.2. 796
Ariſtote. opinio de mundo to.4. 40
Ariſtote. aureum orationis flumen fundens tomo quarto 40
Ariſtotel. in philoſophia prope ſingularis tomo quarto 44
Ariſtote. nihil acutius, nihil polit. to.4.46.
Ariſtotel. uirtutis uſum cum uitæ perfectæ proſperitate coniunxit to.4. 65
Ariſtote. quid de uoluptate to.4. 83
Ariſt. Platone excepto philoſophorū et peripateticorū princeps to.4. 118.143
Ariſtoteles & Plato contra Stoicorum paradoxa to.2. 285
Ariſtote. uir ſingulari ingenio ac propè diuino to.4. 319
Ariſto. diuitias bonum fatetur, ſed non magnum to.4. 116
Ariſto. quæ de Repub. ſcribit ipſe loquitur tomo tertio 297
Ariſto. & Theophraſtus cum philoſophia eloquentiam coniunxerunt to.4. 336
Ariſto. inconſtanter de Deo ſentit to.4.241.
Ariſto. Contumelioſiſſime uexauit Epicurus to.4. 252
Ariſtotel. artis Rhetoricæ uelut Epitomem quandam ſcripſit to.1. 93
Ariſtote. inueniendi artem hoc eſt Topicen diligentiſſime ſcripſit to.1. 330
Ariſto, in oratione uerſum eſſe uetat; numerum iubet to.1. 319
Ariſtote. pigmenta conſumpſit liber Cicer. de conſolatu to. 3. 328
Ariſtote. & Theophraſtus plura in rhetorica ſcripſerunt, quām ipſi Rhetores tomo primo 135
Ariſto. arti Rhetoricæ plura adiumenta ſubminiſtrauit to.1. 63
Ariſto. non dialectica ſolum, ſed & oratoria præcepta tradidit to.4. 69
Ariſto. animantium omnium ortus, uictus figuras perſecutus eſt ibidem
Ariſto. totam rationem de repub. luculēter explicauit to.4. 119
Ariſtote. libr. ἐξωτερικοὶ to.4. 119
Ariſtote. Iſocratis gloria motus prudētiam cum eloquentia coniunxit to.4. 140
Ariſtotel. animum, quintam naturam eſſe uult &c.to.4. 143
Ariſtotelis quid de animo to.4. 152
Ariſtote. quid de Deo to.4. 248
Ariſtote. diuinus uir &c.to.4. 319
Ariſtotelis & Iſocratis emulatio ob diuerſitatem ſtudiorum to.4. 414
Ariſtotelis ſentētia de ſumptibus to.4.453
Ariſtoxeni ingenium in muſicis conſumptum to.4. 128
Ariſtoxenis opinio de animo tomo quarto 143.147.149.
Ariſtus antiochi frater to.4. 16.59
Arrius Ciceronis amicus to.2. 678
Arrius Ciceronis proditor to.3. 278
Arrius conſulatum ſibi ereptum fremit tomo tertio 326
Arrius &c.to.3. 316.325.326
Armamentaria publica to.2. 384
Armamentarium telluris to.2. 534
Armati qui to.2. 284
Arma quæ ſemper ualebunt to.2. 284
Armarium to.2. 346
Armorū ſtrepitus in agro latino to.2. 531
Armon pro armoꝝ apud ueteres to.1.316
a Roma uenuſſe to.4. 8
Arpinas fundus Ciceronis to.2. 515
Arpinatum incredibilis fremitus propter

Ciceronem to. 3. 180
Arpinates municipes ſuos ſtudioſe menur Cicero to. 3. 195
Arrogantia fortem uirum maxime dedecere tomo. 3. 409
Arrogantia omnis odioſa to. 2. 56
Arrogantia in genij atq; eloquentia moleſtiſſima ibidem
Ἀῤῥωςήματα ægrotatiões latine to. 4. 100
Arthaba, dis filia Deiotari filio deſponſata to. 3. 376
Artemidorus Ætnenſis princeps legationis tomo. 2. 163
Artemitanorum agrum Sylla, publicarat tomo tertio 318
Arteria to. 4. 283
Artes duæ gloriam pariunt to. 1. 410
Artes alit honos tomo. 4. 140
Artes & artificia quæ liberalia to. 4. 440
Artes propter ſe aſſumendas eſſe to. 4. 98
Artem nullã litteris ſine interprete & exercitatione percipi poſſe to. 3. 100
Artem quam quis norit in hac ſe exerceat prouerb. to. 3. 143
Ars quid to. 1. 165
Arthemiſia Mauſoli regis uxor luctu & mœrore confabuit to. 3. 289
Articulus figura Rhetor. to. 1. 44
Articulorum dolores to. 3. 306
Artium humanitatis cognatio to. 1. 475
Artium omnium finis to. 4. 105
Artium ab omnibus inuentarum utilitas tomo quarto 445
Artes quæ liberales & quæ ſordidæ tomo quarto 440
Artes uirtutis ſunt magiſtræ to. 1. 57
Artes uoluptatum miniſtræ omnium ſordidiſſimæ ibidem
Arthenio quidam, Climachias cognomine ſacerdos maximus fauore & dolo Verris factus to. 1. 118
Artis definitio in cõmuni to. 1. 137
Ars imitatur naturam to. 1. 34
Ars quibus conſtet to. 1. 137
Ars ex multis animi perceptionibus conſtat tomo. 4. 19
Ars ſine ſcientia eſſe non poteſt to. 4. 47.
Ars nulla quæ à ſe ipſa proficiſcatur tomo quarto 110
Ars unde efficiatur to. 4. 285
Art in quibus ſit to. 4. 39
Aruſpices Telmenſes to. 4. 317
Aruſpices irridet to. 4. 345
Aruſpicum diſciplina ex Hetruria profecta tomo tertio 405
Aruſpicinam oppugnat to. 3. 323
Arùasdes rex Armenius &c. to. 3. 225
Aſclapo medicus &c. to. 3. 199
Aſclepiades medicus inſignis & eloquens tomo primo 134
Aſclepiadæ philoſophi dictum memorabile tomo tertio 227
A. Sextilio dediſſe to. 2. 442
aſinius Pollio pacis cupidiſſimus to. 3. 153
Aſinius Pollio Cæſa. familiariſſi. ibidem
Aſinij Pollio. cũ Anton. amicitia to. 3. 156
Aſinius dento &c. occiditur to. 3. 378
Aſinius extra portam Eſquilinam perductus occiditur to. 2. 316
Aſinius Pollio in Antonium propenſior tomo tertio 162
Aſila tomo ſecundo 406
Aſiæ partes to. 2. 448
Aſiæ fertilitas to. 1. 138.
Aſia terminus olim Romani imperij tomo ſecundo 630
Aſia luxurioſa to. 1. 416
Aſiani ad monumentum Ciceronis pecunias decreuerant to. 3. 269
Aſiatici oratores quales to. 1. 252
Aſiaticum genus adoleſcentiæ magis conceſſum, idq; duplex to. 1. 292
Aſia iuriſdictione maxime ſuſtinetur tomo tertio 268
Aſiam graui uectigali liberauit Q. Cicero. tomo tertio 269
aſia Ciceronẽ mirabiliter excepit to. 3. 279
Aſiaticæ dictionis duo genera ſententioſum & argutum to. 1. 292
Aſiatici nomen to. 2. 421
Aſpendium Pamphiliæ oppidum to. 2. 81
Aſpendius citharista &c. to. 2. 81
Aſoti to. 4. 66
Aſpergere to. 2. 278
Aſpernatos à ſuis aris to. 1. 349
Aſpernatio to. 4. 202
Aſpirabit in Curiam to. 2. 118
Aſpirationis uſus to. 1. 317
Aſportauit to. 2. 82
Aſſis in balnearijs to. 3. 290
Aſſecla to. 2. 148
Aſſectator to. 2. 108
Aſſenſio animorum to. 4. 12.
Aſſenſio συγκατάθεσις to. 4. 22
Aſſeſſionis retentio unde nata to. 4. 234
Aſſenſum dupliciter ſuſtinet ſapiẽs to. 4. 37
Aſſenſum quo geſtu expreſſerit Zeno tomo quarto. 46
Aſſentationem Cicero ſibi turpiſſimam putat eſſe to. 3. 239
Aſſentationem fugiendam eſſe to. 4. 497
Aſſentationem amat qui ſibi ipſe aſſentatur tomo quarto 498
Aſſiduitate opus to. 1. 2.
Aſſiduus unde dictus to. 1. 331
Aſſumptiua iurid. to. 1. 7.
Aſſumptiua conſtitutio & eius partes tomo primo 66. 105
Aſſumptionis approbatio to. 1. 81
Aſſumptio argumentat. to. 1. 81
Aſſyrij ſtellarum obſeruatores to. 4. 308
Aſtarte Venus to. 1. 258
Aſteria &c. to. 4. 296. 297
Aſtyagis conuiuium to. 3. 319
Aſtra quædam non re, ſed uocabulo errantia tomo. 3. 259
Aſtra globata nixu ſe continent to. 4. 179
Aſtra rotunda ibidem
Aſtringere ſe ſcelere to. 2. 480
Aſtrologos irridet to. 4. 354
Aſtrorum motus uoluntarius to. 4. 365
Aſtrorum uis quanta to. 4. 366
Aſtypalyſſa Achillem coluit to. 4. 297
Ἀντιχρῆσις argum. to. 1. 332. 349
Atteneris unguiculis to. 3. 8.
Ater an albus to. 2. 733
Athelani municipij commẽdatio to. 3. 193
Athenagoras uirgis Cæſus to. 2. 436
Athenæ Ciceronem ualde delectarunt tomo tertio 188
Athenæ omnium doctrinarum inuentrices tomo primo 117
Athenis damnandi rei mos to. 1. 116
Athenis optimus quiſq; in exilium pelli ſolitus tomo primo 169
Athenienſes intra urbem ſepulturæ locum non dare to. 3. 55
Athenienſes Reipublicæ defenſores ſemper iniqui & ingrati to. 1. 596
Athenienſes, Ionum gens to. 2. 448
Athenienſes Perſarum impetum ſuſtinere non ualentes, relicta urbe, naues aſcenderunt to. 4. 468
athenienſes in Æginetas crudeliter ſæuiunt tomo quarto 467
athenienſes ſcire quæ recta ſunt id facere nolle to. 4. 512
athenienſium claſſis. CCC. nauium à Syracuſanis deleta &c. to. 2. 247
athenienſium laus to. 2. 448
athen. factum in teſtem grauiſſimum ſanctiſſimumq; uirum to. 2. 496
De athenarum poſitione certamen Deorũ tomo ſecundo 448
athenio ſignifer to. 3. 464
athenis tenue cælum, unde acutiores putantur Attici to. 4. 366
athenæ, quum multa eximia diuinaq; peperint, tum myſteria ſaluberrima to. 4. 398
athe. primi oratores extiterunt to. 1. 249
athenis ſempiterna oleã in arce ſeruabatur to. 4. 378
athenis frumentum in populum largitus eſt Cicero to. 3. 389
athenienſes Cererem colunt to. 2. 217
athenienſes omnibus publicis conſilijs diuinos ſacerdotes adhibebant to. 4. 327
athenienſium ſemper fuit prudens ſynceerumq; iudicium to 1. 300. & to. 2. 29
athenodorus Ciceroni bellum Hypomnema miſit to. 3. 542
Athenodorus philoſophus de nobilitate tomo tertio 36
athenodorus Sãdonis filius quid de ἐξοχῆ ἀγωγῆς tomo. 3. 36
Atlas cur cælũ ſuſtinere fingatur to. 4. 215
atomi tomo. 4. 2.
atomi corpora indiuiſa quid tomo. 4. 58
atomorũ inuentores et defenſores to. 3. 375
atria auctionaria to. 2. 352
atrei dictum memorabile &c. to. 4. 223
atramento ſutorio abſolutus to. 3. 252
atratus nemo cœnauit to. 1. 590
atrei & Thyeſtæ fratrum interiurgium & contumeliæ to. 4. 212
attalica peripetaſmata to. 2. 193
attalus Ephemenus Q. Ciceroni commendatus to. 3. 318

Attali

Attali regis munificentia in Publiū Africanum tomo ſecundo 723
Attalo Aſia donata to.2. 576
Atteius capito fidus Ciceroni in aduerſis fit hæres Antiſthij &c.to.3. 303
Attendo tomo quarto 94
Attenta uita to.2. 16
Attentos auditores facere to.1. 68
Attenuata dicendi figura to.1. 38
Attici cōmentarius græce ſcriptus de Cice. conſulatu &c.to.3. 321
Attici aur acutiores &c.to.4. 366
Atticorū oratorum genus &c to.4. 164
Attice qui uere loquuntur to.1. 286.364
Attici facetijs & ridiculis cæteros excellunt Tomo primo 191
Attici ſales Rom.inſulſiores to.3. 130
Attici liber hiſtoriarum &c.to.1. 303
Atticus ſtudioſū Cice.ſocius to.3. 204
Atticorū dicendi genus &c.to.3. 354
atticorū ſemp propria fuit eloquētia t.1.251
Atticorum proprium. 309
Atticus quære in Pomponius
Attidius miniſter Verris i decumis t.2.157
Attilij Græca hiſtoria to.4. 480
Attilij Calatini elogium to.4. 511
Attilius Gauianus &c.to.2. 581
Attilius poeta durus to.3. 521
Attilius ſcriptor ferreus &c.à Licinio appellatus tomo quarto 48
Attilius cū in agro ſemen ſpargeret Conſul eſt ſalutatus to.2. 25
Attilij Cala.in ſenectute autoritas t.4.525
Attilius eqt Ro.à Cice.cōſeruatus to.3.212
Au præpoſitio to.primo 316
Auaritia ex luxuria creatur to.2. 29
Auaritia quid.to.4. 201
Auaritiæ ſuſpitio uitanda to.4. 454
Auaritiæ calumnia to.3. 141
Auaritia nullum tetrius uitium to.4. 457
Auaritia ſeni pſertim turpiſſima to.4. 312
Auctionaria atria to.2. 352
Auctionator tomo.2. 713
Auctio L.Syllæ to.2. 367
Audacia inter uitia numeratur to.1. 123
Audacia ex auaritia to.2. 31
Auditor ſtultus credulus quomodo diſcerni poſſit à ſapiente iudice to.1. 169
Audientiam facere to.2. 57
Audire quàm uidere acerba tolerabilius tomo tertio 104
Auditorum genera to.1. 344
Auditorum prudentia,moderatrix ſemper oratorum fuit to.1. 299
Audiens & aurium uſus to.4. 184
Audiui de parente to.2. 636
Auerni lacus to.4. 146
Auerſa pecunia to.2. 78
Auerſus à muſis to.2. 479
Aufius Appij frater to.3. 381
Aufius Cice.ſemper amicus to.3. 193
Augendi quando locus to.1. 311
Augurales libri to.3. 43
Auguror opinione to.2. 418
Augurum ius præſtantiſſimum to.4. 397
Auguratio tomo.4. 348
Auguratus to.4. 315
Augurum auctoritas et dignitas to.4. 397
Augurum diſciplina to.3. 80
Aurium dulcedo ducit ad animum to.1. 45
Auis alba tomo tertio 104
Auledos eos eſſe qui citharœdi eſſe non poſſint tomo ſecundo 410
Auletes rex to.2. 694
Aulus Albi.hiſtoriā græcā ſcripſit t.1.256
Auli filiū Pōpe.ad cōſulatū trudit t.3.314
Auli filius tomo tertio 310
Auli Gabinij lex to.2. 305
Aulum cluentium defendit Cice.to.1.283
Aulus Albinus L.Lucullus Coſſ.to.1.256
Aulus Albinus orator to.1. 263
Aulus Albinus quando prætor to.4. 45
Aulus Albinus polite, & eleganter locutus eſt tomo primo 263
Au.Allienus legiões Caſſio tradit t.3.177
Aulus Aurius uir fortis et nobilis to.2.313
A.Cornelius M.Valer.Coſſ.to.4. 319
A.Cecinnæ inſigne ingenium to.3. 79
A.Cecinnæ Furfano commēdatur to.3. 84
A.Cecinnæ liber contra Caſarem to.3.82.
A.Furius poeta to.1. 263
A.Furius poeta Q.Cat.familiaris t.1.263
Aul.Fuſium commendat Cicero to.3. 191
A.Gabinius Pompeio legatus to.2. 306
A.Poſthum Dictat.dimicat to.4. 258
A.Poſthumius Caſtori pollucíq; ædem dedicat tomo quarto 291
A.Torquatus filiū ſecuri percuſſit to.4. 51
A.Torqtus uir optimus fortiſſimusq; t.4.76
A.Torqtus apud Aniené cū Gallo pugnat à detractaq; torque nomē inuenit ibidē
A.Varius iudex durior & eius dictū præclarum tomo quarto 74
Aulij filij Cōſula.Pōpei [illegible] to.3.162
Aul.Licinium Ariſtotelem hoſpitem ſuum regi commendat Cicero to.3. 209
A.Thermus bis Cicerone defendente abſolutus tomo ſecundo 455
A.Torquatum efficaciter conſolatur Cicero tomo tertio 75
Au.Valentius ex interprete Decumanus factus tomo.1. 159
Au.Valētius homo leuis ac egens ibidem
Au.Varroni Tironem liberum commendat Cicero to.tertio 143
Aurelius Callus ab Hirtio præpoſitus Tomo ſecundo 816
Aureliū Tribunal to.1. 391.484.507.571
Aurelia lex to.1.278.& to.3. 721
Aurelij gradus to.2. 318
Aurelium forum to.2. 391
Aures quatenus admouendæ to.3. 264
in Aurem alteram ſuſcipere to.3. 497
Aures peregrinantur to.2. 676
Aures pop.tibiæ ſint Oratori to.1. 271
Aures duo promulcent, ſonus & numerus tomo primo 317
Aures uocum et numerorum iudices ibidē
Aurifex tomo ſecundo 203
Auriga ſtella tomo.4. 278
Aurium iudicium in homine artificioſiſſimum to.4.269.item tomo ſecundo. 284
Auricula uoluptati morigerari debet oratio tomo primo 317
Auricula infima mollior prouer.to.3. 188
Aurum & argentum in fanis & urbibus inquit Plato inuidioſa res to.4. 400
Aurium iudicium ſuperbiſſimū to.1. 315
Aurium ſenſus faſtidioſiſſimus to.1. 46
Aurū Coronarium to.2. 351.367.667
Aurum Hieroſolimitanum to.2. 449
Auſpicijs & de Augurijs to.4. 259.314.327.Improbat ea to.4. 349
Auſpicia ad patres redire non poſſe optima quæ to.4. 302
Authepſa &c.to.2. 39
Aut bibat aut abeat prouerb.to.4. 234
Autoramentum to.4. 440
Autoritate & miſeria prædiuum to.2. 149
Autoritas eorum qui ſancte uixerunt tomo ſecundo.636.& ſequent.
Autoritatem facere nobiſcum to.2. 295
Autoritate domeſticas prædiues to.2. 294
Autoritatem optimorū ad quæuis probanda,ſemper plurimum ualere to.4. 144
Autores in diſputando non tam quærendi, quàm momenta rationis to.4. 237
Autoritas in bellis adminiſtrandis plurimum ualet to.2. 303
Autoritatibus orationum quatenus credendum to.2. 337
Αὔξησις amplificatio to.1. 311
Αξία. æſtimatio latine to.4. 90
Αξίωμα, effatum pronunciatum latine tomo quarto 35
Axia caſtellum to.1. 279
Axilla ala &c.to.1. 318

B

BAbulio mortuo Lepta ex trienti hæres relictus to.3. 505
Bacchationibus to.2. 77
Bacillum tomo tertio 295
Baiulum oratorem to.1. 167
Babilus ſubſidiū ſenectutis Cicer.to.3.329
Balbi quæſtoris facinora uetanda to.3.154
Balbi Cornelij epiſtola ad Ciceronē de reconciliando Cæſare et Pōpeio to.3 440
Balbo locum ubi hortos ædificaret Cneus dedit tomo tertio 440
Balbus homo rectus & nihil minus quam ocium metuens to.3. 319
Balbutire tomo quarto 227
Ballio periurus et improbus leno to.1.718
Balnearia tomo tertio 250
Balneæ Xeniæ to.2. 620
Bambalio tomo ſecundo 751
Banobal Venerius publicanus to.1. 160
Barbari quidem & immanes ferro decertare fortiter poſſunt, ægrotare non poſſint to.2.705.& to.4. 177
Barbariſmus tomo primo 40
Barbarorum crudelitas to.2. 704
Barones tomo tertio 369
Barbula tomo ſecundo 335.614
Bardus tomo quarto 366
Bargulus latro to.4. 394.450
Baſilicas Pauli magnificentiſſi.to.3. 495
Baſilica tomo tertio 319
Baſilij buſtum to.3. 369
Βαθύτης tomo tertio 379
Beatitas,beatitudo &c.to.4. 214.252

Beate uiuere, an in ſola uirtute ponat, Tomo quarto.44.plura in uita.
Beate uiuere eſt in uoluptate uiuere, Tomo quarto.58.Eſt cum uirtute uiuere
Beatus ſomnio to.2. 834
Beatus uir quis Metrodoro to.4. 80
Beatus ante obitum nemo to.4. 79.100
Beatus quis tomo.4. 148.157.212
Becillinus tomo quarto 488
Bellerophon &c.to.4. 591
Belienus demetrij uerna to.4. 120
Bellius ſenſum appetitum dari to.4. 280
Bellius qui duellius to.1. 353
Belli iura tomo.4. 420
Bellicarum arma to.4. 382
Bellicum canere to.1. 773
Belli grauis indicia to.2. 362
Belli genus nõ ita neceſſariũ ut ſit gerẽdũ, neq; ita magnũ,ut ſit pẽmeſcẽdũ t.2.199
Belli neruei pecunia to.2. 759
Belli punici ſecundi cauſſa to.2. 763
Belli fortuna anceps to.2. 700
Bello iniuſtiſſimo pax iniquiſſima praeferenda tomo tertio 80
Bello ciuili qui delectantur, ex hominũ numero eijciendi tomo.2. 807
Bello ciuili nihil miſerius to.3. 190
Bellorum omnium mars cõmunis to.3.78
Bellorum ciuilium cauſſae to.3. 117
Bellorum ciuilium exitus to.3. 183
Bellorũ cum graecis geſtorũ ſylua to.2.410
Bellorum omniũ exitus incertũ to.3.76.78
Belus Hercules to.4. 302
Bellum expiabile tomo.1. 807
Bellum ciuile nullum perniciosius quàm Antonianum to.3. 259
Bellum eſt aliquem libẽter odiſſe to.3.374
Bellum affectum to.1. 628
Bellum à tumultu differt to.1. 778.804
Bellum quatenus ſuſcipiendum to.4.428
Bellum nullum iuſtum eſſe, niſi denunciatum ante & indictum &c.to.4. 410
Bellum duellum to.1. 315
Benefacta, male locata, malefacta arbitror Ennius ait to.4. 454
Beneficentia nihil pſtantius to.4.216.325
Beneficentia,eadem eſt quae benignitas & liberalitas tomo.4. 457
Bñficentia maxime ſecũdũ naturã t.4.422
Beneficia in quos collocanda to.4. 453
Beneficia tomo primo 113
Bñficia qbus rebus pſtẽt t.3.388.t.4.423
Beneficia cum foenore remetienda to.4.423
Beneficij gratia onus leue to.2. 559
Beneficij exprobratio moleſta eſt to.4.490
Beneficiũ et gratia concordiae uincula to.4.83
Beneficium non eſſe foenerandũ to.4. 482
Beneficiũ q accepit nõ ſolũ eẽ gratus debet ſed et is cui ptãs accipiẽdi ſuit t.1.633
Bene habet to.2. 413
Bene magna caterua to.1. 479
Bene nummatus to.1. 367
Beneuolentia, amicitiae fons to.4. 491
Beneuolentia perpetuitatis cuſtos to.4.447
Beneuolẽtia quomodo cõcilietur to.4.448
bñuolẽtia erga nos qũo pſiderãda t.4.432
Beneuolentiae capiendae rationes to.1. 67
Bero an oppid.tomo ſecundo 667
Beſſi popul.tomo ſecundo 666
Beſtiarum differentiae to.4. 254
Beſtias ſpecula nãe appel.Epicur⁹ t.4.69
Beſtias non ſemp uoluptatẽ ſectari to.4.70
Beſtiarum animi &c.to.4. 153
Beſtiarum in ſuis educandis conſeruãdisq; amor & ſolertia to.4. 98.280
Beſtiarum in quaerendo cibo ſolertia ibidẽ.
Beſtiae quamuis non deprauatae, prauae tamen eſſe poſſunt to.4. 69
Beſtiae hominũ cã generatae to 4. 99.287
Beſtiae in pturbatiões nõ incidunt to.4.202
Beſtijs nullum iudicium eſſe to.4. 69
Beſtijs de ſummo bono teſtibus utitur Epicurus tomo quarto 69.82
Beſtijs ineſſe quibuſdam aliquid ſimile uirtutis tomo.4. 70.113
Beſtiã reũ ambitus defendit Cice.to.4.296
Beſtiola unĩ⁹ diei ad hipani flu.etc.t.4.158
biãtis re põſũ,oia mea mecũ fero to.4.517
Biantis ſententia an ſit, ſic amandum ut ſit aliquando oſurus to.4. 498
Bibliothecã pſicat Ci. ſignis ornat t.3.101
Bibliothecam Attici ſibi ſeruari petit Cicero tomo tertio 306
Bibulus I Amano cohortes amiſit to.3.175
Bibu.legẽ uiariã et alimẽtariã iactãs ibidẽ
Bibulus quoad hoſpes fuit, pedem porta non extulit tomo tertio 393
Bibu.Archilochia edicta propõit to.3.334
Bibulus in coelo eſt &c.to.3. 333
Bibu.Põp.ab iſ dijs caueat monet t.3.337
Bibulus Ciceroni iniquus to.3. 29
Bibuli ipudẽtiſſimae ad Senatũ lr̃ae t.3.394
Bibulũ ſemiuiuũ reliqrunt Parthi t.3.395
Bibulus ſtulte affectãs gloriam, ſtulte exercitum perdidit to.3. 375
Bibulus in prouincia Ciceroni moleſtus non erat tomo tertio 380
Bicorporem tomo tertio 164
Bidis oppi.Siciliae prope Syracuſas t.3.519
Bini uerbum Graece obſcenum to.3. 133
Bionis facetũ dictũ de luctu &c.to.4.191
Bipedũ nequiſſimus prouerbium to.1.469
Bis ad eũdẽ lapidẽ offẽdere prou.t.3.147
Biton & Cleobis fratres &c to.4. 161
Bithyniae ſocios cõmendat Cicero t.3.194
Bithyniae regnum publicum factum populi Romani tomo ſecundo 364
Bithynica publican.ſocietas to.3. 194
Βλάμματα detrimenta latine tomo.4.99.
Blanditia ſing.tomo ſecundo 548
Blandenius Zeuxis matricida to.3. 279
Bloſſi tomo ſecundo 374
Boetus Stoicus to.4. 343
Bogudis regnum to.3. 154
Bonae deae ſacrarium ubi to.1. 686
Bonitas tomo primo 256
Bonitas ſummae popularis to.2. 709
Bonae fidei iudicia tomo.4.469.& ſequent
Bonitas & gratia in Deo to.4. 156
Bonae deae ſacris, uiris intereſſe nefas eſt tomo ſecundo 319.535.537
Bona non recte maiores appellaſſe pecuniam & huiuſmodi to.4. 327
Bonorum duo genera to.1. 155
Bonorũ finis qs t.4.33.Ei⁹ fines uarij 61.69
Bonorũ finis ibidẽ.Stoic.ſecũdum naturam uiuere tomo quarto 91.123.501
Bonorum tria genera ſecundum Peripateticos tomo quarto 103.117
Bonũ qd ſecũdũ uarios to.4. Zenonẽ.43.123.ſecũdũ Herillũ.37.Ariſtippũ,Calliphonẽ,Diodorũ,Academicos,Carneadẽ.42.Hieronymũ,Polemonẽ.44.104.Metrodorum.80.Diogenem.92.
Bonum ſolum quod honeſtum tomo.4. 28.39.88.461.519
Bonum quid to.4. 817
Bonus nemo niſi ſapiens to.4. 107
Bonus uir numquam non beatus to.2.658
Bononia urbs Galliae to.3. 175
Boetes qui arctophylax to.4. 278
Borea oppidum to.3. 538
Bos clitellas prouer.to.3. 370
Boues, aureo ſeculo interficere nephas erat tomo quarto 288
Bonum utilitas to.4. 39
Βούλησις uoluntas latine to.4. 198
Brachanes to.2. 278
Braſſicae uitibus peſtifera to.4. 280
Brennus Gallorum dux to.4. 318
Breuitas figura to.1. 69.72
Breue faciam to.2. 838
Breuitatis imitatio ſaepe uitioſa to.1. 78
Breuitas quib.rebus perficiatur to.1. 346
Breuia Stoicorum to.4. 110
Breuitas in ſententia laudatur to.4. 418
Breuitas in partitione to.1. 72
Breuitas in aliqua parte dicẽdi laus eſt, in uniuerſa laudem non habet to.4. 189
Breuitatis magiſter Brutus to.3. 165
Breuis narratio to.1. 76
Breuis oratio to.1. 359
Britanniana auctio to.3. 493
Britannianus fundus to.3. 805
Britanniae aditus muniti molibus miris eiusq; inopia to.3. 363
Brogitaro fanum Magnae matris uenditum tomo ſecundo 877
Brogitarus Gallograecus to.2. 338
Brulla talis mirum in modum delectatus eſt tomo primo 118
Brunduſinae coloniae natalis eiuſq; in Ciceronis officia tomo tertio 338
Brunduſinorũ in Cice.gratitudo to.3.338
Brunduſinae coloniae natalis eodem
Bruti eloqntiae, ſtudia et pceptores t.1.318
Bruti epitome &c.to.3. 475
Bruti orõ i pciõe capitolia habita t.4.518
Bruti de Octauio iudicium to.3. 159
Bruti animus liber to.3.139.& ſequent.
Bruti fuga to.2. 719
Bruti eã Cice.in prouĩcia fecit oĩa t.3.386
Bruti epiſtola ad Atticum non prudenter ſcripta tomo tertio 477
Bruti iudiciũ de optimo gñe dicẽdi t.3.518
Bruti ſententia de bellis ciuilibus to.3.206.
Bruti clementia minime ſalutaris in bello ciuili tomo tertio 230
Bruto propter ſingularẽ incredibilẽq; uirtutem eius in primis fauet Cicero t.3.514
Brutum cur tantum amet Cicero to.3.16.

116.Eius

126. Eius uirtutes ibidem
Brutum Calliæ præfecit Cæſar to. 3. 82
Brutum omni ſtudio, autore Attico, complexus eſt Cicero to. 3. 379
Brutũ nõ minus diligit Cic. q̃ Atti. t. 3. 374
Brutũ, quare tantũ amet Cice. t. 3. 26. 126
Brutus i pbia et triſtiſſimis excelluit t. 4. 87
Brutus primus conſul to. 4. 75
Brutus Cicer. lib. to. 4. 336
Brutus nunquam niſi arroganter Cice. ſcribit tomo tertio 192. 194
Brutus Attico humaniſſime ſcribere ſolitus eſt tomo tertio 380
Brutus liberius ab Ariobarzane tractatur quàm Pompeius to. 3. 387
Brutus etiam Antiochius fuit to. 3. 498
Brutus quàm ruſtice egit, quod in uilla Ciceronis eſſe noluerit to. 3. 484
Brutus & Caſſius conſiliũ à Cicerone magnopere exquirunt to. 3. 525
Brutus non cõtra officium fecit, quum Collatinum collegam expulit to. 4. 467
Brutus Ariſtum Antiochi fratrem frequenter audiuit tomo. 4. 111
Brutus quid uelit magni refert, inquit Cæſar tomo tertio 57
Brutus in cã Põpei acriter uerſatur t. 3. 460
Bucula Myronis to. 2. 223
Bulbus bõ neq̃. ĩprobus, flagitioſus t. 2. 329
Buleutherium locus clariſſimus Syracuſis tomo ſecundo 212
Burſa homo ſordidus to. 3. 92
Buſtum τύμβος to. 4. 403
Buſtum Baſilij locus to. 3. 400
Buſtuarius gladiator to. 2. 652
Buthroti domum parat. Atticus to. 3. 326
Buthrotis ĩmunitatẽ petit Atticus t. 3. 530
Buthrotium agrum proſcriptum Atticus à Cæſare redemit to. 3. 546
Byzantiarum uirginum facinus to. 2. 626

C

Cachinnatio uituperatur to. 4. 210
Cadauera oppidorum to. 3. 50
Caducæ hæreditates to. 2. 789
Caduceus Tomo primo 251
Cæcitatem malum non eſſe to. 4. 218
Cæcilia Atticĩ filia to. 3. 388
Cæcilia Balianicĩ filia &c. to. 4. 303
Cæciliæ Metelli omen &c. to. 4. 326
Cæcilia Sex. Roſcij nepotis filia. ad quam confugit ipſe to. 2. 25
Cæcilia Balearis filia ſpectatiſſima fœmina tomo ſecundo 41
Cæcilia Metelli filia to. 4. 326
Cæcilia lex tomo. 2. 759
Cæcilianus pater to. 2. 615
Cæcilij Metelli legibus ferẽdis autor Pompe. tomo tertio 412
Cæcilij Synephebi to. 4. 48
Cæcilius mal. latinitatis autor to. 3. 397
Cæcilij locus to. 2. 615
Cæcilius facile ſummus comicus inter latinos habetur to. 1. 363
Cæcilium colit & obſeruat Cice. to. 3. 467
Cæcilius Baſſus to. 3. 183
cæcili⁹ et pacuui⁹ male latie locuti t. 1. 306
Cæcilius auũculus Põponij Atticĩ t. 3. 303
Cæcilius ĩprobe patrociniũ Ciceronis, contra Satriũ amicũ implorabat to. 3. 303
Cædere ſaxis tomo. 2. 85
Cædes Ro. ob Cice. reuocandum to. 2. 581
Cœlio adoleſcenti quur tradiderit prouinciam Cicer. to. 3. 27
Cœlius ad ſcribendas lite. piger. to. 3. 57
Cœlio ædili gratulatur Cice. to. 3. 26
Cœlius monet Cicer. ut qui alios accuſet, cautius uiuat to. 3. 383
Cœlius accurate ſcripſit ad Ciceronem de Pantheris ibidem
Cœlius Antipater qui ad Lælium ſcripſit imperite ſe excuſat to. 2. 85
Cœlius Cicer. monet ne à Cæſare deſciſcat ad Pompeium to. 3. 118
Cœlius Hiſtoricus qualis to. 1. 168
Cœlium prouinciæ præficit Cice. to. 3. 380
Cœpiones oratores to. primo 319
Cæſa & porrecta to. 3. 373
Cæſar Cice. ſibi legatum uolebat to. 3. 333
Cæſar minis eiuſq; mores to. 3. 81. 82
Cæſar uictor qualis futurus to. 3. 118
Cæſar acriter taxatur to. 4. 419
Cæſar Catuli frater ſale & facetijs omnes ſuperabat to. 4. 438
cæſar deiotaro q̃ inimicus t. 2. 742. t. 4. 350
Cæſar conſulatum petit to. 3. 316
Cæſar Brũduſij Põpeiũ oppugnat t. 3. 440
Cæſar Cice. hortatur ne ſe Pompeio coniungat tomo tertio 417
Cæſar Euripidis uerſus ſemper in ore habuit tomo quarto 474
Cæſar impudenter Galliam per. x. annos ui obtinuit to. 3. 402
Cæſar gloriæ auidiſſimus to. 2. 660
Cæſari incertum Phalarim ne an Piſiſtratum imitaretur to. 3. 407
Cæſar monſtrum horribile uigilantia & celeritate &c. to. 3. 416
Cæſar omnem pecuniam priuatam & publicam exhauſit to. 3. 402
Cæſar in foro combuſtus &c. to. 3. 510
cæſar nõ recuſat tyrãnus appellari t. 3. 446
Cæſar Pompeiũ à Cicer. diſiũxit to. 2. 730
Cæſar Paris dictus quare to. 3. 317
Cæſar quantus orator to. 1. 280
Cæſar q̃s honores Ciceroni obtulit t. 2. 632
Cæſar Sylla pernicioſior to. 4. 447
Cæſar ſeipſum uicit to. 2. 699
Cæſar egregius puer to. 3. 152
Cæſar neſcio quo pacto Ciceronem mirabiliter ferebat to. 3. 516
Cæſar Cicero. reuocat ex Ægypto to. 2. 704
Cæſar omnium oratorum elegantiſſime locutus eſt tomo primo 280
Cæſar Piſon. gener Epicureus to. 2. 660
Cæſar Octa. boni ingenij ſed ſpe honorum deprauati to. 3. 264
Cæſar Iunior exercitui ſuo imperare non poteſt tomo tertio 162
Cæſar Syllanas uẽditiones ratas eſſe noluit tomo tertio 194
Cæſar minaces & acerbas literas ad ſenatum ſcribit to. 3. 242
Cæſar Iunior Anto. nimiũ æquus to. 3. 150
Cæſar Coruin. Domitiũ obſedit to. 3. 413
Cæſar Tyrãnidẽ exercẽs opprimitur t. 4. 447
Cæſar ob ſuſpicionem uxori nuncium remiſit tomo tertio 309
Cæſar unus uere inuictus to. 2. 700
Cæſare uictore nihil moderatius to. 3. 48
Cæſaris dicendi genus to. 1. 178
Cæſaris oratio qualis to. 1. 217
Cæſ. lib. de rõne latinæ eloquẽtia t. 1. 280
Cæſ. de Cicer. teſtimonium to. 1. 280
Cæſ. commentarij Cicer. probati to. 1. 282
Cæſari q̃ et quãti honores decreti to. 2. 699
Cæſari imponit Diadema. Anto. to. 2. 744
Cæſari omnia quæ poſtulat, cumulate offeruntur tomo tertio 403
Cæſar. ſacrificanti oſtentum to. 4. 329
Cæſaris erga Cice. humanitas to. 3. 55
Cæſaris & Pompei cauſæ to. 3. 117
Cæſa. Octa. qui decreti honores to. 3. 258
Cæſar bello ciuili Ciceronem ad pacẽ hortatur tomo tertio 408
Cæſar natura haud q̃q̃ crudelis t. 3. 87. 441
Cæſar Syllam ſe non imitaturum proteſtatur tomo tertio 432
Cæſar nihil niſi ſæuũ et atrox cogi. t. 3. 446
cæſar uir optimus et liberaliſſimus t. 3. 489
Cæſar uirtuti & ingenijs fauet to. 3. 88
Cæſar Marcelli necis innocens to. 3. 492
Cæſar ĩ rebus publicis gerẽdis acer t. 3. 118
Cæſa. Quintum fratrem magnificentiſſime tractat to. 3. 364
Cæſ. contra aruſpicum ſententiã in Aphricam fœliciter tranſmiſit to. 4. 343
Cæſ. Iũior nimis euectus à ci. t. 3. 251. 259
Cæſaris mẽtẽ fortuna nõ excitauit t. 2. 698
Cæſarem contra Rempub. aluit & armauit Pompeius &c. to. 3. 412
Cæſa. omnes boni occiderunt to. 2. 710
Cæſaris ſtatua to. 3. 173
Cæſaris ad Clodium literæ to. 2. 500
Cæſaris lex to. 2. 656
Cæſaris & Ciceronis diſſenſio in republi. atq; reconciliatio to. 2. 664
Cæſ. lex de iudicijs & prouincijs to. 2. 722
Cæſ. leges de ui et maieſtate to. 2. 722
Cæſ. ad regnãdũ ſtudia et labores t. 2. 730
Cæſa. Octauij & Pomp. compar. to. 2. 766
Cæſa. ad mendum (ut aiebat) dignitatem ſcelera tomo. 3. 402
Cæſa. literæ ad Cice. tomo. 3. 417. 430. 451
Cæſari ipſi nõ põt nec Cæſar ſuis t. 3. 162
Cæſ. conditiones ſenatui oblatæ to. 3. 243
Cæſ. Octauij factũ Cice. defendit to. 3. 162
Cæſarem Iuniorem alioqui probum incitabant amici to. 3. 398
Cæſarem & Pompeium grauiter taxat Cicero tomo tertio 447
Cæſare Tyranno ſublato Tyrannis manſit tomo tertio 514
Cæſare uictore nihil moderatius to. 3. 48
Cæſari Octauiano crimen ab Antonio confictum tomo. 3. 185
Cæſari omnia fœcundiſſima acciderunt Põpeio aduerſiſſima to. 3. 451
Cæſari poema dicare ſtituerat Cic. t. 3. 197

Cæſari clementiam malo fuiſſe to.3. 322
Cæſari Iuniori ſtatuam Philippus decreuit tomo tertio 258
Cæſaris ἀποφθεγμάτων lib. to.3. 128
Cæſares conſilium uictoria diuturna utendi. Et ſe Syllam non imitaturum proteſtatur tomo.3. 432
Cæſa. facta, ſcripta, dicta, promiſſa plus ualebant mortui quàm uiui to.3. 510
Cæſa. columna euerſa to.3. 514
Cæſa. & Pompei diſcordia to.3. 117
Cæſa. iuſtitia, & clementia to.3. 84
Cæſa. uirtus et grauitas i ſummo dolore ibi.
Cæſa. dicendi genus acutum & uſitatum tomo primo 175
Cæſa. acta pacis ocijq́; cauſa acerrime defendere ſolebat Cicero to.3. 545
Cæſa. amicorum catalogus to.3. 58
Cæſaris pueri mirifica indoles uirtutis Tomo tertio 150
Cæſon. cōpetitor in cōſulatu Cice. to.3. 303
Caieta Cice. to 3. 305
Caius Accius Piſaurē. orator to.1. 283
Caius Accius Sulmone portas aperit Tomo primo 175
C. Aculeo iuriſperitiſſimus Cicer. materteram uxorem duxit to.1. 150
C. Albinius ſenator &c. to.3. 199
C. Amafinius to.4. 197
C. Andronicus Puteolanus Ciceroni familiaris to.3. 371
Caius Anitius Cice. famil. to.3. 184
C. Antonij cauſa to.1. 414
C. Antonius Cice. collega to.1. 622
C. Aquilij Iudiciū de dolo malo quod protulit primus to.4. 303
C. Aquilij laus & autoritas to.1. 13
C. Aquilius Gallus Seruij Sulpitij præceptor to.1. 166
C. Arrius Cice. uicinius &c. to.3. 330
C. Atheius notatus &c. to.4. 301
C. Attei Capitonis commendatio to.3. 103
C. Attinius Q. Metelli bona conſecrauit Tomo ſecundo 521
C. Auianus Hammonius to.3. 100
C. Auianus Philoxen. commend. to.3. 105
C. Auian. Elacus commen. to.3. 115. 117
C. Auianus Anienus cōmē. to.3. 199. 101
C. Aurelius L.F. commendatur to.3. 106
C. Aurelius, L. Octauius Coſſ. to.1. 97
C. Aur Oreſta orator inſignis to.1. 258
C. Bilienus orator to.1. 269
C. Bloſſij neſaria uox to.2. 375
C. Cæcilius Stolenus iudex ab utraq; parte corruptus to.2. 68
C. Cælius diſertus to.1. 267
C. Cælius Cice. quæſtor to.3. 31
C. Cælius homo nouus nobiliſſimus in petitione prælatus, & eius dicēdi mediocritas tomo primo 140. 135
C. Cælius iudex abſoluit eum qui Lucilium poetā nomina in ſcena læſerat to.1. 14
C. Cæpaſius orator to.1. 179
C. Cæſaris lex repetundarum to.1. 595
C Cæſa. quātū decreti honores to.1. 647
C. Cæſar. & Cice. reconciliatio to.2. 619
C. Cæſaris uirtutes to.2. 697
C. Cæſaris laus to.1. 698
C. Cæſa. C.f. qui honores decreti to.2. 767
C. Cæſar homo humaniſſimus miſere à cinna occiſus to.4. 213
C. Cæſa. mors to.4. 223
C. Cæſaris temeritas &c. to.4. 418
C. Cæſaris L. filij induſtria to.4. 431
C. Cæſa. elaborata eloquentia to.4. 431
C. Cæſa. propter regna omnia iura diuina & humana peruertit to.4. 418
C. Cæſaris uox præclariſſima to.1. 701
C. Cæſaris ſententia de coniuratione Catilinæ tomo.2. 409
C. Cæſar. crudelitas, lenitasq́; to.1. 191
C. Cæſaris miſericordia to.2. 709
C. Cæſaris laudem nemo enarrare poteſt tomo ſecundo 396
C. Cæſaris uirtutes multæ to.1. 696
C. Cæſari ſupplicationes decretæ to.1. 71
C. Cæſa. iniurias obliuiſci ſolitus to.1. 708
C. Cæſar ſemel excrabatur to. ſecundo 711
cætera de Cæſare in Cæſar
C. Camillus Cice. familiariſſi. to.3. 72
C. Canius Eq. Rom. homo facetus & litteratus to.4. 469
C. Cannutius orator to.1. 273
C. Carbo. in dicendo exercitatio to.1. 144
C. Carbo cantharidas ſumpſit to.3. 131
C. Carbo f. orat. non ſatis acutus to.1. 175
C. Carbo mors to.1. 259
C. Carbo diſertus to.1. 188
C. Carbo Coſ. L. Opimij cauſam egit pro occiſo T. Graccho to.1. 176
C. Carbo & Gracchus ſummi oratores Tomo primo 159
C. Carbo & T. Gracchus M. Æmilij Le. auditores to.1. 158
C. Caſſinius Schola to.2. 678
C. Caſſij uxor à Verre in Leontino ſpoliata tomo ſecundo 161
C. Caſſius M. Terentius Coſſ. to.1. 83
C. Caſſius. M. Lucullus Coſſ. to.1. 337
C. Caſſius dominatus impatiens to.1. 730
C. Caſſius ſingula. dux & ciuis to.3. 118
C. Catinius trib. militum Anto. to.3. 149
C. Cato nepos L. Pauli & M. Catonis & Pub. Africani ſororis filius to.3. 198
C. Cato Aphricani ſororis filius mediocris orator. tomo primo 160
C. Cenſorinus actor nō inuenuſtus, ſed iners & inimicus fori to.1. 278
C. Ceſtilius to.2. 497
C. Claudij ſepulſa &c. to.3. 108
C. Claudius cæci F. M. Tudianus Coſſ. tomo quarto 139
C. Claudius App. F. Ædilis to.4. 413
C. Claud. Timarchidis collega antea Verris collegā ſe & ſocium dicebat to.1. 114
C. Claudius Cupidine marmoreo cōmodato uſus diligenter reddidit to.1. 193
C. Clodius orator & uir nobilis to.1. 167
C. Clodium familiarem ſuum Acilio commendat Cicero to.3. 205
C. Clodius ciuis prudentiſſimus to.3. 149
C. Cluuium Puteolanum Q. Thermio cōmendat Cicero to.3. 105
C. Cluuius Eques Roman. homo ornatiſſimus tomo ſecundo 48
C. Confidius Cenſ. to.1. 703
C. Coponius Prætor &c. tomo tertio. 421. item tomo.4. 311. 357
C. Cornelius contra pub. Cominium à Cicerone defenſus to.1. 183
C. Coſconius Calidianus non acutus in dicendo ſed copioſus to.1. 279
C. Coſconius procos. &c. to.1. 601
C. Cotta Rutilij filius &c. to.3. 479
C. Cotta. L. Octauius Coſſ. to.2. 144
C. Cottæ triumphandi cupiditas to.1. 661
C. Cotta unus ex colloquutoribus in lib. de natura deorum to.4. 239
C. Cotta & Publ. Sulpitius oratores ſui ſæculi præſtantiſſimi to.1. 129. 170
C. Cotta publi. Rutilij cauſam ſolus egit, quod eius ſororis eſſet filius to.1. 161
C. Cotta crudeliter à ciuitate eiectus Tomo primo 214
C. Cupiennij paterna amicitia cum Cicerone interceſſit to.3. 846
C. Curiatius trib. pleb. to.4. 408
C. Curio & L. Fufius oratores contemporanei tomo primo 269
C. Curio orator eximius to.1. 270
C. Curio Trib. pleb. à concione relictus Tomo primo 288
C. Curio ꝑpetuus īproboꝝ hoſtis to.2. 605
C. Curtius commendatur &c. to.3. 192
C. Curtius Mithres commēdatur to.3. 214
C. Decianus damnatus to.1. 385
C. Domit. Cn. Saturninū accuſat to.3. 117
C. Druſus orator to.1. 260
C. Druſus cæcus &c. to.4. 133
C. Duilius claſſe primus pœnos deuicit Tomo quarto 508
C. Duilius. L. Papy. Craſſus Coſ. to.3. 132
C. Duronius Miloni amiciſſi. to.3. 367
C. Erucius Sexti Roſcij Amerini accuſator tomo ſecundo 26
C. Fabritij integritas & fides erga pyrrhū hoſtem tomo.4. 475
C. Fabritius apud Rom. fuit, qualis Ariſtides Athenis to.4. 475
C. Fabritio paupertas tolerab. to.4. 190
C. Fabritius legatus ad Pyrrhum miſſus fuit tomo primo 212
C. Fabritius uirtutis cauſa in urbe ſepultus tomo quarto 402
C. Fabritius q̄lis in pyrrhū to.4. 475. 508
C. Fannij duo oratores to.1. 259
C. Fannius, Domitius Coſſ. to.1. 259
C. Fannius alter Orator to.1. 259
C. Fannij hiſtoriæ to.1. 188
C. Fannius popularis to.2. 590
C. Fannius qn̄ Trib. pleb. fuerit to.3. 541
C. Fannius Chæream Roſc. ſe pecunia fraudaſſe cauillabatur to.1. 45
C. Fannius Lælij gener, moribus & ſermone durior to.1. 259
C. Fānius qbus Coſſ. tri. ple. fuerit t.3. 541
C. Fannius, M. filius Scæuolæ auguris gener tomo quarto 483

C. Figulus

C.Figulus,P.Scipio coſſ.to.4. 259
C.Figulus,L.Iulius coſſ.to.2. 467
C.Fimbria Craſſi inimicus qualis in dicendo &c.tomo primo 262
C.Fimbria accuſatus to.1. 268
C.Fimbria orator to. 1. 277
C.Fimbria homo audaciſſimus & inſaniſſimus tomo ſecundo 22
C.Fimbriam, M.Marij Gratidiani patrē accuſauit M.Gratidius to.1. 268
C.Fimbria patronus luculentus & bonus ciuis fuit tomo primo 262
C.Flaccus,L.F.to.3. 29
C.Flaminius inuito Senatu legē agrariam tulit to.4.Occiditur 259
C.Flaminius orator to.1. 252
C.Flaminius ſpretis auſpicijs male pugnat & tandem occubuit to.4. 259.314
C.Flaminius trib.pleb.to.4. 502
C.Flauius,C.Piſonis Cice. generi neceſſarius tomo tertio 205
C.Furij lex tomo ſecundo 958
C.Furius uir fortis & ſtrennuus to.3.540
C.Furnius uir fortis &c.to.3. 137
C.Galba orator &c.to.1. 262
C.Galba primus iudicio publico condemnatus &c.ibidem
C.Gallius ſenator uir primarius to.2. 274
C.Gallus aſtrologus to.4. 509
C.Geta cenſor tomo ſecundo 335
C.Gracchi largitio to.4. 408
C.Gorgonius orator & eques to.1. 269
C.Gracchi ſomnium to.4. 320
C.Gracchi oratio elegantiſſima to.2. 272
C.Gracchi lex de capite ciuium Roman. tomo ſecundo 382
C.Gracchus quantus orator to.1. 262
C.Gracchus legendus to.1. 262
C.Gracchus cum effudiſſet ærarium id tamen uerbis defendebat to.4. 188
C.Graccho nullus plenior nec uberior in dicendo fuit to.1. 262
C.Gracchi immaturum interitum deflet Cicer.tomo primo 262
C.Gracchus clariſſimis maioribus natus interfectus tomo ſecundo 387
C.Gracchus omnem reipub.ſtatū largitionibus ſuis permutauit to.4. 408
C.Heius Mamertinus ſignis nobilibus à Verre ſpoliatus to.2. 392
C.Heius princeps legationis Mamertinorum tomo ſecundo 105
C.Helij largitio &c.to.4. 456
C.Herennius orator Lu. Philippum in cōſul.petitione ſuperauit to.1. 267
C.Herennius trib.pleb.to.3. 317
C.Hirrus tomo tertio 107
C.Iulij oratoris mors to.1. 224
C.Iulius Orator non uehemens ſed facetus & feſtiuus tomo primo 269.288
C.Iulij in Curionem ſcommata to.1. 274
C.Iulius quid mali fecerit quum dicculā dixerit tomo tertio 378
C.Iulij caput hoſpitis Hetruſci proditione truncatum eſt & pro roſtris poſitum Tomo primo 214
C.Iunius ob iudiciū quoddā, ſtor. Verre maximā inuidiam contraxit to.2. 102
C.Lælius homo ſapiēs uix unum cōſulatū ſine repulſa aſſequi potuit to.4. 223
C.Lælius Augur et idem ſapiens to.4.290
C.Lælij hilaritas to.4. 433
C.Lælij & P.Scipionis memorabilis familiaritas tomo quarto 482
C.Lælij indoles & mores to.2. 176
C.Lælio nemo comior et ſapiētior t.2.429
C.Lælius eodem uultu eodemq; frōte ſemper fuiſſe dicitur to.4. 433
C.Lælius homo nouus ingenioſus & doctus tomo primo 41
C.Lælius eloquens to.2. 256
C.Lælius Scæuolæ ſocer et Fānij to.1. 130
C.Lælius Viriatum uicit to.4. 450
C.Lamiæ ferocius reſponſum to.3. 286
C.Lemus commendatur to.3. 211
C.Lentulus Marcellinus orator diſertus in conſulatu pereloquens uiſus to.1. 279
C. Licinius Caluus orator eximius &c. tomo primo 285
C.Licinij Craſſi lex de ſacerdotibus Tomo quarto 498
C.Licinius Craſſus uerſibus cum populo primus agere inſtituit ibidem
C.Licinius Macer Cicerone defendēte damnatus tomo tertio 280
C.Licinius Nerua ciuis improbus ſed non indiſertus to.1. 262
C.Licin.P.Æmilius bis coſſ.to.4. 484
C.Lucilius à quibus uelit ſua ſcripta legi tomo primo 165
C.Lucilius poeta, ad quē ſcripſit clitomachus tomo quarto 37
C.Lucij cepaſij fratres, ignoti homines, dicendi ſtudio, ad quæſturā prouecti ſunt tomo primo 279
C.Lucilius homo doctus & perurbanus Tomo primo 238.165
C.Macer patronus diligētiſſimus fuit ſed ſine autoritate to.1. 278
C.Malleolus Quæſtor Cn.Dolobellæ &c. Tomo ſecundo 79.89
C.Mancinus uir conſularis per inuidiam Numantinis deditus tomo primo. 148. item tomo quarto 478
C.Manilij lex tomo ſecundo 308
C.Marcello gratulatur ob adeptum conſulatum Cicero.to.3. 231
C.Marcellus de fratris reconciliatione tomo.3. 35
C.Marcellus,.L.Lentulus Coſſ.to.2.735
C.Marcellus,L.Paulus Coſſ.to.2. 276
C.Marcellus C.Pau.Coſſ.to.3. 115
C.Marius an ſupplicio affectus dici debet tomo.2. 657
C.Marius Africani diſcipul.to.2. 643
C.Marij laus to.2. 380
C.Marius quando ſe miſerum fuiſſe dixit tomo.2. 486
C.Mario inimicorum nemo plenior tomo.2. 628
C.Marij uultus to.2. 644
C.Mario uarices ſecti to.4. 178
C.Marius,L.Luſcellius coſſ to.2. 649
C.Marius,L.Valerius coſſ.to.2. 386
C.Marius,L.Valer.coſſ. to.2. 780
C.Mar.in ciuic.officia to.3. 169
C.Marius abſens factus Augur lege Domicia to.3. 252
C.Marius cæſari amiciſſimus to.3. 170
C.Marij.ſitas reliquias apud Anienē diſſipari iuſſit Sylla to.4. 401
C.Marius cæſaris propinquus to.3. 489
C.Marius Italiam ſeruauit, & Aphricam uicit to.2. 657
C.Mar.Gal copias repreſſit to.2. 630
C.Marius ſeptiens conſul feliciſſime domi ſuæ mortuus to.4. 473
C.Marius Glauciam prætor decretum interfecit to.2. 403
C.Ma.bello ciuili,Q. catulo iratus,neceſſarijs deprecantibus exclamauit moriatur tomo.4. 223.304
C.Mar.ab exilio reuocatus to.2. 483
C.Marij in ſumma ſenectute fuga tomo.2 575.657
C.Marius Marcum Annium Appium ciuitate donauit to.2. 643
C.Ma.pater patriæ to.2. 386
C.Marij fortitudo tomo.2. 486
C.Mar.ſupplicationes decretæ to.2. 629
C.Mar.Minturnenſib.ereptus to.2. 547
C.Marius cos. arma publicitus diſtribuit tomo.2. 384
C.Marius doctiſſimus to.3. 93
C.Marij conſolatio tomo.4 83.
C.Marius ruſticanus uir &c.primus ſolitus ſectus dicitur tomo.4. 178
C.Marius uictoriæ Cimbricæ gloriam collegæ communicauit eumq; occidit tomo quarto 213
C.Marius cōſulatus gratia ab officio receſſit tomo.4. 473
C.Matrinius &c.to.2. 153
C.Macius figulus, L. Iulius Cæſar Coſſ. tomo tertio 304
C.Martius Cice.ſcribens ſe purg.to.3.170
C.Memmius, L.f.perfectus Græcis literis, faſtidioſus Latinarum fuit, Tomo primo 263.279
C.Memmius Gemel.Cice.Cliēs to.3.199
C.Mem Trib.pleb.to.3. 892
C.Meſſinius to.2. 492
C.Miſſius PomPei familiaris to.3. 418
C.Muſtius publij Iunij pupilli uitricus Tomo ſecundo 98
C.Naſenium municipem Sueſſanum Bruto commendat Cicer.to.3. 553
C.Nero parum circumſpecte Philodamum Lampaſcenum damnauit to.2. 85
C.Nero prætor Aſiæ to.2. 81
C.Norbanus accuſatus à P.Sulp.to.4.452 eumq; defendit Anton.to.1. 188
C. Octauius ex Octauiorum gente unus conſul to.4. 438
C.Octauio nouo homini ſplēdida domus ad conſulatum ſuffragata eſt to.4.438
C.Octauij Cæſaris laus to.2. 765
C.Panſa uulneratus to.2. 823

C.pap'rij conſulis de trib.pleb.reficiendis Tomo quarto. 493
C.Paulus, C.Marcellus Coſſ.to.3. 115
C.Peducei interitus to.3. 156
C.Perſius doctus homo Lucilij teſtimonio tomo primo 218
C.Piſonis Ciceronis generi laudes & eloquentia to.1. 263
C.Piſo Statarius & plenus ſermonis orator tomo primo. 276
C.Piſo iudex in cauſa Q.Roſc.to.2. 44
C.Piſo abſolutus to.2 445
C.Piſo conſul defenſus à Cice.to.2. 445
C.Piſo frugi Tulliolam Cice. filiam duxit uxorem to.3. 204.304
C.Piſo orator to.1. 276.263.292
C.Ploſſius Cumanus Gracchi coniurationis ſocius tomo.4. 486
C Plotius Nurſinus eques Rom.to 4. 74
C.Pompilius ad Antioch.legat.to.2. 781
C.Pompilij legati factum memorabile tomo ſecundo 781
C.Pontitij Samnitis dictum to.4. 417
C.Pontinus lege Cice.to.2. 33.119
C.Pontinus legatus to.3. 219
C Pontius Ciceronis legatus ibidem
C.Pontinus Allobroges fregit to.2. 630
C.Popilius orator to.1. 256
C.Popilius Senator damnatus eſt to.2. 68
C.Poſthumius Aruſpex to.4. 223
C.Ruſcius Orator lepidiſſimus eiusq; in Siſennam ſcomma to.3. 306
C.Ruſticellus Bononienſis orator exercitatus & uolubilis to.1. 268
C.Rutilius Craſſi & Scæuolæ familiaris tomo primo 265
C.Sacerdotis teſtimonium contra Verrem tomo ſecundo 226
C.Sempronius Rufus, M.Tuccium de ui reum facit to.3. 112
C.Sergij Auratæ cauſa contra Antonium tomo primo 147
C.Seruilius Glaucia eloquens homo improbiſſimus to.2. 276
C.Seruilij Glauciæ cædes ibidem
C.Seruilius Prætor à Lucio Philone Quæſtor uetitus to.2. 60
C Seruilium ciuem Rom.Verres Lilybei, uirgis cædi iuſſit to.2. 219
C.Seruilius Hala, M.Equit.regnũ affectãte Helium interemit to.4. 510
C.Sextius Caluinus orator ſermone eleganti ſed incommoda ualetudine fuit tomo primo 263
C.Sextius Luſcus irriſus to.1. 296
C.Sicinius orator to.1. 282
C.Soſius prætor &c.to.3. 414
C.Suberinus Calenus Dolobellæ commendatur tomo tertio 126
C.Sulpitius Gallus orator, græcarum literarũ & eloquentiæ ſtudioſus to.1.417
C.Sulpi publi.Rut.propinquus to.1.255
C.Staienus orator to.1. 279
C.Tidius Strabo Caſſio commendatur tomo tertio. 175
C.Titius Orator, eloquens & facetus Tomo primo. 267
C.Titius legatus Dolobellæ to.3. 161
C.Trebatiũ Cæſar cõmend.Cice.to.3. 94
C.Trebonij interitus to.2. 792
C.Trebo.uerſiculi in aduerſarium to.1.44
C.Trebonius ex coniuratis unus to.2. 732
C Triarius grauis adoleſcens to.4. 50
C.Tuditanus orator to.1. 256
C.Tuditanus quando prætor fuit & conſul tomo tertio 501
C.Valgiũ Hippianũ qb cõmend.t.3.216
C.Varro Cice.conſobrinus to.2. 632
C.Varronis tribu. militum de Verre teſtimonium to.2. 65
C.Velleius ſenator Epicuri partes tuetur in libro de natura Deorum to.4. 236
Cn.Vennonius &c.to.3. 384
C.Verris in Cn.Dolobellam & Cn.Carbonem perfidia to.2. 80
C.Verres legatus Cn.Dolobellam in prouincia deſeruit atq; prodidit to.2. 64
C Verres quæ ſam habuit ſingularia crimina, quædã cũ multis cõmunia to.2.187
C.Verres pro Idibus Ianuarijs Calẽ.Martias proſcripſit to.2. 126
C.Vibienus interfectus to.2. 676
C.Virgilius uetuſta amicitia Ciceroni coniunctus to.2. 562
C.Viſellius Varro orator to.1. 233
C.Voconij de hereditate lex to.2. 93
Calamidis ſigna to.1. 254
calamitatis nomẽ I quo poni ſolet to.4. 195
Calamitas non ſine detrimento to.2. 440
Calamitas fatalis to.2. 296
Calamitas ſæpe gloriam affert to.2. 238
Calamitoſa to.2. 91
Calamiſtratus to.2. 490
Calan.Indus uiuus comburitur to.4. 175
Calanus Alexandro mortem denunciat, tomo quarto 316
Calatinus populi primarius to.4. 85
Calatini ſpoliati à Verre to.2. 162
Calchantem augurem optimum facit Homerus tomo.4. 326
ad Calculos uocare to.4. 492
Calenum municipium to.3. 125
Calent aures to.2. 631
Callicatrides Lacedemoniorum dux &c. tomo quarto. 429
Callicatridas Lyſandri ſucceſſor homo minime uerſipellis to.4. 433
Callidus quis to.4. 293
Callidius &c.tomo.3. 114
Callidius, Q.Metellum in ciuitatem reſtituit tomo ſecundo 556
Callimachi Epigramma in Cleonbrotum tomo quarto. 255
Callimachus Priamũ multo ſæpius lachrymaſſe ait q̃ Troilum to.4. 256
Calliphana ciuis Rom.facta to.2. 646
callipho et Dinomachus rephẽſi to.4.481.
Callipho uoluptatem & honeſtatem finẽ eſſe cenſuit tomo.4. 44.66.129
Calliphonis ſententiam de finibus Carneades defendebat to.4. 45
Calliſthenes occiſus tomo.3. 694
calliſthen.ab Alexan.necatur to.2. 694
calliſthenes Lacedæmon.cladẽ in Leuctris acceptam ſcripſit to.4. 345
calliſthenis ſodalis ſui interitum deplorat Theophraſtus &c to.4. 132
calliſtenes hiſtoricus Troicum bellum conſcripſit to.3. 237
caloris uis in rebus omnib.to.4. 262
calore refrigerato & extincto extinguitur animal ibidem.
calpurnia lex to.2. 415
caluentij Marij oratio to.3. 292
calua homo turpis & ſordidus to.3. 368
caluæ teſtamentum to.3. 525
caluus ex Nanianis Ci.Lauda.to.3. 312
camillus Cice.amicus to.3. 72
camirus tomo ſecundo 244
campana arrogantia to.2. 374
campaniæ & maritimæ oræ præfectus Cice.tomo tertio 408
campanorum natur.to.2. 375
calui Licinij hipponacteum to.3. 102
caluiſius magni iudicij homo to.3. 258
de caluo Cice.Iudicium to.3. 238
calumnia auaritia.Prætorum acerbiſſima miniſtra to.3. 269
caluit crimen re, recenti in cauſa refrixit tomo ſecundo 553
campanus ager pulcherimus tomo.2. 378
item tomo tertio 323
campanus ager et Leontinus duo annonæ perfugia to.2. 251.782
campani queis ſuperbi to.2. 374
campus magnus in republi.ad laudemq; curſus multis to.2. 612
campus æquitatis to.2. 292
canachi ſigna to.1. 254
cancelli tomo ſecundo 272
cancer ſtella to.4. 277
candelabrum Antiochi to.2. 272
canephoræ uirgines quas arte illi Verres abſtulit tomo ſecundo 193
candidati hominum animos ſibi conciliare poſſunt to.2. 438
candidatorũ quid obſit petitioni to.2. 427
candidatorum natio officioſiſſi.to.2. 619
candidatus prætorius to.2. 416
candidati dentes to.4. 222
canendi ad tibiam in epulis et cõuiuijs morem fuiſſe Rom.&c.to.4. 140.197
canes Romæ publice alebantur ad capitolium defendendum to.4. 32
caninius Cimber Lyſidici fil.to.2. 795
caninius Satrius, P.Varij frat.to.3. 303
caninij Satri in Ci.& frat.beneficia.ibidẽ
caninius homo doctus &c.to.3. 220
cani.naufragio periiſſe dictus to.3. 485
caninius toto ſuo conſulatu ſomnium non uidit to.3.105.nemo prãſus eſt ibidem
cannio quomodo impoſuit Pyth.to.4.469
caníj Satrij cauſa cum Cæcilio to.3. 303
canitius commendatur cornificio to.3. 184
cantandi in conuiuijs & epulis mos Rom. tomo primo 235
cãtus qdã in dicẽdo obſcurior eſt to.2.302
canuſinus Atôci hoſpes to.3. 509

capadoçia

capadocia ad Syriam patens to. 3. 223
capadox tomo ſecundo 490
capedines tomo.4. 513
capedunculis to.4. 559
capena porta &c.to.4. 542
capere laborem to.2. 50
capho ueteranus to.2. 795
capillatior tomo ſecundo 318
capitalior tomo ſecundo 137
capitolium quando incenſum to.2. 401
capitolium terreſtre domicilium Iouis tomo ſecundo 222
capitonis diligentia in rebus nouis perſcrutandis tomo tertio 502
capitulum tomo.4. 332
capſis, cape ſi uis to.1. 312
capra tomo quarto 273
capræ Cretenſes Dictamo ſibi medentur Tomo quarto 231
capricornus tomo quarto. 273.593
Capua domicilium ſuperbiæ & Luxuriæ tomo ſecundo 375.491
capuam ad conſules iuſſus uenire Cicero tomo tertio 419
capuæ lautus to.2. 373
capua quando deuicta ibidem
capua Colonia deducta ibidem
capua urbs ampliſſi. et ornatiſſi.to.2. 375
capuam ſibi imperatam quur accipere noluerit Cice.to.3. 419
capuæ ædificia quo conſilio non ſint deleta tomo ſecundo 373
capuam bello ciuili tuendam ſuſcepit Cicero tomo tertio 413
carbonis & Sullani lex to.2. 476
carbones fratres, P.C.M.&c.to.3. 232
carbo orator &c.to.1. 259
carbo peſſim. ciuis, eiuſq; lex to.4. 421
in care periculum to.2. 448
caritas annonæ to.2. 186
caritas à fame differt to.2. 498
carmen Appij Cæci à Panætio plurimum commendatur tomo.4. 197
carminum antiquitas, & uſus unde colligi poteſt tomo.4. 196
carmina cruciatus to.2. 382
carendi ſignificationes uariæ, nomẽq; triſte & eſt egere eos q̃ habe.uelis to.4. 556
carneades, quibus Coſſ. Romam uenerit, tomo tertio 431
carneades Romam miſſus to.1. 233
carneadis dicendi uis & copia & ingenium tomo primo 183.222
carnea. dictum de Clitomacho to.1. 301
carneades quartus ab Acheſila academiæ renouator, & Egeſini academici auditor, uixit annos nonaginta to.4. 17
carneades in ἐποχῇ Arceſila inconſtantior aliquanto to.4. 27
carneadis diſcipuli qui & quales tomo.4. & tomo primo 17.221
carneades quid finem bonorum cenſuerit tomo quarto 69
carneades Herculis quendã laborem exanclaſſe, quod aſſenſionem ex animis noſtris extraxiſſet to.4. 38
carneades & Stoicus Diogenes ad Senatum Romam miſſi to.4. 45
carneades uir diuinæ prop. memoria tomo primo. 211. eius incredibilis dicendi uis tomo primo 133
carnead. à Chryſippo armatus to.4. 33
carnead. πεφθεὰν pugili & seteniorum aurigæ ſimilem facit to.3. 495
carnead. genera uiſorum to.4. 22.36
carnead quis bonorum finis to.4.43. 121
carnead. diuiſio to.4. 110. memoria 155
carne d. Stoicos ſemper refellebat to.4. 229
carneades inter peripat. & Stoicos tanquã arbiter honorarius to.4. 235
carnem latinis petiuit to.2. 525
carthaginenſium natura to.2. 375
carthaginenſium multi Romæ ſeruierunt tomo quarto 189
carthagine euerſa Clitomachus lib. de conſolatione ſuos ciuib. miſit to.4. 189
carthago & Numantia duo imperij terrores tomo ſecundo 347
carthago filia aſſyria to.4. 296
carthago deleta to.2. 373
carthaginem Africanus quur conſecrauerit tomo ſecundo 366
Charondas in ſuis legibus præſcribit ut magiſtratibus obediantur, ſed & ut diligantur tomo quarto 405
caſcos Ennius priſcos uocat to.4. 144
caſſander aſtrologus tomo.4. 352
caſſandra uates uerax to.4. 326.357
caſſianũ dictum to.2. 732
caſſij in rempub. beneficia to.3. 572
caſſij cum Cice. cõſuetudo to.3. 234.237
caſſius ineptas literas ad Senatum mittit tomo tertio 381
caſſij uictoria contra Parthos to. 3. 378
caſſius ſectæ Epicureæ fautor to. 3. 236
caſſi. triſtiſſi. temporib. Cic. affuit to. 3. 234
caſſia lex. &c. to.4. 400.421
caſſiani indices to.2. 573
caſſilinum coloniã deducit Ant. to.2. 744
caſſio & Bruto frumentaria legatio data tomo tertio 527
caſſiopia to.4. 273.542
caſſius malus uerborum interpres ibidem.
caſſij uirtus & animi magnitu.to.3. 176
caſſius contra Parthos &c.to.3. 374
caſſius Ciceronis auditor to.3. 106
caſtor & Pollux to.1. 266
caſtor & Pollux bello Tuſculano ex æquo pugnare uiſi to.4. 553
caſtor & Pollux Perſen regem uictum nunciauerunt ibidem
caſt. & Pollux cuius filij to.4. 297.299
caſtoris in æde arma Clodij to.2. 511
caſto ædes ab A. Poſth. dedic. to.4. 292
caſtrinianum mendum to. 3. 332
Caſtritio mortuo pſephiſmata decreta Tomo ſecundo 460
Caſtulonenſi ſaltus latrocinijs infeſtus tomo tertio 253
caſus tomo quarto 311.138
caſus & euentus non duces ſed comites conſiliorum Pompeii tomo ſecundo 636
caſus & facta tomo primo 74
caſus nunquam perfecte artem imitatur Tomo quarto 313
caſus et munera i bonis dominantur to. 3. 102
caſus omnis ferendus pro patria libertate tomo ſecundo 819
caſus uelit tomo ſecundo 456
caſus quomodo tractentur to. 2. 343
catadupa N li to.4. 376
καταγραφὴ deſcriptio to. 1. 341
κατοίχωσις Cice. to.3. 374
κατοίχωσις abuſio tomo.1. 306
catalepſeos nomen unde natum to.4. 46
Catalepſis ideſt perceptio aut comprehenſio tomo.4. 46
catamitus tomo.1. 739
catheton latine recte officium dici poteſt tomo tertio 545
catienus homo leuis & ſordid. to. 3. 274
catilina bis accuſatus to.2. 472
catilina ex diuerſis contrarijſq; ſtudijs conflatus &c to.2. 609
catilina bis abſolutus, tomo ſecundo. 668. item tomo tertio 313
catilina Cice. competitor to. 3. 303
catilinam competitorem ſuum defendere cogitat Cice. to. 3. 304
catilinæ nefariæ uoces to.2. 415
catilinæ mores to.2. 609
catilinæ grex in die rogationis in Clodij inceſtum ſollicitus. to. 3. 310
catilina in ædibus M. Leccæ de ſeditione cõſultat tomo ſecundo 388
catilina ficus to.2. 394
Catilinæ ſepulchrum floribus ornatum tomo ſecundo 454
catilinæ Cice. crimina obijcit to.2. 379
catilinæ flagitia & crimina to.4. 535
in catilinam orationes Cice. to.3. 322
catilius tomo tertio 64
catius Epicureus philoſ. to. 1. 235.237
cato aperte Gabinium abſoluit to. 3. 278
cato minor in Senatu paradoxis aliquando uti ſolitus to.4. 516
cato quantus uir tomo. 1.253. Eiuſq; cum Lyſia comparatio ibidem
cato 35 anno contra Ser. Galbam orauit tomo primo 256
cato publicanos uexat &c. to.3. 318
cato conſtantia magis & integritate quàm iudicio rempub. gerit ibidem
cato optimo animo & fide utens Reipub. interdum obeſt to. 3. 323
cato unus Ciceroni pro centum millibus erat tomo tertio 225
cato non primus dixit in Catilinam ſententiam tomo 3. 479
cato maior Cice. to. 3. 504
cato Bruti ibidem
cato lib. Cice ſæpe legendus ibidem
cato ſic abijt è uita ut moriendi cauſam nactum ſe gauderet to.4. 553
cato maior quare in lib. de ſenectute introductus &c. to.4. 488
cato præclare perijt to. 3. 130
cato Dictatorem Pomp. appel. to. 3. 276

Appij [illegible] to.4. 146
appij cæci proſopopeia to.2. 614
appij cæci ſenectus to.4. 501
appietas tomo.3. 36
appio Balbo Cicer. gratulatur to.3. 85
appius Balbus tuba belli ciuilis to.3. 86
appio pulchro Cicero ſuccedit in prouin-cia tomo.3. 32
appius pulch. M. Bruti ſocer to.3. 33
appius pulch. natura φιλαίτιος to.3. 36
Appij pulchri cum Cicerone ſimultas to-mo tertio. 35
appius Pulcher ambitus accuſatus to.3.43
appius ingratitudo in Cœlium to.3. 116
appius reus factus &c. to.3. 110
appij Claudius D. Bruto commendatur to-mo tertio. 167
appius pulcher abſolutus to.3. 44
appius Pſycomantia uti ſolitus to.4. 335
appius Claudius Cæcus & ſenex pacem cum Pyrrho diſſuadet to.4. 503
Appius Claudius L. Æmilius Coſſ. to-mo quarto. 507
appius cæcus nec priuato, nec publico mu-neri ob cæcitatem defuit to.4. 233
appius Claudius cæcus orator to.1. 252
appius Claudius orator to.1. 260
appius Claudius Bruti ſocer to.1. 282
appius quanquam cæcus & ſenex tamen quatuor filios, & filias quinq; & fami-liam optime regebat to.4. 506
appius qui ſe dicacē eſſe uult nōnunquam in ſcurrilitatem dilabitur to.1. 196
appi. pulchro ſe purgat Cicer. to.3. 45
appij pulcheri liberalitas to.3. 37
appius Cenſor de tabulis & ſignis agit to-mo tertio. 217
appij homo ingratus et auarus to.3. 116
appium Claud. D. Bruto commendat Ci-ce. tomo tertio 168
appius propilæum Eleuſinæ ædificat to-mo tertio 384
appius cæci oratio de Pyrrh. reg to.1. 253
appius Claudius in ſermone uolubilis & feruidior to.1. 260
appij amici, ſtulte Ciceronem bene audire uelle, ut ille male audiret interpretaban-tur tomo tertio 393
appi. Ciceroni iratus quod, quædā à ſe con-ſtituta in prouincia mutaret to.3. 392
appi. Ciceroni literas expoſtulatorias mit-tit ibidem.
appi. Ciceroni blanditur to.3. 286
appi. honorificus in Ciceronem to.3. 26
applicatum to.4. 108
appoſitor to.2. 222
appricatio to.4. 512
Approbatio συγχωρήσεως figura Tomo quarto 22.439
approbatum iudicatum to.1. 77
approbatio argument. to.1. 81.82
appromiſiſti to.3. 364
appropinquatio to.1. 295
apron. à Timarthide laudatus to.2. 275
apronius Deltiæ Verris to.2. 74
apta, pro aptatas to.4. 226
apta tomo quarto 275
apuero tomo ſecundo 794
apulia magnis terræ motibus conquaſſata eſt tomo quarto 328
apuleia lex to.1. 276.644
apuleius Cice. commendatur to.3. 253
appulſu tomo tertio 232
aqua omnia conſtare Thales to.4.40.240
aqua & ignis interdicuntur to.2. 506
aqua hæret prouerbium tomo quarto.482 item tomo tertio. 283
aquarius to.4. 278
aquai to.4. 312
aquatiles to.4. 254
aquatio to.4. 469
aquila argentea to.2. 390.396
aquila Iouis nuncius to.4. 378
aquila ſtella to.4. 278.544
aquilij lex dolo malo to.4. 476
aquilij iudiciale regnum to.3. 303
aquilius & Tuditanus Coſſ. to.4. 260
aquilius de dolo malo primus formulas promulit to.4. 393.476
aquius poeta Cicero. familiaris to.4. 319
aquula to.1. 119
ara malæ fortunæ Exquilijs conſecrata to-mo quarto 301
arati carminis exordium to.4. 392
ara Alexandri iuxta amanum montem to-mo quarto 236
ara uirtutis to 2. 825
Aratus de aſtrologia optime ſcripſit to-mo primo 134
aratus ciuium & reipublicæ ſtudioſiſſi-mus to.4. 458
arabartes Pompeius dictus to.3. 332
aras tenens iurabat to.1. 314
arati Sycionij ſalutare exēplum to.4. 458
arati phænomena Cicer. uertit adoleſcens tomo quarto 276
aratus tomo.1. 35
aratus Sicyonius Methodeo Tyranno in-terfecto Sicyoniorum rēpublicam libe-rauit to.3. 447
arbitror, uerbum teſtis & iurati to.2. 270
arbitrium aliud quàm iudicium to. 2.44.
arbor infœlix to.2. 382
arbor fici to.2. 443
arborem nouellam et uetulam dicimus ui-gere & ſeneſcere tomo.4.226. & uiue-re tomo quarto 250
arbores quando tempeſtiue cædantur to-mo quarto 341
arbuſcula tomo.3. 359
arcadum duorum ſomni &c. to.4. 320
arcanum fundus Q. Fratris to.3. 364
arcanum ædificatur to.3. 283
arcem è cloaca facere to.2. 562
arceſſere capitis to.2. 725
archagatum Cicero. commendat & cæ. to-mo tertio 205
archelaus Perdicæ filius ſuo tempore fort-unatiſſimus iudicatus &c. to.4. 210
archelaus & Caſſander ſimul aſtrologi tomo quarto 213.352
archelaus Anaxagoræ auditor & cætera. tomo quarto 254
arceſilas omne animi ſenſusq; iudicium re-ſpuit tomo primo 222
arceſilas Zenonis diſcipulus to.4. 8.
arceſilæ calumnia cum Democriti uerecun-dia neutiquam conferenda to.4. 27
arceſilas Zenoni obtrectans rebus tenebras obducere conatur to.4. 27
arceſilas cōſtitutam philoſophiam, ut Gra-cchus rempub. euertit to.4. 27
archeſilas in ἐποχῇ Carneade conſtanti-or tomo quarto 27
arceſilam non obtrectandi cauſa Zenone ſed uerum inueniēdi pugnaſſe to.4. 32
arceſilas Socraticum morem in diſputan-do reuocauit to.4. 62
Arceſilas Polemonis diſcipulus in diſpu-tādo pertinacior eiuſdemq; ingenij acu-men tomo quarto 138
arceſilæ dictū podagra laborantis ibidē.
archias Roſcij portentum uerſibus cōple-xus eſt to.4.324. item to.3. 314
archias quando Romam uenit to.2. 476
archias ciuitate donatus à Tarentinis to-mo ſecundo 476
arch. ex tempore uerſus dicebat to.2. 478
archiæ ſtudia to.2. 479
archidem. Dial. opinioſiſſimus to.4. 46
archilochium edictum to.3. 334.339
archilochus Romulo regnante floruit to-mo quarto 239
archimedes interfectus to.2. 222
archimedes non melius potuit deſcribere tomo ſecundo 327
archimedes in puluere quædam deſcribēs patriam uō ſenſit eſſe captam to.4. 228
archimedis ſphera diuino ingenio excogi-tata to.4. 258
Archimedis in contemplatione ardor to-mo quarto 228
archimedis ſphera to.4. 258
archim. ſepulchrū inuentū &c. to.4. 229
archim. cum Dyonyſio comparatio ibidem
archipyrata to.4. 447
architas Tarentinus philoſophus Croto-niathem inſtituit to.1. 270
architas philolai præceptor to.1. 270
architæ Tarentini Arati dictum in uillis cum præclarum to.4. 252
architæ Tarentini oratio contra uolupta-tem tomo.4. 507
architectari to.1.32. tomo quarto. 72
architectus ſceleris to.2. 328
arcti duæ nunquam occidentes to.4. 277
arctophylax qui bootes to.4. 277
arcturus ſtella ibidem
arcus Cœli quare Thaumante natus To-mo quarto 298
arctæ conſcientia ne tranſuerſum unguem diſcedendum to.3. 495
arenariæ to.2. 325
areopagitæ to.2. 640
arethuſa fons to.2. 220
argentonij ætas to.4. 513
argentariam facere to.2. 239.263
argentum purum to.2. 203

argentum

Argenteum flumen to.3. 157
Argentum qui inuenerit to.4. 199
Argiæ ſacerdotis filij beati to.4. 262
Argo nauis unde dicta to.4. 248
Argo tomo quarto 874.545
Arguitelanum ædificium &c.to.3. 312
Argumentationes quomodo ſint ornandæ tomo primo 16
Argumentatio quid & qualis Tomo primo. 76.83.349
Argumentationum uitioſarum genera Tomo primo. 17
Argumentatio neceſſaria to.1. 76
Argumẽtatio, biptĩa, triptĩa, itẽ quadriptĩta, et qnque p̃tita to.1.79.80.81.82.
Argumentationis uitia to.1. 86
Argumentum to.1. 70
argumentũ concluſiones to.2. 20.28
Argumenti definitiones to.1. 332
Argumenta tomo primo. 343
Argumentatio quæ dicitur artis expers tomo primo 332.349.
Argumentandi duo ſunt genera to.1. 349
Argumenta qbus locis ducuntur to.1.332
Argumentatio eſt ratio quæ rei dubiæ facit fidem to.1. 331
Ariarathẽ ob ueterẽ neceſſitudinẽ inuitat Cicero, ut apud ſe diuerſetur to.3. 490.
Aricinæ laus to.2. 750
Arietare to.4. 317
Aries tomo quarto 278.542
Aricinum municipium to.2. 750
Ariminum occupat Ceſa.&c.to.3. 243.
Ariobarzanis filius regnum à Cæſare emturus Romam uenit to.3. 496
Ariobarzanis regnum ſpoliatum, ac egentiſſimum to.3. 387
Ariobarzanes à Põpei procuratoribus grauiter preſſus to 3.. 379
Ariobarzanes Rex perpauper to.3. 387
Ariobarzanes cum toto regno Ciceronis opera ſeruatus to.3. 375
Aribarzanes Popul. Roman. amicus tomo tertio 253.
Arioli to.4. 245
Ariona Metymnæum delphinus excæpit tomo quarto 178
Ariopagitarum decretum, quẽ Græci ... uocant to.3. 190
Ariſtarchus uerſus malos notabat tomo.2. 663. Homeri uerſum negat quem probat tomo tertio 44.
Ariſtæ tomo quarto 509
Ariſtei ſignum tomo.2.222. Dexionis filius tomo ſecundo 116.
Ariſtæus liberi filius, olei inuentor Tomo. ſecundo.193.item to.4. 222
Ariſtides etiam mortuus dilectus to.2.124
Ariſtides patria pulſus &c.to.2. 227
Ariſtide autore Temiſtoclis conſilium repudiant Athenienſes to.2. 468
Ariſtidis fuga, & quod unus omnium iuſtiſſimus fuerit.to.2. 582
Ariſtippi Socrat. dictum memorabile tomo tertio 138
Ariſtippus corpus ſolum tuetur to.4.45. 124
Pecuniam in mare proiecit to.5. 175
Ariſtippus principes ponentium uoluptatem ſummum bonum tomo.4.43.115. Eius opinio refellitur 69. & ſequent.
Ariſtippus Socratis auditor unde Cyrenaici tomo quarto 43
Ariſtip. Socrat. non dubitauit dolorẽ ſummum malum dicere to.4. 167
Ariſto Cicer. familiaris to.3. 30
Ariſto philoſophus to.4. 16
Ariſto Zenonis auditor to.4. 43.243
Ariſtoni ἀδιαφορία ſummum bonum tomo quarto 43
Ariſto elegans, ſed grauitas in eo deſideretur to.4. 120
Ariſto Chius de Senectute to.4. 500
Ariſto quid de Deo &c.to.4. 242
Ariſtonis Chij memorabile dictum, tomo quarto 304
Ariſtolochia herba quæ ab inuentore nomen reperit contra ſerpentum morſus efficaciſſima to.4. 311.344
Ariſtomache Dionyſij Tyranni uxor tomo quarto 224
Ariſtonicum bellum quis geſſerit to.2.796
Ariſtopha. poeta facetiſſimus to.4. 398
Ariſtophanes in literis ætatem conſumpſit tomo quarto 118
Ariſtophanes poeta nocturna ſacra & deos perigrinos uexat to.4. 403
Ariſtophaneus qui anapeſticus to.1. 322
Ariſtonis cum Cicerone contentio, tomo quarto 218.220.
ariſto Antiochi frater to.4. 16
Ariſto ſua adiaphoria omnem uitam confudit to.4. 96
Ariſtophani Archilochi Iambus longiſſi. quiſq; optimus uidebatur to.3. 532
Ariſtoteles quam diligenter de Rhetoricis ſcripſerit to.1. 92
Ariſtoteles in rebus uel iudicandis uel inueniendis acerrimus to.1. 330
Ariſtotelis Topica. ibidem.
Ariſtotelis loci communes to.1. 183
Ariſto. Alexandri præceptor to.2. 238
Ariſtotel. dictum de Iſocrate to.1. 231.
Ariſto. cum Iſocratem florere uideret, mutauit prope totam diſciplinæ formã ibidẽ.
Ariſtote. in philoſophiæ non deterruit amplitudo Platonis to.1. 294
Ariſtotel. in theſi adoleſcentes exercuit tomo primo 300
Ariſtote. duplicem docendi habuit uiam tomo primo 284
Ariſtotel. Iſocrati aduerſarius infenſius tomo primo 291
Ariſtote. ſententiæ de ſapiente Zenonis contrariæ to.2. 796
Ariſtote. opinio de mundo to.4. 40
Ariſtote. aureum orationis flumen fundens tomo quarto 40
Ariſtotel. in philoſophia prope ſingularis tomo quarto 44
Ariſtote. nihil acutius, nihil polit. to.4.46.
Ariſtotel. uirtutis uſum cum uitæ perfectæ proſperitate coniunxit to.4. 68
Ariſtote. quid de uoluptate to.4. 83
Ariſt. Platone excepto philoſophorũ et peripateticorũ princeps to.4. 118.143
Ariſtoteles & Plato contra Stoicorum paradoxa to.2. 215
Ariſtote. uir ſingulari ingenio ac prope diuino to.4. 319
Ariſto. diuitias bonum fatetur, ſed non magnum to.4. 116
Ariſto. quæ de Repub. ſcribit ipſe loquitur tomo tertio 197
Ariſto. & Theophraſtus cum philoſophia eloquentiam coniunxerunt to.4. 336
Ariſto. inconſtanter de Deo ſentit to.4.241.
Ariſto. Contumelioſiſſime uexauit Epicurus to.4. 258
Ariſtotel. artis Rhetoricæ uelut Epitomen quandam ſcripſit to.1. 93
Ariſtote. inueniendi artem hoc eſt Topicen diligentiſſime ſcripſit to.1. 330
Ariſto, in oratione uerſum eſſe uetat, numerum iubet to.1. 319
Ariſtote. pigmenta conſumpſit liber Ciceron. de conſolatu to.3. 328
Ariſtote. & Theophraſtus plura in rhetoricis ſcripſerunt, quàm ipſi Rhetores tomo primo 138
Ariſto. arti Rhetoricæ plura adiumenta ſubminiſtrauit to.1. 63
Ariſto. non dialectica ſolum, ſed & oratoria præcepta tradidit to.4. 69
Ariſto. animantium omnium ortus, uictus figuras perſecutus eſt ibidem
Ariſto. totam rationem de repub. luculẽter explicauit to.4. 119
Ariſtote. libr. ἐξωτερικοὶ to.4. 119
Ariſtote. Iſocratis gloria motus prudẽtiam cum eloquentia coniunxit to.4. 140
Ariſtotel. animum, quintam naturam eſſe uult &c.to.4. 143
Ariſtotelis quid de animo to.4. 112
Ariſtote. quid de Deo to.4. 248
Ariſtote. diuinus uir &c.to.4. 319
Ariſtotelis & Iſocratis emulatio ob diuerſitatem ſtudiorum to.4. 414
Ariſtotelis ſentẽtia de ſumptibus to.4.453
Ariſtoxeni ingenium in muſicis conſumptum to.4. 128
Ariſtoxenis opinio de animo tomo quarto 143.147.149.
Ariſtus antiochi frater to.4. 16.59
Arrius Ciceronis amicus to.2. 678
Arrius Ciceronis proditor to.3. 278
Arrius conſulatum ſibi ereptum fremit tomo tertio 326
Arrius &c.to.3. 316.325.326
Armamentaria publica to.2. 384
Armamentarium telluris to.2. 534
Armati qui to.2. 284
Arma quæ ſemper ualebunt to.2. 284
Armarium to.2. 346
Armorũ ſtrepitus in agro latino to.2. 531
Armum pro armorum apud ueteres to.1.316
a Roma uenuſſe to.4. 8
Arpinas fundus Ciceronis to.2. 515
Arpinatum incredibilis fremitus propter

Ciceronem to. 3. 380
Arpinates municipes ſuos ſtudioſe tuetur Cicero to. 1. 195
Arrogantia fortem uirum maxime dedecere tomo. 3. 409
Arrogantia omnis odioſa to. 2. 56
Arrogantia ingenij atq; eloquentiæ moleſtiſſima ibidem
Ἀῤῥωστήματα ægrotatiões latine to. 4. 200
Arthabazes filia Deiotari filio deſponſata to. 3. 376
Artemidorus Ætnenſis princeps legationi tomo. 1. 163
Artemitanorum agrum Sylla publicarat tomo tertio 318
Arteria to. 4. 283
Artes duæ gloriam pariunt to. 2. 410
Artes alit honos tomo. 4. 140
Artes & artificia quæ liberalia to. 4. 440
Artes propter ſe aſſumendas eſſe to. 4. 98
Artem nullã literis ſine interprete & exercitatione percipi poſſe to. 3. 100
Artem quam quis norit in hac ſe exerceat prouerb. to. 3. 143
Ars quid to. 1. 165
Arthemiſia Mauſoli regis uxor luctu & mœrore contabuit to. 3. 289
Articulus figura Rhetor. to. 1. 44
Articulorum dolores to. 3. 306
Artium humanitatis cognatio to. 2. 475
Artium omnium finis to. 4. 105
Artium ab omnibus inuentarum utilitas tomo quarto 445
Artes quæ liberales & quæ ſordidæ tomo quarto 440
Artes uirtutis ſunt magiſtræ to. 1. 57
Artes uoluptatum miniſtræ omnium ſordidiſſimæ ibidem
Arthenio quidam, Climachias cognomine ſacerdos maximus fauore & dolo Verris factus to. 2. 128
Artis definitio in cõmuni to. 1. 137
Ars imitatur naturam to. 1. 34
Ars quibus conſtet to. 1. 137
Ars ex multis animi perceptionibus conſtat tomo. 4. 19
Ars ſine ſcientia eſſe non poteſt to. 4. 47.
Ars nulla quæ à ſe ipſa proficiſcatur tomo quarto 110
Ars unde efficiatur to. 4. 285
Ars in quibus ſit to. 4. 39
Aruſpices Telmenſes to. 4. 327
Aruſpices irridet to. 4. 345
Aruſpicum diſciplina ex Hetruria profecta tomo tertio 405
Aruſpicinam oppugnat to. 3. 323
Artuasdes rex Armenius &c. to. 3. 225
Aſclapo medicus &c. to. 3. 299
Aſclepiades medicus inſignis & eloquens tomo primo 134
Aſclepiadæ philoſophi dictum memorabile tomo tertio 227
A. Sextilio dediſſe to. 2. 442
Aſinius Pollio pacis cupidiſſimus to. 3. 153
Aſinius Pollio Cæſa. familiariſſi. ibidem
Aſinij Pollio. cũ Anton. amicitia to. 3. 156
Aſinius dento &c. occiditur to. 3. 375
Aſinius extra portam Eſquilinam perductus occiditur to. 2. 316
Aſinius Pollio in Antonium propenſior tomo tertio 162
Aſila tomo ſecundo 406
Aſiæ partes to. 2. 448
Aſiæ fertilitas to. 2. 138.
Aſia terminus olim Romani imperij tomo ſecundo 630
Aſia luxurioſa to. 2. 416
Aſiani ad monumentum Ciceronis pecunias decreuerunt to. 3. 269
Aſiatici oratores quales to. 1. 252
Aſiaticum genus adoleſcentiæ magis conceſſum, idq; duplex to. 1. 292
Aſia iuriſdictione maxima ſuſtinetur tomo tertio 268
Aſiam graui uectigali liberauit Q. Cicero. toma tertio 269
aſia Ciceronẽ mirabiliter excepit to. 3. 279
Aſiaticæ dictionis duo genera ſententioſum & argutum to. 1. 292
Aſiatici nomen to. 2. 421
Aſpendium Pamphiliæ oppidum to. 2. 81
Aſpendius citharista &c. to. 2. 81
Aſoti to. 4. 66
Aſpergere to. 2. 278
Aſpernatos à ſuis aris to. 2. 349
Aſpernatio to. 4. 202
Aſpirabis in Curiam to. 2. 218
Aſpirationis uſus to. 1. 317
Aſportauit to. 2. 82
Aſſi in balnearijs to. 3. 290
Aſſeclæ to. 2. 148
Aſſectator to. 2. 108
Aſſenſio animorum to. 4. 12.
Aſſenſio συγκατάθεσις to. 4. 22
Aſſeſſionis retentio unde nata to. 4. 234
Aſſenſum dupliciter ſuſtinet ſapiẽs to. 4. 37
Aſſenſum quo geſtu expreſſerit Zeno tomo quarto. 46
Aſſentationem Cicero ſibi turpiſſimam putat eſſe to. 3. 239
Aſſentationem fugiendam eſſe to. 4. 497
Aſſentationem amat qui ſibi ipſe aſſentatur tomo quarto 498
Aſſiduitate opus to. 1. 2.
Aſſiduus unde dictus to. 1. 338
Aſſumptiua iurid. to. 2. 7.
Aſſumptiua conſtitutio & eius partes tomo primo 66. 205
Aſſumptionis approbatio to. 1. 81
Aſſumptio argumentat. to. 1. 81
Aſſyrij ſtellarum obſeruatores to. 4. 308
Aſtartæ Veneris to. 2. 258
Aſteria &c. to. 4. 296. 297
Aſtyagis conuiuium to. 3. 329
Aſtra quædam non re, ſed uocabulo errantia tomo. 3. 259
Aſtra globata nixu ſe continent to. 4. 279
Aſtra rotunda ibidem
Aſtringere ſe ſcelere to. 2. 480
Aſtrologos irridet to. 4. 354
Aſtrorum motus uoluntarius to. 4. 365
Aſtrorum uis quanta to. 4. 366
Aſtypalyſſa Achillem coluit to. 4. 297
Ἀτεχνα argum. to. 1. 332. 349
Atencris uaguitulas to. 3. 8.
Ater an albus to. 2. 733
Athelani municipij commẽdatio to. 3. 193
Athenagoras uirgis Cæſus to. 2. 438
Athenæ Ciceronem ualde delectarunt tomo tertio 188
Athenæ omnium doctrinarum inuentrices tomo primo 127
Athenis damnandi rei mos to. 2. 156
Athenis optimus quiſq; in exilium pelli ſolitus tomo primo 169
Athenienſes intra urbem ſepulturæ locum non dare to. 3. 55
Athenienſes Reipublicæ defenſores ſemper iniqui & ingrati to. 2. 396
Athenienſes, Ionum gens to. 2. 448
Athenienſes Perſarum impetum ſuſtinere non ualentes, relicta urbe, naues aſcenderunt to. 4. 468
athenienſes in Æginetas crudeliter ſæuiunt tomo quarto 467
athenienſes ſcire quæ recta ſint id facere nolle to. 4. 518
athenienſium claſſis. CCC. nauium à Syracuſanis deleta &c. to. 2. 247
athenienſium laus to. 1. 448
athen. factum in teſtem grauiſſimum ſanctiſſimumq; uirum to. 2. 496
De athenarum poſitione certamen Deorũ. tomo ſecundo 448
athenio ſignifer to. 3. 464
athenis tenue cœlum, unde acutiores putantur Attici to. 4. 366
athenæ, quum multa eximia diuinaq; peperint, tum myſteria ſaluberrima to. 4. 398
athe. primi oratores extiterunt to. 1. 249
athenis ſempiterna olea in arce ſeruabatur to. 4. 378
athenis frumentum in populum largitus eſt Cicero to. 3. 389
athenienſes Cererem colunt to. 2. 217
athenienſes omnibus publicis conſilijs diuinos ſacerdotes adhibebant to. 4. 327
athenienſium ſemper fuit prudens ſyncerumq; iudicium to. 1. 300. & to. 2. 29
athenodorus Ciceroni bellum Hypomnema miſit to. 3. 342
Athenodorus philoſophus de nobilitate tomo tertio 36
athenodorus Sãdonis filius quid de ἐξοχῆ ἀγωγῆ tomo. 3. 36
Atlas cur cœlũ ſuſtinere fingatur to. 4. 219
atomi tomo. 4. 2.
atomi corpora indiuiſa quid tomo. 4. 58
atomorũ inuentores et defenſores to. 3. 375
atria auctionaria to. 2. 352
atrei dictum memorabile &c. to. 4. 223
atramento ſutorio abſolutus to. 3. 232
atratus nemo cœnarit to. 2. 590
atrei & Thyeſtæ fratrum interiurgium & contumelia to. 4. 212
attalica peripetaſmata to. 2. 199
attalus Hyphemeus Q. Ciceroni commendatur to. 3. 238

Attali regis munificentia in Publiũ Africanum tomo ſecundo 713
Attalo Aſia donata to.1. 576
Attenus capito fidus Ciceroni in aduerſis fit heres Antiſthij &c.to.3. 203
Attendo tomo quarto 94
Attenta uita to.2. 16
Attentos auditores facere to.1. 68
Attenuata dicendi figura to.1. 38
Attici cõmentarius græce ſcriptus de Cice. conſulatu &c.to.3. 311
Attici aures acutiores &c.to.4. 366
Atticorũ oratorum genus &c to.4. 164
Attice qui uere loquuntur to.1. 186.364
Attici facetijs & ridiculis cæteros excellunt Tomo primo 191
Attici ſales Rom.inſulſiores to.3. 130
Attici liber hiſtoriarum &c.to.1. 303
Atticus ſtudiorũ Cice.ſocius to.3. 204
Atticorũ dicendi genus &c.to.3. 314
atticorũ ſemp propria fuit eloqntia t.1.251
Atticorum proprium. 307
Atticus quære in Pomponius
Attidius miniſter Verris & decumis t.2.157
Attilij Græca hiſtoria to.4. 480
Attilij Calatini elogium to.4. 511
Attilius Gauianus &c.to.2. 582
Attilius poeta durus to.3. 521
Attilius ſcriptor ferreus &c.à Licinio appellatus tomo quarto 48
Attilius cũ in agro ſemen ſpargeret Conſul eſt ſalutatus to.2. 25
Attilij Cala.in ſenectute autoritas t.4.525
Attilius eqs Ro.à Cice.ↄſeruatus to.3.211
Au præpoſitio to.primo 316
Auaritia ex luxuria creatur to.1. 29
Auaritia quid.to.4. 201
Auaritiæ ſuſpitio uitanda to.4. 454
Auaritiæ calumnia to.3. 141
Auaritia nullum tetrius uitium to.4. 457
Auaritia ſeni pſertim turpiſſima to.4. 511
Auctionaria atria to.2. 351
Auctionatur tomo.2. 712
Auctio L.Syllæ to.1. 367
Audacia inter uitia numeratur to.1. 213
Audacia ex auaritia to.2. 31
Auditor ſtultus credulus quomodo diſcerni poſſit à ſapiente iudice to.2. 269
Audientiã facere to.2. 57
Audire quàm uidere acerba tolerabilius tomo tertio 104
Auditorum genera to.1. 344
Auditorum prudentia, moderatrix ſemper oratorum fuit to.1. 299
Auditus & aurium uſus to.4. 284
Audiui de parente to.2. 636
Auerni lacus to.4. 146
Auerſa pecunia to.2. 78
Auerſus à muſis to.1. 479
Aufius Appij frater to.3. 381
Aufius Cice.ſemper amicus to.3. 193
Augendi quando locus to.1. 311
Augurales libri to.3. 43
Auguror opinione to.1. 418
Augurum ius præſtantiſſimum to.4. 397
Auguratio tomo.4. 348
Auguratus to.4. 315
Augurum auctoritas et dignitas to.4. 397
Augurum diſciplina to.3. 80
Auium dulcedo ducit ad auium to.1. 45
Auis alba tomo tertio 104
Auledos eos eſſe qui citharœdi eſſe non poſſent tomo ſecundo 420
Auletes rex to.2. 694
Aulus Albi.hiſtoriã græcã ſcripſit t.1.156
Auli filiũ Põpe.ad ↄſulatũ trudit t.3.314
Auli filius tomo tertio 310
Auli Gabinij lex to.1. 305
Aulum cluentium defendit Cice.to.1.182
Aulus Albinus L.Lucullus Coſ.to.1.156
Aulus Albinus orator to.1. 263
Aulus Albinus quando prætor to.4. 48
Aulus Albinus polite, & eleganter locutus eſt tomo primo 263
Au.Allienus legiões Caſſio tradit t.3.177
Aulus Aurius uir fortis et nobilis to.2. 313
A.Cornelius M.Valer.Coſ.to.4. 319
A.Cecinnæ inſigne ingenium to.3. 79
A.Cecinnæ Furſino cõmẽdatur to.3. 84
A.Cecinnæ liber contra Cæſarem to.3.82.
A.Furius poeta to.1. 163
A.Furius poeta Q.Cat.familiaris t.1.263
Aul.Fuſium commendat Cicero to.3. 191
A.Gabinius Pompeio legatus to.1. 306
A.Poſthum Dictat.dimicat to.4. 258
A.Poſthumius Caſtori polluciq; ædem dedicat tomo quarto 191
A.Torquatus filiũ ſecuri percuſſit to.4. 52
A.Torqtus uir optimus fortiſſimusq; t.4.76
A.Torqtus apud Aniené cũ Gallo pugnat à detractaq; torque nomẽ inuenit ibidẽ
A.Varius iudex durior & eius dictũ præclarum tomo quarto 74
Aulij filij Cõſula.Põpei [illegible] to.3.162
Aul.Licinium Ariſtotelem hoſpitem ſuum regi commendat Cicero to.3. 209
A.Thermus bis Cicerone defendente abſolutus tomo ſecundo 455
A.Torquatum efficaciter conſolatur Cicero tomo tertio 75
Au.Valentius ex interprete Decumanus factus tomo.2. 159
Au.Valẽtius homo leuis ac egens ibidem
Au.Varroni Tironem libertum commendat Cicero to.tertio 243
Aurelius Gallus ab Hirtio præpoſitus Tomo ſecundo 816
Aureliũ Tribunal to.2. 391.484.507.571
Aureliæ leu to.1.178.& to.3. 711
Aurelij gradus to.2. 318
Aurelium forum to.1. 391
Aures quatenus admouendæ to.3. 264
in Aurem alteram ſuſcipere to.3. 497
Aures peregrinantur to.1. 676
Aures pop.tibiæ ſunt Oratori to.1. 271
Aures duo promulcent, ſonus & numerus tomo primo 317
Aures uocum et numerorum indices ibidẽ
Aurifex tomo ſecundo 203
Auriga ſtella tomo.4. 178
Aurium iudicium in homine artificioſiſſimum to.4.169.item tomo ſecundo. 284
Auricula uoluptati morigerari debet oratio tomo primo 317
Auricula infima mollior prouer.to.3. 238
Aurum & argentum in fanis & urbibus inquit Plato inuidioſa res to.4. 400
Aurium iudicium ſuperbiſſimũ to.1. 315
Aurium ſenſus faſtidioſiſſimus to.1. 46
Aurũ Coronarium to.2. 313.367.667
Aurum Hieroſolymitanum to.1. 449
Auſpicijs & de Augurijs to.4. 159.314.327.Improbat ea to.4. 349
Auſpicia ad patres redire non poſſe opinatur to.4. 502
Authepſa &c.to.1. 39
Aut bibat aut abeat prouerb.to.4. 134
Autoramentum to.4. 440
Autoritate & miſeria prædium to.1. 249
Autoritas eorum qui ſancte uixerunt tomo ſecundo.636.& ſequent.
Autoritatem facere nobiſcum to.2. 195
Autoritate domeſticas prædiues to.2. 194
Autoritatem optimorũ ad quæuis probanda, ſemper plurimum ualere to.4. 144
Autores in diſputando non tam quærendi, quàm momenta rationes to.4. 237
Autoritas in bellis adminiſtrandis plurimum ualet to.1. 303
Autoritatibus orationum quatenus credendum to.2. 337
Αὔξησις amplificatio to.1. 311
Ἀξία. æſtimatio latine to.4. 90
Ἀξίωμα, effatum pronunciatum latine tomo quarto 38
Axia caſtellum to.2. 279
Axilla ala &c.to.1. 318

B

Babulio mortuo Lepta eu trienti heres relictus to.3. 305
Bacchanalibus to.1. 77
Bacillum tomo tertio 295
Baiulum oratorem to.1. 167
Babilius ſubſidiũ ſenectutis Cicer.to.3.529
Balbi quæſtoris facinora nefanda to.3.154
Balbi Cornelij epiſtola ad Ciceronẽ de reconciliando Cæſare et Põpeio to.3 440
Balbo locum ubi hortos ædificaret Cneus dedit tomo tertio 440
Balbus homo rectus & nihil minus quam ocium manens to.3. 519
Balbutire tomo quarto 217
Ballio periurus et improbus leno to.2.718
Balnearia tomo tertio 250
Balneæ Xeniæ to.1. 610
Bambalio tomo ſecundo 758
Banobal Venerius publicanus to.2. 160
Barbari quidem & immanes ferro decertare fortiter poſſunt, ægrotare non poſſunt to.1.705.& to.4. 177
Barbariſmus tomo primo 40
Barbarorum crudelitas to.2. 704
Barones tomo tertio 369
Barbula tomo ſecundo 335.614
Bardus tomo quarto 366
Bargulus latro to.4. 394.450
Baſilica Pauli magnificentiſſi.to.3. 495
Baſilica tomo tertio 319
Baſilij buſtum to.3. 369
Βαθύτης tomo tertio 379
Beatitas, beatitudo &c.to.4. 214.252

b

Beate uiuere, an in ſola uirtute ponat, Tomo quarto.44. plura in uita.
Beate uiuere eſt in uoluptate uiuere, Tomo quarto. 58. Eſt cum uirtute uiuere
Beatus ſomnio to.2. 834
Beatus uir quis Metrodoro to.4. 80
Beatus ante obitum nemo to.4. 79.100
Beatus quis tomo.4. 148.227.228
Becillinus tomo quarto 488
Bellerophon &c.to.4. 191
Belienus demetrij uerna to.4. 120
Bellius ſenſum appetitum dari to.4. 180
Bellius qui duellius to.1. 315
Belli iura tomo.4. 410
Bellicarum arma to.4. 282
Bellicum canere to.2. 773
Belli grauis inducia to.2. 362
Belli genus nõ ita neceſſariũ ut ſit gerẽdũ, neq; ita magnũ, ut ſit ptimeſcẽdũ t.2.199
Belli nerui pecunia to.2. 759
Belli punici ſecundi cauſſa to.2. 765
Belli fortuna anceps to.2. 700
Bello iuſtiſſimo pax iniquiſſima præferenda tomo tertio 80
Bello ciuili qui delectantur, ex hominũ numero eijciendi tomo.2. 807
Bello ciuili nihil miſerius to.3. 190
Bellorum omnium mars cõmunis to.5.78
Bellorum ciuilium cauſſæ to.3. 117
Bellorum ciuilium exitus to.5. 288
Bellorũ cum græcis geſtorũ ſylua to.2.410
Bellorum omniũ exitus incerti to.3.76.78
Belus Hercules to.4. 302
Bellum expiabile tomo.2. 807
Bellum ciuile nullum perniciosius quàm Antonianum to.5. 259
Bellum eſt aliquem libẽter odiſſe to.3.374
Bellum affectum to.2. 618
Bellum à tumultu differt to.1. 778.804
Bellum quatenus ſuſcipiendum to.4.418
Bellum nullum iuſtum eſſe, niſi denunciatum ante & indictum &c.to.4. 420
Bellum duellum to 1. 315
Benefacta, male locata, malefacta arbitror Ennius ais to.4. 454
Beneficentia nihil pſtantius to.4.216.325
Beneficentia, eadem eſt quæ benignitas & liberalitas tomo.4. 417
Bñficentia maxime ſecũdũ naturã t.4.422
Beneficia in quos collocanda to.4. 455
Beneficia tomo primo 213
Bñficia qbus rebus ꝯſtẽt t.3.588.t.4.423
Beneficia cum fœnore remetienda to.4.425
Beneficij gratia omnis leue to.2. 559
Beneficij exprobratio moleſta eſt to.4. 490
Beneficiũ et gratia ꝯcordiæ uincula to.4.85
Beneficium non eſſe fœnerandũ to.4. 482
Beneficiũ q accepit nõ ſolũ eẽ gratus debet ſed et is cui ptãs accipiẽdi fuit t.2.653
Bene habet to.2. 415
Bene magna caterua to.2. 429
Bene nummatus to.2. 367
Beneuolentia, amicitiæ fons to.4. 492
Beneuolentia perpetuitatis cuſtos to.4.447
Beneuolẽtia quomodo cõcilietur to.4.448
Bñuolẽtia erga nos quõ ꝯſiderãda t.4.452
Beneuolentiæ captandæ rationes to.1. 67
Bero an oppid. tomo ſecundo 667
Beſſi popul. tomo ſecundo 666
Beſtiarum differentiæ to.4. 254
Beſtias ſpecula nãe appel. Epicu⁹ t.4.69
Beſtias non ſemp uoluptatẽ ſectari to.4.70
Beſtiarum animi &c.to.4. 155
Beſtiarum in ſuis educandis conſeruãdisq; amor & ſolertia to.4. 98.180
Beſtiarum in quærendo cibo ſolertia ibidẽ.
Beſtiæ quamuis non deprauatæ, prauæ tamen eſſe poſſunt to.4. 69
Beſtiæ hominũ cã generatæ to 4. 99.287
Beſtiæ in pturbatiões nõ incidunt to.4.102
Beſtijs nullum iudicium eſſe to.4. 69
Beſtijs de ſummo bono teſtibus utitur Epicurus tomo quarto 69.81
Beſtijs ineſſe quibuſdam aliquid ſimile uirtutis tomo.4. 70.125
Beſtiã reũ ambitus defendit Cice.to.4.296
Beſtiolæ uni⁹ diei ad hipanĩ flu.etc.t.4.158
biãtis re põſũ, oĩa mea mecũ fero to.4. 517
Biantis ſententia an ſit, ſic amandum ut ſis aliquando oſurus to.4. 492
Bibliothecã ꝯficit Ci. ſignis ornat t.5.102
Bibliothecam Attici ſibi ſeruari petit Cicero tomo tertio 306
Bibulus ĩ Amano cohortes amiſit to.5.275
Bibu. legẽ uiariã et alimẽtariã iactãs ibidẽ
Bibulus quoad hoſpes fuit, pedem porta non extulit tomo tertio 395
Bibu. Archilochia edicta propõit to.3.334
Bibulus in cœlo eſt &c.to.5. 333
Bibu. Põp. ab iſedijs caueat monet t.3.337
Bibulus Ciceroni iniquus to.5. 29
Bibuli ipudẽtiſſimæ ad Senatũ lĩæ t.3.394
Bibulũ ſemiuiuũ reliqrunt Parthi t.3.595
Bibulus ſtulte affectãs gloriam, ſtulte exercitum perdidit to.5. 375
Bibulus in prouincia Ciceroni moleſtus non erat tomo tertio 380
Bicorporem tomo tertio 264
Bidis oppi. Siciliæ prope Syracuſas t.2.119
Bini uerbum Græce obſcœnum to.3. 135
Bionis facetũ dictũ de luctu &c.to.4.191
Bipedũ nequiſſimus prouerbium to.2. 469
Bis ad eũdẽ lapidẽ offẽdere proue.t.3.147
Biton & Cleobis fratres &c to.4. 162
Bithyniæ ſocios cõmendat Cicero t.3.194
Bithyniæ regnum publicum factum populi Romani tomo ſecundo 364
Bithynica publican. ſocietas to.3. 194
Βλάμματα detrimenta latine tomo.4.99.
Blanditia fing. tomo ſecundo 548
Blandenius Zeuxis matricida to.3. 279
Bloſſi tomo ſecundo 374
Boetus Stoicus to.4. 345
Bogudis regnum to.3. 554
Bonæ deæ ſacrarium ubi to.2. 686
Bonitas tomo primo 256
Bonitas ſummæ popularis to.2. 709
Bonæ fidei iudicia tomo.4.469.& ſequent
Bonitas & gratia in Deo to.4. 256
Bonæ deæ ſacris, uiris intereſſe nefas eſt tomo ſecundo 519.531.537
Bona non ſecte maiores appellaſſe pecuniam & huiuſmodi to.4. 517
Bonorum duo genera to.1. 155
Bonorũ finis qs t.4.53. Ei⁹ fines uarij 61.09
Bonorũ finis ibidẽ. Stoic. ſecundum naturam uiuere tomo quarto 92.125.102
Bonorum tria genera ſecundum Peripateticos tomo quarto 305.317
Bonũ qd ſecũdũ uarios to.4. Zenonẽ.43. 113. ſecũdũ Herillũ. 37. Ariſtippũ, Caliphonẽ, Diodorũ, Academicos, Carneadẽ.42. Hieronymũ, Polemonẽ.44.104. Metrodorum.80. Diogenem.92.
Bonum ſolum quod honeſtum tomo.4. 28.59.88.462.517
Bonum quid to.4. 917
Bonus nemo niſi ſapiens to.4. 207
Bonus uir nunquam non beatus to.2.658
Bononia urbs Galliæ to.5. 275
Boetes qui arctophylax to.4. 277
Borea oppidum to.3. 538
Bos clitellas prouer.to.3. 370
Boues, aureo ſeculo interficere nephas erat tomo quarto 288
Boum utilitas to.4. 39
Βούλησις uoluntas latine to.4. 298
Brachatus to.2. 278
Braſſica uitibus peſtifera to.4. 280
Brennus Gallorum dux to.4. 225
Breuitas figura to.2. 69.72
Breue factum to.2. 238
Breuitatis imitatio ſæpe uitioſa to.1. 78
Breuitas quib. rebus perficiatur to.1. 346
Breuia Stoicorum to.4. 210
Breuitas in ſententia laudatur to.4. 418
Breuitas in partitione to.2. 72
Breuitas in aliqua parte dicẽdi laus eſt, in uniuerſa laudem non habet to.4. 289
Breuitatis magiſter Brutus to.3. 165
Breuis narratio to.1. 78
Breuis oratio to.1. 359
Brinniana auctio to.3. 493
Brinnianus fundus to.3. 505
Britanniæ aditus muniti molibus miris eiusq; inopia to.3. 368
Brogitaro fanum Magnæ matris uendidit tomo ſecundo 277
Brogitarus Gallogræcus to.2. 558
Brulla talis mirum in modum delectatus eſt tomo primo 228
Brunduſina colonia natalis eiuſq; in Ciceronis officia tomo tertio 358
Brunduſinorũ in Cice. gratitudo to.3.358
Brunduſina colonia natalis eodem
Bruti eloqntia, ſtudia et pceptores t.2.818
Bruti epitome &c.to.3. 478
Bruti orõ ĩ ꝯciõe capitolia habita t.4.528
Bruti de Octauio iudicium to.3. 159
Bruti animus liber to.3.159.& ſequent.
Bruti fuga to.2. 719
Bruti cũ Cice. in prouĩcia fuit oĩa t.5.586
Bruti epiſtola ad Atticum non prudenter ſcripta tomo tertio 477
Bruti iudiciũ de optimo gñe dicẽdi t.3.518
Bruti ſententia de bellis ciuilibus to.3.206.
Bruti clementia minime ſalutaris in bello ciuili tomo tertio 250
Bruto propter ſingularẽ incredibilẽq; uirtutem eius in primis fauet Cicero t.3.514
Brutum cur tantum amet Cicero to.5.26. 516. Eius

516.Eius

116. Eius uirtutes ibidem
Brutum Galliæ præfecit Cæſar to. 3. 81
Brutum omni ſtudio, autore Attico, complexus eſt Cicero to. 3. 379
Brutū nō minus diligit Cic. q̃ Atti. t. 3. 374
Brutū, quare tantū amet Cice. t. 3. 36. 116
Brutus i pħia et triſſimus excelluit t. 4. 87
Brutus primus conſul to. 4. 75
Brutus Cicer. lib. to. 4. 336
Brutus nunquam niſi arroganter Cice. ſcribit tomo tertio 192. 194
Brutus Attico humaniſſime ſcribere ſolitus eſt tomo tertio 380
Brutus liberius ab Ariobarzane tractatus quàm Pompeius to. 3. 387
Brutus etiam Antiochius fuit to. 3. 498
Brutus quàm ruſtice egit, quod in uilla Ciceronis eſſe noluerit to. 3. 484
Brutus & Caſſius conſiliū à Cicerone magnopere exquirunt to. 3. 575
Brutus non cōtra officium fecit, quum Collatinum collegam expulit to. 4. 467
Brutus Ariſtum Antiochi fratrem frequenter audiuit tomo. 4. 115
Brutus quid uelit magni refert, inquit Cæſar tomo tertio 57
Brutus in cā Pōpei acriter uerſatur t. 3. 460
Bucula Myronis to. 2. 213
Bulbus bō neq̃. īprobus, flagitioſus t. 2. 329
Buleutherium locus clariſſimus Syracuſis tomo ſecundo 212
Burſa homo ſordidus to. 3. 92
Buſtum τύμβος to. 4. 403
Buſtum Baſilij locus to 3. 400
Buſtuarius gladiator to. 2. 652
Buthroti domum parat. Atticus to. 3. 326
Buthrotis imunitatē petit Atticus t. 3. 530
Buthrotium agrum proſcriptum Atticus à Cæſare redemit to. 3. 546
Byzantiarum uirginum facinus to. 2. 626

C

Cachinnatio uituperatur to. 4. 110
Cadauera oppidorum to. 3. 50
Caducæ hæreditates to. 2. 789
Caduceus Tomo primo 151
Cæcitatem malum non eſſe to. 4. 218
Cæcilia Atticū filia to. 3. 388
Cæcilia Baliarici filia &c. to. 4. 305
Cæciliæ Metelli omen &c. to. 4. 316
Cæcilia Sex. Roſcij nepotis filia ad quam confugit ipſe to. 2. 21
Cæcilia Balearis filia ſpectatiſſima fœminæ tomo ſecundo 41
Cæcilia Metelli filia to. 4. 326
Cæcilia lex tomo. 2. 759
Cæcilianus pater to. 2. 615
Cæcilij Metelli legibus ferēdis autor Pompe. tomo tertio 412
Cæcilij Synephebi to. 4. 48
Cæcilius mal. latinitatis autor to. 3. 397
Cæcilij locus to. 2. 615
Cæcilius facile ſummus comicus inter latinos habetur to. 1. 363
Cæcilium colit & obſeruat Cice. to. 3. 467
Cæcilius Baſſus to. 3. 183
Cæcili⁹ et pacuui⁹ male latiē locuti t. 1. 306
Cæcilius auūculus Pōponij Atticū t. 3. 303
Cæcilius iprobe patrociniū Ciceronis, contra Satriū amicū implorabat to. 3. 303
Cædere ſaxis tomo. 2. 85
Cædes Ro. ob Cice. reuocandum to. 2. 581
Cælio adoleſcenti quur tradiderit prouinciam Cicer. to. 3. 27
Cælius ad ſcribendas lite. piger. to. 3. 57
Cælio ædili gratulatur Cice. to. 3. 26
Cælius monet Cicer. ut qui alios accuſet, cautius uiuat to. 3. 383
Cælius accurate ſcripſit ad Ciceronem de Pantheris ibidem
Cælius Antipater qui ad Lælium ſcripſit imperite ſe excuſat to. 2. 85
Cælius Cicer. monet ne à Cæſare deſciſcat ad Pompeium to. 3. 118
Cælius Hiſtoricus qualis to. 1. 168
Cælium prouinciæ præficit Cice. to. 3. 380
Cæpiones oratores to. primo 319
Cæſa & porrecta to. 3. 373
Cæſar Cice. ſibi legatum uolebat to. 3. 333
Cæſar mitis eiuſq; mores to. 3. 81. 82
Cæſar uictor qualis futurus to. 3. 118
Cæſar acriter taxatur to. 4. 459
Cæſar Catuli frater ſale & facetijs omnes ſuperabat to. 4. 438
cæſar deiotaro q̃ inimicus t. 2. 741. t. 4. 350
Cæſar conſulatum petit to. 3. 516
Cæſar Brūduſij Pōpeiū oppugnat t. 3. 440
Cæſar Cice. hortatur ne ſe Pompeio coniungat tomo tertio 417
Cæſar Euripidis uerſus ſemper in ore habuit tomo quarto 474
Cæſar impudenter Galliam per. x. annos ui obtinuit to. 3. 401
Cæſar gloriæ auidiſſimus to. 2. 660
Cæſari incertum Phalarim ne an Piſiſtratum imitaretur to. 3. 407
Cæſar monſtrum horribile uigilantia & celeritate &c. to. 3. 416
Cæſar omnem pecuniam priuatam & publicam exhauſit to. 3. 402
Cæſar in foro combuſtus &c. to. 3. 510
cæſar nō recuſat tyrānus appellari t. 3. 446
Cæſar Pompeiū à Cicer. diſiūxit to. 2. 730
Cæſar Paris dictus quare to. 3. 317
Cæſar quantus orator to. 1. 280
Cæſar q̃s honores Ciceroni obtulit t. 2. 631
Cæſar Sylla pernicioſior to. 4. 447
Cæſar ſeipſum uicit to. 2. 699
Cæſar egregius puer to. 3. 151
Cæſar neſcio quo pacto Ciceronem mirabiliter ferebat to. 3. 516
Cæſar Cicero. reuocat ex Ægypto to. 2. 704
Cæſar omnium oratorum elegantiſſime locutus eſt tomo primo 280
Cæſar Piſon. gener Epicureus to. 2. 660
Cæſar Octa. boni ingenij ſed ſpe honorum deprauati to. 3. 264
Cæſar Iunior exercitui ſuo imperare non poteſt tomo tertio 162
Cæſar Syllanas uēditiones ratas eſſe uoluit tomo tertio 194
Cæſar minaces & acerbas literas ad ſenatum ſcribit to. 3. 242
Cæſar Iunior Anto. nimiū æquus to. 3. 150
Cæſar Coruin. Domitiū obſedit to 3. 413
Cæſar Tyrānidē exercēs opprimitur t. 4. 447
Cæſar ob ſuſpicionem uxori nuncium remiſit tomo tertio 309
Cæſar unus uere inuictus to. 2. 760
Cæſare uictore nihil moderatius to. 3. 42
Cæſaris dicendi genus to. 1. 175
Cæſaris oratio qualis to. 1. 217
Cæſ lib. de rōne latinæ eloquētiæ t. 1. 280
Cæſ. de Cicer. teſtimonium to. 1. 280
Cæſ. commentarij Cicer. probati to. 1. 282
Cæſari q et quāti honores decreti to. 2. 699
Cæſari imponit Diadema. Anto. to. 2. 744
Cæſari omnia quæ poſtulat, cumulate offeruntur tomo tertio 405
Cæſar. ſacrificanti oſtentum to. 4. 319
Cæſaris erga Cice. humanitas to. 3. 15
Cæſaris & Pompei cauſæ to. 3. 117
Cæſa. Octa. qui decreti honores to. 3. 158
Cæſar bello ciuili Ciceronem ad pacē hortatur tomo tertio 408
Cæſar natura haud q̃q̃ crudelis t. 3. 87. 441
Cæſar Syllam ſe non imitaturum proteſtatur tomo tertio 432
Cæſar nihil niſi ſæuū et atrox cogi. t. 3. 446
cæſar uir optimus et liberaliſſimus t. 3. 489
Cæſar uirtuti & ingenijs fauet to. 3. 88
Cæſar Marcelli necis innocens to. 3. 492
Cæſar ī rebus publicis gerēdis acer t. 3. 118
Cæſa. Quintum fratrem magnificentiſſime tractat to. 3. 364
Cæſ. contra aruſpicum ſententiā in Aphricam fœliciter tranſmiſit to. 4. 343
Cæſ. Iūior nimis euectus à ci. t. 3. 251. 259
Cæſaris mētē fortuna nō excæcauit t. 2. 698
Cæſarem contra Rempub. aluit & armauit Pompeius &c. to. 3. 412
Cæſa. omnes boni occiderunt to. 2. 730
Cæſaris ſtatua to. 3. 173
Cæſaris ad Clodium literæ to. 2. 500
Cæſaris lex to. 2. 656
Cæſaris & Ciceronis diſſenſio in republi. atq; reconciliatio to. 2. 664
Cæſ. lex de iudicijs & prouincijs to. 2. 722
Cæſ. leges de ui et maieſtate to. 2. 722
Cæſ. ad regnādū ſtudia et labores t. 2. 730
Cæſa. Octauij & Pomp. compar. to. 2. 766
Cæſa. ad uendam (ut aiebat) dignitatem ſcelera tomo. 3. 402
Cæſa. literæ ad Cice. tomo. 3. 417. 430. 451
Cæſari ipſi nō pōt nec Cæſar ſuis t. 3. 162
Cæſ. conditiones ſenatui oblatæ to. 3. 143
Cæſ. Octauij factū Cice. defendit to. 3. 161
Cæſarem Iuniorem alioqui probum incitabant amici to. 3. 398
Cæſarem & Pompeium grauiter taxat Cicero tomo tertio 447
Cæſare Tyranno ſublato Tyrannis manſit tomo tertio 514
Cæſare uictore nihil moderatius to. 3. 48
Cæſari Octauiano crimen ab Antonio confictum tomo. 3. 185
Cæſari omnia ſecundiſſima acciderunt Pōpeio aduerſiſſima to. 3. 451
Cæſari poema dicare iſtituerat Cic. t. 3. 297

Aiax ſimplex & impatiens contumeliæ tomo.4. 434.
Aiacis & Medeæ ſtatuæ apud Cyzicenos tomo.2. 223.
Aio te Aeacida & Enni eſt to.4. 357.
Aio deo ara quãdo cõſecrata eſt to.4. 318.
Aius Deus to.4. 318.349.
Ἀκροστιχὶς tomo.4. 357.
Ala axula to.1. 357.
Alabandum alabani colunt to.4. 196.
Alaudarum legio to.2. 721.
Alba Æmilius etc.to.2. 173.
Alba ipſe ſe ſcurram improbiſſimum existimari uult to.2. 173.
Alba à ſcurris ſemp gladiator potius quã ſcurra appellatus ibidem
Alba C.Verris non ſolum amicus, uerum etiam amator antiquiſſimus ibidem
Alba lacus emiſſus à Roma.quo Veij capi poſſent to.4. 318.
Albani tumuli to.2. 685.
Albani lacus emiſſio to.4. 318.349.
Albini interitus to.4. 157.
item to.3. 166.
Albinus conſularis Mummij legatus tomo.3. 499.
Albus color deo præcipuus to.4. 400.
Albus an ater to.2. 733.
Albutius,ut Græculus à Scæuola græce ſalutatus to.4. 49.
Albutius in Sardinia cũ triumphaſſet Romæ damnatus to.2. 667.
Alcamenes Vulcanum fecit to.2. 245.
Alcæus de iuuenũ amore ſcripſit to.4. 215.
Alcæum næuus in articulo pueri delectat tomo.4. 249.
Alcibiad.ab Eupolide notatus to.3. 383.
Alcibiadi perſuaſerat Socrates inter eum & baiulũ nihil intereſſe to.4. 194.
Alcibiadis ſomnium to.4. 362.
Alcidami oratio de laudibus mortis tomo.4. 263.
Alcidamus Rhetor antiquus in primis nobilis to.4. 263.
Alcmæo Crotoniates Soli lunæ ſyderibusq́; diuinitatem dedit to.4. 240.
Alcmæon tragœdia to.4. 33.
Alæ equitum cur dicantur to.4. 531.
alea ludere romãis prohibebatur to.2.736
Aleo etc.to.4. 299.
Alexandrini regis reductio to. 3. 413.
Alexander cur ab Apelle pingi & à Lyſippo fingi uoluerit to.3. 66.
Alexander ad Achillis tumulum to.3.67.
Alexander Epheſiorum to.2. 223.
Alexander Macedo, trigeſimo tertio anno obijt mortem to.2. 767.
Alexander Magnus poſt regis appellationem in omnia uitia lapſus to. 3. 499.
Alexandri dictum de Homero ad Achillis tumulum to.2. 480.
Alexandrum Phæreum Thebe uxor occidit tomo.1. 519.
Alexandri præceptor Ariſtot.to.1. 232.
Alexandrũ Lyſippus inſculpſit to.4. 33.
Alexander Clytum occidit to.4. 212.
Alexãder rebus ſecũdis uti neſcit to.4.182
Alexander apud Solem in delubro pecuniam depoſuit to.4. 399.
Alexander rebus geſtis patre clarior humanitate autem inferior to.4. 430.
Alexãder pheræus qualis to.4. 447.
Ad cubiculum uxoris accedẽs Barbarũ ſeruũ diſtricto gladio præmittebat ibidẽ.
Alexander Tyrannus occiditur to.4. 319.
Alexandri magni apud Iſſum caſtra etc. tomo.3. 28.
Alexandri ſomnium to.4. 361.
Alexander magnus imperator haud paulo melior quam Cicero aut Atticus tomo.3. 374.
Alexander in ſomnis à Dracone herbam edoctus eſt, qua Ptolomeum ſanauit tomo.4. 361.
Alexan.ſtatua apud Epheſios to.2. 223.
Alexander ſummo ingenio,ſumma modeſtia,poſtquã rex appellatus eſt,ſupbus, crudelis immoderatus fuit to.3. 499.
Alexander poeta non bonus,ſed tamen nõ inutilis to. 3. 334.336.
Alexander quare potiſſimũ ab Apelle pingi uoluit to.3. 66.
Alexander magnus cum occidiſſet Clytũ familiarem ſuum, uix à ſe manus abſtinuit to.4. 212.
Alexandro mors prædicta to.4. 318.
Alexandro nato,deflagraſſe templum Dianæ Epheſiæ to.4. 270.318.
Alexis Attici puer humaniſſ.to.3. 399.
Alexis amanuenſis Attici to.3. 394.545.
Alfius grauis et firmus quæſtor to.3.295.
Alienare to.2. 223.
Alipbira oppidum non admodum uetus tomo.3. 317.
Ἅλις δρυός prouerbium to.3. 332.
Ἅλις σπουδῆς to.3. 323.
Ἀλληγορία que to.1. 306.
Allienus Cæſaris amicus etc.to.3. 245.
Alimentaria lex to.3. 110.
Altes to.4. 288.
Aliud agere to.2. 443.
Aliud ſtans, aliud ſedens prouer.to.2. 830
Allegationes to.2. 98.811.
Alleuamentum to.2. 469.
Alleuationẽ nullã ſperat Cicero to.3.119.
Alleuatio to.4. 55.
Allobrogum legati in ponte Tybris intercepti to.2. 537.
Alueolus to.4. 130.
Alui ſitus & uſus in animante to.4. 283.
Alui purgationẽ quis inuenit to.4. 299.
Alpes Italiæ munimentum to.2. 631.
Alpium altitudo ibidem
Alta to.1. 250.
Alter to.3. 388.
Alyzia locus citra Leucadem to.3. 27.
Amalthea ἀμαλθεῖα Attici to.3.309.314.
Amalthea Cicer.to.3. 313.
Amanus mons aquarum diuortio Syriam à Cilicia diuidens to.3. 374.
Amanũ montẽ inuadit Cicero to.3. 228.
Amanus mons plenus ſempiternorum hoſtium to.3. 25.328.
Amans & amator differunt to.4. 201.
Amans ſine riuali to.3. 299.
Amandum ſic,ut ſis aliquando oſurus an Biantis ſit ſententia to.4. 492.
Amandare to.2. 141.483.
Amandatio
Amare quid ſit to.4. 77.
Amare uehemẽtius quã diligere to.3.249.
Amanti nihil eſt difficile to.1. 298.
Amaſinus malus uerborum interpres tomo.3. 237.
Ambientes,ne hominum mentes ſibi allicere debent to.2. 431.
Ambienti quid obſeruandum to.2. 545.
Ambiguum ſi ſit to.1. 13.
Ambiguorum plura genera to.1. 176.
Ambiguum quomodo defendatur ibidem.
ex Ambiguo to.1. 114.
ex Ambiguo facetiæ to.1. 197.
Ambitio miſerrima eſt to.4. 419.
Ambitio in rep.peſtilentiſſima to.2. 374.
Ambitio honoris publ.comes to.2. 374.
Ambitio timida to.2. 677.
Ambitus quid to.3. 43.
Ambitus legem tulit Cice.to.2. 424.
Ambitus tpe Ciceronis immanis to.3.289
Ambitus uerborum περίοδος to.1. 267.
A Quatuor membris conſtat 326.
Ambulatio to.3. 290.
Ambulatiuncula to.3. 499.
Amentia quid to.4. 180.
Amentia animi affectio lumine mentis carens to.4. 319.
Amentatus to.1. 157.
Ameſtratini à Verre ſpoliati to.2. 160.
Amicitia & fides duæ ſanctiſſimæ res tomo.2. 35.
Amicitias coniungit ſtudiorum naturæq́; ſimilitudo to.2. 318.
Amicitia to.1. 123.
Amicitia ad beate uiuendum nihil conducibilius to.4. 60.
Amicitia an in uoluptate to.4. 65.
Amicitiam à uoluptate ſeiungi poſſe negat Epicurus to.4. 78.
Amicitia ab amãdo dicta tomo.4.77.351. 487.499.
Amicitiam non ſpe fructus expetendam tomo.4. 77.157.488.
Amicitia à Charite nata to.4. 357.
Amicitia omnibus rebus anteponenda tomo.4. 485.
Amicitiam niſi in bonis eſſe non poſſe tomo.4. 485.493.
Amicitia an ob imbecillitatem inopiamq́; deſideranda ſit etc.to.4. 487.
Amicitiam uſq; ad extremum permanere difficillimum to.4. 488.
in Amicitia eſt uerecundia neceſſaria tomo.4. 498.
Amicitia eſt diuinarũ humanarũq; rerũ cũ charitate cõſenſio to.1.123.et to.3.517
Amicitia æque neceſſaria ac elementa tomo.4. 486.
Amicitia officioſa to.1. 123.

amicitia

Amicitia iuxta Pythagoram æqualitas eſt tomo. 3. 446.
Amicitia ſimilitudine morũ arctiſſime copulantur to.4. 493.
Amicitia à dijs immortalibus habemus melius nihil & iucundius to.4. 490.
Amicitiam, quã in cœlum laudibus effert funditus euertit Epicurus to.4. 77.
Amicitia ſine uirtute eſſe non põt to.4.486
in Amicitia qui ſint fines to.4. 487.
ſine amicitia omnia corruere ibidem.
Amicitia omnes res ipſumq́; mundum totum conſtare etc.to.4. 487.
Amicitia in omni genere uitæ iucunda tomo quarto. 491.
Amicitiæ lex ut ſemp idẽ uelint to.2. 543.
Amicitiæ immortales inimicitiæ mortales eſſe debent to.2. 695.
Amicitiæ non modo fautrices, ſed & uoluptatum affectrices to.4. 60.
Amicitiæ uis to.4. 384.497.
Amicitiæ peſtis maxima pecuniæ honoris'q; cupiditas to.4. 489.
Amicitiæ lex prima, ut neq; rogemus res turpes nec faciamus etc.to.4. 489.
Amicitiæ q̃tenus uenia dari põt to.4. 493.
Amicitiæ proprium monere & moneri tomo quarto. 438.497.
Amicitia bona & cõmoditates to.4. 465.
Amicitiæ peſtis, aſſentatio to.4. 497.
Amicitiæ ornamentũ uerecũdia to.4. 496.
Amicitiæ uenenum odium to.4. 497.
Amicitiæ fundamentum fides to.4. 494.
Amicitiæ prouecta ætate iudicandæ ibidẽ.
Amicitiæ fons eſt bonorum inter bonos beneuolentia to.4. 491.
Amicitiæ condimentum, morum ſuauitas tomo.4. 493.
Amicitiæ diſſuendæ quam diſcindẽdæ magis to.4. 495.
Amici cauſa non peccandum to.4. 487.
Amici optima et pulcherima ſuppellex uitæ to.4. 491.
Amici noui ueteribus non anteponendi tomo quarto. 495.
Amici qui qualeſq́; deligendi to.4. 493
Amici quomodo monendi & obiurgandi tomo.4. 438.497.
Amicis quatenus obſequẽdum to.4. 467.
Amicorum communia omnia prouerbium to.4. 384.
Amicorum ſtudia quibus modis parentur tomo.4. 536.
Amicorum epiſtolas non diuulgandas tomo ſecundo. 342.
Amicorum uix tria aut quatuor paria tomo.4. 53.838.
Amicos in aduerſis cognoſci to.4. 491.
Amicos quàm diuitias parare laudibilius tomo.4. 491.
Amicum iudicare niſi expertum difficile eſt to.4. 493.
Amicus certus incerta in re cernitur tomo.4. 493.
ab amico quid petendum etc.to.4. 495.
Amicus uel mortuus diligendus to. 3. 176.
Amicus & amator to.2. 173.
Amicus uerus tanquã alter idem to.4.496
Amicus niſi uir bonus eſſe non poteſt ibidẽ
Amiterninos agros Sylla publicarat neq; diuiſerat to. 3. 318.
Αμνησία præteritarum iniuriarum obliuio eſt to.2. 718.
Amor flagitij & leuitat.autor to.4. 210.
Amoribus muliebribus maiorem licentiã natura tribuit to.4. 212.
Amor quid ſecundum Cecilium to.4. 210 & Stoicos ibidem.
Amor quidam qui nihil uel parum ab inſania differt to.4. 211.
Amor libidinoſus quomodo curandus tomo quarto. 211.
amor ſui, naturæ primum to.4. 416
amor & amicitia ab amando dicta tomo quarto. 77.495
amore maxime flagrauit Reginus Stoicus. tomo.4. 211
amoris furor & perturbatio uehementiſſima to.4. 211.
amor ad beneuolentiã coniungendã principi to.4. 487.
amor uerus & fictus non facile dijudicatur etc.to.3. 128.
amor quatenus in amicitia progrediatur tomo.4. 488.
amphiaraus ut deus habitus to.4. 316.
amphictiones commune græciæ conſiliũ tomo primo 105
amphilochus & Mopſus argiuorum reges, & ijdem augures to.1. 312.
amphion apud Pacuuium uituperata Muſica ſapientiam laudat to. 1. 87.
ampliandi to.2. 76.
amplificatio tomo primo 22.30.350.311. Eius diuiſio 30.
amplificatio rerũ & uerborum to. 2.350
amplificatio eſt uehemens quædam argumentatio to.1. 347.
amplificatio ad quid ualeat to.1. 227.
amplificator to.4. 215.
amplitudo quid to.1. 123.
ampliuagas to.1. 32.
amplo oratori quæ cauenda to.1. 272.
anacharſis epiſtola ad Hamnonẽ to.4.230
Anacharſis Scytha, pecuniã ſumq́; omnem contempſit to.4. 230.
Anacreontis poeſis, amatoria to.4. 211.
Anactes to.4. 299.
Αναλογία cõparatio, proportio to.4.527.
Anapeſtus to.1. 238.
Anapeſticus qui Ariſtophan.to.1. 322.
Anatociſmus to.3. 378.
Anaxarchus Democritius nullũ Nicocreontis ſupplicium deprecatur to.4. 275.
Anaxarchus exarnificatus to.4. 305.
Anaxagoras materiam infinitam rerum principium dixit to.4. 40.
Anaxagoras niuẽ nigrã dicit to.4. 30.36
Anaxagoras de filij morte Sciebam me genuiſſe mortalem ait to.4. 184.190.
Anaxagoras quid de Deo to.4. 140.
Anaxagoras Clazomenius ad inferos undiq; acceſſum patere reſpon.to.4. 160.
Anaxagoræ Clazomenij morientis preclarum dictum to.4. 160.
Anaximander infinitatem naturæ ponit, ex qua omnia gignerentur to.4. Eius de Deo opinio. 140. Lacedemo. monuit ut urbem linqueret terræmotum prædixit & cætera. 330.
Anaximenes Anaximãdri auditor aera infinitum aſſerit &c. tomo.4. 40. Eumq́; deum ſtatuit 140.
anceps cauſæ genus to.1. 68.
ancharius popularis to.1. 59.
anchillaus L.Egnatij ſeruus apuleio commendatur to.3. 25.
ancillares to.2. 830.
ancillari to.2.389.776.to.4. 224.
anconam occuppat Cæſar to.3. 243
andabatam defraudare prouerb.to.3.96
andria Terentij à Menandro conuerſa tomo quarto 48.
andricus Cicero ſeruus to.3. 244
andromacha fab.Ennij to.4. 19.
androm.ſtella to.4. 278.542.545.
andro arthemonis filius cõmend.to.3.213
andronem Laodicenſem hoſpitem ſuũ Seruilio commendat Cice.to.3. 213.
Anſiæ to.3. 369.
anfractibus to.4. 266.
anfractu to.4. 360
angor, ægritudo premens to.4. 338.207.
angor ab anxietate differt to.4. 205
anguitenens to.4. 227.548
angulata to.4. 247
anien fluuius to.4. 296
aniliter to.4. 307.
animaduertendi & caſtigandi modus tomo quarto 429
animaduerſores to.4. 440
animal omne ſimul ut natũ, ſe, ſuaſq; partes omnes diligit to.4. 69
animam agere & efflare to.4. 143
animal omne an mortale to.4. 295
animantiũ dfferẽtiæ to.4.105.paſtus.180
animantium uita tribus rebus ſuſtinetur tomo 4.283.Reliqua in beſtia et belua.
animi qũomodo permouendi tomo.1.287 & ſequentib.
animi quot motus ſunt tot ſignificationes tomo primo 193
animi magni eſt fortiter ferre, quæ euenerint tomo ſecundo. 794
animi imago uultus &c.ibidem
animi uis quo maior, quàm corporis hoc ſunt grauiora ea quæ concipiuntur animo, quam corpore to.2. 794
animi morbi qui ſint hos philoſophi perturbationes uocant to.4. 59
animi ingenui eſſe cui multum debeas, eidem plurimum uelle debere to. 3. 22
Animi maiores uoluptates, et dolores quã corporis to.4. 58.83.179.
animis cœleſte quid & diuinum ineſſe tomo quarto 84
animus percãus to.2. 685
anima immortalis to.4. 484

anima triplex Platoni to.4. 42.143
Anima propria natura ac uis to.4. 377
animi uis to.4. 147.153
animi ſedes & ſuſtentatio to.4. 148
animi immortalitas to.4. 153
animi an intereant to.4.154.& ſequent.
animi magni refert, quali in corpore ſint collocati to.4. 155
animi beſtiarum quales ibidem
animi cultura, philoſophia ibidem
animi medecina ſerius inuenta & minus culta quam corporis to.4. 178
animi medicina, philoſophia to.4. 179
animi morbi perturbationes tomo.4.179. Et quod plures ſint quàm corporis ibidẽ
animi omnis commotio inſania to.4. 180
animi ſanitas to.4. 180
Animi fœtus triplex to.4. 316
animis quibus tẽdantur inſidiæ to.4. 387
animi motus duplices to.4. 437
animi bene conſtituti proprium to.4. 490
animi uitia, prauitates to.4. 520
Animi uirtutes uoluntariæ & inuoluntariæ. to.4. 115
animi hominum incerti to.3. 257
animi præſtantia to.4. 518.529
animi rectæ affectiones uirtuteſq; appellãtur tomo quarto 173
animo nihil uelocius, celeriusq; to.4. 147
animo et corpe ꝯſtamus to.4.106.114.178
animo ualere opus eſt, ut corpore poſſis tomo tertio 144
animo iniuſſu Dei ex cuſtodia corporis nõ migrandum to.4. 375
animorum diſiunctio diſſenſionem fecit tomo ſecundo 362
animorum in terris nulla origo to.4. 152
animorum labes nullo modo elui poteſt tomo 4. 332
animorũ duplex uis atq; natura to.4. 432
animoſus, & animatus to.4. 143
animi perſpicui cedere neceſſe eſt to.4.22
animula to.3. 49
animum qui uincit, non ſolum ſummis uiris comparandis, ſed ſimillimus Deo iudicatur to.2. 699
animum, quaſi corporis expertes, eſſemus ſolum amplexatur Zeno.to.4. 45
animũ ab animo ſolum cognoſci to.4.149
animus quibus uirtutibus ſit ornatus tomo quarto 114
animus ſui pro ſale &c.ibidem
animus i homine excellẽtiſſimũ to.4. 252
animus exulceratus to.2. 712
animus ab anima dictus & idem cum anima to.4. 143
animus quid to.4. 42
animus Xenocrati, mens nullo corpore tomo.4.42. Zenoni ignis 103.143. ariſtoteli, quinta quedã eſſentia 143.152. ariſtoxeno, corporis intenſio quedã 143. Empedocli, cordi ſuffuſus ſanguis 143. Euripidi, Deus 151. Xenocrati et Pythagoræ numerus. Dicæarcho, et Ariſtoxeno, nomen inane 143. Democrito atomi. 143.
animus quid & ubi ſit to.4. 143
animus æternus to.2. 480
animus diuinus potius quàm humanus tomo quarto 149.144.484
animus ex quibus concretus to.4. 252
animus in capite habitat to.4. 153
anim. ſine doctrina, ut ager ſine cultu fructuoſus eſſe non poteſt to.4. 166
animus æger ſemper errat to 4. 279
animus in duas ptes diuiſus to.4.174.198
animus humanus decerptus è mente diuina to.4. 210
animus nobis unde datus to.4. 236
animus eſt cœleſtis, et cur in corpora ſparſus &c.to.4. 514
animus unde genitus to.4. 519
animus ſemper agere cupit to.4. 219
anitius Manlius con.to.4. 374
annales leges to.2. 767
annales Maximi to.2. 168
annales Pontificis max.to.4. 379
anneus Brochus Senator à Verre per Symmachum Veneriũ ſpoliatus to.2. 162
annibal quantus to.2. 597
annibalis dictum ad Pruſiam to.4. 345
annibal. reſponſum ad phorin.to.1. 278
annibalem Capua corrupit to.2. 354
anniceryj philoſophi to.4. 480
anni inſtitutio to.4. 530.
anniuerſaria ſacra to.2. 212
annij aſelli filia hereditas à Verre per fraudem intercepta eſt to.2. 91.93
annominatio to.1. 45
annonæ magna uilitas to.2. 303
annonæ differẽtia to.2. 284
annona Romæ ingraueſcit to.2. 497
annos natus ad quinquaginta to.2. 331
annus 366. diebus conſtat to.4. 266
annus mag. quando efficiatur to.4. 267
annulus ſubſignatorius to.3. 266
annus uertens to.4. 377
annul. aureis ſcrib. donabantur to.2. 182
annus fit, ubi ſol ſuum cõfecit & peragrauit orbem to.4. 530
anſa reprehenſionis to.2. 559
anſa ſermonis to.2. 568
anſeribus cibaria publice Romæ locabantur. to.2. 33
ante diem 12. Calend.to.2. 388
ante diem 8. Calend.ibidem
antegreſſa to.4. 373
Ἀντίφθων to.4. 252
ante canis ſtella to.4. 279
ex antecedentibus locũ to.1. 332.66
antheros Veneris et Martis filius tomo 4. 300.459
anthronianam domum Meſſala emit tomo tertio 309
antelucanæ cœnæ to.2. 398
ante uileritis nobilitati to.2. 357
anticipatio προλήψεως græ.to.4. 243
anticipatum to.4. 248
Ἀντίθετον to.3. 285
antigoni epiſtolæ ad Philippum F. ad humanitatem cohortantes to.4. 452
antigonus Cn.Octauij libertus to.3. 205
antigenidas diſcipulo &c.to.1. 270
anthij librorum copiam habebat Cicero tomo tertio 316
antimachi poetæ dictum ad auditores ſuos tomo primo 272
antinomachus Epicuri hæres tomo 4. 82
antiochia patria Archiæ poetæ to.2. 476
antiochus Ciceronis præcep.tomo 2. 290
antiochus rex populi Roma. amicus præceps è prouincia populi Romani exturbatus eſt to.2. 207
antiochi lib. contra Philonem præceptorẽ to.4.14. Luculli præceptor ibidem
antiochus philoſoph. homo natura leniſſimus to.4. 16
antiochus Gabinius libertus condemnatus &c.to.3. 362
antiochus commagenus rex to.3. 114
antiochi regis de regno dictum to.2. 716
Antiochei to.4. 30
Antiochi liber de concordantia Stoicorum & peripate to.4. 238
Antiochi partes efficaciores in Academicis quæſtionibus to.3. 495
Antiocho Academico ſex menſes operam dedit Cicero to.1. 290
Antiochus intra montem Taurum regnare iuſſus to.2. 577
Antiochus Academicus Stoicis germaniſſimus to.4.44. Stoicis de finibus bonorum diſſentit to.4. 44
Antiochus quando à Philone diſceſſerit tomo quarto 29
Antioch. cur Academiam ueterem reuocarit ibidem
Antioch. Cicer. familiarſſi.to.4.388. Politiſſi. & acutiſſi. ſuæ memor.to.4. 30
Antiochus ueterem peripateti. diſciplinam optime profecutus eſt to.4. 120
Antiochus Pomponij magiſter to.4. 388
Antiochus uitam beatam in ſola uirtute ponit, ſed non beatiſſimam to.4. 44
Antipater Hiſtori.to.2. 168
Antipater Sidonius ex tempore uerſus fundebat to.1. 251
Antiopam Rutilius ſemper agre ſolitus tomo quarto 434
Antiopa Pacuuij ex Eurip. uerſ. tomo 4.48
antipat. Derbetes commend.to.3. 315
Antipater Stoicus in reprehendendo Academicos multus to.4. 19
antipater Dialec. opinioſiſſi.to.4. 46
Antipa. Cyren. cæci dictum to.4. 95
Antipater Tyrius Stoicus to.4. 459
Antipa. epiſtolæ ad Caſſandrum filiũ ad humanitatem hortantes to.4. 452
Antipater Diogenis Babylo. auditor et homo acutiſſimus to.4.235. eius duo de ſomnijs libri 309
antiphon re ammuſtus to.1. 261
Antipodes eſſe qui aduerſis ueſtigijs ſtent contra noſtra to.4. 42
Antiquari to.4. 466
Antiqui homines to.2. 22
Antiquitas &c.to.4. 144.
Antiquitas in multis errabat to.4. 348

Antiqui philoſophi & Academici & Peripatetici intelliguntur to.4. 133
Antiſtia to.2. 215
Antiſthenes patientiam et duritiam in Socratico ſermone adamauit to.1. 221
Antiſthenes homo acutus magis quàm eruditus tomo tertio 485
Antiſthenes quid de deo to.4. 241
Antiſthe.lib.qui phyſic.inſcrib.to.4. 241
Antiſtius Piſo orat.Cice.Tempo.to.1.289
Ἀντίθετα quando numerum orationum efficiant to.1. 318
Antonij pugna cũ Panſa & Hircio ad Mutinam to. 3. 152.& inde ſequent.
Antonij ingenij uis &c.to.1. 147
Anton. proconſu. in Cicilia, proficiſcens Athenas diuertit tomo.4. 102
Anto.quantus orator to. 1. 217.264
Antonius diſſimulator &c.to.1. 165
Anto.orato cur nihil ſcripſerit to.1. 337
Anto.Clodium interficere uult to.2. 677
Antonij filius obſes &c.to.2. 724
Antoni.cum C.Trebonio conſilium capit interficiendi Caſaris to.2. 732
Antonius ſcortum to.2 . 732
Antonius uirilem togam, muliebrem ſtolam reddidit to. 2. 733
Antonius declamitat to.2. 733
Antonius prætextatum decoxit to.2. 733
Antonius Clodium petit &c.to.2. 734
Antonij & Craſſi oratorum laus & comparatio to.1. 264.273
Antonio nihil iucundius to.3. 454
Antonij offenſio magis à Zelotypia, quam à Ciceronis iniuria nata to. 3. 452
Antonij conſilia turbulenta ad bellum ſpectantia to. 3. 462
Antonij literæ odioſæ ad Ciceronem nomine Cæſaris to. 3. 452
Antonius epularum magis rationẽ habens quam aliquid mali cogitet to.3. 451
Antonius Pompei quæſtor infirmus et inops tomo tertio 400
Antonius pudore deterritus ad Ciceronem non uenit to. 3. 457
Anto.Trebonij beneficio ſeruat.to.3. 152
Antonius equitatu ualet to.3. 152
Anto.ad lepidum confugit to. 3. 210
Antonij literæ ad Brutum contumelioſæ tomo tertio 159
Antonij à Mutina fuga to. 3. 162
Anto.ufus eſt uomere non dicere to.3. 173
Anto.gladiator nequiſſimus to.3. 184
Anto.belli ciuilis caput to.3. 246
Antonius quæſtor factus to.2. 734
Antonij nomines to.2. 737
Anto.ſector Pompei to.2. 737
Anto.Caſari diadema imponit to.2. 741
Anton.crudelitas to.2. 749
Anto.nudus concionatur to.2. 749
Anton.poteſtas & autoritas non parua tomo tertio. 559
Anton.hoſtis iudicatus to.2. 655
Anton.Ciceroni denunciat inimicitias tomo ſecundo 814
Anto.Cicero inſidiatur to.3. 165.40
Anto.crudelites in Centuriones to.1. 762
Antonium imagines in carcere ſolantur tomo ſecundo 604
antoniũ Cicero defendere nõ põt to.3.308
Antonius in cogendis pecunijs Cice.ignominia afficit to.3. 308
Antonij accuſatio in Pompeium à toga pura tomo.3. 400
Antonius Ciceronem monet ne à Cæſare deficiſcat &c.to.3. 451
Anton.ſibi induxit in animum licere quod uellet tomo.3. 512
Anton.in Brutos animo peſſimo & infideliſſimo to.3. 157
Anton.orator ſero ac leuiter Græcas literas attigit tomo primo 136
Anton.præfectus euocatorum to.3. 35
Antonius Octauiani iuuenis conſilio fractus tomo tertio. 152
Antronios tomo.1. 279
Antronius Q.Põpeiæ qualis fuit to.1.279
Anus in obſcenam partem to.3. 132
Anxietas, & angor differunt to.4. 201
Apage te &c.to.3. 64.
Ἀπάλαξαι tomo primo 189
Ἀπάθεια an in ſapientem cadat to.4. 43
Apellea Venus inchoata &c.to 3. 15
Appenſum tomo.4. 225
Ἀπειρία, infinitio latine to.4. 79
Apameæ Cicero commoratus to.3. 38
Apameorum querele de Ciceron.to.3. 35
Aphya tomo tertio 348
Aphilia orator to.1. 269
Aphracta Rhodiorum fluctum ferre non poſſunt tomo.3. 370
Aphricanus ut Socrates Ironia uti ſolitus tomo quarto 17
Aphricanus ſuperior maxima lætitia affectus Annibale uicto to.4. 133
Aphricanus fratris nepos homo perditiſſimus to.4. 155
Aphricanus Xenophõtem Socraticum ſemper in manibus habebat to.4. 177
Aphricanus M.Halienum ſcuto defendit tomo quarto 206
Aphricanus domi ſuæ perijt to.4. 304
Aphricanus apophtegma to.4. 430
Aphricanus Pauli F.cũ bellica uirtute eloquentiam coniunxit to.4. 434
Aphricanus ſuperior Pauli Æmilij filium adoptauit to.4. 435
Aphricani abſtinentia to.4. 457
Aphricani ocium & ſolitudo to.4. 460
aphrica pro aphris Synedochicos to.1.236
Aphricanus Q.Maximo fratri partẽ ſuam hereditatis conceſſit to.4. 524
Aphricanus Lalij & Catonis diſcipulus tomo primo 61
Aphrica arx omniũ prouinciarũ to.2.707
Aphri.à C.Carbone interẽptus to.3.281
Aphrican.Cyropædiam nunquam de manibus ponebat to.3. 168
Aphricani ſtatua Cenſoria & conſularis tomo tertio 382
Aphricanus diuinus to.2. 478
Aphricani nomen unde to.2. 410
Aphricanus philoſophiæ operam dabat ut uix ſentiretur to.1. 215
Apis ſanctus Ægyp.Bos to.4. 249
Ἀπόδειξις definitio to.4. 20
Apodyterium to.3. 290
Apollinares ludi.to.2. 788
Apollini præter cæteros conceſſa uaticinandi ſcientia to.4. 162
apollinis Pytij oraculo nihil uerius t. 3.150
Apollinis Delphici templi ædificatores tomo quarto 162
Apollo qui ſol to.4. 270.298
Apollines quatuor to.4. 299
Apollinis oraculis Chryſippus totum uolumen impleuit to.4. 357
Apollinis oracula uana eſſe eodem
Apollonium Græcum exercebat Cicero tomo tertio 356
Apolli. oraculum Craſo redditum ambiguum tomo.4. 357
Apollinis non eſſe Ennij. Aio te Æacida tomo quarto 357
Apollon, Pyrrhi temporibus uerſus facere deſijt tomo quarto 357
Apollo nunquam latine locutus to.4.357
Apollo Del.nitus to.2. 80
Apollo Myronis to.2. 214
Apollo Tennites to.2. 220
Apollodorus peragus &c.to.2. 157
Apollonius Alabandenſis qualis erga diſcipulos, quum mercede doceret indociles non patiebatur apud ſe operam perdere tomo primo 142
Apollonius Niconius filius, alias A.Clodius omni argento à Verre ſpoliatus eſt tomo ſecundo 200
Apollon.homo pecunioſius to.2. 230
Apollodorũ Syllum cæteroſq; figebat maledictis Zeno to.4. 252
Apollonius P.Craſſi libertus Caſari commendatur to.3. 197
Apollonius Molo.Romam legatus miſſus eſt tomo primo 290
Apollonius Rhetor philoſophiæ contemptor tomo primo 135
Apothecæ tomo.1. 737
Ἀποπροηγμένα dicta quaſi remota reiecta. lati.tomo quarto 89.96
Ἀποφθέγματα quæ to.4. 432
Ἀποφθεγμάτων lib.Caſa.to.3. 128
Ἀποφατικὰ, negentia to.1. 335
Appella libertus F.Galli to.3. 102
Appellari in l ibus teſtium dictis aut tabulis tomo ſecundo 691
Appellitur nauis Syracuſis to.2. 239
Appenduntur non numerantur pecuniæ tomo ſecundo 743
Appendicula to.2. 698
Appetentes gloriæ Romani to.2. 296
Appetio animi ὁρμὴ to.4. 90.109
Appetitus animi ὁρμὴ tomo.4. 220.446.
Appeti.rationi obtẽperare debe.to.4.439
Appetitus tomo.4. 437
Appia uia to.2. 614.672.676
Appiã uiã Appius cæcus ſtrauit to.2.672
Appij cæci carnem &c.to.4. 197

Appij πιεζομένη to.4. 346
appij cæci proſopopeia to.2. 614
appij cæci ſenectus to.4. 302
appietas tomo.3. 36
appio Balbo Cicer. gratulatur to.3. 85
appius Balbus tuba belli ciuilis to.3. 86
appio pulchro Cicero ſuccedit in prouin- cia tomo.3. 32
appius pulch. M. Bruti ſocer to.3. 33
appius pulch. munera φιλαύτως to.3. 36
Appij pulchri cum Cicerone ſimultas to- mo tertio. 35
appius Pulcher ambitus accuſatus to.3.43
appius ingratitudo in Cælium to.3. 116
appius reus factus &c.to.3. 210
appij Claudius D. Bruto commendatur to- mo tertio. 167
appius pulcher abſolutus to.3. 44
appius Pſycomantia uti ſolitus to.4. 335
appius Claudius Cæcus & ſenex pacem cum Pyrrho diſſuadet to.4. 503
Appius Claudius L. Æmilius Coſſ. to- mo quarto. 507
appius cæcus nec priuato, nec publico mu- neri ob cæcitatem defuit to.4. 333
appius Claudius cæcus orator to.1. 252
appius Claudius orator to.1. 260
appius Claudius Bruti ſocer to.1. 282
appius quanquam cæcus & ſenex tamen quatuor filios, & filias quinq; & fami liam optime regebat to.4. 506
appius qui ſe dicacē eſſe uult nōnunquam in ſcurrilitatem dilabitur to.1. 196
appi. pulchro ſe purgat Cicer.to.3. 45
appij pulcheri liberalitas to.5. 37
appius Cenſor de tabulis & ſignis egit to mo tertio. 117
appij homo ingratus et auarus to.3. 116
appium Claud. D. Bruto commendat Ci- ce. tomo tertio 168
appius propilæum Eleuſinæ ædificat to- mo tertio 384
appius cæci oratio de Pyrrh. reg to.1. 253
appius Claudius in ſermone uolubilis & feruidior to.1. 260
appij amici, ſtulte Ciceronem bene audire uelle, ut ille male audiret interpretaban tur tomo tertio 393
appi. Ciceroni iratus quod, quędā à ſe con- ſtituta in prouincia mutaret to.3. 392
appi. Ciceroni literas expoſtulatorias mi- ſit ibidem.
appi. Ciceroni blanditur to.3. 286
appi. honorificus in Ciceronem to.3. 26
applicatum to.4. 108
appoſitor to.2. 221
appricatio to.4. 512
Approbatio συγκατάθεσις figura Tomo quarto 22.439
approbatum iudicatum to.1. 77
approbatio argument.to.1. 81.82
appromiſiſſi to.3. 364
appropinquatio to.1. 295
apron. à Timarthide laudatus to.2. 175
apronius Delitiæ Verris to.2. 74
apta, pro aptatu to.4. 126
apta tomo quarto 275
apuero tomo ſecundo 794
apulia magnis terræ motibus conquaſſata eſt tomo quarto 318
apuleia lex to.1. 176.644
apuleius Cice. commendatur to.3. 253
appulſu tomo tertio 232
aqua omnia conſtare Thales to.4.40.240
aqua & ignis interdicatur to.2. 506
aqua hæret prouerbium tomo quarto. 482 item tomo tertio. 283
aquarius to.4. 278
aquai to.4. 312
aquatiles to.4. 254
aquatio to.4. 469
aquila argentea to.2. 390.396
aquila Iouis nuncius to.4. 378
aquila ſtella to.4. 278.544
aquilij lex dolo malo to.4. 476
aquilij iudiciale regnum to.3. 303
aquilius & Tuditanus Coſſ.to.4. 260
aquilius de dolo malo primus formulas protulit to.4. 393.476
aquius poeta Cicero. familiaris to.4. 319
aquula to.1. 119
ara malæ fortunæ Exquilijs conſecrata to- mo quarto 301
arati carminis exordium to.4. 392
ara Alexandri iuxta amanum montem to mo quarto 236
ara uirtutis to 2. 815
Aratus de aſtrologia optime ſcripſit to- mo primo 134
aratus ciuium & reipublicæ ſtudioſiſſi- mus to.4. 458
arabartes Pompeius dictus to.3. 332
aras tenens iurabat to.2. 324
arati Scyonij ſalutare exēplum to.4. 458
arati phænomena Cicer. uertit adoleſcens tomo quarto 276
aratus tomo.1. 35
aratus Sicyonius Methodeo Tyranno in- terfecto Sicyoniorum rēpublicam libe- rauit to.3. 447
arbitror, uerbum teſtis & iurati to.2. 270
arbitrium aliud quàm iudicium to. 2. 44.
arbor infœlix to.2. 382
arbor fici to.2. 443
arborem nouellam et uetulam dicimus ui- gere & ſeneſcere tomo.4. 126. & uiue re tomo quarto 150
arbores quando tempeſtiue cædantur to- mo quarto 341
arbuſcula tomo.3. 359
arcadum duorum ſomni &c.to.4. 320
arcanum fundus Q. Fratris to.3. 364
arcanum ædificatur to.3. 283
arcem è cloaca facere to.2. 562
arceſſere capitis to.2. 715
archagatum Cicero. commendat & cæ.to mo tertio 205
archelaus Perdicæ filius ſuo tempore fortu natiſſimus iudicatus &c.to.4. 210
archelaus & Caſſander ſimul aſtrologi tomo quarto 213.352
archelaus Anaxagoræ auditor & cætera. tomo quarto 154
arceſilas omne animi ſenſusq; iudicium re- ſpuit tomo primo 222
arceſilas Zenonis diſcipulus to.4. 5.
arceſilæ calumnia cum Democriti uerecun dia neutiquam conferenda to.4. 17
arceſilas Zenoni obtrectans rebus tenebras obducere conatur to.4. 17
arceſilas cōſtitutam philoſophiam, ut Gra cchus rempub. euertit to.4. 17
archeſilas in ἐποχῇ Carneade conſtantī- or tomo quarto 27
arceſilam non obtrectandi cauſa Zenone ſed uerum inueniēdi pugnaſſe to.4. 32
arceſilas Socraticum morem in diſputan- do reuocauit to.4. 62
Arceſilas Polemonis diſcipulus in diſpu- tādo pertinacior eiuſdemq; ingenij acu men tomo quarto 138
arceſilæ dictū podagra laborantis ibidē.
archias Roſcij portentum uerſibus cōple- xus eſt to.4. 324. item to.3. 314
archias quando Romam uenit to.2. 476
archias ciuitate donatus à Tarentinis to- mo ſecundo 476
arch. eu tempore uerſus dicebat to.2. 478
archiæ ſtudia to.1. 475
archidem. Dial. opinioſiſſimus to.4. 46
archilochium edictum to.3. 334.335
archilochus Romulo regnante floruit to- mo quarto 239
archimedes interfectus to.2. 222
archimedes non melius potuit deſcribere tomo ſecundo 327
archimedes in puluere quædam deſcribēs patriam nō ſenſit eſſe captam to.4. 228
archimedis ſphera diuino ingenio excogi- tata to.4. 152
Archimedis in contemplatione ardor to- mo quarto 228
archimedis ſphera to.4. 252
archim. ſepulchrū inuentū &c.to.4. 225
archim. cum Dyonyſio comparatio ibidem
archipyrata to.4. 447
architas Tarentinus philoſophus Croto- niathem inſtituit to.1. 270
architas philolai præceptor to.1. 270
architæ Tarentini Arati dictum in uilli- cum præclarum to.4. 218
architæ Tarentini oratio contra uolupta- tem tomo.4. 507
architectari to.1.32. tomo quarto. 72
architectus ſceleris to.2. 322
arcti duæ nunquam occidentes to.4. 277
arctophylax qui bootes to.4. 277
arcturus ſtella ibidem
arcus Cœli quare Thaumante natus To- mo quarto 298
arcta conſcientia ne tranſuerſum unguem diſcedendum to.3. 495
arenaria to.2. 315
areopagitæ to.2. 640
arethuſa fons to.2. 220
argentonij ætas to.4. 513
argentariam facere to.2. 259.263
argentum purum to.2. 208

argentum

Argenteum ſlumen to. 3. 257
Argentum qui inuenerit to.4. 199
Argiæ ſacerdotis filij beati to.4. 162
Argo nauis unde dicta to.4. 248
Argo tomo quarto 274.545
Arguitelanum ædificium &c.to.3. 311
Argumentationes quomodo ſint ornandæ tomo primo 16
Argumentatio quid & qualis Tomo primo. 76.83.349
Argumentationum uitioſarum genera Tomo primo. 17
Argumentatio neceſſaria to. 1. 76
Argumētatio, bipartita, tripartita, itē quadripartita, et quinque pārta to. 1. 79. 80.81.82.
Argumentationis uitia to. 1. 86
Argumentum to. 1. 70
argumenti concluſiones to. 1. 20.22
Argumenti definitiones to. 1. 331
Argumenta tomo primo. 343
Argumentatio quæ dicitur artis expers tomo primo 332.349.
Argumentandi duo ſunt genera to. 1. 349
Argumenta quibus locis ducantur to. 1. 332
Argumentatio eſt ratio quæ rei dubiæ facit fidem to. 1. 332
Ariarathē obueterē neceſſitudinē inuitat Cicero, ut apud ſe diuerſetur to. 3. 490.
Ariciæ laus to.2. 750
Arietare to.4. 317
Aries tomo quarto 278.542
Aricinum municipium to.2. 750
Ariminum occupat Cæſa.&c.to.3. 243.
Ariobarzanis filius regnum à Cæſare emit puerus Romam uenit to.3. 496
Ariobarzanis regnum ſpoliatum, ac egentiſſimum to. 3. 387
Ariobarzanes à Pōpei procuratoribus grauiter preſſus to 3.. 379
Ariobarzanes Rex perpauper to.3. 387
Ariobarzanes cum toto regno Ciceronis opera ſeruatus to. 3. 375
Aribarzanes Popul. Roman. amicus tomo tertio 253
Arioli to.4. 245
Ariona Metymnæum delphinus excepit tomo quarto 178
Ariopagitarum decretum, quē Græci ὑπομνηματισμὸν uocant to. 3. 196
Ariſtarchus uerſus malos notabat tomo.2. 663. Homeri uerſum negat quem probat tomo tertio 44.
Ariſtæ tomo quarto 109
Ariſtei ſignum tomo.2.222. Dexionis filius tomo ſecundo 116.
Ariſtæus liberi filius, olei inuentor Tomo ſecundo. 103. item to.4. 822.
Ariſtides etiam mortuus dilectus to.2.124
Ariſtides patria pulſus &c.to.2. 227
Ariſtide autore Temiſtoclis conſilium repudiant Athenienſes to.2. 468.
Ariſtidis fuga, & quod unus omnium iuſtiſſimus fuerit. to. 2. 582
Ariſtippi Socrat. dictum memorabile tomo tertio 138
Ariſtippus corpus ſolum metur to.4.45. Pecuniam in mare proiecit to. 1. 215
Atiſtippus principes ponentium uoluptatem ſummum bonum tomo.4.43.125. Eius opinio refellitur 69. & ſequent.
Ariſtippus Socratis auditor unde Cyrenaici tomo quarto 43
Ariſtip. Socrat. non dubitauit dolorē ſummum malum dicere to.4. 167
Ariſto Cicer. familiaris to.3. 30
Ariſto philoſophus to.4. 16
Ariſto Zenonis auditor to.4. 43.242
Ariſtoni ἀδιαφορία ſummum bonum tomo quarto 43
Ariſto elegans, ſed grauitas in eo deſideratur to.4. 120
Ariſto Chius de Senectute to.4. 300
Ariſto quid de Deo &c.to.4. 242
Ariſtonis Chij memorabile dictum, tomo quarto 304
Ariſtolochia herba quæ ab inuentore nomen reperit contra ſerpentum morſus efficaciſſima to.4. 322.344
Ariſtomache Dionyſij Tyranni uxor tomo quarto 224
Ariſtonicum bellum quis geſſerit to.2.796
Ariſtopha. poeta faceriſſimus to.4. 398
Ariſtophanes in literis ætatem conſumpſit tomo quarto 128
Ariſtophanes poeta nocturna ſacra & deos perigrinos uexat to.4. 403
Ariſtophaneus qui anapeſticus to. 1. 322
Ariſtonis cum Cicerone contentio, tomo quarto 218.220.
ariſto Antiochi frater to.4. 16
Ariſto ſua adiaphoria omnem uitam confudit to.4. 96
Ariſtophani Archilochi Iambus longiſſi. quiſq; optimus uidebatur to.3. 538
Ariſtoteles quam diligenter de Rhetoricis ſcripſerit to. 1. 92
Ariſtoteles in rebus uel iudicandis uel inueniendis acerrimus to. 1. 330
Ariſtotelis Topica. ibidem.
Ariſtotelis loci communes to. 1. 183
Ariſto. Alexandri præceptor to. 1. 238
Ariſtotel. dictum de Iſocrate to. 1. 237.
Ariſto. cum Iſocratem florere uideret, mutauit prope totam diſciplinæ formā ibidē.
Ariſtote. in philoſophiæ non deterruit amplitudo Platonis to. 1. 294
Ariſtotel. in theſi adoleſcentes exercuit tomo primo 300
Ariſtote. duplicem docendi habuit uiam tomo primo 284
Ariſtotel. Iſocrati aduerſarius infenſius tomo primo 295
Ariſtote. ſententiæ de ſapiente Zenonis contrariæ to.2. 796
Ariſtote. opinio de mundo to.4. 40
Ariſtote. aureum orationis flumen fundens tomo quarto 40
Ariſtotel. in philoſophia prope ſingularis tomo quarto 44
Ariſtote. nihil acutius, nihil polit. to.4.46.
Ariſtotel. uirtutis uſum cum uitæ perfectæ proſperitate coniunxit to.4. 65
Ariſtote. quid de uoluptate to.4. 83
Ariſt. Platone excepto philoſophorū et peripateticorū princeps to.4. 118.143
Ariſtoteles & Plato contra Stoicorum paradoxa to.2. 225
Ariſtote. uir ſingulari ingenio ac prope diuino to.4. 319
Ariſto. diuitias bonum fatetur, ſed non magnum to.4. 116
Ariſto. quæ de Repub. ſcribit ipſe loquitur tomo tertio 297
Ariſto. & Theophraſtus cūm philoſophia eloquentiam coniunxerint to.4. 336
Ariſto. inconſtanter de Deo ſenſit to.4.241.
Ariſto. Contumelioſiſſime uexauit Epicurus to.4. 251
Ariſtotel. artis Rhetoricæ uelut Epitomen quandam ſcripſit to. 1. 93
Ariſtote. inueniendi artem hoc eſt Topicen diligentiſſime ſcripſit to. 1. 330
Ariſto, in oratione uerſum eſſe uetat; numerum iubet to. 1. 319
Ariſtote. pigmenta conſumpſit liber Cicer. de conſolatu to. 3. 328
Ariſtote. & Theophraſtus plura in rhetorica ſcripſerunt, quàm ipſi Rhethores tomo primo 138
Ariſto. arti Rhetoricæ plura adiumenta ſubminiſtrauit to. 1. 63
Ariſto. non dialectica ſolum, ſed & oratoria præcepta tradidit to.4. 69
Ariſto. animantium omnium ortus, uictus figuras perſecutus eſt ibidem
Ariſto. totam rationem de repub. luculēter explicauit to.4. 119
Ariſtote. libr. ἐξωτερικοὶ to.4. 119
Ariſtote. Iſocratis gloria motus prudētiam cum eloquentia coniunxit to.4. 140
Ariſtotel. animum, quintam naturam eſſe uult &c.to.4. 143
Ariſtotelis quid de animo to.4. 152
Ariſtote. quid de Deo to.4. 248
Ariſtote. diuinus uir &c.to.4. 319
Ariſtotelis & Iſocratis emulatio ob diuerſitatem ſtudiorum to.4. 414
Ariſtotelis ſentētia de ſumptibus to.4.413
Ariſtoxeni ingenium in muſicis conſumptum to.4. 118
Ariſtoxenis opinio de animo tomo quarto 143.147.149.
Ariſtus antiochi frater to.4. 16.59
Arrius Ciceronis amicus to.2. 678
Arrius Ciceronis proditor to.3. 278
Arrius conſulatum ſibi ereptum fremit tomo tertio 326
Arrius &c.to.3. 316.325.326
Amamentaria publica to.2. 384
Armamentarium telluris to.2. 534
Armati qui to.2. 284
Arma quæ ſemper ualebunt to.2. 284
Armarium to.2. 346
Armorū ſtrepitus in agro latino to.2. 231
Armum pro armorum apud ueteres to. 1. 316
a Roma uenuſſe to.4. 8
Arpinas fundus Ciceronis to.2. 814
Arpinatum incredibilis fremitus propter

Ciceronem to.3. 180
Arpinates municipes ſuos ſtudioſe memor Cicero to.3. 195
Arrogantia fortem uirum maxime dedecere tomo.3. 409
Arrogantia omnis odioſa to.2. 56
Arrogantia in īgenij atq; eloquentiæ moleſtiſſima ibidem
Ἀῤῥωστήματα ægrotatiões latine to.4.100
Arthabazdes filia Deiotari filio deſponſata to.3. 376
Artemidorus Ætnenſis princeps legationis tomo.2. 163
Artemitanorum agrum Sylla publicarat tomo tertio 318
Arteria to.4. 283
Artes duæ gloriam pariunt to.2. 420
Artes alit honos tomo.4. 140
Artes & artificia quæ liberalia to.4. 440
Artes propter ſe aſſumendas eſſe to.4. 98
Artem nullā literis ſine interprete & exercitatione percipi poſſe to.3. 100
Artem quam quis norit in hac ſe exerceat prouerb.to.3. 143
Ars quid to.1. 165
Arthemiſia Mauſoli regis uxor luctu & mærore contabuit to.3. 189
Articulus figura Rhetor.to.1. 44
Articulorum dolores to.3. 306
Artium humanitatis cognatio to.2. 475
Artium omnium finis to.4. 105
Artium ab omnibus inuentarum utilitas tomo quarto 445
Artes quæ liberales & quæ ſordidæ tomo quarto 440
Artes uirtutis ſunt magiſtræ to.1. 57
Artes uoluptatum miniſtræ omnium ſordidiſſimæ ibidem
Arthemio quidam, Climachias cognomine ſacerdos maximus fauore & dolo Verris factus to.2. 228
Artis definitio in cōmuni to.1. 137
Ars imitatur naturam to.1. 34
Ars quibus conſtet to.1. 137
Ars ex multis animi perceptionibus conſtat tomo.4. 19
Ars ſine ſcientia eſſe non poteſt to.4. 47.
Ars nulla quæ à ſe ipſa proficiſcatur tomo quarto 220
Ars unde efficiatur to.4. 255
Art in quibus ſit to.4. 39
Aruſpices Telmenſes to.4. 327
Aruſpices irridet to.4. 345
Aruſpicum diſciplina ex Hetruria profecta tomo tertio 405
Aruſpicinam oppugnat to.3. 323
Artauasdes rex Armenius &c.to.3. 225
Aſclapo medicus &c.to.3. 299
Aſclepiades medicus inſignis & eloquens tomo primo 134
Aſclepiadæ philoſophi dictum memorabile tomo tertio 227
A.Sextilio dediſſe to.2. 442
Aſinius Pollio pacis cupidiſſimus to.3.153
Aſinius Pollio Cæſa.familiariſſi. ibidem
Aſinij Pollio.cū Anton.amicitia to.3. 156
Aſinius dento &c.occiditur to.3. 375
Aſinius extra portam Eſquilinam perductus occiditur to.2. 316
Aſinius Pollio in Antonium propenſior tomo tertio 162
Aſila tomo ſecundo 406
Aſiæ partes to.2. 448
Aſiæ fertilitas to.2. 238.
Aſia terminus olim Romani imperij tomo ſecundo 630
Aſia luxurioſa to.2. 416
Aſiani ad monumentum Ciceronis pecunias decreuerunt to.3. 269
Aſiatici oratores quales to.1. 252
Aſiaticum genus adoleſcentiæ magis conceſſum, idq; duplex to.1. 292
Aſia iuriſdictione maxime ſuſtinetur tomo tertio 268
Aſiam graui uectigali liberauit Q. Cicero. tomo tertio 269
Aſia Ciceronē mirabiliter excepit to.3.279
Aſiaticæ dictionis duo genera ſententioſum & argutum to.1. 292
Aſiatici nomen to.2. 421
Aſpendium Pamphiliæ oppidum to.2.81
Aſpendius citharista &c.to.2. 81
Aſoti to.4. 66
Aſpergere to.2. 278
Aſpernatus à ſuis aris to.2. 349
Aſpernatio to.4. 302
Aſpirabis in Curiam to.2. 218
Aſpirationis uſus to.1. 317
Aſportauit to.2. 82
Aſſa in balnearijs to.3. 290
Aſſeclæ to.2. 348
Aſſectator to.2. 108
Aſſenſio animorum to.4. 18.
Aſſenſio συγκατάθεσις to.4. 22
Aſſenſionis retentio unde nata to.4. 234
Aſſenſum dupliciter ſuſtinet ſapiēs to.4.37
Aſſenſum quo geſtu expreſſerit Zeno tomo quarto 46
Aſſentationem Cicero ſibi turpiſſimam putat eſſe to.3. 239
Aſſentationem fugiendam eſſe to.4. 497
Aſſentationem amat qui ſibi ipſe aſſentatur tomo quarto 498
Aſſiduitate opus to.1. 2.
Aſſiduus unde dictus to.1. 338
Aſſumptiua iurid.to.1. 7.
Aſſumptiua conſtitutio & eius partes tomo primo 66.105
Aſſumptionis approbatio to.1. 82
Aſſumptio argumentat.to.1. 82
Aſſyrij ſtellarum obſeruatores to.4. 308
Aſtartæ Venus to.1. 258
Aſteria &c.to.4. 296.297
Aſtyagis conuiuium to.3. 329
Aſtra quædam non re, ſed uocabulo errantia tomo.3. 259
Aſtra globata nixu ſe continent to.4.279
Aſtra rotunda ibidem
Aſtringere ſe ſcelere to.2. 480
Aſtrologos irridet to.4. 314
Aſtrorum motus uoluntarius to.4. 365
Aſtrorum uis quanta to.4. 366
Aſtypalyſſa Achillem colit to.4. 297
Ἀτεχνοι argum.to.1. 232.240
Atnicus unguiculus to.3. 8.
Ater an albus to.2. 733
Athelani municipij commēdatio to.3.193
Athenagoras uirgis Cæſus to.2. 438
Athenæ Ciceronem ualde delectarunt tomo tertio 288
Athenæ omnium doctrinarum inuentrices tomo primo 127
Athenis damnandi rei mos to.1. 216
Athenis optimus quiſq; in exilium pelli ſolitus tomo primo 169
Athenienſes intra urbem ſepulturæ locum non dare to.3. 55
Athenienſes Reipublicæ defenſores ſemper iniqui & ingrati to.2. 596
Athenienſes, Ionum gens to.2. 448
Athenienſes Perſarum impetum ſuſtinere non ualentes, relicta urbe, naues aſcenderunt to.4. 468
Athenienſes in Æginetas crudeliter ſæuiunt tomo quarto 467
Athenienſes ſcire quæ recta ſunt id facere nolle to.4. 518
Athenienſium claſſis.CCC. nauium à Syracuſanis deleta &c.to.2. 247
Athenienſium laus to.2. 448
Athen.factum in teſtem grauiſſimum ſanctiſſimumq; uirum to.2. 496
De athenarum poſitione certamen Deorū tomo ſecundo 448
Athenio ſignifer to.3. 464
Athenis tenue cœlum, unde acutiores putantur Attici to.4. 366
Athenæ, quum multa eximia diuinaq; pepe rint, tum myſteria ſaluberrima to.4.398
Athe.primi oratores extiterunt to.1. 249
Athenis ſempiterna olea in arce ſeruabatur to.4. 378
Athenis frumentum in populum largitus eſt Cicero to.3. 389
Athenienſes Cererem colunt to.2. 217
Athenienſes omnibus publicis conſilijs diuinos ſacerdotes adhibebant to.4. 327
Athenienſium ſemper fuit prudens ſyncerumq; iudicium to 1.300.& to.2.19
Athenodorus Ciceroni bellum Hypomnema miſit to.3. 542
Athenodorus philoſophus de nobilitate tomo tertio 36
Athenodorus Sādonis filius quid de ἐξοχῇ dyrnia tomo.3. 36
Atlas cur cœlū ſuſtinere fingatur to.4. 215
Atomi tomo.4. 2.
Atomi corpora indiuiſa quid tomo.4. 58
Atomorū inuentores et defenſores to.3. 375
Atria auctionaria to.2. 352
Atrei dictum memorabile &c.to.4. 223
Atramento ſutorio abſolutus to.3. 232
Atratus nemo cœnauit to.2. 590
Atrei & Thyeſtæ fratrum interiurgium & contumelia to.4. 212
Attalica peripetaſmata to.2. 299
Attalus Telmenſis Q. Ciceroni commendatus to.3. 358

Attali

Attali regis munificentia in Publiũ Africanum tomo ſecundo 713
Attalo Aſia donata to.2. 576
Atteius capito fidus Ciceroni in aduerſis fit heres Antiſtbij &c.to.3. 203
Attendo tomo quarto 94
Attenta uita to.2. 16
Attentos auditores facere to.1. 68
Attenuata dicendi figura to.1. 38
Attici cõmentarius græce ſcriptus de Cice. conſulatu &c.to.3. 321
Attici cur acutiores &c.to.4. 366
Atticorũ oratorum genus &c to.4. 164
Attice qui uere loquuntur to.1. 286.364
Attici facetijs & ridiculis ceteros excellunt Tomo primo 191
Attici ſales Rom.inſulſiores to.3. 130
Attici liber hiſtoriarum &c.to.1. 303
Atticus ſtudiorũ Cice ſocius to.3. 104
Atticorũ dicendi genus &c.to.3. 354
atticor. ſemp propria fuit eloquẽtia t.1.251
Atticorum proprium. 307
Atticus quære in Pomponius 1
Attidius miniſter Verris i decumis t.1.157
Attilij Græca hiſtoria to.4. 480
Attilij Calatini elogium to.4. 511
Attilius Gauianus &c.to.2. 582
Attilius poeta durus to.3. 521
Attilius ſcriptor ferreus &c.à Licinio appellatus tomo quarto 48
Attilius cũ in agro ſemen ſpargeret Conſul eſt ſalutatus to.2. 25
Attilij Cala.in ſenectute autoritas t.4.525
Attilius eqs Ro.à Cice.ↄſeruatus to.3.212
An præpoſitio to.primo 316
Auaritia ex luxuria creatur to.1. 29
Auaritia quid.to.4. 201
Auaritiæ ſuſpitio uitanda to.4. 454
Auaritiæ calumnia to.3. 141
Auaritia nullum tetrius uitium to.4. 457
Auaritiã ſeni pſertim turpiſſima to.4. 511
Auctionaria atria to.2. 312
Auctionator tomo.2. 712
Auctio L.Sylla to.1. 367
Audacia inter uitia numeratur to.1. 123
Audacia ex auaritia to.2. 31
Auditor ſtultus credulus quomodo diſcerni poſſit à ſapiente iudice to.2. 269
Audienti im facere to.1. 57
Aud re quàm u dere acerba tolerabilius tomo tertio 104
Auditorum genera to.1. 344
Auditorum prudentia, moderatrix ſemper oratorum fuit to.1. 299
Audites & aurium uſus to.4. 284
Audiui de parente to.2. 636
Auerni lacus to.4. 146
Auerſa pecunia to.2. 78
Auerſus à muſis to.2. 479
Aufius Appij frater to.3. 381
Aufius Cice.ſemper amicus to.3. 193
Augendi quando locus to.1. 311
Augurales libri to.3. 43
Augurat opinione to.2. 418
Augurum ius præſtantiſſimum to.4. 397
Auguratio tomo.4. 348
Auguratus to.4. 315
Augurum auctoritas et dignitas to.4. 397
Augurum diſcipl na to.3. 80
Auium dulcedo ducit ad auium to.1. 45
Auis alba tomo tertio 104
Auledos eos eſſe qui citharœdi eſſe non poſſunt tomo ſecundo 420
Auletes rex to.2. 694
Aulus Albi.hiſtoriã græcã ſcripſit t.1.256
Auli filiũ Põpe.ad ↄſulatũ tradit t.3.314
Auli filius tomo tertio 310
Auli Gabinij lex to.2. 305
Aulum clientium defendit Cice.to.1.182
Aulus Albinus L.Lucullus Coſſ.to.1.256
Aulus Albinus orator to.1. 263
Aulus Albinus quando prætor to.4. 45
Aulus Albinus polite, & eleganter locutus eſt tomo primo 263
Au. Allienus legiões Caſſio tradit t.3.177
Aulus Aurius uir fortis et nobilis to.2. 313
A.Cornelius M.Valer.Coſſ.to.4. 319
A.Cecinnæ inſigne ingenium to.3. 79
A.Cecinnæ Furfano commẽdatur to.3. 84
A.Cecinnæ liber contra Cæſarem to.3.82.
A.Furius poeta to.1. 263
A.Furius poeta Q.Cat.familiaris t.1.263
Aul.Fufium commendat Cicero to.3. 191
A.Gabinius Pompeio legatus to.2. 306
A.Poſthum Dictat.dimicat to.4. 258
A.Poſthumius Caſtori pollicit. ædem dedicat tomo quarto 291
A.Torquatus filiũ ſcuri percuſſit to.4. 58
A.Torqĩus uir optimus ſortiſſimusq; t.4.76
A.Torqĩus apud Aniené cũ Gallo pugnat à detractaq; torque nomẽ inuenit ibidẽ
A.Varius iudex durior & eius dictũ præclarum tomo quarto 74
Aulij filij Cõſula.Põpei [illegible] to.3.162
Aul.Licinium Ariſtotelem hoſpitem ſuum regi commendat Cicero to.3. 209
A.Thermus bis Cicerone defendente abſolutus tomo ſecundo 415
A.Torquatum efficaciter conſolatur Cicero tomo tertio 75
Au.Valentius ex interprete Decumanus factus tomo.1. 159
Au.Valẽtius homo leuis ac egens ibidem
Au.Varroni Tironem libertum commendat Cicero to.tertio 243
Aurelius Callus ab Hirtio præpoſitus Tomo ſecundo 816
Aureliũ Tribunal to.1. 391.484.507.571
Aureliæ lex to.1.278.& to.3. 781
Aurelij gradus to.2. 318
Aurelium forum to.2. 391
Aures quatenus admouendæ to.3. 264
in Aurem alteram ſuſcipere to.3. 497
Aures peregrinantur to.1. 676
Aures pop.tibiæ ſunt Oratori to.1. 271
Aures duo promulcent, ſonus & numerus tomo primo 317
Aures uocum et numerorum indices ibidẽ
Aurifex tomo ſecundo 203
Auriga ſtella tomo.4. 278
Aurium judicium in homine artificioſiſſimum to.4.169.item tomo ſecundo. 284
Auricula uoluptati morigerari debet oratio tomo primo 317
Auricula infima mollior prouer.to.3. 188
Aurum & argentum in fanis & urbibus inquit Plato inuidioſa res to.4. 400
Aurium iudicium ſuperbiſſimũ to.1. 315
Aurium ſenſus faſtidioſiſſimus to.1. 46
Aurũ Coronarium to.2. 353.367.667
Aurum Hieroſolumitarum to.2. 449
Auſpicijs & de Augurijs to.4. 259. 314. 317. Improbat ea to.4. 349
Auſpicia ad patres redire non poſſe optima quæ to.4. 501
Authepſa &c.to.2. 39
Aut bibat aut abeat prouerb.to.4. 234
Autoramentum to.4. 440
Autoritate & miſeria prædium to.1. 149
Autoritas eorum qui ſancte uixerunt tomo ſecundo.636.& ſequent.
Autoritatem facere nobiſcum to.2. 295
Autoritate domeſtica prædites to.2. 294
Autoritatem optimorũ ad quæuis probanda, ſemper plurimum ualere to.4. 144
Autores in diſputando non tam quærendi, quàm momenta rationis to.4. 237
Autoritas in bellis adminiſtrandis plurimum ualet to.2. 303
Autoritatibus orationum quatenus credendum to.2. 337
Αὔξησις amplificatio to.1. 318
Ἀξία. æſtimatio latine to.4. 90
Ἀξίωμα, effatum pronunciatum latine tomo quarto 35
Axia caſtellum to.2. 279
Axilla ala &c.to.1. 318

B

Babulio mortuo Lepta ex trientẽ heres relictus to.3. 505
Bacchationibus to.2. 77
Bacillum tomo tertio 295
Baiulum oratorem to.1. 167
Babilius ſubſidiũ ſenectutis Cicer.to 3.529
Balbi quæſtoris facinora nefanda to.3.154
Balbi Cornelij epiſtola ad Ciceronẽ de reconciliando Cæſare et Põpeio to.3 440
Balbo locum ubi hortos ædificaret Cneus dedit tomo tertio 440
Balbus homo rectus & nihil minus quam ocium metuens to.3. 519
Balbutire tomo quarto 217
Ballio periurus et improbus leno to.2.728
Balnearia tomo tertio 250
Balneæ Xeniæ to.2. 620
Bambalio tomo ſecundo 752
Banobal Venerius publicanus to.2. 160
Barbari quidam & immanes ferro decertare fortiter poſſunt, ægrotare non poſſunt to.1.705.& to.4. 177
Barbariſmus tomo primo 40
Barbarorum crudelitas to.2. 704
Barones tomo tertio 369
Barbula tomo ſecundo 335.614
Bardus tomo quarto 366
Bargulus latro to.4. 394.410
Baſilica Pauli magnificentiſſi.to.3. 495
Baſil.cas tomo tertio 319
Baſilij buſtum to.3. 369
Βαῦτυς tomo tertio 379
Beatitas, beatitudo &c.to.4. 214.258

Beate uiuere, an in ſola uirtute ponat, Tomo quarto.44.plura in uita.
Beate uiuere eſt in uoluptate uiuere, Tomo quarto.58.Eſt cum uirtute uiuere
Beatus ſomnio to.2. 834
Beatus uir quis Metrodoro to.4. 80
Beatus ante obitum nemo to.4. 79.100
Beatus quis tomo.4. 148.217.112
Becillimus tomo quarto 488
Bellerophon &c.to.4. 191
Bellienus demetrij uerna to.4. 120
Bellius ſenſum appetitum dari to.4. 280
Bellius qui duellius to.1. 315
Belli iura tomo.4. 420
Bellicarum arma to.4. 181
Bellicum canere to.1. 773
Belli grauis indicia to.2. 362
Belli genus nõ ita neceſſariũ ut ſit gerẽdũ, neq; ita magnũ, ut ſit pũmeſcẽdũ t.2.299
Belli nerui pecunia to.2. 719
Belli punici ſecundi cauſſa to.1. 763
Belli fortuna anceps to.2. 700
Bello iuſtiſſimo pax iniquiſſima praeferenda tomo tertio 80
Bello ciuili qui delectantur, ex hominũ numero eijciendi tomo.2. 807
Bello ciuili nihil miſerius to.3. 290
Bellorum omnium mars cõmunis to.3.78
Bellorum ciuilium cauſſa to.3. 117
Bellorum ciuilium exitus to.3. 283
Bellorũ cum graecis geſtorũ ſylua to.2.420
Bellorum omniũ exitus incerti to.3.76.78
Belus Hercules to.4. 302
Bellum expiabile tomo.2. 807
Bellum ciuile nullum pernicioſius quàm Antonianum to.3. 259
Bellum eſt aliquem libẽter odiſſe to.3.374
Bellum affectum to.2. 618
Bellum à tumultu differt to.2. 778.804
Bellum quatenus ſuſcipiendum to.4.428
Bellum nullum iuſtum eſſe, niſi denunciatum ante & indictum &c.to.4. 420
Bellum duellum to.2. 315
Benefacta, male locata, malefacta arbitror Ennius ait to.4. 454
Beneficentia nihil pſtantius to.4.216 325
Beneficentia eadem eſt quae benignitas & liberalitas tomo.4. 417
Bñficentia maxime ſecũdũ naturã t.4.422
Beneficia in quos collocanda to.4. 455
Beneficia tomo primo 113
Bñficia qbus rebus pſtẽt t.3.318.t.4.423
Beneficia cum fœnore remetienda to.4.423
Beneficij gratia onus leue to.2. 559
Beneficij exprobratio moleſta eſt to.4. 490
Beneficiũ et gratia concordiae uincula to.4.85
Beneficium non eſſe fœnerandũ to.4. 482
Beneficiũ q acceperit nõ ſolũ eẽ gratus debet ſed et is cu ptãs accipiẽdi fuit t.2.633
Bene habet to.2. 415
Bene magna caterua to.1. 439
Bene nummatus to.2. 367
Beneuolentia, amicitiae fons to.4. 491
Beneuolentia perpetuitatis cuſtos to.4.447
Beneuolẽtia quomodo cõcilietur to.4.448
Bñuolẽtia erga nos quõo pſiderãda t.4.432
Beneuolentia captanda rationes to.5. 67
Bero an oppid. tomo ſecundo 667
Beſſi popul. tomo ſecundo 666
Beſtiarum differentiae to.4. 254
Beſtias ſpecula nãe appel. Epicur[9] t.4.69
Beſtias non ſemp uoluptatẽ ſectari to.4.70
Beſtiarum animi &c.to.4. 255
Beſtiarum in ſuis educandis conſeruãdisq; amor & ſolertia to.4. 98.280
Beſtiarum in quaerendo cibo ſolertia ibidẽ.
Beſtiae quamuis non deprauatae, prauae tamen eſſe poſſunt to.4. 69
Beſtiae hominũ cã generatae to 4. 99.187
Beſtiae in pturbatiões nõ incidunt to.4.202
Beſtijs nullum iudicium eſſe to.4. 69
Beſtijs de ſummo bono teſtibus utitur Epicurus tomo quarto 69.81
Beſtijs ineſſe quibuſdam aliquid ſimile uirtutis tomo.4. 70.225
Beſtiã reũ ambitus defendit Cice.to.4.296
Beſtiolae uni[9] diei ad hipani flu.etc.t.4.158
biãtis re pões̃ũ, oia mea mecũ fero to.4.517
Biantis ſententia an ſit, ſic amandum ut ſit aliquando oſurus to.4. 492
Bibliothecã pficit Ci. ſignis ornat t.3.101
Bibliothecam Atticũ ſibi ſeruari petit Cicero tomo tertio 306
Bibulus à Amano cohortes amiſit to.3.275
Bibu.legẽ uiariã et alimẽtariã iactãs ibidẽ
Bibulus quoad hoſpes fuit, pedem porta non extulit tomo tertio 395
Bibu. Archilochia edicta propõit to.3.334
Bibulus in cœlo eſt &c.to.3. 333
Bibu. Põp. ab inſidijs caueat monet t.3.337
Bibulus Ciceroni iniquus to.3. 29
Bibuli ipudẽtiſſimae ad Senatũ lrae t.3.394
Bibulũ ſemiuiuũ reliqrunt Parthi t.3.395
Bibulus ſtulte affectãs gloriam, ſtulte exercitum perdidit to.3. 375
Bibulus in prouincia Ciceroni moleſtus non erat tomo tertio 380
Bicorporem tomo tertio 164
Bidis oppi. Siciliae prope Syracuſas t.2.119
Bini uerbum Graecè obſcœnum to.3. 133
Bionis facetũ dictũ de luctu &c.to.4.192
Bipedũ nequiſſimus prouerbium to.1. 469
Bis ad eũdẽ lapidẽ offẽdere prou.t.3.147
Biton & Cleobis fratres &c to.4. 161
Bithyniae ſocios cõmendat Cicero t.3.294
Bithyniae regnum publicum factum populi Romani tomo ſecundo 364
Bithynica publican. ſocietas to.3. 294
Βλάμματα detrimenta latinè tomo.4.99.
Blanditia ſing. tomo ſecundo 548
Blandenius Zeuxis matricida to.3. 279
Bloſſi tomo ſecundo 374
Bœotus Stoicus to.4. 343
Bogudis regnum to.3. 254
Bonae deae ſacrarium ubi to.2. 686
Bonitas tomo primo 256
Bonitas ſummae popularis to.1. 709
Bonae fidei iudicia tomo.4.469. & ſequent
Bonitas & gratia in Deo to.4. 156
Bonae deae ſacris, uiris intereſſe nefas eſt tomo ſecundo 519.531.537
Bona non recte maiores appellaſſe pecuniam & huiuſmodi to.4. 527
Bonorum duo genera to.1. 855
Bonoꝝ finis qs t.4.53. Ei[9] fines uarij 61.69
Bonoꝝ finis ibidẽ. Stoic. ſecũdum naturam uiuere tomo quarto 91.113.161
Bonorum tria genera ſecundum Peripateticos tomo quarto 103.217
Bonũ qd ſecundũ uarios to.4. Zenonẽ.43.113. ſecũdũ Herillũ.37. Ariſtippũ, Calliphonẽ, Diodoꝝ, Academicos, Carneadẽ.42. Hieronymũ, Polemonẽ.44.104. Metrodorum.80. Diogenem.92.
Bonum ſolum quod honeſtum tomo.4. 18.59.88.461.519
Bonum quid to.4. 517
Bonus nemo niſi ſapiens to.4. 207
Bonus uir nunquam non beatus to.1.659
Bononia urbs Galliae to.3. 275
Boœtus qui orctophylax to.4. 277
Borea oppidum to.3. 538
Bos clitellas prouer.to.3. 370
Boues, aureo ſeculo interficere nephas erat tomo quarto 288
Bouum utilitas to.4. 39
Βούλησις uoluntas latinè to.4. 198
Brachanus to.2. 278
Braſſicae uitibus peſtifera to.4. 280
Brennus Gallorum dux to.4. 228
Breuitas figura to.1. 69.72
Breue faciam to.2. 832
Breuitatis imitatio ſaepe uitioſa to.1. 78
Breuitas quib. rebus perficiatur to.1. 246
Breuia Stoicorum to.4. 110
Breuitas in ſententia laudatur to.4. 412
Breuitas in partitione to.1. 72
Breuitas in aliqua parte dicẽdi laus eſt, in uniuerſa laudem non habet to.4. 289
Breuitatis magiſter Brutus to.3. 265
Breuis narratio to.1. 72
Breuis oratio to.1. 250
Brinniana auctio to.3. 498
Brinnianus fundus to.3. 505
Britannia aditus muniti molibus mirio eiusq; inopia to.3. 363
Brogitaro fanum Magnae matris uenditum tomo ſecundo 877
Brogitarus Gallograecus to.2. 538
Brulla talis mirum in modum delectatus eſt tomo primo 228
Brunduſinae coloniae natalis eiuſq; in Ciceronis officia tomo tertio 351
Brunduſinorũ in Cice. gratitudo to.3.358
Brunduſinae coloniae natalis eodem
Bruti eloqntia, ſtudia et pceptores t.1.328
Bruti epitome &c.to.3. 475
Bruti o[~]o i pcióe capitolia habita t.4.518
Bruti de Octauio iudicium to.3. 159
Bruti animus liber to.3.159.& ſequent.
Bruti fuga to.2. 719
Bruti cũ Cice. in prouincia frãt oia t.3.386
Bruti epiſtola ad Atticum non prudenter ſcripta tomo tertio 477
Bruti iudiciũ de optimo gñe dicẽdi t.3.518
Bruti ſententia de bellis ciuilibus to.3.206.
Bruti clementia minime ſalutaris in bello ciuili tomo tertio 250
Bruto propter ſingularẽ incredibilẽq; uirtutem eius in primis fauet Cicero t.3.514
Brutum cur tantum amat Cicero to.3.26.

386.Eius

316. Eius uirtutes ibidem
Brutum Galliæ præfcît Cæſar to. 3. 81
Brutum omni ſtudio, autore Attico, com- plexus eſt Cicero to. 3. 379
Brutū nō minus diligit Cic. q̃ Atti. t. 3. 374
Brutū, quare tantū amet Cice. t. 3. 16. 126
Brutus i p̄bia et triſtiſſimus excelluit t. 4. 87
Brutus primus conſul to. 4. 75
Brutus Cicer. lib. to. 4. 336
Brutus nunquam niſi arroganter Cice. ſcri- bit tomo tertio 192. 194
Brutus Attico humaniſſimo ſcribere ſolitus eſt tomo tertio 380
Brutus liberius ab Ariobarzane tractatus quàm Pompeius to. 3. 387
Brutus eū uni Antiochius fecit to. 3. 498
Brutus quàm ruſtice egit, quod in uilla Ci- ceronis eſſe noluerit to. 3. 484
Brutus & Caſſius conſiliū à Cicerone ma- gnopere exquirunt to. 3. 515
Brutus non cōtra officium fecit, quum Col- latinum collegam expulit to. 4. 467
Brutus Ariſtum Antiochi fratrem frequen- ter audiuit tomo. 4. 111
Brutus quid uelit magni refert, inquit Cæ- ſar tomo tertio 57
Brutus in cā Pōpei acriter uerſatur t. 3. 460
Bucula Myronis to. 2. 223
Bulbus hō neq̃, iprobus, flagitioſus t. 2. 329
Buleutherium locus clariſſimus Syracuſis tomo ſecundo 212
Burſa homo ſordidus to. 3. 92
Buſtum τύμβος to. 4. 403
Buſtum Baſily locus to. 3. 400
Buſtuarius gladiator to. 2. 612
Buthroti domum parat. Atticus to. 3. 326
Buthrotis Immunitatē petit Atticus t. 3. 530
Buthrotium agrum proſcriptum Atticus à Cæſare redemit to. 3. 546
Byzantiarum uirginum facinus to. 2. 616

C

Cachinnatio uituperatur to. 4. 210
Cadauera oppidorum to. 3. 10
Caducæ hereditates to. 2. 789
Caduceus Tomo primo 151
Cæcitatem malum non eſſe to. 4. 218
Cæcilia Atticā filia to. 3. 388
Cæcilia Balianicā filia &c. to. 4. 305
Cæciliæ Metelli omen &c. to. 4. 326
Cæcilia Sex. Roſcij nepotis filia. ad quam confugit ipſe to. 2. 21
Cæcilia Balearis filia ſpectatiſſima fœmi- na tomo ſecundo 41
Cæcilia Metelli filia to. 4. 316
Cæcilia lex tomo. 2. 719
Cæcilianus pater to. 2. 615
Cæcily Metelli legibus ferēdis autor Pom- pe. tomo tertio 412
Cæcilij Synephebi to. 4. 48
Cæcilius mal. latinitatis autor to. 3. 397
Cæcily locus to. 2. 615
Cæcilius facile ſummus comicus inter lati- nos habetur to. 1. 363
Cæcilium colit & obſeruat Cice. to. 3. 467
Cæcilius Baſſus to. 3. 183
cæcili⁹ et pacuui⁹ male latie locuti t. 1. 306
Cæcilius auūculus Pōponij Atticū t. 3. 303
Cæcilius iprobe patrociniū Ciceronis, con- tra Satriū amicū implorabat to. 3. 303
Cædere ſaxis tomo. 2. 85
Cædes Ro. ob Cice. reuocandum to. 2. 181
Cælio adoleſcenti quur tradiderit prouin- ciam Cicer. to. 3. 17
Cælius ad ſcribendas lite. piger. to. 3. 57
Cælio ædili gratulatur Cice. to. 3. 26
Cælius monet Cicer. ut qui alios accuſet, cautius uiuat to. 3. 383
Cælius accurate ſcripſit ad Ciceronem de Pantheris ibidem
Cælius Antipater qui ad Lælium ſcripſit imperite ſe excuſat to. 2. 51
Cælius Cicer. monet ne à Cæſare deſciſcat ad Pompeium to. 3. 118
Cælius Hiſtoricus qualis to. 1. 168
Cælium prouinciæ præficit Cice. to. 3. 380
Cæpiones oratores to. primo 319
Cæſa & porrecta to. 3. 373
Cæſar Cice. ſibi legatum uolebat to. 3. 333
Cæſar mitis eiuſq; mores to. 3. 81. 82
Cæſar uictor qualis futurus to. 3. 118
Cæſar acriter taxatur to. 4. 459
Cæſar Catuli frater ſale & facetijs omnes ſuperabat to. 4. 438
cæſar deiotaro q̃ inimicus t. 2. 742. t. 4. 350
Cæſar conſulatum petit to. 3. 316
Cæſar Brūduſij Pōpeiū oppugnat t. 3. 440
Cæſar Cice. hortatur ne ſe Pompeio coniū- gat tomo tertio 417
Cæſar Euripidis uerſus ſemper in ore ha- buit tomo quarto 474
Cæſar impudenter Galliam per. x. annos ui obtinuit to. 3. 401
Cæſar gloriæ audiſſimus to. 2. 660
Cæſari incertum Phalarim ne an Piſiſtra- tum imitaretur to. 3. 407
Cæſar monſtrum horribile uigilantia & celeritate &c. to. 3. 416
Cæſar omnem pecuniam priuatam & pu- blicam exhauſit to. 3. 402
Cæſar in foro combuſtus &c. to. 3. 510
cæſar nō recuſat tyrānus appellari t. 3. 446
Cæſar Pompeiū à Cicer. diſiūxit to. 2. 730
Cæſar Paris dictus quare to. 3. 317
Cæſar quantus orator to. 1. 280
Cæſar q̃s honores Ciceroni obtulit t. 2. 632
Cæſar Sylla perniciosior to. 4. 447
Cæſar ſeipſum uicit to. 2. 699
Cæſar egregius puer to. 3. 112
Cæſar neſcio quo pacto Ciceronem mirabi- liter ferebat to. 3. 516
Cæſar Cicero. reuocat ex Ægypto to. 2. 704
Cæſar omnium oratorum elegantiſſime lo- cutus eſt tomo primo 280
Cæſar Piſon. gener Epicureus to. 2. 660
Cæſar Octa. boni ingenij ſed ſpe honorum deprauatū to. 3. 264
Cæſar Iunior exercitibus ſuo imperare non poteſt tomo tertio 162
Cæſar Syllanas uēditiones ratas eſſe uoluit tomo tertio 294
Cæſar minaces & acerbas literas ad ſena- tum ſcribit to. 3. 242
Cæſar Iunior Anto. nimiū æquus to. 3. 150
Cæſar Coruin. Domitiū obſedit to. 3. 413
Cæſar Tyrānidē exercēt opprimitur t. 4. 447
Cæſar ob ſuſpicionem uxori nuncium re- miſit tomo tertio 309
Cæſar unus uere inuictus to. 1. 700
Cæſare uictore nihil moderatius to. 3. 48
Cæſaris dicendi genus to. 1. 178
Cæſaris oratio qualis to. 1. 217
Cæſ. lib. de rōne latina eloquētia t. 1. 280
Cæſ. de Cicer. teſtimonium to. 1. 280
Cæſ. commentarij Cicer. probati to. 1. 282
Cæſari q et quāti honores decreti to. 2. 699
Cæſari imponit Diadema. Anto. to 2. 744
Cæſari omnia quæ poſtulat, cumulate offe- runtur tomo tertio 405
Cæſar. ſacrificanti oſtentum to. 4. 319
Cæſaris erga Cice. humanitas to. 3. 55
Cæſaris & Pompei cauſa to. 3. 117
Cæſa. Octa. qui decreti honores to. 3. 258
Cæſar bello ciuili Ciceronem ad pacē hor- tatur tomo tertio 408
Cæſar natura haud q̃q̃ crudelis t. 3. 87. 441
Cæſar Syllam ſe non imitaturum proteſta- tur tomo tertio 432
Cæſar nihil niſi ſæuū et atrox cogi. t. 3. 446
cæſar uir optimus et liberaliſſimus t. 3. 489
Cæſar uirtuti & ingenijs fauet to. 3. 83
Cæſar Marcelli necis innocens to. 3. 492
Cæſar i rebus publicis gerēdis acer t. 3. 118
Cæſa. Quintum fratrem magnificentiſſime tractat to. 3. 364
Cæſ. contra aruſpicum ſententiā in Aphri- cam fœliciter tranſmiſit to. 4. 343
Cæſ. Iūior nimis euectus à ci. t. 3. 251. 259
Cæſaris mētē fortuna nō excitauit t. 2. 698
Cæſarem contra Rempub. aluit & arma- uit Pompeius &c. to. 3. 412
Cæſa. omnes boni occiderunt to. 2. 730
Cæſaris ſtatua to. 3. 173
Cæſaris ad Clodium litera to. 2. 500
Cæſaris lex to. 2. 656
Cæſaris & Ciceronis diſſenſio in republi. atq; reconciliatio to. 2. 664
Cæſ. lex de iudicijs & prouincijs to. 2. 722
Cæſ. leges de ui et maieſtate to. 1. 722
Cæſ. ad regnādū ſtudia et labores t. 2. 730
Cæſa. Octauij & Pomp. compar. to. 2. 766
Cæſa. ad tuendam (ut aiebat) dignitatem ſcelera tomo. 3. 402
Cæſa. literæ ad Cice. tomo. 3. 417. 430. 458
Cæſari ipſi nō pōt nec Cæſar ſuis t. 3. 162
Cæſ. conditiones ſenatui oblatæ to. 3. 243
Cæſ. Octauij factū Cice. defendit to. 3. 162
Cæſarem Iuniorem alioqui probum inci- tabant amici to. 3. 398
Cæſarem & Pompeium grauiter taxat Ci- cero tomo tertio 447
Cæſare Tyranno ſublato Tyrannis manſit tomo tertio 514
Cæſare uictore nihil moderatius to. 3. 48
Cæſari Octauiano crimen ab Antonio con- fictum tomo. 3. 185
Cæſari omnia ſecundiſſima acciderunt Pō- peio aduerſiſſima to. 3. 458
Cæſari poema dicare inſtituerat Cic. t. 3. 297.

Cæſari clementiam malo fuiſſe to.3. 532
Cæſari Iuniori ſtatuam Philippus decreuit tomo tertio 258
Cæſaris ἀποφθεγμάτων lib.to.3. 128
Cæſaris conſilium uictoria diuturna utendi. Et ſe Syllam non imitaturum proteſtatur tomo.3. 432
Cæſa. facta, ſcripta, dicta, promiſſa plus ualebant mortui quàm uiui to.3. 510
Cæſa. columna euerſa to.3. 514
Cæſa. & Pompei diſcordia to.3. 117
Cæſa. iuſtitia, & clementia to.3. 84
Cæſa. uirtus et grauitas i ſummo dolore ibi.
Cæſa. dicendi genus acutum & uſitatum tomo primo 175
Cæſa. acta pacis ocijq; cauſa acerrime defendere ſolebat Cicero to.3. 545
Cæſa. amicorum catalogus to.3. 58
Cæſaris pueri mirifica indoles uirtutis Tomo tertio 250
Cæſon. cõpetitor in cõſulatu Cice. to.3. 303
Caieta Cice. to 3. 305
Caius Accius Piſaurẽ. orator to.1. 283
Caius Accius Sulmone portas aperit Tomo primo 175
C. Aculeo iuriſperitiſſimus Cicer. matertera uxorem duxit to.1. 150
C. Albinius ſenator &c. to.3. 299
C. Amafanius to.4. 297
C. Andronicus Puteolanus Ciceroni familiaris to.3. 372
Caius Anitius Cice. famil. to.3. 184
C. Antonij cauſa to.2. 454
C. Antonius Cice. collega to.2. 612
C. Aquilij Iudicij de dolo malo quod protulit primus to.4. 303
C. Aquilij laus & autoritas to.1. 13
C. Aquilius Gallus Seruij Sulpitij praeceptor to.1. 266
C. Arrius Cice. uicinius &c. to.3. 330
C. Atheius notatus &c. to.4. 301
C. Attei Capitonis commendatio to.3.203
C. Atinius Q. Metelli bona conſecrauit Tomo ſecundo 511
C. Auianus Hammonius to.3. 200
C. Auianus Philoxen. commend. to.3.205
C. Auian. Elaccus commen. to.3. 215.217
C. Auianus Anienus cõmẽ. to.3.199.202
C. Aurelius L.F. commendatur to.3. 206
C. Aurelius, L. Octauius Coſſ. to.2. 97
C. Aur Oreſta orator inſignis to.1. 258
C. Bilienus orator to.1. 269
C. Bloſſij nefaria uox to.2. 375
C. Cæcilius Scalenus iudex ab utraq; parte corruptus to.1. 62
C. Cælius diſertus to.1. 267
C. Cælius Cice. quæſtor to.3. 32
C. Cælius homo nouus nobiliſſimus in petitione prælatus, & eius dicẽdi mediocritas tomo primo 140.535
C. Cælius iudex abſoluit eum qui Lucilium poetã nomina. in ſcena læſerat to.1. 14
C. Capaſius orator to.1. 279
C. Cæſaris lex repetundarum to.2. 595
C. Cæſa. quã iñ decreti honores to.2. 647
C. Cæſar. & Cice. reconciliatio to.2. 629
C. Cæſaris uirtutes to.2. 697
C. Cæſaris laus to.2. 698
C. Cæſa. C.f. qui honores decreti to.2. 767
C. Cæſar homo humaniſſimus miſere à cinna occiſus to.4. 223
C. Cæſa. mors to.4. 223
C. Cæſaris temeritas &c. to.4. 418
C. Cæſaris L. filij induſtria to.4. 432
C. Cæſa. elaborata eloquentia to.4. 432
C. Cæſa. propter regna omnia iura diuina & humana peruertit to.4. 418
C. Cæſaris uox præclariſſima to.2. 701
C. Cæſaris ſententia de coniuratione Catilinæ tomo.2. 409
C. Cæſar. crudelitas, leuitasq; to.2. 191
C. Cæſaris miſericordia to.2. 709
C. Cæſaris laudem nemo enarrare poteſt tomo ſecundo 396
C. Cæſaris uirtutes multæ to.2. 696
C. Cæſari ſupplicationes decretæ to.2. 71
C. Cæſa. iniurias obliuiſci ſolitus to.2. 708
C. Cæſar ſemel exorabatur to. ſecundo 711
cætera de Cæſare in Cæſar
C. Camillus Cice. familiariſſi. to.3. 72
C. Canius Eq. Rom. homo facetus & literatus to.4. 469
C. Cannius orator to.1. 273
C. Carbo. in dicendo exercitatio to.1. 144
C. Carbo cantharidas ſumpſit to.3. 232
C. Carbo f. orat. non ſatis acutus to.1. 275
C. Carbo mors to.2. 259
C. Carbo diſertus to.1. 288
C. Carbo Coſ. L. Opimij cauſam egit pro occiſo T. Graccho to.1. 276
C. Carbo & Gracchus ſummi oratores Tomo primo 259
C. Carbo & T. Gracchus M. Æmilij Le. auditores to.1. 258
C. Caſſinius Schola to.2. 678
C. Caſſij uxor à Verre in Leontino ſpoliata tomo ſecundo 161
C. Caſſius M. Terentius Coſſ. to.2. 83
C. Caſſius. M. Lucullus Coſſ. to.2. 337
C. Caſſius dominatus impatiens to.2. 730
C. Caſſius ſingula. dux & ciuis to.3. 128
C. Catinius trib. militum Anto. to.3. 149
C. Cato nepos L. Pauli & M. Catonis & Pub. Africani ſororis filius to.3. 198
C. Cato Aphricani ſororis filius mediocris orator. tomo primo 260
C. Cenſorinus actor nõ inuenuſtus, ſed iners & inimicus fori to.1. 278
C. Ceſtilius to.2. 497
C. Claudij repulſa &c. to.3. 108
C. Claudius cæci F. M. Tudianus Coſſ. tomo quarto 139
C. Claudius App. F. Ædilis to.4. 453
C. Claud. Timarchides collega antea Verris collegã ſe & ſociũ dicebat to.2. 134
C. Claudius Cupidine marmoreo cõmodato uſus diligenter reddidit to.2. 193
C. Clodius orator & uir nobilis to.1. 267
C. Clodium familiarem ſuum Acilio commendat Cicero to.3. 305
C. Clodius ciuis prudentiſſimus to.3. 149
C. Cluuium Puteolanum Q. Thermio cõmendat Cicero to.3. 105
C. Cluuius Eques Roman. homo ornatiſſimus tomo ſecundo 48
C. Conſidius Cenſ to.2. 703
C. Coponius Prætor &c. tomo tertio. 421. item tomo.4. 312.357
C. Cornelius contra pub. Cominium à Cicerone defenſus to.1. 283
C. Coſconius Calidianus non acutus in dicendo ſed copioſus to.1. 279
C. Coſconius procos. &c. to.2. 602
C. Cotta Rutilij filius &c. to.3. 479
C. Cotta. L. Octauius Coſſ. to.2. 144
C. Cottæ triumphandi cupiditas to.2. 661
C. Cotta unus ex colloquutoribus in lib. de natura deorum to.4. 239
C. Cotta & Publ. Sulpitius oratores ſui ſæculi præſtantiſſimi to.1. 129.270
C. Cotta publi. Rutilij cauſam ſolus egit, quod eius ſororis eſſet filius to.1. 162
C. Cotta crudeliter à ciuitate eiectus Tomo primo 214
C. Cupiennij paterna amicitia cum Cicerone interceſſit to.3. 846
C. Curiatius trib. pleb. to.4. 408
C. Curio & L. Fufius oratores contemporanei tomo primo 269
C. Curio orator eximius to.1. 270
C. Curio Trib. pleb. à concione relictus Tomo primo 288
C. Curio ppetuus iproboꝝ hoſtis to.2.603
C. Curtius commendatur &c. to.3. 292
C. Curtius Mithres commẽdatur to.3.214
C. Decianus damnatus to.2. 385
C. Domit. Cn. Saturniñ accuſat to.3. 127
C. Druſus orator to.2. 260
C. Druſus cæcus &c. to.4. 233
C. Duillius claſſe primus pœnos deuicit Tomo quarto 508
C. Duillius. L. Papy. Craſſus Coſ. to.3. 132
C. Duronius Miloni amiciſſi. to.3. 367
C. Erutius Sexti Roſcij Amerini accuſator tomo ſecundo 26
C. Fabritij integritas & fides erga pyrrhũ hoſtem tomo.4. 476
C. Fabritius apud Rom. fuit, qualis Ariſtides Athenis to.4. 476
C. Fabritio paupertas tolerab. to.4. 290
C. Fabritius legatus ad Pyrrhum miſſus fuit tomo primo 252
C. Fabritius uirtutis cauſa in urbe ſepultus tomo quarto 402
C. Fabritius q̃lis in pyrrhũ to.4. 475.508
C. Fannij duo oratores to.1. 259
C. Fannius, Domitius Coſſ. to.1. 259
C. Fannius alter Orator to.1. 259
C. Fannij hiſtoria to.1. 288
C. Fannius popularis to.2. 590
C. Fannius qñ Trib. pleb. fuerit to.3. 541
C. Fannius Chæream Roſc. ſe pecunia fraudaſſe cauillabatur to.2. 45
C. Fannius Lælij gener, moribus & ſermone durior to.1. 259
C. Fãnius qbus Coſſ. tri. ple. fuerit. t.3.541
C. Fannius, M. filius Scæuolæ auguris gener tomo quarto 483

C. Figulus

C.Figulus,P.Scipio coſ.to.4. 259
C.Figulus,L.Iulius coſ.to.1. 467
C.Fimbria Craſſi inimicus qualis in dicendo &c.tomo primo 262
C.Fimbria accuſatus to.1. 268
C.Fimbria orator to. 1. 277
C.Fimbria homo audaciſſimus & inſaniſſimus tomo ſecundo 21
C.Fimbriam, M.Marij Gratidiani patrē accuſauit M.Gratidius to.1. 168
C.Fimbria patronus luculentus & bonus ciuis fuit tomo primo 262
C.Flaccus,L.F.to.3. 29
C.Flaminius inuito Senatu legē agrariam tulit to.4.Occiditur 259
C.Flaminius orator to.1. 252
C.Flaminius ſpretis auſpicijs male pugnat & tandem occubuit to.4. 259.324
C.Flaminius trib.pleb.to.4. 502
C.Flauius,C.Piſonis Cice.generi neceſſarius tomo tertio 205
C.Furij lex tomo ſecundo 958
C.Furius uir fortis & ſtrennuus to.3.140
C.Furnius uir fortis &c.to.3. 137
C.Galba orator &c.to.1. 261
C.Galba primus iudicio publico condemnatus &c.ibidem
C.Callius ſenator uir primarius to.2. 274
C.Gallus aſtrologus to.4. 509
C.Geta cenſor tomo ſecundo 333
C.Gracchi largitio to.4. 408
C.Gorgonius orator & eques to.1. 269
C.Gracchi ſomnium to.4. 320
C.Gracchi oratio elegantiſſima to.2. 275
C.Gracchi lex de capite ciuium Roman. tomo ſecundo 382
C.Gracchus quantus orator to.1. 262
C.Gracchus legendus to.1. 262
C.Gracchus cum effudiſſet ærarium id tamen uerbis defendebat to.4. 188
C.Graccho nullus plenior nec uberior in dicendo fuit to.1. 262
C.Gracchi immaturum interitum deflet Cicer.tomo primo 262
C.Gracchus clariſſimis maioribus natus interfectus tomo ſecundo 387
C.Cracchus omnem reipub. ſtatū largitionibus ſuis permutauit to.4. 408
C.Heius Mamertinus ſignis nobilibus à Verre ſpoliatus to.1. 192
C.Heius princeps legationis Mamertinorum tomo ſecundo 505
C.Helij largitio &c.to.4. 456
C.Herennius orator Lu. Philippum in cōſul.petitione ſuperauit to.1. 267
C.Herennius trib.pleb.to.3. 337
C.Hirrus tomo tertio 507
C.Iulij oratoris mors to.2. 214
C.Iulius Orator non uehemens ſed facetus & feſtiuus tomo primo 269.288
C.Iulij in Curionem ſcomma to.2. 274
C.Iulius quid mali fecerit quum dictatā dixerit tomo tertio 378
C.Iulij caput hoſpitis Hetruſci proditione truncatum eſt & pro roſtris poſitum Tomo primo 214
C.Iunius ob iudicium quoddā, ſtor. Verre maximā inuidiam contraxit to.1. 101
C.Lælius homo ſapiēs uix unum cōſulatū ſine repulſa aſſequi potuit to.4. 223
C.Lælius Augur et idem ſapiens to.4.290
C.Lælij hilaritas to.4. 433
C.Lælij & P.Scipionis memorabilis familiaritas tomo quarto 482
C.Lælij indoles & materies to.2. 176
C.Lælio nemo comior et ſapiētior t.1.429
C.Lælius eodem uultu.eademq́; frōte ſemper fuiſſe dicitur to.4. 433
C.Lælius homo nouus ingenioſus & doctus tomo primo 41
C.Lælius eloquens to.1. 256
C.Lælius Scæuolæ ſocer et Fānij to.2. 130
C.Lælius Viriatum uicit to.4. 450
C.Lamiæ ferocius reſponſum to.3. 386
C.Lemus commendatur to.3. 211
C.Lentulus Marcellinus orator diſertus in conſulatu pereloquens uiſus to.1. 279
C. Licinius Caluus orator eximius &c. tomo primo 285
C.Licinij Craſſi lex de ſacerdotibus Tomo quarto 498
C.Licinius Craſſus uerſibus cum populo primus agere inſtituit ibidem
C.Licinius Macer cicerone deſtrudēte damnatus tomo tertio 280
C.Licinius Nerua ciuis improbus ſed non indiſertus to.1. 265
C.Licin.P.Æmilius bis coſ.to.4. 484
C.Lucilius à quibus uelit ſua ſcripta legi tomo primo 565
C.Lucilius poeta, ad quē ſcripſit clitomachus tomo quarto 37
C.Lucij cepaſij fratres, ignoti homines, dicendi ſtudio, ad quæſturā prouecti ſunt tomo primo 279
C.Lucilius homo doctus & perurbanus Tomo primo 256.265
C.Macer patronus diligētiſſimus fuit ſed ſine autoritate to.1. 278
C.Malleolus Quæſtor Cn.Dolobellæ &c. Tomo ſecundo 79.89
C.Mancinus uir conſularis per inuidiam Numantinis deditus tomo primo. 148. item tomo quarto 478
C.Manilij lex tomo ſecundo 308
C.Marcello gratulatur ob adeptum conſulatum Cicero.to.3. 235
C.Marcellus de fratris reconciliatione tomo.3. 35
C.Marcellus,.L.Lentulus Coſ.to.2.735
C.Marcellus,L.Paulus Coſ.to.2. 276
C.Marcellus C.Pau.Coſ.to.3. 115
C.Marius an ſupplicio affectus dici debet tomo.2. 657
C.Marius Africani diſcipul.to.2. 643
C.Marij laus to.2. 386
C.Marius quando ſe miſerum fuiſſe dixit tomo.2. 486
C.Mario inimicorum nemo plenior tomo.2. 638
C.Marij uultus to.2. 644
C.Mario uaricat fecti to.4. 171
C.Marius,L.Luſcellius coſ to.2. 649
C.Marius,L.Valerius coſ.to.2. 386
C.Marius,L.Valer.coſ.to.2. 780
C.Mar.in cic.officia to.3. 169
C.Marius abſens factus Augur lege Domicia to.3. 252
C.Marius cæſari amiciſſimus to.3. 170
C.Marij.ſitas reliquias apud Anienē diſſipari iuſſit Sylla to.4. 401
C.Marius cæſaris propinquus to.3. 489
C.Marius Italiam ſeruauit,& Aphricam uicit to.2. 657
C.Mar.Gal copias repreſſit to.1. 630
C.Marius ſeptiēs conſul feliciſſime domi ſua mortuus to.4. 473
C.Marius Glauciam prætor decretum interfecit to.2. 403
C.Ma.bello ciuili,Q. catulo iratus,neceſſarijs deprecantibus exclamauit moriatur tomo.4. 223.304
C.Mar.ab exilio reuocatus to.1. 483
C.Marij in ſumma ſenectute fuga tomo.2 575.657
C.Marius Marcum Annium Appium ciuitate donauit to.1. 643
C.Ma.pater patriæ to.1. 386
C.Marij fortitudo tomo.1. 486
C.Mar.ſupplicationes decretæ to.2. 629
C.Mar.Minturnenſib.ereptus to.2. 547
C.Marius cos. arma publicans diſtribuit tomo.1. 384
C.Marius doctiſſimus to.3. 98
C.Marij conſolatio tomo.4 83.
C.Marius ruſticanus uir &c.primus ſolitus fectus dicitur tomo.4. 175
C.Marius uictoria Cimbrica gloriam collega communicauit eumq́; occidit tomo quarto 213
C.Marius cōſulatus gratia ab officio receſſit tomo.4. 473
C.Matrinius &c.to.2. 153
C.Macius figulus, L. Iulius Cæſar Coſ. tomo tertio 304
C.Martius Cice.ſcribens ſe purg.to.3.170
C.Memmius, L.f.perfectus Græcis literis, faſtidioſus Latinarum fuit, Tomo primo 263.279
C.Memmius Gemel.Cice.Cliēs to.3.199
C.Mem Trib.pleb.to.3. 292
C.Meſſinius to.2. 492
C.Miſſius PomPei familiaris to.3. 418
C.Muſtius publij Iunij pupilli uitricus Tomo ſecundo 98
C.Naſenium municipem Sueſſanum Bruto commendat Cicer.to.3. 353
C.Nero parum circumſpecte Philodamum Lampaſcenum damnauit to.2. 85
C.Nero prætor Aſiæ to.2. 85
C.Norbanus accuſatus à P.Sulp.to.4.452 eumq́; defendit Anton.to.1. 188
C. Octauius ex Octauiorum gente inius conſul to.4. 438
C.Octauio nouo homini ſplēdida domus ad conſulatum ſuffragata eſt to.4.438
C.Octauij Cæſaris laus to.2. 765
C.Panſa uulneratus to.2. 813

C.pap'rij conſulis de trib.pleb.reficiendis Tomo quarto. 498
C.Paulus,C.Marcellus Coſſ.to.3. 115
C.Peducei interitus to.3. 256
C.Perſius doctus homo Lucilij teſtimonio tomo primo 258
C.Piſonis Ciceronis generi laudes & eloquentia to.1. 283
C.Piſo Statarius & plenus ſermonis orator tomo primo. 278
C.Piſo iudex in cauſa Q.Roſc.to.1. 44
C.Piſo abſoluitur to.2 445
C.Piſo conſul defenſus à Cice.to.2. 445
C.Piſo frugi Tulliolam Cice. filiam duxit uxorem to.3. 204.304
C.Piſo orator to.1. 278.283.292
C.Ploſſius Cumanus Gracchi coniurationis ſocius tomo.4. 488
C Plotius Nurſinus eques Rom.to 4. 74
C.Pompilius ad Antioch.legat.to.2. 781
C.Pompilij legati factum memorabile tomo ſecundo 781
C.Pontinij Samnitis dictum to.4. 457
C.Pontinus lege Cice.to.2. 33.219
C.Pontinus legatus to.3. 229
C.Pontius Ciceronis legatus ibidem
C.Pontinus Allobroges fregit to.2. 630
C.Popilius orator to.1. 258
C.Popilius Senator damnatus eſt to.2. 68
C.Poſthumius Aruſpex to.4. 223
C.Ruſcius Orator lepidiſſimus eiuſq; in Siſennam ſcomma to.3. 306
C.Ruſticellus Bononienſis orator exercitatus & uolubilis to.1. 268
C.Rutilius Craſſi & Scæuolæ familiaris tomo primo 265
C.Sacerdotis,teſtimonium contra Verrem tomo ſecundo 126
C.Sempronius Rufus, M.Tuccium de ui reum facit to.3. 111
C.Sergij Auratæ cauſa contra Antonium tomo primo 147
C.Seruilius Glaucia,eloquens homo improbiſſimus to.2. 276
C.Seruilij Glauciæ cædes ibidem
C.Seruilius Prætor à Lucio Philone Quæſtor uetitus to.2. 60
C Seruilium ciuem Rom.Verres Lilybei, uirgis cædi iuſſit to.2. 219
C.Seruilius Hala,M.Equit. regnū affectāte:Helium interemit to.4. 510
C.Sextius Caluinus orator ſermone eleganti ſed incommoda ualetudine fuit tomo primo 263
C.Sextius Luſcus irriſus to.1. 196
C.Sicinius orator to.2. 282
C.Soſius prætor &c.to.3. 414
C.Suberinus Calenus Dolobellæ commendatur tomo tertio 126
C.Sulpitius Gallus orator,græcarum literarū & eloquentiæ ſtudioſus to.1.417
C.Sulpi.publi.Rut.propinquus to.1.155
C.Sœnenus orator to.1. 279
C.Titius Strabo Caſſio commendatur tomo tertio. 175
C.Titius Orator. eloquens & facetus Tomo primo. 267
C.Titius legatus Dolobellæ to.3. 182
C.Trebatiū Cæſar cōmend.Cice.to.3. 94
C.Trebonij interitus to.2. 792
C.Trebo.uerſiculi in aduerſarium to.1.44
C.Trebonius ex coniuratis unus to.2. 731
C Triarius grauis adoleſcens to.4. 50
C.Tuditanus ortor to.1. 258
C.Tuditanus quando prætor fuit & conſul tomo tertio 501
C.Valgiū Hippianū qb.cōmend.t.3.216
C.Varro Cice.conſobrinus to.2. 632
C.Varronis tribu. militum de Verre teſtimonium to.2. 25
C.Velleius ſenator Epicuri partes tuetur in libro de natura Deorum to.4. 238
Cn.Vennonius &c.to.3. 384
C.Verris in Cn. Dolobellam & Cn. Carbonem perfidia to.2. 80
C.Verres legatus.Cn.Dolobellam in prouincia deſeruit atq; prodidit to.2. 64
C Verres quedam habuit ſingularia crimina,quedā cū multis cōmunia to.2.187
C.Verres pro Idibus Ianuarijs Calē.Martias proſcripſit to.2. 128
C.Vibienus interfectus to.2. 676
C.Virgilius uetuſta amicitia Ciceroni coniunctus to.2. 562
C.Viſellius Varro orator to.1. 233
C.Voconij de hereditate lex to.2. 93
Calamidis ſigna to.1. 254
calamitatis nomē i quo poni ſolet to.4.195
Calamitas non ſine detrimento to.2. 440
Calamitas fatalis to.2. 296
Calamitas ſæpe gloriam affert to.2. 835
Calamitoſa to.2. 91
Calamiſtratus to.2. 490
Calan.Indus uiuus comburitur to.4. 175
Calanus Alexandro mortem denunciat, tomo quarto 318
Calatinus populi primarius to.4. 85
Calatini ſpoliati à Verre to.2. 162
Calchantem augurem optimum facit Homerus tomo.4. 326
ad Calculos uocare to.4. 492
Calenum municipium to.3. 125
Calent aures to.2. 831
Callicratides Lacedemoniorum dux &c. tomo quarto. 429
Callicratidas Lyſandri ſucceſſor homo minime uerſipellis to.4. 433
Callidius quis to.4. 293
Callidius &c.tomo.3. 214
Callidius, Q.Metellum in ciuitatem reſtituit tomo ſecundo 556
Callimachi Epigramma in Cleonbrotum tomo quarto. 155
Callimachus Priamū multo ſæpius lachrymaſſe ait q̄ Troilum to.4. 158
Calliphana ciuis Rom.facta to.2. 646
callipho et Dinomachus rephēſi to.4.481.
Callipho uoluptatem & honeſtatem finē eſſe cenſuit tomo.4. 44.66.229
Calliphonis ſententiam de finibus Carneades defendebat to.4. 45
Calliſthenes occiſus tomo.2. 694
calliſthen.ab Alexan.necatur to.2. 694
calliſthenes Lacedæmon.cladē in Leuctris acceptam ſcripſit to.4. 345
calliſthenis ſodalis ſui interitum deplorat Theophraſtus &c.to.4. 182
calliſtenes hiſtoricus Troianum bellum conſcripſit to.3. 387
caloris uis in rebus omnib.to.4. 262
calore refrigerato & extincto extinguitur animal ibidem.
calpurnia lex to.2. 424
calventij Marij oratio to.3. 292
calua homo turpis & ſordidus to.3. 388
caluæ teſtamentum to.3. 225
caluus ex Næuianis Ci.Lauda.to.3. 312
camillus Cice.amicus to.3. 72
camirus tomo ſecundo 244
campana arrogantia to.2. 374
campaniæ & maritimæ oræ præfectus Cice.tomo tertio 408
campanorum natur.to.2. 378
calui Licinij hipponacteum to.3. 202
caluiſius magni iudicij homo to.3. 258
de caluo Cice.Iudicium to.3. 238
calumnia auaritiæ.Prætorum acerbiſſima miniſtra to.3. 269
caluit crimen re,recenti in cauſa refrixit tomo ſecundo 553
campanus ager pulcherimus tomo.2.378
item tomo tertio 323
campanus ager et Leontinus duo annonæ perfugia to.2. 251.782
campani quur ſuperbi to.2. 374
campus magnus in republi.ad laudemq; curſus multis to.2. 812
campus æquitatis to.2. 298
canachi ſigna to.1. 254
cancelli tomo ſecundo 278
cancer ſtella to.4. 277
candelabrum Antiochi to.2. 278
canephoræ uirgines quas arte illi Verres abſtulit tomo ſecundo 193
candidati hominum animos ſibi conciliare poſſunt to.2. 438
candidatorū quid obſit petitioni to.2. 487
candidatorum natio officioſiſſi.to.2. 659
candidatus prætorius to.2. 416
candidati dentes to.4. 228
canendi ad tibiam in epulis et cōuiuijs morem fuiſſe Rom.&c.to.4. 140.197
canes Romæ publice alebantur ad capitolium defendendum to.4. 32
caninius Cimber Lyſidici fil.to.2. 795
caninius Satrius,P.Varij frat.to.3. 303
caninij Satri in Ci.& frat.beneficia.ibidē
caninius homo doctus &c.to.3. 129
cani.naufragio periſſe dictus to.3. 425
caninius toto ſuo conſulatu ſomnum non uidit to.3.105.nemo prāſus eſt ibidem
cannio quomodo impoſuit Pyth.to.4.469
canij Satrij cauſa cum Cæcilio to.3. 303
canitius commendatur cornificio to.3. 184
cantandi in conuiuijs & epulis mos Rom. tomo primo 255
cātus qdā in dicēdo obſcurior eſt to.1.302
canuſinus Atticī hoſpes to.3. 109

a d

capadocia

capadocia ad Syriam patens to. 3. 318
capadox tomo ſecundo 490
capedines tomo.4. 518
capedunculis to.4. 159
capenæ portæ &c.to.4. 141
capere laborem to.2. 50
capho veteranus to.2. 795
capillatior tomo ſecundo 358
capimlior tomo ſecundo 137
capitolium quando incenſum to.1. 402
capitolium terreſtre domicilium Iouis tomo ſecundo 222
capitonis diligentia in rebus nouis perſcrutandis tomo tertio 501
capitulum tomo.4. 382
capſis, cape ſi uis to.1. 311
capra tomo quarto 278
capræ Cretenſes Dictamo ſibi medent Tomo quarto 281
capricornus tomo quarto. 278.593
Capua domicilium ſuperbiæ & Luxuriæ tomo ſecundo 375.491
capuam ad conſules iuſſus uenire Cicero tomo tertio 419
capuæ laus to.1. 373
capua quando deuicta ibidem
capua Colonia deducta ibidem
capua urbs ampliſſi. et ornatiſſi.to.1. 371
capuam ſibi imperatam quur accipere noluerit Cice.to.3. 419
capuæ ædificia quo conſilio non ſint deleta tomo ſecundo 373
capuam bello ciuili tuendam ſuſcepit Cicero tomo tertio 431
carbonis & Sullani lex to.2. 476
carbones fratres, P.C.M.&c.to.3. 132
carbo orator &c.to.1. 259
carbo peſſim. ciuis, eiuſq; lex to.4. 411
in carcere periculum to.2. 448
caritas annonæ to.3. 186
caritas à fame differt to.2. 498
carmen Appij Cæci à Panætio plurimum commendatur tomo.4. 197
carminum antiquitas, & uſus unde colligi poteſt tomo.4. 196
carmina cruciatus to.2. 382
carendi ſignificationes uariæ, nomé'q; triſte & eſt egere eos q̃ habe.uelis to.4. 156
carneades, quibus Coſſ. Romam uenerit, tomo tertio 481
carneades Romam miſſus to.1. 183
carneadis dicendi uis & copia & ingenium tomo primo 183.222
carnea. dictum de Clitomacho to.1. 301
carneades quartus ab Archeſila academiæ renouator, & Egeſini academici auditor, uixit annos nonaginta to.4. 17
carneades in ἐποχῇ Arceſila inconſtantior al quanto to.4. 17
carneadis diſcipuli qui & quales tomo.4. & tomo primo 17.211
carneades quid finem bonorum cenſuerit tomo quarto 69
carneades Herculis quendā laborem exanclaſſe, quod aſſenſionem ex animis noſtris extraxiſſet to.4. 38
carneades & Stoicus Diogenes ad Senatum Romam miſſi to.4. 45
carneades uir diuina propè memoria tomo primo.111.eius incredibilis dicendi uis tomo primo 183
carnead.à Chryſippo armatus to.4. 33
carnead. προσβολὴν pugilis & retentionem aurigæ ſimilem facit to.3. 495
carnead. genera uiſorum to.4. 22.36
carnead quis bonorum finis to.4.43. 122
carnead. diuiſio to.4.120. memoria 151
carne d. Stoicos ſemper refellebat to.4.129
carneades inter peripat. & Stoicos tanquā arbiter honorarius to.4. 235
carnem latinis petiot to.1. 525
carthaginenſium natura to.2. 375
carthaginenſium multi Romæ ſeruierunt tomo quarto 189
carthagine euerſa Clitomachus lib.de conſolatione ſuis ciu.b. miſit to.4. 189
carthago & Numantia duo imperij terrores tomo ſecundo 347
carthago filia aſſiriæ to.4. 196
carthago deleta to.2. 373
carthaginem Africanus quur conſecrauerit tomo ſecundo 366
Charondas in ſuis legibus præſcribit ut magiſtratibus obediant, ſed & ut diligant tomo quarto 405
caſcos Ennius priſcos uocat to.4. 144
caſſander aſtrologus tomo.4. 352
caſſandra uates uerax to.4. 326.357
caſſianū dictum to.2. 732
caſſij in rempub. beneficia to.3. 171
caſſij cum Cice. cōſuetudo to.3. 134.137
caſſius ineptas literas ad Senatum; mittit tomo tertio 381
caſſij uictoria contra Parthos to.3. 378
caſſius ſectæ Epicureæ fautor to. 3. 236
caſſi. triſtiſſi. temporib. Cic. affuit to. 3. 234
caſſia lex. &c.to.4. 400.411
caſſiani indices to.2. 173
caſſilinum coloniā deducit Ant.to.2.744
caſſio & Bruto frumentariā legatio datur tomo tertio 527
caſſiopia to.4. 178.542
caſſius malus uerborum interpres ibidem.
caſſij uirtus & animi magnitu.to.3. 176
caſſius contra Parthos &c.to. 3. 374
caſſius Ciceronis auditor to.3. 106
caſtor & Pollux to.2. 266
caſtor & Pollux bello Tuſculano ex æquo pugnare uiſi to.4. 258
caſtor & Pollux Perſen regem uictum nūciauerant ibidem
caſt. & Pollux cuius filij to.4. 297.299
caſtoris in æde arma Clodij to.2. 521
caſto ædes ab A.Poſth.dedic.to.4. 291
caſtritianum mendum to. 3. 332
Caſtritio mortuo pſephiſmata decreta Tomo ſecundo 460
Caſtulonenſi ſaltus latrocinijs infeſtus tomo tertio 153
caſus tomo quarto 317.338
caſus & euentus non duces ſed comites con ſiliorum Pompei tomo ſecundo 636
caſus & facta tomo primo 740
caſus nunquam perfecte artem imitatur Tomo quarto 313
caſus et munera i bonis dominatur to. 3. 102
caſus omnis ferendus pro patriæ libertate tomo ſecundo 819
caſus uulit tomo ſecundo 456
caſus quomodo tractetur to. 1. 348
catadupa Nili to.4. 376
καταγραφὴ deſcriptio to. 1. 341
κατάχρησις Cice.to.3. 314
κατάχρησις abuſio tomo.1. 306
catalepſeos nomen unde natum to.4. 46
Catalepſis ideſt perceptio aut comprehenſio tomo.4. 46
catamitus tomo.2. 739
catheton latine recte officium dici poteſt tomo tertio 545
catienus homo leuis & ſordid. to. 3. 274
catilina bis accuſatus to.2. 472
catilina ex diuerſis contrarijsq; ſtudijs conflatus &c to 2. 809
catilina bis abſolutus, tomo ſecundo. 668. item tomo tertio 313
catilina Cice. competitor to. 3. 303
catilinam competitorem ſuum defendere cogitat Cice.to. 3. 304
catilinæ nefariæ uoces to. 1. 425
catilinæ mores to. 2. 609
catilinæ grex in die rogationis in Clodij inceſtum ſollicitus.to. 3. 310
catilina in ædibus M. Leccæ de ſeditione cōſulent tomo ſecundo 388
catilina ſicis to. 2. 394
Catilinæ ſepulchrum floribus ornatum tomo ſecundo 454
catilinæ Cice. crimina obijcit to. 1. 379
catilinæ flagitia & crimina to.4. 535
in catilinam orationes Cice. to. 3. 312
catilius tomo tertio 64
catius Epicureus philoſ. to. 4. 235.237
cato aperte Gabinium abſoluit to. 3. 275
cato minor in Senatu paradoxis aliquando uti ſolitus to.4. 516
cato quantus uir tomo. 1.153. Eiuſq; cum Lyſia comparatio ibidem
cato 85 anno contra Ser. Galbam orauit tomo primo 256
cato publicanos uexat &c. to. 3. 318
cato conſtantia magis & integritate quàm iudicio rempub. gerit ibidem
cato optimo animo & fide utens Reipub. interdum obeſt to. 3. 328
cato unus Ciceroni pro centum millibus erat tomo tertio 215
cato non primus dixit in Catilinam ſententiam tomo. 3. 479
cato maior Cice.to. 3. 504
cato Bruti ibidem
cato lib. Cice ſæpe legendus ibidem
cato ſic abijt è uita ut moriendi cauſam nactum ſe gauderet to.4 153
cato maior quare in lib. de ſenectute introductus &c.to.4. 482
cato præclare perijt to. 3. 130
cato Dictatorem Pomp. appel. to. 3. 276

cato unus pluris quàm omnes leges & iudices tomo. 3. 289
apud catonem candidati pecuniam deponunt &c. tomo. 3. 289
Cato Piſoni conſuli conuicium mirificum facit tomo. 3. 311
cato cum Cicerone ueram philoſophiam in forum deduxit to. 3. 230
cato ſcriptorum apud Romanos ferè antiquiſſimus to. primo 255
cato quo tempore quæſtor fuit & quando mortuus to. 1. 250
cato nō Romæ, ſed Tuſculi natus to. 4. 391
cato mirari ſe dicebat, quod non uideret Aruſp. aruſpicem cū uideret to. 4. 345
Cato Pompei perfidiam in Senatu increpauit tomo tertio 282
cato de abrogando Lentuli imperio legem promulgauit to. 3. 281
cato adoleſcēs ut x uiuus aufugit to. 3. 276
cato Gabinium de ambitu poſtulare noluit tomo tertio 276
Cato Vticenſis qualis uir to. 4. 434
cato & Lælius an ſapientes to. 4. 462
cato præfractè nimis uectigalia ærariumq; defendit to. 4. 474
cato maior &c. to. 4. 482
cato 65 annorum Voconiam legem ſenex ſuaſit tomo. 4. 501
cato de Carthagine non ante uereri deſiuit quam exciſam cognouiſſet to. 4. 504
cato omnium uirtutum author to. 4. 110
cato ſenex Græcas literas didicit to. 4. 505
Cato perfectus Stoicus non tamen inelegans tomo quarto 517
catonis in Cice. officia to. 3. 228
catonis orationes plurimæ to. 1. 254
catonis ſententia de Sicilia to. 2. 104
catonis uirtutes to. 2. 430
Catonis dictum pedibus compenſari pecuniam tomo ſecundo 450
catonium tomo tertio 102
cato ieiune laudat Ciceronem quum optimum conſulem uocat to. 3. 479
Cato Bruti auunculus, uir diuinus & ſingularis tomo. 4. 87
cato in ipſa curia ſæpe legere ſolitus dum ſenatus cogeretur to. 4. 87
catonē Lētulus à legibus remouit to. 3. 284
cato in Cicer. turpiter maleuolus to. 3. 394
cato de ſententia ſua iracundiſſimas literas miſit Ciceroni to. 3. 393
cato ſupplicationē Cice. non decreuit ibidē
cato aliquando ſeruire quàm pugnare malebat tomo tertio 404
Cato Ciceronem ſumma laude in Senatu commendauit to. 3. 219
Cato in Pompeium uehementer inuectus tomo tertio 254
catonis orationes non minus multæ quam Lyſiæ Attici to. 1. 254
catonem omnibus anteferet Cice. to. 3. 231
catonē ſibi inuidiſſe putabat Cicero t. 3. 344
catonem Atticus apud Ciceronem excuſat tomo tertio 344
catonis ſententia pro Milone to. 2. 680
catonis in Ciceronem honorifica ſententia tomo tertio 393
caton. dictum contra Aruſpices to. 4. 345
catonis ſenis præclarum dictum to. 4. 459
catonis epiſtola ad Pompilium qua uetat filium ſine ſacramento in exercitu manere tomo. 4. 410
catonis natiuitas, militia Quæſtura, Ædilitas, prætura &c. to. 4. 502
catonis originū libri et orationes to. 4. 506
catonis libri de re ruſtica to. 4. 537
catonis laudes & ſcriptorum eius iudiciū tomo primo 254
catonis uoces quædam horridulæ to. 1. 316
catoni Milo egregia impoſuit to. 3. 284
catoni quantum detulerit Cice. to. 3. 231
catonis in Cicer. officia to. 3. 231
cato. præconia in dictis et ſcriptis Cice. ibi.
cato. cum Cice. diſſidium to. 4. 478
cato. laudes ſcripſit Cice. to. 3. 486
caton. teſtimonium de Ciceronis integritate & iuſtitia to. 3. 394
catonis tempore poetica adhuc parum in pretio erant to. 4. 139
catorthoſis idest rectè effect. to. 4. 95
catorthoma rectum factum à Cicerone appellatur ibidem
catuli locus incorruptum quendam indicem tomo tertio 313
catulus percuſſori appropinquanti obuiā proceſſit to. 4. 223
Catulus pater & filius optime uti lingua Latina putabantur & optime pronunciare tomo quarto 437
catuli duo ſermones populares to. 4. 433
catuli pater & filius in ſermonibus familiariſſimi &c. to. 4. 437
catuli erga Cice. amor to. 2. 592
catuli oratio qualis &c. to. 1. 217
catuli lenis uocis ſonus &c. to. 1. 281
catulus libere populum Senatumq; reprehendere ſolitus &c. to. 2. 591
catulus Lælio ſapientia ſimillimus à Mario trucidatus &c. to. 4. 535
caua uena to. 4. 283
caudam penē antiqui dicebant to. 2. 133
cauillatio apud ueteres quid ſignificauerit tomo primo 191
cauillum facetum to. 2. 59
caunij à Rhodijs oppreſſi to. 3. 270
cauponula tomo ſecundo 739
cauſa quid to. 1. 63. 340. 158. 172
cauſa ſimplex & coniuncta to. 1. 66
de cauſa rationali to. 1. 14
cauſa ſeu efficientia & eorum duo genera tomo primo 337
cauſarum duo genera quum de ui interdicitur tomo ſecundo 291
cauſarum plurima genera, quæ eloquentiam deſiderant to. 4 452
Cauſa Deiotari regis à Cicerone acta Tomo tertio 135
cauſa quur deos eē credamus t. 4. 260. 192
cauſa iuſta male de Republi. merenti nulla tomo ſecundo 537
cauſam dicere to. 2. 303
cauſa apud Rhetores eſt poſita in diſceptatione rerum tomo. 1. 178
cauſula rerum to. 1. 364
cauſa nocuiſſe quàm non profuiſſe turpius tomo primo 203
cauſarum genera tria to. 1. 341. 352
cauſarum genera quinq; to. 1. 68. 172
cauſarum genera plura to. 1. 146
cauſarum conflictio to. 1. 67
cauſarum diſſimilitudo to. 1. 337
cauſas ſingulas à plurib. defendi ſolitum cuiq; ſit uitioſum to. 1. 273
cauſidicus tomo primo 158
ex cauſis loci to. 1. 184
cauterium comedisti to. 3. 138
cautio quid &c. tomo quarto 199
cautor alieni periculi to. 1. 568
Cedat arma Togæ to. 2. 663. itē. to. 4. 427
cecidérant ſub ditionem to. 2. 272
Ceiorum caniculæ obſeruant qua conijciunt ſalubris ne an peſtilens annus ſit futurus to. 4. 334
celare aliud eſſe quàm reticere to. 4. 469
celare te phalaris to. 2. 198
celare turpe quod eſt, turpius mētiri quod non eſt tomo quarto 466
celata de illo ueneno to. 2. 348
celer Attici magis diſertus quam ſapiens tomo tertio 183
celeripes tomo. 3. 430
celſiſſima ſedes to. 2. 458
Celuberi in prælijs exſilant, in morbo lamentantur tomo quarto 177
ceminorū urbem expugnat Cice. to. 3. 219
cenſores in Sicilia maxima cura deliguntur à populo to. 2. 828
cenſoria lex tomo ſecundo 237
cenſoria animaduerſio to. 2. 333
cenſoria poteſtas to. 2. 839
cenſoriam legem Clodius ſuſtulit to. 2. 632
cenſoria ſeueritas magiſtra pudoris & modeſtiæ tomo ſecundo 610
cenſoria magiſtratus morum to. 3. 43
cenſorum officium to. 4. 423
cenſorinus. Manlius Coſſ. to. 1. 359
cēſura nō habet uim rei iudicatæ to. 2. 333
cenſus ius ciuitatis non confirmat to. 2. 449
cenſus ſit tomo primo 148
centauri ex nubibus geniti to. 4. 298
centumuirorum conuiuium to. 2. 652
centeſimæ tomo ſecundo 277
centrum punctum latine to. 4. 246
centū uirales cauſæ, quid tractēt t. 1. 247
centuriata lex to. 2. 361
cēturiata comitia iuſta maximaq; to. 2. 493
centuriatus tomo ſecundo 302. 484
centuripina ciuitas to. 2. 244
centuripina nauis incredibili celeritate Tomo ſecundo 245
centuripini Verris & filij ſtatuas publice ſuſtulerunt to. 2. 149
centuripini mediterranei to. 2. 242
cepaſij fratr. homines induſtrij to. 2. 320
cepheus cur in cælum tranſlatus fingitur to. 4. 215. ſtella eſt 278. 544.
Cepio & Pompeius Coſſ. to. 3. 474

Cetarium

Cerarium tomo ſecundo 181
Cerberus triceps to.4. 278
Ceroas tomo tertio 510
Ceremoniam tomo ſecundo 35
Cererem antiquiſſimã principẽ omniũ ſacrorũ Verres Ennæ ſuſtulit to.2. 217
Cereris ſimulacbrũ à uiro nõ ſolum tangi, ſed ne aſpicĩ quidem fas erat to.2. 215
Ceres & Libera to.2. 266
Cereris ſacrariũ apud Catinenſes to.2. 215
Ceres filiam quærit to.2. 217
Ceres Ennenſis, Athenienſis to.2. 217
Ceres & eius ſacra to.2. 266
Cereli s nomen propri. &c. to.3. 396
Ceres tanquam geres to.4. 298
Cernere oculis to.2. 322
Cerno animo to.2. 373
Certe ſcio tomo ſecundo 806
Certi cognitio Academicis deſperata Tomo quarto 71
Ceruæ ſeſeli ſe purg. ante partum to.4. 282
Ceruicula tomo ſecundo 252
Ceruſſata bucca to.2. 653
Ceſonius Caluentius to.3. 338
Ceſonius conſul to.2. 490
Cethegus, Thuditanus Coſ. to.4. 502.509
Cethegus ab Ennio eloquentiſſimus orator indicatur to.2. 253
Cethegus ab Ennio Suadæ ideſt perſuaſionis medulla dictus to.2. 263
Cethegus conſul fuit cum P. Tuditano, bello Punico ſecundo ibidem
Cethegi ex ædibus magna uis telorum erepta tomo ſecundo 402
Chalcas nates &c. to.4. 323.347
Caldæi &c. tomo.4. 308
Caldæi primi diuinationis inuẽtores ibidẽ
Chaldæi aſtrorum periti to.4. 326
Chaldæis non credendũ eſſe to.4. 352
χαρακτὴρ forma to.2. 340
Chæreſtratus filius urbanus apud Cæciliũ tomo ſecundo 25
Chara nobis magis intelligimus carendo, quàm fruendo to.2. 482
Chares ſtatuarius Lyſip. diſcipu. to.1. 37
Charſius & Democharis inter ſe diſſimillimi tomo primo 285
Charitas et laus, uitæ duo præſidia firmiſſima tomo quarto 54
Charitas liberorum amiciores reipub. parentes reddit to.3. 256
Charybdis tomo ſecundo 257.737
Charta dentata to.3. 288
Chelæ ſtella tomo.4. 542
Chelidonis meretriculæ nutu omnia intra popu.Ro. Verres gubernabat to.2. 235
Cerippus homo aptus & ſuauis to.3. 189
Cherippus ad Q. Ciceronem integer reperitur tomo tertio 267
Cherippus de Q. Cicerone mera monſtra nunciarat tomo tertio 356
Chlamyde etiam Rom. uſi ſunt to.2. 694
Chloelius Atticũ cliens Ciceron. inimicus tomo tertio 449
Chryſas amnis to.2. 215
Chryſa ſimulachrum ibidem
Chryſippus tribus ſolis ſententijs fines bonorum defendi poſſe ait to.4. 45
Chryſippus à Cleante doctore diſſidet ibi.
Chriſippi ſtatua in Ceramico manu porrecta ſedentis qualis ibidem
Chriſippus cætera nata hominũ cauſa ait, eos autem ſuæ ſocietatis to 4. 99
Chriſip. in Dialecticis uerſatus to.4. 106
Chryſippus de animalium differẽtijs ibidẽ
Chryſippus in omni hiſtoria curioſus Tomo quarto 161
Chryſippus quid de Deo &c. to.4. 242
Chriſippus diſputat æthera eſſe eum, quem uulgo Iouem eſſe dicimus to.4. 242
Chryſip. homo uerſutus et calli. to.4. 293
Chryſip. homo acutus & diligens to.3. 71
Chryſip. Stoicus ſomniorũ interp. to.4. 248
Chryſip libro de natura Deorum ibidem
Chryſippus Ciſippa dicitur à Zenone Epicureo tomo quarto 252
Chryſip. duobus libris totam de diuinatione ſententiam explicauit to.4. 35
Chryſip. de ſomnijs ſcripſit to.4. 316
Chryſip. lib. de oraculis to.4. 357
Chryſip. ſcitæ cõparatio &c. to.4. 467
Chryſogonus Sextũ Roſcij bona à L. Sylla redemit to.2. 20
Cibarius tomo quarto 231
Cibum oẽm die & nocte concoq to.4. 162
Cicero auidior gloriæ quã ſatis eſt to.3. 126
Cicero cur ad Pompe. profectus to.3. 169
Cice & Sulpitij comparatio to.1. 354
Cice. Q. Scæuolæ operam dedit in iure ciuili tomo primo 189
Cice. Imperatorium nomẽ refugit to.3. 28
Cice. quàm pacis amator ibidem per totum
Cice. domum de Craſſo emit to.1. 62
Cice. illuſtrari per Luceium cupit to.3. 65
Cicero Cæſari non poteſt eſſe inimicus Tomo ſecundo 665
Cice. cum Cæſare redit in gratiã to.2. 828
Cice. è Cilitia reuerſus, de Hortenſij morte accepit to.1. 246
Cice. Gabinium quur defenderit to.2. 695
Cice. pacis alumnus to.2. 703
Cice. gloriæ amans to.2. 480
Cice. impios puniri poſt hanc uitam fabulam putat to.2. 344
Cice. filio non tam honores peperiſſe quam interfeciſſe ad eos uid. ſtudet to.2. 554
Cice. filiũ Senatui commendat to.2. 373
Cice. filius tomo ſecundo 789
Cice. in Senatu Græco græce loquutus Tomo ſecundo 226
Cice. quãdo cauſas agere cœpit to.1. 289
Cice. Græce, & latine declamando ſe exercuit tomo primo 189
Cice. philoſophiæ ab adoleſcentia ſtudium non intermiſit ibidem
Cice. quæ & quanta nouerit to.1. 292
Cice. quando factus conſul. ibidem
Cice. cum à Catone laudabatur à cæteris ſe reprehendi facile patiebatur to.4. 299
Cice. pro Arretinis to.2. 293
Cice. ter Prætor prim. renunciã. to.2. 295
Cice. quanto aſſenſu omnium homo nouus Coſ. fit declaratus to.2. 357.417
Cice. ſe triduo iuriſconſultum fieri poſſe profitetur tomo.1. 420
Cicero ſacetus tomo.2. 558
Cicero quibus ſignis bellum ciuile præuiderit tomo tertio 89
Cice. Cæſari Pompeioq; charus to.3. 80
Cicero quibus inductus eſt ad bellum ciuile &c. tomo tertio 81
Cicero in Cæſarem liber to.3. 82
Cicero prætor conſul Augur to.3. 50
Cicero nimium octauio tribuens reprehenditur tomo tertio 259
Cice. quomodo ſe in officijs ſibi à popu.Roma. cõmiſſis habuerit to.2. 235
Cicero ſuis uigilijs & literis, iuuentuti & popu.Rom. laudabilis to.2. 729
Cice. triumphum recuſauit to.2. 660
Cice. auxilijs, non auxilia ſibi defuerunt tomo ſecundo 560
Cice. à C. Planco receptus to.2. 583
Cicero reuocatus to.2. 655
Cice. pronus ad mortem pro rep. to.2. 576
Cice. quo conſilio ceſſerit Tribunitio furori tomo ſecundo 839
Cice. Cæſaris partib. inclinatus to.2. 559
Cice. in iure augurum exquirendo non curioſus tomo ſecundo 504
Cice competitores ſuperauit to.2. 417
Cice. modeſtia in calumniando to.2. 368
Cice. ſubſciuis operis ſcripſit ibidem
Cice. literis deditus to.2. 477
Cice. panſæ plures animos optat to.2. 797
Cice. quæ beneficia à popu.Rom. acceperit tomo ſecundo 356
Cice. ſedit in Senatu Syracuſano to.2. 224
Cice. Cæſari occur. in Trebulano to.3. 169
Cicero Prætor priuſquam Quæſtor aut ædilis factus to.2. 648
Cicero homo nouus omnes magiſtratus ſine repulſa aſſecutus eodem
Cice cõſulatus peracti rationẽ reddit ibidẽ
Cice. Antonium collegam obſequio & patientia mitigauit ibidem
Cice. parens patriæ nominatus ibidem
Cice. magiſtratu abiens dicere in concione prohibetur &c. ibidem
Cice. per quos augur factus to.2. 725
Cice. ne Cæſari quinquennium prouinciã prorogetur obſtat to.2. 730
Cice. Cæſaris abſentis rationem haberi nõ uult ibidem
Cice. ex defenſionib. nihil petit to.3. 92
Cice. in Antonium inuehitur to.3. 286
Cicero filio auctus to.3. 178
Cicero ob Soſithenis ſerui mortem quam oporteat commotior to.3. 308
Cicer. Arpinates ſuos ſtudioſe tuetur Tomo tertio 193.195
Cice. exilij culpam in ſe & amicos reijcit to.3.217.277. & ſequent.
Cice. gloriam nunquam putauit per ſe expetendam tomo.3. 230
Cicero quur pacem cum Antonio non uelit tomo ſecundo 774
Cice. Adoleſcẽs Roſcium Amerinum defen

dit contra Syllæ Tyrannidem to.4. 451
Cice.ſine ullis largitionibus honores maximos eſt aſſequutus to.4. 451
Cice.ſexto anno poſt Hortenſium Conſul factus tomo primo 291
Cice.à Sylla dictatore uſq; ad Paulum & Marcellum coſſ.floruit to.1. 362
Cice.ante cauſam Sext. Roſcij nullam publice egit to.2. 26
Cice.quàm aſſiduus in cauſis agendis fuerit tomo ſecundo 57
Cice.filius ut primum ſapere cœpit communes cum patre miſerias percepit Tomo tertio 217
Cice.gloriam nunquam putauit per ſe expetendam to.1. 90
Cice.augur factus poſt exilium to.3. 230
Cice philoſophiam antiquam primus in forum deduxit ibidem
Cicero Bruto ſe excuſat to.3.257.& ſeqnt
Cicero Senatum ad ſeueritatem reduxit Tomo tertio 313
Cicero Piſoni Syriam ademit ibidem
Cice.& Pompeius tanquam duo pignora reip.reſeruantur to.3. 318
Cice.Geographiam ſcribere deliberat Tomo tertio 325
Cicero à Cæſare ad legationem inuitatur tomo tertio 332
Cice.pro Pomp.emori uult to.3.408.411
Cice.quos imitatus uerſus proſæ orationi admiſceat tomo tertio 218
Cice.omnia optime ſcit to.3. 262
Cice errare mauult cum Platone to.4.146
Cice.ubi natus & educatus to.4. 391
Cice.quur & quando de philoſophia ſcribere cœperit to.4. 237.443
Cicero ciuile bellum extinguere conatus tomo tertio 142
Cicero aliter uni aliter multis ſcribit Tomo tertio 238
Cicer.bello ciuili oræ maritimæ præfectus tomo tertio 243
Cice.filius Cratippo non ut diſcipulus, ſed ut filius coniunctus erat to.3. 246
Cice.maximo plauſu exceptus, & in roſtris collocatus to.3. 250
Cice.immodicus in tribuendis honoribus tomo tertio 257
Cice.cum quolibet antiquorum comparari potuit tomo tertio 251
Cicer.uas pro puero Cæſare acceptus Tomo tertio 263
Cice.filium in ſacerdotum collegium cooptari uult to.3. 251
Cice.Cæſaris pueri licentiam potius irritauit, quam repreſſit ibidem to.3. 264
Cice.improbe in Caſcam inuectus ibidem
Cicer.nonas decembres ſemper in ore habuit ibidem
Cice.gloriãdo Bruti factũ inſectabatur ibi.
Cice.quamobrem in Anton. acrius inuectus ſit tomo tertio 259
Cice.mollius dolorem quàm par erat ferre uiſus tomo tertio 129
Cicer.fratri non dictare, ſed ipſe ſcribere ſolitus tomo tertio 268
Cice.in Clodianum furorem & latrocinium uehementer inuectus to.3. 280
Cice.Pompeio quantũ tribuerit to.4. 427
Ciceronis impatientia ob filiæ mortem Tomo tertio 49
Ciceronis in patriam beneficia to.3. 68
Ciceronis in Aſiam peregrinatio to.1.319
Cicer.ſtudium & labor & induſtria & cætera,ibidem
Cicero.& Hortenſij coniunctio ibidem
Cice.Iudicium de ſuo Oratore to.3. 88
Cice.Topica ad Trebatium to.3. 100
Cicero.timor in initio dicendi to.2.57.319
Ciceronis quæſtura & ædilitas quomodo geſta tomo ſecundo 235
Ciceronis de Græcis ſententia to.2. 436
Cicer.diligentia in confeſſione coniuratorum ex ſcribenda to.2. 465
Cice proſcriptio tomo.2. 505
Cicer.reditus quanto honore celebratus Tomo ſecundo 511.594.658
Cice.in exilium profectio tomo.2. 562
Cicer.oratio de ſcripto dicta to.2. 557
Cice.omnia malle perpeti potiuſquã ad bellum ciuile exire to.3. 18
Cicer.pacem ſemper optaſſe to 3. 28
Ciceronem eijcere magnum fuit, excludere facile tomo tertio 219
Cice.Iudiciũ corruptelã correxit to.3.312
Cicero. Q. frat.filij magiſtrum ſe profitetur tomo tertio 287
Cice. à ſcribendo, quieſcere nõ poteſt ibidẽ
Cice.exul quare ad fratrem non conceſſerit tomo.3. 283
Cice.fratri de exilio ſe excuſat ibidem
Cice.ante exiliũ quantum floruerit ibidem
Cice.nec honores ſuis nec gloriam deſiderat tomo tertio 297
Cicer.quare uerſus ſcribere non poſſit Tomo tertio 297
Cicer.ægre uitam priuatam ferebat ibidem
Cicer. quare Gabinium non accuſarit Tomo tertio 294.299
Cice.mediocritate delectatus ibidem
Cice.nullo nõ die pro reo dixit to.3. 294
Cicer. Q. frat.filium declamare docebat tomo tertio 147
Cice.ſceps & calamitoſus ſenex to.3.302
Cice.ut homo uixit, ut philoſophus ſcripſit tomo tertio 303
Cice.in uita profeſſioni ſuæ parum reſpondens ibidem
Cice.Romani eloquij parens ibidem
Cice animo perculſo & abiecto to.3. 331
Cice.ex dolore mentis errore affici credimus tomo tertio 341
Cice. ſe peccatis ſuis in calamitatem incidiſſe fatetur ibidem
Cice.Qu.fratrem Attico reconciliare nititur tomo tertio 314
Ciceron.orator lib.&c.to.3. 237
Ciceronem quatuor hominum genera uiolarunt tomo ſecundo 486
de Cicerone teſtimonia uirorum clariſſimorum tomo ſecundo 485
Cicerone in Clodium teſtante quantus in dicum applauſus factus to.3. 318
Ciceronis uerſus ad Cæſarem to.3. 290
Cice.poema ad Cæſar.to.3. 292
Cicer.exhortatio ad iuuenes ad capeſſendam Rempub.&c.to.2. 585
Ciceronis ſæculi labes to.2. 637
Cice.& Cæſaris reconciliatio to.3. 314
Cice. uerba pro Cæſare de ei proroganda prouincia to.2. 630
Ciceroni quinqueuiratum & alios honores offert Cæſar to 2. 632
Ciceronis integritas ibdidem
Ciceroni L.Gellius ciuicam coronam decernit tomo ſecundo 664
Cice.legatio libera to.2. 691
Cicer.uox utinam C Pompei nunquã cum Cæſare &c.to.2. 730
Cicer.beneficio conſeruatam patriam Pompeius confitetur ibidem
Cicer.lib.3.de Oratore to.3. 18
Cice.lib.3.de Temporibus to.3. 18
Cice.ſummus φιλάλην & erat et eſt habitus tomo tertio 315
Cice.de Octauia querimonia to.3. 300
Cice.nunquam ſapiens ſed exiſtimatus tamen ibidem
Cice.P. Clodiũ ad parricidiũ induxit ibi.
Cice.Octauia.Iunoniũ puerũ appella.ibi.
Cice.in rebus domeſticis anxius in repub. erectus ibidem
Cice.in iuuentutis licentiam & libidinem uehementer dixit to.3. 344
Cice.duo firmamenta reipubu. unus conſtituit ibidem
Cice.honorũ appetẽtior quã ocij to.3.315
Cice.à Theophr.multa didicit to.3. 328
Cice.patriæ praſtitit plus quàm poſtulari poſſet ibidem
Cice.in Alexandriam & Ægyptum mitti cœpit tomo tertio 318
Cice.exul.luc.et celebritatẽ odit to.3.331
Cice.Qu.fratrem quur ad ſe uenire noluerit tomo tertio 345
Cice.uociſrecreãdæ cauſſa ambulab.ibidẽ
Cice.Attico ſemper propria manu ſcripſit tomo tertio 336
Cice.potius uita carere quam patria ſe profitetur tomo.3. 363
Cice.Cæſari charíſſ.& inuidiſſ.to.3.372
Cice.in ſtudijs ſuis Græcis latina coniunxit tomo quarto 414
Cice. literis ſuſtentatur & recreatur, non uoluptatibus to.3. 357
Ciceronis ſponſio pro oſtauio &c. tomo tertio.768.Cice.filius. 789
Cice.in Milonem fides to.3. 29
Cice.laurus odioſa to.3. 26
Cice.pater moritur to.3. 320
Cicer. in Gymnaſio ſuo exornando uoluptas & ſtudium to.3. 307
Cice.oratio pro Metello to.3. 310
Cice. conſulatum Curio ἀπο[illegible] appellabat tomo.3. 314
Cice.pugnæ & ſtrages in Cladium et cæteros tomo tertio 318

Cice.cum

Cice. cum Piſone conflictatio ibidem

Cice. apud optimos quoſq; & plebem autoritas tomo. 3. 313

Cice in Clodiũ oratio Luculenta ibidem

Cice. cõmentarius græce ſcriptus de ipſius conſulatu to 3. 319.320

Cice. reditus ab exilio to. 3. 350

Cice. oratio ad Pontificem to. 3. 352

Cice. cõtinentia et abſtinentia to. 3. 372.373

Cice exercitus puſillus to. 3. 210

Cice. uirtuti fatale quiddam datũ to. 3. 278

Cice. toga omnium armis felicior ibidem

Cice. in priſtinum ſplendorem autoritatẽq; reſtitutus tomo. 3. 350

Cice. uix à Clodij impetu ſeruatus to. 3. 46

Cice. quos honores ſibi à prouincialibus deferri uoluerit to. 3. 377

Cice. inuitiſſi. à Roma aberat to. 3. 369

Cice. puer modeſtiſſimus et ſuauiſs. t. 3. 368

Cice. ſuos lenitate magis quam ſeueritate caſtigat tomo. 3. 369

Cice. in prouincia omnium opinionem uicit tomo tertio 372

Cice. de celeritate reditus ſui Attico ſe excuſat tomo tertio 395

Cice. triumphum facile impetraſſet apud Cæſarem niſi reipub. tempora impediſſent tomo tertio 392

Cice. in nouis ſuſcipiendis amicitijs cautus tomo tertio 319

Cice. quem fugiat, habet, quẽ ſequatur non habet tomo tertio 414

Cice. adoleſcens patris indulgentia deprauatus tomo. 3. 444

Cicer. temporibus Milonianis à Pompeio præſidium petit to. 2. 453

Cicer. ſe pacis autorem Cæſari offert, non fautorem tomo. 3. 338

Cice. de bono iudicio mire lab. to. 3. 461

Cice. quare Põpe. caſtra reliquerit t. 3. 229

Cicer. l ppitudine à ſcriptione prohibitus tomo tertio 458

Cicer. ex literis amicorum conſolationem non inuenit to. 3. 456

Cicer. filij uirtutes & ſtudia to. 3. 282

Cice. geſta in prouincia to. 3. 93

Cice. lib. de optimo genere dicẽdi to. 3. 183

Cice. liber de conſolatione to. 3. 477

Cice. lib. de luctu to 3. 479

Cice. lib. 5. [illegible] to. 3. 495

Cice. in aduerſ. et exilio impatient t. 3. 220

Cice. lib. de gloria to. 3. 537. & to. 4. 47

Cice. exiliũ reip. calamitas to. 3. 230

Cice. uerſus de Syrenũ cantu to. 4. 228

Cice. Coſ maximum æs alienum diſſolutũ eſt facillime to. 4. 459

Cic. uerſ. ex lib. 2. de conſulatu to. 4. 312

Cic er ſomnium &c. to. 4. 320

Cice. libri de repub. to. 4. 296

Cice. Auguris collega to. 4. 323

Cice. filius aræ præfectus to. 4. 452

Cice. oratio pro Sex. Roſc. Amer. to. 4. 452

Cicero nunq̃ ſibi quicquã cauit to. 3. 468

Cicer. ſolus ipſe ſeſe per literas conſolatur tomo tertio 477

Cic. icredibile q̃ntũ ſcribere ſolitus t. 3. 497

Cicero ex ſcriptis haud quaquam animo deiecto fuiſſe iudicari poteſt to. 3. 486

Cicero uerbis abundat to. 3. 487

Cice. per notas aliquãdo ſcripſit to. 3. 499

Cicer. in ſenectute amarior & ſtomachoſior tomo tertio 519

Cicer. ſtudio hiſtoriæ ardet to. 3. 542

Cice. quare potiſſimum Academicos conſectetur tomo quarto 235

Cicer. L. Lamiam ad præturam promouet tomo tertio 265

Cicer. monetur quo ſibi à decemuiris caueat tomo tertio 257

Cicer. uerbis duntaxat cum Antonio pugnat tomo tertio 184

Cice. ex Cilicia rediens bellum ciuile excitatum offendit to. 3. 242

Cicer. plus cæteris pacem optauit to. 3. 78

Cice. philoſophia ſemp ſe delectatus t. 3. 49

Cicer. quando potiſſimum philoſophiæ ſe tradidit tomo. 3. 48

Cice. quur à Luceio ſe uiuo geſta ſua deſcribi uelit tomo. 3. 66

Cicero nauclero ſe comparat to. 3. 227

Cicero Lælio ſe comparat to. 3. 44

Cicer. Q. Metello ſe purgat to. 3. 32

Cicer. Reipub. amicus ibdem

Cicero amicis Cæſaris, gratus to. 3. 85

Cicero Publium Seſtium defendit to. 3. 70

Cicero pictura delectatum ſe ait to. 3. 102

Cicero aduerſos rerũ exitus timens to. 3. 87

Ciceronem uirtus non fortuna conſulem fecit tomo ſecundo 175

Ciceronem non uitium, ſed uirtus affixit tomo tertio 220

Cicero. Saluideno cõparat Brutus t. 3. 262

Ciceronem amici partim deſeruerunt, partim prodiderunt to. 3. 298

Ciceronem unus Cæſar quantum uolebat amabat to. 3. 297

Ciceronem Clodij minæ modice tangunt tomo tertio 332

Cicer. accuſat Atticus quod caſum ſui tam grauiter ferat to. 3. 342

Cicerone in Clodiũ teſtante quis iudicum applauſus factus ſit to. 3. 328

Cicerone nemo unquam maiore calamitate affectus to. 3. 340

Ciceronem non tam perdidit inimicorum, quam inuidorum ſcelus ibidem

Cicerones pueri amant inter ſe, diſcunt Tomo tertio 382

Ciceronum puerorum alter fræno, alter calcarib. eget to. 3. 381

Ciceronem literæ non leniunt ſed obturbant tomo tertio 473

Ciceronis ſomnium ei, quum Aſiæ præeſſet, uiſum to. 4. 317

Ciceronis domus conditiones to. 2. 250

Ciceroni Catilina inſidias molitur to. 2. 388

Ciceronis cũ Cæſare coitio to. 2. 632

Ciceronis conſulatum Archias uerſibus inchoauit tomo ſecundo 835

Ciceronis uox de concordia Pompei atq; Cæſaris tomo. 2. 729

Ci. teſtimoniũ de C. Octauio Cæſ. to. 2. 767

Ciceronis ſupplicatio propter liberatã patriam tomo ſecundo 399

Cice. pater cũ infirma eſſet ualetudine ætatem egit in literis to. 4. 391

Ciceronis auus M. Gradidio tabellariam legem ferenti reſtitit to. 4. 412

Ciceronis præceptores, ſtudia, ualetudo tomo primo 289

Ciceronis in Rhetoricis ſocij & condiſcipuli tomo primo 290

Cicer. res geſtæ & in literis & in cauſis exercitationes to. 1. 290

Cicer. de Bruto & eius eruditione opinio tomo primo 297

Cicer. in dicendo uis & uirtutes tomo primo. 311. 312. & ſequent.

Cicer. in cauſa Verriana cum Hortẽſio certamen to. 2. 65. & ſequent.

Ciceronis in inquirendo in Verrem induſtria, & diligentia to. 2. 79

Ciceron. filius apud Arpinates ædilis creatus tomo tertio 196

Cice cum M. Catone amicitia to. 2. 245

Ciceronis cum Lyſione hoſpite familiaritas tomo tertio 200

Ciceroni facilius fuit manere domi quàm redire tomo tertio 217

Ciceronis præſidium contra hoſtes, æquitas & continentia to. 3. 230

Ciceronis in Tironem libertum affectus tomo tertio. 239. & ſequent.

Cice. pro rep. ſtudia & labores to. 3. 250

Cice. ad patriam nauigatio to. 3. 240

Cicer. Romam redeunti honorifice obuiam itum eſt tomo. 3. 242

Cice uel inſtante ciuili tumultu triũphus oblatus, tomo tertio 242

Ciceron. filius apud Craſſum græce declamans eiuſq; ſtudia to. 3. 246

Ciceronis Iunioris familiares & conuictores tomo tertio 246

Cice. literæ Tirone abſente mutæ to. 3. 243

Ciceronis filij primæ ætatis errata to. 3. 246

Ciceronis filius Bruti equites ducere iuſſus tomo tertio 252

Ciceron. iactantia immodica to. 3. 296

Cicer. artibus nihil tribuit Brutus to. 3. 262

Cicer. libri qui extent & qui non ibidem

Cice fratres cum improbis bellum ſuſcepe runt ſempiternum to. 3. 272

Cice. omnes omnia aduerſus Clodium pollicebantur to. 3. 276

Ciceroni ſine fratre nihil unquam iucundum fuit to. 3. 277

Ciceron. nominis quanta fama atq; gloria tomo tertio 272

Ciceronis exilij cauſa, nõ peccatũ ſed amicorum conſilium to. 3. 278

Ciceronis epiſtolæ quædam aſperæ & obiurgatoriæ to. 3. 276

Ciceronis conſilium de fratris profectione tomo tertio 298

Ciceronis librorum de Republi. ratio & numerus tomo tertio 297

Cicero. genus inſtituendi in Rhetoricis eruditum tomo tertio 296

Ciceroni Romæ reſpirandi non erat locus
tomo tertio 295
Ciceroni quando filius natus to. 3. 304
Ciceronis pater quando diſceſſerit t. 3. 306
Ciceronis orationum Atticus alter Ariſtar
chus erat to. 3. 310
Cicer. oratio mirifica præſente Pompeio in
Senatu tomo tertio 310
Ciceronis iocos ad Cæſarem to. 3. 299
Cice. epiſtola ad Octauianum ex poſtulato
ria tomo tertio 300
Ciceronis cum Pompeio conſuetudo iucun
diſſima tomo. 3. 314
Cice. alacritas ad lẽtãdum tomo. 3. 316
Ciceroni quando de prouincia decedendũ
tomo tertio 386
Ciceronis ante exiliũ celebritas to. 3. 335
Ciceronis ante exilium ſtatus ampliſſimus
& florentiſſimus to. 3. 342
Ciceroni filio præter inuidiam nihil reli/
quit pater to. 3. 349
Ciceron. pueri Deiot. &c. regi to. 3. 373
Cice. in prouincia geſta plena laudis &
gratiæ tomo tertio 386
Cice. deliberatio utri ſe iungat, Pompeio
an Cæſari to. 3. 410
Ciceroni filio toga pura qñ data to. 3. 443
Ciceronis impatientia quod Pompeium nõ
ſit ſequutus to. 3. 419
Cicer. conſcientia de ſtudio & meritis cla/
riſſimis in Rempub. to. 3. 446
Cice. factum quod ſe à Pompeio ſubduxiſ/
ſet, bonis probabatur to. 3. 461
Cicer. ſpes omnis in Attici beneuolentia,
tomo tertio 459
Ciceronis tempora erudita fuiſſe to. 3. 477
Ciceronis iudicium de Anticatonibus Cæ/
ſaris tomo tertio 506
Ciceronis in philoſophia, contubernales et
domeſtici to. 4. 136
Cicer. cum Attio Capitone familiaritas to
mo tertio 103
Cice. uirtuti fatale quiddã datum to. 3. 178
Cicer togæ omnis armis felicior ibidem
Cicero. Iunioris uirtutes to. 3. 181
Cice. filius Athenis literis deditus ibidem
Cicer. Cæſaris mors imputabatur to. 3. 173
Ciceronis exercitus puſillus to. 3. 109
Cicer. cum Planco uetus amicitia to. 3. 104
Ciceronis culpa Cæſar Iunior in libera ci/
uitate nimium poterat to. 3. 251
Ciceronis nomen quam celebre to. 3. 88
Ciceronis laurus odioſa to. 3. 18
Ciceronis in Milonem fides to 3. 12
Ciceronis in ſcribendo induſtria to. 3. 40
Cicer. de temporibus ſuis querela to. 3. 55
Cicer. timore improperabat amici to. 3. 90
Cicero. cũ Cn. Planco neceſſitudo to. 3. 103
eiuſdem in Plancum beneficia to. 3. 138
Cilices & Piſidæ uolatibus auium & can
tibus res futuras præſagiunt to. 4. 308
Cilicia ↄtra Syriã natura munita to. 3. 118
Cilicia propter anguſtias facile tenetur ibi.
Cimber Tullius &c. tomo. 3. 86
Cimber germanum occidit to. 1. 513
Cimbri & celtiberi in prælijs exultant, in
morbo lamentantur to. 4. 177
Cimbricas res Archias aggreſſus to. 1. 479
Cimmerij tomo quarto 18
Cimonis hoſpitalitas to. 4. 455
Cintia lex to. 3. 321. & to. 4. 502
Cincinnatus ab aratro abductus ut dicta/
tor eſſet to. 4. 64
Cincinnatus ganeo to. 2. 489
Cincius &c. to. 3. 321
Cincæ libri de re militari to. 3. 134
Ciguli quæ quibus terra circũdatur t. 4. 376
Cinna. IIII. Coſ. nobiliſſimos occidi iuſ/
ſis tomo quarto 233
Circe &c. to. 4. 198
Circen à Colonis Circeienſibus colitur To
mo quarto 398
Circulus κύκλος to. 4. 266
Circuitio figura to. 1. 50
Circulantem to. 1. 273
Circumceſſionis to. 2. 88
Circumretitus to. 2. 358
Circumforaneus to. 2. 317
Circũſcriptionis adoleſcentis lex to. 4. 470
Circumſcriptor to. 2. 395
Ciſium tomo ſecundo 739
Coſpius Tribunus ple. to. 1. 581
Citeriora tomo. 4. 216
Ciuis Rom. finis to. 1. 257. 166
Ciuium uoluntas quàm incerta to. 1. 338
Ciuis boni officium to. 2. 380
Ciuis bene ſentiens, albo ſimillimus coruo,
tomo tertio 104
Ciuem diligi & bene de Republica mere/
ri, glorioſum, metui uero et in odio eſſe,
deteſtabile to. 1. 714
Ciues ſceleratos interfice. licet to. 2. 671
Ciuilium diſſenſionum exempla to. 1. 405
Ciuile ius tomo. 1. 388
Ciuitate donatorum exempla to. 2. 643
Ciuitatum multarum in Græcia ciuem eſſe
licet tomo ſecundo 640
Ciuitate etiam hoſtes donantur ibidem
Ciuitas ſine lege eſt corpus ſine mente To/
mo ſecundo 300
Ciuitatis cõcilia, cœtuſq; hominum iure ſo
ciati tomo quarto 237
Ciuitas & oppidum to. 2. 209
Ciuitatis & maris comparatio to. 2. 337
Ciuitas quomodo amittitur to. 2. 337
Ciuitatem aut libertatem nemo amittit in/
uitus tomo. 2. 511
Ciuitatum deſperatarum & perditarum
indicium to. 2. 130
Ciuitatis conuenticula hominum to. 1. 585
Ciuitatis Periphraſis to. 1. 546
Ciuium gratioſorum & fortium deſcri/
ptio tomo ſecundo 644
Ciuica corona to. 2. 557
Ciuitas quid to. 2. 585
Ciuitatem duarum ciuis Roman. eſſe non
poteſt tomo. 1. 639
Ciuitatis mutandæ ratio ibidem
Ciuitates quæ appellentur to. 4. 375
Ciuitatis mores cum principibus mutari et
qđ fere tales quales principes to. 4. 410
Clam uos tomo. 2. 833
Clarabat tomo quarto 513
Claſſicula tomo tertio 534
Claudia Q. Metelli uxor to. 3. 59
Claudiæ ueſt. in patrem pietas to. 1. 614
Claudicat tomo. 4. 254
Claudius Centimalus ædes demoliri iuſ/
ſus tomo quarto 475
Claniculis tomo. 4. 280
Clauſa conſilia to. 2. 357
Clauſula tomo tertio 387
Clauum imperij tenere to. 2. 568
Clauum clauo pellere prouerb. to. 4. 313
Cleanthes zenonis auditor ſolem dominari
& rerum potiri to. 4. 51
Cleanthes Dialect. princeps to. 4. 46
Cleanthes mundum deum dicit & æthe/
ra tomo quarto 241
Cleanth. inconſtanter & ſtulte de dijs ſen/
tit ibidem
Cleanthes tabula pictam uoluptatem o/
ſtendit tomo. 4. 76
Cleanthes Rhetoricã ſcripſit ſed frigide to/
mo quarto 301
Cleanthes quid de Deo to. 4. 242. 268
Clementiæ diffinitio to. 1. 113
Clementiæ locus alijs rebus alijs tempori/
bus eſſe debet to. 3. 122
Clobis & Biton fratres to. 4. 165
Cleombrotus cum Epaminonda temere cõ/
fligens Lacedæmon. perdidit to. 4. 429
Cleombrotus Ambraciota lecto Platonis
lib. in mare ſe præcipitat to. 4. 155
Cleombrotus Lacedæmon. dux eodem
Cleomenes alter Verres in luxuria & ne/
quitia totos dies perpotabat to. 1. 144
Cleon eloquens to. 1. 349
Cleophantus homo ſpectatus, ſed mediocri
ignobilis tomo. 2. 318
Clepſydra, tomo quarto 178
Clitarchus et Stratocles ſcius de Themiſto
cle ſcribunt, quam Thucidides to. 1. 258
Clitarchus Græcus hiſtoricus to. 4. 388
Clitellæ boui ſunt impoſitæ prouerbium
tomo tertio 314
Clitrini pro Coleis obſcœnum to. 3. 136
Cliſthenes eloquens to. 4. 190
Cliſthenes Athenien. quum rebus ſuis ti/
meret Iunoni Samiæ dotes filiarum cre
didit tomo quarto 399
Clitomachus homo acutus ut Pœnus eius
lib. 4. de ſuſtinendis aſſenſionib. to. quar
to. 36. Eiuſdem liber ad Caium Lucili/
um poetam to. 4. 37
Clitomachus Carnead. diſcipul. to. 4. 17
Clitomachus Carthagine euerſa ciues ſuos
conſolatur tomo. 4. 189
Clitum occidit Alexander to. 4. 212
Clodij cædes to. 1. 719. & to. 3. 480
Clodij conciones quales to. 3. 310
Clodij abſolutio to. 3. 313. 319
Clodius Philetærus &c. to. 3. 210
Clodij in Pompeium impetus to. 3. 182
Clodius liberam legationẽ cœpit to. 3. 388
Clodius perpetua oratione inſectatus eſt
fregitq́, Cicer. to. 3. 313
Clodij in Cicer. frigide obiectiones ibidem

Clodius

Clodius homo erudiius & Græcis literis deditus to. 3. 319
Clodius ſcenſum ſe Pontifices decreuiſſe mentitus to. 5. 352
Clodiani ob annonæ charitatem Ciceronis peræ cauſati to. 3. 351
Clodia, à qua prædium emere uolebat Ci. copioſe & locuples fœmina to. 3. 487
Clodij furor & latrocinium to. 3. 280
Clodianæ abſolutionis cauſa egeſtas & turpitudo iudicum to. 3. 312
Clodius ſtuprum intulit puluinaribus bonæ deæ to. 2. 528
Clodius reus de ui to. 2. 677
Clodius Milonis reus &c to. 2. 676
Clodium Anton. occidere uult to. 2. 729
Clodium trib. pleb. Cice. defendit t. 3. 249
Clodiꝰ ad cuium pedes prouolutus t. 3. 311
Clodius inimicus Cice to. 3. 335
Clodius Q. Cice. domũ incendit to. 3. 353
Clodij inconſtantiam in Senatu comprehẽdit Cice. to. 3. 322
Clodij ſoror cum uiro bellum gerebat quod Ciceroni faueret to. 5. 322
Clodius à Põpeianis exſibilatus to. 3. 281
Clodianorũ in Põpeianos ĩpetus factus ibi.
Clodius ægre ferebat ſe à Racilio cõtumaciter urbaneq; uexatum to. 3. 280
Clodi. Phormio nõ minus niger nec minus cõfidẽs, q̃ ille Terẽtianus Phor. to. 2. 280
Clodius tãq̃ pãnguis i ulcere extitit t. 2. 498
Clodij ſororẽ, quare oderat Cice. to. 3. 322
Clodium hominem petulantem, orationibus modeſtum reddit Cice. ibidem
Clodius Roman. interamnam ſe introiſſe noctu fingebat ibidem
Clodius Appij filius in domo Cæſaris in ueſte muliebri deprehenſus tomo. 3. 308
Cætera de Clodio quære infra
Clytemneſtra fabula to. 3. 92
Cn. Aufidius Cæcus to. 4. 229. 233
Cn. Calidius eques Rom. à Vrre ſpoliatus Tomo ſecundo 201
Cn. Carbo eloquens tomo. 2. 149. ciuis ſeditioſus To. 2. 78
Cn. Carbo à Verre Quæſtore iniuria affectus tomo. 2. 64
Cn. Carbon. Damaſippus occĩdit to. 3. 231
Cn. Cepio quando mortuus to. 3. 479
Cn. Cicero Pomp. appellatus to. 3. 324
Cn. Cornelius, M. Tullij Conſ. to. 2. 365
Cn. Domitius &c. to. 3. 217
Cn. Domitius decimo Syllano diẽ dicit propter paterni amici iniur. to. 2. 61
Cn. Domitius, M. Syllanum conſulem accuſat tomo. 2. 126
Cn. Domitij integritas to. 2. 715
Cn. Dolabellæ cauſam egerunt Hortenſius & Cotta to. 1. 291
Cn. Domitij lex de ſacerdotijs to. 2. 360
Cn. Domitius popularis to. 2. 190
Cn. Domitij nobile factum in ſcruum Scauri &c. to. 2. 715
Cn. Domitius unus ex coniuratis to. 2. 730
Cn. Flauius ſcriba &c. to. 2. 428
Cn. Flauius Scriba primus faſtos protulit, actionesq; cõpoſ. to. 1. 149. et to. 3. 382.
Cn. Flauius Ædilis Curulis fuit ibidem
Cn. Lentulus Lucullus Coſſ. to. 2. 121
Cn. Lentulus. orat. &c. to. 1. 277
Cn. Lentuli Marcellini fide ac præſidio Siculi maxime utebantur to. 2. 53
Cn. Lentulus actione magis quàm oratione auditorem detinebat to. 2. 277
Cn. Lentulus patronus Siciliæ to. 2. 223
Cn. Lentulus Pontifex to. 2. 531
Cn. Lucei, M Bruto uulnum uſus to. 3. 536
Cn. Lucullus Ciceronis familiaris matrem efferebat to. 5. 523
Cn Magius præfectus Põpei captus dimittitur à Cæſare t. 3. 222. ad Cæſarẽ à Põpeio pro pace mittitur. 440.
Cn. Manlius, Q. Cat. prælatus to. 2. 544
Cn. Minutius &c. to. 3. 187
Cn. Octauius conſularis to. 1. 146
Cn. Octauius orator to. 1. 269
Cn. Octauius & Curio conſules to. 2. 274
Cn. Octauius, M. filius eloquens to. 1. 275
Cn. Octauius terræ filius to. 3. 96
Cn. Octauius primus ex ea familia Coſ. tomo. 2. 764. Eius cædes ibidem
Cn. Octauius Cinnæ collega ab eodem capite truncatus to. 4. 223
Cn Octa ſummis doloribus cõfectus t. 4. 80
Cn. Octauius optimus et humaniſſ. uir ibi.
Cn. octauij i lũtedicẽdo dexteritas t. 5. 268
Cn. Octauius in conſulatu ſuo non ineloquens repertus to. 1. 269
Cn. Octa. coſ. collegã urbe expulit t. 2. 405
Cn. Octauilium Naſonem Acilio commendat Cicero to. 3. 205
Cn. Planci genus to. 2. 545
Cn. Planci munera to. 2. 547
Cn. Planci in Cicer. officia to. 3. 308
Cn. Pompeius Sex. f. orator to. 1. 269
Cn. Pompeius orator to. 2. 275
Cn. Pompe. M. Craſſus Coſſ. to. 2. 268
Cn. Pompe. humili genere natus, Eiuſq; oratio pro Cornelio Balbo to. 2. 635
Cn. Pompei laus to. 2. 635
Cn. Pompeius magnus to. 2. 307
Cn Pompeio mors intentata à Clodianis Tomo ſecundo 579
Cn. Põpei pro Cicerone ſentẽtia ibid. Eiuſq; oratio pro Cice. reditu. 188. et to. 2. 485
Cn. Põpeius Cice. ſemp dilexit to. 2. 646
Cn. Pompeij & P. Vectij Scatonis hoſtium colloquium to. 2. 806
Cn. Põpeius oĩbus Cice. anteponit to. 3. 36
Cn. Pompe. fili. gener Appij pulch. to. 3. 42
Cn. Pompeius ad omnia ſumma natus bellicis rebus ipeditus eſt, quo minus ſummus orator euaderet to. 2. 278
Cn. Pompeius ludos uotiuos uicto Sertorio inſtituit tomo. 2. 67
Cn. Pompeius quare populo Tribunitiam poteſtatem reſtituerit to. 2. 69
Cn. Pompei Theodori teſtimonium contra Verrem tomo. 2. 223
Cn. Pompeius ineptus & nugax to. 3. 218
Cn. Põpeiũ qui primum lauerint to. 4. 192
Cn. Pompei mors to. 4. 339
Cn. Pompeius ter triumphauit to. 4. 418. Cætera uide in Pompe.
Cn. Põp. Appij pulchri fil. ſocer t. 3. 33. 43
Cn. Pompeius Quæſtor Titium Albutium prætorem ſuum accuſare nõ eſt permiſſus tomo. 2. 60
Cn Pompe. ſeuus & crudelis to. 3. 237
Cn. Pompeius templo Hieroſolimitano uictor abſtinuit to. 2. 449
Cn. Pomp. grauitas in dicendo to. 2. 654
Cn. Pomp. ſectator Anton. to. 2. 737
Cn Põp. extra ordinẽ triũphauit to. 2. 500
Cn. Pompe. tot triumphi quot oræ terrarum to. 2. 636
Cn. Pomp. uictoria nauales to. 2. 301
Cn. Pompe. non pro conſule ſed pro Coſſ. tomo ſecundo 307
Cn. Pompe. tam ſuis uirtutibus quã alienis uitijs magnus to. 2. 308
Cn. Pomp. temperantia to. 2. 302
Cn. Pomp. & C. Octauiani Cæſar. comparatio to. 2. 766
Cn. Pomp. ſupplicationes decret. to. 2. 632
Cn. Pompeio imperante magna annonæ uilitas tomo. 2. 303
Cn. Pompei fœlicitas to. 2. eodem
Cn. Pomp. iuris & morũ peritiſſ. to. 2. 683
Cn. Pomp. inſidiatur Clodius to. 2. 673
Cn Pomp. inſidiantur Clodiani to. 2. 579
Cn. Pomp. inſidiæ factæ to. 2. 522
Cn. Pompon. & Curio oratores contemporanei tomo. 1. 269
Cn. Pomponius diſertus to. 2. 288
Cn Publicius Menander to. 2. 640
Cn. Publius unus ex operis Bithynicæ ſocietatis tomo tertio 294
Cn. Pupius &c. to. 3. 294
Cn. Scipio Conſul to. 4. 72
Cn. Sertij equitis Rom. teſtimonium contra Verrem to. 2. 330
Cn. Seruilij Gemini cædes to. 4. 157
Cn. Seruilius Cæpio, Qu. Mart. Philippus Coſſ. to. 4. 502. item to. 2. 255
Cn. Tremellius, homo ſumma religione & diligentia in iudicando to. 2. 67
Cn. Voluſius Attici Quæſtor to. 3. 369
Coagmentatum to. 4. 200
Coagmentatio to. 4. 239
Cobiamacho uicus inter Toloſam & Narbonem to. 2. 268
Coacti qui to. 2. 283
Coactores to. 2. 346
Codrus urbis conſeruator to. 4. 251
Codrus pro ſalute patriæ in medios hoſtes famulari ueſte ſe immiſit to. 4. 263
in Cœlo eſſe prouerb. to. 3. 327
Cœlum tomo quarto 147
Cœli ornatus & ſiderũ deſcriptio to. 4. 252
in Cœlo eſſe omnia conſtantia to. 4. 267
Cœlus à Saturno exectus to. 4. 269
Cœlum ultimum eſt mundi to. 4. 353
Cœli ſtelliferi curſus & ſonus to. 4. 375
Cœlij filij & genealogia to. 4. 297
Cœnæ antelucanæ to. 2. 398
Cœnacula Romæ to. 2. 375
Cœnato mihi to. 3. 330

Cœno non cara obliti to.1. 167
Cœnula tomo quarto 148
Cogitata ſapientum to.1. 351
Cogitare cum animis to.1. 368
Cogitatio &c.to.4. 437
Cogitationes poſteriores ſapientiores eſſe ſolent to.1. 802
Cognationis loci to. 1. 73
Cognatio cum prædijs to.2. 468
Cognatio ſtudiorum to.2. 211
Cognationis modi tres to.1. 119
Cognitor to.2. 51
Cognitio to.4. 17
Cognomento Schola to.2. 678
Cohortatio to.1. 30
Coire ſocietatem to.2. 384
Κῶλα membra to.1. 317.367
Colei Lanuuini honeſti to.3. 133
Collatino ipſi abrogatur à Bruto to.4.466
Collatio quid to.1. 10.77
Collacrymatione to.5. 287
Colligere ſe quid dicatur to.4. 211
Colligere uentos rumorum to.2. 314
Collybus to.2. 181
Collocatio uerborum to.1. 237
Collocatio triplex to.1. 323
Collocāda quo ſint quæ inueneris to.1. 301
Colon.de ducend.trium ratio to.1.370.743
Colon. locus ubi Soph.habitabat to.4.117
Color albus deo præcipuus to.4. 439
Columbæ collum to.4. 18.31
Columen familiæ to.1. 180
Colūna Cæſa.euerſa to.2.691.itē to.3.514
Columnarium to.3. 491
Columen reipub.to.2. 568
Columen actionis to.2. 443
Columen to.4. 312
Columna exectata to.2. 719
Columnæ ad hæreſcere to.2. 581
Columnia Mænia to.2. 606
Comedere beneficia to.2. 800
Comes & comiter to.1. 642
Comeſum to.1. 344
Cometæ crinitæ ſtellæ, et quod Octauiano bello calamitatum prouinciæ to.4. 160
Κώμικον μάρτυς to.3. 76
Comicorum ſermo qualis to.1. 303
Comicorum ſenarij quales to.1. 321
Comitiorum aſtus to.2. 411
Comitiorū ſolū uitiū fulmen to.4.343.349
Comitantur hunc uitæ to.4. 231
Comitia tributa to.1. 361
Comitia curiata eodem
Comitia centuriata to.1. 311
Comitiorum ratio tomo.2. 740
Comitiorum inconſtantia to.1. 413
Comitia uera to.2. 361
Comitia tempeſtati comparata to.1. 545
Commagenes rex ignobilitatis à Cicerone notatus to.3. 286
Commendationes to.3. 376
Commendatricem to.4. 389
Commentaria Cæſaris to.3. 173
Commentarius Ciceronis de conſulatu ſuo græce to.3. 319
Commentariolum to.4. 103
Commiſſione to.3. 531
Cōmiſſus fidei permiſſus poteſtati to.2.273
Κόμματα tomo primo 325
Committere & percutere to.2. 87
Commoda εὐχρήσματα græce to.4. 99
Commodis proprijs quatenus cuiq; inſeruiendum to.4. 467
Commoditer to.1. 32
Commoratio figura to.1. 56
Commorandi non habitandi diuerſorium habemus to.4. 514
Commune exordium to.1. 69
Commune iudicatum to.1. 76
Commune argumentum to.2. 86
Commun.loci cur dicti ſint to.1.228.311. quiq; eos primi tractarint.302.
Communicatio figura to.1. 242
Communitas to.4. 441
Communis cōditio leuat dolorem to.3.81
Commutatio figura to.1. 48
Commutabile exordium to.1. 4.78
Commutatio uerborum to.1. 348
Comœdia nulla eſſet omnino ſi amatorum flagitia non probaremus to.4. 110
Comœdia quinq; partes, id eſt actus habet Tomo ſecundo 58
Comœdia uitæ quotidianæ imag.to.2. 24
Comparat tomo ſecundo 84
Comparatio criminis to.1. 66
de Comparatione to.1. 14.105
Comparatiua cauſa to.1. 66
Compa.ſchema Rhetoricum to.1. 44
Comparabile & eius partes to.1. 77
ex Comparatione loci to.1. 337
Comparationis qui modi to.1. 219
Compaſcere to.1. 331
Compaſcuus to.1. 331
Compendium to.2. 436
Compenſari opera ſua to.2. 430
Compenſare cum uno to.2. 664
Comperendinatus reus to.2. 299
Comperendinum to.2. 68
Comperendinaretur to.2. 76
Complexio figura to.1. 21.38
Complexio quid ſignificet to.1. 21.76
Complexio uitioſa to.1. 21
Complexio argumentat.to.1. 84
Compoſitio quid to.1. 41
Comprehenſionem quatuor membris conſtare to.1. 316
Comprehenſio κατάληψις to.4.21. Vnde dicatur.48.
Comprehenſionem quomodo Zeno expreſſerit to.4. 18
Comprehendi quicquam poſſe qui negant euertunt uitam to.4. 11
Comprobatione to.4. 230
Compromiſſum to.2. 44
Concaleſceris to.1. 205
Concertata to.1. 316
Concedere de familiaritate to.2. 124
Conceſſio eſt per quam nobis ignoſci poſtulamus to.1. 7
Conceſſione to.3. 349
Conceſſio & eius partes to.1. 85.66
Conceſſio criminis to.1. 7.66
Conceptis uerbis peierare to.2. 336
Concipere ſcelus to.2. 689
Conciliandi modi to.1. 286
Conciliatione to.3. 386
Concinnitas to.1. 305
Concinnicula to.1. 306
Concluſio to.1.21.49.to.4. 218
Concluſiones argumenti to.1. 22
Concluſio ſimplex to.1. 76
Concluſio ſimplex reprehenditur to.1.85.
Concluſio & eius partes to.1. 22.88
Concluſio argumenti to.1. 336
Concluſio quæ probanda to.4. 355
Concluſio græce ἐπίλογος dicitur to.1.22
Concluſionibus quatuor locis uti poſſumus ibidem
Concordia nihil utilius to.3. 439
Concordiæ ſignum to.2. 522
Concrepuerit to.4. 472
Concretione to.4. 152
Concordiæ uincula to.4. 85
Concordes unde to.4. 248
Concordiſſimus to.2. 704
Condecentiam to.1. 241
Condemnatus de alea to.2. 736
Condoteſcere to.4. 219
Condoluit to.4. 196
Condonatio to.2. 220
Conduplicatio figura to.5. 248
Conferre pedem to.2. 558
Conficientes cauſæ to.1. 146
Conficientiſſima literarum to.2. 444
Confictionem to.2. 24
Conficere patrimonium to.2. 458
Confidens mala conſuetudine loquendi in uitio ponitur &c.to.4. 281
Confidere, decet &c.to.4. 210
Conficeret to.3. 433
Confirmatio figura qd to.1. 2.5.60
Confirmatio uitioſa to.1. 29
Confirmare to.1. 47
Conflare iudicium to.2. 225
Conflare inuidiam to.2. 395
Conflari periculis to.2. 459
Conflictio cauſarum to.1. 67.350
Conformatio figura to.1. 59
Confutatio to.1. 2.5
Conglaciaret to.4. 362
Congregabilia to.4. 442
Coniecta to.3. 315
Coniectio to.3. 342
Coniectores to.3. 306
Coniectura to.4.314.& to.2. 348
Coniecturalis conſtitutio to.1. 5
Cōiecturali in cauſa quæ cōſiderāda to.1.9
Coniecturæ cauſæ to.1. 340.342.
Coniecturæ loci to.1. 347
Coniugatio græce συζυγία & locus ex cōiugatis tomo.1. 331.334
Coniunctio figura to.1. 48
Coniuncta cauſa to.1. 48
Coniuncta uerba to.1. 345
ex Coniunctis loci to.5. 345
Coniunctum humanum to.4. 463
Coniuratio Catilinæ.xx.annis poſt incenſum Capitolium to.1. 404

Coniuratorum exercitus ex quibus hominibus conſtari ſoleat to.1. 397
Continere tomo ſecundo 440.539
Connus fidicen nobiliſſimus Socratis praeceptor to.3. 133
Conqueſtio to.4. 201
Conqueſtio to.1.30.et eius partes.90.
Conqueſtio eſt oratio auditoris miſericordiam captans to.1. 90
Conquiſitiſſimus to.4. 215
Conquiſitores to.3. 407
Conſceleratum to.2. 89
Cōſcientiae uis magna to.2.623.itē to.4.58
Conſcientia rectae uoluntatis maxima conſolatio to.3. 78
Conſcientia animi improbos ſemper excruciari tomo.4. 72
Conſcientia nullū maius Theatrū to.4.177
Conſcientia graue pondus to.4. 305
Cōſciſſus pugnis to.2. 153
Conſcius conſiliorum to.2. 538
Conſectaria Stoicorum to.3. 109
Conſecutio figura tomo.1.11.75.quae in ea conſideranda.99.
Conſecutio in oratione to.1. 345
Conſecutio eiuſq; genera to.1. 99.228
Cōſenſio omni in re omnium gentium lex naturae appellanda eſt to.4. 245
Conſenſio &c.ibidem
ex Conſentaneis to 1. 184
Conſenſus ſeu conuenientia, quam Graeci ϭυμπάθειαν to.4. 341
Conſeruandi uerbum to.2. 603
ex Conſequentibus locis to.2. 352.336
Conſidio Nouiano citerior Gallia obtigit Tomo tertio 243
Conſidius praetor to.2. 374
Conſilij definitio to.1. 74.36
Conſilia hominum, non punienda quàm exitus rerum to.2. 672
Cōſilia ex euētu probari interdū to.3.433
Cōſilio amicorum quo utendum to.4.430
Conſilium publicum to.2. 42
Conſilium in uulgo non eſſe to.2. 543
Conſociare to.4. 99
Coſociatus to.4. 99
Conſolat.ex aliorū miſerijs leuis to.3. 78
Conſolatio efficaciſſima homines nos eſſe meminerimus to.3. 69
Conſolantiū lugentes officia to.4. 191
de Conſolatione lib.Cicer.to.3. 342
Conſolandi rationes uariae to.4. 294
Conſpirare in bonam partem to.2. 356
Conſtans quis to.4. 309
Conſtantia differt à patientia to.2. 707
Conſtitutio figura to.1. 5
Cōſtitutio coniecturalis legitima tomo 1. 5.Iuridicialis.8.64.Definitiua.64.368
Tralatitia.64
Conſtitutionis legitimae partes to.1. 22
Conſtitutio negocialis to.1. 40.49
Conſuaſor tomo.2. 3
Conſuetudo tomo.1. 14
Conſuetudo loquendi populo concedenda ars ſibi ſeruanda to.2. 317
Conſuetudinis uis maxima to.4. 375
Cōſuetudinis male corrupt.to.4. 384
Conſulare imperium to.2. 756
Conſularium Laus foemina quae fit to.2.782
Cōſulares togati, quū in ſagis ciuitas ibidē.
Conſularis aetas to.2. 767
Conſularis nomine quis dicēdus to.1.773
Conſulatum Cicero Curio ἀπο... uocabat tomo.3. 314
Conſulatus gladio comparatur to.2. 569
Conſul quis dicendus to.2. 612
Conſulis nomen to.2. 613
Conſulis boni officium to.2. 186.414
Conſulis ſub iure & Imperio omnes eſſe prouincias to.2. 756
Conſules dicti à conſulendo to.4. 406
Conſules oppoſiti erant Tribun.to.4. 407
Conſulum poteſtas apud Rom.ibidem
Conſulibus more maiorum conceſſum erat omnes adire prouincias to.3. 368
Cōſules à Praetore creari ius nō eē t.3.434
Coſſ.quibus Cice exulabat to.2.489.et ſe.
Cōſu.multi,aio ɔſulari pauciores t.3.139
Coſſ renunciandi mos to.2. 413

Conſules To.1.

Africanus,P.Craſſus to.1. 255
C.Cornelius,Q Minucius ibidem
C.Fannius,Domitius to.1. 258
Cn.Octauius,Curio to.1. 274
D.Brutus,Mamercus to.1. 269
D.Brutus & Scipio to.1. 256
Flaccus & Marius to.2. 276
L.Craſſus,Q Scaeuola to.1. 277.292
L.Martius,M.Manlius to.1. 253
L.Paulus,C.Marcellus to.1. 277
Mancinus,L.Caſſius lepidus to.1. 259
Manlius & Cenſorinus to.1. 259
Marcellus & Paulus to.1. 292
M.Cornelius Cetb.P.Tuditan.to.1. 253
M.Lepidus,L.Oreſtes to.1. 260
M Pennus,Q Lelius to.1. 260
M.Tuditanus,C.Clod.caeci filius t.1.255
P.Claudius,L.Portius to.2. 253
P.Scipio,L.Beſtia to.1. 262
Q.Metellus,L.Veturius to.1. 253
Sylla & Pompeius to.1. 289

Conſules To.2.

C.Aurelius,L.Octauius to.2. 97
C.Caſſius,M.Lucullus to.2. 357
C.Marius,L.Valerius to.2. 324.387
Cn.Lentulus,Lucullus to.2. 222
Cn.Pompeius,M.Craſſus to.2. 167
Cn.Lepidus & Tullius to.2. 390
Gellius et Cn.Cornelius Lēt.t.3.641.624
Hortenſius,Q Metellus to.2. 346
L.Lentulus,C,Marcellus to.2. 735
L.Calpurnius,T.Mutius to.2. 218
L.Luſcellius,C.Marius to.2. 649
L.Lucullus,M.Cotta to.2. 234
L.Sulla,Q.Metellus to.2. 97
L.Sulla,Q.Pompeius to.2. 363
L.Torquatus,L.Cotta to.2. 364
L.Tullius,Lepidus to.2. 459
L.Valerius Flac.P.Licinius Craſ.t.2.396
M.Terentius,D.Caſſius to.2. 83
M.Tullius,Cn.Cornelius to.2. 363
P.Popilius,P.Rutilius to.2. 364
Q.Fabius,Q.Flauius to.2. 374
Q.Metellus,L.Lentulus to.2. 615
Q.Mutius,L.Licinius to.1. 127
Sp.Poſthumius.Poſth.Cominius t.2.645
Sulla & Pompeius to.2. 311
Sulla & Murena tomo.1. 441
T.Flaminius,Q Metellus to.2. 521.

Conſules To.3.

Caius Duillius, Lucius Papyrius C.Craſſus tomo tertio 132
Coſſ.Lucius,Sempronius Atratinus,Lucius Papyrius Mugila to.3. 132
L.Afranius,Q Metellus to.3. 453
Lentulus Marcellus to.3. 524
C.Marcellus,C.Paulus to.3. 114.
L.Calphurnius,P.Mutius to.3. 318
Lentulus & Philippus to.3. 378
L.Iulius Caeſar C.Martius Figul.to.3.304
L.Metellus,Q Maximus to.3. 475
Lentulus Marcellus to.3. 524
Marcus Marcellus,Ser.Sulpitius to.3. 124
P.Rupilius,L.Pompilius to.3. 500
Seruius Galba,Cēſorinus Mālius t.3.476

Conſules To.4.

Au.Albinus L.Lucullus to.4. 45
Au Cornelius M.Valerius to.4. 319
C.uel Cn.Octauius L.Torquatus to.4. 52
C.Claudi. Caeci fil.M.Tud.tanus t.4.159
Cn. Seruilius Cepio.Mart. Philippus Tomo quarto 502.
L.Cenſorinus M.Manilius to.4. 57
L.Iunius P.Clodius to.4. 339.349.
M.Cotta Geminus ſecundus to.4. 40.
Mancinus tomo quarto 498
P.Claudius.Iunius to.4. 259.314
Pau Aemilius C.Licinius to.4. 489.
P.Scipio C.Figulus to.4. 259
P.Scipio M.Marcellus to.4. 45
Qu. Maximus Scipio frater L.Mancinus Tomo quarto. 498.
Q.Fabius Max.ij Sp.Caruili.to.4. 509.
Scaeuola Craſſus to.4. 467.
T.Veturius Sp Poſthumius to.4. 479.
Tuditanus Cethegus to.4. 501.509.
T.Sempronius Longus.Scipio II to.4.503
Conſurrectio to.3. 312.
Contaminatus ſpiritus to.2. 652.
Contemni qui uiuere dicantur to.4. 410.
Cōtēplatio naturae, animi pabulū.to.4.37.
Contemplatiua uita &c.to.4. 219.
Contemptio to.4. 164.
Contentio figura to.1. 30.39.56
Contendere cauſas to.2. 256.
Contentionis diuiſio to.1. 30
Contentio tomo quarto 347.
Contentionis quanta uis ſit to.4. 276.
Contentionis ſtudium graece ἀγὼν dicitur tomo tertio 313
Contendit to.4. 162.
Contente to.4. 176.
Conteſtari to.3. 273.
Conteſtata lis to.2. 47.
Contexte to.4. 370
Continentia quid to.1. 342.
Continentia cauſarum to.1. 356
Continentia quae to.2. 375

Continentia Ciceronis in prouincia admi-niſtranda eodem
Continentia Roma. ducum to.4. 457
Continentia eſt per quam cupiditas cõſilijs regitur to. 1. 212
Continuatio ſchema Rhetoricum to. 1. 23
Contorſiones to. 3. 349
Contractio animi &c. to.4. 210
Contractiuncula to.4. 195
ex Contrarijs legibus to. 1. 6
Contrarium figura to. 1. 43
Contrarium & eius partes to. 1. 75
Contrarium argumentatium to. 1. 88
Contrariorum genera plura to. 1. 335
ex Contrario loci to. 1. 335. 194
Contria priuantia quæ Græci στερητικὰ uocant tomo primo 535
Contraria negantia, quæ græci uocant ἀποφατικὰ uocant to. 1. 335
Contra atq; to. 2. 404
Contrariorum contraria ſint conſequentia &c. to.4. 223
Controuerſia ex ſcripto et ſententia to. 1. 6. ex Cõtrarijs legibus. 5. ex ambiguo. 6. ex definitione. 6. ex tranſlatione. 6. ex ratiocinatione. 6.
Cõtrouerſiarum tria ſunt genera to. 1. 344
Cõtrouerſia nominis to. 1. 64. & Generis.
Controuerſiæ ſcripti to. 1. 66
Cõtrouerſia ſaciens in ui ſcripto to. 1. 342
Controuerſia cauſa to. 1. 351
ex Controuerſia facti cauſæ to. 1. 176
Controuerſiam quid to. 1. 87
Controuerſia omnis, aut de re, aut de nomine eſſe ſolet to. 1. 105
Cõuiuelia ſunt apud Athenienſes to.4. 396
Conuiuelioſus quid to. 3. 16
Conurbatio quid ſit &c. to.4. 200
Conuenas to.4. 224
Conuenientes to.4. 424
Conuenienter to.4. 38
Conuenta tomo. 1. 275
Conuentus to. 3. 573
Conuenienter uiuere Stoicis ſummum bonum tomo.4. 461
Conuenientia ὁμολογία græce to.4. 90
Conuerſa reſpub. to. 2. 454
Conuerſio figura to. 1. 41
Conuicium quid to. 2. 608
Conuictus in ſcelere to. 2. 473
Conuiuium honeſtius uocabulũ apud Lat. quã apud Græcos Sympoſiõ to. 3. 134
Conuiuium quare dicatur, & q nos melius quàm Græci to. 4. 508
Cooptare nominatio to. 2. 810
Copia pro copijs to. 3. 421
Copiola tomo tertio 163
Coponius uates to.4. 357
Copulati ueniunt to. 2. 226
Cor tomo quarto 283
Corculũ dictus Naſica ille prudẽs to.4 143
Cordatus Ælius Sextus ab Ennio; et cætera tomo quarto 143
Cor tumultuatur ira to. 2. 612
Coriale Oceani filia to.4. 300
Corax & Tyſias &c. to. 1. 237
Corbis meſſoria to. 2. 583
Cordax qui Trocheus to. 1. 322
Cordolium tomo. 3. 360
Corinthus olim florentiſſ. to. 3. 50
Corinthus cur extincta to. 2. 297
Corinthus totius Græciæ lumen to. 2. 297
Corintho euerſa multi ciuium ſeruierunt tomo quarto 189
Coriolani fortuna eadem, quæ & Themiſtoclis tomo. 1. 286
Coriolanus impie fecit qui auxilium petijt à Volſcis to. 3. 335
Coriolanus ſibi mortem conſciuit to.4. 489
Coryphe Oceani filia to.4. 300
Coryphæus to. 3. 238
Cornelij Balbi i Põpeiũ īgratitudo t. 3. 440
Cornely Balbi epiſtola ad Ciceronem nomine Cæſaris to. 3. 446
Cornelij Balbi opera pro Cicero. to. 3. 115
Cornelius Balbus Cæſa. familiaris t. 3. 324
Corne. Balbi teſtimonium de Cæſaris clementia tomo. 3. 417
Cornelium defendit Cicero to.4. 506
Corneliana Ciceronis orationes to. 1. 327
Cornelia lex tomo. 3. 19. 41
Cornelia P. Seſti uxor to. 3. 61
Corneliæ matris Gracchorum epiſtolæ t. 1. 274
Cornelia lex de proſcriptis to. 2. 96
Cornelia lex to. 2. 330. 341. 378
Cornelia lex maieſtatis to. 2. 658
Cornelij Balbi opera in Cæſarem to. 3. 115
Cornelius Gallus &c. to. 3. 155
Cornelij Culleoli ꝑdictiones &c. to.4. 308
Cornificia Q. filia uetula & multarũ nuptiarum to. 3. 499
Cornificio negotia in Aphrica commendat Cicero to. 3. 188
Cornificius C. Verris ſcriba to. 2. 101
Cornificij cauſam agit Cice. to. 3. 286
Cornificij cum Cicerone ſocietas to. 3. 188
Cornificio Syria decreta to. 3. 184
Cornificius Oreſtillæ deſpondetur to. 3. 113
Cornificius in Clodium &c. to.4. 521
Cornix pluuiam prænunciat to.4. 311
Corniculum oculos configere to. 2. 445
Cornutus prætor uerbis &c. to. 3. 143
Corollaria ſcenicorum to. 2. 183
Corollarium tomo. 2. 203
Corporis motus qualis ſit to.4. 36
Corporis humani infirmitas to. 2. 535
Corpus quaſi animi receptaculũ to.4. 149
Corpus omne cur mortale to.4. 294
Corpus ex quibus conſtet to.4. 294
Corpus exercitatione graueſcit to.4. 506
Corporis et membrorum aptus compoſitio & motus to.4. 214
Coporis bona præcipua quæ to.4. 114. 202 eisq; quantum tribuendum. 233
Corporis pars ſanctiſſima to. 2. 489
Corporatus to.4. 526
Corpore effugere, prouerb. to. 2. 390
Correctio figura to. 1. 47
Correctio urbana to. 2. 613
Corruptelas tomo.4. 211
Coruncanus tomo. 2. 524
Corui cum miluo bellum to.4. 283
Coruus ſtella tomo.4. 279
Coſmos, Latine mundus, à mundicia appellatus tomo.4. 531
Cos Accij tomo.4. 351
Coſconio mortuo. Cice. in eius locum inuitatus &c. tomo. 3. 333
Coſſinius bonus homo &c. to. 3. 320
Cottæ dicendi genus to. 1. 175
Cottæ oratio qualis to. 1. 272. 217
Cotta orator to. 1. 290
Cottæ i loqndo ſonus agreſtis etc. to. 1. 281
Cotyla uerberatur to. 2. 782
Crantoris liber de conſolatione to.4. 162. & luctus. 45.
Crator Acade. nobilis &c. to.4. 181
Crantor naturæ cedendum putat to.4. 193
Crapulam exhalaſſent to. 2. 147
Craſſipes tomo. 3. 337
Craſſipes Cicero. gener tomo. 3. 17. ei ſponſalia præbet Cice. 283.
Craſſi in orãdo pudor & metus to. 1. 141
Craſſus minore dignitate paludatus profectus, q̃ olĩ æq̃lis eius L. Paulus to. 3. 238
Craſſi diſputatio i lib. de Oratore to. 1. 129
Craſſi oratoris mors deploratur & beatus prædicatur to. 1. 213
Craſſi & Scæuolæ comparatio to. 1. 264
Craſſi exordium &c. to. 1. 271
Craſſi facetiæ in M. Brutum to. 2. 337
Craſſi domum emit Cice. to. 3. 62
Craſſi & Scæuol. coſſ. lex to.4. 467
Craſſi diuitiæ acriter taxatæ, tomo quarto. 524. Cætera quære in M. P.
Craſſus diſſimulator &c. to. 1. 161
Craſſus Carbonem accuſat to. 1. 266
Craſſus P. M. Flacco flamini mulctam dicit &c. tomo. 2. 481
Craſſus ornatiſſime de Cicero. conſulatu in Senat. locutus to. 3. 310
Craſſus i Milonẽ eſt aio nõ amico t. 3. 284
Craſſus niſi egiſſet, Euphratem non tranſiſſet tomo.4. 200
Craſſus auarus to.4. 472
Craſſus & Hortẽſius notati &c. to.4. 471
Craſſi ſapientis memorabile dictũ t.4. 412
Craſſus diuitem eſſe negabat qui exercitum alere non poſſet to. 3. 308
Craſſus quamuis diſertus, Balbe tamen minime par. to. 1. 157
Craſſi et Antonij laus, et ꝯparatio t. 1. 264
Creare periculum to. 2. 60
Creator urbis Romulus to. 2. 640
Cratera ſtella to. 3. 270
Craterus Medicus to. 3. 476
Cratipi de diuinatione ratio to.4. 313
Cratippus philoſophus ſuauiſſimus & humaniſſimus to. 3. 246
Cratippus Peripat. princeps to.4. 525
Cratippus filij Cice. præceptor to. 3. 256
Crebritas ſententiarum to. 1. 192
Credibile quid tomo. 1. 77
Credulitas error eſt magis q̃ culpa t. 3. 148
Crepitus Stoicis liberi to. 3. 81
Crepidines urbis to. 2. 247
Creta Aſiatica tomo. 2. 443
Cretes nunq̃ cubantes ſumũt cibũ to. 2. 431

Creticus

Creticus pes tomo.1. 139.315
Cretenſium leges iuuentutẽ ad labores tolerandos inſtruunt to.2. 163
Cretula tomo ſecundo 204
Creuimus hereditatem to.1. 364
Criminor tomo ſecundo 379
Crimen domeſticũ & uernaculũ to.2. 171
Criminis transferendi loci to.1. 96
Crinita ſtellæ cometæ græce to.4. 260
Κεκριμένον tomo.1. 311
Κρινόμενον, id eſt, quæ de re agitur t.1.341
Criſpiſulcans to.1. 337
Critias &c. tomo.1. 232
Critolaus Perip. antiquorũ imitator to.4. 120
Critolai libra &c. to.4. 123
Critolaus legatus &c. to.1. 183
Crocodili oua obruunt to.4. 282
Crœſus à Solone ultimum tempus expectare iuſſus to.4. 79
Craſſi F. mutus locutus to.4. 332
Crœſo ſors ambigue data to.4. 357
Crotala tomo ſecundo 652
Crotoniatæ olim in Italia Floren. &c. to.1. ad Sagram fluuium uicti to.4. 161
Crotoniatæ olim in Gymnicis certaminibus præſtantiſſimi to.1. 92
Crucis ſupplicium teterrimum to.2. 261
Crudelitas omnibus odio, amore, clementia tomo tertio 237
Crudelitas hominum naturæ maxime inimica tomo.4. 468
Cruſtæ tomo ſecundo 203
Cteſiphõ quare ab Æſchine accuſa. ſit t.1.368
Cubicularium to.3. 385
Cubito emungens to.2. 60
Cui bono fuerit L. Caſſij dictum Tomo ſecundo. 31.675.732.
Cuiuſmodicunq; to.1. 312
Culcitras non habet to.4. 393
Cui nomen Phormio to.2. 280
Cuiuſquemodi to.2. 443
Cuius tanti to.1. 711
Culleolum tomo tertio 387
Culio Ant. relicto ad Lepidũ redit t.3.157
Culpa delicti to.2. 380
Culpa malum tomo.4. 186
Culpam præſtare debet ſapiens to.3. 128
Cultio agri tomo.1. 191
Cuniculis oppugnare to.2. 311
Cum populo agi nefas quum eſt de cœlo obſeruatum to.1. 502
Cupedia tomo quarto 339
Cupidines tres eorũq; genealogia t.4.289
Cupiditates inſatiabiles to.4. 56
Cupiditatũ Partitio ſecundũ Epicurũ et quod non recte uſurpat & diuidit to.4.56.67
Cupiditatum inanium, nec modus, nec finis tomo quarto 56
Cupiditas pars leuiſſima to.4. 85
Cupiditas ſubter præcordia to.4. 743
Cupiditas cupido, quæ & libido quid Tomo quarto 183.103
Cupiditatis ſitis inexplebilis to.4. 517
Cupido Argenteus à Verre in Eryco monte de Stheny bonis poſitus to.2. 125
Cupido Marmoreus Praxitelis opus Meſſana ablatus to.2. 198
Cupidinis ſignũ apud Theſpienſes t.1.123
Cupido Theſpius to.2. 595.237
Cupidus in re bona to.1. 471
Cupiſſe te celare to.2. 198
Curatores to.2. 359
Curia ſacrarium Reipub. to.2. 433
Curiata lex to.1. 14
Curiales tomo quarto 455
Curionis dicendi genus to.1. 174
Curio orator fuit illuſtris ut ex eius orationibus colligitur to.1. 174
Curionem concio reliquit to.1. 271
Curionis memoria to.1. 275
Curio & Cn. Octauius coſſ. to.1. 274
Curio pater Ciceroni reſponſurus obticuit &c. tomo primo 318
Curioni Trib ple. gratulatur Cice. to.3.23
Curio filius cauſam dixit pro fratribus Coſſis tomo primo 175
Curio uerbis ſplendidis & latinis utebatur tomo primo 273
Curionis Dialogi ridiculi to.1. 174
Curioni Tribunatus conglaciat to.3. 110
Curio pro Cæſare &c. to.3. 43
Curio Cœliũ ad ptes Cæſa. traxit to.3.119
Curio Cæſ. ad bellũ ciuile incitabat t.3.142
Curius Cœlij conſobrinus to.3. 31
Curius homo humaniſſ. to.3. 140
Curium defendit Craſſus to.1. 282
Curionis libido in Anto. &c. to.2. 667
Curio Ciceronis conſulatum ἀπεθέωσεν uocat tomo tertio 314
Curio adoleſcẽs ſolus loquitur &c. palam aduerſatur to. tertio 335
Curioni filio plauſum in Theatro ibidem
Curij turpis ſnĩa, uincat utilitas to.4. 475
Curioſorum eſſe omnia cuiuſq; modi ſunt ſcire cupere tomo.4. 128
Curius aurum repudiat &c. to.4. 510
Curio Cice. ſuſpectus to.3. 453
Curionis odium to.3. 327
Curio pro Cæſa. certat in Senatu to.3. 113
Curio in Cæſarem liberalis to.3. 113
Cn. Sulpi. ſucceſſori cõmẽdari petit t.3.104
Curius Cice. ab Attico commend. to.3.537
Curio humanus & Cice. amans to.3.139
Currentem tu quidem prouerb. to.3. 504
Currentẽ incitaui to.1.105. to.2.191.354 751. to.3.117.139.
Curſidius perneceſſarius Ligar. to.3. 504
Curſus excurrerent to.2. 364
Cuſpius homo officioſiſſ. to.3. 192
Cuſpianorum uirum cõmẽdatio to.3. 191
Cuſtos multorum ſui primum cuſtos eſſe debet tomo.2. 807
Curt. Conſulatum petere dubitat to.3. 489
Curtio, Q. fra. Cice. commendat eiq; Cicer. tribunatum petit to.3. 319
Curt. Dibaphum cogitat to.3. 29
Cybaritici canes tomo.1. 202
Cybiratæ fratres to.3. 100
Cybiſtra oppidum ad Taurum to.3. 225
Cycinius &c. tomo tertio 324
Cyclops tomo ſecundo 257
Cyda Cretenſis to.1. 760
Cydnus Ciciliæ flumen to.2. 730
Cygni cur Apollini dicati to.4. 153
Cylones, tomo ſecundo 833
Cylonio ſcelere expiata contumelia et impudentiæ fanũ Athenis cõſecratũ eſt to.4. 396
Cymbala to.2. 651
Cyneas Pyrrhi legatus to.4. 151
Cynephebi fabula Cecil. à Menãdro tranſlata, tomo quarto 48
Cynici unde manarunt to.1. 111
Cyni. nihil dict. obſcœnũ putant to.4. 437
Cynicorum inſtitutũ impudens to.4. 440
Cynocephalus tomo.3. 384
Cynoſura, tomo quarto 177.178
Cyprius rex to.1. 507.577
Cyprios Sext. Ruſo cõmẽdat Cice to.3.108
Cyp. ex inſula euocari nõ licet to.3. 377
Cyp. inſula à Scapſij eqtibus leſa to.3. 356
Cypſeli de Cor. regno oraculum to.4. 367
Cyrcyllũ Athenienſibus ſuadentẽ ut Xerxem reciperẽt lapidibus obruerũt to.4.468
Cyrenai philoſophi negãt eſſe quicq̃ quod percipi poſſit extrinſecus to.4. 38
Cyrus apud Xenophontem antiquiſſimo genere ſepultura utitur to.4. 318
Cyrrheſtica Syriæ regio to.3. 373
Cyrenaica philoſophia unde to.1. 118
Cyrenaici unde ægritudinem to.4. 184
Cyrenaici de tactu, tomo quarto. 19. & permotionibus. 46.
Cyrenaici ab Ariſtip. profecti to.4. 43
Cyrenaici quid de ſummo bono to.4. 70
Cyrenaici philoſophi to.4. 480
Cyriæ doxæ to.4. 250
Cyri ſomnium &c. to.4. 318
Cyri ſenectus &c. to.4. 505
Cyri uerba morientis to.4. 237
Cyropediam Aphricanus nunquã de manibus deponere ſolitus to.3. 268
Cyrus architectus moritur t.2.678. t.3.324
Cyrus Xenophontis non ad hiſtoriæ fidem ſcriptus, ſed &c. to.3. 168
Cyrus Xenophontis to.3. 180
Cyrus quamdiu regnarit to.4. 315
Cyrus minor beatus à Lyſandro appellatus tomo quarto 511
Cyriſthen. & Procles fratres to.4. 353
Cyrſilus lapidibus obrutus to.4. 468
Cytheris ſcortum to.3. 135
Cyzicus Aſiæ ianua to.2. 421

D

DActilus ubi conuenit to.1. 313
Δαιμόνιον lares lati to.4. 538
Dæmonium Socratis to.4. 333
Dalmatiæ oppida à Vatinio expu. t.3.64
Dalmatæ ſemper habiti bellicoſi ibidem
Damaſippus &c. to.2. 108
Damnatior tomo.1. 669
Damni infecti ſatiſdet to.1. 100
Damocles Dionyſij Tyranni fœlicitatem experiri iuſſus to.1. 119
Damõis et Pythiæ Pytha. amicitia t.1.468
Daphytæ ſanum to.4. 365
Dardanus, C. Furnij libertus to.3. 151
Dardanus ſub Antiocho Stoicorum princeps, tomo quarto 29

Daremuntium teſtimonium to.1. 573
Dare lacidam to.2. 563
Dare operas to.2. 138
Dare operam Ceſennia to.1. 278
Dare iudicium ex edicto to.2. 453
Dare nomen to.2. 512
Darius ad Iſſum uictus to.3. 15
Dario in fuga pota aqua turbida iucunda fuit &c. tomo.4. 231
De alea damnatus to.2. 736
Debitione tomo tertio 512
Decere quid dicamus to.1. 304
Decelini mendum to.3. 327
Decem laudatores to.2. 238
Decempeda tomo.2. 820
Decempedator to.1. 816
Decemuiri ſacrorum to.2. 218
Decemuiri.xij.tabularū ſcriptores t.1. 131
Decemuiri ad lib. Sibylli. miſſi to.4. 318
Decemuirorum conſtituendorum ratio ad ſpeciem uetuſtatis to.1. 362
Decentiam tomo.4. 285
Deceſſione to.3. 396
Decima Siciliæ to.1. 143
Decimæ Romanæ penſæ to.2. 298
Deciſio tomo ſecundo 48
Deciſionis arbiter to.2. 453
Decianum Conſul primus quid to.4. 319
Decij pro patria ſe deuouent to.4. 157.514
Decius leuauit omnem uulnerū metum nobilitas mortis & gloria to.4. 277
Decij Bruti præconium per Cice. to.3. 160
D.Bruti nominis claritas mirabil. t.3. 161
D.Bruti obtrectatores multi to.3. 164
D.Bruti natalem in faſtos retulit Cicero. eiſq; decreti honores to.3. 258
D.Brutus Galliā prouinciā in Senatus poteſtate ſe retenturū pollicetur to.2. 748.61
D.Bruti copiæ imbecilles to.3. 163
D.Bruti natali uictoria nunciata to.3. 164
D.Bruti Laconiſmus to.3. 168
D.Bruti legiones to.3. 166
D.Bruti geſta in Gallia to.3. 160
D.Brutus Paulæ Valeriæ maritus t.3. 112
Dec.Brutus Mutinæ obſeſſus to.3. 164.175
D Brutus, M.filius orator to.1. 259
Decius Brutus pignus libertatis populi Romani tomo ſecundo 502
D.Brutus ignauiæ & timiditatis accuſatus tomo tertio 565
D.Brutus, Scipio Coſſ. to.1. 256
D.Brutus, Mamercus coſules to.1. 269
D.Brutus, Pu. Scipio Coſſ. to.4. 237
Decij Carfuleni interitus ſcilicet cum Panſa tomo tertio 156
Decimus Clodij deſignator tomo.3. 353
D.librarius Tomo tertio 65
D.Pater tomo ſecundo 508
D.Syllani ſententia de coniuratis Catilinæ tomo ſecundo 408
D.Syllano dies dicta to.1. 61
Decij Syllæ patris mors to.3. 836
D.Syllanus orator to.1. 278
Decij tres pro Republica ſeſe deuouerunt tomo.4.74. et ſequent.
D.Valerius Soranus orator to.1. 868
D.Syllani filium emancipauit L. Torquatus tomo.4. 52
D.Sylla pater icertū ubi mortuus to.3. 236
D.Syllanus non tam ſtudioſus, quam acutus in dicendo fuit to.1. 278
De.Terrānius hoc χειροτονηθῆς to.3. 306
Declamationes Cice. to.3. 103
Declamitare to.2. 761
De cælo detraxiſti to.1. 745
Decoctores to.2. 733.394
Decoctoribus in 14 ordinibus ſedere prohibitum tomo ſecundo 735
Decorum cum poetæ & pictori, tum oratori maxime ſeruandum to.1. 304
Decorum honeſti comes to.4. 430
Decorū ab honeſto ſeparari nō poſſe ibidē.
Decorum poetarum ibidem
Decorū à cultu motuq; corporis to.4. 436
Decorū duplex gñale et ſpeciale to.4. 432
Decorum prudentiæ & Iuſticiæ ibidem
Decorum eſt quod cōſentaneum eſt humanæ excellentiæ to.4. 431
Decorum apud poetas quale ſit ibidem
Decorum in ordine conſtantiæ & modo ſitum ibidem
Decorum ſecundum naturā eſſe to.4. 432
Decorum quod πρέπον græ. to.2. 303
Decreta Cice. quæ dogmata græ. to.4. 10
Decretum prodere ſcelus to.4. 20
Decumani, hoc eſt principes, & quaſi ſenatores publicanorum to.2. 237
Decumanum frumentum to.2. 73
Decumanus ager tomo.2. 143
Decumani tomo quarto 306
Decuriare tomo.2. 552
Decuriones eſſe quibus non liceat to.3. 88
Decurſu tomo ſecundo 14
Decurſo tomo quarto 515
Decus uerum in uirtute poſitum to.3. 143
Dedecore nihil deteſtabilius to.2. 653
Dedicandi templi modus to.1. 510
De die in diem uiuere to.2. 742
Deeſſe & adeſſe to.2. 458
Deducere tomo ſecundo 158.182
Deductus tomo ſecundo 813
De fæce hauſiſſe to.1. 279
Defenſio amicorum duplex to.3. 170
Defenſionis membra to.1. 359
Defenſoris munus to.1. 95
Defenſitare tomo quarto 436
Deferbuiſſe hominum ſtudia to.2. 331
Deferueſcere ira quādo qs dicatur t.4. 212
Deficimur ratione & conſilio to.2. 347
Definitiones falſæ & uulgares to.1. 17
Definitio quid tomo primo. 47.221.331. 348.360.176
à Diffinitione locū to.1. 6.13.184
Definitio mala to.1. 87
Definitiua conſtitutio to.1. 101
Definitiua cauſa to.1. 342
Definitionem rei neget Epicur. to.4. 61
Definitiones quibus adhibeantur ibidem
Definitum quæſtionis genus id eſt hypotheſis tomo primo 340
Deflagratio tomo.4. 98
De frumento empto decem to.1. 143
Defugere tomo ſecundo 463
De futuris rebus difficile dicere to.3. 78
Defuit à me tomo.2. 415
Defunctus pietate religionis to.1. 837
De gradu deijci prouerb. to.4. 428
Dei iniuſſu è uita migrādū nō eſt t.3. 356
Deianira Herculis &c. to.4. 302
Deijciuntur homines dupliciter to.2. 291
Deiectus quis dicatur to.1. 282
Dein pro deinde to.1. 315
Deiotari regis cauſa ornatiſſime à Cicero. defenſa to.3 248
Deiotarus è prælio cū Pōpeio fugit to.4. 350
Deiotarus eodem tempore Cæſarem hoſtē & hoſpitem uidit ibidem
Deiotarus Tetrarcha & Armeniæ regno à Cæſare ſpoliatus ibidem
Deiotarus rex Ciceronum puerorum moderator tomo tertio 373
Deiotari filio Arthabaſdis filia pacta Tomo tertio 376
Deiotari copiæ in caſtris Ciceronis commenta to.3. 382
Deiotarus filius Rex à ſenatu appellatus tomo tertio 372
Deiotarus fideliſſimus rex popul. Roman. tomo tertio 336
Deiotarus hoſpes Ciceronis to.3. 235
Deiotari laudes tomo.3. 226.228
pro Deiotaro oratio Ci. t.3.125. et t.2.715
Deiotari in Rom. officia to.2. 799
Deiotaro Cæſar inimiciſſimus to.4. 350
Deiotarus reus capitis to.2. 710
Deiotarus res ſuas recuperat to.2. 771
Deiotarus nihil unquam niſi auſpicato gerit tomo quarto 839
Delatio tomo ſecundo 54
De lapide ineptus prouerb. to.2. 695
Delectatio eſt uoluptas, ſuauitate auditus animum deliniens to.4. 198
Delicta quæ ſint expianda to.2. 532
Delij Apollinis fanum à Verre ſpoliatum tomo ſecundo 80
Delij Apolinis templo Perſæ pepercerunt tomo ſecundo 8
Deliorum pullariorum ſolertia in internoſcendis ouis to.4. 17
Deliacus Gallinarius to.4. 38
Deliberatiuum genus cauſæ to.1. 24
Deliberatio turpis turpi in re to.4. 466
Deliberationis loci tres to.4. 418
Delinitor eſſe debet to.1. 280
Deliratio ſenum to.4. 506
De loco ſuperiore agere to.2. 208
Delphici templi ædificatio to.4. 162
Delphicum oraculum nihil ſani fuiſſe deprehenditur to.4. 358
Delphicum oraculum diu celeberrimum Cicer. tempore contemptum to.4. 358
Delphini tempeſtatum prænuncij to.4. 368
Delphinus ſtella to.4. 278.544
Deltoton to.4. 542
Delumbet to.1. 828
Demades tomo primo. 150. facetus. 306
De manu in manum prouerb. to.3. 95
Demarathus Tarquinij regis pater Tarquinios cur

nios cur migret to.4. 233
Dementia & amentia ſynonyma to.4. 180
Demetrium Megar. qui Poſteà Pub. Cornelius dictus hoſpitem ſuum Acilio commendat Cicero to. 3. 205
Demet. Phalerei qualis oratio to. 2. 306
Demetrius Phalereus primus orationem inflexit, & ſuauis, quàm grauis uideri maluit tomo primo 150
Demetrius Syrus Cicer. praeceptor in rhetoricis tomo primo 290
Demetrius de ſtudio & exercitatione Demoſthenis ſcripſit to.4. 634
Demeter quaſi gemeter à graecis Ceres dicta tomo quarto 270
Demetrij Phalerei interitus to.2. 707
Demetrij Magnetis liber περὶ ὁμωνύμων tomo tertio 417.430.433
Demetrius Theophraſ. diſcipulus patria pulſus ad Ptolemeum ſe contulit in exilioq; multa ſcripſit to.4. 119
Demetrius non ſolum eruditus, ſed & ciuilis & politicus uir to.4. 404.407
Demetrius Phalereus ſolus uere cum ſtudijs, reipub. adminiſtrationem coniunxit tomo quarto. 407
Demetrius Phalereus cum philoſophia dicendi ſtudium coniunxit to.4. 414
Demetrius Phal. Periclē reprēhēdit to.4.434
Demetrio rege deſerto ad Pyrrhum ſe contulerunt Macedones to.4. 447
Demochares tomo.1. 174
Demochares Demoſthen. ſororis filius Atticus tomo.4. 327
Democritus Cleanthi Chryſippoq; praelatus to.4.30. de uniuerſis ſe loqui profitebantur ibidem
Democritus Phyſicas ornate ſcripſiſſe dicitur tomo primo 152
Democriti ſomnia, de mundo non docentis ſed optantis to.4. 41
Democritum primus ſecutus eſt Epicurus tomo quarto 81
Democriti errata ab Epicuro reprehenſa et correcta tomo.4. 58
Democri. Sicyonius commēdatur to. 3.216
Democritus in εὐθυμίᾳ ſummum bonum ponit tomo 4. 122.136
Democri. nobilitatis ſtudioſus to.4. 42
Democritus amore ſcientiae ultimas terras peragrauit, & ſe exenterit patrimonioq; neglexit to.4. 129.136
Democritus quid de mundo, de animo, To. quarto. 144.189. de Deo. 256
Democritus impediri animi aciem oculorum aſpectu arbitrabatur to.4. 133
Democritus negat poetam quenquam magnum eſſe poſſe ſine furore to.4. 315
Demolitio tomo.2. 238
Demonſtratio figura to.1. 30.60
Demonſtratiuum genus cauſae quale ſit tomo primo. 26.329.341
Demonſtratiuum genus proprium Sophiſtarum &c.to.1. 300
Demoratus to.2. 194
Demoſtra. Cn. Octauij libertas. to. 3. 806
Demoſthenes, quantum in actione tribuit tomo primo 243.286
Demoſthe. Platonis auditor to.1. 261.295
Demoſthenes quare princeps oratorum dictus tomo primo 264
Demoſthenem in ſententiarum ornamentis excelluiſſe ibidem
Demoſthenes ſine philoſophia non tantus euaſit &c.to.1. 295
Demoſthenes quantus orator to.1. 297
Demoſthenes Aeſchini non ſatis Attice dicere uiſus ibidem
Demoſthenes non tam dicax quàm facetus fuit tomo.1. 306
Demoſthenes Cicer. non ſatiſfacit to.1.308
Demoſthenes nihil Lyſiae ſubtilitate cedit, nihil acumine Hyperidi to.1. 308
Demoſthenes & Lyſias inter ſe diſſimillimi tomo primo 285
Demoſthenis & Aeſchinis controuerſiarū cauſa tomo primo 364
Demoſthenis amplitudo neminem à dicendi ſtudio deterrere debet to.1. 294
Demoſthen. atticorum princeps to.1.364
Demoſthenes in Philippicis Ciceronis expreſſus tomo tertio 325
Demoſthe. ſe à iudiciali genere dicendi abiunxit ibidem
Demoſthe. uigiliae &c.to.4. 232
Demoſth. ad Phalericum declamare ad fluctum ſolitus to.4. 118
Demoſth. linguae uitium exercitatione correxit &c.to.4. 354
Demoſthenis ſtudium &c.to.1. 180
Demoſthe. artificium in oratione pro Cteſiphonte to.2. 234
Demoſthe. uigiliae to.2. 198
Demoſthene nullus Orator fuit nec grauior nec callidior to.1. 196
Demoſthenes leuis, qui mulierculae ſuſurro delectari ſe dicebat hic eſt ille Demoſthenes tomo.4. 232
Demoſthenes actioni primas ſecundas, & tertias partes dedit to.1. 243
Demoſthenes oratorū pfectiſſimus t.1.250
Demoſthenes quare Oratorum princeps à doctis nominatus ſit to.1. 264
Demoſthenes aetate Ciceronem trecētos annos praeceſſit to.4. 358
De nocte uigilare to.2. 418
Denominatio figura to.1. 50
Denothius trib. pleb. to.3. 279
Denſeletis natio to.2. 666
Dentium uſus to.4. 283
Dentiū euulſionem qs inuenerit to.4. 299
Deo ſimillimus ſeſe qui uincit to.2. 699
Deorum ignoratio inferos finxit to.4. 146
Deorum imprecatio to.2. 265
Deorum ope reſpu. gubernatur to.2. 410
Deos cur potiſſimū eſſe credamus to.4. 146
Deos eſſe natura opinamur ibidem
Deos eſſe tomo ſecundo 535
Deo immunitatem tribuit Strato to.4. 45
De dijs ſententiae quatuor to.4. 257
Deorum praeſentia &c.to.4. 258
Deorum natura qualis ſit to.4. 265
Deorum cultus to.4. 291
Deorum notiones in animis hominum eſſe ſecundum Cleanth. to.4. 292
Deorum Genealogia to.4. 504
Deos non ſuperſtitione ſed pietate placari tomo ſecundo 349
Deos falſo ambroſia & Nectare ali ſcribit Homerus to.2. 360
Deos monogrammos & nihil agentes inducit Epicurus to.4. 238
Dei notitiam ſolus habet homo to.4. 382
Deos eſſe nemo negat to.4. 144
Deos eſſe quomodo probetur eodem
Deos in bellis uerſari ſtultiſſimum credi tomo quarto 270
Deos uiſos ridet to.4. 291
Deos nihil ignorare to.4. 358
Deos oīum rerū dominos eſſe etc. to.4. 393
Deus quomodo à nobis intelligatur t.4.153
Deum pro deorum to.1. 319
Deū eam mentē quae ex aqua cuncta gigneret, dixit Thales Mileſius to.4. 240
Deum mundum adminiſtrare quomodo intelligatur to.4. 273
Deum ſequere prouerb. to.4. 500
Deum eſſe figura humana to.4. 244
Deum ſine uirtute ponentes to 4. 296
Deum ſine corpore uult Plato to.4. 240
De parente audiui to.2. 636
De uia Latina Carpo to.2. 343
De patella edere to.4. 66
De peculari to.4. 92
Deperdere tomo.1. 194
Deplorare de incommodo to.1. 116
Depopoſciſſe to.2. 32.43
De poteſtate exiſſe to.4. 212
Deprecatio to. 3.461. & to.1. 7.16
Deprecatores tomo.3. 466
Deprecari à nobis to.2. 143
Deprecantes uitam à Sulla to.1. 322
Deprehenſus ad ſenatum to.2. 654
De principio ſtuduit to.2. 469
Depugnare & repugnare to.2. 184
Depulſio tomo.4. 278
De rebus domeſticis bene ꝯſtitutis to.2. 586
De reis eximere to.2. 202
De repente tomo.2. 705
Deſcendere in cauſam to.2. 778
Deſcribere tomo.1. 188.465
Deſcriptionem Graeci uocant κατασκευὴν Tomo primo 53.340
Deſcripto dicere to.2. 787
De ſectoribus & ſimilia to.2. 343
Deſideratio tomo.4. 508
Deſiderium libido uidendi eius qui nondū adſit tomo.4. 200
Deſignatio tomo.3.354. & to.4. 239
Deſinere artem to.2. 84
Deſinem eſt tomo.4. 448
Deſperare ſaluti to.2.320. et fortunis. 495.
Deſperanter tomo tertio 517
Deſperatiſſimus tomo.2. 662
Deſperatio eſt aegritudo ſine ulla rerum expectatione tomo.4. 199
Deſpicationes tomo.4. 80
Deſpicientia tomo.4. 158

Deſponſa prouinciã to.2. 631
De ſue factis tomo ſecundo 331
Deſultorius tomo.2. 426
Deteſtabile omen to.2. 704
Deteſtantur à repub.to.2. 351
Detrimenta βλάμματα græce to.4. 99
Detrudi quis dicatur to.2. 563
ex Deunce hæres to.1. 278
Deuorare moleſtiam pauc.dierũ to.2. 772
Deuoratum ſpe tomo.2. 447
Deus quid Thaleti to.4. 240
De uiuo detrahere to.2. 453
De ui reus tomo ſecundo 583
Deuius tomo ſecundo. 745
Dexio Tyndaritanus to.2. 249
Dextella tomo tertio 512
Dexius ſororis Caſſij maritus to.3. 102
Dextrum et ſiniſtrum to.4. 351
Diadema Caſa.imponit Anton. to.1. 741
Diagondas Thebanus to.4. 398
Diagoras Rhod.uno die filios duos olympiõicas olympiæ uictores uidit t.4. 161
Diagor.Melius deos negat eſſe to.4. 136
Diagor Atheos dictus to.4. 146
Diagoræ dicta memorabilia to.4. 165
Dialectica quaſi conſtricta & contracta eloquentia to.1. 289
Dialectica rhetoricæ finitima & oratori neceſſaria to.1. 309
ſine Dialectica rhetoricam conſequi neminem poſſe to.1. 189
Dialecticã ɔtẽnit Epicurus to.4. 35.52.60
Dialectica ueri & falſi quaſi diſceptatrix & Index to.4. 34
Dialectica Oratori neceſſaria to.1. 309
Dialecticam quo geſtu exprimere ſolitus ſit Zeno eodem
Dialecticam inter uirtutes numerant Stoici tomo quarto 200
Dialectica eſt ars bene diſſerendi et uera ac falſa iudicandi to.1. 183
Dialecticam pugno ſimilem eſſe dicebat Zeno tomo quarto 65
Dialectica omnem perſpiciendi iudicãdiq; uim in ſe continet eodem
Dialect.ce to.1. 330
Διαλεκτικὴ quid to.1. 183
Dialecticorum merces una erat to.4. 36
Dialecticorum locus to.4. 111
Dialogos Oratorios Cicer. in cœlum ferebat Cicer.to.3. 360
Dialogi Cicer.de Repub.cum Pompeio habiti tomo tertio 367
Dianæ uitulũ Imolare nephas erat t.1. 109
Dianæ q̃re adhibeatur ad partus to.3. 586
Diana Luna & lucifera dicta tomo.4. 270
cur omniuaga 270
Diana Pergen.&c.to.1. 33
Dianæ ſimulachri deſcriptio to.1. 109
Dianæ ſacellum in cœliculo to.2. 534
Dianæ Ephe.templum quando deflagrauit tomo.4. 270
Dianæ tres tomo.4. 299
Dianium in Hiſpania ciuitas maritima Tomo ſecundo 89.257
Dias tomo ſecundo 110
Dicacitas quid to.1. 190
Dicacitas ſcurr.oratori uitanda to.1. 195
Dicacitas Tomo primo 306
Dicax quis dicatur to.1. 197
Dicæarchus homo luculentus to.3. 319
Dicæarchus in Peloponeſo uixit to.3. 384
Dicæarchus hiſtoriæ peritiſſimus ibidem
Dicæarchi lib καταβάσεως to.3. 500
Dicæarchi lib.περὶ ψυχῆς to.3. 500
Dicæarchi Liber de hominũ interitu to.4. 445
Dicæarchi liber, euentura melius eſt neſcire quàm ſcire to.3. 416
Dicæarchus Attici familiaris, omnibus uitam actiuam anteponit to.3. 331
Dicæarchus iudicio Atti. probatus t.3. 377
Dicæarchus qd de aĩo to.4. 143.149.154.
Dicæarch. Ariſtoxeni æqualis to.4. 247
Dicæarchus Plato.cur accuſet to.4. 211
Dicendi figura tres, & quid in unaquaq; conſiderandum to.1. 38
Dicendi præcepta de ſimplicibus to.1. 345
Dicendi ratio in medio poſita to.1. 127
Dicendo fit ut dicamus to.1. 144
Dicendi genera cur tam diuerſa to.1. 177
Dicendo dicere diſcunt prouerb. to.1. 132.
Dicendi genere nouo Cicero pro Archia uſus to.2. 474
Dicta dicere to.2. 733
Dictamo herba capræ uenenatis fixæ ſagittis ſibi medentur to.4. 182
Dictaturam M. Anton.ſuſtulit to.2. 718
Dictator magiſter populi to.4. 100
Dictio Ciceronis ex ſtudijs literarũ t.1. 477
Dicto audientes to.2. 148
Dicẽdi et uiuẽdi ijdem præceptores to.1. 120
Dicendi tempus circumſcriptum Pompeio lege tomo primo 251
Dicendi genera to.1. 216.218.301
Dicendi genera tria to.1. 296
Dicendi partem ſoli oratori conceſſam eſſe tomo primo 302
Dicendi genera tot quot oratoris officia, tomo primo 303
Dicere compoſite & apte ſine ſententijs inſania tomo primo 361
Dicere pecuniam doti to.2. 451
Dicere de ſcripto to.2. 787
Dichoreus tomo.1. 325
Dicta quid to.1. 191
Dies ceræ ſacrificij eſt, nõ cõſilij to.2. 747
Dies multa affert ibidem
Dies quibus conſeruamur natalibus iucundiores to.2. 400
Dies ægritudinem adimit to.4. 168.189
Dies Ciceroni in exilio conſtituto dolorem augebat to.3. 343
Dies uetuſtate luctum tollit to.3. 70
à Differentia loci to.1. 331
Difficile fieri to.1. 124
Digeſtio to.2. 761
Digitum tollere to.2. 99
Digito cœlum attigere prouerb.to.3. 313.
Digitum nuſquam prouerb.to.3. 356
Dignitatis & remunerationis non idem ordo to.2. 274
Dignitas eſt alicuius honeſta & cultu & honore, & uerecundia digna autoritas Tomo primo 19.41.123
Dignus qui cum in tenebris mices prouer. Tomo quarto 473
Dignitas elocutionis quæ ſit to.1. 19
Dignus quis dicatur to.2. 751
Dignitas tomo ſecundo 417
Dignitas ocioſa quæ to.1. 586
Dignitas ubi honeſtas to.3. 401
Dignitas uirorum to.4. 437.
Dignitate nihil præſtantius to.3. 185
Dignitatis fundamenta to.3. 167
Dignus Tomo ſecundo 333
Digreſſio Hermagoræ to.1. 88
Dij an ſint plures to.4. 296
Dij an ſint tomo quarto 235
Dij futura prodigijs & portentis prædicant tomo ſecundo 557
Dij an curent mortalia to.4. 136.& ſeqn.
Dij ex hominibus facti to.4. 293
Dij magna curãt parua negligũt to.4. 289
Dij maiorum gentium to.4. 144:
Dij ob æternitatem beati to.4. 79
Dij quales ſint to.4. 259
Dij qui non poſſint falli, cur nociua dent, tomo quarto 303
Dij uiſibiles to.4. 531
Dijs genitis de dijs an credendũ to.4. 531
Dij utrum homines negligant to.4. 166
Dij ad unũ oẽs ex hominibus facti t.4. 145
Dij auerruncent to.3. 476
Dij omen obruant
Dijs hominibusq; inuitis prouer.to.3. 294
Dijs quib.expiatio decreta to.2. 538
Dijudicatio to.4. 383
Dilaudare to.3. 385
Diligi minus eſſe quã amari to.3. 210.249
Diligentia quantũ oratori cõferat to.1. 582
Diligentia libido rerum ipſarum eſt ut bonorum pecunia &c.to.4. 100
Diligentes unde dicti to.4. 298
Diligentia omnes uirtutes contineri tomo.1. 113.Eius definitio.53.
Diligi ad uẽdas opes aptiſſimũ to.4. 447.
Diloricatre tomo primo 178
Dilucеſceret tomo ſecundo 401
Dilucida oratio to.1. 345
Dimanare tomo ſecundo 329
Dimenſa tomo quarto 518
Dimidio carius to.2. 519
Διμάτης quaſi χημάτης to.4. 270
Diminutio figura to.1. 52
Dinarchus, tomo primo 250
Dinomachus uoluptatem cũ honeſtate ſummum bonum eſſe uult to.4. 128
Diocles Panormitanus nobilis orator Tomo ſecundo 161
Diocares Caſa.libertus to.3. 462
Diocli Popilio Abaci uaſa omnia ablata ſunt tomo.2. 199
Diodori Melitenſis duo pocula Heraclea nomine Mentoris manufacta Verres cõcupiuit tomo.2. 200
Diodori mors &c.to.3. 334
Diodor.Stoicus homo erudit.to.3. 198
Diodorus Stoi.Ciceronis præceptor to.1. 289

Diodorus

Diodorus Peripat. q̃d de fine bonor. t.4.44
Diodorus Stoicus apud Ciceronem, cæcus multos annos uixit to.4. 39.133
Diodorus Melitenſis Verre Præt. trienniũ exul to.2. 162
Diodorus Timarchides, ætate autoritate, et rerum uſu antecellebat to.2. 188
Diodorus in doloris uacuitate ſummũ bonum ponit to.4. 121
Diodorus philoſophus to.3. 521
Diodorus Ciceroni moriens reliquit HS. centies tomo tertio 334
Diodorus Critolai auditor to.4. 276
Diæcetes tomo ſecundo 64
Diogenes Venerius Decuman. to.2. 167
Diogenes Apolloniates aerem deũ eſſe putat tomo quarto 261
Diogenis Babylonij lib. de ſomnijs t.4.309
Diogenis Babylonij liber qui inſcribitur de Minerua to.4. 243
Diogenes legatus &c. to.1. 183
Diogenes Babylonicus, Stoicus to.4. 468
Diogenes Cynicus proijci ſe inhumatũ iuſſit &c. tomo quarto 260
Diogenes Cyn. Alexandro à ſole paululũ abſis, inquit to.4. 230
Diogenes Cyn. ſe Perſarum regem uita fortunaq́; ſuperare ait ibidem
Diogenes Stoi. legat. tomo.4.45.197. Eum Lælius audiuit. 67.
Dionem Plato omnibus doctrinis expoliuit to.1.231. item to.4. 141
Dion philoſo. to.3. 232
Dioni philoſo. quæſtio proponitur t.3.135
Dio Haleſinus à Verre miſere ſpoliatus eſt tomo ſecundo 75
Dionyſij futuræ Tyrãnidis oſtentũ ex equo merſo & mox emergente to.4. 323
Dionyſ. Tyran. Ioui olympio aureũ detraxit amiculum et laneũ iniecit to.4.305
Dionyſ. quanquam impius et ſacrilegus in lectulo ſuo mortuus eſt eodem
Dionyſiorum primus Iouis & proſerpinæ filius tomo.4. 199
Dionyſius ſecundus Nili filius qui Niſam dicitur interfeciſſe eodem
Dionyſius.iij. Caprij filius rex Aſiæ eodem
Dionyſius quartus Iouis et Lunæ filius cui Orphica ſacra fiunt eodem
Dionyſius qntus Niſi & Thionis f. eodem
Dionyſipolitæ Cice. erãt inimici to.3.374
Dionyſium laudat et taxat Cice. to.3.413
Dionyſius ſeruus Cice. fugitiuus to.3. 5
Dionyſi. Tyran. ludi magiſter to.3. 130
Dionyſius Magnes Rhetor. to.1. 209
Dionyſius honoratior apud Ciceronẽ eius fortunas deſpicit to.1. 184
Dionyſ. Heracleotes philoſoph. to.4. 29
Dionyſ. Heracleo. Cleãthis ꝯdiſci. t.4.176
Dionyſ. Heracleotes propter oculorũ dolorem flagitioſe à Stoicis deſciuit to.2.158
Dionyſ. Stoicus multos uerſus poetarũ orationi admiſcebat to.4. 169
Dionyſ. Heracle. ex renibus laborans dolorem malum eſſe confeſſus eſt to.4. 176
Dionyſ. Tyran. exul ludũ aperuit to.4.184
Dionyſ. Tyranni Syracuſa. uita breuiter & ſtrictim enarratur to.4. 218
Dionyſ. Tyran. dictum de Lacedæmon. uictu & Parſimonia to.4. 231
Dionyſ. Locris proſerpinæ fanum expilat tomo quarto 305
Dionyſius ſumma in uictu temperantia fuiſſe dicitur to.4. 224
Dionyſius in rebus agendis induſtrius & acer, ſed maleficus natura eodem
Dionyſius ſeruis & barbaris ſe credere malebat quam amicis to.4. 225
Dionyſ. filias ſuas tondere docuit, ne tonſori collum committeret to.4. 224.447
Dionyſ. pila ſtudioſe ludere ſolitus t.4.224
Dionyſius per Damoclem indicauit, quam eſſet beatus tomo.4. 224
Dionyſ. omni cultu & uictu humano carebat tomo.4. 215
Dionyſius Muſicæ & Poeticæ in primis ſtudioſus tomo.4. 225
Dionyſ. duodequadraginta annos Tyran. Syracuſanorum fuit to.4. 224.305
Dionyſ. impuriſſime Cicer. fortunã deſpexit tomo tertio 439.457
Dionyſ. apud Cice. honoratior quam apud Scipionem Panætius to.3. 439
Dionyſium quum aliquid furioſe feciſſe penitebat tomo.3. 414
Dionyſius Ioui aureum amictum detradit Æſculapio barbam to.4. 305
Diony. matris ſomnium to.4. 316
Dionyſ. qua coniectura regnare cœperit Tomo quarto 323.348
Dionyſ. ſibi adurit capillos to.4. 448
Dionyſ. Damoni & Pithiæ tertius amicus aſcribi uult to.4. 467
Dionyſ. p Attic. recõciliatur Cice. to.3.399
Dionyſij liberti laus to.3. 297
Dionyſio aſperius ſuccenſuit quam eius mores ferrebant Cicer. to.3. 441
Dionyſ ſeruo ægre carebat Cicer. to.3.363
Dionyſio domum ædificat Cicer. to.3.364
Dionyſio nihil ingratius cognouit Cice. tomo tertio 413.416
Dionyſium ſeruum ſibi reſtitui petit Cicer. tomo tertio 216
Dionyſium liberum tantopere laudatum taxat Cicer. to.3. 440.445
Dionyſ. impurum et ſceleratum putat Cicer. tomo.3. 442
Dionyſ. liberum ualde deſiderat Cicer. tomo tertio 490
Dionyſ. homo doctus & ſanct. to.3. 381
Dionyſius furenter iraſci dictus to.3. 331
Dionyſius libertus Ciceroni egregie charus tomo tertio 368.397
Dionyſ. Tyran. ueterator mag. to.3. 419
Dionyſius manu miſſus, M. Pomponius dictus eſt to.3. 358
Dionyſ. homo mirificus to.3. 358
Dionyſ. ſuperbum ſe præbuit in Ciceronis fortunis to.3. 413
Dionyſ. loquaciſſimus et minime aptus ad docendum to.3. 413
Dionyſius uiginti quinq́; annos natus dominatum occupauit to.4. 524
Diophanes mitilyneus Gracchi præceptor &c. tomo primo 259
Dioſcuri &c. to.4. 299
Diodori Luculli libertus to.3. 275
Diphilus in Pomp. inuectus to.3. 313
Diphilus Craſſi ſcriptor to.5. 243
Diphilus architectus to.3. 290
Diplomata to.2. 667
Directio figura to.1. 349
Directo eodem
Diremptus to.4. 153
Diribitores to.2. 498
Diritas tomo.4. 234
Dirius tomo quarto 341
Dyrachium exul Cicer. cur potiſſimum delegerit tomo.3. 118.119
Dirutus ære to.2. 237
Dirutus Diruptusq́; to.2. 813
Dis dites πλοῦτος græce to.4. 269
Dis pater to.2. 217
Diſcendi ars certior dux q̃ natura to.4.102
Diſcere ſecundum Platonem nihil aliud eſt quàm recordari to.4. 550.165
Diſceptator to.4. 406
Diſceptando decertare to.2. 560
Diſceptatio quid to.1. 356
Diſceſſus Cice. funus Reip. to.2. 638
Diſcipuli multi magiſtris præſtantiores tomo tertio 128
Diſcipulorum noſcenda natura et ingenia tomo primo. 148
Diſerti qui to.1. 217
Diſerti multi, eloquens nemo to.5. 296
Diſerti ad uinum to.2. 628
Diſcordia, ira acerbior to.4. 200
Diſcordia res domus & urbes dilabuntur, tomo quarto 426
Diſcordiarum exitus to.2. 542
Diſcretioni to.4. 332
Diſcriminare to.2. 893
Diſiunctio figura to.1. 48
Diſparatum to.1. 78
Diſparili to.4. 324
Diſparitas to.4. 522
Diſpertio to.2. 779
Diſpoſitio to.5. 28.64
Diſpoſitus to.2. 88
Diſputandi modus to.4. 53
Diſputatio de repub. Cice. to.3. 360
à Diſſimili loci to.1. 184
Diſſipabilis to.4. 249
Diſſolutio figura to.5. 49
Diſſolute to.3. 213
Diſſoluto to.4. 207
Diſtributio figura to.5. 30.82
Diſturbatione to.4. 468
Diu nihil eſſe, i quo aliqd extremũ t.5.702
Diuariatri to.1. 232
Diuerſoriolum to.3. 509
Diuertiſſes domum to.2. 752
Diuerſus to.4. 37
Diues more Rom. quis dicatur to.3. 98
Diuina mens ſumma lex eſt to.4. 322
de Diuinatione philoſophorum ſententiæ tomo quarto 309

Diuinatio quid to.4. 337
Diuinandi genera duo to.4. 310.317
Diuinare ſapientis to.2. 690
Diuinare morientes probat to.4. 321
Diuinatio eſt animi integri to.4. 325
Diuinare,regum eſſe to.4. 336
Diuinatio naturalis to.4. 330
Diuinationis capaces animi to.4. 331
in Diuinatione ut in cæteris artibus homi-
nes falli poſſe to.4. 333
Diuinationem eſſe à fato probat to.4. 170.
à natura ibidem
Diuinatio artificioſa to.4. 334
Diuinatio quarum nã ſit rerum to.4. 426
Diuinationem à trib.reb.duci to.4. 340
Diuinatio Gabinii apud Catonẽ t.3.194
Diuinatio Cice de bellis ciuilibus to.3. 61
Diuinatio ars, quæ græce μαντικὴ dicitur,
eſt præſenſio & ſcientia rerum fortuita
rum tomo quarto 308.302
Diuinatio eſt earũ rerum quæ fortuitæ putã
tur prædictio atq; aſſenſio to.4. 309
Diuinatio ſecundũ Cryſipp.to.4. 360
Diuinationes negat Cice.to.4. 347
Diuinationis officium eſt prænoſcere dei er
ga homines mentem to.4. 360
Diuinatio Latinis à diuis Græcis furor ut
uult Plato to.4. 308
Diuinatio ab Aſſyriis inuenta to.4. 308
Diuinatio proxime ad Deorum uim acce-
dit ibidem
Diuinum quenquam eſſe niſi ſapientem ne-
gant Stoici to.4. 361
Diuiſio figura to.1. 213
Diuiſiones to.1. 333
à Diuiſione loci to.1. 124
Diuiſio aliquando obſcurum to.3. 233
Diuiſio uitioſa, partem in genere numera-
re tomo.4. 67
Diuiſores tomo.3. 314
Diuiſor tomo.2. 196
Diuiſor Nummius to.1. 197
Diuitiacus tomo.4. 316
Diuitiis plus tribui à Zenone quàm ab Ari
ſtotele to.4. 515
Diuitias amare humilis eſt animi to.4.416
Diuitiæ cur expetantur to.4. 418
Diuitem eſſe ſolum ſapientem to.4. 523
Diuitem quem Craſſus dixit to.4. 524
Diuitior tomo.1. 239
Diuites Stoicis eſſe,qui cælo, terra frui poſ-
ſunt tomo tertio 96
Diuturnitas maxim.luctus tollit to.3. 70
Docere ingenioſiores & ſolertiores iracun
dius & laborioſius to.1. 47
Docere de frumento,to.2. 143
Dociles auditores quo pacto reddi to.1.2.68
Doctor tomo quarto 309
Doctrinæ fructus maximi to.3. 123
Doctiſſimorum Rom.exempla to.2. 143
Dochimus quouis loco aptus, tomo.1. 188
item tomo.2. 326
Docimus æmulus Verris to.2. 360
Doctrinæ uis quanta to.1. 232
Doctrina an natura plus poſſit to.2. 417
Doctrinæ uirtus to.3. 165
Dodonæa,in Pompe.inuectus to.3. 333
Dogma,id eſt decretum,to.4. 10
Dogma prodere ſcelus eſt to.4. 44
Dolabellæ crudelitas in Trebo.to.2. 794
Dolabella ad omnia paratiſſimus latro To
mo tertio 255
Dolabellã nunc laudibus extulit,nunc ma
ledictis lacerauit Cice.to.3. 302
Dolabel beneficiis deuinctus Cice.to.3.25
Dolabel.hoſtis iudicatur à Senatu t.2.799
Dolabella poſt Cice.uere ſolus coſ.t.3.216
Dolabellæ in aĩaduertendo dexteritas ibidẽ
Dolabellæ geſta & laudes to.3. 116
Dolabella hoſtis iudicatus to.3. 181
Dolabel.Ciceronis auditor to.3. 106
Dolabel.declamare docet Cice.to.3. 193
Dolab.caſo Trebo. Aſiã occupat to.3.262
Dolab.claſſis à Lẽtulo profligata t.3.179
Dolab.ab Antiochia excluſus to.3. 179
Dolabellæ fuga &c.to.3. 253
Dolabella Ciceronis gener to.3. 28
Dolabella Cæſaris chariſſimus to.3. 442
Dolabel.Cæſaris mortui columnam euer-
tit tomo tertio 514
Dolabella remp. quam defendere cœperat
quantum in ſe fuit euertit to.3.540.542
Dolabellæ actio & concio contra Antoni.
Cice.multum profuit to.3. 548
Dolabellam quod immodice laudat Cice.
reprehenditur to.3. 516
Dolabellæ magna triſtitia to.3. 525
Dolabella Liuiæ teſtamento hæres factus ex
triente to.3. 399
Dolab.ſtulti conatus ɔtra Brutũ to.3. 349
Dolabel.latro & hoſtis ſceleratiſſimus po
pu.Roma.eodem
Dolabel.p Brutũ pſequi bello iuſſus ibidem
Dolabel.caſus fugatusq; nũciatur t.3.252
Dolabella relicta,prouincia in Verris gra-
tiam improbe ad C.Neronem in Aſiam
profectus eſt to.2. 85
Dolet inteſtinum to.2. 806
Dolere alienam uicem to.2. 94
in Dominos de ſeruo queri noluerunt ma-
iores tomo.2. 610
Dolendum non eſſe to.4. 59
Dolendum nihil eſſe in eo quod accidat
uniuerſis to.3. 77
Dolorem nullum quem non longinquitas
temporis molliat &c.to.3. 50
Doloris præteriti ſuauis recordatio to.3.66
Dolorẽ leuat communis quaſi legis huma-
næ & conditionis recordatio to.3. 81
de Dolo malo lex to.4. 159.449
Doloris omnis priuatio uolupt.to.4. 55
Dolor an bonus ſit to.4. 69
Doloris priuatio an ſummum bonum dici
poteſt to.4.66.per totam pag.
Dolori ſuccumbere,turpe to.4. 81
Dolor an ſit malum & ſummum tomo.4.
80.& ſequent. 166.384.
Dolorem non eſſe malum to.4. 181
Dolor qd et quod à labore differt to.4.174
Dolor malum tomo.2. 667
Doloribus cedere & ſuccumbere miſerum
eſt tomo tertio 290
Dolus malus ſecundũ Aqliũ eſt,quũ aliud
ſit ſimulatũ,aliud actum to.3.374.415
Dolorum ſolatia & ſomenta maxima To
mo quarto 55.84.176
Dolor ægritudo crucians ibidem
Dolor animi an i ſapientẽ cadat to.4. 490
Dolus tomo primo 50
Domeſticus teſtis to.3. 16
Domicilium ſermonum in auribus colloca
re tomo ſecundo 664
Dominum ne patrem quidem Roma.eſſe
uolerunt to.3. 203
Dominorum in ſeruos officium to.4. 438
Domitius Memii competitor to.3. 363
Domitius à Põp turpiter deſertus to.3.415
Domi.Cornificii Cæſa. ſe tradidit t.3.416
Domitius à Memio de ambitu poſtulatus
tomo tertio 294.368
Domitia lex de ſacerdotiis to.3. 252
Domitia uia to.2. 265
Domitii grauitas to.1. 193
Domitius C.Fannius Coſſ.to.4. 300
Domitius orator to.4. 308
Domitii repulſa &c.to.3. 517
Domitio Gallia ulterior obtig.to.3. 243
Domitius Cicero.inimicus to.3. 517
Domitius Prætor in Tribunum Clodii erat
Tomo tertio 176
Domitius Publicanos uexat to.3. 187
Domitius Caluinus index Prætorius Gabi-
nium abſoluit to.3. 596
Domitu tomo quarto 586
Domo ſe continere to.2. 494.497
Domus Ciceronis à Pontificibus reſtituta
Tomo tertio 352
Domus Ciceronis conditiones to.2. 530
Domus dulcis domus optima to.3. 529
Domus uniuſcuiuſq; ciuis ſancta to.2. 518
Domitionis præſtitio netus atq; imperato-
ria tomo ſecundo 283
Doris Dionyſii Tyrãni uxor to.4. 234
Dormire Zenoni quid to.4. 358
Draco Theſauri circumplexus to.2. 809
Draco ſtella to.4. 377
Druidæ in Gallia uates to.4. 326
Druſus abſolutus to.3. 289
Druſus Catonis auus &c.to.4. 524
Druſus domi ſuæ occiſus to.4. 167
Druſus reus factus à Lucretio etc.to.3. 418
Dubitatio figura to.1. 49
Ducere in matrimonium to.2. 324
Ducere ſpiritum liberum to.2. 840
Ductos in triumphum in Carcerem mitti
&c.tomo.2. 243
Duella tomo quarto 406
Duellius qui bellius to.1. 316
Duellum pro bellum & duis pro bis ma-
iores noſtri dicebant to.1. 316
Dulcicule tomo.4. 188
Dummodo doleat aliquid, doleat quidli-
bet tomo tertio 202
Duo patrimonia to.2. 696
Duodecim tabulæ omnium philoſophorũ
bibliothecas facile ſuperant to.1. 150
Duas parietes de eadem fidelia dealbare
prouer.tomo tertio 104

Duobus

Duobus ſimul euntibus prouerb. to. 3. 122
Duris ſamius hiſtoricus homo in hiſtoria diligens to. 3. 382
Duum uiri Capuæ Prætoris nomen ambiebant to. 2. 358
Dyrrhachium quare exul Cicero delegerit to. 3. 218. ibiq́ exulauit eodem
Dyrrhachium ciuitas à Cicerone ſemper defenſa to. 3. 519
Dyrrhachini Ciceronis ſtudioſi to. 3. 347
Δυσεντερία morbus ex edacitate to. 3. 203
Δυσουρία ex libidine naſcitur to. 3. 203
Δυσχερήματα incōmoda latine to. 4. 99

E

EA à philoſopho non admodum efflagitanda to. 4. 50
Ea conditione nati ſumus, ut nihil qđ homini accidere poſſit, recuſare debeamus to. 3. 513
Eblandiri to. 3. 546
Eblandita nō enucleata ſuffragia to. 2. 23
Ebrietas & ebrioſitas differunt to. 4. 201
Ebullire to. 4. 235
Ebur nō ſatis caſtum deo donum to. 4. 361
Ebutia lex to. 1. 360
E carceribus ad calcem prouerb. to. 4. 515
Edarche to. 4. 161
Edictum Ciceronis tripartitum to. 3. 193
Edictum prætoris annuam legem eſſe dicunt tomo. 2. 26
Edid tij iudices to. 2. 549
Ediſſa locus to. 2. 145
Edormire crapulam to. 2. 711
Educator to. 4. 223
Educere to. 2. 174
Eetion, Nicomachus, Protogenes Apelles pictores inſignes to. 1. 254
Effata tomo. 4. 394
Effatum ἀξίωμα tomo. 4. 35. Id quod uerum uel falſum ſit
Effectio recta, κατόρθωσις to. 4. 95
Effector to. 4. 153
Efferatus to. 4. 245
Efficacitatis to. 4. 435
Efficienter to. 4. 371
Efficientia ποιητικὴ græce to. 4. 96
ab Efficientibus ſeu cauſis & effectis loci Tomo primo 313. 317
Effictio noſtri figura to. 1. 52
Efflare animam to. 2. 679
Effeminari to. 4. 158
Effeminato uiro nihil turpius to. 4. 186
Effugia tomo. 4. 279
Effundere to. 1. 748
Effuſio animi to. 4. 210
Egeria nympha &c. to. 4. 379
Egeſinus Euandri diſcipulus &c. to. 4. 18
Ἐγκύκλιος παιδεία artium to. 2. 331
Egialeus tomo. 4. 437
Εἴδη formæ to. 1. 333
Εἴδωλα Catius ſpectra uocat to. 3. 235
Eiectionem to. 3. 331
Εἱμαρμένη fatum to. 4. 245. 333
Εἴρων id eſt facetum Socratem Græci dixerunt to. 4. 433
Εἰρωνεία tomo. 4. 37
Eiſdem iiſdem to. 1. 316
Eiulatus in funere prohibitus to. 4. 175
Eiurat tomo. 1. 171
Elabitur de manibus to. 2. 418
Electra Attilij ex Sophocle uerſa to. 4. 48
Electrā tragœdiā ſcripſit Q. Cice. to. 3. 293
Elegantes to. 1. 214
Elegantia in oratione quid to. 1. 41
Elementorum quatuor natura to. 4. 147
Elephantorum prudentia to. 4. 252
Elephanto quare manus data tomo. 4. 150
Elephāto beluarū nulla prudētior to. 4. 152
Elephātī cū genere humāo ſocietas to. 3. 93
Eleus Hipias to. 1. 249
Eleuſina &c. to. 4. 256
Eleutherocilices to. 3. 275
Elis i Pelopōneſo familias duas habet. Aruſpicinæ nobilitate præſtātes to. 4. 326
Elocata to. 2. 447
Elogia to. 4. 145
Elogium Ciceronis to. 1. 663
Elogium cenſorium to. 2. 823
Eloguem C. Egnatij to. 2. 336
Eloquentia cur odioſa to. 1. 62
Eloquentiæ dignitas & utilitas to. 1. 62
Eloquentia quid to. 1. 353
Eloquentiæ laus to. 1. 353
Eloquentia an utilis to. 1. 131
Eloquentes quō ab alijs differant to. 1. 132
Eloqaens quis dicatur to. 1. 132. 138. 165
Eloquentem eſſe aliquem poſſe probat Cicero tomo primo 138
Eloquentia non ex artificio, ſed artificium ex eloquentia natum to. 1. 144
Eloquentiam ſine doctrina eſſe non poſſe Tomo primo 162
Eloquentia etiam Athenis ſero prodit in lucem tomo. 1. 250
Eloquētia ſine ſapiētia pernicioſa to. 1. 59
Eloquentia à philoſopho nō admodum flagitanda to. 4. 50
Eloquentia principibus maxime ornamento eſt to. 4. 113
Eloquentiæ uſus & commoditas tomo. 1. 59. 61. 62. 125.
Eloquentia ad cōmunitatis cōmoda utilior quam contemplatio to. 4. 441. 442
Eloquentiæ quinq; membra to. 1. 172
Eloquentia ſumma uirtus &c. to. 1. 220
Eloquentiæ quanta uis to. 1. 223
Eloquentia quando florere cœpit Athenis Tomo primo 250
Eloquentia pacis comes ocij q́; ſocia ibidem
Eloquentia ingenij lumen to. 1. 253
Eloquens eſſe ſine phia nemo pōt to. 1. 295
Eloquens nemo, diſerti plures to. 1. 296
Eloquentia foro nata to. 1. 285
Eloquētiā ſoli oratori conceſſam eē to. 1. 288
Eloquentiam niſi mentis oculis cerni non poſſe tomo 1. 307
Eloqūs dialecticorū ſcientiā calleat to. 1. 281
Eloquentia patrocinium aduerſus obtrectatores to. 1. 313
Eloquētiæ iactantia moleſtiſſima to. 1. 559
Eloquentia ad ſalutem & conſeruationem hominum data to. 4. 25. 452
Eloquentia ex uerbis & ſententijs conſtat Tomo primo 363
Eloquentia Ciceroni honorifica, to. 2. 415
Eloquent. iure ciuili præſtantior to. 1. 416
Eloquentiæ cur pauci ſtudioſi to. 1. 617
Eloquentia rerum domina &c. to. 4. 37
Eloquentiæ effectus auditorum approbatio tomo quarto 164
Eloquentia nihil præſtabilius etc. to. 4. 455
Eloquutio tomo. 1. 64
Eloqutionis partes duæ to. 1. 40
Eloqutio tria in ſe debet habere to. 1. 64
Elutiones to. 4. 377
Emblema to. 1. 101 item to. 1. 237
Embolea tomo. 1. 177
Emendatricem to. 4. 230. 389
Ementiri tomo. 1. 38
Emere malo quā rogare prouerb. to. 2. 194
Emiſſarius to. 1. 249
Emiſſitijs to. 4. 408
Emolumentum ὠφέλημα græce to. 4. 99
Emolus &c. tomo. 4. 299
Empedocles furere interdum uidetur Tomo quarto 17. 30
Empedocles quatuor elementis omnia conſtare ait to. 4. 49
Empedocles, quid de animo tomo. 4. 143. De deo. 141. De amicitia. 491.
Empedoclis poema to. 1. 154
Empedocles Agrigentinus omnia conſtare ex amicitia dixit to. 4. 436
Empedocles phyſicus idemq́; poeta optimus tomo. 1. 154
Ἐνάργεια euidentia perſpicuitas to. 4. 18
Ἐνθύμημα tomo tertio 378
Endymionis ſomnus &c. to. 4. 31. 357
Engonaſis ſtella to. 4. 272
Enna Siciliæ umbilicus to. 1. 217
Ennæ Ceres colebatur to. 2. 217
Ennæ ſinus to. 2. 217
Ennēſes à Verre ſpoliati to. 2. 262
Ennij poetæ ſomnium to. 4. 25. 374
Ennij mors & epitaphium quo poſt mortem nobilitari uult to. 4. 145. 508
Eius ſepulchrum to. 1. 479
Ennij uerſus ad flaminium to. 4. 500
Ennius & Naſica &c. to. 1. 200
Ennius quando natus & mortuus tomo. 1. 255. item to. 4. 502
Ennium ciuitate donauit Q. nobilior. M. F. tomo primo 156
Ennius à communi more uerborum non diſcedit to. 2. 298
Ennius duo maxima onera paupertatē et ſenectutem facillime ferebat to. 4. 502
Ennius ab Homero multa trāſtulit t. 4. 49
Ennius ſummus Epicus dici poteſt t. 1. 363
Ennius Rudinum ciuitate donauit to. 2. 479
Ennius Africano charus to. 1. 479
Ennius fuluio Nobiliori comes in Ætoliam to. 2. 480. to. 4. 340
Ennij ſenectus to. 4. 139
Ennius mortē ſuā lugeri nō uult to. 4. 514
Enodatio to. 4. 300
Ennoia notio intelligentia tomo primo. 332. item to. 4. 90. 147

ἐντελεχία tomo quarto 144
Enthymema apud rhetores to. 1. 336
Enucleate to. 1. 191. & to. 4. 197
Enumeratio quid to. 1. 22. 88. 351
Enumeratio uitioſa to. 1. 85
Enuntiare conſilia to. 2. 452
Enuntiatio ἀξίωμα græce to. 4. 368
Eothus Stoicus &c. To. 4. 172
Epaminondam Lyſias inſtituit &c. Tomo primo. 232. to. 4. 441
Epaminondæ mors ad Mantin to. 3. 66
Epaminondæ fortitudo & mors to. 3. 66
Epaminondas fidibus cecinit to. 4. 140
Epaminon. imperantem patriam Lacedæ. reliquit, quã accepit ſeruientẽ to. 4. 176
Ephebus tomo. 2. 445
Epheſi in maxima celebritate acceptus Cicero. to. 3. 370. 374
Ephori Lacedæmõe regib. oppoſiti t. 4. 407
Ephorus orator qualis &c. to. 1. 312
Ephorus hiſtoricus &c. to. 1. 169
Ephorus Iſocratis diſcipu. to. 1. 174
Ephororum poteſtas to. 4. 407
Epicharmi Siculi cantilena to. 3. 319
Epicharmi de morte ſententia to. 4. 142
Epicharmus homo acutus nec inſulſus ut Siculus to. 4. 363. 142
Epicharmi præcepta to. 3. 293. 512
Epicrates Blidinus bonis omnibus à Verre expulſus eſt tomo. 2. 107. 125. Atheniẽ. Princeps to. 3. 246
Epicureorum genus non aptum ad dicendum to. 1. 263
Epicureos omnia uoluptate metiri t. 2. 663
Epicureorum dogma to. 2. 616
Epicuri liber de regula et iudicio to. 4. 243
Epicuri κυρίαι δόξαι, id eſt ſelectæ ſententiæ tomo. 4. 66. 250
Epicuri liber οſ ernus uoluptatibus t. 4. 187
Epicurea diſciplina quam grauis continẽs & ſeuera ſit to. 4. 55
Epicureos literas negligere to. 2. 663
Epicurei quare tam multi to. 4. 52
Epicurei genus minime malitioſũ t. 4. 189
Epicureorum ſchola clarorũ uirorum commemoratione abſtinet to. 4. 75
Epicuri ratio in Phyſicis to. 4. 59. 65
Epicuri opinio de cupidi t. 4. 56. 60. de amicitia. 69. de Honeſto. 128 de Deo. 239
Epicu. morientis epiſtola ad Hermachum interpretatio to. 4. 81
Epicuri imaginẽ etiam in poculis ferebant diſcipuli &c. to. 1. 110
Epicu. ſententia ridicula de ſapientis cõſtantia tomo. 4. 167
Epicu. propoſita lauandæ ægritudinis ratio tomo. 4. 125
Epicu. uitæ beatæ formula to. 4. 186
Epicu. liber quo omnis diſciplina eius continetur to. 4. 186
Epicureum genus minime malitioſum Tomo quarto 189
Epicureorum mira licentia et iuſtitia in diſſerendo to. 4. 371
Epicureorum dogma à Republica uacare Tomo ſecundo 569
Epicureorum ſapientia to. 2. 657
Epicureorum error de amore erga liberos Tomo tertio 394
Epicur. doctiſſimus quæq; negligit to. 4. 154
Epicureos excuſat Cicero to. 3. 190
Epicuri errata & uitia to. 4. 188
Epicu. lib. de regno & iudicio to. 4. 243
Epicuri in Ariſto. & Phedonem contumelia &c. to. 4. 252
Epicuri dei Monogrammi &c. to. 4. 168
Epicuri de Atomis puerilis diſputatio Tomo quarto 51
Epicuro nullos eſſe deos uideri, aſſerit Poſſidonius to. 4. 157
Epicuro ſummũ bonũ uoluptas t. 4. 53. 187
Epicurũ oderũt q ab eo diſſentiunt to. 4. 50
Epicurum hebetem rudentemq; dicere ſolẽt Stoici to. 4. 355
Epicurus ſubuenire erroribus uolẽs ueri cognitionem conturbat to. 4. 24
Epicurus ornamenta orationis neglexit Tomo quarto 50
Epicurus quæ in Democrito mutat corrigit ea deprauat &c. to. 4. 51
Epicurus à Polyeno geometriã diſcere noluit to. 4. 51
Epicurus logicam ac definitiones contẽnit Tomo quarto 35. 52. 63. 79
Epicu. ex argilla & luto fictus to. 2. 660
Epicuro dij non mouentur to. 2. 660
Epicurum & Metrodorum præter ſuos ſectatores nemo legit to. 4. 165
Epicu. Xenocratẽ audire potuiſſet to. 4. 348
Epicurus Pamphilum quendam Platonis auditorem Sami audiuit ibidem
Epicurus Nauſiphanem Democriteum audiuit, quem tamen uexat ibidem
Epicurus inopia coactus, Ludi magiſter factus eſt to. 4. 348
Epicu. homo non aptiſſimus ad iocandum Tomo quarto 365
Epicurus ſeptuagita duos annos natus mortuus eſt Archonte Pytharato to. 4. 368
Epicurus omne iudicium in ſenſibus ponit Tomo quarto 52
Epicu. nõ ſatis politus neq; doctus to. 4. 52
Epicu. oẽs ſenſus ueros eſſe uult to. 4. 60
Epicu. uirtutis fundamẽta, in uoluptate ponit tomo. 4. 63
Epicu. ſe unũ ſapientẽ appellat to. 4. 63. 80
Epicurus de induſtria obſcurus to. 4. 65. 68
Epicurus ſua fama Italiam impleuit &c. Tomo quarto 72
Epicurus quid ſit honeſtum ſine uoluptate negat ſe intelligere ibidem
Epicu. facere melius quã dicere etc. to. 4. 78
Epicurus et ſi in amicitia colenda comis eã tamen penitus euertit to. 4. 78
Epicurus ſapienti exiguam fortunam interuenire, eiq; parabiles diuitias eſſe docet Tomo quarto. 89
Epicu. Phyſicus dici uult &c. to. 4. 82
Epicurus natalem ſuum poſt mortem celebrari quotannis uult &c. to. 4. 82
Epicurus in aſſerendis uoluptatibus non inferior poetis to. 4. 170
Epicurus quam conſtanter dicat non laborat. tomo quarto 238
Epicurus libros ſcripſit de pietate aduerſus Deos tomo quarto 256
Epicurus ut Xerxes manibus iis rationibus deorũ immortaliũ aras euertit t. 4. 252
Epicurus Nauſiphanem præceptorem ſuum accepit tomo. 4. 251
Epicurus Metrodori ſodalis ſui Timocratẽ tris uoluminibus conſcidit to. 4. 251
Epicurus in Democritum quem ſequutus eſt parum gratus to. 4. 252
Epicu. in quibus ſequitur Democritum non ferè labitur to. 4. 51
Epicu. Polyænum familiarẽ ſuum Geometriam diſcere uoluit to. 4. 51
Epicurus homo minime malus to. 4. 173
Epicu. ſe in torminibus & ſtranguria fortẽ cælum præbuit to. 4. 174
Epicu. multa ſeuere & præclare to. 4. 188
Epicurus ſe præceptorib. uſum negat quos tamen habuiſſe ponit &c. to. 4. 248
Epicurus induit pſonã philoſophi to. 4. 227
Epicu. ſit Ludimagiſter &c. to. 4. 248
Epicu. ne in Atheniẽſ. offenſionem caderet uerbis reliquit deos re ſuſtulit to. 4. 250
Epicurus Democriti fontibus hortulos ſuos irriguit to. 4. 256
Epicurus non tam facetus quam ad ſcribendi licentiam liber to. 4. 256
Epicurus iocandi cauſa deos induxit quales &c. a. to. 4. 343
Epicu. amicitiæ cultor inſignis to. 4. 65
Epicurus ſua fama nõ ſolum Græciam, ſed etiam Barbariam commouit to. 4. 72
Epicur. quid de uirtute ſentiat to. 3. 237
Epicurus definitionẽ rei nõ probat to. 4. 62
Epicurus multis in locis fortiter de dolore diſſerit to. 4. 481
ἐπιχειρήματα argumentationes to. 1. 9
ἐπιδεικτικὸν genus delectationis gratia cõparatum & proprium ſophiſtarũ &c. to. 1. 209. quomodo dicendum. 324
ἐκ συνημματικῷ poſtrũ et cõſequẽs to. 4. 92
ἐπίλογοι per orationes to. 1. 22
Epimenides Cres. to. 4. 315. 396
Epirum quare Cice. exul refugiat to. 3. 473
Epiſtolæ commendatitiæ to. 3. 196
Epiſtola non prodenda to. 2. 727
Epiſtolæ Cicer. ad Atticum plenæ myſteriorum to 3. 334. 364
Epiſtolarum genera multa to. 3. 23. quæ inuenta ibidem.
Epiſtola non erubeſcit to. 3. 65
Epiſtolaris ſtylus to. 3. 238
Epiſtola proprium to. 3. 273
Epiſtolarum delectus habendus to. 3. 275
Epiſtola congratulatoria to. 3. 232
Epiſtolæ longiſſ. iucundiores to. 3. 273
Epiſtolas ſuas Cicero ne librarijs quidem committit to. 3. eodem
Epiſtolas ſuas edẽdas caſtigare uult Cicero
Epiſtola Cæſaris ad Clodium to. 2. 500
Epiſtola Epicuri morientis cum eius uita parum congruens to. 4. 82
Epiſtola opportune reddenda to. 3. 165

Epiſtola κενὴ, id eſt inanis to. 3. 120
Epiſtolas quoddamis uerbis ptexbto. 3. 131
Epiſtolas Lentuli ad Allobroges to. 1. 403
Epiſto. Lentuli ad Catil. interceptæ to. 1. 401
Epitomen Bruti Cælianorum ſibi mitti iu- bet Cicero to. 3. 491
ἐποχὴ, id eſt aſſenſionis retentio unde nata ſit to. 3. 27. & to 4. 391
ἔπος Cice ad Caſa to. 3. 300
Epuleia Appij Balbi uxor to. 3. 86
Epulones Iouis to. 1. 395
Equeſter ordo annos prope quinquaginta lege Sempronia iudicauit to. 2. 68
Equitabor
Equites Romani lege Iulia non tenentur to- mo ſecundo 692
Equites pene à Sen. diſiuncti to. 3. 189
Equitum duo genera to. 4. 539
Equis & uelis prouerbium to. 3. 288
Equus Troianus Tragœdia to. 3. 91.98
Equus Troianus prouerbium to. 2. 432
Equus ſtella to. 4. 178
Equuleus to. 2. 710
Eratoſthenes geographus to. 3. 316
Eratoſthenis opinio de Eupolide to. 3. 256
Erebi & noctis genealogia to. 4. 297
E Republica to. 1. 316
Eretriaci unde dicti to. 4. 43
Eretriacorũ omne bonum in mente et men- tis acie poſitum to. 4. 43
Erichthei filiæ laudatæ q pro patria occu- buerunt to. 4. 113.163
Erichthei delubrum &c. to. 4. 298
Ericus mons Siciliæ, unde uenus
Erycyna tomo. 2. 106
Ericynus Gracchi cliens ſeruus & cætera. Tomo primo 345
Eridanus ſtella to. 4. 545
Erigonã Tragœdiã ſcripſit Cicero t. 3. 291
Eriphyle tomo. 1. 87
Eriphyle cupiditas to. 2. 100
ἑρμαθήνη tomo. 3. 190.304
ἑρμηρακλῆς tomo. 3. 307
Erotes Turius Q. Turij lib. to. 3. 187
Eros comœdus to. 2. 47
Erratum & uitium to. 2. 336
Errare hoc duce utilius quàm hoc magiſtro erudiri tomo. 2. 647
Errare cuiuſuis eſt, in errore perſeuerare, in ſipientis to. 2. 798
Errantes ſtellas falſo dictã to. 4. 239
Errantes uiã non monſtrare Athenis, in exe- crationibus habebatur to. 4. 469
Erumnæ Herculis, id eſt labores to. 4. 85
Erumna quid antiquis ibidem
Eſculenta tomo. 2. 737
Eſſe & non eſſe quæ dicantur to. 1. 333
Eſſedarij Britanniã
Eſſedum tomo. 2. 736
Eſſet ad urbem to. 2. 196
Eſſentia quinta Ariſto. to 4. 100.144
Eſtimatio decumarũ, unde nata to. 2. 183
ἠθικὴ moralis philoſophia to. 4. 364
Etheſiarũ nimij tẽperãtur calores t. 4. 382
Ethologi Mimi &c. to. 1. 195
Etymologiam notationem mauult Cice. no- minare, quàm ueriloquium to. 1. 334
Etymologia tomo. 1. 64.184.197
Euander Lacydis diſcip. &c. to. 4. 17
εὐαγγέλια to. 3. 314.319
Eubuleus &c. to. 4. 299
Eubulida Herbetenſis to. 2. 249
Eubulides Croſphus &c. to. 2. 152
Euclides Socratis diſcipulus to. 4. 43
Eudemij Cyprij ſomnium to. 4. 319
εὐδοξία, bona fama melius, quã bona glo- ria uertitur to. 4. 97
Eudoxus ſummus Mathematicus Chaldeo- rum prædictionibus credere uetat t. 4. 352
εὐλαβεία tomo. 3. 331
Euhemerum ſecutus Ennius to. 4. 156
Euhemerus quid de Deo ſenſerit
Euentis aliquando conſilia ponderari To- mo ſecundo. 690. & to. 3. 433
Euentorũ cauſæ ſemper plus mouent quàm ipſa euenta to. 3. 428
Euenus tomo. 4. 338.359
Euerriculum to. 2. 203
Euerſio tomo. 4. 323
E uia languerem to. 2. 730
Euidentia quæ pſpicuitas, ἐνάργεια to. 4. 18
Euitari tomo. 1. 344
εὐκαιρία, occaſio, opportunitas to. 4. 95
Eumenidum fanum to. 4. 297
Euolare pœnam
Euolutio tomo 4. 52
Euphorionis cantores to. 4. 187
Euphorion poeta obſcurus to. 4. 361
Euphrates Meſopotamiam fœcundat To- mo quarto 383.436
Eupolidis comici interitus falſo ab Alcibia- de creditus to. 3. 383
Eiuſdem de Pericle dictum to. 1. 250
Euripi tomo. 4. 390. eius inconſtantia, To- mo ſecundo 411
Euripidem quanti faciat Cicero to. 3. 241
Euripidis ſinguli uerſus ſingula teſtimonia Tomo tertio 241
Euripides quid de animo to. 4. 151
Euripides Anaxagoræ auditor uir ſapiens Tomo quarto 184
Euripilus miles exercitatiſſim. to. 4. 172
Europa in tauro ſedẽs apud Tarentinos To- mo ſecundo 223
Eurotas fluuius to. 1. 110
Euryclia Vlyſſi pedes lauat &c. to. 4. 212
Eutichus ruſticanus filius apud Cæcilium, Tomo ſecundo 24
εὐταξία modeſtia to. 4. 439
εὐθυμία ſecuritas animi et tranquillitas, eſt ſummũ bonum Democri to. 4. 122.136
εὐχρηστήματα commoda ſ... to. 4. 99
ἐξαιρέσιμοι dies to. 2. 136
Exanimatio quid &c. to. 4. 200
Exantlatum to. 4. 38.167
Exaudio tomo. 3. 410
Exæquatis tomo. 4. 125
Excandeſcentia θυμῶσις græce to. 4. 200
Excellentes gratiæ to. 2. 322
Excellere cæteris to. 2. 303
Exceptio to. 4. 35
Excetra tomo. 4. 168
Exclamatio figura to. 1. 41.122
Excogitatio tomo. 4. 151
Excordes & concordes, unde to. 4. 143
Excors tomo. 2. 552
Excuſor tomo. 2. 107
Excute exedra to. 4. 118
Exempla unde petenda to. 1. 35
Exemplum à teſtimonio differt to. 1. 36
Exemplo plus quàm peccato nocere prin- cipes tomo 4. 410
Exemplo quod fit, iure etiam id fieri puta- tur tomo. 3. 42
Exemplum figura to. 1. 54
Exemplũ ſeuerũ in paſtore Siculo to. 2. 229
Exempla ueteri ex memoria plurimũ auto- ritatis habent to. 1. 182
Exempla maiorum non quærenda, ſed eo- rum conſilium to. 2. 784
Exemplũ apud Rhetores qd ſit to. 1. 52.72
Exercitatio, meditatio, conſuetudo plurimũ ualet tomo 4. 173
Exercitus uſu bellorum to. 1. 278
Exercitus maximus ſæpe fugatus terrore ho- ſtium, ſine cuiuſquam uulnere & mor- te tomo. 2. 312
Exercitati ſubigendis glebis to. 2. 372
Exercitus Ciceronis qualis to. 3. 378
Exercitus ab exercitatione nomen habet to- mo quarto. 172
Exercitatio to. 1. 125
Exercitatione corpus ingraueſcit animi ue- ro leuantur to. 4. 503
Exercitus unde to. 4. 171
Exercitum imperator continere non poteſt qui ſeſe non continet to. 2. 302
Ex figura & facie iudicandũ to. 1. 46
Ex factis euellendi coſt. to. 1. 578
Exhara productus non ſchola prouerb. To- mo ſecundo 656
Exheres tomo. 1. 142
Exhereſimi dies apud Siculos cæteroſq; Græcos to. 2. 128
Exile genus orationis et exãgue to. 1. 40
Exilium malũ non eſſe probatur to. 4. 332
Exiliũ ibi, ubi uirtuti nõ eſt locus to. 2. 629
Exilium ſcelerum pœna to. 4. 512
Exilium quid to. 2. 294
Eximere ex reis to. 2. 122.208
Eximium to. 1. 59
Exinanire nauim to. 2. 239
Exin pro exinde to. 1. 36
Exiſſe de è poteſtate to. 4. 213
Exiſtat to. 4. 145. & to. 2. 613.643
Exiſtimatio to. 2. 170
Exitus exitiales ciuitatum to. 2. 144
Ex iure manum conſertum tomo. 3. 407. & tomo ſecundo 419
Ex memoria exponam to. 1. 403
Exlex tomo. 2. 338
Ex malis leuius eligẽdũ to. 3. 301. & 4. 460
Exoleti pueri to. 1. 680
Ex oratore orator to. 2. 751
Exorbuit to. 2. 417
Exordia quæ uitioſa to. 1. 70
Exordiorum duo genera to. 1. 68
Exordio quæ ineſſe debent to. 1. 69

in Exordio ſummos oratores interdum pro moueri to. 1. 141
de Exordio to. 1. 105. & ſequent.
Exordium loci to. 1. 106
Exordium apud Rhetores quid ſit to. 1. 68
Exordium in duas partes diuiditur t. 1. 68
Exordium ſententiarum & grauitatis plurimum habere to. 1. 69
Exorior tomo. 3. 409
Exornatio pars argumentationis definitur. Tomo primo 17
Eornatio ex quibus rebus conſtet to. 1. 22
Exornatio uitioſa eodem
Exorſa tomo. 1. 181
Exorſus orationis to. 2. 197
Exoterici libri Ariſtot. to. 3. 360
Expectorat to. 1. 234
Expeditio figura to. 1. 49
Expenſum ferre to. 2. 44
Experientiſſimus to. 1. 151
Expetendarũ rerum genera tria to. 1. 321
Expetendorum per ſe genera duo to. 4. 133
Expiandæ egeſtetes to. 2. 839
Expiare ſcelera in noſtros to. 2. 666
Expiatus tomo. 4. 234
Expiſcatus to. 2. 663
Explanatio elegantiæ pars to. 1. 40
Explere tomo. 2. 734
Explicatio to. 4. 88
Explicatorem to. 1. 93
Explicatus difficiles to. 4. 307
Expolitio figura to. 1. 54
Exportatio to. 4. 445
Expoſitio uitioſa to. 1. 17
Exprobare tomo. 1. 830
Expueris excedere to. 2. 475
Expultrix to. 4. 214
Exputare, pro diligenter putare to. 3. 150
Ex ſyngrapha agere to. 1. 421
Ex ſuperiore & æquo loco ſermones habere tomo. 3. 37
Extiſpicum to. 4. 340
Extitiſſe tomo. 2. 217
Extorum inſpectione bona malaq; percipi inſtitutum &c to. 4. 334
Extorum inquiſitores improbat to. 4. 342
Extraneorum loci to. 1. 185
Extraordinariæ ptãtes to. 2. 500. et ſeqnt.
Extra ordinem ne præficere liceat t. 2. 500
Extraordinarium munus to. 3. 368
Extra tumultum gallicum to. 2. 768
Extraordinariæ cupiditates to. 2. 235
Extraordinarium imperium populare & uentoſum eſſe to. 2. 796
Extremis digitis attingere to. 2. 612
Extrinſecus ſumpti loci to. 1. 188
Ἐξωτερικὸν Ariſtotel. liber de ſummo bono &c. tomo. 4. 129
Exulantem iure conſolari non oportet Tomo quarto 238
Exul tomo. 4. 515
Exules reuocati to. 2. 513
Exules etiam dicuntur, quibus aqua et igni interdictum eſt to. 1. 22
Exulis nomen non tam turpitudinis quàm calamitatis to. 2. 510
Exulum philoſophorũ catalogus to. 4. 231
Exuperantiam to. 4. 232
Exuſtiones to. 4. 377
Exuſcitationes to. 1. 54
Ex uſu tomo. 1. 316

F

Faber tignarius to. 1. 281
Fabia lex to. 2. 382
Fabianus fornix to. 2. 65
Fabis cur Pytha. abſtinuerũt to. 4. 351. 358
Fabium familiarem ſuum commendat Cicero tomo. 3. 27
Fabius luſcus &c. to. 3. 357
Fabius pictor iuris & literarum et antiquitatis bene peritus to. 1. 256
Fabij maximi facetum reſponſum to. 2. 200
Fabius pictor homo nobiliſſi. to. 4. 140
Fabricantur to. 4. 440
Fabritius talis apud Roma. fuit qualis Ariſtides Athenis to. 4. 475
Fabritius damnatus to. 2. 320
Fabrum genitiuus uſitatior quàm fabrorum tomo. 1. 315
Fabula quid to 1. 59
Fabula Gygis Platonici quem habeat ſenſum tomo. 4. 466
Facere uerſuram to. 2. 610
Facere pecuniam to. 2. 206
Facere bellum to. 1. 272
Facere ſuſpitionem to. 2. 452
Facere contumeliam to. 2. 751
Facere ſcutum to. 2. 463
Facere nobiſcum autoritatem to. 2. 295
Facere periculoſe, quá perpeti turpiter maluit tomo. 2. 673
Facere quod non licet grauius, quàm quod oportet tomo. 1. 636
Facetiæ aut in uerbo, aut in re poſitæ ſunt Tomo primo 196
Faceſſeris negotium to. 2. 58
Facetiarum an ſit ulla ars to. 1. 193. et quomodo illis utimur eodem
Facetiarum duo genera to. 1. 195
Facetiæ tomo. 1. 196
Facile fieri to. 1. 124
Facilitas quid &c. to. 4. 201
Facinoroſi ueræ laudis guſtum non habent Tomo ſecundo 746
Facinus in bonam partem to. 3. 24
Factio teſtamenti to. 3. 201
Factio tomo. 1. 335
Factum non oportuit to. 2. 200
Factum tranſactum prouerbium to. 2. 403
Facta & caſus to. 1. 71
Facta uerbis difficiliora to. 3. 239
Facti controuerſia to. 1. 64
Facti ſuſpitio quibus confirmatur to. 2. 158
Factis uita ſimillima to. 4. 223
Factum tomo. 1. 337
Factum cum conſtet & nomen to. 1. 346
Factum quid iure quomodo defendatur Tomo primo 276
Factus ad eius libidines to. 2. 83
Facultates to. 1. 136
Facultati attributa to. 1. 75
Fadij ſupplicium &c. to. 2. 158
Falcidianum crimen to. 2. 453
Falſa ueris finitima to. 4. 29
Falſum argumenti uitium to. 1. 28
Falſum crimen in innocentem &c. to. 2. 44
Fama bona εὐδοξία græce to. 4. 97
Fama popularis &c. to. 4. 179
Fame Romæ concurſus ad ædem concordiæ Tomo ſecundo 498
Famem à prouincia quibus artibus repreſſerit Cicero to. 3. 377
Famis Romæ origo Clodius to. 2. 502
Fama hæſit ad metas to. 2. 637
Fama uulgi to. 1. 339
Famem cibi condimentum, potionis ſitim, ait Socrat. to. 4. 80
Fame nihil miſerius to. 3. 250
Fames à caritate differt to. 2. 499
Familiaris res quo paranda &c. to. 4. 459
Familiæ nomen in uno ſeruulo non ualere, Tomo ſecundo 283
Fannius in Siciliam miſſus to. 3. 404
Fannius hiſtoricus to. 3. 474
Fanũ Cicero exornare cœpit filiæ to. 3. 477
Fanum ſibi dedicari mauult Cicero quàm ſepulchrum to. 1. 259
Fanatici tomo. 4. 358
Fannij duo è numero Oratorum to. 1. 259
Fannius Lælij gener to. 1. 359. et to. 3. 360
Faſtorum promulgatio to. 1. 418
Faſtidium ingenuum, liberum to. 1. 178
Faſtigium tomo. 2. 745
Fatalis annus to. 2. 487
Fata mutari non poſſe to. 4. 339
Fatigandi tomo. 4. 478
Fato oia fieri to. 4. 333. 338. 368. 378
Fato Iouem ſuperari to. 4. 479
Fatum εἱμαρμένη quid to. 4. 345. 333
Fatum ex omni æternitate fluẽs ueritas ſempiterna to. 4. 333
Fatum fruſtra excogitatum to. 4. 366
Fateor & profiteor to. 2. 383
Fauere linguis &c. to. 4. 328
Fauonius inhoneſtè Naſicam accuſat Luceijq; tribum perdit to. 3. 323. Ciceronis honeſtius tulit quàm ſuam ibidem
Fauonius leges Senatui à Cæſare imponi non ferebat to. 3. 494
Fauore auditorum nihil oratori magis neceſſarium to. 1. 185
Fauſti bibliothecã poſcitur Cicero to. 3. 357
Fautores tomo. 2. 542
Febris fanũ i palatio, ɔſecratũ t. 4. 300. 396
Februarius apud ueteres extremus anni mẽſis erat, at nunc eſt December to. 4. 42
Felix eſſe nõ põt q Reipu. ſ. felix eſt t. 2. 234
Feneſtræ animi copis ptes pforatæ t. 4. 148
Feneſtrarum anguſtiam probari to. 3. 324
Feræ iniecto ſibi terrore mortis horreſcunt Tomo quarto 124
Ferenda quæ accidunt to. 2. 593
Ferramenta to. 2. 401
Ferre in oculis to. 2. 771
Ferte opem to. 2. 708
Ferrum ad colendos agros res neceſſaria Tomo quarto 286
Fibris tomo quarto 509

Fibrenus

Fibrenus fluuius in Lirem præcipitatus no men ſu um amittit to.4. 391
Fibrenus quaſi coſtro ſiſſus amœniſſimam inſul um efficit to.4. 392
Fiſta exempla to.1. 117
Fiſta inductio perſonarum to.1. 148
Fictus in rygia Phrara to.1. 443
Fidei bonæ iudicia to.4. 470
Fide ſe abducere to.1. 451
Fide ma uenire to.2. 665
Fidei ἐγγύη to.3. 244
Fidelis quid proprie ſignificet to 3. 245
Fidem faciendi to.1. 343.447
Fidem facere, eſſe ex tribus officijs oratoris alterum to.1. 272
Fidens &c.to.4. 181
Fidentia quid &c.to.4.112.to.1. 111
Fidenter to.4. 339
Fides eſt firma opinio to.1. 313
Fides & mens in Capitolio à M. Æmilio Scauro dedicatæ to.4. 268
Fides quid. & unde dicta to.4. 418
Fides iuſtitiæ fundamentum to.4. 418
Fides nobis ut habeatur &c.to.4. 449
Fides Rempub.continet to.4. 339
Fides I Capitolio Ioui proxia t.4.338.478
Fides, amicitiæ fundamentum to.4. 493
Fides ſtella tomo.4. 278.543
Fidem fallere to.2. 817
Fides diligētiaq; actori praſtāda to.2.276
Fidelis quid proprie ſignificet to.3. 245
Fideliter improprie uſurpatum à Tirone, Tomo tertio 245
Fides ut habeatur duabus rebus effici po teſt tomo.4. 448
Fides eſt dictorum conuentorumq; conſtan tia tomo.4. 418
Fides dicta quia fiat quod dictum eſt, To mo quarto 418
Fides una maxime Rempublicam continet & conſeruat to.4. 459
Fidiculanus falcula. Senator populi Roma ni ſplendor ordinis, decus iudiciorū, et exemplar antiquæ religionis to.1. 280
Fidiculas to.4. 263
Fiducia accepta to.2. 446
Fiduciæ actio to.1. 44
Fiduciæ formula to 3. 97
Fiduciæ iudicium to.4. 476
Figere & refigere tabulas to.1. 803
Figuris dicendi abutentium uitia to.1. 40
Figurarum & uerborum & ſententiarum catalogus to.1. 341
Filij patres imitantur to.1. 690
Filia Ciceronis cū Republi occidit to.3.110
Filiarū affectu & indulgentia uniuſquenq; maxime commoueri to.2. 94
Fimbria Q. Scæuolæ uulnerato di xit dixit quod non totum telum corpore recepiſ ſet tomo.1. 22
Fines bonorū tres ſunt in quibus honeſtas eſt cum aliqua acceſſione to.4. 69.238
Finis bonorum Peripateticis eſt ſecundum naturam uiuere to.4. 69
Finis bonorum ſecundum Calliphonem to mo.3.44.66.to.4. 69
Finis bonorum ſecundum Stoicos to.4. 69
Finis quid to.4. 55
de Finibus bonorum diuerſæ philoſophrū opiniones to.4. 69.318
de Finibus bonorum ſententiæ quatuor To mo quarto 229
Finis bonorum ſecundum naturam uiuere Tomo quarto 196.261
Finis bonorū quis to.4. 53.45
Finitor tomo.1. 363
Finitum quæſt. genus to.1. 163
Firmamentum to.4. 156
Firmamentū cauſæ to.1. 67.344.357
Firmani pollicendæ pecuniæ principes To mo ſecundo 776
Firmitudo uocis to.1. 29
Fiſcos tomo.2. 66
Flaccus & Marius coſſ.to.1. 176
Flacci ſanctio to.1. 448
Flacci tomo.4. 249
Flaccum Auianum ſuum commendat Ci cer.tomo.3. 205
Flagitioſi qui &c.to.4. 110
Flaminem prodere to.2. 678
Flamines deorum to.2. 745
Flaminia tomo.2. 812
Flauius ſcriba faſtos promulit actiōesq; com poſuit tomo.3. 331
Flauius Cannelius to.3. 312
Fletus in funere prohibitus to.4. 175
Fletus muliebri uiro nihil turpius to.4. 176
Flexiloquus to.4. 357
Flexanima oratio to.1. 341
Flora tomo.2. 235
Floridum orationis genus to.1. 306
Floſculos carpere ac delibare to.2. 591
Fluent arma de manibus to.1. 802
Fluuiorum apud inferos nomina to.4.297
Flumina inferorum quatuor to.4. 297
Fodicantibus to.4. 186
Fœdus Cicero.ſanguine ictum to.2. 569
Fœderum conditiones to.2. 641
Fœderati populi to.1. 137
Fœdus Romanorū cum Latinis to.2. 645
Fœneratio quid to.4. 25
Fœnerari &c.to.4. 461
Fœniculariũ to.3. 476
Fontes ipſi ſitiunt prouerb.to.3. 191
Fonti delubrum Marſo ex Corſicis dedica uit tomo.4. 198
Fonteia, uirgo ueſtalis, M. fontei ſoror To mo ſecundo 278
Forma tomo.1. 9
Formæ præſtantes duæ to.4. 266
Formæ dignitas &c.to.4. 437
à Forma generis loci to.1. 331
Formas nō idem eſſe quod partes to.1.331
Forma χαρακτὴρ to.1. 198
Formiani uillæ æſtimatio to.3. 352
Formido eſt metus permanens to.4. 338
Fors tomo 4. 54
Fors quid poſſit to.3. 512
Fors domina campi to.2. 649
Fortes fortuna iuuat prouerbium to.4. 166
Forti uiro detrahi nihil poteſt to.1. 485
Fortis quis dicendus to.4. 412
Forticulum
Fortitudinem propter uoluptatem expetit Epicurus to.4. 57
Fortitudinis partes et comites to.4.170.cō mēdatio.114.Propria.477.eius duo mu nera mortis dolorisq; cōtēptio. 481.173
Fortitudo in laboribus periculisq; t.4.132
Fortitudo uiro maxie propria t.4.173.188
Fortitudo tomo.2. 515
Fortitudo quid to.1. 14.353
Fortitudo ſecundum Stoicos to.4. 415
Fortitudo uera & falſa to.2. 395
Fortitudinis opus to.1. 808
Fortitudinis partes ſunt, magnificētia, fiden tia, patientia, perſeuerātia to.1.15.122
Fortitudinis definitiones uariæ to.4. 206
Fortitudo recte ſic definitur, eſt uirtus pu gnans pro æquitate
Fortitudo eſt conſiderata periculorum ſuſ ſceptio, & laborum perpeſſio to.1.122
Fortitudo eſt quæ uenientibus malis obſtat patientia quæ qđ adeſt perfert to.1.353
Fortitudo eſt ſciētia perferendarum rerum Tomo quarto 206
Fortunam in externis plus poſſe quam cō ſilium to.4. 218
Fortuna non ſolum cæca, ſed eos efficit etiā cæcos quos amplexa eſt to.4. 492
Fortunam exiguam interuenire ſapiēti Epi curus to.2.11.& to.4. 80
Fortuna inconſtans et temeraria to.4. 300
Fortuna to.1.7.16.& to.4. 318
Fortuna quomodo conſideretur to.1. 74
Fortunæ ſummis uiris adiuncta to.2. 304
Fortuna æquabilis optanda to.2. 482
Fortuna domina rerum humanarum, To mo ſecundo.699.& to.4. 357
Fortuna uitam regit non ſapientia to.4.218
Fortuna uarietatis amica to.4. 265
Fortuna ab animo firmo & graui frangi tur tomo.3. 129
Fortuna rationi ſumme contraria & cæte ra.4.Tomo.4. 318
Fortunæ attributa to.1. 348
Fortunæ bona to.1. 162
Fortuna domina uitæ to.4. 80
Fortunæ poteſtas in bello to.2. 699
Fortunæ male ara to.4. 396
Fortunæ uis magna, uis in proſperis & ſe cundis to.4. 446
Fortunam cuiuſq; nō euentis ſed factis pon derandam to.2. 669
Fortunam uitare nemo poteſt to.3. 125
Fortunam nuſquā fortunatiorem q̄ Prænes ſtè ſe uidiſſe aiebat Carneades to.4.213
Fortunam ſibi obijci nolunt, qui periculis uerſantur to.2. 154
Fortuna res bene geſtas ſibi uēdicat t.2.696
Fortunæ deſcriptio apud Pacuuiū to.1. 18
Fortunæ altitudo in Cæſare non officit mē tis luminibus to.2. 697
Fortunæ afflictæ regum, facile multorum opes alliciunt ad miſericordiā to.2.199
Fortunatus quis to.2. 699
Fortunato inſipiente nihil intolerabilius to mo quarto 498

Fornelis deos latere to.4. 318
ad Forum Gallorum pugnatum cum Antonio to.3. 153
Forum Iulij galliæ ciuitas to.3. 144
Forum Voconij oppidum to.3. 145
Francones pop to.1. 510
Frater patruelis to.2. 547
Fraterculus tomo.2. 575
Frater germanus to.2. 97
Fraterne tomo.2. 708
Fratres gemini to.5. 317
Fratricida to.2. 502
Fraudi eſſe to.5. 766
Fragellanus proditor to.4. 132
Frenum mordere to.3. 168
Frequentatio figura to.1. 53
Frequentia auditorum gaudere oratores tomo primo.275.to.2. 710
Frons oculi uultus ſæpe mentiuntur oratio ſæpiſſime to.3. 167
Frons eſt animi ianua to.4. 540
Fructus doctrinæ maximi to.3. 122
Fructuoſus a.um to.4. 366.454
Fructuoſiorem to.3. 512
Fruges minutæ to.2. 144
Fruges non Phryges to.1. 371
Fruges in Sicilia repertæ to.2. 317
ad Frugem bonum ſe recipere to.2. 613
Frugalitas id eſt modeſtia & temperantia, uirtus maxima to.2.714.& to.4. 181
Frugi hominem dici,nō multum habet laudis in Rege to.2. 714
Frugi hominē oia recte facere to.4.93.190
Frugalitas à fruge dicta to.4. 182
Frugalitas,iuſticiam fortitudinem prudentiam eſt complexa ibidem
Frugi hominem χρήσιμος græce to.4. 181
Frumentaria cauſa tripartita to.2. 143
Frumentaria lex to.2. 109
Frumentariam legem cōtra Gracchum Piſo frugi oppugnabat to.4. 188
Frumentarius to.4. 469
Frumenti æſtimatio qualis to.2. 183
Fruticetur to.3. 525
Fruſta eſculenta to.1. 337
Fucatum nihil diuturnum to.4. 464
Fucum facere prouerb.to.4. 139
Fucoſus ibidem
Fufidianus fundus Ciceronis amœniſſimus to.3. 190
Fufidius an orator &c.to.1. 198
Fufius in repub furit
Fuga Medeæ to.2. 199
Fugerarum capit Cicero to.3. 219
Fugere ſapientis negant Stoici to.3. 258
Fugiens uinum &c.to.4. 476
Fuit pro eſſe deſijt to.2. 136
Fulgores & tonitrua unde to.4. 343
Fulmen quid & unde eodem
Fulmen ſiniſtrum to.2,236.& to.4. 343
Fumo'æ imagines to.2. 614
Fundatus tomo.4. 312
Fundatiſſima familia to.2. 515
Fundus quādo populus fiat to.2.638.642
Fundus Bombilianus to.3. 190
Fundus à patribus relinqui poteſt, at Vſucapio fundi à legibus relinquitur, Tomo ſecundo 336
Fundi uſucapio eſt finis ſollicitudinis ac periculi litium eodem
Funeris habēdi rationes ac leges to.4. 403
Funera ſumptuoſa à Solone ſublata, Tomo quarto. 403
Funere elata Reſpub.to.2. 505
Funerum iuſta ad interpretes religionum reijcit Plato to.4. 404
Funeraria lex to.4.403.& ſequent.
Furem quatenus interficere licet to.2. 671
Furenter iraſci to.3. 381
Furere quid ſit to.2. 658
Furiæ deæ &c.to.4. 397
Furiæ impiorum to.2. 658
Furij nauarchi ſupplicium to.2. 250
Furinæ lucus furijs conſecratus to.4. 397
Furius Sextus Attilius prætor to.3. 475
Furioſus rerum ſuarum dominos eſſe uetat xij.tabulæ to.1.119.item to.4. 520
Furnij in Cice.odium to.3. 463
Furnij epiſtolæ plenæ probris & maledictis de Cicerone to.3. 464
Furnius Cice.legatus tribu.pleb.factus tomo tertio.365.Ciceroni inimicus & ingratiſſim.to.3. 384
Furnius Planco commendatur to.3. 337
Furor pœna maxima to.2. 506
Furorem Græci μελαγχολίαν uocant ſed non recte to.4. 580
Furor mentis ad oīa cæcitas to.4. 180.322
Furor fit quum à corpore animus abſtractus diuino inſtinctu cōcitatur to.4. 322
Furorem laudat Plato in Phædr.
Furor Poeticus eodem & to.4.
Furor ſceleris & audaciæ comes to.2. 259
Furunculus to.2. 653
Fuſia lex to.5. 606
Fuſia & Helia lex à Pu. Clodio euerſa Tomo ſecundo 606
Fuſius .IIII. Coſ.to.3. 312
Fuſius trib pleb &c.to.3. 312
Fuſius exbibilatus to.3. 332
Fuſius C.Fimbriæ oris prauitatem & uerborum latitudinem imitatur to.1. 174
Fuſtuarium to.2. 750
Futilitas tomo.4. 229
Futura dij prædicant prodigijs & portentis tomo.2. 757
Futura poſt mortē quod nobis curæ ſint indicare immortalitatē animorū t.4. 145
Futura ſolum deū cognoſcere to.4. 334
Futurorum ſcientiam non eſſe nobis utilem probat to.4. 339

G

Gabinia lex &c.to.3.287.378.385
Gabinio Coſ.Syria data to.2. 597
Gabinio denegata ſupplicatio, Tomo tertio 283
Gabinius & Piſo duo Reipubli. portenta, tomo.2. 648
Gabinium cur Cice.defendit to.2. 695
Gabiniū maieſtatis accuſat Lētul.to.3.194
Gabinium cur non accuſarit Cicer. & ca., tomo tertio 295
Gabinius ambitus poſtulatus à Pu. Sylla tomo tertio 362
Gabinius reus de ambitu to.3. 281
Gabinius à Publicanis uexatur to.3. 187
Gabinius à quibus accuſatus to.3.191.194
Gabinius populi concurſu pœne afflictus tomo tertio 194
Gabinium neq; urſit, neq; leuauit Cicero tomo tertio 199
Gabinium quare non defenderit Cicero tomo tertio 197
Gabinius abſolutus .lxx.ſentētijs to.3.295
Gabinius nudus ſaltauit to.2. 652
Gabinius quid deſignauerit to.2. 626
Gabinius Cice.exilium exprobat to.3.194
Gaditanorū fœdus cum Rom.to.2. 641
Gaditanos Cæſar ornamentis afficit ibidē.
Galbæ orat.Cato ſenior cedebat to.1. 193
Galba, C. Galli pueros circumferendo & miſericordiam mouendo,patrem ſeruauit tomo.1. 157
Galba non tam ſcriptis quàm dicendo diſertus tomo.5. 356
Galeotæ interpretes ſomniorum to.4. 316
Galli cur ante lucem cantent to.4. 346
Galli gallinacei cantu aſſiduo Thebanorum uictoria nunciata to.4. 323
Gallia referta negociatorum to.2. 266
Galliæ prouinciæ laus to.2. 749
Galli humanis hoſtijs ſacrificant to.2. 271
Galli bellici metus to.3. 318
Galli immanis natio to.3. 270
Gallicum bellū à Cæſare geſtum quāquam difficile fuerit to.2. 630
Gallinaria ſylua to.3. 133
Gallinarius deliacus to.4. 33
Galloni cœna to.4. 67
Gallonius hō luxui et gulæ deditus t.2.20
Gallorum impietas to.2. 271
Gallorum expeditio in Delphos to.2. 271
Gallorū teſtimoniū eleuat Ci.t.2.269.270
Gallorum interceptorum de coniuratione Catil.confeſſio to.2. 260
Gallorum robur to.2. 532
Gallorum auxilia fideliſſima to.3. 254
Gallus Fabius amātiſſimus Cice.to.3.420
Gallus Caninius to.3. 92
Gallus Cornelius &c.to.3. 155
Ganearum nidor to.2. 650
Ganymedes à Ioue falſo raptus creditur Tomo quarto 151.210
Gaudere decet lætari non decet to.4. 210
Gaudium quid &c.to.4. 199
Gaudium à lætitia diſtinguitur to.4. 210
Gauius Coſſanus ciuis Roman. uirgis cæditur to.2.565.& ſequent.
Gaurus mons Campaniæ to.2. 363
Gellia lex &c.to.2. 640
Gellius nequam &c.to.2. 189
Gellius nutricula ſeditioſorum to.2. 185
Gellius Clodij &c.to.3. 313
Γεωργίς Ceres to.4. 270
Gemini ſtella to.4. 278
Geminum in ſcelere par.to.2. 792
Geminum conſilijs to.2. 651
Geminus tomo.2. 575

Geminæ tomo. 1. 391
Gemma tomo.4. 510
Gemmare uites to. 1. 305
Gena to.4. 284
Generalis conſtitutio &c.to. 1. 66.101
Generata uis hominis to.4. 117
Genere loci to.1. 331.184
Genere argumentum non ſemper à capite arceſſendum to. 1. 334
Generis controuerſia to.1. 65
Genere nobilitatis, dormientibus quidem beneficia deferri ſolent to.2. 265
Gentilitia ſacrific. anniuerſaria to.2. 134
Gentilitatum to. 1. 147
Gentium maiorum dij to.4. 145
Gemini dentes to.4. 286
Genus quid to.1. 72.75.149
Genus in genus transferri nequit to.4. 501
Geographica ſcribere iſtituit Cice.to.3. 325
Geometria Græcis in ſummo honore fuit Tomo quarto 140
Geometræ prima ſi dederis, danda eſſe reliqua tomo.4 135
Geometræ ſe cogere nõ pſuadere dicunt to. 4.10. eorum'q; ĩ docẽdo ratio to.4. 117
Germanitas to.2. 550
Germanum Cimber occidit to.2. 795
Germanorum bellum to.2. 631
Germanus frater to.2. 274
Geſtus oratori quatenus diſcẽdus to. 1. 159
Geſtus eſt mos to.2. 414
Geſtus uiri neq; mollis eſſe debet neq; ruſticus tomo.4. 437
Gigantum fabula to.2. 531
Gigantum more cum dijs pugnare eſt naturæ repugnare to.4. 501
Gladius uagina uacuus to. 2. 700
Gladiator to.2. 775
Gladiatores Cæſaris Capuæ eruptionẽ parabant to. 3. 404
Gladio meo confici prouerb.to.2. 191
Gladiatorum mos to.2. 654
Gladiatorum mira patientia to.4. 172
Gladiatorum ſpectaculum crudele & inhumanum to.4. 173
Gladiatorũ mos in congrediendo to.4. 205
Γλαῦκα ἐς ἀθήνας to. 1. 189
Glauciæ conſilium to.2. 693
Gleba tomo.4. 431
Globus σφαῖρα græce to.4. 166
Gloriæ umbras ſectari leuitatis to.2. 660
Gloria non eſt à bonis uiris repudianda tomo tertio 174
Gloria iuſta fructus ueræ uirtutis to.2. 660
Gloria tomo. 1. 113
Gloria quæ uera to.2. 688
Gloria ampliſſimum uirtutis præmium tomo ſecundo 480.618
Gloria nõ tam expetenda, quàm ſemel parta tuenda to.3. 277
Gloriam duæ artes pariunt to.1. 410
Gloria omnes ad ſtudia incendi to.4. 140
Gloria honeſtatis formam habet & ſimilitudinem to.4. 72
Gloria tanquam umbra uirtutem ſequitur Tomo quarto 161,179
Gloria eſt cõſentiens laus bonorũ to.4. 179
Gloria perfecta ex tribus conſtat to.4. 418
Gloria uera radices agit & propagatur tomo quarto 179
Gloria eſt frequens de aliquo fama cum laude tomo primo 113
Gloriæ cupiditas cauenda to.4. 426
Gloriæ quærendæ modus to.4. 450
Gloriæ ſpecies contemnenda to. 1. 143
Glorioſum quid in ciuitate to.2. 724
Glutidarum familia to.4. 126
Glyconem medicum Panſæ cõmendat & purgat Brutus to.3. 151
Gnati tomo. 2. 667
Gnato paraſitus to.2. 718
Γνῶθι σεαυτὸν, quo intelligendũ to. 3. 298
Gorgiæ quot & quãtus habitus honor to.1. 230
Gorgiæ ſenis liber ad Philippum Macedonem to. 1. 308
Gorgiam ut dimittat Cicer. filio ſcribit Tomo tertio 146
Gorgiam Iſocrates audiuit to. 1. 319
Gorgias Leonti. ſe ad omnia reſponſurum profitetur &c. to. 1. 119.130
Gorgias Leontinus to. 1. 149
Gorgias Leontinus orator to. 1. 63.149
Gorgias concinnitatis princeps to. 1. 117
Gorgias C. annorum to.1. 319
Gorgias primus è Sophiſtis auſus eſt poſcere quæſtionem in conuentu to.4. 62
Gorgias quid primus in oratione inuenerit tomo. 1. 319
Gorgias numeroſa oratione maxime delectabatur to.1. 299.318
Gorgonis os to.2. 121
Grabatus to.4. 360
Gracchi à Senatu magis quam maiorum moribus deſciuerunt to.2. 536
Gracchus in concione ſeruum cum fiſtula à tergo habere ſolitus eſt to. 1. 145
Gracchi agrum Campanum tangere non auſi tomo.2. 173
Gracchi interitus to.4. 157
Gracchi angues to.4. 347
Gracchi interfectores to.2. 780
Gracchi oratio in Piſonem to.2. 272
Graccho quanta uocis cura fuerit to. 1. 245
Gracchos contentiones agrariæ perdiderũt Tomo quarto 458
Gracchus in agendo uehemens to. 1. 243
Gracchus Corneliæ matris diligentia optimo inſtitutus to. 1. 259
Gracchus augur to.3. 280
Gradatio figura to. 1. 46
Gradus rerum to.4. 263
Gradu deijci prouerb.to.4. 418
Gradus ne magiſtratuum in ambiendo obſeruandi to.2. 545
Gradus Aurelij to.2. 318
Gradus ſocietatis humanæ to.3. 478
Græca ſacra to.2. 119
Græcia eloquentiæ princeps to. 1. 137
Græcia magna in Italia to.4. 160.215
Græciam magnam Pythagoras erudiuit tomo primo 233
Græci teſtes non idonei to.2. 437
Græcorum artes to.2. 530
Græci Q. frat. querebantur to.2. 274
Græci honeſte ſcribere, non autem facere ſoliti Tomo ſecundo 610
Græci omnes negligentiores to. 3. 140
Græci ſine publicanis uectigal pendere non ſoliti to.3. 170
Græci exultãt quod peregrinis iudicibus ut ſuis utantur to. 3. 180
Græci nihil magni geſſerunt non conſultis prius oraculis to.4. 308
Græci teſtimoniorum religionem et fidem nunquam coluerunt to.2. 436
Græci leues, barbari immanes to.2. 705
Græci Tyrannicidis honorem immortalem tribuunt tomo.2. 685
Græci fallaces & leues to.3. 267
Græci nonnunquam uocabulis egentiores latinis to.4. 10.87.171
Græci doctrina & literis, latinis ſuperiores in reliquis inferiores to.4. 139
Græci laborem & dolorem uno uocabulo appellant &c.to.4 178
Græci non ſatis animoſi, ſed fortes in morbis tolerandis to.4. 172
Græcis humanitatem debemus & diſciplinam to. 3. 269
Græcis uerbis quatenus utendum to.4. 87
à Græcis philoſophiam & omnes artes habemus to.4. 75
Græci in conuiuijs ſolent nominare, cui poculum tradituri ſint to.4. 158
Græci in hiſtorijs famam ferè ſequuntur Tomo tertio 381
Græcis Latina nomina to.2. 150
Græcis Cicer. eruditionem non tribuit, fidem minime to.2. 437
Græca fides to.2. 437.441
Græca natio ineptiæ uitio obnoxia to. 1. 164
Græcam nationem, græce ſcribendo conſeruauit Cicero to. 3. 321
Græcorum uerſuum fructus non potior latinis to.2. 479
Græcorum mos in ponendis conſecrãdiſq; cuipiam ſtatuis to.2. 134
Græcorum quorundam nimia familiaritas cauenda ibidem
Græcorum amantiſſimus habitus Cicero, Tomo tertio 315
Græcorum è Troia redeuntium naufragiũ Tomo quarto 314
Græco more bibere to.2. 84
Græcorum religio in conſeruandis uel hoſtium monumentis to.2. 134
Græcorum lexicus to.4. 78
Græcorum genera tria to.2. 448
Græcorum mos ut in teſtimonio dando iurent ad aras &c.to.1. 636
Græcorum ingenia &c.to. 3. 274
Græcoſtaſis tomo. 3. 180
Græcorum in muſicis ſtudia to.4. 140
Græcorum in præbibendo mos to.4. 154
Græc.bibliotheca lib.referta, to.4. 165
Græcula cautio chirographi to.3. 99
Græcus teſtis &c.to.2. 437
Graiugena to.4. 174

Grammatici poetarũ interpretes proximi ad eorum quos interpretantur, diuinatio nem accedunt to.4. 315
Grammaticorum profeſſio to.1. 149
Grammon locus in Theſſalia to.1. 210
Grandiloqui oratores to.1. 296
Granditate to.1. 261
Granius homo dicaciſſimus to.1. 195
Gratia in referenda nihil nimium eſſe po teſt tomo.2. 559
Gratia & beneficium, concordiæ uincula Tomo quarto 35
Gratia & bonitas in deo to.4. 356
Gratia ualet etiam apud bonos to.1. 438
Gratiæ diffinitio to.1. 104.131
Gratiæ referendæ & pecuniæ debitæ diſſi milis ratio to.2. 486.556
Gratidianus notatur to.4. 473
Gratidius, Q. fratris legatus to.3. 266
Gratificatione to.4. 217
Gratioſi homines to.2. 436
Gratitudo to.2. 559
Gratulator to.4. 84
Gratus gratiarum non immemor to.2.493
Gratus & qui accipit beneficium & qui accipere potuit eſſe debet to.2. 633
Graue in populum to.2. 768
Grauedinoſus to.4. 301
Graues offenſiones ex grauib. morbis eſſe ſo lent Tomo tertio 243
Grauidas to.4. 373
Grauis dicendi figura to.1. 20
Grauitas tacita et fides de unoquoq; loqui tur tomo.2. 472
Greges armentorum to.1. 653
Greges ſeditioſorum to.1. 395
Gruum in uolando ſolertia to.4. 281
Gubernatores ſummi in magnis tempeſtati bus à uectorib. admonentur to.2. 777
Gubernator quietus plus agit quàm cæteri omnes qui in naui miniſtrant to.4. 419
Gumas tomo.4. 67
Gurges uitiorum to.2. 145
Gurges patrimonij to.2. 589
Gurguſtium tomo.2. 239.650
Guſtatus ore continetur to.4. 285
Guſtatus ſenſus ex omnibus maxime uolu ptarius tomo.1. 332
Guſtauit cubans to.2. 431
Guttam aſpergit huic Bulbo to.2. 323
Gyges paſtor annuli beneficio rex Lydiæ to mo quarto 466
Gymnaſiarcha to.2. 213
Gymnicorum ludorum certatores laborũ patientiſſ. to.4. 216
Gymnoſophiſtarum apud Indos patientia Tomo quarto 217
Gynecæum to.1. 742
Gythios nauale Lacedæmon. to.4. 468

H

Habeo, inquit Ariſtippus, non habe or à Laide to.3. 135
Habere ſibi to.2. 115
Habere gratias to.2. 486.556
Habitare.xxx. milibus to.2. 610
Habitus quid to.1. 74
ex Habitu loci to.1. 96
Hageſſaretus Lariſſæus commẽdatur t.3. 298
Haleſa Siciliæ ciuitas to.2. 106
Haleſa ciuitatis laus to.2. 178
Haleſina ciuitas lauta & nobil. to.3. 205
Haleſini antiquiſſimi & fideliſſimi Roma norum ſocij to.2. 127
Haleſinorum leges de Senatu cooptando à C. Claudio Appij filio conſcriptæ ibidẽ
Halicarnaſſus urbs à Qu. Cicerone recrea ta Tomo tertio 269
Halycienſes à Verre ſpoliati to.2. 160
Halienus, Q. frat. legatus to.3. 266
Hamilcar uidebatur ſibi audire ſe poſtridie Syracuſis cœnaturum to.4. 318
Hamilcar Annibalis pater Regulum ce pit tomo.4. 477
Hannibalem ſui ciues è ciuitate eiecerunt to mo ſecundo 547
Hannibal Phormionem Peripateticum in ſanum ac delirum iudicauit to.1. 173
Hannibalis dictum apud Pruſiam regem exultantis to.4. 345
Hannibal pœnus homo callidiſſ. to.4. 433
Hannibali Iuno in ſomnijs uiſa quum co lumnam auream è templo Iunonis Laci niæ auferre uellet to.4. 318
Hannibalis quum Saguntum cepiſſet ſom nium to.4. 318
Harpalus latro to.4. 305
Hariſtus Academicus &c. to.1. 293
Haſtas abiecit to.2. 414
Haſta Cæſaris to.1. 779
Hæredipeta turpis to.4. 472
Hæreditas quæ optima filijs à patribus re linquatur to.4. 435
Hæreditatem creuimus to.2. 364
Hæredũ poteſtas in bonis paternis t.2. 447
Hæreditates ab ingenuis mulieribus ueni unt tomo.2. 452
Hæreditatis definitio to.1. 333
Hæres ex deunce to.2. 278
Hæret in ſalebra, prouerb. to.4. 336
Hæſit ad metas to.1. 623
Hecate Aſteria matre nata to.4. 397
Hecato Panetij diſcipulus &c. to.4. 470. eiuſdem de officijs lib. ſex. 475.
Hector ad currũ diſtrahitur &c. to.4. 160
Hector Achilli mortẽ denunciat to.4. 322
Hectoris & Aiacis congreſſus to.4. 205
Hectoris Neuiani dictum to.3. 67
Hecuba cur in canẽ conuerſa dicatur to.4. 55
Hecubæ ſomnium de Paride fil. to.4. 317
Hedonem Stoici ad corpus & animum re ferunt to.4. 93
Hedui fratres pugnant to.3. 318
Hegeſias Atticus uideri uult to.1. 286
Hegeſias Cyrenaicus to.4. 355
Hegeſiæ genus to.3. 475
Hegeſias dum peruerſe lyſiã imitari uult al terum penè Demoſthen. ſaltat t.1. 327
Hegeſias autor infringendorum numero rum in oratione to.1. 322
Ηγεμονικὸν, id eſt principatus in creaturis præſtantiſſ. quoq; to.4. 263
Heius priceps ciuitatis Mamertinæ t.2. 337
Heleus hippias quære Hippias
Helia lex tomo.2. 606
Helia & fuſia lex à P. Clodio euerſa eodẽ
Helice tomo quarto 277.278
Helij largitio pernicioſa to.4. 299
Heliopolis tomo.4. 456
Hellanicus apud Græcos, qualis apud La tinos Pictor to.1. 163
Helluatur tomo.1. 627
Helluabere patrimonium to.2. 189
Helluationes to.2. 490
Helluatus ſanguinem reip. to.2. 522
Helluo patriæ to.2. 569
Helluo librorum Cato Minor to.4. 29
Helluo natus abdomini to.2. 656
Heluetiorum excurſiones to.3. 318
Heluetiorum bellum to.2. 631
Hemon centurio to.3. 189
Heraclea tomo.2. 476
Heraclea pocula to.2. 200
Heracleo dux prædonum to.2. 346
Heraclides Ponticus Plato diſcip. tomo.4. 215.318. Eius de Deo opinio. 142. De republi. conſcripſit to.3. 150.387
Heraclidis mos in dialogis to.3. 494
Heraclides Temnites Rhetor to.2. 443
Heraclitus Tyrius Antiochi familiaris To mo quarto 36
Heracli. igne omnia conſtare ait to.4. 40
Heracl. Scotinos to.4. 65.148.293
Heraclitus Tyrius Clitomachum et Philo nem multos annos audiuit to.3. 15
Heraclitus Phyſi. in Epheſios to.4. 232
Heraclitus propter obſcuritatem Democri to haud comparandus to.4. 349
Heraclitus pro Academicis contra Antio chum diſſerit to.4. 37
Heraclitus conſulto obſcure dicere ſolebat Tomo quarto. 348
Heraclius homo nobilis Iouis ſacerdos. Sy racuſis magiſtratum habebat to.2. 224
Heraclius Hieronis filius HS. trities hære ditate à Verre fraudatus to.2. 109
Heracl. Syracuſanus bonis fortunisq; ſuis à Verre exutus eſt to.2. 207
Herbeſcentem
Hercules ſacra docuit to.2. 523
Hercules immortalis to.2. 597
Hercules Myronis to.2. 193
Hercules Xenophontius to.3. 65
Hercules cur deus habeatur to.4. 145.463
Hercules Belus to.4. 463
Hercules ſeu eorumq; genealogia to.4. 296
Herculem apud inferos ab Vlyſſe conueni re facit Homerus ibidem
Herculis meta to.2. 643
Herculis Agrigentini ſignum to.2. 214
Herculis in rogo æſtuantis impatientia to mo quarto 167
Herculis labores to.4. 169
Herculis Deianira &c. to.4. 302
Herculis iudicis ſenum to.4. 319
Herenniani hæredes to.3. 493
Herennius tribu. pleb. homo nequam & egens Clodium ad plebẽ traducere co natur tomo.4. 318

Herẽnius

Herennius Gallus hiſtrio to. 3. 358
Herillus Zenonis diſcipulus to.4. 43
Herillus in cognitione et ſciẽtia ſummũ bonum ponit to.4. 43.79.111.111.
Hermæ Pentelici to. 3. 306.397
Hermæ tomo.4. 404
Hermachus to.4. 81.
Hermagoras reprehẽſus. quod genera cauſarum partes faciat to. 1. 63.65
Hermagoras philoſophus potius quã Rhetor tomo primo 65
Hermagoras conſtitutionis Rhetoricæ inuentor to. 1. 66
Hermagoras tranſlatiuæ conſtitutionis inuentor to. 1. 66
Hermathena to. 3. 394.395
Hermia Cice. ſeruus to. 3. 245
Hermippus diſcipulos ſuos dimidio ſtudioſos reddebat quam acceperat to. 1. 445
Hermodorus Epheſius ob uirtutem pulſus Tomo quarto 232
Hermodorus Plato. libros ſolitus diuulgare tomo tertio 496
Herodotus pater hiſtoriæ fabuloſus & cætera tomo primo 379
Herodes uir mirabilis to. 3. 313
Herodotus admirabilis to. 1. 299
Herodotĩ oratio quaſi amnis fluens ibidem
Herodotus & uetuſtiores in oratione numeris carent to. 1. 321
Herodotus in oratione affectus delicias cõtempſit to. 1. 299
Heſiodus ante Ro conditam fuit to.4. 839
Heſiodi Thogoniæ iterpres zeno to.4. 241
Heſperides &c.to.4. 297
Heſperos ſtella &c.to.4. 267
Heſtia græce nobis ueſta &c.to.4. 279
Heterebus Veſtorij ſeruus to. 3. 506
Hetruſci extorum periti ſunt to. 3. 310
Hetruſci à Romanis inſtructi to. 1. 507
Hetruſcorum Aruſpicum diſciplina quando coli cœpta to. 3. 119
ab Hetruſcis orta diuinãdi ſciẽtia to.4. 398
Hetruſcorum ſcientia maxime circa exta Tomo quarto 326
Hetruſci cœlum diuidunt in ſedecim partes tomo.4. 343
Hetruſcorum libri Aruſpiciñ fulgurales & rituales to. 1. 508. & to.4. 323
Hierocles Meneclis frater to. 1. 174
Hierocles Alabanden. Otticus orator Meneclis frater to. 1. 292
Hierocles & Menecles Aſiatici oratores et principes tomo. 1. 328
Hieronica lex to. 1. 109
Hiero pictor to. 2. 198
Hiero Tyrannus &c.to.4. 246
Hieronymus Rhodius ſũmũ bonũ ponit in indolẽtia et uacatione moleſtiæ to.4. 43.63.65.69.110.111.133.
Hieronymus Peripateticus dici nõ debet tomo.4.65.ex Socratis libris.xxx. uerſus collegit tomo. 1. 322
Hieroſolimarius traductor to. 3. 317
Hieroſolymitanum aurum to.2. 449
Hieroſolymitano templo abſtinuit Pompeius tomo ſecundo 449
Hilaritas to.4. 433
Hilarula to. 3. 541
Hilarius Cn. Octauij libertus to. 3. 205
Hilarus Cice. libertus homo neq̃ to. 3. 308.
Hinc illæ lachrymæ prouerb. to. 1. 620
Hippacus Geographus Eratoſthenem reprehendit to. 3. 336
Hippias heleus omnium rerum & artiũ ſcientiam tenebat to. 1. 230
Hippias heleus antiquiſſimus dicendi magiſter tomo. 1. 249
Hippias Philoxeni f. cõmẽdatur to. 3. 206
Hippias Piſiſtrati filius arma contra patriam ferens in Marathonia pugna cecidit &c.to. 3. 335
Hippocentaurus nunquam fuit to.4. 157
Hippocrates deſperatis uetat adhibere medicinam to. 3. 346
Hipponactæum præconium to. 3. 202
Hippolytũ Theſeus perdidit etc. to.4. 304
Hippolyti mors to.4. 476
Hircio ſupplicatio, L. dieꝝ decreta t. 2. 124
Hirri repulſa &c.to. 3. 143
Hircij epiſtola ad Atticum [illegible] ſcripta de Cicerone to. 3. 487
Hircius cum Q. fratre acerrime pro Cicerone litigauit to. 3. 501
Hircij epiſtola quaſi περὶ πλασμα uituperationis, quam Cæſar ſcripſit de Catone Tomo tertio 487
Hircij et Panſæ conſulũ interitus to. 3. 187
Hircius Conſul in prælio ab Antonio Cæſus tomo tertio 156.129
Hircius de fato cũ Cice. diſputat to.4. 364
Hircius nihil non ſummi ducis conſilio geſſit tomo tertio 156
Hircius ineptus & ſe ipſe amans ſine riuali tomo tertio 199
Hircij liber contra Catonem quare uulgare noluerit Cice. &c.to. 3. 488
Hircij interitus to. 3. 156
Hirciũ declamare doc. Cice. to. 3. 105.119
Hiſara fluuius &c.to. 3. 144
His palam to.2. 814
Hiſpani poetæ pigue qd ſonptes to.2. 480
Hiſpani immanis natio to. 3. 269
Hiſpanorum numeros to. 2. 331
Hiſpanienſi a flagitia. to.2. 331
Hiſtoria à Cice. petebatur to.4. 379
Hiſtoriæ lex prima, ut uera ſit & ne ad gratiam ſcripta uideatur to. 1. 169
Hiſtoriam ſcribere ſummi oratoris eſt. tomo. 1. .1.68
Hiſtoria olim nihil aliud erat niſi annaliũ confectio ibidem
Hiſtoria Roman. rerum quam ob cauſam mendoſior facta ſit to. 1. 253
Hiſtoria ab Herodoto & Thucidide uberius & ornatius quàm antea ſcribi cœpta to. 1. 266
Hiſtoria quid to. 2.3. 70.163.166
Hiſtoriam quantum ſit ſcribere to. 1. 162
Hiſtoria oratori utilis to. 1. 170
Hiſtorici lati. & Græc. to. 1. 163
Hiſtoriæ lectio quam delectet to. 3. 66
Hiſtrio tomo quarto 520
Hœdi tomo quarto. 240
Homeri patria incerta to. 2. 479
Homeri magniloquentia to. 3. 197
Homeri figmentũ de cãtu Sirenũ to.4. 128
Homerum quamquam cœcum omnia tamen uidiſſe to.4. 234
Homerus propter excellentiam poeta dictus tomo primo 336
Homerus & Heſiodus ante Romam conditam fuerunt to. 1. 250. & to.4. 115
Home. Lycurgi tempore floruit to.4. 108
Homerus ante Heſiodum multis ſeculis fuit tomo.4. 510
Homerus præco laudis Achillis to.2. 479.
Homerus humana ad deos transtulit to.4. 151. Fato nullum tribuit to.4. 340
Homerus multa falſa de dijs comminiſcitur to.4. 158
Homo natu to. 3. 50
Homicidij defenſio to.2. 670
Homicida et Homicidium qui molitur, pari crimine obiectus to. 1. 383
Hominem homini plurimum prodeſſe aut obeſſe to.4. 444
Hominem quanto artificio natura fabricata ſit to 4. 28
Homi. frugi omnia recte facere to.4. 203
Homines ſapientes ſola turpitudine commoueri to. 3. 78
Homin. ſapientiſſim. Lepſi to.2. 698
Homin. dupliciter deijciuntur to.2. 255
Homines quomodo ad humanitatem tradueti &c.to.2. 585
Homines etiam in turbidis rebus interdum animis relaxantur to.2. 718
Hoĩes nos eſſe natos meminiſſe decet t. 3. 30
Homines nos eſſe meminerimus to. 3. 69
Homines beluis quanto præſtent to.4. 84
Homines hominũ cauſa geniti t.4.12.418
Homines anima & corpore conſtare, Tomo quarto 106.124
Homines quare erecti to.4. 284.385
Homines ex terra, ſpectatores cæleſtium rerum diuinarumq́; &c.to.4. 284
Homines qua lege geniti to.4. 373
Homines agnatione et gẽte deorum teneri eorũq́; ſolos cognitionẽ habere t.4. 382
Homines hominibus ſecundum deos maxime eſſe utiles &c.to.4. 445
Hominis proprium beneficio & beneuolentia alligari to. 1. 159
Hominis natura multis ſimulationum inuolucris tegitur to. 3. 267
Hominis & beluæ differẽtia to.4. 78.383
Hominis ſatio qualis to.4. 382
Homi. fabrica & ornamenta to.4. 383
Hominum uoluntates occultæ multiplicesq́; naturæ to. 3. 249
Hominum duo genera to. 1. 148
Hominum maleuolentia to. 3. 132.362
Hominum animi incerti to. 3. 257
Hominum cauſa creata omnia, tomo tertio 398.149.170.378
Homo ad duas res natus ad intelligendum & agendum to.4. 76

Hominis natura ad omnem uirtutem percipiendam facta to.4. 126
Homi præſtantiſſimum mens to.4. 124
Hominum nouorum & humili genere et loco natorum uirtus & induſtria, odioſa eſt nobilibus to.2. 264
Homo corpore & anima conſtat to.4. 124
Homo ſolus ex animalibus natus pudoris & uerecundiæ particeps rationis & cogitationis to.4. 382
Homo natura ueritatis auidus to.4. 326
Homologia latine conuenientia dicitur t.4.90
Homo ad mundum contemplandum natus Tomo quarto 164
Homo animal ſagax &c. ex omnibus animantibus ſolus rationis capax to.4. 318
Homunculus to.4. 143
Homulus to.2. 660
Honeſtum cauſæ genus to.1. 67
Honeſtum & eius partes to.1. 132
Honeſtum quod ſit, id ſolum bonum eſſe tomo quarto 91.419.461.517.
Honeſtum id ſolum quod eſt populari fama glorioſum to.4. 91
Honeſtatem omnem ex quatuor partibus manare to.4. 71.416.441
Honeſtas an in uoluptate contēnenda conſiſtat, & an coniungi poſſint to.4. 45
Honeſte uiuere eſt cum uirtute uiuere to.4. 91. & conuenienter naturæ. 106.
Honeſtū p ſe expetendū to.4.91.131. 126
Honeſtum quod ducatur à conciliatione naturæ, zeno ſtatuit finem eſſe bonorum tomo quarto 44
Honeſtum eſt quod aut totū aut aliqua ex parte propter ſe expetitur to.1. 122
Honeſtius de amicorum pecunia laborare quam de ſua to.3. 296
Honeſta quæ proprie dicantur to.4. 130
Honeſtatis ſummus ſtudioſiſſimi appetentiſſimique to.4. 176
Honeſtum nihil quod non utile to.4. 424
Honeſtum an in ſapientibus to.4. 453
Honeſtus quis dicatur to.1. 185
Honoraria opera to.1. 276
Honorarium arbitrium to.2. 44
Honorarius to.2. 666
Honorantes qui dicantur to.2.323. to.4.438
Honores quomodo æſtimandi to.3. 270
Honoris ædes & ara extra portam Collinam dedicata tomo.4. 402. à M. Marcello renouata to.4. 168
Honoris quærendi modus uel deſerēdi modus tomo 4. 410
Honorum gradus pares, gloria diſpares Tomo ſecundo 554
Honos præmium uirtutis iudicio ſtudioque ciuium alicui delatum to.2. 323
Honos uerus quis to.3. 141
Horatius occiſis tribus Curiatibus uictor reuerſus ſororem occidit to.1. 107
Horatius Puluillus to.2. 518
Horatius Cocles &c. to.4. 392
Horizōtes orbes id eſt definiētes to.4. 353
Horme, id eſt animi appetitio tomo quarto 20.91.120.109.
Hornotinum frumentum to.2. 250
Horrifer tomo quarto 152
Hortenſij in cauſis imperium atque impoſitura tomo.2. 54
Hortenſius filius cum gladiatoribus flagitioſe uiſus to.3. 388
Hortenſius Cicer. in collegium augurum adoptat to.1. 346
Hortēſius quū primū in foro dixit to.1. 276
Hortenſius quando mortuus to.1. 276
Hortenſius quantus orator to.1. 288
Hortenſius cur in adoleſcentia dicendo magis floruit quàm ſenior to.1. 293
Hortēſius melius dixit quàm ſcripſit to.1. 312
Hortenſius, Q. Metellus Coſſ. to.2. 346
Hortenſius gloriari ſolitus, quod bello ciuili nunquam interfuiſſet to.3. 28
Hortenſ. Cice. familiaris et collega to.3. 39
Hortenſ. è theatro exibilatus to.3. 107
Hortenſij indoles à prima uſque ætate eximia to.1. 245
Hortenſij ætas eloquentia, laus, memoria diuina to.1. 245.263.288.
Hortenſ ſtudium ardentiſſimum ibidem.
Hortenſij honores & contentiones in cauſis cum Cicero to.1. 291
Hortenſio nihil liberalius to.3. 458
Hortenſiū multū diligebat Cice. to.3. 189.
Hortēſ. primū Aſiatico genere uſus t.1.292
Hortēſius pro Meſſala dicens maxime probatus eſt to.1. 293
Hortēſius à Craſſo conſule et Scæuola uſque ad Paulū & Marcellū Coſſ. floruit ibi.
Hortenſ. copioſiſſime & ornatiſſime Cicer. laudauit to.3. 338
Hortenſius ſimulata amicitia Cicer. prodidit tomo.3. 228
Hortenſius Cice. liber &c. to.4. 48
Hortenſius to.3. 311
Hortenſ. & Craſſus notati to.4. 500
Hortenſ. à Saluio deprauatus to.3. 458
Hortē. à Cice. ciuilior quàm Antonius t.3.458
Hortenſius cauſam Africæ & regis Bithyniæ defendit to.1. 345
Hortenſ. adhuc Iuuenis pro Cn. Pompeij bonis dicens obtinuit to.1. 277
Hortenſius. Lu. Paulo, C. Marcello Coſſ. Tomo primo 277
Hortenſ. æmulatione Cice. attentius cauſas agere cœpit to.1. 30
Horti ad curas mœſticiamque minuendam aptiſſimi to.3. 490
Horti ruſticis altera ſuccidia to.4. 512
Hoſpitaliſſimus to.2. 84
Hoſpitalis Iupiter to.2. 713
Hoſpitalitas laudatur &c. to.4. 453
Hoſpitij neceſſitudo ſancte colēda t.3. 199
Hoſpitium publicum to.1. 235
Hoſpitis officiū in aliena ciuitate to.4. 436
Hoſpitij iura to.2. 249
Hoſtibus iuſtis pacta præſtāda fides, prædonibus nō item latronibus to.4.431.479
Hoſtilia curia to.4. 117
Hoſtis olim qui peregrinus to.4. 421
Hoſtes olim perduelliones eodem
Hoſtes quos Roma. in amicitiam recepe-rint tomo ſecundo 377
Hoſtium colloquia to.2. 733
Humana ſpecie & figura nihil pulchrius Tomo quarto 244
Humani corporis infirmitas to.2. 392
Humanitas to.2. 719
Humanus interpres pacis to.2. 339
Humanæ ſocietatis & membrorum comparatio to.4. 463
Humanæ conditionis recordatio dolorem leuat &c. to.3. 22
Humanitas & benignitas populo grata Tomo quarto 448
Humanitas à Græcis inuenta to.3. 269
Humanitatis artium cognatio to.2. 474
Humanitatis ſtudia to.2. 437
Humati ab humo dictum to.4. 146
Humationis quæ ratio tenenda to.4. 160
Humati qui dicti to.4. 402
Humeris geſtū agere græce ſolent to.2. 495
Humerus etiam in Brutis to.4. 287
Humile cauſæ genus to.1. 67
Humiles qua uia emergant to.2. 264
Hyades unde dictæ to.4. 278
Hyaliſi ſimulachrum nobiliſſimum apud Rhodios to.2. 294
Hyblenſes à Verre ſpoliantur to.2. 163
Hydra inferni &c. to.4. 279
Hydria Boeti to.2. 198
Hydriæ argenteæ to.2. 312
Hypallage quæ to.1. 306
Hypanis fluuius to.4. 358
Hyperbole to.3. 335
Hyperbolus Athenienſis homo improbiſſimus to.1. 276
Hyperides & Demoſthenes perfecti oratores tomo.1. 250
Hyperides & Æſchines inter ſe diſſimillimi tomo.1. 285
Hypotheſis, id eſt, cauſa to.1. 340
Hyſcus &c. to.1. 246
Hyrcani maximos canes alere ſolebant Tomo quarto 163.
Hyrcanorum ſepulcra &c. to.4. 168

I

Iaccbus marmoreus Athenieſ. t.2. 223
Iacere in pace to.2. 789
Iactantia indecora to.4. 438.
Iactantia ſui moleſtiſſima to.2. 56
Iactatio quid ſit &c. to.4. 200
Ialyſus Rhodiorum to.2. 323
Ialyſus Protogenis to.3. 334
Ialyſus tomo.4. 299
Iambicus numerus to.1. 318
Iambus & Dactylus in uerſum ſæpe cadunt to.1. 322. Conuenit ſermoni humili &c. ibidem
Iamblicus Phylarchus Arabum to 3. 224
Ianitor hoſpes quidā Lāpſcenus to.2. 81.
Ianitores to.1. 362
Ianuendarum familia to.4. 326
Ianus tomo.4. 370
Ianus medicus to.2. 771.775
Ianus unde dictus &c. to.4. 370
Iaſoni Pheræo uomica aperta gladio &c. tomo quarto 302

Iaſon Pheræus qualis to.4. 433
Ibes aues quales to.4. 153
Ibes uolucres ſerpentes in Ægyptum à uento eiectas interficiunt to.4. 258
Ibycus Rheginus maxime omnium amore flagrauit &c.to.4. 211
Icadij prædonis famem to.4. 365
Icere fœdus to.2. 641
Iconij Cice.x.dies cõmoratus to.3. 38.374
Idea tomo ſecundo 168
Ideæ latinè ſpecies to.4. 150
Ideæ Platonis tomo.4.150. earum labefactator Ariſto. & Theoph.
Ideæ matris ſtirps &c.to.4. 160
Idem uelle & idem nolle uera amicitia eſt Tomo ſecundo 543
Idibus Martijs Cæſar occiſus to.3. 508
Id popul.curat ſcilicet prouerb.to.3. 501
Id pugnat tomo.2. 323
Id ſolũ eſſe miſerũ quod turpe ſit to.3. 415
Idiotæ tomo.1. 398
Idola tomo quarto 52
Idæum Mariarũ ſtulta cõſolatio to.3. 518
Iecur eiuſq; portæ to.4. 283
Ieiunus animus to.2. 812
Ieiunitas tomo.1. 335
Ignarus unde dicatur to.2. 316
Ignauia unde dicatur eodem
Ignis quid Zenoni Parmenidi & Heraclito Tomo quarto 40
Ignem eſſe omnium animum to.4. 295
Ignoſcere facinus to.2. 428
Ignoratio rerum naturæ &c.to.4. 60
Ignoratio in omnibus rebus uitioſa to.4.99
Ignorantia non profitentis, non reprehenditur tomo.2. 555
Ignorata to.2. 22
Ignoratione to.4. 62.136
Ignoratio ſui to.2. 831
Ignotum ab ignoſco to.1. 235
Ignotus, ignauus, ignarus, in præpoſitione præpoſita, dicũ uſus obtinuit to.1. 308
Ilias malorum to.3. 417
Iliona Tragœdia to.4. 33
Illiberalitatem to.3. 414
Illotus ſermo to.1. 835
Illuminate tomo.1.330.to.2. 305
Illuſtris oratio to.1. 846
Imacharenſes à Verre ſpoliati to.2. 262
Imago figura to.1. 57
Imbibiſſet animo to.2. 69
Imitatio tomo.1. 242
Imitandi qui ſint & modi to.1. 273
Imparatus to.2. 302
Impenſam agere to.1. 238
Imperatoris ornamenta quatuor to.2. 300
Imperatores qui uereantur appellari, Tomo ſecundo 821
Imperatores Romani pro repub. capita nouerunt tomo.4. 132
Imperatori ſumma quatuor ineſſe debent tomo ſecundo 300
Imperatoris nomen Cicer.moleſtũ to.3. 238
Impatorũ mos i inſtruẽda acie t.3.43.757
Imperatorũ nobilium præſtantia to.2.232
Implicita tomo.2. 398
ad Impluuium ſtat.to.2. 83
Improuiſa magis lædere to.4. 184.129
Improuiſus to.3. 518
Imprudentia to.1. 7.35.339
Importune to.4. 358
Impotenti animo to.1. 527
Impreſſio tomo.2. 452
Impudentiæ templum Athenis dedicatum & cætera to.4 257
Impunitas peccandi quibus data uideatur tomo quarto 83.205
Impunitatis ſpes, maxima peccandi illecebra tomo.2. 678
Impunitus to.1. 802
In amicitiam ditionemq; eſſent to.2. 61
In ante diem to.2. 388
Inani & pleno omnia conſtare Leucippus ait tomo.4. 40
Inaniter tomo.4. 22
Inanis, qđ motu agitatur externo to.4. 149
Inapparatio to.1. 11
In ære meo eſſe prouerbium to.3. 234
In ære inciſum to 2. 215.723
Inæſtimabile to.4. 88
Incallidum ſe profitetur Cicero to.3. 38
Incallide to.4. 481
In Care periculum prouerb.to.2. 448
In cellam ſiemare to.2. 283
Incenſa, id eſt non cenſa to.2. 451
Incenſus tomo.2. 294
Incerta ἄδηλα græce to.4. 16
In incertis nihil eſſe probabile to.4. 39
Inceſſus qualis ſit to.4. 437
Inceſta &c.to.4 213
Inciſa tomo primo 825
Includatur in periculum to.2. 341
Inclytus prima breui to.1. 816
In cœlum ferri to.2. 756.797
Incolæ officium to.4. 436
Incolumitatis definitio to.1. 223
Incommoda ἀνεχεστήματα Cicer.uocat, Tomo quarto 99
Inconſtans argumentum uitiũ to.2. 82
Inconſtantiæ non eſſe, moderari ſententiam ex Republicæ tempeſtate to.2. 562
In conſuetudinem ſe immerſit to.2. 315
Incontente
Incredibili celeritate uelis nauis to.2. 145
Incumbere ad id bellum to.2. 293
Incumbere ad ſalutem in cauſam & ſimilia tomo.2. 408.427.838
Incunabula uirtutis eloquentia to.1. 832
Incuruescere tomo.4. 142
Indagatio rerum occultarum oblectationem habet to.4. 42
Indicarum mulierum in uiros amor to.4. 152. earum mos to.4. 228
Indicis Herculis fanum to.4. 319
Indices συλλάβαι to.3. 354
Indidem tomo.2. 29
In diem uiuere to.2. 748
Indifferens ἀδιάφορον græce to.4. 96
Indigentia libido explebilis to.4. 200
Indiget celeritatis to.2. 770
Indignatio & eius loci to.2. 89
ex Indiuiduis olanaſci Democri.ait t.4.36
Indoletia quid & an ſummum bonum Tomo.4.64. cum honeſtate coniunctam finem dixit Diodorus to.4. 219
Indolere tomo.2. 736
Inducere to.2. 376
Inducere animum to.2. 392
Inducere in rationem to.2. 98
Induciomarus to.2. 270
Inductio ἐπαγωγή quid to.2. 77.151
Inductio tripartita to.2. 78
Inductione multum uſus dicitur Socrates, Tomo primo 335
Inductus tomo.2. 740
Indus agros non ſolum irrigat, ſed etiã conſerit tomo.4. 282
Induſtrios, ſtudioſos et amãtes doloris græci eodem uocant nomine to.4. 278
In eadem es naui prouerb.to.3. 28
Ineptus quis & unde to.1. 164
Ineptum Græci nullo uocabulo appellare poſſunt to.1. 164
Inermes tomo.2. 234
Inerrantes ſtellæ to.4. 298
Iners quis dicatur to.4. 85
Inferna pœna & iudices to.4. 242
Inferorum iudices to.4. 259
ad Inferos tantundẽ undiq; uia eſt t.4.160
Inferos irridet Cicero to.2.344.to.4. 146
Infeſtis ſignis to.2. 274
Infeſtum to.2. 228
Inficeari to.2. 402
Inficator to.2. 246
Infici artibus pro imbui to.4. 87
Inficialis cauſa to.1. 342
Infidelitatem to.4. 288
Infinitus to.4. 40
Infinitum quæſt.genus to.2. 162
Infinitum odium to.2. 647
Infinitio ἀπειρία græce to.2. 48
Informatum to.4. 248
Informatione to.4. 259
Infra ſecundos locus to.2. 333
Infractio to.4. 282
Infudit non dedit to.2. 795
Infuſcare to.2. 319
Infuſcata maleuolentia to.2. 546
Ingenerari to.2. 375
Ingenia pclara gloria inuitantur to.3.183
Ingenij nomine quæ continearitur to.2.137
Ingenio cæteris præſtitiſſe to.1. 228
Ingenioſi unde to.4. 117
Ingeniorum uariorũ cauſa to.4. 235.432
Ingenij plenus to.2. 438
Ingenijs noſtris ſemina uirtutum innata tomo quarto 278
Ingenij præſtãtia quam uirtutem uocamus Tomo quarto 132
Ingeniũ etiam incultum relucet to.2.616
Ingenium tardum to.2. 328
Ingenioſi animus tardius in perturbationes incidit quàm hebetis to.4. 202
Ingenioſos oẽs melancholicos eſſe to.4.155
Ingenia hominum hebetiora propter cœli naturam to.4. 260
Ingenium hominis decus to.1. 258
Ingratitudinis uitium deteſtabile to.3. 423

Ingreſſionem tomo.1. 198
Ingurgitare to.2. 737
Inhabitabilis to.4. 239
Inhalare popinam to.2. 651
In hanc ſpem ingreſſus
In herba prouerbium
Inhibere ſupplicia to.2. 816
Inhonorati to.4. 75
In horam uiuere to.2. 763
In hoſpitalitas to.3. 196
Inhumanū hominis necem petere to.2.706
Inimicitia ira ulciſcendi tempus obſeruans &c.tomo.4. 200
Inimicitiæ Reipub.cauſa depoſitæ to.2.638
Inimicitiæ mortales, amicitiæ immortales Tomo ſecundo 696
Inire gratiam à nobis to.2. 890
Iniurijs alienis quàm ſua re honeſtius com moueri tomo.2. 178
Iniuriarum actio to.2. 282
Iniuriam non propulſans, ſi poteſt tam eſt in uitio, ꝙ qui parentes deſerat to.4.418
Iniuria ab īprudente nō eſt iniuria t.2.418
Iniuria alia, alia leuior to.4. 418
Initiatus to.2. 453
Inibi tomo ſecundo 819
Initia tomo.4. 384
Iniens ætas to.2. 295
Inimicū pecunioſum habens incolumis eſſe non poteſt to.1. 389
Iniuſtitiæ genera duo to.4. 418
In lenticula ungentum prouerb.to.3. 319
In libris de Repub.multa tractantur de ui ri boni officio to.4. 74
In loco poſita to.2. 239
In lucro ponere to.2. 443
In malis acerbius eſt uidere ꝙ audire t.3.78
In manum conuenire to.1. 452
In medio relinquere to.2. 617
In minimis rebus ſæpe magnæ deprehen dutur to.2. 443
In morte nihil mali eſſe to.3. 69
Innocentia, id eſt ἀβλάβεια quid to.4. 381
Innocentis pœna nulla to.2. 668
Innocens quis dicatur to.4. 321
Ino quæ Leucothea & Matuta quæ Cad mi filia to.4. 144.198
Inobſcurare to.2. 785
In oculis ferre to.2. 773
Inops ab amicis to.2. 508
Innumerabilitas to.4. 254
Innumerabilia Ciceronis lib. in Ciceronē officia tomo.3. 240
Innuptis nuptijs to.2. 144
In poteſtatem fuiſſe to.2. 301
In præpoſitionis uariatio to.1. 316
In præpoſitio nominibus locorum non op pidorum apponitur to.3. 196
Inquiſitionem to.2. 105
Inquiſitor tomo.2. 63
In quilinus to.2. 744
Inquinate loquitur to.2. 302.319
In rationem inducere to.2. 92
In rem præſentem uenire to.2. 279
In reos relatus to.2. 736
Inſania à furore differre uoluit Latinos, quàm Græcos diſtinguere to.2. 373
Inſanimus &c.to.1. 373
Inſanus prima longa to.2. 316
Inſcientia quid to.1. 8
Inſciens tomo.2. 742
Inſcitius to.4. 264
Inſcitia to.4. 30
Inſcriptum in frontem to.2. 393
Inſedatum to.1. 313
Inſepulta ſepultura to.2. 719
In ſermonem inſinuare to.2. 299
Inſidiæ multæ ſunt bonis to.2. 554
Inſidiatorem uitæ interfici poſſe to.2. 672
In ſinu gaudere prouerbium to.4. 230
Inſinuare in familiaritatem to.2. 176
Inſinuatio Græce ἔφοδος nominatur Tomo primo 2.32
Inſinuatione quando utendum to.1. 69
Inſipientia to.4. 530
Inſipientes omnes miſeros eſſe to.4. 214
Inſipientes omnes inſani to.4. 91
Inſipiētia nullum maius malum to.4.192
Inſita quæ to.1. 343
Inſpectio to.2. 740
Inſolentia uulgare uitium to.3. 236
Inſter immortalitatis to.2. 658
Inſtauratum to.4. 320
Inſtrumentum to.1. 352
Inſulæ ad Fibreni fluuii deſcriptio t.4.390
Inſula pro ædibus to.2. 610
Inſula Syracuſarum to.2. 220
Inſula tomo.2. 610
Inſulſitas to.3.499.& to.2. 695
In ſumma ſacra uia to.2. 545
Integratur tomo.1. 69
Integrum to.2. 801
Integrum eſſe ibi, ubi nullus corrūpere poſ ſit, nulla laus to.2. 69
Integumenta to.1. 145
Intellectio figura to.1. 50
Intelligenter to.1. 347
Intelligentia quid to.1. 122
Internecij populi to.3. 218
Intemperantia omnium perturbationum fons to.4. 105.200
Intendere actionem to.2. 676
Intentis oculis contemplari to.2. 440
Inter bonos bene agier oportet tomo.3.97. & Tomo quarto 472
Intercalari to.2. 385
Intercapedo to.3. 59
Intercaſa & porrecta prouerb.to.3. 373
Intercedere to.1. 733
Intercīſe Tomo primo 346
Intercolumnium tomo.1.32.tomo.2.81. & tomo.3. 292
Interdici aqua & igni to.2. 722
Interdicta to.3. 409
Intereſſe magni to.2. 362
Intermedius to.1. 296
Interminatum to.4. 245
Intermiſſione to.4. 255
Intermundia to.4. 77
Interſalcarios to.2. 466
Interius quid to.4. 253
Interimi cur fortiter agunt to.4. 357
Intermortua memoria to.2. 60
Intermortuæ reliquiæ to.2. 652
Interpoſuiſſe ſuam autoritatem to.2. 168
Interpoſitus to.4. 275
Interpres tomo.2. 259
Interpretatio pontificum tantæ autoritatis quantæ iudicum to.2. 529
Interpretari in partem miñorem to.2. 418
Interpretari ſententias facile eſt to.4. 199
Interpretatio figura to.1. 48
Interpretis indiſcreti eſt uerbum è uerbo ex primere to.4. 89
Interpuncta to.1. 238
Interpunctiones to.2. 418
Interrex patricius to.2. 504
Interrogatio figura to.1. 42
Inter ſe aſpiciebant to.2. 403
Intertrimentum to.2. 98
Interuallum conſiliorum to.2. 373
Interuentu to.4. 255
Interuerſum donum to.2. 268
Interuerſa ædilitas to.2. 819
Inteſtinus Tomo.4. 285
Intra montem Taurum, id eſt ad montem, Tomo ſecundo 577
Intra modum metere
Intueri & ueri to.2. 839
Intus canit prouerbium to.2. 82
Inuectus
Inuenta quæ dicantur to.4. 20
Inuentio to.1.64.& ſequent.
Inuentio quam præſtans to.4. 258
Inueterare to.4. 258
Inueteratio &c.to.4. 213
Inueterauit huic urbi to.2. 512
Inuidentia ab inuidendo dicta to.4. 182
Inuidētia et īuidia qd et unde t.4.193.199
Inuidentia uerbum minus uſitatum eodem
Inuidere bonis, labes ſeculi Cicero.to.3.58
Inuidia in iudicijs ualere nō debet to.2.350
Inuidiam ſæpe contempſit Cicero to.3.245
Inuidiæ motus omniū acerrimus to.1.190
Inuidia timenda homini to.1. 309
Inuidia uirtute parta eſt gloria to.2. 393
Inuidia eſt proprie cū inuidetur to.4. 382
Inuidiæ nomen ambiguum to.4. 181.199
Inuidere cū acuſatio apud poetas t.4. 182
Inuidis referta ſunt omnia to.1. 313
Inuiſior hoc quiſq; eſt, & ſuſpectior, quo callidior & perſutior to.4. 449
Inuita Minerua prouerb.to.3. 35.186 & tomo.4. 433
Inuitamenta to.4. 310
Inuite tomo.3.412.Inuitus
Inuitatio tomo.2. 84
Inuocatio deorum in exordio to.2. 380
Iocatio to.1.19.& to.3. 327
Iocandum quatenus to.1.194.& ſequent.
Ioca & ſeria prouerb.to.4. 79
Iocandi genus duplex to.4. 432
Iocus Cic.de mone dulæ furacitate t.2.456
Iocus à grauitate quid differat to.1. 198
Ioci captandi materies & præcepta, Tomo primo 12.195
Iocus Oratoris non ſcurrilis, aut inimicus eſſe debet to.1. 199

Iocus

Iocus Cic. de Pantheris to. 3. 12
Ioci feſtiuiſſimi in Clodium to. 2. 643
Iocus l-uitatis comes to. 4. 75
Iouem lapidem iurare prouerb. to. 3. 97
Iouis imperatoris ſigna tria in orbe terrarum pulcherrima to. 2. 122
Ioues tres eorū ꝗ genealogia to. 4. 196. 198
Iouis nomina ex officio to. 4. 99
Iouis ſte la qualitas &c. to. 4. 267. 375
Iouis Olympij ſimulachrum aureo amiculo exuit, & laneum induit Dionyſius Tomo quarto 305
Iouis ſtella proſper et ſalutaris, hominum generi to. 4. 375
Iouis ſacerdotium apud Syracuſanos ampliſſimum to. 2. 117
Iouis ſimulachrum to. 2. 404
Ioue fulgente cū populo agi nefas to. 2. 588
Iouis Vel fieri fanum to. 2. 666
Iphigeniæ immolatio to. 4. 163. 476
ὑποθέσεις tomo primo. 340
ὑπομνηματισμὸς Areopagitarum decretū Tomo tertio 190
Ipſe dixit pythagoreorum uox to. 4. 237
Ipſi fontes ſitiunt prouerb. to. 3. 202
Ira penitus extingui nequit to. 3. 273
Iracundia cauenda ibidem
Ira in pectore &c. to. 4. 143
Ira ulciſcendi libido eius qui uidetur læſiſſe. Tomo quarto 290
Ira, in puniendo maxi. cauenda to. 4. 429
Iram Ennius bene dixit initium inſaniæ Tomo quarto 206
Ira dubitationē inſaniæ nō habet to. 4. 212
Iram eſſe fortitudinis cotem. to. 4. 204
Iræ moderari fortis eſſe ibidem
Iracundia conſilio inimica to. 2. 699
Iracundiæ uehementius à literis & humanitate abhorrent to. 3. 272
Iracundia quid to. 1. 554
Iracundia & ira differunt to. 1. 160
Iracundiam utiliter à natura datam dicunt Peripatetici to. 4. 547
Iracundus & iratus differunt to. 4. 202
Iracundiæ implacabiles acerbæ exorabiles leues ſunt to. 3. 272
Iracundia uitium leuis & infirmi animi Tomo tertio 271. 272
Iracundos ſolos morboſos nominarunt Tomo quarto 207
Iracundiam qui cohibet deo ſimillimus Tomo ſecundo 699
Iram comprimere ſapientis & magni ingenij tomo tertio 273
Iratos proprie de poteſtate exiſſe dicimus tomo quarto 212
Irati proprium eſt, cupere ei à quo læſus ſit quam maximum dolorem inurere Tomo quarto 182
Iris quare Thaumantis filia &c. to. 4. 298
Ironia latine diſſimulatio to. 4. 27
Ironia Socrates uſi ſolitus to. 1. 287
Ironius ager to. 2. 328
Irrauerit tomo. 1. 160
Irreligio tomo. 1. 18
Irrepere tomo. 4. 473
Irriſione tomo. 4. 438
Iſara Galliæ fluuius to. 3. 74. 147
Iſdem yſdem eiſdem to. 1. 316
Iſocrates eiusq; diſcipuli to. 1. 274
Iſocrates Timothei præceptor to. 1. 232
Iſocrates primus numeros orationi adiunxit tomo. 1. 237. 249. 319
Iſocrates orator &c. to. 1. 152
Iſocratis dictum de Theopompi & Ephori ingenijs to. 1. 273
Iſocratis myrothecium conſumpſit Cicero in ſcribendo to. 3. 311
Iſocrates Gorgiæ diſcipulus to. 1. 319
Iſocrates in numero oratorum an reponendus tomo primo 365
Iſocrati quantum Socrates Platoq; tribuant Tomo primo 299
Iſocrati aduerſatus Ariſto. to. 1. 319
Iſocratis domus tanquam eloquentiæ officina eodem Mors to. 3. 480
Iſocratis Rhetoris gloria commotus Ariſtotel. prudentiam cum eloquentia coniunxit to. 4. 140
Iſocrates quarto & nonageſimo anno Panathenaicum ſcripſit & quinquēnium poſtea uixit to. 4. 504
Iſocratis & Ariſtotel. ob diuerſitatem ſtudiorum æmulatio to. 4. 414
Iſocratis ars Rhetoricæ non extat ſed diſcipulorum to. 1. 93
Iſocrates Rhetorum fere omnium magiſter Tomo primo 174
Iſocratē prio artē dicēdi negauiſſe t. 1. 251
Iſocrates primus uerborum & ſententiarū Clauſulas inſtituit to. 1. 238
Iſocrates primus dilatare uerbis & numeris ſententias explere inſtituit to. 1. 299
ἰσονομία æqualitas to. 4. 244. 254
Iſſus ciuitas ubi uictus Darius to. 3. 374
ὕστερον πρότερον to. 3. 318
Italia plena Græcarum artium to. 1. 476
Iter ad Deos compendioſum dare ſalutem Tomo ſecundo 709
Ithacam patriam aſperrimam Vlyſſes immortalitati antepoſuit to. 1. 150
Ithyrei tomo. 2. 786
Ius, redinus to. 3. 523
Iubæ regis filius to. 2. 367
Iubellij ibidem 375
Iucunditas to. 3. 56. & to. 4. 65
Iucundi acti labores prouerbium to. 4. 83
Iucundum, uerbum Cice. in omne tempus perdidit tomo. 3. 68
Iudaicum aurum to. 2. 449
Iudæi & Syri ſeruituti nati to. 2. 636
Iudæorū religionē eleuat Cicero to. 2. 449
Iudex Attētus et docilis faciēdus to. 1. 206
Iudex quatenus inſeruiat amico to. 4. 467
Iudicandi ratio maiorum to. 4. 50
Iudex eſſe bonus non poteſt, qui ſuſpitione non mouetur to. 2. 339
Iudex homo ſapiens to. 2. 270
Iudex religioſus, et ſapiens quomodo à ſtulto diſcernatur to. 2. 269
Iudicandū eſt prius ꝗ diligamus to. 4. 499
Iudicare tomo. 2. 174
Iudicatū ꝗd ſit apud Rhetores to. 1. 14. 77.
Iudicatio quid to. 1. 8. 27
Iudicationes in coniecturalibus to. 1. 8
Iudicatio & quæſtio in eadem coniecturali conſtitutione to. 1. 67
Iudicatus tomo. 3. 478
Iudicatus tomo. 2. 781
Iudicatum & eius partes to. 1. 77
Iudicia priuata tria to. 2. 45
Iudiciaria lex Cæſaris to. 2. 723
Iudiciaria lex Anto. to. 2. 781
Iudiciaria lex to. 2. 698
Iudiciale genus cauſæ to. 1. 341. 356
Iudicialis cōſtitutio eiusq; ptes t. 1. 8. 66. 106
Iudices inferorum to. 4. 149. 159
Iudicis rogandi mos &c. to. 4. 467
Iudici ſapienti cogitanda to. 2. 341
Iudices nummarios inſectatur Cicero Tomo tertio 318
Iudices edititij to. 1. 549
Iudices, quum ſententiam pronunciant addere ſolēt. Si quid mei eſt iudicij to. 4. 69
Iudicia cur reperta to. 1. 276
Iudicia priuata ſummæ exiſtimationis ſunt hæc tria, fiduciæ tutelæ ſocietatis, Tomo ſecundo 45
Iudicium eſt pecuniæ certæ arbitrium incertæ to. 2. 44
Iudicium aurium ſimplex to. 2. 269
Iudicij finis eſt ius to. 1. 341
Iudicis ſapiētia I quo cōſiſtat to. 2. 269. 692.
Iudicis boni et ſapiētis officiū etc. to. 2. 199
Iudicij quæſtio to. 1. 8
Iudicium aliud quàm arbitrium to. 1. 44
Iudicium poſteritatis uerius to. 3. 272
Iudiciorum æquorum definitio to. 2. 309
Iudiciorum lex to. 4. 412
Iudiciorum ratio duplex to. 4. 452
Iudicium & præiudicium to. 2. 427
Iudicium de dolo malo to. 2. 450. to. 4. 448
Iudicum nomina ad ærariū relata to. 3. 761
Iudicium quid, et in quo poſitum ſecundū philoſophorum opiniones to. 4. 46. 52
Iudicium ex edicto dare to. 2. 453
Iudicium temerarium to. 3. 249
Iudicium à lege differt to. 2. 269
Iudicium à iure dictum to. 1. 341
Iudicū officiū in teſtibus audiēdis t. 2. 232
Iudicum ægeſtas et turpitudo Clodium abſoluit tomo. 3. 318
Iudicum corruptela infamia Cicero. tempore tomo. 2. 52. 57. 318
Iudicum cōſeſſus turpiſſimus in Clodij cauſa tomo. 3. 302
Iugatæ tomo. 4. 182
Iugula tomo. 4. 366
Iulia lex de donatione ciuitatis to. 2. 638
Iulia lex repetundarum to. 2. 658
Iulia lex to. 2. 605. 654. 667. 691. 718
Iulia lex to. 2. 368. 377. 390
Iulia lex de referendis rationibus to. 3. 29
Iulia lex de ſacerdotijs to. 3. 252
Iulius Cæſar M. Albutiū accuſat to. 4. 452
Iunia lex to. 1. 759
Iunius auiani familiaris to. 3. 102
Iunius & P. Claudius Coſſ. to. 4. 259

Iunius Coſ. ſibi mortem conſciuit eodem
Iunius Brutus non ſine eloquentia tam præclara geſſiſſe uidetur to.1. 252
Iunia M. Marcelli uxor to.3. 231
Iunonis Soſpitæ templum Lu. Iulius, ex ſenatus ſententia refecit to.4. 308
Iunonis Soſpitæ templum Marſico bello à Senatu reſtitutum to.4. 328
Iuno quur Adoneta appellata ſit to.4. 328
Iuno Lucina à parientibus inuocatur to.4. 269
Iuno à iuuando dicta to.4. 269
Iuno Crotoniatum &c. to.1. 91
Iuno Sami colebatur to.1. 81
Iuno ſoror & coniunx Iouis to.4. 269
Iunonis Meliteuſis fanum to.2. 216
Iunoni Soſpitæ Coſſ. fiebant to.2. 434
Iunonius puer to.3. 301
Iunonis nomine aer conſecratur to.4. 269
Iupiter Imperator to.2. 122
Iupiter Latialis to.2. 686
Iupiter Statorius to.1. 389.839
Iupiter quare ſalutaris hoſpitalis & ſtator dicatur to.4.99.& to.2. 753
Iupiter Capitolinus cur optimus Maximus Tomo ſecundo 539
Iupiter ſororis maritus to.2. 514
Iupiter apud poetas in flagitio to.4. 210
Iupiter pater diuumq́, hominumq́, et optimus maximus &c. to.4. 268.306
Iupiter à Chryſippo æther eſſe ſcribitur Tomo quarto 241
Iupiter id eſt iuuans pater to.4. 269
Iupiter primus Patre æthere natus to.4. 299
Iupiter ſecundus Cœli filius Mineruæ pater ibidem
Iupiter tertius Cretenſis Saturni filius, Tomo quarto 299
Iupiter apud Homerum queritur quod Sarpedonem filium cōtra fatum eripere nō poteſt tomo.4. 340
Iurabant antiqui tenentes aram to.1. 453
Iurantes tomo.2. 276
Iurandi ratio maiorum &c. to.4. 47
Iurare Græcos ad aras to.5. 636
Iura publica & monumenta rerum geſtarum oratori noſcenda to.1. 155
Iure quid factum quo defendatur to.1. 326
Iure agere cum plebe to.2. 505
Iuris ſcienti s cum alijs non oratori neceſſaria to.1. 147.150.304
Iuris ciuilis cognitio Scæuolæ uiſa eſt facillima eiusq́, in cognoſcēdo utilitas et delectatio to.5. 150.286
Iureconſulti de iure reſpondent to.2. 415
Iuris ciuilis utilitas to.2. 186
Iuris dicendi modum fratri præſcribit Cicero tomo.3. 268
Iuriſdictione tomo.3. 374
Iuris ignoratio litigioſa potius quàm ſcientia Tomo.4. 381
Iuris ciuilis ſciētia militari īferior to.1. 39
Iuris diſciplina unde hauriend a to.4. 381
Iuris formulæ à diuina & naturali ratione ductæ tomo.4. 473
Ius lege & conſuetudine to.1. 182
Ius ciuile tomo.5. 335
Ius diuinum & humanum to.1. 361
Iuriſconſulti domus, totius ciuitatis oraculum tomo.1. 151
Iuriſconſultum fieri triduo poſſe profitetur Cicer. tomo.2. 410
Iuriſperitus quis to.5. 153
Iuriſprudētia antiqs quāto in p̄cio t.4. 455
Iuris dicendi ratio to.3. 268
Iuris fundamentum to.4. 386
Iuſiurandū eſt affirmatio religioſa t.4.478
Iuriſiurādi religio priſcis quanta to.4. 479
Iuris, interpretes, imperitos iuris dicens, de hominibus non de iure ciuili detrahit tomo ſecundo 285
Iuris nundinatio to.2. 352
Iuris partes, expoſitio, & æquitas to.5. 342
Iuriſperitorum interpunctiones to.1. 418
Iuriſperiti ne, an militaris uiri laus maior tomo ſecundo 418
Iuriſperitis nō obtemperandum dicēs, leges ac iura labefectat to.4. 284
Iuris pontificij commentaria to.2. 513
Ius adoptionis to.2. 503
Ius amitti non poteſt, ſine incommodo ciuitatis tomo.2. 433
Ius an à lege proficiſcatur to.4. 381
Ius an ex natura natum ſit to.4. 384
Ius aptum non ex uerbis pendet to.2. 285
Ius Augurum to.2. 504
Ius ciuile, neq; gratia inflecti, neq; perfringi potentia, neq; adulterari pecunia poteſt tomo.1. 285
Ius ciuile diligentiſſime in ciuitate retinendum tomo.2. 287
Ius quod Iupiter ſanxit, & lex to.2. 798
Ius hominum &c. to.4. 228
Ius naturale to.4. 385
Ius per ſe expetendum to.4. 387
Ius an regni gratia uiolandum to.4. 474
Ius gentium aliud, ciuile aliud to.4. 473
Ius ciuile contemnens, uincula nō modo iudiciorum, ſed etiam utilitatis, uitæq; cōmunis reuellit to.2. 288
Iure ciuili ſublato, nemo ſcire poſſit quid ſuum, aut quid alienum ſit to.2. 288
Ius ciuile ſine præceptore percipi non poteſt tomo.3. 100
Ius ciuile leges populorum uocat Cicero Tomo quarto 463
Ius ciuitatis to.2. 619
Ius gentiū, id eſt ius naturæ ratio to.3. 443
Ius in naturam ac legem diuiditur, hoc eſt in diuinum & humanum to.2. 361
Ius legatorum to.2. 534
Ius naturale quid ſit to.1. 104
Ius pontificium duplex to.2. 503.519
Ius Reipublicæ de ſacerdotibus to.2. 593
Ius Catilinæ to.2. 454
Iuſtitia quid to.1. 213.353
Iuſtitia ſummi rectoris et dei numē t.4.103
Iuſtitiam niſi à ſapiente ſeruari nō poſſe Tomo quarto 532
Iuſtitia quid to.4. 132.295.417
Iuſtitiæ fundamentum fides et charitas Tomo quarto 418
Iuſtitiæ partes to.1. 24
Iuſtitiæ uis, & an per ſe expetenda ſit &c. Tomo quarto 47
Iuſtitiæ proprium ac comitans to.4. 232
Iuſtitia eſt habitus animi communi utilitate conſeruata, ſuam cuiq; tribuens dignitatem to.1. 122
Iuſtitia ē æquitas unicuiq; ſuū tribuēs to.1. 24
ex Iuſtitia bonos uiros appellari to.4. 449
Iuſtitia regina omnium uirtutum to.4. 464
Iuſtitiæ uirtutes to.4. 417
Iuſtitiæ opinio reges fecit to.4. 450
Iuſtitiæ opinio ad omnes uitæ partes neceſſaria tomo.4. 450
Iuſtitiæ et iniuſtitiæ duo genera to.4. 418
Iuſtitiæ partes ſunt non uiolare homines Tomo quarto 432
Iuſtitiæ officia potiora officijs to.4. 441
Iuſtitia anteponetur fortitudini to.4. 442
Iuſtitia ne an temperantia potior to.4. eodē
Iuſtitia in ſocietate uitæ poſita eſt to.4. 326
Iuſtitia uti iter ſe latrones neceſſe ē t.4.450
Iuſtitiæ ſeruandæ cauſa reges olim conſtituti ſunt tomo.4. 450
Iuſtitiæ opinio quantam uim habet apud multitudinem to.4. eodem
Iuſtitiæ fundamentum perpetuæ commendationis & famæ to.4. 456
Iuſtos nos natura factos eſſe to.4. 540
Iuſtum non eſſe quod non idem ſit decorum Tomo quarto 442
Iuſtus qui uere dicatur to.4. 449
Iuuenes barbatuli to.3. 310
Iuueniliter tomo.4. 502
Iuuentutis inſcitia ſenum prudentia regenda eſt tomo.4. 435
Iuuentas Ioui pocula miniſtrat to.4. 252
Iuxta ac Tomo ſecundo 492

H

Ἡγεμονικὸν principatum i creaturis to.4. 263
ἡδονὴ, voluptas Latine to.4. 63.64
ἡδονὴν, id eſt lætitiam, ad animum & corpus referunt Stoici to.4. 93
ἤθη, mores Latine to.4. 364

Θ

Θετικὰ Tomo quarto 537
Θεωρήματα, ſcepta latinè to.4. 366
Θύμωσις, ex candeſcētia latine to.4. 200

K

Καταγραφὴ, deſcriptio to.1. 340
Καθῆκον, officiū Latine to.4.290. to.3. 543
Κακία, uitiū & uitioſitas potius quàm malitia interpretatur &c. to.4. 93.103
Κατάληψις, præceptio aut comprehenſio &c. tomo.4. 18.21.67.89
Κατόρθωμα, quid to.4. 90
Κατόρθωμα recte factū Latine to.4. 95
Κατόρθωμα officium &c. to.4. 438
Κατόρθωσις, recta effectio Latine to.4. 95
Κατηγορήματα, to.4. 200
Κέντρον tomo.4. 147
Κόμματα κῶλα, inciſa membra to.1. 325
Κόσμος mundus to.4. 531
Χρήσιμος frugi to.4. 181
Κρινόμενον, contentio, quæ ex ſtatu conficitur tomo.1. 341
Χρόνος, Saturnus, qui & idem

Κρίνε dicitur to.4. 369
Κυρίαι δόξαι, breues & ſelectæ ſententiæ to.4. 66.150
Κυκλὸς, circulus orbis to.4. 266

L

LAbare to.1. 770
Labellum to.4. 404
Labes to.4. 328
Laberij poemata to.4. 388
Labienus crucem in campo Martio defixit tomo.2. 388
Labienus Ci.ſentētia uir magnus to.3.403
Labienus aduentu ſuo Pompeio animos addidit to.3. 403
Labeo Segulius nequiſſimus to.3. 262
Labienus à Cæſare ad Pōp.defecit.t.3.404
Labor quid ſit & quod à dolore differat &c.to.4. 171
Laborant ex inuidia to.1. 42
Laborioſi qui appellantur tomo.4. Item tomo.1. 794
Labores ptēnēdo tolerabiles ſunt.to.4.127
Labores eoſdem non eſſe æque graues Imperatori & militi Xenophon Socraticus dicebat ibidem 127
Labris tremenribus to.1. 665
Lacedæmon in Timothei fidibus qđ plures eſſent, q̃ ſeptem, aliquot iuſſit demi tomo.2. 397
Lacedæmoniję, Leuctricæ cladis calamitas multis ſignis denunciata to.4. 324
Lacedæmonij pſimonia delectati to.4.231
Lacedæmonij quotidianis epulis in robore accumbunt to.2. 431
Lacedæmonij duce Cleombroto temere cum Epaminōda ɔfligēte uicti ſunt to.4.418
Lacedæmones to.1. 448
Lacedæmonij cuiuſdam in morte contemnenda fortitudo to.4. 199
Laceda.in Thermopylis facinus eodem.
Laceda.ſcelam dictum ad Perſen.to.4.159.
Lace.fortes, dū Lycurgi leges uiuebāt eodē
Lacedæmonij Lyſandrum Ephoꝝ expulerunt Agin regem occiderunt, pp iniuſtas agroꝝ diuiſiones to.4. 458
Lacedæmōioꝝ, ad Philippū reſūſum.t.4.228.
Lacedemon. uictus in phiditijs etc.t.4.232
Laceda.terræmotus prædictus etc.t.4. 330
Lacedæmon.commendat Cice.to.3. 203
Laceda.ſenectutis domicilium to.4. 512
Lacedæmonij regibus ſuis augurem aſſeſſorem dederunt to.4. 327
Lacedæmonij ob ſuperbiam à ſocijs deſerti à Thebanis oppreſſi ſunt to.4. 447
Lacedæmonioꝝ Clades duce Calicratide ab Atheníenſibus accepta to.4. 419
Lacedæmonioꝝ urbs terræmotu corruit, ſicut pdixerat Anaximander to.4. 330
Lacedæmoniorum laus to.1. 448
Lacedæmon.Reſpub.propter agrorum diuiſiones euerſa to.4. 458
Lacedæmonios commendat Cice.to.3. 203
Lacerat Lacertum Largij mordax Memmius tomo.1. 295
Lacerna to.1. 739
Lacænæ cuiuſdam uirile dictum to.4.159
Lacænarū uirginū exercitatio to.4. 278
Lachetes prætor &c.to.4. 333
Laciade Cimonis &c.to.4. 455
Lachrymula to.2. 558
Lachrymam citiſſime areſcere to.1.91.350
Lacryma ſine aſpiratione to.1. 373
Laco.to.2. 774
Laconis cuiuſdā dictū memorabile t.4.333
Laconicum to.3. 387
Lacunoſum to.4. 266
Lacydes Arceſilæ diſcipulus Euandri præceptor to.4. 17
Lacteus orbis græce Galacia t.4.375.547
Laertes &c.to.4. 510
Lælia Craſſi ſocrus &c.to.2. 219
Lælij ruſticatio cum Scipione etc.to.2.264
Læliæ filiæ ſermo elegans to.1. 274
Lælij uox qualis to.2. 219
Lælius decimus &c.to.1. 265
Lælius Diogenis & Panetij auditor et cur potiſſimum ſapiens to.4. 62
Lælius augur & Fannij ſocer to.4. 482
Lælij oratio auguſtiſſima de religione Tomo.1. 256
Lælius antiquitatis magis ſtudioſus q̃ Scipio ibidem.
Lælij mens in ſcriptis ſpirat, Galbæ uis illa dicendi extincta eſt ibidem
Lælius ſapiens eſt habi.to.4. 450.482
Lælij & Scip.q̃m fuerit amicitia to.4.484
Lælius quur potiſſimum ſapiens dictus tomo.4. 482
Lælij aurea oratio de cultu Deoꝝ to.4.397
Lælius Diogenem Stoicum adoleſcens poſt Panætium audiuit to.4. 62
Lætari non decet ſed gaudere to.4. 210
Læta ſegetes to.1. 305
Lætitia eſt tantum ut animo to.4. 64
Lætitia ἡδονὴ græce, una ex quatuor animi perturbationibus to.4. 93
Lætitia opinio recens boni præſentis tomo 4. 283.198
Lembile to.4. 211
Lagunculæ matronarum to.3. 384
Lamentatio ægritudo cū eiulatu to.4. 200
Lamentationes in funeribus legibus prohibitæ to.4. 403
Lamia deformis à Craſſo deriſus to.1.198
Lamia Segeſtana Verri per triennium ſtragulam ueſtem confecit to.2. 204
Lampſacum Helleſpōti oppidum to.2. 83
Lanigerum to.4. 317
Laniſta to.2. 654
Laodicea Cicero biduum commoratus tomo.3. 38.378.374.
Laodicea urbs Syriæ maritima to.3. 379
Laodiceam qū uenerit Cic.to.3.372.372
Laodiceæ quam optatus fuerit aduentus Ciceronis to.3. 373
Lapicidinis to.4. 218
Lapidibus fugati ſerui Verris to.2. 214
Lapidatio to.2. 214.459
Lapidem e ſepulchro pro deo uenerari tomo.1. 562
de Lapide empti to.2. 655
Lapſionem to.4. 808
Lapſi p aurās dicbus to.1. 789
Laqueo uerbi capi to.3. 298
Larem familiarem to.2. 168
Lares δαίμονες græce to.4. 532
Largitiones uitandæ multis de cauſis tomo.4. 452
Largitio fundum non habet to.4. 48
Largus, A.Cecinna ſtudioſius to.3. 83
Larentia qui honoris tribuū to.3. 248
Lartes Tolumnius rex Veientum Legatos Rom.occidit, & quot to.2. 620
Lacrtidius germanus φαρίτης to.3. 394
Laſſitudo nulla officium & fidem impedire debet to.3. 315
Lateriani fundi ſitus to.1. 291
Latebram to.4. 344
Laterenſis familia to.2. 545
Laterenſis quare Tribunatum pleb.petere deſtiterit to.3. 332
Latet mihi to.2. 390
Laterenſis ſibi manus inferre conatus Tomo.3. 149
Laterenſis uir ſanctiſſimus ſed ſimplex tomo.3. 147
Laterium uilla, Q.Cic.to.3. 444
Laternarius to.2. 658
Latialis Iuppiter to.2. 668
Latiar to.3. 283
Latibulum to.3. 450
Latina & emendata locutio oratori fundamentum to.1. 288
Latina lingua q̃ græca locupletior Tomo.4. 49.872
Latine ſcire non tam præclarum q̃ turpe neſcire to.1.264.to.2. 283
Latine loquendi prima maturitas qua ætate extiterit to.1. 267
Latine loqui non accuſatorie to.2. 202
Latine loqui to.2. 183
Latinienſis ager to.2. 531.548
Latini in multis græcis excellentiores tomo 4. 139
Latini poetica & philoſophia græcis multo inferiores ibidem
Latini libri de philoſophia ante Ciceron. inculti to.4. 140
Latinorum uerſuum fructus non minor q̃ Græcorum to.2. 479
Latine ſcire to.2. 283
Latini qui fiebant to.2. 512
Latine philoſophiam tradere multis diſplicebat to.4. 48
Latina legenda ibidem
Latinus Atticiſſimus to.3. 368
Latinitas to.1. 40
Latinus mons Cariæ &c.to.4. 357
Latomiæ cuſtodia Syracuſi to.2. 242.257
Latomiæ carcer Dio.Syracuſonoꝝ t.2.256
Latonæ grauida in Delum fuga & partus &c.to.2. 89
Latores to.3. 318
Latrare oratores quoſdam to.2. 253
Latronum uiuendi ratio quæ tomo.2.737 to.4. 459
Latrocinium à bello differt to.2. 308
Latronum ritus, tantum habere, quantum

quis rapere poteſt to.2. 237
Latrunculi Maſtrucati to.2. 627
Laudabiliora omnia quæ ſine uenditatione & ſine populo teſte fiunt to.4. 377
Laudandi & uituperandi præcepta to.1. 37
Laudatorum eſt laudare to.2. 539
Laudes liberatorium patriæ to.2. 411
Laudis ueræ guſtum patriæ to.2. 412
Laudis ueræ guſtũ mali nõ habẽt to.1.746
Laus & charitas uitæ duo præſidia firmiſſima to.4. 54
Laudandi uituperandiq; modi & loci tomo.1. 319.358.368.
Laudari à laudato uiro &c.to.3. 231.67
Laudari cum exceptione to.3. 376
Laudatio Verris to.1. 228
Laudatiuum genus cauſæ to.1. 342.353
Laudatores decem dare to.2. 237
Laus ab illaudatis turpis to.2. 607
Laudis ſtudio omnes trahim.to.2. 450
Laus à laudabile to.1. 25
Laus uirtutis merces to.2. 480
Laus nulla, ibi eſſe integrum, ubi nullus poſſit, aut conetur corrumpe to.2. 69
Lauinium locus to.3. 400
Laurea uiriditatem non amittit to.2. 630
Laureolam in muſtacco quærere to.1. 375
Laurus Cicer.odioſa to.3. 28
Laurus to.2. 213
Lectuli punicani to.2. 431
Legationes liberæ habere definitum tempus to.3. 516
Legat grandem pecuniam à filio to.2.317
Legatorum iura uiolata to.2. 82
Legati qui ad Annibalem miſſi pro Sagunto.to.2. 763
Legatus to. 3. 518
Legati nomen ſanctum & inuiolabile eſſe to.2. 88
Legati Allobrogum à prætoribus intercepti to.2. 402
Legati officium in laudando atq; repetendo conſiſtit to.2. 105
Legatis inſidiari ſcelus ſempiternũ to.2.615
Legatio pacificatoria to.2. 802
Legationem ſine mandatis Senatus annuã reddidit Cicer.to.4. 408
Legebantur in decem imperatorum neceſſarij to.3. 492
Legatorũ Roman.Cæſorũ honos to.2. 784
Legatorum poteſtas to.2. 806
Legati Athenienſes tres to.1. 382
Legatio libera to.3. 536
Legatorum Romanorum à Larte occiſorũ nomina to.2. 784
Lege agere to.2. 110
Lege ius eſt to.2. 333
Lege Cornelia agri publicati to.3. 379
Leges cum duæ ſint contrariæ to.2. 83
Leges ad quid conditæ to.4. 192
Leges Roman. antiquæ to.4. 394
Legis ſacratæ to.2. 505
Legis abrogandæ formula to.3. 348
Legis uis quanta to.4. 413
Lege grauius nihil eſt in publicis actis to.2. 746
Lege Iulia quid in prouincia dari ſolitum to 3. 373
Legẽ de Collegis promulis Cic.to.3. 344
Legem mutum magiſtratum eſſe diuerunt to.4. 405
Leges Atinea, Furia, Fuſſia de iure ciuili, nõ de rebus capitalibus erant to.2. 93
Leges annales to.2. 368
Leges Cæcilia & Didia to.2. 508
Leges Heliæ & Fuſia to.2. 489.540.573. 583.634.650.
Leges inopiæ bonorũ & iuſtorum uirorum inuentæ to.4. 450
Leges irritæ quũ de cœlo ſeruantur to. 2.603
Leges Iuliæ contra auſpicia to.2. 537
Leges Marci Druſi contra legem Cæciliã & Didiam to.2. 505
Leges mortuæ to.2. 236
Leges tabellariæ quatuor to.4. 415
Legi Agrariæ Sena. aduerſabantur t.3. 318
Legi Agrariæ reſiſtendum putat Cicero tomo.3. 313
Legis ambitus Lator Cice.to.2. 606.413
Legio decem cohortibus coaſtat hoc eſt ſex millibus cxxu.to.4. 529
Legio Martia ab Antonio conciſa to.3.156
Legio Martia to.2. 756.762
Legionum Rom alacritas to.4. 259
Legioni Martiæ præfectus S.Galba to.3.152
Legio quarta to.2. 756.762
Legio ſecunda to.2. 768
Legio trigeſima pugnaciſſima to.3. 255
Legio trigeſima octaua to.3. 155
Legum æra liquefacta to.2. 404
Leguleius to.1. 257
Legũ fons & origo unde petenda t.4.382
Legum omnes ſerui ſumus ut poſſimus eſſe liberi to.2. 239
Legum Rom.præſtantiſſim.to.1. 150
Legum ſumma quædã ac capita to.4. 394
Leius aduſtus to.3. 375
λίμματα ſumptiones latine to 4. 156
Lemnis ſaxi philoctete clamore funeſtare to.4. 82
Lemni ſacra to.4. 256
Lemniſcatus to.2. 39
Lente to.1. 387
in Lente unguentum to. 1.prouer.
Lentiſcus una ter floret &c.to.4. 313
Lentitudo to.3. 277
Lentitudinis nomen uitioſum to.4. 304
Lento Ceſenninus ſeptemuir to.2. 803
Lentuli in Cicer.exulem officia to.3. 347.
Lentuli & Metellæ diuortium to.3. 492
Lentuli Suræ repulſa &c.to.3. 208
Lentuli in rempub.merita &c.ibidem
Lentulitas to.3. 36
Lentuli literæ ad Cati.to.2. 402
Lentulus & Gellius Coſſ.to.2. 642
Lentuli amus to.2. 410
Lentuli furor to.2. 535
Lẽtuli mortem grauiter deflet Cic.t.3.355
Lentulo ambienti frater obſtitit to.3. 537
Lẽtulũ Attico recõciliare ſtudet ci.t.3.366
Lentulus tertius Cornelius.to.2. 402
Lentulus fœlix Catilina to.2. 530
Lentulus accuſator frigidus & infans tomo.3. 094
Lentulus & Pompeius de reducendo rege contendebant to.3. 282
Lentulus Clodiæ f.Legatus in Gelliam tomo.3. 318
Lent.& Philippus Coſſ.to.3. 318
Lentulus Coſ.à Cæſare inuitatur ut ſe ſequatur tomo.3. 416.417
Lentulus Marcellus Coſſ.to.3. 528
Lentul.Appij pulchi gener to.3. 38
Lent.Dolobellæ ſodalis Antonijq; ſanguine coniunctus &c.to.3. 280
Lent.Catonem à legibus remouit to.3.284
Lentulus Conſul bonus to. 3. 284
Lentulus Cicer.amiciſſimus to. 3. 340
Lentulus deorũ beneficio ex incendijs re.p. ereptus to 3. 355
Lent ſtor Thuſculanũ proſcripſit t.3. 383
Lentul.Conſul beneficio Cæſaris ſeruatus to.3. 438
Lentul.Puteolis ἀδημονεῖ to.3. 440
Lentulus primus leges Antonianas fregit to.3. 150
Leo ſtella to.4. 277
Leocorion templum to.4. 298
Leon Phliaſiorũ princeps &c.to.4. 815
Leonaticum templum to.4. 298
Leonidæ Lacedæ.mors to.4. 85
Leonidæ Lacedæ.præclarũ dictũ to.4 159
Leonidæ epiſtola ad Cic.de filio to.3. 515
Leonides Cice.filij familiaris to.3. 246
Leontini Verris ſtatuam in Gymnaſio poſtnam deiecerunt to.2. 135
Leontinus ager apud Siculos caput eſt rei frumentariæ to.2. 152
Leontia meretricula in Theophr.ſcripſit tomo.4. 258
Leontini à Verre ſpoliati to.2. 164
Lepidi cum Planco inimicitiæ to.3. 144
Lepidi ſcelus & inconſtantia to.3. 255
Lepidi liberorũ Brutus auunculus ibidem.
Lepidi liberi una cũ patre dãnati to.3.259
Lepidi fuluijq; inimicitiæ to.2. 628
Lepi.ſtatua erecta, ſtatimq; euerſa to.3.259
Lepidus & Tulli.Coſſ.to.2. 390
Lepidus, L.Tullius Coſſ.to.2. 459
Lepidus Antonio ſe coniunxit to.3. 340
Lepidus homo uentoſiſſimus to. 3. 163
Lepidus hoſtis à Senatu iudicatus to.3. 176
Lepidus in liberos crudelis to.3. 256
Lepidi inconſtantia & perfidia Tomo. 3. 275.254.
Lepidi litera ad Senatum frigida to. 3.144
Lepidus maiori odio ciuitati q̃ Ant.t.3.176
Lepidus coactus Anto.ſuſcepit to.3. 156
Lepreon Arcadiæ oppidum to. 3. 384
Lepta Ciceroni familiariſſimus to.3. 125
Lepta præfectus fabrum to.3. 36
Lepta Cice.præfect.to.3. 78
Lepus ſtella to.4. 545.279
Lesbiaci libri Dicearchi to.4. 154.
Leſſum quid to.4. 402
Letilius Sycul.tabellarius Verris to.2,115
Letoria lex de re priu.to.4. 303.470
Leuamen to.3. 477

Leuamentum

Lex Romanorum to.3.487 & to.4. 119
Lex ationis tomo.4. 176
Leucippus pleno & inani omnia conſtare
dit to.4. 40.147
Leucothea quæ Ino & Matuta, Tomo 4.
144.158.160
Leucopetra promontorium to.1. 719
Leuctrica pugna memoria nunquam inter-
itura to.4. 161
Leuctrica calamitatis præſagia to.4. 323
Leue argumenti initium to.1. 86
Leui Bracchio prouerb.to.3. 361
Leuiculus to.4. 119
Lex æterna eſt ratio menſq; ſapientis ad iu-
bendu & arcendum q; idonea to.4. 393
Lex Agraria Rulli quo nomine à cæteris
differat to.1. 370
Lex à iudicio differt to.1. 469
Lex à legendo dicta to.4. 384
Lex apud Rhodios, ut ſi quis roſtratam na-
uis in portu deprehenſa ſit publicetur,
Tomo primo 140
Lex eſt ratio ſumma inſita in natura, quæ
iubet ea quæ facienda ſunt prohibetq; con-
traria tomo.4. 384
Lex Q. Caneli de uito.1. 622
Leges To.1.
Lex Tomo primo 14
Lex Apuleia tomo.1.376.De ſurioſis.129.
Manilia. 262
Minicia.221.Repetundarum L.Piſonis.229
Semproniæ frumentaria. 176
Tabellaria. 258
De tempeſtate.121.Teſtamentorum.129.
Thoria. 201
Secundi Tomi.
Lex quid to.2. 745.798
Lex ambitus Ciceronis to.2. 414
Annalis.767.De alea.736.Apuleia.644.
Aurelia.721.Cæcilia.759.Calpurnia.
414.Caſſia.757.Cenſoria.176.Centuria-
ta.361.Cornelia 96.510.341.378.658
691.Curiata.361.Didia.789.Domitia.
360.Ebutia.560.Fabia.381.Frumenta-
ria.109.Fuſia.606.Gabinia.501.He-
lia.606.634.Hieronica.109.Iudicia-
ria.668.732.Iulia.619.Sempronia.409
Lex Acilia ſeueriſſima de pecuniis repetun-
dis tomo.1. 70
Acilia de comperendinatione to.1. 76
Lex Cæſaris to.1. 656
C.Gracchi de capite ciuium Roma.non iu-
dicando to.1. 381
Clodij de iniuriis publicis to.2. 513
Coniuratorum Catilinæ to.1. 406
Curiata 361.507.538
De Cyprio rege to.1. 507
De Donanda ciuitate 638
De pecuniis repetundis amicorum ſociorumq;
Popu.Roma.cauſa lata eſt 54.60
De publicanis 549
De iis in reipub.oppugnatores 519
Iulia.544.Licinia.360.719.Maieſtatis 618
708.Manilia 308
Mummia.16.Mutia.644.Papia.480.676.
Papyria.511.Plotia.645.Pompeia.721.
Portia.260.381.De prouinciis.721.722.
Repetundarum 54.69.195
Mummia.16.Roſcia 734
Rupilia.109.121.Scatinia 750
Sempronia 260.341.362.646.691
Seruilia 648
Sullani & Carbonis 476
Terentia. 179.137
Teſtamentaria 631.Tribunitia. 363
Tributa.362.Valeria. 376.750
Lex.xij tabularum de furtis. 673
Fabia de ſeruis alienis retentis. 381
Fabia. 430
Furia de teſtamentis. 633
Glaucia de comperendinatione 76
Hieronica de decumis. 109.144
Lucij Flacci de Sylla 378
Naturæ.581.Nummaria de moneta ne quis
priuatum peccaſſet 93
Vetus Tribunitia,de non conſecranda æde,
terra & ara to.1. 531
Lex Voconia ne quis cenſus heredem relin-
queret filium to.1. 93
Lex Voconia de mulierum hereditatibus.
Tomo ſecundo 638
Tomi tertij.
Lex Agraria Flauij to.3. 312
Agraria Cæſaris 191
Cincia.320.de Collegiis 344
Gabinia. 379.385
Iulia. 368.376.390.538
Pompeia. 447
Lex Solonis 444
Lex quæ conſulibus cognitionē dedit.541
Lex alimentaria to.3. 110.151
Aurelia.178.Cornelia. 19.35.41
Curiata. 19
Domitia.221.Gabinia. 292
Iulia.19.231.Plotia. 421
Puppia.192.Scantinia. 116
Sumptuaria 101.Viaria. 110
Tomi quarti.
Lex Aquillia to.4. 470
Lex Carbonis to.4. 421
Caſſia.400.411.Cintia.501.De circum-
ſcriptione adoleſcentum 475
Craſſi & Scæuolæ Coſſ. 467
De ſacerdotiis C.Licinij Craſſi. 498
Caſſia de populi iudicio to.4. 411
Conuiualis aut bibat aut abeat to.4. 234
Lex iniuſtiſſima è natura lata to.4. 386
Letoria de re priuata to.4. 303
Naturæ omnium gentium conſ. ſui to 4. 148
Lex recti præceptio, praui q; depulſio, To-
mo quarto 373
De dolo malo. 470.188
Gabinia. 411
Latronum &c. 410
Letoria.303.470.De legibus iubendis ue-
tandisq;.411.De magiſtratibus man-
dandis 411.Maria.391.Naturæ.145.
Repetundarum 457
De ſacerdotiis &c. 498
Sempronia 188
Sepulchrorum 403
Suffragiorum 411
Tabellaria 411.De tutela.476.Varia.176.
Voconia 73.51.
Libera & eius ſacra to.2. 135.217
Libera quæ proſerpina,eiuſq; raptus eodem
Liber Tomo primo 118
Liber qui de libera matre natus to.1. 257
Liber & ibidem
Libella tomo.1. 409
Libri Cicero.de gloria proœmium nouum
Tomo tertio 437
Liberorum to.1. 86
Liberalem eſſe oportet ſed pro facultate To-
mo quarto 421
Libere dicta to.1. 549
Libri augurales to.3. 44
Libri de Repub.ſcripti ſunt Cice. adhuc Re-
pub.adminiſtrante to.4. 336
Libri de Repub.mores,inſtitutaq; diſciplinæ
ciuitatis Romanæ continentes to.4.498.
Libri Cicero. tres uerſibus conſcripti, To-
mo tertio 18.324
Libri nouem Cicero.de optimo ſtatu ciuita-
tis Tomo tertio 197
Libri Acade.quæſtio.to.3.338.361.364.416.
Libri oratorij Ciceronis to.3. 18
Liber Semele natus to.4. 144
Liberæ legationes definitum tempus habēt
lege Iul.a tomo 3. 518
Liberi Reipub.debentur to.3. 179
Liberis dare operam re honeſtum nomine
obſcœnum to.4. 437
Liberis operam dare honeſtum to.3. 116
Liberi parentum ſcelera luunt to.3. 159
Liberales qui to.4. 453
Liberalitas maxime ſecundum naturam to-
mo quarto.421.optima amorum conci-
liatrix. 414
Liberalitas priuata in quos, & quatenus
exercenda to.4. 413
Liberalitatis genus duplex to.4. 452
Liberis nihil cuiq; in uita dulcius to.2.481
Liberorum charitas parentes Reipub. ami-
ciores reddit to.2. 256
Liberum pro liberorum to.1. 316
Liber Cicer.de conſolatione ſeu luctu mi-
nuendo to.1.477.479.& to.4. 155
Liber de conſolatione in medio dolore &
mœrore conſcriptus to.4. 258
Liber de Bruti de uirtute to.4. 42
Liber Ciceronis de officiis to.4. 414
Liber Cicer.de amicitia ad Atticum qui La-
lius inſcribitur to.4. 482
Libri Cicer.de gloria duo to.4. 448
Liber Cice.de Repub.opus ſpiſſum & ope-
roſum tomo 3. 187
Liber qui Hortenſius inſcribitur to 4. 164
Liber conſulatus Ciceronis Græcos à ſcri-
bendo deterruit tomo.3.319.de ſuo con-
ſulatu tomo.3. 315
Liber de optimo genere dicendi in gra-
tiam Bruti ſcriptus to.3. 102.525
Liber Demetrij Magnetis περὶ ὁμονοίας. To-
mo tertio 417
Liber Epicuri quo omnis diſciplina eius con-
tinetur tomo.4. 187
Lib.Epicuri refertus uoluptatibus ibidem.

Lib.Epicur.de Regula et Iudicio to.4. 143
Lib.Epicur.de ſanctitate to.4. 355
Lib.Theophraſti de diuitijs to.4. 418
Libri Cicer.de temporibus to.3. 18
Libri ueteres amici Cice.to.3. 110
Libri ſeptem originum à Catone conſcripti Tomo quarto 507
Librorum de Repub. Cicer. interlocutores Tomo tertio 160
Librorum quinq; de finibus interlocutores Tomo tertio 495
Librorum Cicer.de oratore interlocutores Tomo tertio 494
Libros de Repub.Cicer. deuorauit Atticus Tomo tertio 395
Libertas unice defendenda to.3. 160.161
Libertas in quo poſita to.2. 181
Libertas propria Pop.Ro.to 2. 773
Libertas quid to.4. 517
Libertas patriæ, uitæ amici ante ponenda Tomo tertio 170
Libertate abuti to.3. 163
Libertate nihil popul.to.2. 317
Libertate nihil dulcius to.3. 154
Libertatis ſignum to.2. 472
Libertas nō ſolum ab hominibus ſed etiam à beſtijs expetitur to.2. 357
Libertatem inuitus amittere poteſt nemo tomo ſecundo 511
Libertas ciuium Roma. etiam in pœna & morte to.2. 351
Libertatis recuperatio præcl.to.1. 790
Libido, quæ cupiditas uel cupido quid ſit Tomo quarto 183.198.200
Libidini quæ ſint ſubiecta to.4. 199
Libido puniendi eius qui uideatur læſiſſe iniuria, ira dicitur to.4. 200
Libido opinio uenturi boni ibidem
Libo orator tomo.1. 257
Libraria taberna to.2. 219
Librarium tomo.2. 675
Librarij tomo.2. 158
Librarioli to.2.637.& to.3. 354
Licentia figura to.1. 51
Licentior tomo.1. 136
Liceri tomo.2. 561
Licet eſſe ocioſis to.2. 607
Licet omne quod oportet to.2. 636
Licere id, quod cuiq; conceditur to.4. 218
Licet conſulere to.2. 419
Liciniæ neptes eloquentes to 1. 274
Liciniā uirginem defendit Sulpi.to.1. 167
Liciniæ, L.Craſſi filiæ ſermo caſtiſſimus tomo primo 394
Licinia Veſtalis uirgo to.2. 523
Licinia lex tom.2. 360.540.605.644.759
Licinij iudicium de Attilio to.4. 45
Licinius Lenticula de alea condemnatus reſtitutus tomo.2. 736
Licinius ſeruus Æſopi fugitiuus to.3. 176
Licinius Caluus orator eximius to.1. 184
Licinius Caluus nimius Atticiſmi affectator tomo.1. 285
Licinia atria & ſtructes macelli to.2. 4
Licinij uxoris laus to.4. 48
Licia ſunt tomo.2. 839
Licomedes tomo.4. 467
Lictores & ſtatores to.3. 31
Lictores quales ſint to.3. 266
Ligariana oratio to.3. 494
Lignorum uſus & cōmoditates to.4. 186
Ligures dicti eo quod montani to.2. 375
Liguritio tomo.4. 201
Ligurientum lucra to.2. 580
Ligus additamentum inimicorum Ciceronis tomo.2. 579
Limatus tomo.1. 148
Limina ſacra nocturno aditu occulta, Tomo quarto 316
Linguam continere nō minor uirtus quam non iraſci to.3. 177
Lingua Romana inops to.2. 283
Linguarum inopia ibidem
Lingua plectri ſimilis to.4. 286
Lingua flabellum ſeditionis to.2. 446
Linguæ uſus to.4. 183
Liparenſes à Verre ſpoliati to.2. 159
Λυπὴν quaſi λύσιν ægritudinem dictā ait Chryſippus to.4. 191
Lippitudo in cauſa quo minus ſua manu ſcribat Cicer.to.3. 411
Lires fluuius to.4. 391
Lis æſtimata to.2. 331
Liſoni Lylibetano hoſpiti ſuo Verres Apollinis ſignum abſtulit to.2. 100
Litem conteſtari to.3. 545
Literæ diuinæ uirtutis teſtes ſempiternæ Tomo ſecundo 815
Litera nulla, Tomo ſecundo
Litera ſalutaris & triſtis to.2. 672
Literæ poſteritatis cauſa repertæ to.3. 465
Literatura tomo.2. 747
Literæ Syracuſanorum to.2. 257
Literæ lentuli ad Catil.to.2. 401
Literæ amicorum non prodendæ to.2. 717
Literæ ſecundis & aduerſis rebus ſalubres, Tomo tertio 86
Literarum lumen to.2. 478
Literarum delectus habendus to.3. 125
Literato ocio nihil dulcius to.4. 231
Lituus quid & unde to.1. 333
Lituus augurarum clariſſimum inſigne quid &c.tomo.4. 314
Lituus Romuli eodem
Liuianæ fabulæ non ſatis dignæ quæ iterum legantur tomo.1. 255
Liuineus Reguli legatus à Cicerone miſſus Tomo tertio 345
Liuius Andromachus primus fabulam dedit & quando &c.to.1. 255
Liuius annis.cccex. poſt Romā. conditam fabulam dedit to.4. 139
Liuius ſeptem annis antequam Cato natus eſt fabulam edidit to.1. 255.139
Loci proprij approbationis to.1. 21
Loci in memoria to.1. 22
Loci communes to.1. 500
Loci communes cur dicti to.1. 333.311
Locus à cōtrario apud Dialecticos to.1.117
Locus comparationis to.1. 338
Locus communis à teſtibus contra teſtes à quæſtionibus contra quæſtiones tomo.1. 21.& ab argumentis contra argument.
Loci communes augēdi criminis cauſa ſumpti Tomo primo 18
Loci apud Ariſtotelem ſunt argumentorum ſedes tomo.1. 300
Locus communis quando potiſſimum adhibendus to.1. 98
Locus communis à rumoribus contra rumores Tomo primo 18
Locus à conſequentibus apud Dialecticos, Tomo primo 110
Loci communes in amplificatione to.1.12
Loci unde ducantur to.1 96
Loci definitio to.1. 130
Loci exordium to.1. 206
Loci argu.ſedes to.1. 300
Locis admonitionis maximam uim ineſſe, Tomo quarto. 157
Loco quæ attributa to.1. 74.148
Locorū communium genera duo to.1. 104
Locorū ordo et collocatio duplex to.1. 204
Locorum naturæ differentes to.4. 371
Locos cōmunes q primi tractarūt to.1.299
Locus Tomo primo 10
Locri Crotoniatas uincunt &c.to.4. 158
Λογοδαίδαλος tomo.1. 299
Λογικὴ ars diſſerendi quærendiq; to.4. 54
Logodædalos Rhetores quoſdā uocat Plato Tomo 1.299.& ſequent.
Λόγος ἀργὸς ratio ignaua to.4. 371
Lollius tomo.3. 313
Lolligines tempeſtatum prænunc.to.4.362 Longi ſubſellij indicatio to.1. 40
Longilius redemptor to.3. 283
Longius tomo ſecundo 695
Longi uerſus to.4. 404
Longum nihil in uita to.4. 158
Longum exord.to.1. 470
Lucci cum Attico ſimultas to.3. 307
Lucceius hiſtoricus &c.to.1. 64
Lucceius Sempronius Atratinus L.Papyrius Mugilanus Coſſ.to.3. 132
Luccio Ciceronis gloriam commendat Atticus tomo.1. 317
Lucceius de Qu.Caſtio nimium uehemens, Tomo tertio 375
Lucellum Tomo ſecundo 156
Luceriam cum copijs ſe Pompeius recipit, Tomo tertio 409
Lucifer dicitur quum antegreditur ſolem quum ſubſequitur heſperus to.4. 167
Lucifugi Tomo quarto 59
Lucilij uerſus in Gallonium & cæteros aſotos Tomo quarto 62
Lucilius poeta à quibus ſcripta ſua legi noluerit tomo.1. 168
Lucilius elegantiſſi.iocari & ludere ſolitus tomo.1.117.&c.to.4. 49
Lucilius magis ſacetus quā doctus to.4.49
Lucilij uerſus in Albutium to.4. 49
Lucilij libertus to.3. 183
Lucilij Perſij & Rutilij iudicium reformidat Cice.to.4. 49
Lucilius Conſentinis & Siculis ſe ſcribere ait ibidem
Lucilius pfectus claſſis Dolabellæ to.3.178

Lucina quæ luna à lucendo dicta to.4. 170
parentibus præeſt ibidem
Lucis uſura to mo.2. 143
Lucius Accius poeta. D. Bruti familiaris Tomo primo 159
L. Acilius, cur ſapiens dictus propter iuris ciuilis ſcientiam to.4. 402.483
L. Ælius orator &c. to 1. 173
L. Ælius relegatus to.2. 101
L. Ælius Stoicus eſſe uoluit orator haberi non contempſit to. 1. 173
L. Ælius uir egregius & in utraq; lingua eruditiſſimus eodem
L. Æmilius Ap. Claud. Coſ. to.4. 507
L. Afranius, Q. Metellus Coſ. to.3. 318
L. Afranius poeta homo perargutus & diſertus tomo. 1. 168
L. Antonius to. 1. 771
L. Antonius Buthrotis impius to. 3. 530
L. Antonius ſordide concionatus to.3. 514
L. Apuleius Saturninus ſeditioſorum poſt Gracchos eloquentiſſimus tomo. 1. 276.
Eiuſq; cædes ibidem
L. Aurelius Oreſta orator to. 1. 258
L. Aurelius, L. f. commendatur to. 3. 206
L. Auruncius tomo. 3. 100
L. Aurifex homo puſil. flamma to. 1. 196
L. Bellieni domus flagrat to. 2. 741
L. Beſtia, P. Popilium reſtituit to. 1. 262
L. Beſtia P. Scipio Coſ. to. 1. 262
L. Beſtiæ eloquentia &c. ibidem
L. Bibulus Bruto chariſſimus to. 3. 153
L. Brutus Tyrannum expellens in prelio cõcidit Tomo.4. 157
L. Brutus Eq. Roma. cõmendatur to. 3. 206
L. Brutus pro patria occiditur tomo.4. 157
E um liberauit. 196
L. Brutus cum Arunte pugnans ictu contrario cecidit cum hoſte to.4. 206
L. Cæcilius tomo. 2. 491
L. Cæcilius trib. pleb. &c. to. 2. 468
L. Cæcilij domus oppugnata to. 2. 611
L. Cælius Antipater orator to. 1. 259
L. Cælius Antipater multa luculente ſcripſit &c. ibidem
L. Cæpaſius orator to. 1. 279
L. Cæſar Antonij auunculus to. 3. 152
L. Cæſar nõ bõ ſed ſcopæ diſſolutæ t. 3. 484
L. Cæſaris de Dolobella præclarum teſtimonium to. 3. 514.126
L. Cæſar Conſularis conſtans in Republica Tomo tertio 173
L. Cæſar optimus & fortiſſimus ciuis Tomo tertio 173
L. Cæſaris legatio à Cæſarianis irriſa, Tomo tertio 407
L. Cæſar ad Cæſarẽ de pace miſſus t. 3. 406
L. Cæſaris filius to. 3. 122
L. Cæſar à Cinna occiſus to.4. 223
L. Caleni teſtimonium cõtra Ver. to. 2. 107
L. Canuelius, qui in portu Syracuſis operas dabat turpiter in furtis communicabat tomo. 2. 138
L. Calpurnius, T. Manius Coſ. to. 2. 112
L. Carpinatius ſcripturæ magiſter apud Verrem tomo. 2. 136
L. Carteius tomo. 3. 177
L. Caſſij iudicis æquitas to. 1. 31
L. Caſſij lex tabellaria to. 1. 158
L. Caſſius trib. pleb. to. 2. 752
L. Caſſius orator to. 1. 258
L. Caſſius Lepidus Mancinus Coſ. Tomo primo 259
L. Caſſius ad iudicãdũ ſeueriſſimus t. 2. 67
L. Caſſius homo nobilis ſed popularis auræ captator to.4. 411.
L. Caſtrinius pœtus &c. to. 3. 108
L. Cenſorinus, M. Marcellus Coſ. ad quẽ Clitomachus ſcripſit to.4. 37
L. Ciceronis fratris mors to. 3. 305
L. Cicero Ciceronis patruus Tomo. 2. 197. 125. to. 3. 218. & to.4. 171
L. Cincius tomo. 3. 306
L. Clodium Trib. Pleb. Bruto excuſat Cice. Tomo tertio 149
L. Clodius Cicer. & Appio pulchro fidus Tomo tertio 34
L. Cornelius Chryſogonus Sex. Roſcij bona à L. Sylla &c. to. 2. 18
L. Coſſinius Anchialus Coſſinij libertus, Tomo tertio 100
L. Coſſinius cõmẽdatur &c. to. 3. 190. 321.
L. Cotta Ciceronis familiaris tomo. 3. 173.
eius dictum to.4. 413
L. Cotta, L. Toquatus Coſ. to. 2. 364
L. Cotta accuſatur to. 2. 427
L. Cotta Cicer. ſupplicationem decernit, Tomo ſecundo 728
L. Cottæ ſententia pro Cicer. to. 2. 580
L. Cotta orator to. 1. 263
L. Cottæ ſonus uocis ruſticanus eodem
L. Cottam P. Africa. accuſat to. 1. 61
L. Craſſi oratio in Philippum tomo. 1. 213
eiuſdem mors ibidem, & ſequent.
L. Craſſi ſermo, teſtimonij autoritatem habebat tomo. 2. 170
L. Craſſi oratio & facetiæ in, M. Brutum Tomo ſecundo 337
L. Craſſi Cælij Antipatri diſcipulus Tomo. 1. 259. Dicendi eius facultas to. 1. 285. & tomo.4. 437
L. Craſſi & Qu. Scæuolæ laus & comparatio tomo. 1. 165. hic Orator & Q. Mutij gener to. 1. 119
L. Craſſus quum eſſet adoleſcens ex accuſatione, C. Carbonis maximam laudem ſibi peperit to.4. 451.
L. Craſſus & M. Antonius Oratores nihil arbitrabantur ad cauſas amicorum præter fidem & ingenium afferre oportere tomo. 2. 55
L. Craſſi pro M. Curio una dictio ſcelarior
Caſtellanis triumphis duobus to. 1. 281.
L. Craſſus ſpicialis ſcrutatus Alpes, ei⁹ mors à Cicerone deploratur to. 1. 218
L. Craſſus in M. Curij cauſa Qu. Scæuolam iuriſperitiſſimum argumẽtis ex iure ſumptis obruebat to. 1. 164
L. Craſſi triumphandi cupiditas to. 2. 661
L. Craſſi lepos in dicendo multus to.4. 433
L. Craſſi oratio qualis to.4. 437
L. Craſſo teſti in M. Marcellum non creditum eſt tomo ſecundo 170
L. Craſſus, L. Cælij Antipatri diſcipulus Tomo primo 159
L. Craſſus, Q. Scæuola Coſ. to. 1. 126
L. Craſſus, M. Curium defendit to. 2. 285
L. Craſſus Cantharidas ſumpſit to. 3. 131
L. Craſſus, C. Carbonem accuſat to. 1. 266
L. Craſſus Ædilis magnificus to.4. 453
L. Curſidij nomẽ ex oratione Liguriana tolli iubet tomo. 3. 503
L. Cuſtidius commendatur to. 3. 264
L. Domi. ſæuitia in paſtorem to. 1. 229
L. Domitium Anton. occidit to. 2. 738
L. Domitii orator to. 1. 232. & to. 3. 398
L. Domitij pudor ingenuus, Tomo. 2. 99.
Eius literæ ad Cice. to. 3. 414. Idem Cœlio inimicus to. 3. 116
L. Egnatii Silio cõmendat Cicero to. 3. 207
L. Egnatium Rufum Philippo commendat Cicer. tomo. 3. 215
L. Agnauleio qui decreti honores to. 1. 768
L. Egnauleius to. 1. 748
L. Egnatius Rufus Eques Roma. to. 3. 107
L. Fabati interitus to. 3. 156
L. Flaccum prætorem ſuum, M. Aurelius Saturus Quæſtor non eſt accuſare permiſſus tomo. 2. 60
L. Flacci munia to. 2. 416
L. Flaccus legatus & eius laus to. 3. 318
L. Flauius, C. Flauij frat. Ciceronis cultor Tomo tertio 204
L. Flamminij facinus to.4. 507
L. Flauius prætor Qu. fratri commendatur Tomo tertio 289
L. Fratris morte dolet Cice. to. 3. 305
L. Furius Pilus orator to. 1. 260
L. Fufius orator tomo. 1. 275. Manlium accuſat tomo.4. 453
L. Fufidius in patronorum numero habendus tomo. 1. 260
L. Fufij cauſa cum M. Bucculeio to. 1. 148
Qui ex accuſatione M. Aquilij fructum acceperat to. 1. 275
L. Ganius Bruti procurator to. 3. 380
L. Gellij teſtimonium ex Cice. to. 2. 485
L. Gellius Carbonis auditor contubernalis tomo. 1. 259
L. Gellius orator haud quaquam ignobilis Tomo primo 268
L. Gellius, Cn. Cornelius Lentulus Coſ. Tomo ſecundo 638.641.
L. Gellius ciuicam coronam decernit Ciceroni tomo. 2. 649
L. Gellius philoſophis autor ut controuerſiarum modum facerent to.4. 338
L. Geminilius curatus commenda. to. 3. 209
L. Heluius Lamia deformis cũ eſſet à Craſſo irriſus eſt to. 1. 198
L. Iulio Cæſare Coſ. natus Ciceronis filius Tomo tertio 304
L. Iulij mors to. 1. 214
L. Iulius, C. Figulus Coſ. Tomo. 1. 467. & Tomo tertio 667. 304
L. Iulius commendatur Valerio to. 3. 192
L. Iulius templũ Iunonis ſoſpitæ reficit P. Rutilius Coſ. to.4. 308

L.Iunius neglecta religione maximas claſſes perdidit to.4. 314
L.Labienus perſcripſit tabulam publicam Tomo quarto 303
L.Lamia to.2.489. Ædilitatem magnifice geſſit tomo.3. 165
L.Lamia relegatus &c.to.3. 165.188
L.Lamia Bruto commendatur to.3. 165
L.Lamia in Cicer.merita to.3.165.in eundem officia to.3. 188
L.Lentulus,C.figulus Coſ.to.1. 283
L.Lentulus orator to.1. 282
L.Lentulus,C.Marcellus Coſ.to.2. 735
L.Lẽticulum de alea cõdemnatum, M.Antonius reſtituit to.2. 736
L.Lenticuli infamia to.3. 362
L.Lentulus proconſul to.3. 155
L.Lentulus Hortenſij domum & Caſaris hortos deſpondit to.3. 462
L.Libo quando trib.pleb.to.3. 474
L.Licinius,Q.Mutius Coſ.to.2. 226
L.Ligura Octauij liguris cauſam ɔtra Verrem egit to.2. 97
L.Liuineius commendatur to.3. 211
L.Luceius commendatur to.3. 206
L.Lucilius laudatur to.3. 33
L.Luceius conſulatum petit to.3. 316
Luceius in ſcribẽda hiſtoria peritus to.3.65
Ciceronẽ puſillanimitatis accuſat t.3.68
Commendatur à Cicerone rurſus to.3. 206
eiuſq; fortitudo & conſtantia, 206.
L.Lucei apud Culeolum commendatio Cicer.tomo.3. 206
L.Luceius Ciceroni quod ſe commendauerit gratias agit to.3. 207
L.Lucinius Craſſus ĩ citeriore Gall.predonibus victis præmium petit to.1. 125
L.Lucilius Balbus orator to.1. 282
L.Luculli villa Thuſculana to.4. 410
L.Luculli geſta to.2. 299
L.Lucullus eloquens & acutus et iuris nõ imperitus to.1. 275
L.Lucullus,A.Albinus Coſ.to.4. 297
L.Luſcellius,C.Marius Cõſ.to.2. 649
L.Magius & L.Rabius hoſtes à Senatu iudicati to.2. 89
L.Mancinus, Qu.Maximus Scipio fratr. Coſ.tomo.4. 498
L.Manilij paupertas to.4. 525
L.Manlio dies dicta to.4. 479
L.Manlius commendatur to.3. 103
L.Mãlius filij opa iureiurãdo ꝑ vim extorta à M.Põponio miſſus factus to.4.102
L.Manilius Catinenſis Acilio commẽdatur tomo.3. 204
L.Manilius et L.Sergius ſcribæ frugaliſſimi homines to.2. 181
L.Marcius,M Manilius Coſ.to.1. 253
L.Martij cum Gaditanis fœdus to.2. 641
L.Maſſo ædilitius to.3. 132
L.Memmius orator to.1. 263
L.Metelli ſenectus &c to.4. 505
L.Metellus,Cn.Domitius cẽſores to.1.333
L.Metel.P.Lentulus Coſ.to.2. 655
L.Metel.Q.Maxi.Coſ.to.3. 474
L.Metel.trib.pleb.to.3. 429
L.Metel.amicus et neceſſarius Verris to.2.174.Põtifex maximus.xxij.annos to.4.505.ædẽ caſtoris ex manubijs t.2.149.Siculis rogat⁹ ut Verri ſuccederet t.2.150
L.Metellus prætor in Sicilia ac omnia Verris reſcidit, & irrita fecit to.2. 215
L.Metelli epiſtola de calamitate Siciliæ à Verre exhauſtæ to.2. 250
L.Meſcinij præconiũ magnificũ to.3. 202
L.Meſſinius Cicer.quæſtor to.3. 202
L.Martij Baſilij teſtamentum to.4. 472
L.Mũmius euerſa Corintho urbe ditiſſima nihil ſignorũ ſibi reſeruauit to.2.81.& cupidinẽ conſecratũ nõ attigit to.2. 192
de Cicero.reditu decreuit to.2. 579
L.Mummij abſtinentia &c.to.4. 457
L.Mummius orator to.1. 258
L.Murcus imperator to.3. 177
L.Murenam defendit Cicer.to.4. 216
L.Murena laus to.2. 274.432
L.Murena abſolutus to.2. 455
L.Nactũ q̃lis et q̊ ĩgenio adoleſcẽs t.2.430
L.Noſtius zoilus commend.to.3. 208
L.Octauius,C.Aurelius Coſ.to.2. 97
L.Octauius,C.Cotta Coſ.to.2. 144
L.Octauius Reatinus orator to.2. 279
L.Opimij interitus to.2. 596
L.Opimij cauſam Carbo defendit to.1.176
L.Opimius oppreſſus &c.to.2. 262
L.Opimius eiectus patria to.2. 668
L.Oppius,M.F.cõmendatur to.3.207.215
L.Oppium negociatorem Gallo commendat Cicero to.3. 207
L.Opimius Craſſi interfector à Gracchanis oppreſſus eſt to.1. 262
L.Opimius ꝑ ſuſpitionẽ īterfectus t.2.387
L.Oreſtis,M.Lepidus Coſ.to.1. 260
L.Papyrio Thuribulum ſuum Verres auulſo emblemate remiſit to.2. 202
L.Papyrius fregellanus orator to.2. 268
L.Papy.Mugelanus Luceius Sempronius Atratinus Coſ.to.3. 132
L.Papyrius curſor, Mag.Eq.Ro.to.3.132
L.Papyrius Craſſus primus Papyrius dictus ibidem
L.Papyrius Craſſus C.Duillius Coſ.ibidẽ
L.Papyrius Dictator &c.ibidem
L.Papyrius Pætus vir bonus &c.to.3.321
L.Pauli omen &c.to.4. 328
L.Pauli cædes &c.ibidem 514
L.Paulus Africani pater Orator inter eloquentes habitus to.2. 293
L.Paulus,C.Marcellus Coſ.tomo.1.276. Tomo ſecundo 673
L.Paulus duos filios amiſit ſeptem diebus &c.tomo.3. 52
L.Paulus Perſen Regem captum adduxit Tiberino flu.inuectum to.4. 133
L.Paul.duos amiſſos filios lugendos nõ putauit tomo.4. 293
L.Pauli triumphus to.2. 412
L.Paulus ex Macedonũ Gaza nihil in domum ſuam intulit to.2.81.et to.4.457
L.Paulus collega ſui in Cannenſi pugna temeritatem luit to.4.513. Eiuſq; in Ciceronem beneficia to.3.233.cui Cicero ob cõſulatum adeptũ Gratulatur to.3. 233
L.Peducens in prælio Antoniano occiſus, Tomo tertio 256
L.Philippus,Q.Filius ſine ullis largitionibus honores eſt aſſecutus to.4.454. Eius in diſſerendo uenuſtas to.4.433. & tomo.2.8.Quiq; M. Herennium in conſulatus petitione ſuperauit to.2. 267
L.Philippus, eloquentia gratia, grauitate, honore florentiſſimus to.2. 12
L.Philippi ſnĩa pro Põpeio to.2. 267.796
L.Philippi Q.filij iniqua ſentẽtia to.4. 476
L.Philippus orator Craſſo & Anto. proximus tomo.3. 412
L.Philo C.Seruilium prætorem ſuum accuſans non eſt auditus to.2. 60
L.Piſo orator &c.to.1. 259
L.Piſonis frugi factum to.2.203. frugi ſolus dictus 272
L.Piſonis oratio pro Republ.to.2.. 803
L.Piſo Gabiniũ accuſare nõ ꝑmiſſus t.2.60
L.Piſo à Graccho accuſatus to.2. 272
L.Piſo Trib.pleb. primus legẽ tulit de pecunijs repetundis to.1,185.259.to.4.457
L.Piſo conſul to.2. 492
L.Piſo C.Verris collega to.2.95. Idem Dianæ ſacellum ſuſtulit to.2. 534
L.Piſo ꝑtor ĩ hiſpania ibidẽ occiſus t.2.203
L.Piſo ſibi palàm annulum in foro Cordubæ fieri iuſſit eodem. cognomento frugi to.4.182.Cuius tpe nemo neq̃ to.2.272. Eius & uirtus & integritas eodem
L.Plotius Mitridaticum bellum expreſſit carmine tomo.2. 479
L.Plotius poeta à Marco dilectus to.2.479
L.Popilius P.Rutilius Coſ.to.3.. 500
L.Portij Naſicæ ridiculũ dictum to.1. 198
L.Publicius Sexti Næuij ꝑfamiliaris to.2.4
L.Quæſtor permultos annos Aſiæ præfuit cum Antiocho philoſopho to.4. 14
L.Quintius Cincinnatus arans creatur dictator to.4. 510
L.Quintius turbulentis concionibus orator idoneus to.1. 276
L.Quintius ad buſtum Baſilij uulneratus, Tomo tertio 400
L.Rabõius P.Iunij pupilli tutor t.2.97.98
L.Rubrius tomo.2. 733
L.Saturnius effrenatus to.2.536.eius cauſa q dãnati fuerint to.2.385.Saturnij mors to.2.386. & Popularis factus remoto quæſtore to.2. 254.272
L.Sauffeius &c.to.3. 304
L.Scipionis ſtatua to.2. 694
L.Scipioni Aſia obuenit &c.to.2. 796
L.Scipio Antiocho rege ſuperato nihil in priuatas ædes reportauit to.2. 82
L.Scipio orator to.1. 269
L.Sempronius Atratinus Papyrius Mugilanus Coſ.to.3. 132
L.Sergius Armiger Catilinæ ſtipator corporis Clodij, ſignifer ſeditionis to.2. 499
L.Sextus P.Seſtij filius &c.to.3. 394
L.Sulla Metellus Coſ.to.2. 97
L.Sulla equeſtri ordini iratus to.2. 345
L.Sulla Q.Pompe.Coſ.to.2. 86

L.Suetius

L.Suetius eques Roma. rectiſſimus tom.2. 257.-Teſtatus eſt multos ciues à Verre morte mulctatos to.2. 73
L.Siſenna uir doctus & ſtudijs optimis de/ditus tomo.1. 276
L.Sylla proſcriptionis autorem excuſat Ci/ceronem to 2. 37
L.Sylla tota Reſpub.ſe tradidit to.2. 158
L.Sylla municipijs ciuitatẽ ademit t.1.212
L.Sylla unus per crudelitatem uictoria diu uſus to.3.431.ſolus oĩa pro libito guber/nabat to.2.21.258. Sylla Tyrannicas li/bertas to.3.402.Auctio to.2.364. Cam/panum agrũ tangere nõ auſus to.2. 372
L.Sylla Volaterranis ciuitatem adimere nõ ualuit tomo.2. 512
L.Taruntius Firmanus in Caldaicis ratio/nibus eruditus to.4. 354
L.Titio ciui Roma. annulum de digito de/traxit to.1. 204
L.Titio Strab.Eq.Roma &c.to.3. 296
L.Thorius Balbus uoluptuoſus to.4. 74
L.Torquatus Orator elegans in dicendo in exiſtimando admodũ prudens to.2. 273 Homo eruditus to.4. 50
L.Torquati in filium ſeueritas to.4. 22
L.Torquatus materno genere municipalis Tomo ſecundo 462
L.Torquatus Cn.Octauius Coſſ.to.4. 52
L.Torquatus uir fortis to.3.413.Gabiniũ reum de ambitu fecit P.Sylla to.3.291
L.Torquatus magis politicus quam orator to.1.282.cõſilium in bello ciuili to.3.483
L.Trebellius tomo.2. 771
L.Tubulus Praetor corruptiſſimus to.4.72
L.Tubulus damnatus &c.to.4. 116
L.Tullius Cimber uiatorũ unus t.1.730
L.Tullius Montanus cum Cicerone profe/ctus tomo tertio 439
L.Tulleius legat Cice.to.3. 218
L.Tulleius,Lepidus Coſſ.to.2. 458
L.Turius paruo ingenio,ſed multo labore ſaepe dicebat tomo.1. 278
L.Turſecius tomo.2. 733
L.Vadius Aedilis to.3. 528
L.Valerius Philo Q.Metellus coſſ.t.1.252
L.Valerius C.Mar.Coſſ.to.2. 730.337
L.Valerius Flac.Q.Licinius coſſ.to.2.796
L.Valerius iuriſconſul.to.3. 33
L.Valerius potitus non ſine eloquentia ple/bem incitatam compeſcuit to.1. 223
L.Verginius filiam interficit to.4. 74
L.Veteclly Liguris teſtimonium contra Ver/rem Tomo ſecundo 207
Lucretia ſtuprata ſe interficit to.4. 75
Lucretij poema quale to.3.186. Caſſij fa/miliaris Tomo.3. 469
Luctatio Tomo quarto 93
Luctationes Tomo quarto 366
Luctus quid to.4. 199
Luctus eſt moeror, opinionis & uolunta/tis,non natura to.4. 191
Lucullus quid de ſuis Graecis hiſtoriys dixe/rit Tomo tertio 319
Luculli Graecum poema to.3. 314
Lucullorũ et Seruiliorũ inimicitiae t.2.628
Luculli ingenium & optimarum artium, Memoria rerum diuina,prudentia in cõ/ſtituendis ciuitatibus to.4. 14
Luculli in philoſophia ſtudium to.4. 14
Luculli res geſtae Graecis Latiniſq; literis mandatae to.4. 14
Luculli pueri bonae indolis & ingenij ſi/gna Tomo quarto 87
Lucullus Cn.Lentulus Coſſ.to.2. 171
Lucullus abſens Aedilis factus to.4. 13
Lucullus contra Mitridatem miſſus & re/uerſus ſerius triumphauit to.4. 13
Lucullus magna cum gloria paternas ini/micitias eſt perſecutus to.4. 13
Lucullus Ciceroni amiciſſimus etc.t.4.87
Lucullus Quaeſtor Antiochum philoſophũ ſecum habuit tomo.4.14. Doctus & co/pioſus tomo.4. 53
Luculli multa uillarum magnificentia imi/tati ſunt pauci uirtutem to.4. 439
Lucullus Hortẽſius, Syllanus aedilitate ma/gnifice functi ſunt to.4. 453
Ludendi modus &c.to.4. 432
Ludi bello Latino ob tumultum hoſtium o/lim intermiſſi, ſemel iterumq; reſtaura/ti ſunt tomo.4. 319
Ludi Caeſ.uictoriae ab Octaui.facti t.3.571
Ludi Compitolij to 2 649.Magnifici to.3. 359.Plebei to.1.67.Victoriae à Sylla to. 2.67.Votiui à Pompeio to.2.67.Pollutũ Tomo ſecundo 540
Ludi Romani to.1. 745
Ludibundus tomo.2. 275
Ludorum apparatus deſcriptio to.3. 92
Ludorum cerimoniae to.3. 209
Ludius tomo.4. 290
Ludo et loco quatenus utendum to.4.432
Luendus ſupplicio ſanguinis to.2. 72
Luere maculas ſanguine to.4. 126
Luminoſe tomo.1. 311
Lumine praeferre to.2. 759
Luminibus obſtruere to.2. 519
Luna unde dicta to.4. 270
Luna Diana to.4. 298
Lunae motus to.4. 250.353
Lunae curſus to.4. 266
Lunae quantitas &c.to.4. 276.165
Lunae ſtella to.4. 378
Lunam habitari Xenophanes ait to.4. 41
Lupercalia tomo.2. 743.811
Luperci tomo.2. 612.314
Lupus abſẽte Põp.Romae ius dicit t.3.426
Lupae Tomo ſecundo 630
Lupus cuſtos ouium prouerb.to.2. 712
Lupus in fabula prouerb.to.3. 505
Lupus luculenter egit cauſam agri campa/ni tomo.3. 280
Lurco Trib.pleb.to.3. 314
Luſionibus to.4. 230
Luſius flumen in Arcadia to.4. 299
Luſtrumq; condentem to.1. 143
Lutulentus ſus cum quouis ſtudet uolutari tomo ſecundo 831
Luxuria publica to.2. 431
Luxuries in herbis eleganter per tranſlatio/nem dicitur to.1. 234
Luxuria ſenectuti foediſſima to.4. 436
Luxuriam per ſcipſam reprehendendã non putat Epicurus to.4. 67.68
Luxuriã priuat à Po.Ro.odit etc.to.4.438
Luxuries in urbe creatur, & ex ea auari/tia tomo.2. 29
Luxurioſa frumenta to 1. 305
Lychnus ligneolus to.3. 298
Lyconis dictum de aegritudine to.4. 194
Lycurgus utilior Reipublicae quam Lyſan/der aut quiuis alius to.4. 427
Lycurgus quãdo uixerit to.4. 225.292
Lycurgi leges ad tolerandos labores iuuen/tutem inſtituunt to.4. 172
Lycurgus leges ſuas autoritate Apollinis Delphi.confirmauit to.4. 327
Lydus ſeruus prouerbium to.2. 448
Λύπη, quaſi λύσιν aegritudinem dictam ait Chryſippus to.4. 192
Lyrici oratione propiora ſcribũt quãm uer/ſibus tomo.1. 322
Lyricos ſi cantu ſpolies, nuda remanet ora/tio tomo.1. 312
Lyſanias peculatus damnatus to.2. 444
Lyſiades Athenienſis phaedri philoſophi fi/lius tomo.2. 762
Lyſander bellica gloria clariſſimus non ta/men lycurgo comparandus to.4. 427
Lyſander Lacedaemon. Sardis ad Cyrum dona à ſocijs attulit to.4. 512
Lyſander Athenien.uincit &c.to.4. 324
Lyſander Ephorus expulſus to.4. 258
Lyſander Lacedaemon.qualis to.4. 438
Lyſander ad Cyrum legatus to.4. 512
Lyſiae oratio pro Socrate to.1. 145
Lyſias &c.to.1. 274.152
Lyſias Epaminondae praeceptor to.1.232. & tomo.4. 442
Lyſias orator to.1. 250
Lyſiae Attici orationes plurimae to.1. 253
Lyſidici ἐπιτάφιος to.1. 795
Lyſias Atticus oratione elegans, locuples &c.tomo.4. 520
Lyſias Pythagoreus to.4. 442
Lyſias & Demoſthenes inter ſe diſſimilli/mi tomo.1. 235
Lyſiae & Catonis comparatio to.1. 287
Lyſias in oratione tenuis to.2. 364
Lyſias primum profiteri ſolitus tandem ora/tiones ſcribere coepit to.2. 250
Lyſippus Alexandrum ſculpſit to.4. 33
Lyſonem hoſpitem ſuum commẽdat Cice/ro tomo.3. 199.200
Lyſo Ciceronis hoſpes negligẽtior t.3.240

M

Macedonia fidelis et amicus Popul. Roma to.2. 274
Macedones rege Perſae capto Ro/mae ſeruierũt to.4. 189
Macedonũ ad Pyrrhum defectio to.4. 49
Macharophori to.3. 299
Machinatio to.4. 230
Mactare deos manes to.2. 608
Macula uir to.3. 39
Madefacti tomo.2. 820
Magi Perſarum qui to.4. 318.326

Magorum ſepeliendi mos to.4. 161
Magiſtria tomo.4. 508
Magiſtratum petenti quid obſit to.2. 413
Magiſtratuū mandandorum lex to.4. 413
Magiſtratus lex loquens to.4. 413
Magiſtratus uis to.4. 416.436
Magiſter ſcripturæ to.2. 178
Magiſtratus quo à Cicerone geſſi to.1. 134
Magiſtratus opus eſſe in bene inſtituta ciuitate tomo.4. 404
Magiſtratuū Romano. deſcriptio to.4. 407
Magiſtratus pſonā quæ deceant to 4. 438
Magius Chilo ſeipſum interfecit to.3. 55
Magnanimi eſt, neq; ſecundis rebus inſoleſcere, neq; deijcī aduerſis to.4. 430
Magnanimitatem in duobus eſſe to.4. 425
Magna mater to.2. 532
Magnes ad ſe ferrum trahit to.4. 316
Magnificentia publica to.2. 431
Mago Carthaginēſis libro de re ruſtica ſcripſit Tomo primo 159
Maieſtas quid to.1. 357
Maieſtatem Popu. Roma. comiter conſeruare tomo.2. 641
Maieſtatem minuere quid ſit to.1. 101
à Maiore Tomo primo 184
Maiores gratiam in deos referendi to.2. 375
Maiorum iurandi ratio to.4. 47
Maius & minus to.1. 75
Maius imperium à minore rogari ius non eſſe tomo.3. 334
Maius malum diu timere quā illud ipſum quod timetur to.3. 217
Mala improuiſa grauiora to.4. 124
Mala acerbius eſt uidere, q̄ audire to.3. 78.
Maledicentiſſima urbs to.2. 436
Maledicere aliud quàm accuſare & quid ſit Tomo ſecundo 594
Maledicto nihil magis uolucre to.2. 554
Maledici qui tomo.2. 184
Malæ fortunæ ara Exquilijs conſecrata t.4. 410
Maledicit is, qui non poteſt uerum ab altero audire to.1. 834
Maledicta uolucria to.2. 554
Male parta, male dilabuntur to.2. 737
Mali medici qui dicendi to.3. 50
Malis mala ſuccedunt, Prouerb. to.1. 474
Malitia certi cuiuſdam uiri nomē uitioſitas omnium, & quid ſit to.4. 103.303
Malis orbiculatis paſti to.3. 118
Malefici oſe to.2. 279
Maleuolentia uitium late patens to.3. 34. & Tomo quarto 140
Maleuolentia humana to.3. 163.169
Malo emere q̄ rogare prouerb. to.1. 194
Malum naſcens facile opprimitur, inueterata non ſit robuſtius to.2. 764
Malorum ilias to.3. 417
Malo uirum ſine pecunia, quàm pecuniam ſine uiro Themiſtoclis dictum to.4. 456
Malum, quid ſecundum Zenonem to.4. 44
Malorū pteritorū ſuauis memoria to.4. 83
Malum leuius eligendum to.3. 301
Malum mediocre magnum eſt to.4. 183
Malū nullū magnū, præter culpā to.3. 78
Mamertina ciuitas ſola Verrem publice laudauit Tomo ſecundo 105
Mamertinæ ciuitatis laus to.2. 237
Mamertini Verris amici to.2. 116
Mamercus, decius Brutus Coſſ. to.1. 269
Mamerco ædilitatis prætermiſſio conſulatus repulſam attulit to.4. 453
Mancinus et L. Craſſus, Lepidus to.1. 259
Mancipium uendenti quæ uitia prædicenda ſint tomo.4. 476
Mancipes tomo.1. 29.56
Mancupio tomo.3. 303
Mandati actio to.2. 35
Manilianæ uillæ deſcriptio to.3. 290
Manilia lex to.1.262. & to.2. 308
Μανίας unde Græci dixerunt Cice. non ſatis conſtare to.4. 180
Manilij cauſam defendis Cicero to.4. 541
Manicas accipere to.2. 726
Manius Curius et Titius Coruncanus amici inter ſe coniunctiſſimi fuerunt to.4. 489
Manlius, Cenſorius. Coſſ. to.1. 259
Manliorum nota to.2. 724
Manubiæ tomo.1. 34
Μαρτυρία d unatio dicitur to.4. 245
Manſum in os inſerere prouerb. to.1. 183
Manum cognouit to.2. 402
Manus dare to.3. 534
Manuum uſus & cōmoditas to.4. 286
Manum de tabula to.3. 102
de Manu in manum prouerb. to.3. 95
in Manum conuenire to.1.331. to.2. 452
Manu precium to.2. 660
Manus pro pictura litarum to.2. 402
Marcellorū familia in Cice. fauor to.3. 232
Marcellus orator to.1. 280
Marcellus & Paulus Coſſ. to.3. 203
Marcellea feſta to.2. 113
Marcellus pro patria obijt to.4. 514
Marcellus & Sulpitius Coſſ. to.3. 113
Marcellus & Lentulus Coſſ. to.3. 93
Marcelli cædes to.3. 492
Marcellus lectica iter faciebat, ne auſpicijs impediretur tomo.4. 350
Marcelli conſtantia to.3. 51
Marcellinus Ponti. Cicer. cupidiſſimus Tomo tertio 352.179.
Marcellinus in Pompeium aſper. to.3. 284
Marcellus Venuſiæ perijt to.4. 157
Marcellus apud Claſtidium to.4. 206
Marcellum Annibal occidit to.4. 304
Marcellorum nomen apud Siculos in maximo honore fuiſſe to.2. 53
Marcelli antiquiſſimi Siciliæ patroni t.2. 150
Marcella in Marcelli honorem Syracuſis inſtituta, tolluntur to.2. 213
Marcellorum et claudiorum patriciorum cauſa tomo.1. 147
Marcellus Conſul in Italia cum Cicerone remanſit tomo.3. 455
Marcellū conſulē fuiſſe pœnitebat t.3. 457
Marcellus tardus & cunctator to.3. 214
Mar. qui Cratippum audiuit ſummus orator fuit tomo.1. 280
Mar. Anneium legatum ſuum acceſſit Cicero tomo.3. 209
M. Annio præſente ciuem Romanum ſecuri percuſſit Verres to.2. 73
M. Anneiū legatum ſuum Q. Thermo commendat Cicero to.3. 210
M. Annij hominis ſplēdidiſſimi teſtimoniū contra Verrem to.2. 242
M. Autius Briſo Trib. Pleb. L. Craſſi legi tabellariæ diu reſtitit to.1. 258
M. Æmilius nec pedibus officiū non facientibus Reipublicæ ſalutē neglexit t.2. 384
M. Æmilius C. Auiani patronus to.3. 202
M. Æmilius Auianus cōmendatur t.3. 199
M. Æmilius Lepidus Porcina ora. to.1. 258
Marc. Æmilij teſtimonio non credimus eſt Tomo ſecundo 270
Mar. Æmilij Scauri excellentia to.2. 270
Mar. Æmilius Scaurus accuſatus à M. Bruto Tomo ſecundo 272
Mar. Æmilius Scaurus to.4. 268
Mar. Albutius à Cæſare defenſus to.4. 452
Mar. Antonij caput bello ciuili pro roſtris poſitum eſt to.1. 214
Mar. Antonius Orator M. Aquilium defendit to.1.296. & to.2. 277
Marc. Antonij facinora to.3. 301
Marc. Antonius cur nihil ſcripſerit t.2. 337
Marc. Antonius pro lege Varia dixit to.3. 342. & to.4. 176
Mar. Antonij immanitas to 3. 236
Mar. Antonius à Cinna occiſus to.4. 213
Mar. Antonius Rhetor eximius to.2. 228
Marc. Antonius Orator Craſſi familiaris Tomo primo 352
Mar. Antonius uir prudentiſſimus to.1. 77
Marc. Antonius ſuæ ætate eloquentiſſimus habitus eſt to.1. 206
Mar. Antonius diſertos ſe ait uidiſſe multos eloquentem neminem eodem
M. Antonius Orator omnis eruditionis expers habitus eſt to.1. 162
M. Antonij literæ Ciceroni miſſæ to.2. 812
M. Antonius uir maximi animi conſilij nō ſapientis tomo.3. 302
M. Anto. Cæſare occiſo Regium principatum concupiuit eodem
M. Antonij improbiſſimū factum to.2. 175
M. Antonij cū Octauiano cōpatio to.3. 302
M. Anton. de reſtitutione Seſtij Clodij cum Cicerone agit to.3. 512
Mar. Atilius ſenator iniquè à magiſtratu damnatus to.2. 68
M. Attilius T. Flaminius Coſſ. to.4. 502
M. Attilius Regulus à Carthaginenſ. palpebris reſectis Ciceroni non uidetur ſupplicio affectus to.2. 657
M. Auianus commendatur to.3. 217
M. Aurelius Scaurus Orator non ſæpe dicebat ſed polite to.1. 264
M. Aurelius Scaurus L. Flaccum accuſant non auditur to.2. 60
M. Bibulus orator uir fortiſſimus to.1. 269
M. Bibulus proconſul to.3. 227
Mar. Bibulus Coſ. à Vatinio in carcerē ductus Tomo ſecundo 602
Mar. Bibulus Conſulatum petit to.3. 316
Marc. Bollanus commendatur to.3. 216
M. Brutus Orator to.1. 169

M. Brutus

M.Brutus iuriſperiti filius ob nimias accuſationes male audijt to.1. 263
M.Brutus ne græcis quidem in philoſophia cedens tomo.4. 49
M.Brutus non modo ſupplex, ſed ſupplices coercens to.3. 261
M.Bruti de uirtute lib.ad Ciceronē to.4.49
M.Brutus accuſator uehemens to.4. 452
M.Brutus Stoicus to.4. 87
M,Brutus uir iuſtiſſimus, optimus index religioſiſſimus teſtis to.4. 123
M.Brutus Appij pulchri gener to.3. 33
M.Bruti & Pomponij amicitia to.1. 147
M.Bru.iuris et eloq̃ntiæ ſtudioſus to.1.269
M.Brutus et ingenioſus et eruditus ſed à Cicerone nonnunquā diſſentiens to.3.521
M.Brutus Ciceronis artibus nihil tribuit tomo tertio 262.302
M.Bruti res geſta memorabilis to.3. 302
M.Bruto filium commendat Cice.t.3.302
M.Bruti uita frugi & iucunda to.3. 246
M.Bruti libertas I monēdo Cicero.t.3.252
M.Bruti cum Cicerone neceſſitudo ad ſummam beneuolentiam peruenit to.3.252
M.Brutus à dominatione & ſeruitute penitus abhorrens to.3. 263
M.Brutus Remp.uirtute magis quàm rerū euentis liberauit to.3. 214
M.Bruti expectatio ad Italiam to.3. 258
M.Brutus Ciceronem animo mœrore affectum grauiter accuſauit to.3. 151
M.Brutus Anto. optimo domino uti licuiſſet, ſi uoluiſſet to.3. 165
M.Bruti libertas mira & fides to.3. 246
M.Brutus ne patri quidem regnum conceſſerit ibidem
M.Bruti uirtutes & ſtudia to.1. 199
M.Brutū quur tātopere amet Ci.to.3.126
M Brutum in Italiam reuocat Cicero ibidē
M.Brutus auunculus liberorū Lepidi eiſq; ut parcatur rogat to.3. 256
M.Bucculeius ſuo iudicio ſapiens to.1.348
M.Cælius orator ac eius in dicendo uirtutes Tomo primo 283
M.Cælius Ciceronis familiaris to.3. 25
M.Cælius Ciceroni operam dedit in literis tomo.2. 609.687
M.Cælio Equiti Roma. argentea uaſa pro libito à Verre ablata to.2. 93
M.Callidius orator to.1. 283
M.Callidius tomo.1. 491
M.Carbo ex Sicilia fugit to.3. 132
M.Cato Galbam accuſat to.1. 255
M.Catonis ſumma eruditio & eloquentia Tomo primo 231
M.Cato quando Cenſor to.1. 253
M.Cato quando obierit to.1. 253
M.Cato ſummus Stoicus ſolus eloquens, Tomo primo 261
M.Cato.Pater eloq.to.1. 276
M.Catonis in Hiſpanos ſtudium to.2. 61
M.Catonis fil.moritur to.3. 52
M.Cato ſe uirtute non genere commendari P.R.putat to.2. 264
M.Catonis laus to.2. 500
M.Cato in Cyprum relegatur to.2. 509
M.Cato index in Mil.cauſa to.2. 678
M.Cato homo ſui ſeculi eloquentiſſimus et iuris peritiſſimus to.1. 147
M.Catonis indoles & materies to.1. 176
M.Cato, quum ſui generis & nominis initium ab ſe propagari uellet potentiſſimorū hominū ſuſcepit inimicitias to.2.164
M.Cato & Lælius ſapientes cognominati Tomo quarto 462
M.Catonis locus to.2. 556
M.Catonis libertas to.2. 578
M.Catonis uirtutes to.2. 431.578
M.Catoni ob morum grauitatem moriendum potius fuit, quam Tyranni uultus aſpiciendus to.4. 434
M.Catonis oratio contra Seruium Galbam tomo.1. 256
M.Cato phiæ ſtudioſiſſimus to.4. 213
M.Cato qbus coſſ.q̃ſtor factus ſit to.1.253
M.Cato uir laudatus to.3. 226
M.Catonis oratio de ſeruis dominos defendentibus to.2. 680
M.Catonis & L.Lentuli de bello Punico diuerſa ſententia to.4. 189
M.Cato græcarum literarum ſtudioſiſſimus in ſenectute to.4. 14
M.Cato filium Prætor non luxit to.4.193
M.Catonis legendi auiditas to.4. 101
M.Catonis etiam mortui ualuit autoritas Tomo quarto 428
M.Cato Bruti auunculus to.4. 87
M.Cato Prætor quando to.4. 515
M.Meſſala.M.Piſo Coſſ.to.3. 310
M.Metelli gladiatores to.3. 311
M.Cælius Vicinianus to.3. 309
M.Cælius homo πολιτικώτερος to.3. 23
M.Cæparius tomo.3. 133
M.Ceſius Arpi.ædil.to.3. 596
M.Cæſonij in iudicādo integritas to.1.67
M.Cethegus ſuadæ medulla to.4. 109
M.Clodius commendatur to.3. 218
M.Cornelius Cethegus.P.Tuditanus coſſ. Tomo primo 253
M.Cornelius Cethegus eloquens primus, Tomo primo 253
M.Corne.tomo.3. 308
M.Craſſus orator to.1. 277
M.Craſſus, Cn.Pompeius Coſſ.to.2. 368
M.Craſſus ſuo bono bene uſus to.4. 73
M.Craſſus Agelaſtos to.4. 185
M.Craſſus ſurdaſter to.4. 234
M.Craſſus Dirarum obnunciatione neglecta miſere perijt to.4. 314
M.Craſſi omen to.4. 351
M.Craſſus diuitem negabat qui exercitum alere non poſſet to.4. 418
M.Craſſi pater eadem manu ſibi uitam exhauſit qua mortē hoſti obtulit to.2.575
M.Craſſus homo ingenio uerſatili & uaſro tomo.4. 433
M.Craſſus Hortenſij æqualis fuit to.3.277
M.Curius to.1.252.& to.2. 492
Mar.Curius medicus diligentiſſimus, Tomo tertio 394.397
M.Curius cum P.decio uixit to.4. 508
M.Curius commendatur to.3. 398.308
M.Curius teſtamento Ciceronem reliquit hæredem tomo.3. 394
M.Curius Tribunus pleb.interrege Appio Cæco uir diſertus to.1. 252
M.Curij cauſa clariſſima to.1. 148
M.Curij urbanitas to.3. 394
M.Curtio Tribu petit Cicero t.3.283.292
M.Druſus orator & Bruti auunculus Tomo primo 260
M. Druſus M. Catonis auunculus occiſus domi ſua tomo.2. 272
M.Druſi q̃ſtio in equeſtrē ordinē to.2.692
M.Druſi ſeueritas to.4. 438
M.Duronius Antonium oratorem de ambitu poſtulauit to.1. 200
M.Ennius Flaccus to.3. 219
M.Fulcinius to.2. 277
M.Fuluius Flaccus orator to.1. 260
M.Ful.cū duob⁹ filijs occiſus t.2.391.782
M.Fuluius nobilior condemnatus to.3.362
M.Fuluius Flaccus prudens & mediocris orator to.2. 142
M.Fuluius cum filijs interfectus to.2.180
M.Furius Flaccus Eques Romanus homo nequam to.3. 285
M.Fabium commendat Cicero to.3. 134
M.Fabium Ciceroni commendat Craſſus Tomo tertio 234
M.Fabius, quibus Coſſ.Tribu.pleb.fuerit, Tomo tertio 541
M.Fabij Q.F.mors to.4. 502
M.Fabio utitur Cicero to.3. 234
M.Fabius commendatur to.3. 211.234
M.Faucius commendatur to.3. 196
M.Fannius Prætor & index in cauſa Pu. Roſcij tomo 2. 19
M.Fauonius to.2. 678
M.Feridius commendatur to.3. 214
M.Fonteius Galliæ præfuit to.2. 267
M.Fontei Narbocenſis laus & integritas, tomo.2.272.& ſequent.
M.Fonteius domū Rabianā emit to.3. 306
M.Feridius Ciceroni cōmendatur to.3.214
M.Glabrionis Prætoris, Pater, auus, ſocer, Tomo ſecundo 69
M.Glabrio ab auo bene inſtitutus negligentia ſua inglorius manſit to.1. 278
M.Glabrio Prætor apud quem accuſatus eſt Verres to.2. 67
M.Glabrio Verri nimium diligens iudex uiſus eſt tomo.2. 67
M.Glabrio orator to.1. 278
M.Glabrionis iudicis æquitas to.2. 67
M.Gratidius orator to.1. 268
M.Halienii Africanus defendit to.4. 806
M.Herennius inter mediocres oratores numeratus eſt to.1. 268
M.Horatius ob ſororem interfectam reus, Populi Comitijs abſolutus to.2. 670
M.Iunius Iunij pupilli patruus homo frugaliſſimus to.2. 98
M.Iunius perite et diligens de iure ſcripſit Tomo quarto 413
M.Lenius commendatur tomo.3.212.eius erga Cicero.amor to.2. 562
M.Lepidus Lu.Oreſtes Coſſ.to.1. 260

M.Lepidus Q.Catulus Coſ.to.2. 641
M.Lepidi & M.Fuluij inimicitiæ atq; reconciliatio to.2. 618
M.Lepido qui decreti honores to.2. 766
M.Lepidus ab Ennio laudatus to.2. 618
M.Lepidi falſum dictum to.1. 101
M.Lepidus à Catulo diſſenſit to.2. 406
M.Lepidi conſiliū in bello ciuili to.3. 401
M.Lepidi ſcelus & amentia to.3. 355
M.Lepidi laus to.2. 809
M.Luculli teſtimoniū cōtra Verrē to.1.107
M.Lucullus, Cn. F. in dicendo probatiſſimus tomo.1. 176
M.Lollius Clodio Trib.Pleb. de nece Pompeij cogitauit to.2. 499
M.Lollius Q.F.to.1. 154
M.Lucullus eloquens to.1. 276
M.Lucullus C.Craſſus Coſ.to.2. 337
M.Lucullus Menelaus dicitur to.3. 317
M.Luculli uxorem ſuperat Mēmius ibidē
M.Luctatius Pythia to.4. 473
M.Manlius L.Marius Coſ.to.1. 253
M.Manlius nobilis & diſertus to.2. 233
M.Manneius Cice.leg.to.3. 217
M.Manilius orator to.1. 260
M.Manilius iuris ſciētia peritiſſim⁹ to.1.153
M.Manilius tandem pauper fuit to.4. 525
M.Marius eloquens to 1. 176
M.Marius Gratidianus to.4. 499
M.Marij cædes tomo.4. 535
M.Marcelli recōciliatio cū Cæſare to.3.48
M Marcelli mors acerba to.3. 55
M.Marcellus I Academia ſepultus to.3. 55
M.Marcilius commendatur to.3. 290
M.Mindus Ruſi fra.tomo.3.71. & L.Meſcinij frater 201
M.Modij Equit. Roma. teſtimonium contra Verrem to.1. 116
M.Murena abſolutus to.2. 455
M.Nonius ualde honeſte ſe geſſit to.3. 381
M.Octauius Cn.filius to.3. 33.107
M.Octauius orator to.1. 258
M.Octauius Cælij competitor to.3. 17
M.Octauius T.Gracchum patientia ſua fregit tomo.1. 258
M.Octauius Ligur à Verre hereditate fraudatus eſt tomo.2. 96.107
M.Oppius bō uigilās et īduſtrius t.3.418
M.Orfium Equitem Roma.Qu.frat.commendat Cicero to.3. 187
M.Paccius hoſpes Attici Ciceroni commēdatur tomo 2. 360
M.Pacuuius lelij amicus et hoſpes t.4.486
M.Palicanus Tribu.Pleb.de cauſa Sthenij queſtus eſt to.2. 132
M Papyrius uia Appia interfectus to.2.672
M.Pennus tomo.1. 260
M.Piſo orator tomo.1. 273
M.Piſo quæſtor L.Scipio Coſ.to.2. 78
M.Piſo.M.Meſſala Coſ.to.3. 310
M.Piſo Q.Pompei familiaris to.1. 279
M.Piſo M.Selo ſuffragijs ceſſit to.2. 544
M.Piſonis cū Antiocho diſputatio to.3.115
M.Planius Calenus to.3. 125
M.Popilius orator to.1. 280
M.Pontidius orator to.1. 279
M.Pontidius in cauſis dicendis expeditus, ſed ſtomachoſus to.1. 353
M.Regulus reſectis palpebris uigilādo extinctus eſt tomo.1. 68
M.Regulus uel in medijs tormentis quàm Thorius in medijs uoluptatibus beatior Tomo quarto 75
M.Reguli hiſtoria to.4. 477
M.Regulus pro patria obijt to.4. 514
M.Regulus an ærumnoſus to.4. 518
M.Satyrij hereditas to.4. 472
M.Scaptius Brutō familiaris Cice.commendatur tomo.3. 377
M.Scaptio præfectura Bruti procuratori detulit Tomo tertio 380
M.Scaurus ſeditioſis reſtitit to.2. 587
M.Scaurus eloquētia & iuris peritia plus Reip.que in bello Marius fuit to.4. 417
M.Scauri in accuſando Dolobellam calliditas Tomo ſecundo 90
M.Scaurus non abſolutus orator, ſed probabilis tamen to.1. 260
M.Scaurus uir regendæ Reipubli.ſcientiſſimus tomo.2. 153
M.Scauri ſingularis ſeueritas to.4. 433
M.Scauri orationes & libri de uita ipſius ſcripti tomo.1. 260
M.Seruilius reus to.3. 111
M.Scaurio teſti non creditum to.1. 370
M.Scaurus tomo.1. 253
M.Scaurus an orator to.1. 260
M.Scauri libri tres ad Fuſidium to.1. 260
M.Sillanus orator & metelli Numidicū collega tomo.1. 263
M.Seius erga populum to.4. 454
M.Sullamit accuſatur to.2. 116
M.Terentius C.Caſſ.Coſſ.to.2. 83
M.Terētius Varro commendatur eiuſq; laudes Tomo tertio 195
M.Tinernius Rufus cōmendatur to.3. 206
M.Turius ſit reus de ui to.3. 111
M.Tuditanus C. Claudius cæci Fl. Coſ. Tomo primo 155
M.Tullius Cn Cornel.Coſ.to.2. 363
M.Tullius ſcriba Ciceronis to.3. 72
M.Tullius Patritius Ser.Supliio. Cos.floruit tomo.1. 253
M.Tullius Ciceronis neceſſarius to.3.418
M.Vacci domus publicata to.1. 516
Valerius Dictator Pop.diſcordiam ſedauit tomo.1.152.& Rhetor eodem.
M.Valerius A.Cornel.Coſ.to.4. 319
M.Valerij Coruini ſenectus to.4. 511
M.Variſidius Equ.Roma.to.3. 139
M.Varro commendatur to.3. 195
Mari quæ uiolata ſunt expiari to.2. 18
Maris ſinus tomo.4. 279
Maris & ciuitatis comparatio to.2. 337
Marmoratæ laudes to.2. 479
Mars fortiſſimum quenq; pignorari ſolet, Tomo ſecundo 814
Mars communis to.3.78.& to.4. 127
Martiales tomo.2. 317
Martia fulmine icta unà cū pueris t.4. 312
Martis manubiæ ueſis cōſecratæ to.1. 716
Mare mag.nūc hoc nūc illo colore t.4. 376
Mare uentis agitatum tepeſcit to.4. 262
Maris pulchritudo to.4. 276
Marius ne militem quidē niſi pudicum habere uoluit to.3. 302
Marius Gratidianus callide Collegerū communem gratiā ad ſe tranſtulit to.4.473
Marius improbe Q. Metellum calumniatus eſt conſulatus gratia ibidem
Marij Gratidiani cum Sergio oratore lis pro ædibus emptis to.1. 148
Mario Cicero.ſcribit to.3. 239
Martis ſtella.xxiiij.menſibus.vi. diebus orbem Zodiacum luſtrat to.4. 267
Mario Gratidio fratri tabelli legem reſtitit Ciceronis auus to.4. 411
Marij augurium to.4. 314.337
Marrucini qui tomo.2. 776
Marſus Augur to.4. 335
Marte noſtro Prouerb.to.4. 465
Martij fratres, uates to.4. 316
Martis ſtella curſus to.4. 375
M.Octauius orator to.1. 258.276
Maſtanaſeſus rex to.2. 605
Maſtrucati latrunculi to.2. 617
Maſſilia urbs in triumpho à Cæſare circūlata tomo.4. 447
Maſſiliæ laus to.2. 447
Maſſilienſes Cæſari pro Pompeio reſtiterūt Tomo tertio 453
Maſiniſſæ religio to.2. 216
Maſiniſſæ regi dētes eburnei incredibili magnitudine donati to.2. 216
Maſiniſſa rex nonaginta annos natus, nudo capite et pedibus nudis icedebat t.4.506
Maſſonum familia to.3. 132
Mathematicorum initia ſine quibus nihil proceditur to.4. 40
Mater magna to.2. 532
Matercula tomo.2. 453
Materno nomine nihil amantius to.2. 318
Materia artis cuiuſq; to.1. 68
Matio obiectum, quod mortē Cæſaris grauiter tulit to.3. 170
Matius ludos curauit, quos patri Octauianus fecit ibidem
Matius homo tēperatus et prudens ibidem.
Matij in uictoria moderatio ibidem
Matius & Poſthumius ludorum Octauij procuratores to.3. 519
Matius Ciceroni ſe per literas purgat Tomo tertio 170
Matij ueteris amicitia cū Cicerone to.3. 170
Mauors dictus q a magna uerteret to.4. 300
Matridila mater Medeæ to.4. 88
Matricida tomo.2. 335
Matricidium tomo.1. 67
Matrimus puer to.2. 340
Mature tomo.2. 177
Maturrime tomo.1. 213
Maturiſſime to.2. 876
Maturitas tomo.1. 308
Magniloquentia to.1. 328
Magnificentiſſimus to.3. 310
Mutata tomo.4. 144.297
Medea fuga, et I fratrē crudelitas to.2. 290
Medea dictum to.3. 98

Medea

Medea Cyrenorum to.2. 213
Medea Ennij fabula tomo.4. 48
Medea gypſatiſſimis manibus to.3. 94
Medeæ amor tomo.4. 210
Medea Æta & Matridila fi.to.4. 298
Meditari ad ſtudium to.2. 392
Medium officium to.4. 415
Media ætas ſeu conſtans to.4. 514
Medij oratores to.1. 296
Medietates uix audet dicere Cice. quas græ ci μεσότητας tomo.4. 529
Mediocritates qui probarint to.4. 320
Mediocritas in rebus omnibus optima Tomo quarto 207
Mediocre dicendi genus to.1. 306
Mediocritas inter nimium & parum maxima uirtus to.4. 429
Mediocritas Peripatetico.to.4. 429
Medice cura teipſum to.3. 60
Medici grauibus morbis periculoſas curationes adhibent, leuibus lenes to.4. 428
Medicorum proprie eſt naturalia noſſe Tomo quarto 41
Medicus nobiliſſimus in corporis morbis, in periculis capitis obſcuriſſimus patronus adhibetur to.2. 320
Medimna tomo.2. 156
Medicamentum to.4. 476
Mehercule, Mehercules to.1. 316
Megaleſia to.2. 531
Megara oppidum dirutum to.3. 50
Megaris urbs tomo 2. 239
Megaries ſigna to.3. 306
Megarici ab Euclide dicti to.4. 43
Megaricorū princeps Xenophanes to.4. 41
Melancholiam parum recte Græci quam nos furorem to.4. 180
Melācholicos oēs ingenioſos eſſe to.4. 155
Melitenſis roſa tomo.2. 233
Melita inſula & oppidum to.2. 216
Membra Tomo primo 364
Membranula to.3. 354
Membrorum inter ſe à natura diſtributio, Tomo quarto 89
Membrū orationis apud Rhetores to.1. 44
Memia lex tomo.2. 39
Memmius M. Luculli uxorem ſuis ſacris uitiauit tomo.3. 317
Mēmius Caſ. militibus ꝯmēdatus t.3. 363
Memmius accuſando Gabinio contendit, Tomo tertio 294
Memoria to.1. 122
Memoria teneo to.2. 315
Memoriæ artis inuētor Simonides to.1. 210
Memoria ſenex to.2. 568
Memoria literaturæ germana to.1. 346
Memoria omnem uitæ uſum omnesq; artes continet to.4. 19
Memoria unde oriatur to.4. 20
Eſt rerum perceptarum comprehenſariūq;, Tomo quarto 37
Memoriæ diſciplina ex locis ducta eſt, Tomo quarto 117
Memoriam Plato recordationem uitæ ſuperioris eſſe uult to.4. 151
Memoria qui ualuerunt to.4. 351
Memoriæ exercendæ ratio to.4. 507
Memoria artificioſa & natural. to.1. 31
Memoria uerborum to.1. 34
Memoria rerum omniū theſaurus t.1. 128
Memoriæ utilitas to.1. 210
Memoria cuſtos cæterarum ingenij partiū, Tomo primo 275
Memoria cōmunis multarū artiū to.2. 836
Menecles et Hierocles Aſiaticorum Rhetorum principes to.1. 318
Menecles Alabandenſis to.1. 275
Menecles Atticus to.1. 292
Menedemus tomo.1. 136.137
Menedemus Eretriacorum philoſophorum princeps to.4. 43
Menia lex tomo.1. 252
Menia Columna to.2. 58
Menippus Stratonicenſis Ciceron. præceptor tomo.1. 27
Mendacē à periuro parum differre to.2. 49
Mendaciunculis to.1. 195
Mendax facile periearat ibidem
Mendaciū abſit in oī rerū contrac.to.4. 476
Mendum ſcripturæ litura tollitur to.3. 82
Menelaus apud Homerum dulcis & pauciloquus to.1. 252
Menandrius tomo.2. 446
Meneni à Verre ſpoliati to.2. 161
Menecheus pro patria occiſus to.4. 163
Mentes bonoꝝ diuinæ atq; æternæ to.2. 386
Mens ſenſuum fons to.4. 21
Mens animi præcipua to 4. 225
Mente I homine nihil diuinius tomo quarto. 124.126.340.467
Mentis uirtutes præcipua to.4. 124
Mens in capite to.4. 153
Mens ut agnoſcatur ibidem
Menti regnum totius animi à natura tributum tomo.4. 193
Menti uoluptate nihil inimicius to.4. 507
Mens per ſeſe ipſa mouetur to.4. 125
Mens in homine præſtantiſſimum, Tomo quarto. 125.130.507
Mentem metumq; deponere to.2. 812
Mentis noſtræ inſatiabilis cupiditas uidendi ueri to.4. 146
Mentiri licet temporis cauſa to.2. 428
Mentiri aſſimilata apud Homerum Minerua tomo.3. 431
Mentula obſcœnum uerbum to.3. 133
Menſes unde dicti to.4. 270
Menſis inſtitutio to.4. 530
Menſis lunæ curſus luſtratione conficitur, Tomo quarto 530
Menſtra Cibaria to.2. 148
Mercatura agrorum publicorum to.2. 369
Mercaturas facere to.2. 241
Mercatura copioſa citra uanitatem non improbanda to.4. 441
Mercatus tomo.2. 653
Mercatores tomo.2. 297
Mercenariorum omnium quæſtus ſordidus Tomo quarto 440
Mercedula tomo.1. 88
Mercurij ſimulachrum to.2. 211
Mercurij ſtellæ curſus to.4. 267
Mercu. quinq; eorumq; genealo.to.4. 299
Mercurius cœli & diei filius to.4. 299
Mercurius ſecundus Valentis & Phoronidis filius ibidem
Mercurius tertius Iouis tertij ex Maia filius Panos pater ibidem
Mercurius quartus Nili filius quem Ægyptij nephas habent nominare ibidem
Mercurius quintus quem colunt Pheneatæ qui argentum inueniſſe & Argum occidiſſe dicitur ibidem
Mercurius inſigne gymnaſij Ciceroniani, Tomo tertio 305
Merere Tomo ſecundo 318
Meretricios amores licere to.2. 617
Meritorij pueri to.2. 744
Meſſala à L. Pompeio de ambitu poſtulatus tomo.3. 294
Meſſala Q. Cicer. ſtudioſus to.3. 278
Meſſala abſolutus & deinde condemnatus Tomo tertio 108
Meſſalæ magnificum præconium t.3. 257
Meſſala cōſul domū magno emit to.3. 310
Meſſala Coſ. egregius, fortis et ꝯſtans ibidē
Meſſalæ lex non ferenda to.3. 351
Meſcinius Quæſtor Cicero. non probatur, Tomo tertio 328
Meſcinium Quæſtorem Laodiceæ expectare iuſſit Cice.to.3. 390
Meſopotamiam fertilem efficit Euphrates fluuius to 4. 182
Metellus Celer Orator to.1. 279
Metellus nepos ibidem
Metellina oratio to.3. 309
Metellus Cice. amantiſſimus to.3. 316
Metelli Numidici tabulas aſpicere noluerunt iudices to.3. 312
Metellus Tribunus Ciceroni infeſtus to 3.59
Metellus egregius Coſ. to.3. 317.318.320
Metellus conſul deſignatur to.3. 303
Metellus Philopater to.3. 322
Metellus honoratus to.4. 156
Metellus à Scipione alienatus to.4. 495
Metelli Numidici diſceſſus à patria luctuoſus omnibus to.2. 493
Metello Coſſ fato fieri to.2. 66
Metello calamitas memoriam propagauit Tomo ſecundo 513
Metelli turbulentæ conciones to.3. 354
Metelli turpis ἀκολουθία to.3. 383
Metellus Aphricanum proauum ſuum neſciuit Cenſorem fuiſſe eodem
Metelli eu Acheronte exciati to.2. 493
Metellum Tribu. Pleb. Cæſar occidere uoluit tomo.3. 444
Metrilius Philemon to.3. 100
Metonymia quæ to.1. 306
Metrodorus Epicuri Collega to.4. 255
Metrodorus Carneadis diſcipulus t.1. 132
Metrodori Chij lib. de natura to.4. 30
Metrodorus quomodo ſe ſapientem profeſſus ſit tomo.4. 608
Metrodori Sceptij memoria to.4. 151
Metrodori præclarum dictum to.4. 218
Metrodorus in Timocratem fratrem, Tomo quarto 853

Metrodorus Rhetor, L. Craſſi præceptor, Tomo primo 223
Metrodorus eum perfecte putat beatũ cui corpus bene conſtitutum ſit to.4. 167
Metus quid to.4. 193.209.212
Metus opinio impudentis mali to.4. 183
Metus quæ ſubiecta ſint to.4. 200
Metus malus diuturnitatis cuſtos to.4. 447
Metus eſt opinio expectati & impẽdentis mali tomo.4. 212
Metus eſt ratione aduerſa timor to.4. 447
Metum quidam præmoleſtiam appellabant Tomo quarto 209
Metus eſt futuri mali, ſicut ægritudo præſentis ibidem
Metaphora cur placeãt in uerbis to.1.234
Metaphoris quatenus Oratori utẽdũ ibidẽ
Metaponti habitauit & docuit Pythagoras tomo.4. 118
Meum pro meorũ apud autores to.1. 315
Micare in tenebris prouerb.to.4. 473
Mileſij ciues à Verre uexati to.2. 89
Mileſij præſidiariũ claſſem Pop. Roma. decem nauium præbebant to.2. 89
Mileſia mulier damnata to.2. 315
Eiuſdem calamitas to.2. 597
Millies moreretur to.2. 582
Militaris ne uiri, an iuris periti laus maior Tomo ſecundo 418
Militaris ſuffragatio multum ualet, To. ſecundo. 422.423
Militaris animaduerſio ſub ſortitione, Tomo ſecundo 335
Milonis domus expugnata Tomo.2. 586. & tomo.2. 355
Milonis laudes to.2. 584
Milo Clodium accuſat to.2. 583
Milonis liberalitas to.2. 613
Milonis Crotoniatæ dictum to.4. 505
Milonis & Cice. querelæ to.3. 500
Milo Cicer. iniuriam queſtus to.3. 367
Milo media nocte armatus in campum uenit tomo 3, 354
Milonis Tribunatus expectatio to.3. 22
Miloni aduocatus Põpeius adfuit to.3.282
Milo Catoni egregie impoſuit to.3. 284
Milo Crotoniates Olympiæ uiuũ bouẽ humeris per ſtadium ferre dictus to.4.505
Milo conatus Clodij repreſſit to.4. 454
Milui & Corui bellum to.4. 281
Mimi ethologi to.2. 195
Mimi exitus tomo.2. 622
Minore tomo.2. 184
Minimis in rebus ſæpe res magnæ comprehenduntur tomo 2. 442
Minima de malis eligẽda prouer.to.4. 478
Miniſtrator tomo.2. 446
Mineruæ et Neptuni cõtentio propter Athenas tomo.2. 448
Minerua unde dicta to.4. 270.300
Mineruæ V. earumq; genealogia to.4.300
Minos inexorabilis to.4. 141
Miror et admiror in malã partẽ to.4.453
Μισάνθρωπος Timõ appellabatur t.4.201
Minerua mentoris apud Homer. to.3.431
Minerua Athenis colebatur to.2. 803
Minerua cuſtos urbis to.2. 534
Minerua inſigne gymnaſij Ciceroniani Tomo tertio 305
Minerua uel quæ minueret, uel minaretur dicta eſt to.4. 270.299
Minerua prima Apollinis mater ibidem
Minerua ſecunda Nili filia quam Ægyptij Saitæ colunt to.4. 300
Minerua tertia Cœli filia princeps & inuẽtrix belli eodem
Minerua quarta Ioue nata & Coriphe Oceani filia eodem
Minerua quinta Pallantis filia quæ patrem dicitur interimiſſe ibidem
Minerua Clodianis temporibus à Cicerone in Capitolium delata to.eodem
Minerua Phidiæ in arce poſita to.4. 517
Minos & Rhadamanthus, iudices inferorum inexorabiles to.4. 517
Mirabiliter tomo.3. 374
Mirationem tomo.3. 422
Miſenum tomo.2. 734
Miſerabiliter tomo.3. 520
Miſericordia mouetur auditor to.1. 23
Miſericordia quid to.4. 181.199.
Miſer quis tomo 4. 80
Miſer an ſit qui facinus alterius ſubire cogitur Tomo ſecundo 823
Miſericordem neminem eſſe niſi ſtultum ait Zeno tomo.2. 417
Miſericordia utilis ad opem ferendã et calamitates indignorũ ſublevãdas to.4.204
Miſericordia ægritudo eſt ex alterius rebus aduerſis to.4. 199
Miſogonia mulierum odium to.4. 201
Mitio Terentianus to.2. 615
Mitella tomo.2. 694
Mithridates, quãuis inimicus nomini Romano nõ tamẽ auſus eſt tollere Mutia feſta in Q. Mutij honorẽ inſtituta t.2.113
Mithridate mortuo bellũ confectũ t.2.421
Mithridatis epithetum to.2.447. Eiuſdem crudelitas in Roma. eodem
Mithridaticum bellum à Plotio expreſſum Tomo ſecundo 479
Mnaſiſtrati familia ſola glebam in agro leontino poſſidet to.2. 264
Mneſarchi Stoici de eloquẽtia ſũia to.2. 136
Mneſarchus Stoicorum princeps to.4. 29
Moderatio ſeu modeſtia eſt ſcientia rerum earum quæ dicuntur, aut fiunt loco ſuo colendarum to.4. 439
Moderatio eſt in animo continens moderationem cupiditatum to.1. 24
Modeſtia tomo.1. 24.223
Modeſtiæ partes to.1. 25
Moderatus religioni to.2. 452
Modera. ſeu modeſtiæ σωφροσύνη to.4. 181
Moderatori Reipub. quæ pſtanda to.3. 180
Moderantur tomo.1. 345
Modificata eodem
Modios ſalis multos edendos cum quo amicitiam expleas to.4. 494
Modus in oĩ pmotione ſeruandus to.4. 44
Modus, eiq; attributa to.1. 75
Mœror ægritudo flebilis to.4. 199
Moleſtia, ægritudo permanens to.4. 199
Mollitudo uocis to.1. 19
Mollitia animi to.2. 460
Molli brachio prouerb. to.3. 328
Molon Rhodiorum legatus to.1. 289
Moloni operam dat tomo.1. 289
Momo ſatisfacere prouerb. to.3. 375
Momus ligurinus ibidem
Monimenta maiorum ſeruanda to.2. 210
Monſtra unde tomo.4. 258.327
Montinagos tomo.4. 328
Moralis philoſophia to.4. 364
Morbis difficillimis, medicus nobiliſſimus, cauſæ difficillimæ patronus deterrimus quæritur tomo.2. 320
Morbos græci uocant νοσήματα to.4. 200
Morbus appellatur totius corporis corruptio tomo.4. 208
Morbus animi to.2. 829
Mores mutantur cum ætate to.2. 616
Mores non ingenerantur to 2. 375
Mores diſpares diſparia ſtudia ſequuntur, Tomo tertio 203
Moriendum eſſe omnibus to.4. 148
Mori quam primum homini optimum eſſe Tomo quarto 162
Mori nemo ſapiens miſerum ducit to.3.77
Morientes uoces to.2, 619
Mors omnibus parata to.2. 418
Mors naturæ finis, non pœna to.2. 689
Mortales à dijs immortalibus nihil uſu capere debent to.1. 134
Mortem natura omnibus propoſuit, crudelitatem tamen mortis uirtus & dedecus propulſare ſolet to.2. 757
Mortis fuga turpis, oĩ morte peior t.2.782
Mors honeſta nunquam fugienda, ſæpe appetenda tomo.3. 278
Mortem ſenſu carere to.4. 58
Mortem ad nos nihil pertinere ſecundum Epicurum to.4. 82
Mortem eſſe ptemnendã to.4.57. Negligendam to.4.513. Non timendã to.4. 522
Mors quaſi ſaxum Tantalo ſemper impendet tomo.4. 59
Mortis metu horrere tam homines quàm feras tomo.4. 114
Mors an malum ſit to 4. 148
in Morte nihil mali eſſe to.3. 69
Mors omnium rerum extrema to.3. 90
Mors diſceſſus eſt animæ à cope to.4. 143
Mors fortis uiri to.2. 404
Mors uel beato contemnenda to.3. 48
Mors non eſt lugenda, quam immortalitas conſequitur to.4. 514
Mors ſtrenua quæ pro patria redditur tomo ſecundo 824
Mors fœda in fuga, in uictoria glorioſa ibi.
Mors adoleſcentis acerba, ſenis matura Tomo quarto 514
Mors migratio et commutatio quædam uitæ, non interitus to.4. 144
Morientium uia duplex to.4. 153
Mori diſcere conſueſcendum to.4. 154
Mors à malis abducit to.4.. 158
Morti nihil tã ſimileq; ſõmus to.4.157.518

Mors

Mors exitus rerum to.4. 137
Mors qũ æquiſſimo animo oppetatur t.4. 161
Mortem eſſe optimum homini to.4. 162
Morientium animi diuiniores to.4. 321
Mors omni ætati communis to.4. 532
Mortem iniquo animo ſtulti, ſapientes æquiſſimo ferunt to.4. 315
Moriendũ certe eẽ, idq; qũ incertũ t.4. 513
Mors quibus terribilis to.4. 519
Mortales inimicitias, ſempiternas amicitiam habere to.2. 695
Mortem contemnit Cæſar to.2. 701
Morti obijcere to.2. 603
Mortuæ leges to.2. 236
Mortuorum uita in memoria uiuorum eſt poſita to.2. 785
Mortui laudis & gloriæ ſenſu non carent tomo.4. 261
Mophragon Parthorum dux to.3. 372
Moroſos eſſe qui ant to.3. 98
Mos maiorum ut Quæſtores Prætoribus eſſe liberorum loco to.2. 79
Mos in iudicio apud Athenienſes to.5. 156
Mos maiorum laudes clarorum uirorum ad tibiam canendi to.4. 197
Mos maiorum, ut qui pro capite diceret is poſteriore loco diceret to.2. 5
Mos maiorum præcipitandi ſenes in tiberim to.2. 33
Morum diſſimilitudines to.4. 434
Mor. ſimilitudo amicitiæ uinculũ t.4. 495
Motus duo ſecundum Platonem to.4. 263
Motus ἀπέλαυσις qui dicantur to.1. 189
Motus corporis in agendo qualis eſſe debeat to.1. 32
Mulcibris to.4. 169
Mulæ partus to.4. 355.345
Muliebris manus to.2. 261
Mulieres Græcorum in conuiuio uirorum non accumbere to.2. 84
Mulieres bñ olere quæ nihil oleãt t.3. 381
Mulieres ſunt in poteſtate tutoꝝ to.2. 39
Mulieres teſtamento mutare nomen, an rectum ſit nobili adoleſcenti to.3. 400
Mulieres facilius antiquitatem incorruptã conſeruant to.1. 219
Mulierum morſus, ueſtigia libidinis & nequitiæ to.2. 234
Muli barbati to.3. 323
Multi diſcipul. pſtantiores magiſtris t.2. 123
Multifariam to.1. 185
Multiiuges to.3. 509
Multimodis pro multis modis ueteres dicebant to.1. 315
Multitudo Oratorem nõ ſecus ac tibicinem tibiæ, accendit to.1. 208
Multitudinis teſtimonium non ſatis graue to.4. 78
Multitudinis beneuolentiam quæ res concilient to.4. 448
Multitudinis admirationem quæ moueant & quæ contemptum eodem
Mummij fratres orat. to.1. 258
Mummio decem legati qui fuerint Polybius non nominat to.3. 499
Mundo nihil melius in reꝝ natura t.4. 193
Mundus græce κόσμος ab ornatu dictus to.4. 531
Mundus quaſi ciuitas & urbs hominum & deorum to.4. 98
Munditia qualis ſit to.4. 437
Mundus qd ſecundum Stoicos & Ariſto. to.4. 40
Mũdus oppidum noſtrum Stoic. to.4. 103
Mundum Plato factum, ac perpetuum fore ait to.4. 134
Mundus animãs et deus to.4. 240.266
Mundus ſentire probatur to.4. 261
Mundũ rõne & ſenſu uti to.4. 263
Mũdus hominũq; deorũq; cã factus t.4. 287
Mundus ſapiens to.4. 263
Mundus deorum adminiſtratione adminiſtrari to.4. 171
Mundi conflagratio to.4. 279
Mundus eſſe unum to.4. 527
Mundi forma rotunda to.4. 558
Mundus morbi ſeniiſq; expers to.4. 518. *nullius externi indiget*
Munia to.2. 430
Munire uias to.2. 268
Munito to.2. 40
Municipes Rom. non peregrini to 2. 461
Municipum erga ſuos ſtudium to.2. 546
Municipij Athelani cõmendatio to.3. 193
Municipijs ciuitas et agri adempti t.2. 512
Munuſculum leuidenſe to.3. 125
Murena bellum in Ponto gerente Lucullus Quæſtor Aſiam obtinebat to.2. 421
Murenæ familia to.2. 416
Murena & Sulla Coſſ. to.2. 441
Mures migrarunt to.3. 509
Muſæ quot, earumq; genealogia to.4. 399
Muſis olbus approbantibus facere, to.3. 102
Muſica apud græcos ſumma eruditio t.4. 240
Muſas Xenophontis uoce locutas ferunt tomo.1. 302
Muſculoꝝ iecuſcula bruma augeri t.4. 341
Muſtella to.2. 745
Mutia lex to.2. 644
Mutia ſeſta to.2. 113
Mutia, Q. Metelli ſoror to.3.59. eius diuortium 308
Mutia, C. Lælij filia ſermone eleganti uſa ſunt to.1. 274
Mutius augur orator to.1. 259
Mutata uerba quæ dicantur to.1. 306
Mutuum in amicitia to.3. 58
Mutuatione to.4 259
Myoparo to.2. 182.89
Myrmillo to.2. 762.804
Myronis Hercules to.2. 193
Myrothecion liber Iſocratis to.3. 332
Myronis Apollo to.2. 214
Myronis Bucula to.2. 213
Myrmecides minutoꝝ opuſculoꝝ fabricator to.4. 41
Myron & Polycletus ſtatuarij inſignes tomo.1. 254
Myſtæ latrocin. à Q. Ci ſublatum to.3. 369
Myſorum ultimus prouerb. to.2. 448
Myſium dicendi genus to.1. 295
Myſtagogi qui dicti to.2. 228
Mytilenæ belli iure Po. R. cuaſerũt t.2. 364

N

NAcha ſeu Natta to.3. 357
Nania to.4. 403
Narbo Martius Colum. to.2. 267
Nares to.4. 284
Narratio to.1. 72
Narrationis partes & gratia to.1. 70
Narratio eſt rerum geſtarum aut ut geſtarum expoſitio to.2. 30
Narrationum tria genera to.1. 4
Narratio breuis dilucida ueriſimilis eſſe debet & quæ ſit to.3. 5
Narratio eſt rerum præteritarum aut præſentium, ſuaſio futurarum to.1. 345
Narnienſis tribus to.2. 372
Narium ratio & utilitas to.8. 394
Naſcendi conditio incerta to.2. 400
Naſica corculum appellatus to.4. 243
Naſus to.4. 205
Naſturtium to.4. 228
Naſturtio Perſas ueſci ſolitos ſcribit Xenophon to.4. 80
Natales non tam illuſtres quam conſeruationis dies to.2. 400
Natalis Cic. idem qui redimus to.2. 594
Natalem diẽ cuiuſq; nullum eſſe to.4. 82
Natalitia to.2. 728
Natio dea dicta quia partus matronarum tueatur to.4. 297
Natio conſideratur to.1. 73
Natio candidatorum to.2. 429.&.586
Nationũ uarij errores in ſepeliẽdo t.4. 162
Natiuos to.4. 28
Natta Ciceroni inuiſus to.3. 357
Natura to.2. 14
Naturæ ius to.2. 14
Naturæ ſatisfecit to.2. 314
Natura an doctrina plus poſſit to.2, 478
Naturæ blandimenta to.2. 615
Naturæ ↄtemplatio animi pabulũ to.4. 17
Naturæ diuitias parabiles eſſe to.4. 56.80 130.
Naturam rerum omnium noſſe quantus ſis profectus to.4. 60
Natura omnis ſui conciliatrix to.4. 89 149. Et conſeruatrix. 104. 107. 132.
Natura nihil deſcript. & aptius to.4. 45
Natur. prima nõ eſſe expetenda to.4. 93
Natura ueritatem in profundo demerſit ut ait Democritus to.4. 21
Naturã in animum & corpus diuidi t.4. 104
Naturæ uis to.4.210. quaſi per caliginem cernitur to.4. 117
Nat. lex ↄſeſſio omnium gentium to.4. 145
Naturam ad beatam uitam ducere, niſi ab ea deſciſceremus to.4. 278
Natura quid to.4. 268.272
Natu. et caſus in bonis dominantur t.3. 54
Naturæ hominum multiplices to.3. 249
Natura nobis cõmorandi diuerſorium, non habitandi dedit to.4. 516
Naturæ cedendũ eẽ putat Crantor t.4. 192
Naturæ diffinitiones uariæ to.4. 189
Natura paucis contenta eſt to.4. 80.230
Natura non facile conuertitur to.1. 470

Naturæ rō eſt lex diuina et huma. to.4. 463
Natura optima dux, tanq̄ deus ſequenda to mo.4. 501
Natura partes habet duas, uitionem ſui, et ulciſcendi ius to.1. 341
Natura nihil undequaq; perfectum expoliuit to.1. 92
Naturæ ſolertiam nulla ars imitari poteſt. to.4. 251.283
Natura nihil callidius to.4. 284
Naturæ uitia emendanda to.4. 314
Naturæ uiuere quid to.4. 339.462
Naturæ non repugnandum to.4. 461
Naturæ lex to.4. 451
Naturæ ius gentium ius eſt to.4. 463
Natura nihil ſolitarium amat to.4. 497
Naucrates diſcipulus Iſocratis to.1. 237
Nauicylariam facere to.1. 237
Nauiculatores to.2. 297
Nauicularij to.2. 218
Nauis appellitur Syracuſas to.2. 239
Nauis ſtella to.4. 547
Nauigatio Cic. in prouinciam to.3. 370
Nauſeol am ocij to.3. 509
Nauſiphanem audiuit Epicur. to.4. 248
Nauſiphanem uexat Epic. to.4. 252
Næuius quando mortuus ſit to.1. 253
Næuius Turpio to.2. 249
Næuius punico bel. ſuo maxime to.3. 95
Næuus corporis macula to.4. 249
Næuus pueri Alcæum delectat to.4. 849
Ne ad Catonem qdem prouerb. to.3. 381
Ne pilum quidem prouerb. to.3. 375
Nearchus Tarentinus to.4. 507
Neapolis quarta urbs Syracuſ. to.2. 220
Ne beſtiæ qdē ferre poſſēt prouer. to.1. 145
Nebulo to.3. 557
Nec caput nec pedes habere to.3. 105
Neqequā ſapit qui ſibi non ſapit to.3. 95
Nec ſibi nec alteri utilis prouerb. to.4. 449
Ne de lite pronuntiēs prouerb. to.3. 407
Neceſſaria argumentatio to.1. 76
Neceſſitas to.1. 339. ei parēdū to.4. 318
Neceſſitas pro neceſſitudo to.2. 448
Neceſſitudo to.1. 210.124.339
Nefarium to.4. 452
Nefaſta to.4. 394
Negantia ἀποφατικά to.1. 335
Negligentia quadā inte r um eſt diligens to.1. 504
Neglectio to.2. 415
Negocialis conſtitutio to.1. 66.203
Negocium to.4. 479
Negociorum fuga to.4. 426
Negociatoribus p̄fecturæ negātur t.3. 279
Νεκυΐα unde dicta to.4. 401
Νεκυΐα Homeri to.4. 146
Νεκρομαντεία Appij to.4. 146
τὸ Νεμεσᾶν intereſt τοῦ φθονεῖν to.3. 374
Nemini homini to.2. 461
Nemo bene imperat qui non paruerit imperio to.4. 418
Nemo de nobis unus excellat prouerbium to.4. 232
Nemo pius eſt, q pietatem cauet to.4. 76
Nemo uir magnus ſine afflatu diui. t.4. 239
Neoptolemus troiam capere non potuiſſet ſi Nicomedem audire noluiſſet to.3. 79
Neoptolemus philoſophatur to.1. 183
Nequam to.2. 740
Ne quid nimis prouerb. to.4. 100
Neqtia uitii frugalitati ɔtrarium to.4. 182
Nequitia dicta ab eo, quod ne quicquam tale eſt in homine eodem
Neocles Epicuri pater to.4. 248
Nepe to.4. 279
Neptuni equi to.4. 178
Neptuno Iouis fratri maritimum regnum attributum to.4. 269
Neptunus à nando dictus to.4. 269.300
Neptunum aerem per maria manantem ait Chryſipp. to.4. 243
Neptuni & Mineruæ contentio propter Athenas to.2. 448
Nequire, non quire to.2. 325
Ne quid detrimenti capere Reſpu. to.3. 406
Neruorum in corpore uſus to.4. 284
Nerui reipub. uectigalia to.2. 441
Neruos afferre to.2. 461
Neronis adoleſcentis præconium & commendatio to.3. 212
Neſtor Agamemnoni à ſecretis to.3. 126
Neſtor Homericus impune ſuas uirtutes prædicat to.4. 505
Neſtoris oratio qualis to.1. 250
Neſtorius Cic. famil. to.3. 85
Neſcire turpe non eſſe ſed nelle neſcire Tomo.1. 197
Ne ueſtigium quidem prouer. to.2. 798
Neutrorum nominum genitiuorum pluralium ſecūdæ declinat ſincope to.1. 316
Nex to.1. 671
Nexa to.2. 294
Nexu obligare to.2. 414
Nicanor to.3. 366
Nicander Colophonius ab agro remotiſſimus de re ruſtica p̄clare ſcripſit to.1. 134
Niceas Cous to.3. 396
Niceas Syracuſius ſuper omnia ſtare cenſet terram autem moueri to.4. 41
Nice to.2. 244
Nicedula ex uepreculis to.2. 580
Nicophorus, Q. Cice. uillicus to.3. 295
Niceas libertus imbecillis et mollis t.3. 482
Nicomachus Ariſtoteles filius de moribus libros ſcripſit to.4. 220
Nico Pirata to.2. 243
Niconis liber de edacitate to.3. 200
Nicomedes to.8. 444
Niger to.2. 320
Nigidianum ſacrilegium to.2. 832
Nigidius to.3. 324
Nigidij figuli laus to.4. 525
Nigidium figulum conſolatur Cic. to.3. 55
Nigror to.1. 234
Nihil tam uolucre quā maledictū t.2. 554
Nihil tam ſanctum, quod non uiolet audacia to.2. 28
Nihil eſt tam incredibile, quod non dicendo fiat probabile to.4. 516
Nihil per ſe amplū, niſi in quo Iudicij ratio exiſtat to.3. 861
Nihil ſemper floret to.1. 800
Nihili homo id eſt nequam to.4. 182
Nihil eſt qd amore effici nō poſſit to.3. 39
Nihil ad Perſium prouerb. to.1. 165
Nihil utile quod nō eſt honeſtum to.3. 72
Nihil ne de Vitello to.4. 310
Nihil in rebus humanis præſtantius quam de repub. bene mereri to.3. 238
Nilus Aegyptum irrigat to.4. 232
Nili accolæ ſurdi to.4. 376
Nimium quam paruum, plus offendere Tomo, 2. 304
Niobe cur lapidea fingatur to.4. 191
Niſæos ciues, P. Silio cōmend. Ci. to.3. 212
Nix nigra Anaxagoræ, to.3. 187.36.
Nobilis, notus to.2. 613
Nobilitas ex uirtute an genere æſtimanda. to.3. 274
Nobilitas blanda conciliatricula to.2. 569
Nobilitas unde petenda to.2. 832
Nobilitata to.4. 447
Nobis, ciuis to.2. 544
Nobilium pertinacia to.2. 5
Nobiſcum, non cum nobis to.1. 316
Nocentem defendere quatenus conceſſum. to.2. 418
Noctis & diei inſtitutio to.4. 530
Noctuas Athenas prouerb. to.3. 289
Nocturna nota to.2. 216
Nodus maximus i repub. inopia pecuniæ to.3. 264
Nomen quid to.1. 78
Nomen cognomen to.1. 96
Nominis controuerſia to.1. 92
Nominatio figura to.1. 49
Nomen cui Phormio to.2. 280
Nomen dare to.2. 512
Nomenclator to.2. 438
Nomen mutare nobilem adoleſcentem muli eris teſtamento non decet to.3. 400
Nomenclationum to 4. 539
Nominibus to.3. 369
Nomen et nomina pro ære alieno t.2. 230
Nomen dignitatis in epiſtolis amicitiæ ſignum to 2. 499
Νόμος id eſt lex unde dictus to.4. 387
Νομοφύλακες to.4. 413
Nonæ decembres to.2. 453
Nonis decembribus magnos honores conſecutus Cicer. to.3. 318
Nonas decēb. Cic ſemp in ore hēt t.3. 268
Non minus grauum extrema delere, quam prima depellere to.3. 244
Nō naſci optimū aut q̄ primū mori t.4. 162
Non omnibus dormio prouerb. to.3. 102
Nonnihilo to.4. 213
Non modo, pro non modo non to.2. 797
Non fugit illos to.2. 298
Non parum noſſe, ſed in parum cognitis ſtulte perſeueraſſe turpe eſt to.1. 93
Non cara ſed carno obliti to.2. 263
Non liquere to.2. 314
Non magis iuriſconſul. q̄ iuſtitiæ to.2. 789
Non putaram turpe to.4. 428
Noſce tipſum Apollini Pythio aſſignatum eſt to.4. 129

Noſce

Noſce teipſum quo intelligendũ to.3. 298
Noſcere ſeipſum quomodo quis poteſt eiuſque dicti uis quanta to.4. 149
Noſipſum ne uerbos latini to.4. 300
Notatio, etymologia rectius interpretari poteſt, quã ueriloquium to.1.57. 331
Norbanus, Spurius Coſ. to.2. 4
Norma rationis to.2. 453
Notiſſimus to.1. 502
Notiæ, ἔννοιαι & προλήψεις to.4.21. unde conficiantur ibidem
Notio, ἔννοια græce to.4. 150
Noui homines to.2. 251
Nouiſſimus & nouiſſime Ciceroni non inaudita tomo.1. 47.149.153
Nouitatem to.4. 534
Nouorum hominum Sylua to.2. 416
Nouorum hominum calamitates to.2.264
Nox terræ umbra to.4. 266
Nubilis filia to.2. 318
Nudiuſtertius decimus to.1. 758
Nudius à propinquis to.1. 483.485
Nullus intra Oceanum locus eſt, quo non Romanorum libido iniquitasque temporibus Verris peruaſerit to.2. 187
Nullum theatrum uirtuti conſcientia maius eſt to.4. 577
Nullum magnum malum præter culpam to.4. 185
Nulla minantis autoritas apud liberos Tomo.3. 559
Nulla ſancta ſocietas nec fides regni Tomo quarto. 418
Nullæ occultiores inſidiæ, quã hæ quæ latent in ſimulatione officij to.2. 79
Nulla ars literis ſine interprete percipi poteſt to.3. 100
Nulla ars ſolertiam naturæ imitari poteſt to.4. 258.284
Nullus pro non to.3 472
Numeſtium Ciceroni commendat Atticus to.3. 333.336
Numas rex ueterum more humanus, non uſus to.4. 402
Numantia & Carthago terrores Imperij. to.1. 427
Numa Pompilius diu ante Pythagoram fuit to.3. 382
Numæ cum Egeria colloquium to.4. 379
Numerius Suffuſius ſilicem cadendo ſortes inuenit to.4. 351
Numerius Furius eques Romanus quam commodum eſt cantat to.2. 215
Numerus frumenti to.1. 540
Numerus pro pondere to.4. 468
Nummarium iudicium to.2. 570
Nummario to.2. 786
Nummus ſeſtertius to.1. 697
Numero Platonis obſcurius to.3. 403
Numeros omnes habet prouer. to.4. 461
Numeroſa oratio & apta quæ ſit to.1.318
Numeroſa an ſit ulla oratio to.1. 318
Numeroſa oratio qũ adhibenda to.1. 315
Numeri in oratione to.1. 345
Numeros in oratione quis primus induxerit to.1. 263
Numeros etiam quod imperiti animaduertunt in oratione to.1. 240
Numerorum uis quanta ibidem de numeris to.1. 317
Numerus in oratione quã in uerſib. difficilior ad inueniendum to.1. 318
Numerus longe poſt orationem inuentus to.1. 312
Numeri oratorum et poetarum an ſint to.4. 327
Numeri oratorum an ex poeticis ſint to.1. 246
Nummum pro nummorum to.1. 316
Numiſius to.1. 727
Numitia porticus to.1. 741
Numitor Fregellanus proditor to.4. 132
Nunciatio to.2. 740
Nunc hic dies aliam uitam, alios mores poſtulat to.3. 179
Nuncupatio uotorum to.2. 234
Nundinari to.1. 378
Nunquando to.2. 764
Nupta uni propoſita omnibus to.1. 234
Nutricula to.2. 599.795
Nutricatur to.4. 273
Nympharum ædem incendit Clod to.1. 683
Nyſam Nilo Dyoniſ. interemit to. 4. 399

O

Obductio capitis to.1. 383
Obedire to.2. 304
Obiurg. quatenus adhibenda Tomo.4. 483
Obligare ſe pro alio to.2. 497
Obligatio animi & ſententiæ grauior quã pecuniæ to.3. 263
Obligurire to.1. 396
Obnunciare conſilio to.2. 489.741
Obnunciari to.3. 354
Obſcœna uerba to.3. 532
Obſcurum cauſæ genus to.1. 68
Obſcura oratio to.1. 345
Obſcuro loco nati qui cum nobiliſſimis inimicitias ſuſceperint to.2. 264
Obſcure loqui, ſine reprehẽſione duobus fit modis to.4. 65
Obſeruantia to.1. 204.522
Obſecro & rogo to.2. 485
Obſecundare to.1. 304
Obſequium uerbum Terent. & an uerum ſit to.4. 497
Obſequium amicos to.4. 497
Obſignatores to.2. 316
Obſoleſcere to.2. 33
Obſoleuerunt chartæ to.1. 611
Obſtrictus patriæ to.1. 458
Obſtruere luminibus to.2. 519
Obtemperare to.2. 304
Obtemperatio to.4. 386
Obtrectandi bonos to.2. 788
Obtrectatio quæ & zelotypia to.4. 599
Obtruſa ratio to. 1. 578
Occaſioni attributa to.1. 75
Occaſio to. 1. totum eſt falſum 51
Occaſio to.2. 689
Occaſio quid, unde to.4. 509
Occidere occaſione to.2. 825
Occupatio figura to.1. 47
Occupaui te fortuna, atque accepi etiam inquit Metrodorus to.4. 318
Occurrere aliam ciuitatem to.3. 257
Occanus quis to.4. 376
Ocia negocioſa eſſe conuenit to.2. 556
Ocium cũ dignitate maxime optabile tomo.1. 588
Ocium iucundum omnibus to.2. 358
Ociũ belliſſimũ ſenectutis pſidium to.1.160
Ocij non minus quam negocij habenda ratio to.1. 556
Ocio nihil popularius to.2. 358
Ocioſa dignitas quæ to.1. 586
Ocio literato nihil dulcius to.4. 231
pro Octauio Cicer. ſpondet to.2. 768
Octauius Marſus to.2. 793
de Octauio to.3. 259
Octauius Balbus homo iuris periti ſſimus integerrimusque to.1. 208
Octa. Cicer. patrem appellabat to.3. 263
Octauio immodice omnia concedebat Cicero to.3. 260
Octauianum libere per epiſtolas obiurgat Cicero to.3. 300
Octauiani Ingratitudo erga ſenatũ t.3. 305
Octauianus uindex libertatis Rom. ſed ad tempus eodem
Octauiani cum Anton comparatio eodem
Octauiano in foro ſtatuam decreuit Senatus eodem
Octauianum Imperatorem appellauit Senatus eodem
Octauiano ſummum honorem ante tempus decreuit Senatus eodem
Octauianum Iunonium puerum appellabat Cicero eodem
Octauianus quæ uolebat auferre, extorquebat to.3. 306
Octauianus prouinciam concupiuit 302
Octauianus Paris patriæ ſuæ eodem
Octauiani parentes obſcuri eodem
Octauiani pater aſtipulator &c. parum pudicus eodem
Octauiani auus argentarius eodem
Octauianus teſtamento Remp. obtinuit tanquam dotali matrimonio relictam eodẽ
Octauiani pater Iuliani ludi gladiatorum præfectus eodem
Octauio animi ſatis, autoritatis parum inerat tomo.3. 542
Octauia. ueteranos ſmiſſe ſollicitat t.3. 539
Octauiani ætati non confidebat Cicero Tomo.3. 539
Octauiano municipia & ueterani mire fauebant to.3. 540
Oculorum ſenſus acerrimus to.1. 235
Ocella to.3. 27
Oculi actio to.1. 344
Oculi quid in actione poſſint to.1. 302
Oculi animi indices to.1. 302
Oculi hab tant in uultu to.2. 806
Oculi in ſupremo tanquam ſpeculatores collocati to.4. 284
Oculorum utilitas quanta to.4. 438
Octophorum to.3. 585
Oderint dum metuant to.1. 714
Odium mitigari poſſe to.2. 406

Odi ſapientem qui ſibiipſi non ſapit prouerbium tomo.3. 197
Odiſſe aliquem libenter bellum to.3. 505
Odium uatinianum to.1. 606
Odium ira inueterata tomo.4. 200
Odium amicitiæ uenenum to.4. 497
Odor omnis furſum fertur to.4. 284
Odoratus tomo.4. 287
Odorationum to.4. 200
Oeconomicus Xenophontis to.4. 511
Oenomaus Accij fabula to.3. 118
Offenſione to.4. 131
Offenſiones graues, ex grauibus morbis eſſe ſolent tomo.3. 143
Offenſum to.1. 87
Offenſio an uitanda an mitiganda to.4.455
Officium quid ſignificet to.3. 530
Officiorum libros Cice.filio dedicat to.4.481
Officij fructus to.4. 76
Officium καθῆκον græce to.4. 90
Officia omnia à principijs naturæ proficiſci tomo.4. 90
Officium, quod ratione actum eſt to.4. 97
Officia media quomodo dicantur tomo.4. 97.415. Perfecta ſeu recte facta tomo.4. 97.104.415
Officium perfectum ſeu rectum id eſt κατόρθωμα to.4. 403
Officia Cice.magnifice ſcripta to.3. 527
Officium recte etiam in Rempublicam cadit tomo.3. 542
Officium magiſtratus ciuium priuatorum hoſpitum tomo.4. 436
Officiorum inter ſe comparatio to.4. 441
Officiorum gradus ex quibus quid cuique præſtet, intelligi poſſit to.4. 443
Officij diuiſio ſeu definitio to.4. 415
Officij deſerendi cauſæ to.4. 418
Officia non exprobranda to.4. 494
O fortunatam natam me, Conſule Romam tomo.2. 427
Οἰκεῖωσιν accommodatum latine to.4. 23
Olere bene qui nihil oleat to.3. 328
Oleum & operam perdere prouerb.to.3.92
Ollij laudatio to.3. 505
Olympionicē eſſe apud Græcos prope glorioſius q̃ Romæ triumphare to.2. 441
Olympiorum uictoria inſtar Conſulatus tomo.4. 172
Oliuæ inuentor Ariſtæus Apolli.to.4. 296
Omen prærogatiuum to.2. 422
Omnis ſeruitus miſerrima to.2. 749
Omnibus antiquiſſimus to.1. 294
Omnia quæ to.4. 318
Omnia improbat to.4. 35
Omnib. angulis toto corpore to.4. 176
Omnia mea mecum porto Biantis to.4.467
Omnis cognitio multis eſt obſtricta difficultatibus to.4. 15
Omnis natura eſt diligens ſui to.4. 107
Omnes inſipientes eſſe non ſanos à Socrate profectum tomo.4. 180
Omnes numeros habet prouerb.to.4. 462
Omnes ſtultos inſanire paradoxō to.4.420
Omnia de duobus to.2. 421
Ὁμολογία conuenientia latine to.4. 99
Ope conſilioq; tuo ſeruatam aio eſſe factum tomo.4. 303
Operis, pro ſeruis to.2. 333
Opas Vulcanus to.4. 299
Opes quid poſſit, ueantur to.4. 446
Operatione to.3. 387
Ὠφέλεια id quod prodeſt to.4. 92
Ὠφέλημα emolumentum latine to.4. 99
Ὠφελοῦν to.4. 277
Opifices omnes in ſordida arte uerſantur tomo.4. 440
Opificia quæ ſordida quæ liberalia eodem.
Opimij commendatio, uulnus eſt Reipubl. dedecus Imperij to.2. 557
Opinioſiſſimi to.3. 47
Opinator to.4. 28
Opinionis fuerint to.4. 238
Opinari non poſſe ſapientem to.4. 27
Opinio omnis ratio eſt to.4. 302
Opinatio quid to.4. 44
Oportere, quid dicamus to.1. 304
Oportet non omne quod licet to.2. 636
Opportunitas εὐκαιρία græce to.4. 94
Opportunitas non fit maior productione temporis to.4. 95
Oppidum & ciuitas to.2. 209
Oppianici ſcelera to.2. 334
Oppianicus in necandis uxoribus exercitatus to.2. 319
Oppianicus Habito per C. Fabritium inſidias comparat to.2. 318
Oppidanum to.1. 195
Oppido aduerb.to.4. 92
Oppia Mindij uxor to.3. 202
Oppio toga prætexta texitur to.3. 29. eius fides erga Ciceronem 172
Oppoſitus to.2. 703
Optationes to.4. 476
Optabiliter to.4. 154
Optimatum principes to.2. 567
Optimates to.2. 567
Optimorum animos irritabiles eſſe, & coſdem placabiles to.3. 315
Optimum eſſe aliquid in omni re etiam ſi lateret to.1. 198
Optimo iure prædia to.2. 378
Optimum id quod rectiſſimum to 2. 595
Optimum quodq; rariſſimum to.4. 78
Optimum e uarijs tenendum to.4. 399
Ὀψιμαθεῖς inſolentes ſunt to.3. 131
Opus eſt nobis dux to.3. 22
Oracula unde dicta to.1. & cur ceſſarint to.4. 316.497
Oratio to.1. 302
Orationis ſeu cauſæ partes to.1. 68
Oratio omnis ex quibus conſtet to.1. 815
Orationis partes quatuor to.1. 121
Orationis præſtantia to.1. 130
Oratio regina rerum omnium to.1. 83
Orationis ornatus qualis eſſe debeat Tomo.1. 216.271
Orationis & poematis differentia to.1.271
Orationum genera uaria to.1. 271
Orationis flumina & inſignia to.1. 312
Orationem condiunt duo, uerborum numerorumq; iucunditas to.1. 321
Orationis orbis to.1. 369
Oratoria Plato utitur dum oratores irridet tomo.1. 132
Oratoria an ſit ars to.1. 137
Oratorij libri Ciceroni uehementer probantur to.3. 494
Oratio ſuauis quæ ſit to.1. 346
Oratio illuſtris quæ ſit eodem
Oratio humanæ ſocietatis maxima conciliatrix to.4. 383
Orationes Curionis ueteribus præferebantur to.1. 168
Orationes Ciceronis multis locis pueriles eodem
Oratio Ciceronis pro Roſcio iuuenili redundantia plena to.1. 308
Orationes Cicero. plures quam ullius oratoris eodem
Oratio. Ciceronis pro Scauro et Plancio tomo.3. 292
Orationum Ciceronis Ariſtarchus Atticus to.3. 286
Oratio Ciceronis ad Pontifices uehementiſſima to.3. 318
Oratio Ciceronis Metellina to.3. 285
Oratio Ciceronis de Othone tertia Tomo tertio 312
Oratio Ciceronis pro Rabirio quarta ibidem
Oratio Cicer. de proſcriptorum filijs quinta ibidem
Oratio Ciceronis, quum prouinciam depoſuit in concione ſexta ibidem
Oratio Ciceronis qua Catilinam emiſit, ſeptima ibidem
Orationes Ciceronis ad populum, quū Catilina profugit, Octau. ibidem
Oratio Q. Celeris, contra M. Seruilium tomo.3. 388
Oratio pro Deiotaro to.3. 125
Orationis Ciceronis in Clodiū guſtus quidam to.3. 313
Orationes Philippicæ Cice. Demoſthenem exprimunt to.3. 322
Orationum Ciceronis Catalogus eodem.
Oratio Cicer. de lege Agraria eodem
Oratio Demoſthenis contra Leptinem tota ſubtilis to.1. 267
Oratio Demoſthenis pro Cteſiphonte uaria eſt to.1. 308
Oratio Demoſthenis pro Cteſiphonte omnium perfectiſſima to.1. 311
Oratoria ſeculas in quibus to.1. 178
Oratoria ſuppellex to.1. 305
Oratorum paucitas. to.1. 127
Oratori omnium artium ſcientiam eſſe neceſſariam to.1. 128
Oratoris profeſſio to.1. 128
Orator in omni diſputatione copioſus Tomo.1. 138
Oratoris proprium to.1. 138
Orator quis uere perfectus tomo.1. 138 153.134.214.
Orator nemo niſi ſapiens to.1. 135
Oratorem ſine philoſophia eſſe non poſſe, tomo.1. 135

Oratorem

Oratorem perfectum eſſe poſſe probat tomo.1. 137
Oratores perturbare ſummos in exordio tomo.1. 142
Orator naſcitur to.1. 142
Oratore perfecto quare nihil rarius to.1. 241
In Oratore quæ requirantur to.1. 241
Oratoria uis omnis in quinq; to.1. 143
Orator quis Craſſo to.1. 152
Orator quis Antonio to.1. 155
Oratori quæ cognoſcenda to.1. 170
Orator quis & qui inſtituendus to.1. 173
Oratori quid & quomodo dicendum in cauendum to.1. 177
Oratori tria præſtanda to.1. 178.172
Orator in conſuet. ciuitatis, in exemplis in inſtitutis hoſpes non ſit to.1. 193
Orator ſine multitudine eloquens eſſe non poſſit to.1. 198
Orationis uis ad ſeditiones concitandas tomo.1. 446
Orationibus, quem credendum to.1. 337
Orationis index, uox eſt to.4. 437
Orationum tot genera, quot oratorum to.1. 301
Oratio à conuicio differt to.1. 497
Orationum genus duplex, Rhetoricum & quotidianum to.4. 440
Orator ab Academicis maxime exagitatus & aditus to.1. 191
Orator ſe ad auditorum uoluntatem cõparare debet to.1. 197
Oratori Dialectica neceſſaria to.1. 309
Orator futurus qualis eſſe debeat Tomo.1. 151.172
Oratori uox qualis ſit neceſſaria to.1. 219
Orator quos geſtus obſeruare debeat t.1. 243
Oratorum illuſtrium inter ſe differentia t.1. 219
Oratorum bonorum duo ſunt genera to.1. 172
Oratoria cum iure ciuili conferatur to.1. 419
Oratores inter ſe diſſimiles to.1. 219
Orator quis admirandus to.1. 210
Oratoris & philoſophi affinitas to.1. 232
Oratorem philoſopho præſtare to.1. 232
Orator ab imperito dicendo numeroſe diſcernitur to.1. 237
Orationis unum genus non omni cauſæ conuenire to.1. 252
Oratores græci to.1. 249
Oratoris ſummi eſſe id ſummum oratorem populo uideri to.1. 270
Oratorum frequentia auditorum gaudere tomo.1. 271
Oratori aures populi tanquam tibiæ ſunt t.1. 171
Oratores preſſe & attenuate ſublate ampleq; dicentes to.1. 272
Oratorie dicere nihil aliud quam optimis ſententijs, & uerbis dicere to.1. 325.326
Orator optimus, quis ſit to.1. 303.363
Oratoris dignitas quibus ex locis colligi poſſit to.1. 326
Oratorum quanto iudicio ſcripſerit Cicero to.3. 88
Oratorum ſummum Sabino commendat Cicero to.3. 237
Orator Ciceronis uehementer Leptæ probabatur to.3. 88
Oratorem uerborum ſplendore & copia maxime probari to.1. 274
Oratoris fundamentum latina emendataq; locutio to.1. 284
Oratores bini uix ſingulis ætatibus t.1. 293
Oratorum eloquentiæ ſemper moderatrix fuit auditorum prudentia to.1. 297
Orator quibus artibus inſtructus eſſe debet to.1. 304
Oratorem autoritatibus quatenus credendum tomo.2. 337. Ex oratore arator factus. 711.
Oratoris, ſi ab aduerſario reprehendatur officium to.2. 457
Orata mo to.2. 454
Orata, luxurioſorum magiſter to.4. 76
Orationi facta ſimillima to.4. 287
Oratorem an iraſci deceat to.4. 304
Orator ſenectute langueſcit to.4. 505
Orba ab optimatibus to.2. 446
Orba concio to.2. 722
Orbis ſaltatorius to.2. 652
Orbis terræ eſt quaſi magna quædam inſula to.4. 282
Orbis κύκλος to.4. 262
Orbes cœli nouem to.4. 373
Orbium cœleſtium concentus to.4. 375
Orb. calamis malis paſſi to.3. 118
Orcheſtra to.2. 265
Orcinij to.1. 317
Orchus Iouis & Neptuni frater to.4. 297
Ordo quid to.4. 425
Oreſtes quidam in ſemiſſis nomine, decumæ prandia populo præbens gloriam inuenit to.4. 454
Oreſtes Euripidis fabula to.4. 269
Oreſtis prandia to.4. 454
Oreſtis & Pyladæ amicitia to.4. 78
Oreſtis pars Macedoniæ to.2. 334
Ὀργεῶνες, cnaus to.3. 264
Originum libri Catonis to.4. 507
Origo ſummi boni à primo animantium ortu petitur to.4. 69
Oriſtilla cornificio deſponſa to.3. 111
ὁρίζοντες circuli cœli to.4. 654
Orion ſtella to.4. 542
Orythya to.4. 378
ὁρμὴ quid to.4. 20. Latine appetitus ſeu, appetitio. 90. 111. 111. 168. 446.
Ornatus publici to.1. 244
Orodes Parthorum Reg. filius to.3. 507
Orontes Darij Prætor to.4. 135
Orpheus poeta an fuerit to.4. 254
Orpheus Ciceronis ſeruus to.3. 220
Orphicum carmen cuius ſit to.4. 254
Oropus urbs to.3. 480
Oſci ludi to.3. 91
Oſates dux Partho. occiditur to.3. 378
Os tradere to.2. 40
Os portus to.2. 233
Oris uſus to.4. 287
Os tacitum præbere to.2. 149
Os hominis to.4. 383
Oſſa tomo 4. 210
Oſſium in corpore uſus et officium to.4. 284
Oſcinæ to.4. 395
Oſcines to.4. 288
Oſtiatim to.2. 203
Oſtenta unde to.4. 827
Otalus to.3. 492
Othones to.1. 317
Otho, à quo uillam emere uolebat Cicero. aduerſarius erat & cupidus to.3. 455
Pro Othone Cice. oratio to.3. 322
Ouans to.2. 821
Oues hominum cauſa generata to.4. 287
Oues & quæ ex ijs utilitas to.4. 287
Ouorum inter ſe ſimilitudo to.4. 27

P

Pace concordia, & otio nihil populo gratius to.2. 355.358
Pacis & ſeruitutis differentia tomo.2. 746
Pacis nomen dulce to.1. 807
Pacificatoria legatio to.2. 801
Pacificans to.3. 524
Pacificatorem to.3. 400
Pacificatio to.3. 400
Pacideianus gladiator apud Lucil. t.4. 205
Paciliana domus to.3. 312
Pacilius homo egens et leuis abſentẽ Sthenium deferens to.2. 232
Pachynum portus maris to.2. 249
Pactum quid to.2. 104.122
ex pacto to.2. 19
Pacuuij uerſus elaborati et ornati to.1. 297
Pacuuij fabula de Pylade et Oreſte t.4. 486
Pacuuij & Actij ætas to.1. 277
Pacuuij Antiopa to.4. 48
Pacuuius inter latinos Tragicos facile ſummus to.1. 368
Pacuuius in Niptris prudenter Vlyſſis perſonam inducit to.4. 474
Paconius tomo.3. 268
Pacorus Orodis filius to.3. 214. et 373
Pacorus Parthus cum maximis copijs ueniſſe nunciatus to.3. 509
Pæan ſacrificijs anniuerſarijs Syracuſis colebatur to.2. 221
Pæon to.1. 338.332
Pæon quibus conuenit to.1. 312
Pæon numerus aptus to.1. 326
Pæon prior & poſterior to.1. 238
Pæon pes tribus breuibus conſtat Tomo.1. 331.326
Pæon amplioribus ſermonibus accommodatus to.1. 162
Pæonius Q. Ciceronis filij in Rhetoric. magiſter to.3. 239
Pæonius Rhetor bonus et exercitatus ibidẽ
Pætus fratris defuncti libros Ciceroni donauit to.3. 298
Pagani to.2. 512
Paginam complere to.3. 501
Paratia publica to.3. 490
Palatina tribus to.2. 590
Palamedes damnatus tomo.4. 159
Palanes tomo.4. 67
Palemon Leucotheæ fil. tomo.4. 293
Palicanus eloquens tomo.1. 276
Pallium ſumẽdũ Alexã. ut togato to.2. 694
Palamedes ob proditionis ſuſpicionem da-

mnatus eſt to. 3. 304
παλινῳδία ſiburpicula to. 2. 331
almatis ſlama to. 2. 777
Palmā dare Prouerb. to. 2. 714
Palma agreſte. to. 2. 345
Palpebræ oculorum tegumenta to. 4. & 283. earumq; commoditas ibidem
Pammenes eloquentiſ. to. 1. 318
Pamphilus Platonis auditor to. 4. 248
Pan, eiusq; genealogia to. 4. 299
Panchreſtum medicamentum to. 1. 365
Panathenaicus Iſocratis to. 1. 323
Panætius Stoicorum princeps ea de re dubitare ſe dicit, quam omnes præter eum Stoici certiſſimam putant to. 4. 38
Panætij liber ad Q. Tuberonem de dolore patiendo to. 4. 103
Panætius Stoicorum acerbitatem, & aſſerendi ſpinas non probauit to. 4. 116
Panætius de immortalitate animi à Platone diſſentit to. 4. 154
Panætius Antipatri diſcipulus to. 4. 309
Panætius ſolus Stoicorum, aſtrologus prædicta reijcit to. 4. 351. & de officijs accuratiſſime ſcripſit to. 4. 461. & poſt eã quã de officijs ſcripſit uixit. xxx. annis.
Panætius Poſſidonij doctor diſcipulus Antipatri to. 4. 309
Panætius ſolus uere inter Stoicos de Repu. ſcripſit to. 4. 407
Panætius à Cicerone defenſus contra Antipatrum to. 4. 460. 461
Panætium in officijs ſequutus eſt Cice. non interpretatus to. 4. 434
Panætius cum Africano & Lælio uixit to. 4. 155. Africano in largitione comes 14
Panætij liber de prouidentia to. 3. 491
Panætius Crantoris librum de luctu ad uerbum ediſcendum præcipiebat to. 4. 38
Panegyricus Iſocratis in genere deliberatiuo conſcriptus eſt to. 1. 313
Paniſci caput to. 4. 383
Panurgus ſeruus commendus to. 2. 46
à Q. Flauio interfectus to. 1. 47
Panſa apud Cæſarem magnus to. 1. 85
Panſæ amiſſio, Reſp. multum detrimenti accepit to. 3. 119
Panſa à Cice. apud Brutum excuſatur ibidē
Panſa ſemper cõiunctus Hirtio to. 3. 333
Panſæ interitus to. 3. 116
de Pantheris iocus to. 3. 23
Panthera Barbaria ſibi medentur to. 4. 181
Paphios commendat Cice. to. 3. 208
Papia lex to. 1. 477. 493
Papyria lex to. 2. 518
Papyrij mors to. 1. 676
Papyriana domus to. 3. 200
Papyrius Pætus falſus to. 3. 317
Papyrij Pæti amor in Cice. to. 3. 327
Papyrij etiam patricij fuerunt to. 3. 332
Papyrius Potamo homo ſeuerus to. 3. 172
Papyrium Pætum Attico commendat Cic. to. 3. 311
Papyriorum familia to. 3. 331
Papyrij qui Papirij to. 3. 332
Paralus pictus Athenien. to. 2. 323
Pares cũ paribus facillime cõgregãtur t. 4. 203
Par tomo. 1. 104
à Pari tomo. 1. 183
παράδοξα Stoicorum to. 4. 45. 316
παράδοξα admirabilia latine to. 4. 116
παραγωγὴ to. 1. 333
Parmenides ignem naturæ principium dicit to 4. 34. quid de deo. 235. eiuſdem uerſus. 24
Parens liberis pene deus to. 1. 148
Parentare tomo. 1. 720. 414
Parentalia tomo. 2. 719
Parentum iniuriæ ferendæ to. 2. 310
Parentes chariſſimi habendi to. 2. 487
Parricida to. 2. 503
Parricidarum ſupplicium pœna to. 2. 18
Parricidio uno oĩa ſcelera cõplecti to. 2. 32
Parricida ciuium tomo. 2. 392
παρανομία to. 1. 119
Pars quid tomo. 1. 72
Parſimonia magnum uectigal to. 4. 514
Partes orationis ſeu cauſæ to. 1. 41
Parthi bremant in Cic. prouincia t. 3. 382
Parthi bibulum ſemiuiuum reliquerunt tomo. 3. 395
Parthi Eufratem tranſeunt Cice. Aſiam obtinente to. 3. 373
Parthorum tranſitus in Syriam to. 3. 114
Partitio & eius partes to. 1. 71
Partitiones tomo. 1. 331
Partitionis et diuiſionis differẽtia to. 1. 333
Partitione quomodo utendum to. 1. 333
Paſiphaes phanum apud Laced. to. 3. 413
item to. 4. 327
Paſſus tomo. 1. 793
Paſtoricia fiſtula to. 3. 314
πατριώτης to. 1. 311
Patientia quid to. 1. 122
Patibulum tomo. 3. 186
Patiſcus proquæſtor to. 3. 180
Patres conſcripti Capuæ tomo. 1. 373
Patrimus puer to. 1. 140
à Patria loci to. 1. 73
Patriæ uis tomo. 1. 150
Patria eſt, ubicunq; eſt bene to. 4. 233
pro Patria mori præclarum to. 1. 411
Patricij non omnes eſſe poſſunt to. 2. 461
Patriæ & parentibus maxime obligati ſumus tomo. 3. 373
Patriæ liberatores ſimilr afficiẽdi to. 2. 685
Patriæ deſertorum Catalogus to. 1. 597
Patria antiquiſſima & ſanctiſſima parens tomo. 3. 433
Patria omnium cõis parens to. 1. 390
Patria nihil habet quod queratur de Cicerone tomo. 3. 328
Patriam diu et grauiter eluxit Cic. t. 3. 131
Patrimonia duo to. 2. 696
Patrimonium paterni nominis to. 2. 526
Patriæ charitas maxima to. 3. 138
Patriam amicitiæ ſponendã eſſe to. 3. 170
Patriæ Proſopopœia to. 1. 390
Patriæ patrem occidere atrocius eſt quàm ſuum tomo. 1. 731
Patron Epicureus philoſoph. to. 3. 369
Patronis Epicureo commendatus Atticus. tomo. 3. 369
Patroni Epicurei laus & commendatio maxima tomo. 3. 370
Patroni officium to. 2. 615
Patruus triſtis to. 2. 612
Patrui loco habere to. 2. 743
Paula Valeria Triarij ſoror to. 3. 110
eiuſdem diuortium 110
Paulus & Marcellus Coſſ. to. 1. 292. & tomo. 3. 203
Pauli Baſilica to. 3. 368
Pauli Æmilij interitus to. 4. 157
Paulus Albinus homo doctus, quãdo prætor fuit to. 4. 45
Paulus Albinus cum auo Luculli Conſul fuit ibidem
Paulus Albinus Græce hiſtoriam conſcripſit ibidem
Paulus tocquans uir optimus to. 3. 368
Pauli Perſæ præcantine in triumpho ducerentur reſponſum to. 4. 234
Pauli Æmilij abſtinentia to. 4. 457
Paulus Æmilius C. Lucinius una bis Coſſ. to 4. 419
Pauſanias Lacedæmonius à puero quodã proditus, captus eſt to. 3. 36
Pauſanias prætor to. 3. 115
Pauſanias Lent. libertus to. 3. 36
Pauor quid ſit to. 4. 300
Paupertas orationis & diuitiæ to. 3. 48
Paupertatis commendatio to. 4. 232
Pax & concordia popularia to. 2. 355
Pax tranquilla libertas to. 1. 746
Pax uel iniuſta utilior q̃ iuſtiſſimum bellũ ciuile to. 3. 404
Pauis ſignum to. 2. 248
Peccare eſt tanq̃ tranſilire lineas to. 4. 319
Peccandi cõſuetudo q̃tum habeat iucunditatem in improbis & audacibus cũ pœna abeſt, et licentia cõſecuta eſt. to. 2. 180
Peccati dolor maximus et æternus t. 3. 467
Peccata paria eẽ quo probẽt Stoici t. 4. 519
Peccati ſocios habere, tenuis conſolatio tomo. 3. 467
præter Peccatum & culpam homini nihil pertimeſcendum to. 3. 75
Peccatum quid to. 4. 519
Peccatum graue conſcientiæ pondus ibidem
Peccare nemini licere to. 4. 223
Peccata eſſe paria Stoicis t. 4. 205. 223. 519
Peccandum non eſſe amici cauſa to. 4. 467
Peccatum in alijs facilius uidemus q̃ in nobis to. 4. 439
Peccandi conſuetudo facile ſerpit, ſed non facile reprimitur to. 2. 118
Peculatus tomo 1. 178
Pecudes diſpulſæ ſui generis ſequuntur greges tomo. 3. 399
Pecuarius to. 2. 718
Pecunia contemnenda to. 1. 713
Pecunioſum uix aut raro damnari to. 2. 63
Pecuniæ uis to. 2. 63. to. 4. 73
Pecuniæ debitio & gratiæ diſſimilis Tomo. 1. 485. 486.
Pecunia nihil non uiolari atq; expugnari tomo. 1. 62

Pecuniæ cupiditas plus potuit apud C. Verrem, quàm iudicij metus to.2. 170
Pecuniæ pollicẽda firma pricipes to.2.776
Pecunia, & id genus non eſt in bonis numeranda to.4. 517
Pedibus in ſententiam ire to.2. 489
Pedem conferre to.2. 551
Pedibus compenſari pecuniam Catonis dictum Tomo.2. 452
Pedarij tomo.3. 320
Pedem dare & tollere prouerb.to.3. 322
Peduceũ amat Cicero æquè ac patrẽ t.3.490
Peducæi autoritas apud Ciceronem multum ualet tomo.3. 337
Πειθὼ tomo.1. 253
Peius oderunt to.2. 795
Peierare quid to.4. 514
Peieranti ſemel, poſtea credi non oportet, Tomo ſecundo 695
Pellicatus tomo.2. 311
Pelopidæ tomo.3.. 104.511
Pelopis equi to.4.. 178
Peneria cella to.2. 104
Penates unde dicti to.4. 272
Penetrales foci to.2. 540
Penatrales unde dicti to.4. 270
Penicillus diminutiuum à penis to.3. 133
Penis in obſcœnam partem to.3. 132
Pennas incidere to.3. 312
Penſio tomo ſecundo 50.744
Penſum exigendi to.2.. 164
Penus quid to 4. 270
Penulam ſcindere prouerbium to.3. 501
Penula mulionia to.2. 583
Penuria tomo.4. 493
Percellere Tomo.2. 683
Percitus animus to.2. 681
Percuſſas de cœlo turres to.2. 404
Perceptio to.4. 17. quomodo appareat. 21.
Percipi nihil poſſe ſecundũ Acade. to.4.20 eius uis quo definiatur à Stoicis.134
Perdere operam to.2. 418
Perditum ualendo to.2. 782
Perduci tomo.2. 234
Perductores to.2. 77
Perduellis uide hoſtis
Perduellionis iudicia to.2. 381
Perduellium tomo.4. 479
Perire non poſſe, niſi crura fracta eſſent Tomo ſecundo 813
Pereant amici dum una inimici intercidãt, Tomo ſecundo 714
Perfecta & affecta to.2. 630
Perfectum officium κατόρθωμα to.4. 415
Peregrinantur aures to.2. 675
Peregrinatio omnis obſcura to.3. 26
Peregrinus uide hoſtis
Peregrini officium to.4. 436
Peregrinos urbe prohiberi inhumanum, Tomo quarto 467
Perendinus dies to.2. 419
Perflabilis to.4. 343
Perfundere iudicio to.2. 30
Pergæ dianæ phanum à Verre ſpoliatum, Tomo ſecundo. 81
Pericles tomo primo 249.174
Periclis in labris leporẽ habitaſſe to.1.232
Pericles aculeos in animis auditorum dicẽdo reliquit to.1. 253
Pericles Epheſius Romam euocatus quod, M.Aurelio Scauro obſtitiſſet, quo minus ſeruum ex aſilo Dianæ Epheſiæ extraheret tomo.2. 88
Pericles à Demetrio Phalereo reprehenſus & quare to.4. 454
Pericles Xantippi filius orator to.1. 251
Pericles Anaxagoræ auditor to.1. 252
Periclis in labris πειθὼ ſeſſitaſſe dicta, Tomo.1. 253
Περίοδος tomo.1. 324
Pericles primus dicendi doctrinam adhibuit tomo.1. 252
Pericles ab. Ariſtopha. fulgurare, tonare, permiſcere Græciam dictus eſt to.1.297
Pericles in dicendo omnium maxime Atticus ibidem
Periclis dictum ad Sophoclem collegam, tomo quarto 439
Periclitanda ſalus in uno to.2. 389
Periculo noſtro uiuere to.2. 443
Periculum creare to.2. 839
Perinde quaſi tomo.2. 338
Pericula quatenus ſuſcipienda to.4.73.431
Periclitandi tomo.4. 354
Περὶ δυνατῶν, quæſtio de eo quod fieri poſſit quid non to.4. 364
Περιοχὰς Cicer. Tironi perſequi ſolitus Tomo tertio 498
Peripatetici omnium ornatiſſimi, & copioſiſſimi tomo.4. 118
Peripatetici & Academici nominibus differentes, re congruũt tomo.4. 17. eorumq́; perfectiſſima diſciplina ibidem
Peripateticis cũ oratoribus cognationem eſſe tomo.4. 39. et quod ſcribẽdi dicendiq́; elegantia excellunt 101
Peripateticorũ & Stoicorũ pugna to.4. 73
Peripateticorũ princeps Ariſto.to.4. 118.144
Peripateticis tria bonorum genera to.4.94
Peripate. diſciplinæ ratio triplex to.4. 119
Peripateticis nihil uberius to.4. 182
Peripate. perturbationes naturales eſſe & utiles dicunt to.4. 204
Peripatetici et Acade. quondã idẽ t.4. 463
Periſtylum tomo 1. 510
Periſtromata conchiliata to.2.. 737
Periuriſſimus tomo.2. 45
Periurum & mendacem inter ſe parum differre tomo.2. 49
Permittere & committere to.2. 87
Permiſſio figura to.1. 48
Permotiones utiliter animis noſtris datas, Tomo quarto 45
Permutatio figura to.1. 48
Pernoctare tomo.2. 316
Peroratio figura to.1. 60
Peroratio to.1. 349. eiuſdem partes duæ. 350.
Peroratione oẽs excelluit Cicero to.1. 315
ad Perpendiculum to.2. 98
Perpetuæ quæſtiones quo ſint conſtitutæ t.1.259
Perpetuandam to.1. 469
Perpetuitas tomo.4.159. eiuſdem cuſtos beneuolentia. 447
Perpetuum agmen to.2. 649
Perſarum uictus naſturtium to.4. 80
Perſæ quum uniuerſæ Græciæ bellum indixiſſent, Delij Apollinis templo pepercerunt tomo.2. 82
Perſarum regum mores to.2. 157
Perſarum mos in ſepulturis to.4. 261
Perſa catella to.4. 319
Perſeus Zenonis auditor abſurde de deo ſentit Tomo quarto 242
Perſeus ſtella to.4. 178.542
Περσεφόνη, proſerpina to.4. 269
Perſeuerantia eſt in ratione cõſiderata, ſtabilis & perpetua permanſio to.1. 122
Perſius Lucilij coætaneus, homo doctiſſimus tomo.1. 266
Perſoluere à nobis to.2. 364
Perſonare tomo.1. 517
Perſona mea to.3. 419
Perſonam imponere to.2. 458
ex Perſona loci to.1. 73.96
Perſpicuitas, græce ἐνάργεια to.4. 18
Perſpicuitatis uis, deq́; ea diſputatio & quã mordicus tenenda to 4. 24
Perſpicuum atq; uitium to.1.. 87
Perſuadendi tres modi to.1. 177
Pertinaciam uel in rebus minimis reprehendi, Tomo quarto 22
Pertinacia, elati animi comes to.4. 415
Perturbationes animi morbi to.4. 182
Perturbationum matrem, eſſe intemperantiam ibidem
Perturbationes πάθη græce to.4. 93.198
Perturbatio quid & unde to.4.93.183. ſecundum Zenonem 205
Perturbationes in genere quatuor to.4. 93
Perturbationem omnem in opinione eſſe, tomo quarto 199.219.218
Perturbationes naturales eſſe utileſq; animis noſtris Peripatetici dicunt to.4. 45.184
Perturbationes, ſunt turbidi animorum concitatiq́; motus to.4. 102
Perturbationum curationes to.4. 228
Peſſimentinus ſacerdos to.1. 577
Peſſinunt, untis to.2. 533
Petaſati tomo.3. 236
Petere tomo.2. 739
Petere magnum quid, à quo bene meritus ſis graue eſt to.3. 22
Petitum in beneficij loco to.2. 165
Petrini à Verre ſpoliantur to.2. 160
Petrinum Leptæ uilla to.3. 89
Φαίνων Saturni ſtella to.4. 267
Φαέθων Iouis ſtella to.4. 267
Phaethon Solis filius to.4. 304
Phaethon Solis filius deflagrat to.4. 476
Phædoni Socratico turpiſſime maledixit Epicu.tomo.4. 252
Phædrus Philoſophus to.3. 190
Phædrum philoſophũ cum Attico frequenter audiuit Cicero to.4. 58
Phædrũ philoſophum unice diligebat Atticus tomo 4. 117
Phædro nihil elegantius, nihil humanius Tomo quarto 252

Phalaridis matris ſomnium to.4. 318
Phalaris ab Agrigētinis oppreſſus & eius nobil tata crudelitas to.4. 436
Φαντασία viſum latine dicitur to.4. 18
Phalargus Centuripinus to.1. 252
Phalar.dis taurus to.2. 851
Phalaris grammaticus to.2. 579
Phaleras hieronis auſert Verre to.2. 198
Phánias Appij pulchri libertus to.3.31.34
Pharnacis legio.xij.Caſa. in Aſia remorata, Tomo tertio 470
Phaſelis urbs tomo.2. 196
Phere urbs in Theſſalia to.4. 318
Pherecides ſyrus primus animos hominum ſempiternos eſſe dixit to.4. 146
Phereates Mercu.&c.to.4. 399
Pherecides quo tempore uixerit to.4. 145
Pherecides Pythag.præceptor putoli terræ motum prædixit to 4. 345
Pherecrates phthiota to.4. 143
Phereo Iaſon uomicam aperit to.4. 302
Philinus herbitenſis to.2. 158
Philodamus cum filio à C. Nerone iniuſte damnatus to.2. 83
Philodami Opuntij damnatio de Cn. Dolabella reſciſſa to.2. 124
Philodamus Lampſacenus to.2. 83
Philiſtus maxime Thucydidem imitatus tomo primo 169
Philiſti hiſtorici uolumina duo to.3. 287
Philiſtus Syrac.hiſtoricus t.1.254.to.4.316
Φιλαυτία communis to.3. 493
Phileros tabellarius to.3. 127
Philippicæ orationes Cice.to.3. 325
Philippi Regis dictum, pecunia omnia expugnari to.3. 314
Philippus & Lentulus Coſſ.to.3. 383
Philippus legatus flagitioſus to.3. 280
Philippo mortem minabantur Romani, qđ O.ctauiū Cæſarem nō ſalutaret to.3.511
Philippus rex Ariſtotelem ob ſingularē doctrinam filio Alexandro præceptorem acciuit tomo.1. 231
Philippus, humanior et facilior quam Alexander eius filius fuiſſe dicitur to.4.430
Philippus Coſ. in cauſam principum uehementer inuehebatur to.1. 119
Philippi Conſulis oratio aduerſus Senatum Tomo primo 213
Φιλιππίζειν quid to.4. 358
Philippi fatum to.4. 365
Philippus Mac. Alexandro filio maior, Tomo quarto. 430
Philippus Alexādrum obiurgat, quod largitione nimius ſit to.4. 452
Philippi epiſtolæ ad Alexand fil. ad humanitatem cohortantes to.4. 451
Philippi in Tribunatu pro lege agraria ſententia tomo.4. 456
Philippus ad dicendum imparatus, ex tempore dicere ſolitus to.1 197
Philippus Cæſari iuniori ſtatuam decreuit, Tomo tertio 158
Phydiæ ſimulachris nihil perfectius inueniri tomo.1. 295
Phidias imaginem ſui ſimilē in clypeo Mineruæ incluſit to.4. 145
Philogenes Attici libertus to.3. 379
Philotimus tomo.3. 367.501
Philotimus Cice.libertus to.3. 39.108
Philoxenus poeta to.3. 355
Philo tomo.1. 229
Phila Cælij libertus to.3. 113
Philo præceptor Cice.to.1. 289
Philolai præceptor Archytas to.1. 232
Philo Clitomachi diſci.to.4. 16.18
Philo uerſus orationi miſcere ſolitꝰ t.4.169
Philonem amicum Acilio commendat Cicero tomo.3. 105
Philo architectus Athenienſibus armamentarium fecit to.1. 534
Philo Pompei libertus to.3. 535
Φιλογυνία, mulieroſitas latine to.4. 101
Philocte.decem annis in ſpelunca Lemnia iacuit tomo.4. 95
Philocteta, in fabulis, non ferendis doloribus cruciatur to.4. 124
Philoctetam nihil conſolātur ſagittæ ab Hercule acceptæ quum cruciatur to.4. 167
Philoctetes non fortiter fert dolorē to.4.171
Philoctetam te præbuiſti to.3. 98
Philoctetes apud Actium to.3. 106
Philocteta accepta iniuria ſpectacula quærebat tomo.3. 286
Philoſophia eſt rerum diuinarum humanarumq; ſcientia to.1. 153
Philoſophi uirtutis, et morum magiſtri Tomo quarto 210
Philoſophandum, ſed paucis to.1. 182
Philoſophia omniū artium parens & procreatrix to.1. 135
Philoſophiæ partes tres to.1. 135
Philoſophia quādo primū inuēta to.1.319
Philoſophia mater omnium benefactorum doctorumq; to.1.291. Artium mater, et deorum donum to.4. 151
Philoſophus quis to.1. 153
Philoſophorum ſecta to.1. 117
Philoſophi & oratoris affinitas to.1. 231
Philoſophorum oratio qualis, & quo ab oratoris differat to.1. 302
Philoſophi non tam eloquentes eſſe quam oratores eodem
Philoſophiæ ſtudia quid conferāt to.1 .478 & tomo.3 68
Philoſophi gloriæ cupidi to.2. 480
Philoſophia uirtutis et officij bonæ uitæ cōtinet diſciplinam to.2. 663
Philoſophi ſoli uim uirtutis tenent t.3. 118
Philoſophia nullum maius donum à dijs immortalibus datum to.3. 230
Philoſophiam antiquam primus Cicer. in forum deduxit ibidem
Philoſophia ocium quibuſdam uidetur ac deſidia ibidem
Philoſophiæ ſtudiū cæteris antecedere ibidē
Philoſophia optimo quoq; digniſſi.to.4. 15
Philoſophia totius regula to.4. 20
Philoſophiæ duo hæc maxima ueri iudiciū, & finis bonorum ibidem
Philoſophiæ uituperationibus reſpondit Cice.in Hortenſio to.4. 48
Philoſophiā latini tractari à Cicerone nonnulli ægre ferebant to.4. 48
Philoſophiæ ſumma omnis ad beate uiuendum refertur to.4. 79
Philoſophia uiuendi ars to.4. 87
Philoſophia ciuilis à Peripateticis copioſe tractata tomo.4. 102
Philoſophia ante ætatem Lælij in precio nō fuit Romæ to.4. 140.197
Philoſophiæ laus et uis āpliſſima to.4.214
Philoſophia antiquiſſima, ſed nomen recēs Tomo quarto 214
Philoſophiæ patrociniũ ſuſceptum Cice. Tomo quarto 236
Philoſophia inuētrix legum, magiſtra morum & diſciplinæ to.4. 214
Philoſophia dux uitæ, uirtutis indagatrix uitiorum expultrix ibidem
Philoſophiæ arma contra fortunæ impetus Tomo ſecundo 187
Philoſophia ſapientiæ amor to.4. 518
Philoſophiæ fundamentum poſitum in finibus bonorum & malorum to.4. 339
Philoſophia, ſtudiū ſapiētiæ to.4. 139.443
Philoſophia animi medicina to.4. 179
Philoſophiæ omnis autoritas in beata uita comparanda to.4. 136
Philoſophia in tres partes diuiditur à Peripateticis tomo.4. 102
Philoſophia paucis cōtēta iudicibus t.4.168
Philoſophia uirtutis adipiſcendæ cauſa quæſita eſt tomo.4. 188
Philoſophia cultura animi to.4. 166
Philoſophia nihil præſtantius homini datum tomo.4. 389
Philoſophia nihil optabilius to.4. 632
Philoſopho an literas ſcire ſit neceſſe, Tomo quarto 64
Philoſophorum uita mortis commentatio, Tomo quarto 154
Philoſophi libris quos de cōtemnenda gloria ſcribūt, ſua nomina īſcribūt to.4.145
Philoſophi plebei, qui à Platone & Socrate diſſident tomo.4. 150
Philoſophorū non philoſophicè uiuentium deteſtatio tomo.4. 169
Philoſophi quando dici cœpti & quod primus Pythagoras to.4. 219
Philoſophi non ex ſingulis uocibus ſed ex conſtantia ſpectandi to.4. 219
Philoſophi qui in peregrinatione uitam cōſumpſerunt to.4. 232
Philoſophorum taxat ignauiam to.4.419
Philoſophi qui dicantur to.4. 443
Philargirus Auto. Torq. fidelis to.3. 76
Phyſicos admiratur Epicurus to.4. 60
Phyſicorum quæſtiones non exterminandæ Tomo quarto 37
Phyſica ad quid potiſſimū utilis to.4. 103
Phyſica noniſſe expedit to.4. 60
Phyſica inter uirtutes numerata to.4. 100
Phyſicum, id eſt ſpeculator & uentilator naturæ tomo.4. 250
Phyſico nihil turpius, quàm quicquam fieri ſine cauſa dicere to.4. 51
Φυσιολογία, naturæ ratio to.4. 239.328

Φωσφόρος Veneris ſtella to.4. 267
Phœnix Homericus to.1. 221
Phocis cariana to.3. 332
Phormio Peripateticus to.1. 102
Phormio paraſitus to.2. 718
Φρόνησις prudentia to.4. 164
Phryges & cares in epilogis cantare ſolitĩ Tomo primo 302
Phrygium dicendi genus to.1. 297
Phrygium ferrum to.2. 31
Phryx plagis fit melior to.2. 448
Phryges et Piſidæ auium ſignificationibus multum obtemperant to.4. 327
Piandum tomo.2. 103
Pierides Pieriæ muſæ to.4. 295
Pietas quid to.1. 104.222.353
Pietas,omniũ uirtutũ fundament.to.2. 547
Pietas aduerſus deos to.4. 92.254
Pietas unde oriatur to.4. 283
Pietas in patriã maxima to.4. 373
Pietas deo grata,ſempus amouendus, Tomo quarto. 394
Pietas quando in animis uerſetur to.4. 389
Pietas uoluntas grata in parentes to.2.559
Pietas ſæpe uultu læditur to.1. 23
Piiſſimus latinum non eſt to.2. 817
Pigmenta Ariſtotelis to.3. 311
Pigritia quid ſit to.4. 200
Pinnarium ægrũ curat Deiotar.to.3. 383
Pilius Attici neceſſarius to.3. 318
Pyramus fl.tomo.3. 43
Pyramidata to.4. 147
Pilum quale fuerit antiquitus to.4. 445
Pyladæ & Oreſtis amicitia to.4. 78
Pynarij Nactæ ſtatua to.4. 341
Pingue ſonantibus to.2. 480
Pingui Minerua prouerb.to.4. 485
Pinnæ piſcis mirabilis natura to.4.98.280
Pindeni ſium oppidum eleutherocilicum, to.3.288.quod oppugnauit Cicer. 15.
Pinnoteres,id eſt pinnæ cuſtos to.4. 98
Pippa Æſchirionis Syracuſ.uxor to.2.558. Verris amica eodem
Piratæ immunes, & uectigales ſocios habebant Romani to.4. 468
Pyræeus loci an oppidi nomen ſit, non ſatis conſtat tomo.3. 396
Pyræea accuſandi caſu non latine,ſed græce dictum ibidem
Piraticam facere to.2. 489
Πυρόεις Martis ſtella to.4. 267
Pyrrhi libri to.3. 43.134
Pyrrho philoſophus in ſapiente ἀπάθειαν, non admittit tomo.4. 43
Pyrrhum regem inimicum Coſſ.monuerũt à ueneno caueret to.4. 131
Pyrrhus etiam ob probitatem ab hoſtibus amatus tomo.4. 487
Pyrrhi humanitas in captiuis red.to.4.411
Pyrrho transfuga deditur to.4. 421
Pyrrho ab Apolline datum eſſe illud Ennij, Aio te to.4. 358
Pyrrhus Rex generoſus et potens,to.4.475
Pyrrhi temporibus Apollo uerſus facere deſierat tomo.4. 358
Pyrrhi bello qui ex Roma.floruerũt to.4.388
Piſanum ſub bellum ciuile occupauit Cæſar,Tomo tertio 243
Piſces oua quũ genuerint relinquũt t.4. 282
Piſces ſtella tomo.4. 278.542
Piſcem Syrij uenerantur to.4. 296
Piſcenarij hoĩes Ciceroni inuidebãt t.3. 320
Piſiſtratus tomo.1. 249
Piſiſtratus Homeri uerſus confuſos diſpoſuit,tomo primo 232
Piſoni conuiciatus Cato to.3. 315
Piſo rogationem de inceſtu Clodij antiquari uult to.3. 309
Piſo Coſ.qualis to.3. 311
Piſoni Syria adempta to.3. 313
Piſo frumentariam legem oppugnat contra Gracchum to.4. 188
Piſonis frugi annales to.3. 132
Piſonis in Cice.ſocerum fides,officia,et merita to.3. 218.219
Piſo homo flagitioſus to.3. 174
Piſo in Anto.inuehitur to.3. 507
Piſoni Coſ.Macedonia data to.2. 507
Piſonis Conſulatus to.2. 634
Piſonis magiſtratus ibidem
Piſonis homicidia to.2. 666
Piſonis epitheta to.2. 634
Piſoni Conſuli pro roſtris conuiciatus Cato Tomo tertio 313
Piſo frugi Ciceronis gener to.3. 304
Piſo primus legem de pecunijs repetundis tulit tomo.1. 859
Piſo urbe diſcedens,ſceleris generum ſuum condemnat to.3. 222
Piſtrinum tomo.1. 132
Piſtrix ſtella tomo.4. 545
Pythagoras Magnam Græciam totam erudiuit tomo.1. 232
Pythagoræorum de mũdo opinio to.4. 40
Pythagoras Metaponti manſit to.4. 118
Pythagoræ peregrinatio to.4. 536
Pytha.qd de animo t.4. 143.et de deo. 240
Pythagoras amore ſcientiæ ultimas terras peragrauit to.4. 522.136
Pythagoras in magna græcia docuit et quãdo in eam uenerit to.4. 146.214
Pythagoras pherecidis diſcipulus, idem de animorum immortalitate ſenſit quod ille,tomo quarto 146
Pythago.ſumme ſapiens uiſus eſt omnibus Tomo quarto 237
Pythagor.nomen diu uiguit to.4. 146
Pythagoræ famam & doctrinam Romam uſq; permanaſſe to.4. 196
Pythagoræi mentem à cognitione cantu fidibusq; traducebãt to.4. 196
Pythagoræi præcepta ſua occultiora carminibus tradebant to.4. 196
Pythagoras primus ſe philoſophum uocauit tomo.4. 215
Pythagoras ad Leontem Phliaſiorum principem diuertit to.4. 215
Pythagoræi quãtum præceptori tribuerint rebus impoſuiſſe nomina to.4. 155
Pythagoræi ex numeris proficiſci uolũt omnia Tomo quarto 40
Pythagoras Ægyptum luſtrauit Perſarum Magos adijt to.4. 536
Pythagoras regnante Tarquinio Superbo in Italiam uenit to.4. 146
Pythag.ſua alienos celare ſolitus to.4. 148
Pythag.bouem Muſis immolat to.4. 306
Pythagoras à ſanguine abſtinuit in immolando tomo.4. 306
Pythagorici fabis abſtinuerũt t.4.321.358
Pythagoræ ſcite dictum to.4. 396
Pythagoras natura grauis to.4. 433
Pythagoræorum mos totius diei acta ueſperi commemorandi to.4. 507
Pythagoras tum maxime pietatem & religionem uerſari in animis ait, quũ rebus diuinis operam damus to.4. 396
Pythagoras & Pericles natura graues erãt Tomo quarto 433
Pythagoras augur eſſe uolebat to.4. 309
Pythiæ & Damonis Pythagoræorũ amicitia tomo.4. 78.467
Pythiam Delphis terræ uis incitare creditur tomo.4. 316.325.358
Pythiam φιλιππίζειν to.4. 358
Pythius qũo Cannio impoſuit to.4. 469
Pythij argentarij dolus in uendendo hortulo tomo quarto 469
Pyxis Tomo ſecundo 620
Plancus Cice.officioſiſſimus to.3. 136
Plancum perire non poſſe niſi crura fracta eſſent tomo.2. 813
Plancũ cum Lepido ſimultas to.3. 144
Planetæ ſeptẽ et eorũ motus to.4.325.et ſe.
Plantarum eadem fere ratio quæ animantium tomo.4. 126
Planus tomo.2. 323
Platalea auis natura to 4. 281
Plato contra Oratores to.1. 232
Plato Dionis præceptor to.1. 232
Platonis ſermone Iouem ſi loqueretur uſurum to.1. 268
Plato.in loquendo nemo uberior to.1. 265
Platonis auditor Demoſthen.to.1. 268
Plato unus inſtar omnium eſt to.1. 271
Platonis ſententia de ſapiente Zenonis contrariæ tomo.2. 418
Plato apud Dionyſium in maximis periculis uerſatus to.2. 693
Platonis interitus to.2. 665
Platonis numero obſcurius to.3. 403
Plato Peripateticorũ & Academicorũ perfectiſſimam diſciplinam reliquit to.4.17
Plato quid de mundo to.4.40.de Deo.241
Plato omnium elegantiſſime & grauiſſime ſcripſit to.1. 294
Plato in Gorgia Oratores irridens, ſummũ Oratorem agit to.1. 238
Plato & Ariſtoteles contra Stoicorum paradoxa tomo.2. 428
Plato uno et octogeſimo anno ſcribens mortuus eſt tomo.4. 502
Plato ſcientiæ amore ultimas terras peragrauit to.4. 129
Platonis dictũ de reipu.fœlicitate to.3.269
Platonis diſputatio de repub.to.3. 360
Plato Ægyptũ peragrauit ut à ſacerdotibus numeros & cœleſtia acciperet to.4 536

Plato ex Oreſſide to.1. 534
Platonem unum auditorem manult Antimachus quam ceteros omnes to.1. 271
Platonis peregrinatio to.4. 136
Platonis liber de animo to.4. 144
Plato de animorum immortalitate idem qd Pythagoras ſentit to 4. 146
Plato in Italiam uenit, et Architam Timæumq; cognouit to.4. ibidem
Plat. quantum tribuit Cicer. to.4. 146. 150
Platonem Philoſophorum Homerum appellabat Panetius to.4. 154
Platonis autentica ſententia de immortalitate animæ to.4. 194
Plato amori nimis tribuit to.4. 211
Platonis epiſtola ad Dionis propinquos, Tomo quarto 231
Platonis de Deo inconſtantia to.4. 241
Plato Philoſophorum deus to.4. 263
Platoni paruulo dormienti apes in labellis conſederunt to.4. 324. 348
Plato de legibus ſcripſit to.4. 393
Platonis præcepta duo, reipub. præfuturis tenenda to.4. 429
Plato ſummus orator euaſiſſet ſi uoluiſſet, Tomo quarto 414
Platonis ſententia de Philoſophorum ocio Ciceroni non probatur to.4. 419
Plato quando Tarentum uenit to.4. 506
Platonis mors to.4. 502
Plauſus tomo.2. 714
Plautus poeta faceſſiſſimus to.4. 432
Plautus Pub. Claud. Lucio. Portio coſſ. mortuus eſt Catone cenſore to.1. 252
Pleuratus occiditur to.2. 665
Plebeium aliquando ſatius quam patricium eſſe to.2. 504
Plebicula Trib. pleb. to.2. 373
Plenior inimicorum Cn. Mario fuit nemo, Tomo ſecundo. 638
Pleno modio prouerb. to.3. 382
Pleno & inani omnia conflare to.4. 40
Plenior animi incendium to.3. 375
Plotia lex to.3. 111
Plotius unguentarius to.3. 504
Plumbeo gladio iugulare prouerb. to.3. 312
Plumbeus pugio to.4. 110
Plus in timendo mali, quam in eo quod timemus tomo.3. 79
Pluuia aqua to.1. 334
Pluuias ranæ prædicunt to.3. 518
Pluuiæ cornix prænuncia to.4. 310
Πλούτων diſpater lat. to.4. 269
Pluto cuius terrena dicata eſt, à diuitijs nomen habet to.4. 269
Pœna quid to.2. 379
Pœnitenti optimus portus mutatio conſilij, Tomo ſecundo 802
Poema quid exiget to.3. 297
Poematis genera multa to.1. 363
Poema ad Cæſarem inſtitutum incidit Cicero tomo.3. 292
Poema qui ſcribat, animi alacritate opus eſt tomo.3. 297
Poematis et orationis differentia to.1. 299
Poema Ciceronis probabat Cæſar t.3. 189
Poema Ciceronis tertium to.3. 319
Poema loquens pictura to.2. 48
Poeta egregij paucâ to.2. 327
Poeta oratori finitimus to.1. 135
Poeta nemo bonus ſine inflammatione & afflatu furoris to.1. 188
Poetæ inter ſe diſſimiles to.1. 516
Poetarum cum Oratoribus cognatio proxima tomo.1. 216
Poetæ ante Homerum fuerunt to.1. 354
Poetæ quonam ab oratoribus differant t.1. 303
Poetica aurium terminatione, & obſeruatione inuenta to.1. 320
Poetam naſci to.2. 479
Poetas cur ſanctos eſſe ibidem
Poetarum mos to.2. 299
Poetarum figmentum de parricidarum ſupplicijs tomo.2. 27
Poetæ ſancti to.2. 479. 481
Poetæ boni extremum actum perfectiſſimum reddere ſolent to.3. 273
Poetria fabularum plurimarum to.2. 620
Poetæ nectar et ambroſiam epulis deorum comparant to.4. 255
Poeta nullus, qui quenquam meliorem quam ſe arbitraretur to.4. 225
Poeticæ nulla ſolida utilitas ſed puerilis delectatio tomo.4. 62
Poetæ antiquiſſimi apud Græcos to.4. 139
Poetæ ſero à latinis recepti, & parum in precio habiti ibidem
Poetam ſine inſtinctu diuino nullum excellentem to.4. 151
Poetæ à Plat. Repub. reiecti to.4. 170
Poetæ cum explicare argumenti exitum non poſſunt, ad deum confugiunt to.4. 245
Poetarum uerſus à philo. orationi admiſceri, tomo quarto 169
Poetica amorem flagitij & leuitatis autorem in concilio deorum collocat to.4. 210
Poetæ neruos omnis uirtutis elidunt to.4. 170
Poetis ſua cuiq; pulchra uidentur to.4. 225
Poetas præ cæteris ſibi placere to.4. 225
Poetarum fabulas ad philoſophiam traducit Chryſip. to.4. 243
Ποιότης, qualitas latine to.4. 274
Ποιητικὴ efficientia latine to.4. 96
Pœnitet tomo 2. 608
Pœnorum calliditas to.2. 539
Polla D. Bruti uxor to.3. 162
Pola Seruius, homo teter et ſerus, to.3. 287
Polemarchus Mugentinus to.2. 152
Polycleti Canephoræ to.1. 293
Polycleti Hercules to.1. 172
Politica philoſophi to.1. 218
Polygnotus & Timantes pictores nobiliſſimi Tomo primo 254
Pollio Vedius nebulo to.3. 383
Polemoneus Stoicus to.4. 44
Polemoni quid ſummum bonum to.4. 101
Eius ſcripta maxime probari ibidem
Polemo Socratis auditor to.4. 217
Polycletes ab Oronte Darei Prætore in crucem actus to.4. 137
Polycrates Samius fœlix ibidem
Polidemus Epicureus to.4. 85
Polyenus Mathema. Epicur. aſſentiens geometriam falſam credidit to.4. 37
Πολιτικὴ, ciuilis et popularis t.4. 102. 132
Polybus Corinthius apud Homerum filio mortem prædicit to.4. 326
Polybius Numatinum ſcripſit bellum Tomo. 3. 63. & to.4. 480
Polus tomo.4. 276
Pollux Cicer. ſeruus to 4. 227
à Pedibus tomo.3. 493
Pomærium tomo.4. 259
Pomeridianus non poſt meridianus t.1. 316
Pompeiani exercitus imbecillitas to.3. 348
Pompeius ſero Cæſarem cœpit timere to.3. 242
Pompeij magni cognomen cum Craſſi cognomine conſeneſcit to.3. 329
Pompeius Magnus Cn. filius, Rempub. periculis ſine armis liberauit to.2. 809
Pompeius pacatis rebus claſſem imperauit Tomo ſecundo 442
Pompeij in Theophanem gratitudo to.2. 480
Pompeij luculenta oratio in ſenatu to.3. 310
Pompeia lege dicendi tempus præſcriptum Tomo primo 292
Pompeius, Sylla Coſſ. to.2. 289
Pompeia lex to.2. 720
Pompeij temperantia in bello to.2. 302
Pompeius non pro Conſule, ſed pro conſulibus tomo.2. 307
Pompeius & Sulla Coſſ. to.2. 312
Pompeius qualis futurus fuiſſet ſi uiciſſet, Tomo ſecundo 422
Pompeius aurum Hieroſolymitani phani non attigit to.2. 449
Pompeio à Clodij ſeruo uis intentata t.2. 673
Pompeius patria conſeruata honorem Ciceroni tribuit to.2. 730
Pompeium Cicero à Cæſaris coniunctione ſemper auocauit to.2. 729
Pompeius, Cn. Cicero cur appellatus t.3. 314
Pompeius agrariæ legis ferendæ autor t.3. 318
Pompeius Agamemnon dicitur to.3. 317
Pompeium Diphilus petulanter perſtringit Tomo tertio 333
Pompeius nihil periculi Ciceroni à Clodio eſſe affirmat to.3. 338
Pompeio per quinquennium rei frumentariæ poteſtas decreta to.3. 351
Pompeij meticuloſitas to.3. 380
Pompeij colloquium de bello ciuili cum Cicerone tomo.3. 400
Pompeius ἀριστεύων to.3. 403
Pompeius malas cauſas ſemper obtinuit, in optima concidit to.3. 409
Pompeius quotannis periculoſe ægrotans, Tomo tertio 400
Pompeius à Bibulo Curione Fauonio carpebatur to.3. 281
Pompeius uarius & inconſtans to.3. 284
Pompeium Marcellinus aſpere tractabat ibidem
Pompeius uehemens in iudicibus togendis Tomo tertio 294
Pompeius Ciceronis amore ſe afflixit to.3. 333
Pompeij & Cicer. amicitia to.2. 502
Pompeij teſtimonium de Cicerone to.3. 322

Pompeij familiaritatem quare ambierit Cicero tomo. 3. 333
Pompeius Syriam ſpernit, Hiſpaniam iactat tomo. 3. 357
Pompeij Meſſalam Cõſulatum petere ægre ferebat eodem
Pompeij cum Cicerone ſermones Tarẽti habiti tomo. 3. 367
Pompeij literæ de opinione integritatis Ciceronis to. 3. 394
Pompeium et Cæſarem autore Attico complexus eſt Cicero to. 3. 390
Pompeio Cicero cur faueat to. 3. 398. & in de errata in Cæſare ornando to. 3. 411
Pompeius reſtituendi Ciceronis ſtudioſior quàm retinendi ibidem
Pompeij ab urbe fuga ibidem
Pompeius obſidetur to. 3. 427
Pompeij exercitus to. 3. 429
Pompeius & Cepio Coſſ. to. 3. 474
Pompeius extis et portentis admodum mouebatur tomo. 4. 345
Pompeius notatur quod Cæſaris affinẽ adiunxerit to. 4. 476
Pompeius Atticus Phædrum diligebat, Tomo quarto 117
Pompeia Vatinij uxor to. 3. 65
Pompeium ex omnibus plurimi facit Cicero tomo. 3. 40.41
Pompeij copiæ to. 3. 88
Pompeius aliud ſentire, aliud loqui ſolitus, Tomo tertio. 107
Pompe. à Clodianis uexatur to. 3. 281
Pompe. et Cæſa. diſſentiõis cauſſæ to. 3. 117
Pompe dictaturam repudiabat to. 3. 199
Pompeius Miloni nihil tribuit, omnia Catoni to. 3. ibid:m
Pompeij ludi magnifici to. 3. 199
Pompeij & Cæſaris arctiſſima coniunctio Tomo tertio 392
Pompeius non dubitabat Cice. magis ſecum ſentire quàm cum Cæſare eodem
Pompeij cum Cicer. colloquium prolixiſſimum to. 3. 397
Pompeius nihil ſapienter, nihil fortiter agit Tomo tertio 412
Pompeius Cæſarem contra Rempublicam aluit, auxit, armauit ibidem
Pompeius legibus, C. Metelli contra auſpicia ferendis autor ibidem
Põpe. in adoptando, P. Clodio augur ibidẽ
Pompeij turpiſſimum factum, quod patriã hoſti reliquerit diripiendam to. 3. 412
Pompeius qui caput ipſum reliquerat, reliquis membris non parcebat to. 3. 410
Pompeius Cæſarem uehementer contemnebat & ſuis copijs nimium confidebat, Tomo tertio 400
Pompeij colloquium cum Cicerone Formijs habitum eodem
Pompeius uir fortis & peritus eodem
Pompei ciuili bello ſtupor & negligentia, Tomo tertio 408
Pompeius ſcriptor luculentus to. 3. 405
Pompeio inimicior Cicer. quàm ipſi Cæſari Tomo tertio 418
Pompeio ad omne dedecus reſtabat ut dominio, non ſubueniret to. 3. 414
Pompeius de reditu in gratiam cum Cicerone contendebat to. 3. 292
Pompeius in libris de Repub. Cice. egregie expreſſus to. 3. 416
Põpeius quamobrẽ urbem reliquerit eodẽ.
Pompei epiſtolarum ad Ciceronem negligentia to. 3. 417
Pompeius homo omniũ ἀπολιτικώτατος, & ἀστρατηγικώτατος to. 3. 425
Pompeius Corfinianæ obſidionis culpam in domitium reijcit to. 3. 428
Pompeius Sullanum regnum concupiuit, Tomo tertio 431
Pompeius Cicer. ad pedes ſtratum ne ſubleuauit quidem to. 3. 446
Pompeij cauſſa optima ſed fœdiſſimè agitur Tomo tertio 431
Pompeij duo præfecti fabrum à Cæſare dimiſſi ſunt to. 3. 431
Põpeius Syllaturit et proſcripturit t. 3. 436
Põpeij formido et abiectus animus t. 3. 436
Pompeianorum ante conflictum minæ in ciues ſuos to. 3. 438
Pompeius Brundiſij à Cæſare circumuallatus eodem
Pompeius ratibus cinctus tempeſtatem euaſit to. 3. 439
Pompeius Ciceronis prædicatione magis q̃ illius merito obſeruatus eodem
Pompeiana factio Ciceroni diſplicebat, Tomo tertio 349
Pompeius uel unus uere ciuilis to. 3. 318
Pompeius ciuis ægregius to. 3. 24
Pompeius ſi uincet, Syllano more exẽploq; uincet to. 3. 450
Pompeij conſilium omen Temiſtocleum, hoc eſt pugna nauali decertandum eſt, Tomo tertio 450
Pompeius homo integer & caſtus & grauis to. 3. 461
Pompeius notatur qui turpi conſilio Cæſaris affinitatem ambierit to. 4. 453
Pomponia Attici ſoror ex Qu. Cicer. prægnans to. 3. 307
Pomponia uxor de Qu. fratre conqueſta, Tomo tertio 283.364
Pomponij Attici auunculus to. 3. 303
Pomponij Attici auia eius deſiderio mortua tomo. 3. 304
Pomponij Attici ſcripta horridula atq; incompta to. 3. 311
Pomponius Atticus ſcriptis & rebus geſtis Ciceronis delectabatur eodem
Pomponij Attici epiſtolæ ad Ciceronem uariæ tomo. 3. 345
Pompe. Atticus omni liberali doctrina poliſſimus to. 3. 190
Pomponij Attici liber de uiris illuſtribus et geſtis Romanorum to. 1. 247
Pomponium Atticum ſubaccuſat Cicero, Tomo tertio 345
Pompo. Attico Cicero ſemper propria manu ſcripſit to. 3. 336
Pomponius Atticus Ciceronem de animi infirmitate obiurgat to. 3. 343
Pomponium Atticum accuſat Cicero quod à ſe receſſerit to. 3. 349
Pomponius Atticus fortior prudentiorq; in conſilijs dãdis quã Cicero ipſe to. 3. 350
Pomponius Atticus natura πολιτικός, Tomo tertio 306
Põponiũ Atticum obiurgat Cicero t. 3. 364
Põponio Attico filiola iucunda to. 3. 374
Pomponius ad bellum Parthicum profecturus credebatur to. 3. 380
Pomponius Atticus forti & robuſto corpore to. 3. 394
Pompon. Atticũ prudentia in omni genere ſingularis to. 3. 391
Pompon. Atticus laudator & factorum et ſcriptorum Ciceronis to. 3. 391
Pompon. Attico nemo amicior, iucundior, charior to. 3. 544
Pomponius Atticus moderatione & continentia Ciceronis delectabatur to. 3. 385
Pomponius Atticus eadem ſibi à Cæſare timebat to. 3. 408
Pomponij Attici ſalubre conſilium Cicer. datum to. 3. 410
Pomponij Attici conſilia & reſponſa mira Tomo tertio 336
Pomponij Attici epiſtolæ à Cicerone ſub ſigno ſeruatæ eodem
Pomponium Atticum libris ſuis intexuit Cicero to. 3. 496
Pomponij Attici beneuolentia & diligentia erga Ciceronem to. 3. 484
Pomponio Attico, quam familiariter communicet Cicero to. 3. 484
Pomponium Atticum ut Epicureum inſectabantur amici to. 4. 117
Pomponius Atticus Academicarum quæſtionum libris inſeritur to. 3. 493
Pomponius Atticus in rebus Cicero. expediendis non minus diligens quam in ſuis, tomo. 3. 491
Pomponius Atticus cognomen non ſolum ab Athenis, ſed & humanitatem et prudentiam deportauit to. 4. 500
Pomponius Atticus amore Ciceronis φιλόσοφος redditus to. 3. 309
Pomponius orationum Cicer. Ariſtarchus ibidem
Pomponij Attici integritas & magnitudo animi to. 3. 315
Pomponij Attici uitæ inſtitutum diuerſum à Ciceronis ibidem
Pomponium Atticum Cicero ut fratrem amat to. 3. 183
Pomponius quare Atticus cognominatus ſit tomo. 4. 115
Ponderibus meis examinabo to. 2. 559
Ponere in lucro to. 2. 443
Pontificium ius duplex to. 1. 503
Pontificatus tomo. 2. 530
Pontifices ueteres à Numa inſtituti, ob ſacrificiorum multitudinem uiros epulones cooptarunt tomo. 1.
Pontificum de Cicero. domo pronunciatio, Tomo ſecundo 338

Pontificum poteſtas ibidem
Pontificum munus to.2. 496
Pontificem neminem bonum eſſe niſi ius ciuile cognoſcet to.4. 400
Pontinus leuis & libidinoſus to. 3. 386
Pontinus triumphare prohibetur to. 3. 362
Ponticus Heraclides to.4. 215
Pontij Aquilæ interitus to. 3. 156
Popa Licinius to.2. 682
Popilia primum laudata tomo.1.
Popilio calamitas gloriā peperit to.2. 513
Popinæ tomo.2. 758
Popularis oratio to.1. 313
populares qui erant apud ueteres, Tomo ſecundo 358.288
popularia ſunt maxime, pax, libertas, & ocium to.2. 357
Populi iudicium quale to.1. 543
Populi uoluntas quam incerta to.2. 672
Populus fundus qui fiat tomo.2. 638. & quando 643.645
Populus Roman. omnium nationum uim potius quàm querimonias ſuſtinere poteſt, tomo.2. 287
Populi Roman. eo filium omnium gentium to.2. 518
Populi Roman. aures hebetes, oculi acres Tomo ſecundo 516
Populi eſt, in eo abuti libertate, per quē eam conſecutus eſt to. 3. 127
Populi proſopopœia to.2. 544
Populi poteſtas in ſuffragijs to.2. 544
Populo & Scenæ ſeruire precari to. 3. 219
Portiæ uxoris ualetudinem Ciceroni curæ non eſſe miratur Brutus to. 3. 219
Portiæ laudatio à Cicerone ſcripta t. 3. 505
Porta triumphalis to.1. 660
Porticus Catuli Ciceroni reſtituenda locata, tomo. 3. 318
Porticus Catuli to.2. 317
Porta lecoris quæ dicatur to.4. 283
Porticus Catuli iam pene refecta, diſturbatur tomo. 3. 332
Portorium tomo. 1. 76
Portia lex tomo.2. 360.385
Portus Syracuſarum to.2. 247
Portenta unde to.4. 254.324
Portumnus à portu to.4. 269
Poſſe fieri tomo. 1. 123
Poſidonius lecto Cice. græco commentario à ſcribendo deterritus to. 3. 318
Poſidonius prognoſticorum cauſas reddere conatus eſt to.4. 344
Poſidonius, æger præſente Pompeio fortiter de dolore diſputat to.4. 176
Poſſidonij liber de natura deorum to.4. 58
Poſſidonij ſphæra to 4. 323
Poſſidonius quid de ſomnijs to.4. 321
Poſſidonius Cice. familiaris to. 3. 286
Poſſidonius Panætij diſci. to.4. 461
Poſcunt tomo. 2. 44
Poſſeſſiunculas to. 3. 497
Poſſides Matro Solëtinus, teſtis contra Verrem tomo. 2. 123
Poſt hominum memoriam to.2. 472
Poſth. Cominius Sp. Caſſius Coſſ. t. 2. 645
Poſtis tenetur in dedicando to.2. 350
Poſtliminio ciuitatis ſic mutatio to.1, 640
Poſtliminium quid to.1. 334
Poſteriorum iudicium to. 3. 278
Poſthumia Ser. Sulpitij uxor to. 3. 46
Poſthumius famil. Marcelli to. 3. 55
Poſthumulenus to. 3. 84
Poſthumi to. 3. 96
Poſthumius in Siciliam ſine Catone ſe negat iturum to. 3. 405
Poſthumius Curtius Pompeium perſequitur to. 3. 427
Poſthumius fugiens Pompeij leuitatē ſtultitiam accuſat to. 3. 100
Poſthumius, cuius ſtatua in Iſthmo poſita cum Lucullo fuit eodem
Poſtulauit in quæſtionem to.2. 346
Potamō ſcriba Q. Cæcilij familiaris t. 2. 35
Potata tomo.4. 210
Potentia tomo. 1. 123
Potiri pacem to. ·. 208
Ποῦ ταχθῶμεν τῶν ἀξιωθέντων to. 3. 396
Prabitorem to.4. 452
Precario eſſent rogandi to.1. 239
Præcertatio to. 1. 49
Præcilius ſenex uir optimus to. 3. 197
Præcilius adoleſcens Cæſari Imperat. commendatur eodem
Præciſe tomo.4. 271
Præciſio figura to. 1. 49
Præclara ad aſpectum to.2. 219
Præcurſor & emiſſarius to.2. 253
Prædes tomo.2. 739
Prædes dare to.2. 696
Præcepta quatenus requirantur to. 1. 177
contra Præcepta exordium to.1. 70
Præcepta ἐνθυμήματος to.4. 366
de Præmio to. 1. 114
Præmij genus to. 1. 225
Præmia recte factorum non tam ſequenda quàm ipſa recte facta to.2. 688
Præmunitio to. 2, 242
Præcentio to.2. 531
Præcius locus to.2, 683
Prædiator to. 3. 477
Prædiatores to. 2. 643
Prædiorum ius to.4. 470
Præconium facientes uetantur eſſe in decurionibus to. 3. 88
Præfari honorē to. 3. 133
Prætianus Iuriſcon. to. 3. 95
Prædibus & prædijs to.2, 99
Prædonum mos to, 2. 57
Præire tomo. 2. 523
Præire uobis uoce to.2, 670
Præiudicatum to.2. 310
Præiudicium & iudicium tomo. 2. 523. & 427. præ me fero 383
Præcipuū προηγμένων græce to.4. 96.113
Prædictiones to.4. 238
Præmeditanda futura to.4. 283
Prænotio πρόληψις græce to.4. 243
Præfracte to.4. 475
Præliorum exitus incerti to. 3. 257.
Prælucere to. 1. 831
Præludium to. 2. 820
Præneſtinus ager to.2. 378
Prenſatio. prenſare to. 3. 303
Præpes tomo.4. 327
Præponderari to, 4. 462
Πρῆγμα decorum to. 1. 305
Præpoſita Zenonis to.4. 129
Præpoſita ſtoicorum quomodo intelligantur to.4. 129
Præpoſita, προηγμένα to.4. 88
Præpoſitū quod alij præponitur to.4. 107
Prærogatiua to.4. 326
Præſagire quid to.4. 319
Præſagitioni to.4. 330
Præſagitio to.4. 319
Præſalute to.2. 134
Præſenſa to.4. 330
Præſidium ſtatutum to.2. 205
Præſidia prima utiliora, extrema gratiora, Tomo ſecundo 217
Præſtringit to.4. 503
Preſſius to.4. 98
Præſenſiones to.4. 014
Præſtare quæ dici debeant to.4. 215
Præteritorium recordatio acerb. to.1. 282
Præterita et futura quæ ſint uera to.4. 369
Præteritis ſyncopatis & integris uſitate uti poſſimus to.1. 313
Præteritorum perfectorum tertijs perſonis pluralibus in ere, & erunt uti indifferenter poſſumus to. 1. 315
Præſſo Oratori quæ cauenda to. 1. 272
Præpoſterus to. 2. 323
Præſtolari to.2. 393
Præter naturam præterquā ſinem to.2. 719
Præter optatum to.2. 619
Præter culpam in uita nihil præſtandum Tomo tertio 76
Præter oculos ferebant to.2. 134
Præter peccatum homini nihil pertimeſcendum eodem
Præteruectus ſum locum ſilentio to.2. 774
Prætextatum Anton. decoxit to.2. 734
Prætextati to.2. 745
Prætorem Quæſtori parentis loco to.2. 60
Prætor ſine conſilio iudicare non debebat, Tomo ſecundo 518
Prætoris edictum, annua lex to.2. 93
Prætor urbanus to.2. 788
Prætores à præeundo dicti to.4. 486
Prætorem ſocios habuiſſe Decumanos, grauiſſimum crimen to.2. 170
Prætorem à Prætoribus creari ius non eſſe, Tomo tertio 334
Præuaricari to.2. 536
Præuaricator to.2. 599
Præuertere to.2. 465
Pragmatici to. 2. 559
Praxitelis Cupido to 2. 192
Praxiteles ſpeciem Roſcij à ſerpente complexam cælauit to.4. 324
Primas dare to.2. 779
Primoribus labris guſtare to.2. 612
Prima ſequentem, honeſtum eſt, in ſecundis tertijſq; conſiſtere to. 1. 294
Primarium to.4. 318
Primigenia to.4. 396

Priami

Priami fœlicitas & infœlicitas to.4. 136
Priamum multo ſæpius lachrymaſſe quàm Troilum to.4. 158
Principium exordium to.1. 68
Principia qualia ſint,to.2. 347.206
Principiorum uariæ philoſophorum opiniones to.4. 40
Principij nulla origo to.4. 149
Principis in Republica perſonam ueri diſficillimum eſt to.2. 782
Princeps in periculo to 2. 246
Principatus I creantis, ἀγωνοθέτου t.4. 124
Principes quales ſint,tales fore ciuitates tomo.4. 410
Principes quàm peccata plus exemplo nocere to.3. 14
Principes peccare periculoſum propter imitatores to.4. 410
Principum mira perfidia in Ciceronem tomo.3. 355
Principum munus reſiſtere multitudini tomo.2. 673
Priſce agere to.2. 613
Priuantia στερητικὰ to.2. 335
Priuatum quid deceat in ciuitate uiuentem to.3. 234
Priuati officium to.4. 433
Prytaneum to.2. 220
Priuilegium to.1. 303
Prius un las ſi smm sm ĩ; to.2. 820
Proagorus Sopatrus à Verre ad Marcelli ſtatuam ligatur to.2. 212
Pro æde caſtoris to.1. 752.762
Pro æde Iouis to.2. 737
Probabile & eius partes to.2. 76
Probabilis & eius oratio to.1. 346
Probandi duo modi to.2. 177
Probari inſimulare to.2. 743
Procacitas to.2. 821
Pro certo habeo to.3. 486
Procilius damnatur to.3. 359
Procraſtinatio odioſa.to.2. 770
Procuratione to.1. 189
Procurator quis to.2. 283
Prodromi to.3. 436
Prodere flaminem to.2. 674
Proditori credendum non eſſe to.2. 79
Profiteor to.2. 383
Profligati homines to.2. 478
Prohibere Remp. à periculo to.1. 298
Proiectura audacia to.2. 346
Proiectus ad audendum to.2. 71
Prolapſio to.2. 626
Prolatus to.2. 142
Prolectate to.1. 438
Prolixe to.1. 413
Proluſio to.1. 58
Promulſide conficere to.3. 132
Propalam to.2. 143
Propatulo loco to.2. 828
Propagatio to.4. 510
Proportione deſcripſiſſet to.2. 444
Propoſitio argumentationis to.1. 81
Propoſita omnibus uni nupta to.2. 233
Propoſiti genera duo to.1 352
Propius urbem to.2. 770
Proprium homini 3,beneficio ac beneuolentiæ ſignificatione alligari to.2. 359
Propius eſſe factum to.2. 320
Proprium id cuiuſq; eſt &c.to.3. 209
Pro nihilo to.3. 503
Prope pars ciuitatis to.2. 423
Propter Carthaginem to.2. 366
Propugnaculum to.2. 249
Propylæa Mineruæ à Pericle magnificentiſſime ſepta to.4. 454
Proſcriptio boni ciuis non meretur legis nomen to.1. 493
Proſcriptio to.2. 303
Proſcriptionibus to.3. 360
de Proſcriptorum liberis Cice.oratio t.3.322
Proſerpina quæ & Libera,eiuſq; raptus tomo.2. 217
Proſopopeia to.2. 614
Pro templis to 4. 669
Propter uiam to.2. 215
Propter te ſedet to.2. 849
Propter eſt ſpelunca to.2. 217
Prouincias aditeris leges quæ præſcribebantur to.2. 193
Prouincias omnes ſub iure et Imperio Coſſ. eſſe to.2. 757
Procum non procorum to.1. 316
Procyon to.4. 279
Prodicus Chius to.1.149.& eius fabula de Hercule to.4. 435
Prodicus Chius orator & phyſicus egregius to.1. 230
Prodicus Chius deorum in numero habita eē dicit,quæ prodeſſent hominum uitæ tomo.4. 256
Prodicus Chius antiquiſſimus dicendi magiſter to.2. 249
Prodeſſe q ſibi nequit,nequicq̃ ſapit to.3.95
Profluentia to.2. 354
Progreſſionem to.4. 144
Prora & Puppis prouerb.to.3. 247
Pro re nata to.3. 399
Protogenes Marij anagnoſtes to.3. 91
Protogenes Hyaliſum elegantiſſime expreſſit to.3. 335
Protogenes Ethion, Nicomachus pictores inſignes tomo.4. 254
Proue conſules to.2. 782
Procles & Cyriſthenes fratr.to.4. 353
Proclinitas quid to.4. 201
Proculo Iulio Romulus poſt mortem apparuit tomo.4. 879
Prodigi qui to.4. 453
Prodigia unde dicta tomo.4. 258
Producta προηγμένα græce to.4. 96
Prognoſtica Cice.to.3. 323
Prognoſtici uerſus to.4. 310
Prometheus apud Aeſchylum ob furtum Caucaſo affixus to.4. 369
Promiſſa quatenus ſeruãda t 4.420.et 476
πρόνοια prouidentia, latine, anus fatidica Stoicorum to.4. 239.268.291
Proſpera quomodo ferenda to.4. 429
Protagoras quid de deo to.4. 235.241
Protagoras Abderites to.1. 277
Protagoras Orator to.1. 879
Protagoras putat id cuiq; uerum eſſe quod cuiq; uideatur to.4. 46
Protagora Chius antiquiſſimus dicendi magiſter to.2. 383
Protagoræ loci q uocantur cões to.1. 252
Protagoras Abderites ſuis temporibus maximus ſophiſta to.4. 246
Pro uirili parte to.2. 382
Prouiſio to.4. 215
Proximas to.4. 278
Prudens & ſciens to.2. 700
Prudentia quid to.1. 34.122
Prudentiæ partes to.1. 412
Prudentes quaſi prouidentes to.4. 330
Prudentia in bonorum delectu eſt,& malorum to.4. 132.500
Prudentia unde appellata to.4. 390
Prudentia φρόνησις to.4. 442
Prudentia à ſapientia differt ibidem
Prudentia in ueri perſpicientia poſita Tomo.4. 390
Prudentiæ uis primum à natura ibidem
Prudentia nulla uirtus uacat to.4. 216
Prudentia ſine iuſtitia ſuſpecta eſt t.4. 449
Prudentia ubi elucere poſſit to.2. 269
Pſaltrium to.2. 537
Pſephiſmata I Caſtricium mortuũ t.2.450
Ptolemæus Roman.ſocius to 2. 377
Ptolemæus regno pulſus to.2. 690
Ptolemæum gymnaſium to.4. 817
Ptolemæo eſurienti cibarius panis iocundus eſt to.4. 235
Ptolemæus uulneratus, herba ab Alexandro in ſomno oſtenſa curatur to.4. 364
Publicanorum ordo to.2. 546
Publica res quæ to.2. 585
Publicani to.3. 265
Publicani de Cicerone optime meriti to.3. 194.270.282
Publicanorum difficilis ratio to.3. 270
Publicanorum dignitas ibidem
Publicani iudæis in ſeruitutem traditi Tomo.2. 626
Publicani prouincialibus magnam acerbitatem afferebant ibidem
Publicanis quantum tribuat & debeat Cicero ibidem
Publicanos Cato ſibi amantiſſimos miſere uexat to.3. 329
Publicanos quõ tractet Cicero to.3. 322
Publij poemata to.3. 183
Publius inimiciſſimus Cæſaris to.3. 329
Publicola uirtute gratia contra legem in urbe ſepultus to.4. 402
Publius Africanus eloquens to.1. 286
P.Africano in legatione comes Panætius philoſophus to.4. 17
P.Africani mors to.4. 399
P.Africani & Q.Metelli diſſenſio Tomo 4. 429
P.Africani abſtinentia to.4. 457
P.Africani reſponſum de T.Gracchi morte Tomo.2. 672
P.Africani Cenſoris nobile factum in Caium Licinium to.2. 336
P.Afri.L.Cottam accuſat to.2.61. 427

P.Africani laus to.2. 432
P.Africanus, L. fratri legatus in Aſiam profectus to.2. 796
P.Africani fil. imbecillus &c. to.4. 505
P.Africanus victa Carthagine Siculorum urbes pulcherrimis ſignis exornauit tomo.2. 103.2.12.
P.Africanus Carthagine euerſa nihil in domum ſuam intulit to.4. 457
P.Africani mortem praeceſſit ſol geminus. to.4. 260
P.Annij teſtamentum à Verre per fraudem interceptum to.2. 92
P.Apuleius to.2. 769
P.Antronius Orator to.1. 278
P.Carbo condemnatur to.3. 232
P.Caeſario ſuppellex omnis à Verre ablata to.2. 200
P.Calphurnius Lanarius to.4. 471
P.Cannutius, homo ingenioſus & in dicendo exercitatus to.2. 318
P.Caeſius ciuitate donatus to.2. 644
P.Ceſecius & P.Tadius nauem quandam praeda refertam, abduxerunt to.2. 239
P.Cethegus Orator to.1. 269
Pub.Claudius, L.Portius Coſſ.to.1. 253
P.Claudij libido to.4. 75
P.Clau. amiſſa claſſe condemnatus to.4. 254
P.Clau.Ap.Caeci, F.C.Iunius Conſules tomo.4. 254.315
P.Claudius Augur. to.4. 468
P.Claudius bello punico primo pullos edere nolentes mergi iuſſit to.4. 259
P.Clau.Appij Caeci filius, neglecta religione claſſes maximas pdidit t.4. 314.350
P.Clodius reus lege plotia to.2. 636
P.Clodij flamma in aedibus Cice.to.2. 513
P.Clodius à Milone interficitur to.1. 274
P.Clodij pater to.2 513
P.Clodius contra ius adoptatus to.2. 503
P.Clodius non rite trib.pleb.factus ibidem
P.Clodium ab Antonio vitijs ſuperatum dolet Cice.to.2. 728
P.Clodij caedes ibidem
P.Clodij epitheta to.2. 572
P.Clodij viti to.2. 660.683
P.Clodius Βοῶπις dicitur to.3. 119
P.Clodius cum veſte muliebri depr. henſus domi Caeſa.to.3. 308
P.Clodium Cic. cur oppugnauerit t.2. 619
P.Clodius, Heliā & Fuſiam leges, & Cēſoriam ſuſtulit to.2. 649
P.Clodius, L.Iunius Coſſ.to.4. 339.349
P.Cominius Spoletinus orator to.1. 283
P.Corne. homo auarus, & furax to.1. 199
P.Cornelius qui antea demetrius Mega tomo.3. 193. commendatur. 205
P.Cornificius nullam partem ſaluam reipublicae deguſtauit to.3. 147
P.Craſſus Scaeuolae frater to.1. 148
P.Craſſi mors to.1. 224
P.Craſſus, Africanus Coss.to.2. 255
P.Craſſus Orator to.1. 258
P.Craſſus Lumiliae, P.Craſſi filius t.3. 482
P.Craſſus Lumiliae, F. quando mortuus ibi.
P.Craſſi ſapientis & eloquentis nepos perditiſſimae vitae to.4. 255
P.Craſſus, diues, Aedilis to.4. 453
P.Craſſus Cice. dilectus to.3. 297
P.Craſſus Pontificij & ciuilis iuris ſtudioſiſſimus to.4. 509
P.Craſſus Orator valde probatus Galbae temporibus to.2. 258
P.Craſſus M.F. nimia ambitione honorum in perniciem ſe praecipitauit to.2. 285
P.Craſſus viuo ne P.Craſſo patre mortuus an poſtea to.3. 481
P.Curtius interfectus to.3. 88
P.Cuſpius to.3. 192
P.Dolabella quindecim vir to.3. 108
P.Decius in bello latinorum pro repub. ſe deuouit to.4. 319
P.Decius orator to.1. 260
P.Decij ſomnium to.4. 319
P.Galba Cice. competitor in conſulatu tomo.3. 303
P.Gabinium Piſo accuſat to.2. 60
P.Gauij Cenſani ſupplicium to.2. 262
P.Gracchi largitio to.4. 418
P.Iunij filius in Iudicium à Cice. productus ad commouendam miſericordiam tomo.2. 201
P.Iunius, P.Clodius Coſſ.to.4. 339
P.Lentulus, M.Marcelli, F.Orator t.1. 263
P.Lentulus Orator to.1. 260.283
P.Lentulus, Q.Metellus Coſſ.to.2. 655
P.Lentuli mors to.3. 355
P.Lentulus, M.Aquilium accuſat t.2 61
P.Lentulus, Cos. parens & deus ſalutis tomo.2. 484.488
P.Lentuli Cos. concio pro Cic to.2. 588
P.Lentuli in Cice. merita to.2. 593
P.Lentulus Antoni vitricus to.2. 728
P.Lentulus Aedilis to.4. 453
P.Lentulum Cic. ſibi ant ponit to.3. 36
P.Lentulus miſſus ut priuatos Companiae agros coemeret to.2. 372
P.Lentulus non tantum in dicendo verbis commendabatur quam actione to.1. 278
P.Lentuli conſulatus to.2 488
P.Lentulus in repub. moderanda vir conſtantiſſimus to.1. 253
Pub.Licinius Craſſus, L.Valerius Flaccus Coss.to.2. 376
P.Lucceius Cornificio & Ciceroni neceſſarius to.3. 189
Publius Magius Orator to.1. 369
P.Magius Chilo Marcellū occidit to.3. 55
P.Macinius to.3. 377
P.Mantinius Bruti familiaris to.3. 380
P.Mutius, L.Calpurnius, Coss.to.3. 358
P.Meſſinius Eques Ro. cōmenda. t.3. 309
P.Mummius omnium horarum homo tomo.1. 299
P.Murena mediocri ingenio, ſed magno ſtudio literarum fuit. to.1. 278
P.Mutius iuris peritus inſignis to.1. 252
P.Mutius iudex eū condemnauit, qui Accium poetā in ſcena nominauerat to.2. 14
P.Muti, ludendi pila doctiſſimus t.1. 153
P.Mu. filij, P.Craſ. & P.Scaeuola t.1. 258
P.Naſica interrogatū Granius praeco quid reſponderit to.2. 149
P.Naſica Tib.Gracchū interfecit to.2. 779
P.Naſica non minus profuit Reip. occiſo Tib.Graccho quam exciſa Numātia tomo.4. 417
P.Nigidius quantus vir. to.4. 325
P.Nigidii laus to.3. 56
P.Orbius Orator. to.1. 267
P.Piſo adoleſcens qualis to.2. 139
P.Popilius Orator to.1. 258
P.Popilium reſtituit. L.beſtia to.1. 262
P.Quintius Varus, homo ſumma religione & autoritate to.2. 319
P.Rubrius to.2. 744
P.Rutilius M.F. trib.pleb.to.2. 148
P.Rutilius Rufus damnatus to.1. 92
P.Rutilius an Orator to.1. 262
P.Rutilii damnatio to.1. 668
P.Rutilii Rufi factum to.2. 694
P.Rutilius, L.Iulius Coſſ.to.4. 280
P.Rutilius Rufus Panaetii diſci to.4. 462
P.Rutilium Scipio Conſulem fecit fratrem non potuit to.4. 494
P.Rutilius to.3. 294
P.Rupilius, L.Popilius Coſſ.to.3. 509
P.Rulli longam orationem de lege Agraria nemo intelligebat to.1. 358
P.Ruti. ſoccos habuit & pall.um t.2. 694
P.Rutilii adoleſcentiā ad iuris opinionem P.Mutii domus commendauit to.4. 455
P.Rutilius in quodam triſti ac ſeuero genere dicendi verſatus eſt to.1. 260
P.Rutilii rufi teſtimonium de Laelij eloquentia to.1. 216
P.Rutilius homo doctus & philoſophiae deditus to.1. 155
P.Rutilius homo ſanctiſſimus & temperatiſſimus to.2. 272
P.Rutilius unus interloquutorum in libris de rep. Ciceronis to 3. 360
P.Rutilius documentum virtutis & prudentiae to.2. 694
P.Rutilius trib.pleb. C.Macinum de ſenatu iuſſis educi quod Numātinis deditus fuiſſet to.1. 148
P.Scaeuola quibus Coſſ. Pōtifex maximus fuerit to.3. 474
P.Scaeuola trib.pleb fuit Caepione et Pompeio Coſſ.to.3. 474
P.Scaeuola, P.Craſſi frater to.1. 258
P.Scaeuola orator to.2. 200
P.Scipionis factum & res geſta to.4. 375
P.Scipio, L.Beſtia Coſſ.to.1. 262
P.Scipio Naſica Corculum bis Coſ. et Cenſor Orator to.1. 256
P.Scipionis eloquentia to.1. 268
P.Scipio bis Cos. Corculū dictus to.2. 274
P.Scipio, C.Figulus Coſſ.to.4. 259
P.Sci.Naſica Tib.Gracchū iterfecit t.4. 417
P.Scipio nunquam ſe minus ocioſum eſſe, quàm cum eſſet ocioſus dicebat to.4. 460
P.Scipionis & C.Lael. famil.to.4. 482
P.Seleucbus to.4. 16
P.Seruilius to.2. 242
P.Ser. Olynthū cepit eiuſq; cōtinētia t.2. 82
P.Seruilij, M.Luculli inimicitiae to.2. 628

P.&

P. & Q. Seruilius gemini to.4. 32
P. Seruilius capta Olyntho ſigna omnia Romam aſportauit to.1. 87
P. Seruilius metu Antonij in Senatum uenire non auſus to.3. 173
P. Seruilius quinquennium exercitui praefuit to.1. 187
P. Seſtium Cicero defendit to.3. 70
P. Seſtij commendatio to.3. 194
P. Seſtij parens & uxores to.1. 565
P. Seſtij pietas ibidem
P. Seſtius exanimatus à Clodianis relictus. to.1.583. uulneratur 381
P. Seſtij ſtudium erga Ciceronem et Remp. to.1. 491
P. Sextius ambitus damnatus to.1. 169
P. Sextium coſolatur Cice. to.3. 70
P. Sextium plurimi facit Cice. to.3. 194
P. Sextilius Rufus Q. Fabij Galli teſtamentu callide captauit to.4. 73
P. Sulpitius orator to.1. 169
P. Sulpi. C. Norbanum accuſauit to.4. 451
P. Sulpitij & Q. Pompo. diſſidiu to.4 496
P. Sulpitij dicendi genus to.1. 536
P. Sulpitius accuſatione C. Norbani eloquentiam ſuam illuſtrauit to.4. 451
P. Sulpitius Prae. tela ſicas. Cethegi domo extulit to.1. 401
P. Sulpitius à Sylla oppreſſus to,1. 405
P. Silius Cic. chariſſ. to.3. 101
P. Syllam accuſat Torquatus to.4. 74
P. Syllae mors to.3. 124
P. Sylla Caecilij Syllae filius, & Memmij uitricus to.3. 295
P. Sylla Gabinium poſtulat de amb itu ibidē
P. Sylla Memmij uitricus to.3. 195
P. Tadius Verris legatus ob eius improbitatem ſe ſubduxit to.1. 114
P. Terentius Cice. neceſſarius to.3. 464
P. Terentius Hiſpo commen. to.3. 118
P. Tertius Accenſus C. Neronis in prouincia to.1. 83
P. Titius interceſſit in cauſa Plācit. 3. 143
P. Tubero Africanum auunculum laudauit to.1. 126
P. Tuditanus M. Corne. Tuditanus Coss. to.1. 153
P. Valerius famil. Cice. to.1. 719
P. Valerius Flaccus to.1. 763
P. Valerij domus to.1. 530
P. Valerius homo officioſus in Ciceronem tomo.3. 218
P. Valerius exactis regibus primo anno cōſul fuit to.4. 16
P. Varius to.3. 303
P. Vanetius Perſem uictum ꝑdixit t.4. 185
P. Vatinius cliens to.3. 63
Pudor in orato. to.1. 141
Pudor cupiditatis moderator to.4. 84
Pudor in bello periculoſus to.3. 148
Pueri quos domi audiant loquentes, magni referre to.1. 194
in Pueris ut in ſpeculis naturā cerni t.4.69
in Pueris cognitionis & ſcientiae amor & uirtutis ſemina to.4. 117
P. Vectius Chilo eques Ro. teſtis cōtra Verrem to.1. 177
P. Vectius Scato to.1. 806
P. Ventidius ſe Anto. coniunxit to.3. 157
Pugilatione to.4. 398
Pugna nauali ad Tenedum to.1. 421
Pulchellus puer to.3. 313
Pulchellus Clodius to.3. 311
Pugnaciter to.4. 18
Pulegio ad rutam to.3. 244
Pulchritudo corporis & animi quid to.4. 201
Pulchritudinis genera duo to.4. 437
Puleiū aridum bruma floreſcere to.4. 341
Pullarius unde dictus to.4. 349
Pullus Numitor merito exoſus to.4. 131
Pulmonis ratio in animante to.4. 186
Pulmonibus to.1. 601
Puncti temporis to.1. 316
Puncti. deſinitio to.4. 40
Punicus es to.1. 676
Puniendi ratio to.4. 429
Punicani lectuli. to.1. 431
Punico primo bello qui ex Romanis excelluerint to.4. 188
Punico bello ſecundo praeſtantiſſimi duces ibidem
Punici belli cauſa to.1. 763
Purgatio & eius partes to.1.7.13.66.109.
Pupilla to.4. 164
Pupia lex to 5. 167
Pulinum eſſe to.1. 445
Putare pro nihilo to.1. 811
Puteal to.4. 316
Putei iuges cur aquas hyeme calidas habeant to.4. 161

Q

Qua de re agitur to.1. 341
Quadrantaria mulier to.1. 610
Quadrantaria permutatio ibidē
Quadrare to.1. 611
Quadruplatores to.1. 61.107
Quadrigarum inuentrix to.4. 300
Quaeſtio quid apud Rhetores to.1. 63
67.171
Quaeſtio & iudicatio eadem in coniecturali conſtitutione to.1. 67
Quaeſtionum duo genera to.1. 67
Quaeſtionem omnem in tribus eſſe, an, qd quale ſit to.1. 151
Quaeſtiones perpetuae quando ſint conſtitutae to.1. 159
Quaeſo à nobis to.1. 333
Quaeſtionibus quatenus fides habenda Tomo.1. 471
Quaeſtio facti, in eculeo, iuris, in conſilio tomo.1. 680
Quaeſtorem Praetori loco filij to.1. 60
Quaeſtorem ſi Praetorem accuſet, non audiri to.1. 60
Quaeſtor Imperatori filij loco to.1 495
Quaeſtura primus gradus honoris to.1.64
Quaeſtio de ſeruis in dominos apud maiores nulla, niſi de inceſtu to.1. 680
Quaeſtio infinita. i. conſultatio to.1. 344
Quaeſtio definita, id eſt controuerſia ibidē
Quaeribunda uoce to.1. 462
Quaeſitor to.1. 550
Quaeſticulus to.4. 342
Quaeſtus qui liberales, qui ſordidi to.4. 440
Quaeſtor qualis eſt eligendus to.3. 266
Quae lectorem potiſſimū delectent to.3.66
Quae quiſq; ſtudia maxime ſequatur to.4. 434
Quercus Mariana to.4. 378
Quae dentur Prouerb. to.3. 389
Quale ſit, cum quaeritur to.1. 177
Qualitas ποιότης graece philoſophorum uerbum to.4. 175
Qualitates primae ibidem
Quam quiſq; norit artem, in hac ſe exerceat to.4. 147
Quaeq; uerſus to.1. 786
Quantum ſit uis fraterni amoris to.3. 60
Quatuor libri Acad quaeſtionum to.3. 123
Quam proxime Italiam to.1. 791
Qui conſilium dat, praeſtare praeter fidem nihil debet to.3. 538
Quid ſit, quum quaeritur to.1. 72
Quid inter aduerſarios conueniſſet tomo. 1. 295
Quid iſtis hominibus factum to 1. 347
Quicum in tenebris mices Prouerbium Tomo.4. 72
Qui mentiri ſolet, peierare cōſueuit to.1. 49
Quidem, certe, to 1. 192
Quieſcere ἡσυχάζειν graece to.4. 34
Quieſſem to.1. 562
Quincuncis deſcriptio to.4. 511
Quintae naturae ſeu eſſentia to.4. 144
Quinquageſima to.1. 165
Quinta claſſis to 4. 30
Q. Aelius, M. Pennus Coss. to.1. 160
Q. Aelius Tubero Stoicus to.1. 161
Q. Aelij Tuberonis repulſa to.1. 438
Q. Aelius Tubero, Lucij Pauli nepos, ſeruerus & conſtans to.1. 261
Q. Aemilius Trib. pleb. to.4. 478
Q. Annius Luſcus orator to.1. 156
Q. Arrius orator to.1. 279
Q. Arrij epulum to.1. 590
Q. Arrius fuit M. Craſſi quaſi ſecundarius to.1. 179
Q. Arrius Verri in Praetura ſucceſſor expectabatur to.1. 110
Q. Catuli libera ſententia in patres conſcriptos tomo.1. 69
Q. Catuli laus & autoritas to.1. 366
Q. Catuli dictum de Coss. to.1. 489
Q. Catulus M. Lepid. Coss. to.1. 641
Q. Catu. Cic. patrē patriae noīauit to.1.649
Q. Catuli mors to.1. 114
Q. Catulus F. eloquens to.1. 275
Q. Catuli conſtantia to.1. 587
Q. Catulus oratorum recentiorum politiſſimus to.1. 163
Q. Catulus poeta Roſciū dilexit to.4. 149
Q. Catuli uiri prudentiſſimi de Tribunitia poteſtate populo reſtituēda ſnia to.1.66
Q. Catulus ſenex C. Iulij frater to.1. 163
Q. Caecilius Attici auunculus to.3. 303
Q. Caecilius improbe patrocinium Cic. contra Satrium implorat ibidem

Q. Cæcilius Baſſus to. 3. 579
Q. Cæcily Nigri crimina cum Verre cõmunia to. 1. 56
Q. Cæcily Dionis teſtimonium contra Verrem to. 2. 106
Q. Cæpio orator to. 1. 263
Q. Cæpio à Senatu diſſedit to. 1. 276
Q. Cæpioni qui decreti honores to. 2. 792
Q. Cæpio prætor to. 3. 101
Q. Cic. uulneratur to. 1. 581
Q. Cic. ſomnium to. 4. 320. & eius de petitione conſulatus liber to. 4. 534
Q. Ciceronis in adminiſtranda prouincia ſeueritas to. 3. 268
Q. Ciceronis in prouinciam ſuam beneficia to. 3. 269
Q. Cice. humanitas & affabilitas ibidem
Q. Cicero uectigali Aedilitiorum Aſiam liberauit ibidem
Q. Ciceroni honores maximi ab Aſianis tributi ibidem
Q. Cice. e roſtris pulſus uitam fuga defendit to. 1. 581
Q. Cicero in maximum luctum & laborem detruſus to. 3. 278
Q. Cic. domus incenſa to. 3. 353
Q. Cic. Parilibus coronatus to. 3. 313
Q. Cic. filius patrem matri Pomponiæ reconciliat to. 3. 390
Q. Confidius ſenex to. 3. 337
Q. Cornificius Tribunatus candidatus tomo. 3. 309
Q. Criſpus imperat. to. 3. 177
Q. Dio Haleſinus à Verre hereditate defraudatus eſt to. 1. 106
Q. Enny de Cethegi eloquentia teſtimoniũ to. 1. 153
Q. Fabius Maximus in re bellica callidiſſimus to. 4. 433
Q. Fabius Labeo arbiter electus inter Neopolitanos & Nolanos, uafre utroſq; fefellit to. 4. 410
Q. Fabius Lobeo to. 1. 256
Q. Fabius Q. Fuluius Coſſ. to. 2. 374
Q. Fabius Pamphilus to. 1. 763
Q. Fabij Galli teſtamentum to. 4. 73
Q. Faby Max. leus to. 4. 429
Q. Fabius Max. qualis to. 4. 433
Q. Fabius Max. cunctator to. 4. 502
Q. Fabi. Max. Sp. Caruilius Coſſ. t. 4. 502
Q. Fabij ſcomma in Salinatorem to. 4. 502
Q. Fabius maximus augur to. 4. 502
Q. Fabius Legatus to. 3. 32
Q. Fabius Virgilianus to. 3. 33
Q. Fabius M. fra. to. 3. 135
Q. Filij acerbiſſimæ in patrẽ literæ t. 3. 515
Q. Fra. Tuſculanũ uenditat to. 3. 311
Q. Fratri Aſiam prouincia obtigit ibidem
Q. Fratris offenſio in Atticum to. 3. 314
Q. Frater inſigni pietate, fide, uirtute, uir tomo. 3. 311
Q. Fratris orationis uolumen contra Ciceronem to. 3. 377
Q. Frater Ciliciæ præfectus ibidem
Q. Frater Cæſaris legatus to. 3. 38
Q. Fra. officij ſui pulchre monuit Cicero. tomo. 3. 256
Q. Fratris continentia ibidem
Q. Fratri Cic. ſcribere ipſe ſolitus non dictare to. 3. 280
Q. Frater ad uerſus aptior to. 3 296
Q. Fratris bibliotheca Græca ibidem
Q. Frater quatuor Tragœdias ſedecim diebus abſoluit to. 3. 298
Q. Fratris ſapiens conſilium Cicer. datum to. 1. 214
Q. Fratris oratio ſubtilis et ornata t. 1. 163
Q. Fratre nihil mitius & placatius in uxorem to. 3. 664
Q. Fratris domus à Clodi. accenſa t. 3. 179
Q. Frater quicquid Ciceroni placebat id rectum ſe putare aiebat to. 3. 419
Q. Frater omnes ſuos etiam quibus iraſcitur crebrius charos habet to. 3. 454
Q. Fratris uirtutes eximiæ to. 3. 265
Q. Fratris legatorum præſtantiſſimus Tubero ibidem
Q. Frater Cicerone ipſo prudentia non inferior to. 3. 267
Q. Frater ad iracundiam paulo propenſior tomo. 3. 273
Q. Frater Ciceronis periculorum & laborum particeps eodem
Q. Fra. aſperitas in animaduertendo eodẽ
Q. Fratris literæ quædam abſurdæ & iniquæ to. 3. 298
Q. Fr. militiæ laboribus offendebatur ibidẽ
Q. Fratres in prouincia plurimi fiebat tomo. 3. 184
Q. Fra. in uerſibus ſcribendis tritus t. 3. 179
Q. Fratris literæ de Britannia to. 3. 189
Q. Frater in Pomponiam uxorem offenſior to. 3. 303
Q. Fratris cum Pomponia reconciliatio tomo. 3. 306
Q. Frater Ciceroni inimiciſſimus factus tomo. 3. 464
Q. Frater tametſi inimicus Attico tamen à Cicerone cõmendatur to. 3. 465
Q. Frater Ciceroni per literas ſatisfacit, ſed aſperioribus uerbis quam ſi grauiſſime accuſaret ibidem
Q. Frater, de Cicerone acerbiſſima loquitur & ſcribit to. 3. 467
Q. Fadius to. 1. 726
Q. Fuluius Q. Flaccus Coſſ. to. 2. 374
Q. Furius Eq. Rom. to. 2. 732
Q. Fuſius Calenus to. 2. 787
Q. Fury ſententia to. 1. 795
Q. Flaccus uiros ex latrocinio Clodiano notiſſimos occidit to. 3. 353
Q. Granius orator to. 1. 168
Q. Hortenſius pene interfectus to. 3. 117
Q. Hortenſio qui decreti honores to. 2. 792
Q. Hippij cum Cice. to. 3. 256
Q. Ligarius Africæ præfectus to. 2. 708
Q. Ligarium conſolatur Cic. to. 3. 83
Q. Lollius Eq. Ro. to. 2. 116
Q. Lucretius Veſpillo to. 1. 264
Q. Lutatius Diodorus to. 1. 209
Q. Lucilius Balbus Stoicus to. 4. 230
Q. Lucetius Sulmone fugit to. 3. 418
Q. Marcius, Cn. Seruilius Coſſ. to. 1. 259
Q. Mamercus Eq. Ro. to. 3. 196
Q. Maximus Verrucoſus to. 1. 258
Q. Max. L. Pauli nepos orator to. 1. 260
Q. Max. L. Metellus Coſſ. to. 3. 434
Q. Maximus epulum Africani nomine populo dat to. 1. 431
Q. Maximus filium conſularem efferens nõ lux to. 1. 158
Q. Max. Annibalem iuueniliter exultantem patientia fregit ibidem
Q. Max. Honoris templum bello Liguſtico dedicat to. 4. 268
Q. Max. Scip. Fr. Mancinus Coſſ. t. 4. 498
Q. Max. Conſularem filium amiſit t. 3. 52
Q. Maximi ſella to. 3. 104
Q. Metellus diſertus to. 1. 253
Q. Metellus orator to. 2. 256
Q. Metellus Numidicus orator to. 1. 263
Q. Metel. T. Flaminius Coſſ. to. 2. 381
Q. Metel. Celer non infans to. 1. 288
Q. Metel. L. Veturius Philo Coſs. to. 2. 253
Q. Metel. L. Sulla Coſs. to. 2. 97
Q. Metelli uirtus & conſtantia to. 1. 587
Q. Metelli mors to. 2. 619
Q. Metelli & Cice. reconciliatio to. 2. 628
Q. Metelli autoritas to. 1. 649
Q. Metellus, C. Mary legionibus pro patriæ ſalute ceſſit to. 1. 612
Q. Metellus L. Africanus Coſs. to. 3. 318
Quintus Metellus, de patria, quam ſententia maluit cedere to. 2. 636
Q. Metellus L. F. Carneadem adoleſcens audiuit to. 1. 212
Quinnam Metellum bonum uirum falſo criminatus eſt Marius, ut pro eo conſul fieret to. 4. 473
Q. Metelli orationes contra Tiberium Gracchum to. 1. 256
Q. Metellum deorum laude coniungit Cicero to. 2. 652
Q. Metellus Pius Corduba à poetis res ſuas ſcribi curat to. 2. 476
Q. Metellus Geticus Leg. to. 3. 280
Q. Metellum merito beatum dicit to. 4. 137 tres filios Coſs. quarum Prætorem, tres filias nuptas uidit ibidem
Q. Metelli Celeris ad Ciceronem expoſtulatio to. 3. 58
Q. Metellus nepos to. 2. 628
Q. Metell. cauſam de pecunijs repetũdis dixit to. 2. 636
Q. Metell. Tribun. pleb. ludos contra S.C. fieri iuſſit, priuatus prohibuit tomo ſecundo. 649
Q. Metellus exilio reuocatus. tomo ſecundo. 556
Q. Minutius eques Romanus in primis honeſtus to. 2. 173
Q. Mutius, ſolus in caſtra Porſennæ uenit to. 2. 575
M. Mutij domus maxima ciuium frequentia quotidie celebrabatur to. 1. 158
Q. Mutius Rutilij cauſam egit. ſed non ex iudicij illius dignitate to. 1. 161

Q. Mutius L. Craſſi ſocer to. 1. 139
Q. Mutii ſententia de bello ciuili to. 3.412
Q. Mutij innocentia to. 2. 108
Q. Mutius L. Licinius Coſſ. to. 1. 117
Q. Mutius P. filius in iure ciuili maxime excelluit to. 4. 434
Q. Mutius omniu moderatiſſimus to. 4. 453
Q. Mutius Scæuola Augur to. 4. 431
Q. Mutius Ædilis to. 4. 453
Q. Nobilior M. F. Ennium ciuitate donauit to. 1. 255
Q. Opim. feſtiue ab Ægilio irriſus to. 1. 100
Q. Opimius Verre prætore à quibuſdā magnatibus indigne ſpoliatus to. 2. 102
Q. Pompeius homo nouus to. 2. 316
Q. Pompeius Meſſalam de ambitu poſtulauit to. 3. 394
Q. Pompeius orator to. 1. 188
Q. Pompe. A. F. Bithynicus orator t. 1. 178
in Q. Pompeium teſtibus clariſſimis nō creditum to. 2. 267
Q. Pompeius L. Sulla Coſſ. to. 1. 363
Q. Pompeius callide improbus, in fœdere Numantino inficiendo to. 4. 73
Q. Pompeius Prætor urbanus to. 1. 356
Q. Pompeius to. 4. 474
Q. Pompeius to. 4. 495
Q. Pompe. ſcheno batēcam faciens to. 3. 107
Q. Pompeius Sex. F. commend. to. 3. 196
Q. Roſcij ſoror nupta eſt P. Quintio quem Cicero defendit to. 1. 13
Quintus Roſcius ex ante acta uita Probus & Innocens comprobatur to. 1. 45
Q. Rubrius Varro, qui à Senatu cum Mario hoſtis iudicatus fuit, eloquens habitus eſt to. 1. 268
Q. Rubrius à Verre corona & phaleris et torque donatus to. 2. 181
Q. Scæpio L. Saturnino legem frumentariā ferenti interfuit to. 1. 6
Q. Scæpio uir acer & eloquens to. 1. 263
Q. Scæuola ætate cōfectus, baſtili nixus, periculoſis Reipu. rebus interfuit t. 1. 384
Q. Scæuola P. filius fundū pluris redemit quam uenditor indicauerat, quod illum pluris æſtimare diceret to. 4. 470
Q. Scæuola Iuriſperitorum eloquentiſſimus tomo. 1. 143
Q. Scæuola pro Marco Coponio to. 1. 271
Q. Scæuola L. Craſſus Coſſ. to. 1. 276
Q. Scæuolæ Auguris domus omnibus patuit to. 2. 781
Q. Scæuola trucidatus to. 4. 304
Q. Sertorius orator to. 1. 269
Q. Ser. Galba quomodo iudicium euaſerit. to. 1. 294
Q. Seruilius to. 3. 89
Q. Soſius tabellarium incendit to. 4. 323
Q. Suffidium Equi. Roma. Bruto commendat Cicero to. 3. 196
Q. Thermus iuriſcōſultus nobilis to. 3. 209
Q. Ticinius uiaticū ſe habere negat t. 3. 406
Q. Tubero in libris de Repub. in ſermo to. mo. 3. 362
Q. Tubero dies & noctes philoſophiæ operam dabat to. 1. 235
Q. Tubero Africani ſororis filius L. Pauli nepos cur Prætura deiectus to. 1. 40
Q. Trebellij ſtatua to. 2. 771
Q. Turius to. 3. 187
Q. Valerij orat. uocis lenitas to. 1. 219
Q. Valerius Soranus orator to. 1. 268
Q. Valerius uaſtus & fœdus homo, dicendi facultate magnam conſecutus eſt gratiam to. 1. 140
Q. Varius orator to. 1. 275. 289
Q. Varius importuniſſimus to. 4. 304
Q. Varius ſua lege damnatus eſt to. 1. 189
Q. Varij teſtimonium ōtra Verrē to. 2. 126
Q. Varius uehemens et expeditus to. 1. 189
Q. Varus, Cn. Pomponius oratores contemporanei to. 1. 270
Q. Vectius Vectianus orator to. 2. 268
Q. Voconij lex to. 1. 93
Q. Voluſius homo abſtinens to. 3. 377
Q. Voluſius Cice. diſci. to. 3. 64
Quis parentem laudauit prouerb. to. 3. 181
Qui ſibi prodeſſe nequit nequicquam ſapit to. 3. 95
Qui ſemel inuerecundus, hic iuniter ſit impudens to. 3. 65
Quirinus, qui Romulus to. 4. 269. 378
Quod prout to. 2. 787
Quod bonum Fauſtum felix to. 4. 328
Quot homines tot ſententiæ to. 4. 50
Quodcunq; in ſolum uenit to. 4. 216
Quoad eius fieri poſſit to. 3. 63
Quod exēplo fit, id iure fieri putant t. 3. 47

R

RAbide to. 4. 314
Rabioſe to. 4. 205
Rabrianā domum Fontius emit tomo. 3. 306
pro Rabirio Cic. oratio to. 3. 372
Rabirius & T. Fannius more Acad. diſputantes to. 4. 1.
Rabocentus regi Cotto uenditus to. 1. 665
Rabulum to. 1. 151
Racilius de Clodianis facinoribus in Senatu queſtus to. 3. 180
Racilius Trib. Pleb. to. 3. 184
Ratio quid to. 1. 8. 16. 57. 357. 181
Rationis confirmatio to. 1. 16
Ratiocinatio to. 1. 13
Ratio uitioſa to. 1. 18
Ratio infirma to. 1. 18
Rationis controuerſia to. 1. 67
Rationem & firmamentum in coniecturali cauſa non eſſe to. 1. 8
ex Ratiocinatione to. 1. 6
Ratiocinatio to. 1. 79
Ratiocinatio tripertita to. 1. 79
Ratiocinatio quinquepertita to. 1. 79
ex Ratiocinatione controuerſia to. 1. 120
Rationem ducere to. 2. 96
Ratio bona to. 2. 456
Ratione à beſtijs homines plurimum differre to. 4. 71
Rationis in homine uis to. 4. 71
Ratio in capite to. 4. 143
Ratio regina omnium et domina to. 4. 174
Ratione ſola beluis præſtamus to. 4. 163
Ratione animi regi appetitus to. 4. 363
Ratione nihil diuinius to. 4. 115
Ratione nihil diuinius to. 4. 366
Ratio cum perfecta eſt, nominatur rite ſapientia to. 4. 382
Ratio ignaua, ἀργὸς λόγος to. 4. 370
Ranæ pluuias prædicunt to. 3. 528
Ranarum marinarum natura to. 4. 181
Rana procellas denunciat to. 4. 320
Rana marina obruere ſe harena ſolet & piſciculos uenari to. 4. 281
Ranunculi to. 3. 100
Rapſerit to. 4. 395
Rauduſculus to. 3. 390
Reapſe to. 4. 113. 325
Reatini contra Interamnates Ciceronē patronum eligunt to. 3. 359
Recaleſcunt to. 4. 162
Recens e prouincia eſſet to. 2. 63
Recentior to. 1. 12
Recentiſſimus annus to. 1. 163
Recectoricius ager to. 2. 352
Rectum ſeu recte factum κατόρθωμα tomo. 4. 91. 95. 104
Rectum officium to. 4. 415. 462
Recenſio to. 5. 683
Receptui canere to. 2. 802
Receptus & ſuſceptus to. 1. 55
Reciprocantur to. 4. 310
Recipere to. 2. 138
Recolendas to. 1. 126
Recordationes to. 3. 477
Recrearet to. 4. 121
Recuperator to. 2. 276
Recuperatorio to. 1. 202
Recuſatio to. 1. 165
Redemptor to. 2. 144
Reddere uitam pro Rep. to. 2. 561
Redigere in memoriam to. 2. 728
Redire ad ſe to. 2. 781
Redire in gratiam to. 1. 782
Redire in uiam to. 2. 802
Red uiuus lapis to. 2. 208
Red uiua to. 2. 38
Refert acceptum to. 1. 716
Refert um ſceleratiſſimorum to. 2. 363
Refertius to. 2. 156
Referre in literas publ. to. 1. 89
Referre ad Senatum to. 2. 399
Referre in codicillos to. 2. 782
Referre gratiam to. 1. 748
Referre in acceptum to. 2. 100
Referre in pedem to. 2. 808
Refigere & figere tabulas to. 1. 803
Refricare obductam cicatricem to. 1. 378
Refrigerata to. 1. 67
Regium capitis reum eē, inuſitatū to. 2. 710
Regifice to. 4. 189
Regillus Lepidi F. qñ mortuus ſit to. 2. 88
Regium imperium omnium antiquiſſimū to. 4. 405
Regium Lepidi urbs to. 2. 174
Regiæ laudes quæ to. 2. 714
Regium nomen ſanctum to. 2. 716
Regum imperia to. 1. 694
Regni nulla ſancta fides et ſocietas t. 4 418

Reguli captí fides, & an eius factum probandum to.4. 421
Regulus uigilia et inedia necatus t.4. 135
Regulus à Poenis captus, captiuos reddi diſſuaſit ad hoſtes rediit to.4. 477.478
Regum Perſarum ac Syrorum mos, plures uxores habere to.2. 157
Reiectio iudicum to.1. 474
Rei officium to.1. 345
Rei qui appellentur to.1. 306
Rei militaris uirtus to.2. 418
Reip. defenſores quanta ſequantur bona tomo.2. 583
Reip. moderatori quæ præſtanda to.3. 416
Rei familiaris habenda ratio to.4. 455
Reipub. ſtatus optimus à Cicerone deſcriptus to.4. 382
Reip. præſuturis duo Platonis omnino tenenda to.4. 429
Reip. duo corpora to.2. 415
Reip. ruituræ ſignum to.2. 130
Reip. ſtatus poſt mortem Cæſaris to.3. 173
Reip. charitas maxima to.3. 136.162
Reip periculum bello ciuili Antoniano tomo.3. 163
Remp. pœna et præmio contineri to.3. 257
Reipub ſtatus Ciceronis conſulatu qualis fuerit to.3. 158
Relatio criminis apud Rhetores quid ſit. tomo.1. 66
Relictus ad Senatorem to.1. 66
Religione liberare to.1. 403
Religio quæ in animis uerſetur to.4. 396
Religio Romanorum maxima to.4. 120
Religio quid to.4. 256
Religioſi qui & unde to.4. 271
Religionis calumniæ to.3. 257
Religioſum quid to.1. 77
Religionis uis apud maiores & exiſtimatio maxima to.4. 258
Religio officij to.1. 241
Religionis caput to.2. 517
Religionis priſci Rom. ſtudioſi to.2. 510
Rem familiarem ſinere dilabi flagitioſum eſt to.4. 453
Remiſſe to.1. 817
Remitto to.1. 189
Remmia lex to.1. 26
Remotio criminis to.1. 616.67
Remota quæ ſint to.1. 14
Remotum argumenti uitium to.1. 86
Remunerari beneficia to.2. 317
Renunciatio & eius dignitatis ordo tomo ſecundo. 417
Remus inflexus to.4. 18.31
Remp. duabus contineri rebus to.3. 257
Repetitio to.1. 41
Repetundarum lex primum à L. Piſone lata to.1. 259
Replicare annalium memoriam to.2. 461
Reprehenſio & huiuſmodi to.1. 83
Reprehenſionis modus quantus to.1. 88
Repromitte to.2. 48
Repagula iuris to.2. 131
Repueraſcere to.1. 164
Repugnare to.1. 884
à Repugnantibus to.1. 332.338
Repulſæ nobilium exempla to.2. 544
Repulſi dicuntur, quorum mentes & res ſunt perditæ longeque à communi ſalute deſtituti to.2. 539
Reputauiſſe to.4. 280
Requietis to.4. 303
Requiete to.4. 313
Rerum principiorum uariæ philoſophorum opiniones to.4. 40
Rerumpub. naturales quaſdam eſſe quæſtiones to.4. 336
Rerum tam bonarum quam malarum tria eſſe genera to.1. 348
Rerum geſtarum & rerum à me geſtarum gloria to.2. 473
Res aduerſæ proſperæque quomodo ferendæ tomo.4. 430
Res familiaris qua ratione parari debeat tomo.4. 459
Reſpublica to.2. 584
Reſp. deorum ope gubernentur to.2. 381
Reſp quando beata to.3. 169
Res iudicatæ uitioſe proferrer to.1. 22
Reſp. non eſt in parietibus, ſed in aris & focis to.3. 401
Reſp. plerumque creſcit priuatis inimicitijs tomo.2. 831
Reſp qualis eſſe debeat to.2. 176
Reſp. rei nauticæ comparata tomo.2. 501. 514.561.574.
Reſolutorus to.2. 816
Reſponſitare to 4. 180
Reſponſu to.2. 343
Res ruſticæ to.2. 291
Reſtare to.2. 471
Reſtipulatio to.1. 48
Res uiro interdum deterior ſit to.2. 778
Retractus, non reuerſus to.2. 771
Reuellit to.1. 197.212
Reuerſio to.4. 82
Reuiuiſcere to.1. 685
Rhadamãthus inexorabilis index t.4. 149
Rheginus Ibycus flagrauit to.4. 211
Rhegynum uento delatus Cic. to.3. 186
Rhetor ab eloquendo græce, latine eloquẽt dictus eſt to.1. 302
Rhetorum campus de Salamine, Marathone, & cæteris to.4. 411
Rhetoricæ materia & finis to.1. 60
Rhetoricæ artificiũ & difficultas to.1. 249
Rhetorica apud Græcos inter cæteras diſciplinas poſtremo inuenta to.1. 127
Rhetorica Ciceronis eo adhuc puero ſcripta to.1. 126
Rheto. uis ſita in rebus & uerbis to.1. 343
Rhetorica eſt artificioſa eloquentia to.1. 63
Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno aſſimulat Zeno to.4. 65
Rhetoricæ memoria to.1. 64
Rhetoricæ partes quæ to.1. 64
Rhetorica an ars to.1. 137
Rhetoricos improbat ſuos Cice. to.1. 237
Rhetorica dialectica dilatata eſt to.1. 289
Rhetoricam quo Zeno expreſſerit to.1. 309
Rhinthonis comici uerſus to.3. 320
Rhodiorum cum Mithridate bellum t.2. 138
Rhodij morientis diuinatio to.4. 132
Rhodon to.3. 30
Rhodum Ciceronum puerorum cauſa nauigat Cic. to.3. 390
Rhodij Mithridatis hoſtis ſtatuas non deiecerunt to.2. 134
Rhodiorum furor & improbitas to.3. 179
Rhodiorum furor & amentia & in P. Lentulum perfidia to.3. 278
Rhodijs cũ Ro. fœdus renouatur to.3. 280
Ricinijs to.4. 403
Riualitas to.4. 207
Rictus to.2. 214
Ridere conceſſum, cachinatio uituperatur. to.4. 210
Ridicula quatenus oratori pertractanda. to.2. 295
Ridiculorum genera duo to.1. 295
Ridiculo quomodo utendum to.1. 306
Riſus mouere an oratoris to.1. 294
Riſus Sardonius to.3. 102
Rimas agere to.3. 509
Ῥυθμὸς qui numerus to.1 303.318
Robuſtior improbitas to.2. 737
Rogare populum to.2. 722
Rogatio lata ut Ciceroni ultra CCCC. millia liceret eſſe to.3. 339
Rogo & obſecro to.1. 485
Rogati qui deteriores fiant to.3. 30
Roma à Romulo parilibus cõdita t.4. 354
Roma ubicunque libertas to.3. 201
Romæ capiendæ præſagia to.4. 318
Romanorum in adminiſtranda rep. et militia præſtantia to.4. 139
Rom. Græcos in quibus ſuperant to.4. 139
Ro. militum labores et diſciplinæ t.4. 172
Roma libera ciuitas to.3. 151
Roma. cultu deorum & religione nullis inferiores to.4. 259
Rom. pop. religio diuiſa in ſacra & extra to.4. 190
Romani in bello ſine extis nihil agunt, domi ſine auſpicijs nihil to.4. 317
Rom. imperium charitate auctum, ſæuitia amiſſum to.4. 417
Rom. erga Pyrrhum animus to.4. 418
Romanorum ducum continentia to.4. 417
Romani in Caudinis furcis ſub iugum miſſi to.4. 479
Romulus in cœlum relatus to.4. 144
Romulus, qui Quirinus to.4. 269
Romulus augur to.4. 308
Roma orbis terræ to.2. 387
Romæ Epithetũ to.2. 463
Roma capta ſexennio poſt captos Veios tomo.4. 318
Romæ quando cœperint ſtudia floreſcere tomo.2.1. 476
Romæ magnitudo animi quando cœpta tome.2. 597
Roma ciuitas ex uarijs, & ut plurimum uitioſis hominibus conflata to.4. 542
Romæ magna arrogantia ingens libertas, & hominum licentia to.3. 268
Romæ magna aquarum proluuies to.3. 298

Roma

Romæ ſumma copia eloquentiſſimorum ho minum erat to. 1. 290
Romanum imperium deorum numine au ctum to. 1. 531
Romana Reſpub. ex agricolis nata & au cta eſt, Tomo ſecundo
Romani ſales & facetiæ to. 3. 230
Romani reliqua urbe capta, arcem tamen retinuerunt to. 3. 405
Romani appetentes gloriæ to. 2. 296
Romanorum mos in accumbẽdo to. 2. 432
Romani Capuæ peregrini to. 2. 375
Romani uirtute imperabant to. 2. 210
Romanus exercitus à Samnitibus ſub iugũ miſſus to. 4. 479
Romani liberatores orbis terrarũ to. 3. 260
Roma ſeruire neſcit to. 2. 791
Romanos ingenio cæteris pſtitiſſe to. 1. 128
Roma. antiquũ inſtitutũ, in eos qui in pro uinciam proficiſcerentur to. 2. 193
Romani duarum ciuitatum ciues eſſe non poſſunt to. 2. 294
Romani in pace conſuetudini, in bello utili tati paruerunt to. 2. 306
Romanorum magnificentia in publicis, cõ tinentia in priuatis to. 2. 440
Romanæ Reipub. ſtatus to. 3. 200
Romilia tribus to. 2. 375
Romuli Remiq́; auguria to. 4. 329
Romulus ut ſolus imperaret Remum fra trem occidit to. 4. 467
Roſcia lex de decoctoribus to. 2. 67
Roſcij hiſtrionis mors to. 2. 478
Roſcius in ſuo genere excellens to. 1. 142
Roſcij Amerini defenſio prima cauſa publi ca Cicero. to. 1. 190
Roſcius in ſenectute tibias & numeros tar diores fecerat to. 4. 320
Roſcius dicere ſolitus, caput eſſe artis dece re, tomo. 1. 142
Roſcius ſolus dignus qui in ſcena ſpectetur Tomo ſecundo 13
Roſcius pulchrior deo to. 4. 249
Roſcius Qu. Catulo formoſiſſimus uidebatur ibidem
Roſcij portentum in cunabulis to. 4. 334
Roſcius Capito Sexti Roſcij inimicus erat Tomo ſecundo 20
Roſcio ſpectante, impudentis in ſcena ge ſtum agere to. 1. 194
Rotunda forma nullam pulchriorem ait Plato to. 4. 140
Rotunde to. 4. 102
Rubicon flumen to. 2. 770
Rubrius perditiſſimus homo inter Verris conſiliatores to. 2. 83
Rudem accipere to. 2. 739
Rudimentum ponere to. 1. 832
Rulli cautio I ferẽda lege agraria to. 2. 378
Rumorum colligere uentos to. 2. 324
Rumor autor to. 2. 551
Rumuſculos aucupari to. 2. 330
Rupilia lex to. 2. 209. 121
Ruſticæ uitæ laus to. 2. 29
Ruſtica res eiuſmodi to. 1. 191
Ruſtici Romæ ſomnium to. 4. 320
Ruſticæ rei oblectamenta to. 4. 537
Rufio Trebatij to. 3. 94
Rum caſa, prouerb. to. 1. 193
Rutilia C. Cottæ mater quando mortua, Tomo tertio 479
Rutilius innocens in iudicium uocatus, nec Lucium Craſſum, nec Mar. Antonium eloquentiſſimos uiros adhibere uoluit, Tomo primo 260
Rutilius P. doctus uir & græcis literis eru ditus, Panetij auditor to. 1. 260
Rutilius Stoicus perfectus to. 1. 261
Rutilius quantus uir to. 1. 260

S

Sabino Oratorem ſuum Cicer. com mendat to. 3. 237
Sabeus deus Græcia eiectus t. 4. 398
Sagæ & ſagaces to. 4. 321
Sacer mons to. 1. 222
Sacerdotij in collegium inimicus cuiquam ex collegio optari non poterit to. 3. 242
Sacerdotium facile conſequi potuiſſet Cice ro to. 3. 230
Sacerdotia populus mandare non poterat, Tomo ſecundo 331
Sacra uia to. 2. 545
Sacella periculi perfugia to. 2. 363
Sacerdotio præditus to. 2. 523
Sacra Græca to. 2. 217
Sacra tam antiqua quam urbs to. 2. 252
Sacra Idææ in urbem ab optimo uiro ſuſce pta tomo. 4. 124
Sacrarium Bonæ deæ ubi to. 1. 686
Sacroſanctæ profeſſiones to. 2. 397
Sacroſanctum quid to. 2. 648
Sacrificium triumm pontificum to. 2. 162
Sacrificatio to 4. 265
Sadala rex to. 2. 83
Sagæ anus quæ multa ſcire uolũt to. 4. 322
Saguntum tomo. 2. 278
Sagire, id eſt acute ſentire, unde canes ſaga ces tomo 4. 322
Sagitta ſtella to. 4. 544
ad Sagram to. 4. 291
Saguntini parentes ſuos liberos emori, quã ſeruos uiuere maluerunt to. 4. 520
Saitæ Mineruam colunt to. 4. 300
Salaconis iniquitas to. 3. 515
Salaminij Trophæi memoria nunquam de lenda tomo. 4. 161
Salaminij pecuniam contra legem Sabinianam à Scaptio ſumunt to. 3. 378
Salaminij lege Gabinia uerſurã facere pro hibiti tomo. 3. 378
Salaminij à M. Scaptio uexati eodem
Salaminij Senatũ obſedit Scaptius t. 3. 380
Salaminiorum in Ciceronem edicta hono rifica to. 3. 386
Sales duplices to. 1. 306
Salitores Britanniæ to. 3. 362
Salis ſatis, ſanniorum parum to. 3. 129
Saliorum cura in Palatio to. 4. 318
Salpinorum peſtilentiæ to. 2. 370
Salutatorius orbis to. 2. 652
Salutator infamis to. 2. 416
Saltat nemo ſobrius to. 2. ibidem
Salum tomo. 5. 298
Saluſtij Empedoclea to. 3. 296
Saluſtius tomo. 3. 304
Saluſtij Conſilium de libris Ciccero. de Re pub. to. 3. 297
Salutaris litera to. 2. 672
Salutariter to. 1. 337
Samarobrinam miſſus Trebatius to. 3. 97
Samus urbs à Q. Cicer. inſtaurata to. 3. 169
Samia uaſa to 2. 432
Samiæ Iunonis ſignum à Verre furto ſubla tum eſt to. 2. 82
Samnites haſtas uibrant ante pugnam qui bus in pugna nihil utuntur to. 1. 206
Sampſiceramnus to. 3. 329
Samnis gladiator to. 4. 273
Samothracia tomo. 4. 219
Sandonis filius Athenodorus to. 3. 136
Sanguis ærarij to. 2. 159
Sanguis non niſi ex corpore eſt, to. 4. 346
Sanguis luendus ſupplicio to. 2. 72
Sanitas animi to. 4. 180
Sani philoſophi qui dicantur to. 4. 180
Sanctitas, ſcientia colendorum deorum, Tomo quarto 826
Sanctiones quomodo ſacrandæ to. 2. 642
Sanctius ærarium to. 2. 224
Sanctos eſſe poetas to. 2. 478
Sappho tomo. 2. 222
Sapiens ſi algebis to. 1. 201
Sapientes ſeptem to. 2. 232
Sapientia eloquẽtiæ fundamentũ to. 3. 328
Sapientes non iraſci Stoici dicunt to. 2. 222
Sapientis an ſit, uerſari in Repub. to. 1. 222
Sapientes qui ſint Stoicis to. 1. 222
Sapientis eſſe ſtatuere qs ſit ſapiens to. 4. 15
Sapientem nihil opinari to. 4. 27. 39
Sapientis uis maxima, cauere ne capiatur, ne fallatur to. 4. 27. 29
Sapiens in præcipitem locum ſe non debet committere to. 4. 29
Sapienti ſola culpa præſtanda to. 3. 119
Sapientem citius flammã in ore tenere quã dicta to. 1. 192
Sapientem dupliciter aſſenſum ſuſtinere Tomo quarto 37
Sapiẽtis deſcriptio ſecundũ Stoicos to. 4. 45
Secundum Epicureos to. 4. 20
Sapiẽs ſemp et ſolus beatus to. 4. 59. 82. 222
Sapienti fortunam interuenire ait Epi. exiguam to. 4. 80
Sapienti diuitias parabiles eſſe ait Epicurus Tomo quarto 80
Sapientum ueterã præcepta to. 4. 100
Sapiens Stoicis ſolus liber, ſanus, formoſus, Tomo quarto 100. 102. 115
Sapientis perſona quàm grauis to. 4. 100
Sapientis fructus maximus to. 4. 115
Sapiẽtem ẽs mortis terrore moueri to. 4. 124
Sapientem eſſe, an ſatis bene ad uiuendum, Tomo quarto 135
Sapientis eſt præmeditari to. 4. 187
Sapientes uſq; ad ætatem Pythag. dicti po ſtea philoſophi to. 4. 215
Sapientis proprium, nihil, cuius pœnitere poſſit, facere to. 4. 228

Sapiens neq; ocioſus, neq; ſolus unquam, Tomo quarto, 460
Sapientis turpe dicere, nõ putarã to.4. 438
Sapientem ne quicquam ſapere, qui ipſe ſibi prodeſſe nequit, quomodo intelligendum to.4. 470
Sapientes omnes liberos eſſe to.4. 521
Sapiens quod ſolus diues to.4. 523
Sapientia quid ſit to.4. 443
Sapientiæ uis to.4. 91
Sapientia ars uiuendi, quæ ex ſeipſa habeat conſtantiam to.4. 19.& ſequent.
Sapientia in tres partis diſtributa to.4. 40
Sapientiam expeti propter uoluptatem ait Epicurus to.4. 56
Sapientia ſi uideretur, ardentes ſui amores excitaret to.4. 72
Sapientia uitæ beatæ effectrix to.4. 79
Sapientia hominem non genuit ſed accepit à natura inchoatum to.4. 108
Sapientia à principijs naturæ profecta Tomo quarto 90
Sapientia efficiens quæ dicatur to.4. 96
Sapientiam etiam eſſe ſub ſordido palliolo, Tomo quarto 190
Sapientiæ ſtudium ante Lælij & Scipionis ætatem Romæ non floruit to.4. 197
Sapientem nunquã iratum eſſe to. 4. 206
Sapientia rerum diuinarum humanarumq; ſcientia tomo.4. 107
Sapientia mater omnium bonarum artium Tomo quarto 389
Sapientia olim uirtut i princeps to.4. 441
Sapientia quæ σοφία græc.to.4. 441
Sapientia à prudentia differt ibidem
Sapientia nihil homini melius to.4. 443
Sapientiæ neruï, non te uere credi to.4. 528
Sara nefarius homo to. 3. 539
Sardi uenales prouerb.to.3. 102
Sarta tecta to.1. 97
Sardanapali epitaphium to.4. 231
Satrius C.Trebonij legatus to.3. 282
Saturninus Antiocho philoſopho inimicus Tomo quarto 17
Saturnus phyſice quid ſigni to.4. 269
Saturni ſtellæ φαίνων, quot annis curſum conficiat to.4. 167.375
Saturnus unde dicatur to.4. 269.300
Saturnus à Ioue uinctus to.4. 169
Saxa rubra to.1. 739
Saxetum to.1. 369
Scabella to.1. 615
Scalæ to.2. 677
Scalarum ſimilitudo to. 3. 82
Scamander Fabritiorum libertus to.1. 318
Scamonea radix ad purgandum efficaciſſima tomo.4. 318
Scantia ſylua to.1. 385
Scantinia lex to. 3. 116
Scapulæ hæredes to. 3. 485
Scaptius Senatũ Salamine obſedit to. 3. 377
Scaptius to. 3. 380.& inde
Scaptius præfectus Appij homo importunus eodem
Scaphia to.2. 200
Scaurus à Bruto accuſatur to.2. 272
Scaurum Triarius reum fecit to. 3. 362
Scauri patrem ornatiſſime defendit Cicer. Tomo tertio 361
Scaurum defendit Cicer.to. 3. 289
Scaurus de ambitu à Triario poſtulatus, Tomo tertio 194
Scaurus Rutilium accuſans pulchre illuſus eſt to. 1. 201
Scauri uita tribus libris conſcripta Cyripædia minime poſt ponenda to. 1. 263
Scaurus, C.Octauij ſplẽdidiſſimas ædes demolitus eſt to.4. 438
Scenæ & populo ſeruire to. 3. 253
Scæuolæ & Craſſi comparatio to. 1. 265
Scæuola iuriſperitorũ eloquentiſſi.t.1.265
Scæuola & Craſſus Coſſ.to. 1. 245
Scæuola Pontifex to.4. 482
Scæuola latori Cice. adoleſcens ſemper adhærebat ibidem
Scæuolæ locus to 1. 82
Scæuola Lælij gener to. 3. 360
Scæuolam cur non inſerit Cicero dialogis oratorijs ibidem
Scæuola ſolus nouem menſes Aſiæ præfuit, Tomo tertio 373
Scæuolæ in dicendo elegantia, ex orationibus quas reliquit colligi poteſt to. 1. 367
Scæuola adoleſcens Carneadem Romæ audi uit tomo. 1. 222
σχήματα, tomo. 1. 254.164.334
Schemata ſentent. et uerborum to. 1. 156
σχήματα, orationem maxime ornare, Tomo primo 164
σχήματα, quaſi geſtus quidam orationis, Tomo primo 301
σχήματα, orationis lumina ſeu formæ, Tomo primo 284.320
Scelerum pœna triſtis to.4. 400
Scelerum ſe alliget to. 1. 48
Scenicorum diuerſitas to.4. 434
Scenicorum mos non prodire ſine ſubligaculo tomo.4. 437
Scepty Metrodori memoria to.4. 151
Scipionis ruſticatio to. 1. 164
Scipio, Decius Brutus Coſſ.to. 1. 236
Scipio Orator to. 1. 262
Scipio in ſuſcipiendis periculis honeſtatem ſpectabat non uoluptatem to.4. 73
Scipiones duo in Hiſpa.oppreſſi to.4. 157
Scipio triſtior to.4. 433
Scipionis laus to.4. 483
Scipio P.Rutilium Coſſ.effecit, fratrem nõ potuit to.4. 494
Scipionis Africani mors to.4. 503
Scipiones duo pro patria obiere to.4. 514
Scipionis & Sullæ colloquium to.2. 806
Scipio, Serapio dictus to. 3. 382
Scipio pueri Luculli auus to.4. 87
Scipionis factum & res geſtæ to.4. 374
Scipio Naſica is qui Tit.Gracchi conatus uindicauit, homo nulla comitate ſermonis tomo.4. 433
Scipio. Africa.cortaneus Cato to.4. 503
Scipio ante mortem de Repub.& immortalitate diſputat to.4. 484
Scipio.& Lælij amicitia to.4. 434.499
Scipionis Naſicæ facetum dictum ad Ennium to. 1. 200
Scipio Africanus ſemper doctos ſecum habuit, to.2. 432
Scipio Carthaginem & Numantiam ſuſtulit to. 1. 412
Scire parum turpe non eſſe, ſed ſtultum nolle tomo. 1. 93
Sciebam me genuiſſe mortalem inquit Anaxagoras to.4. 190
Sciri nihil poſſe qui dixerint to.4. 13
Scienter tomo.4. 305
Sciens prudensq; to. 3. 319
Scientia quid to.4. 18
Scientiã quo geſtu Zeno expreſſerit to.4.47
Scientiæ ſolos ſapiẽtes compotes eſſe ibidem
Sciẽtiæ amorem nobis innatũ eſſe to.4.118
Scientiam qua occaſione ſummum bonum defendit Herillus to.4. 133
Scientiæ præſtantia to.4. 283
Scindere penulam prouerb.to. 3. 508
σκυλάκιον tomo. 3. 802
Scomma Clodij in Cice.to.2. 815
Scomma Cice.in Clodium to.2. 613
Scombatiam facere to. 3. 107
Scopæ diſſolutæ prouerb.to. 3. 403
Scopas diſſoluere to. 1. 366
Scopas Theſſalus ruina conclauis oppreſſus tomo. 1. 210
Scopkium to.2. 857
Scopuli reipub.to.2. 616
Scorpios to.4. 278
Scribendi utilitas to.2. 217
Scribenda quàm plurima to. 1. 144
Scripſiſſe nõ ita ut dixerit oratores t. 1. 257.
ex Scripto & ſententia to. 1. 6
Scripti controuerſia to.2. 66.114
contra Scriptum to. 1. 119
Scriptum priuatum & publicum to. 1. 30
Scribendi de ſe difficultas to. 3. 67
Scribas ſuos annulis aureis donabant Imperatores to. 1. 182
Scriptura magiſter to.2. 178
Sriptura to.2. 298
Scrupulus iniectus to.2. 28
Scutellam demus to.4. 188
Scylla tomo.2. 257.542
Scylax Halycarnaſſ. Aſtrolog.to.4. 312
Scyphi ſigillati to.2. 198
Scypiadæ duo belli fulmina to.2. 641
Scyron, tomo.4. 38
Sciſceret plebs popul.iuberet to.2. 438
Sciſcere legem to.2. 631
Secũda & aduerſa ex æquo ferẽda to. 3. 48
Secunda concione to.2. 376
Secundum naturam uiuere quomodo intelligendum to.4. 222.193
Secundo lumine to.2. 694.
Secundum Euthrocios to. 3. 545
Secundum tabulas litem dari to.2. 43
Secula ſine mundi conuerſione effici nõ poſſe tomo.4. 239
Secum uiuere prouerb. to. 4. 509
Secum facere to. 2. 463
Securitas Democriti quid to.4. 118
Sectores to. 1. 28.38

Securitas

Securim inijcere to.3. 418
Securim infligere reipub.to.2. 557
Sedentem in muro to.1. 813
Seduco, in bonam partem to.3. 378
Seguſianus Planci interpres to.3. 145
Seges ac materia gloriæ to.2. 676
Seges beneficiorum to.1. 835
Segeſta opp. Siciliæ ab Ænea conditum Tomo ſecundo 108
Segeſtenſes à Verre ſpoliati to.1. 161
Segeſtenſium decumæ Docimo addictæ Tomo ſecundo 159
Seiugatum to.4. 313
Seipſum colligere quid ſit to.4. 311
Sella Cæſaris to.3. 524
Selectio to.4. 92
Selene regis Antiochi mater to.1. 104
Seleuci P. & C. to.4. 16
Selonium campus agri Lanuuini to.4. 314
Semigrare to.1. 610
Semihora to.2. 385
Semiſomnis to.1. 147
Semiliberi to.3. 500
Seminis uis to.4. 273
Seminator to.4. 273
Semiſſis homo to.3. 64
Semita & uia to.2. 114
Semiſtulatum to.2. 676
Sempronius Rufus mel & deliciæ Ciceronis tomo.3. 111
Sempronij Rufi ſtoliditas to.3. 386
Sempronia lex frumenta.to.1. 176
Sempronia lege patrimonium publicum diſſipari to.4. 188
ex Semuncia hæres to.2. 178
Senatus uoluntas eſt pro autoritate t.3. 161
Senatus abſentibus conſulibus, niſi ad rem nouam non cogitur to.3. 188
Senatus orbis terræ conſilium to.2. 758
Senatus, à ſenibus dictus to.4. 503
Senator quis & eius officium to.4. 401
Senatores à uilla in Senatum accerſebantur Tomo quarto 510
Senatoria ornamenta to.1. 757
Senatus to.2. 775
Senatus autoritas quid deſideret to.2. 775
Senatuſconſultum de rebus à ſe geſtis petit Cicero to.3. 132
Senatuſconſultum de C. Octauio Cæſare, Tomo ſecundo 766
Senatuſconſultum de M. Lepid to.2. 766
S.C. de ſalute Cicero.to.2. 511
S.C. de Republica ma eſtate conſeruanda, Tomo ſecundo 384
S.C. de coniuratis Catil.to.2. 403
S.C. in monumento Marij to.2. 558
Senatuſconſultum Reſpub. L. Opimio commiſſa to.2. 387
S.C. Reſpub. C. Mario & L. Valerio permiſſa to.2. 387
S.C. de interficiendo Catilina, tanquam in uagina reconditum ibidem
Senatuſconſultum honorificum de Bruto, Tomo ſecundo 765
Senatus Reipub. cuſtos to.2. 596
Senatus prudentis proprium eſt memoria proſequi uirtutem eorum qui pro patria uitam profuderunt to.1. 814
Senectutem omnes ut adipiſcantur optant, eandem accuſant adepti to.4. 508
Senectutem quæ decent maxime to.4. 436
Senectutis comparatio ad uinum to.4. 512
Sene auaro nihil abſurdius to.4. 512
Senes moroſi et iracundi ibidem
Senes quod dicendi genus deceat to.4. 505
Seniorum officium to.4. 436
Senis melior quàm adoleſcentis conditio, Tomo quarto 512
Senectus ut cætera aufert, ſic affert prudentiam to 4. 158
Senectus nec opinantes nos aſſequitur, Tomo quarto 148
Senectutis mala unde to.4. 501
Senectutis arma to.4. 501
Senectus deſidioſa, turpis res, luxurioſa turpior tomo.4. 436
Senectus cur miſera uideatur to.4. 503
Senectus à rebus gerendis non eſt aliena, Tomo quarto 479
Senectutis prudentia, temeritas iuuentutis propria ibidem
Senectutis fructus anteparatorum bonorum memoria to 4. 488
Senectus animoſior quàm adoleſcentia, Tomo quarto 488
Senectus uoluptate caret to.4. 507
Senectus natura loquacior to.4. 510
Senectutis apex autoritas to.4. 510
Senectus quæ laudanda to.4. 511
Senectutis domicilium Lacedemoniorum Tomo quarto 512
Senſa to.1. 130
Senſus uidēdi omnium acerrimus to.1.211
Senſuum clara & certa indicia to.3. 282
Senſus non obſcuri nec tenebricoſi to.4. 30
Senſus oēs eſſe ueros uult Epicurus to.4. 60
Senſus interpres ac nuncij rerum in capite tanquam in arce collocati to.4. 284
Senſus ſatellites ac nuncij to 4. 383
Sententia to.1. 43
Sententiarum exornationes to.1. 58
Sententiam nullam eſſe illuſtrem ſine luce uerborum to.1. 216
Sententiarum ornamenta to.1. 305
Sententioſe dicere, ſine uerborum ordine dicere, infantia to.1. 362
Sententiarum commutatio, tanquam tempeſtatum to.2. 545
Sententiæ eædem non ſemper defendendæ, Tomo ſecundo 283
Sententiæ de finibus to.4. 119
Sententiam pro tempore mutare non inconſtantis to.2. 646
Sententia de reuocando Cice.to.1. 580.766
Sententia pro Reipub. ac temporum ratione mutanda to.2. 560
Sententiolæ to.2. 751
Sentina urbis Catilina to.1. 395
Separatum exordium to 1. 70
Seplaſia tomo.1. 653
Sepiæ tomo.4. 282
Sepim tomo.2. 835
Septa tomo ſecundo 808
Septem ſapientes non abſolute ſapientes fuiſſe tomo.4. 63.115.483
Septentriones to.4. 277
Seboſus Catuli familiaris to.3. 305
Serpens ſtel.to.4. 543
Sepulchrorū ceremoniæ arguunt animū una cum corpore non interire to 4. 144
Sepulchrorum ſanctitas in ipſo ſolo nulla ui deleri poteſt to.2. 786
Sepulturæ quæ ratio habenda to.4. 160
Sepeliendi uarietas to.4. 161
Sepulturæ antiquiſſimum genus to.4. 401
Sepulchrorum leu to.4. 403
Sepulchrorum ſanctitas to.2. 786
Sepeliri in urbe leu uetat to.4. 401
Sepulchra extruendi modus à Solone præſcriptus to.4. 403
Sepulchra extruendi modus ſecundum Platonem to.4. 404
Sepulchri Ser. Sulpitij ſpacium to.2. 632
Sepyram expugnat Cice.to.3. 119
Sequani male pugnant contra Roman. Tomo tertio 318
Sequeſtrium to.2. 610
Serapion homo bonus & doctus, Tomo tertio 458
Serapionis liber diffícil.to 3. 314
Serapion Scipio dictus to.3. 383
Serperaſtra to.3. 396
Seranus Attilius to.1. 15
Serranus to.3. 351
Sergius Galba accuſatur to.1. 427
Sergius mimus to.2. 737
Sermo quid to.1. 30.302
Sermunculum to.3. 492
Sermonis quatuor partes to.1. 50
Sermone uno maxime feris præſtamus, Tomo primo 130
Sermocinatio figura to.1. 58
Sermo ſit purus cum dignitate to.4. 437
Sermo familiaris qualis ſit to.4. 437
Sero ſapiunt Phryges prouerbium, Tomo tertio 98
Seruatum de cœlo to.1. 504
Ser. Fabius Pictor to.1. 256
Seruius Claudius to.3. 311
Seruius iniuſtiſſimus to.3. 444
Seruius Galba Cenſorinus Manlius Coſſ. Tomo tertio 474
Seruius Sulpitius omnium doctrinarū ſtudioſus tomo.3. 48
Ser. Sulpitij epiſtola conſolatoria ad Ciceronem de obitu filiæ to.3. 49
Seruius frater Pæti to.3. 128
Seruius Sulpitius, M. Marcellus Coſſ. Tomo tertio 111
Seruio Tullio dormienti caput arſit, Tomo quarto 332
Seruius Citheridem ſcortum aperta lectica cum uxore portat to.3. 453
Seruius Fuluius orator to.1. 256
Seruius Decij Bruti conſobrinus to.3. 161
Seruius Galba omnes qui ante ſe fuerant, eloquentia uicit to.1. 256
Seruius Galba Ennij poetæ uicinus to.4.15

Seruius Galba in dicendo diuinus, Tomo primo 131 133
Seruio Tullio regnante, Solon & Piſiſtratus floruerunt to. 1. 210
Serui caput domini defendentes, libertate & præmijs digni to. 2. 680
Serui à ludis arcebantur to. 2. 533
Seruorum infima conditio to. 4. 421
Seruitus quid ſit to. 4. 523
in Seruis qualis eſſe debeamus to. 3. 166
Seruis fidelibus committenda res domeſtica, non item reſpub. ibidem
Seruilia lex to. 2. 691
Seruiliorum et Lucullorum inimicitia, Tomo ſecundo 618
Seruilius Caſca to. 2. 730
Seruilius Hala ibidem
Seruilia Bruti mater, fœmina prudentiſſima tomo 3. 163
Seruilius Catonis æmulator to. 3. 313
Seruilius D. Bruti amantiſſimus to. 3. 168
Seruilius Glaucia Atheniensis Hyperboli ſimillimus to. 1. 276
Seruilij gemini ſimillimi inter ſe fuiſſe dicuntur to. 4. 16
Seruilij inſolentia & contentio cum Cicerone to. 3. 251
Seruij Sulpitij nobilitas to. 2. 415
Seruij Sulpitij mors & laus to. 1. 783
Seruio Sulpitio qui decreti honores, Tomo ſecundo 785
Serui re Roma. neſcit to. 2. 791
Seruitus omnis miſera to. 2. 749. 791
Seruitus extremum malorum to. 2. 746
Seruitute nihil fœdius to. 2. 714
de Seruo queri in dominum non licere, Tomo ſecundo 710
Seſeli Ceruæ ſe purgant to. 4. 281
Seſtertium pro ſeſtertiorum to. 1. 316
Seſtius de ambitu & de vi poſtulatus, Tomo tertio 281
Seſtius rerum Pompeianarum ſcriptor, Tomo tertio 401
Seſtius ad Cn. Cæſarem pro Cicerone miſſus to. 2. 580
Seſtius vulneratus to. 3 281
Seſtius abſolutus to. 3. 282
Seſtius non admodum probatus ſcriptor, Tomo tertio 401
Seſtius vir optimus Ciceroni amantiſſimus Tomo tertio 519
Seſtium in cauſa Reſtiæ optime laudauit Cicero to. 3. 282
Seſtius Vatinius palàm oppugnabatur ibidē.
Seſtij cauſam feliciter egit Cicer. ibidem.
Sextilius Rufus to. 3. 178
Sext. Aufidij laus to. 3. 187
Sextus Cælius damnatus to. 3. 284
Sext. Fabius Niconis diſc to. 3. 160
Sext. Ælius iuris interpres to. 4. 402
Sext. Peducci erga heredes C. Plotij æquitas & fides to 4. 73
Sextus Peduceus familiariſſimus, à Verre ob integritatem relictus to. 1. 74
Sextus Peduceus de Syracuſana prouincia & ciuitate optime meritus to. 2. 229
Sextus Pompeius geomet. to. 4. 417
Sext. Roſcium Amerinum Cicer. defendit adoleſcens to. 4. 452
Sext. Clodius reſtitutus to. 3. 511
Sext. Lucilius occiditur to. 3. 375
Sext. Pompeij fuga to. 3. 485
Sext. Marius Legatus Dolobellæ to. 3. 181
Sextus Varus procos. to. 3. 155
Sextius lictor Verris to. 1. 151
Sextius Clodius Phormio to. 2. 280
Sextius Clodius Rhetor Antonij præceptor, to. 2. 722
Sexti Clodij crimina to. 2. 498
Sextus Clodius prætextatus to. 2. 649
Sext. Cominius cruci affixus to. 2. 197
Sext. Næuius ſcurra to. 2. 2
Sextus Næuius, P. Quintij conſobrinam uxorem duxerat to. 2. 2
Sexti Næuij gratia & autoritas ſuſpecta in Pub. Quintij cauſa to. 2. 332
Sext. Pompeius ciuitati reſtitutus per M. Lepidum to. 2. 766
Sextus Pompeius doctus to. 1. 169
Sexti Pompeij Chlori teſtimonium contra Verrem to. 1. 123
Sexti Roſcij cauſa quæ prima fuit, Ciceronem multum nobilitauit to. 2. 17
Sextus Roſcius Amerinus à C. Erutio parricidij accuſatus eſt to. 2. 27
Sextus Roſcius pater rediēs à cœna ad Balneas Palatinas occiditur to. 2. 20
Sexti Serrani impietas to. 2. 534
Sextus Tarquinius Lucretiæ Tricipitini filiæ vim intulit to. 4. 192
Sextus Titius ſeditioſus ciuis & turbulentus tomo. 1. 168
Sext. Titius trib. pleb. to. 1. 276
Sext. Titius eloquens eodem
Sextus Titius damnatus quod imaginē Saturnini habuit to. 2. 385
Sextus Titius homo loquax & acutus ſed mollis & ſolutus in geſtu to. 1. 276
Sibi canit prouerb to. 2. 370
Sibi quemq; eſſe charum to. 4. 113
Sibyllinis verſibus decem interpretes delecti tomo. 2. 308
Sibylla furens verſus fundit, & cætera. Tomo quarto 356
Sitiens virtutis to 1. 544
Sicilia quantum commoditatis Romanis afferat to. 2. 104
Sicilia cella penuis Reipublicæ Roman. à Catone dicta eſt eodem
Sicilia prima omnium à Romanis prouincia eſt appellata to. 2. 103
Siciliæ ciuitatum fides erga populum Romanum eodem
Siciliæ calamitas à Verre inuecta eſt, Tomo ſecundo 251
Siciliæ eſſem to. 1. 198
Siciliæ monſtra & tyranni to. 2. 217
Siculorum conſilia to. 2. 351
Siciliæ dignitas to. 2. 103
Siciliam totam Cereri & Liberæ eſſe conſecratam to. 2. 217
Siculi faceti to. 1. 214
Siculis tantum mali eſt nunquam, quin aliquid facete dicant to. 2. 214
Siculorum opinio de Cice. to. 2. 13
Siculorum calamitates & iniuria à Verre illata to. 2. 115
Siculorum concurſus ad Catonem factus ut Cæſari reſiſteret to. 3. 415
Siculorum mos, facete commodeq; dicere, etiam in aduerſis to. 2. 214
Siculorum frugalitas, patientia, diſciplina Tomo ſecundo 104
Siculi neminem ex Prætoribus accuſarunt, præter, M. Lepidū & Verrem to. 2. 104
Siculi per Antonium ciues Roman. facti, Tomo tertio 511
Sidera unde gignuntur to. 4. 264
Sidera æthera obtinent to. 4. 264
Siderum genera duo to. 4. 166
Sidera & ſtellæ globoſa & rotunda diuinis mentibus animata to. 4. 375
σιγμαποιhσε to. 4. 18
Signifer cabi- {ωδιακὸς} græce to. 4. 312
Signa tria Iouis Imperatoris to. 2. 228
Significatio figura to. 1. 19
Signum apud Rhetores quid ſit to. 1. 19. 76
Signum in ſex partes diuiditur to. 1. 16
Signorum precia to. 1. 194
Silentium in augurijs quid to. 4. 349
Silentio ἡσυχῇ tomo. 4. 174
Silenus à Mida captus to. 4. 162
Silenus hiſtor. græcus to. 4. 318
Silenum hiſtoricum ſequutus eſt apud latinos Cælius to. 4. 318
Silenus Hiſtoriarum ſcriptor Hannibalis geſta diligentiſſime græce proſequutus eſt, eodem
Silius quando Quæſtor to. 3. 492
Silus natus anno poſtquā fuit conſul Mummius to. 3. 495
Syda extrema regio prouinciæ Lentuli, Tomo tertio 181
Syllana lex tomo. 4. 408
συλλαβαὶ, indices to. 3. 314
ex Syngraphainis dicere to 3. 378
σὺν τῷ θεῷ ἐγχειρεῖν, tomo. 3. 430
Sylua uiridicata to. 3. 190
Sylua rerum & ſententiarum comparanda oratori to. 2. 227
Syllanæ venditiones à Cæſa. comprobatæ, Tomo tertio 194
Syllanus & Thermes competitores, Tomo tertio 303
Sylla Græcis vectigal æqualiter deſcripſit, Tomo tertio 270
Syllæ oſtentum in Nolano agro to. 4. 318
Syllæ crudelitas in Caij Marij reliquias tomo. 4. 402. Primus è patricijs Cornelijs cremari voluit ibidem
Syllæ factum memorabile, in malo poeta, Tomo ſecundo 480
Sylla. Pompeius, Coſſ. to. 1. 289
συμβολὴν, tomo. 1. 334
Simeus ſtylus ille finxit to. 2. 738
Simia homini ſimillima to. 4. 112
Simia Dodoniæ improbitas to. 4. 348
Simile quid alteri eſſe, Stoici omnino negant,

gunt, Tomo quarto 35
Similitudo morum ſtudiorumq; amicitiam contrahit to.1.317.& to.4. 492
Similis mei, & ſimilis Verri to.2. 285
Similitudo figura to.1. 56
Similitudo & eius partes to.1. 76
Similitudinis loci to.1. 184.332
Similiter cadens, ſchema Rhetoricum, Tomo primo 45
Similiter deſinens, exornatio ſententiæ ibidē
Similitudo ſacietatis mater to.1. 83
Simonidis ars memoriæ to.1. 210
Simonides ad Themiſtoclem to.4. 83
Simonidis Epigram. to.4. 159
Simonides quid de Deo to.4. 246
Simonides naufragium effugit to.4. 310
Simplices & aperti homines to.4. 433
Simulatio uultu & fronte ſuſtinetur, Tomo tertio 16
Simulatio omni in re uitioſa to.4. 497
Simulationum inuolucra in homine, Tomo tertio 267
Simplex cauſa to.1. 66
Simplex concluſio quid to.1. 89
Simplex concluſio reprehenditur, Tomo primo 85
Simplex diſceptatio ſeu conſecutio, Tomo primo 119
Simplicia uerba to.1. 345
Symphoniaci pueri to.2. 242
Symphoniaci ſerui to.2. 59
Simpa in Ponto to.2. 89
Synephebi Cæcilij to.4. 48
Siniſtrum & dextrum to.4. 355
Siniſtrum fulmen to.2. 743
Singularum rerum, ſingulas eſſe proprietates tomo.4. 27
Si quid mei iudicij eſt iudices ſententijs addere ſolebant to.4. 69
συμπάθεια, concentus, conſenſusq; conuenientia to.4. 294.341
σύνδεσμος, συμπλοκή, Tomo tertio 134. & Tomo quarto 508
Sinueſſanum Cic. diuerſorium to.3. 184
Siparium tomo.2. 627
Sipontina ſiccitas to.2. 370
Syracuſæ tomo.1. 219
Syracuſarum ſerenitas to.2. 233
Syracuſæ ex quatuor urbibus to.2. 220
Syracuſanorum Senatus mos to.2. 225
Sirenum cantus apud Homerum, Tomo quarto 118
Syron Ciceronis amicus to.4. 85
Syron Epicureus to.4. 85
Siſipo tomo.2. 734
Siſenna inſolenter diſputat, ſomnijs non credi oportere to.4. 328
Siſenna Marſicum bellum conſcripſit, Tomo quarto 346
Siſenna hiſtoricos Latinos facile uincit, Tomo quarto 379
Siſenna quaſi emendator uſitati ſermonis, Tomo primo 282
Sis, ſi uis tomo.1. 318
συλλογισμὸς ratiocinatio to.1. 132.135
Siſyphi ſaxum apud inf. to.4. 138
Siliana ſyngrapha to.3. 107
Siti qui dicantur to.4. 402
Sit, pro fiet, to.1. 316
Sitire agros to.1. 305
Siturum à ſino to.3. 285
Societatis ius non modo cum propinquis, ſed cum uniuerſis ſeruandum to.4. 464
Societas ſimillima & maxime gemina hereditatis to.2. 58
pro Socio a ſtio ſeu iudicium to.2. 36.54
Sobrius nemo ſaltat to.2. 416
Socij, inter quos res communicatur, Tomo ſecundo 251
Socium qui fallit, in numero bonorum nō habendus to.2. 36
Socrates primus philoſophiam ad uitam communem adduxit to.4. 3
Socrates Apollinis oraculo ſapientiſſimus iudicatus tomo 4. 483.424.514
Socratis diſputandi ratio to 4. 3
Socrates ironia uti ſolitus to.4. 17
Socrates ſophiſtas irridebat to.4. 62
Socrates philoſophiæ parens nunquā ſcholam aperuit ibidem
Socrates percunctando atq; interrogando elicere ſolebat eorum opiniones quibuſcum diſputabat to.4. 62
Socrates immortalitate animæ fretus iudices contempſit & carceres to.4. 153
Socratis morituri oratio to.4. 258
Socrates quid de ſepultura ſenſerit, Tomo quarto 160
Socratem ſemper eodem uultu eademq; frōte fuiſſe to 4. 185.430
Socrates Zopyrum ſubleuat to.4. 218
Socrates Archelai auditor to.4. 215
Socrates primus philoſophiam deuocauit è cœlo tomo.4. 215
Socrates in pompa, quàm multa non deſidero inquit to.4. 130
Socrates quare uſq; ad ueſperum obambularet interrogatus to.4. 231
Socratem, Scurram Atticum fuiſſe dicebat Zeno to.4. 261
Socrates, cuias eſſet interrogatus Mundanus ſum, reſpondit to.4. 233
Socrates ab Epicuro uexatur to.4. 251
Socratis dæmonium to.4. 333
Socrates impijſſimis ſententijs damnatus, æquiſſimo ſe animo mori dixit to.4. 333
Socrates apud Delium uictus, alia uia fugiebat quam alij to.4. 333
Socratis ſomnium to.4. 319
Socrates à Zopyro notatus to.4. 366
Socratem fidibus docuit Connus to.3. 133
Socrates eum execrabatur, qui primus utilitatem à natura ſeiunxiſſet to.4. 384
Socrates quum è cuſtodia educi poſſet, noluit tomo.4. 432
Socrates [illegible] to.4. 433
Socrates de animæ immortalitate, Tomo quarto 484
Socrates ſenex muſicam didicit, to.4. 505
Socrates Lyſiæ oratione uti noluit, Tomo primo 256
Socrates nihil ſcripſit to.1. 821
Socrates omnium doctiſſimus to.2. 222
Socrates Rhetoricam oppugnans eloquentia uicit to.1. 230
Socratis & Platonis de Iſocra. iudicium, Tomo primo 299
Socrates quum Athen. xxx. eſſent, Tyranni, pedem porta non extulit to.3. 412
Sodales & ſodalitates to.4. 508
Sodes, ſi audes to.1. 338
Sola terrarum to.2. 665
Soleæ tomo.2. 537
Soleatus tomo.2. 248
Solertior & ingenioſior quo quiſq; eſt, eo docet iracundius & laborioſius, Tomo ſecundo 45
Sol dum tomo.1. 697
Solem. xviij. partibus terra eſſe maiorem, Tomo quarto 31.37.40
Solem ſummum dominum Cleanthes putat tomo.4. 335
Sol Epicuro bipedalis to.4. 58
Sol omnium moderator & dux to.4. 252
Solis motus to.4. 250
Soles gemini uiſi to.4. 260
Sol igneus iuxta Cleanthem to.4. 265
Solis candor & tactus to.4. 265
Sol oceani humoribus alitur to.4. 265
Sol aſtrorum princeps, eiuſq; motus, Tomo quarto 260
Sol unde dictus to.4. 270.368
Sol Apollo to.4. 298
Solis filiæ to.4. 297
Soles quinq; eorumq; genealogia, Tomo quarto 299
Solis inſtituendi cauſa to.4. 530
Solœcā mus to.1. 48
Sollicitudo, ægritudo cum cogitatione, Tomo quarto 508
Solſtitium tripudium quando to.4. 349
Solon ante mortem neminem beatū dici poſſe ait to.4. 79
Solon Themiſtocle excellentior to.4. 419
Solon unus ex ſeptem ſapientibus & ſolus legumlator to.3. 257
Solonis lex to.3. 444
Solon ſe furere ſimulat to.4. 433
Solonis factum uerſutiſſimum to.4. 433
Solon quotidie addiſcens ſenex fiebat, Tomo quarto 504
Solonis poſtis ibidem
Solonis dictum, neſcire ſe multa in dies addiſcentem to.4. 509
Solonis reſponſum ad Piſiſtratum, Tomo quarto 513
Solonis elogium quo uult ſuā mortem ab amicis lugeri to.4. 162.513
Solonium campus agri Lanuuini, in eoq; anguium portentum to.4. 324.348
Solon Athenienſis orientem Tyrannidem multo ante proſpexit to.4. 330
Solon & Piſiſtratus Seruio Tullio Romæ regnante floruerunt to.1. 190
Solonis reſponſum rogati, quur ſupplicium in parricidam non conſtituiſſet, Tomo ſecundo 78
in Solonio angues ad forum mundinare ſo

lent, Tomo quarto 348
Solum uertere to.2. 194.640
de Somnijs diſputat to.4. 26
Somnus quid to.4. 229
Somnus mortis imago to.4. 157
Somnia non ſemper negligenda, Tomo quarto 338
Somnia cur ſæpe falſa to.4. 311
ad Somnium quomodo proficiſcendum, Tomo quarto 321
Somniorum error to.4. 358
Somnia aliquot uera eſſe ait Ennius omnia neceſſe non eſſe to.4. 360
Somniorum inanis differentia tomo.4. 360
Somniorum coniectio quid to.4. 360
Somnium de ouo to.4. 333
Sonorum uariorum quanta uis, to.4. 398
Sopatrum Verres uexat to.2. 211
σοφία, ſapientia to.4. 441
Sophiſmata, fallaces concluſiunculæ, Tomo quarto 30
Sophiſtæ qui ſint dicti to.4. 30
Sophiſtæ à Socrate illuſi to.4. 61
Sophiſtarum oratio qualis tomo.1. 302. & quo ab oratore differunt ibidem
Sophoclem plurimum admiratus eſt Q.F. eoq; delectatus to.4. 117
Sophocles uſq; ad ſummam ætatem tragœdias fecit to.4. 531
Sophoclis Oedipus Colon. to.4. 504
Sophocles à filijs deſipientiæ accuſatus abſolutus recitato Oedipo to.4. 504
Sophoclis feſtiuum reſponſum to.4. 509
Sophoclis à Themiſtocle reprehenſus, Tomo quarto 439
Sophocles Attici amicus to.3. 326
Sophoclis uerſus ibidem
Sophocli poetæ Hercules in ſomnis ſacrilegum indicauit to.4. 319
Sophocles homo diſertiſſimus et uitæ ornatiſſimus tomo.2. 186
σοφιστεύειν, quomodo dicatur latine, Tomo quarto 181
Soritæ lubricum argumentandi & interrogandi genus to.4. 13.34
Sorites unde nomen habeat ibidem
Sorites aceruales dici poteſt to.4. 337
Sortium inuentio to.4. 351
Sortes improbat to.4. 351
Sortiri tomo.2. 819
Sortitio tomo.3. 313
Sordidatus ſordidus to.2. 669
Soror germana to.2. 683
Sororicida to.2. 501
Sororius adulter to.2. 654
Sortitus uno to.2. 806
Soter latine exprimi non poteſt to.2. 133
Soſpita Iuno to.4. 149
Soſippus & Epicrates Agyrinenſes fratres à Verre defraudati to.2. 107
Soſitenus Entellinus homo prudens & nobilis, cum Artbemone & Meniſco legatus Romam miſſus to.2. 186
Soſitheus Anagnoſtes Cice. to.3. 308
Soſis liber Antiochi to.4. 16
Soſius ius Romæ dicit to.3. 416
Spartanorum puerorum laboris tolerantia tomo.4. 227
Spartam nulla alia re perituram quàm auaritia reſpondit Apollo to.4. 457
Spartacus primo paucos equites habuit, Tomo tertio 385
Spartam nactus es hanc excole prouerb. Tomo tertio 355
Spatium to.1. 80
Spectatio to.2. 182
Specula diminutiuum to.2. 323
Speculum quis inuenerit to.4. 299
Spectra εἴδωλα uertit Catius to.3. 833
Specierum & ſpeciebus reſpuit Cicero, Tomo primo 393
Spes in miſerijs ſolatur to.2. 409
Spes quid to.4. 212
Spes extremum & commune ſolatium, Tomo quarto 201
Spes Romæ à Collatino conſecrata, Tomo quarto 396
Spe immortalitatis omnes ducimur, Tomo quarto 170
Sperandum quod uolumus to.2. 383
Speuſippus Platonis ſororis filius to.1. 322
Sphæra Archimedis to.4. 151
σφαῖρα, globus latine to.4. 266
Sphæra figura nihil pulchrius to.4. 266
σφαιροειδής, globoſus to.4. 528
Sphærus homo bene diffiniens to.4. 206
Spicum tomo.4. 278
Spica tomo.4. 509
Spiritus in corpus quomodo diffundatur, Tomo quarto 284
Spintheris diuortium to.3. 459
Spongia to.3. 313
Spondæus to.1. 325
Spurius Caſſius, Poſthumius Cominius Coſſ. tomo.2. 645
Spurius Norbanus Coſ. to.2. 4
Spurius Albinus Conſularis Catonis æqualis tomo.4. 501
Spurij Albini orationes extant to.2. 258
Spurius Carbilius uulnere ob Rempub. acceptoclaudus to.1. 196
Sp. Melius regnum appetens ab Hala Seruilio interfectus tomo.2. 387.683. & Tomo quarto 510
Spu. Mummius mediocris orator habitus eſt tomo.1. 258
Spu. Mummius an in decem legatis fuerit, Tomo tertio 491
Spu. Torius is qui agrum publicum inutili lege leuauit, non diſertus fuit to.1. 263
Spurina augur inſignis to.4. 332
Spu. Carnilius, Qu. Fab. Maxi. F. Coſ. Tomo quarto. 401
Sp. Poſthumius, T. Veturius Coſſ. tomo.4. 464. Sub iugum miſſi 507
Squillæ cum Pinna ſocietas to.4. 282
Stabilitatis to.4. 229
Stabilimen to.4. 301
Staienus Caius genere dicendi fuit petulanti & furioſo to.1. 279
Staienus homo turpiſſimus to.2. 326
Staſeas Neopolitanus philoſophus, Tomo quarto 318.134
στάσις, ſtatus latine, to.1. 342
Staterij tomo.1. 161
Status ſtandi tomo.4. 396
Staterius quidam ob uerba quædam effutita rei capitalis damnatus eſt to.1. 339
Statera tomo.1. 183
Stathij purgatio to.3. 273
Stathium manumiſſum uehementer dolet Cicero to.3. 38
Stathius ſeruus ob fidelitatem, Qu. Fil. charus tomo.3. 144
Stathius Qu. fratris libertus nimium potens apud patronum to.3. 278
Stathius libertus materiam præbuit detrahendi Qu. Ciceroni ibidem
Statores & lictores to.3. 32
Status cauſarum, id eſt controuerſiarum genera tomo 4. 283
Statiua caſtra to.2. 232
Stator Iupiter to.2. 389
Statua inaurata to.1. 766
Statua, S Sulpitij to.1. 786
Statuæ ad ſepulchra to.2. 786
Stellates campi to.1. 354
Stellæ maris humore aluntur to.4. 279
Stellarum errantium inerrantiumq; ratio & curſus to.4. 267. Concentus 280
Stellarum inerrantium multitudo to.4. 276
Stella uaga ibidem
Stellæ natura flammeæ to.4. 279
Stellarum globi terrarum magnitudinem facile uincunt to.4. 275
Sthenius per inuidiam accuſatus, quod literas corrupiſſet Thermis Romam profugit tomo.2. 219
Stenius abſens delatus abſente accuſatore cõdemnatus eſt to.2. 222
Stenio ænea tabula Thermis in curia fixa ibidem
στιγματικὰ, ſtigmatia to.1. 335
Stirennia tomo.4. 244
στίλβων, Mercurij ſtella to.4. 267
Stilpo Megarens philoſophus to.4. 366
Stilpo quum ebrioſus & mulieroſus natura eſſet, doctrina tamen ſobriſſimus & caſtiſſimus euaſit to.4. 366
Stipatores tomo.2. 254
Stipendiarij ciuitate donati to.2. 639
Stipendiarium uectigal to.2. 243
Stips ſublata to.4. 399
Stilus dicendi magiſter to.1. 144.160
Stilum uertere to.2. 228
Stipes Æthiops to.2. 490
Stola muliebris to.2. 738
Strophium to.2. 537
Stoicum eſt & incredibile. pilum aliquem eſſe ſimilem pilo to.4. 38
Stoicorum opinio de mundo to.4. 40
Stoicorum paradoxa to.4. 45.114
Stoici bonum quicquam niſi honeſtum negant tomo.4. 59.88.96
Stoicorum & Peripat. pugna to.4. 75
Stoicorum ſubtile & ſpinoſum diſſerendi genus tomo.4. 86
Stoici ab Acade. magis uerbis quàm ſenten-

ſunt diſſentiunt to.4. 88
Stoici philoſophi, uerborum maxime innouatores to.4. 89.102
Stoicis quis ſapiens to.4. 100.102
Stoicorum diſciplina obſcura to.4. 101
Stoici dicendi elegantiam contempſerunt, Tomo quarto 102
Stoici in dialecticis & rhetoricis ieiuniores tomo.4.102.& ſequent.
Stoicorum diſciplinam in urbem, in forum & cætera. Senatum aditum non habere Tomo quarto 105
Stoicorum error de eo quod peccata paria eſſe dicunt to.4. 105.112.116
Stoici in definiendis & partiendis rebus acutiſſimi to.4. 198
Stoici ſolum ſapientem diuitem, formoſum liberum eſſe dicunt to.4. 116
Stoici à Peripa. & Acade. omnia tranſtulerunt to.4. 119.134
Stoici poſt mortem animos diu manſuros, non ſemper aiunt to.4. 154
Stoici fato quantum tribuant to.4. 338
Stoici negant quenquam niſi ſapientem, diuinum eſſe to.4. 357
Stoici nihil obſcœnum dictum putant Tomo quarto 437
Stoicis diuites omnes quæ cœlo et terra frui poſſunt to.3. 98
Stoicis placet ſuo quanq; rem nomine appellari to.3. 132
Stoici negant ſapientis eſſe fugere to.4.165
Stomachoſiores literæ to.3. 44
Stomachi uſus & ſedes to.4. 283
στρατήγημα, conſilium Imperatoris, Tomo quarto 192
Strato phyſicus omnem uim diuinam in natura ſitam eſſe cenſet to.4. 242
Strato Theophraſti auditor & ſucceſſor, Tomo.4.120.Quid de deo. 41.242
Strato Lampſ. quæcunq; ſint natura effecta eſſe docet to.4. 41
Stratonici iocus in Alabâdenſem to.4.198
Strabo Seruilius commend.to.3. 211
Strangulare uerbum obſcœnum to.3. 133
Stratenus tomo.1. 339
Strictim tomo.1. 146
Stridorem perferre to.1. 370
Strigilis tomo.4. 120
Strigoſior to.1. 254
Struma ciuitatis to.1. 598
Studio quiſq; ſuo ducitur to.4. 118
Studere literas to.2. 490
Studiorum & artium cognatio non minor quã generis & nominis to.1.707.111
Studiorum eorundem uinculum magnũ, Tomo ſecundo 707
Studium quid to.1. 74
ex Studio loci to.1. 69
Studiorum diſſimulatores Craſſus, & Antonius to.1. 162
Stultorum plena omnia to.3. 133
Stultitia nullam habet excuſationem, Tomo primo 17
Stulti memoria malorum torquentur, Tomo quarto 58
Stulti quot conficiantur moleſtijs to.4. 59
Stultorum nemo beatus to.4. 59
Stultos omnes inſanire to.4. 116
Stultitia quid to.4. 180
Stultitiæ proprium, aliorum uitia cernere obliuiſci ſuorum to.4. 193
Stultitia nihil peius to.4. 194
Stultitia nil miſerius eſſe to.4. 139
Stultitia ſummum malorum to.4. 304
Stulti nec uitare uenientia, nec ferre præſentia poſſunt to.4. 184
Stultos omnes ſeruos eſſe to.4. 521
Suademedulla to.1. 153
Sua quenq; ſententiæ pœnitet to.3. 75
Suam quiſq; conditionem miſerrimam putat tomo.3. 78
Suam cuiq; ſponſam, mihi meam to.3. 513
Suas res ſibi habeat to.2. 738
Suauis oratio to.4. 151
Suauis eſt præteritorum malorum memoria prouerb.to.4. 83
Sui animam datam pro ſale eſſe to.4. 315
Suis quiſq; fingitur moribus to.4. 522
Subactio tomo.1. 179
Subciſiuis temporibus to.4. 380
Subiectio Schema Rhetoricum to.1. 46
Subdocere to 3. 413
Subroſtrarij qui to.3. 107
Suburbanitas to.2. 104
Subcriſpus capillus to.2. 124
Subiector teſtamentorum to.2. 395
Subiungere to.2. 376
Subſortitio cur comparata to.1. 317
Subſcriptor to.2. 271
Succeſſi participium to.3. 246
Succiſiuis operis ſcripſit Cice.to.1. 729
Sucula to.4. 278
Sudor non niſi in corpore eſt to.4. 346
Sue nihil fœcundius to.4. 288
Sufficere conſulem to.1. 432
Suffennas & Cato abſoluti to.3. 359
Suffragatio militaris to.2. 422
Suffragiorum lex to.4. 400.410
Suggeſtum to.4. 333
Sulla & Murena Coſſ.to.1. 441
Sulla & Pompeius Coſſ.to.2. 311
Sullæ & Scipionis hoſtium colloquium. tomo ſecundo 806
Sullani & carbonis lex to.1. 476
Sullaurit Pompeius to.3. 436
Sulpitius & Marcellus Coſſ.to.3. 397
Sulpitium græc. Cæſ. præfecit to.3. 81
Sulpitij oratoris mors to.1. 114
Sulpitij oratio qualis to.1. 117
Sulpitij & Cicer. comparatio to.1. 267
Summam facere to.2. 191
Summum ius to.2. 277.284
Summo iure agere to.2. 118
Summanus deus to.4. 311
Summum bonum quid to.4. 53
Summum bonum cum uoluptate uiuere, Tomo quarto 56
Summi boni origo à primo animantium ortu non petitur to.4. 68
Summi boni initium à natura petunt philoſophi to.4. 114
Summum bonum quid ſecundum uarios philoſophos to.4. 80.120.121
Summum ius, ſumma iniuria to.4. 420
Sumptuaria lex, to.3. 203
Sumptiones λήμματα græc.to.4. 356
Suppellere uim ſubobſcœnum to.3. 133
Superbia nata Capuæ to.1. 354
Superbus quis to.3. 19
Superat to.4. 217
Superbiloquentia to.4. 203
Superlatio figura to.1. 50
Supercilia to.4. 285
Superſtitione qui imbutus eſt, nunquã quietus eſſe poteſt to.4. 59
Superſtitio quid to.4. 356
Superſtitioſi qui & unde to.4. 170
Superſtitio à religione differt ibidem
Superſtitionem tollendo, non tolli religionem to.4. 364
Suppeditatio to.4. 255
Suppeditari to.2. 399
Supplex ueſtis to.1. 434
Supplicatio ad omnia puluinaria to.2. 405
Supplicium quid to.2. 660
Supplicium non putandum, quo affici caſte boni poſſunt to.2. 657
Supplicare to.2. 273
Supplicationes L. dierum to.2. 824
Supplicatio Ciceronis à cæteris differt, Tomo ſecundo 403
Supplicatio in ciuili bello nunquam decreta tomo.2. 822
Supplicium in patricidas à Romanis inuẽtum tomo.2. 28
Supponatur to.1. 93
Sopponere to.4. 386
Suppreſſa uoce to.2. 461
Surditas & ſurdaſti to.4. 234
Surſum ac deorſum prouerb.to.3. 369
Suſceptus & Receptus to.2. 55
Suſcipere in alteram aurem to.3. 497
Suſpiciones ex facto to.1. 86
Suſpiciones in coniecturali conſtitutione, Tomo primo 89
Suſpitioſe to.1. 53
Sutores & Zonarij to.2. 438
Sutorio atramento abſolutus to.3. 131
Sus Mineruam Prouerb.to.3. 130
Suus quenq; terror agitat to.1. 28
Suum cuiq; pulchrum prouerb.to.4. 125
Suum cuiq; amorem, mihi meum to.3.518

T

Tabellaria lex à L. Caſſio perlata, Tomo ſecundo 587
Tabellaria lex optimatium autoritatem abſtulit to.4. 411
Tabellis Coſſ. declarabantur to.2. 649
Tabula prærogatiua to.2. 676
Tabellarium, Q. Soſius incendit to.4. 303
Tabellariæ leges quatuor to.4. 411
Tabellarum duodecim ſcientia to.1. 150
Tabellis obſignatis agere to.4. 220
Taberna tomo.1. 334
Tabula Valeria to.1. 601
Tabulas facere non poſſunt, qui ſunt in poteſtate patris to.2. 610

Tabularium tomo.2. 476
Tabulæ nouæ to.4. 458
Tabulæ accepti & expenſi to.2. 42
Tabulæ quibus continebantur iudicia coniurationis to.2. 465
Tabulas conficere to.1. 175
Tacita grauitas de unoquoq; loquitur, Tomo ſecundo 472
Taciturnitas imitatur confeſſionem, Tomo primo 78
Tacitum iudicium to.3. 371
Tactui ſoli iudicium ueri ineſſe Cyrenaici putant to.4. 19
Tactionum to.4. 200
Tactus in toto corpore æquabiliter fuſus, Tomo quarto 284
Tadius Attico iratus to.3. 306
Tages aruſpicinæ inuentor to.4. 345
Targetus mont auulſus to.4. 331
Talaris tunica to.2. 245
Talaria induere to.3. 522
Τὰ μὲν διδόμενα, prouerb. to.3. 389
Tamiſius to.1. 727
Tanagrea meretrix to.2. 518
Tanguntur rationes to.1. 781
Tanquam unguis in ulcere to.2. 498
Tantalus ſiti enectus to.4. 141
Tantulo ſaxum impendens quid ſignificet Tomo quarto 203
Tanquam de narthecio promere, to.4. 66
Tantidem to.2. 834
Tarditas in rebus gerendis odioſa, Tomo ſecundo 716
Tarchondimotus ſocius Rom. to.3. 224
Tarabani Pop. to.3. 229
Tarquinij Superbi & Antonij comparatio Tomo ſecundo 749
Tarquinius regno pulſus, Cumis ſenio & ægritudine contabuit to.4. 184
Tarquinij ſomnium to.4. 317
Tarquinio apex ab Aquila impoſitus, Tomo quarto 379
Tarquinij exulis dictum to.4. 491
Τὰ τῶν φίλων κοινὰ, to.4. 384
Tauriſcus actor to.2. 244
Tarteſiorum regis ætas to.4. 513
Taurus Phalaridis tyranni to.1. 209
Tauri montis Pylæ, id eſt anguſtiæ, Tomo tertio 375
Tauromini tani Verris ſtatuam in medio foro poſitam deiecerunt to.2. 136
Taurotenus to.2. 716
Tauri pro uitulis contra leones dimicant, Tomo quarto 98
Taurus ſtella to.4. 278
Tectorium inductum to.2. 200
Tecum, non cum te to.1. 315
Telamonis dictum to.4. 190
Τέλος, id finem ultimum pertinentia, Tomo quarto 96
Τεχνολογία, in lib. de Repub. to.3. 360
Telmeſſes in oſtentis animaduertendis diligentes fuerunt to.4. 317
Telluris armentarium to.2. 534
Telmeſſus Cariæ urbs in qua excellit aruſpicum diſciplina to.4. 326
Τέλος, id eſt ſummum, ultimū, extremum Tomo quarto 56.91
Temeritas aſſerendi uitioſa to.4. 417
Temeritas à magnitudine animi aliena, Tomo ſecundo 699
Tempus breue longum eſt imperatis, Tomo ſecundo 747
Temporis habenda ratio to.2. 264
Tempus actionis, σύνακμα, to.4. 439
Tempus quid to.4. 530
Tempora tria to.1. 11
Tempori attributa to.1. 74.348
Tempori cedendum to.3. 53
Tempus dolorem minuit to.3. 70
Tempora Ciceronis erudita fuiſſe, Tomo tertio 477
Tempora duo quibus iudicia ciuium ſpectantur to.2. 600
Tempora in Repub. plurimum habent momenti to.3. 173
Tempora in bellis ciuilibus plurimum ualent tomo.3. 235
Tempus apud Rhetores quomodo accipiatur & diuidatur to.1. 74
Temperantiam ob uoluptatem expeti ait Epicurus to.4. 57
Temperantia quid, eiuſq; bona ibidem
Temperantia conſtat in prætermittēdis uoluptatibus to.4. 296
Temperantiam frugalitatem nōnunquam appellat Cice. to.4. 182
Temperantia, σωφροσύνη græce ibidem
Temperantia, quædam moderatio & frugalitas to 4. 186
Temperantia in æqualitate rerum poſita, Tomo quarto 387
Temperantiæ commendatio to.4. 430
Temperantia libidinum inimica to.4. 481
de Temperantia to.4. 480
Tenebricoſæ libidines to.2. 626
Tenebræ æternæ to.4. 275
Tenebrica Tomo.4. 168
Tenedi Tenem deum colunt to.4. 296
Tenedia ſecuris prouerb. to.3. 286
Tenedus à Tene condita to.1. 80
Teneri, pro notum eſſe to.2. 470
Tenes Tenediorum deus to.2. 80
Tenem Tenedij colunt to.4. 296
Tene oppidum to.3. 384
Tenues oratores to.1. 296
Tenuium oppidum to.2. 444
Tenuites Apollo to.2. 220
Tenſæ tomo.2. 559
Tenuiter to.2. 234
Terentia Ciceronis in aduerſis ſorticula, Tomo tertio 218
Terentia animoſiſſima mulier to.3. 346
Terentiam quare ſe in exilium proſequi nō paſſus ſit Cicero to.3. 277
Terentiæ Ciceronis uxoris uirtutes, Tomo tertio 217
Teramanens Elyſinus to.4. 162
Terentia lex to.2. 179.235
Terentianus pater to.2. 615
Terentius à philoſophia quædam mutuatus to.4. 385
Terentia Romæ indignè uexata to.3. 218
Terentia Cicero. articulari morbo laborat, Tomo tertio 306
Terentij fabulæ propter elegantiam à C. Lelio ſcribi putabantur to.3. 396
Terentia Ciceronis uxor ſortior quam quiuis uir to.3. 222
Terentia Brundiſij Ciceroni occurrit, Tomo tertio 242
Terentia quædam ſcelerate fecere nunciatur tomo.3. 468
Terentianus Mitio to.1. 615
Terētianus Chremes nihil humani à ſe alienum putat to.4. 48
Tereo Accij fabula Brutus delectabatur, Tomo tertio 534
Terginerſari to.2. 555
Terminalia to.2. 808
Terminatus to.4. 56
Terra non eſt conſecranda, ſi Platoni credimus tomo.4. 400
Terra mater omnium to.2. 349
Terræmotus atq; inuſitati ſoni, deorū uox, Tomo ſecundo 542
Terram moueri ait Niceas to.4. 48
Terræ Orbis eſt quaſi magna inſula, quære Orbis.
Terram in medio mundo ſitam eſſe ad puncti modum to.4. 246.274
Terra pars mundi to.4. 240
Terra, Ceres eſt Chryſippo to.4. 242
Terræ ſitus & ornatus to.4. 274
Terræ anhelitus quoſdam oraculo fundere probatur to.4. 316.330
Terra immobilis, medium mundi, Tomo quarto 376
Terra deorum omnium domicilium, ne cōſecretur to.4. 400
Terræ filius prouerb. to.3. 96
Tertia Iſidori filia to.2. 258
Tertia Rhodij uxor to.2. 234
Tertia L. Pauli filia to.4. 319
Teſtamentaria lex to.2. 635
Teſtamentum to.2. 745
Teſtamentum Epicuri à philoſophi grauitate & ab ipſius ſententia diſcrepans, Tomo quarto 83
de Teſtibus to.2.269. & ſequent.
Teſtamentum in priuatis actis firmiſſimū, tomo ſecundo 745
de Teſtamentis tomo.1. 220
Teſtibus clariſſimis aliquando non creditum eſſe to.2. 270
Teſtes Græcorum ad aram iurare ſoliti, Tomo ſecundo 453
contra Teſtes to.1. 349
Teſtimonium to.1. 36.339
Teſtimoniorum genera to.1. 343
Teſtudines & Crocodili quum in terra partum ediderint obruunt oua to.4. 282
Teucer Pacuuij fabula to.1. 158
Teucri Syllani negocium lentum to.3. 310
Teucri dictum de patria to.4. 233
Teudas Trebatij, libertus Mar. Marcelli, Tomo tertio 84
Teuer Syllanus to.3. 310

Thales

Thales Mile. ex aqua omnia conſtare uult, Tomo quarto 40.140
Thales quid de Deo to.4. 140
Thales Mileſius præuiſa olearum uberta te, oſtendit ſe, ſi uellet diteſcere potuiſſe, Tomo quarto 330
Thales primus Solis defectionem, quæ Aſtyage regnante facta eſt prædixit ibidem.
Thales Mileſius doctus & eloquens, Tomo primo 232
Thallumetus to. 3. 370
Textrinum tomo.2. 216
Tharſum quando appulerit Cicero, Tomo tertio 388
Theanum Appulum to.2. 272
Thebani craſſi quare to.4. 366
Thebanorum uictoriæ prædictio, Tomo quarto 346
Thebe uxor Alexand. Pheræi to.4. 447
Themiſtê ſapientior prouerb. to.2. 662
Themiſtagoras et Theſſalus à Verre apud C. Neronem accuſati to.2. 88
Themiſtocles, laudum ſuarum uocem libẽtiſſime audiuit to.2. 215
Themiſtocle regnauit Græcia floruit, & Roma liberata to.1. 150
Themiſtocles indoctior habitus, quod lyra canere neſciret to. 3. 140
Themiſtocles qualis to.4. 433
Themiſtocles Græciæ princeps to.4. 13
Themiſtoclis memoria to.4. 504
Themiſtocles artem obliuionis q̃ memoriæ malebat to.4. 13.83
Themiſtocles ait, malo uirum ſine pecunia, quàm pecuniam ſine uiro tomo. 4. 456
Themiſtoclis conſilium peruile, quod non honeſtum eſſet repudiauerunt Athenieñ. tomo.4. 466
Themiſtocles ſibi mortem conſciuit tomo 4. 469
Themiſtoclis reſponſum ad Seriphium tomo.4. 505
Themiſtocles uir clariſſimus, non tamẽ Solone ſalubrior ciuitati to.4. 477
Themiſtocles noctu ambulabat, quod Miltiadis trophæis ſuſcitaretur to.4. 204
Themiſtoclem à defendenda Repub. non deterruit nec Miltiadis calamitas, nec Ariſtidis fuga to.1. 597
Themiſtoclem Herodotus nobilitauit, Tomo tertio 67
Themiſtocles exulis filij eguerunt to. 3. 159
Themiſtocles relicta urbe naues ingredi ſuadet to. 3. 402
Themiſtocles quantumuis prudens tamen aliquando deceptus eſt, & ſuorum ciuium et Lacedemoniorum inuidiam fugere non potuit to. 3. 459
Themiſtoclis dictum to. 2. 479
Themiſtocles uafer & callidus to.4. 412
Themiſtocles omnium ciuium nomina tenebat to.4. 404
Themiſtocles quomodo urbem reliquerit tomo. 3. 408
Theobaſi to. 3. 510
Theixinoe tomo.4. 299
Theophanes Mitylenæus Põpeio dilectus tomo.2. 480
Theophanes Pompeij libertus to. 3. 315
Theophanes ſcriptores rerum ſuarum ciuitate donauit to.2. 430
Theomnaſto familiari ſuo Verres ſacerdotium contra leges dedit to.2. 127
Theomnaſtus Syracuſanus Muticenſis oratores uexauit to.1. 162
Theomnaſtus homo ridicule infamis, quem Syracuſani Theoractum uocant to.2. 216
Theodectis memoria to.4. 155
Theodectes tomo. 1. 319
Theodori Cyrenæi confidens reſponſum ad Lyſimachum to.4. 160
Theo. Cyr. athæos to.4. 236.& 246
Theodori ad Lyſimachum reſponſum aliud to.4. 234
Theodorus to.1. 252
Theogonia deorum origo to.4. 242
Theophilus libertus M. Marcello. to. 3. 53
Theophraſtus hoſpes dictus to. 1. 268
Theophraſti liber & opinio de uita beata to.4. 44.170.136.216
Theophraſtus à Timæo reprehenſus tomo tertio. 563
Theophraſtus uitam contemplatiuam actiuæ anteponit to. 1. 331
Theophraſti liber περὶ φιλαρχίας Tomo tertio 324
Theophraſtus à diuinitate nomen loquendi inuenit tomo.1. 302
Theophraſtus de ſtirpibus & ijs quæ terra gignuntur ſcripſit to.4. 219
Theophraſtus plurima de Republica ſcripſit to.4. 219
Theophraſtus plurimum fortunæ, minimum uirtuti tribuit tomo4. 218.219
Theophraſtus Calliſthenis ſodalis ſui interitum deplorat tomo.4. 182
Theophraſtus ab anicula Athenis hoſpes appellatus tomo.1. 268
Theophraſtus moriens naturam accuſat tomo.4. 292
Theophraſtus elegantiſſimus omnium philoſophorum & erudiſiſſimus to.4. 218
Theophraſti inconſtantia de deo to.4. 242
Theophraſti liber de diuitijs to.4. 453
Theopompus tomo.1. 174
Theopompus & Ephorus Iſocratis diſcipuli, hiſtoriæ ſcribendæ ſe dediderunt tomo primo 569
Theopompus à quibuſdam reprehenſus quod uocalium hiatus nimis ſuperſtitioſe fugiat tomo. 2. 315
Theopompus Iſocr. diſcip. ibidem
Theopompus fabuloſus tomo.4. 379
Theſei cum Marathonio tauro pug. tomo quarto 206
Theſeus Nept. fil. to.4. 207
Theſeus tria à Neptuno exigens Hippoliti mortem optat to.4. 476
Theſeus Atticos ex agris in urbem tranſtulit tomo.4. 398
Theſeus ter optandi à Neptuno patre habuit poteſtatem to.4. 304.419
Theſis to. 1. 340.300.311.340.300.311
Theutates Merc. to.4. 299
Theſſalonica quare potiſſimum exulet Cicero to. 3. 342
Theſſalonica locus minime appoſitus ad tolerandum calamitatem to. 3. 343
Theſſalonicenſes in gremio Romani Imperij tomo.2. 625
Theramenes Tyrannorum iuſſu uenenum bibit tomo.4. 156
Thermus curator uiæ Flaminiæ to. 3. 303
Thermus & Syllanus competitores ibidem
Thermus ob honeſtatem merito laudatus tomo tertio. 381
Thermus Attici pernéceſſarius to. 3. 376
Thermo Atticum Epheſi commẽdauit Cicero eodem
Thoria lex tomo. 1. 202
Thraſo Curionis libertus to. 3. 23
Thucydides Athenienſis uir ſummus, ſummo loco natus to. 1. 258
Thucydides ex antiquiſſimis ſcriptoribus. to.1. 174
Thucydides & Philiſtus diu ignobiles & contempti fuerunt to. 1. 254
Thucydides creber, acutus, & breuis, & pene puſillus to. 3. 276
Thucydides omnes hiſtoricos dicendi artificio ſuperauit to. 3. 169
Thucydides in exilium actus hiſtoriam conſcripſit ibidem
Thucydides quo tempore floruit Tomo primo. 149
Thucydidis ſtylus uetus nimis, & immaturus tomo.2. 286
Thucydides hiſtoricus non Orator Tomo primo. 186.197
Thucydides obſcurus eſt, & ideo oratoribus minus utilis to. 2. 297
Thucydides præfractior, nec ſatis rotũdus to.1. 299
Thucydides minus delicatus in oratione fuit tomo. 1. 290
T. Gracchi in L. Scipionem memorabile factum to.2. 363
Tiberio Graccho legum ferendarũ auctores duo Scæuolæ to.4. 20
Tiberius Gracchus qualis in collegam tomo quarto 458
T. Gracchus occiſus tomo primo 259
T. Gracchus contra auſpicia Conſules creat tomo.4. 259
T. Gracchi ſocij, ab ijſq; derelictus Tomo quarto 489
T. Gracchus uiolatæ religionis peccatum ſuum agnouit to.4. 315
T. Gracchus auſpiciorum auctoritatem confeſſione errati ſui comprobauit Tomo quarto 616
T. Gracchi angues Tomo quarto. 316. 346
T. Gracchus, P. filius bis Coſ. Cenſorq; fuit, & augur tomo quarto. 316

T.Gracchus æquius ſe maturam oppetere mortem cenſuit quam P.Africani filium adoleſcentem to.4. 316
T.Gracchus P.filius laudatiſſimus, filijq́; item tomo.4. 450
T.Gracchi Tribunatus optimos quoſq; uexauit tomo.4. 408
Tibicen Latinus tomo.1. 419
ad Tibicen Ro. in epulis etiam canere ſoliti tomo.4. 139
ad Tibicinem immolari to.1. 374
Tigellius Cic.inimicus to.3. 102
Tigellij de Cice.querela to.3. 501
Tigranes Rex to.1. 299
T uſubes buſtum latine to.4. 403
Timæus hiſtoricus to.1. 169
Timæus Zaleucum Locris leges ſcripſiſſe negat tomo.3. 383
Timæus in hiſtoria Aſiatico genere dicendi uſus eſt tomo.1. 191
Timæus bellum Pyrrhi ſcripſit to.3. 61
Timæus Plato.non uerborum ſed rerum difficultate obſcurus to.4. 65
Timæus Pythagoreus to.4. 136
Timanthes & Polygnotus pictores inſignes tomo.1. 154
Timarchides Verrinæ familiæ columen tomo.1. 156
Timarchides libertus, quid hominis fuerit tomo.1. 119
Timarchides Verris Acceſſus & tranſactor & internuncius to.1. 118
Timere non decet to.4. 210
Timide ad dicendum to.1. 141
Timiditas ex rebus non ex uocabulis naſcitur tomo.4. 111
Timidus nimis quam parum prudens malum uideri to.1. 415
Timoleon à Timæo nobilitatus to.3. 67
Timocrates Epicuri heres to.4. 81
Timocrates Metrodori frater to.4. 251
215 Eum uexat Epic. ibidem
Timon Μισάνθρωπος to.4. 201
Timon Athen.to.4 497
Timor, officij non diuturni magiſter tomo ſecundo 741
Timor quid ſit to.4. 200
Timagoras Epicureus to.4. 31
Timotheum Cononis. F. Iſocrates inſtituit tomo.1. 231
Timothei dictum de Platonis cœna tomo quarto 131
Timotheus dux Athenienſis & orator tomo quarto 434
Timotheus cum belli laude ingenij & doctrinæ gloriam coniunxit to.4. 434
Tireſias uates cæcus tomo.4. 234
Tireſiam Homerus apud inferos ſolum ſapere ait tomo 4. 316
Tironum ætas minus tolerant laborum quam ueteranorum to.4. 172
Tironi in acie non nullam committendum tomo.3. 149
Tiro Ciceronis libertus omnibus charus et & expectatus to.3. 239
Tironis ualetudo quantæ curæ fuit Ciceroni, tomo tertio 139
Tiro totas περιοχὰς dictante Cicer. perſequi ſolitus to.3. 498
Tironis reficiendi ſpes ſita in M. Curio tomo.3. 397
Tiro in omni negotiorum & ſtudiorum genere ualebat eodem
Tiro Ciceroni mire utilis eodem
Tiro æger relictus à Cicerone to.3. 390
Tiro ob humanitatem & literas Ciceroni chariſſ.tomo.3. 244
Tiro ob animi anxietatem ægrior tomo. 3, 144
Tironis ingenium plurimi facit Cic. ibidē
Tirone abſente Cice.ſtudia languēt ibidem
Tironis innumerabilia in Ciceronem officia to.3. 241
Tiro Cic.ſcriptorum canon to.3. 244
Tironi gratulantur fil.Cic.to.3. 246
De quo plura per totum librum xvi.
Tyrotarichi patina to.3. 119
Tirone nihil caſtius & diligentius tomo.3 390.397
Tironem quanti Cice.faciat to.3 396
Tiro tomo.1. 727
Tiſſenſes à Verre ſpoliati to.1. 160
Tityus ſalutatio to.1. 276
T.Accius Piſaurenſis orator to.1. 283
T.Albutius orator to.1. 263
T.Albut. Epicureus doctior græce quam latine tomo.1. 163
T.Albutius æquiſſimo animo Athenis exul philoſophabatur to.4. 233
T.Albutius Prætor à Cn.Pompeio Quæſtore accuſari non eſt permiſſus to.2. 60
T.Albutius à Mutio repetundarum poſtulatus tomo.1. 265
T.Annius Velina orator to.1. 269
T.Annius Luſcus, Q. Fufij collega homo diſertus to.1. 256
T.Annius ſuburbanum à Cicerone redimere uolebat to.3. 293
T.Annio Miloni Seſtius confertur tomo.1. 492
T.Antiſtius Quæſtor. to.3. 203
T.App.Menander commend.to.3. 214
T.Aufidius orator to.1. 269
T.Auguſtus commend.ibidem
T.Betutius Barrus orator to.1. 271
T.Coruncanus orator ingenio plurimum ualuit to.1. 212
T.Claudius Centimalus ædes demoliri iuſſus ab Aug.to.4. 472
T.Clœlius tomo.1. 27
T.Canutius to.1. 753
T.Fadius tomo.1. 492
T.Fannius & Rabyrius Academicorum more diſputantes to.4. 8
T.Flaminius, Q.Metell.Coſſ.to.1. 523
T.Flaminius latine locutus tomo.1. 260 231
T.Flaminius, M.Atilius Coſſ.to.4. 102
T.Furfanius Poſthumius Tomo ſecūdo.683 & Tomo tertio 83
T Gracchus pater L.Scipioni inimicus auxilium tulit to.2. 628
T.Gracchus Pub.Fil. ciuis grauis & eloquens to.1. 211
T.Gracchi æquitas in ferenda lege Agraria tomo.2. 362
T.Iunius, L.F. orator to.1. 269
T.Iuuentius orator ibidem
T.Ligarius Quæſtor to.2. 709
T.Labienus ad Pomp.deficit to.3. 243
T.Macrinus ciuitate donatus to.2. 644
T.Manlius Triumuir to.2. 316
T.Manlius commend to.3. 200
T.Manlij Torquati uita to.4. 480
T.Munatij prudentia & fides to.3. 143
T.Mutius & Q.Aemilius trib.pleb. Samnitibus dediti to.4.
T.Mutius, L.Calphurnius Coſſ.to.1. 217
T.Murcus naufragio dictus periſſe to.3. 473
T.Nero to.3. 294
T.Numitius trib.pleb.to.4. 479
T.Pinarius Cic.famil.to.3. 186.193
T.Pinarius adoleſcens, Q. fratri commendatur to.3. 293
T.Pinnius commendatur, to.3. 232
T.Pomponius Cice.neceſſarius to.4. 62
T.Pomponij uires to.4. 506
T.Poſthumius orator to.1. 283
T.Philippus to.2. 588
T.Roſcius Capito gladiator egregius tomo ſecundo. 20
T.Roſcius Sext.Roſcii poſſeſſiōes inuadit tomo.1. 20
T.Tinca Placentinus to.1. 268
T.Torquatus T.F.orator to.1. 279
T.Tubulus accuſante P. Scæuola condemnatus to.4. 72
T.Veturius Sp.Poſthumius Coſſ. tomo.4. ſub iugum miſſi. 479
Toga Ciceronis to.3. 178
Toga pura to.3. 375
Toga Romanorum index to.1. 259
Toga pacis & ocij inſigne to.2. 663
Toga pulla to.2. 604
Toleratio to.4. 80
Tollitur e medio ſapientia, ut gerit res Ennij uerſus to.1. 410
Toloſanum aurum to.4. 303
Tollere iudicium to.1. 459
Tonitrua & fulgores unde to.4. 343
Tonſille tomo.4. 282
Topica Ciceronis ad Trebatium to.3. 100
Topice inueniendi ars to.1. 330
Toranium commouet Cice.to. 3. 89
Torpedines to.4. 382
Toreumata tomo.1. 300
Torquati in Piſonem furor to.2. 664
Torquatus unde dictus to.4. 52.55
Torquatus filium ſecuri percuſſit, ibidem
Toruonibus architectus to.3. 508
Toto pectore, prouerb.to.4. 816
Trabali clauo figeret to.2. 237
Tradere in diſciplinam to.1. 716
Tradere in cuſtodiam to.1. 403
Traductio tomo.1. 41
Tragœdias excitare to.2. 673
Traiectiones to.4. 308

Trallianus to. 1. 361
Trallis ciuitas to. 2. 446
Tranquillitas quid to. 4. 298
Tranſactor to. 2. 216
Tranſennam to. 2. 246
Tranſitio figura to. 1. 47
Tranſducere to. 2. 213
Trangreſsio figura to. 1. 50
Tranſlatis uerbis quatenus utendum tomo primo. 234
Tranſlata uerba quæ dicantur to. 1. 306
de Tranſlatione to. 1. 14
Tranſlatio criminis to. 1. 25
Tranſlatio figura to. 1. 202
Tranſlatiua conſtitutio to. 1. 70
Tranſlatitium edictum to. 2. 94
Tranſlatum exordium to. 1. 70
Tranſlator Quæſturæ Verres to. 2. 229
Tranſlatorum uerborum uirtutes & uitia tomo. 1. 234
Tranſuerſum digitum diſcedere prouerb. tomo. 4. 27
Tranſuerſum unguem prouerb. to. 3. 820
Trapezophoron to. 3. 801
Traorius Cornificij to. 3. 265
Traſymachus Calcedonius to. 2. 249
Traſymachus princeps inueniendi numeros in oratione to. 2. 339
Trebatius bonus uir & ciuis to. 3. 445
Trebatius nomine Cæſaris ad Ciceronem ſcribit to 3. 496
Trebatius Cæſari familiaris to. 3. 98
Trebatius in optimis ſtudijs ſemper uerſatus to. 3. 54
Trebatius iuris egregie peritus to. 3. 96
Trebatius ut ignauus in bello notatur Tomo. 3. 98
Trebatium Cic. Cæſ. commen. to. 3. 94
Trebatium laudat Cic. tomo. 3. 95
Trebonius à Dolobel occiſus to. 3. 177
Trebonius Cæſ. interficiendi conſilium cœpit to. 2. 731
Trebonij amor in Cice. to. 3. 216
Trebonij beneficio ſeruatus Antonius Tomo. 3. 152
Trebonij cruciatus magni to. 2. 794
Trebonio facetum uidebatur quicquid dixiſſet Cicero to. 3. 237
Tres Tabernæ to. 3. 306
Treuiri, capitales to. 3. 97
Triarius orator to. 1. 288
Trib. pleb. præſes & cuſtos libertatis eſſe debet to. 2. 517
Trib. pleb. Pontificum collegium cogere poteſt to. 2. 519
Tribuni octo de Ciceronis reditu promulgarunt to. 2. 560
Tribuni non tam ærarij quam ærati To. 3. 312
Tribunitia lex to. 2. 361. 363
Tribunorum poteſtas to. 4. 413
Tribunitiæ poteſtatis laus & uituperatio. tomo. 4. 406
Tribunitiam poteſtatem qua ob rem efflagitarit populus Ro. to. 1. 69
Tributorum exactio uitanda to. 4. 458
Tribunitio furori qui ceſſerint to. 2. 843
Tricatur tomo. 3. 517
Tricalinum locus to. 2. 219
Trinis æſtiuis to. 2. 672
Trinum nundinum to. 2. 504
Triplices tomo. 3. 492
Tripudium unde dictum to. 4. 349
Tripudium to. 4. 324
Tripudium auis omnē ibidem
Tripudium ſoliſtimum quid to. 4. 314
Triſtis litera to. 2. 672
Triſtius tomo. 4. 812
Triſtificas tomo. 4. 312
Triſtitia & ſeueritas ab amicitia debent abeſſe tomo. 4. 493
Triton marinus qualis to. 4. 249
Tritones piſcinarum tomo. 3. 308
Tritopatreus tomo. 4. 299
Triumphalis porta to. 2. 660
Trochæus qui Cordax to. 1. 313
Trophonius & Agamedes templi Apollinis Delphici ædificatores to. 4. 161
Trophonius Marc. to. 4. 299
Τρόπος τοῦ to. 1. 254
Trulla to. 1. 206
Tubero hiſtoricus tomo. 3. 266
Tubi tomo. 4. 361
Tubuli nomen odioſum to. 4. 234
Tubulus pecunia corruptus to. 4. 303
Tubulus quando Prætor to. 3. 474
Tuditanus auus Hortenſius to. 3. 492
Tuditani filius legatus non fuit ibidem
Tuditanus Canuli affinis to. 4. 33
Tuditanus cum Aquilo Coſ. to. 4. 260
Tueri intueri tomo. 2. 839
Tuis te pingam coloribus prou. to. 3. 268
Tulliæ Cic. mortis deploratio to. 3. 48
Tullia abſente Patre nupſit to. 3. 447
Tulliæ partus to. 1. 92
Tullia Craſſipedi deſponſata tomo. 3. 163. 284
Tulliæ mirifica uirtus in ferendo publicam cladem tomo. 3. 452
Tullia Cic. filia fœmina lectiſſima ibidem.
Tullia filia Ciceronis puerum ἑπταμηνιαῖον peperit to. 3. 458
Tulliæ uirtus, humanitas, pietas to. 3. 466
Tulliam ſingularem filiam in tam miſera fortuna uerſari dolet Cicero ibidem
Tulliola Cic. deliciæ to. 3. 306
Tulliola C. Piſoni Frugi deſponſata tomo tertio. 304
Tulliola Cicer. patri ab exilio redeunti Brunduſio occurrit to. 3. 350
Tullius Cimber to. 3. 273. 86
Tullius & Lepidus Coſſ. to. 2. 369
Tulit in quæſtionem to. 2. 346
Tumultus iudicia to. 2. 776
Tumultus quid eodem
Tunicati tomo. 2. 373. 609
Tuo gladio prouerb. to. 2. 238
Turpio Sutorius index to. 3. 382
Turpi in re, turpis etiam ipſa deliberatio tomo. 4. 466
Turpis utilitas omnium ſcelerum parens tomo. 4. 466
Turpitudinem fugiendam per ſe etiam propoſita impunitate to. 4. 94. 466
Turpitudine nihil plus contra naturam eſſe tomo. 4. 465
Turpe arg. uitium tomo. 1. 95
Turpe ſilere, prouerb. tomo. 3. 398
Turpe aduerſarij debitorem eſſe to. 3. 400
Turpes tomo. 4. 210
Turpius eſt priuatim cadere quàm publice tomo. 3. 548
Turpiculis tomo. 2. 296
Turpificati tomo. 4. 478
Turulius Quæſtor tomo. 3. 178
Turres de cœlo percuſſæ to. 2. 404
Turtures curſu & peregrinatione læti tomo. 4. 24
Tuſculani æſtimatio to. 3. 358
Tuſculanas quæſtiones quinque dierum ſcholis abſolui to. 4. 148
Tuſculanarum Quæſt librorum quinque argumenta to. 4. 336
Tuſcenius homo furioſus to. 3. 868
Tuſcolana uilla Ciceronis quinquies millibus æſtimata to. 3. 358
Tuſculanum Cicer. prædium uectigal pendit tomo. 2. 379
Tuſculano mire delectatus Cic. to. 3. 306
Tuſculanæ diſputationis paratiſſimum perfugium contra animi dolorem, Tomo tertio 328
Tutelæ lex tomo 4. 470
Tutelæ iudicium ſeu actio to. 2. 44
Tutelæ tomo. 2. 29
Tutelaris poteſtas tomo. 2. 458
Tyeſtæ execratio in Atreum to. 4. 260
Thyeſtes Pelopis filius doloris impatiens tomo 4. 283
Tyche urbs tomo. 2. 810
Tyrannio geographus to. 3. 376. 387
Tyrannicidarum honos apud græcos Tomo. 1. 685
Tyrannorum liberi apud Græcos cum patribus eodem ſupplicio afficiuntur Tomo tertio 262
Tyrannorum uita to. 4. 498
Tyranni omnes fere ui oppreſſi interierunt, tomo. 4. 447
Tyrannum occidere pulchrum & pium exiſtimatur to. 4. 464
Tyndaridæ fratres Rom. in prælijs adiutores, & uictoriæ nuncij to. 4. 144
Tyſias & Corax to. 1. 237. 258
Tyſias Rhetoricæ inuentor to. 1. 98

V

VAcare moleſtia, qui finem bonorum cenſuerunt to. 4. 43
Vacabat à bellis to. 2. 714
Vacatione to. 4. 258
Vacci prata to. 2. 519
Vacienus to. 4. 292
Vada locus to. 3. 164
Vadimonium deſerere to. 2. 394
Vadius miles Pompeianus to. 3. 255
Vafri ad omnia uerſatiles to. 4. 468
Valentius interpres Verris to. 2. 204

Valentonem prouinciæ decedens præfecit Bibulus.to.3. 396
Valerius abſolutus Hortenſio defendente. to.3. 324
Valerius Soranus omnium togatorum literatiſſimus to.1. 219
Valerius Cicer.familiaris to.3. 97
Valeria lex to.1. 378
Valetudo quid poſtulet to.3. 245
Valetudo perdita to.1. 782
Valetudo quomodo ſuſtentanda to.4, 459
Valetudini ſeruiendum to.3. 273
Valuæ memorabiles to.1. 223
Valetudo quid poſtulet to. 3. 245
Valetudo perdita to.1. 781
Vanitate nihil turpius to.4. 440
Vargula homo dicaciſſimus to.1. 195
Varia lex to.4. 176
Varietas proprie in diſparibus coloribus dicitur to.4. 64
Varietas & Varium late patentia uocabula to. 64
Varro [illegible] to.3. 494
Varronis laudatio to.3. 505
Varronis theſauri to.3. 163
Varro Terentius Bruti quæſtor eiuſq́; laudes tomo.3. 195
Varronis agrum Caſſinatem Antonius inuadit to.1. 744
Varronem Terentium Bruto commendat Cicero tomo.3. 195
Varro in antiquitatibus L.Aelium eſt imitatus to.1. 273
Varro uir ingenio omniq́; doctrina præſtans ibidem
Varro diligentiſſ.inueſtigator antiquitatis tomo.1. 255
Varroni Antiochi partes dedit Cicero.To. tertio. 493
Varro opinionem Antiochi ualde probabat eodem
Varro ſolus Academicis Ciceronis interlocutor fuit to.3. 493
Varro Murena T.Manlio amicus to.3.100
Varro ſapientior Cic.to.3. 110
Varro bellis ciuilibus prope ſolus in portu tomo.3. 431
Vaſa Samia to.1. 431
Vaſa uini to.1. 666
Vaſculary to.1. 203
Vaſtificum to.4. 368
Vaſtior to.4. 127
Vatinio nebuloni Piſaurenſis Legatio reſcinditur to.3. 316
Vatiny ſtrumam dibapho ueſtire to.3.318
Vaticinationum to.4. 331
Vatinius Pythagoricus to.2. 601
Vatinius quum Seſtium oppugnaret à Cicerone conciſus to.3. 263
Vatinium cur Cicero defendit to.3. 13
Vatinius Appij Pulchri ſucceſſor to.3. 64
Vatiny in Dalmatia geſta ibidem
Vaticinia artificioſa quæ to.4. 306
Vatinius atratus accumbit to.4. 604
Vatum libri to.1. 539
Vbi non ſis qui fueris, non eſſe cur uelis uiuere to.3. 93
Vbi nam gentium to.1. 388
Vecordes unde dicti to.4. 343
Vectigalium exactio to.3. 370
Vectigalia, belli nerui to.2. 390
Vectius architectus to.3. 318
Vectius Cæſ pollicetur Curionem in facinoris ſuſpitionem adducere to.3. 336
Vectius à Cæſare in Roſtra productus tomo.3. 336.
Vectiones to.4. 286
Vehementer, non iracunde Cicero agere ſolet to.1. 780
Veientium ſata de lacus Albani emiſſione to.4, 318.349
Vela contrahere prouerb.to.3. 312
Velia urbs Trebatij amantiſſima to.3. 100
Veliam urbem quam liberauerat, Brutus fugiebat to.3. 254
Velienſes ciues Romani to.1. 645
Velificari honori to.1. 358
Velinus lacus à M.Curio emiſſus Tomo. tertio. 359
Velis equiſq́; prouerb.to.4. 480
Velis remiſq́; prouerb.to.4. 283
Velinolantibus to.4. 322
Velocitas corporis to.4. 202
Velſuri Iouis fanum to.2. 666
Venafranus tractus to.2. 546
Venationis utilitas to.4. 291
Veneris ſtella [illegible] eiuſq; curſus Tomo.4 267.376
Veneres quot & unde natæ to.4. 300
Ventry in Sicilia to.2. 59
Veniſſent magno to.1. 160
Venit mihi in mentem illius to.1. 258
Venonius hiſtoricus non ſatis probatus tomo.4. 179
Venony hiſtoriam ſe non habere dolet Cicero to.3. 474
Ventidius Mulio Ant.comes to.3. 146 162.164
Venditatio to.4. 277
Ventitabat to.4. 224
Ventos rumorum colligere to.2. 324
Ventos futuros monſtrantia to.4. 310
Ventoſum Imperium to.1. 796
Ventriculus cordis to.4. 284
Ventus quid Stoicis to.4. 343
Ventus popularis to.2. 335
Venus unde to.4. 270.309
Venus in talis to.4. 313
Venus marmorea Gnidiorum to.2. 228
Venus picta Coorum to.2. 223
Venus Apellis to.3. 334
Venuſtas unde dicta to.4. 270
Venuſtas proprie mulierum to.4. 437
Ver tanquam adoleſcentiam ſignificat Tomo.4. 514
Vera uirtus in uno ſapiente to.4. 461
Veratiana auctio.to.1. 369
Verba cur reperta, to.2. 282
Verba dare to.2, 815
Verba ſeruire hominum conſilijs tomo ſecundo. 288
Verba græca quibus pro latinis utimur tomo.4. 87.88
Verba quæ oratori commoda ſint tomo. 2. 316
Verba ſimplicia & coniuncta earumq́; partes to.1. 345
Verba ſi inter nos aucupabimur ſermo familiaris & quotidianus non cohærebant. tomo.1. 285
Verberauit Mutinam tormentis to.2. 782.
Verbis non opus eſſe quum res ipſa intelligatur to. 2. 284
Verborum non eſt tanta copia, quam rerū ibidem
Verborum nouorum impoſitio in rebus nouis to.4. 86
Verborum memoria to.1. 34
Verborum commutatio to.1. 346
Verborum uim neceſſitatio ſimilitudine rerum aucupamur to.2. 293
Verborum ornatus eſſe non poteſt ſine ſententijs expreſſis to.1. 216
Verborum ſplendore & copia oratorem maxime commendari to.1. 274
Verborum delectus, eloquentiæ origo Tomo.1. 289
Verborum ornatus duplex.to.1. 268
Verborum rerumq́; iudicii prudentia tomo primo. 317
Verecundia retinenda to.4. 437
Verecundia amicitiæ ornamentum Tomo 4. 496
Verecundia uirtutum cuſtos to. 1. 353
Verecundiæ partes ſunt neminem offendere to.4. 431
Verecundiæ exemplum e Scena petitum tomo.4. 437
Verecundiæ Romanæ exemplum quod cum parentibus filij cum ſoceris generi non lauarent Ibidem
Verecundanti to.1. 296
Vergiliæ & earum nomina to.4. 278.543
Vereor Troianos Prouerb.to.3. 402
Verentur ut ſatis to.2. 367
Veridice to.4. 328
Veratra bis quæ apud Sagram Prouerbiū. tomo quarto 291
Veritas quid ſit to. 1. 228
Veritatis uis maxima, to.2. 620
Veritas in profundo demerſa, iuxta Democritum to.4. 21
Veri inquiſitio, propria hominis to.4. 326
Verinum to.4. 70
Verrea feſta to.2. 213
Verres HS quadringenties abſtulit tomo ſecundo. 118
Verres à uerrendo to.2. 219
Verres Carbonis Quæſtor to.2. 77
Verris in Carbonem perfidia to.2. 79
Verris furta in Achaia, Athenis, Delo .8.1 80.Tenedo, in Aſia, Samo, Pamphilia, Pergis Mileſiis 88
Verris in C.Dolobel.perfidia to.2. 79
Verris Cn.Dolobellæ Legatus in Sicilia tomo.2. 80
Verris ſupra Lampſa.to.2. 83
Verris perfidia in Agyrinenſ.to.2. 155

Verres

Verres alter Orcus to.2. 248
Verri hæreditas à Chelidone uenit, Tomo ſecundo 125
Verri menſes octo continuos aurea uaſa Syracuſis facta ſunt to.2. 203
Verre Prætore plures deos Syracuſis quam uictore Marcello homines deſideratos, Tomo ſecundo 222
Verres mulierum arbitrio præturam geſſit tomo.2. 223
Verre Prætore nemo ſine precio Senator factus eſt to.2. 207
Verres ſcribam ſuum annulo aureo donauit to.2. 182
Verres à Cæcilio Quæſtore prætor eſt appellatus to.2. 225
Verres Quæſto.Cn.Carbonem ſpoliauit ac prodidit to.2. 38.64
Verres candelabrum Iouis è gemmis factū abſtulit to.2. 78
Verres Mineruæ uirginis templum ſpoliauit tomo.2. 208
Verres ornamenta Mineruæ uirginis in meretricū domum traſtulit ibidem
Verris facinorum Cathologus, Tomo ſecundo 203
Verres de prouincia decedens Syracuſis profugit to.2. 94
Verris Prætoris, in edicto decernendo, improbitas to.2. 94
Verres apud Lampaſcenos in tumultu pene exuſtus eſt to.2. 84
Verres, Ca. Malleolo Dolobellæ Quæſtori ſucceſſit to.2. 90
Verres prædo inſignis to.2. 257
Verres quantam pecuniam corraſerit, Tomo ſecundo 90
Verris perfidia in C.Malleoli pupillum filium to.2. 90
Verres per triennium Siciliam prouinciā depopulatus eſt to.2. 53
Verres C.Sacerdoti in prætura ſucceſſit Tomo ſecundo 116
Verres Apro Erymantheo conſertur, Tomo ſecundo 244
Verris amica to.2. 214
Verres quotidie muliebria conuiuia habebat ibidem
Verres Mimi Iſidori filiam propter amorem ab Rhodio tibicine abduxit, Tomo ſecundo 234
Verres tabulas domeſticas ad M.Terētium Coſ duntaxat confecit to.2. 83
Verres Dionyſio, & Phalaride crudelior, Tomo ſecundo 257
Verres in ſingulis oppidis Siciliæ ſcortum alebat to.2. 233
Verris conuiuia qualia ibidem
Verſus ne ſit in oratione to.1. 319
Verſus terminatione aurium & obſeruatione prudentium inuentus to.1. 310
Verſus in oratione uitioſus to.1. 322
Verſus ex Ennij Medea to.3. 95
Verſus ex Ennij annalibus to.3. 97
Verſus ex Heſiodi operibus to.3. 88
Verſus Qu.fratri mittit Cicero, hoc eſt nouam Athenas to.3. 289
Verſuram facere to.3. 378.406
Verſus Græci & Latini idem fructus, Tomo ſecundo 479
Verſibus ægre cum populo, Ca.Licinius Craſſus primum inſtituit to.4. 498
Verſutum eſſe, eſt tectum & callidum eſſe Tomo quarto 172
Verſuti qui to.4. 294
Vertere ſtilum to.2. 222
Vertere ſolum to.2. 322
Vertens annus to.4. 377
Vertumnus to.2. 102
Verum id eſſe, quod cuiq; uideatur Protagoras ait to.4. 46
Veſta quæ ἑστία græc.to.4. 270
Veſta quaſi urbis focus to.4. 396
Veſtæ lucus à Palatij radice in nouā uiam deuexus eſt to.4. 318
Veſtem mutauerunt. xx.milia pro Cicerone, tomo.2. 453
Veſtis Melitenſis to.2. 138
Veſtitus mediocritas qualis ſit to.4. 437
Veſtorij potentiæ inuidet Cicero. Tomo tertio 386
Veſtorius homo remotus à dialecticis, Tomo tertio 511
Veſtorius diligens & ſtudioſus Cicero. Tomo tertio 504
Veſtro marte to.2. 143
Veterani prædæ inhiant to.2. 719
Veteranis qui honores decreti to.2. 768
Veteranos excuſat Cicer.to.3. 161
Veterator tomo.2. 46,281
Veterani Cæſ.lucro inhiantes to.3. 266
Veteres amici Cice.libri to.3. 120
Veteris Antiſtij conſtantia to.3. 255
Veterem Antiſtium Ciceroni commendat Brutus ibidem
Vetus Antiſtius Reipub.ſtudioſiſſimus, Tomo tertio 255
Veterrimi to.4. 843
Veternus ciuitatis to.3. 27
Vetuſtatis maxima uis to.4. 494
Vetuſtas omnia conficit to.2. 699
Vetuſtas peritiores facit to.2. 520
Via compendiaria ad gloriam to.4. 450
Viam erranti nō monſtrare Athenis in execrationibus habebatur to.4. 469
Viatorum mos quum properant, Tomo tertio 285
Via Appia to.2. 614.673.674
Via & ſemita to.2. 114
Viaticum to.2. 438
Viatores unde dicti to.4. 512
Viaria lex to.3. 210
Vibius poeta ineptus to.3. 334
Vibonem quare nauigauit Cicero exul, Tomo tertio 339
Vibonem delatus Cicero ad Sicam diuertit tomo.3. 536
Vibullij è Piceno ad Pompeium fuga, Tomo tertio 409
Vicanus tomo.2. 436
Vicarius tomo.2. 432.802
Vicatim to.3. 333
Vicetinos commendat Brutus Cicero. Tomo tertio 272
Vicinis quid debeatur to.4. 395
Vicit pudorem libido to.2. 312
Victus iucunditatē in deſiderio non in ſatietate eſſe to.4. 231
in Victos non ſæuiendum to.4. 428
Victoria nihil dulcius to.2. 241
Victoriam uicit Cæſar to.2. 700
Victoria inſolens & ſuperbia to.2. 699
Victoriæ externæ cum domeſticis comparatio tomo.2. 416
Victoria certum teſtimonium to.2. 141
Victoriati nummi to.2. 168
Victoria in bellis ciuilibus ſemper inſolens Tomo tertio 48.53
Videri uerbum Iuriſconſultorum to.3. 99
Videre oculis to.2. 404
Vienna Galliæ ciuitas to.3. 143
Vietum tomo.4. 342
Vigilandum ſemper, inſidiæ multæ ſunt, Tomo ſecundo 554
Vigilias de nocte to.2. 418
Vilitas annonæ to.2. 303
Villicus tomo.2. 166
Villarum adhibendus modus to.4. 438
Vim ui repellere licet to.2. 671
Vincere opetiſſimum to.2. 818
Vindicares ad ſuos to.2. 644
Vindicatio tomo.2. 104.122
Vindicta tomo.2. 383
Vindiciæ tomo.2. 680
Vini ueteris notæ optimæ to.2. 286
Vinolentorum ſomnia to.2. 351
Violare in obſcænam partem to.3. 131
Vir bonus nunquam non beatus, Tomo ſecundo 529
Virgeta tomo.4 394.656
Virginum abſolutio quando to.2. 408
Virginius Coſ.to.3. 31
Virgo ſtella to.4. 277
Virgula diuina prouerb.to.4 442
Viriditas tomo.4. 294
Viridiorum to.3. 324
Virilis toga to.4. 732
Viriatus Luſitanus latro to.4. 450
Viridicata ſylua to.3. 290
Virtus & eius partes to.1. 322
Virtutis duplex uis to.1. 355
Virtus ſemper libera to 1. 255
Virtutis cura to.2. 215
Virtutis præmium honos to.1. 285
Virtus Romanorum qualis to.2. 757
Virtutes imperatoriæ to.2. 300
Virtutis merces, laus to.2. 480
Virtutis uis quanta to.2. 374
Virtutis ſpecies & pulchritudo, uel in hoſte, uiros fortes delectat to.2. 605
Virtutis præmium ampliſſimum gloria, Tomo ſecundo 688
Virtus altiſſimis defixa radicibus nunquā labefactari poteſt to.2. 758
Virtus ſeipſa contenta to.2. 765
Virtutis quam ætatis curſum eſſe celeriorem Tomo ſecundo 767
Virtutem cognitio confirmat percipi & cō

prehendi multa poſſe to.4. 39
Virtutibus ſolis ineſſe ſapientiam ibidem
Virtutes ob uoluptatem expeti to.4. 56
Virtutis fundamenta in uoluptate ponunt Epicurei to.4. 60
Virtutes rerum dominæ to.4. 72
Virtutes iacere, dominante uoluptate, Tomo quarto 85
Virtute nihil præſtantius to.4. 87
Virtutis proprium rerum quæ ſecundum naturam ſunt habere delectum, Tomo quarto 88
Virtus nihil aliud eſt quàm in ſe perfecta & ad ſummum perducta natura, Tomo quarto 383
Virtutibus uia oppoſita to.4. 94
Virtus altiſſimum locum in homine tenet Tomo quarto 103
Virtutum ſemina & igniculi, Tomo quarto 121.178
Virtus, rationis abſolutio to.4. 125
Virtutem unam ſi amiſeris, nullam habes, Tomo quarto 171
Virtus à uiro dicta to.4. 183
Virtus recta ratio dici poteſt to.4. 202
Virtus eſt affectus animi ibidem
Virtus libera & inuicta to.4. 213
Virtus bonum mentis, & quod hebetibus non facile committitur to.4. 216
Virtute nihil amabilius to.4. 256.423
Virtus actuoſa to.4. 255
Virtutem nemo unquam acceptam deo retulit tomo.4. 306
Virtus quid tomo.4. 383
Virtutes non uitia conſeruanda to.4. 396
Virtutis laus omnis in actione to.4. 417
Virtus mirabiles amores ſui excitaret, ſi oculis cerneretur ibidem
Virtutem omnem in tribus uerti to.4. 446
Virtutem unam qui habet, omnes habere, Tomo quarto 449
Virtus maxime ſecundum naturam, Tomo quarto 463
Virtutes pares ſecundum Stoicus, to.4. 519
Virtus conciliat amicitiam to.4. 498
Virtus quanti æſtimanda to.4. 518
Virtute nihil formoſius to.3. 130
Virtute duce, comite fortuna to.3. 137
Virtutis ſpectatæ conditio durior quàm incognitæ to.3. 161
Virtutes conſecratæ to.3. 172
Vis abſit à ciuitate to.4. 403
Vis iuri inimica to.1. 288
Vis quæ & quando to.2. 283
Vis cœleſtis tomo.1. 685
Vis argentea to.1. 615
Vis tomo.1. 693
Vis non corporis modo, ſed etiam animi, Tomo ſecundo 183
Vis & ius humanam & immanem uitam diſcernunt to.2. 585
Vis rebus publicis exitioſiſſima & turpiſſima tomo.4. 412
Viſa ebriorum non eandem habent uim quam ſobriorum to.4. 26
Viſa & de iis diſp. per totum to.4. 33
Viſorum duo genera ſecundum Carneadem tomo.4. 11
Viſum quomodo Zeno geſtu expreſſerit, Tomo quarto 46
Vitanda per ſe to.1. 223
Vita actiua & contemplatiua to.3. 332
Vita ſub dominatione miſera to.3. 145
Vita beata in ſola uirtute to.4. 44
Vita beata quomodo acquiratur to.4. 72
Vita beata effectrix ſapientia to.4. 89
Vita beata in perpetuitate temporis, to.4. 73. in animi ſecuritate 197
Vita beata Zenoni quid to.4. 213
Vita noſtra, mors eſt to.4. 254
Vita uſuram tanquam pecuniæ natura nobis dedit to.4. 258
Vita quare expetitur to.4. 384
Vitæ genus eligendum to.4. 435
Vitæ genus quomodo commutandum, Tomo quarto 435
Vita mortuorum in memoria uiuorum, Tomo ſecundo 785
Vitæ ruſticæ, parſimoniæ, diligentiæ, iuſtitiæ magiſtra eſt to.1. 19
Vitam regit fortuna, non ſapientia, Tomo quarto 119
Vita breuis at memoria bene redditæ uitæ ſempiterna to.1. 225
Vitæ ruſticæ laudes to.3. 183
Vitæ ſordes non eluuntur linguæ procacitate tomo.1. 831
Vitæ cupiditas contra Rempublicam turpis tomo.1. 561
Vitæ curriculum exiguum, gloriæ immenſum tomo.1. 366
Vitæ demonſtrandæ ordo to.1. 27
Vitandarum genera tria to.1. 121
Vitationem tomo.4. 211
Vitam uiuere & mori et animantem dicimus tomo 4. 116
Vites à caulibus & braſſicis tanquam à peſtiferis refugiunt to.4. 280
Viticulas tomo.4. 305
Vitia ſunt affectiones manentes, perturbationes uero mouentes to.4. 222
Vitia imitantia uirtutem to.1. 233
Vitio omni carere debet qui in alterum paratus eſt dicere to.3. 833
Vitium & erratum to.2. 336
Vitioſitas quid to.4. 201
Vitium dictum quod per ſeipſum uituperabile to.4. 94
Vitium recte quod κακίαν Græci, Tomo quarto 94
Vitia eſſe paria Stoicis to.4. 105
Vitia recte dicuntur animi prauitates ibidē
Vitium eſt, quum partes corporis inter ſe diſſident tomo.4. 201
Vitia ſua noſce, bellum eſt, to.3. 332
Vitularia uia tomo.3. 290
Vituperari, à uitio appellatum to.4. 92
Vituperatio to.1. 27
Vituperationis loci to.1. 329
Vituperandi rationes to.1. 352
Via non magis efficit to.3. 329
Viuere ita ut non ſit uiuendum miſerrimum eſſe tomo.3. 78
Viuere pulcherrimum putant to.3. 130
Viuere & mori etiam de inanimis dici, Tomo quarto 116.150
Viuere ita ut quis ſit poſteris ſuis nobilitatis initium & uirtutis exemplum ſatius eſt quàm maiorum opinione uiti, Tomo ſecundo 834
Viuorum meminiſſe oportet Prouerbium, Tomo quarto 117
Viuere de die & in diem to.1. 748
Viuendi & dicendi iidem præceptores, Tomo primo 220
Viuus & uidens prouerb. to.1. 578
Vlciſci facilius, quàm gratias referre, Tomo ſecundo 416
Vlciſci parentes etiam parricidis licet, Tomo ſecundo 672
Vlyſſes πολύτροπος dictus to.3. 143
Vlyſſis patriæ uidendæ cauſa immortalitatem repudiauit to.4. 390
Vlyſſes ad tempus omnia ferens to.4. 434
Vlyſſis oratio to.1. 192
Vlyſſes nō cum hoſtibus ſolum ſed cum fluctibus dimicauit to.4. 477
Vlyſſes apud Tragicos furere ſe ſimulauit ne ad Troiam proficiſceretur eodem
Vlyſſis multa paſſos et Cyrce & Calypſo inſruiret to.4. 454
Vlyſſes & Neſtor ſuo ſæculo ſapientes habiti Tomo.4. 315
Vlyſſes apud Homerum Deli ſe palmam uidiſſe aiebat to.4. 40
Vlyſſis patientia to.4. 434
Vlyſſ. in mari Tuſco errauit to.1. 222
Vltima memoria to.1. 475
Vlubræ oppidum to.3. 160
Vlulas Athenas prouerb. to.3. 78.128
Vmbratilem to.4. 170
Vnis ueſtimentis to.2. 449
Vocinatis tomo.4. 45
Vncus impactus to.1. 718
Vnde quid tomo.1. 295
Vna tabula to.1. 167
Vnguenta etiam ſuauiſſima tandem faſtidiri, Tomo primo 216
Vnguis in ulcere exiſteret to.1. 498
Vniuerſe tomo.1. 219
Vniuerſitatem to.4. 242
Vnis moribus to.1. 448
Vnus è multis to.1. 123
Vobiſcum, non cum nobis to.1. 318
Vocabula noua rebus nouis imponenda, Tomo quarto 86
Vocalium hiatus Oratoribus uitandus, Tomo primo 317
de Voce tomo.1. 218
Voce penè literarum coacti to.1. 718
Vocis cura uel maxime habenda to.1. 248
Vocis recreandæ cauſa ambulabat Cicero. Tomo tertio 336
Vocis mutationes totidem quot animorum Tomo primo 308
Vocis magnitudo, firmitudo, mollitudo, Tomo primo 29
Vocis ductus & inſtrumenta to.4. 244

Vociferare

Vociferare tomo.2. 813
Voconij Galliæ populi to.3. 218
Voconia lex de mulierum hereditate, Tomo quarto 73
Voconiam legem ſuaſit Cato to.4. 501
Volaterranorum cum Cicero. neceſſitudo Tomo tertio 58
Volaterrani à Sylla & Tribu. Pleb. atter/bitate defenſi per Cicero. & Caſa. Tomo tertio 191
Volaterrani fruentur ciuitate ac ſi eſſent ciues Romæ to.2. 512
Volcatius Verris delitiæ to.2. 180
Volſcorum bellum quando fuit to.1. 250
Volaterranos agros Sylla publicarat neq; diuiſerat to.3. 319
Volumnia in Terentiam Cicer. inofficioſa Tomo tertio 213
Volumnius Senator to.3. 205
Volumnius Eutrapelus to.3. 135
Volumnia mima to.2. 736
Voluntate hoſpes, neceſſitate hoſtis, Tomo ſecundo 806
Voluntas, id eſt βούλησις quid to.4. 194
Voluntas dei ſumma lex to.4. 391
Voluntatis noſtræ cauſas non eſſe externas Tomo quarto 369
Voluntarius ſanator to.2. 813
Voluntates hominum occultæ to.3. 249
Voluptas uera uirtute & iuſtitia paratur, Tomo tertio 144
Voluptatem ſummum bonum ponentes, Tomo quarto 44.58.65
Voluptas non eſt ſummum bonum, Tomo quarto 69.187.518
Voluptas non eſt uirtus to.4. 45
Voluptatem ſummũ bonum quomodo probet Epicurus to.4. 53
Voluptas ſola nos allicit to.4. 58
Voluptas, inuidioſum nomen & infamiæ ſubiectum to.4. 64
Voluptas ἡδονὴ græce to.4. 63
Voluptatis definitio ſecundum Stoicos, Tomo quarto 64
Voluptati quæ ſubijciantur to.4. 64
Voluptas quid Ariſtotel. to.4. 83
Voluptas illecebra turpitudi. to.4. 384
Voluptas omnium malorum mater, Tomo quarto 357
Voluptates blandiſſ. dominæ to.4. 449
Voluptate corporis nulla peſtis capitalior Tomo quarto 462
Voluptatis mala & deteſtatio ibidem
Voluptas malorum eſca to.4. 466
Voluſius Tomo.3. 72
Vomica Tomo.4. 301
Vopiſcus Tomo.2. 794
Vox omnis ex tribus ſonis conficitur, Tomo primo 309
Vox quatenus à tragœdis petenda, Tomo primo 159
Vpiliana controuerſia to.3. 308
Vpis Diana tomo.4. 299
Vrbanitas eſt contumelia, ſi facetius iactatur, tomo ſecundo 608
Vrbana malitia to.2. 417
Vrbanitatem quam agnoſcat Cicero, Tomo tertio 105
Vrbanitas uirtus ſecundum Stoicos, Tomo tertio 36
Vrbanus uox noua to.3. 37
Vrbanis in rebus excellere præclarius quã in bellicis to.4. 427
Vrbanitas quatenus adhibenda to.4. 431
Vrbes ex domicilijs coniunctis conſtant, ciuitates ex conuenticulis hominum, Tomo ſecundo 585
Vrbes Imperiales tres to.2. 373
Vrbs quid Tomo.2. 305
Vrbs communis mundus to.4. 98
Vredo tomo quarto 305
Vrios Iupiter Imperator to.2. 301
Vrna Senatorum tomo.3. 285
Vſq; ad Numantiam to.2. 738
Vſura parua exigui temporis to.2. 377
Vſura lucis tomo.2. 697
Vſurpatur to.4. 450
Vſus & fructus to.2. 279
Vſus omnium magiſtrorum præcepta ſuperat, tomo primo 118
Vſus magiſter optimus to.2. 691
Vſu & corruptione to.2. 452
Vſura menſtrua to.3. 380
Vſuſfructus tomo.2. 279
Vſus aſſiduus, et artem & ingenium uincit, Tomo ſecundo 642
Vſucapio tomo.2. 534
Vtile nihil niſi quod honeſtum, to.3. 72
Vtilitatum comparationem eſſe neceſſariã Tomo quarto 459
Vtilitas turpis omnium ſcelerum parens, Tomo quarto 465
Vtilitati propriæ quatenus cuiq; inſeruiendum tomo.4. 467
Vtile nihil quod crudele to.4. 467
Vtilitas, tomo primo 24
Vtilia, tomo primo 123
Vti rogas tabella to.3. 311
Vtilitatis duæ partes incolumitas & potentia, tomo primo 223
Vulcanus Alcamenis to.4. 250
Vulcani quatuor to.4. 298
Vulcaniæ inſulæ to.4. 299
Vulgare exordium to.1. 86
Vulgare argument. uitium to.1. 87
à Vulgari genere orationis abhorrere in dicendo uitium maximum to.1. 127
Vulgi inconſtantia to.1. 414
Vulgi iudicium tomo.2. 47
Vulgo Tomo ſecundo 430
Vulgus nullius conſilij to.2. 543
Vulgus ex ueritate pauca, ex opinione multa æſtimat tomo.1. 47
Vulnus quis primus obligauerit, Tomo quarto 299
Vulturcij de coniuratione confeſſio, Tomo ſecundo. 401. Cum literis ad Catilinam interceptus, tomo eodem
Vulnerius Imperator Piſo to.2. 656
Vulturij paludati to.2. 580
Vultriculus Tomo tertio 522
Vultus à mente fingitur to.4. 284
Vultus in oratore ſecundum uocem plurimum poteſt to.1. 301
Vultum tantum in homine eſſe to.4. 323
Vultus uim norunt Græci nomen non habent, Tomo quarto 383
Vultus animi affectus index ibidem
Vultus, tacitus mentis ſermo to.2. 634
Vultus imago animi to.1. 302
Vultus quid in agendo poſſit ibidem
Vultum tomo 4. 323
Vxores plures habere regibus Perſarum ac Syrorum moris erat to.2. 257

X

X Litera uaſtior to.1. 316
Xantippe Socrat. uxor to.4. 185
Xantippus Lacedæmonius, Tomo quarto 477
Xenagogi apud Seracuſ. qui to.2. 212
Xeno Menenus inique à Verre pecunia mulctatus to.2. 152
Xeno Ciceronis filio exigue & ſordide præbebat Tomo tertio 531
Xenocratem teſtimonium dicentem, iurare prohibuerunt Athenienſ. to 3. 318
Xenocrates animum eſſe ait mentem nullo corpore tomo 4. 42
Xenocratis libri de ratione loquẽdi tomo.4. 46. de natura Deorum 242
Xenocra. philoſophus grauiſſi. to 4. 223
Xenocra. animum numerum eſſe dicit, Tomo quarto 143
Xenocrates ab Alexandro miſſa talenta accipere noluit to.4. 230
Xenocrates Ariſtote. condiſcipulus inepte de dijs ſenſit to.4. 248
Xenocratem audiuit Epicurus to.4. 247
Xenomenes hoſpes Thireius to.3. 239
Xeniæ balneæ tomo.1. 620
Xenophanis uerſus minus boni to.4. 30
Xenophanes Megaricorum princeps, Tomo quarto 40
Xenophanes unum eſſe omnia, neq; id mutabile, idq; deum eſſe dixit to.4. 40
Xenophanes in luna habitari dixit, Tomo quarto 41
Xenophanes Colophonius diuinationem ſuſtulit tomo.4. 309
Xenophanes quid de Deo to.4. 240
Xenocles Adramitenus to.1. 290
Xenophõtem Socraticum in manibus ſemper habebat Africanus to.4. 177
Xenophontis ſermo dulcis quidem, ſed à forenſi ſtrepitu remotiſſimus eſt, Tomo primo 298
Xenophon. lib. de Agricult. to.4. 51
Xenophon quid de Deo to.4. 240
Xenophontis ſomnia to.4. 319
Xenophontis Oeconomicus, quem Cicero adoleſcens conuertit to.4. 459
Xenophon. libellus de Ageſilao to.3. 66
Xenophon Cyripædiam non ſcripſit ad hiſtoriæ fidem to.3. 288
Xenophontis Cyripædiam Africanus nunquam de manibus ponere ſolebat ibidẽ
Xenophontis uoce maſas locatas ferunt, Tomo primo 302

Xerxes ei præmium nouum propoſuit qui nouam inueniſſet uoluptatem to.4. 217
Xerxes Græciæ templum inflammauit Tomo quarto 396

Z

Zaleucū leges, Tomo quarto. 394. et tomo.3. 383
Zaleucum neget fuiſſe Timæus, Tomo quarto 310
Zaleucus & Charondas non delectationis ſed Reipubli. cauſa leges, ciuitatibus ſuis præſcripſerunt to 4. 393
Zaleucus uulgo Locris leges ſcripſiſſe creditur Tomo tertio 383
Zeleucum & Charondā legumlatores imitatur Plato to.4. 393
Zelotypia, quæ & obtrectatio, Tomo quarto 199
Zenonis cum Academ. rixa to. 3. 132
Zenonis ſententia de ſapiente to.2. 427
Zonarij Tomo ſecundo 438
Zeno dialecticam & Rhetoricam quomodo expreſſerit to. 1. 309
Zeno in ſola uirtute beatam uitam ponit, Tomo quarto 43
Zenoni præter honeſtum nihil eſt in bonis Tomo.4. 43
Zenoni Æther ſummus deus to.4. 242
Zeno animum tantum amplexabatur quaſi corporis expertes ſimus to.4. 45
Zeno uiſum, aſſenſum comprahenſionem, ſcientiam, quo geſtu expreſſerit, Tomo quarto 46
Zeno ſine cauſa à Polemone præceptore diſſidet Tomo quarto 101
Zeno omnem uim loquendi in duas partes diuiſit tomo.4. 65
Zeno uerborum magnificentia delectatus, Tomo quarto 113
Zeno quid de animo to.4. 143
Zeno Eleates uia perpeſſus eſt potius quam conſcios indicaret to.4. 175
Zeno Epicurus ineptus ſenex to.4. 186
Zeno optimus uir to. 3. 392
Zeno Stoicorum princeps non tam rerum nouarum inuentor quàm uerborum, tomo quarto 42.86
Zeno nihil noui repperit ſed emendauit ſuperiores immutatione uerborum, Tomo quarto 17
Zeno cum Pyrrhone et Ariſtone uerbis tantum diſcrepabat to.4. 113
Zenonis opiniones multæ refutantur, Tomo quarto 111
Zeno naturalem legem uim diuinam eſſe cēſet, tomo quarto 242
Zeno Apollodorum Syllum cæteroſq; ſigebat maledictis to.4. 252
Zeno Citieus aduena to.4. 210
Zeno quid de Deo to.4. 242
Zeno Heſiodi theogoniā interpretans tollit deorum cognitiones to.4. 242
Zeno Epicureorum coryphæus to.4. 145
Zeno Socratem Atticum ſcurram, Chryſippum, Siſippam uocat to.4. 252
Zeno Eleæ in tormentis obijt to.4. 305
Zeno Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno aſſimilat to.4. 65
Zethi et Amphionis controuerſia apud Pacuuium Tomo primo 21
Zethus Pacuuianus to.1. 183
Zeuxis Blandemus matricida tomo.3. 173
Zeuxis Heracl. Pictor to.2. 93
Zopyrus in Socratem tomo.4. 366
Ζῳδιακὸς, ſignifer orbis to.4. 352
Zopyrus Phyſiognomos Socratem ſtupidū & Bardum dixit ibidem
Zopyrus hominū mores naturaſq; ex corporis aſpectu cognoſcere profitebatur ibid.
Zopyrus quum in Socrate uitia notaret ab illius amicis deriſus eſt to.4. 313
Ζ[illegible], prouerbium Tomo tertio 329

FINIS.

BIBLIOTHÈQUE DE LA VILLE LYON